Bª

DO. ROBERTI MARANTÆ VENVSINI.

SPECVLVM AVREVM, ET LVMEN aduocatorum Praxis Ciuilis,

NOVISSIME RECOGNITVM, AC MIRO ordine, opulentiſsimiſque Additionibus in ſuis locis congruentibus locupletatum.

PER MAGNIFICVM V.I.D. D. PETRVM FOLLERIVM à S. Seuerino, originarieq; Parthenopęum, non ſine magna, ac ingenti vtilitate legentium.

NOVIS ADNOTATIONIBVS D. LVDOVICI ALPHERII Cortonenſis, hac noſtra ęditione auctum.

ADDITIS ETIAM PER EVNDEM VLTRA diſtinctiones vigeſimas, duabus alijs nouis diſtinctionibus.

ACCESSERVNT, ET INSVPER DECEM DISPVTATIONES quæſtionum legalium eodem D. ROBERTO MARANTA Auctore, ſummarijs quoque & Indice Illuſtrate.

REPETITIO Præterea in l. Is poteſt. ff. de acquir. hæred.

Quæ omnia diligentiſſimè expolita ſunt, accuratiſſimeque elaborata.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Io. Antnium Bertanum. M D X C.

del Collegio dela Compañia de Jesus Granada

Bª

DO. ROBERTI MARANTÆ VENVSINI

SPECVLVM AVREVM, ET LVMEN aduocatorum Praxis Ciuilis,

NOVISSIME RECOGNITVM, AC MIRO ordine, opulentiſsimiſque Additionibus in ſuis locis congruentibus locupletatum.

PER MAGNIFICVM V.I.D. D. PETRVM FOLLERIVM à S. Seuerino, originarieq; Parthenopęum, non ſine magna, ac ingenti vtilitate legentium.

NOVIS ADNOTATIONIBVS D. LVDOVICI ALPHERII Cortonenſis, hac noſtra ęditione auctum.

ADDITIS ETIAM PER EVNDEM VLTRA diſtinctiones vigeſimas, duabus alijs nouis diſtinctionibus.

ACCESSERVNT, ET INSVPER DECEM DISPVTATIONES quæſtionum legalium eodem D. ROBERTO MARANTA Auctore, ſummarijs quoque & Indice Illuſtrate.

REPETITIO *Præterea in l. Is poteſt. ff. de acquir. hæred.*

Quæ omnia diligentiſſimè expolita ſunt, accuratiſſimeque elaborata.

CVM PRIVILEGIO.

VENETIIS, Apud Io. Antnium Bertanum. M D X C.

del Collegio dela Compañia de Jesus Granada

IOANNI BAPTISTÆ FERRETTO I. V. D. PRAESTANTISSIMO.

Franciſcus Zilettus. S. P. D.

CVM ſæpe, ac diu mecum ipſe cogitarem (vir excellentiſſime) qua ratione tibi memorem meum erga te animum, tuiq; obſeruantiſſimum ſignificarem. Id mihi quidem, muneriq; meo ſatis conſonum, tibi verò ſtudijsq; tuis maximè decorum accidit; vt aureum Marantæ Speculum, nunc denuo in lucem editum, multisq; lucubrationibus auctum, atq; illuſtratum tibi, clariſſimoq; nomini tuo dicarem. Nam cum hinc officium meum, atque obſeruantiam, qua te colo, reſpicerem: Iſtinc verò præſtantiſſima legum ſtudia, in quibus maximè excellis, cæterasq; abimi tui dotes, quibus nobiliſſimæ Ferrettorum familiæ ſplendor acceſſit, ſuſpicerem, ſperaui equidem, me hoc munere nec leue quidem grati, ac liberalis animi teſtimonium daturum; nec opus ſplendore, magnificentiaq; tua indignum facturum. Quod ſi, vt ſpero, hilari, lætoq; vultu ſuſcipies, atq; fouebis, me in poſterum in tui nominis laudem magis atq; magis inflammabis. Vale octauo idus Maij M. D. L. X X X V I.

CLARISSIMO, ET MAGNANIMO viro Don FERDINANDO Gonzaga Principi ſtrenuo CAROLI Imperatoris, & PHILIPPI Regis familiariſſimo, & Domino ſuo colendiſſimo.

PETRVS FOLLERIVS SANSEVERINVS. I. V. D. Felicitatem.

CVM DECREVISSEM lucubratiunculas meas quaſdam nuper additas ad Marantam verè Speculum Aduocatorum Regni ædere, ſciens quantum interſit quid noui emittere, cum fiat ſcopus omnium inſtructos habentium arcus nequitia linguarum virulentarum ſagittis: Et id quidem eo facilius euenire, ſi libri abſque Comite & Patrono exponantur naufragio in eiuſmodi fluctuoſo mari & extremo diſcrimine: ſępe ſępius mecum ipſe cogitaui. Opuſculum ob ſub aliquo ſtrenuo patrocinio edere, animoq; uoluens cuinam adhærendum foret, vt ſub eius Imperio ſecurius enauigaret, præſtantiorem te uidi neminem MAGNAE FERDINANDAE *admiranda uirtute, & animi magnitudine præditum, natalium ſplendore, & familię excellentia dotatum præclariſſimarum & memorabilium, rerum & domi & militiæ geſtarum exornatum hominem denique maxima reuerētia undequaque dignū. Statui proinde tibi eundem conſiderare: Idque tum propter Commentarioli fauorē cum ob debitum & ſtudium in te meum: Nam cum ſim tibi nouus (ut aiunt) uexatus, tuque mihi nouus Princeps perpulchre (meo quidem iudicio) Opuſculum iſtud aliter quā ex primi artificis officina prodierit, noua phraſi, nouis & non inutilibus ſcholijs nouiſſimè uenuſtatus dedicatur. Nec uereor pęnitendum hominem elegiße, quinimò, quæcūque animus optarit meus ex ſententia ſucceſſura ſpero, quòd exitus ipſe probabit: prodiens enim ſub tantis tuis auſpicijs præludetur profectò naſutis, inuidis, petulantibus omnibus, ſeu mauis teterrimis capitibus mordendi uia, quibus umbræ tuæ uirtute & lepore perterritis deficiet proculdubio uigor omnis animi atrocitas, nec unquam obeſſe uel tantillum poterunt: Sed niſi tu mihi Patronus adſis, nulla emergendi ſpes eſt? quòd ut efficias etiam atque etiam rogo.* *Bene uale.*

FRANCISCI BALISTERII SICVLI ZANCLÆI DE AVCTORE, AD LECTOREM.

Rari eſt ingenij exemplum, ſi iura Solonis.
  Quis doceat quondam tradita Cecropidis.
Sic, Lacedæmonij ſi quis pia ſcripta Lycurgi
  Exoluat, populis quæ dedit ille ſuis.
Siue decem tabulis quotquot ſunt Latinis.
  Addita, quæ genio ſunt celebranda pari.
Ex hoc præcipue rutilant hæc lumina grandis
  Ingenij, hic radios fixit ubique ſuos.
Vnus & Auctor hic eſt, magno cui docta iuuentus.
  Deberet grates corde referre pias.
Qui dum tanta uirum facunda ſcripta recenſet
  Ad Praxin Leges ore fauente parat.
In ſumma (ut fatear) nemo eſt, qui iura prehendat.
  Ni celeri greſſu hæc limina docta petat.
Ex hoc nanque fores reſerare eſt obice clauſas
  Nodoſo, hunc ue legens iure peritus erit.

INNOCENTII LVCII MONTELLANI CARMEN.

Quàm tibi tyrones fateor debere Maranta
  Verſatosque diu iuris in arte ſenes.
Illos dum tenebras illuſtras, hosque labori
  Dum parcunt, Speculo dum cumulata uident.
Et tibi terrarum domini populosque regendus,
  Munere pro tanto præmia digna ferant.
Hoc tu cauſarum cenſores ducis ad altum
  Iuſtitiæ culmen, ſanctæque iure doces.

INDEX LOCVPLES, ET FIDELIS

in tractatum Roberti Marantae, Venuſ.

Auctore Ioanne Baptiſta Ziletto, Veneto.

ABBATIS maior eſt poteſtas in monachum regulatem, quã Epiſcopi in clericum ſecularem, in 6.parte, uerſ. appel. numero 335. fo.529

Ablatiuus abſolutus, importat conditionem, in 6.parte, uerſic. citatio, numero 57.circa.med. fo.314

Abolitio criminis facit accuſarorem euitare omnem pœnam, & qualiter, & à quo concredatur, & quis ſit abolitionis effectus, in 6.parte, uerſic.inquiſitio numero 83. fol.281.

Abſens, qui nullibi reperitur, nec habet cartam domum, poteſt per proclama citari, in 6 parte, uerſ.citatio, nu.101. fo.219

abſens quando uult pati miſſionem in poſſeſſionem debent eius conſanguinei per publicum proclama citari, ibi.nu.107. fo.332

abſolutio ſimpliciter conceſſa à pluribus excommunicationibus, ad omnes refertur, in 4.parte, 6 diſt.nu.7. fo.153

abſolutione à iuramento, conceſſa, per iudicem eccleſiaſticam poteſt iudex laicus de eius nullitate cognoſcere, in 3.parte.11. diſt.nu 68. fo.204

abſoluere non poteſt delegatus ab obſeruatione iudicij, ante litem conteſtatam, nec facere præceptum diffinitiuum, in 4.parte, nu.29. fol.107

abſolui poteſt excõicatus, appellatione pẽdente, in 9.parte, uerſ.appellatio, n.191. f.508

abſolutus de aliquo crimine, non poteſt amplius accuſari, niſi ſententia abſolutoria lata eſſet ab obſeruatione iudicij, 6.parte. uerſi.inquiſito.nu.52. fol.227

abſolutus per tranſactionem, quando poſſit iterum accuſari ibi.55. fo.227

abſolutus in foro animæ poteſt iterum accuſari in foro terreſtri, ibi.nu.88. fo.284

abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicij, etiam in cauſa appellationis, qñ iudex cauſæ principalis protulit ſententiã ſuper proceſſu inualido, in 5.parte.nu.51. fo.259

abſolutoria fer tur ab obſeruatione indicij qñ actor lite conteſtata ſe abſentat, & non proſequitur cauſam, ibi.nu.52. fo.259

abſolutoria ab obſeruatione iudici, fertur etiã qñ actor ſemiplene probauit, & propter eius abſentiam nõ poteſt ſibi iuramẽtum ſupplectoriũ deferri, ibi.n.53, fo.259

abſolutoria ab obſeruatione iudicij, diffinitiua, dicitur, quando reus ſoluit debitum pendente iudicio, ibi.nu.54. f.259

abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quod ſit interlocutoria, in 6.parte, uer.ſententia. nume, 33. fo.459

accidens quid ſit, in 2.parte, nu.30. fo.9

accidentalia iudiciorum & contractum, quæ dicantur in 2.parte, nu.30. f.10.

accidentalia poſſunt tolli per partes, ibidem nume.45. fo.12

accuſatio criminalis ad pœnã oritur cõmiſſo homicidio, in 4.parte, 1.diſt.nu.7. fo.45

accuſationis loco fama ſuccedit iudice ꝓcedẽte per inquiſitionẽ, in 2.parte.nu.3.fo.5

accuſator agens mere criminaliter, non poteſt æſtimare iniuriam, ſed hoc pertinet iudici.in 4.parte.1.diſt, nu.11. fo.46

accuſator non admittitur in Regno, niſi ſuã uel ſuorum iniuriam proſequatur, in 3. parte.6.diſt.n.59.60.f.95. & in 6.par.uer. inquiſitio.nu.56. fo.278

accuſator colludens ſeu præuaricãs cũ accuſato, qualiter puniatur, & qñ ꝓſumat̃ colluſio, in 6.par.uer.inquiſitio.nu.87.fo. 247

accuſator conſanguineus pro iniuria conſanguinei uſq; ad quẽ gradũ admittatur, in d. uer.inquiſitio, nu.62.f.267.& nu.72.f.281

accuſator non comparens uel deſiſtens ante uel poſt litem conteſtatam, qualiter puniatur, ibi.nu.80. fo.283

accuſator ſi abſentat, qualiter iudex procedere debeat, ibi.nu.81. fo.283

accuſator deſiſtere poteſt ante quam reus cõpareat. ubi non uertitur. intereſſe fiſci, ibidem, nu.82. fo.283

accuſator ad inſtantiam rei tenetur declarare diem commiſſi criminis in libello, in 6. parte, uer.libellus, nu.14. fo.337

accuſatore ſuperueniente, an & quãdo ceſſet inquiſitio, in 6.parte, uer.inquiſitio, nu.275

cum pluribus ſeq.

accuſatore ſuperueniente, non tollitur inquiſitio. qñ ex forma ſtatutorum iudex poteſt indiſtincte inquirere, ibi.nu.39. fo.eo.

accuſatore remittente iniuriã pendente accuſatione, an poſſit iudex procedere ſtante indultu principis præcedente ibi.nu.56. fo.65

accuſatore mortuo iudex proſequitur ex officio contra accuſatum, ibi.nu.180. f.198

accuſatus an, & quãdo poſſit re accuſare ſuum accuſatorem in 4.par. 6.diſt.nu.58.fo. 132

accuſatus non põt reaccuſare ſuum accuſatorẽ de aliquo crimine, etiam maiori, nec filios, nec parẽtes, nec fratres pendente prima accuſatione, & hoc eſt inductũ in regno per ritus magnæ curiæ, per quos ſunt correctæ multæ leges iuris communis, & etiam conſti. Regni ibidem.nu.62. fo.230

accuſatus de ſola iniuria pro crimine homicidij, an poſſit iterũ accuſari de homicidio ad pęnã legis Cor. Et quid in alijs delictis, in 6. par.uer.inquiſitio. nu.90.& 91. f.289

accuſatus ab uno, an & qñ pendente accuſatione, vel finita poſſit ab alio de eodem crimine acccuſari, ibi.nu.94.95. fo.286

accuſatus & punitus coram iudice eccleſiaſtico, põt iterum accuſari, & puniri in iudicio ſeculari, & econtra, quãdo delictum eſt tale, de quo poteſt cognoſcere & punire iudex eccleſiaſticus, ibi nu.97. fo.287

accuſatus de crimine, qui fuit cõtumax, põt iterũ de eodem crimine accuſari, & opponere nõ p̃t ꝙ alias fuit accuſat.ibi.n.98. fo.e.

Accuſatus de crimine, non expreſſa qualitate, q̃ crimen grauabat, an poſſit iterum accuſari cum illa qualitate, ut grauius puniatur, ibidem nu.100. fo.75

Reliqua uide infra in litera T, in uerſicu. Tranſigentibus.

Accuſare poteſt conſanguineus pro iniuria facta conſanguineo, criminaliter tantum, non autem ciuiliter ad æſtimationem, niſi ſolus pater & maritus. in 6.parte, uer.inquiſitio.nu.60. fo.278

accuſari quis ſæpius non poteſt de eodem crimine Fallit in plurib. caſib. ibi, n.49 f.276

accuſari põt abſoluens, a tertio, qui ſuam uel ſuorũ iniuriam proſequitur, & accuſationẽ ab alio inſtitutam ignorat, ibi.n.54. f.272

accuſari an poſſit ab alio, qui tranſegit de crimine, cum uno accuſatore, ibi.nu. 55 56.& 57. fo.277.& 278

accuſari quis põt de crimine, de quo per uiam exceptionis cognitum fuit. Idem ſi primo fuit cognitum per uiam denuntiationis euangelicæ, ibi. nu.85.86. f.284

Accuſari poteſt de crimine, ꝗ fuit abſolutus a ſacerdote in foro pęnitẽtiæ, ibi.n, 87.f.184

accuſari quis nõ põt pluries de eodem crimine ab eodẽ, ſed a tertio ſic, qñ non fuit ſufficienter punitus, alias à tertio minimè, ibi. nu.92.93.& 94. f.285.286

acta iudicii fieri non poſſunt in die feriato in 4.parte. 16.diſt.nu.81. f.232 Fallit in multis caſibus, de quib.ibi. nu.83. cum ſeq.f.167.& in 6.parte. uerſ. actorum editio.nu.36. cum plur.ſeq. f 370.381

acta facta in curijs nundinatum in die feriato ad honorem Dei, an ualeat, in d.16. diſt. nu.87.cum plu.ſeq uſque ad fi.fo.233.234

acta quæ pereant, inſtantia perempta in 5. parte.nu.59. f.260

acta facta in una inſtantia, an fidem faciant in alia, Eo an publicari poſſint coram iudice ſecundæ inſtantiæ, ibi.& nu.56. fo.161

acta nõ publicata in prima inſtantia, non faciunt fidem in ſecunda, ibi.nu.eo. fo.261

acta non ſolum ordinaria, ſed etiã probatoria, in cauſa criminali per lapſam inſtantiæ pereunt, ibi.nu.57. fo.129

acta quæ pereant finita inſtantiæ aliter, quam per lapſum temporis, ibi.nume.62.fo. 261

acta omnia, quæ fiunt a citatione uſque ad litis conteſtationem incluſiuæ, in princip.iudici fieri dicitur. in 6.parte, uer.inquiſitio. nu.2. f.268

acta iudicij uoluntarij, ueniunt actorũ appellat. in 6.par.uer. actorũ editio.nu.5 fo.417

acta iudicii & acta litis ſiue cauſæ q̃ dicant, in 5.parte, nu.55. f,260

acta geſta, & monumenta, qualiter inter ſe differant, ibi.nu.15. f.434

acta iudicij ad hoc ut publicam fidem faciant quæ requirantur, ibi.nu.16. fo.435

acta iudicii fieri debent parte pręſente uel citata, & abſente per contumaciam, alias non probant, nec alteri parti præiudicant in caſu, in quo ſumus in contradictorio iudicio, ibidem. fo.435

acta iudicij ad alterius partis inſtantiam debent fieri, alias nõ ualeat. ibi.nu.17.fo.435

acta iudicij corã iudice uel eo mandante fieri debeant, ut faciãt fidem, ibi.nu.18 fo. 435

acta per notariũ deputatũ ſcribi debent, nec

poſſunt per alium proſequi, ibi.n.21.f. 145
Acta iudicij ſcribi debent per notarium à rege creatum, uel per duos ſcriptores priuatos de iure cõi,& q̃d ſeruet in regno, ibi.n.22.f.e.
Acta ſcripta per priuatum in loco, vbi priuatus actorum magiſter eſſe conſueuit, an faciant publicam fidem, & an iſte communis error ius faciat, ibi.n.24 26. f.436
Acta reciproca ſcripta p priuatum, per alteram partẽ impugnari non pñt, ibi.num. & f eo.
acta iudicij in ſcriptis celebrari debent, alias non ualent, niſi in caſibus breuioribus, ibi nu.29. f.437
acta iudicij an per teſtes probari poſſint, nu.30. f.438
acta coram iudice, non requirunt teſtes, ſed ſic coram arbitrio, ibi.num.31. fo.eo.
acta ante publicationem, publicam fidem non habent, ibi.nu.33. f.eo.
acta non publicata ęquiparantur imbreuiaturæ notarij, ibi.num.35. fo.eod.
acta uoluntariæ iuriſdictionis die feriato exerceri, poſſunt, ibi nu.39. f.eo.
acta pia, & requirentia celeritatem, fieri non poſſunt die feriato, ibi.nu.41. f.439
acta de die, & non de nocte fieri debent, maxime ſententia. Quid autem, ſi conſuetudo eſſet in contrarium, ibi. nu.50. fo.eod.
acta iudicij, locum, menſem diem, & animum, in quo celebrãtur, continere debẽt, alias non ualent, in d.uer.actorum editio nu.51.f.eo.
acta omnia regulariter ſunt edenda, alias poteſt appellari, & non ædem præſumitur in dolo, ibi.nu.53. fo.eod.
acta non tenetur edere notarius ſine ſalario ibi.nu.59. f.440
acta debent edi cuicunque prætendenti intereſſe, etiam ſi non ſint ad eius inſtantiam celebrata ſecus inſtrumentã, ibi.nu.61.f.eod.
acta ſumptibus petentis edi debent, fallit in libello, ibi.nu.63. fo.eo.
acta originalia nõ debent edi parti nec iudici appellationis, ſed ſolum copia, ſed pæna falſi, nu.64. f.eo.
acta ędi debent cum die, & conſule, loco & tempore ibi.nu.65.
acta ſemel edita poſſunt millies peti, ut iterum edantur ſecus in inſtr̃o, quia regulariter nõ editur niſi ſemel ibi. nu.66. fo.eod.
acta uoluntariæ iuriſdicionis, & reſpicientia litis ordinationẽ, poſſunt in omni loco expediri, etiam non ſolito in 4.parte uerſi. ſententia, nu.86.& 87. f.478
acta debent fieri in illa die, & hora, ad qua facta eſt citatio, alias ſi fiũt ante uel poſt terminum, non ualent, niſi citatur ſit contumax, ibi.nu.89. f.eo.
actorum appellatione, quæ ſcripturæ ueniant Et quid requiratur, in 9.parte uer.actorum, editio, nu.1. f.431
actorũ genus triplex reperitur, ibi.n.14.f.434
actorum editio eſt ſpecies defenſionis, ibid. nu.54. f.439.
actorum editio per notariũ iudice mandante fieri debet, & nõ aliter, ibi nu.55. f.eo.
actis deperditis, & alijs de nouo confectis, ſi prima poſtea reperiantur quibus potius debet fides adhiberi, & ſecundum quæ debet iudicari, ibi.nu.52. f.eo.
actus uitiatur ex ordinis peruerſſione in proœ. num.5.cum plu.ſeq fo.2.
actus quando dicatur factus in figura iudicij, in 2.parte, nu.27. fo.9
actus qui ſine aliqua ſolẽnitate expediri poterat, nõ uitiatur, ſi illa ſolẽnitas, & inutilis interuenit in 4.parte.6.diſt.n.210. fo.186
actus oẽs uoluntariæ iuriſdõnis pñt expediri die feriato ad honorẽ Dei. Secus, ſi contentioſæ in 4.parte 16.diſt.nu.86. f.233
actus expediri põt ſine citatione, quando periculum eſt in mora, in 6.parte, uerſ.citatio, nu.15. f.309
actus celebratus ultima die termini, parte nõ citata, ualet ſi terminus ſtatutus eſt ab homine Secus, ſi à lege ibi nu.18. f.eo.
actus, qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius, & non principaliter, eo non citato. fieri põt ibi nu.30. fo.311
actus p̃t expediri contra eum, q̃ doloſe latitat ne poſſit citari eo nõ citato, ibi. n.36.fo.eo.
actus expediri poteſt aduerſario non citatio. quando certum eſt ei nullam defenſionem competere, ibi nu.37. f.eod.
actus oẽs iudiciarij expediri poſſunt in ferijs meſſium, & uindemiarum in 6. parte. uerſ. actorum editio.nu.49. f.439
actus quando dicantur celebratus in ſcriptus. in 6 parte.uer.appellatio nu. 136. f.498
actum noſtrum inanem efficiunt, quæ ſine legitimo initio gerimus in proœ.in 4.fo.2.
actus dẽt principaliter agere criminaliter petendo reũ puniri, & incidenter p iudicis officiũ rei reſtõnẽ petere. ut procedat libellus, qñ ſimul ex eodem delicto ciuil̃r, & criminaliter

naliter agi vt in 4.parte.diſt.nu.28. f.50
Actor reconuentus, an poſſit renunciare ſuæ conuentioni ad impediendam reconuentionem in 4.parte 6.diſt.nu.55. fo.131
actor perempta inſtantia debet in expenſis condemnari in 5.parte.nu.59. fo.260
Actor ſi ſemiplene probauit quo caſu ſibi deferendum eſt iur̃m ſuppletorium, & pp abſentiam non poteſt deferri, reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij, nu.6. f.339
actor qui porrexit libellum, & litem nõ proſequitur. reo inſtante poteſt per edictum citari in 6.parte uerſ.citatio.nu.87. fo.320
actor contumax qualiter puniatur in 6.parte uerſ.contumacia nu.37. fo.334
actor non iuras de calumnia cadit ab actione reus uero uolens iurare, hr̃ pro confeſſo. in 6 par.uer. iuramentũ calumniæ nu.6. f.378
actor ſequitur forum rei in cauſa reſtitutionis. Fallit in clerico, & eccleſia. in 6.par.uer. appellatio.nu.113. fo.494
actoris aduocatus prius, & poſtea rei debet p ponere, & allegare. & ſimili omnia acta actoris debẽt pręcedere acta rei in pœ.n.11 f.2
actoris ſumptibus belli copia dari debet in 6.par.uer.actorum ęditio nu.62. f.440
actore non reſpondente reconuentioni denegatur audientia ſuper ſua conuentione in 4 parte.6 diſt.nu.9. fo.119
actio ex delicto oritur ciuiliter ad intereſſe, & criminaliter ad pœnam in 4.parte. 1.diſt. nu.4.& 7. fo.44 45
actio legis aquiliæ nõ datur ex culpa leuiſſima obmittendo in 4 par.1.diſt.nu.90. fo,68
actio criminalis ciuili præiudicat, ratione maioratis in 4.par.20.diſt.nu.5. fo.239
Reliqua uide infra in litera H, in uer.homicidio, & in litera I. in uerſi. iniuriarum.
actio perſonalis quę dicatur. Quę realis. & quę miſta in 4.parte.3 diſt nu.1. fo.77
actio pignoratio ad dicatur realis uel perſonalis, & in quo differat ab hypothecaria, & q̃ dicat̃ directa. & quæ cõtraria.ibi.n.60.f.84
actio in factum põt dari, ẽt ad recuperandam poſſeſſionem in 4.par.7.diſt.nu.43.fo. 143
actio ad exhibendum ſummariæ expeditur in 4.par.6.diſt.nu.180. f.182
actio familiæ erciſcundæ impeditur, per exceptionem, ꝙ agens non eſt hæres in 4.parte 20.diſt.nu.9. fo.239
actio cõi diuidundo impeditur per exceptionem, ꝙ res non eſt cõis, ibi.nu.10. fo.140
actio inepta in libello expreſſa, uitia libellum in 6 parte uer.ſententia.nu.66. fo 463
actioni hypothecariæ contra tertium poſſeſſorem præſcribitur per 10.anno ſecus ubi agitur condictione ex l.fi.C.de acq.poſſ. in 4.par.7.diſt.nu.60. fo.140
actionem neque exceptionem non naſci ex cõpromiſſi ſententia, & qñ emolgata tacite uel expreſſe dicatur, & quid in arbitratore in 6.parte uer.appellatio nu.262. fo.519
actiones in rem ſcriptæ, an dicantur miſtæ in 4.parte.3.diſt.nu.2. fo.77
actiones præiudiciales, quæ dicantur abſolutæ, & quæ reſpectiuæ in 4.parte.20.diſt.nu. 1.2.& per totum. fo.238
adam, & qualiter quomodo contrauenit præceptis Dei.in 3.parte nu. 133. fo.40
a tempore adæ uſque ad tempus noſtrum nouem fuerunt leges ibi nu.1. fo.15
adæ tempore ius naturale primæuum inuentum.ibi.nu.4. fo.16
adminiſtrator loci pij cõdemnatus, qui appellat compellitur ad reddendum rationes appellatione pendente in 6.parte uer. appellatio numero.198. fo.508
aduerſari citatio fieri non debet, qui ſi præſens eſſet, non poſſet actum impedire in 6. parte uerſ.citatio.nu.9. f.307
aduerſarij incerti, in agnoſcenda bonorum poſſeſſione carboniana uel uentris nomine debẽt citari per proclama, ibi.n.110. f.322
aduocatus actoris debet prius imponere, & allegare quam aduocatus rei, in proœ. num. 11. fo.2
aduocatus dari poteſt pupilis, & miſerabilibus pſonis ex officio iudicis, & ſimiliter furioſis in 6.par uer.inquiſitio.n.192. f.299
aduocatus opponens exceptionem dilatoriam. poſt litem conteſtatam, quæ ante opponi debebat, ad unam libram auri punitur in 6. parte uerſ.exceptio nu.11. fo.356
aduocatus nec procurator rñdentis poſitionibus adeſſe non debent, qñ illis reſpondetur, in 5.parte.uerſ.poſitio.nu.15. f.390
aduocatus poteſt intereſſe examinationi ruſtici, uel idiotæ, ne propter ſuam ſimplicitatem decipiatur, ibi nu.16. f.eo.
aduocatus nõ poteſt eſſe iudex in eadem cauſa ſed in alia ſic in 6.par.uer.app.nu.42.f.498
aduocati & procuratores calumnioſi poſſunt p iudicem inquiri, & intercidi, ne poſtulent in 6.parte.uer.inquiſ.nu.182. f.298

Affectus

Affectus hodie generali conſuetudine non punitur, niſi ſequatur effectus in 4.parte.1.diſti.nu.70. fo.58

Agens ad ſucceſſionem, & fundans ſe, ꝙ filius ſuperuixit patri, hoc probare debet, alias ſuccumbit, in procœ.nu.15.in fi. fo.2

Agens in petitione hæreditatis, non habet neceſſe probare dominum, in 4.par. 3.diſt, nume.58. fo.84

Agens petitione hæreditatis, obtinet in expenſis, ſi reus in fine cauſæ opponat de tit.in 6. parte.uer, irrogatio.nu.2. fo.346

Agens ex teſtamento vt hæres, & ſuccumbens propter teſtamentum inualidum, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato. in 6. parte, uer.appellatio.nu.163. fo. 540

Agens redhibitoria poteſt proteſtari de uitiis non apparentib. in 4.par.1.diſt. nu. 26.f.49

Agens rei uendicatione, qualiter probet dominium, in 4.par.3.diſt nu.48. fo.83

Agens ad debitum poteſt condemnari ad reſtitutionem pignoris, licet hoc non ſit petitum, in 6.par. uer. ſententia, nu.63. fo.463

Agens uia ordinaria in iudicio, non poteſt recurrere ad executionem, in 6.par.uer.inſtrumentorum productio, nu.31. fo.416

Agens ex una cauſa, & probãs de alia, obtinet in regno in 4.par 9.diſt.nu,17. fo.155

Agens ſpoliatus non tenetur aduerſario ſuo reſpondere, niſi prius reſtituatur, in 4.par. 6.diſt.nu.42. fo.128

agens interdicto quorum bonorum, quid debet narrare, & probare, in 4.par.7.diſt.nu. 4 & 5. fo.137

agens interdicto retinendæ, tenetur appetitionem rei declarare modum turbationis in 4. par.9 diſt.nu.47. fo.159

agens hypothecaria quid habet neceſſe probare, in 4.par.3 diſt.nu.59. fo.84

agens hypothecaria petitorio, & non poſſeſſorio agere dicitur, in 6.parte, uerſ.appellat. nu.319. fo.528

agens ſine actione poteſt ex officio iudicis repelli.in 6.par.uer.inq.nu.199. f.299

agens ſine actione, ſi obtinet ſententiam pro ſe, an ualeat ſnĩa.in 6 par.uer.ſententia.nu. 68. fo.464

agens actione perſonali, quid in libello probare, & deducere habeat, & quid agens actione realiter in 4 par.3.diſt.nu. 47. fo.83

agens iniuriarum actione. ſi concludit iniuriantẽ cõdẽnari ad ſatisfactionẽ iniuriæ ſiue honoris, an dicatur iudicium ciuile. vel criminale in 4.parte, j.diſt.nu.17. 147

agens, iniuriarum actione, iniuriam æſtimare põt, & in calce libelli addere, ꝙ ſi iudex non puniuerit ſufficienter reum, reſeruat ſibi petere, & ſatisfactionẽ, & talis libellus ꝓcedit, ibi.nu 25 f.49

agens actione iniuriarum, non poteſt æſtimare iniuriam, qñ non fuit ipſe offenſus, ſed eius conſanguineus. vnde ſolum criminaliter agere poteſt, in 6.part.ver.inquiſ.nu.60. & 65. fo.278.& ſeq.

agens pro iniuria illata ſuo cõſanguineo, qualiter libellũ cõcipere debeat, ibi.nu.66.f.280

agi poteſt ex delicto ciuiliter, & criminaliter ſ.ad intereſſe, & ad pœnam, in 4.part.1.diſt. nu.4. fol.44.

agi an poſſit ex eodem delicto criminaliter, ex quo prius actum fuit ciuiliter, & econtra.in 6.pa.ver.inquiſ.nu.9. f.45.& nu.89.f.283

agi an poſſint criminaliter ex delicto cõmiſſo per culpam ſine dolo, in 4.par.1.diſt.nu. 76 cum plu.ſeq. fo.59

agi poteſt hodie in regno de crimine ciuiliter, uel miſtim, etiã per ſimplicem poſtam & ſine libello, dummodo apponatur ſolennitãs, l.libellorum.ff.de accuſ.ibi.nu. 95.fo.69

alapam dans officiali, mortis pœna punitur, in 4 parte, 1.diſt.nu.71. fo.58

alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, valet, quando in fauorem eccleſiæ, in 4.parte 16. diſt.nu. 46. fo.227

alimentorum cauſa, dicitur ſummaria, in 4. par.6.diſt nu.1.68. f.182

allegationes iuris, an debeant edi, par.in 6.parte.uer actorum edit. nu.58. fo.440

allegans contraria, nõ auditur, in 4.parte. 20. diſt.nu.1.& 2. fo.227

amicitia modica non ſufficit ad recuſandum iud.in 6.par.uer. appel.nu.43. f.488

ancilla uendita ſub pacto, ne proſtituatur, alias ſit libera, emptore pactum non obſeruante, poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, vt ad libertatem perueniat in 6.parte uer.in q.nu.131. f.294

angaria an, & qñ poſſit quis per iudicem in perſona, uel in bonis, pro ſeruitio pub.in 6.par. uer.executio, nu.25. cum ſeq.fo 547

animus commiſſi criminis, in libello apponi debet in 6.par.uer.libellus, nu.12. f.337

antiquiores clerici, & doctiores primum locum habere debent, in procœ.nu.8. fo.2

Apo.

Apoſtolica lex tempore gratiæ inuenta, in 3 parte, nu.29. f.20

Apoſtolica lex, q̃ dicat᷑, ibi nu.31.& 33. fo.21

Apoſtolica lex eſt hodie in obſeruantia, & legi ciuili præfertur in deciſionibus cauſarum ibi.nu.71. f.27

apoſtolicis qualiter fuit conceſſa poteſtas per Chriſtum, in 3.parte, nu.31. f.21

Apoſtoli expenſis appellantis dari debent in 6.parte, uerſ.appell.nu.224. f.513

apoſtoli vnde dicantur, ibi.nu.226. f.eo.

apoſtoli an ſint petendi in extraiudiciali appellatione, ibi.nu.227. f.eo.

apoſtoli peti debent per appellantem infra 30.dies, & qñ incipiãt currere, & hoc de iure communi. Secus, per conſt. Regni, ibi.n. 219 cum quatuor ſeq. f.512

apoſtoli, hodie ſufficit, ꝙ petantur infra 50 dies. Nec eſt neceſſe, quod petantur inſtanter, & inſtantiſſime, ſed dicit ſimpliciter & ſemel, ibi nu.418. 539

apoſtolorum recipiendorum gratia. poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure canonico infra quem ſi non petantur, appellatio deſerta remanet, ibi.n. 223.f. 513

apoſtolorum plures ſunt ſpecies, in materia appellationis, ibi.nu.225. f.eo.

appellatio quid ſit, & quid prouocatio, in 6. parte, uerſ.appell.nu.1.2 & 6. 483

appellatio, quid proprie dicat᷑, ibi.nu.5. f.eo.

appellatio friuola, ſeu fruſtratoria, uel temeraria, quæ dicatur, ibi.nu.34. f.531

appellatio reducit cauſam ad illũ ſtatum in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam, in 4 parte, 6.diſt.nu.25. f.116

appellatio qualiter fiat.ibi. nume.117. 129. f.72.& 475.

appellatio nomen appellantis, & appellati continentiaq́; ſententiæ, a qua appellatur continere debet, ibi.nu.130. 467

appellatio facta non expreſſo noĩe iudicis ad quem, licet quis ſimpliciter dicat, appello ad iudicẽ competentẽ, valet. ibi, nu 182.f.498

appellatio per appellantem coram iudice à quo præſentari debet infra dies decem, ſi eius copia haberi põt alias poteſt interponi coram perſonis, uel coram iudice ad quẽ & ibi ponet practicam. ibi.nu.137 f.eo.

appellatio põt præſentare iudici etiam non ſedenti pro tribunali, & in omni loco, imò ſoli actorum magiſtr.ibi. nu.133. f.eo.

appellatio fit etiam per uerba ſubmitto me protectioni talis iudicis. ibi.nu.135. f.498

Appellatio à diffinitiua, poteſt uiua uoce in continenti fieri, ex interuallo uero non niſi in ſcriptis, ibi.nu.146. f.eo.

appellatio, qñ dicatur fieri in continenti, & quando ex interuallo, ibi, nu.137. f.499

appellatio in ſcriptis qualiter, & qñ dicatur, fieri, & an ſufficiat cõparere in iudicio & notario dicere, ſcribæ qualiter ego appello à tali ſnĩa ex tali cauſa.ibi.n.139 f.500

appellatio uiua uoce, quæ incontinenti fit. debet fieri iudice preſente, & pro tribunali ſedente, alias non ualet, ibi.nu.140. f.eo.

appel.ſemper põt fieri in cauſis breuiorib. viua uoce, ẽt ex interuallo, ibi.nu.143. f.500

appellatio à diffinitiua, ex nouis actis poteſt iuſtificari, ibi.nu.161. f.504

appelllatio à diffinita, cauſas grauaminis cõtinere debet in omnibus caſibus, in quibus appellatio eſt prohibita a lege, uel ab homine, ibi.nu.155. f.503

appellatio a ſententia lata in cauſa conuentionis, non impedit iudiciũ ꝓcedere in cauſa reconuentionis, de qua tam cito liquere non potuit, in 4.parte, 6.diſt.nu.11. f.119

appellatio extraiudicialis, in quibus differat a iudiciali in d.4.parte.6.diſt.nu.27. f.123

appellatio extraiudicialis an requirat expreſſionem cauſæ grauaminis, in 6.parte, uerſ. appell.nu.157. 504

appellatio extraiudiclalis, quæ fit in cauſa beneficiali, habet uim citationis, & eſt mirabilis effectus.ibi.nu.179. f.509

appellatio quælibet, eſt cõis vtriuſque partis in tantum, ꝙ licet appellatur non poſſit per ſe appellare, põt tamen appellationi aduerſarij inhęrere, ibi.nu. 282. f.524

appellatio admiſſa a iudice cum clauſula, ſi & inquantum, an habeatur pro admiſſa, non admiſſa, ibi.nu. 211. f.510

appellatio hodie infra decem dies fieri debet ſiue fiat a diffinitiua, ſiue ab interlocutoria, & a quocunq; grauamine, & actu, ẽt extraiudiciali, ſed de iure digeſtorum breuius tempus utile in principio.ibi.nu.213.f.511

appellatio poſt etiam poſt decem dies fieri põt quando ſententia grauamen ſucceſſurum continet, ibi.nu.216. f.eo.

appellatio præſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei, ibi.nu 217. f.511

appellatio noĩe alieno ſine mãdato facta, ratificari debet per dñm infra decem dies, a

dic

die ſciæ alias non ualet ibi.nu. 218. f.eo

Appellatio eſt defenſio, quæ datur oppreſſus contra iniuriam iudicis, & omnibus eſt permiſſa, ibi.nu.247. f.518

Appellatio pōt fieri ab arbitris iuris, ad quem appellatur in nu.273.cum ſeq. f.522

Appellatio fit è minori iudice, ad maiorē, non ecōtra in 6.parte. uerſ.appellat.nu.3. f.483.

Appellatio a grauamine illato, & inferendo fieri poteſt, ibi.nu.4. f.eo.

Appellatio a diffinitiua, ſuſpendit iuriſd.iudicis a quo. Idē pendēte decendio dato ad appellandū, ibi.nu.271.& nu.273.f.505 & 506

Appellatio uiua uoce facta, cum reſeruatione appellādi in ſcriptis.& appellatur in ſcriptis q̄ proſequēda ſit.n 145.& ſeq. f.501.& ſeq.

Appellatio non ligat manus iudicis, in oībus caſibus, in quibus appellare non licet, ibidem.nu.183. f.507

Apellatio a poſſeſſorio, non tradat executionem, ibi n.284. f.eo.

Appellatio a decreto affirmatiuo, nō impedit executionē, ibi.nu. 185.f.eo.& n.322.f.528

Appellatio iudicis, in ſindicatu, non impedit excuſionem, ibi.nu.15. 479

Appellatio non eſt permiſſa, a pronuncia de exequendo, ibi.num.260. f.519

Appellatio licet tertio fieri non poſſit, pōt tñ de nullitate dici, & ſuccumbens ſup iſta nullitate, pōt iterum appellare, tanquam a nouo grauamine, ibi.nu.283. f.524

Appellatio eſt regulariter permiſſa ab oibus iudicibus nec facit iudici iniuriam, qui appellat. ibi.nu.247. f.518

Appellatio non permittitur a ſnīa præfecti pretorio, ibi.n.256. f.519

Appellatio ad ſuperiorem ualet, obmiſſo medio ſi non opponitur, ibi.nu.373. f.534

Idem q̄ñ extat conſuetudo, ibi.nu.374. f.eo.

Idem, quando medius eſt inhabilis uel ſuſpectus, ibi.nu.375. f.eo.

Appellatio debet fieri ad ſuperiorem ꝓximum, non autem ad diſtantem obmiſſo medio, ibi.nu.368. f.533

Appellatio per ſcholarem pōt fieri ad principem, obmiſſo medio, & ab omni grauamine appellare poteſt, ibi.nu.372. f.334

Appellatio fit ad Papam a ſnīa arbitrorum electo ū in caſu ſuſpitionis, uel q̄ñ eps litigat cum ſuo ſubdito, ibi.nu.376. f.eo.

Appellatio ad iniuſto decreto decurionum fit ad Capitaneum ciuitatis, ibi nu.395. f.536

Appellatio fit ad Epm à iudice laico pronunciante ſe competentem in cauſa ſpirituali, ibi.nu.398. f.eo.

Appellatio ab interlocutoria deuoluit cauſam principalē corā iudice appellationis, quādo pronunciando bene appellatū. īterlocutoriā retractauerit in 4.parte.9.diſtin.nu.26 f.123

Appellatio ab interlocutoria lata in poſſeſſorio. de iure ciuili. pōt fieri, ſed a diffinitiua non appellatur, & quæ ſit rō in 6.parte uerſ. appellatio nu.305.cum trib.ſeq. f.526

Appellatio ab interlocutoria, ſemp in ſcriptis fieri debet in d.uer.appellatio n.138.f.500

Appellatio ab īterlocutoria habēte vim diffinitiuæ. fit ſicut à diffinitiua uiua uoce in continenti, & ſine expreſſione cauſæ grauaminis, ibi.n.151. f.502

Appellatio ab interlocutoria continere debet cauſa grauaminis in ſpecie nominatas & non in gñe nec per relationem ad ꝓceſſum & coram iudice a quo omnes cauſæ exprimi debent etiam ſi notoriæ ſicut in d.6.parte uer.appellatio nu.153. f.eo.

Appellatio ab interlocutoria, uidet, ſine cauſa grauaminis, quādo dicta cauſa in mero fure cōſiſtit. in d.uerſ.appellatio. n.156.f.504

Appellatio ab interlocutoria iuſtificatur ex eiſdem cauſis antiquis, ſed a diffinitiua etiam ex nouis, ibi.nu.159. f.eo.

Appellatio ab interlocutoria contra cōtumacem, pōt ex nouis cauſis, & ex nouis probationibus iuſtificari, ibi n.168. f.605

Appellatio ab interlocutoria non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem, & poteſt procedere uſque ad diffinitiuam, parte non citata ibi.nu.207. f.509

Appellatio ab interlocutoria impedit proceſſum ad ulteriora, quando iudex a quo, detulit appellatione. ibi nu.209. f.510

Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit executionem, quando ſententia continet grauamen irreparabile, ibi.nu.212. f.eo.

Appelatio ab interlocutoria non eſt permiſſa de iure.ciu. Secus de iure cā.ib n 303.f.526

Appellatio ab omni interlocutoria eſt permiſſa in omnibus caſibus. in quibus non eſt permiſſum appellare a diffinitiua, & quæ ſit ratio, ibi.nu.366. f.533

Appellatio ab interlocutoria, efficitur deſerta, eo ipſo ꝗ non admittit, & appellans nō appellat iterū nō admiſſione, ibi.n.421.f.539

Appellatio ab interlocutoria, ꝗ ſit fienda in ſcriptis,

INDEX.

ſcriptis in 6.parte uerſ.ſententia nu.18.435

Appellatio ī factis notorijs nō impedit executionē in 6. parte uer.appellatio nu.186.507

appellatio in factis notorijs, non admittit niſi inſeratur cauſa rōnabilis, ibi.nu.293. 526

appellatio a iure prohibita non ſuſpendit effectum ſnīæ niſi appellans aliquā iuſtam cauſam allegaret, ibi.nu.183. 507

appellatio non admittitur in crimine falſæ monetæ, ibi. nu.294. 526

appellatio in crimine raptus uirginis, non admittitur, ibi.nu.295. eod.

appellatio non admittitur latroni inſigni, & famoſo, uel alicuius factionis auctor. ibidē nu.296: eod.

appellatio non admittitur in crimine læſe maieſtatis, ibi.nu.297. eod.

appellatio in crimine ſimoniæ, non admittit, ibi.nu.298. eod.

appellatio non eſt permiſſa cōdemnato de he reſi.ibi.nu.299. eo.

appellatio in cauſa poſſeſſorij fieri non poteſt ad effectum retardandæ executionis, & hoc de iure ciuili. Secus de iure canonico, ibid. nu.306.cum trib.ſeq. 527

appellatio in poſſeſſorio, ualet, & ſuſpēdit executionem, q̄ñ eius grauamen non poteſt reparari in petitorio. Idem quo ad fructus, & expēſas, & intereſſe, quia impedit executionem, ibi.nu.209. eod.

appellatio in poſſeſſorio, ualet, q̄ñ aliquis iniuſtè, & ſine cauſa priuatur poſſeſſione. Idē q̄ñ eſt magni præiudicij, ut quia eſt difficilis probatio in petitorio & tunc ſuſpendit executionem, ibi.nu.311. eod.

appellatio in poſſeſſorio ualet, q̄ñ miſſus in poſſeſſionē lucrat fructus, ibi.nu.300. eod.

appellatio fieri non poteſt ab actu, quem quis ſemel approbauit, ibi.nu.317. 528

appellatio non admittitur in caſibus requirentibus celeritatem, ibi.nu.330. 529

appellatio friuola eſt ab oī actu prohibita, & qui friuolè appellat, poteſt ut contumax excommunicari, & alias pęnas patitur, de quibus plene ibi.nu.345. 530.

appellatio generalis ab oī grauamine quo ad poſſet alicui irrogari, nō ualet, ibi.354. 532

appellatio non permittitur ab actu ſecundum leges fact.ibi.nu.356. eod.

appellatio non eſt permiſſa a decreto, ꝗ quis fuit habitus pro confeſſo, ex eo ꝗa uoluit ſe examinare ut principalem ibi.nu.358. eo.

appellatio in cā feudali, an dicatur deſerta ob nō perſecutionem infra quinquaginta dies, ſecundum conſt. Regni in 3.parte nu.89.30

appellatio quando pronunciatur deſerta, citatio partis non requiritur in d. uerſ. appellatio nu.203. 509

appellatio an dicatur deſerta per lapſum anni primi, & ſic primi fatalis, ut poſſit iudex ſē tentiam exequi an vero debeat expectare ſecundum annum, ibi nu.231. 514

appellatio deſerta efficitur ēt elapſo termino breuiato ſtatuto per iudicem ad proſequendum ibi.nu.235. 515

appellatio deſerta per decurſa fatalia, nec impetratione reparari pōt ibi.nu.239. 517

appellatio cenſetur deſerta eo ipſo, ꝗ appellans litigat corā iudice à quo uidelicet, q̄ñ facit actum incomparabilem cum appellatione, ibi.nu.242. 518

appellatio in dubio debet pronunciari, quod non ſit deſerta, ibi.nu.408. 537

appellatio deſerta efficitur ob nō ꝓſecutionē infra legitima tpa, ibi num.410. 538

appellatio efficitur deſerta ſi appellans non p̄ſentat ꝓceſſum iudici ad quē, infra quinquaginta dies. Verum in ſacro cōſilio eſt ſtylus ex eiſdem actis, etiam poſt quinquaginta dies. ibi.nu.411. eod.

appellatio in cauſis beneficialibus. nō efficitur deſerta lapſu termini dati a iudice nec unq̄ eſt deſerta, quod iudicem, ibi.nu.415. eod.

appellatio non efficitur deſerta ꝑ lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuā fecit diligentiam, & per iudicem ſtetit, ſed ceſſante impedimento deſeritur, ſi non ſollicitat, ibi, nu.409. 539

appellatio an, & q̄ñ efficiatur deſerta ob non petitionem apoſtolorum, ibi.nu.416. 538

appellatio deſerta efficitur, appellante non cōparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiendum apoſtolos, ēt ſi iudex non uenerit ad locum, ibi.nu.420. 539

appellatio cenſetur deſerta eo ipſo, ꝗ appellās aliquid contra aduerſarium innouat, ut ga ipſum ſpoliat, ibi.nu.421. eod.

appellatio efficit deſerta eo ipſo, ꝗ appellans accipit terminū ad ſoluēdū. ibi.nu.422.eod.

appellans accipit terminum ad ſoluendum, ibi.nu.423. eod.

appellationis interponendæ tempus decem dierum prorogare non poſſunt partes neq; iudex ibi.nu.241. 517

Appellari pōt ab immoderata taxatione expenſarũ in 6.par.verſi.executio.nu.22. 547
appellari non poteſt à vicario generali,ad epm. Secus à vicario foraneo, & rurali in 4. par. 5.diſt.nu.19.f.105.& in uerſi,appellatio. in 6.par.nu.380 535
appellari non poteſt ad Papam à ſubdelegato quãdo ſubdelegãs aliquid ſibi reſeruauit,ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem.Et hoc procedit,ſi excipiatur, alias ſecũs,in 6.par.verſi.appellat.nu.370 533
appellari non pōt ad delegantem, qui ob ſuam ſuſpicionem delegauit ibi.nu.387 535
appellari non poteſt à ſententia principis non recognoſcentis ſuperiorẽ,ib.nu.248 518
appellari non poteſt à ſententia præfecti prætorio,ibi.nu.250 519
appellari non poteſt à ſententia ſacri concilij. ibi.nu.251 eod.
appellari nō pōt à ſenatoribus,ibi nu.253 eo.
appellari non poteſt à ſententia Ducis Venetiarum,ibi.nu.254 eod.
appellari non poteſt ab epiſcopo prorogato, ibi.nu 255 eo.
appellari non poteſt à iudicio ſortis, ibid. numero 257 eodd.
appellari non poteſt à mero executore,ibid. nume.259 eo.
appellari non poteſt hodie ab arbitris ſententia,ibi.nu.270 522
Quod limita,ibi.nu.261.& 274.
appellari non pōt à iudice, qui reuocauit grauamẽ,qđ fuerat cōminatus,ib.nu.275 523
appellari non pōt tertio ſuper eiſdẽ,qui in duplici appellatione ſuccũbuit,ibi.n.280 524
appellare non poteſt uerus contumax, ibid. nume.284 eod.
appellare non poteſt notoriæ criminoſus ibid. nume.286 eod.
appellare non poteſt contumax peremptoriæ citatus ad audiendam ſententiam, ibidem nume.286 eo.
appellare non poteſt coniunctus,& ſponte confeſſus. Secus ſi ſit conuictus, ſed non confeſſus,uel confeſſus,non tamen ſponte, ſed formidine tormentorum,ibi.nu.292 525
appellare non poteſt condemnatus pro debito publico ſeu fiſcali,niſi quando fiſcus tracta. de lucro,ibi,nu.300 526
appellare non poteſt officialis pro male geſtis à ſuo iudice cōdemnatus, ibi. n.301.eo.
appellare non poteſt officialis in ſindicatu condemnatus.ibi.nu.302 eod.
appellari non poteſt ab interlocutoria de iure ciuili. Secus de iure canonico,ibi.n.303 eo.
appellari non poteſt in cauſa, ubi de decima agitur,ibi.nu.304 eod.
appellari non poteſt à iudice retardante cauſam expedire, ſed ſolum datur recurſus per uiam querelæ ibi.nu.116 495
appellari non poteſt, quando creditor hypothecaria agit,& qualiter,ibi.nu.318 528
appellari ꝙ non poſſit à ſententia lata in ſaluiano interdicto,ibi.nu.320 eod.
appellari non poteſt à decreto aſſiſtentiæ.Idem in oībus decretis affirmatiuis, ad effectum retardandæ executionis,ſed pōt de nullitate dici,& quæ ſint iſta decreta,ibi.nu.321 eo.
appellari non poteſt à pronuncia de apetiendo teſtamento, vel demittendo ſcriptum hæredem in poſſeſſionem,ibi.nu.322 eo.
appellari non poteſt à ſententia lata in interdicto quorum bonorum,ibi.nu.323 eod.
appellari non poteſt à nominatione publici muneris utilitate priuati. Secus ſi eſt publicum ẽt utilitate,qa pōt appellari,ibi.nu.324 eo.
appellari non poteſt in cauſis minimis, & breuioribus, & præſertim in Regno in cauſis duarum unciarum,ibi.nu.329 529
appellari non poteſt à ſententia excōmunicationis,uel interdicti,ibi nu.351 531
appellari non poteſt à ſententia abſolutoria lata in cauſa criminali ex mero officio uel ad denunciam,ibi.nu.328 529
appellari non poteſt à ſententia torturæ, in caſu quo conſtat per unum teſtem de vſu, & publicam famam,ibi.nu 329 eo.
appellatione nō poteſt à condemnatione ſuper actione ad exhibendum,ibi.nu.331 eod.
appellari non poteſt qñ cauſa deciſa eſt per iuramentũ delatũ,vel relatum,ibi.nu.332 eo.
appellari nō poteſt, à correctione Abbatis per clericum regularem,ibi.nu.333 eo.
appellari nō pōt,qñ cauſa cōmiſſa eſt per principem appellatione remota, & qualiter hoc procedat,ibi.nu.336.cum quatuor ſeq. eod.
appellari non pōt à iurō in litem de iure ciuili.Secus,de iure canonico,ibi.nu.350 531
appellari nō pōt à ſnīa nulla,ibi.nu.352 532
appellari non poteſt à mandato, ꝙ quis in ſua eccleſia reſideat,ibi.nu.355 eo.
appellari non poteſt à iudice iuris diſpoſitionem exequente,niſi cauſa rationalibus exequatur,ibi.nu.345 530

Appellari non poteſt à breuitate termini,ad ꝓbandum in caſu feudali,ib.nu.337 532
appellare non poteſt conuictus de furto manifeſto,ib.nu.359 eod.
appellare non poteſt de crimine punitus ltima pęna,qa cōfeſſus eſt delictũ,ib.nu.360 eo.
appellari nō pōt à mandato facto, ut quis declaret an ſcriptura ſit ſua,ibi.nu.361 533
appel.non poteſt a reuocatione delegationis cauſę,ib.nu.362 eo.
appel. non poteſt ab eo,cui eſt commiſſa cā,ſecundum eius conſcĩam. Et quid ſi cā cōmittatur arbitrio alicuius,ib.nu.363 eod.
appellari nō pōt ab omni actu à lege in poteſtate iudicis commiſſo, & nō in neceſſitate ib,nu.364 eo.
appellari non poteſt à vicario ad eũ, qui eũ dedit uicarium,ſed ad ſuperiorem ipſius dantis.ib.nu.380 535
appellari non pōt ab executione, niſi modus exequendi excedatur in 6.par.ver.executio, nu.55 550
appellans in caſu prohibitio, deuoluit cām iudici ad quem,vt ſi videt grauamen,poſſit illud corrigere non tamen ligat iudicẽ ſi quo in 6.par.ver.appellat.118 495
appellans apoſtolos inſtanter petere dēr, aliàs nō valet appellatio,ſed hodie in Regno non requiritur inſtanter,ib.nu.131 498
appellans ad vnũ iudicẽ permittitur variari & appellari ad aliũ,infra 10. dies,& prima appellatio reuocata cenſetur,ibi.nu.146 502
appellans producere nō poteſt teſtes ſuper eiſdem articulis,ſed ſolũ ſuper nouis dependẽtibus à veteribus,& ſolũ ſup re in cā principali deductæ,non aũt ſup alia,ibi.161 504
appellans eadem rem ex noua cauſa, proſequi poteſt,ib.nu.162 eod.
appellans ab interlocutoria nō eſt vlterius citandus ad actus quos facit iudex procedens ad ſententiam ante, quam ſibi inhibeatur. ib.nu.171 500
appellãs ab interlocutoria nouas probationes producere poteſt ſuper cā antiqua expreſſa in appellatione probationem in facto requirente ib.nu.164 eo.
appellans ab interlocutoria, poteſt ſe iuſtificare ex noua cauſa, quæ ſibi de nouo ſuperuenit,ibi.nu.165 eod.
appellans ab interlocutoria nouas cauſas corã iudice appellationis deducere poteſt, qñ ad illas per iudicem à quo, non fuit admiſſus ibidem nu.166 eod.
Appellans a diffinitiua, poteſt in eadẽ appellatione deducere grauamẽ ſibi illatũ per interlocutoriã,ẽt ex nouis cāis,ib.nu.197 eod.
appellans ab interlocutoria continẽte grauamen irreparabile, poteſt iuſtificari ex nouis probationibus,ib.nu.169 eo.
appellans ab interlocutoria habente vim diffinitiuę,poteſt peracta noua iuſtificare, ibidẽ nu,170 eo.
appellans,infra 10.dies apoſtolos petere debet de iure communi Secus,per conſtitutionem regni,ibi.nu.219 512
appellans impeditus proſequi, an debeat proteſtari de impedimento, ut reſtituatur ſibi tempus,ib.nu.230 514
appellans temere & friuole,iniuriam iudici facere dicitur Secus ſi iuſte,ibi.nu.348 531
appellãs,qui nihil ꝓduxit in cā principali, nō auditur,niſi refectis expenſis,ib.353 532
appellans impeditus a iudice q voluit infra terminum literas expedire poteſt appellationem proſequi,vltra terminum decurſum,ib. nu.414 558
appellans quos actus implere debet, vt appellatio non efficiatur deſerta,ibi.nu.417 539
appellatus an cām appellationis,ꝓſequi poſſit ſi appellans nō proſequit, & infra quod tps, in 6 par.ver.appel.nu.244 518
arbitramentum, eſt quædam tranſactio, in 4. parte,14.diſt.nu.3 215
arbitria redacta ſunt ad inſtar iudiciorũ, in 6. parte,ver.confeſſio,nu.31 397
arbiter, qui ut arbitrator procedere poterat ſi cepit procedere,vt arbiter, & poſtea inordinate proceſſit,an proceſſus valeat,in 4. parte 9.diſt.nu.205 186
arbiter,& arbitrator,quomodo differant,in 4. parte,14.diſt.nu.23 215
arbiter iuris qui dicatur,ib eo.
arbiter pōt ſibi eligere locũ honeſtum, vbi curiam regat,in 6.par.ver.ſentẽtia,nu.80.465
arbiter ſnīam ſuam nō exequitur,ſed iudex ordinarius,in 6.par.ver.executio,nu.5. 545
arbitri iuris ſententia appellatur in 6. parte, uer.appellatio,nu.272 522
arbitri qñ plures ſunt, non pōt vnus ſine alio procedere,in 4.pat.in 5.diſt.nu.31 107
arbitri iuris,an habeāt ordinariã uel delegatã peteſtatem,& ad quem appellatur ab illis, in 4.parte,6.diſt.nu.22 12
arbitri pñt eligi p iudicẽ,qñ partes ſunt diſcor

des,in par.6.ver.cõpromiſſum,nu.12 381

Arbitri electi ſm regiam prag. dicunt arbitri iuris,& qualiter ab eis appelletur,& ad quẽ in ea par.ver.appellatio,nu.273 522

arbitri eliguntur, quãdo eps cum ſubdito ſuo litigat,& ab eis papam appellatur. Idem qñ appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpecti,ib.nu.376 534

arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt per iudicem loci, via reclamationis,ib.nu.274 523

arbitrorũ ſnĩa,an & qñ ſit emologabilis,& an producat actionem,& an ab ea appelletur. Et quid in arbitratore, vel arbitro iuris, & de intellectu, l.cum antea,C.de arb. ib. nu. 262 & 271 522.& 519

arbitrorum tres dicuntur eſſe ſpecies. Et qui ſunt,in 4.parte,14.diſt.nu.2 215

arbitrarios & non arbitri ſnĩa ſubiacent reductioni ad arbitrium boni viri,in 6.par. ver. appellatio,nu.167 521

arbitraria pœna punitur homicidium, culpa commiſſum,in 4.parte,1.diſt.nu.77 61
Reliqua vide infra in litera P,in verſi.pœna arbitraria.

archidiaconus abſente epõ, vicarius eſt epĩ ipſo iure,in eo.parte,5.diſt.nu.7 103

aromatarius miſcens farinã fabarum in cera, põt puniri per iudicẽ eccleſiaſticum, in eod. parte,11.diſt.nu.50 201

argumentum emphyteoſi ad feudum, valet,& econtra,in 3,par.nu.87 29

argumentum à contrario ſenſu, non ſumitur in vſib.feudo,ib.nu.91 30

argumentum a contrario ſenſu coniectura & ſubauditus intellectus dr̃,ib.nu.92 eo.

argm̃ ſumit à cõtrario ſẽſu in ſtatuto diſponẽte ſup caſu nõ ꝓ.iſo à iure cõi,ib.n.123.36

argumentum de perſonis ad res,& ecõtra, validum eſt,in 4.par.1.diſt.nu.24 49

argumentum de pacto ad ſtatutum an valeat, in eo.par.10.diſt.nu.88 93 233.& ſeq.

articulus de ꝓprietate an admittat, qñ poſſeſſorio recupandę,agit,ĩ e.par.7.di.n.26. 140

articulus poſitio & capitula quid ſint, & qualiter inter ſe differant in 6.parte verſi. poſitio nu.1.2.3 389.& ſeq

articulus repulſæ dicitur impertinens in articulis principalibus, & ideo nõ debet admitti niſi ex ſola cauſa inimicitiæ. in 6.par. verſi.repulſæ,nu.8 445

articuli præſentari poſſunt, ẽt die, quo curia non regitur,dummodo non ſit dies feriatus & ſoli magiſtro actorũ ſine iudice pręſentati poſſunt, & an eorum copia parti dari debeat,in 6.par.ver.poſitio,n.20 390

articuli & poſitiones fiunt in eodem termino in cauſis ſummarijs,ib.nu.5 389
Reliqua vide infra in litera C,in verſi. copia & in lr̃a D,in ver. delegatus in lr̃a P, in ver. poſitio,& in litera R,in ver.repulſa.

articulans non cenſetur fateri, quod narrat in articulis.Secus in poſitionibus, in 6. parte, verſi.poſitio,nu.7 390

aſſaſſinus clericus,ipſo iure cenſetur degradatus,& punitur per iudicem laicum,in quarta parte,11.q.nu.76 205

aſſiſtentia contra tertiũ poſſeſſorem petit conditione ex l.fi.C.de acq.poſſ. & peti poteſt uſque ad 30. annos. Secus qñ agitur hypothecaria in eo.parte.7.diſt.nu.60 146

aſſiſtentia uigore inſtr̃i, quando & qualiter petatur,& quæ actio cenſeatur intentata,& qs ſit eius effectus in 6.parte,uerſic.inſtr̃orum productio,nu.30.31 421

atteſtationes non publicatæ, etiam ſemiplene non,probant,in eo.parte,verſi. actorum editio,nu.34 416

atteſtationes teſtium ante publicationem edi non debent parti,ib.nu.56 438

attentata reuocantur per uiam querelæ,in caſu quo non ligãtur manus iudicis, per appellationem,in eo.par.ver.appel.nu.117 495

attentata pendente appellatione iudicialiter reuocãtur,qua in extraiudiciali, ibidem nume.401 537

attentata ut reuocentur, debet appellatio eſſe intimata iudici & parti, nam attentata ab ignorãtib.appellat.nõ reuocant, & reuocatio parte citata fieri debet,ibi.nu.403 eo.

attentata duplici uia reuocantur,ib.n.407.eo.

attentatorum reuocatio, petitur uſque ad concluſionem in cauſa ibi.nu.406. eod.

attentatorum reuocationem petens, nõ repellitur per exceptionem excõicationis, nec p exceptionem proprietatis,ib.nu.404 eo.

attẽtans appellatione pendẽte, tenetur ad fructuum reſtitutionem,ib.nu.406 eo.

authen. require infra,in litera C,in uerſi.Correctio.

auctor laudatus,quis dicatur,& ad quem effectum ſibi,is denunciatur, in 6.par.uerſi.auctoris laudatio,nu.1 339

auctor quando & quo tempore litis laudari debet ib.nu.5 341

Auctor quãdo eſt laudatus in iudicio, & datus terminus ad denunciandum, an interim debeat in cauſa ſuperſedere,ib.nu.8 eod.

Actor laudatus non poteſt ex ſua perſona declinare forum,ib.nu.10 342

Auctor laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas pendente iudicio ante rem euictam, ib.nu.13 eo.

Auctori laudato qualiter fiat denunciatio, ib. nu.12 eod.

Auctorem auctoris ſui an quis poſſit laudare, & an teneatur ſibi de euictione ſine ceſſione ib.nu.9 141

BANNVM hodie æquiparatur pœnæ relegationis,& hoc procedit, vbi bona non publicantur,in 4.par.2.diſt.nu.7 175

Bannum, ſententia interlocutoria dicitur, in 6.par.ver.ſententia,nu.30 458

Bannum & mulcta æquiparantur, ibidem numero 32 459

Banni quæ faciunt officiales in principio ſui officij,an ſint ſufficiẽtia; vt iudex inquirere poſſit,in caſibus à iure non permiſſis, in 6. par.ver.inquiſitio,nu.31 273

Banna facta ab officialibus ſub torturæ pęna, an valeant,in 6.par.uer.tortura.nu.3 447
Reliqua.uide infra in litera P,in uerſi. pęna banni.

Baro in terra demanij Regis põt exercere iuriſdictionem inter ſuos ſubditos ſine licentia officialis illius loci. Secus in terra baronis,in 6.parte,uer.citatio,nu.41 312

Baro non poteſt exigere iuramentum fidelitatis à vaſallis, ſine mandato vel literis Regis aliàs priuatur feudo,in eo.par.uer.iuramentum,nu.42 429

Barones omnes habent iuriſdictionem in Baronia ſua,in 4.par.5.diſt.nu.11 104

Barones Regni habent iuriſdictionẽ à Rege, ſeruatã cum priuilegio primarum & ſecundarum cauſarum,& ideo reuocant prorogationes factas per eorum uaſallos,in alios iudices,in eo.par.12 diſt.nu.25 212

Barones indebite angariant uaſallos ſine ſalario tam in perſonam, quam in bonis, in 6. par.uer.executio,nu.27 548

Beneficium uide infra,in litera P,in uerſi. poſſeſſorium,& litera T,in uer.titulum.

Blaſphemare dicitur,ꝗ iurat per uiſcera Chriſti,uel per alia membra, in eo.par.uerſi.iuramentum,nu.54 430

Bona vacantia applicatur fiſco, ſed contra dictor cõparens auditur, & datur ſibi copia inquiſitionis ſeu defenſionis, in eo. parte, uer.inquiſitio,nu.15 271

Bona tutoris non poſſunt capi pro condemnatione pupilli, niſi pro expenſis,in 6 par. ver.executio,nu.38 549

Bona minus damnoſa, an in executione capi debent,ibi nu.11 545

Bona uxoris capi non poſſunt pro debito uiri,& econtra. Fallit, quando mulier ua..fit ad ſecunda uota,non reddita ratione, quia poſſunt bona ſecundi uiri capi pro debito tutelari uxoris.ib.nu.53 550

Bonorum poſſeſſio carboniana uel uẽtris nomine,quando agnoſcenda eſt,aduerſarij incerti per proclama citari debent,in 6. parte uer.citatio.nu.110 320

Boues aratorij & alia inſtrumẽta ad agriculturã deputata non pñt per executionẽ ſententiæ cap.in eo par.uer.executio,nu.31 548

Breues cauſæ, ſeu modicæ ſummæ, ſunt ſummariæ,in 4.par.9.diſt.nu.188 184

CALCVLATORES ſententia ferre pñt parte non citata,in 6.parte,verſi.citatio, nu.24 311

Calumniator etiam nemine accuſante poteſt ex officio iudicijs inquiri, & puniri per iudicem,in eo.parte,uerſic. inquiſitio, numero 157 296

Calumniæ iuramentum. Require infra litera L,uer.iuramentum calumniæ.

Cãpana, quot ſigna importet, & quid importet uim citationis, & quid in die ueneri ſancta,in qua nõ pulſantur campanę an poſſit citari uniuerſitas ad ſonũ tabellæ,in eo.par uer.citari nu.111.112.113.& 114 322

canonica lex.de hac uide infra, in litera L, in uer.lex cano.

canonicum ius. Require infra in litera I, in uer.ius canonicum.

canonicum eſt,quod regula, inde ius canonicum quaſi regulatum,in 3.par.nu.75 27

canon' præfertur dicto Sanctorum & Theologorũ in deciſionibus cauſarum. Fallit, ubi dictum alicuius ſancti munitum eſſet auctoritate noui uel ueteris teſtamenti, ibidẽ nu.77.& 78 eod.

canonicus primo; creatus, præfertur alijs, in proœ.nu.9 2

capitalis cauſa dici põt inſpecta apritudine pœnæ,in 4.par.1.diſt.in nu.52.f.54 & in 2.

-ibid.nu.51 eo

Citatio in ciuilibus valet ſine commiſſione ex generali conſuetudine,ib.nu.52 314

Citatio realis capturā perſonæ importat,ibid. nu.58 315

Citatio realis fieri poteſt etiam in ciuilibus, quando debitor eſt ſuſpectus de fuga, ibid. nu.59 eod.

Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt ib.nu.61 eo.

Citatio verbalis quæ dicatur, & quæ cōtinere debeat,ibi.nu.63 eo.

Citatio certum diem & locum comparendi cōtinere debet.Fallit in delegato citante,ibid. nu.64 eod.

Citatio ſine certo die an,& quādo valeat. ibid. nu.65 316

Citatio an debeat cōtinere horam,in qua quid comparere tenetur,ib.nu.66 eo.

Citatio an,& quādo valeat ſine cauſa,& cauſā continere debeat,ib.nu.69 317

Citatio ad audiendam intentionem curiæ, nō valet,ib.nu.70 138

Citatio ad rńdendum petitioni porrigēdæ, an valeat, & quid ſi petitio non porrigatur in illo die citationis,ib.nu.71 eo.

Citatio an,& quando continere debeat verbū peremptoriæ,ib.nu.72 eod.

Citatio per literas vt valeat, quid continere debeat,ib.nu.73 eod.

Citatio de neceſſitate non requirit ſcripturam regulariter.Fallit in ſeptē caſibus,in quibus non valet ſine ſcriptura,ib.nu.74 eod.

Citatio extra prouinciā ſine ſcriptis facta non valet,ib.nu.80 319

Citatio ad domū, & non perſonaliter ſine ſcriptis,non valet ib.nu 81 eod.

Citatio per edictum qualiter fiat, & in quibus fieri poteſt ib.nu.82.cum plu.ſeq. eo.

Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco qui propter guerras vel inimicitias,vel alio modo non eſt ſecurus,ib.nu.85 320

Citatio qn̄ fieri non poteſt, quia citandus ſtat in domo ſua clauſus.& non patiť ſe videri, ne citari poſſit, tunc poteſt affigi edictū in ianua domos ſuæ, & perinde habetur, ac ſi perſonaliter citatus eſſet,ib.nu.86 eo.

Citatio per edictum ſecundum conſtitutionē regni.ib.nu.88 eo.

Citatio fit per edictum qn̄ actus fiendus habet contradictores incertos,ib.nu.89 eod.

Citatio in caſibus,in quibus lex permittit fieri per proclama, in illis etiam poteſt fieri per edictum,ib.nu.95 321

Citatio per edictum, quanto tp̄e ſtare debeat affixa in loco,vbi affigitur,ib.nu.96 eo.

Citatio p̄ proclama,quæ dicatur,& in q̄bus caſibus fieri pōt,ib.nu.97.cum plu.ſeq. eo.

Citatio fit p̄ proclama,qn̄ faciendum eſt inuentarium per hæredem,ib.nu.98 eod.

Citatio per proclama contra certam perſonā, in quo loco fieri debeat,ib.nu. 100 eo.

Citatio fit per proclama, quando teſtamentū eſt publicandum,ib.nu.109 322

Citatio per proclama vel edictum ſemper poteſt fieri quando aduerſarij ſunt incerti, ib. nu.110 eod.

Citatio per campanam ſeu tubam quādo locū habeat.ib.nu.111 eod.

Citatio fit per campanam, quando eundū eſt ab bellum, & quæ ſigna importet ſonu campanæ,ib.nu.113.114 323

Citatio qn̄ res agitur inter duos litigātes non debet fieri motu proprio iudicis, ſed ad inſtantiam partis,ib.nu.115 eo.

Citatio,vt quis compareat die Lunæ, Martis, & Mercurij,an ſit vna vel plures,ibidem numero 117 eo.

Citatio generalis ad totam cauſam, vt quis cōpareat ſingulis diebus,& horis vſque ad ſententiam an valeat,ib.nu.118 eo.

Citatio facta die feriato,non valet,etiā ſi fieret vt cōpareat die non feriato,ib.nu.119 324

Citatio an valeat quando dies terminis cadit in diē feriatum, & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequenti vel præcedenti, ib.nu.120 eo.

Citatio die feriata valet,pro tali cauſa, quę die feriata expediri poteſt,ib.nu.121 eo.

Citatio poteſt fieri p̄ principem in die feriata ad honorem De,ib.nu.122 eo.

Citatio in quo loco per nuncium fieri debeat, & an poſſit fieri domi, & in qua domo, & quid in apotheca vel in porticu, ſeu ſtabulo,ib.nu.124.125 eod.

Citatio vt valeat,quid ſeruare debeat nuncius, qn̄ commiſſa eſt, vt fiat perſonaliter, vel in domo,ib.nu.126 325

Citatio an fieri poſſit in eccl.ib.nu.129 326

Citatio vbi fieri debeat,quando citus domum certam non habet.ib.nu.130 eo.

Citatio quę cadit in die feriata,valet in regno, citatus debet comparere die ſequenti,ibid. nu.131 eo.

parte,nu.31.&32 10

cauſa finalis uniuſcuiuſq; actus, eſt principale hominis intentum, actum illis facientis, ib.nu.35 eo.

cauſa quę ſit finalis in contractibus, & quæ in legatis,ib.nu.36 eo.

cauſa finalis,dicitur proprie cauſa, non autem aliç cauſæ,& eſt cauſa omnium cauſarum, ib.nu.36 eod.

cauſa finalis iudicij poteſt dici ipſa iuſtitia, ib.nu.37 eo.

cauſa finalis alicuius actus poteſt tolli per partes,ib.nu.46 12

cauſa finalis conſideratur in ſnīa, & quæ dicatur,in 6.parte,uerſ.ſententia nu.122 469

cauſa formalis,quæ dicatur in ſecunda parte, nu.22.15.& 26 8

cauſa formalis in ſententia cōſideratur, & poteſt tripliciter cōſiderari in 6. parte,verſ.ſententia,nu.70 464

cauſa formalis conſideratur in ſententia,reſpectu litigantium, & hoc multis reſpectibus, ib.nu. 104 467

cauſa formalis in ſententia principaliter conſideratur multipliciter,ib.n.115.116.117.118 119.120.& 121 468

cauſæ formalis iudiciali partes renunciare poſſunt in ſecunda parte,nu.39 11

cauſa in iudicio deducta, eſt materia ipſius iudicij in eodem parte,nu.10.& 14 6.& 7.

cauſa in iudicio deducta,dicitur à caſu,ſed cauſa quando ponitur pro ratione alicuius rei dicitur a chaos,ib.nu.17.ſ.8.& in quinta parte nu.68 262

cauſa ſi eſt commiſſa per ſuperiorem decidenda infra tres menſes, an illis elapſis dicatur perempta inſtantia, in eo.parte nu.26 254

cauſa ceptam coram ordinario, non poteſt inferior à principe ad ſe aduocare in quarta parte 16.diſt.nu.60 229

cauſæ quot cōſiderentur in iudicio in ſecunda parte,nu.15 8

cauſa materialis quæ dicatur in eodem parte, nu.16 eod.

cauſa materialis in ſnīa cōſideratur,& quæ ſit in 6.parte.ver.ſententia,nu 58 462

cauſa meri, & miſti imperij, an poſſit delegari in 4.parte 5.diſt.nu.67 113

cauſa mihi imperij non comprehendit a pragmatica, ꝙ omnis cauſa compromittatur in 6.parte,ver.compromiſſum nu.32 383

cauſæ miſtæ quæ dicatur,& an regia pragmatica diſponēs,ꝙ in cauſis ciuilibus vel miſtis procedatur ſine figura iudicij, habeat locū, vbi pęna applicatur fiſco, & parti in quarta parte 1.diſt.nu.94 68

cauſa naturalis, quæ dicatur tam in iudicijs, quā in alijs actibus in 1.parte,nu.29 9

cauſa ordinaria, an poſſit fieri ſummaria conſenſu partium in 4.parte 9.diſt.n.113 187.

cauſa parua vel magna dicitur,ſecundū perſonarum conditionem in ſexta parte ver.iuramentum ſuppletorium,nu.8 425

cauſa ordinario ſpectans, ſi eſt alteri delegata per principem cēſetur ordinarius priuatus iuriſdictione ſuper illa cauſa,& aduocata p̄ principem in tantum, ꝙ etiam ſi moriatur delegatus,nō reuertitur cauſa ad ordinariū in 4 parte.16.diſt.nu.60 229

cauſa quælibet ſufficiens ad remouendum procuratorē,vel arbitrum,ſufficit ad remouendum iudicem in ſexta parte, verſic.appellatio nu.73 489

cauſa reſtitutionis in integrum pendēte, nihil eſt innouandum,ib.nu.108 494

cauſæ ſpirituales reperiuntur ciuiles,& criminales,& quæ dicatur in quarta parte 13.diſt. nu.4 & 5 213.& ſeq.

cauſę ſpiritualibus annexę quæ dicantur,ibid. nu.8 214

cauſa ſubſtantialis quæ ſit in 2.parte,nu. 27. 9

cauſa ſummaria quot modis dici pōt in quarta parte 9.diſt.nu.2 152

cauſa ſummaria non requirit concluſionem, ib.nu.23 156

cauſa principalis quando eſt ſummaria omnes eius articuli ſunt ſummarij,ib.nu.40 158

cauſa ſummaria ab ordinaria quomodo cognoſcatur,ib.nu.41 eo.

cauſa ſummaria eſt omnis cauſa eccleſiaſtica, ut agitur de electione,prębenda,ſeu alio beneficio eccleſiaſtico, quod quādo procedat ib.nu.42 cod.

cauſa poſſeſſorij dicitur ſummaria, & qn̄ hoc intelligatur, & an in ea requirantur plenē probationes, & aliæ ſolennitates in quarta parte 6.diſt.nu.46 f.123.& in d.9.diſtin.numero 43 158

cauſa ſummaria an,& qn̄ requirat plenas,& qn̄ ſemiplenas probationes,ib.nu.46 229

cauſa,quę in curia mercatorum ventilatur, dicitur ſummariæ,ib.nu.48 cod.

cauſa uſurarum, eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica.in d.9.diſt.nu.167 182

Cauſa alimentorum dicitur ſummaria,ibidem nu.168 eo.

cauſa omnis contra confeſſum, eſt ſummaria, ibi.nu.169 eo.

cauſa contra religioſos,eſt ſummaria,ibid. nu. ne.170 eod.

cauſa eſt ſummaria,quæ de monachatu agitur ibi.nu.171. eo.

cauſa matrimonialis,eſt ſummaria,ibidem nume.172 eo.

cauſa reſtitutionis dotis,ſummaria dicitur, ib. nu.173 eo.

cauſa ſummaria dicitur, quando ad decimas agitur ib.nu.174 eod.

cauſa omnis executiua,eſt ſummaria, ibid. nume.175 eo.

cauſa dicitur ſummaria,quãdo pręſentatur inſtrumenta ſecundum formam ritus magnę curiæ in regno ibi.nu.176 eo.

cauſa omnis,quæ contra abſentem agitur,ſummaria dicitur,ib.nu.177 183

cauſa dicitur ſummaria,qñ tertius venit ad impediendam executionem,ibid.nu.178. eod.

cauſa dicitur ſummaria vbi agitur ad exhibendum ib.nu.180 eo.

cauſa dicitur ſummaria,quando agitur contra tributorum debitores,ibi.nu.181 eod.

cauſa ſummaria dr̃ quãdo agitur cõtra gabellarios indebite exigentes,ib.n.182 eo.

cauſa eſt ſummaria,quãdo mittitur in poſſeſſionem ex primo decreto,ib.nu.183 eo.

cauſa dicitur ſummaria,quando legatarius petit ſatiſdationem ab hære.ib.nu.184 eod.

cauſa dicitur ſummaria, quando agitur actio ex teſtamento præponatur actioni præiudiciali,ibi.nu.185 eo.

cauſa dicitur ſummaria, quando examinantur teſtes ad perpetuam rei memoriam, ibidem nu.186 eo.

cauſa naufragorum, ſummaria dr̃, & expeditur leuato velo, & in ea poteſt iudex ex officio procedere ibi.nu.187 184

cauſa ſummaria dicitur, vbicunque de ſalario ſeu mercede laboris agitur,ib.nu.197 eo.

cauſa eſt ſummaria,quando agitur de probando impedimento ad obtinendam ſecũdam dilationem,ibi.nu 198 185

cauſa dr̃ ſummaria, quando agitur de leuib, delictis,& criminibus,ib.nu.199 eo.

cauſa ſummariæ expeditur, vbi agitur de crimine læſę maieſtatis,ibi.nu.200 eo.

cauſa ſummaria dicitur, quando agitur de dãdo tutore curatore pupillo per iudicem, ibi nu.201 eo.

Cauſa ſummaria, ſi fuit per partes agitata via ordinaria an videat̃ receſſum eſſe ab illa ſũmaria de conſenſu partium,ib.nu.203. eo.

Cauſam ſummarię cõmittere poteſt ſolus princeps.& non inferior,ib.nu.3 152

cauſam committi ſummarię ſupplicãs,& princeps dicat.audiat talis,& iuſtitiam faciat,an ſummariæ impetraſſe videatur,ibi.nu.4.eo.

cauſæ breues ſeu modicę ſummæ,ſunt ſummariæ ibi.nu.189.f.184 & dicãtur breues, modicæ,& magnæ,ibi. eo.

cauſæ pauperum, & miſerabilium perſonarũ ſunt ſummariæ,& expediuntur de plano, & ſine ſportulari ſolutione,& miſerabiles perſonæ trahunt aduerſarios ſuos coram imperatore,& laicos coram iudice eccleſiaſtico, ib.nu.193 eo.

cauſæ ex quib. iudex vt ſuſpectus recuſatur, in 6.par.verſi.appellatio.num.26.27. vſque ad nu.74 487

cauſę voluntariæ iuriſdictionis in omni loco etiam in itinere deambulando expediri poſſunt,in 6.par.ver.ſententia nu.86 466

cauſa in qua agitur de vita,& militia, æquiparatur feudali, & ſuper ea non compromittitur ſecundum pragmaticam in 6. parte ver compromiſſum,nu.23 383

cauſa tutelæ compromitti non poteſt, etiam ſtante pragmatica,quod cauſæ omnes compromittuntur,ibi.nu.30 eo.

cautela libellãtis,vt in eodem libello poſſit petere aſſirmationem, & ſatisfactionem iniuriæ in 4.parte 1.diſt nu.22 49

cautela pro iudice,vt ſemper in dilationibus faciat ſcribi in actis,pręſẽtibus ambabus partibus,& non contradicentibus,& nihil dicẽtibus, vt dilatio quæ dari nõ debebat valeat quando data eſt vtraque parte præſente, & non contradicente in ſexta parte ver.dilatio nu.12 386

cautela quomodo poterit reſpondere debitor à quo petitur pecunia mutuata, quando nõ poteſt probare reſtitutionem in eodẽm parte ver.confeſſio.nu.28 395

cedenti bonis, ſunt veſtes relinquendæ in eodem parte,ver.executio,nu.29. 548

ceremonię dicuntur,ſacrificia Iudęorum in 3. parte,nu.63 26

Chriſtus,dicitur rex regum,& Dominus dominantium,in eodem parte,nu.31 21

Chriſtus,fuit lux & veritas, qui omnia velamina ueteris teſtamẽti illuſtrauit,ibi.n.48 23

Chriſtus,dicitur veritas,ib.nu.64 25

Chriſto aduenięte in mundo, ceſſauit lex prophetica,ibi.nu.65

Citatio,eſt iuris naturalis,nec poteſt etiam per principem obmitti in ſexta parte,verſi. citatio,nu.3 307

Citatio non requiritur in exigẽdis tributis,datijs,& collectis ſeu functionibus fiſcalibus, ibi.nu.6 eo.

Citatio,iudiciarij ordinis eſt fundamentum,& ab ea iudicium incipit,nu.1 306

Citatio per edictum,an poſſit fieri per delegatum in 4.parte.5.diſt.nu.57 111

Citatio obmiſſa reddit actum ipſo iure nullũ, in eodem parte 16.diſt.nu.10 220

Citatio in ſingulis actis iudiciarijs fieri debet in ſexta parte ver.citatio,nu.4 307

Citatio aduerſarij fieri non debet,qui ſi pñs eſſet,non poſſet actum impedire,nu.5 eod.

Citatio in omnibus actibus,qui expediunt̃ per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur,ibi.nu.7 308

Citatio partis non requiritur in cõcedẽda venia vocandi parentes, vel patronos in ius, ibi.nu.8 eod.

Citatio partis, an requiratur in productione inſtrumenti,ibi.nu.9 eod.

Citatio partis nõ requiritur in ſententia principis ſeu imperatoris,vel ſacri conſilij,ibid. nu.10 eod.

Citatio non requiritur in proceſſu faciendo contra debitorem ſuſpectum de fuga, ibid. nu.14 309

Citatio non requiritur, ubi periculum eſt in mora,ib.nu.15 eod.

Citatio non requiritur in ſentẽtia lata pro abſente in cauſa criminali, & vbi proceditur ſine figura iudicij,ibi.nu.16.17. eo.

Citatio partis non requiritur in actu, qui fit ultima die termini,ibi.nu.18 eod.

Citatio partis non requiritur in probatione, quæ ſoli iudici concluditur,ibi.nu.20 310

Citatio non requiritur in actu expediendo, ſecundam conſcientiam,ib.nu.21 eo.

Citatio hæredis vel alterius non requiritur,qñ datum eſt arbitrium poteſtas executori teſtamenti diſtribuendi ad pias cauſas,ſeu eligendi pauperes, in tali electione, ibidem numero 22 eo.

Citatio partis nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoris miſſi per iudicẽ ad menſurandum,ib.nu.23 eod.

Citatio partis non requiritur in iuramento deferẽdo, ſuper taxatione vel liquidatione rerum ablatarum ſecundum formam l.ſi quando.C.unde ſexta,ib.nu.25 311

Citatio partis non requiritur, quando examinantur teſtes de damno ſeu furto in ſiluis paſſo,ib.nu.26 eod.

Citatio partis non requiritur,qñ in domo mulier honeſta examinatur,ib.27 eod.

Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandum eſt, ib.nu.28 eo.

Citatio partis non requiritur in examinatione teſtis de cuius morte uel receſſu timetur ib.nu.29 eod.

Citatio eius, de cuius pręiudicio principaliter non agitur,ſed per conſequentiam, non requiritur,ib.nu.30.31 eo.

Citatio non requiritur, quando iudex vult alicui prodigo adminiſtrationem interdicere, ibid.numo.31 eod.

Citatio fideiuſſoris non requiritur in ferẽda ſentẽtia contra principalem,ib. nu.32 eod.

Citatio partis non requiritur in taxatione expenſarum contra contumacẽ,ibi.nu.34. eo.

Citatio alicuius non requiritur in dando tutore ſine inquiſitione,ib.nu.35 eod.

Citatio eius,qui latitat,ne citetur, nõ requiritur,ib.nu.36. eo.

Citatio non requiritur,ubi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem,ibidem nu.37 eod.

Citatio tertij poſſeſſoris nõ requirit̃ in captura facienda uigore pacti de capiẽdo cum æſtimatione precarij, ib.nu.38 312

Citatio à quo iudice fieri poſſit,ib.nu. 39 eo.

Citatio an poſſit fieri per iudicem extra ſuũ territorum ib.nu.40 eod.

Citatio per quem debeat fieri,ib.nu.42 eod.

Citatio poteſt per iudicẽ cõmitti priuato,ac etiam famulo ſuo,imò etiam ipſi principali litiganti,& quid ſeruetur in regno,ibidẽ nu.44.45 313

Citatio in ſcriptis non committitur in regno, niſi hñtis publicum officium,ib.nu.46.eod.

Citatio fieri poteſt, etiam per actorum magiſtrum habentem iudicis commiſſionem, ib. nu.47 eo.

Citatio tria extrema requirit .ſ. commiſſionẽ iudicis, nuncij executionem, & relationem

ibid.nu.51 eo.

Citatio in ciuilibus valet ſine commiſſione ex generali conſuetudine,ib.nu.52. 314

Citatio realis capturã perſonæ importat, ibid. nu.58. 315

Citatio realis fieri poteſt etiam in ciuilibus, quando debitor eſt ſuſpectus de fuga, ibid. nu.59 eod.

Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt ibi.nu.61 eod.

Citatio verbalis quæ dicatur,& quæ continere debeat,ib.nu.63 eo.

Citatio certum diem & locum comparendi cõtinere debet. Fallit in delegato citante, ibid. nu 64.

Citatio ſine certo die an, & quãdo valeat.ibid. nu.65 316

Citatio an debeat continere horam,in qua qd comparere tenetur,ib.nu.66. eod.

Citatio an, & quãdo valeat ſine cã, & cauſam continere debeat,ib.nu.69 317

Citatio ad audiendam intentionem curiæ, nõ ualet,ib.nu.70 138

Citatio ad rñdendum petitioni porrigendę,an ualeat, & quid ſi petitio non porrigatur in illo die citationis,ibid.nu.71 eod.

citatio an, & quando continere debeat uerbũ peremptoriæ,ib.nu.72. eod.

citatio per literas ut ualeat,quid continere debeat.ib.nu.63 eo.

citatio de neceſſitate non requirit ſcripturam regulariter. Fallit in ſeptẽ caſibus, in quibus non ualet ſine ſcriptura,ib.nu.74 eo.

citatio extra prouinciã ſine ſcriptis facta, non ualet,ib.nu.80 319

citatio ad domũ, & non perſonaliter ſine ſcriptis,non ualet ib.nu.81 eo.

citatio per edictum qualiter fiat, & in quibus fieri poteſt ib.nu.82.cum plu.ſeq. eo.

citatio fit per edictum illius, qui degit in loco qui propter guerras vel inimicitias, vel alio modo non eſt ſecurus,ib.nu.85 320

citatio qñ fieri non poteſt, quia citandus ſtat in domo ſua clauſus.& nõ patitur ſe uideri, ne citari poſſit, tunc poteſt affigi edictum in ianua domos ſuæ, & perinde habetur, ac ſi perſonaliter citatus eſſet,ib.nu.86 eo.

citatio par edictum ſecundum conſtitutionẽ regni.ib.nu.88 eod.

citatio fit per edictum qñ actus fiendus habet contradictores incertos,ib.nu.89 eod.

citatio in caſibus,in quibus lex permittit fieri per proclama, in illis etiam poteſt fieri per edictum,ib.nu.95 321

Citatio per editum, quanto tpe ſtare debeat affixa in loco,ubi affigitur,ibi.nu.96 eo.

citatio p proclama,quæ dicatur,& in qbus caſibus fieri põt, ib.nu.97.cum plu.ſeq. eo.

citatio fit p proclama,qñ faciendum eſt inuentatium per hæredem,ib.nu.98 eo.

citatio per proclama contra certam perſonã, in quo loco fieri debeat,ibi.nu.100 eo.

citatio fit per proclama, quando teſtamentum eſt publicandum,ib.nu.109 322

citatio per proclama vel edictum ſemper poteſt fieri quando aduerſarij ſunt incerti, ib. nu.110 eo.

citatio per campanam ſeu tubam quando locũ habeat.ib.nu.111 eo.

citatio fit per campanam, quando eundum eſt ab bellum, & quæ ſigna importet ſonu campanæ,ib.nu.113.114 323

citatio,qñ res agitur inter duos litigantes non debet fieri motu proprio iudicis, ſed ad inſtantiam partis,ib.nu.115 eod.

citatio, vt quis compareat die Lunæ, Martis & Mercurij,an ſit vna vel plures,ibidem numero 117 eo.

citatio generalis ad totam cauſam, ut quis cõpareat ſingulis diebus,& horis vſque ad ſententiam an valeat,ib.nu.118 eo.

citatio facta die feriato, non valet, etiã ſi fieret ut cõpareat die non feriato,ib.nu.119 324

citatio an ualeat quando dies terminis cadit in diẽ feriatum, & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequenti uel præcedenti, ib.nu.120 eo.

citatio die feriata valet,pro tali cauſa, quæ die feriata expediri poteſt,ib.nu.121 eo.

citatio poteſt fieri per principem in die feriata ad honorem Dei,ib.nu.122 eo.

citatio in quo loco per nuncium fieri debeat, & an poſſit fieri domi, & in qua domo, & quid in apotheca vel in porticu, ſeu ſtabulo,ib.nu.124.125 eo.

citatio ut ualeat,quid ſeruare debeat nuncius, qñ commiſſa eſt, ut fiat perſonaliter, vel in domo,ib.nu.126 325

citatio an fieri poſſit in eccl..ib.nu.129 326

citatio vbi fieri debeat, quando citādus domum certam non habet.ib.nu.130 eo.

citatio quę cadit in die feriata, valet in regno, citatus debet comparere die ſequenti.ibid. nu.131 eo.

citatio

Citatio non requirat eius qui appellauit ab interlocutoria. vnde iudex a quo, poteſt procedere uſque ad ſententiam diffinitiuam incluſiue, eo aliter non citato in ſexta parte ver.appellatio,nu.172 503

citatio partis non requiritur, quando appellatio pronunciatur deſerta,ib.nu.103. 508

citatio requiritur in executione ſententiæ per appellantem deſertæ in 6.parte,uerſi.execu. nu.16 546

citatio non requiritur ſuper executione fienda,ſuper eadem re ſuper qua lata fuit ſnia, niſi fiat appellatione deſerta,ib.nu.17. eo.

citatio requiritur in executione, qua fit cõtra condemnati ſucceſſorem, ſeu iudicem in officio ſucceſſorem,ib nu.18 eo.

citatio partis in taxatione expenſarum requiritur,ib.nu.21 547

citatio an debeat præcedere libellum in ſexta parte,ver.libellus,nu.25

citationis relatio poteſt fieri per nuncium ſoli notario actorum, abſque præſentia iudicis,in eo.parte,verſi.citatio,nu.57 314

citationum tres reperiuntur eſſe ſpecies, in eodem parte,ver.citatio nu.50 313

citatur per edictum, qui perſonaliter non reperitur, nec habet certam domum in eodem parte,uer.citatio nu.83 519

citatur per edictum,qui doloſe latitat, & impedit ne citatio verbalis uel per literas poſſit ad ſe peruenire,ibi.nu.84 320

citari debet unuſquiſque prętendens intereſſe in iudicio, alias non ualet actus qui ſit ſine citatione,ib.nu.2 307

citari uel certiatori an debeat, qui pręſens eſt in iudicio,ib.nu.12 308

citari debet in ſcriptis perſona illuſtris, & clariſſima,ib.nu.76 210

citari debet pars, quando producuntur inſtrumenta vel ſcripturę in iudicio alias non probant in 6.parte, uerſ. inſtrumentorum productio.nu.35 421

citatus ob unam cauſam, qui comparuit, an teneatur reſpondere pro alia in eodem parte,uer.citatio,nu.13 309

citatus qui ſtatim aſcendit equum, & receſſu, uel dixit nolle comparere, non eſt ulterius citandas,ib.nu.19 310

citatus coram iudice incompetẽti de iure cõi, non tenetur comparere. Secus ſi competens erat de iure communi, ſed poterat ex priuilegio declinari,ib.nu.39 312

Citatus quantum tempus habeat ad comparendum,& quid ſeruetur in regno,ib.n.67. 317

citatus in domo, mulctatur in regno, ſi non comparet,ib.nu.128 326

citatus in quo loco teneatur cõparere,& quot requirantur, ut locus ſit habilis ad comparendum,& arctet citatum,ib.nu.131 eo.

citatus ad maius tribunal, excuſatur in curia minori in ſexta parte verſicu. contumacia, nu.4. 329

ciuis derelinquens pr̃iam ſuam periclitantem, eius perdit priuilegia in 5.parte,nu. 42. 25

ciuilis lex qualiter hodie ſeruetur, & in quibus conſiſtat in tertia parte,nu.68 26

ciuiles leges in decretis inſertę,non debent ſeruari ut canones,ib.nu.38 22

Reliqua infra in litera L, in uerſi.ciuilis lex.

clariſſima perſona, uide ſupra in ea.litera, C, uer.citati.

clauſula appellatione remota, ſolus princeps utitur in ſcriptis,non autem delegatus principis in ſexta parte,uerſic.appellatio.numero 336 529

clauſula appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij,ib.nu.339 530

clauſulæ appellatione remota, qui ſint effectua,quia operentur,ibi.nu.338 eo.

clauſula compromiſſi, quod procedat de iure & de facto, quid importet in quarta parte, 14.diſt.nu.6 215

clauſula, & proteſtatur de expenſis quid importet in libello in ſexta parte,uerſi.libellus, nu.18 337

clauſula,fiat ut petitur, in reſcripto poſita, qd importet in quarta parte, nona diſt. numero 6. 153

clauſula non ſe adſtringens, quid operetur in ſexta parte,uer.libellus.nu.17 537

clauſula omni meliori,modo, &c. quid operetur in libello,ibi.nu.16 eod.

clauſula, peto mihi ius, & iuſtitiam miniſtrari, quid operetur in libello, ibidem numero 15 eod.

clauſula poſita per principem in reſcripto,ſcilicet, audiat talis, & iuſtitiam faciat, quid importet in quarta parte,nona diſtinct. numero 4 152

clauſula,quod ſi nõ omnes,&c. appoſita in reſcripto,quid importet, in quarta parte, in 16.diſt.nu 5 219

clauſula,rato manente pacto,quid operetur in compromiſſis in ſexta parte uerſic. appellatio

tio,nu.263 520

Clauſula,ſaluo iure impertinentiũ,quid operetur in 6.parte ver.poſitio nu.23 391

Clauſula ſi & inquantum,quid operetur in 6. parte ver.appellatio,nu.211 510

clauſula, ſine figura iudicij, qd importet in 4. parte 9.diſt.nu.8.nu.9.vbi ponĩt intellectus iurium municipalem regni. 153

Clauſula, ſola facti veritate inſpecta. quid importet in 4.parte 9.diſt.n.32.cũ pl.ſeq. 157

Clauſula, ſola facti veritate inſpecta intelligĩt de tali veritate,cui ius patrocinatur,ibi.nu.39 158

Clauſula,ſummariæ,ſimpliciter,& de plano,ſine ſtrepitu,& figura iudicij quid importet, ibi.nu.8 153

Clauſula incerta in medio vnius capituli, aũt, quam oratio ſit completa, refertur ad illud tantum capitulũ, non ad alia ſeparata in 3. parte nu,110 34

Clauſula in medio poſita, non refertur ad omnia capitula,qñ poteſt aſſignari ratio,quare non referatur.ibi.nu.112 f.eo.

Clauſus in domo,qui perſonaliter hñ nõ põt, citatur per edictum, ianuæ domus ſuæ affixum in 6.parte.ver.citatio.nu.85 320

Clericus reconueniri poteſt corã iudice laico in 4.parte.6.diſt.nu 53 131

Clericus ſuccumbens coram iudice laico, põt per eum condemnari ad expenſas, ibid. nu. 54.f.eod.& 8.diſt.nu.5 140

Clericus inuentus de nocte in proſtibulo vel alio crimine capi poteſt per familiam iudicis ſecularis,& duci ad epiſcopum in 4. parte.8.diſt.nu.4 f.148

Clericus tã in ciuili,quam in criminali,& iã in actione reali,quam perſonali,debet cõueniri corã eccleſiaſtico iudice,& trahens ipſum coram iudice laico, à ſuo iure cadit, coram quo etiam ſponte conueniri non poteſt in eodem,parte 11.diſt.nu.2 192

Clericus quãdo eſt debitor ſimul cũ laico, ambo conueniuntur corã epiſcopo. Fallit quãdo cauſa eſt diuidua,ib.nu.21 196

Clericus delinquẽs ſimul cum laicis, operatur, vt etiam laici mittantur ad iudicem eccleſiaſticum,ibi.nu.22 eo.

Clericus citatur coram iudice laico,ſi ſua putauerit intereſſe,ib.nu.61 203

Clericus ſequeſter electus per iudicem laicũ, poteſt per eum compelli, vt ſequeſtrum reſtituat ibi.nu.62

Clericus nõ incidens in habitu, tõſura, captus per familiã iudicis laici,nõ remittitur ad epiſcopum, & illum percutiens, non eſt excoicatus,ib d.nu.69 70 294

Clericus degradatus poteſt puniri per iudicẽ ſecularem,ibi.nu.75 205

Qualiter autẽ fiat degradatio uide,ibi. eod.

Clericus degradatus verbaliter, adhuc retinet priuilegiũ clericale, donec actualitdr degradetur,ibi.nu.72 eo.

Clericus degradatus, an celebrando conficiat corpus dñi noſtri Ieſu Cſtriſti,ib.n.1.73. eo.

Clericus pro quibus criminibus poſſit deponi vel degradari,ibi.nu.71 204

Clericus rõne feudi, quod tenet à laico,ſortĩt forum iudicis ſecularis. Idem quãdo eſt auctor laudatus,ibi.nu.78 205

Clericus puniri poteſt iudicem ſecularẽ de aſſaſſinio,ibi.nu.76 eod.

Clericus non poteſt cõſentire in iuriſdictionẽ alterius epi,abſque cõſenſu ſui epi,ſed tacite põt prorogare.ſ.contrahendo, vel delinquẽdo in quarta parte.12.diſtin.nu.24 212

Clericus beneficiatus abſens.& non reſidẽs citaĩ per tria edicta affixa inualuit ſuæ eccleſiæ,& poſtea expectatur per ſex mẽſes, ſi nõ venit ad reſidendum, perdit beneficium in ſexta parte,ver.citatio,nu.91 320

Clericus contra clericum coniunctum nõ põt petere compromiſſum ſ̃m pragmaticam regiam in 6.parte.ver.cõpromiſſum,n.28 383

Clericus falſum depones corã iudice laico, nõ poteſt per eũ puniri,& quid econtra, an laicus per iudicẽ eccleſiaſticũ in 6.parte,verſi. accuſatio incidens,nu.3 442

Clericus etiam de mandaro ſui epiſcopi nõ poteſt puniri neque torqueri per iudicem laicum,ib.nu.4 443

Clericus regularis non poteſt appellare à corretione Abbatis,in ſexta parte,ver.appellatio,nu.333 529

Clericus ſecularis appellat correctione.ibi. n. 334 eo.

Cleticus nõ poteſt pro debito perſonaliter capi.in eod.parte,ver.executio,nu.56 550

Clerici coniugati an gaudeant priuilegio fori. in 4.parte 11.diſtinct.nu.5 192

Clerici qualiter degradantur,ib.nu.72 195

Clerici actiue gaudent ſtatutus laicorum in 6. par.ver.compromiſſum,nu.27 383

Clericorum appellatione, quo ad forũ qui ueniant.in 4.parte,11.diſt.nu.3 192

Cleri-

Clericorum famuli,& ſeruientes, coram iudice eccleſiaſtico contraueniri debent, ſed an actor illos trahens coram laico cadat à cauſa ibid.nu.4 eod.

Coadiutor, qui dari ſolet in inquiſitionib. an ſit de ſubſtantia, & ad quem effectum datur in 6.parte,ver.inquiſitio.nu.104 288

cognati non ſuccedunt de iure Lombardo in 3.par.nu.127 37

collectas ſoluere tenetur exemptus,qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas,ſi infra decem dies non appellat in 6.parte,verſi. appellatio,nu.325 529

collegia in quibus ſunt clerici,& latici, curam qua iudice conueniantur in quarta part.11. diſt.nu.23 196

collegia non pia reſtituuntur, excepto collegio ſcholarium ĩ ſexta parte ver.appellatio, nu.90 491

colluſio inter accuſatorem,& accuſatum, non facit ceſſare inquiſitionem in 9.parte, verſi. inquiſitio.nu.45 276

colluſio qualiter probetur,ibid.nu.45. in fi.& nu.51.53 277

committens calumniam,etiam in cauſa ciuili, poteſt criminaliter accuſari, finita cauſa in 6.par.ver.iuramentum cal.nu.13 379

commune ius, quo tempore inuentum ſit in 3.parte,nu.3 16

communia omnia erant tempore legis nãlis & leges neque conſtitutiones erant, ſed homines naturaliter viuebant.ib.nu.7 eo.

cõpaternitas, eſt iuſta cauſa recuſationis iudicis in 6.parte,ver,appellatio.nu.71 489

compenſatio locum habet, vbi debitum eſt liquidũ,nõ aliter.Item ceſſat,ibi debetur ſpecies in 4.parte,6.diſt.nu.2 117

compenſatio locum habet, vbi eſt debitum naturaliter tantum,ibi.nu.2 eod.

compenſatio fit de aliquido ad illiquidum, qñ per confeſſionem facta eſt liquidatio, ibid. nu.3 118

cõpenſatio ad ſimilitudinem aliquam habeat cum reconuentione,ibi.nu.4 eo.

cõpenſatio an impediat executionem ſententię in 6.par.ver.executio,n.64 551

cõpromiſſum,an fieri poſſit de cauſis ſpiritualibus.in 4 parte 13.diſt.nu.11 214

compromiſſum poteſt fieri per procuratorem ſine ſpeciali mandato ſtante ſtatuto,qđ cauſæ cõpromittantur.Idem in tutore in 4.parte,14.diſt.nu.4 215

Cõpromiſſum an poſſit fieri per prelatum, de rebus eccleſiæ,& an tranſeat ad ſucceſſorẽ, ibi.nu.5 eo.

compromiſſum nũquam valet,niſi ex die, quo arbitri illud acceptauerunt,ibi.nu.7 216

cõpromiſſum fit hodie in regno inter coniunctos ſanguine vel affinitate, vſq; ad quattũ gradum computandum ſecundũ ius ciuile. in 6.parte,ver.compromiſſum,nu.1 380

compromiſſum quod fit inter affines ex forma ſtatuti, habet locum etiam inter maritum & vxorem,& inter ſponſum,& ſponſam,ib. nu.2-3 eo.

cõpromiſſum etiam ſi millies expirat, millies renouari debet,quando à ſtatuto inducitur. Et quid ſeruetur in regno,& in vltra bis fiat ibi.nu.4 eo.

compromiſſum ſecundũ pragmaticam an fiat inter conſanguineos ſpurios,ibi.nu.5.eo.& nu.20.21 381

cõpromiſſum durat etiã poſt tp̃s pragmaticæ, quando expirauit,quia pars petit nimis longam dilationem,ibi.nu.6 eo.

compromiſſum fit ſecundũ pragmaticam Regiam,etiam quando auctor laudatus,& coniunctus,licet principalis litigator cõiunctus licet ſit,ibi.nu.7 eo.

compromiſſum ſecundũ Regiam pragmaticã põt fieri per tutorem, & per procuratorem, etiam ſub ſpeciali mandato,ibi.nu.8 eod.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam poteſt fieri etiam inter minores, & etiã per filium familias qui non poſſet ſe obligare ſine conſenſu patris ex forma ſtatuti, & etiam per mulierem ſine mundualdo.ibi. nume.9.10.11 eod.

compromiſſum fit per ſolum iudicem eligentem arbitros diſcordantibus partibus, ibid. nu.12 eod.

compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiam fit altera parte illud petente, ſed non aliter,ibi.nu.13 eo.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam,ſit ſolum in cauſis ciuilibus,vel miſtis. non autem in criminalibus,ibi.nu.14 eo.

compromiſſum ex Regiæ pragmaticæ forma non fit,quãdo affinitas eſt diſſoluta per mortem.ibi.nu.15 eod.

compromiſſum prędictũ ceſſat inter priuignũ & nouercam mortuo patre,ibi.nu.16 382

compromiſſum fieri nõ põt altera parte inuita hñte exceptionem litis finitæ,ſecus impedien-

dicen-

dientem litis ingreſſum uel ſi hr̄et ſcripturam iuratam,ib.nu:17.18.& 19 eod.

Compromiſſum an fieri debeat ſi ſpurius petit compromiſſum contra alium ſpurium ſibi coniunctum,ibi.nu.21 eod.

compromiſſum non fit in cauſa feudali, etiam inter coniunctos,ib.nu.22 383

compromiſſum non fit in cauſa, in qua agitur de uita,& militia,ibi.nu.23 eod.

compromiſſum quod fieret cum cedente coniuncto, non fit conceſſionario non coniuncto,ib.nu.24 eod.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam non fit inter conſanguineos legitimatos,ib.nu.25 eod.

cõpromiſſum ſecundum pragmaticam Regiã, non poteſt peti, cõtra clericum in cõiunctũ ſed ſic a clerico contra laicum ib.nu.25 eo.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam petere non poteſt clericus contra clericum coniunctum,ib.nu.28 eo.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam non fit de articulo iuris,niſi quando eſſet probabiliter dubius,ib.nu.29 eod.

compromiſſum non fit in cauſa dãdi tutelam ib.nu.30 eod.

compromiſſum non petitum in cauſa principali,non poteſt peti in cauſa appellationis, ib.nu.31 eod.

compromiſſum non fit in cauſis miſti imperij, ib.nu.32 eod.

compromiſſum ſecundum Regiam pragmaticam fit inter affines cõiunctos per legitimũ matrimonium.Secus, ſi per ſimplicem fornicationem,ib.nu.33 eo.

compromiſſum non fit ſecundum pragmaticam,quando altera tantum ex partibus lęderetur,ib.nu.34 eod.

compromiſſum factum cũ ſtipulatione, & pœna,non indiget emologatione, & quid ſi eſt appoſita clauſula,rato manente pacto vel iuramento,& quid in arbitratore,& an producat actionem in 6.parte verſi. appellatio nume.262.& 268 519

compromiſſum bene clauſulatũ , prout hodie fit à notarijs in regno,viget niſi laudum manifeſtã cõtineat iniquitatem,ib.nu.269 522

compromiſſum ſi læditur, poteſt intentare remedium l.2.C.de reſcin.uend.etiam ſi arbitramentum emologaſſet in quarta parte 14 diſt.nu.8 216

concluſio non requiritur in cauſis ſummarijs in eodem parte 9.diſt.nu.23 156

concluſio in ordinarijs,an ſit de ſubſtantia proceſſus in d.9.diſt.n.24.eo.& in 6.par.in uer. concluſio nu.9 449

concluſio in cauſa qualiter fiat de iure cõi , & qualiter ſecundum iura municipalia regni Scicilię,& quid importet in eodẽ,parte uerſic.concluſio nu.1 eo.

concluſio in cauſa,an ſit de ſubſtantia iudicij, ib.nu.9 eo.

concluſione facta in cauſa poteſt allegari in iure ib.nu.2 eod.

concluſione facta in cauſa , defertur iuramentum ſuppletorium,ib.nu.4 eo.

concluſione facta in cauſa poteſt peti reſtitutio in integrum,ib.nu.3 eod.

concluſione facta in cauſa admittitur probatio per confeſſionem,& per rei euidentiam, & loci aſpectum,ib.nu.5 & 6 eod.

concluſione facta in cauſa,poteſt fieri interrogatio ad inſtantiam partis ſummarijs. ibid. nu.7 eod.

cõcluſione facta in cauſa admittitur probatio ad defenſionem rei in criminalibus , ibidem nu.8 eod.

condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſnĩam,durat ꝑpetuo. Secus,ſi per interlocutoriã,quæ durat durãte officio iudicis interloquentis in 6.parte,uerſi.ſnĩa nu.9 456

condemnatio expenſarum an dicatur interlocutoria vel diffinitiua,ib.nu.36 459

condemnatio expenſarum interlocutoria obmiſſa poteſt per iudicem addi quandocunq. vſque ad diffinitiuam. Secus ſi eſt obmiſſa à diffinitiua,quia non poteſt niſi eadem die addi.ib.nu.38 460

condemnatus per ſententiam diffinitiuam in aliquo crimine,efficitur infamis in ſexta parte,ver.ſententia,nu.4 454

condemnatus de crimine ſimoniæ,nõ appellat in eo.parte,ver.appellatio.nu.298 526

condemnatus pro debito publico , ſeu fiſcali , non appellat,niſi quando fiſcus tractat de lucro.ib.nu.300 eod.

condemnatus de male geſtis in officio à proprio iudice,non appellat,ib.nu.301 eo.

Item nec officialis in ſindicatu condemnatus, ib.nu.302 eod.

condemnatus ſuper actione ad exhibendum , non appellat,ib.nu.331 526

condictio triticaria, datur etiã ad poſſeſſionem & eſt remedium recuperandæ , & qñ locum

haberet

habeat in 4.parte.7.diſt.nu.39 142

condictio incerti, ad recuperandam poſſeſſionem dari poteſt,ib.nu.40 f.eod.

condictio indebiti , datur etiam ad poſſeſſionem recuperandam,ibi.nu.41 f.eo.

condictio ex l.ſi me & Titum.ff.ſi cer.petatur. habet locum pro recuperanda poſſeſſione ib.nu.44 eo.

condictio ex l.ſi coloni.C.de agricol.& accenſ. datur ad recuperandum poſſeſſionẽ, & quæ requirantur,vt competat,ibi.nu.45.fo. 145

condictio ex l.auctoritatem. C. vnde vi. eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ , & quãdo habeat locum,ib.nu.47 eod.

Item,condictio ex l.meminerint,C.vnde vi.ib. nu.48 fo.eod.

Item condictio ex l.ſi quis conductionis.C.locati ib.nu.49 f.eod,

Item,condictio ex l.inuaſor C.unde vi. ibi.numero 50 f eo.

Item,condictio ex l. ſi quis in tantam, C. vnde ui,ibi.nu.51 eod.

Item,condictio ex l.conductore.C.locati,& l. non ab re.C.unde ui.ib.nu.52 f.144

condictio ex l. cum à re.ff.de ui,& ui arma, eſt remedium poſſeſſorium recuperando, ibid. nu.54 f.eo.

Item,cõdõ ex l.fi.C.unde ui.ib.nu.54. eod.

condictio ex l.fi. C. de acq. poſſ. eſt remedium recuperandæ, & quando habeat locum , & quæ utilitas reſultat ex ea,ib.nu.59 145

condictio ex c. ſæpe de reſtit. ſpol. eſt remediũ recuperandæ.ib.nu.55 144

conditio ex c. frequens , de reſt. ſpo. lib. 6. eſt remedium recuperandæ,ib.nu.56 fo.eo.

condictio ex canone reintegranda.3.q.1.eſt remedium recuperandæ,& eſt plenius cæteris, & quando locum habeat,ib.nu.58 148

confeſſio extraiudicialis parte abſente facta , facit plenam probationem in curia mercatorum,de æquitate canonica, in 4. parte,9. diſt.nu.49 160

confeſſio extraiudicialis parte abſente, ſemiplene probat,ſed parte præſente,plenè,in 6. parte,uer.confeſſio.nu.2.& 13 392 & ſequen.

cõfeſſio extraiudicialis in criminalibus facit iudicium ad torturam.ib,nu.3 eod.

confeſſio extraiudicialis in aliquibus caſibus plenè probat.nu.2 eo.

confeſſio extraiudicialis geminata , plene probat,ib.nu.15 393

confeſſio extraiudicialis parte abſente facta ad exonerationem conſcientiæ,facit plene probationem,ib.nu.16 fo.eod.

confeſſio extraiudicialis emanans ſuper eod. quod dependet ex mera uoluntate confitentis,ualet,ib.nu.17 294

confeſſio inter genera probationum numeratur,ib.nu.1 392

confeſſio facta coram iudice incompetenti,facit iudicium coram competenti,in 6. parte, uer.inq.nu.13 271

confeſſio inquiſiti. an ualidet ineptam inqui. ib.nu.208 301

confeſſio in tortura, ratificari debet extra tormenta, cum breui termino ad producendũ defenſiones 6.par.uer.tortura,nu.15.f.448

confeſſio facta in poſitionibus reuocari non poteſt,niſi de errore doceatur,& quando,& qualiter hoc procedat,in 6.parte.uerſi.poſitio.nu.6.8 & 9 fo.389

confeſſio facta parte præſente, in quampluribus caſibus non facit plenam probationem in 6.parte,uerſi.confeſſio.nu.4. cum plurib. ſequentibus. f.392

confeſſio per uerba diſpoſitiua, uel nunciatiua non probat,niſi ſit iurata,ib.nu.4 f.eo.

confeſſio probata per teſtes contra inſtrumentum inſcriptis, non nocet,ib.nu.5 fo.eod.

confeſſio ſine cauſa non plenè probat, niſi fiat ad liberandum.ib.nu.6 fol.393

confeſſio prælati non nocet eccleſiæ , niſi aliter ueritas probetur,ib.nu.7 f.eod.

confeſſio inter perſonas prohibitas , eſt ſuſpecta,& non probat ibi.nu.8 fo.eod.

confesſio ex cauſa mutui , non probat infra biennium,ib.nu.9 fo.eo.

confesſio calore iracundiæ facta , non nocet , niſi detur perſeuerantia.ib.nu. 10. fo.eod.

confesſio parte abſente probata per unum teſtem,nullam facit probationem,ibid.nu.13. fo.eodem.

confesſio probari debet per duos teſtes, de eadem confesſione deponentes,ib,nu. 14.f.eo.

confesſio abſente parte acceptata per aliquem nomine abſentis, plenè probat,ibid.nu.18. fol.394

confesſio parte abſente facta ualet de iure canonico,ib.nu.19 fo.eo.

confesſio facta in apocha parte abſente , ualet ib.nu.20 fo.eod.

cõfesſio iudicialis habet uim ſentẽtiæ, & ſuperat omne genus probationis infringitq; oẽs

proba-

probationes factas, per teſtes, vel inſtrã in fauorem contentis, nec reducitur ad concordiã eam dictis teſtium, ibi.nu.21. fo. eo.
cõfeſſio iudicialis tollit omnem præſumptionem iuris, & de iure, ib.nu.22 fo.eo.
confeſſio poſt concluſionem in cauſa, plene probat, ib.nu.23 fo.eo.
confeſſio facta ſuper proceſſu inualido, ſufficiens eſt ad condemnandum. ibi.nu. 24 eo.
confeſſio ſe referrens ad inſtrumentum inualidum an probet, ibi.nu.25 fo.eo.
confeſſio qualificatam, & quando poſſit pro parte acceptari, & pro parte repudiari, ibid. nu.27 f.eo.
confeſſio aliquando fit ſimpliciter, aliquando conditionaliter, ibi.
confeſſio, vt iudicialis dicatur, an neceſſario coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat, ibi.nu.30 395
confeſſio coram arbitro, vel arbitratore recepta, an dicatur iudicialis, vel extra iudicialis, & an coram iudice fidem faciat, & qualiter, ib.nu.31 eod.
confeſſio dubia interpretatur in fauorem confitentis, ib.nu.32 fol.396
confeſſio etiam in die feriato poteſt in iudicio recipi, in 6.par.verſi.actorum editio.nume.44 439
confeſſio coram iudice incompetenti non inducit prorogationem in 4. parte. 21. diſtin. nu.13 210
confeſſio occidiſſe aliquem ad ſui defenſione non probãdo nõ punitur, in 6. par. verſi. confeſſio.nu.29 395
confeſſus occidiſſe hominem non habetur ſtatim pro veridico, niſi primo mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus, in 6.parte, ver, inq.nu.18 271
confeſſus vt quis habeatur ob non reſponſionem poſitionibus debet in vltima citatione inſeri totus tenor articulorum, in 6. par. verſ.cõtumacia.n.10.11.& 12.f.330.& ſeq. & in ver.appellatio.nu.358 532
confeſſus, & conuictus non appellat. quid autem ſi eſt confeſſus tantum, in d. ver. appel. nu.292 525
confeſſus in ciuili habetur pro condemnato. Secus in criminali, in 6. par. uerſi. confeſſio nu.26 394
confeſſi cauſa, dicitur ſummaria, in 4. parte.9. diſt.nu.169 182
congregationibus pijs datur reſtitutio in integrũ, in 6.par.uer.appellatio, nu.90.f.491
coniunctus agens pro iniuria coniuncti, non debet mentionare iniuriam propriam, ſed dicere debet quod agit pro iniuria coniuncti, ratione intereſſe ſanguinis, in 6.par.ver. inq.nu.66 fol.280
coniunctus vltra ſextum gradum, valens agere pro iniuria coniuncti non admmittitur, ib.nu.72 fol.281
Reliqua vide ſupra, in litera A, in ver.accuſatos & accuſare, & in ea, litera C, in ver.cõpromiſſum, & infra in ver. conſanguineus.
conſanguineus accuſare põt de iniuria conſanguinei criminaliter tñ, non aũt ciuiliter, niſi ſolus pater, & maritus, in 6. parte. verſi. inq.nu.60 & 65 288
conſanguineus vſque ad quem gradum admittatur ad accuſandum, & proſequendum ſuorum iniuriam, ib.nu.62 279
conſanguineus vel affinis alterius partis reijcitur à iudicando, in 6.parte, verſi.appellat. nu.29 487
conſcientia quando eſt onerata in cõmiſſione cauſæ, poteſt actus ille expediri parte, nõ citata, in 6.parte, ver.citatio, nu.21 310
conſilium quando habendum eſt à iuriſperito, debet iudex fermare punctum ſeu caſum in pręſentia vtriuſque partis, & illius datur copia partibus, in 6.par.verſi.appellatio, nume.8.& 9 484
conſilia qñ fiunt, dignior, & antiquor primam uocem habere debet.in proœ.nu. 8 fo.2
conſuetudo an iudici poſſit contra ius gentiũ uel diuinum, in 3. par. nu.46.ſo.23. & in 4. par.16.diſt.nu.89 fo.333
conſuetudo contra Regni cõſtitutiones eſt reprobata, in d.3 parte, nu.96 f.30.
conſuetudo dicitur lex municipij, & oẽs de ciuitate illã ſeruare tenentur. ib.nu.111.f.35.
conſuetudo generalis, non indiget probatione, ib.nu.129. fo.37
cõſuetudo eſt notoria obſeruantia tpis, cuius non extat memoria in cõtrarium, & habet vim legis, & priuilegij, ibi.nu.126 f.37
conſuetudo notoria eſt, quæ liquet ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſufficit eam tantum allegare, ibi.nu.129 eod.
conſuetudo nulla eſt fortior, & melior, quam iuri cõi conformis, ib.nu.130 eod.
conſuetudo dubia interpretari debet ſecundũ ius commune, non autem ſecũdum ius municipale, ib.nu.130 eod.

conſue-

INDEX.

Conſuetudo multum attenditur in pœnis irrogandis, in 4.par.2.diſt.nu.10 75
Conſuetudo vel ſtatutum, an poſſit tollere ius gentium, uel diuinum, in d. 4. parte. 16. diſt.nu.89 233
Conſuetudo an poſſit inducere, quod ualeant acta facta in die feriato ad honorem Dei. Et quid in curijs nundinarum, in 4.par.16. diſt.nu,90.tum pl.ſeq. eod.
Conſuetudo inducere poteſt, ut appellatur ad ſuperiorem obmiſſo medio, in 6.par. uerſic. appel.nu.374 534
Conſuetudines feudorum præferuntur iuri comuni, in cauſis feudalibus, qñ cõſuetudo, & uſus feudorum ſunt rationabiles, & quando eſt expreſſe deciſum per uſus feudorum in 3.par.nu.90.& 91 30
Conſules Romani quando creati, & quare ſic dicantur, in 3.par.nu.21 19
Contractus poteſt quandoque celebrari cum perſona incerta, in c.par.nu.5 16
Contractus mulieris in regno Siciliæ contrahentis nomine proprio, non valet ſine mundualdo, in 3.par.nu.124.fo.36.& in 4.parte 16.diſt.nu.38 225
Contraria allegans, non auditur, in 4. par. 20. diſt.nu.4 239
Contrarietas ſemper eſt euitanda, in 3. parte, nu.112 34
Controuerſia quæ dicatur, & in quo differat cauſa, in 5.par.nu.68 262
Controuerſiæ per ſententia imponitur finis, ad quem iura feſtinant in 2.par.nu.33 10
Contumacia qualiter, & quando accuſatur in Regno, & quando circundatur citatio, in 6. par.uer.citatio.nu.68 317
Contumacia quotuplex ſit, in 6. par. ver. contumacia, ib.nu.8 330
Contumacia actoris, qualiter puniatur, ibid. nu.38 334
Contumaciæ pęna in uno tareno, uel auguſtali, iuxta Regni cõſuetudinẽ, intelligitẽ contra uerũ contumacem, & non cõtra fictũ domicitatum.in 6.par.uerſi.appel.nu.289 525
Contumax condemnari poteſt ad expenſas ſine alia citatione, in 6.parte. uerſicu. citatio. nu.34 311
Contumax in ciuili qui tranſit, euitat pęnam contumaciæ. Secus in criminali, in 6. parte, uerſi.inq.nu.79 283
Cõtumax in cauſa criminali põt iterũ, & pluries de codẽ crimine accuſari, ibi.n.98 287
Contumax pro eadem cauſa in duobus iudicijs poteſt bis puniri, ibi.nu 98 eo.
Contumax in regno, condemnatur ad tertiam partem mobilium, in 6.par. uerſicu.citatio. nu.67.& 68 317.& ſeq.
Contumax qui fuit citatus in domo, mulctatur, ſecundum obſeruantiam Regni Siciliȩ, ib.nu.128 326
Contumax, ut quis dici poſſit, quæ requirantur, & quid ſeruetur in Regno, in 6. parte, uerſi.contumacia, nu.1 329
Contumax reputari non poteſt aduerſa ualetudine ſua, uel ſuorum conſanguineorum impeditus, ibi.nu.2.& 3 eo.
Contumax citatus ad maius tribunal, excuſatur, ibi.nu.4 eod.
Contumax excuſatur propter paupertatem, ibi.nu.5 eo.
Contumax, vnde dicatur, ibi.nu.7 330
Contumax quas pœnas patiatur, ibi.nume. 9 cum ſeq. eo
Contumax põt mulctari. Quid autem in ficto contumace, & quid ſeruetur in Regno, ibid. nu.9.fo.eo.& in ver, citatio.nu.128 326
Contumax patitur miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto. Eſt aũt in electione actoris, ſi vult potius terminum ad probandum in contumaciam, quam primum decretum in 6.uer.contumacia, nu.10 330
contumax non patitur aliquem actum contra ſe niſi altera parte inſtante, ib.nu.15 342
contumax non auditur, niſi refectis expenſis, ib.nu.16 eod.
contumax poteſt perſonaliter capi. & carcerari, ib.nu.18 eod.
contumax uerus non appel.ibi.nu.19 eo.
contumax in nõ reſpondendo poſitionibus, uel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo.ibi.nu.20 eod.
contumax poteſt excõicari, ib.nu.21 eo.
contumax petens reuocari primum decretũ, tenetur ſatisdare, etiam ſi poſſideat immobilia, ibi.nu.22 333
contumax in nõ cõparendo iudici, perdit beneficiũ iuratoriæ cautionis, ib.nu.23 eod.
contumax uaſallus qui citatus dixit, nolo uenire ſtatim perdit feudum, ib.nu.24 eod.
contumax in cauſa criminali, qua pœna afficiatur, ib.nu.25 eo.
contumax non allegat litis pendentiam, ibid. nu.26 eod.
contumax qui recuperat tenutã cõceſſum ex

primo

primo decreto, non poteſt ulterius declinare forum dato, q alias haberet declinatoriā exceptionem,ib.nu.27 eod.

Contumax ad torturam exponi poteſt. Et quō & quando,& ad quid,ib.nu.29 eod.

Contumax habetur pro pręſente,in ſui præiudicium,ib.nu.30 eod.

Contumax patitur ſequeſtrum fructuum, ibi. nu.31 eod.

Contumax nolens reſpondere coram iudice, habetur pro negante,uel confitente, ſm q̃d eſt ei maius præiudicium,ib.nu.32 eod.

Contumax poteſt ex pignorari,ib.nu.33 eo.

Contumax, quando habetur pro confeſſo efficitur etiam infamis,& teſtificari non poteſt ib.nu.34 eo.

Cōtumax excōicatus perſeuerans in cōtumacia per annum, efficitur ſuſpectus de hereſ. uerum ſi pro herefis crimine fuit citatus, & poſtea excōecatus quia cōtumax elapſo anno habetur pro coniuncto, & ut hæreticus puniri poteſt,ib.nu.35 324

Contumax pro delicto pro quo nō pōt forudicari,quā pœnam patiatur,ib.nu.36 eod.

Cōtumax is demum punitur aliquid dari, vel fieri.Secus,ſi citetur, ſi ſua putauerit intereſſe,ib.nu.38 eod.

Contumax uerus perdit beneficium appellandi,& ſupplicandi,in 6.part.uer.appellat.nume.287 524

Contumax uerus quis dicatur, & quis fictus, ib.nu.285.& 288 eod.

Contumax peremptorię citatus ad ſententiā audiendam non auditur appellans, ibidem nu.286 eod.

Contumax uerus non allegat litis pendentiā, nec poteſt ſupplicare,ib.nu.587 eo.

Contumax uerus appellata condemnatione, expenſarum.Quid autem à taxatione, ibid. nu.291 525

Contumax cenſetur ēt is,quis temere, ſeu friuola appell.& pōt excōicari, & patitur pœnam pecuniariam,ibi.nu.345 531

Cōtumaci à iudice denegatur audiētia, non ſolū in cā illa,in qua eſt contumax, ſed ēt in alia,in 6.par.uer.contum.nu.17 332

Contumaces non poſſunt conſtitui exititi ciuitatis ad inſtantiam creditorum,in 4.par.16. diſt.nu.61 229

Conuenticulæ licitæ & illicitæ eſſe pñt, & qualiter puniantur,& in dubio ſemper pręſumūtur illicitæ,in 6.par.uer.inq. nu.130 293

Conuentus nolens laudare auctorem ſui an debeat audiri, & an poſſit agere contra ipſum de euictione,in 6.parte,uerſus auctoris laudatio,nu.9 341

Conuictus,& ſponte confeſſus nō appellat. Secus ſi ſit cōuictus, ſed nō confeſſus uel confeſſus,non tñ ſponte,ſed formidine tormentum,in 6.par.uer.appel.nu.2 525

Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt,ib.nu.359 532

Copia primæ petitioni datur reo ſumptibus actoris in regno,in 4.par.9.diſt.nu.15 155 & in 6 parte,uer.libellus,nu 3 335

Copia repertorum nō datur inquiſitio hodie in regno,ſed tm̃ capitulorū, qđ procedit in foro ſeculari. Secus in eccleſiaſtico,quia datur ſm ius canonicū,in 6.par.uer.inq.nu.8. 9. & 10.& ibi ponit intellectus ad c. regni, quod incipit,ſubiungendo. 269

Copia articulorum parti dari debet, non autē interrogatoriorum,in 6.parte,uerſ.poſitio. nu.19 390

Copia inſtrumenti collationati poteſt relinqui in actis retento originali,in 6.parte,uer.inſtrumentorum productio nu.36 422

Copia inſtrumenti non effectualiter pręſentati in actis,an poſſit peti,& qualiter,in d.uer. actorum editio.nu.3 455

Copia atteſtationum dari non debet ante publicationem,ib.nu 56 eod.

Copia interrogatoriorum parti dari non debet.ib.nu.57 eod.

Copia allegationum iuris an debeat dari par, ib.nu.58 eod.

Copia libelli,ſumptibus actoris dari debet, ib. nu.63 eod.

Copia lrarū iudicis in qb.ſcribitur caſus trāſmittendus iuriſperito pro conſilio petenti dari debet,non aūt nominis iudicis,ſe iuris petit.in 6.par.uer.appel.nu.9 484

Correctio authen. ſed nouo iure. C. de cuſtodia reorū,& auth.ſed hodie.C.de off. diuer: iud.p ritū Regni,in 6.par.uer.inſtrm productio,nu.20.21.22.& 23. Diſpoſitio cuius ritus limitať,ut ib.nu.4.cum ſeq.f 399.& ſeq.

Creditor agere poteſt aſſiſtentia contra tertiū poſſeſſorē uigore precarij,uſque ad 30. annos,in 4.parte,7.diſt.nu.16 149

Creditor poſterior poteſt citari facere anteriores per proclama quando rem hypothecatā uendere uult,& quiđ talis citatio operetur, in 6.parte,uer.citatio,nu.104 322

Creditor

Creditor q̃ elegit viā vrbanius agendi in iudicio, non poteſt vlterius extra iudicium via executiua agere,in 6.parte,verſi. inſtrumentorum productio,nu.31 441

Crimē commiſſum per ſolam culpam ſine dolo an puniatur,in 4.par.diſt.nu.86.cum plurib.ſeq. 67

Crimen, quod cōmittitur nō principaliter ad iniuriā alicuius,ſed pro libidine, ſi cōmittatur ſine dolo,nulla pęna punit.,ib.nu.78 61

Crimen poculi amatorij, vel vt mulier faciat ab ortium, licet ſola culpa commiſſum, punitur pœna mortis,ibi.nu.79 eo.

Crimen publicum in regno hodie nō differt à priuato quoad accuſationem, in 9. par. ver. inquiſitio,nu.59 278

Crimen commiſſum contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas dicitur publicum,& quilibet poteſt accuſare, & iudex poteſt ex officio inquirere,ibi.nu.63 280

Crimen de quo cognoſcitur per uiā exceptionis non punitur pęna ordinaria, ſed extra ordinaria,ibi.nu.85 284

Crimen dicitur,oīs operatio mala, quę pōt in hoc ſeculo puniri,ibi.nu.118 292

Crimen commiſſum per conſpirationem, poteſt inquiri ex officio,& qua pœna puniatur, ibi.nu.128 263

Crimen vſurarum,eſt publicū, & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra uſurariū, & ēt quęlibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine,ibi.nu.126 eo.

Crimen lenocinij,eſt maius adulterio,ibid.numero 169 297

Crimen falſæ monetæ, pōt per iudicem inquiri & puniri ad vltimum ſupplicium & publicationem bonorum,ibi.nu.185 298

Crimen ſacrilegij & plagij poteſt per iudicem inquiri ex officio,ibi.nu.199 299

Crimen læſę maieſt. in iudicio deductū, expeditur ſummariæ,in 4.par.9.diſt.n. 200 188

Crimina leuia diſcutiuntur de plano,ibid.numero 199 eo.

Criminalis pęna an locū habeat, vbi hēt locū legis aquiliæ act. in 4.par.1.diſt.nu.90 68

Criminalis actio ciuili præiudicat, rōne maioritatis in eo.par.20 diſt nu.5 239

Criminoſus capi pōt ſine citatione pręcedente in 6.par.ver.citatio,nu.14 309

Culpa lata non æquiparatur dolo in criminalibus,in 4.par.diſt.nu.76 59

Culpa leuis an facit delictum puniri, ibid. numero 67

Culpa in faciendo,differt, à culpa in committendo,ibi.nu.87 eo.

Culpa leuiſſima an criminaliter puniatur, ibi. nu.89 eo.

Culpæ quando ſimpliciter fit mentio de leui intelligitur,ibi.nu.88 eo.

Cumulatio duarum actionum, quæ electione tolluntur,admittitur, quando ſunt talis naturæ,quia vna ſubordinatur ad aliam, in 4. par.1.diſt.nu.29 50

Cumulatio iudicij ciuilis,& criminalis,non pt fieri æque principaliter, ſed acceſſorie ſic. Fallit, vbi quis uenit dānandus ad mortem & in dubio ſaluatur libellus,ibi.nu.30 51

Curator ad litem pupillo qualiter dari debeat vt iudicium valeat in 4. par. 16. diſtinctio. numero 56 228

Curatorem dat iudex eccleſiaſticus minori laico litiganti coram ſe,in eo.parte, 11. diſtin. nu.13 194

Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram ſe,ibi.nu.64 203

Cuſtos carceris punitur ad mortē, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit,in 4.par.1.diſt.nu.81 61

Cuſtos carceris & cuſtos arcis ęquiparātur,ibidem,nu.81 eo.

DAMNANDVS aliqua pœna, ſi tñ paſſus fuit aliquid in corpus,habet iuſtam cauſam,vt pœna mitigetur, & facit ad quæſtio quam videas in 6. parte, uerſicul. inquiſitio.100.101 288

Damnatus per viam inquiſitionis, nō punitur pœna ordinaria à lege inducta, ſed mitiori & arbitraria, niſi conſtet de crimine per cōfeſſionem in 4.par.10.diſt.nu.6 189

Damnatus de raptu virginis appellare non poteſt in 6.par.ver.appellatio,nu.295 526

Damnatus ad mortem ueſtes non auferuntur in eo par.ver.executio,nu.30 548

Damnum paſſus in aliquo loco remoto,poteſt ibi examinare teſtes ſuper dicto damno, ſine aliqua vocatione partis, & talis examinatio valet,in 6.par.ver.citatio,nu.39 297

Datio termini,eſt actus iudiciarius, in 6. part. inſtrumentorum productio,nu.43 422

Datio inſolutum in aliqua pte, plus debito, facta in totū vitiať. Fallit in tenuta vigore pacti executiui data,& cū actione reali agitur, in eo par.ver.executio,nu.20 547

Debitor laicus ſimul cū clerico,non conuenit,

coram epiſcopo, quando cauſa eſt diuidua, in 4.pat.11.diſt.nu.24 196

Debitor fugitiuus capi pōt ēt die feriato ad honorem Dei, in eo.par. 10.diſt.nu.92.f.234. & in 6.par.uer.actorū.editio,nu.43 439

debitor ſoluens pendente iudicio, abſoluitur ab obſeruatione iudicij, in 5.par.nu.54 259

debitor non ſoluens in termino inſtrumenti cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem, ſi minimè ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur, tenetur bis ſoluere pœnam in 6. par. uerſi.inquiſitio.nu.99 287

debitor ſoluēs uſuras, uidetur ſibi eruere oculos, ibi. nu.124 292

debitor ſi ex pacto in inſtrumento appoſito capi poteſt ad inſtantiam creditoris ex ſola inſtrumenti oſtenſione facta iudici, iudex uigore dicti inſtrumenti poteſt facere capi debitorem ſine alia citatione pręcedente, in eo par.uer.citatio,nu.11 308

debitor de fuga ſuſpectus, capi non poteſt ſine citatione pręcedente, in d.uer.citatio,numero 14 309

debitor ſuſpectus de fuga capi poteſt pendente appellatione in eo. parte, uer. appellatio, nu.177 506

debitor in die uergens ad inopiam.tenetur ſatiſdare.idem, ſi impetrat moratoriā, in eo. par.uer.ſatiſd.nu.22.23 352

debitor qui non poteſt probare ſolutionem mutui in ſecreto ſoluti. qualiter reſpondere debeat poſitionibus, in quibus creditor intendit, uelle mutuum ſibi, reſtitui, eo. par. uer.confeſſio,nu.28 395

debitor publicus cōuictus non appellat, in eo. par.uer.appellatio,nu.300 526

debitor non habens bona ſufficientia, carceratur, in eo par.uer.executio nu.9 545

debitor fiſcalis ſine alia excuſſione bonorū, perſonaliter capitur, ibi.nu.12 546

debitores principales in conueniendis fideiuſſoribus & tertijs poſſeſſoribus, debent prius excuti & conueniri, in proœ.nu.16 2

decalogus, quid ſignificet, in ſecunda parte, numero 10 6

decimas non ſoluentur, compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiam nemine petente, in 6.par.uer.inquiſitio nu.196 299

decimarum cauſa, eſt ſummaria, in 4. parte, 9. diſt.nu 174 182

decipiens mulierem cum promiſſione pecuniæ, & ſub tali promiſſione, uel datione, ipſam adulterat, punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante inuitam mulierem, in 6. par.uer.inqui.nu.167 296

decretorum liber an connumeretur inter leges canonicas, & ſit autenticus, & à quo ſit conditus, in 3.par.nu.34 21

decretorum liber habet quatuor ſpecies authoritatem, & an omnes ſint authenticę, ibidē nu.35 22

decretorum liber quo tempore compillatus, & quo tpe liber decretaliium, ibi.nu.39 eo.

decretum iniuſtum contra ius litigatoris, eſt ipſo iure nullum. Quod ſecus eſt in ſnīa, in 4.par.16.diſt.nu.75 232

decretum primum & ſecundum, quid ſit, & qđ ius tribuant an bo, quando interponantur, & infra quod tempus, & in quibus cauſis, in 6.par.ver.contumacia,nu.12 330

decretum ſuper alienatione rerum minoris, die feriato interponi non poteſt, in eo. par. ver.actorum editi,nu.42 439

decretum primum prœambulum eſt ad ſecundum in eo.par.ver.publicatio,nu.2 441

decretum an habeat uim diffinitiuæ vel interlocutoriæ, in eo.par.ver.ſnīa,nu.29 408

decreti primi miſſio, ſummarię expeditur, in 4.par.9.diſt.nu.193 183

decuriones curiatum adiri pn̄t, qn̄ officialis aliquam in iuſtitiam facit. Itē appellationis in 6.par.ver.appellatio,nu.389 556

decuriones ciuitatis ſi faciunt aliquod decretū iniuſtum, appellatur ad capitaneum ciuitatis, ibi.nu.395 eo.

defenſio inducta de iure naturali, nō pōt tolli per principem. Secus in ea, quæ eſt inducta de iure poſitiuo, prout eſt appellatio in 6. par.ver.appellatio,nu.340 530

delegatus cauſam poteſt ex mero arbitrio illa ad ſe reuocare in 6.par.verſi. appellatio, numero 362 533

delegatus iudex quis dicatur, & quomodo cognoſcatur ab ordinario, & in quibus differant ad inuicem, in 4.par.5.diſt.nu. 4. cum pluribus ſeq. 103

delegatus a quibus conſtitui poteſt, ibidē numero 23 106

delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur, ibi.nu.24 eo.

delegatus regulariter ſubdelegare non poteſt ſed fallit in delegato principali, ibidem numero 25.26 eod.

Delegatus non pōt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante litem conteſtatam, nec facere præceptum diffinitiuum, ibi.nu.29 107

Delegatus qui non eſt vere delegatus, ſi facit proceſſum cōtumaciæ diffinitiuum, non ualet. Secus in ordinaria, ibi.nu.49 110

Delegatus non poteſt reuocare ſnīam ſecundi decreti, ſed ſic ordinarius, ibi. nu.41. 109

Delegatus an poſſit indiſtincte ut ſuſpectus recuſare, & quid de ordinario, ibi.nu.42 eo.

Delegatus ut ſuſpectus recuſatus, an poſſit cauſam alteri committere, & quid in ordinario, ibi.nu.43 eod.

Delegatus in delegando an poſſit ſnīam ſibi reſeruare, & ſic ordinarius ibi.nu.44 eo.

Delegatus an & quādo poſſit ſuam ſnīam exequi.ibi.nu.45 110.

Delegatus non poteſt minuere nec augere tempus, quod datur iudicatus, ibi.nu.46 eod

Delegatus non venit appellatione magiſtratus ſed tantum ordinarius, ibi.nu.49 eo.

Delegatus Papæ, poteſt ſubdelegare cām ſuo nō ſubdito etiam ſuo ſuperiori, dummodo ſit in dignitate conſtitutus. Secus eſt in ordinario, ibi.nu.50 eo.

Delegatus qui nulliter pronunciauit, non pōt iterum pronunciare. Secus eſt in ordinario, ibi.nu.51 111

Delegatus poteſt etiam interlocutoriam reuocare Fallit, quando ſe non iudicem pronunciauit, ibi.nu.52.53 eod.

Delegatus non ſubdelegat ēt unum articulum iuriſdictionalē, niſi ſit ad uniuerſitatē cauſarum. Secus in ordinario, ibi.nu.54 eod.

Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum, non poteſt uniuerſam ſuam delegationem ſubdelegare, ibi.nu.55 eo.

Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum, quis dicatur, ibi.nu.56 eo.

Delegatus non poteſt citare per edicta niſi ſit deleg.principis,nu.57 eo.

Delegatus inferioris à principe, nō pōt aliquē perſonaliter capere, in d.5.diſt.nu.58 eo.

Deleg. citare debet cum inſerto tenore ſuæ delegationis, ibi nu.59 112

Delegatus etiam à principe, non poteſt ſubdelegare cum poteſtate ſubdelegandi, niſi hoc faciat ſciente & patiēte ordinario. Secus eſt in ordinario.ibi.nu.63 eo.

Delegatus nō poteſt ſententiam ſuam dubiam interpretari in ordinario, ſecus. ibidem numero 64 113

Delegatus qui non poteſt exequi, non poteſt ſibi taxationem expenſarum reſeruare.ibid. nume.65 eod.

Delegatus an, & quando cognoſcat de cauſis meri & miſti imperij, ibi.nu.66 eo.

Delegatus principis, ſubdelegat etiam cauſas meri & miſti imperij, ibi.nu.68 eod.

Delegatus principis non ſubdelegat, quando induſtria perſonæ eſt electa, neque quando ea ſunt delegata, q̄ principi reſeruata ſunt, ibidem nu.69 eod.

Delegatus Papæ demandare non poteſt poteſtatem abſoluendi nec pręiudicādi nec prouidendi eccleſijs de prelatis. Secus eſt in ordinario, ibi.nu.72 114

Delegatus non poteſt inſtituere pn̄tatum in eccleſia patronata, ibi.nu.73 eod.

Delegatus an poſſit mulctare, ibi.nu.74 eod.

Delegatus non dicitur is cui cōmiſſa eſt cauſa, in qua alias erat ordinarius, ſed in cauſa illa remanet ordinarius, & ſolum ſua iuriſdictio excitata dicitur, ibi.nu.77

Delegatus ſi procedat ante præſentationem reſcripti delegatorij, pceſſus eſt nullus, parte opponente in 4.par.16.diſ.nu.8 220

Delegatus ſi eſt impetratus per literas ſurreptitias, proceſſus eſt nullus.idem, ſi non ſeruat formā reſcripti delegatorij, ibi.nu.73 231

Delegatus debet copiā ſui reſcripti in citatione inſerere, alias citatio non valet, in 6 par. ver.citatio.nu.75 319

Delegatus cui commiſſa eſt teſtium receptio, non poteſt illorum atteſtationes publicare, in 6 par.ver.publicatio,nu.6 442

Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum debet ferre ſententiam in loco tribunali delegantis. Secus in delegato ad vnam cām quia poteſt ſibi eligere locum, quem vult etiam in camera ſua, in 6.parte.uer.ſententia, nume. 72.& 73 465

Delegatus ad unam cauſam, poteſt in quolibet loco, etiam extra iuriſdictionem delegantis procedere, ſine aſſenſu domini illius loci, ſecus ordinarius, ibi.nu.75 eo.

Delegatus ad petitionem unius partis, poteſt per alteram recuſari ſed non per eam quæ ipſum impetrauit, in 6.par.uerſi.appellatio, num.53.75 488

Delegatus à delegante ſuſpecto ſi præſentauit non appellatur ad delegantem, ſed ad ſuperiorē delegantis ibi.nu.375 188.534.& ſeq.

Delegati iuriſdictio ut impediaē, fit coacerua-

tio plurium ſummarum diuerſis actionib. in eodem libello cumulatarum. Secus in ordinario in 4.par.5.diſt.nu.37.38 108

Delegati iuriſdictio expirat per mortem delegantis re integra & qñ dicatur res integra. Secus in ordinario, ibi.nu 61 112

Delegati iuriſdictio non ſuſpenditur, per excõmunicationem delegantis. Secus eſt in vicario, ſi excõicetur epiſcopus, ibi.nu.75 114

Delegati iuriſdictio prorogari non põt, in 4. par 6.diſt.nu.29 123

Delegati ſententia non poteſt per ipſum delegatum executioni mãdari, in 6.par.ver.executio, nu.4 545

Delegato mortuo cauſa non reuertitur ad ordinarium, ſed ad principem delegantem, in 4.par.16.diſt.nu.59 229

Delegati ſi plures ſunt, non põt vnus ſine alio procedere, alias proceſſus eſt nullus Secus in ordinarij. Fallit vbi in reſcripto eſſet clauſula, quod ſi non omnes &c. rem fallit in delegato ad vniuerſitatẽ cauſarum, in 4 parte 5.diſt.nu.31 107

Delegati quando plures ſunt, uno mortuo, omnium iuriſdictio expirat Secus in ordinarijs, in 5.diſt.nu 35 10

Delegati plures cum clauſula, vt oẽs vel vnus ꝓcedere poſſit, ille debet finire, alias alij nulliter procedunt in 4.par.16.diſt.nu.6 220

Delegata iuriſdictio, dr̃ odioſa ordinaria vero fauorabilis in eo.par.5.diſt.nu.30 107

Delegata iuriſdictio derogat ordinariæ, ideo reſtringenda, ibi.nu 38 108

Delegata iuriſdictio non tranſit ad capitulũ ſede vacante, in d.5.diſt.nu.71 114

Delegati iuriſdictio non cohęret territorio, in 6.par.verſ.ſententia, nu.77 465

Delegata iuriſdictio poteſt prorogari de loco ad locum, ibi.nu.76 eod.

Delegata cauſa principali, cenſetur etiam delegata cauſa acceſſoria & connexa. in 4.parte 6.diſt.nu.31 124

Delegata cauſa per ſuperiorẽ. cenſetur auocata ab ordinario. in 4.par.16.diſt.nu.58 229

Delegati poſſunt cauſę meræ & miſti imperij de iure canonico, in eo.par 5 diſt.nu.67.113

Delictum principaliter cõmiſſum ad iniuriam alterius, minus punitur, in eo par.1.diſt.numero 78 61

Delictum mali exempli cõmiſſum lata culpa, non punitur pœna mortis, ibi.nu.79 eod.

Delictum leui culpa commiſſum, an puniatur ibi.nu.86 67

Delictum ſi eſt tale, de quo poſſit ex officio inquiri, iudex põt inquirere, non obſtante ꝙ offenſus egerit ciuiliter ad vindictam, in 6. parte, ver.inquiſitio.nu.96 286

Delinquens minus punitur de iure canonico, quando agitur per viam inquiſitionis, in 4. par.1.diſt.nu.36 52

Delinquens contra legis prohibitionem pœna arbitraria puniri debet, quando lex non ſtatuit etiam pœnam certam in 6.parte.verſic. inquiſitio, nu.121 292

Delinquentes quãdo plus ſunt, quorum vnus eſt clericus, oẽs pñt declinare forum iudicis ſecularis, & hoc qñ coueniuntur, vt ſinguli. Secus ſi vt vniuerſi, quia tñ maior pars attenditur, in 4.par.11.diſt.nu.22.23 196

Denunciatio euangelica operat̃, vt quis poſſit recuperare illud, ad quod nulla ſibi competebat actio de iure ciuili, in 6.par.ver.denunciatio, nu.5 302

Denunciatio criminis à viro probo facta, ſufficiens eſt iudiciũ ad inquirendũ de infamia denunciati, qua inuẽta de crimine inquiritur, in 4.par.ver.inquiſitio, nu.20 271

Denunciatio quotuplex ſit, in ſexta par.ver.denunciatio, nu.1 302

Denunciatio in quo differat ab accuſatione ibi.nu.2 eo.

Denunciatio iudicialis priuata quæ dicatur, ibi.nu.3 eo.

Denunciatio Euangelica, quæ & vnde dicatur ibi.nu.4 eo.

Denunciatio euangelica, quando locũ habeat ibi.nu.5 eo.

Denunciatio canonica, quę dicitur, & quando habeat locum, ibi.nu.7 303

Denunciatio auctori laudato qualiter fiat, in 5.par.ver.auctoris laudatio, nu.12 342

Deus cunctorũ plaſmator, omnia ſuo ordine gubernanda præcepit, in proœ.nu.1 1

Deus creauit hominem ad ſui imaginem, in 3.par.nume.2 16

Deus quando creauit primum hominem, dedit ſibi legem præceptiuam, ibi.nu.133 40

Dictio, videlicet, eſt declaratiua & reſtrictiua præcedentium, in 3.par.nu.105 33

Dictio, prout, eſt limitatiua & relatiua, ibidem numero 122 36

Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum fama non præcedente, in 6.parte, ver.inquiſitio, nu.23 271

Dicto vnius ſtatur de voluntate partium, in 6. par.ver.actorum editio, nu.28 437

Dictum alicuius ſancti auctoritati veteris vel noui teſtamenti conforme, in deciſionibus cauſarum iuri canonico præfertur, niſi papa diſponeret ad limitationem iuris diuini in 3.parte, nu.78 28

Dicta ſanctorum patrum pñt allegari ad deciſionẽ cauſarum ceſſante diſpoſitione ſummi Pontificis, nu.36 22

Dictis Innocentij ſuper decretalibus non ſunt velut gloſæ, ibi.nu.37 eod.

Dies commiſſi criminis, an debeat poni in libello accuſatorio, in 4.part.16.diſt.nu.65.f. 230.& in 6.par.ver.libellus, nu.13 337

Die feriata quæ acta fieri poſſunt. in 4. par. 16 diſt.nu.84 233

Die feriato omnes actus voluntarię iuriſdictionis fieri poſſunt, in d.16.diſt.nu.86. eod.

Differentia quæ ſit inter iudicium vniuerſale & generale, in 4.par.5.diſt.nu.2 102

Differentia inter remedium, l. ſi coloni, C. de agri & cenſitis, & interdictum, vnde vi, in 4. par.7.diſt.nu.45 143

Differentia interpoſitionem, & libellum, in 6. par.ver.poſitio, nu.3 389

Differentia quæ ſit inter lamentationem, quærelam, quærimonium, & quæſtionem in 6. par.ver.appel.nu.121 496

Diffinitio genus & differentia habere debet, alias non valet, in 2.par.nu.6.10 6

Dignior & maioris dignitatis in conſilio primam vocem habere debet, in proœ. nu. 8 2

Dignior & maior cenſetur primo nominatus, in 3.par nu.117 35

Dignius pręfertur minus digno & minus nobili, ibi.nu.118 36

Dignus conſideratur in cauſa efficiente, ibidẽ numero 119 eod.

Dilatio quomodo & quando detur, in 6.par. uer.dilatio, nu.1 385

Dilatio omnis eſt peremptoria, & non datur niſi ſemel in cauſa ciuili, nec poteſt prorogari, ſed in cauſa criminalis poteſt pluries dari, ibi.nu.2.eo & nu.4 386

Dilatio defenſoria in criminalib. poteſt dari etiã poſt concluſum in cauſa, ibi.nu.3 eo.

Dilatio noua datur, quando ſuperuenerũt nouæ probationes & ſtatur iuro petentis dilationem, quod ſibi de nouo ſuperuenerunt probationes ibi.nu.6 eod.

Dilatio noua datur, quando cauſa examinatur in conſiſtorio principis, ibi.nu.7 eo.

Dilatio noua datur, quando litigans impeditur facto aduerſarij, ibi.nu.8 eo.

Dilatio noua datur, quando additur aliquid de nouo in libello, ibi.nu.9 eo.

Dilatio noua datur, quando actio cumulatur, ibi.nu.10 eod.

Dilatio noua peti poteſt, quando in iudicio emergit noua exceptio, vel aliud incident, ibid.nu.11 eo.

Dilatio quæ dari nõ debet. & datur, altera parte pñte & non cõtradicẽte, valet, & de vtriuſque voluntate dari cenſetur, vnde cautela eſt, vt altera pars cõtradicat, ibi.nu.12.eo.

Dilatio data abſenti non currit, niſi à die quo fuit intimata, ibi.nu.14 eo.

Dilatio quæ datur in cauſis, quanta eſſe debeat, ibi.nu.15 387

Dilatio probatoria ſemper eſt cõis vtriuſque partis, & eſt continua, & non vtilis, niſi qñ feriæ abſorberent totam vel maiorem partem, ibi.nu.18 eod.

Dilatio data ad probandum, & probatum hñdum, quid operatur, & qñ detur dilatio examinari faciendum, ibi.nu.19.20. eo.

Dilatio eſt actus ſuſpenſiuus, & dilatione pendente cõquieſcit iudicis officium in 6.par. ver.appel.nu.128 497

Dilatio finitur finita cauſa dilationis, ibi. numero 145 501

Dilationem legalem põt iudex breuiare & prorogare in 6.par.ver.dilatio, nu.16 387

Dilationem breuiorem recipiens, contradicere & proteſtari debet, alias ſi pręiudicat. Sed ſi proteſtatur, prodeſt vt poſſit aliam obtinere, ibi.nu.17 eod.

Dilatione nulla data valent probationes receptæ ibi.nu.13 386

Dilatione pendente iudicium factum eſt ipſo iure nullum, in 4.par.16.diſt.nu.68 221

Dilationes plures dari poſſunt, vbi eſt iuſtum impedimentum in prima, in 6.par.ver. dilatio nu.5 386

Dilationes ſunt breuiandæ in quantum fieri poteſt in cauſis ſummarijs, in 4.part.9. diſt. nu.21 155

Diſcuſſio cauſæ, differt ab ipſa cauſa in 2. parte nu.11 7

Diſpoſitio l.eos, C. de mõ mulctan. hodie non eſt in vſu, in 4.par.5.diſt.nu.74 114

Diſpoſitio, l.1.C. qui accuſ. non poſ. eſt hodie correcta in regno per conſt. ſi ciuiliter agẽs

in 4.par.6.diſt.nu.58 132
Diſpoſitio l.Imperatores,ff.de appel. eſt hodie correcta in regno in 6.par.verſi.appellatio, nu.377 534
Diſpoſitum in materia, non cenſetur diſpoſitum in meteriato, & non venit appellatione alterius,nec contra in 2.par.nu.18 8
Diuinum iudicium, quod erit in fine ſeculi in prima parte,nu.3 4
Diuinum ius, require infra in litera I,in verſic. ius diuinum.
Diuortium eſt permiſſum hodie inter Iudæos ſm legem Moſaicam in 3.par.nu.58 25
Doctor ille præfertur alijs, qui fuit prius doctor creatus,in proœ.nu.9 2
Doctor non carceratur pro debito in 6.parte, ver.executio.nu.56 550
Dolus requiritur in delictis, vt puniatur in 4. par.1.diſt.nu.76 59
Domeſticus, vide infra in litera F. in verſiculo familiaris.
Dominium qualiter pbetr in rei vendicatione, & quid ſi agat petitio. hæreditatis vel actione hypothecaria in 4.par.diſt.3.nu.48 83
Domino an præiudicet reus, qui illum nō nominauit,ſed noluit litem defendere, & ſuccubuit vel contumax fuit in 6.par.verſi. nominatio,nu.4 345
Donatio in qua incerta eſt perſona donatarij, ſed euentu futuro venit certificanda, tenet in ſecunda parte,nu.5 5
Donatio à iudice accepta, reddit illum ſuſpectum in ſexta parte,verſic.appellatio,numero 62. 489
Dotis cauſa vbi agitur ad reſtitutionem, eſt ſummaria in quarta parte,nona diſt.numero 173 182
Durante termino dato reo ad denunciandum auctori, an debeat ſuperſederi in cauſa in 6.par.ver.auctor laudatus,nu.8 341
Ducis Venetiarum ſententia inappellabilis, in eodem parte ver.appellatio,nu.254 519
ECCLESIA non ſe impedit de animabus Iudæorum,quia iam damnatæ ſunt in 3.par.nu.57 25
Eccleſia reſtituitur in integrum,tam in contractibus quam in iudicij, & qualiter, in ſexta par.ver.appellatio,nu.88 491
Eccleſia reſtituitur contra aliam eccleſiam, ib.
Eccleſia reſtituitur etiā aduerſus præſcriptionem 40.annorum ibid.
Eccleſia reſtituitur aduerſus omnem lapſum temporis,ibi.
Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi, quod ſpiritualia in 3.par.nu.59 26
edictum quanto tempore in loco affixum ſtare debeat, qñ citatio fit per edictum in ſexta par.ver.citatio.nu.96 321
emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice corā notario,& ualet, ex quo notarius dicitur iudex chartularius, & à fortiori valet,vbi eſt facta coram iudice Regio ad cōtractus,prout fit in regno in quarta parte 18. diſtinct. num.4 237
emancipationi ſi renunciet filius, non ſubintrat patriam poteſtatem,ibi.nu.5 eod.
emologatio an, & quando habeat locum in ſententia arbitri, & quid in arbitratore in 6.parte,ver.appellatio.nu.261. cum plurib. ſeq. 519
emptio, & venditio habet cauſam ſubſtantialem & quæ dicatur in 2.par.nu.27 9
epiſcopus æquiparatur Duci,Comiti, vel Baroni in 4.par.5.diſt.nu.13 104
epiſcopus volens electum in beneficio confirmare, edictum in valuis eccleſiæ exponere debet contra ſua intereſſe putantes in ſexta par.ver.citatio,nu.92 320
epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi, pōt expulſores citare,& contra eos, & eorum fautores procedere in ver. ſententia,nu.84 466
epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis,curiam regere,& citare in d. verſi.ſententia,nu.78 465
epiſcopus ſi litigat cum ſuo ſubdito eliguntur arbitri,a quorum ſniā appelletur ad Papam in 6.par.ver.appellatio nu.376 534
epiſcopus ciuitatis adiri poteſt, ſi iudex iniuſtitiam facit,ibi.nu.390 536
Ab epiſcopo progato non appellatur, ibidem nu.255 519
Error communis in notario putatiuo an faciat ius in ſexta parte,verſic.actorum editio, numero 15 434
euangelica denunciatio. Require ſupra, in litera D,in uerſi.denunciatio Euangelica.
euangelica lex.uide infra,in litera L,in uerſic. lex Euangeli.
euictio importat, ut uenditor teneatur ad intereſſe in 2.par.nu 44 12
euictio per hypothecariā operatur, ut emptor agat ad intereſſe, & ſine denūciatione in 6. par.uer.auctoris laudatio,nu.4 340

Exce-

Exceptio ſpolij oppoſita,debet pbari infra terminum dierum quindecim,& quid operatur eius oppoſito in 4.par.16.diſt.nu.5 209
exceptio nullitatis ſniæ vel proceſſus ex defectu iudicis cauſata,ſemper poteſt opponi, ēt ſtante ſtatuto, qꝫ contra ſententiam nulla opponatur exceptio,in 4. parte 15. diſt, numero 7 220
exceptio falſi procuratoris, opponi pōt ante, & poſt ſententiam ad annullandum iudicium ibi.nu.20 222
exceptio declinatoria debet eſſe prima,quę opponi debet ante alias exceptiones in 4.par. 12.diſt,nu.12 210
exceptio,quod ſine actione agitur,impedit pceſſum in 4.par.20.diſt,nu.15 240
exceptio legitimationis perſonæ,impedit proceſſum ad ulteriora,ibi.nu.16 eod.
exceptio contra perſonam iudicis,impedit proceſſum,ibi.nu.17 eod.
exceptio legitimationis perſonæ poteſt ante oīa opponi,etiā in ſummarijs in 6. par. uerſic.exceptio nu.55 338.& ſeq.
exceptio male agis,quia ante diem agis opponi poteſt ante, & poſt litem conteſtatam & quid importet,ibi nu 6 356
exceptio intentionis,& facti, dilatoria dicitur & ante litem conteſtatam opponi, ibid. numero 7 eod.
exceptio hoſtica,quæ dicatur, & quando locū habeat,ibi.nu.19 358
exceptio recuſationis iudicis,ante litem conteſtatam opponi debet, & ante oēs dilatorias exceptiones. Fallit, quando de nouo ſuperuenit, quia poteſt in quacunque parte indicij opponi,etiam poſt concluſionē in 6. parte,ver.appellatio,nu.25 486
exceptio oppoſita renunciata cenſetur ab eo, qui poſt recuſationem litigat coram iudice recuſata ibi.nu.75 390
exceptio requirens aliorum indaginem, quæ incontinenti probari non poteſt,non impedit executionem ſententiæ in ſexta parte, uer.executio,nu.63 551
exceptio dilatoria opponi poteſt poſt litem conteſtatam,quando facto aduerſarij ſuper uenit,in 6.par,uer.excep.nu.9 356
exceptio dilatoria, quę reddit proceſſum retro nullum, opponi poteſt etiam poſt litem conteſtatam,ibi.nu.10 eod.
exceptiones dilatoriæ tripliciter conſiderantur,ibi.nu.1 355
exceptiones dilatoriæ opponi debent ante litē conteſtatam,ibi.nu.8 556
exceptiones omnes dilatoriæ, & declinatoriæ poſſunt opponi in nouo iudicio, qñ cā de nouo incipitur poſt peremptionem inſtantiæ ac ſi nunquam fuiſſet iudicium intentatum in 6.par.nu.61 261
exceptionem opponens poſt litem conteſtatam,quę ante opponi debebat, punitur ad unam librā auri,ſi eſt aduocatus in d. uerſic. exceptio,nu.11 556
exceptiones peremptorię quæ, & quare ita dicantur,ibi.nu.12 357
exceptiones perēptoriæ qñ requirunt altiorē indaginem, reſeruantur ad merita, & quid operetur iſta reſeruatio,ibi.n.14.15.16 eo.
exceptiones peremptorię uſque ad quod tempus opponi poſſunt, & quid ſeruetur in regno,ibi.nu.14 eod.
exceptio litis pendentię, non impedit ſententię executionem in ſexta parte uerſic.executio.nu 59 550
exceptiones litis finitę,quandoq; ſunt declinatorię, & qñque peremptorię,in 6.par.uerſi. exceptiones,nu.13 557
exceptiones litis finitę infra quantum tēpus probari debeant,ibi.nu.16 eo.
exceptiones quę opponi poſſunt, poſt ſniam ibi,nu.18 358
exceptiones q̄ ſint, q̄ impediūt proceſſum ad ulteriora in 4.parte 20. diſt. per totum 238
exceptio excommunicationis. Require infra in uer.excommunicationis exceptio.
excommunicatio ſuperueniens poſt mandatū non inhabilitat ipſum mandatum, & tenent acta ſi non opponatur in 4.par.16.diſ. num.41 226
excōicatio ab homine diffinitiue, pro pęna delicti irrogari non poteſt, ſed ſolum ob contumaciam,in 6.par.uer.ſnīa,nu.41 460
excommunicationis exceptio,impedit proceſſum, & infra octo dies probari debet in 4. par.20.diſt,nu.4 240
excommunicationis exceprio, eſt anomala, & in quacunque parte indicij poteſt opponi, ſe incōtinenti probari debet,in 6. par.uerſ. exceptio,nu.5 356
excommunicationis exceptio non obſtat petenti reuocationem attentatorum in ſexta par.uer.appellatio,nu.404 537
excōicationis ſententia die feriato ferri poteſt in 6.par.uer.actorum editio,nu.47 439

Excom-

Excommunicationis ſententia nunquam trauſit in rem iudicatam, in 6.par.ver. ſententia nume.151 — 471

excommunicatus laicus perſeuerans in excommunicatione, poteſt puniri per epiſcopum in 4.par.11 diſt.nu.25 — 196

excommunicatus perſeuerans in contumacia per annũ efficitur ſuſpectus de hæreſi. in 6. par.ver.contumacia,nu.35 — 334

excommunicatus, beneficij fructibus, & diſtributionibus quotidianis priuari debet, etiã ſi appellat.in 6.parte.ver. appellatio. nume. 179. An autem appellatio abeſt communicatione aliquid operetur ibidem num.180. cum pluribus ſeq. — 506

excommunicatus appellare poteſt a declinatoria iudicis ibi. — eod.

excommunicatus abſolui poteſt appellatione pendente,ibi.nu.191 — 508

excommunicati iudicis ſententia eſt nulla, in 6.parte ver.ſententia,eſt nu.99 — 467

excommunicari poteſt laicus ab ipſomet prælato cuius bona occupauit,in 4.part.11. diſti. nu.26 — 196

excommunicari poteſt friuole appellans, & ẽt alias pœnas patitur,in 6.par.verſi.appellat. nu.345 — 530

excuſatio principalis fieri debet tñ quam conueniatur fideiuſſor, uel tertius poſſeſſor, in ꝓœ.nu,16.f.2.& in 4.par.20.diſt.nu.11. — 240

executio quando fit, ordo iuris ſeruari debet in proœ.nu.12 — 2

ex proceſſu,in quo non eſt lata ſententia non poteſt deueniri, ad effectum executionis. in 2.parte,nu.34 — 10

executio fit cum ſatiſdatione perdente ſupplicatione in 6.par.ver.appellatio.nu.16 — 486

executio an quãdo ſuſpẽdatur per reſtõnem in integrum,in ver.executio,nu.58 — 550

executio ut contra petentũ malitioſe reſtitutionem in integrum,ibi. — eod.

executio fit appellatione pendente, ac ſi nunquam eſſet appellatum in 6 par.uerſi. appellatio nu.199 — 508

executio ſnĩæ fit, poſtquam tranſiuit in rem iudicatam. Et fit per iudicem, qui eam tulit ſi eſt ordinarius. Secus,ſi eſt delegatus,& dummodo ſit ualida ſecus,ſi eſt nulla, quia non meretur executionem,in 6.par.uer.executio,nu.113.4.5 — 544 & ſeq.

executio ſententiæ arbitri nõ fit per ipſum arbitrium,ſed per iudicem ordinarium, etiam ſi ſit arbiter iuris,ibi.nu.5 — 545

executio ſententiæ à qua fuit appellatum, per quem iudicem fiat,ibi.nu.5 — eo.

executio ſententiæ quo ordine fiat, & quid ſit peruertatur ordo,l.à d.Pio,§.in vẽditione.ff. de re iud.an valeat.ibi.n.8.9.10 — eo.

executio ſententiæ altero de duobus modis fieri petitur.ibi.nu.8 — eo.

executio ſententiæ fieri debet ſecundum ſtatura loci,vbi ſit,ibi.nu.10 — eo.

executio quando fit,an & qñ bona minus damnoſa capi debeant,ibi.nu.11 — eod.

executio quando fit pro debito fiſcalis poteſt capi perſona, ſine alia excuſſione bonorum ibi.nu.12 — 546

executio qñ fit in actione hypothecaria,nõ ſeruatur ordo,§.in vend.ibi.nu.13 — eo.

executio,quando fit auctoritate, ſententiæ interlocutoriæ,non ſeruetur ordo,d.§. in venditione ibi.nu.14 — eo.

executio fienda cõtra pupillum, primo in nominibus debitorũ fieri debet,ibi. nu.15. — eo.

executio ſententiæ quando fit, an & qñ requiratur partis citatio nu.16.17.18 — eo.

executio ſententiæ in ciuilibus qualiter fiat, ibi.nu.19 — eo.

executio quãdo ſit,ſi fiat adiudicatio, fieri debet pro mẽſura debiti, alias ſi fiat plus debito,vitiatur in totũ. Fallit in tenuta, quæ dat uigore pacti executiui.Item fallit quãdo agitur actione reali,ibi.nu.20 — 547

executio ſententiæ quando fit poteſt nuncius incipere à captura perſonæ, ut indicet bona in quibus vult exequi,ibi.nu.23 — eo.

executio in criminalibus contra damnatum ad mortẽ, vel ad membri mutilationem, qualiter fiat,& quid poſſit facere iudex ĩ aſtringendo executorem ſeu carnificum, uel capiẽdo equum, vel aliud animal alienũ pro executione iuſtitiæ,ibi.25.26 — eod.

executio non poteſt fieri in lecto veſtibus & ſuppellectibus domus, niſi quando alia bona non extant ibi.nu.28 — 548

executio non poteſt fieri in bobus aratorijs, & inſtrumẽtis agricolturæ, & quid ſi debitor aliud non habeat,ibi.nu.31 — eod.

executio ſententiæ non poteſt fieri contra tertium non nominatum in iudicio,ibidem numero 32 — eo.

executio inſtrumenti poteſt fieri cõtra tertiam poſſeſſorẽ non citatum, & negocio nõ liquidato,quãdo cõtinet precarium, & pactũ de capiendo,ibi.nu.33 — eo.

Executio pro debito vel delicto patris, nõ poteſt fieri in peculio ꝓfectitio filij,nec pro delicto filijs in peculio aduentitio,nec ẽt in caſtrenſi. An Autem pro delicto patris poſſit capi vſusfructus aduentitiorum, ibi.nu.34. 35.36.37 — eod.

executio pro condemnatione pupilli, non fit bonis tutoris,niſi ꝓ expẽſis,ibi.nu.38 — 549

executio expenſarum litis factæ cũ procuratore, an & quando fiat contra procuratorem vel dominum ibi.nu.40 — eo.

executio non fit in bonis monaſterij pro debito monachi, niſi ſint bona q̃ſita monaſterio per medium ipſius monachi,ibi.nu.43 — eo.

executio acti non poteſt in ſtipendijs, neq; in armis militum neque etiam doctorum, ibi. nu.45 — eo.

executio nõ fit in libris ſcholarium,niſi quãdo non habent alia bona,ibi.nu.46 — eo.

executio in fructibus beneficij pro debito clerici non poteſt fieri, niſi non habeat alia bona,ibi.nu.49.50 — 550

executio pro debito uaſſalli defuncti, an fiat in fructibus feudi contra ſucceſſorem, ibid. nu.50 — eo.

executio an fieri poſſit in vijs publicis,& theatris, & alijs ſimilibus pro uniuerſitatis debito,ibi.nu.51 — eod.

executio nõ fit in bonis mariti pro debito uxoris,& uel ecõtra,ibi.nu.52.f.eo.Fallit,quãdo uxor tutrix mortuo primo uiro tranſit ad alium non reddita ratione, quia fit executio in bonis ſecundi uiri pro debito tutelari,ibi.nu.53 — eo.

executio ſententiæ uſque ad triginta annos peti poteſt, ibi.nu.54 — eo.

executio in perſonam non fit contra perſonas priuilegiatas.ibi.nu.56 — eo.

executio impeditur per exceptionem nullitatis, niſi coram inferiori iudice opponatur, ibi.nu.57 — eo.

An autem impeditatur per exceptionem litis pendentiæ,ibi.nu.59 — eo.

executio in criminalibus ſuſpenditur ob excellentiam delinquentis in arte ſua,& quando delictum eſt antiquum. Idem qñ carcerem habuit pro delicto,ibi.nu.60 — eo.

executio non impeditur per exceptionẽ requirentem altiorem indaginem,quæ incõtinenti probari non poteſt,ibi.nu.63 — 551

executio ſnĩæ an impediatur per denunciationem euangelicam, uel per exceptionem cõpenſationem copenſationis ibi.nu.64 — eo.

executio fieri poteſt contra latronẽ inſignem etiam die feriata in ſexta parte. uer. actorũ editio,nu.38 — 438

executio fit contra tutorẽ pro expenſis, quãdo iniuſte pro pupillo litigauit in eodem parte uer.executio,nu.38 — 549

executor teſtamenti cui datum eſt arbitrium diſtribuendi,& eligendi pauperes, poteſt id facere, ſine citatione hæredum uel alterius in eodem parte.uer.citatio.nu.22 — 310

executor poteſt quis per iudicem conſtitui in ſuam & cauſa,ibi.nu.45 — 313

executori ad capienda bona fiſco delata uel ad exigendas pecunias fiſcales,non creditur ſi ue lireris,ibi.nu.77 — 319

exequi ſententiam ſuam non poteſt iudex prorogatus in 4.parte.12.diſt.nu.16 — 211

exemplum ſcripturæ in actis regiſtrate, non facit fidem niſi ſit collationatum parte præſente uel citata in ſexta parte.uerſ.actorum editio,nume.4 — 433

exiticij ciuitatis, citati ad inſtantiam creditorũ non teneatur cõparere,& ideo non ualet proceſſus factus contra eos in contumaciã in quarta parte 16.diſt.nu.61 — 229

expenſarum condemnationem non tenetur iudex facere,niſi ſint petitæ per patrem in ſexta parte,uer.libellus,nu.18 — 337

expenſarum cõdemnationem patitur uictor, qñq; in eo.par.uer.interrogatio,nu.2 — 346

Reliqua uide ſupra,in litera C, in uer.condemnatio expenſarum.

expenſarum taxatio uide infra in litera T, in uerſ.taxatio expenſarum.

expenſas funerales ſi quis fecit ſcholari mortuo, poteſt pro illis retinere libros ſexta parte uer.executio,nu.47 — 549

experti miſſi per iudicem ad menſurandũ, uel ad aliquem differentiam,per aſpectum loci, poſſunt referre ſine citatione partis,licet in eorum electione requiratur, citatio partis. in eodem parte,uer.citatio,nu.23 — 310

extraordinariũ iudicium quod dicatur,& quot modis in 4 parte.9.diſt.per totum. — 152

FABRICANTES falſam monetam puniendi ſunt in ultimo ſupplicio, ſine appellandi remedio in ſexta parte uerſic. appellatio.nu.294 — 526

Faciens actum incompatibilem appellatione, appellationi renunciat in codẽ parte, uerſ. appel-

appellatio,nu.424 539

falſa moneta uide ſupra in ea.litera F, in uerſ. fabricantes.

falſum teſtē uel ſcripturā producēs in iudicio pōt interrogari an velit uti,& poſtea accuſatur,& punitur in amiſſione cauſæ, & ēt de falſo.ad quem aūt effectū fiat dicta interrogatio, & qualiter debeat fieri iñſio in verſ. inſtrumentorum productio,nu.38 422

falſificantes ceram,& alia utenſilia quæ uēdūt pñt puniri ēt per iudicem eccleſiaſticū temporaliter quarta parte,11.diſt.nu.28 197

falſus procurator quis dicatur in eodem patre 16.diſt.nu.21 221

falſus teſtis qui pecuniam accipit, idem ſcelus committit,quod commiſit Iudas uendendo Chriſtum,in tertia parte,nu.66 26

fama loco accuſationis ſuccedit iudice ꝓcedēte per inquiſitionem in 2.par.nu.3 5

fama inquiſitionem pręcedere debet alias non ualet inquiſitio in ſexta parte uerſ. inquiſitio nu. 19. cum plu. ſequentibus, uſque ad numero 31 271

fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis,& fide dignis, nihil operatur ibid.numero 21 272

familia recuſatur ut ſuſpecta ex ſuſpicione ſui dñi.in 6.parte,uer.appellatio,nu.31 487

familiaris uel domeſticus qs dicatur, & quę familiaritas ſufficiat ad recuſandum iudicem in 6.parte uer.appellatio,nu.28 eod.

famuli,& ſeruiētes clericorū gaudent priuilegio fori,ſicut ipſi clerici,quia coram iudice eccleſiaſtico cōueniri debent in quarta parte 11.diſt.nu.4 292

fatale primum, & ſecundum quod dicatur, & unde dicatur in ſexta parte,uerſi.appellatio nu.232 515

feriæ inductæ ad honorem Dei, quæ ſeruātur in iudicijs q̄ ſint, & qui actus celebrari poſſunt in illis diebus in quarta parte 16. diſt. nu.82 233

feriato die ad honorem Dei, poteſt notarius facere inſtrumenta. Item poſſunt fieri oēs actus uoluntariæ iuriſdictionis in d.11. diſ. nu.86 eo.

feriæ ad honorem Dei,an per conſuetudinem tolli poſſint, ita quod acta facta in illis diebus ualeant, prout fit in curijs nundinariū num.87 eo.

feriæ inductæ ad honorem Dei, an poſſint tolli per ſtatutum,ibi.nu.94 234

ferię inductę ad honorem hominum, & feriæ meſſium,& uidemiarum, non ſeruantur in regno,& quæ hodie ſeruentur in quarta parte 26.diſt.nu.85 233

feriatis diebus iudicium factum eſt nullum, in d.16.diſt.nu.82 232

feudalis cauſa per ius canonicum potius, quā per ius ciuile decidi debet, in tertia parte, nu.88 29

feudalis cauſa laici cognoſcitur p̄ iudicem eccleſiaſticum,quando feudum tenetur ab eccleſia. Item econtra, quando feudum tenet̄ à laico, ſortitur forum iudicis ſecularis in quarta parte.11 diſt.nu.7 193

feudalis cauſa compromitti non pōt, ēt inter cōiunctos.Idem,vbi agit̄ de vita, & militia, in 6.par.uer.cūpromiſſum num.22.23 383

feudales cauſę per quæ iura decidantur in regno Siciliæ,in 3.parte,nu.85 29

feudorum ius,dicitur ius ciuile, & conſuetudinarium, & fuit cōditum ab Oberto de Horto iuriſconſulto Mediolanenſi. in 3.parte, nu.83.84 eod.

feudorū iura,& vſus præferuntur iuri cōi dūmodo ſint rōnabiles,alias ſecus,Item,quando caſus expreſſę deciditur per uſus feudorum,alias non ſumitur in eis argumentum à contrario ſenſu,ibi,nu.91.92 30

feudorum uſum ſeruatur etiam in feudis eccleſiaſticis,ibi.nu.93 eod.

feudatarius citatur qui dixit uenire, perdit feudum in 6.par.ver.cont.nu.24 333

feudatario mortuo an poſſit fieri executio in fructibus ſucceſſoris in feudo, in 6. parte, uer.executio,nu.50 550

fideiuſſor de iudicato ſoluendo patitur executionem ex eodem proceſſu fabricato contra principalem in 6.parte,verſic. citato,numero 32 311

fideiuſſor de prǫſentando ſtatim incidit in pęnam, cum reus fuerit requiſitus abſque requiſitione ipſius fideiuſſoris,in 6.parte, ver. ſatiſdatid.nu.5 350

fideiuſſor de prǫſentando non tenetur iurare in ciuilibus,nec ipſe,nec principalis,ibi. nume.6 eod.

fideiuſſor de iudicato ſoluendo corā ordinario,tenetur ſoluere iudicatum per ſuum delegatum,ibi.nu.12 351

fideiuſſor de non offendendo, non tenetur ad pœnam,ad quam fuit condemnatus principali,qui ob eius contumaciam habitus fuit

pro

pro confeſſo.ibi.nu.14 352

Fideiuſſor de expenſis in caſu ſuccūbentiæ, nō tenetur ad expenſas ad quas fuit actor condemnatus perempta inſtantia ibi.nu.17. eo.

fideiuſſor non obligatur, niſi primo obligetur principalis,ibi.nu.26 353

fideiuſſoris citatio non requiritur in ſententia ferenda contra principalē in ſexta parte,uerſi.citatio,nu.32 311

fideiuſſores de preſentando,duo ad minus recipi debēt pro quolibet accuſato, qui nō ſint clerici, neque filiusfamilias, ſe obligātes inſolidum quæ fideiuſſio omni die per ſolum actorum magiſtrum accipitur. Et quid ſi eſt dies feriata, qualiter accipiatur in eodem parte,uer.ſatiſdatio,nu.7 350

fideiuſſores in criminalibus pro quarta pœna in regno recipi debeant,ibi.nu.8 eod.

fideiuſſoribus an & quādo ſit relaxandus reus in criminalibus,ibi.nu.10 351

fideiubere an, & quando poteſt unus inquiſitus,pro alio,quæ appellatur fideiuſſio uicaria, & quid ſeruetur in regno in ſexta parte,uer.ſatiſdatio,nu.9 350

fideiubere pro proximo in periculo conſtituto,quis poteſt,non obſtante iuramento, per ipſum de non fideiubendo præſtito in ſexta parte,uer.iuramentum,nu.50 430

fideiuſſionem de iudicato ſoluendo quis præſtare teneatur in ſexta parte,uerſic. ſatiſdatio,nu.11 351

fideiuſſionis materia, uide infra in litera S, in uerſic.ſatiſdatio.

figura iudicij,quæ ſit in ſecunda parte, numero 26 9

filius prius torquetur, quando de eodem crimine pater,& filius ſunt in criminali in ꝓę. nume.14 2

filius prius mortuus pręſumitur, quando pater & filius,uel mater, & filius in eodem cōflictu, bello aut mari moriuntur, ibid. numero 15 eo.

filiusfamilias agens uel conuentus in iudicio, ſine conſenſu patris. facit iudicium eſſe nullum,& poteſt opponi tam ante,quam, poſt ſententiam in quarta parte 16.diſtinct. numero 30 224

filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius,ibi.nu.35 225

filiusfamilias litigare poteſt ſuper ſpirituali negocio,ibi.nu.36 eo.

filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio,quando iudicium tendit ad eius fauorem, quia ualet etiam ſi ſit minor,ibi.nu.51 227

filiusfamilias ſi conuentus eſt in iudicio criminali, etiam cum conſenſu patris, non ualet iudicium quando eſt minor,ibi.nu.79 232

filius renuncians emācipationi non intrat patriam ptātem in 4.parte 18.diſt.nu.5 37

filius iniurians patri uel matri, poteſt ex iudicis officio inquiri, & puniri in ſexta parte, uer.inquiſitio nu.165 296

filiusfamilias ēt ſine conſenſu patris poteſt ſe compromittere, ex forma Regiæ pragmaticæ in 6.par.uer.compromiſſum nu.10 381

filio condēnato nō fit executio in peculio aduentitio,ēt ſuper proprietate quę eſt tota filij in 6.parte,ver.executio,nu.35 549

filij naturales tm̄ non excluduntur per filias legitimas, & naturales à ſucceſſione patris de iure longobardo in 3.parte,nu.127 37

finem imponere litibus iura multum feſtinant in ſecunda par.nu.33 10

finali cauſæ iudicij renunciari poteſt ibidem nume.46 12

fiſcus qñ tractat de lucro cōdemnatus pro debito publico ſeu fiſcali, non appellat in ſexta parte,uer.appellatio,nu.300 526

forma actus quę dicatur in ſecunda parte, numero 25.26 8

formalia actuum, q̄ reſpiciunt fauorē publicū non poſſunt renunciari,neque tolli per partes in 2.parte,nu.38.39.cum plu. ſeq. 10

formalibus neque ſubſtantialibus non pñt partes in contractibus,& ultimis voluntatibus renunciare,ut actus ualeat,ibi.42 11

foriudicatio quādo habeat locum, & pro quibus delictis in ſexta parte,uerſi.contumacia nume,36 334

frater proprio nomine non agit ciuiliter pro iniuria fratris,ſed criminaliter ſic in 6. parte,uerſi.inquiſitio.nu.61.65 279

fructus ſequeſtrari poſſunt pendente appellatione in 6.par.uer.appellatio,nu.188 907

fructus beneficij eccleſiaſtici, pro debito clerici capi non pñt, niſi qñ alia bona non habet in 6.parte,uerſ.executio,nu.44 549

fructus feudi pro debito capi nō poſſunt, niſi in ſubſidium.ibi.nu.49 550

furtum an dicatur hodie crimen priuatū, ex quo eſt alterata pęna per capitula Regni in ſexta parte,uerſ.inquiſitio,nu.205 300

fur manifeſtus condemnatus de furto, non poteſt appellare in 6. parte, verſic. appellatio, nume-

numero 359 532

Furioſus iudex eſſe non poteſt,in 6.parte, ver. ſententia,nu.98 467

Fuſtigatus pœna, an dicatur capitalis, & in quibus ſeruetur,in 4.parte, 2. diſtin. numero.5.6 74

GABELLAE qñ exigũtur,ſiue collectæ, uel tributa fiſcalia,nullus iuris ordo ſeruatur.Idẽ quando agitur contra gabellarios,indebite opprimẽtes,in 4.parte,9. diſt. nu.181.182 183

Gentium ius,quid ſit,& quid introduxit, in 3. parte,nu.8 16

Gratianus auctor libri decretorum,fuit monachus,& magiſter ſacræ Theologiæ,in 3. parte,nu.34 21

Groſſis iudicib.non ſunt cauſæ ſubtiles cõmittendæ in 6.par.verſ.appel.nu.67 489

HABENS ſcripturam iuratam non tenetur ad compromiſſum,ſecundum pragmaticam in 6.parte,ver.compromiſſum nume.19 382

Hereditatis petitio,an ſit actio mere realis,vel perſonalis,in rem ſcripta,in4.parte, 3. diſt. nu.61 85

Hæreditatis petitio non datur ei, qui quandoque poſſeſſionem habuit, & cecidit ad ea, in 4.parte,7.diſt.nu.6 137

Hæreditatis petitio intentata præiudicat alijs actionibus,& facit illas quieſcere,in 4. parte,20.diſt.nu.6 239

Hæres adiens hęreditatem,cenſetur quaſi contrahere cum debitoribus, & creditoribus hęreditarijs,in 4.parte.3.diſt.nu.62 85

Hęres ſi fecit inuẽtarium, & creditores dicũt plus eſſe in bonis quã ſit in eo cõſcriptũ,iudex inſtãtib.creditoribus inquirit,& accipit ꝓbationes de domo hęredis ſeruis torquendo in 6.parte,ver.inq.nu.145 295

Hæres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligente poteſt iudex vendere res hęreditarias pro ſepultura,ibi.nu.198 299

Hæres antequam adeat hæreditatem,poteſt citari facere creditores,per proclama, vt compareant ad oſtendendum inſtrumenta debiti,in 6 parte,ver.citatio.nu.108 322

Hęres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato, in diem,vel ſub conditione,in 6.parte,verſi. ſatiſdatio.nu.24 353

Hęredes duo,quorum alter eſt clericus,& alter laicus, ambo conueniri debent coram epiſcopo,etiam ſi plures ſint laici,quam clerici in 4.parte,11.diſt.nu.21 196

Hypothecaria agens qui neceſſe probare habeat,in 4.parte,3.diſt.nu.59 54

Hypothecaria actio contra tertiũ poſſeſſorem impeditur ꝑ exceptionem excuſſionis, vbi non eſt precarij conſtitutum,in 3.parte,20. diſt.nu.11 240

Homo triplex caput habere dicitur,in 4.parte, 2.diſt.nu.1 73

Homo cũ factus ſit ad inſtar diuinę imaginis, non debet pro delicti pęna in facie bullari, & cicatricibus deformari,ibi.nu.9 75

Homicidium per culpam commiſſum, pœna arbitraria punitur,& dicitur crimẽ extraordinarium, & ponitur exemplum in eo, qui excedit modum temperandi iuſtum calorẽ in 4.parte.1.diſt.nu.77 61

Homicidio commiſſo oritur criminalis accuſatio ad pœnam ac etiam actio in factũ ad intereſſe,ibi.nu.7 45

Honor magis eſt ſedere à dextris, quam à ſiniſtris,in pro[illegible].nu.10 2

Hora, in qua quis comparere tenetur,an requiratur in citatione,in 6.parte, verſic. citatio. nu.66 316

Hoſpitalibus pijs datur reſtitutio in integrum, in 6.parte,verſi.appell.nu.90 491

IACOBVS de Beluiſo, fuit vir magnæ auctoritatis in materia feudorum, & octo vicibus legit librum feudorum, & ideo multum ſibi creditur,in 3.parte,nu.84 26

Idiota,vel ruſticus reſpondẽt poſitionibus preſente ſuo aduocato, vel procuratore, in 6. parte,verſi.poſit.nu.16 390

Ignoranti ſententiam contra ſe latam nõ currunt 10. dies ſtatuti ad appellandum in 6. parte,ver.appell.nu.215 511

Imperium totius mũdi fuit in populo R. acqſitum vi armorum in 3.parte,nu.25 20

Imperium vnde habuit originem,ibi. eo.

Imperium fuit trãſlatum de populo R.in principẽ, qui dictus eſt Rex Romanorum. Et an idẽ populus poſſit imperium auocare, & dictum imperium fuit, cõfirmatum per Chr̃m in Euang.ibi.& nu.26.27 eod.

Imperio vacante appellatur ad Papã obmiſſo medio,in 6.parte,verſi.appell.nu.388 536

Imperator primus in orbe fuit Octauianus. Aliqui dicunt, quod fuit Iulius Cæſar. ſed primus Imperator Chriſtianus fuit Conſtantinus,in 3.parte,nu.16 17

Impe-

Imperator ꝑ Papam deponi põt,ibi nu.26 20

imperator eſt dñs mundi, & in legibus condẽdis æquiparatur Deo,ibi.nu.119 36

imperator dr̃ diuina gr̃a cõſtitutus,ib.120. eo.

imperator in cauſa propria iudex eſſe non debet,ſed debet illam delegare,in 6.parte,verſic.appell.nu.33 487

imperatoris poteſtas a Deo procedit in d. 3. parte.nu.50 21

imperatoris ſententia, an fieri poſſit ſine citatione in 6.parte,verſ.citatio,nu.10 308

imperatoris regnatio in libello criminali apponi debet,in 6.parte,ver.lib.nu.12 337

impedimenti probandi cauſa, dicitur ſummaria, quia vt plurimũ probatur per iuramentum,in 4. parte,9.diſt.nu.198 185

impeditus.vide infra in verſicu.inſtantia.

impubes iudex eſſe non poteſt,in 6. parte, ver. ſententia,nu.98 467

incertitudo perſonæ, quæ tamen eſt certa per rerum naturam, non vitiat actum in 2. parte,nu.4.5 5

indebiti condictio, vide ſupra in litera C, in uerſ.condictio indebiti.

indicia non dñr ea,quæ ſunt capta ex proceſſu informatiuo, niſi fuerint repetita parte citata,in 6.parte,ver.inq.nu.8.in fi. 269

indicia purgata ſunt reo in tortura non confitente,in 6.parte,verſ.tortura,nu.16 448

indictionis obmiſſio,uitiat inſtr̃m, in 6. verſic. inſtrumentorum productio.nu.41 422

indictionis obmiſſio, an uitiet libellũ criminaliter in 6.parte.uer.libellus,nu.12 337

infirmitas ſuorũ cõſanguineorũ excuſat à contumacia,in 6.par.uer.contumacia,n.2. 329

informatio capta per teſtes inhabiles, in caſib. in quibus teſtes, non requirebantur, ualet in 4.parte.9.diſt.nu.209 186

ingrediẽs poſſeſſionem decreto iniuſto, punitur de vi turbatiua,in 4.parte, 16.diſt.numero 76 232

inhibitio ſuperioris legitime interpoſita, cum cauſæ cognitione, & parte citata ligat manus iudicis,alias ſecus, & non ligat quando appellatio eſt iniuſta,& friuola, in 6. parte, ver.appell.nu.207 509

inhibitio iudicis contra ius facta,non inducit nullitatẽ actus poſtea geſti.ibi.nu.208. 520

inhibitio an, & quando poſſit fieri iudici laico per iudicem eccleſiaſticum in 4. parte, 11. diſt.nu.55 202

initium habere oporter ea quę gerimus, alias actum inanem efficiunt,in procœ.nu.4 2

inimicitia eſt iuſta cauſa ſuſpicionis iudicis, in 6.parte.uer.appell.nu.35 487

inimicitia ad recuſandum iudicem, cauſatus ex lite,quam quis habet cum eodem iudice, tanquam priuato,ibi.nu.47 488

inimicus de iure canonico repellitur ab accuſando. Secus de iure ciuili,in 6.parte, verſic. inq.nu.53 277

inimicus meus dicitur, qui copulat parentelam,uel amicitiam cum inimico meo, in 6. parte,ver.appell.nu.37 487

inimicus cenſetur etiam is, qui non vult aliquem admittere ad oſculum pacis, maxime in eccleſia.ibi.nu.48 488

inimicus cenſetur,qui non ſalutat, ibi. numero 50 eo.

inimicus reconciliatus redditur ſuſpectus in iudicando, & a teſtimonio repellitur, ibid. nu.64 489

iniuria facta uni omnibus eius conſanguineis facta cenſetur. & quamuis paſſus iniuriam remittat poſſunt tamẽ alij accuſare. Quod intellige criminaliter tantum, non autẽ ciuiliter,niſi ſit pater,vel maritus, in 6. parte, uer.inq.nu.58.60 278

iniuria q̃ fit diuinæ religioni vel patrię,propria appellari põt, & quilibet poteſt eã proſequi tanquam propriam,ibi.nu.63 280

iniuria filij põt remitti per patrẽ adeo, quod filius agere non põt ulterius, nec eius frater poſt remiſſionem patris. Fallit, qñ pater eſſet uilis perſona, vel quãdo iniuria à perſona coniuncta facta eſſet,ib.nu.67.71 eo.

iniuria atrox,& enormis, quæ dicatur, & quæ leuis,ibi.nu.75 282

iniuria fuit remiſſa in foro animæ, poteſt nihilominus iniuriator accuſari per remittentem.ibi.nu.88 284

iniuria illata clerico, eſt crimen publicum, & quilibet poteſt accuſare, & iudex ex officio inquirit,ibi.nu.142 294

iniuria facta clerico,dicitur facta Deo, ibidem nu.143 eo.

iniuriarum actionem non poteſt quis agere contra homicidam, ſed homicidam accuſare cogitur,ibi.nu.91 285

iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi pendente accuſatione facta per ipſum offenſum,ibi.nu.95 286

iniuriarũ actione põt agi ciuiliter, & criminaliter,& quando in 4 parte.1,diſt,nu.4 44

iniuria

iniuriarum æſtimatio qualiter fiat, & quid ſecundum conſt.Regni.bi.nu.11 46
iniuriarū actione qñ agitur, pars æſtimat, & iudex taxat, mediāte iuro agēt, & cui debeant pœna applicari, ibi.nu.10 45
iniuriarū actione proceditur in regno p libellum, vel per quærelam. Et quæ ſit dr̄ia inter iſtos procedendi modo, ibi.nu.11 46
iniuriariū iudiciū, vbi petitur ſatiſdatio iniuriæ, dicitur criminale, ibi.nu.19 47
iniuriarū actione an teneatur opponēs crimina contra teſtes, ſi illa non probat. Et quid ſi proteſtatur, quod non animo iniuriandi in ſexta parte, verſ.repulſa.nu.15 446
iniuſtitia non inuenitur in legibus iuriſcōſultorum in tertia parte nu.121 36
Innocentij dicta ſuper decreta non ſunt auth. nec habent uim legis, ſed ſunt velut gloſæ in eodem parte nu.37 22
inops & male veſtitus ęquiparat̄ carcerato, in 6.parte ver.contumacia, nu.6 329
inquiſitio quando ſit, fama loco accuſatoris ſuccedit in ſecunda parte, nu.3 5
inquiſitio generalis quando fit, reus eſt certus ſaltem per rerum naturam, ibi.nu.5 eo.
inquiſitio quando ſit de crimine, mitior pœna irrogatur de iure canonico, nam imponit pœna extraordinaria in quarta parte prima diſt.nu.36 52
inquiſitio non poteſt fieri per iudicē pro delicto culpa commiſſo abſque dolo, niſi ſit lata culpa in eodem parte 1.diſt.nu.91 68
inquiſitio, vel accuſatio præcedere debet, vt quis de aliquo crimine puniatur, in 6.parte, verſ.inq.nu.5 6 268
inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſſis, quod intellige de ſpeciali inquiſitione. Secus in generali, ibi.nu.6 269
inquiſitio gn̄alis, quæ dicatur, qūo, & qualiter fiat, & ad quam effectum, ibi.nu.7.8 eo.
inquiſitio generalis præcedere debet, antequā conueniatur vniuerſitas ad pœnam damni clandeſtine, ibi.nu.11 270
inquiſitio ſpecialis cōtra certā perſonam qualiter, & quot modis fiat, ibi.nu.12 eo.
inquiſitio fieri debet p eccleſiaſticum inuicem de idoneitate perſonę eligendæ, vel ordinandæ, necnon de vita, & moribus clericorum, quando prælatus viſitat eccleſiam, ibid. nume.13.14 271
inquiſitio vt valeat, quot requirantur, ibi.num. 16 cum plu.ſeq. eo.
inquiſitio ſpecialis non procedit, niſi primo conſtet delictum eſſe commiſſum, & qualiter conſtare debeat, & quam diligentiā debet facere iudex, ibi.nu.17 eo.
inquiſitio non poteſt fieri, niſi præcedat fama publica, & uehemens, quæ ex actis apparere debet à maleuolis orta eſſe, ibi numero 18.19 eo.
inquiſitio formatur extantibus iudicis, ſine fama, ibi.nu.22 272
inquiſitio formata de mandato principis, valet, fama non præcedente, ibi.nu.25 eo.
inquiſitio formata non præcedente infamia, valet quando ſit per aliquem probum virū, ibi.nu.26 eo.
inquiſitio non præcedente infamia formata, valet, exiſtente inquiſitio præſente, & non contradicente, ibi.nu.17 eo.
inquiſitio fit cōtra officialem in ſindicatu, non præcedente famà, ibi.nu.28 eo.
inquiſitio generalis formatur fama non præcedente, ibi.nu 29 273
inquiſitio ſpecialis, quam præceſſit inquiſitio generalis ualet, ſine alia famę probatione, ibi.nu.30 eo.
inquiſitio nonne puniendum, ſed ad corrigendum pro animæ ſalute, fama non præcedente fama, ualet, ibi.nu.32 eo.
inquiſitio ex neceſſitate officij formata, non præcedente fama ualet, ibi.nu.33 274
inquiſitio delicti non commiſſi dolo vel lata culpa, ſed per leuem aut leuiſſimam culpā, non valet, ibi.nu.34 eo.
inquiſitio locum.& tempus commiſſi criminis continere debet, ibi.nu.35 eo.
inquiſitio ſine ſolennitatibus.l. libellorū.ff.de accuſ. valet quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem, & crimine læſę maieſtatis, ibi.nu.36 eo.
inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet, cum loco, & tempore, nec ſufficit dicere, quod eſt ſolitus furari, blaſphemare, & ſimlia facere, ibi. nu. 37. eo.
inquiſitio ante, quam fiat, debet iudex citare offenſum, ſi vult comparere ad accuſandū alias ſuperueniente accuſatore ceſſat inq. ibi.nu.38 275
inquiſitio vigore ſtatuti facta non tollitur per ſuperuenientem cauſatorem, & remedium ordinarium dicitur, ibi.nu.39 eod.
inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi, & per capitula Regni, ibidem numero

numero 40 eo.[1]
Inquiſitio non ceſſat, inquiſitio affectante, ve procurante ab aliquo accuſari coram alio iudice vt impediatur inquiſitio. ibidem, numero 41 eo.
Item quando offenſus prius interrogatus dixit quod nolebat accuſare, ibidem, numero 42 276
Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſatorem quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum, ibi.nu.43 eod.
Inquiſitio non ſuperſedit, quando accuſans prius denunciat iudici. vt procedat ad inquirendum cōtra aliquem, quem poſtea accuſ. ibi.nu.44 eo.
Item quando iudex videret accuſationem etiā ſuſpectam de colluſione, ibidem numero 45 eod.
Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa promouendi inquiſitionem, ibidem, numero 46 eod.
Inquiſitio de iure canonico ſemp eſt remediū ordinarium, & nō tollitur per ſuperuenietē accuſatorem, ibi.nu.48 eod.
Inquiſitio non poreſt de crimine, de quo alias quis fuit accuſatus, vel inquiſitus, & legitime abſolutus ibi.nu.49 eo.
Inquiſirio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt per colluſionem, & præuaricationem, ibi.nu.50 eo.
Item, quādo prius lata fuit abſolutoria ab obſeruatione iudicij, ibi.nu.52 eod.
Item, quando quis accuſaretur ab alio tertio, ibi.nu.53 eo.
Item, quando cauſa criminalis eſſet deciſa per tranſactionem, ib.nu.55 eo.
Inquiſitio vel accuſatio fieri poteſt de crimine de quo per viam exceptionis cognitum fuit ibi.nu.85 294
Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo primo cognitum fuit per viam denunciationis Euangelicę, ibi.nu.86 eod,
Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo alias fuit actum ciuiliter, ibi.nu.96 286
Inquiſitio ab incompetenti iudice facta, non valet, ibi.nu.102 288
Inquiſitio quando fit per iudicem, ſolet dari coadiutor, & an hoc ſit de ſubſtantia, & ad quem effectum datur, ibi.nu.104 eo.
Inquiſitio regulariter non fit in ciuilibus ad commodum priuatorum. Fallit in multis caſibus, ibi.nu.105 289
Inquiſitio poteſt fieri in crimine vſurarum, ēt ad commodum priuati, ibi, nu. 106 eo.
Inquiſitio in quib. caſibus fieri poteſt ex officio ſine accuſatore, ibi.n.226.107. vſque ad fi. vbi. ponuntur 64. caſus. 293
Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de oī crimine, quod cōmittitur per conſpirationem ſeu conuenticulam, ibi.nu.128 eo.
Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei, & quilibet accuſare poteſt, ibid. numero 144 295
inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniēdi ad ſpecialem niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt, & nō ſit niſi ſemel in anno, ibi.nu.174 297
Inquiſitio procedit, ex officio iudicis de crimine læſę maieſtatis perpetrato contra perſonam principis vel ſuorum collateralium. ibi.nu.175 eo.
Inquiſitio permittitur contra ſocios criminis in caſibus, in quibus permiſſa eſt de ſocij interrogatio, ibi.nu.178 eo.
Inquiſitio gn̄alis contra omnes malefactores poteſt fieri per iudicem ad purgandam prouinciam malis hominibus, ibi.nu.180 299
inquiſitio an fieri poſſit ex officio iudicis in crimine priuato puta furto, vel iniuria, & quid ſeruetur in regno, ibi.nu.204 300
Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine, de iure canonico, ib.nu.206 eo.
Inquiſitio crimines, expenſis fiſci debet, ibidē nu.207 eo.
inquiſitio inepta an ualidetur per cōfeſſionē ibi.nu.208 301
Inquiſitionis cauſa, an dicatur ciuilis uel criminalis in quarta parte prima diſt. nu. 35. 51
Reliqua uide infra, in uer. iudex inquirit.
inquiſiti, an & quando poſſint ſimul fideiubere, & quid ſi ſeruetur in regno in ſexta parte, verſ.ſatiſdatio, nu.9 350
inſtantia perempta poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, & actorem cōdemnare in expenſis in quarta parte, 16. diſt.nu.40 225
inſtantia cauſę quę dicatur in quinta parte, num.2 252
inſtantia quando in cauſis currere incipiat, ib. num.3 eod.
inſtantia quando incipiat currere in cauſis, in quibus lis non conteſtatur, ibi.nu.4 eo.
inſtantia cauſarum, quanto tempore durat, ibi.nu.5 252

inſtan-

Inſtantia currit,& petit etiam, ubi proceditur per inquiſit.ibi.nu.6 eod.
in cauſis ciuilibus vbi proceditur per officium iudicis nolem, curit,& petit inſtantia, ibid. nu.7. eod.
inſtantia perit in cauſis executiuis,& inſtrumē talibus in quibus parata eſt executio, ibid. nu.8 eo.
inſtantia currit etiam coram iudice delegato, ibi.nu.9 eo.
inſtantia petit coram arbitro, cui non eſt tempus præfixum,ibi.nu.10 eo.
inſtantiam coram arbitratore non currit, neque perdit.ibi.nu.11 eod.
inſtantia cœpta cum defuncto, non tranſit ad hæredem,ibi nu.12 eo.
inſtantia cœpta cum defuncto laico,non tranſit in clericum heredem,ibi.nu.13 eod.
inſtantia nunquam perit de iure canonico, qđ in foro eccleſiæ ſeruatur,ibi.nu.14 eo.
inſtantia in conſiſtorio principis nunquam perit,& quid ſeruetur in ſacro conſ.Neap.ibi. nu.15 eod.
inſtantia non perit triennio, quando iudex habet liberum arbitrium in procedendo,& ſententiando,ibi.nu.16 253
inſtantia per ſtatutum,& per reſcriptum principis breuiari poteſt,ibi.nu.17 eod.
inſtantia breuiata, ſi petatur dilatio vltra metas inſtantiæ, an poſt illam peremptam poſſit ſententia ferri,ibi.nu.18 eo.
inſtantia à principe prorogari poteſt, ibidem nu.19 eod.
inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquam perit, etiam ſi ventilentur coram iudice laico, ibi. num.21 254
inſtantia breuiori triennali tempore in reſcripto delegatorio præfixa,poteſt conſenſu partium prorogari,in d.5.parte,nu.26 eo.
inſtantia breuiari poteſt per inferiorem a principe delegantem cauſam decidendam infra breue tempus,& quid importet talis breuiatio,ibi.nu.27 eo.
inſtantia durat vltra terminum mortuo iudice prope finem triennij.ibi.nu.28 eo.
inſtantia nunquam perit in emergentibus ante litem conteſtatam,ibi.nu.29 eo.
inſtantia non currit litigatori facto aduerſarij impedito,ibi.nu.30 255
inſtantia an curat impedito facto iudicis, vel tertij,ibi.nu.31 eo.
inſtantia quando per principem reſtituitur, dicitur inſufflatio, ſed an tunc debeant reſici expenſæ,ibi.nu.32 eo.
inſtantia inſufflata per principem nulla expēſarum facta mentione pōt per partem opponi quod expēſæ reficiantur,ibi.nu.33 256
inſtantia lapſa facta iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur, neque neceſſe eſt adire, Regem, vel ſacrum conſilium pro inſufflatione, ibi. nu.34 eo.
inſtātia perempta reſtituitur, abſque refectione expenſarū illis perſonis, quibuis reſtō in integrum de iure cōceditur,ibi.nu.35 eo.
inſtantia non perit triennio quando lis pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis,coram quo lis agitur, nam ſucceſſor expectari debet,ibi.nu.37 eo.
inſtantia non currit, in cauſa in qua eſt princeps conſultandus,quia reſponſio principis expectari debet,ibi.nu.38 eod.
inſtantia non currit durante inhibitione ſuperioris,vel epiſcopi,ibi.nu.39 eo.
inſtantia non currit impedito agere, iuris impedimento,ibi.nu.40 257
inſtantia an currit donec proceſſus ſtat pęnes conſultorem,ibi.nu.41 eo.
inſtantia in cauſa feudali darat per annum,ibi. nu.42 eod.
inſtantia cauſæ clerici deuolutæ ad inuicem laicum propter impedimentum epiſcopi, quanto tempore durat,ibi.nu.43 eo.
inſtantia perempta, poſſunt innouari omnia acta de cōſenſu partium repetendo, ibidem nu.45 eod.
inſtantia perempta reſtaurari poteſt altero de quatuor modis,ibi.nu.46 eod.
inſtantia perempta non perit cauſa,neq; ius partis,ſed actor poteſt cauſam de nouo incipere,& nouam inſtantiam fabricare,relictis expenſis in cauſa ciuili. Secus in criminali, ibi.nu.47 eod.
inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis, quam per abſolutoriam ab obſeruatione iudicij,ib.nu.49 256
inſtantia perēpta,quæ acta pereant, & quid in criminalibus,ibi.nu.55.57 259
inſtantia perempta poteſt ferri ſententia, ſi ex proceſſu apparet confeſſio rei,ibidem num. 58.59 260
inſtantia perempta ſi cauſa incipiat de nouo, poſſunt opponi omnes, exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ, ac ſi nunquā iudicium fuiſſet intentatum,ibi.nu.61 261

Inſtantia perempta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicicij an omnia acta pereant, ibid.nu.62 eod.
Inſtantia cauſæ principalis vel appellationis, an ſuſpendatur per compromiſſum in ſexta par.ver.appellatio,nu.237 516
Inſtantia cauſæ appellationis,maioris eſt præiudicij,quam cauſæ principalis, ibidem numero 238 eod.
Inſtantiæ tempus poteſt per partes breuiari in quinta parte,nu.22 254
Inſtantiæ tempus per compromiſſum non poteſt prorogari,ibi.nu.24 eo.
Inſtantiæ prorogatio non firmatur, etiam iuramento,ibi.nu.23 eo.
Inſtitorem alicui apothecæ præpoſitum valens reuocare,edictum ante illam apothecam publice proponere debet,vt nemo cum illo cōtrahat in ſexta par.verſ.citatio.nu.90. 326
Inſtrumentum quando præſentatur ſecūdùm formam ritus,cauta dicitur ſummaria in 4. parte,9.diſt.nu.176 182
Inſtrumentum quando præſentatur ſecundū formam ritus, non requiritur citatio partis in præambulo faciendo in ſexta parte,verſi. citatio. nu.9 308
Inſtrumentū ſecūdū formā ritus qualiter præſentetur,& q̄ pęna ſoluatur p debitorē, & q̄ per creditorem. Et qn̄ euitetur dicta pœna in 6.parte verſi.inſtr̄i productio,nu.2 416
Inſtrumentum poteſt præſentari altero de tribus modis,eod.
Inſtrumentum ſecundū formā ritus poteſt præſentari ēt contra mulierem, & in iſto caſu carceratur mulier pro debito,ib.nu.20. 420
Inſtr̄m vt præſentari poſſit ſecundum formam ritus iuramentum, & pœnam continere debet,& liquidum debet eſſe,ibi.nu.21 eo.
Inſtrumentum ſecundum formam ritus poſt viginti annos præſentari non poteſt, ibid. nu.23 eo.
Inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentari non poteſt contra hęredem debitoris,ſed creditoris hęres illud prę́ſentet,ibid. nū.24 eo.
Inſtrumentum continens debitum valoris, vltra vnciam, pręſentatur ſecundum formam ritus,ibi.nu.25 eod.
Item,quod creditor non ſit pręuentus,ibidem nu.26 eod.
Inſtrumentum ſecundum formam ritus, non poteſt præſentari per procuratorem, ibidē nu.27 eod.
Inſtrumentū ſecundū formā ritus nō præſentatur contra debitores,qui contraxit per procuratorem, & non iurauit ipſe debitor, ſed procurator, quia iuramentum debet pręſtari de facie ad faciem,ibi.nu.28 421
Inſtr̄m ſuper aſſiſtentia impetranda, quando & qualiter præſentet,ibi.nu.30 eod.
Inſtr̄m vt fidem faciat,in mēbrana charta ſcribi debet. Secus in ſcriptura priuata, & quæ continere debeat,ibi.nu.32 eod.
inſtrumentum falſum producens, ſimpliciter rn̄dere debet,ſi vult eo vti.ibi.nu.38 422
inſtrumentum vt fidem faciat, locum celebrati contractus vel inſtrumenti continere debet,ibi.nu.39 eo.
inſtrumentū carens ſigno notarij in eo apponi conſuetudo,non valet,ibi.nu.40 eo.
inſtrumentum regulariter non debet edi niſi ſemel.Fallit, qn̄ continet id quod dependet ex ſola voluntate unius, quia tunc millies edi poteſt,in ſexta parte, verſ. actorum editio,nu.69 440
inſtrumenti copia collationata poteſt in actis relinqui retento originali,& in verſ.actorū editio.nu.3 433
inſtrumenti producti in iudicio veritas inquiritur per iudicem in ſexta parte,uerſ.inquiſitio,nu 189 299
inſtrumenti executio non poteſt fieri contra tertium non nominatum in inſtr̄o, nec etiā actiue non nominatus illam petit. in ſexta par.uerſ.executio,nu.32 548
inſtrumenti executio poteſt fieri contra tertiū poſſeſſorem citatum, & negocio non liquidato,quando continet precarium, & pactū de capiendo,ibi.nu.33 eod.
inſtrumento præſentato ſecundùm formam ritus,ſi debitor eſt contumax poteſt de perſona cap.in ſexta par.uer. inſtrumentorum productio,nu.29 421
inſtrumenta uſque ad quod tempus produci poſſunt in iudicio,ibi.nu.47 423
inſtrumenta duo ſi reperiuntur in eadem charta,pręſumitur prius illud,quod præcedit in ordine ſcripturę,in 3.par.nu.107 33
inſtrumenta & ſcripturę productę in iudicio, an dicantur eſſe de actis,in ſexta par. uerſi. actorum editio,nu.3 433
inſtrumentorū appellatione uenit omnis ſcriptura inſtruēs cauſam in eodem par.verſic. inſtrumentorum productio,nu.1 416

Intellectus ad gl.in verſ.ſecũdum inſt. de obl. in prin.in 6.par.ver.ſententia,nume.67.68 cum ſeq. 464
Intellectus ad gl.in §.in ſumma,ver.extraordinaria,inſt.de iniur. 4. parte, prima diſtinct. numero 63 56
Intellectus ad l. ſi idem cum eodem.§. quod ſi mutuæ.ff. de iur. om. iud.in eo. par. 6. diſt. numero 33 124
intellectus ad l.ſi locus.ff.de iud.in 6.par.verſ. ſententia,nume.72.73 465
intellectus ad l.& poſt edictũ.§. fi.ff. de iud. in 6.par.verſ.appellatio,nu.286 524
intellectus ad l.ſi ſocietatem.§. arbitrorum.ff. pro ſocio, in 6. parte,ver. appellatio,numero 271 522
intellectus ad l.nec enim.ff.ſol.mat.in 3. parte numero 109 34
intellectus ad l.iniuriarium æſtimatio. ff. de iniur.& ad l.conſtitutionib.§.1.ff. eo. tit. in 4. par.prima diſt.nu.10 45
intellectus ad l.prętor.§ 1 ff.de iniur.in 6.par. verſ.inquiſitio nu.90 284
intellectus ad ſecularij.§. ſunt quædam. ff. de extraor.cri.in 4.par.diſt.1.nu.64 56
intellectus ad l.lex iulia.§.hodie.ff. ad l. iul repe.in eo.par.1.diſt.nu.66 57
intellectus ad l.1.ff de fur.balne.& l.1.§.expilatores,in fi.ff.de effracto,ibi.nu.67 eod.
intellectus ad l.qui aliena.§.fi.ff.de acq. hęr. in 6.par.ver.appellatio,num.150 502
intellectus ad l.cum in vna.§.tutor.ff.de appel. ibi.nu.224 328
intellectus ad l.2.C.de his qui latro,in 4.parte. 1.diſt.nu.60 56
intellectus ad l.hæreditatis,C.de hęre.pet.in 4. parte.3 nu.63 85
intellectus ad l.2.C.de off.eius,q vi.alter.ger. in 4.par.5.diſt.nu.21 105
intellectus ad l.1.in fi.C.qui pro ſua iuriſ.ibi. nu. 28 107
intellectus ad l.cum antea.C.de arb.in 6. par. verſ.appellatio,nu.125 496
intellectus ad l.ſi quis libellos.C.de appel. ibi. numero 145 501
intellectus ad l.& in maiorib.C.de appellatio ibi.nu.327 529
intellectus verus conſtitutionis regni, qui incipit,puritatem in 3.parte,nu.107. 108. 106. cum ſeq. 33
intellectus capituli regni,ad hoc, quod noſtrorum,&c.in 4.par.2.diſt.nu.95.60 69
intellectus capituli regni,quod incipit,ſubiũgendo,in 6.par.ver.inq.nu.8.9 269
intellectus regię pragmaticę,diſponẽtij, quod in cauſis miſtis procedatur ſine figura iudicij,in 4.par.1.diſt.nu.94 68
intellectus ad inquiſitionis. in princ. de accuſat.ibi.nu.62 56
intellectus ad c.cum debet,de conſang. & affi. in 3.par.nu.82 28
intellectus ad c.diſpendia.§.reus,de reſc. lib.6. in 4.par.6.diſt.nu.5 118
intellectus ad c.cum tu. de uſur. in 6.par.uer. inquiſ.nu.125 293
intellectus ad c. frequens, de reſt.ſpol.lib. 6. in 4.par.7.diſt.nu.57 144
interdictum quorũ bonorũ,reperitur utile, & directũ & habet ſimilitudinẽ cũ petitione hæreditatis,& qñ locum habeat,in 4. parte, 7.diſt.nu.2.3.4.5.6.7.8 137
interdictum, quorum bonorum in aliquo eſt utilius qua hr̃ditatis petitio, ibi.nu. 9 138
interdictum quorũ legatorum, eſt poſſeſſorũ adipiſcendæ & qñ habet locum,ibidem,numero 10 eod.
interdictum Saluianum, eſt poſſeſſorium adipiſcendæ,& quando & contra quos locum habeat,ibi.nu.11 eod.
interdictum retinẽdæ, datur & pro iuribus in corporalibus,ibi.nu.27 140
interdictum,unde ui,qñ habeat locum, & quæ requirantur in eo,ibi.n.29.& in ſeq.eo.141
interdictum,unde ui. datur uiolenter expulſo de poſſeſſione rei immobilis, ibi.
interdictum unde vi. competit pro iuribus in corporalibus,& annuis præſtationibus, ibi. numero 30 eod.
interdictũ unde vi. an detur ei, qui ſuſpicatur poſſe repelli.ibi.nu.31 eo.
interdictum,vnde ui.datur ſolum intra annũ vtilem,ibi.nu.32 eod.
interdictum,vnde vi. cõpetit deiecto poſſidenti tempore ſpolij,ibi.nu.33 eo.
interdictũ.unde ui.nõ datur contra ſingularẽ ſucceſſorẽ, ſed cõtra uniuerſalem ſic,& datẽ hæredi,& non poſſidenti,ibi.nu.36 eo.
interdictum unde vi. datur ſpoliato, qui uere poſſidebat tempore ſpolij ſecus, ſi tantũ detinebat,ibi.nu.38 142
interlocutoria per quã finitur officiũ iudicis habet uim diffinitiuæ,in 6.par.verſ. ſententia nu.43 460
interlocutoria, quæ diffinit vnã articulũ ſub-

ſtau-

ſtantialem cauſæ principalis, vim diffinitiuæ habere dicitur,ibi.nu.44 eod.
interlocatoria continens aliquid dati uel fieri uim diffinitiuę habet,ibi.nu.45 eod.
Reliqua uide infra,in litera S, in verſi. ſententia interlocutoria.
interrogatio poteſt fieri poſt concluſum in cauſa ad inſtantiam patris in ſummarijs, in 6.par.ver.concluſio in cau nu.7 449
interrogationi reſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem poteſt iudicium euitare in 6.par.ver.interrogatio.nu. 4. 347
interrogationi reſpondere non tenetur reus, qui interrogatur de iuribus ipſius rei. nec etiam ſi interrogatur de negocio principali,ibi.nu.5.6 eod.
interrogationi criminoſę ſeu continenti turpitudinem, an & quando teneatur reſpondere,ibi.nu.7.9 eo.
interrogationi, an agens rei vendicatione ſic dominus non tenetur conuentus reſpondere ibi.nu.13 348
interrogationes an & qũando & qualiter fiãt in iudicis,ibi.nu.1.2.3 346
interrogationes in iudicijs fiunt officio iudicis, tam antequam poſt litis conteſtationẽ, & conuictus de mendacia, priuatur poſſeſſione,ibi.nu.3 347
interrogare an & quando poſſit iudex principalem vel teſtes etiam ad inſtantiam partis, poſt concluſum in cauſa,& quid in ſummarijs in 4.par.6.diſt.nu.28.30.31.fol.156. & in 6.par.uerſi.inquiſitio,nu.184 298
interrogari non poſſunt creditores, vel legatarij ad hęredis inſtantiam, an hęreditas ſit ſoluendo. Sed ſic ex iudicis officio in 6. par. uer.interrogatio,nu.12 348
interrogans nõ fatetur,ſed ponens ſic & ppea poſt litem conteſt. fieri debent poſitiones, & non interrogationes,ibi.nu.6 347
interrogatus de crimine, pp quod remouetur à beneficio tenetur rñdere,ibi.nu.8 eo.
interrogatus cum iuramento an commiſerit delictum. negans & mendacium dicent periurus non dicitur,ibi.nu.9 348
interrogatus ſuper eo, quod alias fuit iurõ deciſum,reſpondere non tenetur,ib.nu. 10.eo.
interrogatus de facto alieno in facto proprio non tenetur reſpondere in criminalibus. Quid autem in ciuilibus,ibi.nu.11 eo.
interrogatus de propoſitio ſuo in mente retento,reſpondere non debet,ibi.nu.14 eo.
interrogatus de impertinentibus ad cauſam non tenetur reſpondere,ibi.nu.15 eo.
interrogatus an poſſideat bona vel mala fide, non tenetur reſpondere,ibi.nu.16 eo.
interrogatus de eo,quod in iure conſiſtit,non tenetur reſpondere,ibi.nu.17 eod.
interrogatus an velit uti inſtrumento producto,quod eſt ſuſpectum de falſo, ſimpliciter reſpondere debet, & poteſt petere terminũ ad deliberandum in 6.par.verſi. inſtrumentorum productio,nu.38 422
interrogatoria fiunt teſtibus ad detegendum falſitatem,& dñr eſſe de actis, ſuper quibus ſi tetes non fuerunt interrogari debent iterum interrogari,etiam poſt publicationem. in 6.par.verſ.interrogatio.nu.18.19 348
interrogatorio quomodo & qñ pręſententur in 6.par.verſi.interrogatoriorum,nu.1.415
interrogatoria teſtibus ad quem effectũ fiant & an debeat dari terminus ad illa producendum. Et quid ſi iudex obmiſit teſtes ſuper illis interrogare,ibi.nu.24 eod.
interrogatoriũ copia parti dari nõ debet, ibi. nu.3.eo.& in ver.& in interrog.nu.20 348
inuentarium quando faciendum eſt per hæredem fit citatio per proclama,in 6.parte, ver. citatio nu.98 321
inuentario confecto per hęredem, ſi creditores dicunt plus eſſe in bonis,poteſt iudex ex officio inquirere,in 6. par.verſic.inquiſitio. nume.145 295
iudęus iurans ſuper contractu inualido,an cõfirmet contractũ cũ iurõ.in 3.par.nu.50.24
iudeus non cõpellitur ad obſeruantiam iurĩ in compromiſſo appoſiti,ibi.nu.52. eo.
iudęus per legem ſuam iurans, per Chriſtianum iudicem ad iuramenti obſeruantiam compellitur & contrauenieus puniri põt de periurio,ibi.nu.53 eo.
iudęus non poteſt iurare per euangelia, neq; per Chriſtum & iurans compellitur ad obſeruantiam iuramenti,ibi.nu.54.55 25
iudęus blaſphemia Chriſti dr̃,ibi.nu.55 eo.
iudęi ſeruant etiam hodie legem Moſaicam, & ſecundum eam viuunt, & illa deficiente ſeruant ius commune, etiam in deciſionib. cauſarum,ibi.nu.49.cum plu.ſeq. 24
iudęi iurant ſuper lege Moſi, & ſuper Chriſti pręceptis,ibi.nu.50 eo.
iudęi quoad ſpiritualia non ſunt ſubiecti eccleſię,ibi.nu,59 26
iudęi an gaudeant immunitatibus Chriſtia-

norum,

norum,ibi.91 eod.

Iudęi ſunt extra eccleſiam ideo iudex eccleſiaſticus non ſe impedit de eis, ēt in cauſis ſpiritualibus in 4.par.11.diſt.nu.69 204

iudęorum compromiſſorum, mandatur executioni ſine alia emologatione in ſexta parte, uei ſicu.appellatio,nu.265 521

iudęorum animam non curat eccleſia, quia iā damnata eſt,in tertia parte,nu.57 25

iudęorum ſacrificia, appellatur ceremoniæ, ibi.nu.62 26

iudęs licet facere actus ſecundum eorum ritus, qui in cōtemptum fidei Chriſtianæ nō tendunt, alias Chriſtianorum immunitates perdunt,ibi.nu.60 eo.

iudicium inſtitui conuenit, ut à diuinus operationibus non difformetur in proę.nu.2. 1

iudicium eſt lapis ſingularis totius legalis doctrinę,& iō ſummo ordine regi debet, ibid. nu.21 3

iudiciū quot modis ſumitur in iure in 5.parte,nu.1.cum trib.ſeq. 5

iudicium finale huius ſeculi erit in valle Ioſaphat ubi Chrīs aſcendat ad cęlos,ibi.nu.3. 4

iudicium fit actoris,rei,& iudicis expeditione ibi.nu.4 eo.

iudicium, quid ſit, & quot modis diffiniatur in ſecunda parte,nu.19.12 5.& ſeq.

iudicium ſine actore qñq; eſſe ſolet, & ſine accuſatore,& quandoque ſiue reo.ib.n.2.3 5

iudicium,eſt inueſtigatio, quam facit iudex ſecundum iuris ordinem per uarios modos ad ueritatem eliciendam, & elicitam cuſtodiendam,ibi.nu.9 6

iudicium eſt cauſa, in iure reddēdo neceſſario poſita cum perſonarum interpoſitione, ibi. nu.10 eo.

iudicium,eſt nomen generalius,quam cauſam ibidem.

iudicium,eſt diſcuſſio cauſæ, quæ iuridice coram iudice fit,ibi.nu.11 7

iudicium,iuſtitię eſt miniſtratio, quæ fit à iudice in cauſa coram eo poſita, ibidem nu. 12.13.14 eod.

iudicium conſtat ex conſideratione ſeptē cauſarum,ibi.nu.15 8

iudicium an poſſit fieri de uolūtate partium, obmiſſis formalibus, & ſubſtantialibus iudiciorum,ibi.nu.38.39.cum plu.ſeq. 10

iudicium cęptum coram uno iudice, pōt corā alio trāſportari,& ualet iudicium,exceptione litis pendentię nō oppoſita,ibi,nu.45 12

Iudicium unde fuit proditum, & qualiter habuit originem in 3.parte,nu.1 15

iudicium cognitum fuit ēt tpe ueteris teſtamenti, & tpe noui teſtamenti, uſque in hodiernum diem,ibi.nu.134.135 40

iudicium inuentum fuit ne quis ſibi ius propriam auctoritate diceret,ibi.nu.136 eo.

iudicium aliud ciuile aliud criminale, aliud miſtum in 4.parte 1.diſt.nu.10 43

iudicium an ciuile, vel criminale dicatur, qñ agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad ſatisfactionem iniuriæ ſiue honoris,ibi.nu,7 45

iudicium ciuile,& criminale, poteſt ęque principaliter cumulari, quando delictum eſt tale in quo quis venit ad mortem principaliter condemnandus,ibi.nu.29 50

iudicium miſtum quod dicatur, bidem, numero 92 68

iudicium aliud capitale, in 4.parte 2.diſt. numero 1 73

iudicium capitale actu, & aptitudine conſideratur,ibi.nu.4 74

iudiciū capitale,aliud perſonale, & aliud reale,& aliud miſtum in 4.parte,3.diſt.nu.1.77

iudicium aliud vniuerſale,aliud generale,& aliud particulare in 4.par.4.diſt.nu.1 87

iudicium aliud ordinarium, & aliud delegatū in 4.par.5.diſt.nu.1 102

iudicium aliud conuentionale, & aliud reconuentionale in 4.par.6.diſt.nu.1 117

iudicium aliud petitorium, & aliud poſſeſſorium in 4.par.7.diſt.nu.1 136

iudicium poſſeſſorium, triplex eſt, & quod dicatur,ibi.nu.2 137

iudicium aliud competens,aliud nō competens in 4.parte,7.diſt.nu.1 148

iudicium aliud ordinarium, & alijs ſummarium in 4.parte 9.diſt.nu.1 152

iudicium aliud ordinarium, & aliud extraordinarium in 4.par.10.diſt.nu.1 189

iudicium extraordinarium dicitur, ubicunq; nō eſt prodita actio ad aliquid exequendū, ſeu ptor ex ptāte ſua illud exequitur, nu.2.eo.

iudicium eſt extraordinarium, qñ gñaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis,ibi.nu.3 eo.

iudicium dr̄ extraordinarium, ubi agitur per uiā inqſitionis ſine accuſatore, & proceſſus inqſitionis extraordinarius dr̄,ibi.nu.5. eo.

iudicium dicitur extraordinarium in Regno quando præſentatur inſtrumentum ſecundum formam ritus,ibi.nu.7 190

Iudicium omne criminale extraordinariū dicitur,ibi.nu.8 eod.

Iudicium aliud ſeculare, & aliud eccleſiaſticū in 4.parte,11.diſt.nu.1 191

Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum,in 4.par.12.diſt.nu.1 207

iudicium aliud temporale, & aliud ſpirituale in eo.parte,13.diſt.nu.1 213

iudicium aliud iuriſdictionale, & aliud arbitrarium,in eo.par.14.diſt.nu. 215

iudicium aliud delegatum,& aliud ſubdelegatum,in eo.par.15.diſt.nu.1 216

iudicium aliud validū,& aliud inualidum, ſeu nullum,in eo.par.16.diſt.nu.1 218

iudicium quot modis poteſt dici nullū,ibi.nu. 2.3.cum ſeq.vſque in fi. eo.

iudicium quādo ex defectu iudicis ſit inualidum,ibi.nu.3 eod.

iudiciū dicitur nullum,& ſententia,quādo iudex procedit ad prolationem ſententiæ cū magna celeritate,ſine percūctatione proceſſus, & ſine cauſæ cognitione,ibi.nu.16 221

iudicium geſtū cum procuratore excōicato,an valeat,ibi.nu.22.cum plu.ſeq. 222

iudicium agitarum ſine conſenſu patris cum filiofamilias,tendens in eius fauorem, valet etiam ſi ſit minor,ibi.nu.51 227

iudicium agitatum contra mortuum, eſt ipſo iure nullū, licet per viuum defendatur, ibi. nu.72 231

iudicium nullum dicitur, quando factū eſt per delegatum impetratum per literas ſurreptitias vel quando delegatus nō ſeruauit formam reſcripti delegatorij,ibi.nu.73. eo.

iudicium agitatum tēpore vel die feriato, nullum eſt,ibi,nu.81 232

iudiciū aliud ſimplex, & aliud duplex, & quæ dicant̄ iudicia duplicia, & qs fungat̄ partibus actoris in illis in 4.par.17.diſt.n.1 235

iudiciū aliud neceſſarium,aliud voluntariū,& contentioſum,in 4.par.17.diſt.nu.1 237

iudicium aliud principale, aliud appellationis in eo.par.19.diſt.nu.1 eo.

iudicium aliud præiudiciale, & aliud non pręiudiciale,in eo.par.20 diſt.nu.1 238

iudicium, lis, cauſa, & inſtantia,in quo differant.in 5.par.nu.1 151

iudicium quoad ſui ordinē tres partes habet & dicitur cœptum,quando eſt facta litis cōteſtatio,in 6.par.in priu.nu.1 368

iudicium quæ membra ſeu acta in ſui 1. patre contineat,ibi.nu.3 eod.

iudicium fabricator altero de quinq; modis ſcilicet per actionem,per accuſationem,per inquiſitionem, per denunciationem, & per officium iudicijs,ibi.nu.4 eo.

iudicij appellatione venit etiam ſentētia, in 1. par.nu.5 4

iudicij formalia,materialia,ſubſtātialia, & naturalia,quæ dicantur,in 2.par.nu.15 8

iudicia pręiudicialia,ſeu p̄iudiciales actiones. Quę dicantur abſolutæ,& quę reſpectiuę,in 4.par.20.diſt.nu.1.2 cum ſeq. 238

iudicia oīa pręiudicialia in regno hodie ſunt ſublata per cōſtitutiones regni. Quod qualiter procedat vide ibi.nu.17.18 240

iudex dicitur,quaſi ius dicēs,& iudiciū dicitur quaſi iuriſdictio,in 2.parte,nu. 13 7

iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicū detentatorem alicuius rei eccleſiæ uel clerici. Item, pro legatis pijs contra laicum in 4. parte,11.diſt.nu.6 192

iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicū tenentem feudum ad eccleſia.ibi.nu.7 193

iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpūalibus,etiam contra laicos,ibi.nu.8 eo.

iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum etiam laicorum, ibidem numero 9 eod.

iudex eccleſiaſticus punit laicū de blaſphemia Dei,ibi.nu.10 eo.

iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos, qñ iudex ſecularis negligit iuſtitiā facere. ibi: numero 11 194

iudex eccleſiaſticus cognoſcit quando laicus detinet alienum debitum cum peccato, ibidem numero 12 eo.

iudex eccleſiaſticus dat curatorē, litis minori laico litiganti coram ſe,ibi,nu,13 eo.

iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos rōne iuramēti.Item lite pendente,corā iudice laico poteſt adiri eccleſiaſticus, ut moneat Ipſum,ꝙ cauſam expediat.ibi.nu.14 195

iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta, ibi.nu.15 eo.

iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiam quæ cōtraxit cum laico, etiam de nullitate contractus eccleſię contra laicum,ibi.nu.16 eo.

iudex eccleſiaſticus cognoſcit de validitate iuramenti,an liget vel nō,ibi.nu.17 eo.

iudex eccleſiaſticus aditur,vbi petitur reductio à compromiſſo facto in laicum & clericum, ibi.nu.18 eod.

Iudex eccleſiaſticus compellit laicum executo rem teſtamẽti adiunctum cum clerico, ibi. nu.19 196
Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicum perſeuerantem in excommunicatione, ibidem numero 25 eo.
iudex eccleſiaſticus procedit contra ſpoliantem eccleſiam vel prælatum, ibi.nu. 26. eo.
iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animã, ibi.num.27 197
iudex eccleſiaſticus punire põt aromatarium laicum miſcentem farinam in cera, & illum vendentem, & ſimiliter omnes uendentes vtenſilia, & illa falſificantes, ibi.nu.28 eo.
iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos nolentes deponere coram iudice ſeculari, ibi.nu.54 202
iudex eccleſiaſticus inhibere poteſt iudici ſeculari ne procedat ſuper incidenti ſpirituali, ibidem nu.55 eo.
iudex eccleſiaſticus compellit laicum litigantem in foro ſuo, ad obſeruantiam iuris canonici, ibi.nu.56 eo.
iudex eccleſiaſticus cognoſcit in regno de cã ſuſpicionis iudicis ſecularis, ibi.nu.57 eo.
iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat corpus mortuũ vſurarij, dos nec hæres caueat de reſtituendis vſuris, ibi.nu.58 eo.
iudex eccleſiaſticus eſt iuſta cã ſibi uiſa p̃t adiuuare Canones addedo nouam pœnam, licet non poſſit totaliter contra Canones ſtatuere, in 6.par.uer.inquiſitio, nu.112 291
iudex eccleſiaſticus debet & põt pœnam illam irrogare quę magis timetur, cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum à delinquendo, ibi.nu.115 eod.
iudex eccleſiaſticus inquirere poteſt de quolibet matrimonij impedimento, ad faciendũ ipſum ſeparari, nu.135 294
iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona quæ debent diſtribui pauperibus uel ad pias cauſas, ibi.nu.154 295
iudex eccleſiaſticus, quam ſecularis poteſt inquirere ex officio in omnibus cauſis pijs & concernentibus animam, ibi.nu.135 294
iudex eccleſiaſticus poteſt breuiorem terminũ ſtatuere parti ad petẽdã & recipiendum apoſtolos, quam tradatur de iure cõi, quo elapſo ſententia tranſit in rem iudicatam in 6.parte, uer.inquiſitio, nu.184 298
iudex inquirere põt ad denunciam officialis non præcedente fama, in 6.par.ver. inquiſitio, nu.24 272
iudex inquirere poteſt contra uſurarium, in caſu quem vide, ibi.nu.106 289
iudex an hodie in regno poſſit inquirere contra uſurarium, ibi.nu.110. 290
iudex ex officio poteſt inquirere de omni delicto per conſpirationem, ibi.nu.128 293
iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit, ibi.nu.132 294
iudex poteſt procedere in his, quæ notoriæ ſibi liquent ex actis, etiam parte non petente, ibi.nu.134 eo.
iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis, ibi.nu.137 eo.
iudex poteſt ex officio ſuo procedere, in applicanda pecunia ſua fiſco, ibi.nu.138 eo.
iudex poteſt ex officio inquirere ad maius ſcandalum vitandum, ibi.nu.139 eod.
iudex poteſt generaliter inquirere contra oẽs malefactores, in prouincia vel ciuitate, quã regit, vt ipſam malis purget omnibus pro publica quiete, ibi nu.140 eo.
iudex ex officio inquirit de omni crimine & iniuria commiſſa contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas, & de omni crimine in eccleſia commiſſo, ibi.nu.141 eo.
iudex inquirit in cauſa naufragij, & in oĩbus cauſis ab eo dependentibus, & contra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato velo, ibi.nu.146 295
iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris, & inuentum ſuſpectum ab officio remouet, ibi. num.147 eod.
iudex inquirit contra producentem in iudicio & põt ipſum ex ſola ſuſpicione punire, niſi probet illam eſſe veram, ibi.nu.148. eo.
iudex põt incidenter inquirere contra teſtes deponẽtes falſum vel vacillãtes in iudicio, & p̃ illos ex officio punire, ibi.nu.150. eo.
iudex de quolibet delicto cõmiſſo corã ſe incidenter, inquirere poteſt ibi.nu.151 eod.
iudex poteſt inquirere de iuribus eccleſiæ, & eccleſiaſtico beneficio, ibi.nu 152 eod.
iudex per inquiſitionem procedere põt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur à præſumpta calumnia, ibi.nu.153 eo.
iudex ex officio inquirit de probitate vitæ, de idoneitate & moribus alicuius eligendi promouendi, vel ordinandi, ibi.nu.155 196
iudex inq̃rit de oĩ crimine, ubi interuenit accuſator, q̃ colludit ſeu preuaricat̃, ib.n.156.eo.

Iudex inquirit contra calumniatorem, etiam nemine accuſante, ib..nu.157 eod.
iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.ibi.nu.158 eod.
iudex ex officio inquirit de iniuria facta ſcholari, quod eſt ſpeciale in priuato crimine, ibi.nu.159 eod.
iudex quando inquirat delicto cõmiſſo in officio per ſuum officialem, ibi.nu.160 eod.
iudex inquirit contra facientem iniuriã ſuis officialibus, vel famulis, crimine eſt notorium, ibi.nu.161 eo.
iudex inquirit de omni notario crimine, ibid. nu.162 eo.
iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſuper quo primo generalis inquiſitio præceſſit, ibi.nu.163 eo.
iudex inquirit de inimicitijs & guerris, quę vigeant in ciuitati inter particulares ciues, ex quibus poteſt turbari reſpublica, & deueniri ad arma, ibi.nu.164 eod.
iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendũ pacem ibid. eod.
iudex inquirit contra filiũ, qui impias manus in parentes iniecit, vel ipſos, cõtumelia affecit, ibi.nu.165 eod.
iudex inquirit contra carceris cuſtodiam precio corruptum, ibi.nu.166 eo.
iudex inquirit cõtra lenones, qui nitũtur mulieres ad luxuriam allicere, ibi.nu.167 eo.
iudex inquirit de crimine lenocinij ſine accuſatore, quod crimen reputatur maius adulterio, ibi.nu.297.168 eod.
iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterij ſine accuſatore, ibi.n. 170 eo.
iudex inquirit contra quemcunque, qui fuerit inuẽtus in flagrãti crimine, ibi.nu.171 eo.
iudex in regno inquirit contra omnes homines malæ vitæ.ibi.nu.172 eo.
iudex veniẽs in ciuitate uel prouincia, edictũ facere poteſt, quod omnes ſentientes ſe offenſus cõpareant ad querelandum, & teſtes deponendam, ibi.nu.173 eo.
iudex inquirit etiã de crimine læſę maieſtatis perpetrato contra perſonam principis, vel ſuorum collateralium, ibi.nu.175 eod.
iudex ex officio inquirit contra famoſos latrones, ibi.nu.176 eod.
iudex inquirit contra inobedientes, & turbantes ſuam iuriſdictionem, & contra rebelles & contumaces ad pęnas legitimas, & multas imponendas, ibi.nu.177 eod.
iudex ordinarius ſententia in loco ſolito ferre debet. Secus eſt in delexato, in 6.par.ver.ſententia, nu.71.72 464
iudex delegatus ad vnã cauſam an poſſunt procedere ſententiare in loco extra iuriſdictione delegantis, ibi.nu.75 465
Reliqua de iudice delegato vide ſupra, in litera D, in uerſ.delegatus.
iudex habẽs limitatã iuriſdictionẽ acceſſoriẽ, & incidenter de cauſa diuerſa ſpecie cognoſcere poteſt, in 4.par.6.diſt.nu.34 125
iudex competens quis dicatur, & quis incompetens. Et ex quibus cauſis cognoſcatur, in 4.par.8.diſt.nu.2 148
iudex in competẽs reſpectu cauſæ principalis, põt eſſe cõpetens quo ad acceſſoria, quia ad expenſas põt condemnare, ibi.nu.35. eod.
iudex nõ habet neceſſe pronunciare ſuper incidenti, in cauſis ſummarijs, ſed põt illud decidere vnà cum principali, in 4. parte, 9. diſt.nu.26 156
iudex & quãdo interrogare poſſit principalem vel teſtes, ẽt ad inſtantiã partis poſt concluſum in cauſa ordinarijs, & quid in ſummarijs ibi.num.28 30.31 eod.
iudex ferre põt ſententiam diffinitiuã ſtando vbi ſola veritate facti inſpecta proceditur ibi.num.35 157
iudex ſecularis in quibus caſibus poteſt ſuam iuriſdictionem exercere contra clericos, in 4.par.11.diſt.num.59 202
iudex laicus cõdemnat clericum in expenſis, quando litigauit coram eo contra laicum, & ſuccubuit, ibi.nu 60 205
iudex laicus ſe intromittit contra clericũ ſpoliantem laicũ ſua poſſeſſione, ibi, nu.63 eo.
iudex laicũ compellit creditorem laicũ ad remittendum iuramentum turpiter receptum à debitore.ibi.num.66 204
iudex laicus cognoſcit de cauſa ſpirituali inter iudæos, ibi.num.67 eod.
iudex laicus non põt etiam de mãdato epiſcopi torquere, vel verberare clericum. ibi. nu. 74.f.205.& in ſexta parte, verſ.accuſatio.nume.4 443
iudex laicus pp impedimentum epiſcopi, non poteſt cognoſcere de cauſa clerici corã eo conuenti, in 5.par.nume.44 257
iudex prorogatus non poteſt ſententiã ſuam exequi, in 4.par.12.diſt.nume 19 211
iudex quilibet tã ordinarius, quam delegatus, põt de reſtõne in integrum cognoſcere, &

illam concedere,in 5.par.nu.36 256
Iudex poſt peremptam inſtãtiam,poteſt abſoluere reum obſeruatione iudicij, & actorem condemnare in expenſis,licet non poſſit ferre ſententiam abſolutoriam vel condemnatoriam in cauſa principali.ibi.nu.49 258
Iudex etiam poſt perempta inſtantiam poteſt ferre ſententiam contra confeſſum ex vi notarij,ibi.nu.60 261
Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat in 6.par. verſic. inquiſitio,nume.81 283
iudex quando vult examinare in teſtem aliquã honeſtam mulierem, poteſt mittere ad eius domum, pro ea examinanda parte nõ citata in 6.parte.verſi.citatio,nu.27 311
iudex poteſt interdicere adminiſtrationem alicui prodigo ſine alicuius citatione. ibidem numero 31 eo.
iudex qui tulit ſententiam interlocutoriam, à qua ſuccumbẽs appellauit,põt vſque ad diffinitiuam procedere ſine citatione partis, antequam ſibi inhibeatur,nu.33 eo.
iudex in damno tutore alicui pupillo vel furioſo ſine inquiſitione poteſt decretum ſuũ interponere,ſine alicuius citatione, ibidem nume.35 eo.
iudex an poſſit citare ſuum ſubditum exñtem extra territorium ſuum,ibi.nu.40 312
iudex iuriſdictione exercere põt in alieno territorio inter ſubditos ſuos cum licẽtia dñi illius terri orij,& non aliter, & procedit ib terris baronis.Secus in terra demanij regis, quia poteſt ſine licentia,ibi.nu.41 eo.
iudex poteſt eligere vnum priuatũ, cui cõmittat citaionem,etiam ſi non ſit.publicus,nũcius & ſit famulus ſuus, vel alterius partis, & valet citatio,ibi.nu.44 313
iudex poteſt dare licẽtiam parti,ꝙ capiat profeſſionem aduerſarij cõſtituendo eum executorem in cauſa propria,ibi.nu.45 eo
iudex pro tribunali ſedens, poteſt monere ſeu citare partem,vt tali die corã ſe compareat, ibi.nu.48 eod.
iudex inquirit contra ſocios criminis in caſibus in quibus licita eſt interrogatio de ſocijs,in verſic.inquiſitio,nu.178 297
iudex ex forma cõſtitutionum regni inquirit de homicidijs ex dãnis clãdeſtinis, vbi nullus accuſator apparet,ibi.nu.179 298
iudex proſequitur ex officio cõtra accuſatum accuſatore mortuo ibi.nu.189 eo.
iudex inquirit ex officio ſuper neceſſitate ciuitatis & ciuium ſubditorum, & compellit dños ad vẽdendum frumentum & annonas tempore careſtiæ,ibi.nu.181 eo.
iudex ex officio inquirit contra aduocatos & procuratores calumnioſos, & eis poteſt interdicere ne poſtulent,ibi.nu.182 eo.
iudex inquirit de deffenſionibus rei in criminalibus, ex ſuo officio, etiam ſi reus ſe non defendat & ad hoc tenetur ipſe iudex, ibid. nume.183 eo.
iudex inquirit de facto etiã teſtes producendo, in omnibus caſib. in quibus procedere põt ad diffinitiuam ſñiam cõtra abſentem, ſiue ſimilib. ſiue in criminalibus,ibi.nu. 184. eo.
iudex hodie in regno poteſt ſupplere in facto pro reo abſente,& probationes producere, nec pro hoc redarguitur vt ſuſpectus,etiam in ciuilibus,ibi.nu.184 eo.
iudex inquirit de crimine falſæ monetæ etiam nemine accuſante,ibi.nu.185 286
iudex inquirit de crimine hæreſis ad inſtar criminis læſę maieſtatis,ibi.nu.187 eo.
iudex inquirit in caſibus ciuilibus partes interrogando, quando æquum ſibi videtur. ibid.nu.188 299
iudex inquirit de veritate inſtrumenti producti in iudicio,ibi.nu.189 eo.
iudex inquirit & interrogat de conditione teſtium,& de eorum inimicitijs,& alijs circunſtantijs,ibi.nu.190 eo.
iudex inquirit ad denunciam officialis ad hoc deputati,ibi.nu.191 eo.
iudex inquirit ex officio in dando aduocato pupillis,& alijs miſerabilibus perſonis, ibidem num.192 eo.
iudex inquirit de contemptu & contumacia procuratoris, negocia abſentis miniſtrantis,ibi.nu.193 eo.
iudex inquirit ex officio contra procuratorẽ, vt de mandato doceat,ibi.194 eo.
iudex inquirit de crimine ſacrilegij & palagij,ibi.nu.195 eo.
iudex ex officio inquirit contra non ſoluentes decimas,& illos compellit ad ſoluendũ etiã nemine petente,ibi.nu.196 eo.
iudex inquirit de idoneitate tutoris, ibidẽ numero 197 eo.
iudex inquirit ad faciendum ſepelire defunctum,ibi.nu.198 eo.
iudex inquirit contra agentẽ ſine actione, & cui non competitus agendi, & poteſt ipſum ex

ex officio repellere à limine iudicij, ibid. numero 199 eo.
Iudex habens literas arbitrales, ex officio procedit in criminibus capitalibus, & in cauſis miſerabilium perſonarũ,ibi.nu.200. 300
iudex inquirit contra frequentatores tabernarum, & homines deambulantes per plateas bene veſtiri, ſine arte, quos ad galeas ad tempus condemnare debet, & alios, de quibus,ibi.nu.202 eo.
iudex an poſſit inquirere ex officio in crimine priuato,ibi.nu.104 eo.
iudex ſecularis poteſt inquirere de omni crimine de iure canonico,ibi.nu.206 eo.
iudex an poſſit ſine ſcriptis pronunciare de conſenſu partium,in 2.par.nu.41 11
iudex qui accepta pecunia peruertit iuſtitiam iniuſtam ſententiam proferendo, dicitur Chriſtum vendere in 3.par.nu.66 26
iudex arbitratur pœnam ſecundum qualitatem perſonæ,loci.& dignitatis, quando pęna iuris petitur quis puniri,in 4.par.1. diſt. numero 16 47
iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus, an & qñ poſſit imponere pœnam mortis naturalis,ibi.nu.59.& 60.cum pl.ſeq. 55
iudex quando in arbitrarijs debeat mitiorem pœnam eligere,ibi.nu.69 57
iudici hodie omnis pœna eſt arbitraria etiam à iure determinata,ibi.nu.82 62
iudex non puniens exercentem priuatum carcerem punitur pęna criminis læſę maieſtatis,ibi.nu.80 61
iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo,niſi dolus vel lata culpa interueniat,ibi.nu.91 68
iudex ordinarius quis dicatur, & quis delegatus,& in quibus differant,in 4.parte,5.diſt. numero 2 202
iudex uolens ferre ſententiam ſi citauit aliquem vt veniat ad audiendum ſuam intentionem, an hæc dicatur ſufficiens cauſa in citatione,& talis citatio valeat,in 6. parte, verſi.citatio.nu.70 318
iudex,quando mouenda eſt aliqua lis contra aliquem abſentem, qui nullibi reperitur, nec habet certam domum, poteſt eum citare,per proclama,ibi.nu.100 321
iudex videns inſtantiam perire, poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare, ibidem,numero 116 323
iudex denegare poteſt audientiam contumaci non ſolum in illa cauſa in qua eſt contumax, verum etiam in omni alia, in 6. par. verſi.contumacia,nu.17 332
iudex mandare põt colonis, & inquilinis contumacia, ꝙ ei non reſpondeant de penſionibus,& mandare poteſt, quod nullum uadat ad colendũ eius agros,ibi.nu.28 333
iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ,ibi.nu.31 eo.
iudex contra contumacem poteſt procedere ad capienda pignora,ibi.nu.33. eo.
iudex vbicunque æquitas ſuggerit poteſt regulariter partem interrogare,ad inſtantiam alterius partis,in 6.parte, interroga.nume.3. Quod limita,vt ibi.nu.4.5.vſque in fi. 347
iudex ſi ſine cauſa daret breuiorem dilationem,litigans debet contradicere, & proteſtari,ne cenſeatur renunciare iuri ſuo,in 6. par.ver.dilatio.nu.17 387
iudex in cauſis ſummarijs vnum, & eundem terminum ad ponendum, & articulandum dare poteſt in 6.par.verſi.poſit.nu.5 389
iudex poteſt imponere pęnam litiganti vti veritatem dicat, & illam exigere,ibidem, numero 18 390
iudex qui obmiſit interrogare teſtes ſuper interrogatorijs à parte productis, an inualidet examen in 6. par. verſi. interrogatoriorum productio,nu.4 415
iudex ſi commiſit alicui teſtium receptionem, & examinationem, an ipſe idem delegatus poſſit eos publicare, in 6. par. verſic. publicatio.nu.6 442
iudex habens aliunde plenas probationes,peccat mortaliter torquendo reum in 6. parte, verſi.tortura,nu.11 448
iudex cautus clam interponat decretum detorquendo reum, ne detur materia appellandi,ibi.nu.14 eo.
iudex poſtquam pronunciauit, non poteſt ſententiam diffinitiuam circa principale negocium corrigere, nec aliquid illi, addere, vel diminuere,in 6. parte, verſic. ſententia, numero 21 457
iudex ferens ſententiam, pro tribunali ſedere debet,ibi.nu.55 462
iudex per ſe ſententiam legere debet, & non per alium, niſi perſona illuſtris, vel epiſcopus,ibi.nu.49 56 461
iudex poteſt petentem debitum condemnare ad reſtitutionem pignoris, etiam non petiti,ibi.nu.63 463

Iudex ex officio poteſt repellere agentem ſine actione,ibi.nu.68 464
Iudex appellationis poteſt in domo ſua, & loco honeſto iuſtitiam regere, & ſententiam ferre,ibi.nu.81 465
Iudex non tenetur ſeruare locum maiorum in actis reſpicientibus litis ordinationem, ibi.nu.87 466
Iudex pronuncians Titium condemnandum an cenſeatur condemnare, ibidem, numero 125 469
Iudex ſi miſit ad conſilium ſapientis proceſſum, & ſapiens ſcribit Titium eſſe condemnandum, &c. & iudex dicat, pronuncio, prout in tali conſilio continetur, an uideatur Titium condemnaſſe, ibidem, numero 126 eod.
Iudex ſi dicat, condemno, ſi eſt probatum, an valeat ſententia, ibidem numero 127 eodem
Iudex ex quibus cauſis recuſatur ut ſuſpectus in 6.parte,verſi.appellatio.nu.26.27. uſque ad nu.74 487
iudex recuſatur ratione magnæ familiaritatis,ibi.nu.27 eod.
iudex conſanguineus, vel affinis alterius partis,recuſatur,ibi.nu.29 eo.
iudex æqualiter coniunctus utrique parti at ſuſpectus recuſari non poteſt,ibidem, numero 30 eo.
iudex in cauſa propria quis eſſe non poteſt, ibi.nu.32 eod.
iudex in cauſa propria imperator vel rex eſſe non debet ſed debet illam delegare, ibidē, numero 33 eod.
iudex conſanguineus inimici mei, recuſatur, ibi.nu.36 eod.
iudex commenſalis alterius partis, vel inimici alterius partis repellitur, ibidem, numero 38 eod.
iudex alterius partis conterranens, an recuſari poſſit,ibi.nu.39 eo.
iudex ſubditus aduerſarij,repellitur à iudicando,ibi.nu.40 eod.
iudex ſubditus inimici mei, etiam mecum non contendentis recuſatur, ibidem, numero 41 448
iudex cui pars in aure ſecrete, alloquitur, ab altera parte poteſt recuſari,ibi.nu.44 eod.
iudex, qui animoſe, & iniuſtè ſeu extraiudicialiter contra aliquem procedit, recuſari poteſt,ibi.nu.45 eod.
Iudex habens cauſam conſimilem cauſæ,quam habet iudicare,à iudicando remouetur, ibi.nu.46 eod.
iudex qui in vna cauſa fuit conſultus, & notum ſuum pro vna parte propalauit, ſuper ea remouetur à iudicando,ibi.nu.52 eo.
iudex petitus ab una parte, poteſt per alterā recuſari,ibi.nu.53 eo.
iudex non poteſt recuſari in cauſa,in qua eius filius,uel conſanguineus ſeu commenſalis fuit aduocatus,ibi.nu.55 eod.
iudex quis eſſe non poteſt in cauſa eius, quæ alias fuit familiaris ſuus ibi.nu.58 489
iudex non poteſt eſſe ſocius in cauſa ſocij, ibi.nu.59 eo.
iudex qui ſe impetrari procurauit, ut ſuſpectus recuſatur,ibi.nu.60 eo.
iudex à quo eſt appellatum, reditur ſuſpectus appellanti,ibi.nu.61 eod.
iudex qui ab altera partium donatione accepit,ut ſuſpectus remouetur,ibi.nu.62 eo.
iudex à quo ſurrogatas iudex in cauſa appellationis,in illa ſuſpectus redditꝰ,ibi.n.63.eo.
iudex repellitur in cauſa, quæ ipſius commodum,uel incōmodum ſpectat, ibi.nu.65.eo.
iudex precio,uel prece corruptus, à iudicando remouetur,ibi.nu.66 eo.
iudex nimis ſeuerus,uel crudeli, à iudicando repellitur,ibi.nu.68 eo.
iudex indiſcretus pōt recuſari,ibi.nu 69 eo.
iudex qui iniquus eſſe conſueuit, recuſari poteſt,ibi.nu.70 eo.
iudex alterius partis compater, repellitur in indicando,ibi.nu.71 eo.
iudex qui non vult audire aduocatum in cauſa in quamuis clara, poteſt recuſari, ut ſuſpectus,ibi.nu.72 eo.
iudex quis adeundus,ſit in cauſa reductionis, ibi.nu.126 497
iudex à quo non obſtante appellatione à ſententia excommunicationis poteſt denunciare,& publicare excommunicatum, ut ab omnibus euitetur ibi.nu.178 506
iudex quando timetur de dilapidatione fructuum,poteſt etiam pendente appellatione fructus ſequeſtrare,ibi.nu.188 507
iudex poteſt appellatione pendente pro appelante innouare,ibi.nu.192 508
iudex appellatione pendente poteſt beneficium ſequeſtrare,ibi.nu.193 eo.
iudex pendente appellatione attentata per appellationem pōt reparare,ibi.nu.194 eo.

Iudex

Iudex pōt pendente appellatione, ponere ſubſtitutum in beneficio in contumaciam beneficiati reſidere nolentis,ibi.nu.195. eo.
iudex appellatione pendente poteſt attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitū cauſæ appellationis,ibi.nu. 196 eo.
iudex quis pronunciet appellationem deſertā eſſe,ibi.nu.200 eo.
iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cā interpoſitæ,alias ponitur, & qua pœna puniatur,ibi.nu.210 510
iudex ſi non admiſit appellationē ſimpliciter ſed cum clauſula ſi,& in quantum an habeatur pro admiſſa,vel non ibi.nu.211 eo.
iudex à quo,elapſo termino appellandum, nō poteſt ſententiam à ſe latam exequi, niſi primo parte citata,ibi.nu.234 595
iudex appellationibus nō pōt qui merū,& miſtum imperium non habet,ibi.nu.396. 536
iudex à quo, tenetur omnem appellationem admittere,alias punitur de iure ciuili,& canonico,ibi.nu.399 eo.
iudex à quo, nihil pōt innouare in cauſa pendente appellatione,vel decendio dato ad appellandum,& innouata reuocantur per medium attentatorum.ibi.nu.400 537
iudex in dubio pronunciare debet appellationem non eſſe deſertam,ibi.nu.401 eo.
iudex ex offiō abſq;exceptione appellationem eſſe deſertā pronūciare pōt,ibi.nu.409 eo.
iude à quo,vel iudex ad quem, pronunciabit appellationem eſſe deſertam.ibi.nu. eo.
iudex à quo non poteſt breuiare terminū iuris in beneficialibus cauſis circa appellationem,niſi utraque parte volente,ibid. numero 415 538
iudex ordinarius exequitur ſententiam à ſe delegat,in 6.parte ver.executio,nu.4 545
iudex appellationis mandat executioni ſententiam appellationis,ibi.nu.6 eod.
iudex in executione ſententiæ interlocutoriȩ non ſeruat ord.l.a diuo Pio, §. in uenditione,ff de re iud.ib nu.14 546
iudex in modicis cauſis poteſt ſine libello, & ſine aliquo iuris ordine compellere quem ad ſoluendum,ibi.nu.24 547
iudex pro iuſtitia exequenda poteſt aſinū ſeu currum alicuius mediante mercede capere, ut cum eo malefactor ad ſupplicium ducatur,ibi.nu 26 eod.
iudex monitio habet uim peremptorij & trinæ citationis,in ſexta parte, verſicu.citatio numero 49 513
iudici permiſſum eſt propter delicti frequentiam pœnas ordinarias augere, & illas exacerbare, & nouas pœnas adere, in 6. parte, uerſi.inquiſitio,nu.114 291
iudici non creditur de fama, niſi ex actis appareat probata,ibi.nu.20 272
iudice procedente per inquiſitionem,fama loco accuſationis ſuccedit,in 2.parte,nu.3. 5
iuramentum teſtibus poteſt remitti per partes in ſecunda parte,nu.39 11
iuramentum Iudæi confirmat contractū per ipſum celebratum,qui alias erat inualidus, in tertia parte,nu.51 24
iuramentum ſuper contractu inualido, de iure ciuili non valet,ibi.nu.56 25
iuramētum ſuppletorium deferri non dēt poſt concluſum in cauſa ad inſtantiam partis, niſi ante petitum fuerit.ſed ſic ex iudicis officio,in 4.parte 9.diſt.num.29.257. & in 6. parte,ver.iuramentum,nu.3 378
iuramentum ſuppletorium non defertur ex vna teſtis non aſſignante cauſam ſcientiæ, licet non ſit interrogatus,in ſexta parte,vorſic.teſtium productio,nu.14 400
iuramentum ſuppletorium quot, & quæ requirantur vt deferatur in 6.parte,ver. iuramentum,nu.4.vſque ad nu.10 425
iuramentum ſuppletorium non defertur hæredi,ibi.nu.5 eo.
iuramentū ſuppletoriū non defertur perſonȩ uili,& ſuſpectæ de periurio,ibi.nu.6 eod.
iuramentum ſuppletorium non defertur in cā ardua,& criminali,ibi.nu.7 eod.
iuramentum non defertur in ſupplementum quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes contrarias,ibi.nu.9 eod.
iuramentum quotuplex ſit,ibi.nu.1 eod.
iuramentum neceſſarium, alias ſuppletorium quod,dicatur,ibi.nu.2 eod.
iuramentum litis deciſorium, quod dicatur, & qualiter deferatur,& an contra tale iurm admittatur probatio,ibi.nu.22 426
iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduerſario,vt principaliori, & legaliori veritatis appellatur,ibi.nu.24 eod.
iuramentum quod defertur teſtibus, veritatis appellatur,ibi.nu.25 427
iuramentum in litem, quotuplex ſit & quando & qualiter deferatur,ibi.nu.27 eod.
iuramentum purgationis quod dicatur,& quādo deferatur.ibi.nu.28 eod.

Iura-

Iuramentum pro enormitate criminis, ſecundum l.ſi quando, C. vnde vi, qualiter deſertatur, ibi.nu.30 eod.
iuramentum damnum paſſi an & quando faciat plenam fidem. ibi.nu.31 eod.
iuramentum promiſſorium, quod dicatur, & an inducat obligationem, ibi.nu.34. 428
iuramentum an firmet pactum nudum, ibid. numero 35 eo.
iuramẽtum aſſertorium, quod dicatur, & quis ſit eius affectus, ibi.nu.36 eod.
iuramentum confirmatorium, quod dicatur, & quis ſit eius affectus, ibi.nu.37 eod.
iuramentum fidelitatis quod dicatur, ibidem numero 38 429
iuramentum fidelitatis, quid contineat, ibid. numero 39 eo.
iuramentum fidelitatis a quo, & cui prꝺſtetur ibi.nu.40 eod.
iuramentum fidelitatis præſtatur per tutorem, uel curatorem, & procurat. ibi.nu.41 eo.
iuramentum ligij, quod ſit, & in quo differat à iuramento fidelitatis, ibi.nu.43 eo.
iuramento temerarium vel calore iracundiæ factum an ſeruandum ſit, ibi.nu.45 eod.
iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici poteſt, ibi.nu.47 eo.
iuramentum in male promiſſis non eſt ſeruã dum, ibi.nu.51 430
iuramẽtum an præſtari poſſit per procuratorẽ hñtem ſpeciale mandatũ, ibi.nu.56 eo.
iuramentum turpiter receptum compellitur creditor remittere per iudicem, in 4. parte 11.diſt.nu.66 204
iuramentum per minorem ſuper cõtractu preſtitum, impedit reſtitutionem in integrum in 6.parte, ver.appell.nu.103 495
iuramentum in cõpromiſſo appoſitum, quid operetur, ibi.nu.264 520
iuramentum calumniæ poteſt tacite obmitti de conſenſu partium, non autem expreſſe, & quando præſtari debeat, in 6.parte, verſi. iuramentum calumniæ, nu.2 378
iuramentum calumniæ exigitur per iudicem in quacunque parte iudicij, etiam poſt concluſum in cauſa, & ſuper qualibet exceptione iuratur. ibi.nu.3 eo.
iuramentum calumniæ an præſtetur in cauſa criminali, ibi.nu.4 eo.
iuramentum calumniæ ſi negat ſubire actor, vel reus, qualiter puniatur, ibi.nu.6 eo.
iuramentum calumniæ in quo differat à iuramento malitiæ. & veritatis, ibi.nu.7. eo
Iuramentum calumniæ an teneatur ſubire procurator, & qualiter iurabit, ibi.nu.8 eo.
iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis, ibi.nu.9 eod.
iuramentum calumniæ quid comprehendat, ibi.nu.10.11 eod.
iuramẽtum calũniæ hodie vno obulo nõ æſtimatur, & litigãtes potius iurant de calũnia cõmitenda quam uitanda, ibi.nu.11 eo.
iuramentum calumniæ excuſat à tacita, & præſumpta calumnia, non autem ab euidenti, ibi.nu.12 eo.
iuramentum calumniæ credulitatis appellatur, & non veritatis, in 6.parte, ver. iuramentum, nu.26 427
iuratur de calumnia facta litis conteſtatione tam per actorem, quam per reum, in 6.parte, ver. iuramentum calumniæ, nu.1 378
in his quæ emergunt ante litem conteſtatam in qualibet exceptione iuratur de calumnia, ibi.num.5 eod.
iurans non ludere, vel non exire domum, vel aliud ſimile, an teneatur ad obſeruantiam, in 6.parte, ver. iuramentum, nu.46 429
iurans delictum committere non tenetur ad obſeruantiam iuramenti, ibi.nu.48 eod.
iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari, ibi.nu.49. eo.
iurans non fideiubere, vel ducere vxorem, in caſu, quo nouerat caſtitatem, an teneatur ad obſeruantiam, ibi.nu.50.52 430
iurans adimplere aliquid turpe, ibi.nu.53. eo.
iurans per uiſcera Chriſti, vel alia membra, blaſphemare dicitur, ibi.nu.54 eo.
iurans per Dæmones, uel aliam creaturam, an teneatur ad obſeruantiam, ibi.nu.55 eo.
iuriſdictio delegati prorogari non poteſt, nec poteſt delegatus cognoſcere, niſi inter perſonas contentas in reſcripto delegatorio, in 4. parte. 5.diſt.nu.34 108
Reliqua vid ſupra in lr̃a D, in ver. delegatus.
iuriſdictio originaliter radicata eſt in principe, & ab eo deſcendunt iudices, ſicut riuuli à fonte ſuo, in d.5.diſt.nu.3 103
iuriſdictio Vicarij extinguitur morte epiſcopi. ibi.nu.62 112
iuriſdictio excitata dicitur, quando ſuperior cõmittit cauſam ordinario, quæ ſpectabat ad ſuam iuriſdictionem, ibi.nu.77 114
iuriſdictio iudicis, illam de iure ſpeciali habentis prorogat non poteſt, in 4.parte, 12. diſt.

diſt.nu.10 110
Iuriſdictio per cõtumaciam non prorogatur ibi.nu.16 111
Iuriſdictio limitata ad certam ſpeciem cauſarum non poteſt prorogari, ibi.nu.18 eod.
iuriſdictio à Deo conceſſa, prout eſt poteſtas excommunicandi, vel abſoluendi, prorogari non poteſt bi.nu.23 112
Reliqua vide infra in litera P, in uerſ. prorogatio.
iuriſdictio uoluntaria quæ dicatur, & quæ cõtentioſa in quarta parte, 18.diſt.nu.1. cum eq. per totum. 37
iuriſdictionis appellatione, intelligitur de ordinaria, & non delegata in 4.parte 5. diſtin. nume.36 108
iuriſdictione ordinaria conceſſa, id cõceſſum cenſetur, ſine quo illa explicari non poteſt in 4. parte, 6.diſt.nu.35 125
iuriſconſulti, qui appellabãtur in tertia parte, nu.27 20
iuriſconſulti fuerũt pagani. ſed Vlpianus fuit poſt Chriſtum, ibi.nu.18 eo.
ius. Iurium nouem ſunt ſpecies introductæ à creatione ſeculi in tribus temporibus in 3. parte, nu.1 15
ius naturale eſt duplex. ſ. cõmune, & rationis, & quare ita dicatur, & fuit inuentum tempore Adæ in d.3.parte, nu.2.3 16
ius naturale ſecundarium, rationis eſt, id qđ ius primæuum, & quo ſit inuentum tempore, ibi.nu.5 eo.
ius naturale eſt immutabile, & ſuper fuit, & eſt hodie in vſu, ibi.nu.40 22
ius naturale ſecundarium, an hodie obſeruetur ibi.nu.41 eod.
ius gentium, quid eſt, & quid introduxit, ibid. nu.8 16
ius gentium eſt immutabile, & princeps non poteſt ſtatuere cauſa ipſum, ſed ex poteſt ipſum limitare, & contra illud diſpenſare ibidem, nu.44 23
ius poſitiuum ſeu humanum quod dicatur in diſt. tertia parte nu.72 27
ius diuinum põt per principẽ diſtingui, & limitari, licet non in totũ tolli, ib.nu.72 eo.
ius diuinum poteſt per Papam limitari ibid. nu.79 28
ius diuinum an ſit ius ab alijs iuribus ſeparatum ibi.nu.80 eod.
ius diuinum comprehendit ſub ſe ius naturale, & gentium, ibi.nu.81 eo.
ius canonicum, quod dicatur, & quare fuit introductum, in quibus voluminibus conſiſtit ibi.nu.33 21
ius canonicum, ius quaſi regulatum dicitur ibi.nu.75 27
ius canonicũ ſeruatur in utroq; foro in cauſis miſerabilium perſonarum, ibi.nu.76 eo.
ius canonicatu vno reſpectu ciuile appellari poteſt, ibi.nu 82 28
ius canonicum appellat vſuras crimine, & cõmittens vſuras crimen committere dicitur in 6.parte verſ. inq.nu.117 292
ius Feudorum eſt ius conſuetudinariũ, & numeratur cum iure ciuili, in 3.parte 83 29
ius Feudorum qualiter ſit hodie in obſeruantia, ibi.nu.85 eod.
ius Feudorum ſeruatur in eccleſiaſticis feudis ibi.nu.93 30
ius Longobardum aggregatur iuri ciuili, & à quibus fuit conditum, ibi.nu.94 eo.
ius Longobardum an hodie ſeruetur in Regno, & an præferatur iuri Rom. ib.nu.95 & 96. cum pl. ſeq. eo.
ius Longobardum non eſt lex neque ratio, ideo receſſit ab aula, ibi.nu.97 31
ius Longobardum, ius, eſt aſinium, ibi. nu. 99 1.12 eo.
ius Longobardum, excludit cognatos, & etiam matrem à ſucceſſionibus, non tamen excludit filios naturales per filias fœminas, quãuis legitimas, ibi.nu.127 37
ius Longobardum nõ eſt curandum, niſi in loco vbi obſeruatur ſecundum loci conſuetudinem, ibi.nu.98 31
ius municipale alicuius loci in loco vbi viget ius cõe appellari poteſt, ibi.nu.106 33
ius Romanum dignus eſt iure Longobardo ibi.nu.118.119 36
ius Francorum qualiter probatur, quod ſit in vſu, ibi.nu.128 37
ius Frãcorum, eſt ſpeciale, & oneroſum, & contra ius commune, & per allegantem probari debet, ibi.nu.131 39
iura, odio habent, vt lites ex litibus oriantur, in 2.parte, nu.33 10
iuſtitia eſt finalis iudicij cauſa, in 2. parte. numero 37 eod.
iuſtitia poteſt miniſtrari per iudicẽ quandoq; abſque propoſitione cauſæ. ibi.nu.14 7
iuſtitiam dicitur priuatus proximo facere, ſibi ius ſuum reddendo, ibi.nu.13 eo.
Iuſtinianus imperator, q fuit dominus totius mundi,

mundi,ius Romanum condidit,& compilauit,in 3.parte,nu.119 36

LAICVS admittitur,in teſtimonium contra clericum, qñ ciuiliter de crimine agitur in 4.parte,1.diſt.nu.46 53

Laicus debitor ſimul cum clerico non conuenitur coram epiſcopo quãdo cauſa,eſt diuidua,in 4.parte,11.diſt.nu.24 196

Laicus litigans in foro eccleſiaſtico falſum de ponere ius canonicum,ibi.nu.56 202

Laicus examinatus qui coram, iudice eccleſiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticũ,& ſecularem puniri poteſt in 6. parte, verſ.falſitas teſtium,nu.5 443

Laici inquiſiti ſimul cum clerico, iudice ſeculari,omnes debent remitti ad iudicem eccleſiaſticũ,in 6.parte,ver.appell.nu.394 536

Latro inſignis poteſt mitti ad furcas, etiã die feriato ad honorem Dei, in 6.parte,verſ. auctorum editio,nu.38 438

Latro inſignis,& famoſus ſeditioſus,vel alicuius factionis auctor, non auditur appellans in 6.parte,verſ.appel.nu.296 526

laudari in auctorem quando quis debeat, in 6.parte,verſ.auctor.nu.5 341

legatum unius æqui factum Titio, & alterius Mæuio, operatur ut Titius primo nominatus eligat unum de duobus, in proœ. numero 17 3

legatum factum perſonæ incertæ, quę ex aliquo futuro euentu uenit certificanda, valet in 2.parte,nu.4 5

legatarius debet capere legatum de manu hęredis,alias ſi eadit propria auctoritate cum uitio ut quia poſſeſſio non ei cauſas, cadit à iure ſuo in 4.parte,6.diſt.nu.10 138

legatarius quando petit ſatiſdationem ab hęrede cauſa dicitur ſummaria, in 4. parte.9. diſt.nu.184 183

legitimatio perſonarum ſemper requiritur in cauſis etiam ſummarijs,in 4.parte,9. diſtin. nu.38 158

legitima cauſa nõ eſt ſummaria, ſed alimentorum ſic,in 5.parte,9.diſt.nu.168 182

lenones ciuitatum,deuaſtatores dñr,& pñt per iudicem inquiri, & de ciuitate expelli in 6. parte,verſ.inq,nu.167 296

lex Moſaica,prophetica. & ciuilis, quo tempore proditæ ſint,in 3.parte,nu 9.12 17

lex Moſaica alio vocabulo appellatur lex decalogi,& in quibus conſiſtit,ibi.nu.10 eo.

lex Moſaica continet præcepta, moralia, & myſtica,ibid.nu.13 eo.

lex Moſaica, & prophetica hodie ſeruatur, & legari poteſt ad deciſionem cauſarum, ibid. nu.13 eod.

lex Moſaica an ſit hodie in obſeruantia inter Chriſtianos,ibi.nu.47 23

lex Moſaica ſeruatur etiam hodie inter Iudæos,& eſt lis ſpeciale inter eos,qua dificiente ſeruatus ius cõmune,ibi.nu.49. cũ pluribus ſeq. 24

lex Moſaica quo ad matrimonia inter iudæos ſeruatur,ibi.nu.58 25

lex Moſaica quo ad circuncisionem, ſeruetur inter Iudæos,ibi.nu.62 26

lex prophetica,quæ dicatur,in 3.parte, numero 12 17

lex prophetica an ſit hodie in uſu,ibid. numero 64 26

lex euangelica,lex apoſtolica, & quæ dicantur ibi.nu.29.31 20

lex euangelica continet ius diuinum, & naturale immutabile & ſeruetur inter Chriſtianos,& lex uitæ appellatur,ibi.nu.49 eod.

lex euangelica in multis currexit legem Moſaicam,ibi.nu.70 27

lex Apoſtolica, de hac lege, require ſupra, in litera A,in uerſ.Apoſtolica lex.

lex canonica,quæ dicatur,& quare fuit introducta, & in quibus uoluminibus conſiſtat, ibi.nu.33 21

lex canonica ſeruatur inter Chriſtianos, & ſi in aliquo contradicit legi ciuili, utraq; lex ſeruari debeat,ibi.nu.73.76 27

lex canonica ſeruatur in utroque foro in cauſis miſerabilium perſonarum,ibi.nu.76. eo.

lex canonica præfertur dicto cuiuſlibet ſancti, & dicto Theologorum in deciſionibus cauſarum. Secus, quod ad ſolam interpretationem diuinæ ſcripturę.Fallit,quando dictum ſancti eſſet munitũ auctoritate noui uel ueteris teſtamenti,ibi.nu.77 78 eod.

lex 12.tabularum,qualiter fuit introducta, & de eius hiſtoria,ibi.nu.20 18

lex ciuilis à regibus originem habuit, ibi. numero 14 17

lex ciuilis qualiter hodie ſeruetur, & in quibus conſiſtat,ibi.nu 68 26

lex ciuilis canoni nõ obuians,per canones approbata,cenſetur.ibi.nu.74 27

leges ciuiles quot annis ante aduentum Chriſti fuerint, ſed poſt aduentum confirmatę fuerint,ibi.nu.28.29 20

leges

Leges ciuiles in decretis inſertæ, non debent ſeruari,ut canones,ibi.nu.38 22

Leges ciuiles quis primus dedit,ibi. nu.17 18

Lex fiebat congregato populo R. ad interrogationem conſulis,ibi.nu.21 19

Lex naturalis eſt immutabilis, & ſemper fuit in uſu,& eſt hodie,ibi.nu.40.& 41 22

Lex Longobarda eſt inualida, & vulgaris appellatur,ibi.nu.100.101 31

Lex quãuis dura & iniuſta ſit, & ſine ratione, tamen ſeruanda eſt,ibi.nu.102 32

Lex transfertur cum translatione Regni, niſi nouus regnator eam confirmet, ibi. numero 104 eod.

Leges nonæ fuerunt à tempore Adę, uſq; ad tempus noſtrum in 3.parte.nu.1 15

Leges qualiter fuerunt introductæ in hoc ſeculo.ibi.nu.11.cum ſeq.per totum 17

Leges neque cõſtõnes non erant legis naturalis tempore. ſed omnia erant cõia, & homines naturaliter uiuebant,ibi.nu.7 16

Leges quomodo conceſſæ fuerunt Romanis ab Athenienſibus,ibi.nu.20 18

Leges cõdere, ſpectata ad ſolum principe poſt tranſlatum imperium,ibi.25.& 26 20

Leges omnes de mundo, aut ſunt diuinæ, aut humanæ poſitiuæ,ibi.nu.80 28

Leges omnes an hodie ſint in uſu,ibid. numero 41 22

Legis imperatorum cenſetur procedere ab ipſo Deo,ibi.nu.120 36

Leges iuriſconſultorum factæ fuerunt cũ tanta iuſtitia ut in eis iniuſtitia conſiderari nõ poſſit,ibi.nu.121 eod.

Leges prohibentes appellationem, ſunt odioſæ,in 6.parte,verſ.appell.nu.367 513

Legum correctio non præſumitur,niſi expreſſæ appareat in 6.parte,uer. inq. numero 84 284

Legibus regijs uſq; ad quod tempus, uixerunt ente s in 3.parte.nu.18 18

Libellus in actione iniuriarum quomodo procedat ciuiliter,uel criminaliter, in 4. parte. 1.diſt in.nu.6 44

Libellus in quo pro æſtimatione iniurię,& delicti, ſatiſdatio in pecunia petitur, non tenet.ibi.nu.29 50

Libellus in actione iniuriarũ ubi petitur ſatiſfactio delicti, & æſtimatio iniurię cumulatiuæ nõ procedit. Fallit qñ in libello fieret ꝓteſtatio quod agens contentatur altera tm̃ ſi ſufficienter reus puniatur,ibi.nu.25 49

Libellus qualiter formetur de duobus reis debendi,ibi.nu.23 eo.

Libellus ut procedat quando ſimul ex eodem delicto ciuiliter agit, debet actor principaliter,agere criminaliter,petendo reum puniri,& incidenter per iudicis officium reſtitutionem petere,ibi.nu.28 eod.

Libellus in quo petitur quem puniri, & fieri rei reſtitutionem, valet, & ſaluatur, ibidem nu.30 51

Libellus in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quando locum,& tẽpus continere debeat,ibi.nu.38 52

Libellus quomodo formetur, in iudicio miſto,ibi.nu.93 68

Libellus an hodie continere debeat locum, & tẽpus in cauſis miſtis ſtante regi pragmatica,quod in cauſis miſtis procedatur ſine figura iudicij,ibi.nu.94.95 eo.

Libellus non requiritur hodie in Regno, ubi agitur de crimine ciuiliter, uel miſtim. Sed ſufficit talis,qualis petitio dummodo contineat locum,& tempus,ibi.nu.96 69

Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarũ ſup iniuriæ æſtimatione.uel agendo ciuiliter de aliquo crimine, ibi. nu. eod.

Libellus non requiritur, ubi proceditur ſine figura iudici, ſed requiritur talis qualis petitio,quæ eſt de iure naturali, & obmitti non poteſt,in 4.parte 9.diſt.nu.12.13 154

Libellus gñalis,& incertus admittatur,ubi proceditur ſine figura iudicij,ibi.nu.13 eod.

Libellus ineptus procedit, vbi proceditur ſine figura iudicij,ibi.nu.14 eo.

Libellus procedit in Regno, & ſi petatur ſolũ cogi,& cõpelli.Idem ſi agatur ex una cauſa & probetur de alia,ibi.nu.16.17 155

Libellus in regno non requiritur in ciuilibus imò cauſa poteſt incipere ab articulis,ibid. nu.18 eod.

Libellus an requiratur in cauſis ſpiritualibus in 4.parte,13.diſt.nu.9 214

Libellus ineptus in criminali cã, reddit iudiciũ nullum in 4.parte.16.diſt.nu.62 230

Libellus criminalis cõtinens indeterminatus locum valet, & in probationibus ſuppleri poteſt,ibi.nu.63 co.

Libellus continens non nomen accuſati, uel occiſi,an procedat,ibi.nu.64 eod.

Libellus criminalis an diem cõmiſſi criminis cõtinere debeat,& an teneaĩ accuſator illũ ad inſtantia rei declarare,ibid.nume.95.eo

&

& in 6.parte,verſic.libellus,nu.11 337
libellus iniuriarum ciuiliter fieri non poteſt ad æſtimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti. Item non debet agi pro iniuria propria, ſed pro intereſſe ſanguinis,in 6.parte.verſ.inq.num.60. 65.66 278.& ſeq.
libellus iudici, & parti offerri debebat, in 6. parte, verſi.libellus,nu.1 335
libellus in clarus eſſe debet ut poſſit reus deliberare,an velit cedere,vel contendere, ibid. nume.2 eo.
libellus vt procedat quid continere debeat, ibi.nu.4.5 eo.
libellus criminalis quid continere debeat, vt valeat,ibi.nu.6 336
libellus an poſſit præſentari die feriato ad honorem Dei,ibi.nume.19.337. in 6.parte, in verſ.appell.nu.217 511
libellus præſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei quando periculum eſt in mora,vel res eſt tempore peritura in d. verſ. libellus,nu.21 338
libellus quantumcunque generalis, & obſcurus,admittitur in cauſis ſummarijs,niſi tanta ſi obſcuritas,ex qua reus non poſſet deliberare,ibi.nu.24 eo.
libellus in quo actio inepta exprimitur an vitietur in 6.parte,verſ.ſnīa,nu.69 464
libellus nec litis conteſtatio non requiritur in Regno,in appellationis cauſa cum incipiat à proceſſus apertura,in 6.parte,verſ.appell. nu.245 518
libelli porrectio non eſt de proceſſu iudicij, in 6.parte,verſ.libellus,nu.20 338
libelli oblatio citationem præcedere debet, ibi.nu.25 eo.
libelli copia ſumptibus actoris dari debet in 6.parte,verſ.actorum editio,nu.63 440
liber decretorum à quo fuit conditus, & an ſit authen.in 3.parte.nu.34 21
liber Decretorum quatuor habet ſpecies auctoritatem,& an omnes ſint authentice,ibi. num.35 22
liber Decretorum tempore Papæ Alexandri tertij compilatus fuit, ſub anno Domini M.cl.ſed liber Decretaliū ſub anno M.222. ibi.nu.39 eod.
liber Feudorū compilatus fuit ab Oberto de Orto iuriſconſulto Mediolanēſi.& an dicatur authenticus in 3.parte,nu.84 29
libri ſcholarium retineri poſſunt pro expenſis funeralibus,in 6.parte, verſic. executio numero 47 549
libri ſcholarium capi non poſſunt pro executione,niſi quando non habent alia bona,ib. nu.46 eo.
ligius quis dicatur,in 6. parte, verſi.iuramentum,nu.44 429
limitatio ad l.non eo minus, C. de procur. in 6.parte,verſ.ſententia,nu.106 467
limitatio ad l.& in maioribus. C. de appell. in 6.parte,verſ.appell.nu.349 531
limitatio ad gl. in l. 1.§.ſi,ff.à quibus appellat. non licet nu.346 531
lis in quo differat ad inſtantiā, & quæ dicatur lis, & quādo incipiat dici lis in 5. parte,nu. 63.64.65 261
litis pendentia non inducitur per citationem factam petitioni porrigēdæ.in 6. parte,verſic.citatio,nu.71 138
litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in Regno ſed actus ille, qui immediate ſequitur,habet vim litis conteſt. in 4.parte,9.diſt.nu.20.155.& in 6.parte, verſic.litis conteſtatio.nu.2 375
litis conteſtatio, dicitur lapis angularis, iudicij, & non poteſt obmitti de iure cōi, in 6. parte,verſ.litis conteſtatio,nu.1 eo.
litis conteſtatio quid ſit.ibi.nu.3 eod.
litis conteſtatio qualiter, & per quæ verba fiat ibi.nu.5 376
litis conteſtatio non inducitur, per exceptionē peremptoriam oppoſitam,ibi. nu. 6. eo.
litis conteſtatio fit etiam per verbum,ignoro, ibi.nu.7 eo.
litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio abſente actore,ibi.nu.8 eod.
litis conteſtatio inducitur per reſponſionem factam poſitionibus, in cauſis ſummarijs, quando non præceſſit libellus, in 7. parte, ver.poſitio.nu.3 389
litis conteſtationis,qui ſint effectus,in d. ver. litis conteſtatio.nu.15 377
litis conteſtationem an impediat proteſtatio quando non animo litem conteſtandi quis reſpondet,ibi.nu.16 eod.
litem, conteſtari quis poteſt præciſæ compelli,nu.9 376
litigans qn̄ impeditur facto aduerſarij, datur noua dilatio,in 8.par.ver.dilat.nu.8 386
litigans coram iudice à quo, poſt appellationem interpoſitam appellationi renunciari vī,in 6.parte,verſ.appell.nu.342. 530

litigator

Litigator qui poſt litem conteſtatam ſe abſentauit,& nō habet domum vel neminem reliquit in domo, per publicum proclama citari poteſt in ſexta parte verſic.citatio, numero 99 321
litigatorio impedio facto aduerſarij nō currit inſtantia,in quinta parte,nu.30 255
litigioſi uitium non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter,in quarta parte 1.diſt.nu.91 68
locus, & tempus commiſſi criminis in libello requiritur in 4.par.1.diſt.nu.14 46
locus, & tempus commiſſi criminis an requiratur in cauſis miſtis ſtāte Regia pragmatica,quod in illis procedatur,ſine figura iudicis,ibi.nu.94 68
locus,& tempus ſpolij requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, vnde ſexta in quarta parte 7.diſt.nu.34 141
locus, & tempus commiſſi criminis in inquiſitione contineri debet,in ſexta parte, verſic. inquiſitio.nu.35 274
locus an,& quando in citatione inſeri debeat in ſexta parte,ver.citatio,nu.68 317
locus quis dicatur de iure deputatus ad ſentētiam proferendam. & curiam regendam p̄ iudices tam ordinarios quam delegatos, in ſexta parte,verſic. ſententia.nu.71.78.cum plu.ſeq. 464
locis pijs datur reſtitutio in integrum in ſexta parte,verſic.appellatio.nu.90 491
locum tenens. Require infra, litera V, in uer. Vicegerens.
ludens, & ludere uidens, & mutuans pecuniā ludenti,& docēs ludentem æquiparatur, & omnes pœna inducta contra ludentes puniuntur, & idem in iurante non ludere in ſexta parte,ver.iuramentum,nu.46 429
MAGISTRATVS appellatione nō uenit delegatus,ſed tantum ordinarius in tertia parte,5.diſt.nu.49 110
Maioribus pater in integrū reſtitutio ex clauſula generali, ſi qua mihi ex iuſta cauſa eſſe uidebitur in ſexta parte,uerſi. appellatio. numero 82 490
Maioribus læſis vltra dimidiam iuſti precij datur reſtitutio in integrum,ibi.nu.83 eod.
Malum maius non reperitur, quam ſit vſura, in ſexta parte,ver.inquiſitio.nu.120 292
Mandatum geminatum de eodem alicui factum nihil ualet ſecundum, ſed tantum primum,in 6.parte,uer.appellatio,nu.147 502
Maritus agens,ut procurator uxoris, cum nullum haberet mandatum, facit iudicium eſſe nullū licet ut legitimus adminiſtrator agere potuiſſet in 4.parte,16.diſt.nu.29. 124
Maritus pro iniuria uxoris poteſt accuſare criminaliter,& ciuiliter,in ſexta parte uer. inquiſitio.nu.60 278
Materia obligata,an cenſeatur obligatum materiatum, & an ſtatutum uel diſpoſitum in materia, cenſetur etiam diſpoſitum in materiato,& an unum ueniat appellatione alterius,& econtra,in 2.parte,nu.18 19 8
Materia & materiatum,qualiter differant,ibi. nu.18.19.20 eod.
Materia reductionis,quotidiana eſt in 6. parte,uer.appellatio.nu.123 496
Matrimonia Iudæorum ſecundum legem Moſaicam contrahuntur in 3.parte,nu.58 25
Matrimonia ante, quam contrahantur citari debent cōtradictores per publicum proclama infra certum terminum alias clandeſtina dicuntur,in ſexta parte,uerſi.citatio numero 102 322
Matrimonialis cauſa, eſt ſummaria in quarta parte,9.diſt.nu.172 182
Mens diſponentis attenditur, ubi de ea cōſtat non odio uerborū,in 3.parte, nu.109 34
Menſis commiſſi criminis in libello criminali accuſatorio apponi debet in 6.par. uerſi. libellus,nu.13 337
Mercatorum in curia omnes cauſæ ſunt ſummariæ,quia in eis proceditur ex mera æquitate in 4.parte 9.diſt.nu.47 160
Militia ſola non probat beneficium reſtitutionis in integrū, ſed occupatio in militię expeditione,in 6.par.uer.appella.nu.99 492
Minæ iudicis inducūt iuſtam cauſam ipm̄ recuſandi,in 6.par.uer.appellatio.nu.49 488
Minor laicus litigans coram ep̄o recepit curatorem ab eo,& econtra minor clericus litigans corā iudice laico recipit ab eo curatorem,in 4.parte,11.diſt.nu.13 194
Minor in iudicio criminali eſſe non poteſt, in quarta par.1 6.diſt.nu.80 232
Minor qn̄ aduiit hæreditatē, & poſtea per in integrū reſtōnem vult ſe abſtinere, & repudiare, tunc citandi ſunt oēs creditores incerti,per proclama,cum termino triū menſium in 6 parte,uer.citatio.nu.103 322
Minor ętas de iure cōi dr̄ uſque ad 15. an os, & ætas 25. annorum, legitima dr̄, in ſexta parte,uer.appellatio,nu.80 490

Minori litiganti per procuratorē a ſe ipſo conſtitutum, cū iuro, nō datur beneficiū reſtitutionis integrum, ibi, nu. 104 493

Reliqua uide infra, in verſi. mulier,

Miſerabiles perſonę trahūt immediate aduerſarios ſuos corā Imperatore, & laicos corā iudice eccleſiaſtico, & earū cauſæ de plano expediri debēt, in 4. par. 9. diſt. nu. 194 184

Item procedit in eis iudex ex officio, in 6. parte, verſ. inquiſit. nu. 32 273

Miſſio in poſſeſſionem, qñ facienda eſt contra abſentem indefenſum, debent requiri eius conſanguinei, & amici per proclama, in 6. parte, verſ. citat. nu. 107 322

Miſtum iudicium, quod dicatur, in 4. parte. 1. diſt. nu. 92 68

Myſtica præcepta, quæ dicantur, in 3. parte, numero 11 17

Moderari, verbum importat diminutionem pœnę, in 4. parte. 1. diſt. nu. 58 57

monetam falſam faciens, quæ non expenditur in regno Siciliæ, quæ pœna puniatur, in 4. parte. 2. diſt. nu. 3 74

monitio iudicis habet vim peremptorij, & trinę citationis, in 6. par. verſ. citat. nu. 49. 313

mortuus filius prius præſumitur, qñ pater, & filius, vel mater, & filius, in eodem conflictu, bello, aut mari moriuntur, in procem. n. 15. 2

mortuo delegato cauſa nō reuertitur ad ordinarium, ſed ad principem delegantem in 4. parte, 16 diſt. num. 59 229

moyſes habuit ſacerdotium à Deo vna cum lege, & ab ipſo fuit per Chriſtum translatum in Petrum, in 3. parte. nu. 70 27

mulcta per qđ iudices irrogari poſſit, & an per delegatum, in 4. parte. 5. diſt. nu. 74 114

mulcta hodie irrogatur ad arbitrium iudicis, vnde diſpoſitio. l. eos. C. de modo mulcta, nō ſeruatur, ibi. nu. eo.

mulcta irrogatur ſecūdum diuitias, & paupertatem, & ob paupertatem remittitur, in 6. parte, verſ. ſententia, nu. 31. 32 459

mulier viuens iure Romano in Siciliæ Regno ſine mundualdo teſtari poteſt, in 3. parte, num. 125 37

mulier, quæ per ſtatutum non poteſt cōtrahere ſine conſenſu propinquorum, intelligitur quando contrahit nomine proprio ſecus, ſi alieno, ibi, nu. 124 36

mulier teſtificari poteſt cōtra clericum, quādo ciuiliter de crimine agitur, in 4. parte. 1. diſ. num. 41 53

Mulier qñ facit contractum ſibi vtilem, non requiritur conſenſus propinquorum, in 4. parte. 16. diſt. nu. 39 225

mulier quæ decipit ſub auri ꝓmiſſione, inuitā dr̄, & qui decipit mulierem cum promiſſione pecuniæ, & ſub tali ꝓmiſſione, vel datione ipſam adulterat, punitur pœna ſtatuti loquentis de adulterante inuitam mulierem, in 6. parte, verſ. inquiſit. nu. 167 297

mulier honeſta in domo examinatur ſine citatione partis, in 6. par. verſ. citat. nu. 27 311

mulier poteſt compromittere, ſine mūdualdo ſecundum Regiam pragmaticam, in 6. parte, verſ. compromiſſum, nu. 11 381

mulier carceratur pro debito, qñ inſtrm̄ ſecundum formam ritus præſentatur, in 6. parte verſ. inſtrumentorū productio, nu. 20 420

mulier iudex eſſe non poteſt, in 6. parte. verſi. ſententia, nu. 98 467

mulier, ſiue maior, ſiue minor, reſtituitur in integrum in regno, etiam ſi veniat, ut auctrix laudata. & non datur vltra bis, & dicatur primum, & ſecundum beneficium in 6. parte, verſ. appel. num. 101 495

mulier litigans per procuratorē cum iuro an reſtituatur in integrum, ibi. nu. 106 eod.

mulier, & minor pñt infra quadriennium continuum petere reſtitutionem in integrū, ad uerſus tpis lapſum l. dierū, in appellatione conſtitutorum, ibi. n. 414 538

mundualdus non requiritur in muliere cōtrahente noīe alieno, in 3. parte, nu. 124 36

mūdualdus datur in regno mulieribus tantū viuentibus iure Lōgobardo, ibi. nu. 125 37

mundualdus requiritur in teſtō mulierū viuentium iure Longobardo, ibi. nu. 325 eo.

mūdualdus dari poteſt mulieri ēt à iudice deambulante in 4. parte. 9. diſt. nu. 202 185

mundualdus non requiritur, quando mulier facit contractum ſibi utilem, in 4. parte. 16. diſt. num. 49 227

mutus iudex eſſe non poteſt, in 6 parte, verſic. ſententia, nu. 98 467

NATVRALE ius ſecundariū, rōnis, quo ſit inuentum tpe, in 3. parte. num. 5 16

Naturalis q̄ ſit cauſa, & an illi rē vnciari poſſit, in 2. parte. nu. 29 9

Naturalis contractum iudiciorum, & aliorum actuum, quæ dicantur. ibi. nu. 29 eo.

Naturalia poſſunt in contractibus tolli, de voluntate partium, ibi. nume. 44 12

Naufragorum cauſa dr̄ ſumaria, & expeditur leuato uelo, & pōt in ea iudex procedere ex offō, in 6. parte, uerſ. inquiſit. nu. 146 295

Negans cum iuro ſe commiſiſſe delictum licet mendacium dicat, non tñ periurus dicitur, in 6 parte, verſ. interrogatio, nu. 9 348

Negociorum quod dicatur, & in quo differat a cauſa, & controuerſia, in 5. parte, n. 68 262

Nemo uiam elegiſſe uidetur, per quam actus & uoluntas ſua, impugnetur in 4. parte, 9. diſt. nu. 207 186

Nomen rei quando receptū dicatur inter reos in 4. parte, 6. diſt. nu. 59 133

Nomen iuris periti ad quem mittitur pro conſilio non debet edi partibus, in 6. parte, uer. appell. nu. 9 484

Nomina teſtium non tenetur quis edere parti ante publicationem, in 6. parte, verſ. actorū edit. nu. 60 440

Nominatus primo cenſetur maior, & dignior in 3. parte. nu. 117 35

Nominatio dñi in iudicio, qñ fieri debeat, & quid operetur, & in quo differt à laudatione actoris, & an habeat locū in poſſeſſorio, & q̄d ſi reus nolit noīare, ſuccubuit, an ptū dicet dño ī 6. pte, uer. noīatio, p tot. n. 1 344

Notarius unius comitatus, poteſt facere cōtractum in alio comitatu, uolente domino illius comitatus, in 3. parte, nu. 104 32

Notarius in die feriato inſtrumentum facere poteſt, in 4. parte, 16. diſt. nu. 86 233

Notarius iudex chartularius dicit, & exercet acta voluntariæ iuriſdictionis, in 4. parte, 18. di. nu. 3 237

Notarius priuatiuus ex errore cōmuni, an acta publica facere poteſt, in 6. par. verſ. actorū editio, nu. 26 437

Notarius acta edere non tenetur, ſine ſalario, ibi. nu. 59 440

Notorium crimen omne, poteſt per iudicem inquiri ex officio, & puniri, in 6. parte, verſ. inquiſit, nu. 140. cum ſeq. 294

Notorium dicitur, quod per decem teſtes probatur, ibi. nu. 203 300

Notorium non releuat ab onere proponendi licet releuet ab onere probandi, in 6. parte, uer. appell. nu. 15 502

Nullitas iudicij ex q̄bus cauſis cōſideretur, in 4. parte, 16. diſt. per totum, nu. 1 218

Nullitas ſententiæ vſque ad 30. annos poteſt proponi, & allegari, in 6. parte, verſ. ſententia, nu. 154 471

Nullitas ſententiæ epiſcopi, poteſt reduci coram eius uicario, & econtra, in 6. parte, ver. appe. nu. 382 535

Nuncius ad citandū poteſt eligi per iudicem, ēt famulus ſuus, vel alterius partis. Imò ēt ipm̄ litigātem eligere poteſt, vt citet aduerſarium, in 6. parte, uer. citatio. num. 44. 313

Nuncius nō poteſt ſine ſcriptis caperę perſonam neque bona, ibi. nu 78 319

Nuncius qñ aliquem domi citauit, in relatione clare dicere debet, quod cū ꝑquiſiuit in ciuitate, & nō inuenit uñ cū domi citauit alias non ualet relat. ibi. nu. 127 325

Nuncio priuato electo per iudicem non creditur ſine literis, ibi. nu. 46 313

Nuncio dicenti ſe citaſſe, quomodo, & quādo credatur, ibi. nu. 53 314

Nuncio ſeu executori ad capienda bona fiſco delata, vel ad exigēdas pecunias fiſcales. nō creditur ſine literis, ibi. nu. 77 319

Nuncio ſpecialiter electo non creditur, ſine literis ibi. nu. 79. & ſupra, nu. 47 eod.

Nuncij curiarum, uiles perſonæ eſſe ſolent, & ſolent portare aliqua ſigna. pēr quæ cognoſcantur, ibi. nu. 42. 43 312

Nuncij relatio ex actis apparere debet anteq̄ actus in contumaciam fiat, alias actus eſt nullus, ibi. nu. 54 314

Reliqua uide infra, in litera R, in uerſ. relatio nuncij.

OBERTVS de Orto fuit iuriſcōſultus Mediolanenſis, & ipſe librum Feudorum compilauit in 3. parte, nu. 84 29

Obligatio antidoralis inuēta eſt de iure naturali, in 3. parte, nu. 4 16

Obligatio pęnes acta curiæ recipi debet corā iudice, vel iudice mandante, alias recepta extra locū iudicij, nō valet nec habet executionem paratā vnde inuenitur cōtra notarios actorum, qui alio modo recipiunt, in 6. parte, uerſ. actorum edit. nu. 19 435

Obligatio pœnes acta curiæ poteſt recipi etiā abſente creditore, ibi. nu. 20 eod.

Obligatio gn̄alis nō icludit veſtes, lectū, & ſupellectilia, ī 6. par. ver. exec. nu. 28. 30 548

Obligata ſylua, non cenſetur obligata nauis poſtea facta ex lignis illius ſiluæ, quia obligatio materiæ, non ſe extendit ad materiam tum, in 2. par. nu. 18. 19 9

Obſeruantia generalis, & conſuetudo, non indiget probatione, ſed ſufficit eam allegare in 3. parte nu. 102. 32

Occidēs aliquē tenetur ad expenſas medicinarum

rum,& intereſſe operarum, æſtimando operas tẽporis, quo potuiſſet uiuere, in quarta parte 1.diſt.nu.7 45

Offenſus citari debet ad accuſandũ, ante quã iudex inquirat in 6.parte, uerſic. inquiſitio. nu.38 275

Offenſus qui iudici dixit nolle accuſare, demũ inquiſitione formata vult, non auditur ibi. nu.42 276

Officialis à proprio iudice condẽnatus de male geſtis in officio non appellat.in 6. parte, uer.appellatio.ibi.nu.301 526

Officialis in ſindicatu condemnatus, non põt appellare,ibi.nu.301 eod.

Officialis ciuitatis, ſi facit aliquam iniuſtitiam poteſt adiri epiſcopus, vel decuriones, vt prouideant ibi.nu.390 536

Opinio illa in dubio eſt ſeruanda, quæ fauet publicę vtilitati in ſexta par. ver. inquiſitio nu.122 292

Opponentes crimina teſtibus, & non ꝓbantes qua pęna puniantur in regno, in ſexta par. uer. repulſa, nu.5 445

Oppreſſis oẽs ſiue à patre, ſiue a dño, ſiue ab alia potentiori, pñt implorare offm̃ iudicis ut releuentur, & hæc dr̃ denũciatio iudicialis, in 6.parte, uer.denunciatio.nu.3 302

Ordinarius. Require ſupra, in litera D, in uer. delegatus.

Ordo ſicut ſeruatus fuit a Deo ĩ creatione mũdi ita ẽt oĩa inferiora ſuo ordine gubernantur, & etiam iudicia in proœ.nu.1.2 1

Ordo modus eſt agendi, ſine quo nihil recte agitur, ibi.nu.3 eo.

Ordo peruerſus uel obmiſſus, annullat actum, ibi. nu.5 2

Ordo ſeruãdus eſt in verbis, in natura, in reformatio ibus, in cõſilijs, & in oĩbus geſtis, ibi. nu.6.cum ſeq.per totum vſque ad fi. eo.

Ordo ſeruat̃ in iudicijs, vt prius expediantur acta actoris, & deinde acta rei, ibi.n.11 eo.

Ordo in ſententijs, & decretis exequendis, ſeruari debet, ibi.nu.12 eod.

Ordo verborum in legatis, & diſpoſitionibus ſeruatur, ibi.nu.17 eod.

Ordo ex iuris pręſumptione in debitorum ſolutione ſeruatur, ibi.nu.20 3

Ordo reſcripti, dicitur forma, in ſecunda par. nu.24 8

Ordo ſcripturæ ſeruari debet, & prior in ordine, præſumitur prior in tempore, in tertia parte, nu.107 33

Ordo ſcripturę inducit regulam & ordinem intellectus, ibi.nu.108 34

Ordo ſcripturę non attenditur, ubicunq; mẽs diſponentis eſt certa, ibi.nu.110 eo.

Ordo ſcripturæ non inſpicitur, ubi conſtat de ordine intellectus, ibi.no.114 35

Ordo ſcripturæ perturbans ordinem neceſſitatis, nõ attenditur, ſed ad neceſſitatem reducitur, ibi.nu.116 eo.

Ordo exẽpli gratia poſitus, pro doctrina, formã nõ inducit, ſeruari debet, ib.nu.113 34

Ordo iudiciarius non requiritur in ſententia interlocutoria, ſicut in diffinitiua, in ſexta par uer. ſententia nu.20 457

Ordo l.à diuo Pio, §.in vẽditione, ff. de re iud. ĩ actione pſonali ſolũ ſeruat̃. Secus in hypothecaria, in 6.par.uer.execut.nu.13 546

Origo legũ ĩ hoc ſeculo, & origo iudicij, qualiter ſe habuit, in 3.parte, nu.1.& ſeq. 16

PACTVM, quod vẽditor non teneatur, de euictione, valet, & tenetur tunc ad precij reſtitutionem, in 2.par.nu.44 12

Pactum nudum producit actionem de ęquitate canonica. Idem in curia mercatorum, in quarta par.9.diſt.nu.48 160

Pactum in venditione ancillæ, ne proſtituatur operatur, vt iudex ex officio poſſit inquirere, & ducere eam ad libertatem, in 6. parte, uer.inquiſitio.nu.131 294

Pactum de capiendo debitorem, vel eius bona operatur vt poſſit fieri captura, ſine alia partis citatione, & poteſt impetrari familia à iudice etiam cõtra tertium poſſeſſorem, in ſexta parte, ver.citatio.nu.11 308

Pactum nudum an firmetur iuramento, in 6. par.ver.iuramentum, nu.35 428

Papa poteſt ius diuinũ limitare in tertia part. nu.79 28

Papa eſt iudex appellationis oĩum principum non recognoſcentium ſuperiorẽ, qñ eorum ſniæ manifeſtam iniquitatem continet, in 6.par.ver.appellatio, nu.276 523

Papa eſt iudex appellationis vacante imperio ibi.nu.388 536

Paria ſunt ſcire, & ſcire dr̃e, ĩ 3.par.nu.103 32

Partes an facere poſſint, quod iudex ſine ſcriptis pronuntiet in 2.par.nu.41 11

Pater magis cruciatur de tortura filij, quã propria, & ideo a filio tormenta incipi debent in proœ.nu.14 1

Pater ꝓ iniuria filij p̃t accuſare ciuiliter & criminaliter. Secus in alio conſanguineo, quia ſolum

ſolum criminaliter poteſt. in 6.par.uerſ. inquiſitio nu 65 280.& ſeq.

pater poteſt remittere iniuriã factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriari accuſare põt tanquam coniuncti.ib 67 eo.

pater uilis nõ poteſt iniuriam factam filio remittere, ibi.nu.68 eo.

pater uilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere, ibi nu.69 eo.

pater dilapidator, priuat̃ adminiſtratione bonorum filij, & tunc filius agere poteſt cõtra patrem ibi.nu.70 281

pater inuito filio, iniuriam illatam a cõiuncta perſona filio, non poteſt remittere, ibidem numero 71 eod.

patria ſua unicuique charior eſt, in 3. parte, numero 43 23

pauperes litigantes in iudicio, nõ tenẽtur ſoluere ſportulas, in quarta parte, nona diſt. numero 96 184

pauper excuſator contumacia, in 6. par.uerſi. contumacia, nume.5 329

pax debet fieri inter ciues inimicos, quãdo ex hoc turbat̃ quies reip. & iudex poteſt ipſos compellere ad concordiam ex officio, in 6. parte, uerſ.inquiſitio nu.164 296

peculium caſtrenſe filium condẽnati, non dat̃ executioni, in 6.par.uer.exec.nu.36 549

pęna in actione iniuriarum, cui applicet̃, in 4. parte, prima diſt nu.10 45

pęna iniuriarum æſtimatur per iudicem, quando per querelam agitur, ibi.nu.11 46

pœna iniuriarum in ruſtico uerberãte militẽ eſt pœna manus, ibi.nu.16 47

pęna duplici non debet quis pro eodem delicto puniri. Fallit quando una pęna nõ fuit ſufficienter irrogata in 6.parte, uerſ.inquiſitio numero 92 285

pœna irrogata pro aliquo crimine per iudicẽ eccleſiaſticũ, an poſſit iterum irrogari à iudice ſeculari pro eodem, & econtra, in d. 1. diſt.nu.20.fol.46.& in d.uerſ.inquiſitio, numero 97 287

pęna priuationis officij non facit cauſam criminalem, ſed ciuilem. Fallit, ubi iſta ſola pęna imponeretur per ſtatutũ, in dicta prima diſtinct.32 51

pœna quando applicatur fiſco ex contractu illicito cauſa dicitur ciuilis. Secus, ſi ex delicto ibi num.39 52

pęna pecuniaria delicti à lege introducta, an parti uel fiſco applicetur, ibi.nu.40

pœna principali attenditur ubi poteſt procurator interuenire, ibi.nu.54 55

pęna arbitraria an & quãdo poſſit per iudicẽ extendi uſque ad mortem, incluſiue, ib. nu. 59.cum plu.ſeq. eod.

pęna acerrima, pro pęna mortis accipitur, ibidem, nu.61 56

pęna capitalis accipitur altero de tribus modis, & in dubio accipitur pro minori, ibidẽ numero 63 eod.

pœna mortis in arbitrarijs nunquam imponitur in delictis attentis, & non conſumatis, ibi.nu.65 eod.

pœna mortis nunq̃ imponitur, ubi lex loquit̃ per uerbum, moderari, ibi.nu.68 57

pęna mortis irrogatur danti alapam officiali, ibi.nu.71 58

pęna iniuriarum, eſt arbitraria iudici, ibi.numero 72 eo.

pęna illa debet imponi, quæ ſolita eſt ſecundũ conſuetudinem, ibi.nu.73 eod.

pęna omnis a iure determinata eſt hodie arbitraria iudici, quia poteſt illam augere & minuere ex cauſa ibi.nu.82 61

pęna ordinaria minuitur propter ſenectutem iuuentutem, furorem, vel ebrietatem, vel iuſtum calorem ſeu excellẽtiam hominis. ibidem nũ.83 eod.

pęna perpetui carceris. uel abſciſionis membri, an capitalis dicatur, in quarta parte. 8. diſt.nu.2 74

pœna fuſtigationis an capitalis dicatur, ibidẽ numero 5.6 eod.

pęna capitalis non eſt relegatio, ibi. nu. 6. eo.

pęna banni, ubi bona nõ publicantur, æquiparatur pęnæ relegationis, ibi.nu.7 75

pęna ſtigmatis in facie hominis, eſt a iure prohibita, & ſtatutum illam imponens, non valet, ibi.nume.8 eo.

pęna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur ſimul cum fuſtigatione pro furto, ibi. numero 10 eod.

pęna extraordinaria ſeu arbitraria irrogatur, ubi a lege vel ſtatuto non eſt impoſita certa & determina pęna in quarta parte, decima diſtin. nume.5 189

pęna colludentis ſeu præuaricantis in accuſatione, quę fit in ſexta parte, verſi. inquiſitio numero 77 282

pęna criminalis irrogatur, pro ſatisfactione reipublicę ibi.num.96 286

pęna duplici poteſt puniri is, qui fuit bis cõtu

max in duobus iudicijs pro eadem cã.Idem in debitore, cui bis fuit accuſatum inſtrm pro eodem debito,ibi.nu.99. 287
Pœna reiteranda ei,qui nõ fuit ſufficienter ꝓ crimine punitus, qualiter irrogari debeat, & q̃d ſi primo fuit punitus corporaliter, & ſecunda pœna eſt ẽt corporalis, & q̃d ſi veniret pœna mortis,ibi. nu.100.101 288
pœna mortis an & quando ex cauſa mitigari debeat, quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, vel die carceratus pro eodem crimine,ibid.nu.101 eod.
pœna criminalis an poſſit irrogari vſurario per epiſcopum,ibi.nu.101.111 290
pœna poteſt exacerbari,vt alij accipiant exemplum,ibi.nu.113 291
pœna exacerbatur propter delicti frequentiã ibi.nu.114 eod.
pœna illa debet irrogari,quæ magis timetur. ibi.nu.115 eod.
pœna pecuniaria poteſt irrogari per iudicem eccleſiaſticum, debet tñ poſtea illã erogare in fabricam eccleſiæ,ibi.nu.116 eo.
pœna arbitraria puniri debet, qui venit contra præceptum legis,ibi.nu.121 292
pœna quę ſit contra cõmittentes conuenticulam,ſeu conſpirationem,ibi.nu.129 293
pœna falſæ monetæ eſt vltimum ſuppliciũ, cũ publicatione bonorum,ibi.nu.186 298
pœna hæretici, eſt combuſtionis & publicationis bonorum,ibi.nu.187 eod.
pœna inſtrumenti præſentati ẜm formam ritus,eſt redacta tarenos tres pro qualibet uncia, ſecundum communem obſeruantiam, & quando euitetur,in 6.par.ver.inſtrumentorum productio,nu.2 416
pœna cõtumaciæ in vno tareno vel auguſtali iuxta regni conſuetudinem, intelligitur cõtra verũ cõtumacẽ,& nõ cõtra fictũ domi citatũ,in 6.par.ver.appellatio,nu.289 525
pœna mortis poteſt per iudicẽ permutari alicui in pęnam, vt ſit perpetuus carnifex. & cenſetur ſeruus pęnæ,in 6.parte, ver.executio,nu.25 547
pœna mortis pro crimine non debet irrogari hoĩ valde diſciplinato & perito in aliqua arte vel ſcientia.Idem,qñ a die commiſſi delicti eſſet lapſum longum tp̃s. Idem, quando criminoſus ſtetiſſet magno tepore carceratus ꝓ illo crimine,& hoc procedũt,ẽt in pęna mutilationis membri,ibi.nu.60 550
pœnam non poteſt iudex ponere in ſententia. in caſu quo ſn̄iæ non paretur,ib.nu.62 eo.
pœnæ ambę quando tendunt ad vindictã,vna non tollitur per alteram, quę non fuit ſufficienter irrogata,in 4. parte, prima diſtin. nume.20 48
periurus nõ dicitur qui negat cum iurõ ſe cõmiſiſſe delictum,licet mendacium dicat, in 6.par.ver.interrogatio,nu.9 348
periurus non eſt principalis qui depoſuit falſum cum iuramento, ſed ſolum Deum habet vltorem iudex tamen poteſt ſibi facere præceptum pęnale,vt dicat veritatem,in 6. par.ver.poſitio nu.17 390
perſona illuſtris & clariſſima in ſcriptis citari debet,in 6.par.ver.citatio,nu.76 319
perſonam neque bona nõ poteſt nuncius ſine ſcriptis capere,ibi.nu.78 eod.
perſonę vili & ſuſpectę de periurio,non defertur iuramentum ſuppletorium,in 6. parte, ver.iuramentum,nu.6 425
petitio hęreditatis,an ſit actio mere realis,vel perſonalis in rem ſcripta,in quarta parte,3. diſt.nu.61 85
petitio hęreditatis nõ datur ei, qui quandoq; fuit in poſſeſſione, & ab ea cecidit,in quarta parte,7.diſt.nu.5 137
petitio hæreditatis nõ ſolum datur ad vniuerſam ſed etiam ad rem particularem,in d. 7. diſt.nu.8 138
petitio hæreditatis intentata, præiudicat alijs actionibus,& facit illas quieſcere,4.par. 20. diſt.nu.10 140
petitio reſtitutionis aduerſus ſententiam principis non impedit executionem,in 6. parte, verſ.appellatio nu.109 494
petitio reſtitutionis in integrum,impedit executionem ſententiæ,niſi malitioſè petatur, in 6.par.ver.executio,nu.58 550
petenti reuocationem attentatorum, non põt opponi proprietatis exceptio,in 6.par.verſ. appellatio,nu.405 537
petitoriũ iudicium,quod dicatur,& quod poſſeſſorium,in quarta parte.7.diſtin. numero 1.2. 135
pijs locis datur reſtitutio in integrum,in ſexta par.ver.appellatio,nu.90 491
pignoratitia actio an realis vel perſonalis dicatur,in 4.par.3.diſt.nu.60
plebiſcitum quod dicatur, & quãdo fuit introductuum.in 3.par.nu.22 19
poſitio articulus,& capitulũ,quid ſint,& qualiter inter ſe differant,in 6.par.ver.poſitio, numero 1.2.3.6 389

poſitio in quo differat à libello,ibi.nu.3. eo.
poſitio obſcura,ſiue articulus obſcurus declarari poſſunt poſt terminum vſque ad cõcluſionem in cauſa,ibi.nu.12 390
poſitioni criminoſæ ſeu continenti turpitudinem an & quando ſit reſpondendum in 6. parte,ver.interrogationes,nu.7 347
poſitioni de facto alieno in criminalibus non debet reſponderi,ibi.nu.11 348
poſitioni iuris non eſt reſpondendum. ibidem numero 17 eod.
poſitionem faciens,cenſetur fateri, q̃d ponit. Secus ſi interrogabat & ibi.nu.6 347 & ver.poſitio nu.6 389
poſitiones faciens,fateri uidetur incipiendo à negatiua,in d.ver.poſitio,nu.9 390
poſitiones infra terminum datum ad probandũ debeat fieri non aũt poſt.ibi.nu.10 eo.
poſitiones fieri debent poſitiue,non aũt interrogatiuæ,& quę ſit ratio,ibi.nu.13 eo.
poſitiones ſi ſunt admiſſæ ſaluo iure impedimẽti q̃d operent̃ iſta uerba,ibi.nu.23 391
poſitionum ſiue articulorũ copia,datur parti, non aũt interrogatorium,ibi.nu.19.21 eo.
poſitionibus reſponſio poteſt fieri per verbũ credit,& iſto caſu eſt veritatis expreſſiuum. ibidem nu.14 390
poſitionibus & articulis poſt terminũ productis pars reſpõdere nõ tenetur,ibi.nu.11,eo.
poſitionibus,quando reſpondetur,non debet eſſe præſens aduocato,nec ꝓcurator reſpõdentis Fallit quando reſpondens eſſet ruſticus,vel idiota,ibi.nu.15.16 eod.
poſitionibus r̃ndere nolẽs,an poſſit petere terminum ad deliberandum,ibi.nu.22 391
poſitionibus nolẽs r̃ndere habet̃ ꝓ cõfeſſo, & qualiter hoc practicetur,& quid ſeruetur in Regno in 6.par.ver.appellatio.nu.358.532
poſſeſſio non tranſit ad hæredem, niſi apprehẽdatur.fallit tñ qñ defunctus poſſidebat p colonum,in 4.par.7.diſt.nu.3 137
poſſeſſio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ,quando ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione,ibi.nu. 25 140
poſſeſſio alienata per eum qui alieno noĩe poſſidet, poteſt per dñm recuperari condictione ex l.ſi.C.de acq. poſ.ibi.nu.56 145
poſſeſſionem ingrediens auctoritate decreti iniuſti punitur de ui turbatiua, in 4.parte.16 diſt.nu.76 232
poſſeſſorium recuperandæ datur ei, qui moleſtatur extra iudicium Secus,ſi in iudicio,in 7.diſt.nu.17 139
poſſeſſorium iudicium triplex eſt, & quod dicatur in d.7,diſt.nu.2 137
poſſeſſorium adipiſcendæ, quando habeat locum & quid requiratur ibi.nu.4.5. eo.
poſſeſſorium adipiſcendæ non datur heredi q quandoque habuit poſſeſſionem,& ab ea cecidit ibi.nu.5 eod.
poſſeſſorium adipiſcendæ eſt etiam remediũ l. fin.C.de edict.diu.Adr.tol.ibi.nu.12 138
poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur,quando beneficiatus implorat iudicis officiũ, vt mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti.ibi.nu.13 eo.
poſſeſſorium retinendæ, quod dicatur,& quãdo locum habeat,ibi.nu. 14 eod.
poſſeſſorium retinendæ,nõ datur contra deiectũ turbantem ſuũ deiectorum,ibi.n.18.eo.
poſſeſſorium retinendæ datur, etiam pro iuribus in corporalibus,ibi.nu.27 140
poſſeſſorium recuperandæ, quod dicatur, & quando habeat locum,ibi.nu.28. cum pluribus ſequentibus. eo.
poſſeſſorium beneficij,quando dicatur cã ſpiritualis, & an poſſit talis q̃õ coram iudice laico ventilari in 4.parte,13.diſt.nu.5. 213
poſſeſſorio retinendæ duobus litigantibus,ille obtinet,qui de antiquiori poſſeſſione probat etiam ſi aduerſarius probare de titulo uetum debent articula,re,quod habens tutulum,poſſidet clam reſpectu ſuæ poſſeſſionis, nu.19.iin 4.par.7.diſt. 139
poſſeſſoria remedia recuperandæ,multa ſunt, ibi.nu.28.cum plu.ſeq. 140
poſſeſſoria duo recuperandæ ſunt nouiter inducta in regno vnũ per cõſtõnem,circa uiolẽtiarũ,& alius p tria capitula regni, & quãdo hæc habeant locum,ibi.nu.61 146
poſſeſſoria remedia an dicantur ita priuilegiata cõtra tertios nõ ſpoliantes ſicut cõtra ipſos ſpoliatores,in 4.par.6.diſt.nu.44 128
poſſeſſoria cauſa quælibet eſt ſummaria, ibidẽ nume.46 129
poſſidens immobilia, non tenetur ſatiſdare quia ceſſat pręſumptio fugæ,in 6.par.uer.ſatiſdatio.nu.3 349
pragmatica regia,incipiens,diſpẽdia, quod in cã is ciuilib.vel miſtis ꝓcedat̃ ſine figura iudicij,an locũ hẽat, qñ pęna uenit ꝓ parte fiſco & ꝓ parte parti applicãda & an tollat ſolẽnitatem libellorum,in 4.par.1.diſt.94.68

Practica regni circa tẽpus comparitionis ob citationẽ, in 6.par.uerſ.citatio,nu.67 317
prçceptum, quod tibi non uis fieri alteri ne feceris, eſt natura Moſaica, Euangelica, & apoſtolica confirmatum, in 3.par.nu.6 16
Præceptum de ſoluendo, an ſit ſententia interlocutoria vel diffinitiua, in 6.par.uer.ſententia,nu.27 457
prçceptum quod fit in confeſſum, an dicatur ſententia, uel non, ibi.nu.28 458
prælatus an poſſit cõp. omittere de rebus eccleſiæ, in 4.parte, 14.diſt.nu 5 215
prælatus uiſitans eccleſiam de uita & morib. clericorum inquirere debet in 6.parte, verſ. inquiſitio,nu.14 271
prçlatus licet de iure poſſit eſſe iudex in cauſa ſuæ eccleſię, poteſt tñ ut ſuſpectus recuſari, in 6.par.uerſ.appellatio.nu.51 488
prçiudicialia omnia ſunt hodie in regno ſublata per conſtõnes regni, quod qualiter pcedat in 4.par.20.diſtin.nu.18 240
prçsẽs in iudicio, an debeat aliter citari uel certiorari, in 6.par.uer.citatio,nu.12 308
prçſumptio eſt, quod quęlibet occidẽs uel dicens uerba iniurioſa habeat animum offendendi in 6.par.uerſ.confeſſio,nu.27 394
præſumitur prius mortuus pater uel mater, quam filius, inſpecto ordine naturæ Fallit, qñ filius eſſet, impubes mortuus, in proœ. nu.15 2
præſumitur pro decreto ſeu ſententia iudicis maioris, Secus ĩ iudice inferiori & pedaneo in 6.par.uer.iuramentum,nu.32 428
prçſumitur bonus is, qui per triennium perſeuerauit in bonis moribus, in 6.par. uerſ. repulſa,nu.3.in fi. 444
prçtores, quando electi à Romanis, & quis dicatur prçtor urbanus, & quis peregrinus in 3.parte,nu.24 19
præuentio non impeditur per citationem factam petitioni porrigendæ, in 6. par. uer.citatio,nu.71.in fi. 318
prçuentio facta p debitorem facit non poſſet contra eum præſentari ſecundum formam ritus & qualiter fieri debeat, in 6. par. uerſi. inſtrumentorum productio,nu.26 320
primus in eligendo rem legatam primo nominatus eſſe debet in proœ.nu. 17. 2. & in 2.par.nu.108 34
primo nominatus, cenſetur maior dignior. in 3.parte,nu.117 35
princeps põt ex cauſa diſtinguere & limitare iusgentium nõ autem in totum tollere. Idẽ in iure diui. in 3.par.nu.45.23.nu.72 23
princeps ſolus utitur in reſcriptis cauſula appellatione remota, non aũt delegatus principis, nec operatur in præiudiciũ, in 6.part. uerſ.appellatio,nu.337 530
princeps habet omnem iuriſdictionem originaliter radicatam in ſe, & ab eo dependent omnes iudices ſicut riuuli à fonte, in 4.parte, 5.diſt.nu.3 103
princeps ſolus & non inferior cauſam ſummariæ committere, poteſt, in 4. part. 9. diſtinc. numero 3 152
princeps nõ cenſetur cauſam ſummarię committere, niſi expreſſe dicat, ibi.nu.5 eo.
princeps ſi facit alicui indultum de delictis pteritis quod intelligitur parte offenſa cõcordata & offenſus accuſat. & ea pẽdẽte remittit, an iudex poſſit proſequi ex officio, in 6. par.uerſ.inquiſitio,nu.56 278
princeps citare poteſt die feriata ad honorem Dei in 6.par.uer.citatio,nu.122 324
princeps ſine cauſa iurigẽtium detrahere non poteſt, in 6.parte, verſic.actorum editio nume.23 436
princeps põt eſſe iudex in cauſa propria, quam habet cum ſuo ſubdito. Secus, ſi cũ non ſubdito, in 6.par.uerſ.appellatio,nu.34 487
princeps poteſt appellationem tollere, ibidem numero 340 530
A princiee non appellatur, ibi.nu.248 518
principis delegatus etiam cauſas meri & miſti imperij ſubdelegat. in quarta parte, diſti. 5. numero 68 113
principalis debet fieri excuſſio, antequam conueniatur fideiuſſor, vel tertius poſſeſſor. in 4.par.20.diſt.nu.12 240
priuilegiatus nõ utiẽ priuilegio ſuo cõtra pariter priuilegiatũ, in 4.par.16.diſ.n.431. 28
probatio quæ ſoli iudici concludit, poteſt recipi, etiam parte non citata, in 6.parte, verſ.citatio, numero 20 310
probatio per confeſſionem admittitur ẽt poſt concluſum in cã. Item poſt terminũ datum ad probandum, & probatum habẽdum, in ſexta par.uerſ.confeſſio,nu.23 375
probatio dubia interpretantur cõtra producẽtem, ibi.nu.32 396
probatio an admittatur contra iurm litis deciſorium, in 6. par.uer.iurm,nu.23 426
probatio per rei euidẽtiam, & loci aſpectũ admittitur poſt concluſionem in cã, in 6. parte, uerſ. concluſio in cauſa, nu.6. 449

uerſ

Probatio ad defenſionem rei admittitur in criminalibus, cõcluſione facta in cauſa in d.6. parte, uerſ.dilatio nu.3 386
probatione receptæ ſine dilatione, ualent, ibi. num.13 eo.
probationes ſunt de iure diuino, in 4.parte, 9. diſt.nu 10 153
probationes quãdo requirantur plene, & quando ſemiplene in cauſis ſummarijs, ibid, nume.46 159
probationes receptæ in proceſſu inquiſitionis non pereunt ſuperueniente accuſatore, ſed remanent in ſuo robore, in 6.parte, uerſ. inquiſitio.nu.47 276
proceſſus eſt nullus, quando plures ſunt delegatus, & unus ſine alio procedit, niſi in reſcripto ad poſita ſit clauſula, & ſi nõ oẽs, &c. fallit etiam in delegato ad uniuerſitatem cauſarum in 4.parte 5. diſt.nu 31 107
proceſſus contumaciæ punitus, factus à delegato non uere delegato. non ualet. Secus in ordinario, ibi.nu.40 109
proceſſus valet, licet iudex cauſam recõuentionis, pari paſſu nõ expediat, ſeu malefacit, & debet appellari, in 4.par.6.diſt.nu.12. 120
proceſſus inordinatus factus ab eo, qui prius ordinarie procedere incœpit an ualeat, in 4. parte, 9.diſt.nu.203 185
proceſſus factus à iudice recuſato, eſt ipſo iure nullus in 4.parte, 16.diſt.nu.4 219
proceſſus factus per aliquos ex pluribus iudicibus datis, cum clauſula, quod ſi nõ omnes, &c. antequam eis conſtaret de impedimento collectæ, eſt nullus, ibi.nu. 5 eo.
proceſſus in cõtumaciam factus ante nũcij relationem, eſt ipſo iure nullus, ibi.nu 9 220
proceſſus factus contra exititios ciuitatis, ad inſtantiam creditorum in contumaciam nõ ualet, ibi.nu.61 229
proceſſus fabricatus ſupincepto libello in criminalibus eſt nullus, ibi.nu 62 eo.
proceſſus factus contra eum, qui arripuit, iter ad Papam, eſt nullus, ibi.nu.66 eo.
proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de conſenſu partium, non ualet, ibi. num.83 233
proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, ualet qñ iudicis iuriſdictio erat tpe peritura in 6.parte, uerſ.actorum editio nu.45 449
proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei in curia principalis, ibi.nu.46 eo.
Idem in cauſis carceratorum. ibi.nu.48. eo.
proceſſus impeditur per exceptionem, qđ ſine actione agitur, in 4.par. 20.diſt.nu.15. 240
proceſſus factus corã incompetenti iudice, an fidem faciat coram, competenti, & quid de confeſſione, in 6 part.uerſ.inq.nu.103 288
proceſſus eſt nullus. ſi petitur iuramentum calumniæ, & non præſtatur in 6. parte. uerſ.iuramentum calumniæ,nu.2 378
proceſſus ſi eſt repertus, & nouus fabricatus, & poſtea primus eſt repertus, ſecundũ quem debeat ſententia ferri, in 6.parte, uerſ.actorum editio nu.52 439
proceſſus criminalis qualiter, & quo ordine debet à iudice fabricari ut poſſit ad torturã deuenire, in 6.par uerſ.tortura, nu.10 447
procurator non admittitur in criminalibus, etiam in crimine iniuriarum, & quando, & qualiter hoc procedat, in 4.parte, 1. diſt.nu. 51.cum pl ſeq. 54
procurator in crimine iniuriarũm admittitur, quando ciuiliter agitur ad ęſtimationem iniuriæ. Secus ſi criminaliter, ibi.nu, 53. eod.
procurator poteſt interuenire in criminalibus ubi irrogatur pœna pecuniaria, non obſtante, quod ſi non habet in ære, luat in corpus. ibi.nu.54 55
procurator interuenire poteſt pro muliere coniugata, in cauſa criminali litigante, ibidem nu.55 eo.
Item pro uniuerſitate, ibi.
procurator poteſt litigare pro pluribus perſonis, quando criminali iudicio contra eas ſimul agitur, ibi, nũ.56 eo.
procurator admittitur ex parte accuſatoris pſequentis ſuam, uel ſuorum iniuriam, ibid. num.57 eo.
procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentis ab inſtruendum iudicem allegando cauſas abſentiæ, & probandum innocentiam rei, ibi, nũ. 58. eo.
procurator non poteſt compromittere neque tranſigere, ſine ſpeciali mandato, in 4. part. 14.diſt.nu.4 215
procurator falſus, uel ſubſtitutus a non habente poteſtatem facit iudiciũ cum eo agitatum, eſſe nullum in 4. parte, 16.diſt.nu.19 222
procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtituere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſſe in mãdato datur, ibi. nu.28 224
procurator qui litem conteſtatus iuit in cauſa

ipſa

ipſe ſingulis actis citari debet, alia ſi citatur dominus, non valent acta, niſi procurator eſſet impeditus, ibi.nu.55 228

Procurator adminiſtrãs negocia abſentia, poteſt per iudicem remoueri ob ſuum contenptum, & contumaciam, in 6.parte, verſ. inq. nu.193 299

procurator cõpelli poteſt p iudicem ex offõ, ut de mandato deceat, ibi.n.194 eod.

procurator qualiter iter de calũnia, in 6. par. iuramentum calumniæ, nu.8 379

procurator agens cum mandato dubio, tenetur ſatiſdare de rato, in 6. parte, uerſ. exceptio.nume.3 355

procurator compromittere poteſt ſecundum Regiam pragmaticam, licet non habeat ſpeciale mãdatum, in 6.parte, uer. compromiſſum, nu.8 381

procurator litigantis mortui poteſt cõdemnari, in 6.parte.verſ.ſeutentia, nu.108 468

procurator prælati, uel rectoris eccleſię, quamuis litis effectus ſit dominus, eius mãdatum extinguitur, quandocunque per mortem plati, vel rectoris, ibi.nu.109 eod.

procurator an, & quãdo patiatur executionẽ expenſarum in bonis ſuis, & quid in procuratore in rem ſuam, in 6.parte, verſ. executio.nu.40 549

prodigo poteſt interdici adminiſtratio per iudicẽ ſine alicuius citatione, in 6. parte, ver. citatio.nu.31 311

producens falſam ſcripturã uel ſuſpectam, uel falſos teſtes, põt inquiri ex officio iudicis puniri. in 6. parte, uer.inq.nu.148 295

producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare, etiam alia cauſa in 6.parte.uerſ.repulſa teſtium, nu.10 445

producens teſtem poteſt illum repulſare ex ſuperueniẽti cauſa, ibi.nu.11 446

producens teſtem, poteſt illum quoad eius dicta, repulſare, ibi.nu.12 eod.

prohibitus uendere frumentum extra territorium nõ poterit uendere farinam, in 2. parte, num.20 8

prorogatio iuriſdictionis, fit per ſubmiſſionẽ & per communem conſenſum, in.4 part. 6. diſt.num.23 122

prorogatio iuriſdictionis, fit per ſubmiſſionẽ, & quædam neceſſaria ibi.nu.30 124

prorogatio in iure multipliciter accipitur, in 4.parte, 12.diſt.num.2 207

prorogatio iuriſdictionis põt fieri de perſona ad perſonam, de re, ad rem, de tpe ad tempus & de loco ad locum ibi.nu.3. eod.

prorogatio iuriſdictionis tacite, & expreſſe poteſt fieri, ibi.nu.11. 210

prorogatio iuriſdictionis inducitur per exceptionem dilatoriam oppoſitam non autem per petitionem copiæ libelli, neque per confeſſionem, ibi.nu.12 eod.

prorogatio tacita non põt fieri in cauſa criminali, nec etiam expreſſa, ibi, nu.14 eod.

prorogatio de loco ad locum tacite fieri non poteſt, ſed expreſſe ſic.ibi.nu.25 211

prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur, ibi.nu.17 eod.

prorogatio iuriſdictionis nunquã fit per contumacem, ibi.nu.6 eod.

prorogatio an, & quando impediat ut per errorem ibi.nu.21 eo.

prorogationis non poteſt fieri cauſa appellationis, & quæ ſit ratio, ibi.nu.22 212

prorogari non poteſt iuriſdictio iudicis habeatis illam de iore ſpeciali.nu.10 210

prorogari nõ poteſt iuriſdictio delegati, in 4. parte, 6.diſt.nu.29 123

prorogari non poteſt iuriſdictio à Deo conceſſa, prout eſt poteſtas excommunicandi, uel abſoluendi, nec per clericum iuriſdictio alterius epiſcopi, ſine conſenſu ſui epiſcopi, in 4.parte, 12.diſt.nu.23 212

prorogari an poſſit iuriſdictio alterius indicis p laicos ſubditos Baronibus ſine cõſenſu ſui ipſorum Baronum, ibi.nu.25 eod.

prorogatur iudex nõ poteſt ſententiam ſuam exequi.ibi.nu.19 211

prorogare tempus, & ſuſpendere, qualiter differant, in 6.parte, uerſ.appell.nu. 240 517

protectatio, qñ non animo conteſtandi litem quis rñdet, an impediat litem conteſtari, in 6.parte, uerſ.litis conteſtatio, nu.16 377

proteſtatio contra teſtes, an & qñ ſit neceſſaria, vt conceditur repulſa, & quid operaretur, in 6.parte, verſ.repulſa num.2 444

proteſtatio contra teſtes, quandoq; proteſtanti nocere ſolet, ibi.nu.4 445

proteſtatio quam facit uolẽs repulſare teſtes ſcilicet quod non animo iniuriãdi, aũ releuet ipſum, ibi.nu.13 446

proteſtatio, facta de actu, cuius nihil operatur euentus, nihil ualet in 6.parte, uerſi.appell, nu.149 502

proteſtatio an requiratur, quod fiat p appellãtem impedſt um proſequi, ibi.nu.230 514

prouo-

prouocatio, quid ſit, & in quo differat ab appellatione, ibi.nu.2.6 483

publica diffamatio inquirendi de illo crima, quę ſit generatura ſcãdalum, niſi fiat inquiſitio debet ipſam inquiſitionem præcedere, in 6.parte, verſ.inq.num.19 271

publicatio, & concluſio, an ſit de ſubſtãtia proceſſus ſeu iudicij, in 2.parte, nu.28 9

publicatio nõ requiritur in cauſis ſummarijs & an in cauſis ordinarijs, dicatur de ſubſtãtia cauſa, vel de iuſtitia in 4.parte, 9.diſt.nume.22 155

publicatio proceſſus quare, & qualiter fiat, & quis ſit effectus eius, & an ſit de ordine iudicij, in 6.parte, verſ.publicatio.nu.1 441

publicatio proceſſus, fit ipſo iure in regno, eo. ipſo, quod labitur terminus probatorius, ibi.num.3 eod.

publicatio obmiſſa, vel facta die feriato, nõ vitiat proceſſum, ibi.nu.4 eo.

publicatio facta de voluntate partium, nõ validat depoſitiones teſtium, nõ rite examinatorum, ibi.nu.5 442

publicatio non requiritur quando teſtes vtraque parte præſente ſunt examinati, ſed ſolũ quando in ſecreto, ibi.nu.7 eod.

publicatio ſolum poteſt fieri in atteſtationibus vnius partis quãdo citius expeditę fuerunt & poſtea alterius, ibi.nu.8 eo.

punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt delictum non appellat.in 6.parte, ver. appellatio.nu.360 532

pupillus, & vidua, dicuntur miſerabiles perſonæ, quando ſunt pauperes, alias ſecus in 4. parte, 9.diſt.nu.195 184

pupillus litigãs in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullum & qñ nõ habet tutorem eius conſanguinei citari debent, fallit, qñ ſententia lata eſſet in fauorem pupilli, quia valet ſine tutore, ſi pupillus eſt maior infante, in 4.parte, 16.diſt.nu.43 226

pupillus in actibus cõcernentibus eius fauorẽ habet legitimam perſonam, ibi.nu.45 eod.

pupillus quando pati vult miſſionem in poſſeſſionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei, per proclama in 6.parte ver.citatio.nu 106 322

pupillo qualiter dari debeat curator ad litẽ, vt valeat iudiciũ. Et qd de infante, q nõ poteſt illum petere, in d.16.diſt.nu.43 226

purgatio canonica, quæ dicetur, & quæ vulgaris, in 6.parte, verſi.iurm, num.29 427

QVERELA intentari poteſt cõtra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatum, in 6.parte, verſi.appellatio.nu.115, 495

Quærela quid ſit, & in quo differat ab appellatione, & quando habeat locum, & quot modis accipiatur, in 6.parte, ver.appellatio. numero 114 eod.

Quærela intentatur eodem iudice, ſicut ſupplicatio.ibi.nu.114 eod.

Quærela eſt neceſſaria in reuocatione attentatorum, caſu, quo manus iudicis non fuerũt ligatæ per appellat.ibi.nu.117 eo.

Quærela competit, quando iudex tardat cauſam expedire.ibi.nu.119 eod.

Querela, & terminus, quas habeat ſignificationes, ibi.nu.120 496

Quęrela, queſtio, querimonia, & lamẽtatatio, qualiter inter ſe differant, ibi.nu.121 eod.

Queſtio tutelæ an cadat in compromiſſum. in 6.par.verſ.compromiſſum.nu.30. 383

Quod tibi non uis fieri, alteri ne feceris, in 3. parte.nu.6 16

RAPTVS uirginis, condemnatus de raptu uirginis, non poteſt appellare in 6.par.uerſ.appellatio.nu.295 526

Ratio teſtis ſaluat, & deſtruit eius dictum in 6.par.verſi.teſtium productio.nu.10 399

Ratio teſtis, à dicto diuerſa eſſe, debet, alias nõ probat, ibi.nu.11 eod.

Reclamatio, quid ſit, & quãdo locum habeat, in 6.parte, verſ.appellatio.nu.11 485

Reconuentio, quando ſit, debent prius fieri à actoris & poſtea rei, in proœ.nu.11 2

Recõuentio ante litis cõteſt.fieri debet, vel in cõtinenti, poſt alias pari paſſu cũ cõuentione nõ ambulat, in 4.parte, 6.diſt.nu.5 118

Recõuentio pari paſſu ambulat cõuẽtione, & ſi proceſſus ſimultaneus, ſed dẽt prius reus actori rñdere, & poſtea econtra, & ſi actor non rñdet reconuentioni, minime proceditur ſuper conuentione, ibi.nu.7 119

Reconuentio an fiat coram delegato, ibid.nume.13.29 120.& 123

Reconuentio an coram arbitrio locũ habeat, ibi.nu.20 121

Reconuentio an fiat coram iudice prorogato, ibi.nu.23 122

Reconuentio an fiat coram iudice appellatio, ibi.nu.24 eod.

Recõuentio an locum habeat corã iudicibus

parti-

particularibus,ad certa negocia, vel perſonas deputatis,ibi.nu.28 123
Reconuentio an fiat coram iudice, cauſarum certæ ſpeciei,diuerſæ,ibi.nu.32 124
Reconuentio an fieri poſſit,quando iudicis officium imploratur,ibi.nu.36 126
Reconuentio an fiat,ubi cauſa reconuentionis requirit celeritatem,ibi.nu.36 eod.
Reconuentio non fit, ubi per uiam extraiudicialis iuriſdictionis proceditur, quod facit pro capitulis regni,ibi.num.37 eod.
Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummarijs,ibi.nu.38 127
Reconuentio an fiat in cauſis executiuis, ibi. num.39. eod.
Reconuentio nō fit, vbi præſentatur inſtrumētum ſecundum formam ritus, nec quando creditor petit familiam vt ingrediatur vigore pacti executiui,ibi.nu.60 133
Reconuentio an, & quando locum habeat in cauſa poſſeſſorij,ibi.nu.41.cum pl.ſeq. 129
Reconuentio an fiat de poſſeſſorio,vbi agitur de petitorio,ibi.nu.49. 130
Reconuētio fit contra clericum coram iudice laico,ibi.nu.53 131
Reconuentio an,& quando locum habeat, in cauſis criminalibus,ibi.nu.56. cum plu.ſeq. fol 132.
Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetenti reſpectu reconuenti, ibid.nume.60 133
Reconuētio hodie in regno in criminalibus. nō procedit per ritus magnæ curiæ, p quos ſunt correctæ multæ leges iuris cōis,& cōſt. ſi ciuiliter agens,&c ibi.nu.62 eod.
Recōuentio an habeat locum, vbi per inquiſitionem proceditur,ibi.nu.63 eod.
Reconuētio de cauſa ciuili,an fiat p accuſatū criminaliter,& econtra,ibi.nume.64 eod.
Recōuentionis cauſa debet vna, & eadem ſententia terminari, niſi primo liqueret de vna cauſa, quia poteſt vnam tātum diffinire iudex, & procedere in alia,etiam ſi appelletur, ibid.nume.10 119
Reconuentionis cauſam ſi iudex non expedit pari paſſu,valet proceſſus, ſed male facit,& debet appellari,ibi.nu.12 120
Reconuentus an poſſit renunciare ſuæ conuētioni, ad impediendam ſuam reconuentionem.ibi nu.55 131
Recuſatio iudicis ſuſpecti, quando locum habeat,& ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari,in 6.parte,verſ.appell.num.24 cum pl.ſeq. 486
Recuſationi renunciare uidetur is,qui poſt eā obiectam litigat coram iudice recuſato. Idem in appellante.ibi.nu.75 490
Recuſari non poteſt iudex per eum.qui illum impetrauit,ibi.nu.76 eod.
Reductio petitur ad iudicem eccleſiaſticum à compromiſſo facto in clericum, & laicum, ibi.nume.393 536
Reductio ad arbitrium boni viri, an impediat executionem,& in quo differt ab appellat. ibi.nume.122 496
Reductio vſque ad triginta annos peti poteſt, ibi.nume.124 eod.
Reductio coram quo iudice petatur, ibid.nume.126 497
Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato, & an ſaltem ſit neceſſaria à iuramento abſolutio,ibi.nu.127. eo.
Reductio habet locum ſolum in ſententia arbitratoris,non arbitri,ibi.nu.267 521
Reductio ante ſentētiam renunciari non poteſt. Secus in appell.ibi.nu.343 530
Reformatio in conſilio fieri debet precedēte propoſita cōſulatione,& is,qui eſt dignior, & maioris auctoritatis. primam uocem habet in proœ.7.8 2
Regulæ ſtandum eſt,donec limitatio probetur in 3.parte nume.116 35
Relatio nuncij ex actis apparere debet, antequam actus in cōtumaciam fiat, alias actus eſt nullus in 6.parte,ver.citatio,nu.54. 314
Relatio nuncij,eſt actus ſubſtantialis, & die feriato fieri non poteſt,ibi.nu.55 eod.
Relatio nuncij, poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.ibi.num.57 eo.
Relatio nuncij,debet eſſe clara ſcilicet vt deferat ſe perquiſiuiſſe citatum,& non inueniſſe,ibi.nu.127 325
Relatio,quid ſit, & quo modis accipiatur, in 6.parte.uerſ.appellat.nu.7.8 483
Relatio,eſt actus ſuſpenſiuus,ſicut appellatio. & ea pendente, nihil poteſt innouari. ibid. nu.10 485
Relegatio,non eſt pœna capitalis,in 4.parte.2. diſt.nu.6 74
Religio erga Deum, parentes, & patriam, eſt omni iure cōfirmata,in 3.parte.nu.41. 22
Remedium extraordinariū ſupplicationis admittit,vbi ceſſat remedium ordinariū appellationis,in 9.parte,verſ.appell.nu.13 485

Remittens

INDEX.

Remittens iniuriam in foro cōſcīe,pōt agere ad emendationē damni in foro contentioſo in 6.par.uer.inquiſitio,nu.88 284
Renuntiare an poſſint partes formalib. & ſubſtantialib. iudiciorū, ita q; iudicium valeat in 2.par.nu.38.39.cum plu.ſeq. 10
Renūtiare uidetur appellationi, ſeu recuſationi is qui poſt eam interpoſitam litigat corā iudice recuſato,in 6. parte, uerſ. appelatio. num.75 490
Renunciari poteſt accidentalibus contractuū & ualet pactū ſuper eis in 2.par.nu.45 12
Renunciari poteſt cauſæ finali iudicij, ibi. nume.16 eod.
Reparatio appellationis,q̄d ſignificet, & quid progatio,in 6.par.uer.appellatio.239. 517
Repulſa teſtiū nō admittitur in cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit ſemiplena probatio. in 6.par.uer.repulſa.nu.19 446
Repulſa teſtium, qualiter,& quando petatur, & quis terminus detur ad eam, & quid de repulſa repulſæ,ib.nu.1 444
Repulſa teſtium fit contra perſonas, vel cōtra dicta,& ut cōcedat̄ ad alterū de trib. requiritur,& maxime proteſtatio.ibi.nu.12 eod.
Repulſa contra teſtes debet crimina in ſpecie continere,nec ſufficit probare in gn̄e, quod quis ſit crimoſus.ibi.nu.3 eod.
Repulſa teſtiū qn̄ fit, pōt altera pars facere articulos comprobatorios, & probando,q̄ teſtes per triennium fuerunt probi uiri, pro eis præſumitur,ibi.nu.3.circa me. eod.
Repulſa teſtium,dicitur odioſa,ibi.nu.7.f.545 & in verſ.dilatio,nu.21 388
Repulſa teſtium,an poſſit ſimul fieri in primis capitulis cauſæ principalis, in d. uer. repulſa,nu.8 445
Repulſa non fit contra ſcripturam, ſed ſolum contra teſtes,ibi.nu.9 eod.
Repulſa an,& quando admittatur in cauſa appellationis,ibi.nu.13 446
Repulſa an admittatur in cauſa attentatorum ibi.nu.14 eo.
Repulſa non permittitur in teſtib. per producentem approbatis,ibi.nu.16 eod.
Repulſa non conceditur in crimine læſæ maieſtatis,ibi.nu.17 eod.
Repulſa non admittitur in cauſa blaſphemiæ Dei,ibi.nu.18 eod.
Repulſam petens,& nō probās,ſaltē ſemiplene punitur ad decem tarenos. Idem, ſi producit articulos impertinentes,ibi.nu.5 445
Repulſam opponens,& non probans, cōtra teſtes,an teneatur iniuriam actione, ibidem, nu.16 446
Repulſare non pōt teſtem is,qui eū pro ſe produxit,ēt in alia cauſa & ēt ſi agatur inter alias perſonas. Fallit, qn̄ poſt productionem naſceretur noua cauſa repudiandi. Item fallit ſi uellet repulſare dicta teſtis, & non per ſonam,ibi.nu.10.11.12 445.& ſeq.
Res iudicata q̄d ſit,& q̄d importent iſta verba in 6.par.uer.ſententia.nu.128 459
Reſcriptū,refertur ad ſupplicata, & ex forma ſupplicationis declarat̄ intellectus priuilegij conceſſi,in 4.par.9.diſt.nu.6 153
Reſponſa prudentum,quæ dicantur,in tertia parte,nu.27 29
Reſtitutio in integrum, datur per iudicem eccleſiaſticum eccleſiæ,quę cum laico contraxit,in 4.parte 11.diſt.nu.16 195
Reſtitutio in integrum, quando concedenda eſt aduerſus aditionē hęreditatis, citari debent creditores per proclama,in 6.par. ver. citatio.nu.102 322
Reſtitutio in integrum,datur etiam poſt concluſum in cauſa,in 6. parte,uer.concluſio. nu.3 449
Reſtitutio in integrum,quid ſit,& quis ſit eius effectus in 6.parte,verſi. appellatio, nume. 10 77 490
Reſtitutio in integrum datur minoribus,ibid. nu.79 eod.
Item maiorib. ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe uidebitur, ibidem numero 82 eod.
Item maioribus læſis vltra dimidiam iuſti precij,ibi.nu.83 eo.
Item eccleſiæ,ibi.nu.88 491
Item capitulo,ibi.nu.89 eo.
Item hoſpitalibus,pijs locis, omnibusq; collegijs,& congregationibus pijs,ibidem,nume.90 eod.
Reſtitutio in integrum,datur ruſtico, qui non poteſt peritiores conſulere,ibi.nu.91 492
Item, uniuerſitati, ciuitati,caſtro,uel uillæ, ibi.nu.97 eod.
Item militibus,ibi.nu.99 eod.
Item mulieribus,ibi.nu.101 593
Reſtitutio ex l.2.C. de reſcindēda uēditi. petitūr uſque ad 30. annos alię vero reſtitutiones uſque ad quadriennium,ibi.nu.84 490
Reſtitutio quando petitur aduerſus probationem obmiſſam,non oportet probare læſionem

nem,ibi.nu.88 491

Reſtitutio tunc datur collegio, qñ læſia reſultat vniuerſaliter omnib.de collegio. Secus ſi uni particulari,ibi.nu.89 eod.

Reſtitutio in integrum datur collegijs ſcholarium,ibi.nu.90 eod.

Reſtitutio in integrum,datur mulieri,etiam ſi veniat,vt authrix laudata,& nõ datur vltra bis & dicitur primum, & ſecundum beneficium,ibi.nu.101 493

Reſtitutio conceſſa in cauſa principali,nõ datur in acceſſorijs,ibi.nu.102 eod.

Reſtitutio in integrum an detur litiganti per procuratorem cum iuramento conſtitutũ, ibi.nu.104 eod.

Et quid in minore muliere,& vniuerſitate, ibi.nu.104 eo.

Reſtitutio aduerſus decretũ affirmatiuũ non impedit executionem,ibi.nu.111. 494

Reſtitutio in integrũ an peti poſſit ĩ caſu, quo non licet tertio prouocare,ibi-nu.112 eo.

Reſtitutio in integrum, coram quo iudice peti poſſit, ut quando clericus cõtraxit cum laico.ibi.nu.113 eod.

Reſtitutio in integrũ. aduerſus iudicium fortis peti non poteſt,ibi.nu.114 495

Reſtitutio in integrum, peti poteſt contra ſententiam epiſcopi,coram eius vicario, & ecõtra.ibi.nu.382 513

Reſtitutio in integrum peti põt aduerſus temporis lapsũ, appellatione deſerta, infra quadriennium,ibi.nu.413 535

Reſtitutio in integrum ex clauſula gñali, peti poteſt aduerſus ſententiam latam cõtra ius litigatoris, quæ tranſiuit in rem iudicatam in 6.par.ver.execut.nu.61 551

Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur, ſed potius ratũ habere, in 6.parte,ver.appell.un.109 493

Reus abſoluitur ab inſtãtia iudicij, libello male concepto,in 5.par.nu.50 258

Reus ſi non nominauit dominum, ſed uoluit litem defendere,& ſuccubuit, vel fuit cõtumax an præiudicet domino, in 6. par. uerſ. nominat.nu.3 344

Reus interrogatus de iuribus ſuis rñdere non tenetur, nec ẽr, ſi interrogatur de negocio principali,in 6.par.ver.interrog.n.5 347

Reo perſeuerante in cõtumacia contra ipſum proceditur admiſſionẽ in poſſeſſionẽ ex ſecũdo decreto,& illud parat plenũ p̃iudiciũ in 6.par.ver.contumacia,nu.11 330

Rex Romanorum dicitur Imperator, & poſt tranſlatum imperium, in 3. parte, numero 25 26 20

Rex regni Siciliȩ,monarcha dicitur,& ſuperiorem non recognoſcit in 6.par. uer. appellatio.nu.249 519

Rex non debet eſſe iudex in cauſa propria, in d.uer.appellatio.nu.33 487

Reges fuerunt primi domini, qui in mundo inuenti fuerunt in 3.parte,nu.15 17

Reges fecerunt primas leges ciuiles in orbe, ibi.nu.16 18

Reges durauerũt uſq; ad tempus Tarquinij ſeptimi, & poſtea ob adulterium Lucretiæ expulſi fuerunt,ibi.nu.18.19 eo.

Romanis quomodo ab Athenienſib. fuere leges conceſſæ,ibi.nu.20 eo.

Ruſticus vel idiota reſpondent poſitionib.prȩſente ſuo aduocato, vel procuratore,in 6. par.uer.poſit.nu.16 390

Ruſticus qui non poteſt peritiores conſulere, habet reſtitutionem in integrum, in 6. par. uer.appell.nu.91 492

SACERDOTIVM, fuit collatum à Deo, in perſonam Moyſi,vna cum ipſa lege. Deinde à Moyſe, fuit tranſlatum in Chriſtum & à Chriſto in Petrum,in 3 par.nu.70 27

Salarium laborantibus ſolui debet in fi. diei, ante occaſum ſolis in 4.parte,9. diſt. numero 197. 184

Salarij cauſa, dicitur ſummaria,ibi.nu. eod.

Satiſdatio de iudicio ſiſti, præſtatur à reo conuento,ſiue in ciuili, ſiue in criminali. Et ad quem effectum ſit inuenta,in 6.par. uerſ.ſatiſdatio.nu.2 349

Satiſdatio de ſe prȩſentando in iudicio, quando locum habeat,ibi.nu.4 350

Satiſdatio de iudicato ſoluẽdo, in quibus cabus locum habeat,ibi.nu.11 351

Satiſdatio de iudicato ſoluendo, debet dari p̱ procuratorem releuatum ab onere ſatiſdãdi per dominum, qui non poſſidet immobilia.ibi.nu.11 eod.

Satiſdatio de non offendendo, in quibuscaſibus dari debeat,ibi.nu.13 eod.

Satiſdatio de rato in quibus caſibus præſtari debeat,ibi.nu.15 352

Satiſdatio de expenſis, quando & à quo præſtari debeat,ibi.nu.16 eod.

Satiſdatio de re non baractanda, quando præſtetur,ibi.nu.18 eo.

Satiſdatio idemnitatis,quæ ſit, & quando locum habeat,ibi.nu.19 eod.

Satiſdatio de ſecuro carcere, quando præſtatur ibi.nu.10 20

Satiſdatio conuentionalis, quæ dicatur, ibid. num.21 eo.

Satiſdatio præſtari debet per debitorẽ in diem vergentem ad inopiam,ibi.nu.22 eod.

Satiſdatio debet præſtari à debitore moratoriam impetrante,ibi.nu.23 253

Satiſdatio præſtari debet, ab hærede ſoluendo legato in diem, vel ſub conditione, ibidem num.24 eo.

Satiſdationes multæ aliæ reperiuntur in iure, de quibus remiſſiue,ibi.nu.25 eod.

Satiſdationum multȩ ſunt ſpecies,& intelligũtur cum fideiuſſore,ibi.nume.1 349

Scandali vitandi cauſa, poteſt iudex ex officio inquirere,in 6.parte, verſ. inquiſitio.numero 138 294

Scholari ſi eſt facta iniuria poteſt iudex ex officio inquirere nemine accuſante,& eſt ſpeciale,cum ſit crimen priuatum, ibidem,nume.159 196

Scholaris appellare poteſt ad principẽ obmiſſo medio,& ab omni grauamine in 6. parte ver.appell.nume.372 354

Scholaris q̱ ceſſit boni, & poſtea libros emit, non debet illis priuati,in 6.parte,verſ.executio nu.48 549

Scire,& ſcire debere,paria ſunt.in 3.parte,numero.103 32

Scriptura eſt actus forma,quando actus in ſcriptis eſt celebrandus.2.parte.nu.23 8

Scriptura priuata in carta de papyro prȩſentari poteſt. Secus in inſtrumento, in 6. parte. uer.inſtrumentorum productio,nu.33 421

Scriptura priuata de ſe nõ facit fidẽ, niſi quatenus per teſtes comprobatur, ibid. numero 34 eod.

Scriptura præſentata poſt concluſionem, recipitur extra proceſſum, & iudex illam uidet ad ſolam ſui inſtructionem, ibi. nu. 494 23

Scriptura copiata, & regiſtrata in actis, ita demum facit fidem, ſi collationata fuit parte præſente uel tacita,alias ſecus,in 6.par.ver. actorum editio.nu.4 455

Scriptura inhabili vtentes. non poteſt ſimilẽ contra ſe productam impugnare,ibi.numero 17 437

Scripturam iuratam habens, nõ tenetur ad cõpromiſſum, ſecundum pragmaticam, in 6. parte,verſ.compromiſſum,nu.19 382

Scripturæ quãdo præſentatur in iudicio, & debet pars citari,in 6. parte, verſ.inſtrumentorum productio,nu.35 421

Scripturæ vſque ad quod tẽpus poſſunt in iudicio præſentati,ibi.nu.17 425

Scripturæ productȩ in iudicio, an dicantur de actis,in 6.parte,verſ.actorum editio, numero 23 432

Scripturarũ præſentatio,an ſit actus, iudiciaritus in 6.parte,uerſ. inſtrumentorum p̱ductio.nume.42 422

Reliqua uide ſupra in litera O, in verb. Ordo ſcripturæ

Sedere à dextris,maior eſt honor, quam à ſiniſtris,& ideo dignior,& primogenitus a dextris ſedere debet,in proœ.nu.10 2

Senatores Romani quando conſtituti.& centũ erant,in 3.parte.num.23 19

A Senatoribus appellari nõ poteſt, in 6. parte uerſ.appell.nu.153 519

Senatuſcoſultũ, quid dicantur,& qualiter fuit introductum,in 3.parte.nu.23 19

Sententia interlocutoria, lata ſuper crimine, non infamat.ſecus in diffinitiua,in 6. parte, uer.ſententia,nu 4 454

Sententia interlocutoria non appellatur, & ſi appellatur, non ſuſpenditur executio ante inhibitionem,ibi.nu.6 eod.

Sententia interlocutoria poteſt quandocunq; peruocari, etiã in calculo diffinitiuæ ſententiæ,& per iudicem appellationis à diffinitiue.ibi.num.7 eod.

Sententia iuterlocutoria per alias duas ſententias confirmata, non poteſt ulterius reuocari,ibid.nnm.4 455

Sententia interlocutoria põt in cauſa appellationi ex primis actis tm̃, & nõ ex nouis reuideri Secus in diffinitiua,ibi.nu,10 eod.

Sententia interlocutoria fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione Secus in diffinitiua,ibi.nu.11 eod.

Sententia interlocutoria poteſt ferri ſine ſcriptis Secus in diffinitiua,ibi.nume.12 eod.

Sententia interlocutoria,per quam ſit condẽnatio pœnalis durat ſolum durante officio interloquentis Secus,ſi per diffinitiuã, quia durat perpetuo,ibi.nume.19 456

Sententia interlocutoria nõ requirit ordinem iudiciarium ſicut diffinitiua,ibi.n.20 457

Sententia interlocutoria poteſt per iudicem corrigi,& in ea addi,& minui,ſecus in diffinitiua,ibi.nu.21 eod.

Sententia interlocutoria nullã producit actionem,ſed diffinitiue,ſic,ibi.nu.22 eo.
Sententia, per quam pronunciatur ſentẽtiam exequẽdam eſſe,interlocutoria dicitur,ibid. nu.25 eod..
Sententia per quam pronunciatur appellationem fore deſertã, ſeu fatalia elapſa eſſe, vel nõ licet tertio prouocare dicitur interlocutoria.ibi,nu.26 eod
Sententia præcepti de ſoluendo,an ſit interlocutoria,ibi.nu.27.28 eod.
Sententia mulctæ,eſt interlocutoria,& põt ſic ut alia interlocutoria,reuocari,nu.31 459
Sententia banni,an ſit interlocutoria,ibid.nume.31.32 eo.
Sentẽtia abſolutoria ab obſeruatione iudicij, ꝙ ſit interlocutoria,ibi.nu.33 eod.
Sententia ſuper inſtantia ſecundum l.diffamari.C.de ing.manumiſ.an ſit interlocutoria, ibi.nu.34 eo.
Sententia ſuper poſſeſſorio.an ſit interlocutoria,ibi.nu.35 eod.
Sentẽtia condẽnationis expenſarum, an ſit interlocutoria,ibi.nu.36 eod.
Sentẽtia interlocutoria,ꝗ fertur ſimul cũ diffinitiua,non poteſt reuocari,ibi.nu.37 eo.
Sentẽtia ſuper exceptione peremptoria , an ſit interlocutoria,ibi.nu.39 460
Sententia lata ſuper excommunicatione eſt interlocutoria ibi.nu.40 eod.
Sententia interlocutoria aliam poſt ſe ſententiam habere non ſperans,habet vim diffinitiuæ, quod per plura exempla probat.ibid. nu.41 eod.
Sentẽtia interlocutoria quando dicatur habere uim diffinitiuæ,& ex quibus cognoſcatur, ibi.nu.42.cum plu.ſeq . eod.
Sentẽtia interlocutoria a qua eſt appellatum an, & qñ & in q̃bus caſibus poſſit iuſtificari ex nouis cauſis,& actis in 6. parte,ver.appellatio,nu.164.cum ſex.ver.ſeq. 505
Snĩa interlocutoria inappellabilis eſt de iure ciuili.Secus de iure canonico,ib.n.303.529
Sententiæ interlocutoriẹ habentes uim diffinitiuæ an indiſtinctæ non poſſint reuocari in 6.parte uerſ.ſententia,nu.46 461
Reliqua uide ſupra,in litera I,in uerſ. interlocutoria.
Sententia etiam uenit appellatione iudicij, in prima parte,nu.5 4
Sententia, eſt cauſa finalis iudicij,in 2. parte, nu.32.33.34 10
Sententia ſine ordine iudiciario de voluntate partium ferri poteſt, & valebit in vim arbitramenti,ibi.nu.40 11
Sententia ſine ſcriptis, an ualeat de uoluntate partium,ibi.nu.41 eo.
Sententia lata per delegatum contra ius litigatoris,non ualet. Secus,ſi per ordinarium, in 4.parte.5.diſt.nu.29 107
Sententia dubia põt interpretari p ordinariũ non autem per delegatum,ibi.nu.64 113
Sententia qua iudex condemnauit dñm, & nõ procuratorem litigantẽ valet in cauſis ſummarijs,in 4.parte,9.diſt.nu.25 156
Sententia lata in cauſis ſummarijs, pro abſente non citato,valet,ibi.nu.27 eod.
Sententia poteſt ferri non conformis libello, ubi proceditur ſola facti ueritate inſpecta. ibi.nu.33 157
Sentẽtia poteſt ferri à iudice non ſedente pro tribunali , vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta,ibi.nu.35 eo.
Sententia diffinitiua fertur contra cotumacẽ etiam lite non conteſtata in cauſis ſummarijs.ibi.nu.36 eod.
Sententia ferri debet in ſcriptis, in cauſis ſummarijs,& per cap. deteſtantes,non eſt ſublata iſta ſolennitas,ibi.nu.37.ſ.eod.in 6.parte verſ.ſententia,nu.17 456
Sententia non poteſt ferri contra abſentẽ non citatum,etiam ſtatuto hoc diſponente in 4. parte,16.diſt.nu.11 221
Sententia lata poſt peremptam inſtitiam eſt ipſo iure nulla . Idem poſt appellationẽ deſertam,ſed poteſt ferri abſolutoria ab obſeruatione,in 5.parte,nu.58 260
Sententia lata ſine tutore in fauorem pupilli, ualet dommodo ſit maior infante , alias ſecus ibi.16.diſt.nu.44 226
Sententia lata de conſilio iuriſperiti, nõ valet quando lectum eſt ſolum conſilium,& nulla ſcribitur ſententia poſt cõſilium, in d. 16 diſt.nu.67 230
Sententia lata cõtra mortuum vel grauiter infirmum,non valet, in 6.par.ver. ſententia, nu.107.108 467.& ſeq,
Sentẽtia in qua iuris error eſt expreſſus reddit iudicium nullum , & quomodo hoc intelligatur,ibi.nu.117.118 468
Sẽtentia lata ſuper principali, parit actionem rei iudicatæ,ſuper acceſſorio,in 4.parte.20 diſ.nu.3 239
Sentẽtia abſolutoria ab obſeruatione iudicij
in

in quibus caſibus fertur, & quid operatur, in 5.par.nu.49.cum ſeq. 258
Sententia fertur ab obſeruatione iudicij, & in cauſa appellationis,quando iudex cãe principalis protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido,ibi.nu.51 259
Sentẽtia fertur ab obſeruatione iudicij, etiam qñ actor ſemiplene probauit, & pp eius obſeruantiam non poteſt ſibi iuramẽtum ſuppletorium deferri,ibi.nu.53 eod.
Sentẽtia ab obſeruatione iudicij fertur quando reus ſoluit debitum pendente iudicio,& uim diffinitiuæ habet,ibi.nu.54 eod.
Sententia ab obſeruatione iudicij,nõ impedit iterum de eodem crimine inquiri in 6. par. uer.inquiſitio,nu.52 eod.
Sentẽtia iniuſte lata,licet tranſiuerit in rẽ iudicatã reſcindi põt per euãgelicam denunciationẽ,in 6.par.uer.denũciatio,nu.6 303
Sententia principis ſeu Imperatoris, uel ſacri cõcilij, an poſſit ferri ſine citatione partis , 6.parte,uer.citatio,nu.10 308
ſententia criminalis in fauorem abſentis valeat etiam eo non citato. Secus,ſi cõtra abſentem feratur,ibi.nu.16 306
ſententia lata pro abſente non citato,ualet in cauſa ciuili,ubi proceditur ſine figura iudicij ibi.num.17 eod.
ſententia calculatorum poteſt fieri ſine partis citatione.ibi.nu.24 310
ſentẽtia lata contra contumacem ante nuncij relationẽ,eſt ipſo iure nulla,ibi.nu.56 314
ſentẽtia condẽnatoria poteſt ferri uigore confeſſis,iudicialis, non obſtante inualiditate ꝓceſſus,in 6.par.uer.confeſſio,nu.24 394
ſententia an poſſit ferri de nocte,in 6.par.uer. ſententia nu.92 466
ſententia an ualet,niſi lata fuerit ad inſtantiã alterius partis,& debet ex actis apparere citatio facta ad inſtantiam partis,in d.6. par. uer.actorum editio,nu.17 435
ſententia excommunicationis poteſt ferri in die feriato,ibi.nu.39 438
ſententia quid ſit.unde dicatur, & in quo differat ab interlocutoria,in 6.par.uer.ſententia,nu.1.2.3 454
ſententia diffinitiua condemnationẽ uel abſolutionem ſeu æquipollens continere debet,nu.3.eo,& nu.122 469
ſententia diffinitiua lata ſuper officio iudicis nobili, poteſt per eundem iudicem eodem imperio reuocari,ibi.nu.8 455
ſententia diffinitiua debet ferri & recitari in ſcriptis,interlocutoria uero ualet ſine ſcriptis,ſed poſtea debet in ſcriptis redigi , ibi. nu.12.& 16 eo,& ſeq.
ſententia relata ad conſilium.quod non apparet in actis,non ualet ibi.nu.14 eo.
ſnĩa in qua iudex pronunciat quem eſſe condemnandum uel abſoluendum , an ualeat. & quid ſi dicat, ꝓnuncio,prout in tali conſilio continetur, qñ in conſilio cauebat, quẽ eſſe condemnandum uel abſoluendũ de futuro,ibi.nu.15.456.nu.125.126. 469
ſententia duplex eſt.ſ. diffinitiua & interlocutoria,ibi nu.23 456
ſententia banni,& mulctæ æquiparantur.ibi. nu.32 459
ſententia diffinitiua reperitur aliqua, quæ habet uim interlocutoriæ,ibi.nu.45 360
ſententia mulctæ, ꝗ habeat continere ad hoc, ut ualeat,& quæ ſint,ibi.nu.47.50 461
ſententia lata à iudice non ſedente,non ualet, ibi.nu 48 eo.
ſententia debet à iudice legi pro tribunali ſedente,nec põt alicuius lectionem demandare,niſi ſit perſona illuſtris,uel eps, fallit de conſuetudine,ibi.nu.48.49.56 eo.
ſententia an continere debeat cãm, quam mouetur,iudex,ibi.nu.50 eod.
ſententia latæ ſine cauſẹ cognitione eſt ipſo iure nulla,ibi.nu.51 eod.
ſententia conſideratur p quatuor cauſas principales,ibi.nu.52.cum plu.ſeq. eo.
ſententia nomen iudicis continere debet , & ſic cauſam efficientem,ibi.nu.53.eo. & numero 96 467
ſententia lata iudice ignorante fundamẽtum ſuæ poteſtatis,non ualet ibi.nu.54 461
ſententia an & quando ferri poſſit à iudice ſtante & non ſedente,ibi.nu 5 462
ſententia debet ita ferri in ſcriptis,ut tota ſcriptura præcedat,ibi.nu.57 eod.
ſententia habet cauſam materialem , & quæ ſit,ibi.nu.58.64 eo.& ſeq.
ſententia ſine proceſſu,non ualet,nã debet ferri.ſecundũ allegata,& probata,ibi.n.59.eo.
ſententia lata ſine probationibus,an ualeat , ibi.nu.60 eod.
ſententia debet ferri conformis libello , ibid. nume.61 eod.
ſententia fertur non conformis libello,ubi ꝓceditur ſola facti ueritate inſpecta,& qñ unum petitur,& aliud per confeſſionẽ con

ſtat,ibi.nu.62 493
Sententia ſuper libello ſeu inepto proceſſu nõ valet de iure communi, ſed hodie in regno ualet,ibi.nu.65 eo.
Sententia lata pro eo,qui ſine actione agit, an ualear,ibi.nu.66 eo.
Sententia habet cauſam formalem, & quæ ſit ibi.nu.70 464
Sentẽtia ferri debet in loco ſolito maiorũ, qđ ꝓcedit in ordinario,ſecus in delegato,quia põt ſibi eligere locum quem vult, ſi eſt particularis ad vnã cauſam. Secus ſi ad vniuerſitatem cauſarum,ibi.nu.71.72 eod.
Sententia poteſt ferri in loco non ſolito de cõſenſu partium,ibi.n.79 465
Sententia fertur in loco non ſolito, qñ locus ſolitus non eſt tutus,ibi.nu.83 eo.
Sententia lata in alio loco ſolito maiorum valet in cauſis ſummarijs,ibi.nu.85 466
Idem in cauſis voluntariæ iuriſdictioni, ib. num.86 eo.
Sententia in die feriato late non valet, ibidem num.88 eo.
Sententia in die, & hora, in qua facta eſt citatio ferri debet , nõ ante vel poſt niſi citatus contumax ſit,ibi.nu.89 eo.
Sententia iudicis lata poſt inſtãtiã vel appellationem deſertam, non valet,ibi.nu.90 eo.
Sententia lata dilatione pendente,non valet , ibi.nu.93 eod.
Sententia lata ante habitum conſilium ſapientis non valet,ibi.nu.94 467
Sententia vtraq; parte abſente lata,nõ valet , etiam ſi abſentant,poſtq̃ iudex incœpit,legere ſnĩa ante quam cõpleat,ibi.nu.55 eo.
Sententia lata à perſona priuata, non valet, ibi.nu.96 eo.
Sententia à iudice incompetenti lata, non tenet,ibi.nu.97 eod.
Sententia à iudice publice infamis, non valet ibi.nu.100 eo.
Sentẽtia lata à iudice qui ignorat ſe iudicem vel aliter dubitat,nulla eſt,ibi,nu.101 eo.
Sententia lata à iudice poſtquã detulit appellationi nihil valet,ibi.nu.102. eod.
Sententia lata à iudice poſt inhibitionem ſuperioris non tenet,ibi.nu.103 eo.
Sententia debet cõtinere noĩe litigãtiũ, q debent eſſe habiles ad litigãdũ,ibi,nu.104 eo.
Sententia lata clõtra minorem indefenſũ non valet,ſed ꝓ eo ſic. Secus,in furioſo vel infante qa ẽt p.o eo nõ valet,ibi.nu.105.106 eo.
Sentẽtia lata cõtra defenſorẽ nõ legitimũ ſeu falſum ꝓcuratorẽ nõ valeat,ibi.n.110 168
Sententia lata ĩ iudicio agitato noĩe mortui, qui viuere putabat nulla eſt,ibi.nu.111 eo.
Sententia lata contra dominum , non valet , quando lis agitata fuit cũ procuratore,ibi. nu.112 eod.
Sententia lata contra tutorem inhabilem , eſt ipſo iure nulla,ibi.nu.113 eo.
Sententia lata contra carceratum vel alio modo ſimili impeditum,non valet, ſi iudex impedimentum ſciuit,ibi.nu.114 eod.
Sententia manifeſtam iniquitatem continens eſt ipſo iure nulla,ibi.nu.1 6 eod.
Sententia falſam vel erroneam cauſam continens vitiatur,ibi.nu.118 eod.
Sententia lata contra aliam ſnĩam,quæ tranſiuit in rem iudicatã nõ valet,ibi.n.119 469
Sententia incerta,regulariter non valet , ibidem nu.120 eod.
Sententia faciens mentionem de procuratore de cuius mandato non apparet,non tenet, ibi.nu.121 eo.
Sententia cauſam finalem continere debet, & quæ ſit,ibi.nu.122 eo.
Sententia per quã declaratur quem teneri ad centum,perinde haberur ac ſi cõdemnaſſet ibi.nu.124 eod.
Snĩa an valeat, ſi iudex dicat,cõdemno, ſi probatũ eſt,& quid ſi dicat,condemno,imò abſoluo,vel ꝓnuncio prout talis iudex vel cõdemno vel abſoluo,ſed cõdemno,ſaluo eo, quod infra dicam,ibi.nu.127 eod.
Sententia in quibus caſibus nõ tranſit in rem iudicatam , & quid importent iſta uerba. ſ. tranſire in rem iudicatam,ibi.nu.128.cum plur.ſeq. eod.
Sententia facit de non ente ens,& de albo nigrum,ibi.nu.129 470
Sententia lata ex conſilio doctores,nunquam tranſit in rem iudicatam,quod qualiter ꝓcedat,uide ibi.nu.130 eo.
Sententia lata ex iudicio petitorũ in iudicatũ non tranſit,ibi.nu.131 . eod.
Sententia ex iudicio mercatorũ,nõ tranſit in rem iudicatam,ibi.nu.132 eod.
Snĩa lata ex p̃ſumptis probationibus,nunquã tranſit in rem iudicatam ibi.nu.33 eod.
Snĩa lata per teſtes deponentes de credulitate nõ tranſit in rem iudicatã,ibi.nu.134 eo.
Sententia lata in cauſa matrimoniali,non trãſit in iudicatam,ibi.nu.135 eod.

Sentẽtia ſuper ætate ex aſpectu lata, in rẽ iudicatam non tranſit,ibi.nu.136 eod.
ſententia ſup excuſſione debitoris lata, nõ trãſit in rem iudicatam,ibi.nu.137 eod.
ſententia in rem iudicatam non tranſit, qñ debitor illam iniq̃ eſſe fatetur,ibi.nu.138 eo.
ſentẽtia ex probationibus reprobatis fata , nõ tranſit in rem iudicatam,ibi.nu.139 eod.
ſententia in rem iudicatam non trãſit, quãdo quis cõdemnatur ad publicationem bonorum in caſu prohibitio ibi.num.140 471
ſententia non tranſit in rem iudicatam,qñ ex eius tenore iniq̃tas.perpẽdit,ib.nu.141 eo.
ſententia in cauſa vſuraria lata, in rem iudicatam non tranſit,ibi.nu.142 eod.
ſententia non tranſit in rem iudicatam,qñ lata eſt ꝑ teſtes ad ſignãtes cauſam , quia ſum vicinus,vel conſanguineus,ibi.nu.143 eo.
Idem,quãdo apparet de iniquitate per euidentiam facti,ibi.nu.144 eo.
Idem, ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus , vel inſtrumentis ibi.nu.145 eod.
Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſis,non tranſit in iudicatum,ibi.n.146.e.
Idem quãdo agitur de periculo animę, ibi. nu.147 eo.
Idem,quando cauſa reddita ad nõ cauſam, ibi.nu.48 eod.
Sententia lata à corrupto per pecuniam in iudicatum non tranſit,ibi.nu.149 eo.
Sententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici , non tranſit in rem iudicatam quoad prçiudicium ſuperioris,ibi.nu.150 eod.
Senrentia excommunicationis nunquam tranſit in rem iudicatam,ibi.nu.151 eo,
Sentẽtia cõtra minorẽ ex falſis allegarionibus lata,non tranſit in iudicatũ,ibi.nu.162.eo.
Sententia nulla nunquam tranſit in rem iudicatam , & poteſt de nullitate dici vſque ad triginta annos,ibi.nu.153.154 eo.
Sententia ẽt in caſibus,in quibus nõ tranſit in rẽ iudicatam,debet appellari infra 10. dies , qualiter autem hoc procedat.vide ibid. nu. 155.f.eo.& in verſ.appell.nu. 102 472
Sententia præfecti prætorio,in appellabilis,in d.verſ.appel.nu.250 519
Snĩa ſacri cõſilij,non appellatur,ibi.nu.251.e.
Snĩa ſacri cõſilij,vim legis habet , ex quo ferẽ ſub noĩe regiæ maieſtatis,ibi. nu. 252. eod.
Sententia latam interdicto quorum bonorũ , non appellatũr,ibi.nu.322 eod.
Sententia mãdatur executioni poſtquam tranſiuit in rem iudicatã,in 6.parte.verſic. executio.nu.1 544
Sententia executioni mandatur ab eodem iudice qui eam tulit.ib.nu.2 eo.
Sententia habet executionem paratam,ibi.nume.2 eod.
Sententia valida executioni mandatur,ſed nõ inualida,ibi.nu.5 eod.
Sententia delegari, non põt executioni mandari ꝑ ipſum delegatum, ſed debet eius executio fieri per delegantem,ibi.nu.4 545
Sententia exequitur per iudicem à quo, appellatione deſerta,ibi.nu.7 eo.
Sententia mandatur executioni ſecundũ ſtatuta loci,ibi.nume.10 eod.
Sententia exequenda contra pupillum,primo exequi debet contra nomina debitorũ, ibi. nu.10 eod.
Sententia non exequitur,contra tertiũ nõ nominatum in iudicio,ibi.nu.32 548
Sententia lata contra emptorẽ,mandatur executioni contra auctorem laudatum ex eodẽ proceſſu,ibi.nu.41 549
Sententia contra ius litigatoris,licet tranſeat in rem iudicatam,ſi non appellatur, tamen poteſt contra eam peti reſtitutio ex clauſula generali,ibi.nu.61 551
Sententia non poteſt continere pœnã in caſu illi non paretur,ibi.nu.62 eo.
Sententiæ executio,quo ordine fiat, ibi.nume 108 545
Sentẽtiæ executio,an impediatur per denũciationem,Euangelicam,ibi.num.64 551
Sententia arbitri poſt compromiſſum expiratum lata,non ualet,in 6.parte verſ.ſentẽtia num 91 466
Sentẽtia arbitri emologatur taciturnitate 10. dierum,ſed arbitratoris 30. annorum in 6. parte.verſ.appell.nu.125 496
Sentẽtia arbitri an producat actionem vel exceptionem, & qñ dicatur emologata tacita vel expreſſa,ibi.num.262.cum plu.ſeq. 516
Sententia arbitri rem illicitam , rei manifeſtã iniquitatem continẽs reſcinditur per doli exceptionem,quæ impedit executionem ẽt poſt decem dies,& exigit pœnam,& intereſſe ibi.nu.266 521
Sententia arbitri iuris appellat̃,ibi.n.272 522
Sententia arbitri etiam inqua eſt parendum metu pœnæ,ibi.nu.261 519
Sententiam ſuam arbiter nõ exequitur,ſed iudex ordinarius,in 6. parte verſic. executio,

numero 5. 545

Sentẽtia arbitratoris poteſt reſcindi per remediũ, l. 1. C. de reſcind. vend. in 4. par. 14. diſt. nume. 8 216

Sentẽtiæ appellatione, venit diffinitiua, nõ autẽ interlocutoria, niſi in materia in differenti, & quando abſurditas non reſultat, in 6. parte, verſ. ſententia, num. 5 454

Sepelire defunctum compellitur hæres ex officio iudicis, & poſt res hæreditarias vendere iudex pro ſeriptura, in 6. par. ver. inquiſitio nume. 198 299

Sequeſtrum tenetur reſtituere clerico ex præcepto iudicis laici, q̃n ab eo fuit electus, ꝓ ſequeſtro, in 4. par. diſt. 11. nume. 62 203

Sequeſtratio fructuũ poteſt fieri etiam appellatione pendente in ſexta parte, verſ. appellatio. nume. 188 507

Seruus fugiens, facit furtũ ſui ipſius. in 4. parte. 7. diſt. nu. 46 143

Seruus iudex eſſe non poteſt, in ſexta par. verſ. ſententia num. 98 467

Serui reputantur pro mortuis, in quarta parte ſecunda diſt. nu. 1 73

Simoniacus de crimine ſimoniæ cõdẽnatus appellat, in 6. par. ver. appel. num. 298 526

Sindicatores inq̃runt cõtra officiales ſtãtes in ſindicatu, de cõmiſſis & obmiſſis in officio, in eo. par. verſ. inquiſitio, nu. 201 300

Socius non poteſt eſſe iudex in cauſa ſocij, in eo. par. verſ. appellatio, nu. 59 489

Solutio debiti in dubio cedit potius in debitũ proprium, quam fideiuſſorium, & potius in pœnale & vſurarium & in magis antiquũ in proœ. num. 20 3

Soluẽs vſuras vr̃ ſibi eruere oculos in 6. parte, verſ. inq. nu 224 292

Sonus cãpanæ quæ ſigna importet, in eo. parte, verſ. citatio, nu. 114 232

Sortis iudicium nõ reſcinditur per appellationem, nec per reſtitutionẽ, in eo. par. verſic. appellatio, nu. 257 519

Spoliũ an deducatur in iudicio per uiã actionis vel exceptionis, & quæ ſit differentia in 4. par. ſexta diſt. nu. 50 130

Spoliatus agens nõ tenetur aduerſario ſuo reſpõdere, niſi prius reſtituatur, ib. nu. 42 128

Spoliatus citatus per ſpoliantem in alia cauſa, põt cõtra citationẽ opponere, & nõ tenetur comparere, nec r̃ndere, ibi. num. 52 131

Spurius nõ dicitur coniunctus, & litigãdo cũ conſanguineo, nõ poteſt ſecũdum pragmaticam petere cõpromiſſum, & quid ſi aduerſarius eſt ſimiliter ſpurius in ſexta par. ver. cõpromiſſum, & quid ſi aduerſario eſt ſimiliter ſpurius in ſexta parte, uerſ. compromiſſum, nu. 20. 21 582

Spurij non veniant appellatione ſuorũ in ſexta par. verſ. inquiſitio. nume. 64 380

ſtatus ſoli relationi & informationi iudicis in cauſa modica in 4. par. 9. diſt. nu. 190 184

ſtatus qõne intentata quieſcit oẽ iudiciũ, ſiue prius ſiue poſtea intentatũ, tam ciuile, quã criminale, in 4 par. 20. diſt. nu. 7 239

ſtatutum vel diſpõſitum in materia, nõ cenſetur diſpoſitum in materiato, & alterum nõ uenit appellatione alterius nec ecõtra in 2. parte. nu. 18. 19. 20 8

ſtatutum inducere nõ poteſt, vt feratur ſententia contra abſentem nõ citatum, in quarta parte. 16. diſt. nu. 11 221

ſtatutũ quod mulier cõtrahere non poſſit ſine propinquorũ cõſenſu, non cõprehendit mulierẽ alieno noĩe cõtrahentẽ ibi. 27 225

ſtatutum requirens cõſenſum ꝓpinquorũ in cõtractu mulierẽ intelligiẽ de cõtractibus damnoſis nõ aũt vtilibus, ibi. nu. 48 227

ſtatutũ an tollere poſſit ferias inductas ad honorem Dei, ibi. nu. 90. 91 235

ſtatutum, quod fiat compromiſſum inter affines, non cõprehendit habentem inſtr̃m, ſententiam, vel obligationem liquidam, in 6. par. verſ. compromiſſum, nu. 18 382

ſtatutum principis ſecularis nõ põt ligare clericos, ibi. nu. 26 383

ſtatutum quod omnes cauſæ cõpromittantur, non comprehendit cauſas miſti imperij, ib. nu. 32 eod.

ſtatura loci ferenda ſunt in executione. ſententiæ facienda, in ſexta par. verſ. executio, nume. 10 545

ſtipulatio in qua verborum ordo nõ ſeruatur non ualet, in proœ. nu. 19 8

ſubditus aduerſarij, repellitur à iudicando, in 6. par. verſ. appellatio, num. 40 487

ſubſtitutio pupillaris non poteſt fieri per patrem vilem perſonam in 6. par. verſ. inquiſitio, nu. 69 280

ſummariè an impetraſſe videaẽ ſupplicãs cauſam ſummariè committi, & princeps dicat, audiat talis, & iuſtitiam faciat, in 4. par. 9. diſt. nume. 4. 5 152

ſummariæ cauſæ quæ & q̃n dicantur, vide plenè in d. 9. diſt. nu. 9. 7. cum plu. ſeq. 158

Reli-

Reliqua uide ſupra in litera C, in ver. cauſa ſummaria.

Superſederi debet in cauſa durante termino dato reo ad denunciandum auctori, in 6. par. uer. auctor, nu. 8 341

Supplicatio quid ſit in 6. parte, uer. appell. numero 12 485

Supplicatio in quibus differat ab appellatione & quibus conueniant, ibi. nu. 15. 16. cum plur. ſeq. eo.

Supplicatio fit ad eundem iudicẽ ib. n. 17. 486

Supplicatio con cernit gr̃am, & ex mera principis benignitate conceditur, ibi. nu. 18. eo.

Supplicatio eadem die poteſt fieri uiua uoce, qua fertur ſententia, ſed poſtea non niſi in ſcriptis, ibi. nu. 23 eod.

Supplicatione pendente fit executio cum ſatiſdatione, ibi. nu. 16 eodem

Supplicari non poteſt ante diffinitiuam ſententiam, ibi. nu. 20. 21 eod.

Supplicare non licet niſi ſemel tantum, ibi. nume. 21. 22 eod.

Supplicans non teneẽ reficere expenſas, quamuis nihil probauerit, ibi. nu. 19 eod.

Supplicans, negligẽtiam ſuam, uel aduerſarij circunuentionem allegare debet, ſed non iudicis iniquitatem, ibi. nu. 22 eod.

Reliqua require ſupra, in ea. litera. in uerſi. ſummariæ. eod.

Suorũ appellatione, in proſequente iniuriam uſque ad quem gradũ ueniat, & an ueniant ſpurij in 6 parte, uerſ. inquiſi. nu. 62 279

Surdus iudex eſſe non poteſt. in 6. parte, uerſi. ſententia, nu. 98 467

Suſpicio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam. habetur pro plena probatione, in qua iudex inquirere poteſt, in 6. parte. uerſ. inquiſit. nu. 149 295

Suſpicio iudicis ex quibus cauſis poſſit allegari in 6. parte, uerſi, appellatio. num. 14. cum plu. ſeq. 485

Suſpicio excluditur ex pari ratione affectionis. ibi. nu. 57 489

Suſpicio contra iudicẽ ſuperueniens in cauſa poteſt in quacunque iudicij parte opponi, etiam poſt concluſionem, ibi. nu. 74 eod

Suſpicionis cauſa contra iudicem laicum cognoſcitur in regno per iudicem eccleſi. in 4. parte, 11. diſt. nu. 57 202

Suſpectus de fuga, propria auctoritate ẽt per priuatum capi poteſt, ſiue iudici commiſſione, in 6. parte, uerſ, citat, nu. 62 315

TARQVINIVS Septimus ob adulteriũ, per eius filiũ in perſonam Lucretię commiſſum, fuit expulſus, in 3. parte, numero 19 17

Taxatio expenſarum, fit mediante iuramẽto litigatoris, in 6. parte, uerſ. iuramentum, numero 33 428

Taxatio expenſarum fieri poteſt etiam pendẽte appellatione, in 6. parte, uerſ. appell. numero 197 508

Taxatio expenſarum quando fit, an requiraẽ partis citatio. in 6. parte, uerſ. exceptio. numero 21 547

Tempora tria cõſideranẽ circa introductionẽ legum in hoc ſeculo. in 3. parte, nu. 1 15

Tempus ante legem, dr̃ à creatione primi hominis uſque ad tp̃s Moyſi. ibi. nu. 8 16

Tempus ſub lege dicitur à tẽpore Moyſis uſq; ad aduentum Chriſti, ibi. nu. 9. ſ. eo. numero 28 eod.

Tempus gratiæ, fuit tertium tẽpus, & incipit ab aduentu Chriſti, quo tẽpore fuerunt proditæ tres leges. ſ. euãgelica, apoſtolica, & canonica, ibi. nu. 29. 31. 32 eod.

Tempus conſequenter in ſententia conſideratur in 6. parte, uerſ. ſententia, nu. 88 466

Tempus petendi apoſtolos, q̃n currere incipiat, an à die ſententiæ, uel a die appellationis quæ quæſtio ſuperuacua eſt in regno, in 6. parte, uerſ. appell. nu. 220 512

Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit, citatur per edictum, & nõ comparens infra ſex menſes priuatur prædio, in 6. parte, uerſ. citatio. num. 93. 321

Terminus ꝓſequendi appellationẽ eſt unius anni, uel ſtuprũ annorũ ſtante ĩpedimento, qui põt cõſenſu partium ꝓrogari, & breuiari, in 6. parte, uerſ. appell. nume. 236 555

Terminus quinquaginta dierũ adſtringens in regno proſecutionẽ appellationis, intelligitur à diffinitiua, & nõ ab interlocutoria, niſi uim habeat diffinitiuæ, nu. 243 518

Termini datio eſt actus iudiciarius, in 6. parte, uerſ inſtrumentorum productio. numero 43 422

Termino dato reo ad denunciandum auctori durante, an debeat ſuperſederi in cauſa ĩ 6. parte, uerſ. auctor, nu. 8 341

Tertius quando uenit ad impediendam executionem cauſa dicitur ſummaria in 4. parte, nona diſt. nume. 178 183

Teſtamentum ſecundum non tollit primum,

 quando

quando in primo eſt clauſula derogatoria, in 2.parte.nu.44 12
Teſtamentum,quod in ſcriptis non valet,minimè valet vt nuncupatiuum,in 4.parte.9. diſt.num.204 186
Teſtm̄ militis,quod non valuit iure cõi, valebit iure militari,ibi, nu.206 eod.
Teſtamentum quando eſt publicandum, fieri debet citatio per proclama,in 6.par.verſ.citatio,nume.109 322
Teſtm̄ ne aperiatᷓ,vel ne ſcriptus hæres in poſſeſſionē mittatur, nõ appellatur in 6. parte verſ.appellatio,nu.322 528
Teſt imonium laici & mulieris admittitur cõtra clericum,quãdo ciuiliter de crimine agitur in 4.par.1.diſt.nu.41 53
Teſtis de ſuo iudicio deponẽs non probat, in 1.parte,nu 2. 4
Teſtis rationem,& cauſam ſcientiæ,diuerſam à dicto ſuo aſſignare debet, alias nõ probat in 2.parte. num.7 6
Teſtis q̃ falſum teſtimoniũ pro pecunia dicit, Chriſtum vẽdit,ſicut fecit Iudas.Idem in iudice,in 3.par.nu.66.67 26
Teſtis,contra clericum,in criminalibus nõ poteſt eſſe mulier, neq; laicus de iure canonico,in 4.par.1.diſt.nu.46 53
Teſtis vnus facit plenã fidẽ in cauſis modicis & ſummarijs,in 4.par.9.diſt.nu.191 184
Teſtis mulier honeſta,quæ examinatur in domo põt examinari ſine citatione partis, in 6.par.verſ.citatio,num.27 311
Teſtis cuius dicto neceſſario ſtandũ eſt examinari põt parte non citata ib nu.28 eo.
Teſtis de cuius morte vel receſſu timetᷓ, parte non citata põt examinari,ibi.nu.29 eod.
Teſtis intertogari nõ poteſt,an quis bona vel mala fide poſſideat,in 6.par.verſ.interrogatio,nu.16 348
Teſtis deponẽs ſine bona cauſa ſciẽtiæ, ſi fuit interrogatus non probat, nam rõ teſtis ſaluat & deſtruit eius dictum, & rõ non debet eſſe eadem cũ dicto teſtis,in 6. par.verſ.teſtium productio,nu.9.10.11 399
Teſtis nõ aſſignans cauſam ſcientiæ reddere debet his quæ iudicio intellectus precipiũtur alias non probat,ibi.nu.12 eo.
Teſtis non aſſignans cauſam ſcientiæ, nõ eſt ſufficiens, vt deferatur iuramentum ſuppletorium,ibi. nu.14 400
Teſtis credulitate probat contra producentẽ ibi.nu.16 eo.
Teſtis depoſitio, per verbum, vel iudicio ſuo non valet,ibi.num.17 eod.
Teſtis de auditu non probat niſi in factis antiquis,ibi.nu.18 eod.
Teſtis depoſitio,non iurata non probat,ibidẽ nume.19 eod.
Teſtis iurare debet dicere veritatem pro vtraque parte,ibi.nu.20 eod.
Teſtis deponẽs falſum non iuratus, nõ punitᷓ pęna falſis ſed extraord.pęna,ibi.nu.21.eo.
Teſtis de mera veritate iurare debet alias nõ probat,in 6.par.uer.iuramentũ nu.25. 427
Teſtis punitur de falſo à iudice, corã quo falſum depoſuit. etiam ſi alias eſſet ſuus incõpetens. Quid aũt, ſi eſſet clericus, an poſſit puniri per iudicẽ laicum & ecõtra,in verſ. accuſatio incidens,nume.2.4.5 442
Teſtis deponẽs in fauorem partis aduerſæ,nõ facit fidem, quãdo fuit contra eum ꝓſtata cauſa ipſum repulſandi in 6. par.verſ.repulſa,nu.4 445
Teſtis falſum deponẽs, poteſt repulſari etiam per producentem,ibi.num.12 446
Teſtis in vna cauſa,nõ poteſt in eadem eſſe iudex,in 6.par.verſ.appellatio.nu.54 488
Teſti dicenti ſe falſum teſtimoniũ dixiſſe, nõ creditur, ad infrigendum eius depoſitionẽ in 6.par.verſ.confeſ.nu.11 395
Teſtes aſſignãtes cãm nõ concludentẽ, fidem faciunt in ſummarijs cauſis. Idem eſt in teſtibus infamibus,& alias à iure reprobatijs, in 4.par.9.diſt.num.34 157
Teſtes quãdo examinantur ad perpetuam rei memoriã, cauſa ſummariæ expeditur,& eorum depoſitiones ſolum infra annum fidẽ faciunt in regno,ib.num.186 183
Teſtes laici nolentes deponere coram iudice laico, poſſunt excõicari per iudicem eccleſiaſticum,in 4.par.11.diſt.nu.54 202
Teſtes vacillantes ſeu falſum deponentes, pñt inquiri ex officio & per iudicem puniri, in 6.par.verſ.inquiſitio,num.150 295
Teſtes quando examinantur vltima die termini, non requiritur citatio partis ad vidẽdũ iuramenta teſtium in 6.par.ver.citatio, nume.18 309
Teſtes examinatur ſine citatione partis dãno ſen furto in ſiluis paſſo,in verſi.citatio, nume.26 311
Teſtes ad probandam innocẽtiam recipi,poſſunt etiã poſt concluſum in cauſa,in 6.par, verſic.dilatio,num.3 386

Teſtes an examinari debeant infra terminum datum ad probandum, & quid ſi detur ad probatum habendum, & quid in cauſa repulſæ,ibi.nu.19.20.21 387
Teſtes examinari poſſunt die feriata, dummodo iurent in die iuridica.in 6.parte,teſtium productio,nu.4 398
Teſtes vltra ſeptem, examinari non poſſunt, ſuper vnoquoque articulo,ibi.nu.5 399
Teſtes in loco iudicij examinari debent, niſi ſint perſonæ egregiæ mulieres, infirmi vel alio modo impediti,ibi.nu.6 eod,
Teſtes citari infra terminum,iurare pñt infra tres dies,poſt terminum,ibi.nu.8 eod.
Teſtes produci pñt vſque ad publicationẽ in cauſa & non veram ſi ſuper nouis articulis dependentibus à veteribus,ibi.nu.22 400
Teſtes ſimul cum ſcriptura, poſt publicationẽ poſſunt produci,in 6.par.verſic.inſtrumuntorum productio,nu.48 423
Teſtes etiam die feriato ad honorem Dei examinari poſſunt,in 6.par.verſ. actorum æditio,nu.40 438
Teſtes non rite examinati non validantur per publicationem factam de volũtate partiũ, in 6.par.verſ.publicatio,nu.5 442
Teſtes debent citari & ẽt examinari infra terminum datum ad repulſam,& eo elapſo nõ mittuntur,in 6.par.ver.repulſa,nu.6 545
Teſtium examinationes, quo ordine fiant & quid ſeruetur in regno,in 6.par.verſi.teſtiũ productio,nu.1 398
Teſtium depoſitio non valet, parte non citata,nec præſente iuramento,ibi.nu.2 eod.
Teſtium rubrica, quid continere debeat, ibidem,nu.3 eo.
Teſtium depoſitiones in quib. reperitᷓ ſcriptã cauſa ſcientię, vt ſupra dixit, & depoſuit, non ꝓbant quandoque,& inuehitur cõtra notarios inaduertentes,ibi.nu.11 399
Teſtium nomina non tenetur quis edere parti ante publicationem,in 6.par.verſ.actorũ æditio,nu.60 440
Teſtium repulſa nõ admittitur in cauſis ſummarijs in quibus ſufficit ſemiplena probatio,in 4.par.9.diſt.nu.179 183.
Reliqua uide ſupra,in lr̃a R,in ver.repulſa
Timẽs offendi ab aliquo,officium iudicis implorare poteſt, ut ipſum compellet ad præſtandum cautionem de non offendendo, in 6.parte,ver.ſatiſdatio.nu.13 351
Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij, an & quando teneatur quis oſtendere, in 4. part. 13.diſt.nu.6 214
Tortura à timidiori,ſeu à magis ſuſpecto, vel à fęmina,item ã filio, vbi pr̃ & filius ſunt in criminati,incipi dẽt in procœ.nu.13.14 2
Tortura põt irrogari ſtantibus iudicijs, in 6. par.ver.inquiſitio,nu.127 295
Tortura an irrogetur in crimine vbi veni irroganda pœna fuſtigationis, & quid ſeruetur in Regno,in 4.par.2.diſt.nu.5.6 74
Tortura poteſt irrogari ei, qui non vult reſpõdere libello coram iudice,in 6.par.verſ.tortura,nu.6 447
Tortura quandoque datur ad pęnam, quãdoque ad veritatem eruendam,in 6.par.verſi. tortura,nu.1.5 eo.
Tortuta ad pęnam eſt meri imperij, ibidem, numeto 2 eod.
Tortura pro quibus criminalibus irrogari poteſt,ibi.nu.5 eod.
Tortura irrogari poteſt teſtibus uacillãtib. tã in cã ciuili,quã in criminali,ibi.nu.6. eod.
Tortura an poſſit in cauſa appellationis irrogari,ibi.nu.8 eod.
Tortura quandoq; datut ad eruendam ſolam affirmatiuam,uel negatiuam,& tũc ad eam deuenitur ſine iudicijs, ibi.nu.9 eo.
Tortura ut irrogari poſſit,quis ordo ꝓcedere debeat,ibi.nu.10.11 eo.& ſeq.
Tortura eſt inuenta ad ueritatẽ inueſtigandã ob defectum probationum,ibi.nu.12 448
Tortura quando eſt irroganda,qualiter decretum interponi debeat,ibi.nu.14 eo.
Tortura illata,ſi reus non confitetur, iudicia ſunt purgata,ibi.16 eo.
Torqueri non debet is,contra quem ſunt plenę probationes, aliàs iudex mortaliter peccat,ibi.11 eo.
Tortus in mẽbris,corporis læſionem pati non debet,ibi.nu.13 eod.
Tractatus huius ſummarium & continent,& trahitur,in procœ.in fi. 3
Tranſactio criminis facta cum accuſatore,an impediat q̃n alius poſſit accuſare,uel iudex inqnirere in 6.par.uer.inquiſitio.n.55.277
Tranſactio in criminalib. q̃d operatur, maxime in caſibus petmiſſis,ibi.nu.56.57 278
Trãſactio in criminalibus in quibus caſib. eſt hodie permiſſa ꝑ cõſtõnes regni,& qualiter in hoc ius cõe reſtringatur,ibi.nu.73 281
Tranſactione facta in criminalibus, an & q̃n iudex procedat ex officio,ibi.nu.76 282

Tranſigẽtibus in criminalia.licitũ eſt aliquid ab accuſato accipere, ꝑ expẽſis, & intereſſe & pro æſtimatione damnorũ,ibi.nu.74 eo.

Tranſactio in ciuilibus an ſit permiſſa per cõſtitutionem regni,& qualiter tranſigens puniatur,ibi.nu.78 eod.

Tranſactio in ciuili cauſa facta p cõtumacem bannitũ,& condemnatum, facit illum oẽm pęnã euitare. Secus in criminali,ib.nu.79 e.

Tribunus quo tempore in Roma creatus, in 3.parte,nu.22 19

Tributariũ predium detinens, poteſt citari p editũ, & elapſis ſex menſibus priuatur prædio in 6.parte,uerſ.citat.nu.93 321

Tutelę cauſa compromitti non põt in 6.parte uer.compromiſſum,nu.30 383

Tutor qui adminiſtrauit,eſt primo cõueniendus,in proœ.nu.18 3

Tutor qñ accuſatur ut ſuſpectus,cauſa criminalis dicitur,in 4.parte.1.diſt.nu.18 47

Tutor nõ faciens ſolemnia litigans pupilli nomine facit iudiciũ eſſe nullũ,& quæ dicantur iſta ſolemnia,& qualiter practicetur in regno,in 4.par.16.diſt.nu.52 227

Tutor non põt facere procuratorẽ ante litem cõteſtatam,ſed actorem cũ decreto iudicis, alias non ualet iudicium,ibi.nu.54 228

Tutor ſuſpectus põt ex officio iudicis inquiri, remoueri in 6.par.uer.inquiſi.nu.147 295

Tutor petitus dari poteſt,inquiri poteſt p iudicem an ſit idoneus,& an reperianẽ alij magis idonei,ibi.nu.197 299

Tutor qñ dandus eſt alicui uel curator p iudicem ſine inquiſitione,nõ requiriẽ citatio alicuius,in 6.par.uer.cit.nu.35 311

Tutor ante oĩa in iudicio de ſolemnitatibus docere debet. Et poſt datum terminum ad probandum litis exceptio opponi poteſt in 6.par.uer.exceptio.nu.4 355

Tutor qui iuſtam cauſam litigandi nõ habuit dẽt in expenſis cõdemnari,& cõtra eius bona fit execut.in 6.par.uer.exec.nu. 39 549

Tutrice ſecundo nubente, non reddita rõne, bona ſecũdi uiri ſunt obligata,& in eis pro tutelari,debito fit executio,in 6.pa.uer. execut.nu.53 550

VASALLVS cõtumax uerus,qui citatus dixit nolo venire, ſtatim perdit feudũ in 6.par.verſ.contumacia,num.24 333

Venditor tenetur ad intereſſe de euictione,& litem defendere quod includit etiam ſubminiſtrationem expenſarum, in 6.parte, uerſ.auctoris laudatio.nu.16 343

Vendere frumentum tpe cariſtię poſſunt compelli domini per iudicem,in 6.parte,verſ.inquiſitio nu.181 298

Verberans clericum in habitu laicali, non eſt excommunicatus,in 4.parte,11. diſt.numero 70 204

Verbum, quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni uel cõdemnationi,in 6.parte, ver.ſententia,nu.123 369

Verbũ,moderari,in pęnalibus appoſitũ, operatur ut in illo caſu pœna mortis imponi non poſſit,in 4.parte,1.diſt.nu.98 57

Verbum peremptorie an,& quando in citatione apponi debeat, in 6. parte, verſ.citatio. nu.72 318

Verbum,credit,eſt veritatis expreſſiuum in reſpondenre poſitionibus,in 6.parte,verſ.poſitio.nu.14 390

Verba ſine figura iudicij, quid importẽt & ponitur intellectus iuriũ municipalium regni in 4.parte,9.diſt.nu.11.12 153.& ſeq.

Verba,ſubmitto me ꝓtectioni,& tuitioni talis iudicis, vim appellationis habent in 6. par. verſ.appell.nu.135 498

Verba libelli impropriantur,vt ſaluetur libellus.in 4.parte.1.diſt.nu.31 51

Verborum ordo in legatis, & diſpoſitionibus ſeruatur,in proœ.nu.17 2

Veritati oĩa cedunt in 3.parte,nu.66 26

Veſtes cedenti bonis ſunt relinquendæ, in 6. parte,verſ.exec.nu.26 548

Veſtes non ſunt auferendę damnatis ad mortem,nec tranſeunt in hypotheca,ibi.numero 30 eo.

Viam per quã actus impugnetur, nemo videtur ſibi elegiſſe, in 4. parte,9.diſtin. nnmero 207 186

Vicarius ſeu locum tenens,an dicatur ordinarius vel delegatus,in 4.parte,5.diſt.nu.5.6. cum plu. ſeq. 103

Vicarius quomodo cognoſcatur à delegato, ibi,nu.8 eod.

Vicarius generalis epiſcopi,dr̃ ordinarius. Secus particularis vnius loci, quia eſt delegari in 6.parre.verſ.appel.nu.384 555

Vicarius foranens ſeu ruralis, quis dicatur in d.vt diſt.nu.14 104

Vicarius epiſcopi dr̃ ordinarius in his,quæ de iure cõi in eum tranſeunt. Secus in his,quę non tranſeunt uiſi ſpecialiter ſibi cõmittantur per epm̃,prout ſunt cauſę criminales,& collationes beneficiorum,quia in his eſt delegatus. & ab eo appellatur ad epm̃ cõmittentem,ibi.nu.16.ſ.eo.& in 6.parte,ver.appellatio,nu.384 535

Vicarius rectoris ſecularis vel præſidis, an dicatur ordinarius vel delegatus,in d.5. diſt. numero 17 105

Vicarius creatus ab hñte poteſtatem ſubſtituẽdi dicitur ordinarius,ibi.nu. 18 eo.

Vicarius an poſſit cõſtitui ab inferiori a principe,ibi.nu.19 eo.

Vicarius ſeu locum tenens.in caſu quo põt de iure conſtitui. quam poteſtatem habeat, & de quibus cauſis poſſit cognoſcere, ibi. numero 20 eod.

Vicarius an poſſit alium vicarium ſibi ſubſtituere,ibi.nu.12 106

Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet,in 6.parte,verſi. ſententia. nu.74 465

Vicarius generalis poteſt in omni loco ſuæ ꝓuinciæ ius reddere,ibi.nu.82 466

Vicarius poteſt recuſari, vt ſuſpectus ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij,in 6.parte,uer. appellatio.nu.29 487

Vicarij iuriſdictio extinguitur morte epiſcopi in 4.par.5.diſt.nu.62 112

Vicarij iuriſdictio ſuſpenditur per excommunicationem epiſcopi,ibi.nu.75 114

Vicarium tres dicuntur eſſe ſpecies.ibi numero 6 103

Viceduces,uicereges, & vicecomitet dicuntur iudices ordinarij,ibi.nu.10 104

Victor quandoque petitur expenſarum condemnationem,in 6.parte,ver.iuterrogatio. numero 2 346

Videlicet,dictio eſt declaratiua, & reſtrictiua præcedentium.in 3.parte,nu.105 33

Vidua dicitur miſerabilis perſona,quando eſt pauper alias ſecus in 6.parte,verſ. inquiſit. nu.133 294

Viſitatio eccleſiæ quando ſit per prælatum,ad quem effectum fiat,in 6.parte,ver.inquiſit. nu.14 371

Vitium litigioſi non inducitur,quando ſuper reliqua agitur criminaliter,in 4.parte 1.diſtin.nu.50 54

Vlpianus iuriſconſultus fuit poſt aduentum Chriſti,in 2.parte,nu.28 20

Vniuerſitas non põt cõueniri pro dãno clandeſtino, niſi p̃cedat inquiſitio gñalis cõtra malefactores,in 6.part.ver.inq.ſ.nu.11 270

Vniuerſitas poteſt citari per edictum,in 6.parte ver.citat.nu.94 321

Vniuerſitas an in die Veneris ſancti citari,poſſit ad ſonum tabellæ,ex quo non pulſantur campanæ,ibi.nu.112 325

Vniuerſitas cuiuslibet ciuitatis,caſtri, vel villę,quæ regitur per ſindicum habet reſtitutionem in integrum,in 6.parte,ver.appell. numero 97 492

Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad cõtrahendum cũ iuramenlo, non reſtituitur. non tamen eſt,periura,ibi.nu.105 493

Vniuerſitas cogitur imponere collectam pro ſoluendis debitis ſuis,in 6.parte,verſi.exec. nu.51 550

Vocem primam habere in conſilio debet maioris dignitatis,& dignior,in,ꝓœ.nu. 8 2

Vſusfructus aduẽtitiorum filij, an pro debito vel delicto patris publicetur in 6.parte,ver. execut,nu.37 549

Vſura quod ſit peccatum,in 4.parte,16. diſti. nu.78 232

Vſura,dicitur crimine,in 6.parte.ver. inquiſi. nu.117 292

Vſura,ſpecie eſt rapinæ,ibi.nu.119 eo.

Vſura maius malum non reperitur, ibi. numero 120 eod.

Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili,ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere,de iure communi,ſed ſolum iudex eccleſiaſticus ibi.nu.108 289

Vſuræ hodie multum frequentantur,ideo acrius puniri debent,ibi.nu.114 291

Vſurarũ crimen eſt publicũ,& poteſt in regno iudex ex offõ inquirere contra uſurarium, & ẽt quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine,ibi.nu.126 293

Vſurarum cauſa eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica,in 4.parte 9.diſt.nu.166 181

Vſuras ſoluens,uidetur ſibi eruere oculos, in 6.parte.ver.inquiſit.nu.124 192

Vſurarius poteſt inquiri p iudicem etiam ad commodum priuati,ibi.nu.106 289

Vſurarius compelli põt per iudicẽ ad uſuras reſtituendas,& poteſt ante receptionem impediri ne vſuras recipiat,ibi.nu.107 eod.

Vſurarius an poſſit puniri p epiſcopũ ad aliquam pœnam temporalem,ibi.nu.109.290

Vſurarius an poſſit hodie inquiri per iudicem ſecularem ex officio, poſt conſtitutionem regni.ibi.nu.110 eod.

Vſurarius de iure canonico quas pęnas patiatur,

tur ibid.nu.3 eod.
Vſurarius nulla magis cōuenięti pęna puniri pōt quam pecuniaria pp eius auaritiam. Et ideo merito cōſtitutio regni induxit pœnā publicationis bonorū, ibi.nu.116 291
Vſuras recipiens, tantū peccat, non autem ſoluens, vnde licet creditor illas recipiat a ſpōte dante non per hoc excuſatur à pœna, ibi. num.123 292
Vſurarius peccat recipiendo uſuras, etiā à ſpōte dante, ibi.numero eod.
Vxor uendicans maritum, vel ecōtra, excludi tur per exceptionem cōſanguinitatis, in 4. par.20.diſt.nu.13 240

INDEX RERVM CONTENTARVM
IN ADDITIONIBVS DOMINI
PETRI FOLLERII. V.I.D.

ACTIO ciuilis ubi nō oritur nec ēt orit̄ criminalis, ī 4 par.1.diſt.n.5. 44
Actio ciuilis, & criminalis quādo cumulētur, ibidem nume.6 eo.
Actio realis, qualiter intentatur, in d.4. parte. 3.diſt.nu.3 77
Actio in rem utilis, quando detur ſuperficiario, & quando non. ibi.nu.12 78
Actio in rem utilis, quando detur emphiteotę ibi.nu.13 eod.
Actio in rem vtilis, quando detur metum paſſo, ibi.nu.14 eod.
Actio in rem præiudicialis, quando detur. ibi. num.15 79
Actio in rem præiudicialis de partu agnoſcendo quando detur, ibi.nu. 16 eod.
Actio vtilis in rē, qn̄ deī militi, & minori quorū pecunia ſint empta p̄dia, ibi.nu.17 eo.
Actio utilis in rem quando datur ei qui cauſā mortis donauit, ibi.nu.18 eo.
Actio utilis in rem qn̄ datur ad reuocandum quod inofficioſe donatū eſt, ibi.nu.19 eo.
Actio utilis in rem qn̄ datur ad repetendam rem donatum pp nuptias, ibi.nu.20 eod.
Actio utilis in rem quando detur ei qui uendidit equum l.commiſſoria, ibi.nu.21 eo.
Actio utilis in rem datur ei qui donauit vt aletur, & non fuit alitus, ibi.nu.22 eod.
Actio rem cui detur, & contra quem, ibi.num. 23.24 eod.
Actio in rem nullam præſupponit obligationem, & quare, ibi.nu.26 80
Actio perſonalis aduerſus quem detur, ibidē num.27 eo.
Actio realis fruſtra intentatur ſi reus non poſſidet ibi.nu.19 eod.
Actio perſonalis non requirit quod reus poſſideat, ibi.nu.30 eod.
Actio in rem debet concludere quod res reſtituatur. non ſic in perſonali, ibi.nu.31 eo.
Actio in rem ſtatim lata ſententia habet executionem, ibi.nu.32 eod.
Actio perſonalis, an habeat executionem ſtatim lata ſententia, ibi.nu.33 eod.
Actio perſonalis nunquam intentatur ad æſtimationem, ibi.nu.34 eod.
Actio realis intentat etiam ad ęſtimationem ibi.nu.35 eod.
Actio realis, etiam fructuum æſtimationem continet, ibi.nu.36 eod.
Actio perſonalis regulariter, nō habet eādem nationem ad intereſſe, ibi.nu.38 81
Actione perſonalis conuentus ſi eſt contumax actor mittitur in poſſeſſionem, & qualiter ibi.nu.41 82
Actio perſonalis, & realis quomodo differant, ibi.nu.42 eod.
Actionum uarietates, utile eſt ſcire, ibidem num.43 eo.
Actiones mixtæ, tribus modis dicuntur, in 4. parte, 17.diſt.nu.2 236
Actio familiæ herciſcundæ cui & quando cōpetat, & quæ requiratur, ib.nu.3 eo.
Actio communi diuidundo, quando competat, & cui, & quæ requirantur. ibidem nume.4. eod.
Actio finiū regundorum, ad quid competat, ibi.nu.5 eo.
Actionem habens ad cōmodum alicuius, poteſt cogi ad agendum, in 4.parte, 21. diſtin. nona, num.13 243

Actiones

Actiones actiuæ, quando quærantur nobis p̄ inſtitorem, in 22.diſtinct.in 4. parte numero 3 246
Actor ſi vult deſiſtere a cōuentione, vt recōueniatur, nō pōt.in 4.par.6.diſt.nu.17 121
Actor poteſt.reconuenire reum, ſuper re non comprehenſa in reſcripto, ibi.nu.18 eo.
Actor pupilli qualiter cōcipiat libellum in 6. parte, verſ.libelli oblatio, nu.8 336
Acta facta de nocte in foro mercatorem. an valeant. in 6.parte verſ.excep.nu.85 374
Aeditio qualiter fiat in 6.parte, uerſ.actorum æditio, num.12 434
Aedi, an debeant inſtrumenta relata in inſtrumento producto, ibi.nu.7 eo.
Aedi ante omnia, an debeāt inſtrumenta relata in libello, ibi.nu.8 eod.
Aditio librorum Romæ exiſtentium, quibus expenſis fieri debeat. in d.6.parte, ver.teſtiū productio, nu.64 409
Aedi an debeat liber factoris, & quid de libro gabellarij, ibi.nu.42.43 404
Aedi an debeat taliola. ſeu tacca. ib.nu. 41 eo.
Aequalitas inter ſocios, an conſideretur, ne dū reſpectu numeri pecudum, ſed etiā bonitatis, in 7.part., 4. diſt.nu.36. 95
Aequitas in quo conſiſtit, in curia mercatorū in 4.parte.9.diſt.nu. 150 178
Aequitas ſemper haberi debet præoculis, ibi. num.257 180
Aequitas qualiter à iure deſcendat, ibi.numero 163 eo.
Agricola, an dicatur mercator, in 4.parte. 9. diſt.nume.66 165
Agi, an poſſit ex contractu inito inter mercatores, in 6.parte, verſ.exceptio. num.663 69
Agrimenſor non debet per iudicem mitti ad menſurandum, parte non citata, in 4. parte 17.diſt.nu.12 237
Agere quando quis compellatur, in d. 4. diſt. 21.nu.1 241
Andreas Mattheus de Sarno de S. Seuerino, fuit optimæ ſcientiæ, n. 6. parte, in verſ. exceptio, num.70 371
Apoca mercatoris ſigilla tantum, an probet ibi.num.67 369
Appellari an poſſit à ſententia boni viri, in 6. parte. in verſ.cōpromiſſum, nu.35 383
Appellatur a ſententia collegij ad ſuperiorem in p.6.parte, verſ.teſtium productio, numero 89 413
A romatarij cōmittentes fraudem ī arte, qualiter punitur. in 4.par.11.diſt.num.50 201
Atra facit rem detinere eſſe integram, & quādo, & an ſi partem pœniteat poſſit agi ad intereſſe, in 4.parte.4.diſt. num.49 97
Aſſerens rem eſſe alterius qualitatis, quam rei veritate ſit qualiter teneatur, ibi.nu. 53 eo.
Auctor an laudari poſſit corā arbitro in d. 6. parte, verſ.auctoris laudatio. nu.2 323
Auctoris laudatio, an habeat locum corā arbitris iuris, in 4.parte.6.diſt.nu.21 121
BALLAE lanarum ſignatę ſigno meo, an preſumantur meæ, in 6.parte, verſ.teſtiū productio. num.62 408
CAVSA criminalis dicit̄ ſi agitur ex crimine infamante etiam ſi agatur ciuiliter, in 4.parte.1.diſt.nume.3 44
Cauſæ cognitionis effecta, in 4.parte.16.diſt. nu.17 222
Cauſæ iuſtæ quæ ſint, vt quis agere cōpellatur in d.4.par.21.diſt.nona.4.5.6 242
Campſor recipiendo lìteras uitiatas, & ſoluit, an liberetur, in 6.parte, in verſ. teſtium productio, nu.54 406
Candelarij facientes candelas cum miſturis, qua pœna plectuntur? in 4.parte.11.diſtin. num.35 199
Carceratus ad inſtantiam vnius, an poſſit recomendari ad inſtantiā alterius, in d.4 parte, 9.diſt.nu.128 175
Carceratus qualiter liquidat inſtr̄m, in 6. parte verſ.inſtrorum productio num.6 417
Captus pro vna cauſa, an poſſit pro alia recomendari, in 4.parte 9 diſt.nu.129 275
Certi condictio, quando competat, in 4. parte 3.diſt.nume.46 82
Ceſſio occaſione ſocietatis, an dicatur ex cā neceſſaria, in d.4.parte.4.diſt.num.33 94
Citatio qualiter concipi debeat in remedio, l. diffimari, in 4.par.21.diſt.noua, nu.21 244
Citatio nō requiritur in curia nundinarum, in 4 parte.9.diſt.nu.164 181
Citatio an poſſit obmitti, etiam à principe, in d.4.parte, 15 diſt.nu.12 121
Citationis defectus, qualiter opponatur, in d. 16.diſt.nu.13 eod.
Citatus pręſumitur qui a longe aberat, & poſt ea reperitur in iudicio, ibi.nu.14 eod.
Citari ad releuandū an poſſit, interpoſito primo, & ſecundo decreto, in 6.parte, in verſi. contumacia, nume.13 331
Collegium mercatorū, an poſſit facere ſtatuta, in 4.parte.8.diſt.nu.70 166

Compro-

Compromiſſum, an poſſit fieri de rebus ſpiritualibus in 4.part.13 diſt nu.11. 214

Compotus redditus an peti poſſit ꝙ iterũ reddatur, in 6.parte, uerſ.exceptio.nu.71 372

Compenſatio an, & qñ fiat ſi in libro mercaris cõtinetur ſe eſſe creditorẽ, & debitorem in 4.parte.9.diſt.nu.146 177

Coaceruari & cumulari, quando poſſunt plus paruæ ſummæ, ibi.nu.78 167

Conueniri quis poſſit, in curia mercatorum, ibi.nu.82.83.85 eod.

Conueniri pro qbus cauſis poſſit uenientes ad nũdinas, ibi.nu 86.87 90.91.92.& quid ſeruetur de conſuetudine, ibi 168.& ſeq.

Contumacia, an debet accuſari diffamãti citatio.ut agat, in 4.parte, 11.diſt.nona, numero 24 244

Contumax in remedio l. diffamari an debeat citari, ibi.nu.15 eo.

Contumax, an poſſit opponere fori declinatoriam in 6.parte, verſ.exceptio.nu.2 355

Confeſſio facta in iudicio, an poſſit allegari inter mercatores, ibi.n.48 366

Cõfeſſio facta parte abſente an ꝓbet in 6.parte, ver.teſtium productio nu.59 408

Confeſſio an poſſit pro parte acceptari, & pro parte negari.ibi.nu.60 eod.

Cõſules mercatorum an poſſint citare per ędicta, in 4.parte, 9.diſt.nu.108 172

Condictio incerti quando competat, in 4.parte, diſt.nu.44 82

Clauſula ex certa ſcientia, an operetur, ut contrarium non poſſit probari, in 6.parte.verſ. appell.nu.87 491

Clericus tutor, an poſſit dari per iudicem laicum, in 4.parte.11.diſt.nu.65 203

Clericus pro poſſeſſorio retinendæ, poteſt coram laico conueniri, ibi.nu.77 205

Clericus auctor laudatus cõuenitur coram iudici ſeculari.an ſit verum, ibi.nu.78 206

Clericus negociator tenetur ad gabellas, ibi.nu.80 eod.

Creditor poſterior offerẽs priori debitum, an poſſit cogere eũ vt cedat ſibi actiones, in 6. parte, verſ.inſtrorũ productio.nu.16 419

Criminaliter an poſſit agi.pro vi turbatiua, in 4.part.7.diſt.nu.16 139

Curator ad litem, an debeat cauere, in 4.parte 16.diſt.nu.57 229

DEBITOR duorum inſolidũ, ſi poſtea promiſit per aliam ſcripturam vni tm̃ an iſtud debitum debeat communicari cum nominato, in prima ſcriptura, in 4.parte, 9. diſt.nu.96 170

Decretum primum, & ſecundum fit pro menſura debiti quid ſit hoc dicere.in 4.parte, ver. contumacia, nu.14 331

Delegatio quãdo liberat debitorẽ, in 6. parte, uerſ, teſtium product.nu.49 405

Delegatus principis quando nõ poteſt ſub delegare, in 4.par.5.diſt.nu.27 106

Delegatus quando poſſit minuere tẽpus quod datur iudicatis, ibi.nu.46 110

Delegatus in qbus caſibus teneatur citare cũ inſerto tenore reſcripti.ibi. nu.60 112

Denunciatio litis cui fieri debet, ſi debitor ſit mortuus nullo hęrede ſuperſtite in 6, parte, verſ.auctoris laudat nu.14 543

Depoſitarius reſtituens depoſitum iuſſu iudicis an ſit liberatus, in 4.parte, 9.diſt. numero 148 177

Diffamans merces mercatoris, vt vilius emantur quomodo puniatur, in 4.parte, 11. diſt. nu.51 201

Diffamare quid ſit in 4.parte, 21.diſt.noua, nume.2 241

Diffamatio qualiter probabitur, ibidem, numero 22 244

Dilatione pendente quando conquieſcit officium iudicis, in 4. parte, 16. diſtin. numero 69 231

Diſcipuli an obligẽt, magiſtrum eorum, in d. 4 parte, 22.diſt.nona, nu.8 247

Diuiſio inter fratres eſt quædam tranſactio in 4 parte, 17.diſt.nu.8 236

Doctor an debeat carcerari pro inſtrumento liquidato, in 6.parte, verſ. inſtrumentorum productio.nu 4 417

Dolus quot modis committatur, in 6. parte, verſ.exceptio.nu.21 358

Dolus auctoris, an noceat ſingulari ſucceſſori, ibi.nu.24 359

Dolus alterius ſocij, an noceat conſocijs, ibid. nu.29 360

Dolus an cenſeatur remiſſus, in quietatione generali, ibi.nu.28 eod.

Domus mercatorũ ſunt exemptæ ab hoſpitando milites in 4.parte 9.diſt.nu.123 174

Dominium qualiter probatur, in 4. parte, 3 diſt.nu.49 83

Dominij cauſa non debet exprimi in actione reali, ibi.28 80

Donatio & ſi plus ualet, &c. an excludat remediũ l.2.de reſc.uen.in 6.parte, verſ.appellanum.

numero 85 490

Dotẽ an teneat mercator ſtatim reſtituere nõ expectato anno, in 4 par.9.diſt.nu.81 167

EMPTIO & uenditio quando dr̃ perfecta, in 4.parte, 4.diſt.nu.37 95

Emptio per teſtes, qualiter probetur, ibidem, nu 48 97

Emptio, & uenditio, quando dicitur perfecta in rebus quæ pondere, vel menſura conſiſtunt ibi.nu.52 eo.

Emptio qualiter ſolo conſenſu perficiatur ibidem, nu.38 66

Emptorum quis præferatur, ſi vnus emit a diſcipulo, & alter à domino, ibi.nu.43 eo.

Emptor agens redhibitoria, ſi pendente iudicio res eſt effecta ſana, an procedat iudiciũ, ibi.nu.60 98

Emptorum mercium, quis pręferatur, ibidem nume.65 100

Emptorum ſi vnus offert precium, & inſtat ſibi, vt partem rei emptæ in communi tradatur, an repellatur, ibi.nu.67 eod.

Emptio mercium probatur per famam in 6. parte, verſ.teſtium productio.nu.77 412

Emptor an poſſit denũciare litẽ auctori, auctoris ſui, in d.6.parte, uerſ.laudatio, n.18 344

Emptor ſi nõ defendit cauſam facta denũciatione, an ager de euictione, ibi.nu.17 143

Expenſæ medicorum, & medicinæ debentur vulnerato, & qualiter intelligatur, in 4.parte, 1.diſt.nu.8 45

Exercitor nauis, obligatur, & agit ex cõtractibus magiſtri nauis, & ſubſtituti ab eo in 4. parte, 22.diſt.noua, nu.17 248

Exceptio, unde proueniat, & qualiter producatur in 6.parte, uerſ.exceptio.nu. 20 358

Exceptio. doli contra quem opponatur, ibid. num.22 359

Exceptio doli, an poſſit opponi aduerſus contractum confirmatum, propter dolus adhabitum, ibi, nu.25 360

Exceptioni doli, an poſſit renun.ibi.n. 27 eo.

Exceptio ſimulationis, qualiter opponantur, ibi.nume.32 361

Exceptio ſimulationis, an competat ſi debitũ ex una cauſa conuertatur in aliam, ibid. numero 33 eod.

Exceptio metus fundatur ſuper æquitate, & eſt in rem, & opponitur inter mercatores, ibid.nume.34 eod.

Exceptio nõ numeratę pecunię, an inter mercatores opponi poſſit, ibi.nu.35 362

Exceptio periurij, an repellat agentem, ibid, numero 36 363

Exceptio rei iudicatę opponi poteſt inter mercatores, ibi.nu.44 366

Exceptio ſolutionis, opponi poteſt inter mercatores, ibi.nu.45 eo.

Exceptio acceptilationis an poſſit opponi inter mercatores, ibi.nu.47 eod.

Exceptio renunciationis litis, opponi poteſt inter mercatores, ibi.nu.49 eod.

Exceptio pacti de non petendo opponitur inter mercatores, ibi.nu.50 eo.

Exceptio iuris, uel ſtatutorũ obſtantium, opponi põt inter mercatores, ibi.nu.52 eo.

Exceptiones procuratoriæ, non opponuntur inter mercatores, ibi.nu.54 367

Exceptio legitimationis perſonæ, opponitur inter mercatores, ibi.nu.55 eod.

Exceptio excommunicationis opponitur inter mercatores, ibi.nu.60 368

Exceptio quod nõ cõpetit directa actio, an inter mercatores loci habet, ibi.nu.63 369

Exceptio non ſolutæ gabellæ, an habeat locũ inter mercatores ibi, nu.64 eod.

Exceptio nouationis, ſeu delegationis inter mercatores, qñ locum habet, ibi.nu.67 eo.

Exceptio erroris calculi, an inter mercatores locum habeat, & an obſtet exceptio rei iudicatæ, ibi.nu.68 370

Excapitum qualiter probetur, in 6. part.uerſi. teſtium productio.nu.71 410

Excuſſio, an habeat locum inter mercatores, in d.6.parte, uerſ.exceptio.nu.40 394

Exempla qualiter probent, in d.6.parte, uerſi. actorum æditio.nu.6 434

Executio ſententiæ latę contra principalem, an fieri poſſit contra fideiuſſorem, in 6.parte, uerſ.teſtium prod, nu.91 413

FALSA, an redatur ſubſcriptio ſi dicatur, Titius, & ſocij, & tamen unus eſt ſocius. in 4.par.9.diſt.nu.79 167

Filiusfamilias ſibi non quæritur vſusfructus patri libere poteſt agere, in 4.parte, 16. diſt. num.31 224

Filiusfamilias ſi in aduẽtitijs agit ſine conſenſu partis, & obtinet iudicium eſt ualidum, ibi.nu.33 eo.

Filiusfamilias mercator, an poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, in 6.parte, verſi.exceptio.nu.61 368

Filiumfamilias quem eſſe quis ꝓbabit, in d.6. par.uerſ.inſtrumentorũ productio.n.8 418

fideiuſſoribus pro euictione, an debeat lis de nũciari, in d.6. parte ver. laudatio. nu.6. 341
fides emptionis quando dicatur habita in 4. parte 4. diſt. nu.46 96
fiſcus auctor laudatus, an poſſit declinare forum in 6. parte, verſi. laudatio. nu.11. 342
fœminæ teſtimonium, & infamis æquiparat, in 3. parte, 1. diſt. nu. 42 53
fœminæ, an ſint idoneæ teſtes, ibidem, numero 43 eod.
forma procedendi in actione finium regundarũ quæ fit in 4. parte 18. diſt. nu. 11 237
frater ſi lucratur de pecunia communi, an teneatur communicare lucrum, in 4. parte, 4. diſt. nu.17 89
fraus quid ſit, in quarta parte, vndecima diſt. nu.29 197
fraus quot modis committatur, ibidem, numero 30 198
fraus committitur addendo aliquid inutile mercibus, ibi. nu.40 199
fraus committitur ponendo bonas merces ſuſupra ſaccum, & malas inferius ib. nu.41. eo.
fraus committitur ſi oſtendantur bonæ merces, & demum traduntur malæ, ibidem, numero 4 eo.
fraus in quantitate quando committatur, ibidem, numero 47. & quid in qualitate, ibid. nume.48 383
fraus committitur per eum qui remouet ſignum à ſacco, vt ignoretur pondus, ibidẽ, numero 52 202
HERES mercatoris, nunquid compenſatur coram iudice mercantię in quarta parte, 9. diſt. nu.93 159
Hęres qui recipit pecuniam pro morte patris, an teneatur creditoribus ſoluere, ibidẽ, numero 138 176
Hęres mercatoris an obligetur ex contractu inſtitoris præpoſiti per eius patrem in d. 4. parte, 22. diſt. nona, nu.14 247
INIVRIARVM accuſatio criminalis, nõ datur in regno, ſi ſunt iniuriæ uerbales in 4. parte 1. diſt. nu.12 46
Iniuria ſi eſt illata uiduis, eccleſiaſticis perſonis, & alijs miſerabilibus, poteſt in ea officio procedi, ibi. nu.13 eod.
Iniuriarum libellus ſi conſtat per confeſſionẽ partis, non requirit appoſitionem loci, & temporis, ibi. nu.15 eod.
Iniuriarum actio, an tollatur per ſaluationẽ, ibi. nume.97 69
Iniuriarum actio quanto tempore duret ibid. nume.99 eo.
Iniuriarum actione, an teneatur, qui verum dixit, ibi. nu.98 eo.
Iniuriarum actio, & quando, & cui denegetur, ibi. nu. 100. cum plu. ſeq. 70
Iniuriarum actio, non competit, niſi ubi effectualiter eſſet illata, & dicta iniuria, ibid. numer.196 eo.
Iniuriarum actio non competit, vbi facto fieret iniuria ibi. nu.107 71
Incude & malleum non veniunt, in gñali obligatione in 4. parte, 9. diſt. nu.124 174
Inſtantia inchoata cum laico defuncto, an trãſit in clericum ei ſuccedentem in d. 4. part. 11. diſt. nu.79 206
Inſtantia, an pereat, de iure canonico, in diſt. 4. parte 16. diſt. nu.41 225
Inſtitor, an obliget dominum, in 4. parte, 9. diſtin. nu.105 171
Inſtitor quis dicatur, in 4. parte, 22. diſt. no. numero 1 245
Inſtitor poteſt eſſe maſculus, & fęmina, puer vel ſeruus, ibi. nu.2 eod.
Inſtitor, quando obligetur proprio nomine, ibi. nu.4 246
Inſtitor an ſem per obliget præponentes ibid. nume.9 247
Inſtitor præpoſitus à pluribus ſocijs ex paribus partibus, qualiter obligentur ipſi præponente, ibi. nu.10 eo.
Inſtitor an poſſit habere fidem de precio ibid. num. 12 eod.
Inſtitor contrahens, extra cõditiones adiectas in eius inſtitutione an obliget dominum, ibid. nu.15 248
Inſtitor etiam, obligat dominum de euictione & redhibitoria, ibi. nu.16 eod.
Inſtrumentum ſecundum formam ritus an poſſit præſentari in curia nundinarum, in 4. par. 9. diſt. nu.133 176
Inſtrumentum ad cõe lucrum, & excapitum an poſſit liquidari, in 6. par. verſ. inſtrumentorum productio, nu.3 417
Inſtrumentum, an poſſit liquidari contra filium familias, ibi. nu.7 eod.
Inſtrumentũ an poſſit liquidari contra ꝑmuntentem inſt. torio nomine, ibi. no.10 418
Inſtrumentum cancellatum an liquidari poſſit ibi. nu.11 eod.
Inſtrumentum quod non eſt publicum, an liquidari poſſit, ibi. nu.12 eo.
Inſtru-

Inſtrumentum non confectũ ſecũdum formã conſt. inſtrorum robur, an poſſit liquidari ſi acceptetur per partem, ibi. nu.13 eod.
Inſtrumentum allegato falſum, an debeat exequi ibi. nu.14 419
Inſtrumentum mandati originale debet in actis admitti. ibi. nu.37 422
Inſtrumentum productum in principio cauſæ an probet, ibi. nu.44 eo.
Inſtrumenta producta parte non citata, quando probent, ibi. nu.45 eod.
Intereſſe lucri ceſſantis qualiter conſtare debet in 4. parte, 3. diſt. nu.38 81
Intereſſe quomodo probetur, & quando licite petatur, in ſexta parte, verſ. teſtium productio. nu.69.70 410
Intereſſe quando peti poſſit, in 4. parte, 3. diſt. num.40 81
Intereſſe poteſt peti ex nouo iudicio, per eam mercatorem, cum ius merces fuerũt ſequeſtratæ, ſi ſequeſtrum fuit reuocatum, in d. 4. parte, 9. diſt. nu.147 177
Iudex ſecularis, non põt. cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, in 4. parte, 13. diſtin. numero 2 213
Iudex ſecularis, poteſt, cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, ſi cõſtat per cõfeſſionem partis, ibi. nu.3 eod.
Iudicia diuiſoria, an ſint petitoria, uel poſſeſſoria, in diſt. 4. parte, 17. diſt. nu.10 237
Iurare cogatur reus vel iurm deferre, in 6. parte, verſ. teſtium productio nu.73 411
Iuramentum ſuppletorium debet deferri, parte præſente, vel citata, in diſt. 6. parte. verſic. iuramentum, nu.11 425
Iuramentum regno defertur etiam poſt concluſionem, ibi. nu.12 eod.
Iuramentum, an deferatur ei qui nixus eſt probare per plures teſtes, ibi. nu.13 426
Iuramentum an deferatur in cauſis magnis, ibi. nu.14 eod.
Iuramẽtũ, an deferatũ periurio, ibi. nu. 15. eo.
Iuramentum, an deferatur ex vnico teſte deponente ſine cauſa, ibi. nu.18 eod.
Iuramentũ an deferatur ex officio, ibi. n. 19. e.
Iuramentum, an deferatur in cauſa appellationis, ibi. nu.20 eod.
Iuramentũ an deferatur ad probandam quantitatem, ibi. nu.21 eod.
Iuriſdictio quando pluribus inſolidum non competit, ſententia per vnum lata non valet, in 4. parte, 5. diſt. nu.33 108
Iuriſdictio prorogata non extenditur, niſi inter ipſas partes prorogãtes. in d. 4. parte, 12 diſt. nu.8 209
Iuriſdictio prorogata in aliquem iudicem, an mortuo iudice poſſit per ſucceſſorem exerceri, ibi. nu.9 eod.
Ius ciuile, attenditur etiam in foro eccleſiaſtico, ſi ſapit ęquitatem. in diſt. 4. parte, 9. diſt. nu.154 179
LAICVS, quando eſt idoneus teſtis contra clericum, in 4. parte. 1. diſt. nu.47 53
Laudum dolo latum, an ſit nullum, in 6. parte verſ. compromiſſum, nu.39. 284
Legitimatio pſonæ, quot modis fiat, in 6. parte, verſ. exceptio. nu.56 367
Legitimatio perſonæ quam afferat vtilitatem ibi. nu.57 eo.
Libellus in ſcriptis an detur in curia nundinarum, in 4 parte, 9. diſt. nu.165 181
Libellus qualiter concipiat, in remedio l. diffamari, in d. 4. parte, 2. diſt. nona n. 20 244
Libellus contra eccleſiam quomodo concipiatur, in 6 parte, verſ. libellus, nu.9 336
Libellus qualiter formatus contra infantem, ibi. nu.10 eod.
Libellus qualiter cõcipiatur contra furioſum ibi. nu.11 337
Libellus nõ debet eſſe gñalis, ibi. nu.23 338
Libellus nouus, an offerri debet nominato in iudicio ſi comparet, in 6. parte, uerſ. nominatio auctoris, nu.9 345
Liber mercatoris an ꝓbet in d. 6. parte, uer. teſtium productio n.23. cum ſeq. 400
Liber pro ſcribente in ſui fauorem an probet, ibi. nu.30. cum ſeq. 402
Liber mercatoris de publico, pro tertio, cõtra tertium, an probet ibi. nu.35 403
Liber gabellariorũ, an probet, ibi. nu.36 eo.
Liber mercatoris an de conſuetudine plene ꝓbet ibi. nu.37 eod.
Liber ſuſpectus, vel reprobatus in uno an probet in alio, ibi. nu.38 eod.
Liber an edendus ſit parti petẽti, & an debeat edi totus liber, ibi. n.39 403
Liber ſpeciariorũ continens, qđ facto calculo talis eſt debitor, an probet, ibi. nu 44. eo.
Literę cambij, an probent, ibi. nu.46 eod.
Literæ cãbij diſpoſitiuæ, an poſſint reuocari, ibi. nu.47 405
Literæ cambij ſi ſunt perditæ, an poſſit repeti depoſitum, ibi. nu.41 eod.
Literæ cambij antequã ꝓſententur, ſi decoxit

xit banchum, ad quod dirigebantur, cuius erit periculum,ibi.nu.50 eod.
Literę cambij,an probent numerationem,ibi. nu,53 406
Literæ credentiæ,an probent,ibi.nu.55 eo.
Literę miſſiuę,an probent,& an obligent cum ad quem mittuntur,ibi.nu.56.57 407
Litem conteſtari recuſans qualiter cogat,in d. 6.parte,uer.litis conteſtatio. nu.10 376
Litem conteſtari,ex quibus cauſis, quis nõ cogatur,ibi.nu.13 377
Litis conteſtationis diffinitio ibi.nu.3 375
Lis,an poſſit hr̃i pro conteſtata,ibi.n.12 376
Litigioſi vitium an inducatur,ſi agitur poſſeſſorio,in 4.par.4.diſt.nu.6 78
Litigioſi ũitium an inducatur coram arbitratore,ibi.nu.7 eod.
Litis pendentia,an poſſit opponi inter mercatores,in 5.par.uer.exceptio.nu.42 365
Locatores equorum,an ſint mercatores, in 4. par.9.diſt.nu.64 165
Locans poſſeſſiones ſuas,& conducens,an dicitur mercator,ibi.nu.65 eod.
Lucrum,qualiter diuidatur inter ſocios in d.4 diſt.nu.35 eo.
MENSVRA, & pondere.lęſus infra quantũ tempus debet conqueri,& ad quid agere poteſt,in 4.par.11.diſt.nu.45 201
Mercatura,an ſit ars ſordida,in d.4.par.9.diſt. nu.56 161
Mercator quis dicatur,ibi.nu.5 162
Mercator quando quis dicatur,ex vnico actu mercandi,ibi.nu.58 eod.
Mercator an dicatur,qui per factores exercet mercaturam,ibi.nu.63 164
Mercator an dicatur,qui de præſenti nõ exercet mercaturam,licet,de præterito exercuiſſet,ibi.nu.68 165
Mercator matriculatus in diuerſis artibus,coram quo conuenitur,ibi.nu.106 171
Mercator an poſſit eſſe matriculatus,in diuerſis artibus,ibi.nu.107 172
Mercator qui habet multa nomina debitorũ, an poſſit iurari ſuſpectus,ibi.nu.125 174
Mercator fugitiuus,an liberetur,ſi creditores acceperint omnia eius bona, ibid.nu. 126. fo.eodem
Mercator tanquam ſuſpectus captus,an debet liberari,ſi captura eſt iniuſta,ibid. nu. 127. fo.eodem
Mercator ceſſans,& fugitiuus,an poſſit torqueri,vt iudicet pecuniam,ibi.nu.130 175
Mercatores falliti,non poſſunt cedere bonis, ibi.num.131 eod.
Mercator cõuenitur,ex qualibet promiſſione, ibid.nu.139 173
Mercator qua actione tenetur ad ſoluendum mercedem ſanſario,ibi.nu.140 eo.
Mercator an poſſit conueniri Lugduni ꝓ cõtractib.factis per ſuos factores,ib.n.141.eo.
Mercatorum iudicium, quare ſit ſummarium ibi.nu.149 177
Mercator forenſis an obligetur ſtatuto mercatorum,ibi.nu.73 166
Mercatores an conueniant,uel conueniantur pro alijs caſibus, quam ſpectãtibus ad mercantiam,ibi.nu.88 168
Mercator qui habuit literas cambij pro dubia an poſſit petere pro Rom.in 6.parte,uer.teſtium productio.nu.52 406
Mercator an tenetur edere cartulam continẽtem ſolutionem,ibi.nu.61 408
Mercator qui confitetur ſe debitorem in centum plus, & minus qui importent illa verba,ibi.nu.80 312
Mercator qualiter ꝓbabit,fuiſſe diſiobatum, ibi.nu.81 413
Mercatores an teneantur,ex contractu geſto, ꝑ pueros qui mittuntur cum caſſetta in collo,4.par.22.diſt.nu.7 247
Mercator q ſcripſit amico, quod emat frumẽtum, ſed qđ non excedat p̃cium carlenorũ nouẽ,& deinde ſcripſit eidem ut conueniat ſicut poteſt,& ille emit ad decem carlenos, an obligetur ſcribens,ibi.nu.13 eo.
Mediatores,& ſanſarij,an teneantur de dolo, & culpa.in 4.parte,9 diſt.nu.144 177
Merces an veniant in generali obligatione,ib. num.109 172
Merces venales inuectæ in apothecam,an ueniant in tacita obligatione,ib.nu.112 eo.
Merces an poſſint uendicari a uero domino, ib.nu.113 eod.
Merces emptæ de pecunia communi an pręſumantur communes,in 6.par.uerſic.teſtium productio,nu.76 412
Minor an neceſſario debet mitius puniri,uel ſit arbitrarium,in 4.par.1.diſt.nu.84 162
Minor ętate qualiter qui ſuccurrat̃,ibi.85 eo.
Minori matriculato in arte,an det̃ reſtitutio. in integrum,in d.4.parte,9.diſt.n.135 176
Minor quando poſſit ſtare in iudicio,in 4.parte,16.diſt.nu.47 226
Minores non p̃nt diuidere ſine decreto iudicis, eis,in eo.par.17.diſt.nu.9 236
Mulier in foro mercatorum, an poſſit vt procuratrix interuenire.in 6.par.ver.exceptio, numero 72 373
Mulier an poſſit liquidare inſtrumentum per procuratorem in diſt.6.parte,ver. inſtrumẽtorum productio,nu.5 417
Mundualdus an requiratur quãdo mulier cõtrahit,in 4.par.16.diſt.nu.39 225
NEGOCIATOR an is dicatur,qui fructus prouenientes ex fundo vendit, in 4.par.9.diſt.nu.67 165
Negociator quis proprie dicatur,ibidem,numero 69 eod.
Nominatio auctoris, quare debet fieri ante litem conteſtatam,in 6.parte,uerſ. nominatio auctoris.num.2 444
Nominatio in iudicio non comparente,quid agendum ſit,ibi.nu.10 345
Nullitas ſententiæ latæ, per bonum uirum cõfirmantem ſn̄am arbitrariam, an allegari poſſit,in eo.par.ver.cõpromiſſum,n.36 384
Nullitas ex defectu iuriſdict.ꝓueniens nunq̃ intelligitur excluſa,ibi.nu.40 eod.
Nundinæ & mercata,an differant,in 4. parte 9.diſt.nu.50 160
Nundinæ unde dicantur,ibi.nu.53 161
Nundinæ,& mercata idem ſunt aliquãdo,ibi. nu.52.54 eod.
Nundinæ ſunt hominibus neceſſariæ, ibidem nu.55 eod.
Nullitas iudicij agitati cũ falſo procuratore poteſt uſq; ad mille annos opponi, & qualiter opponatur,in 4.par.16.diſt.nume.12. cum plu.ſeq. 222
OPERARII an teneãtur de turbata poſſeſſione,in 3.par.7 diſt.nu.22 140
Obligatus reddere rationem, infra certum terminum qui debet facere,ut non incidat in pœnam, in quarta parte, nona diſtinctione,nu.143 177
PACISCI an poſſit inter ſocios quod capitula ſit ſaluo in eo,par.4.diſt.n.22 91
Pactum an ualeat inter ſocios quod unus habet duas partes lucri, & tertiam damni, ibi.nu.21 eod.
Pactũ quod unus habeat treſpartes lucri,alius quartam an ualeat,ibi nu.22 eod.
pacta facta mercatoribus fallitis,non ſunt,ſeruanda,in 4.par.9.diſt.nu.132 175
pactũ quod abſque litis denunciatione,teneatur uẽditor de euictione,an ualeat in 6.par. uerſ.auctoris laudatio,nu.15 343
pactũ nudũ inter mercatores,an ſit efficax ad agẽdum,in 6.par.uer.exceptio,nu.65 369
papa an poſſit laico delegare cauſas mere ſpirituales,in 4.par.13.diſt.nu.10 214
pater citatus ut præſtet aſſenſum filio ſi nõ cõparet, an iudicium ſit ualidum, in eo. par. 16.diſt.num.34 255
pater an teneatur ex contractu filij in eo. parte uigeſimaſecunda diſtin.noua,nu. 20. cũ ſequen. 248
pater ſi dedit pecuniam filio ut ex ea lucretur. an lucrum communicetur,in 4. par.4. diſt. nu.32 94
pater an teneat̃ de contractu filij ſi paſſus fuit eum negociari,in eo.part.9.diſtinct.numero 119 173
pœna obligationis,an debeatur in curia mercatorum,ibi.nu.121 174
pœna qua puniatur ille qui tenet aurum, uel argentum uitioſum in eo. parte, 11. diſtin. nu.33 199
pœna qua plecti debet, committens fraudẽ in ſubſtantia rei,ibi.nu.34 eo.
periculum diminutionis precij rei emptę ad quem ſpectet,in eo.par.4.diſt.nu.54 97
periurium an purgetur, ſi ſoluitur poſt terminum,in ſexta parte,uerſic.exceptio, numero 37 363
poſſeſſio de pręſenti, an arguat ad poſſeſſionem de præterito.in 4.parte, ſeptima diſti. nu.23 240
poſſeſſio antiqua an præſumatur cõtinua, ibidem,nu.24 eod.
practica eſt uera intellecti legum in eo. parte prima diſt.nu.74 59
precia rebus imponentes ut alij plus emant, qualiter puniantur,in eo.parte,11.diſti. numero 49 201
præuentio quando locum habeat in eo. part. 3.diſt.nu.45 82
præuentio facta in curia debitoris, an rite facta ſi in quarta parte,nona diſtinctio numero 142 177
promittens tibi uendere,an ſi uolueris emere, tenearis,in quarta parte,quarta diſt. numero 55 98
promittens ſoluere Romę,Capuæ,& Venetijs in die ſancti Marci, an poſſit ibi conueniri ſi in eo loco non reperietur,in eo.parte, diſtin.nu.115 273
promittens ſoluere cẽtum, quod ſi non ſoluit

promiſit decem an licite petãtur illa decem, ibi.nu.116 — eod.
Pro nittens ſoluere ſi ibi non reperiatur ipſe ſed procurator an poſſit conueniri ibidem, numero 117 — eod.
promitteas Titio centum, quę Sempronius ei debet quid probabit, in 6. par. ver. teſtium productio, nu.66 — 49
promittens ſoluere centum intra mẽſem, & ſi ſoluerit promittit cẽtum, & decẽ an valeat promiſſio, ibi.nu.68 — 410.
promittens ſoluere debitum in pluribus ſolutionibus, & ſi non ſoluerit primam pagam teneatur ad totũ, an poſſit purgare moram in eo parte, verſiculo exceptio, num. trigeſimonono. — 364
promiſſio ſi titius non ſoluit, quomodo intelligatur, ibi.nu.41 — 365
pręceptum vnius iudicis, an poſſit exequi per alium in quarta part. 9. diſtinctione, numero 112 — 174
prælatus agẽs nomine eccleſię in 6. parte verſic. libellus, nu. 6 — 336
procurator q per viginti annos geſſit ſe pro procuratore an debeat docere de mandato in ſexta parte verſiculo, exceptio, numero, 58 — 368
procurator eo ipſo intelligitur cõſtitutus, quã do affert ſecum inſtrumentum debiti, ibi. numero 59 — eod.
probatio quæ nam requiratur, in actione inſtitoria, in quarta parte, vigeſimaſecunda diſtinc.nu.6 — 246
probationes non concludente, an probent inter mercatores in 6. parte, verſ. teſtium productio nu.72 — 410
prorogatio iuriſdictionis de loco, ad locũ an requirat expreſſum conſenſum partium in quarta parte, decimaſecunda diſtinct. numero 4 — 108
prorogatio iuriſdictionis, fit etiam de caſu ad caſum, ibi.nu.5 — 209
prorogatio de tempore ad tẽpus qualiter fit, ibi. nu.6 — eod.
prorogatio de re ad rem qualiter fiet, ibidem numero 7 — eo.
publicatio an ſit neceſſaria, in foro mercatorũ in 6.par.ver.teſtiũ productio, nu.82 — 413
punitus mitiori pęna, an puniatur maiori, in 4.par.1.diſt. nu.21 — 48
pupillo an poſſit is denunciari, in 6.par. verſi. auctoris laudatio, nu.7 — 541

QVALITAS rerum venduntur, debet declarari. in 4.part. vndecima diſt. numero 38 — 199

RATIONALES electi an debeãt iura in 6. parte, verſi. teſtium productio, numero 45 — 404
Reconuentio facta poſt litem conteſtatam, an habeat effectũ iuriſdictionis prorogatiuũ in 4.par.6.diſt.nu.6 — 118
Reconuentio, an fieri poſſet coram diuerſis iudicibus, ibi.nu.14 — 120
Reconuẽtio, an fiat corã iudice, aduerſus, quę rens nonnulla oppoſuit. ibi.nu.16 — eo.
Recõueniri poteſt reus, nõ ſolum ſuper actione orta ante reſcriptum, ſed etiam poſt ibi. numero 15 — eo.
Reconuentio nõ habet locũ coram arbitro. in 6.par.verſ.auctoris laudatio, nu.3 — 340
Reconuentio an habeat locũ corã iudice mercatorem, in 4.par.9.diſt.nu.114 — 173
Redhibitoria, vel quãto minoris, an intentari poſſit cõtra vnum ex vẽditoribus, ſi plures fuerunt venditores, & non reperiuntur omnes, ibi.nu.99 — 171
Redhibitoria an aget, qui mediãte proxeneta ibi.nu.145 — 177
Redhibitoria ſi in vna re tantum habuerit locum & duæ res ſint vinditæ, an pro vtraque competat, in 4.par.4.diſt.nu.63 — 100
Rei vendicatione conuentus, ſi alienat lite pẽ dẽte iudicium cum eo fini, in 4.par.& 3.diſtin.nu.4 — 77
Rei vẽdicatione cõuentus, ſi opponit exceptionem excõicationis, debet interim poſſeſſio cum fructibus ſequeſtrari, ibi.nu.8 — 78
Rei vendicatione cõuentus ſi fuerit cõtumax quid fiendum. ibi.nu.9 — eo.
Rei vendicare, an poſſit dominus ſoli aſtra cũ ſeu ſolitarium ſuperius, ibi.nu.11 — eod.
Remedium, l. diffamari, quando cõpetat in 4. par.21.diſt.nu.3 — 242
Remedium, l. diffamari, an cõpetat aduerſus pręlatos, aut contra fiſcum, vel contra tutores, ibi.nu.9.10.11 — eo. & ſeq.
Remedium, l. diffamari, vt competat quę requirantur. ibi.nu.17.18 — 243
Remedium, l. diffamari coram quo intẽretur ibi nu.19 — eo.
Renunciatio generalis, an extẽditur ad remedium, l.2. de reſcin.vẽ. in 6.par.ver. appellatio, nu.86 — 491
Reſtitutio in integrum, ſub qua forma imploretur, ibi.nu.78 — 400
Reſtitutio cõceſſa minori an extẽdatur ad fideiuſſores, ibi.nu.81. — eod.
Reſtitio an concedatur vxoribus militũ. ibi. numeru.100 — 493
Ruſticus, an reſtituatur ſi fuit læſus, eo quia ſecutus eſt cõſilium, indocti doctoris, ibidem numero 91 — 492
Ruſticus, an debet cõſulere vnum, vel duos iuriſperitos, ibi.nu.93. — eod.
Ruſticus ſi peccauit ĩ iure naturali, an reſtituatur, ibi.num.95 — eo.
Ruſticus an excuſetur, ſi allegat ignorantiã iuris municipali, ibi.nu.96 — eo.

SCHOLARES, quando gaudens priuilegio ſcholariũ, in 4.par.9.diſt.nu.60. — 163
Sententia non valet, ſi eſt lata per conſules artis, in rebus non ſpectantibus ad artem, in 4.par.4. diſt.nume.88. — 698
Sententia an pręſumatur lata, cũ cauſæ cognitione, in quarta parte, 16. diſtinctione, numero 18 — 222
Sententia lata parte præſente, licet non citata an valeat, ibi.num.15 — 221
Sententia lata pręſente, licet citata, an valeat. ibi.nu.15 — eo.
Sententia lata pendente impedimento allegato an valeat, ibi.nu.71 — 231
Sententia dolo lata eſt nulla, in 6.par.verſ. cõpromiſſum, nu.38 — 384
Sentẽtia expertorum in arte, an tranſeat in rẽ iudicatam, in 6.par.verſi.teſtium ꝓductio, nu.88 — 413
Sententia per ſortes an valeat, & an poſſit ab ea appellari, nu.86 — eo.
Signatura facta in vegete vini, an transferat dominum, in quarta parte, quarta diſtinc. numero 55 — 97
Silentium perpetuum, vt imponatur an requiratur bina monitio, & an fieri debeat eodẽ inſtanti in 4.par.21.diſt.nu.15.16 — 243
Simulatio quotuplex ſit in 6.pa.uer. exceptio numero 9.30 — 360
Simulatio qualiter allegetor, ibidem, numero 31 — 561
Sindicus vniuerſitatis quod nomen debat ponere in libello, in 6.parte, verſic.libellus, numero 7 — 396
Societas quid ſit in quarta parte, quarta diſti. numero 3 — 88
Societas quot modis cõtrahat, ibi.nu.4. — eod.
Societas tacita, quando, & inter quod cõtrahetur ibi.num.5.6.7.8.9.10.11.13 — eod.
Socies ſi fecit maiorem impenſam altero, an ĩ diuiſione repetat. ibi.nu.14 — 90
Socius qui habuit plures filios operantes, an debeat habere maiorem partẽ, ibidem, numero 16 — eod.
Societas nunquid licite contrahatur, ut vnus probat operam, altero vero pecuniam ibid. numero 18 — eod.
Socij an poſſit paciſci vt unus habeat duas partes lucri, & damni, & alter tertiam. ibid. nu.19 — 601
Socij quorum vnus poſuit capitale, alter uero operam tantũ & capitale deperderetur an damnum ſi commune, ibi.nu.23 — eod.
Socius proficiſcẽs ex cauſa ſocietatis, an deducat añ oĩa expenſas itineris, ibi.nu.24 — eod.
Societatis ſignũ, an remaneat penes ſuperſtites in ſocietates ibi.nu.25 — eo.
Societas inita, ut duret quinquennio, & unus poſuit capitale, alter operas, an ſi in primo anno perditũ ſit capitale poſſit cogi ad ponendum aliud, ibi.num.26. — 903
Societas contracta ad cõmune lucrũ & de lucrum, ita quod debeat infra menſem reddi ratio an ſi nõ fuerit reddita infra menſem audiatur, ibi, nu.27 — eod.
Socius an teneatur cõſocio reddere rationem de geſtis, & adminiſtratis, & ſi nõ reddit rationem ad quid teneatur, ibi.nu.28 — 904
Socii diuidentes ſocietatem quomodo conſeruabantur indemnes, ibi.nu.34 — 905
Socius in mercantia, nũquid in ſolidũ teneatͣ pro contractu ſocij, in 4.par.9.diſ.n.94 — 179
Socius an poſſit cauſam ſocietetis cõpromittere. ibi.nume.97 — eo.
Socius quando teneatur cõſocio, ſi fuit diſrobatus, ibi.nu.98 — eo.
Socius an habeat beneficium, ne cõueniatͣ, niſi in quantum facere poteſt, ibi.nu.100. — 171
Socius qui uoluit contribuere in expenſis factis pro re communi, an perdat partem ſuã ibidem.nu.101 — eo.
Socius an deducat expenſis factas in itinere à corpore ſocietatis, ibi.nu.93 — eod.
Socius tenetur conſocio de dolo, & culpa, ibi. nu.104 — eod.
Socius an poſſit accuſare de morte ſocij, ibid. nu.136 — 276
Societas ꝓbatur per intitulationem librorũ, in 6.par.ver.teſtium productio.nu.78 — 412
Societas nõ probatur ex eo quod per aliquos alte-

alternis uicibus negocietur,ibi.nu. 79. eo.
Sortis indicium quale ſit ibi.nu.85 413
Stante ſtatuto quod debitum non poſſit probari niſi per inſtrumẽtum an habeat locum inter mercatores,ibi.nu.58 407
Subtilitas inueſtigatiua ueritatis cõmendatur in 4.par.9.diſt.nu.155 379
Suſpectus, an,& quando cõtrahens in nundinis allegari poſſit,ibi.nu.120 174
Statutum mercatorum ut cõtra ſcripturas eorum nulla poſſit opponi exceptio an ualeat ibid.nu.77 167
Statutum quod pater,teneatur pro filio an ualeat,ibi.nu.75 eod.
Statutum quod emẽs rem in publico foro nõ teneatur domino reſtituere an ualeat , ibidem num.76 eod.
Statutum quod credatur libro mercatoris,cõprehendi mercatorẽ de prõ,ibi.nu.77.eod.
Stante ſtatuto quod filius mercator obligetur qualiter intelligatur,ibi.nu.80 eo.

TABERNARII uendentes uinum limphatum,pro puro qualiter puniatur, in 4.par.11.diſt.nu.39 199
Tabernarius mittens famulum ad merces cõparandas obligatur per ipſum famulum,in 4.par. 22.diſt.nu.11 247
Tẽpore quod dat̃ iudicatis,an indiſtincte gaudeat cõdẽnatus,in 4.par.5.diſt.nu.48. 110
Tempus,& locus,an declarari debent in interdicto retinendę in 4.par.7.diſ.nu.21 140
Terminus ad proponendum oẽs exceptiones ſtatui põt,in 4.par.21.diſ.nu.12 243
Terminus diffamanti ad agendum, qualis ſtatuti debet,ibi.nu.23 244
Terminus in quo nihil fuit probatum, an ad inſtantiã actoris debeat reintegrari , in 6. par.uerſ.exceptio,nu.83 374
Terminus ad allegandũ in iure an detur.in 6. par.uer.teſtium productio,nu.83 413
Terminus breuiſſimus dari debet,in foro mercatorum,niſi ꝓbões offerantur de longinquo,in 6.par.uerſ.exceptio,nu.81 374
Tertius poteſt citari ad opponendum fundato iudicio,econtra diffamantem,in 4.parte 21.diſt.no.nu.14 243
Teſtator ſi in teſtamento dat poteſtatem tutori adminiſtrandum non requritur inuentarium in 4.par.16.diſt.nu.53 228
Teſtes debent adhiberi in ſententijs,in 6.par. uerſ.actorum æditio,nume.32 438
Teſtes poſt dicicita teſtificata,an in foro mercatorum poſſint produci,in eo.par.uer. exceptio,nu.84 374
Teſtes etiam poſt concluſionem in cauſa producuntur,ſi dictat æquitas,in 4. par.9.diſt. nu.156 180
Trigeſima quãdo debetur in foro nũdinario & de quibus rebus in 6.parte verſ.exceptio num.73 373
Trigeſima debet ſolui,ſi parte transſigunt,ib. nu.78 eod.
Trigeſima non debet ſolui ꝑ pauperes,viduas & miſerabiles perſonas,ibi.nu.80. 374
Turbatio poſſeſſionis qualiter probetur in 4. par.7.diſt.nume.15 139
Turbare quis quot modis dicat̃,ib.nu.20. eo.
Turbationis qualitatis,an ſit exprimenda, ib. nu.35 141

VENDENS pãnos fracidos ꝓ bonis qualiter puniatur,in 4.par.11.diſt,numero 36 199
Vendens libros corruptos ad quid tenetur,ib. nu.37 eod.
Vendẽs unum pro alio an puniatur,& reſcindatur uenditio,ibi.nu.43 eo.
Vendens rem pluri precio, quam in conſilio. fuerit ſtatutum an valeat vẽditio,in eo.parte.4.diſt.num.61 99
Venditio facta ad certã mẽſurã q̃ non preſtatur,an agatur quanto minoris,ib.n.64 100
Vendita res communis an cẽſeatur vẽdita de uoluntate ſociorum,ibi.nu.30 94
Venditio an intelligatur facta per hæc verba. uoime vẽdere il tuo cauallo,& ille dixerit che sì,& che ne uolea cẽto fiorini,& ille dixerit che ne volea dare c.fiorini bolognini,& ille dixit tu me hai inteſo ibi.nu.42 96
Venditio,an valeat ſi dicat̃ , vẽdo pro decẽ & illo pluri quo Titius extimabit,ib.n.44.eo.
Vendito equo,ſi moritur infra triduũ an poſſit agi redhibitoria,ibi.nu.58 98
Vendito equo,an cenſeater venditus cum freno & ſella,ibi.nu.57 eod.
Venditor animalis,ſi expreſſe proteſtatur ſe, nolle teneri de vitiis, an nihilominus teneatur,ibi.nu.59 eod.
Vendere mihi offerẽtem, an poſſim cogere vt vendat,ibi.nu.56 eod.
Venditor carnis , tenens põdera diminuta an debeat puniri,in eo.par.11.diſt.nu.44. 200
Vẽditor,an teneatur de euictione,nulla facta denunciatione, ſi notorium erat quod ſeq debeat euictio,in 6.par.verſ.auctoris laudatio nu.16 343
Venditor quando tenetur pręciſe ad tradẽdũ in d.6.par.verſ.inſtrumentorum productio nu.19. 420
Vendicatio cur ita nominetur,in 4 parte.3 .diſtin.nu.25 86
Vltima opin.cẽſetur approbata,niſi prima eſſet æqua,in d.4.parte,9.diſt.nu.153 179
Vniuerſitas an reſtituatur aduerſus ſententiã propter inſtrumenta de nouo reperta, in 6. parte,uerſ.appell.nu.98 492
Vxor gerens mercãtiam,quicquid uidetur gerere de uoluntate uiri , in 4.parte,9. diſtin. numero 134 176

INDEX RERVM AC VERBORVM LOCVPLETISS. IN DISPVTATIONES LEGALES, D. ROBERTI MARANTAE.

ACCIPERE, uerborũ hoc quid importet, numero 11.in 9.diſ 612
Actio hypothecaria, qñ cumulatur cum actione perſonali, debet fieri coram eodẽ iudice, nu.30.in 6.diſp. 588
Actione hypothecaria intentata, an poſſit lite pendente agi actione perſonali,nu.4. in 6. diſp. 585
Actio oriens ex iure congrui eſt realis, & dat̃ contra emptorem,nu.35.in 8.diſp. 603
Actio oriens ex iure congrui dicitur perſonalis in rem ſcripta,& ſequitur poſſeſſorem , nu.2.9.diſp. 619
Actio perſonalis in rem ſcripta habet ſimilitudinem cum reali,ibi.nu.2 eo.
Actor habẽs plura remedia executiua, uno intentato,nõ præiudicat ſibi in alijs,nu.2. in 6.diſp. 585
Actus qui poterat geri ſine aliqua perſona,nõ uitiatur,ſi illa interuenit inutiliter,nu.8.in 4.diſp. 577
Aduocati cauſa fraudandi ius congrui cõmuniter conſulunt, vt emptor ſtatim donet amico ſuo,nu.20.9.diſp. 613
Agens uia ciuili an poſſit pro eadem re agere criminaliter,nu.5.in d.6.diſp. 585
Agens uia ordinaria cẽſetur renunciare extraordinariæ,executiue,ibi.nu.24 588
Alienatio in fraudem pręſumitur, quando ſit coniunctæ perſonæ,& quando alienatus remanet in poſſeſſione,nu.25.in 9.diſp. 614
Alienata in fraudẽ creditorũ reuocant ſine exuſſione,qñ cõſiſtũt in ſpecie ibi.nu.22 eo.
Alienatio quæ ſit titulo lucratiuo, patit̃ onus ſiliquarum,ibi.nu.16 61
Alienatio quãdo eſt prohibita contemplatione certæ perſonæ,non poteſt fieri etiam ad pias cauſas,alias , admittit̃ illa perſona ad reuocandum,nu.28.in 8.diſp. 602
Andreas de Iſernia dicitur legum Euangeliſta & eſt maioris auctoritatis, quam Lucas de Penna,nu.14.in 2.diſp. 565
Appellatio deuoluit cauſam ad ſuperiorẽ, & iudex à quo remanet priuatus,nu.14.38.in 1.diſt. 555
Appelatio fuit inducta ad releuãdum grauamina officialium,numero 13.45.1. diſtinc. fol.eo.& 537
Appellari etiam poteſt a delegato principis , ibid. eo.
Appellans non poteſt verbo iniuriari iudici à quo nu.14 eo.
Appellatione pendente, ſi iudex vult exequi, poteſt ſibi de facto reſiſti.ibi.nu.38 561
Arbiter qui erat etiam arbitrator ſi incepit ꝓcedere vt arbiter poteſt proſequi,ut arbitrator inordinate,& ualet proceſſus,nu.5 in 4 diſp. 576
Argumentũ à contrario ſenſu habet locum in ſtatuto,nu.36.in 2.diſp. 569
Argumentum de contractibus iudicialia ualidum eſt.Et clauſula,cõtradictores,&c.habet locũ contra iniuſte contradicentes , nõ autem contra iuſte,nu.31.in 1.diſp. 559
Aſſeſſores debent contradicere, & proteſtare contra officiales iniuſte exequens , ibidem num.23 577
Auctoritates Doctorum,ſunt probabiles, ſed non neceſſariæ,nu.44.in 2.diſp. 572

Baiulo qui indebite expignorat aliquẽ poteſt de facto reſiſti.numero 28. in 1. di. 556

Bona clericorum ſunt priuilegiata ſicut bona eccleſiarum,& eo ipſo quod veniũt à laico in clerico ſunt exempta ab oneribus à laicorum,nu.13 & in 8.di. 599

Bona clericorum an,& quãdo gaudeãt priuilegijs rerum eccleſiarum,ibi.nu.57 608

Bona debitoris,quando venduntur,preferrur creditor,& conſanguineus in emendo, ibi. nu.29 602

Brachium iudicis ſecularis, & an quando poteſt iudex eccleſiaſticus implorare, n.26. in 1.di. 557

Calumnia habetur loco libelli,inepti & poteſt ex officio repelli per iudicem nu.32.in 6.di. 989

Capienti aliquem in domo ſua, etiam ſi ſit officialis,poteſt cum armis reſiſti. num.29.in 1.di. 559

Carceratum eximens de carcere. qui erat confeſſus vel condemnatus de crimine,tenetur lege Iuli.maieſt.nu.11.in 1.diſp. 555

Cauſa cœpta ciuiliter an poſſit lite pendente inchoari criminaliter vigore inſtrumenti, an vero obſter exceptio litis pendentię,nu. 1.in 6.diſp. 584

Cauſæ continentia quando diuidi non debet non valet proceſſus coram diuerſis iudicibus,ibi.nu.30 588

Cauſa deciditur ſecundum ius Romanum,inter viuẽtes iure Romano,inter viuentes iure Longobardo ſecundum ius Longobardum,nu.42.in 2.diſp. 577

Cauſa voluta ad curiã principis, nõ poteſt inde extrahi ſine licentia principis,alias nihil valet quod agitur,nu.22.in 6.diſp. 588

Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria de voluntate partium,nu.14.in quarta diſputatio. 478

Cauſa præoccupata per maiorum iudicem nõ poteſt ventilari coram minori,nu. 20. in 6. diſp. 587

Cauſa quamuis ſit cõmiſſa ſummariè, poteſt nihilominus iudex procedere ordinarię,nume.3.in 4.diſp. 576

Cauſa ſi eſt delegata per principem, cenſetur quò ad illa ſublata omnis poteſtas ordinario etiam delegato mortuo, & proceſſus p ordinarium factus ſuper ea,eſt nullus,n.3. in diſp. 554

Cauſa ſi fuit cœpta via ordinaria,debet ſolemniter per ſententiam definiri,nu.2.in 5.diſput. 579

Cauſa ſi eſt delegata p principem,cenſẽt quo ad illam ſublata omnis poteſtas ordinario, & proceſſus per eum factus ſuper ea eſt nullus,nu.21.in 6.diſp. 587

Cauſa q̃ de iure erat ſummaria,ſi fuit inceptu per partes via ordinaria,an videatur renunciatum viæ ſummariæ,nu.1.in 4.diſp. 575

Cautela pro muliere quæ vult renunciare bonis,vt primo pſteſtetur & iuret, q̃ nõ ſponte renunciet,nu.43.in 10.diſp. 628

Charitatis ordinem peruertit qui præfert bonum alienum proprio,nu.5.in.8.diſp. 598

Citatio obtenta nõ facta mentione de litis pẽdentia dicitur ſurreptitia numero 22.in 6. diſp. 188

Clauſula inſerta in medio vnius capituli,ad illud tantum refertur,nu.22.in 1. diſp. 567

Clauſula quælibet in inſtrumẽto poſita debet aliquid operari,nu.3.in 6.diſp. 588

Clauſula,quod electa vna via, talia non tollat quid operatur in inſtrumento,ibi.nu.3. eo.

Clauſula refertur ad vnum tantum capitulũ quando poteſt aſſignari ratio, quare non ſeruatur ad alia,nu.24.2.diſp. 567

Clauſula,ſponte,&c.cenſetur metu extorta in contractu meticuloſo, numero 35.in 6. diſput. 590

Clericus an teneatur ad obſeruantiam,l.quoties, C. de rei vendic. numero 22. in 8. diſput. 601

Clericus an poſſit teſtari ſine ſolennitate ſtatuti laicorum,& quid ſi aliquẽ clericum heredem inſtituat.ibi.nu.50.di. 606

Clericus an teneaẽ vltra vires hereditarias, ſi non fecit inuentarium.numero 21.in 8. diſput. 601

Clericus emens fundum an poſſit conueniri iure congrui per vicinum,ibi.num.1 597

Clericus excludit ſororem a ſucceſſione partis vigore ſtatuti,ibi.nu.14 599

Clericus ligatur vitio litigioſi per legem ciuilem,ibi.nu.21 601

Clerici ligantur lege ciuili, quando non facit eis notabile præiudicium ibi.nu.13 eo.

Clerici non ligantur legibus laicorum,qñ per eas efficiuntur timidiores,ibi.nu.7 598

Clericus poteſt vti actiuè ſtatutis laicorũ, ſed non paſſiue vnde poteſt pręſentare inſtrumentum ſecundum formã ritus cõtra laicum, ſed contra eum preſentari non poteſt num.14. 599

Clerici ſunt priuilegiati in perſonis,& in bonis,ibi.nu.13. eod.

Collatio non habet locum, quando agitur de ſucceſſione collateralium, ſed ſolum quando deſcendentes ſuccedunt aſcendentibus nu.33.in 10.diſp. 725

Colonus tenetur vendere partem ſuam fructuum domino potius quam extraneo nume.32.in 8.diſp. 603

Compromiſſum quod debet fieri vigore ſtatuti laicorum non ligat clericos paſſiue, ſed actiue poteſt clericus eo vti.nu.9 14 599

Cõductor antiquus ſi offert tantum, quantũ, vult dare an preferaẽ nouo,ibi.1.40.4. 605

Conſtitutio ſancimus, de iure congrui inducit duas principales prouiſiones, vnam .ſ. contra uenditorem,& aliam contra emptorem,ibi.nu.35 603

Conſtitutio ſancimus,de iure congrui eſt correctoria iuris cõmunis nu.6.in 9. diſp.611.

Conſtitutio,ſancimus de iure congrui,an dicatur compulſiua perſonarum,nu.54.in 8. diſput. 608

Cõſuetudo ciuitatis ligat clericos eo quia eſt miſta clericorum,& laicorũ, ex quo per populum introducitur,ibi.nu.53 607

Conſuetudo contra conſtitutiones regni eſt reprobata,nu.12.in 2.diſp. 505

Cõſuetudo, cuius initij non extat memoria, habet vim priuilegij,& legis,ibi.n.38. 569

Conſuetudo dubia recepit interpretationem à iure cõi gñali,non à locali.ibi.nu.40. 570

Conſuetudo generalis eſt in regno, quod iure Romano uiuatur,nu.38 568

Cõſuetudo habet vim legis, & dicitur lex municipij,ibi.nu.23 567

Conſuetudines Neapolitanæ non habent locũ in rebus ſitis extra Neapolim,& eius diſtrictum,nu.31.in 9.diſp. 616

Conſuetudo notoria eſt illa quæ probatur ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſufficit eam allegari,nu.39.in 2.diſp. 570

Conſuetudo nulla eſt fortior, quam illa quæ eſt conformis cum iure cõi,ibi.nu.40 eo.

Conſuetudo per totum mundũ eſt, quod non puniatur attentatum, ſi vt delictum cõſummatum,nu.16.in 3.diſp. 574

Contractus celebratus inter officialem, & ſubditum, eſt nullus,& præſumitur factus per metum, & impreſſionem, ſi eſt damnoſus ſubdito.nu.15.in 6.diſp. 586

Contractus ſine ſcriptura non valet, quando partes elegerunt uiam contrahendi in ſcriptis, & quando cenſeantur hanc viam elegiſſe,nu.4.in 4.diſp. 576

Contrahere nõ poteſt ſubditus ſpreta lege ſui ſuperioris,nu.37.in 8.diſp. 604

Contumax poteſt pluribus remedijs coerceri, nu.8.6.diſp. 488

Correctio legum eſt euitãda,nu.29.in 2. diſp. fol.568

Creditoris appellatio in ſtatuto intelligitur de efficaci,nu.33.in 6.diſp. 589

Crimen dr̃ omnis operatio mala quæ poteſt accuſari,& puniri,nu.18.in 5.diſp. 582

Cumulatio actionis hypoth. & perſonalis an fieri poſſit,nu.4.30.in 6.diſp. 586.& 588

Cumulatio actionis ciuilis,& criminalis an,& quando fieri poſſit,ibi.nu.31 589

Damnum in rebus alienis poteſt quis facere, vt euitet damnum proprium, nu.6.in 8.diſp. 598

Debitor ſuſpectus poteſt capi etiam lite pendente,nu.7.in 6.diſp. 582

Debitor ſoluens vſuras videtur ſibi eruere oculum,nu.21.in 5.diſp. 582

Defendere offenſum,vel aliter oppreſſum, vel expulſum de re ſua, quilibet tertius poteſt impune,etiam ſi ſit priuatus homo, & non ſolum amicus, ſed etiã penitus extraneus, nu.27.in 1.diſp. 558

Defendere oppreſſos omni iure præcipitur, ibi.nu.18.21.25 556.& ſeq.

Defenſio vbi eſt permiſſa, ibi ẽt pñt conuocari amici ad defendẽdũ,n.27.29. 558.& ſeq.

Defenſio debet fieri incontinenti, & quomodo intelligatur illud verbum,incontineri, qñ offenſio ſit perſonæ,vel in rebus,& quid in magnis dominis,ibi.nu.27 eo.

Defenſionem poteſt laicus implorare à iudice ſeculari contra clericum qui ipſum expulit de poſſeſſione ſua,ibi.nu.43 561

Delegatus principis poteſt mandare ordinario vt ſuam ſententiam exequatur,nu.10 in 1.diſp. 554.& ſeq.

Delegatus principis poteſt mulctare executorem, & punire vnum quenque impedientẽ ſuam iuriſdictionem,ibi.nu.7 eod.

Delegatus principis in cauſa ſibi cõmiſſa eſt maior quocunque ordinario, & hoc qualiter intelligatur,ibi.nu.2.40 551.& 561

Delegatus principis repreſentat pſonã principis

pis,& eius uice fungitur,ibi,nu.6. 554
Delegatus principis,an & qñ teneatur expectare ſecundam iuſſionem principis & ſuperſedere in exequendo,ibi.nu.23. 559
Delegatus principis habet merum, & miſtum imperium,& poteſt exequi ſententiam, ſuã & excommunicare,& accipere manum militarem ab ordinario.nu.10 555
Delegato uolenti exequi ſententiam nullam, poteſt reſiſti.ibi.nu 25 557
De uſurario ſuſpecto poteſt inquiri per iudicem eccleſiaſticum,ut imponatur ſibi pœnitentia,nu.1.in 5.diſp. 578
De uſurario an poſſit inquiri per iudicẽ ex officio,& condemnari aliquam pęnam nemine accuſante,ibi.nu.1 579
Dictio alia,eſt repetitiua ſimilium, nu. 14. in 3.diſp. 574
Dictio,prout eſt relatiua, & limitatiua,nu 35. in 2.diſp.
Dictio,uidelicet, quid imponeret, nu.17. 565
Difficultas excuſat à pœna,à mora,à periurio, & ab intereſſe in obligationibus facti. nu. 10.11.12.13.17.18.19.20.in 3.diſputa.fol. 592.& ſeq.
Difficultas non excuſat à pœna in obligationibus iudicialibus,ibi.nu.21 594
Dignior cenſetur illæ, qui prænominatus eſt in diſputationibus nu.31.in 2 diſp. 568
Dignitas maior eſt illa q̃ acquiritur à principe quam quæ ab inferiore.ibi.nu.32 eod.
Diligere debet quis magis ſeipſum quam proximum,nu.5 in 8.diſp. 598
Dominum noſtrum ſine facto noſtro,an & qñ à nobis auferri poſſit,nu.49.in 8.diſp. 606
Dominũ in iure congrui transfertur reuocabiliter,& quid importat hoc,ibi.nu.35 608
Dominium an transferatur ex contractu à lege prohibito,nu. 17.in 9.diſp. 613
Dominũ rei uenditæ ſub conditione an transferatur ſi tradatur interim,ibi.nu.17. eo.
Dominium rei alienatæ contra prohibitionẽ iuris congrui an transferatur, ibi.nu.12.17 612
Dominum an transferatur, ſi ſtatutum dicat, quod locator non poſſit rem alienare niſi requiſito conductore,nu.12
Donatarius cui fuit donata res empta, an teneatur iure congrui, ibi.numero 45.18.27 fol.611.& ſeq.
ELeemoſinam qui uult facere, debet incipere à ſeipſo,nu,5,in 8.diſp. 598
Emens fundum ſi incontinenti donat, præſumitur facere in fraudem iuris cõgrui,& habet tunc ſocium ius congrui contra donatarium,nu.23,24.in 9.diſp. 914.& ſeq.
Emphyteuſis finita debet renouari deſcendentibus illius, qui primo habuit alias poteſt appellari,nu 31 in 8 diſp. 603
Exceptio litis pendentiæ an obſtet contra executionem inſtrumenti, nu.3.in 6.diſp. 585
Exceptio nullitatis oritur ex inſtrumento non cenſetur ſublata per ſtatutum tollens oẽm exceptionem, idem de exceptione inhabilitatis perſonæ,ibi.nu.33 589
Executio inſtrumenti,& ſententiæ æquiparantur ibi.nu.2 585
Executor iniuſtã poteſt indiſtincte impediri, qñ irretractabilis,nu.36.in 1.diſp. 560
Executor merus non habet cognoſcere de iuſtitia uel iniuſtitia cauſæ,ibi nu.12 555
Executori ultra modum exequenti poteſt de facto reſiſti & defenſio eſt permiſſa toti populo, quãdo unus de populo offenditur.ibi. nu.28 558
Exhæredatio facta de filijs non nocet nepotibus, quando filij moriuntur ante teſtatorẽ, nu.10.10.diſp. 620
Extẽſio non fit in correctorijs ex identitate rationis,niſi ratione peccati euitandi, nu.615 in 9.diſp. 611,& ſeq.
Extenſio in correctorijs fit ad ſimilem caſum, quando unica tantum ratio poteſt aſſignari ibi.nu.32 616
FEudi inueſtituram tenetur hæres habere ratam, etiam ſi inueſtiens moriatur ante quam laudum ſibi aperiatur, num.40.in 10.diſp. 627
Fides hoſti ſeruanda non eſt, nu.19. in ſex.diſput. 587
Fideiuſſionis cõtractus duas producit obligationes,nu.12.in 6.diſp. 586
Fideiuſſionis contractus dr̃ damnoſus ꝓ fideiuſſore,adeo quod per hoc cẽſetur dilapidare bona ſua eo ipſo ꝙ fideiubet,nu.13 eo.
Fideiuſſionem dare promittens tenetur ad intereſſe,ſi non dat.n.6.14.in 7.diſ. 593
Filia an poſſit petere ſe adæquari eius ſorori, quæ habuit maiorem dotem. nu. 23. in 10. diſpu. 623
Filia dotata à patre non poteſt dicere ſe incõgrue dotatam, non obſtante quod ſint auctæ facultates patris tempore mortis, quia etiam poterant diminui,ibi.nu.21 622

Filia dotata non excluditur per nepotem ex filio præmortuo poſt mortem patris ante aditam hæreditatem non obſtãte transmiſſione,num.27 624
Filia dotata à patre,ſemper cenſetur congrue dotata,etiam ſi habeat minus legitima,ibi. nu.21. 622
filia nõ excluditur à ſucceſſione materna per conſtitutionem in aliquibus ſed in ciuitate Neapolis excluditur per cõſuetudinem,ib. nu.28 624
filia excluſa per ſtatutum uel per renunciationem à bonis patris, ſuccedit una cũ nepte ex filio maſculo præmortuo uiuo patre, ſecus ſi poſt patrem moriatur,ibi.nu.17.621
filia excluſa per conſtit.regni,debet congrue dotari, & dos non debet eſſe minor legitima,ibi.nu.20 622
filij mortua matre ſubintrãt eius locũ,& ſuccedunt auunculis ex perſona propria, non ex perſona matris,ibidem, nume. 9.12.44. fol.628.& 619
filiæ quę renunciauit patri,& fratribus de nõ ſuccedendo nec ex teſtamento nec ab inteſtato poteſt ſuccedere,nihilominus ex teſtamento,ibi.nu.25 623
filia quæ renunciauit bonis paternis, & legitimæ ꝑ dotem,ſi pater in ſuo teſtõ inſtituit eam in uno tareno poteſt petere ſupplemẽtum legitimę ex cauſa teſtari, non obſtante renunciatione,ibi.nume.26 eo.
filia quæ renunciauit bonis paternis, materniis,& fraternis,ſi moriatur ante fratrem ſuperſtitibus filijs,deinde moritur frater, an filij ſuccedant non obſtante renunciatione matris,ibi.nu.1 618
filia,quæ renunciauit bonis, ſuccedit nihilominus patri morienti ſine alijs filijs, niſi faceret teſtamentum, & alium hęredem faceret,ibi nu.14.15 620
filia quæ primo iurant non renunciare,ſi poſt ea renunciet cum iuramento,non præiudicat ſibi ſecundum iuramentum contra primum.ibi.nu.43 628
filia renuncians bonis paternis cum pacto q̃uis amplo, poteſt nihilominus petere legitimam,niſi ſpecialiter legitimæ renunciauerit,ibi.num.19 622
filia renuncians hæditati paternæ ſi enormiſſime lędatur,vt quia pater eſt multum diues poteſt contrauenire petita abſolutione à iuramento,ibi,nu.42 628
filia renuncians ſucceſſioni paternę, maternę, & fraternæ cenſetur renunciare ſua conditione, ſi ſucceſſio ſibi deferatur, ibi.n.8.13. fol.619.
filia renuncians ſucceſſioni patris, & legitime poteſt ſuccedere patri ex teſtamento, idem ſi fit excluſa per ſtatutum,ibi.nu.25 623
filia ſemel excluſa à bonis patris cenſetur perpetuo excluſa,nu.ibi.15 621
filia ſi renunciat bonis paternis tantum, an iſta renunciatio ſit alicuius utilitatis,maxime in regno,ibi.nu.14 eod.
filia ſi renunciat bonis etiam fraternis, mortuo uno fratre ſuccedunt alii fratres uel ſorores expulſa renunciante,ſed mortuis omnibus fratribus,& ſororibus ſuccedit nõ obſtante renunciatione,ibi.nu.29. 624
fiſcus habens rem communem cum priuato, poteſt illam uẽdere totam inuito ſocio,qui ſocius præfertur omnibus in emendo, nu. 30.in 8.diſp. 605
filius non poteſt feudum habere ex pacto, & prouidentia, ſi repudiat hæreditatem patris,numero 4.& 30. in decima diſputatione 625
fiſcus tenetur rem ſacerdotis confiſcatã locare potius ſpurijs illius ſacerdotis, quam extraneo,nu 32.in octaua diſp. 603
filius uiuẽte patre nullum habet ius in bonis eius. numero uigeſimoſecundo in decima diſputat. 622
fraudibus,& malitijs ſemper eſt obuiandum, nu.14.20 in nona diſput. 612.& ſeq.
fraus præſumitur in actu ex celeritate temporis.nume.23.& 24 614
fructus legitimæ debentur à die mortis patris una cum ipſa legitima,n.24.in 10.diſp.623
fructus tenetur reſtituere emptor bonę fidei, qui emit ab eo qui tenebat ad fructus, nu. 19 in 9 diſp. 619
fures nocturni puniuntur extra ordinem, nu. 4.in 3.diſp. 572
GABELLARIAS anni præcedentis præfertur nouo licitatori,ſi tãtundẽ offert, quantum nouus,nu.41.in 8.diſp. 605
HAERES adeundo hæreditatem cẽſetur quaſi cõtrahere cum his, cum quibus defunctus contraxit,nu.7 41.in 10. diſputatio. 619. & 627
Hæres an ligetur iuramento defuncti, ibidẽ, nume.39 eod.
Hæres tenetur hr̃e ratum factum defuncti,nõ poteſt

poteſt defunctus obligare ipſum,& eius bona,ibi.nume.2 618
IMPETRATOR dicĩt dominus totius mũdi,& omnium rerum temporalium, & poteſt imponere legẽ quam vult in dictis rebus,num.27.in 8.diſp. 602
Imputatur ei qui nõ proſpexit quod euenire poteſt,num.9.in 7.diſp. 592
Inferior prælatus poteſt a moueri per inquiſitionem datam à Papa,nu.41.in 1.diſputat. fol.561
Inhibitio facta iudici operatur, vt proceſſus poſtea per eum factus ſit nullus,nu.25.in 6.diſ. 588
Inquiſitio poteſt fieri per iudicem eccleſiaſticũ de vſura,& de omnia alio crimine fama præcedente,num.11.in 5.diſp. 580
Inquiſitio nõ fit in cauſa ciuili,niſi cõtra vſurarium,& hoc qualiter procedat,nu. 10.in 3.diſp. 563
Inſtrumẽtum,& contractibus in quo differũt nu.8.in 6.diſp. 585
Inſtrumentum operatur vt debitor poſſit carcerari, & debet dicere cauſam in vinculis, numero 8. eo.
Inſtrumentum vnum, & idem continens emptionem, & donationẽ ſimul, præſumitur in fraudem iuris congrui, quod donationẽ nu.24.in 9.diſp. 614
Inſtrumẽtum quando eſt nullum, omnes clauſulæ in eo contentæ ſunt nullæ,nu.29.in 6.diſp. 588
Inſtrumentum guarentigię an æquiparetur, ſententiæ,nu.27 eo.
Inſtrumentum qñ extrahitur in forma publica,debet interuenire cõſenſus creditoris,& debitoris pariter,ibi.nume 18. 587
Inſtrumenti executio an impediatur per exceptionem quod metus cauſa uel doli.ibi.nume.8.11 586
Intellectus verus ad conſtitutionem,puritatẽ, reprobata opinione Matthęi,nu.16.17.19.31.in 2.diſp, 565.& ſeq.
Intereſſe dicitur pęna legalis,& an differat in aliquo à pœna,nu.11.in 7.diſp. 592
Inuentarij cõfectio non eſt neceſſaria nepotibus quorum mater renunciauit bonis fraternis,& mortua eſt ante fratrem,nu.37 in 10.diſp. 626
Inuentarium operatur ſeparationem bonorũ,& quod hęres non teneatur ultra uires hęreditarias,ibi,nu.37 eo.
Iudex dicitur miniſter Dei in terris,& eius iudicium prodit de vultu Dei,n.16.in 1.diſp. fol.556
Iudex ordinarius habet firmiorem iuriſdictionem,ſed delegatus principis digniorem,ib. nume.2. 553
Iudex non poteſt imponere pœnam mortis, ſi expreſſe lex licet arbitrium iudicis,n.18.in 3.diſp. 574
Iudex iniuſte exercens dicitur inferre violentiam, poteſt ſibi reſiſti.nu. 29.in 1.diſputat. fol.559
Iudex poteſt dilatare iudicium, poteſt periculum rerum ſuarum,nu. 6.in 8. diſputatio. fol.598
Iudex inferior poteſt cognoſcere de facto ſuperioris,& illud impedire,quando eſt notorie iniuſtum,num. 24. in prima diſputatione. 557
Iudex præcedens extraiudicialiter,dicitur procedere,vt priuatus, & poteſt ſibi impune reſiſti.idem quando procedit in negocio ſibi non commiſſo,nu.34.35.42.in 1. diſputatione 559.& 561
Iudex vnus an teneatur exequi ſentẽtiam alterius,ſi fuit ab eo requiſitus,nu.8.10.in 1.diſp. 554
Iudex poteſt moueri ad ſententiandum ex cõfeſſione vbi facta viua voce,& ex aliqua ſcriptura ſibi oſtenſa,licet in actis non reperiatur deſcripta.ibi.nu.9 555
Iudex qui non facit iuſtitiam,dicitur miniſter diaboli,ibi.nu.16 556
Iudex eccleſiaſticus poteſt coadiuuare canones addendo nouã pęnã,notab.nu.15.in 5.diſp. 581
Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare brachiũ ſecularis, & ſi non dat, excommunicat eũ, nu.8.26.in 1.diſp. 554.557
Iudex debet habere duos ſales,ibi.numero 17. fol.556
Iudex inferior nõ cognoſcit de iuribus ſententiæ ſuperioris, neque poteſt imponere legẽ ſuperiori,nu.1.in 1.diſp 553
Iudex non faciens iuſtitiam, numeratur inter animalia bruta,& nõ dicitur homo,ibidem, nu.17 556
Iudex ordinarius an poſſit reſiſtere delegato exequi ſententiam ſuam,ibi.nu.16 555
Iudex in pœnis irrogandis non poteſt ſe extẽdere vltra poteſtatem ſibi datam à lege, n. 11.15.in 3.diſp. 573.& ſeq.

iuramentum metu extortum in actu à iure prohibitum non obligat.nu.34.in ſexta diſput. 589
iuramentum facit quem præciſe teneri ad factum,nu.1 16.7.diſp. 591 & 593
Iuramentum in contractu meticuloſo ſeruari debet niſi petatur abſolutio.nu. 9. in 6. diſput. 586
iuramentum operatur vt quis cenſeatur magis deliberate accedere ad actum, & cogitare omnes caſus qui in genere poterant cogitari,nu.8.in 7.diſp. 592
iuramentum debet impleri in forma ſpecifica ibi.nu.2.19. 591.& 593
iurantis ſolum animum inſpicit Deus,ibi. numero 10 592
iure congrui quando agitur, quod dicatur iuſtum precium,nu,30.in.8.diſp. 603
iuris appellatione ſimpliciter venit ius Romanum per Antonomaſiam,num.28.30. in 2. diſp. 567
iuris communis appellatione in regno venit etiam ius municipale,ibi.nu.18 566
iuris congrui obſeruantia differt, in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.nu. 33. in 9.diſp. 616
iuris Longobardi obſeruantia non eſt neceſſitatiua pręciſe,n.34.35.in 2.diſp.568.& ſeq.
ius accreſcendi eſt potentius ſucceſſorio edicto,illud impedit,nu.3.in 10.diſp. 619
ius accreſcendi ceſſat quando filia moritur in vita patris ibi.nu.35 626
ius congrui fuit introductum de iure diuino, nu.23.in 8.diſp. 601
ius congrui competit ex perſona venditoris, qui vendidit poſt rem venditam, ibidem, nume.59 609
ius congrui habet locum ſolum in tribus contractibus,nu.2.in 9.diſp. 610
ius congrui quod non detur cõtra ſingularẽ ſucceſſorem, eſt inductum per conſuetudinem Neapolitanam, non autem per conſt. ſancimus,ibi.nu.29 615
ius congrui audetur contra ſecundum emptorem ex perſona, propria vel ex perſona ſui auctoris,ibi.nu.3 611
ius congrui an habeat locum contra eum cui donata eſt res per emptorem, vel permutata poſt emptionem,nu.127. 610.& 615
ius congrui an detur contra ſingularem ſucceſſorem,& quid ſi ſucceſſor nõ poſſideat. ibi.nu.3 611
ius congrui fuit factum cum maxima æquitate ad euitandas rixas,nume.23. in 8 diſputat. 601
ius congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem,qui ſimiliter emit à clerico.ibi.nu.55 608
ius congrui non habet locum, quando clericus vendit clerico.ibi.nu.51 607
ius congrui quando ceſſaret per donationem poſſet agi reuocatoria,ex tit. quæ in fraud. creditor.nu.22.in 9.diſp. 614
ius congrui competit ei qui habebat rem viciniam tempore venditionis, ſecus ſi illam emit nu.59,in 8.diſp. 609
ius congrui habet locum vbi permutatio fit cũ aliqua re mercantili quæ poſtea ſtatim venditur,nu.26 in 9.diſp. 614
ius congrui eſt prohibitum à iure communi & eius obſeruantia dicitur iniurioſa, nu.4. in 8.diſp. 598
ius congrui an habeat locum contra laicum, qui emit rem,ab eccleſia,ibi.nu.57 608
ius congrui non habet locum contra laicum qui emit pro eccleſia idem ſi clericus emat pro eccleſia, quia eccleſia nec actiue, nec paſſiue habet ius congrui,ibi.nu 57 eo.
ius congrui an detur laico, qui emit rem ab eccleſia poſt venditionem alterius rei,ſuper qua petitur ius congrui,ibi.nu.59 609
ius Francorum dicitur ius ſpeciale, & oneroſum,& qui allegati ipſum, debet probare, quia eſt contra ius commune,nu.2.45.in 2. diſp. 563.& 571
ius longobardum dicitur lex vulgaris, ibidẽ, nu.8 564
ius longobardum non ſeruatur niſi in loco vbi eſſet eius conſuetudo,ibidem,nu.4.6.9. fol.eo.& ſeq.
ius longobardum excludit cognatos à ſuccedendo, & admittit filios naturali ibidem, nu.38 569
ius longobardum eſt lex inualida, ibidem nume.7 564
ius longobardum non eſt lex,neque ratio, & ideo receſſit ab aula,ibi.nu.3. eo.
ius longobardum an pręferatur iuri Romano in regno, vel contra.ibidem num.1.19. fol 563.& 566
ius longobardum probari debet per eũ. qui ipſum allegat,ibi.nu.2 563
ius longobardum eſt ius aſininum,ibid. nume.5.34 564.& 565.

ius longobardum prius præſumitur quam ius Francorum,ibi.nu.45 571

ius longobardum non confirmatum per Imperatores,in regno,ſed potius reprobatum, ibi.nume.45 eo.

ius longobardum probari debet per eum,qui ipſum allegat,ibi.nu.2. 563

ius mihi quæſitum ex facto alterius poſſum cõtra alium exercere etiam meo in vi.n. 9. in 9.diſp. 612

ius nobis quæſitum ſine facto noſtro nobis auelli non poteſt,numero 16.49.in 8.diſp. fol.606.& 600

ius ortum contra auctorem tranſit ad ſingularem ſucceſſorem,nu.29.in 9.diſp. 615

ius quæſitum difficilius tollitur quam quærendum,ibi.nu.12 612

iuſtitia eſt magis accepta apud Deum quàm immolare hoſtias,nu.16.in 1.diſp. 556

LAICVS venditor poteſt compelli per legem Imperatoris,numero 44.in 8. diſput. 605

legem condere eſt iuriſdictionis, & maximo imperio, numero 27. in octauo diſputat. fol.602.

legem imperatorum dicuntur procedere à Deo quia imperator dicitur diuina prouidentia conſtitutus,& eſt ſicut Deus in cęlo, nu.33.in 2.diſp. 568

leges iuriſconſultorum fuerunt factæ cum tanta iuſtitia, vt in eis iniuſtitia inueniri non poſſit,ibi.nu.34 eo.

leges diuinę diuinius prolatæ per ora principum,nu.19.in 8.diſp. 600

lex imperatoris quæ non tractat materiam ſpiritualem,nec obuiat canonibus, ſeruanda eſt etiam in foro eccleſiaſtico,nu.17. 20. 47.in 8.diſp. eo.& ſeq.

lex regni transfertur cum ipſa tranſlatione regni,nu.10.15.in 2.diſp. 564

lex quæ poteſt afferre commodum,& incommodum,per hoc non dicitur clericis oneroſa,nu.39.in 8.diſp. 604

lex quamuis dura,& iniuſta,ſeruanda eſt, nume.11.in 2.diſp. 564

libellus ſi interuenit in cauſa in qua non requirebatur an debet ordinariè diſcuti illa cauſa nu.2.in 4.diſp. 576

libellus ineptus non vitiat in cauſa,in qua nõ requirebatur,ibi.nu.7 eod,

legitima non conſideratur in vita patris, ſed pro ea habetur reſpectus ad tempus mortis, num.22.in 10.diſp. 622

legitimam non tenetur pater aſſignare filio in eius vita,ibi.nu.22 eod.

legitimæ fructus poſſint peti in omnibus caſibus poteſt legitima peti ſuper bonis alicuius,ibi.nu.24 623

legitimæ ſupplementum petitur ſecũdum iudicium teſtatoris,& non contra ibidem, numero 26 eod.

legitimæ ſupplementum poteſt peti non obſtante quod legauerit aliquid pro legitima cum clauſula,quod plus peti non poſſit,ibi. nu.19 622

literis principis iniuſta ſcribentis, an ſit obediendum,numero 19, 20. 21.in diſputa.1. fol.556

litis pendentia coram vno iudice, impedire eã agitari coram alio,num.23.in 6.diſputatione. 588

MARITVS promittens curare cum effectu quod vxor ſua renũciet bonis paternis,&c.an ſi fecit poſſe ſuum,excuſetur,c uxor non vult renunciare, num. 1. in 7.diſput. 591

Maritus fideiubẽs dicitur vergere ad inopiã: & uxor repetit dotem, numero 13. in 6.diſput. 586

Moram nõ incurrit quis propter difficultatẽ. nu.13.in 7.diſp. 563

Metum iuſtum inducit ſolus vultus terribilis officialis,nu.17.in 6.diſp. 587

Metus vanus non eſt in conſideratione. n.43. in 8.diſp. 605.

Mundualdus datur mulieribus tantum uiuentibus iure Longobardo,nume. 36.37.in 2. diſp. 569

NEPOS ex filia excluditur per patruum, ex quo venit à radice infecta,num.18 in 10.diſp. 622

Nepos præteritus ab auo rumpit teſtamentum quando filius moritur ante auum, nu. 10.11 620

Nepotes ex filia, quãdo agitur de ſucceſſione aut oĩno excluduntur ſtãtibus maſculis, ſiue filia mortua ſit uiuo patre, ſiue nõ, ſiue renunciauit,ſiue non,& hoc per cõſtitutionem in aliquibus,ibi.nu.30 624

Nepotes an ſuccedatur in bonis auiæ maternæ,non obſtãte renunciatione matris, quãdo mater moritur viua auia. ibidem, numero 32 625

Nepotes ex filia excluſa per ſtatutũ uel per renuncia-

nunciationem ſuccedunt quando maſculi ſunt viuo patre,ibi.nu.31 eo.

Nepotes ex filia excludũtur,ſi ſunt hęrede matris,ibi.nu.5. 619

Neptis ex filio non excludit amitam à ſucceſſione aui.ibi.nu.17 621

Neptis ex filio excluditur per patruum ſuo à ſucceſſione aui,ibi.nu.17 eod.

Notario non creditur de his quæ conſiſtunt in animo contrahentium,num.35.in 6. diſput. 690

Notarius cenſetur rogatus vt opponat clauſulas conſuetas in inſtrumento,nu.3.in 6.diſput. 585

Notarius vnius comitatus poteſt facere inſtrumentum in alio volente domino illius, nu. 15.in 2.diſp. 565

Nunciatio noui operis eſt approbata per ius canonicum,nu.52.in 8.diſp. 607

OBEDIRI debet potius Deo, quã principi iniuſta iubẽti,nu.20.in 1.diſp. 556

Officialiũ ſolæ preces erga ſubditos inducũt iuſtum metum,nu.16.in diſp. 587

obligatus ad factum tenetur ab intereſſe poſt moram,non ante,nu.13.in 7.diſp. 593

obligatio rei meę facta meo nomine me ignorãte,ſi ratificatur à me poſtquam ego obligaui omnia bona mea alteri,an noceat mea ratificatio ſecundo creditori.num.10.in 9. diſp. 612

opinionem communem non debemus relinquere propter nouam phãtaſiam vnius Doctor. & iudex qui nõ ſequitur communem opinionem,facit litem ſuam,nu.38.in 10. diſp. 626

ordinarium remedium facit ceſſare extraordinarium,nu.14.in 1.diſp. 555

ordinata charitas incipit à ſeipſo,nu. 5. in 8. diſp. 598

Ordo poſitus gratia exempli non eſt ſeruandus,nu.25.in 2.diſp. 567

ordo ſcripturæ non attẽditur, quando perturbat ordinem neceſſitatis,ibi.num.27 eod.

ordo ſcripturæ non inſpicitur quando mens diſponentis eſt certa,ibi.nu.21 566

ordo ſcripturæ deſignat ordinem obſeruãtiæ item dat regulam, & ordinem intellectus. Et ſi reperiantur duo inſtrumenta in eadẽ carta præſumitur prius illud quod præcedit,ibi.nu.20 eod.

ordo ſcripturæ non inſpicitur, vbi habemus ordinem intellectus,ibi.nu.26 567

PAPA cenſetur approbare leges laicorum quando ſunt rationabiles,num. 18. 47. 8 diſp. 600.& 606

Paragium,ſuccedit loco legitimę,& nõ debet eſſe minus legitima,nu.20.in 10.diſp. 622

pater diues ſi dat modicam dotem filiæ pręſumitur dolus re ipſa,ibi.num.22 eo.

pater habens plures filias an poſſit maiorem dotem dare vni quam alij,ibi.nu.23 623

petitio hęreditatis an detur contra titulo poſſidentem ,quando titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitione hæreditatis cõueniri, nu.20.in 9.diſp. 613

petitione hęreditatis qui poterat conueniri,ſi alienauit rem ante conuentionem, tenetur actione in factum,ex tit.alie.iud.mut. cauſ. fact.ibi.nu.21 614

pœna acerrima accipitur pro morte naturali, num.2.in 3.diſp. 562

pęna applicanda fiſco exigitur vltra intereſſe partis,nu.26.in 7.diſp. 595

pęna arbitraria puniri debet omnis qui delinquit contra prohibitionem legis, quando lex certam pœnam non irrogat.n.19.in 5. diſp. 582

pęna augeri poteſt ob delicti frequentiam, ib. num.16 581

pęna capitalis intelligitur altero de tribus modis,& in dubio intelligitur de mitiori, nu. 7.in 3.diſp. 573

pęna conſueta apponi debet irrogari,alias poteſt appellari,ibi.nu.20 575

pœna conuentionalis hodie non exigitur, niſi quatenus cum intereſſe concurrit,& an exigatur in foro conſcientiæ,nume.26.in 7.diſput. 595

pęna illa irrogari debet, quæ magis timetur, nu.17.in 5.diſp. 587

pœna extraordinario irrogatur,quãdo proceditur per inquiſitionem de iure canonico, nu.5.in 3.diſp. 572

pęna iniuriæ poteſt ſe extẽdere vſque ad mortem,quando hoc deſiderat criminis magnitudo,ibi.nu.17 574

pœna minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs,ibi.num.6 572

pęna mortis poteſt irrogari quando lex dat amplum arbitrium vſque ad mortem, ibid. nu.9.10 573

pœna mortis poteſt irrogari in illis delictis, in quibus lex inducit pœnam corporalem, vel pecuniariam ad arbitrium iudicis, ſecus ubi

vbi dat arbitrium ſimpliciter,ibi.n.19. 574

Pęna mortis irrogatur ei qui dat alapam officiali,ibi.nu.13 573

Pœna mortis non poteſt imponi , quando lex loquitur per verbum moderari,ibid.nu.12. fol.eodem.

Pœna mortis non poteſt irrogare,quando ſtatutum dicit,ad pęnam mille aureorum , vel aliam arbitrio iudicis,ibi.nu.3 572

Pœna mortis an poſſit irrogari in arbitrarijs, ibi.nume.1 eod.

Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non conſummatis,ibi.nu 8.16 573 & ſeq.

Pœna pecuniaria eſt valde conueniens vſurario propter eius auaritiam,nu.17. in 5. diſput. 581

Pœna publicationis bonorum non poteſt irrogari vigore arbitrij,nu.3.in 3.diſp. 572

Pœna quando promittitur,ſuccedit loco intereſſe , & quid ſi eſt plus in pœna quam in intereſſe,vel econtra,nu.28.in 7.diſp. 595

Pœna tota pecuniaria non debet exequi,quando ita dictaret conſuetudo,nume. 20. in 3. diſp. 575

Pręcepto ſuperioris qui nõ obedit, morte moriaẽ,& dr̃ rebellis, & hoc qualiter intelligatur,nu.11.37.in 1.diſp. 506. 555

Præſumitur in dubio cõtra officiales indebita ſeruitia extorquentes,nu.17.in 6.diſp. 587

Pręuentio,ſeu præoccupatio iuriſdictionis fit per ſolam citationem,ibi.nu.20 eo.

Præuentionis exceptio eſt declinatoriæ,ib.numero 26 588

Princeps ſemper præſumitur moueri ex iuſta cauſa,& eius ſola volũtas habetur pro cauſa,nu.33.in 1.diſp. 559

Princeps ſi mandat hominem occidi, debet ſibi obtemperari,ſiue iuſte faciat , quia non habet hominem qui ſua facta dijudicet , & eius ſola voluntas,habetur pro cauſa,nu.4 in 1.diſp. 554

Probatio quòd viuatur iure Frãcorum , ſumitur ex eo quod alias ita vixerunt illi de domo,nu.39.in 2.diſp. 570

Procurator in criminalibus tunc nõ admittitur,quando diſcutitur cauſa principalis, ſecus quãdo opponit declinatoriam, vel nullitatem libelli,vel calumniã aduerſarij, nu. 32.in 6.diſp. 589

Procurator non admittitur etiam ad media , quando præſentatur inſtrumentum,ſecundum formam ritus,ibi.nu.6 585

Promiſſo facti alieni cum iuramento valet nu.6.in 7.diſp. 591

Promittẽs ſe curaturum,& facturum, tenetur ſolum facere ſuam diligẽtiam ſine fraude , & bona fide,vt promiſſum impleatur, ibid. nu.16.20 593

Promittens factum alienum cum quacunque clauſula excluſa,excuſatur, mortuo illo cuius factum promittit.ibi.nu. 14. 593

Promittens factum alienum ſub pœna, an excuſetur à pęna,vel ab intereſſe,ſi fecit quid quid potuit,ibi.nu.11.13.17.18 672.& ſeq.

Promittens pro alio de iudicio ſiſti tenetur ad intereſſe,ibi.nu.4 591

promittens ſe curaturum,& facturum dr̃ promittere factum proprium,ibi.nu.6 eo.

Promittens factũ alienũ teneẽ ſolum adhibere illam operam quam põt,ibi.nu.15 593

Promittens p̃ſentare aliquem ſub pęna, teneẽ ad pœnam ſi non præſentat,ibi.nu.3 591

Promittens factũ alienũ cum iur̃o excuſatur à periurio pp difficultatem,ibi.nu.10 592

Promittens factũ alienũ ad quod ipſe promittens erat principaliter obligatus,nõ excuſatur propter difficultatem,ibi nu.22 595

Promittens factum alienum cum clauſula , ꝙ nõ poſſit excuſari feciſſe ſuum poſſe,&c.tenetur ad intereſſe, quia vr̃ renuntiaſſe difficultati,ibi.nu.7.23.27 592.594

RENVNCIATIONES filiarum ſolent patres recipere pro ſe,& hęredibus,nu. 14.in 10.diſp. 620

Renunciatio filiæ in bonis paternis,maternis, & fraternis qualiter dẽt fieri,vt noceat nepotibus,& de eius forma,& cautela,ibidem num.43 628

Renunciatio filiæ in bonis paternis nõ impedit eã ſuccedere fratri in dictis bonis ab inteſtato morienti,ibi.nu.16.38 621. & 626

Renunciatio filiæ in bonis matris prodeſt fratribus,ibi.28 624

Renunciatio filiæ in bonis patris habet locũ, ſi maſculi nolũt ſuccedere patri,alias ſecus ibi.nu.15 621

Renunciatio filij in bonis paternis cẽſetur fieri fauore maſculorum,vnde illis mortuis viuo parte ſuccedit, non obſtãte renunciatione,ibi.nu.15. eod.

Renũciatio matris non nocet filijs in iure proprio filiorum,quod non habent ex perſona matris,ibi.nu.8.9.34 619

Renunciatio quæ fit per contractũ,& pactum

eſt

eſt potentior quam illa quæ ſit ſimpliciter, ibi.nu. eo

Reſiſtere qui põt iudici iniuſte exequenti, põt ad hoc ẽt conuocare amicos,, & conducere ſtipendiarios,nu.39.in 1.diſp. 561

Reſtitutio in integrũ preſupponit ſentẽtiam ualere,ibi.nu.42. 561

SACRILEGII pœna quæ ſit num.15.in 3.diſp. 364

Scire,& ſcire debere,ſunt paria,n.13.in 2. diſp. 565

Sententia lata ſuper actione hypothecaria prę iudicat ſuper actione perſonali, nu.4. in 6. diſp. 585

Soror ſuccedit fratri in bonis paternis,nõ obſtante, quòd renunciauerit bonis paternis , quia tunc non dicuntur paterna,ſed fraterna,nu.26 28.in 10.diſp. 623

Soror nõ ſuccedit fratri,vel ſorori extante fratre maſculo,quãdo fuit dotata, & hoc ſecũdum conſuetudinem Neapolitanam tantũ ibi.nu.29 624

Soror dotata à fratre,ſi renunciauit bonis fraternis excludũtur eius filij à ſucceſſione dicti fratris,ſiue moriatur ante,ſiue poſt eorũ mater,ibi.nu.33 625

Spolium ita committit iudex iniuſte priuans aliquem poſſeſſione ſic ut priuatus,& poteſt ſibi contradici,etiam ſi habeat literas Papæ cum clauſula contradictores,&c.n.30. in 1. diſp. 559

Spontanea voluntas an probetur per illam dictionem ſponte,appoſitam in inſtrumento nu.10 35 in 6.diſp. 590.586

Statuta,& leges laicorum cõtra libertatem eccleſiaſticam,vel clericis oneroſa,non ligant clericos,nu.2.3.in 8.diſp. 597.& ſeq.

Statuta laicorum,quæ pñt auferre cõmodum & incommodum clericis,non dñr contra libertatem eccleſiæ,ibi.nu.20 601

Statuta laicorum quatenus ſunt fauorabilia clerici,includunt clericos,ibi.nu.14 599

Statuta laicorum approbantur per Papã, quãdo ſunt rationabilia,ibidẽ,numero 18.27. fol.602.& 600

Statuta non includunt perſonas nõ ſubditas, ibi.nu.15 600

Statuta pręceptiua laicorum non ligant clericos,ibi.nu.10. 599

Succeſſor ſingularis includitur in diſpõne loquẽte de auctore,& eius factum reputaẽ factum auctoris,nu.29.30.in 9.diſp. 615

Statutum excludẽs fęminas propter maſculos cenſetur excludere etiam fœminam monialem,nu.26.in 8.diſp. 602

Statutum,quo prohibentur laici negociari cũ clericis,non valet,ibi.n.11.45. 599.& 606

Statutũ vt dicatur contra libertatem eccleſię, eo quia clerici efficiuntur timidiores , quæ timiditas conſideratur, ibi.nu.43 605

Statutum imponens ſolutionem euntibus ad macinandum, extenditur etiam ad eos qui uadunt ad molẽdinum eccleſię, ibi. numero 25 601

Statutum requirens certam ſolennitatem in contractu,an includat clericos,ibid.numero 15.48 600.& 606

Statutum principis ſecularis coactiuum perſonatum nõ ligat clericos, ibi.nu.8 598

Statutum ligat clericos,quando iniecit vinculam ante clericatum,ibi.nu.26 602

Statutum ſeu lex noua debet ita intelligi,vt lędat ius commune in minus quam poteſt , num.7.in 9.diſp. 611

Statutũ prohibens vendere non ſubditis, non includit clericos,nu.12.in 8.diſp. 599

Statutum,quòd res vendatur cõſorti,ligat clericos,ibi.nu.34. 605

Statutum requirẽs inſinuationem in donatione,operatur, vt non valeat donatio laici facta clerico ſine illa ſolennitate, ibid. numero 37 604

Statutum ob rationabilem cauſam , licet per conſequentiã faciat aliquod incõmodum clericis,debet ſeruari inter clericos,ibidem num.25 60

Statutum,quòd mulier non poſſit alienare extra filios ſuos, habet locum etiam ſi alienaret clerico,ibi.nu 24 eo.

Statutum cõtra libertatem eccleſiaſticam qũ. dicatur,ibi.nu.3.7.43 598.& 605

Summaria cauſa an fiat ordinaria ex volũtate partium,nu 1.in.4.diſp. 575

TESTAMENTVM clerici nõ eget ſolẽnitate ſtatuti,quando in eo eſt inſtitutus alius clericus,nu.51.in.8.diſp.607

Teſtamentum debet habere ſolennitatem ſtatuti,etiam ſi in eo inſtituitur clericus, ibi. num.38. 604

Teſtamẽtum in ſcriptis ſi nõ valeat, an valeat vt nuncupatiuum,nu.4.in.4.diſp. 576

Teſtamentum militis factum iure communi ſi nõ valeat,an valebit iure militari,ibidem num.6 eo

Teſta

Teſtamentū mulieris an valeat ſine mūdualdo, nu. 37. 38. in 2. diſp. 569
Teſtamentum patris melius eſt, quòd nullam faciat mētionē de filia dotata, quàm quòd inſtituat eam in vno tareno, & malefaciunt notarij, qui aliter conſulunt, num. 26 in 10 diſp. 623
Teſtator non poteſt inſtituere eccleſiam, & filium exhæredare. nu. 25. in 8. diſp. 601
Teſtes inhabiles probant informationem in caſibus, in quibus non requirebātur, nu. 8. in 4. diſp. 578
Traditio nuda ſi non habet cauſam procedentem habilem, non valet, nume. 39. in 8. diſput. 604
Transferri nō poteſt in alium plus iuris, quan habet transferens, nu. 8. in 9. diſp. 611
Tortura an poſſit irrogari in crimine vſurarum, nu. 23. in 5. diſp. 583
VASALLVS tenetur defendere dn̄m in libello iuſto, nō autem quando dn̄s iniuſte prœliatur, n. 32. in 1. diſp. 559
Velle nō dicitur qui per metum vult, nu. 36. in 6. diſp. 590
Vendere rem ſuam alteri inuitus, qs nō cōpellitur, nu. 4. 24. in 8. diſp. 605. & 598
Verba notarij ſtipulantis cenſetur proferri de voluntate contrahentium, num. 10. in 6. diſput. 586
Viam per quam actus impugnatur nemo præſumitur elegiſſe, nu. 9. in 4. diſp. 577
Vicinatus cauſa multa conceduntur etiam cōtra ius commune, quæ alias non concederētur, nu. 33. in 8. diſp. 603
Vicinus admittitur ad agendum iure cōgrui, non obſtāte donatione, vel permutatione, num. 28. in 9. diſp. 615
Vſura eſt delictū punibile, & ſuper eo poteſt procedi per inquiſitionē, & accuſationem per iudicem eccleſiaſticum, num. 4. in 5. diſput. 579
Vſura eſt crimen, & nō reperitur ea maius malum, ibi. nu. 18 582
Vſuras ſoluens non peccat, ſed ſolum qui eas recipit, ibi. nu. 21 eo.
Vſurarum crimen in regno eſt publicum, & quilibet admittitur ad accuſandum, & hoc qualibet procedat ibi. nu. 5 579
Vſuras ne recipiat creditor poteſt per iudicē impediri, & receptas compelli reſtituere, ib. num. 1 eo.
Vſuræ ſunt permiſſæ de iure ciuili, ibid. numero 6 eo.
Vſuræ prohibeantur recipi etiam a ſponte ſoluente, ibi. nu. 21 582
Vſurarius pauper qui nō poteſt reſtituere, an teneatur in aliquo, ibi. nu. 9. 579
Vſurarius poteſt excommunicari, ſi non reſtituit vſuras ibi. nu. 3 eod.
Vſurarius recipiendo uſuras committit dolū & debet teneri crimine ſtellionatus, ibidem num. 13 581
Vſurarius an poſſit pecunialiter puniri, ibid. num. 17 eod.
Vſurarius punitur tribus pœnis de iure canonico, ibi. nu. 8 579
Vſurarius reſtitutis vſuris, an teneat ad aliud. ibi. num. 9 eod.
Vſurarius pluries delinquit, ibi. nu. 14 581
Vſurarius an poſſit criminaliter puniri, ibid. num. 7. 12. 13 579. & 580
Vſurarius an poſſit torqueri ſtantibus indicis ibi. num. 23 583
Vſurariorū temeritas excreuit hodie. & acrius exercent vſuras Chriſtiani, quàm Iudęi, ibi. num. 16 581

FINIS.

TRACTATVS DE ORDINE IVDICIORVM DOM. ROBERTI MARANTHAE,

CVM ADDITIONIBVS D. PETRI FOLLERII. ET D. LVDOVICI ALPHERII.

Proœmium.

1 Deus cunctorum plaſmator, omnia ſuo ordine gubernanda præcepit.
2 Iudiciū inſtitui conuenit ut à diuinis operationibus non difformetur.
3 Ordo, modus eſt agendi ſine quo nihil rectè agitur.
4 Actum noſtrum inanem efficiunt, quæ ſine legitimò initio gerimus.
5 Ordo peruerſus uel omiſſus, annullat actum.
6 Ordo quis ſeruandus.
7 In conſilijs, & reformationibus ordo ſeruari debet.
8 Vocem primā in conſilio dignior habere debet
9 Doctoribus uel canonis pluribus præferri debet, qui dignitatem prius acquiſiuit.
10 Sedere a dextris Principis, maior eſt honor.
11 Actoris aduocatus prius, & poſtea rei debet proponere, & allegare.
12 Ordo in ſententijs, & decretis exequendis debet ſeruari.
13 Tortura a timidori, ſeu a magis ſuſpecto uel fœmina debet incipi.
14 Filius prius torquetur, quando de eodē delicto pater, & filius ſunt incriminati.
15 Mortuus filius prius præſumitur, quādo pater & filius uel mater, & filius in eodem conflictu bello aut mari moriuntur.
16 Debitores principales in cōueniendis fideiuſſoribus, & tertijs poſſeſſoribus debent prius excuti & conueniri.
17 Verborum ordo in legatis, & diſpoſitionibus ſeruatur.
18 Tutor qui tutelā adminiſtrauit in pluribus tutoribus conueniendis, debet prius conueniri.
19 Stipulatione nō precedente interrogatione, uel ſine reſponſione, non ualet.
20 Ordo ex iuris præſumptione in debitore ſolutione ſeruatur.
21 Iudiciū eſt lapis angularis totius legalis doctrinæ.

POſteaquam ſupremus celi, terræque dn̄s totius mundi machinam ſuo quidem miro conſtruxit ordine, hominemq; ad ſui imaginem cō preſſit, ut moribus ac legibus humanum genus uiueret, deſuper ſtatuit, recta cunctis ſectari, prauaq; abominari precipiens, quod ipſum legem eſſe teſtatur Cice. lib. 2. de nat.
1 Deor. † rerumq; ordinem, ſicut ipſe cunctorum plaſmator in ipſius orbis molitione cōpoſuit, vt habetur Gen. c. 1. Ita ēt inferiora omnia ſuo ordine gubernanda præcipit, teſte Apoſt. ad Cor. 1. cap. 14. ubi inquit. Omnia honeſte, & ſecundum ordinem fiant uobis, vt inde boni nihil emergat, ubi ordo de-
2 ficeret. † Demiſſis itaque diuina prouidentia legibus, eaſdem in terreſtri iudicio deduci ac ventilari oportuit. Quod quidem iudicium ſuo ſimul ordine inſtitui conuenit, ut a diuinis operationibus non difforme-
3 tur. † Cum igitur de huiuſmodi legali iudicio aliqua in pn̄ti libello pro iuuenum maxime aduocatorum, & iudicum utilitate, atque introductione diſcutere, diſcutiendoq; cumulare decreuerim, merito ipſius ordinē ante oīa perquirendū eſſe cōſentaneū duxi, cū (vt inquit Bal. in tract. ſchiſmatis, col. 3.)

a ordo *a* ſit modus agendi,ſine quo nihil recte
4 agitur.†Et ib.dicit,ꝙ oĩa,quæ gerimus,niſi
legitimũ initiũ habeãt, inanẽ noſtrũ actum
efficiũt,l.queçũq; gerimus,ff.de act.& obl.
† Hinc uidemus,ꝙ ordo uerborũ,dat quan
5 doq; forma,vt ſi fuerit omiſſus, aut peruer-
ſus,annullet actũ c.cũ dilect.& ibi plene per
Fel. de reſcr. ſimiliter ordo ſubſtantialibus
peruerſus vitiat actũ,ſm Bar.in l.prolatã C.
de ſent.& Bal.ĩ ambiguitates,C.de teſt.†Itẽ
6 ſeruãdus eſt ordo naturæ. Itẽ ordo inſtruct.
diuinæ, & ordo ingenio maiorũ noſtrorum
inuentus,& ordo dans rei intellectũ,vt dicit
Bal.in auth.hoc amplius col.pe.C.de fideic.
Item ordo legis ſeruãdus eſt,ſm Bal.in l.in-
7 teſt.C.de ſu.& leg.† Similiter in conſilijs,&
reformationib faciẽdis debet ordo ſeruari,
ut prius præponatur,deinde cõſulatur ſuper
re ipſa præpoſita,deinde fiat reformatio, ut
no.Bar.in l.2.in prin.ff.ad Vell.& ĩ l.2.C.de
8 dec.lib.10.†Item is,quoniam eſt in maioris
auctoritatis & dignior, debet habere primã
uocem in cõſ.ut no.gl.in c.placuit.16.diſt &
Bal.in c.1.in verſi.prius de contr. feud.apud
par.& dicit Bal. in c.cũ olim in prin.de con-
ſuet.ꝙ antiquiores cler.& doct.debent habe
re primũ locum. Item tenet Bar.in l.1 ff.de
obſeq.& Bar. in l.fi.C.de tyr.lib.12. per illũ
tex.& Iaſ.in l.cum quid,in 2.lect.col.pe.ff.ſi
9 cer.pe.†quæ uerba intelligũtur,vt qñ ſumus
in habentibus parẽ dignitatẽ,vt in pluribus
doctorib.vel plurib.canonicis,ille debet præ
ferri,qui prius dignitate acquiſiuit,& ſic qui
fuit prius creatus doct.vel canonicus.tex.eſt
formalis in l.1.& ibi Bart.C.de conſ.lib.12.
& ſic attenditur ordo tẽporis,ut not.Bar.in
l.2.§.prius cir.fi.ff.de vulg.& pup.& in l.1.&
2.ff.de alb.ſcr.& tãgitur in dec.1.cõſ. Neap.
10 in fi.& no.glo.in cap.fin.17.diſt. † Simiter
in ſecundo,ſeruantur ordo,nã maior honor
eſt ſedere à dextris principis, q̃ a ſiniſtr. vn-
de ordo eſt,ꝙ primogenitus Regis, ſedeat à
dextris,& ſic quilibet dignior debet ſedere à
dextris,& minus dignus,à ſiniſtris,ſm Bald.
in le.decernimus in 2.not.C.de ſac.ſan. eccl.
11 †Itẽ ſeruatur.or.inter aduocatos quia prius
debet proponere & allegare aduocatus acto-
ris,& poſtea aduocatus rei ita dicit Bal. in l.
Neſennius,ff.de neg geſt.& idẽ Bal.in l. qui
prior,ff.de iu.ubi idẽ dicit procedere in om
nib.actibus,qui fiũt per actorẽ,vt præcedãt,
Qđ facit ad id,quid dicimus in recõuẽtione
in qua fiũt ſimultanei actus,nã prius debent
fieri acta actoris,& poſtea immediate rei,ꝑ
12 d.l.qui prior,& ib.Bal.†Item ſeruatur ordo
in execut.ſententiarũ, & decretorũ ſm for-
13 mã.l.à diuo Pio,§ in vend.ff.de re iud.† Itẽ
ſeruatur ordo in itrogãdo. torturã pro ueri
tate eruenda, nã qñ plures ſunt incriminati
de aliquo delicto debet incipi tortura à ma-
gis ſuſpecto,ſed ſi omnes æqualiter ſuſpecti
ſunt,& tũc ſi maſc.& fœm.debet incipi à fę
mina,quia cenſetur timidior, & citius dicet
veritatem,ſm Bart in l.1.ff de q.& Gand.in
trac.mal.in titu.de q & tor.colu.2 ſed ſi oẽs
ſunt maſculi, debet incipi tortura à minori,
vel à timidiori,vel à debiliori. text. eſt in le.
vnius in prin.ff.de quæſt.& glo.in c.paruuli
14 22.qu.5.†Itẽ,ſi de eo,delicto eſſent incrimi
nati pater,& filius,debet incipi tortura a fi-
lio, q̃a pater magis cruciat̃ de tortura filij q̃
de propria le.iſti quidẽ, §.fi. qđ met.cauſa.
ita tenet Cand.ubi ſupra,& ſuper hoc ponit
pulchrũ exẽplũ And.de Iſ.in c.1.§.pub.latr.
de pa.ten.ꝙ cũ pater,& fil.eſſent incrimina
ti de uno delicto,rex Carol.iuſſit ambos du
ci ad furcã,& cũ pater uideret fil.propè fur-
cã,ſtatim cõfeſſus fuit, ꝙ ipſe pater delictũ
cõmiſerat & non filius, & ſic pr̃ fuit laqueo
15 ſuſpẽſus,& fil.liberatus.†Itẽ,ſeruat̃ ordo in
ter mortuos, ex iuris p̃ſumptione nã ſi in eo
cõflictu,in bello, vel in mari, uel alia ruina
ſimul mortui ſunt pater, & fil. vel mater, &
fil. præſumitur de iure prius mortuus pater,
vel mortua mater, & deinde filius, inſpecto
ordine naturæ,q̃ eſt,ut qui primo naſcit̃,pri
mo moriat̃.l.ſcrip.ff.unde lib.& l.nã & ſi pa
rẽt.ff.de inof.teſt.ita de hoc eſt tex.ib. Bar.
in l.qui duos,§.cũ ĩ libello,& l.cũ pub. ff.de
re du.qđ tñ limitatur qñ filius eſſet pubes,
ſecus ſi eſſet impubes, q̃a tunc p̃ſumit̃ prius
mortuus filius,q̃ pater uel mater,q̃a pp im-
becillẽ ætatẽ cenſetur debilior,& citius mo
ri.tex.eſt & ibi gl.in l.inter ſocerum in prin.
ff.de pac.dot.& in d.l.qui duos,§. fin. & no.
Pau.de Caſt.in cõſ.101.in prin.in 2.uol.ubi
ẽt pulchre declarat,ꝙ is q̃ agit ad ſucceſſio-
nẽ,& fundat ſe ꝙ filius ſuperuixit patri, ha-
16 bet neceſſe hoc ꝓbare,alias ſuccũbit † Simi
liter ſeruatur ordo in cõueniẽdis fideiuſ. &
tertijs poſſeſ. q̃a prius dñt cõueniri & excu-
ti principales debitores,auth.p̃ſente.C.de fi-
deiuſ.& auth.hoc ſi debito,C.de pig.& not.
17 Alex.& doc.in l.fi,ff.ſi cer.pe.†Itẽ ſeruatur
or.in

or.in legatis.& diſpõnib.ut ſi teſtator dicat,
vnũ ex quis meis lego Titio, & alium Me-
uio. nã Titius, qui eſt primo noĩatus, debet
prius eligere, q̃a attenditur iſte ordo uerbo
rũ,ſcđm Bar. & Ale.in l.q̃ duos.ff.de leg.1.
18 † Item ſeruat̃ ordo in conueniẽdis pluribus
tutoribus,quĩa prius debet conueniri ille tu- a
tor, qui tutelam adminiſtrauit,& poſtea in
ſubſidiũ is qui nõ adminiſtrauit ſcđm Bar. b
in l.ſi ut certo.§.ſi duob. col.4.uerſi.tu dic ꝙ
imò eſt bona,&c.ff.com.& Bald.in l.1.in fi.
19 & ibi cõiter doc. C.de tranſ.† Eodẽ modo
in ſtipulat.q̃a nõ ualet, niſi in ea ſeruetur or
do interrogationis p̃cedẽtis,& rñſionis ſeq.
20 l.5.§.ſtipulatio.ff.de ueta.ob † Item ſeruat̃
ordo ex iuris p̃ſumptione in ſolutione debi
torum, q̃a in dubio p̃ſumitur q̃s prius ſol-
uere debitũ ꝓpriũ,q̃ fideiuſ.& prius debitũ
pœnale,& uſurarium,q̃ non pęnale,& prius
debitũ magis antiquũ, q̃ minus antiquum,
lj.& magis,cũ l.ſeq.ff.de ſol. Similiter in ec
cleſijs,& cõuentib. religioſorũ datur certus
ordo uiuendi, & celebrandi diuina, ut noto
riè liquet.Oĩa igitur diuina,& humana my
21 ſteria ordine regũtur ac celebrant.†Nõ ſe-
cus,& iudiciũ ipſum qđ lapis quidem eſt an
gularis totius legalis doctrinæ, ſummo præ
cæteris humanis actibus ordine regi opor-
tet. Ad cuius ordinẽ cõponendũ,accelerans
cunctos huius, maxime Siciliæ regni tyrun-
culus,aduocatos & iudices rogo,fraternaq́;
dilectione exhortor,ut quæ in p̃nti opuſculo
colligẽda decreui,ſedula lucubratione pſpi-
ciam plegant,atq; menti (quatenus ingenij
uires patiunt̃)aſſignãt hic nanque totius iu-
dici exorditã telã ſummaq́; uigilãtia cõtex-
tã eos q̃dem inuenturos polliceor. Et prius
q̃d in ſingulis iudiciarijs actibus ex cõis iu-
ris diſpõne ſeruat̃. Succeſſiue q̃dem,ex for-
ma conſtõnũ regni, ac capitulorũ, rituum
magnæ curiæ uicariæ,&regiarum denique
pragmaticarũ. Et in q̃b.iura hæc regni mu-
nicipalia à iuris cõis regulis diſcrepẽt.eaſq́;
corrigant,aut ex parte limitent,quod hacte
nus ab alio ad tempeſtatem attentatum non
extitit. Lætetur ergo iuuenũ profeſſorũ tur-
bæ mortaliũ; Deo gratiam hẽat,q̃ momẽ-
to quinquennales labores modico pretio e-
mere ſibi tribuit facultatẽ errãtibuſq́; ĩ pra
ctice tenebris oculis lumẽ & claritatẽ demit
tẽs,uiã ſpatioſam aperuit.Per lege dilectiſſi
me cœtus frugaleſq́; certas,quas ꝓ tui utili
tate notaui, aſſidua reuolutione contracta,
quas quidem, ſi omiſſo liuoris aculeo liben-
ti ſtudio,relegatis,quæ habuiſſe non pœnite
bit inuenies, meque de te benemeritum ar-
bitraberis.

ADDITIONES.

a Ordo. Catell. Cotta in ſuis memorabilibus,
in uer.Ordo.

b Iurijs præſumptionem. Videas latè in hac
materia Did. Couar.lib.2. Variar. Reſolut.
cap.7.per totum. Ludouicus Alferius.

TRACTATVS DIVISIO.

DE Iudicijs tractaturus, diuidã totum
hunc tractatum in ſex partes principa-
les. Prima pars continebitur,quot mo
dis ſumit̃ iſtæ terminus, ſeu iſtud nomẽ,Iu-
diciũ,in iure. Secunda pars continebit,diffi-
nitionẽ Iudicij. ſ. ꝙ ſit iudiciũ. Tertia pars
continebit, unde habuit originẽ Iudicium.
Quarta pars continebit,quotuplex eſt iudi-
ciũ. Quinta pars Iudiciũ,lis ĩſtãtia,& cauſa
quo differant. Sexta & ultima pars.ex quib.
partib. conſtet Iudiciũ, & quæ ſint eius mẽ-
bra,In iſtis ſex partib.conſiſtet totã cõtinen-
tiã huius Tractatus,Quib.expeditis,Deo ꝓ-
pitio,erit impoſitus finis huic Spec.aureo.

PRIMA PARS,
Iudicium, quot, & quibus modis accipiatur.

1 *Iudicium quot modis ſumitur, per totum.*
2 *Teſtis de ipſius iudicio deponens non probat.*
3 *Diuinum iudicium,quod erit in fine ſaculi.*
4 *Iudiciũ fit actoris,rei,& iudicis expeditione.*
5 *Sententia etiam uenit appellatione iudicij.*

PRima pars cõtinet unam tantũ q.uide
1 licet, † Iſte terminus, Iudicium, quot
modis ſumit̃ in iure.Et br̃ dico,ꝙ iſtud
nomen Iudicium plurib.modis in iure
a ſumitur. *a* Primo.n.modo accipitur pro ip-
ſo actu triũ pſonarum,uidelicet actoris,iu-
dicis, & rei de quo principalis eſt materia
noſtra, & ita accipit̃.ff.& C. & extra de iud.
& in c.forus de uerb.ſig.Secũdo modo acci
pitur iudicium, pro ipſo iuris ordine, ut eſt
tex.in c. ſicut ſine iudicio 1.q.1. Tertio mo-
do, ponitur iudicium, ꝓ diſcretione,l.cum
prætor.§.non autem. ff.de iud. & in §. præ-
terea,& ibi not.inſt.quib.non eſt permiſ.fa.
teſt. ubi eſt gloſſ. ord. nam dicitur pupillus.

uel furioſus non hr̃e animi iudiciũ.i.diſcre-
zionem . Quarto mõ ponitur iudicium, pro
iuriſdictione. l.2.§.fin. & ibi not.ff. de iud.
Quinto mõ , ponitur iudicium, ꝓ actione ,
ut dicimus de iudicio familiæ erciſcundæ,
ut inſt.de off.iud.§.ſi fam.& l.1.ff.cõmu.di-
uid.& l.ſed eius.§.familię,& l.hęredes.§.itẽ
ſi plures.ff.fam.erciſ.Sexto ponit̃ iudicium, b
pro condẽnatione, ca.timorẽ,de conſe.diſt.
2.& ita accipit Apoſt. ad Cor.1. c.11. Qui
mãducat & bibit indigne, iudicium ſibi mã
ducat,& bibit.i.condemnationem,ut no.gl.
in c.in iud.de reg.iur.lib.6. & ex tex.in c.&
purgabit.l.diſt. Septimo,ponitur iudiciũ, ꝓ
ultima uoluntate, ut eſt tex.& ibi gl.in c.li-
2 cet in fi.uerſi.iudicare de ſepulc.lib 6.† Octa
uo,ponitur iudiciũ, pro opinione,ſeu credu
litate alicuius ut dicimus in teſte deponẽte
de iudicio ipſius teſtis , quo caſu nõ probat,
b *b* ſm Ang.in repet.l.ſciẽdũ,col.2 ff.de ueib.
obl.& Alex. conſ.74. col.3.in prin.in 1.uol.
Nono, ponitur iudicium,pro ſnĩa,c.pſonæ,
de appel. Item pro inſtantia,ut dicit gl.in d.
§.pterea, inſt. quibus, non eſt promiſſ. fam.
teſt.Decimo, accipit̃ iudicium,pro delibera
tione, q̃ examinatione c.2.in fi,59.diſt.Vn
decimo,ponitur iudicium,pro auctoritate,c.
nulla,62.di. Duodecimo, ponit̃ iudiciũ pro
arbitrio boni uiri,ſm Abb.in c.cũ aũt de iu.
patr. & Bar.in extraua.ad repr. in uer.uide-
bit̃,licet Bar.in l.ſi ſic in prin,ff. de l.1.dicat
q̃dã portat liberã uoluntatẽ, per le.Thas.§.
8 Lucius.ff. de fideic.lib.† Decimotertio,po-
nitur iudicium, pro diuino iudicio uniuerſa
li, q̃d erit in fine ſæculi, ut tota die canat
eccleſia, & erit prope montẽ Olíueti in ual-
le Ioſaphat.vnde Chriſtus aſcẽdit ad cœlos,
in de ẽt deſcendit iudicaturus uiuos, & mor-
tuos declarat B. Tho.4. ſenten.diſt. 46.1.q.
1.art.4.† In toto aũt pñti Speculo accipiam
iudicium ſm primũ modum.ſ. pro tota illa
expeditione,q̃ fit cum illis tribus perſonis.ſ.
cum iudice, actore,& reo,a prima citatione
uſq; ad ſnĩam incluſiue, † quia ẽt ſnĩam in-
4 cluditur in hoc iudicio,eo modo accepto,ut
not.Bal.per illum tex.in l.1.in 3.not.C.ſi ad
terri iud. & Abb.in c. 1. de plus pet.& gl.in
c. aſtatut.§.inſuper, in uerſi. iudicium,& ibi
Gem.de reſc.li.6.Pro hoc eſt tex.in c.in cau-
ſis,in uerſi.iud.de rę iud. & in c. ad aures,&
c.perſonas de ap.Rob.Ve.V.I.D.
Primo . Quindecim modis accipit per gl.in
d.§.Præterea in uerſi.iud.inſtit,quib.non eſt
ꝓmiſſ.fac.teſt.Octau.Veſt.in Praxi Ro.cur.
lib.3.c.1.nu.1.Dñs Nicolaus Antonius Gra-
uatius meus amiciſſimus,& maior honoran
dus in ſuis doctiſſimis annotationibus ad d.
praxim,in addi. ibi poſita ſup uerſ.iudiciũ,
num.5. addit. decimum ſextum modum.
b Non ꝓbat. Bar.in l.quid tñ.§.ſi arbiter. nu
3.ff.de arbitr.Alex.conſ.147.nu.18.lib.2.&
conſ.47.nu.17.in fi.& cõſ.74. nu.8.& 172.
nu.14.lib.6 & conſi.43.nu.18.lib.4.& conſ.
29.nu.1.lib.7. Ludouicus Alferius.

SECVNDA PARS
Iudicij diffinitio : idque uariè. Tum eius exercendi ratio.

1 *Iudicium quid ſit, & quot modis diffiniatur. & nu.9 & 12.*
2 *Iudicium ſine actore quandoque eſſe ſolet, & ſine accuſatore, & quandoque ſine reo.*
3 *Iudice procedente per inquiſitionem.ſama loco accuſationis ſuccedit.*
4 *Legatum factum perſonæ incertæ, quæ eſt aliquo futuro euentu uenit certificanda ualet.*
5 *Donatio in qua incerta eſt perſona donatarij, ſed euentu futuro uenit certificanda, tenet.*
6 *Diffinitio genus,et dr̃ia hr̃e dẽt,alias nõ ualet,*
7 *Teſtis rationem, & cauſam ſcientiæ diuerſam dicto ſuo aſſignare debet,alias non probet.*
8 *Verbum contendere in iudicio , ad partes ſolum refertur.*
9 *Iudicium,eſt inueſtigatio,quã facit iudex ſecundum iuris ordinem, per uarios modos ad ueritatẽ eliciendã, & elicitam cuſtodiendã.*
10 *Iudicium, eſt cauſa in iure reddendo neceſſario poſita,cum perſonarum interpoſitione.*
11 *Iudicium, eſt diſcuſſio cauſæ,quæ iuridice coram iudice fit.*
12 *Iudiciũ iuſtitiæ,eſt miniſtratio,quæ fit à iudice in cauſa corã eo ꝓpoſita, & n.13 & 14.*
13 *Iuſtitiam dicitur priuatus proximo facere,ſibi ius ſuum reddendo.*
14 *Iuſtitia poteſt miniſtrari per iudicem, quãdoque abſque propoſitione cauſæ.*
15 *Iudicẽ cõſtat ex cõſideratione ſeptem cãrum.*
16 *Cauſa materialis, quæ dicatur.*
17 *Cauſa unde dicitur.*
18 *Statutum,uel diſpoſitum in materia,non cenſetur diſpoſitum in materiato , & non uenit appellatione alterius nec econtra.*
19 *Materiato obligata,nõ cẽſet̃ obligata materia.*
20 *Prohibitus uendere frumentum extra territorium,non poterit vendere farinam.*
21 *Cauſa quæ efficiens dicatur.*
22 *Cauſa quæ dicatur formalis, & nu.27 & 26.*
23 *Scriptura,eſt actus formę quãdo ex legis diſpoſitione actus in ſcriptis debet celebrari.*
24 *Ordo reſcripti dicitur forma.*
29 *Figura iudicij,quæ ſit.*
27 *Cauſa ſubſtantialis,quę ſit.*
28 *Publicatio, & concluſio,an ſit de ſubſtãtia proceſſus,ſeu iudicij.*
29 *Naturalis quę ſit cauſa , & an illi renunciari poſſit nume.42.*
30 *Cauſa accidentalis,quę ſit.*
31 *Cauſa finalis,quę dicatur.*
32 *Sententia,eſt cauſa finalis iudicij.*
33 *Controuerſę per ſententiã imponitur finis, ad quem iura feſtinant.*
34 *Ex proceſſu,in quo non eſt lata ſententia, non poteſt doueniri ad effectum executionis.*
35 *Cauſa finalis unius cuiuſque actus, eſt principale hominis intentũ,actum illum faciẽtis.*
36 *Cauſa,quę ſit finalis in contractibus, & quæ in legatis.*
37 *Iuſtitia,eſt finalis iudicij cauſa.*
38 *Iudiciorum formalibus uel ſubſtantialibus an poſſint partes cenunciare, & nu.39 cũ pluribus ſeq.* (ſunt.
39 *Cauſę formali iudiciali partes renũtiare poſ-*
40 *Sententia ſine ordine iudiciario de uoluntate partium ferri poteſt, & valebit in uim arbitramenti.*
42 *Formalibus neque ſubſtautialibus nõ poſſunt tes in contractibus, & ultimis uoluntatibus renunciare,ut actus ualeat,*
43 *Iudicio pendente coram uno iudice poteſt pars uerſarium trahere coram alio iudice, & valet iudicium exceptione litis pendentiæ non oppoſita.*
44 *Pactum,quod uenditor nõ teneatur de euictione,uales,et tenetur ad precij reſtitutionem.*
45 *Renũciari poteſt accidentalibus contractuũ, & ualet pactum ſuper eis.*
46 *Finali cauſæ iudicij renunciari poteſt.*

SEcunda pars principalis continet uariã q.
uidelicet,diffinitionẽ iudicij.Vnde quæro
quid ſit iudicium . Reſpondeo, q̃ uarijs
modis diffinitur.Et primo modo diffinitur
1 ſic , videlicet , † Iudicium *a* eſt actus le-
a gitimus trium perſonarum in iudicio con-
tendentium,uidelicet iudicis,actoris, & rei
hanc diffinitionem ponit Bald. in rub. ff.de
iud.& Abb.in rub.extra de iud. colum. 2. &
2 Alex.in rub.C. de iu. † Iſtam diffinitionem
pugnat Card.in rub extra eo,& quamplures
alij Doct.ibi,ex eo,quia non eſt generalis,&
non conuertitur, nam quandoque ſolet eſſe
iudicium ſine actore , ut quando iudex in-
quirit ex offi.cap.qualiter,& quando.el 2.de
accuſ.quandoque ſolet eſſe ſine reo,vt quan
do iudex inquirit generaliter ſuper notorio
crimine,ad inueniendum malefactorem, nõ
contra certam perſonam,ut declarat Inn. in
ca bonæ.de elect.& habetur in conſt.Regni
ſi damna clandeſtina.tamen Abb. in d. rub.
nititur ſaluare hanc diffinitionem propter
duas rationes.Primo, quia debet accipi iudi
cium a communiter accidentibus , nam ſe-
cundum communem curſum cauſarum , ut
plurimum ſolent eſſe tres perſonæ in iudi-
3 cio facit tex.in l.nam ad ea.ff.de leg.† Secũ
do , quia quando proceditur per inquiſitio-
nem,ſaltem fama ſuccedit loco accuſatoris,
ut d.c.qualiter,& quãdo,& ſic ex iuris fictio
ne extat accuſator. Verum iſta ſaluatio
Abb. non ex toto euacuat rationes contra-
rias,quia non euacuat illam, quando proce-
ditur ſine reo ſuper notorio crimine,quæ ap
4 pellatur inquiſitio generalis.† Puto tamen
ſaluando Abb. ab iſta impugnatione , dici
poſſe,& præſuppono ſubtiliter,quod ubicun
que aliquis actus legitimus requirit ad ſui
efficaciam interuentum aliquarum perſo-
narum,poteſt dari ille actus ualidus, & effi-
cax,quamuis non omnes illæ perſonæ inter
ueniant certæ,ſed aliqua ſit incerta , inſpe-
cto præſenti ſtatu,tamen ex certa deſtinatio
ne per rerum naturam,puta, quia uenit cer
tificanda ex aliquo futuro euentu . Iſtæ eſt
tex.in l.quidã relegatus,& ibi Bar.ff.de reb.
dub. vbi ualet legatum factum perſonæ in-
certæ,quę ex aliquo futuro euentu uenit cer
tificanda,& tamen non eſt dubium, q̃ in le-
gato requiruntur duæ perſonæ , quo ad eius
efficaciam.ſ.perſona legantis, & perſona le
5 gatarij,ut patet ad ſenſum.† Similiter in cõ
tractibus,nam contractus non poteſt per re
rum naturam celebrari,niſi interueniat con
ſenſus duorum, vel niſi duæ perſonæ inter-
ueniãt,ut patet ad ſenſum,& tamẽ poteſt da
ri aliqua donatio, in qua perſona donatarij
ſit incerta,& veniat certificanda, ex aliquo
futuro euentu . Exemplum in miſſilibus,
quæ proijciuntur in populum , ut in §. peu.

inſt. de re.di. & tñ nõ per hoc deſinit, quin illud appelletur legatũ, & illa donatio, ita in propoſito, qñ iudex facit generalem inquiſitionẽ ſuper delicto notorio, dico φ reus licet de præſenti ſit incertus, tñ eſt certus ꝑ rerũ naturã, ſaltẽ deſtinatione, uenit.n. ex futuro euẽtu certificãdus. nam per inquiſitionem iudex ꝑquirit indicia, & ſi cõtra aliquẽ inuenerit indicia, deſcẽdit poſtea ad ſpecialẽ inquiſitionem contra eum, & ſic non ꝑ hoc deſinit eſſe iudicium, quia imò eſt reus ſaltem deſtinatione, & ex futuro euẽtu certificandus, & ꝑ hæc poſſet in totũ approbari ſaluato Abb.

6 † Sed licet iſta diffinitio ita ſaluata, uideat̃ prima facie procedere, tamen puto ex noua conſideratione eã non eſſe bonam. & conſidero id, quod eſt vulgatũ in diffinitionibus
b nã omnis diffinitio b debet habere genus, & differẽtias, alias nõ ualet, ſed hic, ſi recte cõſideretur, ipſummet diffinitũ ponitur loco differentiæ, ergo non valet ratione perplexitatis, leg. ſi Titius. ff. de cond. inſt. Hoc patet nã dicitur in diffinitione, φ iudiciũ, eſt actus trium perſonarũ in iudicio cõtendentiũ, & ſic iudiciũ eſt diffinitum, ipſummet ponatur in differẽtijs, ibi. Ibi iudicio, &c. ꝑ qđ nulla reſultat declaratio quidditatis iudicij, ſicut ſi quis vellet diffinire hominẽ, & diceret, homo eſt animal in homine cõſiſtens, nam per talẽ diffinitionem nulla habetur declaratio, hominis, cũ differentię ſe referant ad ipſum diffinitũ, ſic in propoſito, ſi quæro ſcire, qđ ſit iudiciũ, male mihi declaras, ſi dicis, φ eſt actus, quin iudicio fit, quia nihil plus ſcio, nunc per talẽ declaratione, quã antea ſciebã
7 ſine ea. † Quod facit ad id, quod dicimus de teſte, qui debet aſſignare ratione & cauſam ſcientię diuerſam à dicto ſuo, alias ſi eſt eadẽ ratio cum dicto, teſtis non probat, vt ſi dicat ſcio Titiũ occidiſſe hominẽ, & interrogatus
c de cauſa ſciẽtię dicat q̃a ſcio c iſte teſtis nõ probat ſm Bart. in l. fi. ff. de offi. proc. Cæſ. & Soci. cõſ. 98. col. fi. in 4. uol. unde per ſuã diffinitionem nõ declaratur quidditas diffiniti, prout eſſe deberet, ut no. Franc. de Aret. in l. 2. in prin. in 2 no. ff. de vulg. & pup. ergo nõ
8 eſt bona. † Secundo, cõtra hãc diffinitionem cõſidero illud verbum. Contendentiũ, nam refertur pariformiter ad omnes tres perſonas, iuxta l. nã hoc iure, & l. Ludius. ff. de vul. & pup. tñ in quãtũ reſpicit perſonã iudicis, videtur inepte poni, quia iſtud uerbũ, contẽdere in iudicio, refertur ſolũ ad partes, ut in auth. offeratur, C. delit. cont. partes. n. dicuntur adinuicẽ cõtendere, & iudex eſt medius inter eas, l. 1. C. de nup. & no. Bar. in l. legatũ ciuitati, circa fi. ff. de vſuf. leg & eſt tex. in c. cũ æterni. de re iud. lib. 6. & per hæc puto, φ in puncto iuris hæc diffinitio non eſt bona.

6 † Secũdo modo, principaliter diffinitur iudiciũ, ſm Card. & Imol. in d. rub. extra de iud. videlicet, iudiciũ eſt inueſtigatio, quã facit iudex ſm iuris ordinẽ per uarios modos ad veritatẽ eliciendam, & elicitã cuſtodiendã. Et hanc diffinitionem approbat Abb. & ibi Alex. in rubr. C. de iud. iſta diffinitio poſſet morderi, quia videtur reſtringere iudicium ſolum, qñ iudex procedit ſm iuris ordinem, ergo ſi ex forma ſtatuti, vel reſcripti principis iudex nollet procedere, iuris ordine non ſeruato, prout eſt, qñ procedit ſine figura iudicij, & ſola facti ueritate inſpecta, prout in regno ꝓceditur in cauſis ciuilibus, ſequeretur, φ ibi nõ eſſet iudicium, quod tñ eſt falſum, cum ibi ẽt interueniat perſona iudicis,
10 actoris, & rei, vt in ca. forus de uer. ſig. † Tertio modo, diffinit̃ iudiciũ ſm Gaſp. de Cal. in d. rub. extra de iud. uidelicet. iudicium eſt cauſa iure reddendo neceſſario poſita cũ interpoſitione perſonarũ, & iſta fuit diffinitio Azo. in ſumma eo. tit. hanc diffinitionẽ puto indubitãter nõ procedere, nec eſſe bonã, nã oĩs bona diffinitio debet habere aliquid loco generis, ut habetur in l. 1. § dolũ. ff. de dolo. Sed in hac diffinitione loco generis ponitur ille terminus, cauſa, & recte conſiderãdo hũc terminũ, cauſa eſt terminus magis ſpecialis, q̃ ſit iudiciũ qđ probo ad ſenſum, nã cã, eſt ipſa materia, quę in iudicio deducitur, & agitat̃, ut declarãt Ale. & alij Mod. in l. poſt q̃ liti. C. de pact. & in l. Cauſas, C. de trãſ. & ex tex. in d. c. forus. de ver. ſig. ubi iſta duo. ſ. iudicium, & cauſa ponuntur diuerſa, & dicã plenius in 5. parte prin. ſi ergo cauſa eſt ipſa materia, quę deducitur in iudiciũ ſequitur, quod iudiciũ eſt cõtinens, cauſa uerò cõtentũ, unde differũt, ut continẽs, & cõtentũ, ſed negari nõ poteſt, quin generaliùs ſit cõtinens, quã contentũ. præterea quod iudiciũ ſit generalius, ꝓpeditur clare ex dictis Alex. in d. l. poſt q̃ liti & ibi etiã Iaſ. ubi facit differẽtiã inter iudiciũ, cauſam, litẽ, & inſtãtiã, & dicit, φ iudiciũ dicit̃ à citatione, vſq; ad finẽ ſentẽtię, & ſic cõtinet ſub ſe litem. &

cauſam

cauſam, & inſtantiã, ergo eſt nomẽ generalius, unde male diffinitur per nomẽ ſpeciei, quia uĩ diffiniri per ſuum indiuiduum, qđ fieri nõ põt, ſicut ſi uellemus diffinire qđ eſt homo, & diceremus, homo eſt Petrus, rationalis, mortalis, iſta eſt mala diffinitio, quia loco generis haberet ſuum indiuiduũ. ſ. Petrũ, & ſic non eſſet bene demonſtrata quidditas ipſius diffiniti, & ſequeretur unũ incõueniẽs, φ quot ſunt cauſæ, tot eſſent iudicia ſeparata in genere, qđ non eſt uerũ, quia qñ diffinimus iudiciũ, accipimus ipſum tanquã unum tm̃ in abſtracto cõſideratũ, & nõ prout eſt hoc iudiciũ, & illud &c. ſicut dicimus de off. iud. ut declarat Bar. in l. 1. colũ. 2. & 3. ff. de iur. om. iud. pro hoc eſt tex. in l. proponebat̃. ff. de iud. & hoc eſt de mẽte Ariſt. in ꝑ
11 dicamẽtis. † Quarto modo, diffinit̃ iudiciũ ſm Abb. in d. rub. extra de iud. uidelicet, iudiciũ eſt diſcuſſio cauſæ, q̃ coram iudice iuridice fit. Hãc diffinitionẽ approbat ipſe, per tex. in d. c. forus. de uerb. ſi. & poteſt eſſe bona hæc diffinitio, quia bene probatur, per d. c. forus, & differt à præcedenti, quia illa ponit ipſam cauſam, ut genus, & ideo non procedit, ut ſupra dixi, impugnando ipſam, iſta uero ponit ipſã diſcuſſionẽ cauſæ, ut genus qđ ſtare põt, quia aliud eſt dicere cauſam, qđ eſt quid de per ſe, & aliud diſcuſſionem cauſæ, quæ diſcuſſio refertur ad perſonas interueniens in iudicio, quia cauſa ipſa de per
12 ſe non diſcutitur. † Putarẽ tamẽ vltra prædictas diffinitiones Doctorũ, poſſe, & quinto modo diffiniri iudiciũ, uidelicet, Iudiciũ, eſt iuſtitiæ miniſtratio, q̃ fit à iudice in cauſa propoſita corã eo. Hæc diffinitio eſt bona, & generalis, & cõuertitur cum ſuo diffinito, & cõſtat ex genere, & differentis, nã inquantum dr̃, eſt iuſtitiæ miniſtratio, iſtud eſt genus, q̃a cõprehendit ſub ſe plures ſpecies, nã põt miniſtrari iuſtitia indicio, & extra iudiciũ, ut habetur plene in dec. 24. cõſ. Neap. & ad hoc ſunt prodita illa tria capitula Regni, uidelicet unum, quod incipit, ad regale faſtigium, aliud quod incipit, omnis prędatio, & aliud, quod incipit finis præcepti, charitas, &c. in quibus locis ponuntur exempla de iuſtitia miniſtranda extraiudicialiter, põt etiã poni exemplũ in cauſis breuioribus, & in illis, in quib. procedit̃ leuato uelo, iuxta auth. niſi breuiores, & ibi Bar. & Doc. C. de ſen. ex breui. reci. & l. de ſubmerſis, & ibi gl. & Doc. C. de nauf. lib. 11. Item, φ iudiciũ ſit ipſa miniſtratio iuſtitiæ, colligitur eſt tex. in d. c. forus, inquãtum dicit, φ ipſa materia, quæ proponitur in iudicio, dicit̃ cauſa, ſed dum diffinitur, dicitur iudiciũ, dum finitur. ſ. per ſententiam, dr̃ iuſtitia, ſic ergo finis dicitur iuſtitia, ipſum diſcutere, dicitur iudicium, unde qui iudiciũ exercet dicitur miniſtrare iuſtitiã, quia quidquid facit, eſt ut ueniat ad finẽ, ſic ad ipſam iuſtitiam. i. ad ſñiam, qua ſẽtentia lata dicitur iuſtitia miniſtrata, ſed dũ eſt in fine, dicitur iuſtitiam miniſtrari. hoc probatur in l. 2. §. poſt originẽ. ff. de orig. iu. ubi poſt originẽ iuris fuerũt inuenti iudices, & magiſtratus, qui iura redderent, & ſic qui iuſtitiã miniſtraret, ius ꝓculdubio reddunt, dum iudicium exercent. Quod patet ex ipſi, denominatione uocabuli, nã dicitur iudex,
d quaſi ius dicẽs, d ut in d. c. fur. & no. Bar. in l. 1. col. 2. in prin. ff. de iu. om. iu. inde uenit iudicium a iudice, quia dr̃ iudiciũ, quaſi iuriſdictio, ſicut iudex dicitur, quaſi ius dicẽs, ita hęc omnia dicuntur in d. c. forus. unde ſicut iudex dicitur ius dicere, & ſic iuſtitiã miniſtrare, ut habetur in l. pen. ff. de iuſt. & iur. ita & iudicium, quod deſcẽdit a iudice, dicitur ipſa iuſtitię miniſtratio, & ſic ipſa dictio
13 iuris. † Sequitur in diffinitione, Quę fit a iudice, &c. hoc uerbũ pono ad differentiã priuati, qui ſine iudicio põt facere iuſtitiã proximo reddẽdo ſibi ius ſuum, quia tunc dicit̃ ſeruare iuris ꝑcepta. l. iuſtitia. §. 1. ff. de iuſt. & iu. Itẽ ponitur, quia non põt dari iudiciũ ſine iudice, cũ ab eo denominetur, tanq̃ à di
14 gniori, ut d c. forus. † Sequitur in diffinitione, in cauſa propoſita corã eo, &c. iſta uerba pono ad differentiã iuſtitię miniſtratę per iudicẽ ſine propoſitione alicuius cauſę exẽplum, qñ iudex emittit banna, φ nullus portet arma, uel ambulet de nocte, uel blaſphemet Deũ, uel ſimile, iam dr̃ iuſtitiam miniſtrare, & tamen non dr̃ iudicium, quia nulla cauſa eſt propoſita corã eo, nec adeſt ibi aliqua forma iudicij. Itẽ pro hoc, quod dico, in cauſa propoſita corã eo, apparet, φ iudiciũ non põt dari, ubi nõ eſt aliqua cauſa ciuilis, uel criminalis, quia iſtud nomẽ, cauſa, eſt generale, cõprehendens ciuilẽ & criminalẽ, ut dicetur infra in 5. par. huius tract. & eſt tex. & ibi Alex. & Doc. in l. cauſas. C. de tranſ re ꝓbat gl. ibi, & in c. 1. de iu. cal. & Card. in cl. 1. in 18. q. de of. uic. Cauſa. n. dicitur materia

A 4 ipſius

ipſius iudicij, ſuper qua iudiciũ radicat̃, ut
d.c.forus, unde dicit̃ cauſa materialis ipſius
iudicij, quia ſine ea nõ poſſet iudicium in eſ
15 ſe ꝓduci.† Hinc ſumpta occaſione opportu
nũ eſt hic diſcutere, quot cauſę conſideratur
in iudicio. ſup qua queſ. dico, ꝙ ſeptẽ cauſę
conſiderãtur in iud. uidelicet cauſa materia-
lis, cã efficiens, cã formalis, cã ſubſtantialis,
cã naturalis, cã accidentalis, & cauſa finalis.
16 †Prima cã, dicitur materialis genetrice illa,
ex qua immediate aliquod fit, & illud quod
fit ex ea appellatur materiatum, ut eſt tex.&
gl.& Bart. in l.ſi cõuenerit.§.ſi qs.ff.de pig.
act. exẽplum ponitur in §. cũ ex alie.inſt.de
re.di.ut qñ ex argento fit cratera, argentum
appellatur cauſa materialis, cratera vero ma
teriatũ, ut declarat Bar.in l.d.col.2.de con-
dit.ob.cau. & Abb.in prœ.dec.col pen.ubi
dicunt, ꝙ cauſę cardinales dicuntur eſſe qua
tuor.l.materialis, efficiens, formalis, & fina-
lis. & ibi declaratur, quæ ſint iſtæ quatuor
17 cauſæ.† Et dicitur cauſa à chaos, quod fuit
principium oĩum, ut declarat Card.in cle du
dũ.§.ab olim col.2. de ſepul.cauſa aũt, quæ
in iudicio deducitur, dr̃ a caſu, quia caſuali-
ter euenit, ut d.c.forus.de uerb.ſig.in propo-
ſito aũt quo ad iudicium, cauſa materialis
ipſis iudicij dicitur ipſa cauſa, quæ in eo de-
ducitur, ſiue ſit ciuilis, ſiue criminalis, ut d.c.
forus, qa ex ipſa cã immediate fit iudicium
18 & ipſum põt appellari materiatũ.† An aũt
id qđ eſt ſtatutum, uel diſpoſitũ in materia,
cẽſeatur ẽt diſpoſitũ in materiato, & an u-
num veniam appellatione alterius, & ecõtra.
dic realiter, qđ non, tex.eſt in l.ligni.§. ſi li-
gnum, & ibi gl & l.Seruius.ff.de leg.3.& l.li
brorũ.§.char.& ibi Bar.& l.ſi cui.eo.ti.& d.
19 l ſi cõuenerit.§ ſi qs. ff.de pig.act.† Ex quo
infertur, ꝙ ſi debitor pignorat ſiluã cæduã,
nõ cẽſetur pignorata nauis, quæ fit ex lignis
illius ſiluæ, quia obligata materia, non cenſe
tur obligatũ materiatũ, tex, eſt formalis in
d.l.ſi cõuenerit.§.ſi quis, & ibi per Doct.ubi
Bal.mouet, pulchrũ, & quotidianũ dubiũ, ſ.
an creditor poſſit ꝓhibere debitorẽ, ne inci
dat ligna ĩ ſilua pignorata, & diſtinguit, aut
ſilua eſt cædua, & nõ põt prohibere, aut non
20 eſt cędua, & tunc ſecus, ut ibi per eũ.†Fallit
tñ id, quod ſupra dixi, qñ eadẽ eſt rõ in ma-
teriato, quæ eſt in materia, ut ſi ſtatutũ pro-
hibet uẽdi frumẽtũ, extra territoriũ, cẽſetur
prohibere ẽt farinã, ut no.Fel.in c.ad liberã-
21 dũ, col.2.de iudæ.† Secũda cauſa quę conſi
deratur in iudicijs, eſt cauſa efficiẽs, dicitur
aũt cauſa efficiens illa, quæ facit actum, vel
opus mediãte materia, ut dicit Bal.in d.l.di-
ctam, col.2. uerſ.modo dubitatur, &c.C.de
cõd.ob.cau.& Abb.in prœ.decr.col.fi. ubi
plus dicit, ꝙ cã efficiens, põt eſſe ꝓxima, &
remota. põt exẽplificari in ędificatione, nã
ipſe faber murarius, dr̃ cauſa proxima, quæ
immediate facit murum, dñs uero, qui facit
ædificari, dicit̃ cauſa remota, cauſa ergo effi
ciens in iudicijs, eſt iudex, actor, & reus, quia
iſtæ ꝑſonæ faciũt iudiciũ, ut in d.c.forus, &
no.Abb.in rub.de iud. & iſta dr̃ cauſa proxi
ma, ex quo ab iſtis perſonis immediate pro-
cedit iudicium, poſſet ẽt cõſiderari cauſa re-
mota in iudicijs, ut qñ aliquis litigat ꝑ pro
curatorẽ, nã procurator, eſt cauſa proxima,
dñs uero eſt cauſa remota, uel potius procu-
rator poſſet dici cauſa efficiens inſtrumenta
lis, per ea, quę declarat Abb.in d.prœ.decr.
22 col.fi. † Tertia cauſa q̃ conſideratur in iudi
cijs, eſt cauſa formalis, dr̃ aũt cauſa formalis
illa, q̃ conſiſtit in ordine, uel modo a lege tra
dito ad faciẽdum aliquẽ actũ, puta, qñ aliqs
actus dẽt fieri cũ aliqua ſolẽnitate iuris, illa
ſolẽnitas dr̃ in forma ipſius actus, exemplũ
põt poni in teſtõ, in quo requiritur ſeptũ te
e ſtes *e* pro forma, adeo, qđ ſi unus deficit teſta
mẽtũ nõ ualet. l.ſi unus, & ibi cõiter doc.C.
de teſt. Itẽ in ſtipulatione. in qua eſt forma,
ut præcedit interrogatio, & ſequatur reſpon
ſio, l.5.§.ſtipulatio. ff.de uerb.obl. Itẽ in trã-
ſactione ſuper alimentis, in qua ꝓ forma re
quirit̃ decretũ p̃toris, cũ cauſæ cognitione,
qua obmiſſa uitiat̃ trãſactio, l.cũ hi.§.ſi prę
tor, de trãſ. Idẽ in alienatione rerũ minoris
uel eccleſiæ, ut in toto tit.ff.de reb.eor.& C.
de pręd.min.& in auth hoc ius porrectũ.C.
23 de ſac.ſan.eccl.†Itẽ, ubi lex uult, ꝙ aliquis
actus celebret̃ in ſcriptis. illa ſcriptura dicit̃
forma illius actus, ſm Bal.in l.fi.col.2.C.de
fui, & leg facit, l.contractus.& ibi Bal.C de
24 fi.inſtr. † Itẽ, ubi Princeps dat certũ ordinẽ
in reſcripto, ille ordo dr̃ forma, qua obmiſſa
uitiatur actus, c.cum dilecta & ibi plenè per
Fel.d. reſc. poſſunt ẽt mille alia exẽpla inue
ſtigari ex uarijs ll.in corpore iuris, in quibus
25 aliquid requiritur pro forma.† Illa dr̃ cauſa
formalis, quæ dat eſſe rei, & obmiſſa uitiat
actũ.l.Iul.§ ſed quis ff.ad exh.& c.ſuper q.
§.uerum, & ibi ꝑ Fel.& c.prudentiã in fi.de
off.de

off.deleg.& c.ſicut.de ele.li.6.& Card.in cl.
26 1.§.1.in 10.q.de reb.eccl.nõ alie.†In ꝓpoſi
tio autẽ dr̃ cauſa formalis iudicij, ipſe ordo.
& ſolẽnitas iudicij, uidelicet, ꝙ p̃cedat libel
lus, & ſequatur litis cõteſt.& poſtea fiat pro
bationes, & demũ feratur ſentẽtia, alias ſen
tẽtia nõ ualet, ſi iſte ordo, & forma obmitta
tur. uel peruertat̃, l.ꝓlatam, & ibi Bar.C.de
ſen. Item, ꝙ iudex ſedeat ꝓ tribunali, eſt de
forma.& ſolẽnitate iudicij.c.fi.de re.iu.li 6.
& no.Bart.in l.1.& fin.C.de ſen.ex.pi.rec.&
Spe.in.tit.de dil §.fi.uer.ſed cũ a procedẽte.
Alio uocabulo iſta forma appellat̃ figura iu
dicij, ut dicit Bald.in l.neqdq̃.§.de pl.col.1.
uerſ.qd ſi cõmittit̃, &c.ff.de off.ꝓc.& decl.
Old.ĩ cõſ.115.& ita intellr̃ gl.1.l.iubemus.
C.de li.cã, q̃ dicit, tũc dici cõfeſſionẽ iudicia
lẽ, & p̃iudicare, qñ fit in figura iudicij, & ibi
hoc ẽt dicit Bal.idẽ tenet Feli.ĩ c.qm̃ cõtra,
col.25.de ꝓb.& gl.& Bar. in l.cũ ſcimus in
fi.C.de agr.& cenſ.lib.11.& ita uerificat̃ illa
clauſula, ſine figura iudicij, qñ princeps ita
cãm committit, quia cenſetur ſublatus oĩs
ordo formalis iuris poſitiui, quo ad ſolẽnita
tẽ, non quo ad ſubſtantiã ꝓbationũ, ut no.
Bart.in extrauag. ad reprim.in uerſ.& figu-
ra iudicij, & Lanf.in clem.ſæpe in uerſ.& fi
gura, & ibi etiam Card.& Doc.de uerb.ſig.
& Pet.Phil. Cor.in conſ.54.col.2.in litera ſ,
in 2.uol.& Soc.in conſi.96.col.2.in 1.uol.
27 † Quarta cauſa, quę cõſideratur in iudicijs,
dr̃ cauſa ſubſtãtialis, & dr̃ illa, ſuper qua cõ-
ſiſtit tota uirtus, nomen, & effectus ipſius
actus, exẽplũ in contractu emptionis, & uen
ditionis, ſubſtantia ipſius contractus eſt res
& p̃tiũ, nã ſine iſtis nõ põt celebrari talis cõ-
f tractus, *f* & nullus eſt, l.fi.C.de contr.emp.&
l.2.ff.eo.ti. & inſt.eo.§.p̃tiũ. ſic ẽt in iudicijs
ſubſtãtia iudiciorũ, dñr ipſi actus ſubſtãtia-
les iudicij, ꝓut eſt libellus, litis cõteſtõ, iurm
calũnię ꝓbõ, & alij ſimiles, ut d.l.prolatam,
& ibi Ber.& Doc. C.de ſent. & hr̃ in cle.di-
ſpẽdioſam, de iud. declarat Abb.in c.cũ I,&
28 †A, col.4.de re iud.ubi ẽt tangit, an publica
tio, & concluſio fit de ſubſtantia proceſſus,
ſeu iudicij de quo plene dicã infra in 6 par-
te congrue in ſuo loco opportuno. Et non
putet aliqs eſſe unũ & idẽ exẽplũ id, qđ po-
ſui in formalibus iudicij, cũ hoc, quod pono
in ſubſtantialibus, qa imò eſt diuerſum, nã
in formalibus conſidero ſolum ordinẽ ſolẽ-
nitatis, ut d, cle. diſpẽdioſam, & d l.ꝓlatam,
in ſubſtantialibus uero cõſidero ꝓprie ipſos
29 actus ĩteruenietes, quos ſupra dixit.†Quin-
ta cã, q̃ conſideratur in iudicijs. eſt cauſa na
turalis, dicuntur.n. naturalia alicuius actus
ea, quæ ueniũt tacite ex natura ipſius actus
abſq; eo ꝙ dicatur, ſicut dicimus in mutuo,
in quo tacitè uenit ex natura ipſius, ut red-
datur æque bonum l. cũ quid.ff. ſi cert. pet.
Item in contractu uenditionis, in quo taci-
te uenit ex natura ipſius, ut uenditor teneat
de euictione, l.non dubitatur. C.de euict.&
l.in uend.ff.de cõtr.empt. Itẽ ut uenditor nõ
teneat̃ ad dãdũ, ſed tm̃ ad tradendũ, l ex em
pto.ff.de act.empt.l.ſi ita.§.1.ff.de cõtrah.
emp & l.clauib.eo.tit. Itẽ in cõtractu de poſi
ti uenit dolus, & lata culpa, tm̃ ex natura ip
ſius, in locato uero uenit ẽt leuis, in commo
dato, ẽt leuiſſima, l.ſi ut certo.§.nunc uiden
dũ.ff.cõmoda. iſta dñr naturalia actuũ, de q
bus ẽt hr̃ in l.pacta conuenta, & ibi gl.ff.de
cõtrah.emp. ſic ẽt in iudicijs conſiderant̃ na
turalia iudiciorũ, & ſunt illa, q̃ ueniũt ex na
tura iudicij tacite ex iuris diſpõne, & de his
põt poni exẽplũ, per quã plures iuris regulas
loquẽtes de natura ipſius iudicij. Primũ exẽ
g plũ, eſt de l.ubi cœptũ.ff.de iud.hoc.n.eſt de
natura iudicij, vt vbi *g* cęptũ ſit, ibi debeat
finẽ accipere. Scđm exemplũ, eſt de l.in hoc
indicio.ff.fa.erc.ubi de natura iudicij eſt, ut
ſit indiuiduũ, probat̃ ẽt in l.nulli.C.de iu.&
in c.1.de ſe.poſ.& fin. & ſpe.in tit.de arb.§.
ſeqtur, col.14.uerſ. qa oẽ iudicium.&c. Ter
tiũ exemplũ, eſt de l.fi.C.de fr.et lit.exp.et l.
nõ debeat actori.ff.de reg.iur.ubi tradit̃ re-
gula, qđ de natura iudicij eſt, ut in eo ſerue-
h tur æqualitas ĩter actorẽ, et reũ, et non clau
dicet. Quartũ exemplũ, eſt de l.*h* ꝓperãdũ.
in prin.C. de iud.ubi de natura iudicij eſt, ꝙ
i inſtãtia eius finiat̃ triennio *i* vel biẽnio, ſm
ꝙ eſt iudiciũ ciuile, uel criminale, ut ibi hr̃.
Quintũ exẽplũ eſt de l. ſolemus.et ibi gl.et
Doc.ff.de iud.ubi in iudicio tacite uenit, qd
quid uenit ex natura actionis ꝓpoſitæ. Sex
tũ exemplũ eſt d.l.ædiles.§. 1. item ſciendũ.
ff.de ędi.edi.ubi oĩa acceſſoria poſt litẽ con
teſtatã, ueniunt ex natura iudicij, ẽt ſi nõ pe
tantur. Poſſent ẽt, et alia exempla poni, quæ
per ſe ſtudioſus inueſtigator quærere, et ada
30 ptare põt. † Sexta cauſa, q̃ conſideratur in
iudicijs eſt cauſa accidẽtalis, et q̃ ſit cauſa ac
cidentalis declarat Bal.in l.in uẽdendis, col.
fi.in 4.q.in fi.C. de cõtrah.emp.ubi dicit, ꝙ
acciden-

accidẽtale alicuius actus dr̃ quidq̃d aduenit ipſi actui iam ſubſtantiato, ut hr̃ in d.l.pacta conuenta & ibi glo.ff.de cõtrah.empt.eſt.n. accidens ſm Dialecticos, qd̃ poteſt eſſe, & abeſſe aliquo ſubiecto, pter ipſius ſubiecti corruptionẽ. Oẽ igitur pactum, quod apponitur in cõtractu emptionis pter rem, & precium dr̃ accidentale, q̃a ſine eo põt ſtare cõtractus, ſm Bal.in d.l. in uẽdẽtis, col.fi.ſic ẽt cõſidero in iudicijs, & dico, ꝙ oĩa, quę emergunt in iudicio, puta per oppoſitionem alterius partis pter formam, & ſubſtãtiam iudicij, dñr accidẽtalia, exemplũ pono de l.quoties.R.de iud.& l.1.& ibi Bart.C.de ordi.iudi.ut ſi porrigo libellũ, in quo peto hr̃ditatẽ, aduerſarius opponit mihi quæſtionem ſtatus, illa q̃õ accidens dr̃ accidentalis, q̃a abſque re iudiciũ ꝓcedebat in petitione hæreditatis. Poteſt ẽt generaliter poni exemplum in omnib. exceptionibus, quas litigator opponit contra perſonam aduerſarij, uel cõtra teſtes, uel contra libellum in caſibus, in quibus parte non opponente procederet iudicium, iuxta tex.in l. ſed ſi ſuſceperit.ff.de iu. & l.ita demum, & ibi Alex.& doc.C.de ꝓcu. & l.Pomponius.§.rat.de procu.& l.fin.C.de exc.iſta omnia dicuntur accidentalia, q̃a ſuper eis fabricatur quoddam nouum incidẽs iudiciũ, ſuper quo habet neceſſe iudex interloqui, & ſine eis procederet iudicium principale, quia non tangunt ſubſtantiam neque
31 formam iudicij.† Septima, & ultima cauſa, quæ conſideratur in iudicijs, eſt cauſa finalis, dicitur aũt cauſa finalis illa, ad cuius finẽ aliq̃s actus fit, q̃ qua ceſſante ceſſat effectus illius actus, l.adigere.§. quamuis.ff.de iu.pat. & lege cum re.C.de pac.inter empt.& uend.
32 † Sic etiã in iudicio cauſa finalis dicitur ſententia diffinitiua, quia ad hunc finem deducitur cã in iudicio, ut p ſnĩam terminetur.l. properandũ.C.de iud.& ut unuſquiſque c1. ſequat̃ qd̃ ſuũ eſt c.cũ æterni. de re iur.lib. 6.ꝓ hoc eſt tex.formalis, & ibi no.in l.1.ff. de re iud. ubi hr̃ ꝙ p ſnĩam imponitur finis
33 controuerſiæ.† Ad quem finẽ iura multum feſtinant, ut ſit litium finis.l.2. C.de re iud. & odio habent, quod lites ex litib.oriãtur, l. terminato.C.de fr.& lit.exp & l.4.§ ait prætor.ff. de re iud.& l.nõ diſtinguems.§. quæſitum.ff.de arb.& l.ſi q̃s.ff.iuſiur in fin.C.de
33 reb.cre.† & qd̃ ipſa ſententia ſit cauſa finalis iudicij patet, quia ea ceſſante, ceſſat effectus iudicij, qui effectus, eſt ipſa executio, n. ex proceſſu in quo non eſt lata ſententia, nõ põt deueniri ab effectu executionis, l.1.& iã fi.& ibi no.C. de exc.rei iudi.& l.ſi cum nulla.ff.de re iud & l.ſi pacto, quo pęnam in fin.
35 C. de pac.† Iſtud cõprobo per unã pulchrã declarationem, quam facit Soc.in cõſ.251. col.7.uerſi.cõprobatur, & c.in 2.uol. ubi dicit, ꝙ cã finalis uniuſcuiuſq; actus, eſt principale intẽtum hominis facientis illum actũ, ſimiliter idem. Soc.in conſi.159.col.6.uerſi. confirmantur ẽt, &c.in 2.uol. ubi ponit aliã declarationem, dicens, quòd cauſæ quę cohęrent diſpoſitioni, & quæ inſpecta iuris diſpoſitione inducunt, & arctant ad ita diſponendum dicuntur eſſe cauſæ fin, de qua materia tractat Bar.in l.2.§.fi.ff. de don, ſed in materia iudicij principale propoſitum proſequẽtis iudicium, eſt ueniendi ad ſententiam, & ipſa ſententia arctat ad formandum iudiciũ cum ſuo ordine, ergo ipſa dicitur cauſa fin.
36 † Quæ autem K cauſa fi.in cõtractibus, &
K quæ in legatis, declarat Bal.in l.1.col.2.C.de fal.cauſa adiec.leg. & dicit Bal.in l.generaliter, col.2.in 2.opp. C.de epiſc.& cle.ꝙ cauſa fin.dicitur proprie cauſa, & non alię cauſæ, imò dicitur cauſa omnium aliarum cauſarũ ſecundum Ariſt. quem ibi allegat Bal.idem tenet Bald. in rub. C. de inſt.& ſubſt. circa
37 princ.† Poſſet etiam dici cauſa finalis iudicij ipſa iuſtitia, quia per examen iudicij peruenitur ad iuſtitiæ miniſtrationem, quæ fit per ipſam ſentẽtiam, ſecũdum And.de Iſer.
38 in conſt. cultus iuſtitiæ.† Vidimus quomodo iſtæ ſeptem cauſæ conſiderantur in iudicio. Quæro pro complemento huius ſecundæ partis, an poſſit ſaltem de uoluntate litigantium fieri iudicium, abſq; interuẽtu iſtarum ſeptem cauſarum, uel alicuius ex eis. Iſta q.continet hoc in effectu, ſcilicet an partes poſſint renuntiare formalibus, uel ſubrectalibus iudiciorum, & ſic alijs cauſis ſupra declaratis. Et pro ſolutione huius q.reaſſumo omnes cauſas prædictas, & primo, quo ad cãm materialẽ, dico, ꝙ huic cauſæ nõ poteſt renunciari, q̃a cũ iudicium ſit quid materiarũ, ab ipſa cauſa in iudicio deducta non poteſt in eſſe produci, ſine eius materia, & ſic neque partes, neq; iudex poſſent facere ſic iudicium abſq; cauſa materiali, q̃a eſſet impoſſibile ꝑ rerum nat. ſicut ſi faber uellet facere nauem abſq; lignis, & tabulis, tex.eſt in l.

in l.per ſeruum, § fi.ff.de vſu, & habit.facit. l.ubi repugnantia.ff.de reg.iu. Secundo, capio cauſam efficientem, & dico idem, quòd huic cauſæ non poteſt renunciari, nec produci in eſſe iudicium abſq; cauſa efficienti, q̃a eſſe ridiculum, ſicut naſci filium ſine patre, l.licet, §.ea oblig.ff. de proc. & per doct.
39 in reb.inſt.de act.† Tertio, eſt cauſa formalis, ſuper qua adhibetur talis diſtinctio. Aut enim eſt talis forma, quæ principaliter reſpicit fauorem partis, & illi formæ poteſt per partem renunciari per regulam, l.pen. C.de pact. & ualet iudicium. Exemplum in iuramento teſtis, nam teſtis tenetur iurare pro
l forma, alias eius diſpoſitio nõ ualet l ſine iuramento, l.iuſiur.C.de teſt.c.de teſtib.& ibi Abb.& doct.&c.tuis, de teſt.c.de teſtib.& ibi
m per partes m remitti iuramentum teſti & ualet eius depoſitio, ut eſt tex.in d.c.tuis & ibi Abb.in 3.not aſſignat rationem prædictam, ſcilicet quia eſt forma inducta in fauorem partis. At eſt forma, quæ principaliter reſpicit ius publicum, & illi non poteſt renunciari, prout eſt ipſe ordo iudicij, ut no. gloſſ.in uerſi.partium in c. de cauſis. de off.deleg.& ibi expreſsè hoc tenẽt Abb.& Ioan.de Imo. pro hoc eſt tex. in l. 2. §. ſed quia ueremur. C.de iur.cal.& in c. 1. de lit.cont. & l.nemo
40 poteſt, ff de leg.1.† Quod tamen intellige ſanè procedere, quando partes uellent obmittere formam iudicij, & vellent ꝙ ſit iudiciũ & quod ſententia valeat, ut ſententia iudicis quia hoc facere non poſſunt, ſed ſi partes vellent ex toto tollere ordinem iudiciarium, & vellent vt iudex procedat, vt arbitrio, tunc id facere poſſunt & valebit ſententia in vim cuiuſdã arbitramẽti, ſeu pacti, ita dicit Abb. in d.c.de cauſis, col.2.& ibi ẽt Fel.in 4.colũ. & ita debet intelligi, ꝙ not.gl.in c.fi.in ver. illuſtr.de reg.iur.lib.6. & tangit plenè Abb. in c.1.col.4.& 5.& ibi etiam Io.de Imol.de lib.obl.probatur per ea, quę habentur in l.2. C. cum vtriuſque iud ꝙ partes poſſunt ratificare ſententiam nullam & valebit in vim pacti.& iſta plene examinat Matt.de Af. in ſuo com.conſtitutionem Regni.in pręludijs
41 in 8.q.principali.† An autem poſſint partes facere, ꝙ iudex pronunciet ſine ſcriptis? In hoc reperio uarietates doct.nam Barto.in l. quoties C.de pt iuil.ſch.lib. 12.tenet ꝙ hoc poteſt fieri per partes, & valebit ſentẽtia ſine ſcriptis idẽ tenet Io.And. in addit.Spec.in tit. de ſen.§.iuxta ver.item non valet in adddit. quæ incipit.verſi.4.&c. Contrariũ vr̃ tenere gl.in d.c.f.in verſ.illuſtrium, circa fi.de reg. iur.lib. 6. putarem ita ſaluari poſſe vtramq; opin.vt diſtinguamus modo prædicto, ſcilicet, aut partes volũt, vt in toto iudicio obmittatur ordo iuris, & tunc poteſt etiam in ſententia obmitti iſta ſolemnitas ſcripturæ quia tunc iudex cẽſetur quidam arbitrator, per ſupradicta, aut partes volũt, ꝙ iudicialiter procedatur in alijs actib. & ſententia ferratur ſine ſcriptis, & tunc fieri non poteſt, per ea, quæ no.Specu.in tit.de lib concep. §. nunc dicendũ. uerſ.9. iſta enim eſt communis opin.omnium, ꝙ ſi partes volũt omittere ordinem iudiciarum, in toto proceſſu poſſunt hoc facere ſecus ſi in aliquo actu tantũ vt dicit Gem.in d.c.fi.col.3.in fi.verſic.nota bene iſtam gl.& c.de reg.iu.lib.6.& Abb. & Doſt.in d.c.de cauſis extra de off.dele. Quarto, eſt cauſa ſubſtãtialis, in qua per omnia facias eandem diſtinctionem, quam feci in cã formali, quia iſtæ duæ cauſæ, quo ad hoc pari paſſu ambulant, per ea quæ not. Barto.in Authen.offeratur.col.fi.C.de lit.conteſt.ubi format q. an poſſit renũciari ſubſtãtialibus
42 iudicij † Et ex prædictis poteſt declarari illud, ꝙ dicimus in contractibus, & in vltimis voluntatibus, in quibus non poteſt per partes renunciari formalib. neq; ſubſtãtialibus per l.nemo poteſt, ff.de leg.1.& l.ſi vnus. C. de teſt.quia iſta formalia tendunt in fauorẽ publicum ad hoc.ſ.ne falſitates committantur.l.iubemus.in fi.C.de teſt.& l.fin.C.de fideic.& not.Barto.in d.l.nemo poteſt in 2.q. ita colligitur ex not.per gl.& Bar.in 1.opp. in d.l.nemo poteſt, nam illud intelligitur.ſ. ut ille actus factus ſine ſolennitate legis remaneat proprie ille idẽ, & cũ illo uigore, qui eſſet cum ſolemnitate, non enim poteſt teſtator facere, quod ſit teſtamentum, & quod fiat coram quinque vel paucioribus teſtib, ſed ꝙ ſit codicillus, ſic, quod erit ꝑ clauſam condicillarem appoſitam, de qua plenè per Bar.in l.1. ff. de iure cod. ſicut non poſſunt partes facere, ꝙ ſit uerum iudicium ſine ordine iudiciario, ſed ꝙ ſit quoddam arbitramentum, ſicut ſupra dixi. Quinto, eſt cauſa naturalis, ſuper qua facio hanc diſtinctionem. Quædam ueniũt ex natura iudicij propter publicam utilitatem, ut eſt peremptio inſtantiæ per triennium.l. properandum C. de iud.

de iud.& iſta naturalia non poſſunt tolli per
partes,ſcilicet prorogãdo tẽpus inſtantiæ,vt
no.gl.& Bar.& Alex.in d.l.properandum.in
prin.& ibi communiter Doc.& dicam plenè
infra in 5.parte huius trac. Quædam veniũt
ex natura iudicij ad vtilitatem partium, &
illis poſſunt partes renunciare, & facere, ꝙ
non veniant, & poteſt poni exemplum in
alijs caſib.ſupra exẽplificatis in iſta cauſa na
turali præter peremptionem iſtantiæ, ut de
43 regula,vbi cæptum eſt iudicium &c. † nam
poteſt pars,pendente iudicio coram uno iu-
n dice,*n* trahere aduerſarium corã alio iudice
ſi non opponit exceptionem litis pẽdẽtiæ,&
ualet iudicium,quia ſi nõ opponit, cenſetur
conſentire,& ſibi imputatur, ſecundũ Abb.
& Ioan.de Imol.in c.cum M.Ferrar.col.fin.
de conſt.& Bal.in l.nulli.circa fi.C.de iud &
ibi etiam Iaſ.col.2.ergo patet, quòd de con-
ſenſu partium poteſt tolli iſta naturalitas,&
ratio eſt,quia reſpicit fauorem ipſarum par
tium,ſcilicet ne reus uexetur in diuerſis tri-
bunalibus,ut habetur in d.l.nulli. Similiter
in alio exẽplo,d.l.ſolemus. ff. de iud. ubi eſt
gl.quæ ponit verum intellectum.ſ. ut id non
veniat in iudicio de quo nominatim actum
eſt inter partes, quòd non veniat. Sequitur
ergo,ꝙ poſſunt partes facere, ꝙ non veniat
in iudicio id,ꝙ ex eius natura veniret,& idẽ
poſſumus dicere in alijs ſimilibus exemplis.
44 †Quod corroboratur ex his,q̃ in ſimili dici
mus in contractibus,in quibus poſſunt natu-
ralia tolli de voluntate partium, nã ualet pa
ctum in cõſtractuu emptionis,ꝙ vẽditor nõ
teneatur de euictione, l.emptorẽ,§. qui aũt.
ff.de act.emptio.quo caſu licet non teneatur
de euictione ad intereſſe pp pactũ,quia eui-
ctio hoc includit. ſ. ut uenditor teneatur ad
intereſſe.l.venditor hominis.ff.de euie.tamẽ
tenetur tunc uenditor ad præcij reſtitutionẽ,
non obſtante pacto, ꝙ non teneatur de eui-
ctione,ita ꝓbat tex.ſing.in d.l.emptorẽ,§.q
autem,& ibi Bar.& no.plenè Bal.in l.1.col.
fi.C.de peri.& com.rei vend. & ideo cautela
eſt pro uenditore, qđ faciat pactum expreſ-
ſum,ut non teneatur etiam ad præcij reſtitu
tionem,aliàs teneatur ad pretiũ, ut ſupra ſi-
militer diximus in teſtõ, cuius natura eſt,ut
o *o* ſecũdum tollat primum,§.poſteriore. inſt.
quibus mod.teſt.infir & l. 1. & 2.ff.de iniu.
rup.& irri.te.& l.ſancimus.C.de teſt.& huic
naturæ poteſt derogati per teſtatorem, quia *f*
poteſt teſtator in primo teſtamento pone-
re talem clauſulam derogatoriam,ut nõ tol
latur per ſecundum,l.ſi quis in prin.teſtamẽ
ti,& ibi Bar.ff.de legatis 4.& l.ſi mihi,& ti-
45 bi.§.in legatis,ff de leg.1.† Sexto,eſt cauſa
accidentalis,& in hac nullum eſt dubium,ꝙ
poteſt per partes ei renunciari, quia ex quo
per partes emergerit, poteſt per eaſdem tol-
li.l.eius eſt nolle,ff.de reg.iur. & hoc etiam
expeditum. in contractib. in quibus poteſt
renunciari accidentalibus, & valet pactum
ſuper eis,l.pacta conuenta,& ibi glo.& doc.
ff.de contrah.empt.& ratio eſt,q a tangendo
accidẽtalia,nõ tãgit in aliquo uirtus forma-
46 lis nec ſubſtãtialis actus.†Septimo,& ul.eſt
cauſa finalis,in qua breuiter cõcludo, quod
poteſt tolli per partes, nam ſupra declaraui
ꝙ cauſa finalis iudicij,eſt ipſa ſententia, &
tamen nulli dubium eſt,ꝙ poſſunt partes liti-
gantes renunciare ſententiæ,& facere,quòd
in cauſa nõ feratur ſententia,ut eſt, quando
pendente lite tranſigunt,quæ tranſactio rea
liter fit ſuper re dubia,& lite incerta,aliàs in
47 cœpta.l.1.ff.de tranſ.& ibi not.† per quam
tranſactionem imponitur finis controuer-
ſiæ abſque ſententia,l.ſi fratris,& per totum
tit.C.de tranſact.Et ex his remanent expedi
ta ea, quæ dicenda erant ſuper hac ſecunda
parte, unde uenio ad tertiam partem. Rob.
Mar.V.I.D.

ADDITIONES.

a Iudicium. Veſtri in ſua praxi lib. 3. cap.1. nu.2.ubi addi.Grauatij Rip.in rub. de iudi. extr.nume.37.

b Diffinitio. Diffinitio ex quibus conſtare debeat,videas Deci.& Cagno.in l.omnes diffinitio.ff.de reg.iur.Alciat. lib. 9. Parergon. cap.21.& in tracta. de præſump. in argum. primæ regulæ numer. 2. Rip.ff. ſolut. mat. nume.37.& in rubri.ff.de vulg. & pupill. nu. 10.& per totam.

c Quia ſcio. Tamen ſi dicat ſcio, quia ſcio probat,Nicol.Bello.conſi.6.nume. 7. car.7.

d Ius dicens.Guid.Pap q.d.l.fin. pen. numer. 15. car. 8.

e Pro forma. De iure canonico eſt ſecus, ut per Alex.conſi.146.colum.2.lib.2.Couarru. in epit.de teſtam.c.cum eſſes, de communi. Deci.conſi.284.col.3.Bello conſi. 14.nume. 3.Boeri.deciſio.36.colum.2. Rui.conſil.51. nume.11.lib.1.car.9.

f Nullus eſt,Coraſ.lib.2.Miſcell.cap.11.Va
con-

con.lib.1. declarat uir. ciuil.cap.9.

g Cæptum ſit. Fely.in c.ex tenore nu.15.ext. de reſcript. Corſet.ſing.in uer. iudicium de regula.Afflict.deciſ.354.Et quando iudiciũ dicatur cœptum,uidit Bar.in d.l.ubi cẹptũ, & in l.ſi is poſtea quàm.ff.eod.Felyn.in cap. cum M.Ferrarien. col.16.extr.de conſtit.

h L. Properandum. An iſta lex ſit correcta per cap.pen.ext. de iudic.Roma.conſil.220. col.fin. Alex.conſi.23.lib.3.in prin.

i Biennio. De iure canonico perpetua eſt omnis inſtãtia, Octau. Veſtr.in praxi Rom. Cur.lib.3.cap.5.nu.1.ubi Grauati.in annot. nume.6.litera A.atteſtatur de communi.Hodie tamẽ per Concil. Tridentin.ſeſſ.24.cap. 20.de reformatione; ordinatum eſt, ut biennio terminetur.car.10.

K Cauſa finalis. Iaſo.in Auth. quas actiones nu.18.C.de ſacroſan.eccleſ.Tiraq.in Tract. ceſſ.cauſa,limit.1.nu.6.

l Sine iuramento. Marſil.ſing.214.ad ualiditatem,& ſing.402.quantæ utilitatis,& ſing. 434.alias tibi dixi. Soci.in tract. Fallen.reg. 423.& 424. And.Alferius conſi.3.nume.31. & conſi.12.num 28.

m Remitti iuramentum. Iaſo. in l.1.col.2. de fin. & de remiſſ.iuramen.uide Dida.Couarru.in relect. cap. quamuis in 1. part. §.3. de pact.in 6.

n Trahere aduerſarium. Afflict. deciſ. 354. in cauſa reuocationis nu.1.uſque ad 41.

o Vt ſecundum. Deci. conſi.264.col.2.Alex. conſi.84. colum.1.lib.2.And. Alfer.conſi.1. in fin.Bellou.conſ.29.nume.11.latè Couar. in epit. de teſtam.in 2.par. Rub.per totam, ubi etiam diſcutitur quando in primo teſtamento adeſt clauſula derogatoria.

Ludouicus Alferius.

TERTIA PARS.

Iudicium unde originem produxerit.

1 *A tempore Adæ, uſque ad tempus noſtrum,nouem fuerunt leges.*
2 *Ius naturale primæuum, tẽpe Adæ inuentum.*
3 *Commune ius,quo tempore inuentum ſit.*
4 *Obligatio antidotalis,inuenta eſt de iure naturali.*
5 *Naturale ius ſecundarium rationis quo ſit inuentum tempore.*
6 *Præceptum quod tibi non uis fieri,alteri ne feceris, eſt ex lege Mõſaica,Euangelica,& Apoſtolica confirmatum.*
7 *Legis naturalis tempore,omnia erant communia,neque leges,neque conſtitutiones erant, ſed homines naturaliter uiuebant.*
8 *Gentium ius quod ſit,& quid introduxit.*
9 *Leges Moſaica,prophetica,& ciuilis,quo tempore proditæ ſint,& nu.12.*
10 *Lex Moſaica,alio uocabulo appellatur lex decalogi,& in quibus conſiſtit.*
11 *Lex Moſaica, continet præcepta moralia, & mictica.*
12 *Lex Prophetica, quæ dicatur.*
13 *Lex Moſaica, & prophetica hodie ſeruatur, & allegari poteſt ad deciſionem cauſarum.*
14 *Lex ciuilis,a regibus originem habuit.*
15 *Reges fuerunt primi domini, qui in mundo inuenti fuere,*
16 *Primus Imperator quis fuerit.*
17 *Leges ciuiles qui primus dedit.*
18 *Regijs legibus uſque ad quod tempus uixerunt gentes.*
19 *Tarquinius ſeptimus ob adulterium per eius filium in perſonam Lucretiæ cõmiſſum, fuit expulſus.*
20 *Romanis quomodo ab Athenienſibus fuere leges conceſſæ.*
21 *Conſules Romani quando creati, & quare ſic dicantur.*
22 *Tribunus quo tempore Romæ creatus ſit.*
23 *Senatores Romani quando conſtituti,& centum erant.*
24 *Prætores quando electi a Romanis,& quis dicatur prætor urbanus, & quis peregrinus.*
25 *Imperium unde habuit originem.*
26 *Imperatorem deponere,ad Papam ſpectat.*
27 *Iuriſconſulti qui appellabantur.*
28 *Leges ciuiles,quod annis ante aduẽtum Chriſti fuerint.*
29 *Tempore gratiæ inuenta eſt lex Euangelica, lex Apoſtolica,& Canonica,de quibus etiam nu.31.& 32.*
30 *Imperatoris poteſtas a Deo procedit.*
31 *Chriſtus, dicitur rex regum,& dominus dominantium.*
32 *Lex Apoſtolica,quæ dicatur.*
33 *Lex Canonica, quæ dicatur,et quare fuit introducta, et in quibus uoluminibus cõſiſtat.*
34 *Decretorum liber, an connumeretur inter leges Canonicas, et ſit auctenticus, et a quo ſit conditus.*
35 *Liber decretorum quatuor habet ſpecies auctoritatem,et an omnes authentica.*

Dicta

36 *Dicta ſanctorum patrum, an poſſit ad deciſionem cauſarum allegari.*
37 *Innocentij dicta ſuper Decretalibus, nõ ſunt authentica, nec habent uim legis, ſed ſunt uelut gloſſæ.*
38 *Ciuiles ll. in decretis incertæ non debent ſeruari, ut canones.*
39 *Liber decretorum, quo tempore compilatus, & quo tempore liber Decretalium.*
40 *Ius naturale eſt immutabile, & ſemper fuit, & eſt hodie in uſu.*
41 *Ius naturale ſecularium, an hodie obſeruetur.*
42 *Ciuis derelinquẽs patriam periclitantẽ, eius perdit priuilegia.*
43 *Patria ſua unicuique charior eſt.*
44 *Ius gentium eſt immutabile, & contra illud Princeps ſtatuere non poteſt.*
45 *Princeps poteſt ex cauſa diſtinguere, & limitare ius gentium, non tamen in totum tollere idem in iure diuino.*
46 *Conſuetudo an induci poſſit contra ius gentium uel diuinum.*
47 *Lex Moſaica, an inter chriſtianos ſit hodie in obſeruantia.*
48 *Chriſtus fuit lex, & ueritas, qui omnia uelamina ueteris teſtamenti illuſtrauit.*
49 *Iudæi ſeruant etiam hodie legem Moſaicã, & ſecundũ eum uiuũt, & illa deficiente ſeruãt Ius commune, ẽt in deciſionibus cauſarum.*
50 *Iudæi iurant ſuper legẽ Moyſi, & ſuper Chriſti præceptis.*
51 *Iuramentum Iudæi confirmat contractum per ipſum celebratum, qui alias erat inualidus.*
52 *Iudæus non compellitur ad obſeruantiam iuramenti in compromiſſo oppoſiti.*
53 *Iudæus per legem ſuam iurans, per Chriſtianũ iudicem ad iuramenti obſeruantiã cõpellitur, & cõtraueniens puniri põt de periurio.*
54 *Iudæus non poteſt iurare per Euangelia, neq; per Chriſtum, & iurans compellitur ad obſeruantium iuramenti, & num. ſeq.*
55 *Iudæus blaſphemia Chriſti dicitur.*
56 *De iure ciuili non ualet iuramentum ſuper contractu inualido.*
57 *Eccleſia non ſe impedit de animabus Iudæorum quia iam damnata ſunt.*
58 *Moſaica lex quo ad matrimonia, inter Iudæos ſeruatur.*
59 *Eccleſiæ non ſunt ſubiecti Iudæi, quod ad ſpiritualia.*
60 *Iudæi licet facere actus ſecundum eorum ritum, qui in contemptum fidei Chriſtianæ non tendunt, alias Chriſtianorum immunitates perdunt.*
61 *Iudæi an gaudeãt immunitate Chriſtianorũ.*
62 *Quo ad circuncifionem, inter Iudæos lex Moſaica ſeruatur.*
63 *Cæremoniæ dicuntur, ſacrificia Iudæorum.*
64 *Lex prophetica, an hodie ſit in uſu.*
65 *Chriſto adueniente in mundum, ceſſauit lex prophetica.*
66 *Teſtis, qui falſum teſtimonium pro pecunia dicit Chriſtum uendit ſicut fecit Iudas.*
67 *Iudex, qui accepta pecunia peruertit iuſtitiã iniuſtam ſentẽtiam proferendo, dicitur Chriſtum uendere.*
68 *Lex ciuilis qualiter hodie ſeruetur, & in quibus conſiſtat.*
69 *Euangelica lex. eſt hodie in obſeruantia, & lex uitæ appellatur.*
70 *Lex euãgelica, ĩ multis correxit legẽ Moſaicã.*
71 *Apoſtolica lex eſt hodie in obſeruãtia, & legi ciuili præfertur in deciſionibus cauſarum.*
72 *Ius diuinum poteſt per principem diſtingui, & limitari, licet non in totum tolli.*
73 *Lex canonica ſeruatur inter Chriſtianos, & ſi in aliquo contradicit legi ciuili, quę lex ſeruari debeat.*
74 *Leges ciuiles Canonibus obuiantes, reprobatę cenſetur.*
75 *Ius canonicum ius quaſi regulatum dicitur.*
76 *Canonicum ius ſeruatur in utroque foro, in cauſis miſerabilium perſonarum.*
77 *In deciſionibus cauſarum lex canonica pręfertur dicto cuiuslibet ſancti. Secus quo ad ſolam interpretationem diuinę ſcripturę.*
78 *Dilectum alicuius ſancti, auctoritati ueteris, uel noui teſtamenti conforme in deciſionib. cauſarum iuri canonico præfertur.*
79 *Papa poteſt ius diuinum limitare.*
80 *Ius diuinũ, an ſit ius ab alijs iurib. ſeparatũ.*
81 *Ius diuinum, ſub ſe comprehendit ius naturale & gentium.*
82 *Ius canonicũ, uno reſpectu ciuili appellari põt.*
83 *Ius feudorum, eſt conſuetudinarium, & numeratur cum iure ciuili.*
84 *Liber feudorum, compilatus fuit ab Oberto.*
85 *Orto, Iuriſconſulto Mediolanenſi, & an dicatur authenticus.*
86 *Iura feudorũ qualiter ſint hodie obſeruãtia.*
87 *Cauſę feudales, per quę iura deciduntur in Regno.*
88 *Argumentum de emphyteuſi ad feudũ ualet & econtra.*

Conſue-.

89 *Conſuetudines feudorum, præferuntur iuri cõmuni in cauſis feudalibus, quando conſuetudo, & uſus Feudorum ſunt rationabiles, & quando eſt expreſsè deciſum per uſus Feudorum, & num. 90 & 91.*
90 *Appellatio in cã feudalis deſerta, non dicitur per non appreſentationẽ proceſſus infra quinquaginta dies ſecundũ conſtitutionẽ Regni.*
91 *Argumentum a contrario ſenſu, non ſumitur in uſibus feudorum.*
92 *Argumentum a contrario ſenſu, cõiectura, & ſubauditur intellectus dicitur.*
93 *Iura feudorũ ſeruatur in Eccleſiaſticis feudis.*
94 *Ius Longobardũ aggregatur iuri ciuili, & a quibus fuit conditum.*
95 *Ius Lõgobardũ an hodie ſeruetur in regno & an proferatur iuri Romanò, & nu. 96. cum plu. ſeq.*
96 *Conſuetudo contra Regni conſtitutiones, eſt reprobata.*
97 *Ius Longobardũ non eſt lex, neque ratio, ideo receſſit ab aula.*
98 *Ius Longobardũ non eſt curãdum, niſi in loco ubi obſeruatur ſecundũ loci conſuetudinem.*
99 *Ius Longobardũ, ius eſt aſinium, & nu. 112.*
100 *Lex Longobarda eſt inualida, & vulgaris appellatur, & nu. 101.*
102 *Lex quamuis dura. & iniuſta ſit, et ſine ratione tamen ſeruanda eſt.*
103 *Paria ſunt ſcire, & ſcire debere.*
104 *Lex transfertur cum tranſactione regni, niſi nouus regnator ea confirmet.*
105 *Videlicet, dictio, eſt declaratiua, & reſtrictiua præcedentium.*
106 *Ius municipale alicuius loci, in loco ubi uiget, ius commune appellari poteſt.*
107 *Intellectus uerus conſtitutionis Regni, quæ incipit, puritatem, & num. 108 & 109. cum plu. ſeq.*
108 *Ordo ſcripturæ inducit regulam, & ordinem intellectus.*
109 *Scripturæ ordo nõ inſpicitur, ubicunque mẽs diſponentis eſt certa.*
110 *Clauſula incerta in medio unius capituli, antequã oratio cõpleta ſit, ad illud tantũ capitulum refertur, non ad alia ſeparata.*
111 *Conſuetudo, dicitur lex municipij, & omnes de ciuitate illam ſeruare tenentur.*
112 *Contrarietas, ſemper eſt euitanda.*
113 *Ordo exempli gratia poſitus pro doctrina, formam non inducit nec ſeruari debet.*
114 *Scriptura ordo non inſpicitur, ubi conſtat de ordine intellectus.*
115 *Ordo ſcripturæ perturbãt ordinẽ neceſſitatis, non attenditur, ſed ad neceſſitatis ordinẽ reducitur.*
116 *Regulę ſtandum eſt, donec limitatio probetur.*
117 *Primo nomi natus, cẽſetur maior, & dignior.*
118 *Magis dignum, & nobile, præferri debet minus digno, & minus nobili.*
119 *Ius Romanum dignius eſt iure Longobardo.*
120 *Leges imperatorũ, ab ipſo Deo procedere cenſentur.*
121 *Iniuſtitia non inuenitur in legibus Iuriſconſultorum.*
122 *Dictio, prout eſt limitatiua, & relatiua.*
123 *Argumentũ ſumitur a contrario ſenſu in ſtatuto diſponente ſuper caſu non prouiſo a iure communi.*
124 *Mundualdus non requiritur in muliere contrahente nomine alieno.*
125 *Mulier uiuens iure Romano in Siciliæ Regno ne mundualdo teſtari poteſt.*
126 *Conſuetudo, & notoria obſeruantia temporis cuius non extat memoria in contrarium, habet uim legis, & priuilegij.*
127 *Ius Longobardum excludit cognatos & etiã matrem a ſucceſſionibus non tamẽ excludit filios naturales per filias fœminas, quamuis legitimas.*
128 *Ius Francorum qualiter probetur, quòd ſit in uſu.*
129 *Cõſuetudo notoria eſt qualibet, ex inſpectione plurium inſtrumẽtorum, & ſufficit eam tantum allegare.*
130 *Conſuetudo nulla eſt fortior, & melior, quã iuri communi conformis.*
131 *Ius Francorũ eſt ſpeciale, & oneroſum & contra ius commune, unde per allegantem probari debet.*
132 *Iudiciũ unde fuit proditum, & qualiter habuit originem.*
133 *Adam qualiter, & quomodo contrauenit præceptis Dei.*
134 *Iudicium cognitum fuit etiã tempore ueteris teſtamenti, & tempore noui teſtamẽti uſque in hodiernum diem, & nu. 135.*
136 *Iudicium inuentum fuit, ne quis ſibi ius propria auctoritate diceret.*

TErtia pars principalis continet unicã quæſtionem, uidelicet unde habuit originem iudicium. Pro huius tamẽ
1 quæſtionis, & dubij reſolutione, †oportet ali

quantulum

quantulum inueſtigare originem ipſarum
legum,& iurium , quæ habuimus in mundo
poſt creationem hominis . Vnde ſciendum
eſt , quod tria tpa conſiderantur quo ad iu-
b ris *b* inuentionē,a tēpore,quo Deus creauit
primum hominem,ſ.Adam. In primo tem-
pore,fuerūt prodita tria iura,ſeu tres leges.
In ſecundo tpe, tria alia iura,ſeu tres leges.
In tertio tpe, tria alia iura, & ſic concluſiue
fuerunt nouem leges à tēpore Adæ, vſq; ad
hoc tempus noſtrum,prout ſub breuib. uer-
bis declarat Abb. in ca.firmiter,colum.5.de
2 ſumm.Trin.& fin cath. Quam tñ mat.etiā
amplius,& plenius declarando reaſſumo , &
dico ſic, quod in primo tempore, cum Deus
creaſſet hominem ad ſui imaginem,ut dicit
tex.cum gl.in c.hæc imago 23.q.5.& habet
Gen.c.1.& Sap.ca.2.ſtatim fuit inuenta pri-
c ma lex, quæ appellatur lex naturalis, *c* quæ
eſt duplex,ſ.lex naturalis cōis,& lex natura-
lis rōnis,ut declarat Arch.in c.ius nat.& ibi
etiā gl.1.diſt.& hæc eſt in effectu illa diſtin-
ctio,quam faciunt doct.inſt de iur.natu. in
prin.& in §.ſing.inſt.de rer.diu.dum dīt , ꝙ
ius naturale,eſt duplex,ſ. primæuum , & ſe-
cundarium,perinde.n. eſt ac ſi dicerent, ius
naturale commune , & hoc eſt primæum, &
ius naturale rationis,& hoc eſt ſecūdarium.
3 †Creato igit̃ hoīe, & creatis alijs animalib.
brutis pro ſeruitio hoīs,vt hr̃ Pſalm. 8.Om-
nia ſubiecisti ſub pedibus eius,&c.fuit ꝓdi-
ta prima lex naturæ,quæ dr̃ cōis,& ideo ap-
pellatur cōis,quia eſt indifferēs in omnibus
animalibus tam rōalibus , quam brutis , &
eſt prima lex naturæ , ſeu ius naturale pri-
d mæuum, *d* cōprehenditur in ſe quoddā na-
turale inſtitutum,prout eſt maris, & fœmi-
næ coniunctio,liberorum procreatio,& edu
catio,& prout ſunt alij appetitus naturales,
qui ſunt communes omnium animantium,
& de hac lege naturæ loquitur tex.in le.1.§.
ius naturale,ff.de iuſt.& iu. inſt. de iu. na in
4 prin.& in d.c.eius nat.1.diſt.†& ex iſta pri-
ma lege naturali cōi oritur obligatio anti-
dotalis,quæ eſt , ut benefacienti benefacia-
mus,de qua loquitur gl.in l.ſed ſi lege.§.cō-
ſuluit,ff.de pet.hære.& in ca.cum in officijs
de teſt.& glo.in c.illud 8 q.2.quæ gl licet di
cat,ꝙ humanum eſt præbere reuerentiam il
li à quo quis beneficium accepit ut per hoc
videatur ſentire,ꝙ hæc obligatio antidota
lis ſic iuris humani,ſ. ꝙ tantum hominibus
commune eſt,nō veritas eſt ꝙ habuit origi-
nem ab iſto iure naturali primæuo, & cōmu
ni,quia ēt aīalia bruta ex quodam naturali
inſtrinctu ſolent dirigere benefacientes ſibi,
& pręſtare illis ſeruita, vt inqt Nico.de Nea
po.inſt. de obl. in prin.& Iaſ. in l.ex hoc iur.
col.11.ff.de iuſt.& iur.& ibi ponit 18. not. ef
fectus , quos producit iſta obligatio anti-
5 dotalis. † Secundo, in eodem tempore poſt
creationem hominis,fuit prodita alia lex na
turæ.ſ.rationis,quod dr̃ ius naturale ſecun-
darium,& ideo dr̃ rationis, quia tantum ho
minibus eſt communis , & ſic animantibus
rationem habentibus , & non brutis , prout
eſt religio erga Deū,ut parentibus,& patriæ
pareamus , vt vim atque iniuriam propulſe
mus,& de hac le. naturali rationis loquitur
tex.in l.veluti,& l.vt vim.ff.de iuſti.& iu. &
6 habetur 5.diſt.in prin.†Item ex hac eadem,
l.naturali dependet illud naturale præceptū
ſ.Quod tibi non vis fieri,alteri ne feceris,&
ecōtra,quod tibi vis fieri,alteri facias,quod
præceptum traditur in ca. humanum genus
1.diſt.& quod ſit de iſto iure nat. tenet glo.
in uerſicu.diſpoſitionem & ibi etiam Abb.
in c.firmiter de ſumm.tri.& fi cath.hoc.præ
ceptum fuit etiam confirmatum per legem
Moſaicam,ut habetur Thom. capit.4.item
per legem Euāg.vt habetur Matth.cap.7.&
Luc.cap.7. Item per legem Apoſtolicam,ut
ait Apoſt.ad Gal.c.5.de q̃bus legib.inferius,
dicetur. Et iſtud ius naturale rationis,ſolet
e etiam appellari ius gentium, *e* & eſt ius gen-
tium primæuum,ea ratione attenta,quia ſo
læ gentes.i.ſoli homines,vtunt̃ iure,le. 1. in
7 fi ff de iuſt.& iur.†Tempore autem iſtius le
gis naturalis , nullæ erant proditæ leges ſeu
conſtitiones inter homines , ſed ita natura-
liter viuebant,& omnia erāt communia,nec
erat inuentum,meum, & tuum, vt declarat
Bart.& doct.in l.ſi id quod.ff.de cond.ind.&
no.n.d.c.ius naturale.1.diſt.& eſt text.8 diſt.
in princip. Et ſecundum iſtud ius naturale
vixerunt homines certo tempore, dum pau-
8 ci erant in mundo. † Deinde adauctis homi
nibus excreuit etiam malitia hominium ,
adeo quod ſolo hoc iure naturali uiuere nō
valebant , & ſic fecerunt gentes inter quaſ-
dam conſtitutiones,& leges, vt quodcunque
calcauerit per tuus,ſuum ſit, & diſtinxerunt
inter ſe dominia rerum,& ſic fuit in uentum
meum,& tuum.Item fecerunt aliquas con-
ſtitutio-

ſtitutiones , ut nullus intraret poſſeſſionem
alterius,& ex hac diſtinctione fuerunt orta
bella, captiuitates, & ſeruitutes. rem cœpe-
runt gentes ſuper rebus diuiſis , & diſtin-
ctis contrahere ad inuicem , & iſta fuit ter-
tia lex , quæ omnia iſta introduxit , & fuit
appellata ius gentium , de quo loquitur
tex.in l. ex hoc iure.ff. de iuſt. & iu.& in c.
ius gentium,1.diſtin. & declarant Barto. &
Mod.in d l.ſi id quod,ff.de condit.indeb. &
Ab.in d.c.firmiter,col.5. de ſumm. Trin. &
fi.cath.& ita cum iſtis tribus legibus,ſeu iu-
ribus uixerunt gentes a creatione Adæ , uſ-
que ad tempus Moyſi excluſiuè.Et iſtud eſt
primum tempus , quod appellatur tempus
ante legem , in quo tempore fuerunt iſta
tria iura,ſcilicet ius naturale commune,ſeu
primæuum, item ius naturale rationis,quod
eſt ſecundarium,item ius gentium, quod eſt
ſimiliter ſecundarium, quia ius gentium pri
mæuum eſt idem , ꝙ ius naturale , ut ſupra
9 dixi. † Superuenit poſtea ſecunda ætas , ſeu
ſecundum tempus, quod appellatur tempus
ſub lege , in quo tempore fuerunt proditæ
tres aliæ leges, uidelicet , lex Moſaica , lex
phetica,& lex ciuilis. Nam cū uideret Deus
malitiam hominum abundare ſuper terram,
miſit legem in terris illam , quæ exprimi
fecit in ſcriptis per Moyſem , cui Moyſi di
ctam legem dedit in monte Synai , & iſta
appellatur lex Moſaica , quæ tota conſiſtit
f in *f* decem præceptis , quæ colliguntur ex
10 illis uerſibus. Vnum cole Deū, &c. † Et iſta
lex Moſaica , alio uocabulo appellatur lex
decalogi,ſeu decalogus legis , ꝙ idem ſigni-
ficat quaſi lex decem præceptorum , prout
de prædictis eſt tex.in c.Moyſes.7.diſt.& in
c.libenter.in fi.de pœn.diſt.1.& no. gl.in d.
c.firmiter,§.hæc ſancta.ubi eſt etiam tex.de
ſumm.Trim.ꝙ fi.cath.& Spec. in proœ. ſui
operis,col.1.in fi & habetur.Exod.cap.34.&
11 cap.35.† Fuerunt etiam in l. Moyſi *g* alia
g præcepta,quæ dicuntur myſtica, 1. figura-
ta , quorum aliqua fuerunt ſacramentalia
alia cœremonialia , de quibus habetur, per
gl.in cap.fin.§.his itaquæ, 6. diſtin. & quod
nomen myſticum ſignificet figuratum , eſt
glo.in cap.aurum. in uerſic. myſtici,11.q.2.
illa uerò præcepta decalogi , dicuntur mo-
ralia,quia mores benè, & beatè uiuendi re-
ſpiciunt , & illa nunquam mutantur, ut no.
12 in d.§.his itaque.† Deinde huic legi Moyſi
fuit adiecta alia,& ſecunda lex, quæ appel-
latur prophetica. Nā Deus dedit legem ho-
minibus per Moyſem , & per prophetas, ut
dicit tex.in d.cap. firmiter.§. hæc ſancta, &
dicit Spec. in d. proœ. colum. 3. in princip.
Et iſta eſt lex , quæ continetur in toto uete-
13 ri teſtamento, † quæ lex Moſaica , & Pro-
phetica etiam hodie ſeruatur , quo ad præ-
cepta moralia,ſed quo ad alia uerò myſtica,
reperitur in aliquibus mutata, tā per l.Euan
gelicā,quā canonicā,ut declarat tex.in d. §.
his itaque & ibi Arch.Et qđ lex Moſaica ēt
hodie ſeruatur , & poſſit allegari in deciſio-
nib.cauſarum, tenet Cal.in conſ.30.in ti.de
teſt.& Ioan.de Imol. in l.ſtipulatio hoc mo-
do concepta, ff. de uerb. obli. & in l.3.ff.de
14 teſt.& Iaſ in l.1.col.8.ff.ſi cer.pet.†Deinde
cum homines in orbe valde creuiſſent , &
malitia ſimiliter cum his aucta eſſe, conſi-
derauerunt ſola lege Moſaica , & prophe-
tica uiuere non poſſe, unde in eodem tem-
pore ſuperuenit lex ciu. q̄ lex ciuilis habuit
primam originem a regibus , nam in primo
tempore , quo homines uiuebant iure gen-
15 tium,ut ſupra declaraui, † fuerunt ex eodē
h iure gētiū *h* inuēti reges, nā ipſemet popu-
lus ad hoc ut cōmodiùs uiueret,& regi poſ
ſet,eligebat ſibi regem cui dabat obediētiā,
& p illū regebatur,& ſic reges fuerūt inuen
ti originaliter iure gentiū, ita declarat Bal.
in trac.ſchiſmatis,in 10.col.uer.& eſt notan
dum , quòd duplex ex concordia &c. quem
trac.ponit in 6.lib.C.in titu.ſi quis aliquem
teſt.prohib.& Old. in cōſ 69.col.2.in fin.Et
quòd reges fuerūt primi domini,qui fuerūt
inuenti in mundo.Declarat And.de Iſer.in
rub.quæ ſint reg.col.2.in prin.& probat tex.
in l.2.§.quod ad magiſtratus.ff. de orig. iur.
& dicit And.de Iſer. in proœ.conſt. col. 16.
quòd reges fuerunt omni tempore,etiam an
te Chriſtum, Imperatores uero nouiter fue-
16 runt inuēti ab ætate Chriſti,nō antea.†Nā
primus Imperator, qui fuit in mundo , fuit
Octauinus , qui fuit Imperator tpe Chri-
ſti, ſecundum eum,ſed gloin l.1.ff.de.adul.
tenet,qd̃ primus Imperator fuit Iulius Cęſ.
idem tenet Pet.Phil Cor.in conſ.1.col.4. in
2 uol.ſcilicet,quod.Iulius Cæſ. fuit primus,
& Octauianus ſecūdus ſed And.de Iſer. ubi
ſupra tenet , quòd Iulius Cęſ. non fuit ue-
rus Imperator , ſed Rex. Et quòd reges fue
runt ab antiquo,habetur plene in lib. Regū

in teſtamento veteri. Primus Imperator
Chriſtianus fuit Conſtantinus, ſecundum
Andr. de Iſern. in proœ. conſt. colum. 16. de
his tamen me remitto hiſtoriographis quo
17 rum propria eſt materia. † Iſti ergo reges
i ita electi, & creati faciebant aliquas *i* leges
& ſic dederunt principium legi ciuili, & pri-
mus Rex, qui dedit leges ciuiles Græcis, fuit
Rex Foroneus, unde denominatus eſt fo-
rus, ideſt locus iudicij, cap. forus. de uerb.
ſign. & d. cap. Moyſes. 7. diſtin. Item Mercu
rius Triſmegiſtus. Rex tradidit leges Athe-
nienſibus. Item Lycurgus leges Aegyptijs.
Item Solon Rex, fuit primus Rex, qui dedi
leges Lacedæmones. Item Numa Pomp. rex
Pop. R. leges edidit, prout hæc omnia tra-
duntur in d. c. Moyſes. Et propterea iſte le-
K ges appellabantur *K* ciuiles, quia erat quod-
dam ius, quo unaquæq; ciuitas prædictarũ
utebatur, auctoritate dictorum regum, ut
habet in §. ſed ius quidẽ ciuile inſt. de iur.
nat. ubi proprie fit mẽtio de legib. Solonis,
& habetur in l. omnes populi. ff. de iuſt. &
18 iur. & in cap. ius ciuile. 1. diſtinct. † Et ita cũ
iſtis legibus regijs uixerunt gentes uſque ad
19 tempus regis Tarquinij ſeptimi. † poſt-
modum cum eſſet dictus Tarquinius rex,
euenit, quod eius filius uiolenter adultera
uit Lucretiam nobilem Romanam, & pudi-
cam, ut dicit text. in cap. propoſito, 32. q. 5.
propter quod iratus pop. R. dictum Tarqui-
nium regem expulit, & noluit regem ali-
quem creare, imò omnes leges regias ante
factas aboletur, adeo quod ſine lege, & ſub
incerto uiuebat, & ita uixit ſine lege ferè
per annos 12. uel 20. ut dicit Arch. in d. cap.
Moyſes. in fi. & eſt text. in l. 2. §. exactis el 1.
20 ff. de orig. iur. † Verum aduertens populus
ipſe Roman. quòd non eſſet expediens ulte-
riùs ſine lege diutius uiuere, quæſiuit ha-
bere leges Græcorum, ſcilicet leges Athe-
nienſium conditam a Solone rege. & cum il
lis uiuere decreuit, unde congregatus ipſe
populus, elegit 10. uiros idoneos, & bene
peritos, quos Athenas miſit pro tranſcri-
bendis legibus Græcorum ex lib. Solonis. &
ut dictas leges ex Græca ſcriptura in Latinã
traducerent, ut dicit text. in d. cap. Moyſes.
in fin. & c. ſeq. & in dict. §. exactis, el primo
Qui decem uiri Romani fuerunt iſti, uide
licet Appius Clau. T. Genutius, Pub. Feſtius,
Luc. Veturius C. Iulius, Aul. Manilius, Pu-
blius. Sulp. Pub. Curiatus, T. Romulius, &
Sp. Poſthumius, ut dicit tex. in c. fuerunt. 7.
diſt. & cum iſti 10. viri acceſſiſſent Athenas
pro habendis legibus, Athenienſes nolue-
runt ſtatim copiam ſuarum legum eis face-
re, ſed noluerunt prius explorare utrum Ro-
mani eſſent capaces, & digni ſuis legibus.
Ad quod explorandum miſerunt quendam
ſapientem Grçcum Romam. Quod quidem
præſcientes Romani cum aduentaſſet di-
ctus ſapiens Græcus, decreuerunt irridere
eum cum omnibus Athen. qui eum miſe-
runt. Et ſic obiecerunt illi quendam ſtultum
Romanum, ad hoc ut ille ſapiens Græcus
diſputaret cum illo ſtulto, & deriſus rece-
deret, qui ſapiens Grçcus credens illum ſibi
obiectum eſſe ſapientem, cœpit cum eo di-
ſputare nutu & ſignis, & eleuauit unum di-
gitum, ſignificans in corde ſuo, quòd unus
eſſet Deus. At ille ſtultus credebat, quod
volebat ſibi eruere unum oculum cum il-
lo digito, & ipſe eleuauit duos digitos, &
etiam policem, & ſic tres, dicens in corde
ſuo, quòd ſi tu uis mihi eruere unum ocu-
lum, ego eruam tibi duos oculos. *Sed* ille
Grecus credebat, quòd ſtultus ille intellige
bat de Trinit. Deinde ſapiens Græcus oſten-
dit illi ſtulto manum apertam, ſignificans
in corde ſuo, quod omnia ſunt manifeſta
Deo, ſtultus autem credebat, quòd uolebat
dare alapam ſibi, & incontinenti oſtendit
ei pugnum clauſum, ſignificans, quòd ſi
uis mihi dare alapam, ego repercutiam te
pugno clauſo. At Græcus ſapiens intellexit,
quòd per pugnum uoluit ſtultus ſignifica-
re, quod Deus omnia manu clauderet. Et
ſic putauit Romanos eſſe ualde ſapientes,
& dignos legibus. Et reuerſus fuit Athenas,
& retulit Rom. eſſe legibus dignos, & ſic
fuerunt conceſſæ leges illis 10. viris. Qui
decem uiri tranſcripſerunt dictas leges in
10. tab. eburnis, & attulerunt eas Romam,
prout hanc hiſtoriam declarat glo. in l. 2. §.
exactis, el primo. ff. de orig. iu. in glo. uerſi.
conſtitui. His etiam decem viris fuit data
poteſtas per populum R. interpretandi di-
ctas leges, addendi, & minuendi, uigore
cuius poteſtatis uidenter, quòd aliquid de-
ficiebat in dictis legibus adiunxerunt duas
alias tabulas ſcriptas, & ſic factæ fuerunt
12. tabulæ, ex quibus cauſaliter denomina-
ta fuit lex 12. tab. ut d. cap. Moyſes. in fin. &
ibi

ibi gl. & dict. §. exact. Et iſta lex 12. tab. fuit
l principium iur. ciu. *l* ſcripti, quo hodie
utitur. Et cum iſta lege 12 tabularum incœ
21 pit uiuere populus R. † Deinde, quia quan
doque emergebat aliquis caſus nouus, qui
non reperiebatur deciſus per legem 12. ta-
bularum, & erat neceſſe facere nouam le-
gem ſuper illo caſu, populus Romanus, ex-
pulſis regibus, creauit quoſdam alios offi-
ciales, qui conſules dicebantur, eo quod
habebant conſulere reip. ut dicit text. in d.
lege 2. §. exactis. el tertio. ff. de orig. iur. Et
conſul faciebat congregare populum Ro-
manum, ipſumque informabat, quod caſus
emerſerat, qui per leges non reperiebatur
deciſus, populus autem Romanus ad inter-
rogationem dicti conſulis decidebat illum
caſum, prout ſibi uidebat æquius, & illa deci
ſio erat lex, & deinde in antea in ſimilibus
caſibus pro lege ſeruabatur, ut eſt text. in §.
lex eſt. inſt. de iure natur. & ibi Doct. & de-
clarat Ange. de Aret. & in iſta lege conden-
da interueniebat totus popul. connumeratis
patritijs, & nobilibus, & etiam plebeis, ut in
dicto §. lex eſt.
22 † Succeſſiue uerò aucto. P. R. ſuperuenit
quædam diſcordia inter patritios & ple-
bem, ex cauſa, quòd quidam Appius Clau.
iudex, captus amore cuiuſdam puellæ filiæ
cuiuſdam Virginij Romani, protulit in-
iuſtam ſententiam contra illam, pronun-
ciando eam eſſe ancillam, dictuſque Vir-
ginius pater ex hoc indignatus, erepto gla-
dio dictam eius filiam interemit, & ad ſuos
commilitones incontinenter aufugit, & una
cum eis ſeceſſit in montem Auentinum ci-
uita. Romanæ, unde tota pleb. Romana ad
dictum montem conualuit, & a ſe patritijs
diuiſit, ibique perſiſtens pleps ipſa officia-
lem ſuum creauit, qui appellabatur tribun.
& quando emergebat aliquis caſus a lege
12. tab. non deciſus, ille tribunus faciebat
totam plebem congregari, & dictum ca-
ſum apponebat, & pl. ipſum decidebat, & il-
la deciſio erat lex inter ipſos plebeios, &
m *m* appellabatur plebiſcitum, ut in §. ple-
biſcitum. inſt. de iure natu. Et hæc omnia
declarantur in dicta lege ſecunda §. dein-
de cum eſſet, & §. initium. ff. de orig. iur.
Et ita ſtetit plebs per certos annos ſepara-
ta a patritijs. Deinde quia multæ diſcor-
diæ naſcebantur inter plebem, & patritios,
ſuperuenit, quidam rex Hortenſius, qui pa-
cem compoſuit inter patritios, & plebeios
& reuocata plebe a dicto monte Auentino,
iterum ipſam plebem cum patritijs uniuit,
& fecit unam legem, quæ dicta fuit lex Hor
tenſia, capto nomine ab ipſo auctore, per
quam legem uoluit, quod illa plebiſcita ha-
berent uim legis generalis, ei ſic aggregata
fuerunt in compendio aliarum legum ciui-
lium, & in corpore iur. ciu. ut d. §. plebiſci-
tum, & dicto §. deinde cum eſſet, & c. plebi-
ſcita. ſecunda diſtinctio, & ibi Arch.
23 † Deinde, quia plus augebatur pop. Rom.
adeò, quod erit impoſſibile in unum congre
gari, quando nouus caſus emergebat, con-
ſtituit populus ipſe centum uiros deputatos
ad regimen ciuitatis, qui Senatores appel-
labantur, & erant numero 100. lege fi. & *ibi*
gloſſ. in uerſic. centum uiralis. C. de pet. hæ-
red. gloſſ. in ru ff. de ſen. & quando erat fa-
cienda aliqua lex noua, congregabantur ſu-
lum illi centum ſenatores, qui decidebant
caſum propoſitum, & illa deciſio erat lex,
n & appellabantur *n* S. C. & fuit redactum
id S. C. ſimiliter in compendio iur. ciuil. ut
in §. S. C. inſtit. de iure nat. & dicta lege 2. §.
deinde quia difficile. ff. de orig. iur. & c. S. C.
2 diſtinct.
24 † Poſtmodum,, quia P. R. propter magna
bella, quæ habebat contra finitimos, & alias
nationes, erat impeditus, & ſimiliter ipſi
conſules, erant propter dicta bella impedi-
ti, adeo, quod erat neceſſe ipſis conſuli-
bus accedere quandoque extra urbem ſu-
per gubernatione Libellorum, & ſic ciuitas
remanebat, ſine rectoribus, quia abſentibus
conſulibus non erat, quia iura redderet in
ciuitate, ideo ne ciuitas rectore careret ſu-
per iuſtitia miniſtranda, populus ipſe crea-
uit duo officiales, qui prætores appellaban-
tur. unus erat prætor urbanus, & alius præ-
tor peregrinus. Vrbanus enim prætor au-
diebat cauſas, ciuium Romanorum, ſed pe-
regrinus audiebat cauſas exterorum, ſeu pe
regrinorum, ut d. l. 2. §. deindè cum placuiſ-
ſet ff. de orig. iu. Et iſti prætores ſolebant
proponere quædam ædicta in albo ſeu in
eorum palatio ſuper iuſtitia conſeruanda,
puta, pacta ſeruabo, uel quòd metus cauſa
factum eſt ratum non habebo, & alia ſimi-
lia, quæ dicta fuerunt poſtea per populum
approbata, & illud appellatur ius prætoriũ

[illegible]

ſtib.4.Euangelijs,ut dicit Abb.in d.cap.fir.
colum.5.de ſum.Trinita.& per hanc legem
euang. fuit confirmata poteſtas imperato-
rum,dum dixit Matt.c.22. Redite quę ſunt
30 Cæſaris,Cæſari,&c. † Quæ poteſtas impe-
ratorum dicitur procedere ab ipſo Deo, ut
teſtatur Chriſtus in euang.Ioan.ca.18.dum
dixit Pilato.Non haberes poteſtatem aduer
ſum me ullam, niſi tibi datũ eſſet deſuper,
&c.& Paulus ad Rom.14.ubi ait.Nõ eſt po
teſtas,niſi a Deo,quod qualiter procedat &
intelligatur,uide plenè Abb.in cap.nou.co
lumna quinta,& ſexta , & ibi etiam Felyn.
de iud.& tangit plene Oldr.in cõſ.180.co-
lum pen.unde Imperatores poſtea Chriſtia
ni fuerunt proſecuti leges ciuiles, uidelicet
antiquas leges approbando , & compilan-
do,& nouas componendo prout fecit Iuſt.
Imp.ut lege 2.C.de uet.iur.enu.& in proœ.
iuſt.& ſic habemus leges ciuiles ante,& poſt
aduentum Chriſti , originaliter tamen fue-
runt ante aduentum , ut ſupra declaraui.
31 † Secũda fuit lex apoſtolica,nam Chriſtus
glorioſus,qui dicitur rex regum , & Domi-
nus dominantium,cl. paſt.§.fina. de re iud.
& cap.quæ contra mores.8.diſtinct.ubi ap-
pellatur,Regnator uniuerſæ creaturę,& in
conſtit.poſt mundi machinam, dicitur Rex
regum cum eſſet reuerſurus ad patrem,reli
quit Apoſtolis poteſtatem ſuam in terris,&
ſignanter Petro, ut principi Apoſtolorum,
quod declarauit tam ante ſuam paſſionem
quam poſt,ut dicit tex.in c. in illis 80. diſt.
nam ante paſſionem declarauit,dum dixit:
Tu es Petrus,& ſuper hanc petram ędifica-
bo eccleſiam meam,& tibi dabo claues,&c.
ut eſt text.in c. in nouo 22.diſt.& Matt.ca.
16. Item dum alias dixit Petro , paſce oues
meas,ut dicit text.in ca.ſignificaſti.in prin.
& ibi glo.in uer.paſ.de elect.& in epiſ.inter
cal.C.de ſum.Tri.& Io.c.ult. per hęc uerba
deſignauit uelle,quòd Petrus eſſet caput,&
princeps Apoſtolorum, ut d.c. in illis, & d.
c.in nouo.Item ſimiliter ante paſſionem de
dit poteſtatem omnibus Apoſtolis dum di-
xit, Quæcunque ligaueritis in terra, erunt
ligata & in cœlis,&c.ut habetur Matt.cap.
18. poſt uero paſſionem & reſurrectionem
expreſſe eãdem poteſtatem concludit Apo-
ſtolis dicens:Accipite ſpiritum ſanctum, &
quorum remiſeritis peccata,&c.ut habetur
Ioan.cap.20.& dum dixit: Ite,& prædicate
Euangelium omni creaturæ, &c. ut tradi-
tur Matt.ca.ultim.& Mar.c.ult.& no.Abb.
in cap.tranſ.colum.2.de cõſt.vnde ipſi Apo
ſtoli ex poteſtate eis tributa per ipſum Re-
demptorem Dominum , cœperunt exequi
præcepta Chriſti, & ſuas leges ſpargere , &
prædicare per orbem,ut habetur in toto te
32 ſtamento nouo.† & illa lex promulgata,&
ſcripta per Apoſtolos pręter euangelicam,
appellatur lex apoſtolica,quę venit ad inter
pretationem legis euangelicæ:ut dicit.Spe.
in proœ.1.parte,ut in 2.col.& iſta lege euã
gelica,& apoſtolica conſiſtit totum nouum
33 teſtamentũ.† Tertia,& ultima lex, fuit lex
canonica , nã cum lex euang. & apoſtolica
non ſufficeret ad omnes cauſas decidẽdas,
ſummi Põtifices ex poteſtate eis tributa per
Chriſtum , per medium B. Petri, ut dicitur
in d.cl.paſt.§ fi.de re iud. fecerũt quamplu
res canones, & leges ſcriptas , qui canones
ſunt excerpti partim ex lege veteri Moſaica
& partim ex lege ciuili , & partim ex ſacra
Theol.aut tam quo ad ſpiritualia, quã quo
ad temporalia poſſit bene regi,& gubernari
eccleſia Dei,ut dicit Abb.in d.c.firm.in fi.il
lius princ. & iſta lex canonica , quę fuit fa-
cta a ſummis Pontificibus,cõſiſtit in tribus
uoluminibus,uidelicet in volumine Decre-
talium,in volumine Sexti,& uol.Clementi-
narũ.Iſta em̃ tria uolumina continẽt leges
& canones põtificales, authẽticos,& appro
batos, qui pro legibus in dubio ſeruantur,
cum ſint conditi ab habente poteſtatẽ legis
34 cõdendę. † Connumeratur etiam inter le-
ges canonicas, & liber decretorum, qui li-
ber non fuit conditus a ſummo Pont. nec
ab habente poteſtatem legis condendę,ſed
fuit compilatus per quendam magiſtrum
Gratianum,qui fuit monachus,&ſacr.theo
lo.Magiſter,vt teſtatur Arch.Flor.in 3.par.
ſuæ Chr.titu.17.c.6.& fuit monachus San.
Proculi in Tuſcia,& valde fuit exaltatus in
ciui.Bononię, qui Gratianus ex ſanctorum
patrum dicit cõpilauit dictum opus,& uo-
lumen Decret. & ideo appellatur liber De-
cretorum , quia ex decretis ſanctorum pa-
trum fuit compilatus, nec reperitur , quòd
fuerit approbatus per ſummos Pont. unde
non poteſt dici auth.ut dicit Abb.in proœ.
decr.in c.rex pacificus,col.5.& Io. Andr.&
Anto.de But.in c.2.de reſcr.licet aliquid di
cant, quòd fuit approbatus per Eug. papã.

tamen quidquid ſit, quia eſt communiter
approbatus a populo, & publice legitur in
ſcholis, ſicut alij libri authentici, ex hoc cen
ſetur auth. & facit plenã fidẽ. ita dicit Abb.
35 in d.c.2.col.fin.de reſc. † Verum eſt aduer-
tendum, quòd in lib. Decre. reperiũtur qua-
tuor ſpecies auctoritatum, uidelicet, Prima
ſpecies eſt auctoritas ſanctorum patrum,
prout plurimum omnia ferè capitula ibi
exiſtentia ſunt extracta a dictis ſanctorum.
Secunda ſpecies, eſt auctoritas ipſius Gra-
tiani auct. ut quando ipſe loquitur de ſe, ſi-
ne auctoritate Sanctorum. Tertia ſpecies,
eſt auctoritas cuiuſdam paleæ, ut quãdo in
rub. alicuius capituli Decretorum ſtat ſcri-
ptum, palea. Quarta ſpecies, eſt auctoritas
Iuriconſultorum, & Imperatorium ſecula-
rium, quoniam ſunt multæ leges ciuiles in
36 ſertæ, & canonizatæ in decretis. † Quoad
primam ſpeciem, ſcilicet de auctoritate ſan
ctorum patrum, uerum eſt, quòd ex diutur
na approbatione cenſetur authenticus di-
ctus liber, & poſſunt illa decreta ſanctorũ
r allegari r ad deciſionem cauſarum, ita in-
telligitur Abb. in d.c 2. col. fin. ubi ita tenet
& ibi etiam Fely. in 23. uerſ. lib. decreti, &c.
Non autem quo ad alias tres auctoritates,
ſecundum eos ibid. & Arch. in cap. quis ne-
s ſciat 9. diſtinct. nam auct. s Gratiani, non
reperitur approbata, neque eſt authentica,
nec etiam auctoritas Palea. nam Palea fuit
quidam diſcip. Gratiani qui ſua auctorita-
te inſeruit nonnulla capitula in Decretis,
quę nullam faciunt fidem, ut dicit Ioann.
And. in add. Spec. in tit de diſp. & alleg. §. fi.
in fin. Salyc. & Imol. in rub. ff. de uerborum
oblig. & Anto. Corſ. in reper. ſuper Abb. in
uer. lib. Decretorum, ex quo non fuerunt fa
cta ab habente poteſtatem, ſicut etiam dicta
& ſolutiones Gratiani reprehenduntur in
aliquibus, ubi non bene fuit locutus ſecun
37 dum Arch. in dict. capitu. quis neſciat. † Ex
quo patet, quòd eius dicta non ſunt authẽ-
tica, ſed ſunt uelut dicta Inno. in ſuo opere
gloſſarum, quòd compoſuit ſuper decretal.
cuius Inno. dicta non ſunt authentica, quia
ipſe noluit, ut haberentur ut text. ſed ut gl.
t licet præcæteris ſint magnæ t auctoritatis,
ut teſtatur Felyn. in d. ca. 2. colum. 23. in fi.
38 uerſ. de diuerſorũ, &c. de reſcrip. † Quo ad
quartã ſpeciem, ſcilicet de leg. ciuilibus in
ſertis in decretis, dic quòd minimè ſunt ap
probatæ, ut per hoc ſeruentur de iur. can. ex
quo Gratianus, qui inſeruit, non habuit ta-
lem auctoritatem, unde dictæ leges rema-
nent iuris ciuilis, prout antea erãt, & perin
de habentur, ac ſibi non eſſent inſertę, & ſic
non ſeruantur, ut canones, ita dicit Abb. in
d.c.2. colum. fin. de reſcrip. & Andr. de Iſer.
in cap. 1. colum. 5. qui ſucceſ. ten. in uſi. feu.
pro hoc eſt gl. in cap. 1. in gloſſ. 2. de excep.
& gloſſ. in c. ſuper co. el 1. & ibi etiam Abb.
de reſt. & gl. in c. 1. in uer. tract. de reb. eccl.
non alie. lib. 6. & Ioan. Andr. in cap. ex parte
39 in fin. de feud. † Fuit autem compilatus li.
Decretorum, tempore Papæ Alexand. 3. ſub
an. domini M.C.L. ut no. glo. in cap. poſt ap
pellationem, §. forma in uerſ. forma 2. q. 6. &
habetur in Cronicis liber uero decretalium
fuit compilatus ſub anno domini M.ccxxij.
ut habetur in libr. Cronicarum & faſciculi
40 temporum. † Habemus ergo ex prædictis
collecta tria tempora humanæ uitæ, & no-
uem leges, quibus homines vixerunt, & quo
modo unaquęque lex uenit ſucceſſiue ad
aliam. Supereſt pro complemento iſtius eui
dentalis, antequam ueniam ad deciſionem
q. principalis propoſitę in hac 3. parte. ſ. un
de habuit originem iudiciũ, uidere: an iſtæ
nouẽ leges ſint omnes hodie in uſu. Et bre-
uiter reuertendo ad primum tempus, & pri
mam legem, quæ ſunt lex naturalis com-
munis dico, quòd illa ſemper fuit, & eſt, &
erit in obſeruantia, quia immutabilis eſt, ut
§. ſed naturalia. inſt. de iu. nat. & hoc patet
ad ſenſum, quia dixi, quòd talis lex eſt qui-
dam naturę indiſtinctus: unde eo ipſo quòd
naſcitur homo, uel aliud animal, naſcitur
cum tali inſtinctu naturæ, ut aliquid appe-
tat, & declinet ea, quæ ſibi nocitura eſſe ui
deantur, vt ait. Cic. in 1. Off. Item, quia dixi,
quòd obligatio antidotalis eſt de iſto iure
naturali primæuo. & communi. Similiter di
co, quòd etiam hodie talis obligatio eſt in
uſu cum procedat ex iure immutabili, nam
etiã hodie producit illos pulchros effectus,
qui ſunt 18. quot ponit. Iaſ. in l. ex hoc iure,
ff. de iuſt & iu. & idem Iaſo. in l. ſi non ſor-
tem. § libertus, ff de cõdi. indeb. ubi tractat
41 de iſta obligatione antidotali. † Quo ad
ſecundum legem, ſcilicet de iure naturali ſe
cũdario, quod dicitur rationis, ſimiliter cõ
cludo, quòd eſt immutabile, & etiam hodie
eſt in uſu, prout eſt religio erga Deum, &

erga parentes, & patriam, ut alia ſimilia,
quo patet ad ſenſum, & probatur 5. diſt. in
prin. & in c. fi. §. is itaque, & ibi not. 6 diſtin.
& dict. §. ſed naturalia. Et quòd iſta ſint ho
die in obſeruantia, patet, , quia omni iure
ſunt iſta præcepta naturalia confirmata,
nam religio erga Deum confirmantur per
legem Moſaicam, ut not. gloſſ. in cap. quid
in omnibus 32. quæſtio. 7. & habetur Exo.
ca. 20. & Deu. cap. 5. item per legem prophe
ticam, ut habetur Ioſue, capitulo ſecundo,
ubi ait Hoc diligentiſſime præcauere, ut di
ligatis dominum Deum ueſtrum, & Thob.
cap. 4. Omni tempore benedic. Deum, & pe
te ab eo, ut uias tuas dirigat. & in Pſal. 116.
Laudate dominum omnes gentes, laudate
eum omnes populi. Item per leg. ciuilem, ut
trahitur in epiſt. inter claras. C. de ſum. Tri
nita. Item per l. Euang. per quam traditur il
lud præceptum. Dilige dominum Deum
tuum ex toto corde tuo, &c. ut habet Mat.
22. & Luc. cap. 10. & Marc. cap. 12. Item per
l. apoſt. & canonic. eſt pluſquam clarũ. Item
habere religionem erga parentes & patriã,
patet, quia etiam hodie filius, qui eſt inobe
diens patri, uel matri, poteſt exhæredari ex
14. cauſis, quæ narrantur in §. cauſas in au-
42 thent. ut tum de app. cogn. † Item, quia ci-
uis derelinquens patriam ſuam periclitan-
tem perdit priuilegia ciuitatis illius, ſecun-
dum Bal. in l. 2. in fin. C. de inf. exp. quem ſe
quitur Alexand. in l. ueluti. in add. ad Bart.
43 ff. de iuſt. & iu. † Hinc dicit Caſſiod. libr. 1.
epiſt. 20. unicuique patria ſua charior eſt,
Deum ſupra omnia ſaluum fore quæritur,
ubi ab ipſius cunalibus commoratur, feris
datum eſt, agros ſyluaſque quærere: ho-
minibus autem fores patrias ſuper cuncta
diligere, aues ipſæ per aera uagantes pro-
prios nidos amãt: erratiles feræ cubilia du
moſa feſtinant: uoluptuoſi piſces cauernas
ſuas perquirunt, cunctaque animalia ibi ſe
ſe norunt refugere, ubi longiſſima cupiunt
44 ætate conſtare. † Quo ad 3. leg. ſcilicet de
iure gentium, concluditur ſimiliter, quòd
eſt ius immutabile, ex quo largo modo ap-
pellatur ius naturale, ut in §. ſingulorum
inſtitut. de re. diu. unde etiam hodie ſerua-
tur, quod patet, quia Princeps non poteſt
regulariter ſtatuere contra ius gentium pu
ta, quòd aliquis ſine cauſa priuetur domi-
nio rei ſuæ, quod dominium eſt de iure gen
tium leg. ex hoc iure. ff. de iuſt. & iure, & ibi
glo. in uer. dominia innuit, quod etiam ius
diuinum fauet huic iuri gentium. Item di-
citur conſtitutum ex diuina prouidentia,
ut in §. ſed natura inſt. de iu. nat. qui §. ſcien
dum communem intellectum gloſ. & doct.
ibi intelligitur loqui etiam de iure gentiũ,
quòd ſit immutabile. Et quòd Princeps non
u poſſit diſpenſare contra ius gentium u ſine
cauſa, tenet Innocen. in capi. quia plerique
circa fin. de immun. eccl. & Arch. in. cap. ius
ciuile 1. diſtinct. & Bald. in leg. reſcrip. colu.
penul. in fin. C. de precib. impetr off. in verſ.
Tertio quærunt, &c. & gloſ. & Barto. in l. fi.
& ibi communiter doct. C. ſi contra ius, vel
util. pub. & Felyn. plene in cap. quæ eccleſ.
colum. 10. de cõſt. & ibi etiam Abb. & doc.
idem tenet Iaſ. in l. 3. §. ſi is, pro quo. colum.
2. ff. quod quiſ. iu. Hoc etiam patet ad ſen-
ſum, quia omnes ferè contractus ſunt de iu
re gentium, & tamen hodie ſunt in uiridi
obſeruantia, ut d. leg. ex hoc iure. Item bel-
la & ſeruitutes etiam hodie ſunt in uſu, ut
uidemus in quam pluribus titulis iu. ciu. tra
ctantibus materiam ſeruorum. Item diſtin-
ctio dominorum eſt ita hodie ſicut olim, &
ſic de alijs exemplis. Bene uerum eſt, quòd
in quampluribus capit. iuris gent. eſt diſtin-
ctum, & limitatum per ius ciuile, ut uide-
mus per uſucap. quæ extinguit dominium.
Item, in teſtamentis, in quibus requiruntur
ſeptem teſtes, ſed de iure gent. in ore duo-
rum, uel trium ſtat omne uerbum, ut habe-
tur in cap. nouit. de iud & ſic de alijs exem-
45 plis. † Item, ex cauſa poteſt Princeps limi-
tare & diſpenſare cõtra ius gentium in ali-
quo eius cap. licet non tollere in totum, ut
tradit plene Felyn in dicto ca. quæ in eccle-
ſiarum, columna decima, cum multis ſeq.
de conſt. ſicut etiam princeps poteſt limita
re eius diuinum, & illud diſtinguere & mo-
dificare, ſecundum Felyn. plene in dicto ca
pitulo, quæ in eccleſiarum, columna deci-
46 ma, cum ſex ſeq. † & Abb. in cap. fin. colum.
2. & 3. de conſuetud. ut tractat etiam, quan
x do poteſt induci x conſuetudo contra ius
diui. uel gentium, & concludit, quod ſem-
per poteſt induci conſuetudo, quando
non eſt inductiua peccati, ſecundum eum.
47 † Quo ad quartam legem, ſcilicet Moſai-
cam, an ſit hodie in obſeruantia; dic quòd
y in leg. y Moſaica ſunt quædam præcepta

moralia, & quædam myſtica, quæ loquuntur in figura. Quo ad præcepta moralia, eſt in uiridi obſeruantia, quia dicitur lex naturalis, quo ad illa, & eſt immutabilis, vt ſunt illa 10. præcepta, quæ mores concernunt. Quo uero ad præcepta myſtica, quę ſunt ſacramentalia, vel cęrimonialia dicta lex Moſaica eſt mutabilis & ut plurimum non ſeruatur ex aduentu Chriſti, ita hæc omnia declarat tex. cum gloſ. in cap. fin. §. his itaque 6. diſtinctio. & Abb. in ca. fi. columna ſecun
48 da, de conſuet. † nam lex Moſaica loquebatur in figura, deinde per aduentum Chriſti ſucceſſit lux, & ueritas in mundo, quæ omnia uelamina ueteris teſtamenti aperuit, & illuſtrauit, ut dicit pulchre Bal. in cap. tranſlato in fine de conſt. & ſic per legem euãgelicam, & apoſtolicam fuit ſublata lex Moſaica in præceptis myſticis, ut in locis præal
49 legatis. † Verum, eſt aduertendum, quod dicta lex Moſaica fuit ſublata ab aduentu Chriſti inter ipſos Chriſtianos, nam Iudæi adhuc ſeruant ipſam l. Moſaicam, & viuunt ſecundum eam, ut nota. Cald. in conſil. 30. in titul. de teſta. ubi dicit, quòd z. in teſtamentis, & ſucceſſionibus Iudęi ſeruant leg. Moſaicam. Idem tenet Fely. in cap. Iudæi, el ſecundo, columna ſecunda, de Iudę. ubi dicit, quomodo lex Moſaica derogat iuri ciuili in ſucceſſionibus iudæorum ab inteſtato, & ſeruatur quod habetur Num. ca. 26. & dicit Cald. in conſi. 10. in titul. de conſt. quòd lex Moſaica, eſt ius ſpeciale iudęorum, adeo quod illa ſeruatur principaliter inter eos, & ea demum deficiente, ſeruatur ius commune, & ſic derogat iuri Romani. quo ad iudæos, idem tenet Socin. in conſil. 72. in fin.
50 in 1. uolum. † Similiter, quo ad iuramentũ, ſeruatur lex Moſaica inter iudæos, quia iurant per legem Moyſi, & ſuper decem pręceptis ut declarat Specu. in titulo de iur. calũ. §. reſtat. colum. fi. uerſ. ſed pone iudæus, &c. Felyn. in cap. fin. colum. 1. in fine de iudæ & Abb. in cap. 1. colum. 4. uerſiculo, qualiter. de iur. calum. & Soci. in conſilio 67. colum. decima, in primo uolumine, & Bartol. in l. iuſiurandum, §. ait prætor in fin. ff. de iure iuran. & And. de Iſern. in conſtit. ſi quis in poſterum, columna penultima, & Ioan. de Imol. in clement. prima, & ibi etiam Card. in quinta quæſtio. de teſt. & Angel. in conſi
51 lio 94. † Sed quid ſi iudęus iurat ſuper cõtractu inualido, an tale iuramentum confirmet contractum iudæi, ſicut Chriſtiani, iuxta c. cum contingat de iureiuran. Hanc quæſt. plenè attingit Socin. in conſi. 65. col. antepen. & cõſ. 66. col. antepen. & pen. in 1. uol. ubi concludit, ꝙ tale iuramentum iudęi non firmat contractum, mouetur ipſe, quia iuramentum contractus confirmatorium tunc ſeruatur, quãdo ſeruari poteſt ſine diſpendio ſalutis ęternæ, ut d. c. cum contingat, ſed in iudęis illud diſpendium non conſideratur, quia ſunt damnati ſiue obſeruent iuramentum, ſiue nõ, ex quo non ſunt baptizati, ergo ſequitur, quod de eorum iuramentis nõ eſt curandum, nam dicit ipſe, ꝙ iſtam obſeruantiam introduxerunt canones, ne perdatur animi iurãtis propter piuriũ quę perditio animæ, nõ conſideratur in iudæis, cum ſint, perdit abſque hoc ſecũdũ fidem noſtram. Concludit ergo, quod tale iuramentum iudęi nihil operatur. Hanc ẽt
52 opinio † per eandem rationem tenet Lud. Rom. in conſilio 155. incip. pręmiſſum laudum in fine, ubi concludit, quod iudęus nõ compellitur ad obſeruantiam iuramenti in compromiſſo appoſiti, & illud dictum refert ſimpliciter Iaſ. in l. tertia. §. iurari, colu. 4. ff. de iureiu. idem tenet Paul. de Caſtr. in conſi. 90. col. fin. in ſecundo uolumine, qđ conſ. incipit, uiſa quadam ſcriptura, &c. Cõtrariam partem tenet Pet. Philip. Cor. in cõſil. 45. columna tertia. in litera C, in primo uolumine, ubi expreſſe tenet, quòd iuramentum iudęi confirmat contractum per ipſum celebratum, qui alias erat inualidus, idem tenet Ludouic. Rom. in l. qui ſuperſtitis. ff. de acquirend. hęredita. & Bal. in capitulo primo, §. item ſacramenta, columna quarta, de pac. iura firm. ubi dicit, quòd Imperator arctat eos ad obſeruantiam iuramenti, licet Socin. in dicto conſilio 66. columna penultima, in primo uolumine, det reſponſum, & ſenſum ad illud dictum Bal.
53 dicto §. item ſacramenta. † Poteſt corroborari iſta ſecunda opinio, quia iudęus iurans per legem ſuam compellitur per iudicem Chriſtianum ad obſeruantiam iuramenti, imò punitur de periurio, ſicut Chriſtianus, ſi non obſeruet, ita dicit Andr. de Iſern. in d. conſtitut. ſi quis in poſterum colum. penul. & idem Andr. in conſtitut. eos qui ſcienter in princip. & tenet idem Soci. in d.

in d. conſil. 66. colum. antepenultim. uerſic. primus quidem, &c. in primo uolum. ubi dicit, quod iudęus periurus poteſt puniri per eccleſiam, non pro eius anima, quia eccleſia non curat de anima iudęi, ſed ut caſtigetur eius corpus ratione delicti, ne remaneat impunitum. l. ita uulneratus. ff. ad l. Aquil. idem tenet Matth. de Afflict. in conſti. eos, qui ſcienter col. 6. uerſic. 10. quęro
54 &c. Hinc uidemus, ꝙ licet alius iudęus nõ poſſit iurare per Chriſtum, nec per Euangelia, cum hoc dicatur facere in contemptũ Chriſti, ex quo non credit in Chriſto, ut declarat Iaſ. in d. l. 4. §. iurari, colum. 4. ff. de iureiuran. & Barto. & Mod. in rub. ff. de iuſt. & iu. & habetur in cap. & ſi Chriſtus de iu
55 reiurando. † Item, quia iudęus dicitur blaſphemia Chriſti, ſecundum Soc. in conſ. cij. col. 3 in 1. uolu. ſi tamen iudęus iuraret per Chriſtum, cogi poteſt ad obſeruantiam iuramenti ita tenet Alex. in d. §. iurari, colu. pen. in fi. facit tex. & ibi gl. in c. mouet xxij. q. 1. Concluſiue ergo uidetur dicendum, ꝙ ſi iudęus iurat in contractu inualido, debet compelli per eccleſiam ad obſeruantiã iuramenti, non ratione animę, quia eccleſia non curat de eius anima cap. gaudemus, de diuor. ſed ut caſtigetur eius corpus, ratione delicti, quia ſi iudęus non cõpelleretur ad obſeruantiam iuri, fruſtra dicerent doctrinæ pręallegatę iudęum puniri de periurio quia licet peierare. In iſta uarietate puto concordari poſſe opin. & dico ſic. Aut iudęus contrahit cum alio iudęo, & tunc procedat prima opin. Soci. ſcilicet, quòd contractus non firmetur iuramento, quando de ſe eſt inualidus: Hinc eſt, quòd donatio inter virum, & uxorem, non firmetur iuramento, inter iudęos. Similiter alienatio rei dotalis minime firmatur iuramento inter iudęos, tunc. n. uendicant ſibi locum rationes Soc. & qđ dicit Bal. in d. §. itẽ ſacramenta. colum. iiij. de pace iuram. firman. ubi dicit, quam uincula ſacramentalia non cadunt in his, qui nõ ſunt de ſacro oui
56 † li. & nã de iure ciuili, qñ contractus eſt & inualidus, non ualet ẽt iurm in eo appoſitum, l. non dubium. C. de leg. & l. ſi quis in quilinos in fin. ff. de leg. 1. ſed de iure canonico, qđ ius habuit reſpectum ad ſolam animam fuit inductũ, ut quando poteſt ſeruare ſine interitu ſalutis ęternę iuramentum ſeruari debeat, ne anima pręiudiciũ patiatur propter periurium, ut d. c. cũ contingat de iureiurando & ca. licet mulieres de iure iurãdo li. 6. ubi proprie dicit rex. tale iurm ſeruari de iure canonico, unde quia iuramẽtum ligat animam, & ius canonem habuit reſpectum ad animam, ideo uoluit talem contractum inualidum iuramento firmari.
57 † De anima iudęorum ſe non impedit eccleſia, ut d. c. gaudemus, de diuor. quia iam damnata eſt, ut dicit Pau. de Caſt. in d. conſil. 90. colum. 2. in 2. uolum. ius ergo canonicum relinquit talem contractum Iudęorũ in meram diſpoſitionem iuris ciuilis, quia dempto iure canonico remanet diſpoſitio iuris ciuilis, quę ſeruaẽ in iudęis, quando contrarium non reperitur in lege Moyſi ut ſupra dixi, & eſt text. in l. Iudęi, la prima. C. de Iud. ſed per ius ciuile tale iuramentũ eſt nullum, ut d. l. non dubium, ergo ſequitur, quod Iudęus non compellitur ad obſeruantiam eius, cum nullum ſit, & non eſt obligatorium, & propterea minime poteſt tunc puniri de periurio, quia non fuit ligatus iuramento, & ita procedunt rationes Soc. in d. ſuis conſilijs, & Lud. Roma. in d. conſil. 155. in fine. Ad iura. quę dicunt Iudęos compelli ad obſeruantiam iuramenti & puniri de periurio, de facili poteſt reſpõderi, quia loquuntur in iuramento ualido, quando eſt præſtitũ ſuper actu ualido, quia tunc ligat de iure ciuili, & punitur contraueniens ratione delicti, ut quando Iudæus eſſet triſtis, ſecus ſi iurat ſuper actu inualido, ut in q. propoſita. Aut Iudæus contrahit cum Chriſtiano, & tunc procedat opinio contraria, ſcilicet, quòd contractus inualidus firmetur iuramento: nõ pro ſalute animæ Iudæi, ſed ne Chriſtiano decipiat, & neſit melioris conditionis Iudæus, quam Chriſtianus. arg. Seruus, ff. qđ ui, aut clam, & l. non ſolum. ff. de noxa. & quod nota gl. in capitulo poſt miſerabilem, de uſur. & hãc diſtinctio. in effectus tenet Paul. de Caſt. in dicto conſi. 90. columna fin. in ſecundo uolumine, & ita cum iſta concordia pertran
58 ſeo: quam puto ueriſſimam. † Similiter ſeruatur lex Moſaica inter iudæos, quo ad matrimonia, ut habetur in c. gaudemus. §. fina. de diuor. & in cap. de infidelibus de cõſanguinitate, & affinitate, & not Abb. in cap. fi. qui fil. ſint leg. in quibus locis probatur, ꝙ Iudæi,

a Iudæi cõtrahunt *a* matrimonium in gradu
prohibito per ius canonicũ:& ſeruant præ-
cepta legis Moſaicę, & poſsũt facere diuor
tia,& ſic ſoluũtur matrimonia in uita,ꝑ li-
bellum repudij, quia hoc permittitur lege
Moſaica,ut habetur Deut.c.23.in fin.& de-
clarat Bald.in conſi.428.in 5.uol.& Soc.in
cõſ 66.col.antepen.& cõſi.70.conſ.71.col.
59 2.in 1.uol.in quibus locis dicitur,†ꝙ quo
ad ſpiritualia Iudæi nõ ſunt ſubiecti eccle-
ſię,nec iudicãtur ſecundum canones,ſed ſe
cundum ritus eorum, unde cõtrahunt ma-
trimonia in gradu prohibito, & cõmittunt
repudium.idem tenet Fel. in c.ad hęc de Iu
dæ.ubi dicit referendo Flor. quod inter iu-
dæos patruus poteſt ducere neptem in uxo
rem.
60 † Permittitur ergo Iudæis facere actus,
ſecundũ ritus eorũ, dũmmodo nõ tendant
in contemptum fidei chriſtianę,ut d.glo.in
ca.qui ſincera 45.diſt.& eſt tex.in l.iudę.C.
de iud.facit quòd dicit Io.And.in cap.licet
de reg in nouel.ubi tenet, ꝙ ſi iudæus facit
aliquid in contemptum fidei Chriſtianę, ut
quia ponit crucem ad ignem,vel aliud ſimi
le,ꝑdit omnia,quę ſunt ſibi permiſſa de iu-
61 re noſtro.† Quod facit pro limitatione il-
lius q.an iudæi gaudeant immunitate chri-
ſtianorum,quam tãgit Iaſ.in rub.ff.de iuſt.
& iu.in fi. & Soc.plene in conſil.62.& cõſi.
20.in 1.uolu.nã ſi deprehenderetur iudęus
feciſſe aliquod in cõtemptum fidei chriſtia
næ,debet oĩ immunitate & priuilegio chri-
ſtianorum priuari per illud dictũ Io. And.
62 †Seruatur etiam lex Moſaica inter iudęos,
b *b* quo ad circuncisionẽ,l.circuncidere,ff.ad
leg.Cor.de ſicc.& quo ad alias cęremonias
63 ut in locis præalleg.plene traditur.†Dicun
tur enim cęremoniæ, proprie,ſacrificia iu-
dęorũ,ut declarat gl.in d.c.qui ſincera.45.
64 diſt.in gl.2.†Quo ad quintam legem.ſ.pro
pheticã, dicendum eſt idem, quod diximus
de Moſaica, quia quatenus continet præce
pta moralia,ſeruat̃ inter chriſtianos eadem
ratione,quia eſt ius immutabile,ſed quo ad
65 alia,eſt mutabilis,per legem Euang † quia
per aduentum Chriſti ſucceſſit ipſa veritas
ſecundum Bal.in c.tranſlato.in fi.de conſt.
& Bal.in l. bñ à Zenone.in fin. C.de quadr.
præſcr.ipſe n. Chriſtus dicitur ipſa ueritas,
c.in quadam de celeb.miſſ. & c.abijt 11.q.
3.& dicit Chriſtus, Ego ſum uia, ueritas, &
uita,ut habetur Matt.c.26.& Ioan. c.14.&
propter hoc dum fuiſſet interrogatus Chri
ſtus à Pilato. Quid eſt ueritas, noluit rñde-
re,ne iactaret ſe ipſum, qa ipſe erat veritas
ſm Abb.in ca. & ſi Chriſtus colum.2. de iu-
66 reiu.†Hinc dicit notab.tex.in d.c.abijt.11.
q.3.ꝙ illi, qui pro pecunia deponunt falsũ
teſtimonium, dicuntur uendere Chriſtum
pro precio, ſicut fecit iudas ex quo uẽdunt
ueritatem,quę eſt ipſæ Chriſtus vnde poteſt
dici per illum tex. quod falſus teſtis,qui pe
cuniam accipit, committit idẽ ſcelus,quod
67 commiſit iudas uẽdendo Chriſtum.†Idem
dico in iudice, qui pecunia accepta peruer-
tit iuſtitiam, proferẽdo iniuſtã ſententiam,
quia peruertit veritatem,vt in c.cum ęterni
de re iu.li.6. & ſic tradit,& vendit Chriſtũ,
qui eſt ſumma iuſtitia per dic. cap.abijt..Sic
ergo in ꝓpoſito,adueniẽte ueritate & luce
in mundo, ceſſauerũt figurę prophetarum
quo ad pręcepta myſtica. cũ illa etiam ſint
de lege & teſtamento ueteri, ut plures fuit
dictum ſupra per ea, quæ habentur in dict.
c.fi.§. his itaq; 6.diſt.& probatur in ca.ueri-
tate 8.diſt. ubi probatur, ꝙ ueritati omnia
68 cedũt.†Quo ad ſextam l.ſcilicet de lege ci-
uili, quomodo & qualiter ſeruetur lex ciui-
lis hodie,patet ex ordine ipſarum cõpilatio
num:nã totum corpus iuris ciu. conſiſtit in
his uoluminibus, uidelicet in quinquagin-
ta lib.digeſt.in li.cod.in lib. inſtitutionũ,&
in nouiſſimo lib. authenticorũ, ut declarat
Abb.in c. firmiter in fi. illius princ.de ſum.
Trinit.& fid.Cath.oẽs iſtæ ll.iur. ciu.hodie
ſeruantur, quatenus una per aliam nõ repe
ritur correcta, quod patet, quia publice in
ſcholis legũtur.Poteris addere aliud ius ci-
uile huius regni;quod conſiſtit in conſtitu-
tionibus regni,in capitulis & ſtatutis regni
& regiis nouellis pragmaticis,quæ iura mu
nicipalia huius regni inducunt ius ciuile &
obſeruantiam nouã in hoc regno, & quan-
doque corrigunt, quandoque limitant ius
commune, pro ut dicã in proceſſu operis,
69 in ſuis opportunis locis.†Quo ad 7.leg.ſci
licet Euangelicam nulli eſt dubium,ꝙ inter
chriſtianos eſt in uiridi obſeruantia,cũ pro
ceſſerit ab ipſo Chriſto, qui eſt ſumma ueri
tas, & ea continet ius diuinum,& naturale
immutabile, ut eſt tex.& ibi glo.& Arch.in
ca.humanum genus, 1. diſt. & appellat̃ lex
uitæ,quia concernit animam,ut dicit Spec.
in

in procœ.1.parte,col.3.& conſiſtit in præce
pto naturali, Quod tibi non uis fieri,alteri
ne feceris,ut d c.humanũ genus,& habens
70 Matth.c.7.& Luc.c.7.†Item iſta lex Euãge
lica,correxit in multis legem antiquam Mo
ſaicam: nam Deus antiquitus contulit legẽ
& ſacerdotium in ipſum Moyſen in monte d
Sinay. poſtea cum placuerit mittere lucem
in mundo & ueritatem ſ.Chriſtum, pro re-
demptione peccatorũ ipſemet Deus tranſtu
lit ſacerdotiũ de Moyſe in Chriſtũ, una cũ
ipſa lege,& de Chriſto fuit trãſlatum in Pe-
trum,ut d.c.tranſlato.& ibi glo. & doct.de
conſt. per illam igitur trãſlationem illa lex
antiqua Moſaica fuit tranſlata in legẽ Chri
ſti Euãgelicam: unde nos Chriſtiani, qui ſe-
ctamur Chriſtũ, ſeruamus dictã legem Euã
gelicã pro ſalute animę noſtræ tanquã legẽ
nouam a Deo nobis datam,& quantus iſta
lex noua corrigit legem Moſaicam,non ſer e
71 uat̃ lex Moſaica ĩter Chriſtianos.†Quo ad
octauã legem.ſ.apoſtolicam, ſimiliter dici-
mus eã ſeruari inter Chriſtianos, cum depẽ
deat ex uoluntate eiuſdem Chriſti propter
poteſtatẽ per eum tributã Petro, & apoſto-
lis,vt d.c.tranſlato,& declaraui ſupra,dũ fe
ci mentionem de hac lege apoſtolica, & cũ
ueniat hæc lex apoſtolica, ad declarationẽ,
& quandoq; ad modificationem legis Euã-
gelicę,ut habetur in ca.iam nunc 28.q.1.&
not.Spec.in d.procœ.col.3. Nã iſtã ſimiliter
continet ius diuinũ nouum,& ius naturale
immutabile,ut d.c.humanum genus, & ibi
gl.& Arch.1.diſt.& in tãtũ ſeruatur iſta lex
apoſtolica,quod dictũ apoſtoli præfertur le
gi ciuili in deciſionib.cauſarũ tex.eſt, & ibi
72 Abb.in c.pen.de ſecun.nup.†Verũ eſt ſciẽ
dũ,ꝙ licet dixerim legẽ Moſaicam quo ad
pręcepta moralia eſſe immutabilem,itẽ le-
gẽ Euangelicam, & apoſtolicã ſimiliter im-
mutabilem uerum eſt,ꝙ non põt mutari in
totum,tollendo ipſum, tamen põt limitari
& in aliquo capite corrigi per ius poſitiuũ
c ciuile canonicum. Nã princeps *c* poteſt di
ſtinguere, & limitare ius diuinum, licet nõ
in totũ tollere,ut no.gl.& Doct.in l.fi.C.ſi
cõtra ius,uel util.pub.& Abb pulchre decla
rat in c.fin.col.2.& 3.de cõſ.& Fel.plene in
c.quę in eccleſiarũ de conſt.& põt eſſe exẽ-
plũ,nam lex diuina dicit,non occidas, &
tñ ius ciuile in multis delictis,& caſibus oc
cidit hominẽ.Item lex diuina dicit, habeas
in honore parẽtes. Et tñ ius ciuile permiſit
filio occidere patrem, qñ eſſet hoſtis,& re-
bellis patriæ ſuæ,l.minime.ff.de rel.facit ꝙ
not. Bart.in l.poſtlim §.filius,ff. de capit.&
poſtl.reu.ſimiliter lex diuina dicit,nõ fura
beris.& tamẽ lex poſitiua uult, ꝙ ex neceſſi
tate famis ꝑmiſſum eſt furari *d* c.ſi quis ꝑp
neceſſitatẽ,& ibi not. de furt. & ſic de alijs
73 ſimilib. †Quo ad nonã, & ultimam legẽ.ſ.
canonicam, nulli eſt dubium,ꝙ eſt in viridi
obſeruãtia inter Chriſtianos, cum ſit facta
a ſacris pontificibus,quibus data fuit pote
ſtas a Chriſto,per mediũ B.Petri,vt ſupra di
xi,& eſt tex in cl.paſtoralis.§ fi.de re iud.ta
men,quo ad eius obſeruantiam,recipit illã
declarationẽ,quam facit Abb.in c.1.de op.
no.nun.uidelicet,ꝙ ſi lex canonica contra
dicit legi ciuili,tunc ſi ſumus in materia cõ
cernente peccatũ uel animam,ſeruatur,lex
canonica *e* in utroq; foro,& lex ciuilis re-
manet correcta,ſi vero ſumus ĩ materia nõ
concernente aĩam, tunc qualibet lex ſerua
tur in foro ſuo , ſed quãdo eſt caſus deciſus
a iure ciu.& dubius de iure canonico,ſerua
tur ius ciu.in utroq; foro, idẽ econtra quã
do eſt deciſus de iure canonico , & dubius
de iure ciu.ſeruat̃ ius canonicũ in utroque
foro,ut ibi plene dicit Abb. & hr̃ per glo.&
doct.in c. licet ex ſuſcepto.de fo. comp. &
Bar.ĩ l.priuil & l.omni nouat.C.de ſac.ſan.
74 eccl.†Hinc dicit Arch in c.ſi inter 6.q.3.ꝙ
leges ciu.qñ non obuiãt canonib. cẽſentur
tacite approbatę,& cõfirmatę per canones
ſed qñ obuiant canonibus cenſentur repro
batæ per canones,idem tenet Arch. in c.de
75 libellis 20.diſt.†Dicitur autem ius canoni
cum quaſi ius regulatũ,nã canon, idem eſt
quod reg.c.canon.3.diſ.quod declarat ut ĩ
76 ca.ſi quis dogmata 15.q.2.†Adde tñ, ꝙ in
cauſis miſerabiliũ perſonarum ſeruat̃ ius
canonicum in utroq; foro,dato ꝙ canones
cõtrariantur legib. Itẽ,ubi ius ciu.foueret,
lucrum odioſum,vel ſeparet quendã rigorẽ
nõ ſeruatur in foro canonico,licet ꝑ cano-
nes non reprobet̃. Itẽ,ubi ius ciu. ſtatueret
ęquitatẽ,ius canonicũ rigorẽ, ſeruatur ius
ciu.et in foro eccleſiaſtico,& non ius cano-
nicũ,ita hęc omnia tenet Fel.in ca.in cauſis
77 col.1.de teſt.†Et intantũ uiget,& ſeruatur
lex canonica , ꝙ præfertur dicto cuiuſlibet
ſancti in deciſionib.cauſarum,nã ubi eſt ca
non ſummi Pontificis,ceſſat omnis auctori
tas

tas ſanctorũ patrum,& ad interpretandum
ius diuinũ ſtatur dicto ſummi Pontificis,&
non ſanctorum,nec theologorũ,qñ opinio
ſanctorum, uel theologorum contrariaret
legi canonicæ. Ita dicit Abb.in ca.tua in 3.
not.de dec.& Fel.plene in c. ne inuitaris de
cõſt.quod tñ intellige ſane procedere in de
ciſionib.cauſarũ,ut ſupra dixi. nam quo ad
cauſas decidẽdas,credit potius ſummo Pon
tifici,& eius canoni,quam ſanctis,& eſt ra-
tio,quia ſummo Pontifici fuit data poteſtas
legis cõdendæ,& non ſanctis,ut d.cl.paſto.
§.fin.de re iud.ita dicit Abb.in d.c. ſua in 3.
no.& Fel.ĩ d.c.innitaris.Pro hoc eſt tex.in c.
per uenerabilem qui filij ſint leg.& Abb.in
c.qualiter,& qñ,in 1.no.& 2.de accuſ.Secus
eſt, quo ad ſolam interpretationem diuinæ
ſcripturę,non ad deciſionẽ cauſarum: quia
tũc potius creditur dicto ſanctorum,quam
ſummo Pontifici, ſm gl.in c.1.in glo.1.20.
diſt.& Abb.in d.c.ne innitaris, circa fin. &
ibi etiã Fel.in 2.col.uer.ſecundus caſus,&c.
78 †Item intellige,niſi dictũ alicuius ſancti eſ
ſet conforme cũ nouo uel ueteri teſtamen-
to,& ſic eſſet munitũ auctoritate noui, uel
ueteri teſtamenti, quia tunc præfertur cui-
cunq; legi,etiam ſummi Pontificis in deci-
ſionibus cauſarũ.Gl.eſt, quæ cõmuniter ad
hoc allegatur, in c.de libel.20.diſt.& tex.cũ
glo.in c.placuit,§.1.36.q.2 & Abb.in c.tua,
de dec.& in d.c.qualiter,& quãdo.el 2.in 1.
not.de accu.& Alex.in l.1.col.9.ff.ſi cer.pe.
& Fel.ĩ d.c.ne innitaris ver.tertius caſus de
conſt Et ratio eſt ſm Docto.in locis præall.
& maxime Abb.in d.c.qualiter, & quando,
quia tunc Papa diſponẽs cõtra teſtamentũ
nouum uel uetus,dicitur diſponere contra
ius diuinum,& ſic dicitur potius errare, q̃
legẽ facere,ut no.gl.in c.à nobis de deciſio.
79 †Quod tamen limita,niſi Papa diſponeret
ad limitationẽ iuris diuini,ꝙ facere põt ex
cauſa,vt ſupra dixi,per ea,quę no Abb.in c.
fin.col.2.& 3.de conſi.nam tunc credit po-
tius legi põtificis,& ei nõ derogatur per au
ctoritatm ſancti, quãuis conformẽ cum te-
ſtamento ueteri uel nouo, quia ipſa auctori
tas ſancti tunc limitatur,ſicut limitatur, &
ipſum ius diuinũ,ita declarat Fel. in d.c.ne
innitaris uerſi.tertius caſus,ibi,ſed conſide
ra,&c.& eſt de mẽte Abb.in d.c.qualiter,&
quãdo in 1.no.dum allegat.Inn.in d.c.quæ
in eccleſiarum.Et de hac poteſtate Papæ,ui-
de plene per Alua.in c.1.epiſcopũ uel Abb.
in uſi.feu.ceſſante autem diſpoſitione ſum
mi Pont.Poſſunt dicta ſanctorũ allegari ad
deciſionis cauſarum.Ita tenet Abb. in c.cũ
apoſtolica, in 3.not.de his quę fin. à pręl.&
Abb.in c.certificari in 3.no.de ſep.& ĩ c.cũ
cauſam in ver.no.de elec.ubi loquitur de le
80 ge diuina. † Vidimus hucuſq; declaratio.
nem nouem legũ,quæ fuerunt in tpe à crea
tione hominis.Poſſet modo dubitari,an lex
diuina,ſeu ius diuinum ſit aliquod ius ſepa
ratum a dictis nouẽ iuribus.Dic ꝙ non,ſed
includitur in dictis nouem. Nam omnes le
ges de mũdo diſtinguuntur in duo mẽbra.
Aut.n.ſunt diuinæ,aut humanæ,ſeu poſiti-
uę,c.oẽs leges 1.diſt.Leges diuinę ſunt quę
diuina prouidentia ſunt cõſtitutę,& in hoc
membro comprehenditur lex Moſaica, lex
ꝓphetica,lex euãgelica,& lex apoſt. ut pa-
tet ad ſenſum,quia omnes iſtæ leges habue
rũt originẽ ab ipſo Deo, ut ſupra declaraui.
81 † Itẽ ſub hoc mẽbro legis diuinę poteſt cõ
prehendi etiam ius naturale, & ius gentiũ,
quia diuina fuit prouidẽtia conſtitutum.§.
ſed naturalia inſt. de iure nat. & probat̃ in
d.c.oẽs leges, & tenet Abb.in c.fi.ĩ 4.in no.
de conſe.uetuſt.& gl.in c.ius nat.1.diſtinct.
82 † Humanæ uero leges dicũtur leges poſiti
uę,quę ſunt cõditę ab hominibus ad eorum
beneplacitũ, prout eſt ius ciuile poſitiuum,
& ius canonicũ poſitiuum.ſ. ꝙ fuit factum
a Pontificibus, nã tale ius canonicũ inquã
tum eſt poſitiuum,põt etiam dici ius ciuile
ad differẽtiam iuris diuini,ex quo eſt muta
bile,ſicut ius ciuile.Ita tenet Bal.ĩ c.licet u-
niuerſis,uer.itẽ no. de teſt. ubi appellat ius
canonicũ,eſſe ciuile,quãtus nõ cõtinet legẽ
antiquam,uel euangelicã.Idẽ tenet gl.in d.
c.ius naturale.1.diſt.licet quidam dicant,ꝙ
lex canonica ſit ius diuinũ ꝑ c.filius de teſt.
& c.minus de iureiu.& c.1.de iura.cal.tamẽ
contrarium probat tex.& ibi Abb. in 3.no.
in c.nõ debet de cõſang.& affi.ubi leges põ
tificum appellãtur ſtatuta humana.Pro cõ-
cordia tame iſtorum iuriũ,multum placet
diſtinctio,quã facit Bal. in d.c.licet uniuer-
ſis de teſt.& eſt de mente Abb.in d.c.1.col.
3.in 7.no.de iur.cal.& in d.c.nimis,col.fi.
ut dicamus,ꝙ lex canonica ſit in partẽ diui
na,& in partẽ poſitiua.Nã diuina dr̃,quan-
tus eſt extracta a lege diuina Moſaica, uel
noua,& quãtus continet illa diuina præce-
pta

pta, quæ in nouo, & ueteri teſtamento ſunt
ſcripta,poſitiua uero dicatur, quantus con-
tinet illas diſpoſitiones, quæ ſunt factæ per
Põtifices ad eorum beneplacitum, quæ ſunt
mutabiles, quia hoc reſpectu dicitur ẽt lex
ciuilis, ut ſupra dixi, & ita loquitur dictũ c.
83 nõ debet.†Quid autem de iure *f* Feudorũ,
f an dicatur ius ſeparatũ à dictis nouem iuri-
g bus? Dic ꝙ nõ, ſed includitur *g* ſub iure ciui
li. Nã iſtud ius Feudorũ appellatur ius con-
h ſuetudinariũ, *h* quia leges Feudorũ dicun-
tur uſus, & cõſuetudines Feudorũ, ut patet
ex prima rub.Feudorum, & no.And.de Iſer.
in proœ. Feu.col.fi. & tangitur per oẽs ſcri-
bẽtes in præludijs Feud. unde dicitur ius nõ
ſcriptum,quia eſt conſuetudinariũ,ergo eſt
ius ciuile,ut in §.conſtat, & §. ex non ſcrip.
inſt.de iur.nat. Et ita hoc ius Feudorũ inter
leges ciuiles numerat Abb. in ca.firmiter in
84 fi.illius prin.de ſum.Trin. & fi.cath. † Fuit
autẽ compilatus liber feudorum à quodam
Oberto de Orto, qui fuit magnus iuriſcon.
& fuit ciuis Mediolanenſis,ut inquit text.in
c.1. quæ ſit prima cauſa bene. amit. ita hoc
declarat Alu.in ca.1. in prin.de feud. cog.&
in ca.1.in prin. in qui.cau.feu. amm. Poſtea
uero, quia liber iſte Feud. fuit ſemper lectus
in ſcholis publicis,& fuit cõmuniter appro-
batus,fuit factus ex hoc authẽticus,& habet
plenã fidẽ,ſicut aliæ leges ciuiles ſcd̃m And.
de Iſer.in præl.Feu.in 1.q.& Mar.Lau.& cõ
muniter Doc. in præl. Feud. Idem tenet uir
magnæ auctoritatis Iac. de Bel.in c.1.§.fin.
de his,qui feu.dar.poſ.ubi hoc bene ꝓbat ꝑ
quatuor argumenta,cui Iac.de Bel.eſt valde
credendum in materia Feudorum, hinc Io.
de Imo.in c.cæterum,colum.1.de iud.dixit,
ꝙ qñ in materia feudali ſunt uariæ opin.
Doc.credendum eſt potius Iac de Bel.quam
alijs,ex quo Iac.de Bel. fuit ualde peritus in
hac materia, & pluries legis hunc titulum,
& librum Feudo. & ipſe proprie Iaco. de
Bel.in d.c.1.§.fi.de his qui feu.da.poſ.teſta-
tur ſe legiſſe librum Feudorum octo uicib.
Et illud dictũ Io.de Imol. refert Iacobinus
in ſuo trac.feu.in uer.dictiq; uaſalli ꝓmiſe-
runt non cõmittere felloniã,&c.col.19.hãc
ẽt opi. ꝙ liber Feu. ſit authẽticus, tenet Iaſ.
85 in præl.feu.in 1.& 2.col. † Qualiter autem
hodie ſunt in obſeruãtia iura Feudorũ? Dic
ꝙ in Regno noſtro Siciliæ primo ſeruatur
cõſtitutio regni, & ubi eſt dicta cõſt.tractãs
materiam feudalem, præfertur omni iuri,
tam cõi,quam cõſuetudinario, ut dicit tex.
in proœ.conſt.§.fi.& in cõſt, parit, & tenet
And.de Iſer.in c.1.in fi.de feu.cog.& eſt tex.
in conſt.ut uniuerſis,& ibi gl.in uer.aut ceſ-
ſante aſit conſtitutione,tunc in materia feu-
dali recurrimus,ad ius conſuetudinarium,&
ſic ad librũ Feudorum, quod ius quoad hoc
86 præfertur iuri cõmuni.†Vnde cauſę feud.ĩ.
decidunt̃ per iura Feudorũ, & poſtea quan-
do caſus non reperitur deciſus per iura Feu-
dorũ, recurrimus ad ius commune,text. eſt,
ibi And.de Iſer. & omnes ſcribẽtes in d.c.1.
de feu.cogn,maxime Iac.de Bel. ibi,& Mar.
Lau.& Iaſ.in l.1.colũ.15.C.de iureemph.&
Alex.in cons.55.col.4.in 4.uol.Et tunc,quia
iura cõia non tractant ꝑciſe de feudis,recur
rimus ad iura loquẽtia de uſufructu, & em-
phyteuſi, arguendo de ſimilibus ad ſimilia
hoc probatur ex his, quæ dicit Bal.in d.c.1.
col.2 ſuper gl.2. de feu.cog.ubi dicit,ꝙ cau
ſæ feudales, quæ non reperiuntur deciſæ per
conſuetudines Feudorum decidũtur per ar
gumenta iuris ciuilis,idẽ dicit Alex.in con-
ſi.5.colũ.2.uerſ.pro hoc facit,&c.in 5.uolu.
87 † Item probatur per regulam, quæ dicit,ꝙ
ualidum eſt argumentum de emphyteuſi ad
feudum, & econtra, ut declarat plene Iaſ.in
d.l.1.col.14.& 15.C.de iu.emph.& Pet.Phi.
Cor.in conſi.117.col.6.in 1.uol.& Lud.Ro-
88 ma.in conſi.212.colũ.1.† Sed quia dixi ceſ
ſante iure cõſuetudinario,recurri ad ius cõ-
mune, quæro de quo iure communi intelli-
gitur, an de ciuili, uel de canonico. Iſta eſt
pulchra quæſtio, & poſſet accidere in aliã
quo caſu,in quo ius ciuile uariaret a iure.ca
nonico, quia declaraui ſupra, ꝙ tũc quodli-
bet ius ſeruatur in foro ſuo, an ita ſit dicen-
dum in feudo? Dic ꝙ non, imò tunc cauſa
feudalis decideretur ſcd̃m ius canonicũ, nõ
aũt ſcd̃m ius ciuile, quod ius canonicũ ſer-
uaretur in utroq; foro, & hoc ꝑꝑ iuramen-
K tũ, *K* quod interponitur in feudo per uaſal-
los,Iſtud fuit ſingulare dictũ Bal.in c.impe-
rialem.§.fi.col.4.uer.quæro ſi pares ſunt ſu-
ſpectæ,&c.de proh.feu.ali.ꝑ Fed,& illud di-
ctũ ſequitur Alex.in d.conſ.5.col.4.in prin.
ver.accedit.in 5.uol.& Barb.in add.ad Abb.
in c.1.de op,no.nun.in addi.quę incipit, An
leges,&c. & Felin.in ca. in cauſis col.1.circa
fi. de teſt. per quod ſingulariſſimum dictum
poſſunt decidi multæ quæſtiones in mate-
ria

89 ria feudali.† Hinc poſſet inferri per illud di
ctum, ꝙ non diceretur deſerta appellatio in
cauſa feudali, per non præſentationem pro-
ceſſus intra quinquaginta dies, ſm conſt.ap-
pellationum tempora, quia habemus ius ca
nonicũ contrarium, ſcilicet text.in cle.ſicut
de appel. qui dat integrũ annũ ad proſequẽ
dum, & illa conſtitutio eſt iuris ciuilis, & nõ
loquitur præciſe de feudis, unde ſeruaretu r
ius canonicum, & idem poſſet dici in omni-
bus caſibus, in quibus differt ius ciuile à ca-
nonico, ſed hoc non pono pro conſtanti.
90 † Item inquantum dixi, ꝙ conſuetudines
Feudorum præferuntur iuri cõi in cauſis
feudalibus, intellige, qñ conſuetudo. & uſus
feudorum eſt rationabilis, ſecus ſi irrationa-
bilis, quia tũc non ſeruatur, nam dicitur po-
tius corruptela, u t no. And. de Iſer.in c.1.§ n
morib.ſi de feu.fue.contr. & eſt glo.in c.1.in
gl.1.de feu.cog. & ibi And. & alij Doc. Idem
tenet And.de Iſer.in proœ.feu.col.4.in 1.q.
pro hoc eſt tex.in c.cum tanto de conſ. & in
91 c.nõ debet.de conſang. & affi.† Item illud
quod dixi, ꝙ conſuetudines feudorũ præſe-
runtur iuri cõi in deciſionibus cauſarum, in-
l tellige, *l* qñ caſus eſt expreſſe deciſus p uſus
feudorũ, ita dicit Bal.in l.1. & 2.C.de ſuis, &
leg. & in l.cũ oportet in fin illius princ.C.de
bo. quælib. Alias non ſumitur argumentum
à contrario ſenſu in uſib. Feudorum, ſed re-
92 currimus ad ius commune, † quia argumẽ-
tum à contrario ſenſu, non dicit' expreſſa de
ciſio, ſed potius quædam coniectura, l.apud
antiquos.C.de fur. & ibi gl. & dicitur ſubau-
ditus intellectus, ſm Bal. & ibi gl.fin.in l.2.
C.de cond. inſer. ita notabiliter tenet Alex.
in conſi.7.col.fi.in 5.uol. & Iaſ.in l.1.col.15.
93 C. de iu.emph.† An autem iura Feudorum
ſeruentur in feudis eccleſiaſticis, communi-
m ter tenetur, *m* quod ſic, ſm Bal.in c.cæterũ,
colum.1.uer.nota ibi ab eccleſia, & c.de iud.
& Alexan.in conſ.10.col.2.in 5.uol. & Fel.in
c.2.col, 23.uerſic.de diuerſorum, & c.de reſc,
94 † Quod autem de iure Longobardo, an ſit
ius ſeparatum ab illis nouem legibus ? Dic
quod non, ſed includitur etiam ſub iure ciu.
cum iſtud ius Longobardum fuerit ſimili-
ter cõditum ab Imperatoribus, & Regibus,
ſicut aliæ leges ciuiles. Nam fuerunt quidam
reges Apuliæ, qui condiderunt illud. Qui
reges primo uenerunt de Germania in Sar-
diniam, & de Sardinia in Apuliam, ut teſta-
tur Ale.in l.pro hærede.§.fi.ff.de acq.hære.
& erant prout ipſe dicit, quidam reges ha-
bentes longam barbam, & ideo fuit appella-
tus ius Longobardum. Idem etiam tenet
Odofr. quẽ ibi refert Bal.in auth. dos data.
C.de don. ante nup. Fuit autem compilatus
dictus liber Lõgobardorum, a quodam Ca-
rolo, ut ſentit gl.in c.1.33.q.1. & dicit Alex.
in d.l pro hærede.§.fi unde appellatur capi-
tularium Caroli. ſm gl.in c.quicunque, 12.
q.1. & declarat Aluar in præludijs feudorũ,
col.5.in 4.q.prin. Ex quo tẽpore fuerunt iſti
Lõgobardi, & quanto tempore durauerunt,
& de geſtis eorũ, habetur plene per Archie-
piſcopum Florentinũ, in 12. lib.ſuorum hi-
95 ſtor.in 2.par.c.6.† Sed iuxta hoc ꝓ comple
mento, quæro de utili, & ardua q uidelicet,
An iſtud ius Lõgobardũ *n* ſit hodie in uſu,
maxime in hoc regno Siciliæ, & an præfera
tur iuri Rom. iſta eſt ardua quæſtio, & mul-
tum uentilata inter Doctores, & aduocatos
huius regni, & æpius uidi de ea dubitari, &
nunquam uidi, nec potui claram deciſionẽ
inuenire, quia multi Doctores tangunt, &
oẽs in concluſione ſicco pede pertranſeunt,
non reſpondendo ad contraria. Vnde poſtq̃
caſualiter euenit, ut ipſam tagerẽ, intẽdo ea
plene diſcutere, ſaltẽ ut aperiam uiam conſi
derandã alijs, & ut tanto tempore dubitatã
quæſtionem ad aliquã firmam concluſionẽ
pro debilis ingenij qualitate reducã. Eſt igi-
tur ſciendum, ꝙ tota dubitatio Doctorũ ſu
per iſta qu.proceſſit ex conſtitutione regni,
deinde ſm conſuetudines approbatas, & de
inde ſm iura cõia Longobarda, uidelicet, &
Romana, & ſic in ordine ꝑmittit ius Longo
bardum, & poſtea Romanũ, ergo ſequitur,
quod in hoc regno iudex debet iudicare ſe-
cundum ius Lõgobardum, & ꝑfer.e ipſum
iuri Romano, quia ille ordo uerborum da-
tus per illam conſtit.dat, & deſignat ordinẽ
executionis, per ea, quæ plene habentur per
96 Abb. & Fel.in c.cum dilecta.de reſc.† Nunc
procedendo ad examinationem huius q.re-
feram primo auctoritates, quas reperio pro,
& contra, & deinde diſputando articulum,
firmabo concluſionem, quæ uidetur mihi
uerior, & magis obſeruata in hoc regno. Et
primo, quod ius Longobardum debeat ſer-
uari in hoc regno, adducitur dicta conſt.pu-
ritatem, quæ præponit idſum iuri Rom. ut
ſupra dixi in tantũ, ꝙ dicit ibi And.de Iſer.
quòd

ꝙ illi, qui non utuntur eo iure, ꝑp conſue-
tudinẽ, non excuſantur, quia eſſet conſuetu
do cõtra conſtitutiones regni, quæ reproba
tur, ut in proœ.conſt.§.fi. Secundo, adduco
auctoritatem eiuſdem And.de Iſer.in prælu
dijs feu.in 3.qu.col.1.vbi expreſsè tenet, ꝙ
in regno Siciliæ ſeruatur ius Lõgobardum,
q̃a cõſtitutio regni hoc præcipit, & ibidem
circa fi.illius q.dicit, ꝙ illi, qui nõ ſeruantur
dictũ ius, nõ excuſantur cõſuetudine per ra-
tionem prędictã. Tertio, adduco gl.in conſt.
vt vniuerſis, in verſi.aut in defectu, & c. quæ
in iudicando ſimiliter præponit ius Longo-
bardum iuri Ro. Quarto, adducitur auctori
tas And.de Iſer.in cõſt.præſenti lege la 3. &
in conſt. ſi quando contigeri, ubi ſimiliter
dicit, quòd ius Lõgobardum præfertur iuri
Rom. Quinto, adducitur idem And.in c.im
perialem, §.præterea ducatus, col.2.in fin.de
proh.feudi alien. per Fed. vbi expreſſe dicit
ꝙ in regno viuiter iure Longobardo, & qui
allegat ius Francorum, debet illud probare,
cũ ſit ius ſpeciale in regno. Sexto adducitur
idẽ And.in c.1.ver.bona vacantia, quæ ſint
reg.in uſi.feu.ubi plures dicit, quod in regno
ſeruatur ius Longobardum. Septimo, addu-
citur auctor Matt.de Afflict.in dec.268.cõ-
ſil.Neap.in 2.col.vbi dicit, ꝙ in regno præ-
ſumitur quælibet ciuitas viuere iure Lon-
gobardo. Octauo, adducitur auctoritas Ale.
in l.pro hærede.§.fin.ff.de acq.hær. vbi refe
rendo And.de Iſer.in præludijs feu. conclu-
dit de mente And. quod ſaltẽ Longobardæ
leges, quæ fuerũt cõditæ ab Imperatoribus,
ſeruari debẽt, cum ſint generales Nono, ad-
ducitur idẽ And.in conſt.vt vniuerſis, circa
fi.ubi dat ordinem, quomodo procedatur in
regno.ſ.vt primo iudicetur ſm conſtitutio
nes.deinde ſm cõſuetudines, & demum ſm
ius Longobardum, poſtea ſecundum ius Ro
manum. Decimo, adducitur idem And. in
conſt.ſpeciale.ubi dicit, q̃d' prius ſeruat' ius
97 Longobardum, & poſtea ius Rom. † Econ-
tra uerò, ꝙ iſtud ius Longobardum non ſit
in vſu, adducitur primo auctoritas Odof.in
auth.dos data, quẽ ibi refert Bal.C.de do.an
te nupt.ubi dicunt ambo, ꝙ lex Longobar-
da, non eſt lex, neque ratio, & ideo receſſit
98 ab aula.† Secundo, adducit' auctoritas Bal.
in l.ſi vita.in fi.C.de nup.ubi dicit, ꝙ de iſto
iure Longobardo non eſt curandum, niſi in
loco, ubi eſſet illius obſeruantia, ſm conſue
tudinem loci. Sed in hoc regno, eſt potius
contraria conſuetudo, quia non ſeruatur, ut
infra dicam, ergo de eo non eſt curamdum.
99 Tertio, adducitur Ant.de Iſer.in ca.1.§.fin.
in fi.de notis Feud.ubi dicit, ꝙ ius Longo-
bardum, eſt ius aſininũ, & caret ratione, & iõ
nõ ſeruatur ubilibet. Quarto, adducitur idẽ
And.in c.1.col.1.de Feu.cog.vbi dicit, ꝙ iu
dex ceſſantibus conſuetudinibus, debet uti
lege Romana, uel Longobarda, ubi illo iure
uiuitur, unde præponit ius Romanum iuri
Logobardo, & dicit ibi ſeruari debere ius
Longobardũ, ubi eo iure uiuitur, vnde in-
nuit, ꝙ eſt ius ſpeciale, ſicut dicimus de iu-
re Francorum, ergo probari debet, ꝙ eo iu-
re viuitur, per ea, quæ not.And.de Iſer. in d.
c.imperialẽ.§.præterea ducatus, dum loqui
100 tur de iure Francorum. † Quinto adducit'
auctoritas Arch. in c. quicunque.11 q.1.ubi
dicit, ꝙ lex.Longobarda, eſt lex inualida, &
non poteſt confirmare aliam legẽ inualidã.
Sexto adducitur auctoritas Aluat. in prælu-
dijs feu.col.5.in 4. q. ubi confirmat dictum
Bald.in d.auth dos data, & in d.le.ſi inuita-
101 † Septimo, adducitur Arch. in c.cum deuo
tiſſimam.12.q.2.ubi dicit, ꝙ iſta lex Longo
barda, appellatur lex vulgaris, prout ẽt text.
ibi eã appellat, ex eo quia ab hominibus vul
garibus, & rudibus fuit compoſita, unde tan
to minus debet ſeruari. Octauo adducitur
auctoritas Lucę de Penna, in l.1.C.de cond.
& proc.lib.11.vbi expreſſe dicit, ꝙ ius Lon
gobardum non debet præferri iuri Roma-
no, niſi vbi ſeruatur de cõſuetudine. Nono,
adducitur.Bal.in c.tranſ.de conſt. vbi dicit.
ꝙ tranſlato regno, ſeu imperio, transfertur
ẽt lex regni ſiue imperij, unde licet ius Lon-
gobardũ potuiſſet ſeruari tẽpore, quo eran
illi reges Apuliæ, quia tñ regnũ fuit poſtea
ab eis tranſlatũ, debet cenſeri tranſlata etiã
lex eorum, & ſic dicta lex Longobarda non
deberet ſeruari, ſicut dixi ſupra de le. Moſai
ca, que fuit tranſlata una cum ipſo ſacerdo
tio in Chriſtum, & in le.Euangelicam. Deci
mo, & ultimo, adducitur, nouiſſima, auctori
tas Matthide Affl.doctoris Neapolitanis.in
ſuo cõmento ſuper d.conſt.puritatem. in 4.
colu.vbi expreſsè videt' firmare op.Lucæ de
Penna ſ.ꝙ ius Longobardum non præferat'
iuri Romano. & ibi dicit, ꝙ iſta opin.ſemp
ſibi placuit, & dat bonã expoſitionem addu
conſt.puritatem, quę in rei ueritate ſalua ra
tione.

ſione recti ſerminis non poteſt procedere vt infra dicam. Habemus ergo hucuſque decem auctoritates pro vna parte,& 10 pro alia parte contraria, unde quæſtio redditur valde dubia, ſi quis tamen vellet tenere primam partẽ,quæ videtur fulcita auctoritate auth.ſ.per tex.in d.conſt. puritatem, poſſet reſpondere ad oẽs decem auctoritates cõtrarias.Et primo,ad dictum Bal.& Odofr.in d. auth.dos data,ꝙ Odof.& Bald.non fuerunt regnicolæ, & ſic veriſimiliter non potuerũt habere notitiam illius conſt.puritatem,quæ nõ ſeruatur in regionibus eorum. Dicta ergo eorum,procedunt de iure cõi, fatendo, ꝙ poſtquam ſuperuenit ius cõe Romanum, receſſit illud ius Longobardum ab aula. Sed quia ius noſtrũ municipale huius regni protum eſt dicta conſt.puritatem, iubet illud ſeruari,tenemur nos regnicolæ obedire illi conſtitutioni.Eodẽ modo poſſet reſponderi ad dictum Bal.in d.l.ſi inuita C. de nup.uel poteſt dici,ꝙ illud dictum Bal.facit pro primo parte, quia dicit non eſſe de eo curandum, niſi in loco, ubi uiget uſus legis Longobardæ, ſed in hoc regno neceſſitamur ad utendum tali iure, per d. conſt. puritatem, ergo bene eſt de eo curãdum.Ad tertium.ſ. ad dictum And.de Iſer.in c.1.in fi.de no.feu. põt reſponderi,quod And. eſt ſibi contrarius in quam plurib.locis,prout ipſum retulit ſupra in 1.parte huius q.unde magis eſt adhærendum dictis ſuis pro prima parte,quia melius fuit tũc locutus,cum habeat tex.illius conſt.
102 pro illa parte. † Nec obſtat, ꝙ illud ius ſit aſininũ,& ſine ratione,quia in lege hoc non conſideratur,nã licet lex aliqua ſit dura, vel iniuſta,tamen ſeruanda eſt, quia ita vult legiſlator.l.proſpexit.ff.qui & a quibus, ſic in propoſito, ius Longobardum ſeruandum eſt quia ita vult legiſlator per d. cõſt. Ad quartum.ſ.ad dictum And.in c.1.de feu.cog.poteſt reſponderi,ꝙ nõ debet inſpici ordo ſcripturæ ipſius And. cum habeamus ordinem legis,qui eſt potius attendẽdus.Et ſi And dicit,ꝙ debet ſeruari,ubi eo iure uiuitur debet concordari cum alijs dictis ſuis,& faciat minorem conſequentiam, uidelicet. In hoc regno uiuitur eo iure, ergo ſeruari debet in regno.Et ſi negates minorẽ,ſ.ꝙ non uiutaur eo iure in regno, hoc non poſſet eſſe aliter, niſi ex cõtraria conſuetudine,quæ cũ ſit contra conſtitutionem,eſt reprobata, per tex.in procœ.conſt §.fi.& dixi ſupra in 1.parte,unde ſi ita non uiuitur,ſufficit,ꝙ ita debent homines uiuere,& ita neceſſitat, per d. conſti.
103 † Ad quod facit illud,qđ dicimus,ſcire,& debere ſine ſũt paria,l.qđ te.ff.ſi cer.pe.& gl. in l.pe.C.de pe ti.tut.& no.Aluar.in c.vaſallus ſi feudũ,in 1.not.ꝑ illũ tex.ſi de feu.fue. contr.Ad quintum.ſ. ad dictum Arch. in d. c.quicũq;.11.q.1.põt reſponderi,quod ꝓcedit generaliter de iure communi,non aũt in hoc regno,ubi habemus text expreſſum, ut ſupra dixi de auctoritate Bald. Et eodẽ modo reſponderi põt ad ſextũ & ſeptimum dictũ.Ad Octauum.ſ.ad dictum Lucæ de pœ. in d.l.1.C.de cond.& proc.lib.11.põt reſponderi eodẽ modo,quo reſponſũ fuit ad quartumdictũ,dicit.n.ꝙ ubi ſeruatur de conſuetudne,præfertur iuri Romano. Sed in hoc regno ſeruatur,vel ſeruari debet,per d. cõſt. ergo præfertur. Præterea in hoc regno eſt maioris auctoritatis And.de Iſer. qui appellatur legum euangeliſta, quã Lucas de Penna,unde debet præferri dictũ And.qui contrariũ tenet, maxime in præludijs feu. in 3.
104 q.& in alijs loeis ſupra alleg.† Ad nonũ.ſ. ad dictũ Bal.in c.tranſ.de conſt.de facili reſponderi põt,fatendo dictum ſuũ.ſ.quod cũ trãſlatione regni transferatur ẽt lex, niſi nouus regnator legem ueterem cõfirmet, quia tũc ſeruatur lex uetus ex noua confirmatione,qa ita vult nouus dominus, ita ꝓprie dicit And.in d.3.q.in prælud.feud Et ibi ſubdit exẽplum de notario unius comitus, qui poteſt facere contractum in alio comitatu, uolente domino illius comitatus, ſed nouus dñs in regno tranſlato,qui fecit illã cõſt.uoluit cõfirmare ius Longobardũ, ergo ſeruari debet.Ad decimũ.ſ.ad d.Matth.de Afflic. in d.conſt.puritatẽ,poteſt reſponderi, prout fuit reſpõſum ſupra ad octauũ dictum. ſ. ad auctoritatem Lucæ de Penna, ex quo ipſe Matth.imitatur,& confirmat opinionẽ Lucæ.Et dũ ipſe Matthæus dat nouã expoſitionẽ ad dictam cõſt.puritatem, faciendo unã extraneam conſtructionem, dico ꝙ talis ſua conſtructio uitiat penitus literã illius conſt. & non poſſet ſaluari,ſalua ratione recti ſermonis:Nã uerba illius conſt.ſunt hæc formalia,uidelicet,Ac demum ſm iura cõmunia, Lõgobarda,uidelicet,& Romana,&c.Et ſic primo ponit dictũ in genere.ſ. ſm iura cõia deinde illud genus exẽplificat per dictionẽ, uidelicet, & in illa exemplificatione ponit æqualiter ius Longobardum & Romanum, deſignans ꝙ ambo ſunt iura communia, & præponit in ordine ius Longobardum. Illa ergo determinatio.ſ.iura communia,&c.relata ac iſta duo determinabilia.ſ. ad ius Longobardũ,& Romanũ, dẽt ea pariformiter determinare.ſ.ꝙ ambo dicãtur iura cõia,le. nam hoc iure,& l.Lucius,ff.de vulg.& pup.
106 † Et hoc ꝓpendit ex illa dictione, vz,q̃ eſt dictio declaratiua,& reſtrictiua p̃cedentiũ, ſm Bar in l.1.ff.ad l.Aquil & Frãc.de Aret. in l.ſi fundum,ff man.& not.in c.ſtatutum. el.2.& ibi Gem.de hær.lib.6.& eſt tex.in ca. tranſm.de eo,qui cog.conſang.ux.ſuæ.& in l.cum quidã.§.1.ff.de uſu.& declarat Iaſ.in l.idẽ in duobus.§.pſonale in 1. no.ff.de pac. & in l.iuſiurandũ,qđ ex cõuentione,§.ꝓc. col.4.ff. de iureiur. unde concluſiuè ꝑ illam dictionẽ, uidelicet, illa iura communia declarantur, & reſtringuntur æqualiter ad iura Longobarda, & Romana, cum ordine ſuo, qui colligitur ex ipſa ſcriptura,per quã declarationem,quæ eſt ueriſſima, prout uerba,& mens legiſlatoris ſonant,apparet non procedere expoſitionem Matthæi, dum dicit,ꝙ debent illa verba conſtit,ita conſtrui, uidelicet.Ac demum ſm iura communia, & Romana, & Longobarda, & ſic vult peruertere ordinem legis.Aſſignat ipsã rõnem, quia ius Longobardum nõ eſt cõmune, ſed eſt ſpeciale in hoc regno, & ideo illud adiectiuum,cõia, non põt referri ad ius Longobardum,quod non eſt ius cõe, vñ de neceſſitate refertur ad ius Romanum, & ſic reperitur prius in ordine literæ ius Romanũ.Ego dico,ꝙ talis conſtructio non procedit, quia procedere nõ põt,ſalua ratione recti ſermonis,ut ſupra dixi, & peruertit ordinẽ illius
106 conſt.cõtra mentẽ legiſlatoris.† Ad rationem domini Matthæi reſpõdeo, quòd imò illud adiectiuum, communia, poteſt referri ad ius Longobardum, nã dato, ꝙ ſit ius ſpeciale in hoc regno,quia tamẽ ſeruatur,facit ius commune in regno, & cũ dicta cõſtitutio intẽdat ponere legem in hoc regno tm̃, quia extra regnũ non extendit uires ſuas, o
voluit loqui de iuribus ſeruandis in hoc regno,in quo nomine ius municipale, ſeu ſpeciale dicitur ius commune, ex quo derogat iuri cõi,ita dicit Alex.in l.poſt dotẽ. col.11. ff.ſol.ma.& idem Alex.in addi. ad Bal.in l. conſt.in fi.ubi ẽt Bal.ſentit.C.de bo.quæ li. & Bal.in l.illa inſt.ĩ fi.ff.de hær.inſt.& Lud. Ro.in rub.ff.de arb.ubi dicunt, ꝙ eſt cõpromiſſum in arbitriũ,ꝙ pendeat pronunciare ſm ius municipale illius loci, quia tale ius facit ibi ius cõe ſm eos. Sic ergo in propoſito, licet ius Lõgobardũ ſit ſpeciale in hoc regno,tñ facit in eo ius cõe.unde per p̃dicta merito illa uerba conſt. puritatẽ, debent intelligi,prout iacent,qa bene poſſunt referri tam ad ius Lõgobardum, quàm ad ius Romanum.

Verùm,non obſtantibus prædictis, licèt hæc prima pars uideatur bene defenſata ab impugnationibus contrarij, ego tamen indubitanter teneo hanc ſecundã partem contrariam ſ.ꝙ imò in regno ius Longobardũ non præferatur iuri Romano, ſed ꝙ ipſum ius Romanum ſit in uiridi obſeruantia, & præferatur,& eo iure quilibet uiuere præſumatur,niſi ſi,& quatenus ex aduerſo ius Lõgobardum probaretur unde teneo hanc concluſionem. Quòd alleganti, quòd in regno uiuantur iure Longobardo,vel in aliqua ciuitate regni, incubat onus probandi.Et hãc meam concluſionem probabo non ſolũ per ius cõmune,& leges iuris communis, ſed ẽt per ipſammet conſtitutiones regni, & per alia iura municipalia, nec non per rationes urgentiſſimas. Et quia omns auctoritates contrariæ, quæ fouent primam partem,nituntur ex ſola deciſione illius cõſtit. puritatem, quæ uidetur eſſe principale fundamẽtum opinionis cõtrariç,ergo prius nitar tale fundamẽtum optimis medijs penitùs demoliri,ad hoc ut totum ædificium deſuper eo conſtructum corruat,iuxta tex. in c.cum Paulus.1.q.1.unde poſt ea,mea opinio luce meridiana clarior, & ſine aliquo obſtaculo
107 apparebit. † Aſſumo igitur uerba dictæ conſt.puritatem.Et uenio ad ipſius interpretationem,& declarationem, per quam apertiſſimè oſtendam,qùòd illa conſt. nõ meretur allegari pro illa prima parte,ſed potiùs pro hac ſecunda parte contraria, quàm teneo. Et præſuppono, quòd totum dubium faciebat ille o ordo ſcripturæ,in quo ius Lõgobardum priùs nominatus, quàm ius Romanũ, unde debet prius ſeruari, arg. l.quoties.ff.de uſufr.& l.generaliter,§.ſi quidem, ff de fideicom.lib.Hinc dicit Bald.in le.aduerſus.C. de fur. quòd prior in ordine ſcri-

108 pturæ, præſumitur prior in tempore. † Et
dicit Bal. in l. 1. C. de imp. & alijs ſubſt. quod
ex ordine ſcripturæ datur regula, & dicunt
Barto. & Bald. in 1. conſt. C. in fin. col. quòd
ſi repeniuntur duo inſtrumenta ſcripta in ea-
p dem charta *p* præſumitur prius illud, quod
præcedit ex ordine ſcripturæ. Idem tenet
Mod. in l. 1. ff. ſolu matr. Et dicit Bald. in l. ſi
duas in princip. ff. de exc. tut. quòd ex ordi-
q ne ſcripturæ præſumitur *q* ordo intellectus
Idem plenè tangit Fel in ca. cum dilecta de
109 reſcr. † Ad hoc præſuppoſitum, reſpon-
deo, ut incipiam tollere dubium, & dico.
ſic. Vbicunque mens diſponentis eſt certa.
non conſideratur nec inſpicitur ordo ſcri-
pturæ in legibus. Ita tenet Barto per illum
text. in l. cum pater, §. fidei tuæ committo,
ff. de leg. 3. & idem Bar. in 2. §. prius in
fin. ff. de vulga & pupilla, & ita intelligitur
tex. in l. nec enim. ff de ſol. idē tenet Bal. in l.
ſi duas, ff. de exc. tut. ubi dicit, quod quando
diſpoſitio loquentis eſt certa non curamus
ordinem uerborum. Sed in terminis dictæ
conſt. puritatem, mens diſponentis eſt cer-
tiſſima, qualiter, & quando uelit ſeruari ius
Longobardum, ut modo declarabo, ergo
non debemus curare illum ordinem. Et ꝙ
ſic certa mens diſponentis, probo. Nam
uerba formalia illius conſtit. ſunt hæc. vi-
delicet, Ac demum ſecundum iura com-
munia Longobarda, uidelicet, & Roma-
nas, prout qualitas litigantium exegerit, iu-
110 dicabunt, &c. † Nota igitur, quod illud
uerbum, iudicabunt, determinat & perfi-
cit totam orationem, præcedentem, & ta-
men ante quam oratio ſit perfecta, eſt
inſerta illa clauſula, prout qualitatis li-
tigantium exegerit, &c. quę clauſula de ne-
ceſſitate debēt referri ad hoc ultimum capi
tulum. ſ. dū loquitur de iure cōmuni Lōgo-
bardo, & Romano, pluribus de cauſis. Pri-
mo, quia eſt inſerta in medio ipſius capitu-
li. ſ. ante quam oratio eſſet completa, quo ca
ſu ad ipſum tantum capitulū refertur, & nō
ad alia præcedētia ſeparata ſm Bar. in l. talis
ſcriptura, col. 2 circa fi. ff. de leg. 1. & Bar. in
l. fi. ff. de reb. dub. per tex. cū gl. in l. filiū, ff.
quādo dies leg. ce. & tenet Phil. Dec. in cōſi.
14. col. 3. in fi. uer. & cum talis clauſula, &c.
Secundo, quia ſupra in dicta conſt. præceſſe
runt duo alia capitula, videlicet, primum, ꝑ
iudices iudicent ſm cōſtitutiones, ſm ꝙ in
defectu earū iudicent ſm cōſuetudines ap-
probatas, ac demum ſm iura cōmunia, &c.
Et ad illa duo capitula præcedentia non po
teſt referri dicta clauſula, prout qualitas liti
gantium, &c. quia reſultaret legum cōtrarie
tas. Nam legiſlator vult, ꝙ omnino ſeruen-
tur conſtitutiones regni, & non attendatur
qualitas litigantium, nec conſuetudo cōtra
111 ria, ut in proœ. conſt. §. fin. † Item ubi eſt
cōſuetudo approbata in ciuitate, illa habet
vim legis, & illā tenentur ſeruare omnes de
ciuitate. quia dicitur lex municipij. l. 1. C. de
emend. lib. & l. de quibus cum ibi not. ff. de
leg. & inſt. de iure na. §. ex nō ſcripto. & c. cū
cōſuetudinis, &c. fi. de conſ. unde non atten
ditur qualitas litigantis contra antiquā con
112 ſuetudinem. † Ergo ſequitur, quòd ſtan-
r te cōtrarietate, quæ ſemper *r* euitāda eſt, il
la clauſula non poteſt ad alia capitula refer
ri niſi ad hoc ultimum, cum poſſit aſſigna-
ri ratio, quare ad alia non referatur, ut di-
cunt Bart. Bal. & cōmuniter Doct. in l. 1. C.
de lib. præt. & Bart. in d. l. talis ſcriptura. ff.
de le. 1. & in l. ſi idem cum eo. §. fi. ff. de iur.
om. iud. & Alexā. in conſi. 48. col. 3. uerſi. ſed
ita, in 1. uol. Cum ergo dicta clauſula de ne-
ceſſitate referatur ad hoc ult. cap. ſatis clare
patet de mente diſponentis, ꝙ non vult iu-
ra Longobarda præferri præcisè iuri Rom.
ſed illa ſeruari ſecundum qualitatem litigā
tium, prout ibi exponit And. de Iſer. ſcilicet
ut ille, qui uiuit iure Longobardo, iudicetur
per ius Longobardum, Ille uerò, qui uiuit
iure Rom. iudicetur per ius R. ergo ſequiť,
quòd ſi litigator uiueret iure R. nō compel
litur iudex iudicare ſecūdum ius Lōgobar-
dum, & ſic non præferet ius Longobardum
Romano, quia ergo apparet de mente di-
ſponentis, non eſt curandus nec inſpiciēdus
113 dictus ordo uerborum, ſed ſola mens. † Se
cundo, principaliter quòd dictus ordo non
ſit curandus, adduco aliam regulam, ubicun
que ordo poniť in aliqua diſpoſitione (gra-
tia exempli) pro doctrina nunquam cēſetur
poſitus pro forma, nec ſeruari debet tex. in
c. decernimus, & ibi Card. de iud. ubi epiſco-
pus, & Abb. præferūtur in ordine Archiepi-
ſcopo, & tamen nulli dubium eſt, quod Ar-
chiepiſcopus eſt dignior, & deberet primo
nominari, & non eſt alia ratio, niſi quia illa
nominatio fit gratia exēpli, unde non inſpi
citur ordo, ita etiā tenet Fel in d. c. cum di-
lecta,

lecta, col. 6. uerſ. 2. declara, & c. de reſcr. ſed
propoſito in d. conſt. puritatem, illa nomi-
natio iurium Longobardi, & Romani, fuit
facta gratia exempli, qđ patet per illā dictio
nem, uidelicet, quæ eſt dictio declaratiua. &
exemplificatiua, ut ſupra dixi. Nam primo
dicit ſecundum iura communia, & poſtea
exemplificat declarando, quæ ſint iſta iura
cōmunia, ergo ſequitur, quod ille ordo non
114 eſt inſpiciendus. † Tertio, quia ubi cōſtat
de ordine intellectus, non curatur nec inſpi
citur ordo ſcripturæ, ita dicit Bar. in l. ita ta
men. §. qui ſuſpect. & in l. Scæuola, circa fi.
ff. ad Trabell. Sed ibi conſtat de ordine intel
lectus qui eſt, ut in uiuentibus iure Longo-
bardo tantùm ſeruetur ius Longobardum,
& non in alijs. per illā clauſulam prout qua-
litas, &c. ergo non curatur ordo ſcripturæ.
115 † Quarto, quia quādo ordo ſcripturę per
turbat ordinem neceſſitatis, non attenditur,
imò reducitur ad ordinem neceſſitatis. Ita
tenet Bart. in l. Gallus. §. quidam recte, colū.
2. ff. de lib. & poſth. & ibi per alios Doct. &
Bar. in leg. 1. in fin. C. de exc. rei iud. ſed in d.
conſt. eſt ordo neceſſitatis, quod in uiuenti-
bus iure Rom. ceſſet ius Longobarbum, ſed
tunc præferatur, quando litigantes eo iure
uiuerent, ergo iſte ordo eſt attendendus, nō
ordo ſcripturæ. Quintò, quod dictus ordo
non ſit ſubſtantialis nec inſpiciendus, pon-
dero unam aliam conſt. uidelicet, conſt. quæ
incipit, ut uniuerſis, ubi ſunt ſimilia uerba,
& nulla fit mentio de iure Longobardo. Nā
dicit, quòd iudices iudicent ſm conſtitutio
nes, & deinde ſm conſuetudines, & demum
ſecundum iura. non ſpecificando quæ iura,
quo caſu in dubio appellatione iuris ſimpli
ſ citer, uenit *ſ* ius R. per antonomaſiam §. ſed
quoties inſt de iur. nat. unde illa cōſt. ſentit
totum contrarium, & ſic facit pro parte no-
ſtra quia ceſſante conſuetudine, debet iudi-
cari ſecundum ius Rom. ergo præponitur
ius Longobardo, & hanc ponderationem
ſentit etiam Matth in d. conſt. puritatem.
Sed poſſet aliquis inſtare, & dicere, quod
illa conſt. ut uniuerſis, eſt correcta per cōſt.
t puritatē, q̃ eſt ſequens, & *t* poſterior in or-
dine ad hoc dico, ꝙ imo non eſt correcta,
quia dicta cōſt. puritatem, dicit illud idem,
niſi quia addit illam limitationem in uiuen
tibus iure Longobardo, unde illa conſt. pu-
ritatem, eſt potius limitatiua, q̃ correctiua,
quia ſemper in dubio uitanda eſt legū cor-
rectio. l. præcipimus. C. de appell. & l. ſanci-
mus. C. de teſt. Dicamus ergo ſic, iungendo
utrāque conſt. ꝙ iudex ceſſante conſuetudi-
ne debet iuſtificare ſm iura. ſ. Rom. & ita lo
quitur conſt. ut uniuerſis, fallit, quando qua-
litas litigantiū aliud exigeret, quia tunc pro
cedit cōſt. ut uniuerſis, & ponit regulā, cōſt.
116 uerò puritatē, ponit limitationē. † Cui re-
gulæ ſtandum eſt donec probetur limitatio.
c. ad decimas. de reſt. ſpol. lib. 6. & no. Bar. &
Doct. in l. ex quacūque. ff. ſi quis in ius uoc.
non ierit. Sexto, ꝙ dictus ordo non ſit inſpi
ciendus, nec formam inducat, pōdero noui-
ter unam aliam cōſt. ab alijs nō ponderatā,
quæ incipit, cum circa, quæ mandat iudici
bus, & officialibus, ut decidāt cauſas iuxta
tentorem conſtitutionum, & iura, & conſue
tudines approbatas, & iſtæ eſt ordo forma-
lis, quod ad uerba illius conſt. cū circa, & ſic
primo dicit ſm cōſtitutiones, poſtea ſm iu-
ra, & poſtea ſm cōſuetudines. Certe ſi uelle
mus inſpicere ordinē uerborū, ex quo pro-
cedit ius commune, præfertur ius commune
cōſuetudinibus, quod eſt falſum, quia imò
conſuetudines derogant iuri, & præferunt
iuri, ut d. conſt. puritatem, & l. de quib. ff. de
leg. & l. 1. C. de manc. lib. Patet ergo, ꝙ ibi
nō inſpicitur ordo ſcripturæ, prout ēt dicit
ibi glo. unde minime dēt inſpici in d. conſt.
puritatem, cū de eodem caſu loquatur. Præ-
terea, illa cōſt. cum circa, eſt poſterior, & di-
cit ſm iura ſimpliciter, unde intelligitur de
iure Rom. ut ſupra dixi in præcedenti argu
mento. & ſic faciliùs tolliť illud motiuū ſu-
117 pra factū, cum ſit poſterior. † Septimo, pō
dero conſt. quæ incipit, ſpeciale. quæ uult, ꝙ
unus ſit ordo iudicij in omnibus ꝑſonis, &
nominat ibi ſigillatim, ſiue q̲s fuerit Fran-
cus, ſiue Rom. aut Lōgobardus, & ſic in or-
dine nominat ultimo loco Longobardum,
ergo patet, ꝙ eſt minùs dignus tanquā ulti-
mo nominatus. Nam primò nominatus cen
ſetur maior, & dignior ſm Bal. in l. cum q̲-
dam, col. 1. C. de uerb. ſign. per l. 1. ff de albo
ſcr. & Bal. in auth. hoc amplius, col. pe. C. de
fideic. facit tex. in l. quoties. ff. de uſuf. Lōgo-
bardus ergo ultimo loco nominatus, cenſeť
minus dignus, vnde meritò eſt poſt ponēdus.
per hæc igitur ſeptē argumenta, & pondera-
tiones ſatis uř ſublatum dubium, quod fie-
bat ex ordine illius conſt. puritatem, quæ ſe-

ptem rõnes tollunt & deſtruũt totũ funda-
mẽtũ tenẽtiũ partẽ cõtrariã, qui oẽs ſe fun
dant p illã conſt. Ac firmãt rõnes p̃dictæ,&
corroborãt hãc ſcđam partẽ,quã teneo. Sub
lato ergo obſtaculo de ponderatione illius
conſt.firmo , & corroboro mõ hanc ſcđam
partẽ, tanq̃ ueriſſimã,infraſcriptis alijs for
118 tiſſimis rõnib.& argumentis. Et primo ad
duco regulã,q̃ ſe ita hẽt. Oẽ id,qđ eſt magis
dignũ,& nobile,dẽt p̃ferri minus digno,&
minus nobili. Regula eſt trita in iura q̃ tra
dit̃ in §.fin.inſt.de iure nat. & in c.ꝙ in du-
bijs de cõſ.eccl.uel alia,facit tex.in c.epiſco
119 pus 95.diſt.† Sed negari nõ põt,ꝙ ius Ro
manũ , eſt dignius iure Longobardo , pluri-
bus de cauſis. Primo,rõne cauſæ efficientis,
quia ius Longobardũ fuit pro maiori parte
conditũ à quibuſdã regib. Apuliæ,ut ſupra
dixi,in prin.huius q. Ius uero Rom.fuit con
ditum,& cõpilatum ab Imp. Iuſtin.qui fuit
dñs totius mundi, l.deprecatio.ff.l.ad l.Rh.
de Iac.& tanto dignius,& nobilius dr̃ opus,
quãto à nobiliori, & digniori ꝓcedit. Vnde
dicimus magis dignũ eũ , q acquirit digni-
tatẽ immediate à principe,q̃ eũ qui acqui-
rit ab inferiore, ut inquit Spec.in tit.de cita
tione.§.iam de citatione, col.4.uer.porro ſi
ſũt plurẽs,&c. ꝓ hoc eſt tex.in l.2.ff.de alb.
ſcr.& tex.cũ gl in c.per tuas.de maio.& ob.
120 & in c. cũ in diſtribuendis.de tẽp.ord.† Le
ges ergo Imp. cenſentur procedere ab ipſo
Deo , quia Imperator dr̃ diuina gratia con-
ſtitutus, ſm Andr. de Iſern.in rub.de proh.
feu.alie per Loth.& eſt Imperator in terris,
ſicut Deus in cœlo,& dr̃ habere diuinũ nu-
mẽ,ſm And.de Iſer.ĩ c.1.ver.ad felicẽ,q̃ ſint
121 rega. † Scđo,rõne iuſtitiæ,& melioris rõ
nis . Nã ius Rom. & p̃ſertim leges Iuriſcõ-
ſultorũ fuerũt factę cũ tãta iuſtitia,& rõne,
ut eis in iuſtitia aliqua inueniri nõ poſſit,ut
teſtat̃ And.de Iſer. in conſt.ſi dam.col.fi. in
prin.hoc ẽt ꝓbat̃ inſt.de lege Fuſia Canina
tol. p totũ tit. ubi Imperator ſuſtulit illã le-
gẽ tanq̃ ſine rõne,& in q̃ pluribus alijs legi
bus ſimilibus ſublatis in corpore iuris, ius ve
rò Longobardũ eſt ius iniuſtũ , & ſine rõne
factũ,unde appellat̃ ius aſininũ,ſcđm And.
in c.1.§.fi.de notis feu.& Bal.& Odof.in au
th.dos data. C.de don.ante nupt.meritò eſt
poſtponendũ iuri Romano,& non p̃ponen-
dum. Secundo,principaliter iſtã partem con
firmo,per d.conſt.puritatẽ, retorquendo ip-
ſam cõtra tenentes primã partẽ, quam pon-
dero in duobus locis. Primo,dũ dicit,prout
qualitas litigantium exegerit , exponendo,
prout exponi ibi And. de Iſer.& ſupra dixi.
Nã per illa uerba pmittit illa conſt.ꝙ in Re
gno uiuatur iure Rom. & iure Longobardo
permiſſiuè, & non imperatiuè,unde nõ im-
ponit neceſſitatẽ,ꝙ quilibet uiuat iure Lon
gobardo. Itẽ permittit,ꝙ iudices præferant
ius Romanũ iuri Longobardo in uiuentib.
iure Rom. ſequitur ergo, ꝙ malè allegat̃ il-
la conſt.per eos,qui dicunt,ꝙ de neceſſitate
in hoc regno uiuitur iure Lõgobardo, & il-
lud præfertur iuri Romano, quia ſi eſſe iſta
neceſſitas,illa cõſt.loqueretur præciſè,ꝙ iu-
dices indiſtinctè ſeruent ius Lõgobardũ , ſi
ue aliquis uiuat eo iure ſiue non , ſicut dixit
præciſam obſeruantiã conſtitutionũ, & con
122 ſuetudinum.† Sed quia noluit loqui præ-
ciſè,ſed permiſſiuè,referẽdo ſe ad qualitatẽ
hoĩum per dictionem,prout,quæ eſt dictio
relatiua, & limitatiua , ſcđm Bar in l.edita,
col.pe.C. de edẽ.& eſt tex.in l.ꝓut ff.de ſol,
& in cl.1.uolumus.de foro cõp.& no. Bar.in
extrauag. ad reprimendum in uer. prout &
Phil.Dec.in conſi.63 . col.4. Sequitur ergo,
ꝙ tota obſeruãtia iuris Longobardi,depen-
det a qualitate uiuẽtiũ,ergo non eſt præciſa
nec neceſſaria. Vnde illa cõſt.puritatẽ,facit
potius ꝓ iſta parte, quã teneo. Aliã ponde-
123 rationẽ illius conſt.dicam infra.† Tertio,
iſtam partẽ confirmo, quia ritus magnæ cu
riæ uicariæ dat mũdualdũ in Regno mulie-
ribus, tantum uiuentibus iure Longobardo,
ut dictat ritus magnæ curiæ in num. 48.in-
cipiens . Item quòd curiæ ipſæ &c. Ergo a
contrario ſenſu mulieribus uiuentibus iure
u Romano,nõ dat mũdualdũ,cũ *u* ẽt in ſtatu
to capiat̃ argumentũ cõtrario ſenſo , qñ di-
ſponit ſup caſu nõ prouiſo à iure cõi,prout
eſt ille ritus,ita tenet Ale. in l.1.col.12.uer.
ſecunda concl, ff. de off. eius, cui mand. eſt
iur. Bald. in l.apud antiquos. C.de fur. & in
l.2.C.de cond.in ſer. Mundualdus eſt indu-
ctus à iure Longobardo,& tamen ille ritus,
q facit ius nouiſſimum, in hoc regno coar-
ctat hanc obſeruantiam tantum in mulieri
bus uiuentibus iure Longobardo , ergo à
contrario ſenſu permittit mulieres huius
regni uiuere iure Romano , ſi uolunt , &
124 quòd non utantur mundualdo , † Iſtud
tamen de mundualdo mulieris limita pro-
cedere

cedere,qñ mulier contrahit noĩe proprio,ſe
cus ſi noĩe alieno, puta procuratorio,vel tu
torio noĩe,quia tũc ualet contractus, ẽt ſine
mundualdo,ſm Alex.in l.quęſitum.col.fi.ff.
de ius uoc.& Paul. de Caſt.in l.cuicunque,
125 §.ſi ab alio ff.de inſt.† Quarto, iſtã partẽ
cõfirmo per id, qđ fuit deciſum in ſacro cõ
ſi. Neapolitano,ut refert Matth. de Afflict.
in deciſ.ſacri conc. 260. ſ. ꝙ mulier uiuens
iure Longobardo,non poſſit facere teſtm̃ ſi
ne mundualdo,ergo ſi uiuit iure Romano ,
põt facere ſine mũdualdo, Ergo pmittit̃ ui-
uere iure Romano,qa ſi nõ pmitteret̃, fuiſ-
ſet indiſtinctè deciſum , ꝙ nullũ teſtm̃ mu-
126 lieris ĩ regno valeat ſine mũdualdo† Quin
to, cõfirmo p gñalẽ conſuetudinẽ huius re-
gni,& obſeruãtiã notoriã tẽporis , cuius nõ
x extat memoria ĩ cõtrariũ, q̃ hẽt uim *x* legis
& priuilegij , ſm Abb.in c. ſuper quibuſdã ,
§.præterea de uerb.ſig.& And.de Iſer. in c.
imperialem,§.præterea ducatus,col. pen. in.
princ.de proh.feu.alie.p Fed. & in c.1. uer.
flumina nauigabilia,col.2. quæ ſint reg. &
in cõſt.ſi dub.col.3.& in cõſt. quadrag. col
1.ꝙ hr̃ in l.hoc iure,§.ductus aquæ,ff. de a-
qua quot.& eſt. Quæ obſeruãtia eſt, ut ſolo
iure Romano uiuat̃,& ꝙ penitus ſit iuri Lõ
gobardo derogatũ, & hoc patet euidenter ,
quia quam plures diſpoſitiones iuri Longo-
bardi, nõ ſolũ nõ ſeruant̃ in regno , uerùm
ẽt ſeruant̃ totũ contrariũ,ut uidemus in te-
ſtamẽtis mulierũ,quę in omnibus ferè ciui-
tatib.huius regni fiunt ſine mundualdo , &
hoc eſt notoriũ maxime inter oẽs tabellio-
nes huius regni,& per ſchedas tabellionum
127 mortuorũ.† Itẽ de iure Longobardo co-
gnati in ſucceſſionibus , adeo ꝙ non ſucce-
dũt,nec ẽt mater filio,tanq̃ cognata. Itẽ fi-
lij naturales nõ excludũtur totaliter p filias
legitimas,& nãles de iure Longobardo,ꝓut
hæc oĩa notat gl & ibi per Doc.in c.1.§.hoc
aũt,de his qui feu.dare poſ. Et tñ uidemus ,
ꝙ ĩ regno ita ſuccedũt cognati,ſicut agnati
& oñdit̃ ſola gradus p̃rogatiua , ſm formã
§.nullã,in Auth.de hær.ab int.& l.ceſſante.
C.de leg hęr. Itẽ filij nãles excludunt̃ per fi-
y lias legitimas, niſi aliqd ſibi relinquat̃ *y* ꝓ-
mentis,iuxta c.cũ haberet,de eo,qui dux.in
uxo.quã pol. pdul.& ſic ſola obſeruantia iu
ris Romani uiget. Et de hoc reperiuntur in-
finitæ ſententiæ latæ tã in ſacro concilio,q̃
in oĩbus curijs ciuitatũ huius regni, ſic etiã
& quã plura alia exẽpla põt ſtudioſus inue
ſtigare , in quibus differt ius Romanum a
Lõgobardo, & in eis ſolo Romano iure vti-
mur in regno . Ergo cẽſetur abrogatum ius
Longobardum, ſaltem ex gñali conſuetudi-
ne tam antiqua,& inueterata in hoc regno,
unde meritò dicit Bald.in d.auth. dos data.
ꝙ tale ius receſſit ab aula, qa abijt in deſue
tudinẽ. Qñ ergo eſſet diſceptatio,quo iure
uiuat̃ ĩ regno, ſufficeret allegare hanc noto
riã obſeruãtiã,qa ſi ius Romanũ ſeruatur in
iſtis exẽplis ꝓpoſitis,præſumptio eſt, quod
ſeruetur etiã in alijs omnibus,quia ſi ius Ro
manũ ſeruatur,ergo eſt ius ſaltẽ longiſſimo
uſu approbatũ,iuxta l.de quibus,ff de leg.
& niſi contrariũ probet̃,in alijs exemplis,eſ
ſet ſemper ſeruãdum,prout notoriè ſeruat̃ .
128 † per ea,quæ tradit And de Iſer.in d.c.im
perialẽ,§.præterea ducatur,col.2.in fin.uer.
ſed qũo probabitur,&c.vbi dicit,ꝙ ius Frã
corum ſi probandum eſt, ſufficit probare,ꝙ
aliàs illi de domo ſeruauerunt, ꝙ primoge-
nitus ſuccedat,quia ex hoc ſolo transfundit̃
onus probãdi contrarium in aduerſariũ, er
go patet , ꝙ ex ſola probatione unius capi-
tuli iuris Francorũ præſumit̃,& probatur,ꝙ
uiuatur iure Francorum,quãto fortiùs id di
cendũ eſt in iure Romano, cuius obſeruãtia
ꝓbat̃ notoriè ex mille,& ĩfinitis capitulis,&
antiquiſſimo tpe? vñ ſuccedit diſpoſito l.mi
129 nime.ff.de leg.† Et ꝙ iſta gñalis obſeruan
tia,& cõſuetudo tanq̃ notoria non indigeat
probatione,ſed ſufficiat eã allegari, eſt deci
ſio in term. Bal.in l.1.col.2.in fi.uer.ſed hic
quæro.&c C.ad Velleia. ubi expreſsè dicit,
ꝙ cõſuetudo notoria ẽt quælibet ex inſpe-
ctione oĩum publicorũ inſtrumẽtorũ,& nõ
oportet eã probare. Sexto,nũc põdero iterũ
dictã conſt. puritatem,q̃ retorqueo pro iſta
parte,quã teneo,& iſta eſt noua ponderatio,
& ab alijs hactenus nõ cogitata. Nã vult illa
conſt.ꝙ primò iudicet̃ ſm cõſtitutiones, po
ſtea ſm cõſuetudines approbatas, & poſtea
ſm iura &c.p hoc qđ dico,ꝙ ſtãte cõſuetu-
dine generali in hoc regno, ꝙ cauſæ decidã
tur ſm ius Romanũ,prout ſupra probaui,il
la cõſtitutio decidit caſum noſtrũ ꝓ iſta par
te,quia pręponit cõſuetudinẽ iuri Lõgobar
130 do.† Sed nulla poteſt eſſe fortior,& melior
cõſuetudo, q̃ illa,quæ eſt cõformis iuri cõi,
ut eſt tex.no.in ca.ſopitę,& ibi not.extra de
cenſ.& in c.cum dilectus,de cõſ. & ꝙ poſſit

eſſe conſuetudo conformis iuri cõi , tenet
Abb. in c fi. col. pe. in prin. de conſ. iſta ergo
gñalis obſeruantia iuris Romani contra ius
Longobardũ, induxit quandã notoriam , &
approbatã conſuetudinem conformem iuri
cõi Romanorum, unde ſm hãc conſuetudi-
nẽ dẽt prius iudex iudicare , & ea ceſſante ,
tunc demum recurret ad ius Longobardũ ,
& ita ſubtiliter bis ponderata illa conſt. pu-
ritatẽ, facit ꝓ iſta parte, imò ſi aliqd dubij
haberet dicta cõſuetudo, reciperet interpre-
tationẽ à iure cõi Romanorũ , q̃ eſt ius ge-
nerale, le. ſi ſerui ueſtri. C. de noxa. act. & hr̃
in d. c. cũ dilectus. nõ aũt reciperet interpre-
tationem a iure Longobardo, qd̃ eſt ius lo-
cale, ſm Bal. in c 1 §. & q̃a uidimus, col. 6. in
fi. de his, q̃ feud. dare poſ. Septimo, & vlt. ꝓ
iſta parte adduco oẽs illas decem auctorita
tes , quas ſupra collegi arguendo pro hac 2.
parte, quæ oẽs remanent in ſuo robore, qui
bus, dato q̃ ſupra diſputando uoluerint rñ-
dere, tñ nunc tãgẽdo ueritatẽ, dico dictas re
ſponſiones nõ eſſe ſufficientes. vnde inquan
tum ad primam, ſecundam, quintam, ſextã,
& ſeptimam auctoritates dicebam eos pro-
cedere de iure cõi, ſecus eſt in regno p̃ d. con
ſti. dico , q̃ eſt mala rñſio , ex quo in regno
nihil reperitur innouatum contra dictas de
ciſiones: ut ſupra probaui, & d. conſt. purita-
tem, facit potiùs pro iſta parte, imo eſt con-
formis cum dicto Bald. in d. l. ſi inuita. C. de
nup. qui dicit, q̃ de tali iure nõ eſt curandũ,
niſi in loco, ubi ſeruatur de cõſuetudine, vn-
de fateor iſtud, q̃ qñ ex aliqua parte regni
probaretur, q̃ illud ius ſeruatur, uel q̃ eo iu
re uiuitur , ibi eſſet ſeruandum , & non ali-
bi & hoc propriè vult d. cõſt. ut ſupra dixi ,
in onus probãdi ſemper incubit allegãti il-
lud ius, cũ ſit ius locale, ut ſupra declaraui ,
unde remanẽt dictæ quinque deciſiones in
eorũ robore, & obſeruãtia, cum iure cõi vta
mur. Itẽ ad tertiã auctoritatẽ And. de Iſer.
in c 1. de notis Feud. dico non eſſe bene re
ſponſum, quia imo meliùs fuit locutus ibi ,
quam alibi, ex quo tale ius ſine ratione non
debet ſeruari, & maxime , cum dicta deciſio
ſit cõformis cũ deciſione Bal. & aliorũ Doc.
ſupra alleg. unde cẽſetur magis cõis, cũ plu-
rium auctoritate fulciatur, l. 1. uer. & ſane cre-
brior, ff. de off. quæſto. nec ꝓcedit arg. de le.
ꝓſpexit. ff. qui, & à quibus, quia non reperiť
dictũ ius præciſe aprobatũ per regni conſt.

niſi in loco ubi uiget, & ita dicit idem And.
in c 1. de feu. cogn. & ibi ẽt Bal. magis clarè,
q̃ alius, dicit expreſſe, in 1. col. qd̃ inter eos,
qui uiuunt iure Romano, cauſa deciditť ſm
ius Romanum , & inter eos, qui uiuunt iure
Longobardo, cauſa deciditur ſm ius Longo
bardũ, unde habuit Bal. ibi propriè ſenſum
d. cõſt. puritatẽ. Nec ualet reſponſio data ad
quartã auctoritatem. ſ. And. in d. c. 1. de feu.
cog. quia nõ eſt uerũ, q̃ cõſtitutio neceſſitet
homines huius regni, q̃ uiuant iure Longo-
bardo , imò ponit in eorũ arbitrio, ut ſupra
probaui. Itẽ, ad octauã auctoritatem Lucæ
de Pẽna reprobatur reſponſio eodem modo
quo præcedẽs. Nec obſtat q̃ And. eſt maio-
ris auctoritatis , quia cum ſit ſibi ipſi contra
rius in plurib. locis, tenenda eſt eius auctori-
tas, ubi meliùs dixit. Ad nonã auctoritatẽ ſ.
in c. tranſ. de conſt. minime ualet rñſio, quia
nego , q̃ ſucceſſores in regno confirmaue-
rint præciſe , & neceſſario ius Longobardũ:
ſed ut ſupra dixi , imo , ſi placuiſſet illud ius
Imperatoribus , inſeruiſſent illud in uolu-
minib. iuris ciu. ſed quia nõ inſeruerunt, ap-
paret, q̃ tale ius reprobauerunt , prout in ſi-
mili arguit Alu. in præl. feu. in 4. q. Itẽ rñſio
data ad decimã auctoritatẽ Mat. de Afſl. qui
ſequitur Luc. de Pẽna, minime procedit per
eaſdem rõnes, & ſic remanet iſta pars com-
probata, & firma. Supereſt tantum rñdere
ad decem auctoritates contrarias adductas
pro prima parte , ad quas ſatis patet rñſum
ex prædictis, quia quãtus expreſſe dicunt, q̃
ius Lõgobardum pferatur, malè loquuntur,
& ueriores ſunt auctoritates cõtrariæ, & ma
xime , cum ut plurimum , ſint auctoritates
And. de Iſer. qui tenet alibi contrarium, ſo-
lum rñdeo ad quintã auctoritatẽ And. in d.
§. præterea ducatus, nam loquitur ibi de iure
Longobardo , & Francorum, non aũt de iu-
131 re Romano. † Et uerũ eſt, q̃ ius Francorũ,
eſt ſpeciale ius, & onerosũ, & contra ius cõe
ut dicit And. in d. §. pterea ducatus, colum. 5.
in addi. inde dẽt probari per allegantẽ, alias
nõ preſumitur, unde qñ eſſet differẽtia inter
ius Francorũ, & Longobardũ, fateor q̃ po-
tius preſumatur ius Lõgobardũ, maxime in
ſuccedendo , ex quo eſt conforme cum iure
cõi, in eo q̃ admittit oẽs filios æqualiter ad
ſucceſſionẽ ſecus eſt, qñ differentia eſſet in-
ter ius Longobardũ, & ius Rom. ꝓut eſt q.
noſtra, quia tunc potius Romanum præfer-
tur,

tur, & proſequitur per pdicta. Vltimò ſuper
eſt rñdere ad id, quod dicit And. in d. conſt.
puritatẽ, & in præl. in 3. qu. prin. circa fi. ubi
dicit, q̃ iſta cõſuetudo, per quam aliqui nõ
ſeruant ius Longobardũ, non ualet, quia eſt
contra conſtitutiones Regni , unde tales nõ
ſeruantes, nõ excuſantur conſuetudine, ſm
eũ in hoc dico indubitanter, quòd And ma
lè loquiť, & dicit cõtra caſum d. conſt. purita
tẽ, ibi, prout qualitas litigãtiũ, &c. quia imò
d. conſt. approbat hãc conſuetudinẽ, cum p̃
mittat, q̃ uiuatur iure Romano, & q̃ iudex
ſequať ius Romanũ in uiuẽtibus ſm illud.
Quod fortificatur ex his, quæ ſupra dixi ad
corroborationẽ huius partis . Vnde melius
locutus fuit And. in d. c. 1. de feu. cog. & ibi
Bal. ubi dicit, q̃ ſeruať, ubi eo iure uiuiť, er-
go ubi eo iure non uiuitur, non ſeruatur, &
ſic põt eſſe cõſuetudo, q̃ eo iure nõ uiuatur,
cõcluſiue ergo teneo, q̃ ius Romanum præ-
fertur Lõgobardo, & qui dicit, q̃ uiuit iure
Longobardo , dẽt hoc probare, & ſimiliter
incũbit onus probãdi ei, q dicit, q̃ in regno
uiuiť iure Longobardo , & non præſumitur,
q̃ uiuať iure Romano per ea , quæ ſuperiùs
dixi, & hanc puto eſſe merã ueritatẽ. Et per
hæc ſit expedita iſta not. q. quam nullus ha
ctenus ita plenè examinauit. † Præſuppo-
132 ſita hac declaratione nouẽ iuriũ , ut uidere-
mus a quo iure initiũ habuit ipsũ iudicium,
ſup eſt modo deuenire ad deciſ. prin. q. ſ. vñ
habuit originẽ iudiciũ . Super qua cõcludo,
q̃ iudiciũ incepit tpe iuris naturalis primæ
ui, & iuris diuini, † & ſic habuit originem
133 in Paradiſo unde expulſus fuit Adam, nã cũ
Deus creauit primum hoĩem dedit ſibi legẽ
pceptiuam , q̃ non deberet comedere de li-
gno uetito, ipſe autẽ homo fuit inobediens
& uenit contra pceptum Dei & comedit de
ligno , q̃ Deus ſentiẽs iratus citauit ipſum,
dicẽs, Adã ubi es? qui cõparauit corã Deo.
Deus increpauit ipſum ex eo , q̃ uoluit ſuis
pceptis obedire, q Adã uolens ſe excuſare di
xit, Mulier, q̃ dediſti mihi ſociã, ipſa me de-
cepit, & comedit, & ſic uoluit culpam ſuam
retorquere contra Deũ, eo q̃ malam ſociã,
ſibi dederit, & ſic tantò magis deliquit, pro
ut hæc omnia habẽtur Gen. c. 1 & c. 3. & eſt
tex. in c. ſerpẽs. de pę. d. 1. ſic ergo ex iſtis uer
bis, & replicationib. inter Deum, & Adã fuit
ortus quidam modus litigandi, qui uulgari-
ter dr̃ placitãdi, & exinde in antea inuẽtum

fuit iudicium, unde concluſiuè iudicium ha
buit originem in Paradiſo , ſm Arch. ſuper
1. rub. dec. col. 1. & Spe. in proœ. 1. partis, col.
6. verſ. ſanè placitãdi, &c. ex quo dico, q̃ fuit
inuẽtũ iudiciũ de iure naturali primęuo eo
ipſo, q̃ fuerunt creati primi parẽtes, & pp il
lã rñſionem, quam fecit Adam, nam cogno-
ſcens ſe erraſſe pp inobedientiã, fuit motus
ex quoddã naturali inſtinctu ad defenſionẽ
ſui ipſius, & in hoc cooperabat ius naturale
cõe primæuũ , fuit etiam, & cooperatio iu-
ris nat. ſecundarij. ſ. rõnis inquantum ſciuit
abdicare à ſe culpã, & applicare alij, quia ut
ſe defenderet inculpauit Euã uxorẽ ſuam, q̃
eũ deceperat, & inculpauit ſerpentẽ, ut d. c.
ſerpẽs. deinde iudiciũ habuit ſuã proſecutio
nẽ, & augumentũ de iure gentium, quo iure
oĩa mãdabantur executioni manu Regia, &
manu Principis, quia nondum erant inuen-
tæ actiones, nec magiſtratus, ut dicit tex. in
134 l. 2. prin. ff. de orig. iu. † Fuit ẽt cognitũ iu
diciũ tpe legis ueteris Moyſi in ueteri teſtõ
qui ſtatuit lege, q̃ in ore duorum, uel trium,
ſtet oẽ uerbũ, ut habetur Deuter. c 19 & ſic
erat uſus teſtiũ. idẽ probatur per id, q̃ dici-
mus de Suſanna, ut habetur Dan. ca. 13. ubi
Suſanna erat dãnata ad mortẽ p̃ depoſitio-
nẽ duorũ teſtiũ deponentiũ de adulterio p̃
eam patrato , & poſtea Daniel inſpiratus à
Deo examinauit dictos reſtes ſemotim , q̃
inuenit eos uarios in loco , unde apparuit eo-
rũ falſitas, & fuerũt interfecti & Suſanna tã
quã innoxia liberata. probať ẽt Leuit. c. 19.
ubi dr̃ . Non facies iniquũ aliquod in iudi-
cio, &c. & Deut. c. 24. ubi dr̃. Non peruertes
iudicium aduenę, & pupilli, nec auferes pi-
gnoris loco, uiduæ ueſtimẽtũ, &c. & Hier. c.
22. Facite iudiciũ, & iuſtitiã, & liberate op-
preſſum de manu calũniatoris, &c. Fuit ſuc-
ceſſiuè cognitũ iudicium in teſtõ nouo per
l. Euãgelicã, & Apoſt. ut patet de Ieſu, q fuit
ductus ad Pilatum, & in iudicio condemna
tus, licet iniuſtè, & habeť 16. d. c. 1. 2. & 3. &
poſtea fuit iudiciũ cognitum , & ampliatũ,
& magis ordinatũ per l. ciuilẽ & canonicam
ut patet in toto ti. ff. & C. de extra de iud. &
ſic ſucceſſiuè , cum hodie præfatis utamur
135 legib. utimur ẽt, & iudicio. † Fuit ꝫ autem
inuentũ iudiciũ ex neceſſitate neqs diceret
ſibi ius propria auctoritate, & ne quis ꝓpria
auctoritate audeat ſumere vltionẽ. l. nullus.
C. de iudæ. & c. ad hoc 16. q. 2. & tex. cũ gl.

in c. niſi bella. 23. q. 1. & no. Spec. in ti. de off. om iud. §. po. in prin. & idē Spec. in proœ. 3. partis, habuerunt in iura ualde ꝓ abominabili, ꝙ quis ꝓpria auctoritate ſibi ius dicat. hinc introduxerūt pœnas amiſſionis iuris. l. extat. ff. ꝙ met. cau. & l. ſi quis in tantum C. unde ui. Et per ꝓdicta remaneat expedita hæc tertia pars prin. huius tractatus. Sequitur nūc 4. pars, quæ diuiditur ꝑ diſtinctiones. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D. Excellentiſſimus.

ADDITIONES.

a Originem. Cagno. in rub. ff. de iudic. nu. 1. & in l. 2. nu. 31. C. de reſcind. uend.

b Inuentionem. Fran. Conua. lib. 1. Commentar. iur. ciu. c. 2. & 12. Coras. lib. 2. de redigen. ius ad art. cap. 17.

c Lex naturalis. Conua. d. lib. 1. com. iur. ciu. c. 4. nu. 4. & 6. Coraſ. d. lib. 2. de redigen. ius ad artic. cap. 3. lib. 6. miſcell. c. 25. Vacon. lib. 1. declar. iur. ciu. cap. 1. & ſeq.

d Primæuū. Conuan. lib. 1. com. iur. ciu. ca. 1. num. 3. & alij ſupra citati Corrad. lag. in method. iur. ciu. in 1. par. cap. 3. num. 2.

e Ius gentium. Conuan. d. lib. 1. comment. iur. ciu. c. 5. nu. 4. & 6. & Coraſ. lib. 6. miſcell. c. 25. & lib. 2. de redig. ius ad art. cap. 5.

f Præceptis, De alijs præceptis legis Moſaicę, uide Tiraq. in tract. de pœnis cauſa 38. nu. 5. & ſeq. & com. nu. 46.

g Alia præcepta. Videas doctiſſimum. Couar. lib. 1. uar. reſol. cap. 17. nu. 1.

h Reges. Coras. leg. 5. nu. 4. ff. de iuſti. & iur.

i Leges. Conua. li. 1. com. iur. ciu. c. 16. Coraſ. li. 2. de redig. ius de ar. c. 12. & infra nu. 26.

K Ciuilev. Conua. d. lib. 1. comm. iur. ciu. cap. 4. nu. 4. Coraſ. d. lib. 2. de redi. ius ad ar. c. 10.

l Scripti. Coras. in l. ius autē. ff. de iuſti. & iur. & in l. 2. §. his legibus nu. 5. ff. de orig. iur.

m Plebiſcitum l. plebs. ff. de uerb. ſign. cau. plebiſcita diſt. 1.

n Senatuſconſ. Conua. lib. 1. com. iur. ciu. cap. 14. Coras. lib. 2. de redig. ius ad arti. cap. 12.

o Prætorium. Conua. ubi ſupra cap. 15. & Coras. d. lib. 2. de redig. ius ad art. cap. 13.

p Conſtitutiones. Coras. d. lib. 2. de redig. ius ad art. cap. 12. ſupra num. 17.

q Leges ff. Conua. ubi ſupra cap. 15. nu. 3. & Coras. lib. 2. de redig. ius ad ar. c. 13.

r Deciſionem cauſarum. Pariſ. conſi. 6. nu. 9. & ſeq. lib. 1.

ſ Gratiani. Vide Ioan. Brunell. in repet. ca. 1. de homic. in prima par. nume. 5. & 6. Catellia. Cotta. in memor. in uerſiculo de iuriſperitis, colum. 8.

t Auctoritatis authen. §. reſponſa, num. 4. inſtit. de iur. natur.

u Sine cauſa. Nicol. bello. conſi. 2. per totum. Duenas lib. 1. regular. iur. reg. 45. appellatio iuſta in 2. nume. Pariſ. conſil. 101. nume. 70. lib. 1. de commun. Viuius in prima par. com. opin. opin. 143. Princeps de plenitudine, Bello. l. 1. ſup. iur. cap. 8. nume. 3. cum cauſa tamen poteſt. Tiraq. in præfation. tract. de pœn. num. 44.

x Conſuetudo. Tiraq. in tract. de pœn. cauſa. 38. num. 2.

y Moſaica. Tiraq. d. cauſa. 38. nume. 3. & ſeq. ſupra, num. 10.

z In teſtamentis Late per Tiraq. in tract. primog. quæſt. 67. per totum. Coraſ. lib. 5. miſcell. cap. 16. Caſtren. conſi. 377. in primo dubio lib. 2.

& Ciuili. Andreas de Alferijs conſilio 60. nu. 11. ubi annotaui ſub litera f. Aff. ẽt. deciſ. 60. nume 2. Couarr. in 2. par. relect. c. quamuis de pact. in 6. § primo.

a Contrahunt. Couarr. in epit. de ſponſ. in 2. par. §. 10. cap. 6. nu. 2. & 5. & c. 7. eiuſdem. §.

b Inter Iudæos. Quid in alijs uideas Coraſ. li. 5. miſcell. cap. 16. num. 6. & per totum.

c Princeps poteſt. Bar. in l. omnes populi. nu. 21. ff. de iuſti. & iur. Tiraq. in præfat. tract. de pœn. num. 49.

d Furari. Non omnino eſt excuſatus, ſed mitius punitur, Tiraq. in d. tract. de pœn. cauſa. 33.

e Lex canonica. Stefan. a Federi. in tract. de interpet. iur. dixi in metho. mea iur. ciu. in lib. ſing. de ipſo iure in reg. interpretationis in uerſi. Antilogica aduerſantium, & contrariorum, & in reg. correctionis in uerſicu. ex qualitate legis.

f Feudorum. De cauſa & origine iuris feudorum, uide Conua. lib. 2. comm. iur. ciu. capi. fin. A quen. in ſpeculo de feud. tit. de diffini. & inuent. Zaſi. in tract. feu. in 3. par. in prin.

g Sub iure ciuili. Grat. con. 9. nu. 49. lib. 1. Bertran. conſ. 107. lib. 2.

h Ius conſuetudinarium. Et habet uim iuris cōmunis, & dicitur ius ſcriptum, & allegatur in deciſionibus cauſarum, Caſſan. conſi. 66. nu. 40. & 45. quod intellige de cauſis feudalibus, Curt. iun. conſi. 64. nu. 14. lib. 1.

i Cōſtitutiones. Pariſ. cōſ. 21. n. 20. & ſeq. li. 1.

Pro-

K Propter iuramentū. Quia in materia iuramenti iuri canonico ſtandum eſt. Afflict. deciſ. 263. nu. 3. & deciſ. 322. num. 5.

l Intellige. Cur. iun. d. conſ. 64. nu. 14. lib. 1.

m Tenetur. Anchar. conſ. 174. Cotta in memora. in uer. Feudi quæſtio.

n Longobardum. Vide Dominum Authorem in diſput. 2. per totam.

o Ordo ſcripturæ. Bar. in l. 2. §. prius. ubi glo. ff. de fideicom. liber. & in l. 1. ff. de uulg. & pupil. nu. 1. ubi Rip. nu. 17. contra per gloſ. in uer. ſcripturæ. §. cū hæreds. Inſt. de legib.

p Præſumitur. Marſi. ſing. 672. fienda eſt ſemper circa medium.

q Ordo intellectus. Iaſ. in princ. de acti. nu. 6.

r Euitanda. Bello. lib. 4. ſup. iur. cap. 20. n. 15. & conſi. 6. nu. 13. Dec. conſi. 643. Grauet. cōſ. 70. dixi ad leg. uni. §. quibus. C. de nouo. Cod. facien. num. 17.

ſ Ius Romanorum. Cōiter determinatur, quod appellatione Iuris in dubio, intelligatur de iure municipali, Curt. ſen. conſil. 46. Socin. conſ. 9. & cōſ. 81. col. 2. lib. 1. & cōſ. 107. col. 6. lib. 2. Iaſ. conſ. 149. lib. 2. Blanc. in trac. de compromiſ. q. 1. nu. 19. Gozzad. cōſ. 90. col. 3. ubi de intellectu d. §. quotiens, Dn̄s Marcus Antonius Eugenius inſignis Doctor Peruſinus, & præceptor meus tenuit legendo quod d. §. quotiens, loquatur de iure municipali Romanorum, & non de iure communi, Dec. c. licet cauſam. nu. 3. & ſeq. ex. de probat. Iaſ. d. cōſ. 149. & conſ. 685. nu. 7. pro diſtinctione, Blanc. ubi ſup. num. 20. Veronen. in l. nominis, & rei. §. uerbū. ff. de uerb. ſig.

t Poſterior. Lex nam & poſterior. ff. de legi. Barr. in l. omnes populi. propè fin. ff. de iuſt. & iur. Cora. in l. 4. de conſtit. prin.

u In ſtatuto. Dummodo non reſultet prauus intellectus. Doct. & maximè Iaſ. in l. 1. in gl. nu. 36. ff. de offi. eius, Bar. in l. omnes populi. nu. 61. ff. de iuſti. & iur. Sil. nupt. lib. 1. nu. 212. uerſi. ſi à contrario ſenſu.

x Priuilegij. Nicol. Bell. conſ. 1. & conſ. 55. nu. 3. in fin.

y Alimentis. Tamen ſi eſt diues non tenetur relinquere alimenta, Soc. conſi. 121. num. 47. lib. 4. Calc. conſi. 59. Deci. conſi. 576. Alex. conſ. 74. num. 4. lib. 2. Duenas lib. pri. reg. ut. iur. reg. 367. filius ſpurius in prima limi. Couar. in epit. de reſt. cap. 8. in 2. par. §. 6. num. 6. Beninten. deciſi. Bonon. 22. Teſtator, Alfer. conſi. 39.

z Iuuentum. Grauatius in elegantiſſimis annotationibus ſuis, ad pract. Octau. Veſtr. in lib. 3. cap. 1. nu. 10. litera C. Lud. Alferius.

QVARTA PARS.

Iudiciū, duplex. Et ſuper eo loco 10. diſtinctiones, non minus acutæ, quàm copioſæ.

1 *Iudicium aliud ciuile, aliud criminale, aliud miſtum.*

2 *Cauſa ciuilis, quæ dicatur, & quæ criminalis.*

3 *Cauſa criminalis dicitur, ſi agitur ex crimine infamante, etiam ſi agatur ciuiliter.*

4 *Agi poteſt ex delicto, ciuiliter, & criminaliter, ſcilicet ad intereſſe & ad pœnam.*

5 *Actio ciuilis ubi non oritur, nec etiam oritur criminalis.*

6 *Actio ciuilis, & criminalis, quādo emulētur.*

7 *Homicidio commiſſo oritur criminalis accuſatio pœnā ac ẽt actio in factum ad intereſſe:*

8 *Expenſæ medicorum, & medicinæ debentur uulnerato, & qualiter intelligatur.*

9 *Agi an poſſit ex eodē delicto criminaliter, ex quo prius actū fuit ciuiliter, & ecōtra n. 10.*

10 *Pœna actione iniuriarum, cui applicetur.*

11 *Pœna iniuriarum æſtimatur per iudicē, quando per querelam agitur.*

12 *Iniuriarum accuſatio criminalis non datur in Regno ſi ſunt iniuriæ uerbales.*

13 *Iniuria ſi eſſet facta uiduis, eccleſiaſticis perſonis, aut miſerabilibus, pōt ex officio procedi.*

14 *Locus, & tempus commiſſi criminis, in libello requiritur.*

15 *Iniuriarum libellus, ſi conſtat per confeſſionē parti, nō requirit appoſitionē loci, & tēporis.*

16 *Iudex arbitratur pœnam ſecundum qualitatem perſonæ loci, & dignitatis, quando pœna iuris petitur quis puniri.*

17 *Iudiciū an ciuile, uel criminale dicatur, quando agens iniuriarum actione concludit iniuriantem condemnari ad ſatisfactionem iniuriæ, ſiue honoris.*

18 *Cauſa criminalis dicitur, quando de tutore (ſuſpecto agitur.*

19 *Libellus, in quo pro æſtimatione iniuriæ, & delicti ſatisfactio in pecunia petitur, nō tenet.*

20 *Pœnæ ambæ quando tendunt ad uindictam, una non tollitur per alteram, quæ non fuit ſufficienter irrogata.*

21 *Punitus mitiori pœnam, an puniatur maiori.*

22 *Cautela libellantis ut in eodem libello poſſit petere æſtimationes, & ſatisfactionem iniuriæ, & nu. 25.*

Libellus

23 *Libellus qualiter formetur, de duobus reis debendi.*

24 *Validum eſt arg de perſona, ad res, & ecõtra.*

25 *Agens iniuriarũ actione, iniuriam æſtimare põt, & in calce libelli addere, quod ſi iudex non puniuerit ſufficienter reũ: reſeruat ſibi petere ſatisfactionẽ, & talis libellus ꝓcedit.*

26 *Agens redhibitoria, poteſt proteſtare de uitijs non apparentibus.*

26 *Iudex laicus, & iudex eccleſiaſticus, an poſſint de uno delicto cognoſcere, ubi pœna ciuilis diuerſa eſt a canonica.*

28 *Libellus ut procedat, quando ſimul ex eodem delicto ciuiliter, & criminaliter agitur, debet actor principaliter agere, criminaliter petendo reum puniri, & incidenter per iudicis officium rei reſtitutionem petere.*

29 *Iudicium ciuile, & crim. poteſt æque principaliter cumulari, quando delictum eſt tale, in quo quis uenit ad mortem principaliter condemnandus.*

30 *Libellus in quo petitur aliquem puniri, & cõdemnari ad rei reſtitutionem ualet, & ſaluatur.*

31 *Verba libelli impropriãtur, ut ſaluet̃ libellus.*

32 *Cauſa ciuilis, & non criminalis dicitur, ubi ad priuationem officij agitur, niſi pœna iſta imponeretur per ſtatutum. num. 33.*

34 *Cauſa ciuilis dicitur, ubi agitur de adulterio ad ſolam ſeparationem thori, & poteſt in ea procurator interuenire.*

35 *Cauſa dicitur ciuilis, quãdo per uiam inquiſitionis, ad priuationem beneficij propter crimen, nulla præcedente accuſatione, nec exceptione agitur.*

36 *Delinquens mitiùs punitur de iure canonico, quando agitur per uiam inquiſitionis.*

37 *Cauſa ciuilis dicitur, quãdo opponũtur crimina contra teſtes ad repellendũ a teſtimonio.*

38 *Libellus in quo agitur ciuiliter de crimine, an & quãdo locum, & tẽpus continere debeat.*

39 *Cauſa dicitur ciuilis, quãdo pœna applicatur fiſco ex contractu illicito, ſecus ſi ex delicto.*

40 *Pœna pocuniaria delicti a lege introducta, an parti, uel fiſco applicetur.*

41 *Cauſæ criminales in quibus differunt a ciuilibus & an teſtimonium laici, & mulieris admittitur contra clericum, quando ciuiliter de crimine agitur, & num. 50. conſeq.*

42 *Fœminæ teſtimoniũ, & infamis æquiparãtur.*

43 *Fœminæ an ſint idoneæ teſtes in capitalibus, num. 44. & 45.*

46 *Laicus quando ſit idoneus teſtis contra clericum, & num 47. 48 & 49.*

50 *Vitium in litigioſi non inducitur, quando ſuper re aliqua agitur criminaliter.*

51 *Procurator, quando agitur de crimine iniuriarum, an admittatur, & num. 53.*

52 *Cauſa poteſt dici capitalis inſpecta aptitudine, ubi uenit pœna arbitraria.*

53 *Procurator in crimine iniuriarum admittitur, quando ciuiliter agitur ad æſtimationẽ iniuriæ, ſecus ſi criminaliter.*

54 *Pœna principalis attenditur, ubi poteſt procurator interuenire.*

55 *Procurator internenire poteſt pro muliere cõiugata, in cauſa criminali litigante. Itẽ pro uniuerſitate.*

56 *Procurator poteſt litigare pro pluribus perſonis quando criminali iudicio contra eas ſimul agitur.*

57 *Procurator admittitur ex parte accuſatoris proſequentis ſuam, uel ſuorum iniuriam.*

58 *Procurator admittitur in criminalibus ad defenſionem rei abſentis, ad inſtruendum iudicem & allegandum cauſas abſentiæ, & probandum innocentiam rei.*

59 *Iudex in pœnis arbitrarijs pro criminibus, an & quãdo poſſit imponere pœnam mortis naturalis, & nu. 60 cum pluribus ſeq.*

60 *Intellectus ad l. 2. C. de his q latro & n 65.*

61 *Pœna acerrima pro pœna mortis accipitur.*

62 *Intellectus ad tex. in c. inquiſitionis in prin de accuſ num. 68.*

63 *Intellectus ad glo. in §. in ſumma, in uerſ. extraordinaria, inſtit. de iniurijs.*

64 *Intellectus ad l. ſaccularij. §. ſunt quædam ff. de extraord. crim.*

65 *Pœna mortis in arbitrijs, nunquam imponitur in delictis attentatis, & non conſumatis, & num. 70.*

66 *Intellectus ad l ex l. Iulia. §. hodie. ff. ad legem Iuliam rep.*

67 *Intellectus ad primam ff. de furib. baln. & ad l primam. §. expilatores. in fine. ff. de effract.*

68 *Verbũ moderari, importat diminutionẽ pęnæ.*

69 *In arbitrarijs, quando debeat iudex mitiorẽ pœnam eligere.*

70 *Affectus hodie generali conſuetudine non punitur, niſi ſequatur effectus.*

71 *Alapam dens officiali, mortis pœna punitur.*

72 *Pœna iniuriarum eſt arbitraria iudici.*

73 *Pœna illa debet imponi, quæ ſolita eſt ſecundum conſuetudinem.*

Practica

74 *Practica eſt vera intellectrix legum.*

75 *Contra committentem delictum per latã culpam, an poſſit criminaliter agi.*

76 *Culpa lata nõ æquiparatur dolo ĩ criminalib.*

77 *Homicidium per culpam commiſſam, pœna, arbitraria punitur.*

78 *Delictum principaliter cõmiſſum ad iniuriã alterius mitiùs punitur.*

79 *Delictum mali exẽpli commiſſum lata culpa non punitur pœna mortis.*

80 *Iudex non puniens exercentem priuatũ carcerẽ punitur pœna criminalis leſæ Maieſtatis.*

81 *Cuſtos carceris punitur ad mortem, ſi ex ſua lata culpa carceratus aufugit, vel fugam arripuit.*

82 *Iudici hodie omnis pęna eſt arbitraria, etiã a iure determinata.*

83 *Pœna ordinaria minuitur propter ſenectutem iuuẽtum, furorem, vel ebrietatem, uel iuſtũ calorem ſeu excellentiam hominis.*

84 *Minor an neceſſariò debeat mitius puniri, vel id ſit arbitrarium.*

85 *Minori ætati qualiter ſuccurratur.*

86 *Delictum leui culpa cõmiſſum, an puniatur.*

87 *Culpa in faciendo, differt a culpa in committendo.*

88 *Culpa quando ſimpliciter fit mentio, de leui intelligitur.*

89 *Leuiſſima culpa an criminaliter puniatur.*

90 *Criminalis pęna an locum habeat, ubi habet locum l. Aquiliæ actio.*

91 *Iudex per inquiſitionem non procedit pro delicto culpa commiſſo niſi dolus, vel lata culpa interueniat.*

92 *Inditium miſtum, quod dicatur.*

93 *Libellus quomodo formetur in iudicio miſto.*

94 *Pragmatica regni incipiens, diſpẽdia, quod in cauſis ciuilib. vel miſtis ꝓcedatur ſine figura iudicij, an locũ habeat, quãdo pęna venit ꝓ parte fiſco, & ꝓ parte parti applicãda, & an tollat ſolennitatẽ libellorum, & nume. 95.*

96 *Libellus qualiter formari debeat in crimine iniuriarũ ſuper iniuriæ æſtimatione, uel agẽdo ciuiliter de aliquo crimine.*

97 *Iniuriarum actio, an tollatur per ſaluationẽ.*

98 *Iniuriarum actione, an teneatur qui verum dixit.*

99 *Iniuriarum actio, quanto tempore duret.*

100 *Iniuriarũ actio quando, & cui denegetur, & nume. 101. 102. 103. 104. & 105.*

106 *Iniuriarum actio non cõpetit, niſi ubi effectualiter eſſet facta, & dicta iniuria.*

107 *Iniuriarum actio non competit ubi facto fieret iniuria,*

DEuenio nunc ad quartam partem principalem huius operis: quæ continet quotuplex eſt iudicium, Et ſuper iſta parte intendo cumulare quam plures diſtinctiones iudiciorum, nam iudicium eſt multiplex, & uarijs diſtinctionibus compartitur.

Iudiciorum prima diſtinctio.

1 PRIMA igitur *a* diſtinctio iudiciorum
a eſt, quia iudicium aliud eſt ciuile, & aliud
b criminale, & aliud miſtum *b* Iudicium ciuile eſt, in quo deducitur cauſa ciuilis. Criminale uerbo eſt, in quo deducitur cauſa criminalis. Verùm pro habenda aliquali notitia huius diſtinctionis, opportunum eſt diſcutere, quæ dicatur cauſa ciuilis, & quæ crimi. & quomodo una ab alia cognoſcatur, Hanc materiam tractant plenè Canoniſtæ in rub. de iud. ubi Abb. in fi. col. ponit unã doctrinam, quæ communiter reprobatur.
2 † Sed breuiter uera & communis concluſio eſt iſta, q cauſa ciuilis dicitur illa, quando principaliter in iudicio agitur ad commodum priuatum, ſiue talis cauſa deſcendat ex delicto, ſiue ex contractu. Cauſa uero criminalis, dicitur quando principaliter agitur ad commodum publicum ex delicto tantùm, ſeu ad publicam uindictam. Hic eſt, quòd ſi aliquis ex delicto uenit puniendus corporaliter ad publicam uindictam dicitur cauſa criminali, quia ex tali pœna corporali nullum commodum ſentit priuatus. Idem, ſi aliquis pro delicto ueniret puniendus pęna *c* pecuniaria: nam ſi
c talis pœna applicatur fiſco dicitur cauſa criminalis, ſi uerò applicatur parti dicitur cauſa ciuilis. Iſta concluſio eſt ueriſſima, & cõis & probatur per tex. & ibi Bart. in prin. in l. licitatio. §. quod illicite, ff. de pub. Ad hoc pondero nouiter text. meliorem de iure in §. in ſum. inſt. de iniu. Iſtam concluſionem firmant gl. Bart. & Alex. in ad. in l. prętor ait in prin. ff. de ſep. uio. & ibi Alex. in ſpe. reprobat Abb. aliter tenẽtem in d. rub. de iud. idẽ tenet Franc. de Are in d. rub. de iud. col. fin. ubi dicit hanc eſſe communem opin. & ibi etiam Fel. & Bal. in 2. lec. in 1. col. & eſt text. iuncta gl. in l. fi ff. de priu. delic. & ibi, Bar. & declarat pulchrè Bald. in conſ. 492. col. pen-

in

in 3.uol.& colligitur ex no per Abb.& Do.
in c. tuæ.de proc.& per Bart.in l.1.C.quan-
do ciu.act.crim,præiud.

ADDITIO Vide Dec. in rubr. extra
de iud.ubi latè,& an cauſa ſit ciuilis,quando
agitur ad priuationem beneficij uide Ber.
conſ.419.num.5.in 1.parte,& uide ad prin-
cipalem q. eundem Bert. conſil. 188. in 8.
par.num. 7. Item uide quæ dixi in practica
mea cauſa crimin.in uerſ. Audiantur excu
d ſatores, in fi. Item dicitur *d* cauſa crimina-
lis ſi uenit pœna applicanda fiſco. Ita tamē
ſi deſcendit ex delicto, ut dixi in dicto lo-
co, non tamen ſi deſcendit ex contractu il-
licito ſecundum Alex.in l 1.ff.de ſepul. uio
3 lat.poſt glo.& Bald,in l.1.C. de legi.† Item
eſt aduertendum, quòd etiam ſi agatur ci-
uiliter ex crimine infamante dicitur cauſa
criminalis, ſecundum Bart. in l.1.in prin.4.
col. uerſ. eſt aduertendum, ff. de eden. & in
l.inde Neratius, ff.ad l.Aquil. & in l.prætor.
in princ.ff.de iniur.& Bal.in l.edita, in fin.
C.de eden.& Abb.in c.teſtimonium de teſt.
& quæ ſit differentia inter cauſas ciuiles
uel criminales? uide Affl. in conſt.in pecu-
niarijs,in gl.fi & uide eundem in conſt. ua-
rietates pœnarum in ult.no. P. F.

4 † Super hoc tamen eſt ſciendum, quòd ex
quolibet delicto ex quo oritur accuſatio
criminalis ad pœnam oritur etiam actio
in factum ad intereſſe, & ſic ad proſecutio-
nem rei familiaris, tex.eſt,& ibi Bar in l.qui
nomine, ff.de fal.& l.hodie.§.1.eo.tit. proba
tur in d.l.fin. cum ibi no ff. de pri. del.& te-
net Io.de Ana.in c.accedens col.4.in fin. de
acc.& eſt tex.cū gl.in l.nec quicquā, ff. pro
ſoc.ex quo ſequitur, ꝙ eſt in poteſtate illius,
qui damnum,ſeu iniuriam paſſus eſt, agere
criminaliter ad pœnam ordinarium, vel ciui
uiliter ad intereſſe, vel vtroq; modo copu-
latiuè, Exemplū, ſi aliquis commiſit furtū,
poteſt accuſari criminaliter ad pęnam iuris,
ſcilicet dupli, vel quadrupli, ſecundū ius cō-
mune, quæ pęna hodię applicaretur fiſco,
ſi locum haberet, per c.Regni, quod in c.pla-
cuit, uel ad pœnam fuſtigationis, ſi furtum
eſt ab auguſtali infra, ab auguſtali uerò ſu
pra uſque ad unciam, ad pœnā abſciſſionis
manus, ultra uero unciam ad pœnam mor-
tis, ſecundum formam c.Reg.quod in c ad
hoc, quòd noſtrorum. poteſt etiam contra
eum agi ciuiliter conditione furtiua ad rei
ablatæ reſtitutionum, l. interdum.§ qui fu-
rem,& ibi Bar.& Doc.ff.de fur.poteſt etiam
agi ad utrunque. ſ. ut puniatur, & ut rē re-
ſtituat, ſecundum Bar. in d.§.qui furem, in
fi.& Spec.in tit.de fur.§ 1.uerſi.ſed nūquid,
quod qualiter procedat, infra dicam.

ADDITIO Adde, quòd adeò eſt ue-
5 rum hoc. † quòd vbi actio ciuilis non ori-
tur nec etiam oritur actio criminalis, vel
inquiſitio reip.ſecundum Sal. in l. eos.C.de
fuit.& do.Bar.Cæp.in conſ.59.in c.Pau.fab.
in pen col.& uoluit Bart.in conſ. c.incip. à
do.Cyn.de bon.1.col.& Soc.conſi.127.inci.
uiſis 1. col. & do.Nel.de ſan.Gem.in tract.
bannito,in 2.parte,2.temp. in 5. q. & in 3.
parte,2.temp.1.q.in fi.pen.col.& Marſil. in
conſi.35 nume.14.& tenuit do.Par. de Put.
6 in tract.ſynd.fol.51.† Eſt tamen aduertēdū
ad id, quòd in fi dicit (quòd ciuilis,& cri-
min.copulatiuè poſſunt cumulari) refraga-
tur enim tex.in l.1.C.quando ciu. act. præ.
iud.cri.& gl.in l.ſi quis ad ſe fundū. C. ad l.
Iul.de vi.pub.vel pri.& Bart. in l.interdum,
§ qui furem, ff.de fur. ideo intelligi dēt, ꝙ
ita demum actio ciuilis pōt cumulari cum
criminali, quando incidenter condemnari
ad rei reſtitutionem, non principaliter, ſed
per implorationem officij iudicis, imo, & ſi
non petatur poteſt iudex ex officio ſuo con-
demnari ad rei reſtitutionem per lege 1.
ff.de concuſ.& in Authenti.de man. prin.§.
quòd ſi delinquentes, & dicit And. de Iſer.
in conſt.ſi quis.in poſterū. 4. col. quòd hoc
uidetur mirabile cum ciuiliter. & crimina-
liter ſimul agi non poteſt,& idem uoluit gl.
in d conſt.ſi quis in poſterum,& ibi. Affl.in
13 no.in 2.q.& gl.fi.in conſt.in cauſa depo-
ſiti & hanc concluſionem firmauit Angel.
de Aret.in lib.mal in uerbo, & ueſtem cele-
ſtem, & eſt hodie expeditum in regno per
tex.in c ſi difur.uiol. quo cauetur, ut iudex
comperto facinore in eadem ſentētia reum
condemnet ad rei reſtitutionem, ultra pœ-
nam corporalem, & ita ſeruatur, ut teſtatur
Affl.ubi ſupra,& adeo ꝓcedit, ut ſic debeat
doctrina auctoris intelligi, ꝙ licèt hodie
ſint ſublata præiudicialia, per conſt.ſic ciuili
ter agens, non tamen derogatur l.1.C.quan
do ciuil. act. præiu. cri. ut inquit Affl. in d.
conſtit.ſi ciuiliter agens.3 col.6.not.& repe
tit in conſtit.uiolentias in 7.not.ult.col. idē
ſequitur conſulendo Aimo. Crau. in conſi-
lio

lio 226 in 2.lib.num.7.& ita ſe declarat do.
Auctor.hic nume.17.& id uoluit D. Thom.
Gram.in conſil. 20. & 11.in ciuilibus. Petr.
Fol V.I.D.

7 † Similiter, ſi eſt commiſſum homicidiū,
oritur accuſatio criminalis ad pœnā l. Cor.
de ſic.& etiam actio in factum ad intereſſe,
e per quā tenetur *e* occiſor vel vulnerans ad
expenſas medicorum, & ad expenſas opera-
rū illius interfecti, uel debilitati, ut eſt text.
in l.fi.ff.de his q deie.uel effu. & in l.ex hac
lege, ff.ſi quad.pau.fec.dic.& in hac æſtima
tione operarum habebitur ratio ad totum
tempus, quo ille occiſus potuiſſet uiuere, &
operari, ſecundum formam l.hæreditatum,
ff.ad l.Fal. habendo etiam reſpectum ad ar-
tem, quam ſolitus erat exercere, ita declarat
Spec.in titu. de iniur. & dam.da.§ ſequitur.
uer nunquid, cum duob.ſeq ſic etiam poſſu
mus exemplificari in crimine falſi, ut d.l.q
nomine.ff.de fal.& in alijs ſimilib.

ADDITIO. Sequitur etiam iſtud (ꝙ
vulnerās teneatur vulnerato, uel occiſor hæ-
redib.occiſi ad expenſas medicorum,& ope
rarum Affl. in conſt. qui de alto in 6 no.per
illum tex.) & an ſi quis remiſerit iniuriam,
f & offenſionem uideatur *f* remittere hæc dā
na, uide plene Fel.in c.de ijs.de accu.col.fin.
8 † Intelligendo tamen, ſi delictum ſit ſaltim
ex culpa leui, uel leuiſſima patratum, at ſe
cus ſi caſualiter, citat l ex hac leg ff.ſi quad.
pau.fe. di. & l.fin. ff.de ijs qui deie. uel eſtu.
quas etiam allegat do.Auct. hic, pro quo ēt
Alb.in d.l.ex hac lege.allegat tex.in l.ſed ſi
hæreditas.ff.ad exhib.& no.in l.qua act.§ ſi
quis in colluctatione. ff.ad l.Aquil. per glo.
& etiam hoc erat ſtatutum in l.Moſaica, ut
Deut.c.21 in litera D, in hæc uerba, ſi rixati
fuerint uiri,& alter alterum uel lapide, uel
pugno ceciderit, ut tamen nō moriatur, ſed
lecto decumbat, ſi ſurrexerit,& egreſſus fue
rit foras baculo ſuo (innixus) abſoluatꝰ per-
cuſſos, attamen damnum uacationis illius,
& impenſas in medicos præſtabit, & licet
omnia, & auctoritates allegatę loquantur
in vulnerato, & nō in mortuo, nihilominus
eadem ratione poſſunt dictæ impenſæ pet.
ut bene no. gl.in d.§. ſi quis in colluct.ff. ad
l. Aquil. & de hoc melius quā alibi uide per
Par.de Put.in lib.ſynd.in uerbo compoſitio
uerſ.quia pluries ubi plenè. Pet. Fol. V.I.D.
9 † Quia tamen ſupra dixi, quòd poteſt quis
agere ciuiliter, uel criminaliter ad ſui ele-
ctionē, poſſet dubitari, an ſi prius actū fuit,
ciuiliter tantum, poſſit poſtea agi criminali
ter ex eodem facto, uel econtra. Breuiter cō-
munis concluſio eſt, quòd ſi actio ciuilis, &
criminalis tendunt ad diuerſa, tunc pōt agi
altera uia, non obſtante, quòd prius actum
eſt una, ut quando criminalis datur ad uin-
dictam, ciuilis uerò ad proſecutionē rei fa-
miliaris, prout ſupra dixi in furto,& homi-
cidio, nā una per aliā nō tollitꝰ. Si uero utra
que competit ad uindictam, tam ciuilis, quā
criminalis, & tūc una intentata, altera tolli
tur, tex.& ibi Bar.in l.1.C. quando ciu. act.
cri.præiu.& tex. & ibi. Bar.in l.ꝓtor edixit.
§.ſi dicatur.ff.de iniu.& Bar.in lege 2.§.1.ui
bon.rap.& Abb.in c.tuæ, de proc.& Spec.in
tit.de fur.§. 11.uerſ. ſed nunquid & in ti. de
iniur.§ 1.uerſ. ſed quæritur. Exemplum po-
teſt poni in actione iniuriarum, nam ſi ali-
quis dat alapam, uel dicis uerbum iniurio-
ſum, nullum facit damnum iniuria paſſio,
g tamen ex tali delicto iniuriarum *g* poteſt
agi de iure communi ciuiliter, & criminali-
ter, ut d.§.ſi dicatur, & eſt tex.in §.in sūma,
inſt.de iniur. & no. Bar.in l.ex Corn.§.fi.ff.
de iniur.& utraq; actio tam ciuilis, quā cri-
minalis, tendit ad uindictam, quia nullum
damnum paſſus fuit agens, tunc una per a-
liam tollitur per prædicta. Dicitur autem
agi ciuiliter in actione iniuriarum, quan-
do agens petit pœnam applicari ſibi, ut quia
dicit, ꝙ noluiſſet pati talem iniuriā, ſed po-
tiùs noluiſſet perdere tantam pecuniā de ꝓ
prijs bonis, &c.quam petit ſibi dari, ita pro-
batur in l. iniuriarum æſtimatio. & ibi glo.
& Bar.ff.de iniur.& eſt glo.in d.§.ſumma.in
uers.pęna. inſt. de iniur.& tex. eſt in conſt.
Regni, quæ incip.uarietates.

ADDITIO. Concludit hic d.Auctor, ꝙ
ubi ciuilis,& criminalis actio ad diuerſa tē-
dunt, una intentata altera non tollitur, hoc
idem uoluit idem d. Auctor. in conſ.95. in-
ter conſ.ciuilia do.Tho. Gramm.intelligen-
do finita ciuili primitus intentata, ſecus ea
pendente, quod eſt. intelligendum quando
principaliter ageretur, per ſupradicta, ut p
eandem Gram. in conſ.16.nu.20.in ciuilib.
Pet.Fol.V.I.D.

10 † Et hoc fuit interdictum de iure cōmuni
Romano, ſecundum quòd tota pœna appli-
cabatꝰ parti ciuiliter agenti, ut dicit gl. in d.
conſt.

conſt.uarietates.in uer.parem tertiam, quæ
eſt gl. pen. & ita intelligitur d.l. iniuriarum
æſtimatio. uerùm licet pars æſtimet iniuriã
h iudex *h* tamen taxat ipſam æſtimationẽ, &
poſtea dat iuramentum actori, & deinde cõ
demnat ad id, quòd taxatur. ita intelligitur
texs in l.conſt.§.1 .ff. de iniur. dum dicit, ꝙ
pœna imponitur æſtimatione iudicis, nam
dẽt intelligi. i. taxatione iudicis æſtimatio
autem fit per partem ciuiliter agentem , ita
intelligit And.de Iſer. in d conſt.uarietates.
Pro hoc eſt alia conſt. conſequens , quæ in-
cipit,ut dignitatũ. in fi. ibi, taxatione iudi-
cis,&c.& gl.no.in uerſ.damnis,in c.ſi cano-
nica,de off.ord.li.6. & ita debet intelligi gl.
in d. l iniuriarum æſtimatio idẽ tenet Spec.
in tit. de iniur.§.1.in 3 col. & Cy.in l.ſi non
conuitij.15 q.C. de iniu.ita etiam debet in-
telligi quod not. Soc. in conſi.146.col pen.
& fi.in 1.uol. hodie uerò per d.conſt. uarie-
tates, eſt inductum , quòd actor æſtimat in-
iuriam,& iudex taxat,& illa pęna taxata ap
plicatur parti pro tertia parte , & pro duab.
partibus curiæ, & ita communiter ſeruatur
hodie in regno, dum fiunt iſti libelli iniuria
rum,& ſic hodie non poteſt agi mere ciuili-
ter actione iniuriarum, ita quòd tota pœna
applicetur parti , & ſic quantum ad hoc eſt
correctus ille §. in ſumma.inſt. de iniur.per
d.conſtitu.uarietates, ut ſentit gl.pen.ibi in
11 uer.partem 3.† Ex prædictis infero ad unã
i *i* practicam quotidianam , quã non reperio
hactenus ab aliquo declaratam.In regno eſt
communis ſtylus curiarum , quo in crimine
iniuriarum ſolet procedi per libellum, & per
querelam , quando proceditur per libellum,
ſolent accuſatores eligere pœnam pecunia-
riam applicandam ſibi pro tertia parte , ſm
formam dictæ conſt. uarietates, tunc proce-
dit libellus per d, conſt.& cenſetur tunc intẽ
tari iudicium m ſtum , ut infra dicam in 3.
memb.de iudicio miſto, qñ uerò proceditur
per querelam, cenſetur accuſator non habe-
re annum faciendi partem iudicio , ſed vult
quòd iudex puniat delinquentem pœna iu-
ris, & tunc dicitur iudicium mere crimina-
le , & de hoc eſt glo. in l. ſi quis ſe iniuriam.
C.de acc.ex hoc ſequitur , quod ſi in quere-
la aliquis æſtimet iniuriam , petendo accu-
ſatum pro iniuria puniri ad tot aureos. talis
querela non procederet,quia quando agitur
mere criminaliter, nõ poteſt accuſator æſti-
mare iniuriam,ſed æſtimatio pertinet ãd iu-
dicem,ut tenet Bar. in l. iniuriarum æſtima
K tio.ff de iniur.nam ex quo eſt pœna *K* arbi-
traria & ſic a iure non determinata, ut l fin.
ff.de iniur. relinquitur arbitrio iudicis,& ſic
ad iudicis æſtimationem,non autem partis,
ita dicit Bal.in l.1.in fin.C. de apo pub.lib.
10.idem ſi formaret libellum,& peteret to-
tam pœnam applicari ſibi,quia non proce-
deret libellus hodie, per dictam conſt.uarie-
tates , licet de iure communi procederet per
dictum §.in ſumma.

ADDITIO . Dicit hic d. Auctor, in re-
gno communem ſtylum fore , ꝙ in crimine
iniuriarum proceditur per querelam,& per
libellum,in hoc contrariari,& aduerſari ui-
detur ritus magnæ curiæ uicariæ inci.ſtatuẽ
tes,poſitus in priuilegijs Neap. conceſſis,de
quo meminit Gram. deciſ.37. & latè tangit
qualiter intelligatur Affli. in c. 1.§. iniuria
12 de pa. tenen.† Quantus vult, ꝙ pro uerbis
iniurioſis non poteſt agi, niſi per libellum ,
ſecundũ conſt.uarietates pęnarũ,& tunc or-
dinariæ proceditur, & non ad denunciã,ſeu
querelã partis, & ſic non criminaliter,& ita
quotidie practicat̃ in ſimplici uerbali iniu-
13 ria.† *l* Fallit quando eſſet illata iniuria ui-
l duis,aut eccleſiaſticis perſonis,quia tunc ex
officio põt agi per text.in c.de iniur. quod
eſt uerum in graui iniuria, offenſa,& uiolen
tia, ſecundum Bal.in l. ſi quis in hoc genus.
C.de ep.& cl.in fi. & Marſ. in cõſ.103.& ſic
non ſimplici uerb.iniu. Pet.Foll.V.I.D.

14 † Scias, tamen, ꝙ quando proceditur per
uiam querelæ , quæ ſecundum communem
obſeruantiam ſolet deſcribi in libro cõmu-
nis, requiritur locus & tempus commiſſi cri
minis, cum ſolemnitate,l.libellorũ.ff.de ac-
cu.aliàs non procedit, ſm Gand. in tractat.
male.in tit.quali. ali.fiat accu.col 2. niſi fie-
ret denunciatio de crimine commiſſo in di-
uinam maieſtatem,puta de blaſphemia Dei,
quia itunc non requiruntur iſtæ ſolemnita-
tes,ſm Ang. in fin.in auct. quo opor.epiſc.

ADDITIO. In querela iniuriarum requi
ritur appoſitio,loci, & temporis, cum ſolen-
15 nitate libellorum . † Fallit quando de iniu-
rijs conſtaret per confeſſionẽ partis,ut alias
dixi in practica mea cau.cr.in uerbo audiã-
tur ex c.præponenda,& uide Bertran.conſi.
73.in 1.lib. & conſi.140.nu.2.1.lib.& conſ
211.eo.uol.Pet.Fol.V.I.D.

Crimina-

16 † Criminaliter uerò agitur de iniuria ,
quando nihil petitur applicari parti , ut qñ
concluditur ſiue in libello , ſiue in querela
aliquem puniri pœna iuris ; quo caſu iudex
arbitrabitur pœnam ſecundum qualita-
tem loci perſonæ,& dignitatis, & ſic eſt pœ
na extraordinaria, ut in l. fin.ff.de iniur. &
eſt bonus text. in l. Pedius.§. 1. ff.de incen.
rui.nauf.& not.Abb.in c.cum te.col.2.& 7.
de re iud.Et de hoc, quando agitur crimina
liter de iniuria,quę,pęnæ ſint traditę,eſt cõ
ſtitutio regni, quæ incipit , ut dignitatem ,
m ubi inter alias pęnas dicitur,ꝙ ſi *m* ruſticus
uel ignobilis uerberat militem,punitur pę-
17 na manus † Sed iuxta hoc,quæro quid ſi a-
gens actione iniuriarum, concludit iniuriã
tem condemnari ad ſatisfactionẽ iniuriæ ,
ſiue honoris , puta ut mentiatur , uel ueniã
n petat,& famã reſtituat , ad quod *n* tenetur
iniurians,ut plene no.Pariſ.in ſuo trac.ſyn.
in uerſ compoſitio co.8.& Hoſt. in ſumma
de pęnit.& remiſ.§.quibus, & §. qualiter,&
§.quid de accuſatoribus, an tale iudiciũ di-
catur criminale,uel ciuile? Hanc quæſtionẽ
non reperio tactam ab aliquo , tamen inſpe
ctis his,quæ ſupra dixi,poſſet aliqs dicere ,
quòd iſte dicatur ciuiliter agere , quia nihil
uenit applicãdum fiſco, imo illa ſatisfactio
iniuriæ fit parti , ergo debet dici iudicium
ciuile,ſicut quando pœna pecuniaria appli-
cat parti , vt ſupra fuit dictum , tamen ego
teneo contrariũ,ſcilicet,ꝙ imo tale iudiciũ
ſit mere criminale, & moueor, quia iſta ſa-
tisfactio iniuriæ dicitur pœna, ſm Azo. in
ſumma,de pœ.quem in hoc ſequitur Pariſ.
in d.uerſ.compoſitio.col 8. in princ.& plus
dicit ibi Pariſ.circa medium illius 8.col ꝙ
talis ſatisfactio, dicitur pęna corporalis ad
inſtar ceſſionis bonorum,quæ fit cum uitu-
perio,& nõ poſſet aliter dici , quia ſi eſt pœ
na,cum non ſit pecuniaria , nec amiſſio ali-
cuius iuris , de neceſſitate erit corporalis.
Nunc in propoſito, ſi eſt pœna corporalis ,
& deſcendit ex delicto , ergo cauſa eſt cri-
minalis.hoc probatur ex dictis Bart.in l.fin.
uerſ.quæro quomodo cognoſcam,&c. ff.de
pri.del ubi dicit , quod cauſa dicitur crimi-
nalis, qñ imponitur,pœna pecuniaria appli-
cãda fiſco, uel pœna inferenda parti in cor-
pus,& idẽ Bar.in l.p̃tor ait in prin.ff.de ſep.
uio unde cũ hic inferat̃ pęna in corpus, put
eſt ſatisfactio delicti,& deſcendit huiuſmo
di pœna ex delicto,ſequitur quòd iudicium
erit mere criminale. Nec obſtat,quòd nihil
applicatur fiſco, quia etiam quando impo-
nitur pęna mortis,nihil applicatur fiſco,ſed
dicitur ſatisfactum reip. per legitimam pœ
nam corporalem, cuius reip. intereſt, quod
delicta puniantur.l.ita vulneratus,ff.ad leg.
Aquil.Quia ergo pęna prædicta quãtus cor
pus afficit, reſpicit publicam uindictam,ſi-
cut aliæ pęnæ corporales, licèt per quãdam
conſequentiam concernat ſatisfactionem
partis, & debet per hoc dici cauſa crimina-
lis,& ita teneo.

A D D I T I O.Puta autem non poſſe in
iuriatum petere iniuriantem condemnari
ad has ſatisfactiones faciẽdas , ſed benè di-
ctæ ſatisfactiones , conſuetudinem fieri de
voluntate partium,quando intendunt ſe cõ
cordare ad inuicẽ,& ita eſt de mente Pariſ.
de Put.in loco allegato hic,ſi rectè, inſpicia
tur, iudex enim quando agitur per uiam iu
ſtitiæ arbitrabitur,pęnam,ſecundum quali-
tatem iniuriati,iniuriantis, loci , & tempo-
ris,ut in conſt.uarietates, nec conſueuit fie-
ri facere has ſatisfactiones per uiam ſenten
tiæ.Ideo debet ſolitum excedere, cum con-
ſuetudo ſit actus practicus , ſecundum Bal.
in l.quicunque C.de ſer. fug. & iudex arbi-
trando pœnam non poſſet iniuriantem con
demnare ad pœnam,& has ſatisfactiones ,
bene tamen iudex conſcientiæ,poteſt ſimi-
les ſatisfactiones imponere, prout in his ter
minis loquitur Hoſtien. in loco allegato .
Pet.Foller.

18 † Quod confirmo per id, quod in ſimili
no.gl.& Bar.in l planè,ff.de exc.tu ubi dici
tur quòd quãdo agitur de tutore ſuſpecto,di
o citur cauſa criminalis propter pęnã *o* infa-
miæ , in qua non interuenit procurator, de
quo dicto uide Bar.in l. 1.§. ſciendum.ff.de
19 ſup. tut. † Ex hoc dicto infero ad notabilẽ
practicam,quòd ſi is,qui format libellum in
actione iniuriarum , peteret pecuniam pro
æſtimatione iniuriæ, & etiam ſatisfactionẽ
delicti.talis libellus nõ procederet, quia cu-
mularet pœnam ciuilẽ cum criminali, quæ
p cumulatio *p* non admittitur,cũ utraque tẽ-
dat ad uindictam.per ea,quæ not. Bart.in l.
1.C.quando ciu.ac.crim.præiud.& in l.præ
tor edixit,§.ſi dicatur, & in l.lex Corn.§.ſi.
ff.de iniu. & ſupra dixi. Et quacũque iſtarũ
pœnarum eſſet iniurians punitus diceretur
ſufficien-

ſufficienter punitus, nam pro eodẽ delicto
q non debet quis bis *q* puniri, quãdo fuit ſufficienter punitus, l. pen §. fi. ff. nau. cau. ſtab. & eſt tex & ibi gl. in ver. duplic. in c. at ſi clerici. §. de adult. de iud. & Spe. in tit de expenſis, §. ante. uerſ. quid ſi talis, in fi. & Card in cle. uolentes, §. 1. in 3. opp. de hęr. & Bal. in l. qui ſepulchra. C. de ſepul uiol. pro hoc eſt tex in l. ſenatus, ff. de acc. & no. Fely. in c. qđ olim in fi. de Iud. & hoc tenet in terminis noſtris Pariſ. in d uer. compoſitio, col. 9. in prin. ubi expreſſe dicit, quòd ſi iudex ſufficienter puniuit iniuriantem, dando ſibi pœnam ordinariam, & conſuetam, non debet ulteriùs illum compellere ad ſatisfactionẽ, quia duplici pœna puniret, & ſic pęna eſſet maior delicto, contra l. ſancimus. C. de pęn. Modo in propoſito, quando accuſator in libello æſtimat pęnã iniuriarũ pro pecunia, ut quia dicit, quòd potiùs uoluiſſet amittere tantum de bonis ſuis, &c. prout habetur in d. conſt. uarietates, & per Bart. in d. l. iniuriarum æſtimatio, ff. de iniurijs. cenſetur elegiſſe pęnam ſufficientem, quia pro tanto æſtimauit, unde non debet conglutinare pœnam ſatisfactionis, quia ambæ pœnæ tendunt ad uindictam, & quis puniretur bis pro eodem crimine, contra prædictas doctrinas, & hæc ſunt notanda, quia poteris infringere multos libellos accuſatoris in ſimilibus caſibus.

ADDITIO. Adde dictis hic per d. Auctorem ea, quæ ſcribit conſulendo Rom. in conſil. 97. in c. uiſo Themate præparato. ubi ponit pulchrè hanc practicã. P. Foll. V. I. D.

20 † Verùm, in quantum dixi, quòd quando ambæ pęnæ tendunt ad uindictam, una tollitur per aliam, limita notabiliter, quãdo altera pœna fuit ſufficienter irrogata, & inte- r
gra. Secus, ſi non integra fuit irrogata, quia tunc poteſt recurri ad aliam, & una per aliã non tollitur, ita tenet Bal. in l. nullum, uerſi. ſed quęrit gl. &c. C. de teſt. & Alex. in d. l. lex Corn. §. ſi in addit. 10. ad Bar. ff. de iniur. ad quod faciunt omnes dec. ſupra allegatæ. Maxime Cat. in d. cl. uolentes. § 1 in 3. opp. de hæret. & Fel. in d. c. quod olim. in fin. de Iudæ. & in gl. d. c. at ſi clerici, § de adul. de iud. ubi dicunt, quòd quando delictum per unã pœnam remanet inſufficienter punitũ, poteſt iterum puniri alia pœna, ita etiam tenet Lud. Rom. in conſi. 275. & Fely. in c. 1. col. 4. de præſcr. Ex quo infero, quòd ſi iudex coram quo actum fuit in actione iniuriarum, nimis coarctauit æſtimationem iniuriæ, ultra modum taxando ſecundum eius qualitatem, uel pœnam alterando, & leuius puniendo, poſſet iterum agi contra iniuriantem, ut teneatur ad ſatisfactionem, ex quo non fuit ſufficienter punitus, per prædicta.

21 ADDITIO. Itẽ † tenuit Bal. & Cyn. in l. ubi. C. de fal. uidetur tamen ſentire ibi Bal. id procedere, quando proceditur inſtante parte, & hæc fuit originalis opinio glo. in l. nullum. C. de teſt. quam gl. dicit Bart. in l. 2. §. ſi publ. ff. de adult. communiter repræhendi a Doctoribus | Saly. in d. l nullum dicit. quòd quando pro eodem delicto quis eſſet punitus pœna extraordinaria habito reſpectu ſolùm ad ipſum delictum, nõ debet amplius puniri pœna ordinaria, & ita loquuntur ſecundum eum l. ſenatus. ff. de acc. & l. licet, §. fi. ff. de nau. cau. per quas Cyn. reprobat illam gl. ſed ſi illa pœna extraordinaria ſeu minor fuiſſet impoſita non principaliter propter ipſum principale delictum (v. g. quis dixit falſum coram iudice, qui offendit aures iudicis, & commiſit falſum, ſi iudex eum puniuit pœna extraordinaria propter offenſionem ſuam, non prohibetur poſtea eum punire pœna ordinaria propter falſum) & ita dicit procedere illam gl. quia ſic potiùs eſſet mulcta quàm pœna, & dicit quòd lex 2. C. de ſpor. quæ inducitur pro opinione eorum, qui tenẽt ſimpliciter, quod punitus pœna non integra poteſt denuo puniri, loquitur in mulcta ſicut lex illa nullum, & idem concludit ipſemet Sal. in l. qui de crimine. C. de accu. nu. 12. & 13. ubi dat cautelã, ut condemnatus in minori pęna ſtatim ſoluit, quia ſic non poſſet *r* denuo puniri. Angel. in d. l nullum, ſimpliciter tenet contra gl. quod punitus ſemel licèt mitiùs, non poteſt denuo puniri, per d. l. ſenatus, & idem tenet ibi Bart. & in hoc uidetur concurrere Alberic. de Roſa. ibi, & dicit tenendum eſſe prout tenuit Cy. in l. ubi. C. de fal. nec Lud. de Roſ. in d conſil. 375. dicit contrarium, quia id, quod ipſe dicit, procedit quando iudex puniuit aliquem minori pœna non ad uindictam publicam, loquitur enim de monaco delinquente, cui guardianus dedit correctionem clauſtralem, unde meritò dicit poſſe puniri pœna canoni

ad uin-

ad uindictam publicã, ſed qñ pœna mitior eſt impoſita ad uindictam publicam nõ pōt alia imponi, & hanc opin contra glo. tenuit Bald. ſibi contrarius in conſil. 33. in c. caſus talis Guido de publica inq. uerſic. circa ẽm dubium lib. 3. qui de directo aduerſatur, & ita dicit practicari. arg l. ſacculari. §. ſunt quędam, ff. de extra. cri. & hoc etiam expreſſum reperitur in crimine læſæ maieſta. ut ſi minori pœna quis fuerit punitus, quia relegatus, non punietur uera. l. eorum, ff. de pœn. & idem tenet Barro Brixien. in q. vene. 71. cum ſeq & idem Bal. in l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſc. & cler. uerſi. quęro unum, & ad ſaturitatem habes per Boer. in deciſio. 289. ubi refert ita fuiſſe deciſum, & dat cautelam, ut delinquens, qui uenit pluribus pœnis puniendus habeat iudicem amicum, qui præueniat, ut puniat mitiori pœna, quia ſic ulterius puniri non poteſt, licet ſi detegeretur non prodeſſet. Petrus Foll V. I. D.

23 † Per hoc puto dari poſſe cautelam libellanti, qui vult utrũque petere in libello, ſcilicet æſtimationem iniurię, & ſatisfactionẽ, ut petat utrunque cũ proteſtatione ſcilicet, quòd contentatur altera pęna tantùm, ſi ea fuerit integre irrogata, & ſufficienter, aliàs quòd utraq; puniatur, & per hanc proteſtationem ſaluaretur libellus ab iſta cumulatione, per ea, quæ multũ egregie dixit Bald. in l. quod tempore, col 2. uerſi. 2. quæro, &c. C. de teſt. mil. ubi dicit, ꝙ duo remedia quæ electione tolluntur, poſſunt cumulari in eodem libello cõditionaliter, quando ſunt talia, ꝙ unum ex altero oritur, quia non dicitur cumulatio, ſed potius quædam ſubordinata propoſitio, ſecundum eum, & illud dictum Bal. ſequitur Fel. in c. ſignificantibus, col pe. de libelli oblatio. pro hoc eſt gl. in l. conductores. C. locati, & gl. in l. non ab re. in uerſic. ordine. C. unde ui. ſic in caſu noſtro, quia dato, ꝙ iſta duo remedia electione tollantur, tamen unum ſubordinatur ad aliud ex futuro euentu, & oritur ex alio, quia ſi primum non ſit ſufficienter irrogatum, ſtatim oritur aliud, ergo admittitur dicta cumulatio ita conditionaliter facta, cum dicta proteſtatione, facit ad prædicta tex in l. 1. § quia autem, ff. quor. leg.

ADDITIO. Eſt aduertendum, ꝙ Bal. ſecundum Fel. in d. c. ſignificantib. ita demũ admittit talem cumulationem, ſi iudicia ſic ſe habent, quòd unum ex altero oriatur, tũc enim libellus purus in 1, cond. & in 2. procedit. in caſu uerò noſtro ambæ pœnæ deſcendunt ex eodem delicto, nec una deſcẽdit ab
ſ altera, & una electa altera *ſ* tollitur, tantò magis, quia ut ſupra uiſum eſt punitus minori pœna non poteſt, nec debet maiori puniri, licèt Mar. Socin. in d. cap. ſignificantibus, nu. 72. uideatur tenere, ꝙ admittatur talis cumulatio, uide eum. Pet. Foll. V. I. D.

13 † Corroboratur per id, quod decimus de duobus reis debendi, de quibus nam eſt, ut uno ſoluente integrum debitum, alter liberetur, & tamen poteſt formari libellus cumulando ambos reos debendi, & petendo inſolidum ab utroque dũmodo apponatur proteſtatio, ꝙ una ſolutione creditor, contentatur, aliàs libellus non procederet, ſecũdum Bart. in l. 3. §. ubi duo. col. 1. ff. de duobus reis. & Ang. de Aret. in §. 1. inſt. de duo-
24 † bus reis, nam ualidum eſt argumentũ de perſonis ad res, & econtra. l. qui plures, ff. de vulg. & pu. & l miles ita. & ibi Bart. ff. de mi. teſt. & Iaſ. in l. ſed ſi poſſeſſore. § ſi cũ de hæreditate. col. 2. ff. de iureiu. Vnde ſicut admittitur cumulatio perſonarum in iudicio, cum illa pr teſtatione, ſine qua non procederet: ita debet admitti cumulatio rerum, ſeu pœ-
25 narum, cum eandem proteſtatione. † Secunda cautela dari poteſt pro libellante, quòd æſtimet iniuriam, & petat tantum æſtimationem iniuriæ ſecundùm formã dictæ conſtit. varietates, & in calce libelli faciat ſibi reſeruationem, quòd ſi iudex non ſufficienter *r* puniuerit reum, reſeruat ſibi poſſe petere ſatisfactionem iniuriæ, de qua ſatisfactione proteſtatur. Et hãc reſeruationem facere poteſt ſimiliter ſemper, quando petit reum puniri pœna iuris, ſcilicet, vt ſi non ſufficienter punitus, reſeruet ſibi petere ſatisfactio-
26 nẽ, † & hoc per tex. in l. ſi uñ. §. cum redhibitoria, ff. de ædi. edi. vbi is, qui agit redhibitoria ꝑ vno vitio, põt proteſtari de alijs vitijs non apparentibus, de quibus reſeruari ſibi poteſt agere quandocunq; apparuerint. idem tenet Bald. per illum text. in l. ſi prædium, col. 2. ſed pone, emi ſeruum, &c. C. de ædil. actio, & iſtæ cautelæ ſunt optime pro libellante, & nouæ.

ADDITIO. Iſta ſecunda cautela nihil prodeſt per ſupradicta, quia licet iudex impoſuerit pœnam minorem, quam deberet

imponi habito reſpectu ad qualitatẽ loci,
perſonæ iniuriantis,& iniuriatæ,ac tempo-
ris ſecundum diſpoſitionem tex.in cõſt. ua-
rietatis,poteſt tunc agi in ſecunda inſtãtia,
ut plus puniatur conſideratis tamen dictis
qualitatibus, ſeu nõ poteſt ſibi reſeruare pe-
titionem ſatisfactionis, quia ſatisfactio eſt
pęna ęque principalis,& electa una licet nõ
integre illata, non poteſt rediri ad aliã. per
allegata ſupra licet per dictam cõſt. uarieta
tes,detur appellatio libellanti, ut appellet a
minoritate pœnæ.Pet.Foll. V. I. D.
27 t † t An autem ſi eſt aliquod delictũ,de quo
poteſt cognoſcere iudex laicus,& eccleſiaſti
cus,& eſt diuerſa pœna canonica a pęna ci
uili, prout eſt crimen blaſphemiæ, uel adul-
terij,uel uſuræ, ſi quis fuit punitus per unũ
iudicem una pœna, an poſſit per alium pu-
niri alia pœna iterum,uide Abb. & Fely. in
c.de his,col fi.de acc.& Ab in c.tuæ.col.pe.
de proc.& Bal.in l.placet.C.de ſac ſan.eccl.
& in l.ſi quis in hoc genus.C.de ep.& cle.&
Lud.Ao.in conſi.375.ubi uidentur tenere,
ꝙ ſic,per tex formalem in cap. felicis,§.per
hoc. de pœn. lib. 6.& in c.ſtatuimus, & ibi
Abb.de maled.

ADDITIO.Bal.in l.placet,C. de ſac.
ſan.eccl.ut dicit hic do.Auctor, dicit, ꝙ pu-
nitus in foro eccleſiaſtico pœna ſpirituali-
põt in foro ſeculari puniri alia pœna,nec di
cit obſtare(ſecundum Gul.)tex.in l.ſenatus.
ff.de accuſa. quia dicit procedere de delicto
ſimplici,ſed quando nõ eſt ſimplex delictũ,
ſed ratione qualitatis offenditur non ſolum
iudex tẽporalis,ſed eccleſiaſticus uterq; po-
teſt punire,pro quo dicit,ꝙ allegat Gul.tex.
in Auth. de ſan.ep. §. ſi uero crimen coll.9.
& idem refert tenuiſſe Iac. de Are. ſed alia
ratione,quia d.l.ſenatus. locũ habet,quãdo
plures pœnæ ueniunt ex diuerſis legib. ſed
quando ueniunt ex eadem lege omnes im-
ponuntur,idem Bal.in l.cunctos populos.C.
de ſum.Trin.& fid Catho.8. col. uer. modo
circa hoc, ponit eandem quæſt. & arguit,ꝙ
punitus per iudicem eccleſiaſticum poteſt
puniri per iudicem laicum,ſed dicit non de-
terminare,quia pendet de facto,& hanc opi
nionem ſecundum Alex.in add.ad Bald. in
d.l.placet.ſequitur Rom.in l.1.§.1.ff.de no.
oper. nunci. & quòd ad hoc eſt ſingularis,
d.§ ſi crimen.Abb.in c.tuæ de proc.2.colũ.
numero 5.latè tetigit hanc quæſtionem,& ſi
naliter refert, ꝙ Io. And. in nouella, dicit
hãc quæſtionẽ fuiſſe diſputatã Bononiæ,&
concluſum,quòd aut per diuerſas leges im-
ponuntur diuerſæ pœnæ pro eodem deli-
cto omnino ſeparatæ, & impoſito unius
non tollit aliam.per tex.in c. qui ſepulchra.
C.de ſep.uio.& l.3.ff.de li.Do.exh.aut pęnæ
non ſunt omnino diuerſæ, puta quia vna
lex apponit pœnam c.florenorum, alia mil-
le.& tunc aut pœna ſemel impoſita, ſeu ac-
cuſatio ſemel facta tendit ad uindictam, &
tunc non poteſt denuo accuſari ſeu denuo
puniri,ſecus autem ſi accuſatio concerneret
intereſſe ꝓpriũ.& rem familiarẽ. Aut pœnæ
ſunt omnino ſimiles, puta qa quælibet lex
imponit pœnam c.florenorum,& tunc quæ
pœna imponatur cum ſit eadem,& hanc di-
ſtinctionem dicit æquam,& notabilem,quã
dicit Fel.in cap.cum ſit generale.de fo.cõp.
nume.21,quòd ſolet tenere. Affl.ct in cõſt.
multæ leges. ſecundo not. tenet ſimpliciter
quòd punitus per iudicem eccleſiaſticum
poteſt puniri per ſecularem,ſed Boer.in de-
ciſio. 288. tenet ſimpliciter fuiſſe determi-
natum, ſecundum opin. legiſtarum, uideli-
cet,quòd aut pœna impoſita, ſeu accuſatio
facta tendit ad uindictam, & tunc denuo
non poteſt accuſari,& puniri,at ſecus ſi con
cerneret proprium intereſſe, & tam fami-
liarem accuſantis,& hæc opinio uidetur æ-
28 qua. P.F.ll.doctor.† In quantum autem ſu-
pra ſuccinctè tenui, quòd ex eodem delicto
põt agi in uno libello ciuiliter, & crimina-
liter ſimul,ſcilicet ut puniatur, & rem reſti-
tuat,per ea,quę dicit Bar.in l.interdũ,§.q fu
rẽ. ff.de fur.intellige hoc ſane procedere,cũ
aliquali limitatione, & declaratõe, ſcilicet,
ut non intentetur iudicium ciuile & crimi.
æque prĩcipaliter,ſed debet accuſator prin-
cipaliter agere criminaliter, petendo reum
puniri,& deinde incidenter per officium iu-
dicis petere rei reſtitutionem, alias ſi æque
principaliter ageret,nõ procederet libellus,
quia eſſet contra l. interdum. cum ibi not.
ꝑ Bar.& Doc.ff.de pub.iu. ita declarat Bar.
in l.2.§.1.col.2.in prin.ff.ui bo.rap.& in l.1.
C.qñ ciu ac.cri.præiu.idem tenet Bar. in l.ſi
quis ad ſe fundum.in fin. C. ad l.Iul. de ui.
29 † Quod limita non procedere,quando deli-
ctum eſt tale, in quo ueniret quis damnan-
dus ad mortem, quia tunc poteſt cumulari
iudicium ciuile, & criminale æque principa
liter,

liter,ſecũdum Bal. in l.1.col.2.C.de appel.
quem ſequitur Alexan. in d.l.2.§.1. in add.
ad Bart.ff.ubi bon.rap.

ADDITIO. Adde,ꝙ ſi rectè inſpicia
tur doctrina Bal.in d.l.1.C. de appel.non fir
mat pedes in dicta concluſione, imò rece-
dit ab ea,quaſi quòd quando quis condem-
natur ad furcas, ſi condemnatur ad rei reſti-
tutionem, non eſt ꝙ prouenit id ad pœnam
mortis, ſed ex officio iudicis, qui tenetur ut
ſupra dixi,& ſic non poteſt dari ratio diuer
ſitatis,licèt Alexan. uideatur ſequi Bal.ſim-
pliciter.Pet.Foll.V.I.D.
30 † Nota tamẽ pro ſaluatione libelli, ꝙ ſi
aliquis peteret Titiũ puniri, & cõdẽnari ad
rei reſtitutionem, non per hoc cenſetur age
re æque principaliter, quia copula utrũque,
ſed ſaluatur libellus, & cenſetur agere prin-
cipaliter ad pœnã,& conſequenter ad rei re-
ſtitutionem,ita expreſſe dicit Bar in d.l.in-
u terdũ,§. qui furẽ in fi.ff.de fur.ubi ita u exẽ
31 plificat.† Ad qđ facit illa vulgaris regula,
ꝙ uerba libelli impropriantur, ut ſaluetur
libellus,ſm Bar.& Doct.in l ſed ſi poſſeſſo-
ri.§.item ſi iurauero.ff.de iureiu.& in l.1.C
de uſufr.& in l.inſulam.ff. de præſcr.uer.cũ
alijs ſimilibus, quod not. ſis cautus, quando
32 opponeretur contra libellum.† Vlteriùs
circa cognitionem cauſarum criminalium
a ciuilibus,datur alia regula,quæ eſt talis,ui
delicet, ubicunque ex delicto agitur,ut quis
x x puniatur non pœna ordinaria, & naturali
introducta, pro illo delicto, ſed ut priuetur
aliquo officio, beneficio, adminiſtratione,
uel dignitate, illa cauſa dicitur ciuilis, non
autem criminalis, licet agatur ex delicto,ex
quo non agitur ad uindictam publicam, ut
quis puniatur pœna condig.text.eſt, & ibi
Abb.& Feiy. in c.per tuas,de ſimon.& Abb.
& Fel.& Ioan.de Ana.in c.ſuper his de accu.
& idem Abb.in cap. tuæ de proc.& no. Pet.
Phil.Cor.in conſi.19. colũ.2. circa fin.in 3.
uol.adeo quòd in tali cauſa tanquam ciuili,
y põt interuenire y procurator, ut dicunt Do
cto.in locis præalleg. ubi idem dicunt quan
do de crimine agitur per uiam exceptionis,
& non per accuſationem, quia ſimiliter di-
citur cauſa ciuiliter intentata, ſm Fel.in d.
33 c.ſuper his.col.2.in fine.† Limita tamẽ prę
dicta, niſi ſtatutum pro crimine non impo-
neret aliam pœnam niſi priuationis, quia
tunc dr cã criminalis, non autem ciuilis,ex z
quo illa eſt pœna naturalis, & ordinaria ip-
ſius delicti, ſm Ant.de But.& Abb.in d.c.ſu
per his,col.2.in fi.de acc.& Fel.in rub.de iu-
dicijs,licèt idem Fel.in d.c.ſup his.col.2.in
fi.& ſeq.uideatur firmare cõtrariũ,ſcilicet,
ꝙ tunc etiam ſit ciuilis, ex eo, quia iſta pœ-
na nõ applicatur fiſco, tamen ego puto pri-
mam partem ueriorem, ſcilicet quod ſit cri
minalis, quia agitur ad publicam uindictã,
ut quis puniatur pœna ordinaria ſtatuti,pro
crimine.Nec obſtat,ꝙ talis pœna non appli
catur fiſco, quia minime applicatur parti.
unde non poteſt dici ciuilis,ſed conſiderari
debet principalis intentus iudicij,qui eſt,vt
puniat delictum ea pœna,quæ eſt a lege in-
ducta pp publicam utilitatem, l. ita vulne-
ratus.ff.ad l.Aquil. quo principali intẽtu cõ
ſiderato, iuxta l.ſi quis nec cauſam.ff.ſi cer.
pet. agitur ad publicã uindictam ergo cau-
ſa eſt criminalis, ſicut quando aliquis puni-
tur in corpus, certe tunc ex tali pœna nihil
applicatur fiſco,& tamen cauſa eſt crimina-
lis,ſecundum Bar.in l.fi.col.1.ff.de priu.de-
lict.Præterea poſſet attẽtari,& non temerè
dici, quòd imò iſta pœna applicatur fiſco,
quia ſi aliquis priuatur officio,uel beneficio
pp crimen illud, officium, ſeu beneficium
incipit uacare in menſe fiſci, adeo quòd fi-
ſcus poteſt illud alteri conferre, ergo talis
pœna applicatur fiſco, quia fiſcus de ea di-
ſponit,alteri conferendo, meritò dicitur cã
34 criminalis.†Et per prædicta infertur,quod
ſi agatur de adulterio coram iudice eccleſia
ſtico ad ſolam ſeparationem tori, & non ad
pœnam ordinariã, quæ infligitur pro adul-
terio,talis cauſa dicitur ciuilis,& non crimi
nalis,unde poteſt in ea interuenire procura
tor iſte eſt text. in d.c. tuæ, & ibi per Abb.
& Doct.de procur.& no.Bart.in l.non ſolũ,
§.fin.ff. de proc. Et prædictam opin. quam
modo tenui,confirmo, quia quando agitur
de crimine per modum exceptionis, nõ ad
pœnam ordinariam, dicitur criminoſus pri
uari beneficio,non in pœnam,ſed priuatur,
ut inhabilis ad illud, unde quia non eſt pœ-
na,ſed quædam inhabilitas, dicitur cã ciui-
lis,& non criminalis, ſed quando agitur, ut
priuetur ad pœnam, dicitur cauſa crimina-
lis, quia tunc delictum pœna coercetur, ita
Franc.de Areti.in d.c.ſuper his col.3.de ac-
35 cu.† Quid autem, ſi agatur per uiã inquiſi-
tionis ad priuationem z beneficij propter

crimen nulla pręcedēte accuſatione,nec ex
ceptione,an dicatur cauſa ciuilis, uel crimi-
nalis? Dic quòd communiter tenetur, ꝙ ſit
cauſa ciuilis, ex quo non agitur ad princi-
palem pœnam delicti, ſecundum Franc. de
Aret.in d c. ſuper his,colum.3. in fi. ſeq. &
Ioan.And in c.frequēs, de reſt ſpol.lib 6.&
Bar.in l.1.§.ſciendum. ff.de ſuſp.tut.& Bar.
in l.1 §.ſi publ,col.3.in fin.ff.de adul & Abb.
in cap.ſi col.fi de purg.cano.& uide ad hoc
Franc.de Are. in c.quoniam in 1. notab. de
teſtib.ubi ſimpliciter dicit,quod de iure ca-
nonico, quando proceditur per inquiſitio-
nem, cauſa eſt ciuilis, idem tenet Ioan.de
Ana.in c.cum delicti, col.2.uerſ. nota,quòd
quis, &c de accuſ mouentur per c. per tuas
de ſimon. Verum ego intelligerem hoc,quā
do ageretur ad remotionem, prout loqui-
36 tur d.c.per tuas. † Et ex hoc introduxit ius
canonicum, ꝙ quando agitur per uiam in-
& quiſitionis, & mitiùs punitur delinquens
quia non irrogatur ſibi pœna ordinaria de-
licti, ſed alia pęna arbitraria mitior,ſecus ſi
agatur per uiam accuſationis, quia tunc da-
tur pœna ordinaria,ſecundum Abb.in c.in-
quiſitionis,col.1.& in c.qualiter,& quando.
el 2.col.5.de accuſ. & in c.per inquiſitionē
in fi.de elect.in quibus locis limitat nō pro-
cedere, quando inquiſitus eſſet conuictus
per propriam confeſſionem,quia tunc ordi-
a narię,& *a* acriùs punitur,licet ſecus ſit de iu
re ciuili, quia pro pęna imponitur,ſiue aga-
tur per uiam inquiſitionis, ſiue accuſationis
ſecūdum Abb. in d.c. inquiſitionis,col.1. &
forte ad hoc uoluit habere reſpectū Franc.
de Aret.in d.c.quoniam.in prin.de reſti.ſpo.
dum dixit ſimpliciter,ꝙ cauſa inquiſitionis,
eſt ciuilis de iure canonico, ſcilicet propter
illam rationem, quia non irrogat pœnam
ordinariam delicti, per ea, quæ ſupra dixi,
idem uidetur tenere Ioan. And.in add. Spe.
in tit. de inquiſ.§. nunc uidendum,in addi.
quæ incipit,cum dilectis &c.

ADDITIO. Infert hic dominus auctor,
quòd acriùs quis punitur, ſi conictus eſt p
propriam confeſſionem, quàm ſi eſſet con-
uictus per teſtes, cuius cōtrarium ueriùs eſt.
ut dixi in practica mea cauſa, cri.in 1.parte
tertiæ partis in uerbo, & ſi confitebuntur in
eo loco ubi de effectibus confeſſionis ſpon
taneæ. Pet.Foll.V.I.D.

37 † Ex prædictis etiam infertur, ꝙ quando
opponuntur crimina contra teſtes ad re-
pellēdum eos a teſtimonio, talis cauſa dici-
tur ciuilis, non autem criminalis, quia agi-
tur de crimine per uiam exceptionis,& non
ad pœnam ordinariam,ſed ad repellendum
a teſtimonio,text.eſt in c.ſuper his.ibi, a te-
ſtificatione &c. de act.& in c.cum dilectus,
in fi.de ord.cog.& in c.ſuper eo.el 1.& cap.
teſtimonium, & ibi per Abb. & Doct.de te-
ſtibus, & cap 1.in fi.de excep.

38 † Quo uerò ad ſolennitatem libellorum,
adhibetur hæc diſtinctio, quia ſi crimen o-
bijcitur ciuiliter,ſi quidem eſt tale,quod nō
infirmat, dicitur cauſa ciuilis, & nō requiri
b tur *b* ſolēnitas legis, libellorū.ff. de accu. Si
uerò eſt tale crimen, quod infamat,& tunc
etiam ſi ciuiliter agatur, requiritur dicta ſo
lēnitas,ſcilicet ut inſeratur locus & tēpus,&
iſta eſt communis concluſio, quam tenet
Bar.in l 1. in princip. in fi.col. ff.de eden. &
Bar.in l.prætor edixit. in princ. ff. de iniur.
& in l.1.§.ſciendum. ff.de ſuſ.tu.& in l.item
exigitur.ff.de dolo. & Soc. in conſ.166.col.
7.in fi.in 1.uol.& Barto.in l de Neratius,ff.
ad leg.Aquil.

ADDITIO. Adde quod licet delictum
obijciatur contra teſtes per uiam meræ re-
pulſæ,& exceptionis, requiritur tamen ſolē
nitas d.l.libellorum,ſm ueras concluſiones,
aliàs obiectio erit inepta, ut plenè dixi in
pract.mea cauſa crim. in uerbo concedatur
repulſa,& in 3.parte, ter.partis princ.in re-
quiſito,de repulſa. Pet.Foll.V.I.D.

39 † Item in quantū ſupradixi, ꝙ qñ pęna pe
c cuniaria applicat̃ fiſco, *c* eſt cauſa crimina-
lis,intellige procedere, quando pœna uenit
ex delicto, ſecus ſi ueniret ex aliquo contra
ctu illicito,quia dato ꝙ pœna applicetur fi-
ſco, nihilominus dicitur cauſa ciuilis, puta
quando aliquis alienat rem litigioſam. ita
tenet Bal.in l.fi.in uer. quæro, quando pœ-
na &c.C.de litig.quem ſequitur Alex.in d.l.
prætor.ff.de ſepul. uio.in addi. ad Barto. in
addi.quæ incipit. adde, quòd dominus, &c.
40 in fi.† An *d* autem in dubio, quando lex in
p troducit pœnam pecuniariam pro delicto,
applicetur fiſco, uel parti,tradit plenè Bar.
in l.agr. ff. de ter.mot. & Franc. de Aret. in
rub.extra de iud.col.antepe. & pe.& ibi etiā
Abb.in fi.& Ioan. de Imo.in rub.ff.de pub.
iud. & ibi uideas.

ADDITIO. Vide ad hæc omnino.
Alex.

Alex. in l.ſi quis id quod,ff. de iuriſd. omn.
iud.& ibi Ang.Petr.Foll.V.I.D.

41 † Quæ autem utilitas reſultat ex huiuſmo
di cognitione cauſarum, an ſint ciuiles, uel
criminales? Dic ꝙ multæ ſunt utilitates.Et
prima utilitas eſt, quia licet alias de iure ca
e nonico *e* mulier,& laicus non poſſit eſſe te-
ſtis in criminalibus contra clericum, ut ha-
betur in c.forus,de uer.ſig.& in c.de cętero.
de teſt. tamen quando ciuiliter agitur de
crimine, admittitur teſtimonium laici, &
mulieris contra clericum,tex.eſt,& ibi Abb.
& Doct.& cōmuniter in c.quoniam.de teſt.
& in c.tam literis.eo.tit.

ADDITIO. In quantum hic domi-
nus auctor concludit mulierem nō eſſe ido
neam teſtem in criminalibus de iure cano-
nico,habetur etiam in c.mulierem 33.q. 6.
42 ubi eſt gl.notab.† Quod teſtimoniū mulie-
ris,& infamis in criminalibus cōparantur,
& glo.in c.ex eo.15.q.3.& glo.& Doct.in c.
quoniam.de teſt.glo.in c. tā literis in verbo
fœminis.eo.ti. Hoſt.in ſumma de teſt. §. qs
teſtis eſſe poſſit. Spec.in tit,de proc.§.2.uer.
7.in criminali teſtificatione.Alb.in l q teſta
mento,§.mulier.col.1.ff.de teſt. flor. in l. ex
eo.ff.de teſti.Ioan.Pla & Ang.Aret. in §. te-
ſtes autē.inſt.de teſt. & nouiſſimè ultra om-
nes copioſius per And.Tiraq.in tract. de le-
gi connu.in nona l nu.49.ubi dicit, qđ hoc
eſt indubitatum,& nemo aduerſatus eſt præ
ter Philip.Dec.in l.fœminæ,col.5. uerſi.16.
de regul.iur.& in c.quoniam.col.ul. de teſt.
43 quem uideas.† Imò etiam de iure ciuili ſe-
f cundum opinionem *f* aliquorū in capitali-
bus mulieres non ſunt idoneæ teſtes ſecun-
dum Iac.Are.in l.qui teſtamento. §. mulier,
ff.de teſt.quem refert Io.Andr.in Add.Spec.
in tit.de teſte,§.1. uerſi. item quod mulier,
& Alb.Gand.in tract.male. in tit. de furibus
colum 4. uerſi. pone quæſtionem de facto,
& Old.conſ.154.quæritur ſi teſtes, & Ioan.
Fab.in d.§.teſtes de teſt.& Alex.conſ.11.cir.
ca primum dubium,col.pen. uerſi. reſpondi
ſupra lib.1.& cōſ.99.in cauſa inquiſitionis,
col.pe.uer.2.teſtis.eo.lib.1.& Cæp.conſ.23.
quidam ruſtici,co.3.& Hip. de mar,in rep.
l.ultimæ.C. de prob.car. 8.& conſ.18.prote
ctor.col.8.uer.unum tamen dico,& cōſ 22.
gratia domini.col.4.& conſ.59.diuino præ-
ſidio,col 6.uerſ.Item etiam ultra præmiſſa,
ſed communis opinio eſt in cōtrariū, ut ui-
dere licet in d.l.qui teſtamento,§.mulier.ff.
de teſt.& per Panor.& Franc.Aret.& Fel.in
c.quoniam de teſt.ut refert do.And. Tiraq.
ubi ſupra,nu.50.ubi etiā latiſſimè habes nō
nullos alios caſus in quibus mulieres repel-
44 luntur a teſtimonio.† Eſt tamen aduerten-
dum, ꝙ in illis caſib. in quibus de iure mu-
lieres admittitūtur ad teſtimonium, minùs
tamen fidei eis adhiberi debet,quā uiris, ut
optimè ꝓbat tex.in l.in q.ff.ad l.Iul.mai.&
expreſsè hoc uoluit Spe.in tit.de teſt.§. poſt
quā uerſ.porrò. Bal.Sal.in l.vlt.per illū tex.
ff.de fi.inſtr.Idē Bal.conſil.455.quis melius
in duobus locis li.4.Alb.& Pan.in d.c.forus,
de uerb.ſign.& conſ.52.quidam in ægritudi
ne.col.2.uerſ.Item quòd fœmina lib.1.Ro.
in rub.de arb.col.8.uerſi. Item præferuntur
duo teſtes maſ.Alex.conſ.136.perſpectis at
teſtationibus,col.1.lib.6.Barb.conſi. 64. il-
lud in medium col.ea.uerb.& ſi quiſpiā op-
ponat lib. 3.& latiſſimè per Tiraq.ubi ſu-
45 pra,num.57.† Item eſt aduertendum,quòd
mulieres etiam in criminalibus de iure ca-
nonico admittuntur in teſtes,quando aliter
g ueritas haberi *g* non poſſet,ut not. Io. And.
poſt Guliel de Suza in addi.Spec.in titu. de
teſt.§.1.uerſi,Item quòd eſt mulier, & tradit
Alex in conſ.64.uiſo Themate,in prin.li.1.
& idem Alex.conſi.24.animaduerſis, col.4.
li.2.& Abb.in c.quoniam,de teſt.& Marſil.
in l.diuus Pius.col.2.ff.de q.& Dec.in d.l.fę
minæ.nu.35.imo plus dicit ibi Deci ꝙ duæ
mulieres non ſunt ſufficienter, ut ex dicto
earum poſſit perueniri ad condemnatio-
nem, ſed ſi plures eſſent, numerus ſuppleret
h *h* defectū,ut in ſimili dicit notari per Imol.
in c.cū nuncius,de teſt.quē refert,& ſequi-
tur Alex.in conſ.99.uiſis proceſſibus, col.4.
lib.5.& facit ſecundum eum glo. in l. 3.§.
eiuſdem in uerb.num.de teſt. & id quòd ſi-
militer dicit d.Auctor hic,quòd laicus non
poteſt in criminalibus ferre teſtimonium
contra clericum,probatur in c.de cętero.de
teſt & in c.teſtimonium.11.quæſt.1.

46 † Quod quidem non procedit,quādo deli
i ctum fuit commiſſum ubi non erat *i* cleri-
corum copia,ſecundum Abb.in d.c.de cæte
ro,licet aliter uideatur ſentire ibi.Fel.Sed d.
Steph. Aufrer. ſequitur opin. Abb. in tract.
47 de repr.teſt.nume.61.† Item non procedit,
quando delictum clerici eſſet notoriū, quia
tunc laici admittuntur contra clericū ſecun

dum eundem Abb.in d. c. de cętero.citat c. I
cum dilecti.de purg cano. & Steph. Auſrer.
48 vbi ſupra.†Item hoc procedit,ut laici non
amittantur ad plenam probationem, ſed ad
iudicium faciendum, ut ſaltim clerici ſubij-
ciantur torturæ bene admittuntur; arg. l.c.
5.cum ibi not.per Bar.& gl. ff. de adul.& l.
quæro.in fi. ff.de ædi.edic. & quod not in c.
1.de prob ſentit Innoc.in c.quoniam.eo. tit.
49 & uoluit Steph.ubi ſupra.† Itē id procedit,
quando agitur de crimine criminaliter ſe-
cus ſi ciuiliter,ſecūdū d.Auct.hic.& Abb.&
Hoſtien.in d.c.de cętero,& d. Seph. ubi ſu-
pra per cap. 2. de teſt, Item laici admittun-
tur ad teſtimonium contra clericos in cri-
minibus exceptis,ſecundum gl. in d. cap. de
cetero , pro quo allegat.cap. perpetua de ſi-
mo.& tenet do.Steph.ubi ſupra Petr.Foller.
V. I. D.
50 † Secunda utilitas eſt , quia quando agi-
tur criminaliter , non inducitur uitium liti-
gioſi ſuper aliqua re , unde non impeditur
eius alienatio,ſicut quando agitur ciuiliter,
iuxta formam.l.fi. C. de litig. & habetur in
conſt.eorum faraudib.ſecundum Bal.in c.ec
cleſia.el primo,in ſine extra, vt lite penden.
Tertia utilitas eſt circa formam libelli,quia
in criminalibus requiritur forma d. legis li-
bellorum, aliàs non procedit , ſecus quando
ciuiliter agitur de crimine, niſi crimen in-
famaret,ut ſupra proxime dixi.

A D D I T I O.Hoc tamē minime de iu
re regni procedere ſcias, quia ſi ago contra
furem criminaliter ad punitionem, & inci-
denter ad rei reſtitutionem, uel de ſpolio cō
tra ſpoliatorem , & interim res mea perue-
nerit ad alienas manus, poſſum recta uia
agere contra detenptores, quia res illa af-
fecta eſt uitio,& ad quoſcunque tranſit cum
illo uitio, vt dictat conſtitut.regni Neap. in
cip.circa violentiarum.Pet.Foll.

51 † Quarta utilitas eſt,quia quando agitur
K criminaliter,nō admittit K procurator, ubi
venit irroganda pœna a relegatione, ſupra
l pe §.ad crimē.& ibi Bar.& Doc.ff.de pub.
iud.Hinc dicimus,quod in crimine iniuriarum
non admittitur procurator,ut eſt tex.in l.fi.
C. de iniur. & ita ſeruatur in regno per ritū
magnæ curiæ uicariæ,in nu. 210. q incipit.
Itē ſeruat ipſa curia declarare. Et rō, quare
non admittitur procurator in crimine iniu-
riarū eſt,quia pro eo imponitur pœna arbi-
traria,cū poſſet iudex uſq; ad mortē l extē
dere,ut habetur in l.fin.ff.de iniur.& no. in
§.in ſumma.inſt.de iniu. ita dicit Abb. in c.
fi.in fi de purg.can. & hanc rationem etiam
52 ſentit Bar.& Bal.in d.l.fi.C.de iniu.†Et cor
roboratur p ſingulare dictū Bald.in l.eos.§.
ſuper his.uer.extra quæro,&c.C.de app. ubi
dicit, quòd ad dicendum cauſam eſſe capi-
talem conſideratur ſola aptitudo,ſcilicet, ſi
cauſa eſt talis in qua eſt pœna arbitraria , q
pœnam poteſt iudex augere conſideratis de
meritis rei,& facere capitalē,& ſic sētit Bal.
quod etiam ubi uenit pœna arbitraria,po-
teſt dici cā capitalis,inſpecta aptitudine,un
de non eſt mirum , ſi in crimine iniuriarum
non admittitur procurator , quia poſſet eſſe
tam atrox iniuria, quòd iudex poſſet ſuum
arbitrium extendere uſque ad pœnam capi-
talem , & idem eſſet dicendum in omnibus
criminibus, ubi uenit pęna arbitraria, quia
iudex poteſt repellere procuratorē, per ean-
dem rationem,ſecundum Bal.in d.l.fi. in fi.
C. de iniu. de qua materia uide aliqua per-
Fel.in c.meminimus,col.pen. & fi. de accu-
& in c.cum te.col.2.in princ de re iud.

A D D I T I O.Adde ad hæc dicta Anch.
in conſil.272.& Aymo.Craue.in conſi.224.
in 2.par.nu.3.& Ang.in l.licet.§.ad actionē
ff.de proc.circa fin.Pet.Foll.V.I.D.

53 †Limita tamen prædicta procedere,quan
do de crimine iniuriarū ageretur crimina-
liter,quia tunc non admittitur procurator ,
quia urget ratio prædicta arbitrij iudicis,&
ita loquitur Abb.in d.c.fi.de pur.can.qui ex
preſsè dicit,quando agitur criminaliter,idē
tenet Fel.in d.c.cum te.col.2. in princ. de re
iud.Secus ſi ageretur ciuiliter puta ad æſti-
mationem iniuriæ pro pœna pecuniaria ,
quia tunc dico indubitanter,quòd admitti-
tur procurator , per argumentum a ratione
ceſſante,quia tunc ceſſat arbitrium iudicis,
ex quo habet ſequi æſtimationē partis præ-
cedente ſua taxatione,ut ſupra dixi,qđ pro-
batur ex his,quæ not.Abb. in cap.tuæ in vlt.
notab. de proc. & Bal.in l. aduerſus in prin.
uerſ.item nota &c.C.de fur.ubi dicunt,qđ
quando de crimine agitur ciuiliter, admit-
titur procurator. Per hoc infero quod quando
hodie in regno porrigitur libellus iniuriarum
ſecundum formam conſt. uarietates, poteſt
interuenire procurator,quia iniuria eſt æſti-
mata,& ceſſat arbitriū iudicis, l.adigere. §.
quamuis,

quamuis.ff.de iure patr. cum alijs vulgarib.
& ita limitarem illum ritū magnæ curiæ, ſu
pra allegatum, quia loquitur ſecundum d.l.
fi.C. de iniur. & certi ſumus,quòd imponi-
tur pœna infra relegationem.
54 † Nec obſtat, quia poſſet deueniri ad pœ
nam corporalem , quando non haberet in
pecunia propter paupertatem, per illam tri-
tam regulam, qui non habet in ære,luat in
corpus,&c l.fi.ff.de in ius voc.& l.ſi quis id.
quod.ff. de iuriſd.om iud. & l.quicūque.C.
de ſeru. fug. quia iſtud non eſt in conſidera-
tione, nam principalis pœna attenditur,un
de poteſt interuenire procurator, ita tenet
Fel. in c.meminimus.co.fi.verſ.vlt.adde,&c.
de acc.& Bal.in l.reos,col.3.C.de acc.& Iaſ.
in l. ſi quis nec cauſam, col.4. uerſi.11.ff. ſi
55 cer.pet.†Secūdo principaliter limita hanc
materiam d.§.ad crimen. non procedere in
muliere coniugata , quæ in cauſa criminali
poteſt litigare per procuratorem , idem in
uniuerſitate, & de hoc eſt conſt.regni, quæ
incipit Generalia,& ibi And.de Iſer.

ADDITIO. Aduerte , quia iſtud proce-
dit nedum in mulieribus coniugatis, ut di-
ctāt uerba conſt. ſed in alijs mulieribus ho-
neſtis & pupillis, ut dixi in practica mea
cauſa crim.in uerbo audiantur excuſatores.
Petr.Foller.

56 † Tertiò limita, quando ageretur crimina
li iudicio contra decem pſonas ſimul , quia
poſſunt tales litigare per procuratorem , &
de hoc ſunt duo capitula regni,unum in nu
me.20.quòd incipit.Item ſtudio, & aliud in
num.207.quòd incipit. Statuimus.
57 † Quarto limita non procedere ex par-
te accuſatoris , proſequentis ſuam uel ſuo-
rum iniuriam,quia admittitur pro eo procu
rator, etiam in publicis iudicijs, ſecundum
Bart.in l.licet.in prin.ff.de procur.

ADDITIO . Hoc autem ſolummodo in
regno conceditur uniuerſitati,& mulieribus
per conſt. generalia iura, ergo cæteris uide-
tur denegatum.Pet.Foller.

58 † Quinto limita generaliter illam regulā,
quādo procurator uellet ſuſcipere iudicium
pleno iure,ſicut in ciuilibus,& excuſare reū
a contumacia, quia hoc fieri non poteſt,ſed
bene poſſet aliquis defenſorio nomine aſſi
ſtere ad inſtruendum iudicium , & probare
cauſas abſentiæ , & innocentiam rei abſen-
tis,.& ad hoc admitti debet procurator, Ita
pulchrè tenet Pet. Phi. Cor. in conſ.325.quod
eſt ultimum conſilium,in 3.uol.Idem nota-
biliter tenet Cæp. in conſi.47. colum.4.ubi
plus dicit , quòd poteſt tunc defenſor ſuſci-
pere onus probandi innocentiam rei, & op-
ponere iudici, quod ſibi non eſt ius inquirendi,
ex quo reus eſt innocens, quam innocētiam
poteſt ſe offerre probare , & tunc dicit eſſe
intellectum l. ſeruum quoque. §.publice. ff.
de proc.quòd tene menti, quia eſt bona cau
tela comparendi pro abſente in criminali-
bus. Plures alias limitationes ad d.§.ad cri-
men,uide per Bar. & Ang.ibi,& uide etiam
Gan.in ſuo tract.mal.ſub rub.utrum procu-
rator in male. inter. col.3. ubi plures fallen-
tias cumulat,uide etiam Mar.Soc.in d.c.me
minimus, de accuſ.ubi ponit 38. fallentias.
quas hic ultra extendere nolui, ſed ſufficiat
remiſſio , ne uidear potius tranſcribere ex
exemplari,quàm aliquid noui ſcribere.

ADDITIO. De hoc uide quæ dixi in pra
ctica mea , cauſa crim. in uerbo audiantur
excuſatores,ubi plenè.Petr.Foller.

59 † Vnum tamen putaui ualde neceſſarium
attingere,de quo ſolet eſſe magna uarietas
& diſceptatio inter Doct.ſcilicet utrū in cri
minibus, in quibus irrogatur pœna arbitra-
ria,poſſit iudex tale ſuum arbitrium exten-
dere uſque ad mortē incluſiue. Iſta eſt alia
quæſtio,& ferè omnes Docto.ſuper eius de-
ciſione uacillant. Ego uero nitar eam plenè
diſcutere , & ponam , Deo duce ueras con-
cluſiones . Et primo recitabo opiniones hic
inde arguendo ad partes. Et primo pro par-
te affirmatiua, ſcilicet,quòd poſſit impone-
re pœnam mortis, adducitur gl.quæ ad hoc
ſolet cōiter allegari, in §. in ſum. in uerſic.
extraord.inſti.de iniur. ubi dicit gl.quod iudex
poteſt imponere pœnam capitis , ſi ſuo ar-
bitrio uidetur, & communiter exponitur
pro pœna mortis,& illam glo.ſequitur Bal.
in c.1.§.iniuria.ī primis uerbis de pace iur.
firm.& Bald.in l.1.in fi.C. de his,qui lat.&
Bar. in l.fi.in fi.ff.ubi pub.edu, deb.& Abb.
in c.ex literis, col.antepen. & meliùs in fin.
col.de cōſt.& Fel.in c.cum te.col 2.in prin.
de re iud.& ibi etiam Abb.& idem Fel.in c.
inquiſitionis,in fi.illius princ.de accu.& in
d.c.ex literis, col.antepe. Et tenentes iſtam
partem ponderant tria iura potiſſime. Pri-
mo,uidelicet tex.in l.ſaccularij.§. ſunt qui-
dam.ff.de extraord. crimi.ubi dicit tex.quod il

la pœna arbitraria extenditur uſque ad pœ
nam capitis,& ſic uſque ad mortem.
ADDITIO. Ad hæc uide Boer. deciſione
317.par.2.num.3 Petr.Folle.
60 † Secundo, ponderant tex. in l.2.ibi, non
ignaro iudice,&c.in uer.acerrima condem-
natio pro arbitrio &c.C. de his,qui latr.ubi
61 pœna arbitraria extẽditur,† ad acerrimam
pœnam,quæ accipitur pro eo pœna mortis,
ut not.in l.1.C. de ſedit.& l.1. C.nem.li ſig.
Salua. &c. Tertio, ponderant text.in l. lex.
Iul.§.hodie.ff.ad l.Iul.repet.ubi loquitur de
pœna extraord. & dicit, quòd capite puniri
debet, & ſic patet, quòd pœna extraord.ex-
tenditur uſque ad mortem.
Contrariam partem, ſcilicet negatiuam,
quòd imò iudex in pœnis arbitrarijs non
poteſt imponere pœnam mortis naturalis,
tenet Bald.in l. ſi poſt tres. in 1.lect.colũ.7.
uerſ item facit ad aliam &c. ff. ſi quis cau.
ubi dicit,quòd ſi poteſtas uigore ſtatuti po-
teſt punire ad pœnam mille, uel ad aliam,
prout ſuo arbitrio uidebitur,non poteſt im-
ponere pœnam decapitationis, idem tenet
Car.in c.de cauſis,de off.deleg.& Lud. R,in
rub.ff. de arb.uer.item an ſtatutum, & e pro
hac parte facit, quòd not. Bald. in l.1.C.ne
ſine iuſ.princ.&c.& idem Bald.in c.1 col.5.
in prin.de pac.ten. ubi dicit,quòd iudex ui-
gore arbitrij non poteſt imponere pœnam
publicationis bonorum, ergo minime pœ-
nam mortis,quæ eſt maior, hanc etiam par
tem negatiuam tenet Alex. in conſ.5.col fi.
in 1.uol. & Card in c.ex literis de conſt. Et
iſti, qui tenẽt hanc contrariam partem,pon
derant tria alia iura potiſſime. Primo, uide-
licet, tex in l.1.in uer. tẽporarij. ff.de furib.
balneæ,ubi dicitur,quòd fures nocturni pu-
niuntur extra ordinem. Verum eorum pœ-
na non debet excedere opes publicum tem-
porarium, ergo ſi damnarentur ad mortem,
excederet pœnam operis publici. Secundo,
põderant tex. in l.1 § expilatores.ff.de effr.
ubi ponitur primò pœna in liberum arbi-
trium iudicis, & poſtea in fine dicitur, ꝙ in
plebeis non debet excedere pœna operis
publici In nobilibus uerò pęnam relegatio.
62 nis.† Tertio.ponderant tex.cum ibi no.per
gl. & not.in c. inquiſitionis, in prin. de ac-
cuſ. ubi eſt eſt deciſum, ꝙ de iure canonico,
quando proceditur per inquiſitionem, iu-
dex non imponit pœnam ordinariam deli-
cti,ſed extraord.& ſic arbitrariam,& tamen
per hanc pœnam arbitrariam non poteſt im
ponere ordinariam, ſed minorem, & ita de-
clarat Abb.ibi in fi.col. Ergo concluſiue ſe-
quitur de neceſſitate, quòd non poteſt im-
ponere pœnam mortis,quia non eſt mitior,
ſed maior. & acerbior ceteris pœnis.Confir
mari poteſt hæc opin.ex his, quæ dixit Bal.
in l.quicũque,col.4. uerſ.ſcias etiam,&c.C.
de ſer. fug. ubi dicit, ꝙ iudex in arbitrarijs
debel eligere minorem pœnam Si quis uel-
let tenere hanc ſecundã & opin. tãquam be-
nigniorẽ iuxta l.ſi præſes, l.& interpretatio
ne,ff.de pœnis,poſſet reſpõdere ad iura con
traria,per quæ ſe fundant tenentes primam
63 partm, † Et primo non obſtat gl. in d.§. in
ſumma, quia illa loquitur de pœna capitis,
non aũt de pœna mortis naturalis, & in iu-
m re eſt clarũ, quod *m* pœna capitalis intelli-
gitur altero de trib.modis,ſcilicet de morte
naturali, de morte ciuili,& de amiſſione ci-
uitatis,puta per deportationem,ut quia ca-
put eximitur de ciuitate, ut eſt text.in l.2.
in princ.ff.de pœnis, & l.2.ff.de pub.iud.&
tex. iuncta glo. in l.ſed ſi quis.§.1. ff.ſi quis
cau.& not.glo. in l hos accuſare.§. omnibus
in uer. capitis. ff. de accuſ. In dubio autem
quando lex irrogat pœnam capitalem, in-
telligitur de minori ex illis tribus,ſcilicet de
exilio,ſiue deportatione,text,eſt iuncta glo.
notabili in l.1.C. ne Chriſt.man.hęre.&c.&
tenet Bal.in l.fi.in fin.C. quæ res uend.non
poſ.& Io de Imol.in d.l.2.ff.de pub. iud. &
Bald.in d.l.quicunque. col.4.uerſ.ſcias etiã
64 &c.† Secũdo nõ obſtat d.l.ſaccularij.§.ſunt
quædam.ff. de extraord. crim. quia ibi non
dicitur de pœna mortis, ſed quod præſides
poſſunt exequi uſque ad pœnam capitis,un
de poteſt intelligi de pœna capitis minori,
prout modo dixi, imò conſidero quòd de
neceſſitate debet ita intelligi ille tex. qui ſi
bene ponderetur, loquitur de delicto non
conſumato. Loquitur enim de illis, qui tene
bant quoſdam lapides ad offendendum,non
tamen ſecuta erat offenſio. Patet ibi dum
dicit, quòd ipſa res mortem comminatur.
65 † Sed ubi ſumus in delictis *n* non conſuma
n tis, nunquam imponitur pęna mortis in ar-
bitrarijs, ita notanter tenet Bald. in conſil.
352.col.2.in 3.uol.quod conſ. incip.1. Cec-
chus,&c.& Fel.in d.c.ex literis col pen.uerſ.
2.de conſt. Tertio,non obſtat,d.l.2.C.de his
qui

qui latr.quia ibi expreſsè ex legis diſpoſitio
ne datur poteſtas illis iudicibus imponendi
dictam pœnam mortis in illo crimine, un-
de tunc ceſſat dubium, an pœna arbitraria
ſe extendat ad mortem, quia quãdo lex dat
amplum arbitrium iudici, uſque ad mortẽ,
non eſt dubium, quod poteſt imponere di-
ctam pœnam,quia cenſetur id facere aucto
ritate legis.ita dicit Ioan. de Imol. in d.l.2.
ff.de pub. iud quem refert,& ſequitur Ang.
de Are.in d.§.in sũma. inſt.de iniu. ſed nos
loquimur in caſu dubio, ſcilicet, qñ ſimpli-
citer fit mentio de pœna arbitraria,ſeu ex-
66 traordinaria. † Quarto, non obſtat text. in
d.l.lex Iul.§.hodie.ff.ad legem Iul.repet.qa
poteſt pluribus modis reſponderi. Primo,
quia loquitur de pœna capitis, quæ poteſt
uerificari in alia pœna, quam mortis, ut ſu-
pra dixi. Secundo, quia poſito,quòd intel-
ligeretur de pœna mortis, tamen ibi lex ex
preſſe hoc concedit,attenta immanitate cri
minis, loquitur enim de iudice,qui iniuſtè
interficit innocentem, unde eſt homicida,
propterea non eſt mirum, ſi morte puniri
debet, & ſic poteſt dari eadem reſponſio,
quam dedi ad d.l.2.C. de his, qui latr.& ſic
pœna extraordinaria poteſt comprehende-
re mortem, quando lex hoc dicit expreſsè,
ut ibi. Et ſic data reſponſione ad iura, ſuper
quibus ſe fundant tenentes primam partem
cenſetur ſublata etiam eorum opinio, quia
67 ſunt ſublata etiam eorum fundamenta.† Si
quis autem uellet tenere primam partem,
poſſet de facili reſpondere ad iura adducta,
pro 2.par.Et primo non ob.l.1.ff.de furibus
bal.quia ibi lex expreſſe loquitur limitatiuè
per dictionẽ dummodo, &c. Dicit enim il-
los fores eſſe puniendos pœna extraordina-
ria, dummodo non excedat pœnam operis
temporarij,quo caſu quia lex dat poteſtatẽ
limitatã iudici, ſumus in caſu certo,quia iu
dex non poteſt præterire formam legis, ſe-
cundũ Fel.in d.c. ex literis,col.pe.uer.quin-
ta declaratio,&c.de conſt.licet ipſe non cõ-
ſiderauit hanc reſponſionem. Plus dico, ꝙ
ille text. poteſt retorqueri in contrarium.
Nam ex eo, quòd lex reſtrinxit poteſtatem
iudicis ad opus temporarium eſt ſignũ, ꝙ
iudex habuiſſet largiores habenas procedẽ-
di uſq; ad mortem, quando lex ſpecialiter
eum non prohibuiſſet, quia aliàs fruſtrato-
ria fuiſſet illa reſtrictio legis, quando ſine ca
iudex fuiſſet reſtrictus, ꝙ non eſt dicendum
l.quod Labeo.ff.de Carb.edic.Secundo,non
obſtat.d.l.1.§. expilatores in fi.ff.de effract.
quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè ꝑ
dictionem, dummodo, unde tollitur eo mo-
68 do,quo præcedens.† Tertio,non obſtat di-
ctum c.inquiſit. de accuſ.quia ibi lex loqui
tur per uerbum moderari, & ubi lex con-
cedit arbitrium iudici, per hoc uerbum,
quòd habeat moderari pœnas, nunquam
poteſt imponere pœnam mortis, quia il-
lud uerbum moderari, importat diminu-
tionem pœnæ, ita tenet Mar.Socin.in d.ca.
inquiſ.de accuſ & Felyn.in d cap.ex literis,
colum.penul.uerſ.3. declarat, &c. Quarto,
non obſtat d. Bal.in d.leg. quicunque.C. de
ſeruis fug. inquãtum dicit, in arbitrarijs iu-
dex debet eligere mitiorem pœnam, quia
illud intelligitur niſi qualitas, & atrocitas
o delicti aliud ſuaderet,ut ſi quis daret *o* ala-
pam officiali,nam debet puniri pœna mor-
tis,ſecundum Bald.in c.1.§. iniuria.in prin.
de pace iuram.firm. Nõ enim eſſet ęquum,
quod tunc ſtante crimine atroci,& enormi,
iudex imponeret pœnam mitiorem, quia
non eſſet pœna conueniens, & æqualis de-
licto iuxta l.ſancimus.C.de pœn.& hoc ſen
tit.Alex.in conſi.111. colum.quarta in pri-
mo uolumine. & Ange. de Aret.in dict.§. in
ſumma. inſt.d. iniur.& Abb.in d.c.ex lite-
ris,colum fi.
69 † Ex quibus reſponſionibus apparent
ſublata fundamenta utriuſque partis, unde
utraque pars redditur dubia ualde, adeo ut
Cæſarea deciſione opus eſſet. Quid ergo
erit tenendum? Dico in tanta opinion.ua-
rietate, quòd prima opi.affirmatiua eſt ma-
gis communis cum aliquali tamen limita-
tione,& modificatione. Unde facio conclu-
ſionem, quòd iudex in arbitrarijs poteſt ſe
extendere uſque ad pœnam mortis natura-
lis. Hæc cõcluſio probatur,per tex.in l.ſacri
legij,la 1.ff.ad legem Iul pec.ubi narratiuè
dicitur,quod dato, ꝙ pęna ſacrilegij ſit arbi
traria, quia ꝓ qualitate perſonæ irrogatur,
tamen quandoq; aliqui ſacrilegi combuſti
fuerunt, & ſic probatur, quod in pœnis ar-
bitrarijs iudex poteſt imponere pœnam cõ-
buſtionis, & ſic mortis naturalis, & ita ad-
hoc illum text. ponderat Abb.in d.c.ex lite-
ris,col.fi de conſt.& ibi etiã Fel.in finalibus
70 uerbis,† Iſtam concluſionem declara,& li-
mita

mita primo procedere in delictis conſuma-
tis,& perfectis, ſecus in attentatis tãtum,&
non cõſumatis, quia in eis nunquam iudex
ex arbitrio poteſt imponere pœnam mor-
tis,ita tenet Bal.in d.cõſ.444.in c.Cecchus,
&c.col.2.in 3.uol & Felyn.in d.c.ex literis.
col.pe.uerſ.ſecunda declaratio, &c.Et ratio
eſt in promptu, quia hodie ex generali con-
ſuetudine nunquam punitur delictum atten
p tatum, ſicut conſummatum, ſed mitiùs, &
ſic non punitur *p* affectus,niſi ſequatur effe
ctus, etiam in atrocioribus, ut not.Alex. &
Paul.de Caſtr. in l.1.§.1.in fi.ff quod quiſ-
que iur. & Card.Alexan.in c.1.§ ſi uero uo
luerit in fin.de capi. qui cur.uen.& Ang. in
conſil.14. in 1.col. ubi dicit, quod conſuetu
do eſt approbata per totum mundum, &
Bald. in l. ſi fugitiui.C. de ſeruis fug.& Sal.
in l.is qui cum telo. ff.ad l. Cor.de ſiccarijs,
& Bar.in l.1.§.diuus. ff.eod.titu. & Matt.de
Affl.in conſt. aſperitatẽ,col.3.in 2.no. unde
ſi iudex imponeret pœnam mortis in atten-
tatis, puniret affectum ſicut effectum,quia
maior pœna dari non poteſt, quam ſit pœ-
na mortis.

ADDITIO. Adde text.in l.ſaccularij
in prin.ff. de extraord.cri.ubi ille,qui ingre
ditur domum alicuius cauſa furãdi, tamen
non deuenit ad actum furandi, punitur ex-
tra ordinẽ, ut probatur in l.1.in princ.ff.de
extra.cri.iũcta.l.quamuis adulterij.in fin.ff.
de adu.per quæ iura ita conſuluit Ale.in cõ-
ſi.111.1.lib.q. quidem pœna non poteſt ex-
cedere relegationem in quinquennium, ut
conſuluit Alex. conſi.65.in vlt. col.in 3.lib.
& conſuluit ſecundum prædicta Gram.con-
ſi.36.in ult.col. Pet.Fol.V.I.D.

71 † Secundo limita,dũmodo ſit delictũ ita
graue attentis ipſius circunſtãtis, ꝙ mœrea-
tur pœnã mortis, exemplum põt poni in eo
qui dat alapã officiali, nã iniuria eſt,uerum
attẽta circunſtantia reſpectu qualitatis per
ſonæ cenſetur atrociſſima, vnde in hoc caſu
iudex põt imponere pœnã mortis, ſm Bal.
in d.c.1.§.iniuria, in princ.de pace iur.fir.&
Io.de Ana. in c.inquiſitionis ſit,in fin.illius
princ.de acc.ita etiam tenet Fel.in c.ex liſe-
ris,col pe.uerſ.prima declaratio,&c.de cõſt.
ita debet intelligi d.Bald.in d.l.1.in fi.C.de
his qui latro,vbi dicit, quòd poteſt procedi
ad ſupplicium, ſi hoc deſiderat criminis ma
gnitudo,ex hoc ſequitur,ꝙ ſi ex modica ma
gnitudo ex hoc ſequitur, ꝙ ſi ex modica in
iuria uerbale iudex uellet ꝓcedere ad mor-
tẽ,non poſſet, quia nõ eſſet pœna cõueniẽs
delicto,ſed maior per prędicta,& hoc tenet
Ang.de Aret.in d.§.in ſumma, & Abb.in d.
c.ex literis,colũ.fi.alias poſſet appellari; ut
no.gl. in l.ſi qua pœna. & ibi Bar. in fi.ff.de
uerb.ſig. & hanc limitationem tenet in effe-
ctu Alex.in conſ.111.col.4.in 1.uol.& And.
de Iſer.in.conſt.Comite. Tertio limita,niſi
expreſsè lex uel ſtatutum limitaret arbitriũ
iudicis,ut non poſſit excedere talem pœnã.
quia tunc non imponit pœnam mortis Ita
procedere text. in l.1.ff.de fur.bal. & l.1.§.
expilatores.ff.de effr. prout ſupra declaraui.
Quarto limita, niſi lex diceret, quòd iudex
poſſit uel debeat pœna moderari, quia tunc
non poteſt imponere pœnã mortis, ita pro-
cedit d.c.in q.cũ ibi not.prout ſupra declar.

ADDITIO. Simpliciter ut refert do.
Auctor firmauit Bald.in d §.iniuria.ꝙ dans
alapam officiali pp ſingularem inimicitiam
quã habet cum eo, debet ad mortem condẽ
nari,& mouetur per gl.in §. in ſumma. inſt.
de iniur. neſcio aũt quomodo hoc firmauit
Bal.nã dicit, ꝙ ex qualitatibus concurrenti
bus iudex põt arbitrare pęnã vſque ad mor
tem,& ideo infert, ꝙ ſi quis daret alapã offi
ciali puniretur pœna mortis, & tamen præ-
ſupponit ſi daret alapã ex ſingulari inimici
tia,ergo nõ intuitu officij,& ſic nõ cõcurrit
qualitas aggrauans, & adeo grauis,ut debe-
ret condẽnari ad mortẽ. Vtcunque tamẽ ſit
hodie nõ procedit illud dictũ Bal.per cõſt.
regni, ut participatio, & conſt.eos tñ,nam
ſi ſit iniuria dum exercet officiũ,licet in cu-
ria regis non moretur faciens iniuriã incur-
rit pœnam duplicatam, per d.conſt.eos tan
tum,& ſi moretur in curia regis, licet ei fiat
iniuria nõ in exercitio officij,& ꝓpter par-
ticulare odium habet locum pęna dupliua-
ta, ſed ſi officialis nõ commoretur in curia
regis,& fit ei iniuria ex odio particulari,nõ
quando exercetur officium, tunc ceſſat pœ-
na duplicata, quia iniuria videt̃ facta,ut pri
uatæ perſonæ, & ita declarat Affl. in conſt.
ut participatio in 3.q.Pet.Foll.V.I.D.
72 † Quinto limita, quãdo arbitrium datur
iudici in pœnis à iure expreſſis,prout eſt in
actione iniuriarum, in qua eſt ſtatuta pœna
corporalis, & pecuniaria ad arbitrium iud.l.
iniuriarũ ęſtimatio, & l.fin. ff.de iniu.&.l.
Pedius,

Pedius,§.1.de inc. rui. naufr. tunc enim iu-
dex propter enormitatẽ iniuriæ poteſt arbi-
trari mortem,ſecus eſt,ubi iudici datur ſim-
pliciter arbitrium puniendi in pœnis non à
iure expreſſis, qa tunc nõ poteſt facere cri-
men capitale,quod non eſt capitale,nec po-
teſt imponere pœnam mortis, ubi crimen
non eſt capitale.ita declarat Fel.in d.c.ex li-
teris,col.pen.uerſi.4 declaratio,&c.
† Sexto limita non procedere,quando in ſi
73 milibus delictis eſſet conſuetudo,ꝙ non im
ponatur pœna mortis,ſed mitior pęna,quia
tunc iudex non poteſt imponere pœnam
mortis,ſed *q* tenetur ſequi pœnã conſuetudi
q nariam,& ceſſat *r* arbitraria,tex.eſt ſingula
r ris in l.ſi quis reum,ff.de cuſt.reo. facit tex.
cũ ibi no.in l.hodie,ff.de pęn.ita tenet Bal.
in l.quicunq.col.4.uerſ.ſcias tamen,&c. C.
de ſer.fug.& Fel.in c.de cauſis.col.1.de offi.
del.& Abb.in c.inquiſ.col.fi.de acc.& Alex.
in conſ.5.col.fi,& conſi.111.col.4,in 1.uol.
& Paris in tract. ſynd in uerſ.cõpoſitio.col.
12.in prin.in c.an ſi delinquens,&c. & idem
Paris in d,trac.in tit.de off.ſynd.col.4.& 5.
in c.an ſi poteſtas, &c. ubi multum notabi-
liter loquitur, ꝙ ſi iudex excedit pęnam ſoli
tam,dicitur grauare partẽ, & põt appellari,
& tenet̃ in ſyndicatu,& per hoc infert,ꝙ in
regno ſi quis condẽnatur ad unã unica, non
ſolet exigi tota uncia, ſed tãtum unus tare-
nus uel duo,& nõ vltra,maxime attẽta pau-
pertate cõdẽnati.Et cũ iſtis limitationibus
ſit expedicta pñs notabilis & dubia quæſtio.

ADDITIO. Inquit enim dominus Au
ctor, quod iudex non debet excedere pœnã
ſolitã imponi,& bene dicit, eſt enim ratio.
† Quia practica eſt uera intellectrix legum,
74 ut eleganter inquit Bal. in c.1.in prin.uerſ.
& ideo quando capiuntur.de feu.ſine cul nõ
am.cuius dictum reaſſumit Dec. in conſil.
131.reuocat̃ in ultimis uerbis,& inqt Bald.
in l.illud,ff.de excu.tut.per illum tex. ꝙ ab
antiqua practica non eſt recedendum,& idẽ
Dec.ĩ cõſ.472.ſtatuto cõmunis Papię,2.col.
in 1.lib.quæ uerba ſatis commendat Dec.in
conſ.11.quoniam iudicantium reſponſa in
8.col.uerſ.ad hoc fundamentum hinc etiam
eleganter dicebat Bal.in l.de qbus.in 7.col.
uerſ.Item quæritur.ff.de legibus qđ quoties
ſtilus infringitur,non ualet quod agitur quæ
omnia refert & ſequitur Cott. in memo. in
uerbo practica.Petr.Foll.V.I.D.

75 † Vltimò ſuper hac materia poſſet dubi-
tari, an quãdo delictum eſt commiſſum per
culpam,& non per dolũ,poſſit criminaliter
agi ex tali delicto contra cõmittentẽ ad aliq̃
pœnam ad vindictam. Et hic eſt uidẽdum,
quid ſi delictum eſt commiſſum per latam
culpã,& quid ſi per leuiſſimã unde oritur il
lud dubiũ,an in caſib. in quibus põt agi ci-
uiliter actione legis Aquilię,in qua uenit le
uiſſima culpa l.in lege. la 2.ff.ad l.Aquil. &
c.ſi culpa,& ibi Abb de iniur.poſſit agi etiã
criminaliter ad aliquam pœnam. Volui op-
portunè attingere hic iſtud dubiũ pp duas
regulas,quæ ſunt tritæ in iure.Quarum pri
ma eſt, ꝙ nullum delictum cõmittitur ſine
ſ dolo,& non irrogatur pęna,vbi *ſ* doloſe nõ
fuit cõmiſſum maleficium. Alia regula eſt,
ꝙ in criminalibus lata culpa nõ æquiparat̃
dolo. Prima regula probat̃ per tex.in l.1.C.
de ſicc.ubi dr̃, ꝙ homicidium commiſſum
ſine dolo, & ſine animo occidendi, non pu-
nitur. Item probatur per l. qui iniuriæ. ff.
de fu. & l.quod reip. ff.de iniu, ubi dolus &
propoſitum diſtinguũt maleficia hominum.
& per l.cũ autem.§.excipitur.ff.de ædil.edi.
ubi dr̃,ꝙ is,qui non fuit in dolo, non poteſt
incidere in pœnam capitalem, idem tenent
Bal.& Sal.in l.2.C.de nox.act.& Alex.in cõ
ſil.145.incip. Poſt redditum col.fi.in 2.uol.
& Ange.in l.1.& ibi etiam Iaſ.in 4.col.ff.de
leg.& idem Iaſ.in l.2.§.quod p̃tor.ff.ne quis
cum,qui in ius uoc.& in l.actionib.col.8.ff.
de in litem iur.& Cęp.in conſil.34.col.2.
76 † Secũda regula probatur per tex.& ibi Bar.
in l.in lege,ff.de ſicc.& in l.1.§.1.& ibi Bar.
ff.ſi qs teſt.lib.eſſe iuſ.fue. in quib. iuribus
t probatur,ꝙ *t* lata culpa nõ æquiparatur do
lo in criminalibus ergo ſequitur,ꝙ non pu-
ni delictum culpa cõmiſſum, ex quo dolus
conſideratur in delictis.Pro veritate tamen
huius q.diſtingue tres culpas.ſ. latam, leuẽ,
& leuiſſimam,de quibus plenè per Bar. in l.
quod Nerua,ff.depo.Cęp.in conſi.41.col.3.
cit.fi.Si igitur quæris utrum delictum com
miſſum lata culpa puniatur ad uindictam,
dico, quod ſic. Verũ ſtat dubium in pœna,
& ueritas eſt, ꝙ non punitur eadem pœna
qua puniretur,ſi doloſè cõmiſſum fuiſſet,&
in hoc nullus diſcrepat.Ita propriè loquitur
tex.in d.l.in lege,ff.de ſiccar. & ita procedit
illa regula,quæ ſe habet,ꝙ lata culpa non
æquiparat̃ dolo in criminalibus,quia debet
intel-

intelligi,quo ad æqua|itatẽ pęnæ.Reſtat tamen dubium circa qualitatem pœnæ .ſ. poſito,ꝙ mitiùs puniatur,quàm doloſus, ꝓut eſt ueritas, an iſta pęna poſſit eſſe corporalis,ſeu capitalis? in hoc reperio aliq̃ diuerſitatem opinionũ.Nam Bar.in d.l.1.ff.ſi quis teſt.lib.eſſe ius.fue.dicit,ꝙ non.Idẽ tenet in d.l. in lege. ſ. ꝙ quo ad pœnam corporalem lata culpa nõ æquipatˀ dolo. Sed Ang.in cõſ. 287.colu.pen.nixus fuit reprehendere Bart. pp ſui generalitatem , inquantũ uidetur innuere , ꝙ in nullo caſu ex lata culpa , poteſt quis corporaliter puniri.Nã dicit ipſe,ꝙ immò multi ſunt caſus,in quibus ex lata culpa punitur quis capitaliter, etiam ad mortem, alleg.tex.in l.1.C.de priua.carc.& in l.1.iuncta.gl.C.ne.lic.ſig.ſalua.&c.& in l.fin C.de leg.Iul.de vi.Ad idem eſt text.in le.mil.ff.de cuſt.reo.Ego aũt puto, ꝙ Bar. non meretur reprehendi , imò bene loquitur , & non eſt mens ſua illa,quam dicit Ang. Nam ſolum tenet,quod quo ad pœnam corporalem lata culpa non æquiparatˀ dolo,& bene dicit, q̃a eſt ipſa ueritas,& probatˀ per d.l.in lege. Nã non imponitˀ eadẽ pœna corporalis pro culpa,quæ imponitur pro dolo . Sed ꝙ pro lata culpa non poſſit irrogari pœna corporalis , hoc non dicit Bart. & ideo non meretur reprehendi. Vnde firmo iſtã concluſionẽ.tanquã ueram,& cõem , ꝙ pro lata culpa poteſt
n quis puniri n corporaliter,non tñ eadem pœna corporali,qua puniretˀ pro dolo , ſed mitiori,& leuiori,ita tenet Cæp.in cõſ.33.col. 4.& conſil.34.col.2.& in conſi.11.col.3.pro hoc eſt tex.in l.in lege,§. cum quidam,ff.de ſicca.& in l.1.§.fi.& §.diuus.eo.tit.& l.ſi fortuito,ff de incen.rui naufr.

ADDITIO. Adde quod Bal. in l.1.ff. de leg. Dicit quod aut pœna requirit Atrocitatem delicti. vt quia eſt pœna ſimiliter atrox , & corporalis,& tũc requiritur dolus , & ſi ceſſat dolus ceſſat illa pœna ita atrox , per l.nec exẽplum.C.de fal.& le.1.ff.de arb. aut pœna non requirit atrocitatẽ delicti, ut quia eſt pecuniaria, & tũc ex quo legiſlator nõ fecit mentionẽ doli non exigit,ſed ſufficit lata culpa,& leuis forte,l.qui ędes de inc. rui.naufr.Sed forte leuiſſima nõ ſufficit, q̃a leuiſſima nõ eſt maleficiũ.per l.ſi cuius.§.de prætermiſſis,ff.de uſufr.dicit etiã quod in pœnis corporalibus lata culpa nõ æquiparatur dolo.ſed mitiùs quis punitˀ ratione latæ culpæ,quàm ratione doli,hæc ſunt uerba Bald. & Bart. in l.qđ nerua.ff.depo. diſtinguit qđ aut loquimur in actionib. deſcendentib. ex contractu uel quaſi,& lata culpa æquiparatur dolo, ut loquimur in actionibus, ſeu accuſationib.deſcẽdentibus ex delicto,& tunc aut quæris quo ad pœnam corporalem,& lata culpa nõ æquiparatur dolo,ut l.3.§. 1. ff. ad l.Cor. de ſiccar aut quo ad pęnã pecuniariam,& tunc,aut lex ſiue ſtatutum requirit expreſsè dolũ,aut loquimur ſimpliciter, Primo caſu nõ ęquiparatur dolo,l.1.§. ſi quis , ff.ne uis fiat ei. Secũdo caſu æquiparatur dolo.hęc sũt verba Bar.& Ang.in l.ĩ actionib. ff.de in litẽ iuran.refert.Bar.dixiſſe quod in nullo caſu põt quis corporaliter puniri, ſed ipſe dicit ſe cõſuluiſſe cõtrariũ,& eſt in cõſ. Allegato per d.Auctorẽ hic, & de hoc dicit eſſe caſum in l.ſi quis aliquid.§. qui abortionis,ff.de pęn.ſed ultra, quod Bar. non dicit illud,qđ dicit Ang.ut conſiderat d. Auctor hic,tex.in d.§.qui abortionis nõ facit ꝓ opinione ſua,nam licet ibi probetur, ꝙ pro lata culpa quis punitur corporaliter non tamen probat quod corporalis pœna debet imponi pro lata culpa,ubi lex expreſsè nõ expreſſiſſet pœnã corporalem.Ideo autem lata culpa ibi punitˀ corporaliter, quia lex ita diſponit & ſic non facit ad rumbũ quæſtionis, prout ita reſpondet Bar.in d.l.quod nerua ad aliũ effectum,& ſic dicẽdum eſt ad text.in l.mil. ff.de cuſt.reo.& ad dicta Bar.& Bal.ĩ l.1.C. de noxa.& ita tenet Io.mille.in prac.cri.fo. mihi 110.nu.3.cũ ſeq.sAdde Io. Cor in ſuis miſcel.l.4.c.2.ubi notabiliter.Item eſt aduertẽdum,ꝙ Bar.in l.reſpiciendũ.§.delinquũt, ff.de pęn.tenet quod etiam pro culpa leui,& leuiſſima quis punitur criminaliter,quẽ ſecutus fuit Cor.in conſ.200.in 2.lib. num.5. & in conſi.109.nu.23.in.eo.lib.Soc. in cõſ. 54.in 4.lib.nu.25.dicit,qđ pro leuiſſima culpa nunquã quis punitur pœna ordinaria,ſed pecuniaria , per l. ſi quis non dicam rapere C.de epiſ.& cle.Alb.de Ro.in d.l.in leg.quęritˀ qualiter puniãtur delicta dolo cõmiſſa, & qualiter cõmiſſa culpa,& dicit,ꝙ delicta ex animo, & doloſe cõmiſſa puniuntur ordinaria pœna ſi à iure cõi,vel ſtatuto ſit certa pęna ſtatuta,& ſi non eſt certa à iure,puniuntur extra ordinem,prout conſuetum eſt arbitrio iudicis,ſi autem maleficia non dolo nec ex animo ueniunt , non debent ex toto

eſſe

eſſe impunita, ſed mitiùs coercentur ꝓ modo,& qualitate culpæ,& facti,ex cõditione perſonarum , & ita dicit debere intelligi illum tex. in l.in lege Cor.ff. de ſiccar.& per tex.in l.1.C.de ſicca. hæc ſunt uerba ſua ꝓ quo uide Dec.in conſ.14. & Marſ.conſ.77. nu.6.1 lib.& conſ.91.nu.15.in 2.lib.& conſ. 118.& conſ.137.& Pet.de Anc.in cõſi.285. & Marſ.in l. de min.ff.de q. Raph.cu.conſ. 134.in fi.Marſi. in l.1.§.diuus Adria. ff.ad l. Corn de ſiccar.Gram.conſ.68.& in uol.21. & in deciſ.5.nu.29.Pet.Fol.

77 † Hoc patet,quia homicidiũ commiſſum per culpam dr̃ crimen extraordinarium , & punitur pœnà arbitraria, ſm Lud.Rom. in l.actionib.ff. de in lit.iuran. quem ſequitur Mat.de Affl.in rub.de homi.pun.poſt quam rub. ſequitur conſt. terminum uitæ, & probatur per l. ſi adul.§. imperatores.ff.de adu.
x ubi x ſi maritus occidit uxorẽ deprehẽſam in adulterio, nõ punitˀ pœna mortis, ſed alia pœna corporali mitiori, & ratio eſt,quia tale homicidium dr̃ culpoſum,& non doloſũ, quod difficile fuit temperare iuſtum calorem, ita tenet Bal. in l 1 in 10.q.C.unde ui. & Alex.in conſ.76.col.1.in 1.uol.& Pau de Caſt.plenè in conſi.277. in 2.uol.Fuit enim in culpa ratione exceſſus in uindicando , & ſic , ratione culpæ punitur mitiùs Idẽ tenet Bal.in c 1.col.2. de pace ten.& eſt text.in c. olim,el 1.in fi.de reſt.ſpo.& in l.ſi q̃s in graui.§.ſi tñ maritus.ff.ad Silla.& in leg.diuus, ff.ad l. Pomp. de patr.& not Bart.in l.quid ergo.§.pęna grauior,col.3.in prin.ff.de his, qui not.inf.Cũ ergo ex prædictis appareat, ꝙ homicidiũ culpa cõmiſſum puniatur pęna arbitraria,& extraordinaria:ſequitur de neceſſitate, ꝙ non põt iudex imponere pœnã mortis, quæ eſt pœna ordinaria,quia nũquã iudex in arbitrarijs põt imponere pęnã ſimilẽ pœnæ ordinariæ in ſimili delicto, ut eſt glo.not.quam ad hoc ponderat Abb.ibi in fi.col. in c.inquiſit. in prin.in uer.alioq̃n. de acc. Si uero loquimur de pœnis pecuniarijs ſimpliciter,& tunc ita punitur delictum per dolum, ſicut per latã culpã,quia tunc lata culpa æquiparatur dolo,ſm Bar.in d.l.1. ff.ſi quis teſtamento lib.eſſe iuſ.fue. Pro hoc eſt tex.ĩ l.1.§.hæc actio.ff.ſi mẽ.fal.mo.dix. & ita poteſt intelligi, quod no.Bal.in l.2.§.
9 quod prætor.ff.ne quis eum.† Illud autem, quod dixi ſupra, ꝙ delictum culpa commiſſum punitur mitius, intellige procedere,q̃n eſt tale delictum, quod principaliter cõmittitur ad iniuriam alterius, prout eſt homicidium,uulnus, furtum,& ſimile.Secus aũt in delictis , q̃ non committuntur ad iniuriam alterius,ſed potius pro expletione libidinis, prout eſt adulterium, inceſtus,ſtuprum,& ſimile,quia huiuſmodi delicta,niſi verè interuenerit dolus,non puniuntur aliqua pœna, nec minori, nec maiori,ſm Bar.ĩ d.l.ſi adulterium cum inceſtu.in fine illius princ.ff.de
79 adul.& in l.in lege.ff. de ſicc.† Item inquantũ dixi, ꝙ delictũ cõmiſſum per latam culpã,non punitˀ pœna mortis, ſeu capitali,ſed
y mitiori. y Limita primò nõ procedere,quando eſſet aliquando delictũ mali exẽpli, ꝓut eſt,ſi quis dederit alicui amatoriũ poculum, uel aliud, ut abortiuũ pareret mulier.nam ſi ex hoc ſecuta fuerit mors hominis,punitur pęna mortis,ẽt ſi non fuerit in dolo.text.eſt in l.ſi q̃s aliquid.§, qui abortionis.ff.de pœnis, & hoc eſt confirmatum hodie in regno per conſt.quæ incipit amatoria pocula.quæ plus ult.ſ.ꝙ non ſolũ ſi fuerit ſecuta mors, uerùm etiam ſi is, qui biberit amatoria pocula,amiſerit ſenſum, puniatur ille , q̃ dedit ad pęnam mortis , aliàs ſi non interuenit mors, nec amiſſio ſenſus, punitur ad carcerem per annum , una cum publicatione omnium bonorum.

ADDITIO . Aduertendum eſt, ꝙ text. in l. ſi q̃s aliquid.§. qui abortionis.ff.de pę. corrigitˀ per tex.in conſt.regni Neap. Amatoria pocula, per quem text.conſt.ita demũ puniuntˀ dantes poculũ abortionis,vel amatorium ſi animo nocendi , & ſi doloſe dederint,tex.tamen in d.§. qui abortionis etiam non doloſe dantes puniebat, & eſt notandũ quia nemo aduertit.Petr.Fol.V.I.D.

80 † Secũdò limita non procedere in caſu l. 1.C. de priu.carcer. ubi iudex, qui nõ punit exercentem priuatũ carcerem, punitˀ, pęna
z criminis læſæ maieſt & illud eſt ideo z quia lex reputat hoc crimen læſæ maieſtatis.

81 † Tertiò limita nõ procedere in caſu l.milites ff.de cuſto.reo. vbi cuſtos carceris punitur ad mortẽ , ſi ex ſua nimia negligentia.i.
& ex lata culpa carceratus & euaſit,& fugã arripuit & ibi hoc no.Bar.ſ.ꝙ ex delicto commiſſo ſine dolo, quis punitˀ ad mortẽ. Idem tenet Old.in conſi 92. ubi hoc extẽdit procedere etiam in cuſtode arcis.Idẽ tenet Bal.

in l.

in l.ad Cõmentarienſem.C.de cuſt.reo.hinc
dicit Bal.in l.ex diui.C.loco,ꝙ cuſtos carce
ris,& cuſtos arcis æquiparantur.Idem tenet
Iaſ.in l.actionibus,colum.6.ff.de in lit.iur.
ADDITIO. Adde hic Boer.in deciſ.
216.& adde ꝙ de iure cõſt regni cuſtos car
ceris punitur publicatione omniũ ſuorum
bonorũ, & debet ſtare carceratus per unum
annũ,ſi carcerati aufugerint eius nimia ne-
gligentia, ut cauetur in conſt. cuſtodes, de
qua miror, quòd non meminerit do. Auct.
hic Pet.Foll V.I.D.
82 † Vnum tamen incidenter adde hic,ꝙ ho
die omnis pęna, etiã à iure determinata,eſt
arbitraria iudici,adeo ꝙ poteſt eã ex cauſa
diminuere,vel augere,tex.eſt iuncta gl.in l.
hodie.ff.de pęn.per quem tex.ita tenet Bal.
in l.& ſi ſeuerior.C.ex quib.cau.inf.irrog.&
Pau. de Caſt. in conſi.328.col 2.in 2. uolu.
Et ſuper hoc poſſent exemplificari multæ
a a cauſæ,quas cumulat Bart.in l.qđ ergo.§.
pęna grauior.ff. de his qui not.infa.puta,
83 † ꝑꝑ ſenectutem uel iuuentutẽ, ꝑꝑ fauorẽ
uel ebrietatem, ꝑꝑ calorem iuſtum iracun-
diæ, uel ꝑꝑ nimiam excellentiam hominis
in aliqua arte uel ingenio, ut dicit Alex. in
d.§ pęna grau. in add.ad Bar,q̃ incipit.Ad-
de hic,ꝙ iudex, &c.& Iaſ.ĩ l.1.col.4.ff.de l.
ADDITIO.Adde in hoe Gand.in tit.
quando pęna au.po.& Gram.in uoto 23.&
Affl. in conſt. blaſphemantes, & auctorem
infra in 6.parte, in uerbo executio,nu.21.
84 † Et adde quod in magna curia uicariæ
fuit magna controuerſia in cauſa cuiuſdam
filij Matthęi Porterij inquiſiti de homic.cõ
miſſo in perſonam cuiuſdam Alguzerij ma
gnæ curiæ Vicariæ,quẽ interfecerat ex cau
ſa, quia dictus Alguzerius exercendo ſuum
officiũ in dieb. ante elapſis ceperat eius fra
trem carnalem in fragrãti crimine,propter
quod illico ſuſpenſus fuit, unde dolore mo-
tus dictus inquiſitus interfecit dictũ Algu-
zerium proditorie,& ſub quadam exaptiſſi
ma & excogitata aſtutia,nam ſimulauit ex
tra ciuitatem Neap. in quadam domo uelle
citari facere quẽdã eius debitorem, ad quẽ
citandum expediri fecerat prouiſiones à cu
ria S.Pauli,ſicq; acceſſit ad dictum Alguze
rium eum requirendo vt una ſecum accede
ret ad citãd m eum, qui ductus ſpe luci,ac
ceſſit, & dum eſſent in quibuſdã caſalenis,
dictus iuuenis interfecit dictũ Alguzeriũ,
quo interfecto. intrauit Neap. credens ſtare
tutum & ſecurum, peruentoq́. ad notitiam
magnæ cur.uic.dicto homicidio,miſit ad lo
cum cadaueris,nec poterat ſciri interfector,
uerũ fuit reperta in manib. dicti cadaueris
prouiſio ꝑdicta curię S. Pauli expedita ad in
ſtantiam dicti iuuenis,propter quod ſtatim
fuit ſuſpicatum non fuiſſe interfectum niſi
ab illo iuuene.Ideo captus fuit iuuenis ille,
& illinc ad paucos dies tortus confeſſus fuit
delictũ, & licèt fuit allegata & probata mi
nor.ætatis, nihilominus,quia dictũ homic.
fuit commiſſum proditione, & cum tanta
aſtutia, ut nec maior & ſagaciſſimus potuiſ
ſet cum maiori, ſeu ſimili aſtutia eum com-
mittere, condemnauit eũ ad mortẽ natura-
lem fuitq́; reclamatum ad ſacrum Regium
conſ.per qđ dum inclinaretur ad minoran-
dum pœnã ratione minoris ætatis ante cau
ſam notatam,uoluit illuſtr.& Reuer.Card.
Pacecus Locumtenens Regię Maieſt.quod
omnia tribunalia Neap.uotarent dictã cau-
ſam coram eo, ſi eſt arbitrarium iudici mi-
norare pœnã ratione minoris ætatis,uel ſit
neceſſariũ,adeo quod cogatur, & ut ꝑfecta
doctrina tradatur in caſu iſto,& pro intelli
gẽtia pleniori eorũ quæ dicit hic do. Auct.
85 † Eſt aduertendũ,ꝙ quinque caſibus excu
ſatur ætas,& illi ſuccurritur. Primo caſu in
nocentia conſilij,ut in infante in quo cũ nõ
cadat dolus,intelligendo de infante uſq; ad
ſeptenniũ. de quo l. ſi infanti.C.de iu. del.
nam hic nõ poteſt delinquere, quia caret in
tellectu,& quidquid uidet ignorat,ut l.1,in
fi.C.de fal.mo.& inſtit.de inut.ſtip.§.pupil.
uerſ.ſed quod diximus,& l. ſi quemcunque.
§. & ſi infans.ff. ad l.Aquil.non.n.põt cade-
re delictum in eo,qui neſcit,quod facit,15.
q.1.c.aliquos, & in c.illa cauẽda.ea.q.& ca.
dicitur qđ mala non ſint, quæ nec crimine
mentẽ implicãt, nec conſcientiã ligant.hic
dicit Ariſt.in c.1.lib.3.& ethi.quod ea non
eſſe uoluntaria uidentur, quæ ui aut impru
dentia fiunt, & paulo poſt inquit,his quidẽ
miſericordiæ locus eſt ac ueniæ, propterea
qđ qui ignorat aliquid horũ facit inuitus,
q.d. quod ignoratio rerum particulariũ fa-
cit ut ueniæ locus ſit, & licet dicat pueros
uoluntariè operari, ut ibi, tamẽ quia igno-
rãt quid agãt,& particularia in quibus uer-
ſantur,merentur ueniam, & quod infans &
infantiæ proximus non teneať uoluit Bart.
in l.

in l.1.C.ſi adu.delic.& uoluit Ang. de Aret.
in lib.male.in uerbo ſcienter & doloſè,& ꝑ
tex.in l.infans,ff.ad l.cor.de ſic.& l. quod in
fans,ff.de rei uend.& cle.unica,& ibi glo.de
hom. ſinautem eſt aliquis maior infante &
proximus adultę ætati,& hic tenetur de om
ni delicto excepto uitio carnis,vt ca.1.extra
de delic.puero.& lege ſi minor,ff.ad l.Iul.de
adul.& l auxiliũ,§ in delictis,ff.de min.hæc
enim ætas excuſať ex defectu naturalis præ-
ſidij,quantum ad delictum carnis, in cæte-
ris uerò non excuſatur. Aliquando ætas ex-
cuſatur beneficio à iure à cõſtituto,qa quæ
dam delicta.& alia ſtatuta iuris in maiorib.
tantum cõſtituta ſunt,ut l.2.C.in quib.cau.
in inter.reſt.non eſt neceſ.& le.fratres,C.ex
quib.cau.inf.irrog.quę utiq; in minorib.nõ
ſunt ſtatuta, ut dictis legibus probatur, &
in l.1.§.impubes,ff.ad ſen.conſ.Sill.& l mi-
norib.C.de ijs,quib.ut in d.ſm Bald.& Alb.
in l.1.C.ſi aduer.delict.Aliquando ætati mi-
nori ſuccuriť iudicis miniſterio à le.quia da-
tas eſt poteſtas iudici in delictis mitigãdi pę
nã ꝑꝑ ætatem minorem, nõ tñ excludendi
totam pęnã,per tex.in l.auxilium,§.in deli-
ctis,ff.de min.& eſt melior text.de iure in l.
impunitas,C.de pę.& l.impuberẽ,ff.de fur.
& hoc quidem caſu uidendũ eſt nũquid ra-
tione minoris ætatis cogatur iudex minora
re pœnam,uel ei ſit Arbitrariũ,& in primis
gl.in d.l.impunitas ſentit, ꝙ ſit neceſſariũ,
id ẽt vĩ ſentire Sal. ibi, id etiam vĩ fundari
in regula iuris, l. fere in omnibus,ff.de reg.
iu.& tenuit Dec.in d l.ferè, in omnibus, &
ita uoluit in cõſ.535.in 4.lib.circa. fi. idque
probari dicit in l. ſi adulterium cum inceſtu
fratres,ff.de adult.vbi clarè probať fuiſſe re
miſſam pœnam inceſtus claudicæ minori.
Idẽ etiam uoluit ante eum Cuman. in cõſi.
95.cir.fi.ubi in crimine raptus pœnam mi-
norari debere ratione minoris ętatis,idq; eſ
ſe neceſſarium ſentit. hãc ẽt partem allegat
deciſ.in d. l.fere in omnibus tenere.Bal.in l.
ſi ſeuerior, C. in quib.cau.inf. irrog. ſed ibi
dicit Bald.ſi recte ponderetur, ꝙ ſi pupillus
deliquit hæc minor ætas eſt iuſta cauſa di-
ſpenſandi & minorandi pœnam non autem
dicit,ꝙ ſit neceſſarium,& ſic male allegatur
pro hac parte, ꝓ hac ẽt parte allegať Sal. in
d.l.& ſi ſeuerior.& tamen ibi nõ dicit aliqd
de hoc,allegatur etiã Sal. ꝓ hac eadem par-
te in l.1.C.ſi aduer.delict.& tamen ut uideri
poteſt nõ aperit an ſit neceſſarium, imo po
tiùs vĩ ſentire quod ſit arbitrariũ hanc ean
dem partem allegatur tenuiſſe Pau. de Caſ.
in d.l.1.C.ſi aduer.del.& in d.l.& ſi ſeuerior
licet nõ bene aperiat an neceſſarium ſit, uel
arbitrarium,hanc ẽt partẽ ſecutus fuit Lud.
Pal.in conſi.37.alias in præſenti caſu,ubi di
cit,ꝙ minor ætas eſt cauſa & ratio intrinſe
ca legis ad minorandã pœnam,& ita ẽt uo-
luit Ange de Aret.in lib.malef. in uerbo ad
hoc colloquium & tractatum,ſm Gram. in
dec.23. ſed uitio impreſſoris voluit allega-
re in uerbo temere,ſcienter,& doloſe 3.col.
mihi,vbi ſpecificè tenet, ꝙ debet iudex ra-
tione minoris ætatis minorare pęnã,& hoc
dicit uoluiſſe gl.& Bar.in d.l.auxilium,§.in
delictis,& gl.& Bar.in l.ſi ex cauſa,§.nũc ui
dendum,ff.eo.ti. ſed Bart. in d.§. uidendum
non aperit an iudex cogatur.licet in d.§. in
delictis uideatur id tacitè uoluiſſe, tenetq;
ibi Ang. ꝙ ẽt ſi delictũ eſſet atrox minora-
ri debeat pœna,moueť Ang. adita tenendũ
ultra prędictas doctrinas,& alias quas ibi al
legat rationes,nã dicit quod hoc.5.minora-
re pœnam ratione minoris ætatis eſt bene
ficium datũ à iure minori, ergo non poteſt
ab eo auferri,ut in c.indultum,de reg.iu. &
ꝙ ſit beneficium à iure conceſſum proba-
tur ſm eũ in d.§.in dilectis, l.auxium.ff. de
min.& in l.aut facta,§.perſona,ff.de pęn.nã
in d.§.perſona,clare dicit, quod habetur ra
tio ętatis circa pęnas imponẽdas,ergo illud
eſt beneficiũ à iure tributũ.& hanc eandem
opi. tenuit ibi Aug. in add.ad Ang. allegat
d.Ang.inter alia ꝓ hac opin. Bar.in l.admi-
niſtrantes.§.fi. de exc.tut.& tñ nihil de hoc
dicit Bar.ĩ libro meo,uoluit tñ allegare Bal.
in d l.adminiſtrantes,in d.§.fi.ubi notabili-
ter inquit,quod minoranda eſt pœna ratio-
ne minoris ætatis & ſic minor nõ debet ca-
pitaliter puniri ubi malitia non ſuppleret
ætatẽ, ſed ubi malitia ſupplet ætatem ẽt mi
nor debet capitaliter puniri,ſm Iac. de Are.
ibi,cuius dictum,ita debere intelligi inquit
Bal.in d.§.fi.& ita etiã dicit intelligi debere
tex.in l.excidiuntur.§.fi.ff.ad Sill.& do.Th.
Gram.ẽt in d.dec.23. dicit quod non ualuit
in Bar.ſuo reperire doct.allegatam per arg.
ibiq́; do.Th.Gram. dicit hãc opinionẽ fore
cõem & eam eſſe ſequendã,& ita tenet Ab.
de Roſ.in d.§.in delictis,vbi dicit ſic uidiſſe
ſeruari,& hanc opi.tenet Barb.in l.& ſi ſeue
rior,

rior. C. ex quibus cauſ. inf. irrog. in add. ad Bal. Contrariam uerò opinionẽ, quod non cogatur iudex minorare pœnã ratione minoris ætatis tenuit Bal. in le. quicunq; C. de ſeru. fug. 5. col. mihi motus, arg. tex. in l. qui poſthumos in fi. ff. ad Sill. in ratione literæ, ubi enim fuerant inſtituti poſthumi hrdes, & ſi nõ eſſent hæredes fuit inſtituta uxor, q̃ anteq̃ adijſſet hæreditatẽ in defectum poſthumorum non natorũ mortua fuit ſuperſtitibus aliquibus proximis, qui ſucceſſerunt illi mulieri, fuit dubitatũ an illi hrdes mulieris poſſint petere hæreditatẽ illam, & diſtinguit de iure cãu. ꝙ aut mulier non adiuit hæreditatem ſolùm ea ratione, quia territa fuit ſenatuscõſul. Sillan. quia teſtator fuit occiſus, & tamen conſtat non fuiſſe prægnantẽ, & nihil periſſe, & tunc tranſmittitur hæreditas, aut non cõſtat eam prægnantem defunctam eſſe, & tunc non tranſmittitur, quia impedimentum eſt de iure communi. quod cauſatur ex plenitudine uẽtris, & licet ſenatusconſ. non diſpenſet in hoc caſu, ut tranſmittatur hæreditas nullã iniuriam facit q̃a obſt. impedimentum iuris communis, ſic ergo licet iudex non diſpenſet ſuper minoratione pœnæ nullã iniuriã facit minori, ſed facit id, ꝙ de iure cõi reperitur ſtatutũ. Idẽ videtur uoluiſſe Gandi. Ant. de pœn. reo. in 10. col. mihi, ubi uidetur tenere, qđ ſi ſumus in delictis atrocioribus, iudex ex arbitrio ſuo ratione minoris ætatis poteſt minorare pœnã, ſed ſi ſumus in atrociſſimis nullo modo ſubuenitur minori ætati, per tex. in d. §. in delictis in 2. parte ſui in hanc eandem opinionem firmauit, ſi recte põderetur Bart. in d. l. 1. C. ſi adu. delict. prout aduertit D. Io mauri. qui hãc opinioem ſequitur in tract. de reſt. in cap. 133. fol mihi 118. & idẽ repetit in eo. tract. c. 162. in fol. mihi 123. ibiq; nouum intellectum tradit ad l. 1. C de fal. mo. quantus ille tex. uoluit impuberem ẽt criminis participẽ delicto nõ teneri, nam dicit quod ex eo non ſequitur, ut uere ille impubes capax doli iudicandus eſſet, nam potuit ignorans conſenſiſſe, neſciſſe tamen quid ipſe ageret, quã ignorantiam in dubio præſumendã eſſe inquit, & ideo ea lege diſponitur, ꝙ quãuis pupillus præſtitiſſet conſenſum, non tamen ex eo puniendus eſt, quia eius conſenſus eſt imperfectus, inefficax, & immaturus, & hãc opinionẽ, uidetur etiam ſequi Affl. in conſt. minorũ iura in 5. no. Sunt alij qui tenuerũt ꝙ in delictis atrocibus minoratur pœna in minoribus, ac in delictis magis atrocibus nõ, ſm dom. Guil. mayner in d. l. ferè in omnibus, & Io. Fran. Ozer. inſt. de iure nat. gen & ciu. in prin. alij fuerũt in alia opinione, vt dicamus, qđ pupillus ſi deliquerit etiã dolo, non debet decapitari, ſed cogitur iudex miſeratione ætatis minorare pœnã, ſed ſi min. 25. annis deliquerit capitaliter punitur, niſi miſeratio ætatis aliud ſuadeat, & ad mitiorẽ pœnam iudicẽ perduxerit ut tenet Deci. ſi recte inſpiciatur in d. l fere in oĩbus, Alcia. ibi tenet, quod in atrociſſimis nõ excuſatur minor. Ioan. ẽt de Ana. in cap 1. de delict. puer. ſimiliter tenet, qđ ſit arbitrarium iudici minorare pœnam rõne minoris ætatis, & ſic quot capita tot ſententiæ, Quid igitur dicendũ ſit, pro 1. parte optimè facit tex. in d l. aut facta, §. perſona. ff. de pœn. ubi clarè dicitur ꝙ in pœnis imponendis habetur ratio ætatis, & ſic id neceſſarium uidetur, nam perinde eſt, ac ſi dixiſſet, quod debet haberi ratio ætatis, cõfirmatur per tex. in l fere in omnibus, ff. de reg iur. nã clarum eſt, ꝙ pupillus, ſeu minor tenetur ad pœnã pro delicto, l. 1. C. ſi aduer. delict. cum ſimilibus, unde quantus in illa regula dicitur ſuccurendum eſſe ætati, nihil aliud uidetur uoluiſſe, niſi quod pœna minui debeat ratione ætatis, prout ita ponderauit tex. illũ Dec. ibi, & ſic neceſſariũ videtur, & qđ hoc ſit verũ probat ineuitabiliter tex. ille ferè in omnibus, ponderando alio mõ: nam ſub vna determinatione dicit ſuccurrendũ eſſe imprudẽtiæ, & ætati, ergo æqualiter debent determinari, l. nã hoc iure, ff. de vulg. & pupil. ſubſti Cũ ergo pœna delicti cõmiſſi p imprudentiã neceſſario debeat minorari, quia crimẽ committitur per imprudentiam, qñ inaduertenter, & inconſiderate factũ ſit, & in eo caſu conſideratur culpa, & nõ dolus, meritò pœna debet mitigari, ut ibi, & ꝓbatur in l. 3. §. 1. ff. de ſicc. & minoratio pœnæ pp imprudentiã non conſiſtit in arbitrio iudicis, ſed ĩ neceſſitate, ergo ita debemus dicere in minori ætate, hoc ẽt clare ꝓbat tex. in c. 1. & 2 extra de delict. puer. ubi in ſpecie dicitur, ꝙ non ita minores puniunt̃ ſicut maiores, ergo eo eſt, & fieri dẽt ex legis diſpoſitione, hanc eandẽ opinionẽ clare ꝓbat nouiſſime tex. in cõſt. minorum in. §. eis autẽ. ſub tit. de reſt. min. ubi formali-

formaliter tex. dicit loquens de minoribus per hæc formalia verba, eis aũt delinquentibus, ſi delictum procedat ex aĩo, niſi quantus miſeratio ætatis iudicem nouerit minime ſubuenimus, põderãdum eſt. n. illud verbũ ſubuenimus, nã ex eo infert̃, ꝙ illa ſubuẽtio, quæ fit rõne minoris ætatis, prouenit ex legis diſpoſitione, & ſic lex eſt illa, quæ ſubuenit, & non iudex, & ſic non eſt arbitrariũ, nec refert illa coniunctio, quantus refertur. n. ad eã mediocritatem, ſeu qualitatem pœnæ, quã arbitrabitur iudex, quaſi diceret arbitrari, quę nã pęna eſſet imponẽda minori de mitioribus pp minorẽ ætatẽ, id ſit in arbitrio iudicis, nã illa cõiũctio, quãtus, ſignificat quãtum, ſeu ad quẽ finem, ſm Cic. de amic. 34. quã ob rem id primũ uideamus, ſi placet, quãtus amor in amicitiã progredi debeat, & in Tuſc 173 magna culpa Pelopis, qui non erudierit filium, nec quantus eſſet quodque curandũ, & ſic tex. ille perinde eſt ac ſi dixiſſet, quod non ſubuenitur, quo minoribus in delictis, ſed bene ſubuenitur ad mitiorẽ pęnã miſeratione ętatis, quantũ, & uſque ad eum modum, quæ arbitrabitur iudex, prout qualitas. n. delicti erit, debet moderari pęna. Nec ſemper uno modo, ratione minoris ætatis dẽt pęna minorari, ſed prout Atrocitas, & qualitas delicti expoſcerit magis enim debet minorari reſpectu unius delicti, & unius minoris, quam reſpectu alterius, conſideratis qualitate, atrrocitate, & leuitate delicti, ac ęqualitate ætatis, & ſic, hoc c eſt arbitrarium, & poſitum in arbitrio iudicis, & tenendo hanc partem tota difficultas uidetur reſpondere ad tex. in l. aux. §. in delictis, ff. de minori, quem tex. tam Doct. tenentes primã opinionem, quam ſecundam allegant pro eorum opinione, & tamen uidetur facere, & urgere contra hanc primã opinionem, nã ibi dicitur, quod nõ ſubuenitur minoribus in delictis, niſi quantus interdũ miſeratio ætatis iudicem ad mediocrẽ pœnam perduxerit, illud enim aduerbium temporis
b *b* interdum ſignificat non nunquã ſm Platinum. 13. 150. nam interdum ibo ad illum, & eundem in amph. qu. 4. qui interdum fio Iupiter, quando iubet; ergo infertur qđ nõ ſemper debet iudex minorare pœnam, & ſic uidetur non neceſſarium, ſed arbitrariũ nã illud dicitur neceſſariũ, quod impoſſibile eſt aliter ſe habere, ut dicitur 5. met. text. com. 6 & 12. met. tex. com. 38. Arbitrarium quoque id dicitur quod poſitum eſt in arbitrio alicuius, ut ipſe poſſit facere prout ſibi uidebitur, & prout opinatur eſſe faciendum, ſm Cic. 1. de fi. 9. nu. deſiſtunt de ijſdem, de quibus, & ab epicuro ſcriptũ eſt, & ab antiquis, ad arbitriũ ſuum ſcribere? ſed tenendo, hãc partem pluribus modis reſponderi poteſt, ꝙ primo quia licet. Illud aduerbium interdum uideatur id inferre, ut ſupra dictũ eſt, nihilominus qñque dictum aduerbium, interdum, ſolet poni in diſpoſitionibus, in quibus aliquid fieri debet neceſſariò, ut probatur ex dictis Ariſt. 1. eth. lib. 3. inquit enim, ea quę uoluntaria ſunt, laudantur aut uituperantur, q̃ non ſunt, ueniam impetrant ac interdũ miſericordiam, clarum eſt. n. ꝙ quæ per uim, & non uoluntariè facta ſunt pœnam non merentur, ut ibi inquit Ariſtot. & patet per totum tit. ff. quod met. cau. ſicque illud aduerbium, interdum. nõ facit, ut quæ neceſſariò fieri debent, ſint uoluntaria ſeu arbitraria. Secundò, reſpondetur ꝙ poſito, ꝙ ibi aduerbiũ illud ponatur, ut ſignificet illud arbitrarium eſſe, tñ illud arbitriũ non debet, nec eſt ita, & taliter, ut totaliter à poteſtate iudicis dependere habeat, an debeat minorari pœna ratione minoris ætatis, ſed ita demum ut æquitas attendatur, ſm Bar. in l. 1. prima colu. uerſi. ad iſtam lect. oppo. C. de leg. Bar. in l. ſi quis maior. 1. col. C. de trãſ. & ibi Bal. nec poteſt iudex ratione arbitrij iniquum c ęquo pręferri, aliàs faceret *c* litem ſuam, ſm Alex. in ſupra alleg §. pœna grauior, & in l. 1 in fi prin. de appe. imò debet in arbitrariis ſemper inclinare in mitiorem partem, & mitiorem pœnã c. de cauſis extra de off dele. & habetur per Bal. in l. ſi fugitiui, C. de ſer. fug. & in l. fi. in prin. de pęn. in qui. ma. iu. 2. in l. 1. in princ. ff de ijs qui ſunt ſui uel alie. iu. & uoluit idem Bal. in l. quicunque. 6. col. C. de ſeru. fug. Arbitrij enim appellatione non uenit libera uoluntas ſed arbitrium boni uiri. ut late per Fel. in ca. ſignificauerunt. de teſt. in fi. & dicit Bal in l. uẽdentis. 2. q. C. de cõtr. emp. ꝙ arbitrium eſt ęquitas animi declarati, habito reſpectu tam ad æquitatẽ naturalem, q̃ ad legem præcepta, nec nouum eſt tã æquitate naturali, q̃ legũ præceptis maiori pęna eſſe plectẽdos eos, qui maioris doli ſunt, q̃ qui minoris, æquitas tendit potius ad minorationem, q̃ augmentum, ſm Phil.

5.ethic.c.9.nã dicit, ꝙ æquitas dictat, ut iu-
dex nõ ſit exaptus iuris executor in peiorẽ
partẽ, ſed ut imminuat potiùs, præcepta. n.
legum ubique ſunt, ut nõ oẽs æqualiter pu-
niuntur, ſed ſm qualitatem perſonarum, ut
dicit tex. in l. moris, §. ſed. n. ſciendum, ff. de
pœ. & ſm qualitatem delicti. & ſic doli. l. re
ſpiciẽdum, ff. eo. ti. §. planè. & habet' in l. aut
facta. §. perſona. eo. tit. Itẽ lex præcipit, vt pę
næ potiùs molliendæ ſint, q̃ exaſperandę. l.
interpretatione legũ. ff. de pœn. præterea ra-
tione minoris ætatis pœnas eſſe moderan-
das plures leges ſupra allegaui. Item inquit
Ariſt. in lib. 2, eth. in hæc uerba, Ad quæ ma
ior eſt acceſſio, ea magis contraria eſſe dici
mus ad ſeuitiã, quàm clementiam, ſeu lenita
tem maior eſt, & periculoſior acceſſio, Idẽ
plus quoque peccãt ſeueri, quã clementes.
hinc præclare aũt Socrates, Nicodẽ Regem
admonet, ut mitis ſit & pœnas irroget com-
miſſis minores, nã potiſſimũ eſt, inquit ip-
ſum rerum punctũ attingere. Cęterum quo-
niã id per difficile cognitu, malit citra illud
ſubſiſtere, quam p̃terire, magis. n. ad medio
critatem facit, quod diminutũ eſt, quã qd'
redundat. Sicque tã ęquitate naturali, quàm
legum præceptis minori pœna ſunt plecten
di minores, ergo neceſſariũ eſt, qđ ita iudex
d arbitret', & ſi aliter fieret põt *d* appellari. l. an
tep. ff. de uerb. ſig. & ibi glo. & glo. in c. ſuper
his extra de acc. in uerbo arbitriũ, & uoluit
expreſſe Bar. ĩ d. l. antep. in fi. & Bar. poſt glo.
in l. quid ergo. §. pœna grauior pe. col. uer. ul
timo legis iſtũ, ff. de inf. & Bal. in c. 1. 8. col.
uer. & ſcias, in ti. de mil. va. q cont. eſt. con
corda ut p Fel. in d. c. ſuper his. 5. col. & tãto
magis tenetur, & arctat' iudex rõne minoris
ætatis minorare pęnam, quia ita conſuetũ
eſt fieri in tota Italia, ſequitur qđ eſt neceſſa
rium, licèt eſſet prius ſimpliciter arbitrariũ,
ut eſt tex. in le. ſaccularij, ff. de extraor. cri. &
no. in gl. in le. q d ergo. §. pęna grauior, ff de
inf. & ſequitur Bal. in l. quicunque. C. de ſer.
fug. 6. col. practica. n. eſt uera intellectrix le-
gũ, ut inqt elegãter Bal. ĩ c. 1. in prin. in uer.
& Ideo qñ capiũt'. de feu. ſine cul. nõ amitt.
cuius dictũ reaſſumit Dec. ĩ cõſ. 151. reuoca-
tur, ĩ ultimis uerbis, hinc idẽ Bal. ĩ l. illud. ff.
ex. de tut. p illũ tex. no. qđ ab antiqua pra-
ctica nõ eſt recedendũ, & idẽ repetit in cõſi.
473. ſtatuto cõis Papiæ, 2. colu. 1. lib. de quo
ate per Cot. in ſuis mem, in uerbo practica,
& quod ita ſit ſeruatũ, & ſeruetur habet' per
Doc. quos ſupra allegaui, & teſtor Deum, &
totã ferè Italiam, hæc quoq; facere uidẽtur
pro prima parte, At pro 2. parte ultra alle-
gata ſuperiori loco facit id, qđ legit' in dia-
logo B. Gregorij quarti uidelicet de puero
quinque annorum, qui iurans, & blaſphe-
mans maieſtatem Dei fuit raptus à diabo-
lo, euenit e. n. ſolet, quod licèt ſit minor ætas
in aliquo, ſit tantã in eum malitia, quæ ſup
plet ætatem adeo quod pp illam exaptã ma
litiam puniri debeãt ac ſi eſſet maior, ut uo
luit Bal. in alle. l. adminiſtrãtes, §. qui corpo
ris, & ideo nimirũ ſi tex in §. in delictis uſus
fuit illo aduerbio interdũ, quaſi diceret, qd'
talis poterit eſſe malitia, ut licèt quis ſit mi-
nor nihilominus non debet ei miſeratione
tatis ſuccurri, hic dicit Phil. 5. eth. c. 9. ĩ hęc
uerba, qñ igitur lex in uniuerſum dixerit, &
præter uniuerſale poſtea quippiam contige
rit, tunc recte ſe habet, ſi qua legiſlator omi
ſit abſoluteque ac ſimpliciter loquẽdo pec-
cauit, corrigat' defectus, id qđ legiſlator e-
tiam ipſe ſi adeſſet, dixiſſet, & ſi ſciuiſſet, ita
præſcribentem legem inſtituiſſet, ſicque iu-
dex ex arbitio ſibi conceſſo poteſt ſecundũ
emergentiam, & qualitatem caſuum proui-
dere, nec aſtringitur ut magis uno mõ quã
altero prouideat, nam dupliciter poteſt eſſe
aliquod neceſſarium, ſecundum Auic. neceſ-
ſarium ex ſe, & neceſſarium ex alio, Com-
ment in paraphraſi. 1, de cęlo vlt. capit. & 8.
phyſ. commen. 79. & 2. cel commen. 71. ætas
ergo non eſt cauſa neceſſaria ex ſe ad mino
randum pœnam in caſu propoſito, quia ma-
litia ſupplet ætatẽ c. de illis, & 2. de deſpon.
imp. & ibi gl. & l. 3. C. ſi min. ſe maio. dix. cũ
ſimilibus, ratio enim quare leges permiſe-
runt poſſe minorari pœnam in minoribus
fuit, quod & minor dolus in eis uidebatur
concurrere quam in maioribus, at ubi tan-
tus dolus tantaque malitia concurrit ſicut
in maioribus, ceſſante ratione diſpenſatio-
nis ceſſat diſpenſatio, & ſic minor ætas ex ſe
non eſt cauſa neceſſaria, aut minoretur pœ-
na niſi ut ſupra, nec etiam eſt cauſa neceſſa-
ria ad minorem pœnam minor ætas pro-
pter aliud, & ſic legis neceſſitate. quia lex di
cit interdum ſubueniendum eſſe. & ſic non
ſemper. Itẽ alibi dicit lex, quòd malitia ſup
plet ætatem, ut ſupra, & una lex diſtingui-
tur per aliam, ergo nec ex ſe, nec ex alio eſt

neceſſarium ratione minoris ætatis minora
re pœna. Quid igitur dicendum in tanta do
ctorum, & opinionum uarietate, certe non
nulla poſſent adduci hinc inde pro utraque
parte, tñ non puto recedendum ab ijs quæ
alias in prat. mea cauſa crim. in verbo pęnis
debitis ſeriãtur, & in prag. de ſodomia dixi,
e uidelicet ꝙ cogatur iudex miſeratione *e* æ-
tatis minorare pœnam in atrocioribus ac in
atrociſſimis concurrente malitia ipſius mi-
noris, non puto ſubueniendum, conſiderata
tamen qualitate minoris ætatis, & ita vr̃ ꝓ-
bari in d. §. in delictis in 2. parte ſui, & ita di
co procedere Doct. Bal, in d. l. adminiſtran-
tes. §. qui corporis, & ita fuit proximis dieb.
in ſacro regio conſi. deciſum in delicto ne-
phando ſodomitico, in minore agente, ſed
in patiente non, & hanc opin. tenuit gl. in d.
§. in delictis, & alij Doctores quos ſupra re-
tuli, & tenendo hãc partem illud aduerbiũ,
interdum, poſitum eſt in d. §. in delictis non
quia res eſſet arbitraria in atrocioribus, ſed
ex q̃uo, qñ delicta ſunt atrociſſima concur
rente malitia minoris (quæ ſuppleret ętatẽ)
non erat ſubueniendum, intelligo tñ de eo
minori, qui eſt vltra 14. annos. & ita dico iu
ris eſſe ſaluo ſp ſaniori conſilio. Res tñ ad-
huc non fuit deciſa, fuerunt tñ oẽs de conſi-
lio, & de magna curia, & regia camera in cõ
trario uoto, decem pro una parte, decem pro
alia, adeo quòd non fuit cauſa determina-
ta. Pet. Fol. V. I. D.
86 † De ſecunda culpa. ſ. de leui, ſi quæratur,
an delictum commiſſum leui culpa puniat',
Dico, ꝙ in hoc reperitur magna uarietas in
ter Doc. quos refert Bald. in leg. data òpera,
colum. 3. C. qui acc. nõ poſſ. & Ang. in tract.
malef. in uerſi. incendiario. Nam Cyn. in l. ſi
quis non dicã rapere. C. de ep. & cl. tenet, ꝙ
leuis culpa nõ punit', niſi ad refectionẽ dam
ni. Verũ ſi non hẽt in ære, luat in corpus, l. q
ędes. ff. de inc. rui. nauf. Sed contrarium te-
net Bar. in l. reſpiciendũ. §. delinquunt. ff. de
pœ. vbi dicit, ꝙ leuis culpa punitur crimina
liter, idẽ & Bar. in d. l. fi. circa fi. uerſ. quęrit
gl. & c. ff. de pri. Vdelic. ubi dicit, ꝙ ubi habet
locum acti. l. Aquil. ibi poteſt quis crimina-
liter accuſari, pro hac parte facit tex. in le.
ſi fortuito, iuncta glo. in uerſi. lux, ff. de inc.
rui. nauf. ubi expreſsè dr̃, ꝙ punit' culpa do-
lo proxima, & iſta eſt lata, uel luxuriæ. i. latę
proxima, & iſta eſt leuis. Idem tenet Cęp. in
conſ. 33. col. 4. & conſ. 41. col. 3. ubi dicit, ꝙ
leuis culpa punitur leuius.
87 † In hæc uarietate placet mihi quædam
diſtinctio, quam facit Bal. in d. l. data ope-
ra colũ. 3. circa medium, uidelicet ut diſtin-
guamus: Aut culpa leuis conſiſtit in omit-
tendo, ſeu negl gendo, & non punit' niſi ad
æſtimationem damni, & ita loquatur opin.
f Cy. aut conſiſtit *f* in faciẽdo, & ita loquatur
opin. Bar. & ſequacium. Hãc diſtinctionem
puto ueriſſimam & cõfirmo eã, per duo iu-
ra. ſ. per d. l. qui ædes ff. de incen, rui, nau, vbi
g dicitur, ꝙ ſi per *g* negligentiam fuerit com
miſſum incendium, tenet negligens ſarcire
dãnum, & ſi idoneus non ſit, leuiùs, caſtiga-
tur, & ꝙ ille text. loquatur de leui culpa in
obmittẽdo, probatur, quia loquitur de negli
gentia ſimpliciter, nã eo ipſo, ꝙ quis negli-
git, dr̃ obmittere. Item magna ſeu nimia ne
gligentia, dr̃ lata culpa, l. cedere diem, §. ſi,
ff. de uerb, ſign, & l. mil. ff. de cuſt. reor. Ergo
quando punitur ſimpliciter, ſine illo adiecti
uo, magna, debet intelligi de leui.
88 † Sicut dicimus, qñ ſimpliciter fit mentio
de culpa, intelligitur de leui. glo. etiã, & ibi
Bar. in fi. in l. in uend. §. 1. ff. de bo. auth. iud.
poſſ. & Alex. in l. ſi mora, col. 4. ff. ſol. ma. &
Alex. in conſi. 45. in 1. uolu. Secundo, confir-
mo per l. capitalium, §. qui ob inimicitias in
fi. ff. de pœ. ubi dr̃, ꝙ fortuita incendia, quæ
per negligentiam commiſſa fuerunt, ciuili-
ter exercentur, uel modicè uindicantur. in-
telligo illam alternatiuam. ſ. qñ negligens
non habet in ære, tunc luat in corpus, ſecun
dum formam d. l. qui ædes, alias cõtrariatur
illi l. ubi eſt ſimilis caſus, nam unam lex de-
bet per aliam diſtingui, l. ſed & poſteriores,
ff. de leg. Sed quando culpa leuis conſiſtit in
faciendo, tunc punitur, & probatur per d. le.
ſi fortuito. iuncta gl. in uerſi. luxuriæ, eo mo
do, quo ſupra declaraui, & ita cum iſta di-
ſtinctione pertranſeo.
† Tertia culpa. ſ. leuiſſima, an puniatur cri
89 minaliter: Breuiter quidquid teneat Bart.
in d. l. fi. ff. de priu. deli. circa fi. & in d. l. reſpi
ciendum, §. delinquunt ueritas eſt, quòd le-
uiſſima culpa nõ punit', niſi ciuiliter ad æſti-
mationẽ damni, ita tenet Cyn. in d. l. ſi quis
non dicam rapere. C. de epiſ. & cle. & Bal. in
d, l. data opera. col. 3. circa fi. C qui accuſ. nõ
poſſ. & Alexan. in add. ad Bart. in d. §. delin-
quunt, & Ang. in tract. malef. in uerſ. incen-

diario,col.3.ubi allegat unum conſi.Saly.
90 † Nunc ergo ſi quæris,an ubi habet locũ
act o l.Aquil.ha beat locum ẽt pœna crimi-
nalis,potes rñdere ex p̃dictis, nã ſi damnum
eſt datũ lata culpa in commi ttendo poteſt
criminaliter accuſari . Si uerò eſt leuis cul-
pa in neligendo,agitur ciuiliter tm̃.Verùm,
ſi non hẽt in ære, luit in corpus,ut d.leg.qui
h ædes,& d.§ q ob inimicitias. Si uerò eſt *h* le
uiſſima culpa, tũc ſolum agitur ciuiliter ad
damnũ,ut ſupra. Verũ eſt aduertendũ,quia
tunc demũ agit̃ ad dãnum ex leuiſſima cul-
pa, quando eſt in faciendo,ſecus ſi eſt in o-
mittendo,quia tunc ceſſat actio legis Aquil.
ſecundum Ale. in l. domus hæreditarias.ff.
de leg 1.& hr̃ in dec.57.conſi.Neap.col,fin.
Pro hoc eſt tex.formalis in l. ſi cuius.§.deni
que conſultus.ff.de uſufruct. Et per hoc ha-
bes limitationem ad l in lege,la 2.ff.ad l.A-
qui.ubi dicitur , quòd in l. Aquilia uenit le-
uiſſima culpa, quia debet intelligi dummo-
do conſtat in faciendo, aliàs ſecus.
91 Prædicta tamẽ intellige , ꝙ licet quis poſ-
ſit in aliquibus caſibus criminaliter puniri
pro culpa , hoc tñ intelligitur mediante ac-
cuſatione offenſi , nam per uiam inquiſitio-
nis iudex nunq̃ procedit pro delicto culpa
commiſſo, niſi dolus uel lata culpa interue-
niat , ut dicam infra in 6. parte huius tract.
in materia inquiſitionis uerſ.10.principali,
92 ter , &c. † Vidimus hucuſque ſatis abundè
duo membra huius principalis diſtinctionis
iudicijs. ſ.qñ dicatur iudicium ciuile, & qñ
criminale , ſupereſt uidere de tertio mẽbro,
ſ.de iudicio miſto : Super quo dico,quòd in
terminis noſtris , de quib. loquimur in hac
i prima diſtõne,iudicium *i* miſtũ dr̃ illud,qđ
participat de criminali,& de ciuili,vt eſt,qñ
pœna uenit applicanda pro parte fiſco, & ꝓ
parte parti. Poteſt poni exemplum in crimi
ne iniuriarũ, qñ porrigit̃ libellus ſecundum
formã cõſt.uarietates, ſ.ut pœna æſtimatio-
nis iniuriæ applicetur pro duabus partibus
curiæ ſeu fiſco , & pro tertia parte parti of-
fenſæ. Similiter põt poni exemplũ,dictante
ſtatuto, ꝙ quicunque accuſauerit bannitũ,
lucret̃ dimidiũ pęnę banni,ut no. Bar.in l.ſe
natus,§.ſenatus.ff. de iure fiſ.& ꝙ talis cau-
ſa dicatur miſta,tenet Ale.in conſ 66.col.1.
uerſ. uel uerius, &c.in 1.uol. Ant.de But. in
ru.de iud.& Alex.in conſ.82.col.fi.in 1.uol.
& Mat.de Affl. in d.cõſt.uarietates,col.3.ꝓ
hoc allegatur tex.in cap. tuæ in fin.de proc.
93 † Ad unũ tñ eſt aduertẽdũ,ꝙ qñ agit̃ ad pę
nã pecuniariã in iſto iudicio miſto . non dẽt
agẽs cõcludere, ꝙ pęna applicet̃ pro parte ſi
bi,& ꝓ parte fiſco: Sed ꝙ tota applicet̃ fiſco,
& poſtea a fiſco diuidat̃ cũ ipſa parte. aliàs
nõ ꝓcederet libellus. ita pulchrè tenet Ang.
de Aret. in §.pe.col.4.in fi.uer.unum tñ,&c.
inſt.de actio. Mouet̃ ꝑ id,qđ dicit Bar.in d.
§.ſenatus,& Bar.in d.l.1. C.de vẽ.re.fiſ.com.
cũ priu.li.10.ubi hr̃,ꝙ qñ fiſcus hẽt rẽ cõem
cũ priuato,ipſe fiſcus diuidit. Imo rõne par
tis quã hẽt ĩ re, põt totã rẽ uẽdere,ut ibi hr̃.
Et p̃dicta ẽt tenet Fel. in l.3. uer.ulterius ab
extr.&c.C.ad l.Falc. fatet̃ tñ Bar.in d.l.1.ꝙ
ſiquis ſolueret illi priuato agenti, eſſet libe-
94 ratus,ut ibi per eũ.† Supereſt hic attingere
unũ dubiũ valde neceſſariũ in hac materia,
& eſt tale,uidelicet ſtãte ĩ regno regia prag.
prima, q̃ incipit,diſpendia, q̃ vult,ꝙ in oĩb.
cauſis ciuilibus,uel miſtis ꝓcedat̃,ſine figu-
ra iudicij. Quæro, an intelligat̃ de iſtis cau-
ſis miſtis.ſ. qñ pęna uenit applicãda ꝓ parte
fiſco , & pro parte parti . Effectus eſſet ma-
gnus,qa multæ ſolennitates, q̃ requiruntur
in libello accuſatorio, tollerẽtur ꝑ illã clau-
ſulã,ſine figura iudicij,&c. In hoc pręſuppo
no,ꝙ cauſa miſta põt conſiderari dupliciter.
ſ.uno modo, quo ſupra dixi,qñ pœna appli
catur fiſco,& parti. Alio mõ, qñ ex delicto
agitur ciuiliter , ut declaratur in præcedenti
bus, nã tũc cã nõ põt dici merè ciuilis,quia
deſcendit ex delicto, minime põt dici merè
criminalis, ex quo agitur ciuiliter, & nõ ad
pœnã ordinariã,unde dr̃ miſta. Iſta eſt pro-
priè tex.& ibi gl in c.tuæ in fin.de proc.per
quẽ ita tenet, Abb.in rub.de iud.col.2. uer.
ſecundo principaliter , &c. Primo mõ,dr̃ cã
miſta,reſpectu pœnæ,quia applicat̃ fiſco,&
parti,per ea,q̃ hñr ꝑ glo. & Bar.in l.p̃r.ff.de
ſepul.uio & in l.agr.ff. de ter.moto. Secun-
do modo dr̃ cã miſta , reſpectu modi agen-
di ex eo, quia ꝓ crimine agit̃ ciuiliter.Hoc
p̃ſuppoſito dico , ꝙ in rei ueritate utraque
cã dr̃ miſta,uerum prima magis accedit cri-
minalitati, duabus potiſſime rõnibus . Pri-
mo,quia pęna de directo applicat̃ tota fiſco
& deinde a fiſco applicat̃ parti , & ob hanc
cauſam poſſet dici criminalis, ſm̃ Alex. in
conſ.132 col.fin.in 1.uol. Secundo,quia ex
quo pars criminalis cenſetur potentior , &
dignior, trahit ad ſe partem ciuilem tanquã
minus

minùs potẽtem,& minus dignam, ita tenet
Alex.in cõſ 82.in fi.in 1.uol, facit quod no.
Bar.in l.quærit̃,ff.de ſta.ho.& Bald.in conſ.
226.in 3.uol.Tñ,qa dicta regia prag.loqui-
tur ſimpliciter de cauſis miſtis , cũ priùs lo-
quatur de ciuilibus,de neceſſitate intelligitur
de illis,quæ hñt miſturam ciuilitatis,crimi-
nalitatis.Vnde cũ ambæ cauſæ prædictæ di
cant̃,miſtæ,nõ põt negari,quin dicta prag.
loquat̃ de ambabus, vnde reuertendo ad de-
ciſionem qõnis p̃poſitæ dico, ꝙ dicta prag.
loquitur de iſtis cauſis miſtis.Verũ,ſi quęris,
an per hoc ſint ſublatæ ſolẽnitates libellorũ
dico,ꝙ duo ad ſolẽnitates formale , quæ nõ
98 reſpiciunt probationes, ſunt ſublatæ , unde
põt porrigi talis qualis petitio per modum
ſimplicis poſita in cauſis miſtis,ſicut in ciui-
bus, propter dictã clauſulã, ſine figura iudi-
cij,&c.ut no.Pariſ.in tract.ſynd.in uer. ſen-
tentia,col.6.in c.an dictũ capitulũ,&c.Si ue
ro quæris de ſolẽnitatibus ſubſtantialibus ,
quæ reſpiciunt probationes.& tunc iſtæ non
ſunt ſublatæ , & hoc deciditur in d. prag. in
fi.ibi declarãtes,&c.†Ex hoc infertur, ꝙ cũ
95 ſolẽnitas l. libellorũ,ff.de acc. ſit ſõlennitas
ſubſtantialis, reſpiciens probationes , qa eſt
in ducta in fauorem rei, ſed ad hoc , ut poſ-
ſit magis facile ſuas defenſiones producere
coarctando negatiua loco,& tẽpore,ut dicit
Bal in l.cũ fratre.col.2. C.de his qui.ut ind.
& Par.in tract.ſynd.in d verſ.ſent.col.11.&
12.an per dictũ c. &c. ſequitur , ꝙ dicta ſo-
lẽnitas non cenſetur ſublata , & ſic ẽt hodie
requiritur,non obſtante dicta prag.& hoc te
net Lud.Rom.in conſ.191.in fin.†Secundò
96 infertur,ꝙ ſi aliquis uellet hodie formare li
bellum in crimine iniuriarum , ſuper æſti-
matione iniuriæ , uel agere ciuiliter de ali-
quo crimine , poſſet per modum ſimplicis
petitionis,& poſſet agere ſine alia ſolennita
te libelli,& ſolo uerbo facere talem qualem
petitionem,& illã per notariũ redigi facere
in ſcriptis dũmodo apponat ſolennitates le-
gis libellorũ,quę reſpiciũt defenſiones,& ꝓ
bationes rei,per ea,q̃ no. Bart.in extrau. ad
reprimendum.in uerſ.& fig.& Lãfr.in cl.ſæ
pe.de uer.ſig.in uer & figura.& in uer.libel-
lus.Et per hæc ſit expedita hæc 1.diſt. iudi-
ciorum. Rob. Ven.V.I.D.
97 A D D I T I O.† Poſtea q̃ in iniuriarum
materiam incidimus , aliqua ultra Do. Au-
ctorẽ congerere, non extra rem eſſe putaui ,
quo circa,& illud ſciendũ eſt,nunquid iniu-
riarum actio per ſalutationẽ , cõmeſtionem
que factã cũ iniuriante tollatur ? in quo qui
dem dicendũ Arbitror,ꝙ aut a principio in
iniuriatus ad animum eius reuocauerit de-
deritq́; libellũ extimando iniuriam poſtea
q́; comedit , & bibit cũ iniuriante, vel eum
ſalutat,& iſto caſu non tollitur, ut tenet gl.
in §.fi. inſt. de iniur. aut iniuriatus non re-
uocauit ad animum iniuriam,& ſtatim ſalu-
tat iniuriãtem bibit, & comedit cum eo, &
eo caſu ſi poſt ea accuſat,tollitur accuſatio ,
& ita fuit deciſum in Capp. Tol. ſecundum
98 Steph.Aufr.in deciſ 233.& in addi.†Nec il
K lud prætereundum eſt , *K* an actione iniu-
riarum teneatur,q cõuiciũ uerũ dixerit ? In
quo breuitate ſtudendo Gram. in deciſ. 37.
dicit fuiſſe deciſum in ſacro regio conſil. ꝙ
aut dixerit aĩo iniuriandi,& tunc ſiue falsũ,
ſiue uerũ dixerit tenetur aut nõ aĩo iniuriã
di dixerit,& tunc ſecus,& eſt rõ licet non di
cat do.Gram. quia licet quis habuerit uitiũ
ſeu defectũ à natura, non ꝑpea dẽt uitupe-
rari,ſed eius potius miſerendum eſt , ut in-
quit Phil.in li.3.eth.c 5.in hæc verba homi-
ni cæco a natura,uel morbo, vel ictu, nemo
uitiũ objciet , ut probrum aut eius miſere-
bitur potius,cæcum uinolentia,aut alia im-
moderatione,nemo non culpabit, ea porro-
uitia corporis, quæ ſunt in noſtra ptãte dam
99 nantur,nõ ea quę nõ ſunt.†Quibus,& illud
cõſequens eſt,ꝙ actio iniuriarũ cũ ſit prętο
ria pęnalis, & famoſa ultra annum minime
cõpetit,ut inſt.de.perp.& tẽp.actio. in prin.
iunctis ijs,quæ no.in l querelã,C.de fal.uer.
plane de p̃ſcriptione criminũ eſt notatũ , &
hic annus erit utilis, adeo ut dies, in quibus
quis iuſtè fuit impeditus , ſubduci debent è
medio,& currit à die ſciẽtiæ, ut notabiliter
declarat Iac à Bello uiſ.in ſua prax.crim. in
prin.3.col uer. & ad hoc no. & hæc fuit ori-
ginalis doctr.Iac.But.quam ſequitur. Ang.
in d.l.querelã.& Sal. in fi. qui latiùs exordi-
tur, uidelicet, ꝙ de crimine non põt quæri
criminaliter vltra tẽpus , infra qđ poſſet de
eo ciuiliter agi,& ſic extincta ciuili erit ex-
tincta criminalis,cum crimina ſint odioſa ,
& eorũ meta regulariter minori tẽpore co-
arctatur,quàm ciuilium actionũ,quæ durãt
triginta annis,& in ijs eſt uiginti d. le. que-
relam. ubi ergo extinguitur ciuilis minori
tẽpore , multò magis debet extingui crimi-
nalis.

nalis.ex quo infert Sal poſt Iac. But. ꝙ cum
actio de dolo ciuilis hodie coactetur bien-
nio continuo l.fi. C.dol.non poterit, agi de
dolo criminaliter puniendo pęna ſtellhona-
tus vltra biennium, & pariter in actione
a iniuriarũ prætoria,quę durat 1 anno,eius cri
minalis tollet anno, ſed ubi iniuriarũ actio
eſt ciuilis, ut in tribus caſibus poſitis in l.
lex Cor. in prin.ff.de iniu. uidelicet, ubi qs
pulſatus,uerberatusue, domusue eius ui in-
troita ſit (ut utar uerbis iuriſ.) tũc quia hæc
ciu.duraret 30.annis in illis caſib.ſecundum
uerã opin.ut uolunt gloſſ.& Doct. in d. le.ſi
non conuitij, eius criminalis durabit 20,
ann.d.l.quærelã, quæ uerba ſecundum Sal.
ſunt perpetuo cordi tenenda, & ad literam
ſecutus fuit Bal.in tract.de præſcr.in 4.par
te 4.partis prin.in 2.nu.6. & ſic ſaltim intra
annum debet lis cõteſtari, aliàs ſi fuiſſet iu-
ſtę impeditus daretur reſtitutio, l. ſenatus,
cum ibi no.ff.de offi. præfe. & firmat Iac. a
100 Bel.in loco ſupra citato. † Secundo, & il-
lud concurrere neceſſario dẽt, ut iniurians
ſit maior infante, & perſona diſtincta, aliàs
denegatur actio,& pari ratione alijs denega
bitur contra eos,ſecundum Iac.à Bel.uiſ.in
loco de quo ſupra,& ita refert debere intel-
ligi text.in le.illud,ff.de iniur. citar pro hoc
l.vulgaris,§.proinde,ff.de fur. iuncta l. 1. §.
fi.C.de fal.mo. ſicq; requiritur, ꝙ talis qui
poſſit facere,& dicere iniuriam,citat ꝓ hoc
101 tex.in l.furioſi.ff.ad l.Iul.maieſt.†Hæc au
tem ſanè intelligerem, ut minime procede-
rent, ſi dicta factaue fuerit iniuria talibus
perſonis contemplatione patris, aliorumq;
ſuorum maiorum, tunc.n. non denegabitur
actio patri infantis,vel alijs maioribus ſuis?
quorũ cõtẽplatione facta dictaue fuerit in-
iuria,quia talis iniuria ipſis vr̃ facta, vel di-
cta,nã qui malũ facit cani meo,mihi facere
vr̃ l.ſi ſtipulatus fuero ff.de uer. ob pro hoc
facit tex.in l.apud labeonem. §. ſi quis virg.
ff.de iniu.cũ alijs allegatis per Iac.de Bel.ui.
ubi ſupra colu.8.uerſ. ſed nunquid, poterit.
ſicque uirtus conſiſtit in modo practican-
102 di †Nec obmittendũ erit,ꝙ ceſſat iniuria
rum actio ubicunque duo ad inuicem ſibi
ipſis iniuriam fecerint, nec apparet quis pri
mo inceperit,ſecũdũ Iac.à Bel.uiſ.ubi ſupra
4.colu.verſi.3.requiritur, & ſequitur Felin.
in c.dilecti fili.de excep.ſed hoc eſſe uerum
dixit Alex.in leg.femen mor.ff.ſol.mat. quo
ad pęnam tangentem ipſis delinquentibus,
at ſecus quo ad pęnam tangentẽ fiſco. nã li-
cet non oriatur actio ipſis delinquentibus,
oritur tamen ipſi reip.& ſic fiſco,ut etiã re-
fert,& ſequitur Paraſius in d.c.dilecti.quod
poſſet procedere, ubi eſſet talis iniuria in
qua ex officio poſſet inquiri, at ſecus econ-
trario (ut eſt uidere in iniuria uerbali) vbi
non põt ex officio, nec ad quærelam proce-
di,niſi præcedente libello, vt ſupra dixi.
103 † Illud etiam concurrere debere, ut actio
iniuriarum cõpetat, non ambigendũ erit,vt
iniuria facta dictaue ſit ſufficiens, & legiti-
ma,non modica vel leuis, le. item apud lab.
§.põt aũt.el 2.ff.de iniu.cum alijs ad hoc ci-
tatis per do.Iac. à bel. uiſ. ubi ſupra in vlt.
104 col.in fi.†Nec à longe diſtat, ꝙ actio iniu
riarũ non competit aliter, niſi effectualiter
fuerit dicta vel facta iniuria, cum alias etiã
ſi pecunia data fuerit, ut iniuria dicerentur
uel fieret alicui, & minime facta dictaue
fuerit,ceſſat actio,iuxta text.in l. nõ ſolum.
§. proculus.ff.de iniu. & inſt.de iniu.§. non
ſolũ,& l.apud labeonem.§.ſi curauerit, eod.
tit.& l.1.in fin.ff.quod quiſque iur.& eſt do.
Iac.de Bel.uiſ.in prax.cri.in tit.de iniu. 10.
105 & 11.colu.uerſi.8.requiritur.† Quibus,&
illud affine eſt,quod ſi iniuriãs & iniuriatus
fuerint viles perſonę,& infames,ceſſat actio
iniuriarum inter eos, vt eſt tex. cum glo. in
l.2.C.ut infra cer,tem.iunctis ijs,quæ no.in
c.ita quorundam.in fi.glo.ext.de iud.& fir-
mat idem Iac.à Bel.uiſ.ubi ſup.40. col.uerſ.
106 9. requitur. † Adſtipulatur prædictis non
obſcure,ꝙ actio iniuriarum tunc dr̃ cõpete
re,ſi iniuria dicto,vel ſcripto fieret,ac ſecus
ſi facto,tunc.n. accuſatio datur non actio.
le.iniur.ff.de iniu.& l.lege Cor. §. ſi quis li-
bellum eod.tit.& l.uni.C.de fam.libel. vnde
ex hoc inferas tu regnicole, ꝙ ritus magnæ
curiæ volens, ꝙ pro iniuria non pocedatur
ad querelã,ſed per libellũ,non hẽt locũ ſi fa-
cto fieret iniuria (ut aliqui minus do. aliàs
me exiſtente auditore in ſtatu Illuſtriſſimi
olim Principis Salerni intelligebant)& ſcri-
pto fit iniuria, quoties quis in iniuriam de
decus,vel alicuius cantilenam, cartamue fa-
moſam ſcripſerit, talia.n. faciens inteſtabi-
lis, & infamis efficitur, & eadem pęna pu-
nitur qua puniretur ille in cuius dedecus
id ſcriberetur, ſi uerum foret id (ut aliàs di-
xi in prat.mea cau.cr. in 3. parte tertię par-
tis)nec

gis)nec obliuiſcaris,ꝙ actio iniuriarum cõ-
petit tunc demum, ſi per perſonã priuatam
fieret iniuria,ſecus ſi per publicã(ut iudicẽ)
tunc,n.non aliter cõpetit iniuriarũ actio,ni
ſi clarè, & diſtinctè probet iudicẽ id dixiſſe
exercendo officiũ ſuũ,animoq; iniuriandi.
l.iniuriarum.§. ſi quis. ff. de iniur. & l.apud
Lab.§.q.eo.tit. & §.quemadmodum.§.magi
ſtratus.ff. ad le.Aquil.ſic.n. intelligit Iac.de
107 bel.ubi ſupra.uerſ.13. requiritur.†Item re
quiritur, ꝙ perſona iniuriata ſit liberæ con-
ditionis, at ſecus ſi ſeruilis; Tunc enim ceſ-
ſat iniuriarum actio,niſi eſſet iniuria atrox
uel fieret in uituperium domini. §. ſeruus.
inſt.de iniur. & le. Item apud labeonem.§.
prætor.ff.eo.ti.& C. de iniur.l.1.& de ijs ha
ctenus.Pet.Fol.V.I.D.

ADDITIONES.

a Diſtinctio. Veſtri.in d.prat.lib.3.cap.2.

b Iudiciũ. Quid ſit iudicium ciuile,quid cri
minale,& quomodo utrunque diuidatur,ui-
deo per Franc. Duaren. lib.1. diſput.anniu.
cap.35.36.& 37. Rip. in Rub. omni. de iu-
di.nu.92.

c Pecuniaria.Duenas li.1,reg.ut.iur.reg.325.
in 2.amplia. Fely.in rub.extr.de iudi nu.1.

d Cauſa criminalis.Cauſa etiam famoſa & ar
dua æquiparatur criminali, Bal.in c.ueniẽs
il 1.nu.7.extra,de reſtit.ubi Dec.nu.39.Cau
ſa etiam omnium bonorum æquiparatur
criminali.l.propter litem.§.1.ff. de excuſat.
tut.ca.1.de reſtit.ſpoli.Bal.in l.parentes nu.
1.col.1.& 2.C.de teſta. Bauer.in §.pater.nu.
23.inſtit de teſta.fac. de Bellis in ſua prac.
in 2.par.cap.de cauſis criminal.nu.70.Soci.
conſ.17.nu.6.& 7.lib.1.conſ.235.n.2.li.2.

e Occiſor.Foll.in pract.crimin.cau.in 2.par.
in uer.accuſatione porrecta,nu.28.

f Remittere.Communis opinio eſt,quod nõ
cenſeatur remittere, niſi expreſſe fuerit di-
ctum,Ioan.de Amicis conſi.88.nu.14.Viui.
in ſecunda par.com. opinio.opi.141.

g Agi.Foller.in pract.crimin.cau. in 2.par.iu
dic.ca.28.aut leuitate delictorum, Duaren.
lib.1diſput.anniuer.cap.35.

h Taxat.Foll in fragmentis prac.crimin.cau.
laic.nu.138.

i Practicam.Foller in dictis fragmentis,capi
tulo de iniurijs,numero 38.39. & 40.cum
ſequen.

K Pœna. Et iſta pœna quomodo taxabitur
Rot.deciſ.152.in nou.Foll.in pract.crimin.
cauſ.in 3.par.iud cap.33.nu.152.

l Foller.in dictis fragmentis,nume.141.

m Ruſticus. Foller.ubi ſupra nume.142.

n Tenetur.Et iniuratus agere poteſt,Foll.in
pract.crim. cau.in 2.par.capi.4.in uer.accu-
ſatione porrecta,nume.28.& ſequen.

o Infamiæ. Quia efficitur infamis,Coras.l.1.
§.ſolent.nu.2.ff.de offic.poteſt.Vib.& lib.4.
miſcill.cap.2.nu.8.

p Non admittitur.Iaffredus,deciſ.287.Bol-
gnet. in l.edita. num.120.ubi Scribentes.C.
de eden.

q Puniri.Franc. Marc.q.delfin.18.nu.3.& 4.

r Denuo. De communi. Viui.in prima part.
tract.com. opin. opin.177.col.2.ad fin.

ſ Tollitur.Et quando electione tolluntur in
eodem libello non admittũtur. Duen.lib.1.
reg.utr.iur.reg.13.actiones contrariæ.

t An autem.Foller.in pract.crimin.cau.in 3.
par.iudi.capit.35.uel abſolutio,numero 25.
Deci.in capi. quæ in Eccleſiarum nume.17.
ext.de conſtit.Tiraq.in tract.de pœnis,cau-
ſa 26.nu.4. & cauſa 28.nu.4.

u Exemplificat. Rip.in rub.ext. de caus.poſſ.
& propriet.nume.26.

x Puniatur.Folle.in prac.crim.cauſ.in 2.par.
iud.cap.6.nu.39.

y Procurator.Feder.de Sen.conſi.23.Bal.in l.
non ſolum,§.fin.ff.de procur.infra num.51.

z Beneficij.Foller.in d.prac.crimin.cau.in 2.
par.iud.aut inquiſitione formata c.6.nume.
61.Feder.de ſen.ubi ſupra conſi 23.

& Mitius punitur.Foller.in pract.crim.cau.in
3.par.iud. & ſi confeſſi,cap.33.nu.147.tamẽ
Tiraq.in tract. de pęn.cauſa 53. nu.2.dicit,
quod de iure ciuili eadem pœna punitur, ſi-
ue procedatur per inquiſitionem, ſiue per
accuſationem.

a Acriùs punitur. Alciat. de præſump.reg.1.
præſump.4. circa medium. Tiraqu.in tract.
de pęn.cauſa.30.per totũ,& cõtra auctorẽ.

b Solemnitas. Rot.deciſ.36.fuit dubitatum.
in nouis.

c Criminalis.Alex.in Rub.C.de iud.& conſ.
132.numero 5.lib.1. de communi, Gomeſ.
in prin.inſti. de action.numero 18. Duenas
lib.primo,regul.utr. iur,reg.315.in ſecunda
amplia.

d In dubio.Iaſ.in §.ſupereſt.numer.17.inſtit.
de action.

e Mulier. Amplia & limita pluribus modis,
ut per Duenã lib.1. reg.utr.iur.reg.315.Fœ-

 mina.

mina.Deci.tamen,in l.Fœminæ. nume.34. de reg.iur. dicit, quod hæc opinio iure non probatur,Lucius Callen.conſi.161.ad oſtendendum,nume.4.quod eſt in primo Thom. conſi. crimi. diuerſorum collectorum & impreſſorum,induſtria & expẽſis Clar. V.I.D. Domini Ioan.Baptiſt. Ziletti, mihi maioris obſeruandiſſ.]Viuius in tract. commu.opin. in prima par.opin.383.teſtis idoneus.

f Aliquorum. Riminal.conſi.51,nu.19.Marſil.conſi.101.nu.8.

g Non poſſet.Alciat.in tract.præſumpt.in 1. reg.præſumpt.47.nu.2. Deci.conſi,363.nu.5.Rub.conſi.165.nu.2.Bertr.conſi.212 nu.6.lib.1.ſecundæ impreſſionis.

h Defectum.Gram.conſi.crim.1.num.3.in fi. & ſeq.Deci.in c.licet cauſam li.9.nu.8.ext. de reſtit.uerſ.quid autem, ubi add. in litera K. Bar.in l.ſi plures. ff.de accuſ.Marſil.ſing.477.in teſtibus, limitat id non procedere in cauſa criminali,uel ciuili ardua.

i Clericorum copia.Alex.conſi.64.col.1.lib.1.Gram.conſi.crimi.45.num.20.Iaſ.in l.fin. col.fin.C. de his quib.ut indig.de communi Viuius in prima par. com.opini. opin.392. teſtificans.

k Procurator.Soci.in tracta. fallen.reg.322. Tiraq.in tract.de nobili.ca.20.nu.141.Cotta in memora. in uer. procurator in cauſa, Viui.in tract. com.opin.in prima par. opin. 251.procurator.in 1.

l Extendere. Intellige procedere in delictis conſumatis, non in attentatis tantùm. Bal. conſi 443.colũ.2.lib.3. Deci.in c.ex literis, nu.14.ext. de conſti.Alex. conſi.111. libr.1, & conſi.13.nu.15.& cõſi.21.nu.9.lib.7.Grã. deciſ 36.num.12.& conſi.crim.36.num.21. & conſi.39.Tiraq.in tract.de pęn.cauſa.39. num. 2. & iſtud arbitrium regulatur à iure Folle. in prac. crim.laicorum in prima par. in uerſi.ſtudeant ſe ornare.nume.61.& ſeq. Ang.de Gambig. conſi.51. nume.4.& conſi.98.nume.12.& ſequenti quæ cauſæ ſunt in primo lib. conſiliorum criminalium diuerſorum Doctorum. Caccialup. conſilio 92. numero 11. uſque ad finem, & eſt in primo Thom.diuer. conſi,crimin. collectorum per Excel.D.Ioan.Bap.Zilettum.

m Pœna capitalis.Coraſ.lib.3.miſcell.capitulo 17. numero 17. in dubio tamen intelligitur de mitiori,ideſt deportationis. Iaſo.in leg. ſi uis iniquum.§.hæc, numero quarto. ff.quod quiſque iur. Dec. in l. imperium, numero 14.ff. de iuris omn iud. & in leg.ſemper in obſcuris, ubi Cagn. ff.de reg. iur.Alciat. de præſumpt.reg.1. præſumpt.24.in fin. Boer. deciſ.254.numero 10. & ſequen. Afflict. deciſ.404.numero 14.Viui.in tract.com.opin. in ſecunda par opin.152. pœnes.De iure uerò Canonico, uenit pœna excommunicationis, Abb.in capitul per uenerabilem.numero 20.ext. qui fil. ſint legi. Addi. ad Iaſ. in leg.tranſigere numero quarto, C.de tranſact.

n Non conſumatis. Deci.in capitu.ex literis. numero 14.extra de conſtit. dixi ſupra ſub nume.51.

o Alapam officiali.Iaſ.in l.1.in primo not.C. de præcib Imp.offer.pro ſingul.refert,& Fely.in d.capitulo inquiſitionis, colum.pen.Et id etiã habet locum poſt finitum officium, id eſt tempore Syndicatus, Tiraquell.in tracta.de nullit.capitulo 28. numero 6.& 7. & infra nu.71.

p Affectus.Tiraquel.de pęn.cauſa.36.& ſeq. & uſque ad cauſam 41. in materia, Couarr. in clem. ſi furioſus. in initio 2.par. numero 67.& ſeq.de homici.Duen.lib.1.reg.utr.iur. regu.35. Afflictus. In crimine tamen læſæ maieſtatis punitur affectus, licet non ſequatur effectus.Bello.conſi.32.num.2.

q Tenetur.Ex cauſa tamen poſſet alterari pœna; & quæ cauſæ eſſe debeant ponit Cagn. in leg.ſi quis maior, numero. 17. & ſequen. C.de tranſact.

r Arbitratia, Deci.in capit de cauſis.nume.4. extra de offi.deleg.latè Tiraq.in tract.in prę fatione tracta.de pęn. numero quarto, cum multis ſeq.

ſ Doloſe. Catel. Cotta in memor. uerſi. homicidium,ut poſſit, Tiraq.in tract.de pęn. cauſa.13.numero 13.& per totum Foller.in pract.crimin.laic.in ſecunda par. in uerſicu. dentur capitula, quod ſuffocauit uxorem numero quarto, & ſequen. Couarr. in relecti.clem. ſi furioſus.in ſecunda par. §.1. per totum de homic. & Ioan.Brunell. in relect. capitulo primo de homic.

t Lata culpa.Tiraquel.in tract.de pęn.cauſa. 14.nume. 6.& 7. & per totum.Coraſ. lib 4. miſcell,capitulo primo 2.& 17. Couar.in c. alma mater. § 10. numero 14.Galeat. inter conſilia crimi diuerſ. Docto. conſilio 111. per totum.

Corpo-

u Corporaliter. Contra per Dec. conſil. 482. & 522,& 134.numer.4. & de communi per Antonium Galeatium conſil. 111. quæritur nunquid iuuenis nume.22. & ſeq.& eſt poſitum in 1. thomo conſi.crim.diuerſ. Doctor.

x Maritus.Tiraq.in tract de pœn.cau.1. numero 3.

y Limita.Boer.deciſ.216 nume.5. & ſeq.Foller. in fragmentis pract.crimin.laic. cap.de ueneficis,numer.195. & ſeq.Couarru. in 2. lib.uariar.reſol.cap. fin.numero 10. & in 2. par.relecti.clem. ſi furioſus,§.3. in princ. de homicid.

z Quia lex, Tiraq.in præfat.tract.de pęn.numero 10.

& Euaſit Paul. Ghirlan.in tract.de relaxatio. carcer.cap.de fuga in uer. carceratorum,nume.13.Ang.de Aretio, conſi.75.in prin poſito in 1.thom. conſi.crimin.diuer.Docto.Foller.in fragmẽtis d.pract.crimin.laic.c.de rerum cuſtodia.nume.163.

a Cauſæ. Recurras ſemper ad And.Tiraq.in tract.de pœn.per totum,ubi ferè omnes cauſę ponuntur,propter quas pœnę minuuntur.

b Interdum. Tiraq.in trac.de utr.retract.lib. 1.§.1.gloſſ.9.num.221.colum.2. quia denotat regulam in contrarium, Bello.lib.4 ſup. iur.cap.8.nume.1.

c Litem ſuam.Tiraq.in præfat.tract.de pęn. nume.4.

d Appellari. Tiraq.in d.præfat.tract.de pœn. numero 4.col.2.

e Ætatis.Tiraq.in tract. de pęn.cau.7.per totum,& cau.15.in prin.Duenas li.1.reg. utr. iur.reg.259.Ætas, Ioã.Brunel in relect.cap. 1 de homic.in 4.par. numero 67.& ita dicit fuiſſe iudicatum in cauſa furti, Caccialup. in conſi.92. in 1.art.& eſt in 1. thom.conſil. crimin. diuerſ. Docto. nouiter impreſſum, Marſil.ſing.628.his temporibus; & licet diſtinguat, tamen in fine concludit pro hac parte:Idem Foller. in pract.crim.cano.in 2. par.iud.c.16.& 19.& in 3.par.uerſ. & ſi confeſſi,aut conuiti, capitulo 33.numero 95.& 150.

f In faciendo.Tiraq.in tract.de pęn.cau.44. nume 32.& ſeq.

g Negligentiam. Ancharan.conſi. 348. Bertran.conſi.197.numero 3. libro primo, Afflict.deciſio.58. per totam, ubi addi.Franc. Mar. quæſtione delfin. 61. per totam, Luc. de Curte conſil.61.nume.15.& ſeq.& eſt in 1.thom.conſi.crimin.diuerſ.Docto.

h Leuiſſima culpa.Afflict. deciſ.57.illo die, nume.8.Tiraq.de pœn. cau.44.nume, 31.& ſequen.

i Mixtum.Veſtri.in ſua praxi Rom.Cur lib. 3.cap.2 numero 2.Rip.in rub.extra de iudi. nume.99.

K An actione. Couar. lib.1. uaria. reſol. cap. 11 numero 6. Deci. conſil. 102. per totum quod eſt in 1. thom. conſil. crimin. diuerſ. Doctor.

l Anno de communi.Deci.d.conſi.102.num. 19.ſupra citato. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum II. Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud capitale, & aliud non capitale.*

2 *Pœna perpetui carceris,uel abſciſſionis membri,an capitalis dicatur.*

3 *Capitalis,ſeu capitis pœna,a lege uel ſtatuto impoſita,de mitiori intelligitur.*

4 *Iudicium capitale,actu, & aptitudine conſideratur.*

5 *Fuſtigationis pœna, an dicatur capitalis.& in quibus ſeruetur, & nume 9.*

6 *Relegatio, non eſt pœna capitalis.*

7 *Pœna banni,ubi bona non publicantur,æquitur pœnæ relegationis.*

8 *Pœna ſtigmatis facie hominis,eſt a iure prohibita, & ſtatutum illam imponens,non ualet.*

9 *Homo cum factus ſit ad inſtar diuinæ imaginis non debet pro delicti pœna in faciem bullari & cicatricibus deformari.*

10 *Pœna banni ex conſuetudine hodie non irrogatur ſimul cum fuſtigatione pro furto.*

SEcunda principalis diſtinctio iudiciorum eſt iſta,uidelicet.† Iudicium aliud 1 eſt capitale, & aliud non capitale. Iudicium capitale, eſt illud, in quo agitur de aliquo crimine capitali, ſeu ubi uenit irroganda pœna capitalis. Et ad ſciendum, quod dicatur crimen capitale,ſeu quæ dicatur pœna *a* capitalis, præmitte ſecundum Bald. in l. reos. columna ſecunda. C. de accu. quòd homo habet triplex caput. Primum, eſt caput capitale, & quando committitur crimen talem propter quod dictum caput abſcinditur, & ſic perditur uita, illud dicitur crimen capitale,un-

le, unde qualitercunque quis damnetur ad
mortem naturalem, dr̄ pœna capitalis. Secū
dum, dicitur caput ciuile, prout eſt libertas,
quia quandiu homo eſt liber, dicitur habere
caput, ſed quando efficitur ſeruus dicitur ſi-
ne capite, quia ſerui reputātur pro mortuis,
l. quod attinet, l. ſeruitutem. ff. de reg. iur. &
l. interdicit. ff. de cond. & demonſt. Sic ergo
ubicunque quis committit tale crimen, pp
quod efficitur ſeruus pœnæ, puta quia dam-
natur in metallum, adeò qđ amittit liberta-
tem, illa dicitur pœna capitalis, quia perdit
illud caput ciuile. Tertium caput dr̄ ciui-
tas, unde quando quis ex delicto amittit ciui
tatem, ut quia deportatur, illa dicitur pœna
capitalis, ita ēt hos terminos declarat Io. de
Ana. in c. qualiter, & qñ, §. ad corrigendos,
col. 6. in princ. de accu. & ideo dr̄ hæc pœna
capitalis, quia caput eximitur de ciuitate,
& ꝙ pœna capitalis accipiatur his tribus
modis, eſt text. in l. 2. in prin. ff. de pœn. & l.
2. & ibi Bar. & Imol. ff. de pub. iud. & l. ſed; ſi
quis. §. 1. iuncta glo. ff. ſi quis cau. & dixi ple
nè ſupra in præcedenti diſt. ſuper illa q. an
pœna in arbitrarijs extendatur uſq; ad mor
2 tem. † An autem pęna perpetui carceris, vel
abſciſſionis membri dicatur capitalis, & de
hac, & multis alijs pœnis, uide Bart. in d. l. 3.
ff. de pub. iud. & Bald. in d. l. eos. C. de accu.
3 † In dubio autem, qñ lex, uel ſtatutum im-
ponit pœnā capitalē, ſeu pœnā capitis, intel
ligitur de mitiori, & ſic de exilio, ſiue depor
tatione, gl. eſt no. in l. 1. C. ne iud. man. Chri
ſtiano, &c. & Bald. in l. fina. in fin. C. quę res
uend. non poſ. & Alex. in conſi. 104. in 1. uo
lu. ubi tractat. de pęna facientis falſam mo-
netam, quæ non expenditur in illo regno &
Ang. in tract. mal in uer. & ibi caput a ſpa-
tulis, &c. col. 6. & dixi in præced. diſtin. in q.
ſupra allegata. & tangit plenè Raph. Cu. cō-
ſil. 138. & Ioan. de Imo. in d. le. 2. ff. de pub.
4 iud. † Poteſt autem conſiderari iudicium ca-
pitale actu, & aptitudine. Actu dicitur, quan
do habet pœnam ordinariam, alterum de p̄-
dictis tribus. Aptitudine uerò omne iudi-
cium, in quo uènit pœna arbitraria, poteſt
dici capitale, quia iudex poteſt extendere
pœnam uſque ad mortem, ita dicit Bal. in l.
eos. §. ſuper his. uer. extra quæro, &c. C. de
appel. quod quando ſit, tetigi pleniſſimè ſu-
pra in præcedenti diſt. uerſ. vnum tamen, &c.
Iudicium uerò non capitalis dicitur omne
iudicium, in quo non irrogatur aliqua ex pę
nis prædictis tribus, & ſic quando caput nō
eximitur de ciuitate, & per hoc habemus, ꝙ
omne iudicium capitale, eſt criminale, ſed
non omne criminale, eſt capitale, unde iudi-
cium criminale ſe habet, ut genus, capitale
uero, ut ſpecies. l. ſi quid earum. §. interem-
ptum. ff. de leg. 3.
5 † Sed iuxta hoc ultimò quæro, an pœna fu
b ſtigationis dicatur *b* capitalis. uolui tange-
re hanc q. pro utilitate frequēti, quia in hoc
regno extat cap. quod incipit, Ad hoc, quòd
noſtrorum, &c. diſponens, ut is, qui furatur
ab Auguſtali infra fuſtigetur, & ſignetur in
fronte, & ſæpe uidemus in regno inquiri cō
tra fures ad pœnam fuſtigationis, commu-
nis tamen concluſio eſt, quòd non eſt pœna
capitalis, ut tenet Bald. in l. tranſigere, col. 4.
& ibi etiam Sal. C. de tranſ. & ex hoc, quia
iſta pœna non eſt capitalis. Hactenus ego
ſemper tenui, qđ in crimine furti ab Au. in-
fra, non poteſt aliquis exponi torturæ, ex
quo pœna fuſtigationis eſt minor relegatio
ne, quod probabam bona ratione, nam pœ-
na relegationis, irrogat infamiam, ſecundū
Bar. in l. eius. §. ſi cui. in fin, & in l. is cui. §. ſi
quis ob carmen. ff. de teſt. ſed fuſtigatio non
infamat, l. ictus fuſtium. ff de his, qui no. inf.
Secundo, ponderabā Doct. & Bar. in l. impe-
riū, in 4. gradu meri imperij ff. de iur. omn.
iu. ubi in uno, & eodem gradu ponit pœnā
relegationis, & coercitionis perſonalis, ſeu
torturæ datæ ad pęnā, ergo ſequitur, ꝙ fuſti
gatio cum ſit coercitio perſonalis, & ſpecies
torturæ irrogatæ ad pœnam, pōt poni in eo
dē gradu cum relegatione, & ſic æquipara-
tur relegationi, & hanc ęquiparationem fa-
cit expreſsè Spec. in tit. de iu. om. iud. col. 4.
uer. quid de relegatione, &c. Imò illud mi-
nus continet fuſtigatio, quia non infamat,
ut ſupra dixi. Modò inducebā c. regni, quod
incipit, Tormenta, & aliud quod incipit, Si
iuſte, quibus cauetur, ꝙ tortura ad eruendā
ueritatem non irrogatur, niſi in criminibus
irrogantibus pœnā ultra relegationē, & ſic
6 in criminib. capitalibus, † quia relegatio nō
eſt pęna capitalis, ſecundum Alex. in add. ad
Bar. in l. 2. ff. de pub. iud. in add. quę incipit,
Vide Cyn. &c. Sequitur ergo, ꝙ cum pœna
fuſtigationis non ſit ultra relegationem,
nō poteſt in ea inferri tortura, & ita pluries
patrocinando obtinui, maxime, quando a-
liquis

liquis inquiritur de furto, & non probatur
valor rei ſubtractæ, & ſunt iudicia ſufficien
tia ad torturā. nā dicebā, ꝙ nō pōt torqueri
etiam ſtantibus iudicijs, quia non probatur
ualor rei, utrum ſi vltra Auguſtalem, & in
pœnis ſequimur mitiorem partē, quia pote
rat eſſe valor infra Auguſtalem, unde natu-
ra delicti non patitur torturam, & ſic recur
rendum eſt ad iuramentum purgationis,
quo præſtito reus abſolui debet, ut not. Iaſ.
in l. 3. in princ. colum. 5. ff. de iureiu. & ita
pluries uidi iudicari me patrocinante, & ita
etiā tenui alias legendo publice dictā legē,
imperiū, in ciuitate Salerni. Et prædicta ēt
de intellectu dicti c. tormenta, tenet Pariſ.
in trac. ſynd. in uerſ. tort. in c. an in cauſa pe
cuniaria, &c. Sed licet hactenus fuerim in
iſta opi tamen nunc meliùs diſcutendo ma
teriam, & ponderando dictum cap. regni,
ad hoc, ꝙ noſtrum, &c. ſum in contraria
c *c* opi uidelicet, ꝙ imò hodie ubi uenit pœ-
na fuſtigationis pro furto, poteſt irrogari
tortura ſtantibus indicijs. Et pōdero dictū
c. ꝙ nō cōtentatur ſola pœna fuſtigationis,
imò irrogat tres pœnas copulatiue. ſ. ꝙ fu-
ſtigetur, itē ꝙ ſignet in frōte. Tertiò, ꝙ de
tota prouincia bāniat. Et ſic ubicūque irro-
garet ſola pęna fuſtigationis, fateretur pri-
mam opi. eſſe uerā, quia nō eſt ultra relega-
tionē, ſed quia hic irrogantur tres pęnæ, ſa-
tis pōt dici, ꝙ ſimul iunctę faciunt pęna ul
tra relegationē, & hoc eſſe uerum probatio-
7 ne euidenti. † Nam pęna banni, hodie ſe-
cundum magis cōem opi. ubi bona non pu-
d blicantur, *d* æquiparatur pęnæ relegationis
ita tenet And. de Iſer. in c. dño guerrā, col. 2.
hic finitur l. &c. in uſi. ſeu & Bal. in l. 1. col.
4. C de hær. inſt. & gl. in §. relegati. inſt. qb.
mod. ius pat. pot. ſol. & Fely. in c. 1. col. pen.
uerſ. 5. declaratio. de offic. deleg. tetigi ali-
quantulū in rep. mea, l. is poteſt, ff. de acqui.
hær. in princ. requiſito, ſuper glo. num. 133.
uer. quid aūt de bannito, &c. Quia ergo di-
ctū cap. ad hoc ꝙ noſtrorū, vult, ꝙ furans
infra Auguſtalē banniatur de tota prouin-
cia, cenſetur per hoc q dem relegatus Inquā
tum uero vult, ꝙ fuſtigetur ēt, hæc eſt pęna
8 vltra relegationem. † De ſigno in fronte,
non curo, quia illa pœna eſt contra iuris di-
ſpoſitionem, & contra tex. in l. ſi quis in me-
tallū. C. de pœn. ubi notanter vult impera-
9 e tor, ꝙ † cū *e* facies hominis, ſit facta ad in
ſtar diuinæ imaginis, non debet cicatricib.
deformari, & ibi eſt gl. quæ vult, ꝙ non po-
teſt aliquis pro pœna bullari in fronte, plus
dicit ibi Ang. ꝙ ēt ſi per ſtatutum imponere
tur hmōi pœna ſtigmatis in fronte, nō tenet
nec ſeruari debet, per illā legem. Idē tenet
Alex. in addi. ad Bart. in l. cū in diuerſis, ff.
de relig. & ex hoc teneo, quod dicta pœna
non debet ſeruari, nō obſtante, ꝙ ponatur
in d. c. & ita uidemus practicari. ſ. quod dicta
pœna ſtigmatis nunquam irrogatur fuſti-
gatis, ſed aliæ duæ pœnæ fuſtigationis, &
banni, ſunt in uſu, & ſeruari debent, & pro-
pterea ſiue æquiparemus bannum relega-
tioni, reperitur exceſſus in fuſtigatione, ſi-
ue æquiparemus fuſtigationem relegatio-
ni, reperitur exceſſus in banno, & ſic in om-
nē euentum, eſt pęna vltra relegationem. Et
hanc pōderationem in ſimili caſu reperio,
quod facit Alex. in cōſi. 116. incip. Animad
uerſis ſtatutis, &c. colum. 3. & 4. maxime in
uerſ. cum ergo bannitus, &c. in 2. nolu. ubi
propriæ loquitur de bannito, cuius bona
publicantur, & ſic quia patitur duas pœnas
ſcilicet ultra bannum, patitur confiſcatio-
nem bonorum. dicit ibi Alexan. ꝙ iſta pœna
eſt ſupra legationem, unde non admittitur
procurator, ita etiam eſt dicendum in ca-
ſu noſtro, ut ratione duplicitatis pœnæ di-
catur ultra relegationem, & ſic habeat lo-
cum tortura, & non admittatur procurator
in tali crimine furti. Et hanc ſecundam par
tem nunc meliùs aduertens puto ueriorem,
10 & ita teneo, quidquid aliàs tenuerim. † Si-
quis tamen uellet tenere primam partem,
poſſet ſe fundare ſuper conſuetudine, quia
ex quadam generali conſuetudine ſolent
homines committentes huiuſmodi furta,
fuſtigari tantùm, & non banniri, & ideo
pœna banni uidetur ſublata, ſaltem ex con
ſuetudine, & ſic remanet ſolùm pœna fuſti-
gationis, quæ non eſt ſupra relegationem,
quę conſuetudo multum attenditur in pœ-
nis, l. ſi quis reum, ff. de cuſt. reo, & l. hodie.
cum ibi no. ff. de pœn & Bal. in l quicūque,
col. 4. uerſ. ſcias tamen, C. de ſer. fug. & Abb.
in c. inquiſitionis, in prin. col. fi. de accu. &
Fel. in c. de cauſis. col. 1. de offic del. & Alex.
in conſi 5. col. fi. & conſi. 111. col. 4. in 1. uol.
& Pariſ. in tract. ſynd. in titul. de offic. ſynd.
colu 4. & 5. an ſi poteſtas, &c. Rob. Maran.
Veouſ. I. V. D.

ADDI-

ADDITIONES.

Capitalis.Coraſ.lib.3.miſcell.cap. 17. nu. 13.Rip.in l.1.nu.1.C.de eden.Duaren.lib.1. diſput.anniuer.cap.27.

b Capitalis.Alex.in conſi.90.num. 66. quod eſt in 1.thom conſi.crim.diuerſ. Doctor. tenet partem affirmatiuam.

c Opinione.Ita etiam tenet Foller. in pract. crim.laicor.in 2.par.2.par.uerſ.indurati torqueantur nume.13.& ſeq.

d Aequiparatur.Alex.d conſi.90 nu.22.in 1. thom.conſi.crimin.diuerſ. & Iac de Bellou. conſi 9.nume.33.& Riminal.conſi.100.nu. 16.& ſunt in lib.1.conſi.crim.diuerſ.Docto. diuerſo ab altero.Gramat.uoto 19.Cagn.in l.ea ſola.ff.de regul.iur. & in prohem. ff. §. hęc autem tria,nume.261.latiſſimè.Craue. in conſuet.Burgun. tit.de le. confiſcat. §. 1. uer.qui confiſquelo corpus.numer.45. cum ſeq.Tiraq.in tract.de retract.lib.1.§.1 gloſ. 9.nume.28.

e Hominis.Limita.ut per Petr. Duen lib. 1. reg. utr. iur. regula 290.facies hominis.

Ludouicus Alferius.

Iudiciorum.III. Diſtinctio.

1 *Iudicium capitale,aliud perſonale, & aliud reale,& aliud miſtum.*
2 *Actiones in rem ſcriptæ,an dicantur miſtæ.*
3 *Actio realis qualiter intentetur.*
4 *Rei uendicatione conuentus,ſi alienas lite pendente,iudicium cum eo finitur,& nume. 5.*
6 *Litigioſi uitium,an cõtrahatur ſi agitur poſſeſſorio.*
7 *Litigioſi uitium, An contrahatur coram arbitratore.*
8 *Rei vendicatione conuẽtus ſi opponit exceptionem excõmunicationis,debet interim poſſeſſio cum fructibus ſequeſtrari.*
9 *Rei uendicatione cõuentus ſi fuerit contumax quid fiendum,& numero 10.*
11 *Rei uendicare, an poſſit dominus ſoli aſtracũ, ſeu ſolarium ſuperius.*
12 *Actio in rem utilis quãdo detur ſuperficiario, & quando non.*
13 *Actio in rẽ utilis,quando detur emphyteutæ.*
14 *Actio in rem utilis,quando detur metũ paſſo.*
15 *Actio in rem præiudicialis,quando detur.*
16 *Actio in rẽ præiudicialis de partu agnoſcẽdo, quando detur.*
17 *Actio utilis in rẽ quando detur militi,& minori,quorum pecunijs empta ſunt prædia.*
18 *Actio utilis in rem quando detur ei,qui cauſa mortis donauit.*
19 *Actio utilis in rem,quando detur ad reuocãdum,quod inofficioſe donatum eſt.*
20 *Actio utilis in rẽ, quando datur ad repetendum rem donatam propter nuptias.*
21 *Actio utilis in rem,quando detur ei qui uẽdidit equum lege commiſſoria.*
22 *Actio utilis in rẽ,datur ei qui donauit ut aleretur,& non eſt alitus.*
23 *Actio in rem cui detur,& cõtra quem detur, numero 24.*
25 *Vendicatio cur dicatur ita 25.*
26 *Actio in rem, nullam præſupponit obligationem,& quare.*
27 *Actio perſonalis,aduerſus quem detur.*
28 *Dominij cauſa, non debet exprimi in actione reali.*
29 *Actio realis fruſtra intentetur ſi reus non poſſidet.*
30 *Actio perſonalis, non requirit quod conuentus poſſideat.*
31 *Actio in rem,debet concludere,ut res reſtituatur,ſed non ſic in perſonali.*
32 *Actio in rem ſtatim lata ſententia, habet executionem.*
33 *Actio perſonalis,an ſtatui habeat executionẽ lata ſententia.*
34 *Actio perſonalis nunquam intentatur ad extimationem.*
35 *Actio realis intẽtatur etiã ad extimationem.*
36 *Actio relis etiã fructuum rationem continet.*
37 *Actio perſonalis,regulariter non habet condẽnationem ad intereſſe.*
38 *Intereſſe lucri ceſſantis,qualiter debet cõſtare & numero 39.*
40 *Intereſſe quando peti poſſet.*
41 *Actione perſonali conuentus,ſi eſt contumax, actor mittitur in poſſeſſionem, & qualiter.*
42 *Actio realis,& perſonalis,qualiter differant.*
43 *Actionum uarietates,eſt utile ſcire.*
44 *Condictio incerti, quando competat.*
45 *Præuentio,quando habeat locum.*
46 *Condictio certi,quando competat.*
47 *Agens actione perſonali, quid in libello probare,& deducere habeat, & quid agens actione reali.*
48 *Dominiũ qualiter probetur ĩ rei uẽdicatione.*
49 *Dominium qualiter probetur,&c.nu.50.51. 52.53.54.55.56.& 57.*
58 *Agens petitione hæreditatis nõ habet neceſſe probare dominium.*
59 *Hypothecaria agens, quid neceſſe probare habeat.*
60 *Pignoratitia actio an realis, uel perſonalis dicatur.*
61 *Hæreditatis petitio, an ſit actio mere realis, uel perſonalis in rem ſcripta, & nu 62.*
63 *Intellectus ad l.hæreditatis petit.hæred.*

1 TErtia diſtinctio principalis iudiciorum eſt,† quia iudicium aliud perſonale,& aliud reale, & aliud miſtum,ſ.inter reale,& perſonale,ad hoc ut differat ab illo miſto inter ciuile,& criminale,de quo tractaui ſupra in prima diſtinctione. Iudiciũ perſonale eſt illud, in quo agitur contra aliquẽ actione perſonali,ſiue ſit ciuile, ſiue criminale. actio aũt perſonalis, dicitur illa,quæ dirigitur contra perſonam, & non põt ab oſſibus eius ſeparari,l.quis ergo caſus.ff de pec.& l. 3.& ibi glo. ff. pro ſocio. Iudicium reale dr̃ illud,in quo agitur actione reali,puta rei uẽdicatione,uel hypothecaria, & hoc iudiciũ ſequitur rẽ penes quẽcunque uadat,& datur ẽt contra ſingularem ſucceſſorem. l.1. C.de alien.iud.mut.cau.fac. & hr̃ plenè per Bar. in l.2.creditores.C.de pig.& in l.rem alienã ff.de pig.act. Iudiciũ miſtũ, dr̃ illud,in quo agitur actione miſta, quæ ſapit naturam a-
2 ctionis perſonalis, & realis. † & poteſt poni exemplũ in rem ſcriptis, quæ ſunt quædam actiones, q̃ oriuntur ex cõtractib.uel quaſi, ex maleficio uel quaſi, & hoc reſpectu dicũtur perſonales,quia tamen datur contra quẽlibet poſſeſſorem,hoc reſpectu dicuntur reales,& ſic habeant miſtam naturã, ut eſt actio ad exhibendum, actio noxalis,actio ꝙ metus cauſa,& ſimiles, de quibus ponit bonam declarationem Iaſ. in rub. ff. ſi cer. pet. ubi idem dicit de interdictis, poteſt etiam poni exemplum de illis tub.actionibus.ſ.familiæ herciſcundæ, communi diuidundo, & finiũ regundorum, quæ dicuntur miſtæ, ut in §. quędam,inſt.de act.& quę ſit ratio,quare dicantur miſtę,uide plenè Iaſ.in d.§.quædam, & in d.rub. ff. ſi certum petatur, & ubiobique tractat, quid de petitione hæreditatis, an dicatur mere realis, uel in rem ſcripta,& eſt tex.& ibi Bal. & Docto.in l.hęreditatis. C.de pet. hæredi.& dicam infra in fine huius diſtinctionis.

ADDITIO. Vt uides diſertiſſimè lector,

3 † dominus Auct. declarat, q̃ nam ſit actio realis, & quia non extra rem poterit uideri, ſi praxim ipſius actionis intentandæ hic dixeramus, quam ob rem tu regnicole legito ritum magnæ curiæ uic.incip. Item ſeruat ipſa curia hanc practicam, ubi datur forma agendi, uidelicet, ꝙ uolens agere rei uendicatione debet porrigere libellum,quòd talis iniuſtæ, & minus debite tenet, & poſſidet talem rem, ſeu domum, ſeu dolo malo deſijt poſſidere ad ſeipſum ſpectantẽ,& pertinentem iure dominij,uel quaſi? petatque ſe declarari dominũ dictæ rei, & dominum ipſius ad ſeipſum ſpectare,& pertinere,& proinde condemnari conuentum ad relapſandum poſſeſſionẽ dictę rei una cũ fructibus porrectoque libello petat interrogari conuentum ſi tenet, & poſſidet ante lit.conteſt.
a & ſi dixerit *a* conuentus ſe tenere, & poſſidere iuſte, & rationabiliter, procedit libellus,quia cenſetur in tentata directa rei uẽdicatio, ſin autem dixerit ſe non tenere,& poſſidere,& tunc aut in libel. dictũ eſt,uel dolo malo deſijt poſſidere,& tũc etiam hoc caſu procedit libellus, quia cenſetur per illa uerba intentata rei uẽdicatio utilis,aut minime id dictum erit,& tunc non procedit libellus, ſi tamen actor uelit,quòd ulterius non procedatur in rei uendicatione intentata, ſed maluerit potiùs dare libellũ de mendacio,& ſic per eo procedi tantũ, iuxta terminos.l.fi.ff. de rei uend. quo quidem caſu conuicto reo cõuento de mendacio. transfertur poſſeſſio in actorem, ſed ſi noluerit dare libellum de mẽdacio negante conuento ſe poſſidere,dabitur terminus actori ad probandum,& procedetur uſque ad deciſ.cauſæ. & ideo interrogandus erit actor ſi uoluerit dare libellũ de mendacio,& ſi dixerit quòd ſic, ſtatuatur ei dies, quo ueniat cum libello,& reo,ut eodem die ueniat ad eum recipiendum,& ſi dixerit,ꝙ non, licentiabitur conuentus ab illa inſtantia,& ſi conuentus cõparet per procu-
4 ratorem ſic interrogabitur, ut ſupra. † Et eſt adnotandum, ꝙ ſi conuentus ſuper rei
b uend.lite cont. uel quaſi, *b* alienauerit rem ſuper qua conuentus eſt, ſiue emptor fuerit ſciens ſiue ignorans, iudicium finitur cum ipſo conuento, & ſnĩa executioni demandatur, contra quoſcunq; poſſeſſores, ut l.2.C. de litig. & habetur conſt.regni. eorũ fraudibus,& in c.regni inc.conuentus, & qualiter formæ

formetur libellus, & quid debeat probari
in hoc iudicio, ut uerificetur quem deſijſſe
poſſidere, ponit Affl. in d. conſt. eorũ fraudi
5 bus. † Sed quia proximo loco dixi, ꝙ ſi lit.
cõte. fuerit facta alienatio mandabitur exe-
cutioni ſnĩa contra emptorẽ, utrũ ſi non ſit
lis conteſtata, ſed datus eſt libellus & inti-
matus fuerit conuentus, id ẽt procedat, ut
dicatur res litigioſa, quo ad hunc effectum?
& dicendum eſt, ꝙ non requiritur lit. conte.
ſed ſufficit ſimplex iudiciaria conuentio,
ut dicit gl. in l. 2. C. de liti. & probat text. in
Auth. litigioſa co. tit. licet in actione perſo-
nali requiratur conteſt. lit. ut res dicatur li-
tigioſa, ut declarat Angel. in Auth. litig. &
Sal. in d. l. 2. & uoluit Afflict. ubi ſupra in 3.
no. cogita, quia forte tex. in cap. conuentus.
ſentit contrariũ dũ dicit, lite pendente con-
teſt. uel quaſi, una vr̃ oratio, & ſic uĩ, ꝙ non
ſufficit, quod lis pendeat ſimpliciter, ſed ꝙ
6 lis ſit conteſtata. † Quid enim ſi agatur poſ
ſeſſorio, an contrahatur uitium litigioſi?
Affl. in d. conſt. eorum fraud. in 4. not. dicit
quod hoc non determinat cap. conuentus,
attamen dicit ipſe, quod contrahitur uitiũ
litigioſi, ſed ſit ſalua pace, quia id expreſsè
dicit tex. in d. c. conuentus, ut in eo eſt uide-
7 re. † Ad unum tamen uolo legentes aduer-
tere, quod Affl. in d. conſt. eorum fraudibus
in 1. q. ſimpliciter tenet corã arbitratore non
contrahi uitium litigioſi, per Doct. & Imo.
in c. quintauallis. extra de iureiur. quantus
ibi uoluerit corã arbitratore non dari iudi-
ciũ, & per Doc. & Bal. in l. 2. C. de reſc. uend.
quod vr̃ contrarium probari in c. cõuentus,
quantus ibi dicatur, ꝙ cõuentus quocunque
iudicio contrahit uitium, litigioſi, ſi alienat
lit. pend. licet. n. corã arbitratore nõ dicatur
iudicium eſſe, tamen ſi aſſumptus eſt ſuper
lite largo modo, dicitur corã eo iudicium,
& per illa uerba quocunque iudicio credo ꝙ
compræhendit hunc caſum, de cæteris quo
ad materiam iſtam uide Afflict. ubi ſupra.
8 † Itẽ ulterius in hac actione reali aduerten-
dum eſt, ꝙ ſi cõuentus rei uendicatione op
poſuerit exceptionem excommunicationis
uel aliam (ut interim donec diſcutiatur ex-
ceptio, commodo poſſeſſionis fruatur) de
bet ſequeſtrari poſſeſſio cum fructibus, &
maxime ſi propè finem cauſæ exceptio op-
ponatur, ut in c. reg. Caroli. in cap. frequens
9 in auribus noſtris. † Et ſi conuentus actio-
ne reali fuerit contumax ante lit. conteſt. &
actor uoluerit eligere uiam primi decreti,
mittetur actor in poſſeſſionem rei petitæ
ex primo decreto reuocabilem intra annũ,
ſi cõparet cõtumax, & purget cõtumaciam,
ſed ſi eſt contumax poſt lit. cont. & non li-
quet de cauſa, mittetur in poſſeſſionem rei
petitæ, & eſt uerus & perpetuus poſſeſſor, ſi
uerò liquet de cauſa, debet ferri ſententia
iuſtitia mediante, ut diſponitur in cõſt. reg.
in c. rei uendi. & ibi per Afflict. habes 10. dif
ferentias, quæ ſunt inter actionem realem
10 & perſonalẽ. † Et an intra annũ acquiratur
uera poſſeſſio miſſo in poſſeſſionem ex 1.
decreto? uide Bertr. conſ. 3. in 2. lib. ubi deci
11 dit quod non. † Et an dñs ſoli ſeu membro-
rũ inferiorũ poſſit uendicare aſtracum, ſeu
12 ſolariũ ſuperius? uide cap. in dec. 117. † Nec
ſcire obmittendũ erit, quod eſt dare utilem
c *c* actionẽ in rem, q̃ aliquando datur *d* ſuper
d ficiario (ut ſi aliquis conduxit arcam uel ſo-
lũ alicuius, & impoſuerit ſibi ſuperficiem) ſi
cadit a poſſeſſione ipſius rei, põt intentare
actionẽ ad rem illam petendã, quæ uocatur
utilis rei uend. l. 1. ff. de ſuperficie. & in hac
actione, & ſic formatur libellus, ego contra
Ta. qui iniuſtè poſſidet rem talẽ ſitã in tali
loco, cuius tales ſunt confines, quã rẽ cõdu-
xi, uel ex tali cauſa habui a tali dño ad ſuper
ficiem imponendam, prout impoſui ſuperfi-
ciem, quæ ſolo eſt modo, unde peto rem illã,
mihi reſtitui & adhuc propono utilem rei
uendicationẽ? & hæc forma ſumitur ex d.
13 l. 1. 2. & 3. † Aliquando utilis in rem datur
emphyteutæ, qui rẽ ſibi cõceſſam in emphy
teuſim, uel alium cõtractũ vulgo libellariũ
appellatũ, vult rem vendicare cũ ab alio poſ
ſideat, & petam hoc modo, ago contra Tab.
qui poſſidet rẽ talẽ, puta prędiũ, uel domum
mihi datã a Titio in emphiteuſim, uel ad li
bellum, cuius confines ſunt tales, unde peto
rem illã mihi reſtitui utili rei uendicatione,
ut probatur in corpore de non alienando,
aut per. re. eccl. col. 2. & de alie. & emph. col.
14 9. & C. de iur. emph. l. fi. † Aliquandò utilis
in rem datur metum paſſo) ut ſi per metum
cõpellatur aliquã rẽ uẽdere, uel tradere, uel
donare) ſuccurritur ſibi per prętorem, & ha
bet utilem rei uẽdicationem, in qua ſic for-
mabitur libellus, ago contra Ta. qui iniuſtè
detinet talẽ rẽ poſitã in tali loco cuius con-
fines ſunt tales, unde rem illã peto mihi re-
ſtitui,

ſtitui, & de dolo repromitti, ne res interim
dum fuit apud eum ſit facta deterior, & ad
hoc propono utilem rei uendicationem,
ut ꝓbatur Inſtit. de act. §. ſequẽs, & l. mætũ.
§. uiolẽti, ff. ꝙ met. cau. & §. ex hoc adictum,
15 † Quibus ẽt, & illud concinit, ꝙ eſt dare a-
ctionem in rem præiudicialem pro libertini
tate, uel uaſſallagio (ut ſi libertus tuus, uel
uaxallus gerat ſe pro ingenuo negãs aliquid
tibi dicere, nomine operarum præſtare) po-
tes agere contra illũ actione in rem præiudi
ciali, per quam ipſum reuocabis in libertini
tatẽ, & ſic de uaſſallo, & ſic formabitur libel
lus, ago cõtra Tab. quẽ dico meum libertũ,
uel uaſſallũ. uel qui cũ ſit libertus meus, uel
uaſſallus gerit ſe pro liberto, vel ingenuo.
Vnde ipſum in libertũ meũ peto, & ad hoc
propono præiudicialẽ in rẽ actionẽ, ut pro-
16 batur inſt. de actio. §. præiudiciales. † Eſt ẽt
dare actionẽ in rem præiudicialẽ de partu
agnoſcendo, (ut ſi filius, uel nepos alicuius
nõ agnoſcatur a patre, uel auo, uel quia non
ꝑbet alimẽta) põt compellere ipſum, ut ſibi
prouideat per actionẽ in rẽ præiudicialẽ de
partu agnoſcendo, quæ actio locũ habet, ut
filius agnoſcat patrẽ, & nepos auum, ut inſt.
de act. §. præiudicialem, & ff. de lib. agno. l.
ſiue. §. 1. & l. ſi quis a liberis. eo. tit. & ſic for-
mabitur libellus, conqueror ego Tab. de ta-
li patre meo, vel ego pr̃ de tali filio meo,
uel ego auus de tali nepote meo, vel ego
nepos de tali auo meo, qui cum ſim filius
ſuus, uel nepos, vel pater, uel auus denegat
mihi alimenta, & me denegat filiũ ſuũ, uel
patrẽ, uel auũ, uel nepotẽ, unde ut alimenta
præſtet, & me agnoſcãt in filiũ ſuum uel pa
trẽ, uel auũ, uel nepotẽ actionem in rẽ præ-
iudicialẽ propono, ut habetur in l. 1. ff. de
17 rei uen. & de alie. lib. 2. C. † Aliquando etiã
datur utilis in rẽ minori, & militi, quorum
pecunijs empta ſunt prædia, licet non eorũ
nomine, ſi maluerint potiùs uendicare præ-
dia, quam pecunias condicere, l. ſi ut pro-
ponis, C. de rei uend. & l. curator. C. arb. tu.
ſed tunc propriè minor, prædiũ tua pecunia
cõparatũ, vendicabit, ſi curator emerit, ſecus
forte erit ſi extraneus comparauerit, ut d.
18 l. curator. † Aliquando datur utilis in rem
ei, que mortis cauſa rem donauerit, & eã re-
uocare, vult, ſiue cõualuerit, ſiue pænituerit,
ſiue ſic pepigerit, ſiue peregre profecto re-
19 dierit, l. qui mortis, ff. de don. cau. mor. † Ali
quando et datur utilis in rem ad reuocandũ
quod inofficioſè donatũ eſt, ut reuocetur,
quod donatarius ingratus, & immemor
acceptis muneris acceperit, ut, C. de inoffic.
do. l. ſi totus. & C. de reuoc. don. l. his ſolis.
20 † Aliquando n. datur utilis in rem ad repe-
tendũ rem ꝑꝑ nuptias donatam ſoluto ma-
trimonio. licèt nõ fuerit tradita, ut in auth.
21 ut Imò ante, nu. do. no. † Datur etiam uti-
lis in rẽ actio ei, qui uendidit equũ lege con
miſſoria, (hoc eſt, ut ſi pecunia die pacto
præfixa, non fuerit ſoluta, res ſit inempta)
nec fuerit facta ſolutio, utilis proponetur
rei uẽdicatio, l. ult. ff. de lege cõmiſſ. l. qui ea
22 lege. C. de pact. inter emp. & uen. † Pari etiã
modo datur utilis in rẽ ei, qui ſic donauerit
e *e* ut aleretur, & non fuit alitus, nam poterit
utiliter uẽdicare, ut C. de don. quę ſub mo. l.
23 pri. † Datur autẽ in rẽ actio ei, qui dominiũ
quœſiuit traditione, quaſi traditione, ut ex
donatione, uendicatione, ſimilibusque mo-
dis, quaſi traditione, ut ſi qs in re ſua uſum-
fructum ſibi exceperit, uſusfructus enim ex-
ceptio pro rei eſt traditione habetur, uel ſi
quis rẽ ſuã propriã non errãs, a dño cui do-
nauit, conduxit, uel ſi poſſeſſor rei alienæ,
præſentis tamen extimationẽ præſtitit, ſi tã
tũ res illa in dominio petitoris fuit, l. quæ-
dã, ff. de rei, uen. & l. eius cũ l. ſeq. modo neu
tro, ut in hæreditarijs, & legatis, ſi quidem
directa uia, legata, ab adita hæreditate, ad
legatariũ tranſeũt, ut ff. de furt. l. a Titio hæ
reditatis, etiã ſine appræhenſione poſſeſſio-
nis, ut ff. de cri. exp. hæ. l. 2. §. apparet, & C.
24 de rei uẽ. l. 1. † Cõpetit. n. contra eũ, q poſſi-
det corpus quolibet, intelligendo de eo cor-
pore, ꝙ per ſe extat, ſecus ſi quid fuerit in-
cluſum, iniunctũve. & intextũ, quia in his ca
ſibus non habet uendicatio locũ, niſi quod
ſic habetur, fuerit exhibitum, ſeparatumq;
aliquando tamen nec ut exhibeatur agitur,
ut ſi ſit tignũ iniunctum, ſed & alias nõ uen-
dicatur, quod inuenitur exutum, uel abru-
ptum, ut l. in rẽ. ff. de rei uen. Item quecun-
que (puta ſi fuerit ferrum minatum) corpus
aũt intelligo quale, ſiue ſolidũ, ut lapidem,
ſiue diſcretũ, ut gregẽ, ſiue cõiunctitium, ut
ita dicã, hmõi ſunt ædificium, nauis, arma-
riũ, l. rerũ. ff. de uſuc. quæ quidem ut melius
tu Amantiſſime tirunculæ intelligas, accipe
exẽpla horum, quæ dicta ſunt, pone. n. rem
meã unitã fieri rei tuæ, & ſic aliquo corpo-
ri, du-

ri, durante.n compoſitione & unione illa,
nõ poſſum uendicare rẽ illã meã, (ut ſi ſta-
tuæ ſuç brachiũ aut pedẽ alienũ adieceris,
aut ciphomanubiũ, quod cũ manibus tene-
tur, aut menſe pedem) & ſic de ſingulis. a-
getur tunc actio eſt in factum, ſi n. cõpetit.
actio ad exhibendũ, ut d.l.in rẽ.ff.de rei uẽ.
cũ ſimilibus, actio.n. ad exhibendum tunc
nõ cõpetit, qñ eſt tignum iniunctũ ædibus
alienis, nam ego dñs tigni non poſſum uẽdi
care, nec ad exhibendum agere, d.l. in rẽ, §.
tignũ, Itẽ non cõpetit actio ad exhibendum
ut ſi proprietati meæ aliena proprietas, iu-
re ferrum minutionis cedat, d.§. Item quæ-
25 cunque, at ſecus ſi per applumbaturã.† Nec
f ignores, quod in rẽ actio, ideo *f* dicitur uen-
dicatio, quia vendico denotat, propriè meũ
eſſe dico. In perſonam uero actionem uoca-
mus, quia ea dare aut facere oportere inten-
ditur, & dr̃ cõditio, eſt.n. denunciare condi-
cere priſca lingua, olim.n. debitoribus ſolẽ-
nis denunciatio fiebat, ut ſoluerent, unde
datiuo iungitur, ut condicio tibi pecuniã, ut
inquit Pomponius in l.ſi in debitũ. in prin.
26 ff.rẽ rat.hab.† Actio in rem nullam requirit
obligationem, uidelicet, propriè in perſona
aduerſarij, hoc eſt, quæ ex facto uel dicto e-
ius prodierit, tantùm hoc reſpicit, ꝙ rẽ meã
poſſideat, ac reſtituere poteſt, & ideo hæc a-
ctio ſemper ſequitur poſſeſſorem rei litigio-
ſæ, aut quaſi poſſeſſorem, hoc eſt, eum q per
fraudẽ deſierit poſſidere, ut iudicium elude-
27 ret, ut dixi ſupra.† Actio autẽ in perſonam,
ſemper aduerſus eundem debitorem, & eius
hęredem competit, nam obligatio ſemel ob-
ſtringens hominẽ ſecũdum formã iuris, te-
net eũ cũ ſucceſſorib. bonorum ſuorum do-
nec dẽt uel faciat qđ debet, ut inquit Paul,
in l.obligationũ ſubſtantia, ff. de act. & ob.
28 † Item agens in rẽ non tenetur ſpecialẽ do-
minij ſui cauſam ſeu titulũ allegare, ſed ſa-
tis eſt ſi dicat, rẽ ſuam eſſe q̃ petit. In perſo-
nam autem agentem oportet ſpecialẽ debi-
ti cauſam exponere, alioquin non eſt cogen-
dus aduerſarius in iure reſpondere, ſeu con-
teſtari litem. Intereſt.n. rei conuenti ſcire v-
trũ ex una an ex pluribus cauſis intentetur
29 act.l.1.ff de ed. † Item ut dixi in actione in
rem, ne fruſtra intentetur, requirendum eſt
in iudicio, an reus conueniendus poſſideat,
& quod te.patris ſit poſſeſſor, ad quod decla
rãdum cogi poteſt officio iudicis, l. qui pe-
30 titorio, ff.de rei uend. † Actione autẽ perſo-
nali acturus, non opus eſt ei, ut interrogari
petat aduerſariũ de poſſeſſione, licet quan-
doque petatur aduerſariũ interrogari, per
quod erant olim prædictæ interrogatoriæ
actiones, quibus fiebat, vt aduerſarius com-
pelleret reſpondere, ſed hodie ad hoc ui-
ſum eſt ſufficere officium iudicis, l. ubicun-
31 que, ff de inter.actio.† In actione aũt in rẽ
peti dẽt reſtitutio, in perſonali uerò actio-
ne concluditur ad dãdum, uel faciendũ ali-
32 quid, §.ſic itaq;. inſt. de act. † Item actio in
rẽ poſt latã ſententiam ſtatim habet officio
iudicis executionẽ, niſi eã incidens iuſta cã
33 remoueret, §.2.inſt.de off.iud.† In perſonã
uerò condemnatis, hodie dantur quatuor
menſes ad ſoluendum, l.2.& 3.C.de uſur.rei
iud.quod non ſine rõne ſtatutum eſt, nam
qui ad rem alienam reſtituendam condem-
natus eſt, q̃ ad manũ hẽt, is ſi differt reſtitu
tionem rei, quid aliud eſt q̃ fruſtrationem
quærere? cui nõ eſt indulgendũ, ſed debito-
ri, cum is ex ſuo loculo ſoluere debeat, for
taſſis, tenui humanitatis ratione lõgius tem
pus erat permittendum, & tamen iudicis ar-
bi. breuius ſtatui põt, pro qualitate rerum
loci, & perſonarũ, ſecundũ Vlp. in l.1.ff. de
re iud de quo plenè, per Abb.in c.ꝙ ad con-
ſultationẽ de re iu.& Alex. & Her.in l.2.ff.
34 de re iud.† Item actiones in perſonam, qui-
bus aliquid dari oportere intenditur, nun-
quã exercentur ad æſtimãtionem rei debitæ
peremp æ, ſed ipſum, quod ex obligatione
dandum fuit petendum eſt, & ſi ad extima-
tionẽ perueniendum ſit iudicis officio æſti-
mandum eſt. Vt inquit text. in l.ſi ſeruũ, §.
35 ult.ff. de uerb. ob. † Et actiones in rem ad-
mittunt extimationem ab actore petendam
ſecundum Bar.in l. ſtipulationes non diuidũ
36 tur, ff.de uerb.obl. † Item in actione in rem
fructuũ quoque ratio habetur, differenter ta
men & uariè, propter uarietatem poſſeſſo-
rũ, alij.n.ſunt bonę fi. poſſeſſores, alij cum
titulo, alij ſine titulo, alij faciunt fructus
ſuos, alij non, fructuũ quoq; alij ſunt perce-
pti, alij nõ perceptorũ autẽ alij ſunt extan
g tes, alij cõſumpti, alij *g* naturales, alij indu-
ſtriales, nec nõ perceptorum alij ſunt, tales
quos malefid. poſſeſ percipere potuiſſet, &
ſi non neglexiſſet, alij ſunt tales, quo uetus
poſſeſſor.i.petitor percepiſſet, ſi ei poſſi de-
re licuiſſet, & certe bonæfi. poſſ.ſiue cum
titulo

titulo, ſiue ſine titu. fructus ſuos facit, quos
tãtum ſua opera percepit, nempe naturales
ad dominũ ſoli pertinent, ut inſti. de re di-
uiſ.§.ſi quis a non domino, & l.fructus.ff.de
uſur. ꝙ enim in l.bonæfid.ff.de acq.rer. do.
dicitur bonæf.emptores oẽs fructus ſuos fa
cere, intelligi debet & ex ſua opera alterius
ue poſſeſſoris nomine præſtita peruenien-
tes, hos autem fructus ſuos factos bonæfi.
poſſeſſor uictus reſtituere cogitur, ſi tamen
extent.l.Iulianus, ff.de rei uend.& l.ex diuer
ſo.§.ubi autem alienũ, eo.tit & l.certum, C.
eo.tit.conſumptos autẽ fructus bonæfi. poſ.
lucrifacit, niſi in duobus, puta ſi ſumptus
quos fecerit repetat, uſuras ve pec. credito-
ri ſolutæ in iſtis etiam caſibus fructus eſſe
conſumptos cũ ſumptibus, & uſuris compen
ſantur, l.ſumptus, & l.emptor, ff.de rei uend.
malæfi. autẽ poſſeſſor, nec fructus, quo ſua
opera percipit, & ſi titulum habeat ſuos fa-
cit, ſicque eos extãtes ẽt actionis iure uictus
reſtituit, conſumptos aũt iudicis officio uel
ſine cauſæ conditione compulſus redhi-
bebit, inſt.de off.iud.§ & ſi in rem, & l.ex di-
uerſo, § ubi aũt. ff.de rei uen. a percipiendis
enim fructibus, ẽt malæfi. poſſeſſor excuſa-
bitur, ſi tamen titulũ muniatur, l.ſi fundum,
C.de rei uend. ſi uerò titu. careat, & de non
perceptis tenebitur, ſi tamen percipi hone-
ſtè potuerunt, ff. de rei uend. l. fructus, & l.
ſi nauis, §.generaliter.eo.titu. fructus tamẽ
inhoneſtè quæſitos poſſeſſor reſtituere co-
gitur, l.ſi poſſeſſor.la 2.de per.hær. malefid.
autem poſſeſſor ſine tit. etiam de percipien-
dis condemnabitur, quos uidelicet, ipſe po-
tuit percipere.l.fructus, ff.eod.tit.de rei uen.
ſed non in oẽs quos peritior fuiſſet perce-
pturus, niſi malæfidei poſſ.fuiſſet inuaſor, l.
4.C.unde ui, & in unico caſu bonæfi.poſſeſ-
ſor cũ ti. tenetur ad fructus quos percipere
potuiſſet (ut ſi conſcius a debitore eodem-
que fraudatore, in fraudem cred.emerit.) l.
ait prætor.§.per hanc. ff. quæ in frau. cred.
37 † In actione autẽ perſonali regulariter non
uenit condemnatio ad intereſſe, & uſuras
& fructus, niſi ubi quis eſt in mora, & inſtru
mentum continet diem & pœnã, & creditor
ſit ſolutus negociari, & hoc conſtet, ſecundũ
Bar.p illum tex.in l.3.§.fi.ff. de eo ꝙ cer. lo-
co, & in l.1.& in vlt car.C. de ſent. quæ pro
eo ꝙ inte.& hoc ẽt de ui. cau. ſecundũ Inn.
in c.ſacro.de ſent.exc. refert & ſequitur Ab.
in c.cum uenerab. de excep. in gl. in uerbo
38 bonæfidei.† Et in tantùm debet cõſtare ali-
h ter q̃ p inſtrumentũ *h* intereſſe (ꝙ lucri ceſ
ſantis & damni emergentis appellatur) ꝙ ſi
per inſtrumentum promiſi tibi centum ſol-
uere in nundinis Salerni, & ſibi ibi non ſol-
uuntur promiſi intereſſe ad rationẽ ſeptem
pro centenario tale intereſſe nõ debetur, ſed
debet probari, notabilis eſt doct. Bald. in l.
rogaſti, § ſi tibi, ff.ſi cer.pet. uerſi. quid ergo
ſi mutuo ſequitur Io.de Ana.in cap. fina.de
uſur.& Alex.conſi.17.uiſo themate, col.fi.li.
3. & idẽ d. Alb.de Roſ.in l.1.in penulti.col.
C.de ſum.Trin.& idẽ conſuluit dẽt. conſil.
39 39.& cõſ.116.& conſ.323.† Nec ſufficit p
bari ꝙ mercator erat ſolitus negociari cũ ſua
pecunijs & ꝙ erat ſolitus lucrari ex mercan-
tijs ſecundum Pau.de Caſt.in l.non utique,
§.nunc de off.ff.de eo.quod cer.lo.quia non
ſequitur, ꝙ ſi habuiſſet dictam pec. certitu-
dinaliter lucratus fuiſſet, quia poſſibile eſt,
ꝙ non fuiſſet lucratus. ex quo multa potue
runt euenire, ꝙ non lucretur ex mercantijs,
i *i* unde ipſe tradit pulcherrimum modum
probandi tale intereſſe, ut dicit & refert de-
ti in preal. conſi.323.ut probetur, ꝙ habuit
præmanibus talẽ mercantiam, de qua fuiſ-
ſet lucratus certitudinaliter, ſi pec. habuiſ-
ſet præmanibus, & quia pecuniam non ha-
buit non potuit emere, uel alio modo ſimi-
li põt cõſtare, ꝙ ſi habuiſſet illam pecuniam
lucratus fuiſſet, & idem in intereſſe damni
emergentis, uidelicet ꝙ ipſe indigni dicta
pec.& quia nõ potuit habere tẽpore conuẽ-
to coactus fuit capere ad cambium, ut ſuo
neceſſitati ſubueniret, & pro uſuris ſolut
ro. & iſte modus probandi intereſſe eſt ap-
probatus per ſac.regium conſ.Neap.& teſta-
tur Affl. in dec.20 et ſequitur Aymo Cra.in
conſil. 89. nu.4.& hoc caſu bene põt peti ſe-
cũdũ Dec.in d.conſ 116.nu.5.in cauſa Alui
40 ſij.† Sed in alijs caſibus poteſt peti, & debe-
tur intereſſe (ut in lucro, & conſiſtit in par-
tu ancillę uel in fętu pecoris) ut l.ſi ſtip. & l.
uideamus, ff.de uſu.& l.filius.§.1. ff. de uer.
obli. Item in lucro quod conſiſtit circa rem
puta circa augmentum & extimationẽ, pre-
tij, quia res plurimũ ualuit a tempore morę,
nã tale intereſſe pariter peti poteſt & debe-
tur, l.uinũ, ff.ſi cert.peta.l.in hac.ff.de tritic.
ſecundum Gul.de Cun.in l.1.C.de ſen. quæ
pro eo, ꝙ inte.& ſequitur Cyn.in l.iſtam, &

41 ibi Sal.in 22.op.eo.tit. † Item quando agi-
tur actione perſonali, & reus conuentus eſt
contumax actor mittitur in poſſeſſionẽ cau-
ſa rei ſeruandæ pro menſura debiti in bonis
ipſius, vt tedio effectus compareat, & ſic miſ
ſus nõ dicitur poſſidere, ſed de detinere, ſed
quando reus eſt contumax in actione reali,
actor mittitur in poſſeſſionem rei petitæ, &
eſt verus poſſeſſor, verum cõparente reo inf.
an. & purgante contumaciam recuperabit
poſſeſſionem, vt habetur in conſt. incip. rei
vend. & ibi per Afflі. & elapſo anno efficitur
verus & perpetuus poſſeſſor, nec poterit vl-
terius contumax recuperare poſſeſſionem
ſuam, licet poſſit agere rei vendicatione. l.
42 conſentaneũ. C. quo & quãdo iudex. † Item
in actione perſonali ſi reus eſt contumax, &
ob id miſſus eſt actor in poſſeſſionem bo-
norum rei pro menſura debitè declarati ex
primo decreto, & perſeuerat in contumacia
per annum, vt efficiatur poſſeſſor illorum
bonorum, vel vt vendantur illa bona requiri-
tur ſm decretum iudicis, licet p ſacras prag.
relatione, & reo in eius contumacia, minus
tempus quàm annus ad interponendum ſm
decretum ſtatuatur, ſed ſi agitur actione rea
li non requiritur interpoſitio ſecundi decre-
ti, vt per Afflict. in d. conſt. rei vendicatione,
aliàs verò dñas, quæ ſunt inter actionem rea
lem, & perſonalem vide per text. in d. conſt.
43 per Affl. † Nec in audiendis his oĩbus, inq;
legendis actionũ varietatibus, torpeat audi-
toris animus. Si quidem actionibus lis inſti-
tuitur, inſtituta dirimitur, pecunia quæri-
tur, quæſita ſeruatur, perdita recuperatur,
iniuria illata propellitur, quare, quia (vt di-
xi) actio perſonalis idem eſt, ꝙ earum actio-
nũ, quæ ex contractibus deſcendunt, aliæ re
bus informantur, aliæ verbis, aliæ literis, aliæ
conſenſibus. Item earum aliæ ſunt quibus
præcisè intenditur oportere dari, vel fieri,
& hæc ſunt propriæ conditiones. Aliæ ſunt,
quibus non præcisè agitur, ſed, & ſub alter-
natione intenditur, vt fiat vel detur aut in-
tereſſe præſtetur, vt in uendicatione, loca-
tione, & ſimilibus, conditionum autẽ plures
ſunt ſpecies, alia.n. eſt incerti conditio, alia
certi, alia indebiti, alia quæ triticaria ap-
pellatur, alia ob cauſam, alia ob turpẽ cau-
ſam, alia furtiua, alia ex lege, & alia eſt cau-
44 ſa. † Conditio incerti in tribus caſibus ſibi
locum vendicat puta, ego credens me tibi
debere decẽ, quæ in rei veritate nõ debebam
ea tibi promiſi, demum cognito, ꝙ ea tibi nõ
debeo, & ſic ſine cauſa promiſſi ſuccurritur
mihi per conditionẽ incerti quæ, & ſine cau
ſa appellatur, per quam poſſum condicere
liberationem ab illa obligatione, & erit for-
ma agendi, conqueror ego Ta. ꝙ ſine cauſa
tibi decem promiſi, idcirco peto te condem-
nari ad me liberandum à dicta obligatione,
& ad dandam eam pro rupta, & caſſa, & hæc
forma agendi ponitur per Ang. in l. qui ſine,
ff. de cond. ſine cau. vbi eſt text. formalis de
hoc, vel ego te habebã obligatum ad decem
liberaui credens te mihi ſoluiſſe, cõpetit con
dictio incerti, per q̃ petam te reponi in priſti
45 nam obligationẽ. † Et primo ſiquidem mo
do poſſum præuenire creditorẽ meũ, vt caſ-
ſetur, & annulletur præfata promiſſio, in
cuius materia plura iura municipalia in re-
gno emanata ſunt, quę refert auctor noſter
infra in octauo actu qui ſucceſſiuè ſequitur
in iudicijs nume. 8. Secundo vero modo re-
cta uia poſſum agere ad decem, & ſi oppo-
natur deliberatione replieabitur, quòd ſine
cauſa liberatio facta fuit, vel recta via agi po
teſt, ut ille reducatur in priſtinam obligatio-
nem, ꝙ liberatio illa habeatur pro nõ facta,
tanquam ſine cauſa, nam & ſi exceptionem
uolo proponere, poſſum præueniendo cau-
ſam intentare principaliter agendo, ſecundũ
Abb. in cap. ſi quis contra. de for compet. in
1. nota. & ibi Fel. & Bartol. in l. ſocietatem. §.
arbitrorum. ff. pro ſo. & Alex. in add. ad Bar.
in l. ſi contendat, ff. de fideiu. & Bar. in l. cum
hi. ff. de tranſ. tertio modo datur condictio
incerti, loco conditionis furtiuæ, q̃ non niſi
46 dño datur. l. 1. ff. de cond. furt. † Eſt, & alia,
vt dixi, quæ certi conditio nuncupatur, quæ
generalis eſt ex cõi cauſa competens, ex qua
certum debetur, ſiue ex cauſa contractus, vel
quaſi, ſiue ex cã maleficij, vel quaſi. leg. certi
conditio. ff. ſi cert. peta. & dr̃ certum deberi,
& peti, quando quid, quale, quantumve ſit,
quod petitur apparet. l. ſtipu. ff. de verborum
obl. Itẽ dicitur certũ, cuius ſpecies vel quan-
titas, nomine proprio vel digito demonſtra-
tur, ſiue aliquibus vocabulis, quę vice pro-
prij nominis funguntur. l. certũ, ff. ſi cer. pet.
eſt quoq; certi conditio duplex altera, quę
triticaria vocatur, qua petitur quęlibet res
ſiue in re, ſiue in menſura, vel pondere con-
ſtet, ſiue mobilis, ſiue immobilis ſit, exce-
pta

pta pecunia innumerata, l. 1. ff. de cond. trit.
& datur non ſolum ratione dominij. Imò
etiam ratione poſſeſſionis, l. 1. & 2. eo. ti. da-
tur aũt contra eum, qui debet ſpeciem quã-
cunque, & contra eius hæredẽ, non diſtin-
ctè a cauſa nec re. Alter. n. ſtat in nomine ſui
generis, & uocatur certi condictio, & de ijs
hactenus. Petr. Foll. V. I. D.
47 † Quid autẽ ſit neceſſe deduci in iudicio
perſonali, & quid in reali? Dic ꝙ in iudi-
cio perſonali principaliter agens debet ha-
bere reum obligatum, ex qua obligatione
oriatur actio. l. an eandem. §. actiones, & ibi
Bar. ff. de excep. rei iu. alias agens ſine actio-
ne repelleretur a limine iud. l. ſi pupilli. §.
uideamus. ff. de neg. geſt. & no. in l. ubi pa-
ctũ. C. de tranſ. ſic ergo producens libellũ in
actione perſonali, debet talem cauſam aſſi-
gnare, ex qua appareat, ꝙ reus ſit obliga-
tus. l. 2. §. circa. & ibi glo. ff. de doli exce. ubi
eſt illa glo. quæ dicit libellũ non procedere,
ſi dicatur, peto decem, quia Rex eſt in Fran
cia, quia iſta cauſa non præſupponit obliga
tiones rei, & habetur in §. ſic itaque. inſt.
de act. In iudicio uerò reali, ſi loquimur de
rei uendicatione, duo tantum extrema ſunt
deducenda, & probanda. Primũ. l. dominiũ
ex parte agentis. Secundum, poſſeſſio ſiue
detentatio ex parte rei conuenti, His duo-
bus probatis, obtinet agens. l. 1. C. de alie.
iud. mut. cau. fa. & in l in rẽ, & l. officiũ. ff. de
48 uendi. † Qualiter autẽ debeat probari do-
minium in rei uendicatione? Dic ꝙ debet
K probari directo, & K eſt difficilis probatio-
nis, quia nõ ſolum debet probari de titulo,
ſed eſt neceſſe probari de dñio ſui auctoris,
aliàs non obtinet, ſecundum Alex. in conſi.
98. col. 3. in 2. uol. & in conſi. 11. col. 1. in 4. l
uolu. & habetur in deciſ. 40. conſi. Neap. in
1. col. de quo uide per Barto. in l. quidam in
ſuo, ff. de conditio. inſtitut.
49 ADDITIO. Debet enim dominium m
probari per tales actus, qui de iure neceſſa-
riò concludant dominiũ ſibi competere, &
ꝙ tales actus & media non poſſint aliud ſi-
gnificare, niſi dominium actori comparere,
ita quod ſint uniuoca aliud quam dñium
non importantia, & non æquiuoca domi-
nium. & aliud ſignificantis, hic dicebat Pau.
de Caſt. in cõſ. 238. inc. uiſo teſtamẽto Am
broſij, vlt. col. quod dominiũ uolare non de-
bet per area, & alibi conſi. 330. inc. in cauſa
mota per dominã Doroth. 1. col. dicit, quod
dñium non debet nec ſtare põt in pendenti
eſt ratio, quia probatio non concludit per
poſſibile, imò concludere debet per neceſ-
ſe, adeo quod probatio neceſſariò non con-
cludens, nedum non releuat, ad d. leg. non
hoc. C. unde legi. ſed nec facit aliqualiter
rẽ debitam de iure uel de de facto, ſm Bal.
50 in l. 2. C. de bon. poſ. ſecundũ tab. † Et ideo
non ſufficit in reali actione probare, quod
rem emit, precium ſoluit, & res ſibi tradita
fuit, niſi probet talem rem uenditori, a quo
cauſam habuit pertinuiſſe iure dominij, per
talia media, q̃ dominium, & non aliud de
neceſſitate concludant, ſecundum gl. & Bar.
in l. cũ res. C. de prob. licèt prædicta iura ſuf
ficerent ad probandũ quaſi dñium actione
publiciana, ut in §. ſed iſti quidem, inſt. de
act. ſed non ſufficiunt in rei uendicatione
ad dominum, ſeu rem ratione dominij obti-
nendã, ſecundum gl. Pet. Cyn. Iac. But. Ioan.
51 Fab. Bar. & Saly. in d. l. cum res. † Hinc eſt
quod eccleſia, quæ ſummè priuilegiata eſt,
agens rei uendicatione neceſſe habet pro-
bare clarè dominium, quia ei non ſufficeret
titulo acquiſitionis, niſi probaret auctorem
ſuum a quo cauſam hbbet, uerum dominũ
fuiſſe, ſecundum Bar. in l. ſic. §. ſi mihi. ff. de
leg. 1. & ibi Alex. & Bal. in l. ſiue autem. §. ſi
52 duob. ff. de pub. in rem actio. † Nec ſufficit
probare rem, quam petit aliquo tempore te-
nuiſſe, & poſſediſſe cum ſua, ẽt ſi cum illa
poſſeſſione de præterito concurreret fama
uicinæ quod res erat ſua, ſecundum Bar. in
l. quidã in ſuo. ff. de cond. inſt. & Alex conſ.
10. in 4. uol. & Bar. & Bal. in l. rem quæ no-
bis. ff. de acq. poſſ. etiam ſi probaretur, quod
rem l locauit, arrẽdauit, vel in emphyteuſim
tradidit, & tanquam de re ſua diſpoſuit p
tex. iuncta glò. ſuper uerbo locauiſſe, in c. cũ
uenerabilis de rel. dom. etiam ſi probaretur
cenſus ſolutio, quia cẽſus ſolutio aut *m* pen
ſionis, dominium non probat, nec poſſeſſio-
nẽ, ſecundum gl. ſuper uerbo, unam procura
tionem in c. bonæ memoriæ. de appel. & ibi
Panorm. & latè dicam in tract. de cenſibus.
53 † Nec etiam ſufficit probare, quod auctor
agentis, ſeu eius præceſſor, aut uenditor,
uel donator a quo cauſam habuit rem illam
tenuit pacificè, & poſſedijt tanq̃ ſuam, fuit
q́ue tentus publicè, & notoriè reputatus do-
minus, quãdiu uixit, ẽt ſi concurreret fama

uicinæ, quod erat dñs ſecundum Abb. in c.
cū ad ſedē de reſt.ſpol. Bald. & Ang.in §.ſit
itaque diſcretis. uerſ.quæro 2.inſt.de act.&
etiam ſi eccleſia prædicta omnia probaret
non obtineret ſecundū Bar.in l legata.ff.de
adi.leg.& de prædictis formaliter habes per
Gul.de Bene. in rep. c. Rainutius in ueſi.&
uxoris nomine ad eccleſiam, nume.451.fol.
54 mihi 129. † Et in quantum ſupra dixerim
per contractum locationis, aut per cenſus
ſolutionem non probari dñium, dicit Bart.
in l ad probationē. C. loca. quod hoc proce-
n dit, niſi quando concurrunt *n* alia inditia,
pro quo faciunt dicta per Iaſ. in l. 2. 83. col.
C de iur.emp.& per Soc.conſ.89.4 col.& in
conſi.266.4.col & conſi.187.2.col. prout re
fert, & ſequitur Caſſ.in conſu.burg.in ti.des
iuſtices, & droict.de icelles rubr.1.fol.25.nu
me.1.& an per ſolutionem cenſus, ſeu penſio
nis quo ad eccleſiam probetur dñium dire-
ctum, uide Abb.in conſ 74.inc. Ciues quidē
Senenſes. 1. lib.& uide Guid. Pap.in deciſio.
272.& Rom.in conſil.126. & dicam plenè
55 in d tract. meo de cenſib. † Probabitur do-
o miniū præſumptiuè *o* per extimum, ut dicit
Bal.in l.ſi pa.er.C.de act.emp.per illum tex.
& ibi idē Bal.in l quidam in ſuo.ff.de cond.
inſt & latè per Soc. in d conſi. & Caſſa.ubi
ſupra, an contra tertiū probetur dominium
per extimum.uide Aym. Craue. in tract. de
56 ant.temp.1. parte.num.235.† An probetur
dñium per uerba enunciatiua contractus
emiſſa propter aliud, ſi principaliter diſce-
ptetur de ipſo emancipato inter eaſdem par
tes, & quid in antiquis. uide plenè per Ay-
mo. Crauet in tract. de antiquitate temp. 1.
57 parte, nu. 58. & 59. cum ſeq. † Item probat
p dñium per *p* famam in antiquis ſecundum
gl. in l at qui natura. §. cum me abſente. ff.
de neg. geſt. quam dicit ſingularem Ang.in
l. Titius. ff. quib. mo. pig. uel hypot. ſol. & idē
Ang in d. § cum me abſente, & Doct. in l. rē
quæ nobis. ff. de acq. poſſ. plenius per Caſſ.
in conſue. Bur. in tit. des iuſtices, & droict.
de icelles rub. 1. nu. 15. fol. 25. pro quo om-
nino uide Corn. conſil. 304. col. 5. uerſic. his
tamen non obſtantibus lib. 3. ubi tenet con-
trarium niſi alijs iudicijs coadiuuetur, ſed
Dec. in c. 1 4 col. extra de app. dicit, ꝙ cōis
opinio eſt contra Cor. ſed tu uideas concor-
dantias, & ueritatem per Aim. Cra. in trac.
de antiq. temp. n. 302. 1. parte fol. mihi 141.

& an ſufficiat fama ad probādum dñium de
præſenti uide ibi. nu. 303 Pet. Fol. V. I. D.
58 † In petitione uerò hæreditatis, quæ ſimili
ter eſt actio realis, nō eſt neceſſe probare de
dominio auctoris, ſed ſufficit probare rem
fuiſſe in bonis defuncti, ſecundum Bart. &
Doc. in l. hæreditatis. C. de petit. hæred. per
59 tex. in l. & non tantū. ff. de petit. hære. † Sed
ſi loquimur de actione hypothecaria, tunc
eſt neceſſe probare debitum, cuius uigore
res ſit hypothecata, & non habet neceſſe
probare actor dominium debitoris, ſed ſuf-
ficit probare rem fuiſſe in bonis, & de bonis
debitoris, ita deciditur in deciſ. 383. conſil.
Neap. & per Soc. in cōſi. 134. col. 1. in 1. uol.
& Pau. de Caſt in conſi 168. in 2. uol. ui. q d-
quid teneat Bal. in l. rem alienam. ff. de pig.
act. Et de hac materia qualiter ſit agendum
q in actione *q* hypothecaria, uide Alex. in cōſ.
138. col. 2. in 2 uol. & conſi. 108. in 5. uol. &
conſi 98. in 2. uol. & in deciſ. 37. & 40. conſi.
Neap. & iſte modus agendi, & probandi
debet ſeruari hodie, quando agitur aſſiſten-
tia uigore inſtrumenti, maxime ſecundum
60 formam regiæ pragmaticæ. † An aūt actio
pignoratitia, dicatur realis, uel perſona-
lis, quilibet fortè prima facie diceret, quod
eſt actio realis, ſicut actio hypothecaria,
dum detur ad ipſam rem, ſcilicet ad pignus
recuperandum. Tamen ueritas eſt in contra
rium ſ. quod eſt actio perſonalis. Pro hoc
eſt tex. formalis in l. fi. de diſtr. pig. & tenet
Bar in rub. ff. de pig. act. & de hac materia
eſt gl. magiſtr. in proœ. fforum. §. nos uero
in gl. in uerſ. eaſdem quæ ponit differentiā
inter actionem pignoratitiam, & hypothe-
cariam, quia illa eſt perſonalis, & hęc realis.
Item actio pignoratitia eſt duplex directa
& contraria. Directa datur debitori ad re-
cuperandum pignus, ſoluto debito, uel ali-
ter ſatisfacto, l. ſi rem. §. omnis. ff. de pig.
act. Contraria uerò competit creditori, quā-
do fuit deceptus in pignore, & datur con-
r tra debitorem *r* ad intereſſe, & ſemper eſt
perſonalis, l. 1. in fi. & l. tutor. §. contrariam,
& ibi Bar. ff. de pig. act. Hyppthecaria uerò
ſemper competit creditori, tam ad rem im-
mobilem, q̃ ad pignus rei mobilis, & datur
in rem, l. pignoris. ff. de pig. & l. pignoris. &
ibi glo. C. de pig. & l. eos. C. qui pot. in pig.
hab. Quo ad actionem. n. hypothecaria nul-
la eſt differentia inter pignus, & hypothe-
cam,

eā, l. res hypothecæ, in fi. & ibi glo. ff. de pig.
& eſt gl. no. in l. ſi fundus. §. in uendicatio-
61 ne. eo. tit. †. Vltimo quia ſum pollicitus tan
gere hic illam q. de qua eſt magna uarietas
ſ inter docto, ſ. an petitio *ſ* hæreditatis dica
tur mere realis, uel in rem ſcripta, Dico, ꝙ
uera, & magis cōis concluſio eſt, ꝙ eſt me-
re realis, ut tenet Iaſ. & cōiter Mod. in rub.
ff. ſi cer. pet. & in §. quædam, inſt. de act. per
l. ſi autem, §. ſed, & is, ff. de rei uend. & tenet
t Bar. in l. ſed ſi l. §. petitio. ff. de pet. hęr. *t* Cō
trarium tenet gl. in rub. ff. ſi cer. pet. quā ibi
ſequitur Alex. ſ. ꝙ ſit in rem ſcripta, p text.
in d. §. petit. & hanc opi. tenet Bald. pro illo
tex. in l. hęreditatis, C. de pet. hære. Ego aut
in hoc conſidero, & puto, ꝙ in pūcto iuris,
opi. gl. & Alex. in d. rub. ff. ſi cert. pet. ſit ue-
rior, & magis ſuſtentabilis. Et præſuppono,
ꝙ ad hoc, ut actio dicatur perſonalis in rē
ſcripta, duo copulatiue requiruntur. Vnū
ſcilicet, ꝙ oriatur ex contractu, uel quaſi
maleficio, uel quaſi ſecundum requiſitum
eſt, ꝙ detur cōtra quēlibet poſſidentem, ut
62 not. gl. in l. 3. §. eſt aut, ff. ad exhib. † Sed pe-
titio hæreditatis oritur ex quaſi contractu,
quod probo, quia non datur niſi hæredi,
qui adiuit hęreditatem, ſed eo ipſo, quod hę
res adit hęreditatem, cenſetur quaſi cōtra
here cum debitoribus, & creditorib. hære-
ditatis. l. apud Iulianū, §. fi. ff. ex quib. cau.
in poſſ. ead. ꝙ l. ex maleficijs, §. hæres, ff. de
actio, & ob. & ibi not. unde is, qui intentat
petitionem hæreditatis, eo ipſo ꝙ adit hæ-
reditatem, quæ aditio in ſolo animo conſ.
l. gerit. & ibi Bart. ff. de acq. hæred. cenſetur
quaſi contrahere cum eo, quē uult petitio-
ne hæreditatis conuenire, & propterea hoc
reſpectu pōt dici perſonalis, & quia tranſit
contra quemcumque poſſidentem, pro hæ-
rede, uer. pro poſſeſſore l. regulariter, ff. de
petit. hęredit. hoc reſpectu pōt dici in rem
ſcripta. Non obſtat. d. l. ſi aut. §. ſed, & is, ff.
de rei uend. quia licet ibi dicatur, ꝙ eſt in
rem, non tñ p hoc ſequitur, ꝙ ſit mere rea-
lis, cum poſſit exponi in rē ſcripta, ut dicit
in ſimili tex. in l. metum, §. cū aut, ff. quod
metus cauſa maxime cū habeamus tex. ex-
preſſum in d. l. hæreditatis, qui dicit, quòd
eſt actio perſonalis miſta. & iura debent iu-
ribus concordari, l. non eſt nouū. ff. de leg.
Minime obſtat, quod dicit Bar. in d. §. peti-
tio, dum dicit, ꝙ eſt realis, tñ præſtationes

perſonales ueniūt officio iudicijs deſeruiē
ti illi actioni reali, quia hoc eſſet deſtrue-
re tex. in d. l. hæreditatis ibi, cū miſtæ perſo
nalis actionis rō hoc reſpondere compel-
lat, &c. ubi probatur, ꝙ in petitione hære-
ditatis eſt admiſta actio perſonalis. Ergo
nō ueniunt officio iudicis, ſed iure perſo-
nalis actionis, cū non ſi recedendū a pro-
prio ſignificatu uerborū, l. non aliter. ff. de
leg. 3. ſi quis tñ uellet tenere cōem opin. ꝙ
ſit realis, poſſet ſe fundare, quia petitio hæ-
reditatis eſt ius uniuerſale, in quo poſſunt
eſſe reales, & perſonales præſtationes tamē
oīa iſta faciunt unum corpus, & ſic unum
ius uniuerſale, ꝙ appellatur hęreditas l. ni
hil, ff. de uer. ſig. quę hæreditas reſpectu iu-
ris uniuerſalis eſt quid in corporale, ut in-
ſti. de reb. corp. & incorp. §. 1. unde is, qui in
tentat petitione hæreditatis, dicit ſe habe-
re ius in illo re incorporali, & ſic in illo iu-
re uniuerſali, merito dicitur actio realis,
quia datur ad rem licet incorporalem, un-
de licet ueniant præſtationss perſonales
in ea, tamen ueniunt acceſſoriæ, tanquam
incluſæ in corpus vniuerſale, & eſſet incon
ueniens, ꝙ actio ſumeret denominationem
a ſuo acceſſorio, & hoc expreſſe probatur
ex d. §. petitio ubi dr̃, ꝙ petitio hæreditatis
licet ſic in rem, & ſi pręſupponit hoc eſſe
principale: hēt tamen quoſdam perſonale,
præſtationes. ſ. eorū q̃ a debitorib. ſunt exa
cta, &c. per illa uerba patet, ꝙ ueniunt ac-
63 ceſſoria in conſequentiam. † Non obſtat. d.
l. hæred. C. de pet. hæred. quia debet intelli-
gi, & diſtingui per d. §. petitio l. ſed, & po-
ſteriores. ff. de leg. ſ. ꝙ hñr ad miſtæ perſona
les præſtantiones, acceſſorię tamen, ut ſu-
pra dixi. Et pro hac opinio. communi, eſt
tex. in d. l. ſi autem. §. ſed is, ff. de rei uend.
ubi ęquiparat rei uendicationem petitioni
hęreditatis, & dicit utranque eſſe in rem.
Rob. Ven. I. V. D.

ADDITIONES.

a Conuentus. Quid debeat reſpondere Reus
quid actor, uide Iaſ. in §. omnium, num. 99.
Inſtit. de actio.
b Alienauerit. De cōi Rom. conſi. 270. Iaſ. cō
ſil. 43. lib. 1. Couar. li. 1. prac. qq. c. 15. nu. 6.
& ſeq. Petr. Rauen. deciſ. Bononien. 48. nu.
10. & 11. Duenas lib. 1. reg. uer. iur. reg. 42.
in 3. limit. Pariſ. in ſi. dilecti, num. 11. & ſeq.
extr. de exceptio.

c Actionem.Et quę ſit utilis actio, & quę directa, vide Duaren.lib.2.diſput.anniu. cap. 8.in fin.

d Superficiario. Arius Pinell.in repet.l.1.C. de bõn.mater.in 3.part.nu.66. & ſeq.

e Aleretur. Rom.conſi.284.Couar.lib.1.uaria.reſol.cap.14.nu.4.& 6.Competit etiam uẽditori dicta actio in rem utilem. Couar. ubi ſup.in lib.3.cap.8.nu.3.Tiraq. in lib.2. de retract.§.1.gloſ.7.num.7.Ex iuramento etiam competit ei, qui ante præſcripſerat Couar.in 3.par.relect.C.quamuis in initio. num.4.da pact. in 6.

f Dicitur.Coraſ.lib.4. miſcell.cap.7.& lib.6. cap.5.

g Naturales. Qui ſint fructus naturales, qui induſtriales,& quo pacto eos lucrifaciat bonæ fidei poſſeſſor,& è contra,uideas Dida. Couar.lib.1.uaria.reſol.cap 3 nu.6. & ſeq. Coraſ.lib.5.miſcell.ca.9.Bar.conſi. 125.li. 1.ubi bene additur.Aret.art.160.

h Intereſſe. Intereſſe quomodo p robetur, & qualiter ſentẽtia ſit formãda,uideas Cag.in l.quatenus. ff.de reg.iur.

i Tradit.Summa Angel.in uer.uſura.nu. 16. uerſ.quid de illo ibi idem die.Grat. conſil. 56.nu.6.lib.1.Rui.conſ.92.nu.3.lib.5.Latè in iſta materia Plot. repet.l. ſi quando,nu. 468. & ſeq. C. unde ui,& per totam leg.in materia intereſſe.Andr. de Alferijs conſil. 60.nu.52.

k Difficillis.Bello.lib.1.ſupp.iur.cap.8.nu.3.

l Locauit.Afflict.deciſ.331.nu.7. Pariſ.conſ. 17.nu.25.lib.1.Grauet.conſi.157.

m Penſionis.Si locatio & penſionis ſolutio ſimul inuentę ſunt,poſſeſſio probatur.Bello. conſi.21.nu.9.Afflict.deciſ.225.

n Indicia. Quia dominium põt probari per inſtrumenta & alia inditia,Pariſ.conſ.104. nu.102.& ſeq.lib.1.

o Extimum. Ioann.de Amic.conſi. 121.talia ſunt,uerſ.unde ſe offert Plot. in repet. l. ſiquando nu.28.C.unde ui.

p Famen in antiquis.Cur.iun.conſi.17.Marſil.ſing.505.& etiam dominium antiquiſſimum probat Deci.conſi.42.col.2. de communi.Vin .in tracta.comm.opin.in 1.part. opin.109.fama.

q Hypothecaria. Agens hypothecaria,quid probare debeat Iaſ.in §. item Seruiana nu. 8.Inſtit.de actio ponit.Alexand.conſi.132. & 133.lib.2.& lib.5.cõſ.18.& in hac actione quomodo ſit formandus libellus, quomodo concludendum,& quomodo formetur ſententia,uide Couarr.lib.1. uar.reſol. cap.8.in prin.Andr.de Alfer. conſil.54.nume.2.

r Ad intereſſe Bello.lib.2.ſupp.iur. cap. 14. num.4.& iſte actiones contrarię,& directę, cur ſic dictæ ſint,ponit Coraſ.lib.6.miſcell. cap.6.

s Hæreditatis.Couar.lib.1.pract.qq.cap.12. princi.& per totum.

t Contrarium.Cum hac opinione etiam trãſit Nicol.Bello.lib.2.ſupp.iur. cap.3.& 4.

Ludouicus Alferius.

Iudiciorum quarta diſtinctio.

1 *Iudicium aliud vniuerſale,aliud generale,& aliud particulare.*

2 *Differentia,quæ ſit inter iudicium uniuerſale,& generale.*

3 *Societas quid ſit.*

4 *Societas quadrupliciter contrahatur.*

5 *Societas tacita quando,& inter quos contrahitur,& nu.6.7.8.9.10.11.12 & 13.*

14 *Socius ſi fecit maiorem impẽſam,quàm alter, an in diuiſione repetat.*

15 *Socius qui habebat maiorem familiã, quàm alteram debebat habere maiorem partem.*

16 *Socius qui habuit plures filios qui operantur, & an debeat habere maiorem partem.*

17 *Frater ſi negociatur de pecunia communi, an id quod lucratur,teneatur communicare.*

18 *Societas nunquid licite contrahatur,ut vnus ponat operam, alter pecuniam.*

19 *Socij an poſſint paciſci, ut unus habeat duas partes lucri & damni,& alter tertiam.*

20 *Paciſci an poſſit inter ſocios,quod capitale ſit ſaluum.*

21 *Pactũ an ualeat,quod unus ſociorum habeat duas partes lucri,& tertiam damni.*

22 *Pactum ut unus habeat tres partes lucri, alius quartam,an ualeat.*

23 *Socij,quorum unus poſuit capitale alter operam tantum & capitale perdatur an damnum ſit commune.*

24 *Socius proficiſcens ex cauſa ſocietatis, an extrahat ante omnia expenſas itineris.*

25 *Societatis ſignum an remaneat penes ſuperſtites in ſocietate.*

26 *Societas initin ut duret quinquẽnio, & unus poſuit capitale alter operam, an ſi in primo anno perditum ſit capitale,debet cogi ad ponendum aliud.*

27 *Societas contracta ad commune lucrum, & de lucro ita quod debeat infra menſem reddi ratio an ſit reddita an ſit infra menſẽ audiatur.*

28 *Socius, an teneatur conſocio reddere rationẽ de geſtis, & adminiſtratis, & quid ſi non reddit rationem ad quid teneatur,num.29.*

30 *Vendita res communis an cenſentur de uolũtate ſociorum, & quid ſi dicatur rem pluri precio uendita, & num.31.*

32 *Pater ſi dedit pecuniam filio, ut ex ea lucretur an lucrata per filiũ communicetur, alijs filij.*

33 *Ceſſio occaſione ſocietatis an ducatur ex cauſa neceſſaria.*

34 *Socij diuidentes ſocietatem, qualiter conſeruabuntur in omnes a contractibus initis.*

35 *Lucrum inter ſocios qualiter diuidatur, ſi nihil ſit de eo conuentu.*

36 *Aequaliter inter ſocios an conſideretur ne dũ reſpectu numeri pecudum,ſed & bonitatis.*

37 *Emptio,& uenditio,quando dicatur perfecta & num.40.41. & 45.*

38 *Emptio qualiter ſolo conſenſu perficiatur, & num.39.*

42 *Venditio an intelligatur facta per hęc uerba uidelicet, uoi me uendere il tuo cauallo, ſi ille dixerit che ſi, & che ne uolea cento fiorini, & ille dixerit chende volea dare cento fiorini bolognini, & ille dixit tu me hai inteſo.*

43 *Emptorum quis pręferatur ſi unus emit a domino,alter à diſcipulo.*

44 *Venditio an ualeat, ſi dicatur uendo pro decem,& illo pluri quo Titius extimabit.*

46 *Fides de precio quãdo dicatur habita,& nume.47.*

48 *Emptio per teſtes qualiter probatur.*

49 *Arra facit rem deſinere eſſe integra, & quando & an ſi pars ſe pœniteat,ultra duplicationem arrarum poſſit agi ad intereſſe, & num.50.& 51.*

52 *Emptio, & uenditio,quando dicatur perfecta in rebus,quo pondere numero,uel menſura conſiſtunt.*

53 *Signantur facta in uigete uini an transferat dominium.*

54 *Periculum diminutionis,precij rei emptæ, ad quem ſpectat.*

55 *Promittens tibi uendere, an ſi nolueris emere,tenearis.*

56 *Vendere mihi offerentem,an poſſem cogere ut uendat.*

57 *Venditio equo, cenſetur uenditus cum freno, & ſella.*

58 *Venditio equo ſi moritur infra triduum, an poſſit agere redhibitoria.*

59 *Venditor animalis ſi expreſſe proteſtatur ſe nolli tenere de uitijs, an nihilominus teneatur,& nume.62.*

60 *Emptor agens redhibitoria, ſi pendente iudicio res eſt effecta ſana, an iudiciũ procedat.*

61 *Vendens rem pluri precio quam in conſilio fueris ſtatutum an uenditio ualeat.*

63 *Redhibitoria ſi in una tantum re habuerit locum,& duæ res ſint uendita, an pro ambabus competat.*

64 *Venditio facta ad certam menſuram quę non præſtatur an agatur quanto minoris?*

65 *Emptorũ meritũ qui præferatur, & nu.66.*

67 *Emptorum ſi unus offert precium & inſtat ſibi ut partem rei emptæ in communi tradatur,an repellitur.*

1 QVarta principalis diſtinctio iudiciorum eſt.† Quia iudicium aliud eſt uniuerſale, aliud generale, & aliud particulare, Iudiciũ vniuerſale,dr̃ illud, in quo agitur actione uniuerſali, prout eſt iudicium petitionis hæredita
a tis nam hæreditas *a* cõtinet uniuerſum ius l.nihil,ff.de uerborum ſignificatione.Item, iudicium dotis, nam ſimiliter dos continet ius uniuerſale,ut no. Bar.in rub.ff.ſol.mat. col.fi.idem in peculio, & alijs ſimilibus Iudicium generale eſt illud,in quo deducitur actio generalis,prout eſt actio tutelæ actio pro ſocio,& ſimilis, & ideo appellatur generalis, quia ſub una actione comprehendit plura capitula, puta adminiſtrationem uini,olei, frumenti, & aliorum negociorum, ita declarat Spec. in tit.de actione,ſeu petitione, §. ſequitur.colum.2.uerſic. & not.&
2 uerſi.differt.†Quæ autem ſit differentia inter iudicium uniuerſale, & generale, ponit Spec.in d. uerſic.differt.& tangit etiam aliqua in d.§.ſequitur in prin. Et in effectu iudicium uniuerſale comprehẽdit unum corpus uniuerſum, quod plura iura habet ſub ſe. Generale uero comprehendit plura capitula ſeparata,& uide ibi plenius per ſum

iudiciũ particulare eſt illud,quod compre-
hendit unã tm̃ rem prout eſt rei uẽdicatio,
actio exempto,ad vnam rẽ,uel ex depoſito,
uel ſimilis,ita hęc oĩa declarantur per Spe.
in d.§.ſequitur.& ibi uide Rob.Ven.V.I.D.

ADDITIO. Exemplificat (ut uides)
dominus Auctor hic iudicium generale in-
ter alia in actione pro ſocio, & iudicium
particulare in actione, exempto, quæ qui-
dem actionis ſunt in iudicijs frequentiores
cæteris alijs, nihil tamen de eis dicit:Qua-
re aliqua dicenda ſenſui, & primo in actio-
3 ne pro ſocio.† Illud præ cæteris ſcire opor-
tet quid ſocietas, & cuius naturæ. In quo
tex.in leg.uerum, ff.pro ſoc.inquit ſocieta-
tem eſſe quandam fraternitatem, ſed ſecun
dum Grammaticos ſocietas eſt fortunæ, &
periculi participatio, quæ fit cum ſocium
ad aliquod negocium gerendum nobis ad-
iungimus.Ci.in Verr.Video enim per mul-
ta eſſe crimine, quorum tibi ſocietas cum
uerte eiuſmodi eſt, ut item in accuſando
attingere non audeas. Liu. 8. bell. Maced.
decreuerunt renunciandum ſocietatem A-
cheis lib.1.ab ur.infida regni ſocietas.nam
ſocius ille proprius dici poteſt,qui pari con
ſilio Spec.& periculo, rem aliquam cum al
tero aggreditur. Cic.5.uerſic.nam ſocij pu-
tandi ſunt,quos inter res cõicata eſt, & in-
ter negociatores quoque ſocij dñr, qui lu-
cri damnique cõionem inierunt.Cic.pro q.
5.Roſc.qui ſociũ fallit,in uirorum bonorũ
numero nõ eſt habendis. ſocietatis itaque
coniunctio fortunarũ etiam periculi cõio-
nem importat, eiusque naturæ eſt, ut par-
tes ſint æquales, niſi aliud ſit dictum, nam
agi, & paciſci põt ꝙ ad unum ſpectent duæ
partes lucri,ad alium tertia, ſi is q plus de-
bet habere plus contulit ſocietati,uel pecu-
nię,uel operis,ut l.nõ fuerit,ff.pro ſoc.alias
ſecus dr̃.n.ſocietas quando lucra,& damna
cõicantur,ſecundum Bar.in l.vnus in prin.
ff.pro ſoc. & ad prædicta quæ ſit natura ſo-
cietatis? Vide Soc.conſi.265.col.7 uerſi.3.
& ultim & quod pacta debent eſſe æqualia,
alias nõ ualet ſocietas, ſecundũ Soc.in cõſ.
4 29.colum.4. uerſ.2.not.in 2.lib.†Illud præ
dictis prope eſt,quotuplex ſocietas contra-
hatur? & certe dupliciter contrahi ſocie-
tatem inquit tex.inſt. pro ſoc.in princip.&
l.conſenſu, ff.de actio.& oblig. tacite uide-
licet,& expreſſe; Item contrahitur ſocietas
uniuerſorũ bonorum,& unius negociatio-
nis tãtum, l.ſocietas cõtrahitur, ff.pro ſoc.
de quo plenè per Dec. in conſi.66.in 1.li.2.
col.& ex hoc infert Bar. Soc. in conſi.87.1.
lib.in vlt.col.verſ.tamen ijs minime obſtan
tibus,ꝙ ad pręſumendum cõtractum ſocie-
tatis ſufficiũt actus qui ſolent fieri inter ſo-
cios, etiam ſi non inferant neceſſario ad in
ducendam ſocietatem, exemplum ſm̃ eum
(ementes rem cõem pro indiuiſo uñr con-
trahere ſocietatẽ) l.nihil ff. comm.diuid.&
ibi Bar.& Bal.in l.cũ proponas. C.pro ſoc.
& tamen cõſtat ꝙ talis actus fieri põt citra
rius, & nomen. ſocietatis, l. ut ſit pro ſocio
act.ff.pro ſoc. Itẽ præſumitur contracta ſo
cietas ex librorum intitulatione ſociorũ,&
ſi uis uidere quãdo, & ex quibus actibus ui-
deatur contracta ſocietas,uide Bartol.in l.
Tit.§.alter.ff.de adm.tut.& Alexã.in conſi.
5 36.in 4.uol.†Cõſequen.eſt uidere nunquid
tacita ſocietas intelligatur contrahi inter
aliquos quorum alter tantũ negociatur al-
ter uero non?? in quo Bart.in l.ſi patruus.
C. cõia utriuſ.iur.in fine dicit, ꝙ non uide-
tur cõtracta ſocietas, quia ille qui negocia-
tur magis dr̃ donare quã ſocietatẽ cõtrahe-
re.l.5. ff. pro ſoc. & hoc dicit ipſe procede-
re etiam ſi cõicantur lucra, quod & reperit
in l.Titium,§.altero de adm.tut.cuius dicti
rationem reddit, quia nõ uidetur cõtracta
ſocietas, ex quo alter qui nõ negociatur ni
hil ponit l.1.in fi.ff.pro ſoc At.Bal.in d.l.ſi
patruus in fi.col.inquit,ꝙ etiam ſi alter nõ
negociatur uñr contracta ſocietas, dummo-
do ille alter qui nõ negociatur omnia quę-
cunque ſibi aliunde obuenerit ponat in cõ
muni (puta ſi aliquid ſibi obuenit ex reddi-
tu præbendę,uel ex donis,uel ex dote) ſicut
dicimus de ijs,quorum unus negociatur in
una arte, alter ſi quidem in alia; (ut puta
unus in mercantia alter in aduocatione) &
tñ lucra inſimul cõferunt,& cõicãt,& iſtud
dictum Bal.ſequitur Soc.in conſi.160.in 2.
col.uer. ex factis autem in 2.lib. & ſic iudi-
cio meo ut ſaluetur dictum Bart.dicẽdũ eſt
eius dictũ procedere qñ alter qui non nego
ciatur,nihil ponit in cõi,& ſic utrunque di-
ctũ ſaluatur, & ſequitur dictũ Bal.Alexã.in
conſi.49.li.1.& refert,ita tenere Pet.de An-
ch.in cõſ.289.materia de qua q̃rit,& ad hoc,
uide Soc.in cõſi.192. in uer.circa 2.q.in li.
2.& Lud.de Ro.in cõſ.291.incip.cũ iſti fra-
tres.

6 tres lucra eis,& cõſ.470.cũ iſti fratres.†Sed
ut perfecte ſciañ ueritas iſtius hæſitationis
Bar.in d.l.ſi patruus ponit quatuor caſus,
quorum primus eſt, qñ plures ſunt fratres
quorũ alter eſt pupillus,alij maiores: Quo
caſu ſm̃ eum inter eos non uñr contracta ſo
cietas. l. ut in conductionibus, ff. pro Soc.
ſequitur Angel.conſulendo in conſi. 60.in
princip.& Bal.& Sal.ibid.& Pau.de Caſt.in
conſi.183. ubi ponit qñ fratres mortuo pa-
tre hñt fundicum cõem in quo ſe exercerẽt,
& eorũ alter frater eſt in minor pupillus &
tñ ipſe ẽt ſe exercet in fundico, nã etiã iſto
caſu non intelligitur contracta ſocietas in
ter eos:& Lud.Rom.in conſi.182.inci.om-
nipotentis Dei in caſu propoſito præmittẽ
dum,idem ſequitur Bar. Soc.in conſi.60.in
2.li.in 4.col.uer. nec præmiſſis,& conſ 87.
in 1.lib.bene uerum eſt,ꝙ idẽ Soc.in d.cõſ.
160.in 5.col.uer.rñdetur:cõſuluit ꝙ ſtante
dicta opinione pro uera poteſt reuocari, &
b *b* tacite cõtrahi ſocietas inter eos quorum
unus eſt pupillus cum tacita auctoritate tu
toris ipſius pupilli puta, quia ipſo præſen-
te, & uidente fuit perſeueratum in ſocieta-
tẽ, & fuerunt facti actus ſociales ex quibus
infertur ſocietas,& iſtud etiã ſequitur Pau.
in conſi.87.2.uol. & ſequitur Deci. in cõſi.
21.1.lib.in princip.de quo per Bar.Cæp.in
conſt.40. in conſilijs ciuilibus, ꝙ procedit
opinio Bart. de qua ſupra etiam ſi tractare
tur de utilitate pupilli: ſecundũ Bal.in l.cũ
oportet in princ.in 3.col. C.de bon.quę li.
etiã ſequitur Iaſ.l.in l.1. C. qui teſt.fa.poſſ.
nu.6. ſed in hoc contrarium tenuit Lud.de
Rom.in conſi.453. uiſa principali conſtitu-
tione, & ſequitur Soc. in conſi.160.in 2.li.
4.col. uerſ. ſed ad hanc,ubi dicit quod opi.
Lud.ſuſtentabilior eſt, cum pupillus poteſt
ſibi acquirere ſine auctoritatis tutoris,§ pu
pillus inſt.de inut.ſtip. unde quòd pupillus
non poſſit obligari in eius fauorem indu-
ctũ eſt, ergo aduerſus pupillũ intelligi non
debet ut dicit tex. in l.3.§.diuus, §.de carb.
edic. de quibus uide Caſſ.in conſil.Burg.in
tit. de ſucceſſione rub.7 fol.244.nume.24.
cum plurib.ſeq.& per Rom.in cõſi.413.nu-
me.8. uidetur igitur tenere Caſſ.in loco de
quo ſupra quod ſi expedit pupillo,bene in-
7 telligitur contracta ſocietas.†In caſu uero
quo pupillus habuerit tutorem qui cõicat
alijs ſocijs,& alij ſocij ipſi,uideñ tunc inter
eos licite contracta ſocietas, ut ſupra dixi,
& uñr firmare Bald. in d.l. ſi patruus in ulti.
colu.& in l. mandatum in 2.opp. C.mand.
8 † Et ſi pater mãdet in teſtõ cõi noĩe exerce-
ri mercantiam, & negociationẽ, ẽt ꝙ unus
ſit pupillus uidetur tũc contracta ſocietas,
vt eſt tex.in l.qui negociationem in prin.ff.
adm.tut.& ita dicit Bal. in d.l.cum oportet
motus per text. in d.l. qui negociationem.
9 †Sed in adulto qui exceſſit pupillarẽ ętatẽ
licet non habeat curatorem vr̃.contrahi ſo
cietas,ut dicit do.Alexand.in conſi.59.in 1.
uolu.inc.maturæ 4.col.& in conſi.32.in 2.
10 lib.† Et ſimiliter ſi pupillus poſtquã exceſ-
ſit pupillarẽ ętatem ſi habuit ratam ſocieta
tem manebit rata ſocietas & ualida eſt, ſe-
cundum Alexan. in conſil.232.col.lib.2.&
ſequitur Iaſ.in d.l.qui teſt.fa.poſſ.ſed quan
tus allegat Alex.in conſi.23.uoluit allegare
11 in conſ.36. in 4.lib. † Diuerſus tñ eſt caſus
cum oẽs fratres ſunt maiores natu, & neu-
ter eorum negociator, quia forte ſunt nobi
les,tunc.n.dicit Bart. ꝙ quamuis hæredita-
tem paternam indiuiſam poſſideant, tñ nõ
præſumitur inter eos contracta ſocietas,
niſi expreſſe ſit dictũ,& cum Bar.tranſeunt
Raph.Pau. de Caſt.& Ful.ĩ d.l.ſi patruus in
pen.col.circa fin. & ibi Sal. contrariam ue-
ro opi.tenuit Bal.ibid. in pen.col.inquiens,
quod licet nobiles non faciant mercantiã
tñ omnia quę eis obueniũt dona,& ſalaria
& quaſcunque dotes conferunt, & cõicant,
uñr ex ijs inter eos contracta ſocietas,& hãc
opi.Bal.atteſtatur eſſe ueram.Alex. in conſ.
49. in 1.libr. incip. maturæ ponderatis, &
conſ.36.4.lib & Ang.in conſi.112.incip.Va
nucius, ſed Phil.deti. in conſ.21.in 1.lib.in
antepen.col. uñr tenere opin.Barto.Iaſ.uero
in d.l.1.num.7. poſt relata opiniones con-
cludit quod facienda eſt regula qđ ſi ſunt
plures fratres maiores natu quorum neu-
ter negociatur:mortuo parte quamuis hæ-
reditatem indiuiſam teneant, non tñ inter
eos cenſebitur contracta ſocietas, & hoc
modo procedat opi. Bart.limitatur iſta re-
gula niſi interueniſſent alij actus cões, &
ſociales licet non quæſtuarij nec mercanti-
les,& hoc modo procedat opin. Bald.& ſe-
quacium. † Alter diſſimilis caſus proponi-
12 tur quando unus negociatur alter uero mi
nime, iſte ſiquidem caſu dicat Bart.qđ non
intelligitur contracta ſocietas: quod non
proce-

procedit, ſi ille qui non negociatur ponit
oīa quæcunque ſibi obueniunt in cōi, & in
hoc uideatis ſcripta Decij in conſi.21.in 3.
13 col.& dixi ſupra.† Inſuperque non obmit-
tā alium dari caſum in quo oēs fratres mor
tuo patre negocientur, & tunc abſque du-
bio oēs admittunt contractam eſſe ſocieta
c tē,dicit tñ Bar.quod cēſetur contracta *c* ſo-
cietas illius negociationis tm̄, quā gerūt,&
non aliarum,quod quidem intelligit Bal.in
d.l.ſi patruus in ult. colu. procedere in acti
bus,& negociationibus uniformibus,ut pu
ta ſi oēs iſti fratres ad inſimul gerunt mer-
cantiam lanæ:Tunc.n.uerum eſt quod non
uidetur contracta ſocietas niſi in illa nego
ciatione: adeo ꝙ ſi unus emerit fundum nō
eſſet communis,licet emiſſet ex pecunia cō
muni, ſed in actibus difformibus, & uarie-
tatem habentibus credit Bal.ꝙ oīa bonorū
intelligitur contracta ſocietas,ſed opi. Bar.
ſequitur ſimpliciter Pau. in conſi.66.incip.
attingam breuiſſime 1.lib.& Alex.in conſi.
72.in 4 lib. & idē Alex. in l.cum duobus,§.
papinianus,ff.pro ſo.de quo per Soc.in cōſ.
162.in 2.li.uerſi. poſtremo & in conſ.191.
incip.capio difficultatem verſ.circa ſecūdā.
ſed ſi bene aduertatur opin.Bal.eſt de men-
te Barto.in d.l.ſi patruus, & in §.altero,nec
ipſe negat id quod dicit Bal. dum dicit,ꝙ ſi
cōicant lucra unius negociationis tamen il
lius, vr̄ contracta ſocietas,quaſi uelit quod
ſi per eos fierent actus diſſimiles, quia non
ſolum cōicant lucra in illa negociatione,
ſed undecunque obueniunt,& negociantur
in pluribus rebus, non ſolū illius negocia-
tionis,ſed oīum bonorū, iure cenſetur con
tracta ſocietas,& iſtam limitationē Bald.vr̄
ſequi Lud.de Ro.in conſil.291. & ſequitur
14 Iaſ.in d.l.1.†Sed illud conſequens eſt uide
re, nunquid ſi ſunt duo ſocij quorum unus
fecit maiorē impenſam quā alter in domo,
an in diuiſione poſſit hanc impenſam repe
tere, & negat Bald.in l.pen.C.de coll.bo.at
Iaſ.Alexan.Fran. Cur.in add.& Ang.in lec.
Flor.diſtinguit,ꝙ aut ſunt ſocij oīum bono
rum, & bene dicit Bal.aut unius tantum ne
gociationis ſunt ſocij,& iſto caſu ſi unus ſo
ciorum facit maiorum impenſam quam al-
ter poteſt ab eo repetere per l.ſocium qui in
§.fi.& l.ſi unus,§.qd.ff.pro ſoc. Bar. Caſſ.in
conſue.burg.in titu. des ſucceſſiones rub.7
fol.245 nume.17.ſequitur hanc diſtinctio-
nem,ſed eā limitat uno caſu niſi impenſa q̄
fieret nō eſſet neceſſaria neque utilis ſocie-
d tari quia tunc imputabitur *d* in parte illus
15 ratione cuius facta eſt impenſa.†Prædictis
non modice affine eſt,quod ſi unus ſociorū
habet magnam familiam,cum alter eſſet ſo
lus, at ille qui habebat magnam familiam
habebat curam totius domus rei domeſti-
cæ,& familiaris, non dēt ex hoc ſocius qui
fuit ſolus habere maiorem partē habita ra-
tione ad expenſas factas per ſuū ſocium in
ſua familia,ſecundū Pau.de Caſt.in l.pe.C.
de colla. quod & repetit in l.ſi paterno. C.
de neg.ge.& idē ſequitur Iaſ.in d.l.pe.nu.5.
16†Sed ſi duo ſint fratres mercatores,& nego
ciatores quorum unus habet plures filios
qui tota die lucrantur.Alter uero nō habet
filios ſi quæratur nunquid in diuiſione de
bebit habere maiorem partem ille qui plu-
res filios habebat? indubitanter eſt reſpon-
dendum quod ſi non ſunt ſocij oīum bono
rum debet haberi ratio operarū filiorū, &
ſic plus debet habere, ſecundum Ange.in l.
ex duobus.ff.de neg.geſt.& idem tenet Bal.
in d l.ſi patruus in pe.q & Bal.in l.1.in 11.
quæſt.C.pro ſo. & ſequitur Iaſ. in d.l.pe.in
fin. ſed tu uide Ang.in conſil.112.in c.Van
nucius qui loquitur in ſocij uniuerſorum
bonorū, & cōcludit ꝙ habetur rō operarū
filiorum,pro quo uide Soc.in conſi.3.colu.
10.in 4.lib. & Alexan.in cōſ.99. per totum
17 in 2.lib. † Sed finge quod unus fratrum de
communi pecunia facit mercantiam ad id
quod lucratur ueniat cōicandum?Bar.in d.
l.ſi patruus dicit quod aut gerit mercantiā
nomine proprio aūt cōi,ſi nomine proprio
non uenit cōicandum, ſi non erat tutor al-
terius fratris, ſi uero cōi nomine puta quia
intitulatio libri dicebat hic eſt liber mei, &
fratris, & iſto caſu communicandum id qđ
lucratur,& idem dicit Bal.& Sal.ibidem.
18 † Nunquid licite contrahatur ſocietas ut
unus ponat totam pecuniam, altero uero
operam tantum ? dicendum eſt quod ſic tā
ſecundum ll. quam ſecundum canones,l.1.
C.pro ſo. & l.5.ff.eo.tit. & in c. per ueſtras
de don.inter uir.& uxo.& Bald.in d.l.1.C.
pro ſoc. & ſi non erit dictum, pro qua par
te debeat lucrū, & damnum diuidi intelli-
gitur tamen quod æquis portionibus diui-
e datur,adeo ꝙ lucrum,& *e* dānum debet eſ-
ſe cōmune.l.ſi nō fuerit,ff.pro ſo.& Bart.in
l.unius,

19 l.vnius,ff.eo.ti.† Sed an paciſci inter ſocios
poſſit ut unus ferat duas partes lucri, & dā-
ni, & alter tertiā ſi ille qui plus habet, plus
confert ſocietati in pecunia,opere,uel indu
ſtria quod correſpondeat illi pluri ? dicas
quod ſicut in l.ſi non fuerit in prin. & leg.
quod eum in fi.ff.pro ſoc. alias ſi plus non
confert eſſe pactum illicitum, ſecundum
Azo.quem ſequitur Accur.in d.l. ſi non fue
20 rit.† Sed an paciſci liceat quod capitale ſit
ſaluū,& eū ponenti reddatur,ꝙ lucrum di
f uidatur ? Bal.in l.1.C.pro ſo.tenet *f* quod
non,& ſequitur ibi: Sal. & cet.doc.& Hoſt.
in ſumma de uſur.& firmat do. Amb.de ui-
gna.in rep.c.ſalubriter de vſur.concl.4.nu.
166. & hoc uerum eſt, ut tale pactum non
poſſit fieri per eum qui ponit pecuniā, ſed
bene fieri poteſt per eū qui ponit operā,tan
tū, ſecūdum doc. ſed idem Amb. ubi ſupra
concludit quod etiā iſto caſu ſi hic talis uel
let lucrum eiuſdem rei in qua nō uult dam
num ēt quo ad eum non licet,miror tamen
quod Gram.in conſi.80.in ciuilibus teneat
quod ualeat pactum quod capitale ſit ſal-
uum,& lucrum diuidatur,ſed Ro.in conſil.
500.ī c.ſummarius queſtionis tenet tale pa
ctum nō ualere quia ſapit uſuram, ſed ego
g teneo cum d.Gram.in caſu propoſito *g* de
pecudibus,& ouibus,cum conſuetudo paſ-
21 ſim admittant illum contractum. †Sed an
poſſit fieri pactum quod vnus ſociorum ha
beat duas partes lucri,& tertiam damni,vel
econtra duas partes damni, & tertiā lucri?
& dicas quod non,ut eſt tex. in l. lucius,ff.
pro ſoc.& concludit idē do.Amb.ubi ſupra
dicens, quod tunc ualeret tale pactum ut
unus habeat tres partes alius quartam, uel
quintā,aut ſextam,ſi modo ille qui plus ha-
bet plus in ſocietate poſuerit, alias pactum
h eſſet *h* illicitū,& ponit Bal.in l.1.C.pro ſoc.
22 † Item nō ualet pactū ut vnus habeat tres
partes lucri alius quartā & periculum capi-
talis ſit cōe, quia lucrum ſentiret pro trib.
partibus,& damnum ſentiret pro dimidia,
ut concludit doc.Amb.in d.c.ſalubriter in
7. concl. & ibi ēt querit,an ualeat pactum,
ut ponēs capitale habeat lucrum ad diſcre-
tionē alterius ſocij, & dicit quod ualet ut
23 in 8.concl.†Quid enim ſi unus poſuit capi
tale pecuniæ,alter uero operam tm̄,accidit
quod capitale caſu fortuito deperditum
eſt an iſtud damnum debeat eſſe cōe, regu-
la eſt quod non, ſecundum gl.in l. ſi nō fue
rit, ff.pro ſo.licet teneat contrarium in l.1.
C.eo. ſed primā opinionem approbat Bart.
in d.l.1.& Ang.de Per.in trac.de ſoc.in 12.
arti.rōnem reddit Bal.in d.l.1.quia ſufficit
ꝙ ille qui poſuit operam, ſuſtineat damnū
i ipſarum operarum,& hęc eſt cōis *i* ſnīa,ut
concludit do.Amb.in rep.d.c. ſalubriter in
12.conclu.nu.174. limitatur tñ ſecundum
eū iſta cōis opinio, Primo niſi per pactum
aliud eſſe conuentū, quia ſeruandum eſſet
pactū:de quo oīno uideas Bar.Soc.in conſ.
265.in 2.lib.in 2.difficultate,ubi copioſiſſi-
me ubi tandem concludere vr̄,ꝙ dicere ſim
pliciter ꝙ ualet pactum ꝙ damnum capita-
lis ſit cōe, & dicere ꝙ non ualet ſunt falſiſ-
ſima,ſed iudicanda ſunt prout ipſe ibi con
ſiderat:Bal.uero conſi.65.incip.uideamus,
quæ ſocietas eſt lib.4. ur̄ ſimpliciter tenere
quod ſi perditum eſt capitale dānum debet
eſſe cōe,& idē Bal.in conſ.493.incip.multi
loquium in 4.lib. tenet tale pactum ualere,
& ꝙ ſi tale pactum minime appoſitum re-
periatur tunc dicendum eſt ꝙ ſi capitale ſit
cōicatum inter ſocios,& uterque eſt dñs ꝓ
parte, & tūc capitali perdito damnum erit
cōe,ſed ſi dñium non fuit tranſlatum exem
plum (ut in inſtitore) nam ſi ſocius qui im-
mittit operam eſt inſtitor principaliter ſed
in quæſtu eſt ſocius,& tunc periculum capi
talis eſt dñi,& ita dicit dicere intelligi con-
trariā opin.Sed cogita dum caſus euenerit.
Secundo limitatur dicta concluſio niſi con
ſuetudo eſſet quod damnum capitalis eſſet
cōe.Tertio limitatur,ut non procedat quā
do pecunia eſſet ſtatim deperdita ante poſi
tionē operarum & ante eas poſitas, uel pa-
rū poſt pręſtitas,ſecundū Ang.nam eo caſu
dānum capitalis erit cōe, & ita dicit Ambr.
24 in loco, de quo ſup. † Nec incōuenit quod
vnus ſociorū ex cauſa ſocietatis proficiſcēs
expēſas quas facit ex corpore ſocietatis ex
trahat, quia non dicitur lucrum niſi dedu-
ctis expenſis,ſecundū Iac.de Are.& Cyn.in
1.C.pro ſo. & ibi ſequitur Bal.& do. Amb.
25 ubi ſupra. † Illud ēt inueſtigatione dignū
eſt nunquid ſi plures mercatores fuerunt
ſocij in aliqua mercantia,& minor pars ip-
ſorum recedit à ſocietate maior uero rema
net in ea,an iſta maior pars poſſit uti ſigno
ſolito ſocietatis quod erāt ſoliti omnes ap-
ponere in libro,& ballis?& Bald.qui omnia
uoluit

uoluit inueſtigare in d.leg.1.C.pro ſo.in 2.
colu.uerſic. item quæro decidit poſt multa
quod non poteſt maior pars ipſorum ſocio
rum in ſocietate remanſorũ uti ſigno prę-
dicto, & hæc uera dicit ipſe in ijs quæ poſ-
ſent trahi ad captionem, alterius, in alijs ve
ro quæ nemini nocent (puta in armis nobi-
lium (retinent arma domus principales, &
idem tenet ipſe in l.fi.C.pro ſoc.reperio ta-
men Barto.in tract. de in.& arm. dicentem
ꝙ ſi unus ipſorum ſociorum erat in ſocie-
tate capitaneus, & quaſi magiſter ſocietatis
tunc apud eum remanent ſigna, quia ipſe
erat ĩter cęteros maioris honoris, arg.ff.de
fun.inſtr.l.fin.ſi uero non erat aliquis inter
eos capitaneus tunc apud eum remanebũt
ſigna qui erat ſocius maioris partis: ut, ff.
cautiones, ſi veroomnes ſunt ęqualis partis
forte dirimendum eſt d.l. ſi quę cautiones,
& ſi diſſoluta ſocietate unus ex ſocijs rema
net negociator debet remanere ſignum pę-
nes eum, hoc ideo quia aliorum non inter
eſt: Itẽ quia quamuis ſit diſſoluta ſocietas
tamen negociatio remanet pœnes eum, er-
go iniquum eſt quod ſignum quod erat ac-
ceſſorium negociationi ſeparetur ab ea, &
hęc dicit procedere de ſignis mercatorum,
ſed quid de ſignis artificij ſeu peritiæ? in
quo dicit eſſe aduertendum, quia quando-
que ſunt ſigna artificij in quibus principa-
liter operatur qualitas loci (exemplum in
Marchia Anconitana eſt quoddam nobile
caſtellum cui nomen Fabrianum ubi arti-
ficium faciendi cartas de papiro principa-
liter uiget) ibique ſunt multa ædificia ad
hæc, & ex quibuſdam ædificijs meliores car
tæ ueniunt (ut uidemus in folio cartę quod
habet ſuum ſignum) per quod ſignificatur
cuius ædificij ſit carta: Iſto enim caſu dicit
quod ſignum remanebit apud illum apud
quẽ remanebit ædificium quocunque mo-
do, quædam uero ſunt inſignia artificij in
quo principaliter operaĩ bonitas artificis
(ut uidemus inſignis quę apponuntur in
gladijs, & alijs operibus metallorum) & iſto
caſu omnes qui ſtant in una ſtatione poſ-
ſunt uti ſigno, quaſi magiſter principaliter
iſtius ſtationis approbet illa opera, ut in
auc de tab.§.nos autem, ſi uero ſeparentur
dicti ſocij, ſignum debet remanere apud eũ
qui principaliter erat in ſtatione, arg.l.fi.de
fun.inſtr.ſed ſi omnes æquales niſi inuicem
ſe conueniant ſorte dirimetur apud quem
ſignum remanebit d. l. ſi quę cauſationes
fam.hęr.Additio cum opin.Bar. antea ſim-
pliciter concurrebat nunc autem reperi Be
nue.ſtrach.in trac.de merc.in 2.parte num.
99.qui poſt relatas opiniones adherendum
potius putat opin.Bal.recedendum eſſe pu
to, nam ſi recte inſpiciantur doctrinę, & ra-
tiones quæ Bald. mouent, & Benuen. cum
ſequentem procedunt uigentque quando
illi ſocij quorum ſocietas diuiſa eſt, & tũc
prætendunt uti ſigno ſocietatis non eſſent
ſocij illius artificij, & profeſſionis quorum
occaſione ſignum erat inter ipſos ſocios
adinuentum, nã ſi erant plures ſocij in vno
artificio (ut puta in faciendis enſibus) qui
durante ſocietate unico ſigno mercabant
enſes ſi poſtea diuidatur ſocietas nõ incon-
uenit dicere quod maior pars ſociorum poſ
ſit uti ſigno, & alius prout Bar. bene diſtin-
guit, nulla enim captio alterius eo caſu cõ-
ſiderari poteſt, cum ſocij illi qui remanſe-
runt in ſocietate, licet noua capitula feciſ-
ſent adeo ut noua ſocietas uideatur, reman
ſit tamen pœnes eos eadem peritia artis, &
idem artificium, adeo ut emptores minime
decipiantur ſub confidentia, & fama inter-
ſigni.Idem enim artifices ſunt, idem colle-
gium artificium eſt nõ diuerſum, nam col-
legium in vno ſolo, & in vno loco remanet,
ſecundum Inno.in c.pręſente de iure pat.
l.ſicut.§.in decurionibus cum gl.& Bar. ff.
quod cuius uniue.no.per Inn.in c. ex nun-
cio de ope.no.nun.& ſi bene inſpiciaĩ text.
in d. §. in decurionibus optime probat opi.
Bar.ibi enim dicitur quod ſi uniuerſitas re
manſit ad unum ſolum ille poteſt facere, &
expedire quidquid poterat tota uniuerſi-
tas, quia eadem uniuerſitas cenſetur, licet
in uno ſolo conſiſtat. ceſſat enim eo caſu
ratio prohibitionis de non utendo ſigno al
terius de qua per tex. in c. dilecta extra de
exceſ.pręſ.(quæ eſt ut quis non decipiaĩ co
lore interſignij, & ne alius qui non ſit de
collegio poſſit fraudare collegium utendo
ſigno) de quo ad plenum per do Gul.Be-
ned.in rep.c.Rai.in parte 1.num.59.fol.5.
in uno tamen caſu procedere do. Bald. ubi
apud ſocios qui remanſerunt in ſocietate
nõ eſſet eadẽ peritia artificij illius (ut quia
minus periti ſunt, quam alij ſocij qui diui-
ſerunt ſocietatem) tunc enim quia decipe-
rentur

rentur emptores, & fama illorum, qui diuiſe
runt ſocietatẽ, diffamareĩ, licitè poſſent pro
hiberi ne illo ſigno utanĩ, per rõnes, de qui-
bus per Guliel.in loco ſupra citato, & ita te
nendum puto quidqd dixerit Ben. intereſt
n.reip. ꝙ ſigua bonorũ magiſtrorum cogno
ſcantur, ne interdum unus imperitus pro pe
rito aſſumaĩ, aut peritus per imperitum in
ſuo opere diffametur, & ne populus decipia
tur, & hæc quidem de plano (dices tu) proce
dũt inſignis artificij, ſed quid inſignis mer
catorũ, quibus utuntur mercatores ipſi non
ad denotandum artificium, ſeu opus, ſed ad
ſignificãdã ſocietatẽ? in quo qdẽ adhuc di-
co tenẽdã eſſe opinionẽ Bar. quia licet mu-
tata ſit ſocietas quo ad aliquos, qui diuiſe-
runt ſocietatẽ, remãſerunt tñ alij in eadem
ſocietate, quo caſu ſuccedit cõis cõcluſio q̃
ſe hẽr, ꝙ in ijs, q̃ formantur ex corporibus
diſtantibus ꝙ ſeparatis, licèt tot ex ipſis cor
poribus pereant, ꝙ pereat forma, quę ex eis
tempore diſpoſitionis perficiebatur, diſpo-
ſitio tñ durat in eo, quòd remanet, licèt non
ſit potiſſima pars, ut patet in l. ſi greg.ff. de
leg.1. & alijs exẽplis poſitis per Alb.Bru.in
tract.de mut.& transfor.in 10.concl.nu.58.
ſic ergo licet aliqui ſocij receſſerunt a ſocie-
tate, ſi alij remanſerunt maiores numero
in eadem ſocietate, vel remanſit capitaneus
aut magiſter, & alios, prout dicit Bar.debet
remanere ſignũ pœnes ſuperſtites, nec ali-
qua captio conſiderari põt iudicio meo, nõ
eorum qui receſſerunt à ſocietate, quia ſi di
camus ſignum accedere ſocietati, nulli fit
iniuria, ſi remanet ſignum apud eos, qui re-
manſerunt in ſocietate, poſtq̃ illud ſignum
in caſu iſto ſit adinuentum, non ad denotã-
dam eccellentiam hoĩs, ſed ſignificandam,
& pacificãdam ſocietatẽ, quod probaĩ, arg.
tex.in l.ſi eſt.& l.ſi id quod.in prin.ff.pro ſo.
ubi ſocietas contracta in pretio quatrigæ
uendẽdæ, perit mortuo uno equo, cum pre-
tium quadrigæ uẽdendæ haberi non poſſit
facta ſocietas, at ſecus ſi ſocietas facta fue-
rit in quadriga, quia uno equo perempto,
nihilominus durat ſocietas, ex eo quia eſt
iam ius quæſitum, & ſocietas contracta ita
in caſu nr̃o, ſi eſt cõtracta ſocietas in emen-
dis, & uendendis pannis, licèt aliqui recedẽs
à ſocietate, eſt iã ius quæſitum, & remanet
eadẽ ſocietas in ſubſtantia, quod ad aliquos
ſuperſtites, nec mercatores recedentes dice-
re poſſunt, ꝙ rõne ſigni qđ erat cõe, damno
afficiunĩ, & mercatores ſuperſtites in ſocie-
tate lucranĩ magis, q̃ ſi non haberent ſignũ
illud, quia ſignũ in caſu iſto non dat eſſe ſo
cietati, nec maius emolumentum tribuit,
tantummodo ſpecificat, & denotat ſocieta-
tem, ſignum, qđ maius lucrum tribuit, eſt
ſignum artificij (ut dixi) nec ẽt eorũ qui cõ.
trahunt cum mercatoribus ſuperſtitibus in
ſocietate captio conſiderari põt, quia ſi con
trahunt non eſt pp ſignum, ſed pp illa mer-
cantiã quam gerunt, cogita tñ ſuper prædi-
26 ctis. † Finge ulterius, ꝙ fuit inita ſocietas in
ter aliquos mercatores duratura per quin-
quẽnium, unus poſuit ducatos mille pro ca
pitali, alter operam durante quinquennio,
& in primo anno perditum eſt capitale, an
iterũ poſſit cogi ille ad ponendũ aliud capi
tale? Bal.in d.l 1.in 6.q.dicit quòd nõ, quia
finita eſt ſocietas. Item quia vr̃ actum depo
nendo ſemel tantum, & non plus allegat. l
ſi ſocius pro filia. uerſ. nec ſi prior.ff.pro ſo.
ſed quid ſi perdita eſt pars capitalis, quo ca
ſu operarius non vult ponere operam, in re
quæ eſt magna, in re quæ eſt parua, niſi ſup
pleatur capitale quid iuris? Idem Bald. ibi-
dem in 12. q.dicit, quòd fouet æquitatem,
arg.ff. de admi. tut.l.ita autẽ.in princ & ita
dicit Sal.in d l.1.in 4.q.ſed in 1.caſu propo-
ſito dubitandum puto, qñ fuit contracta ſo-
cietas in aliqua mercantia per quinquen-
nium, ita ꝙ unus habeat ponere capitale al
ter operã, ita ꝙ nulla fuit habita conſidera-
tio ad certum capitale, ꝙ tunc ponebatur,
ſed tantummodo fuit dictũ, ꝙ dicto tẽpore
perdurante teneatur ponere capitale, quod
n.poſitum fuit, & non durat nullum poſuiſ-
ſe uidebitur, dicerem tantum dictũ Bal.pro
cedere, ubi inita eſt ſocietas habito reſpe-
ctu ad certum capitale, quod tunc poneba-
27 tur, nã illo perempto perit ſocietas. † Quid
n. ſi contracta fuit ſocietas, ita ꝙ unus po-
ſuit capitale ad commune lucrum, & delu-
crum cum pacto ꝙ ſi delucrum, ſeu excapi-
tum fuerit factum teneatur infra menſem
reddere rõnem, & probare dictum excapi-
tum, an ſi intra menſem minime fuerit red-
dita rõ, nec probatum excapitum audiatur
finito menſe ſi vult probare? Bal.in cõſ 62.
in 2.uolu.inc. in iſta q.in 2.dubio conſuluit
ꝙ audiĩ poſt menſem ad probandũ non ob-
ſtante pacto p̃dicto, motus quia ſi iudex dat
termi-

terminum alicui partium ad aliquid probã
dum, auditur etiam poſt terminum, ſi ius ad
uerſarij non ſit effectum deterius (puta quia
ei ſaluæ ſunt defenſiones) ut l Mancipiorũ.
ff.de opt leg.& ibi per Bar.& per Cyn.in au
28 then.iubemus.C de iud.† Nunquid ergo ſo
cius teneatur conſocio reddere rationem de
geſtis, & adminiſtratis ? & dicendum eſt ꝙ
ſic, ut dicit Bar.in l.Mutius.ff.pro ſo.ubi di-
cit, ꝙ rõ ſociorum debet reuideri de anno
in annum amicabiliter nõ dictato iudicio,
niſi aliud in pactis eorum caueatur, uel de-
bet reuideri qñcunque ſine calumnia peti-
tur, ut dicũt Bal.& Sal.in rub. C.de pro.ſoc.
& habetur in l.tandiu.eod.tit.& ſequit᷑ Bar.
Soc.in conſi.213.in 3.col. in 2.lib.uerſ.1.cõ
cluſio.& in cõſ. 193.col.5.uerſ.circa quintã
eo li.ſed qũo eſt reddenda rõ ? tex.in l.cum
ſeruus.ff. de ma. teſt.dicit, ꝙ p̃ferendæ ſunt
rõnes qũo proferri ſolent.i.offerendæ legen
dæ, explorandæ, computandæ, an probæ, uel
improbæ, referant᷑, recte, vel non recte, acce
pta, & data, tex.in l.qui ſub conditione red
dendarum rationum.ff. de cond.& dem. di-
cit ꝙ qui tenetur reddere rationes debet fi-
dẽ facere de omnibus, quæ ab eo geſta ſunt
tex. uerò in l.ſtatu lib.§.ult.ff.de ſtatu lib.di-
cit uolumina rationum tradenda ad percun
tandas, ſciendas, & examinandas rationes,
& ſi latius uis uidere qualiter ſocius teneat᷑
reddere rationẽ. uide Bel.in conſi.152.in 3.
lib.inci. ad euidentiam pręmittendum eſt,
& ibi etiam dicit, ꝙ ſocius tenetur confice-
re libros rationum, aliàs ſi non conficit iura-
tur in litem contra ſocium, & pleniſſimè de
prædictis omnibus uide Mod. Pariſi.in con
ſu.Par. in tit.1. de mat.feu.in §.6. nume.15.
29 fol.101. cũ plu.ſeq. † Et an Arrendator in
ſocietate res alterius adminiſtrans, qui de
negocijs geſtis non reddidit calculum, di-
catur furtum commiſiſſe, & an conueniri
poſſit ad rationem reddendam, & per quan-
tum tempus poſſit peti, ut reddatur ratio ad
miniſtrationis, & qũo petatur, & an ſocius
conuentus ad reddendam rationem debet
in expenſis condemnari, ſi non fuit interpel-
latus extraiudicialiter, vt reddat rationem ?
& de multis alijs, uide Bertr. in conſil.152.
30 in 3.lib.† Et quid ſi uendantur res commu-
nes per aliquem ex ſocijs, demum tempore
redditionis rationis ſocio, qui uendidit ſit
dubium, ꝙ res non debuerat uendi, & ꝙ de
uoluntate ſociorum minime fuerit diſtra-
cta, an in dubio præſumatur rem uenditam
de uoluntate ſociorum? Bal.in in l.familiæ.
C.fam.& herciſcundæ, dicit quòd ſi res quę
uendita fuit erat expoſita uenalis, & quæ iõ
tenebatur, ut uenderetur (ut ſunt mercãtiæ)
& tunc res illa diſtracta cenſebitur de uolũ-
tate omnium, at ſecus dicit in caſu contra-
31 rio. † Sed finge in redditione rationis fieri
dubium, ꝙ res uendita fuerit maiori precio
quàm aſſeritur uenditam eſſe per conſociũ,
quid iuris ? Idem Bal.ubi ſupra, dicit quòd
ſuper hoc debent recipi probationes utriuſ-
que partis, & ſi neutra pars probauerit ſtan
dum eſt iuramento uendentis, ſi eſt homo
bonæ conditionis, uitæ, & famæ, arg l.ſi qs
pro redemptione. C.de do. & ſequitur Lud.
Rom.in le. in illa 1.colum. ff. de uerborum
32 obligation. † Quid enim ſi pater quo ad
uixerit dedit pecuniam filio ſuo, ut cum ea
lucrari, & negociari poſſet, qui uiuente pa-
tre ex dicta pecunia mercãtiam geſſit, mul-
taque exinde lucratus extitit, omniaque po
nebat uiuẽte patre rationem, & compotum
paterni nominis, an mortuo patre dicta lu-
cra ſint cõmunia cum alijs fratribus? Ange.
in conſ.85.inc. ex themate cõſuluit, ꝙ oĩa
lucra quæſtusque dicti fratres uiuente pa-
træ quæſita ſunt æqualiter diuidenda cum
alijs fratribus, & ſimiliter ſi decedente pa-
tre perſeueraſſent in mercãtia cũ dicta pe-
cunia, æqualiter lucra debẽt diuidi iure in-
33 ter eos mortuo patre, aliàs ſecus.† Illud etiã
ſcire intereſt, ecce facta eſt diuiſio inter ſo-
cios, & occaſione ſocietatis unus ſociorum
alteri cedit nomina debitorum ſocietatis,
& dum hic ceſſionarius ageret contra debi
tores ceſſos, opponitur, ꝙ non poteſt agere
ſtante ritu magnę curiæ uicariæ (quo diſpo
nitur non poſſe agi iure, niſi ceſſio probetur
facta ex cauſa neceſſaria, quid iuris) pro re-
ſolutione illud diſpiciendum eſt, nunquid
ceſſio inter ſocios, ex cauſa neceſſaria, uel lu
cratiua dicatur? & certe tenẽdum eſt ex cau
ſa neceſſaria, non lucratiua cenſendum eſſe,
ex doc. Bar.in l.p diuerſas. C.man.circa fi.
ubi æquiparat ſocios cohæredibus. Sed ceſ-
ſio facta inter cohæredes dicitur cauſa expe
diens & neceſſaria, ut tradit Pau.de Caſt. in
d.l.per diuerſas.3. col.uer. & in effectu, ubi
congerit omnes cauſas neceſſarias, & expe-
dientes, & tamen ponit ceſſionem factam
inter

inter cohęredes ex cã neceſſaria, ergo idem
dicendum eſt de facta inter cõſocios, ſequi-
tur Bal.ibidem 1.col.verſic.& in textu cohę-
redes, ſequitur do.Abb.in cap 2. de alie.iur.
muta. cau. fam. nec ipſa ceſſione requiritur
alius titulus, quàm ipſa diuiſio inter eos, quę
pro titulo habetur, vt tradit Pau.de Caſtr.in
loco ſupra citato, nec requiritur aliqua no-
minatio precij, cum ipſe diuiſio habeatur ꝓ
precio cedendarum act. vt tenet Bald vbi ſu-
pra 1.col.verſ.2.quę eſt ratio, confirma opti-
ma ratione, nam diuiſio ęquiparatur tran-
ſactioni, ut no.gl.in l.tres fratres. ff.de pa.&
Bar.in l.qui Romę §.ſi duo fr.ff.de uerb.obl.
in 2.q.quod confirmat Iaſ.in d.l.qui Romę.
d.§.duo fratres. 14.col. in fi. ſed quando ali-
quid fit ex cauſa tranſactionis non dicitur
voluntarium, ſed neceſſarium, vt euitentur
lites, ergo &c. Accedat prædictis, quia ut plu
rimum in iſtis ceſſionibus ſociorum ſolet
fieri pactum de cedendo partem ſuam. Ita
tamen ſoluere habeat omne illud, ad quod
erit debitor occaſione ſocietatis, & tunc trã-
ſit in contractum innominatum do vt fa-
cias, & ſic eſt neceſſaria, ſecundùm Paul. de
Caſtr.in d.l per diuerſas 5.colum. uerſic. ſed
pone, & ſequitur Bald. ibi 2.colum.uerſic.2.
quæro. Item diuiſio cenſetur uera alienatio,
ſecundùm Iaſo.in d.§. duo fratres. in antep.
col.verſi.nam licet. ergo ceſſio facta ex cau-
ſa diuiſionis videtur facta ex cauſa neceſſa-
ria. Item inquit Bar.in d.l.per diuerſas. ꝙ ni
hil aliud eſt titulus, quàm cauſa contractus,
ſed hic interuenit cauſa diuiſionis, ergo non
poteſt dici, quòd ſit ſine cauſa ſeu titulo.
34 † Sed prædictis cõſequens eſt, ecce duo mer
catores diſtrahunt inter ſe ſocietatẽ, & uni
aſſignantur mercantiæ, quę forte ſunt Ve-
netijs, alteri mercantię, quę ſunt Peruſij cũ
ſuis emolumentis, qualiter ergo unus con-
ſeruabit alterum indemnem à contractibus
initis ? dicit Bald.in l.certum eſt, C.fam.erc.
pen.colum.uerſi.vlterius quęro, ꝙ ſecũdum
pet.ſi unus iſtorum eſt obligatus, & condem
natus conſeruabitur indemnis per cautio-
nem, verum Cy.dicebat ſi condemnatus non
eſſet, ſed eſſet obligatus per inſtrumentum
uarentigiatum, debet conſeruari indem-
35 nis ſoluendo non cauendo. † Vbi autem ni-
hil conuentum fuerit, qualiter inter ſocios
debet lucrum diuidi, nec adeſt conſuetudo,
tunc Bal.in l.1.C.pro ſoc.q.2, & Ang.in trac.
ſociet.dicunt, quod ſi vnus ex ſocijs poſuit
centum, & alter operas, & de lucro habent
ducenta extrahit primo, qui poſuit centum
capitale ſuum, & reliqua ducenta quę ſunt
de lucro diuidentur inter omnes, ita tamen
quod qui plus poſuit in ſocietate, puta ꝓpter
operas, & pecuniã, vel duas partes pecunię,
reſpectu illius, qui ſoluit unam partem po-
ſuit, nõ reſpectu eius, qui operas poſuit, quia
opera valent tantum ſicut pecunia quę po-
natur, habebit plus de lucro arbitrio boni
36 uiri. † Sed quid ſi ſunt duo ſocij, qui inierũt
ſocietatẽ inter eos in certis pecudibus (puta
vnus poſuit centum pecudes, alius centum
triginta propter bonitatem,) an in diuiſio-
ne debeat haberi ratio, & æqualitas debeat
conſiderari non ſolum reſpectu numeri, ſed
etiam reſpectu bonitatis, ualoris, & extima-
tionis, pecudum ? hanc qõnem ſemel in ſa-
cro regio conſi. Neap. eueniſſe in facto teſta
tur Affl.in deciſ.58.uertitur dubium, ubi re-
fert fuiſſe deciſum, quod non ſolum ſeruan-
da eſt ęqualitas inter ſocios reſpectu nume-
ri pecudum, ſed etiam reſpectu bonitatis, va
loris, & extimationis pecudum, & hęc ſuffi-
ciant quo ad hanc materiam ſocietatis in
qua plura notatu digna eſſe dicturus, ſed ne
uidear tranſcribere ijs ſolis contentus ſum
Reſtat vt aliqua in materia emptionis, uen-
ditioniſque dicamus, & licèt emptionis con
geſtio in pluribus locis per ſcribentes repe-
riatur facta, quo fit, ut potius ſubtilitatis, q̃
vtilitatis, prima ſiquidẽ facie uideatur in ijs
noſtris additionibus aliqua tranſportare, ni-
hilominus rectè intuentibus non omnino
37 inutilia erunt. † Idcirco illud pręſcire opor-
tet, quod contractus emptionis, venditio-
niſque, ut ex omni ſui parte perfectus ſit, re-
quiritur, ꝙ uenditio ſit facta communi con
ſenſu, precium ſolutum, & res tradita, ut
inſt.de emp.& uen.§.pretium, & in l. 2. §.4.
& in l.pac.ff.eod.tit.& l.Iulia.§.offerri. ff.de
act.emp. & inſt.de re diu. §. uenditę. ſed la-
tius exordiendo, dicendum eſt perfectionẽ
iſtius contractus quatrupliciter conſideran-
dam fore. Primo reſpectu ipſius exiſtentiæ,
& dicitur perfectus ſolo conſenſu, vt l.iuriſ-
gentium in princ. ff.de pac.2. modo dicitur
perfectio reſpectu actionis. & obligationis
ex contractu producẽdæ, & ſi ſit contractus
condictionalis, non dicitur perfectus con-
ditione pendente l.hæc ven. ff. de acti. emp.
& uend.

& uend. 3. modo dicitur perfectio reſpectu
ſubſtantiæ, (ut omnia quæ ſint de mente
contrahentium ſint expreſſa, & quæ ſint de
ſolemnitate ſint appoſita) l.contractus C.de
fid.inſtr.4.dicitur perfectio quantum ad ef-
fectum, quia ex cõtractu facta eſt executio,
& deuentum eſt ad traditionem rei. ut eſt
glo.ord.in l neceſſario, in princ.ff.de peri.&
38 commo.rei uenditæ. † Et quantus dixerim
hunc contractum ſolo conſenſu celebrari,
cum ſit iuriſgentium, eſt uerum ſi talis con-
ſenſus interuenit ſimul, & eodem tempore
ab ipſis contrahentibus præſentialiter.nam
conſentire eſt ſimul ſentire, text. eſt iuncta,
glo.in uerſ.conſentire in l. conſenſu. in pri.
ff.de acti.& obl. unde ſi dixero uendo equũ
pro decem Titio, & unus audiens referat ip-
ſi Titio, qui dixerit ſe uelle emere, certò iſto
caſu non cõtrahitur emptio, nec uenditio.
ut dixit gl.ord.in l.1.in fi.in uerbo per lite-
ras.ff.de contrah.emptio & ex hoc aliàs me
aſſidente pro iudice in ciu. Salerni.in nun-
dinis, quæ ibi celebrãtur de menſe Septem-
bris, dicebam (in cauſa cuiuſdam ſcolaris
prætendentis ſe emiſſe quoſdam libros à
quodam librario, & probare uiſus fuit di-
ctam emptionem per teſtes deponentes di-
ctũ librarium dixiſſe in abſentia ſcholaris
ſe uendidiſſe illos lib.dicto ſcholari) non eſ
ſe perfectè legitimeq́ue probatam emptio
39 nem.† Bene tamen emptionem per nunciũ,
uel epiſtolam fieri conſtitutum eſt, ſi tamen
ſpecialiter nuncius ad hoc deputatus exti-
tiſſet, per tex.in l.1.§.ſi ff.de cõtrah. emp.&
40 uen.† Nec perfectam putes uenditionem, ſi
pretium collatum extitiſſe in arbitriũ ter-
tij in ſpecie non nominati. Vt in ſpecie di-
xit Ang.Aret.in §. pretium. inſt. de emp. &
41 uen.num. 11.in gl. nominatus. † Sed ualere
emptionem, licet de certo precio couentum
minime fuerit, ſi res uẽdita foret pro eo præ
tio pro quanto apud alium emptorem re-
perietur, conſtitutum eſt, reperto tñ precij
certi emptore, ſecundum Io. And. in tit. de
empt.& uend.§. nunc dicendum in addi. ad
Spe.in add.magna, quem refert, & ſequitur
Bal.in l.2.in fi.C.de rei uen. & Ang.in l.qui
Romæ.§.cohęredes.ff.de uerb.obl.& proba-
tur in l.fi.C.de iure emph.(ibi tãtam quan
titatem, quantam ab alio recipere poteſt (&
non intelligitur de iuſto precio, ſed de quo-
cunque quòd repertum fuerit, etiam ſingu-
42 lari, & non communi extimatione.† Sed il-
lud hæſitationem parit, nunquid uenditio
intelligatur facta per hęc uerba, (uidelicet,
uoime uendere il tuo cauallo, & uendens
reſpondet, che ſi, ma ne uoglio cento fiorini,
& uolens emere dixit, Io te ne uoglio dare
cento fiorini, bolognini dieci per fiorino,
& uendens reſpondit, tu me hai inteſo?)
Phil.Cor.in conſ. 123.inci.uidetur pri.facie
in 4.lib.tenet quòd non, quia per illa uerba,
tu me hai inteſo, datur intelligi uoluntas
ipſius, quòd perſiſtit in eius primęua inten-
43 tione.† Ponam hic quæſtionem aliam de fa
cto coram me uentilatam in nundinis Sa-
lerni. Quidam mercator pellium habebat
diſcipulum in apoteca, qui diſcipulus in ab-
ſentia ſui magiſtri uendidit pelles uni mer-
catori, Demum magiſter ignorans uendi-
tionem factam per eius diſcipulum, alteri
uendidit, fuit dubitatum quis iſtorum em-
ptorum præferatur, ſtante quia primo em-
ptori per diſcipulum fuit facta traditio? in
qua quia non fuit probatum, ꝙ diſcipulus
eſſet ſolitus uendere pelles in abſentia ma-
giſtri, & ſic prima uenditio uidetur inſuf-
ficiens, licet fuiſſet facta traditio, tamen
præfertur ſecundus emptor, qui habet cau-
ſam a uero domino pellium, ſecundum glo.
no.in l.ſi indebitũ.§.1.& ibi Bar. ff.rem rat.
hab.& firmat Iaſ.in l.quoties.C. de rei uen.
nu.45.& ita determinaui, & executum fuit
pro quo eſt teſt.in l. ſi ea res, §. uterque no-
44 ſtrum.ff.de actio.emp.& uen.† Item ualere
uenditionem, ſi dicatur uendo pro decem,
& illo pluri, ꝙ Titius extim.l.cauetur, ut eſt
tex.in l.hæc uenditio.§.fi.ff.de cõtrah emp.
& firmat d.Fab.de mon.ſan.Saui.in tract.de
45 emp.& uend.in 5.parte, nu.29. † Item licèt
conſtitutum ſit non aliter perfectã eſſe em-
ptionem, quàm ſi precium ſolutũ ſit, quo ad
dominij tranſlationem tamen ſi fuerint da-
ta pignora, idem erit, l.ꝙ uendidi.& l.vt res,
ff de contr.empt. hæc enim tria non ad im-
paria iudicantur, prętium fore ſolutum, ha
bitam fuiſſe fidem de pretio, uel data fuiſſe
pignora, ꝙ ad dominij tranſlationem, &
perfectionem contractus iuribus ſuperius
46 allegatis. † Et habitam fuiſſe fidem de pre-
tio, tunc dicetur, ſi rem traditam fore con-
ſtat, nihil fuerit dictũ, ut dicit gl in d.l.ꝙ uẽ
didi, & in §.uenditæ.inſt.de emp.& vend. &
cum gl.trãſeunt communiter Doct.† Quod
mini-

minime procedere dicas, ſi uenditio in nun-
dinis fieret, quia licet traditam rem probet',
haud fidem de precio habitam cenſendũ eſt,
quia ex quo ab inde de proximo nundinãtes
ſunt receſſuri, non eſt pręſumendũ fuiſſe ha-
bitam fidẽ de precio iuxta tex.in l.ſi quaſi.ff.
de pig.actio.ſm Bal. in l.ſi nõ donationis.C.
de contrah.emp.& de iud.l.ſi legationes, & l.
ſi ſoluturus.ff.pro ſoc.& per gl.in l.quod uẽdi
di.ff.de emp.& uend.& Bar.in d.l.ſi quaſi.
48 † Nec obmitto, quod teſtes uolentes proba
re emptionẽ dñt concludenter deponere cõi
conſenſu fuiſſe traditã celebratũ, rem emptã
fuiſſe traditã, & preciũ numeratũ, certumq́;
fuiſſe terminũ, uel habitã fuiſſe fidẽ de pre-
cio ſm Spe.in tit.de teſt.§.nunc tractandum.
uer.ergo, & probatur per tex.in l.cũ res. C.de
prob.& per Lud.de Ro.in cõſ.41.incip. uiſis,
49 & per cunctatis actis. † Illud ſciendum eſt, ꝙ
ſimplex datio arrarũ non fecit rẽ deſinere
eſſe integrã, niſi datę forẽt in partẽ precij, &
ſolutionis ſm Bar.in l.ab emp.ff.de pac.& eſt
tex.in l.2.C.qñ li.ab emp.diſce.& in dubio vr̃
arra data in partẽ precij. ſi erat in pe. nu. ſm
gl.& Bal.in l.4.ff.de l.cõm. facit pro hoc l.ex
50 emp.§.is qui uina.ff.de act.empt. † Sed illud
inueſtigãdũ puto nũquid ſi datus fuerit unus
nummus in partẽ precij, & pro arra, ex hoc ui
deat' rem deſinere eſſe integrã? & ur̃ dicendũ
ꝙ nõ quia tex.in d.l.2.dicit rem deſinere eſſe
integram ſi pars precij fuerit ſoluta, & pars
in dubio dicitur dimidia.l.etiã.ff.de uſuf. l.de
ętate.§.qui interrogatus. ff.de inter. act.l.no-
men.§.portiones.ff.de uerb.ſign.l.talis.§.fi.ff.
de pact. per gloſſ. in l. ſi qui aduocatorum de
poſtu.& habet' per Bal.in leg.ſcimus, in prin.
C.de inoffi.teſt.Bar.in l.2.C.quãdo, & qui 4.
pars, debe.li.5.car.in cle.2.§.2.de æta.& qual.
cum ſimil. unde non uidetur fuiſſe de mente
imperat.in d.l.2.ꝙ ſi emptio fuerit pro centũ
contracta, ꝙ per ſolutionem unius nummi,
ſeu obuli deſinit rem non eſſet integrã, quaſi
fuerit ſoluta pars. cum modicum non eſt in
conſideratione.l.ſcio, in gloſſ.ff.de in integ.
reſt.& l.in reb.§.poſſunt.ff.comm. & ibi gloſ.
hinc eſt, ꝙ reſpectu modicæ rei nõ debet quis
acquirere magnam actionem, ſecundũ Spec.
in tit.de feu.§.2.uerſi.23.& ſic reſpectu unius
nummi, uel obuli non debet dici rem deſine-
re eſſe integram, & ſic acquiri magnã actio-
nem, bene tamen dico, ꝙ licet pars in dubio
intelligatur de dimidia ut ſupra, utrum aliqñ
etiam minor pars continetur (ut quando de
mente loquentes conſtaret) de quo extra de
decim.c.2.lib.6.& per domi.de ſa.ge. in Ro-
mana.§.deinde in prin. de cel.li.6.& ſic licet:
medietas precij non ſit ſoluta procedit diſpo-
ſitio tex. in d.l.2.dummodo ſit ſaltim 6.pars,
uel maior uno nũmo ſeu obulo, & ita pro nũc
dicerem, ꝙ eſt notandũ quia ſępe ruſtici hoc
faciũt nec repeti ab aliquo tactũ, & pro p̃di-
ctis facit, quia modica res nõ parit nec actio
nec excep.l.habitatores.ff.loca.l.ſi id quod.§.
ſi quas.ff.de dona.inter ui.& ux.cũ concor.al
leg.in gl. Itẽ quia modicũ & nihil ęquiparan
tur.c.licet cauſam de quib.c.cũ te, de re iud.c.
re uera de conſe.diſt.2. licet in cõtrarium ui-
deat' facere quia per ſolutionẽ etiã unius nũ-
mi noĩe cenſus factã interrumpit' pręſcriptio
ſm Bald.in c.illud in ult.col.de pręſcr. & uo-
luit Ang.in l.quandiu. C.de diſtrac.pig.nõ tñ
51 recedo à prędictis.† Dubitant in pleriſq; lo-
cis ſcribentes, ſi datis arris altera pars ſe pęni
teat ultra duplicationẽ arrarũ poſſit agi ad
intereſſe pro perfectione contractus? & gl.in
l.contractus. C.de fid.inſtru. & in §.1.inſt.de
emp.& uend.dñt ꝙ ſic, & ſequit' Dy. & Bart.
in l.1.§.ſi quis dixerit.ff.de pu.& ſequitur do.
Fab.de Mon.ſa.Saui.in trac.de emp.& uend.
52 in 5.par.q.12.nu.69.† Albi ẽt nõ deſinunt in
ueſtigare qñ dicat' p̃fectus l cõtractus quo ad
agẽdũ, & quo ad periculũ emptoris, ſi fuit uẽ-
ditũ uinũ, oleũ, & alię res cõſiſtẽtes in põde-
re, numero uel mẽſura, & diſtinguit text.in l.
qđ ſępe.§.in his.ff.de cõtr.emp.& ibi pulchre
declarat Bal.ꝙ aut uẽd. ſit ſimpliciter, & fuit
cõſtitutũ unũ preciũ pro toto frumẽto, oleo,
uel uino, & ſtatim uẽditio dr̃ p̃fecta: aut fuit
facta uẽditio taliter, ꝙ pro ſingulo corpore;
põdere, uel menſura, ſit certũ preciũ ſtatutũ,
& illo caſu nõ p̃fectus, contractus, niſi ſecuta
appenſione, numeratione, & põderatione, &
tunc dr̃ facta uẽd.ad menſurã, qñ pro ſingulo
ſtario, uel iugere terrę conſtituitur certũ pre-
ciũ. (Puta 10. pro ſingulo ſtario) ut declarat
Bal.ubi ſupra, & de ijs addo uidendum Fran.
de Are.in cõſ.11.per totũ, & Dec.in cõſ.179.
53 & Soc.conſ.ult.in 4.par.ubi plenè. † Item ex
ſignatura uini in uegete facta non transferri
dominium in eum qui ſignauit, inquit tex. in
l.1.§.ſi dolu m.ff.de per.& com.rei uen. & te-
net Bal.in rub. C.eo.tit.col.1. & Iaſ.in l.quo-
ties.6.limit. C.de rei uend. & Boe.deciſ.105.
54 nu.10.in 1.par. † Quid enim ſi mercatores eſ
ſet magna penuria frumenti: emiſſent maxi-
mam quantitatẽ frumenti ſoluerunt preciũ,

& uenditores non tradiderunt frumentum in
tpe: adeo quòd decreuit precium fruměti ad
quem periculum diminutionis ſpectet? iſta
quæſtio fuit ſemel in ciuitate Papię tempore
quo Lud.Rex contra Venetos bellum mouit,
ut refert Hier.Cagn.in repetit.l.curabit.ff.de
actio.emp. & uendit.nu.47. & ibi dicit fuiſſe
determinatum, ꝙ periculum diminutionis re
ſpicit emptores per ea quæ tradit Alexand.&
Aquen.in l.de diuiſione ult.col.ff.ſol.matr.&
ſubtiliter declarat Aret.in conſi.150. uiſis di-
ligenter,col.6. ubi dicunt text.in l.curabit.ff.
de actio.empt.in quantum uoluit deberi uſu-
ras pp moram irregularem,ob non ad imple-
mentum contractus: debere intelligi,ut pro-
cedat reſpectu fructuum,& acceſſionũ: rõne
æquitatis in tex.ſcriptæ,non autem procedit
quo ad periculum interitus, uel ualorẽ rei in
quibus iſta mora irregularis,quę contrahitur
per impedimentum rei non operat̃,ꝙ eſt no-
tandum, prædicta tñ ſanè intelligo ubi ſola
mora irregularis daretur,quæ contrahit̃,quæ
ſolutionẽ precij ex parte emptoris,& per tra
ditionem rei ex parte uenditoris,at ſecus ubi
daretur mora regularis, quæ contrahitur per
interpellationẽ expreſſam, uel tacitã per ap-
poſitionem diei, & pœnę per ea, quæ hñr in
l.1.ff.de actio. empt. & in d.l.curabit. & uide
55 etiã Cap.in dec.19.† Quid enim ſit tibi pro-
mittam per ſolemnem ſtipulationẽ uendere
certas res,an ſi pnĩa ductus nolueris emere te
nearis? Paul.de Caſt.in l.bonę fidei quam le-
git cum l.ſi hæres uerſi.tñ.ff.de eo, ꝙ cer.loc.
ponit hanc quæſt.& ibi tenet ꝙ habet locum
præſentia: imò ſi quid ſolutum eſt repeti po-
terit etiam, ꝙ nõ ſtetit per promiſſorem quo
minus uenderet. mouetur ratione,quia ſi ali-
quis promittit uendere per ſtipulationẽ mi-
hi, ipſe promiſſor eſt obligatus mihi.l.labeo.
§.conductum.ff.de uerb.ſign. non econuerſo,
quia ego ad mihi ſum obligatus illi promit-
tenti uendere: licet facta cõditione teneatur
ad precium, & firmat ac ſequitur Nic.Boer.
56 in deciſ.48.num.11. in 1.parte. † Sed quid ſi
quis offert mihi uendere iuſto precio aliquã
rem, & ego accepto emere an ipſum ſic offe-
rentem cogere ualeam ad uendendum,ſi for-
taſſe ſe,pęnituerit Philipp. Corn.in conſ.25.
incip.circa prin.uolum.4. conſuluit,quod nõ
poteſt cogi.ratio eſt ſecundum eum, quia illa
obligatio uidetur potius quædam declaratio,
ſeu intimatio uoluntatis ſuæ, quã promiſſio,
ideò ex ea non oritur actio an refert ac ſe-
57 quitur Nic.Boer.in d.deciſio.48.nu.23.† Et
m notandum eſt,quòd *m* uendito equo cenſet̃
uenditus cum fręno & ſella ſi habet,ut l.ædi-
les aiunt in prin. & ibi glo. & Bart.ff.de ædil.
ed.& Bar. in l.cum qui.§.non ſolum.ff.de fur.
& in l.ſicut certo.§.uſque adeo. ff. commodã.
& Ang.in l.ædiles.§.uenden.& Bald.in l.2.C.
de ædi.act. & uoluit ibi ſingularius Bald. (ut
refert, & ſequitur Iaſo. in §.actionum autem
inſt.de actio. num.58.) quòd ſi aliquis cauſa
uendendi oſtenderit equum bene ornatum,
quòd illa ornamenta tenetur tradere,& ſi nõ
uult tradere, licitum eſt emptori agere infra
quadraginta dies allegat.l.eum qui.§.non ſo-
lum.ff.de fur.& ibi dicit Iaſ.ꝙ ueniunt etiam
illa ornamenta, quæ equus habebat per duos
58 dies ante uenditionem. † Et ſi uendito equo
infra triduum moriatur a die factæ emptio-
nis præſumitur fuiſſe morboſum tẽpore uen-
ditionis,ut poſſit agi ad precium contra uen-
ditorem ſecundum Io.And.in add.Spe.in tit.
de empt.& uend.§.ſciendum uerſic.& nota,ꝙ
in uend.& ſequitur Alexand.in add. ad Bart.
in l.ſi in rixa in ult.addi.ff.ad Corn.de ſiccar.
& iſtam opinio. ſequitur, & diffuſius firmat
Boer.in deciſio.324.nu.12. in ſecunda parte.
59 † Finge enim uenditorem animalis ſe pro-
teſtaſſe expreſſe ſe nolle teneri de uitijs an
nihilominus teneatur? & diſtinguendum pu-
to,quòd aut fecit proteſtationem uenditor ſe
nolle teneri generaliter, & nihilominus tene
tur,aut ſpecialiter, & ſpecialibus uerbis, ui-
delicet nolo teneri de tali uitio, & non tene-
tur.l.quęro.ff.de actio.emptio.ſi uero erat ui-
tium patens, & notum emptori. non tenetur
uenditor. l.ea quæ commendandi. ff. de con-
trahen.empt.aut non erat notum,& tenetur,
quia dolus uenditoris pręponderat culpę em-
ptoris.l.item ſi obſtetrix in fin. ff. ad l. Aqui.
l. ſi uero uterque erat ignorans tunc agitur
quanto minoris res ualet propter uitium, uel
quanto minoris empturus fuiſſet emptor.l.1.
C.de ædil.actio.ſi uero ſcienter uenditor uen
didit rem uitioſam,tenetur ad intereſſe extra
rem: ignoranter uero tenetur quanto mino-
ris empturus eſſet,dicit tamen Cyn. in l.1.C.
de ædil.act.quàm uitium manifeſtum, & ap-
parens uenditor nõ tenetur denunciare, ideſt
quando eſt extrinſecum, & in loco aperto,
(ut ſi equus eſt deoculatus,uel manifeſte clau
60 dicat.) † Quid.n.ſi emptor rei uitioſæ mor-
boſæ agit redhibitoria, & probauit rem eſſe
uitioſam ante uenditionem factam, & pen-
dente

dente iudicio res eſt effecta ſana, an hoc non
obſt. poſſit iudex condemnare uenditorem?
& in hoc licet prima facie uideatur facere
text.in l.iuſtiſſime.§.fi.& l.ſi hominem.§.fin.
cum l.ſeq.& l.quòd ſi nolit.§.mane.ff.de ædi.
edi.ꝙ ſic: tñ in contrarium facit text.in l.qui
alienam in princip.ff.de euic.& l.ſi fideiuſſor
euictionis.ff.de excep.do.& pro hoc facit re-
gula tex.in l.adigere.§.quamuis. ff.de iur.pat.
& doct.Sar.in l.Vranius in fin. ff. de fideiuſſ.
ubi uult, ꝙ ubicunque pendente aliquo iudi-
ćio deficit cauſa ſi.illius iudicij, illud iudiciũ
impeditur, & idem uoluit in l.pluribus.§.& ſi
placet. ff.de uerb.oblig. & ꝙ non poſſit con-
demnare in diuiduo latiſſime habẽs per Bar.
Cęp.in l.actioni. ff.de ædil. edi. ubi per plura
ita firmat in facti contingentia,ita obtinuiſ-
ſe referens, ſuper quo addo uidendum And.
Tiraq.in tract. cau. ceſ.nume.231. in uerbo,
Redhibitionis cauſa, dicentẽ ꝙ uenditor de-
bet in expenſis eius cõdemnari,& donec ceſ-
ſauerit uitium, & ſi emptor perſtiterit ſciens
uitium ceſſaſſe debet in alijs expenſis condẽ-
nari, & hoc dicit uoluiſſe eundem Cęp. ubi
61 ſupra num.21. † Illud non ab re.ſubnecten-
dum puto: nunquid ſi cum fuerit deliberatũ,
& concluſum inter conſiliarios ciuitatis, ſeu
ſuperioris de uendendo frumentum certo, &
determinato precio, & non pluri, quidã hoc
ſciens uendidit ſuum frumentũ pluri precio,
quę concluſo anteq̃ concluſio prędicta publi
cata extitiſſet (licet uendiderit minori ꝑcio,
quĩ tunc tpis in platea ualebat) an cõtracta
uend.& publicata dicta concluſione reſcinda
tur dictus contractus? in quo quidẽ caſu repe
rio.Bar. Cęp.in l.ſi nominatim.ff.de ædil.ed.
qui arguit ad partes, & inquit ſibi prima fa-
cie uideri,ꝙ reſcindatur talis contractus mo-
tus per tex.in l.1.uendi.ff.de act.emp. ubi dr̃,
ꝙ ſi uenditor ſcit ſeruitutẽ deberi, & ignora
bat emptor,& nihil dixit uẽditor, & tenetur
actione exẽp. Itẽ pro hoc dicit facere text.in
d.l.ſi nominatim,& §.pręced.(ibi cõſulto re-
ticuit) & hãc opi. citat teneri per Gul.de Cu.
& Bar.in l.cõtra legẽ.ff.de le.& Bart.in l.q̃ro.
ff.de act.empt.Pau.de Caſt.in l.1.§.1.eod.tit.
& Io.de Pla.inſtit.de le.pa.tu. in fin.1.col.ſed
Raph.Ful.in d.l.quęro(ut ipſe citat) tenet cõ
trariũ(uidelicet,ꝙ ualet cõtractus, & non te-
nebat̃ emptorẽ admonere) ſed ipſe Bar.Cęp.
tenet contrarium, & dicit pro hoc eſſe caſum
ad litteram in ratione ſui in leg.1.in princ.ff.
ſi quis teſt. liber eſſe ius. fu. (maximè ibi,ſed
naturę ęquum eſt non eſſe impoſitum) & pro
hoc etiã dicit facere,l.1.§.ille autem nouiſſi-
mus.C.de lat.lib.toll. ubi dicitur, ꝙ occaſio
fraudi non eſt danda,& glo.in l.cũ ſatis,quæ
inc.no.ibi.Itẽ daret̃ occaſio.C.de agr. & cẽſ.
lib.11.& ꝙ ibi no.Bar.in fin.& quod no.Bar.
in l.oẽs profugi in fi.eo.tit.de agr.& cenſi.Itẽ
h.d. probari ratione euidenti nam mens ſta-
tuentiũ quid ſentierint ſpectanda erit, ſed in
caſu prędicti ſtatuti ſeu concluſionis fuit, ꝙ
ciuitas haberet frumẽtũ in bono foro, & iſte
fecit contrariũ,ergo. Item pro h.d.eſſe bonũ
text.in l.Iul.§.ſi uenditor dolo, & in §.ſeq. &
in §.idem Iulia.dolum: nec obſt.ſecundũ eũ,
ꝙ ſtatutũ nõ ligat niſi à tpe promulgationis,
& etiã aliqñ poſt duos menſes, ut in auth.ut
nouę conſtitutiones poſt inſinuationẽ, col.5.
auia paria ſunt facere cõtra ſtatutũ iam pro-
mulgatũ, uel nõ promulgatũ,& in fraudẽ an-
ticipat tẽpus,arg.l.ſi quis id quod uer. ꝙ ſi dũ
proponeret̃.ff.de iur.om.iu. & tenendo iſtam
opi.reſpondet motiuis Fulg. & ſic cõcludit te
nendũ eſſe,ꝙ uenditor tenet̃ ad reſtitutionẽ
precij quanti intereſt ipſius emptoris rẽ em-
ptam non fuiſſe illo precio, & hæc notes ad
62 nonnullas quęſtiones. † Solent aliqñ uendi-
tores equorum tpe uenditionis proteſtatione
præmiſſa uendere,ꝙ non intendunt teneri de
aliquibus uitijs,quo fit ut dubitet̃ an tale pa-
ctum liberet uẽditorem ſi equus eſt uitioſus?
& diſtinguendũ eſt aut generaliter ſe prote-
ſtauerit uenditor ſe teneri de quibuſcunq; ui-
tijs nolle,& pactum ſibi non prodeſt,aut ſpe-
cialiter, & ſpecialibus uerbis(uidelicet nolo
teneri de tali uitio) & pactũ liberat.l.quęro.
ff.de actio.empt.ſi uero erat uitium patens,&
notum emptori nõ tenetur uenditor.l.ea,quę
commendandi.ff.de contrahen.emp. aut non
erat notum,& tenetur,quia dolus uenditoris
prępondcrat culpæ emptoris, ut l.item ſi ob-
ſtetrix in fin.ff.ad l.Aqui.ſi uero uterque erat
ignorans tunc agit̃, uel quanto minoris ualet
res propter uitiũ,uel quanto minoris emptu-
rus fuiſſet emptor.l.1.C.de ęd.act.ſi uero ſciẽ
ter uenditor uendat rem uitioſam tenetur ad
intereſſe extra rem, ignoranter uero tenetur
quanto minoris empturus eſſet, dicit tamen
Cy.in l.1.C.de æd.act.uitium manifeſtum,&
apparens uenditor nõ tenetur denunciare ui-
detur qñ eſt extrinſecum,& in loco euidenti,
(ut ſi equus eſt deoculatus,uel manifeſte clau
dicat.Sed latius exordiendo Bart.Cęp.in leg.
ſi uenditor.ff.de ædi.ęd.nume.8. cum ſeq.ali-
ter

63 ter diſtinguit,ut ibi per eum. †Quid enim ſi
emi duas res quarũ una eſt uitioſa, & ſic red-
hibitioni locus eſt, nũquid ĩ ambab.reb.red-
hibitorię ſit locus ? & ſi res in aliquo officio
ſint cõiunctę nec pęnitus ſint ſeparatę reſolu
tio unius eſt proculdubio reſolutio alterius at a
ſecus ecõtra.l.æd.§.cũ autẽ.ff.de ędd.ed.& fir-
64 mauit Bald.in l.ſi pdiũ.C.de act. †Et quid ſi
facta ſit uẽditio meritũ ad certã mẽſurã,quę b
tpe traditioni nõ pſtatur,an agi poſſit quãto
minoris exẽpto? dubiũ eſt in quo dicas ꝙ ſic. c
l.ſi in emp.in prin.& l.Iul.§.quid tñ,ꝙ l.ſi ſer- d
uũ.§.fi.ff.de act.empt. nã deceptus in mẽſura
agit ad ſupplementũ quãto minoris ex c. per
tuas de do. niſi adiectũ ſi tps mẽſurãdi,& re-
ferẽdi quia eo elapſo renũciare uř,ſi cõtentũ
fuit menſurare,& referre inf.certũ tẽpus , ut
eſt no.tex.in l.qui fundum.ff.de cõtrah.emp.
65 †Quid igiť dicendũ de eo,quo ſępiſſimè cõ
tigit nundinis dubitari,ecce quidã mercator e
uẽdidit merces uni & nõ tradidit, demũ ſeq.
die alteri eas merces uendid.& tradidit quib.
trad. illico è nundinis receſſit & dũ ſecundus f
emptor uoluiſſet recedere cũ mercibus prius
emptor uult impedire ſcm emptorẽ, ut nõ di-
ſcedat cũ mercib. ex quo per prius ei fuerunt
uendita quęriť an poſſit? & breuiter dicas,ꝙ g
nõ ſcm Bal.in c.1.colũ.per illũ tex.in tit.quid
ſit inueſt.refert & ſequiť Iaſo. in l.quoties.C.
66 de rei uen.nu.2.†Quid.n.ſi duo emerũt mer-
ces à quodã mercatore pro certo pcio & unus h
iſtorũ uult agere cõtra uẽditorem, & offerre
partẽ precij ut ſibi tradatur merces pro rata
ſua an poſſit,& dicendũ eſt,qđ nõ,ut eſt tex. i
in l.quod ſi nolit.§.idẽ Marcellus.ff.de ędd.ed.
& l.qui fiſtulas.§.qui fundum. ff. de contrah. k
emp.& Pa.de Caſt. in l.Iul.§.offerri.ff.de act.
67 emp.& Soc.in conſ.16.in 3.lib. †Addam hic l
qõnem , quæ de facto mihi euenit Salerni in
nundinis . Quidã mercator uẽdidit mihi tres m
ſaccos piperis, & facta uenditione cepi dictũ n
piper,& repoſui in tribus ſaccis meis,& ſub-
ſignaui, ſeu ſigillaui dimiſiq; in eadẽ apothe
ca uenditoris,qui alteri uendidit, & tradidit,
quis ergo præferatur dubitatũ fuit in quo il-
lud dicendũ eſt, quod ex quo primus emptor
menſurauit, & poſuit in ſaccis ſuis ſignando
etiam,ſi poſtea uenditor,alteri uendat pręfer
tur primus emptor, quia per talem ſignaturã
trãsfertur ita dominium ac ſi & prout tranſ-
fertur per ueram traditionem, ut eſt tex.in l.
quod ſi neque.§.fi.de peri.& cõm.rei uen.fal-
lit in uegete uini uendita. refert & ſequiť eo.
Iaſ.in d.l.quoties.C.de rei uend.num.22.ubi
pulchre , & licet plura alia potuiſſem notatu
digna hic addere in contentus ad alia deue-
niendum eſſe cenſui. Pet. Fol. V. I. D.

ADDITIONES.

a Continet. Bello.lib.1.ſupput.iur.ciuil.cap.16. nu.2.& lib.3.c.2.num.3.Vaconi.lib.5.declar. iur.ciuil.declar.107.

b Tacite.Additio ad Alciat.in tract. pręſumpt. reg.1.præſump.25.ſub nu.2.

c Societas.And.de Alfer.conſi.50.nu.8.

d In parte.Imputatur etiã in parte fratris, ſtãte in cõione cũ alijs fratribus , dotẽ quam filiæ dedit,& etiã quę expendit in nuptijs,& męri tricando,& debitũ qđ cõtraxit,& cõdẽnatio nem,ſi fuerit cõdẽnatus pro maleficio,ut late iſtos caſus, & alios ponit, & dicit declarãtem D.An.de Alfe.Atauus meus,in cõſ.69. p totũ qđ uide oĩno,ubi dixi in mea add. in litera a.

e Lucrum,& damnum. Late etiã Pet.de Peruſ. in Tract.de duob.fratr.4.par.q.2. Couar.late & bene lib.3.reſolut.c.2.nu.2.

f Quod non.Cum hac opi.etiã tranſit.Cra.cõ ſi.173.nu.1.& Couar.d.lib.3.reſolu.c.2.nu.3 & 4.Alciat.de pręſumpt.reg.1. pręſumpt.25 nu.3.Cotta in memo. in uer.ſocietatẽ talem.

g Pecudibus. An & qñ in quib.caſibus recipiẽs in ſocidam pecus extimatum, teneatur reſti- tuere pretium ſi pecus moritur , uide And.de Alfer.conſi.43.nu.7.& 8.

h Illicitum. Corn.conſ.196.lib.3. Couar.d.li.3. reſolut.c.2.nu.3.uerſic. hinc 1.& ſeq.ubi late examinatur hæc materia.

i Sententia.l.in propoſita.ff.pro ſocio . Couar. d l.3.reſolut.cap.2.nu.2. ad fi.

k Aratrum. Boer.deciſ.48.& præſuppono quod contractus,nu.16.

l Contractus.Videas. Couarru.lib.1.pract. qq. cap.3.nu.7.& per totum.

m Vendito ęquo. Coraſ.lib.2.miſcel.c.9.nu.11.

n Quod non. Quia cũ ſibi prius tradita fuit,de bet pręferri in dñio detinendo. Rui.cõſ.157. nu.6.li.4.Marſi. ſing.82.Volo tibi dare.Alfe. cõſ.45.Qđ locũ nõ haberet qñ ſcđs emptor, cui fuit tradita res habuiſſet ſciẽtiã de prima uend.gl.cõiter approbata in c. ſi tibi abſenti, de pben.in 6.Tiraq.in trac.de uer.conſt.in 1. par.in prin.n.22.& ſeq.Et ẽt traditio nõ ope- rať qñ p ſolũ cõtractũ dñium transferť ſine traditione.Goza.cõſ.13.n.13.de cõi,& de alij limitationib. uideas per Couar. in l.2.uariar. reſol.c.19.per totũ,& Viui.in trac.com.opin. in 1.par.opi.435.uẽdens,ſeu donãs. Lud.Alf.

Iudiciorum quinta diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium,& aliud delegatum.*

2 *Iudex ordinarius quis dicatur, & quis delegatus & in quibus differant.*

3 *Iuriſdiſtio originaliter radicata eſt in principe,& ab eo deſcendunt iudices , ſicut riuuli à fonte ſuo.*

4 *Delegatus iudex qui dicatur,& quomodo cognoſcatur ab ordinario, & in quibus differant ad inuicem.*

5 *Vicarius,ſeu locũtenẽs,an dicatur ordinarius, uel delegatus & num.9.cum plu ſeq.*

6 *Vicarij tres dicuntur eſſe ſpecies.*

7 *Archidiaconus abſente epiſcopo, vicarius eſt epiſcopi,ipſo iure.*

8 *Vicarius quomodo cognoſcatur à delegato.*

10 *Viceduces vicereges,& uicecomites, dicũtur iudices ordinarij.*

11 *Barones omnes habent iuriſdictionem in baronia ſua.*

12 *Vicarius generalis epiſcopi,diciť ordinarius, ſecus particularis uicarius unius loci quia eſt delegatus.*

13 *Epiſcopus æquiparatur duci, comiti , uel baroni .*

14 *Vicarius foraneus ſeu ruralis, quis dicatur.*

15 *Appellari non poteſt a uicario generali ad epiſcopum.Secus à uicario foranee,vel rurali.*

16 *Vicarius epiſcopi dicitur ordinarius in his , quæ de iure communi in eũ tranſeunt, ſecus in his,quæ non tranſeunt,niſi ſpecialiter ſibi cõmittatur per epiſcopũ,prout ſunt cauſæ criminales & collationes beneficiorum, quia in his eſt uel delegatus.*

17 *Vicarius rectoris ſecularis, uel præſidis,an dicatur ordinarius delegatus.*

18 *Vicarius creatus ab habente poteſtatem ſubſtituendi dicitur ordinarius.*

19 *Vicarius an poſſit conſtitui ab inferiori principe.*

20 *Vicarius, ſeu locumtemens in caſu,quo poteſt de iure conſtitui quam poteſtatem habeat et de quibus cauſis poſſit cognoſcere.*

21 *Intell.ad l.2.C de off.eius,quiui alter ger.*

22 *Vicarius an poſſit alium uicarium ſibi ſubſtituere.*

23 *Delegatus à quibus conſtitui poteſt.*

24 *Delegatus alienam iuriſdictionem habere dicitur.*

25 *Delegatus regulariter ſublegare nõ poteſt ſed fallit in delegato principis,num.26.*

27 *Delegatus principis,quando non poteſt ſubdelegare.*

28 *Appellari an poſſit ſubdelegato ad principem delegantem,obmiſſo ſubdelegante.*

29 *Delegatus nõ poteſt abſoluere ab obſeruatione iudicij ante litem cõteſtatam,nec facere præceptum diffinitiuum.*

30 *Delegata iuriſdictio, dicitur odioſa , ordinaria uero fauorabilis num.34.& 36.*

31 *Proceſſus eſt nullus quomodo plures ſunt delegati.et unus ſine alio procedit.niſi ĩ reſcripto appoſita ſit clauſula,& ſi non omne,&c.fallit tamen in delegato ad uniuerſitatem cauſarum.*

31 *Arbitri quando plures ſunt non poteſt unus ſine alio procedere.*

33 *Iuiſdictio quando pluribus inſolidum non competit,ſententia per unum lata non ualet .*

34 *Iuriſdictio delegati prorogari nõ poteſt,nec poteſt delegatus cognoſcere, niſi in perſona contentas in reſcripta delegatario.*

35 *Delegati quãdo plures ſunt uno mortuo, omnium iuriſdictio expirat,ſecus in ordinarijs.*

36 *Iuriſdictionis appellatione,intelligitur de ordinaria,& non delegata.*

37 *Delegati iuriſdistio ut impediatur, ſi coacervatio plurium ſummarũ diuerſis actionibus in eodem libello cumulatarum,ſecus in ordinario.*

37 *Delegata iuriſdictio derogat ordinaria , ideo reſtringenda ,*

39 *Sententia lata per delegatum cõtra ius litigatoris,non valet nec tranſit in rem iudicatã , ſi non appellatur.*

40 *Proceſſus contumacia punitiuus,factus à delegato non uere delegato, non ualet ſecus in ordinario.*

41 *Delegatus non poteſt reuocare ſententiam ſecundi decreti,ſed ſic ordinarius.*

42 *Delegatus an poſſit indiſtincte ut ſuſpectus recuſari,& quid de ordinario.*

43 *Delegatus ut ſuſpectus recuſatus an poſſit cauſam alteri commitere , & quid in ordinario.*

44 *Delegatus in delegando, an poſſit ſententiam ſibi reſeruare,& ſic ordinarius.*

45 *Delegatus an , & quando poſſit ſuam ſententiam exequi.*

46 *Delegatus non poteſt minuere,nec augere tẽpus,quod datur iudicati.*

47 *Delegatus quando poſſit minuere tẽpus, quod datur iudicatis.*

48 *Tempore quod datur iudicatis, an indiſtincte gaudeat condemnatus.*

49 *Magiſtratus appellatione, non uenit delegatur ſed tantum ordinarius.*

50 *Delegatus Papæ poteſt ſubdelegare cauſam ſuo non ſubdito, etiam ſuo ſuperiori, dummodo ſit in dignitate conſtitutus. ſecus in ordinario.*

51 *Delegatus qui nulliter pronunciauit, non poteſt iterum pronunciare ſecus eſt in ordinario.*

52 *Delegatus poteſt ſuam interlocutoriam reuocare fallit quando ſe non iudicem pronunciauit, & num. 53.*

54 *Delegatus non poteſt ſubdelegare etiam unũ articulum iuriſdictionalẽ, niſi ſit ad uniuerſitatem cauſarum, ſecus in ordinario.*

55 *Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum, non poteſt uniuerſam ſuam delegationem ſubdelegare.*

56 *Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum, quis dicatur.*

57 *Delegatus non poteſt citare per edicta, niſi ſit delegatus principis.*

58 *Delegatus inferior is a principe non poteſt aliquem capere de perſona.*

59 *Delegatus citare debet cũ inſerto tenore ſuæ delegationis.*

60 *Delegatus, in quibus caſibus teneatur citare, cum inſerto tenore reſcripti.*

61 *Iuriſdictio delegati expirat per mortẽ delegãtis re integra, & quãdo dicatur res integra, ſecus in ordinario.*

62 *Vicarij iuriſdictio, extinguitur morte epiſcopi.*

63 *Delegatus etiã a principe non poteſt ſubdelegare cum poteſtate ſubdelegandi, niſi hoc faciat ſciente, & parente ordinario ſecus eſt in ordinario.*

64 *Delegatus non poteſt ſententiã ſuam dubiam interpretari, in ordinario ſecus eſt.*

65 *Delegatus, qui non poteſt exequi, non poteſt ſibi taxationem expenſarum reſeruare.*

66 *Delegatus an, & quando cognoſcat de cauſis meri, & miſti imperij.*

67 *Cauſæ meri, & miſti imperij, de iure canonico delegantur.*

68 *Principis delegatus, etiam cauſas meri, & miſti imperij ſubdelegat.*

69 *Delegatus principis, non ſubdelegat, quando induſtria perſonæ eſt electa, neque quando ea ſunt delegata, quæ principi reſeruata ſunt.*

70 *Eximens uocatum in ius coram delegato, non tenetur edicto ne quis eũ, &c. ſecus eximens uocatum in ius coram ordinario.*

71 *Capitulũ ſede uacãte, non ſuccedit in iuriſdictionem delegatam.*

72 *Delegatus Papæ, demandare nõ poteſt poteſtatẽ abſoluẽdi, nec prædicãdi, nec prouidẽdi eccleſijs de prælatis, ſecus eſt in ordinario.*

73 *Delegatus non poteſt inſtituere præſentatũ in eccleſia patronata.*

74 *Delegatus poſſit mulctare.*

75 *Iuriſdictio delegati, non ſuſpenditur per excõmunicationẽ delegantis. Secus & in uicario, ſi excommunicetur epiſcopus.*

76 *Princeps ſolus utitur in reſcriptis clauſula appellatione remota, ne autẽ delegatus Principis, nec operatur in præiudicium tertij.*

77 *Delegatus non dicitur is, cui commiſſa eſt cauſa, in qua alias erat ordinarius ſed in cauſa illa remanet ordinarius, & ſolum ſua iuriſdictio excita dicitur.*

QVinta † principalis diſtinctio iudiciorum eſt, quia iudicium aliud eſt ordinarium, & aliud delegatum. Ordinarium, eſt illud, ꝙ uentilatur coram iudice ordinario, de quo loquitur totus titulus, extra de off. ord. Iudicium uero delegatum eſt, qđ uentilatur coram iudice delegato, de quo loquitur totus tit. extra de offi. dele. & ff. de off. eius cui mandat eſt iuriſd. per totum.
2 a † Quis autem dicatur iudex *a* ordinarius, & qs delegatus & quomodo cognoſcat̃ unus ab alio, & in quibus differat ordinarius à delegato, quia iſta eſt materia utilis, & quotidiana, quæ quotidie uerſatur in iudicijs, ideo decreui hic eam plene declarare, cum hic opportune congruat. Iudex ergo ordinarius, dicitur ille, qui eſt creatus à principe, Papa, Imperatore, uel rege, uel ab alio ſuperiore habente poteſtatem concedendi ordinariam iuriſdictionem, ut præſit uniuerſali iuriſdictioni alicuius ciuitatis, uel prouinciæ, eo enim ipſo quòd alicui committitur vniuerſitas negociorum per habentem poteſtatem cenſetur creatus ordinarius, niſi expreſſe dicatur in commiſſione, ꝙ delegat ſibi cauſas, vel ꝙ facit eũ delegatũ, nã tunc eſſet delegatus ad vniuerſitatem cauſarum, ita declarat Alexan. in l. prætor. ff. de iuriſd. om. iu

om. iu, de mente Bar. in l. more. eod. tit. &
ſic habes bonã doctrinam cognoſcendi or-
dinarium a delegato ad uniuerſitatem cau-
ſarum. põt tamen creari ordinarius non ſo
lũ cum territorio, uerũ ẽt ſine territorio, ut
declarat Fel. in c. poſt ceſſionem. in prin. de
prob. & eſt tex. cum gloſſ. & ibi Gem. in cap.
3 ordinarij. de off. ord. lib. 6 † Scias tamen, ꝙ
omnis iuriſdictio plenaria eſt radicata in
principe, & in eo eſt originaliter, ut proba-
tur in l. 1. off. de conſt. prin. & not. Bart. in l.
1. colum. fin. ff. de iuriſ. om. iu. & ad ſolum
principem ſpectat conferre ordinariam iu-
riſdictionem, & creare iudices ordinarios,
tex. eſt, & ibi gl. & Bal. in c. 1. §. iudices. de pa
ce iur. firm. in uſib. feu. & in l. 1. ff. ad l. Iul. de
amb. ꝙ gl. in cap. 2. ne præl. uices ſuas. ita ut
oẽs dignitates, & omnia officia, & gradus
ab ipſo principe, ꝓfluant, ſicut riuuli à ſuo
fonte, ita dicit Ang. in rub. ff. de iuri. om. iu.
& Bal. in ca. 1. in prin. quis dica. dux, comes,
uel mar. unde plures gradus iudicum ordi
nariorum reperiũtur. Quidam enim dicun-
tur ſuper illuſtres, quidam illuſtres, quidam
ſpectabiles, quidam clariſſimi, & quidam in
fimi. quos gradus ponit gloſſ. & ibi Alex. &
Mod. in l. 1. ff. de off. eius. cui man. eſt iuriſ.
& pec. in titul. de iuriſ. om. iu. colum. 1. & 2.
4 † *b* Delegatus uero, is dr̃ cui à principe, uel
b ab ordinario, uel à delegato principis cau-
ſa committitur, uices gerens delegãtis, & ꝓ
prium nihil habens, le. 1. §. qui mandata ff.
de off. eius, cui mand. eſt iuriſd. ita declarat
Alex. in ru. illius tit. col. 3. in fi. & Spec. in tit.
de iu. del. §. 1. Delegatis. n. dr̃ habere ſolum
uſum iuriſdictionis delegantis, & nihil hẽt
proprium, quo ad iuriſdictionẽ, ut d. §. qui
mandatum, ꝙ l ſi prætor. ff. de off. eius, cui
mand. eſt iuriſ. Q̃uo aũt cognoſcat̃, an aliqs
ſit creatus ordinarius, vel delegatus, vltra ea
quæ dicit Alex. in d. l. prætor. ff. de iuriſ. om.
iu. donit Bar. in l. more. colum. 2. uerſ. iuxta
hoc, &c. eod. tit. & Abb. & cõiter doc. in c. li-
cet. ff. de off ord. uidelicet, quando in com-
miſſione diceretur, procedas auctoritate no-
ſtra, uel delego, uel cõmitto tibi talem cau-
ſam, uel qñ addit̃ commiſſioni aliqua clau-
ſula, quæ nõ ſpectat ad ordinariam iuriſdi-
ctionẽ, ut ſi dicat̃, procedas appellatione re-
mota, uel alia ſimili clauſula utatur. tunc. n.
ſemper præſumitur delegatus, ſm Abb. in
d. c. licet, colum. 2. Si uero hoc non apparet
ex circunſtantijs, & tunc ſi uniuerſitas cau-
ſarũ conceditur, p̃ſumitur ordinarius, l. 1. §.
cũ urbem. ff. de off. præf. vr. Si uero una cau
ſa uel plures diſtinctæ, & ſeparatę concedan
tur præſumitur delegatus, ſecundum Bal. in
d. l. more, C. col. 2. uer. iuxta hoc, &c. & ibi ẽt
Alexan. in 3. colum. in fi. ff. de iur. omn. iud.
& Barto. in l. 2. § fi. de opt leg. & Bar. in l. am
5 bitioſa. col. fi. ff. de decr. ab ord. faci. † An au-
tem locumtenens, ſeu ſubſtitutus alicuius
officialis, dicatur ordinarius, uel delegatus,
hęc eſt pulchra q. & ualde difficilis, & multę
quæſtiones quotidianæ poſſunt ex ea deci-
di, maxime, propter multas differẽtias quæ
ſunt inter ordinarium, & delegatũ, unde ꝓ
pleniori diſcuſſione huius q̃onis ſubijcio
tres alias, q. 1. erit, quis dicatur ſubſtitutus,
ſeu uicarius, uel locũtenens. Secunda, an ta-
lis ſubſtitutus ſit ordinarius, uel delegatus.
Tertia, utrum inferior à principe poſſit ſibi
conſtituere uicarium, ſeu locumtenentem.
6 † Venio ad primam q. ſuper qua dic, ꝙ tres
reperiuntur ſpecies uicariorũ, ſeu locũt nẽ-
tium. primo modo dr̃ uicarius, qui conſti-
tuitur ipſo iure à lege ſine facto hominis,
7 † prout eſt archidiaconus, quia abſente epi-
ſcopo, eſt vicarius epĩ, ipſo iure. c. 1. de of. ar
ch. Secundo modo, dr̃ uicarius, ſeu uicege-
rẽs is, qui cõſtituit̃ ab eodẽ ſuperiore, a quo
fuit conſtitutus illi ordinarius, in cuius locũ
ſubrogatur, & de hoc loquitur tex. in l. 2. C.
de off. eius, qui ui. alie. ger. & l. 1. §. a præfe-
cto. ff. de le. 2. Tertio modo dicitur uicarius
is qui ſubſtituit̃ ab aliquo in locũ ſui ipſius
ſuſtituentis. & de hoc loquit̃ tex. in l. aliquan
do. ff. de off pro conſ. & in auth. de coll. §. id
hoc prohibemus & in auth. ut nulli iud. in
prin. & Bar. in l. obſeruare. ff. de of. pro conſ.
& hęc colliguntur de mente Alexan. in rub.
8 ff. de off. eius, cui man. eſt iuriſ. † Quomodo
c autẽ cognoſcatur *c* uicarius à delegato, de-
clarat Bar. in le. 1. §. 1. in fin. ff. quis, & à quo
appel. ubi dicit, ꝙ ſi uicarius ſedet in eodem
tribunali, in quo ſedebat cõſtituens, cẽſetur
uicarius ſi uero ſedet in alio loco, dicit̃ dele
gatus. Et quo infert ipſe, quòd ſi ordinarius
ſcribat alicui, ꝙ ſit ſuus uicarius in tali cã,
uel in tali loco particulari & diſtinctio, ta-
lis non erit uicarius, ſed delegatus, ut habe-
tur in c. Rom. de app. lib. 6. unde a tali ſubſti
tuto appellatur ad ſubſtituentem, ut ibi hr̃,
9 † Secunda q̃o eſt an talis ſubſtitutus dicatur

ordinarius,uel delegatus,ſuper qua uera cō-
cluſio eſt, ꝙ in primis duabus ſpeciebus ui-
cegerentiū. ſ qn̄ quis conſtituitur a lege,uel
à ſuperiore,dicitur ordinarius,ex quo lex,&
talis ſuperior poterat dare ordinariam iu-
riſdictionē,& hoc non hēt dubiū per allega
ta per Alex. in d.rub. ff.de off.eius.In tertia
uero ſpecie.ſ.qn̄ conſtituitur ab aliquo offi-
ciali in locū ſui ipſius, in hoc cōſiſtit oē du-
biū , unde pro habenda ueritate diſtingue ,
aut talis uicarius ſubſtituitur ab ipſo princi-
pe in locum ſui ipſius, prout eſt uicerex,uel
legatus de latere, & ſine dubio talis uicarius
habet ordinariam iuriſdictionem tex.eſt in
c.tua.& ibi per doc. de off.uicar. Ponderan-
do ibi illud uerbum , iuriſdictio quæ in du-
bio intelligitur , de ordinaria, ſm Abb.ibi.
dicam infra in differētijs,nam princeps po-
teſt dare ordinariā iuriſdictionem, vt ſupra
dixi,& ꝓbat̄ in l.1.§.cū vrbē. ff.de off.pręf.
10 vr. † Ex quo infero,ꝙ hodie in regno idem
eſſet dicendū de iſtis ſubſtitutis ducum co-
mitum , & marchionum, quos in regno ap-
pellamus uiceduces , uicecomites &c. nam
iſti habent ordinariā iuriſdictionem , quia
ex forma priuilegiorum oēs barones regni
habent merum miſtum imperium ſibi con-
ceſſum a rege cum poteſtate creandi capita
neos ad iuſtitiam, & ordinarios iudices, ſm
And.de Iſer.in conſt. in locis dominij,la pri
ma. & iſti qui habent priuilegium,dicuntur
exercere iuriſdictionē de licentia principis,
ut no. And.de Iſer.in cōſt. ea q̄, & maxime
in prædictis dignitatibus quæ appellantur
regales ſecundum Bald.ꝙ cōiter do.in c.1.
de feu.marc. & Ale.in conſi.25.colum.3. in
11 5.uol.† & dicit Matth. de Affl.in deciſ.57.
conſi. Neap. quòd ratione territorij omnes
barones habent iuriſdictionem in baronia
12 ſua.† Si uero talis ſubſtitutus creatus ab in
feriore a principe,qui tamē non ſit dux,co-
mes , uel marchio , uel baro habens merum
imperium ex priuilegio, ut ſupra, puta quia
ſumus in capitaneo , ſeu rectore ciuitatis ,
uel præſide, qui uult ſubſtituere aliquem in
locum ſui ipſius , in hoc eſt differentia in-
ter ius ciuile , & canonicum , quia uicarius
d *d* epiſcopi habet ordinariam iuriſdictionē
ut no. Abb.in d.c.tua.de offi.uic.& gloſſ.in
d.c. Romana de appell.lib. 6. & habetur in
c.2.de off.uic.lib.6. quia lex dat ſibi iuriſdi-
ctionem ordinariam , ſecundum Alexand.
in d.rub. ff.de off. eius colum.4. circa fi. ſed
uicarius rectoris ciuitatis , uel præſidis , non
habet ordinariam , quia nec lex ei dat , nec
ipſe dare poteſt ex quo talem auctoritatem
non hēt, imò prohibetur à lege , per d.§.ad
13 hoc prohibemus in auth.de colla.3.† Con-
firmatur id quod dicimus de uicario epi-
e ſcopi, quòd ſit ordinarius, *e* quia epiſcopus
æquiparatur duci, comiti, uel baroni ſecun
dum Bar. in l.5.in prin.& ibi etiam Alex.ff.
de uerb. obl. unde ſicut ſubſtitutus comitis,
uel baronis dicitur ordinarius , ut modo di-
xi,ita,& ſubſtitutus epiſcopi,quia ex cōmu
ni forma bullarum,eandē hēt poteſtatē epi-
ſcopus in diœceſi a Papa ſibi conceſſam ,
quam habet baro in baronia,& probatur in
c.cum epiſcopus de offi. uic.lib.6.† Limita
14 tamen iſtud , qđ dicitur de uicario epiſcopi
procedere in uicario generali , quia ille di-
citur ordinarius , ſecus in uicario ſpeciali
dato in una terra diœceſis,vel in certa parte
cauſarum tantum, qui dr̄ uicarius foraneus,
f uel ruralis, quia ille eſt *f* delegatus, non or-
dinarius gl.eſt notabilis in cl.2 in uer.fora-
neo de reſcr. & tenet Gem. in c.1 in 2.q.de
off.ord.lib.6.& Fel.in rubr.de off.de leg.co-
lum.fin.& Alex.in rub.ff.de off.eius col.pen.
in prin. & Augu.in l.præcipimus. C.de app.
15 † Vnde tunc a tali uicario foraneo appel-
g laretur *g* ad epiſcopum, uel ad uicarium ge-
neralem , ut habetur in d.c. Romana & ibi
Gemin.de appell.lib.6.& no. Cald. in conſi.
2. in titu. de appel. licet ſecus ſit in uicario
h generali,quia ab eo nō appellatur *h* ad epi-
ſcopū, ex quo eſt idem tribunal.ut d.c. Ro-
mana,& not.Bar. in l.1.§.1.ff.quis & a quo
app.& ad prædicta uide etiam Card.in d.cl.
16 2.in 24.q. de reſcr.† Secundo notabiliter li
mita procedere in his , quæ de iure commu
ni, & generali cōceduntur uicario epiſcopi
quia in illis tantum eſt ordinarius , puta in
cauſis ciuilibus nam cauſas criminales non
poteſt de iure exercere epiſcopis uicarius ,
niſi ſpecialiter ſibi committantur per epiſco
pum,ut eſt tex.in c.2.de off.uic.lib.6.Itē mi
nime pōt conferre beneficia , niſi ſpecialiter
ſibi concedatur ptās conferendi ꝑ epūm, c.
fi. de off.uic.l.6. & Abb in c. tua de off. uic.
uñ ſequit̄,ꝙ ſi iſta, q̄ nō ueniunt in generali
cōceſſione,cōcedant̄ ſpāliter uica,ꝑ epm,in
iſtis erit delegatus, non ordinarius,& appel-
labitur tunc ab eo ad epiſcopū delegātem,
ita

ita tenet Fel in cap. licet,col.1.de offic.ord.
& in rub. de offic del.col.fin.quod nota per-
petuo propter differentias , q̄ ſunt inter or-
17 dinariū,& delegatū.†Circa vicarium recto
ris ſecularis, uel præſidis, uera concluſio eſt
de iure ciuili, ꝙ non eſt ordinarius,ſed dele-
gatus, ita concludit Alex.in d. rub.ff.de off.
i eius. *i* Ego tamē conſidero,& intelligo hoc
dictū Alex.procedere quando officialis uel
let facere ſibi uicarium in caſu à iure prohi-
bito,prout eſt regulariter,ut dicam infra in
ſeq. dubio. ſecus ſi faceret in caſu permiſſo,
prout eſt in caſu neceſſitatis, puta cauſa in-
firmitatis, uel iuſtæ abſentię nam omnes do
cto.concludunt , quod tunc poteſt facere ui-
carium, ſecundum Bar. in l.obſeruare.ff. de
offi.proconſul.& Bal.in c.ſi quis deceſſerit.
ſi de feu. fue.cōtr.& probatur in d.§.ad hoc
prohibemus in auth.de coll. ubi permittitur
officiali ante , quam ueniat in officium, de-
ſtinare uicarium, & eodem modo poſtq̄ ue-
nit,ſi contingat,eum abeſſe excuſſione prin
cipis,ut ibi dicitur in fi.& no. Bal.in aliquā-
do.ff. de offic.proconſ. nam in iſto caſu pu-
to quod talis ſubſtitutus dicatur ordinarius,
quia lex permittētes eū ſubſtitui, ur̄ ſibi da-
re ordinariā iuriſdictionē , & ita reperio, ꝙ
in terminis tenet Bar. in l. ne quidquam. §.
ubi decretum,in 1.lect.col 2. uerſi:oppono,
& ur̄,ꝙ iſta, &c.ff.de off. procōſ.ubi expreſ-
ſe dicit, ꝙ ſubſtitutus ab eo, ꝙ ſe abſentat,
uel in locum officialis mortui.dr̄ ordinarius.
18 † Eodem modo, quando aliquid eſſet crea-
tus ordinarius a principe cum poteſtate ſub
ſtituendi,pro ꝙ ſubſtitutus ab eo,ſit ordina
rius,quia uidetur creatus auctoritate princi
pis id concedentis, & ad hoc moueor per ea
quæ no.Pariſ.in trac.ſyn.ī uerſ.ſubſtitutus,
col.3.ubi quærit , an ſubſtitutus ab eo , qui
habebat poteſtatem ſubſtituendi in ſuo pri
uilegio, poſſit imponere pœnam mortis,nā
ſi non eſſet ordinarius , fruſtra dubitaretur
de hoc,cum certum ſit delegatum non poſſe
K *K* expedire ea,quæ ſunt meri imperij l.1.ff.
de offic.eius. Præterea.iſtos duos caſus ego
confirmo ratione urgentiſſima nam lex ex-
preſſe prohibet officiales facere ſibi ſubſti-
tutos, niſi in caſu neceſſitatis, ut d.§. ad hoc
prohibemus. & in authen.nulli iud. in prin.
& tamen permittit cuilibet ordinario poſſe
delegare cauſas delegabiles. l.more. ff.de iu.
om.iud.& hoc procedit,ſiue in caſu neceſſi-
tatis, ſiue non ut probatur in d.l.1.ff.de off.
eius ubi in caſu neceſſitatis permittitur de-
legatio meri imperij, ergo in alijs cauſis de
legabilis non conſideratur caſus neceſſita-
tis . Si ergo lex uetat facere ſubſtitutum niſi
in certis caſib. ſequitur ꝙ in illis caſib.exce
ptuatis erit ordinarius, quia ſi eſſet delega-
tus, ēt in caſibus non exceptuatis pōt eſſe de
legatus ſine aliqua prohibitione legis , ad
quid ergo lex induceret talē prohibitionē,
niſi eſſet ordinarius? Et idē dicimus in pote
ſtate ſubſtituēdi cōceſſa , quia abſq; tali po-
teſtate quilibet ordinarius conſtitueres ſibi
delegatū,ut d.l.more, ergo talis ptās operat̄
ut poſſit conſtituere ordinariū auctoritate
principis cōcedētis. Extra aūt hos duos ca-
ſus ſi ordinarius faceret uicegerentē , nō dr̄
ordinarius, ſed potius delegatus ad uniuer-
ſitatem cauſarum , & ita procedat,quod di-
cit Alex.in d.rub.ff. de offic.eius.& hoc ex-
preſſe tenet Iaſ.in l. eadem,col.2.ff.de offic.
19 aſſeſ. † Venio ad tertiam q.uidelicet,utrum
inferior a principe,poſſit conſtituere ſibi ui
carium , & loquor de rectore ciuitatis, uel
de præſide, quia iam de alijs dictum eſt , &
breuiter concludo, ꝙ non, & hoc regulari-
ter,quia omni iure prohibetur. Primo enim
prohibetur per ius cōe,per d.§ ad hoc prohi
bemus, & in auth. ut nulli iud.in princ. Se-
cundo ꝓhibetur in regno Siciliæ ꝑ multas
conſt.Et primo,ꝑ cōſt.q̄ incipit,officia,quę
imponit pœnam capitalē . Secundo ꝑ conſt.
duram & diram. quæ imponit pœnam pu-
blicationis bonorū cōtrafaciētibus. Tertio,
per capitulum regni, quod incipit,qa de ui-
carij, &c. ubi prohibet rex fieri uicarios fi-
ne eius licentia , & factos iubet de ciuitati-
bus expelli,& dicit Par. in trac.ſynd.in uerſ.
ſubſtitutus, col.fina. ꝙ poteſtates terrarum
non poſſunt facere ſubſtitutum, & ire ad ſo
latium. Quod tamen limita,niſi in caſu ne-
ceſſitatis,ut dixi in præcedenti dubio, quia
leges nouæ diſtinguuntur per ueteres l.ſed,
20 & poſter.ff.de legib.† Quam aūt ptātē ha-
buit uicarius,ſeu locūtenens in caſu,in quo
de iure conſtitui pōt, dic, ꝙ ſi eſt conſtitu-
tus a principe uel ab alio ſuperiore, qui hēt
ptātem cōſtituēdi uicariū ſeu ordinariū,pu
ta in locū ordinarij abſentis, uel mortui, &
tunc uera, & cōis cōcluſio eſt , ꝙ pōt facere
omnia, quæ poterat ille ordinarius in cuius
21 locum ſubſtituitur . † Vnde pōt expedire
omnes

omnes cauſas meri, & mixti imperij, vſq; ad
mortem, & membri abſciſſionem incluſiue
ita intelligitur, l. 2. C. de offi. eius, qui ui. alt.
ger. & reprobata glo. ibi quæ dicit, quòd nō
poteſt imponere ultimum ſupplicium, & mē
bri abſciſſionem; quia hoc non eſt uerum,
nam imò poteſt dictas pœnas imponere, ſe-
cundū Bar. in l. 1. §. hi q b. ff. de leg. 3. & Bar.
in l. 1. col. fin. ff. de off. eius, ubi in ſpē repro-
bat glo. in d. l. 2. & ibi ēt Alex. 15. colum. &
Bald. in Auth. ſed nouo iure. C. de ſeru. fug.
ita etiā tenet Iac. de Bel. & Bartol. in d. §. ad
hoc prohibemus. Si uero eſt conſtitutus ab
inferiore in locum ſui ipſius, puta a rectore l
ciuitatis, & tunc omnes cauſas expedire po
teſt præter ultimum ſupplicium, & membri
abſciſſionem ita propriæ loquitur tex. in d.
§. ad hoc prohibemus, & ibi Iacob. de Bel.
& Bar. & idem tenet Bal. in l. data opera, col.
13. C. q accu. nō poſ. & Bal in d. c. ſi qui de-
ceſſerit, ſi de feu. fue. cōtr. & habetur in locis
præall. & procedit ēt, ſi capitaneus habeat
ptātē ſubſtituendi in priuilegio, ut tenet Pa
riſ. in trac. ſynd. in d. uer. ſubſtitutus, co. 2. ad
prædicta adde Bal. in Authen. & oīno, col. 3.
uerſ. iuxta hoc q̄ritur. C. ne ux. pro mar. ubi
dicit, ꝙ vicarius ptātis, poteſt expedire om-
22 nes cauſas citra ſanguineum. † An autē poſ
ſit unus uicarius alium vicarium ſibi ſubſti-
tuere? Dic ꝙ non, ut eſt text. in c. clericos de
offi c. uic. & no. glo. in cap. 1. in verſ. ipſius de
off. uic. l. 6. & Bal. in l. aliqñ. ff. de offic. proc.
& Fel. in c. C. perpetuus, col. 1. de fide inſtru.
quod procedit etiam in uicario Papę ſecun-
dum Card. in clem. 2. in 2. q. de reſcr. Limita
hoc. ſ. ut non poſſit facere uicarium perpe-
tuum ſibi ſimilem, ſed ex cauſa, puta ab
ſentiæ, poteſt ad modicum tempus facere
uicarium ſecundum glo. in clem. 1. in uerſi.
locum de regula & Card. in clem. in 11. 14.
& 18. q. de offic. uic. & Felyn. in d. c. G. perpe
23 tuus col. 1. † In quibus autem differat ordi-
narius a delegato. Ad hoc ut iſta materia
reducatur ad bonam utilitatem, dico quòd
in multis differunt. Et primo reſpectu crea-
tionis, quia ordinarius conſtituitur a princi-
pe, Papa, Imperatore, uel rege, populo, lege,
uel conſuetudine. Delegatus uero ab om-
nibus prædictis, & a quolibet ordinario,
ut no. glo. in l. & quia. ff. de iuriſd. omn. iud.
Item a delegato principis, l. a iudice. C. de
iud. Item a delegato ad uniuerſitatem cau-
ſarum, l. 1. §. ab eo. & ibi Bart. & doct. ff. quis
24 & a quo appel. † Secundo differunt, quia
ordinarius habet propriam iuriſdictionem
& iure ſuo illam exequitur, l. more maio-
rum. ff. de iuriſ. omn. iud. Delegatus uero ha-
bet iuriſdictionem iure alieno, & nihil ha-
bet proprium ſed habet ſolum uſum alienæ
iuriſdictionis. ſ. delegantis. l. 1. §. qui manda-
tam, & l. ſi prætor. ff. de off. eius & l ſolet. ff.
25 de iuriſd. omn. iud. & l. & quia eo. titu. † Ter
tio, differunt, quia ordinarius poteſt regu-
lariter delegare d. l. more maiorum, & l. co-
gnitio. §. cum propriam. ff. de offic. eius, & c.
cum epiſcopus de offic. ord. libro 6 *l* dele-
gatus uero ſub delegare nullo modo poteſt
ut d. l. more maiorum, & l. a iudice. C. de iud.
& l. fina. ff de officio eius, etiam de conſenſu
partium, ſecundum Bald. in cap. cum Bart.
col. 3. uerſ. quæro utrum, & c. in fi. de re iud.
26 & Iaſ. in d. l. a iud. colum. 2. † Fallit in dele-
gato principis, quia poteſt ſub delegare, ut
d. leg. a iudice. C. de iu. & c. paſtoralis, & c.
uenerabilis de offic. del. & c. ſi duo de offic.
deleg. & lib. 6. & no. Abb. in c. ſi pro debili-
tate de offi. del. & eſt tex. in l. 1. in fin. C. qui
pro ſua iuriſd, ubi Bal. in 6. no. dicit, ꝙ etiā
cauſas meri imperij delegare poteſt. de cu-
ius dicti ueritate uide Alex. in l. 1. col. antep.
& pen. de off. eius ubi de hoc examinat ple-
num articulum. Multas alias fallentias uide
per Iaſ. in d. l. a iudice, ubi plene attingit hāc
materiam.
27 ADDITIO. Delegatum principis ſub
delegare poſſe conſtitutum uides (ſecundum
do. auctorē quod quidem minime procede-
re ſcias,) ſi fuerit eidē cauſa cōmiſſa per uer-
bum mandamus, uel præcipimus, eam. n. eo
caſu non ſub delegabit ſecundum gl. in l. ſæ-
pe audiui Cæſ. ff. de offi. præſi. quam glo. ſe
quitur Bal. in add. Spec. de iud. deleg. in fin.
uerſ. quando eſt præceptum & eum appro-
bat totus mundus, ſecundum Alex. in l. quia.
ff. de iuriſ. om. iud. & Fel. in c. eam te, col. 7.
uerſ. nihilominus de reſcrip. & idem foret ſi
dicatur in commiſſione ꝙ cauſam ſe cogno
ſcere deberet, quia per illum uerbum vī im
poſita neceſſitas per ſe ipſum cauſam co-
gnoſcendi c. 1. ut eccl. bene l. prætor. in prin.
ff. de eden. & per Bal. in d. c. eam te uerſ. cir-
ca hoc de reſcrip. & idem eſt ſi in commiſſio
ne fuiſſet dictum ſuper quo tuam conſcien-
tiam oneramus, quia tunc ſub delegatio ui-
detur

detur prohibita, & electa eſt induſtria per-
ſonæ, ſecundum Imol. Abb. & alios in c. fin.
per illum tex. de offi. deleg. Alex. in l. a iudi-
ce. C. de iud. & Bald. in c. ſi pro debilita 3.
col. de offi. del. & generaliter vbicunque ap-
paret fuiſſe electam induſtriam perſonæ, vt
declarat Io. And. in d. c. fin. in uerſ. iniungit,
& Io. Mill. in verbo mandatum an tranſeat,
& per Bal. Car. Imo & Panorm. in cap. fi. de
dol & cont. & per Cap. deciſ. 151. virgina-
lis. Item intelligo prædicta procedere in de-
legato a principe ſupremo, aut ſuperiorem
de facto vel de iure non recognoſcente, & o
eius conſtitutio ius ciu. non autem præto-
rium conſtituit ſecundum Bart. in l. 4. §. 1. in
fi. & ibi Imo. ff. de dam. infe. unde delegati
ab epiſcopis ducibus, & marchionib. non
poſſunt ſubdelegare, ſecundum Bartol. in l.
ſciendum. ff. de verb. obli. & l. fi. ff. de pe. pōt
m tñ talis *m* ſubdelegatus ab iſtis ſubdelegare
aliquā cauſam, ſi eſt delegatus ad uniuerſita
tem cauſarum, l. 1. §. fi. ff. quis, & a quo, & ibi
gl. & Bar. & doc. in l. & quia. ff. de iuriſd. om.
iu. unde vicarius epiſcopi licet non poſſit al-
teri ſuas vices in totum committere, & aliū
facere vicarium poteſt tamen aliquam cau-
ſam ſubdelegare, ſecundū Rot. in deciſ. 188.
fuit dubitatum vtrum vicarius, & per Cap.
deciſ. 151. Pet. Foller. V.I.D.
† Quarto differunt, quia ab ordinario ſub
28 ſtituto non appellatur ad ſubſtituentem eū,
& quando ſumus in vicario alio locum te
nent ordinario quod quādo ſit, declaraui ſu
pra, & dixi etiam in ſcriptis meis ſuper le-
ctura, ff. de off. eius. Sed appellatur ad eum,
ad quem appellaretur, ſi ſubſtituens pronun-
ciaſſet, l. 1. §. 1. & ibi Bar. ff. quis. & a quo ap p
pel. & Bart. in l. præcipimus, in princip. C. de
appell. & tex. in cap. Romana, & ibi gloſſ. &
doct. de appell. lib. 6. & in c. non putamus, de
n conſi. lib. 6. ſed a delegato *n* appellatur ad
delegantem, vt in locis præall. Quid autē, ſi
appellatur a ſubdelegato in caſu, in quo cau
ſa ſubdelegari poteſt? an ſit appellādum ad
primum delegantem obmiſſo medio, vel ad
medium ſubdelegantem? Dic, quod de iure
ciuili a ſubdelegato principis poteſt appella-
ri ad ſubdelegantem, l. 1. in fi, C. qui pro ſua
iuriſd. & habetur per Bar. in d. l. 1. ff. quis, &
a quo appel. Sed de iure canonico debet q
appellari ad principem delegantem obmiſ-
ſo medio, c. ſi duo. ff. de off. del. li, 6. ſed in de
legatis ab inferiore a principe, indiſtinctè
appellatur ad primum delegantem, & poteſt
poni exemplum in ſubdel gato a delegato
ad vniuerſitatem cauſarum, qui pōt ſubdele-
gare, ſecundum Bart. in d. l. 1. §. 1. quia quo-
ad hoc, æquiparatur ordinario, ſecundū Bal.
in l. ſi ut proponis. la 1. C. qūo, & quādo iud.
& Bal. in l. fi. C. de iud. & glo. in c. cū cauſam,
de appel. & toto iſta eſt opi. Bartol. in d. l. 1.
§. 1. qui facit duas differentias, una inter ius
canonicum, & ciuile, ut ſupra retuli, & aliam
inter delegatum a principe, & ab inferiori,
ſed iſta opi. Barto. comuniter *o* non tenetur,
& ueritas eſt ꝙ non debent fieri prædictæ
differentiæ, ſed ſolum ſit differentia, aut de-
legatus ſubdelegat totam cauſam, aut par-
tem ſibi reſeruat. Primo caſu indiſtinctæ tam
de iure canonico, quam ciuili appellatur ad
primum delegantem tex. eſt in cap. ſuper
quæſt. §. porrò, & ibi glo. & Abb. de offi. de-
leg. & in d l. 1. §. 1. ff. quis. & a quo appell. Se-
cundo caſu appellatur ad ſubdelegantem,
ita loquatur d. l. in fi. C. qui pro ſua iuriſdi-
ctione & probatur ibi, dum dicit cauſas iu-
dicandas, &c. unde ſola pronunciatio uide
tur delegata, & non tota cauſa, iſtam con-
cluſionem tanquā ueriorē tenet Phil. in c. di
lecti. lo. 3. col. 3. in princ. de app. & ibi etiam
Card. in 5. col. in princ. & etiā Abb. & cōiter
doc. ib. & in d. § porrò, & cum iſta opin. per-
29 tranſeo contra Bar. † Quinto differunt, quia
delegatus non poteſt abſoluere ab obſerua-
tione iudici, ante litem conteſtatam, nec fa-
cere præceptum diffinitiuū, ſecus in ordina
rio, ita tenet Bald. in l. ſi reus, in 1. lect. in fi.
30 col. ff. de procu. † Sexto differunt, quia or-
dinarius dicitur habere iuriſdictionem *p* fa-
uorabilem. delegatus uero odioſam, gloſſ.
eſt in c. 1. in uerſi. proceſſus. propè finem de
reſcrip. lib. 6. & Alex. in l. 1, col. 15. ff. de off.
eius, & hoc poteſt eſſe utile ad multa, maxi-
me per cap. odia de reg. iu. lib 6. & hanc etiā
differentiam ponit Alexan. in l. 1. ff. de dam.
31 inf. † Septimo differunt, quia quando ſunt
plures iudices ordinarij, poteſt unus ſine
alio ab initio cognoſcere, & ſententiare, l. 1.
ff. de offic. & l. Pomponius, alias incipit ſi u-
ni. & ibi Barto. ff. de re iud. Ratio eſt, quia
quilibet habet officium inſolidum, l. impe-
rator, ff. ad municip. ſecus *q* in delegatis,
quia ſi unus ſine alio procedit, proceſſus eſt
nullus, l, duo ex tribus ff. de re iu. & c. cau-
ſam,

ſam,el primo,& cap. cum cauſam, de offic.
deleg.adeo,ꝙ etiam ſi eſt proferenda inter-
locutoria non poteſt vnus ſine alio eam pro-
ferre ſecundum Abb.in d.cap.cauſam, in 3.
not.& Bar.in d.l.ſi vni.

Quod fallit quando in commiſſione eſſet
appoſita clauſula ꝙ ſi omnes,&c. uel alia ſi-
milis,verum tunc debent requiri prius colle-
gæ alias ſine requiſitione , & declaratione ,
ꝙ non poſſunt interuenire , non poſſunt a-
lij ſoli procedere,text.eſt & ibi Abb. & Fel.
in cap.prudentiam,in prin.de offic. dele in
delegatis autē ad uniuerſitatē cauſarum eſt
idem ꝙ in ordinarijs,ſecundū Bart.in d.l.ſi
uni.& ibi ēt gloſſ.Alex.dicit hanc eſſe cōem
opin. licet Abb. in d. cap. cauſam tenuerit
contrarium , & male,ſecundum eum.

32 † Quid autem in arbitris? Dic idem, quod
in delegatis,l.ſi in tres,ff.de arb.

ADDITIO. Iudices enim delegati
adiecta clauſula (ſi vnus intereſſe nequibit
alter expediat, vel ſimili) facit ut conſtito
de impedimento collegæ, alius ſolus expe-
diet, quod proſequitur Lud. Rom. in ſing.
13.in cauſa, vbi aſſerit, Ita cōmuniter tene-
ri per doct.& Fel.in c.ſciſcitatus verſi.opor-
tet notum eſſe impedimentum de reſcr.&
per Rot.deciſ.244.retempto,& 166. vbi li-
mitat hoc non procedere in beneficialibus ,
in quibus etiam non conſtito de impedi-
mento collegæ ſi alius ſolus procedit , &
demum appareat collegam fuiſſe impetum
proceſſus valet, quod proſequitur Seb. Va.
in tract.nullita.in titu.de null.ex def. iu or-
33 di.nu. 180. † Et quando iuriſdictio inſoli-
dū,non competit nedum ſententia non po-
teſt per vnum ſolum ferri,ſed etiam requiri
tur vt tempore ſententiæ proferendæ , om-
nes iudices ſint ad inſimul coadunati , & ſi-
mul iudicent , vel vnus, alijs præſentibus &
mandantibus, & ꝙ is qui recitat vtatur ver-
bis pluralis numeri,ut puta nos tales iudices
pronunciamus in hunc modum,ut in c.cum
ab uno de ſent. & re iud.in 6. alias non va-
leret ſententia, l.tunc autem & ibi glo. leg.
duo ex tribus , ff. de re iud. Item requiritur
quod omnes ſint præſentes , alias ſi vnus de
diſſet ſuum votum,& deinde receſſiſſet,non
valeret ſecundum Felyn.in cap. cauſam ma-
trimonij col.fi.uerſic.3.limita extra de offi.
deleg Petr. Foller.V.I.D.

34 † Octauo differunt quia iuriſdictio ordi-
narij poteſt prorogari, cuius prorogationis
ratione poteſt iudicare extra territorium,l.
ſi conuenerit,ff.de iuriſ.om.iud. & leg. 1. &
2.ff.de iud. ſed iuriſdictio delegati non po
teſt prorogari , nec poteſt cognoſcere dele-
gatus , niſi inter perſonas contentas reſcri-
pto delegatorio.c.P. & G. de offi.del. & pri-
35 uatorum, C.de iuriſdict.omn. iud. † Nono
differunt , quia in pluribus delegatis vno
mortuo expirat officium omnium, adeo ꝙ
vlterius ex illa delegatione cognoſcere non
poſſunt cap. penul. de offic. deleg. ſecus in
pluribus ordinarius,ut notat Abb. in d.cap.
pen. dum refert ſe ad ea, quòd dixit in cap.
prudentiam,in prin.eo.tit. vbi hoc dixit,in
4 col.& gl.in c. ut officium de hæretic. lib.
6.& Bartol.in l.1.§.ſi plures. ff. de exer. Ad
hoc potes adducere omnia ea, quæ dixi ſu-
pra in 8.differentia. Et idem dicimus in plu
ribus arbitris, quòd in delegatis , ut d. cap.
36 pen. † Decimo r differunt , quia in dubio
r appellatione iuriſdictionis , intelligimus
de ordinaria,non delegata,ſecundum Abb.
in c.pen.ver.quæro,an vicarius, &c. de off.
uic & Alexand in rub.ff.de iuriſd. om. iud.
37 † Vndecimo differunt, quia corā iudice or
dinario, quia nō pōt cognoſcere niſi de cer
ta ſumma , non fit coaceruatio plurīū ſum-
marum diuerſis actionibus in eodē libello
cumulatarū, ad impediendā ſuā iuriſdictio-
nem,l.ſi idē cū eodē in prin.ff.de iuriſd.om.
iud.ſecus coram delegato. Hanc differētiam
poſuit Iaſ.in d.l.ſi idem cum eo.in 1.no. Ra
38 tio eſt, † quia delegata iuriſdictio derogat
ordinariæ, cap. ſtuduiſti de offi.leg. & cap.
ſanè de offic. del. Ergo debet reſtringi pro
conſeruanda iuriſdictione ordinaria , & ſic
debet fieri coaceruatio,l.ſi plures, §. fina.ff.
de pac.alias eſſet in odium ordinarijs ꝙ fie-
ri non debet ſecundum Bart. in d.l.ſi idē cū
eo.in prin. Item quia iuriſdictio delegata ,
s eſt s odioſa, ergo reſtringenda, c. odia. de
reg.iu.li.6.& l.cū quidā,ff.de liberis, & poſt
humis , & dixi ſupra in octaua differentia.

ADDITIO. Concludit hic auctor iu
riſdictionē delegatam eſſe odioſam , quod
uerum eſt,ut eſt gl. pen. in clem.fi.de offic.
ord.& Lap.alle.55.in 2.col.circa fin.& ideo
formiter de ea debet conſt. cap. cum in iu-
re,ubi glo.& ſcribentes de off.del.in l. uni-
ca,C.de mand.prin.& habetur per Alexand.
conſi.17.uideretur lib.7.& conſi.200.in fin.
lib.2.

lib.2.cum ſimilibus. Petrus Follerius.

39 † Duodecimo differunt,quia ſententia lata
per ordinaria contra ius litigatoris , ualet &
tranſit in rem iudicatam, ſi nō appellatur, ut
habetur in cap.cum inter.de re iud. & in l.cū
prolatis, & ibi per Alex. & doct. ff.de re iud.
ſecus, ſi eſt lata per delegatū, ita tenet Hoſt.
in cap.fin.de præb. & in c.1.de offi.dele.lib.6.
& Old.in conſil.81.col.1. & Barb.in additio.
ad Abb.in cap.cum dilecta. de reſcri.in addi-
tio.quæ incipit,ordo iuris,&c. poſt medium.
40 † Decimotertio differunt,quia proceſſus cō
tumaciæ punitiuus per delegatum factus con u
tra citatum,non comparentem,ſi in ueritate
ille non erat delegatus , non ualet quamuis
fui ſſet dubium ſecus ſi fiat per ordinarium,
in ueritate non ſit ordinarius, dummodo poſ
ſit eſſe, quia bene ualet ita dicit Abb. in cap.
41 præterea,colum.pen.de dil. † Decimoquar-
to differunt , quia ordinarius poteſt reuoca-
re ſententiam ſecundi decreti, ſed delegatus
non. Iſtam differentiam ponit Alexand. in l.
quòd iuſſit colum. 6. ff. de re iudic. referens
ita tenet Innoc. in cap. conſultationibus de
offic.delegat.

ADDITIO. Adde quòd Alexand. te-
net id quòd dicit dominus auctor per doct.
Innoc.in d.c.ſignificantibus,& tamen (ut ui-
dere potui) nullum uerbū de hoc dicit Inno.
Petrus Follerius. V. I. D.

42 † Decimoquinto differunt, quia delegatus
poteſt in totum recuſari,ut ſuſpectus , ut re-
moueatur, ſed ordinarius non, ſed datur ſibi
t adiunctus, t ſecundum Bartol. & docto. in
l.apertiſſimi. C. de iudic. niſi eſſet delegatus
ad uniuerſitatem cauſarum , quia tunc ſimi-
liter debet ſibi dari adiunctus gloſſ. nota. in
l.fin.gloſſ.1.C.de iud.& quòd dixi in delega-
to procedit etiam in delegato principis, ſe-
cundum Abba. in cap. ſuper quæſtionum. §.
quem uero , de offic.deleg. & hoc eſt de iure
ciuili, de iure uero canonico tam ordinarius
quam delegatus poteſt in totum recuſari ca.
ſi quis contra clericum , ibi Abba. & docto.
de foro competenti, & idem Abba.in capitu.
cum ſpeciali.in 1.notab.de appellatio. Dum-
modo cauſa legitima inſeratur , & probetur,
alias recuſatio non admittitur, ut dicit Abb.
ibidem , & in dict.§. quem uero , & eſt text.
in cap. ſecundo, requiritur de appellatio. ſe-
cus eſt de iure ciuili , quia non oportet inſe-
rere cauſam ſuſpicionis , ſecundum Bartol,
in dict.l.apertiſſimi , & gloſſ. in l. quia pote-
rat.ff.ad Trebellia. & gloſſ.in l.item ſi ſuſpe-
ctus.ff.de procu. & Iaſ. plenè , in dict.l.aper-
tiſſimi, & quæ ſint iſtæ cauſæ recuſantur iu-
dicem ſuſpectum , tangit Specu. in titul. de
iudic. delegat. §. ſupereſt , & ego dicam ple-
nè infra, in tractat. de appellatione , in ulti-
ma parte, huius operis in uerſic.recuſatio. &
ibi uideas.

Hodie autem in regno ſeruatur ius cano-
nicum , ex diſpoſitione regiæ pragmaticæ,
quæ incipit . Item ſi contingat , per quam
u diſponitur quòd tam ordinarius,quam de-
legatus poteſt recuſari,ut ſuſpectus, & remo-
uetur in totum, & debet allegari , & probari
iuſta cauſa ſuſpicionis coram diœceſano lo-
43 ci, ſeu eius uicario , ut ibi habetur. † Deci-
moſexto differunt,quia ordinarius poſtquam
eſt recuſatus ut ſuſpectus , poteſt cauſam al-
teri delegare cap. ſi quis contra clericum, de
foro competenti, & cap. cum ſpeciale. & ibi
Abb.& Philip. de appellatio. Delegatus uero
recuſatus , non poteſt cauſam committere c.
iudex ab apoſtolica de offic.deleg.lib.6. Cum
diſtinctione tamen , de qua ibi, ſcilicet, aut
nondum eſt propoſita recuſatio, & poteſt cō-
mittere , aut eſt propoſita , ſed nondum fuit
pronunciatum ſuper ea , & tunc non poteſt
committere, niſi de conſenſu partium . Aut
eſt pronunciatum , & tunc etiam de conſen-
ſu partium non poteſt committere, quia poſt
pronunciationem deſijt eſſe iudex , ut d.cap.
iudex ab apoſtolica , & loquor de delegato
principis,quia in eo cadit hoc dubium, nam
delegatus ab inferiore, ſine dubio non poteſt
ſubdelegare , ut ſupra dixi in tertia differen-
44 tia. † Decimoſeptimo differunt, quia ordi-
narius poteſt delegare totam cauſam, & ſen-
tentiam ſibi reſeruare , dummodo audiat in-
ter cauſam,ſcilicet in principio,ideſt, in litis
conteſtatione, in medio , & in fine, ut C. de
iud.authen. ad hæc delegatus uero hoc face-
re non poteſt , nam aut totam cauſam com-
mittere debet,aut nihil,aut not.gloſſ.in dict.
authen.adhæc in uerſic. delegatus, unde non
poteſt ſententiam ſibi reſeruare etiam ſi eſſet
delegatus principis , & hoc de iure ciuili, ſe-
cus de iure canonico , quia poteſt ſibi reſer-
uare ſententiam,cap.ſuper quæſt.in princ.de
offic.deleg. & prædictam differentiam ponit
Bartol. in l. nec quidquam. §. ubi decretum,
col.3.de offic.procu.dum ponit differentiam

inter

inter.decretum,& ſententiam,& Alexand.in
43 rub.ff.de offic eius,colum.2. † Decimoocta-
uo differunt, quia ordinarius poteſt ſuam ſen
tentiam exequi, delegatus uero non, imo ſua
x ſententia mandatur *x* executioni per ordi-
narium,l.à diuo Pio.in princip.& ibi gloſſ.&
Bart.ff.de re iud. & hoc procedit in delegato
ab inferiore à principe, ut eſt text. etiam in
l.properandum.§.ſinautem reus iuncta gloſſ.
in uerſic.ad maiorem. C.de iud. & tenet Ale-
xand.in d.l.à diuo Pio. colum.3.& 4. & Abb.
in cap. ſi quis contra clericum colum. fin. de
for.compet. ſecus in delegato principis,quia
y tam iure ciuili,quam canonico *y* poteſt ſen-
tentiam exequi ſecundum Alexand. in d.l.a
diuo Pio col.2.& Abb.in d.cap.ſi quis contra
clericum, col.pen. & cap.ſignificaſti.de offic.
deleg. quam ſententiam poteſt exequi infra
annum tantum,& non ultra cap.quærenti de
offic.deleg. Item poteſt delegatus a principe
committere ordinario executionem ſuæ ſen-
tentiæ,ut d.cap.ſignificaſti , & cap.ſanè eod.
tit. & tenetur ordinarius ſibi obedire, etiam
ſi iniuſta ſit ſententia text.eſt in cap.paſtora-
li.§.quia uero de offic.deleg. & not. in dict.§.
ſanè,& d.cap.ſignificaſti,de qua materia uidi
in quadam diſputatione mea,quàm poſui ſu-
per rub.ff.de offic. eius dum legi illam rub.in
almo ſtudio ciuitatis Salerni , conductus ad
lecturam de mane ordinariam,quæ diſputa-
tio incipit . Pro ornamento, &c. & tractat
materia cap. ſi quando de offic. deleg. Item
prædicta de delegato inferioris à principe
procedunt de iure ciuili , ſecus de iure cano-
nico , quia ſi delegatus habebat poteſtatem
exequendi poteſt etiam delegatus exequi ſe-
cundum Abb.in d.cap.ſi quis contra clericũ,
colum.penul.& fin. & ratio eſt,quia executio
eſt miſti imperij,& de iure canonico delegan
tur ea,quæ ſunt mixti imperij ſecundum glo.
in cap. quod ſedes, de offic.ord. & Bartol. in
l.nec quidquam. §. ubi decretum. ff. de offic.
proconſ. licet ſecus ſit de iure ciuili , ut ha-
betur in l.iubere cauere. ff. de omn.iud. & in
46 leg.1. ff. de offic.eius. † Decimonono diffe-
runt, quia ordinarius poteſt ampliare, & mi-
nuere tempus , quod datur iudicaris ex cau-
ſa, leg.2. ff. de re iudic. ſed delegatus non :
quia ex quo ipſe non exequitur ſententiam
ſuam , ut modò dixi in præcedenti differen-
tia , non poteſt imponere legem ſuperiori
exequenti , ſcilicet ordinario deleganti, cap.
ex inſinuatione,de appellatio.hanc differen-
tiam poſuit. Bartol. in dicta l. ſecunda. in 1.
quæſtione .

47 ADDITIO. † Concludit hic (ut ui-
des do. Auct.) ꝙ iudex ordinarius poteſt ex
cauſa minuere tempus quod datur iudicaris,
(de quo unum uerbum ſupra dixi) & bene
dicit,& quòd iudex delegatus non poſſit tale
tempus coarctare, eſt ratio,quia ad eum non
ſpectat, executio, & ſi coarctare eſſet impo-
nere legem ſuperiori ſuo ad quẽ ſpectat exe-
cutio ſecundum Bart. in l.2. & ibi Herc.ff.de
re iu. ubi multa allegat in contrarium, ſed ſi
eſſet talis delegatus qui haberet executionẽ
in ſententiæ poſſet ſicut ordinarius coarcta-
re dictum tempus, ſecundum Abb.in c.quòd
ad conſultationem extra de re iud. nume.20.
48 † *Sed nunquid reus cõdemnatus indiſtinctè*
gaudeat iſta dilatione quatrimeſtris tempo-
ris , ut nullam interim moleſtiam patriam?
hanc queſt.mouet Abb. in d.c.ad ꝙ conſulta-
tionem num.22. & dicit ꝙ condemnatus,qui
uult uti iſta dilatione debet ſatiſdare de ſol-
uendo in termino alias non gaudet per text.
in l.ſi debitori.ff.de iud.& ibi dicit,quòd hoc
not. Bartol. ſicque inf. illum terminum con-
demnatus ipſe poteſt capi , & carcerari niſi
cauerit, quòd ipſe intelligit ſi eſſet inops ita
quod timeretur de fuga,quod eſt notandum,
quia eſt pulchrum uerbum,& ibi ęne.de falc.
in add. intelligit hoc eſſe uerum ſi petatur a
parte,alias non tenetur ex ſe pręſtare ſatiſda-
tionem,& ita dicit obtinuiſſe. Pet. Fol.

49 † Vigeſima differentia eſt, quia appellatio-
ne magiſtratus,non uenit delegatus, ſed tan-
tum ordinarius, ſecundum Paul.de Caſt.quẽ
ſequitur Alexan. in l. eum qui.ff.de iur.omn.
iud.ꝙ facit ſecundum eum , pro interpretan-
dis ſtatutis loquentibus de magiſtratu , ut nõ
comprehendant delegatum,pro quo eſt text.
in l.properandum, in princip.in uerſicul. ſiue
50 magiſtratibus, &c. C.de iud. † Vigeſimo-
primo differunt , quia ordinarius debet dele-
gare cauſam ſuo ſubdito , quem poteſt com-
pellere ad acceptandum,cap. paſt.& ibi Abb.
in pen.no.& in c.quod ſedes , de offic.ord: &
l.1.C.qui pro ſua iuriſdict.non ſubdito inui-
to non poteſt cauſam delegare , ſed uolenti
tantum,ſecundum Bart.in dict.l.1.ubi ita li-
mitat dictam legem , & Abb.in d.cap. paſto-
ralis,in 4.no. & ita intelligitur text. in l.& ſi
prætor.ff.de offic. eius, ſed delegatus à prin-
cipe,

cipe,poteſt cauſa ſubdelegare cuicunque etiã
ſuo ſuperiori , & non ſubdito etiam inuito.
Vnde ſi delegatus Papę eſt minimus clericus,
poteſt cauſam ſubdelegare, Archiepiſcopo,
etiam inuito,c.paſtoralis,in princ.& ibi Abb.
in cap.pen.not.& cap.ſanè quia de offi.deleg.
Verum circa hoc ſcias,quòd delegatus Papæ
z debet ſubdelegare cauſas illis *z* perſonis,qui
bus deleg. Papa,ſcilicet in dignitate conſtitu
tis,per c.ſtatutum,de reſcript.lib.6. alias ſub-
delegatio non ualet , & proceſſus factus eſſet
ipſo iure nullus ita tenet Abb. in d.c.paſtora-
lis in fin.illius princip.de offic.deleg.& Alex.
51 in conſil.77.colum.2.in 2.uolu. † Vigeſimo-
ſecundo differunt,quia ordinarius ſi protulit
& ſententiam nullam,poteſt *&* iterum de cau
ſa cognoſcere,& ſentẽtiare.l.ſi pręſes.C.quo-
modo,& quando iud.& l.1.C.de ſentẽ. & l.ſi
accuſatoribus.C.de accuſa.& Bart.in l.iudex
poſtquam.ff.de re iud.delegatus uero qui nul
liter pronunciauit, non poteſt ulterius de cau
ſa cognoſcere.l.ſi ut proponis. C. quomodo,
a & quando iud.etiã ſit delegatus a *a* principe,
ſecundum Bald. in d.l.ſi ut proponis,col.2. &
Alex.plene, in rub.ff.de offic.eius,colu.2. niſi
eſſet delegatus ad uniuerſitatem cauſarum,
quia habetur ut ordinarius,ſe cauſarum Bal.
in d.l.ſi ut proponis,& Felyn. in cap. in litte-
ris,colum.1.de offic.deleg. & de prædictis an
quando , & qualiter procedant in delegato,
uide plenè per Felyn.in cap.qualiter, & quan
do,el 1.colum.antepenult. & pen.de accuſat.
& qualiter procedant in ordinario,quòd poſ-
ſit iterato cognoſcere, uide Abba.in d.cap. in
litteris,& Bartol.in d.l.iudex poſtquam de re
52 iud. † Quo autem ad reuocandum interlo-
cutoriam.non eſt differentia inter ordinariũ,
b & delegatum, quia *b* uterque poteſt eam re-
uocare , ſecundum gloſſ. in d.l.quod iuſſit.ff.
de re iud.& ibi etiam Alex.in 1.col.& eſt tex.
in cap.cum ceſſante, & ibi Abb. in 2.not. de
appel. quod limita ut infra proxima differen
53 tia. † Vigeſimotertio differunt,quia ordina-
c rius ſi pronunciat ſe *c* non iudicem , uel iu-
riſdictionem non habere , poteſt hanc ſuam
interlocutoriam reuocare , ſecundum Bal.in
l.ſi præſes per illum tex. C.quomodo,& quã-
do iud. ſecus in delegato,quia talem interlo-
cutoriam non reuocat , cap. ſignificantibus,
& ibi Abb.& docto.de offic.deleg. hanc diffe
rentiam in terminis ponit Lud.Rom.in con-
ſil.358.in fin.& Bart.in add.ad Abb.in d.cap
ſignificantibus quibus adde Bartol. in repet.
l.2.colum.3. ff. ſi qui in ius uoc..non ier. & in
54 d.l.quod iuſſit.ff.de re iud. † Vigeſimoquar-
to differunt , quia ordinarius poteſt delegare
unum articulum cauſæ iuriſdictionalem , ut
eſt gloſſ. in cap.ſuper quæſtionum uerſic.qui-
cunque, de offic.delegat. quia ſi poteſt totam
cauſam, multo magis unum articulum dele-
gatus uero non poteſt etiam unum articulum
iuriſdictionalem ſubdelegare, ſecundũ Abb.
in d. ca. ſuper quæſtionum, in princip. ſuper
dict.gloſſ.in uerſic.quicunque. Sed articulum
non iuriſdictionalem poteſt ſubdelegare, ita
tenet Alexan. in l.more,colum.5.ff.de iuriſd.
omn.iud.licet Bart. ibi contrarium teneat, &
male quia communiter reprobatur , ſecundũ
55 Abb.in d.cap. ſuper quæſtionum. † Fallit in
delegato ad uniuerſitatem cauſarum, quia il-
le æquiparatur ordinario ; ut pluries dictum,
eſt ſupra, ſecundum Abb. in d.cap.ſuper quæ
ſtionum colum.4. Non tamen poteſt ſubde-
legare uniuerſam ſuam delegationem, ut no.
Hoſt.in tit.de offic.deleg.§.quis poſſit, quem
ſequitur Alexand.in l.a iudice. C.de iud.quia
etiam ordinarius non poſſet totam ſuam iu-
riſdictionem delegare inconſulto principe.l.
56 penult. & ibi not. ff. de offic. præſi. † Quis
autem dicatur delegatus ad uniuerſitatẽ cau-
ſarum,uide Iaſ.in d.l.a iudice. Secundo fallit
in delegato principis,ut d.cap.ſuper quæſtio-
57 num, & ibi Abba. in 4. colum. † Vigeſimo-
quinto differunt , quia ordinarius poteſt ali-
quem citare per ædicta , & idem in delegato
principis, tex.eſt in authen.qui ſemel.C.quo-
modo,& quando iud.& in §.omne,in authen.
de litig. ſed delegatus inferioris hoc facere
non poteſt , ut not. in d.authen. qui ſemel in
uerſic.delegatis,& ibi etiam Bart.uerſicu.ue-
nio ad ſecundam,&c. & Bart.in extrauagan.
ad reprimendam , in uerſicul. per edictum,
& Bartol. in l. plerique. ff. de in ius uocan.
58 † Vigeſimoſexto differunt , quia delega-
tus inferioris a principe , non poteſt citare
aliquem realiter , ſcilicet capiendo ipſum
de perſona , ſed ordinarius ſic , & delegatus
a principe. Ita tenet Barto.Alexand.& com-
muniter docto. in l.2.ff.de iur.omn.iud. con-
tra gloſſ.ibi,ſiue ante lit.conteſt. ſiue poſt, &
idem Bart.in l.plerique.ff.de iur.uoc.& quòd
dixi in delegato principis , ut ſit idem quod
in ordinario , iſta eſt communis concluſio,
quam tenet Bartol.in d.authen.qui ſemel.C.
quomodo,

quomodo,& qñ iud. & Alex. in d.l.2.col.3.&
de prædictis eſt text.cum gloſſ.in l.conſenta-
59 neum.C.quomodo,& quando iud. † Vigeſi-
moſeptimo differunt, quia delegatus citans,
d debet citare cum *d* inſerto tenore ſuæ dele-
gationis, alias ſibi non creditur, niſi doceat
de commiſſione, & copiam faciat, cap.cum
in iure,& ibi Abb. & Fel.de offic.deleg. & in
cap.præterea, de dilat. & Bartol. in l.2. ff. ſi
quis in ius uoc. non ſer. Sed ordinarius hoc
facere non tenetur,ſed ſufficit,quod mandet
nuncio,ut aliquem citet ſolo uerbo ſine litte-
ris,tex.eſt in c.cum dilecti.ibi. uiua uoce,&c.
de do.& cont.& Specu.in tit.de cita.§. ſequi-
tur,uerſi.utrum,& eſt ratio,quia ſemper præ-
ſumitur pro iuriſdictione ordinaria, ſecus
pro delegata, ita dicit Abb. in d.cap.cum in
iure col.pen.
60 † ADDITIO. Vulgata eſt quæſtio,
nunquid delegatus teneatur citare cum inſer
to tenore reſcripti? in qua reperio.Mar.Soc.
in tractat.de cit.in art.20. late tangentem,&
poſt multa hinc inde dicit quod do.eius con-
cludit tres caſus fore conſiderandos, primus
quando agitur de grauiſſimo præiudicio, &
in eo concludit,non eſſe parendum aſſerendi
ſe delegatum, quantuncunque perſona eſſet
auctorizabilis, niſi prius conſtet plenè de de-
legatione, nec etiam tenetur coram eo re-
ſpondere, niſi prius fiat plena fides de ipſa
delegatione,nec ſufficit ſimplex copia,& ita
(ſecundum eum) intelligitur tex. in cap.cum
in iure extra de offi.deleg.& l.uni.C.de man.
princ. aut tractatur de graui præiudicio non
tamen grauiſſimo, ſeu grauiori,& dicendum
eſt non ſufficere citanti aſſerere. Se delega-
tum, exemplum ſi citatur ualde remotus, &
citans ſimpliciter aſſerit ſe delegatum, tunc
enim citatus non arctatur ad comparendum
ex ſimplici aſſertione illius, ſed debet cum
inſerto tenore citari. Tertiò uero caſu quan-
do tractatur de præiudicio, ut quia citatus
eſt in loco citantis, uel modicum diſtat, &
tunc dicendum eſt, quod non eſt neceſſe ci-
tare cum inſerto tenore reſcripti, quo ad ef-
fectum arctandi citatum ad comparendum,
ſed ſatis eſt aſſerere ſe delegatum, & ita di-
cit Mar. ipſe tenendum eſſe, cum ſit aqua
opinio. Petrus Follerius.
61 † Vigeſimo octauo differunt, quia iuriſ-
dictio ordinarij non expirat per mortem ſu-
perioris cōſtituentis ipſum,etiam re integra,
ſecundum Hoſt. in cap. quoniam Abbas de
offic.delegat.& Abb.in cap.1.relatum,eo.tit.
& eſt text. in l.& quia.ff.de iuriſd.omn.iud.&
eſt etiam text.clarus, in cap. legatos in fin.de
offic.deleg.lib.6. ſed iuriſdictio delegati, ex-
tinguitur morte delegantis reintegratur d.l.
& quia, & d.cap.relatum, & cap.gratum, &
cap.licet undique de offic.deleg.& in cap.fin.
de offic.leg.Dicitur autem res integra,quan-
do nondum eſt facta citatio, & iſta eſt com-
munis opin.quam tenent Bart. & doct.in d.l.
& quia per d.cap.gratum,& d.cap.fin.& not.
Abb.in d.c.relatum, quod procedit etiam in
delegato principis, per prædicta iura, & not.
gloſſ.in uerſic.principaliter in d.l.& quia. Et
in tantum extinguitur iuriſdictio morte mā-
dantis,quod etiam de conſenſu partium non
poſſet delegatus procedere, gloſſ. eſt in cap.
cum ueniſſent, in uerſic.egerit,de teſt. Item
procedit etiam ſi delegatus ignoret delegan-
tem eſſe mortuum, ſecundum Bartol. in d.l.
& quia, colum.fina. Item procedit etiam in
delegato ad uniuerſitatem cauſarum, nam
quo ad hoc æquiparatur ordinario. Eſt enim
neceſſe, ut ſaltem unam cauſam ſit cœpta
coram eo, ut res deſinat eſſe integra, ſecun-
dum Bartol.in dict.l.& quia, uerſicu.quæro,
quid ſi plures,&c. quem ibi ſequitur Alexan.
& communiter Mod. & Abb.in d.c.relatum.
Illud autem,quod dixi in delegato principis,
limita multis modis, ut per Iaſon.in dict.l.&
62 quia,colum.4. † Item illud,quod dixi in or-
dinario limita non procedere, quando una
iuriſdictio ordinaria cohæret alteri ordina-
riæ, ut acceſſoria, ſicut dicimus in uicario,
qui eſt ordinarius, & tamen eius iuriſdictio
finitur morte epiſcopi, alterius conſtituentis
ſecundum Alexan.in dict.l.& quia,colum.1.
& Hoſt.in d.cap.quoniam Abbas, & Abb.in
cap.pen.de offi.uic. tunc enim iuriſdictio de-
uoluitur ad capitulum, uacante ſede, cap.2.
63 extra, ne ſede uac. † Vigeſimonono diffe-
runt, quia iudex ordinarius etiam minimus
poteſt delegare cauſam cum poteſtate ſubde-
legandi, ut eſt gloſſ.in cap.is, cui de offic.de-
leg.lib.6.& Bart.in l.more,& ibi etiam Alex.
in 5. & 6.colum.ff.de iuriſd.omn.iud. ubi di-
cit hanc eſſe communem opinio. & Felyn.in
cap.ſuper quæſtionum.§.ſi uero, uerſic.fallit
quarto,&c. de offic.deleg. Secus in delegato
etiam principis, ſecundum Alexand. in rub.
ff.de offic.eius,colum.3.& gloſſ.in cap. ſuper
quæſtio-

quæſtionum,§.porro,uerſi. transfert totam.
de offic.deleg. hanc differentiam ſentit, Bal.
in l.a iudice.& ibi Sal.& communiter Doc.
C.de iud.& Abb.in cap.cum Boer.de re iud.
& Barto.in l.ſolet,ff.de iu.omn.iud.& Alex.
in conſil.157.col.3. in 2. uol. ubi dicit hanc
communem opin. C.Iaſo.in l.1.col.8. ff. de
offic. eius. Prædicta limita, niſi delegatus
ſubdelegaret ſciente, & patiente ordina-
rio, quia tunc poteſt, ſecundum Alexan.in
præalleg.conſil.157.& Iaſo. in d.l.a iudice,
64 col.3.in 4.limita. † Trigeſimo differūt, qa
quilibet ordinarius habens merum, & mi-
ſtum imperium, poteſt ſuam ſententiam
dubiam interpretari, & etiam ſententiam
ſui delegati, ſed delegatus hoc facere non
poteſt, ſecundum Barto.in l. ab executione.
uerſi. ueniamus ad ſecundam partem, &c.
65 ff.de app.& Alexand.in rub.ff.de offic.eius,
col.3.† Trigeſimoprimo differunt,quia or-
e dinarius poteſt condemnare uictum uicto-
ri *e* ad expenſas, reſeruata ſibi taxatione,
l. terminatio C.de fruct.& lit. expen. & ibi
Bartol. & Bald. ſed delegatus hanc reſerua-
tionem facere non poteſt, & ſi fecerit, eſt
nulla, unde delegans poteſt poſtea taxare.
ita dicit Barto.in l.ab executore, colum. pe.
ff.de appel.& Barto.in d. l. terminato,quod
tamen intellige procedere in tali delegato,
qui non poteſt ſententiam exequi de quo
66 dixi ſupra 18. differentia. Secus ſi poteſt
exequi,ita dicit Bartol.in locis pᷓalleg.†Tri
geſimoſecundo differunt, quia ordinarius
poteſt cognoſcere de cauſis meri. & miſti
imperij. Intellige tamen de ordinario il-
luſtri, ſpectabili, uel clariſſimo, leg. illici
tas.§.qui uniuerſas,ff.de offic.præſ. de qui-
bus habetur per gloſſ.& Moder,in lege 1.ff.
de offic.eius,quia infimi magiſtratus, prout
ſunt defenſores ciuitatum, non habent hu-
iuſmodi cauſas, niſi modicam coertionem,
l.magiſtratib.ff.de iu.omn.iu. & in Authen.
de defenſo.ciui.§. apud. Verum hodie om-
nes magiſtratus municipales, qui capita-
nei appellantur, cognoſcunt de cauſis me-
ri,& miſti imperij. quia æquiparantur præ-
ſidibus,ut no.gl.in fin.in uerſicu.id eſt.C.de
præſcrip.long. tempo. quod fuit inductum
per pacem Conſtantiæ, ſecundum Bald in
titu.de pace Conſt.in verſic. criminalibus &
Ioan. And.in addi. Spec.in titu.de iu.om.iu.
colum.1.& Ang.in l.1.§.ſolent,ff.quan.app.
ſit. Sed delegatus non cognoſcit de cauſis
meri, & miſti imperij, quia talia delegari
non poſſunt,l.1.in princip. ff.de offic.eius,
& l. iubere cauere,ff.de iur.omn. iudi.& l.2.
C.de ped.iud. & l.nec quidquam, §. ubi de-
cretum. ff. de offi. procon. ſecundum unum
intellectum.Item, prædicta intellige de me-
ro imperio,maximo maiori,magno,& par-
uo. De minori autem, & minimo bene co-
gnoſcit delegatus,ſecundum Barto in l. im-
perium,colum.3.& 4.ff. de iu.omn.iud.Fal-
lit hoc ratione abſentiæ, uel infirmitatis,
quia tunc ordinarius delegat merum, &
miſtum imperium,ut d.l.1.uerſic.huius rei.
& ibi Bar.& Alexan.ff.de offi.eius,niſi quan
do ueniret pœna mortis, vel abſciſſionis
membri, quia delegatus non poteſt hmōi
cauſas decidere,ut ī auth.de colla. §. ad hoc
f prohibemus.Item,fallit *f* in principe, qui
poteſt huiuſmodi cauſas delegare,l.fina. C.
ubi ſena.uel clariſ.& Bar.in d.l.1.in 2. q.ff.
de offic.eius. Item fallit in cauſa reſtitutio-
nis in integ.quæ licet ſit miſti imperij, l. ea
quæ,§.1 & ibi no.ff.ad municip.tamen dele
gari poteſt,l.fin.C.ubi & apud quem. † Itē.
67 fallit *g* de iure cano. ſecundum quod om-
g nes cauſæ meri,& miſti imperij delegantur.
c.ꝙ ſedes,& ibi gl.de off.ord.& gl. in cle.1.
de off.dele.& Alexan.in conſi.106.col. pen.
in 2.uolum. † Item fallit in delegato prin-
68 cipis,qui poteſt huiuſmodi cauſas ſubdele-
gare,ſecundum gl.& Bald.in l.unica,C.qui
pro ſua iur.& Bar.in d.l.1. in 3. q. quamuis
ibi Alex. & alij contrarium teneant, tamen
iſta eſt magis cōmunis opi. quam reaſſum-
pſit ibi Iaſ.in d.l.1.col.19. & Abb.in cap.ue
nerabili,de offi.dele. † Quod limita.niſi ele
69 cta i nduſtria perſonæ.l. inter artifices. ff.de
ſol. & l. nemo.ff.de duobus reis,quod quo-
modo cognoſcatur, uide Abb. in cap. fina.
de offic.deleg.& Iaſo.in l.a iudice, C.de iu-
dic. Item limita, niſi eſſet facta delegatio
de aliquibus caſibus reſeruatis principi,
quia tunc non ſublegat,ut not. Alexand. in
d.l.1.col.fi.ff.de offic.eius.& Bald.in l.geſta,
70 C.de re iud. † Trigeſimotertio differunt,
quia eximens uocatum in ius coram dele-
gato, non tenetur edicto,ne quis eum, &c.
l.3.§.ſi quis,ff. ne quis eum.& Bald. in rub.
extra,de offi.del.colum.1.Secus ſi coram or
dinario,vt in toto illo ritu. & inſt. de act. §.
pœnales, ibi per Mod. & prædicta pro-

cedunt etiam in delegato principis, ſecun-
71 dum Alex in rub de offi.eius, col.2. † Tri-
geſimoquarto differunt, quia cap. ſede ua-
cante ſuccedit in iuriſdictione ordinaria,
cap.1.de maio & obed.lib.6.& c.2. ne ſede
uac.& no.in c.2.ne præla.vic. ſuas, non ta-
men ſuccedit in iuriſdictione delegata, ſe-
cundum Card.in clem.1.uer. duo, in 8. qui
de hære.& Gem.in d.cap.2 de maio. & obe.
lib.6.& Io.And.in c.cum olim,col.penul.de
maio.& obe. & habetur in c. ad abolendam
72 de hær. † Trigeſimoquinto differunt, quia
delegatus Papæ non poteſt demandare po-
teſtatem, abſoluendi ab excõicatione, nec
prædicandi, nec prouidendi eccleſijs de præ
latis cap.Is cui.de offic,deleg.lib.6.& tamen
ordinarius hæc omnia demãdare poteſt, ut
habetur in c.inter cætera,& fi.de offic.ord.
73 &c.cãm,de elect.& c.fi.de offic.del.† Trige
ſimoſexto differunt, quia ordinarius poteſt
libere inſtituere præſentatum in eccleſia per
patronos, cap. ex frequentibus, de inſt. ſe-
cus in delegato quando coram eo uertitur.
q.inter patronos de iure præſentandi & ipſe
fuit delegatus a Papa, ut ordinet eccleſiam
& prouideat de rectore, quia poteſt tantum
iudicare quis ſit inſtituendus, & epiſcopus
diœceſanus habebit ponere ipſum in eccle-
ſia, & inſtituere, ſed ipſe delegatus in-
ſtituere non poſſet, cap.ſuper eo.& ibi Ab.
74 de offic. deleg. † Trigeſimoſeptimo diffe-
runt, quia ordinarius poteſt imponere ma-
iores mulctas, l.eos. C. de modo mulcta. &
Alexand.in rub.ff.de offic.eius, capit.2.in
fin. Delegatus uerò licet poſſit mulctas im-
ponere, cap. paſtoralis, & cap. de cauſis, de
offic dele. non tamen poteſt excedere ſum-
mam ſex aureorum, ſi eſt de perſonis illu-
ſtribus, ſpectabilibus, uel clariſſimis. Si ue-
rò eſt de minoribus non poteſt excedere
tres aureos, l.2.de ſportu. & Hoſt. in d.cap.
de cauſis, & proceditur hoc etiam in delega
to Principis, ut ibidem dicit Alexand. Scias
tamen, quod hodie diſpoſitio d.l.eos, C. de
modo mulcta. non eſt in vſu, & iudices de
facto eam non ſeruant, ſed imponunt mul-
ctas ad eorum arbitrium, ita dixit Specu. in
titu.de ſent.prola §.ſpecies, uer. ſed nũquid
iudex, &c.& Alexan.in conſil.25.in 2.uol.
col.peu.& Iaſ.in l.3.§.quid prætor.in fin.ne
75 quis eum † Trigeſimooctauo differunt, qa
ſi delegans excõicetur, non per hoc ſuſpen-
ditur iuriſd.delegati, ſecundum gl. & Inno.
in ca.licet, de offi.del.& Spec in titu. de iud.
del.§.reſtat.uerſ.quid ſuper duobus,& c. ſe-
cus eſt in uicario, qui habet iuriſdictionem
ordinariam, ut ſupra dixi, & tamen excõica
to epiſcopo ſuſpenditur iuriſdictio vicarij
cap.Romana, de offic.uic.lib. 6. unde tamen
Abb.in d.cap.licet.qui non tenet indiſtinctè
illud, quod dixi de delegãte excõmunicato,
nam diſtinguit prout in delegante mortuo.
ſ.aut fuit excõmunicatus reintegra, aut non.
Illud tamen quod dixi de uicario, non
intelligas, procedere in quolibet ordinario.
ut per Abb.in d.ca.licet, colum.fi. quia iuriſ-
dictio ordinarij non finitur morte conſti-
tuentis, multo minus finitur excommunica-
76 tione.† Trigeſimonono differũt, quia ordi
h narius poteſt delegare cãm h cũ clauſula, ap
pellatione remota, quod intellige de tali
ordinario, qui habeat ſupremam poteſtatẽ,
prout eſt Princeps, quia ſolus Princeps uti
tur iſta clauſula in delegationibus, ut eſt
gl.in c. ſuper queſtionum, in princ. in uerſ.
prouocationis.de offi.deleg & glo.in cap.q
tranſlationem, in glo.mag.in fi.de offi.dele.
& text.in l.1.in fi.ff.a quibus appell.non li-
cet, & Spec.in tit.de legato §.nunc oſtenden
dum.uerſicu,14.ſed delegatus Principis non
poteſt cauſam ſubdelegare, appellatione re-
mota, tex.eſt in d.c.ſuper qõnum §.nos aut,
de offi.deleg.& Abb.in d.cap.ſuper quæſtio-
num.§.ſi uero, in 2. no. Scias tamen, quod
iſta clauſula non operatur in præiudicium
tertij, quia non impedit tertium appellare,
tex.eſt, & ibi Abb.in c.ſuper eo.de off. dele.
77 † Quadrageſimo differunt, quia quando cõ
mittitur ordinario per ſuperiorem aliqua
cauſa, quæ ſpectabat ad eius iuriſdictionẽ
cenſetur eius iuriſdictio excitata, adeo q
non per hoc efficitur delegatus, ſed rema-
net ordinarius etiã in illa cauſa, & illa com-
miſſio appellatur iuſſus & non delegatio.
tex.eſt in Auth.ut nulli iud.§.& hoc uero iu-
bemus. propter quem ita tenent Barto,& Do
cto.in l.more, ff. de iu. om. iud. & Fely. ple-
nè in cap.licet de offi.ord.ſecus eſt, quando
fit commiſſio alicui, qui non erat ordina-
rius in illa cauſa, quia ille cenſetur mere
delegatus, ut in toto tit.de offic. deleg. illud
autem, quod dixi in ordinario, limita, niſi
in commiſſione eſſet in aliquo alterata eius
iuriſdictio. quia cenſetur tunc delegatus,
& non

& non dicitur tunc iuriſdictio excitata, ſe-
cundum Felyn. in d.cap. licet. ubi plene de
hoc.Rob.de Venuſ.V.I.D.

ADDITIONES.

a Ordinarius.Veſtri.in praxi Ro.Curt.lib.3.
cap.3.nume.2. Vant.in tracta. de nullit. tit.
de nullit, ex defectu iuriſd. & unde, & qui-
bus.nume.14. & 31, Capic.deciſ.130.num.
26.cum ſeq.

b Delegatus. Nicol. Bello.lib.1, ſupput. iur.
cap.11.Cagno, in libello exercitationis poſi
to inter lecturas poſt l. 2. ff. de orig. iur. in
princip.

c Vicarius. Et an ſit aliqua differentia inter
delegatum, & Vicegerentem, ſiue Vica-
rium, uide Bello, d. libro 1. ſupput.iur. ca-
pitul.12.

d Iuriſdictionem. Nicol.Bello.lib.1.ſupput.
iur.cap.11.nume.3, Coraſ.lib.3.miſcell.cap.
19.nume.12, Couar.lib.3.reſolut. cap. fina.
nume.4.

e Epiſcopus. Couarru.lib.3.uariar.reſol.cap.
fin. numer.4. dicit quod æquiparantur Pro-
conſulibus, qui olim mittebantur a Senutu
Romano.

f Delegatus. Couarru.lib.1. pract.qq.cap.4.
nu.7.col.4.uerſi.quando autẽ committitur.

g Appellaretur, Cum magna tñ cauſa, ut per
Tiraq.in præfatione tracta.de pen.nu.34.

h Ad Epiſcopum. Poteſt bene Epiſcopus re-
ſtituere in integrum, aduerſus ſententiam
ſui Vicarij, Felyn.in capit. dilecti in 9.quæ-
ſtione de appell.

i Ego. Contra per Curt. iun. in d. rub. ff. de
offic.eius. Couarru.lib.3. reſolut, cap.fin.nu.
4.col.2.

k Expedire. Quid de modica coertione cor-
poris, & an poſſit delegari Bar.in l.imperiũ.
nu,11. & Dec.num.50.ff.de iuriſd. om.iud.
Bellon lib.4. ſupp.iur.cap.13. Vacon.lib. 3.
declarat.iur.ciu declarat.220.

l Delegatus.Deci.cap.3.colum,3,extra de of
fic. deleg. Præpoſ. in cap. per uenerabilem.
§.quod autem. extr.qui fil.ſint legit.colum,
37.contra per Couarru.d.lib.3.reſolut.cap.
fin nu.10.

m Subdelegatus.Felyn. in c.ſuper quæſtione,
nume.16. de offi.deleg, Iaſ.in l.a iudice nu.
8.C.de iudi.contra per Deci. in c. cum cau-
ſam, de appell. & Purp.in l, more, nume.98.
ff.de iuriſd,omn.iud.

n Appellatur, Couar.lib.1.pract.qq.c.4.nu.7.
uerſic.quarta concluſio, ubi latè.

o Non tenetur. Nec in praxi obſeruetur, ſed
obſeruandum eſt quid moribus & conſue-
tudine eſt receptum Couarr. d.lib.1. pract.
qq.cap.4.nu.8.uerſi.ſed & Carol.col.2.

p Fauorabilem. Et firmiorem Bello.lib.3.ſup
put iur.cap.18.nu.2.

q Delegatis. Limita, ut per Soci.in tracta.fal-
len.reg 355 ſententia.

r Differunt. Rip.in l naturaliter §.nihil com
mune, nume.105.ff.de acquir poſſ.

s Odioſa.Gloſ in uer. uel contentionis in fi.
c.diſpendia, & gloſſ.in c.1.in uer. proceſſus
in fi.de reſcrip.in 6.Dec.in c.ad hæc, il 1.nu
mer.3.de appel. Staphil. de liter. grat.& iu-
ſtit.in præiudi. nu.16. Deci.conſi.224.

t Adiunctus. Alex. conſi.12.col.1.lib.6, Co-
uarru.lib.1.pract.qq.cap.26.& per totum in
materia recuſationis.

u Diſponit. Coral.in leg. 15. ff. de iuriſdict.
omn.iud.

x Executioni. Et illam exequi debet, etiam
ſi eſſet iniuſta, Anchar.conſil.382. col. pen.
Couarr.lib.1.uaria. reſolut.c.1.nu.4. & 10.

y Poteſt. Et eſt communis opinio. Caſſado.
deciſ.13.num.4.tit. de reſcript.Franc.Mar.
q.delfin.284.

z Perſonis. Duenas. lib.1.reg.utr.iur.reg.83.
cauſæ. Bellam. deciſ.126. Quid in executio-
nibus gratiarum, an eis perſonis ſint com-
mittendæ, Franc.Marc.delfin.1093.

& Iterum. And.de Alfer.quæſt.1.nu.169.in 2.
par.princ.q.1. incipien. Antonius ciuis Flo-
rentinus

a Principe. Eſt communis, de qua per Bello.
lib.3.ſupp.iur. cap.18.num.2.ipſe tamen cõ
trarium tenet ibi.

b Vterque. De communi per Iaſo. in l. quod
iuſſit, nume.46 ff. de re iudic. Rot.deciſio.
445.in antiq.Veſtri.in pract.Rom Cur.lib.
7.cap.1.num.16.ubi addi.Grauat. litera M.
nu.33.limitantis tribus modis.

c Non iudicem. Secus ſi pronuntiauit ſe iu-
dicem, quia reuocare non poteſt, & eſt com-
munis, de qua per Iaſ.in d.l.quod iuſſit nu.
9.ff.de re iud. Grauat. in addit.ad pract.Ve-
ſtri lib.3.cap.10.nu.6.

d Inſerto tenore.Lap. alleg.55. Guido. Pap.
deciſio 445. Alexand.lib.7.& conſil.200. in
fi.lib.2. Deci.conſ.214. Amplia habere lo-

eum etiam in Ordinario. Grauat. in addit. ad pract. Octa. Veſtr. cap. vlt. lib. 7. num. 39. & 40. Rot. deciſ. 355. ſi executor de ſenten. & re iudi. in antiq.

e Expenſas. De expenſis, & earum condemnatione, uideas Couar. lib. 11. pract. qq. cap. 27. per totum.

f In Principe. Guid. Pap. deciſ. 624. clarum, nu. 1. Soc. conſi. 44. lib. 2.

g De iure canonico. Late examinat hunc articulum Couarru. libr 3. reſolut. cap. 20. per totum, Deci. in l. 1. nu. 28. ubi Cur. iun. num. 26. ff. de offic. eius, Guid. Pap. d. deciſ. 624. nume. 2.

h Clauſula. De iſta clauſula, appellatione remota, uide Rip. reſpon. 1. titu. de conſtit. & ſtatu. Alexan. conſi. 225. nume. 13. & ſeq. lib. 6. & conſil. 139. nume. 1. lib. 7. Couar. lib. 1. pract. qq. capitu. 15. nume. 5. col. 2. uerſi. quãdo ſi. infra, in 6. par. prin. par. 2. actu, nu. 338.
Ludouicus Alferius.

Iudiciorum VI. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud conuentionale, & aliud recõuentionale.*

2 *Compenſatio locum habet, ubi debitum eſt liquidum: non aliter. Item ceſſat, ubi debetur ſpecies.*

3 *Compenſatio fit de liquido ad illiquidum, quãdo per confeſſionem facta eſt liquidatio, & nmue. 27.*

4 *Compenſatio an ſimilitudinem aliquam habeat cum reconuentione.*

5 *Reconuentio ante litis conteſta. fieri debet, uel incontinenti poſt alias pari paſſu cum conuẽtione non ambulat. Intellectus ad cap. diſpendia. §. reus, de reſcrip. lib. 6.*

6 *Reconuentio facta poſt litem conteſtatam an habeat effectum iuriſdiſtionis prorogatiuum.*

7 *Reconuentio pari paſſu ambulat cum conuentione, & fit proceſſus ſimultaneus, ſed debet prius reus actori reſpondere & poſtea econtra.*

8 *Reconuentionis, & conuentionis cauſa, quãdo ſimultaneo proceſſu non terminantur.*

9 *Actor non reſpondente reconuentioni, denegatur audientia ſuper ſua conuentione.*

10 *Cauſa reconuentionis debet una & eodẽ ſententia terminari, niſi primo liqueret de una cauſa, quia poteſt unam tantum diffinire iudex.*

11 *Appellatio a ſententia lata in cauſa conuentionis, non impedit iudicium procedere in cauſa reconuentionis, de qua tam cito liquere non potuit.*

12 *Proceſſus ualet, licet iudex cauſam reconuentionis pari paſſu non expediat, ſed male facit, & debet appellari.*

13 *Reconuentio an coram fiat delegato, & num. 29 & 60.*

14 *Reconuentio an fiat coram diuerſis iudicibus, & nume. 19.*

15 *Reconuenire poteſt reus non ſolum ſuper actione orta ante reſcriptum, ſed etiam poſt.*

16 *Reconuentio an fiat coram iudice, aduerſus quem reus nonnulla oppoſuit.*

17 *Actor ſi vult deſiſtere a conuentione, ne reconueniretur non poteſt.*

18 *Actor poteſt reconuenire reum, ſuper re non comprehenſa in reſcripto.*

20 *Reconuentio an coram arbitro locum habeat.*

21 *Actoris laudatio, an habeat locum coram arbitris iuris.*

22 *Arbitri iuris, an habeant ordinariam, uel delegatum poteſtatem, & ad quem appelletur ab illis.*

23 *Reconuentio an fiat coram iudice prorogato.*

24 *Coram iudice appellationis an reconuentio fiat, & nu. 17. & 18.*

25 *Appellatio reducit cauſam ad illum ſtatum, in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſtatam.*

26 *Appellatio ab interlocutoria, deuoluit causã principalem coram iudice appellationis, quãdo pronunciando bene appellatum, interlocutoriam retractauit.*

27 *Appellatio extraiudicialis, in quibus differt a iudiciali.*

28 *Reconuentio an locum habeat coram iudicib. particularibus an certa negotia, uel perſonas deputatis.*

29 *Prorogari non poteſt iuriſdictio delegati.*

30 *Prorogatio iuriſdictionis, quædam eſt uoluntaria, & quædam neceſſaria.*

31 *Delegata cauſa principali, cenſetur etiam delegata cauſa acceſſoria, & connexa.*

32 *Reconuentio an fiat coram iudice cauſarum certæ ſpeciei de cauſa alia ſpeciei diuerſa.*

33 *Intellectus ad l. ſi idem cum eodem. §. quòd ſi inuitus. ff. de iur om iud.*

34 *Iudex habens limitatam iuriſdictionem acceſſoriæ, & incidenter, de cauſa diuerſæ ſpeciei cognoſcere poteſt.*

35 *Iuriſdictione ordinaria conceſſa, id conceſſum cenſetur, ſine quo illa explicari non poteſt.*

36 *Reconuentio an fieri poſſit, quando iudicis officium imploratur.*

37 *Reconuentio non fit, ubi per uiam extra iudicialis iuriſdictionis proceditur.*

38 *Reconuentio an locum habeat in cauſis ſummarij.*

39 *In cauſis executiuis, an fiat reconuentio.*

40 *Recõuentio non fit, ubi præſentatur inſtrumẽtũ ſecundum formam ritus, nec quando creditor petit familiã, ut ingrediatur poſſeſſionem uigore pacti executiui.*

41 *Recõuentio an, & quando locũ habeat in cauſa poſſeſſorij, & num. 33. cum plur. ſeq.*

42 *Spoliatus agens non teneatur aduerſario ſuo reſpondere niſi prius reſtituatur. Quod limita, num. 44. 47. & 48.*

43 *Priuilegiatus non utitur priuilegiato ſuo contra pariter priuilegiatum.*

44 *Poſſeſſoria remedia an dicãtur ita priuilegiata contra tertios non ſpoliantes, ſicut contra ipſos ſpoliatores.*

45 *Poſſeſſorium retinendæ datur ei, qui moleſtatur extra iudicium, ſecus ſi in iudicio.*

46 *Cauſa quælibet poſſeſſoria, eſt ſummariæ.*

49 *Reconuentio an fiat de poſſeſſorio, ubi agitur petitorio.*

50 *Spolium an deducatur in iudicio per uiam actionis uel exceptionis, & quæ ſit differentia.*

51 *Poſſeſſorium recuperandæ intentatum, an ſuſpendatur per exceptionem ſpolij alterius rei, oppoſitam reo.*

52 *Spoliatus citatus per ſpoliantem in alia cauſa, poteſt contra citationem opponere, & non tenetur comparere, nec reſpondere.*

53 *Clericus reconueniri põt coram iudice laico.*

54 *Clericus ſuccumbẽs coram iudice laico, poteſt per eum condemnari ad expenſas.*

55 *Reconuentus an poſſit renunciare ſuæ conuentioni, ad impediendum reconuentionem.*

56 *Reconuentio an, & quando locum habeat in criminalibus cum nume. ſeq. & num. 61.*

57 *Accuſator non admittitur in regno, niſi ſuam uel ſuorum iniuriam proſequatur, & numero ſequent.*

58 *Diſpoſitio l. prima. C. qui accuſ. non poſſ. eſt hodie correcta in regno per conſtitutionem, ſi ciuiliter agens.*

59 *Nomen rei, quando receptum dicatur inter reos.*

60 *Reconuentio non fit in criminalibus coram iudice incompetẽti, reſpectu reconuenti, & nu. 67. 68.*

62 *Reconuentio in regno hodie in criminalib. nõ procedit, per ritus magnæ curiæ p quos multæ leges iuris communis ſunt correcta, & cõſtitutio, ſi ciuiliter agens, &c.*

63 *Nouum delictum quod dicitur.*

64 *Diſpoſitio l. neganda C. qui accuſ. non poſſ. eſt hodie correcta.*

65 *Reconuentio an habet locum, ubi per inquiſitionem proceditur.*

66 *Reconuentio de cauſa ciuili, an fiat per accuſatum criminaliter, & è contra.*

SExta diſtinctio principalis iudiciorum
1 eſt, quia. † Iudicium aliud dicitur con
uentionale, & aliud reconuentionale.
a Iudicium *a* conuentionale, eſt illud,
in quo prima conuentio deducitur. Iudiciũ
reconuentionale, eſt in quo deducitur ſecunda cõuentio, quę fit ex aduerſo per reũ contra actorem, de quo loquitur, l. cũ Pap. & auth. & conſequẽter. C. de ſen. & totus ti. extra de mut. peti. Eſt igitur ſciendum, quo ad prędictam huius iudicij reconuentionalis, quod rętus conuentus in iudicio, ſi debet aliquid conſequi ab actore hẽt duplex reme-
2 diũ repulſandi actorẽ. † Primum eſt, per viã
compenſationis, quam poteſt ſibi opponere, etiam ſi eſſet debitor naturaliter tantũ, l. quod in diem, §. etiam. ff. de comp. Verum, quia non ſemper datur ſibi hoc remedium, quia ita demum habet locum compenſatio, ſi debitum eſt utraque parte, liquidum. Secus ſi ex una parte tantum ſit liquidum, uel ſi ex una parte debetur ſpecies, & ex alia quã
b titas, tunc enim non admittitur *b* com-
penſatio tex. eſt, & ibi Bald. planè in l. fin. C. de comp.

ADDITIO. Liquidi ad non liquidum (ut inquit auctor) compenſationem minime fieri, quod ſanè intelligendũ eſt, vt procedat quando id pro quo cõpenſatio fieri vult, liquidari nõ põt infra breuẽ terminũ iudicis arbitrio ſtatuendum, ſed prolixam indaginem requireret, at ſecus ſi breui termino liquidari poſſet quod totum iudicis arbitrio committetur vt voluit Bal. in d. l. finali. C. de compen.
Petrus Follerius. V. I. D.

3 † Illud autem, quod dixi de debito liquido ad illiquidum, ut non fiat compenſatio limitatur niſi debitum actoris eſſet liquidatum per confeſſionem rei, quia tunc admittitur compenſatio de debito rei illiquido, quod uenit liquidandum in proceſſu, ſecũdum Bal.in d.l.fin.colum.2. & Abb.in cap. cum Ioan. in 3.no.de fid. inſtru. & ratio eſt illa quæ ſumitur ex l.cum, qui.ff.de iureiu. In illis ergo caſibus, in quibus ceſſat remedium compenſationis, neceſſe eſt, reo recurrere ad ſecundum remedium. ſ.reconuentionis, per quod plenius ſibi cõſulitur.

4 † An autem compenſatio habeat aliquam ſimilitudinem cum recõuentione, uide Bal. in d.l.cum Papin.in fin.C.de ſent.

ADDITIO. Debiti per confeſſionem rei liquidati ad debitum illiquidum admitti compenſationem (ut uides) receptum eſt, quod quidem procedere ſcias, ut non ita indiſtincte procedat, ſed totum iudicis arbitrio committitur, ſicut quando liquidatio foret facta per probationem teſtium, uel inſtrumentorum (ut ſupra dixi) ut ſi infra breuem terminum moderandum poſſet liquidari admittatur, alias ſecus, & ita loquitur Bald.in d.l.fin.ſi recte inſpiciatur, & ita uoluit Cyn. ibidem ut refert, & ſequitur dom.Abb.in cap.2.extra de dep. licet in eo caſu uoluerint Cyn. & Abb. maiorem dilationem debere dari per iudicem ad liquidandum, quam daretur in alio caſu quando non eſſet liquidatum per confeſſionem, ſed per alias probationes, & ita etiam fir-
5 mat Tind.in tra.de comp.in ar.8. num.38.
c Pet.Foller. † Super hoc iudicio *c* reconuentionali pro aliquali introductione ad practicam, proponam diſcutiendas tres q. Prima erit, quæ ſit natura reconuentionis a principio iudicij, uſque ad fin. Secunda, coram quibus iudicibus poſſit opponi reconuentio. Tertia, de quibus cauſis opponi poteſt.

Quæſtio prima principalis.

REDEO ad primam q. ſuper qua puto conſiderandam eſſe eius naturam, quo ad tria. Primo, quo ad tempus ſuę propoſitionis. Secundo, quo ad telam ſuæ proſecutionis. Tertio, quo ad finem ſuæ determinationis. Quo ad primam conſiderationem: dico, ꝙ natura reconuentionis eſt, ut proponatur in principio litis ante litẽ conteſtatam in cauſa conuentionis. Tunc enim dicitur uera reconuentio, & pari paſſu procedit cum ipſa conuentione, & iſta eſt communis opinio omnium docto. & probatur per glo.in cl.ſępe.§.uerum in uerb. exordio de uerb.ſign.& per Philip.Dec.in conſi.ult. quod eſt in numer.200.col.2. & Fel.in c.1. de mut.pet.quidquid teneat Spec. in tit. de recon.§.ſequitur.ubi dicit, ꝙ uſque ad concluſionem in cauſa poteſt fieri recõuentio, tamen eius opinio non eſt uera.ſ.quod ad hoc, ut pari paſſu ambulet cum conuentione. Nam uerum eſt, quòd poteſt fieri poſt litem conteſtatam, & in quacunque parte iudicij. tamen tunc non dicitur uera reconuentio, quia non ambulat pari paſſu nec per eam retardatur cauſa conuentionis, ſecundum Phil.Dec.in d.conſ.ult.col.2.& ita intelligitur text. in c.diſpenſa.§.reus de reſcrip.lib.6.& ita etiam declarat Lanfr.in cl. ſæpe, col.8.in fi.uerſic.ſequitur tex.in uerb. exordio, &c.de uerb.ſign. Poteſt etiam fieri reconuentio poſt litem conteſtatam, dummodo fiat incontinenti ante, quam iuretur de calumnia, ita tenet Bald.in c.cum ueniſſet. de iud. & Iaſ.in l. non ſolum. §. morte, col.6.ff.de op.no.nun.

ADDITIO. Reconuentione etiam poſt litem conteſtatam fieri poſſe (ut uides) conſtitutum eſt, differt tamen ab ea quę fit ante litem conteſtatam, quia non fit in ea
6 ſimultaneus proceſſus. † Sed utrum dicta reconuentio habeat ſaltim effectum iuriſdictionis prorogatiuum (ut.ſ.poſt litem cõteſta. ex interuallo poſſit fieri reconuentio coram iudice, quia alias non ſit iudex actoris) in quo quidem uarij uaria dixere, ut refert late Mar.Soc. in cap. ex literis extra de mut.pet.nu.97.in 6. princ. arti.qui tandem relatis omnibus opinionibus dicit poſſe cõcludi, quod aut quæritur utrum ante litem conteſtatam quandocunq; poſſit reconuentio fieri, & dicit quod ſic, ita tamen ſi non obſiſtat qualitas cauſæ, uel iudicis, uel quid ſimile, aut quæritur an in ipſa litis conteſtatione fieri poſſit? & idem tenendum eſt, & in hoc dicit quod omnes concordant, aut dicit (ipſe) quæritur ſi poteſt litem conteſtatam fieri, & incontinenti, & ubique fieri poſſe dicunt doctores, aut quæritur, an, & ipſa reconuentio fieri poſſit poſt litem cõteſtatam? & in hoc dicit uarias re-

periri

periri opiniones quas arbitratur poſſe reduci ad concordiam hoc modo uidelicet, ꝙ reconuentio fieri non poſſit inuito actorem, nam per uiam proprię reconuentionis fieri non põt cum ſimul tractari no poſſint. nec etiã per uiã improprię reconuentionis, reſpectu duntaxat priuilegij prorogationis niſi ex uoluntate actoris, Vnde dicendum eſſe (inquit) ꝙ ſi reus conuenit actorem poſt 9
lit.conteſt. ex interuallo, & auctor cõtradicit, ꝙ non ſit facta debito tpe, & ꝙ nõ uult rñdere niſi corã ſuo iudice, & hoc caſu non procedit reconuentio, etiã reſpectu prorogationis, quia ad ipſam exigitur conſenſus prorogationis, ꝙ arbitratur uerũ eſſe, niſi caſu eſſet tpe peritura, uel eſſet talis cauſa, quę indigeret celeritate, aut actor non cõ- 10
tradicit, & procedit reconuentio, ſaltẽ per uiam prorogatiuã, & ita concludit Pet.Fol.

7 † Quo ad ſecundã conſiderationem.ſ.circa proſecutionẽ ipſius recõuentionis. Natura eius eſt, ut pari paſſu ambulet cũ cõuentio-
d ne, & ſic fiat *d* ſimultaneus proceſſus. uidelicet, quia eodem tpe quo lis conteſtatur in una, debet cõteſtari in alia, & ſic in datione termini probatorij, in publicatione, concluſione, & alijs actis cauſę. Verũ prius rñdebitur, & fiet actus ſuper cõuentione, & poſtea ſuper reconuentione, immediate. ita declarat Bar.in d.auth.& cõſequenter, col.2.uer. Tertio eſt uidendũ, &c. C.de ſent.per regulam traditã in l. qui prior.ff.de iudi. & uide Bald. in d.l.qui prior ubi pulchre declarat hanc materiã. Et addit etiã, ꝙ prius debet allegare aduocatus actoris, & poſtea aduocatus rei & iſte ordo adhibeẽ, ẽt in diſputationib. ẽm Bald.in l.Neſennius.ff.de neg.geſt.

ADDITIO. Simultaneo proceſſu cau- 11
ſa conuentionis, & reconuentionis termi-
8 nari debet. † Quod uerum eſt niſi eſſet cauſa quæ celeritatem deſideraret, & immineret periculum animarum, quia tunc prius decideretur ſuper eam, ſi de ea conſtet, per c.ex conquęſtione, el 1.de reſt.ſpol. uel niſi petito actoris exigeret altiores dilationes, & intrincationes, quia tũc diceret differri, & reconuentio antea expedire, & ſi reconuentio exigeret, lõgiores dilationes poſſet expediri cõuentio per l.qui prior.ff de iud. de quo ad ſaturitatem per Mar.Soc.in cap. prudentiam extra de mut.pet.num.17. ubi arbitrabatur id maxime procedere quando illa cauſa quæ poſſet facilius expediri, eſſet pauperis arg.no. per gl.2.q.1. in primis, & ultra dicit, quod tunc ſimultaneo proceſſu 1
debet cauſa expediri conuentionis, & recõuentionis, quando detur poſſibilitas expediendi utranq; cauſam, at ſecus ſi eſſet aliquid iuſtũ impedimentũ quo nõ poſſet ꝓcedi ad expeditionem talẽ. Pet.Fol.V.I.D.

9 † Si autem actor nollet reſpondere ſuper reconuentione, patitur iſtam pœnam, quia minime proceditur in cauſa conuentionis, & denegatur ſibi audientia, donec reſpondeat ſuper reconuentione, ita dicit Spec.in tit.de recon.§.fi.ubi plures allegat, & habeẽ in c.1.& 2.de mut.pet.& Spe.in tit.de recõ. §.uidendum uer. ſed nunquid ſi actor, &c.

10 † Quo ad tertiam conſiderationẽ.ſ.quo ad finẽ reconuentionis. Breuiter natura recõuẽtionis eſt, ꝙ debet eadẽ ſnĩa determinari cum cauſa conuentionis, quia iudex debet utranq; cauſam inſerere in una & eadẽ ſnĩa ẽm Barto.in d.auth.& conſequenter, col.2. uerſi.item dictę cauſę, &c. & licet dicat ibi Bar.ꝙ primo debet ferri una ſnĩa, & poſtea alia, nõ per hoc contrariatur, quia eius ſenſus eſt, ꝙ ambę cauſę debẽt poni in una ſnĩa ſcripta in eadem charta. Verũ primo ſcribi debet c.conuentionis, & poſtea reconuentionis, ẽm ordinem ipſarum cauſarum. Sed unum poſt aliud immediate legi, & proferri debet, uñ quo ad iuris diſpoſitionem duę dicuntur ſententię, quia duo ſunt capitula, l.etiã.ff.de min. & l.quędam mulier.ff.fam. herciſc.ſed quo ad unicam ſcripturã, & unicam prolationẽ, dicit una ſnĩa, & ita debet intelligi hęc materia, ut declarat Abba. in c.1.col.4.de mut.pet. & Spec.in tit.de recõ.
11 §.uidendum, col.2. † Iſtud tñ, ꝙ dicitur de una ſentẽtia, limita procedere, qñ de utraq; cauſa pariter liqueret, ſecus autem ſi prius, liquet de una quã de alia, quia iudex poteſt, pronunciare ſolum de ea cauſa, de qua liquet, & ſuperſedere in alia, nec per hoc facit litẽ ſuã, quia lege ꝑmittente id facit. Ita tenet Abb.in d.c.1.col.3.de mut.pet.& Spe. in d.§.uidendũ uer.& ſi iudex. Hinc eſt, ꝙ ſi appellareẽ ab illa prima ſentẽtia lata, puta in cauſa conuentionis, poteſt nihilominus iudex procedere ad ſententiam in cauſa reconuentionis, & illa appellatio non ligat &
manus iudicis in cauſa recõuentionis, quia quo ad hoc, cenſentur diuerſę cauſę, & non

 una

una ita tenet Spec. in d.§. uidendum, circa
fi.uer.ſed pone,& habetur per doc.minime
Phil in fin.col.in cap. ſuper eo.el 1. de app.
12 † Quid autẽ ſi iudex nollet procedere pari
paſſu in utraque cauſa, ſed ſolum in una
procedit prius, uel in una tantum pronun-
ciat,& non in utraque, an ualeat eius ꝓceſ
ſus ſnĩa?uel dẽat ab eo appellari? Dic,quod
uera concluſio eſt,ꝙ nõ per hoc ſnĩa eſt nul
la, nec proceſſus eſt nullus, ſed iudex male
agit,unde debet appellati tex.eſt in l.1.§.fi.
ff.quæ ſen. ſine app.reſc. per quam ita tenet
Spec.in titu.de recon.§.uidendum uerſi. &
ſi iudex,& Abb.in d.cap.1.colum.3.in fi.de
mut.pet.Rob.Mar.Ven. V.I.D.

ADDITIO. Adde plene dicta per
do.Mar.Soc.in d.c.prudentiam,vbi vltra di
cit prædicta procedere, qñ eſſent tales mu-
tuę petitiones, in quibus data liquidatione
admitteretur adinuicem cõpenſatio, ut qa
ambæ conſiſterent in quantitate, ita ꝙ una
impediret executionem alterius rõne com-
penſationis,et l.neque, C. de compenſ. ubi
autem in petitionibus eſſent talia deducta,
in quibus non admitteretur compenſatio,
& in quibus non uideretur procedere,tunc
nõ impediretur alterius executio per no.in
l.neque & in l.ſi cõſtat,& ĩ l.ſi.C.de cõ.P.F.

13 Secũda qõ principalis, eſt † corã quibus
e *e* iudicibus habet locum reconuentio.Et ſu-
per hoc ſunt proponendæ aliquę q.Sed pro
rñſione,dicas,ꝙ regulariter corã omni iudi
ce locũ hẽt.niſi expreſſe reperiatur prohibi
ta,per reg.c.cuius agendo 3.q.8.& l.cũ Pa-
pin.in fi.C.de ſent.Primo igitur quæro, an
f coram iudice delegato habeat locum *f* re-
conuentio. Dic quod ſic, nam in hoc non
differt delegatus ab ordinario,cap.1.& ibi
Abb.in 1.col.de mut.pet.& Spec.in titu.de
rec.§.1.uerſic.1.& Bar.in 1.authen.& conſe
quenter,col.pen.uerſic.quæro, utrũ iſta au
then.&c. & Bar.in l.fi.ff. quod quiſque iur.
& Bal.in l.neque in fi.C.de comp.Quod in
tellige, qñ delegatus fuit impetratus ad in-
ſtantiam unius partis tantum puta actoris,
quia tunc uiget rõ tradita in d.l. cum Papi.
in fi.ſ. quod ipſe actor, qui impetrauit iu-
dicẽ pro ſe,non debet dedignari hr̃e eundẽ
iudicẽ contra ſe ſecus,eſt qñ delegatus fuiſ
ſet electus de conſenſu utriuſq; partis,quia
g coram eo non habet *g* locum reconuentio.
quia ceſſat dicta rõ,ita tenet Barto.in d.au
then.'& conſequenter in fi.uerbis, & Abb.
in d.c.1.col.1.in fi.col.pe.de mut.pet. Item
fallit, qñ fuit electus motu proprio princi-
pis, quia ſimiliter ceſſat tunc reconuentio
ita tenet Iaſ.in l.3.in princ.col.fi.ff.qđ quiſ
que iur.Et ad materiam huius quęſtio.uide
unũ dubium,quod tangã, infra in 5. quæſt.

14 ADDITIO. Adeo.n.uera ſunt ea quę
hic dominus actor inquit,ꝙ procedunt nõ
ſolũ per uiã proprię reconuentionis, ſed ẽt
per uiam impropriæ reconuentionis,(ut ſi
actor uellet reum pluribus actionibus per-
ſonalibus conuenire)non poteſt impetrare
literas ad diuerſos indices delegatos ca.di-
ſpendia,in princ.de reſcr.lib.6.item proce-
dũt ut ſi uoluerit reus durante iudicio cõ-
tra actorẽ impetrare literas tã ſuper conuẽ
tione,quam reconuentione, non põt impe-
trare ad alios iudices, ſed ad eoſdem bene
poteſt,corã quibus p̃ lr̃as actoris fuit conuẽ
tus,iuxta tex.in c. diſpendia,§.reus, de reſ.
lib 6.ꝙ quidem adeo procedit vt ſi impetra
ret literas delegatorias ad alios iudices,quã
electos per actorem,ſi ſunt impetratę ſuper
reconuentione fienda finita lite incepta cõ
tra eum,per actorem,non ualet impetratio
ipſa, ſed ſi fuerint impetratæ ſuper conuen
tione ut finita lite incepta contra eum poſ
ſint exequi,bene ualet impetratio Secundũ
veram opinionem ſecundum Mar.Socin.in
15 c.ex literis in 4.part.n.18.de mut.pet.†Itẽ
adeo (ut dixi) dicta procedunt ut nõ ſolum
reus recõuenire poſſit actorem ſuper actio
ne orta ante impetratum,reſcriptum,ſed ẽt
orta poſt reſcripti impetrationem ab acto-
re factam,ut dicit,& firmatã reliquit eodẽ
quo ſupra loco Marian.Soci.nu.19.Itẽ non
ſolum reus poteſt reconuenire actorẽ corã
iudice impetrato etiã per literas apoſtoli-
cas ſi ſit actor ipſe infra unam dietam, ſeu
duas a fine diœceſis rei.per ſtatutum de re-
ſcr.in 6.ſed etiã ſi longius diſtaret,forte per
quinque,decẽ, uel plures dietas, ſecundum
Spec.in ti.de recon.§.1.uerſi.quid ſi aliquis
16 tex.iñ 3.q.8.cuius in agendo. † Item proce
dunt, ut & ſi reus nonnulla opponi fuiſſet
contra reſcriptũ impetratũ per actorem,&
ſuccubuiſſet, nihilominus recõuentio corã
eo fieri poſſet,ſecũdũ Bart.Briſſic.in q. ue-
neral.31.ſed Spec.in titu.de recon.§.1.in fi.
poſt Barto. Bri. diſtinguit. quòd ſi reus iu-
ſto errore ductus dixit reſcriptum falſum,
uel

uel oppoſuit talia aut ſimilia, hoc non ob-
ſtante poterit reconuenire act.2.q.3.c.pau
lum,& in c.ſtatuimus de elect.li.6. alias nõ
poterit recõuenire,de quo per Mar.ubi ſu-
17 pra nu.21. † Itẽ procedũt adeo ut ſi actor
uellet deſiſtere a cõuentione per eum facta i
corã delegato non poſſet in præiudicium
rei uolentis reconuenire, & hoc uerum eſt
poſt recõuentionẽ factam,quia ante factam
reconuentionem poteſt actor deſiſtere in
totũ,ut non reconueniatur,ſecundum Ma
18 rian.Soc.in loco de quo ſupra nu. 22 † Itẽ
procedunt ut ſi actor reconuentus coram
iudice delegato uoluerit reconuenire ſu-
per re non comprehenſa in reſcripto eun-
dẽ reum quia põt ſm ibidem nu. 22. Item
procedunt, & habent locũ ſiue iudex ſit im
petratus per actorem tantum ſiue de cõi cõ
ſenſu actoris,& rei,ſm Ioã.de imo. & Mar.
Soci. ubi ſupra limitantur tñ prædicta, ut
non procedunt quando eſſet talis,cã ſuper
qua reus actorem uoluerit reconuenire de
qua iudex delegatus nõ poſſet cognoſcere
abſque ſpeciali mandato Papę, quia tunc
non poſſet fieri reconuentio ipſa 6.q.4.c.ſi
epiſcopus,& de confi.vtil.c.1.& 2.& c.pen.
19 de reſt.in integ.& habetur ut ſupra. †Secũ
do limitantur prædicta, ꝙ reus conuentus
coram delegato tenetur reconuenire, uel
literas impetrare ad eundem iudicem, ſi
uellet reconuenire actorem coram ordi-
nario, quia actorem coram quocunque or
dinario poſſet reconuenire,ſed de ueritate
uideatur Maria.Soci.in loco de quo ſupra,
Pet Foll. V.I.D.

20 †Secundo principaliter quęro,an coram
h *h* arbitro habeat locum reconuentio. Dic,
ꝙ cõis concluſio eſt,ꝙ non quia ex quo eli-
gitur de conſenſu utriuſque partis, ceſſat
coram eo, rõ d.l. cum Papin.in fi. tex.eſt in
cap.cum dilectus de arb.per quam ita tenet
Bar.in d.auth. & cõſequẽter, in fi. & Spec.
in tit.de recon.§.1.in prin.& Abb. in d.c.1.
col.1.& pen.de mut.pet.& in d.c.cum dile-
ctas. Quod tñ intellige de arbitro uolunta
rio, electo de cõi uoluntate partium ſecus
in arbitro iuri, electo ex neceſſitate ſtatuti
ad totã cauſam,quia coram eos hẽt locũ re
conuentio,ſm Abb.in d.cap. cum dilectus,
col.3. unde ſtante diſpoſitione regiæ prag-
maticæ in regno,quæ incipit,odia,qđ cau-
ſæ inter cõiunctos compromittantur,tales
arbitri dicuntur iuris, & coram eius habet
locũ reconuentio ſm Abb. ibi. licet cõtra-
rium uideatur tenere Abb.in d.c.1.col. pe.
de mut.pet.referendo Spec.in titu.de recu-
§.effectu,col.5.uer.ſed nunquid.Sed prima
opin. *i* uerior eſt,& dictum Spec. procedit
in arbitrio iuris, deputato ad certum arti-
culum, puta ad cognoſcendum de ſuſpicio
ne iudicis,quia uerum eſt, ꝙ coram eo non
habet locum reconuentio.ſecus,ſi eſt depu
tatus ad totam cauſam ut in exemplo præ-
poſito.ita etiam tenet.Fel.in c.fi.col.pen,in
fi.de re iud.Et ratio patet ad ſenſum, quia
ibi arbitri eliguntur ex neceſſitate iuris, &
habent iuriſdictionem,a lege, nam ita ne-
ceſſitatur actor litigare coram eis ſicut co-
ram iudice ut not.Abb.in cap.ſuſ.de off.de
leg.quidquid dicat Iaſ.in l.eſt receptum,co
lu.fi ff.de iuriſ.om.iu.

ADDITIO. Idem ampliſſime ſequitur
Ioann.Baptiſt.in tract.de arbit.in c.10.no-
ni libri,& eſt cõis,& uera opinio,& quãtus
auctor,inquit, hãc cõem opinionẽ minime
procedere in arbitris iuris qñ ſunt electi ad
totã cãm,at ſecus ſi incerto articulo cauſę,
id expreſſe, & latius firmatum reliquit d.
Mar.So.in d.c.ex literis de mut.pet.nu.26.
21 in fine.† Sed q̃d dicemus an corã arbitris
iuris habeat locum laudatio in auctorem
quę habet locum in iudiciis ordinarijs?hũc
caſum Salerni habui in facto,& non potui
in ſpecie reperire, ſed dicebam quod non
per rationes de quibus in reconuentione,
& per rationem quia compromiſſum non
egreditur perſonam, ſeu rem in compro-
miſſo comprehenſam, leg. non diſtingue-
mus.§.de offi. ff. de recept.arbit. nam quo-
modo poſſent arbitri condemnare aucto-
rem laudatum qui non cõpromiſit, & hæc
de plano procederent in arbitris ſimplici-
bus, ex quo per compromiſſum liberatur
auctor laudatus, ut l. ſi dictum fuerit, §. ſi
compromiſero, ff. de euicto. quando ma-
gis dicendum eſt quod nõ habet locum lau
datio in auctorem, ſed dubium eſt de arbi-
tris iuris electis ſecundum formam, regiæ
pragmaticæ,& tamẽ idem dixi, & obtinui,
ſed cogitandum relinquo.Vide quæ late di
xi infra in quinto mẽbro iudicij in princ.
Petr. Foll. V.I.D.

22 † Quam autem iuriſdictionem habeant
iſti arbitri iuris.ſ. ordinariam, uel delega-
tam?

tam? Dic, ꝙ ueritas eſt, ꝙ nec ordinariam ueram,& nec delegatam habent, ſed quam tertiam ſpeciem iuriſdictionis, ſimilem, & equiparatam delegatæ iuriſdictioni potius quam ordinariæ.ita tenet Bal.in conſil.90. & conſil.460.in 1.uolum.& Pet.Phi.Cor.in conſil.54.colum.2.in litera M. in 2.colum. & Bal.in l.apertiſſimi,col.fin.uerſi.4.quęro, & in l.fi.in 4.not.C.de iud.& ibi etiam Bar. & Ang. & tangit Fel.in c.fi.col.pen.in fi.de re iud. & probatur in cap.ab arbitris, & ibi no.de off.de lib.6. ubi probatur etiam ꝙ ab
k iſtis arbitris iuris debet k appellari,ad principem, & ſic ad legem animatam ex quo a lege habent iuriſdictionem, & de materia illius pragmaticæ. odia uide quod plene dicam infra,in 6.parte huius tract. in 2.parte
23 iud.in uerbo, cõpromiſſum.† Tertio principaliter quęro, an coram iudice prorogato habeat locum reconuentio.gl.Bar.& cõmuniter doct. in leg.eſt receptum.ff.de iur. om.iud.tenent,quod ſic,per illum tex. Ego tamen ita diſtinguerem. Quædam eſt prorogatio, quæ fit per ſubmiſſionem unius ex litigantibus,ut quomodo maior,uel æqualis ſponte ſe ſubmittit iuriſdictioni alicuius iudicis, conueniendo aduerſarium ſuũ coram eo, & tunc habet locum reconuentio. Ita procedat d.le.eſt receptum, cum ibi no. & ratio patet, quia tunc procedit ratio d. leg.cum Pap.nam actor ſubmittendo,ſe eligit illum iudicem pro ſe, non debet de dignari habere eundẽ iudicem cõtra ſe. Quædam uero ex prorogatio,quæ fit de communi conſenſu partium, iuxta.l.ſi conuenerit. ff.de iur.om.iud.& l.1. & 2.ff.de iud. & l.1. C.de iur.om.iud.& cap.ſignificaſti.ibi Abb. de for.comp. & coram tali iudice prorogato,dico, quòd non habet locum reconuentio, & licet non inuenerim de hoc deciſionem in terminis, tamen per bona ſimilia poteſt decidi iſte caſus. Primo, quia ceſſat ratio d.l.cum Papi. nam talis iudex prorogatus non fuit electus ab actore ſolum, ſed ab utroque. Secundo, per ea, quæ dicimus in delegato electo de cõmuni conſenſu coram quo nõ habet locum reconuentio, per ea, quæ dixi ſupra in 1.q. huius diſ. Tertio per ea, quæ dicimus de arbitro,coram quo ceſſat reconuentio,eo quia de communi cõſenſu partium eligitur,ſecundum Bar.in d. auth. & conſequenter,in fin. & per ea, quæ no.Abb.in cap.cum dilectus,de arb. & cum iſta diſtinctione intelligo ea quæ notantur in d.l.eſt receptum, maxime per Iaſ. ibi in fin.colum.

ADDITIO. De hoc legito Mar. Soc. in c.ex literis de mut.pet.num.13. P. F.

24 † Quarto quęro,an coram iudice appellationis habeat locum reconuentio. Communis concluſio eſt, quòd non, ſecundum Bart.in d.auth.& conſequenter, col.fi.& ibi etiam Bald.colum.3.uer.quęro nunquid in cauſa,&c.intelligendo,ſcilicet qñ iudex appellationis, aditur ex neceſſitate propter iniuriam quam putat appellans ſibi eſſe factam. idem tenet Inno.in cap.1.de mut.pet. & Bald.in l.per hanc,col.fin.C.de tem.app. & domini de Rom. in deciſ.61.in antiquis, & Bald.in l.2.§.ei quoque.ff.de iud. & Spec. in tit.de recon.§.nunc dicamus,uerſicu. ſed nunquid coram iudice,& mouẽtur per tex. in d.l.2.§.ei quoque,& l.ad cogn.ff.ex quib. cau.in poſſ.eat.& l.1.ff.eũ, qui app.in prou. de feu. Quod confirmo urgenti ratione.
25 † Appellatio reducit cauſam ad illum priſtinum ſtatum, in quo erat cauſa principalis poſt litem conteſt.tex. eſt & ibi Barto. & Bal.& communiter doct.in l.ita demum.C. de proc.ſed poſt litem conteſt.non habet locum recõuentio ſecundum communẽ opi. ut ſupra fuit dictum ergo ſequitur,quod coram iudice appellationis non poteſt habere locum, ſcilicet ut ſortiatur priuilegium, & naturam reconuentionis. Minime poteſt habere locum ſine dicto priuilegio,quia iudex ſecundarum cauſarum, cenſetur incõpetens quo ad primam cauſam,quę non eſt ſibi deuoluta parte inuita, ut tenet Bald.in d.l.per hanc colum.fin.& in d.auth.& conſequenter,colum.5. Limita tamen iſtam cõmunem concluſionem procedere, quando appellatur poſt litem conteſtatam puta a diffinitiua ſententia, quia tunc urget ratio prædicta. Secus eſſet,ſi appellaretur ab aliqua interlocutoria ante litem conteſt. nam tunc diſtingui debet. Aut iudex appellationis confirmauit primam interlocutoriam, & tunc ex quo cauſa remittitur iudici, quo non habet locorum reconuentio coram iudice ad quem, ex quo minime eam conuentionis coram eo remanet. Aut iudex appellationis retractauit interlocutoriã pronunciando bene appellatum,& male iudicatũ.

ADDI-

ADDITIO. Adde dicta per Innoc.& Ang.in leg.2.§.leg.ff.de iud.& Inno.in cap. cum nobis de elec.& Alex.in auth.& conſequenter.C.de ſent.& interl.om.iud.& Car. in cl.ſæpe.§.1.q.10.de uerb.ſign.& pleniſſime legito Mar.Soc. in d.c.ex literis, nu.95. ubi aliter diſtinguit,& tenet quam do.auct. hic Pet. Fol. V. I. D.

26 † Et tunc ex quo etiam cauſa principalis deuoluitur,ad iudicem appellationis:ut eſt tex.in c.ut debitus, & ibi Abb.col.pen.& fi. de appe.& ibi etiam Phil. plene in pen. car. & fi.eſt tex. & ibi per doct. in c.cordi.§.poſt hoc & in c. cum appellationibus de appel. lib.6.& Bart.in l.eius in fin.ff.de app. recip. dicendum eſt tunc habere locum reconuentionem, ex quo ſumus ante litem conteſtatam,& ſumus in cauſa principali. Ita ſubtiliter conſiderando tenuit Io.And.in c.1.de mut.pet.quem ibi ſequitur Abb. in antepe.
27 colum.uerſi.3.quęro,&c. † Secundo limita prædictam concluſionem procedere in appellatione iudiciali.Secus eſt quando appellatur extraiudicialiter, quia ex quo ille iudex tunc principaliter aditur,habebit corã eo locorum reconuentio, ita tenet Spec. in tit.de recon.§.nunc dicamus,uerſi.ſed nunquid coram, in fi. quem ſequitur Abb.in d. c.1.de mut.pet.in pen.col.in prin.Et de materia huius appellationis extraiudicialis,& in quibus differat a iudiciali,vide plene per Abb.in c.bonæ memoriæ, colum.1. & 2. de app.& ibi etiam Phil. & in c.cum ſit eo.tit.
28 † Quinto quæro, utrum coram iudicibus particularibus ad certa negocia, uel perſonas deputatis per legem, uel ſtatutũ habeat l locum reconuentio. Exemplum poteſt poni in iudicibus mercatorum,uel alterius artis,ſeu negocij,de quibus loquitur.l.fi.C.de iur.om.iud. Similiter poteſt poni exemplũ in iudicibus ſcholarium,qui habent tres iudices ſpeciales, ut in auth.habita. C. ne fil. propa. ſuper iſta q.Ant. de But. in cap.1. de mut.pet.tenet, ꝙ non habet locum reconuentio,ſed Abb.ibi.in pen.& fin.col.melius loquitur. Nam quoad iſtos iudices mercatorum, & alios ſimiles deputatos certo collegio, tenet indiſtincte, quod habet locum reconuentio,quando talis iudex, & igitur per actorem, & eſt ratio quia eorum iuriſdictio eſt prorogabilis, ut ſentit Bar.in l.1. ff.de iud. unde tanto facilius prorogatᷣ per reconuentionem,ſecundum eũ. Ergo iſtud confirmo bona ſimilitudine. Nam delegatus ad unam cauſam ſpecialem, extẽdit ſuã iuriſdictionem ad aliam cauſam per uiam reconuentionis, ut dixi ſupra,in 1.quæſtio. huius diſ. Ergo eodem modo & iſti iudices ſpeciales dato,ꝙ ſint deputati ad certã ſpeciem cauſarum,debet eorum iuriſdictio extendi ad alias cauſas, per uiã reconuentionis. Quo uero ad iudices ſcholarium tenet d.c.1.col.fin. ꝙ ſi quis conuenit ſcholarem coram rectore, & ſcholaris patiatur ibi cõuentiori poterit reconuenire actorẽ corã eo. Si uero ſcholaris non patitur ibi conueniri, ſed declinat forum, & petit ſe remitti ad epiſcopum: tunc coram epiſcopo nõ poterit actorem recõuenire, ex quo ille iudex non fuit electus per actorem,ſed per ipſum ſcholarem conuentũ. unde ceſſat ratio d.l. cum Pap.in fin.C de ſent.Et hanc opi.in effectu tenet Bald.in d.auth.habita.colum.8. uer.5.quęritur,&c.licet.Idem Bal.uideatur tenere contrarium in d.auth. & conſequenter.in fi.tamen opi. Abb.magis placet,cum fundetur per bonam rationem,ſ.cuius in
29 agendo,&c.per d.l.cum Papin.† Ad unum tamen uolo,quòd aduertant hi,qui habent ſubtile ingenium,inquantum modo in hac quæſtio. & plenius ſupra in 1.quæſt. huius diſt.dixi,coram iudice delegato ad unã cauſam particularem habet locum recõuentio. hic inſurgit difficile contrarium delegatus habet iuriſdictionem limitatam,& non extendibilem niſi ad perſonas,& cauſas in delegationes contentas,adeo quod eius iuriſdictio nõ poteſt per illos l prorogari, nec quo ad alias cauſas, quia quo ad alias cauſas,& perſonas remanet priuatus tex.eſt,& ibi Abb.in c. P. & G. de offi.dele. ſed per reconuentionem prorogatur iuriſdictio iudicis,ſecundum Cald.in auth.& cõſequenter, col.2.in princ.C.de ſen.quia per eam fit cõpetens,qui nõ erat ut no.Spec.in tit.de iud. del.§.ſequitur uerſi. item ad eius, & in titu. de comp.iud.adi.§.1.uer.nouus, & patet ad ſenſum per ea maxime, quæ dicimus in clerico reconuento coram iudice laico, ut infra dicam.Ergo coram delegato nõ dicitur etiam habere locum reconuentio,quia eius
30 iuriſdictio prorogari non poteſt. † Puto ad hoc contrarium poſſe reſponderi. Primo, quòd prorogatio iuriſdictionis poteſt

con-

conſiderari duplici modo. Quædam enim
eſt prorogatio uoluntaria, & iſta nõ poteſt
fieri coram delegato. Ita loquitur dictum
c. P. & G. quędam eſt prorogatio neceſſa-
ria,quę fit contra inuitum ex neceſſitate le-
gis, prout eſt illa quæ fit per reconuentio-
nem,& iſta poteſt fieri,nam reconuentio in
ducit quandam neceſſitatem reconuento,
ut reſpondeat coram iudice non ſuo, & ſic
reconuentus prorogat iuriſdictionem non
ſponte, ſed ex neceſſitate. Secundo modo
poteſt reſponderi,quia cauſa reconuentio-
nis dicitur eſſe connexa cum cauſa conuē-
tionis,quod patet, quia non poteſt corã di-
uerſis iudicibus uentilari, ut eſt text. in d.
auth.& conſequenter,& l.ſi idem cum eod.
§.quod ſi mutuę.ff.de iur.om.iud. unde ra-
tione iſtius connexitatis, poteſt delegatus
de ea cognoſcere: maxime, quia agitur in-
ter eadem perſonas, & cauſa reconuentio-
nis uenit conſecutiue ad cauſam conuen-
tionis, & acceſſorie ita expreſſe tenet Abb.
in d.c.1.col.6.uerſi.item iuriſdictio proro-
31 gata,&c.de mut.pet. † Sed quando delega
tur alicui aliqua cauſa principalis cenſetur
ſibi delegata omnis cauſa, quę uenit acceſ-
ſorie, & conſecutiue ad illam cauſam dele-
gata,ut no.Abb.in c.ut debitus, col.9.in fi.
uerſi. in glo.pen. & c.de appel. & ibi etiam
Phil.in ult.car.uerſic.ſed dubitatur &c. per
tex.in cap.prudentiam,in fin.de offi.deleg.
32 † Sexto quęro, utrum coram iudice depu-
tato ad certam ſpeciem cauſarũ, habeat lo-
cum reconuentio de alia cauſa diuerſę ſpe-
ciei. Exemplũ in iudice cauſarũ criminaliũ
an poſſit fieri reconuentio de cauſa ciuili,
& econtra. Coram iudice cauſarum ciuiliũ
an poſſit fieri reconuentio de cauſa crimi-
nali,uel liberali, uel de cauſa maioris ſum-
mę quam poterat cognoſcere,gl.in d.auth.
& conſequenter,in gl.2.tenet,ꝙ ſic quã ibi
ſequitur Bal.per l.quoties.C.de iud.& uide
tur probari in l. ſi idem cum eod.§. quod ſi
mutuæ.ff.de iur.om.iud. contrarium tenet
Spec.in tit.de recon.§.1.uer.quid ſi coram,
& § nunc dicamus,uer.& trad. Et hanc con m
trariam partẽ tenent Inno.Hoſt.Ioan.And.
& Canoniſtæ in d.c.1.de mut.pet. pro qui-
bus facit ratio, quia prorogare iuriſdictio-
nem,eſt extendere eam, adeo quod eadem
dicitur iuriſdictio ꝓrogata,quę prior erat.
l.ſed ſi manente. ff.de proc. & not.Alex. in

l.4.in princ.ff.de dam.infect. & ſic quando
tractamus de prorogatione iuriſdictionis
eſt neceſſe quod præſupponamus iuriſdi-
ctionem eſſe talem ille iudex prorogatus
habebat alias in ſuos ſubditos,in ſimilibus
cauſis, alias prorogatio non ualet de tali
cauſa, quam in ſuos ſubditos non poterat
expedire,quia quo ad illam, caret omni iu-
riſdictione,& ſic iuriſdictio,quę non eſt,nõ
poteſt prorogari, ita tenet Alex. in l.teſta-
menta omnia.C.de teſtam.& Abb.in c.P.&
G.col.antep.uerſic.uenio ad ſextam,&c.de
offi.dele.& Bar.l.1.uer.uenio ad tertiã,&c.
ff.de iud. ubi exemplificant in iudice male-
ficiorum, cuius iuriſdictio non põt proro-
gari, quo ad cauſas ciuiles, quia ſunt cauſæ
diuerſæ ſpeciei,& talem iuriſdictionem nõ
habet in ſuos ſubditos.Et iſtam partẽ tenet
Ang.in conſi.162.col.2.uerſi.in cauſis,&c.
Quid ergo erit tenendum? Bart.in d.auth.
& conſequenter,col 2.circa fin.facit unam
diſtinctionem inter cauſas, de quibus pote-
rat fieri prorogatio partibus uolentibus,&
de ipſum nota,ut ibi per eum. Et ipſum de
uerbo ad uerbum ſequitur Abb. in d.cap.1.
col.13.uerſi.quęro ſecundo,&c. de mut.&
ante eum iſta fuit originalis opin. Iac. But.

Ego autem reaſſumo plenius ueritatem
huius quęſtio. per unam ampliorem diſtin-
ctionem per quam habebuntur omnes ue-
ræ concluſiones,quę poſſent cadere in hac
materia, & dico ſic. Aut iudex non poteſt
cognoſcere de aliqua cauſa propter priui-
legium perſonæ litigantis,aut propter pri-
uilegium ipſius cauſæ, ut quia iuriſdictio
eſt limitata iudici,quo ad certas cauſas tm̃
certe ſpeciei,uel ſummę, ita ꝙ ad alias cau-
ſas diuerſę ſpeciei uel maioris ſummę ſe nõ
extendat.Primo caſu,uera cõcluſio eſt,quo
procedit reconuentio ex quo perſona pri-
uilegiata elegit illum iudicem pro ſe: debe
bit eundem habere contra ſe non obſtante
eius priuilegio, quia naturæ cauſę id patiť,
hoc probatur in l.eſt receptum,iuncta glo.
& ibi per Doct.ff.de iuriſ.om.iud.Probatur
etiam per id quod dicimus *m* de clerico, nã
iudex laicus non cognoſcit de cauſa clerici
conueniri propter priuilegium perſonæ.c.
ſi diligenti de for.comp.& tamen per uiam
reconuentionis bene cognoſcit ſecundum
magis communem opi. quam infra tenebo.
33 † Secundo caſu principali ſcilicet quando
obſtat

obſtat priuilegium cauſæ, diſtinguo aliter
quàm dicit Bar.nam diſtinctio Bar.& Abb.
implicat obſcuritatem dum dicit, aut talis
cauſa eſt, de qua poſſet iudex cognoſcere
partibus uolentibus, aut non, quia ahuc re-
manet dubium, quæ eſt illa cauſa,& Bar.nõ
clarè declarat huiuſmodi cauſas, unde ego
clarius diſtinguo ſic. Aut cauſa de qua fit
reconuentio,eſt de ſpecie cauſarum de qui-
bus poteſt cognoſcere iudex, differt tamen
ab illis in ſola quantitate, & ſic per plus, &
minus, & tunc habet locum reconuentio,
ita loquitur tex.in d.l.ſi idem cum eod.§.ꝙ
ſi mutuę.nam iudex: pedaneus infimus.non
cognoſcit de cauſis ciuilibus & trecentis au
reis ſupra,ut in §.& iud.in Auth.de def.ciu.
& tamen per uiam reconuentionis poteſt
de illis cognoſcere, ut d.§. quod ſi mutuæ,
quia dato, quòd ſit maior cauſa, tamen eſt
de ſpecie cauſarum ciuilium, de quibus co-
gnoſcit, quia eſt cauſa pecuniaria, & de re
ad rem, ſeu de quantitate ad quantitatem,
n poteſt fieri *n* prorogatio iuriſdictionis,ſe-
cundum Abb.in d.c.P. & G.colum.4.uer.ue
nio ad ſecũdum,&c.de of.dele. & eſt tex.ex
preſſus in d.leg. de quare.§ 1.ff. de iud. tunc
enim bene extenditur iuriſdictio de ſimili
cauſa ad ſimilem. Aut cauſa, de qua fit re-
conuentio eſt de ſpecie aliarum cauſarum
penitus ſeparata ab illis, de quibus poteſt
cognoſcere. Exemplum,ſi coram iudice cau
ſarum criminalium fit reconuentio de cau-
ſa ciuili,uel coram iudice ſeculari ſit recon
uentio de cauſa ſpirituali, vel coram iudice
pedaneo ſit reconuentio de cauſa meri, uel
miſti imperij.uel de cã liberali,de quib.cau-
ſis non poſſet principaliter oognoſcere. l.ſo
lemus. §. latrunculator. ff.de iu. & l.2.C. de
ped.iud.& tunc reconuentio locum non ha-
bet. Ita procedat opi.Canoniſta,in d.c.1.&
hoc uoluit in effectu Bar.in d.auth.& conſe
quenter, & ratio eſt illa, quam ſupra tetigi
per not.per Alexã.in d.l. teſtamenta omnia,
C.de teſtam.& Alb.in d.c.P.& G.col.antep.
ver.venio ad ſextam, quia cum in ſimilibus
cauſis non habeat iuriſdictionẽ in ſuos ſub
ditos, & non põt iuriſdõ,quæ non eſt,proro
gari ſeu extendi, & ex conſequenti minime
per recõuentionem extenditur quæ eſt ſpe-
cies prorogationis, ut dicit Bald. in d.auth.
& conſequenter. colum. 2.in prin.eſt etiam,
& alia ratio, qa huiuſmodi cauſæ ſunt præ-

iudiciales, & una facit alij præiudicium,qa
in unam proceditur, & in alia ſuperſedetur.
ergo non põt hr̃e locum reconuentio, cuius
natura eſt? ut in utraque cã æqualiter proce
datur, & hanc rationem ponderat Bart.ibi,
& Abb.in d.c.1.colũ. antep.in prin.de mut.
pet. † Sed contra prædicta poſſet inſtari,nã
iudex habens limitatã iuriſdõnem, non põt
34 cognoſcere de cauſa diuerſę ſpeciei,verũ eſt
principaliter, ſed acceſſoriè,& incidẽter be-
ne põt,ut d.l.quoties.C.de iud.& not.Bal.&
Pau.de Caſt.in d.l.ſolemus.§. latrunculator.
ff.de iud.& Bar.in l.interdum.§. qui furem,
ff.de furt. Sed cã reconuentionis uenit inci-
denter & acceſſoriè ad cauſã conuentionis,
ut dicit Abb.in d.cap.1. colum.6.uerſi.item
iuriſdictio,&c.de mut.pet.Ergo in omnibus
prædictis exemplis deberet habere locum
reconuentio, ea ratione attenta, quia uenit
acceſſoriè,illud uidetur difficile contrariũ,
cui non reperio dari aliquod reſponſum per
aliquem Doc.puto tamen poſſe ſit reſponde
ri. † Quando conceditur alicui iuriſdictio
ordinaria, cenſetur conceſſum omne, id, ſi-
33 ne quo iuriſdictio illa explicari non poteſt,
etiam ſi illud ſit maius conceſſo dummodo
de eadem ſit ſpecie, ita tenet Bar.in l.2.col.
1.circa fi.ff.de iur.om.iud.unde ſi coram iu-
dice infimo uentiletur quæſtio de hæredi-
tate,& ex aduerſo non per uiam reconuen-
tionis,ſed per exceptionem opponatur quæ-
ſtio ſtatus, ille iudex cognoſcit de ea, quia
alijs non poſſet decidere quæſtionem hære-
ditatis, niſi prius cognoſceret de cauſa ſta-
tus,& ſic cognoſcit, ſed non pronunciat ſu-
per cauſa ſtatus,ſed ſuper hæreditate,l.1.C.
de ord.iu.unde de iſto incidenti, & acceſſo-
rio cognoſcit ex poteſtate ſibi data a lege,
quia alias ſuam iuriſdictionem in cauſa pe-
cuniaria explicare non poſſet, per d.le.2.&
hoc eſt quòd uoluit innuere Spec. in titu.de
recon. §. nunc dicamus, uerſi.& trado dum
reſpondet ad d.l. quoties, & ita procedit,d.
l.quoties, quia illud eſt quoddam acceſſo-
rium, ſeu incidens neceſſariũ, ſine quo non
poſſet decidi cauſa principalis, unde intrat
iuriſdictionem iudicis infimi, dato qd᷑ ſit
maius, quàm ſit ſua iuriſdictio ordinaria,
ex quo eſt eiuſdẽ ſpeciei. intelligo quo ad
hoc ſcilicet, quia eſt ſimplicis iuriſdictionis
ſicut aliæ cauſæ pecuniariæ,ſecundum Bar.
in l.imperium, colum.fin.ff. de iuriſ.om.iu.
poteſt

poteſt tamen diuerſæ ſpeciei, quia non eſt cauſa pecuniaria, ſed liberalis, & priuilegiata, ut l.3.in fi.C.de pet.iud. Et ita declaro id quod dixi ſupra, dum appellaui hanc cauſam eſſe diuerſæ ſpeciei, ne uidear contrariari dictis Bar.in d.le.2.ff.de iur.omn.iud. Sed ſi per uiam reconuentionis uellet aliquis obijcere quæſtionem ſtatus coram iudice pedaneo, non ad effectum excipiendi, hoc non poteſt fieri, quia non poteſt iſta reconuentio ire pari paſſu cum cauſa pecuniaria, ex quo eſt præiudicialis. Item, tunc ſine ea poſſet iudex decidere cauſam conuentionis, quia non uiget illa neceſſitas, de qua ſupra, & hæc ſit prima concluſio, per quam eſt datum reſponſum ad d.l.quoties.

Pono ſecundã concluſionem pro reſponſione ad alia contraria, quãdo incidens oritur ex eodem facto, ex quo oritur principale, tunc iudex incidenter cognoſcit de eo, dato quòd ſit diuerſę ſpeciei, ita loquitur dictum Bal.& Pau.de Caſt.in d.l.ſolemus.§.latrunculator.ff.de iud. & Inn.in c.cum oporteat, de accuſ.ſcilicet, quòd iudex maleficiorum incidenter condemnat ad rei reſtitutionem, nam illud ciuile oritur ex eodem crimine, & ſic iudex, qui cognoſcit principaliter, de crimine, poteſt cognoſcere de hoc incidẽti ciuili, quòd habet originem ex eodem fonte, ſed reconuentio non habet originem ex eodem fonte, quia uenit ex parte cõtraria, unde ſi tu accuſas me de furto coram iudice maleficiorum, ego reconuenio, te ad decem ex cauſa mutui, uel ad aliud ciuile, iſtud habet originem ex diuerſo fonte, meritò iuriſdictio non ſe extendit, cum ſit quid ſeparatum a cauſa principali conuentionis, & ideo ceſſat reconuentio, quia etiã prorogatio ceſſat, ſecundum Alex.in d.§.latrunculator, in add. ad Bart. ultra quod uiget alia ratio ſcilicet præiudicij, propter qđ non poſſent ambæ cauſæ ſimul decidi. Illud ergo quod dicitur, ꝙ iudex cognoſcit incidẽter de cauſa, de qua principaliter cognoſcere non poteſt, intelligò, qñ illud incidens erat tale, ſine quo cauſa principalis non poſſet expediri, uel quando oriebatur ex eodem facto, ex quo oritur principale, per pdicta.

Queſtio tertia principalis.

Venio ad tertiam q.principalem, quæ eſt, de quibus cauſis poteſt opponi, ſeu fieri reconuentio. Et bř dico, quòd regulariter de omnibus cauſis fieri poteſt, niſi quantus reperiatur expreſsè prohibita, l.nec non.§. ꝙ eis.ff. ex quibus cau. maior. unde expediam hanc materiam per aliquas dubitabiles q.

36 † Primò igitur quæro, utrum quando imploratur officium iudicis, poſſit implorans coram eodem iudice reconueniri, glo. in l. ſed ſi reſtituatur. ff.de iud.tenet, quòd non habet locum reconuentio, & illam ſequitur Lud.Ro.ibi.& Iaſ.in d.l.nec quidquam, ubi decretum, colum.pen.ff.de off.proconſu. In contrarium tamen eſt ueritas, & hanc contrariam partem tenet Bar. in d.l. ſed ſi reſtituatur, & Bar.in auth.& conſequenter, col. fi. C, de ſent.& Abb.in c.1. colum.pen.uerſi. 4.quæro.de mut.pet.ger tex.in l.1.in fi.ff.de uar.& extraor.cog.& Spec.in tit.de recon.§. nunc dicamus. uerſi. ſed nunquid habet locum, &c. Quod intellige uerum, quando officium iudicis imploratur principaliter, ex quo tũc ſuccedit in locum actionis, l.Quintus, ff.de annu.leg. & c.fi. de offi.iud. Secus, ſi incidenter imploratur, quia tunc non habet locum reconuentio. Ita communiter tenent Doc.in locis præalleg.& Iaſ.in l.1.col. 7.in prin.ff. de iur.om.iud. Item limita, niſi officium iudicis imploraretur ſuper eo, ꝙ requirit celeritatem, quia tunc ſuſpenditur reconuentio, & expeditur cauſa requirens celeritatem, ita dicit Bal.in rub.extra de offic.iud.colũ.fin. Non tamen intelligas, quòd reconuentio tollatur in totum, quia imo procedit etiam in cauſis requirentibus celeritatem, & in cauſis ſummarijs, quo ad prorogandum iudicem, non tamen ut eadem ſententia terminetur, quando una cauſa eſt ordinaria, & alia ſummaria, text. eſt, & ibi Bald.in l.ſed hæ.§. non ſolum.ff. de procur. & not.Bar.in d.auth. & conſequenter, colũ. pen.in fin. & Abb.in dict.cap.1.colum.7.de mut.per.

ADDITIO. Adde dictis hic per dom. auctorem, & infra ea, quæ cõgerit Mar.Soc. in d.cap. ex literis de mut.pen.nume.44.ubi facit regulam, & demum dat infinitas limitationes, ex quibus dictis habes ueritatem omnium dictorum per d.auctorem tam hic
o quam in omnibus o infra dictis. Pet.Folle.V.I.D.

37 † Item limita notabiliter non procedere,

quan-

quando officium iudicis imploratur, non in formam iudicij, ſed per modum actus extra iudicialis, quia tunc non habet locum reconuentio. Exemplum, ſi petitur teſtamentum aperire, vel donationem inſinuari, vel ſi aliquis petit a iudice familiam, ut poſſit tute acquirere, & manutenere ſibi poſſeſſionem, uel aliud ſimile. ita tenet Bald. in d.c. 1.colum.fi.de contr.feu.apud pares. & Soc. in conſil.169 colum.fin.uerſic. 2. concludo &c.in 3.uolum.

Ex hoc inferro ad nouam practicam in regno; quod ſi quis ſpoliatus ab aliqua perſona eccleſiaſtica, intentaret remedium traditum per capitulum regni, quod incipit, omnis prædatio, & aliud ad regale faſtigium, & aliud, finis præcepti, charitas adeundo, ſcilicet iudicem ſecularem, vt defendat ipſum à tali uiolentia, & poſſeſſionem reſtituat, in tali caſu non haberet locum ex quo iudex aditur non per uiam ordinariam nec iudicialem, ſed per uiam defenſionis extraiudicialis, ut plenè traditur in deci.2.& deci.23. conſ.Neap. Et hanc limitationem repete ad ſequentem quæſt.

38 † Secundò, iuxta hoc quæro, an in cauſis ſummarijs habeat locum reconuentio, ueritas dependet ac his, quæ modo dixi in q. præced & breuiter dic, quòd ſic, ſed quo ad proſecutionem fit hæc diſtinctio, uidelicet Aut ambæ cauſæ ſunt ſummariæ, & ſine dubio procedit reconuentio. Aut una eſt ſummariã, alia plenaria, & tunc ualet reconuentio, quo ad iudicem prorogandum, non tamen quo ad hoc, ut ambæ cauſæ eadem ſententia terminent, niſi parte uolente. Ad hoc allego omnes deciſiones ſupra modo allegatas in præcedenti q.ante fi. maxime Bal. in l.ſed, & hæ.§ non ſolum.ff.de proc.& ita debet intelligi, quod no.Spec. in tit. de recon. §.nunc dicamus, uerſi.ſed nec habet, & Bar. in l.1.§.fi.ff.de uar.& extra.cog.& Bald.in l. & ſiue, uerſi.& ideo dicit lex, &c.C.ad Treb.

29 † Tertiò ſucceſſiuè quæro, an in cauſis executiuis habeat locum recõuentio. Breuiter dico, quòd non, ſecundum Bald.in d.auth.& conſequenter, colum.3.in fin. uerſi. quæro, nunquid, &c. ubi dicit, quòd ſi petitur executio inſtrumenti confeſſionati, non habet locum reconuentio, & Spec.in tit.de recon. §.nunc dicamus.uerſi. ſed quid ſi agebam, &c.ubi idem dicit, quando agitur ex depoſito. Adde Bald.in l.3.in 1.no. C. qui ad lib. procl.non lic, ubi dicit, quòd ille, qui confitetur debitum, non poteſt actorem reconuenire, & eſt ratio, quia in confeſſum partes iudicis non ſunt in alio, niſi in præcipiendo, ut ſoluat, habetur enim pro condemnato, l.unica C.de conf.& quod dixi ſupra, qñ agitur ex depoſito, non habet locum reconuentio. Adde, quod idem tenuit Bart. in d. auth.& conſequenter, colum.4.in prin, uer. quæro utrum liceat actori, &c. & ratio eſt, quia inſtrumentum depoſiti, habet executionem paratam, l.ſi quis, C.dep.ſed contrarium uidetur tenere Bal.in d. l. ſi quis uerſi. ulterius no.&c.ubi dicit, quod quando agitur ex depoſito, non habet locum compenſatio, ſed reconuentio ſic, non tamen differtur liquidum propter non liquidum, ſed reſeruatur id, quod probandum eſt: Puto tamen poſſe concordari hanc cõtrarietatem; ſcilicet ut non habeat locum reconuentio in depoſito, ut pari paſſu ambulet, quia non debet ſuperſederi liquidum propter nõ liquidum, bene tamen poteſt fieri reconuentio, quo ad effectum prorogationis, ut poſtea procedatur in ea, & ita loquitur.opi.Bald.
40 prout dixi ſupra in præſenti q. † Et per prædicta infero, quòd quando præſentaretur in regno inſtrumentum criminaliter uia extraordinaria ſecundum formam, & ritus magnæ curiæ, non haberet locũ reconuentio, cum illa ſit uia executiua, & extraordinaria, per prædicta. Secundo infero, quòd quando creditor uigore, inſtrumenti continentis pactum de capiendo, uellet propria auctoritate capere poſſeſſionem debitoris pro debito, & peteret familiam a iudice pro habenda poſſeſſione, ex quo iſte eſt actus executiuus, & extraiudicialis, non haberet locum reconuentio, per ea, quæ no. Bald.in cap.1.col.fi.de contr.feud.apud.par. & Soc. in conſil.165.colum.fin.uerſic.2.concludo, &c.in 2.uolum. & dixi ſupra in præcedenti
41 q. † Quarto quęro, an in cauſa p poſſeſſorij, habeat locum reconuentio. Reaſſume veras concluſiones, & dicas ſic. Aut actor agit poſſeſſorio recuperandæ, & reus vult eum reconuenire, & tunc aut reconuentio eſt de poſſeſſorio, aut de petitorio primo caſu nõ admittitur reconuentio, niſi de poſſeſſorio pariter priuilegiato, ut quia reus reconuenit actorem de alio poſſeſſorio recuperandæ, &

dæ, &

dæ,& ſic de ſpolio pariter priuilegiato alte-
rius rei, non eiuſdem tunc procedit recon-
uētio c.ſuper ſpoliatione de ord. cog. & ibi
Abb.in 1.no & in 4.col.circa fi. Si uerò re
cōuenit de alio poſſeſſorio, puta adipiſcen-
dæ, uel retinendæ, non procedit reconuen-
tio, quia non eſt ita priuilegiatum, ut ibi
habetur. Secundo caſu,quando reconuen-
tio ſit de petitorio, dicas diſtinctè, ꝙ non
procedit,per tex.in d.c.ſuper ſpoliatione,&
not.Abb.in c.1.col.7.de mut. pet. & Specu.
in tit.de recon,§.nunc dicamus uerſi. Item
excepta.& uerſi.ſeq.Et ita debet intelligi,&
declarari,quod dicit Bart. in d.auth.& con-
ſequenter,col. pen. in prin. ubi dicit ſimpli-
citer,quòd agens ex ſpoliatione, non poteſt
reconueniri, niſi prius reſtituatur,per leg. ſi
42 quis ad ſe fundum,C.ad l.Iul.de vi.† Et præ
dictorū ratio eſt,quia agens ex ſpolio, non
tenetur in aliquo reſpōdere aduerſario ſuo,
niſi prius reſtituatur.c.frequēs. de reſt.ſpol.
lib.6.& c.cum dilectus de ord.cog.& d.cap.
ſuper.ſpoliatione, & ibi Abb.& d. le.ſi quis
ad ſe fundum, & proptera non proceditur
ſuper reconuentione ante reſtitutionem.
Sed quando reconuentio eſt de alio ſpolio,
43 tunc ideo procedit,†quia priuilegiatus non
utitur priuilegio ſuo contra pariter priui-
legiatum, ſecundum Abb. in d.c. ſuper ſpo-
liatione,colum.1.uerſic.ex hoc &c. ubi plus
dicit in 3.no. quòd non ſolùm debet ſpolia-
tus reſtitui ad rem,qua fuit ſpoliatus, uerū
etiam debet plenariè reſtitui ad fructus, &
expenſas litis,ante quam teneatur reſponde
dere,& idem tenet Abb.per illum tex.in ca.
accedens,el 2.uerſi.no.ſpoliatum,& c.extra,
ut lite non conte. Quod nota, quia eſt quo-
44 tidianum in practica.† Limita tamen præ-
dictam concluſionem procedere, quando
reconuentio opponitur per ipſum ſpoliato-
rem, qui immediatè ſpoliauit, uel ſpoliari
mandauit contra ſpoliatum, quia tunc ue-
rum eſt, quod non tenetur, reſpondere niſi
prius reſtituitur, ſecus eſt quando ageretur
contra eum,qui nō ſpoliauit, ſed eſt tertius
poſſeſſor illius rei, qua fuit quis ſpoliatus,
& conuenitur poſſeſſorio recuperandæ, pu-
ta remedio d.c.reintegranda, uel alio ſimili
iuxta c.ſæpe de reſt. ſpol.quia tunc procede
ret omnis reconuentio, & tenetur actor re-
ſpondere ante quam reſtituatur, quia iſta
remedia poſſeſſoria contra tertios non ſpo-
liantes,non ſunt ita priuilegiata, ſicut con
tra ipſos ſpoliātes. Ita ī terminis tenet Abb.
in d.c.cum dilectus, colum.3.de ord. cogn.
per multas rationes ibi adductas per eum,
ſed contrarium uidetur tenere Bart. in l. ſi
coloni. C. de agr.& cenſi.libr.11.& Alex.in
conſil.77.conſil.1. uerſic. & ſicut, & colum.
fin.in ſi.3.volum.ubi dicit,quòd poſſeſſoriū
recuperandæ, eſt priuilegiatum, ſiue inter-
uenerit uiolentia,ſiue non, & loquitur pro-
prie de remedio dicti c.reintegranda, Pro
prima opi.Abb.ponderatur text.in d. c. ſup
ſpoliatione, in uer. ſpoliatoribus & ibi Abb.
in 2. no. ubi dicit, quòd ſpoliatoribus non
tenetur reſpondere,ergo alijs poſſeſſoribus,
qui non ſpoliauerunt, tenetur. Verum, ad
hoc poſſet reſponderi per id,quod dicit Bal.
in l.ſi.de proprietate,colum.3.circa fin. uer.
& no.&c. C.ſi a non compet. iud. ubi dicit
quod probatur quis ſpoliatus ſaltem re ip-
ſa,eo ipſo,quod probat ſe antiquiorem poſ
ſeſſorem, & poſſeſſionem eſſe modo penes
aduerſarium. Tamen quia ſumus in odio-
ſis,& contra regulas iuris communis, puto
quòd ille terminus, ſpoliator, debet intelli-
gi in principali, & proprio ſignificatu ſci-
licet de eo,qui ſpoliauit,uerò, prout ponde-
rat Abb.in d.c.cum dilectus,colum.3. unde
puto opi.Abb.eſſe ſuſtentabilem,& uetam
per iura,& rationes ſuas. Nec obſtat dictam
Bart.in d.l.ſi coloni,& Alex.in d. conſi. 78.
in 3.uolum.quia fateor, quòd omne poſſeſ-
ſorium recuperandæ eſt priuilegiatum, quo
ad hoc,ut ſi conuentus obijciat quæſtionem
dominij, teneatur reſtituere ante quam de
dominio cognoſcatur, ſiue interueniat uio-
lentia,ſiue non,l.ſi quis conductionis.,C.lo-
ca.& d.l.ſi coloni.& ita procedit contrariū,
ſed nos loquimur in reconuentione, quæ
regulariter eſt permiſſa. Reperitur tamen
ſpecialiter prohibita a ſpoliatore, per d. ca.
ſuper ſpoliatione, ergo quando non eſt ſpo-
liator,ſed talis tertius poſſeſſor, ſtamus iu-
ri cōmuni,ſcilicet,ut fiat reconuentio, quia
tunc ceſſat illud odium ſpoliatoris, quod
iura multum in hoc conſiderant, ut eſt tex.
in cle.unica.de cauſ. poſſ. & proprie, & no.
Abb.in d.cap.cum dilectus, colum. 3. Nunc
in propoſito quæſtio dominij, quæ non po-
teſt obijci. cadit in eadē re & ideo non obij
citur propter priuilegium poſſeſſorij. Ita lo
quuntur deciſiones,& iura contraria,ſed re-
conuen-

conuentio conſideratur in diuerſa re,& non
in eadem.Quod patet ad ſenſum, quia peti-
torio non poteſt reconueniri pro eadem re,
quia ſi conuentus poſſidet, non poteſt pro
illa re agere rei vendicatione, vel hypothe-
caria,quia iſtæ actiones prçſupponunt poſ-
ſeſſionem eſſe debere penes aduerſarium,
& non penes agentem, eundemque re-
conuenientem poſſeſſorio recuperandæ,
uel adipiſcendæ minime poteſt reconue-
niri, eadem ratione, quia ipſe poſſidet, &
quia ſuper eadem reprohibetur reconuen-
tio,ſecundum Abb.in d. capit. ſuper ſpolia-
tione,colum.1. circa fin. ubi aſſignat ratio-
nem. Solum remanet dubium de poſſeſſo-
rio retinendæ circa eandem rem, quod vi-
detur poſſe concurrere,vt ſi tu cōuenis me-
poſſeſſorio recuperandæ; ego reconuenio
te interdicto uti poſſidetis, quia turbas me
in poſſeſſione eiuſdem rei ſuper quo dico,
quod per ſpoliationem non poteſt contra
ſpoliatum fieri talis reconuentio, quia poſ-
ſidet ab eo ui, & interdictum uti poſſidetis
non fauet ei,qui posſidet ab aduerſario ui,
clam.uel precario,ſecundum Abb.in cap.ve
niens, colum.pen.de præſcri.& tex.in l.1.in
prin.ff.uti poſſeſ item propter priuilegium
ſpolij,& odium ſpoliatoris, pro ut ſupra di-
xi,quia non tenetur ſpoliatus reſpondere,
niſi prius reſtituatur,ut d.c.cum dilectis, &
cap. fi.de ord.cogn.ſi uerò reconuentio fie-
ret per tertium poſſeſſorem, qui non ſpo-
liauit, qui conuenitur poſſeſſorio recupe-
randæ.puta remedio c.reintegranda,ut d. l.
ſi coloni,& tunc procederet reconuentio in
eadem re,per ea,quæ dicit Abb.in d.c. cum
45 dilectus, colum.3. † Iſtud tamen intellige,
quando poſſeſſorem retinendæ proponitur
ex alia moleſtatione extraiudiciali, non ex
ſola conuentione iudiciali ſuper poſſeſſo-
rio recuperandæ, quia ex ſola moleſtatio-
ne iudiciali non datur interdictum uti poſ-
ſidetis, quia qui utitur iure ſuo nemini fa-
cit iniuriam,ita tenet Abb. in capi. audita,
col.3.cir.fi.de reſt.ſpol. Quod confirmo qa
econtra eſt deciſum in d.cap. ueniens,& ibi
Abb.in 4.no.de præſc. ubi patet ꝙ conuen-
tus poſſeſſorio retinendæ, poteſt conueni-
re actorem poſſeſſorio recuperandæ pro ea-
dē re,& ſic admittitur iſtę concurſus in iſtis
duobus poſſeſſoris, uerùm qualiter ſit pro-
nunciandum in eis, declarat plene Abb. in
26 d.c.veniens,colu.antep.& pe. † Hanc opin.
confirmo alia ratione, ſcilicet, quia utraq;
cauſa eſt ſummaria,cum ſit poſſeſſorio,nam
quælibet cauſa poſſeſſoria,eſt ſummaria,ſe
cundum Alex. in conſil.66.colum.1.in 5.uo
lu,& ſic poteſt admitti reconuentio, ut ſu-
pra dixi in 2.q.huius partis Et ſi tu diceres,
quare in ſpolio non admittitur recouuentio
de poſſe.retinēdç,cum ſit cauſa ſummaria?
Dico,ꝙ ibi eſt alia ratio prohibitiua .ſ. pri-
uilegiū cauſæ,& odium ſpoliatoris, ut ſu-
pra plaries fuit dctum, unde non admitti-
tur reconuentio, niſi de alio ſpolio pariter
priuilegiato alterius rei, ſed contra eum,
qui non ſpoliauit, ceſſat dictum odium: Ex
prçdictis ergo colligo & firmo iſtam con-
cluſionem,ꝙ ſpoliatus agens contra ſpoliā
tem remedio recuperandæ, non poteſt con-
ueniri nec petitorio nec poſſeſſorio, niſi ſo
la cauſa ſpolij alterius rei pariter priuile-
giatę,& non eiuſdem rei,ſecundum Abb.in
d.c.ſuper ſpoliatione,colum.4. cir. fi. de or-
di. ccog. Si uerò agit contra non ſpoliātem,
ſed contra tertium poſſeſſorem,poteſt recō-
ueniri tam petitorio,quam poſſeſſorio alte-
rius rei,ſed pro eadem re,nec petitorio, nec
poſſeſſorio recuperandæ,uel adipiſcēdç,ſed
poſſeſſorio retinēdæ ſic per prædicta.Fateor
tamen,quòd cauſa conuentionis,ex quo re-
quirit celeritatem,citiùs expedietur,per ea,
quæ dixi ſupra in 1.& 2. quæſt.iſtius partis.
47 † Vnde ſequitur, quòd illud priuilegium,
quòd ſpoliatus ante omnia reſtituatur, &
non teneatur reſpondere, procedit,quando
opponitur quæſtio ſuper eadem re, & non
ſuper diuerſa, & tunc eſt generale in quo-
libet poſſeſſorio recuperandæ. Fallit in re-
conuentione de poſſeſſorio retinendæ,
quod poteſt cadere in eadem re, quando
non agitur contra ſpoliatorem, ut ſupra di-
xi. Item procedit indiſtinctæ, quando agi-
tur contra ſpoliatorem, ſiue ſuper eadem
re,ſiue ſuper diuerſa, in odium ipſius ſpo-
liatoris. Fallit, quando fit quæſtio de alio
ſpolio alterius rei, per d. c. ſuper ſpoliatio-
ne, & ita cum iſta declaratione pertranſeo
48 ſuper iſta difficultate.† Prædictam opi & li
mitationem Abb.confirmo per unam opti-
mam deciſionem, quam faciunt dñi de Ro-
ta in deciſ.149. in nouis quæ incipit, ſi in-
ter,ubi habetur,ꝙ ſi duo litiganti ſuper poſ-
ſeſſorio recuperandæ, poteſt tertius ſe o-

bijcere pro ſuo intereſſe,& agere petitorio ,
dummodo ipſe non ſit ſpoliator , & tenetur
agens poſſeſſorio illi reſpondere ante reſti-
tutionem, ex quo reſpectu illius tertij , ceſ-
ſat odium ſpoliantis,allegat d. capi. de ord.
cogn. & pœna debet ſequi ſuos auctores , &
illud dictum ſequitur & declarat notabili-
ter Abb.in cap.in literis,colum. fin. de reſt.
ſpo.& idem Abb.in dic.capi. fin.in 2. no. &
Alexand.in l naturaliter,§ nihil commune.
colum 11 in 16 ſallentia,ff.de acq.poſſeſ &
Fel.in cap.cum ſuper colum.pen.verſic. ſcias
etiam,&c.de re iud.Et hæc quo ad poſſeſſo-
rium recuperandæ . Si vero actor agit poſ-
ſeſſorio adipiſcendæ,& reus vult eum recon
uenire,& tunc ſi reconuentio eſt reſpectu di
uerſæ rei,procedit indiſtinctè,ſiue fiat de pe
titorio,ſiue de poſſeſſorio,ſed reſpectu eiuſ-
dem rei , non procedit ſi fiat de petitorio,
quia is , qui agit remedio adipiſcendæ , ne-
gat ſe poſſidere , unde non conuenitur pe
titorio,l.fi.ff. de rei vend. ita hæc omnia te-
net Bart.in d.l.naturaliter.§ nihil commu-
ne,colum.7.in 5 combinatione.Si uero fiat
de poſſeſſorio eiuſdem rei recuperandæ, vel
adipiſcendæ, non procedit eadem ratione ,
quia agens non poſſidet , ſed de poſſeſſorio
retinendæ , bene procedit reconuentio pro
eadem re, quia concurrere poſſunt ambo ,
per ea , quæ habentur in d.c.veniens , & ibi
Abb.de preſcr. Nam pro ſola moleſtia com-
perit interdictum vti poſſideris,c.addita, &
ibi Abb.in 3.not de reſt.ſpol. Quod ſemper
intelligas de moleſtia extraiudiciali,non de
iudiciali ſecundum Abb. in d. c. audita. col.
3.in fin & fuit dictum ſupra . Si uerò actor
agit poſſeſſorio retinendæ,tunc reſpectu di-
uerſæ rei procedit indiſtinctæ reconuentio,
tam de petitorio , quam de poſſeſſorio, ſe-
cundum Bart. in d.§. nihil commune. in 5.
combinatione , & Car. in cle.1. colum.2.in
fin.de cauſa poſſeſſ. & proprie ſed reſpectu
eiuſdem rei de petitorio non procedit , quia
primo eſt diſcutienda cauſa poſſeſſorij , ſe-
cundum Bart. ubi ſupra, per l. ordinarij, C.
de rei vend.& l. incerti, C. de interdict. ſed
de poſſeſſorio, puto , quòd proceret recon-
uentio , quia ambæ cauſæ eſſent poſſeſſo-
riæ , & pariter priuilegiatæ, ut ſentit Abb.
in d.cap.ſuper ſpoliatione, colum.2. uerſic.
uenio more ſolito,&c. de ord.cogn nam de
poſſeſſorio retinendæ probatur , in leg. ſi-
duo,ff.uti poſſe.& in cap.licet cau. de prob.
de poſſeſſorio recuperandæ probatur in c.
ueniens,& ibi Abb. de præſc. de poſſeſſorio
adipiſcendæ patet ad ſenſum, quia nulla ur-
get contrarietas. Vnum tamen addo prædi-
ctis pro declaratione , ut in omnibus caſi-
bus,in quibus dixi procedere reconuentio-
nem de petitorio , in poſſeſſorio debeat in-
telligi eo modo, quo procedit reconuentio
in cauſa ſummaria , de cauſa non ſumma-
ria,ut declaraui ſupra in 1. quæſt.huius par
49 tis.† Hæc,hactenus dicta ſunt , procedunt
quando actor agit poſſeſſorio , & reus vult
reconuenire. Quid autem econtra , ſi actor
agit petitorio , & reconuentio fit de poſſeſ-
ſorio ? iſte eſt propriè caſus cap. cum dile-
ctus.de ord.cog.& uera concluſio eſt , quòd
reſpectu diuerſæ rei procedit reconuentio ,
ut d.cap.cum dilectus.& no. Abb.in cap. fi.
colum.2.uerſiculo uenio.&c.de ord. cog. &
Card.in cl.1.colum.4. uerſicu.ſi uero unus ,
&c.de cau.poſſeſſ.& proprie,ſed pro eadē re
ſimiliter tenent Doct.quod procedit recon-
uentio,ſecundum Abb.in d.c.fi.colum.2.&
in c.ex conq.colum.3.in prin. de reſt, ſpol.
in hoc puto aduertendum , quòd ſi intelli-
gis de poſſeſſorio retinendæ,clarum eſt, ꝙ
procedit reconuentio , quia iſta ſe compa-
tiuntur,ſed quod ad poſſeſſorium adipiſcen
dæ,& recuperandæ, neſcio quomodo poſſet
concurrere reconuentio in petitorio pro ea-
dem re , nam ſi conuenis me rei uendicatio
ne ad fundum , præſupponis me poſſidere ,
ſi ego volo te reconuenire poſſeſſorio recu-
perandæ,uel adipiſcendæ, non cadit recon-
uentio in eodem fundo,quia ſi poſſideo,non
competunt mihi dicta remedia. In uno ſo-
lo caſu poſſet procedere,ſcilicet in terminis
dicti c. ex conquæſtione. & de prædictis ui
de plene Spec.in tit.de poſſ.& peti.§.1.Sup
hac materia eſt etiam ſciendum , quòd in-
tentato petitorio per actorem , poteſt reus
deducere poſſeſſorium altero de duobus
modis,ſcilicet per uiam actionis , ut per re-
conuentionē, vt modo dixi, & per uiam ex-
ceptionis, & de vtroq; modo loquitur text.
& ibi Abb.in d.c.cum dilectus de ord. cog.
& gl.& Abb.in d.c fin.eo.tit.& ibi dicitur ,
50 quid eſt utiliùs intentare. † Et not. pulchrā
practicam ex d.c.cum dilectus. Nā ſi tu con-
uenis me petitorio , puta actione reali , vel
perſonali ad aliquam rem , ego poſſum te
conue-

conuenire , quòd ſpoliaſti me quadam alia
re,uel poſſum excipere contra te ſpolio alte
rius rei,petendo quòd non audiaris in peti-
torio tuo , niſi prius reſtituas mihi dictam
rem . Et differentia eſt iſta , quia ſi deduco
ſpolium per modum reconuentionis , non
repellitur actor ab agendo , ſed proceditur
ſuper utraque cauſa , tanquā ſuper mutuis
petitionibus, quia ex quo deducitur ſpoliū
per modum actionis, actio non eſt excluſio
alterius actionis,& ideo ſuper utraque pro-
ceditur , ſed ſi deduco ſpolium per modum
exceptionis , ſuſpenditur petitorium acto-
ris , & proceditur ad dationem termini ad
probandam exceptionē ſpolii,qui terminus
eſt quindecim dierum , ut in c. frequens de
reſt.ſpo.lib.6.& no.Abb.in d.c.cū dilectus.
in 5.no. Qua exceptione probata interpo-
nitur decretum,ꝙ actor non audiatur in pe
titorio ſuo,niſi prius reſtituat , non tn̄ con-
demnatur ad reſtituendum , quia exceptio
eſt ſolum actionis excluſio , unde non ope-
ratur reſtitutionem , quia illa uenit per uiā
actionis,iux.text.in d.c.cū dilec.& ibi Abb.
in 6.no. Sed qn̄ uenit ſecundum primū mo-
dum per uiam actionis, tūc venit reſtitutio
ut ibidem,& hæc eſt differentia inter unum
modum,& alium,unde reus poteſt delibera-
re,quod magis ſibi expediat, nam ſi meliùs
eſt incumbere rei actoris aduerſarii, oppo-
nat exceptionem , quia interim non proce-
detur ſuper petitorio,& ipſe detinebit rem
petitam. Si uero magis expedit ei hr̄e reſti-
tutionem ſpolii , agat per uiam reconuen
tionis , quia per eam obtinet reſtitutionem
rei, ita declarat gl.in d.c.fin.de ord.cog. Sed
qn̄ proponitur poſſeſſorium ſuper eadē re,
ſemper eſt utilius illud deducere per uiam
actionis , ſecundum Abb.in d.c.fi.col.2.de
ord.cog.& in c.ex conquæſtione , colu.3.in
51 prin.de reſt.ſpo.†Quid aūt,& ſi actor dedu
cat poſſeſſorium recuperandę ſuper vna re,
& reus excipiat de ſpolio alterius rei,an ſu-
ſpendat poſſeſſorium actoris? Ratio facit,
quòd non,quia ſunt duo pariter priuilegia-
ta,tn̄ ueritas eſt in contrarium, quia proce-
ditur exceptione, quæ eſt fauorabilior , ſu-
ſpenſo primo poſſeſſorio,& nunquā auditur
ea probata, niſi prius actor reſtituat. ita di-
cit gl.in d.c.fi.de ord.cog.& ibi Abb.col.3.
circa fi. Prædicta tn̄ limita procedere qn̄ ex
ceptio ſpolii opponitur contra ipſum ſpolia
torem , quia tunc repellit eum ab agendo.
Secus,ſi contra eum,qui non ſpoliauit , ſed
eſt tertius poſſeſſor ita dicit Abb.in d.cum
dilectus , colu.3.in c.in literis. colu.fin.de
reſt.ſpo.& habetur in deci.19.conſ.Neap.&
in l.ſi te bonis.C.de iure delib. ubi habetur
de intellectu dicti.c.frequēs de reſt.ſpol.lib.
6.ut procedat etiam de iure ciuile , ut not.
Iaſ.& communiter Mod.in d.l.ſi te bonis re
probata ibi opin.Bart.qui aliter dicebat.
52 † Item ex prædictis uerificabitur illud ꝙ
dicit Spec. in titu.de cit.§.1.col.5.verſi.itē
quòd eſt ſpoliatus , quòd is , qui eſt ſpolia-
tus , ſi citatur per ſpoliantem in alia cauſa
poteſt opponere contra citationem, ut non
teneatur reſpondere nec cōparere propter
dictum ſpolium, maxime qn̄ eſt notorium,
53 ſecundum eum . †Quinto principaliter ſu-
per iſta parte q̄ro , an in cauſa clerici poſſit
fieri reconuentio coram iudice laico , ut ſi
clericus agit contra laicum coram iudice
q ſeculari, an poſſit ibidem *q* recōueniri. Iſta,
longa quæſtio, quam plene examināt Abb.
& Fel.in cap.at ſi cler.de iud. Breuiter quid-
quid dicat Abbas ibi , ueritas eſt , & magis
communis opin.quòd poſſit clericus recon-
ueniri.hanc opi.tenet Bar.in d.auth.& con
ſequēter,col.fi.C.de ſen.& gl.ī c.1.de mut,
pet.& Bald.in l.2.§.ſed ſi agant.de iud.ubi
plus dicit , ꝙ iſta eſt prorogatio legalis . Et
hæc opi.eſt hodie expedita in regno per ri-
tum magnæ curiæ uicariæ, in num.135.qui
incipit. Itē, quòd clericus, &c & hr̄ in deci.
173.conſi.Neap.& ita cōmuniter ſeruatur
Et hanc opi.tenet Spe.in ti.de reconuen.§,
nunc dicamus,uerſic.ſed pone,clericus, &c.
ubi limitat hoc non procedere in tribus caſi
bus Primus, ſi reconueniretur de cauſa ſpi-
rituali,cuius eſt incapax iudex laicus. Secū-
dus , ſi reconueniatur de cauſa criminali,
quę infamat. Tertius caſus eſt, ſi laicus data
opera iniuriatur clerico, ad hoc ut conuen-
tus coram iudice laico, ibidē eum reconue-
niat,ſecundū Spec.in eo. tit.§.1,uerſ.quid ſi
laicus, & prædictis adde Bald.in d.auth.&
54 conſequenter. colum.pen. †Quod facit ad
id, quod in ſimili dicimus de clerico agen-
te cōtra laicum coram iudice laico , nam ſi
ſuccumbit cauſa , poteſt eum iudex laicus
condemnare ad expenſas , ut tenet Fely.in
55 c.at ſi clerici.colum.7.in fin.de iud.† Sed ſi
clericus uel alius agens, ſi fuerit reconuen-

tus uel & renunciare iudicio ſuæ conuentio
nis, ad hoc ut non reconueniatur, utrum
poſſit? dic, quòd ſi fuit per reconuentionē
præuentus, non poteſt renunciare, ex quo
ſemel eſt acquiſitum ius aduerſario, ſecus, ſi
res eſſet integra. ita tenet Bald. in d. auth. &
conſequenter, colum. pen. & Spec. in tit. de
recon. §. fi. & habetur in deciſ. 173. conſilio.
Neap. facit text. in l. ſi poſt mortem. §. fin. ff.
de bon. poſſeſſ. contra tab. & quod not. Iaſ.
& Doct. in l. 3. in prin. colum. fi. ff. quod quiſ
que iur. Bald. in l. petendæ. C. de temp. in in
teg. reſt. ubi habetur, quod omnis dilatio,
quæ datur in cauſis, eſt communis reo, &
actori, unde ſi datur reo, eſt communis etiā
actori, & econtra, adeo quòd non poteſt
reus renunciare illi dilationi iam præſtitæ
in præiudicium actoris, cui fuit ſemel ius
56 quæſitum, ſecundum Bald. ibi. † Sexto quæ
ro, an in cauſis criminalibus habeat locum
reconuentio. Hanc quæſt. plenius, quàm
alius tangit Abb. in cap. 1. colum. 9. cum tri
bus ſequen. de mut. pet. Ego autem de men-
te Abb. & Barr. in d. authen. & conſequen-
ter, & reaſſumendo communem, & ueriorē
opin. Doct. declarabo hanc qu. per quatuor
membra, & in ſingulis membris ponam ue-
ras cōcluſiones cum fallētijs, quoniam iſta
q. eſt ualde ardua, difficilis, & intricata. Vn-
de facio primum membrum principale, ui-
delicet, quādoque accuſatus quis merè cri-
minaliter. & ipſe reus vult reaccuſare accu-
ſatorem de alio crimine, & ſic tam etiam
cauſa conuentionis, quam reconuentionis
eſt criminalis, ſuper quo firmo iſtam con-
cluſionem, uidelicet, Accuſatus criminaliter
poteſt ſuum accuſatorem r reaccuſare cri-
minaliter, & ſic cōcludo, q; in criminalibus
habet locum recōuentio, ſicut in ciuilibus,
ita tenet gl. in d. authen. & conſequenter, &
probatur in l. 1. & leg. neganda. C. qui accuſ.
nō poſſ. Iſtam concluſionem limita primo,
dummodo reaccuſans proſequatur ſuam,
uel ſuorum iniuriam, alias reaccuſare non
poteſt, ut d. l. neganda, & ibi no. & l. is: qui
reus, & ibi gl. in uerſ. accuſ. & Bar. ff. de pub.
iud. & procedit tunc reconuentio indiſtin-
ctè, ſiue ante nomen receptum inter reos,
ſiue poſt, ut colligitur ex diſtinctione Bar.
in d. l. is qui reus, col. 2. in fi. & ſeq. Item, ēt,
ſi uterque proſequatur ſuam iniuriam, pro-
cedit reconuentio, ſecundum Bar. in d. l. is.
qui reus, colum. 3. & Bald. in l. 1. colum. 5. &
57 6. C. qui accuſ. non poſſunt. † Et hoc infer-
tur, quòd ex quo hodie in regno nullus ad
mittitur ad accuſandum, niſi ſuam, uel ſuo-
rum iniuriam proſequatur, ut eſt ritus ma-
gnæ curiæ uicariæ, in nume. 14. qui incipit,
item, quòd nullus laicus, &c. ſequitur quòd
tantò faciliùs in criminalibus habet locum
reconuentio, quod intelligo cum alijs, de-
clarationibus, quas infra ſubijciam. Secun-
do, limita prædictam concluſionem proce-
dere indiſtinctè, ante quàm nomen rei ſit
receptum inter reos, nam tunc poteſt fieri
ſ reaccuſatio, ſiue proſequatur ſuam iniu-
riam, ſiue non, & hoc eſt de mente Abb. in
d. c. 1. colū. 9. de mut. pet. ibi 1. caſu, per d. l.
is, qui reus. & licèt Bar. in d. l. is, qui reus, di-
ſtinguat, aut de maiori crimine, aut de pa-
ri, uel minori, & Bal. in d. l. 1. colum. 6. uerſ.
uenio ad ſecundam, &c. C. qui accuſ. non
poſſ. tamen uidetur uerior opi. Abb. ut pro-
cedat indiſtinctæ, quia ſi recte inſpiciantur
uerba Bar. non uidetur differentia in effe-
ctu, inrer nomen receptum, inter reos, & nō
receptum, & quam differentiam iura face-
re uidentur, ſed opi. Bar. eſt tex. in d. l. negā-
da. poſt uerò nomen receptum inter reos,
fit reaccuſatio de maiori crimine præiudi-
ciali, ut d. l. 1. C. qui accuſ. non poſſ. non au-
tem de pari uel minori, ſecundum Bar. in d.
l. is, qui reus. & Gand. in tract. male. in tit. de
filiofa. & utrum poſſit accuſare, &c. colum.
2. & 3. quòd intellige ad effectum proſequē
di, poteſt tamen præſentari libellus, & ſuper
ſederi uſque ad ſententiam primę cauſæ, ut
dict. leg. neganda, ſecundum Doct. in locis
præall.
58 † Verùm, ſuper iſtis differentijs non ſatis
inſiſto, quia in regno ſunt nullius utilitatis
propter dictum ritum magnæ curiæ, ſecun
dum quem nullus accuſat, niſi ſuam, uel
ſuorum iniuriā proſequatur, quo caſu ſem-
per habet locum reaccuſatio, ut ſupra dixi.
Similiter in regno eſt correcta diſpoſitio,
d. l. 1. C. qui acc. non poſ. per conſt. quæ inci
pit, ſi ciuiliter agens, ut no ibi gloſſ. & And.
de Iſer. & Matth per quam conſti. eſt noui-
ter inductum, quòd ſiue accuſator reaccu-
ſet de maiori crimine, ſiue non, procedi-
tur indiſtinctè ſuper utraque cauſa, & per
unam non fit præiudicium alteri, & ſic ho-
die in regno per illam conſt. omnia præiudi-

cialia ſunt ſublata in iudicijs, per quàm cor-
rigitur etiam l. fin. C. de ord. iud. adeo, quòd
omnes cauſæ, quarum una ſic ſe habet an
aliam, ut per eam fiat præiudicium alteri, &
de iure communi propter præiudicium fit
impeditio proceſſus, ſunt hodie reductæ ad
æqualitatem, ut pariter procedatur in eis, &
per hoc multę leges iuris communis repe-
riuntur correctę, ut plenè declarat. Matt. de
Afſl in d. conſt. ſi ciuiliter agens, in 6. no.
59 † Quando autem dicatur nomen rei rece-
ptum inter reos? veritas eſt, ut d. Bar. in d. l.
is qui reus, colum. 3 in fi. & ſeq. & Abb. in d.
c. 1. colum. 9. de mut. pet. videlicet, quando
iudex non obſt. exceptionibus dilatorijs
pronunciauit eſſe procedendum ſuper ac-
cuſatione, ſi autem nihil fuit oppoſitum,
adeo quòd non fuit opus tali pronunciatio
ne, tunc per lit. conteſt. dicitur nomen rece-
ptū inter reos. Et declarat hoc plenius Bald.
in d. l. 1. colum. 9. in fi. & ſeq. & Bar. l. adulte
60 rij, C. de adul. & Bal. in l. quamuis, C. ſi pend.
app. mors interue. † Tertio limita dictam
concluſionem procedere, quando iſta recon-
uentio in criminalibus fit coram iudice or-
dinario ipſius reconuenti. Si enim eſſet iu-
dex incompetens reſpectu reconuenti, vel
quia non poterat aliter cognoſcere de cau-
ſa criminali tunc reconuentio de cā crimi-
nali nō procedit, tex. eſt in l. 2. § ſed ſi agant,
ff. de iud. ſecundum Bart. in d. auth. & conſe
quenter, columm. 3. ubi aſſignat rationem,
quia agens criminaliter, agit ex neceſſitate
propter iniuriam ſibi factam, non autem ex
uoluntate ſicut in ciuili. Vnde ceſſet ratio
l. cum Papinianus, in fi, C. de ſent. & ſic non
fit prorogatio iuriſdictionis per reconuen
tionem in cauſa criminali ſicut in ciuili, ſe-
cundum Bar. ibi, & tenet And. de Iſer. in ca.
1. colum. 2. de contro, feud. apud pares, & eſt
de mente Bal in l. 1. circa fi. C. de iuriſ. om-
iud. & Alex. in add. ad Bar. in d. l. is qui reus
61 colum. 2. † Et per hęc inferri pulchre Bald.
in d. l. 1. colum. 3. in 5. oppo C. qui acc non
poſ. quod ſi Papa delegaret alicui delegato
aliquam cauſam criminalem, non poſſet
coram eo habere locum reconuentio de alia
cauſa criminali, quia iuriſdictio delegati ad
eam ſe non extendit, nam in criminalibus
ſecundum eum non dicitur propriè recon-
uentio, ſicut in ciuilibus, quia non proroga-
tur iuriſdictio, & hoc etiam innuit Bald. in
d. auth. & conſequenter, colum. 1, verſicu 2.
quęro &c. ſecus eſſet, qn̄ delegatus impetra
retur per ipſum accuſantē, quia tunc habe
ret locū reconuentio, ſm Bart. in d. auth. &
conſequenter. col. 3. & hoc rōne impetratio
nis, quia vr̄ eligere impetrando, ſm eum.
62 † Adde tn̄ in hac materia, q; in regno habe
mus tres ritus magnę curię, diſponentes de
hac materia. Quorum primus eſt in nu. 69.
& incipit. Item ſi quis, vel ſi qua, &c. per quē
diſponitur, q; accuſatus non pōt accuſantē
reaccuſare, nec eius matrem, aut filios, vel
fratrem, vel nepotes, niſi eadem die, & ex no
uo delicto, & ſic per dictum ritum vr̄ eſſe re
ſtricta poteſtas reaccuſandi ſolū in illa die,
in qua fit accuſatio, & ſolùm in nouo deli-
63 cto. † Quod aūt dicatur nouum delictum,
declarat notabiliter per Bar. in l. is qui reus,
col. 3. uerſ. cōiter ſeruatur, &c. ff. de pub. iu.
ubi quādo plura delicta ſunt facta unico
contextu, in eadem rixa, omnia illa reputan
tur pro uno facto. unde ſi tu accuſas me de
delicto facto in rixa, & ego reaccuſo te de
delicto facto in eadem rixa, illud delictum
non diceretur nouum, ratione connexita-
tis. Sed ſi tu accuſas de delicto commiſſo ho
die, & ego reaccuſo te de delicto commiſſo
heri, illud diceretur nouum, & ita colligitur
ex uerbis, & mente Bar. ibi. Et aduerte, quia
ille ritus loquitur copulatiuè, & dum dicit,
& niſi ex nouo delicto, &c. unde innuit, q;
utrunque copulatiuè interueniat ad hoc,
ut procedat reaccuſatio, ſcilicet quod fiat
eadem die, & ex nouo delicto, & non ali-
ter. leg. ſi is qui ducenda, § utrum, ff. de reb.
dub. & l. ſi quis ita ſtipulatus fuerit aureos
10, ff. de verb. ob. Secundus ritus magnę cu-
rię eſt in nu. 180. & incipit. Item ſeruat ip-
ſa curia, quòd accuſator &c. quo cauetur,
quòd accuſator non poteſt pendente accu-
ſatione in aliqua curia accuſari, dum tamē
ſit paratus reſpondere in eadem curia, accu
ſatione durante, uel pſtet fideiuſſionem de
reſpondendo in quacunque cura competen
64 ti finita accuſatione. † Tertius ritus eſt in vl
timo tit. in num. 324. & hoc uidetur ius no
uiſſimum in regno, quia cum ſit vltimus,
derogat oībus prioribus, quantus contradi
cerēt, vt in §. poſteriore. inſti. quib. mod. teſt.
infir. & leg. ſi quis in prin. ff. de leg. 3 & leg.
hac cōſultiſſima, §. fi. C. de teſt. & leg. pacta
nouiſſima, C. de pact. & per hunc ultimum

ritum eſt correcta, l.1.qui acc. non poſſ.& ſimiliter eſt correcta illa conſtitutio. ſi ciuiliter agens, quam ſuperius allegaui. Vult.n. ille ritus, quòd accuſator, uel eius coniux, aut filij, parentes, vel fratres vtrinque coniuncti inſimul habitantes, non poſſint aliquomodo reaccuſare de aliquo crimine, etiam maiori, pendente accuſatione per accuſatum, vel eius coniugem, filios, parentes, aut fratres, inſimul habitantes, ſolùm perſona reaccuſata tenetur præſtare fideiuſſoriã cautionem de ſtando iuri, finita prima accuſatione, & procedit illa diſpoſitio, etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam proſequantur, ut ibi expreſſe dicitur, & ſic videtur etiã correcta d.l.neganda, C. qui accuſ. non poſ. Aſſignatur enim ibi ratio, quòd iſta reaccuſatio præſumitur calumnioſè fieri, ex quo non eſt ueriſimile, quòd accuſatus ſi fuiſſet offenſus, voluiſſet tardare ad accuſandum, donec ipſe accuſaretur prius, unde præſumitur fieri iſta reaccuſatio, ut perturbetur accuſans, & ſi calumnioſè ſequitur ergo, quòd hodie in regno ceſſat omnino reconuentio, uel reaccuſatio in criminalibus, etiam ſi ſuam, vel ſuorum iniuriam quis proſequatur, per diſpoſitionem dicti ultimi ritus, qui in hoc derogauit diſpoſitioni iuris communis, & conſtitutionis regni.

ADDITIO. Nunquid diſpoſitio rituũ procedat in blaſphemia? & uidetur dicendũ quod non, per Doc.& Bar.in l.Lucius.in fi.ff ad Turpil quã ſequitur Marſ.in l.unius §.cogniturum, ff de quæſtio & Anch.in cap. 1. extra de conſt.& adde quòd quando cauſę procedunt ex eodem fonte, poteſt ſuper utraq; procedi, ut habetur per Gram. in deciſ.54. Dum magnificus. Petr.Foll.V.I.D.

65 † An autem cum iudex inquirit cõtra aliquẽ, ad inſtigationem alterius, poſſit inquiſitus petere à iudice, quòd reinquirat contra illum inſtigantem ab alio crimine. uide Spec.in tit.de inqui.§.1.uer. item nunquid, &c ubi tenet, quòd non. Reliqua vero, quo ad hoc primum membrum principale, proſequere de iure communi, ut per Bar.in d. l. is qui reus.& d.auth.& cõſequẽter, col.3. & Bal.in l.1.C.qui accu.non poſ.& Abb. in d.
66 c.1.colu.8.& 10.de mut.peti. † Secundum membrum principale eſt, quando aliquis eſt accuſatus criminaliter, & vult reconuenire ciuiliter ſuum accuſatorem, in quo firmo conclusionem, quòd non poteſt fieri talis reconuentio, & hoc tam de iure communi, per l.fin.C.de ord.iud.& p Abb.in d.c.1.col. 11.uer.2.& c.de mut.pet. quam etiam ex diſpoſitione dicti ritus ultimi, ibi, per quamuis uiam in iudicio euocare, &c. & hoc per rationem, quia accuſator non elegit ſponte iudicem, ſed ex neceſſitate propter iniuriã ſibi factam, ſecundum Abb. ibi. & Bar.iu d. auth.& conſequenter, colum.3.

Tertium membrum eſt econtra, quando conuentus ciuiliter, vult conuenire criminaliter. In quo breuiter dico, quòd hodie procedit reconuentio in regno, nec ſuperſedet in ciuili, propter præiudicium cauſæ criminalis, etiam ſi eſſet crimen læſæ maieſtatis. ita propriè dicit tex. in illa conſtitutio. ſi ciuiliter agens, & ita ſeruatur in regno, quidquid dicat Abb.in d.c.1.colum.11.cir. fi. & Bar.in d.auth, & conſequenter, colum.3.

67 † Quod tamen limita procedere, quãdo talis reconuentio fieret coram iudice competenti ipſius reconuẽti, aliàs ſecus, ſi ceſſet incompetens, quia non prorogatur ad cauſam criminalem, ſecũdum Abb.ibi, & Alex. in additio ad Bar. in l. is qui reus, colum.1. ff.de pub.iud. & dixi ſupra in 1.membro.in tertia limita: Et quod in criminalibus non habeat locũ prorogatio, tenet Bal.in l.ſi qui ex conſenſu, colum.2.in fi.uerſ.reuoco, &c. de epiſ.aud.& Bal.in l.1.in fin.C.ubi de cri.
68 agi oportet.† Quartum membrũ eſt, quando conuentus de crimine ciuiliter, vult reconuenire de alio crimine ciuiliter, quod quomodo, & quando ſit, declaraui plene ſupra in prima diſt.huius partis ſuper quo firmo conclusionem, quòd procedit reconuentio coram iudice competenti, ſcilicet qui eſt iudex reconuenti, & hoc patet ſenſum, quia ſi quando agitur merè criminaliter, procedit reconuentio, ubi reconueniens proſequitur ſuam, uel ſuorum iniuriam, ut ſupra fuit concluſum de iure communi. multò fortius, quando agitur ciuiliter, quia magis adhæret naturæ reconuentionis, quæ procedit regulariter in ciuili, per d.l. cum Papinianus, & authen.& conſequenter. Nã tunc ſuum proprium intereſſe quia proſequitur, quando ciuiliter agit, ſed vel & reconuenire actorem coram iudice non ſuo, ut prorogetur iuriſdictio propter reconuentionem, hoc

hoc non poſſet, quia non obſtante, quod ciuiliter agatur, poteſt dici, quod actor agit ex neceſſitate propter delictum ſibi commiſſum, & ſic non ſponte eligit iudicem, unde ceſſat reconuentio, per ea, quæ ſupra dixi, & no Bar. in d.auth.& conſequenter, col. 2.ita tenet Abb. in d.cap.1.colum.12.in fin, extra de mut.pet.Rob.Mar.V.I.D.

ADDITIONES.

a Reconuentio. Reconuentio quid ſit, uide per Deciſ.in c.cum inter, il 5.nume.4.extra de except.

b Compenſatio. Nec etiam de debito iurato ad non iuratum admittitur compenſatio, & eſt communis. Iaſ. in l.eum qui.§. ſi iurauero, num.2.ff.de iuretur. Afflict.deciſ.163. limita alijs modis, ut per Soci.in tracta.fallen. reg. 61 compenſatio, Beninten. deciſ, Bonon.37.numero 22. Hæc etiam admittitur compenſatio in actione iniuriarum, & eſt communis, de qua per Viui.in ſuis commu. opin. in 2.par, opin. 5. actione iniuriarum in fi.

c Reconuentionali. In materia reconuentionis uide quæ ſcripſit Dominus meus Dominus Mar.Mantu.in c.ex literis, per totum extra de mut.petit.

d Simultaneus. Reconuentioni non eſt locus quoad effectum ſimultanei proceſſus aliquo pacto, quando una cauſa reperitur ſummaria, altera uero plenaria; Innoc.& omnes in cap.1. extra de mut.petit. Ang.in l.ſed & hę.§.non ſolum.ff.de procurat.& Docto. in authen.& conſequenter. C.de ſenten.

e Iudicibus, Soci.in tracta.fallen.reg.332.Reconuentio lib. 11.l. & ſi mutui.ff. de iuriſd. omni.iudi.ubi Cotas.

f Reconuentio. Reconuentio reconuentionis non habet locum in delegato Mant, in c.cum dilectus nume.2.extra de arbit.

g Locum, Et eſt communis, de qua per Gomeſ.in ca. diſpendia nu.33.de reſcrip. lib.6.

h Arbiter. Mantua.in d.c. cum dilectus.num. 1.extra de arbit.

i Verior. Contra per Mantuã in d.c.dilectus, nume.17.& 18.

K Appellari. Bellenzin. in trac.de clarit.ſubti. quæſtione 53.in ſi. Mantua.d.cap.cum dilectus, nume.43.

l Prorogari. Prorogatio iuriſdictionis corã delegato non fit, Franc. Mar.quæſtione del. fin.13.nume.3.

m Clerico. Clericus non prorogat iuriſdictionem alterius ſine licentia ſui Epiſcopi, Capic.deciſ.9.nume.12.

n Prorogatio. Deci.in c.cæterum.in prin. extra de iudi. Cagno.in l.1.nume.41. ff. de iudi. Grauat.in addi.ad prac.Veſtr. lib.8.cap. 2.nu.14.ubi latè in mat.prorogationis.

o Infra dicendis. Et etiam D.Marc, Mant.in d.c. ex literis nume.22. cum multis ſeq.

p Poſſeſſorij. In hac materia uide quę doctè ſcribit Menochi.in trac, recuper.poſ.remed. primo nume.382.cum ſeq.

q Reconueniri. Si ciuiliter agit, reconueniri poteſt, Cur.iun.in l.2.nume.48.ff, de iuriſd. om.iud. Duenas lib.1.reg. utr. iur.reg.102. Clericus.

r Reaccuſare. Accuſatione pendente non poteſt. Foller, in pract.crimi. cau.in 2.par.iud. in uer.accuſatione porrecta nume.76.

ſ Reaccuſatio. Petr.Duen, lib.1.regu, utr.iur. reg, 39, accuſatus. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum VII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud petitorium, & aliud poſſeſſorium.*
2 *Poſſeſſoriũ iudiciũ triplex eſt, & quod dicat.*
3 *Poſſeſſio non tranſit ad hæredem, niſi apprehẽdatur, fallit tamen, quando defunctus poſſidebat per colonum.*
4 *Agens interdicto quorum bonorum, quid narrare, & probare debeat.*
5 *Poſſeſſorium adipiſcendæ, non datur hæredi, qui quandoque habuit poſſeſſionem, & ab ea cecidit.*
6 *Hæreditatis petitio, non datur ei, qui quãdoque poſſeſſionem habuit, & cęcidit ab ea.*
7 *Interdictum, quorum bonorum, reperitur utile, & directum, & habet ſimilitudinem cum petitione hęreditatis, & quando locum habeat, nume.8.*
8 *Petitio hæreditatis, non ſolum datur ad uniuerſam hæreditatem, ſed etiam ad rem particularem.*
9 *Interdictum, quorum bonorum, in aliquo eſt utilius, quam hæreditatis petitio.*
10 *Interdictum, quorum legatorum, eſt poſſeſſorium adipiſcendę, quando habeat locum.*
11 *Interdictum Saluianum, eſt poſſeſſorium adipiſcendę, & quando locum habeat.*
12 *Poſſeſſorium adipiſcendę, eſt etiam remedium ſi.C.de edic.diui.Adr toll.*

13 *Poſſeſſorium adipiſcendæ etiam dicitur quãdo beneficiatus implorat iudicis officium, ut mittatur in poſſeſſionem beneficij nouiter acquiſiti.*

14 *Poſſeſſorium retinendæ quod dicatur, & quãdo locum habeat, & nu 15.*

15 *Turbatio poſſeſſionis qualiter probetur.*

16 *Criminaliter an poſſit agi pro ui turbatiua.*

17 *Poſſeſſorium retinendæ, datur ei, qui extraiudicium moleſtatur: ſecus, ſi in iudicio.*

18 *Poſſeſſorium retinendæ non datur contra deiectum turbantem ſuum deiectorem.*

19 *Poſſeſſorium retinendæ duobus litigantibus, ille obtinet, qui de antiquiori poſſeſſione probat, etiam ſi aduerſarius probaret de titulo: uerum debet articulare, quod habẽs titulũ poſſideat clam, reſpectu ſuæ poſſeſſionis.*

20 *Turbare quis, quot modis dicatur.*

21 *Tempus & locus an declarari debeant, in interdicto retinendæ.*

22 *Operarij, an teneantur de turbata poſſeſſione.*

23 *Poſſeſſio de præſenti, an arguat poſſeſſionem de præterito.*

24 *Poſſeſſio antiqua an præſumatur continuata.*

25 *Poſſeſſio antiquior non prodeſt agenti poſſeſſorio retinendæ, quando ab ea cecidit facto ſuo ex propria alienatione.*

26 *Articulus de proprietate an admittatur, quãdo poſſeſſorio retinendæ agitur.*

17 *Poſſeſſorium retinenda datur etiam pro iuribus incorporalibus.*

28 *Poſſeſſorium recuperandæ, quod dicatur, & quando habeat locum, & nu. 22.*

29 *Interdictum unde ui, datur uiolenter expulſo de poſſeſſione rei immobilis.*

30 *Interdictum, unde ui, competit pro iuribus incorporalibus, & annis præſtationibus.*

31 *Interdictum unde ui, an detur ei, qui ſuſpicatur poſſe repelli*

32 *Interdictum, unde ui, datur ſolum intra annum utilem.*

33 *Interdictum unde ui, competit deiecto poſſidẽti tempore ſpolij.*

34 *Locus & tempus ſpolij, requiritur in libello, in quo intentatur interdictum, unde ui.*

35 *Turbationis qualitas, an ſit exprimenda.*

36 *Interdictũ, unde ui, non datur contra ſingularẽ ſucceſſorem: ſed contra uniuerſalẽ ſic, & datur hæredi, & non poſſidenti, & nu. 37.*

18 *Interdictũ, unde ui, datur ſpoliato, quære poſſidebat tẽpore ſpolij: ſecus ſi tãtũ detinebat.*

39 *Conditio triticaria, datur etiam ad poſſeſſionem & eſt remedium recuperandæ, & quando locum habeat.*

40 *Conditio incerti ad recuperandam poſſeſſionẽ dari poteſt.*

41 *Indebita conditio, datur etiam ad poſſeſſionẽ recuperandam.*

42 *Actio in factum, poteſt dari etiam ad recuperandam poſſeſſionem.*

43 *Officium iudicis, competit etiam ad recuperãdam poſſeſſionem.*

44 *Conditio ex l. ſi me & Titium ff ſi cert pet. habet locum pro recuperanda poſſeſſione.*

45 *Cõditio ex l ſi coloni. C. de agr & cenſi datur ad recuperãdam poſſeſſionem, & quæ requirantur ut competat.*

46 *Seruus fugiens facit furtum, ſui ipſius.*

47 *Conditio ex l. auctoritatem. C unde ui, eſt remedium poſſeſſorium recuperandæ, & quando habeat locum. (nu. 48.*

Item cõditio ex lege, meminerint C. unde ui.

Item conditio ex lege, ſi quis conductionis. C. locati, nu. 49.

Item conditio l, inuaſor. C. unde ui. nu. 50.

Itẽ cõditio l ſi quis in tãta. C unde ui. n 51.

Item conditio ex l. conductores. C. loca. & l. non ab re. C. unde ui. nu. 52.

Item conditio ex l cum à te. ff. de ui & ui arma. nu 53.

Item conditio ex l ſi C. unde ui, nu. 54.

55 *Conditio ex c. ſæpe. de reſt. ſpol. eſt remedium recuperandæ.*

Item conditio ex c. freq de reſt. ſpol. lib. 6. nu. 56 & 57 Intellectus d. c frequẽs remiſſiue.

58 *Cõditio ex canone reintegrand. 1. 3. q. prima, eſt remedium recuperandæ, & eſt plenius ceteris, & quando locum habeat.*

59 *Conditio ex l ſi. C. de acq poſſ. eſt remedium recuperandæ, & quando habeat locum, & quæ utilitas reſultet ex ea.*

60 *Creditor agere põt aſſiſtentia contra tertium poſſeſſorem uigore precarij uſque ad 30. an.*

61 *Poſſeſſoria duo recuperandæ, ſunt nouiter inducta in regno. Vnum per cõſtitutionẽ, circa uiolentias, & aliud per tria capitula regni, & quando hæc habeant locum, & nu. 62.*

SEptima principalis diſtinctio iudiciorum eſt:
1 † quia iudicium aliud petitorium;
a & aliud poſſeſſorium. *a* Petitorium dicitur illud, in quo principaliter agitur de proprietate, ſeu dominio alicuius rei, puta ubi agitur rei uendicatione. l. cum fundum. § fin. & ibi glo. ff. de ui & ui arma. cap. paſtoralis de cauſa poſſ. & proprieta. Idem ſi agatur publiciana, quia dicitur interdictum petitorium, l. eum. qui. § ſed ſi quis. ff. de publ. Item, ſi agatur petitione hæreditatis, ut no. glo. in l. 2. in gl. pe. C. de edic. diu. Adr. tol. Eodẽ modo, ſi agatur ad uſumfructum, uel uſum, uel aliam ſeruitutem, dicitur petitorium, quia agens ad iſta iura incorporalia, cenſetur dominus iſtorum iurĩu, ſecundum Alex. in l. naturaliter. §. nihil cõmune, col. 2. & 3. circa fi. ff. de acq. poſ & patet ex his, quæ no. Spec. in tit. de cauſa poſ. & proprie. §. ſequitur, & §. nunc dicendum. Item. quãdo agitur actione perſonali ad rẽ, dicitur petitorium, ſecundum Bal. in conſil.
2 449. in 3. uol. & colligitur ex præalleg. † Poſſeſſorium iudicium eſt, ubi agitur de mera poſſeſſione, & iſtud iudicium poſſeſſorium,
b eſt triplex: uidelicet, *b* poſſeſſorium adipiſcendæ, poſſeſſorium retinendæ, & poſſeſſorium recuperandæ poſſeſſionis. Poſſeſſoriũ adipiſcendæ, exemplificatur in trib. iudicijs, uidelicet, in interdicto, quorum bonorum, quod competit ei, cui delata eſt hæreditas ex teſtamento, uel ab inteſtato pro acquirenda poſſeſſione rerum hæreditarium, & ipſius hæreditatis. Et ad hoc ut competat hoc interdictum, ſunt conſideranda aliqua ex par-
3 te actoris, & aliqua ex parte rei. † Et præſuppono id, quod habetur in l. cum hæredes. ff. de acquirenda poſſ. ſcilicet quòd hæres non acquirit poſſeſſionem hæreditatis pro ipſo
c iure, ſicut dominium, unde non *c* tranſmittitur poſſeſſio a defuncto ad hæredem ipſo iure, niſi actualiter hæres apprehendat, ut ibi. Quod tamen fallit, quando defunctus poſſidebat aliquam rem per colonum ſuum, quia per medium eiuſdem coloni tranſmittitur poſſeſſio ad hæredem ſine aliqua apprehenſione. Ita notabiliter tenet Alexand. in l. qui uniuerſas, quòd per col. ff de acq. poſ. & habetur in deciſ. 117. conſi. Neap. Si. n. hæres vult acquirere poſſionem rerum hæredi-
d tarium, habet duplex *d* remedium adipiſcẽdæ poſſeſſionis. ſ. unum per iſtud interdictũ, quorum bonorum, & aliud ex l. fi. C. de edic. diui Adr. tol. de quo aliquid inferius dicam.
4 † Requiritur ergo in hoc interdicto ex parte actoris, quod ei ſit delata hæreditas, & ꝙ eam adiuerit de iure ciuili, uel agnouerit bonorum poſſeſſionem de iure prætorio, ut eſt tex. in l. 1. 2. C. quorum bon. per hoc patet, quòd actor, qui agit tali interdicto, debet in ſuo libello narrare qualiter hæreditatem adiuit, uel bonorum poſſeſſionem ſibi delatam agnouit, & tunc agit ad auocãdam effectualem poſſeſſionem, ut no. Spec. in titu. de teſt. §. nunc dicendum, col. 1. ex parte rei requiritur, ꝙ poſſideat ti. pro hærede, uel pro poſſeſſore, & in hoc æquiparatur petitioni hæreditatis, quæ non datur contra poſſidentẽ alio ti. l. regulariter. ff. de pet. hær. de hoc eſt tex in l. 1. ff. quor. bo. no & in l. 2. C. eod tit.
5 & inſt. de interd. §. ſeq. † Item, ad hoc ut cõpetat, eſt neceſſe, quòd hæres nunquam habuerit poſſeſſionem hæreditatis, uel illius rei, quam petit. Secus eſt, ſi quandoque habuit poſſeſſionem, & deinde ab ea cecidit, quia non competit ſibi ulterius poſſeſſoriũ adipiſcendæ, & ſic hoc interdictum tex. eſt. in §. pro hær. inſt. de interd. unde tunc debet recurrere ad poſſeſſorium recuperandæ, de quo infra dicitur, & hoc eſt generale in omnibus poſſeſſorijs adipiſcendæ, ut eſt glo. in c. 1. in fi. de confeſ. lib. 6. & Iaſ. in l.
6 eius, qui §. fin. col. pen. ff. ſi cert. pet. † Et in hoc habet ſimilitudinem. aliam cum petitione hæreditatis, quia illa ſimiliter non competit hæredi, qui ſemel acquiſiuit poſſeſſionem rerum hæreditariarum, & poſtea ab ea cecidit, ut eſt glo. & ibi Bart in l. fin ff. de fideic. hær. pet. tenet Pet. Phil. Corn. in conſi. 254. colum. fin. in litera H, in 4. uolu. & ratio patet ad ſenſum. quia poſtquam hæreditas eſt ſemel acquiſita, deſinit eſſe hæreditas. & appellatur patrimonia hæredis. unde non competit ei ulterius petitio hæreditatis, quæ non eſt. l. ſed ſi plures, §. filio. ff. de vulg. & pup. & not. Lud. Rom. in conſi. 5. colum. 1. Ex quibus nota pulchram practicam ꝓ reo conuento petitione hæreditatis, uel interdicto, quorum bonorum, ut nitatur probare, quòd actor quandoque fuit in poſſeſſione rei petitæ, & poſtea ab ea cecidit, quia ſic
7 facit actorem ſuccumbere. † Eſt ſciendum etiam, quòd hoc inter dictum reperitur directum & utile, directum datur bonorum poſſeſſori de iure prætorio, ex quo interdictum eſt petitorium. Vtile uerò datur hæredi de iure ciui. ut not. glo. in rub. ff. quor. bon. & in l. in prin. eo. titu. & Bal. in rub. C. eo. tit. Item directũ datur ei, qui agit ad uniuerſam hæreditatem, quia ad hoc principaliter

liter fuit inductum, ut dicit text.in d.l.1. §.
fi.ff.quo.bon. Vtile uero datur ei, qui agit
ad unam rem particularem, ita tenet Soc.in
ti.de teſt.§. nunc dicendum, uerſ.quid ſi res,
8 & no.in d.§.fin.† & in hoc habet ſimilitudi-
nem cum pet. hæred. quæ non ſolum datur
ad uniuerſam hęreditatem, uerum etiam ad
unam rem particularem, l.regulariter, in fi.
& l.licet.ff.de pet.hæred. & no.Spe.in tit.de
tutore.§.fin. uerſ.quid ſi quaſi, & ad prædi-
cta adde Abb.in c.paſtoralis.col.3.cir fin.de
cauſa poſ.& proprie.ubi declarat materiam
huius interdicti. Concluſiue igitur illi com-
petit petitio hęreditatis p̄ter quam in uno
caſu.ſ.quia non datur contra debitorem hæ
reditarium, ſed tantùm contra poſſeſſorem
alicui rei particularis, ut eſt text.in l.2.ff.
quo.bon.ſed petitio hæreditatis datur etiam
contra debitores hęreditarios, ut eſt tex.in l.
etiam. §.fi.ff.de pet.hær.& multas alias dif-
ferentias inter hoc interdictum & petitio-
nem hæreditatis, uide per gl. & Doc.in rub.
9 C.quo bo.† Vnam tñ utilitatem nota tu ad-
uocare, qui uis formare libellum pro hære-
de actore, quia utilius eſt intentare interdi-
ctum, quorum bo.ex quo remedium poſſeſ-
ſorium, & a ſententia lata ſuper eo non ap-
pellatur ad effectum retardādæ executionis,
per ea, q̄ hn̄r in l.1.& ibi Bald.C.ſi de mom.
poſſ.fue.ap & per Car. Alexan.in c.1.col.1.
uerſi.ſi ergo quæris, &c. quid ſi inueſtit. in
e uſib feu. Quod ſecus eſſet in petitione *e* hæ-
reditatis: quia illud remedium petitorium,
& a ſententia lata ſuper eo appellatur, uerū
per petitionem hæreditatis acquiritur pin-
guius ius: quia per eā auocatur proprietas,
10 ſed per hoc interdictum ſola poſſeſſio.† Se-
cundo, poteſt exemplificari poſſeſſoriū adi-
piſcendæ in interdicto, quorum legatorum,
qđ competit hæredi ad reuocandā poſſeſſio
nem legati a legatario, qui occupauit illam
propria auctoritate, nam de iure prohibetur
legatarius accipere poſſeſſionem legati pro-
pria auctoritate, ſed dēt illa capere de ma-
nu hæredis, aliàs cadit a iure ſuo, qñ illā ca-
peret non uacantem, & ſic cū uitio, l.nō eſt
dubium, & ibi Bar.& Do.C.de leg.puta, qñ
hæreditas erat adita, ſed nondum adita hæ-
reditate, ſi legatarius occupat pòſſeſſionem
uacantem, non cadit a iure ſuo, ſed tene-
tur per hoc interdictum reſtituere poſſeſſio
nem hęredi, ut poſſit detrahere falcidiam, &
deinde ipſe dēt hæredem conuenire, l.1.§.
rediguntur. & ibi gl.ff.quorum leg. & Bart.
in d.l. non eſt dubium.& dicit Bart.in d.l.1.
in fin.illius princ.ꝙ non aliter datur hęredi
hæc actio, niſi qñ vult detrahere falcidiā. idē
tenet Pet.Phil.Corn in conſi.37. col.antep.
in 3. uolum. Et ſic nota, ut ſcias libellare in
hoc interdicto, de quo uide Abb. in d. cap.
paſt.colū.4. in prin de cauſa poſ & propriæ,
& Spe.in titu.de teſt.§.nunc dicendum, uer.
uerū quia. & ad hoc ut competat hoc inter-
dictum, eſt neceſſe, ꝙ reus poſſideat in titu.
pro legato, l.1.§. quia autem.ff. quorū lega.
11 †Tertio, poteſt exemplificari poſſeſſorium
adipiſcendæ in Saluiano interdicto, ꝙ hēt
locum qñ conductor intulit bona in prædiū
f collectum, nam illa *f* inuecta & illata cen-
ſetur tacitè obligata pro penſione domus
conductæ, l.item quia. & ibi per Doc. ff. de
pac. & hr̄ plene in §.item ſeruiana, & ibi per
Iaſ.inſt. de act. Sed ſi conductor dicta bona
inde extraheret, pōt conueniri per dn̄m præ
dij conducti, remedio poſſeſſorio.ſ.per Sal-
uianum interdictum, ut reſtituat poſſeſſio-
nem dictorum bonorum ipſi creditori, ut
poſſit incūbere ſuæ hypothecæ, & ſic eſt re
mediū adipiſcendæ poſſeſſionis, & datur ēt
contra tertios poſſeſſores, ut eſt text.in l.1.
ff.de Salui.interdict.& not.Abb.in d.c.paſt.
colum.4. uerſi 3. de cauſa poſ.& proprie. &
Spec.in tit.de loc.§ poſtq̄, col.pen.uerſi. ad
12 hoc. † Quarto, poteſt exemplificari poſſeſ-
ſorium adipiſcendæ in remedio l. fin.C. de
edic.diui Adria.toll.Qđ competit hęredi tā
tùm ſcripto in teſt̄, qui producit teſtamen
tum in forma publica non abolitum, neque
g cancellatū, cuius uigore poteſt *g* petere ſe
mitti in poſſeſſionē hæreditatis, & eſt reme
dium executiuum, quod qualiter, & qñ pro-
cedat, tradit̄ plene per Bar.& Doc in d.l.fi.
13 † Quinto pōt exemplificari poſſeſſorium
adipiſcendæ generaliter in officio iudicis,
quod imploratur per eum, cui facta eſt col-
latio alicuius beneficij, ut mittatur in poſ-
ſeſſionem dicti beneficij, quam nunquā ha-
buit, & hoc procedit, & ſeruatur generali-
ter de iure canonico, ſecundum Abb.in d.c.
paſto. colum.4.uer. & ſcias de cauſa poſſ. &
propriet. & hr̄ in c.accidens. & ibi per Abb.
14 & Doc.de accuſ.† Secundum principale poſ
ſeſſorium eſt, quod appellatur retinēdæ poſ-
ſeſſionis, ꝙ exemplificatur in duob, tantum
interdi-

interdictis, videlicet, interdicto uti poſſide-
tis, & vtrobi quę differunt in hoc, quia in-
terdictum vti poſſidetis, datur pro reb. im-
mobilibus, interdictum, vtrobi, pro rebus
mobilibus, vt declarat glo.& Abb. in d. cap.
paſt.col.4.uerſ.3.de cauſa poſſ.& proprie.&
Specu.in titu.de cauſa poſſ.& proprie. §. 1.
h col.pen.& fi.*h* Cōpetit.n.illud poſſeſſorium
retinendæ ei, qui poſſidet, & turbatur in poſ
ſeſſione per aliquē, nā pōt petere, ꝙ impo-
natur turbanti perpetuum ſilentium, nede
cætero perturbet eum in ſua poſſeſſione, &
quòd teneatur ad intereſſe turbationis fa-
i ctæ.Hæc tria debet *i* cōprehendere libellus
in hoc poſſeſſorio, per quod petitur quis
conſeruari, & manuteneri in poſſeſſ. ut ple-
ne decl.Barto. in l. 1.§.interdum, ff.uti poſ-
ſid.ubi ponit.formam libellandi.

ADDITIO. In poſſeſſorio retinendæ
quando prætextu turbatæ poſſeſſionis agit̄,
13 † Illud ante omnia probandū uenit (uide-
licet turbatio poſſeſſionis) quod probatur
inter alia ſi conuentus reſpondeat accuſa-
tioni & dicat ſe poſſidere, ut uoluit Barto.
in l.ſi prius, in 5. contrario 1. partis, ff. de
nou. ope. nunc. & Bald. in l. ord. C.de rei
uend.& Cy.in l unica, C.ut poſſid.in 4.coll.
& in l.ſi duo in princi. ff.uti poſſid. de quo
perdo.Pet.Phil.Corn. in conſ.110.in cauſa
16 uertente, 2.lib. † Et eſt aduertendum, quòd
pro ui turbatiua, non reperitur perditum re
medium criminale, niſi iudiciū iniuriarum,
prout uolunt Iacob. de Are.in l.hoc iure de
re.iud. & in l.ſereus. §.in omnibus.per illū
text.ff.de actio.& obl.& Barto.in l.extat.ff.
ꝙ me.cau.& Ange.in l.cum filius §.1. ff. de
ver.obl.& per Phil. Cor.in d.conſil. 100. &
per eundem in conſil.130. uiſo libello. in 1.
lib.& in cōſi.94 in 3.lib.ubi pulchrè hr̄, qñ
competat remediū turbatæ poſſeſſionis, &
quęnam debeant probari, & conſi.345.in 1.
lib.& conſi.280.4.lib.ubi multa pulchra ad
hanc materiam. Pet.Foll.V.I.D.
17 † Limita tñ, & declara hanc materiā pro-
cedere, qñ aliquis turbatur iniuſtè. & extra-
iudicialiter, ſecus, ſi aliquis turbaretur iu-
dicialiter, ut quia ſibi moueretur aliqualis
ſuper re, quam poſſidet, quia per hoc nō dat̄
ſibi interdictum, uti poſſidetis ex quo is, qui
utitur iure ſuo per uiā iudiciariā, non facit
ſibi iniuriam. ita notabiliter declarat Abb.
18 in caud.col.3.cir.fin.de reſt.ſpol.† Item li-
mita non procedere in eo, qui fuit deiectus
de poſſeſſione ſua. quia pōt qñcunque tur-
bare deiectorem impunè in dicta poſſeſſio-
ne, & non poteſt conueniri prædicto inter-
dicto, & eſt ſingularis deciſio & menti tenē
da, quia licet aliàs deiectorem poſſit quis
deijcere incontinenti, non autem ex inter-
uallo, l.1.§.eū igitur.& ibi not. ff.de ui, & ui
ar.tñ turbare poteſt qñcunque, etiam ex in-
teruallo.ita tenet Bar.in l.1.§.qđ ait prętor,
col.2.ff.uti poſſid.& Alex.in conſ.36.col.2.
uer.non obſt.ꝙ dicti &c.in 1.uol. Vnde no-
ta bonā practam ad excludendum aliquem
ab iſto, poſſeſſorio, quia poteris obiicere ex-
ceptionem ſpolij pro eadem re per prædi-
cta Poteris etiam reconuenire cū de ſpolio
eiuſdem rei, per tex.in c. ueniens.& ibi Abb.
in 4.notab.de preſcri.& dixi ſupra in præce
19 denti diſtinct.in 4.quæſtio.† Si uerò eſſent
duo, qui litigarent ad inuicē ſuper hoc poſ-
ſeſſorio, & quilibet prætenderet ſe poſſide-
re, tunc obtinet ille, qui probat de antiquio
K ri poſſeſſione, quia poſſeſſio *K* iunior præ-
ſumitur iniuſta, & clandeſtina, text. eſt, &
ibi Abb.in 4. col.in cap. licet. de probat. &
Bar.in l.ſi duo.col.2.ff.uti poſſid.& Alexan.
in conſil.35.col.4.in 4.uol.& in conſil. 110.
in prin. in 1.uol.& Petr.Phil.Corn.in conſ.
130.col.1.in 1.uol.& in conſ.172.in fi.col.
in 3.uol.Quod procedit, etiam ſi habēs poſ-
ſeſſionem iuniorem, probaret de titulo,
quia præfertur habens antiquiorem, ſine ti-
tulo, nam ille titulus præſumitur habitus
ab iniuſto auctore ſtante poſſeſſione antiq.
ita tenet Paul.de Caſtr.in conſ.443.colum.
2.in 2.uol.ubi plus dicit, ꝙ id quod dicitur
in hoc poſſeſſorio obtinere eum, qui pro-
bat de titulo, intelligitur ſtante probatione
æquali in tempore hincinde, ſecus quando
unus probat de antiquiori poſſeſſione, quia
tunc non curamus de ti. Idem tenet Alexā.
in conſ.88.colum.3.& conſ.89.& 130.in 5.
uolum. Verùm in iſto caſu, quando anti-
quior poſſeſſor vult obtinere, debet allega-
re in ſuis articulis, quòd eius aduerſarius
poſſidet clauſula, reſpectu ſuę poſſeſſionis,
iſta fuit ſingularis doctrina Bart. in l.ſi deo.
§.fin.ff.de acqui. poſſ.& ibi ipſum ſequūtur
Alexan.& Ioan.de Imol.in fin.& Alexan.in
pręalleg.conſi.maxime in d.conſi.88. col.4.
in 5.uolum. & idem Alexand. in conſil. 55.
colum. fina. uerſic.fateor, in 3. uolum.alias
ſi hoc

ſi hoc non articularet, ſuccumberet, quia
præfertur his, qui probat de tit.ſecundum
Doc.in locis præallegat.
20 ADDITIO. †Legito Bal.in cõſ.446.
in 3. lib. vbi ponit quot modis dicatur tur-
bare, & an procedat querela contra eos, qui
l dicunt ſe actum feciſſe ad *l* mandatũ domi-
ni, & an qui olim poſſidebat præſumatur
hodie poſſidere, & quid ſi aliquis dixerit co
lono ſuo, quòd non relaxet poſſeſſionem Ti
tio, aliàs proteſtatur de ſuo intereſſe, an ex
hoc videatur turbare dñm in ſua poſſeſſio-
ne, & poſſit accuſari? vide Bal in conſi.447.
in 3.li & de principali quæſtione dñi aucto-
ris vide eundem Bald. in conſil. 448. in 1.
21 parte. † Et an agens interdicto retinendæ
poſſeſſionis teneatur exprimere locũ, tẽpus,
& alias circunſtantias, per eundẽ Bal.in cõſ.
489.in 3.parte, num. 2 & vide de principa-
li q̃one domini auctoris per eundem Bal. in
conſt.488.ſupra allegato, vide Bal in conſil,
22 468.prima parte †Et an teneantur operarij
pœna turbatę poſſeſſionis? per eundem in
conſi.463.3. parte, & de principali quæſtio-
ne vide Beltr.in conſ.292.2.lib.& cõſ. 373.
in 2.lib. & de principali q̃one auctoris vide
Soc.in conſi.166.col.6.ver.2. eadem concl.
24 1.lib. † Et an poſſeſſiò de præſenti arguat
poſſeſſionẽ de præterito, per eundẽ in conſi.
24 89.col.fina.1.libr.† Et an poſſeſſio antiqua
prĉſumat᷑ cõtinuata? per Boer.deciſio.239.
nume.7.in 2.parte, ſed de principali quæſtio
ne dñi auctoris hic pleniſſimè, uideas oĩno
per Boer. in deciſ. ſupra allegata, vbi refert
varias opiniones in hac quæſtio.& vide Aff.
in deciſio.239.& 277.& 323. & tunc iunior
poſſeſſio præſumitur clandeſtina, probata
antiquiori poſſeſſione, quando vitium clan-
deſtinitatis fuit allegatum, vt per Afflict. in
deciſio. 330. & quid debeat probare agens
remedio vti poſſidetis per eundem in deciſ.
393. quid ſit fiendum quando vterque præ-
tendit ſe poſſidere, & nullus eorum vult ſu-
ſtinere actoris partes? vide Capici. in deciſ.
13.in cauſa Illuſtriſſ.Marchion. Petr. Foll.
25 † Quod tamen limita, niſi is, qui probat
de antiquiori poſſeſſione, cecidiſſet ab ea
facto ſuo, puta per propriam alienationem,
quia tunc non prodeſt ei antiquior poſſeſ-
ſio, ita tenet Phil.Deci.in conſi 56.colum.fi.
& ex hoc ſumè bonam practicam articu-
landi contra eum, quem ſuſpicaris proba-
26 turum de antiquiori poſſeſſione. † An au-
m tem in *m* iſto poſſeſſorio retinendæ admit-
tatur articulus de proprietate? Dic, quòd ſic
quia non dicitur impertinens, imo pertinẽs
ad cauſam, ex quo facit obtinere eum, qui
probat de titulo, ſtantibus probationibus
æqualibus, unde non poteſt repelli ita de-
terminat Phil. Deci.in conſil.162. colum.3.
27 in prin.† Cõpetit ẽt hoc interdictũ retinen-
dæ pro iuribus incorporalibus, puta pro ſer
uitutibus, & annuis præſtationibus, in qui-
bus agitur de quaſi poſſeſſione, ſm Bart. in
l.1.in princip.ff.uti poſſidetis, & Bar.in l. fi.
ff.quor.bo.& Spec.in titul.de cauſa poſſ. &
propriet.§.1.uerſi.cæterum.& ver. ſi quæri-
tur, & per Doc. in cap.querelam de elect.&
Bal.in conſi.425.in 3.uolum.& Phil.Dec.in
conſi.136.colum.1.
ADDITIO. Hanc quæſtionem teti-
git Io.Fab.in §.præiudiciales. inſt. de actio.
9. colum. & uidetur concludere, ꝙ ubi præ-
ſtatio annua præſtatur ratione certæ rei, da-
tur poſſeſſorium, ſed quando datur ſimpli-
citer, tunc non poteſt agi poſſeſſorio, ſed in
hoc ſecundum eum Legiſtæ, & Canoniſtæ
contrariantur, quia Canoniſtæ tenent, quòd
poſſeſſorio, at Legiſtæ contra, ſed ſecundũ
eum præualet opi.Canoniſt. in curijs, & ſe-
quitur Caſſa.in conſi. burg. in ti des cenſes
rub.11.§.2.fol.351.nume.27.& habetur ple
nè per deciſ. Cappe. Tholoſ. 59. & Ludo.
Rom.in conſi.311.uide tamen Tiraquel. in
tract.de utroque retract in verbo rectes, §.1
glo.6.nume.11.& 12.& in §.32.in glo. 1. &
unica, nume.79.& per Afflic.in deciſio.395.
ubi refert non omnes Dominus fuiſſe deci-
ſum nemine diſcrepante, quòd licet pro an
nua præſtatione perſonali non ſit dare poſ-
ſeſſorium, tamen eſt dare quædam ſtatum
ad quem poteſt peti, ut fiat reſtitutio, & ita
loquitur d.cap.quærelam, & uide per Guid.
Pap. in deciſio.551. in materia, column. &
Steph.Bertr.in conſi.243.quidquid, in prin.
lib.2.& per eundem in Afflic. in conſt. circa
uiolentiam, col.vlt. Petr.Foll.V.I.D.
28 † Tertium principale poſſeſſorium eſt, ꝙ
n appellatur *n* recuperandæ poſſeſſionis, in
quo duo requiruntur copulatiuè, ad hoc ut
competat. Vnum videlicet, ꝙ actor quando
que poſſederit, & nunc a poſſeſſione cecide-
rit. Secundum, ꝙ poſſeſſio ſit penes aduerſa-
rium, uel ꝙ dolo deſierit poſſidere. Idem, ſi
non

non dolo, q̃n ſumus interdicto unde ui, ſm
Abb.in c.ſępe, colum.3.de reſt.ſpo. Primum
probatur in cap. conſultationib.& ibi Abb.
in 2.not.ff. de offic.deleg. & idem Abb.in c.
cum ad ſedem, colum.7.de reſt.ſpol.& in c.
olim, el 3.in 5.& 6.no.eo.titu. ꝙ tamen intel
lige.ſ. ut poſſideat tempore ſpolij, l.1.§. in-
terdictum autem hoc.& §.hoc interdictum.
ff.de ui, & ui arm.aliàs n n ſufficit probare
olim poſſediſſe, niſi præciſè tempore ſpolij
probetur, ut tenet Spec.in tit. depoſitio §.7.
uerſic.2. conſiderandum. Secundum proba-
tur in l.cum a te.ff. de ui, & ui arm.& per eã
quæ not.Bal.in l.ſi de proprietate, colum.3.
circa fi.C.ſi a non compet.iud. Hoc tñ nunc
ſuccinctè attingo in genere, quia meliùs
declarabo infra, in ſingulis remedijs poſ-
ſeſſionum ea, quæ ſunt ſpecialiter requiſita
in eis. Sciendum eſt igitur, ꝙ in hoc poſſeſ-
ſorio recuperandæ plura fuerunt remedia
a iure introducta. de quibus ſingulis diſpi-
ciamus, quia hic congruentius cadunt.
29 † Primum igitur remedium, fuit interdi-
ctum unde ui, de quo loquitur totus titu.ff.
de ui & ui arm. & C. unde ui. quo remedio
prouidit prætor uiolenter ſpoliatis, ut recu-
perent poſſeſſionem ſuam, in quo interdi-
cto ad hoc, ut competat, plura requiruntur.
Primo.n. requiritur, ꝙ res, pro qua agitur,
ſit immobilis, l.1.§.& generaliter. & §.illud,
ff.de ui, & ui ar.nam pro re mobili non com
petit aliquod interdictum poſſeſſorium re-
cuperandæ, ſed datur actio ui bonorũ rapt.
dantur etiam alia remedia poſſeſſoria, quæ
non ſunt interdicta, de quibus hr̃ per Bart.
Alexã & Doc.in l.rem, quæ nobis.ff.de acq.
poſ.de quibus infra dicetur. Quod tamen
intellige principaliter, ſed acceſſoriè datur
hoc interdictum ad mobilia, quæ erant in
illo loco, unde quis expulſus eſt, l.1.in prin.
& §. ſi fundus. ff.de ui, & ui ar. & not.Alex.
in l.uendicatio. ff.de rei uend. & habetur in
30 l.ſi q̃n.C.unde ui.† Competit etiam hoc in
terdictum pro iuribus incorporalibus, &
annuis præſtationibus ſecundũ Bal.in conſ.
425.in 3.uol. Secundo requiritur, quòd ſit il
lata uiolentia perſonæ pro re, & ſic, quòd
quis ſit uiolenter expulſus de poſſeſſione, l.
1.§.1. & 2.ff.de ui, & ui ar. & Alex.in conſ.
94.col.5.in 5.uol.& l.1.§.quid ſit ui.ff.quod
ui aut clam, & hoc patet, quia interdictum
hoc accipit denominationem a uiolentia,
quia dicitur, unde ui, quis expulſus eſt, reſti-
tuam, &c. unde ubi non interuenit uiolentia
non competit, ſed nũquam dicitur commit
ti uiolentia, niſi contra perſonam. unde eſt
neceſsè, ꝙ perſona ſit præſens, alias non di-
ceretur committi uiolẽtia, ita declarat Pau.
de Caſt.in conſi.205.col.1.in fi, 2.uol.
ADDITIO. Ad materiam iſtam addo
uidendum Affli in deciſ.85.& Aymo.Crau.
in conſ.140.nu.1.1.lib. Pet.Foll. V.I.D.
31 † Sed quid ſi aliquis non fuit ui expulſus,
ſed ſuſpicatur poſſe repelli, quo caſu perdit
poſſeſſionem ciuilem, l clam poſſidere.§.qui
ad nundinas.ff.de acquir.poſſ. Dic, quòd nõ
competit ſibi hoc interdictum, unde ui. ſ.
directum, ſed utile ſic.ſecundum glo.& Bar.
in l.1.§.ſiue autem.ff.de ui, & ui arm.& Ale-
xan.in add. ad Bar.in l.1.§. interdictum. ff.
32 uti poſ. in add. quæ incipit, & ſic.† Tertio
requiritur, quòd intentetur intra annum uti
lem, nam elapſo anno non competit niſi ad
id, quod peruenit ad deiectorem, l.ui pulſos,
& ibi per Doc.C. unde ui.& l.1.in princ.&
§.annus, & ibi glo.ff de ui, & ui ar.quod in-
tellige agendo, ſed excipiendo eſt perpetuũ,
ſecundum glo. in d l. ui pulſos, per tex.in l.
plures §.fin.de doli except.
33 † Quarto requiritur, ꝙ deiectus poſſideat
tempore ſpolij, ut d.l.1.§. interdictum au-
tem hoc.ff.de ui, & ui ar.& habetur in c.cõ-
ſultationibus, de offi.deleg.& ſupra dixi.
34 † Quinto requiritur, ꝙ in libello, in quo in
tentatur hoc interdictum, exprimatur locus
& tempus ſpolij, ſecundum Bar. in d.l.1.§.ſi
ue autem.ff.de ui, & ui arm.& Alexan.in cõ
ſil 94.col.5.ĩ 5.uol.& ĩ cõſ.6.col.1.in 3.uol.
ADDITIO. De ueritate legito Afflic.
35 in deciſ. 250. † Et quid ſi actor dixerit ſe
turbatum in ſua poſſeſſione, & non expri-
mit modum turbationis, an parte opponen-
te, quod declarat᷑ modus turbationis, an de-
beat declarari? dicas q᷑d ſic, de quo per Aff.
in conſt.dilationes, & per Bart.in l.1.§.hoc
interdictum.ff.uti poſſ. Pet.Fol.V.I.D.
36 † Sexto requiritur, ut detur contra eum,
qui uerè ſpoliauit, unde ſi tu ſpoliaſti, & poſ
ſeſſio eſt penes alium, non competit hoc in
terdictum contra illud tertium, qui non
ſpoliauit, l.cum à te.ff. de ui, & ui arm.& te
net Alexand.in conſil 94.colum.6.in 5.uol.
licet illa lex, cum à te, ſit correcta, ſcilicet in
regno per conſtitutionem. Circa uiolen-
tiarum.

tiarum,de cuius intellectu dicitur infra.Ex
hoc ſequitur,quòd contra ſingularem ſuc-
ceſſorem ſpoliatoris , non datur hoc inter-
dictum ſecundum Innoc. in cap.cum ad ſe-
dem.de reſt.ſpo. ubi eſt text.de hoc,& Bal.
in l.1.circa fin.C.de reuoc.his,quæ in frau.
cred. & Lanfr. in repet.rub. de cauſa poſ. &
proprie.colum.2.in 1.concluſione.Sed con-
tra ſucceſſorem uniuerſalem bene compe-
tit , quantus ad eum peruenit, l.1.§. fina.ff.
de ui,& ui arm. hꝛ plene per Abb.& Do.in
cap.quia,colum 5. de iud.hæredi autem in-
diſtinctè competit, l.1.§. hoc interdictum ,
lo ult.ff. de ui & ui arm.& not.Abb. in cap.
37 ſignificauerunt, n 3, not. de teſt. † Septi-
mo requiritur, ꝙ agens hoc interd.cto,non
poſſideat,ut d.l.1.§.non alij autem.ff. de ui,
38 & ui arm. † Octauo,& ultimo requiritur ,
quòd tempore ſpolij uerè poſſideat , unde
non ſufficit , ſi detineat tantum , quia non
competit ſibi hoc interdictum , ſed hẽt alia
remedia poſſeſſoria . Hinc dicimus , ꝙ miſ-
ſus in poſſeſſionem ex primo decreto , ſi
deijciatur , non habet hoc interdictum , ex
quo non poſſidet , ſed detinet tantùm cau-
ſa cuſtodię,ita tenet Spec. in titu.de 1.& 2.
decreto. § iam de effectu.uerſic. ſed quid ſi
miſſus, & idem Spec.in titu.de eo,qui mit.
39 in poſ. uerſ. porro. † Secundum principale
remedium in poſſeſſorio recuperandæ eſt
conditio triticaria,q̃ datur ad poſſeſſorem,
quando quis eſt deiectus per uim de poſſeſ-
ſione ſua,l.2.ff.de condit.tritic.& ſic requiri
tur , quòd cum uitio res uadat ad ſpolian-
tem, ſecundum Alex.in l.rem,quæ nobis,co
lum.3.in fin.ff.de acquir.poſ.Item requiri
tur,ꝙ uero poſſideat,nec ſufficit ſi detinet,
ſecundum Barto. in l.& ideo.§ Neratius.ff.
de cond. fur. dummodo nullum ius habeat
in re,ut creditor , quia tunc daretur condi-
tio incerti ſecundum eum. Et datur hęc cõ
ditio etiam domino, qui poſſeſſione priua-
tus eſt, ſecundum gl in d.l.2.ff.de conditio.
trit.non autem datur contra titulo poſſidẽ-
tem. etiam ſi actor titulum habeat, quia in
pari cauſa melior eſt conditio poſſidentis.
ita per hanc rationem dixit Alexand.in d.l.
rem,quæ nobis,colum.3.in fi.& ſic uidetur,
ꝙ hæc conditio triticaria : concurrat cum
interdicto,unde ui & prędicta etiam tangit
Barto.in l.fi.§.ſed cum in ſecunda.C.de fur.
40 † Tertium remedium eſt.conditio incerti,
quæ competit ad recuperandam poſſeſſio-
nem ei, qui non eſt dominus , ſed habet ius
in re,ut quia eſt creditor, & habet rem obli
gatam , quam poſſidebat , & fuit ſpoliatus:
nam ad eam recuperandam habet conditio
nem incerti. Caſus eſt in l. & ideo.§. Nera-
tius & ibi Bart.ff de cond.fur.& idem Bar.
in l. fin. §. ſed cum in ſecunda. C. de fur.&
in d.l.rem, quæ nobis, & ibi etiam Alexan.
41 in 2. col.† Quartum remedium eſt condi-
tio in debiti,quæ datur ubicunque quis in-
debitè ſoluit rem alienam , cuius ipſe erat
poſſeſſor,& quia tunc non poteſt condicere
proprietatem , quam non tranſtulit, condi-
cet poſſeſſionem , caſus eſt in l. indebiti. §.
ſed ſi numi ff. de cond. indeb.cõpetit etiam
hoc remedium, qñ minor, uel eccleſia con-
traxit alienando ſine ſolennitatibus , nam
transfertur poſſeſſio ex contractu inutili,
l.2.§.ſi uir.ff.de acquir.poſſ.& ibi per Bar,
Alexand.& Doc.unde poterit illa poſſeſſio
condici per conditionem indebiti, ſecundũ
42 Bar.in d.§.ſed ſi numi.† Quintum remediũ
eſt, actio in factum, quæ datur detentatori,
qui non poſſidet,ſed detinet. unde ad recu-
perandam ſuam detentationem , habet a-
ctionem in factum , quando fuit detenta-
tione priuatus , ſecundum Bartol. in dict,
l.fina.§. ſed cum in ſecunda. C.de fur.& in
d.§.Neratius,& in d.l.rem,quæ nobis.& de
hoc remedio loquitur Lanfr. in repe. rubri-
cæ, de cau.poſ.& propriet.colum.3.in prin.
43 in 5.concl.† Sextum remedium eſt,officiũ
iudicis, quod ſimiliter datur ei,qui non poſ
ſidet, ſed detinet,ut eſt commodatarius , &
depoſitarius, l.officium.ff. de rei uend. qui,
ſi cadunt ab eorum detentatione,quia nul-
lum remedium habent , eſt ſibi indultum,
in ſubſidium,ut poſſint implorare officium
iudicis ad recuperandam eorum detenta-
tionem , maxime , contra uitioſos poſſeſſo-
res. Caſus eſt in l.non tantum,& ibi Bart.ff.
de pet.hær.& glo.fi.& ibi Bar. in l.Aquilius
Reg.ff.de donat.& in d.§. Nerat.& Bart.&
44 Alexand.in d.l.rem,quæ nobis.† Septimum
remedium eſt ex æquitate, l.ſi me, & Titio,
ff.ſi cer.pet.quod competit,quando res mea
peruenit , ad te titulo lucratiuo , & ęquum
eſt eam mihi reddi. & quòd ſolùm habeat
locum in titulo lucratiuo , tenet ibi Bartol.
quem ſequitur Alexan. in d.l.rem, quæ no-
bis , colum. 8. Item loquitur, quando quis
ſine

ſine iuſta cauſa cecidit a poſſeſſione, ut pro-
bat ibi text. Item datur habenti bonam fi-
dem,ſecundum Bar.in l.ſi coloni,C.de agri.
45 & cẽſit.lib.11.† Octauum remedium eſt,cõ
ditio ex d.l.ſi coloni.quod ad hoc , ut com-
petat, tria requiruntꝰ.Duo.ſ.ex parte actoris
& unũ ex parte rei,ex parte actoris requiritꝰ,
ꝙ ſit bona fide poſſeſſor,ut dicit tex.in d.l.ſi
coloni in uerſ.bona fide. Secũdo requiritꝰ, ꝙ
ſine iuſta cã ceciderit a poſſeſſione,ut ꝓbatꝰ
ibidẽ, dũ loquitꝰ de amiſſione poſſeſſionis ꝑ
fugam. Tertio,requiritur ex parte rei, ꝙ res
peruenerit ad eum cum uitio, ut d. l.ſi colo-
ni. ibi , fuge uitio , &c. & ibi iſta colligit
Bar. idẽ tenet Bar.in d.l.rem, quæ nobis.ff.
de acquiren poſſ.& ibi etiam Alexand.in 2.
colum.& Alex.in cõſ.94.colum.6.in 5. uol.
& Lanfran.in rubrica de cauſa poſſ. & pro-
priet.col.3. in tertia cõcluſione, & loquitur
propriè ille text.de re affecta uitio reali.ſ.de
46 fuga,quæ æquiparatꝰ furto. † Nã ſeruus fu-
giens,facit furtum ſui ipſius,l.1. C. de ſeru.
fug.& no. Alexan.in d.l.rem,quæ nobis, co-
lum.2.& glo.in l.in ciuilem.C.de furt.& ui
de Abb.in c. ſæpe.col.3.de reſt. ſpol. qui ui-
detur uelle reſtringere illum text. ſolùm ,
quando agitur ad rem animatam, idem ſen
tit Pet. Phil. Corn.conſi.56. col. pe. in prin.
in 2. uolum.tamen magis communis opinio
eſt in contrarium .ſ. quod remedium d. l. ſi
coloni. extendatur generaliter ad omnes
res,etiam inanimatas, ut colligitur,ex dicti
Innoc.& Ioan.de Imol.in d.cap.ſæpe,& Ale
xan.in conſi.90.in princip. in 5. volum. ubi
agebatur de ſpolio cuiuſdam terræ,& nihi-
lominus dicit Alexã.competere remedium.
d. leg. ſi coloni, ergo extenditur etiam ad
bona ſtabilia,quæ ſunt inanimata . Et om-
nia iſta remedia prædicta , pręter interdi-
ctum,unde ui,competunt,etiam pro re mo-
bili ſecundum Barto. in d.l.fin.§. ſed cum in
2.C.de furt.& in d.l.rem, quæ nobis. & ibi
etiam Alex.in 2.colum.& Bart. in l.indebi-
ti.§.ſed ſi nu.in 1. opin.ff. de condit indeb.
Differt autem hoc remedium l.ſi coloni ab
interdicto,unde ui. quia illud datur malęfi-
dei poſſeſſori,etiam prædoni deiecto , iſtud
uero non datur niſi bonęfidei poſſeſſori ,
ut not. Luc.de Pen.in d.l.ſi coloni.colum. 6.
47 in fi.uerſic.2.quęritur.&c. † Nonum reme-
dium eſt , conditio ex l. auctoritem , C. uñ
de ui,quę competit , quando aliquis ſpolia-
uit aliquem ſua poſſeſſione per uim , & de-
inde impetrat reſcriptum a principe pro iu-
ſtificanda ſibi dicta poſſeſſione uiolenta,nã
non obſtante reſcripto impetrato , tenetur
ante omnia reſtuere poſſeſſionem condi-
tione ex illa,l.ſecundum. Bar.ibi,qui exem-
48 plificat etiam in occupante.† Decimum re
medium eſt,conditio ex l. meminerint , C.
unde ui, quę competit , quando aliquis au-
ctoritate reſcripti impetrati , vel ſententię
latæ inuadit poſſeſſionem alienam propria
auctoritate, nam cadit a iure ſuo , ſi quid
habet,& tenetur rectituere poſſeſſionem cõ
ditione ex illa l. & ſi fuerit tutor , uel cura-
tor, deportatur perpetuò , & bona eius pu-
blicantur, & poſſeſſio nihilominus reſtitui-
tur , ut ibi habetur. Et differt a præcedenti ,
quia ibi prius ſpoliauit , & poſtea impetra-
49 uit reſcriptum,hic ſecus.† Vndecimum re-
o medium eſt, *o* conditio ex l. ſi quis condu-
ctionis, C. loca. quæ competit locatori pe-
tenti ſibi reſtitui rem conductam finita lo-
catione , nam ſi conductor vult ſibi referre
quæſtionem dominij , debet ante omnia ſi-
bi reſtituere poſſeſſionem,per conditionem
ex illa l. & deinde ſuper proprietate litiga-
re,& datur conditio ex illa, l.directa in con-
p tractu locationis tantum , ſed *p* utilis da-
tur pro omnibus contractibus , in quibus
quis alieno nomine detinet,ſecundum Bar.
in l.commodate,ff commo.& Alexan.plene
in l.ſi alienam,colum.3 ff.ſolu.matrimo.de
cuius intellectu loquitur Alexan.in l. fi. ali-
quam,circa fin.colum.ff. de acquirẽda.poſ.
ubi ponit,quòd nõ datur remedium illius,
l.quando locatio fuit nulla, uel quando no-
50 toriæ poteſt excipi de dominio . † Duode-
cimum remedium eſt l. inuaſor. C. unde
ui. quod remędium eſt nouum , ſecundum
Barto.ibi.& competit,quando quis ſine do-
lo occupat poſſeſſionem vacantem rei alie-
næ: nam poteſt dominus agere conditione
ex illa lege,& tenetur ei occupator reſtitue-
re poſſeſſionem,& in hoc conſiſtit ſpeciali-
tas illius l. quia per eam datur remedium
poſſeſſorium ei , qui non poſſidebat tempo-
re inuaſionis,quia poſſeſſio erat uacans, &
ideo dixi, ſine dolo,quia ſi doloſè occupaſ-
ſet,tunc competeret remedium l.fina.C. vñ
51 ui,& dicit Bartol.in d.l.inuaſor.in fi.† Ter
tium decimum remedium eſt conditio ex
l. ſi quis in tantam,C.unde ui, quæ compe-
rit;

q tit, quando aliquis propria q auctoritate
ingreditur uiolenter poſſesſionem penes a-
lium conſtitutam, nam ſi quidem ipſe in-
uaſor erat dominus, cadit a iure ſuo, & poſ-
ſeſſionem reſtituit, ſi uerò non erat domi-
nus reſtituit poſſeſſionem cum æſtimatio-
ne ipſius rei, conditione ex illa l. cum qua
concordat l.extat.ff.quod met. cauſa. Ho-
die tamen in regno illa l. ſi quis in tantam.
eſt correcta per conſt.uiolentias in eo, quòd
punit inuaſorem ad amiſſionem iuris ſui,
& ad ęſtimationem rei, nam per illam conſt.
punitur ſolum ad medietatem æſtimatio-
52 nis, & non vltra. † Quartumdecimum re-
medium eſt, conditio ex l.conductorem, C.
loc.& l. non ab re. C. vnde vi. vbi habetur,
quòd poſſidens rem aleno nomine, vt con-
ductor, vel præcarius, ſi fuerit conuentus ad
rei reſtitutionem.& uoluerit litem in ferre,
& non reſtituere ante ſententiam, condem-
natur uigore dictarum legum ad rei reſti-
tutionē, & ad æſtimationem ipſius, vt ibi ha-
betur, & iſtud nouum continet plus, quàm
habetur in l.ſi quis conductionis, C. locati.
hoc remedium.ſ.quia vltra rem, facit conſe
53 qui æſtimationem.† Quintumdecimum re-
medium eſt condictio ex l.cum a te, ff.de ui,
& vi ar.vbi tu ſpolias me per vim, & alius
ſimiliter te per vim ſpoliat non ago contra
illum, qui ſpoliauit te.ſed ago contra te, qui
ſpoliaſti me (licèt non poſſideas) interdi-
cto vnde vi. Verùm in regno illa l. eſt cor-
recta per conſt.Circa violentiarum, per quā
datur electio ſpoliato, vel agendi ad inte-
reſſe contra ſpoliatorem non poſſidentem
vel eius hæredem, vel contra poſſeſſorem
54 ad rei reſtitutionem. † Decimumſextum
remedium eſt conditio ex l. fina. C. unde
ui, quæ datur contra eum, qui dolosè oc-
cupauit poſſeſſionem rei alienæ vacantem,
nam per talem occupationem res efficitur
quaſi violenta, & ſic uitioſa, ſecundum
Barto.ibi, & datur hoc remedium infra 30.
annos tantùm, ut ibidem in fine, & datur
tam pro re mobili, quam immobili, ſecun-
dum Bar.ibid.& Alexand.in l.rem, quæ no-
bis, colum.2.ff.de acquir.poſſeſſ.unde tene-
tur condictione ex illa l.ad reſtit.& differt a
l. inuaſor. eodem titu. quia illa loquitur in
occupante ſine dolo.ut dixi ſupra, in duo-
55 decimo remedio poſſeſſorio. † Decimum
ſeptimum remedium eſt conditio ex cap.
ſæpe.de reſtit.ſpol. quòd fuit ualde neceſſa-
rium. Competit enim contra quælibet ter-
tium poſſeſſorem, qui non ſpoliauit, ſed
ſcienter habuit rem a ſpoliante, ſciens rem
eſſe uitioſam, nam tenetur ad reſtitutionem
cōditione ex illa decretali, & requiritur om
nino ſcientia, ut dixi, aliàs non compete-
ret, ut no. Lanfr. in rep. rub. de cauſa poſſ.
& propr.coltm.2. in 2. concluſione. & Abb.
in d.cap.ſæpe.colum.4.uer.nunc quæro, &c.
Et per illud capitulum eſt prouiſum ad id,
quòd ante deficiebat per d.l.cum a te, ff. de
ui, & ui arma. † Decimumoctauum reme-
56 dium eſt ex diſpoſitione cap.frequēs.de reſt.
ſpol. lib. 6. per quod eſt inducta pulchra &
notabilis prouiſio. Nam ſi aliquis uiolenter
ſpoliauit me poſſeſſione alicuius rei, &
poſtea conuenit me in iudicio ſuper alia
re, uel actione, uel me criminaliter accuſat
de aliqua iniuria, poſſum ego opponere
ei exceptionem ſpoliationis illius rei, & pe-
tere, quòd non audiatur in actione, uel ac-
cuſatione ſua, niſi priùs reſtituat mihi il-
lam poſſeſſionem, & ſic uigore illius c. fre-
quens. denegatur ſibi audientia, niſi prius
reſtituat. Verùm prius datur terminus quin-
decim dierum ſpoliato conuento ad pro-
bandum ſpolium, & interim ſuperſedetur
in cauſa mota per actorem, quo probato
debet fieri reſtitutio, aliās non proceditur
in ſua actione, vel accuſatione. Super hoc ta
men adhibetur iſta diſtinctio, quia ſi qui-
dem actor agit ciuiliter, poteſt ſibi opponi
exceptio illius ſpoliationis, ita demum ſi
ipſe actor fuit, qui ſpoliauit, & ſic qui
ſpoliauit, & ſic qui poteſt conueniri in-
terdicto, vnde ui, ſecus ſi ipſe non ſpo-
liauit, ſed eſt tertius poſſeſſor. quia non
opponitur ſibi dicta exceptio. Si uerò agit
criminaliter, & tunc etiam ſi non ſpoliauit,
ſed eſt tertius poſſeſſor, opponitur ſibi di-
cta exceptio, dummodo ſpolium ſit tunc de
omnibus bonis ipſius conuenti, vel ſaltem
de maiori parte bonorum. Ita hæc omnia
traduntur in tex.d.cap.frequēs, & ibi Gem.
in 3.colum.& in c.fin.de ord.cog.& Abb. in
cap.literis.colum.fi.de reſt.ſpol.& in c. cum
dilectus.& ibi Abb.in 3.colum.de ord. cog.
57 † Et de intellectu illius capi. frequens, tra-
ditur plene in deciſio. 19. conſil. Neap. &
per Iaſ.& Doct.in l.ſi te bonis. C, de iure de-
lib, & per Soc.in conſi.12.colum.4.in 1. uol.
& fuit

& fuit dictum plenę ſupra, in 6. diſt.prin in
58 4.quæſt.† Decimumnonum remedium eſt,
r condictio ex c.r reintegranda.3.q.1.qđ eſt
pleniſſimum remedium, & magis generale,
& utilius inter omnia remedia poſſeſſoria,
& concurrit cum omnibus alijs remedijs, ſe
cundum Lanfr. in rub. de cauſa poſſeſſ.&
propr. column. 3. in 3. concluſio. ubi etiam
dat cautelam pro libellante in poſſeſſorio
recuperandæ, ut in fine libelli deducat con-
ditionem ex d.c.reintegranda. Et ꝙ concur
rat cum alijs remedijs poſſeſſorijs tenet Ale
xan.in conſi 94.col.fi.in 5.uol.& Abb. in c.
cum ad ſedem, col.10.in prin, de reſt, ſpo. Et
datur iſtud remedium non ſolum pro rebus
clericorum, uel eccleſiæ, ſed ēt pro rebus lai-
corum generaliter, ſiue mobilibus, ſiue
immobilibus, & iſta eſt cōis concluſio, quæ
ſeruatur in pract. quam tenet Lanfr. ubi ſu-
pra, & Alex.in conſil.51.in prin.in 1.uolum.
& idem Alex.in d.l.rem, quæ nobis, col.5.ff.
de acquir.poſſ.& in conſi.93, col.fi in 5.uol.
& in conſil.97.col.2.uer.& ex forma, &c.in
2.uol.& habetur plenè per Soci.in d.l. rem,
quæ nobis.ubi plenius quā alibi tractat ma-
teriam dicti c.reintegranda.per 12. q.princ.
quamuis contrarium, & malè teneat Abb.in
c.cum ad ſedē, col.10.cir.fi.& in c.ſępe, col.
3.in prin.de reſt.ſpo. Cōpetit aūt dictum re
mediū generaliter ei, qui ſine iuſta cauſa ce
cidit a poſſeſſione, quę peruenit ad alium, ſi
ue bona, ſiue mala fide, ſiue ſciēter, ſiue igno
ranter, ſiue cum uitio, ſiue ſine uitio, ſiue
cum titulo, ſiue non, & ſic datur etiā contra
titulo poſſidentem, & iſte eſt uerus, & com-
munis intellectus, quem poſuit Abb.in d. c.
cum ad ſedem.columm.10. & Innoc.in cap.
querelam de elec.& Alexand.in d.conſil.94.
colum.fi.in 5.uol.& conſi.6, col.3.uerſ.& ad
hoc, & colum.5. in fi. in 3. uol. licet Bartol.
in d l. rem, quæ nobis teneat, quòd non da-
tur contra titulo poſſidentem, & idem Bart.
in l.fin.§.ſed cum.in 2.C.de fur.& Alexā.in
conſil.118.in princ.in 2. uol.per ea, quæ ha
bentur in l. ſiue autem. §. ſi duobus. ff. de
pub. Tamen ueritas, & magis communis
concluſio eſt in contrarium, ut ſupra, quam
etiam tenet Alexan.in conſi 117. colum.2.
in 2.uol.& conſi.91.colum.fin.in 5. vol. vbi
dicit communem opin. eſſe contra Bart. in
d.l.rem quæ nobis & idem Alexan. in conſi.
92.col.2.in fin.& col.3.in 5.vol. & habetur
per Matth. in deciſio.361.conſil. Neap col.
pen.& Abb.in cap.ſi dilig.de præſcri. Com
petit etiam hoc remedium malæ fidei poſ-
ſeſſori, ſecundum Alexan.in conſ.6. colum.
3.uerſi.& ad hoc.in fin.& colu.3.uerſi. præ-
terea.in 3.volu.& Alex.in conſ.117.colu.2.
in 2.uol.& Soc.in d.l.rem, quæ nobis, colu.
6.uerſicul.3.& in hoc eſt pinguius, quàm re
medium l.ſi col.C. de agr. & cenſ. libr. 11.
quia illud datur tantum bonæ fidei poſ-
ſeſſori. ut dixi ſupra in 8. remedio. Item
illud datur, quando res peruenit ad ali-
quem cum uitio, ut ibi, iſtud autem etiam
ſine uitio. Item eſt pinguiùs, quàm inter
dictum unde ui, quia illud requiri uiolen-
tiam, iſtud non. Item illud datur tantum
ad res immobiles, iſtud vero etiam ad mo-
biles, & ad iura incorporalia, ut declarat
Soc.in d.l.rem, quæ, nobis, colum.11.uerſic.
circa quintam. Item illud non datur con-
tra ſingularem ſucceſſorem, vt l. cum a te,
ff.de ui, & ui armata, iſtud uerò datur con-
tra quem libet poſſeſſorem, ſecundum Soc.
in d.l.rem, quæ nobis, col.9.uerſi.circa quar
tam. Item eſt pinguiùs, quàm remedium
c. ſæpe. de reſt. ſpo. quia illud datur contra
tertium poſſeſſorem cum uitio, iſtud etiam
ſine uitio. Item iſtud remedium durat per-
petuo, & non præcluditur anno, ſed durat
triginta, ſecundum Soc. in d. l.rem quæ no
bis, colum. 3.in fin. verſi.circa octauam, &
Ant. de But.& Doc.in c. ſolite. de reſt. ſpol.
& Alexan.in conſil.6.colum.5.in 3.uolum.
59 † Vigeſimum ſ remedium eſt condictio
ſ ex l.fin. C.de acq. poſſ. per quam eſt indu
ctum, ꝙ ſi is, qui alieno nomine poſſidet,
alienat rem in alium, & ſic poſſeſſionem in
teruertit alienando, poteſt dominus reuo-
care poſſeſſionem a tertio poſſeſſore, con-
dictione ex illa lege. Ex qua eſt inducta
illa practica quotidiana, qua utimur in
regno, ſ.de petione aſſiſtentiæ contra tertiū
poſſeſſorem. Nam qñ debitor obligat om-
nia bona ſua cum poteſtate capiēdi propria
auctoritate iuxta l.creditores. C.de pign.&
cum conſtitutione precarij, per huiuſmodi
conſtitutum transfert poſſeſſionem in cre-
ditorem, ut hr̄ l.quod meo.& in l. interdum
ff.de acq. poſ. Si poſtea debitor alienat
aliquam rem de rebus ſuis hypothecatis, cę
ſetur interuertere poſſeſſionem creditoris
Vnde creditor agit aſſiſtentia contra ter

tium poſſeſſorem ſuper illa re alienata con-
dictione ex d.l fi. ad recuperandam poſſeſ-
ſionem ſuam, & in hoc non requiritur ali-
qua excuſſio debitoris principalis, propter
dictum precarium. Vt tenẽt Imo. Ludo. Ro.
& Alexan. in l. exitus controuerſiæ. ff. de acq.
poſſ. & Bald. in d. l. 1. col. 1. C. de acqui. poſſ.
& de hoc in regno extat regia pragmatica,
60 quæ incipit, Aſſiſtentiam. † Reſultat aũt
magna vtilitas ex d. l. fina. quia ſi creditor
vellet agere actionem hypothecaria contra
t tertiã poſſeſſorem, excluderetur t præſcri-
ptione 10. vel 20. annorum, per tex in l. 1. &
2. C. ſi aduerſus credit. in 7. lib. de quarum
legum intellectu, vide Alexan. in conſil 58.
colum. fi. in 5. vol. ſed quando agit aſſiſten-
tia per conditionem ex d. l. fi. requiruntur
30 anni. ex eo, quia eſt actio perſonalis in
rem ſcripta. contra quam non præſcribitur
in minori ſpatio 30. annorũ. l. ſicut, & l. oẽs.
C. de præſcript. 30. ann. ita de hoc eſt deciſ.
139. conſil. Neap. vbi deciditur iſte caſus in
terminis, vnde ſequitur concluſio, ꝙ credi-
tor poteſt agere aſſiſtentia contra tertium
poſſeſſorem, vſque ad 30. annos. Et prædicta
intelliguntur, quando is, qui alieno nomine
poſſidet, interuertit poſſeſſionem alienan-
do tantum, & non alio modo, glo. eſt, & ibi
Alexand in l qui vniuerſas. §. fin. ff. de acq.
61 poſſ. † Vigeſimumprimum remedium in re-
gno eſt conditio ex conſtitutione regni,
quæ incipit, circa uiolentiarum. Per quem
eſt nouiter inductum, ꝙ quando deiector
cecidit a poſſeſſione, eſt in arbitrio expulſi
agere contra ipſum deiectorem, vel eius hæ
redem ad intereſſe, dato, quod nõ poſſideat,
vel agere contra poſſeſſorem (etiam ſi ad
mille manus tranſiuerit poſſeſſio) pro illius
recuperatione, ſiue fuerit poſſeſſor in bo-
na fide, ſiue in mala, vt ibi habetur. Et ſic
per dictam conſtitut. corriguntur due le-
ges iuris communis, videlicet, l. cum arte,
ff. de ui, & ui arm. quæ prohibebant dari re-
medium poſſeſſorium contra ſingularem
ſucceſſorem. Secundo corrigitur cap. ſæpe.
de reſt. ſpol. per quod dabitur iudicium
contra ſingularem ſucceſſorem malæ fidei
tantum, & non bonæ fidei, vnde d. conſt.
videtur habere plenius ac pinguius reme-
62 dium, ſicut cap. reintegranda. † Vigeſimũ-
ſecundum remedium in regno eſt, per tria
capitula regni, quorum vnum incipit. Om
nis prædatio, aliud incipit. Ad regale fa-
ſtigium, & aliud incipit, Finis præcepti, cha-
ritas. quibus nouiter eſt inductum, quod
quando clericus, vel alia eccleſiaſtica per-
ſona ſpoliaret aliquem laicum ſuam poſſeſ-
ſione, poteſt ille laicus adire iudicem ſecula
larem, & implorare officium ſuum ſuper e-
ius defenſione, vt per viam extraiudicialem
aſſiſtat ad defendendum ipſum, & reſtituat
eum in ſua poſſeſſione. Qui iudex facit unã
u u citationem per edictum, vt quicunque
ſua putauerit intereſſe compareat infra ta-
lem terminum, viſurus iuramenta teſtium,
& allegaturus quidquid dicere, & allegare
voluerit, quare ille ſpoliatus non debeat re-
ſtitui, & ſic capiet informationem de iuri-
bus ſpoliati, per quandam uiam extraiudi-
cialem, & ſummariam, & ſic cõpeteret qua-
liter fuit indebitè ſpoliatus, reſtituet eum
in ſua priſtina poſſeſſione, vt habetur in d.
cap. ex noua prouiſio, & notabilis. Nec po-
teſt dici, quòd clericus non citatur, corã iu
dice ſeculari, quia quando citatur, ſi ſua pu-
tauerit intereſſe, tunc comparens dicitur
comparere, vt actor, non vt reus, & ſic ſua
comparitio eſt voluntaria, non neceſſaria,
ſecundum Bald. in l. teſtamenta omnia, &
ibi etiam Alexand. in fin & Paul. de Caſt. C.
de teſtam. & habetur plenè in deciſ 2. & 24.
conſil. Neap. & per Lud. de Pen. in l. ſi colo-
ni, colum. antep & pen. C. de agr. & cenſ lib.
11. in quibus locis plenè trac. de intellectu
dictorum cap. regni, Rob. Marant. Venuſ.
V. I. D.

ADDITIONES.

a Petitorium Menoch. in prælud. ad tract. re
cuper. poſſ. nume. 8 & 9. & in materia poſſeſ
ſoria ad eum ſemper recurras.
b Poſſeſſorium. Alex. conſi. 92. nume 6. lib. 5.
Menoc. vbi ſupra. nume. 10.
c Tranſmittitur. Cagno. in l 1. nume. 53. C. de
reſcind. vend. latè Tiraquel. in tract. le mort
ſaiſit le uif. in præfat. 3. declar. nume. 3. Boer.
conſi. 13. per totum, & nume. 6. Coraſ. lib. 6.
miſcell cap. 12. Pariſ. conſi. fin. lib. 4. per ſta
tutum tamen, & conſuetudinem poteſt in-
duci, vt poſſeſſio transferatur ſine apprehen
ſione Coraſ d lib. 3. cap. 13. latè Bello. lib. 4.
ſuppu. iur. cap. 15. & ſeq. & dixi ad d l. cũ hę
redes, in meis regeſtris ſub nu. 454. & 891.
d Remedium. Nicol. Bello. conſi. 35. conſul-
tus, per totum, Afflict. deciſio. 14. Oldendor.
in

in tract. actio. foren. claſſ. 2, actio. 1.
e Hæreditatis. In iſto iudicio fit longus pro
ceſſus, & non datur contra titulo poſſiden
tem, & in eo requiruntur plenè probatio-
nes, & admittuntur omnes exceptiones, &
minori tempore præſcribit, & agens debet
probare ſe hæredem & aduerſarium poſſide
re, uel detinere; Vnde faciliùs & meliùs eſt
intentare interdictum, quorum bonorum
ut dicit Nicol. Bello. conſi. 35. nu. 9.
f Inuecta. Limita, ut per Soc. in tract. fallen.
reg. 192. inuecta; Neguſant. de pigno. & hy-
pot. in memb. 3. art. nume. 4. limita etiam, ut
per Foller. in 9. diſtin. in 4, par. prin. nu. 112.
g Petere. Menoch. in tract. recuper. poſſ. 13.
remed. nume. 51. Bello conſi. 35.
h Competit. Alex. conſi. 88. lib. 5. Dec, conſi.
663. in princ. & quid ueniat probandum in
hoc interdicto, uide Bello. conſi. 11. num. 2.
& 3. ubi latè. Et iſta probatio poſſeſſionis de
bet fieri tempore litis conteſtatæ, Couar. in
relect. c. poſſeſſor, in 2. par, §. 1. num. 4. col. 3.
i Comprehendere. Aret. in §. quadrupli. col.
pen. & fin, inſtit. de actio. Soci. ſenior conſi.
59. lib. 4. Pari. conſi. 13. nu. 80. & conſ. 112.
num. 72. & 74. lib. 4.
K Iunior. Bello. d conſi. 11. nu. 4.
l Ad mandatum. Latè uideas per Plotum in
repet. l. ſi quando, nu. 780 C. unde ui, uerſicu.
Sexto limita, cum multis alijs ſeq.
m Iſto poſſeſſorio. Socin. in tract. fallen. reg.
187. interdictio.
n Recuperandæ. In iſto interdicto recurras
ſemper ad Menoch. in ſuo peculiari tracta.
recuper, poſſeſſ.
o Conditio ex l. ſi quis conductionis, Afflict.
deciſ. 12. Coraſ. lib. 3. miſcell. c. 2. nu. 10. De
ci. conſi. 28. nu, 3. & ſeq. & conſi 56, nume. 4.
Cagno. in l. neque pignus, n. 7, ff. de reg. iur.
p Vtilis. Nicol. Bello. lib. 4. ſuppu. iur. c. 6. n. 2.
q Authoritate. Limita, ut per Socin. in tract,
fallen, reg. 34. & Duen lib. 1, reg. utr, iur, reg.
67. Alexand. in l. iuſti poſſidet. nume. 4. ff de
acquir. poſſ. Rip. in l. naturaliter §. nihil com
mune. numero 45. eod. ti. Tiraq. in tract. de
pœn. cauſa 11. nu. 8. Et an pœna d. l. habeat
locum in cauſis, & bonis Eccleſiarum, &
per Socin. in tract. fallen. reg. 292. de uerita-
te, determinatur quod non Couarru. lib. 3.
reſolut. cap. 16. nume. 7. Et propter ſcanda-
lum receditur a pœna legis. Tiraq. d. tracta.
de pœn. cauſa 46. in princip.
r Reintegranda. Latè per Menoch. in tract.
recuper poſſeſſ. in 15. remed. per totum. De-
cius conſi. 302. Socin. reg. 379. ſpoliatus, li-
mita non habere locum. d. remedium in
poſſ. Fortelitij, ſiue Caſtri, ut per Alexand.
in §. nihil commune, numero 21. Gozza.
conſi. 1. 7. & 9. contra per Rui. conſi. 37. nu-
mero 42. libro 4. limita etiam quando con-
ſtat de non uero, Felyn. in cap. cum olim nu
mero 23, uerſicu. non eſt citandus, extra de
re iudi. Corſet. ſing. ſpoliatus, fallen. 4. Pariſ.
conſi. 11. nume. 10. libro 4. & Iaſo. limitat in
conſil. 4. numero 4. lib. 1. Brun. conſi. 19. co-
lum. 2. uerſic. 2. Decius conſi. 125. numer. 4.
Quid ſit probandum in iſto interdicto Af-
flict. deciſio. 259. ſæpe, Beninten, deciſ. Bo-
nonien 8. & 10. per totum. Et an detur pro
penſionibus denegatis, idem Beninten. de-
ciſ. Bonon. 27. & 33. Bello. conſi. 36. num. 1.
& numero ſecundo, de præſcriptione d. re-
medij.
ſ Remedium. Et quando hoc remedium in-
tentatur, excuſſio contra principalem debi-
torem non eſt neceſſaria, Alexan. in l. exi
tus. numero 7. ff. de acquirend. poſſeſ. Bello.
conſi. 34. numero 5. & ſequen. Crotus in l. ſi
is qui pro emptore numero 100. ff. de uſu-
cap. limitat dicendo. quòd d. l. fin. non uen-
dicat ſibi locum, quando res fuit uendita,
& alteri tradita; Quæ limitatio non eſt ue-
ra ſecundum Alexand. conſi. 85. in princip.
libro 6. Rip. in rub. ff. de interdict. numero
6. & ſequen.
t Præſcriptione. Ioan. Faber in §. item ſeruia
na, ubi Iaſo. nume. 125. Inſtit. de actio. Gra-
uat. conſi. 148. numero 6. Balb. in tract. præ-
ſcript. 4. par. 4. par. prin. quæſtio. 3. Couarru,
lib. 3. reſolut. cap. 7. nume. 7. Et dixi in conſi
lio meo 2. quod eſt ad fi. conſilior. D. Andr.
Alfer. Ataui mei.
u Citationem. Ad eludendam talem ca ute-
lam quid ſit agendum, uideas Menoch. in
tract. recuper. poſſ. in 15. remed. nume. 226.
& ſequen. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum IX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud competens, & aliud incom-
petens.*
2 *Iudex competens quis dicatur, & quis incõ-
petens, & ex quibus cauſis cognoſcitur.*

3 *Iudex incompetens, reſpectu cauſæ principalis, poteſt eſſe competens quo ad acceſſoria, quia ad expenſas poteſt condemnare*

4 *Clericus inuentus de nocte in proſtibulo, uel in alio crimine, capi poteſt per familiam iudicis ſecularis, & duci ad epiſcopum.*

5 *Clericus ſuccumbens coram iudice laico, poteſt per eum ad expenſas condemnari.*

1 OCtaua principalis diſtinctio iudiciorum eſt, quia † iudicium aliud competens, aliud incompetens. Iudicium competens, dicitur illud, quòd uentilatur coram iudice competenti. Dicitur autem iudex competens, qui habet iuriſdictionem, & eius exercitium ſuper litigantes, ut declarat Card. in d.clem.2.in 3. q. ut lite penden. etiam ſi poſſet eius iuriſdictio elidi per exceptionem, ſecundum gloſſ. & Card. ibi. Iudicium uerò incompetens, dicitur, quōd tractatur coram iudice incompetenti, de quo habetur in tot tt.C.ſi a non comp. iud. Dicitur autem iudex incompetens, non ſolùm reſpectu defectus iuriſdictionis, ſed etiam ex quàm pluribus cauſis, de quibus per Card. in dict. clem. 1.in 3.quæſtio. ubi uide.

Sunt autem multi caſus, in quibus ratione alicuius cauſæ ſpecialis, iudex aliàs incompetens, efficitur competens, & quis ſortitur forum iudicis non ſui, de quibus caſibus ſpecialibus tractat plenè Specul. in tit. de comp.iud.adi.§.1.ubi cumulat quinquaginta duos caſus, & plenius per Mar. Socin. in rub. de ſpol. comp. quos breuitatis cauſa hic non repeto, ſed ad dicta per eos me remitto, quia potius eſſet eorum dicta tranſcribere, quàm aliquid noui dicere.

2 † Vnum tamen ſcias, quod eſt notandum in practica, quod licet iudex incompetens reſpectu cauſæ principalis fuerit, tamen poteſt ſe intromittere quo ad acceſſoria, unde ſi quis impetrat aliquem delegatum per falſum reſcriptum, licet ille ſit iudex incompetens, quia reſcriptum falſum non potuit ſibi dare iuriſdictionem, tamen poteſt illum impetrantem condemnare in expenſis, & etiam ipſum carcerare.

3 † Et idem in eo, qui temere adit iudicem incompetentem: quia poteſt ab eo condemnari in expenſis, & intereſſe, ita tenet Felyn. in capitu. 1. colum. 4. de iud. & Abb. in cap. dilect, el 3. columna prima, de præben. & Ioan de Ana. in cap. ſuper eo, columna ſecunda, de crim. fall. ubi etiam tangit illam quæſtio.
4 † An familia iudicis ſecularis poſſit capere a clericum repertum de nocte in proſtibulo, uel in alio crimine & deducere eum ad epiſcopum? & tenet quod ſic.

5 † Idem dicimus in clerico uocante laicum ius coram iudice laico, quia ſi ſuccumbit, condemnatur in expenſis per iudicem laicum, ita tenet Felynus in capitul. at ſi clerici, columna 6. in fin. & ibi etiam Ioan. de Imol. de iud. & aliàs dixi ſupra. Rob. Mar, V.I.D.

ADDITIO.

a Clericum. Foller in pract.crim.laicor.in 2. par. in uer. Item quòd fuit captus in fragranti crimine, numero ſexto, Duen.lib.1.regu. utr.iur.reg.99.limit.2.
Ludouicus Alferius.

Iudiciorum IX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud ſummarium.*
2 *Cauſæ ſummariæ quot modis dici poſſunt.*
3 *Princeps ſolus, & non inferior, cauſam ſummariam committere poteſt.*
4 *Supplicans cauſam ſummariè committi, & princeps dicat, audiat talis, & iuſtitiam faciat, an ſummariè impetraſſe uideatur.*
5 *Princeps non cenſetur cauſam ſummariè committere niſi expreſsè dicat.*
6 *Clauſula, fiat ut petitur, in reſcripto poſita, quid importet.*
7 *Abſolutio ſimpliciter conceſſa a pluribus excommunicationibus, ad omne refertur.*
8 *Clauſula, ſummariè ſimpliciter, & de plano ſine ſtrepitu, & figura iudicij, qd importet.*
9 *Citatio, eſt iuris naturalis.*
10 *Probationes ſunt de iure diuino.*
11 *Verba, ſine figura iudicij, quid importent, & ponitur intellectus iurium municipalium regni. & nu. 12.*
12 *Libellus non requiritur, ubi proceditur ſine figura iudicij, ſed requiritur talis qualis petitio, quæ eſt de iure naturali, & omitti nō poteſt, & nu. 13.*
13 *Ribellus generalis & incertus, an admittatur ubi ſine figura iudicij proceditur.*

14 *Libellus ineptus procedit, ubi proceditur ſine figura iudicij.*
15 *Copia primæ petitionis, datur reo ſumptibus actoris in regno.*
16 *Libellus procedit in regno, etiam ſi petatur ſolum cogi, & cōpelli. Idē ſi agatur ex una cauſa, & probetur de alia nu. 17*
18 *Libellus in regno non requritur in ciuilibus imò cauſa poteſt incipere ab articulis.*
19 *Feriæ inductæ ad honorem hominum, & feriæ meſſium, & uindemiarum, non ſeruantur in regno.*
20 *Litis cōteſtatio non requiritur in cauſis ciuilibus in regno, ſed actus ille, qui immediate ſequitur, habet uim litis conteſtationis.*
21 *Dilationes ſunt breuiandæ, inquantū fieri poſſunt in cauſis ſummarijs.*
22 *Publicatio non requiritur in cauſis ſummarijs, & an in cauſis ordinarijs dicatur de ſubſtantia cauſæ, vel de iuſtitia.*
23 *Concluſio nō requiritur in cauſis ſummarijs.*
24 *Concluſio in ordinarijs an ſit de ſubſtantia proceſſus.*
25 *Sententia, qua iudex condēnauit dominū, & non procuratorē litigantē pro domino, valet.*
26 *Iudex non habet neceſſe pronunciare ſuper incidenti in cauſis ſummarijs, ſed poteſt illud decidere una cum principali.*
27 *Sententia lata in cauſis ſummarijs pro abſente non citato valet.*
28 *Iudex an, & quando poſſit interrogare principalē, vel teſtes, etiā ad inſtantiā partis, poſt concluſum in cauſa, in ordinarijs.*
Et quid in ſummarijs nu 30. & 31
39 *Iuramentū ſuppletoriū deferri non debet poſt cōcluſum in cauſa, ad inſtātiā partis niſi ante petitum fuerit, ſed ſic ex iudicis officio.*
32 *Clauſula ſola facti veritate inſpecta, quid importet*
33 *Sentētia poteſt ferri nō conformis libello, vbi proceditur ſola facti veritate inſpecta.*
34 *Teſtes aſſignātes cauſam nō concludentē, fidē faciunt in ſummarijs cauſis. Idē eſt in teſtib. infantibus, & aliàs a iure reprobatis.*
35 *Iudex ferre poteſt ſentētiā diffinitiuā ſtando, vbi ſola veritate inſpecta proceditur.*
36 *Sententia diffinitiua fertur contra cōtumacē etiam lite nō cōteſtata in cauſis ſummarijs.*
37 *Sententia ferri debet in ſcriptis, etiam in ſummarijs.*
38 *Legitimatio perſonarum ſemper requiritur in cauſis etiam ſummarijs.*
39 *Clauſula ſola facti veritate inſpecta intelligitur de tali veritate, cui ius patrocinatur.*
40 *Cauſa principalis, quādo eſt ſummaria omnes eius articuli ſunt ſummarij.*
41 *Cauſa ſummaria, ab ordinaria quomodo cognoſcatur.*
42 *Cauſa ſummaria, eſt omnis cauſa eccleſiaſtica vbi agitur de electione, præbenda ſeu beneficio eccleſiaſtica. Quod quādo procedat, vide ibidem.*
43 *Cauſa poſſeſſorijs dicitur ſummaria, & an in ea requirantur plenè probationes & aliæ ſolennitates.*
44 *Appellari an, & quando poſſit a ſentētia lata in poſſeſſorio.*
45 *Appellatio ab interlocuria lata in poſſeſſorio, de iure ciuili poteſt fieri, ſed à diffinitiua nō appellatur & quæ ſit ratio.*
46 *Cauſa ſummaria, an, & quando requirat plenas, & quando ſemiplenas probationes.*
47 *Agens interdicto retinēdæ, tenetur ad petitionem rei declarare modum turbationis.*
48 *Cauſa, quæ in curia mercatorū ventilatur, dicitur ſummaria.*
49 *Confeſſio extraiudicialis parte abſente facta facit plenam probationem in curia mercatorum, de æquitate canonica.*
50 *Nundinæ, & mercata an differant.*
51 *Nundinæ vnde dicantur. & nu 53.*
52 *Nūdinæ, & mercata idem ſunt aliquando, & nume. 54.*
55 *Nundinæ ſunt hominibus neceſſariæ.*
56 *Mercatura, an ſit ars ſordida.*
57 *Mercator quis dicatur, & num. 59. 60. 61.*
58 *Mercator, quando quis dicatur, ex vnico actu mercandi, & nu. 63.*
62 *Scolares quādo gaudeant priuilegio ſcolariū.*
63 *Mercator an dicatur, qui per factores exercet mercaturam.*
64 *Locatores equorum vtrum mercatores ſint.*
65 *Locans poſſeſſiones ſuas, & conducens alienas dicitur mercator & nū. 60.*
66 *Agricola an dicatur mercator, & nu. 67.*
67 *Negociator an is dicatur, qui fructus prouenientes ex fundis vendit.*
68 *Mercator an dicatur, qui de præſenti mercantiā nō exercet licet de præterito exercuerit.*
69 *Negociator qui propriè dicatur.*
70 *Collegium mercatorū, an poſſit ſtatuta facere.*
71 *Statuta mercatorū, an in quolibet fore ſeruētur, num. 72.*

73 Mercator forenſis, nunquid legetur ſtatuto mercatorum illius loci ubi contraxit
74 Statutũ mercatorũ, vt contra ſcripturas eorũ nulla opponi poſſit præſcriptio, an valeat?
75 Statutũ, quod pater teneatur pro filio nũquid valeat?
76 Statutũ quod emens rẽ in publico foro non teneatur domino reſtituere, nunquid ualeat?
77 Statutũ quod credatur libro mercatoris, cõprehendit mercatorem de præterito.
78 Coaceruari, & cumulari quando debeant plures paruæ ſummæ.
79 Falſa an reddatur ſubſcriptio ſi dicatur, Titius, & ſocij, & tamen unus eſt ſocius.
80 Stante ſtatuto quod filius mercator obligetur, qualiter in eiligatur.
81 Dotẽ an teneatur mercator ſtatim reſtituere, non expectato anno ſoluto matrimonio.
82 Conueniri quis poſſit coram iudice mercatorũ, & 83 & 85.
84 Depoſitarius poteſt cogi, ut reſtituat depoſitũ per iudicem non ſuum.
86 Cõueniri, pro quibus cauſis poſſint ueniẽtes ad nundinas corã magiſtro nundnarũ, & quid de conſuetudine, nu. 87. 90. 91. & 92.
88 Mercatores, an conueniant uel conueniantur pro alijs cauſis, quam ſpectantibus ad mercantiam
89 Sententia non ualet ſi eſt lata per conſules artis in rebus non ſpectantibus ad artem.
93 Hæres mercatoris, nunquid conueniatur corã iudice mercantiæ.
94 Socius in mercãtia nũquid inſolidũ teneatur pro contractu ſocij, & 95.
96 Debitor du rũ inſolidũ ſi poſtea promiſit per aliã ſcrip urã uni tantum, an iſtud debitum debeat cõmunicari cum nominato in prima ſcriptura?
97 Socius an poſſit cãm ſocietatis cõpromittere.
98 S cius quando teneatur conſocio ſi fuit diſrubatur.
99 Redhibitorio, uel quãto minoris, an agi poteſt contra unũ ex uenditoribus, ſi plures ſint uẽditores, nec omnes reperiantur.
100 Socius an habeat beneficiũ ne cõueniatur niſi in quantum facere poteſt, & nu. 101
102 Socius qui noluit cõtribuere in expenſis circa refectionem rei communis an perdat partem ſuam.
103 Socius, an deducat expẽſas factas in itinere a corpore ſocietatis.
104 Socius tenetur conſocio, de dolo & culpa.
105 Inſtitor, an obliget dominum.
106 Mercator matriculatus in diuerſis artibus coram quo conueniatur.
107 Mercator, an poſſint eſſe matriculatus in diuerſis artibus.
108 Conſules mercatorum an poſſint citare per edicta.
109 Merces, an ueniant in generali obligatione.
110 Et an merces futuræ ueniant in generali obligatione.
111 Merces ſi uendantur, an remaneant hypothecatæ.
112 Merces uenales inuectæ in apotheca, an ueniant in tacita obligatione.
113 Merces an poſſint uendicari a uero domino.
114 Reconuentio an habeat locum coram iudice mercatorum.
115 Promittẽs ſoluere Romę Capuæ, & Venetijs, & in die S Marci, an poſſit ibi cõueniri ſi nõ reperiatur ibi.
116 Promittens ſoluere cẽtum, quod ſi non ſoluit promiſit decẽ, an licitè petantur illa decem.
117 Promittens ſoluere Romæ, ſi ibi nõ reperiatur ipſe, ſed procurator, an poſſit conueniri.
118 Clerici an conueniantur coram iudice mercantiæ.
119 Pater, an teneatur pro cõtractibus filij, ſi paſſus fuit eum negociari.
126 Suſpectus, an & quando contrahens in nundinis allegari poſſit.
121 Pœna obligationis, an debeatur in curia mercatorum.
122 Præceptum unius iudicis, an exequi poſſit per alium.
123 Domus mercatorum ſunt exempta ab hoſpitando milites
124 Incudis, & malleum non ueniunt in generali obligatione.
125 Mercator qui habet multa nomina debitorum, an poſſit iurari ſuſpectus.
126 Mercator fugitiuus, an liberetur, ſi creditores ceperint omnia bona eius,
127 Mercator tanquam ſuſpectus captus, an debeat liberari ſi captura eſt iniuſta, & tamẽ conſtat de debito.
128 Carceratus ad inſtantiam unius, an poſſit recommendari ad inſtantiam alterius.
129 Captus pro una cauſa, an poſſit pro alia recõmendari per eundem.
130 Mercator ceſſans & fugitiuus an poſſit torqueri ut iudicet pecunias.
131 Mercatores faliti, non poſſunt cedere bonis.

132 Pacta facta mercatoribus fallitis, non ſunt ſeruanda.
133 Inſtrumentum ſecundum formam ritus nunquid præſentari poſſit in curia nundinaria.
134 Vxor gerens mercantiam nunquid uidetur gerere de uoluntate uiri.
135 Minore matriculato in arte, an detur reſtitutio in integrum.
136 Socius, an poſſit accuſare de morte ſocij.
137 Promittens ſoluere centum, & ſi non ſoluerit centum & decem: quomodo intelligatur hæc promiſſio.
138 Hæres qui recipit pecuniam pro morte patris an teneatur creditoribus ſoluere.
139 Mercator cõuenit ex qualibet promiſſione.
140 Mercator, qua actione tenetur ad ſoluendum mercedem ſanſario, pro uenditione rerum.
141 Mercator an poſſit conueniri Lugduni, pro contractibus celebratis per ſuos factores.
142 Præuentio facta in curia debitoris, an ritè ſit facta.
143 Obligatus reddere rationem infra certum terminum, quid debet facere, ut non incidat in pœnam.
144 Mediatores ſeu ſanſurij nunquid teneantur de dolo, & culpa.
145 Redhibitoria an agit qui emit mediante proxoneta.
146 Compenſatio, an & quãdo fiat, ſi in librò mercatoris continetur ſe eſſe creditorem, & debitorem.
147 Intereſſe poteſt peti, ex nouo iudicio per eum mercatorum, cuius merces fuerunt ſequeſtratæ, ſi ſequeſtrum fuit reuocatum.
148 Depoſitarius reſtituens depoſitum ad iuſſus iudicis an ſit liberatus.
149 Mercatorum iudicium, quare ſit ſummariũ.
150 Aequitas in quo cõſiſtat in curia mercatorũ.
151 Aequitas quæ ſit, & quis rigor.
152 Aequitas debet ſemper haberi præoculis, & nu. 157. 158. 159. 160 161.
153 Vltima opinio cenſetur approbata, niſi prima (eſſet æqua.
154 Ius ciuile attenditur, etiam in foro eccleſiaſtico ſi ſapit æquitatem.
155 Subtilitas, inueſtigatiua ueritatis commendatur.
156 Teſtes etiam poſt concluſum in cauſa, producuntur ſi dictat æquitas.
162 Rigor quid ſit.
163 Aequitas qualiter a iure deſcendat.
164 Citatio non requiritur in curia nundinarũ.
165 Libellus in ſcriptis an detur in curia nundinarum.
166 Vſurarum cauſa, eſt ſummaria in curia eccleſiaſtica.
167 In crimine uſurarum deuenitur ad torturã, ſtantibus indicijs.
168 Alimentorum cauſa, dicitur ſummaria.
169 Cauſa oĩs contra confeſſum, eſt ſummaria
170 Cauſa contra religioſos, eſt ſummaria.
171 Cauſa eſt ſummaria, qua de monachatu agitur.
172 Matrimonialis cauſa eſt ſummaria.
173 Cauſa reſtitutionis dotis ſummaria dicitur.
174 Cauſa ſummaria dicitur, quãdo ad decimas agitur.
175 Cauſa omnis executiua, eſt ſummaria.
176 Cauſa dicitur ſummaria, quando præſumatur inſtrumentum ſecundum formam ritus magnę curiæ in regno.
177 Omnis cauſa, quæ contra abſentem agitur, ſummaria dicitur.
178 Cauſa dicitur ſummaria, quando tertius uenit ad impediendam executionem.
179 Teſtium repulſa non admittitur in cauſis ſummarijs, in quibus ſufficit ſemiplena probatio.
180 Cauſa ſummaria dicitur ubi agitur ad exhibendum.
181 Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur cõtra tributorum debitores.
182 Quando agitur contra gabellarios indebitè exigentes cauſa ſummaria dicitur.
183 Cauſa eſt ſummaria, quando mittitur in poſſeſſ. ex primo d. ecto.
184 Legatarius quando petit ſatiſdationem ab hærede dicitur cauſa ſummaria.
185 Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur, an actio ex teſtamento præponatur actioni præiudiciali.
186 Teſtes quando examinantur ad perpetuam rei memoria cauſa eſt ſummaria.
187 Cauſa naufragorum ſummaria dicitur, expeditur lauato uelo & in ea poteſt iudex ex officio procedere.
188 Cauſæ breues, ſeu modicæ ſummæ, ſunt ſummariæ.
189 Cauſę quę dicantur breues, modicæ, & quę magnę.
190 Statur ſoli informationi, & relationi iudicis in cauſa modicæ.
191 Teſtis unus facit fidem in cauſis modicis, & ſummarijs.
192 Fama probat in cauſis modicis.
193 Cauſę pauperum, & miſerabilium ſunt ſummariæ & expediuntur de plano, & ſine ſolutione ſportularum,
194 Miſerabiles perſonę trahunt aduerſarios

ſuos coram Imperatore, & laicos coram iudice eccleſiaſtico.

195 *Pupillus, & uidua, dicuntur miſerabiles perſonæ quando ſunt pauperes, alius ſecus.*

196 *Pauperes litigantes in iudicio, non tenetur ſoluere ſportulas.*

197 *Vbicunque agitur de ſalario, ſeu mercede laboris, dicitur cauſa ſummaria.*

198 *Cauſa eſt ſummaria, quando agitur de probando impedimento ad obtinendum ſecundum dilationem.*

199 *Cauſa dicitur ſummaria, quando agitur de leuibus delictis.*

200 *Vbi agitur de crimine læſæ maieſtatis cauſa ſummaria expeditur.*

201 *Cauſa ſummaria dicitur, quando agitur de dãdo tutore, uel curatore pupillo per iudicẽ.*

202 *Mundualdus dari potea mulieri, etiam a iudice deambulante.*

203 *Proceſſus inordinatus factus a b eo, qui incepit procedere ordinariè prius, an ualeat, & nu. 88. & 89.*

204 *Teſtamentum, quod inſcriptis non valet, minime ualet ut nuncupatiuum. nu. 96.*

205 *Arbiter, qui ut arbitrator ꝓcedere poterat, ſi cœpit procedere ut arbiter, & poſtea inordinatè proceſſit, an proceſſus ualeat.*

206 *Teſtamentum in ſcriptis quando non ualuit iure communi, ualebit iure militari.*

207 *Nemo uidetur uiam elegiſſe, per quã actus, & uoluntas ſua impugnetur.*

208 *Libellus ineptus, non vitiat proceſſum in cauſis, in quibus non requirebatur.*

209 *Informatio capta per teſtes inhabiles, in caſibus, in quibus teſtes non requirebant̃ ualet.*

210 *Actus, qui ſine aliqua ſolennitate expediri poterat, non uitiatur ſi illa ſolennitas inutilis interuenit.*

211 *Intellectus ad gl. l. proinde. §. notandum. in fine ff. ad leg. Aquil.*

212 *Intellectus ad l. contractus. C. de fide inſtr.*

213 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria, conſenſu partium.*

1 NOua diſtinctio principalis iudiciorũ eſt† qa iudiciũ aliud dr̃ ordinariũ, & aliud ſummarium. Iudiciũ ordinariũ dr̃ illud, ꝙ ordinariè tractatur, iuris ordine ſeruato. ſ. præcedente libello, interueniente litis conteſtatione, publicatione & concluſione, & cum alijs ſolennitatibus iuris poſitiui in iudicio requiſitis, de quibus hr̃ in l. 1. & auth. offeratur. C. de litis conteſt. & in l. prolatam, & ibi Bar. & Doct. C. de ſent. in c. quoniã contra de prob. ſiue quib. ſolennitatibus iudiciũ eſſet nullum, ut ibi hr̃ iudiciũ ſummariũ eſt illud, quod ſummariè tractat̃ ſine ſolennitatibus prædictis, de quo habetur in clem. ſæpe, & ibi Car. & Doc. de uerb. ſig. & per Barto. in extrauagan. ad reprimendam in uerſ. ſummarie, & in uer. & figura, & Bal. in l. iudices. C. de iud. Super hãc tamẽ materiam iudicij ſummarij, quia eſt ualde utilis, maxime in regno, in quo per iura municipalia omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ, puto oportunum eſſe attingere hic duas quæſtiones principales. Et prima q̃ſtio erit. Quot modis cauſa poteſt dici ſummaria, ſeu iudicium ſummarium. Secunda prima quæſtio erit. Quæ ſpecialitates ſunt introductæ in iudicio ſummario, in quib. differt ab ordi-
2 nario. † Venio ad primam quæſtionem, in qua dico, ꝙ cauſæ ſummariæ pluribus modis dicuntur, ut primo dico, ꝙ cauſa ſummaria eſt, quando princeps committit, quòd procedatur ſummariè, & de plano, ſimpliciter, ſine ſtrepitu, & figura iudicij, ſeu leuato velo,
3 uel extraiudicialiter. † Et ſuper hoc eſt ſciẽdum, quòd talis commiſſio non poteſt fieri niſi per ſolum Principem non recognoſcentem ſuperiorem, non autem per inferiorem a Principe, ut no. glo. in d. clem. ſæpe. in princip. in uerb. mandamus, & ibi etiam Car. in 11 & 12. q. & glo. in c. fin. de hæret. lib. 6. & Card. in cle. diſpendioſam in fin. de iud. & Io. de Ana. in c. olim, colum. 3. in prin. de accuſ. & ibi etiam Fel. in 3. col. qui dicit, quòd in legato de latere reperitur ſpeciale, ꝙ de ſtylo poteſt cauſam ita committere, licet nõ de iure. adde Alexand. in conſi. 106. colum. 5. in prin. in 2. uol. & Soc. in conſi. 96. colum.
4 2. in 1. uol. † Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium. Pone, ꝙ impetrans porrigit ſupplicationẽ principi, in qua narrat factum cauſæ, & in fine ſupplicationis petit cauſam cõmitti ſummariè, ſimpliciter, & de plano, &c. Princeps uerò in ſuo reſcripto nihil ſpecificat, niſi quia tantum dicit hæc breuia uerba, Audiat talis, & iuſtitiam faciat, an per hæc uideatur cauſam commiſiſſe ſumma-
5 riè. Dic ꝙ non, † quia nunquã Princeps cenſetur cauſam ſummariè committere, niſi expreſſe hoc dicat. ita de hoc eſt deciſio in terminus Rotæ, in deciſio. 358. quæ incipit. Si in

in commiſſione. in nouis. & illud dictum refert, & ſequitur Alex. in conſ. 193. col. 1. uer. ad hoc, in 2. uol. Nam illa uerba, ꝙ iuſtitiam faciat, intelliguntur, ꝙ commiſſarius ſeruet iuris ordinem, & ueritate cõperta faciat id quod iuris eſt. ita dicit Ang. in §. exhæredatos in auth. de hær. & falc. & Bal. in c. cũ ueniſſet. colum. 2. de reſt. & Bal. & Iaſ. in l. iuſtitia, colũ. 1. ff. de iuſt. & iu. Si enim Princeps noluiſſet procedi ſummariè, hoc expreſſiſſet, ſecus eſt, ſi Princeps in reſcripto, & eius ſignatura diceret. Audiat talis, & procedat ſummariè, &c. non ſpecificando alias qualitates, ſeu clauſulas, quia tunc non omnia impetrata, cenſet̃ conceſſa, ita eſt deciſio in terminis Dominorum de Rota, in deci. 77. inc. Si petit̃, &c. in nouis, & ſequitur Ale. in
6 conſ. 24. col. fi. in 1. uolum. † Idem putarem, quando Princeps nihil aliud ſpecificando, diceret in ſignatura, Fiat ut petitur. Quia ꝑ hæc uerba cenſetur uelle committere ſummariè, &c. ex quo reſcriptum ſemper adaptatur ad ſupplicationem, & conceſſio ſimpliciter facta in reſcripto, reſeruatur ad omnia ſupplicata, ſecundum Alex. in d. conſil. 78. colũ. fi. in 2. uol. & Iaſ. in l. 1. C. de diuer. reſcr. in 2. colum. & Petr. Phil. Corn. in conſil. 220. in 1. uolu. quod confirmatur ex his, quæ dicit Bald. in cap. inter dilectos, colum. penul. de fid. inſtr. ubi dicit, quod ex forma ſupplicationis declaratur intellectus priui-
7 legij conceſſi. † Itẽ facit, quod no. Abb. in c. cum pro cauſa, colũ. fin. de ſent. excom. ubi dicit, ꝙ ſi petatur generali abſolutio a pluribus excõicationibus, & concedatur ſimpliciter, refertur ad omnes. Pro hoc eſt text. in l. ſi defenſor. §. q interrogatus. ff. de interr. act. & § præterea, inſt. de inu. ſtip. Verùm licet iſta opin. in hoc ulti. dicto uideatur ſuſtentabilis, tamen ueritas eſt in contrarium, quòd non uideatur committere ſummariè per illa uerba. Fiat, ut petitur. Ex quo committere cauſam ſummariè, eſt contra ius cõmune, & illa clauſula, fiat, ut petitur, quãdo põt ſe referre ad alia ſupplicata, quæ ſunt ſecundum commune ſ, non refertur ad ea, q̃ ſunt ſecundũ ius commune. Ita in proprijs terminis hunc caſum decidit Phil. Corn. in conſ. 5. col. 3. in litera P. & conſil. 119. col. 5. in prin. in 2. uol. & in conſ. 312. in 3. uo. ubi plenè de hoc. Et de iſto uerbo, fiat appoſito in reſcriptis, quid importet, uide Bald. in l. cum apud. C. de communi ſeruo manu. ubi dicit, quod importat conceſſionem gratiæ ſtatim ipſo facto, ante quam gratia bul-
8 letur. † Quid autem importent illa uerba,
a *a* ſummariè, ſimpliciter, & de plano, ſine ſtrepitu, & figura iudicij? Dic quod per ea cenſentur ſublatæ omnes ſolennitates iuris poſitiui, ſecundum Alexand. in conſilio 6. colum. 2. in prin. in 3. uolum. adeo quod ſolum decidi poteſt cauſa ſecundum merum ius gentium, ſm̃ Bar. in extrauag. ad reprimendum, in uer. uidebitur. unde pñt tunc iudices cauſas expedire manu regia ꝑut olim tempore iuris gentium, ita tenet Lud. Ro. in conſi. 20. & Pet. Phil. Cor. in conſi. 244. in 4. uolum. & Soc. in conſil. 12. colum. 2. in 1. uolu. & Iaſ. in l. certi conditio. §. fin. nummo. 5. colum. 7. ff. ſi cer. pet. Poteſt enim iudex propter talia uerba expedire cauſas eo ordine, quò poteſt princeps, ſed princeps poteſt ſequi ſolam ueritatem omiſſo ordine iuris ciu. ſecundum Bal. in cap. 1. §. inueſtitura, colum. fin. de noua for. fid. & Bar. in l. Aemilius, colum. fi. ff. de minur. ergo eodem modo iudex propter dictam clauſulam, ex permiſſu principis. pro hoc facit tex. in c. ad pe-
9 titionem. de accuſ. † Non tamen põt tunc
b omitti *b* citatio, quia illa eſt iuris naturalis, ſecundum Soc. in d. conſi. 12. colum. 2.
10 in 1. uol. & habetur in cl. paſ. de re. iu. † Nec poteſt iudex omittere probationes neceſſarias, quia illæ ſunt de iure diuino, quo cauetur, ut in ore duorum, uel trium ſtet omne uerbum, ut habetur Matth. capitu. 18. & in c. nouit, de iud. & hoc eſt expreſsè reſeruatum in regia prag. prima, quæ incipit, Diſpendia. Poſſem hic congruenter quærere ſigillatim de ſingulis uerbis prædictis, quid importent, ſcilicet de uerbo, ſummariè, de uerbo, ſimpliciter, & ſine ſtrepitu, & ſic de ſingulis, abſolutè, & ſeparatim, tamen quia iſta uerba ſunt plenè declarara per gloſſ. Card. & alios ſcribentes in d. cl. ſæpe, de uerbo. ſignifi. & Card. in cle. diſpendioſam, de iud. & Bart. in d. extrauag. ad reprimendum & Bald. in l. nec quidquam §. de plano. ff. de offic. procon. & Fel in cap. dilecti. de iu. ideo ad dicta per eos me remitto.
11 † Solùm hic nitar declarare duo uerba ex prædictis, quibus utimur in regno in cauſis ciuilibus, ſ. illa uerba, ſine figura iudicij, quibus utitur dicta regia prag. 1. & illa uer-

la uerba, ſola facti ueritatè inſpecta, quibus
utitur capitulum regni, deteſtantes, per quę
duo iura municipalia omnes cauſę ciuiles
ſunt ſummariæ.

Primò igitur quæro, quid important illa
uerba ſine figura iudicij? Dic, quod cen-
ſetur relaxata omnis forma & figura iudi-
cij, & ſic omnis ordo iudiciarius, eſt enim
figura ipſa facies iudicij, prout eſt, quando
ordinariè proceditur, ita declarat Bald. in
l. nec quidquam. §. de plano. col. 2. uerſi. quid
ſi committitur ſine figura, &c. ff. de off. pro.
& Archi. & Do. in c. indemnitatibus. de elec.
lib. 6. & glo. in d. cl. ſæpe. in uer. non exigat,
& gloſſ. in c. fin. de hær. lib. 6 in uerſi. figura,
Vnde iſtud ſolum uerbum, ſine figura iudi-
cij, eſt tantæ importantiæ, ut faciat cauſam
ſummariam in qua procedit poteſt omiſſis
omnibus ſubſtãtialibus iudiciorum, & omiſ
ſo omni ordine iudicij, adeo quod ſola ſo-
lẽnitas iuriſgentium ſeruari debet, & ſic cau
ſa expeditur manu regia, ut ſupra dixi, ſecũ-
dum Lanf. in d. cl. ſæpe in uer. & figura. & in
uerſic. libellus. & Old. in conſil. 115. & Pet.
Phil. Cor. in conſi. 54. col. 2. uer. illam etiam
uerba. &c. in 2. uol. & Bar. in d. extrau. ad re
prim. in uerſi. & fig. & Card. in d. cl. diſpen-
dioſam, colum. fin. in 44. q. de iud. ubi diſtin-
guit inter acta reſpicientia ſolennitatem iu
dicij, ut illa cẽſeantur ſublata per hanc clau
ſulam, & acta reſpicientia factum cauſæ,
prout ſunt probationes per teſtes, uel ſcriptu
ras, uel confeſſiones, & aliæ defenſiones, &
ibi non cenſentur ſublata, & hæc eſt ueritas,
& ita diſponit dicta regia pra. 1. quæ incipit,
12 diſpẽdia. † Importat ergo primò dicta clau
ſula, ſine figura iudicij, ut in cauſa non re-
c quiratur libellus, & ſic eſt ſublata *c* ſolenni
tatis libellorum, ſecundum Bar. in d. uer. &
figura. ver. item an requiratur petit &c. &
eſt tex. in d. cl. ſæpe, poſt prin. & in §. uerum.
& per hoc apparet, ꝙ hodie in regno per di
ctã prag. eſt correcta auth. offeratur. C. de li-
tis conteſt. & c. 1. de lib. obl. & l. 1. ff. de edẽ.
in eo, quod iſta iura requirunt libelli obla-
tionem, uerùm licet non requiratur libellus
formalis in ſcriptis, requiritur tñ talis, qualis
petitio per modum ſimplicis petitionis, quæ
contineat ſolam facti narrationem claram,
ſine alia concluſione, ex qua reus poſſit de-
liberare, an uelit cedere, uel contendere, ſe-
cundum Bart. in d. uerſic. & figura, & Lanf.
in d. cl. ſæpe. in uerſi. libellus, & Par. in tract.
ſyn. in uer. ſententia colum. 4. & Bart. in l. 2.
C. de ſent. ex peri. rec. & Alex. in conſi. 1. col.
3. in 2. uolum. & Pet. Phil. Corn. in conſ. 62.
colum. 1. in 1. uolum. Poteſt enim fieri iſta
petitio ſolo uerbo, & poſtea in actis redigi
per notarium, ut habetur in locis præallega-
tis, & dicit Lanfr. ubi ſupra, quòd talis peti-
tio eſt de iure naturali, ideo nõ poteſt omitti
13 † Item dicta talis qualis petitio poteſt eſſe
etiam generalis, & incerta, & admittitur, ſe
cundum Bar. in d. uerſi. & figura, & per hoc
eſt correctum in regno illud, quod dicit Bar
to. in l. fin. C. de anna. except. ſcilicet, quod
libellus generalis non procedit, donec decla
retur. Quod tamen limita procedere, niſi
parte opponere, quia ſi pars opponit, non
admittitur libellus generalis etiam in ſum-
marijs, ſecundum Alex. in conſi. 82. colum.
3. in 4. uolum. & ibi aſſignat differentiam
inter cauſas ſummarias, quantum ad hoc, il-
lud tamen dictum Alexan. intelligo, quando
eſſet tanta obſcuritas, quod impediret reo
deliberationem, aliàs ſecus, quia procederet
etiam parte opponente, nam ſi aliter dicere-
mus nulla eſſet differentia, inter cauſas ſum
marias, & non ſummarias, cum etiam in
cauſis non ſummarijs procedat libellus ob-
ſcurus, ſi pars non opponit, ut dicit Bar. in l.
edita, col. 2. C. de eden. & eſt text. cum gloſſ.
magna in fin. in d. l. fi. C. de anna. except. &
ſi recte ponderentur uerba Alex. iſtud pro-
priè ſentit in d. conſi. 32.

ADDITIO. Quænam generalitas
tolerari in libellis poſſit, & quæ non, uide
Aff. in conſt. dilationes ubi plenè. Pet. Fol.
V. I. D.

14 † Item dicta talis qualis petitio, etiam in
eptè compoſita procedit, & admittitur, dũ-
modo ex ea poſſit diſcerni, quid actor ue-
lit & reus poſſit deliberare, ita dicit Par. in
tract. ſyn. in d. uerſi. ſententia, colum. 4. & 6.
& Bar. in d. uerſi, & figura, & p hoc eſt cor
rectum in regno illud, quod not. gloſſ. inſt.
de obl. in princip. in uerbo ſecundum in fin.
quæ dicit, quod ſententia lata ſuper libello
d inepto *d* non ualet. & Bald. in l. actori, circa
fin. C. de rebus credit. & Bald. in l. ex hoc iu
re. colum. pen. uerſiculo ſecundo quæritur,
&c. ff. de iuſt. & iur. & Cyn. in le. unica. C. ut
quæ deſunt adhoc. & Alexã. conſilio 136.
colum. 1. in 2. uol. Nam hodie ex quo cauſæ
ciuiles

ciuiles in regno ſunt ſummariæ, admitti-
tur libellus ineptus, ut ſupra, & valeat ſen-
tentia ſuper eodem, ita declarat Alexandr.
in l. uinum, colum. fi. in ſi. ff. ſi cer. pet. & ibi
eſt gl. idem tenet Bald. in l. ſi ſine. in uer. op-
pono, libellus, &c. C. ad Treb per gloſſ. in d.
15 l. vnum. † Plus dicit Lanfr. in d. cl. ſæpe. in
uer. libellus, poſt prin. quòd de iſta tali qua-
li petitione non datur copia reo ſumptibus
actoris, ſed ipſe reus debet illam capere ſuis
ſumptibus, & in hoc differt a libello ordi-
e nario, cuius copia datur, *e* ſumptibus acto-
ris, vt eſt gloſſ. in cl. quamuis. in uer. obla-
tos. de appel. Tamen de illo dicto Lanfr. non
facio cauſam, qui hodie, hoc eſt expeditum
in hoc regno in contrarium, ſcilicet, quòd
etiã talis petitio debet edi ſumptibus acto-
ris, per regiam prag. quæ incipit, Compa-
rente, & ita practicatur. Poſſet autem illud
dictum Lanf. procedere in curia eccleſiaſti-
ca, ubi non ſeruantur regię pragmaticæ, ſi
forte in ea agitaretur aliqua cauſa ſumma-
16 ria. † Item procedit libellus, etiam ſi in eo
petatur primò cogi, & compelli aliquem ad
ſoluendum, & non dicatur condemnari ſe-
cundum Lanfr. in d. l. ſæpe. in ver. libellus
in 4. concl. & Bar. in d. uer. & figura, & per
hoc apparet eſſe correctum illud, quòd di-
cit Bart. in l. 1. C. de exec. rei iud. ubi dicit
non valere talẽ libellum, in quo non petitur
17 condẽnari, ſed cogi, & cõpell. † Itẽ procedit
libellis, in quo intentatur iudicium ex vna
cauſa & poſtea probatur ex alia, nam ſequi-
tur condemnatio ſuper cauſa probata, ma-
xime, qñ procedit ſola facti ueritate inſpe-
cta, ſicut per c. de teſtante. ita tenet Alex. in
l. ſi ita ſtipulatur, §. Chryſogonus. col. 5. in
fi. ff de uer. obl. & Iaſ. in l. certi conditio, §.
ſi nũmos, col. 7. ff. ſi cer. pet. & per hoc pa-
tet eſſe correctam in regno, l. habebat, ff. de
inſt. quæ vult, ꝙ agens ex una cã, & probans
de alia ſuccũbit, ut is, ꝗ agit ex numeratio-
ne, ſi probat de cõfeſſione, ſꝫm Bar. in d. §. ſi
18 nummos. † Secundo operat dicta clauſula
ſine figura iudicij, ꝙ põt procedi in cã ſine
aliquo libello, & ſine petitione, põt & cãm
incipere ab articulis, & articuli hñr loco pe
titionis, ita tenet Old. in conſ. 244. in prin.
19 & Rota in deci. 33. in nouis † Tertiò opera
tur, quòd non eſt neceſſe ſeruari ferias in-
ductas ob honorem hoĩum, ſecundum Bar.
in d. extrauag. ad reprim. in uerſi. & figura
verſic. item an procedi, &c. & eſt text. in d.
cl. ſæpe, & Pet. Phil. Cor. in conſ 102. colum.
fi. in 1. uol. prout ſunt feriæ uindemiarum,
& meſſium, & hoc eſt expeditum in regno
per gloſſ. in conſt. baiulos, quæ expreſſè di-
cit in regno non ſeruari ferias uindemia-
rum, & meſſium, & per hoc apparet in re-
gno eſſe correctam l. 1. C. de ferijs.
20 † Quarto per illam clauſulam cenſetur
ſublata litis conteſtatio, quia non requiri-
tur de neceſſitate, vt eſt tex. in d. cl. ſæpe, &
Bart. in d. uerſi. & figura, & per hoc patet in
regno eſſe correctam l. 1. C. de litis conteſt.
Quo caſu ille actus, qui immediate ſequi
ſolet in cauſis ordinarijs poſt litis conteſta-
tionem, habet vim litis conteſtationis, in
cauſis ſummarijs, & eſt præcluſiuus exce-
ptionum dilatoriarum, & aliorum actuum,
qui non poſſunt fieri poſt litis conteſtatio-
nem, & habet uim litis cõteſtationis, ſecun-
dum Bar. & Bald. in leg. nulla, & in l. nihil,
C. de pro. & Card. in cl. conſtitutionem, §.
fin. in fin. de electio. & Lud. Rom. in conſil.
124. & Abb. in cap. inſinuante in fin. de off.
deleg. & Fel. in cap. olim, de accuſ. & Par. in
tract. ſynd. in verſi ſent. columna quarta.
21 † Quintò operatur circa dilationes, quia
debet iudex breuiare cauſam inquantum
poteſt, & dare breuiores dilationes, & eas
amputare inquantum poteſt, vt eſt text. in
d. cl. ſæpe. Item, non debet admittere exce
ptiones, & appellationes fruſtratorias, ut
22 ibi habetur. † Sextò operatur, ut non requi
f ratur *f* publicatio in cauſis ſummarijs, un-
de valet proceſſus etiam ſine publicatione,
licet magis communis opin. ſit, quod etiã
in cauſis ordinarijs publicatio non eſt de
ſubſtantia proceſſus, unde eius obmiſſio
non uitiat proceſſum, ſecundum Bart. &
Alexand. in le. prolatam, C. de ſent. pro hoc
eſt tex. in cap. cum l. & A. & ibi Abb. in 3.
colum. in fin. de re iud. ubi dicit Abb. quod
publicatio non eſt de ſubiecta, ſed de iuſti-
tia, unde ſi omittitur, eſſet contra ius liti-
gatoris, & non redditur proceſſus nullus
propter hoc, ſed imputatur litiganti, qui
non petit publicationem, & ſi petit, & iu-
dex non vult illam facere, debet appellare
aliàs valet ſententia ſine publicatione, pro-
ceſſus, idem tenet Fel. in d. ca. cum l. & A. in
1. & 2. colum. & Phil. Corn. in conſilio 102.
colum. fin. in literarum in 1. uolum. & Bal.
in

in cap.1.colum.3. ſi de inueſt. inter dom. &
uaſal.lis ori.licet Bar. in dict. uerſiculo & fi-
gu. in 3.column. uideatur uelle, quod pu-
blicatio etiam in ſummarijs ſit neceſſaria,
quia reſpicit defenſionem, tamen eius di-
ctum, ita ſimpliciter intellectum, non eſt ve-
rum, ſed eſt contra communem opin. unde
ut ſaluetur, debet intelligi, quòd eſt neceſ-
ſaria, ſi petatur, ita ut ſi non concedatur
poſſit appellari, non autem ut reddat pro-
ceſſum nullum, ita propriè intelligit Fel. &
ſaluat illud dictum Bart. in dict. capit. cum
23 I.& A. columna ſecunda. † Septimò opera-
g tur, vt non requiratur g concluſio propter
cauſam ſummariam.licet Abb. in dict.cap.
cum I.& A.in 4.colu.teneat,quòd etiam in
cauſis ordinarijs concluſio non eſt de ſub-
ſtantia proceſſus,& idem Abb. in c.cum di
lectus in 3. no. de fide inſt. ubi dicit. quod
eſt de iuſtitia, unde eius obmiſſio non ui-
tiat.Verum dicit ſpeciale eſſe in ſummarijs,
ut non requirantur in eis concluſio,pro hoc
eſt tex.in d.cl.ſæpe,§.ſententiam,dicit tamē
Card.in d.cl. ſæpe § quia,in fin.19.q. quod
in cauſis ordinarijs concluſio eſt de con-
ſuetudine, unde ratione conſuetudinis te-
netur iudex illam facere, ſed in ſummarijs
eſt in electione iudicis,an uelit illam facere,
24 uel non. † Et quòd non requiratur conclu-
ſio in ſummarijs.habetur in dec.172. conſi.
Neapol. & tunc ille primus actus, qui ſolet
fieri poſt concluſionem, habet vim conclu-
ſionis.ita tenet Phil. Cornel. in conſil.135.
25 colum.3.in litera F.in 3.uol.† Octauò ope-
ratur, ut ſi aliquis litigauit per procurato-
rem, poteſt iudex in ſententia condemna-
re dominum, & non procuratorem, & ua-
let ſententia, ſecundum Bart.in d.uer. & fi-
gura.in fin.& per hoc eſt correcta in regno
diſpoſitio l.1.C.de ſent. quæ vult non uale-
re ſententiam, in qua dominus condemna-
tur,& non procurator.
26 † Nonò operatur,ut iudex nō habeat neceſ
ſe pronunciare ſup emergēti ſeu incidenti,
ſed pōt incidens decidere ſimul cū princi-
pali, & non eſt neceſſe, ꝙ ſeparatim ſuper
eo pronunciet,ita dicit Bald.in l.ait prætor,
27 promittitur, ver.item no.ff de min.† Deci-
mò operatur,ut ſi lata fuerit ſnīa pro abſen-
te non citato,ualet ſnīa,& poteſt per abſen
tē,ratificari,ſecundum Bar in d.uer.figura,
in fi.quem in hoc ſequitur Alex. in l. furio-
ſo,col.2.ff.de re iu.& Pet.de Anch.in d.cl.ſæ-
pe,& per hoc eſt correctum in regno illud,
ꝙ tenet glo.in l.ea quæ, C. quomodo,& qñ
iud & gl.in d.l furioſo,& ibi Alex.& Doct.
ubi dicunt, ꝙ non ualet ſnīa lata in fauo-
28 rem abſentis non citati. † Vndecimò ope-
ratur,ut iudex ēt ad inſtantiam partis poſ-
ſit interrogare principalem, & teſtes poſt
cōcluſum in cauſa,gl. eſt ſingularis in d.cl.
ſæpe.in uer.interrogabit Pro ueritate tamē
iſtius dicti,quia eſt ualde notandum, & quo
tidianū,uideamus quid obſeruatur in ordi-
narijs & poſtea quid in ſummarijs. Et pri-
mo in ordinarijs reperio Spec.in tit. de poſi
tio,§.4.uer.quidam tamen dixerunt,& uer.
ſed ſi ante,& ibi Io.And.in add.in uer.inter
rogare,ubi tenet,quòd iudex ex officio, nō
ad inſtantiam partis,poteſt partes interro-
gare ſuper declaratione antiquorum c & ſic
ſuper iā actitatis,non aūt ſuper nouo cap.&
hoc ēt poſt concluſionem in cauſa ubicun-
que ſibi æquū uidebitur, per l. ubicunque,
ff.de interrog.act.idem tenet Lud.R.in con
ſil.20. in fi.ſed ſimpliciter loquitur, non li-
mitando ſe ad declarationem retro actita-
torū.ſed Inno.in c.cū.Ioan.de fi.inſtr.dicit
Idem,quod Spe.ſ. quòd tantum ad declara-
tionem retro actitatorum poteſt iudex ex
officio interrogare, quem in hoc ſequitur
Lu.R.in l.4 §.hoc autē iudiciū,ff.de dam.in
fect.& Bal in l.per hāc.col.2 uer. dicit Spe.
&c.C.de temp & repa.appell. hanc opin.te-
net Fely.in d.c.cum Ioan. col 5.vbi dicit,ꝙ
iſta opin.eſt in practica ſubſtentabilior pro-
pter auctoritatē Inn.& Fel. in c. 1.col. 2.de
iu.Tñ alia opin.ſequens dicit, ꝙ eſt æquior
ſcilicet,ꝙ indiſtinctè poſſit interrogare ſu-
per nouo capitulo ad fundandam intentio-
nem partis ad priuatam utilitatem, & hanc
ſecundam opi. tenet Alex.in d.§.hoc autem
iudiciū,col.4.ſequendo Ant.de But. in cap.
cum cām, de iu.cal.hanc ēt opin. tenet ſim-
pliciter Abb.in d.c.cum Ioan col. 4.uer.no.
& tenementi,&c.& Bal in l.ſi accuſatoribus
col.fi.uer.item pp aliud,&c.C. de accuſ. &
iſta ſecunda opi. vr̄ magis cōis ſ. ut etiā ad
fundandam intentionem actoris poſſit iu-
dex ex officio partes interrogare poſt con-
cluſionem in cauſa indiſtictè, non aūt ad pe
titionem partis, quam opi. tenet Alex. in d.
§.hoc aūt iudicium, colu.4.& Ioan.de Ana.
in c. ad petitionem, col. 3. de acc. & hoc
ubicun-

ubicunque ſibi æquum uiſum fuerit, per d.l.
ubicunque.ff.de interrog.act.
29 † Quod corroboratur ex eo, quòd in ſimili
h dicimus de iuramento h ſuppletorio,quòd
non poteſt deferri ad petitionē partis poſt
concluſum in cauſa, niſi fuerit petitum an
te concluſionem, & tñ iudex ex officio po-
teſt illud differre, & etiam poſt concluſio-
nem, nemine illud petente, ubicunque ſibi
æquum uiſum fuerit, ſecundum Alexan.in
conſi.54.colum. fi.in 1.uolum. & Bald.in d.
l.ſi accuſatoribus. colum.fi uer. item poſſet,
&c.C.de acc.de qua materia vide plene Iaſ.
in l.admonendi.in rep.colum.154.& ſeq.ff.
30 de iureiur. † Prædicta autem procedunt in
cauſis ordinarijs,uerū in ſummarijs,hoc eſt
plus, quia poteſt iudex poſt concluſionem
interrogare partes, & teſtes non ſolum ex
officio, uerum etiam ad partis inſtantiam,
per illam gloſſ.in cl.ſæpe. in uer. interroga-
bit,ita tenet Car in d.cl.ſępe.§.& quia,in 4.
oppo.& Fel.in d.c cum Ioan.colum.5. de fi.
inſt. & ibi etiā Abb.in 4.col.uer.no. & tene
menti,&c.& Fel.in c.cū dilectus,col 3.uerſ.
7.limitat.&c.eod tit.& Lud.R.in conſ.176.
col.5. & Fel.in c.inquiſitionis.§. ad petitio-
nem, colū.5.de accuſ. Vnde quia in regno
cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ ceſſat illa dif
ficultas, utrum iudex poſſit interrogare ad
inſtātiam partis, quia eſt expeditum, quòd
31 ſic per prædicta.†Adde tñ,ꝙ in omnib.caſi
bus,in quibus ſupra dixi iudicē poſſe ex of-
ficio interrogare debet, hoc intelligi ſi vult,
nam non poteſt compelli ad hoc, nec facit
litem ſuam, ſi non interrogat, quia poſſet
dicere, quòd non ſubeſt æquitas. Ita tenet
Barb.in addi.ad Abb.in d.cap. cum Ioan.in
addit. quæ incipit. De hoc uide &c.circa fi.
per l.non quidquid.ff.de iud. & per hæc ha-
bemus expeditam materiam primæ clauſu-
32 le.†Secūdo quæro,quid importat illa clau-
ſula, ſola facti ueritate inſpecta, de qua lo-
quitur capitulum regni, deceſtantes. Dicit
Ant.de But.in c.2.de iura.cal.quòd iſta clau
ſula plus importat, quàm omnes illæ clau-
ſulæ,ſummariæ, ſimpliciter, & de plano,ſi-
ne ſtrepitu,& figura iudicij,&c. Adeo,quòd
cenſetur ſublatæ omnes ſolennitates iuris
poſitiui.idem tenet Fel. in cap.olim.colum.
pen. de accu. in tantū, ꝙ dicit plchrè Fran.
de Are.in c.dilecti,col.3.de iud.ꝙ per iſtam
clauſulam iudex pōt procedere,ut Deus,qui
ſoli ueritati innitr,& illud dicit Ant.de But.
ſequitur Alex. in conſi.6.colum.2.in prin.in
3.uolum. unde ſequitur ex hoc, quòd dicta
clauſula imporat omnia illa, quæ importat
clauſula, ſine figura iudicij, & ſi omnes illi
undecim effectus, quos ſupra retuli, inclu-
duntur ſub iſta clauſula. Idem declarat Iaſ.
33 in l.iuſt.colum. 1.ff.de iuſt.& iur.† Duode-
cimo operatur aliud,quia per dictā clauſulā
pōt ferri ſnīa non conformis libello, & ſic
ſuper alijs quā ſuper petitis, ſm Iaſ. in l.ui-
nū,col.17.ff. ſi cer. pe.licet p alias clauſulas
hoc non eſſet prouiſum, ut probatur in d.
cl.ſæpe.§.uerū.de uerb.ſig.ibi,iuxta petitio-
nis formam,&c, & per hoc patet correctam
eſſe in regno l.ut fundus.§.cōi diuid. & l.ſi.
C.de fideic,li.idem tenet Lanſ.in d.cl.ſępe,
col.antep. quam correctionem intellige ſo-
lum quo ad regulam, quæ ſumitur ex illis le
gibus.ſ.ꝙ ſnīa debet eſſe conformis libello.
34 † Decimotertio operatur, ut iudex poſſit
adhibere fidem teſtibus aſſignantibus cām
ueriſimilem, licet de iure non concludentē,
ſecundum Franc. de Aret. in l.eum qui.§.fi-
lius.in 2.not.ff.de acq.hær. Item pōt admit
tere teſtes infames, & alios de iur ciu.repro
batos,ſecūdum Abb. in c.dilecti. col.2.in fi.
& ibi ēt Fel.de iu.& Bar.in l.ſi.filiusfamilias.
colum.1. ff. de don.ubi idem dicit de teſtib.
35 non iuratis. † Decimoquarto operatur, ꝙ
iudex poteſt ferre ſententiam diffinitiuam
ſtando, & ſi abſque eo,ꝙ ſedeat pro tribu-
nali,quia hoc etiam operatur aliæ clauſulæ,
de quibus ſupra,ut eſt tex. in d.cl.ſæpe §.ſē-
tentiam,ergo a fortiori iſta clauſula,eſt ma-
ioris importantiæ,& per hoc patet in regno
eſſe correctum.§.ſedebunt in Auth. de iu.&
36 c. ſi. in fi. de reg.iu.lib.6.† Decimoquinto
operatur, ꝙ poteſt procedit ad diffinitiuam
ſnīam contra contumacem, lite non conte-
ſtata, ſm Fe.in c.olim.col.pe.de accuſ.& per
hoc eſt correctus in regno §.ſi uero ēt quidā
iurent in Auth. de exh.reis, ibi iudicem ali-
quid facere non ualentem, &c.in eo,ꝙ vult
iudicē non poſſe procedere ad diffinitiuam
ſnīam lite non conteſtata, & hr̄ in l.prope-
randum.§.ſiquidem. & §.ſeq.C.de iud.& in
toto tit.extra ut lite non conteſt.& per Soc.
37 in conſ.47.colū.1.in 4.uol.† An aūt poſſit
ferri ſnīa ſine ſcriptura ī cauſis ſummarijs?
Dic ꝙ non, quia ita requiritur ſcriptura in
ſummarijs, ſicut in ordinarijs ſm Abb.in c.
Alb.

Alb.in 1.op.& ibi etiam Fel.in prin.de teſt.
& in ſpecie dicit Franc.de Aret. in d.c.Alb.
col.2.uerſi.ex quibus patet &c.q̃ ubi ꝓcedi
tur ſine figura iudicij, debet ferri ſententia
in ſcriptis,per ea, quæ habētur in cl.diſpen-
dioſam de iud. Et per ea , quæ dicam infra
38 in ult. parte,in uerſi. ſnīa. † Item in cauſis
quamuis ſummarijs ſemper requiritur legi-
timatio perſonarum , ſicut in ordinarijs ſe-
cundum Lanfr. in d.cle.ſæpe.in uerſi.& ſig.
col.1 circa fi.& Iaſ.in rub.C qui adm.col.1.
39 & Alex. in l. iud. C. de iud † Vnum tamen
eſt ſcribēdum pro complemento huius clau-
ſulæ, ſola facti ueritate inſpecta. Quia in-
telligi debet de ueritate, cui ius patrocinat',
unde uigore iſtius clauſulæ non poſſet iudex
oriri facere actionem ex pacto nudo, licèt
ueritas ſit, quòd pactum fuerit nudum, ita
40 tenet Bal.in l. nemo.C. de ſent.† Item ubi
cunque cauſa principalis eſt ſummaria,om-
nes articuli illius cauſę debent ſummariè ex
pediri, ita dicit Bar.in extraua. ad repr in
uer. ſummariæ, colū.3.& Iaſ.in rub.C. qui
41 adm.col.1 in fi.† Cognoſcitur autem cau-
ſa ſummaria ab ordinaria,quando tractatur
ſine ordine iudiciario, ut quia non interue-
nit libellus,nec litis conteſtatio, uel quia in
cipit à principio de ſoluendo, ſic ut cauſæ
executiuæ,ita declarat Pau. de Caſt.in con-
ſil.48. colum. 1. in 3.uolum. & ſic hucuſque
habemus plenè diſcuſſum primum modum
diſcendi cauſam ſummariam. Secundo
42 † principaliter dicitur cauſa ſummaria quę
libet eccleſiaſtica, ubi agitur de electione,
præbenda, canonicatu,uel alio beneficio ec-
cleſiaſtico, nam in huiuſmodi cauſis proce
ditur ſummariè, & ſine figura iudicij text.
eſt in cl.diſpendioſam. de iud. & ibi Car. in
31.q. Quod tamen intellige,quando agitur
de titulo beneficij, ut quia ſunt duo,qui liti
gant adinuicem de collatione ſibi facta, ſe-
cus,ſi ageretur de proprietate eccleſiæ,ut q̃a
epiſcopus vult uenire aliquam eccleſiam ſuę
diæceſi, aſſerens illam eſſe de ſua diæceſi,
uel dicat ſe habere tale ius in tali eccleſia,
iſta enim non dicitur cauſa de beneficio ec-
cleſiaſtico, ſed de proprietate eccleſiæ, uel
iuris, tunc talis cauſa debet ordinariè tracta
ri,ſecundum Card. in d.cl. diſpendioſam in
8.q. & Bal.in l. cum ſeruum uerſi. item ſi a-
geretur. C.de ſeru.fug. & de iſta differentia
inter titulum, & proprietatem eccleſiæ, uide
gloſſ. in c. eum qui. in uerſ. uitioſus. de co-
mit.in poſſ.lib.6. & glo. in c. contingit, in
glo.magna,uerſ.ſed nunquid de dol.& cont.
& ibi Abb. in 3 colum.in fin. & glo. & Do-
43 cto. in cap.cura de iu.pat.† Tertio dicitur
cauſa ſummaria, quælibet cauſa poſſeſſo-
rij.l. momentaneæ, & ibi Barr. C. unde ui.
nam cauſa poſſeſſorij, dicitur minima, &
ſufficiunt in ea ſemiplenæ probationes, ex
quo præiudicium poteſt reparari in petito-
rio,ita tenet Phil. Dec.in conſi. 28. colum.
2.& in conſi.56. colum.1. & quòd ſit cauſa
ſummaria, tenet Bart. in extrau. ad rep. in
uerſi.ſummariæ colum.2. & Alex. in conſil.
60.colum.1.in 5. uolum. dicit tamen Bart.
in d.uerſ.ſummariæ, quòd imo in poſſeſſo-
rio requiruntur plenæ probationes, quod
quomodo intelligatur, uide Bart. in leg. 1.
colum.fi. C.quorum bo. in eo tamen, quòd
ſupra dicitur,quòd cauſa poſſeſſorij,eſt mi-
nima,& leuis pręiudicij,reperio multas deci
ſiones contrarias, ſcilicet,quòd imo eſt ma-
gni præiudicij, quia magnum eſt commodū
poſſeſſionis,ita dicit Bal. in l.conſentaneū,
in 6.no. C. quomodo & quando iud.& glo.
in §.retinendæ. inſt.de interd. & Abb.in ca.
conſultationibus. §. 1. circa fi.de offi. del.
ubi pulchrè dicit, quòd magnum eſt com-
modum poſſeſſionis, quia releuat ab onere
probandi dominium, quòd eſt difficilis pro-
bationis, & ibi plus dicit Abb. quòd in cau-
ſa poſſeſſori,requiritur ordo iuris,& ipſum
ſequitur ibi Fel. in fin. colum.quæ uerba ui-
dentur contrariari prædictis, quia ſi requiri
tur ordo iuris, non uidetur quòd ſit cauſa
ſummaria, & dicit Bar.in l naturaliter § ni
hil commune, colum.pen.ff.de acq. poſſeſſ.
quòd falſum eſt, quòd cauſa poſſeſſionis
ſit utilis. In iſta uarietate puto concordari
poſſe iſtas opiñ. Nam quædam eſt cauſa poſ
ſeſſorij, quæ eſt modici momenti, quæ po-
teſt de facili reparari in petitorio, & iſta di-
citur cauſa uilis, & modici præiudicij, & in
iſta ſufficerent ſemiplenæ probationes, po-
teſt poni exemplum in poſſeſſione Carbo-
niana, prout declarat Bar. in l.3.§.cauſæ.ff.
de Carb.ædi. Similiter in interdicto,quorū
bonorum, quod eſt modici præiudicij, un-
de ſufficiunt ſemiplenæ probationes,ſecun-
dum Bart. in l.1.colum.fin.C.quorum bon.
Idem in poſſeſſione, quæ datur uentris no-
mine,l.1.§.ſi ea,& ibi Bar.ff.de uen.in poſſ.
mit.

mit.facit.l.3.§.ſciendum, & ibi gloſſ.ff.ad
exh. Quædam eſt cauſa poſſeſſorij, quæ pa-
rat plenum præiudicium, quæ non eſt re-
parabilis per petitorium, vt quia deficit pe-
titorium, vel quia eſt impoſſibilis proba-
tionis, & iſta dicitur cauſa magna, & ma-
gni præiudicij,& in hac requiritur ordo iu-
ris,& plena probatio. ita procedat op. Abb.
& ſequacium,in d.cap.conſultationibus, &
quod habetur in deciſ.364.conſilij.Neapol.
ADDITIO. Domini auctoris dictis
hic addo plenè cumulata per d. Lud. go. In
re. Cance.in reg.de non tolle.iu. quæſito in
5. q. vbi proponit pulchram quæſtionem ſi
regula cancellariæ de nō tollendo iuræ quæ
ſito vendit, vendicet ſibi locum in poſſeſ-
ſione? & relatis pluribus tandem dicit,quòd
ſic, quia id quòd dicitur, quòd poſſeſſio
eſt modici præiudicij habet locum in mo-
mentanea, & inſtrumentali poſſeſſione, at
ſecus in poſſeſſione plena,ſucceſſiua, & effe
ctuali, quia talis poſſeſſio eſt maximi mo-
menti,& illam perdere eſt damnum ſentire
item addo Capici.in deciſ.55. inc. in cauſa
mag. Pauli Brancatij, vbi habetur, quòd
tunc poſſeſſorium eſt modici præiudicij
quando eſt præparatorium ad iudicium
poſſeſſorium ordinarium (ut quando tra-
ctatur quis debeat poſſidere pendente lite)
quòd ſecus eſt quando tractatur de poſſeſ-
ſorio ordinario, quia eſt maximi momen-
ti.Pet.Foll.V.I.D.
44 † Iſtam concordiam opi. confirmo optimo
ſimili,nā licèt alia ſit in iure regula, quòd a
K ſententia lata ſuper poſſeſſorio, non K ap-
pelletur l.1.& ibi Bal.& Doct.C.ſi de mom,
poſſ. fue. app. tamen quando poſſeſſorium
eſſet magni præiudicij, adeo, quòd non eſ-
ſet reparabile per petitorium, tunc bene po-
teſt appellari,ſicut ī petitorio, ita tenet Bar.
in l.2.col.2.verſi.quæro quę eſt ratio,&c.ff.
de appel.recip & Bal.in l.2.colum.fi. uerſic.
vlt. C.de epiſ. aud. intelligitur ergo illud in
poſſeſſorio momentaneo & leuis præiudi-
cij, quia in eo non appellatur, quòd tamen
procedit de iure ciuili,per d.l. 1. ſed de iure
l canonico, l ſecus, quia appellatur ab omni
poſſeſſorio,vt eſt tex,& ibi Car.in 2. col. in
1.oppoſi.in cl.1.de ſeque.poſſ.& fruct,& gl.
in cap. cum ad ſedem.in gloſſ.pen.in fin.de
reſti.ſpol.
ADDITIO. Addo Bal.in conſ.310.in
5.parte,& conſilio 131.in 1.parte,& conſil.
153.1.parte,& conſi.330.1.parte.& q̃ a mix
to poſſeſſorio poſſit appellari? Vide eun-
dem in conſil.230 in 1.parte,& conſ. 331.1.
parte,& conſil 369 1.parte,& conſil.217. in
2.parte,& conſi.366.3.parte,& Soci.in cōſ.
290. colum.2. verſicul primum quali.2. lib.
Petr.Philipp.Corn.conſil.10. nume. 1. in 4.
& uide quæ dixi in pract.cau. crim. in frag.
part. in tit. de violentijs circa poſſeſſ.in fin.
Petr.Foll.V.I.D.
45 † Dicit tamen notanter Ang.in conſi.46.q̃
licet aliàs ab interlocutoria non appellatur
m de iure m ciuili, tamen ab interlocutoria
lata in poſſeſſorio poteſt appellari,licèt non
poſſit appellari a diffinitiua, & eſt ratio,
quia eius grauamen non poteſt reparari per
appellationem a diffinitiua, ex quo a diffi-
46 nitiua non appellatur ſecundum eum. † Se
cundo, iſtam concordiam confirmo per no
tabilem dict. Bart.in l.1.§.fin. columm. 1.ff.
de prçto.ſtip.ubi ponit regulam generalem,
per quam declaratur tota hæc materia,nam
quando aliqua cauſa eſt ſummaria, vt quia
lex mādat procedit in ea ſummatim, diſtin-
guitur. Aut parat plenum præiudicium, &
tunc requiruntur plenę probationes, ſed di
citur ſummaria quo ad aliquas ſolemnita
tes iudiciorum. Si verò non parat plenum
præiudicium, & tunc non requiruntur ple
nę probationes,& ſic eſt ſummaria, quo ad
ſolemnitates,& quo ad probationes. Idem
tenet Bar.& Bald.Alex.& Iaſ.in l iud.C.de
iud.& Bar.in l.4.§.cauſę.in fi.ff.de carb.ędi.
vbi dicit, quòd in primo caſu dicitur cauſa
ſummaria ex eo, quia dantur breuiores di
lationes. Idem tenet Bar.in l.ſi quis a liberis,
§.ſi quis ex his.ff.de lib.agn.& Abb.in c.du
dum el.2.colum.8.verſi. in gloſſ.in ver. irri
tantur,&c.de elect.& Fel.in c.veniens,el.2.
colum.6 de teſt.illud ergo, quòd dicit Abb.
in d.c.conſultationibus circa fi. de offi. del.
quòd in poſſeſſorijs requiritur ordo iuris
poteſt intelligi,quando eſt tale poſſeſſoriū,
in quo ſententia parat plenum præiudiciū,
& ponit ius finale in cauſa,ita tenet Barr.in
extrauag. ad reprimendum in verſic. ſum-
mariè poſt Princ. & cum iſta declaratione
47 poſſunt dictę opiniones concordari,† Vnū
tamen ſcias pro complemento huius mate
riæ, quòd licet cauſa poſſeſſorij ſit ſumma
ria, in qua admittitur libellus generalis, ut
dixi

dixi ſupra in prin.huius diſtinctionis,tamen
quando ſumus in poſſeſſorio retinendæ , in
quo agens narrat in libello ſe fuiſſe turba-
tum , vel ſe turbati , tenerur ad petitionem
rei conuenti , declarare modum turbatio-
nis , aliàs non procedit libellus , ſecundum
Bal.in l.ordinarij,colum.pen. ver. item quæ
ró,nunquid &c.C.de rei vend. & idem Bal.
in ſua diſputatione, quæ incipit. Accuſatus
de vi turbatiua in vlt char. & Bal. in c.licet
cauſam. colum. pen. in fin. verſic. opponit
ille, qui intentat,& c. de probat & Alex. in
48 conſi.71.in 1.colum.in 3.uolum. † Quarto
dicitur ſummaria, qualibet cauſa quæ ven-
tilatur in curia mercatorum , in qua proce-
ditur de mera æquitate obmiſſis ſolennita-
tibus,& apicibus iuris,vt no.Bar.in l.fideiuſ
ſór.§.quædam. & in l. Quintus, ff. man. &
Bald.in le.ſi pro ca. colum. pen.C.mand. &
Iaſ. in l.iuriſgentium, §. ſed cum nulla col.
3.ff.de pact.& Bal.in conſi.400.colum.pen.
& conſi.566.colum.2.in 5.volum. & Soc in
conſi.65.colu.fin.in 4.volum.& in hoc ęqui
paratur curia mercatorum , curiæ eccleſia-
ſticæ , vbi proceditur de æquitate canonica
quòd patet, qa de æquitate canonica ex pa-
cto nudo oritur actio.vt habetur in c 2. de
pac.& no.plenè Iaſ.in d. §. ſed cum nulla &
ſimiliter in curia mercatorū agitur ex pa-
cto nudo,ſecundum Bar. in d. l. Quintus,&
Bal.in d.l.ſi pro ca.hinc dicit Spec.in tit de
49 comp. iud.§. verſi. 38. quòd mercatores di-
cuntur de foro eccleſia. † Et per hanc ſimi-
litudinem poſſet inferri, quòd in curia mer-
catorum confeſſio extraiudicialis facta par-
te abſente,facit plenam probationem, con-
tra communem reguam , & ratio eſt, quia
de æquitate canonica facit plenam proba-
tionem,ſecundum Franc. de Aret. in conſil.
40.incipiente excellentiſſime,&c. colum.1.
& conſi.64.colum.1.& Doct.in c.ſi caut.de
ſi.inſtr. Et prædicta ſunt notanda in iſtis cu-
rijs nundinarum , quia ſunt curiæ mercato-
rum , & in eis proceditur ſummariè , vnde
poteſt dici habere locum id, quod ſupra di-
ctum eſt.

ADDITIO. Quia videro dominum
auctorem incidēter hic aliqua dicere de cu-
ria Nundinarum,quæ eſt curia mercatorū ,
& aliàs compilaueram praxim (quam nun-
dinarum vocabam) in qua de modo, & for-
ma practicandi in curijs mercatorum late
diſſerui , congruum mihi uiſum fuit eam
in hoc opere Do.Rob.addere in locis opor-
tunis,& congruentibus , quare duas primas
partes ipſius nundinariæ praxis hic adden-
das cenſui , cum hic congruere videantur ,
cæteras verò in alijs locis ubi magis conue-
nire uidebuntur addam,ſunt hæ duæ partes
prædictæ,uidelicet,prima quid dicātur mer-
catores? quæ ſunt nundinæ, quæ mercata ?
qualiter differant ? Secunda qui conueniri
poſſint coram iudice mercatorum , & pro
quibus cauſis , & qualiter conueniantur , &
de modo practicandi in curia mercatorum ,
quare Nundinariam praxim edocere pro
uiribus,quàm iuris ueterum,& recentiorum
interpretum , nullus dum in medium attu-
lit (vt uidere potui) ad communem legen-
tium utilitatem , & mei ipſius eruditionem
uolentes , primam ipſius in ordine partem
aſſumens perutile conſentaneumue unicui-
que uideri propalam eſſe poterit , ſi eorum
quę principaliter hic pertractanda ueniunt
quidditatem quam primum diſſeramus.
50 † Quo circa illud magnipendendum non
ab re eſſe duximus,nundinas, & mercata ad
imparia a legibus iudicari . Nundinæ enim
illæ proprius dici poſſunt , quæ ſunt affida-
tæ,notabiles,& in priuilegium conceſſæ, &
quæ nullibi propria ſiquidem auctoritate
celebrari queunt,ſed ex Principis permiſſu
tantum. At mercata illa dicuntur , quæ ubi-
que ad libitū,nullo Principis permiſſu præ-
cedente paſſim celebrari uidemus,cōſiſtunt-
que in facto, & per præconem affidata mi-
nime ſunt. De quibus ſi quidem concinit
tex.in auth. ut non ſiant pig. (ut eſt uidere
de mercato terræ S. Seuerini ſemel in heb-
domada ſingulis ſabbatis (tali em̄ non ha-
bēt nundinarum priuilegia , hinc enim pro
debitis haud tuta ſunt (ſicut ſunt nundinę,)
quæ ſunt tutæ pro debitis gabellis in acceſ
ſu,& receſſu,pro mora,licet bannitis etiā ſi
iniuſtè banniti extitiſſent, non ſint tutæ, te-
ſte, & auct. Bald.in l.1.C.de nun.& merc.&
ante eum Bart.in l.1.ad l.Iu.ma. & in l.rele
51 gati.de pęn.& ibi Alex.† Nundinæ em̄ a no
no die dictæ ſunt , quaſi nouendinæ , inſti-
tutæ autem eo conſilio prohibentur , vt ru-
ſtici octo diebus in agris eſſent, & nono die
repeterent urbem ad mercatum, legum ac-
cipiendarum cauſa,& ut ſcita atque conſul-
ta frequētiore populo referentur, & trinun-
dino

dino propoſita , a ſingulis atque uniuerſis
facile nocerentur,unde etiam mos tractus
ut leges trinundino die apud Athen. pro
mulgarētur,Cic.contra Rul.pro l. age.illi
Capuam,nundinus ruſtic.horreum campa
ni agri eſſe uoluerant.Col.lib 21.c.1. uilli-
cus non urbem , non nullas nundinas niſi
vendendæ,aut emendæ rei neceſſariæ cau
ſa frequētauerit,mercatū autem idē quòd
mercādi actus,Pla.in moſ. ædes filius tuus
emitte,ędes Tr. ædes te auge Philolaces
patriſſat, & iam homo in mercatum abor
titur,aliquando etiam pro loco accipitur,
ad quem mercatores emendi uendendique
gratia conueniunt , quem etiam appella-
mus emporium, uel forum. Cic.lib.1.off.
Quo cum tanquam ad mercatum bono-
rum artium ſis profectus,inane reddire tur
piſſimum eſt. Item aliquando mercatum
accipitur pro ipſo tempore,quo negotiato
res ad emendum , & uendendum conue-
52 niunt,hoc eſt pro ipſis nundinis.† Sicque
nundinæ, & mercatum nonnunquam idē
ſunt (improprie tamen uidemus etenim
nundinas appellari mercatum,& mercatū
nundinas proprias, tñ ad imparia iudican
53 tur(ut ſupra diſſerui.) † Nundinę etiā di-
ctę ſunt,à Nundina Romanorū dea,à no
no die naſcētium dicta,qui, & luſtricus di
citur,erat autē luſtricus dies,quo infantes
luſtrabantur,is aūt erat in maſculis nonus
dies,in puellis uerò octauus,ſm Macr.lib.
54 1.Satur.c.16.†Nec te moueatur id,qđ re
ſcribitur in l.unica C. de nund. ibi in illis
uerbis (qui exercēdorum mercatuum.aut
nundinarum licentiā) & ſic videtur innue
re,ꝙ mercata,& nundinæ ex principis re-
ſcripto celebratur,& pari ēt priuilegio im
munitatis decorantur , quia & ſi id prima
facie innuatur,non eſt quin non remaneat
differētia,de qua ſupra in genere,& in du
bio,eſt tamē bene verū,ꝙ ſunt aliqua mer
cata,quę licèt non ſint ſolemnia,& notabi
lia,ſunt tñ obtenta,& impetrata veterūin
dulto,& Principis auctoritate,cum immu
nitatibus , & prerogatiuis , & de illis ibi
diſſeritur,& tunc rediguntur ad inſtar nū-
dinarū,vel verba (mercatuum) ibi accipiū-
tur tanq̄ genus, & nundinæ, tanq̄ ſpecies
(vt fieri pluries,abſolet) vt in rub.C.de ſer
55 ui.& aqua,latiùs habetur.† Sunt quoq; &
nundinæ atq; mercata hominibus,& popu
lis admodum utilia atq; neceſſaria,& cōſe
quenter mercatores,quorum opera, & tra
ficu ipſæ nundinæ fiunt perutiles,adeo q-
dem ut Plato ſummæ prudētiæ,& auctori
tatis, cum inſtitueret queādmodū ciuitas
bene ac beate habitari poſſit,in primis ip-
ſos mercatores neceſſarios eſſe dixit,ſic in
quiens. Pluribus agricolis alijs artificibus
ac miniſtris opus eſt , qui importet , & ex-
portent ſingula , ſunt autem mercatores.
Cui concinens Bal.in rub.extra de cl.pere.
merc.inquit eſt amica populis, quia mun-
dus nō pōt ſine mercatore viuere, & ꝑpea
licet leges(ut ille ſubdit) nulla illis conce-
dant priuilegia in corpore iuris clauſula ,
Principes tñ ſęppiſſime plures eis tribuūt
56 immunitates atq; exēptiones.†Hinc non
extra rē incidere eſt in illam q.an merc.ſit
ars ſordida an honeſta, & an nobilitati de
roget? in qua prima ſiquidē facie non ab-
ſurdū eſſe uidebitur dicere,nō ſordidā,ſed
honeſtā,& a nobilitate haud deuiam repu
tandā fore,cui quidā opinioni adſtipulatur
ſnīa Caliſtr.in l.eos,ff.de dec.(inqt enim)
mercatores non prohiberi decurionatum,
uel aliquem honorem ſua patria exercere.
nec enim infames ſunt, neq; eos ut ſubdit
tanq̄ uiles perſonas oportet negligi, hinc,
Salut. qui & ſapiens vnus fuit ex ſeptem ,
& legum ſcriptor ſolus ex ſeptem,cum eſ-
ſet admodum iuuenis, & eius pater ad be-
neficentiam propenſus, patrimonium im-
minuiſſet,ad mercaturam ſe contulit,non
tam lucri cupiditate impulſus,quàm peri-
clitandi,uidendique , ſicuti retulit Plut. in
vita illius,q & illud ſubdit ex Heſio di ſen
tentia,temporibus illis nullum opus igno-
miniæ fuiſſe , nec ullum artium delectum
atque deſcrimen. Mercatura verò ad barba
rorum neceſſitudines comparandaſque re
gum amicitias plurimum valere putaba-
tur ex eaque homines multarum,& maxi-
marum urbium extitiſſe, ut maſſalias pri-
mus,qui a Celtis iuxta Heridanum (lege
Rhodanum) maxime obſeruatur Thale-
tem quoque mathematicum,& Hipp.exer
cuiſſe mercaturam aſſerit . Platoni etiam
olei in Aegypto exportationem non pere-
grinationis uiaticū ſuppetiſſe,hinc ēt ſi ue
rum ſcribit Suet. Veſp. Imperator non ſo
lum ante imperium ad mangonicos quæ-
ſtus ſubſtinendæ dignitatis cauſa deſcen-

dit, ſed, & adepto imperio negociationes
alias pro palam exercuit, quędam tamen
emendo, ut pluris diſtraheret pertinax. Itē
aliter Romanorum Imperator mercaturas
exercere per homines ſuos nō aliter quàm
priuatus ſolebat, vt ſcrip. Iulius Cap. ante
hos longo interuallo Tarquinus ille Pri-
ſcus, non ſolùm mercator genitus erat, &
mercator ipſe extiterat, multaſque pecu-
nias è mercatura congeſſerat, vt ſcriptum
reliquit Dion. lib. 3. pleroſque etiam alios,
& Imperatores, & Reges, & ſummæ ſapien
tiæ viros legitur mercaturas exercuiſſe,
quo non abſurdè inferri poterit concluſio
de qua ſupra, ſed ne à noſtratibus legibus
deuiemus legito quæ reſcripſerunt Imper.
Theod. & Hono. ad Theod. perfecto pręto
rio in l. nobiliores, C. de con. & mer. vbi in
ter cętera ſtatuerunt nobiles Natalibus, &
honorum Luce conſpicuos, mercimonia
exercere minime poſſe, notatque ibi Bald.
quòd qui exercet artes mechanicas (tan-
quam mercatura ars ſit mechanica) non
poteſt eſſe nobilis, accedat prædictis tex. in
l. ne quis, C. de dign. lib. 12. quod negocia
tores, alijque huiuſcemodi dignitatem aſ-
ſequi non poſſunt, & à iam adepta repel-
luntur. Vbi & Lu. de pen. hos dicit eſſe ſor
didos, eſt etiam tex. in l. humilem, C. de in-
ceſt. nup. qui inter humiles, & abiectas per
ſonas eam annumerat, quæ mercimonijs
publicè præfuit. Quæ quidem ita demum
procedere ſcito, niſi mos regionis, qui haud
dubie ſeruandus eſt, induceret aliud, uti
apud Venetos, & Ianuenſes nobiles, qui
mercatorum exercent citra uituperium
& nobilitatis detrimentum, ſicuti retulit
Pogius, in ſuo lib. de nobilitate, & è no-
ſtris Cęp. in materia nobilitatis in 18. opi.
Item mercatura tunc nobilitati derogat,
quando per ſe quis eam exercet, ſecus ſi
per alios, de quo quidem art. latè diſſeruit
Tiraquel. in trac. nobili. cap. 33. per totum.
57 † Nec inconueniens eſſe puto, & illud ſub
nectere, quis nam dicatur mercator? in
quo ille uerax iuris antiſtes Bartol. a Saxo
Fer. in l. leg. ſeruis, ff de leg. 3. quem, & alij
ibi ſequuntur, inquit, illos dici mercatores
qui quæſtuariam negociationem faciunt,
intelligendo tamen de illis, qui non unicū
actum mercandi exercent, ſed aſſiduè mer
cantur, & nundinantur (quia cum iſta no-
mina verbalia uidelicet mercator, & ne-
gociator, quæ ſunt ſignificatiua alicuius
officij, quod quis aſſeruit propria auctori-
tate, non uerificentur ex vnico actu, ſed re
quirant aſſiduitatem, vt eſt tex. in leg. 1. §.
1. ff. de trib.) haud dici poteſt ex vnico actu
mercandi dicatur mercator ſecundum eun
dem Bart. in l. mariti. §. 1. ff. de adul. & in 1.
conſt. ſtorum, & in d. l. legatis, & in rub. C.
de conſt. pec. & ibi Bald. in fi. & in tract. de
merc. & in conſil. 495. in 1. lib. num. 2. alibi
etiam in c. eijciens, 88. diſt. fertur mercato
rum eum eſſe, qui rem comparat, vt inte-
gram, & immutatam uendendo lucretur.
Et nouiſſime uide in hoc Benue. ſtra. in
tract. de merc. in prin. qui multa verba ef
fudit, & poſt multa diffiniendo quis dica-
tur mercator, longam ponit diffōnem fe-
rè totam materiā mercatorū complecten-
tem, quod quidem proculdubio neceſſa-
rium minime videbatur, hac etenim ratio
ne improbata fuit diffinitio Iac. de Are. in
l. 1. ff. de acq. poſſ. (Dum quid ſit poſſeſſio-
diffiniret) cum nec expediens videretur vt
diffinitio. omnia comprehenderet, ſicque
totam materiam diffiniti declarare, vt re-
fert Herc. in l. 1. ff. de acq. poſſ. nu. 34. in fi.
Nec neceſſarium videri poterit id, quod in
ea ſua diffinitione adiecit, mercatorem eū
dici, qui licitè mercaturam, quæſtus vege-
rit, quia diffinitū & eius verba ſemp intel
ligenda ſunt de habili. arg. l. ut gradatim,
§. ſed ſi lege, ff. de mu. & ho & l. 1. iūcta gl.
C. de ſacr. ſan. eccl. & voluit Hercul. in loco
ſupra citato, nume. 51. & ſi rectè Bar. iuris
antiſtes perpendatur diffinitio, ſub paucis
uerbis omnia comprehendi pro palam vi-
58 deri poterit. † Sed licèt ſupra dixerim mer
catorem non cenſendum eum, qui unicum
tantum mercādi actum exercuiſſe cōſtite-
rit, nō tū procedere ſcias, ſi præcedit profeſ
ſio, uel matriculatio, tunc. n. ex unico actu
dr̄ quis mercator, non ea ratione, quia uni
cum actum mercandi exercuit, ſed ea rōne
quia fecit profeſſionem, vel eſt deſcriptus
in matricula, ut bene declarant Doc. ſupra
59 alleg. † Nec te lateat, ꝙ & ſi uolumus in
tueri, quæ ſcripta reliquit Bartol. ille Caſſ.
doct. Gal. in com. conſuet. Burg. in titu. des
droictr. & appar. agens mariem. §. 1. rub. 4.
in tex. ibi. felle. n. eſt marchāde, fol. 131. &
ut quis dicatur mercator quinque copu-
latiuè

latiuè requiri, primo quòd ſit deſcriptus in
matricula mercatorum ſecūdo quòd exer-
ceat artē, non enim ſufficit quòd ſit in ma
tricula deſcriptus, niſi artem exerceat, citat
text. in l. qui ſub prætextu. C. de ſac. ſan. ec
cle. & l. ſcrinearios, & ibi Bar. & Bal. C. de
teſt. mil. cur quidam aduerſatur id, quod
proximo ſuperiori loco dixerā, cum ſi uera
hæc eſſent patunt, aut nihil proficeret de-
ſcriptio in matricula, ſed ne æquiuocè hęc
ſcripta intelligas, ſcito eum mercatorem
cenſeri, & mercatorum priuilegijs gaude
re cuius matriculatio, uel profeſſio proce-
dit, etiam ſi non conſtiterit artem exerce-
re, ita tamen ſi ex aduerſo nō probetur ar-
tem deſeruiſſe, uel poſt deſcriptionem non
exercuiſſe, eo etenim caſu procedunt, quæ
ſupra pro me retuli, ita. n. ſentire uidetur
Alex. in addit. ad Bar. in l. ſemper. §. negot.
ff. de iur. imm. ex ſnīa Iac. But. in proœ. ſſo
rum. & uideas Ben. ſtra. in trac. de merc. in
1. par. nu. 65. in fi. q & id intrepidè firmare
60 uidetur. † Tertio dicit requiri, ꝙ maiorem
partem fortunarum habeat quis in nego-
tiatione, ut rectè dici poſſit mercator, qđ
& ante eum uoluit Bar. in l. ſemper. §. nego
tiatio. ff. de iur. immu. & in rubr. C. de na-
uic. lib. 11. & Alexan. in conſi 108. in 4. lib.
Pau. de Caſt. conſi. 78. 3. col, 1. lib. & Fel. in
proœ. decr. 15. colū. & Fran. Aret. conſi. 20.
& Gem. in c. 1. de vi. & ho. cl. in 6. in quo q
dem è recētioribus noſtr. ſubtilis Phi. Dec.
in l. ſcrinearios. C. de teſt. mil. nume. 16. ab
ſurdum putat, & procul a ratione dictum
Bar. non enim congruere æquitati, & iure
videtur, ꝙ & is, qui longo tpe in mercātijs
uerſatus fuerit, & matriculatus extiterit
priuilegijs mercatorum non deberet gaude
re, ea ſola ratione, ꝙ plus in bonis immobi
libus haberet, quàm in mercantijs, Item ſi
uerum eſt, mercatorem dici quem ex ſola
matriculatione, à fortiori aūt ſi longo tpe
in mercantijs ſe exercuit, vnde conſonum
non eſt dicere, non dici mercatorē, qui ma
iorē partem ſuarū fortunarū in mercātijs
non habuerit, quare dicit procedere dictū
Bart. in eo, qui diuerſas habet qualitates, q̄
aliquo reſpectu repugnarent, tunc enim at
tenditur illa qualitas, quæ in eo uerſatur
plùs, arg. l. quęritur. ff. de ſta. ho. uel. intelli-
gi debet, quando eſſet prę ſumptio fraudis,
ut quia quis fingeret ſe mercatorem, cum
nō eſſet. Idem & antea dixit in c. 1. de iud.
in ult. lect. in fi. qu d & repetit in l. rogaſti,
ff. ſi cer. pet. nec credo ab hoc diſſentijſſet
Bar. & utique ſi toruo oculo non inſpiciat
tex. in d. l. ſemper in. §. negociatores. & in §.
D. Hadr. in uer. erāt, & alli. & in §. negocia
tio. ff. de iur. immu. non abſimilis intentio-
nis Caliſtratum fore reperietur, cum po-
ſtea quam immunitatem negociatoribus,
ꝙ nauicularijs tribuendam eſſe conſtitue-
rat, id procedere, ita tamen dixit, ut artem
nauiculariorum quis exerceat, & naues ha
beat, & ampliorem partem ſubſtantiæ in
nauigationibus, & in negociationibus ha-
buerit, adeo ut illud ſemper excutiendum
erit nunquid effugiendorū munerum cau-
ſa imaginem nauicularij induat, (vt ipſius
Caliſtrati uerbis utar) ſicque uides intelle-
ctum ad uerba Bar. datum p Dec. non ab-
60 eſſe ab ipſius Caliſtrati ſnīa. † Nec p̄dictis
& illud abſimile uideri poterit, ꝙ & ſcho-
lares non gaudent priuilegijs ſcholarium
ſi ſtudio minime uacauerint, ſm Bart. p
illū tex. in l. qui ſub prętextu. C. de ſac. ſan.
eccl cum ſimilibus, ut tradunt Alex. & Mo
der. in l ſcrinearios, C. de teſt. mili. Pro quo
facit tex. in c. cum ex eo, ff de elec. in 6. (ibi
literarum ſtudio inſiſtentes) idemque not.
Ang. in l. ex eo. ff. de teſt. mil. quod & not.
Pan. in c. 1. de iud. unde latius exordiendo
mentem Doctorum in hoc ſic puto diſtin-
guēdum, aut quis plures qualitates habue-
rit, quibus aduerſatur mercatura, licet, & is
mercaturam exercuerit, non poteſt, nec de-
bet mercatorē dici, ut gaudeat priuilegijs
conceſſis mercatoribus quo ad omnia, ac
& prout alij mercatores gaudere debent, q
ſoli mercaturæ uacant bene tamen putarē
mercatorē dici, ut gaudeat priuilegijs mer
catorum, quo ad illam mercaturam tātum
quam gerit, quæ conceſſa forent ratione
ordinis, motus ex ijs quæ no. Dom. ī proœ.
6. in rub. proœ. in fi. & in ſimili no. Bald. in
d. l. q ſub prætextu, & Bar. in l. maximarū,
C. uacat. mu. lib. 10. dum inferunt, ꝙ ſcho-
lares non ſtudentes, licet non gaudeāt pri-
uilegijs ſcholarium conceſſis, gaudent ta-
men priuilegio ordini conceſſo, & dignita
ti, dummodo ſint matriculati, ſic ergo dica
mus in hoc caſu, cum ratio diuerſitatis red
di minime poterit. Sed ſi magis uerſaretur
in mercatura, quàm in alijs qualitatibus, li

cet aduerſãtibus iudicabitur, ut mercator,
ut potiatur priuilegijs mercatoribus con-
ceſſis quo ad omnia, aut quis eſt matricula
tus ut mercator, & gerit ſe pro mercatore,
ſed in fraudem & fictè, & tunc nec merca-
tor cenſendus eſt, nec dici debet eum poti-
ri debere priuilegijs mercatoribus conceſ-
ſis, ſic itaque cõcludendum eſſe puto, & ui-
de Benu. Strac. in tract. de merca. in prima
part. nume. 60. ubi multa uerba effudit, tan
dem dicit eſſe tenendum eum dici merca-
torem, qui ampliorem ſubiectæ partem in
mercantijs minime habuerit, & pariter po-
tiri debere omnibus priuilegijs à lege mu-
nicipali mercatoribus conceſſis, ſed quid-
quid ipſe dicat non diſſentio ab iis qui ſu-
periori proximo loco retuli, cum & parum
concludant intellectus per eum dati ad l. ſẽ
per. in §. negociatores, & §. negociatio, ꝙ
intelligantur de negociatoribus ad publicã
utilitatem deſtinatis, & qñ certa forma im-
munitatis tributa eſſet, non autem de alijs
mercatoribus, & negociatorib. cum & hoc
ſit diuinare, lexq́; gñaliter loquitur, & ip-
ſius rõ deciſionis non plus in ijs negociato
ribus quã in alijs uerſatur, & rõ indetermi
natè & generalis comprehendit omnem de
terminationem, quæ põt adaptari ad eam,
l. metum aũt. §. animaduertẽdũ, & ibi Bar.
in 1. no ff. ꝙ. met. cau. quis ergo ſani capitis
dicet rõnis eſſe eum dici mercatorem, ut
gaudeat oĩbus priuilegijs conceſſis merca-
toribus, qui plus uerſatur in alijs qualitati-
bus aduerſantibus mercaturæ, quam in ip-
ſa mercatura, ſeu qui gerit ſe pro mercato
re in fraudem tamen? hercle nullus, ſicq́; di
61 cendum eſt ut ſupra dixi.† Quarto requi-
rendum eſſe dixit, ꝙ per ſe ipſum negocia
tionem exerceat non per factores, & mini-
ſtros. Citat tex. & ibi Bar. in l. fin. ff. de exc.
tut. & Franc. de Aret. in d. l. ſcr. de cuius ta-
men ueritate ſe remittit ad dicta per Alex.
in l. diè functo ff. de off. aſſeſſo. in quo qui-
dẽ puncto latiùs exordiendo Phil. Dec. in
l. ſcrinearius. C. de teſt. milit. dicit contra-
rium tenuiſſe Ioan. de Plat. in l. fi. C. de co-
mi. rei mil. li. 12. & ad hoc dicit facere tex.
in l. quiſquis cenſibus, & in l. ad ſimilitudi-
nem. C. de epiſ. & cler. & in l. neminem. §.
ne tñ. C. de decur. lib. 10. & dicebat (ſecun-
dum eum) Ioan. de Pla. non obſtare tex. in
d. l. fi. quia illud officium piſtorum non vř
fauorabile, ideo reſtringitur, quæ ſolutio
non ſibi ſatisfacit, dicens, ꝙ imò eſt fauo-
rabile, quia reſpicit alimenta, quæ ſunt fa-
uorabilia, quare ipſe alio modo ſoluit (dĩ
cens) ꝙ ibi conſideratř, ꝙ ipſa perſona prin-
cipalis occupata ſit; ideo habet excuſatio
nem, quæ ratio ceſſat, qñ facit per alium, &
62 agitur ibi de fauore pupilli.† Quinto, re-
quirendũ eſſe dixit, ꝙ non unicum actum
mercandi exerceat quis, ſed plures, de quo
63 recolo ſupra latius diſſeruiſſe. † Illud qui-
dem conſequens ſcire utilitatis eſſe mini-
me dici põt, an locatores equorum merca-
tores, ſeu negociatores cenſendi ſint? in
quo Bar. ille auriga noſter in l. legatis ſer-
uis. ff. de leg. 3. inquit tex. illius l. nobis ar-
gumentũ præſtare, ꝙ tales mercatores di-
cantur, ꝙ & ſequi uř Pan. in cap. 1. pen. col.
extra de iud. nec diſſentijt Iaſ. in l. de pupil
lo. §. ſi quis ipſi p̃tori. 6 col. ff. de noui oper.
nunc. & Bal. in conſi. 495. in 1. parte, & fir-
mat etiam Bar. Caſſ. in loco ſupra allegato.
ſed ſi Bar. rectè inſpiciatur, non dicit loca-
torem equorum mercatorem dici, ſed poſ
ſe dici. & Pan. quem propin. Bar. citaui, cõ
trarium innuere videtur tamen in eo, quòd
Bar. dicebat locatorem equorum dici mer-
catorem, nam & ipſius contrariũ dicit no-
tari in l. mercis appellatione. iuncta glo. ff.
de uerb. ſig. tum, & in eo quod dixit Bart.
facere ad ſtatutum, quo cauetř, ꝙ credatur
libris mercatorũ uſque ad certã ſummã, qa
cum ſit immunitas a ſtatuto conceſſa ha-
bet locũ in eos tantum, qui propriè ſit mer
cator, quod non eſt dicendum ſm̃ eum in
locatore ratiocinorum, cum mercator dici
non poteſt per prædicta, & ẽt quia in mer-
cantijs, non habet maiorem partem ſuarũ
fortunarũ, ſed tenendo opinionem Bar. di-
co, ꝙ & Pa. in finalib. uerbis non uř diſſen
tire a Bar. dum dicit, ꝙ iudicis arbitrio cõ
mittitur, an dicatur mercator, ſecundum
vulgi opinionem, ſecundum eundem Bart.
quaſi ſentiat Pan. ꝙ Bar. in d. l. legatis ſer-
uis, uoluerit largo ſumpto uocabulo, & ſe-
cundum vulgi opinionem locatorem ratio
cinorũ dici mercatorem, & pro hac parte
citat eum Bar. Caſſ. in loco ſupra allegato,
& ſic tenẽdum eſſe puto, ꝙ põt dici merca
tor, & ꝙ debeat gaudere immunitate con-
ceſſa a ſtatuto reſpectu illius negociationis,
& illa immunitate, & priuilegijs conue-
nientibus

nientibus illi exercitio, & non alijs, per ea
quæ ſupra dixi, quia ut retuli ceſſat illa rõ
qua mouebatur Pan. ut diſſentiret à Bart.
uidelicet, (ꝙ is dicatur mercator, qui am-
pliorẽ ſubſtantiæ partem in mercantijs ha
buerit) & uide Benu. in loco ſæpius. Citato
qui tenet contra Bart. & ita dicit Pan. tene
re in nume. 38. primæ partis, ſed ego teneo
64 ut ſupra.† Sed ex p̃dictis inferri poſſe mi-
nime putes (eum dici mercatorem uel ne-
gociatorem, qui locat poſſeſſiones ſuas, &
alienas conducit) cum is, & nec mercator,
nec negociator dici rectè poteſt, teſte Bar.
in d. l. legatis ſeruis, citat in hoc text. in l. ſi
cum uillico. ff. de inſt. act.
65 † Quo circa infero iſtos Salernitanos
conducentes apothecas à uenerabili mona
ſterio S. Mariæ montis uirginis, & ab alijs,
& mercatoribus relocantes, mercatores,
ſeu negociatores dici non poſſe, & ſic corã
magiſtro nundinarum haud conueniri
poſſe, & Benu. Strach. ubi ſupra complures
opin. Bart. adhærentes citat, quos uide per
eum ibi ſupra num. 48. ſed quantus in eo.
loco dicat eum, qui agris colendis quæſtus
cauſa operã dat, negociatorem dici, mini-
me ei adhæreas, cum & is potiùs agricola
cenſendus eſt non negociator, quod patet,
quia monachis religioſis prohibetur nego
ciatio, & tamen non agricultura, ut in cap.
1. de ui. & hon. cler. cl. 1. eo. tit. & in c. cl. in
uerbo agric. 91. diſt. & in c. nũquã, ibi ſeratř
ubi D. Hier. monet ruſticum monachum,
ut ſeſe agriculturæ dedat, illi intendat in il
lam feratur, & in capit. 1. ibi & ſi voluerit,
extat ad opus rurale, & ibi gloſſ. & Pan. de
cœlo. mi. & in cap. 1. §. cæterũ. de uerb. ſig.
lib. 6. & uoluit Spec. in titu. de cler. coniug.
§. 1. uerſ. ſed quam dices honeſtã, ibi uerũ
tñ nõ prohibeo, vbi per hoc dř, ꝙ clerici
agriculturæ uacantes non perdunt priuile-
gium clericale, ſicq́; negociator dici nõ po
66 teſt, cui & illud adſtipulatur.† Quod mer-
catura, & negociatio derogat nobilitati. &
tamen agricultura minimè deroget, ut
expreſsè firmat Gui. Pa. in deciſ. 41. & hoc
refert fuiſſe concluſum in parlamento Del
phinatus, & in deciſ. 396. nobilis etiam, co.
vlt. uer. ſed utrum nobilis, & deciſ. 392. ſed
quid de nobilib. & pleniùs Tiraq. in tract.
de nobil. in capit. 32. ſicque agricola nego-
67 tiator dici non debet.† Nec negandum eſ-
ſet eum qui fructus prouenientes ex fundis
quos colit uẽdit negociatorem dici, ut ne-
gant Abb. in cõſ. 6. in 2. dub. lib. 1. & Dec. in
c. eccle. S. Mariæ. col. pe. de cõſt. & Aymo.
Crau. in conſ. 163. num. 3. & Dec. in conſi.
472. in fi. in 3 lib. & ipſe quoque in loco ſu
periori (ſi opinio eius ueritati conſona eſ
ſet) cum is à fortiori dicendus eſſet nego-
68 ciator, q̃ qui fundum colit.† Illud ẽt à ter
go relinquere utilitatis non eſt, an dicatur
mercator ille, qui non exercet artẽ mercan
tiæ de præſenti, licet exercuerit de præteri
to; & deſcriptus ſit in matricula mercato-
rum, in quo Iac. Butr in proœ ſtorum dicit
ꝙ non, niſi ſit ſolitus gerere. & animum ge
rendi mercantiã retinet (qđ in dubio præ-
ſumitur) niſi contrarium probetur, inſt. de
rer. diu. §. pauonum. & inſpicitur proxima
conſuetudo non remota, ut ff. de ali. & cib.
leg. l. mella. §. 1. & firmat Alex. in d. add. ad
Bart. in l. ſemper. §. negoc. ff. de iur. immu.
Quare ſi quis ut mercator uult uti priuile-
gijs mercatorum, & probat de p̃terito exer
cuiſſe mercaturam, & eſſe deſcriptum in
matricula obtinebit, niſi per aduerſam par
tem probetur, & deſeruit mercaturã, & ani
mum gerendi non retinet, & cum hac opi.
pertranſit, hoc idem approbat Benu. in lo-
69 co ſæpius allegato, nume. 65.† Sed & illud
cõſequens eſt uidere, qui dicantur proprie
negociatores? in quo Bar. in rub. C. de na-
ui lib. 11. ſimpliciter tenet, quòd negocia-
tor dicitur ille qui cõtrahit, citat l. legatis,
& ibi dixit, uidelicet frequenter non ſemel
tãtum, idemq́ue repetit in l. 1. §. 1. ff. de tri.
Ioan. a Firmo in tract. gabellarum in 3. par
te prin. q. 23. nu. 48. dicit, quòd negociator
appellatur ex frequentia negociorum quæ
gerit, & contrahit niſi cõſuetudo regionis
aliud induceret, ſed aduertendum eſſe pu-
to, ut proprius intelligamus quid ſit nego-
ciator, ꝙ propriè ille dicitur negociator, q
rem emit, & integrã lucrando reuendit, nõ
mutata forma, & hoc nõ ſemel (qđ autem
dixi, & integrã lucrandi reuendit, non mu-
tata forma.) Dixi ex quo ſi quis emit rem,
ut ſibi ſit materia lucrandi, cum ea ẽt ſi de
uenditione lucretur, non dicitur negociari
88. diſt. cap. eijciens quæ eſt palea. & tenet
Gem. in cap. q̃q̃ de uit. & ho. cle. & Card. in
cl. præſenti. de cẽſ. & firmat Ioan. de Fir. in
tract. gab. in 7. par. prin. num. 11. dixi & pp

eos, qui rem emunt, & mutata forma rem
uendunt, ut ſunt illi, qui emunt ferrum, ut
faciant enſes & ſic de ſingulis, nam iſti nõ
dicuntur negociatores, ſed artifices, ut eſt
tex.in capi.paratum.88. diſt. & d.capi.eij-
70 ciens.† Subſequenter non extra rem puto
indagare, nunquid collegium mercatorum
poſſit ſtatuta facere? in quo omnes Doct.
quos uiderim in l. recept. C. de conſt. pec.
concludunt ꝙ ſic, adeo ut ipſo facto cẽſea-
tur confirmata per ius cõe, ſicq; non requi
rit, ut ſubſequatᷣ confirmatio, à iure cõi, vel
per l. municipalem, ut in d.l. recept. & in
Auth.de fideiuſſ.§.fi.& idem dicit Bal.in l.
fi.C.de iur. om.iu.& plenè per Sal.in alleg.
lege recep.& Benu. ſtra.ĩ ſuo trac.de merc.
in 8.part. nume.8.ubi diffuſiùs tangit quæ
ſtionem, & dicit procedere in ijs, in quibus
mercatores habent iuriſdictionem, & per-
tinẽtibus ad mercaturam, at ſecus in alijs
& recte, & Idem, Benu.ſtrac.in trac.prædi-
cto in ult.parte, nume.13.in eo quòd dicit
Bal. in d.l.receptitia, quod quando ſtatutũ
mercatorum dirigitur ad conſules, & iudi-
ces mercatorum, nõ debent ſeruari coram
poteſtate, dicit ipſe, quod hoc eſt uerum, qñ
dictum ſtatutum ſe referret ad dictos cõſu
les per taxatiuã tñ, & dictionẽ ſolùm, at
ſecus ſi ſimpliciter ſe referret, quia tunc di-
ctum ſtatutum ſeruandum eſſet etiam co-
ram poteſtate, ſed attẽta hac ſua diſtinctio
ne dubitatio Bal. ullam habuiſſet hęſitatio
nem, ſed de plano procederet, intelligo tñ
dictum Bal ſiue ſimpliciter, ſiue cum taxati
ua tantùm ſtatutum ſe referrat ad cõſules
mercatorum, & ſtatutum eſt mere concer-
nens mercaturã, & perſonas mercatorũm,
& iudicium eorum, & non alias, & ita uide
71 tur innuere Sal.ibi. † Sed exinde maiorem
uideo hæſitationẽ inſurgere (an Talia ſtatu
ta in alia cura, quàm mercatorum ſeruen-
tur) in qua Bal.in d.l.receptitia dicit, quod
gloſſ. ibi dicit, quod talia ſtatuta minime
in alio foro ſeruari debent, ea ſiquidem ra
tione, quia mercatores alijs officialibus le-
gem imponere nequeunt, & præſertim ſu-
perioribus, cui quidem reſpondebat Bald.
quod ex quo per ius cõe talia ſtatuta con-
firmatur, non ipſi mercatores alijs legem
imponũt ſed ius cõe.l.1.§.omnia.C.de vet.
iu.enu.& ideo dicit ipſe ꝙ Doct.dicunt, ꝙ
aut ſtatutũ mercatorum reſpicit actus eo-
rum fidemque actorum. (v.g.ſi ſtatutũ dicit
ꝙ mercator poſſit cõueniri ex nudo pacto
uel quòd ſcriptura mercatoris plenam fa-
ciat fidem) & tunc in quolibet foro ſeruari
debet, ne dum ſeculari, ſed ẽt epiſcopali, ut
no.in leg ex ea.ff. de poſtul.intelligendo tñ
niſi ſtatutum ſe referat ad ꝓprios iudices,
(v.g.ſi ſtatutum diceret conſules mercato-
rum ſeruent pacta nuda, & ius reddant ex
eis) tũc enim ſeruaretur niſi inter eos, & co
ram conſulibus tantùm, ſi autem ſtatutum
reſpiceret modũ ꝓcedendi (puta extat ſta-
tutum, ꝙ procedatur de plano ſine ſtrepi-
tu & figura iudicij) tunc nõ ſeruaretur niſi
in eorum foro, & coram poteſtate ſeruabi-
tur ordo iuris, ſecundum Doc.in l.cunctos
72 populos.C.de ſum.Trin.& fid.Cat.† Et ex
hoc aliàs inferebam, quod cauſę quę agitã
tur coram magiſtro nundinarum in nundi-
nis Salerni de menſe Septembris, & finitis
ferijs redeũt ad ſtratigotum eiuſdem ciui-
tatis in terminis in quibus reperiuntur de-
bent agitari ſm formã iuris & non eo mo-
do, ut fuerunt agitatæ coram dicto magi-
ſtro nundinarum, & cum hac opinione trã-
ſit Bal.& hanc appellat cõmunem fore opi.
Sal. ĩ d.l.receptitia, ſubdit tamẽ, ꝙ ſi actor,
& reus eſſent eiuſdem ꝓfeſſionis & ſic am
bo mercatores, & agerent coram poteſtate,
ſtatutum mercatorum ſeruaretur etiam in
eo foro inter eos: at ſecus ſi non ambo eſ-
ſent mercatores, ſed alter eorum tantùm
quia tunc non ſeruaretur, & ita dicit intelli
gi debere gl.in d.l.receptitia: ego aũt uidi
quotidie ſeruari, quòd etiã ſi alter eorum
mercator foret ſeruator ſtatutum mercato
73 rum de conſuetudine † Illud etiam conne
xum huic dubitationi fore non extra rẽ ui
deo; (nu nquid forẽſis mercator ratione cõ-
tractus initi in territorio ligetur ſtatuto
mercatorum illius loci?) in quo Bal.in cõſ.
457.incip. factum ſic proponitur in 4.li.di
cit, ꝙ ſic per tex.in c.nos conſuetudinem.2.
diſt.& c.illa.& l.exigere dotem.ff.de iud.&
l.ex ea.ff.de poſtul.& cap.cum ueniſſent.de
74 eo, qui mit. in poſ.cum ſimil. † Solet hæc
non inconuenienter quæri, nunquid ſubſi-
ſtat ſtatutum mercatorum, quòd cõtra ſcri
pturas eorum nulla opponi poſſit exceptio
præſcriptionis? in quo idem Bal.in l.citata
& d.l.receptitia.arguit pro, & contra, & tã
dem ſubſiſtere inquit, quia poſſunt merca-

tores aliter quam per ius commune fuerit
diſpoſitum diſponere, ut per eum rationi-
75 bus dictis habetur. † Cuius quidem & illã
hæſitationem ſequelam eſſe faciunt ſcri-
bentes, nunquid mercatores poſſint ſtatue-
re, qđ pater teneatur pro filio? in quo qui-
dem Bal.in d.l.receptitia. dicit, ꝙ non, niſi
patri filius referat quæſitum.l. prætor. §.2.
ff.de eden. & eſt rõ ſm eum quia tale ſtatu
tum eſt contra ius gent. ſed ibi Sal.plenius
tangendo (inquit) ꝙ aut ſtatutum illud eſt
cõfirmatum, à conſilio ciuitatis, aut nõ, pri
mo caſu ualet, quia ſtatutũ ciuitatis cenſe-
tur, aut non eſt confirmatum, & tunc aut
pater & filius ſunt eiuſdem profeſſionis, &
tunc ualet, quia oĩa dicuntur conſenſiſſe,
aut neuter eorum de illa profeſſione eſt, &
per tale ſtatutum non ligatᷣ pater, aut eſt
filius & non pater, & tunc uidetur dicendũ
aut filius refert quæſitum patri, & tenetur
aut non refert quæſitum patri, & nõ tenetᷣ,
ſubdit poſtea, ꝙ verius ſibi videtᷣ non tene-
ri uirtute ſtatuti, quia ut non ſubditus non
potuit illo ligari, ſed bene tenetur de iure
cõi, uel de peculio, uel qđ iuſſu, uel de in rẽ
verſo & ita reſidet, & ad hoc vide Soc.in cõ
ſil.288.in 2.lib uer.ſed ad pręmiſſa, & vide
Boer.in deci.221.in 2.parte, num.15.& ibi
o ſubdit tale ſtatutum habent *o* Florentini,
76 & Lucani.† Nec ſeuam rẽ puto illud adij-
cere, an ualeat ſtatutum, ꝙ emens rem in
p *p* publico foro, ſeu in nundinis non teneatᷣ
illã recognoſcenti dño reſtituere? in quo
dicendum eſſe ſcriptum reperio ꝑ ſcrib.qđ
non, quia eſt contra ius diuinum & nutrit
peccatũ ſm Hoſt.in tit.de pęn.& re.in ſum
ma.§.fi.ver.quid ſi quis emit rem furtiuam,
& Pet de Anch.in repe.c.canonum ſtatuta
de conſt.& ſequitur d.Fab.de Mon.ſan.Sa.
in trac.de emp. & uen.in vlt.q.prin.nu.3.ꝑ
hoc habes, ꝙ errant illi, qui dicunt, ꝙ emẽs
rẽ furtiuam in nundinis non tenetur dño
77 proprio reddere. † Non obmitto, quod
q *q* ſtatutum mercatorum, ꝙ credatur lib.eo-
rundem comprehendit etiam mercatores
qui de præſenti non ſunt, ſed de præterito
fuerũt ſm Doct. per l.prætor.§.ſed hic, de
eden.& Iac.de Butr.in proœ.ff.orum, & fir-
mat, Belt.in trac.gabella.in 2.part.nu.34.
78 † Illud ẽt in dubiũ uerti ſolet, an ſtante ſta
tuto inter mercatores, quòd credatur lib.
mercatoris uſque ad certam ſummam, de-
beant plures paruæ ſummæ coaceruari &
cumulari? in quo dicas, qđ non, ut euitetur
diſpoſitio ſtatuti, ſecundum Bald.in l.1.C.
de confeſ.col 3.ver. nec in iſta materia quẽ
refert Dec.in l.ſi idem cum eo.ff.de iu.om.
79 iud.nu.11. † Quid enim ſi unus mercator
fecerit ſubſcriptionem dicentem; Titius &
ſocij, & tamen reuera ipſe Tertius nõ habe
bat niſi unum ſocium, an ꝑ hoc reddatur
falſa dicta ſubſcriptio? in quo Card ĩ cõſ.
155 incip. in ſocietate decidit, quòd non,
quem refert & ſequitur Iaſ. in auth.ſi qua
mulier.C. de ſac.ſanc. eccle.num.40.& 41.
80 † Nec etiam ꝑmittendum eſt, ꝙ ſtante ſta-
tuto, quòd filiusfamilias mercator, uel ar-
tifex obligetur, ſi contrahit, intelligi debet
ſi contrahit cauſa illius mercantiæ, uel ar-
tificij ſm Bal.in l.fi.2.colum.C.ad mace.&
in l.4.§. ex hoc edicto.ff.na. caup.& ſtam.
& Pau.de Caſt.in l.1.§.in filio.ff.ad mac.&
81 ſequitur Iaſ.in l.age cum Geminiano.C.de
tranſ.nume.6.† An mercatores & campſo
res ſol.mat.teneantur ſtatim reſtituere do-
tem anni circulo nõ expectato, quęſtio eſt
& regula, hæredes mariti non teneri incon
tinenti reſtituere dotem, ſed tantùm elapſo
anno. quod tamen ſingulariter limitauit
Ang.poſt alios in §. fi.in Auth.de fideiub.
& refert Iaſ. in §.fuerat inſt.de actio.num.
28.non procedere in mercatore, & alio ho
mine pecunioſo, qui ſtatim tenetᷣ ſoluere,
ſed Iaſ.ibi tenet contrarium, quem uideas.
In hac igitur ſecunda parte ea cõgerenda
non ab rẽ eſſe duxi videlicet, ex quib.cau-
ſis poſſit quis conueniri coram magiſtro
82 nundinarum, & qui poſſint ibidem conue-
niri.† Et primò qui poſſint ibi cõueniri vi
deamus, & in hoc tex.in l.1.C. de nundi.il
lud innuere uidetur, ꝙ uenientes ad nun-
dinas nõ poſſunt cauſa debiti arreſtari, aut
modo aliquo conueniri, nec merces eorum
ſequeſtrari, quod intelligit Angel.in l.hæ-
res.§.1. in ult.gloſſ.ff. de iud. procedere ut
uenientes ad nundinas non poſſunt conue-
niri a facientibus eas in eorum territorio
de permiſſu principis, ſed bene poſſunt ab
alijs mercatoribus contrahentibus cum eiſ
dem conueniri, unde ſi nundinę fiunt Flo-
rentiæ non poſſunt uenientes ad nundinas
conueniri ab ipſis Floren. ſed bene poſſunt
aq alijs cum eiſdem contrahentibus ibi-
dem conueniri, idem ego puto dicendum

ſi Florentini ibi contrahunt cum ipſis ue-
nientibus ad nundinas: nam tunc ratione
contractus puto quòd poſſunt conueniri,
& ita intelligit tex.præal gloſſ.ibi in uerbo
conueniunt,& declarat optime Bar.in d.l.
hæres abſens.§.proinde.vbi intelligit d.l.1.
C.de uend.procedere pro alia cauſa. Sed ſi
Florentini de nouo cõtrahunt cum merca
toribus in nundinis, quæ contrahuntur, &
celebrantur Florentiæ dici poſſe ibi conue-
niri,& ita intelligit Bal. in d.l.1. de debito
alibi contracto, at ſecus de ibi geſto, & eſt
ſatis rõni conſonũ,nam ſi tex.ille aliter in-
telligeretur, quòd pro quocunque debito
non poſſent mercatores conueniri, in fo-
ro, poſſent infinitæ fraudes patrari,& com
mitti, & non eſſet dare modum obuiandi
fraudibus.† Nec credas eos ſolos conueni-
83 ri poſſe coram magiſtro nundinarum, qui
mercatores ſint, ſed & illos quoque,qui mi
nime mercatores ſunt, contrahunt tamen
cum ipſis mercatoribus in ipſis nundinis,
rõne.n.contractus ibi conueniunt,illud ve
forũ ob id non immerito ſortiri debent,ut
ſcriptũ relinquerunt Doc.maxime Alex.in
l.hæres abſens,§.ſi quis tutelam.ff.de iud.&
eſt text in l.in contractib.§. in oĩbus.& ibi
Bar.C.de non nu.pec.& eſt ſatis rationabi-
le, cum alias cogerentur mercatores finitis
nundinis perſiſtere in ciuitate & loco nun-
dinarum ad conueniendum eos, qui cũ ip-
ſis contraxerunt coram iudice ipſorum,uel
ſi forenſes forent petere per loca eorum,&
84 de facili fraudarentur.† Hinc habes nõ ex-
tra rẽ dixiſſe Iac.Butr.& Caſtr.in cum eo-
rum.C.de ſent.quòd ſi fuit factum depoſi-
tum penes forenſem per aliquem iudicem
poteſt depoſitarius ille, licèt non ſit ſubie-
ctus iuriſdictioni illius iudicis, per eum co
gi. ut reſtituat depoſitum, & firmat Bal. in
l.acceptã,col.1.in fi.C.de vſu.& approbant
idẽ Bal &.Iaſ.ĩ l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatũ,
ff.qui ſat.cog. & Affl.in dec.24.in princip.
85 † Ex ijs enim inferas Salernitate,quo licèt
minime poſſint Salernitati conueniri co-
ram magiſtro nundinarum, ſi nõ ſint mer-
catores: procedit id,ſi nõ conueniant rõne
contractus in ipſis nundinis geſti cum ip-
ſis mercatoribus,q̃a eo caſu bene conueniũ
86 tur.† Illud nunc conſequens eſt, ut cõgera
mus quibus ex cauſis ueniẽtes ad nũdinas
conueniant in ipſis nũdinis? In quo tradẽ,
do regulam tex.in l 1. C.de nund.(inquit)
uenientes ad nũdinas,non poſſe pro quocun
que debito alibi contracto ibi conueniri,
aut moleſtari, at ſecus pro debito ibi cõtra
cto,ego qñ quotidie uidi uenientes ad nũdi-
nas pro quocũq; debito ibi cõueniri,& an-
tiqui practicantes mihi altã aſſidenti ꝓ iu
dice ibidẽ fecerunt fidẽ, ꝙ eſt antiqua con
87 ſuetudo de hoc. † Nec futile eſt dubitare
nunquid talis conſuetudo valeat? nã ut ui-
deas de iure cõi pro debitis alibi cõtractis,
q̃ in ipſis nundinis, nundinantes ipſi non
pñt conueniri,ſed tantũ pro debitis ibi con
tractis,& ſic magiſter fori limitatam habet
iuriſdictionem, & limitata cauſa limitatũ
ducit effectum. l.in agris. ff.de accu.re.do.
unde reſtat uidere an per conſuetudinem
maior iuriſdictio tribui poſſit,& certe põt,
per tex. in l.1.de arb. conſuetudo n.tribuit
iuriſdõnem meram, mixtam,imperioſam,
altam,& baſſam,ſm Bal in l ẽt 3. C.de ex-
cep.re.iud.& Cæp.in conſ 60 inci. Lucius,
facit c.ſi clericus laicũ.ubi Abb. & alij not.
extra de for. comp. & conſuetudo tribuit
iuriſdõnem ẽt fœminis.l.cum p̃tor. in uer
bo.moribus.ff. de iud. & plenius proſequit
Rocc.de cur.in c.fi. de conſue. 16.col uerſ.
8.infertur, & in ſeq.q.latius dicam.† Non
88 longe à prædictis diſtat id,de quo ſatis hæ
ſitauerunt ubiq; ſcribentes, an mercatores
conueniantur uel conueniant alios ſub iudi
ce nundinarum, ſeu mercantiæ pro rebus
ad mercaturam non pertinentibus? in quo
Bal.in l.fi.C. de iur.om.iud in 3.no.tenuit,
ꝙ non poteſt quis conueniri coram præfa-
to iudice, uel conſule artis pro rebus ſpe-
ctantibus ad illam artem,ſeu mercaturam,
& eſt ratio ſm eum, quia non ſunt ſubditi
magiſtro nundinarum, ſeu iudici mercan-
tiæ ſimpliciter,ſed ratione illius miniſterij,
ſeu illius mercantiæ, ergo qñ non ſumus
de illa arte,ſeu mercantia,talis iudex in eos
iuriſdictionem non habet,& ex conſequen
89 ti ius dicere inter eos non poteſt. † In quo
etiam ius Germanus Ang. in conſi.6.incip.
dictum ſtatutum, tantum inquit. hoc pro-
cedere,ꝙ non ualet ſententia lata per con-
ſules artis in rebus nõ ſpectãtibus ad artẽ,
imo plus dixit,ꝙ ubicunque iuriſdõ tribui-
tur in certo caſu ut hic, non procedet libel
lus corã illo iudice productus niſi narretur
ille caſus in quo iuriſdictio eſt attributa
licet

licet aliàs generalis libellus procedat. l.qui
ex multis. C.de anna.exce.ita tenet ſecun-
dum eum Ioan Andr.in c.cum ſit generale
de for.comp. & ſic quando porrigitur peti-
tio coram magiſtro nundinarum ſecundũ
eum debet fieri mentio,ꝙ conuenitur mer
cator pro rebus ad mercantiam, & ſic in ca
ſu cõceſſæ iuriſdictionis, idẽ tenet ipſemet
Bal.in d.l.hæres abſens.§.ſed ſi quis tutela.
ff.de iud.& in l.3.§.eodẽ,ubi ponit exẽplũ
de ſucceſſione q̃ non pertinet ad iuriſdictio
nem iudicis mercantiæ, ſeu nundinarum,
eandem opi. conſulendo ſequitur Lud.Ro.
in conſi.300 inci.omnipotentis Dei in caſu
propoſito,eandẽ opin.ſequitur conſulendo
Bal.in cõſ.460. in 4.lib.incip.In Chriſti no
mine præmiſſis uerbis, & dicit Lud.Ro.in
cõſ.483. ꝙ ubicunque alicui licitum eſt ex
aliqua cauſa a regulari iure recedere, non
ſufficit cauſam ſubeſſe, niſi illa ꝑ eum,cui
hoc de iure cõpetit,exprimatur,refert & ſe
quitur Caſſ.in conſuet.Burg.in tit.des iuſti
ces & dro.deincelles fol.45.nu.33.† Et di-
90 cit Bal.in d.conſi.440. ꝙ in tantum merca-
torum iudex non poteſt iudicare, nec co-
gnoſcere niſi de cauſis ſpectantib. ad mer
cantiam, quòd ſi factum eſt mutuum inter
mercatores, & non fuit inſerta cauſa mer-
cantiæ,uidelicet,quòd pro cauſa mercãtiæ
ſit factum tale mutuum, & ſic non fuit ap-
poſita cauſa tribuens iuriſdictionem, iu-
dex mercantiæ non poteſt cognoſcere,nam
ſecundum eum in iſtis caſibus cauſa eſt de
ſubſtantia probationis, quo ad iuriſdictio-
nem, ergo ſpecialiter eſt probanda, acce-
dant ad hoc omnia iura loquentia de pro-
batione cauſæ, l. cum hi.§. cauſa & ſi præ-
tor. ff de trãſ.& l.fi. C.de edic.di.Adr.toll.
cum ſimili. licet poſtea contrarium conſu-
lat in caſu ſuo,quia ex quo erat factum mu
tuum mercatori, præſumitur quòd in cau-
ſæ mercantiæ ſit factum mutuum, & ita
præſumit l.fin.§.fin.C.ad Maced.& ibi per
Doc.& iſta eſt præſumptio iuris & habet
pro liquida probatione, ut not. in l.tutor.
C.de peri tu. non tamen recedit ab opi.præ
dicta,quòd ſi non eſſet cauſa mercantiæ,ꝙ
iudex nundinarum non poſſet cognoſce-
re,pro quibus faciunt ea, quæ ſcripta reli-
quit Iaſ.in l.age cum Geminiano. C.de trã
ſa numero 4.cum ſeq.& Tho.Gram.in con
ſil 64. incip. quia intentio, in conſilijs ci-
91 uib. † Prædicta uerò intelligenda puto in
cauſis penitus diuerſis a cauſis mercantiæ,
at ſecus in cauſis connexis, ſeu dependen-
tibus ab eis, quia eo caſu tales cauſæ poſ-
ſunt agitari per iudicem mercãtiæ,arg.tex.
in l.ſi quis.§ rõne.ff.de eden.& ibi Alex.&
Bal.no nam dicit ibi Bal ꝙ notarij sũt ſub
cõſule notariorum non ſolum pro eo quod
reſpicit artem tabellionatus, ſed pro oĩbus
dependentib.cõnexis, & ad hoc dicit illum
text.ſæpe allegari, & ad hæc non obmittas
uidere pulchra conſilia Ioan. de Imol. ſub
nu.139 & 140. ubi latiſſimè, ego aũt tpe
meo dum aſſidebam pro iudice in nundi-
nis ciuitatis Salerni uidi nonnullos conue-
nit pro cauſis omnino ſeparatis a cauſis
mercantiæ,ut pro legatis,ſucceſſione,& a-
92 lijs. † Et ob hoc aliàs dubitabam, an exi-
ſtente tali conſuetudine poſſit magiſter nũ
dinarum de dictis cauſis cognoſcere, & in
hoc Lud.Rom. in d.conſil.300.in proprijs
terminis decidit,ꝙ ſtante dicta conſuetudi
ne conſules & iudices mercatorum poſſũt
licitè cognoſcere indifferẽter de dictis cau
ſis, quoniam dicit ipſe, longa conſuetudo
iuriſdictionem tribuit aliàs non habenti l.
uiros.C.de diu.offi lib.12.& l.fina.ff.de a-
qua plu.arc.& extra de for.comp.cap.cum
contingat,& cap.Romana extra ee pę.lib.
6. & cum illa opin. pertranſit. Pro quibus
uideas Pet.Cyn & Sal.in l.1.C.de emã.lib.
& Alexand. in conſi.210.alias 68.nume.7.
in 2.lib.& Caſſ.in conſu.Burg.in tit.des iu
ſtices,fol.20.nu.90.cum plur.ſeq.& Par.de
93 Put.in l.ſyn.in titu.de offi.c.10.† Nec mo
dicę dubitationis eſt indagare, nunquid ſi
mercator debitor meus deceſſerit relicto
filio ſuo hærede, ualeam ipſum conuenire
coram iudice mercantiæ, in quo Bald.in l.
nemo poteſt.ff.pro ſo.uidetur tenere,quòd
non,nam dicit ipſe,ꝙ hæres collegiati non
fit de collegio, unde mercatoris matricu-
la non obligat filium inuitum ad profeſſio
nem, unde filius non poteſt conueniri ratio
ne matriculæ patris in curia mercatorum,
ut dicit idem Bald.in l.1. C.de pa.qui fi.li-
ſtra,ſed Franc.de Alb. in l. hæres abſens in
prin.per illum tex.de iud.tenet ꝙ poteſt cõ
ueniri & idem uidetur tenere Lud. Ro. in
d.conſ.300.motus per tex.in d.l.hæres ab-
ſẽs.cuius cõtrariũ expreſsè cõſuluit Raph.
Ful. in conſi.106. inci.in propoſita q. quid
ergo

ergo dicendum, dicerem pro nunc, opinio
nē Franc.de Alb. ſubſtineri poſſe ꝑ ritū ma
gnæ curiæ uic. inc. Itē ubi pupillus, uel pu·
pilla, quo cauetur ꝙ filiusfam. hęres cōuen
tus ex contractu paterno non pōt declina-
94 re forum.† Nunc aūt non extra materiam
nobis ſe offert illa vulgata q. nunquid ſi
ſunt plures mercatores. qui gerunt mercā-
tiā, uel unam negotiationem pro cōtractu
unius cæteri conueniant in ſolidum, Bart.
in l.eundē.ff. de duob.re.in 7.q. diſtinguit
ꝙ aut a plurimis geritur negociatio, quæ
eis a publico decernitur, & tunc ſunt duo
rei actiue & paſſiue, l.ſi unus.in princip, ff.
de pact.& l.ſi duo.ff.de arb.ſi uerò talis ne-
gociatio propria auctoritate fuit ſumpta
non ex publico, tunc aut plures gerunt
iſtam negociationem, & mercantiam per
ſuos inſtitores, ſeu factores, & quilibet eo-
rum tenetur inſolidum inſtitoria, uel exer-
citoria, l.1.in fin.ff, de exerc.& ſic ſunt duo
rei debendi, ſed duo rei credendi non ita cō
ſtituentur, ſm eum, quia ex contractu inſti
toris vel exercitoris non quęritur actio dño
niſi ceſſa fuerit in ſubſidium, l.1.in fin.cū
l.ſeq.ff.de inſt.& l.ſi eum.§.1.ff.co.Si uerò
gerunt negociationem per ſeipſos. tūc aut
ambo ſimul, & quilibet tenetur proportio-
ne quam habet in negociatione illa.l.ſi tñ
plures.ff.de exer.in princ.aut ambo ſepara-
tim exercent, unus Florentinæ, aliter Bono
niæ, tunc quilibet tenetur inſolidum, uiden
tur. n. inuicem propoſiti inſtitores, arg. l.
eius qui in prouincia. ſi cert.petat. & C.de
fab. lib.11.l. iure proceſſum. idem uidetur
tenere Bald. in l.nemo.ff.pro ſo.Ange.in l.
ſi unus in princip. ff. de pactis. ſimpliciter
tenet, quòd unus ſociorum in mercatura po
teſt inſolidum debitum petere, nā ſi in lib.
reperiatur ſcriptū, ꝙ Titius, & ſocij debēt
tantum cōſequi, poteſt Titius, inſolidū age
re, & ꝙ ita de facto vidit plurib.uicib.obſer
uari, nec ſm eum poteſt obijci, quod non
habet mandatum, uel ꝙ non debet audiri
niſi pro parte ſua, & oſtendere quanta ſit
ſua rata. Sed contra Angel tenet idemmet
Bar.in rep.l.1.uerſi autem hoc ita in 9.col.
C.de duo.re.& in l.pe.in 5.col.ff.de ſtip.&
contra Ang.tenent Fulg.Caſt.& Alexan.in
d.l.ſi unus & idem Alex.in conſ.289.incip.
ponderatis in 1.col. & Raph.Çuma.in cōſ.
103, inci. Titius & Seius ſocij Florentini,
Iaſ. in d.l. ſi unus reliquit cogitandū ſuper
intellectu d.l. ſi unus, appellat tñ hanc opi.
Bart. eſſe cōem & Bal.in conſi.263.in 5.li.
tenet, ꝙ contrahentes cum uero ex ſocijs
occaſione ſocietatis, uel cum propoſito a
ſocijs non habet neceſſe omnes cōuenire,
ſed pōt eligere unū ex eis, & cum eo inſoli-
95 dum agere.† Limitat tñ hanc communem
opi.Pau.de Caſt.in d.l.ſi unus ut nō ꝓcedat
qñ mercatores alternis uicib. exercent mer
cantiam, ut quia quādoque unus ſtat in fun
dico, qñque alter, quia iſto caſu quilibet te-
96 netur inſolidum, quia alter alterum uiden-
tur inſtitores ſe conſtituere. † Quid enim,
ſi quis duorum debitor conſtituitur per ali-
quam ſcripturam, ita ꝙ alter de quo noua
ſcriptura loquitur repellitur ab agendo, an
iſte de quo noua ſcript.cantat teneatur con
ſocio per priorem cartam nominato cōfer
re? Angel.in l.idem eſt.§.ſi.ff.de conſt.pec.
remittit ſe ad not.in l.falcidia.ff.ad l.falc.
97 † Sed iuxta prædicta eiſdemque terminis
retentis illud indagandum eſſe puto, nun-
quid unus ſociorum? Ang.in d.l.ſi unus ff.
de pac. tenet quod ſic, congruit enim mul-
tum fidei mercatorum compromittere, ne-
que trahere per litigia directo ordinata ad
uiolentam extorſionem ueritatis, ibiq; ſub
dit, quòd poteſt pro debito dubio iuſiur.
neganti deferre, l.duob.in princip.ff.de iu.
iur. aduertendumque eſſe dicit, ꝙ ex, quo
in actione pro ſocio uenit leuis culpa, ſi fuit
in culpa in compromittendo (puta quia in
non legalem compromiſit, uel quia non
erat tanta debiti dubietas, quod ſubito non
potuiſſet probari in iudicio, uel etiam fuit
in culpa in deferēdo iuramentum (quia de-
tulit forſan cuidā ribaldo) quia iſtis caſib.
tenetur ſocio, & ita tenendū eſſe inquit, idē
tenet Alex.in d.l.ſi unus, cum modificatio-
ne tñ, ut intelligantur pręd icta de compro
miſſo in duobus ſocijs, qui ſunt duo rei cre
dendi, & in duobus argentarijs, qui habent
officium de publico, & quilibet eorum ha-
bet actionem inſolidum, nimirum ſi de to-
ta actione diſponere poteſt, at ſecus in duo
bus mercatoribus ſocijs, quia quilibet re-
galiter non habet actionem inſolidū ſecun
dū opi.Bar.& hęc Alex.opi.uerior uidetur,
ne per indirectū auferat pars alterius mer-
98 catoris.† Sed quid ſi contracta eſt ſocietas
inter aliquos mercatores in aliqua mercan-
tia,

tia, demum de uoluntate unius alter mer-
cantiam detulit Venetijs, & per uiam fuit
diſrobatus, conuenitur a conſocio pro par-
te ſua, an damnū ſit cōe, ſi nō fuit in culpa?
Bal.in conſi.417.& 416.3.li.tenet ꝙ dānū
erit cōe, ſi non fuit in culpa, ſecus ſi fuit in
culpa accedendo per loca ſuſpecta, & non
99 tuta.† Sed poſtquā in ſociorū materiā inci
dimus, nō inutiliter uidebitur in ea aliquā-
tiſper fimbrias dilatare, & ideo quæro. Po-
ne quod ego emi a tribus mercatoribus be-
ſtiarum nonnullas beſtias, porcos, uideli-
cet uel capras, aliave animalia, uel a ueua
litijs ſeruorum emi ſeruos, uolo agere quā
to minoris, uel redhibitoria, non reperio
niſi unum ex dictis mercatoribus, an poſ-
ſim eum inſolidum conuenire? & Bal. ſubti
lis, & antiquus iuris interpres in l.fin. C.de
ed.act uerſ. ſed pone 3.col.dicit quod poſ-
ſum conuenire inſolidū eum, qui maiorem
partem habebat, & ſi oēs æqualem partem
habebant adhuc inſolidum peſſum forma-
re libellum, ratio eſt, quia lex præſumit hos
mercatores eſſe ſocios. qm̄ ita conſuetum
eſt, & ideo qui habet maiorem partem, uel
non minorem pōt inſolidum conueniri, at
ſecus ſi habet minorem partem, nam tunc
non pōt conueniri niſi pro parte ſua, & idē
dicit ſeruādum fore in mercatoribus olei,
100 & aliarum rerum.† Succeſſiuè illud attē-
dendum erit, ꝙ ſi agatur contra ſociū mer-
cantiæ per alium ſocium actione ꝓ ſocio,
conuento ſocio competit beneficium ne
conueniatur niſi inquantū facere pōt, ita tñ
ſi a principio acceptaſſet debitum & ſe ſo-
cium, alias ſi negaſſet, ex negatione ammit
tit priuilegium dicti beneficij, ut eſt text.
in l.ſicut, & in l.ſedet hoc.ff.de re iud.& ita
per prædicta iura firmat Pet. de Vnzo. in
pract. artis notat.in titu.de ben.ne cōd.niſi
101 in quan.facere poteſt.† Procedunt etiam
prædicta, niſi ſocius huic beneficio renun-
ciaſſet, quia eo caſu inſolidum conueniri
poterit, ut inquit glo. in l. ſi conuenerit.ff.
102 de re iud.† Quid enim ſi dum res commu
nis egiſſet refectione, & unus ſociorum al-
teri intimaſſet, ut in expenſis cōtribueret,
qui ceſſauit adeo, quòd quatuor menſes la
pſi ſunt, nunquid proprietas illius rei com-
munis, in qua fuerūt factæ expēſæ tota ap
plicetur illi ſocio, qui eum ſuis ſumptibus
refecit ablata parte alterius, qui noluit cō-
tribuere, dicendum eſt, ꝙ ſic, per text.in l.ſi
duo. §. idem reſpondit ſocius ceſſantis. ff.
pro ſoc.& tex.in l.ſi ut proponis.C.de edi.
priu. & ſequitur Franc.de cre.in ſing.97.&
firmat Ioan.Old.in trac.de vſuc.& pręſcri.
in cap. de præſcr.qua.men.in uerſic.ſocius.
103 † Illud prope eſt, quod ſocius, qui expen
ſas in itinere fecit in mercantia, cōi ex cor
pore ſocietatis deducit, tā in foro conſciē-
tiæ q̃ ciuili ſm Iac. de Aret. & Cyn.in l.1.
C.pro ſoc. & eſt rō, quia non dr̄ lucrū niſi
deductis expenſis, imò nedum lucrum non
dr̄ niſi deductis expenſis, ſed ēt non dicitur
niſi deductis impenſa, & extimatione.ſ.la-
boris perſonæ, ut eſt gl.ſing.in l.per diuer-
ſas. C.de mand.quod intelligit Bal.in d.l.1.
C.pro ſoc. eſſe uerum id quod ſupra adno-
tandum eſt, exceptis expenſis quas domi eſ
ſet factus, quia ille non debent fieri de cor-
pore ſocietatis, arg.l.ſed & his.ff.de pet.hę
re.& idē ſequit Amb. de Vigna.in trac.de
104 uſu.uer alia concl.nu.176.† Nec a longe
diſtat, quod ſocius tenetur cōſocio de dolo,
& culpa, ut l.ſocius a ſocio.ff.ꝓ ſoc.& inſt.
eod. titu.§. fin.& l. a tutoribus.ff. de adm.
tut. & ideo ſi aliquid eſt deperditum dolo
uel culpa ſocij tenetur ſoc.l.cum duobus.§.
1.& §. ſi in coeunda.ff.pro ſoc.& firmat cō
ſulēdo Soc. in cōſ.24.in 1.lib.12.col.uerſ.
105 & ideo dicunt. † Vlterius quæro quid ſi
inſtitor mercatoris ſcribit apodiſſam in
qua ſe conſtituit ſe debitorem alicui inſti-
torio nomine, & promittit ſoluere infra
certum termino, an ex hoc poſſit, & de-
beat conueniri dñs fundici? Ang. in l.pro-
curator qui pro euicti ne, in fin.ff.de proc.
inquit, quod non pōt conueniri dictus in-
ſtitor, ſed dominus tantùm conueniendus
erit, per l.ſi.ff. de inſtit.ubi in indiuiduo di
citur caſus noſter, ſed idem Ang.in l.4.ff.de
re iud.in princ. dicit hoc procedere, quādo
inſtitores tantùm aſſerunt eſſe debitores,
ſecus ſi aſſerunt fundicum eſſe debitorem,
ex eo, quia ipſi receperūt pecuniam mutuo,
quia iſto caſu licèt percepiſſent pecuniam
ut inſtitores, tñ ita ſcribentes uident fidem
eorum aſtringere, & ideo conueniunt exē-
plo procuratoris, l.procurato qui pro eui-
ctione.ff.de proc.& ita refert fuiſſe deciſū
Florentiæ in cauſa domini Paduani, & ſm
iſtam opi.cōſuluit Soci.in conſi.154.in 2.
106 lib.in uerſ.2.caſus, & verſ.8.caſus.† Quid
enim

enim ſi mercator aliquis erit matriculatus
in diuerſis artibus coram quo conſule erit
conueniendus ? Bal.in l.receptitia. de cōſt.
pec.ſcriptum reliquit, ꝙ inſpiciēda erit ars
pro qua cōuenitur, nā ad iudicem illius ar-
tis pertinet, l.legatis ſeruis.ff. de leg.3.§. ſi
unus, & l. ꝓcurator.§.ſi plures, ſi autē nego
cium eſt extra utraque artem ad neutrum
pertinet cognitio, ſed ad forū cōmune po-
teſtatis recurrendū eſt per tex. not.in l.3.§.
107 eodem modo. ff.nau. caup. & ſtab.† Sed
nunquid quis poſſit eſſe deſcriptus & ma-
triculatus in duobus collegijs & artibus ?
Vide Rom. in ſing.175. & eundem Ro.in
conſi.422. incip. Iſte Fran.Pauli, ubi pouit
de eo, qui habet artem ſerici, & tētoriæ, de-
cidit, quod qñ exercet artē tentoriæ ſubij-
citur, quando uerò exercet artē ſerici ſubij
citur conſuetudinibus conſtitutionibus, &
108 cōſulib. eiuſdem artis ſerici. † An conſu-
les mercatorum poſſint citare per dictum
Bal in l.ceſſante. C quo & qñ, in 2.colū.di-
cit ꝙ ſi c.ex quo habent merum, & mixtum
imperium, & ſic poſſunt citare per edicta
proponenda in ualuis ſeu foribus ſuæ au-
109 dientiæ.† Sed quia ut plurimū ſolent cō-
ueniri mercatores ad merces quas emerant
hypothecaria ab aliquo creditore conue-
nientis. Idcirco aliqua de ijs ſubnectamus,
& ꝓ ueritate huius notabilis dubitationis
de duobus hæſitare contingit. Primo, an in
generali obligatione ueniant merces, & an
præſentes, & futuræ. Secundo poſito, quòd
ueniant etiam merces, an ſi reperiantur pe
nes tertium benefi. emptorem poſſit ille
emptor hypothecaria conueniri ? Quo ad
primam q. an in generali obligatione ue-
niant merces, Barto.in l. generali.§.uxori,
ff. de uſuf. leg. inquit, quod diſpoſitio de
reb. generaliter comprehendit res uenales
citat arg.l.pediculis.§ labeo.ff.de aur.& ar-
gen.leg. r ſecus ſecūdum eum ſi diſpoſitio
generalis fieret de rebus exiſtentibus in cer
to loco, quia tunc non comprehenduntur
merces, & ſic ex dictis Barto. elicitur con-
cluſio, quod in generali obligatione bo-
norum nō reſtricta ad certum locum com-
prehenduntur etiam merces, & res venales,
& iſtam concluſione expreſsè tenet Bal.in
l.cum tabernam, in prin. in repor.ant.ff.de
pig. ubi refert ita tenere Bar. in d.§.uxori,
& ita tenet Alex.in l.ſi conſtante, in princi.
in 3.q.partis principalis, uerſi. inquantum
ff.ſolut.matri.& Bald.in rub.C.de verb.ſig.
110 4.q.† Sed an ueniant merces futuræ in ge
nerali obligatione, Soc.in l.qui Ro.§.Calli
macus 2. not.ff.de uerb. oblig.tenet, quod
nō, ſed cōtrariam partem firmat Nigoſan.
in trac.de pig.& Hip.in 2 membro ſecūdę
partis principalis, nume.17. & ibi reſpon-
111 det motiuis Socini.† Quo vero ad 2.q.an
merces uenditæ per debitorem principalē
remaneant in generali obligatione, ita
quod hypothecaria poſſit agi contra em-
ptorem dictarum mercium, & in hoc Bald.
in l.ubi adhuc.3.colum.uerſ.ſed pone mari
tus erat mercator.C. de iur do.dicit, quòd
ſi dictæ merces ante mortem debitoris, uel
ante horam hypothecariam, ſeu ante mo-
tum iudicium fuerint alienatæ non compe
tit ad illas hypothecarias, & eſt rō ſm Bal.
quia licet merces uenales ueniat in gene-
rali obligatione, non tamen ueniunt taliter,
quod liberè uendi uel permutari non poſ-
ſint arg.d.l. cum tabernam, & ita etiam te-
net Bar.in d.l.ſi conſtante, in prin.in 3.q.3.
partis principalis, & ita ſequitur, & firmat
Nicoſ.in trac.de pig.in loco citato, nume.
22. & ad hæc uideas Iaſo.in l.creditor.ff.ſi
112 cer.pet.nume.5.† Et retemptis eiſdem ter
minis, quæro an merces uenales inuectę, &
illatæ in domum ſeu apothecam condu-
ctam ſint tacitè obligatæ ? Alexand.in d.l.ſi
conſtante. in princ.in 3.q.3.partis.uerſ. itē
inquantum ff.ſol.mat.dicit, quod licet ſ in-
uectæ, & illatæ in domum conductam reali
ter ſint tacitæ obligatæ, tñ fallit in mercib.
uenalibus inuectis & illatis, quia illæ non
ueniunt in tacita hypotheca, & eſt rō, quia
tacita hypotheca reſtringitur ad bona in-
uecta & illata in domum conductum, & ſic
ad certum locum, & merces uenales non
dicuntur in loco eſſe, cum ibi non ſint, ut
perpetuò remanſuræ, ſequitur & firmat Ni
c goſan.in d.tract.in 3.memb.2.parti.nume-
113 ro 153.† Sed quid ſi debitor meus dedit
inſolutum & pro ſolutæ merces, quæ non
erant ſuæ ſed alienæ, an dominus illarum
mercium poſſit uindicare ab illo, cui pro
debito datæ fuerunt inſolutum, & ꝓ ſolu-
to, Afflı.in deciſ.369. incip. Alfonſus de pa
riſio, refert caſum fuiſſe de facto in ſacro
reg. conſil. & fuiſſe deciſum, quod ualuit
dicta datio inſolutum, licet rei alienę, quia
censetur

cenſetur uēditio, quæ poteſt fieri de re alie-
na, licèt dñs illarum mercium poſſit age
re rei uendicatione, & publiciana, uel reme
dio poſſeſſorio, l.1.& 3.ff.de tri.& l.ſi colo
ni.C.de agri.& cenſi.lib.11.uel agere actio
ni furti, quādo ſcienter emit rem alienam
ut in l.ſi liberam.C. quod cum eo. & no.in
114 l.ciuilem.C.de fur. † An autem corā iudi
ce mercatorum habeat locum reconuētio?
Ant.de But.in c.1.de mu.pet.tenet qđ non
habet locum reconuentio. Sed Abb. ibi in
pen.& fi.colum.tenet indiſtinctè, quod quo
ad iſtos iudices mercatorum habet locum
reconuentio, quando talis iudex elidit̃ per
actorē, & firmat Rob.Mar.ĩ 6.di.2.q.prin.
115 † Quid enim ſi quis mihi promiſit id quo
mihi debeat ſoluere Romæ, Capuæ, & ubi
que locorum, & præciſè Venetijs in nundi-
nis, quę ibi celebrantur in die S.Marci, an
ſi tempore nundinarum non reperiatur in
illo loco poterit ibi conueniri, & licet regu-
lariter, qñ quis ꝓmittit ſoluere Capuæ, Ro
mæ, & ubique locorum intelligatur, quod
poſſit ibi conueniri, ſi ibi perſonaliter repe
riātur, ut per oēs Doc. in l.ſi conuenerit.ff.
de iuriſ.om.iu.tñ in caſu ꝓpoſito eſt ſecus,
quia licet in nundinis Venetiarum nō repe
riatur tempore promiſſo, poterit ibi conue
niri, quia fingitur per dolum abeſſe, unde
hr̃ pro præſente, (ſicut qui dolo deſijt poſ-
ſidere) l.is qui dolo.& in l.ſi autem.§.1.ff.de
re uend.& ita tenet Iaſ.in l.ſi cōueneris, nu
116 me.36.† Sed pone promiſiſti mihi cētum
ſoluere in nundinis Salerni, & ſi non ſolue-
ris promiſiſti decem nomine pœnæ, an lici
tè petantur illa decem? Bal.in l rogaſti.§.ſi
bi ff.ſi cert.pet. & in l.unica.7.& 8.colū.de
ſent. quæ pro eo quod int. quem ſequitur
Alex.in conſi.203. alias conſ.61.in 2.li.ult.
colum.incip.uiſo proceſſu cauſæ vertentis,
ſcriptum reliquit, quod non, niſi probetur
117 tanti mea intereſſe.† Prædicti s etiam con
ſequens eſt, quod ſi aliquis promiſit mihi
ſoluere Romæ, & ubicunque fuerit inuen-
tus, & ſub quocunque iudice, ſi euenerit
quod Romæ nō reperiatur principalis pro
miſſor, ſed eius ꝓcurator cum certa quan
titate frumenti domini & principalis pro-
miſſoris poterit ibi conueniri ipſe procura
tor, ſi ad hūc locum & cauſam conſtitutus
foret per dominum, quia iuris fictione ui-
detur ibi reperiri principalis promiſſor, &
ſic ibi citari & conueniri poterit, ſed ſi eſt
ſimpliciter conſtitutus & tunc ſecus, quia
non uidetur habere mandatum, ut reſpon-
deat in eo foro, in quo abſens dñs conueni
re nequit, ſi ibi non reperitur, & hoc intelli
gitur, qñ tractaret̃ de conueniendo procu-
ratorem actione perſonali, ſed hypotheca-
ria actione ad frumentum, ſi frumentū non
reperiatur alteri uenditum, pōt hypotheca
ria conueniri, uerū ſi alteri reperiat̃ uendi-
tum, & traditum per conſignationē, uel in-
ſpectionem oculorum, tunc nec hypotheca
ria conueniri poteſt, quia dictū frumentum
non eſt in obligatione, l.cum tabernam.ff.
de pig.& ita conſuluit Bal.in conſ.16.in 3.
lib.& in l.fin.§. ſed & ſi quis in vlt.col.uer.
extra q̃ro.C.cōia deleg.& per Frāc.Cur.in
add. Alex.in l.ſi conuenerit. inc.inuentus.
118 † Quid ergo dicendum de clericis nego-
ciatoribus, & mercatoribus, an conuenian-
tur ſub iudice mercantiæ, & nundinarum ?
Bald.in add.ad Spec.in tit.de reo, uerſ.ſed
quid ſcholaris.dicit, clericus delinquens in
ante quam gerit, pōt cōueniri ſub rectore,
uel camerlingo occaſione illius artis, per l.
fin.ff.de iur. om.iud.nam clerici negociato
res quantum pertinet ad illam negociatio-
nem iuri cōi laicorum uti debent, l.2. C.de
epiſ.& cle. & dicit Abb. in fin.de uit.& ho.
cle. quod clerici tenentur ſeruare ſtatuta lo
corum ubi negociantur, & ſimiliter tenet
Bald.in l.cunctas populos.C. de ſum.Trin.
& Steph. Auf.in tract.de pot.ſec. ſup eccl.
perſ.in 1.regula, num.24.dicit, quod quid-
quid ſit a tempore cuius initium memoria
hominum nō extitit, clerici artifices quādo
delinquunt in illa arte, uel abutuntur, iudi-
cantur per baiulos illius artis, & per iudi-
ces ſecularis in hoc puniuntur ciuiliter, &
pro hoc dicit de anno 1394. Pariſius fuiſ-
ſe deciſum, in præal. forma, pro quo uide
Caſſ.in conſuet.Burg.in titu.des iudices &
droiz & de inceſtes in prima rub.fol.32.nu
119 mero 88 uerſic.20. fallit.† Sed quid ſi pa
ter habens filium, quem patitur negocia-
ri & mercari hoc faciens per multum tem
poris ſpatium, an mortuo filio teneatur de
ſuo ſoluere debita contracta per ipſum fi-
lium occaſione dictę mercantiæ? Afflict.in
deciſ.208.dicit hunc caſum de facto fuiſſe
in fac.reg.conſi.& pro & contra allegat, tā
dem ex nōnullis bonis rationibus uidetur
inclinare

inclinare in eam partem,quod pater tenta-
tur, reperio inſuper Boer.in deciſ.221.in 2.
parte.nu.11.cum ſeq.ubi inter cetera dixit
ꝙ Florentini habent † ſtatutum,quod pater
ſciens filium negociari, & non prohibet te
netur de ſuo, & ad hoc citat Soci.in conſ.
111.in princip.2.lib. & ſimiliter tale ſtatu-
tum dicit eſſe in ciuitate Lucana , & dicit
120 tale ſtatutum ualere.† Illud ẽt belliſſimè
tetigit Bal.in l.fiſtulas.ff.de cõtr.emp.quod
contrahens in nundinis cum aliquo ab in-
de illico receſſuro eum ſuſpectum minime
allegare poteſt , quia ſciebat eũ aduenam.
pro quo dicit facere text.in l.hęres abſens,
§.ſi quis tutelam.ff. de iud.ſed hoc ſane in
telligendum erit ſecundum eundem Bald.
in rub. C.de reuo.ijs, quæ in frau.credi. ut
procedat qñ rem emptam ſecum non por-
taret,at quando ſecum rem emptam porta
ret tunc ſecus,quia licèt contrahens putare
deberet ipſum receſſum, nõ cum re,non ſo-
luto pretio,& ideo iſto caſu põt peti ipſum
capi vti ſuſpectũ,& fugitiuũ,& ſequit' Ioã.
Bat.de Caccial.in tract.de deb.ſuſp.& fug.
In ultimis uerbis, quòd ego intelligerẽ niſi
aliter cõſtatet fuiſſe habitam fidem de pre
cio,& fuiſſe factum de aſportando rem ſe-
121 cum non ſoluto pretio. † Nec obſonum
putes,& illud intelligere quod in curia mer
catorum non poteſt conueniri mercator ad
ſolutionem pęnæ contractus obligationis,
ſeu fideiuſſionis,ſi non probatur intereſſe,
quia licèt in pœnis non cõſideretur intereſ
ſe,l.ſtip.iſta.§.alteri.ff.de uerb.obli.attamẽ
iſtud nõ habet locum ubicunque debet ſer-
uari æquitas, inde quod in pœnis iudiciali-
bus,& prætorijs conſideratur an interſit ,
text.eſt in l.2.§.fin.& ibi Ange. ff.ſi quis in
ius voc.non ierit,& plenè proſequitur Th.
Gram.in conſi.66. in ciuilibus,citat Ange.
in conſi. 229. inci.arbitror dictam pœnam
col.2.& uoluit allegare eum in conſil.219.
122 † Illud etiã legito lector, ꝙ cõſuluit Bal.
in conſi.155.in 5.parte. nume 1.ubi dubita
uit,ſi mercator tenens fundicum,& ſtatio-
nem in aliqua ciuitate (puta Salerni) ibi
fuerit conuentus ob aliquod debitum, qui
confeſſus fuit debitum, ꝓpter quod ei fuit
factum pręceptum de ſoluendo infra certũ
terminum, quo facto alibi ſe trãſtulit,cum
apotheca , an iudex illius loci in quo debi-
tor ſe tranſtulit, ad literas prioris iudicis
exequi poſſit illud p̃ceptum? & ibi tandem
dicit,quod exequi non poteſt tale p̃ceptũ,
niſi ille primus iudex pronunciauerit acto
rẽ mittendum in poſſeſſionem bonorũ eius
cui fuit factum præceptum,tunc ad literas
prioris iudicis tenetur taliter iudex exequi.
123 † Nec etiam obmittẽdum puto, ꝙ domus
mercatorum ſunt exemptæ ab hoſpitando
milites,qui ueniunt ad ciuitatem ad caſtra-
mentationẽ , & eis deputantur hoſpitia ab
officiarijs ciuitatis , & eſt rõ , quia ergaſta
ria mercatorum ſunt occupata a mercimo
nijs, ut dicit tex.in l.pen. C.de men.lib. 12.
& in l.qualibet.eodem titu.Sed uideo male
124 hoc hodie ſeruari.† Nec ſcire te pigeat, ꝙ
in generali obligatione artificis nõ ueniũt
incudes,& malleum, ſecundum glo.in cap.
generali. de reg.iur.lib.6. faciũt no.in l.ne-
125 pos Proculo.ff.de uerb.ſignifi.† Quid er-
go dicamus,& pone quod quis vult merca-
torem iurare ſuſpectum de fuga,an poſito
quod habeat multa nomina creditorũ nu-
tricata, cui de facili non eũ poſſibilis receſ
ſus propter multitudinem mercantiarum ,
uel grauitatem earum? in quo dicas, ꝙ nõ,
ut tenet Ang. & Mod.in l.ſciẽdum.ff. qui
ſatiſ.cog.num.2.ubi dicit, ꝙ mercator poſ-
ſidens egregia mobilia , & multa nomina
debitorum non tenetur cauere,& ex conſe
quenti non poteſt iurari ſuſpectus,quod ẽt
firmat Ioã. Bap. de Cacc.in tract.de debit.
ſuſp.& fug.1.q.nume.10.at ſanè,& cũ gra-
no ſalis intelligas dictum Ang. copulatiuè
enim præſupponit, ꝙ habeat egregia mobi
lia, & multa nomina debitorum , quorum
cã uериſimile eſt, ꝙ non eſt de facili & poſ-
ſibilis eius receſſus, & ſic non debet arctari
ad ſatiſdandũ de iudicio ſiſti, ſecus etenim
crederem in quæſtione propoſita , quando
ſolum præſupponatur nomina debitorum
poſſidere tantũ,& quomodo probetur pau
pertas mercatoris ad effectum prædictum.
Ang.in l. in fundo.ff.de rei uen nu. 2. dicit
probari ex probatione ceſſationis,& fugæ.
126 † Hinc autẽ non immerito, & extra rem
probandam eſſe propalam uidebitur , an ſi
mercator ceſſaret,ſeu falliret,liberet' ſi cre-
ditores eiuſdẽ cepiſſent oĩa bona ſua, Pau.
de Caſt. p illum tex. in hæres a deb.§.quod
ſi ſtipul.ff.de fideiuſſ.ſcriptum reliquit, qđ
non liberatur, nec ipſe, nec ſui fideiuſſores.
127 † Prædictis.n.nõ aduerſatur quod ſi mer-
cator ut ceſſans, & fugitiuus captus ſit , ſi
captura erit iniuſta,& tamen de debito cõ
ſtat , an detineri poſſit non obſtante, ꝙ ca
ptura ſit illicita in quo Ioan.Bap.a S. Seu.
in trac.de debito.ſuſp.& fug.in 149.diſpu
tat.pro,& contra tñ in effecto concluſum
reliquit, ꝙ ſi de debito cõſtat p cõfeſſionẽ
capti,ut debitoris ſuſpecti,tunc captura re
uocatur,& hoc per text.in l.fi.§ fi.ff.quòd
met.cau.& per Do.& Bal in l.fundus,q. Lu
cij Tit.ff.de reſc.uend.ubi magiſtraliter di
xit, ꝙ paratũ ſe offerens ſoluere nõ debet
grauamen reuocari,niſi ſoluat,cum cõſtat
per eius confeſſionem , at ſecus concludit
quando alter conſtaret, q̃ per eius cõfeſſi-
nẽ,ſed quid ſi eſt captus,ut ſatiſdet,an con
ſtito debito poſſit detineri,ſi vult dare cau
tionem,dic quod non,ut dicit magiſtrali-
ter Bar.in l.ſi pecu.§.qui fidei.ff.ut in poſ.
leg. quia captus eſt ſimpliciter ut ſatiſdet
128 ſecus ſi capiatur ut ſoluat.† Sed quid de
mercatore capto ad inſtantiam unius an
poſſit recommendari in carceribus ad in-
ſtantiam alterius? in quo Bar.in tract. de
carc.in vlt.col. tenet, ꝙ ſic.Allegat tex.in l.
quot.C.de exapto tributo.ſed hoc dicit vo
rum.Sal.in l.fi.C.de bon.auct.in.poſ. ſi eſt
tale debitum pro quo quis de nouo incar-
cerari poſſet , ſed pleniùs de iſta materia
congerit Marſy.in prax. cri.§.attingã.nu.
129 31.cum pluribus ſeq.† Quid ergo è con
uerſo an ſi quis capiatur ad inſtantiam v-
nius reſpectu unius cauſæ, an ſatisfacta il-
la poſſit per ipſum recommendari pro alia
cauſa in eiſdem carceribus? (v.g.impetra-
ui capturam ſuſpecti , & fugitiui debitoris
ad effectum,ut detur per eum fideiuſſoria
cautio,quã vult dare , verùm quia conſtat
de debito,creditor vult, ꝙ nõ liberetur niſi
ſoluat) quid iuris? ego pro nunc dicerẽ, ꝙ
debet liberari,nam quia a principio potuit
impetrare capturam ad effectum ſoluẽdi,
eligit uiam impetrandi capturam ad effe-
ctum ſatiſdandi,non poteſt uariare,nã ele-
cto uno de contrarijs nõ poteſt ad aliud re
dire,l.commiſſoriæ,& ibi glo.C.de pac.in
ter emp & ue.nec licita eſt uariatio, ut ibi.
per glo.& Do.ſed quis negabit. iſta duo eſ
ſe contraria habere fidem de debito data
cautione,& uelle ſolutionem de pręſenti.
cogita quia pendet in facto,& nõ potui ta
lẽ caſum in ſpecie deciſum reperire,& hoc
maxime procedit re nõ exiſtente integra ,
puta quia debitor uellet dare cautionẽ,&
poſtea creditor dicat uelle, ꝙ ſoluat, & an
& qñ dicatur mercator ceſſans , & fugiti-
uus,uide Ang.in conſ.65.inci.quæritur,&
o eſt quęſtio per ſtatuta † Sed illud in mẽ
13 tem uenit. An mercatores falliti ceſſantes,
& fugitiui poſſint torqueri, ut indicẽt pe-
cunias eis datas ad mercãdũ, quas nũc ha
bere denegãt,illaſque perdidiſſe & ſubtra-
has fore dicunt? Dicas ꝙ ſic,ut dicit Par.a
Put.in tract.ſynd.in uerbo tortura,cap.an
in cauſa pecuniaria,uer. an principalis in
ciuili cã,& Hip.de Marſ.ĩ l.diuus,col.1.ff.
de q.& in ſua crim.praxi.§.expedita,num.
62.& Franc.Purp.in l.ſingularia,nume.94
ff.ſi cer.pet.& eſt ratio, quia omnis conie-
ctura creſcit cõtra fallitos, qui ad mentiẽ
dũ faciles ſunt , & infamiſſimi , ut inquit
Io.Bap.de S.Seue.in trac.de deb.ſuſpecto,
& fug.q.1.col.vlt (qui ut inqt) deberẽt mo
re antiquiſſimę,legis dari creditoribus la-
cerãdi,& ibi noſter inuictiſſimus Carolus
V.R.Imp.nouellã fecit Prag. in c. Contra
autem,quia ſtatuit cõtra bancherios,& nu
mularios denegantes depoſita deponenti-
bus reſtituere,nam ſi ſe abſentauerint,& p
ſex dies latitauerint,debent citari in domi
bus in quibus habitare ſolebãt, & ſi citati
per alios,ſed dies latitauerint,& non com-
paruerint & ſuis creditoribus non ſatisfa-
cerint in pœnam mortis naturalis incur-
runt,& elapſis dictis ſex diebus poſt citatio
nem poteſt,& debet contra eos procedi ad
fori iudicationem nullo alio tempore expe
ctato,& debent publicari pro foriudicatis
131 per loca ſolita.† Vlterius adeo leges odio
proſequuntur tales fallitos,ut nec eis con-
cedant miſerabile ceſſionis beneficium,ut
inquit Bal.qui omnia ſciuit in cõſi.119.in
cip.ſup libris Theſaurarię,li.3.2.col. quẽ
ſequitur Nico.Boer.in deciſ.215.nu.6. ubi
plus inquit,num.7. quod nec etiam habẽt
beneficium immunitatis eccleſiaſticæ.
132 † Nec eis ſeruãda ſunt pacta a creditori-
bus facta, v.g.quòd aſſerentibus ipſis,fuiſ-
ſe ablatas ab eis pecunias deuenerint ad cõ
cordiam,remiſerintque ob id aliquam pe-
cuniarum partem nam conſtito ex poſt fa
cto eos mercatores fore ſoluendo, & eo pa
cta eis haud ſeruãda ſunt, vt decidit Boer.
in deciſ.215. citat in hanc firmã ſententiã
fuiſſe

fuiſſe Io. Bap. a S. Seu. ĩ rep. ru. extra de do.
in antiquo, fol. 13. col. 2. nu. 15. in add. ſed
133 de hijs hact. † Illud quoque ſępe me re-
dijt ancipitem, num in curia nundinaria
poſſit pręſentari inſtrumentum iuxta. for-
mam ritus magnę curię Vicariæ, in quo
aliàs dicebã, quod ſic, & hoc per ritum di-
ctæ magnæ curiæ Vicariæ in c. Itẽ nota, ꝙ
quãdo volens, quo cauetur poſſe præſenta
ri inſtrumentum debitorem ſuſpectum, &
fugitiuum conſtito per duos de fuga, &
tũc expeditur citatio cõtra eum, ut ueniat
ad aſſecurandũ iudiciũ, & in defectũ fide-
iuſſoriæ cautionis capiatur de perſona, in
nundinis uero nõ requiritur probari de fu
ga, quia oẽs ueniẽtes ad nundinas ſunt ſu-
ſpecti de fuga, ut dixi ĩ ſequẽti parte, ergo
præſentatur inſtrumentum in curia nundi
naria, & ducitur debitor per citationẽ rea
lem, ut dicam in ſequenti parte ante tribu
nal magiſtri nundinarum, & interrogabi-
tur debitor ſuper tenore inſtrumenti, & ſi
fatetur debitum eſſe uerum, & inſtrumen-
tum eſt liquidum, & dilatio data ad ſoluẽ
dum elapſa eſt detinebitur, ſi uero non eſt
elapſa dilatio, & allegatur ex alia cauſa q̃
ex eo, quòd reperiatur in nũdinis ſuſpectũ
& fugitiuum, & probabitur per teſtes, &
tunc interrogabitur ſi habet fideiuſſo em,
& ſi nõ habet detinebitur de perſona, & ita
134 uidi pluries practicarum. † Quid enim ſi
uxor mea publicè mercaturam gerat num
cenſeatur de uoluntate gerere, adeo ut ex
cõtractibus per eam initijs ego tenetur, &
quo ad primum dicendum eſſe inquiunt
Doc. qđ ſi publicè exercet mercaturam cẽ
ſebitur ex voluntate mea præuia id facere
arg. l. Barb. ff. de off. præſi. & lege, eius qui
in prouinciã, ff. ſi cert. petat. & probat tex.
in l. 1. §. item præpoſitio, ff. de exer. quo ad
ſecundum ſi mercaturam gerat de uolunta
te mea, uel eã ad id propono, ego teneor
ex omni contractu celebrato occaſione
illius mercantiæ, ut declarat plenè do. Pir.
engh. doct. gall. in conſi. quæ uoc. aureæ in
titul. de ſocie. inter uir. & ux. 3. cap. & ibi e-
tiam dicit in cap. 4. quod ipſa uxor poteſt
conuenire, & cõueniri, & maritus eius obli
gatur ex ea re, & eſt ratio ſm eũ, quia uxor
publica mercatrix eſt tanquam procurator
cum libera, per l. ſed, & procuratorem, iun
135 cta glo. ff. de inſt. † Nunquid minori ma
triculato in arte mercãtiæ detur reſt. in in-
tegrum ſi læſus eſt, in quo Bart. iuris anti-
ſtes in l. 1. uer. & eadem ratione putarem,
C. qui & aduer. quos. dicit, ꝙ non, niſi lęſus
foret in aliquo non concernẽte artem, ſeu
mercaturam, quem ſequitur ad literam Lu
dou. Ro. in conſ. 319. inci. quærit, & Marſ.
136 in l. infans, num. 2. ff. de. ſicc. † Illud etiã
adſcribendum hic duxi, pone plures ſunt
mercatores ſocij, quorum unus occidatus
nunquid ſocij ſuperſtites poſſint accuſare
de morte conſocij? Reperi Maſuer. in ſua
praxi. in tit. de exp. int. & dã. fol. 101. col. 2.
item propter homicidium, quem refert, &
ſequitur in dec. 233. 2 parte Boer. ꝙ poſ-
ſunt accuſare, & proſequi ius uindictæ.
137 † Finge enim mercatorẽ promiſiſſe ſe-
que ſoluere centum conſtituiſſe infra cer-
tum terminum, & ſi nõ ſoluerit, præſtare
125 quomodo intelligatur illud (ſi non ſol-
uerit.) dicas qđ intelligi debet .i. ſi fuerit
in mora ſoluendi, d. l. ſi duo, ff. de conſt. per
in fi. quia elapſo termino ſtatim mercator
dicit in mora, & ita cõſiderat Bal. in trac.
138 de conſt. num. 2. † Alias hæſitari ſummo
opere uidi, nunquid mercatore intricato
nonnullis debitis interfecto ſuperſtite eius
filio, qui tranſegit cum occiſoribus rece-
pta certa pecuniarum quantitate, teneatur
creditoribus illã pecuniam ſoluere? reperi
Alber. de Roſ. in l. eũ, qui C. arb. tut. & in l.
hęredes, C. de his qui. ut ind. tenentẽ, quod
non, quẽ ſequitur Boer. in deciſio. 221. nu
139 me. 5 par. 1. † Nec ambigendum putes, ꝙ
mercatores conueniri poſſunt ex quilibet
promiſſione facta inter abſentes per nun-
cium uer. epiſt. vt not. Bar. in l. Q. Mutius,
ff. de mand. & proprius, ſecundum Bal. in l.
in perſonam, §. qui pecuniam, ff. de pact. &
ſequitur Boer. deciſ. 221. nume, 14. in 2. par
140 te † Sed pone qđ mercator tradidit mul
tas merces cuidam ſanſario, ut eas uendat,
nec de mercede conuentum fuit, quia igi-
tur actione conueniatur mercator per ſan-
ſarium pro mercede uenditionis dictarum
rerum? dicas quod conuenitur actione prę
ſcriptis verbis, vt magiſtraliter tradit Ioan.
Fab. inſt. de act. §. actionum autem, nu. 27.
ad eam mercedem quæ in ſimilibus ſolita
eſt pręſtari, ꝓ quo uide tex. in l. de proſone
141 tico, ff. de proſ. † Sed finge aliquem mer-
catorem Florentinum habere nonnullos fa

ctores

ctores in ciuitate Lugduni ad unam rõnem
menſem, ſeu fundicũ, an poſſit pro contra-
ctibus celebratis per factores ſuos Lugdu-
ni ibi conueniri ſi ibi reperiatur? & dicas
quod ſic, ut ſcriptum reliquit Pau. Caſt. in
l. hæres abſens. §. apud labeonem, per illũ
tex. ff. de iud. quẽ ibi ſequitur Boer. in dec.
142 114. in 1. part. † Progredere ultra lector,
& finge, ꝙ aliqs mercator Ianuenſis ſe ob-
ligauit penes acta curiæ ciu. Florentiæ da-
re cuidã Florentino centum, & euenit, qđ
mercator Ianuenſis timens ne ſibi accuſet
obligatis Florẽtiæ, peruenit ipſum Florẽti-
nũ in curia Ianuẽſis, ibiq; oppoſuit quaſ-
dã exceptiones, & citari fecit Florẽtinum,
q nõ cõparuit, ſed accuſauit obligationẽ,
Florentiæ, mercator Ianuenſis allegat litis
pẽdentiã, & petit cauſam remitti, quid iu-
ris uide pulchrè Boer. in dec 114. & p̃ſup.
pono in 1. parte & de iure regni uide ritus
magnæ curiæ Vicariæ de ꝑuentione, & rę-
giam prag. ex quibus oĩbus habes veritatẽ,
& uide ẽt Affl. in dec. 294. in c. quidam cre
143 ditor. † Quid enim ſi aliquis mercator
condemnatus fuit, vt infra certũ terminũ
ſub pœna reddat rõnem, uel ad id ſe obli-
gauit penes acta, quid debet facere, ut non
incidat in pœnam, ſi forte rõ reddi nõ põt
infra terminũ, q a eſſet intricata? dicas ꝙ
põt comparere, & dicere quod calcularia
& uiſis rationibus eſt debitor in uno num-
mo, & illud ſoluat, & ſi apparuerit eum de
bitorem in maiori ſumma, det fideiuſſo-
rem in promptu, & erit ſecurus ſm Ange.
Alex. & Bal. in l. ſi reſiduũ. C. de diſt. pig. &
Bal. in c. 1. §. 1. col. 4. uerſ. ſed quid ſi arbi-
trator de l. cotra. & conſi. 353. lib 3. & Pau.
de Caſt. in l. 2. quã legit cum l. 1. & l. ſi a te,
C. de pact. inter emp & uend. & Ioan. Fab.
in l. acceptam. C. de u ſu. & plenius Boer. in
cõſuet. Biturg. §. Item ſi laccacteur. fol. 58.
144 † Quid igitur de iſtis mediatoribus ſeu
ſanſarijs, quibus mediantibus multi con-
tractus celebrantur de quibus loquitur to-
tus ti. ff. de procu. num teneatur de dolo &
culpa? dicas quod ſic, ut uoluit Bar. in l. 1.
ff. pro ſo. in l. aut qui aliter, §. hæc uerba. ff.
qđ ui aut clam, & an ſi fieri fecerint cõtra
ctum uſurarium teneatur ad uſurarum re-
ſtitutionem? dicas ꝙ ſic, ut eſt gl. fi. in l. ſi
ſciente. ff. ad leg. Põp. de pari. & ibi Barto.
Ang. & Ale. in l. 2. §. ſi ꝓcurator. ff. ꝙ quiſ-
que iuris, & habetur per Pitr. Angan. conſi.
aur. in c. 14. fol. 157. & uide Lud. de R. in
ſing. 371. inc. fuit interrogatus hoc mane.
145 † Vtrũ q emit mediãte ꝓxoneta aget red
hibitoria? dicas ꝙ ſic, ſm Albe. de Roſa. in
146 l. ſi ꝓxoneta. ff. eo. ti. † Finge. n. qđ in lib.
mercatoris continetur me eſſe ſui debito-
rem, & ipſe eſſe meum debitorem an illo
caſu fiat compenſatio, & an ſit in poteſta-
te mercatoris, in quam cauſam uelit conuer
ti id, ꝙ mihi debet, dicas ꝙ iſto caſu fieda
eſt compenſatio eius debiti, quod vult eri-
gere mercator, nec poteſt dicere id, ꝙ mihi
debet uelle conuenire in talem quantitatẽ
eius, ꝙ ego tibi debeo, & non in aliam, ex
quo non ſumus in materia tituli de ſolutio
nibus quod quidem eſt uerum, quando de-
bitum, ꝙ quis vult compenſare, eſt æquale
illi ad quod vult facere compenſationem,
uel illo maius, quia ſi eſſet minus, alio no-
lente compenſare non fieret compenſatio,
niſi offerret reſiduum prout cõcludit Gul.
Mayn. in l. ſi in duabus actionibus. ff. de re
gu. iu. in fi. pro quo etiam uide Alexan. in
147 conſi. 85. in 3. lib. † Vlterius non obmit-
tas ſcire, quod ſi mercator ſequeſtrari fecit
merces uenales alterius mercatoris, ſi deĩn
de ſequeſtrum reuocatur per iudicem, qui
id ipſum fecit, cognito de iure ipſius, ſi mer
cator ille cuius merces non potuerint uen-
di, & ſi iudex, qui reuocatoriam ſequeſtri
tulit, nullam mentionem fecerit de dam-
nis, expenſis, & intereſſe, poteſt tamen mer
cator ille ex nouo iudicio petere, ſecun-
dum Bal. in conſi. 249. incip. quidam mer-
cator in 3. lib.
148 † Quid etiam de eo, qui depoſitum fecit
apud aliquem mercatorem, & iudex coegit
eundem mercatorem depoſitarium, ut re-
ſtitueret alicui an ſit liberatus? hanc quæ-
ſtionem de facto conſultus Raph. Cuma.
in conſ. 185. ꝑ totum, dicit, quod ſi ille cui
per iuſſum iudicis fuit reſtitutum depoſitũ
prætendatur creditorem fore deponentis,
& antequam rei fuiſſet reſtitutum feciſſet
eidem depoſitario fieri ſequeſtrũ, ſeu mã-
datum ſequeſtratiuum, debebat depoſita-
rius intimare deponenti, ut ueniret ad reuo
cari faciendum ſequeſtrum. Item debebat
appellare a iuſſu iudicis, & intimare etiam
149 deponenti, alias malè ſolueret. † Eſt ẽt rõ
quare in curia mercatorũ iudiciũ dici ſum

marium iuris antiſtites nomine re conſue-
uere, quia inter mercatores attenditur ſim
pliciter ueritas negocij ſecundum Bald.in
conſi.40.in 5.lib.nume.10.& conſi.466.nu
me.5.co.li. eſt etiam ratio (ut dicit domi-
nus auctor) quia mercatorum curia eccle-
ſiaſticæ æquiparatur ubi ſecundum æquita
tem canonicam proceditur, imo nō ſolum
uerū eſt mercatorem dici de foro eccleſiæ,
ſed & mercator dicit̃ miſerabilis perſona
dum eſt in mercimonijs,& peregrinatur ſe
cundū Alex.in conſ.131.lib.7.in c.omnipo
tentis Dei ad fi.& ſequitur Ioan a neu.z.in
ſilua nupt.lib. 6.nu.29.& Fel.in c.ſignifica-
tionibus de offic.deleg. in ver.6.& hac etiā
ratione attenta,cauſæ mercatorum debent
ſummariè tractari , cum in cauſis miſera-
biliū perſonarum de plano,& æquo proce-
datur abſq; ſcriptis, & ſolutione ſportula-
rum. ut eſt tex.in auth.de mand.prin.§.ſi ti
bi quoque ibi(uiliū) & ibi Bar.& Coct.pro
hoc eſt tex. iuncta glo.uerſ. uel perſonæ in
l.nonnunquam. la 1.ff.de iud. ſed quid in-
quit Bert. Docto. gallicus non modicæ au-
ctoritatis,& ſcientiæ, in conſi.53.lib.2,nu-
me.10. quod de iure communi non eſt pro-
cedendum inter mercatores de bono , &
æquo ſecundum opin. Bart. quia dicit ipſe
quod Barto.quando de hoc mentionem fa
cit in l.ſi fideiuſſor,§. quædam,& in l.quin
tus.ff.de fideiuſ.id dicit ex diſpoſitione ſta
tuti, ſeu municipalis conſtitutionis , & ſic
non dicit,quod id de iure communi proce-
dat , quod apertius ſecundum eum colligi-
tur ex dictis Bald.in l.ſi pro ea,colum.fin.
uerſic. unde facit ad quæſtionem in curia.
C.man. & Ang.in §.Item ſi qs inſt.de act.
uer.quæro ſtatuto.& ſic ſecundum Ber.om
nes Doct.qui loquūtur,quod in curia mer-
catorum agitentur cauſæ de bono & ęquo
loquuntur, quando ideſt forma ſtatuti di-
ſpoſitum, non quod ita ſit de iure commu-
ni, licet dicat, quod etiam de iure commu-
ni curia mercatorum habet aliquid ſpecia-
litatis , propter præcipuam fidem , quam
habent homines in eorum promiſſionibus,
eſt tamen bene uerum , quod poſtea reperi
eundem Bert. in conſi.363.in 2.lib.in ulti.
colum. ſimpliciter tenentem , quod cauſæ
mercatorum debent tractari de bono , &
æquo,non rigoroſè, & ad hoc citat Angel.
in conſi.198.incip. Arnaldus ferici,colum.
2.& conſi.321. exordente creditor uolens
Imo plus ſubdit,quod mercatorum domus
debet eſſe ueritatis, & æquitatis , & idem
inquit ipſemet in conſil.149. libro tertio ,
numero quarto, ſed utcunque ſit dicamus
quod id ſit de iure communi receptum ,
uel quod longa conſuetudine , aut conſti-
tutione municipali inter mercatores ædi-
ta id ſit adinuentum , omnino receptum
uideo cauſas mercatorum de bono , & æ-
150 quo tractari.† Sed quia turpe eſt neſcire
quæ proprio oro quis profert · Videamus
igitur quid eſt dicere,quod in curia merca-
torum agitur de bono & æquo ? in quo
ſunt qui dicunt,quod æquitas debet atten-
di, quæ proueniat ex iure gentium,& gene
rali , non autem quod ius ciuile diſpoſuit ,
ſunt etiam qui dicunt(ut Salyc. in l. pla-
cuit.C. de iu.quod iſti malè dicunt,& con-
tra caſum l. bona fides.ff. depo. in princip.
ubi ius ciuile inſpicitur, alij(ut Barto)ſe-
cundum eum dicunt , quod omnia debent
prætermitti , quæ non attingunt principa-
lis negocij ueritatem,quia tales ſunt ſolen-
nitates de apicibus iuris,quæ non conſide-
u rantur in curia *u* mercatorum,leg.fideiuſ-
ſores.§. quædam. ff man.(ut ſi ſit intenta-
ta actio directa ubi competat utilis, uel e-
contra,) & ita intelligit Bald.in l.ſi pro ea.
C. man.& in dicto §.quædam. & Socin.in
conſi.242.incip. circa primum conſultatio
nis articulum, uerſicu.fin.in 2.parte, & in
conſi 126.& 120.1.lib.7. colum.uer.nec ex
eo.ubi inquit , quod per talia uerba de bo-
no . & æquo non uidetur reiecta allegatio
iuridica, ſed bene allegatio cauilloſa,& ita
dicit notari per Abb. in cap. dilecti filij. de
iu. uidentur enim reiecti apices iuris , qui
ueritatem negocij non tangunt . In hanc
ferè ſententiam nouiſſimè reperi concur-
rere Benu.Strac.in tract.quem de merc.ap
pellat in ea parte, quomodo procedendum
ſit in cauſis mercatorum, ſed ad unum ad-
uerte, ut non curſim legas eius dicta, quod
quantus inquit , non eſſe faciendam diffe-
rentiam inter bonum, & æquum, ſed quod
ubi eſt bonum ibi eſt æquum, ſalua pace
id non eſt uerum , imo ubi iuxta uerbum
bonum, non addatur æquum remanet ma-
teria odioſa ſecundum Bald. in l. certum,
C.unde legi.& unde cogn. ubi ponit exem-
plum de ſtatuto,quo cauetur,quod maſcu-

lus excludat fœminam in ſuccedēdo, nam
iſtud ſtatutum factum eſt propter bonum
publicum, (ut conſeruentur familiæ) quæ
per maſculos conſeruentur , & ideo dici-
tur bonum , & æquum, ut fœmina exclu-
datur l. maximum uitium. C. de lib. præt.
Ideo uerba ſtatuti tanquam odioſa , ſunt
quantum fieri poteſt reſtringenda,ſeruan-
dum tamen eſt ſtatutum prædictum, pro-
pter bonum publicum in ſuo ſtricto ſignifi
cato , & quod inter bonum , & æquum ſit
x *x* differentia ultra Bald. tenet Anto. de
Butr. in ſuo repertorio iuris ciuilis in lite-
ra E, in uerbo æquitari,allegat l.congruit,
ff.de offic.præſ.& expreſſiùs firmat Guliel.
Mayner. in leg.in omnibus quidem. ff. de
regul.iur. uerſus finem pro quo citat.l hac
151 l.C. de pact. conuen. † Illud etiam præ
dictis affine eſt quænam dicatur æquitas ,
& quis rigor? In quo Salyc.in dict.leg.pla
cuit (ex mente D. Cipriani) ſcriptum reli-
quit,quod ęquitas eſt iuſtitia dulcedine mi
ſericordiæ temperata , at Bald.in lege pri-
ma , columna quarta; ff. de iuſt. & iure di-
cit , quod æquitas eſt iudicium in quo cir-
cunſcriptis regulis iuris ſtatuitur ad dicta-
men ratione naturalis, & hoc optime pro-
bat Ariſt. in libro quinto, Aethic.capitulo
nono, alibi idem Bald. in lege tertia. C.de
do. pro. dicit quod æquitas nihil aliud eſt
quam naturalis ratio.l. ſcire op.§. ſufficit ,
ff.de exc.tut.& Affl.in conſt.circa violentia
rum.6.no.dicit quod æquitas eſt quoddam
temperamentum rigoris , & ſic non eſt illi
rigori oppoſita , ut dicit Gulielm. de Mon.
Lau.in clem.2. de app.& ſequitur Dom.de
S.Gem.& Præp.in d.cap.diſc.uerb.diſtin.&
plus ſubdit Afflict. ubi ſupra,quod ſi exta-
ret aliquod ſtatutum cōtinens æquitatem,
& aliud in eodem caſu ſtatutum extaret
continens rigorem , quod debet iudicari
ſecundum illud ſtatutum continens æqui-
tatem , quia æquitas , & rigor non ſunt
omnino contraria , ſed æquitas eſt tem
peramentum rigoris , ut ſupra alibi idem
Afflict.in conſt.ſi quis in poſterum in 5.
no.ſequitur id, quod dicit Salyc.uidelicet,
quod æquitas nihil aliud eſt , niſi ordinata
iuſtitia temperata dulcedine miſericor-
diæ,& ſic rectè inſpiciatur omnes dictæ ex
poſitiones idem ſunt , nec ad imparia iodi-
candæ , & adde multa dicta de æquitate
per Mar.ma.bon.ui. Pata.in li.dial.in uer.
152 bo æquitas,23.fol.481.† Hæc enim eſt il
la æquitas quam ſemper debet præoculis
iudex habere.l.quod ſi ephesi.§.in ſumma,
ff.de eo quod cer. lo. Hæc eſt illa æquitas ,
quam perfectam rationem appellant , quæ
ſtrictasque leges interpretatur,& emendat
nulla ſcriptura comprehenſa , ſed ſolùm
in uera ratione conſiſtens , ut inquit Ci.
pro cincinna. omnino bene agis , a uerbis
enim receſſis,& æquitate uteris, alibi dici-
tur iuſtitiam , & honorandam , ut in auth.
de æqua.do.§.1.in fin.alibi quod iudices in
proferendis ſententijs debent uti æquita-
te, ut 4.quæſtio. 4. cap.1. & proniores eſſe
debemus ad miſericordiam, quàm ad rigo
rem.86.diſtinct. non ſatis, ſententia enim
quæ miſericordiam in ſe non habet fugien
da eſt,ſo.diſt.cap.pōderet humanior enim
ſententia ſequenda eſt,lege fin. C.qui bon.
ced.poſſ. ſemper enim æquitas præferenda
eſt rigori,per text.no.in lege placuit.C. de
iud.& cap.fi.de tranſact.& c.diſciplina.15.
diſtin. in ſubtilitatibus iuris pernicioſè er-
ratur, lege ſi ſeruum.§. ſequitur,ff. de uer-
borum obligation. & in tantum ueritati
conſona ſunt prædicta , quàm attendenda
eſt potiùs æquitas , quod licet ultima opi-
nio.gloſſ. uel Doc.cenſeatur approbata, ut
153 no. Bart. in l.in bonæfidei.ff.dep.† Non
tamen procedit , quando prima opinio ſa-
peret æquitatem , & ultima rigorem,quia
eo caſu cenſetur approbata prima , & non
ultima ſecundum Fran. Aret. in conſ.163.
incip.diligenter , & mature diſcuſſis 7.col.
154 † Item licet regula ſit, quod in ſpectan-
tibus ad ius canonicum , & forum eccle-
ſiaſticum attendatur ius canonicum , ta-
men ſi ius ciuile æquitatem ſapit , & ius
canonicum rigorem,attendendum erit ius
ciuile , & in foro eccleſiaſtico , contra ius
canonicum , ſecundum Arch. in cap.quod
155 a partibus.85.diſtinctio.† His enim om-
nibus unum ſalis granum addas , ut non
procedant ſubtilitate ueritatis inueſtiga-
tiua,quia, & illa a iure nedum non reſpui-
tur, ſed commendatur cap.cappellanus, &
ibi gloſſ.fin.& do.Abb.ad hoc not.extra de
fer.& in cap.licet cauſam.uer.ſubtiliter in-
quirentes.& ibi Abb.2.col.extra de prob.&
per Abb.in cap dilect 3. columñ. de iud.&
Iaſ. in l.cum ſtipulati ſumus. §. ſequitur.ff.

156 de uerb oblig. † Item adeo æquitati iura
fauent, quod licet poſt concluſum in cau-
ſa teſtes produci nequeunt, tamen æquita
te ſuadente etiam poſt concluſum produ-
cuntur ſecundum Abb.in cap.1.de iud.
157 †Item ſtante ſtatuto quod reus non poſ-
ſit opponere contra actoris inuentionem,
æquitate tamen ſuadente agentem iudex
repellet, ſecundum do.Ant.in cap. cum di-
lectus.de conſ.citat Inno. in cap.cum olim
de cenſ.& idem dicit ipſe dom.Ant.in cap.
158 bonæ de poſt. præl † Item ſi excommu-
nicatus iniuriam paſſus fuerit, qui agere
nequaquam poteſt,ut in cap. intelleximus
de iud. æquitate tamen ſuadente iudex
motus talem iniuriantem punire poteſt
159 ut ibi per Docto. †Item ſi res mea perue
nit ad te, ad quam recuperandam nulla
mihi competat actio, iudex tamen æqui-
tate ſuadente compellet detemptorem,
ad eam reſtituendam, & uoluit Hoſtien.
in cap. bene de appel. & in cap.per tuas de
arb. pro quibus etiam faciũt dicta p Abb.
160 in cap.peruenit de empt.& uen.†Faciunt
etiam pro prædictis,dicta per Hoſt.in cap.
quintauallis. de iureiu. ubi dixit quod iu-
dex ex officio æquitate ſuggerente debet
occurrere manifeſtæ iniquitati, etiam ſi
parti eſſent præcluſa uia per pactum, ſeu
161 per ſtatutum. † Item ſi indebitum ui-
gore alicuius ſententiæ ſoluere, potero
æquitate ſuggerẽte illud repetere per con-
ditionem ſine cauſa ſecundum dom.Alex.
in l. Iulianus uerum debitorem. 2. colum.
circa medium.ff.de cond.ind.citat pro hoc
caſum in l. eleganter. §.ſi quis poſt.ff. eod.
tit.& hæc hactenus. & quid ſit rigor iuris,
& apices ipſius uide Mat. Man. bon.in lib.
obſeru.leg.in obſer.66.in titu. de apicibus
iuris, & in obſeru. 71. de aſperitate iuris.
162 † Quiditatem æquitatis ex ijs,quæ ſupe-
riori loco diximus minime ignorare pote-
ris, ſequitur ut quis ſit rigor in publicum
afferamus, & reperio aliquando rigorem
a grammaticis accipi pro nimio frigore,
ſecundum Plin. in epi.ibi rigor æquæ cer-
tauerit niuib. nec color cedit col. libro 9.
cap.14. quam recentiſſimi rigoris aqua in-
fuſa.Plin.libro 7.cap.50.certis peſtifer.co-
lor remeat horis, aut rigor alibi pro du-
ritie, & inflexibilitate. Virg.1. Geor. Tum
ferri, atque argutæ lamina ferræ. Tran-
ſumitur, & alia, ut rigor naturæ, hoc eſt
ſeueritatis & implicabilitas.Pli.lib.7.c.19.
exit hic animi tenor, aliquaado in rigo-
rem quendam toruitatemque naturæ du-
ram,& inflexibilem,affectuſque humanos
adimit,aliquando dicitur rigor orationis,
ideſt tenor quidam perpetuo ſui ſimilis.
Quint.lib.9.capitu.3. Oro habeat rectam
quandam uelut faciem,quæ ſtupere immo
bili rigore non debeat, ſed a noſtratibus ri
gor deſcribitur pro quadam diſtrictione
iuris, ſeu exceſſu, aut auſteritate iuris ſcri-
pti, aliquando ad terrorem, aliquando ri-
gor ſeueritas appellatur, ut 50.diſt.cap. ut
conſtitueretur in glo.& 41.diſt c.diſcipli-
na,in glo.ſed qualiter,& 1.q.7.c.diſpenſa-
tiones, & c.exigunt. de ſent. ex c. quando-
que rigor idem eſt quod ſubtilitas iuris,
ut in c.literis.de reſt.ſpo.&c.ſæpe de præ-
ben. & de app. quandoque rigor dicitur
iuſtitia, ut ea. diſt. c. omnis qui, &c. uera,
quandoque rigor ius ſtrictum, a quo nul-
lo modo recidi poteſt, appellatur ſecũdum
gloſſ.in l.placuit. C. de iud.in gloſſ.ulti.&
ſequitur Bal.in cap.ſi cauſam,col.1 uer.ſed
quid ſi in ſtatuto. extra de re iud.& in con
ſil. 343. examinanda ſunt. col 1. hunc au-
tem rigorem iuris (qui & ſtrictum ius uo-
catur) conſiſtere in eo dicamus, uidelicet
in ipſa ſcriptura, & uerbis præciſe obſer-
uandis, ut & Bal.in ſuperiori citato loco
163 dicendum eſſe inquit.† Sed quia nõ.ſem
per uerbis inhærendum eſt, ſed medulli-
tus leges intueri debent (quod, & ab ip-
ſo iure haud diſſentire uidetur)cum a uer-
bis receditur, & id quod naturali rationi
conſentaneum uidebitur fieri contigerit,
æquitatis nomen non immerito uſurpat,
& non imaginariam, & noſtri capitis ad
libitum æquitatem leges ſummi putaue-
re, ſed eam quam rationi coniũctum (ut
dixi) uiſum fuerit, ut ſcriptum, & adno-
tatum reliquit Bald. in rub. C. de conſtit.
pec.colũ.2. uer quæro an circa,& in conſi.
99.ſuper 1.col.1.in fin.lib.4.& Rom.conſ.
149. concluſionem, col. 2. quorſum enim
(inquit Bald.) aſtinebat leges ſcribi ſi iu-
dicibus liceret ad libitum recedere aſcri-
pto, & ſuo arbitrio æquitatem fingere, ut
tradit Odof.in cap.1.§.& quia iudi.col.an-
tep.uer.quæro. de ijs qui feuida.poſ.æqui-
tates,enim hominũ,non habere in ſe pon-
dus

dus ſtatuti niſi legib.uel conſuetudine præ-
ſcripta ſint roboratæ,nemo eſt qui neſciat,
quia ſæpe ab hominibus erratur in conie-
cturante mente tacita propter nominis
ſubtilitatem, & quia diſponentis animum
non uidemus,ut tradit idem Bald.in l.præ-
cib.colum.2. uerſ.dixi ego. de duob. C. de
imp. & al.ſub. & ut exemplis, ea quæ dixi-
mus magis intelligere ualeas, legito tex.in
l. 1.ff. ad l. Rho.de iacu. ibi enim reperies
Paulum in iure reſpõdiſſe, qđ ſi merces plu
rium mercatorum fuerint in naue pericli-
tãte, & merces unius fuerint iactatæ in ma
re, ut ſaluentur nauis, & aliorum merces,
alij mercatores debent contribuere pro ra-
to quo ad res iactatas, & ea uidebatur rõ,
quia ex iactu mercium unius, merces alio-
rum ſaluæ factæ ſunt, ecce enim ſi ſimpli-
cem ſcripturam & uerba illius l.intueri ue
lis, eo tantum caſu fit cõtributio per domi
nos aliarum mercium, quando nauis, &
merces aliorum ſaluę factę ſunt,& quia po
terat euenire, quòd periclitante naue mer-
ces unius fuerint iactatæ, ꝓpter quòd mer
ces, & nauis euaſerunt illud periculum, &
deinde illinc ad duos dies ex alia tempeſta-
te nauis, & merces periclitauerunt, & ali-
quæ ex mercibus periclitatis recuperentur,
nunquid debeat fieri contributio de mer-
cibus recuperatis cum iactatis, & intuen-
do uerbo tantum illius legis 1.non deberet
fieri quia merces, & nauis non euaſerunt,
& tamen de æquitate Sabinus(ut refert Ca
liſtratus) in l.nauis.ff. eodem titu.§. ſed ſi
nauis. uoluit, quòd fieret contributio, ex
quo mercator, qui primo proiecit merces
utiliter geſſit, licet effectum non habuerit,
non tamen ei p tetit imputari,& ſic æqui-
tas unius l.prouidet in eo, quòd rigor alte-
rius denegate uidetur, ulterius legito text.
in lege habebat. ff. de inſt.act.ubi habetur
quod ſi quis propoſuerat inſtitorem mu-
tuis pecunijs accipiendis,item merci olea-
riæ, qui inſtitor accepit mutuã pecuniam,
agit contra dominum, quas propoſuiſſet
eum merci oleariæ,& per conſequens mu-
tuis pecunijs accipiendis ob eam cauſam,
& non potuit probare ea, quæ ſunt neceſſa
ria ad obligandum dominum in ijs,ad quę
propoſitus eſt, & ideo abſolutus fuit,uult,
igitur agere iterum ex illo capite, ex quo
fuit expreſsè propoſitus an poſſit? & certe
ſecundum regionem iuris non poteſt, ſed
de ęquitate bene poteſt agere vtili actione,
ſicque æquitas ab ipſis legibus adinuenta
164 eſt. † In tantum uerum eſt inter merca-
tores agi de bono, & æquo, quòd licèt iu-
dicium incipiat a citatione ſecundum Bar
tol.in rub.ff. ne quis eum,qui in ius uoc.ta
men inter mercatores in nundinis non ſo-
let fieri citatio uerbalis,quia ibi uolens ali-
quem conuenire in ipſis nundinis eum euo-
care facit per birroarios, & eum coram ma
giſtro nundinarum aſportare facit de per-
ſona,& eſt ratio, quia uenìens ad nundi-
nas omnes ſunt ſuſpecti, & præſumuntur
in fuga,ſecundum Barto.in l.hæres abſens
inf.ff. de iud. & pulchrè Franc.Cur.iun.in
tract.de ſeq.6. quæſtio. unde ob hanc cau-
ſam non fit citatio, nam quando pericu-
lum eſt in mora actus expediri poteſt abſ-
que citatione partis, ſecundum Alexand.&
Iaſo.in l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatum ff.qui
ſatiſ.cog.& Innocen. in capitu.ſignificauit
in fi.de teſt.& Alex.in l.de unoquoq;.ff.de
re.iu.colũ.2 & licèt pro debito ciuili nunq̃
poſſit quis capi,niſi ꝓ debito fiſcali,niſi ci-
tetur, vt notabiliter inq̃t Bar. in l.cũ eo.ff.
ad l.Iul.pec.tñ aduertendũ eſt,ꝙ ibi ſubdit
Bar. ꝙ ẽt pro debito priuato iudex ſi uult
põt quem capi facere,nõ ut in carcerem po
nat,ſed vt ueniat, ſicq; ob.iſta ita praticat
in curia nundinarum,ut inchoetur iudiciũ
per citationem realem,ubi aliàs,& regula-
riter a uerbali exordium capit, hoc etenim
non ſine ratione receptum eſt, cum ſi cita-
tio uerbalis fieri deberet in curia nundina-
ria,ſtatim citati recederẽt ab inde,ſcientes
ulterius ibi non poſſe conueniri, & iuriſdi-
tionem eſſe temporalem, & reſtriſtam ad
illud territorium nundinarum tantũ, & ſic
actor deluderetur,quòd non eſt fiendum.
165 †Item reo conſtituto in p̃ſentia magi
ſtri nundinarum, licet alias in iudicijs ordi
narijs ſoleat dari libellus inſcriptis,ſed ſim
pliciter fit talis qualis petitio, ut ſolùm ap-
pareat,quid,quale,quantum ve petatur,ſi-
cut etiam fieri adſolet in iudicio ſumma-
rio, ubi proceditur ex non ſcripto, ſeu de
plano, & æquo ſm Bar. in extrau. ad repr.
in uerbo, & figura, & Lanf.in c. quoniam
contra in uerbo libellus extra de probatio.
& Bar.in l.2.C.de ſen.ex peri.reci. Pe.Fo.
166 †Quinto,dr̃ ſummaria cauſa,uſurarũ,ſ.

quando excipitur cõtra creditorẽ,q; cõtra-
ctus eſt uſurarius,uel qñ agitur de compen-
ſatione uſurarum,uel ſi dicatur teſtm̃ uſura
rij non ualere uel non eſſe ſepeliendum in
eccleſia,& in multis alijs ſimilibus caſibus,
de qbus per Card.in cl.diſpẽdioſam,in 31.
q.cum quinque alijs q. ſeq. de iud. & ibi ẽt
eſt tex. loquens expreſſe de uſuris. uerum
intelligitur iſtud, qñ qõ uentilatur coram
iudice eccleſiaſtico non coram ſeculari,qa
iudex ſecularis debet ſeruare leges. Ita dicit
167 Card. in d.l.diſpendioſam in 34.q.† An
autem in crimine uſurarum poſſit deueni-
re ad torturam ſtantibus iudicijs ? unde
Soc.in conſ.219. in fin. in 2.uol. ubi tenet,
q; ſic,& nota illam deci.quia forte quis re-
ſponderet in contrarium.

ADDITIO. Hoc autem in regno mini-
me procedere ſcias,cum tortura non infera
tur niſi in caſibus in quib.uenit imponenda
pęna ultra relegationem,ut in c.tormenta.
Petrus Foller.V.I.D.

168 † Sexto,dr̃ ſummaria,cauſa alimentorũ,
y quia expeditur de plano.& etiã die y feria
to,ut eſt tex.in l.2.ff.de.ferijs,& not.Alex.
in add.ad Bar.in l. ſi quis a liberis,§.ſi quis
ex his.ff. de lib.agn. & Bal.in l.ſi qs in ſuo.
C de inoffi.teſt.ubi dicit,qđ cauſa alimen-
torum eſt ſummaria, non ſic in cauſa legi-
timæ, quia non eſt ſummaria non obſtãte,
q; legitima ſuccedat loco alimentorum, &
Bald.in l.non nunquam.in 2.lect.ff.de iud.
& Bar.in l.1.§.fina.in 1.col.ff. de pręt. ſtip.
Quod tamen declara, & limita procedere,
quando agitur de alimentis præſentibus
uel futuris, ſecus ſi de præteritis, quia tunc
non eſt ſummaria. Ita tenet Bal.in l.1.col.
2.verſ. quæro nunquid in cauſa,&c.C. de
fideicom.Item ſecus,ſi alimenta debeantur
ex contractu,ſm̃ Bal.in d l nonnunquam.
169 † Septimo,dicitur ſummaria cauſa , quę
agitur contra confeſſum , quia eo ipſo. q;
debitor in iudicio cõfitetur, non requiritur
ibi alius ordo iuris,ſed tñ fit ſibi pręceptũ,
quod ſoluat, ita tenet Bal.in l.ſi debitori.in
1.lec ff. de iud.pro hoc eſt tex. cum ibi no.
per Bar.& Doct. in l.unica. C.de conf.
170 † Octauo,dicitur cauſa ſummaria,quan-
do agitur contra religioſos , maxime per
uiam inquiſitionis,nam ibi non requiritur
ordo iudiciarius , ſed de plano agitur, text.
eſt in cap.olim, & ibi Frãc.de Aret.in 4.co-
171 lum.in 6.no.de acc.† Nono dicitur cauſa
ſummaria, quando agitur de monachatu,
ut quando monachus poſtulatur ab aliquo
prælato,ſeu abbate alicuius monaſterij,uel
a ſeipſo ſecundum Car.in cl.diſpen.colum.
172 4.in 4. quæſtio. de iu.† Decimo, dicitur
ſummaria,cauſa matrimonialis,quia expe-
ditur de plano , ſine ſtrepitu & figura iudi-
cij,text eſt in d.clem.diſpend & ibi glo.&
Bart.in 24 quæſtio. cum tribus alijs ſequẽ.
& habetur per Abb. & Doct.in c.Alber.de
173 teſt. † Vndecimo , dicitur cauſa ſumma-
ria,quando agitur de reſtitutione dotis,pu
ta in caſu ſoluti matrimonij , nam ex quo
eſt cauſa, quæ dependet ex matrimonio,di
citur ſummaria, ſicut cauſa matrimonij,ſe
cundum Card. in d. clem.diſpendioſam, in
174 30.quæſtio. † Duodecimo,dicitur cauſa
ſummaria , quando agitur ad decimas, uel
quomodocunque oriatur differentia ſuper
decimis,tex.eſt in d.cl.diſpendioſam,& ibi
Car.in 12.q. cum trib.ſeq.Item eſt,quando
ageretur contra aduocatos,uel alios poten
tes,qui fauerent detentatoribus decimarũ,
quia ſimiliter proceditur ſummariè contra
175 eos,ſecundum Card ibi in 17.† Decimo
tertio, dicitur ſummaria cauſa executiua ,
puta ſi ſumus in executione ſententiæ, l.a
diuo Pio.§ ſi ſuper rebus,& ibi per Docto.
ff.de re iud. & Barto.in l.litibus,colum.pe-
nult.C.de agric.& cenſ.libro 11.& Lanfrã.
in cl.ſæpe, colum.2.in 13.concl. de uerbor.
ſignifi.quod tamen intellige,& declara,ſe-
cundum Bald. in l.2.§ is uidetur.in fin.co-
lum. ff. ſi quis ius dic.non obten. ſcilicet,ut
procedat,quando contra executionem nul
la opponitur exceptio , nam ſi opponitur,
tunc datur inſtantia in cauſa executionis ,
& ſic non habet illam materiam ſumma-
riam. Idem eſt in executione inſtrumento-
rum,vt quando eſt factum pactum de ingre
diendo propria auctoritate , iuxta formam
l.creditores.C.de pig.nam tunc illud iudi-
cium ſummariè expeditur, ſecundum Bar-
tol. in dicta lege creditores, columna ſex-
176 ta in fin.uer.aduerte tamen,&c.†Ex hoc
infero idem eſſe,quando pręſentatur inſtru
mentum ſecundum formam ritus magnæ
curiæ in regno,nam talis cauſa dicitur ſum
maria, ex quo eſt executiua, & in ea nullus
obſeruatur ordo iuris,ſed ſtatim deuenitur
ad capturam perſonæ , ut dictat ille ritus,
qui

qui incipit.Item, ſi qui debitores, & cæte-
& talis cauſa appellatur extraordinaria pro
177 pterea, quia fit extra ordinem iuris.† De
cimoquarto,dicitur ſummaria omnis cau-
ſa,quę agitur contra abſentem,ita tenet Fe
lyn.in cap.cauſam,quæ.el 1.columna quar
ta,uer.4.reſt.de teſt.alleg.no. per gl.Barto.
& Docto.in l.1.C.quorum app.non recip.
178 † Decimoquinto, dicitur cauſa ſumma-
ria , quando tertius uenit pro ſuo intereſſe
ad impediendam executionem ſententiæ.
Nam ſummariè examinatur de ſuo intereſ
ſe,antequam admittatur , ut eſt text.& ibi
Abb.in quarta columna, in fin.uer.nunc re
ſtat,&c.in cap.ueniens, el 1.& ibi etiam Fe
lyn.in 6.colum.de reſt.& habetur per Bar
tol. in l.a diuo Pio.§. ſi ſuper rebus.ff.de re
iud. de qua materia tertij comparentis, ui-
de plene per Barto. in l.ſi perluſorio. §.1.ff.
de app.& Abb.in cap.cum ſuper.de re iud.
& in iſta ſummaria cognitione ſufficerent
ſemiplenæ probationes non autem per iu-
ramentum, ſecundum Barto.in dicto §.ſi ſu
per rebus in 1.colum. ex quo eſt modici p̃-
iudicij,& grauamen eſt reparabile.Quando
autem in ſummaria cognitione requiran-
tur plenæ probationes & quando ſemiple-
næ, & quando ſufficiat ſolum iuramẽtum,
uide Abb.in d.cap.ueniens in loco, ubi ſu
179 pra. † Vnum tamen ſcias , quòd in iſtis
cauſis ſummarijs, in quibus ſufficiet ſemi-
plena prabatio , non admittitur repulſa te-
ſtium ita tenent Ioan.Andr.& Ant.de But.
in dict.cap.uenıẽs,el 2.de teſtibus,& ſequi-
tur Abb.ibi in quinta columna,in princip.
180 & Fely.in 6.colum.in 5.concl.†Decimo-
ſexto,dicitur cauſa ſummaria,quando agi-
tur ad exibendum , nam in tali cauſa
ſummariè proceditur,& admittuntur pro
bationes leues per ſolum iuramentum , ut
eſt tex.& ibi glo. in uer.ſummatim in l.3.§.
ſciendum & l.theſaurus.ff.ad exhibendum,
& Barto. in l.nec quidquam.§.de plano.in
181 fin..ff.de offic.proconſ.† Decimoſeptimo
dicitur cauſa ſummaria , quando agitur
contra debitores tributorum, & datiorum,
& aliorum functionum fiſcalium,& colle-
ctarum.Nam in exigendis iſtis collectis,&
tributis publicis , nullus ordo iuris ſerua-
tur, imo etiam nec citatio requiritur , ſed
ſolùm fieri ſolet præceptum de ſoluendo.
Solet etiam fieri præceptum generale , ut
quicunque tenetur ad collectas ſeu ad da-
tia publica, debeat ſoluere ſub certa pœna.
ita in terminis tenet Bald.in conſ.434.inci
182 piente, licet &c.in 3.uol.† Decimoocta-
uo , dicitur cauſa ſummaria , ubicunque
agitur contra gabellotos,paſſagerios,& pla
tearios , qui indebitè opprimunt aliquem
exigẽdo indebitas gabellas,& extorſiones,
nam contra iſtos proceditur in regno de
plano, & celeriter , ut eſt conſt.regni, quæ
incipit, Auctoritatem,& ibi And de Iſer.&
183 Matt.de Afflict.† Decimonono,dicitur
cauſa ſummaria, quando agitur de mitten
do aliquem in poſſeſſionem ex primo de-
creto. Nam ſufficit conſtare de debito ſum
matim, & ſic ſemiplenæ, etiam per ſolum
iuramentum, ſecundum Bart.in lege, cum
proponas.C.de bonis auct.iud poſſid.& gl.
in l. Fulcin.§.1.ff. ex quibus cauſis in poſſ.
ea.in uer.oportet,& Barto.in l.fina.§.Iulia
184 nus.ff.de damno infecto,& in l.1 §.fina.C.
ubi in rem actio. per illum textum.† Vi-
geſimo , dicitur cauſa ſummaria , quando
legatarius petit ſatiſdationem ab hærede
nomine legatorum . Nam ſi hæres oppo-
nit, quod calumnioſè petitur talis ſatiſda-
tio , debet iudex de hoc cognoſcere ſum-
marium, & ſufficit tunc ſolum iuramẽtum
legatarij, text. eſt iuncta gloſſ. in uer.ſum-
matim , in l ſi is, a quo. §. primo. ff. ut in
poſſ.leg.& idem procedit in alijs ſtipulatio
nibus, & ſatiſdationibus ſimilibus, lege pri
ma §.primo, & ibi Bartol.ff. de præt ſtip.
185 † Vigeſimoprimo, dicitur cauſa ſumma
ria,quando agitur, an actio ex teſtamento
ſit præponenda actione cauſæ liberali,ſiue
præiudiciali,tex.eſt in leg.ſi quis libertate,
186 in §.plane.ff. de petit.hær. † Vigeſimoſe-
cundo , dicitur cauſa ſummaria , quando
aliquis uult examinari facere teſtes ad per-
petuam rei memoriam,nam debet conſtari
facere iudici , quòd dicti teſtes ſint ſenes ,
uel alias ualetudinarij , adeo quod uериſi-
mile eſt, quod de facili poſſent mori,& ſu-
per hoc adhibetur ſummaria cognitio per
ſemiplenas probationes , text. eſt in l.lege
Aquilia.§.ſi deletum, & ibi Barto.& Doct.
ff.ad l.Aquil.iuncta gloſſ.ibi in uer.qui te-
ſtes,& de qua materia examinandorum te-
z ſtium z ad perpetuam rei memoriam ante
litem conteſtatam , uide gloſſ. & Abb. ple-
ne in cap. quoniam frequenter.§. ſunt , &
M 4 alij,

alij;ut lite non conteſta.& Alexan in con-
ſil.206.colum.fin.in 2.uolum & Abb.in ca-
pitu, ſignificauit,de teſt. & Bartol. in l.4.§.
prætor.colum.3.ff. de dam.infec.In hoc ta
men habemus in regno nouam prouiſio-
nem per conſt. quæ incipit, probationem,
quæ uult, quod tales depoſitiones teſtium
receptæ ad perpetuam rei memoriam,non
faciunt fidem, niſi tantum infra annum.
187 † Vigeſimotertio,dicitur ſummaria cau-
ſa naufragorum , nam contra ſurripientes
aliquid de naufragio proceditur leuato ue-
lo,& ſic ſummarie, & de plano text. eſt &
Barto & Doct.in l.de ſubmerſis.C.de nau-
fra.lib. 11. & eſt ratio, ne addatur afflictis
afflictio,quia paſſi naufragium,ex quo re-
manet pauperes, & denudati,non eſt æqui
quòd uelint pati iudiciorum anfractus , &
prolixitates litigantium , ſed debent citius
expediri , ne alias cogantur iudicium dere
188 linquere , propter inopiam.† Vigeſimo-
quarto, dicitur ſummaria cauſa breuis ſeu
modicæ ſummæ: per textum in authen niſi
breuiores,& ibi Barto.& Bald.C.de ſenten
tijs ex breui.rec.& no.glo.in §.neceſſitatē,
in uerſ.ex nō ſcrip.in auth.ut iud.ſiue quo
que ſuffrag.& text. in §.ſit tibi quoque.in
auth.de mandato princip.iuncta,glo.ibi in
uer.breuiore. Debent enim tales cauſæ ui-
deri de plano, & ex non ſcripto,ut habetur
in locis præallegatis,& ſine ſportulis,ut eſt
text.in §.ne aūt. in Auth. de iu.& in d.§.ſit
189 tibi quoque. † Quæ aūt dicantur cauſæ
modicæ,ſeu breuiores,text.in l.ſi oleum.§.
ſi.cum l.ſeq.ff.de dol.dicit,quòd cauſa mo-
dica eſt infra duos aureos,communiter ta-
men tenetur, quòd relinquitur arbitrio iu-
dicis attenta qualitate perſonarum & cau-
ſæ , nam inter magnos dominos cauſa cen-
tum aureorum eſſet modica,& econtra in-
ter peſonas ac pauperes cauſa unius bouis,
uel unius porcelli,poſſet dici magna,ſecun
dum Barto.in d.auth.niſi breuiores.& not.
plene Iaſo.in rep.l.admonendi,colum.123.
ff.de iureiur. facit glo.in l.illicitas.§.ne te-
nuis.ff.de offi.præſi. Car.& in cl.ſæpe.in 3.
q.de uerbo. ſignifi. Item dicitur cauſa bre-
uis, quando eſt talis , in qua plus expende-
retur in ſportulis, quam ſit ualor cauſæ:ſe-
cundum Bart.in l.mediterraneę.C.de ann,
& trib.lib.10. & Fely.in cap.nonnulli , co-
lum.1.& 2.de reſcr, & quòd iſtud de modi-
citate cauſæ remittatur arbitrio iudicis, te
net Bar.in d.l ſed etiam ſi ſuſceperit.§.1.ff.
de iud & in d.l admonendi.colum antep.&
gl.in c.ſi.de iud lib.6. & Bal.in l.2.colum.
3.C.de ped.iud.& Fel.& Can.in cap.in cau
ſis,de teſt. & Bar. in l.diuus.ff. de bo. dam.
190 † Et in tantum eſt ſummaria cauſa modi
ca,q ſtatur ſoli informationi, & relationi
iudicis ſuper ea,ſm Barto.in d.authen.niſi
191 breuiores.† Item unus teſtis facit plenam
probationem. ut no.Iaſ. in d.l.rep.l.admo-
192 nendi. colum.96.† ubi idem dicit de fa-
ma quæ plenè probat in cauſis modicis.
193 † Vigeſimoquinto dicitur ſummaria cau
& ſa pauperum, & & miſerabilium perſona-
rum, prout ſunt uiduæ, & pupilli,quia de-
bet talis cauſa uideri de plano, & ſine ſcri-
ptis , & ſine ſolutione ſportularum , ut eſt
tex.in d §.ſit tibi quoque. in aut.de mand.
princ.ibi.ultim &c.& ibi Bar.& Doct.pro
hoc eſt tex.iuncta gloſſ. in uer.uel perſonæ
in l.non nunquam.la 1.ff.de iud.& in l.illi
194 citas.§.ne tenuis.ff.de off præſi.† Pro hoc
facit,quia iſtę perſonæ miſerabiles poſſunt
a trahere aduerſarios ſuos coram Impera-
a tore, & facere cauſas earum decidi ab ipſo
Imperatore,l.1.C.quādo Imp.inter pup.&
uid.nec poſſunt trahi per aduerſarios extra
prouinciarum, ut ibi habetur. Sed impera-
tor decidit cauſam,ſola facti ueritate inſpe
cta,ſecūdum Bar.in l.Aemilius.col fi.ff.de
min. & Bal.in cap,1.§.inueſt.col fi de noua
for.fidel. Item poſſunt perſonę miſerabiles
trahere laicos corā iudice eccleſiaſtico,tex.
eſt & ibi Abb.& Fel.in c.ſignificantibus.de
195 off.del.† Illud tamen quod dr̄ de pupillo,
& uidua intelligas ſemper procedere in ui-
dua paupere,& in pupillo paupere,ſecus ſit
diues, quia non dicitur tunc miſerabilis p-
ſona, nec gaudet priuilegio miſerabilium ,
ita tenet Abb.in d.c.ſignificātibus.in 1.no.
ibi etiam Io.de Imo.& Fel.idē tenet Alex.
196 in conſi.121. col.fi.in 1.uol.† Et q paupe
res litigantes non teneantur ſoluere ſportu
las in iudicio,ſed eorū cauſæ debent audiri
gratis,tenet Pariſ.ī trac.ſyn.in uer.expēſę.
197 col.1.† Vigeſimoſexto dicitur ſummaria
cauſa,ubicunque agitur de ſalario,ſeu mer
cede laboris , ſecundum Bald. in auth. niſi
breuiores.C. de ſent. experi. rec. ubi ponit
exemplum de ruſtico petente mercedulam
ſuam, a curia hoc etiam videatur introdu-
ctum

ctum de iure diuino , per id quod habetur
Matth.c.20. Voca operarios, & redde ſin-
gulis mercedem ſuā & no. gl. in cl.dudum.
§.uerum. de ſepul. quod patet etiam , quia
merces ſoluenda eſt laborantibus in fine
diei ante occaſum ſolis,ſecundum Card.in
cl.fi.in 13 quę.de præb.& habetur Deuter.
198 c 14.& Thob.c.4.& Leuit.c.30.† Vigeſi-
moſeptimo dicitur cauſa ſummaria, quan-
do agitur de probando impedimento ad
obtinendam ſecundam dilationem, uel ad
probandum,quod exceptio de nouo perue-
nit ad notitiam, nam iſta probatio fit ſum-
mariè, & per ſolū iuramentum,ut eſt text.
in c.paſtoralis in fi.de excep.& Bar.ī extra.
ad reprimendam in uerſ. ſummariæ,col.3.
An autem aliud impedimentum in alijs
cauſis probetur per ſolum iurm̄ , uide Bar.
Iaſ.& alios Do. in l.2.§.qđ diximus,ſi quis
199 cautio. † Vigeſimooctauo dicitur cauſa
ſummaria , ubicunq; agitur de leuibus de-
lictis,quia talia delicta expediuntur de pla
no.l.leuia, & ibi Bar.ff. de accuſ. & Lanfr.
in cl.ſæpe in uerſ. de plano.in 2.conclu. de
uerborum ſign. quæ autem dicantur deli-
cta leuia , quantum ad hoc, uide Bar.in d.
200 l.leuia. & Lanfr. ubi ſupra † Vigeſimo-
nono dicitur cauſa ſummaria ubi agitur
de crimine læſæ maieſtatis,nam talis cauſa
expeditur ſummariæ , & ſine ſtrepitu , &
figura iudicij,ut eſt tex. in dicta extra ad
201 reprimendum. † Trigeſimo dr̄ ſumma-
ria cauſa , ubicunque agitur de dādo tuto-
rē uel curatorem alicui pupillo per iudicē,
uel ſi agitur de filio adoptando uel eman-
cipādo, uel de bonorum poſſeſſione agno-
ſcenda, & de alijs ſimilibus,quia iſta expe-
diuntur de plano , & a iudice procedente ,
& qualibet die,etiā feriato,l.2 de ferijs,&
l.qui habet.§. quolibet. ff. de tut. & l. nec
mandante. §. dari. ff. de tut. & cur. dat. ab
his, & l fin.C. qui admit.& Lanfr.in dicta
cl.ſæpe in uer. de plano in fi.ubi refert no-
tabiliter ad reprobationem cuiuſdam pra-
cticæ , qua utuntur quotidie tabelliones ,
qn̄ faciūt ſcripturam tutelæ decretæ per iu
dicem alicui mulieri, & uadit iudex ad do
mum mulieris cauſa honeſtatis : nam fa-
ciunt ſcribere , q iudex eligit illum locum
pro ſuo tribunali mutato loco iudicij ex
cauſa.Nā iſta practica eſt ſupuacua,& ina-
nis , quia in omni loco poteſt iudex tale de
cretū interponere, etiam ſi non ſedeat pro
tribunali, ego uidi plures notarios,qui uo-
lunt ſe facere iuriſperitos errare in hoc,qn̄
faciunt in regno contractum alicuius mu-
lieris, maxime uiduæ,ſolent dare illi mulie
lieri mundualdum.Et in aliquo loco ſerua-
tur,qđ datur baiulus loco mūdualdi,& ſcri
bunt,q iudex regius ad contractus pro tri-
bunali ſedens in domo talis mulieris,dat ſi-
bi mundualdum mediāte eius decreto,mu
tato loco iudicij ex cauſa. Et ſic apponūnt
oēs iſtas filaternas in inſtrumento , quas
ponere, eſt potius ſuperſtitio,quam neceſ-
202 ſitas † Quia datio talis mundualdis,cum
ſit iuriſdictionis uoluntariæ, poteſt fieri a
iudice ēt deambulante , & in quocunque
loco , etiam in platea , uel theatro ſicut di-
cimus de datione tutoris , p prædicta. Pro
hoc eſt text.in §.ſerui uero. inſt. de liberti.
Poſſent dari etiā multi alij modi , in qbus
cauſa pōt dici ſummaria , quos ſtudioſus
quilibet perquirere poteſt : & multos alios
ponit Spec.in titu.de off. om.iud.§.poſtre-
203 mo. † Vnum reſtat diſcutere in hac ma-
r teria, r quod eſt ualde,utile,& neceſſariū,
maxime in regno , uidelicet , Pone quod
partes litigantes in cauſa ciuili,uel alia sū-
maria porrexerunt libellum in forma, fece
runt litis conteſtationem , & omnes alios
actus iudiciarios , ſeruando ordinem iuris
communis , an uideantur renunciaſſe pro-
ceſſui ſummario , ita ut cauſa debeat dici
ordinaria de uoluntate partium , ut tunc
ſeruetur ius commune,& non ius municipa
le ? Dubium eſt ualde utile,quia tunc pro-
ceſſus pateretur aliquē defectum circa ſub-
ſtantialia iudicij, quod ordinem, eſſet nul-
lus,& ſimiliter ſnīa non ualeret,per ea quę
no.in l.uinum .ff.ſi cer.pet. & dixi ſupra in
prin.huius diſtōnis.Nec ſaluaretur per illas
clauſulas,ſine figura iudicij,& ſoli facti ue
ritate inſpecta,&c.quib.utuntur iura muni
cipalia huius regni, ex quo obſtat uoluntas
litigantium,uolētium cām fieri ordinariā ,
Super iſta q. reperio uarias op. nam Bal.in
l.diffamari colū.1. in uerſ.2.opp,&c.C. de
ing.manu tenet,quòd tamē partes poſſunt
procedere ſummariè,& eligunt ordinariā,
cauſa efficitur ordinaria, & ſic uidetur hoc
dependere ex uoluntate partium allegat
glo. ſing.in l.proinde.§.no .in gloſſ.fin. in
fi. ff. ad l. Aquil. & ita per illam glo. tenet
Franc.

Franc.de Car.in addit.ac Alex.in l.uinum.
col.fi.ff.ſi cer pe.in addi.quę incipit,Tamē
fallit, &c. unde tunc non ualeret ſententia
lata ſuper libello inepto , ſecundum eum .
Hinc dicit Bal.in l. quòd fauore. colum. 1.
C.de legi. & in l.nullum. ff. de leg.quòd ſi
princeps mādat iudici, quòd ꝑcedat ſum-
mariè, & ille procedit ordinariè,ualet pro-
ceſſus,tanquam ordinariè factus, idem te-
net Lanfr.in cl. ſæpe.colum.3.in princi.de
204 uerb.ſign in 15. concluſio 4.†Hoc corro
boratur ex his,quæ dicimus in ſimili in te-
ſtamento nam teſtator qui poterat teſtari
ſine ſolennitate faciendo teſtamentū nun-
cupatiuum , ſi elegit uiam teſtandi in ſcri-
ptis , & non ualuit teſtamentum , minime
ualebit , ut nuncupatiuum , ex quo illam
uiam ſolennem elegit,ita tenet Bar.in l.fi.
ff. de iure codicillo. facit etiam, quòd dici-
mus de contractu in ſcriptis , nam quando
erat in poſſe contrahentium contrahere in
ſcriptis , & ſine ſcriptis , & elegerunt uiam
contrahendi in ſcriptis, non ualet contra ſi
ne ſcrip l.contractus & ibi Bal.colum.1.in
fi.C.de fin.inſt.ubi plus dicit Bald.quòd eo
ipſo,quòd partes dicunt , habeamus nota-
rium, ut conficiat ſcripturam de cōtractu,
cenſentur uelle cōtrahere in ſcriptis, in tan
tum, quòd ante quam ſcribatur ,poteſt eas
penitere, uel alterā partem penitere,& nol
le contrahere,ut habetur per Mat.in deciſ.
39.conſi. Neap.uer.3.&c ita etiam uidetur
dicendum in caſu noſtro , quia erat in po-
teſtate partium procedere ſummariè, & ele
gerunt uiam ordinariam , & debet eis im-
putari , unde ſi deficit ſolennitas iudicij in
aliquo,non debet ualere proceſſus. Contra-
riū tenet Bald.in l.3.ff.de teſt.mi.vbi dicit,
ꝙ ſi is , qui poteſt procedere ſummariè, &
de plano , incipit procedere ordinariè per
libellum , poteſt obmittere uiam ordina-
riam,& reliquum proceſſum expedire ſum-
mariè , quia eligendo ius commune , non
205 cenſetur priuilegio renunciare. † Vnde
infert ibi Barto.quòd ſi eſt compromiſſum
in aliquem tanquam in arbitrum , & arbi-
tratorem,& ille incepit procedere, ut arbi-
ter. & proceſſit inordinariè,ualet nihilomi
nus eius laudum, tanquam arbitratoris, &
hoc dictum facit ualde ad propoſitū quæ-
ſtionis noſtræ , ut ſi procæſſus fuit initiatus
ordinariè, & non fuit ritè compoſitus, de-
bet ualere tāquam ſummarius, propter di-
206 cta iura municipalia.† Et prædicta tenet
Bar. ibi per illum tex.in d.l.3. ubi miles,ꝗ
poterat teſtari iure ſpeciali , ſi uoluit teſta-
ri iure communi , & obmiſit ſolennitates,
adeo qood teſtamentum non poteſt uale-
re iure communi, ualebit ſaltem iure mili-
tari, & ſic non uidetur renunciare priuile-
gio , adeundo uiam iuriſdictionis . Et iſta
contraria opin.mihi magis placet , intelli-
gendo tamen, quando partes non expreſsè
declarauerunt ſe uelle procedere ordina-
riè , ſed tantum incœperunt ita ordinariè
procedere ex quo proceſſu poteſt reſultare
tacitus conſenſus non autem expreſſus, ꝗa
iſte tacitus conſenſus non debet ita inter-
pretari , ut partes uoluerunt facere actum
inutilem , & iudicium fruſtratorium. arg.l.
quoties.la 2.ff.de reb.dub.& l.quoties.ff.de
207 uerbo.obli.†Nemo enim uidetur elegiſſe
uiam, per quam actus, & uoluntas ſua im-
pugnetur,ut d.l.3.ff. de mil.teſt.& Alex. in
l.hac conſultiſſima,§.per nuncupationem,
C de teſt.& Soc.in conſ.142.colum.3.in 1.
208 uolum. † Hanc ſecundam partem, quam
teneo,confirmo per id, quod dicit Alex.in
l.uinum. colum.fin.& ibi glo.ſingularis, in
gl.fi. in fi.ff ſi certum pet.ubi dicitur,quòd
in cauſis,in quibus non requiritur libellus ,
ſi interueniat,& ineptus,non uitiat proceſ-
ſum,ſic etiam poſſumus dicere in quolibet
actu ſubſtantiali iudicij , ut ſi interueniat,
& ineptus , uel ſi penitus obmittatur , non
habeat uitiare , ex quo nō requirebatur de
neceſſitate. Si enim eſſet uera prima opin.
nunquam poſſet uerificari illud dictum
gloſſ.& Alex.in d.l.uinum,quòd communi
ter approbatur , quia ſemper quando quis
præſentat libellum , uidetur eligere uiam
ordinariam & ſic eſſemus in diſpoſitione
iuris communis , ſecundum quam libellus
ineptus uitiaret, quod eſſet contra illud di-
209 ctum. † Ad quòd facit, quod no. Bald.in
leg. qui teſtamento.§.per contrarium.ff,de
teſt.ubi dicit, quòd ualet informatio capta
per teſtes inhabiles in caſibus, in quibus te
ſtes non requirebantur, facit etiam tex.iun
cta gloſſ.in §. ſerui.inſt. de liber. & ibi glo.
210 in uerſ. tranſitu. quę probat, ꝙ, † quan-
do actus poterat expediri ſine interuentu
alicuius perſonæ, ſi illa interueniat, & inu-
tilis,non uitiat actum. Pro hoc eſt tex.in l.
1.in

1.in prin. C.de rei uxo.act. Sic etiam dico
in queſ.noſtra,quia cauſa poterat expediri
ſummariè,& ſine ſolennitate iuris,ſi inter-
uenerunt dictæ ſolennitates, & inutiliter ,
non debet per hoc uitiari proceſſus. Præte-
rea quòd iſta pars ſit uerior in regno maxi-
me ubi uiget diſpoſitio dicti c.deteſtantes,
nō eſt opus ire per mendicata ſuffragia,ꝗa
patet euidenter per d.c.deteſtantes ubi mā
datur , quòd quando in proceſſu liquet de
ſola ſubſtantia ueritatis , non poſſit oppo-
ni aliqua exceptio nullitatis ex defectu ob
miſſæ ſolennitatis iudicij , & illud manda-
tum dirigitur iudicium, ut patet ibi ex ſu-
praſcriptione unde non eſt curandum in
regno , quomodocunque partes procedant
in cauſa, ſiue ordinariè, ſiue ſummariè,ꝗa
dummodo liqueat de ueritate , ſemper iu-
dex poterit proferre ſententiam ualidam,
etiam ſi aliqua ſubſtātialia obmittant, ꝗa
de his nō eſt curandum.Et per d.c.deteſtan
tes, apparet reſponſio ad omnes deciſiones
contrarias adductas pro 1. parte, quia om-
nes ceſſant in regno , ubi habemus ius mu-
nicipale expreſſum in contrarium.Et ultra
pars,quod hæc ſola reſponſio ſufficeret,po
teſt etiam de iure communi ſuſtentari iſta
211 2.pars,& reſponderi ad cōtraria.†Et pri-
mo non obſtat glo. in d.l.proinda.§.notan-
dum.in fi.ff. ad l. Aquil.quia iſta glo.loqui
tur in caſu in quo non requirebatur ſen-
tentia,ut quia ſumus in confeſſo,in quo ſo
lum fit præceptum, ut ſoluat. l.unica. C.de
confeſ. Verum eſt,ꝙ ſi actor uigore confeſ
ſionis rei uoluerit formare libellum ſolen-
niter, & petere id quod confeſſus eſt, tunc
requiritur ſententia. ex quo cauſa eſt ini-
tiata in forma iudicij, & ſententia dēt eſſe
conformis libello, & hoc dicit illa gl.Non
tamen ibi fit aliquod uerbum , quod ſi in
terueniret libellus ineptus , uitiaretur pro-
ceſſus , uel ſi aliter proceſſus fuit non rite
factus,ſed ſolùm ſentit,ꝙ ſi fuit fabricatus
proceſſus ordine iuris , ubi non requireba-
tur talis proceſſus eſt , ſolenniter per ſen-
tentiam determinandus. quod ex quodam
neceſſitate, quia omnis proceſſus maxime
ordinariè factus,expectat diffinitiuam ſen
tentiam. Non obſtat dictum Bal in d.l.dif-
famari.quia nihil facit ad propoſitum. Di-
cit enim, quòd partes poſſunt ꝑcedere or-
dinariè, ubi poterant ſummariè,& ualet ꝓ-
ceſſus ordinarius iſtud eſt clarum, & expe-
ditum.per tex.in cl.ſæpe.§.fi. de uerb.ſigr.
quia tunc res reuertitur ad naturam ſuā ,
& ſic ad ius commune,unde de facili fit,vt
no.in d §.fi.Non tamen dicitur,quòd ſi in
aliquo obmitteretur aliud ſubſtantiale,ui-
tietur proceſſus,& ita etiam reſpondeo ad
id, quod dicit Bal in d.l.quod facere.C.de
212 legi. & in l.nulla.ff.eodem tit.† Non ob-
ſtat , quod dicimus de teſtamento in ſcri-
ptis , quia illud procedit , quando teſtator
expreſsè declamaret , quòd uolebat inſcri-
ptis teſtari,tunc ſi non ualet ut teſtamentū
inſcriptis, minime ualet ut nūcupatiuum,
ut quia interuenerunt requiſita in nuncu-
patiuo , ualebit ut nuncupatiuum, Secus,
quando hoc expreſsè non appareret, quia
tunc poteſt ualere ut nuncupatiuū, ita ſen
tit Bar.in d.l.fi. de iure eod. & Cyn. Alex.
& Iaſ.in l.hac conſultiſſima.§.per nuncupa
tionē.C.de teſt.& Ang.& Imo.in l.1.§.ſin.
autē.ff.de hæred.inſt.& Alex.in conſ.176.
colum.2.in 5.uolum. & in conſi 113.in 3.
uolum. & Paul.de Caſt. in conſi.415.in 2.
uolum. & Soc.in conſi.142.in 1.uolum. &
habetur aliquid in deciſ.69.conſi.Neap.&
eodem modo reſpondeo ad l.contractus ,
& ibi Bald.C. de fid.inſtr.ſcilicet,quod lo
quitur quando expreſſe apparet,quod par-
tes uoluerunt contrahere inſcriptis. Et per
hoc dico, quod quādo expreſsè partes con
uenirent , quod procedatur ordinariè co-
ram iudice, & renuntiarēt illic.deteſtantes
tunc propter expreſſum conſenſum dice-
rem , quod non ualeret iudicium, ſi aliqua
ſolennitas obmitteretur,per prædicta.
213 † Quid autem econtra,an poſſint partes
facere , quod in cauſa ordinaria procedat
ſummariè ? Spec.in titu. de libel.concep.§.
nunc dicendum uerſicu.9. tenet. quod ſic.
Contrarium tenet Car. in cl.ſæpe.in prin.
in 12.quæſt. & Alex. in addi.ad Bar.in l.ſi
ſocietatem. §. arbitrorum. ff.pro ſocio in
2.colum.in addi.quæ incipit.Adde ad hoc,
&c.Et ratio eſt,quia quòd ordinariè proce
datur,eſt iuris publici,& partes nō poſſunt
iuri publico renunciare, l.ius publicum.ff,
de pact. & idem tenet Luc.de Pen.in le.de
ſubmerſis.col. pen.in fi.& ſeq. C.de naufr.
lib. 11. per eandem rationem dicunt tamē
Gard.in d.12.q.& Luc. ubi ſupra, quòd ſi
partes uellent , quòd iudex procedat tan-
quam

quam arbitrer, poſſunt hoc facere, & ſi per hunc modum poſſunt facere cauſam ſummariam. Et ex prædictis remanet expedita 1.q. prin. huius 9 diſt. iud. Secunda quæſtio principalis eſt, quæ ſpecialitatis habet iudicium ſummarium, in quibus differat ordinario, ſuper qua non inſiſto. quia ex ſupradictis in 1. q. omnia hæc bene perpenduntur, ex quo nimium me dilataui ſuper 1. quæſt. in qua comprehenſa ſunt omnia, quæ eſſent dicenda ſuper utraque, Vnde tranſeamus ad 10. diſtin. iudiciorum. Rob. Mar. V.I.D.

ADDITIONES.

a Summariè. Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad pract. Octa. Veſtr. lib. 5. c. 1. num. 7. litera B.

b Citatio. Fely. in cap. dilecti. extra de iudi.

c Solennitas. Octau. Veſtri. in practi Rom. Cur. lib. 5. cap. 2. ubi annot. Grauat. nu. 10. Alfer. conſi. 43. nu. 1.

d Non ualet. Limita, ut per Soci. fallen. trac. reg. 368. Rip. in rub. ff. ſolut. matri. nu. 48. Alfer. conſi. 12. nu. 10. intellige in fauorem libellantis, Alfer. conſi. 13. nu. 23.

e Sumptibus actoris. Amode. in tract. ſindi. numero 228. Duen. lib. 1. reg. utr. iur. reg. 5. limit. 3.

f Publicatio. Quid in criminalibus Folle. in pract. crimi. laic. in 2. par. 2. par. in uerſiculo fiat publicatio proceſſus.

g Cõcluſio. Infra in 6. par. in 15. actu. in uer. concluſio in cauſa.

h Suppletorio. Dominus Marcus Ant. Eugenius præceptor meus latè tractat de iuramento ſuppletorio, in repet. l. admonendi. ff. de iur. iur. quæ repetitio apud me manuſcripta reperitur.

i Poſſeſſorij. Menoch. in prelud. ad tract. de recup. poſſ. nume. 24. & ſeq. vbi latè Couar. lib. pract. qq. cap. 13. per totum.

K Non appelletur. Auth. infr. in 6. par. prin. in uerſ. appellatione, nu. 365. limita, ut per Duen. lib. 1. reg. utr. iur. reg. 44. appell. Socci. in tracta. fallen. reg. 18. & 264. Cotta in memor. in uer. appellari il primo. Beninten. deciſ. Bonon. 17. per totam, Dec conſi. 28. Grat. conſi. 16. 110. & conſi. fin. lib. 2. Balb. deciſ. 445. & 447. de communi Pariſ. conſi. 208. nu. 20. lib. 1.

l Secus. Tract. Papien. in for. libelli in cauſa ſpolij poſſ. uerſi. per ueſtram, fol. mihi 217. ubi de communi Afflict. deciſ. 269. Beninten. deciſ. Bonon. 79. nu. 1. & per totum Fede. de ſen. conſil. 77. Menoch. in tract. a recup. poſſe. in 15. remed. nu. 641.

m Ciuili. Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad prac. Octa. Veſtr. lib. 3. cap. 10. nu. 6. litera a. ubi plures limitationes adſunt.

n Vacauerint. Contra idem Bart. in l. 1. C. de Tironibus lib. 11. nu. 1. Gemin. in proœ. ſexti, in ult. col. ubi dicit quod ita fuit iudicatum pro concordia: Vide Rip. in c. 1. num. 94. extra de iudi. Duen. pro, & contra in li. 1. reg. utr. iur. reg. 213. dominus poteſt. in 2. limit. uſque ad fi. reg.

o Florentini. De hoc ſtatuto uideas not. per Viui. in Tract. commu. opin in prima par. opin. 299. ſtatutum Florentinum, vbi de interpretatione.

p Publico. Rip. in l. 1 nu. 15 ff. ſolu. matri.

q Statutum. Tale ſtatutum ualet, Viui. in d. tract. commu. opin. in 1. par. opin. 309. ſententia iubens.

r Secus. Quid in legato Cagn. in l. 1. nume. 25. ff. de reg. iur. & latiſſime Arius Pinel. in 2. par. rub. C. de bon. mater. nume. 38 39. & ſequen.

ſ Inuecta. Limita etiam, ut per Soc. in tract. fallen. reg. 192. ſupra in 7. diſtinctio 4. par. princi.

t Statutum. Deci. conſi. 359 Crauet. conſi. 3. nume. 25, & conſi. 131. colum. 3. in fi. De materia & interpretatione uideas Viui. in d. tracta. commun. opin. in 1. par. opin. 299. ſtatutum Florentinum.

u Mercatorum. Duen. lib. 1. regu. utr. iur. reg. 235. Fideiuſſor regulariter, in 3. limit.

x Differentia. Duaren. lib. 2. diſput. anniuer. iur. ciuil. cap. 18.

y Feriata. Catelli. Cotta in memor. in uer. Alimentorum.

z Ad perpetuam. Capic. deciſ. 123. num. 6. & 7. Ari. pinell. in repetit. l. 1. in 3. par. nu. 78. col. 3. C. de bon. mater.

& Miſerabilium. Afflict. deciſ. 257. nu. 1. Et quæ dicãtur miſerabiles perſonæ relinquitur arbitrio iudicis, Rip. in l. ſi conſtante, nu. 30. & ſeq. ff. ſolut. matri.

a Trahere. Couar. late in lib. 1. prac. qq. cap. 6 in prin. & cap. 7.

b Vnum reſtat. Vide Autho. infra in diſput. 4. per totum. Ludocuius Alferius.

Iudicio.

Iudiciorum X. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinariũ, & aliud extraordinarium.*

2 *Iudicium extraordinarium, dicitur, ubicunque non eſt prodita actio ad aliquid exequendum: ſed prætor ex poteſtate ſua illud* 3
exequitur.

3 *Iudicium eſt extraordinarium quando generaliter ſuper cauſa imploratur iudicis officium in locum deficientis actionis.*

4 *Pœna extraordinaria, ſeu arbitraria irrogatur ubi a lege, uel ſtatuto non eſt impoſita certa, & determinata pœna.*

5 *Iudicium dicitur extraordinarium, ubi agitur per uiam inquiſitionis ſine accuſatore. Et proceſſus inquiſitionis extraordinarius dicitur.*

6 *Damnatus per uiam inquiſitionis, non punitur pœna ordinaria a lege inducta, ſed mitiori, & arbitraria, niſi conſtet de crimine per confeſſionem.*

7 *Iudicium dicitur extraordinariũ in regno, quando præſentatur inſtrumentum, ſecundum formam ritus.*

8 *Iudicium omne criminale, extraordinarium dicitur.*

9 *Iudex attenta qualitate perſonæ, & cauſa, alterat pœnam in criminalibus.*

DEcima principalis diſtinctio iudi-
ciorum eſt, † quia iudicium aliud eſt
ordinariũ, & aliud extraordinarium.
Iudicium ordinarium, dr̃ illud in quo agi-
tur aliqua cauſa ciuilis, uel criminalis intẽ
tata per uiam competentis actionis, uel ac-
cuſationis, & in quam uenit irroganda pœ 5
na ordinaria a lege, uel ſtatuto expreſſe in
ducta. Oĩa iſta uerba pono ad dr̃iam iudi-
cij extraordinarij, ut infra patebit. Iudiciũ
uero extraordinarium, põt multipliciter in
telligi, ut infra dicam. Et primo põt dici iu
dicium extraordinarium, oẽ iudicium ſum
marium, uel executiuum, in quo non ſerua
tur ordo iuris, ut ideo dicatur extraordina 6
rium, quia fit extra iuris ordinem, ut not.
Spe. in ti. de offi. om iud. §. poſtremo. uer. 4.
2 loco, &c. † Secũdo dicitur extraordinariũ
iudicium, ubicũque non eſt prodita aliqua
actio ad aliquid exequendum, ſed prætor
ex ſua poteſtate, & officio illud exequitur
ſiue manu militari, ſiue captis pignoribus,
ſiue multa indicta, uel alijs remedijs præ-
torijs: hoc probatur in l. ſi quis ſepulchrũ.
ff de relig. & in l. ſi quis miſſus ff ne uis fiat
ei, & in l. qui reſtit. ff de rei uen. & l. 1. §. qđ
ergo. ff. de uen. inſpi. & Spe. in ti. de off. om.
iu. § poſtr. colum. 3. in fi. uer. ſm genus, &c.
† Tertio dr̃ extraordinarium iudicium,
ubicunque generaliter ſuper aliqua cauſa
imploratur officium iudicis in locum defi
cientis actionis. Exemplum in le. Quintus.
ff. de ann. leg & ĩ l. 1 fi. de uariis, & extraor
di cog. nam qñ imploratur officium iudi-
cis, dr̃ cauſa extraordinaria, & qñ lex dicit
ſubueniri extra ordinem, & ibi cenſetur cõ
cedere officium iudicis ſm Bar. in l. ſi cui
leg. ff. de condit. & dem. & Franc. de Aret.
in l. cum filius. ff. ſi cer. pe.
4 † Quarto, dr̃ iudicium extraordinariũ in
quo agitur de tali crimine, in quo uenit ir
roganda pœna arbitraria, ſeu extraordina
ria, ut hr̃ in ti. de extraord. crim. ff. p totũ.
Et tunc imponitur pœna arbitraria, qñ a
lege, uel ſtatuto non eſt impoſita certa, &
determinata pœna l. 1. §. expilatores. & ibi
Bar. ff de effi. & l. ſãc. legũ.. ffde pę. & Bal.
in rub. C. de ſin. inſtr col. 8. in prin. ũer. q̃ro
dixi ſuperius &c. & Alex. in l. hodie. ff. de
pœ. & in l. ſi quis id, quod ff. de iur. om. iu.
& Bal. ĩ l. 1. C. ne. ex del. def. Item gñaliter,
ubi lex prohibet aliquid fieri, & ultra non
procedit adijciendo pœnam, ſi contra fa-
ctum fuerit, tunc ſemper imponitur pœna
extraord. glo. eſt notab. in l. nemo marty-
res. C. de ſac. ſan. eccl. Idẽ dicimus in crimi
na iniuriarum, ubi imponitur pœna extra-
ord. l. fi. ff. de iniu. & no. Abb. in c. cum te.
col. 2. & 7. de re iu. † Quinto dicitur iudi-
cium extraordinarium, ubi agit per uiam
inquiſitionis, ſine accuſatore, unde proceſ-
ſus inquiſitionis, dicitur extraordinarius
ſm Bal. in l etiam. C. de fur. & Bal. in l. 1. C.
de li. & eorum li. & Bald in l. 1. C. quorum
appel. nõ rec & Cal. in cõſ. 1. col. 1. in ti. de
acc. & in conſ. 6. in ti. de pœn. Intantum, q
† ille qui damnatur per uiam inquiſitio-
nis, non punitur pœna ordinaria inducta
a lege pro illo crimine, ſed mitiori pœna
& ſic pœna arbitraria, ſm Abb. in conſil.
25. 2. uerſi nunc uenio, &c. in 1. uolum. &
Pet. Phil. Corn. in conſ. 19. colũ. 2. in litera
E. in 3. uol. & Abb. in c. per inquiſitionem,
in fine de elect pro hoc eſt tex. in c. inqui-
ſitionis,

ſitionis, & ibi per Doct. & in c.qualiter & qñ, el ſecundo de accuſ. limitat tñ Abb. in d.c.per inquiſitionem, in fi.niſi de crimine conſtaret per confeſſionem, quia tunc punitur eadem pœna ordinaria ac ſi fuiſſet conuictus per accuſationem. De hac materia dixi aliqua ſupra in prima diſt. iudiciorũ.
7 † Sexto dicitur iudicium extraordinariũ in hoc regno, qñ præſentatur inſtrumentũ ſm formam ritus, nã ex quo illa cauſa eſt executiua, quia debitor ſtatim carceratur, per hoc dr̃ hęc cauſa extraordinaria, ita dr̃ in ritu magnæ curiæ, in nu.63. qui incipit,
8 Item nota, ꝙ aſſignans, &c. † Septimo generaliter põt dici iudicium extraordinariũ oẽ iudicium criminale, ut probatur in l.1. §.fi.ff. de pœn. & in l.ordo, cum ibi no.ff. de publ.iud.tum quia nõ ſeruatur in eo an-
9 tiquæ ſolẽnitates iur.d.l.ordo tñ ẽt, † quia iudex ſemper põt attẽta qualitate pſonæ, & cauſæ alterare pœnam in criminalibus, ut plene hr̃ per Bar.in l. quid ergo.§.pœna grauior.ff.de his.qui not.inf.& Bal.& Sal. & Doct.in l.& ſi ſenior.C.ex quibus cauſis inf.irrog.Rob.Mar.Venuſ.

Iudiciorum XI. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ſeculare: aliud eccleſiaſticũ.*
2 *Clericus tam in ciuili, quam in criminali, & tã in actione reali, quã perſonali debet conueniri corã eccleſiaſtico iudice, & trahens ipſum corã iudice laico, a ſuo iure cadit: corã quo etiam ſponte conueniri non poteſt.*
3 *Clericorum appellatione, qui ueniant, quo ad forum,*
4 *Famuli, & ſeruientes clericorum, coram iudice eccleſiaſtico conueniri debent.*
5 *Clerici cõiugati an gaudeant priuilegio fori.*
6 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum detentatorẽ alicuius rei eccleſiæ uel clerici. Item pro legatis pijs contra laicum.*
7 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit contra laicum tenentem feudum ab eccleſia.*
8 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis ſpiritualibus, etiam contra laicos.*
9 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de cauſis miſerabilium perſonarum, etiam laicorum.*
10 *Iudex eccleſiaſticus punit laicum de blaſphemia Dei.*
11 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos, quando iudex ſecularis negligit iuſtitiam facere.*
12 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit, quãdo laicus detinet alienum debitum cum peccato.*
13 *Iudex eccleſiaſticus dat curatorem ad litem minor laico litiganti coram ſe.*
14 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit inter laicos, ratione iuramenti.*
15 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de pace fracta.*
16 *Iudex eccleſiaſticus reſtituit eccleſiam, quæ contraxit cum laico & cognoſcit de nullitate contractus eccleſiæ contra laicum.*
17 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit de ualiditate iuramenti, an liget uel non.*
18 *Iudex eccleſiaſticus aditur, ubi petitur reductio a compromiſſo facto in laicum, & clericum.*
19 *Iudex eccleſiaſticus compellit laicum executorem teſtamenti, adiunctum cum cletico.*
20 *Appellatur ad iudicem eccleſiaſticum, quando Iudæis laicus ſimul cum clerico pronunciat.*
21 *Hæredes duo, quorũ alter eſt clericus, & alter laicus ambo conueniri debent corã Epiſcopo: etiã ſi plures ſint laici, quam clerici.*
22 *Delinquentes quando plures ſunt, quorum unus ſit clericus, omnes poſſunt declinare forũ iudicis ſecularis, & hoc quando conueniuntur ut ſinguli, ſecus ſi ut uniuerſi, quia tunc maior pars attenditur. nu.23.*
23 *Collegia, in quibus ſunt clerici, & laici, coram quo iudice conueniantur.*
24 *Laicus debitor ſimul cum clerico non conuenitur coram epiſcopo, quando eſt diuidua.*
25 *Iudex eccleſiaſticus poteſt punire laicũ perſeuerantem in excommunicatione.*
26 *Iudex eccleſiaſticus procedit contra ſpoliantem eccleſiam, uel prçlatum.*
27 *Iudex eccleſiaſticus habet iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibu, animam.*
28 *Iudex eccleſiaſticus punire põt aromatarium laicum miſcentem farinam fabarum in cera, & illam uendentem, & ſimpliciter oẽs uendentes utenſilia, & illa falſificantes.*
29 *Fraus quid ſit.* (31.& 32.
30 *Fraus quotupliciter committatur, & nume.*
33 *Pœna qua puniatur ille qui tenet aurum, & argentum uitioſum.*
34 *Pœna quænam imponenda ſit, committenti fraudem in ſubſtantia.*
35 *Candelarij facientes candelas cum miſtura qualiter puniantur.*

Vendens

36 *Vendens pannos fracidos pro bonis qualiter puniatur.*
37 *Vendens libros corruptos ad quid teneatur.*
38 *Qualitas uerum quæ uenduntur, debet declarari.*
49 *Tabernarij uendẽtes uinum limphatum pro puro, qualiter puniantur.*
40 *Fraus committitur addendo aliquid inutile mercibus.*
41 *Fraus committitur ponendo merces bonas ſupra ſaccum, & malas ſubtus.*
42 *Fraus committitur, ſi demonſtrantur bonæ merces, & deinde raduntur malæ.*
43 *Vendens unum pro alio, an puniatur & reſcindatur uenditio.*
44 *Venditor carnium tenens maiora põdera an debeat puniri?*
45 *Menſura & pondere læſus, infra quantum tempus debet conqueri, & ad quid agere poteſt & nume 46.*
47 *Fraus in quantitate quando committatur.*
48 *Fraus in qualitate quando committatur.*
49 *Pretia rebus imponentes, ut alij plus emãt, qualiter puniantur.*
50 *Aromatarij facientes fraudem in arte, qualiter puniantur.*
51 Diffamãs *merces mercatoris, an uilius emat qualiter puniatur.*
52 Fraus *committitur per eum qui ſurripit ſignum de ſacco ut non ſciatur pondus.*
53 *Aſſerentes rem eſſe alterius qualitatis, quã ſit, qualiter teneantur?*
54 *Iudex eccleſiaſticus poteſt excommunicare teſtes laicos uolentes deponere coram iudice ſeculari.*
55 *Iudex eccleſiaſticus inhibere põt iudici ſeculari ne procedat ſuper incidenti ſpirituali*
56 *Iudex eccleſiaſticus compellit laicũ litigantẽ in foro ſuo, ad obſeruãtiam iuris canonici.*
57 *Iudex eccleſiaſticus cognoſcit in regno de cauſæ ſuſpicionis iudicis ſecularis.*
58 *Iudex eccleſiaſticus ſequeſtrat corpus mortuum uſurarij, donec hæres caueat de reſtituendis uſuris.*
56 *Iudex ſecularis in quibus caſibus poteſt ſuã iuriſdictionem exercere contra clericos.*
60 *Iudex laicus condemnat clericum in expenſis quando litigauit coram eo contra locũ, & ſuccubuit.*
61 *Clericus citatur coram iudice laico, ſi ſua putauerit intereſſe.*
62 *Clericus ſequeſter electus per iudicẽ laicum poteſt per eum compelli ut ſequeſtrum reſtituat.*
63 *Iudex laicus ſe intromittit contra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſſione.*
64 *Curatorem ad litem dat iudex laicus clerico minori litiganti coram ſe.*
65 *Clericus tutor an poſſit dari per iudicẽ laicũ.*
66 *Iudex laicus compellit creditorem laicum ad remittendum iuramentum turpiter receptum a debitore.*
67 *Iudex laicus cognoſcit de cauſa, ſpirituali inter Iudæos.*
68 *Abſolutione a iuramento conceſſa per iudicem eccleſiaſticum, poteſt iudex laicus de eius nullitate cognoſcere.*
69 *Clericus non incedens in habitu, & tonſura captus per familiam iudicis laici non remittitur ad epiſcopum.*
70 *Verberans clericum in habitu laicali eſt excommunicatus.*
71 *Clericus degradatus poteſt puniri per iudicem ſecularem.*
72 *Degradatio clericorum, qualiter fiat, & ſupra & nume.45.*
73 *Clericus degradatus an celebrando conficiat corpus domini noſtri Ieſu Chriſti.*
74 *Iudex laicus non poteſt etiam de mandato epiſcopi torquere, uel uerberare clericum.*
75 *Clericus rationẽ feudi, quod teneat a laico ſortitur forum iudicis ſecularis. Idem quãdo eſt auctor laudatus.*
76 *Clericus puniri poteſt per iudicem ſecularẽ de aſſaſſinio.*
77 *Clericus pro poſſeſſorio retinenda, poteſt corã laico conueniri.*
78 *Clericus auctor laudatus, conuenitur coram ſeculari.*
79 *Inſtantia inchoata cum laico defuncto, trãſit in clericum rei ſuccedentem.*
80 *Clericus negociator tenetur ad gabellas.*

VNdecima diſtinctio iudiciorum eſt,
1 † quia iudicio aliud ſeculare, aliud eccleſiaſticum. Iudiciũ ſeculare, eſt illud quod uentilatur coram iudice ſeculari. Iudicium eccleſiaſticum eſt illud, quod uentilatur coram iudice eccleſiaſtico. Et quia iſtud dictum eſt ſatis uulgatum, & planum. Ideo ad hoc ut ex iſta diſtinctio. aliqua habeatur utilitas, uideamus de quibus cognoſcit iudex eccleſiaſticus, & circa quæ poteſt ſe intromittere, ad hoc ut ſcia-

mus

mus aliquas particularitates iudicij eccle-
ſiaſtici, & idem uideamus ſucceſſiuè de iu-
dicio ſeculari.

2 † In primis igitur cognoſcit iudex eccle
ſiaſticus de omnibus cauſis clericorum, ſi-
ue ciuilibus, ſiue criminalibus. Intelligen-
do ſanè, quando clerici conueniuntur, non
autem quando ſunt actores, ſiue accuſato-
res, quia tunc actor ſequitur forum rei, c.
cum ſit generale, de foro compe. & l. 2. C.
de iuriſd.om. iud. iſtud principale dictum
probatur in auth. ſtatuimus. C. de epiſ &
cle.& c.ſi diligenti, de fo.comp licet aliquę
leges ciuiles dicant, quòd in cauſa crimi-
nali clericus conuenitur coram iudice ſe-
culari, ut eſt tex. in auth.ut cle. apud. pro.
epiſ.per totum ti.in auth. de ſan epiſ.§.fin.
quis autem pro pec. & in auth. clericus. C.
de epi & cler. tamen omnes iſtæ leges ſunt
correctæ per d. auth. ſtatuimus. intantum.
ut ille, qui trahit clericum coram iudice
ſeculari, priuatur iure ſuo tam in ciuili, quã
in criminali cã, ut d.auth. ſtatuimus. Dici-
tur autem trahere clericum per ſolam cita-
tionem ſm Abb. in c. ſignificantibus. in 2.
not. de lib.obla. Item in tantum eſt uerum,
ꝙ clericus ẽt ſponte non põt conueniri co
ram iudice laico, ẽt ſi iuriſdictionem pro-
rogaret cum iuramento, ut d c. ſi diligen-
ti: immo ẽt cum conſenſu ſui epiſcopi, non
põt prorogare iuriſdictionem iudicis laici,
ut no.glo. & ibi Abb in fin.col. in c.ſignifi-
caſti, de fo.compe. Item procedit hoc non
ſolùm quando clericus conuenitur ſuper
actione pſonali, uerum ẽt in actione reali
ſm Abb. in c.eccleſiæ S. Mariæ, col. antepe.
d. conſt.& Abb. in c. qualiter, & quando,
3 de iu. pro hoc eſt tex. in c ſi. de iu & in c.ſi
clericus laicum. de foro comp. † Qui autem
ueniant appellatione clericorum, in iſto ca-
ſu? Dic, ꝙ omnes, qui in eccleſia ſeruiũt,
ẽt illi, qui ſunt pſalmiſtæ, & de prima ton-
ſura, ut in c.cleros. 21. diſt.& glo. in uer. qđ
in clericum, in c.ſi quis ſuadente. 17. q. 4. &
Spe. in ti. de inſt.ed §. nunc uero aliqua. co
4 lum. 33. uer. quod de præpoſitis, & Card. in
a clem. 1. in prin. de off.ord. † Sed iuxta hoc
cadit dubiũ, certum eſt, ꝙ a famuli & ſer-
uientes clericorum gaudet priuilegio fori,
ſicut ipſi clerici, quia conueniuntur coram
iudice eccleſiaſtico, etiam ſi ſunt laici, ut
no. glo. in c. eos. 32. diſtin. & glo. in c. iudi-
catum. 89. diſt.& gl. in c.clericum, el 1. 11.
q. 1. & gl. in c.eccleſiarum ſeruos. 12. q 2. &
Bal. in l. 2. C. de epiſc.& cler. Pone modo, ꝙ
aliquis trahit huiuſmodi famulos coram
iudice ſeculari, an cadat a iure ſuo, ſicut
ſi traxiſſet clericum? Dicerem, quod non,
quia hoc non reperitur iure cautum, & pœ
na priuationis iuris nunquam irrogatur,
niſi quantus expreſsè reperitur iure cautũ
tex eſt in §. cum igitur. in Auth. de nõ elig.
ſecundo nubẽ. & tenet Alex. in l etiam. §.
1. ff. ſol.matrim. & Alb. in c.ſi. de iu. patri.
& Iaſ. plenè in l. diuortio. §. ſi fundum. ff.
ſol matr.

ADDITIO. Familiares clericorum eo-
rondem fori priuilegio gaudere (inquit)
dominus auctor hic, tu legito deciſ.c. 2. in
cauſa Hurgonij. Pet. Foll.

5 † Quid autem de clericis cõiugatis? Dic
quod gaudent ſimiliter eodem priuilegio
fori dummodo incedant in habitu, & ton-
ſura clericali, & dummodo duxerint uxo-
rem unicam, & uirginem. Si autem nõ in-
cedant in habitu & tonſura, uel ſi ſunt bi-
gami, ut quia duas habuerunt uxores, uel
unam uiduam, uel alteram corruptam om-
ne priuilegium clericale amittuntur, text.
eſt in c. 1. de cler.coniug li. 6. & Socin con
ſi. 12. colũ. 7. in 1. uolu. & inquantum ſupra
dixi, quod iudex eccleſiaſticus cognoſcit
de cauſa clerici, ita demum ſ. quando cle-
ricus eſt reus, ſecus ſi eſt actor limita, ut in-
fra prox. uer.

ADDITIO. De ueritate uide quæ di-
xi in prac. cauſa cri. in uerbo audiat excu-
ſatores. Pet. Foll.

6 † Secundo principaliter cognoſcit iudex
eccleſiaſticus de cauſa clerici etiam acto-
ris contra laicum in caſibus infraſcriptis,
uidelicet, quando laicus eſt detentator ali-
cuius rei eccleſiæ, uel rei alicuius clerici,
ut quia ſpoliauit clericum, uel eccleſiam
poſſeſſione alicuius rei: nam pro tali re
poteſt coram iudice eccleſiaſtico conue-
niri, tex. eſt & ibi Abb. & Fel. in cap. ſi cleri-
cus laicum, de foro compe. & Abb. in c. re-
latum, de iu. patro. Iſtud, nõ dicitur crimen
quaſi ſacrilegij, ut ibi habetur. Item, quan-
do agitur pro legatis pijs conſequendis a
laico poteſt laicus conueniri coram iudi-
ce eccleſiaſtico, puta quando ſunt legata
facta eccleſijs, uel pauperibus, uel aliter pro
anima, gl. eſt in c.relatum, el 1. & ibi Abb.
in fi. de teſt. & Bal. in l. nulli. colum. fi. C. de
epiſ.& cler.

ADDITIO. Laicum de tempore rei ec-
cleſiæ poſſe coram iudice eccleſiaſtico con-
ueniri, ſcriptum reliquit dominus auctor
hic, de cuius ueritate uide Steph. in tract.
de pote.eccl. ſuper laicum, num. 31. ubi di-
cit id, de conſuetudine non ſeruari, & idem
dicit in tract. de pote. ſec. contra eccl. in 4.
regula in 5. fallen.

Itẽ in eo, quod dicit poſſe laicum ſimpli-
citer conueniri corã iudice eccleſiaſtico ꝓ
legatis pijs, intellige ſi defunctus in appa-
renti contritione deceſſerit, ſecundum Si-
cul. in c. a nobis. el 2. de ſent.exc. & Sal. in l.
1. 7. colũ. C. ne ex del.def. de quo per Zab.
& Sicul. in c.ſi. de ſepul. P.F.V.I.D.

7 † Tertio, cognoſcit iudex eccleſiaſt. con-
tra laicum, de cã feudali, ubicunque aliquis
laicus tenet feudum ab eccleſia, tex. eſt in
c.uerum, de for.comp & ibi p Abb. & Doc.

8 † Quarto, cognoſcit iudex eccleſiaſticus
de oĩbus cauſis ſpiritualib. & eccleſiaſticis
ad eccleſiam ſpectantibus ẽt ſi inter laicos
agitenť prout eſt cã uſurarum, cã matrimo
nialis, & legitimationis filiorum, & ſic de
alijs ſimili. cauſis, ſiue cã ſit principalis ſiue
emergens ut eſt tex. in c. tuã. de ord.cog. &
ibi per Abb. & in c.lator. qui filij ſint leg.
& in l. omni nouatione. C. de ſacroſan.ec-
cle. & no. Bar. in l. Titia. ff. ſol, ma. & Bar. l.
quoties. C. de iud. & in l. 2. ff. de iur.om.iu.
idem tenet Angel. in §. ſi quis autem pro
pec. in Auth. de ſanc.epiſ. reprobata gl. ibi,
quæ aliter ſentiebat. Idem in cauſis ſpiri
tualibus annexis, ut habetur in c. quanto,
de iud. prout eſt ius patronatus.

ADDITIO. Procedit indiſtinctè au
ctoris concluſio, qñ qõ eſt iuris, ſed ubi qõ
eſſet meri facti uterque iudex, & ſecularis,
& eccleſiaſticus recognoſcet. vt uoluit Bar.
in l. titia. ff. ſol. ma. & in l. 2. ff. de iuriſ. om.
iu. quod, & repetit in ſexcentis locis, & Ar-
ch. in c. quid dicam. 14. q 4. & Ant. de But.
& Card. in c. cum ſit generale extra de for.
comp. & ibi do. Abb. qui teſtatur hanc eſſe
communẽ opin. & hanc opinionem ſequũ-
tur Ioan. de Imo. & Lud. R. in d. l. Titia. ff.
ſol. mat. & hanc opinionem in iſto regno
Neap. approbauit noſtra conſ. regni, inci.
ſtatuimus poſita ſub titu. de uſuris, quam
ita intelligit Affl. ibi, ſed uidetur huic con-
cluſioni per me citatæ obſtare c. regni inci.
Itẽ ſtatuimus ꝙ officiales, quo cauetur qđ
nullus ſecularis iudex debet ſe intromit-
tere ad cognoſcendum de crimine eccle-
ſiaſtico, ſed ei reſpondet Affl. in d.conſ. ſta-
tuimus in 2. not. ut intelligatur ſecundum
prædicta. Item uĩ obſtare tex. in c. item ſta-
tuimus ꝙ officiales, committentes, &c. quo
ſimpliciter cauetur ut nullus ſecularis iu-
dex poſſit ſe intromittere ut cognoſcat de
cauſis ſpiritualib. niſi ex priuilegio uel rõ-
ne iuris par aliquib. competat, & ſic tex. il
le non diſtinguit, ſed ego intelligerem il-
lud c. ut ſupra, quia illa eſt cõis opin. oĩum
Doct. de quo etiã late habetur per Affl &
Bart. d.c. in conſt. Maieſtati noſtræ. Pe. Fo.

9 † Quinto, cognoſcit iudex eccleſiaſticus
de omnibus cauſis miſerabilium perſona-
rum ẽt laicorum, puta de cauſis pupillorũ,
uiduarum, & aliorum pauperum, nã tales
perſonæ poſſunt laicos coram iudice eccle
ſiaſtico conuenire, ut hr̃ per Abb. & Doct.
in c ſignificantibus. de off. deleg. & Abb. in
c. licet ex ſuſcepto. co. 2. de fo.comp. & Bal.
in auth. ad hæc col. 2. uer. quæro nunquid.
C. de vſur. Quod intellige procedere in pu-
pillo, uel uidua paupere. Secus ſi ſit diues,
quia tunc non dicitur perſona miſerabilis,
ſecundum Abb. in d. ca. ſignificantibus, in
1. notab. & ibi etiam Io. de Imo. & Fel. &
Alex. in conſ. 121. col. fi. in 1. uol.

ADDITIO. Forte non procederet
in regno hæc concluſio, cum plura ſint iu
ramenta municipalia in regno ſtatuta in
fauorem miſerabilium perſonarum, & da-
ta eſt electio ipſis adeundi quemcunque
iudicem uoluerint (ut præſides prouincia-
rum, & magiſtratum iuſtitiarum, & ſic
magnam curiam Vicariæ alioſq; ſuperio-
res,) ut in conſt. ſtatuimus, & in cap. de uio-
lentijs, & ſic cum ipſe miſerabiles perſonæ
habent plures iudices ſeculares, & habent
electionem eligendi quem uoluerint, fru-
ſtra adirent eccleſiaſticum iudicem, & ita
tenet And. Barb. in add. Abb. in c. ex ſuſce
pto, de for.comp. Pet. Foll.

10 † Sexto, cognoſcit iudex eccleſiaſticus, &
punit laicum de blaſphemia Dei tex. eſt &
ibi Abb. in c ſtatuimus, & ibi etiam Io. de
Ana. de maled. & hoc eſt, quia dicitur cri-
men eccleſiaſticum. unde idem eſſet in

omni crimine eccleſiaſtico, per ea, quæ habentur in d.c tuam de ord. cogn.

ADDITIO. Intellige quòd iudex eccleſiaſticus cognoſcit de blaſphemia, ſi coram eo fuerit expoſita denuncia, & ad pœnam canonicã infligendam, & ſic uterque iudex concurrit ad puniendum, ut dicit Abb. in d.c. ſtatuimus. Per. Foll. V.I.D.

11 † Septimo, generaliter cognoſcit iudex eccleſiaſticus, qñ in cauſa inter laicos, ubicunque iudex ſecularis non uult iuſtitiam facere, uel negligit, uel eſt abſens, & ſic in defectum iuſtitiæ efficitur competens iudex eccleſ. tex. eſt in capi. tranſmiſſa. & c. licet ex ſuſcep. & c. ex tenore, de for. comp. & Fel. in c. ſignificauerunt. colum. 3. de iud. & Bal. in l. contractib. §. in omni. C de non nu. pecu. Pro hoc eſt tex. in auth. ut differ. iu. per totum. & ibi Ang. & in auth ut cle. apud pro epiſ. & Bal. in auth. ad hæc colu. 2 circa fi. de uſu.

ADDITIO. Intellige ſanè ut procedant hæc dicta, data negligentia iudicis non habentis ſuperiorem (ut ſunt ciuitates liberæ, at ſecus ſi plures eſſẽt iudices inferiores, & ſuperiores, quia ſi iudex inferior eſſet negligens, adeundus erit iudex ſuus ſuperior, & non eccleſiaſt. exemplum in regno) ubi ſtatutum eſt in ſpecie quis iudex adeundus erit, in caſu negligentiæ iudicis inferioris, ut habetur in ca. regis Roberti incip. quorundam expoſitio quærula, & ſic intelligit hanc concluſionem do. Abb. in c. licet ex ſuſcepto. de fo. com. nu. 9. de quo etiam per Pet. de Anc. in cõſ. 147. aliàs 196. & ſic in regno hæc concluſio non procederet. Per. Fol.

12 † Octauo, cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos, ubicunque aliquis detinet debitum alienum cũ peccato, uel rem alienã, & eſt tale debitum, ad quod nulla competit actio, & ſic non põt aliquo remedio recuperari in curia ſeculari: nam tunc ratione peccati poteſt adiri iudex eccleſiaſti-
b cus per uiã *b* denũciationis Euangelicæ, q̃ denunciatio eſt tantæ efficaciæ, ꝙ põt iudex eccleſiaſticus ratione peccati compellere illũ detentatorẽ ad pſentiam, & conſequenter quia non poſſet facere pœnitentiam, niſi reſtituat, põt eũ compellere, & ẽt ad rei reſtitutionem per excõicationẽ, & ẽt mittendo denunciantem in poſſeſſionẽ bonorum ſuorum, ita ualde notabiliter tenet Bal. in auth. ad hæc, col. 3. in prin. C. de uſur quẽ refert, & ſequit' Fel. in c. nouit. col. fi. de iud. Et nota perpetuo pulchrum modum recuperandi aliquam rem, ad quam non cõpetit actio de iure ciuili, & ſemper inſpicias, an illa res poſſit detineri ſine peccato, quia eccleſia ſuper peccato ſe fundat principaliter, & inter alia uide unum exemplum, ꝙ ponit Abb. in c. 1. circa fi. de conc. præb. ubi dicit, quòd ſi quis obtinuit aliquid per ſententiã iniuſtam, quæ tranſiuit in rem iudicatam, põt contra eum agi ad recuperationem per uiam denunciationis euangelicæ, de qua materia uide aliqua per Abb. in conſ. 40. in 2. uol. & uide Abb. in c. ad noſtra, el 2. de iureiuran..

ADDITIO. Contrarium eius, quòd hic dicit auctor in exemplo dato per Abb. tenuit Barto. in extrau. ad reprimendum, in uerbo denunciationem uerſ. quid de tuto. & ibi abſolutè concludit, quòd ſuper ſententiato per iudicem proprium non habet locum hæc denunciatio, quia nõ poteſt amplius cognoſci de peccato obſtante exceptione rei iudicatæ, nam ſpeciale eſt in cauſa criminali, ut quandocunque poſſit cognoſci, ad hoc allegat text. in l. diu. ff. de pœn. Idem uidetur tenere Bal. in c. ſi quis per triginta. ſi de feu. fue. contro. collo. 10. unde Abb. in c extra. de iud. dicit, quòd iſti Doctores nõ faciunt mentionem de dicto Hoſt. quod eſt in cõtrarium, & ſic pro concordia, inquit, eſſe dicendum, ꝙ aut uictor in cauſa confiteretur ſententiam pro ſe latam iniuſtam fore, & debet denunciatio admitti, quia talis ſententia eſt reuocanda, & idem dicit ubi notoriè conſtaret ſententiam eſſe iniuſtam, ſed ſibi ceſſat confeſſio uictoris ſeu notorietas, dicit quòd magis dubium, ſed putat eſſe dicendum quod aut iſta denunciatio poteſt probari p clara inditia, quòd uictor peccat, quia ſcit ſententiam iniuſtam, & tũc debet admitti denũciatio, aut non probatur per clara inditia, & non admittitur denũciatio, ſed in hac ultima parte And. Barba. in additio. ad dom. Abb. contrarium uidetur ſentire, uide ibi. & ibi plene de materia denunciationis euangelicæ. Petr. Foll.

13 † Nono, iudex eccleſiaſticus poteſt dare curatorem liti, qñ minor laicus litigat coram eo, quia talis curator ſemper datur per illum iudicem, coram quo lis uertitur, ſecundum Bal. in l. fi. poſt prin. C. de admi. tut. & eſt tex. in c. fi. de iud. lib. 6. ſicut dicimus econtra, quia iudex laicus dat curatorem minori clerico coram eo litiganti, ut
14 eſt deciſ. Rotę 207. in antiquis. † Decimo, cognoſcit iudex eccleſiaſticus inter laicos ratione iuramenti, ut quando debitor eſt obligatus per inſtrumentum iuratum, nam poteſt tunc conueniri coram iudice eccleſiaſtico pro obſeruantia iuramenti, ut eſt tex. in c. fin. de for. comp. lib 6. tunc eſt, qđ ſi aliquis petit abſolutionem à iuramento coram iudice eccleſiaſtico, poteſt coram eodem iudice de tota cauſa litigare, quia
c is, qui fuit *c* iudex cauſæ præparantis, & ſic abſolutionis iuramento, erit etiam iudex cauſæ præparatæ, ita dicit Bald. in l. ordinarij. colum. 1. C. de rei uend, & Iaſ. in l. nã, & poſtea. §. ſi minor. col. 3. ff. de iureiur. Et ſi lis eſt initiata coram iudice ſeculari ſuper debito iurato, poteſt interim creditor lite pendente adire iudicem eccleſiaſticũ, ut moneat iudicem ſecularem, ut acceleret cauſam, & cogat debitorem ad obſeruantiam iuramenti, nec poteſt ſibi obijci exceptio litis pendentiæ, ſecundum Bal, in l. 1. colum. fi. C. de rebus cred.

ADDITIO. Apud antiquos quæſtio eſt, an iuramẽtum laici faciat mutare forum, an uero accumulet? Io. monach. & Archi. in d.c. fi. de for. comp. in 6. tenuerunt ꝙ faciat mutare forum, in tãtum, ut iudex laici de hoc cognoſcere non poſſet, & Io. And. ibidem prout refert do. de ſan. Gem. qui dicebat, qđ aut agitur de uinculo iuramenti in foro pœnitentiali, & tunc planum eſt, quod eſt crimen eccleſiaſticum, & ſic loquitur (ſecundum eum) 22. q. 1. prædicandum, & eſt ratio quia laicus non habet poteſtatem clauium, ut poſſit abſoluere, uel ligare in foro pœnitentiali, ut not. glo. de offi. ord. c. paſtoralis, aut agitur de iuramento in foro contentioſo quando uerſat' alterius intereſſe, & tunc diſtingue, quia aut agitur ex iuramento ut ſeruetur, aut accipitur ex illo ſi agitur tunc uterque poteſt eſſe iudex competens, qñ non reuocatur in dubium an iuramentum ſit lici-
d tũ ita uel ne, de iudice *d* ſeculari, quod poſſit eſſe iudex, probat tex. in c. licet extra de iureiur. & quod eccleſiaſticus etiã cognoſcere poſſit, probatur per tex. in cap. fin. de for. comp. in 6. ſi aũt excipiatur coram iudice laico, ẽt de illo cognoſcet, & diffiniet ſecularis, ſeruando tñ ius canonicũ, ſi aũt uerſatur in dubium probabile, an iuramẽtum ſit licitum uel non, tunc debet remitti ad eccleſiaſticum, & ſic tenendum putat do. de S. Gem. ibi, & de ueritate uide Fel, in c. extra. de iureiu. nu. 2. & 27. ubi qualiter procedat id, quod iudex cauſæ proprietatis debet eſſe iudex cauſæ præparatæ, & per eundem in c. cum ſit generalis. de for, comp. Pet. Foll. V.I.D.

15 † Vndecimo, cognoſcit iudex eccleſiaſticus de pace fracta enim contra laicos. gl. eſt ſingularis, & ibi Abb. in c. ſuper quibuſdã. in fi. de uer. ſig. aſſignat ibi Abb. rationem, quia qui frangit pacem oppugnat charitatem, & ſic Ieſum Chriſtum, qui reliquit pacem in terris.

ADDITIO. Hanc etiam opinionem ſequitur idem Sicul. in c. cum ſit generalis, de for. comp. Petr. Foll.

16 † Duodecimo, cognoſcit iudex eccleſiaſticus ubicunque eccleſia, quæ contraxit cum laico, fuit læſa, & uult petere reſtitutionem in integrum, nam talem reſtitutionem poteſt petere, etiam coram iudice eccleſiaſtico ita decidit Abb. in c. ad noſtram in 1. notab. de rebus eccleſ. non alie. & Innoc. in c. cum ſit generale. de for. comp. Idẽ, quando eccleſia uellet dicere de nullitate contractus ad ipſum reuocandum, quia poteſt adire iudicem eccleſiaſticum, ſecundum Abb. in d.c. ad noſtram, col. 2. uer. nota tamẽ, &c. & ſic eſt caſus ſpecialis in quo actor non ſequitur forum rei.

ADDITIO. Adde huic dicto Sicul. in c. cum ſit generale. de for. compe. num. 10. & in c. de reſt. in inte. & Lap. alleg. 65. & uide cap. ſi clericus laicum. & quæ ibi no. extra eod. tit. Petr. Folle.

17 † Decimotertio, cognoſcit iudex eccleſiaſticus, quando coram iudice ſeculari uertitur dubium ſuper ualiditate iuramenti, uidelicet utrum liget, uel non. Nam tunc iudex ſecularis non põt de hoc cognoſcere, ſed debet remittere ad iud. eccleſiaſticum, ita ſingulariter tenet Abb. in ca. cum contingat. colu. 12. uerſi. unum tñ non ob
18 mitto, &c. de iureiur. † Quartodecimo, ſi

eſſet factum cōpromiſſum in clericum, & laicum, & opus eſt petere reductionem ad arbitrium boni uiri, talis reductio debet peti coram iudice eccleſiaſtico & ipſe de ea cognoſcit, non obſtante, ꝙ litigantes ſint laici, & ſi alter arbiter eſt laicus, quia magis dignum trahit ad ſe minus dignum, ita tenet Bal. in l. præcipimus. in fin. C. de appe. item, quod ſupra dixi de reductione ad arbitrium boni uiri, tenet Lud. Rom. in cōſi. 245. Iaſ. in l. imperium, colū. 4. uer. 7. ff. de
19 iuriſc. om. iud. † Item dicimus, qn̄ clericus, & laicus eſſent executores teſtamenti, nam iudex eccleſiaſticus compellit laicum, ratione clerici adiuncti, ita tenet Barb. in rub. de off. delg. col. 2. quem ſequitur Iaſ. in l. ſi emā
20 cipari, col. 4. in princ. C. de coll. † Quintodecimo, idem dicimus in duobus iudicibus quorum alter eſt clericus, & alter laicus, nā ſi eſt appellandum ab eorum ſententia debet appellari ad ſuperiorem eccleſiaſticū, & ſic iudex eccleſiaſticus cognoſcit de huiuſmodi appellatione. ita tenet Bar. in l. 1. §. ſi quis in appellatione, col. 3. uerſic. quæro, pone, &c. ff. de appe. & Lud. Ro. in d. conſ. 265. & Iaſ. in d. l. imperiū. col. 3. in fi. uer. 4.
21 † Decimoſexto, quando ſunt duo debitores eiuſdem rei, puta duo hæredes, quorum alter eſt clericus, & alter laicus, ambo conueniuntur coram iudice eccleſiaſtico, per regulam prædictam, quod maius dignum, &c. ita tenet Bar. in l. præcipimus. §. eodē obſeruando. C. de appel. in tantum, ꝙ dicit Bar. in l. ſolēt. ff. de alim. & cib. lega. & Bal. in l. fi. in 6. q. C. de ædi. di. Andr. toll. quòd quando ſunt duo hæredes, qui conueniuntur, unus laicus, & alter clericus, iudex laicus compellit laicum ad prorogandam iuriſdictionē iudicis eccleſiaſtici tamen iſtud dictum impugnat Fel. & bene. in c. 1. col. 4. circa fi. uer. non credo, &c. de præſc. ſ. quòd non ſit neceſſe quòd iudex compellat laicū ad prorogandum, quia ipſo iure laicus ex perſona clerici cohæredis ſortitur forum iudicis eccleſiaſtici, cuius opin. confirmat dictum noſtrum precedens, ſcilicet dictum Bar. in d. §. eodem obſeruando, Quod amplia procedere, etiam ſi eſſent plures laici, quàm clerici, puta ſunt quatuor hæredes? unus clericus, & tres laici, non omnes ſortiuntur forum eccleſiaſticum, ita pulchrè tenet Soc. in conſi. 12. col. 6. in 1. uol. adde
22 prædictis Abb. in c. 1. col. 2. de loca. † Et per prædicta infertur ad unum pulcherrimū, & ſingulare dictum, quod fuit originaliter Antonij de Prato. Ver. in l. 1. in fin ff. quæ ſent. ſine app. reſcin. quem refert, & ſequit Fel. in d. c. 1. colū. 4. de præſcr. ubi multum exclamat tale dictum. ſ. quòd ſi ſint plures homines reperti in eodem crimine, inter
e quos eſt unus *e* clericus, & alij laici, & omnes inquirerentur per iudicem ſecularem, & clericus declinaret forum, poſsēt omnes alij laici ſimiliter petere ſe remitti ad iudicem eccleſiaſticum, contemplatione illius clerici, ne cauſa continentia diuidatur, & illud dictum multum commendat Mar. Soc. in c. 2. col. 3. in 8. fall. de mut. pet. quod eſt perpetuo notandum, quia quotidie euenit.

ADDITIO. Legito quę dixi in practi. mea cau. crim. in uerbo audiantur excuſatores. Petrus Folle.

23 † Limita tn̄ principale dictum præcedens ut procedat, qn̄ plures conueniuntur, ut ſinguli, ſecus ſi ut uniuerſi, unde ſi eſſet aliqua uniuerſitas uel collegium, in qua uel quo eſſent clerici, & laici, ſi eſſet cōueniendum dictum collegium, debet diſtingui, an ſint plures clerici, uel laici, quia ſi ſunt plures clerici, tota uniuerſitas conuenietur coram iudice eccleſiaſtico, ſi uero ſunt plures laici, tunc tota uniuerſitas conuenietur coram iudice ſeculari, quia collegium accipit denominationem a maiori parte, ita tenet Bar. in l. fi. col. 3. ff. de colle. illic, & Fel in c. 1. col. 4. de præſc. & Soc. in
24 d. conſ. 12. col. 6. in 1. uol. † Secūdo, limita procedere, qn̄ cauſa eſſet indiuidua, ſecus ſi diuidua, quia tunc clericus eſſet conueniendus in foro ſuo, & laicus in foro ſuo ſecundum Soci. in d. conſi. 12. colum. 6. in
25 1. uolum. † Decimoſeptimo, cognoſcit iudex eccleſiaſticus contra laicum perſeuerantem in excōicatione, nam poteſt ipſum mulctari, & temporaliter punire, ſecundū
26 Abb. in c. grauem, de pœnis. † Decimooctauo, ſi aliquis laicus ſpoliaret eccleſiam uel prælatum aliquibus bonis uel reditibus eccleſiaſticis, poteſt ipſe prælatus ferre ſententiam excommunicationis, uel interdicti contra dictum laicum, non obſtante ꝙ uideatur uindicare propriam iniuriam tex. eſt in cap. dilecto, de ſent. excommu. lib. 6.

Decimo-

27 † Decimonono, habet iudex eccleſiaſticus iuriſdictionem in laicos, in omnibus concernentibus animam, & maxime, ut ſaltem ſemel in anno confiteantur eorum peccata, & ſummāt Eucharistiam, aliàs poteſt eos arcere ab eccleſia, & eis morientibus denegare eccleſiaſticam ſepulturam, ut eſt tex. & ibi Abb. in c. omnibus utriuſque ſe-
28 xus. de pœn. & remiſſ. † Vigeſimo, poteſt iudex eccleſiaſticus punire aromatarium laicum, miſcentem farinā fabarū in cera, & illam uendentem, nam poteſt ipſum punire pęna pecuniaria, uel arbitraria propter peccatum, ita tenet Abb. antiquus in cap. 2. de emp. & uend. & Fel. in c. irrefragabili §. certum. colum. 2. in prin. de off. ord. Quod poteſt extendere contra omnes facientes ſimiles miſturas, & fálſificantes ea, q̄ uendunt, maxime utenſilia, ſicut faciunt iſti uenditores croci, qui ſolent miſcere carnes bouinas in croco, & iſti qui uendunt candelas, uel uinum, in quo miſcent aquam, & etiam in melle ſolent miſcere farinam, qui etiam per iudices ſeculares debent atrociùs puniri. f

ADDITIO. Hodie autē cognoſcit de iſtis fraudibus magna curia Sicle, & quia ſæpe contigit hæſitari de iſtis fraudibus idcirco aliqua dicam, & primo inue-
29 ſtigandum illud puto. † Quid ſit fraus, & ſecundum grammaticos fraus nihil aliud eſt quam deceptio, circunuentio, uel impoſtura. Cic. 1. Off. ut aut fraude (inquit) fit iniuria, fraus quaſi uulpeculæ, uis leonis uidetur utrunque ab homine alieniſſimū, ſed fraus odio digna maiore. Plaut. in mil. atque adeo, ut ne legi fraudem faciam talariæ accuſatoriæ, ut ſine talis domi agitem conuiuium, accipitur qn̄que pro periculo. Virg. lib. 5. quis Deus in fraudem, quæ dura potentia noſtra egit? Ter. in heatontu. in eadem fraudem ex hac re, atque illa incides uſurparunt ēt ueteres non raro fraudem pro crimine. Vnde capitalē admittere, teſte Vlp. de ædi. edic. eſt tale aliquid delinquere, propter quod capite puniendus ſit quid deliquit. Liuius belli pun. qui capitalem fraudem anſi, quique pecunię indicatæ in uinculis eſſent inde fraudi eſſe. ueteres dixerunt pro crimine datæ culpæ aſcribi, aut uitio uerti. Ci. 5. Phil. Cenſeoq; ut ijs, qui in exercitu Antonij ſunt, ne ſit ea res fraudi, ſi ante cal. Februarius ab eo diſceſſerint. Liu lib. 1. ab ur. cond. fecialis regere interrogauit Rex facis ne me tu regium nuncium, populiq; R. quiritū, uaſa comiteſque quiritum fiat, facio hoc eſt quæ res ſine meo damno, crimine, aut decore fiat, è noſtratibus autē Bald. in l. quæ fortuitis. C. de pign. act. in 2. col. uerſ. præmitte dicit fraudem propriè dici contra fidem, & ob hac differt a dolo, qui non ſolū eſt cōtra fidē, ſed ēt extra cōmittitur, & ideo tanquam genus de pluribus iudicat, ut ff. de pact. l. iuregentium. §. ſed ſi fraudandi. dolus enim ſm eundem eſt duplex uelatus. ſ. qui committitur ſine ui ſimulando, & diſſimulando, l. ea quæ. §. ſi de contrah emp. item faciendo clam. ut in furto, non manifeſto. Item retinendo quod non debet retineri, ut de re inſt. l. ſi quis mancipijs. §. proculus, alius eſt dolus apertus, & committitur cum ui, ut ff. ꝙ me. cau. l. ſi mulier. §. ſi dos. Item dicit idem Bal. in ti. ſi de feu. fue. con. inter do. & agna. §. beneficium. in princ. *f* ꝙ fraus propriè dicit, qn̄ promiſſum eſt ſimulatum, & re uera prohibitum agitur, allegat Io. mon. in c. auaritiæ. de elec. in 6. & facit tex. in l. fraus. ff. de legi. nā fraudem dicitur cōmittere ille, qui ad deceptionem alterius, & ad ſui commodum, aut uerum tacet, aut falſum exprimit ſecundum Abb. in conſ. 68. inci. primo uidet dictum magiſtrum. col. 1. lib. 1. allegat no. in d. l. iuriſgentium. §. dolo malo & §. ſed ſi fraudandi. ff. de pact. de quibus audi, quod dicit Ioan. Chryſ. in Ioan. c. 10. in hom. 39. in litera R, in hæc uerba, Quid dicis latrones, & fures carcerem habitare? dic queſo in ciuitate omnes iuſti ſunt? nōne multi peiores, & impudentius rapiente? illi. n. & ſi nihil aliud deſerta ſaltem, & tenebras petunt, & clam deprehēdātur, hi aut omni obiecta perſona, aperta fronte uiolant, rapiunt, uim inferunt, difficilis eſt purū hominem inuenire, ꝙ ſi non aurum rapimus, ſi non innumera terræ iugera occupamus quadam tamen fallentiā, & furtū in minoribus, & quæ poſſumus exercemus, nam commercijs & emendis rebus debitū nō reddere, aut aliquid ſubtrahere contēdimus, nonne latrociniū, furtum, rapinam facimus? Neque te excuſaueris, quod domū, aut ſeruum non auferes. Non

enim ablatorum copia, ſed rapientium uo-
luntate iniuſtitia metiẽda eſt iuſtũ nanq;
& iniuſtum, in magis, & paruis rebus ean-
dem uim habent, & ita furem appello, qui
aurum ſurripuit, quã qui in emendis rebus
iuſto precio uendentem defraudat, & cete-
ra, & alibi in lib. 1. de ſacer. ult. col. in lite-
ra B, idẽ, inquit, in hæc uerba proinde ue-
ri illuſoris, deceptoriſque nomine dignus
fuerit quiſquis re ipſa iniquo ac nocendi
animo abutitur alio, qui ſæpenumero pro-
fuit decepiſſe, & ac potiſſimum arte in ma-
ximis rebus alteri opem ſubſidiumq; tu-
liſſe. Ceterum qui recto ſemper calle ingre
ditur de eo nunquam deflectens, ſæpe fit
ut ei ẽt cui non actum aliquem ſtruxerũt,
malorum incõmodorumq; q̃ plurimorum
auctor ſit. Ibique infinitas enumerat frau-
des in bonã partem factas, & ex quibus nõ
30 modica orta fuit utilitas. † Committitur
aũt fraus dupliciter, ex propoſito. ſ. & intẽ-
tione, & re ipſa, ut l. ait prætor. §. ita demũ.
ff. de his quem in frau. cred. & l. 2. C. de ſer.
pi da ma. & probatur in l. fraudis interpre-
tatio ff. de reg. iur. & ibi Phil. Dec. & aliqñ
actus dicitur fieri in fraudem legis, aliqñ
uerò in fraudem hominis, ut notabiliter
declarat Bald. in l. hæc ædictali. §. omni. C.
de ſecun. nup. ubi dicit, quòd quãdo actus
gerit' inter perſonas non prohibitas, ſed fit
in præiudicium tertij, tunc dicitur fieri a-
ctum in fraudem hominis. l. 1. C. ſi quid in
frau. patr. Item qñ actus fit ad excludendã
legis prouidentiã, uel legis prouidentiam,
uel legis ſtatutum, actus dicitur geſtus in
fraudem legis, ut dicit ibi Bal. & eſt de me-
te iuriſconſulti in l. ſi libertus. in princi. in
31 uerbo diuerſitatis. ff. de iur. patr. † Pluri-
bus quidem caſib. cõmitti fraudẽ conſtitu
tum eſt, nam qñque fit fraus de re ad rem
puta de pecunia ad frumentũ, l. ſed Iulia.
§. mutui. ff. ad Mace. & ex hoc infert Bald.
in l. non dubium. C. de le. 3. col. fin. in fi. ꝙ
ſi ſtatutũ prohibet extrahi frumentũ non
poterit extrahi farina, quia fieret fraus le-
gi de re ad rem, licet farina, & frumentum
non ſint idẽ: imo diuerſa, l. quæſitum. §. il-
lud fortaſſis. ff. de leg. 3. licet idem Bal. in l.
ꝙ non ratione. ff. de leg. dicat, ꝙ põt extra
hi farina ſtante dicto ſtatuto, quia eſt ca-
ſus obmiſſus, & ibi ẽt dicit, ꝙ ſi prohibet'
extrahi uinum poſſunt extrahi vuæ, quia
aliud eſt materia, & aliud materiatum li-
cet poſtea dicat hæc procedere, dũ tñ hæc
nõ fiant in fraudem ſtatuti. Secũdo modo
fit fraus legi de perſona ad perſonã, ut in l.
ſi ſponſus in princ. ff. de don. inter uir. &
uxo. Itẽ fit fraus de cõtractu ad cõtractũ,
l. ſi ſponſus. §. circa. ff. de don. inter uir. &
ux. & alijs quoq; modis, & exẽplis late cu-
mulatis per Bal. ubi ſupra, & Guliel. Myn.
in l. fraudis interpretatio. ff. de reg. iur. ſo-
lùm autem intendendo hic ponere fraudes
q̃ committunt' ad deceptionem, ut ſic quæ
dixero conſona ſint dictis hic p do. aucto-
rẽ, & non extra rem. † Iccirco ſciendũ eſt,
32 & Ioã. de Nider. in trac. de contr. merc. tra
dendo regulam generalẽ, quot modis com-
mittat' fraus in mercimonijs, inquit frau-
des committi per mercatores in ſubiecta,
in quantitate, & in qualitate. Cõmittitur
n. fraus in ſubiecta uendendo auricalcũ in
locũ auri, uel aquã pro uinũ, uel uinũ mi-
ſtũ cum aqua contra quos inuehit Yſa. in
c. argentũ tuum uerſum eſt in ſcoriam, ui-
nũ tuum permiſtum eſt aqua, quod. n. per-
miſtum eſt patitur de defectu, quantum ad
ſpeciẽ, & ſic non ſine cauſa, inquit dom. au
ctor, ꝙ cõmittit' fraus p mercatorem uen-
dendo ceram miſtam cũ farina fabarum.
Cõmittitur ẽt fraus in quantitate, quę per
menſurã cognoſcitur, utendo ſcienter defi-
cienti menſura per modum per uirgam, &
pondus, & ſimilia deficiente menſurando
contra quos habetur Deuter. c. 25. non ha-
bebis in ſacculo diuerſa pondera, maius,
& minus, nec erit in domo tua modius
maior, neque minor, abhominabitur enim
Deus eũ, qui hæc facit, & aduerſatur oẽm
iniuſtitiã. Tertio caſu committit' fraus in
qualitate, puta ſi quis ſcienter uendat ani
mali infirmũ, uel uinum corruptũ dat, ubi
alter vult uinum ſanum, ſeu purum, ſeu ꝙ
dat falſam monetã ſcienter pro bona. Põt
ẽt committi fraus tribus alijs modis ſe-
cundum eundem) Primo ſi omni inexper-
to circa rem, ſeu merces ſuperuendat rem
ſcienter. Secundo ſi uidit emptorem arcta
tum neceſſitate, uel inordinata affectione
impulſum, & ob hoc g ſuperuendat. Ter-
g tio, qñ uẽditor uerbis, & allicia mentis rẽ
quæ uix ualet uno denario exhibet, & uen
dit pro quatuor, cõtra quos inuehit Hoſt.
in ſumma de pœn. in tit. 8. dũ dicat, ꝙ ho-
die

die mercatores uix ſine fraude, & menda-
cio uendere poſſunt, & lucrari, & ideo (in-
quiunt) tenentur ad reſtitutionẽ. & ſic ani-
33 ma eorũ eſt in maximo periculo. † Punit'
ideo in regno ille, qui pœnes ſe tenet au-
rũ, & argentum uitioſum uel falſum, & uẽ
dit uel non uendit pro prima uice pœna
unius libræ auri, pro ſecunda uice manus
mutilatione punietur, habet' in text. conſt.
ſi quis campſor, & ibi declarat Affl. quid
erat de iure communi? vide Bar in l. lege
34 Corn ff. de fal. † Et ſi quis commiſerit etiã
fraudem in ſubſtantia (ut quia uendit pi-
cturas deauratas, & argẽteas cum nõ ſint)
punitur pro prima uice pœna unius libræ
auri, & ſi non poterit ſoluere, debet fuſti-
gari, & pro ſecunda uice debet pœna ma-
nus plecti, & pro tertia uice furcis ſuſpen-
di debet, ut habetur in cõſti magiſtros me-
chanicarum artium ſub titu. de fi. mer. in
uend. mer. debet. n. qui talia facit certiora
re emptorem, utrum picturæ argento uel
35 auro ſuppoſitæ ſint. † Simili quoque pœ-
na plectuntur candelarij facientes cande-
las cum miſtura adipis, & non de bono ſe-
uo, ſeu de bona cera, & cum bono litigno
de bona bombice ſine alia miſtura. Cũ &
ſi hoc fecerint debẽt notificare emptorib,
alias ſi uendant pro perfectis, & bonis pu-
36 niuntur. † Itẽ committit' fraus in ſubſtan-
tia p eum, qui uendit pannos fracidos pro
bonis, nã iſto caſu habet locũ actio redhi-
bitoria, i. ut uendẽs ad ſe recipiat pannos,
& reſtituat pecuniat, ut dicit Bal. in l. ob
quæ uic. §. ſed ſi uitium. ff. de ædi. edic.
37 † Itẽ cõmittitur fraus in ſubſtãtia per eũ
qui uendit libros corruptos, & inutiles, nã
habebit locum redhibitoria? ut uenditor
ad ſe recipiat libros, & reſtituat pretiũ? ſe
38 cundum Bal. in d. §. ſi uitium. † Vnuſquiſ-
que enim debet manifeſtare qualitatem
rei, aliàs eſſet in dolo, ut eſt text, in l. fin. &
39 ubi Bal. C. de litig. † Item cõmittitur fraus
in ſubſtantia p caupones uendentes uinum
limphatũ pro puro (ut ſupra dixi) puniun-
tur. n. per conſt. regni, Magiſtros mechani-
40 carum, ut dictum eſt in candelarijs. † Item
committitur fraus in ſubiecta per eos mer
catores qui in eorum mercatura addunt
aliquid inutile (ut calcem in uino puluerẽ,
& arenam in blado, & gõma, ſeu aliquid ſi-
mile in cera, & cãmarantes ſpẽ tenendo in
loco humido gingibrem, piperem, crocũ,
& ſic de ſingulis) qui tenentur pœna falſi,
ut ff de fal. l. lege Corn. in prin & ff. de ex-
traor. cri. l. ſaccularij. in prin. & l. ſi ſeruus
ſeruum. §. item ſi quis frum. ff. ad l. Aq. &
tales falſæ merces non debent permittere
iudices, ut uendantur, ſed potius eas con-
cremari facere debẽt, ut §. illud autem. in
pœ. ſtorum. & §. ſciturũ. arg. l. mathemati-
cos. C. de epiſc. aud. & l. damnatos. C. de hæ-
ret. & l. quicũque. circa ñ. eo. tit. & l. nullus.
C. de iud. & firmat do. Iac. de Belu. in ſua
prax. cri. in tit. de iniu. §. falſariũ inſerẽdæ.
41 † Itẽ commit' fraus in ſubſtantia per eos
mercatores, qui portant merces ad uenden-
dum, & ſupra ſaccum ponunt bonas mer-
ces, & ſubtus malas, nam iſti tales ſunt pu-
niendi plusquã fures, ut eſt tex. in l. ſaccul.
ff. de extraord. cri. ſm ultimum intellectũ
42 glo. quod eſt notandum. † Item committi-
tur fraus per eos mercatores, qui tempore
uenditionis demonſtrent emptoribus bo-
nas merces, & tempore traditionis tradunt
malas, nam iſti tenentur crimine ſtelliona-
tus, ut l. 3. ff. de cri. ſtell. & generaliter con-
cludendo ſemper dicitur cõmitti fraus in
ſubſtantia, & punitur ſaltim crimine ſtel-
lionatus, quando alia pœna non eſt deter-
minata, iuxta tex. in leg. 1 ff. de crim. ſtell.
43 † Sed illud pulchrum eſt, an ſi uendatur
unũ pro alio reſcindat' venditio, & puniat'
uenditor? & vr̃ poſſe dici, ꝙ nõ reſcindatur
venditio, licet fieri debeat defalcatio p̃tij,
arg. tex. in l. domum. ff. de cõtrah. empt. ubi
uendita domo, q̃ pro parte erat cõbuſta in
ſcijs cõtrahentibus, nihilominus tenet uen
ditio, licet fiat defalcatio pretij, ut ibi & l.
Iulianus. §. ſi uenditor. uer. per contrariũ.
ff. de actio. emptio. ubi uendita hæredita-
te ex qua ſubtractæ erant plures res, tenet
nihilominus uenditio, facit l. 2. & l. tenetur,
in prin. ff. de actio. emptio. ubi ſi menſura
dicta non inueniatur in fundo uendito
nihilominus tenent uenditio, licet pro par
te deficiẽte habeatur rõ, idem dixit Bal. in
l. 2. C. de contr. empt. ad idẽ facit l. ſi poſt,
ff. de pari. & com. rei uend. ubi dicitur, ꝙ ſi
poſt inſpectum fundum, quem emere uole-
bã, arbores ui uentorum euulſa fuerint, ni-
hilominus tenet uenditio de fundo poſtea
facta, abſque eo quod arbores uenditæ in-
telliguntur, cum non ſint pars fundi licet ſi

emptor ignoraſſet, & uenditor ſciuiſſet,&
non dixerit debeat haberi ratio intereſſe
arborũ,l.ſed ſi cõis.ff.eod.tit. ſed prædicta
non procedunt, qñ dolus emptoris,ſeu uẽ-
ditoris dediſſet cauſam contractui , quia
tunc non tenet uenditio, l.ſi dolo.C.de re-
ſcin. uend. Præterea prædicta non proce-
dunt, qñ contemplatione eius,quod ex di
minutione abeſt facta fuiſſet uenditio ,
quaſi aliàs non fuiſſet quis rem empturus,
quia ex toto tunc diſpoſitio cũ deficiat , ẽt
in eo quod remanet conſenſus, l.arboribus
ff.de contrah empt. qui tex.uult hoc pro-
cedere, quãuis uterque diminutionẽ igno-
raſſet , (ut quia arbores in fundo exiſten-
tes uẽto uulſæ uel ignæ combuſtæ eſſent,
quarum contemplatione quis fundum e-
merat) quod inducitur per Bald.in l 2.C
de contrahen. empt. ut ſi quis emiſſet ho-
die piſcationem alicuius lacus , cuius pi-
ſces heri fuiſſent deuaſtati me ignorante ,
quod non tenet uenditio,propter defectum
conſenſus , & hoc modo intelligit gl.in l.ſi
duos ff.eo tit.præter ea nõ præcedunt præ-
dicta.qñ quis aſſeueraſſet partem,uel qua-
litatem,quę deeſt tempore emptionis licet
ambo ignoraſſent abeſſe rei præſentiam ha
bentes (ut quia quis menſem lineam , uel
æneam argento coopertam uenderet mihi
ignoranti pro ſolida argentea,credens eam
ex toto argenteam)quia nulla eſt venditio,
l. cum ab eo. in ſi. ff. de contrah. emp. cui
fortiter obſtat tex.in l.qui tamen,ff.eo.tit.
dum dr̃, ꝙ uendita re deaurata. quam am-
bo credebãt ſolidum aurum tenet emptio,
quos tex.dicit Bal. in d.l.cum ab eo.§.ſi.nõ
poſſe à contrarietate bene defendi , ſed eſt
aduertendum ꝙ in d.l.cum ab eo.in ſi.uen-
ditor q̃ credebat purum argentum licet fal
ſo,& impudenter uendebat menſam argen
to coopertam pro ſolido argento , & tunc
non mirum ſi nulla eſt emptio,prout etiam
in d.l.quid tamen.in ſi.cum æs pro auro uẽ
ditor in d.l. quid tñ uenditor uendens rem
deauratam non dicebat,quod uenderet il-
lam pro ſolido auro, licet ita crederet quo
caſu , ut dixi nulla fuiſſet emptio ut etiam
uult d. l. quid tñ. in ultimis uerbis.ſed rem
ſimpliciter uendebat,eſt bene uerum,quod
qñ quis rem deauratam pro auro uendit ,
licet non teneat in illo corpore emptio, ta-
men tenetur tantum auri præſtare , quam
uis fuerit ignorans,l.Labeo lib.poſteriorũ,
ff.eo.tit.Ideo caueãt, qui non habent rerũ
peritiã in talibus qño aſſeuerant , & tutè
facient rem ſimpliciter uendere Ita prædi-
cta procedunt, qñ diminutio talis eſt,de to
to uel de maiori parte.l.& ſi conſenſum.in
prin.& l.domum.ff. de cõtrah.emp. quæ l.
domum dicit , quod ſi domus uendita erat
tempore uenditionis exuſta in totum , ita
ꝙ ad aream redacta eſt,nõ tenet uenditio,
ſiue ambo ignoraſſent,ſiue emptor ſciuerit,
& non uenditor, ſiue uenditor, & non em-
ptor,eo quia cum deficiat ſubiecta rei,quæ
uenditor,non tenet uenditio,quia defectus
corporis ſubiectæ magis impedit uenditio
nem quàm rei uitium, l. in uenditionibus.
in prin. & ꝑ totam l.& l.alioquin, & l.ſeq.
& ſi conſenſum in pri. iuncta, l,Labeo.lib.
Poſteriorum eo.tit. quia defectus corporis
inducit defectum conſenſus d l.& ſi conſẽ
ſum.in prin.ubi autem aliquid de domo re
manſit dimidia pars.ſ. uel pluſquam dimi-
dia,& tenet uenditio, ſiue ambo ignoraue
rint diminutionem, & deteriorationem,li-
cet fiat defalcatio ualoris partis exuſtæ , ſi-
ue uenditor tantum ſciuerit,quo caſu tene-
tur præſtare non tantum ſimpliciter ualo-
rem partis deficientis,ſed quanto emptoris
intereſt,ut ibi.& d.l.Labeo,ſiue emptor tã-
tum ſciuerit , uel ambo, quo caſu nulla fit
præiudicij falcatio,d l.domum cum uolen-
ti,& ſcienti non fiat iniuria,& fraus,etiam
re ipſa,l.1. de act. emp. quod ſi pluſquam
dimidia pars ſit exuſta, & diminuta,ſi am-
bo ignoraſſent non tenet uenditio,& ueri-
ſimiliter defectu conſenſus emptoris , &
quia ſubiecta in maiori parte deficit,ut di-
cit ibi tex.quod ſi uenditor tantum ſciuerit
in eius odium tenet uenditio, ut teneatur
quanti intereſt emptoris domum integram
eſſe,& exuſtam non eſſe, vt ibi,& d.l.labeo.
quod ſi emptor tantum ſciuerit,tenet uen-
ditio, ut dicit ibi text.& idem ſi ambo ſci-
uiſſent, ut, ſ.pro parte quæ ſupereſt teneat
emptio,ſm glo.pen. & in reliquo non, ſed
dolus cum dolo in ea parte compenſetur,
licèt innuat tex.venditionem ex toto nullã,
quod etiam ibi Fulg. uoluit in ultimis uer-
44 bis. † Nunquid uenditores carnium tenen
tes maiora pondera debeant puniri ? uide
Bald.in conſi.155.in 1.lib. & adde quod iu
dex ſciens, & patiens ponderibus, & men-
ſuris

ſuris illicitis,& non puniens tenetur,& pu-
nitur,quia de ſuo emendabit & etiam utẽs
illius punit̃ pęna falſi,& reddit qđ extorſit.
45 l.ſi.C. de ſuſce.& arca lib.10. † Et eſt ta-
men aduertendum, quod ille,qui grauatur
in menſura, uel extimatione perperam fa-
cta,poteſt, &debet infra annum de hoc cõ
queri, ut.C. decem cenſito,l. qui grauatos.
lib.11. poſt annum uero conqueri non po-
teſt exceptis minoribus,& abſentibus,ſecũ
dum Bald.in conſi.387.inc p. ille qui gra-
46 uatur 3. lib, † Et ad quid agere poteſt de-
ceptus ex falſis ponderibus,uel menſuris ?
Dicas quod ſi vult agere crimine extraor-
dinario , cuius pœna eſt extraordinaria, ut
in l.annonam.de extraord cri. poteſt. Sed
de iure regni aliter cauetur quo ad pœnã,
nam Imperator Feder ſtatuit in cõſt.incip.
ad legitima pondera , quod quicunque fal-
ſitatem , ſeu fraudem commiſerit in men-
ſuris,& ponderibus,& pannos tirauerit,de
bet per ſententiam puniri pœna unius li-
bræ auri,quam ſi non poterit ſoluere debet
fuſtigari per totam ciuitatem , & appendi
in collo illud pondus falſificatum, uel men
ſura , & ſi ſecunda uice ſimilem fraudem ,
uel falſitatem commiſerit amputabitur ei
manus, & ſi tertio reiterauerit ſuſpẽdatur,
& mortis periculum ſubeat, ſi uero uoluerit
agere ciuiliter, & tunc agitur ad intereſſe,
ff. de act.emp.l.rem.aut uult contra ſecum
contrahentem agere, & tunc aut eſt uendi
tor,qui deceptus eſt , & tunc aut uendebat
res in genere aut in quantitate in ſpecie(pu
ta uendebat fundum, tamen uolebat ſcire
quot iugera contineret , quot ardenta in
falſo mẽſuraſti quia dixiſti quod non erãt
ibi niſi 10. cum eſſet 20.iugera)& tunc po
teſt peti intereſſe in quo deceptus , ut l.ni-
hil,§.per contrarium.ff.de act.empt.aut in
genere uel quantitate uendebat (ut puta
decem modios bladi,uel decem amphoras
uini) & tunc aut uendebat in genere gene-
raliſſimo (ut uendo tibi decem lagenas ui-
ni)nec agebam quod tu haberes totum ui-
num pro decem lagenis menſuraſti,& ſunt
15.tunc repetam, quod plus habuiſti,ſic in
telligitur d. §. de eo. aut tibi uendebam in
genere ſpeciali,ita tñ quod totam rem illã
uolui)quod haberet ut uendidi tibi dolum,
& quamlibet lagenam pro 10. tamen ibi
erant 30. & dicis quod non ſunt niſi 20. &
menſuraſti pro 20.) & tunc non repetam
quod eſt ultra 20. de 10. lagenis precium
petam , ut l 1.§ ſi duobus. & §.2.ff.ſi agri-
men ſ.l. mo. di. aut emptor deceptus eſt ,
& eſt dicendum idem,& proſequere ad lon
gum ut per do. Ioan. Rogn.in ſuo paruu-
47 lo opuſculo de menſuris , in 8. q. † Item
committitur fraus in quantitate rei per
mercatores , qui menſurant pannos quos
uendunt, & tirant ipſos pannos , quia non
debet tirare, ſed debent uendere eos in ta-
bula plana cum canna abſque tiractione ,
ut dicit tex.in conſt.mercatores,& ibi not.
Affl.3.no.& quid de pannis lini,uide Bald.
in l.leg.C. de leg. uide Benuen. ſtrach. in
48 tract.de merc 2.parte,num.8.† Item ut re
deamus ad propoſitum noſtrum)committi
tur fraus in qualitate uendendo merces, &
occultando defectus,& uitia,uertùm oſten-
dendo apparentias , quæ non ſunt in eis ,
ut inquit Affl. in conſtit.magiſtros , nam
uenditor tenetur ſpecialiter certiorare em
ptorem , de qualitatibus rei uenditæ , pro-
pter quas emptor eſſet minor empturus,l.
quæro in uerbo ſpec.ff.de actio.emp.& ubi
cunque uenditor ſcienter non certioraſſet
emptorẽ de qualitate rei, propter quam eſ
ſet uendita minori, & tunc emptori igno-
ranti tenetur ad oẽ intereſſe,l.1.§.1.& l.Iu
lianus poſt prin. & l.quæro.ff.de act.empt.
& ſi uẽditor ignorauit tenetur quãti mino
ris emptor fuiſſet empturus ſi ſciuiſſet, l.
quot.de ſer.l.Lab.ff. de cõtr.empt.& plene
49 per Alexan.in conſi.95.in 5.lib.† Item ma
gna eſt fraus eorum , qui uadunt per pla-
team , & imponunt precio rebus plus de-
bito , ut alij ſic emerent in alterius detri-
mento, nam puniuntur crimine ſtelliona-
tus, ut dicit Barto. per illum texr.in l.3. §.
item ſi quis impoſturam , ff.de cri. ſtell.
50 † Et qua pœna puniantur aromatarij fa-
cientes eam fraudem,de qua per do.aucto
rem ? & in hoc proditæ ſunt duæ conſt.
in regno,altera incipit , in terra qualibet,
& altera.Quia nunquã,quibus cauetur pœ
na publicationis omnium bonorum mobi-
liũ, & ſi protomedicus conſenſerit punitur
ut ibi,& uide Angel in l.ex facto.ff.de neg.
51 geſt.† Item committitur fraus per eũ,qui
ut emat merces uilius, quas quis tenet ue-
nales, & ut non reperiatur alius emptor
præter ipſum diffamandi uadit , quod dñs
illarum

illarum merciũ eſt ipſius debitor, & quod
dictæ merces ſunt eidẽ obligatæ, uel quod
ſunt litigioſæ, uel aliter, propter quod em-
ptores abſtrahuntur a propoſito emẽdi di-
ctas merces, nã tenetur actione iniuriarũ,
& ad intereſſe, arg. text. in l. item apud La-
beo. §. ſi quis non debitorem. ff. de iniur.
cum. §. præced. & not. per Iaſ. in l. dedi. §.
q̃ q. ff. de cond. cau. da. cau. non ſeruat cum
ſimilibus, de quo uide glo. in l. ſi duo. §. alij
in 10. in ult. glo. ff. uti poſ. & Bal. in conſi.
52 249. incip. quidam mercator in 3. lib. † Itẽ
committitur fraus per eum, qui ſurripuit
ſignum de ſacro frumenti, ut nõ poſſit ſciri
pondus ipſius, & ut non poſſit percipi quã-
tum plus debito acceperit quis de molitu-
ra, & tenetur pęna falſi. ſecundum Marſ. in
53 l. qui rationibus. ff. ad l. Corn. de ſicca. † Itẽ
committitur fraus per illos mercatores, qui
uendunt pannos, & ut pluris precij uen-
dant aſſerunt doloſè pannos eſſe Venetia-
nos, ſeu Norcinos, & non ſunt, nam iſto ca
ſu tenetur uenditor emptori præſtare quã-
ti pluris pannos emiſſet, ſi ita eſſent, & nihi
lominus punitur tanq̃ uendens unum pro
alio, ꝓ ut de primo eſt tex. in d. l. Iul. li. 15.
§. uenditor, & de 2. eſt text. in l. ſi quis in pi-
gnore. ff. de pig. act. & hæc ſufficiant ad ma
teriam fraudi. Pet. Fol. V.I.D.
54 † Vigeſimoprimo, poteſt iudex eccleſiaſti-
cus excommunicare teſtes laicos nolentes
deponere in curia ſeculari, quia tacere ue
ritatem eſt peccatum, & poteſt facere pro-
clama, ſub pœna excommunicationis: ut
quicunque ſcit ueritatem, ſuper tali nego-
cio, compareat in iudicio ad deponẽdum,
ita tenet Abb. in cap. ad noſtra n, el 2. col. 1.
de iureiurando.

ADDITIO. Adde ꝙ text. illius c. ad no-
ſtram. extra de iureiu, el 2. eſt ſatis notabi-
lis ad practicam hodiernam, quam in ali
quibus partibus (& præciſe Salerni) uidi
ſeruari, ꝙ per uiam excõicationis etiam
in criminalibus poſſunt moneri omnes ſciẽ
tes ueritatem de aliquo delicto, ut eam de-
ponere habent nam tenentur teſtes eam re
uelare coram iudice eccleſiaſtico, licet alias
ſatis impugnaſſem. Pet. Foller.

† Vigeſimoſecundo poteſt iudex eccleſia-
55 ſticus, quando coram ſe eſt deductum ali-
quod incidens ſpirituale, inhibere iudice
ſeculari, ꝙ in cauſa principali non proce-
dat, durante dicto incidenti. Verum in hac
inhibitione debet adhibere cauſæ cogni-
tionẽ, & citare partem aduerſam. ita tenet
Alex. in l. 4. §. condem. col. 4 ff. de regu. iur.
& Abb. in c. tuam. in vlt no. de ordine co-
gnationum, & ibidem Abb. in 4. col. uerſic.
56 quæro nunquid, &c. † Vigeſimotertio, iu-
dex eccleſiaſticus poteſt compellere laicum
litigantem in foro ſuo, ad obſeruantiam
iuris canonici. Ita tenet Card. per illum
text. in cl. 1. in 8. not. de pœn. & remiſ. per
hoc eſt text. in c. licet de iureiu. lib. 6. & in
cap. decernimus. de ſent. excom. lib. 6. & in
57 c. cum quidam de excep. † Vigeſimoquar-
to, cognoſcit iudex eccleſiaſticus hodie in
regno de cauſa ſuſpicionis iudicis ſecula-
ris, nam quãdo iudex allegatur ſuſpectus,
non auditur allegans, niſi proponat, & pro-
bet inſtas cauſas ſuſpicionis coram dioce-
ſano illius loci, ubi cauſa uentilatur, & ſic
iudex eccleſiaſticus cognoſcet an ſit ſuſpe-
ctus uel non, ita de hoc eſt regia pragmati-
ca, quæ incipit, Item, ſi contingat, & eſt po
ſita in 1. char. ritus magnæ curiæ uicarię, &
ita hodie ſeruatur.

ADDITIO. Adde dictis hic per do.
auctorem, quòd regia prag. allegata, per
eum, non dicit ſimpliciter cauſa ſuſpitio-
nis iudicis ordinarij proponendam forę
coram dioceſano, ſed dicit proponi debere
coram logotheta regni, uel prothonotario,
licet in fine ſubdat, ꝙ in aliquibus partib,
regni proponitur coram dioceſano loci,
quare puto, quòd coram iuſtitiarijs regio-
num debent ſimpliciter cauſæ ſuſpicionum
proponi, & ita tempore meo uidi emana-
tam eſſe regiam prouiſionem iuſtitia, &
præſidi huius prouinciæ principatus citata
quæ hodie ibi eſt regiſtrata, & legi, & uidi.
Petrus Follerius.
58 † Vigeſimoquinto, poteſt iudex eccleſia-
ſticus ſequeſtrare corpus mortuum alicu-
ius uſurarij, & facere, quòd non ſepeliatur,
donec eius hæres caueat de uſuris reſtituẽ-
dis ita tenet Angel. in authen. ut defun. ſeu
fun. &c. in princ.
59 SVCCESSIVE † ſequitur uidere
h de iudice *h* ſeculari. circa quæ poteſt ſe im
pedire contra clericos, quia contra laicos
non eſt dubium, unde decidamus hic ali-
quos caſus dubitabiles pro utilitate huius
diſtinctionis. Primo igitur, iudex laicus im
pedit

pedit ſe contra clericos per uiam reconuẽ-
tionis, quia ſi clericus agit contra laicum
in foro ſeculari, poteſt ibidem reconue-
niri, ſecundum magis communem opin.
quam tenui ſupra in 6. diſtinctio. 5. quæſt.
tertiæ par.

ADDITIO. Glo. in c. clericum nullum,
uidetur, tenere contrarium, ſed pro opinio
ne dñi auct bene facit gloſ. in c. at ſi clerici
de iud. & ſequuntur Inn. in c. 2. de for. cõp.
& Hoſt. in ſumma eod. titu. §. quibus uerſ.
licet. 9. col. & Io. And in a'le. c. at ſi clerici,
dicens ita de conſuetud ne ſeruari, & eſt cõ
munis opinio, quam limita niſi clericus in
fraudem conueniſſet laicum coram ſecu-
lari, ut ibi reconueniatur, nam tali fraude
detecta non reconueniretur ibi, ſecundum
Angel in l. 2. §. ſed ſi agat. ff. de iud. de quo
per Afflictis decif. 173. Secundo limita niſi lai
cus in fraudem procuraſſet conueniri a cle
rico, ad hoc ut ipſum potuiſſet ibi reconue
nire, pro quo uidetur bonus tex. in cap. re
latum. iũcta gl in uer. ſeculari, de iure pat.
& tenet Ant. de But. in cap. eccleſia S. Ma
riæ, de conſt. Tertio limita niſi clericus cõ
ueniret laicum ſuper actione famoſa, uel
pro iniuria ſibi facta, ſecundum Bal. & Sal.
in auth. conſequenter. de iud. Quarto, limi
ta niſi reconuentio tangeret cauſam ſpiri-
tualem uel illi annexam, tunc enim nullo
modo fieri poſſet coram laico, ſecundum
Innoc. & communiter Doct. in c. 1. de mut.
pet. & Bal. & Sal. in d auth. & conſequẽter.
Quinto limita niſi reconuentio eſſet de cri
mine, quia ſiue ueniret imponenda pœna
pecuniaria, ſiue infamiæ, ſiue agatur de cri
mine criminaliter, ſiue ciuiliter non poteſt
clericus reconueniri coram laico, ſecundũ
Sicul. in c. at ſi cler. extra de iud. & ibi Ioã.
And. & in c. 1. de mut. pet. & Bald. in c. 1. de
contr. feudi apud par. termi. Sexto limita
niſi ageretur de diſtringendo perſonã cleri
ci uirtute reconuentionis, quia illa ſemper
eſt interdicenda iudici ſeculari, licet ei per
mittatur cognitio cauſæ reconuentionis,
ſecundum Arch. in c. unico. de cler. coniug.
lib. 6. & adde ꝙ ſi clericus reconuentus ap-
pellabit ſi grauetur ad ſuperiorem iudicis
ſecularis, ſecundum Arch. in c. non ita. 2.
q. 5. & Imo. in cap. ſignificantib. de offi. del.
60 † Secundo, iudex laicus condemnat cleri
cum in expenſis, quando litigauit corã eo,
contra laicum, & ſuccubuit, ſecundũ Imo.
in c. at ſi clerici. & ibi etiam Fely. col. 1. in
61 fi. de iud. in 6. † Tertio, poteſt iudex laicus
citare clericum coram ſe, ſi ſua putauerit
intreſſe, & ſic in actu uoluntario, & ualet
citatio ſecũdum Bal. Pau. de Caſt. & Alex.
in l. teſtamenta oĩa C. de teſt. & Ange. in l.
2. §. hæc ſtipulatio. ff. ſi pluſquam per l. fal.
62 † Quarto, quando eſſet factum ſequeſtrũ,
ſeu depoſitum penes clericum per iudicem
ſecularem, poteſt idẽ iudex præcipere cleri
co, ꝙ reſtituat, ſecũdum Bal. in l. ſi fideiuſ.
§. fi. ff. qui ſatiſd. cog. & Bal. in l. acceptam,
col. 2. C. de uſur. ſequitur Iaſo. in d. §. fi. per
text. in l. fin. §. penul. C. de bon. aut. in poſ.
93 † Quinto, intromittit ſe iudex laicus con
tra clericum ſpoliantem laicum ſua poſſeſ
ſione in reſtituendo laicum ſpoliatum in
poſſeſſione, per uiam cuiuſdam defenſio-
nis extraiudicialis, citando generaliter om
nes, qui ſua putauerint intereſſe, & iſta eſt
noua prouiſio inducta per capitula regni,
uidelicet, per c. omnis pręlatio & c. ad rega
le faſtigium. & cap. finis pręceptis charitas,
& cæt. de qua materia habetur in deciſ. 2.
24. conſi. Neap. Et dixi ſupra in 7. diſt. iudi
64 ciorum, circa fin. † Sexto iudex laicus dat
curatorẽ ad litem clerico minori litiganti
coram ſe, ut eſt deciſ. Rotæ, 207. in antiqs.
Nam ſemper talis curator datur per illum
iudicem coram quo lis uertitur, ſecundum
Bald. in l. fi. C. de admi. tut. pro hoc tex. in
c. fi. de iud.

ADDITIO. Adde Old. in conſi. 59. &
65 Gem. in cap. ſi annum de iud. lib. 6. † Imo,
ꝙ plus eſt, ſecundũ poteſt per iudicem lai-
cum dari ſacerdos in tutorem ſecundum
Ang. Are. inſt. de Attili. tut. §. ſed hoc iure.
allegat auth. presbyteri. C. de epiſ. & cle. nã
ut ait iudex ſecularis eſt iudex competens
cuiuſcunque etiam clerici petentis tute-
lã, ut 11. q. 1. c. experientiæ, & c. ſi clericus,
& cap. cum ſit de for. comp. adijcit etiam
quod præſes, ſeu alius ſecularis iudex po-
teſt presbyterum dare in tutorem, ꝙ uide-
tur probari in l. neque. C. qui da. tu. uel cu.
poſ. & gloſſ. in auth. presbyteros. C. de epiſ.
& cler. generaliter. C. de epiſ. & cle. uoluit
ꝙ exorciſtæ: & alij clerici inferiores com
pelluntur per iudicem ſecularem ſuſcipere
tutelam legitimam, quia dati ſunt in lege,
ſed presbyteri & alij in ſacris uolentes poſ
ſunt

ſunt eſſe tutores legitimi, non autem teſta-
mentarij, uel datiui pro quo text.& gl.in c.
peruenit. 86. diſt. non tamen coguntur ut
in auth.p̃sbyteros C.de epiſc.& cle.ſed ad
tutelam miſerabilium perſonarum omnes
presbyteri,& monachi tenẽtur, ut 88.diſt.
cap.1.& cap. epiſcopus gubernationem, &
Spec.in titu.de tut.§. generaliter uerſ.Item
opponitur contra tutorem, & in uerſ.illud
autèm dicit tamen ibi quòd forte non co-
gentur. Petrus Follerius.
66 † Septimo, iudex laicus poteſt compellere
creditorẽ laicum ad remittendum iuramẽ
tum turpiter receptum a debitore, ita te-
net Fely.in c.1.col.7. in fin. de iureiu.iſtud
tamen putarem uerum ante quam debitor
incidat in periurium pro non ſolutione, pu
ta ante diem ſolutionis, quia poſtquã uenit
dies ſolutionis, & debitor in periurium in-
cidit, non poteſt illud periurium per partẽ
remitri, unde illa coactio iudicis, nihil ope
raretur, ita tenet Bald.in authẽ.ꝙ eis.C.de
nup.& habetur in deciſio.35. conſil. Neap.
67 † Octauo iudex laicus cognoſcit de cauſa
ſpirituali incidente inter Iudæos, uel infide
les: quia ex quo ipſi ſunt extra eccleſiam,
ideo eccleſia non impedit ſe de eis. ita te-
nent Alex. in l.Titia, col.3. uerſ.uel ſecun-
do,&c.ff.ſol.matri.& Petr.de Anch.in c.ea
68 quæ, in 5.q.de reg.iur.lib.6.†Nono, poteſt
iudex ſecularis cognoſcere de nullitate ab-
ſolutionis a iuramento conceſſæ per iudi-
cem eccleſiaſticum, ſecundum Felyn.in 1.
colum.5.in fin.uerſ.poſſet etiam ſecularis,
&c.de iureiu. allegat Petr.de Ancharan.in
conſi.382.incip.retento ordine, &c. col.4.
69 † Decimo, poteſt iudex laicus, uel eius fa-
milia capere clericum delinquentem depre
henſum in crimine uel rixa, non tamen ut
ipſum detineat, ſed debet eum præſentare
iudici eccleſiaſtico, ita tenet Bal.in l.ſi qua
per calumnia, colum.2.in fin. uerſ.ſed quæ i
ro.C.de epiſ.& cler. De qua materia habe-
tur plenè per Abb.Fel.& communiter Doc.
in c.cum non ab homine, de iud.& Bart.in
l.ſi quis in ſeruitute.ff.de fur.& Io.de Ana.
in cap.ſuper eo.col.2.de cri.falſi. Qđ pro-
cedit, quando clericus incedebat in habitu
& tonſura, aliàs ſecus, quia non tenetur iu-
dex laicus ipſum dimittere ad iudicem ec-
cleſiaſticum, niſi prius conſtet ſibi de cleri-
catu, ſecundum Bal.in d.l.ſi qua p calum.
uerſ.ſed ponamus, &c.Verum de iſto inci-
denti.ſ.ſuper probatione clericatus, nõ po-
teſt cognoſcere ſecularis, ſed epiſcopus co-
gnoſcet.tex.in cap.ſi iudex laicus.de ſen.ex
70 com.lib.6.† Sic dicimus in ſimili, ꝙ percu
tiens clericum non incedentem in habitu
& tonſura eſt excommunicatus ſecundum
Barto. in l.item apud Labeonem. §. ſi quis
uirgines, & de iureiu. & Bald in d.l. ſi qua
per calumniam, colum.1. uerſic.deinde ue-
nio,&c.& habetur in ca.4. de ſent.excom.
Adde prædictis Bald.in d l.ſi quis curialis,
C.de epiſc.& cler.& Soci.in conſi.122.co
lum. pen. in princ.in 1. uolum.& Alex. in
conſi.8.in 1.uol.

ADDITIO. Adde hoc in regno non
procedere, quia clericatus probatio fieri de
bet coram iudice ſeculari, coram quo peti-
tur remiſſio, ut dictat ritus magnæ curiæ
vicariæ inci. Item ſeruat ipſa curia, quod
nullus clericus. Pet.Foll.

71 † Vndecimo, iudex laicus poteſt punire cle
ricum prius delegatum per epiſcopũ, nam
quando clericus delinquit taliter, ꝙ mere-
tur mortem, debet ꝓceſſari per epiſcopũ,
& poſtea degradatur,& deinde traditur cu
riæ ſeculari puniendus, ut no. Bar.in l.1.ff.
de pœnis,& eſt tex. & ibi Abb.in cap.noui-
mus, de uerb.ſig. & Abb.in cap.cum nõ ab
homine.col.8.& ſeq.& in ca.at ſi clerici.de
iud.in §.de adulterijs,& uide plenè p Spe.
in tit.de acc.§.2.loco. ubi tractat hanc ma
teriam, uidelicet, quando clericus deponi-
tur, & quando ſuſpenditur, & quando de-
gradat̃,& qualiter fiat degradatio.De quo
etiã eſt tex. in c.degradatio. & ibi p Gem.
de pœnis.lib.6.Et circa materiam degrada
tionis hæc datur regula, ꝙ quando agitur
de degradando epiſcopum, requiruntur
duodecim epiſcopi una cum metropolita-
no. Si uerò eſt degradandus ſacerdos con-
ſtitutus in ſacris requiruntur ſex i epiſco-
pi, in degradatione uerò diaconi, uel ſub-
diaconi requiruntur tres epiſcopi, in cleri-
co uerò in minoribus conſtituto ſufficit
ſolus epiſcopus proprius, ita hæc omnia
declarat Abb. in c.non poteſt, & ibi etiam
glo.de re iud.& gl. in cap.1.in uer.canoni-
bus.de hær.lib.6.& glo.in d.c.de degrada-
tio.& habetur in ſumma 15.q.7.& in c.fę-
lix,& c.ſi autem.eadem cauſa,& q.Fallit in
crimine hæreſis, in quo non requiretur nu-
merus

merus tot epiſcoporum, ſed ſolus ep̃s pro-
prius poteſt degradare cõuocatis prælatis,
abbatibus, religioſis,& alijs literatis de ſua
diœceſi.tex.eſt in c.1.de hęr.lib.6.& Ioan.
72 de Ana.in cap.pen.in 1.no. de hær.†Item
dictus numerus epiſcoporum requiritur in
uerbali degradatione, ſed in reali,& actua
li non requiritur ſecundum Fel. in d. cap.
nõ põt.col.4.in prin.& col.pe.& ibi etiam
Abb. Item, quando aliquis eſt degradatus
uerbaliter, adhuc retinet priuilegium cleri
cale, quia nondum efficitur de foro ſecula-
ri, ſecus ſi poſtquam eſt actualiter degra-
datus, ſecundum Io. de Ana.in c ad abolẽ-
dam.col.6.in fi.de hęr. Poſtquam igitur eſt
actualiter degradatus traditur curiæ ſecu-
lari puniendus. Verum debet iudex eccle-
ſiaſticus rogare iudicẽ ſecularem, ut proce-
dat contra eum, citra pœnam ſanguinis, ut
73 eſt tex.in d.c.nouimus, de uerb. ſig. † An
autem clericus degradatus ſi de ſacro cele-
brat, conficiat corpus Chriſti, uide gloſſ.&
Abb. in c.2. de cle.excom. ubi tenet, ꝙ ſic
idẽ tenet Ioan. de Ana in d.c.ad abolendã,
col.6.in fi.& ſeq.de hęr. Pro quibus autem
criminib.põt clericus deponi, uel degrada-
ri, uide Fel. in c.at ſi clerici in princip.col.
74 pen & fi.de iud † Vnum tñ ſcias hic, ꝙ li-
cet iudex laicus poſſit de mandato epiſco-
pi capere clericum; non tñ põt ipſum tor-
quere, uel uerberare, ẽt de mandato epiſco
pi, alias incideret in excõicationem.ita te-
net Ioan, de Ana. in cap.ſuper eo.colum.2.
in fi.de cri.falſi.& Petr.de Anc.& Abb.in c.
uniuerſitatis, col.1.de ſent.excom.& Arch.
& Gem.in ſum.45 diſt. De materia autem
degradationis ſupra dicta uide plenè Fir-
mianum in ſuo trac.de epiſcopo in ultima
75 parte. † Duodecimo, iudex ſecularis exer-
cet iuriſdictionem in clericum, ratione
feudi, quod tenet clericus ab eo.c.cæterum.
de iud.& cap.ex tranſmiſſa.&c uerum. de
for.comp. & in c.1.§. item ſi clericus.& ibi
And.de Iſer.in 2.col. de cap.Corra.& Soc.
in conſi. 12.col.8. in princip.in 1.uol.Item
quando eſt auctor laudatus per l.ueditor,
& ibi p Doc. de iud.& Abb, in c.fi.de emp.
& uend.

ADDITIO. Intellige ſanè hæc conclu
ſio ſm Inno.in c.uerũ. extra de for.com.&
procedat quando ageret de cauſa feudali ci
uili, ſecus ſi ageret̃ cõtra clericum uaſſallũ
ad amiſſionem feudi criminaliter aut ciui-
liter pp crimen, quia tunc ſm eundẽ Inn.
Sicu.& Io. And.in d.c.uerũ remittenda eſt
cognitio ad prælatum ſuũ, ẽt ſi feudum ſit
paternum, dicit tñ.Innoc. ꝙ ſi per prælatũ
ſuum de proditione uel alio crimine pp ꝙ
debeat feudum amittere fuerit condemna
tus, tunc dñs auferret feudũ pro uelle ſuo,
& ſi fuerit abſolutus, tunc ulterius non po
terit dñs ei propter crimen auferre & ultra
dicit, ꝙ cum quilibet dñs feudi ſit iudex or
dinarius ſuas ſñias exequetur ẽt laicus con
tra clericos uaſſallos nec incidit in excõi-
cationem, ſi eos reſiſtentes compellat, arg.
c.olim.de reſt.ſpo.ſed cõiter doc.in hoc cõ
tradicunt uolentes, ꝙ dñs feudi prætextu
huiuſmodi cognitionis in clericum uaſſal-
lum non habet diſtrictionẽ perſonalem,&
expreſſe tenet Io.And. & Sicu.in alle.c.ue-
rũ.& in c.unico, de cle cõiug.li.6 Pet.Foll.
76 †Decimotertio, iudex ſecularis põt punire
clericum de aſſaſſino, qa pp criminis enor
mitatem ipſo iure cenſetur degradatus in
caſu iſto.ita tenet Lapus in c.ꝓ humani.de
hom.lib 6. & Pariſ.in tract.ſynd.in uer.In-
quiſitio, col.7.in fi.Rob. Mar.Ven.V.I.D.

ADDITIO. Vide ad hæc Ant. Cap. in
deciſ.112.nu.1.& deciſ.155.nu.26.†Item
77 ultra do.auct. hic aliquos caſus applicãdos
cenſeo utiliores cæteris, quare illud ſcire
non redeat, quod clericus, cum agitur pro
poſſeſſorio retinendæ, poteſt coram iudice
ſeculari trahi & conueniri etiam ab altero
clerico, de quo late per Ioan. Fab.inſt. de
inter.§. retinendæ & per Barto. in l.1.ff.de
inter. & pro hoc uidetur facere c.cauſam,
qui fi ſint le.ibi (non attendentes ꝙ ad re-
gem, & non ad eccleſiam pertinet de talib.
poſſeſſionibus iudicare) propter quod Ant.
in c. cum dilectus. de ord.co. dicit, quod ſi
agatur ſuper poſſeſſorio beneficij, cauſa
propterea non dicitur eſſe ſpiritualis, &
idem tenet Nic.Mill.in uerbo beneficium,
& expreſsè tenet Vinc.in c.fi. de iud. & de
iure ſpirituali poteſt agi poſſeſſorio corã
iudice ſeculari quod etiam uidetur ſentire
gl.in c. cum dilectus de elec.in uer.iuramẽ
to, dicens, quod quando agitur poſſeſſorio
de iure ſpirituali non agitur ſpiritualiter,
& ideo non eſt tractanda tanq̃ ſpiritualis.
Idem uolunt glo. in cap.literas. de iur.cal.
& ſentit Inn.& allegat c.cum dilect.Arch,
& Io.

& Io.And.in c.frequens. de reſt.ſpol.lib.6.
dicen., ꝙ cauſa non eſt mere ſpiritualis cũ
igitur de poſſeſſorio de re ſpirituali, de quo
plenè per Guid.Pap. in deciſ.207.& 87,&
Boer.deciſ.69.pri.lib. & Gram.deciſ.88.
78 † Item poteſt clericus corã ſeculari iudice
citari,& conueniri, ut auctor laudatus pro
euictione, & defenſione rei uenditæ, nam
ex perſona defenſoris uenientes ad cauſam
non debet mutari forus, l.1. C. ubi in rem
actio. & vr̃ caſus in l.uenditor.de iud.& ita
uidetur tenere Bal.in d.l.1.& Ang.in l.non
ſolum.§. quod uulgo. ff. de uſuc. & tenet
Petr.de Anchar. in regula iuris ea quæ 17.
q. Bal.in auth.clericus C.de epiſc.& cler.&
idẽ habetur p do.Ant. Cap.in dec.197.nu.
7.ſed uide do.Th.Gram.in deciſ 21.ubi re-
fert contrarium ſeruari in ſacro Regio con
ſilio Neap. & contrarium in pluribus cau-
79 ſis fuiſſe deciſum. † Item ſi contigerit cle-
ricum ſuccedere laico iam conuento co-
ram iudice ſeculari ſuper aliqua cauſa,
nam talis inſtantia inchoata cum laico de-
functo tranſit in clericum ei ſuccedẽtem,
ſecundum Imo. in l.ſi eum hominem.ff.de
fideiuſ.& Pau. Caſt.in l.hæres abſens.ff.de
iud.& Lud.& Paul.Caſt.in l.ſi conſtante.§.
fin ſolut.matrimo. licet contrarium tenue-
rint Bald.in l.1.C.ſi pen.app.mors, inter.&
Angel. in l. tam ex contractibus. ff.de iud.
& Bald. in cap. in præſentia. extra de pro.
80 † Item ſi clericus negociatur tenetur ad
gabellas in cõcernentibus negociationem
ſecundum Feder. de Sen.in conſil. 3,incip.
quæſtio talis eſt, vlt.col.per tex.glo.in c.pręſenti. de cenſ.pro quo facit c.2.de cler uel
mon. & ſequuntur Matth.Pau. Stef.Zab.&
Imol. in clem. præſenti.& bene facit c.re-
colentes. de ſtat. mon. pro quo facit ad id
quod dicit Petr. de Anch.in conſil.104. in-
cip.contra fratres, & de ijs hactenus. Petr.
Foller.V.I.D.

ADDITIONES.

a Famuli. Duen.lib.1. reg.utr. iur.reg. 305. famuli, ampliat etiam in famulis ſcholarium, Amplia etiam habere locum in colonis,& ruſticis Eccleſiæ. Alfer.conſi.44.ego dico.num.2.lib.1.

b Denunciationis. Pariformiter agi poteſt per uiam denunciationis Euangelicæ, ages ad dotem contra promiſſorem, ſi 40.anni ſint decurſi, ita docet D.Andr. Alfer.conſ. 64.nume.3.& ſeq.infra in 6.par.princip.in uer denunciatione.

c Iudex.Catelli. Cotta in memor.in uer.Iudex cauſæ, Couarru.l b.1.uaria.reſol.ca,4. nume.8.

d Seculari. Poteſt etiam ſecularis iudicare, & remittere illo iuramentum, quando iurauit ſe ordine non interfuturum, Couar. in relect.cap. quamuis, in 6.par §.3.nume.12. colum.4. & ſeq.de pact.in 6. Contra p Iaſ. in l.fin. in fi ff.qui ſatiſd.cogan. Cagno.in l.ſi quis maior.nume.56.C.de tranſac.Ferrat caut.20.nu.4.

e Clericus. In hoc articulo uideas Dida.Couar.in lib 1.pract.qq.cap.34.per totum infra in 6.par.3.par.2.actu nu.304.

f Fraus. Fraus ſignificat etiam damnum, Tiraquel.in præfat. tract. de utroque retract. in 1.nu.69.

g Superuendat Et peccat Couar lib,3.uaria; reſolut.cap.14 nu.5.

h Seculari. Videas Couarru.pract. qq. cap. 31.32.& ſeq.

i Epiſcopi. Hodie per ſacrum Concil. Tridentin. eſt ordinatum, quod toti Domini Abbates uſu mitræ habentes, adhibeantur, in ſeſſi,15.cap 4 de reform.generali.

Ludouicus Alfer.

Iudiciorum XII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ordinarium, & aliud prorogatum.*
2 *Prorogatio, in iure multipliciter accipitur.*
3 *Prorogatio iuriſdictionis poteſt fieri de perſona ad perſonam: de re ad rem, de tempore ad tempus, & de loco ad locum.*
4 *Prorogatio iuriſdictionis de loco ad locum, an requirat expreſſum cõſenſum partium.*
5 *Prorogatio iuriſdictionis fit etiam de caſu ad caſum.*
6 *Prorogatio de tempore ad tempus, qualiter fiat.*
7 *Prorogatio de re ad rem, qualiter fieri debet.*
8 *Iuriſdictio propagata non extenditur, niſi in ipſas partes prorogantes.*
9 *Iuriſdictio prorogata in aliquem iudicem, an mortuo illo iudice poſſit per ſucceſſorem exerceri.*
10 *Iuriſdictio iudicis habentis illam de iure ſpeciali, prorogari non poteſt.*

11 *Prorogatio iuriſd. tacitè & expreſsè poteſt fieri.*
12 *Prorogatio iuriſdictionis, inducitur per exceptionẽ dilatoriam oppoſitam, non autem per petitionem copiæ libelli, neque per confeſſionem, nu.13.*
14 *Prorogatio tacita, non poteſt fieri in cauſa criminali, nec etiam expreſſa.*
15 *Prorogatio de loco ad locum, tacite fieri non poteſt, ſed expreſsè ſic.*
16 *Iuriſdictio per cõtumaciam non prorogatur.*
17 *Prorogatio per reconuentionem duplici modo inducitur.*
18 *Iuriſdictio limitata ad certam ſpeciem cauſarum, non poteſt prorogari.*
19 *Iudex prorogatus non poteſt ſententiam ſuã exequi.*
20 *Iuriſdictio delegati, prorogari non poteſt.*
21 *Prorogatio, an & quando impediatur per errorem.*
22 *Prorogatio non poteſt fieri in cauſa appellationis, & quæ ſit ratio.*
23 *Prorogari non poteſt iuriſdictio a Deo conceſſa, prout eſt poteſtas excommunicandi, uel abſoluendi.*
24 *Clericus iuriſdictionem alterius epiſcopi ſine conſenſu ſui epiſcopi prorogare non poteſt.*
25 *Prorogari an poſſit iuriſdictio alterius iudicis per laicos ſubditos baronibus, ſine conſenſu ipſorum baronum.*
26 *Barones regni, habent iuriſdictionem a Rege, reſeruatam cum priuilegio primarum, & ſecundarum cauſarum, & ideo reuocãt prorogationes factas per eorum uaſallos in alios iudices.*

DVodecima principalis diſtinctio iu-
1 diciorum eſt. † Quia iudicium aliud
ordinarium, & aliud prorogatum.
Iudicium ordinarium, eſt illud, quòd agitatur coram iudice ordinario competenti, uel delegato a ſuperiore inter certas perſonas, uel limitato in certo territorio, quando agitatur per ſubditos ſuę iuriſdictionis. Iudicium uerò prorogatum, eſt illud, quod uentilatur inter partes coram iudice non ſuo principaliter tamen adito de conſenſu partium, de qua materia tractatur plene in l.1.& 2.ff.de iud. & in l.ſi conuenerit.ff.
de iur.om.iud. & in cap.ſignificaſti.de for.
2 comp.& in c.P. & G.de offic.deleg. † Super
hanc materiam eſt ſciendum, quod iſte terminus prorogationis accipitur in iure multipliciter. Quandoquę enim refertur ad terminos & dilationes, & tunc prorogatio nihil aliud eſt, niſi dilationi labentis nõdum lapſæ extenſio, ſm Bald.in rep. l Aemilius col.6.in prin. uerſ.not.quinto &c.de mino. Exemplũ datur dilatio alicui, & in medio uel in fine ipſius dilationis nondũ elapſę, prolongatur ulterius, & tunc dr̃ eadem dilatio cum prima, l.ſed ſi manente.ff. de pecca.& Bal.in d.l. Aemilius, & Alex.in l.4.in prin. ff.de dam.inf.ubi facit dr̃iam inter prorogationẽ, & reuocationẽ, & infert ad q.ſi finita dilatione fuerit dictum, ꝙ dilatio fuit prorogata an ualeat prorogatio, ſaltem ad uim nouæ dilationis uide per eum. De qua materia hr̃ ẽt in l. cum ſtipulatus ſim mihi a Proculo.ff.de uerb.obl. Qñque iſte terminus prorogatio. refertur ad compromiſſa & eſt materia de qua in l.diem proferre.ff.
a de arb. & iſta *a* prorogatio poteſt fieri per
arbitrum, qñ eſt eis data poteſtas p partes & poteſt fieri ẽt partibus abſentibus, ut d. l.diem proferre. in prin. Verũ debet poſtea prorogatio notificari partibus, & alias non aſtringit; ita tenet Alex. in conſi.34.col.fi. in 1.uol.& Bal.in l.1.C.de ſent.ex breui.reci.& Fel in c.cum olim.colum.9.uer.no.3.
3 &c de re iud. † Qñque iſte terminus proro-
gatio. refertur ad iuriſdictionem, & iſta eſt
materia noſtra. ſuper qua dic, ꝙ proroga-
b tio iuriſdictio. fit *b* quatuor modis, uideli-
cet, quãdoque de perſona ad perſonam, qñque de re ad rem, qñq; de tempore ad tp̃s, qñque de loco ad locũ, ut no.gl. & Bar.in l.2 §.ſed ſi iudex.ff.de iud.& Bal.in lege 1. uerſ.3.quæro.C.de iuriſ.om.iud.& per Bal. in l.ſi qui ex conſenſu.C,de ep.aud. Exemplum primæ prorogationis. ſ.qñ fit dę perſona ad perſonã ponit̃ in l.1.& 2.ff.de iud. & l.ſi conuenerit.ff. de iu.om.iud.ut qñ iudex habet limitatam iuriſdictionem in una ciuitate, uel territorio, nam ſi alij de aliena iuriſdictione uolũt conſentire, ꝙ cauſa eorũ iudicetur per illũ iudicem, cui non ſunt ſubditi, poſſunt hoc facere. Et ſic illa iuriſdictio, quæ erat limitata inter illas perſonas illius territorij tantum, modo per conſenſum partium extenditur ad alias perſonas ſibi non ſubditas, & iſta dicitur prorogatio. Exemplum de ſecunda prorogatione. ſ. de re ad rem, puta ſi unus iudex habet

limitatam iuriſdict.ut non poſſit cognoſce
re, niſi de cauſis a centum aureis infra,iux
ta,l.ſi idem cum eodem,& l.cum quædã,§.
quoties.ff.de iu.om.iu.& in Authen.de de-
ſen.ciu.§.& iudicare.poſſunt facere partes
habentes cauſam maioris ſummæ,quòd il-
le iudex cognoſcat de tali cauſa, & ſic ex-
tenditur iuriſdic. de ſumma min.ad maio. 4
& ſic de re ad rem,tex.eſt in l.de qua re.§.
1.ff.de iud.& Bal.in d.l.ſi qui ex conſenſu,
colum.3.C.de epiſ.au.Exemplum de tertia
prorogatione.ſ.de tempore ad tempus,pu-
ta iudex habet limitatam iuriſdict. finien-
dam certo tempore puta per annum, prout
communiter ſolent creari officiales in re-
gno, poſſunt facere partes,quòd ultra illud
tempus iudex cognoſcat & iudicet, & ſic
extenditur iuriſdõ de uno tẽpore ad aliud,
tex.eſt in l.2.§.ſed ſi iudex, ff.de iu. quod
procedit in iudice delegato, ſed in ordina-
rio non procedit prorogatio in tempus ſuc
ceſſoris. Ita pulchre declarat Bald.in d.l.ſi
qui ex cõſenſu.colum.3.uer.2. ſpecies,&c.
C.de epiſc.aud.& uide Bald.in titu.de pace
Conſt.col.14.in prin.ſuper uer.conſenſum.
ubi tenet, ꝙ de conſenſu partium poſſunt
prorogari tẽpore appellationis.Exemplum
de quarta prorogatione.ſ. de loco ad locũ,
de qua tenẽt Doc. ꝙ nõ poteſt fieri,& ſunt
aliqui, prout eſt Bald.in d.l.1.uerſi.3.quæ-
ro,&c.C.de iu.om.iud.& in d.l.ſi qs ex cõ-
ſenſu col.pen.& fi.referẽdo Iac.Butr.tamẽ
Bar.in l.quæro.ff. de ſol.tenet contrariũ. ſ.
quòd valeat prorogatio,& hanc opin.tenet
Alex. quẽ cõiter ſequuntur ibi Mod in l.ſi.
ff.de iur.om.iud.cum limitatione tñ.ſ.dum
modo iudex illius territorij cõſentiat huic
prorogationi.Exemplum poteſt poni dupli
citer, ſm Bal.in d.l. ſi qui ex conſenſu,col.
pen.uerſ.quartam ſpeciem,&c. Primo mo-
do,quando iudex ex forma ſtatuti,uel con-
ſuetudinis deberet ſedere pro tribunali in
tali loco,puta in palatio, nam poſſunt face
re partes, quòd ſedeat in alio loco eiuſdem
ciuitatis,puta in platea, & ualet talis proro
gatio ſine dubio, quia ſumus in loco eiuſ-
dem iuriſdictionis. Secundo modo poteſt
poni exemplũ extra locum iuriſdictionis,
ut ſi partes conueniunt, ꝙ iudex Peruſinus
cognoſcat, & ꝓnunciet in territorio Bon.
& iſta prorogatio eſt magis dubia, quam
dicit Bald. ubi ſupra, fieri non poſſe. Sed
dic, ꝙ magis communis opi. eſt quod ua-
leat, interueniente conſenſu iudicis illius
loci.puta Bononienſis, ſecũdum Alex.in d.
l.ſi. arguendo de loco ad tempus, iuxta l.ui
nũ.ff.ſi cer.pe.& hãc opi tenet Abb.in c.no
uit.col.2.&c excommunicatis.colum.ſi.de
offic.deleg.

ADDITIO. † Vt uides (præſtantiſ-
ſime lector) quatuor eſſe ſpecies prorogatio
nis (ſcriptũ reliquit Dom.auctor) & illam
inter alias connumerare uiſum fuit (quæ
fit de loco ad locũ) quam dupliciter intelli
gendã fore diſſeruit, ſed quo ad ſm exem-
plum (ut iudex unius territorij iudicet in
territorio alterius iudicis) non aperit ſi in
tali prorogatione iuriſdictionis de loco ad
locũ requiratur expreſſus conſenſus partiũ
litigantium an ſufficiat tacitus, & in hoc
Ang.in l.quæro.ff.de ſol.dicit ꝙ requiritur
expreſſus conſenſus,& ad hoc citat.text.in
c.ſtatutum.§.in nullo.extra de reſcr.in 6.&
idem tenet Pau. de Caſt.in l.ſi. de iur. om.
iud.& Doct.in d.§. in nullo, & uoluit Ang.
conſi. 85.& idem firmat in d. §. in nullo
Phil.Franc ubi refert ita tenere Rotam in
deciſ.380.quæ incipit. Itẽ ſi iudex,ſed con
trarium tenuerunt (ſm Alex.in d.l.ſi.ff. de
iur.omn.iud.) Arch.& Io.Andr. in c.ut liti-
gantes.de offic.ord.in 6.& Imo.in d.l.quæ
ro, inquiunt n. prædicti, ꝙ ſufficit tacitus
conſenſus, ſicut regulariter ſufficit in pro-
rogatione,l.& ſi ſuſciperit. in princip.ff.de
iud.nec (ſecundum eos) obſtat text.in d.§.
in nullo, quia procedit in iuriſdictione de
legata, quæ eſt odioſa,& reſtringenda, ut
no.in c.1.de offi del.in 6.& cum hac opinio
ne uidetur tranſire Alex.in d.l.ſi. Sed ꝓ pri
ma opi. põt allegari text. in l.ſi. C.ſi a non
comp. iu. ubi ſententia eſt ipſo iure nulla,
& tñ ualeret ſi ſufficeret tacita prorogatio.
& hanc ego tenerem,& utcunque ſit requi
ritur conſenſus illius iudicis, in cuius ter-
ritorio alter iudex cognoſcere uoluerit ſe-
cundum gl. in c.ut litigantes.de offi.ord.in
6. & ita tenuit Io.Andr.in nouella, ſed ſm
Alex.in d.l.ſi. de iu.omn.iu.contrarium te-
nuerunt Petr. & Cyn.in l.qui ex conſenſu.
C.de epiſc.aud.& in d.l.fin.& Arch. in d.c.
ut litigantes, & Paul. de Caſt.in l.3.§.ſi.ff.
de cond.ob cau.uolentes, quòd nõ requira-
tur conſenſus iudicis territorij,ſed ſatis eſt
quòd non prohibeat, ſed ad concordandũ
opinio-

opiniones (dicit Alex.) ꝙ aut iudex terri-
torij ſcit, & non contradicit, & procedit
opi.Cy.quia uidetur conſentire,ex quo pro
hibere poterat, & non prohibet, aut igno-
rat,& tunc procedit prima opinio, ſed ſi iu
riſdictio competeret de iure ſpeciali etiam
accedente conſenſu partium, & iudicis nõ
poſſet prorogari,ſecundum Ro.in ſing.49.
5 † Adde etiam quintã reperiri ſpeciem pro-
rogationis,quæ fit de caſu ad caſum,exem-
plum ſi aliquis eſt iudex cui ſub condictio-
ne eſt tributa poteſtas, & iuriſdictio, puta
appellaui ab interlocutoria iudicis ad ſu-
periorem, quo caſu ipſe ſuperior nõ poteſt
cognoſcere de negocio principali, niſi pro
nunciet prius bene appellatum ab interlo-
cutoria, ſed ſi pronunciet male appellatũ
a grauamine, tunc totum negocium prin-
cipale reuertitur ad primum iudicem (ut
debitus honor extra de appella.) nunquid
ergo pendente diſcuſſione articuli appella-
tionis poterit ipſe ſuperior de cõſenſu par-
tium cognoſcere de negocio principali, &
tunc licet,quidam ſimpliciter concludant,
ꝙ non, eo quia pendente conditione nõ ha
bet iuriſdictionem in habitu nec in actu,
concludendum tamen eſt, ꝙ aut ille ſupe-
rior ad quem fuit appellatum eſt talis, qui
poterat adiri per uiam querelę ut Papa, uel
Princeps ſecularis,& tunc ille ſuperior po-
terit de conſenſu partium de negocio prin
cipali cognoſcere c.cordi.§.1.ibi (partium
uoluntate) extra de appella.lib.6.imo plus
dicit do.Panor.in c.ut debitus honor extra
de appel.ꝙ hoc caſu ſufficeret conſenſus ſo
lius appellari ſi autem eſſet talis ſuperior,
qui non poterat adiri per uiam querelę,tũc
obmiſſo articulo appellationis non poſſet
cognoſcere de negocio principali, & ita
ſpecifice concludit dom. Iac.de S.Georg.in
6 l.2.§.ſi iudex.ff.de iud.nu.8.& 9. † Et quã-
tus auctor concludit poſſe fieri prorogatio
nem de tempore ad tempus, & exemplum
dat in eo iudice cuius iuriſdictio anno du-
rat: dicas procedere dicta ipſius exemplum
datum,quando iuriſdictio per lapſum anni
non finiebatur ipſo iure, alias ſi finiretur
elapſo anno,totaliter, & ipſo iure, & tunc
nõ poterit eius iuriſdictio prorogari, quia
fieret iniuria ſucceſſori hæc ſunt de mente
Bald.in l.ſi qui ex conſenſu.C.de epiſc.aud.
ſequitur Paul.de Caſt. in d.l.2.§.ſi iudex.ff.
de iud.ut refert Iac.de S.Georg. ibidem, &
ſi non poſſet prorogari iuriſdictio magiſtri
nundinarum cum elapſis nundinis totali-
7 ter eius iuriſdictio finit. † Ex quo ad proro
gationem de re ad rem,adde, ꝙ eſt neceſſe,
ꝙ iudex cuius iuriſdictio prorogatur de re
ad rem ſciat eius iuriſdictione meſſe proro-
gatã, ut prorogatio teneat, alias nulla erit,
ut notabiliter dicit Iac. de S.Georg. in l.2.
8 §.conuenire in fin.ff.de iud. † Illud tamen
ſcire neceſſe eſt, quòd iudex cuius iuriſdi-
ctio eſt prorogata habet ſolum iuriſdictio-
nem inter ipſas partes prorogantes,nõ au-
tem contra alias perſonas ex hoc infertur
ſecundum Ang. & Paul. de Caſt.quòd non
poterit cogere teſtes alienæ iuriſdictionis
ad ferendum teſtimoniũ, & minime poteſt
cogere patrem illius prorogauit ſuam iu-
riſdictionem ad pręſtandum conſenſum fi-
lio iuxta.l.cum non ſolum.§. neceſſitate.C.
de boniſque lib. & firmat Iac.de S.Geor.in
l.1.ff.de iud.nu.3. & ſic minime poteſt per
illum iudicem cogi auctorem laudatum ad
9 defendendum emptorem in illo iud. † Sed
finge quòd iuriſdictio ordinaria iudicis in
quem facta eſt prorogatio ſit finita, quia
mortuus eſſet, uel eius officium eſt finitũ,
an ſucceſſor in illo officio poſsit determi-
nare cauſam inter partes, quæ prorogaue-
runt iuriſdictionem illius iudicis? Spec. in
tit.de comp.iud.adi.§.1.uer.quid ſi duo pi-
ſani diſtinguit, quòd aut prorogatio facta
eſt habito reſpectu ad perſonam ipſius iudi
cis, & tunc ſucceſſor non poterit determi-
nare, aut habito reſpectu ad iuriſdictionẽ
ſeu dignitatem,& tunc ſecus,ſed Pau.Caſt.
in l.1.ff.de iud. dicit, ꝙ neſcit uidere quo-
modo potuerit fieri prorogatio habito re-
ſpectu ad perſonam, quia perſona eſt de ſe
priuata, & conſenſus priuatorum non tri-
buit iuriſdictionem.l.priuatorum.C.de iur.
omn.iud. & ſic ſemper partes uidentur ha-
buiſſe reſpectum ad iuriſdictionem,quę nõ
mutatur, imo eſt eadem cũ perſona ſucceſ-
ſorum c.innotuit extra de electio.& ita per
tranſit Iac. de S.Georg.in d.l.1.nu.10. ego
autem puto dictum Specu. licet non poſsit
uerificari in prorogatione tacita poteſt ta-
men uerificatione in prorogatione expreſ-
ſa, ut quia expreſſe partes prorogat iuriſ-
dictionem alicuius iudicis habentes reſpe-
ctum ad eius perſonam, ut quia dixerunt

ſe conſiſos de prudentia, ſcientia, & legali-
tate talis iudicis icc irco prorogant eius iu-
riſdictionem,& ita puto poſſe procedere di
ctum Spec. Petr.Foller.V.I.D.
10 † Quam opi. limita procedere in iudice
habente iuriſdictionem de iure cōi, quia ta-
lis iuriſdictio pōt prorogari de cōſenſu par
tium extra territoriū, ut ſupra, ſecus in iu-
dice habente iuriſdictionem de iure ſpecia-
li,prout eſt legatus, quia extra territorium
nō poteſt cognoſcere ex prorogatione par-
tium,& ſi iudex illius territorij cōſentiret.
ita in terminis tenet Abb. in d. c. excōica-
11 tionis col.fi de offi.leg.† Scias tñ pro com-
plemento huius materiæ, ꝙ prorogatio iu-
riſdictionis poteſt fieri expreſſe, & tacite.
Expreſſe fit, qñ partes ꝑ eorum expreſſum
conſenſum conſentiunt in iudicem non
ſuum,& iſta eſt materia d.l.1.& 2.ff.de iud.
& d.l.ſi conuenerit,ff.de iu om.iud.& cap.
ſignificaſti de foro comp. Tacite uero ſit
prorogatio,qñ quis petitur ſe conueniri co
rā iudice incōpetenti, & non declinat eius
forū,& in hoc eſt varietas doctorum in d.l.
ſi conuenerit quia gl.ibi dicit, ꝙ requiritur
litis conteſtatio ad hoc,ut inducat conſen-
ſus ſed ueritas eſt illa, quam tenet ibi Bart.
ſ.ꝙ ſiquidem conuentus opponit aliquā ex-
ceptionem dilatoriam ante lit. cōteſt. quia
tunc per talē exceptionem uidetur ꝓuoca-
re iudicē,ut ſuper ea pronunciet, cenſetur
eo ipſo in iudicem conſentire, nec expecta
tur litis conteſtatio. Si uero non opponit
exceptionē aliquā,tunc requiritur litis con
teſtatio,& ita procedat gloſ.ibi. Non tamē
cenſetur in iudicem conſentire, ſi quis pe-
tit copiam libelli, uel dat ſatiſdationem de
iudicio ſiſti,ſecundū Bart. in d.l.ſi conuene
rit per l.non uidetur,la 2.ff.de iud.

ADDITIO. Habes (amantiſſime lector)
per exceptionem dilatoriam oppoſitam an
te litem conteſtatam conſentiri in iudicē,
adeo ut amplius non poſſit declinari eius
iuriſdictio,per doc. Bart.in l ſi conuenerit,
ff. de iur. om. iud. hunc paſſum late tangit
Iaſ.in d.l. conuenerit, ubi dicit quòd hanc
opinionē Bar. ſequitur Ale. in d.l.dicens ꝙ
opinio Bar. poteſt recte defenſari per text.
in l.cum Pap.in fi. C. de ſent. & idem tenet
Bar.in l.nō uidetur,la 2.ff.de iud.& in l.ele
ganter.§.ſi quis poſt, ff. de cond.ind.& Bal.
in l.fin.C.de iu.& in l.exceptionem poſt gl.
C.de excep.Inno.do. Card.& do. Abb.in c.
inter monaſterium de re iud. ſed contra-
riam opin. dicit tenere Ful.ibidem,& hanc
ſecundam opinionem Fulg. ſequitur Cyn.
in l.fi.C.de ſponſa.& Cy.poſt Iaco.de Aret.
in l.2.2.q. & ibi etiam Bald. ff.ſi quis in ius
uoc.non ier. & Imol.in l.quidam conſule-
bat,ff.de re iud.ſed ipſe Iaſ.ſequitur opinio
nem Bart.quam dupliciter limitat, ſed opi-
nionem Fulg. tenet expreſſe conſulendo.
Pet.Phil. Cor.in conſi. 209. in 2.lib.nu.22.
ubi dicit quòd eſt cōis opinio, & uerior de
quo etiam per Bald. in conſi.475.in 4.libr.
tu tamen omnino pro ueritate huius paſ-
ſus non obmittas videre Felyn.in cap.inter
monaſterium, nume.4.c.pluribus ſeq.extra
de re iud.ubi tenet opin.Bar. quam limitat
& declarat undecim modis. P.F.V.I.D.
12 † Et ex prædictis uerificatur illa iuris re-
gula,quæ ſe habet, quod exceptio declina-
toria fori debet eſſe prima exceptio, quæ
opponitur ante alias dilatorias, quia ſi op-
ponitur alia prius, per eius oppoſitionem
inducitur conſenſus in iudicem & non po-
teſt poſtea opponi declaratoria text. eſt in
l.ſed ſi ſuſceperit in princip. ff. de iud.& in
l.fin.C.de excep.& Abb. & docto.in cap.in
ter monaſterium de re iud. ſicut dicimus
etiam de recuſatione iudicis ex cauſa ſuſpi
cionis, quia debet eſſe prima exceptio,quæ
opponitur,ut tenent Barto.Alexand.Ioan.
de Imol.in leg. quidam conſulebat,ff.de re
iud. & Lanfran.in cap. quoniam contra in
uer.recuſationes in princip. de probat.
13 † An autem per ſolam confeſſionem factā
coram iudice incompetenti inducatur pro
rogatio iuriſdictionis, uide Soc.tenentem,
14 quod non in conſi.108.col.fin.3.uol.† Li-
mita illud,quod dr̃ de tacita prorogatione,
non procedere in cauſa criminali, quia in
ea non prorogatur iuriſdictio per oppoſi-
tionem exceptionis,ita tenet Iaſo. in d.l.ſi
conuenerit, col.8. circa fin.alleg.Barto.in
l.licet.col.2.C. de procur. Et hoc eſt regula
re,quòd in cauſa criminali non poteſt pro-
rogari iuriſdictio, etiam expreſſe, in præ-
iudicium iudicis competentis, ſecundum
Bald.in l.ſi qui ex conſenſu col.2.in fin.C.
de epiſc.aud. & Fel.in c.P.& G.col.4.de of-
fic.deleg.& vide Soc.in d.conſi.108.in fi.in
4.uol.ubi dicit, ꝙ quādo iudex inquirit ex
officio, non pōt eius iuriſdictio prorogari.

15 † Secundo, limita non procedere in pro-
rogatione, quæ fit de loco ad locum quia
illa nō poteſt fieri tacite, ſed requiritur ex-
preſſus conſenſus prorogantium. Ita tenet
Franc.de Aret. in c.1. colum.pen. uer.illud
ēt ſcias,& c.de iud.allegat text.in c.ſtatutū
§.in nullo de reſc.lib.6. Tertio, limita non
16 procedere in contumace, quia per contu-
maciam nunquam prorogatur iuriſdictio,
unde in hoc caſu non æquiparatur præ-
ſens per contumaciam,ita tenet Barto.in l.
2.in lec.colum.2. & ibi etiam Alexan.in 2.
colum.ff.ſi quis in ius uoc.non ſer.per tex.
& ibi Bald.in d.l. ſi qui ex conſenſu,& Lud.
17 Rom. in conſi.48.† Inducitur etiam taci-
ta prorogatio per reconuentionem, quod
poteſt intelligi duplici modo, ſcilicet ex
parte reconuenientis, & ex parte reconuen
ti. De primo eſt exemplum, ut ſi tu conue-
nis me coram iudice incompetenti,ego qui
ſum reus, poſſem declinare eius iuriſdictio
nem,ſi uellem,ſi tamen non declino,ſed ſta
tim reconuentio te coram eodem iudice ex
hoc ipſo uideor in iudicem conſentire, &
ſic non poſſum declinare ipſum ulterius in
prima cauſa conuentionis. Ita habetur per
Matth.in deciſio.27.conſil.Neap.de ſecun-
do eſt exemplum, ut ſi tu eſt clericus,uel a-
lius non ſubditus, & conuenis me coram
iudice meo,ſeculari, poſſum te corā eodem
reconuenire, per quam reconuentionem
tu reconuentus prorogas iuriſdictionem
illius iudices ex neceſſitate iuris, ita tenet
Bald.in Authen. & conſequenter columna
ſecunda,in princip.ibi nam reconuentio &
cæt.C.de ſent.& Specu.in tit.de comp.iud.
adi.in princip.uerſic.9.probatum eſt etiam
per l.ſi idem cum eod. §. quòd ſi mutuæ,ff.
de iuriſ. omn. iud. & dixi plenè ſupra in 6.
18 diſtinct. princip. † Limita hanc materiam
prorogationis procedere,quando proroga
c tur talis iuriſdictio, qualem habet ille c iu-
dex prorogatus in ſuos ſubditos,quia tunc
ualet prorogatio, ut ſupra dixi. Secus eſt,
quando illam iuriſdictionem non haberet.
Exemplum, ſi eſt aliquis iudex maleficiorū
deputatus ad cognoſcendum ſolum de cau
ſis criminalibus, modo duo forenſes uellēt
coram eo litigare in cauſa ciuili, certe non
ualet prorogatio, quia talem iuriſdictionē
cauſarum ciuilium non habet iudex ille in
ſuos ſubditos, & illud quod non eſt,proro-
gari non poteſt ita per plura tenet Iaſ.in l.ſi
ꝑ errorem.col. 1.ff.de iu.om.iu.Pro hoc eſt
tex.in l.ſolemus,§.latrūculator,ff.de iu.Idē
econtra, quando eſſet iudex cauſarum ciui
lium,& prorogatio fieret de cauſa crimina-
li,quia non ualet,ſecundum Bal.in l.1.col.
fi.C.de iur.om.iud. idem dicimus in omni-
bus ſimilibus iudicibus habentibus iuriſdi-
ctionem limitatam ad certam ſpeciem cau-
ſarum, ut non poſſit fieri prorogatio ad a-
liam ſpeciem, ut tradit plene Iaſ.in d.l.ſi ꝑ
errorem col.1. ubi vult os allegat, & habe-
tur ꝑ Abb.in c P.& G.de offi. del.adde Bal.
19 in l.teſtamenta.C.de teſt. † Secundo, limi-
ta hanc materiam non procedere, quo ad
executionē ſententiæ,quia licet iudex pro-
rogatus poſſit procedere,& ſententiare,nō
tamen poteſt ſuam ſententiam exequi, ſed
executio debet fieri per ordinarium com-
petentem tex.eſt in l.epiſcopale,C.de epiſc.
aud. per quem tex. ita dixit Alexan.in l.cū
quædam in pen. not. & ibi etiam Iaſo.in 4.
20 no.ff. de iu.omn.iud.† Tertio, limita non
procedere in iudice delegato, quia eius iu-
riſdictio prorogari non poteſt tex.eſt in d.
c.P.& G.de off.deleg.quod quomodo,& qñ
procedat.unde omnino ibi Abb.& doct.ſed
de tempore ad tempus poteſt prorogari iu-
riſdictio delegati c. de cauſis, & ibi Fely.in
1.no.de offi.dele.

ADDITIO. Concludendum eſt ꝙ iuriſdi-
ctio delegati prorogari poteſt, de tempore
ad tempus.l.2 §.ſi & iudex, ff.de iu.Itē,pōt
prorogari de re ad rem,l.de qua re.§.1.ff.eo.
tit.Item poteſt prorogari de loco ad locum
c.ſtatutum, §. in nullo extra de reſcr. in 6.
ſed perſona ad perſonam non poteſt fieri
prorogatio c.P.& G.de offi.deleg.& quę ſit
ratio uide plene per Iacob.de S.Georg.in l.
1.ff.de iud.nume.24. ubi dicit quod nec iu
re canonico,nec iure ciuili poteſt proroga-
ri iuriſdictio delegati de perſona ad perſo-
nam. Petr.Foll.
21 Quarto,limita non procedere, quando
interuenerit error in prorogatione, quia
error impedit eam fieri, l.ſi per errorem,&
ibi.Bar.& doc.ff.de iu.om.iud.Quod tñ re-
ſtringe procedere in eo iudice, qui erat pe-
nitus incompetens de iure communi.Secus
ſi erat competens de iure cōi, tamen pote-
rat aliquo priuilegio exemptionis declina-
ri,quia ſi fuit prorogatus etiā per errorē,ua

let prorogatio,ita tenet Bar.in rep.l.ex qua
cũque col.4.ff.ſi quis in ius uoc.nõ ier.pro
hoc eſt gloſſ.in l.2.§.1. uer.conſenſus,ff.de
iud.ubi ponit exemplum de ſcholari, & te-
net Iaſ.in d.l.ſi per errorem colum.3.

22 † Quinto limita non procedere in cauſa
appellationis,quia in ea non habet locũ ꝓ
rogatio, quia appellatio debet fieri grada-
tim,unde nõ põt fieri ad iudicem incompe
tentem de conſenſu partiũ ita tenet Bal. in
ti.de pace Conſtantię in 13.col.in fin.ſuper
uer. ſecundum mores, leges &c. & ſequitur
Fel.in d.c.P.& G.col.4.de offi.del. uer.item
nota,& Specul.in titu.de appel.§.nunc tra-
ctemus uerſ. quid ſi de facto & Alexand. in
23 l.2.in princ.in add.ad Bar.ff.de iud. † Sex-
to,limita non procedere,quo ad iuriſdictio
nem conceſſam a Deo,prout eſt excommu-
nicare, uel abſoluere, quia talis iuriſdictio
prorogari non poteſt,ſm̃ Bald.in d.l. ſi qui
ex conſenſu in §.uerbis, C. de epiſc. aud. &
Alexan.in d.l.2.ff de iu.in add.quæ incipit,
24 ſed utrum in fi. † An autem clericus poſſit
prorogare iuriſdictionem alterius epiſco-
pi, ſine conſenſu ſui epiſcopi? Dic ꝙ non,
ſed requiritur conſenſus proprij epiſcopi,
tex.in cap.ſignificaſti,& ibi Abb. & doc. de
for.comp. quod intelligitur,quando uellet
expreſſe prorogare, ſed contrahendo, uel
delinquendo põt iuriſdictionem alterius
prorogare abſque conſenſu proprij epiſco-
pi,per c.Romana, §. contrah. de for.comp.
lib.6 ita tenet Alexan.in add.ad Bar.in l.1.
ff.de iud. in add. quæ incipit, adde, &c. &
prædictis adde Specul.in titu.de comp.iud.
25 adi.in princ.colum.9.uer.in clericis. † Vl-
timo quæritur generaliter, quid de laicis
ſubditis dominis ſuis temporalibus puta
regi, uel baroni an poſſint prorogare iu-
riſdictionem alterius iudicis ſine conſenſu
ſui domini,& ſi propagant an poſſit domi-
nus reuocare eos, ne litigent coram alio
iudice? iſtam quæſtionem tangit Bar.in l.1.
§.& poſt operis in fin.& ibi cõiter docto. ff.
de ope.no.nun.& glo.& doct.in cap.impe-
rialem, §. præterea ſi inter duos de prohib.
feu.alie. per Fed.& Abb.in cap. cæterum de
iud.& Bald.in l.decernimus.C.de ſacroſan.
eccleſ. & in l. ſi quis in conſcribendo in 4.
not.C.de epiſc.& cler. Bald.in c.1.col.2. in
fi.de inu. matri. fac. & breuiter iſta eſt ma-
gis communis concluſio, Nam quidã ſunt
uaſſallis ſubditis dominis,ratione feudi,quod
tenent ab eis, & iſti nullo modo poſſunt
prorogare iuriſdictionem alterius iudicis
ſine conſenſu dominorum ſuorum, & ſi-
de facto prorogarent, poſſent domini re-
uocare prorogationem, & impedire eos li-
tigare,quia de facili poſſet fieri colluſio, &
priuare dominos ſua proprietate, uel iu-
riſdictione, qnam habent reſpectu feudi.
Quidam ſunt uaſalli ſubditi, non ratione
feudi, ſed ratione perſonę, prout ſunt om-
nes burgenſes, qui recognoſcunt domi-
nos ſuos ratione perſonæ, quã hñt ſubiectã
non tñ tenent aliquod feudum, & iſti poſ-
ſunt prorogare ſine conſenſu dominorum
& per text. in l.1.ff.de iud. ita tenet Andr.
de Iſer.in d.cap. imperialem,§. præterea ſi
inter duos col. 6. in princi. ſequitur ibi Al-
uar.in 3. col. & hoc uidetur ſentire Bartol.
ſi bene ponderetur in d. §. & poſt operis in
26 fi.& Bar.in l.1.colum.1.ff.de iud. † Prędi-
ctam tamẽ concluſionem limita, niſi iuriſ-
dictio eſſet per principem reſeruata, quia
tunc non poteſt fieri prorogatio,etiam per
burgenſem.Ita tenet Bald.in d.§.præterea,
ſi inter duos:colum.penul.uerſicul. in con-
trarium ibi ſequitur Aluar. in 3.colum. Ex
hoc infero, quod cũ hodie oẽs barones re-
gni,ut plurimũ habeant priuilegia prima-
rũ,& ſecundarum cauſarum,& ſic eſt eis re
ſeruata iuriſdictio ſuper uaſallis ſuis bur-
genſibus per regem,qui eſt princeps,& mo-
narcha in regno, quia non recognoſcit ſu-
periorem ut no.And.de Iſer.in ca.1.uer.re-
gis de his qui feud. dare poſ. & in proœ.
conſt.colum.11.per hoc dico,quę non poſ-
ſent uaſalli alicuius baronis habentis tale
priuilegium, prorogare iuriſdictionem
alterius iudicis ſine conſenſu baronis,pro-
pter dictam reſeruationem, & ita uide-
mus quotidie ſeruari in regno quia cñ eſ-
ſet facta prorogatio quocunque ſolent ba-
rones reuocare ſubditos prorogãtes ad ſuã
iuriſdictionem.Rob.Mar.Venuſ. V.I.D.

ADDITIONES.

a Prorogatio. Et an prorogatio compro-
miſſo, cenſeatur etiam prorogatum iura-
mentum, & aliæ qualitates, uideas Couar.
latè tractantem in initio prim.par.relectio.
c.quamuis de pact.in 6.
b Quatuor modis. De iſtis prorogationib.ui-
deas Nicol.Anto.Grau.in annot.ad pract.

Octau.Veſt.lib.8 cap.2.nume.14 Dec.in c.
cæterum in princ. extra de iudic. Cagno. in
l.1.nume.41.ff.de iudi.
c Iudex.Nec omittas quod in cauſis, in qui-
bus de proroganda iuriſdictione agitur,
requiritur neceſſario, ut illius iudex ſic ca-
pax, Innoc. in c. paſtoralis extra de re iudi.
Docto.in c.fin.de iudi. Afflic. latè & benè,
in deciſio.354 numero 14. cum ſequent.
Ludouicus Alferius.

Iudiciorum XIII. Diſtinctio.

1 *Iudiciũ aliud tẽporale, & aliud ſpirituale.*
2 *Iudex ſecularis nõ poteſt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus.*
3 *Iudex ſecularis põt cognoſcere de cauſis ſpiritualibus, ſi conſtant per confeſſionẽ partis.*
4 *Cauſæ ſpirituales reperiũtur ciuiles, & criminales, & quæ dicantur, nu. 5 6.7. cum ſeq.*
5 *Poſſeſſorium beneficij, quando dicatur cauſa ſpiritualis, & an poſſit talis quæſtio coram iudice laico uentilari.*
Titulum ſuæ poſſeſſionis ſeu beneficij, an, & quando cogatur quis oſtendere.
8 *Cauſæ ſpiritualibus annexæ, quæ dicantur.*
9 *Libellus an requiratur ĩ cauſis ſpiritualibus.*
10 *Papa an poſſit laico delegare cauſas merè ſpirituales*
11 *Compromiſſum, an fieri poſſit de cauſis ſpiritualibus.*

1 Tertiadecima principalis diſtinctio iu-
diciorum eſt, † quia iudicium aliud
eſt temporale, & aliud ſpirituale, &
iſta eſt noua diſtinctio ab undecima præ-
cedenti, quia ibi fuit diſtinctum iudicium
ſeculare ab eccleſiaſtico, hic autem diſtin-
guitur iudicium temporale a ſpirituali.ibi
fit differentia inter duas curias, ſcilicet ec-
cleſiaſticam,& ſecularem, hic fit differen-
tia, de eo quod vtrinque poteſt accidere
in curia eccleſiaſtica, nam iudicium tem-
porale dicitur, ubi agitatur de aliqua re
temporali,puta de fundo,equo, pecunia, &
ſimili, cuius rei eſt capax laicus, & hoc iu-
dicium poteſt eſſe ſeculare,& eccleſiaſticũ,
Iudicium ſpirituale eſt ubicunque agitur
de aliqua re ſpirituali, uel annexa ſpiritua-
litati,& iſtud non poteſt fieri, niſi in curia
eccleſiaſtica ſecundum Bar.in l. Titia.ff.ſo-
lut.matrimo.& in l.quoties.C.de iu. & in l.
2. ff.de iur.om.iud.& Abb. in cap. tuam de
cog.& in c lator. qui filij ſint legit.
2 ADDITIO. † Iudex.n.ſecularis (ut ex
dictis auctoris perpenditur) eſt incapax in
cognoſcendo de cauſis ſpiritualibus proce-
dit etiam ſi eſſent incidenter coram iudi-
ce laico, quia deberent remitti ad eccleſia-
ſticum cap.tuam.de ord.Sed intellige quan-
do quæſtio eſt ſuper iure, uidelicet, an ma-
trimonium teneat uel non, at ſecus ſi q. eſt
facti.quia ſecularis eſt capax ſecundũ Bart.
in l.2.2.colu.uerſic.iuxta prædicta, quomo-
do,ff.de iuriſ.om.iu.& in l.omni. C. de ſac.
ſanc.eccle.& per Doc.in l.Titia.ff.ſol.matr.
3 & dixi plene ſupra in 11.diſtin.nu.8.† Et li-
cet ut dixi iudex ſecularis non poſſit nec
principaliter, nec incidenter cognoſcere
de cauſa ſpirituali, tamen quando cogno-
ſcitur per confeſſionem partis poteſt ſecu-
laris cognoſcere,licet cauſa ſit ſpiritualis ſe-
cundum Bald.ſingulariter in l.quoties.2.co-
lum.uer.ſed nunquid.C.de iud. & Specu. in
tit.de reconu. Lanfrã.in c.quoniam contra.
uer cõfeſſiones.6. col. de prob. & ſi eo caſu
non tenetur remittere,quia id,ꝙ dicitur,ꝙ
cauſa ſpiritualis incidens coram ſeculari
debet remitti ad eccleſiaſticum, procedit
quando ſummus in iudicio contradicto-
rio at ſecus in uoluntario. Pet.Fol.V.I.D.
4 † Super hoc tñ eſt ſciendum. ꝙ cauſæ ſpi
rituales reperiuntur ciuiles, & crim. & ap-
pellatione cauſarum ciuliũ,cõprehẽduntur
etiam ſpirituales,ſm̃ Card.in cl.1.in 4. col.
in 5.q.de offi.deleg. Cauſæ ſpirituales ciui-
les poſſunt multipliciter exemplificari, Pri-
mo, ubi agitur de aliquo iure incorporali,
puta de donis Dei, & ſacramentis eccleſiæ,
Item de officio, & adminiſtratione eccle-
ſiæ. Item, de aliqua præbenda, dignitate,
perſonatu,ſeu canonicatu,vel decima. Itẽ,
de ueſtibus,& alijs ornamentis eccleſię, ꝓut
hæc,omnia hñr per Abb.& Ioan.de Ana.in
cap.conſulere.de ſimon.& in cap. ad aures,
& c.ad noſtram eo.tit.Similiter, ubi agitur
de matrimonio, vel legitimatione prolis
ut d. cap.tuã & d.c.lator. Et generaliter ubi
cunque agitur de beneficio eccleſiaſtico,
& de oĩbus illis,quę hñt in cle.diſpendioſã,
de iud. & in c. literas. & ibi Abb. de iu. cal.
5 † Limita tñ id, quod dixi de beneficio ec-
cleſiaſtico,ut procedat quãdo ageretur peti-

torio. Secus ſi agitur poſſeſſorio ſuper ali-
quo beneficio eccleſiaſtico, puta ad recupe-
randum poſſeſſionem beneficij, quia iſta
cauſa non dicitur ſpiritualis, ſed tempora-
lis, ut no gl. & Abb. in penul. colum. in cap.
cum dilecti. de elec & glo. & Abb. in cap. li-
teras, de iuramento cal. & Card. in d. cl. diſpē
dioſam. in 10. q. in fi. de iud. ubi infertur,
a quod tunc agens non tenetur oſtendere *a* ti
tulum beneficij, licet quando agit petito-
rio, ſecus de cuius dicti ueritate an poſſeſ-
ſorium beneficij, dicatur cauſa ſpiritualis,
& an poſſit talis quæſtio uentilari coram
iudice laico, uide plene per Abb. in d. cap. li-
teras colum. 2. & 3.

ADDITIO. Vide quæ dixi ſupra in
11. diſtin. nume. 48 Petr. Foller. V. I. D.

6 † In eo autem, quod dixi clericum agētem
poſſeſſorio, non debere probare titulum
beneficij, adde, quòd licèt alias regulari-
ter nemo compellatur oſtendere titulum
poſſeſſionis, l. cogi, C. de peti. hæred. tamen
fallit, quando agitur contra clericum poſ-
b ſeſſorem beneficij, qa ſemper tenetur *b* ad
inſtantiam iudicis interrogantis oſtendere
titulum ſuæ poſſeſſionis, ſm Bald. in l. 2. C.
quomodo, & quādo iud. & in d. l. cogi. col.
2. & Bal. in l. ſiue, C. de prob. Sed ad inſtan-
tiam partis non cogitur ſecundum Bal. in l.
ciuile. C. de fur. Itē, minime cogitur clericus
etiā per iudicē, quando per longum tp̄s ſte-
tit in poſſeſſione beneficij, puta per decem
annos, concurrente fama, ſm Innoc. in c. il-
lud, & ibi Abb. 4. col. de pręſum. & Bald. in
d. l. ſiue. C. probationibus.

ADDITIO. Adde regulam Cācel. ſub
nu. 33. & ibi late dicta per do. Lud. & uide
Rotam in deciſ. 467. in antiquis, & uide Ca
pici. in deciſio. 6. in cauſa mota. ubi quærit
an rector ſeu beneficiatus agens contra de-
bitores ſuos teneatur ad petitionem oſten-
dere titulum. Petr. Foller. V. I. D.

7 † Cauſæ criminales ſpirituales poſſunt
dici, quando agitur de criminibus eccle-
ſiaſticis, ut de hæreſi, ſimonia, ſchiſmate,
apoſtaſia, ſortilegijs, & de alijs ſimilibus,
de quibus habetur in 5. libr decretalium,
puta de uſuris, & alijs ſimilibus, non ta-
men de oībus, quæ hn̄t ibi, quia ibi ponun-
tur aliqui tituli continentes crimina ſecu-
laria, prout eſt titulus de furtis, de homici-
dio, & alijs. Iſtæ autem cauſæ poſſent ma-
gis congruenter appellari cauſæ crimina-
les eccleſiaſticæ, quā cauſæ ſpirituales, quia
regulariter cauſæ ſpirituales includuntur
ſub appellatione cauſarū ciuilium, ergo de-
ſtricta ſignificatione non poſſent dici cri-
minales ſpirituales, per ea, quæ ſupra dixi
8 per dictū Car. in cl. 1 in 5. q. de offi. del. † Spi
ritualibus autem annexæ dr̄ cauſæ iuris pa
tronatus eccleſiæ, ut eſt tex. & ibi per Doct.
in c. quāto. de iud. ubi probātur, ꝙ idem iu-
dicatur, de iſtis, ꝙ de mere ſpiritualibus, &
habet per Io. de Ana in d. c. cōſulere. de ſim.
9 † An autem in cauſis ſpiritualibus requira-
tur libellus? Specul in titu. de lib. concep. §.
nunc dicendum. uerſi. 23. in fi. tenet ꝙ non,
ſed Ioan. And. ibi in addi. reſtringit dictum
Spec. ad caſus poſitos in cl. diſpendioſam
de iud. Et quid ſi agitur de iuramento ap-
poſito in contractu ſimulato, an dicatur
cauſa ſpiritualis? uide Bal, tenentem, ꝙ nō
in l. 1. C. de oper. lib. Rob. Mar. V. I. D.

10 ADDITIO. † Nunquid Papa poſſit lai-
co delegare cauſas mere ſpirituales, crimi-
nales & ciuiles? & uidetur quòd ſic, ut 63.
diſtin. cap. in ſyn. & Hadr. & c. bene quidem
97. diſt. & uoluit expreſsè dom. An. de Roſ.
in tract. de poteſt. Imp. & Pap. uer. ex his ēt
11 deciditur. † Nunquid de cauſa ſpirituali
poſſet fieri compromiſſum? Hoſt. in cap. 1.
de conſ. & affin. tenet quod non poteſt fieri
compromiſſum ſuper illa cauſa ſpiritua-
li, ſed de fructibus expenſis. & alijs contin-
gentibus cauſam ſpiritualem, bene poteſt
fieri compromiſſum, & de ueritate uide
Lanfran. in tracta. de arb. in 4. parte, & ſic
etiam de tranſ. dicendum eſt. Petr. Foll.
V. I. D.

ADDITIONES.

a Titulum. De ueritate uideas per Menoch.
tract. recup. poſſeſſ. in 15. remed. num. 448.
& ſequen.

b Ad inſtantiam. Latè hunc articulum tan-
git Couar. in 2. par. relectio. c. poſſeſſor ma-
læfidei. §. 10. nu. 9. col. 2. uerſ. hinc & illa ſo-
lemnis quæſtio. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum. XIIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud iuriſdictionale. & aliud arbi*
trarium.
2 *Arbitrorū tres dicunt̄ eſſe ſpecies, et quā ſūt*
Arbitramen-

3 *Arbitramentum, eſt quædam tranſactio,*
4 *Compromiſſum poteſt fieri per procuratorem,*
ſine ſpeciali mandato, ſtante ſtatuto, quod
cauſæ compromittantur. Idem in tutore.
5 *Prælatus, an poſſit compromittere ſuper re bus*
eccleſiæ.
6 *Clauſulæ, in compromiſſis, quod procedat de*
iure, & de facto. quid importet.
7 *Compromiſſum, nūquam ualet, niſi ex die quo*
arbitri illud acceptauerunt.
8 *Compromiſſum ſi lædatur, poteſt intentare re*
medium l. 2. C. de reſcin. uend. etiam ſi arbi
tramento emologaſſet.

1 QVartadecima diſtinctio iudiciorum
eſt, † quia iudicium aliud eſt iuriſdi-
ctionale, & aliud arbitrarium, ideſt
coram arbitrio. Iuriſdictionale eſt illud, ꝙ
agitatur corā iudice habente iuriſdictionē,
ſiue ſit iudex ordinarius ſiue delegatus. Iu-
diciū arbitrariū dr̄ illud, quod uentilatur co
ram arbitro. Et quia iſta materia eſt plenius
tractata in diuerſis locis maxime per Specu.
in tit. de arbitro. per totum, & per Lud. Ro.
in rep. rub. de arb. & per Bart. in l ſi ſocieta-
tem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio. ideo non eſt
opus hic tractare materiam arbitrorum, ſed
remitto me ad dicta in locis præallegatis,
& maxime, quo ad materiam huius diſtin-
ctionis, ſcilicet in quibus differat iudicium
iudicis, a iudicio arbitri ponit plene Specu.
in d. tit. de arb. §. differt. per totum. Sed pro
aliquali introductione, uideamus unam
tantum quæſtionem, ſcilicet quot ſunt ge-
2 nera arbitrorum. † Et breuiter *a* arbitro-
a rum tres reperiuntur eſſe ſpecies principa-
les in iure. Quidam dicitur arbiter ſimpli-
citer, quidam dicitur arbitrator, & quidam
dr̄ arbiter iuris. Arbiter ſimpliciter dicitur
ille, qui de partiū conſenſu eligitur, & in eū
ſub pœna ſtipulatione compromittitur, ſe-
cundum Spec. in tit. de arb. §. 1. in prin. Ar-
biter. n. æquiparatur iudici, & quo ad pro-
b ceſſum tenetur ſeruare iuris *b* ordinem, li-
cet compromiſſum ſit quidam contractus l.
1. & ibi Bal. ff. de arb. & Spec. in d. §. 1. uerſ.
c & eſt ēt, &c. *c* Arbitrator uero, eſt quidam
amicabilis compoſitor, qui habet dimitte-
re, & diuidere litem de facto potius, quam
de iure, & ſine aliquo iuris ordine, ut habet
per Specul. in d. §. 1. in uer. arbitrator, & de
hac materia tractatur per Bar. & Docto. in
l. ſi quis arbitratu. ff. de uerb. oblig. & in d. l.
ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio, & per
3 Abb. in c. quintauallis, de iureiur. † Et iſtud
arbitramentum, dicitur quędam tranſactio,
ſecundum Barto. in d. l. ſi quis arbitratu, &
Alex. in conſi. 82. in fi. in 1. uolu. quod qua-
liter intelligitur, uide Phil. Deci. in conſil.
60. colum. 3. Et hanc differentiam inter arbi
trum, & arbitratorem, ponit etiam Bart. in
d §. arbitrorum uerſ. 1. quæro quæ ſit diffe-
rentia, &c. Arbiter iuris dicitur is, qui eligi
tur ex neceſſitate ſtatuti, & quādo iudex
allegatur ſuſpectus, debent eligi arbiter ad
cognoſcendum de ſuſpitione ex neceſſita-
te iuris. l. fin. & ibi Barto. & Docto. Cod. de
iud. habetur in capit. ſuſpicionis. de offic.
deleg. & in cap. ab arbitris, de offic. deleg.
libro ſexto. Similiter, quando extaret ſtatu-
tum, quæ cauſæ compromittantur inter
coniunctos, tales arbitri dicuntur iuris ſecū
dum Abb. in cap. cum dilectus, columna 7.
de arb. Et an coram iſtis arbitris iuris ha-
beat locum reconuentio, & quam iuriſdi-
ctionem habeant ordinariam, ſcilicet uel
delegatam, dixi plenè ſupra in 6. diſtinct.
principali, ver. 2. quæro, an coram arbitro.
† Et quia iſti arbitri eliguntur de neceſſita-
4 te, legis, uel ſtatuti, & non ex propria uolun-
tate partium, infertur quòd licet alias pro-
curator non poſſit compromittere, nec tran
ſigere ſine ſpeciali mandato, per text. in c.
per tuas, & ibi Abb. in 2. no. de arb. & Phil.
Dec. in conſi 60. col. 1. in princ. & Soc. in cō
ſil. 18. col. 15. uer. & ad compromittendum
& c. in 1. uolu, tamen ſtante ſtatuto, uel lege
ꝙ cauſa compromittatur, pōt compromit-
tere, etiam ſine ſpeciali mandato, ut nor.
Alexan. & communiter Mod. in l. ſi plures,
ff. de pac. ubi loquitur de tutore, qui poteſt
compromittere in arbitrum iuris. & uide
ad materiam Do. in l. præſens. C de tranſac.
5 † An autem prælatus poſſit compromittere
ſuper rebus eccleſiæ, uide plene Alexand.
in conſil. 32. in 2. uolum. & Socin. in conſil.
18. col. 14. in 1. uol. Ludo. Ro. in conſil. 369.
colū. 4. in fi. uer. tertia ratio, &c. & Pet. Phi.
Cor. in conſi. 57. in litera A. & litera P. in 3.
uolum. Et an tale compromiſſum tranſeat
in ſucceſſorem, uide Fely. in cap. præſenta-
ta. col. 1. de teſt. † Quid autem important
illa uerba. quæ communiter ſolent appo-
ni in compromiſſis, ſcilicet ut procedat,

 & iu-

& iudicet de iure, & de facto,&c. Dico, ꝙ per huiuſmodi clauſulam non poteſt arbiter lædere aliquam partium contra naturalem æquitatem, ſed ſolum importat, quod non teneatur ſeruare iuris ſolennitates, ſed quod procedat manu regia, ſecundum ius gentium, debet tamen ſeruare iuſtitiam in non lædendo aliquam partem. ita tenet Pet. Phil. Cor. in conſi. 114. colum. 2. in fin. in 2. uolum & Bald. in l. 1. ff. de euict. ſi uerò dicatur de iure tantum, operatur ut ſententia lata contra ius ſit ipſo iure nulla, quia exceſſit formam compromiſſi, ſecundum Barto. in l. diem proferre. §. ſtari. ff. de arb.

7 † Vnum tamen ſcias in hac meteria, quod compromiſſum nunquam incipit ualere, ni-
d ſi ex die, quo arbitri illud *d* acceptauerunt, & ante acceptationem non currit terminus præfixus commiſſo. Ita tenet Bal. per illum tex. in l. ſi cum dies. in prin. in fi. illius princ. ff. de Arb. & Alex. in conſ. 34. colum. fi. uerſ. ex quibus, in 1. uol.

8 † Vltimo, ſuper hac materia adde unum pulcherrimum dictum, quod ubicunque quis ex arbitramento eſſet læſus ultra dimidiam iuſti precij, poteſt intentare remedium l. 2. C. de reſcin. uen. etiam ſi laudum, & arbitramentum emologaſſet, & approbaſſet, ita tenet Phil. Dec. in conſi. 60. colum. 3. ubi arguit de compromiſſo ad tranſactionem, & nota hoc, quia quilibet prima facie reſponderet in contrarium. Et ad materiam huius diſtinctio. adde, quæ dicam infra in ultima parte, in tractatu de appellatione, in 4. quæſt. princ. uerſi. 8. limita, &c. in 1. quæſt, in uer. reductio. Rober. Maran. V.I.D.

ADDITIONES.

a Arbitrorum. Octau. Veſtri. in pract. Rom. Cur. lib. 3. cap. 3. nume. 3. duo genera arbitrorum facit.

b Ordinem. Limita, ut per Socin. in tract. fallen. reg. 27.

c Arbitrator. Arbitrator in iure non reperitur ſecũdum Coraſ. lib. 4. miſcel. cap. 18. quo in loco doctè improbat etiam talem diuiſionem, & uideas, quia ibi dicta ſunt notatu digna.

d Acceptauerunt. Marſil. ſing. 679. compromiſſum. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum XV. Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud delegatum, aliud ſubdelegatum.*

QVintadecima diſtinctio iudiciorũ, eſt
1 † quia iudicium aliud delegatũ, aliud ſubdelegatum. Delegatum, eſt illud, quod uentilatur coram iudice delegato, de qua materia dixi plene ſupra in 5. diſt. Subdelegatum uerò eſt illud, quod agitatur coram iudice ſubdelegato, ideſt coram eo, qui fuit delegatus a delegato, de qua materia habetur plenè in lege à iudice. C. de iud. & ibi per moderniores. & per Alex. in l. 1. ff. de off. eius, & per Can. in c. uenerabili de offi. deleg. & in l. 1. C. qui pro ſua iuriſd. Et quia hanc materiam plenius attingi ſupra in d. 5. diſt. ideo hic aliter non inſiſto, unde deuenio ad decimam ſextam diſtinctionem.

Iudiciorum. XVI. Diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ualidum, & aliud inualidũ, ſeu nullum.*
2 *Iudicium quot modis poteſt dici nullum, & num. 3. cum ſeq. uſque ad fin.*
3 *Iudicium quando ex defectu iudicis, ſit inualidum.*
4 *Proceſſus factus a iudice recuſato, eſt ipſo iure nullus.*
5 *Clauſula, quod ſi omnes, & c. in reſcripto appoſita, quid importet.*
6 *Delegati plures cum clauſula, ut omnes, uel unus procedere poſſit, ſi unus incipit procedere, ille debet finire, alias alij nulliter procedunt.*
7 *Exceptio nullitatis ſententię, uel proceſſus ex defectu iudicis cauſata, ſemper poteſt opponi, etiam ſtante ſtatuto, quod contra ſententiam nulla opponatur exceptio.*
8 *Delegato procedente ante pręſentationem reſcripti delegatorij proceſſus eſt nullus, parte opponente.*
9 *Proceſſus in contumaciam factus, ante nuncij relationem eſt ipſo iure nullus.*
10 *Citatio obmiſſa, reddit actus iudicij ipſo iure nullum.*
11 *Statum inducere non poteſt, ut feratur ſententiam, contra abſentem non citatum.*
12 *Citatio an poſſis omitti etiam a principe.*

Citationis

13 *Citationis defectus, qualiter opponatur.*
14 *Citatus præſumitur qui a longe aberat, & demum in iudicio reperitur.*
15 *Sententia lata parte præſente, licet non citata: utrum ualeat.*
16 *Iudicium dicitur nullum, & ſententia quãdo iudex procedit ad prolationem ſententiæ cũ magna celeritate, ſine percunctatione proceſſus, & ſine cauſæ cognitione.*
17 *Cauſæ cognitionis effectus.*
18 *Sententia, an præſumatur lata cum cauſæ cognitione.*
19 *Procurator falſus, uel ſubſtitutus, a non habẽte poteſtatem facit iudicium cum eo agitatũ eſſe nullum.*
20 *Exceptio falſi procuratoris apponi poteſt ante, & poſt ſententiam, ad annullandum iudicium.*
21 *Falſus procurator, quis dicatur.*
22 *Nullitas iudicij agitati cum falſo procuratore poteſt uſq; ad mille annos opponi, & qualiter hæc nullitas opponatur, & nu 23. 24. 25. 26. & 27.*
28 *Procurator habens poteſtatem ſubſtituendi, non poteſt ſubſtiruere ante litem conteſtatam, niſi hoc expreſſe in mandato dicatur.*
29 *Maritus agens ut procurator uxoris, cum nullum haberet mandatum, facit iudicium eſſe nullum, licet ut legitimus adminiſtrator agere potuiſſet.*
30 *Filiusfamilias agens, uel conuentus in iudicio, ſine conſenſu patris, facit iudicium eſſe nullum, et poteſt opponi tam ante, quam poſt ſententiam.*
31 *Filiusfamilias ubi non quæritur uſusfructus pari liberè poteſt agere.*
22 *Filiusfamilias ſi eſt mioor dandus eſt curator.*
33 *Filiusfamilias ſi agit in aduentitijs ſine conſenſu patris, & obtinet, iudicium eſt ualidũ.*
34 *Pater citatus ut præſtet aſſenſum, ſi non comparet, an iudicium erit nullum?*
35 *Filiusfamilias poteſt eſſe in iudicio tanquam procurator alterius.*
36 *Filiusfamilias litigare poteſt ſuper ſpirituali negocio.*
37 *Statutum, quod mulier contrahere non poſſit ſine propinquorum conſenſu non comprehendit mulierem alieno nomine contrahentem.*
38 *Contractus mulieri in regno Siciliæ contrahẽtis alieno nomine, ualet ſine mundualdo.*
9 *Mundualdus, an requiratur ubi mulier contrahit.*
40 *Inſtantia perempta, poteſt iudex ferre abſolutoriam ab obſeruatione iudicij, & actorem condemnare in expenſis.*
41 *Inſtantiam an pereat de iure canonico.*
42 *Iudicium geſtum cum procuratore excommunicato, an ualeat.*
43 *Pupillus litigans in iudicio ſine tutore, facit iudicium ipſo iure nullum, & quando tutorem non habet, eius conſanguinei citari debent.*
44 *Sententia lata in fauorem pupilli, uel ſine tutore, quãdo pupillus eſt maior infante: alias ſecus, & num 50.*
45 *Pupillus in actibus concernentibus eius fauorem, habet legitimam perſonam.*
46 *Alienatio rei eccleſiæ ſine ſolennitate, ualet quando tendit in fauorem eccleſiæ.*
47 *Minor, quando poſſit ſtare in iudicio.*
48 *Statutum requirens conſenſum propinquorũ in contractu mulierum intelligitur de contractibus damnoſis: non autem utilibus.*
49 *Mundualdus non requiritur, quando mulier facit contractum ſibi utilem.*
51 *Iudicium agitatum ſine conſenſu patris, cum filiofamilias, tendens in eius fauorem, ualet etiam ſi ſit minor.*
52 *Tutor non faciens ſolemnia litigans pupilli nomine facit iudicium eſſe nullum, & quando dicantur iſta ſolemnia, & qualiter practicatur in regno.*
53 *Teſtator ſi in teſtamento dat poteſtatem tutori ut poſſit adminiſtrare, non requiritur inuentarium.*
54 *Tutor non poteſt facere procuratorem ante litem conteſtatam, ſed actorem cum decreto iudicialia non ualet iudicium.*
55 *Procurator qui litem conteſtatus fuit in cauſa ipſe in ſingulis actis citari debet alias, ſi citatur dominus non ualens acta, niſi procurator eſſet impeditus.*
56 *Curator ad litem pupillo qualiter dari debet, ut iudicium ualeat.*
57 *Curator ad litem an debeat cauere, & alia facere.*
58 *Delegata cauſa per ſuperiorem, cenſetur aduocata ab ordinario.*
59 *Mortuo delegato, cauſa nõ reuertitur ad ordinarium, ſed ad principem delegantem.*
60 *Cauſam cœptam coram ordinario, non poteſt inferior a principe ad ſe aduocare.*
61 *Proceſſus factus contra exititios ciuitatis, ad inſtan-*

3

Inſtantiam creditorem,in contumaciam,nõ ualet.
62 *Libellus ineptus in criminali reddit iudiciũ nullum.*
63 *Libellus continens indeterminatum locum,ualet,& in probationibus ſuppleri poteſt.*
64 *Libellus non continens nomen accuſati , uel occiſi,non procedat.*
65 *Libellus criminalis, ad diem commiſſi criminis continere debeat, & an teneatur accuſator illum ad inſtantiam rei declarare.*
66 *Proceſſus factus contra eum, qui arripuit iter ad Papam,eſt nullus.*
6, *Sententia lata de conſilio iuriſperiti , non ualet quando lectum eſt ſolum conſilium , & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*
68 *Dilatione pendente iudicium factum eſt ipſo iure nullum.*
69 *Dilatione pendente quando conquieſcit officium iudicis,& num.70.*
71 *Sententia lata pendente impedimento allegato,an ualeat.*
72 *Iudicium agitatum contra mortuum, eſt ipſo iure nullum,licet per unum defendatur.*
73 *Iudicium nullum dicitur, quando factum eſt per delegatum impetratum per literas ſurreptias,uel quando delegatus non ſeruauit formam reſcripti delegatorij.*
74 *Sententia,in qua error iuris eſt expreſſus,reddit iudicium nullum.*
75 *Decretum iniuſtum contra ius litigatoris eſt ipſo iure nullum,quod ſecus eſt in ſentẽtia.*
76 *Ingrediens poſſeſſionem decreto iniuſto,punitur de ui turbatiua.*
77 *Hæreticus iudex facit iudicium , & proceſſum nullum.*
78 *Vſura,quod ſit peccatum.*
79 *Filiusfamilias ſi conuentus eſt in iudicio criminali etiam conſenſu patris,non ualet iudicium, & quando eſt minor.*
80 *Minor ſine curatore in iudicio criminalis eſſe non poteſt.*
81 *Iudicium agitatum tempore, uel die feriato, nullum eſt.*
82 *Feriæ inductæ ad honorem Dei, & ſeruantur in iudicij,quæ ſint.*
83 *Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei, etiam de conſenſu partium non ualet.*
84 *Die feriata qui actus fieri poſſunt remiſſiue.*
85 *Feriæ uindemiarum, & meſſium non ſeruantur in regno,& quæ hodie ſeruantur.*
86 *Die feriato omnes actus uolũtariæ iuriſdictionis fieri non poſſunt.*
87 *Feriæ ad honorem Dei , an per ſtatotum, uel conſuetudinem tolli poſſint, i a quod acta in illis diebus facta,ualeant prout ſit in cuiuſ nundinarum,& nu.88.*
89 *Conſuetudo uel ſtatutum,an poſſit tollere ius gentium,uel diuinum.*
90 *Statutum an tollere poſſit ferias inductas ad honorem Dei,& num.91.*
92 *Debitor fugitiuus capi poteſt,etiam die feriato ad honorem Dei.*
93 *Argumentum de pacto ad ſtatutum , an ualeat,& ſupra num.88.*
94 *Feriæ inductæ ad honorem Dei. an poſſint tolli per ſtatutum.*

Sextadecima diſtinctio iudiciorum eſt,
1 † quia iudiciũ aliud ualidum, & aliud
inualidum , ſeu nullum . Iudicium ualidum eſt illud in quo ſunt ſeruata oĩa
ſolennia , & ſubſtantialia iudiciorum . Inualidum uero eſt , ubi aliquid deficit ex dictis ſolennitatibus, ſecundum Bar.in l.prolatam.C. de ſen & Lud.R. in conſil.220. in prin uel quando agitatum fuit cum perſona minùs legitima, ut habetur in l.licet. C.
2 de pro. & dicetur plenius infra. † Super iſta
diſtinctione tangam ſolum unam quæſt. quæ uidetur neceſſaria , uidelicet . Quot modis dici poteſt iudicium nullum , ſeu ſententia nulla ? & erit quæſt. ualde utilis pro inſtructione aduocatorum qualiter impugnabunt iudicia . Et quoniam de iure communi poſſunt adduci multæ nullitates, puta ex defectu litis conteſtationis , uel quia ſententia non fertur in perſonam,procuratoris , & multas ſimiles, quæ hodie ſunt ſublatæ , in regno in cauſis ciuilibus ex quo proceditur ſola facti ueritate inſpecta, ut pluries ſupra fuit dictum . Ideo cum hoc utile opuſculum deſtinauerunt principaliter ad utilitatem iudicum , & aduocatorum regnicolarum , obmittam nullitates ſublatas, & ponam tantum illas , quæ hodie ſeruantur in regno. Bene uerum eſt , quòd in criminalibus , in quibus ſeruantur iura communia , ſeruarentur nullitates iuris communis, de quibus tangam aliqua
3 infra ſuo ordine . † Primo igitur dicitur
iudicium nullum , ſeu inualidum ex defectu iudicis, quod poteſt multipliciter procedere, ſcilicet uel quia iudex non interuenit, quo caſu cum iudicium dicatur à iudice , non poteſt dici ſine eius interuentu.c. forus, de uerb. ſign. uel quia interuenit iudex incompetens. quo caſu totum iudicium ruit , niſi appareat de prorogatione , ut in toto tit. C. ſi à non comp. iud. uel quia interuenit pro iudice aliquis priuatus, l. priuatorum. C. de iur. om.iud.uel quia iud. eſt incapax ex aliquo defectu , quin defe. in iudice poſſunt eſſe plures .
Quidam enim ſunt defectus naturales , vt quia iudex ſit furioſus,mutus,& ſurdus,vel impubes , & iſti defectus quandocunque objiciantur reddunt iudicium retro nullũ,etiam ſi objiciantur poſt ſententiam , & poſtquam tranſiuit in rem iudicatam , ut not Spec. in tit.de excep.§.fin.colum. pen. uerſic. hoc quoque , & §. nunc uidendum , uerſi.ſed quæro.& Abb.in c.ſciſcitatus, col. 3.& 4. de reſcr. & ibi etiam Feli. colum. 3. Pro hoc eſt teſt,in l.cum prætor. §.non autem,& ibi Bald. ff. de iud. Quidam ſunt defectus accidentales , & inducti per ius poſitiuum,ut quia iudex eſt infamis , vel ſeruus uel excommunicatus , & tunc ſi iſti defectus ſunt notorij,& manifeſti,poſſunt quandocunque opponi ad iudicium inualidandum . Quod tamen intelligo in illis defectibus, qui ipſo iure inualidant iudicium , prout , ſi iudex eſt ſeruus , uel ſi eſt excommunicatus,ut habetur in c.ad probandum , de re iud.& in c. pia.de excep.lib. 6. & in d. c.ſciſcitatus. Secus eſt in defectu infamiæ, quia ſi non opponitur ab initio ante lit. conteſt. ualet proceſſus , & iud. ita tenet Specu.in tit. de iud.deleg.§. excipi. colum. 1.uerſicu ſed nunquid infamis,& Bal.in d. c.ſciſcitatus,colum.2.uerſic. quæro, an ualeat, &c. Si autem iſti defectus ſunt occulti,tunc diſtingue,ut per Abb & Fel. in d. c.
4 ſciſcitatus.† Secundo,dicitur iudicium nul-
lum,quando iudex recuſatus, ut ſuſpectus , procedit ad ulteriora poſt propoſitam ſuſpitionem , nam totus proceſſus, quem poſtea facit,eſt ipſo iure nullius,ita tenet Bar. in l quia poterat, ff. ad Treb. & Lud. R.in conſil.220.colum.2. & Pa de Caſt. in conſi. 121.in 2.uolum & Gem.in c.iudex. de off. del.lib.6.& Alex. in conſilio 89. in 1.uolu.
ADDITIO.Vide Dec.in conſ.175.in cauſa falſitatis 1.lib.& huius opinionis(ante Bar.) fuit Accur. in le. apertiſſimi. ſuper verbo executore,C. de iud. & glo.etiam iuris canonici in ca. quoties,2.queſt.6.& ca. quia ſuſpecti. quod & fuit de mente Oldr.in conſ.6.thema tale eſt, & ſequitur conſulendo Stefan Bert.in conſi.53.in 1. lib. & conſil.184. in 2. lib. mihi uidetur id procedere ſi iuſta & legitima fuerit ſuſpitio , & formiter propoſita iuxta formam ritus magnæ curiæ vicariæ . Item ſi contingat , vt uoluit Iac.But. ſecundum quòd refert.Stef. Bert.in d.conſ.184. & uide omnino. Alex. in l. quia poterat,ff.ad Trebel.& uide Bald. in Marg. in verbo. proceſſus & intellige ẽt prædicta procedere recuſans poſt recuſationem non conſentiens in iudicem recuſatum , vel coram eo non comparuit, ſecundum Ale.in d.l,qa poterat. uide Seb. Van. in tract. de null.in titu. de nullit. ſenten.ex def.iuris.nu.140.Petr.Foll.V.I.D.
5 † Tertio , dicitur nullum iudicium quan-
do cauſa eſt commiſſa pluribus iudicibus , cum clauſula,quòd ſi non omnes ſimul intereſſe poterint , alij iudicent prout communiter ſolet iſta clauſula poni in delegationinibus apoſtolicis , nam antequam alij procedant , debet eis conſtare de impedimento collegæ, alias ſi procedat antequam collega notificauerit eis ſuum impedimentum , eorum proceſſus eſt nullus ita per illum text. tenet. Abb. in c.prudentiam,in 2. no.& in fine illius princip. de offi. deleg. & Bar.in l.multum,in fi. ff. de cond. & demo. & Fel.in c.ſciſcitatus.colum.7. uerſi. oportet notum, &c. de reſcr. vbi multum plenè declarat hanc materiam nonnullis limitationibus, & ibi uide, & plenè per. Gem. & Doct.in c.cum plures,de offi.deleg.lib. 6 & prædicta procedunt in illa clauſula , quòd ſi non omnes , &c. Et ſic quando conditionaliter loquitur commiſſio, ſecus, ſi eſſent appoſita alia clauſula , quæ communiter ſolet hodie apponi in literis apoſtolicis. ſ. vt omnes , vel duo , vel vnus procedant, & iudicent , & ſic non conditionaliter , quia tunc cenſetur data iuriſdictio ſingulis in ſolidum , quo caſu poteſt vnus procedere , etiam ante notificationem impedimenti collegæ,& abſq; eius requiſitione, tex. eſt, & ibi glo. in uerſic. libere, in d.ca.cum plures, & Abb. in d. c. prudentiam, 2.no.uide
a tamen de præcedenti a clauſula , quòd ſi
non omnes,&c.quandam addi.in deci.166.

Domi-

Dominorum de Rota in nouis, quæ incipit. Si duo ex tribus, &c. ubi tenet de mente Ioan. quòd ualeret proceſſus factus notificationem impedimenti, dummodo in re ueritate impedimemtum ſit uerum, tamen communiter opin. Docto. eſt illa quam ſupra dixi, ut tenet Abb. in d. cap. prudentiam, in fin. illius prin.

ADDITIO. Adde quòd contrarium tenet domini de Rot. in dec. 559. & Lud. R. in ſing. 14. incip. ſi cauſa cõmittatur & Alexand. in leg multum intereſt. ff de cond & dem. & Hipp. Marſi. in 1. parte. ff. de quæſt. nume. 55. & 160. uide Sebaſt. Van. in tract. de nullit. in tit. de nullita. ſent. ex defectu iuris ordina num 180. P.F.V.I.D.

6 † Quarto, dicitur nullum iudicium, quando commiſſa eſt cauſa pluribus iudicibus cum clauſula, ut omnes, vel alter procedere poſſit, quo caſu poteſt unus ſine alio procedere, ut modo dixi in præcedenti, nam tunc ſi unus incipit procedere, cenſetur præoccupaſſe iuriſdictionem, & alij non poſſunt ulterius impedire, & ſi alij poſtea procederent eorum proceſſus eſt nullus niſi primus ex iuſta cauſa eſſet impeditur Tex. eſt in d. c. cum plures. de off. deleg. lib. 6. cum iſti not. per Gem. in 2. uol. uerſic. in §. porro quæro, &c. ubi hoc expreſsè tenet, & Fel in d. c. ſciſcitatus, colum. fin. uerſic. &
7 no. quòd ceſſante. † Et adde his incidentes, quòd ubicunque exceptio nullitatis proceſſus, uel ſententiæ dependet ex defectu iudicis, ſemper poteſt opponi, etiam ſi extaret ſtatutum, quòd contra ſententiam non poſſit opponi exceptio, ita tenet Lud. Rom. in conſil. 43. colum. 1. Petr. Phil. Cor. in conſil. 144. col. 2. in 1. uol.

ADDITIO. Vide quæ dicam infra in ſecundo actu iudicij. Petrus Fol.

8 † Quinto, dicitur iudicium nullum quando iudex delegatus procedit ante præſentationem reſcripti delegatorij licet ſciat ſe eſſe conſtitutum delegatum. Et licet procedat poſt datam reſcripti, tamen non ualet proceſſus, quia ante præſentationem, non habet exercitium iuriſdictionis text. eſt in c. ſuper eo. el 2. & ibi Phil. in vlt. not. de app. & Fel. in c. ſciſcitatus, colum. 8. de reſer. & Bal. in l. eum, qui. ff. de iur. om. iud. unde licet ſuperueniat poſtea reſcriptum, tamen non ualidatur proceſſus antea factus, quia cenſetur factus à priuato, ſecundum Bald. in d. l. eum qui verſicul. 4. quæro, &c. Bald. in l. falſus, colum. 5. uerſic. ſed pone. C. de fur. Quod tamen limita procedere, dummodo pars opponat de reſcripto non præſentato, ſecus ſi non opponeret, & ſub ſilentio pertranſiret, quia ualeret proceſſus, ita tenet Ang. in l. cum furioſus, ff. de iud. & Bald. in l. nec quidquam. §. ubi decretum. in fin. uerbis. ff. de offi. proconſ.

9 † Sexto, dicitur iudicium nullum, quando
b iudex *b* procedit in contumacia alicuius, non conſtito ſibi prius de cõtumacia, quia citauit eum, & nuncius nondum fecit relationem, & ſic non conſtat ex actis de contumacia, & iudex ante relationem procedit ad ſententiam, vel ad aliud actum, tunc iudicium uel actus ita factus eſt ipſo iure nullus, ita tenent Bar. & Bal. in l. multi, ff. de cond. & dem. & Bart. in l. hæc autem. §. non defendi. ff. ex qui. cau. in poſſ. ea. ubi expreſſe dicit, quod proceſſus factus in contumaciam ante relationem nũcij, eſt ipſo iure nullus, & ſequitur Fel. in c. eccleſia S. Mariæ, colum. 8. uer. 10. de conſt. Quod nota, quia millies poteſt euenire, & ſis cautus, quando vides actum factum in contumaciam, ut ſemp perquiras, an in actis ſit ſcripta relatio nuncij.

ADDITIO. Limita hanc concluſionem, niſi periculum eſſet in mora, puta quia ſtatutum arctabat iudicem ad pronunciandum, & forte nũcius erat corruptus, & non reportabat ambaſciatam, tunc enim ualet ſentẽtia, ſi iudex credidit, eum eſſe citatum, ſecundum Bal. in l. falſus. 10. colum. uerſic. item dubitatur. C. de fur. 2. limita niſi iudex ante relationem nuncij pronunciaret utraque parte præſente, quia valet ſententia, ſecundum Bald. in c. quoniam contra. de prob. alleg. l. de unoquoque. ff. de re iu. & ita uoluit Fel. in d. ca. quoniam contra, num. 16. & 17. & limita alijs modis, ut per Alexan. in l. ſi finita. §. Iulianus. ff. de dam. infe. & per Phil. Franc. in capi. cum parati. de appel. & Soc. in l. multum intereſt. ff. de cond. & dem. & per Marſ. in l. patre. ff. de q. colum. 9. Pet. Foll. V.I.D.

10 † Septimo, dicitur iudicium nullum, quando
c fuit factum ſine citatione partis, *c* nam citatio, eſt de iure naturali, & diuino, adeo quod obmitti non poteſt, & ſic quilibet actus

iudicia-

iudiciarius factus ſine citatione, eſt ipſo iure nullus, per ea, quæ habentur in cl. paſtoralis, de re iud. pro hoc eſt tex. & ibi per docto. in l. de unoquoque, ff. de re iud. & l. ea. quę. C. quomodo, & quãdo iudex, & l. ſi quando, & ibi Bal. C. de teſt. & ca. 2. de teſt. Et quòd citatio ſit de iure naturali, ut non poſſit obmitti, quia eſt ſpecies defenſionis tenet Bal. in l. cum fratrem, col. fi. uerſ. dubitari conſueuit, C. de his, quibus ut iud. & Bal. in l. 1. col. 2. uer. ſed hic quæritur, &c. C. quomodo, & quãdo iudex, ubi plus dicit quod feratur etiam
11 † per ſtatutum non põt induci, ut ſnĩa contra abſentẽ non citatũ, & Io. de Ana. in c. quoniam perniciosũ, col. 1. de uſur. & Soc. plene cõ. 266. col. 21. uer. ſed tñ præmiſſis, &c. ĩ 2. uo.

12 ADDITIO. † Quo nõ poſſit à ſtatuto induci ut obmittatur citatio. ponit late Fel. in c. ex parte, el 2. uer. j. Bal. in l. 1. extra de off. dele. nec etiam à principe eſt tex. in cl. paſto. §. cęterũ, & c. 1. de cau. poſſ. & per c. inter quatuor de maio. & obe. & tenent cõiter doct. prout refert. Dec. ĩ cõſ. 63. incip. uiſo puncto. col pen. nu. 12. & cõſ. 681. col. fi. & 446. in teſtõ circa fi. & conſ. 528. pro reſolutione, colũ. pen. lib. 4. & Rom. ſing. 674. tu ſcis quod nedum, & eſt glo. Io. Mo. in extra Bonif. 9. incip. rem non nouam & quod Papa, & Imperator etiam ipſi neceſſe eſt, quod citent late per doct. in l fin. C. de leg. & Alex. in l. de unoquoque, ff. de re iu. & conſ. 22. num. 1. lib. 6. & conſ. 11 alias conſului colu. 1. lib. 7. & Abb. conſ. 84. in prin lib. 1 & Dec. in conſ. 410. in cã. col. 4. lib. 3. Affl. in dec. 307. regia maieſtas in fi. & deciſ. 391. & eſt communis opinio, ut dicit Boe. in dec. 247. colu. 3.

13 † Eſt tamen aduertendum quod ſuper iſto defectu citationis duplex eſt modus opponendi, vnus quod quis nullo modo fuit citatus, alter quòd ſi citatus fuerit, citatio eſt nulla, & ſic eum non arctauit, prout de utroque
d habetur text. in l. 1. §. item cum ex edicto, ff. quæ ſent. ſi appe. reſc. & quo ad primum modum quod quis nullo modo fuerit citatus probari põt per modum abnegationis, quia eo ipſo quod de contrario, nõ conſtat, nõ præſumitur quem fuiſſe citatum (ſi pñs non fuerit) ſecundũ Bal. per illum tex. in c. unico, §. ad hæc in uerbo quod imperator de pac. iur. firman. & hr̃ plene per Pan. conſ. 84. 2. col. lib. 2. & Alexan. conſ. 106. lib. 5 Item poteſt probari per acta ipſius cauſę, quando id quod ibi non apparet dr̃ non factum, l. fin. & ibi ſcriben. per illum text. C. de reb. cre. ponit Bar. & alij ſequuntur in l. fin. C. de erro. aduo. ponit Bald. in l. abſentẽ poſt prin. uerſi. in text. ibi nunquã, C. de acc. & Affl. in deciſ.
14 182. quia regia, nu. 3. † Eſt tñ notandũ quod ſi quis lõge aberat, & in iudicio reperitur pręſumitur quòd fuerit citatus, ut declarat Arch. in c. propoſuiſti 82. diſt. quẽ refert, & pro nota. ſequitur Abb. in c. bonę, column.
15 pen. extra de cle. † Item ulterius eſt aduertendũ quod licet ille qui reperitur pñs in iudicio non fuerit citatus ad audiẽdum ſnĩam tñ quia pñs eſt, ſatisfactum erit legi quæ ſolennitatem citationis ad hunc effectum introduxit, & ideo ſnĩa ualeret, cũ ſolennitas iſta ſit relaxabilis per ſuum æquipollens, ut determinatum reliquerunt Bart. Bal. & Ange. in l. 1. ff. de in ius uo. per tex. in l. de unoquoque, ibi pñtibus omnibus, &c. ff. de re iud. & in l. ſi etiam. §. fi. ibi pñte uel uocato. ff. de mino. & Bal. alias Tanc. in compendio ſeu prac. in titu. de cit. & Dec. in conſi. 446. nu. 8. & Caſt. deciſ. 2. de re iud. & plene per Sebaſtian. Van. in trac. de nullit. in tit. de nullit. ex defect. cita. nu. 17. Alio modo (ut dixi) opponitur defectus citationis quia licet interuenerit eſt tñ nulla inualida, & inefficax, nam proceſſus factus præcedẽte citatione nulla, & inualida nullus eſt, ſecundum Bald. per illum text. a contrario ſenſu in auth. ſi omnes, colum. 2. uer. deinde no. C. ſi min. ab hęre. ſe abſt. & in ca. quoniam contra 6. colum. de prob. & eſt gloſ. fin. in l. ſi accuſatoribus. C. de accuſ. & Affl. in deciſ. 366. in pleno: colum. fin. & per Sebaſt. Van. vbi ſupra, nu. 22. Pet. Fol. V. I. D.

16 † Octauo dr̃, iudicium nullũ, & ſnĩa quando iudex procedit ad prolationem ſnĩę, cum magna celeritate ſine procũctatione proceſſus & ſine cauſæ *d* cognitione, ita tenet Bar. in l. prolatam, in fi. C. de ſen. quod dictum pleniſſime examinat Felyn. in c. eccleſia S. Marię, col. 6. in fi cũ tribus. col. ſeq. de cõſt. & multa ſimilia adducit, & tandẽ concludit, quod iudiciũ eſt nullum, ut ſupra dixi. & Alex. & Iaſ. in l. iudices, C. de iud. quod tñ limita, & declara, ut Abb. in c. cũ ex literis in 8. not. de in integ. reſt. ubi hoc declarat procedere, quando iudex prorſus ignarus de meritis cauſæ protulit ſententiam, quia eſt ipſo iure nulla, ut quia de ſero habuit proceſſum, & in

mane

mane ſequenti protulit ſententiam, ſecus,
quando infra breue tempus protulit ſen-
tentiam quia oritur præſumptio iniuſtitię,
non tamen eſt nulla, ſecundum eum.
17 ADDITIO † Naturali enim iuri, ſeu
rationi conuenire (nemo eſt qui neſciat) ut
quis prius cognoſcat id ſuper quo iudicare
debet, & propterea dici cõſueuit quòd cau
ſæ cognitio a iure diuino deſcendit, ut in-
quit Abb.in cap.1.de cau.poſſe.& pro quem
ſequitur Fel. in d.c.eccleſia. colum.12.uer.
2.not. de conſt. & talis cognitio debet ſen-
tentiam præcedere, non ſequi, alias huiuſ-
modi, prępoſteratio uitiaret ſecundum Bal.
in leg.non enim in prin.commenti, ff.de a-
dopt.quem ſequitur Felyn.in cap.quoniam
contra.colum.1.in princ.vt lit.non conteſt.
& habetur per Alexand. conſil. 37.uiſo, co-
lum.6.lib.2.& per Dec.in conſi. 517.in ſen
tentia lib. 1. præcipitatio enim dicitur no-
uerca iuſtitiæ, vt probarur in cle.paſtoralis,
§.uerum de re iu.Hipp.in l. ſtatu lib.nume.
18 2.ff.de quęſt. † Et licet ſententia præſuma-
tur lata cauſę cognitione, nihilominus ta-
lis pręſumptio, Tollitur ex breuitate tem-
poris, (vt ſi iudici de ſero pręſentaret̃ proceſ
ſus magni uoluminis, & carto ſus, & de ma-
ne profert ſententiam) præſumitur enim eo
caſu abſque cauſę cognitione latam fore
ſententiam, & ſi eſt nulla, ut late firmat)
multos doctores hanc opin. tenentes (alle-
gans Felyn.in cap.quoniam contra colum.
16.uerſic.2.declara extra de prob. & Alex.
conſil.318.uiſis, colum.fin.lib.2.poſt.Abb.
in cap.afferre colum.2.de præſ.& in cap.cũ
ex litteris, 8.no de reſt.in integ.& Deci.cõ-
ſil 295.in cauſa iſtorum, colum.fin.uerſi.2.
principalis, lib.2. & conſil.479. in contro-
uerſia, colum.2.in fi.lib.4.& in deciſ.79.in
cauſa Ioan. nume.35. & pleniſſime per Se-
baſt. Van.in tract. de nullit. in ti.de nullit.
ſent.ex defect.proce. num.31.uſque ad nu.
36.ubi dicit prędicta procedere etiam ſi eſ-
ſet ſententia Papæ uel Imperator, quia ſi ex
abrupto, & non pręcedente cauſę cognitio-
ne ferretur ſententia diceretur nulla. arg.
tex.in cap.cum ex literis de reſt. in integ.&
& ponit Dec.(ſecundum eum) in conſ 544.
ſerenis, colum.4.uerſic.2.principaliter lib.
4. Item intelligit prędicta procedere quan-
do ſententia fertur in abſentem, ſecus in
pręſentem, & proceſſus non contradicen-
tem, quia dicit ſibi debere imputari. citat
Lap.alleg.28. delegata, & dicit quòd tunc
ſententia ualet, prout etiam ualeret ſi adeſ-
ſet timor ſcandali, futuri, nam tunc licitum
eſt iudici fallere ne fallatur, ſecundum Bal.
in conſil.127. lib.3. relatum ab Alexan. ad
Barto.in l.finita, §.ſi quis, uerſi. arma.ff.de
dam. infe. alias uero limitationes uide per
Fel.in d.c.eccleſię ſanctæ Marię.Petrus Fol
ler.V.I.D.
19 † Nono dicitur iudicium nullum, quando
fuit agitatum cum falſo procuratore, quia
nullum habuit mandatum, per ea, quę not.
Bar.& docto.in l.licet.C.de procur.& Abb.
in cap.in noſtra, colum.2 de procur.ubi in
tantum dicit iudicium eſſe nullum quod ta
20 lis † exceptio falſi procuratoris poteſt *e* op
e poni ante, & poſt ſententiam ad annullan-
dum iudicium. Idem tenet Ioan.de Ana.in
conſil.196.& in add.Lud. Bol. poſt dictum
conſilium, ubi pulchre, & per multas remiſ-
21 ſiones declarat, † quis dicitur falſus pro-
curator, & dicitur falſus etiam ille, qui ha-
buit mandatum, & poſtea fuit reuocatum,
ur dic.capitu.in noſtra & ibi per Abb.idem
ſi incipit gerere habitam notitiam manda-
ti, ut in dic.add.Lud.Bolognini.poſt.d.con
ſil. 96. Idem ſi eſſet procurator ſubſtitutus
non habente poteſtatem ſubſtituendi, puta
à procuratore an litem conteſtatam quia
ante ſubſtituere non poteſt, ſed poſtea, ſic.l.
quòd quis, & ibi per Mod.C. de proc.& in
cap.1. de procu.lib.6. & hoc ſentit Ioan.de
Ana.in d.conſil 96.colum.2.uerſic.conſtat
autem.
22 ADDITIO. † Et talis nullitas vſque
ad mille annos opponi poteſt ſecundum
Bald.in l.2.C.ſi ex fal.inſtr. quem ſequitur
Alexand.in conſilio 191. perſpecto, inſtru-
mento, colum.2.uolum.6.& conſil. 1.colu.
5.in fin.lib 4.& conſil.35.Conſideratis col.
1.lib.7. Deci. conſil. 215. in eam uertente,
colum.1.& conſil.36.colum.3 & 4.lib.1.&
dictum Bald. communiter approbatum, ut
dicunt Modernio. in tract. de pręſcrip. in
tertia parte principali, in quęſtione 10.co-
lum.8.uerſicu. 2. generaliter quidquid di-
xerit Deci.in conſil.186.uiſis, colum.penu.
lib.4.& in conſi.638.Communitas, colum.
2.in lib.5. & Cur.Iun. in conſil.77.colum.
2.uerſicu. 2. ſed non obſtantibus quem re-
fert Boer.in deciſio.228.colum.12.in fi. &
talis

talis defectus tam ex parte actoris quàm
rei eſt magnus defectus cum per eum defi-
ciat uoluntas, & conſenſus principalium
qui de iure naturali exiſtit, ut docet Bald.
in l.falſi, colum.2.uerſicu. factum uero fal-
ſi.C.de fur. & facit tex.in l. ex cauſa, § 1.ff.
de proc.& c.1. de ſponſa. in 6.ubi defectus
conſenſus tanquam inſanabilis ab alijs de
fectibus ibi enarratis excipitur, qui etiam
per ipſum principem ſuppleri non poteſt,
quaſi à iure proueniens naturali, per cle.
paſtor. §. cęterum ubi Card.Pet.de Anch.&
alij extra de re iud. Vocant enim Mod.hãc
nullitatẽ inſanabilem, vt Staphile in tract.
delicto gra.fol.145.& Gomeſ.in comment.
regularum in comp.utriu.ſigna, fol.185.
23 † Et ad practicam reduci poteſt hoc nulli-
tas altero de quinque modis. Primus mo-
dus opponendi erit ſi opponatur nullum
habuiſſe mandatum id enim probatur ſi cõ
trarium ex actis non appareat quia negati-
ua cenſetur eo ipſo ex ipſis actis probaras,
videlicet, talem non fuiſſe procuratorem,
quia quòd ibi non eſt dicitur non eſſe, l.fi.
C.de reb.cred. & in l.ff. de contrah. empt.
Talia enim probantur per inſpectionem
actorum, ut dicit Bar.in l.2. C. de erro.&
in l.ijs, qui ad ciuilia. C. de app. & licet à
principio non fuiſſe oppoſitum, & fuerit c.
1.eo lis conteſtata, taliter quod ad eum re-
pellendum, uel extorquendum ab eo cau-
tionem de rato poſſit denuo opponi prout
not.gloſſ. & doct.in l.Pomponius: §.rati.ff.
de proc. & Canoniſtæ in capit.cum in iure
de off.pro deleg.nihilominus an inualidan
dum acta, & proceſſum iſtud poterit indi-
ſtincte opponi, & ſaltim per modum abne-
gationis ex proceſſu probari, quia hoc ca-
ſu etiam quòd quis tanquàm procurator
in iud.de facto admiſſus fuerit, ad deregen
dam nullitatem tamen geſtorum quòd nõ
fuerit procuratot is qui iudicio interfuit
quandocunque excipi poteſt, ut declarat
Bal.in l.licet in prin.C. de proc.& Alexan.
conſil. 147. uiſis dubitationibus, libr.6.&
pleniſſime proſequitur Seb. Van. in tract.
de nullit. in titu.de null.ſent. ex inhab.ſeu
24 def.ma. comp. † Secundus modus oppo-
nendi erit ſi apparet in actis mandatum
comparentis, non tamen eſt ſufficiens nec
ad id extendit quod in iudicio deductum
eſt, nam eo quidem caſu perinde haberi de
bet, ac ſi nullum mandatum oſtenderetur,
ſecundum Bald.quem omnes ſequuntur in
d.l.licet.C.de proc. & in l.falſus in prin.C.
de fal.& Canoniſtæ in cap. ex parte decani
reſcrip. & in cap. conſtitutis ubi hoc not.
Abb.extra de proc.
25 † Tertius modus opponendi erit ut ſi in
rei ueritate fuerit factum mãdatum tamẽ
procurator ille conſtitutus comparuit an-
tequàm de eo notitiam haberet, & antequã
recepiſſet inſtrumentum procurationis, q̃a
ante notitiam mandati geſta per illũ pro-
curatorem non ualebunt, quoniam exer-
citium, & poteſtas uere non acquiritur cõ-
ſtituto niſi à die receptionis mandati, vt eſt
glo.ordinaria in cle.1.in uerbo receptis de
proc.& text.in cap.is qui ſuper verbo ſuſce
ptum, & cap.licet ubi glo.in uerbo ſuſcipe
re eod. titul. in 6. & tenet Lap. alleg. 81.
ualuit uer. non fuerunt delatæ literæ, &
Caſſa.deciſ.8.nume.21.de reſtit.ſpol.& de
ciſ.3.num.4. de appel.& ita concludit Bar.
in conſilio 73. incip. quæritur utrum, pro-
curator, & Angel.inſtit.de ijs per quos age.
po.colum.2. uerſicu.8. quando quis eſt, &
Bonif.in trac.male.in fi.ſub.tit. de proc.&
Rot.in deci.145.ſi procurator in nouis, &
Nic. Boer.in deciſ.274 in prin. & Ange.in
concl.181.ſciſcitatus, quæ omnia limitan-
tur ut non procedant ſi mandatum ſuper-
ueniens haberet in ſe clauſulam rati, quę
communiter ſolet apponi, quia tunc uirtu
te talis clauſulæ geſta per illum procurato
rem ante mandati receptionem in uim rati
habitionis, quæ à uoluntate ſolius conſti-
tuentis pendet, & retro trahitur, ualerent
& ſuſtinerentur, prout ſentit Rot.in deciſ.
586. quidam qui non erat procurator in
antiq.& tenet hoc Domi. de ſan.Gem.in c.
is qui de proc.in 6.& Bald.in l.2.ff.de pro-
cu.& Bald.in l.1.C. de procu.licet contra-
rium uoluerit Seb. Van.in tract. de nullit.
in titu. de nullit. ſenten. ex inha.ſeu. defe.
ma. comp. licet dicas quòd de ſtillo ſerua-
tur contrarium quòd ualent geſta per pro
curatorem antequam habuiſſet manda-
26 tum. † Quartus modus opponendi erit
ut ſi demonſtretur mandatum tamen ali-
qua ratione uel cauſa, eſt nullum, nã tunc
perinde habebitur, ac ſi nullum foret man
datum demonſtratum, quia paria ſunt ali-
quid non eſſe uel eſſe, & nulliter, ac minus
canoni

canonice,l.2.ff.de auth.tut. & l.de ętate.§.
ait prætor.ff.de inter act. & tenet And. de
Iſer.in cap.1.§.præterea quæ ſit prima cau.
be.amit. in uſi. feud. quod quidem multis
modis poteſt contigere ut plene congerit
Seb.Van.ubi ſupra,num.122.cum ſequen.
27 † Quintus & ultimus modus opponendi
erit, ut ſi poterit aliquo modo depræhen-
di, quòd mandatum ſeu poteſtas primo lo-
co data fuerit reſoluta,& experauerit,quia
qui fuit & non perſeuerat eſſe talis,non di
citur talis l.ſi pro parte, §. uerſum ubi glo.
ff.de in rem uer.& glo.in c.1.§. contra fir-
matos in uerbo domum de relig. domi.in
6.& per Bald. in l.falſus colum.1.uerſic.2.
modo dicitur falſus. C. de fur. & in l.licet
colum.1.poſt princ. C de proc. & ſequitur
Boer.in deciſ.274.column.pen.nume.6.de
quo ad longum uideas Sebaſ.Van. ubi ſu-
pra,nume.155.cum ſeq.Petr.Foll.V.I.D.
28 † Super hoc autem nota incidentes unam
bonam practicam in regno, in quo extat
ritus magnæ curiæ uicariæ, in nume.121.
& incipit. Item ſi procuratori, &c.quo ca-
uetur, quòd ſi conſtituens procuratorem,
dat ſibi poteſtatem ſubſtituendi, non po-
teſt talis procurator ſubſtituere ante litem
conteſt. niſi expreſſe dicatur in mandato
quòd poſſit ante litem conteſt. quod dictũ
tene perpetuo mẽti in practica, quia mul-
ti,quia non habent notitiam illius ritus,
errant in hoc, quia quilibet diceret contra-
rium, ad hoc, ut uerba aliquid operentur,
iuxta,l.ſi quando,ff.de leg.1.& per dictum
c.1.de proc.lib.6. quod in hoc uidetur cor
rigi per dictum ritum & ſic poſſes impu-
gnare,& inualidare proceſſum quando fa-
29 ceret contra te. † Decimo dicitur iudiciũ
nullum, quando maritus egit tanquàm
procurator uxoris, cum in rei ueritate nõ
haberet mandatum nam proceſſus eſt nul-
lus, dato quòd potuiſſet agens,vt maritus,
& legitimus adminiſtrator,nec ſaluatur il
la uia,quia maritus, & imputatur ei quare
talem uiam, elegit agendo, ut procurator
ita ſingulariter tenet Lud. Rom. in conſil.
30 446. † Vndecimo dicitur iudicium nul-
f lum, quando *f* filius agit uel conuenitur
in iudicio ſine conſenſu patris, quia talis
conſenſus requiritur pro legitimatione
ſuæ perſonę,& ſi non interuenit iudicium
eſt nullum de qua nullitate poteſt opponi
quandocunque tam ante, quam poſt ſen-
tentiam ita tenec Spe. in titu.de Exce.§.d.
colum.5.uerſ.quid de illa, & in tit.de acto
re,§.1.colum.10.uer. ſed, & filiusfam.per
l.fin.§.neceſſitate, C.de bonis,quæ liber.&.
ibi plene per Bald.

ADDITIO. Hæc dicta intellige pro-
cedere ſi filius agit ſuper rebus ſeu bonis
quorum uſusfructus, & actionum iurium
neceſſarium patri de iure quæreretur, &
competere,prout eſt in aduẽtitijs, quo ca-
ſu cum patri, non filio, exercitium actio-
num quęritur nimirum ſi filius agens abſ-
que conſenſu patris, tanquàm, is cui mi-
nime competit iuris exercitium, fruſtra
ageret: & hæc eſt ratio, l.in dicta,§.neceſſi-
tate,non autem (prout dicebat glo.) quod
filiusfamilias cenſeretur indifferenter per
ſona minus, integra,quia in hoc eadẽ glo.
cõmuniter reprehenditur, ſecundum Ioã.
And.in addi. Spec.in tit.de acta uerſic.ſed,
& ſi filiusfamilias,& Alexan.in conſi.106.
quo ad præſens colum.2.uerſicu.ſimiliter
31 lib.1.† In reliquis igitur cauſis, puta bne
ficialibus, uel Caſtrenſibus,ſeu quaſi, & in
alijs in quibus patri nihil quæritur,filiuſ-
familias libere, abſq; conſenſu patris age-
re poteſt, & ſuper illis in iudicium experi-
ri: eum exercitum actionum, & iurium à
nemine ſit præoccupatum,vel impeditum,
& ita procedat tex.in c. ſi annum in fin.de
iub.lib.6. & in authen.ut lib.ma. & aui.in
prin.& l.1.§.1. de capi.pen. & l.filiusfami-
lias in princ.ff.de pro. & l.ſi longus.§.1.&
ibi ſcriben ff.de iu.& hæc fuit opin.Otho.
antiqui gloſſatores poſita per gloſ. in d §.
neceſſitate quæ (ut uerior) eſt communi-
ter à doctoribus approbata ſecundũ Ang.
inſt. de actio.§. actiones autem,colum.pe.
& pau.de Caſt. in conſil. 54. & ita teſtatur
fuiſſe deciſum in ſacro regio conſil.Affl.
in deci.180.filiusfamilias,tenet iſtam Gui-
32 do pa.in deciſ.54.tempore, † Intellige ta
men prædicta, quòd ſi filiusfamilias eſſet
minor ſibi deputandus erit curator ad il-
lam litem: ut dicit gloſſ. fin. in d.l.ſi lon-
gius,§ fi. quam ibi ſequuntur Bart.Bald.&
Caſtren.& docto.in dic.§.neceſſitate,& ibi
Alex.in Add. † Et non eſt notandum qđ
33 in aduẽtitijs, in quibus ſi agit filius(ut di-
xi) requiritur patris conſenſus ſi agit ſine
conſenſu, & obtinet ſentẽtiam pro ſe ferri
ualet,

ualet,& tenet in ſui fauorem, quia gaudet
beneficio l.non eo minus.C. de proc.ſecun
dum Alex.in addi.ad Bar.in d.§.neceſſita-
te,ſed in hoc contradicit. Do.Seb.Van. in
trac.nullit.in tit. de null.ſent.ex inhab.ſeu
def.man. comp. nu 41.42 & 43. & adde ꝗ
conſenſus quandocunque ſuperueniens cõ
ualidat iudicium, ut per Affl. plenè in d.
deciſ.180. quod quidem Seb. Van. in loco
de quo ſupra intelligit ꝓcedere in ijs quæ
ſunt ꝑparatoria, & pręcedunt litis conteſt.
ut puta in impetrando reſcriptum, & alijs
34 præambulis ad cauſam.† Et quid ſi pater
citatus ut præſtet aſſenſum non comparet,
ſed latitat,& contumax eſt an iudicium te
neat. dicas qđ ſic, ſecundùm Bal in l.cum
non ſolum. §.uoluntate. C.de bonisq; li.in
2.quæſt.Pet.Foll.V.I.D,
35 †Quod tñ limitatur procedere,qñ filius
agit proprio noĩe.Secus,ſi interuenit in iu-
dicio, tanq̃ procurator, alterius, quia non
requiritur conſenſus partis, ut eſt tex.in c.
36 per gñaliter.§.1. de proc.lib.6.† Idem,qñ
agit, uel conuenitur ſuper aliquo negotio
ſpirituali,tex. eſt in c.fin.in fine de iud,lib.
6.& plures fallẽtias, in quibus poteſt filius
eſſe in iudicio ſine conſenſu patris, uide p
Spec.in tit.de actore.§.1. uerſ.ubi ſupra,&
tex.in auth.quod locum,& ibi Iaſ.col.6.in
37 fin.C. de collat.† quod facit ad id,quod in
ſimili dicimus in muliere, quæ eſt ex for-
g ma *g* ſtatuti,non põt contrahere ſine con
ſenſu propinquorum, quia illud intelligi-
tur, quando contrahit nomine proprio,ſe-
cus,ſi nomine alieno, puta tutorio,uel pro-
curatorio nomine.ita tenet Alexan. in d.l.
quæ filium.col.2.ff.de in ius uoc.& Pau.de
Caſt.in l.quicunque.§. ſi ab alio. ff.de inſt.
38 act. † Et pro hoc infero ad diſpoſitionem
ritus magnæ curiæ uicariæ, ſecundũ quem
eſt cõis obſeruãtia in regno, ꝗ mulier ui-
uens iure Longobardo, non põt cõtrahere
ſine mũdualdo, nã illũ ritũ,& obſeruantiã
intelligo procedere, qñ mulier cõtraheret
proprio nomine, ſecus alieno per prędict.
39 ADDITIO.† De muliere contrahente
alieno noĩe an mundualdi pñtia neceſſa-
ria ſit? quęſtio in qua Ang.poſt Iaſ.& Are.
in l.quamuis.in prin. ff.de acqui.poſſ.dicit
qđ non, & ita refert obtinuiſſe Florentiæ,
& ſequunť Alex.& Fran.Are.ibi.& pro ſin
gula.citat Phili.Dec. in c.cum dilecta col.
pen. uerſ. & hoc procedit extra de conſi
uti uel inuti. & conſi.168.inc.concluſ.col.
1.& Ang. in l.multum, ubi ẽt Alex.in fi.ff.
de acq.hær.Franc.Are.& Iaſ.in l.more.eo.
tit.pro quo facit id ꝗ Iac. Aret.in l.moris.
ff. de pœn. & pleniſſime habetur p Tiraq.
in tract.de reg. connubia.in tit.poſt ll.con-
nu.in glo.3. nu.160. cum ſeq.ubi prędicta
limitat,ut procedant quantum ad pręiudi-
cium domini,nomine cuius mulier interue
nit, qa ei eſt imputandum oĩno, qđ talem
elegit. non ẽt quantum ad id, ut ipſa mu-
lier,aut filiusfamilias priuatim obligetur,
niſi interueniat ſolennitas requiſita a lege,
ſeu ſtatuto, citat Pau.de Caſt. in l.cuicun-
que.§ ſi ab alio.ff.de inſt.& Soc.in l.quęſi-
tum ff.de in ius voc.ſuper quo dicit uiden
dum.Corn.conſi.16. in præſenti conſulta-
tione lib.4. Itẽ limitat nõ ꝓcedere in mã-
dato leges,qđ exercere nõ põt is,qui ꝓpria
negocia adminiſtrare nõ põt, per tex.in l.
ult.C. de leg.tut. & l.non ſolũ.§.ſi libertus.
ff.de excuſa.tut.& ita dicit limitaſſe Fran.
Are.in l.quamuis. in princ.ff. de acq. poſſ.
Item limitat tertio, ut non procedat ẽt in
mandato hoĩs, quod reſpicit publicã utili-
tatem,citat Franc.Aret.ubi ſupra,& ibi ẽt
multa congerit ad principalem quæſtionẽ
domini auctoris (de filiofamilias, an alie-
no nomine agere poſſit.) Pet.Fol.V.I.D.
40 † Duodecimo dř iudiciũ nullũ, qñ ſñia
h fuit lata poſt peremptã *h* inſtantiã, glo.eſt
& ibi Bar.& Bal.& cõiter Mod.in l.prope-
randũ in prin. C. de iud. pro hoc Bal. alle-
gat ibi tex. in l.ſcire oportet.§. cõſequens
ff.de exc.tut.Idem tenet Alex.in conſ.82.
in prin.in 4.uol.plus dicit Bal. in d.l.prope
randũ.col.2.uer.2.quęro,quod ẽt in cauſa
appellationis ſñia lata poſt appellationem
deſertã eſt ipſo iure nulla. Qđ tamen intelli
ge de ſñia diffinitiua ipſius cauſę principa-
lis, quia illa nõ põt ferri poſt lapſum inſtã
tiæ, ſed bene põt iudex ferre ſñiam abſolu-
toriam ad obſeruationem iudicij, & con-
demnare partẽ actricẽ ad expenſas,uel illã
partem, cuius culpa inſtantia fuit perem-
pta ſecundum Bart. & cõiter Docto.in d.l.
properãdum. §.illo. & Lanf.in c. qm̃ cõtra
in fin.uerbis,de prob.& Alex.in conſ.136.
col.1.in 2.uol.& in conſ.66.col.1.in 5.uol.
41 ADDITIO. † De iure enim canonico
quandocunque cognoſci de cauſa põt, ſe-

cundū Hoſt. in ſumma de iud.§. quæ ſunt,
col 3.& per Rot.in dec.411 ſi lite pend.in
nouis,& per Gomeſ.in reg.anna.po. quę.ſ.
44.& Caſſ.in deci.5.nu.4.ut lit.pen.& per
Fel. in c.cauſis,de offi.dele.& Iaſ.in d l.pro
perandum.in prin.col.pen.in fi.& ꝙ poſſit
iudex non obſtante peremptione inſtan
tiæ abſoluere reum ab obſeruatione iudi-
cij,& actorē in expenſis condēnare,firmat
Rom.ſing.788.Deci.in cōſil.34.in fi.lib.1.
& Rot.dec.98.licet,in nouis, & hoc eſt ue
rum etiā ſi eſſet iudex delegatus cum hoc
ſit quoddam incidens in cauſa. Vt tenet
Rot.in deciſ.153.auditor in nouis,& 692.
qualiter in antiquis,& Ægi. bella.in deci.
22.& 28.iudex. Per. Fol. V.I.D.
42 † Tertiodecimo dr̄ iudicium nullū, qn̄
fuit geſtum cū procuratore excōicato, qđ
tn̄ intellige, qn̄ tpe conſtitutionis erat ex-
cōicatus,quia tunc ipſo iure nō tenuit cō
ſtitutio procuratoris,& per conſequens re-
manet procurator falſus, & ſic proceſſus
non valet, ſicut dixi ſupra de procuratore
falſo. Secus,ſi poſt mandatū ſuperuenit ex
cōicatio procuratoris,quia valēt acta,ſi nō
opponatur, ſed ante mandatum non ua-
lent ipſo iure, ſiue opponatur,ſiue non.
Ita hæc omnia tenet Abb.in c. poſt ceſſio
nem colu.antep.& pen. & fi.de prob. & ibi
etiam Fel.qui magis clarè loquitur. Et pro
cedunt prædicta,ſiue ſit procurator ex par
tē actoris,ſiue ſit procurator ex parte rei,
ſecundum Abb in d. c. poſt ceſſionem.col.
antepen.in fin. uerſi.ſed dubium eſt, &c.
ADDITIO. Hanc oppinionem tenuit
Spec. in tit. de proc.§. in prin. & tenet Io.
And.& Cald.in d.c.poſt ceſſionem,& uide
latius per do.Seb.Van.in tract.nullit.in tit.
de nullit.ſent.ex in habitu. ſeu. deſe.man.
num.136.cum ſeq.Pet.Fol.
43 †Quartodecimo dr̄ iudiciū nullū,qn̄ eſt
agitatū cū pupilio, ſine tutoris auctorita-
te,l.cū & minores & ibi Bal C ſi aduerſus
rē iud.& leg.1.C.qui legit.perſ.hn̄t ſtādi in
iud.& l.clarū.C.de auct.præſt.nam qn̄ pu-
pillus hēt tutorē,dēt iudiciū agitari cū tu
tore,& ſi nō hēt, debent citari cōiuncti ip
ſius pupilli,ut conſtituatur in cōtumacia,
aliàs citatio ſolius pupilli,nihil valet,l.hęc
aūt.§.1.ff.ex qb.cau.in poſ.eat,& ibi Bar.
idē tenent Alex.& cōiter Doct. in l.neque
impuberes.ff.de in ius uoc. & in l. ſi ex le-
gat i,cū l.ſeq.ff.de uerb.obli. & in l.contra
pupillum & ibi ēt Ioan.de Imo. de re. iud.
& ita cōiter tenetur,reprobata opin.Bart.
in l.1.§ ſufficit.ff.de admin.tut. qui tene-
bat poſſe citari ſolum pupilum, quem in
ſpecie reprobat, Alex.in d.l. neq; impube-
res.Et ad prædicta. ſ. quod nullum actum
iudiciarium pōt facere pupillus, eſt tex.&
ibi per Mod. in l.iuſiurandū.§. pupillus.ff.
de iureiur.& uide omnino dec.176. conſi.
44 Neap. † Prædicta tn̄ limita. qn̄ iudicium
tenderet in damnum pupilli, quia tunc ue-
rum eſt,ꝙ non ualet ſine tutore. Secus eſt,
qn̄ tendit ad utilitatem, quia tunc ualet,
puta quia fuit lata ſententia pro pupillo,
ita tex.& ibi Bart.& Bald & Mod. in l.nō
eo minus,C.de proc.& Bart.& Bald.in leg.
ſi tutor.C.in qui.cau.in integ reſtitu. non
45 eſt neceſſe.† & eſt ratio.quia in actibus cō
cernētibus fauorem pupilli, dicitur habere
legitimam perſonā ſecundum Bald. & Iaſ.
in l contra iuris,in prin.ff.de pact. per tex.
46 inſt.de auctor.tut.in princi.† & in d.l.con-
tra iuris, infert Bal.idem eſſe in eccleſia,vt
ſi fuerit alienata res eccleſiæ, ſine ſolenni-
tate,quæ alienatio tendit ad eccleſiæ utili-
tatem,ualet,idem tenet Iaſ.in d.l.iuſiuran-
dum.§. pupillus, colum. fin. ff. de iureiur.
ubi idem dicit de geſtis ab intruſo in fauo
rem eccleſiæ, de qua materia uide Abb. in
c.cauſam.colum.pen. & fi. de iudicijs.
47 ADDITIO.† Et hanc concluſionem
tenent Gloſ.Bart.Paul.de caſt.& alij, in le.
pen.C.ſi aduer.rem iud.& in l.acta,§. con-
tra.ubi Bar.& Caſt.ff.de re iud. & eſt deci.
Guid.Pap.in q.494.ſententia.& facit text.
in §.inuito.inſt.de cura.& l.ſi præſes,uerſi.
quidquid eo tempore ſtatutum eſt. C. quo
modo & quando iud.qui tex. loquitur de
interlocutoria, ut etiam contra ſimiles p-
ſonas lata non ualet pro ut ibi, & tenent
Bart.Bald.Caſt.poſt Guliel.Petr.& Cyn.in
l.1.C.qui legi. per.(licet ibi aliter ſentiant
gloſſ.)& procedunt prædicta, etiam ſi ſu-
mus in cauſa eccleſiaſtica, ut beneficiali,ſe
cundum Cap. alleg.123.quidam expoſuit
limitantur tamē. prædicta, niſi eſſet inter
locutoria de mittendo in poſſeſſionem, p
l fin. C.de filiofam.& glo.in l.1. C.qui leg.
perſ.Item limitantur, ut procedant ſi mi-
nor cum iuramento aſſeruit ſe maiorē per
l.ſi alterius,& toto tit.C.ſi mi.ſe ma.di.Itē
limi-

limitantur prædicta nō procedere,ubi mi-
nor litigaſſet per procuratorem legitimè
conſtitutum cum clauſulis ſolitis & cum
iuramento,ſecundum Barto.in l.minor.ff.
de procur. per tex. in auth.ſacramenta pu-
berum.C.ſi aduerſ.uend.qui tex.licèt in cō
tractibus loquatur: procedit etiam in iu-
dicialibus, ſecundum Bart. ibi colum. fin.
ver.quid in iudicijs: idem tenet Guid.Pan.
in q.35.ſi adultus,& 494.ſententia,in fi.&
in contingentia facti tenuit parlamentum
Regium.ut per Boer. in deciſ.92.licet Spe.
in tit.de acto. uerſ.ſed quid ſi minor. con-
trarium tenuerit,pro ut contrarium etiam
tenet Bald. in l.1.colum.13.uerſicu. & per
hoc reſpōdetur, de quo per Tiraq. in trac.
de leg. Connu.in titu.contract. in gloſſ. 3.
nume.172. item limitatur prædictam non
procedere in cauſis ſpiritualibus, uel de-
pendentibus ab eis in quibus minor 25.
annis maior tamen 14.pro maiore & legi-
tima perſona reputatur, capi.ſi annum. &
ibi glo.& ſcrib.de iud.in 6.& hæc exceptio
minoris ætatis ex parte eorundem minorū
ad inualidandum proceſſum, quandocun-
que opponi poterit per regulam l. licet. C.
de proc.& c.in noſtra.eod.tit.ex parte etiā
aduerſariorum ad impediendum proceſſū,
& ne ulterius in cauſa progrediatur etiam
quandocunque opponi poterit, ut docet
Spec in titu.de acto.uerſi. quid ſi minor in
iudicio & Doct. in l. non eo minus. C. de
proc. & per Affl. in dec.366. in pleno,nu-
me.8 Petr.Foll.V.I.D.
48 † Similiter per prædicta infertur ad ſta-
tutum, requirēs cōſenſum propinquorum
in contractu mulierum, quia intelligitur
in contractibus damnoſis mulieribus, ſe
cus in contractibus utilibus. ita tenet Bal.
l.neque. C. de contrah. & committen. ſti-
pul.& Angel.& Imol.in l.mutum.§.fi.ff.de
49 acqui. hær.† Et per illud dictum Bal. infe-
ro ad diſpoſitionem ritus magnæ curiæ re
i quirentis *i* mundualdum in cōtractu mu-
lieris, quia ſi aliqua mulier faceret aliquē
cōtractum utilē ſibi, ualeret ſine mundual
do, quod nota, quia millies pōt accidere.
ADDITIO. Hæc concluſio probatur in
l.naturaliter.§.vlt.cū l.ſeq.ff.de cōd.ind.&
l.3.§.pupillus.& l.ſi pupillus.in princ.ff. de
neg.geſt.& l.eatenus ff.de inſtit.actio.& l.
1.§.an in pupillum.ff.depo.& l.furioſus ff.
de actio.& obli.& l.pupillus in prin.& ite
rum. & §.1.ff.de auct.tut. & l.ultima.C.de
uſuc. pro empt. & idem procedi in eccleſia
(ut dicit ſupra proxime do.auctor) ꝙ uol-
uit glo.& Bart.in auct.qui res.C.de ſa.ſan.
eccleſiæ, & Bal.ī l.iubemus.§.ſane.in prin.
C. eo.tit & l.ſi prædium in prin.C.de præ.
min. Panor. in cap ſi quis presbyterorum.
in fi.de re.eccleſ.alie.& Alexan.in conſi.4.
uiſo proceſſu,col.1.lib.3.& Cuman.in con
ſil.176.in fin. & hoc uidet̄ uoluiſſe Bald.in
l.1.in princ.ff.de cont.ut.tu per text. & ibi
Raph.in l.more. ff de acqu.hær.& pleniſſi-
mè per And.Tiraq.in tract.de leg.Connu.
in tit cōtracter.in gl.3.n.24.Pe.Fol.V.I.D.
50 † Itē illud, ꝙ dixi, ualere iudiciū tendens
in fauorē pupilli,ſine tutore,intellige pro-
cedere, qn̄ pupillus eſſet maior infante. Se
cus ſi eſſet infans, quia tunc æquiparatur
furioſo,ex quo nullū hēt intellectum, vnde
non ualet ſententia, etiā in ſui fauorē lata.
ita tenent Ale.& Iaſ.in d.l.nō eo minus,&
Alex.in l furioſo.ff. de re iud.& Bald.in d.
l neque.C. quæ contrah. & commit.ſtip. p
tex.in §.pupillus. inſt.de inut.ſtip.
ADDITIO.Vide dom.Seb.Vant.ī tract.
nullit.in tit.de nullit. ſnīa ex inh ſe 1.de fe.
mand cond.nu.15. cum ſeq.Pe.Fol.V.I.D.
51 † Item prædicta extendūtur procedere ēt
in filiofamilias, ut ſi eſt agitatū iudicium
cū eo,ſine cōſenſu patris, ēt ſi eſſet minor,
ualet in ſui fauorem.Ita ſingulariter tenet
Alex.in conſ.59.col 2.in 2.vol.ꝙ nota pro
limitatione l.fin.§. neceſſitate.C.de bonis
q̄ li.& eorum,quę dixi ſupra in 11.nullita-
52 te.†Decimoquinto dicitur iudiciū nullū,
qn̄ fuit agitatū cum tutore, qui non fecit
ſolennia, ut quia non ſatiſdedit rem pupil
li ſaluam fore, non fecit inuentarium,non
fuit ſibi decreta adminiſtratio per iudicem
ut dicit Bal. in l.ſi tutor.C.in quib.cau.in
integ.reſt.non eſt neceſ.de quibus ſolenni-
bus habetur p Bar.in l.legitimos.ff.de leg.
tut.Nam in iſto caſu dato,quòd talis gere
bat ſe pro tutore,ſi tn̄ fuit lata ſnīa contra
eū, talis ſententia eſt ipſo iure nulla,& nō
nocet pupillo text. eſt in d.le. ſi tutor & ibi
Bart.& Bald.& iſtud dictum tene mēti per
petuo, quia poteris mille proceſſus impu-
gnare, quia raro inuenitur hodie tutor,
qui faciat iſta ſolennia, & de hoc eſt unus
ritus magnæ curiæ uicariæ, in nu.213. qui
P 2 incipit,

incipit,item ſeruat ipſa curia, q; cũ aliquis
tutor, &c. qui uult, ꝙ tutor non admittat
ad litigandum in iudicio tutorio nomine
niſi prius doceat de ſolēnibus,ad quod do-
cendum datur ſibi nouus terminus, ad ꝙ
uide dec.256.conſi.Neap.

ADDITIO. Quo ad iſta uide Alex.
in conſ.129.inc.pōderatis col. 2.lib.1.cōſ.
80.uiſis,colum.2. in fi.li.5. Guido pa. in q.
330.& Cap. in deciſ.50.in cauſ Iacobi, &
Rom. in conſi. 425. ubi ponit quindecim
adimplenda p tutores,& Alex.cōſ.86.uiſis
col.2.uerſi.non obſtat,ꝙ non fecerit lib.2.
53 & melius in conſ.163.lib.5.† Et eſt notan
dum, ꝙ ſi pater in teſtamento dixit ut tu-
tor propria auctoritate poſſit adminiſtra-
re non requiritur confectio inuentari, ut
dicit Ang.Are. in §.1.inſt.de leg.agna.tu.
3.col.uerſicu.2. conficiatur,& Boer.in dec.
124.nu.15. prima parte, Petr. Fol.V.I D.

54 † Decimoſexto dicitur iudicium nullum
qñ eſſet agitatũ cũ procuratore conſtituto
x ab aliquo k tutore, ante lit.conteſt.qa tu-
tor non pōt facere procuratorē ante lit.cō
teſt.in cauſa pupilli, ſed debet conſtituere
actorem in quo actu requiritur decretum
iudicis, aliàs uitiatur conſtitutio,& nō ua-
let proceſſus.& pro hoc eſt text.& ibi Bar.
& Doc. in l. neque tutores.C.de proc.& gl.
in l.ſi actor.C.de appella.& tex.in §.fi.inſt.
de curato. & habetur in deciſio.262.conſi.
Neap.ver.3.ille, &c.Pupillus uero cum au-
ctoritate tutoris poteſt ante litem conteſt.
conſtituere procuratorem, ut d.l.neque tu
tores, & hanc materiam plene tetigi in re-
pet.mea lege,ſi actor.ff.de proc. in 2.colu.

† Decimoſeptimo dicitur iudicium nullũ,
55 qñ fuit agitatum cum procuratore, uſque
ad litis cōteſtationem incluſiuè, & poſtea
in alijs actis citatur dominus, & non pro-
curator, quia ſi dominus non comparet,&
fit proceſſus in contumaciam, non ualet,
quia poſtquam procurator eſt conteſtatus
litē, ipſe debet citari in actibus ſucceſſiuis
q eſt effectus dñs litis, & nō dñs cauſæ,&
ſi aliter fit non ualet pceſſus.ita tenet Bar.
in leg. procuratoribus.C. de procurator.&
Bar.in l.mutari, ff. de proc. & in l.furioſo,
ff.de re iud.& Bald.in d.l ſi qñ.in 7.q.C.de
teſtib. & Abb.in c.2.colu.pen. & ibi etiam
Fel.& de reſti.quod tñ intelligitur,niſi pro
curator eſſet abſens, uel infirmus,quia tūc
poteſt citari dñs: ſecundum Alexand.in d.
l. procuratoribus. & Gem. in c. ſi quidem.
§.ſecus. in 6.not. de procu. lib.6. & dixi in
d.l.ſi auctor.ff. de proeur.colum 2.in fi.

ADDIDIO. Adde Alex conſi. 202.
ſuper in fi.lib.2.ſed de iure canonico,uter-
que,& dñs, & procurator citari poſſunt,ut
inquit Bal. in l.1, colu.3.uerſicul. breuiter
opin.C. de ſent. & Spe. in tit.de ſent.§.qua
liter.col.3.uerſi.porro. & ibi Ioan. And. in
uerbo, litigauerit, & Anch. in conſi.98.&
eſt gloſſ. ordinaria in c. quærelam in uer-
bo ęconomi de elect. quòd eſt deciſio Gui-
do Papæ 431.debet, & 86. procurator, &
Rot.deeiſ.21.& Fel poſt Bald.in cap.fi.in
nomine domini, colum.fin. de teſt.& Boe.
in deciſio 185. & ſic de iure canonico non
datur nullitas ex iſto capite. Petrus Fol-
lerius V.I.D.

56 † Decimooctauo dicitur iudicium nul-
lum, qñ fuit datus curator ad litem pupil-
lo minus legitime,ut quia pupillus non pe
tijt, quia curator ad litem non datur pu-
pillo petenti,ſecundum Bar. in l.qui habet
§.ſi pupillus.ff. de tutel.verùm aduerte,qa
in ſacro conſil.Neap.ille tex.in dict. §. ſi pu
pillus,cum ibi not. per Barto.l.intelligitur
procedere in caſu ſpeciali, in quo loquitur
tantum, ſcilicet quādo pupillus haberet li
tem cum tutore,tunc opus eſt,ut pareat cu
ratorem ad litem,aliàs non datur non pe-
tenti. Secus eſt, qñ pupillus haberet litem
cum alio extraneo, quia tunc poteſt iudex
ſibi etiam non petenti dare curatorem ad
litem. Verum ad inſtantiam patris aduer-
ſæ debet iudex facere mandatum pupillo,
quòd ueniat ad petendum curatorem ad
litem, & ſi comparuit,dabit ſibi illum,quē
petierit. Si uero non comparet, tunc iudex
ex officio dat ſibi curatorem ad litem,iux-
ta formam l.1.C. qui pet.toto.Hæc omnia
habentur in deciſio 256.conſilio Neapol
& per Bal. in l.ait prætor.§. permittatur,in
primo not. ff. de min. Et prædicta intelli-
guntur de pupillo maiori infante, ut ha-
betur in deciſ.256.nam ſi pupil.eſt infans
non poteſt ſibi dari curator ad litem, ſed
debet peti ſibi dari tutorem,ut tenet Ioan.
And. in addit. Specul. in titul. de reo.§.1.
colu.5.in addi.quæ incipit, auctoritate &
Bal.in c.2.col.6.in fi.uer.de citatione, &c.
de mili.uaſ.qui contu.eſt,& hr̃ in deciſ.62.
conſil.

conſi.Neap. uerſi.2. dicitur, &c. Et iſte eſt
alius modus annullandi proceſſum ſcili-
cet, quindo eſſet datus curator ad litem
infanti, quia dari non poteſt, niſi in uno
caſu. ſ. qñ tutor non poſſet reperiri, uel qñ
bona pupilli ſtarent ſub periculo ſecundum
Bal.in d.c.1.uerſic.de citatione ubi ſubdit,
quod tunc debet dari curator, cum inter-
uentu conſanguineorum pupilli. Hinc di-
cit Bal.in l.donatarum in fi. C.de acquir.
poſſ. quod quando aliquis litigat cum in-
fante. oēs actus debent fabricari in perſo-
nam ſolius tutoris, non autem in perſo-
nam infantis cum auctoritate tutoris. Ho-
die autem in regno extat diſpoſitio ritus
magnæ curiæ, in nume. 10.qui incipit, Itē
ꝙ pupillus, &c.per quem diſponitur,quòd
curia prouidet pupillis de curatore ad litē,
aſſerentibus ſe carere curatoribus, & talis
prouiſio fit ſine difficultate, & ſine cauſæ
cognitione, unde per diſpoſitionem illius ri
tus iudex poteſt indiſtinctè prouidere pu-
pillis de curatore ad litem,ſiue petant,ſiue
non,quia dicit, ſine difficultate,& ſine cau
ſæ cognitione, uerũ non puto,ꝙ per illũ ri
tũ ſit cōceſſum dari cueatorē infanti, quia
dicit,pupillis aſſerentibus ſe carere curato-
ribus, nam talis aſſertio non poteſt fieri p
infantem, qui nullum habet intellectum.
unde de neceſſitate ille ritus intelligitur de
pupillo maiore infante, & iſta not. quia
ſunt quotidiana.

ADDITIO. Si bene ac perpenſe aduer
tatur, ritus allegatus p dom.auct. ſentit, &
probat totum contrarium, dum expreſsè
dicit,quòd pupillo aſſerenti non habere tu
torem datur curator ad litem, & ſic ad pe-
titioaem ipſius aſſerentis non habere tuto-
rem datur, ſed utcūque ſit datur hodie cu-
rator ad petitionem litigantis cum pupil-
lo ſine difficultate,& abſque cauſæ cogni-
tione, ut dicit ritus. † Et an curator ad li-
57 tem debeat cauere & alia facere? vide tex.
& ibi gloſſ.ff. rem pupil.Sal.fore. & in l. &
ſi ad ſpecies. & in leg.fin.§.fin. C.de admi.
tut. & ibi Angel. & Alex, in conſil.165. in
5. lib.& plenius Alb. de Ro. in d.l. & ſi ad
ſpeciem, & in rubrica. C. de tut.uel cura.
qui non ſatisf.& Doct.Gallic.in conſuetu.
Pariſij.in §.6. in gloſſ.6.uerſi.rendre, com-
pre fol.101.in 2.quæſt.num.12.& Cap.to-
loſa,deciſio.249.& Seb. Van.in tract.nulli
ta.in tit.de nulli. ſenten.ex inha. ſeu defe.
man.con.num.135.Pet. Fol.I.D.

58 † Decimumnonum dicitur iudicium nul-
lum,quando cauſa eſt aduocata a iudice in
feriore, per ſuperiorem, ut quia princeps
delegat aliquam cauſam ſpectantem ad
ordinarium, alicui delegato, nam per ta-
lem delegationem cenſetur priuaſſe ordi-
nariam iuriſdictionem, quo ad illam cau-
ſam, & cenſetur cauſam ad ſe aduocaſſe,
idem ſi ipſe ſuperior cępit de cauſa cogno
ſcere.ita tenet Bal.in c.1.§. ad hoc,colum.
4. de pace iur.fir.& Abb.in ca.cum M.Fer.
colum. pen.in fi. de conſt. & idem Abb. in
c.cum dilectus, in vlt.not.de purg.cano. p
hoc uideatur tex.in cap.poſt.§.præterea, &
ibi Fel. de offic.delegat. & Fel.in cap.quo-
niam Abbas,in fin.cod.tit.& Lud.Rom.in
conſil.330. colum.3.& conſil.325.& Bald.
in l.ſi ut proponis. la 1.colum.3.uerſi.quæ
ro Papa, &c. C. quomodo & quando iud.
59 ubi plus, dicit Bald. quòd † mortuo dele-
gato, cauſa non reuertitur ad ordinarium,
ſed uadit ad principem delegantem. adde
Iaſ.in l.more malorum. colum.fin.ff.de iu-
riſd. om. iud. In iſto igitur caſu, ſi ordina-
rius inferior faceret proceſſum in dicta cau
ſa aduocata ad ſuperiorem, tale iodicium
eſſet ipſo iure nullum, tanquam agitatum
à priuato tex.eſt & ibi Abb. & Philip.in c.
ut noſtrum, de ap. & probatur in l. iudiciũ
60 ſoluitur. ff.de iudi. † An autem inferior à
Papa, uel à principe,poſſit indiſtincte cau
ſam cęptam coram ſuo inferiore ad ſe ad-
uocare, puta ſi archiepiſcopus uellet ad ſe
aduocare cauſam, quæ agitur coram epi-
ſcopo. Dic,quòd non ita tenet Phil.in d.c.
noſtrum, colum.4. uerſicu.3.quæritur, ubi
limitat non procedere in uicario, quia epi-
ſcopus poteſt cauſam cœptam coram ſuo
vicario indiſtincte ad ſe aduocare, & idem
61 tenet ibi. in 1.colu.† Vigeſimo dr̃ iudiciũ
nullum, qñ eſt factum contra exititios,ſeu
expulſos de ciuitate, ad inſtantiam alicu-
ius ereditoris in contumacia, quia ex quo
non tenentur comparere, quia locus non
eſt eis tutus,non ualet proceſſus factus cō-
tra eos ita tenet Bar. in l.ſi colu.2.uerſ.ſed
iuxta hoc quæro, &c.ff.de in integ.reſt. de
qua materia uide Fel. in c.accedens,el 2.vt
lite non conteſt.ubi tractat an & qñ iſti ta
les teneantur per procuratorem cōparere.

ADDITIO.Cõtrarium uidetur tenere
Bal.in l.2. C.de iur.om.iu.& dicit ita uelle
Guliel.de Suza per l.Papi. exuli.ff.de min.
& le.eius.§ fin.ff.ad mun.pro quo.uide quę
not. Pet. in ca. cum olim. de teſt.quòd ibi
And.Barb.& Bald.in l.ſi qua pœna.ff.de ijs
qui ſunt ſui, uel alie.iur. & Sal.in d.le.2. &
Bal.in rub.C. ſi a non comp.iu.& in l. per
diuerſas.C.man.9.quę.& Mar.Soc.in trac.
de cita.in articulo quinto, num. 48. Petr.
Foll.V.I.D.

62 †Vigeſimoprimo, dicit̃ iudicium inua-
lidum,& nullum, qñ fuit agitatum in cau-
l ſa criminali ſuper *l* libello inepto: ut quia
non fuit appoſitus in eo locus, ſeu tẽpus,
ſecundum formam l.libellorum.ff.de accu.
ut d. l. libellorum. §. quod ſi libelli, & ibi
Bar.vbi dicit,quòd ipſo iure eſt libellus ine
ptus, & iudicium nullum,etiam ſi non op
ponatur, de cuius dicti ueritate,quia multi
tenent contrarium, ſcilicet quod opus eſt,
quòd opponatur, uide plene per Soc.in con
ſil.146.col.6. & 7.in 1.uolu.

63 † Quid autem ſi apponeretur locus in de-
terminatus in libello? dic quòd ualet libel-
lus, & poteſt ſuppleri probationibus,ſecun
dum Soc.in d.conſi.146.col.pen.

ADDITIO. De hac nullitate in Re-
gno parum curator per literam Reginæ
Iſabel. de qua dixi in pract. mea cauſa cri.
in uerbo audiantur exceptiones proponen-
dæ.Petr.Foll.

64 † Quid autem, ſi non ſit expreſſum no-
men proprium accuſati uel hominis occi-
ſi,ut puta,quia ignorabatur an procedat li-
bellus? vide plene per Fel.in c.auditis,col.
65 16.& 17.de præſcrip.†Dicit tñ Bar.in d.l.
m libellorum.col.1.ꝙ *m* dies commiſſi crimi
nis non debet apponi in libello, & ualet li-
bellus ſine eo.Verũ idẽ Bar.in l.is qui reus,
col.5.in fi.ff.de dub.iud.tenet,ꝙ ſi reus pe-
tit edi. ſibi diem cõmiſſi criminis, ad hoc
ut poſſit facere ſuas defenſiones, tenetur
accuſator exprimere diem ad inſtantiam
rei. & illud dictum ſequitur Iaſ. in l.2.§. ſi
quis Epheſi. ff de eo quod cer. lo. Contra-
rium tñ & melius tenet Ioa. de Imo. in d.
l.is, qui reus col.23.in fi.ſ. ꝙ non teneatur
exprimere diem accuſator, ẽt ad inſtãtiam
rei, & iſtã contrariam partẽ puto ueriorẽ,
quam tenet etiam Alex. in d. l. is, qui reus
66 in add.ad Bar.†Vigeſimoſecundo dr̃ iudi-
cium nullum, quando eſt factum contra
eum,quia arripuit iter ad ſedem Apoſtoli-
cam.nã interim dũ uadit ad Papam eximi
tur ad oĩ iuriſdictione iudicis inferioris,&
eſt ſub ꝓtectione Papæ,uñ ꝓceſſus,qui cõ
tra eũ fieret in patria ſua,eſt nullus tex.eſt
& ibi Ab. & Doc.in c. meminimus.de app.

ADDITIO.Procedit tamẽ ſi non ha
buit notitiam literatum expeditatum con-
tra eum, & ante citationem non autem ſi
diſceſſit poſt citationem. ut ibi, dicit text.
allegatus pro do.auct.Petr.Foll.

67 † Vigeſimotertio dicitur iudicium nul-
lum quo ad ſententiam, quando ſententia
eſſet lata de conſilio alicuius iuriſperiti, &
reperitur, in proceſſu latum ſolum cõſiliũ,
& poſt conſilium non eſſet aliqua ſentẽtia
iudicis, qui pronunciaret ſecundum formã
illius conſilij,nam proceſſus, remanet in de
ciſus perinde,ae ſi non eſſet lata aliqua ſen
tentia, & ſi ſic non poteſt fieri executio.ita
de hoc eſt unum pulchrũ conſi.Ang.in con
ſi.249.incipien.dña Libertina, & hr̃ p Fel.
in c.cum uenerabilis, col.16. cum trib.ſeq.
de excep.& iſtud nota perpetuo, quia quo-
tidie euenit, maxime in curijs, in quibus
ſunt iſti officiales idiotæ,qui ferunt ſenten
tias de conſilio iuriſperiti. & ſolùm legunt
conſilium, & magiſter actorum ſcribit, le-
cta & lata fuit ſupra ſcripta ſententia,& c.
cum in rei ueritate nulla ſit ſentẽtia lecta,
ſed ſolum conſilium, quòd non eſt ſenten-
tia,unde poteris opponere,& impedire exe
cutionem.Et ego bis obtinui, nõ ſunt mul
ti dies, quibus impediui duas executiones
per dictam oppoſitionem, unde ſint cauti
iudices idiotæ, ut in calce conſilij faciant
n ſcribi, *n* Nos talis iudex,&c.ſententiamus,
& pronunciamus, prout in ſupraſcripto cõ
ſilio continetur, & deinde ſe ſubſcribat,
nam iſta pauca uerba habent uim ſenten-
tia,aliàs nulla eſſet ſententia. Adde prædi-
ctis Iaſ.in l.nec quidquam.§. ubi decretũ,
colum.15.de off.proconſul, & reliqua de
hac materia, uide quæ dicam infra in vlt.
parte,in uerſ.ſententia.

ADDITIO. Quinimò oportet quod
illud conſilium à iudice aperiatur & lega-
tur,ut dicit Bald.in l.1.col.2.de ſenten.ex
peti.re.& per Spec.in tit.de requi.con. cir-
ca fi.& Ang.in conſi.246.dña Lambertina
allegato per do.auct.ſub num.249.refert,
& ſe-

& ſequitur Alex.in l.1.circa fi.C.ſi ad uerſ.
lib.& in conſi.185.in fi.lib.2,& Iaſ.in l.nec
quidquam. §. ubi. decretum. ff. de off. pro
con. alias ſi quis ſententiaret prout in cõſ.
nondum exhibito, ſententia non ualeret,
ex quo illa per relationem ad acta illius in
ſtantiæ nondũ poſſet certificari, quod ne-
ceſſario requiritur, ſecundum communem
ſcribentium opinionem,de qua atteſtatur.
Iaſ. in l.ait prætor.§.1.colu.4.ff.de re iudi.
& in §.iurare inſt, de actio.& Alex.in con-
ſil.53.col.fi.lib.5.item requiritur,quòd cõ
ſilium ſit clarum, & lucidum, & non per-
plexum,aut obſcurum, & quòd conſulẽtes
non ſint contrarij, aliàs nõ ualeret ſenten-
tia, ut per Doc.in c.fi.ubi Bald.& Franc.de
Aret.Bar.Alex.& Pau. de Caſt.in l.duo iu-
dices.eod.tit.Ang.& Imo.in l.ad principẽ.
ff.de appel.Pet.Foll.V.I.D.

68 † Vigeſimoquarto dicitur iudiciũ nul-
lũ,qñ eſt agitatũ dilatione pẽdẽte,q̃a dila
tione pẽdente officiũ iudicis conquieſcit,
& iterum attentatũ eſt ipſo iure nullũ, tex.
ẽ ubi hoc tenet Bal. in l ſiue pars.C.de dil.

ADDITIO. Adde glo.in l.dicere,in
fi.ff. de arb. min.l.1.§. in uerbo nullus. ff.
de fer.& gl.in c.ſignificante. in verbo ꝓue-
nire,ubi Io.And.& Scr.extra de app.& gl.
in cap. ubi periculum in uerbo decem, &
in c.commiſſa,in princip.de electio.in 6.&
Bal.in l.cum antea. colu.3.uerſi.& conſide
ra hic.C. de arb.& in l.appellationem.col.
3.uer.eſt, & 3.delib. C.de appel.& Lap.al-
69 leg.2.uer. ad hoc quia pendente.†Et intel-
lige prędicta procedere ubi non ceſſaſſet
cauſa, per quam fuit facta dilatio, alias ſi
ceſſaſſet officium iudicis non amplius con
quieſceret,prout declarat idem Bal.in c.2.
de dil.&.Lap.alleg.81.in cauſa matri.uer.
ad id quod dicebatur, & Mil.in uerbo.dila
tio,& Bar.conſi.164.proceſſus,& in l.filia.
§.alumno.ff.ad Treb.& Abb.in c.ſignifica
uit,nume.9.de app. & Alexan.conſi.34.ui-
70 ſo.colum.2.lib.2.† Item intellige,quando
actus,qui fiunt poſt dilationem,& ea pen-
dente ſint in præiudicium dilationis pen-
dentis alias non, ut eſt conclu.reg. bella in
conſ.324. pendente termino,& per Bar. &
Doc.in l.quandiu.la grande.ff.de acq.hęr.
& illud dr̃ de dilatione a iudice data, dicen
dum erit ut procedat etiam in terminis à
iure uel ab homine ſtatutis ad aliquid per-
agendum, nam durantibus illis manus iu-
dicis quaſi ligatæ, & impeditæ cenſentur,
& propterea proceſſus illis pendentibus fa
ctus non ualet,ut inquit deci.Rot.742.No
ta quod pendente termino, in antiquis
terminis quoque præfixo uim dilationis
habet, ut inquit Abb.in capit. cum cauſa,
colum.5. uerſi. item præfixo termini.de re
iud. declarat Franc. colũ. pen. & poſt eum
ibi Fel.in c.perſonas.pen.col.uer.ſola dila-
tio.de appell.v.g.proceſſus factus per iudi-
cem, a quo appellatum fuerit pendente
termino ad dandum, uel recipiendum apo
ſtolos eſt ipſo iure nullus, ut tenent Doct.
ſupra alleg. uidelicet Franc. in d. cap. per-
ſonas. col. pen.uer. ſed dubitatur quod ibi
approbat, Fel.& Bal.in d.l. appellationem
quamuis poſt tenuerit & teneat, quod ta-
lis proceſſus huiuſmodi termino penden-
te factus,ualeãt, ut per plures rationes fir-
mat Aegid.concl.622.proceſſus factus,&
Rot.deci.128.ſi iudex in nouis,& ita ſe ha
bet communis opinio ſecundum Boer. de
71 ciſio.159.in fin.† Amplia prædicta proce
dere non ſolum dilatione pendente, ſed
etiam procedunt quando iudex iudicaret
poſt aliquod legitimum impedimentum
abſentis in actis allegatum, puta infirmi-
tatis, & de ea quatenus opus foret, fuiſſet
oblata fides, qm̃ ob hmõi legitimum im-
pedimentum ſuſpenditur iudicis poteſtas,
& iudiciũ in tempus bonæ ualetudinis dif
funditur, & ſi interim procedatur proceſ-
ſus erit ipſo iure nullus,prout eſt tex.& ibi
declarant Bar.& Doc. in l.quæſitum.ff. de
re iud. & in l.2.§. ſi quis in iudicio.ff.ſi qs
cau.ubi ẽt Iaſ.& eſt deci.Rot.62.ꝙ ubi ęt,
in antiquis,& idẽ eſt in alijs impedimẽtis.
de quib. ad longũ proſequere,ut per Seb.
Van.in trac.nullit..in tit.de nullita.ſent.ex
def.iu.ord.nu.16.Petr.Foll.V.I.D.

72 † Vigeſimoquinto dr̃ iudicium nullum
o qñ eſt agitatum cõtra *o* mortuum,licet de
fendatur per uiuum, unde ſi tempore la-
tæ ſententię is,qui ſententiam contra ſe re
portat, reperit̃ mortuus, eſt ipſo iure nulla
tex.eſt in l.ſumma.§.fi.& ibi per Doc.ff.de
re iud.& l.pen.ff.q̃ ſent.ſine appell.reſcind.

73 † Vigeſimoſexto dr̃ iudicium nullum,qñ
eſt factum per delegatum impetratum per
literas ſurreptitias, uel qñ delegatus non
ſeruauit formã reſcripti delegatorij,text.

eſt c.cum dil. & ibi Ab.in 4.not.& plenius
ibi per Fel.de reſcrip.
ADDITIO. Licet enim proceſſus agi-
tetur per iudicem delegatum cum commiſ-
ſionibus obreptitijs, & ſubreptitijs ſi non
excipiatur ualet, & tenet quia iuriſdictio-
nem,& poteſtatem tribuunt,ut pleniùs per
doct. in cap,cęterum. & c. ad audientiam,
el 2.ubi latè per Fel. & c.ſuper literis.de re
ſcrip.& ponit Aegid.conclu.485.& legiſtæ
in l.præſcriptione. per illum text. C.ſi con.
ius. dummodo reſcripta ad delegationes
cauſarũ de qua agitur ab alio iudice non
aduocarent, quia tunc ſubreptio ipſo iure
uitiaret, ut eſt deciſ.Rot. prima de reſcrip.
fallit etiam in pluribus alijs, in quibus ſub-
reptio ipſo iure uitiat, ut per Iaſ.in d.l.præ
ſcriptione,& Fel.in d.cap. ad audientiam:
& ita intellige dicta domi. auctoris hic. Pe
trus Foll. V I.D.
74 †Vigeſimoſeptimo dicitur nullum iudi-
cium quo ad ſententiam, qñ in ea eſt pro-
ceſſus error iuris, tex.eſt in l.2.C.qñ puo.
non eſt neceſſ. & intelligitur,qñ eſt talis er
ror qui poteſt legi oculo corporali. non.n.
ſufficit oculos intellectus, ita declarat Ale.
ubi plures limitationes ponit, in l.cum pro
latis.col.3.ff.de re iud.& Abb.in ca.1.colu.
3.de re iud. ſi tamen eſt contra ius litiga-
toris, ut quia error non apparet oculo cor-
porali, ualet licet ſit iniqua,ut d.l.cum pro-
latis & habet per Doc.in c.inter cęteras de
re iud.tamen poteſt, is,qui eam obtinet de-
p nunciare eccleſiæ per p denunciationem
Euangelicam, vt reſtituat quod vigore ta-
lis ſententiæ habuit, quia cum peccato te-
net,ita habetur in deci.28.cõſ.Neap.col.2.
75 † tamen hoc limitatur procedere in ſen-
tentia, ſecus in decreto, qa ſi interponitur
decretum ex falſa cauſa contra ius litigato
ris,eſt ipſo iure nullum, licet error non ex-
primatur, ſecundum Bar. in l.Fulcinius.§.
2.circa fi.ff. quibus ex cauſis in poſſ.ea.quẽ
ſequitur Alex.in conſi.85.in princi.in 2.uo-
lu.pro hoc eſt tex.in l.1.§. hæc uerba.ff.ne
76 uis fiat ei†Idem tenet Soc.in conſi.18.col.
8.in 1.uolu. ubi ponit pulchrum caſum de
ingrediente poſſeſſionem auctoritate de-
creti iniuſt. ut poſſit puniri de ui turbati-
ua,& decretum non valet.
ADDITIO.Hanc atteſtatur commu
nem eſſe opinionẽ Alex.in conſi.59. atten-
tis colum.7.uerſi.nec obſtat,lib.3. ꝙ requi-
ratur error expreſſus, nec ſufficiat tacitus
probatur in l.ſi expreſſum.ff.de appell. & l.
2.ibi (nam manifeſti iuris. C. quãdo prou.
& in c.ſolet ibi, uel intolerabilem errorem
de ſent.excommu.in 6.& facit c. uenerabi-
libus §.fin.eod. titu. & ita tenuit Innocen.
& Hoſt.in c.P.& G.circa fi. de off.delega.
cuius dictum famoſum, & ſingulare tenet
Ant.in cap.ab excommunicato, de reſcri.
Docto.in d.cap.1.ubi Felyn.colum.3.C.de
erro.cal.& uoluit Bald.in leg. ad probatio-
nem,la 1.C.de probat.& Angel.in leg.præ-
tor ait,ff.de oper. nou. nunciat.& ſequitur
Deci.in conſilio 68.colum.pen.li.1. Petrus
Follė.
77 Vigeſimooctauo dr̃ iudicium nullum,
quando eſt agitatum coram iudice hæreti-
co.ita tenet Spec.in tit.de adu.§.1. uer. itẽ
78 obijcitur in fi.† ꝙ nota, qñ extaret iudex
aliquis,qui non crederet aliquem articulũ
fidei, uel qui forte diceret uſuras, non eſſe
peccatum, quia per hoc cenſetur hæreti-
cus,& poteſt opponi contra eius iudicium,
ita habetur in cle.1.§. fi. & ibi plenè Card.
de vſur.ubi hoc limitatur procedere, quan-
do quis pertinaciter id diceret. Secus,ſi lo-
co uel lapſu linguæ,quia tunc non eſt hære
ticus,& ibi plenè Card. declarat quis dica-
tur hæreticus.& Oldr.in conſi. 109. & per
B.Tho.2.2.q 5.art.3. & ꝙ uſura ſit pecca-
tum mortale,habetur per eundem B.Tho.
79 2.2.q.78.artic.1. † Vigeſimonono dicitur
iudicium nullũ,quando fuit agitata aliqua
cauſa criminalis contra filiumfamilias mi
norẽ, quia licet in iudicio tali interueniat
conſenſus patris, tamen ad hoc proceſſus
eſt ipſo iure nullus quia in criminalib. non
ſufficit auctoritas patris, quando filius eſt
minor,ſed debet ſibi dari curator,ita tenet
Bal.in conſi.408.inci. Factum ſi proponit,
&c.in 3.uol.& ſentit Bal.in l. ſi infanti,co-
lum.2.uerſi.& ideo aduerte,&c. C. de iure
80 deli.†Hinc dicit Bal.in l.clarũ.C.de auth.
præſtan. in 2. not. ꝙ minor non poteſt eſſe
aliquo modo in iudicio criminali ſine cura
tore,& tenet plene Petr.Phil. Corn.in con
ſil.198.in 4.uol.ubi plene examinat de cõ
feſſione minoris in criminalibus an ua-
81 leat, & an poſſit reuocari. † Trigeſimo dr̃
iudicium nullum, qñ eſt agitatum in tpe
uel die feriato, maximè ad honorem Dei
ſecus.

ſecundum Spec.in titu.de citatione.§.1.co-
lum.7.uerſi.item excipitur,ꝙ facta eſt,&c.
82 p tex.in c.fi.de fer.& in l.fi.C.de fer.†Quæ
autem feriæ ſunt in obſeruantia ad honorẽ
Dei,uide Abb.in c.conqueſtus.de fer.& in-
ter alia dicit Abb.ibi in 3.colum.ꝙ tota ſe-
ptimana ſancta, & omnes illi dies infra in
octauam Paſchæ, ſunt feriati ad honorem
Dei. Similiter in ferijs inductis ad hono-
rem hominum, prout ſunt feriæ meſſium,
& uindemiarum,de quibus in leg.1.& 2.ff.
de ferijs. Verùm illæ feriæ hominum non
ſunt ita potentes, ſicut feriæ ad honorem
83 Dei.† Quia ferijs ad honorem hominum,
põt de conſenſu partium renunciari, & ua-
let proceſſus factus de conſenſu partium,
ſed ferijs ad honorem Dei nõ poteſt renun
ciari, nec valet proceſſus factus etiã de con
ſenſu partiũ,ut not.Spec.in titu.de renun.
& concl.§.1.in 3.col. & Abb.in d.cap.con-
queſtus.col.4.uerſ.ſed quæro,& Barto.in l.
ſi feriatis,ff.de arb.& Bal.in l.1.C.de fer.§.
84 fi.† qui autẽ actus poſſunt fieri in q die fe
q riata,& qui non:uide Fely.in cap.ſignifica-
85 uerunt.col.4.cum tribus ſeq.de iud.† Vnũ
adde, ꝙ ferię uindemiarum & meſſium,
hodie in regno non ſunt in uſu prout ex-
preſsè dicit gloſſ.in conſt.regni, Baiulos,&
eſt expeditum per cle.ſępe.de uerb.ſignifi.
ubi dicitur, quòd ubi proceditur ſine ſtre-
pitu, & figura iudicij prout in regno in cau
ſis ciuilibus, tales feriæ non ſeruant. Quæ
aũt feriæ ſeruentur hodie in regno in cu-
rijs, & quæ non,uide plene Matth.de Affl.
in d. conſt. Baiulos, in 3.4.5.& 6.colum.
86 ubi cumulat. † Prædicta tamen intellige
procedere in actionibus contentioſæ iu-
riſdictio. quia poſſunt fieri in die feriato
ad honorem Dei:ſecus in iuriſdictione uo
luntaria, quia actus uoluntariæ iuriſdictio
ni poſſunt expediri die feriato, etiã ad ho-
norem Dei, prout ſunt adoptiones,& emã-
cipationes. Item, poteſt notarius facere in-
ſtrumentum in die feriato, quia ſimiliter
hoc eſt uoluntariæ iuriſdictionis, ita te-
net Specul.in titu. de fer.§.ſequitur,uerſic.
87 quid ſi in ferijs, &c. † Vltimo, ſuper hac
materia attingo unam utilem quæſtio. ui-
delicet, an per ſtatutum, uel conſuetudi-
nem poſſit induci, quòd feriæ ad honorem
Dei non ſeruentur in aliquibus caſibus. Et
porrò caſum in terminis in regno quoti-
die uidemus fieri iſtas nundinas in diuerſis
ciuitatibus & locis, quibus durantibus ſo-
let citari unus officialis ad iuſtitiam mini-
ſtrandam de emergentibus in nundinis in-
ter aduenas, qui appellatur magiſter nun-
dinarum, in cuius curia, & tribunali cele-
brantur, ut plurimum actus in die feriato
ad honorem Dei, quia actus tolerantur de
antiqua conſuetudine. Quæro igitur an ua
leant huiuſmodi actus, Ego uidi quandoq;
fuiſſe oppoſitum per quẽdam peritum Do
ctorem in ciuitate Venuſij, in nũdinis, quæ
celebrantur in feſto S.Marię, de menſe Au
guſti, qui oppoſuerat non ualere acta facta
in die S.Mariæ, adeo quòd fuit magna di-
ſcuſſio inter iuuenes ſtudentes ac profeſſo-
res,& Doctores, qui ibi aderant in illo die.
Quia allegabat præfatus Doctor nonnul-
las coloratas rationes, quæ prima facie du
cebant adſtantes ad hæſitationem.
88 † Et primo dicebat arguendo de pacto ad
ſtatutum ſine conſuetudine, iuxta l. non
impoſſibile. cum ibi not. per Docto. ff. de
pact. Nam per pactum non poſſunt partes
renunciare huiuſmodi ferijs, ut ſupra di-
xi. ergo minime poteſt fieri per ſtatutum,
89 uel conſuetudinem. † Præterea conſuetu-
do, uel ſtatutum dum dicatur ius ciuile po-
ſitiuum, ut in §.nõ ſcripto,inſt.de iure nat.
& in l.oẽs populi.ff.de iuſtitia,& iure,non
poteſt tollere ius diuinum. Nam iſtud,ꝙ fe-
riæ in honorem Dei ſeruentur, eſt de iure
diuino, & ſic de præcepto decalogi, ubi
habetur, Sabbata sãctifices,&c.de qua ma-
teria plenè dixi ſupra in 3.par. principalis
hr̃ tract.in illa q. ſ. unde habuit originem
iudicium. Ergo non poteſt tolli pes ius po
ſitiuũ,ut not glo. & Doc.in l.fi.C.ſi contra
90 ius,uel utilit.publ. †Prętere a,allegabat no
tata per Doct.maxime,per Alex.in l.mili-
tes.C.de teſt.mil.ubi hr̃,quòd licet ſtatutũ
dicat, ꝙ procedatur nulla iuris ſolennita-
te ſeruata,non tamen cẽſetur tollere ferias
inductas ad honorem Dei, unde in propo-
ſito licet in curia nundinarum procedatur
ſummariè, & ſine aliqua iuris ſolennitate,
ut declaraui ſupra in iſta parte,in 9.diſt.in
uer.4.principaliter,&c.tamen non debent
cenſeri ſublatæ feriæ inductæ ad honorem
Dei, & per huiuſmodi oppoſitiones fecit
impediri iuriſdictionem magiſtri nundi-
narum in procedendo in illa cauſa adeo
quòd

quòd prius fuit expirata iuriſdictio ſua per
lapſum nundinarum, quòd caſus fuiſſet
91 deciſus.† Et licet tunc, quia iuuenis eram
tyrunculus profeſſor ac ſtudens non cogi-
taſſem congruum reſponſum ad prædicta
oppoſita, nec habuiſſem certam concluſio-
nem, quæ tenenda eſſet tunc. tamen poſt
quam incidenter euenit hunc caſum diſcu
tere, ſum indubitanter in contraria opin.
& teneo concluſiuè, quòd ſtatutum, uel
conſuetudo poteſt inducere, ut feriæ in ho
norem Dei non ſeruentur in aliquibus ca-
ſibus ex cauſa. Et ſignanter ꝙ ualent acta
facta coram magiſtris nundinarum tem-
pore feriato. Et pro defendenda iſta con-
traria opin. aſſumo unam ſolam conclu-
ſionem communem, & ueram, quæ eſt, ꝙ
ius poſitiuum licet non poſſit in totum tol
lere ius diuinum, poteſt tamen illud limi-
tare, diſtinguere, & interpretari, ut habetur
per glo. & Doc. in d.l.fi.C. ſi contra ius, uel
uti.pub. & declarat pleniſſimè Fel. melius,
quam alius in cap. quæ in eccleſiarum. co-
lum. 2. cum quampluribus ſeq. de conſt.
ubi ponit quamplura exempla. Et inter
alia in ſpecie in materia feriarum, ꝙ ius
poſitiuum poſſit limitare ius diuinum, ut
non procedat, in aliquibus, tenet Bald. in
conſil. 166 in fin. in 5. uolum. pro hoc eſt
text. in l.prouinciarum. C. de fer. ubi in
cauſa latronum inſignum poteſt procedi.
etiam in die feriato ad honorem Dei. &
ſic quo ad hunc caſum limitatur ius diui-
num.

ADDITIO. Vide. quæ late dicam
in tract. meo de conſi. in præfatio. Pet. Foll.
92 † Similiter limitatur in capiendo debito-
r rem *r* fugitiuum, qui poteſt capi in die fe
riato ad honorem Dei, propterea quia
periculum eſt in mora, & proceſſus eodem
die feriato contra eum factus ualet. & te-
net, ut no. Iaſ. in l.1.§.1.col.fi.ff.de fer. Sũt
etiã multi caſus, in quibus poteſt procedi
die feriato, quos diligens perquiſitor inue-
ſtigare poterit, & in illis limitatur ius di-
uinum. unde non eſt mirum, ſi in caſu pro-
poſito, poteſt limitari ius diuinum, ut ua-
leant acta in curia nundinarum ex iuſta
cauſa, quia iuriſdictio eſt modico tempo-
re duratura, & ſumus in cauſis mercatorũ,
quæ de plano expediuntur, & multæ aliæ
rationes urgent, quæ de facili conſiderari
poſſunt. unde cum in tali obſeruantia con-
currat tempus, cuius non eſt memoria in
contrarium, certe talis conſuetudo habet
uim ſtatuti, & ſpecialis priuilegij. l. hoc iu-
re. §. ductus aquæ, ff. de aqua quot. & æſti.
& Abb. in c. ſuper quibuſdam. de uerb. ſig.
Vnde potuit limitare ius diuinum, ut non
procedat in curia nundinarum, ſicut in
quam pluribus alijs cauſis ipſum limitat,
& ſic non ex toto tollit, ut habet per Fel. in
d.c. quæ in eccleſiarum. & tetigi aliquantu
lum ſupra in 3. parte huius trac. uer. quo ad
93 8. legem, &c. † Non obſtant modo ratio-
nes contrarię. Et primo reſpondeo ad pri-
mam quòd argumentum de pacto ad ſta-
tutum, procedit affirmatiuè, non autẽ ne-
gatiuè, tanquam de minori ad maius. Nã
id, ꝙ poteſt fieri per pactum, poteſt fieri per
ſtatutum, ſed non ſequitur, non poteſt fie-
ri per pactum, minime per ſtatutum, quia
plus fit per ſtatutum, uel conſuetudinem,
quam per pactum, ita declarat Iaſ. in d. le.
94 non impoſſibile, col. fi. † Vnde in propoſi-
to licet partes non poſſit tollere ferias in
honorem Dei, tamen ſtatutum, uel con-
ſuetudo poteſt illis derogare, limitando
ex maiori potentia, & hoc ſentit Alexan.
in d.l. milites, C. de mil. & teſt. & Ioan. de
Imol. in l. filiusfam. colum. pen. in fin. ff. de
donat. Ad ſecundam rationem reſpondeo,
quòd non tollit ex toto, ſed limitat, quòd
facere poteſt, ut modo dixi. Ad tertiam ra-
tionem patet reſponſum ex his, quæ dicit
Alex. in d.l. milites. Multas alias nullitates
poſſem ſubnectere, quas cauſa breuiandi
non pono, quas ue poteſt quilibet ſtudio-
ſus inueſtigator perquirere. Et de hac ma-
teria nullitatis, an & quando, & qualiter
dici poſſit, & uſque ad quod tempus, uide
pleniſſimè per Phil. in cap. dilect. de app.
quod capitulum legit in fine illius titu. &
facit bonam repetitionem ſuper eo, & reli
qua circa hanc materiam ſup. per ea, quæ
dicam infra in vlt. parte in uerſ. ſententia.
Rob. Mar. Venuſ. V.I.D.

ADDITIONES.

a Clauſula. Couarru. lib. 1. pract. qq. cap. 26.
nume. 5.
b Procedit infra in 1. memb. primæ par. 6.
par. princ. num. 53.
c Citatio. Soc. reg. 352. & 406. Bernar. de Lu
ca, reg. 673. Nicol. in cõcor. gl. concord. 53.
nume.

nume. 224. uſque ad nume. 371. Rom. ſing.
364. infra in 1. memb. primæ par. 6. part.
princ. in uer. citatio, nu. 3. ubi dixi, & in d.
6. par. 1. memb. 3. par. num. 11.
d Cognitione. Duen. lib. 1. regul. utr. iur. reg.
186. in 8. limit. in 6. par. princ. 3. par. 1. a-
ctu, num. 51.
e Opponi. Et ab utraque parte poteſt quan-
docunque opponi. Vant. in tract. de nullit.
Tit de nullit. ex defectu in hab. & manda.
nume. 59 & ſeq. Bello. conſil. 26. nume. 10.
limita, ut per Duen. lib. 1. regul. utr. iur. reg.
264. exceptio falſi, Cotta. in memor. in uer.
exceptio falſi infra, per Foller. in 6. par. prin
cip. in 6. memb. primæ par. num. 55.
f Filiusfamilias. Guido Pap. deciſio. 410. de
iure, & conſi. 78. & 130. Bello. conſi. 24. nu-
me. 9. & lib. 3. & ſupput. iur. cap. 1. num. 2.
Deciſ. Toloſ. 120. Fulgoſ. conſ. 165. in prin.
Rom. conſi. 36. Bal. conſi. 193. & 492. lib. 3.
Poſtquam hęc Pauca ſcripſi, & alia addere
uolebam, uidi D. Franc. Viui. in tract. com-
mu. opin. in 1. par. opin. 122. qui latè & do
ctè declarat hunc articulum, ideo ad eum
recurras.
g Statuti. De materia huius ſtatuti uideas
Docto. in rub. C. de pact. in fin. & in l. aliud
eſt uendere. ff. de reg. iur. Alc. de præſump.
reg. 1. præſum. 52. nume. 6. Tiraquel. in 1.
par. tract. de utroque retract. §. 1. glo. 9. nu-
mer. 200. & in tract. le mort ſaiſit le uif, in
1. declar. 7. par. numer. 5. & in legibus con-
nubial. gloſſ. 54. nume. 26. & ſeq. & gloſſ. 5.
num. 57. & ſeq. & in l. ſi unquam, in ver. do
natione largitur num. 52. & 132. Rip. in re
ſponſ. 1. tit. de reuocan. donat. Alfer. conſil.
16. uiſis teſtamentis, nume. 13.
h Inſtantiam. Dominus And. de Iſer. con-
ſil. 13. num. 12. 34. & 68.
i Mundualdum. De monitiora Mundualdi,
& quid ſit, uide Afflict. deciſio. 211. nun-
quid.
k Tutore. Vide Cacheran. deciſ. Pedemont.
89. num. 7.
l Libello inepto. D. And. Alfer. in conſil. 13.
nume. 23. dicit, quod debet intelligi, quan-
do ſententia fuit lata in fauorem libellan-
tis infra, in 1. actu. 3. par. 6. par. prin. nu. 65.
m Dies, Foller. pro. & contra in pract. crim.
laicor. in 2. par. 3. par. in uer. audiantur ex-
ceptiones, nume. 49. & ſeq. dixi. infra in 3.
memb. 6. par. prin, de libell. oblat. num. 15.
in 1. par. d. 6. par. Bello. conſil. 63. nu. 2.
n Nos talis. Et eſt cõmunis de qua per Viui.
in tract. com. opin. in 2. par. opin. 250. ſen-
tentia qua iudex, infra in 3. par. princip. 1.
memb. num. 13. & 126.
o Mortuum. Vant. in tract. nullit. tit. ex de-
fectu iuriſdic. nume. 106. Caſſad. deciſio. 2.
nume. 11. tit. de appel. Amade. in tracta. ſin
dic. nume. 157. quibus in locis, limitatur
non habere locum, quando procurator eſt
effectus dominus litis, infra in 3. par. 6. par.
prin. 1. actu, num. 107.
p Denunciationem. Infra late in 6. par. prin
cip. in 1. par. in uer denunciatio, nume. 5.
q Feriata. Rip. in l. 1. nume. 56. ff. ſolut. mat.
& ſup. in 9. diſtinctio. eiuſdem 4. par. nu-
mero 19.
r Debitorem fugitiuum. Vide Petr. Duen.
lib. 1. reg. utri. iur. reg. 175. debitor fugiti-
uus, infra in 6. par. in uer. actorum editio,
num. 43. & in 2. par. 10. actu. Lud. Alfer.

Iudiciorum XVII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud ſimplex, aliud duplex.*
2 *Actiones miſtæ tribus modis dicuntur.*
3 *Actio familiæ herciſcundę, cui & quando cõ-
petat, & quæ requirantur in ea, num. 6.*
4 *Actio communi diuidundo, quãdo competat,
& cui, & quę requirantur, nume. 7.*
5 *Actio finitum regundorum ad quid cõpetat.*
8 *Diuiſio inter fratres eſt quędam tranſactio.*
9 *Minores non poſſunt diuidere ſine decreto
iudicis.*
10 *Iudicia diuiſoria, an ſint peritoria, uel poſ-
ſeſſoria.*
11 *Forma procedendi in actione finium regun-
dorum quę ſit.*
12 *Agrimenſor non debet per iudicem mitti ad
menſurandum non citata parte.*

1 DEcimaſeptima diſtinctio † iudicio-
rum eſt, quia iudicium aliud ſim-
plex, aliud duplex. Iudicium ſim-
plex, eſt illud in quo unus ſubſtinet par-
tem actoris, & alius partem rei, prout eſt
in actione mutui, uel exempto, uel in rei
uendicatione, uel alia ſimili. Iudicium du-
plex eſt illud in quo quilibet litigantium
eſt actor. & reus. tex. eſt in § duplicat. inſt.
de in interd. Exemplum eſt in iudici. fa-
miliæ herciſc. communi diuid. & finium
regum.

regun. d.l. in tribus. ff. de iud. idem in in-
terdicto, uti poſſidetis, l.ſi duo.§.1. ff. uti
poſ. & d §. duplicia, & alio uocabulo iſta
iudicia appellantur miſta. §. quædam, inſt.
de act. Verum in huiuſmodi iudicis, ille
fungitur uice actoris, qui primo ad iudi-
cium prouocat, ut d.l.trib. de cuius intelle-
ctu uide Alex. & Imo. in l. duo iudices, col.
1.ff. de re iud. Rob. Mar. V.I.D.

ADDITIO. Eſt enim ſciendum, quod
1 in iure † actiones miſtæ tribus modis dñr.
Primo modo dicuntur miſtæ illę actiones,
quæ ſunt perſecutoriæ rei, & pœnæ ſimul,
& ſic quæ partim ſunt rei perſecutoriæ, &
partim pœnales, ſecundum do. Iacob. Butr.
Ioan. Fab. Ang. Nic. & Iaſ. in §. quædã. inſt.
de actio. & de iſtis nõ loquitur actor. Secũ-
do modo dñr actiones miſtę illę, in quibus
quilibet litigatorum eſt actor, & reus, &
ſic in quibus nõ diſcernitur quis ſit actor,
& quis ſit reus, & hoc modo iſtæ actiones
de quibus poſſunt dici miſtæ, ut l. iudiciũ
cõi diuidundo. ff. fin. reg. & l. 2. §. familiæ,
& l. inter cohęredes. §. familiæ. ff. fam. herc.
Tertio modo, dicuntur actiones miſtæ il-
læ, quæ dantur ad reales, & perſonales præ
ſtationes, & hoc modo propriè accipiun-
tur iſtæ tres actiones de quibus per dom.
auctorem, & eſt bonus tex. in l. itẽ Labeo.
3 §. familiæ. ff. fam. her. † Itẽ ſciẽdũ eſt actio
nem familiæ herciſcundæ competere pro
diuidenda hæreditate, & ſic ad utilia diui-
denda, & cõpetit inter cohæredes, l. 1. & 2.
ff. fam. her. Item competit etiam inter bo-
norum poſſeſſores, & inter hæredem, & eũ
cui ex Trebelliano reſtituitur hęreditas, &
inter alios honorarios ſucceſſores, l. ſed, &
eius rei. § 1. ff. fam. herciſ. de quo p gl. ibi,
4 & Floria. † Item actio communi diuidun-
do competit pro diuidendo aliquid com-
mune. ſiue ſit commune ratione ueræ ſo-
cietatis, ſiue nõ. l. 2. in princi. ff com. diuid.
& l. ſi actum. & l. quibus caſibus & l. pro ſo
5 cio arbiter. §. 1. ff. pro ſocio. † Actione ue
ro finium regundorum agitur, ut diuidan-
tur fundi, & quod termini, & confinia po-
nantur, uel ſi poſiti fuerint termini, & a-
uulſi, quòd reponant, iuxta l. in finalibus,
& l. ſi irruptione in princip. ff. fi. reg. Item
agitur ad damna, & ſumptus iuxta l. 4. l. &
6 poſt litem. ff. fi. reg. † Et eſt notandũ, quod
ad hoc ut competat actio familiæ herci-
ſcundæ neceſſario requiritur, ꝙ ſint coh æ-
redes, ut hr per Doct. in §. quędam. inſt. de
act. Item r quiritur, quod iſtæ, qui vult in-
tentare i udicium familiæ hereiſcundæ, nõ
negetur ab alio cohærede eſſe cohæredẽ.
Sed iſtu d eſt hodie correctum per conſt. ſi
ciuiliter agens, ut ibi per Afflic. quia alias
excludetur per exceptionem ab hac actio-
ne, niſi poſſidet, quia ſi eſt in poſſeſſione hę
reditatis quamuis negetur cohæres nihilo
minus competit ſibi actio, ut eſt caſus, in l.
1. ff. fam. her. & quando cohæres negatur,
& non poſſidet, quamuis ſibi competat hæc
actio poteſt tamen agere alia actione ſibi
competenti puta petitione hæreditatis, pe-
tendo, quod declaretur cohæres, quo obtẽ
to poterit poſtea agere, & condeſcendere
ad hanc actionem familiæ herciſcũdæ, ita
declarat gl. in d. l. 1. ff. fam. her. & declarãt
Ang. & Iaſ. in d. §. quędam, & quæ ſit ratio
quòd ſi negetur cohæres non cõpetat hæc
actio uide Bal. in l. nõ epiſt. 2. colum. C. de
prob. intellige tamen quod non competit
hæc actio, ſi negetur cohæres ante litẽ cõ-
teſt. aliàs ſi non fuiſſet oppoſitum ante litẽ
conteſtatam, bene teneret ipſum iudiciũ,
ut eſt gloſſ. multum ſolennis in l. 2. in uer-
bo reſtitui. C. comm. diuid, & ibi Bar. ſcrib.
& glo. in l. ſi mancipia. §. 1. in glo. in uerbo
eſſet. ff. de euict. & Barto. in l. 1. ff. fam. her.
Bal. in l. famil. C. fam. her. & Iaſ. in d. §. quę
7 dam, numer. 46. de act. † In actione autem
communi diuidundo ſeruantur omnia ea,
quę ſeruari debent in actione famil. herciſ.
ut eſt text. in l. ſi quis putas. §. penultim. &
ibi gloſſ. in uerbo tractauimus. ff. com. di-
uid. agitur. n. ex ea ad diuidendas res, quæ
communes ſint ſiue ratione ſocietatis ini-
tæ, ſiue non, l. 2. ff. eod. tit. & qualiter ſit fa-
cienda diuiſio in hoc iudicio cõi diuidun-
do inter plures ſocios, recurre ad Io. Fab.
Angel. & Iaſ. in §. quædam. inſtit. de act. &
ibi etiam habebis multa ad materiam iſta-
8 rum actionum. † Eſt tamen aduertendum
quod diuiſio inter fratres eſt quædam tran
ſactio, ſecundum Fulg. in conſil. 120. incip.
9 ſuper eo. † Item eſt ſciendum, quod mino
res non poſſunt diuidere ſine auctoritate
iudicis. i. decreto, ut eſt doct. Bal. in l. 1. C. ſi
aduer. tran. & Bar. in l. inter pupillos. ff. de
auct. pręſt. & in l. ſi conuenerit. ff. pro ſo, &
habetur in l. fi. & ibi Doc. & Bal. & C. com.
diuidun.

diuidun. & p Bal. in l. generaliter. in fi. prin
10 cipij. C. de ſecund. nup. † Nunquid autẽ iu-
dicia iſta diuiſoria ſint poſſeſſoria, uel pe-
titoria. Bal. in l poſt ſententia. 2. col. in fin.
uerſ. modo quæro. C. de ſent. dicit, quod in
principio litis ſunt poſſeſſoria, quia fun-
dantur ex poſſeſſione, oportet enim agen-
tem communi diuidundo poſſidere, alias
cogitur intentare prius rei uendicatione, l.
fundum. ff. de excep quod eſt uerum, ut di-
xi ſi excipiatur, ſed in fine litis ſapiunt peti
torium propter ad iudicationes, & ſic dicit
11 ꝙ ſunt miſta † Et qualis debet eſſe forma
iudicij, & procedendi per iudicem in hac
actione finium regundorum, & ſuper ea
ſententiandi uide l. 3. & ibi glo. 1. C. fi. reg.
Iac. Butr. Cyn. Bar. Bald. & Salyc. C. fi. reg.
12 † Et eſt aduertendum ꝙ qñ iudex vult mit
tere agrimenſorem, uel ipſe uult ire, debet
ſtatuere terminũ partibus, ut ſint tali die,
& hora cum talibus magiſtris, uel ſecum
in illo loco ſecũdum Bar. in l. qui bona. §.
fi. 1. col. ad fi. ff. de dam. inf. Petr. Fol. V.I.D.

Iudiciorum XVIII. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud neceſſarium, aliud uolunta-
rium & nu. 2.*
3 *Notarius dicitur iudex chartularius, &
exercet acta uoluntarię iuriſdictionis.*
4 *Emancipatio fieri poteſt ſine alio iudice corã
notario, & ualet.*
5 *Filius renuncians emancipationi, non rein-
trat in patriam poteſtatem.*

DEcimaoctaua diſtin. iudiciorum eſt
1 † quia iudicium aliud neceſſarium,
ſeu contentioſum. & aliud uolunta-
rium. Iudicium contentioſum, ſeu neceſ-
ſarium dicitur illud, quod habet contradi-
ctorem, & redditur in inuitum, l. inter ſti
pulantem. §. 1. ff. de uerb. obl. & ideo dr con
tentioſum, quia actor contendit cõtra reũ
& ecõtra. Neceſſarium autem dr, quia reus
tractus in iudicio, tenetur de neceſſitate ibi
rñdere, & iudicium redditur in inuitum,
2 ut ſupra. † Iudiciũ uoluntariũ, eſt illud, ꝙ
expeditur a uoluntate, & non habet aliquã
neceſſitatem, prout eſt adoptio, emancipa-
tio, manumiſſio alij ſimiles actus, iſti. n. ex-
pediuntur coram iudicibus, & dñr uolunta
riæ iuriſdictionis, quia non fiunt contra
inuitos, ſed tñ uolentibus, & poſſunt fieri
ubique, & omni die, nec. n. requiritur, & iu-
dex ſedeat pro tribunali, ut probatur in l.
2. ff. de off. proc. & inſt. de lib. §. ſerui uero
põt etiã poni exemplum in agnoſcente bo-
norũ poſſ. ſm formam l. fi. C. qui adm. uide
3 licet, qñ nullus exiſtit contradictor. † Item
põt poni exemplum in contrahere coram
notario, quia notarius dr iudex chartula-
rius, & exercet iuriſdictionem uoluntariã,
ut no. Phil. Corn. in conſ. 238. in 3. uolu. &
Spec. in tit. de fer. §. ſequitur. uerſ. quid ſi in
4 ferijs, &c. † Sed iuxta hoc poſſet dubitari,
an emãcipatio facta coram notario de qua
notarius facit publicum inſtrm, ualeat ſine
interuẽtu alicuius iudicis hñtis, iuriſdictio
nem cõtentioſam? Dic, ꝙ ſic quia notarius
dr iudex chartularius, ut ſupra dixi, & hẽt
iuriſdictionem uoluntariam, unde coram
eo põt fieri emancipatio, & notarius põt eã
auctorizare. ita in terminis tenet Pet. Phil.
Cor. in d. cõſ. 238. & conſ. 259. in 3. uol. ubi
multa allegat in hac materia & alias ha-
bui in facto in cauſa cuiuſdam Franc. de
Campania, & ita fuit iudicatum tanto for
tius allegabam iſtud procedere in regno, in
quo in cõtractibus adhibetur iudex regius
ad contractus, ſm formam conſt. in inſtro
rũ robur. Nã iſti iudices regi ad contractus
dñr meri iudices chartularij, quia hñt ſolã
iuriſdictionem uoluntariam, & hñt hono-
rem iuriſdictionis ſine adminiſtratione, ut
pbatur in l. rẽ nõ nouam. iuncta gl. in uer.
facultate. C. de iud. & not. glo. & Bar. in l.
fi. C. ubi, & apudquem & Alex. in l ſi cũ do
tem. §. eo aũt tpe. col. 2. ff. ſolut. mat. unde
proculdubio a fortiori eſt tenendum in re-
gno, ꝙ ualeat emancipatio corã notario, &
iudice regio ad contractus, quia ambo hñt
uoluntariam iuriſdictionem, per prædicta.
5 † An aũt filius renuncians emancipationi
reintret in patriam poteſtatẽ? Dic, qđ non,
ita tenet Pet. Phi. Cor. in conſ. 228. litera
F. in 4. uolum.

Iudiciorum XIX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud principale, aliud appellatio-
nis.*

DEcimanona diſtinctio † Iudicium eſt
1 quia iudicium aliud eſt principa-
le, & aliud appellatonis. Iudicium
principa-

principale eſt illud, quòd agitatur in pri-
ma cauſa coram iudice primarum cauſa-
rum, qui dicitur iudex, a quo iudicium ap-
pellationis eſt illud, quod poſtea agitatur
coram iudice ſecundarum cauſarum, quan
do fuit à ſententia appellatum qui dicitur
iudex ad quem iuxta l. cum apud Sempro
nium.ff. iud. ſol. Et quia ſub iſta diſtinctio
ne uenit examinanda materia appellatio-
nis, quæ eſt ualde ampla, quam etiam exa-
minare decreui in vlt. parte huius tract. ui-
delicet, poſt ſententiam, ideo quia con-
gruentiori ordine cadit ibi, reſeruo pro-
pterea hanc materiam tractare in dicta ul
tima parte.

Iudiciorum XX. diſtinctio.

1 *Iudicium aliud præiudiciale, & aliud non præiudiciale.*

2 *Iudicia præiudicialia, ſeu præiudiciales actiones quæ dicuntur abſolute, & quæ reſpectiue, ut ſupra nu. 1. & nu 4. cum ſeq.*

3 *Sententia lata ſuper principali, parit actionem rei iudicatę ſuper acceſſorio,*

4 *Contraria allegans non auditur.*

5 *Criminalis actio ciuili præiudicat ratione maioritatis.*

6 *Hæreditatis petitio intentata præiudicat alijs actionibus, & facit illas quieſcere.*

7 *Status quæſtione intentata, quieſcit omne iudicium prius ſiue poſtea intentatum, tam ciuile, quam criminale.*

8 *Spoliator contra ſpoliatum agentem poſſeſſorio recuperandę nullam litem mouere poteſt, & omnis lis ceſſat etiam ſi per modum excipiendi deducatur.*

9 *Actio familiæ herciſcundę impeditur per exceptionem, quod agens non eſt hęres.*

10 *Actio communi diuidundo impeditur, per exceptionem, quod res non eſt communis.*

11 *Hypothecaria actio contra tertium poſſeſſorē impeditur per exceptionem excuſſionis, ubi non eſt precarium conſtitutum.*

12 *Principalis debet fieri excuſſio ante, quam conueniatur fideiuſſor, uel tertius poſſeſſor.*

13 *Vxor uendicans maritum, uel econtra, excluditur per exceptionem conſanguinitatis.*

14 *Exceptio excommunicationis, impedit proceſſum & debet probari infra octo dies.*

15 *Proceſſus impeditur per exceptionem, quod ſine actione agitur.*

16 *Exceptio legitimationis perſonę impedit proceſſum adulteriora.*

17 *Exceptio contra perſonam iudicis impedit proceſſum.*

18 *Iudicia omnia pęiudicialia, in regno hodie ſunt ſublata, per conſtitutiones regni. Quod qualiter procedat uide nu. 18.*

VIgeſima, & vltima diſtinctio iudicio
1 rum eſt, † quia iudicium a iud dici-
tur præiudiciale & aliud non pręiu-
diciale iudicium præiudiciale conſidera-
tur principaliter duobus modis. Vno modo
ſcilicet abſolutè, & de per ſe. Secundo mo
do reſpectiuè ad alia iudicia, ſeu ad alias
actiones. Iudicium pręiudiciale abſolutè,
dicitur, ubi uentilatur cauſa magni præiu-
dicij, prout ſunt cauſæ ſtatus. ſ. libertatis,
& ſeruitutis: item ingenuitatis libertinita-
tis. uel ubi agitur de partu agnoſcendo, ut
quia eſt quæſtio, quod talis non eſt filius,
uel eſt filius, iſtæ tres actiones dicuntur
præiudiciales de per ſe propter præiudiciũ
pſonæ, & de his loquitur tex. cum gl. in §.
præiudiciales. inſt. de actionibus. Sunt etiã
& aliæ actiones præiudiciales de per ſe, ui-
delicet, quando filius dicit ſe, non eſſe in
poteſtate, & denegat obediẽtiam patri, uel
quando ciuis, uel uaſallus denegat obe-
dientiam domino, uel monachus Abbati.
Nam iſtæ perſonæ in caſibus prædictis cõ
pelluntur per actionem præiudicialem ci-
uilem ad obedientiam præſtandam. ita te-
net Spec. in titu de offic. ord. & maior. &
obed. uer. ult. nota &c. Et hanc diſtinctio-
nem inter actiones præiudiciales abſolutè,
& reſpectiuè ponit Bal. in l. per minorem,
2 ff. de iud. † Iudicium præiudiciale reſpecti
uè dicitur, quando in eo deducitur aliqua
actio priuilegiata, de cuius natura eſt, ut
ſtatim ea intentata faciat ceſſare alias a-
ctiones, & ideo dicitur præiudiciale, quia
præiudicat alijs actionibus & ſic eſt præiu-
diciale reſpectiuè ad alias actiones, & hoc
poteſt contingere altero de quatuor mo-
dis. Primo modo ratione contingentię, ſeu
ratione principalis, & acceſſorij, ut quia cõ
tigit in iudicio intentati duas cauſas qua-
rum altera eſt principalis, & altera acceſſo-
ria, certe actio principalis, & dicitur præiu
dicialis, quia facit præiudicium acceſſorię
nam quandiu mouetur, & durat principa-
lis

lis ſupſedetur ſuper acceſſoria. Exemplũ,
ſi peto a te fundum rei uendicatione, quẽ
meum eſſe dico & deinde uolo cumulare
unum aliud iudicium, & cõdicere a te fru-
ctus eiuſdem fundi, obſtat mihi exceptio
præiudicij, & ſic ſuper ſecunda petitione
fructuum non procedetur, quia iſta eſt ac-
ceſſoria, & dependet a prima, nã ſi pronun
ciatur fundum eſſe meum, poſſum poſtea
conducere fructus, alias ſecus tex. eſt in l.
fundi. ff. de exc. Similiter, ſi peto a te fun-
dum, & poſtea cumulo actionem confeſſo
riam, & dico illi fundo deberi ſeruitutem
per alium fundum tuum, obſtat mihi ex-
ceptio, quia iſta prætenſa ſeruitus depen-
dat a prima cauſa intẽtata, tex. in l. fundũ,
ff. de excep. & ſic actio principalis præiudi
3 cat acceſſoriæ. † Nam ſententia lata in
principali. parit exceptionem rei iudicatæ
in acceſſoria, ita declarat Iaſo. in d. §. præ-
iud. colum. 1. & Bar in d. l. per minorem, &
Barto. & Alexand. & communiter Doct. in
l. ædita. C. de eden in materia cumulatio-
4 nis. Secundo modo, dicitur iudicium præ-
iudiciale, ratione contrarietatis, ut ſi pri-
mo intentaretur una actio, & poſtea inten
taretur alia contraria illi primæ intenta-
tæ, non admittitur ſecunda, quia per pri-
mam fit præiudicium ſecundæ, ex quo alle
gans contraria, non auditur, text. eſt in l. 1.
C. de fur. & in l. eum qui. & l. contra maio-
res. C. de inoff. teſt, & Bald. in d. l. per mino
5 rem. ff. de iu. † Tertio modo, dicitur iudi-
cium præiudiciale, ratione maioritatis, &
pręeminentiæ, quod duobus modis contin-
git. Primo modo, in cauſis ſe non contin-
gentibus, prout eſt cauſa criminalis, & ci-
uilis. Nam ſi mouetur utraque cauſa ſuper
eodem negocio ſimul, tunc cauſa crimi-
nalis præiudicat ciuili, & priùs proceditur
ſuper criminali, & interim ſuperſedetur ſu
a per ciuili, quia criminalis dicitur eſſe a ma
ior, & maioris auctoritatis, tex. eſt in l. fin.
C. de ord. iud. & in d. l. per minorem. ff. de
iud. quia quòd qualiter procedat, & quan
do, uide text. & ibi Doct. in l. 1. C. quando
ciu. act. præiud. & crim. & Bart. in l. 2. §. 1.
6 ff. ui. bo. rap. † Secundo modo cõſideratur
iſta maioritas in cauſis ſeſe contingenti-
bus, prout eſt, quando producuntur in iu-
dicio duæ cauſæ ciuiles, & una eſt maioris
aucto ritatis, prout eſt petitio hæreditatis,
nam etiam ratione qualiſqualis præiudi-
cij, petitio hæreditatis, quæ eſt iudiciũ uni
uerſale, facit quiſcere alias actiones parti
culares, ut habetur in l. fin. C. de pet. hær. &
in l. ſi quis libertatem, & ibi Bar. ff. eo. titu.
& Bar. in d. l. per minorem, & Iaſ. in d. §. p̃-
iudiciales col. 2. inſt. de actio. Poteſt etiam
poni exemplum in duabus cauſis crimina-
libus, quarum una eſt maior altera, nam
ſuper maiori præceditur prius, ut eſt text.
& ibi Bald. in l. 1. C. qui accuſ. non poſſ.
7 † Quarto modo, dr̃ iudicium præiudicia-
le, reſpectiuè, etiam ubi intentatur aliqua
actio, quæ eſt præiudicialis, de per ſe, ſiue
per modum agendi, ſiue excipiendi, prout
eſt quæſtio ſtatus: nam illa intentata facit
quieſcere omnem iudicium prius, ſiue po-
ſtea intentatum, ſiue ſit ciuile, ſiue cri. De
ciuili eſt tex. in l. ſi de hæreditate. & l. cum
ſtatus, & l. ſi res. C. de ord. cog. & habetur in
l. ordinaria. ff. de libe. cau. & ĩ l. 1. C. de ord.
iud. de criminali eſt text. in l. quoniam Ale
xandrum. C. de adul. & l. 1. ſi crimen, & l. ſi
ſtatus. C. de ord. cog. & ſic illæ actiones, de
quibus ſupra feci mentionem in primo mẽ
bro, quæ dicuntur præiudiciales abſolutè,
poſſunt etiam dici præiudiciales reſpecti-
uè, quando aliæ actiones intentantur, quas
quieſcere faciunt, & hoc etiam tangit Bar-
to. in d. l. per minorem, & in d. l. ſi quis liber-
tatem maxime in penult. colum. ff. de pet.
hær. & uide ad materiam aliqua per Bar
to. in l. ſi quæramus. ff. de teſt. Vltra prædi-
ctos modos conſiderari poſſunt multa alia
iudicia præiudicialia, quæ ex vicarijs iuri-
bus colligi poſſunt, hic tamen ſolùm po-
nam aliqua magis quotidiana, & frequen-
tata. † Quinto modo, dicitur iudicium
8 præiudiciale, quando in eo deducitur ſpo-
lium, & ſic poſſeſſorium recuperandæ con-
tra ſpoliatorem, nam interim ſpoliator nul
lam litem mouere poteſt contra ſpoliatũ,
ſed iſta quæſtio ſpolij facit pręiudicium, &
facit ceſſare omnem litem, etiam ſi dedu-
catur per modum excipiẽdi, tex. eſt in cap.
frequens. de reſt. ſpo. lib. 6. & in c. cum dile
ctus de ord. cog. & in c. ſuper ſpoliatione
eo. tit. de qua materia uide, q̃ plenè ſcripſi
ſupra. in 6. diſtinct. 14. q. 3. q. principalis.
9 † Sexto modo, dicitur iudicium præiudi-
ciale, quando aliquis litigat in iudicio, &
intentat actionem familiæ herciſcundæ, di
cens

cens ſe cohæredem,cum non poſſideat hæ
reditatem , nam ſi opponitur contra eum
ꝙ non eſt hæres iſta exceptio facit prę iudi
cium actioni intentatæ,donec ꝙ ſit ſe hæ
redē tex.eſt,& ibi Bal.in l.1.ff.familię her-
10 ciſcund. † Septimo modo, dicitur iudiciū
præiudiciale, quando aliquis agit commu-
ni diuidundo, & opponitur exceptio,ꝙ res
non eſt communis, nam primo debet pro-
bare ſe dominum agendo rei uendicatio-
ne,ſi non poſſidet, & poſtea proceditur ſu-
per iudicio communi diuid. ut not. glo.&
Bar.in l.2.C. communi diuid.& habet' in l.
11 ſi mācipium.§.1.ff de euict.† Octauo mo
do, dicitur iudicium præiudiciale,quando
creditor agit hypothecaria contra tertium
poſſeſſorem , quia ſi opponitur exceptio
b excuſſionis,ut fiat *b* excuſſio contra princi
palem, iſta exceptio facit præiudiciū actio
ni intentatæ, & prius debet exceptio diſcu
ti,quam ſuper principali procedatur,text.
eſt in authē.hoc ſi debitor.C.de pig.Quod
tamen non habet locum,quando in inſtru-
mento eſt conſtitutum precarij , prout cō-
muniter apponitur, quia tunc nulla fit ex-
cuſſio,& agitur aſſiſtentia contra tertium,
excuſſione non facta, ſecundum Angel. &
Alexand.in l.exitus col.2.ff.de acquir.poſſ.
& hoc eſt deciſum in regno per regiam
pragmaticam, quæ incipit . Adſiſtentiam.
12 † Nono modo,dicitur iudicium præiudi-
ciale , quando creditor vult agere contra
c *c* fideiuſſorem , & opponitur ſibi exceptio,
ꝙ excutiat principalem . Nam iſta exce-
ptio facit præiudicium , actioni intentatæ
text.eſt in authen,præſente C.de fideiuſſ.ſi
tamen non opponitur iſta exceptio proce-
dit iudicium tam in iſto caſu, quam in præ
cedenti, ſecundum Barto. in d.l.2. C.com.
13 diuid.† Decimo, dicitur iudicium præiudi
ciale,qñ uxor uendicat maritum,uel econ-
tra , & obijcitur exceptio conſanguinita-
tis , nam priùs debet de conſanguinitate
obiecta cognoſci,poſtea de principali cau-
14 ſa,tex.eſt in c.1. de ord.cog. † Vndecimo,
dicitur iudicium præiudiciale , quando a-
genti in iudicio opponitur exceptio excom
municationis . Nam per talem exceptionē
fit præiudicium actioni intentatæ,& prius
debet de hac exceptione cognoſci infra
octo dies . Text. eſt in c. pia de exceptione
libr. 6. Verum hodie in regno eſt inducta
noua prouiſio,uidelicet,quòd quandocun-
que in iudicio contra perſonam litigantis.
uel contra teſtes opponitur excommunica
tio, debet incontinenti probari , & in ipſo
d inſtanti per legitima *d* documenta , & eſt
ritus magnæ curiæ,qui incipit. Item, ꝙ in
15 quibuſcunque cauſis , &c. † Duodecimo,
dicitur iudicium præiudiciale,quando con
tra agētem opponitur, ꝙ ſine actione agit
quia non proceditur niſi prius diſcutiatur,
an actionem habeat,per l.ſi pupilli.§.uidea
mus ff.de neg.geſt. & Bart.in l.ſi Titius,&
Seius.ff.de uerb.obl.& glo.& Doct.in l.ubi
pactum.C.de tranſ.& Bal.in l.Papinianus,
16 §.ſi quis impubes.ff.de inoff.teſt.† Decimo
tertio, dicitur iudicium p̄iudiciale,qñ con
tra agentem opponitur de illegitimatæ p-
ſonæ.quia donec perſona legitimetur,non
proceditur in cauſa mota , etiam in ſum-
mario iudicio debet fieri plenè legitima-
tio glo.& ibi Bar. & Alex.in l.1.C.de edic.
diui. Adr.tol.& Iaſ.in rub.C. qui admit.&
habetur in l.licet.C.de proc. & Alex.in l.iu
dices. C.de iud. Pro hoc eſt tex.formalis in
17 l.non ignorat. C. qui accuſſ.non poſſ. De-
cimoquarto, dicitur iudicium præiudicia-
le , quando in iudicio non opponitur ali-
qua exceptio cōtra perſonam iudicis,prout
eſt exceptio incompetentiæ, & exceptio ſu
ſpicionis,uel alia ſimilis, quia donec excu-
tiatur ueritas exceptionis oppoſitæ , non
proceditur in principali iudicio , ut hr̄ in l.
apertiſſimi.C.de iud.& in cap.ſuſpicionis,
ff.de offic.del.& in l. ſi qui ex aliena.ff.de
iud.& in l. ex quacunque & ibi Bart.ff.ſi
quis in ius uocan. non ier. de qua materia
uide quæ dixi ſupra in 8.diſtin. & quæ di-
cam infra in ult. parte in materia appella-
18 tionis, in uer.recuſ.† Decimoquinto, di-
citur iudicium præiudiciale in regno , qñ
aliquis accuſat aliquem die aliquo crimi-
ne, quia pendente accuſatione ſua non po
teſt nec ipſe,nec eius vxor,nec alius de eius
domo reaccuſari ab ipſo accuſato , neque
ab alio de eius domo, niſi eadem die,& ex
nouo delicto , prout de hoc ſunt tres ritus
magnæ curiæ,de quibus plenè feci mentio
nem ſupra in 6.diſt. in 6.q.prin.& ad ibi di
cta me remitto. Poſſunt etiam multi alij ca
ſus præiudiciales , conſiderari , ut quando
in iudicio opponitur aliqua exceptio , quæ
impellit proceſſum ad ulteriora , quos di-

ligens ſtudioſus poterit per uaria iur.uol.in
19 ueſt. † Vnum ſupereſt addere, ꝙ hodie in
regno ſunt ſublata oīa iſta iudicia pręiu-
dicialia,& qualiter ꝓceditur in oīb. p cōſt.
regni,quæ incipit. Si ciuiliter agens, & ibi
gl.& And.de Iſer.& Matth.de Affli.maxi-
me in 6.not. ubi plenè demonſtrat multas
leges iuris ciu.loquentes de actionib. præ-
iudicialibus, eſſe hodie correctas in regno
per d. cōſt. per quā poſſumus dicere,ꝙ oēs
ij caſus ſupra narrati , ſunt hodie correcti
in hoc regno , præterq̄ in quatuor caſibus
enumeratis ſup.in 12.13.14. & 15.caſibus
in quibus patent rationes ad ſenſum, & de
iſtis præiudicialibus ſublatis tetigi ſup. in
6.diſt.in 6.q.3.q. princ & ibi uide quæ hic
deficiunt. Supereſt modo aliqua tangere de
2.membro prin.huius diſt.ſ.de iudicio non
præiudiciali in quo non oportet laborare:
quia cognitio,ꝙ dicatur eſſe iudicium præ
iudiciale,cognoſcitur,& non præiudiciale,
& eſt illud , quod non commemoratur in
iudicio præiudiciali,quia contrariorum ea
dem eſt diſciplina,l.1.ff. de his q ſunt ſui,
uel alieni iur. Et ex his remanet expedita
iſta 2. & vlt. diſt. iudiciorum per quam re-
manet completa tota iſta 4.pars princ.hu-
ius tract.unde uenio ad 5.partem principa-
lem.Rob.Mar.&c.

ADDITIONES.

a Maior.Clarus lib.5.§.fin.pract.crim.uerſ.
ſed quid,quæſt.2.Roland.à Valle conſi.13.
lib.2.Plot.in conſi.77. & cōſi.74.in 2.tho.
conſi.crim.diuerſ. Doct.

b Excuſſio Limita, ut per Soci.reg.134.ex-
cuſſio Dida.latè lib 1.uaria.reſolut.ca.18.
nu.3. Cagno in prohem.ſtorum num.212.
Bal.nouell.in tract.de dot.8.par.priuil.vlt.
tenet,quod non requiratur excuſſio,Rom.
in l.ſi conſtante,in prin.ff.ſolut.matrim.&
per ſtatutum Cortonæ , idem eſt prouiſum
in lib. 2. rub. 16. Aymo. Crau. dicit quòd
excuſſio eſt de apicibus iuris,& eſt commu
nis conſi.201.& 223.

c Fideiuſſorem . Amplia & limita, ut per
Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg.235.fideiuſſor,
Marſ.sing.220. Affl.dec . 318. Guid. Pap.
dec 430 570. Iaſ.latè in l.ſi ergo. ff. ſi cer.
pet.

d Documenta. Ita etiā tenet Couar.in relec.
c.alma mater. in §.3.nu.2.col.a. part.1, de
ſenten.excom. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum XXI.diſtinctio nona.

1 *Agere quando quis compellatur.*
2 *Diffamare quid ſit.*
3 *Remedium l.diffamari,quando competat*
4 *Cauſæ iuſtæ quæ ſint ut quis agere compel-latur & nu.5.6.*
7 *Remedium l.diffamari.datur in petitorio , & poſſeſſorio,& in ciuilibus, & criminalibus,& nu.8.*
9 *Remedium l.diffamari . cōmpetit aduerſus prælatos,& an competat contra fiſcum,uel contra tutores,ſeu curatores,& nu.10.11.*
12 *Terminus ad proponendum omnes exceptiones ſtatuti poteſt.*
13 *Actionem habens ad commodum alicuius cogi poteſt ad agendum.*
14 *Tertius pōt citari ad opponendum & cōtra dicendū fundato iudicio contra diffamantem.*
15 *Silentium ꝑpetuum ut imponatur, an requiratur bina monitio, & an debeat fieri eodē inſtantia bina monitione,& nu.16.*
17 *Remedium l diffamari. ut competat quæ requirantur,& nu.18.*
19 *Remediū l.diffamari. corā quo intentetur.*
20 *Libellus qualiter concipiatur remedio l.diffamari.*
21 *Citatio qualiter fiat in remedio l diffamari.*
22 *Diffamatio qualiter probabitur.*
23 *Terminus diffamanti ad agendum,qualiter ſtatui debet.*
24 *Contumacia an debet accuſari diffamantis citati non agentis*
25 *Contumax remedio l.diffamari. an debeat citari ad audiendam ſententiam.*

1 VIgeſimaprima † Diſtinctio iudicio-
rum eſt , quia quoddam eſt iudiciū
coactum,quoddam uoluntariū. De
uoluntario quoque ſatis abundè dictū eſt,
de coacto aūt dicere reſtat. Nā licet nemo
inuitus agere cōpellat',l. uni. C.ut ne.inuit.
nihilominus ſi aliqui diffamauerit ſe habe-
re aliquod ius ſuper bonis meis cogetur eo
a caſu agere, *a* l.diffamari.C.de ingen.& ma.
cū ſimilibus, diffamator.n.ſe tacitè aſtrin-
2 git ad agēdū.† Nā diffamare eſt ꝓuocare,
& laceſcere ad iudiciū; ita qđ ſe defendere
diffamatus cogitur ſm Bald. in d.l. diffa-
mari, quem ſequitur Ange.in rub.inſti. de
excep.nume.23.& idē Bal.in l.ſed ſi p præ-

rotem.§. ait prætor.ff.ex quib. cau, maiot
eſt tñ bene uerũ,quod licet diffamatus ſti-
mulatus dici poſſit,ut ab infamia ſe defen
dat , non tamen hmõi defenſio neceſſaria
eſt neceſſitate præciſa, ut per Cano.& ma-
xime Dec.in c. intelleximus, nu.16.de iu-
di.inquit.n. Bal. in conſ.163.lib.2.ꝙ diffa-
matus dr̃ neceſſarij facto aduerſarij neceſ-
3 ſitatis. † Eſt tamen diligenter aduertendũ,
ꝙ nedum remediũ dictę legis competit pp
diffamationem, ſed ẽt ubicunq; ſubeſt ali-
qua iuſta & legitima cauſa,uel ſuſpicio ca-
lumniæ,ſm Bar.in l.edita.C. de eden.num.
3, Sal.in l.2. in fi.C. ubi in rem act. Inn.in
c.cauſam quæ,nu.5.qui fil.ſint le.Abb.in c.
cauſam.col.pen.uerſ.1.quia de dol.& con-
tu.Fely.in c.pen.nu.9.de iud.Cappel.Thol.
q.198. uerſ.contrariam ſententiam.
4 † Et inter alias iuſtas cauſas erit , ſi uiderit
iudex actorẽ expectare tp̃s , quo reus pro-
bationib.careat.ſm Inn.Ioan.And.& alios
in cap.lator. qui fil.ſint legi. & Azo.in d.l.
5 un.C.ut ne. inuit.† Item ſi dubitet iudex
ne partes ad rixam procedant , occaſione
cõtentionis poſſeſſionis, põt etiam neutro
potente terminum eis præfigere ad probã
dum.ſecundum Bar.& Pau.de Caſt in l.or
dinarij.C,de rei uend.& Pau.de Caſt.in cõ
ſi.5.in antiquis, Capic.in deciſ.13.
6 † Item ſi tu teneris mihi ad aliquod & ego
tibi , poteſt mihi aſſignaii dilatio arbitrio
iudicis , ut faciam, ꝙ facere debeo, & reci-
piam ꝙ recipere debeo , alias dilatione de-
curſa imponetur mihi ſilentium.ſecundnm
Bal.in ti.quæ.fuit pri.cau. bene amitten.§.
& alia, & ibi ualde commendat Affl. nu.3.
7 Et datur huiuſmodi remedium tam in poſ
ſeſſorio,& petitorio,quam in perſonalibus
& realibus actionibus, ſm Areti.& Felyn.
& alios Doc.in c. in pñtia extra de prob.&
Soc.in conſi.38.col.5. uerſ.principaliter,in
1.uol.& dec. Rot.221. in antiquis, & Nic.
8 Boer.dec.155.nu.7.† Item habet locum in
ciuilib.& criminalib. ut hr̃ in l.Titia.ff.de
accu.& l.ſi ea .C.qui accuſ.Bal.Pau.de Ca.
Ange.& alij in l.Papinianus.§.ſi quis poſt.
ff.de inoffi.teſt.Bal.in l.ſed & ſi per præto-
rem uerſ.in gl. quæ incipit.ff.ex quib.cau.
9 ma.& Nic. Boer.in d.dec.†Itẽ hmõi reme
dium habet locum etiam aduerſus p̃latos.
ſm Felyn.& alios in c.accepimus per illum
tex.de fid.inſtr.& Alex.conſij.103.lib.5.&

Cap.in dec.18. & ſi eſt impoſitum ſilentiũ
prælatis,cẽſetur impoſitũ eorum ſucceſſo-
rib.ſm Doc.in d.c.accepimus,ſed non pro-
cedunt prædicta ſi prælatus doloſè agere
diſtuliſſet , quia tunc etiam poſt quatrien-
nium eccleſia poterit petere reſt. in integ.
c.1.de reſt.in integ.in 6. Item procedunt ſi
appareat de enormiſſimo damno ſecundũ
glo.fi.cap.1.de reſt.in integ.& eam ſequũ
tur ibi Abb.& alij, ut allegat per Ang.inſt.
de actio. §. rurſus.col.6. & Aufre. in deciſ.
Capel. Thol. deciſ.138. & Abb.in cap.ue-
niens.de reſcrip. in 6. Item procedunt præ-
dicta, ita tñ ut eccleſia ſeruetur indẽnis,&
ſic ut habeatur recurſus per eccleſiã contra
p̃latum, uel eius hæredes, ut de ſuo ſoluant
ſi eſſet damnũ lucri ceſſantis, ut p gl. in §.
poteſt in uerſic. perueniat,in 16.quæſt.3.&
Abb. in c.1. col.3.de reſt. in integ. cum ijs
quæ adducit Fel. in d.ca. accepimus,nu.9.
uerſ.3.declara.Non credo tamẽ quod præ-
lato poſſit imponi perpetuum ſilẽtium re-
ſpectu ſolius diffamationis.Ita quod eccle-
ſiæ præiudicet , nam delictum prælati, ꝙ
conſiſtit in faciendo nullo modo præiudi-
cat eccleſiæ.c.delictũ.de reg.iur.in 6.Fely.
in c.ad apoſtolicam. nu.2.de ſimo.Doct.in
l.iubemus nullam. C.de ſacr.ſanct.eccl.põt
tñ ei imponi ſilentium, ut ſibi noceat,iure
tamen eccleſiæ remanente illæſo, per ea q̃
ſcribit Rom.in conſ.369.incip.circa 1.col.
10 fin. † Itẽ tale remedium competit ẽt con-
tra fiſcum, ſecundum Alc.in l.procurator,
C.de eden.& Anch.in cõſ.164.in fi.fiſcus.
n.iure priuatorũ vtit᷑ , nec eſt priuilegia us
niſi in caſibus à iure expreſſis , l.quòd pla-
cuit.in fi.ff. de iur.fiſ.& gl.in l.itẽ ueniunt,
§.priuatorũ. in uer. publica de pet.hæ. Iaſ.
in l. properandum.§. ſin aũt alterutra, nu.
34.C.de iud. Fulg. conſi.127.quidam noĩe
11 col.2. † Itẽ aduerſus tutores ſeu curatores
ſtatui põt terminus ad agẽdum;quia eadẽ
rõ militat, quæ militat in prælato & fiſco.
ergo idẽ in eis dicendũ eſt .l. his ſolis.§. de
his. C. de reuo. don. item quia fiſcus , mi-
nor,& eccl.æquiparatur, ſecundũ glo.fi, in
l.ſi procurator.de iur.fiſ.& gl.1. in l.ſi præ-
ſes,& ibi Doct.C.qũo,& qñ iu. & gl.fi.in
l.ciuitas. ubi Bal. & Lud Bolog. in ſuis ſe-
cu,interpret. ff.ſi cert.pet.prædicta tamẽ ſa
ne intelligenda ſunt , ut ex ſola diffama-
tione non cogantur tutores & curatores a-
gere

gere,quia extra negocia non ſolent mino-
rib.præiudicare ſecundùm Doc.in l.neque
interdicto.ff.de reg.iu.Hieron.Cagn.in l.1.
§.procurat.num.37.ff.ſi quis ius dicen.non
obtem. Iaſ.in l.1.§. Itẽ acquirimus. nu.47.
ff.de acquit.poſſeſ. bene tñ cogetur agere,
ſi concurrit alia iuſta & legitima cauſa ex
illis , quibus poſſint tutores , ſeu curato-
res præiudicare minoribus , de quibus in
d.§.procurator.& ſi iuſta cauſa iudici vide-
bitur , ſtatuere poteſt terminum ad agen-
12 dum.†Item nedum terminus põt ſtatui ad
agendum, ſed ad proponendum oẽs & ſin-
gulas exceptiones dilatorias mixtas & per-
emptorias, ut ex text. in c. paſtoralis extra
de except.& Alb.in d l.diffamari,& in l.4.
ff.de bon.auct.iud.poſſ.& in l.ſi quis liber-
tatem.ff.de pet.hęred.& in l.minor.25.an.
in fi.ff.de min.Paul. de Caſt. in authen.iu-
13 bemus.nu 6.C.de iud. † Item ſi eſt aliquis
qui habet actionem ad commodũ alienius
põt cogi ad agẽdum,& exactũ illi reſtitue-
re, ut in l.Iulianus, §. ſi uenditor. ff.de act.
emp.& l.cũ in plures, §.meſſem.ff.loc.l.1.§.
penulti.ff ad l.Rho.de Iac.l.ſi ſic. in fi.& l.
cum pater §.mater, ff. de leg.2. & Paul.de
14 Caſt.in d.l.uni.C.ut ne.inuit.†Et eſt aduer
tendum , quod fundato iudicio contra dif-
famatorem reſpectu diffamationis , poteſt
citari tertius ad cõparendũ & contradicen
dum,ſm Bal.& Sal.in auth.ſi quis aliquid.
C.de teſt.quos refert & ſequitur Nic Boer.
15 in deciſ. 255. † An autem ut imponatur ,
b perpetuũ ſilentiũ requirat᷑ b bina monitio
uel ſufficiat unica tantũ,glo.q̃ ibi ſequitur
Ang.in §.1.in 2.col. in auth.de hær.& ſal.
uoluit,ꝙ bina monitio requirit᷑,& ſequun-
tur Ang. in lib.male. & ibi Aug.de Ari. in
add. ſuper uerbo, necnõ ad querelã.col.11.
& Fely.in c.licet cãm.nu.18.de pro.& in c.
accepimus,nu.6.de fid.inſtr.Iaſ.& Fran.de
Rip.in l.rẽ quę nobis,nu.42.ff.de acq.poſ.
Matth.de Afflict.in ti.de proh.feu.alie.per
Fed.§.præterea ſi q̃s,nu.3. & in deciſ.244.
& Cap.in deciſ.25.& Nic.Boer.deciſ.255.
& ſequitur Alexan.in l.ultim.in 1.no.ff.de
fer.& in conſil.108. uiſo Themate in ulti-
mis uerbis,in 1.li. & Bart.Vero.caute.175.
& Catel.doct. in memora. in uerba , iudex
poteſt, & hanc ſequitur,& alijs medijs fir-
mat do.Cæſ.Cõtar.in rep.d.l.diffamari.in
limitationibus d.legis. nu.32. cum plurib.

ſeq.q̃ quidam opin. dicit limitãdum in eo
quia à iudice interrogatus rñdeat ſe nolle
agere, nam in eo nõ requiritur bina moni-
tio,ſm Fel.in cap.ex literis,nu.9.in uerſic
fallit.9.de conſt.Itẽ dicit nõ requiri binam
monitionẽ, ubi eſſet facta à iure commina
tio de ulterius eum non audiendo elapſo
termino, ſm Fel.poſt Ant. in c.accepimus.
nu. 6. extra de fid.inſtr. hæc autem limita-
tio intelligitur, ita demum ſi iudex nõ ad-
deret in cõminatione, quãtus de iuſſe poſ-
ſum,quia hæc nõ eſſet comminatio, ut per
Bal.in l.ad peremptoriũ. de iud.cũ ijs quæ
adducit Felyn.in c.ad petitionem nu.20.de
accuſ.& in c.cauſam.quæ.col.3.de reſcrip.
Item non requiritur bina monitio ſi binus
terminus ſtatuatur ad agendũ , ſm Angel.
in rub.inſtit.de excep.nu.24.itẽ non requi
ritur bina monitio, ubi ad agẽdum ſtatue-
retur annus. Vt late proſequitur do.Cęſ.in
16 eo.quo ſupra loco.†Itẽ eſt ad aduertẽdum
ꝙ dicta bina monitio non debet fieri eod.
inſtanti, ſed interuallatim, ſecũdùm Alex.
in l. de pupillo. §.ſi quis ipſi prætori. ff. de
no.oper.nunc.& Fely. in c.ex literis. col.6.
uerſ.fallit nono de conſtitut.& ſequit᷑ Pur-
17 pur.in l.2. C. de edendo. nu. 54.† Item eſt
ulterius aduertendum, ꝙ dictũ remedium
ita demũ cõpetit abeſt culpa ab eo, qui pe-
tit ſtatui diffamanti terminum, & tñ culpa
eſt in eo cui præfigi petitur, ut quia ſuper
nullo iure fundatur illa diffamatio adeo ꝙ
inſurgit præſumptio cal.ſecũdùm Purpur.
in l.2.C.de ed .n.num.59. & ſequitur dom.
18 Cæſ.in dicta rep.nu.78.† Itẽ dicit Affl.in
conſt.inquiſitiones generales in 3. & 4.co-
lum. ꝙ tale remedium tunc competit ſi ius
diffamari eſt effectum deterius & non ali-
19 ter, vide eum. † Coram quo igitur iudice
ſit agendum diffamantis,uel diffamati ? &
in hoc Caſtrẽ.in l.criminali.la 1.C.de iur.
omn.iudi. uoluit, quod agendum erit corã
iudice diffamantis,& idẽ refert fuiſſe deci-
ſum in conſ.Neap.Affl.in deciſ.268.quam
deciſionem ẽt ſequitur Card.Pariſ. in c.in
præſentia.col.10. de pro. & ita uidetur te-
nere Nico.Boer.dec.255.& ſequitur Deci.
in conſi.487.& 686.Contrariam uero opi-
nionem tenuerũt Alex.in cõſ.103.in 2.lib.
& Capic.in deciſio.18.Fely.in c.ea quæ.in
prin.de re diu.in c.ſint aũt,col.fin.de teſti-
bus, & Mod.in d. l. diffamari. & conſuluit

Rom.cōſ.412.incip.pro hāda,& Aret.cōſ.
143.col. 8. uerſic. uenio igitur ad tertium
Nicol.Boe.deciſio.118·& ſequitur & Cęſ.
Contar.ubi ſupra num.8.in 1.q.& hāc opi
nionem ultra alios corroborat, quia dicit
ipſe intentans remedium l. diffamari, non
efficitur abſolutè ex reo actor,& ideo qui-
buſcunque reorum gaudet prærogatiuis,
ac in dubio uenit abſoluendus ſecundum
Deti.& Mod.in l. fauorabiliores.ff.de reg.
iur.& eundē Det.in c.cū inter.num.14.de
excep. & in c.ex literis.nu.7.de probationi
bus. Hoſt. in ſumma.de mut. pet.§. quali-
ter procedatur.in fin. Guido Pap.in conſil.
108.114. & Deti.conſi,3.circa fi. & conſ.
487, & 687. nec dicit obſtare fundamen
tum tenentium contrariam opinionem,qđ
ſi ſit actor, qui intentat remediū l.diffama
ri,ſaltim reſpectu huius iudicij, & contro-
uerſiæ an competat illud remedium, nam
non ualet conſequētia in ijs terminis,ergo
eorum rei ſequitur,per tex.in l.non cogen-
dū.§.fi.de proc.non.n. eſt merus actor,qui
intentat hoc remedium, ſm Card.Pariſ.in
conſi.83.in 2.lib.& Bald. in conſi. 173.lib.
2.& aliud eſt quod quis ſit actor,uel funga
tur uice actoris, ut in terminis per Deci.in
c.cum inter. num.14. de excep.† Qualiter
20 ergo concipiatur libellus in hoc iudicio?
& certe ſecundum Ang.in rubr.inſt.de ex-
cep.num.34. uerſ.2.fallit, & Bal.& Sal.in
d.l.diffamari,& Nic.Boe.in deciſ.255.nu.
9. ita erit concipiendus, nam narrabitur
in primis diffamatio ſtatus, ſeu iuris, ſeu
ſeu alia ſimilis iuſta cauſa, quæ ſufficiens a
ſit,ut ſupra dixi,& demū petatur diffaman
ti, ſeu aliter uexanti, terminum ſtatui ad
agendum, & eo non agente, pronunciari
non eſſe de cætero audiendum,& eidē im-
poni perpetuū ſilentium. † Qualiter ergo
21 concipiatur citatio? & certè iudex uiſo li-
bello citari faciet diffamatorem ad contra
dicendum, ſi defenſionibus ſuis confidat,
uel per æquipollens, puta ad opponendum
ſi diffamationem ſuam defendere confid.
& ſi diffamator ad iudicium non uenerit,
neque legitimis cauſis excuſetur, & tunc
iudex iterum eum citabit ap uidendum ſi-
bi terminum ſtatui, infra quem ſi non ex-
periatur de iure ſuo nunquam de cætero
audietur, & ita docet practicandum in c.
cum G.ppetuus de fid. inſtr. & Iaſ.& alios
22 in leg.2.C.de eden.† Qualiter ergo proba
tur diffamatio, & dicendum eſt, ꝙ probabi
tur ſi uerificetur uociferatio diffamantis,
uel vulgo,uel in cœtu hominum,uel coram
pluribus uel etiam coram paucis,l.itē apud
labeonem. §. ſi quis libello. ff. de iniu, per
quem tex. ita conſuluit Soc. in conſi. 45.
uiſa appellatione, col.1. & latè Bar. Caſt.
Imo.Alex.Iaſ.& reliqui in l.turpia.in prin.
ff.de leg.1.Ang.inſt. de excep.in rub.num.
& Nicol.Boer.in deciſ.255.nu.7.
23 † Quis ergo terminus debet ſtatui, & præ
figi diffamanti ad agendum? gl.in l.a quo
fundus.in gl.fi. circa me.ff de dā. inf.& gl.
in l. ſi quis libertatē in uerbo modicum.de
petit.hęr.noluit, ꝙ remittatur arbitrio iu-
dicis,& hoc uoluerunt Alb.& Sal.in l.ſi ea
in princip.C.qui accuſ. & Matth.de Affli-
cto in tit. quæ ſit 1.cau.bene. amitte.§. eſt
24 & alia. num.4. † An ſit accuſanda contu-
macia diffamantis non agentis in termino
præfixo? & certe ſic, ſecundum Ang.in ru
brica inſt.de excep. quem ſequitur Hiero.
Cagno.in d.l.diffamari. in 6.limitatione,
& Bald. in l. per alium §.doceri. ff.ne quis
25 eum. † An poſt lapſum terminum contu-
max debeat iterum citari ad audiendā ſen
tentiam? & uidetur quod ſic, ſecundū Bal.
in d.l.diffamari. in fine,quem ſequitur Ab.
in c.licet B.Petro.col.2 uerſ.in glo.in fi.de
accuſ.licèt aliter uoluerit Nic.Boe.ī d.dec.
255,num.2. & ita tenet Cæſ.Contar.in d.
rep.l.diffamari. in 14.q.nu.87.P.F.V.I.D.

ADDITIONES.

L.diffamari. De materia huius legis,& di-
ſtinctionibus latè per Tiraquel.lib.1.reſol.
cap.18.per totum, Beninten.deciſ.Bonon.
66.per totam, Rot.deciſio. 328.in nouis,&
deci.34.in antiq.& 403.405.422.in antiq.
Afflict.deciſ.264.& 268. Viſſeag dec.1.de
ceſſ.præb.& ſuper regul. cancel.deciſio. 6.
& 10.Ancharan. conſilio 306 Federic. de
Sen.conſil.148.Geminia. conſilio quarto,
Oldra. conſilio tertio Caſtren. in l. ſi con-
tendat. ff.de fideiuſſ.&.in l.ſi a te.§.1.de ex
cept.rei iudi.Deci.cap.1.de except.Fely.in
c.quoniam iniuſte petitur,de offi.deleg. &
cap. ſuper his.de fid. inſtrumen. cap. acce-
pimus.eod titul.cap.ſi contra, de for.com-
pet.cap. olim.de reſcript. cap. ad noſtram,
de iureiuran. Decius conſilio tertio,& 43.
Pariſius conſilio 81, & 99. libro quarto.
Socin.

Soc.conſi.94.lib 3.Rip.in l.rem quæ nobis.
ff.de acquir.poſſ.

b Bina monitio. Contra per Couarru. ubi
ſupra. nume.2. Ludouicus Alferius.

Iudiciorum XXII.diſtinctio.

1 *Inſtitor quis dicatur.*
2 *Inſtitor poteſt eſſe maſculus, & fęmina puer uel ſeruus.*
3 *Actiones actiuæ quando nobis quærantur p inſtitorem.*
4 *Inſtitor quando obligetur proprio nomine.*
5 *Inſtitor an ſemper obliget præponentem.*
6 *Probatio, quæ iam requiratur in actione inſtitoria.*
7 *Mercatores an teneātur ex contractu geſto, per pueros qui mittuntur per ciuitatem cū caſſeta in collo.*
8 *Diſcipuli an obligent magiſtrum eorum, ſi contrahunt.*
9 *Inſtitor, an obliget per præponētes ad pœnā.*
10 *Inſtitor p̄poſitus a pluribus ſocijs ex diſparib. partib qualiter obligentur ipſi præponētes.*
11 *Tabernarius mittens famulum ad merces cō parandas obligatur per ipſum famulum.*
12 *Inſtitor an poſſit habere fidem de precio.*
13 *Mercator, qui ſcripſit amico ſuo, quod emat frumentum a certo mercatore, ſed quod nō excedat pretium carlenorum octo: denum ſecundo ſcripſit quod conueniat de frumento cnm illo mercatore, ſicut poteſt cū eo conuenire, qui nuncius emit frumentum ad rationem carlenorum nouem pro tumulo, an obligetur ipſe ſcribens.*
14 *Hæres mercatores, an obligētur ex cōtractu inſtitoris præpoſiti per eius patrem.*
15 *Inſtitor contrahens extra conditiones adiectas in eius inſtitutione, an obliget dominū.*
16 *Inſtitor etiam obligat dominum de euictione, & redhibitoria.*
17 *Exercitor nauis obligatur, & agit ex cōtractibus magiſtri & ſubſtituti ab eo, & nu. 18. & qualiter hoc procedat. & nu. 19*
20 *Pater quando tenetur ex contractu filij, & nu. 21. & 22.*

Vigeſimaſecunda non obmittenda iu
diciorum eſt diſtinctio, (ut ordinē
do.auct.ſequar) nam aliud eſt iudi
cium quod aggredimur, uel ſuſcipere com-
pellimur ex propria obligatione: & aliud
quidem ex aliena. de primo iam ſupra ab-
undè patet: de ſecundo autem neceſſe eſt
pro iuuenum introductione aliqua dicere.
1 † Quare illud primò ſciēdum eſt,quod ali-
quando quem gerere negocia mea tacitè,
uel expreſsè de uoluntate mea reperitur, &
a iure receptum eſt ex contractibus eius
me obligare, & agere poſſe (cuiuſmodi eſt
inſtitor) dr̄ enim inſtitor ſecundum gram-
maticos factor mercatorum, qui a merca-
tore negociationi alicui ē præpoſitus, qua-
lis eſt illi negociatores tabernis ſuis ſolent
præponere, uel merces aliquas uendendas
committere,dictus eſt aūt inſtitor (vt è uo
ſtratib.iudicat Vlp.in l.3.ff.de inſt act.) ab
inſiſtendo,ꝙ negocio inſiſtat. hinc Iuue.ſa
ty.7.inſtitor Hybernæ tegetis, niueiq; Ca-
durci.Liu.videlicet,ab vrb. vrbi frequētan
dæ multitudo incolarum libertinorumq;
& inſtitorū opificumq; retempta, alibi dr̄
inſtitor eloquentiæ. Quint.li.11.c.1.cōmo
ueatur ne quiſq̄ eius fortuna quē tumidū,
ac ſui inſtantem, & ambitioſum inſtitorē
eloquentiæ in ancipiti fortè uideat, at poe
tæ ferè ſemper accipiunt inſtitorē pro eo,
qui uenditor eſt mercium delicatarū, cuiq;
ueſtiarij & lintearij dant ueſtem circunfe-
rendam & diſtrahendam. Plau.ancillam ꝑ
dña negociātem inſtitricem uocat, at è no
ſtratibus illam dici inſtitorem reperio, qui
vniuerſal, adminiſtrationi q̄ſtuariæ ē præ-
poſitus, ēt non deſignato certo loco.l. inſti
tor.ff.de inſt.act. ſed ſi ſit quis alicui nego-
cio non q̄ſtuario p̄poſitus, nō rectè inſtitor
appellari debet, ſed potius ꝓcurator is eſt.
2 † Nec differt in inſtitor maſculus, fęmina,
puer,uel maior pupillus, uel filiusfa. ſeruus
proprius,uel alienus, aut liber ſit, vt dicit
tex.in l.ſed ſi quis fi.cum l.ſeq.ff. de inſtit.
act.niſi præponens ſint minor.l. ſed & ſi pu
pillus.ff.eo.nam eo caſu ſi prępoſuit ſine au
ctoritate curatoris reſtitueretur in integ.ut
ibi, uel niſi ipſe præponens fuerit pupillus,
& ſine auctoritate tutoris præpoſuerit; nā
eo caſu pupillus non obligatur niſi factus
ſit locupletior,eſt tex. in l. uerum ſi ipſe.ff.
eo.ti. Item inſtitor dicitur is,per quem pa-
tit̄ mercator ſic facere,quia patiendo vr̄ eū
inſtitorem inſtituere.l.quicunq;. in princi.
& ibi Bar.& Bal.in rub.C.de cōſt.pec.3.co
lū.& tam in primo,quàm in ſecundo caſu
obligatur mercator ex contractu eorum,

niſi ipſe inſtitor palam,& publicè fuerit re
uocatus per mercatorem,qui eum præpo-
ſuit ex tunc.n.amplius nō obligatur ex cō
tractu eorū,ut dicit tex.in l. ſed & ſi pupil
lus.§ de quo palam.ff.eo. tit. & econuerſo
ex contractu eorum uobis quæritur actio-
3 vt infra aliquantiſper uidebimus.† Nā il-
lud receptū eſt in l.1.ff,de inſt.act.ꝙ ſi inſti
tor eſt ſeruus ipſius præponētis,tam actio-
nes actiuæ quam paſſiuæ transferuntur in
præponentē,ſed ſi ſeruus præponentis mi-
nime fuerit,ſed liber hō, uel alterius ſer-
uus,tunc actiones paſſiuæ tm̄ in dn̄m præ
ponentē transferuntur nō aūt actiuæ,& di
rectæ,ſed utiles bene trāsferre uiſum eſt,&
in ſubſidium tā utiles quā directæ transfe-
runtur,ut ibi dicit tex.iuncta l.2. ſed quali
ter.intelligatur in ſubſidiū transferri actio
nes actiuas,& ſcias ſunt demū,qn̄ fortè in
ſtitores latitant,& fugiūt ne cedant actio
nes dn̄o eorūdem,uel mortui ſunt ſine hæ
rede,ita quod non pn̄t ipſi mercatores hr̄e
ceſſionē,uel aliter ceſſionē ipſam obtinere
nō pn̄t,tunc in ſubſidiū (ut dixi) in eos trāſ
feruntur actiones,& actiuę,& paſſiuæ ſine
ceſſione,ut ibi declarat Alb.de Roſa. & in
rub.ff.eo.tit.& ibi Ang.& eſt rō (ut dn̄s te-
neatur ex facto inſtitoris) nā ubi permit
tit quis res ſuas gerere,& mercantiā facere
ei mandare ur̄,l,ſed,& ſi pupillus.ff de inſt.
4 act.† Sed nūquid ipſe inſtitor obliget̄ pro
prio noīe.adeo ut conueniri poſſit ſi tan-
tum inſtitorio noīe promiſit? uide ad ple-
nū Dec.in d.l.ſi inſtit.ff.eod.titu.& Ang.l.
eādem.ff.de duo re.& Paul.de Caſt.in l.3.
§.ſi proc.ff.quod quiſ.iur.& Soci.in conſil.
154.conſulatorem,col.fi.uer.6.& re co.ſu
5 perius dixiſſe† Sed ſi uis ſcire nunquid ue
rum ſit mercatorē præponentē inſtitorem
ex omni contractu ꝑ eū geſto obligari ita
uel ne, legito tex. in l.cuicunque.§.non tn̄
oē.ff.de inſt actio.ibiq; reperies mercato-
rem nō teneri niſi de eo cōtractu,qui cele
bratur reſpectu illius negociationis cui
prępoſitus fuerat (exēplū ſi aliquis ſit præ
poſitus,ad uendendū) obligat dn̄m ipſum
de omnibus,de quibus regulariter obliga-
tur uenditor , vel qui fuit præpoſitus ad
emendū obligat ipſum mercatorē pinci-
palē de omnibus illis ad quæ regulariter,
& de iure tenentur emptores, & ſic de eo
cōtractu inſtitoris tenet̄ mercator princi-
palis,qui principaliter uel in conſequeutiā
ſpectat ad illam negociatonē,cui ꝓpoſitus
eſt,non tn̄ de eo,ꝙ celebrat̄ per ipſos inſti-
tores extra ipſam negociationē,& ibi tex.
ponit multa exempla,quibus tenetur mer
cator ex cōtractu inſtitoris,ꝗ uenit in cōſe
quentiam ad ipſam negociationē (exēplū
ſi eſt præpoſitus inſtititor ad emēdas mer-
ces,& ei fuerint mutuatæ pecuniæ ꝓ ipſis
emēdis.vel pro ſoluēdo pēſionē apothecę)
nam iſto caſu dicit tex.quod locus eſt inſti
torię actioni & ſic obligatur dn̄s.Itē ſi ꝓpo
ſitus fuit ad uēdendū,& habuit fidē de pre
cio (qđ pōt) & habuit anulū loco arræ vel
aliud pignus,& nō vult reddere,pōt agi cū
ipſo mercatorę præponente,vt reddat.Itē
ſi fideiuſſit quis pro iſto inſtitore,ſimiliter
pōt agi contra mercatorem præponentē,
vt dicitur in d.§. non tn̄ oē, cū.§. ſequen.
eodem modo ſi eſt præpoſitus inſtitor ad
merces uendendas, &.conduxit apothecā
vbi uēderet illas merces, certè tenetur dn̄s
præponens,vel ſi conduxit nauem ad ipſas
merces uehēdas ad aliquē locū.uel equū,
& ſimilia in oībus iſtis exēplis, licet prin-
cipaliter ſpectent ad negociationē,tn̄ quia
in conſequentiā bene ſpectant, iccirco te-
6 netur ipſæ præponens †Qualiter ergo pro
babit agens inſtitoria actione ex contra-
ctu inſtitoris mercatorē proponētē,ut ob
tineat,in quo reperi Alex.in conſ.44.in 2.
lib.alias 186.inc.uiſo & diſcuſſio per totū,
qui in caſu quo, ꝗs mutuauit pecunia in
ſtitori,dicit,ꝙ aut inſtitor habebat expreſ
ſum mādatū ad accipiēdā mutuā pecuniā
aut tacitū,primo caſu ſufficit ꝓbari,ꝙ tā
quā inſtitor accipit mutuā pecuniā,ſecun-
do uerò caſu dicit quinque debere ꝓbari
ad obtinēdū.Primū,ꝙ tpe mutui declaraſ
ſet ſe accipere illā pecuniā ꝓ adminiſtra-
tione negociationis cui præpoſitus erat,ꝑ
tex.in l.1.§.ꝙ ſi ab initio.ff.de exer.2.reꝗ
ritur,ꝙ tpe facti mutui erit neceſſariū ca-
pere illā pecuniā mutuo pro adminiſtra-
tione illius negociationis,ꝑ l.fi.ff.de exer.
3.requiritur,ꝙ ipſe mutuās pecuniā, noti-
tiā habuerit de dicta neceſſitate, & ꝙ inte
rerat accipere dictā pecuniā mutuo pro di
cta adminiſtratione, & ꝙ habebat notitiā
ipſe mutuās, ꝙ ille cui mutuauit erat inſti
tor illius mercatoris,& ſic apparebat, qđ
habuit aīum obligādi ipſum præponētē,
ut pro-

ut ꝓbat̄ in d.l.fi.ff.de exer. & ei ꝗ in fi.C.
ꝙ cū eo,ſecundū Bar.& Bal.in l.ſi pupil.§.
1.poſt mediū.ff.de neg.geſt. niſi mercator
præponēs ratificaſſet uel uerſum eſſet mu-
tuū in eius utilitatē, ut d.l.ei ꝗ.in fi.Quar-
to requiritur, ꝙ non mutauerit maiores
quantitates pecuniæ q̄ eſſet neceſſarium;
alias nō hr̄et regreſſum, niſi vſque ad quā-
titatē neceſſariā; vt d.l.fi.Quinto requirit̄
ꝙ mutuum ſit factū in loco in quo poſſet
ad impleri cauſa ob quā mutuū factū eſt ſe
cūndū Bar.ī l.1.§.nō aūt.ff.de exer.in alijs
aūt caſib.qualiter formentur poſitiones? vi
de Spec.in ti.de obl.& ſoluti.§.3.uerſ.Itē
7 frequentes, & Sal.in l.1.C.de exer.† Sed il
lud hæſitationem parit videmus in dies
iſtos mercatores mittentes eius famulos
cū caſſetta in collocū rep.ad ornatum mu-
lierū ſpectātib.vt uendāt,an teneat̄ merca
t res ipſi ex contractu eorū? dicas ꝙ ſic,vt
eſt tex.notabilis in l.quicūque.§.ſed ēt eos
ff.de inſt.act,vbi dicit tex.ꝙ ēt illi dn̄r in-
ſtitores. qui mittunt̄ circū ſerētes per totā
ciuitatem ad vendendū veſtes. & ſic ibi eſt
caſus in inuiduo, nam ſi iſti ſunt inſtito-
res.ſequit̄,ꝙ eos ꝓponēs obligat̄ ex contra
8 ctu, & geſtis per eos,vt d.l.1.in prin.† Nū-
quid diſcipulus contrahendo obliget magi
ſtrū ſuū, vt tota die videmus in diſcipulis
ſuorū,ꝗ portāt ad apothecā.palnū,deinde
uendūt vel pignorāt, an dn̄s apothecæ te-
neat? & dicēdū eſt,ꝙ ſi diſcipuli, vt diſcipu
li nō hn̄t aliud mādatū tacitū uel expreſſū
nō obligat dn̄m ſeu magiſtrū, l.quicunq;.
§.ſed cū fullo..ff.de inſti.act tn̄ ſi conſentiē
te magiſtro iſti diſcipuli conſueuerint ne-
gociari in apotheca, ex hoc vn̄r conſtituti
inſtitores. & ex factu eorandē obligat̄ ma
giſter ipſe arg.ff quod cū eo.l.ti.& firmat
9 Bal.in tract.de conſt.nu.4.† Sed illud cōſe-
quēs eſt an inſtitores poſſint,obligare præ-
ponentes ad pœnam? & certe ſi ſunt pœnæ
ex natura contractus obligant̄ præponētes
ad eas pœnas, ſed ſi ſunt pœna extra natu-
ram contractus non obligantur,ſm̄ Bal.in
tract.de conſt.nu.5.& in rub.de conſt.pec.
col.2.uerſ.quæro an circa perſonam.& ha-
bes per Dec.in d.l.ſi inſtitorē. ff.ſi cer.pet.
10 †Et ſit inſtior à pluribus ſocijs ex diſpari
bus partibus præpoſitus fuerit ex contra-
ctu ipſius quolibet eorum inſolidum obli-
gatur, tex.eſt in l.habebat.§.ſi duo plures
11 ue,ff.de inſt.act.†Et ſi cōtigerit taberna-
riū continuo mittere eius famulum ad mer
ces cōparandas pro taberna. & ei habebit̄
fides de precio ab aliquo agnoſcente cum
eſſe famulū illius cauponis, uel aliter cum
eo contraxit, nulli dubiū dēt eſſe taberna-
riū obligari ex cōtractu,& geſtis per illum,
vt eſt tex.in l.quicunque.§.ſed ſi taberna-
rius. ff.de inſt.ac pariter dicas de piſtore,
qui mittit eius famulum ad uendendū pa
nē,vt d.l.quicūq; idē labeo ait, ſi ꝗs piſtor.
12 †Et inſtitores habentes fidē de precio trāſ-
ferunt ſine dubio dominū in emptores,niſi
expreſſe eis ſit inhibitū, quod fidē de pre-
tio nō habeāt,ſed pn̄ti pecunia uendant,ut
l.cuicunque.§.ſi ei, ff.de inſt.act.& niſi in
hoc doloſe uerſarentur,ut ꝗa uēdunt alicui
receſſuro,vel de fuga ſuſpecto, vel cui dili
gens paterfamilias non uenderet, niſi pn̄ti
pecunia,vt l.creditor in fi.ff.mād.& ita cō-
13 cludit Bal.in l.ī ciuile,C.de rei vēd.†Quid
enim ſi alꝗs indigēs frumēto ſcripſit mer-
catori,ſi ei uendere uolebat cētum tumulos
frumēti,& ꝓ quo precio, cui ille reſcripſit
ꝙ ſic, & uolebat ducatū unum pro quoli-
bet tumulo, at ille ſcripſit.cuidā ſuo fami-
liari,ſeu amico,ꝙ cōueniat ſe de precio di
cti frumenti cum mercatore.& nō excede-
ret carlenos octo pro tumulo, demū ſecun
do ſcripſit dicto ſuo amico,ꝙ alio qui hēat
cum dicto mercatore ſuper facto graui ad
pretium, ſicut conuenire poterat cū dicto
mercatore pro cōmodo,& utili ipſis ſcri-
bentis, in tātum ꝙ dictus nuncius amicus,
ſue familiaris firmauit contractu cū illo
mercatore ad rōnem carlenorū nouē pro
quolibet tumulu, euenit,qđ ille, qui indi-
gebat grano,nō cōtentat̄,quæritur quid iu
ris? hūc caſum poſuit Bal.in cōſ.334.in 1.
li.creditor innigens,vbi tenet,ꝙ cogitur ſta
re illi cōti actui rōnibus de quibus per eū:
14 †Nec ambigendū erit, quod ſi propoſitus
fuerit inſtitor per mercatorem, qui demū
mortuus fuerit ſuperſtite eius filio, & hæ-
rede,& ſi contraxerit inſtitor poſt mortem
illius pręponentis,tenet̄,& obligatur hęres
ipſe, vt dicit tex.in l.quicunque. §.fin.ff.de
inſt.act.qđ intellige ſi ipſe hæres utat̄ di-
cto inſtitore ſicut defunctus, & ſi contra-
xerit antea additā hæreditatē inſtitor ipſe,
obligāt hæres ipſe, vt ſubueniat̄ cōtrahēti
cum eo ignoranter.& vide tex.in l.ſi quis

mancipijs,§.ſi impubes,ff.de inſt.actione,
15 & ibi Doctores.†Et ſi qs p̄poſuerit inſtito
rem cum aliquibus pactis(v.g.nō cōtrahat
ſolus,ſed cū interuentu certę pſonæ, & ut
uendat merces non habita fide de precio,
uel ſi habuerit fidē de precio hēat cautio-
nē uel pignus)& demū nō obſeruatis con
dictionibus,& pactis contraxerit, nō obli-
gatur præponens,ut eſt tex.no.in l.ſed & ſi
pupillus .§.condictio. ff. de inſt. act.niſi
fraudis præponentis argui poſſet,ut ibi.
36 †Et ſi præpoſitus quis inſtitor fuerit ad
equum uendendum vel oues, ſeu pecudes
uendenda,& contingat dicta aīalia euinci
ab alio, vel eſſe in caſu redhibitionis, non
eſt dubitandū quin obliget̃ dn̄s prępонens,
l.ſi quis mancipijs,ff.de inſt.act.& hęc ſuffi
ciāt quo ad inſtitores, ſequitur ut uideamus
de alijs pſonis, quib.mediantibus non agi-
27 mus,& cōuenimur.†Ideo ſciendū eſt,ꝙ ſi
quis hēt nauē,& in ea præpoſuit magiſtrū
obligatur, & agit ex cōtractibus illius,& de
hoc loquitur totus titulus de exer.actiuam
ſicut inſtitor obligat prępонentē ita,& mul
to magis ex cōtractibus magiſtri nauis obli
gatur ipſe patronus nauis (qui exercitor
uocatur(intelligendo tamen de eo magi-
ſtro cui totius nauis gubernatio mandata
eſt,ac ſecus ſi eſſet ſimplex natura, qa licet
patronus nauis obliget̃ ex delicto cuiuſuis
naturę, tamem ex cōtractu minime obliga
28 tus,ut l.1.ff.de exer.act.†Nec ſolū tenet pa
tronus ipſe nauis ex contractibus ipſius
magiſtri per eū(ut ſupra prępoſis.)ſed ēt ex
contractu initio p aliā magiſtrum loco ſui
ſubſtitutū per ipſum magiſtrū,ut dicit idē
tex.in d. l. 1.§ ut magiſtratū,qđ ibi dr̄ pce
dere ēt ſi patronius manis expreſſe inhibuiſ
ſet, ne aliū loco ſui ſubſtitueret, q eſt ſpāle
28 in negociationib.naualib. †Sed ſanè pedi-
cta ſunt intelligēda, ut nō ſemp & paſſim
patronus nauis, ſeu exercitor obligetur ex
cōtractibus magiſtri, ſed tunc demū ſi ma-
giſter nauis cōtraxerit in eā rem in qua ex
preſſe uel tacite eſt prępoſitus,& expremat
in cōtractu illo in illam cām cōtrare, ſed
ſi contraxerit nulla cā expreſſa patronus
nauis non obligatur niſi fuerit uerſum in
utilitatē eius, & contrahendo in cā.in qua
eſt præpoſitus expreſſe,ſufficit cauſæ expre
ſſio,licet cām in ſe ſeipſa nō ſit vera,ut magi
ſtraliter tradit Vlp.in l.1.§. non autē.ff.de
exer.& ibi Iac.de Aret.ſm Azo.[ut referre
ibi Bal.) pro intelligentia ius legis diſtin-
guit. ꝙ aut magiſter acipit pecunias mu-
tuo in eam cauſam .in qua eſt præpoſitus
tacitè(v.g. accipit pecuniam mutuo ob
cauſam, quæ uenit in conſequentiā eius
quod eſt impreſsè præpoſitus)& tūc an hoc
ut dn̄s nauis ex tali cōtractu teneat̃ requi
ritur, ꝙ magiſter cōtrahēdo dicat expreſsè
quod uult ob illā, cauſam pecuniā mutuo.
Item ꝙ illa ſit uera,& ꝙ creditor ſciat cām
illam ſubeſſe tpe cōtractus, per l.fi.ff.eo ti,
qn̄q; magiſter accipit pecuniā mutuo in il
lam cām ſimpliciter hoc non exprimendo,
& tunc dn̄s nauis non tenet̃ ex tali contra-
ctu,niſi pecunia fuerit uerſa in utilitatem
20 patroni nauis.†Qn̄q; etiā ex contractib.
filiorū obligatur pater,& ex cōtractib. ſer
uorū obligat̃ dn̄s,nam qn̄que contrahitur
cū filio uel ſeruo in merce pecuniaria dn̄i
ca uel paterna(ut puta quia negociatur de
mercib.& pec.ipſius patris uel dn̄i)tunc te
netur pater uel dn̄s p̄ponens inſolidum.&
inſolidum pōt conueniri,qn̄que contrahi-
tur cum filio uel ſeruo in merce peculiari
(hoc eſt ſi conceſſum fuit filio uel ſeruo pe
culiū ut de eo negocietur ad libitū eorum
uoluntatis)& in mercibus ſeu mercantijs
iſtius peculij contrahitur,& tunc ſi ſciente
patre uel dn̄o filius contraxerit, pater uel
dn̄s uocāntur in tributum cū cęteris credi
toribus,in tm̄ ꝙ ipſi pater uel dominus nō
poſſunt ante oīa deducere,id ꝙ eis debetur
ex peculio ipſo,nec gaudēt aliquo priuile-
gio,ſi autem contrahitur cū filio uel ſeruo
patre & dn̄o ignorantibus eo caſu pater &
dominus nō obligantur,& tūc id ꝙ eis de
betur ex peculio ante omnia deducūt, &
ad id qđ ſupereſt cōfluere poſſunt cæteri
creditores fillij uel ſerui, & ita loquitur to
tus.ti.ff.de pec.& ff.de trib. & de inſt, act.
deficiētibus aūt prædictis. Si filius uel ſer
uus cōtrahit iuſſu patris uel domini, tunc
obligatus dn̄s ſeu pater inſolidum,ſi uero
non iuſſu paterno, uel dominico contraxe
rit ſeruus,uel filius,ſed id,ſuper quo cōtra
ctū extiterit, p filiū,uel ſeruū,cōuersū eſt
in utilitatē dn̄i, uel patris, & tūc eatenus
quātus in eorū utilitatē verſum eſt tenetur
ipſe dominus, ſeu ipſe pater toto tit.ff. ꝙ
iuſſu & de rē uerſo, & ff.ꝙ cum eo,& ad
p̄dicta oīa uideas oīno Nico.Boer.in dec.

21 221.in 2.par.nu.11.† Et dr̄ uerſum in uti-
litatem dn̄i,ſeu p̄ris,ſiue principaliter, ſiue
ſecundario,& in conſequentiā,uel quocun
que mō ſit uerſum in vtilitatem patris uel
dn̄i.l.ꝙ ſi ſeruus.§.in rē aūt.ff. de in rē uer.
(ut puta ſi emit triticum, & cōuerrit in ali
moniam totius domus p̄ris, uel accipit in
mutuo pecuniam, & illam ſoluit creditori
p̄ris, uel ſi adminiſtrabat bona paterna, &
cōtraxit occaſione illius adminiſtrationis,
uel ſi accipit mutum pro ſe ueſtiendo, uel
pro ſe alendo iuxta conſuetudinem patris,
uel ſi filiusfa. fuerit per patrem ad ſtudium
miſſus,& emit libros) in omnibus iſtis caſi
bus conuenitur ipſe pater,ut toto ti.ff.de in
rem uer.& ſi filiusfam.contraxerit quaſi,ut
conuerteret in utilitatem p̄ris, & tn̄ poſtea
non conuerterit, nō obligabitur ipſe pater,
ut dicit ibi tex. & ſi fortè id ſup quo filius
contraxerit non erat neceſſarium ipſi patri
eatenus dr̄ verſum in vtilitatē p̄ris quātus
illa res ualet, ſed qn̄ res eſt neceſſaria agit̃
in totum, & ſic ad eum p̄cium quo res illa
uendita eſt,ut eſt tex.in l.ſi res dn̄o non ne-
ceſſarias.ff. de in rem uer. dr̄ ēt uerſum in
utilitatem p̄ris omne id qđ fit p filium, &
eius onus ſpectat ad patrē.ut dicit tex.in d.
l.ſi res dn̄o.§.ſi filiusfamilias, & ſi filius de
bitū paternū ſeu iudiciū animo nouādi in
ſe ſuſcipiat, ſeu p ſtipulationē pmiſerit,a-
deo ꝙ pater liberat̃,vr̄ uerſum in utilitatē
patris,taliter ꝙ pater obligat̃, ut dicit tex.
in l. ſi pro patre. ff. de in rē uer. & ut pater
obligat̃ de in rē uerſo ſufficit negociū eſſe
vtiliter geſtū,l.ſi ſeruus.ff.eo.tit.verū actio.
de in rē uerſo cōpetit ei, qui principaliter
contrahit cū filiofamilias, ut in utilitatem
dn̄i uel patris uertat̃, l.q̃uis.ff.eo.ti.† Nec
22 putes p ea, quæ ſupra dixi, patrē obligari
pro filio contrahēte ex quouis ſimplici iuſ
ſu ipſius, ut ſic teneatur actione ꝙ iuſſu,ut
dicit tex.in l.Luc.ſit.Caiū Seiū.ff.de adme
tu.adeo ꝙ ſi in inſtr̄o continetur,talis filius
contraxit patre cōſentiente,non tn̄ ex hoc
pater teneri dēt actione ꝙ iuſſu, & idē eſt
ſi inſtr̄m dicit talis filius cōtraxit patre uo
lente,nam ſimplex patris uoluntas non in-
ducit iuſſum,leg.1.§.ſi is qui nouem.ff. de
exer.oportet ergo ad hoc ut teneatur ex cō
tractu filij, ꝙ iuſſu, quod inſtr̄m dicat, ꝙ
filius facit id iubente, & mandante patre,
uel ratum habente,ut eſt tex.in l.1.ff.ꝙ iuſ-
ſu,& ibi declarant omnes Doct.& talis iuſ
ſus non ſolum poteſt probari per inſtr̄m.
ſed per teſtes,& epiſtolam,uel nuncium,&
poteſt fieri inter abſentes,& præſentes,ge-
neraliter,& ſpecialiter uerùm poteſt reuo-
cari re integra certiorato eo,cū quo cōtra-
hi debebat, & ſemper qđ filius contrahit
iuſſu patris ſemper tenetur, & obligatur
pater inſolidum per actionem qđ iuſſu, ut
in toto tit.ff.qđ iuſſu,& ad intelligentiam
oīum prædictorum uideas Fran.de Aret.
in cōſ.29.in 6.dubio ubi plenè,& licèt ſint
multi alij caſus tam in p̄dictis exemplis,
quàm in alijs quibus nō obligamur, & agi
mus ex contrbctibus alienis ut in toto tit.
ff.mand.& de procur.& de neg geſt.& alijs
nihilominus quia magis frequentiora
ſunt prædicta, exempla, ideo alia omitto.
Pet. Fol.V.I.D.

QVINTA PARS.

Iudicium,lis,inſtantia,& cauſa qualiter accipiantur. Et quid unum quodque illorum.

1 *Iudicium,lis,cā, & inſtātia in quo differāt.*
2 *Inſtantiæ cauſæ quæ dicatur.*
3 *Inſtantia quando in cauſis currere incipiat.*
4 *Inſtantia quando incipiat currere in cauſis, quibus lis non conteſtutur.*
5 *Inſtantia cauſarum, quanto tempore durat.*
6 *Inſtantia currit,& perit,ubi proceditur per inquiſitionem.*
7 *In cauſis ciuilibus,ubi proceditur per officiū iudicis nobile,currit,& perit inſtantia.*
8 *Inſtantia perit in cauſis executiuis, & inſtrumentalibus,in quibus parata eſt executio.*
9 *Inſtantia currit etiam corā iudice delegato.*
10 *Inſtantia perit coram arbitro, cui non eſt tempus præfixum.*
11 *Inſtantia coram arbitratore non currit neq; perit.*
12 *Inſtantia cæpta cum defuncto tranſit ad hæredem.*
13 *Inſtantia cępta cum defuncto laico non trāſit in clericum hæredem.*
14 *Inſtantia nunquam perit de iure canonico. Quod in foro eccleſiæ ſeruatur.*
15 *Inſtantia in conſiſtorio principis nunquam perit & quid ſeruetur in ſacro cōſilio Neapolitano.*
16 *Inſtantia non perit triennio, quando iudex habet*

habet liberum arbitrium in procedendo, & ſententiando.

17 Inſtantia per ſtatutum & per reſcriptum principis breuiari poteſt.

18 Inſtantia breuiata, ſi petatur dilatio ultra metas inſtantiæ, an poſt illam peremptam, poſſit ſententia ferri.

19 Inſtantia a principe prorogari poteſt.

20 Inſtantia nunquam perit, in cauſis fiſcalibus.

21 Inſtantia in cauſis eccleſiarum nunquã perit etiã ſi uentilentur coram iudice laico.

22 Tẽpus inſtantiæ poteſt per partes breuiari.

23 Inſtantiæ prorogatio non firmatur etiã iuramento.

24 Inſtantiæ tempus per compromiſſum non poteſt prorogari.

25 Inſtantia ſtatutaria breuior triennio prorogari poteſt.

26 Inſtantia breuior triennali tempore in reſcripto delegatario præfixa, poteſt conſenſu partium prorogari.

27 Inſtantia breuiari põt per inferiorem a principe, delegantem cãm decidendam infra breue tempus, & quid importet talis breuĩatio.

28 Inſtantia durat ultra triennium, mortuo iudice prope finem trienníj.

29 Inſtantia nunquam perit in emergentibus ante lucem conteſtatam.

30 Litigatori impedito facto aduerſari, nõ currit inſtantia.

31 Impedito facto iudicis, uel tertíj, an currat inſtantia.

32 Inſtantia quando per principem inſtituitur, dicitur inſufflatio: ſed an tunc debeant refici expenſæ, uide ibidem.

33 Inſtantia inſufflata per principem, nulla expenſarum facta mentione poteſt per partem opponi, quod expenſæ reficiantur.

34 Inſtantia lapſa facto iudicis, ipſo iure reſtituta cenſetur: neque neceſſe eſt adire regẽ, nec ſacrum conſilium pro inſufflatione.

35 Inſtantia perempta reſtituitur abſque refectione expenſarum illis perſonis, quibus reſtitutio in integrum de iure conceditur.

36 Iudex quilibet tam ordinarius, quàm delegatus poteſt de reſtitutione in integrum cognoſcere, & illam concedere.

37 Inſtantia non perit triennio, quando lite pendente litigator effectus eſt familiaris illius officialis, coram quo lis agitur, nam ſucceſſor expectari debet.

18 Inſtantia non currit in cauſa, in qua eſt princeps conſultandus.

39 Inſtantia non currit durante inhibitione ſuperioris, uel epiſcopi.

40 Impedito agere iuris impedimento, non currit inſtantia.

41 Inſtantia an currat, donec proceſſus ſtat penes conſultorem.

42 Inſtantia in cauſa feudali, durat per annũ.

43 Inſtantia cauſæ clerici deuolutæ ad iudicem laicum propter impedimentum epiſcopi, quantò tempore durat.

44 Propter impedimentum epiſcopi non poteſt iudex laicus cognoſcere de cauſa clerici coram eo conuenti.

45 Inſtantia perompta poteſt innouari omnia acta de conſenſu partim repetendo.

46 Inſtantia perempta, reſtaurari poteſt altero de quatuor modis.

47 Inſtantia peremta non perit cauſa, neq; ius partis: ſed actor poteſt cauſam de nouo incipere, & nouam inſtantiam fabricare, refectis expenſis in cauſa ciuili ſecus, in cauſa criminali, & num. 48.

49 Inſtantia euaneſcit tam per lapſum temporis, quam per abſolutoriam ab obſeruatione iudicíj.

50 Libello malè concepto: abſoluitur reus ab inſtantia iudicíj.

51 Sententia fertur ab obſeruatione iudicíj ẽt in cauſa appellationis, quando iudex cauſæ principali protulit ſententiam diffinitiuam ſuper proceſſu inualido.

52 Abſolutoria fertur ab obſeruatione iudicis, quando actor lite conteſtata ſe abſentat, & & non proſequitur cauſam.

53 Abſolutoria ab obſeruatione iudicíj, fertur ẽt, quando actor ſemiplene probauit, & propter eius abſentiam non poteſt ſibi iuramẽtum ſuppletorium deferri.

54 Abſolutoria ab obſeruatione iudicíj, diffinitiua dicitur, quando reus ſoluit debitũ pendente iudicio.

55 Inſtantia perempta quæ acta pereant.

56 Acta non publicata in prima inſtantia nõ faciunt fidem in ſecunda.

57 Acta non ſolum ordinaria, ſed ẽt probatatoria in cauſa criminali, per lapſum inſtantiæ pereunt.

58 Sententia lata poſt peremptã, eſt ipſo iure nulla & nullum habet effectum.

59 Actor perempta inſtantia in expenſis debẽt condemnari.

60 Iudex

60 Iudex etiam poſt peremptam inſtantiam põt ferri ſententiam contra confeſſum ex ui notoríj.

61 Omnes exceptiones dilatoriæ, & declinatoriæ poſſint opponi in nouo iudicio, quando cã de nouo incipitur poſt perẽptionẽ inſtantiæ ac ſi nunquã iudicium fuiſſet intẽtatũ.

62 Inſtantia perempta per abſolutoriam ab obſeruatione iudicíj, omnia acta pereunt.

63 Lis, quomodo intelligatur.

64 Lis incipit poſt litis conteſtationem. Quod limitatur in quatuor caſibus, num 65.

66 Cauſa, quæ dicatur.

67 Cauſa unde dicatur.

68 Cauſa, in quo differat à lite, controuerſia, negocio, & occaſione.

1 DEuenio ad quintam partem principalem huius tract. uidelicet. † In qua tractabitur, in quo differant iſti quatuor termini; ſcilicet, iudicium, lis, inſtantia, & cauſa. Super quo breuiter dic, quòd iudicium eſt tota illa diſcuſſio cauſæ, quæ durat à citatione uſque ad ſententiam, ut declarat Alex. in d.l. poſt quam liti. C. de pact. & iſtum terminum iudicij, plene declaraui quo ad eius quidditatem, ſupra in 2. parte prin. huius tract. ubi poteris uidere. † Inſtantia uero, dicitur illa exercitatio iudicij, quæ fit à litis conteſt. uſq; ad ſententiam latam, ſeu uſque ad finem triennij, quando non fertur ſententia infra triennium in cauſa ciuili? uel infra biennium in cauſa criminali, l. properandum. C. de iud. & ſic quando dicimus inſtantiam eſſe peremptam, intelligimus de illa exercitatione iudicij, quæ habetur pro non facta, quia ſuper illa non poteſt dari ſententia: non tamen refert iſta ſermo ad cauſam, nec ad iudicium, quia perempta inſtantia, non eſt perempta cauſa, nec ius partis, nec iudicium, quoad illam cauſam, q̃n poſſit de nouo agitari, ſed ſolum illa exercitatio iudicij. i. illa tela iudicij, quæ reperitur incœpta, & non completa, efficitur fruſtratoria, & habetur pro nõ facta, quia non poteſt per eam deueniri ad cauſam finalem iudicij, ſcilicet ad ſententiam niſi de nouo in iudicium deducatur, ut habetur in d.l. properandum. & fuit inducta iſta peremptio inſtantiæ in fauorem publicum, nè lites fierent immortales, ut d.l. properandum in prin. & not. Soc. in conſi. 31. colum. 4. in fi. in 1. uol. Super hac tamen materia opportunũ cadit examinare tres quæſtiones. Quarum prima eſt, quando incipit currere inſtantia. Secunda, quanto tempore durat, & in quibus caſibus finitur, Tertia, quis ſit effectus peremptionis inſtantiæ, & quid poſſit facere, iudex ea perempta. † Quæro igitur primò, quando incipiat currere inſtãtia in cauſi. Dic, quòd communiter tenetur, quòd incipit currere a conteſtatione litis. unde ſi per mille annos ſtarent litigantes ad conteſtandum litem, nunquam inciperet inſtantia, ut d.l. properandum. poſt princ. & ibi non ultra triennij metam, & cætera, ubi dicit expreſsè poſt litem conteſt. & ibi hoc no. Alex. in prin. & Iaſ. in 2. colu. & communiter Doct. & Bald. in conſi. 226. in 3. uolum. & Soc. in conſi. 95. in princ. in 1. uolum. Hinc dicit pulchrè Bal. in l. & poſt ædictum. §. pen. in fi. ff. de iud. quòd in omnibus emergentibus ante lit. conte. nunquam perit inſtantia, unde infert, quòd ſi partes per 10. annos litigarent ante litem conteſt. per legitimationem perſonarum, nunquam periret inſtantia, & illud dictum ſequitur Ale. in d. l. properandum. colum. 1. in fin.

4 † Quid autem in cauſis in quibus lis non conteſtatur, prout ſunt cauſæ ſummariæ, uel executiuæ? Dic, quòd in illis currit inſtantia quam primum inceptum eſt cognoſci de meritis cauſæ, ſecundum Alex. in d. l. properandum. colum. 1, Potes dicere ad maiorem declarationem, quòd in huiuſmodi cauſis ille actus, qui ſolet fieri immediatè poſt lit. cõteſt. in cauſis, in quibus lis conteſtatur, habet uim litis conteſtationis, unde ab illo actu inciperet inſtantia, ſecundum Bar. Bald. & Doct. in l. nulla. & l. nihil. C. de proc. & Card. in cl. conſtit. §. fi. de elec. & Abb. in c. inſinuante in fi. de offi. de leg. & Lud. Rom. in conſil. 174. colum. 2. & Fel in c. olim. de acc. & Par. in tract. ſynd. in uerſi. ſent. colum. 4. & in proprijs terminis hoc tenet Abb. in c. uenerab. colum. fin. de iud. & Iaſ. qui plene examinat in d. l. properandum. colum. 3. C. de iud. & Alex. in conſi, 50. in 2. uolum.

ADDITIO. Vide gl. ordinariã hoc uolentè in c. 1. in glo. magna extra de ele. in 6, ſuper uerbo abſentia; & ita concludit,

Pan.

Pan.in c.pen.extra de iud.& ita voluit Iac.
de S. Geor.in d.l.properandum. in prin. li-
cet contrarium uoluit Franc. Cur.in l.1.C.
de iur. cal. ubi etiam reprobat opinionem
tenētium æquiparari cauſas ſummarias cū
executiuis. Id enim dicit non eſſe uerum,
ut ibi per eum, qui id reprobat optimis rō-
nibus, opinionem domi. auctoris approbat
etiam do.Catal. de bon.compt.in tract. de
ſynd.num.47. ſed opinio Franc. cur ſequi-
tur de do. Ant. de Can. in tra.de executio.
inſtr.num.71.in 33.queſt.vult enim in cau
ſa inſtrumentorum habentium executionē
paratam non dari inſtantiam, & nec in cau
ſis executiuis, &c. Pet.Fol V.I.D.
5 † Secundo principaliter quæro, quanto
tempore durat inſtantia, & in quibus cau-
ſis perit. In hoc facio regulam generalem
cum fallentijs. Et regula eſt, quòd in om-
nibus cauſis tam ciuilibus, quàm crimina-
6 libus perit *c* inſtantia, & durat in ciuilibus
per triennium, in criminalibus uerò per
biennium tex. eſt in d.l. properandum, &
ibi per omnes Doc. C.de iud.& hoc eſt cō
firmatum in regno per ritum magnæ cu-
riæ, in num.219.incip. Item ſeruat ipſa cu
6 ria, ut inſtantia, &c. Amplia primo iſtam
regulam procedere non ſolum in cauſis,
in quibus proceditur per uiam actionis,
uel accuſationis, uerum etiam ubi proce-
ditur per inquiſitionem, quia tunc etiam
perit inſtantia, ſecundum Bald. in d.l.pro-
perandum. in princ. colum.3. incipit tunc
inſtantia a die dationis capitu. ſecundum
Bald.& ibi adde Abb.in d.c.uenerabilis.in
7 fi.uerbis.† Secundo amplia procedere etiā
in cauſis ciuilibus, in quibus proceditur
per officium iudicis, quia durat inſtantia
triennio, ſecundum Abb.in d.c. uenerabi-
7 lis.in fi.uerbis.† Tertio, amplia procedere
etiam in cauſis executiuis & inſtrumenta-
libus, in quibus eſt executio parata, quia
durat inſtantia triennio ſecundum Lud.
Rom.in conſi.174.incip.Ampliſſime Doc.
&c.& Soci.in conſi.95. in 1.no.& Fel.in d.
c.uenerabilis. in fin.& Alex. in conſi. 50.in
2.uol. & Iaſ.in d.l.properandum.colum.2.
circa fi adde, quæ dixi ſupra poſt prin.hu-
9 ius q.† Quarto amplia procedere non ſolū
coram iudice ordinario, uerum etiam co-
ram delegato, ut d.l.properādum., ibi, ſed
in omnes iudices &c.† Quinto amplia pro-
cedere non ſolum coram iudice, uerum ēt
coram arbitro, nam ſecundum commu-
nem opin. etiam coram arbitro. perit in-
ſtantia triennio, quando nullum tempus
fuit ꝑ partes oppoſitum compromiſſo, ita
tenet Spec.in tit.de arb.§. differt.colum.fi.
uerſi.item, ut infra triennium, &c.& Abb.
in d.c. uenerabilis. colu. pen. & Iaſ. in d.l.
11 properandum colu.4. in 7. not. † Secus eſt
corā arbitratore, quia nulla inſtantia cur-
rit coram eo, ſecundum ſpecu. & Abb. ubi
ſupra, & etiam coram arbitro incipit à die
litis conteſtatæ coram eo, ſecundum Fel.
in d.c.uenerabilis, colum.fin.

ADDITIO. Omnino uideas Nicol.
deciſ.183 num.7.in 2.parte Pet. Fol.

12 † Sexto amplia procedere, etiam ſi mo-
riatur litigator pendente lite quia non pe-
rit inſtantia per mortem, ſed durat uſque
ad triennium & continuatur in hæredem
inſtantia cœpta cum defuncto. text. eſt in
l.hæres abſens, & l.ſi petitor.& l.ſi is q Ro
mæ. ff.de iud.& le.ſi cum hominem, & ibi
Bar.& Ioan.de Imo.ff.de fideiuſſ.& in ca,
quia Gul. & ibi plene per Abb.Fel.& Mar.
Soc. de iud. & per Soc.in conſi.31. colum.
13 4.in prin.in 1.uolum.† Quod tamen limi-
ta non procedere, quando fuit inſtantia
cœpta cum defuncto laico, cui ſucceſſit hę
d res clericus, quia *d* non continuatur in hæ
redem clericum, quando eſſet, quod ratio-
ne priuilegij eſſet finita illa inſtantia, &
debet de nouo inchoari coram iudice ec-
cleſiaſtico, iſta eſt magis communis con-
cluſio, quam tenet Abb. in d.ca.quia Gul.
colum.fi.& ibi etiam Fel.in 3. colum.& 4.
colum. quidquid tenuit illi Doct. nam pro
iſta parte ſunt rationes magis efficaces.
14 † Limita primò, iſtam regulam ſic amplia
tā, procedere de iure ciuili. ſecus eſt de iu-
re canonico, quia nunquam perit inſtan-
tia, tex.eſt, & ibi Abb.& Doc.in d.c.uenera
bilis.& c.fin.de iud.& habetur per Mod.in
d.l. properandum, & ibi gl. in uer. triennij
in fi. & Alex. in conſil.23.col.1. in 3.uolu.
Et hoc ſequitur, quod in foro eccleſiaſtico
etiam in omnibus terris ſubiectis eccleſiæ,
ubi ſeruatur ius canonicum, nunquam pe-
rit inſtantia, ſiue in ciuilibus, ſiue in crimi-
nalibus, ꝑ prædicta, & hoc tenet Phil.Cor.
in conſi.210.in 4. uolum.in fi. & uide Fel.
15 in d.c.uenerabilis.in prin.† Secundo, limi-
ta

ta non procedere, quando cauſa uentilla-
tur in cōſiſtorio principis quia in eo nun-
quam perit inſtantia, & ſic ultra trienniū,
durat. ſm Bal.in conſi.212. col.fi.in 3.uol.
ubi allegat auth. ſed lis.C. de temp.app. &
hoc pōt inferi, ꝙ in ſacro regio cōſ.Neap.
non perit inſtantia, quia poteſt dici conſi-
ſtorium principis. ſed Mat de Affl.in dec.
283.cōſ.Neap.refert contrariū.ſ.ꝙ diſpoſi
tio l.properandū. habeat locū ēt in ſa.cōſ,
ut ēt in eo pereat inſtantia, allegat gl.in §.
hoc quoq; ī auth.ut ſpō.larg.& gl.in auth.
de app. & idē tenet Mat.relatiuè in conſt.
hac lege in 3 no. ubi facit dñiam, an cā uen
tiletur corā Rege, & tū inſtantia non cur-
rit, quia rex habet liberū arbitriū, an uero
in ſacro conſilio, & tunc currit inſtantia,
quia ſacrum conſilium non hēt liberum ar
bitrium. Ego tñ puto in hac materia, ꝙ da
to, ꝙ in ſacro conſilio curreret inſtantia,
tñ ex quo ſñīæ in eo proferūtur ſub nomi
ne regiæ maieſtatis poſſunt fieri etiā poſt
tp̄s inſtantiæ, & ualent ſñīæ, quia in effectu
in ſacro conſilio, non curatur de perem-
ptione inſtantiæ, ex quo iſta eſt ſolennitas
inducta de iure poſitiuo, quæ pōt obmitti
in conſiſtorio principis, & talis nullitas, q̄
cauſatur ex defectu ſolennitatis iuris poſi-
tiui, non inualidat ſñīam ſacri cōſ.ita deci
ditur in d.deci.283.in fi.per ea, quæ no.In
no. & Abb. in c.in cauſis. de re iud. Vnde
concluſiue poſſumus dicere, ꝙ in ſacro cō-
ſilio nunquam perit inſtantia, ſaltem quo
ad effectum, quia pōt ferri ſñīa etiam poſt
16 triennium.† Tertio, limita non procedere,
qñ iudex haberet liberum arbitrium in ꝓ-
cedendo, & ſententiando, quia tunc non
durat inſtantia. etiam poſt trienniū. Secus,
ſi haberet arbitrium, in ſententiando tm̄
ita tenet Bar. & Pau.de Caſt. in l.ſi in lege
in prin.ff. loca.Alex.in conſi.50.col.3, uer.
pro hoc, &c.in 2.col.& Alex.in l.qui Rom.
§.Callimachus.colum fi.ff. de uerbor.obli.
17 † Quarto, limita nō procedere, qñ inſtātia
eſſet breuiata per ſtatutū, uel per reſcriptū
principis, ut quia princeps reſcribit alicui
officiali, uel delegato, ꝙ cauſam expediat
infra tres menſes. nam tunc finito tali tem
pore eſt perempta inſtantia, & non poteſt
ille iudex ulterius ſuper illa cauſa procede
re, ſm Bal.in d.l.properandum.colum.3.&
Abb.in d.c. uenerabilis.col.pen. & ibi etiā
Fel.in 6.col & Alex.in d.l.properandū.col.
5.circa fi.& Fel.in c.de cauſis.col.5.de off.
dele. Et quòd poſſit breuiari per ſtatutū tę
net Alex. in conſi.42.in 3.uol.& Bal.in l.ſi
cum ipſe.C.de exc.tut. Item, ꝙ poſſit bre-
uiari per reſcriptum.eſt text.in c.ſuper eo.
el 2.& ibi Phil & Abb de ap.in d.c.de cau-
ſis. Verum in hoc eſt differentia, quia quā
do eſt breuiata per ſtatutum, tunc incipit
à die litis conteſtatæ, ſicut inſtantia iuris
cōis ita tenet Alex. in conſi.42.col.2. in 3.
uol & Bal.in auth.clericus qui.col.2.uerſi,
deinde quæritur, de epiſ.& cle. Sed quando
fit per reſcriptum principis, incipit a die
præſentationis reſcripti. ita probat in d.c.
ſuper eo.& ibi hoc expreſsè tenet Phi.in 2.
colum. in 4.not. & ſeq.ubi plus dicit, quòd
ante præſentationem reſcripti delegatorij
non acquirit delegatus iuriſdictionem.
18 † Quid aūt, ſi litigans haberet teſtes in lō
ginquis partibus, & peteret dilationem
c *e* excedentem metam ipſius inſtantiæ bre-
uiatę per reſcriptum, an poſſit poſt finitam
inſtantiā ferri ſentent.a? Dic quòd ſic quia
iſta iuſta cauſa excuſat, ut inſtantia non pe
reat, & ualeat ſententia poſtea lata, ſecun-
dum Bald.in d.l.ſi eum ipſe.ff de exc.tut.&
Abb.in d.c. uenerabilis.col.4. circa fin. de
iud. & Alexand. conſilio 72.colum.1.in 3.
uolum. & Abb. in conſilio 63. colum.1. in
19 2. uolum.† Quinto, limita non procede-
re, quando inſtantia fuiſſet per principem
prorogata, ut quia erat prope finem trien-
nij, & princeps illam prorogauit ultra triē-
nium, quia tunc ex prorogatione durat ul
tra triennium, ut not.Paris.in tract.ſyn.in
uerſ.ſententia.cap.reſtat unum, &c.colum.
fi.& in regno eſt hoc expeditum per ritum
magnæ curiæ, in nume.219. qui incipit.
Item ſeruat ipſa curia, ut inſtantia, &c.ubi
plus dicit, quod prodeſt prorogatio princi
pis, etiam ſi literę, ſeu reſcriptum proroga
tionis præſentētur poſt triennium, dummo
do data reſcripti ſit expedita infra tempus
inſtantiæ.
20 Sexto, limita non procedere in cauſis fi-
ſcalibus, nam ubi agitur de aliqua cā fiſca-
li. nunquam perit inſtantia, & ſic durat ul-
tra trienniū, puta, ubi agit de tributis, ſeu
functionibus publicis. Tex.eſt in d.l.prope
randum in prin.ibi, exceptis &C. de iud.
& Ab.in d.c.uenerabilis, col.4.& habet in
deciſ.

decif. 210. côſ.Neap.Ex hoc infertur, quod
hodie in regno in magna curia cameræ ſũ-
mariæ nunquam perit inſtantia, ex quo ibi
tractantur cauſæ fiſcales, & ita ſeruatur ibi
de antiqua conſuetudine, vt teſtatur Mat.
de Affl. in conſt. accuſatorem. col. 2. in prin.
21 † Septimò, limita non procedere in cauſis
Eccleſiarum, quia etiam ſi agitãtur coram
iudice ſeculari, nunquam in eis perit inſtã-
tia, ita intelligitur text. ſecundùm vnam
lect. in d. cap. venerabilis, de iud. & hoc ex-
preſſè tenet ibi Abb. in 5. colum. ubi dicit,
ſecus in cauſa clerici, quia in hoc non gau-
det priuilegio Eccleſiæ. Adde deciſio. 210.
22 conſil. Neap. † Octauo, limita, niſi tempus
inſtantiæ fuiſſet breuiatum de communi
conſenſu partium, quia tunc perit inſtan-
tia ante triennium, ſecundùm q̀ partibus
placuerit. Nam poteſt tempus inſtantiæ
breuiari per partes, ex quo breuiatio ten-
dit in fauorem publicum, ſcilicet vt lites ci
tiùs finiantur. ita tenet Lud. Ro. in l. 2. ff.
de re iud. & Alexan. in d. l. properandum. in
princ colum. pen. & ibi etiam Iaſ. in penul.
23 colum. uerſi. 4. limita, &c. † An autem poſ-
ſit hoc tempus propagari per partes, ſicut
poteſt breuiari? dic quòd non, glo. eſt in l.
2. §. ſed ſi iudex. ff. de iud. & glo. & Bar. Ale-
xand. & Iaſ. & communiter Docto. in d. l.
properandum, vbi plus dicunt, quod non
ualet prorogatio, etiã ſi interuenerit iura-
mentum in ipſa prorogatione, & etiam ſi
pœna apponatur ſecundùm Bart. & Alex.
in l. Seius. & Augerius, ff. ad l. falc. & Abb.
& Fel. in d. c. uenerabilis, de iud. & Alexan.
in conſilio 138. colum. 1. in fin. & ſeq. in 2.
24 uolum. † adeo, quòd nec etiam per com-
promiſſum poteſt prorogari. & ſic neque
tacite, neque expreſſè, ſecundùm Lud Ro.
in conſil. 174. colum. 1. in fin. & Spec. in tit.
de iud. deleg. §. reſt. uerſicul. ſed nunquid de
tempore, & ibi Io. Andr. in addi. licet ſecus
ſit in inſtantia appellationis. cle. quàm diu.
de appella. & dicam plenè infra in ultima
parte, in uerſicu. appellat. in 3. quæſt. princ.
uerſic. 2. limita, niſi de uoluntate, &c. & ibi
uideas ea, quæ hic deficiunt, quia ibi aſſi-
25 gnabitur ratio diuerſitatis. † Prædicta ta
men intellige, in tempore inſtantiæ de iu-
re communi, ſecus in inſtãtia breuiori in-
ducta per ſtatutum, quia illa poteſt de con-
ſenſu partium prorogari, uſque ad trien-
nium, & non ultra. & iſta eſt magis com-
munis cõcluſio, quam tenet Sal. in d. l. pro-
perandum. quem ibi ſequitur Alexand. in
2. col. in fin. & ſeq. & ibi etiam Iaſ. colum.
pen. & Fel. in d. cap. uenerabilis, colum. 4. in
fi. uerſic. 2. declaratio, &c. licet contrarium
tenuerit Alexan. ſibi ipſi contrarius, in con-
26 ſil. 24. colum. fi. in 4 uolum. & malè. † Item
minime procedit in inſtantia breuiori pr-
fixa per principem in reſcripto delegato-
rio, quia illa poteſt ſimiliter de conſenſu
partium prorogari, tex. eſt & ibi Doct. in c.
de cauſis, alias in cauſis, de offic. delega. &
Fel. in d. c. uenerabilis. colum. 4. in fi. uerſic.
27 1. &c. † Sed iuxta hoc cadit pulchrum du-
bium, uidelicet, utrum inferior à principe,
poſſit committere cauſam decidendam in-
fra minorem terminum triennio, puta in-
fra tres mẽſes. Dic quòd ſic. Verum in hoc
eſt differentia, quia quando tempus bre-
uiatur à principe, perit inſtantia, ſicut per
lapſum triennij, adeo quòd ex illis actis nõ
poteſt ferri ſententia, ut dixi ſupra in 4. li-
mitatione. Sed quando breuiatur per infe-
riorem à principe, non perit inſtantia per
lapſum temporis, quo ad partes, ſed ſolum
ſoluitur iudicium quo ad iudicem, quia
non habet iuriſdictionem ulterius in illa
cauſa, & reuertitur ad delegantem, qui po-
teſt pronunciare ex illiſmet actis, quia acta
non pereunt, ex quo inſtantia non perit.
ita tenet Bald. in d. l. properandum, §. ſin
autem utraque, in fi. & ipſum ſequitur Fel.
in c. de cauſis colum. 1. in prin. de offic. del.
Quod nota, quia ſæpius euenerit in regno
in iſtis baronibus coarctantibus inſtãtiam
28 in commiſſionibus cauſarum. † Nono, li-
mita non procedere, quando iudex coram
quo fuit incepta cauſa, moreretur prope fi-
nem triennij, & ueniret alius ſucceſſor, q̃a
illi ſucceſſori datur à iure alius integer an-
nus ad illam cauſam expediendam, & ſic
in iſto caſu prorogatur inſtãtia ex iuris di-
ſpoſitione ultra triẽnium, tex. eſt in d. l. p̃-
perandum, §. ſin autem in medio, ubi idem
deciditur, quando ex alia iuſta cauſa eſſet
mutatus iudex ab officio, puta propter ab-
29 ſentiam, uel infirmitatem. † Decimo, limi
ta procedere in emergentibus ante litem
conteſtatam, quia in illis nunquam perit
inſtantia, unde ſi ſuper aliquo incidenti
ante litem cõteſtatam eſſet per decem an-
nos

nos litigatum, puta ſuper legitimatione p̃-
ſonarum, nunquam perit inſtãtia, illud fuit
originale dictum Gul. de Cur. in d. l. prope-
randum, & ſequitur Bal. in l. & poſt edictũ.
§. pen. in fin. ff. de iud. & Iaſ. in d. l. properan
dum. col. 2.

ADDITIO. Vide cap. in deciſ. 11. in
cauſa Federici. Petr. Foll. V. I. D.

† Vndecimo limita, non procedere, quã-
30 f do litigator eſſe impeditus facto f aduer-
ſarij, puta propter ſubterfugia, & cauilla-
tiones rei conuenti, quia non currit ſibi in-
ſtantia in effectu, nam poteſt iudex etiam
poſt triennium ferre ſententiam, ſecũdum
Bar. in l. ſi cum ipſe. per illum tex. ff. de exc.
tut. & ibi etiam Bald. plus dicit ibi Bart. q̀
Doct. non fuerunt recordati de illo tex. in
comm. d. l. properandum. Item tenet Abb.
in conſi. 19. col 1. in 2. uolum. & Alexand.
in addit. ad Bart. in d. l. ſi cum ipſe, ubi plu-
ra allegat in hac materia, ſcilicet, quòd im
pedito facto aduerſarij nõ currit tempus,
cui adde Matt. in conſt. Iuſtitiarij per pro-
uincias, colum. 4. in prin. & gloſſ. in l. intra
utile. in glo. fi. ff. de minor. Pro hoc eſt tex.
& ibi Bal. in l. fi. C. de adul. Ad cautelam ta
men bonum eſt ſemper proteſtari, quòd
non currat terminus inſtantiæ propter im-
pedimentum. Iſtæ enim proteſtationes ſo
lent eſſe ualde utiles in huiuſmodi caſibus
ſecundum Bald. & Doc. in d. l. properandũ.
§. ſin autem utraque. & Fel. in d. c. uenera-
bilis. colum. 2. & 3. & prædictis adde Alex.
in conſi. 71. in prin. & colum. 2. in fin. in 5.
uolum. † Quid autem g ſi impedimentum
31 g cauſetur facto iudicis, uel tertij? Vide Ale-
xand. & Doct. in d. §. ſin autem utraque, &
Ioan. de Imol. in d. cap. ex inſinuatione de
appella. & Phil. in c. ex ratione. colum. 9. &
10. eo. tit. & Fel. in d. c. uenerabilis, colum.
2. & 3. Bart. & Bald. in auth. item ſi in ap-
pellatione. C. de temp. appel & Soc. in con-
ſil. 31. colum. 4. in 1. uolum. Luc. de Pen. in
l. 2. colum. antep. & pe. C. de nauf. lib. 11. in
quibus locis magis communiter conclu-
ditur, quòd currat inſtantia non obſtan-
te impedimento. Bonum tamen eſt ſæ-
pius proteſtari, ut ſaltem obtineri poſſit re
ſtitutio in integrum aduerſus lapſum in-
ſtantiæ, & licet Docto. in locis præallegatis
hoc firment in inſtantia appellationis, in
qua facilius datur reſtitutio propter ma-
ius præiudicium tamen in inſtantia cauſæ
principalis aliter dicunt, ut no. Bar. in d. au
then. Item ſi in appellatione, in fi. licet Bal.
ibi teneat dari reſtitutionem præcedenti-
bus proteſtationibus, tamen hoc dubium
eſt hodie clarificatum in regno per regiã
prag. quæ incipit. Inſtantia quam cauetur,
quòd quando ſtetit per iudicem, reſtituitur
ipſo iure tempus inſtantiæ. Tunc autem
dicitur ſtetiſſe per iudicem, quando pro-
ceſſus fuit concluſus per duos menſes an-
te triennium cum petitione, & proteſta-
tione & ad expeditionem cauſæ, tũc enim
reſtituitur inſtantia ipſo iure, abſque refe-
ctione expenſarum, ſi tamen currit inſtan-
tia per negligentiam partis, tunc non reſti-
tuitur niſi refectis expenſis, ut dicitur in d.
prag. in prin. & ex hoc inoleuit practica in
32 regno, † quòd quando inſtantia eſt perem
pta, ſolet actor adire regem, uel ſacrum re-
gium conſilium, ut auctoritate regia inſuf
flet ſpiritum uitæ illi inſtantiæ, & ſic tex.
inſufflat ſpiritum, & facit inſtantiam reui-
uiſcere, perinde ac ſi perempta non eſſet,
& iſta reſtitutio in regno appellatur inſuf-
flatio, ut no. Paris in trac. ſynd. in uerſ. ſen-
tentia, in cap. reſtat unum, &c. colum. 1. cir
ca fi. & ſeq. & ibi ponit iuſtas cauſas, ex q̃-
bus tex. concedit iſtam ſuſcitationem in-
ſtantiæ abſque refectione expenſarum, pu-
ta quando ſtetit per iudicem, uel ob infir-
mitatem, uel neceſſariam abſentiam, uel
ob aliam ſimilem cauſam iuſtam, ut quia
propter multitudinem cauſarum fuit iu-
dex impeditus, ſecundum Alex. in l. prope
randum. §. ſin autem utraque & in l. Sena-
tus. ff. de offic. præſ. Sed quando allegatur
aliqua cauſa colorata, ex qua perpenditur
aliqua negligentia partis in proſequendo,
uel in proteſtando, tunc conceditur inſuf-
flatio cum refectione expenſarum, ut ibi-
dem dicit Paris, & de hac inſufflatione fa-
cit mentionem Matt de Afflict. in conſt. ſæ
pe cõtingit circa fin. ubi ponit unum aliud
impedimentum reſtitutorium inſtantiæ ſi-
ne refectione expenſarum, uidelicet, quan
do plures erant iudices ſuper cognitione
unius cauſæ, & quia non potuerunt ſe in
unum congregare, uel concordare, fuit lap-
ſa inſtantia, quia ex quo non poteſt impu-
tari parti, reſtituitur inſtantia, & non tene
tur ad expenſas.

ADDI-

ADDITIO. Vide ca.in deciſ.11. & in
deciſ.206.Petr.Foll,V.I.D.
33 † Duodecima limitatio colligitur ex præ-
dictis,ſcilicet, ut non procedat regula, qñ
princeps inſufflauit inſtantiam, quia tunc
etiam poſt triennium poteſt ferri ſenten-
tia,& perinde habetur,ac ſi inſtantia,perē-
pta non eſſet, quod qualiter procedat ui-
de quæ proxime dixi. Ex quibus poteris fa-
cere concluſionem, quod ſi forte ſacrum
concilium inſufflaret nulla facta mentio-
ne de expenſis, poteſt pars aduerſa oppo-
nere, quòd nō audiatur actor, niſi refectis
expenſis, quando ex proceſſu argueretur
eius negligentia, per dictam regiam prag.
quæ incipit, Inſtantia in princ.quia reſtitu
tio & priuilegium principis debet intelli-
gi ſine præiudicio tertij, l.2.§. merito.& §.
ſi quis à principe. ff. ne quid in loco publ.
ſecus ſi ex proceſſu uel aliter legitime ap-
pareret de aliqua iuſta cauſa, quibus adde
deciſ.70.conſi. Neap.
ADDITIO. Et an ſemel reſuſcitata ite
rum poſſit reſuſcitari, uide ca.in dec.165.
per totam. Petr.Foll,V.I.D.
34 † Item per dictam regiam prag.potes in
ferre, quod quando inſtantia eſt lapſa fa-
cto iudicis, cum proteſtatione, de qua ibi.
non eſt neceſſe adire regem, nec ſacrū con
ſiliū pro inſufflatione,quia tex.illius prag.
uult quòd ipſo iure cenſeatur inſtantia re-
ſtituta, unde inſtautia reuiuiſcit ex diſpo-
ſitione legis, p ropter illud uerbum, ipſo
iure,&c. & ſine facto hominis: ut no,gl.in
l.iubemus.x.œconomus.C. de ſac.ſan.eccl.
& in ca.1.in prin.de reſcr.lib.6.& l.in cri,
C.de iuriſd.om. iud.in quibus locis tangi-
h tur ſignificatio huius uerbi, *h* ipſo iure,un
de ſine alia inſufflatione regia poteſt tunc
iudex procedere ad ſententiam, etiam poſt
triennium.
35 † Decimotertio limita non procedere in
perſonis, quibus iura, & regni conſtitutio-
nes concedunt beneficia reſtitutionis in
integrum: prout ſunt mulieres, minores,
& eccleſia: quia iſtis conceditur reſtitutio
in integrum aduerſus inſtantiam abſque
inſufflatione & reſtitutione expenſatum:
ita deciditur in dicta regia prag. quæ inci-
pit, inſtantia. in fi. & licet ibi non dicatur
expreſsè de expenſis, nec de inſufflatione:
bene tamen colligitur ex litera ibi, quia
in principio ſui dixerat, quòd quando pe-
tit inſtantia per negligentiam, debent re-
fici expenſæ,& poſtea in fine facit illam ex
ceptionem, ergo non debent in exceptio-
ne refici expenſæ, quia alias exceptio non
eſſet de regula. iuxta no.p Bar. in l.in his,
ff.de leg. & Fel.in c. quoniam frequenter,
colum.4. & 3,ut lite non conteſt. Item qa
dicta prag. reſeruat beneficium reſtitutio-
nis in integrum aduerſus inſtantiam illis
perſonis, quibus aliàs de iure competit,ſe-
quitur quòd dictum beneficium poteſt pe-
ti coram eodem iudice, & non eſt neceſ-
36 ſe adire principem: † quia quilibet *i* iu-
i dex,ſiue ordinarius, ſiue delegatus, poteſt
de reſt.in integr. cognoſcere, & illam con-
cedere,maxime incidenter in cauſis,l.fi.C.
ubi,& apud quem,
ADDITIO. Ego tamen uidi ſemper tem-
pore meo,etiam iſtis perſonis,quibus con-
ceduntur beneficia, concedi reſtitutionem
in integrum aduerſus inſtātiam decurſam
per ſacrum regium conſilium abſque ta-
men ſolutione expenſarum.Pet.Foll.
37 † Decimoquarto limita non procedere,
quando aliquis litigator poſt cęptā inſtan-
tiam fuit effectus familiaris, alicuius offi-
cialis, qui præeſt illi tribunali, in quo illa
cauſa uentilari debebat, quia durante offi-
cio dictus officialis non poteſt de illa cau-
ſa cognoſcere,& interim non currit inſtan
tia uſque ad aduentum ſucceſſoris, de hoc
eſt tex.in conſt.regni, quæ incipit,Iuſtitia-
rij per prouincias,& ibi hoc no.Matth.in
6.no.unde etiam poſt triēnium poteſt ſuc-
38 ceſſor illam cauſam decidere, ut ibi habe-
tur. † Decimoquinto limita procedere in
cauſa, quæ debet principi conſultari, quia
donec expectatur reſponſio à principe, nō
currit interim inſtantia, ita ſentit Luc. de
pen.in l.1.colum.8.C.de nau.lib.11 & hoc
tenet expreſſe Mat.in conſt.ac.l.in 3.no.&
39 in conſt. accuſatorem, in 2. not. & probat
ꝓpriè, quando coram iudice ſeculari eue
nit aliquod emergens, cuius cauſa fuit ſi-
bi inhibitum per ſuperiorem, uel per iudi-
cem eccleſiaſticum, puta quando orta eſ-
ſet quæſtio uſurarum, uel alia ſimilis, iux-
ta ea, quæ habentur in cap.tuam. de ord.
cogn. nam tunc pro tempore, quo durauit
inhibitio,non currit inſtantia. & ſic poteſt
in hoc caſu ferri ſententia poſt triennium
ita

ita tenet Abb. in d.c.uenerabilis, colū.4.in
fin.uerſicu.ex hoc arguo, &c. de iud. pro-
hoc uidetur text. in leg. intra utile. ff. de
minor.
40 † Decimoſeptimo limita non procedere
in caſibus, in quibus aliquis impeditur age
re impedimento iuris, ut quia reus conuen
tus eſt interim affectus priuilgiatus, adeò
quòd denegatur auctori audientia, ut non
poſſit reum cōuenire,nec litem cœptam co
ram eo proſequi,nam interim durāte dicto
priuilegio,& iuris impedimento, non cur-
rit inſtantia ita tenet Frā.Are.in cōſi.100.
in princ.& Bald.in leg.quoties.C.de preci-
41 bus imp. † Decimooctauo limita non pro
cedere, quando cauſa, & proceſſus con-
cluſus eſt tranſmiſſus ad conſilium ſapiens
tis, quia interim donec ſtat penes conſul-
torem, non currit inſtantia, ita conſuluit
quidem Franc. Viter. in quodam ſuo conſ.
incipit. Vtrum dies,quibus, &c. Sed ego
ſatis dubito de iſta deciſione, nam nos ui-
demus, quòd quando ſtat per ipſum iudi-
cem, uel procedit impedimentum facto
tertij,currit inſtantia,ut tenet docto. com-
muniter in dicta leg.properandum.§.ſin au
tem utraque,multo fortius eſt idem dicen-
dum, quando ſtat per conſultorem, quia
ſaltem poteſt dici tertius. Præterea, conſi-
dero unum dictum Fel.in capit.cum uene-
nerabilis.colum.17.uerſic.fallit tertio,&c.
de excep.quod etiam tangit Paul de Caſtr.
in leg.1.C. de rela.ubi dicit, quòd quando
iudex uidet labi inſtantiam, & non poteſt
habere conſilium à ſapiente infra tempus,
poteſt facere ſententiam, dicens, pronun-
cio, prout continebitur in conſilio feren-
do per talem conſultorem. Si enim eſſet ue-
rum, quòd inſtantia non curreret interim,
non eſſet opus ita ſententiare, quia poſſet
expectari conſilium abſque lapſu inſtātiæ,
ergo illud dictum probat, quòd inſtantia
currit.unde cōcludo uerius eſſet,quòd in ca
ſu iſto currat inſtantia per prædicta, ſed eſ-
ſet iuſta cauſa obtinēdi reſtitutionem abſ-
que refectione expenſarum,per ea quæ di-
42 xi ſupra in 11.& 12.limita. † Decimono-
no limita non procedere in cauſis feudali-
bus, in quibus in regno inſtantia durat tan
tum per annum, ut eſt ritus magnæ curiæ
uicariæ,in nu.5.qui incipit,item ꝙ inſtan-
43 tia,&c. † Vigeſimo limita non procedere
in cauſa criminali alicuius clerici, quæ de-
uoluta eſt ad iudicem ſecularem,ꝑꝑ impedi
mentum epiſcopi,quia talis cauſa debet ex
pediri infra duos menſes, & eatenus durat
inſtantia, & non ſe extendit uſque ad bien-
nium,tex.eſt in auth.ut cle.apud prop.epiſ.
§.ſi tamen de criminalib. & ibi hoc in ter-
minis tenet Ang.in fi.uerbis,dicens per illū
text.eſſe correctam l. properandum in iſto
caſu propoſito.Verum iſtud procedit de iu.
44 ciu. † ſed de iur.can.eſt hoc correctum per
c.ſi diligenti.de for.cōp.quo cauetur, quòd
etiam ꝑꝑ impedimentum epiſcopi non pōt
iudex ſecularis cognoſcere de cauſa clerici
cōuenti coram eo,& hoc tenet Iac. de Bel.
in auth.ut cl.apud pro.epiſ.in 5.oppoſ.Qđ
ius canonicum ſeruatur hodie,ꝑꝑ libertatē
45 eccleſiaſticam. † Vigeſimoprimo limita nō
procedere, quando elapſo triennio, & ſic
perempta inſtantia, partes de communi cō
ſenſu repeterent omnia acta uno contextu,
porrigendo libellum,litem conteſtando ter
minum recipiendo, & ſic de ſingulis acti.
quia per talem repilogationē actorum poſ
ſunt inſtantiā reſtaurare,& habetur poſtea
ac ſi perempta non eſſet,ita tenet Barto.in
d.l.properādum. & ibi etiam Alex.in 4.col.
circa fi.& Bar.in l. Seius,& Augerius.ff.ad
l.Falc.per ea,quę tradit Bart.in l. quæ om-
nia,& in l.mutari, & ibi Bal.ff.de proc,idē
tenet Fel.in c.uenerabilis,col.5.uerſi.4.de-
claratio,&c.de iud.& Ioan. de Imo.in c.de
cauſis.de off dele.& Soc.in conſ.31.colu.5.
in prin.in 1.uol.Et hoc unum ſolum reme
dium conſiderāt Doc. in locis præallegatis
ad faciendum,quod inſtantia per partes re
nouetur. Verum hæc non eſt prorogatio in
ſtātiæ,ſed poteſt potius dici inſtauratio, &
46 renouatio de nouo. † Vltimo pro reaſſum-
ptione prædictorum colligo hic unam con
cluſionem, ſcilicet, quod inſtantia perem-
pta poteſt altero de quatuor modis inſtau-
ri. primo modo per inſufflationem princi-
pis ut dixi ſupra in 11.& 12. limitatione,
& an tunc debeant refici expenſæ, ubi di-
xi.Secundo per beneficium reſtitutionis in
tegrum,ut dixi ſupra in 3.limitatione. Ter
tio, per repilogationem actorum de con-
ſenſu partium,ut modo dixi in 22.limita-
47 tione. † Quarto, per inceptionem cauſæ
de nouo, quia perempta inſtātia non perit
cauſa,neque ius partis, ſed poteſt actor de

nouo cauſam incipere, & nouam inſtantiã
fabricare, ut d.l.Properãdũ.§.fi.& ibi glo.
in uerſ.uigorẽ,& cõiter docto.& Bart.in l.
petendæ.C.de temp.in integ.reſt.& differt
iſte quartus modus ab alijs tribus præce-
dentibus, qui in primis tribus reſtituitur
eadem inſtantia, quæ erat perempta,& illa
acta,quæ erant celebrata,remanent in ſuo
robore & non eſt neceſſe de nouo iſta acta
reficere,ſed poteſt ferri ſentẽtia ex illis pri
mis actis,ſed in iſto quarto modo creat no
ua inſtantia, ſed eſt neceſſe, ꝙ de nouo te-
ſtes producantur, & examinentur, ut dicit
gl.in d.§ fi.in uer. uigorem.& ibi per Doc.
Item in hoc quarto modo,qñ actor uult de
nouo agere, tenetur indiſtinctè ante om-
nia reficere expenſas, ut habetur in deci.7.
conſi.Neap.& probatur ex his,quæ infra di
cam,quia perempta inſtantia,ſemper actor
condemnatur ad expenſas, ut dicit Buld.in
d.l.propetandum.§. illo.in fin. & Lanfr. in
rep. cap. quoniam contra. in fin. de prob.
48 †Limita tamen hoc,ꝙ dixi in hoc quarto
modo,procedere tñ in cauſa ciuili,ſecus in
criminali,quia perempta inſtantia in cauſa
criminali,per lapſum biennij, non auditur
ulterius accuſator ad iterandum,ſm Alex.
in d.l.properandum.§.fin. & ibi etiam Sal.
idem tenet Bal.in l.abolitionẽ.C.de adult.
& probatur in cõſt. regni,quæ incip.Accu-
ſatorẽ.& ibi hoc no. Matth.in 2.not.Ioan.
de Ana.in c.licet.col.fi.de accuſ. & in tan-
tum hoc eſt uerum, ꝙ ẽt ſi offerat ſoluere
expẽſas,non auditur accuſator ad inchoan
dum nouum iudicium: ſecundum Sal. in
l.1.C.ut infra certum tempus,per ea, quæ
habentur in l.ſi is,& l.fi.C.ad Turpil.

ADDITIO.uide omnino Capi.in de
ciſio.206. Petr.Föll.

49 Venio † ad tertiam q̃onem principalem,
& quæro quis ſit effectus peremptionis in-
ſtantiæ, & quid poſſit facere iudex ea pe-
rempta. Super quo præſuppono, quòd in-
ſtantia cauſarum pōt duobus modis euane
ſcere. Primo modo,ſcilicet per lapſum tem
poris,de quo plene dixi in præcedenti q. Se
cundo modo,per ſententiam abſolutoriam
latam ab obſeruatione iudicij, & hoc po-
teſt contingere multis modis. Primo, ut qñ
actor fecit citari reum in cauſa ciuili, uel
criminali, & in ultimo perẽptorio compa-
ret reus,& non actor, tunc reus accuſat cõ
tumaciam actoris, & petit ſe abſolui ab in
ſtantia iudicij, & actorem condemnari in
expẽſis,& ita pronunciat iudex? per quam
pronunciationem non poteſt dici uerè per
empta inſtantia, ex quo incœpta non erat
ante lit.conteſt.ſed potius eſt circunductum
edictum,& ſic eſt perempta citatio. Verum
actor non poteſt iterum agere, niſi ante
omnia reficiat expenſas, ſicut quando in-
ſtantia eſt perempta, ita tener And.de Iſer.
in conſt·ſponte uolentibus.per l.eum quem
temere.ff.de iudi. Et quòd actor poſſit ite-
rum agere eſt tex.in l. & poſt edictum.§.cir
cunductio.ff.de iud.ibi dicitur, quòd eſt
perempta inſtantia, non autem totius cau-
ſæ, niſi eſſet lata ſententia abſolutoria ab
obſeruatione iudicij, ut dicit ibi glo. & ſic
æquiparat hunc caſum peremptioni inſtan
tiæ totius cauſæ, quando fertur abſolutio-
ria, & hęc materia tractatur plenè p Doc.
in l.properãdum.§.& ſi quidem, C.de iud.
50 † Secundo modo fertur abſolutoria ab
obſeruatione in iudicij,quando fuit in iudi
cio præſentatus libellus ineptus, puta ex ca
rentia actionis, iuxta l. ſi pupillis. §. uidea-
mus ff.de neg. geſt. uel ex defectu ſolenni-
tatis ſubſtantialis, uel alio modo ſimili.
De hoc eſt tex.& ibi Bart.in l.libellorum.§.
quòd ſi libelli.ff.de accu. & Specu. in titul.
de offi.om.iud.§.deſeruit.colum.5.uerſicu.
in ſententia,&c. & gloſſ.in l.1.in princ. in
uerſic.ſicut,nec tenere, in fin.ff. ſi men.fal.
mod. dixe. tunc fertur ſententia abſoluto-
ria, & reſeruatur ius agendi ex alia cauſa
apta, ſecundum Bald. in auth: ſed ſi quis,
colum.1.uerſi.item illa,&c.C.de ſec.nup.&
idem Bald.in leg.ſecunda.in 14.quæſtione
C.de reſc.uend.Ex quibus autem cauſis di-
catur libellus ineptus uide Petr.Phil.Corn.
in conſil.121.colum.4.in fi.in litera I.la 2.
in 1.uol.Et procedit hoc tam ante lit. con-
teſt. quàm poſt, quia ſi fabricatus eſt pro-
ceſſus inualidus,ſuper libello inepto,uel ali
ter ꝓceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, nõ
poteſt ſuper tali proceſſu ferri ſnĩa ualida,
per ea, quæ no. gl.inſt.de oblig.in princ.in
uerſic.2. in fi. unde iudex tunc pronunciat
proceſſum nullum,& abſoluit reum ab ob-
ſeruatione iudicij, reſeruato actori iure
iterum agendi.tex.eſt in cap.examinata,&
ibi Abb.& Fel.de iud. & Alexand. in Add.
ad Bart.in d.l.1.ff.ſi men.fal.mod.di.Et ex
illos

hoc habes practicam, quòd quando pro-
ceſſus eſt nullus ex aliquo defectu, licet ꝓ
bationes ſint recepta, nõ tamen fertur ſen
tentia diffinitiua,ſed abſolutoria ab obſer
uatione iudicij per dictũ capitulũ exami-
K nata, *k* quæ abſolutoria dicitur interlocu-
toria,ex eo, quia non diffinit totum nego-
cium: cum remaneat facultas iterum agen
di,gloſſ.not. in uerſicu. abſoluetur, quam
ibi ad hoc ponderat Bart.in l. harum.ff.ſi
ſeru.uend.& Bar.in l.Titia.ff. de accuſ.ho
die autem in regno ſaluantur proceſſus à
multis nullitatib. per ca. deteſtantes,& per
regiam prag.primam, quæ incipit.Diſpen
dia. ex quo proceditur ſine figura iudicij,
& ſola facti veritate inſpecta in cauſis ciui
libus: de qua materia uide Par.in tract de
ſyn.in uerſi.ſententia, ubi per plures colũ.
ponit intellectum dicti capi. deteſtantes.
51 †Tertio modo fertur abſolutoria ab ob-
ſeruatione iudicij etiam in cauſa appella-
tionis: ut quando iudex cauſæ principalis
protulit ſententiam diffinitiuam ſuper ꝓ-
ceſſu inualido, à quo fuit appellatum.nam
iudex appellationis uidens ſe ntentiã nul-
lam, ceſſat ipſam: & abſoluit reum ſaluo
iure iterũ agendi,tex.eſt, & ibi gl.& Abb.
in c.cum dilecti.de emp.& uen. & no.Bal.
in l.2.in 24.q.C.de reſc.vend.& Alexan.in
conſ.79.inc.perſpectis uerbis,&c.in 2.uol.
52 Quarto modo, fertur abſolutoria ab ob-
ſeruatione iudicij,quando actor lite conte
ſtata ſe abſentat, & non proſequitur cau-
ſam: nam tũc eſt in poteſtate rei proſequi
cauſam,& producere ſuas exceptiones:vel
inſtare, quòd abſoluatur ab obſeruatione
iudicij actore non proſequente: quo caſu,
ſi reus eligit hanc uiam, ut abſoluatur, iu-
dex citabit actorem,ut ueniat ad proſequẽ
dum: qui ſi non uenerit, poterit reum ab-
ſoluere ab inſtantia iudicij, & actorem ab
ſentem condemnare in expreſſis. Si uero
reus elegerit aliam uiam producendi ſuas
defenſiones, & tunc ſi illis producti liquet
iudici de cauſa, ut pro reo, uel actore
poſſit diffinitiuam proferre, & tunc abſol-
uet reum diffinitiuè. Et ſi liquet pro acto-
re, condemnabit reum diffinitiuè actori
abſenti, & in omnem euentum actor ab-
ſens condemnatur in expenſis, ſiue uincat,
ſiue ſuccumbat. Si uerò de cauſa non li-
quet,ut quia neque actor, neque reus pro-
duxit probationes ſufficientes, & tunc ab-
ſoluet reum ab obſeruatione iudicij. Ita
hæc omnia deciduntur per tex. & ibi Bar.
Bald.Alexand.& communiter Mod.in d.l.
properandum,§.& ſi quidem. C. de iud.Et
utilitas eſt iſta, quia quando reus abſolui-
tur ab inſtantia iudicij, poteſt actor iterũ
agere refectis expenſis, ut habetur in capi.
examinata, de iud.& in l.& poſt edictum,
§.circũducto.ff.de iud.& pater ex his quæ
ſupra dixi. Sed quando abſoluitur diffini-
tiuè, non poteſt ulterius agere actor, quia
obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ, ut decla-
rant Alexand.& Iaſ.in quinta,& ſexta co-
lum.in dicto §.& ſi quidem. Illud autem
quod dixi ſupra, quòd tunc dicitur de cau
ſa non liquere, quando probationes non
ſunt productæ. Intellige, quando non fuit
datus auctori terminus probatorius, ut
quia ſe abſentauit ante dationem termini
ad probandum: nam tunc fertur abſoluto
ria ab obſeruatione iudicij. Si autem
datus eſſet terminus, & poſtea actor ſe ab-
ſentaſſet, nunc ſiue fiant probationes ſiue
nõ pōt ferre iudex diffinitiuam ſentẽtiam
pro reo: per l.qui accuſare. C.de eden. ita
declarat Barto. in dicto §. ſi quidem. in 3.
oppo. & ibi etiam Iaſ.in quinta colum.
53 † Hoc tamen ſingulariter limita non pro
cedere, quando actor probaſſet ſemiple-
nè, & reus nihil: quo caſu eſſet deferen-
rendum iuramentum ſuppletorium acto-
ri.quia ex quo propter eius abſentiam nõ
poteſt iuramentum deferri, & reus mini-
mè poteſt condemnari: quia non eſt plenè
probatum abſoluetur reus non diffinitiue:
ſed ab obſeruatione iudicij, propter illam
ſemiplenam probationem.ita tenent Mar.
Sil.& Sal.in dicto §.& ſi quidem.quos ibi
54 ſequitur Alexand.in 3.colum.†Et inquã-
tum ſupra dixi, quòd abſolutoria ab ob-
ſeruatione iudicij, eſt interlocutoria: adde
unum caſum, in quo habet uim diffiniti-
uæ, uidelicet, quando reus ſolueret debi-
tum pendente iudicio, quia tunc non ab-
ſoluitur diffinitiuè, ex quo proceſſus ha-
buit uerum principium, & obligatio fuit
ſublata per ſolutionem poſtea factam, ſed
abſoluitur ab obſeruatione iudicij, quæ
abſolutio habebit uim diffinitiuæ. ſecun-
dum Bar.in l.Titia.ff.de accuſ.& Iaſ.in di-
55 cto.§.& ſi quidem.colum.pen.† Iſtis præ-

ſuppoſitis uenio ad deciſionem huius ter-
tiæ quæ.& dico,quòd quando perit inſtan
tia ſecundum primum modum, ſcilicet p
lapſum temporis, effectus eſt ille, quia pe-
reunt omnia acta iudicij, non autem acta
cauſæ,ſeu litis, ita dicit Abb.in c.uenerabi
lis,colum. 6.uerſi.quæro, quæ acta, & c.de
iud. Declarat iſtam differẽtiam Acta iudi-
cij dicuntur illa, quæ tendunt ad litis ordi
nationem, prout eſt libellus,litis conteſta-
tio,terminus probatorius,ſatiſdatio,& alij
ſimiles actus. Acta cauſæ dicuntur ea,quæ
tendunt ad litis deciſionem prout ſunt de-
poſitiones teſtium, inſtrumenta,confeſſio-
nes,& alia ſimilia acta probatoria. ita de-
clarat gloſſ.cle.ſæpe, in uerſi, defenſiones;
de uerbor. ſignificat. Iſta ergo eſt uera, &
communis concluſio, quòd per lapſum in-
ſtantiæ pereunt omnia acta pendentia ad
litis ordinationem,& omnes ſatiſdationes
receptæ in iudicio, ut dicitur in d.l. prope
randum.§. & ſi quidem. Acta uerò proba-
toria non pereuut. ita tenet Spec. in tit. de
iud.deleg.§. reſtat. uerſi. ſed nunquid om-
uia,& Bald. in l.cum antea, circa fin C,de
arb.& Bar. plene in l. cum lite mortua, ff.
iud.ſol.& Alexan.in conſil.58.in 2.uolu.&
Bart.& Alexand.plene,in l.is, apud quem,
col.antepe. & pen.C. de eden. & Abb.in c.
cãm,quæ de teſt. & habet in dec.148.cõſ.
Neap. unde ſequitur cõcluſio, quòd quan-
do inſtantia incipiunt, & de nouo poſſunt
in uim probationis produci atteſtationes,
& probationes receptæ in prima inſtantia
perempta: facient plenam fidem,ut dicunt
Doct. in l.locis præalleg.& Alex.in cõſilio
61.colum.3.in fi.in ſecundo uolum. Solum
ergo requiritur, quòd lis de nouo ordine-
tur, incipiendo à libelli porrectione,& cita
tione, & proſequendo alios actus uſque ad
finem cauſæ. †Prędicta tamen intellige,&
56 limita, dummodo acta ſint publicata in
prima inſtantia, alias ſi non ſunt publica-
ta,non facient fidem in alia: ut habetur in
l.geſta. C. de re iud.& per Bar.in dict. leg.
cum lite mortua. Alexand. in d.leg.is apud
quem. colum.6. in fin. uerſiculo 6.conclu-
ſio,&c.C.de eden. Sed reſtat dubiũ,an poſ
ſint peti publicari coram iudice ſecundæ
inſtantiæ. In hoc eſt uarietas inter Docto.
quia Bartol.in d.l.cum in litem mortua.te
net quòd ſic, & multi alij Doct, tenent con
trarium, quos refert Alexan. in d.l.is apud
quem,tandem Alexand. ibi concludit ſeq.
opi.Ant.de Butr.in capi.Alb.de teſt.ut di-
ſtinguamus, aut teſtes ſunt uiui adeo quòd
poſſunt iterum produci, & tunc non poſ-
ſunt publicati per iudicem ſecundæ inſtan
tiæ, ſed debent iterum produci, & exami-
nari. Aut ſunt mortui, adeo quod iterum
haberi non poſſunt, & tunc poterunt pu-
blicari, & plenam fidem facient. & hanc
opin.puto eſſe ueram: quam in effectu te-
net expreſsè gloſſ.quæ non fuit ibi ponde-
rata in leg. properandum.§ fin. in uerſicul.
uigorem. C. de iud. & cum hac diſtinctio-
ne pertranſeo.
57 † Prædicta tamen intellige ſolum proce
dere in cauſa ciuili: nam in criminali per
lapſum inſtantiæ pereunt non ſolum acta
ordinaria, ſed etiam probatoria, ita quòd
nullo modo poteſt iterum agi. ita declarat
Matth. in conſt. accuſatorem, in ſecundo
not. & probatur ex his, quæ tradit Sal. &
Alex.in dict. leg.properandum.§.fin. & di-
xi ſupra, in ſecunda quæſtione principali,
in fin. uerſiculo limita tamen hoc, &c. De
alijs autem actis ordinarijs, an pereant in
totum in cauſa ciuili, & an remaneat ali-
quis effectus eorum, uide Alexand. in leg.
is,apud quem. C.de eden.in ſexta, & ſepti-
ma columna & Bart. in l.cum lite mortua.
ff.iud.ſolu.
58 †Alius effectus ſequitur ex per emptio-
ne inſtantiæ, quia ſententia lata poſt eam
l peremptam,eſt ipſo iure nulla,& nullum
hebet effectũ, ſecũdum Alex.in conſ.136.
col.1.in 2.uol. & in cõſi.136. col. 1.eo.uol.
& in cõſ.42.in 3.uol.& Par. in tract.ſynd.
in uerſ.inſtantia,col.2. & gl.Bar.& Docto.
communiter, in d.l. properandum.in prin.
ubi hoc limitant, & maxime Alex.in pen.
col.ut ꝓcedat in inſtãtia biennij,uel trien-
nij inducta à iure communi. & idem in in-
ſtantia ſtatuaria, quando ſimpliciter eſt in
ducta. Secus ſi eſſet adiecta pœna iudici
nõ pronuncianti infra tempus ſtatuti,quia
tũc ſuntentia poſtea lata,ualet, licet iudex
incidat in pęnam,& hoc tenet etiam Paul.
de Caſt.in conſi.16.col.pen.in 1.uol.
59 †Intellige tamen prædicta, quod iudex
non poteſt ferre abſolutoriam, uel con-
demnatoriam in cauſa principali, tamen
ab obſeruatione iudicij poteſt abſoluere

reum,& condemnare actorem in expenſis,
etiam poſt perempta inſtantiam. quia pe-
riculum expenſarum, ſpectat ad actorem,
cuius negligentia petit, ita tenet Alexand.
in conſilio 46. poſt princip. in 5. uolum. &
idem Alexand.in dict.leg.properandum.§.
illo. circa fin & ibi per Bald. & alios Doc.
& Fel.in capitu.de cauſis, colum.5. de offic.
delegat. Et Lanf. in repet. capitu. quoniam
contra.in fin.uerbis,de probat. & Alexand.
in conſilio.136.colu.prima, & conſilio 138.
colum.1.in 1.uolum.

ADDITIO. Hoc probat tex.in l.fin.
C.ſi intra cert.temp. l. ſi præſes quaſi deſer-
tam. & ibi gloſſ. C. quomodo, & quando,
& Innoc. hoc uoluit in capitulo fin. de iu-
reiurand, Alexand. in conſilio 137. & 136.
libro ſecundo, & Roma in ſingula. 788. &
Deciſ.conſilio 34.in fin.libro primo, & te-
net Rot.in deciſio.98.licet in nouis, & hoc
etiam procedit ſi foret iudex delegatus, cũ
hoc ſit quoddam incidens in cauſa, ut te-
net Rot. in deciſio. 153. auditor in nouis,
& Angel. concluſi.22. & conſilio 28. iudex.
Petr. Foll. V. I. D.

60 † Secundo intellige. & limita niſi ex pro
ceſſu appareret confeſſio rei conuenti, quia
ex ui uotorij poteſt iudex ferre ſententiam
contra confeſſum, etiam poſt peremptam
inſtantiam, & ualet ſententia ſiue in ciui-
li, ſiue in criminali, ſecundum Baldum in
dicta leg. properandum, in fine illius prin-
cip. & Abb. in capitulo uenerabilis, colum.
penult. de iud. & Felyn. in dicto capitulo
de cauſis,colum. 5. de offic. delegat. & Ale-
xand in addi, ad Bart.in l.ſi confeſſus,ff. de
cuſt. reo. in additio. quæ incipit, An ex
61 inordinato,& cæt.in fin. †Adde tamen hic,
quando incipitur de nouo cauſa poſt per-
emptionem inſtantiæ, quòd poſſunt in
nouo iudicio opponi omnes exceptiones
dilatoriæ, & declinatoriæ perinde. ac ſi
nunquam ullum iudicium fuiſſet inten-
tatum, ſecundum Angel. in conſilio 288.
in fine.

ADDITIO. Corruptæ allegat Ang.
in conſilio 288. uoluit enim eam allegare
in conſilio 289.in fin.incip.uiſo facto,& ſta
tutis prædictis. Pet. Foll.

62 † Vltimo, ipſo complemento huius ma-
terię poſſet dubitari, quid ſi inſtantia pe-
tit non per lapſum temporis, ſed alio mo-
do, puta per abſolutoriam ab obſeruatio-
ne iudicij, ut quia libellus proceſſus fuit
nullus, quæ acta pereant tunc? Dic ſimi-
liter, quòd pereunt ordinatia litis. Acta
uero probatoria, non pereunt, quia poſ-
ſunt produci in alia inſtantia in uim pro
bationis. Ita tenent Hoſt.& Abb.in fin. uer-
bis in capitulo cauſam, quæ, & ibi etiam
Felyn.in penult.colum.in fin. & ſequæn de
reſt. reprobata quadam opin. Bald. aliter
tenentis,ut ibi refertur. Plus etiam dicit ibi
Felyn. quòd eſt maioris efficacię iſtæ per-
emptio inſtantiæ per abſolutoriam, quia
tunc petit omnino effectus actorum ad li-
tis ordinationem, etiam quo ad interrum
pendam præſcriptionem, & quo ad alios
effectus, in quibus durat, quando petit per
lapſum triennij,ſecundum Alexand.in d.le.
is,apud quem,& Bart.in d.le.cum lite mor-
tua. Rob. Mar. V. I. D.
63 † Sequitur modo uidere, de tertio ter
m mino,qui dicitur, m lis,ut ſequar ordinem
præſuppoſitum in principio huius 5. par-
tis. Qui terminus, lis, eſt magis generalis
nam quandoque ponitur pro inſtantia cau-
ſæ, & ita accipitur in dicta leg. properan-
dum.in princ. & in d. leg. cum lite mortua
ff. iud. ſolut. quandoque ponitur pro ipſa
cauſa deducta in iudicio, ut habetur in l.
nullæ.C.de proc. & in le. litis nomen.ff.de
uerborum ſignificatione, ita declarat Ale-
xand. in leg. poſtquam liti. colum. 1.C. de
pact. & idem Alexand. in conſilio uigeſi-
moſecundo, columna prima, in fin.in pri-
mo uolumine, ubi per hoc infert, quòd is,
qui renunciat liti, cenſetur renunciare in
ſtantiæ,& cauſæ,adde gloſſ.in uerſi. litis,&
ibi Gemin.in capitu. primo,§. licet, de pro-
cur.lib. 6.& deciſ. 220.conſilio Neap.in fin.
64 † Quomodo autem dicatur incipere lis gl.
in le. cauſas,C.de tranſa. & Bald. etiam ibi
dicit,quòd incipit. ante lit.conteſt. Tamen
ueritas eſt in contrarium, & illa gloſſ. in
hoc reprobatur,unde non incipit, niſi à li-
tis conteſtatione. Probatur in capit. ſuper
quæſtio. poſt princip. & ibi glo. in uerſicu.
litis exordium de offic. delegat. & in l.aper-
tiſſimi.in prin.& ibi glo in uerſicu inchoe-
tur. C.de iud. & eſt text. in capitu.ex parte
el 3.de uerbor. ſignifica. & hanc. opin. tan-
quã magis cõmunẽ tenent Cyn. Bar. Ange,
Ale.& Iaſ.in d.l. cauſas. & Fel.in d. c. ſuper

65 qõnum, col.4 in fi.& ſeq.† Quod autem limitat ibi Fel.quatuor modis. Primo, fauore liberationis. Secundo, quo ad inducendum uitium litigioſi, Tertio, quo ad inducendam litis pendentiam, Quarto, quo ad perpetuãdam iuriſdictionem, quia in caſibus incipit lis ante litem conteſtatum, & ſic a ſola citatione, ut ibi per eum.

66 QVARTVS terminis eſt † cauſa, Propriè cauſa dicitur, ipſum ius deductum iudicio, hinc dicimus cauſam ciuilem, uel criminalem, ſecundo quod in iudicio deducitur actio, uel accuſatio, ut declarat Alexand, in dicta leg. poſtquam lit. columna prima per allegata ibi per eum, & in dicto conſilio uigeſimoſecundo, columna prima, in fin. in primo uolumi. & incipit cauſa, etiam ante litem conteſta. & ſic tam ante, quam poſt dicitur cauſa, ſecundum Alexand, & Doct. in dicta leg. cauſas, C.de tranſactio. & Angel, in §. omnem, columna ſecunda. in authenti. de litig. & habetur in capitulo ſolus de uerbor. ſignificatio. & comprehendit tam ciuilem, quam criminalem, ſecundum Card. in cl.1. in 18. queſt, c

67 de offic. uic. † Vnde autem dicatur cauſa, uide Card. in cl. 1. §. ab olim. in 3. oppo. de ſepultu. ubi dicitur, quòd cauſa dicitur: a chaos, quod fuit principium omnium in mundo: ita cauſa poteſt dici principium & materia ipſius iudicij, & ibi ponit in quo d differant cauſa, ratio, & occaſio. quid ſit cauſa, ponit Card. in cle. 1. in 18. quæſt.

68 offi. uic. † Quæ autem ſit differentia inter cauſam, & controuerſiam? Dic, ꝙ cauſa nõ eſt niſi in iudicio ut habetur in d. l. cauſa, C.de trauſac. controuerſia uero poteſt fieri in iudicio, & extra iudicium, & ſic poteſt eſſe ſine lite, ſecundum Bald. in d.l. cau- e ſas, & ibi comuniter Docto. Pro hoc eſt tex in l.Lucius. §. tres hęredes: & ibi Bar. ff. ad Treb. & dicitur fieri controuerſiam non f ſolùm agẽdo, ſed etiam exceptionem opponendo, ut glo. in l, non ſolum, §. ſi ſtatus, & g ibi per Doct, ff. de proc. & dr̄ controuerſia, ſiue fiat de iure, ſiue fiat de facto. ſecundum h Bar, in d. §. tres hęredes, Item fit controuerſia etiam reſiſtendo, ſecundum Bald. in l, 1. i C. de teſtib. ubi idem dicit de hoc nomine qõnis. ſ. quod ſit quæſtio etiam reſiſtendo, & ſimiliter quæſtio dicitur extra iudicium ſecundum Bald, in d, l, cauſas, Item dicitur k controuerſia ẽt ante litem conteſtatam, ſecundum Bald. in l. diuus, in prin. in primo no. ff. de pet.hær. & Abb. in c. & ſi Chriſtus, de iureiur. & Alexand, in l, ſtipulatio iſta, §. ſi quis forte, ff. de uerbo. oblig. & uide aliqua de predictis per Barr. in l. amplius, ff. rẽ ratam hab. & Fel. in c, ſuper quęſtionum in prin. in 4. colum, in fin. & ſeq. de offi. deleg. & in quo differat. cauſa in negocio, ponitur in c. forus. de uerb. ſingn. & declarat Car. in cle. 1. in 5. not. de proc. Nam cauſa non dicitur niſi in iudicio, negocium uerò dicitur in iudicio, & extra. Vnde procurator ad negocia poteſt agere in iudicio, & tractare extraiudicialia, Sed ꝓcurator ad cauſas non poteſt tractare extraiudicialia, ſecundum eum, & uide de prædictis per doctor. in l. ſi quis maior, C. de tranſac. & hæc de iſta quinta parte dicta ſufficiant. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

ADDITIONES.

c Inſtantia. Octau. Veſtri. in pract. Rom. Cur. lib. 3. cap. 5. num. 1. & 6. ubi addit. Grauat. & ibi., quod de iure canonico ſit perpetua per Concilium ſacrum Tridẽtinum, in ſeſſ. 24. cap. 20. de reform. generali, diſponitur, quod cauſæ ad forum Eccleſiaſticum pertinentes, biennio terminentur.

d Non continuat. Contra per Boer deciſ. 69. no. 32. & Viui, in tract. com. opin. in 2. par. opin. 48. clericus ubi dicit quod hic D. Author ex ſemetipſo atteſtatur de magis communi. De hac re, & de ueritate uideas Couar. lib. 1. prac. qq. cap. 8. per totum Villalobos in tract. com. opin. litera. c. in uerſi. Clericus, nume. 70.

e Excedentem. De ueritate & pro, & contra, per Bencinten. dec. Bononien. 76. mota lite per totam.

f Aduerſarij. Nico. Ant. Grauat. in annot. ad pract. Veſtri. lib. 6. cap. fi. litera P. num. 25,

g Impedimentum. Iaſ. Iud. deciſ. Peruſ. 36. in prima par. totum.

h Ipſo iure. De huius uerbi ſignificatione uideas etiã Bello, lib. 1. ſuppu. iur. c. 10. nu. 2.

i Iudex. Coram quo Iudice reſtitutio in integrum ſit poſtulanda uide Coua. lib. 1. uaria. reſol. cap. 4. per totam infra in 3. par. 6. princ. 2. actu. nu. 113.

k Abſolutoria. Et an ſententia abſolutoria ab ob-

ab obſeruatione iudicij ſit diffinitiua, uel interlocutoria, uideas Couar. lib. 1. reſolu. capit. 1. nume. 8. ubi etiam de materia huius quæſtionis infra in 6. par. prin. 2. par. 1. actu. num. 33.

l Peremptam. Alfe. conſilio 13. numero 12. 34. & 38. infra in 6. parte princip. 3. par. 1. actu. nume 90.

m Lis. Et nomen lis ſignificat etiam omnem actionem, ſiue ſit in rem ſiue in perſonam Ripa in l. naturaliter. §. nihil commune. nu. 106. ff. de acq. poſſ. Ludouicus Alferius.

SEXTA PARS.

Iudicium trifarium partitum. Et cuiuſlibet partis tempus, & uſus. Tum decem membra, ſeu potius gradus ad iudicium, ordine, & loco diſtincti, doctè, & eleganter. In ſumma actuum, qui emergunt in iudicio, ſexdecim numero, inſignis, & compendioſa explicari. Poſtremò, iudicij deciſoria.

1 *Totum iudicium quo ad ſui ordinem, tres partes habet.*
2 *Acta omnia, quæ fiunt a citatione, uſq; ad litis conteſtationem incluſiuè, in principio iudicij fieri dicuntur.*
3 *Iudicium, quæ membra, ſeu acta in ſui prima parte contineat.*
4 *Quibus modis ad iudicij principium perueniatur.*
5 *Inquiſitio, uel accuſatio præcedere debet, ut quis de aliquo crimine puniatur.*
6 *Inquiſitio prohibetur, niſi in caſibus à iure expreſſis.*
7 *Inquiſitio generalis, quæ dicatur, quomodo, & qualiter fiat, & ad quam effectum.*
8 *Copia repertorum non datur hodie, in regno ſed tantum capitulorum, quod procedit in foro ſeculari, ſecus eccleſiaſtico, num. 9. & 10. & ibi ponitur intellectus ad cap. Regni, quod incipit, ſubiungendo.*
11 *Inquiſitio generalis præcedere debet, antequã conueniatur uniuerſitas ad pęnam damni clandeſtini.*
12 *Inquiſitio ſpecialis contra certã perſonã, quæliter, & quot modis fiant.*
13 *Inquiſitio fieri debet per Eccleſiaſticum iudicem de idoneitate perſonæ eligendæ, uel ordẽdinandæ.*
14 *Prælatus uiſitans eccleſia de uita, & morib. clericorum inquirere debet.*
15 *Bona uacantia applicantur fiſco, ſed contradictor comparens auditur, & datur ſibi copia inquiſitionis, ſeu defenſionis.*
16 *Ad ualiditatem inquiſitionis, quot requirantur.*
17 *Inquiſitio ſpecialis non procedit, niſi primo cõſtet delictum eſſe commiſſum.*
18 *Confeſſus occidiſſe hominem, non habetur pro ueridico, niſi primo mittatur ad locum ad inquirendum, an ibi fuerit homo occiſus.*
19 *Fama inquiſitionem præcedere debeat alias inquiſitio non ualet.*
20 *Iudici non creditur de fama, niſi ex actis appareat probata.*
21 *Fama niſi habuerit originem ab honeſtis perſonis & fide dignis nihil operatur.*
22 *Inquiſitio formatur, extantibus indicijs ſine fama.*
23 *Dictum ſocij criminis, non eſt ſufficiens ad inquirendum fama non præcedente.*
24 *Iudex inquirere poteſt ad denunciam officialis non præcedente fama.*
25 *Inquiſitio formata de mandato principis, ualet fama non præcedente.*
26 *Denunciatio criminis a uiro probo facta ſufficiens eſt indicium ad inquirendum de infamia denunciati, quæ inuenta de crimine inquiritur.*
27 *Inquiſitio formata non præcedente infamia, ualet, exiſtente inquiſito præſente, & non cõtradicente.*
28 *Inquiritur contra officialem in ſyndicatu, nõ præcedente fama.*
29 *Inquiſitio generalis formatur, fama non pręcedente.*
30 *Inquiſitio ſpecialis, quam preceſſit inquiſitio generalis, ualet ſine alia famæ probatione.*
31 *Banna, quæ faciunt officiales in principio ſui officij, an ſint ſufficientia, ut iudex inquirere poſſit in caſibus a iure non permiſſis.*
32 *Inquiſitio non ad puniendum, ſed ad corrigẽdum pro animæ ſalute fama non præcedente, ualet.*

33 *Inquiſitio formata ex neceſſitate officij, non præcedente fama, ualet.*

34 *Inquiſitio delictis non commiſſis dolo uel lata culpa ſed per leuem aut leuiſſimam culpã, non ualet.*

34 *Inquiſitio locum, & tempus commiſſi criminis continere debet.*

36 *Inquiſitio ſine ſolennitatibus l. libellorum ff. de accuſ. ualet, quando inquiritur de crimine commiſſo contra diuinam maieſtatem, & de crimine læſæ maieſtatis.*

37 *Inquiſitio omnes delicti ſpeciales circunſtantias continere debet cum loco & tempore.*

38 *Offenſus citari debet ad accuſandum ante, quam iudex inquirat.*

39 *Inquiſitio uigore ſtatuti facta non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem, & remedium ordinarium dicitur.*

40 *Inquiſitio in quibus caſibus permittatur de iure communi, & per capitula Regni.*

41 *Inquiſitio non ceſſat, inquiſitio affectante uel procurante ab aliquo accuſari coram alio iudice, ut impediatur inquiſitio.*

42 *Offenſus, qui iudici dixit nolle accuſare, demum inquiſitione formata uult, non auditur.*

43 *Inquiſitio non impeditur per ſuperuenientem accuſationem, quando ex parte rei nihil fuit oppoſitum.*

44 *Inquiſitio non ſuperſedit, quando accuſans prius denunciat iudici ut procedat ad inquirendum contra aliquem, quem poſtea acuſat.*

45 *Colluſio inter accuſatorem, & accuſatum nõ facit ceſſare inquiſitionem.*

46 *Inquiſitio non tollitur, ſi accuſator fuit cauſa promouente inquiſitionem.*

47 *Probationes receptę in proceſſu inquiſitionis, non pereunt, ſuperueniente accuſatore ſed remanent in ſuo robore.*

48 *Inquiſitio de iure canonico ſemper eſt remedium ordinarium, etiam non tollitur per ſuperuenientem accuſatorem.*

49 *Inquiſitio fieri non poteſt de crimine, de quo alias quis fuit accuſatus, uel inquiſitus, & legitimè abſolutus.*

50 *Inquiſitio non prohibetur, quando ſententia abſolutoria lata eſt, per colluſionem, & præuaricationem.*

51 *Colluſio qualiter probetur, & contra nume. 45. in fi. & nume. 53.*

52 *Sententia ab obſeruatione iudicij non impedit de eodem crimine inquiri.*

53 *Inimici de iure canonico repelluntur ab accuſando, ſecus de iure ciuili.*

54 *Accuſari poteſt abſolutus a tertio qui ſuam, uel ſuorum iniuriam proſequitur, & accuſationem ab alio inſtitutam ignorat.*

55 *Tranſactio criminis, facta cum accuſatore, an impediat, quam alius poſſit accuſare, uel iudex inquirere.*

56 *Accuſatore remittente iniuriam pendente accuſatione, an poſſit iudex procedere, ſtante indultu principis præcedente.*

57 *Tranſactio in crimianalibus quid operatur, maxime in caſibus permiſſis, & ſupra, numero 55.*

58 *Iniuria facta uni omnibus eius conſanguineis facta cenſetur, & quamuis paſſus iniuriam remittat poſſunt tamen alij accuſare.*

59 *Crimen publicum in regno hodie non differt à priuato, quo ad accuſationem.*

60 *Conſanguineus accuſare poteſt de iniuria conſanguinei criminaliter tantum, non autem ciuiliter, niſi ſolus pater, & maritus, & numero 65.*

61 *Frater non agit ciuiliter pro iniuria fratris, ſed criminaliter ſit.*

62 *Conſanguinei uſque ad quem gradum admittantur ad accuſandum, & proſequendum ſuorum iniuriam.*

63 *Iniuria, quæ fit diuinæ religionis, uel patriæ ꝓpriæ appellari poteſt, & quilibet poteſt eam proſequi, tanquam propriam.*

64 *Spurij non ueniunt appellatione ſuorum.*

65 *Libellus iniuriarum ciuiliter fieri non poteſt ad æſtimationem iniuriæ, quando coniunctus agit pro iniuria coniuncti.*

66 *Agens pro iniuria illata ſuo conſanguineo, qualiter libellum concipere debeat.*

67 *Pater remittere poteſt iniuriam factam filio, eo inuito, nec alij fratres iniuriati accuſare poſſunt tanquam coniuncti.*

68 *Pater utilis, non poteſt iniuriam factam filio, remittere.*

69 *Pater uilis non poteſt filio pupillariter ſubſtituere.*

70 *Pater dilapidator, priuatur adminiſtratione bonorum filij, & tunc filius poteſt agere contra patrem.*

71 *Iniuriam illatam à coniuncta perſona filio, nõ poteſt pater eo inuito remittere.*

72 *Coniunctus ultra ſextum gradum, uolẽs agere de*

re de

re de iniuria coniuncti, non admittitur.

73 *Tranſactio in criminalibus, in quibus caſibus eſt hodie permiſſa per Regni conſtitutiones, qualiter in hoc iure commune reſtringatur.*

74 *Tranſigentibus in criminalibus licitum eſt aliquid ab accuſato accipere, pro expenſis, & intereſſe, & pro æſtimatione damnorum,*

75 *Iniuriæ enormes, & atroces, quæ dicantur & quæ leues.*

76 *Tranſactione facta in criminalibus, an, et quãdo iudex procedat.*

77 *Accuſator colludens, ſeu præuaricans cum accuſato qualiter puniatur, & quando præſumatur colluſio.*

78 *Tranſactio in ciuilibus, quando ſit permiſſa per conſtitutiones regni, & qualiter tranſigens puniatur.*

79 *Tranſactio in ciuili cauſa facta per contumacem bannitum, & condemnatum facit illum omnem pœnam euitare ſecus in criminali.*

80 *Accuſator non comparens, uel deſiſtens ante uel poſt litem conteſtam qualiter puniatur.*

81 *Iudex qualiter procedere debeat, quando accuſator ſe abſentat.*

82 *Accuſator deſiſtere poteſt ante quam reus compareat, ubi non uertitur intereſſe fiſci.*

83 *Abolitio criminis, facit accuſatorem euitare omnem pœnam, & qualiter, & quomodo cõcedatur, & quis ſit oblationis effectus.*

84 *Legum correctio non præſumitur niſi expreſsè appareat.*

85 *Inquiri uel accuſari quis poteſt de crimine de quo per uiam exceptionis cognitum fuit.*

86 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine de quo primo cognitum fuit per uiam denunciationis euangelicæ.*

87 *Abſolutus in foro animæ poteſt iterum accuſari in foro terreſtri.*

88 *Remittens iniuriam in foro conſcientiæ, poteſt agere ad emendationem damni in foro contentioſo.*

89 *Agi an poſſit criminaliter ex eodem delicto, ex quo prius fuit actum ciuiliter.*

90 *Accuſatus de ſola iniuria criminis homicidij an poſſit iterum accuſari de homicidio ad pœnam legis Corneliæ.*

91 *Iniuriarum actione non poteſt quis agere contra homicidam, ſed homicidam, accuſare cogitur.*

92 *Accuſari non poteſt pluries quis de eodem crimine ab eadem, ſed a tertio ſic, quando non fuit ſufficienter punitus, alias a tertio minime, & num. 93. 94.*

94 *Accuſatus ab uno, an, & quando pendente accuſatione, uel finita, poſſit ab alio de eodem crimine accuſari.*

95 *Iniuriarum actione non poteſt agere conſanguineus offenſi, pendente accuſatione facta per ipſum offenſum.*

96 *Inquiſitio fieri poteſt de crimine, de quo alias fui actum ciuiliter.*

97 *Pœna irrogata per iudicem Eccleſiaſticum, an poſſit irrogari a iudice ſeculari.*

98 *Accuſatus de crimine, qui fuit contumax, poteſt iterum de eodem crimine accuſari, & opponere non poteſt quod alias fuit de eodem crimine accuſatus.*

99 *Debitor non ſoluens in termino inſtrumenti, cui fuit per creditorem prorogatus terminus poſt accuſationem ſi minime ſoluit in tempore prorogato, & iterum accuſatur an teneatur bis ſoluere pœnam.*

100 *Pœna reiteranda ei, qui non fuit ſufficienter ꝓ crimine punitus, qualiter irrogari debeat.*

101 *Pœna mortis, an, & quando ex cauſa mitigari debeat, quia quis fuit aliter caſtigatus in corpus, uel diu càrceratus pro eodem crimine.*

102 *Inquiſitio ab incompetenti iudice facta non ualet.*

103 *Proceſſus factus coram incompetenti iudice an fidem faciat coram competenti, & quid de confeſſione.*

104 *Coadiutor, qui dari ſolet inquiſitioni, an ſit de ſubſtantia, & ad quem effectum datur.*

105 *Inquiſitio formari debet in caſibus a iure permiſſis, ſed non prohibitis, ad hoc ut ualeat.*

106 *Vſurarius poteſt inquiri per iudicem etiam ad commodum priuati.*

107 *Vſurarius compelli poteſt per iudicem ad uſuras reſtituendas, & poteſt ante receptionem impediri, ne uſuras recipiat.*

108 *Vſuræ permiſſæ ſunt de iure ciuili, ideo iudex ſecularis non poteſt de illis inquirere, de iure communi ſed ſolum iudex eccleſiaſticus.*

109 *Vſurarius punitur per epiſcopum.*

110 *Vſurarius an poſſit hodie inquiri per iudicẽ ſecularem ex officio per conſtitutionem Regni.*

111 *Vſurarius de iure canoni. quas pęnas patiat.*

112 *Iudex eccleſiaſticus ex iuſta cauſa ſibi uiſa poteſt adiuuare canones addendo nouam pęnam, licet non poſſit totaliter contra canones ſtatuere.*

113 *Pœnam poteſt exacerbari, ut alij accipiant exemplum.*

114 *Vſuræ hodie multum frequentantur, ideo acrius puniri debent.*

115 *Iudex eccleſiaſticus debet, & poteſt pęnam illam irrogare quæ magis timetur cuius timoris ratione cenſendum eſt delinquentem ceſſaturum a delinquendo.*

116 *Vſurarius nulla magis conuenienti pęna puniri poteſt, quàm pecuniaria, propter eius auaritiam, & ideo merito conſtitutio regni induxit pœnam publicationis bonorum.*

117 *Vſura dicitur crimen.*

118 *Crimen dicitur, omnis operatio mala, quæ poteſt in hoc ſeculo puniri.*

119 *Vſura ſpecies eſt rapinæ.*

120 *Maius malum nõ reperitur, quàm ſit vſura.*

121 *Pœna arbitraria puniri debet, qui uenit contra præceptum legis.*

122 *Opinio illa in dubio eſt ſeruanda quæ fauet publicæ vtilitati.*

123 *Vſurarius peccat recipiendo uſuras, etiam à ſponte dante.*

124 *Soluens uſuras, uidetur tibi eruere oculum.*

125 *Intellectus ad c. cum tu. de vſuris.*

126 *Vſurarum crimen eſt publicum, & poteſt in regno iudex ex officio inquirere contra uſurarium, & etiam quilibet de populo admittitur ad accuſandum de tali crimine.*

127 *Tortura an poſſit irrogari in crimine uſurarũ*

128 *Inquiſitio poteſt fieri ex officio iudicis de omni crimine, quod committitur per conſpirationem. ſeu conuenticulam.*

129 *Pœna quæ ſit contra committentes conuenticulam, ſeu conſpirationem.*

130 *Conuenticulæ licitæ, & illicitæ eſſe poſſunt, & in dubio ſemper præſumuntur illicitæ.*

131 *Ancilla uendita ſub pacto, ne proſtituatur, alias ſit libera, emptore pactum non obſeruãte poteſt iudex inquirere, & illam exhiberi facere, ut ad libertatem.*

132 *Iudex in cauſis miſerabilium perſonarum ex officio procedit.*

133 *Pupillus, & uidua pauperes. inter perſonas miſerabiles numerantur, alias ſecus.*

134 *Iudex poteſt inquirere in his, quæ notoria ſibi linquent exactis, etiam parte non petẽte.*

135 *Iudex tam Eccleſiaſticus quam ſecularis poteſt inquirere ex officio, in omnibus cauſis pijs, & concernentibus animam.*

136 *Iudex Eccleſiaſticus inquirere poteſt, de quolibet matrimonij impedimento, ad faciendũ ipſum ſeparari.*

137 *Iudex ex officio poteſt inquirere de iuribus principis.*

138 *In applicanda pecunia fiſco ſi iudex poteſt ex officio ſuo procedere.*

139 *Iudex poteſt ex officio inquirere ad magnum ſcandalum uitandum.*

140 *Iudex poſt generaliter inquirere contra omnes malefactores in prouincia, uel ciuitate, quam regit, ut ipſam malis purget hominibus publica quiete.*

141 *Iudex ex officio inquirit de omni crimine, & iniuria commiſſa contra Eccleſias, & Eccleſiaſticas perſonas, & de omni crimine in Eccleſia commiſſo.*

142 *Iniuria illata clerico, eſt crimen publicum, & quilibet poteſt accuſare, & iudex ex officio inquirit.*

143 *Iniuria facta clerico, dicitur facta Deo.*

144 *Inquiſitio fit ex officio iudicis de blaſphemia Dei, & quilibet accuſare poteſt.*

145 *Hæres ſi fecit inuentarium, & creditores dicunt plus eſſe in bonis, quàm ſit in eo conſcriptum, iudex inſtantibus creditoribus inquirit, & accipit probationes de domo hæredis, etiam hæredis ſeruos torquendo.*

146 *Iudex inquirit in cauſa naufragij, & in omnib. cauſis ab eo dependentibus, & contra ſurripientes bona naufragorum, & inquiſitio talis fit leuato uelo.*

147 *Iudex inquirit in cauſa ſuſpecti tutoris, & inuentum ſuſpectum ab officio remouet.*

148 *Iudex inquirit contra producentem falſam ſcripturam uel ſuſpectam in iudicio, & poteſt ipſum ex ſola ſuſpitione punire, niſi probet illam eſſe ueram.*

149 *Suſpitio ſola contra falſam ſcripturam in iudicio productam, habetur pro plena probatione.*

150 *Teſtes uacillantes, ſed falſum deponentes poſſunt inquiri ex officio, & p iudicem puniri.*

151 *Iudex de quolibet delicto commiſſo coram ſe incidenter, inquirere poteſt.*

152 *Iudex poteſt inquirere de iuribus Eccleſiæ, & Eccleſiaſtico beneficio.*

153 *Iudex per inquiſitionem procedere poteſt in caſibus, in quibus accuſator excuſatur a pręſumpta calumnia.*

154 *Iudex eccleſiaſticus inquirit contra tenentes bona, quæ debent diſtribui pauperibus, uel ad pias cauſas.*

155 *Iudex ex officio inquirit de probitate uitæ, de idoneitate & moribus alicuius eligẽdi, promouendi, uel ordinandi.*

156 *Iudex inquirit de omni crimine, ubi interuenit accuſator, q colludit, ſeu præuaricatur.*

157 *Iudex inquirit contra calumniatorem, etiã nemine accuſante.*

158 *Iudex inquirit, quando incidenter de crimine cognouit.*

159 *Iudex ex officio inquirit de iniuria facta, ſcholari.*

160 *Iudex quando inquirat de delicto commiſſo in officio per ſuum officialem.*

161 *Iudex inquirit contra facientem iniuriam ſuis officialibus, uel famulis, ſi crimen eſt notorium.*

162 *Iudex inquirit de omni notorio crimine.*

163 *Iudex ſpecialiter inquirit de omni crimine, ſup quo primo generalis inquiſitio præceſſit,*

164 *Iudex poteſt cogere ſubditos ad faciendam pacem.*

165 *Filius iniurians, uel matri poteſt ex iudicis officio inquiri, & puniri.*

166 *Iudex inquirit contra carceris cuſtodem precio corruptum.*

167 *Lenones ciuitatum deuaſtatores dicuntur, & poſſunt per iudicem inquiri.*

168 *Iudex inquiri de crimine lenocinij, ſine accuſatore.*

168 *Lenocinij crimen, eſt maius adulterio.*

170 *Iudex an poſſit ex officio procedere in crimine adulterij accuſatore.*

171 *Iudex inquirit contra quemcunque qui fuerit inuentus in flagranti crimine.*

172 *Iudex in Regno inquirit contra omnes homines malæ uitæ.*

173 *Iudex ueniens in ciuitate. uel prouincia, edictum facere poteſt, quod omnes ſentientes ſe offenſos, compareant ad querelandum, & teſtes deponendum.*

174 *Inquiſitio generalis non eſt ſufficiens deueniendi ad ſpecialem, niſi in caſibus, in quibus ſpecialiter inquiri poteſt, & non fit niſi ſemel in anno.*

175 *Inquiſitio procedit ex officio iudicis de crimine læſæ maieſtatis perpetrato contra perſonã principis, uel ſuorum collateraliũ.*

176 **Iudex ex officio inquirit cõtra famoſos latro-(nes.**

177 *Iudex inquirit contra inobedientes, & turbantes ſuam iuriſdictionem, & contra rebelles, & contumaces, ad pœnas legitimas & mulctas imponendas.*

178 *Inquiſitio permittitur cõtra ſocios criminis, in caſibus, in quibus permiſſa eſt de ſocijs interrogatio.*

179 *Iudex ex forma conſtitutionum regni inquirit de homicidijs, & damnis clãdeſtinis ubi nullus accuſator apparet.*

180 *Accuſatore mortuo, iudex proſequitur ex officio contra accuſatam.*

181 *Iudex inquirit ſuper neceſſitate ciuitatis, & ciuium ſubditorum.*

182 *Aduocati, et procuratores calumnioſi poſſunt per iudicem inquiri, & interdici, ne poſtulent.*

183 *Iudex inquirit de defenſionibus rei in criminalibus ex ſuo officio, & etiam ſi reus ſe non defendat Et ad hoc tenetur ipſe iudex.*

184 *Iudex inquirit de facto, etiam teſtes producẽdo, in oibus caſibus, in quibus procedere poteſt ad diffinitiuã ſententiam, contra abſentem, ſiue in ciuilibus, ſiue in criminalibus.*

185 *Iudex inquirit de crimine falſæ monetæ, etiã nomine accuſante.*

186 *Pœna falſæ monetæ eſt ultimum ſupplicium cum publicatione bonorum.*

187 *Hæreticus inquiritur per iudicẽ, & punitur ad combuſtionẽ & bonorũ publicationem.*

188 *Iudex inquirit in cauſis ciuilibus, partes interrogando, quando ſibi æquum uidetur.*

189 *Inſtrumenti producti in iudicio ueritas inquiritur per iudicem.*

190 *Iudex inquirit de conditioue teſtis coram ſe producti.*

191 *Iudex inquirit ad denunciationem officialis ad hoc deputati.*

192 *Aduocatus dari poteſt pupillis, ut miſerabilibus perſonis ex officio iudicis, & ſimiliter furioſis.*

193 *Procurator adminiſtrans negocia abſentis, poteſt per iudicem remoueri ob ſuũ contemptum, & contumaciam.*

194 *Procurator compelli poteſt per iudicem ex officio, ut de mandato doceat.*

195 *Crimen ſacrilegij, & plagij, poteſt per iudicem inquiri ex officio.*

196 *Decima non ſoluentes, compelluntur officio iudicis ad ſoluendum, etiã nemine petente.*

197 *Tutor petitus dari põt inqri per iudicẽ an ſit idoneus, & an reperiãtur alij magis idonei.*

198. Hæres compellitur ex iudicis officio ad ſepeliendum defunctum, quo negligendo pōt iudex uendere res hæreditarias pro ſepoltura.
199 Agens ſine actione, poteſt ex officio iudicis repelli.
200 Iudex habens arbitrales literales literas, inquirit de omnibus caſibus, de quibus hic.
201 Syndicatores inquirunt contra officiales ſtātes ad ſyndicatum de commiſſis, & obmiſſis in officio.
202 Iudex inquirit contra frequentatores tabernarum, & alias de quibus hic.
203 Notorium dicitur, quod per decem teſtes probatur.
204 Inquiſitio an fieri poſſit ex officio iudicis in crimine priuato, puta furto, uel iniuria.
205 Furtum an dicatur hodie crimen priuatum ex quo eſt alterata pœna p captiula Regni.
206 Inquiſitio poteſt fieri de omni crimine de iure canonico.
207 Inquiſitio crimino ſorum, expenſi fiſci fieri debet.
208 Inquiſitio inepta, an ualidetur per cōfeſſionē.

SExta & ultima pars principalis huius
tractatus eſt in quot partes diuiditur iu-
dicium, & quæ ſint eius membra. Et ſu
per iſta 6. parte declarabitur tota tela iudi
cij, exordita per ordinem a principio uſque
1 ad finem. † Sciendum eſt igitur, quòd
totum iudicium, quo ad ſui ordinationem
habet tres partes. Prima pars durat a ci-
tatione, uſque ad litis conteſta. incluſiuè.
Secunda pars durat a lit. conteſta. excluſi-
uè, uſque ad concluſionem in cauſa incluſi-
uè. Tertia pars, durat a concluſione uſ-
que ad ſententiam diffinitiuam incluſiuè.
ita declarat Barto. in lege ſecunda colum.
2. ff. de furt. & quælibet iſtarum partium
habet ſua membra diſtincta, quorum u-
2 num ſequitur ſucceſſiuè ad aliud. † Prima
igitur pars tota appellatur principium iudi-
cij uſque ad lit. conteſta. incluſiuè, & con-
ſequenter omnia membra, & acta, quæ
fiunt in iſta 1. parte, dicuntur fieri in prin-
cip. iudicij, ſecundum Barto. in d.l. 2. quod
patet, quia tunc dicitur eſſe cæptum iudi-
cium, quando eſt facta litis conteſtatio, &
ut eſt gloſſ. in uerſi. inchoatam, iuncto tex.
in l. 1. C. de plur. petit. & in l. 1. iuncta gloſ.
1. C. de iud. & in l. apertiſſimi, iuncta gloſſ.
uerſ. inchoetur, eod. titul. & tex. in §. ſi uero
apud iudicem initium. in Auth. de litig. fa-
cit tex. in l. ſi poſt acceptum, ff. de rei uend.
& in l. amplius non peti. ff. rem ratam hab.
3 † Videatur ergo quæ membra ſeu quæ a-
cta continentur in hac prima parte iudicij
ſuper duo dico, quòd poſſunt in ea conſi-
derari decem membra, ſeu decem actus,
qui ſolent interuenire, uidelicet. Citatio,
contumacia, libelli oblatio, reconuentio,
auctoris laudatio, nominatio, interroga-
tio, ſatiſdatio, exceptio, & lit. conteſt.
4 de quibus ſingulis diſpiciamus. † Et ante-
quam ad declarationem dictorum mem-
brorum perueniam, eſt ſciendum hoc, quòd
ad principium iudicij peruenitur multis
modis. Aut enim per uiam actionis, aut
accuſationis, aut inquiſitionis, aut denun-
ciationis, aut per implorationem officij iu-
dicis. Primo modo, initiatur iudicium per
uiam actionis, quando ſumus in cauſa ciui-
li, ubi quis proſequitur, id quod ſibi debe-
tur ciuiliter agendo, quia tunc propriè di-
citur agere, ut not glo. 1. in l. qui accuſ. C.
de eden, & quando dicatur cauſa ciuilis ſeu
iudicium ciuile, plene dixi ſupra in 4. par-
te, in 1. diſtinct. princ. Secundo modo, per-
uenitur ad iudicium per uiam accuſationis,
ut quando aliquis deducit cauſam crimi-
nalem in iudicio accuſando aduerſarium
per libellum, ſeu querelam de aliquo cri-
mine, de qua materia habetur plenè in ſuis
titulis, ff. & C. de accuſ. & dixi ſupra, in 4.
parte, in prima, & ſecunda diſtin. Rob. Ma-
ran, V I. D.

De inquiſitione.

5 TERTIO † modo, peruenitur ad
a iudicium per uiam *a* inquiſitionis, & iſte
modus habet locum ſimiliter in cauſis cri-
minalibus regulariter, in quibus inquiri-
tur ad publicam utilitatem, & procedit,
ubicunque aliquis commiſit aliquod cri-
men, & nullus ipſum accuſat, nam tunc iu-
dex adhoc ne delictum illud pertranſeat
impunitum, inquirit de illo ex mero offi-
cio, & ipſum inquiſitum repertum culpa-
bilem punit pœna legitima: nam de iure
non poteſt aliquis damnari de aliquo cri-
mine, niſi præcedat accuſatio, uel inqui-
ſitio, ſecundum Paul. de Caſtr. in conſil.
284. in 2. uolum. Super hac tamen materia
inquiſi-

inquiſitionis, quia eſt quotidiana, poſt
quam hic uenit oportunum ipſam attin
gere, duas q. proponam examinandas. Pri-
ma quæſtio eſt quot modis, & ad quot ef-
fectus poteſt fieri inquiſitio per iudicem.
Secunda q. eſt, quæ requirantur in inquiſi-
tione ad hoc, ut ualeat, & fieri poſſit. † Ve-
6 nio igitur ad prima quæſt. Et ſuppono pri-
mò, quòd inquiſitio eſt de generibus pro-
hibitorum, quia regulariter eſt a iure pro-
hibita, niſi in caſibus a iure expreſſis. ſe-
cundum Bald. in conſi. 124. colum. 2. in 5.
uolum. eſt enim contra regulas iuris, quæ
ſe habent, quòd nemo ſine accuſatione dā
natur, l. reſcripto. §. ſi quis. ff. de mune. &
hon. & not. gloſſ. & Doct. in l. 2. §. ſi publ. ff.
de adul. & Bar. in l. congruit. ff. de off. præſi.
& ſimiliter eſt contra ius Diuinum, proce-
dens ex ore Chriſti relati per Ioan. capi. 8.
dum dixit Mulieri, ubi ſunt, qui accuſant,
& deficiente accuſatore dixit. Nec ego te
condemno. Quod tamen intellige de ſpe-
ciali inquiſitione contra certam perſonā.
quia illa eſt regulariter prohibita, tam de
iure communi, ut ſupra, quam etiam per
conſtitutiones regni, ut habetur in conſt.
hi qui. §. de ſpelialibus, & etiam p capitula
regni, ut eſt capitulum, quod incipit, Gene-
rales, ſecus autem in inquiſitione genera-
li, quæ ſit ad crimina inuenienda, non con-
tra certam perſonam, quia illa eſt a iure
permiſſa, ſecundum Bar. in d.l. congruit.
† Hoc præſuppoſito, uenio ad ſolutionem
7 1. q. Et dico, quòd multis modis, & ad ua-
rios effectus ſolet fieri inquiſitio, quos ple-
nè examinat Bal. in l. iubemus. C. de prob.
& primo modo fit inquiſitio *b* generalis, ut
b quando præſes uel alius nouus officialis ue
nit ad gubernationem alicuius prouin-
ciæ, uel ciuitatis, ſolet ac poteſt generali-
ter inquirere de omnibus delictis ibi pa-
tratis, ad hoc, ut purget prouinciam malis
hominibus, tex. eſt & ibi Barto, in d.l. con-
gruit. ff. de off. præſ. & eſt cautū in regno,
per d. cap. generalis, ubi datur ex præcepto
omnibus præſidibus, ut ſaltem ſemel in an
no dictam inquiſitionem faciāt. Et in iſta
inquiſitione non citatur certa perſona,
nec per eam aliquis *c* condemnatur, quia
c nullus fuit contradictor, nec citatus ad fa
ciendas defenſiones. Sed iſta generalis in-
quiſitio operatur, ut deueniri poſſit ad
ſpecialem, & ſic eſt præparatoria, & tunc
debent teſtes repeti parte citata ex illa
ſpeciali damnatione, ita hæc omnia tenet
Bal. in c. 1. §. iniuria. colum. 5. uerſ. pone ꝙ
inuenitur, de pace iur. fir. & Bar. in l. fin.
in fi. ff. de q. & in d.l. congruit, & Bar. & Ale
xan. in l. 2. §. ſi pub. ff. de adul. & idem Ale-
xand. conſ. 183. col. 3. in 3. uolum. & in cōſ.
95. col. fi. in 1. uol. & Pet. Phil. Cor. in cōſi.
58. in 1. uol. & Fel. in c. inq. col. 4. de accuſ.
ubi plus dicit, ꝙ iſta generalis inquiſitio
fit ad inueſtigandum, non ad puniendū, &
iſte eſt eius effectus. ſ. ut per eam poſſit de-
ueniri ad ſpālē, nec. n. in ea dantur capitu
la, quia non eſt cui dentur, ſecundum Abb.
in c. qualiter, & qñ. el 2. in 13. not. extra de
8 acc. † Ad unū tñ eſt aduertendum, ꝙ in re-
gno habemus unū capitulum regni, quod
incipit. Subiūgendo, quo cauetur, ꝙ ſi per
quatuor teſtes receptos inquiſitione gene-
rali, quos nō pōt infamatus repulſare, con-
ſtet de crimine, de quo etiā eſſet imponen
da pœna mortis naturalis, uel ciuilis, uel
membri abſciſſio, pōt informatus condem
nari perinde ac ſi ordinaria inquiſitio fa-
cta eſſet. Verū diſponit, ꝙ in primo detur
reo copia repertorū. ſ. nominum, & dicto-
rum teſtium. Et per hoc innuit, quòd debet
admitti reus ad defenſiones, ſed non fiet
proceſſus ordinarius, quia ſi reus poterit
illos repulſare nō condemnabit, ſed reſer-
uant illę diſpoſitiones, ut faciant inditia in
alio proceſſu ordinario, ut ibi dr̄ in fine il-
lius c. Si uero non poterit illos repulſare,
condemnabitur ſine alio proceſſu, ſed ego
puto, ꝙ hodie ex cōi obſeruantia, & ſtylo
curiarum huius regni, non ſeruatur diſpō
illius capituli, ex quo non datur hodie in
regno copia repertorum, ſed primo fit in-
quiſitio gñalis, ſeu capitur informatio de
crimine, & reperto aliquo infamato, & ſu-
ſpecto, formatur contra eū capitula ſpālis
inquiſitionis, quæ capitula eliciunt ab illa
informatione, & datur eorū copia inquiſi-
tio, qui ſi petit copiā repertorū, pōt iudex
ſibi dicere ego do tibi copiā capitulorum,
in quib. cōtinētur oīa reperta, ut poſſis ſu-
per illis facere tuas defenſiones, & ita cōi-
ter practicatur, ita declarat Pariſ. in tract.
ſynd. 1. uer. inq. colū. 2. uer. & aduerte, &c.
Per hoc igitur, ꝙ nō datur copia repertorū
cū noībus teſtium, dico, ꝙ non procederet
diſpoſitio

diſpoſitio illius capituli,ſubiungendo,quia
reus periret indefenſus,ſi ita ex tali proceſ
ſu ordinato damnaretur , unde datis capi-
tulis,eſt neceſſe, quod fabricetur proceſſus
ordinarius,quia ſuper illis fit litis conteſta
tio, & poſtea facta publicatione, admitta-
tur repulſa, & diſputetur ſuper indicijs, ut
habetur in d.cap. qualiter, & quando.el 2.
de acc.& per Ang.in trac.in uerſ.fama pub.
colum.5.in fi.uer.item aduertas, &c.Et cũ
iſta obſeruantia huius regni reperio con-
formem deciſionem Ang. in l. fi. ff.quæſt.
quẽ refert,& ſequitur Fran.Br.in ſuo trac.
de inditijs,& tortura,colum.3.ubi dicit,ꝙ
iudex non debet dare copia reo de his
quæ inuenit ex proceſſu informatiuo,quia
illa non dicuntur inditia , niſi demum re-
petita reo citato , & tunc datur copia . Et
hoc poteſt eſſe poſt publicationem , & ita
9 practicatur. † Puto tamen , quòd ſi iudex,
qui ex inquiſitione generali haberet qua-
tuor teſtes conformes, uellet ſeruare diſpo
ſitionem illius cap. ſubiungendo , & dare
eorum copiam reo , cum omnibus alijs re-
pertis , poſſet eum condemnare ſine alio
proceſſu ordinario,& ſic totum hoc depen
deat ex arbitrio iudicis,an uelit ſeruare di
ctum capitulum,uel ſtylum curiæ, quia il-
lud capitulum non reperitur expreſsè cor-
rectum, unde cur ſtare prohibetur,l.ſanci-
mus.C. de teſt. & l.præcipimus. C. de app.
nec poſſumus dicere , ꝙ ſtylus contrarius
ipſum correxit, quia ſtylus contrarius eſt,
ut non dentur reperta, & ſi non dantur re-
perta,non eſſet conſeruare dictum capitu-
lum, quia tolleretur reo defenſio,ſed ſi iu-
dex in caſu illo ſpeciali , quando haberet
quatuor teſtes,uellet dare reperta,non poſ
ſet conquæri reus, ꝙ ſit indefenſus,qa tũc
iudex non ſeruando ſtylum , facit potius
prȩiudicium curiȩ,quam reo,& propterea
poſſet reum condemnare ſine alio proceſ-
ſu: iuxta formam illius cap. Et iſta eſt no-
ua conſideratio,& bona, pro intelligentia
eorum, quȩ dicit Pariſ.in d.uer.in q.col.3.
Et habes declaratam materiam cap. ſubiũ
10 gendo †Reſtringere tamen prædictam ob
ſeruantiam , ut procedat ſolum in foro ſe-
culari , ſecus autem in foro eccleſiaſtico ,
uel in terris ſubiectis eccleſiȩ in quibus ſer
uat ius canonicum, quia in illis debet dari
omnino copia repertorum,ex quo illud ca
uetur expreſsè,per d.cap.qualiter,& quan
do,el 2.§. debet.ubi iubet Papa dari inqui
ſitio ca.& ei publicari dicta & nomina te-
ſtiũ,ut poſſit ſe defendere,& ſic non poſſet
dicere tunc iudex eccleſiaſticus, Volo tibi
dare copiam capitulorum , in quibus ſunt
omnia reperta,quia sũmus Pontifex dicit
expreſsè utrũq; dr̃.ſ.capitula & repeta,un-
11 de nõ ſufficit dare unum tantum,† Secun
do modo fit inquiſitio generalis , in re-
gno , quando eſt agendum contra uniuer-
ſitatem alicuius ciuitatis , ad æſtimatio-
nem, uel ad pœnam damni clandeſtini,ſe-
cundum formam conſt. regni ſuper inci-
ſionibus, & conſt.ſi damna, nam ante quã
agatur contra uniuerſitatem requiritur
pro forma, ꝙ præcedat inquiſitio genera-
lis contra auctores ſceleris,& demum illis
non reperis, deuenitur contra uniuerſita-
tem , Alias ſi priùs ita ex abruto ageretur
contra uniuerſitatem non ualeret proceſ-
ſus, nec condemnari poſſet uniuerſitas.Ita
probatur in d.conſt.ſi damna.per totam,&
maxime circa fi.uer. quæ poſt inquiſitio-
nis,&c.& ibi per And. de Iſern.colum.8.&
Matth.in 8.no. Et nota iſtud, quia pluries
habui in facto,& feci quam plures proceſ-
ſus annullare, & uniuerſitatis abſolui,pro-
pter dictam inquiſitionem non factam.
12 †Tertio modo , fit inquiſitio ſpecialis cõ-
tra certam perſonam ad effectum punien-
di de crimine pro publica utilitate, de qua
loquitur tex.in d.c.qualiter, & quando, el
2.de accuſ.& d.l.2.§.ſi publico.ff. de adul.
& ibi glo. & Bar, & hr̃ conſt. hi qui. §. de
ſpecialib.& de iſta inquiſitione,quando,&
in quib. caſibus fieri poſſit dicam infra in
2.q.princ. Et iſta inquiſitio ſpecialis fit al-
tero de tribus modis , uidelicet, quãdoque
fit ex mero officio, ut quando iudex de ſe
inquirit contra aliquem ſine querela , &
denuncia alicuius , ut declarat Angel. in
tract.mal.in uerſ.mero officio. Quandoq;
fit ad querelam alicuius,ut quando offen-
ſus non uult facere partem in iudicio per
uiam accuſationis,ſed ſolùm exponit que
relam iudici , & inſtigat ac ſolicitat curiã
ad inquirendum , & de hac materia tract.
plenè Ang. in d.trac.in uer.nec nõ ad q̃re-
lam . Quandoque fit ad denunciam alicu-
ius officialis, prout ſunt iſti magiſtri came
rari ciuitatum , & alij nuncij deputati ad
capien-

capiendum malefactores,& denunciãdum
curiæ , nam poteſt iudex inquirere ad de
nunciam talis officialis , nulla alia fama
d *d* præcedente , quia per talem denunciem
excuſatur iudex à cal. tex. eſt,& ibi Bal.&
Sal.in l.ea quidem,C.de accu.& no. plenè
Ang.in d.tract in uer.nec non ad denunc.&
Pariſ.in trac.ſynd.in ver.inquiſitio in prin.
13 & Barto.in l.diuus.ff.de cuſt.reo. † Quar-
to modo fit inquiſitio ciuiliter ad utilita-
tem eccleſiæ , ut quando iudex eccleſiaſti-
cus inquirit prout inquirere tenet de qua-
litate,& idoneitate perſonæ eligendæ ordi
nandȩ,uel confirmandæ, iux.tex.in c.cum
nobis.de ele.& ibi gloſſ.& Abb.idem Abb.
in cap.1.in glo.1.de offi.ord.& Fran de A-
re.in c. qualiter , & quando, el 2.col.2.de
14 acc. †Quinto modo fit inquiſitio per præ
latum, quando uiſitat eccleſiam, nam ſimi
liter tunc inquirit ex officio de moribus &
idoneitate clericorum, & iſta inquiſitio fit
ſolum ad correctionem , & pœnitentiam
imponendam, non autem ad effectum pu-
niendi,tex.eſt,& ibi Gem.& Doc.in c.1.§.
ſanè.de conſ.lib.6. & tenet Franc. de Are.
in d.cap.qualiter,& quando.in 3.colum.&
15 Abb.in cap.1.in glo.1.de offi.ord.† Sexto
modo fit inquiſitio de bonis uacantibus fi
ſco deuolutis , in qua inquiſitione ſi con-
tradictor apparet,audietur in ſuis defenſio
nibus , & dat̃ ſibi copia inquiſitionis, alias
bona fiſco applicantur , prout hæc omnia
plenè declarantur in leg. ſi uacantia, & ibi
Luc.de Pen.C.de bon.uac.lib.10.& de mul
tis formis inquiſitionũ,uide omnino Bald.
in d.l.iubemus,C.de prob.
16 SECVNDA † principalis q.eſt,quot
requirantur ad utilitatem inquiſitionis ,
Iſtam materiam plenè examinat Ang.in d.
l.ſi uacantia,& Io.de Ana. in d.cap. quali-
ter,& quãdo,el 2.§.ad corrigendos.de acc,
& Bald.& Sal.in l.ea quidem C.de acc. &
Bar.in l.2.§.pub.ff.de adul.Ang.in tractat.
mal.in princi. & in uerſi.fama publica , &
Pariſ.in trac.ſynd.in uer.inquiſitio & Phi.
Dec.in cõſ.170.175.& 189.& Luc.de Pen.
in d.l.ſi uacantia,& Matth.in conſt.hi qui.
Ego tamen recolligam nonnulla requiſita
magis quotidiana in practica ſuccinctè,&
de reliquis remitto me ad Doc.in locis præ
allegatis. Vnde dico,ꝙ plura requiruntur.
17 † Primo enim ad hęc, ut poſſit ſpecialiter
inquiri contra aliquem,requiritur, ꝙ illud
delictum,de quo inquiritur, conſtet ſaltem
in genere eſſe commiſſum , ſed neſcitur a
quo , ut quia reperitur homo occiſus , uel
uulneratus, item reperitur furtum factum,
uel rapina , uel aliud ſimile , de hoc debet
ante omnia iudex capere informationem,
& facere deſcribi in actis qualitatem deli-
cti,ita tenet Bart.in l.fi.colum.1.ff.de q. &
Barto.in l.1.§.item illud.ff.ad Syll.ubi mo
et iudicem, ut faciat uideri mortuum,uel
uulnera , ad hoc ut poſſit poſtea inquirere
item tenet Ang.in tract.male.fin uer.fama
publica,colum.21.uerſicu.12. &c.& plenè
per Pariſ. in tract.ſynd.in uerſi.confeſſio.
18 † ubi tantum dicit debere conſtare iudici
de delicto, ꝙ etiam ſi quis cõfiteatur ſe oc
cidiſſe hominem in nemore , non debet ſi-
bi credere,niſi prius mittat ad inquirendũ
ſi homo fuit ibi occiſus, & debet etiam fa-
cere exhumari hominem ad uidendum , ſi
fuit uulneratus, ſi homicidium eſt de re-
centi , uel ſi ſaltem reperiuntur ibi oſſa ſe-
pulta,facit, ꝙ in ſimili de hac exhumatio-
ne hominis dicit Bald. in l.ſi quis teſtibus.
in fi.C.de teſt. unde nunquam debet iudex
formare inquiſitionem ſpecialem,niſi ple-
nè conſtet delictum eſſe commiſſum, aliàs
ſi faceret inquiſitionem , & extarent iudi-
cia contra aliquem , non poteſt illum tor-
quere,ſi delictum patratum nõ conſtat, ita
19 dicit Ang.in loco præall. †Secundo,princi
paliter requiritur , ꝙ inquirendus ſit ualde
e notatus per publicam *e* famã de illo crimi
ne,ita ꝙ præcedat fama ita uehemens con
tra eum,ꝙ generet ſcandalũ, niſi fieret in-
quiſitio,ita tenet Barto. in l.congruit.ff.de
offi.præf.urb.& Ang.in trac,male.in 2.car.
uer.4.principaliter,&c.& Gand.in trac.ma
lef.in tit. quomodo de mal. cogn. per inq.
colum.2.& habetur pulchrè per Phil. Dec.
in conſi.175,colum.1. uerſic.2.principali-
ter,& conſi,189.colum.fi.uerſic.non omit-
to,&c.pro hoc eſt tex.in c.qualiter,& qñ,
el 2.de acc.& c.licet Heli.de ſimonia.Nam
fama præcedens ſuſtinet uicem accuſato
ris in inquiſitione , alias iudex inquirere
non poſſet,ut d.cap.qualiter, & quando,&
ibi Abb.in 6.not. & Fran.de Are.in vl.no.
& Fel.in ult.not.& glo.in c.1.in gl.1.de off.
20 ord .† Et nota, ꝙ non ſufficit quòd iudex
in inquiſitione apponat illa uerba conſue-
ta,ui-

ta, uidelicet, fama publica præcedẽte, &c.
ſed eſt neceſſe, ꝙ ex actis, & ex ipſa infor-
matione conſtet de fama publica, alias in-
quiſitio poſſet impugnari, ſecundum Ful-
goſ. in conſ. 136. & 108. ubi expreſsè dicit,
quòd iudici non creditur de fama niſi ex
actis appareat probata, & ipſum ſequitur
Phil. Deci. in dict. conſil. 70. columna 2.
21 † Tertio requiritur, ꝙ fama habuerit ori-
ginem a perſonis honeſtis, & fide dignis, &
non a maleuolis, aliàs uihil operatur, text.
eſt in d. cap. qualiter, & quando. el 2. & ibi
Abb. colũ. pen. & Franc. de Are. in 6. not. &
c. cũ oporteat, & c. cum in iuuẽtute, de præ-
ſum. Aliàs autẽ ſi iudex ſine fama inquire-
ret, ultra quod inquiſitio impugnatur, te-
netur ipſe iudex inquiſito ad expenſas, &
præſumitur contra iudicem de calumnia,
ut declarat Pariſ. in tracta. ſynd. in uer. in-
quiſ. col. 2. & de hoc, quòd debeat præcede
re fama uide plene Felyn. in c. licet. de acc.
22 & Bald. in l. ſancimus, col. fi. C. de iu. † Limi
ta iſtud primo, qñ extarẽt contra inquiſitũ
iuditia ſufficientia, nam licet nõ cõſtet de
fama põt tñ inquiri ex illis iuditijs, ſecun-
dũ Bar. ibi d. l. congruit. ubi æquiparat pro-
ceſſum inquiſitionis cũ inditijs, & cum fa-
ma publica, & Pariſ. in d. uerſi. inq. col. 2. &
Bald. in l. iubemus, col. pen. uerſi. 4. & c. C. de
23 prob. † Et per prædicta poteſt ſuſtineri il
lud, quòd tenet Phil. Dec. in d. conſi. 189.
col fi. circa fi ubi dicit, per dictum ſocij cri
minis, nõ eſt ſufficiens ad inquirendum, fa-
ma nõ præcedente, nam patet ratio ad ſen-
ſum, quia fama debet procedere a perſonis
fide dignis ſed ſocij criminis non ſunt per-
ſonæ honeſtæ, nec fide dignæ, nec faciunt
inditium ſufficiens ad torturam, & inquiſi
tio non fit, niſi pręcedẽte fama, uel inditijs,
ut ſupra, & not. Bald. in l. ſancimus. col. fin.
24 C. de iud. † Limita ſecundo non procedere
qñ iudex inquireret ad denũciam officia-
lis, quia tũc põt inquirere ẽt non præcedẽ
te fama, tex. eſt in l. ea quidẽ. & ibi Bald. &
Saly. C. de ac. & Bart. in l. cõgruit. ff. de off.
pręſ. & in l. diuus. ff. de cuſt. reo. imo tenetur
tunc iudex inquirere, alias facit litẽ ſuam,
ſecundum Bald. in d. l. iubemus. col. 2. uer. 2.
25 † Limita. 3. non procedere, quãdo inquiſi-
tio fieret de mandato principis, quia tunc
poteſt fieri, etiã nõ præcedente fama ſecun
dum Bal. in l. nullus. C. ad l. Iul. maie. Quod
tamẽ intellige, & declara, qñ princeps aſſe-
tiuè dicit in ſua commiſſione, ſibi conſtare
de crimine, uel quòd fama deuenit ad eius
aures, aliàs ſi cõmiſſo fieret ſimpliciter ha-
bet tacitam cõditionem. ſ. dummodo in fa
ma præcedat, & tunc iudex debet ante om
nia inquirere de fama, alias nõ poteſt proce
dere ad inquiſitionem. ita declarat Fel. in c.
cum oporteat in 4. not. de accuſ. & ibi etiã
Ioã. de Ana. in 2. not. per gl. in c. ex tenore,
de foro compet. idẽ tenet Phil. Dec. in cõſi.
170. col. 2. & conſi. 189. col. fi. & Alexan. in
cõſi. 183. incip. in cauſa angelorum, &c. col.
26 fi. uer. nõ obſtat prædictis, &c. in 2. uol. † Li
mita quarto nõ procedere, quãdo aliquis de
nunciaretur de crimine per aliquem probũ
uirum, quia tunc iſta denũciatio ſufficiens,
ut inquiratur contra eum ſuper infamia tã
tùm, & nõ ſuper crimine, ſed reperta infa-
mia poteſt inquiri de crimine, ſecundum
Abb. in c. licet. in vlt. not. de acc. & ibi etiam
27 Pe. de Ana & Fel. in 2. col. † Limita quin-
to, nõ procedere, qñ iudex proceſſit ad in-
quiſitionem criminis præſente inquiſito, &
non contradicente, nec reclamãte, quia tũc
ualet proceſſus, etiam ſi nõ probatur infa-
mia, & non poteſt ulterius opponi contra
proceſſum, tex. eſt formalis in cap. 2. de acc.
lib. 6. & ita per illum text. tenet Cœp. in cõ
ſi. 66. quòd nos. & ſemper facias interponi
proteſtationem pro reo contra inquiſitio-
28 nem. † Limita ſexto, nõ procedere inquiſi-
tione, quæ fit cõtra officialem in ſyndica-
tu, quia poteſt contra eum inquiri gñaliter
& ſpecialiter, indiſtinctè, etiam fama non
præcedẽte, & inquiri contra ipſum, & eius
familiam, & officiales, & miniſtros, ſecun-
dum Par. in tract. ſyndi. in 12. car. in fi. in c.
proceditur autem ſyndicatu, &c. & eſt ho-
die deciſum in regno per regiam prag. quæ
incip. Regię dignitati, &c. ſed cõſidera. quia
in d. prag. nullũ verbum fit de fama, ſed ſim
pliciter cõceditur procedi ad inquiſitionẽ.
unde dr̃et intelligi, ſecundum ius cõe. ſ. ut
procedat infamia per ea, q̃ dixi ſupra in 4.
limitatione, & hoc expreſsè tenet Bal. in l.
iubemus. col. 2. uer. mõ reſtat, &c. C. de pb.
vbi expreſsè dicit cõtra officiales fieri inq-
ſitionẽ, demũ fama præcedẽte. Sed hoc nõ
obſtãte, teneo hãc limitationem per d. prag.
Et cõſidero, ꝙ per eam permittitur inquiri
gñaliter, & ſpãliter. ſed qñ fit inquiſitio ge
neralis

neralis non requiritur fama præcedens, ut
dicam modo in ſequenti limitatione, &
præcedente generali, minime requiritur in
famia, in ſpãli quia hãbet inquiſitionẽ gna
lẽ, q̃ eſt pparatoria ad ſpãlem, ut no. Bal.
in l. obſeruare. §. profiſci in 5. & 6. quęſt de
offic. proconſ. & Bal. in d. l. iubemus. col. 2.
uer. & eſt ſciendum, &c. & hr̃ in l. cõgruit.
& ibi per Bar. & Bal. ff. de offi. præſ. ſequi-
tur ergo firma concluſio, ꝙ contra officia
lem põt inquiri, ẽt fama non præcedente.
29 † Limita, ſeptimo non procedere in inqui
ſitione generali, quia poteſt fieri & ſine
fama præcedente, ſm Abb in c. 1. colum. 2.
in c. 2. de offi. ord. & hoc eſt prouiſum in
regno expreſsè, per cõſt. q̃ incipit, inquiſi-
tiones, & per capitulum regni, quod inci-
pit, Gñales. per quæ iura municipalia con-
cẽditur facultas officialibus faciẽdi inqui-
ſitiones generales ſine alia probatione fa-
30 mæ. † Limita octauo, non procedere in ca
ſib. in quib. præceſſit inquiſitio generalis,
quia poteſt perueniri ad ſpãlem ſine alia p
batione famæ, ex quo inquiſitio generalis,
eſt pręparatoria ad ſpãlem, quia alias fru-
ſtra fieret, ſi per eam non perueniretur ad
ſpãlem ſm Bal. in d. l. iubemus. colum. 2.
uer. & eſt ſciendum, &c. C. de prob & pro-
bar̃ ex his, q̃ no. Bar. & Bal. in d. l. cõgruit,
& Fel. in c. inquiſitionis. col. 3 de accuſ. &
l. 4 §. mandatis. & ibi Barto. ff. ad l. Iuliam
pecul. & Bar. in l. 2. §. ſi publico, colum. 2. in
fi. uerſi. 3, regula, &c. ff. de adul. Et ex his
datur bonus modus inquirẽdi de omnibus
criminibus, etiã de his, de quibus alias de
iure inquiri non poſſet, uidelicet, ut primo
præcedat inquiſitio generalis, & repertis p
eam iudicijs cõtra aliquem, põt contra eũ
31 deueniri au ſpecialem. † Et propterea offi-
ciales cõiter in principis officij ſolent face
re banna, & inquiſitiones generales, com-
plectendo uaria & diuerſa crimina, quibus
poſtea emergentibus faciunt inquiſitiones
ſpeciales, uigore bannorum, ꝙ facere poſ-
ſunt. Ita in ſpecie tenet Amodæus in ſuo
tract. ſynd. col 6. in fi. & ſeq. uer. inquiſitio
generalis, &c. & col. 7. uer. 3. &c. & ſic tenet,
ꝙ uigore dictorum bannorũ poteſt iudex
ſpãliter inquirere ẽt de criminibus, de qui
bus alias de iure inquiri non põt. Et certe
ſi iſtud dictũ eſſet uerum, eſſet hæc magna
ampliatio ad materiam inquiſitionis. Sed
ego puto, ꝙ iſtud dictũ nullam contineat
ueritatẽ, & ita eſſet, oĩa iura prohibentia
inquiſitionẽ ſpãlẽ, ſentirent nobis de uẽto,
cũ cõiter oẽs officiales ſoleãt facere hmõi
banna generalia, p quæ alterant legum di-
ſpoſitiones & earũ pœnas. Et hæc poteſtas
daretur officialibus, ut deſtruerent multas
leges, & ſic uendicarent ſibi ptãtem princi
pis, ꝙ non eſt dicendum, cum de facili per
uiam obliquam fieret fraus legibus, unde
melius in hac materia locutus fuit; Pariſ.
in d. tract. ſynd in ver. tortura. col. 1. uer. an
in cauſa pecuniaria, circa medium ubi ex
preſſe dicit, ꝙ officiales per eorum banna
non poſſunt ſtatuere contra ius, nec altera-
re pœnas iuris, ex quo iurant in principio
officij ſeruare iura, & regni conſtitutiones,
& capitula, unde infert non ualere bannũ
officialis, ꝙ quicunque iuerit de nocte, uel
portauerit arma, puniatur ad quatuor tra-
ctus corde, quia non põt mutare pœnã iu-
ris per prædicta. Iſtam opi cõtra Amodæũ
ego confirmo eſſe ueriſſimã in hoc regno,
per d. c. generales. Quo cauetur, ꝙ officia-
les faciant inquiſitiones generales ſemel in
anno, & illis factis nullo modo deſcendãt
ad ſpeciales, niſi de mandato principis, uel
niſi in caſibus a iure permiſſis. Sequitur
go, quòd ſi banna uel generales inquiſi-
tiones complectuntur aliqua crimina, de
quibus ſpecialiter inquiri non poteſt de iu
re, minime põt de illis inquiri uigore ge-
neralis inquiſitionis præcedentis, ne fiat
fraus legi, & ita cũ iſta declaratione intel-
ligo hanc octauã limitationẽ. Do ẽt aliam
declarationẽ ſ. ut procedat, qñ p generalẽ
inquiſitionem inuenit iudex aliqua indi-
cia urgẽtia ſuper illo crimine, de quo uult
poſt modũ ſpecialiter inquirere, quia tum
uigore illorũ repertorum põt deuenire ad
ſpecialẽ, alias ſecus, imo teneret ad dãna,
& intereſſe ipſi inquiſito, & præſumeretur
oẽ malũ contra iudicẽ, qñ ſine indicijs in-
quireret, ut no. Bald. in l. ſancimus. col. fi.
C. de iud & in l. iubemus. col. 2. uerſic. 4. C.
de prob. & Pariſ. in d. uerſ. inq. col. 2. & 6.
in fi. † Limita nono, non procedere, qñ fit
32 inquiſitio nõ ad effectũ puniẽdi, ſed ad ef
fectum corrigẽdi pro ſalute animæ, ut qñ
eps uiſitat eccleſiam, uel qñ uult ſe infor-
mare de uita, & moribus eligendi uel con-
ſecrandi, uel alicuius promouendi ad ordi
nes,

nes, ſi eſt idoneus,q̄a tunc ex officio inqui
rit,nulla fama præcedente,ſm Abb.in c.1.
col.2.in gl.1.de offi.ord. & Spe.ĩ ti.de inq.
§.qn̄,uer licet aũt,& uiſo,colum.fi.uerſ.in
ſumma,& probatur ex his,q̄ habētur in c.
ad noſtram.el 2.de iureiu.& in c.cũ nobis,
& ibi gl,de elect.& in c.1.§. ſane,de cenſ.
lib.6.& tenet Fran.de Are.in c.qualiter,&
qn̄,el 2.col.2.& 3.de accuſ.& Bal,in conſ.
220.in prin.in 3.uol. & Abb.in cap.poſtq̄,
in 3.no.de ele.& in c.1.in fi. de poſthu p̄la.
33 † Limita decimo,non procedere,qn̄ iudex
inquireret ex neceſſitate ſui officij,ut quia
extaret ſtatutum, ꝙ iudex teneatur inqui-
rę de tali crimine,alias punitur,nam tunc
poteſt inquirere etiã ſine diffamatione. ita
tenet Ang,in tract.mal.in 3.par.uerſ.5.fal-
lit,&c. Sed aduerte, quia puto hoc dictum
ſimpliciter intellectũ, non procedere,nam
certe conſiderãdo ſtatutum, non pōt loqui
niſi de inquiſitione generali reſpectu per-
ſonæ.ſ.facienda contra perſonã incertam,
quia de certa perſona nō pōt ſentire, quo
caſu uerũ eſt, quòd iſta inquiſitio genera-
lis pōt fieri ſine diffamatione,ut dixi ſupra
in 7.limitatione,& ita intelligēdo iſta,nō
eſſet noua fallentia,ſed eadē cum ſeptima,
ſed ad hoc, ut fallentia ſit bona, & noua
deberet intelligi de ſpeciali & tũc dico, ꝙ
non procedit,quia tale ſtatutũ debet habe
re tantam conditionem.ſ.ſi p̄cedit infamia
ſicut dicimus in commiſſione principis,ut
dixi ſupra in tertia limitatione, alias ſta-
tutum eſſet cōtra ius,& daret iudici mate-
riam calumniãdi,quia emergente crimine
poſſet de facto uexare aliquē innocentem
non diffamatũ,& inquirere contra ipſum,
auctoritate ſtatuti. Poſſet tamē ſaluari iſta
limitatio,ubi p̄cederent alia inditia contra
aliquē, q̄a tunc uigore inditiorũ,iudex po
teſt inquirere licet fama nō p̄cedat, ut di
xi ſupra in 1. lim. & ita debet intelligi di-
ctũ Ang.in d.l.ſi uacantia, quē refert Ang.
in trac.mal, in uer.fama pub.col.6.ubi di-
cit,ꝙ qn̄ inquiſitio ꝑmittitur a ſtatuto,eſt
remedium ordinarium, & poteſt fieri, etiã
fama nō p̄cedēte hoc intellige dummodo
adſint alia inditia, ne detur iudici materia
uexãdi iniuſtè, ut ſupra dixi.Et uide q̄ di-
cã infra in uer. 7. requiritur, &c. Quarto
34 † principaliter requiritur, ad ualiditatem
inquiſitionis, ꝙ delictum de quo inquirit,
ſit commiſſum per dolum, uel latam culpã
ſecus ſi leuem, uel leuiſſimam,quia tũc in-
quiri non pōt,ſm Bal. in l.data opera col.
3.C. qui acc.non poſſ.quod intellige,& de
clara,ut ibi per eum.Ego autem hoc plene
attingi ſupra in 4. part. in 1.diſt.uerſi. ult.
35 ſuper hac, &c. † Quinto requiritur,ꝙ in-
quiſitio contineat locum, & tempus com-
miſſi criminis ſm formam l.libellorum.ff.
de acc. aliàs redditur inepta, ſm Ange. in
conſi.178.& in conſi.297.col.1. & Bar.in
l.2.§.publ.col.7.uer. quæro,utrũ,&c.ff. de
adul.& Ang.in tracta.mal.in 3.car,uerſ.5,
principaliter, &c. & Bald in conſi.490. in
3.uol.& conſi. 429.in prin.in 5. uol. & idē
Bal.in conſi 297.in fi.5.uol. & Alex.in cō
ſil.178.col.1.in 2.uol.& Io.de Ana.in cap.
qualiter,& qn̄.el 2.§. debet, colum.2.in fi.
de accuſ & Abb.in c. ſi colum.pen.& ſi de
pur.can. & Fely.in d.§.debet. col.penul. Et
hæc eſt ſolennitas confirmata in regno, ꝑ
conſt.hi,qui.§.de ſpecialibus uerſic.in præ-
dictis.ubi expreſsè dicitur, ꝙ inquiſitioni
bus debent ſeruari ſolennitates inductæ ꝑ
iura communia ſuper delationibus,& de-
latoribus, & ſic innuit de ſolennitatibus
g *g* accuſationum.† Limita hoc non proce
36 dere,qn̄ inquiritur de crimine cōmiſſo cō
h tra diuinã maieſtatem,,ut de *h* hæreſi,uel
blaſphemia,quia tunc ualet inquiſitio ſine
ſolēnitatibus d.l.libellorũ,ſm Ang.in §.fi.
in Authen.quo opor.epi. Idem in crimine
læſæ maieſtatis, quia in eo procedit ſum-
mariè & de plano, ſine ſtrepitu, & figura
iudicij, unde non requiruntur aliquæ ſolē-
nitates,ut habetur in extrauaganti, ad re-
primendum.Et uide de prædictis unã add.
poſt Ang.in tract.mal.in d.uer.5 principa-
37 liter.† Sextò requiritur,ꝙ in inquiſitione
ponantur in ſpē oēs circunſtantiæ delicti,
uidelicet, quo loco, quo menſe,& cũ qua
perſona cōmiſſum fuit,& contra quē,aliàs
inquiſitio nō procederet, quia tolleret reo
defenſio, ſm Abb in c.fi.col.pen. de purg.
can.unde non procederet inquiſitio ſpālis,
quando fierent capitula generalia. ſ.quali
ter talis inquiſitus eſt ſolitus cōmittere fur
ta, homicidia, ſolitus blaſphemare, uel ſi-
mil. quia iſta non diceretur inquiſitio ſpā-
lis, ſed potius generalis, quo ad delicta,&
reus non poſſet pręparare ſuas defenſiones
ꝑꝑ incertitudinē delictorũ. Debent igitur
fieri

i fieri *i* capitula in ſpē. ſ.ꝙ cōmiſit tale fur-
tũ pecuniæ in tanta quantitate, contra ta-
lē, in tali loco, tali menſe,tali anno, & ſub
tali regnatione,& ſimiliter de alijs ſimilib.
criminibus aliàs diceretur incerta,uaga,&
oſcura inquiſitio, & non procedere parte
opponente, per ea maxime,quæ dixi ſupra
in præcedenti requiſito. Pro hoc eſt tex.in
l.prætor edixit, in princip ff. de iniu. iun-
ctis his,quæ not. Bar.in extrauag.ad repri-
mendũ in uer.per inquiſitionē.ubi dicit,ꝙ
in inquiſitione requiruntur oēs ſolennita-
tes quę requiruntur in accuſatione,& dixi
in præcedenti requiſito, & ita propriè il-
lum tex. extendit ad inquiſitionem. Bald.
in conſi.259.col.1.uol.1.ubi dicit,quòd in
quiſitio incerta,nō procedit per illũ tex.&
colligitur ex his, quæ plene no.Ang.in l.ſi
38 uacantia.C.de bo.ua.lib.10.† Septimò re-
quiritur,ꝙ ante quã iudex formet inquiſi
K tionē,faciat *k* citari offenſum ad declaran
dũ, ſi uult producere accuſationem,quia ſi
cōparet accuſator, ceſſat inquiſitio, quod
eſt remedium extraordinarium, aliàs of
fenſo declarante ſe nolle accuſare,tũc de-
mũ iudex pōt inquirere. Et ſimiliter debet
facere citari cōſanguineos proximiores of
fenſi, quibus a iure permittitur ius proſe-
quēdi ſuã, uel ſuorum iniuriam,gl.eſt not.
in c.presbyter ſi a plebe,2.q.4.& Bald.in l.
ſenatus.col.1.C.qui acc.nō poſſ.& Spec.in
tit.de inq §.uiſo.col.6.uer. porro ſi proce-
detur,&c.& Cęp.in cautela 24.quę incipit
Tuſcias,&c. ubi dicit debere ſtatui termi-
num ad deliberandum accuſare uolentib.
& Balb. in l.quãuis adul.C.de adul.& Ale.
in addi.ad Bar.ĩ l.2.§.ſi publ. col.1.in add.
incipien.Not.materia, &c.ff.de adul.Si.n.
iſta citatio prius non fieret, tunc qn̄cunq;
ſuperueniente accuſatore ceſſaret inquiſi-
tio, quia remedium ordinarium prout eſt
accuſatio, facit ceſſare extraordinarium,
prout eſt inquiſitio, per ea, quæ habentur
in l.in prouinciali.ff.de ope.no.nun.ſecun
dum Car.in clem.ſæpe.§.fi.in 3.q.de uerb,
ſig.ꝙ qn̄ procedat, & quid ſi ſuperueniat
accuſator poſt receptas probationes in in-
quiſitione uide Bartol. in l.3. §. fina.ff. de
adul.& Cyn.& Saly.in l.ea quidē.C.de ac-
cuſ.& ibi etiam Bal.& Ioã. de Ana.in d.c.
qualiter,& qn̄,el 2.§.licet.de acc.& ibi etiã
Fel.in fin.qui dicit cōem opiu.eſſe, quam
tenet Saly. in d.l.ea quidem, & Angel. de
Are.in trac.male.in uer.hęc eſt q̄dam inq.
col.10.uer.quæro,an inquiſitus,&c. Et in
tm̄ eſt hoc uerũ, ꝙ ēt corã alio iudice po-
teſt fieri accuſatio,& impedit inquiſitionē
cæptam coram alio,ſecundum Bald.in d.l.
ea quidem.in fi.& Bart.& Alexan.in d.l.3.
39 §.fi.ff. de adul.† Limita tñ hoc non proce-
dere in caſibus,in quibus ſpecialiter ꝑmit
titur inquiſitio de iure, uel per ſtatutum,
quia tũc inquiſitio eſt remedium æque or
dinariũ,ſicut accuſatio,& non ceſſaret per
ſuperuenientem accuſationem, ſecundum
Bar.in extrauag.ad reprimendum, in uerſi.
denunciationem,poſt princi. & hoc infert
Angel in d.uer.quæro an inquiſitus,&c.q̄d
cum hodie communiter per ſtatuta permit
tatur inquiri de criminibus, non tollitur
inquiſitio per accuſationem ſuperuenien-
tem,quia unũ remedium ordinarium, non
facit ceſſare aliud ordinarium. idem tenet
40 Bar.in d.l §.fin.col.2.ff. de adul.† Ex hoc
igitur infertur,ꝙ in oīb.caſibus,in quibus
licitum eſt inquirere de iure cōmuni, put
eſt in crimine læſæ maieſtatis,& in alijs ca
ſibus,qui traduntur per gloſſ.& Doct.in l.
2.§. ſi publ. ff. de adul. accuſator ſuperue-
niens non facit ceſſare inquiſitionem.Itē
quia in regno habemus literas arbitrales
impreſſas in cap. regni quarum una inci-
pit, Ne tuorum.alia incipit, Si cum quibus
cauetur,quòd in omnibus criminibus irro-
gantibus pœnam mortis naturalis, uel ciui
lis, uel membri obſciſſionem poteſt iudex
procedere ex officio per inquiſitionē,& in
oībus criminibus,& iniurijs cōmiſſis con-
tra perſonã eccleſiaſticam pupillum, uel ui
duam, ſequitur quòd ſi eſt incepta inquiſi-
tio in caſibus prædictis per illos officiales,
quibus eſt facta conceſſio litterarum arbi
trariũ,nō tolleret per ſuperuenientē accu-
ſatorē, quia tunc uigore d.c.ſeu ſtatuti,in-
quiſitio dr̄ remedium ordinarium, & ꝑ ea
q̄ hn̄t in conſt.hi,qui licèt alias regulariter
dicatur remedium extraordinarium,vt no.
Barb.in addi. ad Abb.in c. inquiſitionem.
col.fi.de elect.& Bald.in l.1.C.de lib.& eo.
lib.& Abb.& Doct in rub.de iud.& Dy.in
c.actus legitimi. de reg.iur.lib.6.& Car.in
conſi.1.in tit de pœnis,& ideo dicitur ex-
traordinarium,quia eſt contra iuris regu-
lis, ut dixi ſupra in princ. huius 7. partis,

in 2.colum. quod reſtringe, ut dicam infra
41 in 8. limitatione. † Limita ſecundo, non
procedere, qñ inquiſitus data opera hoc
affectaret,& procuraret,quòd ab aliquo ac
cuſaretur coram alio iudice, ad effectum
impediendi inquiſitionem, quia tunc ta-
lis actus effectus, & procuratus ſibi non
prodeſt, & talis accuſatio procurata non
impediret inquiſitionem. Ita tenent Bald.
& Ang.in l. ſi ſeruus pluriũ.§.6.ff.de leg.1.
facit tex. in l.ſi ſpadonem.§.fi.de ex.tut. &
inſt.co.ti.§.itē,tria onera,& ꝑ tenent Bar.
& Alexã.& Doc.in l.ſi uero.ff.qui ſat.cog.
42 † Limita tertio,non procedere,quãdo iu-
dex anteq̃ inquireret, interrogaſſet offen
ſum,an uelit accuſare,& ille dixiſſet,quòd
non, quia ſi iudex incœpit inquirere, non
poteſt poſtea offenſus accuſare, & impe
dire proceſſum inquiſitionis, ſecundũ Bal.
in l.acc.col.1.C.qui acc.non poſ.& Ale.in
add.ad Bar.in d.l.3.§.fi.ff.de adul.in addi.
quæ incipit.Adde Inn.&c.& Ber.Landr.in
addi.poſt Ang. de male.in uer.hęc eſt quæ
dã inquiſitio, &c.col.10.in add. q̃ incipit,
43 ordinarium, &c.† Limita quarto,nõ ꝓce
dere, qñ fuit proceſſum ſuper inquiſitio-
ne, ēt poſt ſuperuenientē accuſationem,&
nihil fuit oppoſitũ ex parte rei, quia tunc
ualet uterque proceſſus, & illud qđ dr̃ inq
ſitionem impediri ꝑ accuſationem, intelli-
gitur ſi opponatur, alias ſecus ita tenet
Bald. in l. 1.in finalib. uerbis. C.de furtis.
44 † Itē limita quinto,non procedere,qñ is,
qui accuſat prius denũciaſſet iudici, quod
procederet ad inquirendum contra talem
quia habet ipſum ſuſpectũ de tali crimine
nã non põt poſtea ipſum accuſare, ex quo
ur̃ elegiſſe illã uiam denunciationis, unde
nõ facit ſuperſedere inquiſitionem, ita te-
net Spec.in tit.de inq.§. nũc uidēdum.ver.
45 ult quærit.† Limita ſexto,nõ ꝓcedere qñ
iudex uideret accuſationē eſſe ſuſpectam
puta de colluſione,quia non dēt ceſſare ab
inquiſitione ita colligitur ex no. per Ioan.
And.in addit.Spec. in tit. de inq.§.uiſo. in
6.cum.in add.incip. Terminum, &c. poſt
medium, & Ber.Landr. in loco ſupra alle-
gato, in 3 limita. Et poteſt colligi colluſio
in caſu iſto. ex cauſis, & perſonis, ſecun-
dum Bal.in l.ea quidem.col.fi C.de accuſ.
ubi plus dicit,quòd iudex debet ſuper hoc
interloqui,ſi uidebitur, Qũo aũt probatur
colluſio, uide Abb.in c.de his,col.fi.de ac-
46 cuſ.† Limita ſeptimo, non procedere, qñ
accuſator fuit cauſa promouendi inquiſi-
tionem, ut quia ad eius inſtigationem fuit
formata inquiſitio nam tunc non admittit̃
ſi vult accuſare,ex quo promouendo inqui
ſitionē uidet̃ illam uiam eligiſſe, ita tenet
Bal.in d.l.ea quidem.col.fi.uerſ.tu dic,&c.
C.de accu. & Barto.& l.3.§.fi. col.2.ff. de
47 adul. † Limita octauo non procedere,quo
ad probationes receptas ſuper inquiſitio-
ne, quia accuſatio ſuperuenit poſt rece-
ptas probationes, non tollit effectum illa-
rum probationum, ſed remanent in robo-
re ſuo ad delictum puniendum. Ita tenet
Ioan. Andr.in addit. Specul.in titul.de in-
quiſitio.§. uiſo in d.addit.quæ incipit ter-
minum,&c. & Gand.in tracta.malc.ſub ti.
quo modo de mal. cog. ꝑ inqui. col.penul.
48 in fin. & colum.fi. † Limita nono non pro-
cedere de iure canonico, quia, ſecundum
canones, inquiſitio eſt remedium ordina-
rium, unde non tollitur per ſuperuenientē
accuſatorem, quia iudex poteſt inquirere
etiam non monito offenſo ad accuſandũ.
Ita tenet Card. in cle.ſæpe.§.fin.in 3.q.de
uerſi.ſing.,& idē Card in c.qualiter,& qñ.
el 2.de accuſa. de cuius dicti ueritate.uidi
49 ibi per Ioan.de Ana.† Octauo principali-
ter requiritur,ut procedat inquiſitio,quòd
inquiſitus non fuerit aliàs de illo crimine
accuſatus,uel inquiſitus, & abſolutus,quia
ſi aliàs fuiſſet legitimè abſolutus, non po-
teſt iterũ de eodem crimine inquiri tex.eſt
& ibi Abb. & Doct. in c.de his de accu.&
idem Abb.& Io. de Ana.in c.fi.de coll.de-
teg & tex in l.pen.§.fi.ff.nau.cau.ſtab.& l.
ſi cui.§.idem. & ibi Bar.ff.de accuſ.& Ale.
in conſi.2.col pen. in 1.uol. & uide Cępo.
in conſi.66.& Lud.Ro. in conſ.243.& l.ſe
natus.& ibi Barto.ff.de accuſ.idem ſi fuiſ-
f ſet ſemel f condemnatus,& punitus,quia
nõ poteſt ulterius accuſari neq; inquiri,ſe
cundum Alex.in d.conſ.11.col.pen.per l.ſe
50 pulchri.la 1.ff. de ſep.uio.† Limita primò
hãc regulam nõ procedere qñ ſnĩa abſolu
toria eſſet lata per colluſionem,& pręuari-
cationem,quia tunc põt iterũ inquiri,tex.
eſt & ibi Abb. & Ioan.de Ana.in d.c.fin de
coll.deteg. & l.3. ff. de præuar. & l.ſi quis
homicidij.C.de acc.& Ioã.And.in ad.Spe.
in tit.de inq.§. viſo,col.5. in d.add.q̃ inci-
pit,

51 pit,terminũ &c.circa mediũ, † & Abb.in
d.c.de his col.fi.de acc. ubi pulchrè decla-
rat, qũo probari poſſit colluſio, & dicit,ꝙ
inter alios modos probandi colluſionem
eſt,ſi accuſator conuerſatur cum accuſato,
præſumitur colluſio inter eos. Idem tenet
Bar.in l.1,§.procuratorē.ff.ad Turp.Item,
præſumitur colluſio, ſi poſt litem conteſt.
non comparent nec accuſatus,nec accuſa-
tor in termino ſtatuto per iudicem, ut no.
Matth.in conſt.ſæpe.contingit colum.1.&
per illam conſt. eſt ſtatuta pœna in regno
contra colludentes in cã criminali, poſt li-
tem conteſtatã,& eſt pœna centũ auguſta-
52 liũ. † Limita ſecundò procedere, qñ lata
eſſet ſentētia abſolutoria diffinitiua ſecus,
ſi eſſet ab obſeruatione iudicij,q̃a põt tũc
m iterũ m inquiri,& iterũ accuſari,quia talis
ſnĩa non parit exceptionem rei iudicatæ
ita declarat Abb.in d.c. de his,colum.1. de
accuſ.per l.libellorũ.ff. de acc. & Fel.in d.
c.de his.col.1. contrarium ur̃ tenere Spec.
in tit. de abol.§.1. uer porro, ubi nõ facit
differentiam, an quis ſit abſolutus diffini-
tiuè,uel ab obſeruatione iudici,nam utro-
que caſu dicit non poſſe iterum accuſari,
ſed dic,ꝙ prima opin. eſt uerior, & dictum
Spec.oportet ſaluari,& intelligi,ſecundum
limitationem Fel.in d.c. de his.colũ.2.ubi
dicit, ꝙ de iure canonico abſolutus ab ob-
ſeruatione iudici, non poteſt iterum accu-
ſari ab eodem, qui primo accuſauerat, ex
quo per primam accuſationem fuit effe-
ctus inimicus. † Et de iure canonico ini-
53 mici repelluntur ab accuſando, ut habetur
in c.repellãtur.& in c.cũ P.manconella, &
in c.oporteat. de acc. Põt tñ accuſari ab
alio tertio, ſed de iure ciuili põt indiſtin-
ctè iterum accuſari tam a primo,quàm ab
alio. quia inimici de iure ciuili non repel-
luntur, ſecundum Fely.in d.c. de his unde
pro ſaluanda opi. Specu.oportet ipſum in-
telligere de iure canoni.& ut non poſſit ac
cuſari ab eodem, aliàs ita ſimpliciter ma-
le loqueret̃ per d,l.libellorum.§.ꝙ ſi libelli.
† Limita tertio, prædictam regulam pro-
54 cedere, qñ quis accuſaretur ab eodem,qui
primo accuſauit, uel inquiri fecit, quia
obſtat illi exceptio rei iudicatæ. Secus ſi
accuſaretur ab alio tertio. qui ſuam, uel
ſuorum iniuriam proſequeretur, & igno-
raret accuſationem fuiſſe ab alio inſtitu-
ta,quia põt accuſare propter eius ignoran
tiam,nõ obſtante abſolutione. Secus,ſi ſci-
uiſſet accuſationem, quia ēt tertio obſtat
exceptio rei iudicatæ,ita tenet Bart.per il-
lũ text. in d.l.ſi cui.§.eiuſdem.ff. de accuſ.
& Ab.in d.c.de his.col.fi.de accuſ.& Lud.
Ro.in conſi,213.& Ale.in conſi.11.col,pe
nul.in 1.uol.& ibi declarant, quo probabi
55 tur iſta ignorantia uel ſcientia. † Limita
quarto non procedere, qñ quis eſſet abſo-
lutus per tranſactionem factam cũ patre,
& non per ſnĩam, q̃a ſi trãſactio ualuit,li
cet ipſe trãſigens accuſare non poſſit,tamē
alius tertius poterit de nouo accuſare, uel
inquiri facere, & ſi tranſactio non ualuit,
põt ēt ipſe idē primus accuſator iterum ac
cuſare ita,tenet Fel. in d.c.de his.col.1.uer
ſi.2.limita,&c.de accuſ.& ibi ēt Ab.& alij
Doc. Multo fortiùs poteſt iudex inquirere,
non obſtante trãſactione in caſibus in qui-
bus tranſactio fieri non potuit in præiudi-
cium fiſci,ut modo dicã. Et in hoc differt
ſententia à tranſactione, quia ſentētia fa-
cit ius, quo ad oēs,ut dixi in præcedenti li
mitatione,ſed tranſactio non facit ius,niſi
quo ad tranſigentem tantum,ita tenet Bal.
in l.tranſig in 4.& 5.oppo.C. de trãſ.unde
põt alius accuſare, l.qui cœtu.§.qui uacan
tem.ff ad l. Iul. de ui.publi. & põt iudex in
quirere, ut habet̃ in c.de coll. deleg & ibi
Abb.in fi.col.ita declarat Alex.in d.l.tran-
ſigere.col.1. & ibi etiã Iaſ.in 2.col.in prin.
Verùm in hoc ſtat dr̃ia,q̃a quo ad illum ꝓ
ceſſum,& illam inſtantiam cæptam tranſa
ctio facit ius quo ad omnes,ēt quo ad iudi
cem, ideo ꝙ tertius accuſator non poteſt
eundem proceſſum proſequi, nec iudex in-
quirens põt ex eodem proceſſu condemna-
re,ſed ille proceſſus remanet penitus extin
ctus per tranſactionem,unde opus eſt inci
pere proceſſum de nouo, & hoc in caſibus
in quibus trãſactio eſt permiſſa, ſed in caſi
bus non permiſſis à iure põt accuſator, &
iudex proſequi eundē proceſſum,& iſte eſt
effectus tranſactionis in criminalibus, ita
declarat Bart.in d.l.tranſigere. col.1. in fi.
& col.2.in 4. oppo. & ſeq. & ibi ipſum ſe-
quitur Alex.in 4. col.& magis cõiter Dec.
& Abb.in d.cap.1.col.fi.Sed qñ fit in caſi-
bus non permiſſis, ꝙ iudex poſſit inquire-
re ex eodem proceſſu, ut eſt text.in l.2. C.
de abol. Qui aũt ſint caſus permiſſi & q̃ ꝓ

56 hibiti traduntur in d.l.tranſigere. † Quid
autem ſi princeps generaliter facit indultū
de omnibus delictis præteritis, quod intel-
ligitur.ſ.parte offenſa cōcordata, pone mo
do,quòd offenſus accuſat, & pendente ac-
cuſatione remittit, an iudex poſſit ꝓſequi
ex officio, non obſtante indultu, uide Luc.
de Pen. tenentem, quod ſic in l.ſi quis. col.
57 25.in 5.q.C.de deſertoribus lib.12. † Re-
manet ergo concluſio , quod tranſactio
in caſibus permiſſis habet hunc effectum ,
quia impedit proſequi eundem proceſſum
non alium initiari ad inquiſitionem iudi-
cis, uel ad inſtantiam tertij accuſatoris,
ſed ipſe tranſigens penitus excluditur, ut ſu
pra dictum eſt, & hoc eſt, quod ſupra dixi,
ꝙ tranſactio ita non poteſt fieri in præiudi
cium fiſci,& reip.cuius intereſt, quod deli-
cta puniātur, l.ita uulneratus.ff.ad l.Aquil.
& ideo iudex pro commodo fiſci poteſt ite
rum inquirere ex nouo proceſſu. Et prædi-
cta procedunt tam in delictis publicis, quā
priuatis, nam licet in criminibus priuatis
principaliter uideatur priuatus offenſus &
non reſpub. tamen exitus , & commodum
poteſt ſpectare ad fiſcum propter pœnam
criminalem,unde tranſactio,quæ fit in cri
mine priuato , præiudicat tantum ipſo of-
fenſo tranſigenti,non tamen præiudicat fi
ſco, & propterea iudex poteſt inquirere
poſt tranſactionem, ſecundum Barto.in l.
1.§.uſque adeo,ff.de iniu.& Bal. in l.falla
citer.C.de aboli. Et ſimiliter alius tertius
puta conſanguineus, qui paſſus fuit iniu
riam per offenſionem conſanguinei , po-
teſt accuſare, ita hæc oīa declarat Bar.in
d.l.tranſigere.col.pe.in fi.& colu.fin.& ibi
ēt Bald.qui magis clare loquitur in pe.co.
58 †Et ex prædictis infero ad unam pulchrā,
& quotidianā concluſionem , ꝙ ſi aliquis
paſſus fuit iniuriā in ſuā perſonam,& an-
te accuſationē uel poſt,trāſegit cum offen
dente,& remiſit ſibi omnē iniuriam,poteſt
alius conſanguineus offenſi,accuſare crimi
naliter illum offendentem,non obſtante re
miſſione offenſi,illa ratione attenta , quia
iniuria facta uni cenſentur facta omnibus
de ſua cognatione,l.lex Cor. & ibi Barto.
ff.de iniu.& Bald.in l.1,colum.2.in princ.
C.de rap.virg.& Bald.in l.1.,C.ſi quacun-
que præd.pot.& Bar.in l.cum ſcimus.C.de
agr.& cenſi.lib.11.& Ab.in cap.cum opor-
teat,colum.2.de accuſ. unde tranſactio,&
remiſſio unius,non præiudicat alteri accu-
ſare uolenti per prædicta, ita in terminis te
net Bart.in d l.tranſigere, colum.fin.& ibi
etiam Bald.col.penul.circa fi. Nec prodeſt
accuſato dicere, quòd ego habui remiſſio-
nem ab eo, qui fuit principaliter offenſus,
qua iſte agnatus uenit pro iniuria propria,
item non poteſt prodeſſe dicere , quod tu
fuiſti præuentus ab offenſo, qui prius accu
ſauit,quia non dicitur præueniſſe,qui deſti
tit per tranſactionem, ſecundum Bal. in d.
l.tranſigere.colum.fi.& hoc etiam tenet ibi
Franc.de Are.colū.pen.in fi.& ſequendum
probat opin.Sal. ibi per text.in d.l. 1.§. uſ-
que adeo.ff.de iniu. & prædictis adde Bar.
59 in l.fi.ff.de.priu.delic. †Item ex prædictis
infero, quòd hodie in regno habemus ritū
magnæ curiæ,num.13.qui incipit. Item,ꝙ
nullus laicus,&c.quo cauetur,quòd nullus
admittitur ad accuſandum, ſiue ad denun-
ciandum,tanquam unus de populo,niſi ſuā
uel ſuorum iniuriam proſequatur, per quē
ritum dico , quòd hodie in regno quo âd
accuſationem , non fit differentia inter cri-
mina publica,& priuata, quia ſolùm proſe-
quens propriam,uel ſuorum iniuriam , ad-
mittitur.unde omnia crimina publica,cen-
ſetur redacta ad inſtar priuatorum,quo ad
accuſationem,& per hoc dico, quòd etiam
in crimine publico,ſi is,qui principaliter of
fenſus , tranſigit, uel remittit , admittitur
ſuus conſanguineus tantum ad accuſan-
dum, qui ſuam uel ſuorum iniuriam proſe-
quitur, ſicut in crimine priuato, & non ad-
mitteretur quilibet extraneus , & ita debet
hodie reſtringi , & intelligi diſpoſitio d.l.
qui cœtu.§.qui uacantem,ff.ad l.Iul. de ui
60 pub.† Limita tamen prædicta, quòd cōſan
guineus poteſt accuſare pro iniuria conſan
guinei. ſ. criminaliter tantùm, non autem
ciuiliter, nam ciuiliter poteſt ſolum accuſa
re is, qui fuit principaliter offenſus, uel is,
qui habet offenſum in ſua poteſtate,ut pa-
ter pro offenſione filij . Idem in marito,
pro offenſione uxoris, quia pater,& mari-
tus cenſentur offendi per offenſionem fi-
lij , & uxoris , unde accuſando , uindicant
propriā iniuriam,& proprio nomine agūt.
Tex.eſt in l.1.§.fi.cum l.ſeq.& ibi Barto.&
Doc.ff.de iniu.& probatur in d.l.1.§.uſque
adeo. & tenet Bart.in l.ambitioſa.col.3.ff.
de de-

de decr. & ab ord. fac. Iſtæ ergo perſonæ
poſſunt agere ciuiliter, & criminaliter ad
earum libitum , prout plenè tetigi ſupra
in 4.parte in 1. diſt.col 2.& 3.Secus eſt in
alijs conſanguineis collateralibus, puta in
61 fratre,† quia pro iniuria fratris nō poteſt
frater agere proprio nomine , quia frater
nō dicitur proprie offenſus , ſed ſolet tan-
tū de iniuria fratris, & prætendit aliquod
intereſſe, ſaltē affectionis,ut ſentit Alexā.
in l.ſi fi.§. de uectigalibus,colum 10.ff. de
damn.inf. & in l.ſi ita ſtipul.§. Chryſogo-
nus,col.pen.ff.de uerb.obl. unde quia fra-
ter , & alij collaterales non agunt proprio
nomine, ut dicit Bartol.in d.§.Chryſogo-
nus,in fi.& Bald.in c 1.§.ſimiliter.col.1.in
fi.quib.mod.feu.amitt.ſequit. ꝙ non poſ-
ſunt agere ciuiliter ad æſtimationē iniu-
riæ, ita ſingulariter tenet Barto. in d.l.lex
Cor.ff. de iniur. ubi ita intelligitur, quod
ipſemet Bar. dixit in l.fin.ff.de priu.del.&
ſentit idem Bart.in d.l.1.§.fin.ff.de iniu.in
quibus locis dicit, ꝙ tantùm criminaliter
agere poſſunt conſanguinei, non autē ciui
liter,& iſtud ſequēdo Bar.tenet etiā Fel.in
c.literas,col.2.in fi.uer.4.limi. &c.de præ-
ſum , Et per iſtam diſtōnem puto poſſe re-
duci ad concordiā multas doctrinas , quæ
uidentur ad inuicem cōtrariari.Nam Bar.
Bal Alex.& Franc.de Are.& omnes cōiter
Doc in d.l.tranſigere.col.pen.& fi.tenetur,
ꝙ offenſus remittat iniuriam, poſſunt alij
conſanguinei accuſare . Idem tenet Bar in
l.fi.ff. de priu.del. ſed Bar.Alexan.& Fran.
de Are.& Doc. in d.§.Chryſogonus,& Ale
xand.in d.§. ſi de uectigalibus.tenēt,quòd
licet frater doleat de iniuria fratris,non ta
men agit actione iniuriarum , quia non
eſt de perſonis numeratis in l.1, §.fin. ff.de
iniur. nam per illas tantum perſonas iniu-
riam patimur,& non per alias.Idem tenet
Soci.in conſi.228. in 3.col.in fi.in 2.col.Et
ſi iſta opin.ult. eſſet uera ſequetur,ꝙ facta
tranſactione per offenſum, nullus alius cō
ſanguineus admitteretur ad accuſandam,
niſi eſſet pater , uel maritus , & ſic penitus
deſtrueretur id, quod dicunt Doct. in d.l.
tranſigere,unde ego puto poſſe iſtas doctri
nas concordari , ſecundum diſtinctionem
Bar.in d l.ex Cor.ſ.aut frater uult agere ci
uiliter ex delicto,& non poteſt,quia offen
ſio non eſt ſua ꝓpria,ut dicit Bal.in d.c.1.
§.ſimiliter quib.mod.feu.amitt.unde illam
æſtimare non poteſt, aut vult agere crimi-
naliter ad uindictā publicam, & tūc poteſt
accuſare, qa ſua intereſt fratrē non offen-
di, & tanq̄ proſequens iniuriam ſuorū,ad
mitti debet,& quod iſta fuerit intentio A-
lexan.& Doc.in d.§.Chryſogonus patet,qa
loquuntur per uerbum, agere & non ꝑ uer-
bum , accuſare . Dicunt enim quòd frater
non agit ex iniuria fratris,unde debet intel
ligi ciuiliter , quia hoc importat uerbum ,
agere,ut no.in l. qui accuſare.C. de eden.
alias autē fruſtra loquerentur leges dicen-
tes licitū eſſe proſequi ſuam,uel ſuorū in-
iuriam,l.neganda. C.qui accuſ.non poſſ.&
quod diſponit ritus magnæ curiæ 14.inci-
piens.Item,ꝙ nullus laicus, &c.ubi prohi-
bet omnes accuſationes,quæ non fiunt per
proſequentes ſuam , uel ſuorum iniuriam.
Illud ergo,quod diſponitur in l.1.§.fi ff.de
iniur.loquitur de iniuria ꝓpria,quæ poteſt
in iudicium deduci ciuiliter, & criminali-
ter,& tunc dicit, quis proſequi ſuam iniu-
riam. Sed conſanguineus proſequitur iniu
riam ſuorum , & ratione intereſſe ſangui-
nis,permittit accuſare criminaliter, & pe-
tere uindictā contra offenſorē fratris ſui.
62 † Sed hic cadit opportunū dubium,uſque
ad quē gradum admittantur conſanguinei
ad accuſandum,& proſequendum ſuorum
iniuriā Bal.in l.peti. C.de adu. diuer. iud.
per illum tex.dicit,quòd appellatione ſuo-
rum ueniunt coniuncti, uſque ad quartum
gradum.Alij dicunt, quòd dn̄t ſui uſq; ad
illum gradum,infra quem non cogunt te-
ſtificari, qui eſt ſeptimus gradus, ut l.lege
Iul.ff.de teſt. ita tenet Spec.in ti.de accuſ.
§.3,in prin.& ibi etiam Io.And.in add.qui
dicit, quòd appellatione ſuorum , ueniunt
illi, qui poſſunt agere ſine mandato, adeo
quod Doctores multum uariant ſuper hoc
ut plenè attingit Abb. in c. de cæt.col. fin.
& ibi ēt Fel. de teſt. & idem Fel. in cap.cū
dilectus.col.fi.de acc.& Alexan.in l.2.ff.de
acc.ſed Abb.in cap cum oporteat.col.1.de
acc. dicit attendendam eſſe conſuetudi-
nem patriæ, ſcilicet uſque ad quem gradū
ſolet in illa patria durare affectio inter
coniunctos, ſed Fel.in d.c.cum dilectus,di
cit cōem opi.eſſe,quam tenet Abb. in d.c.
de cætero . Ego puto dubium hoc poſſe
clarè decidi, per text. in d.l.lex.Cor. ff. de
 iniur.

in iur. ubi enumerantur perſonæ uſque ad
ſobrinos.unde dico, ꝙ in materia accuſan-
di, appellatione ſuorum ueniunt cõiuncti
uſque ad 6 gradũ, qa ſobrini ſunt in 6.gra
du, ut inſtit. de gradi §.6.gradu. & miror,
ꝙ alij Do. nõ põderauerunt ad hoc illum
tex.per quẽ in proprijs terminis deciditur
iſtud dubium, & non eſt opus ire per ſimi-
63 litudines,& mẽdicata ſuffragia.† Adde ta
men hic unũ pulchrum dictum, ꝓ amplia
tione prædictorũ, ꝙ oĩs iniuria, quæ fit cõ
tra diuinã religionem, uel cõtra patriam,
põt appellari iniuria ꝓpria,& quilibet põt
illã proſequi, tanquã propriam, ita ſingula
riter tenet Ang. in §.fi. in Auth.quo.opor.
64 epi. † Item, in terminis iſtis appellatione
ſuorum non ueniunt ſpurij. ſecundum Ale
65 xand.in conſi.60.col.4. in 2.uolu.†Ex præ
dictis modo infero ad nonnulla, utiles ac
quotidianas practicas in regno. Et primò,
ſi aliquis fuit offenſus, certum eſt, quòd po
teſt formare libellum accuſatorium iniu-
riarum, ęſtimando iniuriã, ſecundum for-
mam conſt. varietates. Pone modo, ꝙ eius
frater, uel alius cõiunctus collateralis uult
facere aliũ libellum accuſatorium, & æſti-
mare illã iniuriam pecuniariter, utrum poſ
ſit, dico ꝙ non, quia non permittitur con-
iuncto agere ciuiliter ad æſtimationẽ, un-
de talis libellus non procederet per illã au-
ream doctrinam Barto.in d.l.lex Corn.ſed
debet formare libellum criminaliter, petẽ-
do eum puniri pœna iuris tradita in l. fi.ff.
de iniu. uel alia pœna, ſecundum delicti
qualitatem. Et nota pulchrum modum re-
ficiendi libellum nouiter ponderatũ, quia
non puto, quòd fuerit hactenus per alios
66 Doct. conſideratus. Secundo infero, ꝙ in
caſu prædicto, qñ coniunctus vult agere
pro iniuria coniuncti, non debet menciona
re iniuriam propriam, nec propriam offen-
ſam, ſed debet dicere, ꝙ agit pro iniuria
coniuncti ratione intereſſe ſanguinis, ad
publicã uindictam, quia alias libellus non
procederet, per id quod dicit Alex.& Doc.
in d §.Chryſogonus, & Bald.in d.c.1.§.ſi-
militer quib. mod.feu. amit. in uſibus feu.
67 † Tertio infero,& hęc eſt quędam limita-
tio ad ea, quæ ſupra dixi de conſangui-
neis, ꝙ licet aliàs remittente offenſo poſſit
alius coniũctus agere criminaliter, ut ſupra
pluries dictum eſt, tamen ſecus eſt in patre
habente plures filios, quorum ſi unus eſt
offenſus, certũ eſt, ꝙ actio competit patri,
ut d.l.1 §.uſque adeo,& §.fi.ff.de iniu.& l.
ſed ſi unus.§.filiofamilias, eo.titu. Et pater
põt ẽt filio inuito hanc iniuriã remittere,
ut d.§. filiofamilias, & eſt tex.& ibi glo. &
Bar.& Doc. in l in pſonã.ff.de acc.& Iaſ.
in l. contra iuris.§. ſi filius.col 3. ff.de pac.
adeo, ꝙ ſi pater remittit, non poteſt filius
adeo, ut no.gl. in c.cũ illorum. in uer. paſ-
ſus eſt, &c & ibi Abb & Doc. de ſent. ex-
comm. unde dico, quòd in hoc caſu patre
n n remittente non poſſunt alij filij, qui ſunt
fratres offenſi, agere de dicta iniuria, nec
accuſare aliquo modo. Et licet hoc dictum
non reperiam ab alio deciſum, tamen ipsũ
firmo ratione ineuitabili, quia ſi patre re-
mittente iniuriam filij, nõ poteſt filius age
re,& põt pater ẽt inuito filio remittere, ſe-
cundum Bart. in d.§.filiof.& in d.l in per-
ſonam.& gl.in d.c.cũ illorum. Certe, ſi nõ
põt agere ille filius, qui fuit principaliter
offenſus, multo minus debet poſſe agere
frater illius, qui non fuit offenſus, & qui
eſt ſub eiuſdem patris poteſtate. Nam ſi pa
tria poteſtas, eſt ſufficiens ad repellendum
filium offenſum, qui ſuam propriam iniu-
riam proſequeretur, multo fortius debet
operari ad repellendum filium, qui ſuo-
rum iniuriam proſequitur, & poteſt addi
alia ratio, quia omnes filij cum patre re
putantur una, & eadem perſona, ut habe-
tur in l.in ſuis. ff. de lib. & poſth. unde ſi-
cut tranſigens non admittitur ad accuſan-
dum, ut ſupra dixi, ita nec filius admitti
debet facta tranſactione per patrem, q una
& eadem perſona reputatur cum patre.
68 † Limita tamen hoc non procedere, quan
do pater eſſet uilis perſona, & filius hone-
ſta, quia tunc pater uilis non poteſt remitte
re iniuriam illatam filio, tex.eſt & ibi Bar.
in d.l.ſed ſi unius.§.filiof.ff.de iniu.& glo.
in d.l.1. in perſonam.& Barto.in l.Lucius,
ſolu.matrimo. & gl.in d.cap. cum illorum
facit text.in l.ſi cum dotẽ.§.eo aũt tempo-
69 re.ff.ſol.mat.† & per ſe hoc infert notabi
liter Bart. in d. §. filiofa. ꝙ pater uilis non
poteſt pupillariter ſubſtituere filio ſuo, &
idẽ tenet Bar.in l.2 ff. de vulg. & pup.quia
ſicut pater non habet adminiſtrationem
in uita ſuper filio, propter eius utilita-
tem, ita minime habebit illam in morte
ſecun-

70 ſecundũ Bar.ibi. † facit quod not. Bal. in
l.quãuis. C. de fideicom. ubi dicit, quòd ſi
pater eſt dilapidator, priuatur adminiſtra-
tione bonorum filij, & tunc filius poteſt
agere contra patrem. Idem tenet Soc.in cõ
ſil.34.colũ.9.uerſ.3.concl.in 1 uol.Et nota
pulchrum dubium annullandi ſubſtitutio-
nem pupillarem, quia quotidie euenire po-
71 teſt. † Item limita non procedere, quan-
do iniuria eſſet illata à perſona coniuncta
filio, quia tunc pater illam remittere non
poteſt, ita tenet Bar.Ang.Imo.& Lud.Ro.
in d.l.Luc.ff.ſol.mat.& Iaſ.in d.l.in perſo-
72 nã.ff.de pact.†Quarto infero, quòd ſi ali-
quis coniunctus ultra ſextum gradum age
re uellet de iniuria cõiuncti, non debet ad
mitti, quia non numerat̃ in numero ſuorũ,
ſecundum opi.quam ſupra tenui, per d.l.lex
Cor.ff.de iniur.unde obſtaret ſibi dictus ri
tus magnæ curiæ, inci. Item, ꝙ nullus lai-
73 cus,&c.†Vltimo, quia ſuperius tractatum
o fuit de o tranſactione in criminalibus, qñ
eſt permiſſa & quando prohibita ſecundũ
formã l.tranſigere.C.de tranſac.ſcias, ꝙ in
regno ſuper huiuſmodi tranſactionibus, &
concordis eſt aliquid immutatum, & noui-
ter prouiſum per conſtitutiones & capitula
regni. Primo enim ſuper hoc eſt quædam
conſtitutio, quæ incipit, poſt citationem
emiſſam. Secundo, eſt alia conſt. quæ inci-
pit, priuſquam citatæ partes aliàs eſt in lit
tera, poſtq̃, ſed uerior litera, priuſquã, quia
ita cõcordat cũ alia conſt. prædicta. Et pon
dero bene iſtas conſt. quę uidẽtur in aliqui
bus contrariæ ad inuicem, & gloſæ magis
confundunt intellectum ipſarum. Nam
conſt. poſt citationem emiſſam tota loqui
tur in criminibus ingerentibus pœnã ſan-
guinis, in quibus de iure cõi licita eſt tran-
ſactio.ut d.l transigere, & hoc expreſsè di
citur ibi in fin.uerſi.quæ omnia,&c.Et pro
pterea duæ gl. quæ ſunt in d.conſt.una in
uerſi.impartimur, & alia in uerſ.perſoluat
faciunt uariatæ intellectum dictæ conſt.&
puto quòd male fuerunt ibi ſituatæ. nam
per exceptiones, quas faciunt dictæ gl.& li
mitationes, quas ponunt ad text. innuunt,
ꝙ dicta conſt. in prin. ſui loquatur de iniu
rijs leuib. quod non eſt uerum, & eſt cõtra
illum tex.in d.uerſic.quæ omnia, ibi tex.ſe
ipſum declarat, per illud ſignum uniuerſa-
le, quæ omnia, &c.& dicit, ꝙ omnia contẽ
ta in d.conſt. procedunt in criminibus in-
gerentibus pœnam ſanguinis, ergo non
eſt uerum, quòd loquatur in delictis leui-
bus unde pro declaratione huius materiæ,
& ad ſciendum in quibus corrigatur ius cõ
mune per conſtitutiones regni, capio ex d.
cõſt.tres cõcluſiones. Prima cõcluſio eſt, ꝙ
in criminib.ingerentib. pęnã ſanguinis, eſt
permiſſa cõcordia inter partes gratis, non
ꝑ trãſactionẽ.ſ.aliquo dato, & iſta permiſ-
ſio durat poſt citationẽ accuſati, antequã
partes compareant coram iudice, & non
ultra, nã poſt comparationem accuſari nõ
permittitur ultra talis cõcordia. Iſtud col-
ligitur ex principio dictæ conſt. Iſta conclu
ſio eſt hodie correcta per aliam conſt. quæ
incipit, priuſquã citatę partes, qua cauetur
ꝙ in enormibus, & atrocibus iniurijs non
licet tranſigere etiam gratis. unde cum di-
cta conſt. poſt citationem loquatur in cri-
minibus ſanguinis,& ſic in atrociorib. ſeq-
tur, quòd eſt correcta per aliam conſt. quæ
licet uideat̃ prior in ordine conſt.tñ eſt po
ſterior, & magis noua, ut dicit d.gl.in uer.
perſoluat, & And.de Iſer.in d.conſt.poſt ci
tationem in primis uerbis, unde ex dictis
duab. conſt.ſimul iunctis cum dicta corre-
ctione, colligo nunc ueram concluſionem,
quæ eſt, quod de iure conſt. regni in atro-
cioribus iniurijs, & criminib.ingerentibus
pœnam ſanguinis, nullo modo licet tran-
ſigere, neq; paciſci gratis, in quacunq; par
te litis,& tranſactio uel pactum factum nõ
ualet, ſi curia ipſam, vel ipſum nõ acceptat,
hoc colligitur ex tota illa conſt. poſt cita-
tionem, iuncta dicta conſt. priuſquã citatæ
partes. Et procedit indiſtinctè iſta conclu-
ſio, tam ante cõparationem partium, quam
poſt, tã ante lit.conteſt. quam poſt. Ex iſta
concluſione ſequit̃ conſequentia, ꝙ iudex
non obſtãte tranſactione põt proſequi ex
eodem proceſſu, & non eſt neceſſe incipere
proceſſum de nouo, ex quo tranſactio non
ualuit, ut dixi ſupra in princ. huius quartæ
limitationis principalis ad octauum requi-
ſitum. Et per hoc apparet, quòd hodie in re
gno eſt correcta diſpoſitio l. tranſigere. C.
de tranſac. in eo, quòd permiſit tranſactio-
nem in pęnis ſanguinis. Secũda concluſio
quæ percipitur ex dicta conſt. eſt, qđ fiat
tranſactio in dictis criminib. aliquo dato
accuſatori, ut a lite diſcedat, ſi quidem fiat
ante

ante quam accuſatus citatus compareat,
punitur, accuſator ad duplum eius. quod
recipit,quam pœnam fiſco perſoluit. Si ue
ro fiat poſt comparationem accuſati.& an
te lit.conteſt. punitur accuſator ad decem
auguſtales fiſco applicandos. Si uero fiat
poſt lit.conteſt. tunc puniuntur ambo ſci-
licet accuſatus & accuſator,ad 12.auguſta
les pro quolibet,& nihilominus iudex po-
teſt cauſam proſequi, ut probat' in d.cōſt.
ibi,cauſa nihilominus ſuo ordine,&c. Sed
ſecundũ formam ritus magnę curiæ,ſi par
tes concordant ſine licentia curiæ, puniun
tur ad 10. tarenos tantum, ut eſt ritus in
nume.228. qui incipit.Item, quòd ſi par-
tes,&c.

74† Tertia concluſio ex d.conſti.eſt quòd li
citum eſt tranſigenti in dictis criminib. ac
cipere aliquis ab accuſato pro expenſis. &
intereſſe, & pro æſtimatione damnorum,
& tunc non incidit in pœnas prædictas,
ut probatur in §.1. illius conſt. non tamen
intelligas, quòd tunc ualeat tranſactio in
præiudicium fiſci, quia nunquam ualet,
ſed ſolum tunc euitatur pœna. Et per hoc
ſis cautus, quando fiunt huiuſmodi tran-
ſactiones in criminalibus aliquo dato, ut
exprimatur, quòd illud datur pro damnis
& intereſſe, ad euitandam pœnam. Quar-
tam concluſionem poteſt quilibet percipe
re ex dicta conſt. in fi.uidelicet, ꝙ in om-
nibus criminibus publicis non ingerenti-
bus pœnã ſanguinis, non eſt permiſſa tran
p ſactio,niſi in crimine p falſi,& in hoc con
cordat cum iure cõmuni, ſcilicet cum d.l.
tranſigere. in fi. Quinta concluſio percipi-
tur ex alia conſt. quæ incipit, prius quam
citatæ partes,uidelicet, quòd in omnibus
iniurijs leuibus permittitur tranſactio &
pactum, ante quam partes compareant co
ram iudice poſt citationem, poſt uerò com
paritionem, non permittitur,ut colligitur
ibi à contrario ſenſu, nam tunc quæſitum
eſt ius curiæ, & iudex poſſet poſtea proce-
dere ex officio, ut per ea, quæ no.Bar.in l.
75 1.§.uſque adeo.ff. de iniur.† Quæ antem
dicantur iniuriæ atroces,& enormes,tradi
tur in §.atrox.inſt.de iniur. & in l.prætor.
§.fi.de iniur. & no.glo.in c.tanta,de exceſ.
pręla.& habetur in c.cum illorum,de ſent.
excom.Et quæ dicantur iniuriæ leues,uide
Bar.in l.leuia.ff.de acc. & Matth.in d.con
ſti.priuſquàm citatæ partes, quæ cõſt.quo
ad iniuriam atrocem & leuem,mittit ſe ad
76 ius commune.†Ex prædictis ergo caſuum
diuerſitatibus poteris facere ſingulas conſe
quentias ad ſciendum an & quando iudex
poſſit proſequi,uel inquirere ex officio,nõ
obſtante tranſactione partium. Et pro ſina
li concluſione do iſtam magiſtralem regu-
lam, quæ ex prænarratis rectè colligi po-
teſt, & eſt talis, quòd in omnibus caſibus
in quibus prohibetur tranſactio poſt cita-
tionem emiſſam, iudex poteſt procedere
ex eodem proceſſu,ſed ſi fit tranſactio an-
te citationem, tũc diſtingue. Aut caſus eſt
talis, in quo poteſt iudex inquirere ſine ac
cuſatione ex diſpoſitione iuris cõmunis,
uel municipalis,& poteſt inquirere nõ ob-
ſtante tranſactione. Aut non poteſt inqui-
rere, & tunc ceſſat inquiſitio, quia uõ fuit
quæſitum ius curiæ, cum cauſa non fuerit
præoccupata ſaltem per citationem. In ca
ſibus uerò in quibus tranſactio permitti-
tur, iudex non poteſt procedere ex eodem
proceſſu, ſed debet nouum initiare, ſi ca-
ſus erat talis, in quo poteſt ex officio pro-
cedi,aliàs ſecus, quia trãſactio impedit iu-
dicem penitus, unde in delictis leuibus in
quibus ex officio procedi non poteſt, &
tranſactio permittitur ante comparitio-
nem partium poſt citationem, ſi fuerit fa-
cta tranſactio, iudex nullo modo poteſt p
cedere, ſecus, poſt comparitionem, & ita
habes perfectè declaratam hanc materiã.

77 †Quid autem,ſi accuſator non tranſigit,
ſed colludit cum accuſato, præuaricando?
Dic quòd punitur pœna centum auguſta-
lium, & præſumitur colluſio, quando in
termino ſtatuto per iudicem non compa-
ret,nec accuſatus,nec accuſans, de hoc eſt
conſtitutio,quæ incipit, Sępe contingit,&
ibi per Matth.in 1.colum.in fi.ut dixi ſu-
78 pra,in 1 limita.†Eſt etiã & alia conſt,quę
incipit, ſponte uolẽtibus,quæ loquitur in
cauſis ciuilibus,& dicit,quòd ante lit.con
teſt. non licet trãſigere ſine licentia curiæ
aliàs reus tenetur fiſco ad tertiam partem
eius, quod ſoluit actori pro tranſactione,
& ſi negat ſoluiſſe, ꝙ conuincitur de men
dacio, punitur ad duplum dictæ tertiæ.Et
per illã conſt.corrigitur in aliquo lex poſt
quam liti.C. de pac.ut dicit glo. in d.cõſt.

79 † Conſidera tamen unum pulcherrimum
dictum

dictum ex uerbis dictæ conſt. ſponte uolen
tibus,ibi, Abſque ullius contumaciæ pœ-
na, &c. quòd in cauſa ciuili ſi reus citatus,
fuit,contumax,& accuſatus,& bannitus,&
condemnatus ad tertiam partem mobiliũ
ſi poſtmodum ante lit. conteſt. tranſigat
cum aduerſario,eſt immunis ab omni pœ-
na contumaciæ. Et ſic in cauſa ciuili ante
lit.cont.poteſt fieri tranſac.in præiud.fiſci,
cui fuerat ius quæſitum ad pœnam contu
maciæ. Et ſic not. ſingulare dictum. quia
quilibet diceret contrarium ſi non uideret
tex.dictæ conſti.& ita ponderat illa uerba
Mat.ibi in 2.not.licet ſecus ſit in cauſa cri
minali, quia ſi reus eſt contumax, non fit
trãſac.in præiud.fiſci,ut declarat idẽ Mat.
in conſt. priuſquam citatę partes, in 1.no.
unde ſis cautus,ſi uis euitare pœnam contu
maciæ,in cauſa ciuili,ut procures fieri trã-
ſactionem ante lit.conteſt.

80 † Quid autem,ſi accuſator non colludit,
ſed non comparet in ultimo peremptorio,
& accuſatus comparet,& eius contumaciã
accuſat,in hoc eſt alia conſt.quàm incipit,
Accuſatorum temeritatem, qua cauetur,
quòd accuſator condemnatur ãd 6.partem
mobilium, & ad expenſas taxandas per iu-
dicem præcedente iuramento accuſati. Si
uero poſt lit.conſt.in termino ſibi præfixo
per iudicem accuſator non comparuerit ad
proſequendum,punitur in tertia parte mo-
bilium, & ſi poſtea ultra perſeuerauerit in
deſiſtendo, punitur ad centum auguſtales,
& eandem pœnam patitur, ſi expreſsè poſt
lit. conte. renunciat accuſationi, & de hoc
eſt alia conſtitutio, quæ incipit, Accuſato-
rum. Verum iſta pœna eſt correcta per ri-
tum magnæ curiæ, quia ſi accuſator deſi-
ſtit ante lit. conteſt. punitur ſolum ad ſex
tarenos, ſi deſiſtit poſt litem conteſt. puni-
tur ad tarenos 12. Sed in cauſa ciuili ſi a-
ctor deſiſtit ante lit.conteſt. punitur ad ta-
renos tres, ſed poſt litem conte.ad tarenos
ſex,prout de his omnibus eſt ritus in num.
240.ſub rub. de deſiſtentibus. quia incipit
item ſeruat ipſa curia, quòd ſi accuſator
&c.& ad hoc ſunt redactæ pœnæ Turpilia
ni,ut dicit And.de Iſer.in d.cõſt, accuſato
81 rium temeritatem.†Sed ecce,quia dictum
eſt de pœna accuſatorum deſiſtentium, ꝙ
aut dẽt facere iudex circa proceſſum cau-
ſæ: ex quo non apparet tranſactio nec re-
miſſio accuſatoris, ſed ſtat in ſuſpẽſo cau
ſa propter eius abſentiam? in hoc eſt prodi
ta noua prouiſio per cap. regni, quod inci-
pit,ad conſultationem, & eſt in num.cap.
216. Quo cauetur, quòd iudex debet ſub-
ſtituere unum uirum idoneum in locum
accuſatoris abſentis, qui cauſam accuſato-
ris proſequatur in terminis, in quibus re-
peritur & ita iudex quam citius poteſt,pro
cedat ad proceſſus deciſi. per condemna-
tionem uel accuſationem, & nihilominus
contumaciam accuſatoris punire debet.

82 † Extat etiam aliud cap.regni, quod inci-
pit,ad audientiam,el 2.num.cap.203.Quo
cauetur, quod in caſibus in quibus non uer
titur intereſſe fiſci, licitum eſt impune ac-
cuſatori deſiſtere, antequam accuſatus cõ
pareat,ſicut per conſtitu.regni, prouiſum
erat, & uult ſe referre ad illam conſt, prius
quam citatę partes. Sed ubi uertitur inter-
eſſe fiſci propter aliquam pęnam iudex nõ
admittit accuſatorem,niſi prius obliget ſe
cum iuramento de non deſiſtendo ſine licẽ
tia curiæ.Et ſi poſtea deſiſtit,punitur de per
iurio.uerùm de iſto cap.fit mentio in dicto
ritu magnę curię,ſub rub.de deſiſtentibus,
ubi dicitur etiam, quod magna curia non
ſeruat iſtud c.ad audientiam, & uerè ſer-
uatur in practica.

83 † Vt ergo ceſſent iſtæ pęnæ impoſitæ trã
ſigentibus, & deſiſtentibus criminalibus,
prouideant accuſatores impetrare aboli-
tionem accuſationis, quæ abolitio nihil
aliud eſt, niſi accuſationis peremptio con-
ceſſa per interlocutoriam iudicis,ut decla-
rat glo.in rub.C.de abol. & Spec.in titu.de
abol. §.1. in princ. Quam abolitionem iu-
dex concedit cauſa cognita, ut habetur in
l.2.& l.fi.C.de abol.& dicitur in conſt.Ac-
cuſatorum temeritatem, in fin. ubi ſentit
tex.quòd iſta abolitio debet peti à ſolo re-
ge, & dicit ibi Matth. quod alius inferior
rege, non poteſt concedere abolitionem,
per illam conſt.unde ſecundum eum eſſent
correctæ omnes leges iuris communis con
cedentes iudicibus & officialibus poteſta-
tem concedendi abolitionem, ſed ego
non puto hoc eſſe uerum, quia dicta con-
ſti.non dicit,quòd ab alio inferiore conce-
di non poſſit abolitio, ſed tantum dicit,
quod ſi petijſſet à rege, illam conceſſiſſet
ex iuxta cauſa, unde potius illa fuit acci-
denta-

dentalis locutio legiſlatoris pollicentis ſe
conceſſurum abolitionem ex cauſa , ſi ab
eo peteretur , quam quod uoluerit tot le-
ges iuris communis corrigere , uidelicet,
84 leges poſitas in ti. C.de abolitio.† Legum
enim correctio, nunquam præſumitur niſi
expreſſè appareat, l. præcipimus, in fi.& ibi
Bar.C.de appellat.& l.ſancimus.C.de teſt.
85 † Reuertor nunc ad alias limitationes ad
iſtud octauum requiſitum . Vnde quinto
principaliter limita non procedere, quan-
do de crimine eſt diſcuſſum in iudicio per
uiam exceptionis incidenter ut in quęſtio
ne ciuili opponatur cõtra teſtem exceptio
falſi , & per uiam exceptionis cognoſcitur
de crimine falſi, nam tunc dato, quod ab-
ſoluatur, poteſt nihilominus iterum accu-
ſari uel inquiri ordinariè in caſibus, in
quibus ex officio inquiri poteſt . Idem, ſi
fuiſſet condemnatus de crimine per uiam
exceptionis , quia poteſt iterum ordinariè
procedi contra eum, & ratio eſt, quia quã-
do per uiam exceptionis agitur de crimi-
ne , non irrogatur pœna ordinaria a lege
inducta, ſed pœna extraord. mitior, unde
quia delictum non fuit ſufficienter puni-
tum , propterea poteſt iterum agi , ut pu-
niatur ordinariè. ita tenet Bal. in l. ubi. fal-
ſi, C.de falſis, ꝑ Bal. in l. nullum. C.de teſt.
& Fel. ĩ c.de his, uer. 3. limita, & c.de accuſ.
& in c. qđ olim. in fi. de Iudæis, & Lud. R.
in conſi. 375. illa enim pœna extraordina-
ria irrogatur ſolùm pro contemptu iudi-
cis, & non pro principali delicto, ſecundũ
Bal. ubi ſupra, ſed quandoque ſolet irroga-
ri pœna ordinaria, etiã per uiam exceptio
nis, & tunc nõ poſſet ulterius inquiri, unde
tunc ſtaremus ſub regula . Quod quando
ſit, & quãdo tale delictum nullo modo eſt
punibile, uide plene per Abb. in cap. cum
dilectus. colu. 11. & 12. de ord. cogni. & ple
niſſimè per Felyn. in cap. 1. de excep. ubi ꝑ
octo concluſiones examinat hanc mate-
86 riam.† Limita ſexto nõ procedere, quan-
do quis eſſet abſolutus uel condemnatus
de crimine ꝑ uiã denunciationis Euang.
quia poteſt iterum inquiri & condemna-
ri ad pœnam ordinariam, & eſt ratio quia
per dictam denunciationem agitur tantũ,
ut quis emendetur , non autem ut punia-
tur, ſi tamen iudex proceſſit ordinariè, &
legitimam pœnam impoſuit, tunc ſtamus
ſub regula. ita tenet Fel. in d.c.de his, uerſ.
4. limita, & c.de accu. & Sal. in l. ea quidem.
C.de accuſ. & de materia huius denuncia-
tionis, & quis ſit eius effectus, tradit plene
Abb. in d.c. nouitiu pen. ch. de iud. & dicã
infra in materia denunciationis.
87 † Limita primo non procedere, quando
q quis fuit abſolutus in foro *q* pœnitentiæ,
nam licet confiteatur delictum ſacerdoti,
& ab eo recipiat pœnitentiam ſalutarem,
adhuc tamen poteſt accuſari & puniri ite-
rum de illo crimine . Et ratio eſt, quia per
pœnitẽtiam fit ſatisfatio Deo & eccleſiæ,
ſed per pœnam legitimam fit ſatisfactio
reip. quæ per delictum fuit offenſa. ita te-
net Fely. in c.de his. uerſi. 9. ſimit, & c. & ibi
etiam Abb. aſſignat rationem prædictam,
& probatur in l. licitatio. §. quod illicitè. ff.
de publ. & in l. ancillæ. C.de fur. & l. ſi pro
fure. §. 1. ff. de cond. furt. & ſic una per aliã
88 non tollitur, ut ibi habetur.† Idem etiam
dicimus in remiſſione facta in foro animę:
ut ſi offenſus cõfiteatur ſacerdoti, & remit
ti iniuriam in foro animæ, nã non obſtan-
te tali remiſſione, poteſt accuſare offenſo-
rem ad pœnam legitimam , quia cenſetur
ſolum remiſiſſe odium, & animi rancorẽ,
non autem ius accuſandi, ſecundum Bart.
in l. nõ ſolum, §. iniuriarum. ff. de iniurijs,
& Abb. in cap. 1. de iniu. & Iaſ. plene in l. ſi
tibi decem. §. quæ. ff. de pac. & Io. de Ana. in
cap. 1. colum. antep. in fi. & pe. de maledi-
cis, & Pariſ. in trac. ſynd. in uerſic. compoſi
tio colũ. 9. & Io. & Fel. in d.c.de his, col. fi.
89 † Limita octauo, niſi de crimine actũ fue-
rit ciuiliter, puta ad rei reſtitutionem, ſeu
damna , quia adhuc poteſt agi criminali-
ter ad pœnam , niſi utrunque tenderet ad
uindictam , quia tunc una uia tollitur per
aliam, tex. eſt in l. quod ſenatus, & l. pręto
edixit. §. 1. & ibi Bar. ff de iniur. & not. Fel.
in d.c.de his. colum. pen. uerſi. 6. Limita. de
accuſa. ubi limitat hoc niſi in cauſa ciuili
reus fuiſſet abſolutus, ex eo, quia delictum
non fuit commiſſum , quia tunc ab eodem
criminaliter accuſari non poteſt, ſed à ter-
tio ſic ſecundum eum . Et prædictis adde
Bar. in leg. 1. C. quando ciu. actio. præiud.
crim. & pleniùs Bar. in l. 2. §. 1. vi. bo. rapt.
90 † Et ex prædictis poſſet formari quæſtio
quotidiana . Quidam commiſit homici-
dium , uel aggreſſus fuit aliquẽ uiolenter,
adeo

adeo qđ de iure teneretur pęna legis. Cor.
de ſicc. uel l. Iulia. de ui, uel alia ſimili pęna
maiori , offenſus accuſat ipſum de iniuria
ciuiliter, & ſic de crimine tantum priuato,
utrum per hmõi accuſationem, & pęnã in-
iuriæ, quę eſt extraordinaria, præcludatur
pęna le. Cor. ſeu l. Iulię. Rõ uidetur facere,
quod ſic , ex quo utraque pœna tendit ad
uindictam, per ea, quæ ſuperius dicta ſunt
econtra uerò uſ dicendum, quod nõ, quia
de facili reperitur uia fraudandi pœnas iu-
ris, ſi homicida, uel alius grauiter crimino
ſus puniretur ſola pœna iniuriarum , & ſic
delictum ſemper remaneret inſufficienter
punitum, & eſſet cõtra publicã utilitatẽ, le.
ita vulneratus. ff. ad l. Aquil. pro 1. parte eſt
text. in l. quod ſenatus, ff. de iniurijs. Pro 2.
parte eſt tex. in leg. pręton. §. 1. eo. ti. Quid
dicendum ? Dic. quod prima pars eſt uera.
ſ. quod ſi eſt actum ad uindictã una uia, po
teſt agi alia ad uindictã, per d. leg quod ſe-
natus. nam ſententia lata in una, parit ex-
cept. rei iudicatæ in alia, ſecundum Bar. in
d. l. 2. §. 1. ff. ui. bo. rap. Hoc tñ intellige cũ
91 aliquibus declarationibus. † Vnde decla
ra & limita 1. hoc non procedere in crimi-
ne homicidij , quia in eo non auditur uo-
lens agere iniuriarum, & eſt in eo ſpeciale,
ut non præiudicet pęnæ le. Corneliæ de ſic
carijs, imo iudex non debet pſtare audien
tiam taliter agenti. ita loquiť tex. in d. l. p-
tor edixit. §. 1. & ibi in ſpecie hoc tenet
Bar. & idẽ Bar. in d. l. 1. C. qñ ciui. ac. crim.
præiu. imò poteſt iudex cogere offenſum,
ut accuſet de homicidio, ut dicit Bart. in l.
in eum. ff. de accuſ. ubi dicit hunc eſſe ca
ſum ſpecialem, in quo iudex põt quẽ com
pellere ad accuſandum, in alijs aũt crimini
bus eſt regulariter contra. Adde prędictis,
92 Bal. in l. ſi quis homicidi. C.de accu.† Se-
cundo, declara & intellige pdicta procede
re , qñ accuſatus de iniuria ad uindictam,
accuſaretur iterum ab eodem, quia tũc in-
diſtincte nõ admittitur, quia ſi eſt ſentẽtia
tum, obſtat ſibi exceptio rei iudicatæ , ex
quo bis de eodem delicto nõ dẽt capi uin-
dicta, imò ſi põderet adhuc prima accuſa-
tio, obſtaret exceptio. ſ. ꝙ de nouo accuſa-
ri non põt, ex quo fuit alias de eodem cri-
mine accuſatus: quę exceptio impedit pro
ceſſum ſuper noua occaſione , ſecundum
Bar. in l. ſenatus. ff. de accu. Itẽ, quia eligen
do unã uiam tendentẽ ad uindictã, cenſeť
renunciaſſe alteri tendenti ad uindictam,
ex quo ius non patiatur huiuſmodi cõcur
ſum per ea, quę no. Bar. in l. 2. §. 1. ff. ui. bo.
rapt. & in d. l. prætor. ff. de iniur. & in d. leg.
quod ſenatus e o. titu. & in l. 1. C. qñ ciui.
ac. crim. pręiu. & Abb. in c. tuæ. de proc. Se-
cus eſt, qñ delictus offendens accuſaretur
ab alio tertio, quia ſuam, uel ſuorum iniu
riã proſequeretur, & maxime, qñ ignoraſ-
ſet primã accuſationem, quia tunc põt ter
tius accuſare ad pœnã legitimam & ordi-
nariam, quæ deſcendit ex illo crimine, ut
probať in l. qui de crimine. & ibi gl. & doc.
C.de acc. & per ea quæ dixi ſupra in ter
tia limitatione huius octaui requiſiti , &
ſupra in prin. huius 8. limitat. & not. Fel.
in c. de his, uer. 9. limita. de accuſ. Verũ in
terminis huius q. dico, qđ ſiue ignorauerit,
ſiue ſciuerit poſſet alius tertius iterũ accu
ſare, quando accuſatus fuit ſolùm de iniu
ria leuiter punitus , quia ſi opponiť exce
ptio, ego fui alias de hoc crimine punitus
poſſem replicare, quod non fuiſti ſufficiẽ-
ter punitus, & ſic te accuſo, ut iterum pu
niaris ſufficienti pęna, q̃ delicto cõmenſu-
retur, ut no. Bal. in l. nullũ. C.de teſtibus, &
in l. ubi. C.de fall. & Alex. in add. ad Bart. in
l. lex. Cor. §. ſi quis lib. ff. de iniur. ubi dicit,
ꝙ quando non irrogatur pœna integra, po
teſt quis puniri iterũ, non obſtante, ꝙ am-
bę uiæ tendãt ad uindictã. Quod corrobo-
ra per ea, quæ dixi ſupra in 5. limitatione
huius 8. requiſiti, & adde Fel. in c. ꝙ olim.
in fin. de Iudæis. Ex his oritur 3. declara-
tio ad deciſ. q. prædictæ. ſ. ut procedat, quã
do quis fuit ſufficienter, & integrè puni-
tus, tunc. n. ſi actum fuit ciuiliter ad uindi-
ctam, non poteſt agi criminaliter, alias ſe-
cus, quia poteſt iterum agi. ſ. per tertiũ, nõ
per eundem, quia electione excluditur, per
prædicta . Et ſic tollitur obſtaculum, quod
fiebat in deciſione huius q. ſupra pro 2.
parte. ſ. de abſurdo , quod delictum rema-
neret inſufficienter punitum quia poteſt
puniri poſtea ſufficienter per accuſatio-
nem alterius, uel per inquiſitionem iudicis
93 ſi delictũ erat tale, de quo poterat inquiri
ut infra dicam.† Item quia in propoſitio
ne huius q. narraui , qđ offenſus egit de
iniuria ciuiliter , ſcilicet ad æſtimationẽ,
Nam ſi egiſſet criminaliter de iniuria ad
pœnam,

pœnã arbitrariã, eſt poſſibile, ꝙ delictum
puniatur ſufficienter, quia iudex uidens de
licti qualitatem poteſt arbitrari pœnam uſ
que ad mortem incluſiuè, ut tenui, & de-
claraui ſupra in 4. parte, in 1. di. ſuper illa
quæſt. an iudex in pœnis arbitrarijs poſſit
ſe extendere uſque ad mortẽ, ubi fuit hæc
quęſtio examinata ad ſaturitatem. Ex hoc
ſequitur, quod ſi fuiſſet actum de iniuria
criminaliter, & iudex arbitratus fuiſſet pę
nam delicto conſentaneam, non poſſet ul-
terius ille offendens accuſari etiam per ter
tium, nec inquiri per iudicem, ex quo fuit
ſemel ſufficienter punitus per ea, quę dixi
in prin. huius 8. requiſiti, & quæ not. Alex.
in conſi. 11 col. pen. in 1. uolum. Sed quan-
do fuit actum ciuiliter per principalem of
fenſum, non impeditur poſt modum alius,
puta, conſanguineus, qui ſuam uel ſuorum
iniuriam proſequitur, agere criminaliter,
quia ſolùm agere criminaliter poteſt con
ſanguineus, ut dicit Bar. in l. lex Corn. ff. de
iniur. & ſentit idem Bar. in l. 1. §. ſi. eod. tit.
& dixi ſupra in quarta fallentia huius 8. re
quiſiti, uerſic. prædicta tamen limita, &c. &
actio ciuiliter per alium mota non potuit
94 ſuo iuri accuſandi præiudicare. † Ex præ-
dictis facio unam nouam illationem, quæ
quotidie euenit, quod ſi principalis offen
ſus accuſaret aliquem criminaliter de in-
iuria, & nõ pertrãſegiſſet, non poſſet alius
ullo modo eundem criminaliter accuſare.
Verum ut omnes deciſiones includam, di
ſtinguo tres caſus. Aut enim primo accu-
ſatio pendet, & non poteſt alius accuſare
quia obſtat exceptio impeditiua proceſſus,
ſcilicet, ego ſum de hoc crimine ab alio ac
cuſatus, ſecundum Bar. in d. l. ſenatus. ff. de
accuſ. Aut fuit lata ſententia condemnato
ria ad pœnam ſufficientem, & minime po-
teſt ab alio accuſari, quia ſemel ſufficien-
ter punitus non debet iterum puniri, per
ſuperius dicta. Aut fuit abſolutus ſciente
nouo accuſatore, & minime poteſt accuſa-
ri, per ea quæ habentur in lege ſi cui. §. eiſ-
dem, & ibi Bar. ff. de accuſ. & dixi ſupra in
tertia limitatione. Remanent ergo duo tã-
tum caſus, in quibus alius accuſare poſſet
ſcilicet, quando non ſufficienter eſſet pu-
nitus, Item quando eſſet abſolutus igno-
rãte nouo accuſatore, ut colligitur ex præ-
dictis, & ſemper loquor de nouo accuſato-
re, qui ſuam uel ſuorum iniuriam proſe-
queretur, quia de alijs non eſſet dubium,
ut plenè dixi ſupra in quarta limitatione.
95 † Nunc reducã iſtam illationem ad practi
cam. Quotidie euenit, quòd unus patitur
iniuriam realem, uel uerbalem in corpus
ſuum, pluries fuit dictum ſupra, quod in-
iuriam facta uni cenſetur facta omnibus
ſuis conſanguineis, modo iſte principalis
offenſus porrigit querelam, ſeu accuſatio-
nem criminalem, contra iniuriantem, ua-
dunt etiã conſanguinei, & porrigunt alias
querelas criminales iudici de eadem iniu-
ria contra eundem, dico indubitanter, qđ
iſtæ aliæ querelæ criminales cõſanguineo-
rum, non debent admitti, durante querela
offenſi, ſed bene poterunt aſſiſtere in iudi-
cio pro eorum intereſſe ſuper querela of-
fenſi, ut ille iniurians puniatur ſufficienti
pœna. Et moueor iſta cõſideratione. Nam
per iniuriam, ex quo unum eſt delictum,
fuit ſemel tantum offenſa reſp. quãdo ali-
quis accuſatur criminaliter, agitur, ut ſa-
tisfacit reip. per legitimam, uel ſufficientẽ
pœnam, ut probatur in l. licitatio. §. quod
illicitæ. ff. de publica. & l. ſi pro fur. §. 1. ff. de
cõdictio. fur. & l. ancillę. C. de furt & tenet
Abb. in c. de his. colum. 2 de accuſ. Sed eo
ipſo, quod aliquis eſt ſemel accuſatus cri-
minaliter per hanc unicam accuſationem
non intenditur ad aliud, niſi ut ſatisfiat
reip. cuius intereſt, ut delicta puniantur, l.
ſi operis. C. de pœn. l. ita uulneratus. ff. ad l.
Aquil. unde ſi iſta ſatisfactio eſt facta per
pœnam impoſitam, non debet alius accu-
ſator idem petere, quia ſolutione eius, qđ
debetur, omnis tollitur obligatio. Reus. n.
eo ipſo, quod pœnã legitimam paſſus eſt.
ſoluit reip. quod debebat, unde eſt a reip.
liberatus. Idem ſi ſatisfactio eſt in fieri,
ut quia pendet proceſſus, nam omnes ac-
cuſationes tendunt ad unam pęnam, ergo
tanquam ſuperuacuæ ſunt repellẽdæ, quia
potius uexarent reum indebitè in diuerſis
litigijs, quam quod reip. aliquã utilitatem
facerent, ex quo pro eius ſatisfactione uni
cam tantum accuſatio ſufficit. Ad hoc fa-
cit l. ſi plures. ff. de acc. & quod not. Bal. in
96 l. ſi pluribus. ff. de leg. 1. † Quarto, declara
regulam, & deciſionem prædictam, ut non
procedat in præiudicium iudicis inqui-
rentis, quia ſi delictum eſt tale, quo poteſt
inquiri

inquiri ex officio, non obſtãte, quod offen
ſus egerit ciuiliter ad uindictã, poteſt ni-
hilominus iudex inqrere, & ipſum offen-
ſorẽ pœna ordinaria punire, & ratio patet
ad ſenſum, quia per actionem ciuiliter in-
tentatam, nõ eſt ſatisfactum reip. ſed ſolũ
parti, unde iudex habẽs poteſtatem inqui-
rendi, poteſt delictum punire ſufficienter
per inquiſitionem, per ea quę habentur in
cap. 1. de colla. deteg. & per ea quæ dixi ſu
pra in 7. requiſito, in 1. & 5. fallentia. Quia
ſicut per tranſactionem nõ poteſt pars im-
pedire iudicis inquiſitionem, ut ibi fuit di
ctum, ita minime per actionem ciuiliter
inſtitutam, cum non poſſit diuerſitatis ra-
tio aſſignari. Secus autem eſſet, ſi crimina-
liter ageret de iniuria, quia tunc iudex po-
teſt irrogare pœnam legitimam illam ar-
bitrando pro qualitate delicti, & ſic nõ eſt
opus alia inquiſitione, ꝑ ea quæ ſupra plu-
97 ries dixi. † Limita nono principaliter di-
ctum non procedere quando delictum eſt
tale, de quo poteſt cognoſcere, & punire
iudex eccleſiaſticus, & ſecularis, ut de blaſ
phemia Dei, uel uſura, uel ſimili, quia licet
fuerit quis accuſatus, & punitus coram iu-
dice eccleſiaſtico, poteſt tamen adhuc ite-
r rum accuſati, & r puniri per iudicem ſecu
larẽ, & econtra, & vna pœna ꝓ alia nõ tol
litur, tex. eſt, & ibi Abb. in ca. ſtatuimus. de
maled. & in cap. felicis. §. ſuper hoc. de pęn.
lib. 6. & Abb. in cap. tuæ. de proc. & Bal. in
l. placet. C. de ſacroſan. eccleſ. & in l ſi quis
in hoc genus. C. de epiſc. & cle. & Fel. in ca.
de his. colum. fi. de accu. & Lud. Ro. in con
ſil. 375. Ex quo enim diuerſę pœnæ impo-
nuntur per diuerſas leges, una pœna non
tollit aliam, ſed ambæ concurrunt ſecun-
dum Abb. in dict. capit. tuæ, & eſt materia,
quam plene ponunt Cyn. Bal. & Sal. in l q
ſepulchra. C. de ſep. uiol. & Matt. in conſt.
98 multæ leges in 2. notab. † Limita decimo
nõ procedere, quando aliquis fuit accuſa-
tus de aliquo crimine coram uno iudice,
& fuit cõtumax, nam ſi iterum accuſatur,
nõ poteſt opponere, quod alias fuit de eo-
dem crimine accuſatus, quia contumax nõ
opponit exceptionem litis pendentiæ, ita
plene concludit Bar. in l ſepulchri. ff. de ſe-
pul. uiol. & Bart. in lege ubi cæptum. ff. de
iud. & Alex. in l. quamuis. ff. de in ius uoc.
plus dicit Bar. in d. l. ſepulchri. in fi. quod ſi
quis pro eodem delicto fuit citatus coram
duobus iudicibus, & in utroque foro fuit
cõtumax, ſi fuit cõdemnatus ad pœnã con
tumaciæ per utrunque iudicem, poteſt bis
exigi dicta pęna, & ſic pro eodẽ delicto pa
titur quis duas pœnas cõtumaciæ, licet cõ
trarium uideatur tenere Bal. in l. ſi plurib.
ff. de leg. 1. ubi dicit, quod ſoluendo ſemel
pęnam, liberatur. Mihi uidetur, quod opi.
Bart. ſit uerior, quia dubium de duabus pę
nis pro eodem delicto, procedit in delicto
principaliter commiſſo, quod eſt unũ. Sed
nos loquimur in pœnis contumaciæ, & in
rei ueritate duæ fuerunt contumaciæ, &
ſic duo ſunt delicta, unde non eſt mirum ſi
duæ pœnæ exiguntur. Nec poteſt dicere
reus, non debuiſti facere me contumacem
in ſecũdo iudicio, ex quo ſemel etiam præ
uentus fui in primo, quia cum lex deneget
ſibi huiuſmodi exceptiones præiudiciales,
ut ſupra dixi, ſequitur, quod tenebatur cõ
parere etiam in ſecundo iudicio, unde qa
non comparuit, hic ſunt duo conteptus iu
dicum, meritò duplici pœna puniri debet.
99 † Et per illud dictum Bar. in d. l. ſepulchri.
in fi. infero ad quæſt. Quotidie euenit, ꝙ
debitor obligat ſe de ſoluendo pecuniam
ad certum tempus per publicum inſtru-
mentum, uel obligationem factam penes
acta curiæ, & ambæ iſtæ ſcripturæ publi-
cæ habẽt executionem paratam in regno.
De obligatione penes acta tenent Ale. &
Doct in l. eum pro quo, ff. de in ius uoc. &
per Matth. in dec. 30. cõſi. Neap. De inſtru
mentò liquido, eſt ritus magnæ curiæ, qui
incipit. Item ſi qui in debitores, &c. Et in
iſtis duobus caſibus eſt ſolitum ferre con-
dem. in omnib. curijs huius regni, & exigi
pœnas pecuniarias a debitoribus, quando
accuſantur iſtæ obligationes, uel inſtrumẽ
ta ad rationem tarenorum ꝓ quolibet un-
cia debita, pone modo. Debitor non ſoluit
in termino, creditor accuſat ſibi obligatio
nem uel inſtrumentum, propter quam ac-
cuſationem fuit condem natus ad pœnam
prædictam, poſtmodum creditor prorogat
terminum debitori, quo termino elapſo
debitor non ſoluit, creditor iterum accu-
ſat, quæro an teneatur iterato ſoluere aliã
pœnam. Et dico quod ſic: ex quo bis deli
quit contraueniendo, unde bis debet pœ-
nam ſoluere. per illud dictum Bar. in d. l. ſe
pul-

100 pul.in fi.† Vnum ſupereſt addere pro cō-
plemento prædictorum. Quoniam pluries
dictum eſt, quod quando quis non eſt ſuf-
ficienter punitus, poteſt agi ut iterum pu-
niatur, quo modo erit irroganda iſta pœ-
na ſufficiens, ut quis non ſentiat duplicem
pœnam.? Bar.tāgit iſtam q.in d.l.ſenatus,
colum fi.ff.de acc.ſuper illa q.ſi accuſatus
aliquis fuit de crimine, non expreſſa qua-
litate, quæ crimen grauabat, utrum pote-
rit iterum accuſari cum illa qualitate, ut
plus puniatur ? & tenet quod ſic. Et ſi fuit
punitus ex prima accuſatione, qualiter ſit
puniendus ex alia ? Et diſtinguit, quòd ſi
primo fuit punitus in pecunia, & tunc ue-
nit ſimiliter puniendus in pecunia, ſed in
maiori ſumma, debet in hac ſecunda pœ-
na ſuppleri, id quod defecit in prima, ſi ta-
men ſecunda pœna eſſet corporalis, & tūc
debet pecunia ſibi reſtitui, ſi ipſam ſolue-
rat, & ſi non ſoluit, non tenetur eam ſolue
re, ſed ſolam pœnam ſubdit corporalem.
Sed totum dubium ſtat, quando utraque
pœna eſt corporalis, ut ſi pro ſecunda ac-
cuſatione ueniret amputanda manus, &
pro prima fuit fuſtigatus, quid erit agen-
dum ex quo prima non pōt reſtitui ? Bar.
non decidit, ſed relinquit cogitandū. Ego
pro deciſione huius dubij, dico, quòd tunc
nō punietur in corpus ulterius, ex quo pri-
ma non poteſt reſtitui, per ea quæ no.Bar.
in l.ſi legāter.§.qui reprobus. ff.de pig. act.
& Bal. in c.at ſi cl.de iud. & Paris in tract.
ſynd.in uer. executio, ubi dicunt de condē
nato, ut eruatur ſibi oculus dexter, ſi fuit
per errorem erutus ſiniſter: non debet ſibi
ulterius erui dexter, non obſtante, quòd nō
fuit ſufficienter punitus, ſecundum ſenten-
tiam, ex quo prima executio reſtitui non
poteſt, ita etiam concludo in caſu noſtro.
Et hæc deciſio uidetur eſſe de mente Iaſ.
in l.Iul.colum.9.in fin.ff.de cond.ind. Puto
tamen, quod ſi illa pœna corporalis prius
irrogata, fuit nimis leuis, attenta qualita-
te delicti, iudex poſſet commutare ſecun-
dam pœnam corporalem in pecuniariam,
adhoc ut delinquens remaneat ſufficien-
ter punitus, & hoc ex arbitrio ſibi a iure
cōceſſo ex cauſa p tex. & ibi Bar.in l.quid
ergo.§. pœna grauior.ff. de his qui no.inf.
& l.hodie.& ibi gl.ff.de pœn.& l.reſpicien
101 dum, eo.tit.† Sed poſſet adhuc fieri du-
bium, ſi ex ſecunda accuſatione ueniret ir-
roganda pœna mortis naturalis, tunc uidē-
tur dicendum, quòd non eſt curandum, ꝙ
quis fuit corporaliter punitus, quia reus
non indiget in caſu iſto reſtitutione pęnę,
ex quo mors omnia ſoluit, & iſta ultima,
& grauiſſima pœna, omnes pœnas abſor-
bet, unde uidetur dicendum, quod debeat
damnari ad mortem, non obſtante prima
pœna. In contrarium uidetur quia licet
aliquis ueniat damnandus ad grauem pœ-
nam, ſi tamē paſſus fuit aliquid in corpus,
puta longam ſ carcerationem, iſta eſt iuſta
cauſa, ut pœna mitigetur, gloſſ.eſt not. in
l.ſi diutino.ff.de pœnis in gloſſ.magna.ibi,
quarto dicūt, &c.& fit hoc ex quadam ma
teria, ut dicit ibi gloſſ.unde ita eſſet hic di-
cendum, ut illa pœna corporalis prius irro
gata, ſit iuſta cauſa alleuiandi pęnam mor
tis. Puto tamen, quod totum hoc relinqua
tur in arbitrio boni iudicis, attenta quali-
tate delicti, perſonæ, loci, & temporis, per l.
aut facta. in prin.& §.fi.ff.de pę.& per d §.
pęna grauior, & d l.hodie Quid enim, ſi de
linquens eſſet aliquis homo facinoroſus, &
ſeditioſus, uel ſi fuit crimen deteſtabile, pu
ta læſæ maieſtatis, uel aſſaſſini, uel aliud ſi-
mile ? certe non eſſet tunc pœna mitigan-
da contra huiuſmodi ſceleratos, non ob-
ſtante, ꝙ aliam pœnam læuiorem in cor-
pus paſſi fuerint, & econtra, ſi eſſet aliquis
homo bonæ uitæ, & caſualiter reptus fuit
in delicto, puta homicidij, tunc iudex ex
cauſa prioris pœnæ corporalis, poſſet uti
miſericordia in mitigando pœnam mortis
per gl.in d.l ſi diutino.
102 Nono, principaliter requiritur ad uali-
ditatem inquiſitionis, quòd fiat per iudi-
cem competentem, alias non ualet, ut in
toto titulo, ſi a non comp.iud.
103 An autem ualeat talis proceſſus corā
incompetenti, & quid de confeſſione uide
Bar. Albe.de Roſ.& Iaſ.in l.magiſtratibus.
ff.de iur.om.iu.& Bar.in l.diuus.ff.de cuſt.
reor.& Abb.& Doc. in c.at ſi cle.de iud.in
quibus locis dicitur, quòd confeſſio facit
inditium ad torturam coram competenti,
& idem tenet Alex.in conſi.13.col.4.in 1.
uolu. Quod qualiter, & quando procedat,
uide Iaſ.in d.l.magiſtratibus.
104 † *Sed iuxta hoc moueo unum dubium.*
Quotidie quando iudices formant huiuſ-

modi inquiſitiones, ſolent addere unum
coadiutorem ex parte curiæ eligendo unū
miniſtrum, ſeu nuncium, uel executorem
curiæ, quia aſſiſtat inquiſitioni, & cauſam
ex parte curiæ defendat, utrum hoc ut de
ſubiecta inquiſitionis, uel ad quē effectum
datur talis coadiutor? dic ꝙ non eſt de ſu-
biecta, nā fama habet uim accuſatoris, ut
ſupra dictū fuit, & pōt fieri inquiſitio ſine
eo, ut declarat Abb. in c.cum clamo.de te-
ſtibus, ſed fuit inductus iſte procedēdi mo-
dus, per c.regni, in nu. 17.quod incipit, ple
runque contingit, quod capitulum innuit,
ꝙ iudices in inquiſitionibus debent adhi-
bere coadiutorem curiæ, ad effectum, ut ſi
contingat ferri ſententiam abſolutoriam,
reperiatur dictus coadiutor, qui appellet
ad ſuperiorem noīe curiæ, alias nemo ap-
pellaret, & ſic curia poſſet lædi per iniquā
ſnīam. *Si* tamen iudex procederet ſine co-
adiutore, tūc lata ſnīa tenetur iudex quàm
primū certiorare ſuperiorem de dicta ſnīa
lata, qui ſuperior infra menſem poteſt iu-
bere iudici, ut mittat ad eum ꝓceſſum, ut
cauſam reuideat. perinde ac ſi eſſet appel-
latum, & ſi infra menſem ſuperior non re-
ſcribit iudici, ex tunc lapſo mēſe ſnīa tran
ſit in rem iudicatam. Et ſi iudex nō certio-
rauerit ſuperiorē, punitur arbitrio ſuperio
ris. Ita hæc omnia deciduntur in d. c. ple-
runque contingit, unde dare coadiutorem
in inquiſitione, eſt utile propter remedium
appellationis, & qui releuatur iudex a cer-
tiorando ſuperiorem, ſed poteſt facere in-
terponi appellationem ſub nomine coad
iutoris, & iſte coadiutor alio uocabulo in
iure cōi appellatur promotor inquiſitio-
nis, ſecundum Abb.& Fran.de Are.& Doc.
105 in d.c. cum clamor.de teſtib. † Decimo,
principaliter requiritur, ut procedat inqui
ſitio, quod iudex inquirat in caſibus à iure
permiſſis, & non in caſibus prohibitis, &
quia hic melius, quam alibi cadit opportu
num, ad hoc, ut iſta materia reddatur ma-
gis notabilis, inueſtigabimus, qui ſunt illi
caſus, in quibus iudex poteſt procedere ex
officio ad inquirendum abſque accuſatio-
ne partis, quia ēt ſciemus caſus prohibitos
per regulā, q̄ ſe habet, quod contrariorum
eadem eſt diſciplina. Et pręſuppono, quod
regulariter inquiſitio eſt prohibita, per re-
gulam iuris, quæ ſe habet, ꝙ nemo ſine ac
cuſatore dānatur, ut dixi ſupra in 1 quę †
principali, huius 6.partis, in prin.& nō fit,
niſi ubi agitur de commodo publico, & ſic
ad publicā utilitatē, nam in cā ciuili, & ad
commodum priuatorum, iudex regulariter
non inquirit, ut dicit Ang.in tract.mal. in
uer. incend.col. 2.ubi plus dicit, ꝙ inquiſi-
tio non poteſt fieri, niſi delictū ſit commiſ
ſum dolo, uel lata culpa, ita tenet Inno. in
c.ad noſtram, de iureiu.& Bar.in l.4.§.hoc
autem iud.col.1. ff.de dam.inf. iſtæ regu-
læ recipiunt nonnullas fallentias in quam
pluribus caſibus, in quibus iudex inquirit
ex officio, etiam ad commodum priuato-
rum, & in criminalibus ſimiliter in quam
106 pluribus caſibus, † Primus igitur caſus in
quo iudex poteſt inquirere ex officio, etiā
ad commodum priuatorum eſt, ubicun-
que ſumus in aliquo uſurario manifeſto,
qui extorſit uſuras ab aliquo debitore, &
p eius fortem potentiam nō audet debitor
repetere ab eos uſuras. Nā tunc iudex etiā
nemine petēte, pōt inquirere contra eum,
& ipm cōpellere ad reſtōnē uſurarum, tex.
eſt in c.cū in diœceſi, & ibi Ioan.de Ana.
in 3.not.de uſu.& Abb.in c.ſuas, in 2.not.
107 eo.tit. ubi plus dicit Abb.† ꝙ non ſolum
poteſt iudex cogere ad reſtitutionē uſura-
rum poſt uſuras receptas, ſed etiam ante ſo
lutionē pōt ex officio impedire creditorē
ne recipiat, ſeu exigat uſuras, & hoc cauſa
uitandi pctm̄, idem tenet Ioan.de Ana. in
d.c.tuas.in ult.not.& eſt glo.in c.ex literis,
de ſponſ.& Abb.in c.ad noſtrā, el 2.col.2.
de iureiur. ubi dicit de mente Inn.quòd iu-
dex eccleſiaſticus pōt procedere contra eū
quem habet ſuſpectum de vſura ad pnīam
imponēdam, & erit utile per coñam par-
ti, quia non poterit imponi ſalutaris pœni
tētia, niſi uſuræ reſtituant parti. Adde Bal.
in conſi.183.in fi.in 1.uol.& Soc.in conſi.
219.in 2.uolum. Et hoc eſt, quod uoluit di
cere Bal.in l. ea quidem.col.antep.in uerſ.
item quæritur in ciuili, &c.C.de accuſ.ubi
dicti, ꝙ in ciuili regulariter non procedit
p inquiſitionem, niſi contra uſurarium, &
idem Bald.in cap.1.§.ſi tres.de pace tenen.
Nam debent iſta uerba intelligi de iſta in-
quiſitione, quæ fit per iudicem eccleſiaſti-
cum pro ſalute animę. Non n. pñt intelligi
de inquiſitione facienda per iudicem ſe-
108 cularem.† quia de iure ciuili communi

iudex ſecularis non ſe intromittit in crimi
ne uſurarum ad puniendum, duplici ratio-
u ne. Primo, quia de iure ciuili *u* uſuræ ſunt
permiſſæ, & non reperiuntur prohibitæ, l.
eos. C. de uſur. ubi Iuſtinianus Imp. q fuit
uir catholicus, permiſit uſuras, & hoc tenet
Bar. in leg. 1. colu. 3. C. de ſum. Tri. & fide
cath. & Card. in cl. 1. colum. 2. in 2. quę. de
uſur. & Phil. Dec in conſi. 170. unde quod
fit lege permittente, non punitur, l. Grac-
109 chus. C. de adult. † Secundo, quia eſt cri-
men eccleſiaſticũ, & eius inquiſitio, & pu-
nitio ſpectat ad epiſcopum, ut per Bart. &
Doct. in l. quoties. C. de iud. & in l. Titia. ff.
ſol. mat. & Abb. in cap. tuam, de ord. cog. &
not. Pet. Phil. Corn. in conſi. 19. colum. 2. in
110 litera c. in 3. uolum. † Sed an criminaliter
x poſſit iudex inquirere *x* ex officio contra
uſurarium, & ipſum punire ad aliquã pœ
nam? iſta eſt plchra, & difficilis quęſt. ſup
qua de iure ciuili Romano ſeu communi,
eſt dubium, quod nec inquirendo nec per
accuſationem poteſt iudex procedere ad
pœnam, quia non eſt crimen de iure ciui-
li, ex quo permittuntur uſuræ, ut modo di-
xi, & tenet Phil. Dec. in d. conſi. 170. col. 3.
ſed ſtat dubium in duobus caſib. Primus
eſt, quid de iure canonico. Secundus, quid
de iure conſtitutionem regni, per quas ꝓ-
hibentur uſuræ, & punitur uſurarius ad
pœnam publicationis bon. ut eſt conſt. qui
incipit, uſurariorum, & hr̃ iu ritu magnæ
curiæ, in nu. 15. qui incipit, item, quòd pro
111 curator, &c. † Quo ad primum caſum ſci
licet utrum iudex eccleſiaſticus poſſit in-
quirere criminaliter cõtra uſurarium, uel
ipſum accuſatum punire aliqua pœna cri-
minali, in hoc ſunt opin. cõtrariæ. Nã Bal.
& Sal. in l. improbũ. C. de his, qui no. inf. te
net, quod uſurarius nullo modo poteſt cri
minaliter puniri, ex quo nulla lege cauet,
nam recipit uſuras de conſenſu ſoluentis.
Idem tenet Io. de Ana. in c. quam pernicio
ſum. colum. 4. de uſur. & plenè Phil. Dec. in
d. conſilio 170. ubi plures rationes allegat.
Nã ius canonicum introduxit tres pœnas
contra uſurarium. Prima eſt, ꝗ priuatur
communione altaris, nam non poteſt reci-
pere corpus Chriſti: nec debet ſtare in eccle
ſia, qñ celebrantur diuina. Item, non debet
ſepeliri in eccleſia. Tertio, quia non admit
titur ad oblationes faciendas, iſtæ tres pœ-
nę traduntur in c. quia in omnibus, & ibi
per Abb. & Io. de Ana. de uſuris. Item põt
cõpelli ad reſtõnem uſurarũ, & ſi non reſti
tuit, põt excõicari ſm Abb. in c. ꝑterea, de
uſur. ultra ergo iſtas pœnas, non dẽt uſura-
rius puniri criminaliter, quia nulla lege ca
uetur, contrariam partem tenet Iac. But. in
d l. improbũ. ſ. ꝗ uſurarius exigendo uſu-
ras, committit dolum, ergo tenetur pœna
criminis ſtellionatus, vnde puniri poteſt pę
na arbitraria criminaliter propter dolũ, &
iſtam partem ſequitur Pet. Philip. Corn, in
conſil. 19. in 3. uol. Vbi facit de hoc unum
conſ. & multas rationes allegat. Et ſic habe
mus duo conſilia adinuicẽ repugnantia. Et
certe pro prima parte multum facit tex. in
c cum tu. in fi. & in uer. illi autem, de uſur.
& poteſt ponderari illud c. in tribus locis
nam in princ. dr̃, ꝗ pœnæ inductæ per La-
teranenſe conſilium, contra uſurarios, ha-
bent locum, donec uſuras reſtituant, ergo
ſequitur, quòd illis reſtitutis, ceſſant pęnæ.
Secundo in dicto uer. illi autẽ dr̃, ꝗ uſura-
rij pauperes, qui vſuras reſtituere non pñt,
non debent ulla pœna mulctari. Tertio, in
fine dicitur, quod reſtitutis, liberatur uſu-
rarius tam à peccato, quam à pœna, & ſic
patet per dictum capitulum, quòd tota uis
iuris canonici cõſiſtit in faciendo reſtitui
uſuras pro ſalute animæ, & ille qui poteſt
reſtituere, non punitur aliqua pœna, Nam
ſi poſſet criminaliter puniri, ſi non habet
in ære, differt ſaltem luere in corpus, cum
obligatio deſcendat ex delicto, ut habetur
in lege ſi quis id quod. ff. de iuriſ. om. iud.
& in l. quicunque. C. de ſeruis fug. Sed lex
canonica dicit expreſſe, quod nulla pœna
puniatur, & idem, quando uſuras reſtituit,
non punitur, ut d. c. cũ tu. in fin. ſed ad illũ
tex. rñdet Pet. Phil. Cor. in d. ſuo conſ. 19.
quod uerum eſt, quod nulla pœna punitur,
ſcilicet loquendo de pœnis inductis ad re-
ſtitutionem uſurarũ contra non reſtituen-
tes, quæ ſunt pœnæ Lateranenſis conſilij. ſ.
traditæ in d. cap. quia in omnibus. de uſur.
Nõ tamen negat, quod puniatur uſurarius
criminaliter ex delicto per eum patrato in
mutuando, & recipiendo uſuras. Pro 2. par
te facit tex. in c. cum in diœceſi. de uſu. ubi
probatur, quod crimen uſurarum, poteſt
in iudicium deduci ꝑ uiam accuſationis,
ergo debet puniri aliqua pœna naturali,

copuę

conuenienti illi delicto, & ita illum text.
ponderat Pet. Phil. Cor. in d conſil. 19. ubi
etiam conſiderat, quod uſurarius pluries
delinquit. Primo enim delinquit mutuan-
do ſub uſuris, quia facit contra præceptũ
diuinum, & canonicum, qđ dicit. Mutuum
dan. nihil inde ſperãtes c. cõſuluit, de vſur.
Secũdo delinquit, uſuras recipiendo, quia
tunc exequitur ſuum malum propoſitum.
Tertio, delinquit, uſuras non recipiendo.
Sed oẽs pęnæ inductæ à lege canonica tẽ
dunt contra tertium delictum, ergo alia
duo ſi non punirentur, remanerent impu
nita, quod eſſet cõtra publicã utilitatẽ. Vt
aũt iſta q. remaneat deciſa, & habeatur ip
ſius uera concluſio, ego adhæreo huic ſe-
cundæ parti. Et puto opi. Pet. Phil. Cor. eſſe
ueriorem, & magis iuri conſonam. ſ. quod
uſurarius poſſit criminaliter inquiri pręce
dente fama, uel accuſari: & uigore talis ꝓ
ceſſus criminaliter inniti poteſt puniri pœ
na noua ad arbitrium iudicis eccleſ. & ad
corroborandum iſtam partem adduco pri
mo oẽs rationes, & iura adducta, & conſi-
derata per Pet, Phil. Cor. in d. ſuo conſ 19.
in 3 uolum. quæ bene uidentur militare.
112 † Secundo, ultra rõnes per eum cõſidera-
tas adduco, quòd iudex eccleſiaſticus ex iu
ſta cauſa ſibi uiſa, põt adiuuare canones,
addendo nouam pœnam, licet non poſſit
totaliter ſtatuere contra canones, gl. eſt no-
tab. in cle. ne Romani. in uerſic. tolli, & ibi
etiam Card. in prin. in 3. quæſt. de elect. &
Abb. in c. licet. colum. 2. circa fi. in uerſ aut
ſubeſt ſtatutũ, &c. de pęnis. & Fel. in c. irre
fragabili. § certum. col. 2. verſ. limita hanc
concluſionẽ, &c. de offi. ord. ubi dicit, ꝗ po
teſt addere nouã pęnã pecuniariã, & Idem
Fel. in c. quod ſuper his. col 5. uerſi fallit. 7.
&c. de maior. & obed. unde in propoſito,
licet per canones non caueatur expreſsè, ꝗ
uſurarius puniatur criminaliter, niſi ſolum
ad illas ciuiles pœnas traditas. in d. c. quia
in omnibus tamen dico, quòd epiſcopus
poteſt addere nouam pœnam coadiuuan-
do canones, & punire ipſum arbitrio ſuo
ſcilicet ad pęnã pecuniariam ex iuſta cau-
ſa. ſ. ne tale delictum receptionis uſurarũ,
pertranſeat impunitum, & ut alij uſurarij
capiãt exemplum, & ceſſent formidine pœ
næ à committendis uſuris, ut dicit text. in
l. ſi operis. C. de pę. & l. quicunque. §. quòd
113 ſi fecerit. C. de hær. † Solent enim pœnæ
exacerbari, vt alij capiant exemplum, l. aut
facta § fin l ſi quis aliquid §. qui abortio-
nis. ff. de pœn & l. 1. C. ad l. Iul. rep.
114 † Tertio hanc partem confirmo, quia
hodie multum inoleuit uſurariorum te-
meritas, & inſtigante diabolo acrius exer-
cent uſuras nonnulli Chriſtiani, quam Iu-
dæi, & infideles, quo caſu propter delicti
frequentiam eſt permiſſum iudici pœnas
ordinarias augere, & illas exacerbare, &
nouas pœnas addere, tex. eſt & ibi Bart. in
prin. in d. l. aut facta. §. fi. ff. de pœn. & l. 1. in
prin. ff. de abig. & tex. cum glo. in l 3. in fi.
C. de epiſ. aud facit tex. in l. hodie. ff. de pœ.
Stante ergo uſurarum frequentia, dico in-
dubitanter eſſe permiſſum epiſcopo auge-
re pœnas canonicas, & punire uſurarium
ad ſuum arbitrium pœna competẽti, iux-
115 ta d. l. hodie. † Quarto, ad idem adduco:
quia iudex eccleſiaſticus debet, & põt illã
pœnam irrogare, quæ magis timetur, ratio
ne cuius timoris cenſendum eſt ipſum à
delinquendo fore ceſſaturum, glo. eſt in c.
licet in glo. magna, circa fin. & ibi Abb. de
pœnis, & tex. in c. qm̃ frequẽter in fi. & ibi
gl. in uer. magis timeri, &c. ut lite non con
teſt. & gl. in c. de cauſis. in uer. cert. in fi. de
offi deleg. & Fel. in c. irrefragabili. §. certũ.
col. 1. ibi etiã Abb. in 3. not. de off. ord. ubi
uñt decidere hunc caſum de mente Hoſt.
Dicunt. n. ꝗ iudex eccleſiaſticus ꝓ crimi-
ne eccleſiaſtico, etiam cõtra laicum poteſt
irrogare pœnã pecuniariã, ſi illa magis ti-
116 met, quã pœna ſpiritualis † ſed in nullo
caſu põt magis cõuenire pęna pecuniaria,
quã contra uſurarium, qui peccat ex rabie
auaritiæ, & cupiditatis unde puniri debet
in eo, in quo deliquit, ut pœna ſit delicto
cõformis. l. ſi fugitiui. C. de ſer. fu facit tex.
in l. ſancimus. C. de pę. Ad quod habentes
reſpectum Imperatores huius regni, impo
ſuerunt pœnam pecuniariam contra uſu-
rarios ſcilicet publicationis omnium bo-
norum, ut dicit conſt. quę incipit, uſurario
rum, & ſemper eſt credẽdum, ꝗ uſurarius
nullã pœnam magis timebat, quam pecu-
niariam, quia ſemp auarus eget: & ex quo
incœpit fabricare in gehennam, non cura-
bit pœnas ſpirituales, ut tenet Abb. in c. ut
clericorum in fi. de uita, & hon. cle. Et pro
pterea, ut irrogetur pęna delicto cõueniẽs

T 2 &

&quæ magis timetur,dico ꝙ eps poteſt ip
ſum criminaliter punire pęna pecun. quæ
debet poſt modum irrogari per epiſcopũ
in fabricam eccleſiæ, vel in alium pium
vſum,ne ipſe ēt arguatur de uitio cupidita
tis,ſecũdũ Abb.in d.c.ut clericorum. in fi.
& in d.§.cęterũ,& in c.dilectus de off.ord.
117 & in d.c.licet. † Quinto adducitur,quia
ius canonicum appellat vſuras, & ille qui
cõmittit uſuras, dr̄ cõmittere crimen d. c.
quia in omnibus, & c. ſuper eo de uſuris.
118 † Sed crimen dicitur omnis operatio ma
la,quæ poteſt accuſari,& puniri criminali-
ter in hoc ſeculo,c.Apoſtolus.71.diſt.& gl.
in c.pct̄m̄.de reg.iur.lib.6.& Fel.in c.teſti-
moniũ col.3.de teſtibus. Et quod uſura di-
catur crimē, apparet ex ordine titulorum,
& rubricarum in decretalibus,q̱a poſt titu
lum de furtis, eſt ſituatus titulus de uſuris
119 immediate. † & dicit Abbas ibi in conti-
nuatione rubricę,quòd uſura eſt ſpecies ra
pinę,& propterea continuatur cum rubri-
120 ca de furtis.†Et dicit Ioan.And.in c.pec
catum de reg.iur.li.6. ꝙ non reperitur ma
ius malum,quam ſit uſura, & idē tenet Io.
de Ana.in c.1.in fi.de uſur. unde ſequitur
conſequentia neceſſaria,quod ſi eſt crimē,
debet aliqua condigna pęna puniri, quia ſi
non puniretur, eſſet contra publicam utili
tatem, & impunita pareret auſum ad ma-
ius malum,& delicti multiplicationē.ut in
121 quit Sene.† Sexto adducitur, quia omnis
ille,qui delinquit contra præceptum legis
debet puniri pœna arbitraria, q̃n lex non
ſtatuit aliam pęnam certam gloſ. eſt & ibi
Barr.in l.nemo martyres,C.de ſacroſan.ec
cleſ.& gloſ.in c.2.in fi.in uerſ.auctioni de
uita,& hon.cle.& Ale.in addi.ad Bar.in l.
hodie.ff.de pęn.ubi dicit, ꝙ uenire contra
pręceptum legis,eſt pęna arbitraria ſed cer
tum eſt, ꝙ cõmittere uſuras,eſt facere con
tra præceptum legis,quia oī iure ſunt pro-
hibitę,ut no.Doc.in ru.C.& extra de uſur.
ergo dēt uſurarius puniri pęna arbitraria,
quia uenit contra præceptũ legis per præ-
dicta & no.Bar.in l.legis,uirtus.ff. de le.&
habetur per Abb.Fel.& Doct.in c.2.de ma
122 io.& obe.† Septimo adducitur, quia q̃n
caſus eſt dubius, & ſunt opiniones hinc in
de, debemus ſequi in dubio illam opinio-
nem, quæ magis fauet publicę utilitati, &
magis cohæret regulis iuris communis, ut
no. Bar.& Do.in l.1.in prin.ff.ſol. mat. &
eſt tex.& ibi Bar.ī l.1.§.fi.C.de cad.tol.Pro
hoc eſt tex.formalis,in lege, hoc modo.ff.
de cond.& dem. Sed dic ſtantibus iſtis dua
bus opin.cõtrarijs, magis fauetur publicæ
utilitati iſta opin. quæ tendit ad punien-
dum delicta pęna condigna, quã alia opi.
q̃ inducit impunitatē, & auget materiam
delinquēdi, ergo iſta opin. eſt amplecten-
da, quia magis adhæret regulis iuris, quæ
ſunt,ut oīa crimina habeant, ſuas pęnas,l.
ſancimus,C.de pę.& l.ſi operis,eo.ti.& tan
to magis procederet hæc opi. hodie in re-
gno, ubi iure municipali conſtõnum uſu-
ræ criminaliter puniuntur,& ſic, quod de-
ficit in pœna iudicis eccleſiaſtici, põt ſup-
pleri per ſecularē, ꝓut fuit dictũ ſuperius,
& tenet Gem.in c.1.de uſu.lib.6 Et ad præ
dicta facit,tex.in c.ſtatuimus,in fi.de mal.
ubi contra blaſphēmantes, ſtatuitur pęna
pecuniaria vltra alias pęnas ſpirituales.
123 †Et retēta iſta parte,q̃ vr̄ verior,& magis
iuri conſona,nõ obſtãt, ea q̃ in cõtrarium
adducebantur,maxime per Phil.Dec.in d.
ſuo cõſ.270.Et primo,in qt̃m̄ dicit, ꝙ vſu
rarius petit vſuras ex conuentione,& volũ
tate partis promittentis, vnde nõ debet di
ci in dolo nec in crimine punibili, ex quo
nullã iniuriã facit volēti,quia ad hoc de fa
cili rñderi põt,quia lex prohibens,vſuras,
ꝓhibet eas recipi ēt a ſpõte ſoluēte,q̱a is,
qui ſoluit,non peccat, ſed tñ is,qui recipit
vſuras,gl.eſt in c.debitores,in verſ. redde-
re,de iureiur.vnde in materia vſurarũ, to-
ta prohitio legis eſt in recipiente, vt in c.
cõſuluit.de vſu.& ideo non conſideratᷣ vo
lũtas ſoluentis.q̱a ſiue ſoluat uoluntariè,
ſiue non,ſemper peccat recipiens, & uenit
contra ꝑceptum legis.Vnde meritò puniri
debet,& tãto magis,q̱a ſemꝑ ꝑſumitur de
124 bitor inuitus ſoluere.†Nã ſoluendo uſu
ras,vr̄ ſibi eruere oculũ,ut dicit gl.ī l. 1.ff.
de ſol.& Bal.in l. īdebitas. C.de uſu. Sic ī
ſimili uidemus in quolibet actu à lege ꝓ-
hibito, ꝙ nõ excuſat uoluntas partiũ q̱n
remaneat ꝓhibitio,& ſortiatur pęna lega
lis ſuũ effectũ,l. non dubium.C.de leg.Nõ
enim excuſatᷣ adulter,ſi nõ dicat ſe adulte
raſſe mulierem uolentē, quin habeat pęnã
legalem.Dato.n.ꝙ non offendat proximũ
propter eius uoluntatem, tamen oſtendit
temp.quia attentat pactum a iure prohibi
tum,

125 tũ,& pœnalem.† Non obſtat,d.c.cũ tu.
de uſur. inquantum fuit ponderatũ in tri-
bus locis, ut ſupra, quia totum illud capi-
tulũ loquitur de pænis Lateranenſis conſi-
lij,inductis ad reſtitutionem uſurarum,ci-
uiliter tñ,ut patet ibi.in prin.& illud quod
dicitur in d.uerſ.illi aũt.ſ.ꝙ ſi uſurarius eſt
pauper,nõ punitᷣ,cõfirmat, hũc intellectũ y
quia ſi illę pœnæ ſunt inductæ ad compel
lēdũ uſurarium ad ſatisfactionē, ceſſante,
ſatisfactione,ꝑꝑ paupertatem.ceſſant ēt il
læ pœnæ,& ſimiliter facta reſtitutione,ceſ
ſant,ut dr̄ ibi,in fi.q̱a ceſſant pct̄m̄,quo ad
Deum,& illę pęnę ſolum reſpiciunt aīam,
& corruptionem pctõris, ſed qtũs fuit of-
fenſa reſp.per patrationem delicti, & rece
ptionem uſurarum, requiritur alia ſatisfa
ctio per pœnã criminalē, ut pluries fuit di
ctum ſuperius, unde quia illa non eſt natu
ralis pœna delicti nec ſufficiens,ſed ſolum
tendit in fauorem priuati, ut uſuras acci-
peret,dicendum eſt poſſe irrogari aliã pœ
nam ſufficiētem arbitrariam,pro eo, quia
fuit contrauentum præceptis iuris diui, &
canonici pro ſatisfactione reip.l.licitatio,
§.quod illicite.ff.de publ.& per ea,quæ ple
ne dixi ſupra,quòd quando eſt actum ciui
liter de delicto ad rei reſtõnem,põt ēt agi
126 criminaliter.†Venio ad ſecũdũ dubium
principale huius qõ. ſ.an hodie in regno
poſſit iudex inquirere ex officio cõtra vſu
rariũ,nemine accuſante. Et licet per cõſt.
vſurariorũ,iſtud crimē dicatur eſſe publi-
cum, adeo ꝙ quilibet de populo admitta-
tur ad accuſandum,ſiue denũciandum,vt
ibi hr̄,tñ eſt correptum per ritum magnæ
curiæ,in nu.14.qui incipit. Item ꝙ nullus
laicus,&c.quo cauetur,non admitti quem
ad accuſandũ de aliquo crimine,niſi ſuam
uel ſuorum iniuriam ꝓſequatur.Item ho
die curia ſecularis in regno non poſſet ex
officio inquirere de tali crimine,niſi inter
ueniat accuſatio in forma, adeo quod nõ
ſufficit ſola denunciatio, ut eſt alius ritus
magnæ curię,in nu.15.incipiens. Item ꝙ
nullus admittatur,&c.& ſi c.remanet con
cluſio,quòd hodie in regno iudex ſecula-
ris nõ põt ex officio inquirere de crimine
vſurarũ,niſi appareat accuſator, qui ſuã,
uel ſuorũ iniuriã proſequatur,& ita tenet
Par.in tract.ſynd.in.uerſ.in q.col.3.uer,&
hodie in regno ſunt ſublatæ,&c.
127 † An autē in crimine uſurarũ ſtãtibus
indicijs poſſit deueniri ad torturam, uide
Soc.tenentē,quod ſic in conſ.219.col.fi.in
2.uol.& Ioã.de Ana.in c.quia in oībus col.
19.de vſu.puto tñ, quod in hoc regno non
poſſit dari tortura in crimine vſurarũ, ex
quo ubi irrogatur pœna publicationis bo
norum,non irrogantur y tormenta, quia
non cenſetur pœna vltra relegationem, ꝑ
c.regni.quod incipit,tormēta.ita tenet Pa
ris in tract.ſynd.in verſi.tortura.in d.an in
cauſa pecuniaria,&c.ſed pro crimine vſu
rarum, eſt pœna publicationis bonorum,
ut in conſt.uſurariorum,ergo &c.
128 SECVNDVS † caſus principalis, in
quo permittitur inquiri ex officio, eſt in
omni delicto,quod committitur per con-
ſpirationem, ut quando plures conſpirant
ſeu cõiurant ad aliquod malum ſimul.tex.
eſt:& ibi Bald in l.1.C.de monopolijs.
129 †Quę autem ſit pęna iſtorum conſpiran
tium,ſeu facientium conuenticulam. Dic
quod diuerſæ pęnæ ſunt ſtatutæ per diuer
ſas leges in iure. Primo enim eſt pœna exi
lij,& publicationis bonorum,quam impo
nit d.l.1.C.de monopol.Secũdo,eſt tex. in
l.denunciamus.C.de his,qui ad eccl. con-
fug.vbi imponitur pœna ultimi ſupplicij.
Tertio,eſt tex.in ca.1.§. conuenticulas de
pace iu.fir. ubi ſinguli cõiuratores puniun
tur ad vnã librã auri. Quarto,eſt tex.iun-
cta gl.in l.qui illicitũ.ff.de colleg. illi, ubi
imponitᷣ pęna legis Iulię maieſtatis. Quin
to,eſt tex.in l.2.C.de ſedit.ubi imponitur
pœna grauiſſima, & ſic pœna mortis con-
tra iſtos ſeditioſos, turbãtes publicã pacē
de quibus ēt loquitᷣ tex.in l.ſi quis aliquid.
§.auctores.ff.de pęnis,& hr̄ in c. ſeditiona
rios,& ibi Arch.46.diſt. Sexto,eſt tex.in l.
aut facta.in prin.ff.de pœnis. ubi non ſta-
tuitur certa pęna contra coniuratores, ſed
puniuntur pro qualitate delicti, & euen-
tus,unde innuit ille tex.quod iſta ſit pęna
arbitraria, & uariabilis, ſecundum delicti
atrocitatem,& per illũ tex.puto diſtingui
dr̄e oēs pęnas ꝑdictas, ſecundum facti ac-
130 cidentiam,& qualitatē.† Scias tñ, ꝙ q̃n
que iſtę cõuēticulę ſunt licitę, vt q̃n fiunt
ad bonũ finē,& tuc nõ puniuntur nec pñt
inquiri, imò tũc ſunt omni iure permiſſę
text.eſt in c.ſanè.16.q.7.& tenē And.de
Iſer.Bal.Aluar.& Card.in d.c.1.§.cõuenti

culas,& Arch.in c.cõiurationũ,& c.ſi quis
11.q.1.& Pet.Phil.Cor.in conſil.216.in 3.
uol.& Ioã.de Ana.in rub.extra de ſciſma.
col.2.in fin.In dubio autẽ ſemper p̄ſumit̃
fieri ad malum,ex quo ſunt de gñe prohi-
bitorum,ſecundum Do.in locis præalleg.
& Archid.in c.illud.colum.pen.23.diſt.ubi
plus dicit,ꝙ ẽt ſi contra nocentem ſit con
ſpiratum ſemper præſumitur ad malum
idem tenet Lucas de Pœna in l.magiſtro
colum.fi.C. de profeſ.& medicis lib. 10.
ADDITIO Vide omnino Aymo.Cra
ue.in conſil.4.per totum,ubi pulchre.P.F.
131 †Tertius caſus eſt,qñ eſt uendita ancil
la ſub pacto,ne proſtituatur, alias ſit libe-
ra,nam ſi emptor non obſeruat pactum.iu
dex inquirit ex officio,& facit illam ex hi
beri,ut perueniat ad libertatẽ.Tex.eſt,&
ibi Bal.in l.mulierem.C.ſi manc.ita uene.
132 ne ꝓſtituatur. †Quartus caſus eſt in om
ni cauſa miſerabilem perſonarum , nam
in ea poteſt ex officio procedere,ẽt ad pri-
uatã utilitatem . ſecundum Bal.in d.l.mu-
lierem, & Bart.in leg.4.§.hoc aut iudiciũ.
col. 1.in 5.oppo.& ibi ẽt Ale in l. 1.colu.i.
ff.de dam inf.& Ale.in l.1.colũ.1.ff.de iur.
om.iud.& Bal.in c.1.§.iniu.colum.pen.de
pac.iur.fir.& Abb.in c.ad noſtram.col.2.in
fin.el.2.de iureiur.Pro hoc eſt tex.in l.nec
quidq̃.§ aduocatos.ff.de offi.proc.ubi iu-
dex ex officio põt dare aduocatos miſera
bilibus pſonis.Quod corroboratur ex his,
quæ hñr in c.regni,quod incipit, ne tuorũ
& alio,quod incipit,ſi temporum.ubi dat̃
ptãs iudicibus inquirendi pro iniuria illa
ta pupillo,& uiduæ,& ſic miſerabilibus p-
ſonis,uerùm illæ ſunt litteræ arbitrales,ta
men hoc eſt cautum aliã iure cõi, per præ
132 dicta.†Hoc ſanè intellige , qñ ſumus in
pupillo,& uidua paupere,quia tunc nume
rantur inter perſonas miſerabiles,alias ſe-
cus, ita tenet Abb.& ibi etiam Bar.in ad-
134 di.in c.ſignificãtibus, de offi.del.†Quin
tus caſus eſt in his,quæ notoriè liquent in
dici ex actis,nam in his poſt inquirere, &
ſupplere etiam parte non potente,ſecundũ
Alexã.in l.1.C.ut quæ deſunt aduo.& per
Doct.in c.ſignificauerit. de teſt.& no.Fel.ĩ
c.ex tenore,col.fin.de reſcr.& eſt tex.cum
gloſ.in l.2.§.fi.C.de temp.app.& gl.in leg.
filius.§.ueterani.ff.de procur.
135 †Sextuscaſus eſt in omni cauſa pia po-
teſt iudex tam eccleſiaſticus,quam ſecula
ris inquirere & procedere ex officio in cau
ſis pijs,& eccleſiarum,nã ẽt pro iuribus ec
cleſiæ põt iudex inquirere,& gñaliter in oĩ
bus cauſis concernentibus periculum aĩæ,
ut ſuper pnĩa imponenda, põt iudex inqui
rere,ut euitetur peccatum, ita hæc omnia
tenet Abb.in c.ad noſtram.el.2.col 2 de id
reiu.& no.Bald.in d.l.mulier.C.ſi mac.ita
uen.ne proſt.& habentur in cap.1 de offi.
136 ord.† Septimus caſus eſt,quando epiſco
pus habet ſuſpitionem de parentela inter
coniuges , quia poteſt iudex eccleſiaſticus
inquirere de impedimento quolibet ma-
trimonij ad faciendum ipſum ſeparari,tex.
eſt in c.porro.in fin.& ibi Abb.de diuor.&
not.gloſſ.in cap.1.uerſic.canones,de offic.
ord.& Abb.in d.ca.ad materiam.el.2.colu.
2.& habetur in capit.epiſcopus , in ſinod.
137 35.quæſt.6.† Octauus caſus eſt,nam po
teſt iudex ex off.inquirere de iuribus prin
cipis,text.eſt in l.pen & fin. C.de bon.uac.
lib.10.& Abb.in d.ca.ad noſtram,el.2.col.
2.de iureiu.& tex.in leg.ſi quis intra C de
138 bon præſc.†ſic ẽt de oĩ pecunia fiſco ap-
plicanda,inquirit ex officio.ſm Bar.in l.ſi
quis reum.in fin.ff.de cuſt.reo & Barto.&
Alexan.in leg.2.§.Senatus.ff.de iure fiſci.
139 †Nonus caſus eſt,nam iudex pp magnũ
ſcãdalũ euitandũ,põt ex officio inquirere
& prohibere, ne ſcandalum committatur
abſq; accuſatore.ita tenet Cyn.in l.1.in fi.
C.de monop.& Bald.in leg.mulierem.C.ſi
140 mancip.ita uene.ne proſtit. †Decimus
caſus eſt, poteſt iudex generaliter inquire
re in prouincia uel ciuitate , quam regit,
contra oẽs malefactores, ut purget ipſam
malis hominibus pro quiete publica,text.
eſt in leg.3 & l.congruit.ff.de offic.præſid.
141 †Vndecimo , inquirit iudex ex officio
de omni crimine, & iniuria cõmiſſa cõtra
eccleſias,& eccleſiaſticas perſonas.& ſimi-
liter de omni crimine commiſſo in eccle
ſia,tex.eſt,& ibi Bal.in l.ſi qs in hoc genus
142 C de epiſ.& cle.†Vnde in omni crimine
ſacrilegij inquiri poteſt ex officio , per di-
ctum tex.nam omnis iniuria facta in cleri
cum dicitur publicum crimen,& quilibet
põt accuſare,& iudex ex officio inquirere
ſm Bar.ĩ d.l.ſi quis in hoc genus. & Iaſ.in
143 l.prouinciali.§.fi.ff.de ope.no.nunc. †nã
iniuria facta clerico,dr̃ facta Deo , & totã

eccleſiam tangit,ſecundum gl.in c.nõnul-
li.3.q.1.habetur in c.accuſatio. 2. q.7.&
eſt text.& ibi Abb.in c 2. de fo. comp. &
144 Abb.in c.cũ ſit generale,co.1.eo.ti.† Vñ
patet ex prędictus,ꝙ etiam de blaſphemia
Dei poteſt inquiri , & quolibet accuſare ,
quia illa eſt uera offenſio in Deum,ut no.
Bar.in l.1.ca 2.de pub.iud.tex. in auth ut
nõ luxurientur,&c.per totum, & in auth.
145 alearum uſus,C. de relig. † Duodecimo
inquirit iudex, quando hæres fecit inuẽta
rium,creditores dicunt plus eſſe in bonis,
quam ſit deſcriptum in inuentario,nã po-
teſt iudex inſtantibus creditorib. inquire-
re,& accipere probationes de domo hære-
dis,torquẽdo etiam ſeruos hæredis,tex.eſt
& ibi per Doc.in l.fi.§.licentias,el.2.C.de
iure de lib.Verũ iſta inqſitio nõ eſt ex me
ro officio,quia fit ad inſtantiã creditorũ,
146 ut ibi.† Decimotertio, inquirit iudex in
cauſa naufragij, & in oĩbus cauſis depen-
dentib.à naufragio, & contra ſurripientes
bona naufragorum, & inqſitio talis fit le
uato uelo,& ſummariæ,text.eſt,& ibi per
Doc in leg.quoties,& l.de ſubmerſis,C.de
147 nauf.lib.11.†Decimoquarto inquirit iu
dex ex officio ẽt nemine accuſante contra
tutorem ſuſpectum, & põt ipſum ex offi-
cio remouere,ſi ſuſpectũ inuenerit tex.eſt,
& ibi Bar.in leg.3 §.p̄terea,ff.de ſuſp. tut.
& põt in iſta inquiſitione ſe informare p
depoſitionẽ ſeruorũ pupilli.l.fi.in princ.ff.
de ſuſp.tu.& iſte eſt caſus ſpecialis fauore
pupilli,in quo iudex inquirit ad priuatã u i
litatem,ut d.§.præterea,q a regulariter eſt
cõtrarium.ſ.ꝙ ad priuatã utilitatẽ inqui-
ri nõ põt ſecũdũ Bar.& ibi Ang in tract.
malef.ĩ c.uerſ.incẽdiario,col.2.& no.Doc.
in c.exhibita de iud.& fuit dictũ ſupra in
p̄cedenti ch.ver. 10. principaliter , &c. &
Bar.in l.ſi uacantia,C.de bon.uac.lib. 10.
148 † Decimoquinto,inquirit iudex ex offi
cio contra producẽtẽ ſcripturã falſam,uel
ſuſpectã in iudicio,& poteſt ipſum punire
ex ſola ſuſpicione ſcripturæ,niſi probet il-
lam eſſe uerã,tex eſt,& ibi Bal.& Sal. in l.
iubemus,C.de proba.& dicit Bald. in l fi.
149 † ꝙ ſcriptura reddit̃ ſuſpecta eo ipſo,ꝙ
hẽt aliquã raſuram in loco ſuſpecto, & no
ta unũ bonũ caſum,q millies euenit in iu
dicio,ꝙ iudex põt punire de falſo ꝓducen
tẽ ſcripturã ſuſpectã,licet nõ clarę probe-
tur,ꝙ ſit falſa,& hoc eſt ſpeciale,q in alijs
criminibus debent eſſe probationes luce
clariores,l.fi.C.de prob. Hic aũt ſola ſu-
ſpicio transfundit onus probãdi cõtrariũ
in ipſum producentẽ, & ſuſpicio pro ueri
tate hr̃,ita dicit Luc.de Pen.in l. ſi uacan
tia,col.2.uerſicu.eſt ẽt in eo aliud ſpeciale
150 &c.C.de bon.uac. lib. 10. Decimoſexto
inquirit iudex incidenter contra teſtes de
ponẽtes falſum,uel uacillantes in iudicio,
& põt illos ex officio punire,tex.eſt,& ibi
Bal.& Doc.in l.nullũ,C.de teſt.& in c.ſup
his,de pœn.& not.Bar.in leg.3.§.p̄terea,
ff.de ſuſp.tut. & idẽ eſſet in producere fal-
ſos teſtes,ꝙ poſſit puniri ex offõ , per ea q̃
dixi in uerſ.p̄cedẽti, de producẽte falſum
ſcripturã , & per ea q̃ dicã infra proximo
151 uerſ.†Decimoſeptimo,inquirit iudex ex
officio generaliter de omni delicto cõmiſ-
ſo coram ſe,uel in iudicio incidenter dum
ipſe cognoſcit de aliqua principali cauſa
hoc n.operatur cõtinẽtia cauſæ , ita dicit
Bal.in d.l.iubemus,col.2.in fi.uerſ.5.C.de
prob & Bart.in d l.3.§.præterea,& probat̃
in d.l.nullũ,et no.Bar.in l.2. §. ſi publico.
col.3.uerſi.4.regula,&c.ff.de adul. & in l.
152 ſi qua pęna.ff.de ue.ſig.†Decimooctauo
inquirit iudex de iuribus eccleſiæ,& de be
neficio eccleſiaſtico, quia poteſt inquirere
cõtra poſſeſſorem beneficij,ut doceat quo
titulo poſſidet,& ſimiliter contra poſſeſſo
rem alterius rei eccleſiaſticę.Ita tenet Inn.
in cap.ad noſtram,el 2 de iureiu.& Bal. in
l.ciu.C.de fur.& Bal.ĩ l.ſanc.C.de ſac.ſan.
eccl & Bal.in l.cog.colu.2.C.de pet.hær.
& in l.2.C.quomodo,& quãdo iud.& no.
glo.& Doc.in c.1.de reg.iu.lib.6.& poteſt
excõicare,c.delicto,de ſen. excom. lib.6.
153 Duodecimo,inquirit iudex in omnibus
caſibus,in quibus accuſator non probans,
excuſatur à præſumpta calumnia,qui nu
merantur per glo.in l athletas §.calu.ff.de
his,qui no.inf.ita dicit Bart.in d.§.calum.
154 † Vigeſimo,inquirit iudex eccleſiaſticus
contra tenentes bona , quæ debent diſtri-
bui pauperibus,uel ad alias pias cauſas,ſe-
cundum Bar.in d.l.ſi uacantia,& facit hoc
contra hæredes nõ adimplentes legata pia
iuxta no.in auth hoc amplius,C.de fideic.
& Bar.in l.nec quidquã.§.fi.ff.de offi, ꝓ
conſ & in l.ſeruo alieno,in princ.ff.de leg.
1.& Bar.in leg.Quintus ff. de an. l. & in l.

155 ſeruos.ff.de ali.leg.†Vigeſimoprimo, in
quirit iudex ex officio de probitate uitæ,
idoneitate, & moribus alicuius eligendi,
promouendi,uel ordinandi. Item qñ uiſi-
tat epſ eccleſia facit huiuſmodi inqſitio-
nes cõtra clericos, prout de his dixi ſupra
circa principium huius ſextæ partis,uerſi.
156 4.modo,& uerſi.ſeq.†Vigeſimoſecundo
inquirit iudex de omni crimine,ubi inter
uenit accuſator,qui colludit, ſeu præuari-
catur.tex.eſt in l.fallaciter.C de abol.per
quem ita tenet Bal.in d.l.iubemus.colum.
1.C.de prob.& uide quod dicã infra uerſi.
157 42.†Vigeſimo tertio,inquirit iudex cõ
2 tra calumniatorem,etiam nemine accu
ſante,ita declarat Bar.in l.1.co.1.ad Turp.
& ibi ꝓprie eſt tex.in §.1.& ratio eſt,quã
ſupra dixi. ſ.quia iſtud dictum calumniæ
committitur coram iudice. Vnde meritò
iudex ĩquirit,ut dixi ſupra,uerſ 16.& 17.
& ita dicit Bart.in d.l.1 colu.1.& tangũt
Bal.& Do.in l.1.C.de calũ.& Bar.in l.2.§.
ſi publi.ff.de adul.col.3.uerſ.4.regula,&c.
158 †Vigeſimoquarto, inquirit iudex pro
& pter incidentem queſtionem, ubicunque
enim incidenter cognouit de crimine,po
teſt de illo inquirere,tex.eſt in l.penul.C.ſi
aduer liber.per quem ita tenet Bar.in d.§.
ſi publico.col.2.ĩ fi.uer.2.regula, &c.& ui
de omnino Bald.in l.quod euitandi, C.de
159 cond.ob turp.cauſ.†Vigeſimoquinto.in
qrit iudex eo officio de iniuria facta ſcho
lari & in iſto caſu eſt ſpeciale,quod iudex
ſine accuſatore inquirat de priuato crimi
ne, ita tenet Bald in auth.habita.col.6.&
ſequen. uer.alias ſcripturis.&c.C ne fil.ꝓ
pa.ubi plus dicit,quòd ſolus rector ciuita
tis,uel prouinciæ inquirit, non autem epſ
160 nec Doct.legens.†Vigeſimoſexto, inqui
rit iudex de delicto commiſſo ꝑ ſuũ officia
lẽ in officio,& tũc indiſtinctè inquirit.Si
uero extra officiũ delĩquit, tunc inquirit
ita demũ,ſi eſt notoriũ,& non aliter, ſecũ
dũ Bar.ĩ l.ſi quis forte,§.1.ff.de pę.& uide
tex.cũ ibi no.per Docto.in l.2.C.de ſpor.
& quod not. Bar.in l.ſenatus,ff.de offi.pſi.
161 †Vigeſimoſeptimo.inquirit iudex con-
tra facientem iniuriã ſuis officialibus uel
famulis, dummodo crimen ſit notorium,
aliàs ſecus,qa eſſet ſuſpectus, ſed notorie a
tas facit ceſſare ſuſpectionem, ſecundum
Bart.in dict.leg.ſi quis for.§.1.ff.de pœn.

162 †Vigeſimooctauo, inquiri iudex de om-
ni crimine notorio,tex.eſt,& ibi plene Ba
& Sal.in l.ea quidem,C.de accu.& And.de
Iſer. in conſt.humanitate,col.2.& habetur
163 in l.1.C.de cuſt.reor.†Vigeſimonono,in
quirit iudex ſpecialiter de oĩ crimine ſup
quo præceſſit, primò inquiſitio generalis
ad inueniendos malefactores & purganda
prouinciã malis hoĩbus, iuxta l.congruit.
ff.de of.præſi.nã illa inquiſitio,dr̃ præpara
toria ad ſpecialem, & fruſtra fieret,niſi cõ
tra maleficos repertos deueniretur poſtea
ad particularem inquiſitionem, ita dicit
Bal.in l.iubemus,col.2.uerſ.& eſt ſciendũ
&c.C.de probat.& Bal.ĩ l.ea quidem,col.
7.uerſi.3.&c.C.de acc.& Bar.in l.2.§.ſi pu
blico.col.3.ĩ pri.uer.3.regula,&c.ff.q adu.
ꝓ hoc eſt tex.in l.3.§.mãdatis.ff.ad l.Iul.
pec.& Bal.in l congrui.in 1.lec.& Abb.in
c.bonæ.el.1.col.3.in 6 not.de elect.& præ
dicta declara & limita,ut inf.uer.36.
164 †Trigeſimo inquirit iudex de inimici-
tiis & guerris,quæ uigent in ciuitate inter
particulares ciues,ex quibus poteſt turba
ri reſp. & deuenit ad arma, nam tunc po-
teſt iudex compellere partes ad pacem ex
ſuo officio,ſecundum Bart.in l congruit
in fi.ff.de off.præſidis,& Bal.in l.cũ affir
mes, C.de lib.cauſ.Et de hac materia, quã
do iudex poſſet compellere partes ad con-
cordiam ĩ ciuili,uel criminali cauſa. uide
Bald.& Mod.in l.quidam æſtimauerunt,
ff.ſi cer.pet & Bal.ĩ l.ex ſtipulatione.C.de
ſent.& prædictis adde tex.l.in l.1.§.quies.
ff.de off.prefec.ur.& Ale.& Paul.de Caſt.
& Doct.in l.qui bona.§.ſi quis iuxta.ff.de
155 dam.infect.†Trigeſimoprimo, inquirit
iudex contra filium, qui inpias manus in
patre, uel matrem iniecit. uel ſi ipſos pa-
rẽtes contumelijs affecit,quia tale delictũ
uindicari ſpectat ad publicam utilitatem,
text.eſt in l.1.§.ſi filius,ff. de obſ.à lib.pat.
156 pręſt.† Trigeſimoſecundo, inquirit iu-
dex contra cuſtodem carceris, cui precio
corruptus, dimiſit carceratum ſine uincu-
lis ut fugere poſſit, uel paſſus fuit intro-
duci ferrum, uel uenenum in carcerem,
tex.eſt in l.carceri,ff.de cuſt.reo.
157 † Trigeſimotertio, inquirit iudex con
tra a lenones, qui nituntur mulieres ad
luxuriam illicere,& dicuntur deuaſtatores
caſtitatis, unde iudex poteſt illos de ciui-
tate

tate expellere & punire,ut in auth.de leno.
§ ſancimus, & ibi Ang.ubi plus dicit,ꝙ is,
qui decipit mulierem cũ promiſſione pe-
cuniæ,& ſub tali promiſſione,uel datione
ipſam adulterat, punitur pœna ſtatuti lo-
quenti de adulterante inuitam mulierem.
Nam inuita dicitur mulier,quæ decipitur
168 ſub auri promiſſione † Trigeſſimoquar-
to, inquirit iudex de crimine lenocinij ſi-
ne accuſatore, per tex. in l.2.§ ſi pub.ff.de
169 adul.† nam iſtud crimen reputatur ma
ius adulterio,ſecundũ Angel.in tract.mal.
in uerſ.(che me hai adulterato &c.)in fin.
170 † ſed pulchrum dubium eſt. an de crimi
ne adulterij poſſit inquiri ex officio nemi
ne accuſante,Angel.in d.uerſ.(che me hai
adulterato,&c.)colu.3. uerſ.quæro, an de
adulterio,&c.tenet ꝙ ſic, ex quo eſt crimẽ
publicum, per d.§.ſi publ. Contrarium di-
citur in deciſ.176.conſi.Neap.ubi dr̃ ꝙ de
adulterio nõ inquiritur ex officio, niſi qñ
eſſet notoriũ,& hãc opin. tenet Matth.de
Affl in conſt.legum aſperitate, colũ.4.ubi
diſtinguit.Aut præceſſit accuſatio mariti,
uel alterius,& poſtea deſiſtit,& tunc iudex
inquirit.aut nulla accuſatio ꝑceſſit,& non
poteſt inquirere, ne habeat fędare connu-
bia matrimonij, iuxta leg. conſtante,ff.de
adult. & l. quamuis adulterij, C. de adult.
uerum in regno eſt litera arbitrali, quæ in
cipit.Ne tuorum,qua cauetur,quòd iudex
põt inquirere de oĩb.criminib.irrogantib.
pœnam mortis naturalis, uel ciuilis. uel
mẽbri abſciſſionis, unde is qui haberet cõ
ceſſionem literarum arbitralium,poſſet in
regno inquirere de crimine adulterij, cum
pro reo ſit pœna mortis, ut d. l. quamuis
adulterij,in fi.& no.And.de Iſer.in d.cõſt.
171 legũ aſperitate.† Trigeſimoquinto, in-
quirit iudex de omni crimine, in quo quis
reperitur in flagrãti ꝑ officiales curię:puta
in actu delinquendi.ita tenet And.de Iſer.
in cõſt.regni,quæ incipit,humanitate col.
172 2.&3.†Trigeſimoſexto, inquirit iudex
generaliter in regno contra homines ma-
læ uitæ:ut dixi ſupra,uer.10.& 29.hoc ad
173 dito, ꝙ de iure cõſtitutiouũ regni,† qñ
uenit iudex in prouincia. uel ciuitate, põt
facere edictũ,ꝙ oẽs,qui ſentiunt ſe offen-
ſos, debeãt cõparere coram eo infra talem
terminum ad quærelandũ, & ſimiliter oẽs
teſtes, qui habẽt aliquã notitiã de crimine
alicuius.& de mala uita alicuius, compa-
reant ad deponẽdum teſtimoniũ ueritatis
comminatione,ꝙ elapſo termino non au-
174 dientur,† & iſta inquiſitio generalis põt
fieri quoties iudici placuerit, & ꝑ eã deue
nit poſtea ad ſpecialem, ut dixi ſupra,uer.
19.Ita hæc oĩa tradũtur in cõſt.inquiſitio
nes,& cõſt.ſeq.quæ incipit,hi,qui,.uerum
per capitula regni eſt nouiter prouiſum,ꝙ
iſtæ inquiſitiones gñales nõ fiãt niſi ſemel
in anno, & quod non deſcendat poſtea ad
ſpecialẽ niſi in caſibus,de quibus licitũ eſt
inquiri de iure,& niſi ex mandato princi-
pis in alijs non permiſſis, & de hoc eſt ca.
regni,per quod datur optima limitatio ad
materiã l.cõgruit.ff.de offi.pſ.& ad ea,quę
dixi ſupra in uerſi.29.ſ.ꝙ nõ.ad oĩa crimi
na eſt præparatoriæ inquiſitio generalis.
nam ſi per inquiſitioné generalẽ inueniret
quis in tali delicto,de quo non põt de iure
inquiri,nihil prodeſt dicta inquiſitio,quia
non erit ſufficiẽs ad deueniendũ ad ſpecia
lem,quia aliàs de facili fieret fraus legi, &
de omni leui crimine poſſet inquiri faciẽ-
do primo gñalè inquiſitionẽ, prout hoc ẽt
dixi ſupra,in tertio requiſito,ad inquiſitio
175 nem.in 8.limitatione.in fi.† Trigeſimo
ſeptimo, inquirit iudex de crimine læſæ
maieſt.perpetrato contra perſonam princi
pis,uel ſuorũ collateraliũ.Tex.eſt in cõſt.
hi,qui.§.de ſpecialibus. & hoc eſt ẽt ꝓui-
ſum de iure cõi per extrauag. ad reprimẽ-
179 dum.† Trigeſimooctauo, inquirit iudex
ſine accuſatore cõtra famoſos latrones, &
fures aggreſſor ſtratarũ, latitãtes in ſiluis,
& alios ſiľes,& ipſos punit ſine ordine iu-
diciario,ut d.cõſt.regni, q̃ incipit,Iuſtitia
rij nõ ꝑ calẽdas,& eſt ẽt ꝓuiſũ de iure cõi
ꝑ l.capitulũ,§.famoſos.& §.graſſatores,ff.
177 de pę.& l.cõſtões.ff.de ap.† Trigeſimo
nono,inqrit iudex cõtra ĩobediẽtes & tur-
bãtes ſuã iuriſdõnẽ,& cõtra rebelles,& cõ
tumaces ad pęnas lĩtimas,& mulctas impo
nẽdas,ut probat in l.2.C.de ſpor.& in l.1.ꝑ
totã.ff.ſi quis ius di.nõ obtẽper & ꝑ Bal.in
d.l.iubemꝰ.col.2.in fi.uer.6.C.de ꝓb.& hr̃
plenè ĩ cõſt.pęnã eorũ,& ibi ꝑ And.de Iſer.
in l eos.C.de mõ mul.& in toto tit.ff.de re
quiren.reis,& in l.ad dictos,C.de epiſ.aud.
178 † Quadrageſimo inqrit iudex cõtra ſo-
cios criminis in caſib.in qb.licita eſt inter
rogatio de ſocijs,qui numerant ꝑ gl.in l.fi.
C.de

C.de acc.ita dicit And.de Iſer.in d.cõſt.h'.
179 q.† quadrageſimoprimo inquirit iudex
de homicidijs, & damnis clandeſtinis, &
ibi nullus accuſator apparet, & hoc eſt no
uiter prouiſum per duas conſt.regni, uide-
licet, per cõſt.Super inciſionibus. & cõſt.Si
damna, & ibi per And.de Iſer. & ſunt duo
capitula regni, unum uidelicet. in numer.
24.& incipit clandeſtinis, aliud in nu.155.
& incipit, conſtitutionem diui patris. Eſt
etiam aliud capitulum regni limitans, &
declarans, quando habet locum pœna ho-
micidij clandeſtini, in nu. 114. & incipit,
item ſtatuimus, quòd pœna, &c. quo cauet
dictam pœnam tunc habere locum quan-
do homo reperitur mortuus, ſecus ſi repe-
180 ritur unius, licet uulneratus.† Quadrage
ſimoſecundo inquit iudex de omni crimi
ne, in quo interuenit accuſator, & pẽdẽte
accuſatione ĩ iudicio deducta moritur, nã
iudex proſequitur ex officio, ne delicta re
maneant impunita. ita tenet Bart.in l.3.§.
1.colũ.fi.ff.de lib.agno.per l.defuncto. ff.
de pub.iud.& l.pen.in prin.& ibi Bar.eod.
tit & tenet Bart.ĩ ſimili de accuſatore ab
ſente in l.ĩter accuſatorem, ff.de pup.iud.
& habetur.in cap.1.& 2.de colũ.de reg.&
hic potes cumulare omnia, quæ dixi ſupra
de accuſatore deſiſtente, uel colludente,
uel tranſigente, & de alijs quã plurib. quæ
plenè cumulaui ſupra in 8. requiſito ad
181 inquiſitionem cum ſuis fallentijs.† Qua
drageſimotertio, inquirit iudex ſuper ne-
ceſſitate ciuitatis & ciuium ſubditorum,
maximè tẽpote cariſtiæ, & neceſſitatis cõ-
pellendo dominos ad uendendum frumen
tum, & annonam iuſto precio, l.1.§.fina.ff.
de offi.præf.ur.& ibi Bart & tradũt Mod.
in l.nec emere, C.de iure delib.non tamen
poteſt compellere illos, qui habent frumẽ
tum ſolum pro uictu ſuo, quia ordinaria
charitas incipit a ſeipſo l.præſes.C.de ſer
uit.& aqua.ita dicit And.de Iſer.in proœ.
conſt, colum.1.ubi allegat illud in Euang.
Matth.Ne forte non ſufficiat nobis, & uo
bis, ite potius ad uendentes, & emite uo-
182 bis, &c.† Quadrageſimoquarto, inquirit
iudex contra aduocatos, & procuratores a
calũnioſos, & tumultuoſos, & male ſe uer
ſantes in eorũ officio, uel ſi ſunt infames
nam poteſt illis interdicere, ne poſtulent
& procurẽt, & poteſt eis prohibere omnes
actus forenſes, ut d.l.1.§.fi.de of.præſ ut
& in l.mortis, ĩ prin.& §.1.ff.de pœ.& l.1.
§.remouet.ff.de poſt hu.& l.quos prohibet
183 eo.tit.† Quadrageſimoquinto, inquirit
iudex de defenſionib. rei in criminalib.ex
ſuo officio, etiam ſi reus nõ defendat, imò
tenetur iudex perquirere ſuas defenſiones
ex officio, ad innocentiam ſuam proban-
dam.tex.eſt, & ibi Bar.in l.ſi non defendã
tur.ff.de pœ.& Bar.in l.1.§ fi.ff.de quęſt.
& in l.4.§.hoc autem iudicium. colũ.pen.
ff.de dam.inf.& plenè in ſua diſputatione
184 quæ ĩcipit, iudex maleficiorũ &c.† Qua
drageſimoſexto, inquirit iudex ſupplẽdo
de facto, & teſtes producendo in omnibus
caſib. in quib.poteſt procedere ad diffini
tiuã ſententiam contra abſentem, ſiue in
ciuilibu, ſiue in criminalibus, ſecundum
Bar.in auth.qui ſemel.col.1.per illũ text.
C.quomodo, & quãdo iudex, & ĩ l.amplio
rem.C.de app.& Bar.plenè in d.l.4.§.hoc
autẽ.in 3.q.prin.ff.de dam.inf.Ex quo.ĩfe
ro, ꝙ cum hoc tẽ in regno non requiratur
litis conte.in cauſis ciuilib.quia reo citato
contumace, proceditur inſtante actore ad
dationem termini probatorij in contuma
ciam, & proceditur ad diffinitiuam etiam
contra abſentẽ, ut dicta regia prag.q̃ inci
pit, Relatione, ſequitur ꝙ in omnibus cau
ſis ciuilibus abſente reo poteſt iudex ſup-
plere de facto, ex ſuo officio inquirere
probationes rei abſentis, & illas ꝓducere
ut ueritatem inquirat tam in cauſa prĩci
pali, quàm appellationis, tex eſt in d.auth.
qui ſemel.ibi ueritate perquiſita, &c.& in
d.l.ampliorem, in prin.iuncta gloſ.in uer.
adimplere, & not.pulchre Bart.in d.§.hoc
autem in 1.q.principali, & Abb.in c.cãm,
colum.fi.de dolo, & contu.Quod no.per
petuo, quia pauci aduertũt, & per hoc poſ
ſes ſaluare iudicem, ut non poſſit allegari
ſuſpectus, quando nimis faueret reo in ca
ſu prædicto, quia lege permittente facit.
185 † Quadrageſimoſeptimo, inquirit iudex
de crimine falſæ monetæ, etiã nemine ac
186 cuſante, l.1.C.de fal.mon.& † hodie ĩ re
gno eſt prouiſum, ꝙ iſti crudentes falſam
monetam a damnetur ad ultimum ſuppli
cium & publicationem bonorum, per con
ſtitutionem, quæ incipit, adulterinam, &
per cap.regni, in nume.29.quod incipit, ut
187 quæ, &c. † Quadrageſimoctauo inqui-
rit iu-

rit iudex de crimine hæreſis an inſtar cri-
minis læſę maieſt.& de hoc eſt prima con-
ſtitutio regni, quę incipit incõ utilem, &
imponit pœnam combuſtionis. & ſic ulti-
mi ſupplicij, & publicationis bonorum, &
de materia inquiſitionis ſuper tali crimi-
ne, eſt pleniſſime tractatum in lib.decre.&
6.in titu.de hereticis, quia hoc dicitur cri-
men eccleſiaſticum & ſpectat ad forum ec
188 cleſiæ.† Quadrageſimonono, inquirit iu
dex ex officio, etiã in cauſis ciuilibus.par-
tes interrogando, quando æquum ſibi ṽr,
iuxta l.ubicunque.ff de inter.act.ſimiliter
teſtes obſcure deponentes poteſt repetere
ex officio, ut habetur in c. clamor. de teſt.
& in cap.cum Ioan.& ibi Abb.& Fel.de fi
de inſtr.ita dicit Bar.in d.l.4.§.hoc aũt, in
3.q.princ.ff.de dam.inf.& ibi etiam Alex.
& not. gl.in §.illud tamen in auth.de teſt.
189 † Quinquageſimo, inquirit iudex de ue-
ritate inſtrumenti producti in iudicio, tex.
eſt, iuncta gl & ibi Bar.& Ang.in auth.de
tab.in princ.& no.Bar.in d.§.hoc autem,
190 in 4.q.in fi.† Quinquageſimoprimo, in-
quirit, iudex de conditione teſtis, qui corã
eo producitur, nam poteſt ab honeſtis per
ſonis interrogare, & inquirere de conditio
ne teſtis, & de inimicitia, & alijs defecti-
bus, ut eſt gl.in uerſ.inimicitiæ, & ibi Bal.
in l.3.in prin.ff.de teſt.& gl.in uer.off.in §.
ſancimus, in Auth.de teſt.& gl.in l.1.§.cu-
ratores.ff.de magiſt.conue.& Bar.in d.l.3.
§.hoc autem in 3.q.in fi.& Bar.in d.ſua di
ſput.incip.iudex maleficiorum, col.3.uer-
191 ſicu.3.&c.† Quinquageſimo ſecundo, in
quirit iudex ad denunciationem ſibi fa-
ctam, per officialem deputatum ad crimi-
na deferendum, ut puta quando uadunt
officiales perquirendo luſores, portantes
arma, & alios ſimiles delinquẽtes, nam ex
quo reperiuntur in flagranti, & notorio
crimine poſſunt denunciari iudici, & iu-
dex inquirit ad eorum denunciam, alias fa
cit litem ſuam, ſecũdum Bal in l.iubemus,
colu.2.uer.2.C.de.prob.per l.fi. C.ne ſan.
bapriſ.iteret.de hoc eſt tex.in l.ab accuſ.§.
denũciatores.ff.ad Turp.& not.plene Bar.
in l. diuus. ff.de cuſt. reo.ubi plenè tangit
de effectu iſtius denunciationis, & idem
Bar.in l.2.§.ſi pub.colum.2.in fi.uer.do re
gulas, prima eſt, &c.ff.de adult.
192 † Quinquageſimotertio, inquirit iudex
ex officio in dãdo aduocatos pupillis pau
peribus, & perſonis miſerabilibus & maxi-
me, ne a potẽtibus opprimantur, & ſimili-
ter furioſis, text.eſt in l.nec quidquam, §.
aduocatos, & ibi Bar.& Doct.ff.de offi.pro
cõ.& in l.1.§.ait.p̃tor.& ibi gl.ff.de poſtu.
93 † Quinquageſimoquarto, inquirit iudex
de contemptu, & contumacia procurato-
ris, qui adminiſtrat negocia abſentis, nam
poteſt ilum ex officio remouere ab admini
ſtratione, & ſibi interdicere officiũ procu-
rationis, tex.teſt in l.eum, qui res.C.de pro
cu.per quẽ ita dixit Bal.in l.mãdatũ.co.4.
94 uer.6.eſt, &c.C.mandati.† Quinquageſi-
moquinto, inquirit iudex ex officio con-
tra procuratorem, ut doceat de mandato
ne iudicium efficiať fruſtratorium, & hoc
poteſt facere iudex ẽt poſt litem conteſt.
ſm Abb.in c.nullit.de accuſ.& hr̃ ĩ c.exce-
195 ptionem, de except.† Quinquageſimo-
ſexto, inquirit iudex de crimine ſacrilegij
tex.eſt, & ibi Bar.in l.4.§.mandatis.ff.ad l.
196 Iul.pec.† Quinquaſimoſeptimo, in qu
rit iudex ex officio contra non ſoluentes
decimas, & illos compellit ad ſoluendum
etiam nemine petente. ita tenet Card.in
197 cle.2.in 24.q.de iud.† Quinquageſimo-
octauo, inquirit iudex ex officio de ido-
neitate tutoris, & quando mater petit da-
ri unum tutorem filio ſuo, nam iudex po-
teſt ex officio inquirere, & uidere, ſi ſunt
alij legitimi tutores magis idonei, quam
ille, quẽ mater petit.tunc põt repellere peti
tum a matre, & dare alium magis idoneũ.
ita tenet Bald.in l.precibus, colũ.6.uerſ.&
ſcias, ꝙ Mat.&c.C.de impub.& alijs ſubſt.
198 † Quinquageſimonono, inquirit iudex
ad faciendum ſepeliri defunctus cogendo
hæredes ex officio, ut ipſum ſepeliant, &
poteſt ex officio uendere res hæreditarias
uel compellere hæredes ad uendendũ pro
ſepultura defuncti etiam ante aditam hæ-
reditatẽ tex. eſt, & ibi Bar.in l. qui erat, ff.
199 fam.hercíſ.† Sexageſimo inquirit iudex
contra agentem ſine actione, & cui nõ cõ-
petit ius agendi, & poteſt ipſum ex officio
repellere a limine iudicij, ut no.glo.Bar.&
doct.in l.ubi pactum.C. de trãſ. & Soci.in
cõſi.255.col.2.in fi.uerſ.2. &c.in 2.uol.Si-
militer repellit eum. quem conſtat calum
nioſe agere, ut dicit idem Soc. conſ.38.co.
pen.in prin.in 1.uolum. & de hoc uide ple
ne per

nè per Felyn.in cap.ad aures, de præſeri.
200 † Sexageſimoprimo inquirit iudex ex of
ficio, qui habet literas arbitrales in hoc re
gno de omnibus criminibus irrogantibus
pœnam mortis ciuilis, uel naturalis, uel
membri abſciſſionis, & de iniuria illata pu
pillo, uiduæ, uel eccleſię, ut eſt capitulum
regni, qđ incipit, ne tuorum, & aliud quod
incipit, ſi temporum, & iſta duo capitula
201 ſunt litteræ arbitrales. † Sexageſimoſe-
cundo, inquirit iudex ex officio per ſindi-
catores contra officiales ad ſyndicatum
de commiſſis, & ommiſſis in officio, nam
contra eos procedi pōt non ſo um ad que
relam partium, ſed etiam per inquiſitio-
nem, ut eſt regia prag. quæ incipit, regiæ
202 dignitati. † Sexageſimotertio, inquirit
iudex cōtra frequentatores tabernarū, cō-
tra luſo res ad ludos prohibitos, & contra
frequenter rixantes, & portantes arma, &
contra homines deambulātes per plateas,
& uicos qui ſunt iuuenes ſine arte, & nō la
borāt nec habēt reditus, & uadunt bene ve
ſtiti: nam præſumitur de eis omne malum
omnes enim iſti ſi fuerunt conuicti per de-
cem teſtes, debent condemnari ad tempus
in galeas. ita dicit cōſt. regni, hi q. in prin.
& ibi plenè hoc declarat Matth. de Affl. in
no. & Par. in tract. ſynd. in uerſ. inquſitio,
colum. 2. ubi ſeipſum inuoluit, allegando
plura capitula, & conſt. regni in fin. nihil
certi concludit, & tenet ibi Pariſ. quòd il-
le numerus 10. teſt. eſt hodie redactus ad
quatuor, per capitulum regni, quod inci-
pit ſubiungendo in hoc, puto, quod male
loquatur, nam dictum capitulum, ſubiun-
gēdo, loquitur in alijs terminis, & delictis,
ubi uenit pœna mortis, uel membri abſciſ
203 ſio. † Et puto, quod intentio illius conſt.
hi, qui, dum requirit probationem decem
teſtium fuerit, quia id quod probatur per
decem teſtes, efficitur notorium, ut dicit
Bald. in auth. quod locum. in fi. uerſic. 10.
quæritur. C. de coll. & in notorijs iudex po
teſt inquirere, l. ea quidem. C. de acc. & ha
betur in l. 1. C. de cuſt. reo. & dixi ſupra uer
ſicu. 28. & per iſtam rationem puto illam
conſt. hi, qui, non eſſe correctam per capi-
tulum regni, quod incipit, generales de cu
204 ius intellectu dixi ſupra uer. 36. † An au
tem in crimine priuato poſſit inquiri ex
b officio, puta in b furto uel iniuria: uide

Luc. de pen. in l. ſi uacantia, colum. 4. uer.
in regno autem, &c. C. de bon. uac. lib. 10.
ubi tenet ꝙ non hoc tamen intellige, niſi
delictum eſſet notorium, uel eſſet commiſ
ſum coram officiali. nam tunc licet ſit pri-
uatum, poteſt de eo inquiri. per ea, quæ di
xi ſupra uerſ. 17. & 28. not. Pariſ. in tracta.
ſynd. in uerſ. inquiſitio, eolum. 5. uer. & ad
de, &c. Eodem modo ſi eſſet commiſſum
unum magnum furtum, & neſciretur au-
ctor, poteſt iudex inquirere, mittendo pro
uicinis, & inueſtigando alia indicia pro
inueniendo furē, ſecundum Bar. in l. fin. co
lum. 1. de quæſtio. & uide quod no. gloſſ. in
d. conſt. hi, qui. §. de ſpecialibus. & gloſſ. &
And. de Iſer. in cōſt. præſenti. in l. 2. & uide
Par. in d. uer. inquiſitio, colum. 3. in princi.
Item poſſet limitari, ubi furtum tranſcen-
deret ſummam auguſtalis, quo caſu in re-
gno eſſet pœna mutilationis manus uel
mortis ſecundum formam capituli regni,
ad hoc, quod noſtrorum, &c. nam tunc iu-
dex habens literas arbitrales poſſet proce-
dere ex officio, per illam arbitralem, ne
tuorum.

ADDITIO. Nota quòd ſemel audi
ui excellentem An omium Baraptucium di
xiſſe, ꝙ inferiores iudices etiā in furto vl-
tra unciam non poſſunt ex officio inquire
re, & uide Afflict. in conſt. eos qui ſcienter
1. colum. in fin. Petr. Foller.

205 † Vnum tamen ſcias, quòd licet hodie
pro furto ſit impoſita pœna mortis, & ſic
ſit alterata pœna iuris communis, tamen
adhuc dicitur crimen priuatum, & non di
citur publicum, ſecundum Lucam de Pe-
na in quadam ſua additione, poſita in ca-
pitulis regni, poſt cap 215. quod incipit,
cura nobis, &c. declarat Iaſ. in l. pen. ff. de
206 condict. ob cauſam. † Sexageſimoquar-
to, poteſt iudex inquirere regulam de om
ni crimine, de iure canonico, ita tenet
Gand. in ſuo tract. malef. in tit. quomodo
de male. cogn. per inquiſ. colum. 2. ubi po-
nit nonnulla requiſita, quę copulatiue re-
quiruntur, ut procedat inquiſitio de iure
canonico, de hoc habetur in cap. inquiſi-
tionis, & in cap. qualiter, & quando de
accu. Plures autem caſus, in quibus inqui-
ſitio fieri poteſt, perquirat ſtudioſus in-
ueſtigator hos autem cumulaſſe ſufficiat,
207 qui in mentē uenerūt. † Cuius aūt expē-
ſis

ſis debeat fieri inquiſitio criminoſorum?
dic quòd expenſis fiſci, ſecundum And. de
208 Iſer. in cōſt. iuſtitiarij. la 3. † Vltimo quæ
ritur, quid ſi inquiſitio eſt inepta, an uali-
detur per confeſſionē inquiſiti. uide Ang.
in conſ. 178. incip. uiſis actis prædictis, &c.
ubi tenet totius eſſe, quod inquiſitus abſol
uatur, & denuo poſtea apte inquiratur, &
hoc uidetur terminare in deciſ. 176. conſi.
Neap. Rob. Maran. V.I.D.

ADDITIONES.

a Inquiſitionis. De inquiſitione uideas Fol
ler. in pract. crimin. cano. in 2. par. uidi c. 6.
& Dumber. in ſuo Enchir. crimi.
b Generalis Foller. in fragmentis pract. cri.
laicor. in c. de inquiſitionib. faciēdis, n. 145.
c Condemnatur. Tiraq. in Tract. de pœnis,
cauſa 52. nume. 3.
d Præcedentem contra per Plot. in repet. l.
ſi quando, nu. 760. C. unde ui. Calefat. con-
ſil. 104. nume. 9. quod eſt in 1. tho. conſi. cri
min. diuerſ. infra num. 24.
e Famam. Marſil. ſing. 14 ad ho, Duenas li.
1. reg. utr. iur. reg. 298. fama, ubi latè.
f Subſtituere. Idem tenet Barthol. Giptius
conſil. 157. nume. 17. quod eſt in 1. thom.
conſi. crim. diuerſor. Docto.
g Accuſationum. Foller. in pract. crimi. lai-
cor. in 2. par. 2. par. in uer. dentur capitula,
quod ſuffocauit nume. 1.
h Hæreſi. Quomodo in hoc delicto genera
liter, & ſpecialiter inquiri debeat, & quan-
do, uide Sima. in ſua praxi hæres. c. 22.
i Capitula. De iſtis capitulis uideas Folle. in
d. pract. crimi. laicor. in 2. par. 2. par. nume.
1. & ſeq.
k Citari. Et ſi hoc non fieret, inquiſitio eſſet
nulla, Ant. Galeatius, Maluaticius, conſil.
110. nume. 43. & eſt in 1. thom. conſiliorū
crimin. diuerſ. Doct.
l Condemnatus. In hac materia uide Co-
uar. lib. 2 reſolut. cap. 20. per totum, & Vi-
ui. in tract. com. opin. in 1. par. opin. 177.
col. 2. Nouell. conſi. 169. & eſt in 1. thom.
conſi. crim. diuerſ. Doct.
m Inquiri. Couarr. ubi ſupra num. 1.
n Remittente Boer. deciſ. 120. de cōi. Viui.
in tract. comm. opin. in 2. parte opin. 216.
pater poteſt, Caſtren. conſi. 48. uiſo proceſ
ſu nu. 8. quod eſt in dict. 1. thom. cōſ. crim.
diuerſ. Doct. Mater tamen accuſare pote-
rit ſecundum Foller. in pract. crim. laicor.
2. par. 2. par. in uer. audiantur exceptiones
per eos, num. 21.
o Tranſactione. Foller. in pract. crimin. lai-
cor. in 2. par. 2. par. in uer. audiantur exce-
ptiones, n. 31. & ſeq. & in pract. cri. canon.
in 2. par. 2. par. in uerſi. accuſatione porre-
cta, num. 64. & ſeq.
Falſi. Parte non concordata, Ferrāt. in cō-
p ſil. ſiue alleg. 121. nu. 18. & eſt in d. tho. cō-
ſil. crim. diuerſor. Nec etiam in adulterio
eſt permiſſa tranſactio ſecundum Coraſ.
lib. 2. miſcell. cap. 1. per totum.
q Pœnitētiæ. Couar. latè libr. 2. uaria. reſol.
cap. 10. nume. 3. Tiraq. in tract. de pęn. cau
ſa 25. num. 4. & cauſa 28. num. 4.
r Puniri. Aretin. conſi. 58. in 2. dubio, intel-
lige niſi pœna a iudice eccleſiaſtico infli-
cta fuerit ſatis ſufficiens ad criminis puni-
tionem Couar. lib. 2 reſolut. cap. num. 6.
ſ Carcerationem Tiraq. in Tract. de pœnis
cau. 41. per totum.
t Ciuili. De uarietate uide Couar. lib. 3. reſo
lut. cap. 3. per totam.
u Vſuræ. Couar. lib. 1. reſolut. cap. 1. num. 5.
dicit quòd uſura de iure ciuili, naturali,
Diuino, humano, & canonico eſt prohibi-
ta, num. tamen 6. aliter dicit Alfer. con. 58.
nu. 30. & conſi. 60, nu. 56. uſque ad fi.
x Ex officio. Vide D. Authorem infra, in di-
ſput. 5. per totam.
y Tormenta. Foller. in pract. crimi. laicor.
in 3. par. 3. par. in uer. & ſi confitebitur nu-
mer. 64. & ſeq. & in conſi. 137. numero 5.
quod eſt in 1. thom. conſil. crimin. diuerſ.
Doctor.
z Calumniatorem. Henric. Boich. in cap. 2.
extra de calumn.
& Inuidentem. Foller. in pract. crim. cano.
in 2. par. prin. in uer. inquiſitione formata.
num. 15.
a Lęnones. Crimen iſtud lenocinij eſt dete-
ſtabile, & plura de eo uideas per Foller. in
pract. crimi. laicor. in 2. par. 2. par. in uer.
item quod læno.
b Damnentur. Dic habere locum in illo,
qui falſificauit monetam ſupremi Princi-
pis, ſecus de alijs Principibus inferioribus.
Iuli. ſcarlatinus. conſi. 115. num. 2. & eſt in
1. thom. conſi. crim. diuerſor. Docto.
c In furto. Et quomodo in tali delicto ſit
formanda inquiſitio, uide Marſi. ſing. 275.
ſtatui omnino. Ludouicus Alferius.

De denunciatione, quæ eſt modus quæ perueniendi ad iudicium.

1 *Denunciatio quotuplex ſit.*
2 *Denunciatio, in quo differat ab accuſatione.*
3 *Denũciatio iudicialis priuata, quæ dicatur.*
4 *Dnũciatio euãgelicã, quæ & unde dicatur.*
5 *Euangelica denunciatio, quando locum habeat.*
6 *Sententia iniuſte lata, licet tranſierit in rem iudicatam reſcindi tamen pot eſt, per euãgelicam denunciationem.*
7 *Denunciatio canonica, quæ dicatur, & quãdo habeat locum.*

EXpedita materia inquiſitionis uenio ad quartum modum ingrediendi in-
a diciũ.ſ. a ad denunciationem, ꝙut pollicitus fui proſequi iſtos modos in principio huius ſextæ partis. Peruenitur igitur ad iudicium quandoque per uiam denun-
1 ciationis, & de hac eſt ſciendum, † quòd denunciatio, eſt triplex.ſ. iudicialis, euang. & canonica. Denunciatio iudicialis eſt duplex.ſ. publica, & priuata. Publica eſt quando in iudicio deducitur aliquod crimen ad publicam uindictam ad denunciam alicuius officialis, uel alterius priuati, iudex præcedente tali denunciatione, inquirit, poſtea de illo crimine, ut dixi ſupra in ma-
2 teria inquiſitionis uerſ. 52.† & iſta denunciatio, eſt ſimilis accuſationi, ut dicit And. de Iſer. in conſt. literas in hoc tamen differt, quia denunciator non ſe inſcribit, nec facit partem in iudicio, ſicut accuſator, ut declarat Salyc. in l. ea quidem in prin. C. de acc. & Ang. in tract. male in uerſ. nec nõ ad denunciam, &c ubi plenè tãgit materiam huius denunciationis. Et in hac denunciatione non requiritur aliqua monitio, ut tenet Spec. in tit. de denunc. § 2. uerſ. publ. & de hac loquitur tex. in cap. 1. §. ſanè. de cẽſ. lib. 6. & Bar. plenè in l. diuus. ff. de cuſt. reo. Bar. in extrauag. ad reprimendam, in uerſ. per denunciationem, & Ang. in d. uerſic.
3 necnon ad denunciam, &c.† Denunciatio iudicialis priuata, eſt illa, quæ fit ad priuatum intereſſe & commodum, ut quando, aliquis filius uel ſeruus indebitè opprimitur a patre, uel a domino, & idem in omni alio oppreſſo ab aliquo potentiore, & ſimiliter in perſonis miſerabilibus oppreſſis, nam poſſunt hoc denunciare in iudicio, ut per iudicem releuantur: ut not. Spec. in ti. de denunc. §. 2. uerſic. priuata, & Bart. in d. uerſi. per denunciationem, &c. & hanc denunciationem iudicialem plenè declarat Abb in cap. nouit. col. 17 uerſ. nunc conde-
4 ſcendo, &c. de iud.† Secunda denunciatio, per quam aditum iudicium, eſt denũciatio euangelica, & hæc eſt ualde notãda, q̃a per eã reparãtur in multa, quæ ſunt auxilio iuris diu. deſtituta, ut dicit Bar. ĩ d. extrauag. ad reprimendum in uer. per denunciationem. Et ideo dicitur euangelica, quia habuit originem ad euang. ut dicit Abb. in d. cap nou. col. 17. uerſ. ult. &c. ut traditur Matth. c 18 & Lucæ c. 17. dũ dicit. Si peccauerit in te frater tuus, corripe eum primo inter te, & ipſum, & hæc eſt prima monitio, & ſi te non audierit, adhibe tecum unum, uel duos, & hæc eſt ſecunda monitio, q; ſi te nõ audierit, dic eccleſiæ, & iſta eſt denunciatio euangelica, per quam aditur eccleſia, & ſic iudex eccleſiaſticus bina prius monitione præcedente, ut loquitur text. in d. c. nouit. & c. ſi peccauerit 2. q. 1. & declarat Bal in auth. ad hæc. col. 2. in fi. C. de uſur. & pleniſſimè Abb. in d. cap. nouit.
5 col 11. cum pluribus ſeq. † Et breuiter ad
b hanc denunciationẽ *b* recurrimus, ubicunque aliquis tenet indebite aliquam rem cõtra conſcientiam, & cum peccato, nam poteſtis, qui prætendit intereſſe, adire iudicẽ eccleſiaſticũ formando libellum, narrando qualiter ille tenet dictã rem cum peccato, & contra conſcientiã propterea denunciat ipſum eccleſiæ, ut eum corrigat a peccato, & compellat ipſum conſequens ad rei reſtitutionem, & debet narrare qualiter proceſſit illa bina monitio, ſecundum formã euangelij, quia alia hæc denunciatio non procedere, ſecundum Spec. in tit. denunc. §. 2. uer. item opponitur, & uerſ. quod aut, & Bal. in d. uer per denunciationem, & Felyn. in d c. nouit. colum. pen. ubi ſequitur opin. Fran. de Are. ſ. ꝙ etiam in delictis notorijs requiratur illa bina monitio quicquid tenuerit Arch. in cap. ſi peccauerit. 2. q. 1. & per hãc denunciationem iudex principaliter intendit corrigere denunciatum a peccato, quia iſta cenſetur denunciatio charitatiua. Verum quia a peccato deſiſt e re non poteſt, nec præſentiam agere, n i rem

rem ablatam reſtituat, ut declarat pulchre Abb. in c. ad noſtram, el 2. de iureiur. ideo per conſequentiam neceſſariam conſtringit denunciatum ad rei reſtitutionem, non ſolum per cenſuras eccleſiaſticas, uerũ etiã per miſſionem in poſſeſſionem, ſecundum Bal. in d. Auth. ad hæc, colũ. 2. in fi. & ſeq. C de uſur. quem ſequitur Fel. in d. c. nouit, colum. fi. & iſte eſt bonus modus recuperãdi rem per alium detentam, quando aliud
6 ciuile remedium deficeret.† Hinc dicimus, quod ſi eſt lata ſententia iniuſta in fauorem alicuius, & tranſiuit in rem iudicatã, licet ſuccumbens ſit excluſus ab omni ciuili remedio, tamen ſi is, qui obtinuit, ſcit ſe iniuſte obtinuiſſe, poteſt denunciari eccleſiæ per hanc denunciationem euang. & cõpellitur reſtituere id, quod iniuſte habuit, ut a peccato deſiſtat, ſecundum Abb. in c. 1. colum. fi. de conceſ. prẹb. & poteſt conſtare de ſcientia obtinentis, quando forte conſiteretur extra iudicium ſe iniuſte obtinuiſſe, ut ibi dicit Abb. circa fin. Reliqua de iſta denũciatione dic, ut plenè per Abb. Fel. & Doc. in d. c. nouit & Bar. ĩ d. extrau. ad reprimendum in uer. per denunciatio-
7 nem, & in alijs locis ſupra allegatis.† Tertia principalis denunciatio, dicitur canonica, ex eo quia a ſacris canonibus fuit introducta, & iſta eſt duplex ſpecialis. ſ. & generalis. Denunciatio canonica ſpecialis fit per eum, cuius intereſt habere bonum prælatum, uel adminiſtratorem, uel ſubditum, ut primo bis monitus, ſi eſt incorrigibilis remoueatur ab officio & beneficio, & de hac loquitur tex. in cap. 1. de off cuſt. & in cap. licet Hel. de ſimo. Denunciatio uero generalis, dicitur illa, quæ eſt publica, ut quando agitur de matrimonio diſſoluendo, & de eius impedimentis, & de hac loquitur tex. in cap. ad diſſoluendum de deſpon. impub. & in c. cam inhibitio. de clãd. deſp. ut quando duo uolunt contrahere matrimonium, & tertius denunciat eccleſiæ impedimentum conſanguinitatis, uel aliud ſimile, ita declarat Abb. in cap. nouit. col pen. in fi. & Spec. in tit. de denunc. §. 2. uer. canonica, &c,

De imploratione officij iudicis.

QVintus modus perueniendi ad iudicium eſt per implorationem officij iudicis, Et hic ueniret diſcutiendum quotuplex ſit officium iudicis, & qualiter in eo procedatur, an requirat litis conteſtationẽ, & alia ſolẽnia iudicij De quib. omnibus remitto me ad ea, quæ not. Bart. & Doct. in l. 1. ff. de iur. om. iud. & per glo. & cano. in cap. fi. de offic. iud. Vnde uenio ad proceſſum huius ſextæ partis iuxta ordinem propoſitum, & primo ſecundum ordinem uideamus materiam citationis,
Rob. Marant.

ADDITIONES.

a Ad denunciationem. De materia denunciationis uide Foller. in pract. crimi. cano, in 2. par. cap. 5. uerſ. denunciatione facta, Dumber. in Enchirid. crim. cap. 6. Diaz. in pract. crim. cap. 6. uer. deuenio, late Henri, in c. nouit. de iudi. in fi.

b Recurrimus. Supra in 16. diſtinct. 4. part. princ. nume. 74. in fi. Alfer. latè conſ. 64. nume. 3. & ſequent. ubi dixi in litera B.

Ludouicus Alferius.

De citatione, primo membro iudicij.

1 *Citatio iudiciarij ordinis eſt fundamẽtum, & ab ea iudicium incipit.*
2 *Citari debet unuſquiſque prætendens intereſſe in iudicio, alias nõ ualet actus, qui fit ſine citatione.*
3 *Citatio, eſt de iure naturali, nec poteſt etiã per principem omitti.*
4 *Citatio in ſingulis actis iudiciarijs fieri dẽt.*
5 *Citatio aduerſarij fieri non debet, qui ſi præſens eſſet, non poſſet actum impedire.*
6 *Citatio non requiritur in exigẽdis tributis, dacijs, & collectis, ſeu functionis fiſcalibus.*
7 *Citatio in omnibus actibus, qui expediuntur per iudicem ante citationem partis, in cauſa principali non requiritur.*
8 *Partis citatio non requiritur in concedenda uenia uocandi parentes, uel patronos in ius.*
9 *Citatio partis, an requiratur in productione inſtrumenti.*
10 *Sententia principis, ſeu Imperatoris, uel ſacri cõcilij, an fieri poſſit ſine citatione partis.*
11 *Pactum de capiendo debitorẽ uel eius bona, operatur, ut captura fieri poſſit ſine alia partis citatione, et põt impetrari familia a iudice, et contra tertiũ poſſeſſorem, & n. 38.*
12 *Præſens in iudicio, an debeat alter citari, uel certiorari.*
13 Cita-

13 Citatus ob unam cauſam, qui comparuit an teneatur reſpondere pro alia.

14 Citatio non requiritur contra debitorem ſuſpectum de fuga.

15 Actus expediri poteſt ſine citatione, quando periculum eſt in mora.

16 Sententia criminalis in fauorem abſentis, ualet, etiam eo non citato. Secus, ſi contra abſentem feratur.

17 Sentẽtia lata pro abſente nõ citato, ualet in cã ciuilis, ubi ꝓceditur ſine figura iudicij.

18 Citatio partis non requiritur in actu, qui fit ultima die termini.

19 Citatus qui ſtatim aſcẽdit equũ, & receſſit, uel dixit nolle comparere, non eſt ulterius citandus.

20 Citatio partis nõ requiritur in probatione, quæ ſoli iudici concludit.

21 Citatio non requiritur in actu expediendo, ſecundum conſcientiam.

22 Executor teſtamenti, cui datũ eſt arbitriũ diſtribuendi, & eligendi pauperes, põt id facere ſine citatione hæredum uel alterius.

23 Citatio partis, nec præſentia requiritur in relatione agrimenſoris miſſi per iudicem ad menſurandum.

24 Calculatores ſententiam ferre poſſunt, parte non citata.

25 Citatio partis non requiritur in iuramento deferendo ſuper taxatione uel liquidatione rerum ablatarum, ſecundum, formam l. ſi quando. C. unde ui.

26 Teſtes examinantur ſine citatione partis, dãno ſeu furto in ſiluis paſſo.

27 Mulier honeſta in domo examinatur ſine citatione partis.

28 Teſtis, cuius dicto neceſſario ſtandum eſt examinari poteſt parte non citata.

29 Teſtis, de cuius morte uel receſſu timetur, parte non citato poteſt examinari.

30 Actus qui in conſequentiam tangit præiudicium alicuius. & non principaliter, eo non citato fieri poteſt.

31 Prodigo poteſt iaterdici adminiſtratio per iudicem, ſine alicuius citatione.

32 Fideiuſſoris citatio non requiritur in ferenda ſententia contra principalem.

33 Iudex qui talis ſententiam interlocutoriã, a qua ſuccumbens appellauit, poteſt uſq; ad diffinitiuam procedere, ſine citatione partis, ante quam ſibi inhibeatur.

34 Contumax cõdemnari poteſt ad expenſas, ſi ſine alia citatione.

35 In dando tutore ſine inquiſitione, quis citari non debet.

36 Citatio eius, qui latitat ne citetur, non requiritur.

37 Citatio nõ requiritur, ubi certum eſt aduerſario nullam competere defenſionem.

39 Citatio, a quo iudice fieri poſſit.

40 Iudex an poſſit citare ſuum ſubditum exiſtentem extra territorium ſuum.

41 Iudex iuriſdictionem exercere põt in alieno territorio inter ſubditos ſuos cum licentia domini illius territorij, & nõ aliter. Quod procedit in terris Baronis, ſecus in terra dominij Regij, quia poteſt ſine licentia.

42 Citatio per quem debet fieri.

43 Nuncij quales perſonæ eſſe debeant.

44 Citatio poteſt per iudicem committi priuato, ac etiã famulo ſuo imo etiam ipſi principali litiganti. Et quid ſeruantur in regno nume 45.

45 Executor poteſt qui per iudicem conſtitui in ſuamet cauſa.

46 Citatio in ſcriptis non committitur in regni niſi habenti publicum officium.

47 Citato fieri poteſt, etiam par actorum magiſtrum, habentem iudicis commiſſionem.

48 Iudex pro tribunali ſedens poteſt mouere ſu citari partẽ, ut tali die corã ſe compareat.

49 Monitorio iudicis habet uim peremptorij, & trinæ citationis.

50 Citationum ſex reperiuntur eſſe ſpecies.

51 Citatio tria extrema requirit, ſcilicet commiſſionem iudicis, & nuntij executionem, & relationem.

52 Citatio in ciuilibus ualet ſine commiſſione ex generali conſuetudine, nu 57.

53 Nuncio dicenti ſe citaſſe, qnomodo, & quando credatur.

54 Nuncij relatio, ex actis apparere debet, ante quam actus in contumaciam fiat, aliàs actus eſt nullum.

55 Relatio nuncij, eſt actus ſubſtantialis, qui die feriato fieri non poteſt.

56 Sententia lata contra contumacem, ante nuncij relationem, eſt ipſo iure nulla.

57 Relatio nuncij poteſt fieri ſoli actorum magiſtro.

58 Citatio realis capturam perſonæ importat.

59 Citatio realis fieri poteſt etiam in ciuilibu quando debitore eſt ſuſpectus de fuga.

60 Iudex non debet aliquem capere, ante ſũmariam fidem, & receſſus ſuſpicionem in ciuilibus. Secus in criminalibus.

61 Citatio realis ſine iudicis commiſſione fieri non poteſt.

62 Suſpectus de fuga propria auctoritate, etiã per priuatum capi poteſt ſine iudicis commiſſione.

63 Citatio uerbalis quæ dicatur, & quæ continere debeat.

64 Locus an, & qñ in citatione inſeri debeat.

65 Citatio ſine die an & quando ualeat.

66 Hora in qua quis comparere tenetur, an requiratur incitatione.

67 Citatus quantum tempus habeat ad comparendum. Et quid ſeruetur in regno.

68 Contumacia qualiter, & quãdo accuſatur in regno, & quando circundatur citatio.

69 Citatio an, & quando ualeat ſine cauſa, & an cauſam continere debeat.

70 Bitatio ad audiendam intentionem curiæ, non ualet.

71 Citatio ad reſpondendum petitioni porrigẽdæ an ualeat. Et quid ſi petitio non porrigatur illo die citationis.

72 Verbum perempotie, an & quando in citatione apponi debeat.

73 Citatio per literas, ut ualeat quid contineri debeat.

74 Citatio de neceſſitate non requirit ſcripturam regulariter.

75 Delegatus debet copiam ſui reſcripti in citatione inſerere, alias citatio non ualet.

76 Perſona illuſtris, & clariſſima, in ſcriptis citari debet.

77 Nuncio ſeu executori ad capienda bona fiſco delata, uel ad exigendas pecunias fiſcales, non creditur. ſine literis.

78 Perſonam neque bona non poteſt nuncius ſiue ſcriptis capere.

79 Nuncio ſpecialiter electo, non creditur ſine literis & ſupra num. 45.

80 Citatio extra prouinciam, ſine ſcriptis facta non ualet

81 Citatur ad domum, & non perſonaliter ſine ſcriptis. non ualet.

82 Citatio per edictum qualiter fiat.

83 Citatur per edictum, qui perſonaliter non reperitur, nec certam domum.

84 Per edictum citatur, qui doloſe latitat, & impedit, nec citatio uerſalis, uel per literas poſſit ad eum peruenire.

85 Citatio fit per edictum illius, qui degit in loco qui propter guerras, uel inimicitias, uel alio modo non eſt ſecurus.

86 Clauſus in domo, qui perſonaliter haberi nõ poteſt, citatur per edictum ianuæ domus ſuæ affixum.

87 Actor. qui porrexit libellum, & litem non proſequitur. ſed ſe abſentat reo inſtante, poteſt per edictum citari.

88 Citatio per edictum ſecundum conſtitutiones Regni.

89 Citatio fit per edictum, quando actus fiendus habet contradictores incertos.

90 Inſtitutorẽ alicui apothecæ præpoſitum uolens reuocare, edictum ante illam aphotecam publice proponere debet, ut nemo cum illo contrahat.

91 Clericus abſens citatur per edictum affixũ inualuis eccleſiæ ſui beneficij.

92 Epiſcopus uolens electum in beneficio confirmare edictum in ualuis eccleſiæ exponere debet, contra ſua intereſſe putantes.

93 Tenens prædium tributarium, qui ſe abſentauerit citatur per edictum & non cõparẽs infra ſex menſes priuatur prædio.

94 Vniuerſitas poteſt citari per edictum.

95 Citatio in caſibus, in quibus lex permittit fieri per proclama in illis etiam poteſt fieri per edictum.

96 Edictum quanto tempore in loco affixũ ſtare debeat, quando citatio per edictum fit.

97 Citatio per proclama, quæ dicatur.

98 Inuentarium quando faciendam eſt per hæredem ſit citatio per proclama.

99 Litigator qui poſt litẽ conteſt. ſe abſentauit & non habet domum, uel nominẽ reliquis in domo per publicum proclama citari põt

100 Citatio per proclama contra certam perſonam, in quo loco fieri debeat.

101 Abſens, qui nullibi repetitur, nec habet certam domum poteſt per proclama citari.

102 Matrimonia antequam contrahantur citari debet contradictores per publicum proclama infra certum terminum, alias clandeſtina dicuntur.

103 Minor quando adiuit hæreditatem, & poſtea per integrum reſtitutionem uult ſe abſtinere, & repudiare, tunc citandi ſunt oẽs creditores incerti per proclama, cum termino trium menſium.

104 Creditor poſterior põt citari facere anteriores per proclama, quando rẽ hypothecatam uẽdere, uult. Et quid talis citatio operetur.

105 *Epiſcopus expulſus per proclama in aliena diœceſi poteſt expulſores citare, & contra eos procedere.*
106 *Pupillus quando uult pati per miſſionẽ in poſſeſsionem ex primo decreto, citari debent eius conſanguinei per proclama.*
107 *Miſſio in poſſeſsionem, quando facienda eſt contra abſentẽ indefenſum eius conſanguinei, & amici per proclama requiri debẽt.*
108 *Hæres antequam adeat hæreditatẽ, pōt citari facere creditores proclama, ut compareant ad edendum inſtrumenta delicti.*
109 *Teſtamentum quando eſt publicandum, fieri debet citatio per proclama.*
110 *Citatio per proclama uel edictum, ſemper poteſt fieri, quando aduerſarij ſunt incerti.*
111 *Citatio quæ fit per campanam ſeus tubam quando locum habeat.*
112 *Vniuerſitas an in die ueneris ſancti citari poſsit ad ſonum tabellæ, ex quo non pulſantur campanæ.*
113 *Citatio ſit per campanam, quando eundẽ eſt ad bellum.*
114 *Sonus campanæ, quæ ſigna importet.*
115 *Citatio quando res agitur inter duos litigãtes, non debet fieri motu proprio iudicis, ſed ad inſtantiam partis.*
116 *Iudex uidens inſtantiam perire, poteſt ex ſuo officio ad ſententiam citare.*
117 *Citatio quis compareat die lunæ, Martis & Mercurij, an ſit una, uel plures.*
118 *Citatio generalis ad totã cauſam, ut quis compareat ſingulis diebus, & horis uſque ad ſententiam, an ualeat.*
119 *Citatio quando fieri debeat.*
120 *Citatio an ualeat, quando dies termini cadit in diem feratam, & an teneatur citatus tunc comparere in die ſequenti, uel præcedenti num. 123.*
121 *Citatio die feriata ualet pro tali cauſa, quæ die feriata expediri poteſt.*
122 *Princeps citare poteſt in die feriata ad honorem Dei.*
124 *Citatio in quo loco per nuncium fieri debeat.*
125 *Citatio an fieri poſsit in apotheca uel in porticu, ſeu ſtabulo remiſsiue.*
126 *Citatio, ut ualeat, quid ſeruare debet nuncius, quando commiſſa eſt, ut fiat perſonaliter, uel in domo.*
127 *Relatio nũcij, debet eẽ clara, ſcilicet, ut referat ſe perquiſiuiſſe citatũ, et non inueniſſe.*
128 *Citatus in domo, mulctatur in regno, ſi non comparet.*
129 *Citatio an poſsit fieri in eccleſia.*
130 *Citatio ubi fieri debeat, quando citandus demum certam non habet.*
131 *Citatus in quo loco teneatur comparere.*

ADNOTATIO.

AVCTOR in operis partitione, ſuos Tractatus ſex partib. claudere conſtituit: quod nobis fuerit argumento, illum hic non (tanquam ex diametro ſecum pugnantẽ) ſubſuere, ſeptimum ſui corporis membrũ quippe qui patefactis gradib. ad iudicium, iam è re nata occaſione ipſius membra exactisſimè acutiſſimeque excutiat. Sunt enim nó izagogæ, ſed conſequentiam.

1 PRopoſui † in principio huius 6. partis quod prima par iudicij continet decem mẽbra. Quorum primũ eſt citatio, quæ citatio meritò præponitur in ordine, quia ab ea incipit iudicium, ut in §. fi. inſt. de pęna tem. lit. & probatur ex ordine titulorum, ff. ueteris, nam Iuriſconſultus uolens tractari de iudicijs, primo poſuit in iuriſdictione iudicium: & poſtea appropinquando ad materiam iudiciorũ, poſuit titulum de in ius uocando, ut deſignaret, quòd ab eo incipit iudicium, ut declarat Bar. in rub. ff. ne quis eum, qui in ius uoc. & dicitur citatio, fundamentum ordinis iudiciarij, ſecundũ Spe. in ti. decit. in prin. Et quoniam materia citationis ꝑ multos ſcribentes in ſuis tractatib. ſatis abunde eſt uentilata, ideo ne arroganter uidear alienas mihi uendicare labores, breuiter ſup ea pertranſire decreui. Et ſolum ꝑ introductione iuuenũ in practica, maxime in hoc regno, attingã, qđ ſeruatᷣ de iure municipali huius regni in materia citationis, & qualiter ius cõe limitetᷣ, ſeu corrigatᷣ in hoc regno, qa hoc eſt principale meũ ꝓpoſitũ, ut regnicolis aduocatis, & aſſeſſorib. morẽ gerã, Vñ ad mãm citationis appropĩquas ꝑſuppono, ꝙ ĩ qualibet citatione sũt cõſiderãda ſex dubia, uidelicet, quis,

quis, a quo, per quẽ, qualiter, & qñ & ubi
quibus ſeu examinatis, breuiter, & ſuccin
cte erit expedita materia huius primi mẽ
2 bri. † Venio ad primũ dubiũ. ſ. Quis ſit *a* ci
a tandus, breuiter concluſio eſt, quod is de
bet citari, qui prætendit intereſſe, ſeu pōt
lædi ex aliquo actus, qui fieret in iudicio
alias ille actus non ualet, l. de unoquoque,
ff. de iud. l. nam ita diuus. ff. de adop. & l. ſi
qñ & ibi Bald. C. de teſt. & c. 2. de tex. Sic er
go, qui uult litigare contra aliquem, an
te omnia debet citare ſuum aduerſarium
3 in iudicio, alias proceſſus nõ ualet. † quia *b*
b citatio eſt inuenta de iure naturali, & ſpe
c cie defenſionis, & nullo modo poteſt *c* omit
ti, etiam per principem, ut eſt text. in cl. pa
ſtor. §. ceterum. de re iud. & no. Bal. in l. cũ
fratrẽ, in fi. uerbis, C. de his qui. ut iud. &
Soc. in conſi. 12. col. 2. in 2. uolu. ubi ponit
4 exemplum, quòd Deus citauit Adam. † Et
d debet fieri citatio in ſingulis actibus *d* iu
diciarijs, ut d. l. de unoquoque.

ADDITIO. Innoc. tñ in c. fide maio & obe. conſiderat duos caſus, nã aliquando agitur officio iudicis ſuper iure cõcernẽte plures, aliquando agitur aliqua actione, primò caſu pone exemplum, imploratur officiũ iudicis ſuper reſtitutione petenda aduerſus aditionem hæreditatis, & tunc oẽs ſunt citandi quorum intereſt, & ſi aliqui non fuerunt citati, ualebit iudicium contra certas perſonas, per authen. ſi omnes. C. ſi ut ſe ab hær. abſt. ſed non uocatis illud iudicium non præiudicabit. l. ẽt. §. fi. ff. de minor. ſed alij dicunt, quod habuerunt citari per edictum illi, qui non ſunt certi per, l. 1 §. Item cum ex eo. ff. quæ ſen. ſin. app. reſcin. ſed ſecundũ Io. de Imo. præcedens opin. eſt melior, quod ualeat iudicium illud non pręiudicat, & pro hoc facit id quod no. Bar. in auth. ſed cum teſtator, C. ad l. Fal. ubi uř tenere, quod tenet actus quo ad præiudicium præſentium, & citatorum, licet abſentibus, & non uocatis, nõ præiudicet, & ita etiam tenet Bal in auth. ſi omnes, C. ſi ut ſe ab hær. abſt. & idem cõſuluit Bartol. conſil. 102. incip. maritum, & eandem opinionem tenet Paul. Caſtr. in l. fi. §. cum igitur. C. de iur. delib. Secundo uero caſu illi tãntum ſunt citãdi qui ſunt in libello nominati, quia tales poſſunt habere ius contradicendi, pro quo facit c. inter quatuor. de maior. & obe. fatetur tamẽ quod reus conuentus poſſet nominare dominũ in iudiciũ, c. qm frequenter. §. quod ſi ſuper. ut lit. nõ cõteſt. uolũt tñ Inn. Hoſt. & Io. And. in d. c. fi. de maio. & obe. qđ iudex non tenetur uocare aliũ, licet eius ĩter ſit, quia aut ille tertius ſcit rẽ ſuam agi, & tũc ſibi imputet, ſi non ueniat, ut in l. ſæpe. ff. de re iud. aut ignorauit, & tunc ſibi non pręiudicat, ſed illi tantũ, qui ſe obtulit liti ita ẽt uult Io. de Imo. in d. c. fi. per quẽ tex. Bal. in c. 1. de mil. uaſſ. qui con. eſt dicit qđ ille ſolus citandus, contra quem dirigitur petito principalis, & idẽ uoluit in l. 2. alias. 3. C. quo. & qñ iu. ſed Mar. Socin. dicit illos tm̃ eſſe citãdos, qđ negociũ prĩcipaliter tãgit, & intellige ſi modo tãgit prĩcipaliter rebus ſic ſtantibus, ſecus ſi dũtaxat tãgeret rebus mutatis, per tex. in d. l. 1. §. denũciari. ff. de uẽ. inſp. & hoc uult Mar. ipſe in trac. de cit. in art. 5. in prin. ſed ut uides op in. Inno. in practica eſt ſatis ęquanã de neceſſitate non ſunt citãdi niſi nominati in petitione, licet ſi eſſent alij, quos negociũ tangeret eis iudicium non noceret ſi ſunt, citãdi eſt tñ tutius, quod omnes uocẽtur quos negocium tangit. P.F.V.I.D.

5 † *e* Limita primo, iſtam communem con
e cluſionem non procedere, quando aduerſa
rius eſſet talis, etiam ſi eſſet præſens, non
poſſet actum impedire nec contradicere,
quia citari non debet, & ualet actus etiam
ſine eius citatione, ita per plura tenet Ale
xãd. in l. recuſare in princip. ff. ad Treb. &
Paul. de Caſt. in conſ. 34. col. pen. in 2. uolu.
per tex. in l. 4. §. 1. ff. de fidei. li. & Bald. in l.
nec quidquam. §. ubi decretum. ff. de offic.
proc. & ibi Iaſ. in 4. col.

ADDITIO. Probatur l. qui po. eſt ff. de reg. iur. & habes ꝑ Dec. in conſ. 698. diuino, poſt prin. lib. 5. & Alexã. conſ. 130. difficultas, col. 1. lib. 1. & cõſil. 6. col. fi. li. 3. & Caſſ. deciſ. 2. de iud. Fely. in c. cum olim col. 6. uerſicu. non eſt citandus extra de re iudic. Petr. Foller. V.I.D.

6 † Secundo, limita non procedere in exigendis tributis, datijs, & collectis, ſeu functionibus fiſcalibus, quia proceditur de plano, nullo ſeruato iuris ordine, & ſine citatione. ſolum exigendo, & compellendo debitores etiam non citatos, ita ſingulariter tenet Bald. in conſil. 434. incip. licet

7 cet in 3.uolu.†Tertio limita,non procede
re in omnibus actibus,qui expediũtur per
iudicem ante citationem partis in cauſa
principali. quia licet tequirant cauſæ co- g
gnitionem, non tamen requiritur in eis ci
tatio partis, ita tenent Bald.& Alex.in l.
ſed ſi hac.§.p̃tor ait.ff.de in ius uoc. &
8 ibi ponũt exemplũ in concedenda †Venia
uocãdi parentes,& patronus in ius,nam in
tali conceſſione nõ requirit᷑ partis citatio
licet fiat cũ cauſæ cognitione,idem tenet
Bal.in l.ea quæ,circa fi.col.1.C.quo.& qñ
iud.Petr Phil Cor.in conſi.46.col.pe.uerſ.
9 facit,&c. in 2.uolu †Et per hoc infero ad
bonam practicam, in regno habemus ritũ
magnæ curię,quod quando hæres uult prę
ſentare inſtr̃m ſ̃m formam ritus, debet
offerre petitionem præambuli, probando
ſe eſſe hæredẽ, ꝓ liquidatione inſtr̃i,& idẽ
forte eſſet in ceſſionario per ea, quæ not.
Alex.in l.ſi ſic.col.fin.ff.de leg.1.de hoc eſt
unus ritus,ſub nume.221.incipit,item ſer
uat ipſa curia, quod ſi fit p̃ſentatio,&c.&
alius ritus 249.ſub rub.de pręambulis. Di
co quod ex quo iſta liquidato præambuli
fit ante citationẽ partis in cauſa principa-
li,non requiritur in ea alia citatio per quę
dicta,& licet Bald.in l.1.col.fi.uerſ.ex his
C.de ex.rei.iud.dicat,quod in liquidatio-
ne inſtr̃i requiratur partis citatio intelligo
tamen Bal.loqui in tali liquidatione, quæ
fit poſt citationem,non ante,ne contradi
cat ei,quòd dixit ipſemet Bald.in d.§.p̃tor
10 ait.†Quarto limita,non procedere,quãdo
f fertur ſnĩa *f* Principis,ſeu Imperatoris.q a
ualet ſine citatione, exiſtente tamen iuſta
cauſa, ſ̃m Bal.in l.ceſſante,ĩ prĩ.C.qũo &
quando iud.& Bal.in l.nec cauſas.C.de ap-
pel. & Alex.in conſ.2.col.7.uer.& ꝙ not.
Bal.&c in 1.uol.ubi plus dicit,ꝙ in princi
pe ſẽper p̃ſumit᷑ iuſta cauſa.R r̃ tñ ẽt ſnĩa
principis non ualet, ſine citatione,ex quo
princeps non p̃ot tollere id,ꝙ eſt iuris na
turalis,ut eſt tex.& ibi gl.& Bal.in l.fin.C.
de legib.& idẽ Bal.in conſil.58.in 3.uol.&
Abb.in c.in cauſis,de re iud.tñ hodie in re
gno de cõi ſtylo ſacri concilij. Neap.oẽs
ſnĩę ſacri cõcilij ferũtur ſine citatione &
ualẽt,ex quo proferuntur ſub nomine re-
gio. Bene uerum eſt,quod poſt concluſum
in cauſa fit citatio partibus,ut ueniant
ad allegandum uerbo,uel in ſcriptis in-
fra talem terminum,quo elapſo fertur ſnĩa
ſine alia citatione ad audiẽdum ſnĩam,&
ſi iſta citatio non præcederet, non ualeret
ſentẽtia regia,prout de hoc *g* ſtylo atteſta
tur Mat.de Afflic.in deci.283.cõſil.Neap.
& ratio eſt,quia poſt concluſum in cauſa,
citatio non eſt defenſionis, quia nulla p̃ot
allegari defenſio, ſed eſt potius iuris poſiti
ui,& ideo princeps p̃ot illam obmittere,&
ſic nõ obſtat cl.paſtoralis, de re iud.& hęc
non p̃ot colligi ex uerbis ſing.Bal.in l.exe-
cutorem. col.antep.uer.non obſtat, ꝙ de-
fenſionis facultas, &c.C.de excep.rei iud.
qui dicit,ꝙ citatio non eſt de iure natura
li principaliter propter ſe ſed propter de-
fenſionẽ,ergo ubi non competit defenſio,
ibi poteſt omitti per principem.

ADDITIO.Vide Capici.in deciſ.69.
nume.35. Pet.Foiler.V.I.D.

11 †Quinto limita,non procedere, quando
in inſtr̃o eſſet pactum,ꝙ debitor poſſit ca
pi ad inſtantiã creditoris ex ſola oſtenſio
ne inſtr̃i facta iudici,nam tunc poteſt capi
per iudicem auctoritate inſtrumenti ſine
alia præcedẽti citatione,ꝑ ea quæ no.Ang
& Imo.& ibi ẽt Alex.in 2.col.in fin.in l.ſi
ſic.ff.de leg.1.& licet loquantur in ſtatu-
to,tñ idem eſſet in pacto,ut hr̃ in l.nõ tm̃
poſſibile.ff.de pac.Et in ſpecie in pacto te
net hoc Mat.de Afli. in conſt. pacis cultũ.
col.6.quod nota, ut ſcias ponderare cl'as
inſtr̃orũ, quia ut plurimum in inſtr̃is po-
nuntur iſtæ cl'æ executiuæ, & hoc corro-
boratur ex eo. quod in ſimili concluditur
in dec.326.conſil.Neap.ubi dr̃,ꝙ quando
in inſtr̃o eſt pactum de capiẽdo bona de-
bitoris, poteſt creditor implorare fami-
liam iudicis ad capiendnm bona,& iudex
tunc concedit familiam, & capturam ſine
alia citatione partis, ut tenet Alex.in cõſ.
131.in 4.uol.& Bald.ĩ l.ſi aquam.in 10.q.
12 C.de ſeru.& aqua.†Sexto limita non pro
h cedere,qñ aduerſarius reperitur *h* præſẽs
in iudicio, quia p̃ot actus expediri eo ali-
ter non citato, quia lex ſolum ponderat
præſentiam partis,ut d.l.de unoquoque,
in princ.ff.de re iud.& eſt tex.in l.etiã §.
fi.ff.de min.unde p̃nt etiam fortuito caſu,
citari non debet,ita tenet Alexand.in d.l.
de unoquoque. col.1.& Alex.in rub.C.de
in ius uoc.in fi & Bal.in l.ſi accuſatoribus
col.2.C.de acc.& Bal ĩ l.1.ff.de in ius uoc.
& Abb.

& Abb.in c.eccl.S.Mariæ,col.3.de conſt.
& in c.inter 4.in 3.not.de maio.& obed.
& Bal.in c.1.col.5.de mil uaſal.qui cont.
eſt,& in l.conſentaneum,col.fi.C.qũo,&
qñ iud Verum licet ſ̃m cõmunẽ cõcluſio-
nem,citari non debeat p̃ns.debet tamẽ per
iudicem certiorari de actu, qui fit in cau-
ſa ſua,alias actus non ualeret ſecũdũ Bar.
in l.furioſo.ff.de de re iud.& Iaſ.in l. nec
quid quã,§.ubi decretũ,col.6.ff.de offic.
pro conſ.ſed contrarium tenet Ang.Imol.
& Alex.in d.l.unoquoque,in princ.& Iaſ.
in l.1.in fin.ff.de in ius uoc.ſcilicet, quod
non requiritur certioratio, quia præſens
pręſumitur ſciens,& prædictis adde.Soci.
in conſ.29.col.2.in 3.uolu.ſed in dubio is
qui reperitur præſens in iudicio præſumi-
tur ueniſſe ad illam actum, qui erat expe-
diendus,ſeu ad quem fuit uocatus, ſecun-
dũ Alex.in l.furioſo,col.pen.in fi.ff.de re
iud.& Alex.in conſi.123 col.2.in 2.uolu.

ADDITIO.Adde Angel.in l.1.ff.de
in ius uoc.& in l.ſi ẽt.§.fi.ibi p̃nte uel uo-
cato.ff.de minor.Fel.in c.1.col.7.uerſ.no-
ta ẽt ꝙ præſens.de iud.& cap.1.& 2.de li.
obl.& Doc.conſil.449.num.8.& Caſſ.de-
ciſ.2 de iud.& Sebaſt.Van.in tract.nullit.
in tit.de nullita.ſent ex def.cit.num.10.
cũ ſeq.& poſt multa firmat Mar.Soc.in
tract.de cit.ĩ 5.arti.princ.nu.21.Petr.Foll.
13 †Quid autem,ſi iudex citauit aliquem
ad unam cauſam, & comparuit ad illam
cauſam utrum poſſit compelli r̃ndere ad-
uerſario,uel alteri ſuper alia cauſa? Bald.
in d.l.ſi accuſatoribus,colum.2.in fi.tenet
quod non ſed poteſt dicere,facias me cita
ri,quia nõ ueni ad hoc, & idem magis cla
re tenet Bald.in l.cum fratrem in fin. C.
de his quibus ut indig.ubi adſignat ratio-
nem,quod citato ſit ad duo, ſcilicet ad ef-
fectum comparationis, & præparandæ de
fenſionis. Vnde ſi ille compelleretur re-
ſpondere, ſtatim tolleretur ſibi defenſio.
ſed Alexand.in d.l.de unoquoque,colũ.1.
tenet contra Bald.ſcilicet, quod indiſtin-
ctè tenetur reſpondere,etiã ſi ob aliã cau-
ſam uenerit,& certè ſi opin.Bal. eſſet ue-
ra in d.l.cum fratrem,quo ad ſuam ratio-
nem,nunquam p̃ns compelleretur reſpon-
dere,ſed ſemper eſſet citandus propter prę
tenſam defenſionẽ. Sed ego puto in hoc
regno uerã eſſe opi.Bal.per conſt.ſi quem
noſtrorum &c.& ibi not.And.de Iſer.ubi
dicit,ꝙ inuentus in iudicio ob cauſam ne-
ceſſariã nõ tenetur reſpondere in alia cau
ſa.Secus,ſi ob cauſam uoluntariam, ſed in
propoſito,is qui fuit uocatus ad unam cau-
ſam per iudicem cenſetur comparuiſſe ob
cauſam neceſſariam, ergo non tenetur re-
ſpondere in alia cã.Ad rõnẽ Bal.de prætẽ
ſa defenſione,dico,ꝙ poſſet dari reſponſio
quia præſens p̃ot petere inducias delibera
torias,iuxta aut.offeratur.C.de litis con-
teſt. & ſic intueri poteſt pręparare defen-
ſiones,ut dicit.Alex.in d.l.de unoquoque,
in 1.colu.& ſic ratio ſua nõ impedit,quin
pręſens ex cauſa uoluntaria, uel fortuita
14 teneatur reſpondere.†Septimo limita,ubi
eſſet ſuſpitio fugę debitoris,uel criminoſi
quia poteſt tunc procedit contra eũ ſine
alia citatione, & p̃nt cõtra ip̃m recipi te-
ſtes,ẽt eo non citato ne inſtruatur ad fugã
ita plenè declarat Fely.in c.cũ ab hoĩe,
uer.limita tertio,&c.de iud.& hoc ſentit
Bal.in d.l.cum fratrẽ,in fi.C.de his quib.
ut indig.& tenet Bar.in l.ait pręτor,§.ſi de
bitorẽ,ff.quæ in frau.cre.& Bal.in l.credi
15 tor la.2.ff ſi cer.pet.†Octauo limita,ubi
periculum eſt in mora,nam poteſt tũc ex-
pediri actus,etiam parte nõ citata ſ̃m Ale
xand & Iaſ.in l.ſi fideiuſſor.§.ſi ſatiſdatũ
col.1.ff.qui ſat.cog.& Inn.in c.ſignifica-
cauit,in fi.de teſtib.& Alex.in d.l.de uno-
quoque col.2.Alias autẽ nunquam iudex
p̃ot uenire ad capturã perſonæ, niſi prius
eam citet,ubi uidet nõ eẽ periculũ in mo
ra,ꝓp fugã,ſecundum Bald.in l.ſi quis cu-
rialis in no.C.de epiſ.& cle.& Bal.in l.ſi fi
16 lio in fi.ff.ſol.mat.† Nono limita,nõ pro
cedere in cauſa criminali,quãdo ſnĩa fert᷑
in fauorem abſentis,nam ualet,ut eo non
citato,ſecus ſi ferret᷑ contra ipſum, ita te-
net Bal.in l.ſi accuſatoribus.col.fi.C.de ac
cuſ.& Alex.in l.furioſo,col.1.ff.de re iud.
17 per l.quãuis indubitari,C.de adul.†Deci
mo limita in omnib.cauſis,in quibus pro-
ceditur ſine figura iudicij,nã ualet ſnĩa la
ta pro abſente non citato, ſecundum Bar.
in extrauag.ad reprim.in uerſi.& fig.in fi.
& Ale.in d.l.furioſo,col.2.& ꝓpterea ho
die in regno q̃libet ſentẽtia lata pro abſen
te non citato,ualet in cauſa ciuili,ex quo
per iura municipalia ſæpius allegata pro-
18 ceditur,†Vndecimo limita,in oĩ actu qui

celebratur ultima die termini, nam poteſt
fieri etiam parte nõ citata. Hinc dicimus
ꝙ põt fieri ſnĩa cõpromiſſi in ultima die
termini ipſius compromiſſi ſine citatione
quando terminus ſit ſtatutus ab homine,
ſecus ſi a lege, ita dicit Bald. in auth. ei
qui appellat.col.2.C. de temp. app.Item,
qñ teſtes examinantur ultima die termini,
nõ requirit᷑ citatio partis ad uidendũ nũa
teſtium,ſm Bal.in l.ſi qñ,col.2. in fin. C.
de teſtib.& Bal in l.fi.C.qui adm. & Bart.
in l.2.C de tẽp.app.& in l.item illa, ff.de
cõſt.pec.& idem in ſimilib.caſib. de quib.
uide plene per Mod.in l.qui ante calẽdas,
& in l.ſi quis arbitratu,ff.de uerb.oblig.&
Iaſo.in l.nec quidquã §.ubi decretum,col.
6.ff de offi.ꝓc. & in repe. l. admonendi.
col.44. Adde tñ,ꝙ in regno iſtud practica
tur aliqualiter,uidelicet, quod licet,poſſit
fieri actus in ultima die termini ſine cita-
tione, tñ debet abſens uocari in curia illa
die,& hora,qñ fit actus,& debet eius con-
tumacia accuſari,& ideo ſis cautus, ut fa-
ciat hoc apparere ex actis, ita de hoc ſunt
duo ritus magnæ curiæ. Vnus in num. 47.
& alius in nu.116.& ambo incipiũt, Item
19 ꝙ ſi detur terminus,&c. † Duodecimo li-
mita,quãdo citatus ſemel perſonaliter ſta
tim aſcendit equum,& receſſit in partes re
motas,uel alio modo uerbis declarauit ſe
nolle comparere, quia non eſt ulterius ci-
tandus,ſm Bal.in l.ceſſante,in fi C. quõ,
& quãdo iud.& Alex.in d.l.de unoquoq;,
colnm.fi.& in l.contumacia,uerſ.5.fallit,
&c.ff.de re iud.& Iaſ.in d.l.nec quidquã,
§.ubi decretũ,col.6.ff.de offi proc.& Abb.
20 in c.cũ parati.de appell. † Decimotertio
limita,quãdo ꝓbatio cõcludit ſoli iudici
puta ad iudicis inſtructionẽ,quia tũc põt
recipi ſine citatione partis, ſecundũ Bal.
in l.certũ,col.2.uerſ.itẽ oppo.ꝙ imò diffe
rant &c.C.unde l.& Bal. in l. ſi qua p ca-
lumnia,uerſ.ſed pone,qd᷑ iſte,&c.C.de e-
pi.&.cl.ubi ponit exẽplũ in iudice ſecula-
ri, capiente,clericũ,qui nõ incedit in habi
tu clericali, nã ſi clericus oſtẽdit iudici in-
ſtrm̃ clericatus dẽt ipſum remitere ſtatim
iudici eccleſiaſtico ſine citatione partis,
21 adde Inn.in c.1.de poſtul.præl. † Decimo
quarto limita, qñ aliquis habet expedire
actũ ſm ſuã conſciẽtiã, ut qñ per ſedem
Apoſtolicã cõmittitur alicui examinatio
alicuius;ſi eſt idoneus, uel eſt cõmiſſa po-
teſtas ſententiãdi cũ clauſula,cõſcientiam
tuã oneramus, quia tunc poteſt ille actus
expediri ſine aliqua citatione partis,ſecun
dum Bal.in d.l. ſi qua per calumniã, uerſ.
ubi ſupra,& in d l.certũ,uerſ.ubi ſupra, &
Alex.in d.l.de unoquoque,col.2. in fin.ff.
de re iud.& Lud.Ro.in rub.de arb. col. 3.
& eſt gl.in c.1.de offi.del.& Bal in l.neq;
22 natales col.fi.C.de prob.† Decimoquinto
limita qñ eſt datũ arbitriũ,& poteſtas exe
cutori teſtamenti diſtribuendi ad pias cãs,
ſeu eligendi pauperes,quia in tali electio-
ne, & arbitrio declarando non requiritur
citatio hæredum, nec alterius,ſecundum
Bal.in l.captatorias.in fi.C.de teſt mil.&
Bal.in l.fi.col.2. uerſ. ſed nunquid in iſta,
23 &c.C.cõmu.deleg.† Decimoſexto limita
qñ iudex miſit expertos ad menſurandum
agrũ, uel aliq̃ dñiam uidendam per aſpe-
ctum loci, quia in relatione dictorum ex-
pertorum non requiritur partis citatio,
nec præſentia licet in electione eorum re
quiratur.ſecundum Bar.in d.l. Theopon-
pus,circa fin.ff.de do.prælег.& Ang. in l.
1. §. Marcellus. ff. ſi pluſquam per l. Falc.

ADDITIO. Tenetur tñ iudex quan
do uult mittere expertos ſtatuere termi-
num partibus, & ipſos mouere,ut ſint tali
die, & hora cum talibus magiſtris in illo
loco ad uidendum menſurationẽ,ſecundũ
Bar.in l.qui bona,§.fi.1.col.ff.de dam.inf.
24 Petr.Foll.V.I.D † Decimoſemptimo,li-
mita non procedere in ſnĩa calculatorum
qui reuidet librum rõnum alicuius admi-
niſtratoris,puta ſyndici alicuius uniuerſi-
tatis, nã poſſunt ferre ſnĩam cõdẽnatoriã
cõtra abſentẽ aliter nõ citatũ,& ualet ſine
citatione.ſm Bar.in l.2.§. ꝙ de frumenta
ria,& ibi ẽt gl.ff.de adm.re. ad ciui perti.

ADDITIO. Adde tex.in l.hac perpe
tua in fi.C.ubi quis de cu. uel cohor. qui
hoc ꝓbat ſm Guliel. de Cu. & Bar. ibidẽ
Saluero in d.l.hac perpetua,conatur redu
cere ad concordiam gl. ibidem quæ cõtra
dicit opinioni Guliel. (ut opin.gl. proce
dat in debitis ſingularibus, & opinio Gu-
liel. procedat in publicis functionibus fi-
ſcalibus.i.in regularibus, & ordinarijs)&
ſic ſentit,quod qñ tractatur de ſignifican-
do aliquem debitorem ciuitatis,pro publi
cis functionibus fiſcalibus regularibus &
ordina-

ordinarijs, tunc uerum ſit, quod ualet ſen-
tẽtia etiã lata nõ citata.parte, at ſecus ſi tra
ctatur de ipſum ſignificando, & condem-
nando pro alijs debitis,ad quæ tenetur. C.
uitati,in quo cogitandum eſt. P.F V.I D.
25 † Decimooctauo, limita. non procedere
iuramento deferendo alicui pro liquida-
tione reum ablatarum,in odium delinquẽ
tis,iuxta formam l.ſi quando,C.unde ui.&
c.ſuper eo.extra ꝙ metus cauſa.quia in ta
li taxatione,& iuri delatione non requiri-
tur citatio partis ad manus ſui odiũ. Secus
qñ iſta taxatio eſt facienda per iudicem,de
hoc eſt deciſio Rotæ in nouis,in deci.299.
incipiẽte,licet &c.& hoc tenet Iaſo. in re.
l.admonendi,col.pen. & fin.ff. de iureiur.
ubi hoc ampliat in oĩ iurõ,ꝙ deferetur pp
delictum,ſeu contumaciam alicuius.
26 † Decimonono, limita quando aliquis pa-
teretur aliquo damnum in aliquo loco, pu
ta remoto,nam poteſt ibi teſtes examina-
re ſuper damno, quod paſſus eſt ſine ali-
qua uocatione partis, & talis examinatio
faciet plenam fidem ſecundum Luc.de Pẽ.
& Bar.in l.2.in fi.C.de naufr.lib.11. quod
nota ad dictum eorum,qui patiuntur fur-
ta, & robarias in ſiluis,uel alia ſimilia dam
na,adde.Alc.in l.4.§.prætor,col.4.ff.de da.
27 inf.† Vigeſimo limita, quando iudex vult
examinare in teſtẽ aliquã honeſtã mulie-
rẽ, nam poteſt mittere ad eius domũ pro
eo examinãda, ſine alia citatione partis,ſe
cundum Bar.in l.ad pſonas egregias, ff.de
iureiur & And de Iſer in conſt.in pecunia
rijs,colu.2.in fi de quo uide etiam.Abb.in
28 cap.ſi qui teſtiũ.de reſtit. † Vigeſimopri-
mo limita, qñ eſſet examinandus aliquis
teſtis cuius dicto eſſet neceſſariò ſtandum
quia non requiritur partis citatio,ſecun-
29 dum Alex.in conſi.130.in 1.uol. † Vigeſi
moſecundo limita,quãdo eſſet examinan-
dus,aliquis teſtis,de cuius, morte, uel feſti
nato receſſu timetur, quia põt examinari
ẽt parte nõ citata,ſecũdũ Innoc. in c.Alb.
circa prin.de teſt. & Iaſ in rep.l.admonen-
30 di,col.102.in princi.ff.de iureiu. † Vigeſi
motertio,limita nõ procedere in eo,de cu-
i ius i p̃iudicio principaliter agit᷑. *Secus* ſi p
quãdã conſequẽtiã actus tãgeret p̃iudiciũ
alicuius, q̃a põt fieri ſine illus citatione,
ſecũdum Ale.in l.unoquoque,col. fin.ff.de
re iud.Iaſ.in l.nec q̃dq̃,§.ubi decretũ,co.7
de offi.proc.& in l.ſi q̃s nec cãm.col.2.ff.ſi
31 cer.pet.† Vigeſimoquarto limita, quando
iudex uult interdicere adminiſtrationem
alicui prodigo quia poteſt hoc facere ſine
citatione alicuius ſecundum Iaſ.in d.§.ubi
decretũ, col.9 & Bal.Angel.& Mod.in l.
32 is qui bonis.ff.de uerbo.oblig.† Vigeſimo
quinto limita,qñ fertur ſnĩa contra prin
cipalẽ debitorem,nam in ea nõ eſt citãdus
fideiuſſor de iudicato ſoluendo,licet inte
reſſe prętendat, quia ex eodẽ proceſſu fit
executio contra eum,ſecundum Bald.in l.
duobus §.ergo ſi quis.& poteſt eſſe ratio,
quia nõ agitur principaliter de eius prę iu-
dicio.licet p conſequẽtiã,ut ſupra in uigeſi
33 materria limitatione.† Vigeſimo ſexto li-
mita,nõ ꝓcedere,qñ iudex protulit aliqui
interlocutoriã,a qua ſuccũbens appellauit
quoniam appellatione pendente poteſt iu-
dex procedere uſque ad diffinitiuam, an-
tequam ſibi inhibeatur,iuxta c.non ſolum
de app.lib.6.Certe poteſt oẽs actus uſque
ad ſententiam incluſiue expedita ſine ci-
tatione partis,ualẽt,niſi appellans ſuæ ab
pellationi renũciet,tex.eſt ſingularis in c.
24 cum qui.de dolo,& cõtumacia,lib.6.† Vi
geſimoſeptimo limita, qñ aliquis eſt con-
dẽnatus ad expenſas propter contumaciã
iuxta legẽ ſancimus.C.de iud.nã poteſt fie
ri talis condẽnatio.ẽt.ſine citatione partis
ſecundum Bal.in d.l.ſancimus.in 10.q.&
Ant.de But.& Paul. de Liza. in c. ſi litib.
de dolo,& contumacia,& Fel.in c.1.col.6.
15 de iud.† Vigeſimooctauo limita, quando
iudex uult dare tutorem uel curatorẽ alie-
ni pupillo, uel furioſo, ſine inquiſitione,
quia põt ſuũ decretũ interponere ſine ci
tatione alicuius,ſm Bart.in l.qui habet.§.
quolibet.ff.de tute.& Alex.in conſil.86.in
cipiente, uiſis dubitationib᷒.&c.in 2.uol.
36 † Vigeſimonono limita,qñ aliquis doloſe
latitat,& ſe occultat,ne citari poſſit, quia
põt expediri actus contra, cũ eo aliter nõ
citatio,ex quo conſtat de eius contumacia
ſm Innoc.in cap.ad petitionem.de accuſ.
& Abb.in c.ex tuæ.col.pen.de cl.non reſi.
37 † Trigeſimo limita, generaliter ubi certũ
K eſt aduerſario nullã cõpetre K defenſio-
nem, quia põt expediri actus eo nõ citato
ut not.plene Card.Alex.ĩ c.cum ſit.Rom.
col. 2.circa.fi.de appel ubi multos allegat
& hanc fallentiam poteris iungere.cum

38 prima. †Trigeſimoprimo limita, qñ ali-
quis habet inſtrumentum contra debito-
rem cum in pacto de capiēdo,& cōſtutione
precarij, quis pōt facere capituram c̄tra
tertiū poſſeſſorem ēt non citatum,& nego
cio non liquidato,ita tenet Franc.de Aret.
in cōſ.21.col.pe.in fi.& col.fi.& Soc.ī cōſ.
82.col.3 in 3.uolu.quod nota perpetuo,
quia millies euenit in facto,& pluries uidi
rñderi in contrarium, a nonnullis Doctori
bus, qui dictas deciſiones non uiderunt.

ADDITIO. Quod contrarium eſt ue-
rius,de iure,ut plene cogerit Afflit.in cōſt.
pacis cultum, de quo ſimiliter per Tiraq.
in tract.de cōſt.in 1.parte.nume.42.& ita
teneatis, alios uero caſus in quibus ualet
abſque citatione partis, uide per Maria.
Socin.in tractat.de cir.7.artic.princip.
Petrus.Follerius.

39 VENIO, †Ad ſecundum dubium.ſ.a
quo iudice debet ac poſſit fieri citatio.Bre
uiter cōmunis concluſio eſt, quod omnis
iudex competens poteſt citare, ſiue ſit or-
dinarius,ſiue delegatus. Secus ſi eſt in com
petens, quia non ualet citatio.l.fin.& ibi
per Doct.ff.de iur.om.iud.& habet̃ in l.2.ſi
quis in ius uoc.non iter. Quod.tñ intellige
quādo certum eſt eum eſſe incompetentē
de iure cōi.ſecus,ſi de iure cōi ſit cōpetens
poteſt tñ aliquo priuilegio declinari, quia
tunc ualet citatio,& tenetur citatus,com-
parere ad ſuum priuilegium allegandum
alias poſſet contumax reputari.ut d.l.2.&
l.ſi quis aliena. ff.de iud.intellige tamen
prædicta de citatione uerbali.ſecus in rea
li, quæ ſit per capturam perſonæ, qui illa
poteſt expediri ſolum per ordinarium,non
autē per delegatū, ut not.Bart,&.Alex.&
cōmuniter Doc.ī l.2.ff.de iur.om.iud.ubi
ita intelligunt tex.in §.ſi uero ēt, in auth.
de exhib.reis.& in l.conſentaneum.C.qño
& qñ iud. Similiter,& citatio,per edictum
poteſt expediri ſolum per ordinarium, uel
per delegatum principis, non aut per de-
legatum inferioris, ut in §.omnem,in au-
then.de litig.& in auth.qui ſemel, C.qño
& qñ iud.& ponūt Doct.in d.l.2.& Barto.
in extrau.ad reprimendum in uerſ.per edi-
40 ctum,in prin.†An autē poſſit iudex citari
ſuum ſubditum exiſtentem extra ſuum
territorim? iſtam q.tangit Ioan,And.in
c.Rom,§.contrahentes de foro compet,
lib.6.& Bar.ī l.omnes.C.de epiſc.& cle.&
Ang.& Iaſ.in l.fi.ff.de iur.om.iud.ubi di-
cit,ꝙ iſta q.indigeret deciſione.Cæſarea.
Et ibi Iaſon.diſtinguit tres caſus,& dic,ut
ibi per eū, cui adde ꝙ in regno habemus
conſt.quę incipit.In ciuilibus, quæ conce-
dit iudici indiſtinctè poſſe citare extra ter
ritorium & ibi Matth.de Affi.in 6.no.pen
derat ad hoc illam conſtitutionem, per
quam habemus deciſionem Cæſaream in
hoc regno, nā licet cōmunis deciſio in iure
cōi ſit,quod iudex citans debet ſcribere li
teras iudici loci,ubi eſt citandus,ut ipſum
citari faciat,qñ illæ ciuitates non ſunt ſub
eodem dñio,ſecundū diſtinctione Bart.in
li.§.præſ.ff.de req.reis, tñ quia rex qui eſt
Dñs uniuerſalis regni, dedit iudicibus po-
teſtatem citandi extera territorium, pote-
rit fieri hæc citatio per nunciū ciuitatis,ſi
ne alia licentia iudicis illius loci ſi ubi citā
dus degit.uerum illa conſtit.hoc non pro-
bat expreſsè,unde totius puto eſſe id,quod
dicit ibi And.de Iſer.ſ.ꝙ requiritur iudex
illius, loci,ut ipſum citet, & idem And.in
conſt.edictorum.col.2.prin. Et id uidi ſem
per obſeruari.ſ.quādo ciuitates nō ſubſunt
ſub eodem barone in hoc regno ſolet.n.
mitti nuncius ciuitati,ut impetret ueniam
a iudice illius loci cum literis citatis, uel
ſolet ſcribere litteras ad illum iudicem ut
ipſum citet, ſecundum Barto.in d.§.præſi-
des.ubi ponit ad hoc quinque limitationes
41 †Pro hoc facit,qđ in ſimili dicimus,qđ qñ
aliquis uult exercere iuriſdictionem,inter
ſuos ſubditos in alieno territorio, debet
habere licentiam Dñi illius territorū,aliàs
proceſſus non ualet ſm Innoc in cap.at ſi
cl.de iud. Pro hoc eſt tex.ꝙ ibi Bar.in 24.
in cl.1.§ uolumus.de for.comp.Hoc tamen
limita.non procedere in terris dæmanij re
gis, nam officialis alicuius baronis,ſeu ali
quis baro poteſt ius dicere inter ſuos ſub
ditos in terra Aemanij, puta in ciuitate
Neapolis, abſque licentia regis,& ſuorum
officialium ita dicit Matth.in conſtit.de
quæſtionibus in 1.not.ubi ad hoc ponde
rat illam conſt. quam dicit fuiſſe ignora
tam a nonnullis audi oribus regiæ curiæ,
tamen iudicio meo ille conſt.ſi recte pon-
deretur, hoc non probat.& de prædictis ui
de Oldr.in conſil:88.

42 VENIO.†Ad tertium dubium.ſ.per
quem

quem debeat fieri citatio.Dic,ꝙ cōis ob-
ſeruantia eſt,ꝙ citatio fit per nuncios ſeu
43 iuratos & ſeruiens curiatum, † qui ſolēt
eſſe uiles pſonæ,ut d. And.de Iſer.in cōſt.
citationis,col.2.ſolent enim iſti nūcij por
tare aliqua ſigna,ut cognoſcantur,ut no.
Doc.in c.cum parati.& c. ſignificauit, de
pel & Spec.in tit.de cit.§.ſequitur,colum.
2.& ꝙ ſint uile, pſonæ,tenet Fel.in c.pru
44 dētiā,col.5.de off.deleg.† Poteſt tñ iudex
eligere unū alium priuatum,cui poteſt cō
mittere citationem, ēt ſi non ſit publicus
nuncius,ualet citatio,imò poteſt iudex eli
gere famulum ſuū, & ēt famulū alterius
partis,cui poteſt cōmitere citationē,ita te
net Card.Alex.in c.cū ſit Romana,col.fi.
de app.& ibi ēt Abb.in fi.col,in prin. Plus
dico,ꝙ ēt parti principali poteſt iudex cō
mittere citationē,ut citet ſuū aduerſariū,
& ualet citatio,ubi conſtat de cōmiſſione
iudicis,ſecundū Bal.in l.ut perfectius,col.
fi.C.de anna.exe.& Bar. per illū tex.in l. m
eum qui §.ſi epiſtola.ff.de fur.& idē Bart.
in l.iuſte,& ibi ēt Alex.in 8.col.ff.de acq.
poſſ.& Bal.in auth.& oīno.col.pen.uer.ue
nio adminiſtros,&c.ne uxor, pro mari. &
Bar.in extrauag ad reprimedū,in uerſ.per
nunciū,& uerſ.per literas,ubi oīa hæc tra n
ctant̃,& Spe.in tit.de cita.§.ſequitur col.1.
45 † Sicut ēt iudex poteſt dare licentiā parti
quòd capiat poſſeſſionem aduerſarij,cōſti
tuendo eum executorē in cauſa propria,ut
no.Bar.Alex.& cōiter Doc.in d.leg.iuſte,
& Iaſ.in l.inhibere cauere, in 2.et 3.col.
ff.de iur.om.iud.Verum,in hoc.eſt differē
tia,quia qñ quis citat̃ per nuncium publi-
cum tenet̃ illi credere ſolo uerbo, ſine lite
ris iudicis,ſed nūcio priuato, uel famulo.
uel parti nō credit̃ ſine literis iudicis com
mittentis,ita tenet gl.in c. prudentiam, in
uerſ.per certū nunciū,de off. deleg.& ibi
per Doc.idē not. gloſ. in c. cum parati. in
uerſ.nūcius,de app.alias nō tenet quis cre
dere,maxime aduerſario ſuo,qui de facili
poteſt mentiri,ſecundū Spec.in d.§.ſequi
tur,col.1.& Phil.in d.c.cōparati, col.4.in
fi.uerſ.6.q̄rit̃,&c Et dicit notante Bal. in o
l.ſi ut proponis,la 2.C.qño & qñ iu. ꝙ li-
cet iudex poſſit cōmittere citationē parti.
non tñ creditur ſuæ relationi, niſi probet̃,
& illud dictū ſequitur Philip.in d. c.cū pa
46 rati,uer.6,q̄rit̃,&c.† Hoc tñ eſt correctū
in regno in citatione per literas:nam cita
toria litera non committitur, niſi habenti
publicū officium,ut eſt ritus magnę curię
in nu.59.& alius in nu.139.& ambo in ci
47 piunt.Itē,ꝙ citatoria litera,&c. † Poteſt
ēt fieri citatio per magiſtrū actorū, & ſic
per tabellionē, ſi habeat cōmiſſionē iudi-
cis,& ſibi eſt credendum propter publicā fi
dem,quam hēt ita tenet Spec.in d.§.ſequi
tur,poſt prin.& Philip.in d.c. cum parati,
uerſi.6.quæritur &c.per ea, q̄ habentur in
l.ſi quis de curio,C.de ſal.& in c.ad audiē
48 tiā,de præſc. † Poteſt ēt & ipſemet iudex
pro tribunali ſedens,more ſeu citare partē
ut compareat tali die coram ſe,text. eſt &
ibi Bal.in l.ceſſante,col.1.C. quomodo &
qñ iud.& Bal. in l.ut pfectius,col fi. C. de
anna.excep.& Alex.in l.contumacia,uerſi.
7.fallit,&c.de re iud.& no.gl.in c. conſu-
luit,de off.delega. in quibus locis dicitur,
49 ꝙ † iſta m monitio iudicis,eſt maioris ef-
ficaciæ,quam citatio nuncij.quia iſta ſola
monitio hēt uim perēptorij & trinæ mon
tionis,& hoc eſt,quod ſæpius notarij acto
rum ſcribunt penes acta, ꝙ talis fuit iudi-
cialiter monitus, &c. nam iſta monitio
plus quā citatio operatur.& poteſt expedi
ri actus in contumaciam moniti nō n cō-
50 parentis. Venio † ad quartum dubium.ſ.
qualiter ſit faciēda citatio, ſuper quo dic,
ꝙ citationum plures reperiuntur ſpecies.
Quædā.n.eſt citatio realis,ſeu perſonalis.
quæ fit per capturā perſonæ, Secūda,eſt ci
tatio uerbalis,quæ ſit ſolo uerbo. Tertia,
eſt citatio,q̄ ſit p literas.Quarta,eſt citatio
p edictū. Quinta, eſt citatio p proclama.
Sexta, eſt citatio p cāpanā, ſeu per tubā.

ADDITIO.Adde quòd ſemp eſt fa
cienda citatio ſecundum communem ſti-
lum curiatū, alias ſi fieret contra ſtilum
citatus non tenetur comparere, & ex con
ſequenti non poſſet reputari contumax,
ſecundum Marſ.in ſing.118. Petrus Foll.

51 † Præmitto tamen, quod in omni citatio
ne cuiuſcunque ſit generis, tria extrema
conſiderantur. Vnum c.ex parte iudicis,
prout eſt o commiſſio de citando, &
duo ex parte nuncij.ſ.ipſa citatio, ſeu exe
cutio commiſſionis, et relatio citationis
factæ Et hæc tria requiruntur in omni ci
tatione:alias non ualet.ut no.Bal. in l. fin.
C.de ſer,et Fel.in c.gratum,colu.3.de off.
deleg.

deleg. De primo, ſcilicet quòd requirat cō-
miſſio iudicis, tenet Bart.& Bal.in l. nemi
nē, C.de exh.reis, & tradit plene Fel. in c.
1.colum.6 de iud.& Io. And. in c. quoniā
contra de prob.& Bal.in l cum clericis, C.
de epiſ.& cler.Iaſ.in §.quadr.colum. 3.&
4.inſt.de actio.& Bart. in l. 1.§.cura. ff.de
of.præ.ur.& Alex.in d.l.ſciendum, colu.fi.
ff.de uerb.obl.& Alex in add. ad Bart.in l.
52 qui nomine, ff.de fal. † Verum de conſue-
tudine toleratur in quā pluribus locis, ut
quando ſunt nuncij publici, & generales,
credatur eorum relationibus, quòd cita uc
runt de cōmiſſione iudicis, licet aliter cō-
miſſio ex actis non appareat, imò plus poſ
ſunt ad inſtantiam partis citare iſti nuncij
publici in cauſis ciuilibus, etiam ſine com
miſſione iudicis, & hoc toleratur ex gene
rali conſuetudine in ciuilibus, ut teſtatur
Bald.in d.l.neminem, & Iaſ.in d.§. quadru
pli.& ibi etiam Ioan.Fab.& Bal.in l.ſi quā
do, in 12.q.C.de teſt. & Pet. Phil. Corn.
in conſil. 95.colum.2.in fin.in 3.uolum. et
ita communiter ſeruatur in hoc regno ex
53 generali, et antiqua conſuetudine. † De ſe
cūdo extremo, ſcilicet quòd fiat executio
citationis, hoc patet ad ſenſum, quia ad
hunc effectum cōmittitur citatio, ut cum
effectu quis citetur, quo caſu an credatur
nuncio dicenti ſe citaſſe, eſt triat quęſt.in
pluribus locis uentilata, maxime per Bar.
in d.§.cura, & per Abb.in d c.cum parati.
& Iaſ.in d.§.quadrp.colum.3.& 4. in qui-
p bus locis cōmuniter tenetur. quòd *p* nun-
cio pub.creditur, & eius relationi ſtatur,
quo ad citationem. Verum, ſi citatus eſſet
perſona circunſpecta, & fide digna, & iura
ret ſe nunquam citatum fuiſſe, crederetur
ſibi potius, quā nūcio, ut per d.Abb.in d.c.
cum parati.colu.4.in princ. & ibi ꝑ alios
Mod. Et hanc quæſt. tangit plene Spe. in
tit de cita. §. ſequitur, uerſ.ſed nunquid &
ibi plenius Io.And.in add. ubi notabiliter
loquitur, & concludit modo prædicto, &
licet multa uerba inſerat, & ad ibi dicta
me remitto, & habetur per. Sal.in l.tres.C.
quomodo & quando iud.& Fel.in c.inqui
54 ſit.§.fi.colu.9.de accuſ.& Phil.in d.c. cum
parati.colum.6.in fi & 7. de ap. † De ter-
tio extremo. ſ. de relatione nuncij, quòd re
quiratur et debeat apparere, ex quo eſt a-
ctus ſubſtantialis, tenet Bald.in l. fi. C.de
fer.& ibi etiam Saly.dicit, quòd debet re-
latio ſcribi in actis, quia eſt de proceſſu.
55 † In tantum, ꝙ non poteſt fieri relatio in
die feriato ad honorem Dei, & & ipſum
in hoc refert & ſequitur Alex.in l.1.§.nun
ciatio, colum.7.ff.de ope.no.nun, & tradit
Bar.in l.ſi finita.§.Iul.colu.3.ff.de dam.inf.
& eſt glo.in l.pe.ff.ad Treb.& Bal.in l.iudi
ces, in ult.no.C.de fi.inſt.intatum, ꝙ ſi nō
q reperitur *q* deſcripta relatio nūcij in actis
nihil ualet citatio nec ſententia, nec poteſt
aliquis contumax reputari, ita tenet Paul.
de Caſtr.in conſi.81.colum.43. uolum. &
Bar.in l.hæc autem, §. 1.per illam text.ff.
ex qui cau.in poſſ.eat.ubi dicitur, quòd de
bet liquere iudici de contumacia citati, &
non poteſt aliter liquere, niſi appareat re-
56 latio ſcripta ī actis. † Et ꝓpterea ſi iudex
primo pronunciat contra contumacem, &
poſtea recipit relationem nuncij, ſententia
& proceſſus eſt nullus, ſecundum eum, &
eſt notabile uerbum, & menti tenendū, qa
uidi plures iudices erraſſe in hoc, & idem
tenet Bart.in l.multum in fi.ff.de cond. &
dē.& Alex.in l.ſed ſi de ſua, ff. de acq. hęr.
57 † Poteſt autem iſta relatio per nuncium
fieri ſoli notario actorum abſq; pręſentia
iudicis, ſecundum Bar.in d l.ſi finita.§.Iul.
colu.3.uerſ.iuxta prædicta quæro, &c. ff.
de dam.infec.& ibi Imol.& Alex.idem te
net Sal.in l.eos.§.ſuper, C.de app.& in au
thē.q̄ ſupplicatio, C.de preci.Imper.offic.
Hoc etiam de relatione nuncij, eſt hodie
prouiſum in regno ꝑ regiam prag.2. quæ
incipit, quilibet, ubi cauetur de omnibus
his trib.extremis, uidelicet, de commiſſio
ne iudicis præcedente, & de ipſa citatione
effectuali & de relatione, quæ debet cōſta
re ex actis. Et nota quia illa prag.loquitur
de commiſſione præcedente per ablatiuū
abſolutum, qui importat conditionem l.à
teſtatore, ff.de cōd.& demon.per quę uer
ba habemus in regno caſum deciſum, ꝙ
non ualeat citatio nuncij, niſi commiſſio
iudicis præcedat. Poſſumus tamen dicere,
quòd per conſuetudinem ſit derogatū il-
li prag.quantum ad hoc, ut ſupra dixi. Vel
poſſemus illam reſtringere, quādo citatio
fit per literas, ꝓut loqui uidetur d. prag.&
non uerbis, non nego quin ſemper de iure
requiratur commiſſio, ut ſupra dixi, ſed
ſolùm dico reſpectu conſuetudinis, quæ
ſeruan-

ſeruanda eſt, ubi viget, iuxta l. de quibus,
58 ff.de leg. † His præmiſſis, uenio nunc ad ci
tationem realem, quæ importat capturam
perſonæ: ſecundum gloſ. Bar.& Alexan. &
Doct.in l.2.ff.de iur.omn.iu.& in l.conſen
taneum, C.quomodo & quando iud.ſuper
eſt ſciendum, quod in ciuilib. cauſis regula
riter nō fit iſta citatio realis. Fallit primo:
quando reus eſſet contumax, ut d. leg.con
ſentaneum, & ibi Bar.in 2. colum & pro-
batur in §.ſi uero etiam, in Auth.de exhib.
reis. Item, quando fuit per ſententiam con
demnatus, quia poteſt pro exceptione ſen-
tententiæ capi de perſona, l.1 & ibi no.C.
qui bo.ced.poſſ.& not. Bal. in l.per diuer-
ſas, in 15.q.in fi.C.man.l. Quod tñ intelli-
go, ſeruato ordine l a diuo Pio, §.in uend.
ff.de iud.prout ibi not. Alex.in 1.& 4.col.
ſcilicet, ut primo fiat excuſſio in bonis, &
poſtea ſi bona non reperiuntur, tunc ult.lo
co capiatur de perſona. alias non poteſt in
cipi à captura perſonæ, ſecundum gloſſ. &
Bart.in l.3.§.tutor.ff.de ſuſp.tut.& Abb.in
c.quo ad conſultationem, colum. 6.in fin.
ſeq.de re iud.& Bald.in ca.tuæ, ut lite nō
cont.& Bald.in dict.leg.conſent.colum.4.
59 in fi. Fallit etiam, quando *r* debitor eſſet
r ſuſpectus de fuga, quia poteſt fieri iſta ci-
tatio realis, l.ait prætor.§.ſi debitorem. &
ibi Bar.ff.quæ in fra cred & declarant ple
ne Alex.& Iaſ.in d.l.1.ff.de in rem.uer. &
Fely.in c 1.colum 7 de iud & Iaſ.in l ſi ab
arbitrio, ff.qui ſatiſ.cog.& in l.uinum.col.
4.& 5 ff.ſi cert.pet & idem Iaſ.inſt.de act.
in princ.colum.9.& 12.in quibus locis ple
ne cumulantur requiſita ad capiendum de
bitorem ſuſpectum de fuga, quæ breuita-
60 tis cauſa hic obmitto. † Hinc dicit ad pro
poſitum Bald.in l.quòd euitandi, in fi. C.
de cond. ob turp.cauſam, quòd iudex non
debet aliquem capere ante ſummariā fidē
& ſuſpicionem de receſſu, & hoc in ciuili
ſ bus. At in *ſ* criminalibus poteſt ſemper iu-
dex regulariter citare, regulariter capien-
do perſonam, ſecundum Bal.in l.ſi quis cu
rialis, C.de epiſ.& cl.per Doct.in l.plerique
ff.de in ius uoc. Pro hoc eſt text.in l.1.& ꝑ
to.tit.ff.& C.de cuſt.reo.& no.Bald.in d.l.
61 conſent.colum.3.in prin. † Scias tamen,
ꝙ iſta citatio realis nullo modo poteſt fie-
ri, niſi præcedente cōmiſſione iudicis, ut
eſt text.& ibi ꝑ omnes ſcribentes in l.ne-
minem, C.de exhib.reis & not.Bald.in l.ſi
62 quando, in 12.q.C.de teſ.niſi † contra ſu
ſpectū de fuga, qui pōt capi propria aucto
ritate ſine alia cōmiſſione, etiam per pri-
uatum, ut d.§ ſi debitorem, & habetur ple
63 ne in locis prælleg. † Secunda citatio eſt
t *t* uerbalis, ut quando iudex uiua uoce cō-
mittit nuncio, ut aliquem citet ſine literis
ut probatur in c.cum dilecti, ibi, uiua uo-
ce, &c.& ibi Ant. de But. & Abb. de dolo
& cōtu.& eſt etiam conſt.regni, q̄ incipit,
edictorum, ibi etiā ſine ſcriptis, &c. & iſta
citatio uerbalis, & alię ſequētes citationes
de quibus infra dicam, debent continere
ſex requiſita ad hoc, ut ualeant. Primum,
ſcilicet nomen iudicis citantis. Secundum
nomen eius, qui citatur. Tertium nomen
eius, ad cuius inſtantia fit citatio. Quartū,
eſt cauſa, ob quàm citatur. Quintum, eſt
locus, in quo debet cōparere. Sextum eſt
tempus infra quòd debet comparere. Ad-
ditur etiam ſeptimum requiſitum, quādo
citatio fit in ſcriptis. ſ. ut cōtineat uerbum
peremptoriè, hæc omnia probantur in d.
conſt.edictorum.& ponit aliqua Spe.in ti.
de citat, §.iam de citatione, poſt prin.alias
citatio eſſet obſcura, & in certa, & non ua
leret, ut dicitur in d conſt.edictorum, & te
net Bal.in l.hac conſultiſſima, colum.3.C.
qui teſt.fac.poſſ.& in l.eū, quem temere,
per illum tex.ff.de iud.& ibi eſt glo.idem
no. Bal.in l.circa.§.fi. ff. de li.& poſth. &
Card.in cle.2.in 5.no.ut lit.pend. † Inquā
64 tum autem dixi, quòd citatio debet conti
nere locum, procedit ſine dubio in delega-
to citante, ſecus eſt in ordinario, qui habet
certum & deputatum tribunal, quia poteſt
citare ſine expreſſione loci & intelligitur
de loco ſolitæ reſidentiæ. tex.eſt in c. cum
parati, & ibi Doct. de app. & not. Bart.&
Ang.in l.ſi ut proponis, la 2. C. quomodo
& quando iu.& Ang.in l.1.§.hæc ſtip.ff.ſi
pluſquā per l.Fal.& Bal.in l.ut perfectius,
colum.2.uer.4.&c.de anna.excep.

ADDITIO. Et adeo uera ſunt uer
ba Do. Auct. in hoc, quod ſi ſecus fieret
citatio iudicis delegati non arctaret citatū
ad comparendum, ut inquit Alex. in conſ.
71.in cā in prin.lib. 7. & taliter debet lo-
cos deſignari ne reſultēt locorum ęquiuo-
catio, iuxta tex.in c.fi. circa fi. de reſcrip.
In iudice uero ordinario nō requiritur de-
ſignatio

ſignatio loci in citatione, quia intelligitur citatus ad locum ordinarium & conſuetū ubi ſimilia purgantur, in omnibus patet, & ueriſimiliter ignorari non pōt arg, cap. 1. de poſthu. ꝑlator, & c. innotuit, de elect. cum ſimili, ſed ſi eſſet iudex, qui citat præſes, ſeu rectorum prouinciæ, qui non locū certum, ſed totam prouinciam pro tribunali habere dicitur, & per Gem. & Petr de Anch. in c. ſi epiſcopus, de off. delega, & poteſt quemlibet locum ēt in propria camera ad eius dicendum deputare, ſecundum Bal. in fi. ut proponis, in princ. C. quomodo & quando iud. tunc ſi ſemel certum locum pro cauſis audiendis deputauerit, ac deputatio iſta publice omnibus innotuerit, citationes ſimpliciter & abſque loci appoſitione emanatæ, ad locū ſemel deſtinatum relatæ cēſentur, & ſi extra illum locū ſententiam diceret non ualeret, prout eſt caſus in d. leg. ſi ut proponis, ſi uero locum aliquem non deſtinaſſet concludit Sebaſt. Van. in tracta. de nullita. ritu. de nullita. ſent. ex defect. cita. num. 64. quod citatus tenetur cōparere ad eum locum, ubi mora ſi contingerit quocunque uadat, ſiue mouetur, quod dicit uoluiſſe Bald. in l. ut perfectus, colu. 4. uer. 4. de anna. excep. & Spe. in tit. deciſ. §. 1. uerſ. Item, quòd citatus, & Ang. in l. 1. §. hęc ſtipu. colum. 7. ſi cui plus per l. Fal. niſi eſſet de conſuetudine, ut certus locus deſtinetur, prout hodie eſt in regno. Pet. Foll.

65 † Item, inquantum dixi, quòd citatio debet continere certum diem ſeu tempus cōparendi, alias non ualet, hoc tenet Bart. in l. liber. homo. §. decē, ff. de uerb. obl. & Bal. in l. fi. colum. 1. per illum tex. C. de iure domi. Impe. Contrarium tamen tenet Spe in tit. de cit. §. ſequitur. verſic quid ſi non pręfixeris, & Bald in d. l. ut perfectius, colu. 2. uerſi 2. & c. Abb. in d. cap. cum parati. colum. 1. per illum tex. & eſt tex. in c. eos in fi. de ſent. excomm. lib. 6. & Bal. in c. 1. col. 4. de mili uaſ. qui contu. eſt. Et concludunt pręfati Doct. quòd ualet citatio, & dēt cōparere quam primum poteſt, quando non eſt appoſitus dies in citatione, hāc quęſt. plenè attingit Phil. in d. c. cum parati col. 5. & 6. & ibi concordat opin. per bonū diſtinctionem, uidelicet aut quæris, utrum ualeat citatio ſine die, ad effectū, ut ſi citatus non comparet quam primum poteſt poſſit mulctari tanquam inobediens, & dicendum ſit, quod ſic, & ita procedat una opin. Aut quæris, an ualeat citatio, ut ſi citatus non comparet, poſſit procedi ad ſententiam uel ad alios actus in cōtumaciā, & dicēdum eſt, quod non ualet, nec procedi poteſt, & ita loquatur contraria opin. & iſta concordia fuit Ang in d. l. liber homo, § decem tenet Ang. in l. per interuallum ff de iud. & ita pertranſeo.

ADDITIO. Et quòd citatio ſine termino ſimpliciter non ualeat cōcludit Ant. in c. cum parati 4. no. extra de appel. & ibi communiter hoc tenent Doct. & Fel. in c. conſuluit, colum. 3. in prin. uerſi. ſed tenēdo opin. de offi. del. & Alex. in liber homo ff. de uerb. obli. (reiecta concordia Ang. & Paul. de Caſt.) & ita etiam tenet Io. Mili. in uerbo citatio, colu. 9. de quo per Lanfr. in c. quoniam contra in uerbo citatio, nu. 9. uerſ. ſed quæritur nunquid de prob. & p Ang. in l. per interualla. ff. de iud. & latiſſime per Boer. in deciſ. 235. & per dom. Seb. Vāt. in tract. de nullit. in tit. de nullit. ſent. ex defect. cita. num. 71. ubi inquit, quòd quidquid ſit de iure, tutius eſt diem in citatione apponi, quòd quidē in regno iſto abſque dubio hoc procedit, ut nedum tutius ſit diem apponi, ſed etiā neceſſe erit, cum de communi ſtilu omni curiarum ſit ut dies apponatur in citationibus, & citatio debet fieri in forma ſolita, & per uerba conſueta, quia id, quod fieri ſolet fieri debet, & ſi non fit iniuſte fit, ſecundum gloſ. in titul. quid ergo. §. pœna grauior, ff. de inof & in leg. hodie, ff. de pœn. unde dixit Inn in ca. præterea, de dilat. quòd citatio inſolitū cōtinens eſt nulla, ut per Ang. in l. fin. C. de cano. larg. tit. li. 10. qui ēt dixit, ꝙ excuſatur non comparens, quando citatio non eſt ſecundum ſtilum conſuetū ſed habet clauſulas inſolitas, quē refert, & ſequitur Fel. in c. quoniam, colu. 8. in uerbo citatione, de pro. Pet. Foll. V.I.D.

66 † An autem ſit neceſſe apponere horam? Dic quòd non ſed debet comparere hora ſolita cauſarum, ſecundum Bald. in l. ſi ut proponis, la 2. C. quomodo, & quando iu. Inn. in c. cum nobis, olim. de elect. & Barb. iu. add. ad Abb. in d. cum parati, & ibi etiā Philipp. in 6. colu. & Fely. in c. conſuluit, col. 3. de offi. deleg. item debet comparere tali hora, in qua poteſt ille actus expediri ante noctis tenebras, ſecundum. Abb. in d. c. conſuluit, colu. 2. & in c. cum ſuper, colum. 2. de teſt. cogen. ſi tamen apponeretur hora, & poſtea non fieret actus in illa hora, ſed in alia, non ualeret ſecundum Bart. in l. aut qui alter, §. ſi. ff. quòd ui, aut clam. & Fel. in d. capit. conſuluit colum. 1.

67 † Sed circa hoc de tempore comparitionis cōmunis practica in hoc regno eſt, quòd ſi quidem citatus habitat in eadem ciuitate ubi iudiciū agitatur, citatur una die pro alia immediate ſeq. & in alia die ſequenti hora cauſarum accuſatur ſibi prima contumacia, ſi non comparet, & deinde expectatur per tres alios dies continuos, in quibus currunt etiam dies feriati & poſtea in quarto die ſeq. iuridico accuſatur ſibi ultima contumacia, ſi non comparet, & illud eſt ultimum peremptorium, & tunc bannitur & condēnatur ad tertiam partē mobiliū, & ſic in effectu citatus, a die citationis habet quinque dies ad comparendum & de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume. 224 qui incipit, Item ſeruat ipſa curia in primis, &c. & regia prag. 3. quæ incipit, relatione, & iſta expectatio tridui nō habet locum, niſi in primis citationibus in alijs uero proceditur ad actum in contumaciā in die immediate ſequēti, nullo triduo expectato. Si uero citatus habitat in alia ciuitate, ſiquidem eſt intra regnum, debet inſeri tantum tempus in citatione, infra ꝙ poſſit commodè comparere attenta diſtantia loci, & in illo ultimo die comparitionis accuſatur prima cōtumacia, & poſtea expectatur per triduum & deinde accuſatᷣ ultima; ut ſupra dixi, & ita ſeruatur in curijs Nea. in citationibus, quæ mittuntᷣ per diuerſa loca huius regni. & hoc colligitur ex uerbis dictæ prag. Relatione, Si uero citatus degit extra regnum, debet in citatione apponi terminus 60. dierum ad comparendum, prout de hoc eſt tex. in d. c. conſt. edictorū circa fi. & ibi And. de Iſer. & idē And. in ca. 1. de cōtr. inter uaſ. & alium de bene. ubi dicit, quod iudex non poteſt hoc tempus coarctare. unde tunc in ſexageſimodo die accuſatᷣ prima cōtumacia, & deinde triduo expectatᷣ, ut ſupra dixi. Et ꝙ in ultimo peremptorio condemnetur ad tertiā partem mobilium, tam in ciuili, q̄ in criminali, eſt ritus magnæ curiæ in nu. 202. quę incipit, Itē ſeruat dicta curia in citatione, &c. & ille eſt pulcher ritus, q ponit ſub breuibus uerbis totam practicā, q̄ ſupra dixi. & eſt conſt. quę incipit pęnā nouam, &c. adde, q̄ dicā inf. in uer. centum in

68 3. q. † Eſt ēt ſciēdū, ꝙ contumacia prima debet accuſari in die iuridico, etiam ſi illo die curia non regitur dūmodo non ſit dies feriatus, & poteſt accuſari in pn̄tia actorū magiſtri, etiam abſente iudice, de hoc eſt alius ritus, nu. 203. qui incipit, idem ſeruat ipſa curia, ut ſi die &c. & cuius ritus in nu. 214. incipiēs, item nota quòd in omni &c. cęterum, ſi ille dies, in quo erat accuſanda prima contumacia, eſſet feriatus, debet accuſari in die ſeq. & dēt fieri mētio in actis de die præcedenti feriato, ut ſciatur, quòd nō potuit illo die accuſari, Idem ſi plures dies continui eſſent feriati, quia elapſis ferijs primo die iuridico accuſantur, ut eſt alius ritus, num. 304. incip. item no. quòd ubicūque, &c. & ſic non accuſatᷣ prima cōtumacia in tali die, ut ſupra dixi, citatio expirat, & circūducitᷣ, nec excuſatur actor dicens, quòd non accuſauit, quia curia nō regebatur, quia poterat accuſare, dūmodo nō fuiſſet dies fer. ut ſupra de hoc eſt alius ritus in numero 305. incipiens. item not. quòd tales, &c. Ex ꝑdictis ergo uides quomodo eſt correctum ius commune in regno, nam de iure communi non potera ueniri ad peremptorium, niſi præcedentibus tribus citationibus, cū interuallo 30. dierum, l. ad peremptorium, cum duabus legibus. ſeq. ff. de iud. & l. tres denunciationes. C. auth. qui ſemel. C. qūo & qn̄ iud. hodie autem in regno ſufficit una, cum illa expectatione tridui poſt diem comparationis, ut ſupra dixi.

69 † Item, inquantum dixi, quod citatio debet continere cauſam, ſeu articulorum, ad quem quis citatur, uide Bal. in l. cōſentaneum, in 4. not. C. quomodo, & quando iud. ubi hoc tenet, dicit tamen, ꝙ in ordinario citante, ſemper præſumitur cauſa, dummodo fiat citatio ad inſtantiam, & ſic ualere citatio ſine cauſa. Sed And de Iſer. in d. conſt. edictorum in princ. dicit ꝙ debet exprimi cā citationis niſi citatus. ſciat. causā. Sed Bar. in extra. ad reprimendum, in uerſi. ſuper dicto crimine,

mine,&c.tenet,quod valet citatio ſine cau
ſa,tam in ciuili,quam in criminali, & ita
etiam dicitur in deciſ.294.conſil.Neapol.
Abb.uero in cap præterea,colum.2. in fi.
de dilat.ponit unã diſtinctionem, uideli-
cet,aut quis citatur de lõginquo, & debet
citari cum cauſa,ut ueniat inſtructus. Aut
citat de promixo, & nõ eſt opus ponere
re cauſam, nec certum crimen,ubi citatio
eſt criminalis & uidetur ſatis æqua diſtin
ctio. Quidquid dicant iſti Doct.ego puto y
indubitanter, quo in hoc regno debet ex
primi cauſa in citatione, alias nõ ualet, &
moueor p duo iura municipali, quæ hoc
expreſsè dñt.uidelicet per text.in d.conſt.
edictorum.& per regiam prag.2. quæ inci
pit,quilibet,ibi,continentes ipſius citatio
nis cauſam,&c.& poſtea ſubdit,citatio ali
ter facta non ualeat,&c.

ADDITIO. Adde plene dicta per do.
Seb.Van. in tract.de nullit. in tit.de nulli-
ta.ſent.ex defect.cit.nume.50. cum pluri-
bus.Petrus.Follerius. V. I. D.

70 †Quid autem, ſi cum iudex uellet ferre
ſententiam. citauit aliquem, ut ueniat ad
audiendum intentionem curiæ ſeu iudi-
cis ac dicatur ſufficiẽs cauſa in citatione,
u. & an ualeat talis.citatio? Dic,quod *u* non,
ſed debet exprimi ad ſententiam proferẽ
dam. ſeu audiendam, ita tenet Fel.in cap.
conſuluit, colum 6.de offi.delega.& Io.de
An.in cap. inquiſitionis,§.ad petitionem,
colum.penul.in prin.de accuſ.& ibi etiam
Fel in 7.colũ.per tex.in c.2.& idem Gem.
71 de dolo & contum.lib.7.†Quid ſi aliquis
citatur ad reſpondendum petitioni porri-
gendæ, & in ultimo die peremptorij non
comparet,ſed actor cõparet, & accuſat ſi-
bi contumaciam, non tamen porrigit illo
die petitionẽ, ſed die ſeb. an poſſit ſuper
illa petitione procedi in contumaciam, &
an ille citatus poſſit mulctari ut cõtumax.
Dic quòd non,quia ex quo fuit citatus ad
illum actũ,eſt neceſſe, quòd ille actus por
rectione petitionis fiat illo die perempto-
x rij,alias *x* nihil ualet quòd agitur, ita ele-
ganter tenet Pet.Phi.Corn.in con.58 col.
4.litera h,in 3.nol. Si tamẽ reus cõparet,
iudex dat terminum actori ad producen-
dum libellum.& reo ad reſpondendum,ut
eſt ritus magnę curiæ,in nu.188.incipiẽs,
ita ſeruat ipſa curia,quòd ſi actor, &c. Et
nota quod quando fit iſta citatio eo mo-
do ſcilicet ad petitionem porrigẽdam nõ
inducitur litis pend.ad impediendum prę
uentionem,ante quàm porrigatur petitio,
prout de hoc eſt deciſ.194. conſ.Neap. &
ideo iſta practica citandi non eſt bona ſed
melius eſt,quòd porrigatur primò petitio,
& poſtea ſuper ea porrecta emanet cita-
72 tio, & ita practicatur in curijs. † Item in
quantũ dixi, quòd in citatione debet ap
y poni uerbũ *y* perẽptoriæ, hoc tenet And.
de Iſer.in conſt.in ciuilibus,& eſt gl.in cl.
ſæpe,§.ſententiam,in uerſ. non perempto-
riæ de uerb.ſigni.& Bal.in l.ſi quando co.
2.C.de teſtibus, niſi quando fieret moni-
tio per iudicem pro tribunali ſedentem.
uel nuncius citaret coram iudice,quia il-
la citato habet uim peremptorij,ſecundũ
Bald.in l. ceſſante. colum.1. C.quomodo
quãdo iud. & dixi ſupra in 3.dubio,in fi.
Hodie tamẽ in regno,ex quo omnes cau
ſæ ciuiles ſunt ſummariæ ut pluries fuit di
ctum,non requiritur peremptorium in ci-
tationibus, & ſic ualeret citatio in ciuili-
bus ſine uerbo peremptorię ita tenet And.
in d.l.ad peremptorium,ff.de iud.per tex.
in d.§.ſententiã,& hoc tenet Mat.in cõſt.
73 in conſutilem,col.pe.† Tertia citatio eſt,
quæ fit per literas, ut quod iudex facit ci-
z tationem *z* in ſcriptis, & illam committit
nuncio,ut aliquem citet.ſuper hoc eſt da
ta forma per regiam prag in regno uide-
licet,per prag.ſecundam, quæ incipit,qui
libet,qua cauetur, quòd quando nuncius
citat per literas, debet habere commiſſio-
nem iudicis,& citatio debet cõtinere cau-
ſam, & debet fieri citatio coram duobus
teſtibus,qui ſe ſubſcribant in calce citatio
nis, quando fit in loco, ubi poteſt habere
copia literatorum,alias ſufficit,quòd nun-
cius in relatione dicat ſe citaſſe coram ta
li,& tali teſt.& citatio aliter facta non ua
leret ibi dicit,& tenet And. de Iſe.in cõſt.
citationis, colũ.1.& 2. ſi tamen eſſet facta
citatio inualida,& citatus compareret,ua
lidatur citatio, & cõparitio,ut dicit in d.
prag.2 & tenet Bal. in l.ut prefectius,col.
74 2.C.de ana excep † Eſt tamen ſciendum,
quòd citatio de neceſſitate non requirit
ſcripturam regulariter,quia eſt in arbitrio
iudicis citare uiua uoce, uel in ſcriptis,de
bet tamen in actis deſcribi,ut appareat ex
actis.

actis.Hoc probatur ex dicta conſti. edicto
rum,quæ dicit in ſcriptis,uel ſine ſcriptis,
& in c.cum dilectus,ibi uiua uoce, &c.de
dolo & contu. in aliquibus tamen caſibus
requirit de neceſſitate ſcripturam,alias nõ
75 ualet, & primus caſus eſt † in iudice dele
gato, quia debet citare cum inſerto teno-
re ſuæ commiſſionis, qui tenor nõ poteſt
a pparere,niſi in ſcriptis, ca pręterea.& ibi
Abb.& Doc. de dila.& Bar.in auth.qui ſe
mel.C.quomodo,& quãdo iu.& Bar. Ale.
& Iaſ.in l.2.ff.ſi quis in ius uoc.nõ ie. Qđ
76 limita,ut ibi per Iaſ.† Secundus caſus eſt,
quando citaretur aliqua perſona illuſtris
uel clariſſima,quia debet citari in ſcriptis
ita tenet Iaſ.in §.quoad.colum.4.in princ.
inſt.de actio.& eſt tex & ibi Bart.in l.quo
77 ties.C.de dig.lib.12. † Tertius caſus eſt,
qñ deſtinatur aliquis nũcius,ſeu executor
ad capienda bona fiſco delata, nã non cre
ditur ei ſine literis,l.prohibitũ.in fi. C.de
iure fiſci.li.10.ſimiliter,quãdo aliquis mit
titur ad exigendas pecunias fiſcales.l pala
78 tinos, C.coll.fun.fiſc.lib.11 † Quartus ca
ſus eſt, quando aliquis nuncius uellet cita
re realiter puta faciendo capturam in bo-
nis uel in perſona, tunc enim debet oſten-
dere commiſſionem in ſcriptis,ſecundum
Bar.in d.l.palatinos,& Phi.in c.cum para
ti,colu.8.uerſic.ſed limita, &c. de appell.
79 † Quintus caſus eſt,in omni nuncio ſpe-
cialiter electo, qui non eſt nuncius conſue
tus,nam ſibi non creditur,nec ualet eius ci
tatio ſine literis,ut dixi ſupra in 3. dubio,
uerſi.plus dico,&c.& ibi dixi,quòd hodie
in regno eſt prouiſum per ritus magnæ cu
riæ ibi allegatos, quòd iſtæ citationes in
ſcriptis non committuntur, niſi habenti
publicum officium, unde apparet, quòd
priuatæ perſonæ non committerentur.
80 †. Sextus caſus eſt quãdo citatio fieret ex
tra prouinciam,quia non ualet ſi non fiat
in ſcriptis,ſecũdum Bar.in extraua. ad re
primendum uerſ.per nuncium, per text. in
81 §.eos in Auth.de coll.†Septimus caſus eſt
quando citatio fit in domo, & non perſo-
naliter,nam non ualet ad effectum reddẽ-
di citatum contumacem, niſi fiat cum lite
ris,ſecũdum Bal.& Ang.in l. ut perfectius
colu.2.C.de anna. excep. & Alex. in add.
ad Bart.in d.l.palatinos,C.de coll.fun.fi-
ſca.li.11.& And.de Iſer.in cõſt.citationis.
82 † Quarta citatio eſt illa,quæ fit p edictũ.
& eſt ſciendum, quòd iſta citatio per edi-
ctum non fit niſi in caſu neceſſitatis, ſcili
cet quando alio modo quis citari non po-
teſt,puta propter eius abſentiam,uel quan
do citantur perſonæ in certæ,ſi ſua putaue
rint intereſſe,ut inferius dicam,nam ſi iu-
dex habet modum citandi aliquem uoce
vel per literas non debet incipere à citatio
ne per edictum,quia grauaret citatum, &
iudex appellationis poſſet hoc grauamen
reparare,ſecundum Bart.extrau.ad repri-
mendum.in uer.per edictũ, poſt prin. ubi
plus dicit Bart. in prin. quòd hæc citatio
nõ fit,niſi per ordinariũ,uel delegatũ prin
cipis,non autem per inferiorem de hoc di
xi ſupra,in 2.dubio.Iſtam materiam cita-
tionis & per edictum,tractat plene Fel.in
c.quoniam frequenter. §.porro,ut lite non
conteſt.& Bar.in d.uer.per edictũ,& Can.
in cl.1.de iud. Ego aũt ſub breuitate reaſ
ſumã aliquos caſus,in quibus fieri poteſt.
& eſt neceſſaria huiuſmodi citatio, de re-
liquis uerò remitto me ad dicta per Doct.
in locis prællegatis.

ADDITIO. Vide per eundem Seb.
Van.in tit.de nullit. ſent. ex defect. cita.
nu.124.& Maria. Soc. in tract. de cit. in
art.23.Pet.Foll.V.I.D.

83 † Primus igitur eſt caſus. quando citan-
dus non reperitur perſonaliter,nec habet
certam domum, puta, quia eſt uagabun-
dus, tunc debet ſcribi eius citatio ad mo-
dum edicti,& debet affigi in palatio curię
uel in platea publica,quando eſſet laicus,
uel in foribus eccleſiæ, quando eſſet cleri-
cus,ita quòd uteriſimiliter talis citatio ue-
niat in notitiam omnium per modum no
torij, quæ citatio cõtinere debet illa ſeptẽ
requiſita de quib. ſupra dixi ita tenet Bal.
in l.ſi accuſatoribus,colum.fin.in prin. de
acc.ubi plus dicit,quod in talis caſu poteſt
fieri etiam citatio per proclama. ut infra
dicam. Idem tenet Bal.in l.conſentaneũ,
in 2.not.C.quomodo,& quando iudex.&
Bart.in d.uerſ.per edictum, & debet poni
iſtud edictum in illa ciuitate, & loco, ub
ſolitus eſt conuerſari ille uagabundus, ſe-
cundum Bal.in l.ut perfectius,colu.1.cir-
ca fi.& colum.2.C.de anna.excep. ubi plus
dicit, quòd ſi uagabundus habet domum,
debet affigi edictum citatorium in porta
ſuæ

ſuæ domus,& debet hoc fieri in præſentia
duorum uel trium teſtium, uel notarij, ut
eſt tex.in conſt.citationis,pro hoc eſt tex.
84 in leg.4.§.toties,ff.de dam.inf.† Secūdus
caſus eſt,quando aliquis procurat uel lati
tat doloſe,uel impedit,ne citatio uerbalis
uel per literas poſſit ad eum peruenire,nā
tunc poteſt citari per edictū,tex.eſt in cl.
1.de iud.Verum in hoc eſt aduertendum,
quòd illa cl.diſponit, quod iſtud edictum
poteſt apponi in ciuitate Romana in Pa-
pali palatio contra unumquenque habitā
tem in partibus quātumcunque remotis,
& propterea, quia talis citatio eſt multū
præiudicialis,non poteſt fieri per iudices
inferiores,niſi auctoritate Papæ, ut ibi ha
betur, ſed per iudices inferiores poſſit fie-
ri in dicto caſu, apponendo tamen edictū
in loco,ubi ſolitus eſt habitare,& conuer-
ſari citandus,& non alibi,ut dixi ſupra in
caſu præcedenti facit tex. in cl.cauſam,§.
uerum,de elec.& hoc in regno eſt expedi-
tum,per dictam conſt.c.rationis,ubi in ca
ſu prædicto poteſt quis citari per edictum
affiſſum in ianua domus coram duobus re
ſtitutus,Et cū termino dierū 30.uel 40.&
not. And.de Iſer.in c.1.colu.2.demil.uaſſ.
qui contu.eſt, & de intellectu illius cle. 1.
de iud.uide Fel.in d.c.quoniam frequēter,
§. porro, ut lite conteſt. & Rota in deciſ.
223.incip.ſi committatur,&c.innouis, &
ad prædicta adde Alex.in l.1.§. præſides,
85 addi.ad Bar.ff.de req.reis.† Tertius caſus
eſt,quando locus,ubi degit citandus, non
eſt ſecurus, propter aliquas guerras forte
uel inimicitias, uel alio modo, nam tunc
poteſt fieri citatio per edictum,eo modo,
quo in præcedenti caſu dixi,per text.in d.
cl.1.de iud.pro hoc etiam eſt tex.in cl. 1.
de for.comp.& not.Bar.in d.uerſi. per edi
86 ctum.† Quartus caſus eſt,quando aliquis
ſtat clauſus in domo ſua,& non patitur ſe
uideri,ad hoc,ne citari poſſit,nā pōt tunc
affigi edictū citatorium in ianua domus
ſuę,& perinde habetur, ac ſi perſonaliter
citatus eſſet,ut tenet Alex.in d.l.plerique
colum.2.ff.de in ius uoc. pro hoc eſt text.
87 in d.cōſti.citationis.† Quintus caſus eſt,
qñ actor porrexit libellum, & nō uult litē
proſequi,& ſe abſentat,nam reo inſtāte ci-
tari poteſt per edictum,ſecundum formam
authen.qui ſemel.C.quomodo, & quando
iud.ut per Bald.in l.mandatum,colum.fi.
C.mand.qui dicit, quòd iſta edicta debēt
poni in frequentori loco ciuitatis.
88 † Sextus caſus eſt,quando aliqua perſona
b ecclesiaſtica ſpoliat aliquem laicum poſ-
ſeſſione alicuius, rei nam poteſt laicus
adire iudicem ſecularem, & per uiā defen
ſionis extraiudicialis recuperare poſſit re-
ſtitutionem ſuę amiſſæ poſſeſſionis,& tūc
quia iudex ſecularis non poteſt ſpecialiter
citare clericum,poteſt exponere unam ci-
tationem generalem per edictum, ut qui-
cunque ſua putauerit intereſſe,compareat
ad allegandū, quare ille laicus reſtitui nō
debeat, de hoc eſt quædam ſpecialis proui
ſio in regno per tria capitula regni quorū
unum incipit, Ad regale faſtigium, aliud
omnis prędatio,&c.& aliud finis, pcepti,
charitas,&c. de quorum capitulorum in-
tellectu,tradit plene in deciſ.2.& 24.cōſi.
89 Neap.† Septimus caſus eſt generaliter,cū
contradictores ſunt incerti ſemper in actu
faciendo, poteſt fieri citatio per edictum,
ut no.Abb.in cap.cum in tua,colum. 2.in
prin.extra,qui matri.accuſ.poſſ. Fel. in d.
c.qm̄ frequenter,§.porro.colu.2.uerſ.cō-
ſidera in primis,&c.ut lite non conteſt.per
ea, quæ habentur in l.ſi eo tempore. C.de
remi.pig.& in authen. ſi omnes. C.ſi mi-
nor ſe ab hære.abſti.& Gem.in ca.ſi. in fi.
de elec.lib.6. Alias autē, ubi certus eſt ad
uerſarius, nunquam ualet citatio per edi-
ctum,ſecundum Fel.in c.cognoſcētes col.
90 7.de conſt.† Octauus caſus eſt, quādo ali
quis propoſuit inſtitorem, qui forte male
adminiſtrat,& uult ipſum reuocare, nam
debet proponi facere edictum publice an
te illius apothecam,ut nemo cum illo con
trahat,iuxta tex.in l.ſed ſi pupillus,§.præ-
ſcribere.ff.de inſt.& ibi Bald. dicit, quòd
iſta edicta debent exponi in loco publico,
& parenti,ut ab omnib. legi,& uideri poſ-
ſit,& non in loco occulto,& ibi etiam uide
91 Pau.de Caſt.† Nonus caſus eſt in clerico
beneficiatio abſente,qui non facit reſiſtē-
tiam,nam debet citari per tria edicta,quæ
debent affigi in ualuis eccleſiæ ſuæ, & po-
ſtea expectatur per ſex menſes,& ſi nō ue
nit ad reſidentiam,priuatur beneficio,tex.
eſt & ibi Abb.& doc.in c.ex tuæ,de cle.nō
92 reſid † Decimus caſus eſt,quando epiſco-
pus,uel alius prælatus uult cōfirmare ele-
ctum

ctum ad aliquam dignitatem, uel benefi-
cium,nam antequàm confirmet,debet ex
exponere generalem citationem per edi-
ctū in eccleſia,uocando omnes,qui ſua in
tereſſe putauerint, alias confirmatio fieri
non poſſet,tex.eſt & ibi per can.in c ſi. de
elec.lib.6.Et hoc extenditur etiam, qñ ali
quis præſentatur in iure patronatus, quia
debet fieri ſimilis citatio per edictum, ut
no.gl.1.& ſi.in d.c. ſi. & ita quotidie uide
mus practicari in huiuſmodi præſentatio
93 nibus.† Vndecimus caſus eſt,quando ali-
quis tenens prędium tributariū,ſe abſen-
tat,uel ipſum deſerit, nam poteſt citari p
edictum,& ſi non comparet infra ſex men
ſes, priuatur prædio, & alij locari poteſt,
tex.eſt & ibi Luc.de Pęna,in l. locorū, C.
94 de omni agro,deſer.lib.11.† Duodecimus
c caſus eſt,in citanda c uniuerſitate, nam po
teſt citari per edictū in loco affixum, ubi
conſueuit congregari, & ſi ciues claude-
rent portas ciuitatis,poteſt affigi edictum
in porta ciuitatis, quando nuncius prohi-
beretur ingredi,& ſi non eſſet tutus acceſ-
ſus ad portam ciuitatis,poteſt edictum af
figi in ciuitate conuicina in eccleſia ipſius
ciuitat. uiciniæ. Ita hæc omnia declarat
Bald.in l.etiam, column.4. C. de exec. rei
iud.pro hoc eſt glo.in l.non poteſt dolo.ff.
de reg.iu.& uide Bald.in auth.ſed cum te
ſtator,col.2.C.ad l.Falc. ubi dicit, ꝙ non
ſufficit citari præſidentes in eorum domi-
bus,ſed debent citari in loco,ubi cōſueue-
runt congregari publice adde Ang. in cō-
ſil.196.poteſt etiam citari uniuerſitas per
proclama factum in locis publicis ciuita-
tis,legendo citationem publice, ſecundū
Bar.in extrauag.ad reprimendam in uerſ.
citatum,& Luc.de Pęna,in l.prouincialiū
C.de erog.milit.ann.lib.12.& gl.in c.ſi ca
pitulo,in uerſi.factum de conceſ.præben.
95 lib.6.† Decimus tertius caſus eſt, iudicio
meo in omnibus caſibus,in quibus lex per
mittit fieri citatione per proclama, in il-
lis etiam fieri per edictum à fortiori &
moueor per rationem authen.qui ſemel,
C.quomodo,& quando iud. quia uox præ
conis, paucis innoteſcit. Sed per edictum
res efficitur magis notoria,ut no. Alexād.
in add.ad Bart.in leg.1.§.præſides.ff.de re
qui.reis, ſi enim lex permittit citationem
per proclama,ut eſt illa,quæ fit per pręco-
96 nem,multo fortius per edictum.† Sed iux
ta hoc quæro,quanto tempore debet ſtare
affixum edictum in loco publico,uel in ia
nua ciuitatis,quādo fit citatio per edictū?
Dic quod nō reperitur a iure ſtatutus ali
quis terminus,unde ſtatus arbit.iudicis,&
ſufficit,quòd nuncius refert, quod edictū
ſtetit affixum in loco, licet, non declaret
per quantum ſpatium.Ita tenet Bar.in ex
trauag.ad reprimendam,in uerſ. pub. ubi
plus dicit, quod antequam affigatur, de-
bet publice legi, & poſtea affigi.
97 † Quinta citatio eſt illa, quæ fit per pro-
clama,dicitur autem proclama,quādo pre
cio publicus citat per plateam publicam
alta & intelligibili uoce aliquem abſentē
uel incertos contradictores,ſi ſua intereſſe
putauerint, & eſt permiſſa iſta citatio in
caſibus infraſcriptis,uidelicet.
98 † Primus caſus eſt, quando hæres uult
conficere inuentarium ſecundum formā,
l.ſi.C.de iure delib.nam ſi creditores ſunt
certi, debet illos citare in ſpecie. Si uero
ſunt incerti, poſſunt citari per publicum
proclama in locis publicis, ſecundum Bal.
in d.l ſi.§.cum igitur,colum.3. & in auth.
ſed cum teſtator,C.ad l.Falc.& Bart. in d.
§.igitur,colu. 2.& ibi communiter Mod.
99 † Secundus caſus eſt, quando litigator
poſt litem conteſta, ſe abſentat, & eſt ne-
ceſſe citari ad uidendum iuramenta teſtiū
uel ad alium actum litis,& non habet do-
mum,uel neminem reliquit in domo,nam
tunc poteſt citari per publicum proclama
in locis publicis,ſecundum Bald.in l.ſi qñ
in 11.q.C.de teſt & Soc.in conſi.56.col.5.
100 in ſi.in 4.uol.† Et nota, ꝙ tūc qñ ꝓcla-
ma fit contra certam perſonam,debet fie-
ri in illa uicinia ciuitatis, ubi conſueuerat
citatus conuerſari, ſecundum Bal. in c. 1.
col.4.in ſi.de mil.uaſ.qui contu. eſt & po-
nunt Doct.in l.4.§ prætor.ff.de dā.infect.
ADDITIO. Ad effugiendum tamē
circuitum iſtum,& ut ſemel comparentes
in prima citatione nō ſit neceſſe ad quem
libet actum citare, debet iudex ad inſtan-
tiam partis cogere illos, ut ſibi eligant in
ciuitate, & loco iudicij locum ubi citari
poſſint,uel ꝙ relinquant procuratorem in
ſtructum, quia durum eſt ſemper mitte-
re ad uillam ſeu comitatum uel perquire
re per totam ciuitatem ignotos, & irre

peribiles,ut noluit Ang.in l.qui ante calen
da, & ibi Bar.ff.de uer.obli.& Bart. in ex-
tra.ad reprimendum in uerbo per edictū,
col.fi.& Pau.in c.fi.3.colum.in fi. de dila.
& habetur per Maria.Soc.in tract.de cita.
in art.25.num.2. Pet.Foll.V.I.D.
101 † Tertius caſus eſt generaliter, quando
eſt mouenda aliqualis contra aliquem ab
ſenté,qui nullibi reperitur, nec habet cer-
tam domum,poteſt ipſum iudex citare per
proclama,ſecundum Bal.in l. ſi accuſato-
ribus,colum.fin. in princ.C.de accu.& ibi
etiam Cy.idem tenet Bald.in l.intermino
res,in fi in 1.lect.ff de in ĩteg.reſt.& Alex.
in l.4.§.prætor.col.2.uerſ.item,in quantū.
Bar.&c.ff.de dam.infe.ubi æquiparat hãc
citationem illi,quæ fit,in domo, dummo-
do non ſit de re mobili & not. illud uerbū
Alex. quia forte iſte caſus non procede-
ret in prima citatione, ut fiat per procla-
ma in principio litis,quando eſſet quęſtio
de re mobili,ſed lite.in cœpta ſic,& ita lo
102 quitur caſus præcedens.†Quartus caſus
d eſt,quando eſt contrahendū aliquod *d* ma
trimonium debẽt citari omnes,qui noue-
rint aliquod impedimentum ſubeſſe, per
publicum proclama eccleſię,cum certo ter
mino,quo elapſo nõ auditur contradicẽs,
niſi iuſtam cauſam alleget,& ſi iſta ſolem-
nitas non fieret, diceretur matrimonium
clandeſtinum,tex.eſt,& ibi per can.in c.cū
inhibitio.de clan.deſp.& in c. cū tua, qui
103 mat.acc.poſ.† Quintus caſus eſt,quãdo
minor adiuit hęreditatem,& poſtea per in
integrum reſtitutionem,uult ſe abſtinere,
& illam repudiare,nam in tali reſtitutione
in integrum, ſunt citandi omnes credito-
res incerti ꝑ proclama, cum termino triũ
menſium,tex.eſt,& ibi Bal.in 1. col. uerſ.
4.quæro,&c.in auth.ſi omnes, C. ſi mi.ſe
104 ab hær.abſ.† Sextus caſus eſt,quãdo cre
ditor uult uendere rem ſibi hypothecatã,
nam poteſt creditores incertos anteriores
citari facere per publicum proclama,ut ue
niat ad contradicẽdum infra certum tem-
pus,quo tempore elapſo non audiuntur ul-
terius,tex.eſt,ibi Bal.& Doc. in l. ſi eo tẽ-
pore.C.de remiſ pigno.& ibi eſt glo.quod
in iſto caſu poteſt etiã fieri citatio per edi
ctum, & poteris hunc caſum addere ad ci
tationem præcedentem per edictum.
105 † Octauus caſus eſt, qñ epiſcopus uult
procedere cõtra eos, qui expulerũt ipſum
de ſede ſua, nã poteſt accedere ad alienã
diœceſim conuicinam, & ibi citare dictos
expulſores per publicum proclama in ec-
cleſijs illius diœceſis diebus feſtiuis, quan
do populus in eccleſijs congregatur,& hoc
quando nõ poſſet illos citare perſonaliter
propter acceſſum nõ totum,tex.eſt in cle.
106 1.de fo.comp.† Nonus caſus eſt,quando
eſt facienda miſſio in poſſeſſionem cõtra
pupillum in defenſum ex primo decreto,
nam debent citari eius conſanguinei,ami
ci,& affines per publicum proclama,ut ue
niant ad ipſum defendendum, text.eſt, &
Bar.& Doc.in l.hæc autem,§.non defen-
107 di,ff.ex qui.cau.in poſſ. ea. † Decimus
caſus eſt,qñ eſt facienda miſſio in poſſeſ-
ſionem contra aliquem abſentem, qui nõ
defenditur,nam debent requiri eius cõſan
e guinei, *e* & amici, per proclama, item ait
prætor,& l.ergo,& ibi Bar.& Bal.& Doc.
108 ff. ex quib.cau.maior.† Vndecimus ca-
ſus eſt,quando hæres deliberat,an uelit a-
dire hæreditatem,nã poteſt facere fieri ci
tationem per proclama contra omnes cre
ditores,ut ueniant ad edendum inſtrumen
ta debiti hæreditarij ipſi hæredi,ad hoc ut
poſſit deliberare,alias creditores ſibi præ-
iudicant,ſecundum Bar.in l.Ariſt.ff.de iu
re delib.pro hoc eſt tex.in l.1.§. cum dici-
109 tur,ff.ſi cui plus quã per leg.Fal. † Duo
decimus caſus eſt, quando eſt publicandũ
teſtamentum priuatum, ſecundum formã
l.publicati,C.de teſt.nam debet fieri pro-
clama generale contra prætendentes inte
reſſe,ut compareant, quando ſunt incerti
ſecundum Bal.in d.l.publicatio,in 6.quæ
110 ſtio.†Decimustertius caſus in agnoſcen
da bonorum poſſeſſione carbonia,uel uen
tris nomine, qui ſi aduerſari ſunt incerti,
debent citari per proclama, ſecundũ Bal.
in l.certum.col.4.uer.uiſo,&c. unde leg.&
generaliter dicas,ꝙ in omni caſu, in quo
aduerſarij ſunt incerti,poteſt fieri citatio
iſta per proclama uel per edictum,ſecũdũ
Bar.in extrauaganti,ad reprimendum, in
uerſicu. per edictum longe poſt medium
ibi ſic etiam admittitur, &c. & probatur
per omnes doctrinas ſupra alleg.
SEXTA, & ultima citatio eſt, quæ
111 fit † *f* per cãpanã,ſeu ꝑ tubã, iſta cita-
f tio,fit quando eſt congreganda uniuerſitas
cauſa faciendi conſilium uel reformatio-
nẽ,tex.eſt,gl.& ibi Bar.in l.2.C.de decur.
lib.10.Et ſimiliter fit congregatio capitu
li,& canonicorum,ad ſonum campanę,ut
not.gl.in uerſi.factam,in c.ſi capitulo,de
conceſ.præben.lib.6.& gl. & Card.in cle.
2.in oppo.de ſent.excom. Ad hoc eſt tex.
& ibi Abb.in 2.col.in c.in cauſis,de ele.u-
bi optime Abb.declarat hanc materiam,ſ.
ꝙ in negocijs minoribus,uel quæ poſſunt
expediri per præſentes,ſufficit uocari col-
legium,uel uniuerſitatem per ſonum cam
panæ. Secus,ubi uocandi eſſent abſentes,
quia requiritur citatio per nuncium, uel
per literas, ſecundum eum.
112 †An autem in die ueneris ſancti poſſit
uniuerſitas citari ad ſonũ tabellæ, ex quo
nõ pulſantur campanæ? uide Bar.in l.fin.
C.de prædijs curia.lib.10 & Alex.in addi.
ad Bar.in l.non poteſt dolo.ff.de reg. iur.
113† Fit etiam citatio per campanam,quã-
do eſt eundem ad Bellum:ut not Io.And.
& Abb.in c.1.de offic.cuſt.ubi ponũt om
nia ſigna, quæ importat ſonus campanæ.
114 †Et primum ſignum campanæ eſt cõuo
cationis capituli. ſeu uniuerſitatis: ut ſu-
pra dixi.Secũdum eſt ſignum exeundi ad
bellum. Tertium, eſt ſignum horarum.
Quartum, eſt ſignum gaudij, & gratiarũ
actioni, ut quando poſt uictoriam pulſan
tur campanæ. Quintum eſt ſignum ſaluta
tionis Virginis,ut quãdo pulſatur campa
na de ſero ad dicendum Aue Maria, &c.
Aliquando eſt ſignum excõicationis. Ali-
quando,eſt ſignum alicuius defuncti.Ali
qñ, eſt ſignum eleuationis corporis Chri-
ſti.Aliquando,eſt ſignum proceſſionis. Et
ſic de alijs ſignis,ut per Io.And.& Abb.in
d.c.1.& Bald.in rub. C.de dedit.libe.col.
115 † Vltimo,pro complemento huius quar
ti dubij ſcias,ꝙ citatio nõ debet fieri pro
g prio motu iudicis, ſed *g* ad inſtãtiam par
tis,quando agitur inter duos litigantes,&
maxime citatio ad ſententiam, ita tenet
Specu. in titu.de cita.§.ſequitur.uer. illud
autem nota,&c.& Fel.in cap.1.col.1.& 2.
de iud.& Soc.in cõſi.96.col.5.uerſi.2.&c.
116 in 1.uolum.†Quod limita,niſi iudex ui
deret perire inſtantiam,quia tunc ex offi
cio poteſt citare ad ſententiam, ſecundũ
Bar.in l.Seius & Augerius.ff.ad l.Fal.&
Fel.in d.c.1.col.2.& Phil.in c.ex ratione,
colum.20.uerſ.quo ad ſm dic,&c.de app.
117†Quid autem,ſi aliquis citatur, ut cõpa
reat die Lunę, Martis,& Mercurij,an ſint
plures citationes? Dic,ꝙ eſt una,& debet
comparere in vltimo die ſm And.de Iſer.
118 in conſt edictorum,col.1.†An aũt poſ-
h ſit fieri citatio *h* generalis ad totã cauſã,
ut aliquis compareat ſingulis diebus, &
horis ad oẽs actus, uſq; ad ſñiam. Cõis
concluſio eſt, ꝙ qñ citat̃ aliquis exiſtens
in remotis,& longinquis partibus, ualet
talis citatio,aliàs ſecus,q̃a in omnib.acti
bus requirit̃ ſpecialis citatio, qñ q̃s eſt ui
cinus,& prope locũ iudicij,ita tenet Abb.
in c.fi.in 3.uol. de dila. ubi plene attingit
iſtum art.& Inn.& Doc. in c.cõſuluit.de
off del.& in c.auditis de proc. & Alex.&
oẽs,ſcribentes in l.qui ante calendas.ff.de
uerb.obli.& Iaſ.in l.nec quidquã §.ubi de
cretum,col.9.uerſi.10.limita,&c.ff.de of
ficio proc.& And.de Iſer.in c.1.col.2. &
3.de contro inter uaſal & alium de bene
fi.quod tñ intellige,& declara,ſecundum
Bal.in conſi.5.in 5.uol.ſ.in caſibus,in qui
bus poteſt procedi ad ſñiam lite nõ conte
ſtata,tũc valet hęc citatio ab initio facta,
etiam quo ad ſñiam, ſed ubi nõ põt pro-
cedi ad ſñiam lite non conteſtata, nõ poſ
ſe fieri quo ad ſñiam, niſi poſt litem con
teſtatam. Item intellige, qñ citatus fuit
ſemper contumax, & nunquam compa-
ruit,quia uerum eſt tunc,quod poteſt pro
cedi ad alios actus ſine noua citatione.Se
cus eſt,ſi ſemel ad aliquem actum compa
ruit: quia tunc eſt de nouo citandus ad a-
lios actus,ſecundum Alex.& Doct. in d.l.
qui ante calẽdas,& Soc.in conſ.195. col.
pen.uerſ.quinimò,&c.in 2.uol.& Ant.de
But.& Imo.in d.c.conſuluit.& de hoc vi
de bonam declarationem Abb. in d.ca.fi.
col.4.in fi.& ſeq.de dila.& Pau. de Caſt.
in conſi.81.col.4.in 2.uolu. ubi plus dicit
Paul.quod qñ proceditur ad alios actus,vi
gore talis citationis generalis debent fieri
ſingulæ citationes per edictum, & ibi ui-
de per eum,dicit tñ Bal.in cõſ.268.in 1.
uol quod nec de iure canonico.nec ciuili
talis citatio ualere debet,cum ſit incerta,
& captioſa, nam inducit quãdam ſpeciẽ
ſeruitutis, ut quis debeat in loco iudicij
morari ſingulis diebus & horis,tñ eſt cõ-
munis obſeruantia, & ex generali uſu,&

ſtylo curiarum to'erarur propter diſtan-
tiam loci,quia ualde laborioſum eſt gemi
nare citationes in parẽtibus remotis,unde
teneamus communem obſeruãtiam , quid
quid dicat Bald.in d.conſil.

VENIO ad quintum dubium princi-
119 pale, ſcilicet,quando † debeat fieri cita
tio. Communis concluſio eſt , quod debet
i fieri in *i* die iuridico, nam ſi fieret in die
feriato, non ualeret,per tex. eum ibi no.in
l.ex quacunque. ff.ſi quis in ius uo.non ie.
& de die feriata ad honorem Dei, eſt expe
ditum , quòd non ualet citatio , nec com-
miſſio iudicis nec citatio nũcij.per l.fi.C.
de fer.ibi ſileat uox, &c.ita tenet Bar.in re
pet.d.l.ex quacunque , col.fi.etiam ſi dicta
citatio fieret pro die nõ feriato, puta ſi nũ
cius citat die dominico, ut compareat die
lunæ non ualet citatio , ſecundum not.in
ca.conqueſtus,& ibi Abb.in 6.col. de fer.
& Paul.de Caſt.in cõſ.270. in 1.uol. & ita
de hoc extat ritus magnæ curię in nu.183.
incipiens, item ſeruat dicta curia,quòd ci-
tatus,&c.& ponũt plene Doct.in l.1.§.nũ-
120 ci.ff.de ope.no.nun.†. Sed quid ſi termi-
nus datus alicui ad comparendum , cadat
in diem feriatum, an ualeat citatio,& an
teneatur cõparere ? Bar.in d.rep.l.ex qua
cunque,colum. pen. diſtinguit . Aut error
eſt expreſſus in citatione,ut quia iudex di-
cit, compareas corã me in die domino, &
non ualet citatio. Aut non eſt expreſſus er
ror, ut quia iudex dicit , cõpareas hinc ad
10.dies.& ultima dies eſt feriata,& ualet
citatio,& debet cõparere die ſequenti,ſed
poſtea Bart.referret ibi Richar.de Senis.
tenebat , quòd etiam in iſto ſecundo caſu
non ualet citatio.arg.§.loco. inſt.de uerb.
obl, Ego autem in hoc articulo concludo
prout aliàs tenui legendo publicè illam.
l.ex quacunque.in almo.Gymnaſio. Saler-
nitano,uidelicet,quòd iudex ſi dicit,do ti-
bi terminum 10.dierum ad comparendum
tunc ualet citatio, & debet comparere die
ſequenti, ſecundum Bald.in d.l.ex quacun
que colum.fin.ſi uero iudex dicit compa-
reas in decima die præſentis menſis,& illa
dies eſt feriata, non ualet citatio & ita pro
cedat opi.Richar.de Senis,quam ad hoc te
net Abb. in d.c.conqueſtus . colum.pen.in
fi.tunc enim uidetur error expreſſus, ſaltẽ
per relationem ad ipſam diem, l.certum.ff,
ſi cer,pet.ſed ſi iudex diceret. compareas
hinc uſque ad 10.dies , tunc ualet citatio,
quia iſte appellatur terminus ad quem ,&
debet comparere de præcedenti , quando
ultima eſt feriata, ſecundum. Bar.in d.l.ex
quacunque.colum penu.per l.2.§ illud.C.
de temp app.& in c.cum dilecti.de dolo,&
121 contu.†Limita prædicta,niſi citatio fie-
ret pro tali cauſa,quæ poteſt die feriata ex
pediri,quia tunc ualet citatio facta in die
feriata,quæ cauſæ plures ſunt,quæ nume-
rantur in l.2.& 3.ff.de fer.& tunc cogitur
citatus comparere,ut not.gl.in d.l.ex qua-
cunque.in gl.fi.& ibi etiã Bar.in rep.col.
pen.dum allegat l.miles.§.ſexaginta.ff.de
122 adul.† Secundo limita,non procedere in
principe,qui poteſt citare in die feriata ad
honorem Dei,ſecundum Bar.in d.l.ex qua
cunque.in rep.colum.fi.& Lanfr.in c.quo
niam cõtra.in uer.citationes in fi.de prob.
123 per cap.ueniens de accuſ.†Hodie autem
in regno eſt expeditum, quod ſemp quan-
do citatio cadit in diẽ feriatam,ualet, &
debet citatus comparere in die ſequenti
ita tenet Ang.de Iſer.in lib.cõſt.in rub.de
in ius uoc, poſtquam rub.ſequitur.conſt.
ſi quem noſtrorum, &c.& de hoc ſunt duo
ritus magnæ curiæ. Vnus, in numero 17.&
alius 157.& ambo incipiunt, Item, quòd
tam in criminalibus,&c.

VENIO ad ſextum.& ult.dubiũ prin
124 cipale, ſcilicet †ubi debeat fieri citatio.
Iſta q.poteſt habere duo mẽbra . Vnum.ſ.
ubi.i.in quo loco debet quis citari per nun
cium. Secundum ubi.i.in quo loco debeat
citatus cõparere, & ſic expediam iſta duo
membra p duas q.prin.Primo igitur quæ-
ro, in quo loco debet nuncius aliquem ci-
tare,dic quod cõis concluſio eſt,quod qui
libet citari debet perſonaliter , ſi reperiri
poteſt,alias debet citari in domo ſuę ſoli-
tæ habitationis,ita plene tradit Bar.& ibi
communiter Doc.in l.3.§.prætor.ff.de dã.
inf.& quando eſt abſens,debet citari in il-
la domo,ubi reliquit familiã , qñ forte ha
beret plures domos,aliàs citatio nõ ualet,
ſecundum And.de Iſer.in conſt.citationis,
colu.1.ubi plus dicit,quod debet recipi iu
ramentũ ab illis de familia de denuncian-
do citationem citato quamprimum poſ-
ſunt,& hoc dicitur etiam tex.illius conſt.
& debet tũc fieri coram duobus teſtibus
uel

uel tabellione, ut habetur in d.conſt. cita-
tionis,& ibi And.in 1.& 2.colũ alias cita
tus in domò ſine iſta ſolennitate , non di-
ceretur contumax,ſecundum eum,& tenet
Bald.in dict.leg.ut perfectius C.de ann.ex
cep.item debet citari in illa domo, in qua,
habitat tempore citationis,licet antea fuiſ
ſet ſolitus,habitare alibi.ita tenet Pet. Phi.
Corn.in conſilio.52.in 4.uolum.& conſil.
17.colum.3.in litera h.in fi.in 3.uolũ. Po
teſt etiam fieri citatio in domo , ubi nulla
extat familia,quando quis recedit nemine
in domo derelicto . ſecundum Andr.in d.
conſt.citationes,colum.1.Verum tunc de-
bet affigi cedula citatoria in odio domus
ut plene dixi ſupra in 4.dubio principali.
125 †An autem poſſit fieri citatio in apothe
ca uel in porticu , uel in ſtabulo , uide ple-
niſſimè per Bar.Alexãd.& Doc.in d.l.4.§.
126 prætor.ff.de dam. inf.†Ex prædictis ueri
ficatur illa communis practica citandi ali
quem, quia communiter ſolent committe
re iudices nuncio, ut citet aliquem perſo-
naliter,alias ſi perſonaliter reperiri nõ po
teſt,citet eũ in domo ſolitę habitationis.
Et nota ſingulariter,quia communiter ſo-
lent in hoc errare nuncij & faciunt inuali
das citationes.nam hæc forma citãdi iſtud
importat,uidelicet,quòd nuncius facit pri
mo omnem ſuam diligentiam in perqui-
do citandum per ciuitatem, ut poſſit eum
citare perſonaliter.& ult.loco, quando ip-
ſum reperire non poterit , tunc citat eum
in domo , alias ſi ita ex abrupto citaret in
domo , non facta prius illa perquiſitione
non ualet citatio , quia excedit formam
commiſſionis , ita ĩ terminis tenet Bart.in
d.§.prætor.col.2.& Alex.plene in conſil.2.
col.1.& 2.in 3.uol.& hãc opi dicit Alexã.
eſſe communem.in d.§.prætor,col.1.idem
tenet.Lud.Rom.ĩ conſil.454.col.2.& Pet.
Phil.Corn.in conſ.52.colum.2.in 2.uol.&
Abb.in c.cauſam ,colum.1.in fin.& ſeq.de
dolo,& contu.ubi plene examinant hanc
materiam,& hoc eſt hodie cõfirmatum in
regno per conſtit citationis, in princ.ibi ſi
eius copia haberi poteſt,&c.Quæ uerba in
nuũt,quòd debet fieri prius diligentia ci-
tandi perſonaliter,& eo nõ inuento,ut qa
eſt abſens, uel latitat,tunc in ſubſidium fit
citatio domi. Sed an debeat eſſe abſens à
ciuitate,uel ſolum à iudicio,ut poſſit cita
ri domi,uide Bart.in d.§.prætor.& Abb.in
d.c.cauſam,ubi pleniſſime diſtinguunt, di
cit tamen Bald.in d.l.conſentaneum.colũ.
penu.in fi.C.quo.& quando iud.& ſufficit
ꝙ nuncius de directo uadat ad domum ci
tãdi, & interroget familiam unum ſit ibi,
& ſi rñdetur ſibi.ꝙ non ſit ibi.poteſt dimit
tere ibi literas citatorias,& non eſt neceſſe
perquirere per totam ciuitatem . Et illud
dictum Baldi, ego uideo cõiter ſeruari in
practica in toto hoc regno, nam nunq̃ iſti
nuncij citantes faciunt diligentiam in per
quirendo perſonam, ſed directo uadũt ad
domum,& referũt ſe citaſſe domi ſine alia
perquiſitione,& ita ſeruatur ex gñali con-
ſuetudine . Sed prima opinio eſt uerior de
iure ſed opinio Bald.eſt confirmata hodie
in regno per regiam prag. 2.quæ incipit,q.
libet,quæ loquitur alternatiuè . ſ.qđ quis
citetur pſoanliter . uel ad habitationis do-
mum.quo caſu quando lex noua , uel ſta-
tutum loquitur eo modo alternatiuè,ſuffi
cit unum adimpleri,ſm Bar.in d.§.pretor.
& Abb.in d.cap.cauſam,colum.2.in fin.&
ſic indiſtincte ualet hodie in regno citatio
facta domi,abſque illa perquiſitione,& ex
illa prag. inoleuit illa citandi conſuetudo
quàm dixi.Inquãtum tamen de iure com-
muni debet pręcedere dicta perquiſitio,in
tellige, & limita illud procedere in primis
cittationibus tantum ſecus in alijs citatio-
nibus emergẽtibus,poſtquàm comparauit
citatus in iudicio, quia tunc poteſt indi-
ſtincte citari in domo,ſine alia perquiſitio
ne,ſm Bar.in d.§.prętor.colum.1.& Lud.
Rom.in d.cõſil.454.colum.2.circa princ.
127 †Et ſimiliter de iure cõi relatio nuncij
debet eſſe clara.ſ.ut dicat,ꝙ perquiſiuit p
ciuitatem.& non inuenit.unde citauit ip
ſum domi , alias non ualeret relatio,ſecun
dũ Alex.in d.conſ.2.& in 3.uol.ubi plus di
cit in 2.col.ꝙ debet addere nũcius,ꝙ cita
uit in domo ſolitæ habitationis . Verum
prout colligitur ex dictis Ale.in d.conſt.2.
iſtud poſſet procedere , qñ iudex ſimplici
ter commiſit,ꝙ citaret perſonaliter,uel in
domo, quia tunc debet facere illam clarã
relationem Secus quando dixit . cites per
ſonaliter.& ſi perſonaliter reperiri non po
teſt.cites in domo, prout eſt de communi
ſtylo literarum citatoriarum nam tũc ſuf
ficeret , ſi nuncius referret ſimpliciter ſe ci

taſſe modo,& forma ſibi commiſſis, & ita
eſt de.communi ſtylo notariorum ſcriben
tium relationes nunciorum , tunc enim in
telligitur ſeruata forma commiſſa , ita te-
net Bart. in l.properandum , §. ſiquidem,
colum.2.C.de iud.ubi plus dicit,quod tũc
præſumitur citaſſe in domo,& non perſo-
naliter ,accipiẽdo ſuam relationem in ma-
iorem partem,ut non dicatur uerus contu
max, ſed potius fictus,quod dictũ eſt mẽti
tenendũ,quia quotidie iſti nuncij faciunt
iſtas relationes gñales , quo caſu ſi citatus
non comparet,non poſſet mulctari, nec pa
ti illas pęnas,quas patiũtur ueri contuma
ces. ut dicam infra ſequenti membro , de
contumacia. Conſilium tñ eſt , ut nuncius
ſemper declaret ſuam relationem ſm Bar.
128 in l.ſi tñ,in fin. ff.d eleg.2.†Verum in re
gno cõiter ſeruatur,qđ ẽt citatus in domo
mulctatur. ſi non comparet. Et hoc puto
pcedete ex dicta prag.2.quæ nõ facit dñia
inter citationem perſonalem , & in domo
cum loquatur alternatiuè, ut ſupra dixi.
129 †An autẽ in eccleſia poſſit fieri citatio?
Communis cõcluſio, eſt quod in citatione
uerbali poteſt fieri , ſecundum Bartol.in l.
plerique.ff.de in ius uoc.& Alex.& Doc.in
l.2.eod.tit & Bar.in l.pſenti, C.de his,qui
ad eccl.confugiunt in citatione uero reali,
eſt ſecus quia non poteſt regulariter fieri
in eccleſia,ſecundum Bart.in d.l.plerique.
in fi.per d.l.præſente,& not.plene Abb.in
130 c.inter alia.de immu.eccl †Quid autem
ſi citandus non habeat aliquam domum,
certam,& neſcitur ubi ſit, in quo loco erit
tunc citandus? dic, quod debet tunc citati
in illa ciuitate, in qua conſeruari ſolebat,
per publicum proclama, uel per edictũ,ſe-
cundũ Bal.in l.ſi qñ. in 11.q.C.de teſti.&
Bal.in l.ſi accuſatoribus.col.fi.C.de acc.&
uide, quæ dixi ſupra de citatione per edi-
131 ctum,& per proclama.†Secundo princi
paliter.quæro ad quem locum poſſit,& de
bet quis citari,& ſic ubi tenetur compare
re.Dic,ꝙ in hac materia loci ad quem,plu
ra ſunt cõſideranda.Primo, quòd ſit locus
iuriſdictionis ipſius citãtis, alias ſi citaret
ad locum non ſuæ iuriſdictionis, non tene
tur citatus comparet , ſecundum And.de
Iſer.in conſt.Priuilegia.Pro hoc eſt tex.cũ
ibi no.in l.fi.ff.de iur.om.iud.unde ſi unus
iudex habet uniuerſalem iuriſdictionem
in prouincia , ſeu in diœceſi, poteſt ſubdi
tos in quolibet loco ſuæ puinciæ,uel diœ
ceſis citare,& iuſtitiam miniſtrare, tex.eſt
in c.cum epiſcopus.de off.ord.lib.6.& ui
de Cald.in conſ.2.in tit.de off.ord.Secun
h do,ꝙ locus ſit *h* tutus citato,alias ſi quis ci
tatur ad locum non tutum , non tenetur.
comparere,ſecundũ And.de Iſer.in d.cõſt
priuileg.Pro hoc eſt text.in cle.1.de foro
comp.& not.plene Old.in conſil.43.& eſt
tex.& ibi per Doct.in c.ex parte,de appel.
& Bar.per illũ tex.in l.recuſare.§ fi.cũ.l.
& l.de ętate.ff.ad Treb.& Car, in cl.1.in
12.no.de iud.ubi limita,niſi quis pcuraret
quod locus ille non ſit ſibi tutus , quia tũc
remanet contumax.ſi non comparet,& gl.
& Bart,in l.metus.ff.ex qui cauſ.maior.&
intelligitur locus nõ tutus,ſiue ſit propter
inimicitias,ſiue propter peſtem , uel bella,
ſecundũ Abb.& Phil.in d.cap.ex parte, &
no Doct ĩ locis præællegatis,& eſt dec.29.
conſil.Neap.Tertio, quòd locus,ad quem
citatur,ſit honeſtus, ut not.And.de Iſer in
d.conſt.priuilegia,pro hoc eſt tex in leg.ſi
cum dies.§.ſi arbiter.ff.de arb.& ibi Bart.
Idem tenet Spec.in tit de citat.§.1.uerſic.
item,quòd ſit ad locum,&c & gloſſ.in c.ſi
epiſcopus,2.quæſt.3.facit tex.in c.ſtatutũ
§.cum uero.de reſcrip.lib.6.Quarto, quod
locus ad quem quis citatur , non diſtet à
loco ipſius citati , uel a finibus diœceſis ul
tra duas dietas.quia ſi diſtet ultra,non te-
netur comparere.ita declarat.Spe.in tit.de
cit.§.1.in princ.per tex.& ea,quæ ibi tra-
dunt Doc.in c.nonnulli.&c.ex parte.de
& dicat ibi plene p Fel. Hodie autem,hoc
eſt redactam ad unam dietam de iure no
uo,per tex. in c.ſtatutum.§.cum uere.&§.
cum autem,de reſcr.lib.6.& hoc tenet Fel.
in d.c.nonnulli.colum.5.in princ.& iſtud
habet locum ſolum in delegato ,quia non
poteſt trahere litigantem ultra dietam.Se
cus eſt in ordinatio exiſtente intra fines
132 ſuæ prouinciæ,uel diœceſis.†quia poteſt
trahere ultra diœtam, per generalitatem,
d.c.cum epiſcopus,de off.ord.lib.6.non ta
men poteſt committere cauſam extra ſuã
diœceſim , niſi id loco ſuffraganti , quan-
do eſſet cauſa appellationis. ſ.ubi fuit ap-
pellatum.c. ut litigantes . de off.ord.lib.6.
uerum ubi cauſa eſſet modica ,& ordina-
rius ſtaret in loco multum remoto à domi-
cilio

cilio litigantium , tenetur cauſam delega-
re in loco propinquo, alias poſſet appella-
ri,ſi non delegaret,dato ꝙ eſſet intra fines
diœceſis,ita tenet Fel.in d.c.nonuulli, col.
1.& 2.Quinto,ꝙ locus ad quem citat dele
gatus a ſede Apoſt.uel legato,ſit locus in-
ſignis ſcilicet ciuitas inſignis,in qua ſit co
pia peritorum , & quod delegatus citans
quando eſt delegatus Papæ, ſit perſona in
dignitate conſtituta tex.eſt.in d.c. ſtatutũ
in prin.de reſcrip.lib.6.Rob.Mar.V.I.D.

ADDITIONES.

a Citandus Pet.Duen.li.1.reg. vtr. iur. reg.
92.Cotta in memor.in uerſi.citatio partis
b Citatio.Supra in 16.diſt 4.par.prin.n. 10.
c Obmitti. Et quod Princeps poſſit ommit-
tere citationem,licet ſit de iure diuino, te
net Duen.lib.primo regul.utr.iur.reg.43.
in 4.fallen.
d Iudiciarijs.Andr.de Alfer.conſ.12.nu. 19.
e Limita. Quatuordecim modis limitat do
ctiſſimus Dominus Nicol. Ant.Grauat.in
addit.ad practicam Octa.Veſtr.lib.6.capi.
2.num.28.Et centum & quindecim modis
limitat Nicellus in concordan. gloſſ. con-
cor. 52.
f Sententia Principis. Grauat. in annot. ad
Veſtr.in pract.Rom.Cur.lib.5.capi.2.nu.
7.& 9.in fi.
g Stilo. Videas late & bene per dictum Gra
uat in annot.ad dictam practi. Veſtri. lib.
7.cap,fin.num.38.
h Pręſens.Marſi ſing.30.Tuſciſ.uerſ.primus
caſus,Grauat.ubi ſupra lib.5.cap.13.nu.8.
i Præiudicio Iaſ. etiam in l. decem. numero
38.& ſeq.ff.de uerb.oblig.& in l.Gallus.§.
& quid ſi tãtum,nu.230.ff.de liber.& po-
ſthum.& in l.filiusfami.§.diui.in prima le
ctura,nu.47.& ſeq.& in 2.lect.nu. 91. ubi
Rip.nu.67.ff.de leg.1.& eſt communis,de
qua per Soci.in d.l.Gallus.§. & quid ſi tan
tum,nu.30.Deci.& Cagno.in l.qui poteſt
inuitus.ff.de reg.iur.
K Defenſionem Duen lib.1.reg.utr.iur. reg.
94.citatio,in primo limitat.
l Territoriũ.Duen.ubi ſupra reg. 93. limit.
fin.dicit,quòd quando ſit extra prouinciã
quò.l debet fieri in ſcriptis.
m Monitio Vide Necuſant.in Tract. nullit.
tit.ex defectu citationis nume.82.
n Non comparentis.Menoch.in tracta.recu-
per.poſſe.in 8.remed.num.101.& 102.po-
nit tres ſpecies.
o Commiſſio.Si iſta commiſſio non interue
nit,talis citatio non ualet , Quod amplia
& limita,ut per Duen.li.1.reg.utr.iur.reg.
97.Citatio,& non ſolum citationem co-
mitti debet per iudicem, ſed etiam expri-
mi nomen nuncij per quem uult iudex ,
quod citatio fiat,alias ſi generaliter com-
mittere partem citari , & non exprimat p
quem nuncium,talis citatio non ualet ſe-
cundum Marſil.in ſing.235.procuratores.
p Nuncio publico. De communi per Viui.
in tracta.commu.opin.in prima par.opin.
228.nuncio publico, ubi concordantes; li-
mita,ut per eundem in ſecunda parte.opi.
302. nuntio publico , uidelicet quando
nuncius retulit reſponſionem citati , quia
per talem relationem , citatus non effici-
tur contumax.
q Deſcripta.Supra.16.diſtinc.4.par.princip.
numero 6.Veſtri.in pract.Rom.Cur.lib.4.
capitu.4.numero 7.ubi addit. Grauat. nu.
mero 24.
r Debitor,De hac reuideas Petr,Duen. lib.
1.reg.utr.iur. reg. 175. debitor fugitiuus ,
Viui. in tract. commu.opin. in prima par.
opin.59.debitor capi.Alferi.conſil. 59.ubi
annotaui.Soci.in tract.fallen.reg.78.Cot
ta in memoral.in uer.dolum, ubi late Bel-
lo conſil.29.
ſ In criminalibus.Foller.in pract. crimi. lai-
cor.in prima par.2.par.in uer.Notatos ca-
piat de perſona,per totum.
t Verbalis. De hac citatione uerbali uideas
late Foller.in prima par.2.par.in uerſi.Vel
eos uerbaliter citari faciat per totum , in
pract.crimi.laicor.
u Non. Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad
Octa.Veſtr.libro quinto capitulo ſecundo
numero 8.
x Nihil ualet.Marſil.ſing.48.actus.
y Peremptorie.Quid in ſententia, an cum
peremptorio fieri debeat Nicol.Ant.Gra-
uat.in addi ad pract.Octa.Veſt.libro quin
to,capitulo primo, numero ſexto , ubi ui-
deas;& an tn cauſa beneficiali requiratur
peremptorium.Veſtri.in praxi. Com.Cur.
libro quarto , capitulo ſecundo , numero
ſeptimo , ubi Grauat. numero decimoſe-
cundo,

z In ſcriptis,In ſcriptis tamen citatio regulariter non fit,,Tex.in c. cum dilecti, in uer. ſpectantibus,& in uer.uiua uoce,extra de dol.& contum.limita, ut per Duen.lib. 1. reg.utr.iur.reg. 95. citatio regulariter.
Per dictum. Tractat etiam de hac materia cum quatuor ampliationibus, & 10.li-

& mitationibus & Menoch.in tract.recuper. poſſ.in 8.remed.num.101.uſque ad finem, Veſtri.in praxi,Rom.Cur.libro quarto,capitulo ſecundo.

a Præiudicialis.Grauat. in addit. ad practi. Veſtri.lib.8.cap.fin.num.34.

b Eccleſiaſtica.Menoch.d.remed.num. 119.

c Vniuerſitate.Bal.in l.etiam.C.de exec. rei iudi.Grauat.in addi. ad practi. Octau.Veſtr.libro quarto, capitulo tertio, numero 12.in litera.E.

d Matrimonium.Hodie per ſacrum Concil. Tridentin.eſt prouiſum,ut in ſeſſ. 24.ca. 1.de reform.generali.

e Amici.Tiraq.in tracta. de penu.cauſa.22. nu.70.Soci.reg.52.& 194.

f Campanam.Bello. conſilio 39.numero ſecundo, & quinto.

g Inſtantiam partis.Limita quinque modis, ut Rip. in capitulo primo numero 20. de iudi.Duen.libro 1.regul.utr.iur.regu. 96. citatio ad hoc.

h Generalis.Nicol.Ant.Grauat. in addit. ad Veſtr.libro quarto,capitulo quarto,numero quinto, in litera. H. ubi de communi

i Die iuridico Late Tiraq. in prima par. de utroque retrac.§.36.ad fi. Tit.numero 79. de communi Grauat.in addit.ad pract.Veſtr.capitulo tertio,numero 13. contra per Veſtri.ibi numero ſexto.

k Tutus.Et poteſt appellare Tutus, etiã ſi. literas de conductu haberet, capitulo 47. extra de appellat.gloſſ.in uer.ſecuris.§.primo,capitulo ſtatutum,de reſcrip.in ſexto. Ludouicus Alferius.

De contumacia, ſecundo membro iudicij.

1 *Contumax,ut quis dici poſſit, quæ requirantur. Et quid ſeruetur in regno.*

2 *Contumax reputari non poteſt aduerſa ualetudine impeditus.*

3 *Infirmitas ſuorum conſanguineorum, excuſata contumacia.*

4 *Citatus ad maius tribunal excuſatur in curia minori.*

5 *Pauper excuſatur à contumacia.*

6 *Inops,& male ueſtitus æquiparatᷓ carcerato.*

7 *Contumax,unde dicatur.*

8 *Contumacia quotuplex ſit*

10 *Contumax patitur miſſionem in poſſeſſionẽ ex primo decreto.*

11 *Reo perſeuerante in contumacia contra ipſum proceditur ad miſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo decreto,& illud parat plenum præiudicium.*

12 *Decretum primum,& ſecundum, quid ſit, & quod ius tribuant ambo Quando interponantur,& infra quod tempus,& in quibus cauſis.*

13 *Citari ad releuandum, an poſſit interpoſitis primo & ſecundo decreto.*

14 *Decretum primum & ſecundum ſit pro menſura debiti,quid eſt loco dicere.*

15 *Contra contumacem nunquam proceditur altera parte non inſtante.*

16 *Contumax nõ auditur niſi refectis expẽſis.*

17 *Contumacia iudice denegatur audientia, non ſolum in cauſa illa,in qua eſt cõtumax ſed etiam in alia.*

18 *Cõtumax põt perſonaliter capi,et carcerari*

19 *Contumax uerus non appellat*

20 *Contumax non reſpondendo poſitionibus, uel in nolendo iurare de calumnia, habetur pro confeſſo.*

21 *Contumax poteſt excommunicari.*

22 *Cõtumax petens reuocari primũ decretũ tenetur ſatiſdare,etiã ſi imobilia poſsideat.*

23 *Contumax in non parendo iudici,perdit beneficium iuratoriæ cautionis.*

24 *Vaſallus contumax uerus,qui citatus dixit nolo uenire,ſtatim perdit feudum.*

25 *Cõtumax in cã criminali,qua pœna afficiatᷓ*

26 *Contumax non allegat litis pendentiam.*

27 *Contumax qui recuperat tenutam conceſſam ex primo decreto, nõ poteſt ulterius declinare forum,dato quod alias haberet declinatoriam exceptionem.*

28 *Iudex mandare poteſt colonis,& inquilinis contumacis, quod ei non reſpondeant de penſionibus,& mandare poteſt, quod nullus uadat ad colendum eius agros.*

29 *Contumax ad torturam exponi poteſt, & quomodo,& quando, & ad quid.*

30 *Contumax habetur pro præſente in ſui præiudicium.*

31 Iudex

31 *Iudex propter contumaciam ſequeſtrare poteſt fructus rei petitæ.*

32 *Contumax uolens reſpondere coram iudice ſecundum quod eſt, & maius præiudiciũ.*

33 *Iudex contra contumacem poteſt procedere ad capienda pignora.*

34 *Contumax quando habetur pro confeſſo efficitur etiam infamis, & teſtificari non poteſt.*

35 *Excommunicatus perſeuerans in contumacia per annum efficitur ſuſpectus de hæreſi.*

36 *Contumax pro tali delicto, pro quo non poteſt forindicari, quam pœnam patiatur.*

37 *Contumacia auctori,qualiter puniatur.*

38 *Contumax is demum punitur a quo petitur aliquid dari uel fieri.Secus ſi citetur,ſi ſua putauerit intereſſe.*

EXpedito primo membro iudicij,ſcilicet de citatione,uenio ad ſecundũ, uidelicet ad tractatus contumaciæ. Nam plerunque citari ſolent contendere iudices, & non comparent, & ſic redduntur contumaces, ideò de his aliqua diſpiciamus,& hanc materiam breuiter expeditam per tres q. princip. Prima uidelicet erít,quæ requiratur ad hoc,ut aliquis poſſit dici contumax. Secunda quotuplex eſt contumacia. Tertia, quas pœnas patitur
1 contumax.† Venio ad primam,& quæro,
quæ requiratur, ut poſſit quis dici contumax. Dic breuiter,quod eſt neceſſe, quod ſit legitimè citatus, ſcilicet tribus edictis, uel uno peremptorio pro omnibus,tex.eſt in l.contumacia.ff.de re.iud. & hoc de iure communi, ſed hodie in regno per ritus magnę curię,& regias pragm.ſeruatur aliter, ſcilicet quia dicatur una die pro alia, & in die ſequenti accuſatur prima contumacia, & poſtea triduo expectatur & in quarta die poſt triduum accuſatur ultima cõtumacia,& ex tunc reputatur cõtumax, prout hanc materiam plene declaraui ſupra de citatione,in quarto dubio,prin.uer. ſed circa hoc de tempore, &c. Item dẽt in illo ultimo peremptorio accuſari contumacia per actorem,alias nõ diceretur eus contumax ita tenet And.in conſt.in pecuniarijs,colum.3.& Bar.in l.conſentaneũ, in fi.C.quomodo,& quãdo iud.& eſt tex. in l.properandum, §. & ſi quidem, & ibi Bald.in 1.colum.C.de iud.Alias autem, ſi actor non comparet in ultimo peremptorio,in iudicio eſſet circunducta citatio, ẽt reo non comparente, & deberet de nouo citari,tex.eſt in l.& poſt edictum,§.1.ff.de iud.& no. Bar.in l.ex quacunque in 1.lect. col.fi.ff.ſi quis in ius uoc.non ier.& Bal.& Alex.in l.fi.§.ſed ſi ſtipulator,ff. de eo per quẽ fac.erit,&c. Similiter,ſi in illo ultimo peremptorio curia non regeretur propter abſentiam iudicis,quia minime dr̃ contumax reus non comparens,glo. eſt in d.l.ex quacunque in gl.fi. per arbit. calendis, ff. de arbit.dẽt tñ cõparere die ſequenti, reuerſo iudice ſine alia citatione, ſecundũ And.de Iſern.in c.1.col.pen.de contr. inter uaſ. & aliũ de inueſt. Et ſic habemus hucuſque duos caſus,in quib.excuſatus qs
2 cõtumacia.† Tertius caſus eſt, qñ aliquis
fuit aduerſa ualetudine impeditus, nã excuſatur,ut non poſſit contumax reputari tex.eſt,in d.l.cõtumacia,& in l. quæſitũ.ff. de re iud. ubi tex. limitat nõ procedere in leui febricula,ſeu in ueteri quartana,& an tunc teneatur mittere ꝓcuratorem, unde Bar.Ale.& Doc.in d.l.quæſitum, & prædictis adde Ale.in l.2.ff.ſi quis cau. in regno aũt debet mittere excuſatorẽ,cũ fide uniꝰ medici,uel obſtetricis,ſi eſt mulier grauida,ut eſt ritus magnæ curiæ,in nu.176.in cip.Itẽ ſi aliquis.&c.† Quartus caſus eſt
3 qñ habebãt conſanguineum infirmũ,quia
etiam infirmitas ſuorũ excuſata contuma
4 cia,ſm Ale.in d.l.quæſitũ.col. fi.† Quin-
tus caſus eſt,qñ fuiſſet citatus ad aliud tribunal maius,quia excuſatur a cõtumacia in minori curia,l.contra pupillum, §.1.ff. de re iu.l.& Ale.in l.2.§. 1. ſi quis cau.

ADDITIO.Adde dicta per Spec. in tit.de cita.§.contra.uerſi. Item non ualet, & Marian.Soc.in artic.5.nu.32.uer.8.fallit,in trac.de cita,Pet.Foll.V.I.D.

5 † Sextus caſus eſt propter paupertatem,
vt ſi forte aliquis eſſet ita inops, & male ueſtitus,ut non poſſet abſque uerecundia comparere,nam excuſatur a contumacia, ſecundum Ale.in l.2. §. ſi quis in iudicio,
6 colum.1.ff.ſi quis cau. † nam ille æquipa-
ratur carcerato.ut eſt text. ſingularis, & ibi gloſſ.in l.eadem.§.fi. ff. ex quibus cau. maio.& gl.in cap.ſi quis teſtium,de teſt.& uide,quod tenet Abb.in c.cum dilecti,col. 5.circa fin. de dolo & contu. Potes addere

omnes

omnes caſus, quos poſui ſupra de citatio-
ne,colu. fin. & omnes caſus generaliter in
quibus citatio non ualet, uel citatus non
tenetur cōparere,per ea,quæ dixi in prin-
7 cip.huius tract.de cōtumacia.† Vnde aūt
dicatur cōtumax, dic quod dicitur a con,
& tumeo tumes, propterea quia inflatur,
& ſuperb.efficitur in nolēdo obedire,& ſic
dr̄ cōtumeſcere in ſeipſo,& efficitur iudici
ci iniuroſus, ita declarat Car.in cl.1. col.
8 8.de dolo,& cont † Secundo principaliter
a quæro,quotuplex eſt a contumacia.Dic ,
quod duplex.ſ.uera,& ficta.Contumax ue
rus dr̄ ille,qui fuit citatus perſonaliter,uel
ad domum,& citatio peruenit ad eius no-
titiam,& non uult cōparere.Verum quādo
que dr̄ uerus contumax exiſtenter , & ap-
parenter,quandoque apparenter tantū, &
quandoque exiſtenter tantū,de qua mate
ria remitto me ad ea , quæ plene tractat
Bart.in l.fi.ff de in integ.reſt.& Alex. in l.
properandum.§.ſin autem res , C. de iu.&
Io.de Imol. in l.ex conſenſu.§.eum qui, ff.
de appel.ubi pleniſſime tractatur hæc ma
teria,& per Ang. in conſ. 186. contumax
fictus eſt ille, qui fuit citatus in domo , &
dubium eſt,an citatio peruenerit ad eius
notitiam,ſecundum Bartol.in d.l. fin. col.
pe. ff.de integ.reſt. & Ang. in conſil 186.
& prædictis adde Car.in cle.1. in 9. q. de
dolo,& cont.ubi plene.

ADDITIO. Dic,quid imò triplex
eſt contumacia,uidelicet uera,euidens , &
præſumpta,ut not.glo.in cle.1.de dolo, &
cont.& de iſta triplici contumacia loquit̄
Io. And. in reg. præſumitur in merc. &
Barto.in l.diuus.ff.de in integ.reſt.pro quo
uide Maſuer. in prax. in titu. de cont. in
princ, Pet.Foll V.I.D.

9 † Tertio principaliter quæro,quas *b* pœ-
b nas patitur quis ob ſuam contumaciam.
Dic,quod multas pęnas iura introducunt
contra contumacē.Et prima eſt,quia cōtu
max propter eius inobedientiam poteſt
mulctari,ut uidetur plene p Doc.in l. 1.p
totam, l. ff.ſi quis ius di.non obtem.& eſt
tex.in l. 2.ff.ſi quis in ius uo.nō iter. Verū
in hoc eſt ſciendum,q̄ mulcta non irroga
tur,niſi ob ueram contumaciam , nam fi-
ctus contumax mulctari non poteſt, ſecū
dum Alex.& cōiter Doct in d.l.1.§. fin.ff. c
ſi quis ius di.non obtem. & Ang. in con
ſil.8 ,col.pen.& Bal.in l. & in mulctis,C.de
app.& Alex.in l.4 §.prætor,colum.2.in fi.
ff.de dam.infect.Idem concludit Andr.de
Iſer.in conſt.citat.col.2.in fin.& in conſt.
rei uendicatione,ubi eſt etiam glo. Ex hoc
infertur,quod mulcta quæ irrogatur in re
gno hodie contumaci, eſt quia condemna
tur ad tertiam partem mobilium , ut dicit
conſt. pęnam nouem unciarum , & ibi
Andr.de Iſern.& d.conſt. rei uendicatio-
ne,& eſt ritus magnæ curiæ in num.139.
incipiens,item ſeruat ipſa curia ab eo tem
pore, &c. alius ritus 102. incipiens , item
ſeruat dicta curia in citatione, &c. ſequit̄
ergo , quòd iſta condemnatio non fieret
contra factum contumacem , per prædi-
cta. Et hoc uidetur eſſe,de mente gloſſ. &
Andr. in d. conſt. rei uendicatione , licet
male ſeruent iudices, ſecundum eum ibi
de communi ſtylo,tamen curiarum in ali
quibus locis eſt redacta iſta pęna tertiæ
partis mobilium in ciuilibus ad unum ta-
renum,& in aliquibus curijs ſoluitur unus
auguſtalis,unde ſeruandæ eſſent conſue-
16 dines curiarum,ubi uigent.† Secunda pę-
na,quam patitur contumax,eſt quia pati-
tur miſſionem in poſſeſſionem ex 2.decre
to,l.Fulc.§.1.ff.ex qui.cau.in poſ.ea. & l.ſi
finita.§.Iul.& ibi Bart.& Doct.ff.de dam.
infect & per totum titu.ff.& C.de bona,au
cto.iud.poſ.& hodie eſt deciſum in regno
per regiam prag. quæ incipit , relatione,
ubi dicitur , quod eſt in electione actori
accuſata ultima contumacia, an uelit pe-
tere terminum ad probandum,uel petere
ſe mitti in poſſeſſionem ex primo decre-
to,& ita ſeruatur hodie , & ſic pōt in cau-
ſis ciuilibus procedi ad diſſinitiuam litē
non cōteſtata,& in hoc eſt correctum ius
commune, prout alias dixi in ſuperiorib.
11 † Tertia pęna eſt , quia ſi reus perſeuerat
in contumacia , proceditur contra ipſum
admiſſionem in poſſeſſionem ex ſecundo
decreto,& illud parat plenum præiudiciū,
ut habetur in d.§.Iul,& per Bart.in l.cum
proponas.C.de bon.auth.iud.poſ. & eſt re
gia pragm.quæ incipit,Reo,&c.
12 † Sed iuxta hoc pro introductione iuue
num ad practicam , quæro quid ſignifi-
cant iſti duo termini.ſ.primum decretum
& ſecūdum decretum,dic quod *c* primum
decretum eſt prima miſſio quæ fit per
iudicem

iudicem in bonis contumacis, eo ipſo qd̄
incipit eſſe contumax , & fit pro menſura
debiti tantum, quando agitur actione per
ſonali,ut d.l.cum proponas,& ibi Bart.de
Doct.in d.l.finita. §.Iul.ff.de dam.inf.Sed
quando agitur actione reali,mittitur quis
in poſſeſſionem totius rei petitæ.l.ſi quis
emptionis.§.ſed ſi quis.C.de præſcr. 30.an.
& habetur in c.prout.& c.contingit.de dol.
& cont.& eſt conſt.regni, quæ incipit . rei
uend & etiam efficitur uerus poſſeſſor per
primum decretum,ut in iuribus præallega
tis,& habetur per Doc.in l.3.§.fi.ff.de acq.
poſſ.ſed in actione perſonali non efficitur
uerus poſſeſſor per primum decretum , ut
in iuribus prçallegatis,& habetur per Doc.
in l.3.§.fi.ff.de acq poſſ.ſed in actione per
ſonali non efficitur poſſeſſor , ſed ſolam
detentationem acquirit cauſa cuſtodię, ut
d.l.3.§.fi.& eſt text.in l.is,cui.in princip.
ut in poſſ.lega.& in l.cum legati.ff.ex qb.
cau.in poſſ.ea.& in l.ſi quis ante.ff.de ac-
quir.poſſ.& per Bartol.in d.l cum propo-
nas. Et ad hoc , ut concedatur primum
decretum,non requiritur.quòd plene con-
ſtet debito, ſed ſufficit , q̄ ſummatim uel
per iuramentum actoris,ex quo modicum
parat præiudicium,ſm̄ Bar.in d.l.cum pro
ponas . ſecundum decretum , eſt ſecunda
miſſio, quæ fit per iudicem contra eūdem
reum perſeuerantem in contumacia ,ut di
cunt Doct.in locis præalleg.& hoc eſt ma
ioris preiudicij,quia transfert ueram poſ-
ſeſſionē,ut d.l.3.§.fi.iuncta glo.in uer.no.
bis.ff.de acq.poſſ.Item,transfert dominiū
ſi reus erat dominus. alias uſucapiendi
conditionem,ut no.glo.& Bartol.in l.præ-
toris in princip.& in l.ſi finita.§.Iul.ff.de
dā.infect.& glo in l 2.in fi.ff ſi ex no.cau.
ſa aga.Vèrum non interponitur,niſi plene
conſtet de debito per teſtes uel inſtrumēto
ſecundum Bar in d.l.cum proponas & in
l.fina.§.ſin autem.C.de bo.auth.iud.poſ.&
Bar.in l.Ful §.cum hoc.ff.ex quibus cau.
in poſ.datur , Sed per quantum tempus
debet reus perſeuerare in contumacia, ut
perueniatur ad ſecundum decretum . Com
munis concluſio eſt de iure cōmuni,quod
ſit in arbitrio iudicis, ſecundum Barto.in
d.l.cum proponas,tamen de æquitate non
debet iudex procedere ad ſecundum de-
cretum, niſi ſit lapſus totus annus a die 1.
decreti.ita dicit Fely.in cap.conſult,col. 2.
de offi.deleg.ubi dicit hanc eſſe cōem opi.
niſi alia iuſta cauſa ſuaderet, ſed hodie in
regno eſt ſtatutum tempus per duas re-
gia pragm. quarum una incipit , relatio-
ne,& alia ſequens,quę incipit,reo quibus
cauetur.quòd elapſis trib.menſibus , a die
primi decreti poteſt peti miſſio ex ſecun-
do , & conceſſo ſecundo decreto , habet
reus alium menſem.infra quem poteſt re-
cuperare tenutam , dummodo ſoluat to-
tum debitum,una cum expenſis. aliàs ela
pſo dicto menſe poſt ſecundum decretum
creditor efficitur uerus dominus. & irreuo
cabilis , cui debet res adiudicari apprecia
ta pro menſura debiti , ſed ante ſecundum
decretum , poteſt reus quandocunque in-
fra tres menſes recuperare tenutam,ſoluē
do expenſas , & dando ſatiſdationem , &
hoc etiam eſt prouiſum de iure communi,
per auth. ei qui iurat, C.de bon.auth.uid.
poſ.In quibus autem cauſis interponatur
ſecundum decretum . glo.in l.iubere caue-
re.ff.de iur.om.iud.tenet,quod ſolū in cau
ſa damni infecti,& non alijs , ſed ueritas
eſt in contrarium , quòd imò in omnibus
cauſis locum habet , uerum in hoc eſt dif-
ferentia,quia in cauſa damni infecti ſit ad
iudicatio totius , rei etiam ultra menſurā
debiti.ſed in alijs ſolum pro menſura de-
biti,ut ſupra dixi ſecundum Bar.in d.§.Iu-
lia.colum.antep.ulti in ſpecie reprobari il-
lam. glo.in d l.iubere.& hoc tenet etiam
Alex.in d.l.iubere.colum.4.& eſt text.ī d.
auth,& qui iurat.& in d.l.Fulcinus.§.1.&
2.& ibi Bar.item in cauſa dāni infecti ſit
indiſtincte adiudicatio , ſed in alijs non,
ſed uenditur res,& illud decretum de uen-
dendo habet uim ſecundi decreti , ſecun-
dum Barto. in d.l.iubere.Verum emptore
non reperto tunc ult.loco adiudicatur in
ſolutum creditori,l.a diuo Pio.§.ſi pigno-
re.ff.de re iudic . Et ſcias, quod etiam in
actione reali interponitur ſecundum de-
cretum,ſecundum Alexan.in l.3.§.fina.ff.
de acq.poſſeſ.

ADDITIO.Adde ad iſtam materiā
13 primi & ſecundi decreti,† an interpoſito
primo decreto poſſit reus citari ad tolerā
dū & in hoc Bald.in l.§.ſi abſens ff.ex no
xa.cau.aga.colū.3.uerſicu.5.quærit̄, dicit
14 quod non.† Ex quia in prag.incip.reo di-

citur, quòd ſit miſſio in poſſeſſionem ex
primo decreto pro menſuram debiti, &c.
quantum erit iſta menſura debiti? dicas q
ſit miſſio pro tãta ſumma, quæ ualeat pluſ
quam erit ſumma quæ petitur, ſecundum
glo.no. in authe.ei qui iurat. in uer.& per
menſuram, C.de bo.au. iud.poſſid. ſecun-
dum Luc. de Pen. in lege quoties penult.
colum.C. de.dign.lib.12.& firmat Marc.
Bon.in dict.prag.reo. Petrus Follerius
V.I.D.

15 † Scias tamen, quod nunquam procedi
tur contra contumacem ad aliquem actũ
d niſi altera parte *d* inſtante, ſecundũ Bar.
in auth.ei qui appellat. in fin.C. de temp.
appell.

ADDITIO. Hæc uera intelligas (ut
nunquam procedatur ad aliquem actum
contra contumacem, niſi parte inſtante)
ut procedant quantum ad hoc, ut iudex
procedere poſſit contra aliquẽ tanquã cõ-
tra contumacem, ſecus quo ad effectum
qui ipſo iure inducitur a ſtatuto, ſeu iure,
nam tunc non requiritur, quòd pars accu-
ſet cõtumaciam, & inſtet, ſecundum Bal.
in l.ſi tutor, C. de inter. quod dictum ſatis
commendat Anto. de Alexan.& Iaſo.in l.
properandum, §.& ſi quidem, C. de iud.&
Felyn. in cap.illud in 4.colum. de præſcri.
Petrus Follerius.V.I.D.

16 † Quarta pœna eſt contra contumacem,
e quia non auditu, niſi *e* refectis expen.per
tex.& ibi Bald.in l.ſancimus, C.de iud.&
debet etiam ſatiſdare de iudicio ſiſti, quan
do vult recuperare tenutam, per auth. ei
qui iurat, C. de bon.auct.iud.poſſ.& uide
17 infra in 10. pęna. † Quinta pœna eſt, quia
contumaci poteſt iudex denegare audien
tiam, non ſolum in illa cauſa, in qua fuit
contumax, verum ẽt omni alia, Tex eſt &
ibi glo. ſingularis in l.ſed ſi per prętorem,
§.ſed, & ſi dum.ff.ex quib.cau.maio.& ibi
Ang. idem tenet plene Iaſo. in l. iuſiuran-
dum, & ad pecunias.§.ait prætor, in 2.no.
ff.de iureiur. ubi plus dicit Iaſo. de mente
Bald. quod tunc ille iudex poteſt mandare
alijs iudicibus, quod illum non audiant in
aliqua cauſa, & uide etiam de prædictis
Iaſ.in l.1.§.fina.colum.4. ff. ſi quis ius di.
non obtem.

ADDITIO. Adde quòd hoc uoluit
Rit.magnæ curiæ, Vicariæ in ci. Itẽ ſi ali-
quis, uel aliqua bannitus. de cuius ueri-
tate, & intellectu multa dixi in praxi, mea
cri. in uerbo banniantur, & ibi poſui om-
nes pęnas, quas patitur cõtumax. Pet.Fol.
18 † Sexta pœna eſt. quia contumax poteſt
capi de perſona, & carcerari tex.eſt cũ gl.
& Bar.in l.conſentaneum, C.quomodo &
quando iud.& in §. ſi uero etiam quidam.
in Auth.de exhib.reis, & no.And.de Iſer.
19 in cõſti.ſi quis poſt litẽ, in princ. † Septima
pœna eſt, quia uerus contumax perdit be
f neficium *f* appellandi, l.ex conſenſus, §.fi.
& ibi gl. Bar.& Imo.ff.de appe.l.1.C.quo.
appa.non recipit.& Alc. in l.properãdum,
§.ſinautẽ reus.C. de iud. ubi plus dicit, q
etiam ſi ſit contumax ad ſolam ſententiã,
nõ appellat.idem tenet Alex.in l.ſæpe, co
lum.24.ff.de re iu. Amplia hoc procedere
etiam in illa ſententia, quæ nunquam trã
ſit in rem iudicatam, quia uerus cõtumax
non appellat, ita tenẽt Ant.de But.& mo.
in cap.tenor.de re iu.& Iaſ.in l.1.§. ſi pro-
curator, colum.5. ff. ſi quis ius dicen. non
obtemp.& prædictis adde text. in l.& poſt
20 ędictum, §.fi.ff.de iud † Octaua pœna eſt
quia contumax in non reſpondendo poſi-
tionibus, uel in nolendo iurare de calum-
g nia, habetur *g* pro confeſſo.c. ſi poſt.præſti
tũ, & ibi per Doc.de confeſ.lib.6.& l.2.§.
q ſi actor, & ibi Bar. & Doct. C. de iura.
cal. Idem in nolẽte ſubire iuramentũ iudi
ciale, nec referre, l.manifeſte, & ibi p Do.
ff.de iureiur.& Luc.de Pen in l.locorum,
colum.2.C.de omni agro deſer.li.11.Et de
poſitionibus habetur in regia pragm.quæ
incipit quinta die, &c. Et cõmunis obſer-
uantia in regno eſt, quòd quis citetur tri-
bus uicibus, ut ueniat reſponſurus, ad ſe
examinandum ſuper articulis, & in ulti-
ma citatione debet inſeri totus tenor arti
culorum, & poſtea interponitur decretũ,
quòd habeatur pro cõfeſſo, ità de hoc eſt
ritus magnæ curiæ in num.256.incipiens,
Itẽ ſeruat ipſa curia, quod ſi quis, &c. ubi
etiam dicitur, quod a tali decreto non ap
pellať, quòd limita, niſi citatus ſit abſens,
quia non poteſt haberi pro cõfeſſio, ut no.
Iaſ.in l.1.fin.colum.4. ff. ſi quis ius di.non
21 obtemp. † Nona pœna eſt quia contumax
h poteſt *h* excommunicari glo. eſt.in cap.1.
de dolo, & contu.lib.6.& gl. in cap.conſti.
tutus.de ſententia excommu.lib.6.& Bal.
in l.

in l.3.in uer.not.C.de proc.& Fel.in cap.1.
col.5.uer.utrum excommunicatio, &c.de
iub.ubi plus dicit, quod ante, quam excõ
municetur quis ob contumaciam, debet
citari, uide cap.cum contumacia de hære.
22 lib.6. † Decima pœna eſt, quia contumax
petens reuocari tenutã, ſeu primũ decretũ
tenetur ſatiſdare, etiam ſi poſſideat immo
bilia, & ſi perdit priuilegium, l.ſciendum,
ff.qui ſatiſd cog. gl.eſt ſingularis, in §.ſi ue
ro etiam.in fi.in uer.fideiuſ.in auth.de ex
hib.reis, quã glo.ſequitur Bar.in l.hęc adit,
§.fi.ff.ex quibus cauſis in poſ.ea & Iaſo.in
d.l.ſciendum.col.2.ubi plures allegat, & ibi
etiã Alex.& adde, quæ dixi ſupra in 4.pœ
23 na. † Vndecima pœna eſt, quia contumax
in non parendo iudicij, perdit beneficium
iuratoriæ cautionis. glo.eſt, & ibi Bald.in
auth.ei qui iurat.C.de bo. auct.iud.poſſ.&
gl.& Abb.in cap.qua fronte.de app.& Iaſ.
in l.1.colum.pen.uerſi.3.fallit, &c.ff.qui ſa
24 tiſ.cog. † Duodecima pœna eſt, quia uaſal
lus contumax uerus, qui citatus dixit, no-
lo uenire perdit ſtatim feudum, ita tenet,
And.de Iſer.in c.1.colũ.2.in fi.de mil.uaſ.
25 qui cõtumax eſt. † Tertiadecima pęna eſt
quia contumax in criminalis, primo con-
dẽnať ad tertiã partem mobiliũ, & reliqua
eius bona adnotãtur, & ſi perſeuerat ĩ cõ
tumacia, ꝑ annũ, foriudicať.ſ.q.a hr, ꝓ cõ
uicto, & cõfeſſo, & pro rebelli, & ab oĩbus
põt impune ocidi? & oĩa eius bona confi-
ſcantur elapſo anno. De hoc eſt cõſt.regni,
quæ incipit, pœnã reorum, & ibi plene per
And.de Iſer.ubi hãc pęnã de foriudicatio
ne ponit, & ibi declarat, quod habet locum
ſolum in delictis, irrogantib.pœnam mor
tis naturalis, uel ciuilis, uel membri abſciſ
ſionis, & de hoc eſt capitulum, regni, in nu
mer.152.quod incipit ſiue quis, &c. idẽ de
clarat And.de Iſer.in c.3.§.ſi uero uiolato
co.1.de pace tenẽ.& in c.1.in prin.in 2.co.
in tit.hic finitur lex.&c.& uide ĩfra in 24.
26 pena. † Decimaquarta pœna eſt, quia cõtu
max petit beneficium legis.l.ubi cæptũ.ff.
de iud.quia conuentus corã uno iudice, nõ
põt allegare litis pendentiam coram alio
iudice, corã que fuit contumax.ita tenet
Bar.ĩ d.l.ubi cęptũ, & Alex.in l.q̃uis, ff.de
in ius.uoc.& Barto.in l.ſepulchri.ff. de ſe-
pul.uio.& Alex.in l.2.colũ.2.ff.de re iud.
Et ſic remanet cõcluſio, q cõtumax nõ põt
opponere exceptionem litis pendentiæ
27 † Decimaquinta pœna eſt, quia contumax
qui recuperat tenutã conceſſam ex primo
decreto, non poteſt ulterius declinare fo-
rum, dato q alias haberet exceptionem de
clinatoriam, ita tenet Angel.& Imo.in l.
fin.§.itẽ uel uideamus.ff.de dã.inf.& Ang.
in l.cum qui.ff.de priui.cred.& Alexan.in
l.quidã conſulebat.ff.de re iud.in fi.col.1.
28 † Decimaſexta pœna eſt, quia iudex poteſt
mandare colonis, & inquilinus contuma-
cis q non reſpondeãt ei de penſionibus, &
poteſt mandare, quod nullus uadat ad co-
lendos eius agros, & iſta eſt noua pœna, &
pulchra, & parum cognita a iudicibus, ita
tenet Abb.per illum tex. in c. grauamẽ.de
29 ſen.excõ. † Decima ſeptima pœna eſt, uia
contumax innolendo reſpondere libello
coram iudice, poteſt opponi tormentis ad
i eruendam *i* reſponſionem affirmatiuam
uel negatiuam, non tamen torquetur præ
ciſè, ut confiteatur. ſed ſolum, ut reſpõdeat
& iſte eſt caſus, in qua irrogatur tortura
ſine indicijs, quia datur ad alium finẽ.ita
ſingulariter tenet Bald.in l.accuſationem
colum.3.C.qui accuſ.non poſ.& Pariſ.in
tract.ſynd. in uerſ.tortura.in c.ſequitur
quæſtio, &c.colum.fin.

ADDITIO. Vide late dicta per me
in praxi mea crim.in 3. parte partes.prin.
in uerbo, & ſi cõfitebunť. Pet. Fol. V.I.D.
30 † Decimaoctaua pœna eſt, quia cõtumax
habetur pro præſente in ſui præiudicium,
tex.eſt in auth.quia in prouincia in fin.&
ibi Bal. C.ubi de cri.agi opor.& glo.in l.
de unoquoque.ff.de re iu.& Bald.in l.cum
31 fratrem. col.fi C.de his, qui ut indi. † De
cimanona pęna eſt, quia iudex ꝑꝑ cõtuma
ciam põt ſequeſtrare fructus rei petitæ ſe
cundũ Abb.in c.colũ.ex literis. & ibi etiã
32 Fel.de reſcrip. † Vigeſima pœna eſt, quia
contumax qui non uult reſpondere coram
iudice, habetur pro negante, uel confiten
te, ſecundum quod eſt magis præiudi-
cium, text.eſt, & ibi Doct.in l.de ætate.§.
33 qui tacuit.ff.de interrog.actio. † Vige-
ſimaprima pœna eſt, quia iudex poteſt
procedere contra contumaciam ad capien
da pignora. l.1.§. quid ergo.ff. de uen-
34 inſp. † Vigeſimaſecunda pœna eſt, quia
ubicunque contumax habetur pro con-
feſſo, puta uigore ſtatuti, tunc etiam ef-
fi, itur

ficitur infamis, & non poteſt teſtificari ita
tenet Fely. in cap. ſup eo. el. 1. in fi. de teſt.
35 †Vigeſimatertia pœna eſt, quia ſi quis
excommunicatius ob contumaciam, ut
dixi ſupra in 8 pœna, & perſeuerat per an
num in contumacia, elapſo anno reddi-
tur ſuſpectus de hæreſi Verum ſi fuit cita-
tus pro crimine hæreſis, & fuit excõmuni-
catus, ut contumax, elapſo anno habetur
K *k* pro conuicto, & poteſt puniri ut hæreti
cus, tex. eſt in cap. excommunicamus. §. qui
autem. de hęre, & in cap. cum contumacia,
de hęre. lib. 6. ſed ſi fuit citatus ob aliud
crimen non haberet pro hæretico, ſed ſo-
lum redditur ſuſpectus de hæreſi. & poteſt
iudici ſibi purgatorie, ita declarat Abb. in
c. grauamen. de pœnis. & And. de Iſern. 1.
uerſ. poſt annum, de ſtat. & conſuet. contra
lib. eccleſ. Verum ſemper habetur pro con-
uicto de illo crimine, pro quo fuit citatus
ut no glo. in d. cum contumacia. in glo.
fi. & Spec. in tit. de accu. §. ſequitur. col. 1.
uerſ porro. de hoc habemus in regno unũ
capitulum in num. 99. quod incipit, item
ſtatuimus, ꝙ ſi contingat &c. quo cauetur,
ꝙ ſi quis perſeuerat per annum in excom-
municatione, debet per prælatum denun
ciari curiæ ſeculari, & legitima pœna puni
36 ri per iudicem ſecularem. †Vigeſimaquar
l ta *l* pœna eſt. quia ſi quis fuit contumax
pro minori delicto, pro quo. ſ. non poteſt
foriudicari, puta quia non irrogat pœnam
mortis, uel membri aſcuſſionis, ut dixi ſu
pra in 14. pœna iſte bannitur. & cõdemna
tur ad terram partem nobilium, & eius
bona annotatur, prout ibi dixi. Verum ela
pſo anno non foriudicatur, ſed omnia bo-
na publicantur, reſeruato iure libertorum,
ſecundum conſt. regni. Et ſi uoluerit reuer
ti ad defendendum ſe, debet ſtare in uin-
culis, & ſi uenit abſoluendus in cauſa prin
cipali, adhuc debet ſtare tanto tempore in
carcere, quanto tempore durauit in contu
macia. ita hæc omnia deciduntur per capi
tulum regni, in nume. 152. quo incipit, ſi-
37 ue quis. &c. † Prædicta omnia procedunt
ubi agitur de contumacia rei Quid autem
de contumacia actoris, qualiter punitur
actor contumax? Dic quòd in cauſa ciui-
li ſi reus comparuit in ultimo perempto-
rio, actor uerò non comparet, euaneſcit
citatio, & edictum circunducitur text.
in l. & poſt edictũ, §. 1. ff. de iud ſed actor
non punitur ad aliam pœnam, niſi quia
abſoluitur reus ab obſeruatione iudicij,
& actor condemnatur expenſis, quas te
netur reficere, antequam iterum agat, ſe-
cundum Andr. de Iſer. in conſt. ſponte uo-
lentibus, ſed in cauſa criminali accuſator
non comparens, ultra condemnationem
expenſarum punitur ad ſextam partem
mobilium, ut eſt conſt. quæ incipit, accu-
ſatorum temeritas, & ibi And. de Iſer. Item
in ciuili proceditur contra actorem contu-
macem, ſecundum formam auth qui ſe.
38 mel. C. quomodo, & quando iud. †Vltimo
adde hic, ꝙ is demum punitur, ut contu-
max, a quo petitur aliquid dari uel fieri
ſecus, ſi citetur, ſi ſua putauerunt intereſ-
ſe: quia talis citatio non arctat ipſum ad
comparendum, & ſi non comparet, non
poteſt dici contumax, nec puniri, quia iſta
dicitur citatio uoluntaria, ſecundum Bal.
in cap. 1. colum. 5. uerſic. & not. &c. de mil.
uaſal. qui cont. eſt. & Paul. de Caſtr. & Ale.
in l. teſtamenta omnia, C. de teſt. & habet
in deciſio. 2. & deciſ. 24. conſil. Neapolita.
Rob. Marant. V.I.D

ADDITIONES.

a Contumacia. Quæ dicat uera cõtumacia.
& q̃ ficta, Bar. in l. & poſt. §. fi. in fin. ff. de
iudic. Soc. in tract. fallen. reg. 73. Veſtri. in
pract. Rom. Cur. lib. 7. cap pen. numer. 22.
ubi addit. Grauat. numer. 51. ſup. in 6. par.
3. par. 2. actu. nume. 284.

b Pœnas. Duen. lib. 1. regul. utr. iur. reg. 152.
& 153. limit. 5. uerſic. & circa hanc, Folle.
in fragment. poſitis in pract. crimin. laico.
numer 170.

c Primum. Coraſ. in lib. 1. numer. 1. ff. de of-
fic. aſſeſſ.

d Inſtante. Et accuſante contumaciam, Gra-
uat. in addit. ad pract. Octau. Veſtr. libr. 4.
cap. 4. nume. 17. Alferi. conſil. 12 nume. 31.

e Refectis expenſis. Nicol. Anto. Grauat. ubi
ſup. nume. 16. & nume. 20. intellige tamen
de expenſis liquidis Iaſ. in auth. quæ res nu
mer. 13. C. de ſacroſan. eccleſ. Et non ſolũ
debet reficere expenſas, ſed etiam non au
ditur, niſi prius cauerit de iudicio ſiſti.

f Appellandi. Franc. cap. ſæpe q. 11. & 12. de
appellat. nec etiam eius procurator appel-
lat Cur. iun. in l. 1. §. ſi procurator. num. 21.
ff. ſi quis ius dicen. non obtemper. contu-
max uere fictus appellare poteſt, & de cõ-
muni per Grauat. in addit. ad pract. Veſtr.
lib. 1. cap. pen. num. 54.

g Pro confeſſo. Duen. ubi ſup. reg. 152. li-
mit. 4. & 5.

h Excommunicari. Duen. ampliat, & limi-
tat. lib. 1. reg. utri. iur. reg. 153. contumax.

i Reſponſionem. Foller. in 2. par. 2. par. prac.
crimin. laico. num. 9. inf. in hac eadem par
te 2. par. actu. 14. num. 9.

K Pro conuicto. Nicol. Ant. Grauat. in add.
ad pract. Octau. Veſtr. lib. 8. c. fi. in ult. add.
nu. 42. uſque ad finẽ latiſſimè, & doctè dei
hac re uideas Couar. in c. alma mater. in 1.
par. §. 7. num. 10. & 11. de ſentent. excom.

l Pœna. Adde duas alias pœnas uidelicet
quod contumax priuilegium fori allega-
re non poſſet, Afflict. 133. Itẽ quod aduer
ſum contumacem iuramento partis de ex
penſis conceditur, Grauat. in dictis addit.
libro tertio. cap. 2. nume. 2. uſque in fin.
Ludouicus Alferius.

Sequitur tertium membrum iudicij. De libelli oblatione, tertio membro iudicij.

1 *Libellus iudici, & parti offerri debet.*
2 *Libellus ita clarus eſſe debet, ut poſſit reus deliberare, an uelit cedere uel contendere.*
3 *Copia libelli datur reo, ſumptibus actoris in regno.*
4 *Libellus ut procedat, quid continere debet & num. 5.*
6 *Prælatus agens nomine eccleſiæ, an debeat exprimere eius nomen uel eccleſiæ.*
7 *Syndicus uniuerſitatis agens, quod nomen debet in libello ponere.*
8 *Actor pupilli qualiter concipiat libellum.*
9 *Libellus conrra eccleſiã, qualiter formetur.*
10 *Libellus qualiter formetur contra infantẽ*
11 *Libellus, qualiter cõcipiatur cõtra furioſũ.*
12 *Libellus criminalis, ut ualeat, quid contine re debeat.*
13 *Dies commiſſi criminis ſi apponitur in libel lo, & non probatur reus abſoluitur.*
14 *Accuſator ad inſtantiam rei tenetur decla-rare diem commiſſi criminis in libello.*
15 *Clauſula, peto mihi ius, & iuſtitiam mini ſtrari, quid operetur in libello.*
16 *Clauſula, omni meliori modo, &c. quid in libello operetur.*
17 *Clauſula, non ſe aſtringens, quid operatur.*
18 *Clauſula, & proteſtatur de expenſis, quod importet in libello.*
19 *Libellus non poteſt præſentari die feriato ad honorem Dei.*
20 *Libelli porrectio, non eſt de proceſſu iudicij.*
21 *Libellus præſentari poteſt etiam die feriato ad honorem Dei, quando periculum eſt in mora, uel res eſt tempore peritura.*
22 *Libellus debet eſſe clarus, & certus.*
23 *Libellus non debet eſſe generalis.*
24 *Libellus quantumcunque generalis. & obſcurus, admittitur in cauſis ſummarijs, niſi tanta ſit obſcuritas, ex qua reus non poſſet deliberare.*
25 *Citationem debet libelli oblatio præcedere.*

1 TErtiũ † membrum iudicij eſt libelli
oblatio. Nam is, qui uult recte ordi-
ri telam iudicij, primò facit partem
citari, ut ueniat ad reſpondendum petitio-
ni in iudicio, & parte citata comparente,
offert libellum iudici, & parti, iuxta auth.
2 offeratur, C. de lit conteſta. †& debet libel
lus eſſe, ita clarus, ut reus poſſit ex eo deli
berare, an uelit cedere uel contendere. l. 1.
in princ. ff. de eden. & d. auth. offeratur, &
3 no. Bar. in l. ſi in rem, ff. de rei uen †Debet
a autem dari *a* copia libelli reo, expenſis
actoris, ut eſt gloſſ. in clem. 2. in uer. obla-
tos, de appel. & eſt deciſum in regno per re
giam pragm. quæ incipit, cõparente. &c.
4 † Et quoniam iſta materia libelli eſt ual-
de trita, & in quam pluribus locis uentila
ta, maxime per Specu. in titu. de libel. con
cep. & per Cano. in tit. de lib. obl. & p Bar.
& Doct. in l. edita, C. de eden. & Iaſ. in §.
omnium inſtit. de act. & in uarijs locis, ꝓ-
pterea non multum me extendo ſolũ pro
introductione iuuenum, attingam ea, quæ
ſunt neceſſaria in libello, unde eſt ſciendũ
quod libellus ad hoc ut procedat, debet
continere quinque conditiones, uidelicet,
5 quis, quid, coram quo, quo iure operatur,
a quo. † Primo debet continere, quis ideſt
nomẽ actoris, uel accuſatoris, puta Titius
agit, uel accuſat.

ADDITIO. Nomen actoris in libel
lo exprimendum (ut uides) inquit dom.
Auct. cuius rei cauſa extra rem minime
eſt illud ſcire, an prælatus uolens agere in
caſus

cauſis eccleſiæ debeat concipere libellum
nomine ſuo,uel nomine eccleſiæ? & uide-
tur quod nomine eccleſiæ,ut in c.inter di-
lectos,de fid.inſtru & in c. literæ. de dila-
6 tio,& eſt ratio, quia prelatus † nõ habet
ſuo nomine directam actionem uel utilẽ, b
auth.ſed hodie. C. de epiſc. & cler. prout
uoluit Hoſt.in cap.olim.el 1.de reſt. ſpo.
in uerbo nomine domus,mouetur quia re
ctores, ſeu prælati ſunt procuratores, &
non dñi,c.2.de dolo,ſed hoc late proſequi
tur Marian.Soci.in cap.1.de lib.obla. nu-
me. 107. ubi diſtinguit tres caſus de quib.
7 per eum.† Et quid de ſynd.cuius nomine
debet libellum concipere ? In quo dicen-
dum eſt, quod in ciuilibus debet nomine
uniuerſitatis,uel collegij, uel eccleſię libel
lum concipere,ſecundum Spec.in titu. de
lib.obla.§.iam nunc uidendum uer.ſi uero
prælatus,& habetur per Innoc.Io. And.&
Io.de Imo.in cap. ſi.de proc. & ſi ageret,
& conciperet libellum, & non diceret no-
mine uniuerſitatis,uel ſyndicario nomine
uidetur potius agere proprio nomine, ſi
uero loquitur in criminalibus ſyndicus
poteſt conciper libellum ſyndicario no-
mine,aut nomine uniuerſitatis, ſed pro-
prio,ſecundum Dyn.& poſt eum Cy. Bal.
8 & Saly.in l.2. C.qui accuſa.non poſſ.† Et
quid de actore conſtituto a tutore, uel a
pupillo cũ auctoritate tutoris,cuius nomi-
ne debet libellum concipere ? & certè de-
bet ſimiliter libellum porrigere nomine pu
pilli,de quo uide per Dom. Marian. Soc.
in d.c.1.de libel.obl.nu.118.ubi etiam ha
bes quid de tutore,& procuratore. & æco
nomis ac alijs. Pet. Foll. V. I. D.

SECVNDO, quid.i.rem petitam
in libello,quam debet actor deſignare per
duos confines,ſeu per duas demonſtratio-
nes alias poſſet dici libellus obſcurus ſm
Bar.in d.l.ſi in rem, ff. de rei uend & in l.
forma,ff.de cenſ. Tertio,coram quo,i.no
men iudicis,ordinarij,uel delegati,coram
quo porrigitur libellus non tamen eſt ne-
ceſſe exprimere nomen propriũ,licet poſ-
ſit libellator,ut ſi uult, ſed ſufficit ipſum
mentionare per nomen ſui officij.ita ut ſit
certum de perſona Quarto,quo iure peta
tur, ideſt debet continere cauſam cõcludẽ
tẽ,puta,peto centum, quia mutuaui, &c.
uel peto puniri, quia tale delictum com-
miſit, &c. Nam ſi concludens cauſa non
ponitur,non procedit libellus,ut ſi dico,pe
to centum quia Rex eſt in Francia,ut no.
gl.in l.2.§.circa,ff.de doli excep. & Bart.
in d.l.edita,colum.2.non tamen eſt neceſ
ſe exprimi *b* nomẽ actionis in libello, ſed
ſufficit, quod taliter narretur factum, ꝙ
ex narratione facti poſſit elici, quæ actio
intentetur,tex.eſt,& ibi Abb. & Felyn. in
c. dilecti. de iud. debet tamen eſſe cautus
aduocatus in perquirendo, quæ actio ſibi
cõpetit,ad hoc, ut ſecundum naturã illius
actionis ſciat adaptare uerba libelli, non
tamen habet neceſſe illam exprimere, ut
d.c.dilecti. Quinto debet continere a quo
ideſt nomen rei conuenti. Iſtis ergo quin
que conditionibus concurrentibus,erit re-
cte formatus libellus ut declarat Spec. in
titul.de libel.concep.§.4.

ADDITIO.Debet etiam libellus cõ
tinere nomen rei, a quo aliquid petendũ
erit,ut dicit dominus actor,& bene.)pro-
tyronibus tamen illud non inutile erit ſci
re,an ſi agere quis uoluerit contra eccleſiã
debeat concipi libellus contra prælatum
ipſius eccleſiæ,uel cõtra ipſam eccleſiam?
& in hoc teneatis,quòd cõcipi debet libel-
lus contra prælatum,qui nomine talis ec-
cleſiæ debet mihi centum)ſecundum Spe.
in titu de lib.obla.§.iam nunc uer.contra
ſyndicum.† Et quid agendum erit contra
9 pupillum, &c. tunc ſi eſt infans minor ſe-
ptennio,& tunc debet contra ſolum tuto-
rem,ſi habet,alioquin peti, quod detur tu-
tor ipſi infanti,l.1.§.1.ner ita tamen,ff.de
dam.inf.& ibi glo.& not.gl.in auth.cauſa
quæ ſit cum monacho,C.de epiſc.& cle.ta
lis enim non poteſt in ius uocari,ut eſt bo-
nus tex in l.5.in princip.ff.de in ius uoc.&
not.in l.2.ff.de condi.fur. & debet concipi
ſic libellus,conqueror de P.tutor.B.pupilli
infantis,& ita concludit Affli.in deciſ. ſa-
cri regij cõſ.Neap.in deciſ.262.incip.fuit
in conſi.aut eſt minor ſeptennio, & debet
libellus concipi cõtra eum auctoritate ſui
tutoris,ut puta,conqueror de B. pupillo,
& P.eius tut.cap.Rai. extra de teſt. & ita
tenet Spec.in tit.de lib.obl.§. iam nunc ui
dendum uerſi.porrò. † Et idem dicendũ
10 eſt ſi agitur contra furioſum,& mente ca-
ptũ,nã iſti æquiparantur infantibus, & ꝑ-
ſumunt abeſſe,cum nihil intelligãt, l.2.§.
peti,

peti. ff.de iur.eod.& non poſſent in ius
uoc.l.quinque in princip.de in ius uoc.
Petrus Foller.V.I.D.
12 †Et prædicta procedunt in ciuilibus,ſed
in libello criminali accuſatio requiruntur
aliæ ſolennitates,quæ traduntur in l.libe
llorum.ff.de accu.& per gloſſ.in l.in cauſis
C.de accu.uidelicet locus commiſſi crimi
nis animus,mẽſis,indictio,& regnati Impe
ratoris.Quę regnatio licet non requiratur
de iure,ut dicit Bar.in d.l.libellorum.in 1.
col.tñ de cõi conſuetudine ponitur in lo-
cum conſulis quem hodie non habentur
Dies aũt commiſſi criminis,non debet ap-
13 ponit, ſecundum Bar.ibi.†imo caueat li-
bellator, ne apponat diem, quia ſi non pro
baret delictum eſſe cõmiſſum illo die, ſuc
cumberet, quia ſic nõ probaret,ita per plu
ra tenet Iaſ.in l.1.in prin.col.ſi.ff.de eden,
14 †Si autem ex aduerſo reus pateret ab ac-
c cuſatore,ut declarare debeat *c* diem, poſ
ſet de hoc petere,ſi uult probare contra in
coarctando negatiuam, ut quod tota illa
die fuit alibi, & tunc tenetur accuſator ad
inſtantiam rei declarare diem cõmiſſi cri-
minis.ita plene declarat Iaſ.in l.ſi quis
Bpheſi.ff.de eo quod cer.Io.Bar.in l.is,qui
reus,colum.5.in ſi.ff.de publ.iud. Sed con-
trarium,& melius tenet Imo.in d.l.is, qui
reus,col.23.in ſin.quem ibi ſequitur Alex.
in addit.ad Bart.de quo art.uide omnino
Franc.de Aret.in c.qualiter, & quando
§.debet.col,7.de accu.Et prædictæ ſolen-
nitates requiruntur etiam, quando agitur
ciuiliter ex delicto,dũmodo ſit talis actio
quæ infamet,alias ſecus, ſecundum Bart.
in l.prætor edixit in prin.ff.de iniu.& Bar.
in l.1.§.1.ff.de ſuſp.tut.& in l.item exigi-
15 tur.ff.de dolo. †Solens in calce libelli ap-
poni nõnullæ clauſulæ per aduocatos,qua
rum, quatuor tantum ego puto eſſe ualde
utiles,& in omni libello apponi debẽt pro
utilitate libellantis.Et prima eſt illa.Super
quibus omnibus, & eorum ſingulis peto.
d mihi *d* ius, & iuſtitiam miniſtrari, quæ
clauſula ſaluat libellum ab omni inepti-
tudine ſecundum Abba.in cap.cum di-
lectus,colum.17.de ord.cog.& Alexand.
conſi.12.col.pe.in 1.uol.& Iaſ.in §.omnia
cõl.20.& 21.de act & Pet.Phil.Cor.in cõ
16 ſi.305.& 302.in 3.uol.† Secunda clauſu-
e la utilis eſt illa, *e* Omni meliori modo &c.
quæ operatur, ut in caſu dubio libellus
interpretetur eo modo,quo fauorabilibus
eſt actori libellanti, ſecundum Alexan.in
cõſil.7.col.3.uer.hoc etiam,&c.in 13.uol.
& Ant.de But.in c.literæ,de dilat.& in ca.
examinata,de iud.de cuius clauſulę uirtu-
te uide plura per Fel.in c.cũ ſuper,col.pen.
17 & ſi.de offi.deleg. †Tertia clauſula utilis
eſt illa. Non aſtrigens &c quæ operatur
ut actor non teneatur probare qualitatem
deductã in libello,ſecundũ Bar.& Doc.in
l.diuus.ff.de re iud & Alex.in conſ.6.col.
2.& 3.uer.3.reſpõdeo, &c. & uerſi.nec eſt
neceſſe,&c.ĩ 3.uolũ.alios ſine illa clauſula
ſuccumberet non probando qualitatem
dato,ꝙ probaret factum principale.ſecun
dum Bar.in conſi.117.in c.acc.&c.& Abb.
in c.licet.colum.14.de prob.& in c.exami
nata.col.4 de iud.& Paul.de Caſt.in conſi.
18 405.col.1.in 2.uol.†Quarta clauſula uti-
lis eſt illa.Et proteſtatur de expenſis, &c.
per quam cenſetur interpellatur iudex, ut
condemnet uictum uictori ad expenſas,ad
quas non tenetur iudex condemnare, ſi nõ
petantur, licet poſſet condemnate ſi uelle.
ſed qñ ſunt petitæ, tenetur oĩo iudex de-
clarare ſuper expenſis,& condemnare con
demnandũ,alias faceret litẽ ſuam.ita dicit
Bart.in l.properandum.§.ſinaũt alterutra.
col.ſi.C.de iud.& ibi ẽt Bal.idẽ tenent cõi
ter Doc.in l.4.§.hoc autem iudicium ff.de
dam.infect.An autem ſit neceſſe dari libel
lum in ſcriptis,& quid ſeruatur hodie in re
gno, dixi plenè ſupra in 4. parte huius tra.
19 in 6.diſt.& ad ibi dicta me remitto.†Vlti
mo ſuper hanc materia,quæro utrũ libel-
lus poſſit præſentari in die feriata. Dic,
quod in die feriata ad honorem hominum
nõ eſt dubiũ, ꝙ põt pñtari iudici,per l.mi
liter.§.60.ff.de indul.ſed dubium eſt de die
feriata ad honorem Dei.Barto.in l.ex qua
cunque.§.fina.in reb.ff.ſi quis in ius uoc.
non ie.tenet ſimiliter, ꝙ poteſt præſentari
per gl.in c.placita.15.q.4.Verum idẽ Bart.
in l.nec quidq̃.§.de plano.ff.de offic.proc.
tenet contrariũ,& hanc contrariã partẽ.ſ.
quòd non poſſit præſentari, tenet Abb.in
c.ſignificauerunt,& ibi ẽt Fel.colum.4.de
iud.& Alexan.in l.1.ff.de fer.ubi tenet pro
firmo, ꝙ diſpoſitio d.§.60.non habet locũ
in ferijs ad honorem Dei.Idem tenet Bar.
in extrau, ad reprimendum in uer. de pla

no, & hæc uř magis cōis opin.ſed Lāfr.in
c.le ſæpe,uer.de plano,de uerbo ſign.tenet
20 primam partem.† pro qua facit, ꝙ libelli
porrectio non eſt de proceſſu iud. ſecun-
dum Bal.in d.l.ex quacunque.col.fi.& Bal.
in rub.C.de in ius uoc.& Bal.& Alexā.in
l.1.ff.de ius uoc.& Fely,in c.1.colum.1.de
lib.obla.Sicut ergo alij actus extraiudicia
les poſſunt expediri die feriata ad honorē
Dei,ut habetur in l.1.fi.C.de fer.ita & iſta
præſentatio libelli.

ADDITIO. Adde plene dicta per
Marian.Soc.in capitu.1.de libe.oblat nu-
mero 148.Petrus Foller.V.I.D.

Sed in iudicando nō eſſet recedendum
a cōi opin.contraria,quæ rectè uidetur cō-
probari,per d.l.fin.quæ prohibet omnes
actus, qui coram iudice expediuntur.
21 † Quam opi.communem,limita non pro-
cedere,quando periculum eſſet in mora,
uel res eſſet tempore peritura, quia tunc
poteſt preſentari,etiā in die feriato ad ho
norem Dei,ſecundum Abb.in c.fi.col.6.&
ibi ēt Fel.in 4.col.de iud.& Fede.de Sē.in
conſ.139.Secundo limita non procedere
in libello appellatorio,quia indiſtinctè prę
ſentari poteſt in die feriato ad honorem
Dei,ſecundū Fel.in d.c.fi.colum.5.& Bal.
in l.1.per illum tex.C.de fer.& glo,in cap.
pel.uerſi.lecta,de appel lib.6.

22 ADDITIO † Illud tamen aduerten-
f dum eſt, ꝙ libellus debet eſſe *f* clarus &
certus,ut probatur in l.ampliorem.§.in re-
futatorijs,C.de appell.& in Auth.de teſt.
perfe.§.nos igitur.col.8.& l.certum.ff.de
confeſ.& cap.cum clamor.extra de teſt.&
cap.literæ.extra de dila. unde nihil ambi-
guitatis & obſcuritatis cōtinere debet, c.
conſtitutus extra de reli.do.& ibi per Inn.
no.qđ quidē.Primo limitandum erit, niſi
obſcuritas cōtingeret ratione duplicis uel
plurimum interpretationum ſenſum, uel
intellectuum,& in quolibet ſenſu & intel
lectu concluderetur intentio agentis,arg.
eorū quæ not.do.Ant.in c.ut ſuper de reb
eccl.non alie.Secūdo limitantur ut pdicta
procedant,ut ſi opponatur,ſecus ſi non op
ponitur,qa procedit libellus,& ſatis eſt ꝙ
in proceſſu poſtea fit declaratio,l.in fi.iun
cta glo.C.de ann.except.pōt tñ iudex reti
nere libellum,obſcurū,uel facere,ꝙ decla
ratur ēt parte non opponente, ſecundum
Iaſo.in l.age.in fi.col.C.de trāſa.Tertio li
mitatur, ſi obſcuritas. ſeu dubietas reſpice
ret principalē intentionē libellanti, ſecus
ſit ultra intentionem libellātis adeo quòd
principalis intētio ſit clara,quia ſi aliquid
in libello,adijcitur, quod ſit obſcurum nō
uitiat libellū,nec ſi petatur,arctatur libel-
lans ad declarandum, ſm Hoſt.Io.And.&
D.Ant.in c.literę.extra de dilat & proba
tur in cap.ex tenore.extra de for.compe.
Quarto limitatur ut procedat id quod ſu-
pra dixi ſi mō incertitudo reddet rem du-
biam, ſecus ſi habetur pro certa,puta quia
dicatur,ꝙ res fuit empta uel uendita ultra
uel citra dimidiam iuſti pretij,c.penul.de
23 empt.& uen.ibi Doc.† Itē libellus non de-
g bet eſſe *g* generalis,& rō eſt quia omnis ge
neralitas parit obſcuritatē, c.pen.extra de
confir.util.uel inut,l.ita fidei,ff.de iure fi l.
in tradendis, ff.communia prædio. fallit
hæc regula,niſi agentis intentio conclude
ret in qualibet ſpecie generis, facit tex.&
ꝙ ibi not,Ioā.And,ī c.pręterea.el.2.de ac-
cuſ. Item limitatur,ut limitatus præcedens
concluſio.Petrus Follerius.V.I.D.
24 † Vnū tamen ſcis, ꝙ hodie in regno cau
ſæ ſunt ſummariæ,ut pluries dixi. Vñ ad-
mitteretur libellus quātunque generalis,
& obſcurus,ut no.Bart.in extrauag.ad re-
primendum.in uerſ.& figura,circa mediū.
Verum hoc intelligitur, niſi ſi tanta ob-
ſcuritas,ex qua reus non poſſet deliberare
quia tunc parte opponente non procedit
libellus, quia tolleretur defenſio reo, ita
pulchre tenet Alex.in conſ.32.colum.3.in
25 4.uol.† Item non obſtante,ꝙ præpoſui ci-
tationem in ordine, tamen in practica or-
do eſt, ut primo præſentetur libellus iudi-
ci, & poſtea ſuper eo expediatur citatio
quia debet iudex primo uidere libellum,
ut poſſit deliberare, an ſi iuſta, ut ſuper
eo procedatur, ita declarat Fely.in cap.1.
colum.1.de libel.obl.Rob.Mar.V.I.D.

ADDITIONES.

a Copia.Amade.in tracta. ſind. nume.228.
Duen. lib.1.rege utr. uir. reg 2. limit.3.
b Nomen actionis.Et eſt communis, de qua
latè Rip.in l.edita, nu. 6.C.de eden.Al-
fer.cōſi.12.nu.12.& conſi.13. nu.5.& 15.
c Duen.Plot.in repet.l.ſi quando.nu.834.C.
unde ui.ſupra.in 16.diſt.4.par.priu.nu.65.
d Ius & iniuſtitiam. Non tamē operatur,ut

iudex poſſit ultra petita iudicar Frā.Mar.
quæſt.delfin.13.nu.14.Et de iſtis clauſulis
uideas Machellum in ſuis patrocinijs, c.
26.num.3.uſque in fin.& cap.ſeu patroci-
nio 33.nu.3.& ſeq.
c Omni meliori modo.De hac clauſula Af-
flict.deciſ.144.nu.2. Veſtri. in pract. Ro.
Cur.lib.8.capit.primo num.3.ubi Grauat.
in addit.ſub litera.O.num.41.
f Clarus.Et ita clarus,& certus,ut reus poſ-
ſit deliberare,an uelit cedere,uel contende
re.Bellon.conſilio 23.num.17.
g Generalis.Rip.in rub. ff. ſolut. matri.nu-
mero 47. Ludouicus Alferius.

De reconuentione,quarto membro iudicij.

1 *Reconuentio quando, & quomodo fiat,& alia de reconuentione remiſſiue.*

1 QVartum membrum iudicij eſt † re-
conuentio, nam porrecto libello &
oblato parti,ſolet reus reconueni
re actorem ante lit. conteſt. ſi aliquid eſt
recipere petiturus ab eo,& hic eſſet tractā
da materia reconuentionis, uidelicet, in
quibus cauſis habet locum,& quæ ſit eius
natura, & coram quibus iudicibus propo-
ni poteſt.Verūm,quia iſtam materiam ſa
tis copioſè tractaui ſupra in 4.parte huius
tracta.in 6.diſtin.princi. ideo ad ibi dicta
me remitto, quæ habeantur hic pro repe-
titis. Sequitur quintum mēbrum iudicij.

De laudatione, quinto membro iudicij.

1 *Auctor laudatus,quis dicatur,& ad quem effectum ſibi lis denunciatur.*
2 *Auctor an laudare poſſit coram arbitro.*
3 *Reconuentio non habet locum corā arbitro,*
4 *Euictio per hypothecariam operatur, ut emptor agas ad intereſſe,etiam ſine denunciatione.*
5 *Auctor quando,& quo tempore litis laudari debet.*
6 *Fideiuſſoribus pro euictione, an debeat lis denunciari.*
7 *Pupillo an poſſit lis denunciari.*
8 *Durante termino dato reo ad denunciandū auctori,an debeat ſuperſederi in cauſa.*
9 *Auctorem auctoris ſui an poſſit quis laudare,et an teneatˀ ſibi de euictione ſine ceſſione*
10 *Auctor laudatus, non poteſt ex ſua perſona declinare forum.*
11 *Fiſcus Auctor laudatus, an poſſit declinare forum.*
12 *Auctori laudato,qualiter fiat denunciatio.*
13 *Auctor laudatus an teneatur ſubminiſtrare expenſas pendente iudicio ante rē euictam.*
14 *Denunciatio litis cui debeat fieri ſi uenditor ſit mortuus nullo hærede ſuperſtite.*
15 *Pactum quod abſque litis denunciatione tē tatur uenditor de euictione an ualeat.*
16 *Venditor an teneatur de euictione, nulla facta denūciatione,ſi notorium erat, quod debeat ſequi euictionem.*
17 *Emptor ſi non defendit cauſam facta denūciatione,an agat de euictione.*
18 *Emptor an poſſit denunciare litem auctori, auctor ſuis.*

QVintum membrum iudicij ſucceſ-
1 ſiuum eſt laudatio.† Dicitur autem
auctor is,a quo quis habet cām,
l.Pomp.§.cum quis,ff.de acq.poſ. & l. an
uitium,ff.de diu.& temp.præſcr.& l.aucto
re, C. de euic. Nam ſi aliquis conuenitur
aliqua actione reali,ad aliquam rem, dēt
conuentus laudare ſuum auctorem, & ſibi
litem denunciare ad effectum,ut poſſit cō
tra eum habere recurſum; de euictione l.
emptor,C.de euictio.de qua materia uide
plenè And.de Iſer.in ca.1. ſi uaſal. de feu.
ab aliquo int.fu. & Alex. in l. non ſolum,
§.morte, col. antep.& pen.de op. no. nun,
fi.& in l.2.uoluntate,colu.3.in fi.& ſeq.ff.
ſolu. matr. in quibus locis cumulat mul-
tos caſus,in quibus abſque denunc. habe-
tur recurſus de euictione contra aucto-
rem.
2 ADDITIO.† Adde hic nunquid au
ctor poſſit laudari corā arbitro,ita, quòd
arbiter poſſit cognoſcere contra auctorē
laudatum, & uidebatur dicendum quòd
ſic,ex pluribus, & primo arbitria ſunt re-
dacta ad inſtar iudiciorum,l.1.ff.de arb.&
plene habetur per Bar.Soc. in conſil.195.
in 2.parte, unde ſicut in iudicio ordinario
habet locū laudatio in auctorem pari mo
do coram arbitro. Secundo, quia ratio

quare fuit introducta laudatio in auctorem,fuit ad effectũ,ut poſſit haberi recurſus de euictione contra uenditorem,& ne damno conuentus efficiatur , & ne uenditor lucretur cum aliena iactura,l.emptor, C.de euict. hæc autem ratio militat in caſu iſto. Item quia arbiter debet ſequi ordinem iudiciorum,d.l. 1.& ibi Bar ff.de arb. tertio, quia licet non ſit factũ compromiſſum inter conuentũ, & eũ qui laudatur in auctorem,& ſic uideatur,ꝙ arbiter nõ poſſit cognoſcere contra eũ,& per conſequẽs ꝙ non habeat locum auctoris laudatio, nihilominus poteſt incidenter cognoſcere contra eum,licet non principaliter, ut eſt tex.in l.cum proponas,C.de reb.cred. ſm tertiã lect,ut ibi per gl.Sal.& Doc.contrariã opinionẽ credo ueriorem,& ex plurib. & primo quia arbiter nullam habet iuriſdictionẽ,ſed notionem ſeu cognitionẽ tm̃ l.notionẽ.ff.de uer.ſig.ubi gl. & in l. ait p̃tor.in prin.ff.de re iud.unde nihil põt niſi ſecundum arbitrium & per partes datũ,ut l.nõ diſtinguemus,§.de officio.ff.de arb.& in cap.cum dilectus extra eo.titu. hinc eſt ꝙ arbiter ſuam ſnĩam exequi non põt,ſed illam exequuntur iudices ordinarij , ut l.a diuo Pio,ff.de re iud.præterea arbiter non poteſt aliam pęnã in ſnĩa apponere, quam ſit conſentũ in cõpromiſſo,& ſi apponeretur,fruſtra eſſet apposita ſm Bald. in l. ꝙ tamen.§.fi.ff.de arb. Item licet aliqui iudices poſſit compellere litigatores edere nomina teſtium producẽdorũ,tamẽ ſecus eſt in arbitro,qui non poteſt cogere litigatorem exprimere,uel exprimi facere aduerſario nomina teſtium,quos producere uoluerit,caſus eſt in l.nam ex omnib.ff.de arbit.Item nec poteſt citare teſtes producendos ſed illi debent citari per iudicẽ habentẽ iuriſdictionem,qui habet teſtes cogere iurare & deponere,ſecundũ Bal.in c.1.de inue.inter do.& uaſ.in uſi. feu. & eſt. rõ, quia ab eis non fuit data poteſtas ipſi arbitro in eos,unde ſic ergo dicendum eſt in iſto caſu,ut non poſſit citare auctorẽ laudatũ,& contra eum procedere, cum ab eo non ſit ipſi arbitro data ptãs,in eũ, nec ẽt uirtute prorogationis poſſet in eum procedere , quia prorogatio iuriſdõnis fieri põt quãdo iudex haberet iuriſdictionem,& tribunal.uel iuriſdictionẽ tm̃,l.1,& ibi Bart. 2.col.in princ.uerſic.uenio, ad ſequentem glo.ff.de iud.alias non,quia conſenſus priuatorum,C.de iuriſdict.om.iud & ſic poſito quòd auctor laudatus compareret,& aſſumere iudicium in ſe , adhuc arbiter nihil contra eum cognoſcere poſſet. † Item

3 pro prædictis etiã,& illud facit, quod traditur in cap.conſtitutus extra de arbit.ubi habetur reconuentioni locum nõ eſſe corã arbitro, illa ſiquidem rõne(ꝙ arbiter non niſi de ijs iudicandi habet ptãtem,de quibus in eum extiterit compromiſſum)& in iure ualidum eſt argumentũ de rebus ad perſonas,ſm Bal.in l.precib. 25.col.C. de imp.& alijs ſub.& in l.cõuenticulam uerſ. item eſt aug.C.de epiſc.& cle.ergo ſi ratione rei non comprehenſæ in compromiſſo arbiter nunc põt iudicare.Idem dicendum eſt ratione perſonæ,quæ nullã ptãtem ipſi arbitro dedit,ut eſt auctor laudatus, & ſic ſi ponatur caſus,quod auctor laudatus ueniret condemnandus,abſurdum eſſet dicere,ꝙ ſententia condemnatoria poſſet contra ipſum ſuper arbitrium,cum in eum nullam habeat poteſtatem,nec ex ui iuriſdictionis,cum nullã habebat , nec ex ui poteſtatis attributę in compromiſſo, cum p eũ nulla fuerit data ptãs, nec ex ui prorogationis,cũ prorogatio iuriſdictionis fieri poteſt in eum,qui habet iuriſdictionẽ, ſed arbiter nullam habet,ergo arguendo a ſufficienti partium enumeratione,quod in iure ualidum eſt,l.patre furioſo,ff.de ijs,qui ſunt ſui uel alie.iur.ſequitur, ꝙ nullo modo coram arbitro habeat locum laudatio in auctorem, ut poſſit contra eum procedi , & ita alias obtinui Salerni in facto p decretũ magnifici Matth.Granitæ , & ita uidetur tenere Bald in l.libera.C.de ſer.3. col.uerſi.& ſcias. Pet.Foll.V.I.D.

† Quibus adde alium caſum.ſ.ubi res eſſet

4 euicta per hypothecaria nam põt emptor agere ad intereſſe contra uenditorem ex illo capite,quia res non fuit ſibi tradita libera,& agit tunc etiam ſine denũciatione ita tenet Iac.But.in l.ſit tibi,C.de euict.& Alex.in conſi.67.in 3.uol & Angel. in l.1. §.ſi hæres.ff.ad Treb. & habetur per Doc. in l.ex prædijs,C.de euict.

ADDITIO. In hoc paſſu neſcio in quo fundetur hoc dictum,nam ſi inſpiciatur Angel.in d.§.ſi hæres,non dicit id, ad quod allegatur per D.Ale.in allegato cõſ. ſuo,ſolùm dicit Ang. quod ſi uenditor tradit rem obligatã emptori nõ agit emptor de euictione, ſed ad quantũ res minus ualet quia obligata tradita eſt, & ſic nullum uerbum dicit,quod ſi ponatur rẽ euictã,& non fuerit denunciata lis per ẽptorẽ, ꝙ poſſit agi,nihilominus de euictione,& ita dictum Ang.intelligit ipſemet Alex.in d. §. ſi hæres,nec glo.in l.qui rem, C. de euict. quam allegat Alex. in d.conſ.tenet id,qđ dicit ipſe , ſed tantummodo dicit ibi glo. quod licet quãdiu res euicta non ſit , non poſſit agere de euictione ex quo alteri ſit hypothecata, poteſt tamẽ agere ut libera tradat,& ſic in iudicio euictionis,lõga,n. differentia eſt dicere,quod poteſt agi ante quã res euincatur,ut libera tradetur res ex quo reperitur obligata abſque denũciatione,nam tunc illud eſt denunciare,qñ agit, de dicere quod ſi res eſt euicta poteſt agi de euictione , etiam ſi non fuerit facta denunciatio,quod eſt contra mentẽ & uerba tex.in l.emptor.C.de euict.rõ.n.quare requiritur de neceſſitate denunciatio,eſt,qa uenditor eſt informatus de iurib. ſuis, & melius ſcit ipſe defendere dictã rẽ uẽditã quã emptor,unde ut ueniat ad defendẽdũ uel inſtruendum ipſum emptorem de iuribus ſuis,non uideo cur dici poſſit in caſu iſto non requiri denunciationem , quare ſcias practicare & inſpicere doctrinas in fonte,nam ſi uerũ eſſet id,quod dicit ſimpliciter do.Auct.hic nunquam daret caſus in quo non haberet locũ euictio,quia ſemper poſſet emptor dicere quod uẽditor nõ tradidit rẽ liberã,ſed obligatã, & proinde teneretur de euictione,& text.in d.l. emptor ſeruiret nobis de uento,bene tñ uerũ eſt quod dicit Bal.in l.cũ tibi C.de euict, quod ſi quis uendidit rẽ tanquam liberã , & demum reperitur hypothecata, ẽt non expectata ſententia , poteſt emptor illã rẽ liberare ab illa hypotheca, & incontinenti committitur ſtipu. contra uenditorem ad intereſſe , & ita credo quod procedat doc auctoris,& uide gloſſ.in l. qui Rom. C.de euict.Pet.Foll.V.I.D.

5 † Quando autẽ debeat aliquis laudari in auctorẽ,utrum ante litem conteſta, uel ẽt poſt. Dic,quod in quacunque parte iudicij laudari poteſt,& ſibi lis denunciari , dummodo fiat ante publicationem proceſſus. Tex.eſt & ibi gl.& Bal.in l.ſi rem,quã.§.fi. ff.de euict.intelligere tamen quando conuentus habeat cauſam oneroſam, ſecus ſi lucratiuam,quia tunc denunciaret ante litem conteſt.ſecundum Bar.in l. qui concubinam.§.ſi hæres.ff.de leg.3.

ADDITIO. Adde Bald.in l.libera. C.de ſent.ubi dicit,quod debet fieri denũciatio eo tpe , in quo auctor comparendo habere legitimũ ſpatiũ ad probandum de iure ſuo,licet non fiat ante lit.conteſta. & ibi ẽt dicit, ꝙ põt etiã fieri in cã appellationis,& ſic dẽt fieri anteq̃ labatur terminus datus ad probandũ,qa tertius auditur

6 in terminis in quib.cã reperitur.† Quibus aũt fieri debeat hæc denunciatio.nam ecce ꝙ uenditor dedit fideiuſſores de euictione,an eis debeat lis denũciari,ut poſſit haberi recurſus contra eos ? Bal. arguit pro & contra in d.l.libera,& finaliter cõcludit quod tantũmodo opportet denunciari ei, a quo cõuentus habet titulũ,& cauſam,& non fideiuſ.Adde text.& Doc.in l.auctore

7 C.de euict.† Et an poſſit lis denunciari pupillo,& dicas quod ſic,ut idem Bal. concludit in d.l.libera, & dicit rationem reddi in glo.in l.cum filius.§.in hac.ff.de uerb.obl. quod reputat ipſe mirabile , & intellige procedere etiam ſi nõ habet tutorem, nec eſt neceſſe , quod ei faciat dare curatorem ad litem,ut per Pau.de Caſt.in cõſ.240 effectus primi dubij in uolum.1.& uide Bal. conſi.280.3.parte uide plenè dicta per Tiraq.in tract.de utroque retra.gloſſ.13.fol. 280.num.19. Petr. Foll. V. I. D.

† An aũt debeat ſuperſederi in cã durante termino dato reo ad denũciandum auctori ? Dic quod hodie in regno eſt prouiſum per regiam prag.quæ incipit. dubitationem,&c.per quam diſtinguitur , quòd ſi quidem auctor laudatus eſt præſens in loco iudicij,nõ retardatur cauſa,ſed proceditur,ſi uerò eſt abſens,ſuperſedet durante termino ad denunciandũ , & per eandem prag.fuit prouiſum,ꝙ lata ſnĩa contra poſſeſſorẽ mandatur executioni cõtra aucto

9 rẽ laudatum ex eodem ꝓceſſu.† Quid aũt ſi conuentus uult laudare auctorẽ auctoris ſui , an debeat audiri , & an poſſit agere contra ipſum de euictione ? Dic,ꝙ nõ,niſi actio cedatur ſibi per auctorem ſuũ cõtra

illum tex.eſt in l.ſi res, ff.de euict.per quē
ita tenet Bal.in l.1.col.2. C.commu.de l.
& dictā ceſſionē cogit auctor facere,quia
ſibi non nocet,leg.in creditore, ff.de euic.
10 † Quid autē,ſi auctor laudatus,ſit pſona
priuilegiata in illo foro, an poſſit declina
re forum,puta ſi uenditor eſt clericus, &
emptor conuentus ſit laicus ? Dic ꝙ non.
ſed tenetur defendere emptorē in foro ip-
ſius emptoris.tex.eſt in l.uēditor.ff.de iud.
& l.1.C.ubi in re act.& hoc eſt propter cō
nexitatem iudicij.Hinc dicimus in ſimili,
ꝙ licet delegatus non poſſit extendere ſuā
iuriſdict, ad perſonas non comprehenſas
in reſcr.cap. P.& G. de off.del.tamen pōt
citare auctorem laudatum,licet non com-
prehenſum in reſcripto, & hoc pp conne-
xitatem cauſæ,ita hr̄ in deciſio.127.cōſi.
Neap. Item ſi auctor laudatus eſt minor
uel mulier, poteſt petere reſtitutionem in
integrum,etiam poſt concluſum in cauſa,
ut habetur in deciſ.15.conſil.Neap.

ADDITIO. Quòd contraria opinio
eſt uerior,& in prædicta ſeruatur, & etiā
clericus auctor laudatus ex perſona ſua po
teſt declinare forum,ut habetur per Boer.
in deciſ.69.nu.17.ſuper q.in fi. & contra-
rium etiam fuiſſe deciſum in quampluri-
mis cauſis in ſacro regio conſi. Neap.Th.
Gram.in deciſ. 21. in cauſa mota in ſacro
regio conſil.& ita etiam dicit ſeruari in ſa
cro regio conſil.Capic.in deciſio. 197. in
cauſa Sberti, licet dicat communem opi-
nionem Doctorum fore in contrarium.
11 † Et quid ſi laudatur in actorem fiſcus,an
poſſit declinare forum,& ſit agendum co-
ram procuratore Cæſ.uide Capi.in allega
ta deciſio.Petr.Foller.V.I.D.
12 † Qualiter autem debeat fieri denuncia-
tio auctori laudato ? Dic, quòd iſta non
eſt denunciatio ſimplex, ſed appellatur ci-
tatoria, ſcilicet ut ueniat aliquid facien-
dum,quo caſu non ſufficit,quòd ſimplici-
ter denūcientur uēditori hæc uerba, Scias
quòd mihi eſt motalis ſuper tali re, &c.
Sed debet eum certiorare oſtendendo ſibi
copiam libelli,uel inſtrumenti,& require-
re,quòd ueniat ad defendendum, & litem
ſuſcipiendum, &c. aliàs denunciatio non
arctaret,ita pulchre declarat Bart. in l.nō
ſolum,§.morte,colu.8.in fi. uer. circa pri-
mum,&c.ff.de ope.no.nun.& Bar.in l.qui
abſentem,ff.de proc. & in l. denunciaſſe,
ff.de adul.

ADDITIO. Adde ꝙ Bald.in l.em-
pti.C.de euict. tenet ꝙ ſufficit ſimpliciter
denunciari litem eſſe motam,& ita etiam
tenuit Ro.in d.§.morte contra Bar.ſed cū
Bar.uidetur tenere idem Bald. ſibi contra
rius in l.libera.C.de ſen.& idem Bal in l.
cum quæſtio.C.de euictio.tenet, ꝙ debet
denunciari lis, & ꝙ ueniat ad ſuſcipien-
dum iudicium,& ita ſeruatur.licet Bal. in
in d.l.empti,dixerit non ſeruari opin. Bar
toli, id enim debeat eſſe ſuo tempore.
Petr.Foller V.I.D.
13 † An autem auctor laudatus teneatur ſub
miniſtrare expenſas litis, pendente iudi-
cio ante rem euictam, & an poſſit ad illas
conueniri per emptorem ? Dic, ꝙ ſi ſunt
promiſſæ in inſtrumento uenditionis, pūt
communiter ſolent notarij opponere,non
eſt dubium,ſed ſi non ſunt promiſſæ, tūc
eſt ſciendum, ꝙ uenditor ex iuris diſpōne
tenetur ad duo copulatiuè ex natura con-
tractus,uidelicet, de euictione & ad inte-
reſſe,l.non dubitatur.C.de euict.& l uen-
ditor hominis,ff.eo.tit.Item tenetur litem
defendere,ut eſt tex.in l.ſi plus,§.mota, ff.
de euictio. in qua defenſione includitur,
ꝙ expēſas ſubminiſtret,unde licet ex c.1.
euict.nō poſſit agi ad expēſas, niſi ſolum
re euicta,quando ſuccubuit emptor,l.uēdi
tores.ff.de uerbo.oblig.tn̄ poteſt agi ex 2.
c.ſ.quia rem defendere tenetur, & ſic em-
ptor etiam lite pendente, & re nondum
euicta, poteſt compelli facere uenditorē,
ut reficiat & ſubminiſtret expenſas litis.
Ita declarat Bar.in dicta l. qui abſentem,
ff.de proc.Rob.Mar.V.I.D.

ADDIDIO. Adde quòd Bal.in l.1.
C.de euict.dicit, ꝙ aut ſpecialiter cōuen-
tum eſt pacto de ſumptibus petendis, &
ſtatur pacto.aut nihil conuentū eſt in pa-
cto,& tunc aut emptor obtinuit, & nō re-
cuperat ſumptus a uenditore,ſed ab aduer
ſario,qui uictus erit,quia uictus uictori te
netur ad expenſas,l.properādū,C. de iud.
niſi uictus habuerit iuſtā cām litigandi,&
fuerit abſolutus,quia tunc recuperabit ab
emptore,ut l.uenditores,ff.de uer.obl,aut
ſuccumbuit,& tunc aut iuſte in lite ſuccu
buit,& litem defendit inquātū potuit cre
dens de iuſte defendere,& tunc recuperas
ſumptus

ſumptus a uenditore, l.in uendendo. ff.de
contrah.emp.aut ſua culpa ſuccubuit pu-
ta pp ſuā abſentiā, uel per iniuriam ſibi fa-
ctam a iudice,& tūc nihil recuperat,l.ſi per
imprudentiā,ff.de euict.Itē ſi ſcienter malā
litem defendit, dicit non recuperare ſum-
ptus,& ſi uendita eſt hr̄ditas,& res particu
laris hereditatis euincitur, non debentur
ſumptus,ut ibi per Bal.& Sal.Item eſt no-
tandū,ꝙ ſi res euincitur ratione poſſeſſio-
nis, & non proprietatis, etiā ſi ſumptus in
inſtr̄o promittant̄ nō debētur,niſi expreſſe
promittatur ſumptus,ſiue res euincat̄ rōne
proprietatis,ſiue rōne poſſeſſionis,ſm̄ Bar.
in l.ratio.ff de act.emp.& Sal.in d.l.1.C.de
euict & redeūdo ad principalē qōnem dñi
auctoris,an uenditor teneatur emptori lite
pendente ſubminiſtrare expenſas, glo.in l.
cū teſtō.C.de teſt.ma.tenet,ꝙ non,quā ad
hoc ibi no.Bald.in d.l.1.C.de euic.tenet,ꝙ
tenetur.Bal.autem in l.abſentē. ff.de pc.
dicit, ꝙ ſumptus debentur,niſi uenditor ſu
ſcepiſſet iudicium in ſe,quia tunc nō tenet̄
ſubminiſtrare ſumptus emptoris,ſatis.n fa
cit iudicium in ſe ſuſcipiendo. Itē eſt notā
dum, ꝙ emptor recuperabit ſumptus fa-
ctos in exhibendis teſtibus, & recolligen-
dis inſtrumentis, & ſic ſumptus neceſſarios
ad inſtructionem cauſæ,non autē ſumptus
factos in ſcriptus exceptionum, nec et tā
recuperabit expenſas quas culpa ſua ob-
miſit recuperara ab euicente, quia non pe-
tijt in expēſis condēnari,ſm̄ Paul.& Alex.
in l uēditores.ff.de uer.obl.per text.ſing.
14 in l.id quod §.1.ff.de act.empt.†Et quia
materia eſt quotidiana, & practicabilis,
iccirco aliqua ultra do.auctorem adhere
decreui.Et primo quæro pone cauſā, quod
uenditori nullus hæres ſucceſſit, taliter ꝙ
eius hæreditas eſt iacens,& eſt mortali em-
ptori cui ergo denunciabit hanc litem mo
tam ad effectum, ut poſſit habere regreſ-
ſum de euictione ? hanc quæſtionem ple-
nè examinauit Caſt.in ſuo pulchro conſi,
240.effectus primi dubij in 1.lib.ubi tan-
dem dicit ꝙ ſufficit ſi litē denūciat ipſi hæ
reditati iacenti ſaltem p recuperatione p̄-
cij, nec tenet̄ ꝙ prouideri faciat de curato
re ipſi hrditati iacēti, per l.ſi dictū.§.fin.ff.
de euict.nō autē ſufficit dicta denunciatio
litis,quo ad hoc,ut hr̄ditas ipſa iacens in
currat in pœnam obrem non defenſam, &
euictam, quod eſt ſummè notandum.
15 †Secundo quæro pone, ꝙ fuit uendita res
cum pacto, ꝙ ſi fuerit motallis non teneat̄
emptor denunciare litē motam. ſed ꝙ abſ-
que denunciatione teneretur cum defen-
dere an ſi fuerit euicta, & non eſt facta de-
nunciatio, poſſit haberi recurſus contra
uenditorem tex.in l.hære.ff.de euict.in in-
diuiduo decidit caſum, qđ non requiritur
denunciatio ſi pacto fuerit remiſſa,ſed de-
ci.in conſil.74.in 1.libro dicit,ꝙ dicta pro
miſſio operatur,ut efficacius teneatur rē de
fendere non tn̄ operatur,ꝙ nulla denuncia-
tio requiratur, nullā tn̄ mentione facit de
d.tex. in l.hære.Ange.in conſil.177.in fa-
ctoproponit̄,dicit,ꝙ per dictū pactū cēſet̄
remiſſa neceſſitas denunciandi litē motam
ordine iudiciario, at ſecus de lite mota uia
facti,quia non cenſetur remiſſa illa neceſſi
tas denunciandi, & Bal.in l.1.C.de peri.&
com.rei uend.ſimpliciter tenet,ꝙ ualet di-
ctū pactū,& ꝙ eſt ſeruandū, de quo p An.
Rub.in l non ſolū.§.morte.ff.de no.opte.
nun.& Car in cl.ſolicitudinē.extra de ap.
& Alex.& Soc.in l.2.§ uolūtate,ff.ſo.mat.
& in d.§ morte,& in d.l.1.C.de pe.& co.rei
16 uend.†Tertio, quæro ſi an notorium eſt
debere de iure ſequi euictionem (ut quia
conſtat de iure agentis notoriè (an uendi-
tor teneatur de euictione nulla facta denū
citatione?& gl.in l.emptorem C.de euic.di
cit,ꝙ non.ſed requiritur denunciatio,& d.
glo.expreſsè ibi approbat Bart.& ſequitur
Angel.Are.in § fin.inſt.de emp.& uend. &
uoluit Alb.in l.at qui natura.§ cū me ab-
ſente.in fi.de neg.geſt.& hanc dicit com-
munem opi.Dec.in conſi.74.in lib.& licet
dicatur, ꝙ emptor pōt agnoſcere bonā fi-
dē.intelligitur tn̄ ita,ſi facta eſt denuncia-
17 tio litis non alias. †Quarto quæro pona-
mus,ꝙ emptor denunciauit litē notam, &
facta dicta denunciatione non curat cōpa
rere ulterius ad defenſionem rei, taliter ꝙ
ſecuta eſt ſnīa condemnatoria. in cōtuma-
ciā ipſius emptoris an habebit regreſſum
de euictione? Bal.in l.1.C.de pati.& ca.rei
uen.3.col.uer.ult.opponitur dicit, quod nō
habebit regreſſum de euictione, quē ſequi
tur cōſuluēdo Dec.ī conſ.pall.73 ſed Saly.
in d.l.1 in fin.ītelligit hoc dictū Bal. p ce
dere, qn̄ emptor eſt contumax nedum ad
audiendum ſnīam, ſed qn̄ ſimpliciter non

comparuit ad defenſionem cauſę, nam ſi
uſque ad ſnīam comparuiſſet pro defenſio
ne illius rei, licet non compareat tempore
promulgationis ſnīæ, nihilominus ager de
euictione.Itē dato, ꝙ emptor fuiſſet contu-
max ad totam cām, nihilominus ſi contra-
rium apparet ex actis, uidelicet, ꝙ omnino
etiam ſi comparuiſſet debebat ſequi con-
dēnatio, pōt agere de euictione, ſm̄ Dec.
18 in d.cōſ.in prin.†Quinto, q̄ro an emptor
poſſit denunciare litē morā auctori aucto-
ris ſui? ꝙ dicat, ꝙ non niſi, ſit conſtitutus
procurator in rem ſuam, & ſibi fuerint ceſ-
ſæ actiones, ut eſt tex. in l. ſi res qui a Titio
ff.de euict & Bald.in l.cum ſucceſſores.C.
de euict.de quo per Bart.in d.l.res.& in l.
ſi pro parte.§.pro euict.eo titu.& ibi Alex.
& in l.ſi rem.eo tit.& Bald.in l.1.in fi.C.de
iu.do.& in l.1.de re.perm.& Io.de Ana.in
conſil.31.& ibi Lud.Bol.in add.& ſi cum
hodie indifferenter cedantur actiones, &
conſtituatur emptor procurator in rē pro-
priam in inſtrumento emptionis, poteſt lau
dari auctor auctoris, & hęc pro nunc ſuffi-
ciant, & ita dicit (ex iſtis cap. in deciſ.197.
Petr.Foller.V.I.D.

De nomine auctoris, ſexto membro iudicij.

1 *Nominatio domini in iudicio, quādo debeat fieri, & ꝙ operatur, & in quo differt a laudatione auctoris. Et an locū habeat in poſſeſſorio, & nume.3.*

2 *Nominatio auctoris quæ eſt ratio, quod debet fieri ante litem conteſt.*

4 *Domino an præiudicet reus, & q illū nō nominauit, ſed uoluit litē defendere, & ſuccubuit uel contumax fuit.*

5 *Nominatio an habeat locū ī rebus mobilibus & an iuribus incorporalibus, & in actionibus perſonalibus, ac in cauſa dāni dati & nume.6.7.& 8.*

9 *Libellus nouus an offerri debeat nominato in iudicio ſi comparet.*

10 *Nominatio in iudicio non comparente, quod agendum ſit.*

SExtum membrum iudicij, eſt nomina
1 tio auctoris. †Et in hoc differt a pręce-
cedenti, ſ.a laudatione auctoris, quia au-
ctor laudatur ab eo, qui conuentus poſſidet
nomine proprio, & ſic pro domino, ſed
nominatio ſit ab eo, qui poſſidet nomine
alieno, ut quando conuenitur is, qui tenet
rem conductam, uel depoſitam, uel com-
modatam, uel præcariam, nam iſte conuen
tus ſtatim in principio litis debet nomi-
nare dominum in iudicio, & dicere ſe poſ-
ſidere nomine alieno. unde dirigitur iudi-
cium contra dn̄m, ut ipſe defenſare debeat
cauſam ſuam, & hoc ipſo abſoluit reus
ab inſtantia iudicij, & transfunditur con-
tra dn̄m nominatum, nec eſt neceſſe proba-
re, quòd conuentus poſſidet nomine alie-
no, ſed per ſolā nominationem abſoluitur.
Verùm, ſi actor uult, poteſt in ſe aſſumere
onus probandi, quod reus poſſidet nomine
proprio, quo caſu ſi probat, poteſt ad ſe ad
uocare poſſeſſionem, iuxta formam l.fin.
ff.de rei uend.& ſic reus efficeretur petitor,
ita hæc omnia declarat Barto.in l.2.C.ubi
in rem ac. & de iſta materia nominatio-
nis, uide plene Abb.in c.quoniam frequen-
ter.col.pen.& fin.ut lite non conteſt.Et q̄d
iſta nominatio debeat fieri ante litem con-
teſtatam.eſt deciſ.129.cōſ.Neap.alias reus
qui nō oppoſuit ante, condemnatur tanquā
liti ſe offerens, citra tamē prę iudicium do-
mini, ut habetur per l.is.qui ſe obtulit.ff.
de rei uend.&.not.Bar.in d.l.2.
2 ADDITIO.†Et eſt ratio quare iſta no
minatio debet fieri ante lit.conteſt. quia
eſt quædam exceptio declinatoria, ideo
opponenda eſt ante litam conteſtatam, ſi-
cut exceptio declinatoria, ut l.fin.C. de ex-
cep.& l.exceptionem. C.de prob.hoc ta-
men intellige ut procedat quando fieret
nominatio ad effectum declinādi iudicium
ſed ſi fieret ad effectum, ut poſſit uti defen
ſionibus ſuis, poteſt fieri nominatio ipſa
etiam poſt litem conteſtatam, quia tunc
eſt exceptio declinatoria. Exemplum po-
ni poteſt per authen. qui in prouincia. C.
de cri.opor.ſecundum Marian.Socin.in c.
quoniam frequenter.ut lite non conteſta.
nume.128. Petr.Foller.V.I.D.
3 †An autem ſi reus non nominauit dominū
ſed uoluit lites defendere, & ſuccubuit,
uel fuit contumax, præiudicet domino.ui
de Soc.in conſi.18.col.12.in 1 uolu ubi te
net, ꝙ non, & per Alex.& Doc.in l.peregre.
§.quib.ff.de acqui.poſſ.& Bar.in d.l.2. De
reliquis autem pertinentibus ad hanc ma-
teriam

tertiā, dic ut per Bart.& Bal.in d.l.2.& per
Abb.in d.capitu.quoniam frequenter, co-
lum.penul.& fin.& Inno.in capitul.quam
ſit de elect & Barto.in l.officium.ff.de rei
uend. & per Specu. plene in titu.de primo
decreto. §.reſtat colum.5.& ſecu.6.& 7.
4 †An autem in poſſeſſorio recuperandæ,
habeat locum nominatio domini in iudi-
cio, uide deciſ.217.conſil.Neapol. ubi di-
ſtinguitur inter modos agendi.
5 ADDITIO.†An nominatio habeat lo
cum in reb.mobilibus? glo.in d.cap.quo-
niam frequenter. extra ut lit.non conte. ar-
guit pro, & contra. Eandem decidit, quod
etiam in re mobili habet locum dicta no-
minatio, per auth.qua in prouincia.C.ubi
de cri.agi.opor.& idem tenet glo.in l.2.C.
ubi in rem actio.ſed Bar.in dict.leg.2.dicit
quod illa authen.quia in prouincia, nihil
facit ad caſum, quia loquitur de nomina
tione, quæ fit ut poſſit inſtrui de defenſio-
ne cauſę, non autem ad effectum declinan-
di iudicium, ſed quod habeat locum no-
minatio ut ſupra, tenent Vin.Hoſtien Per.
Abb.& Ioan.An.in d.c.quoniam frequen-
ter.& glo.Bar.Cyn & Bal.in l.2.C ubi in rē
actio.& eſt ratio, quia omnes rationes in-
ducendæ nominationis hn̄t locum etiā in
re mobili, & ſequuntur oēs Mod.ſm̄ Ma-
ria.Soc.in d.c.qm̄ frequenter num.110.de
quo ēt per Bar.in l.officium.ff.de rei uēdi.
6 †Et an nominatio habeat locū in iuribus
incorporalibus, ut puto, ſi agitur pro obe-
dientia uel ſimili iure poſſit ſubditus no-
minare dominum in iudicio? uide pleniſ-
ſime ultra omnes Maria.Soc.in d.c.qm̄ fre
7 quenter.nu.111.†Et an nominatio habeat
locum in actionibus perſonalibus? in quo
dicas, quod ſi agitur actione mere perſona
li, non habet locum nominatio, quia actio
perſonalis afficit, & ſequitur perſona con-
uentam, & non rem, l.2. C. ubi in rē actio
quæ uoluit nominationem habere locum
in actione reali, & ſic a contrario ſenſu ſen
tit, quod ſecus ſit in perſonali, & hoc pro-
cedit, quando fieret nominatio, quo ad ef-
fectum declinandi iudicij, ſecus quo ad ef-
fectū ut poſſit de iurib. fuit informari ab
abſente, ſm̄ Bar.in d.l.2.per tex.in authen.
qua in prouincia, C.ubi de cri.agi.opor.
aut loquimur de actione perſonali ſcripta
in rem (ut in interdictis uti poſſidetis, unde
ui, & ſimilibus) & uidetur glo. in l.locum.
§.1.ff.de tab.exhi.tenere quod habeat locū
nominatio, & ſequitur Bar.in d l.2 & Cyn.
ibidem. & ſequitur zab.in d.ca.quoniam
frequenter.de quo ad plenum per Mar. So
8 ci.ibi.num.116.in 7.quæſt.Et an nomina
tio habeat locum in cauſa damni dati, po-
ne exemplum, quo aliquis de mandato al-
terius dānum dedit, & conuenitur de dam
no dato, qui dicit, quod non tenetur ex quo
de mandato talis aſſerentis ſe dominum
damnum fecit? in quo dicas, quod locum
habet dicta nominatio, ſed ſi nominatus
non comparuerit condemnabitur ipſe con
uentus, uerum ſi fuerit notorium de man-
dato abſentis nominati damnum dediſſe
tenebitur ipſe conuentus ſatisfacere de bo
nis ipſius abſentis, & ita pōt intelligi text.
in authent.ut omnes obe.iud.prouin.§.ſi
uero.coll.5.uel poteſt intelligi in procura-
tore.uel inquilino habente generalem ad-
miniſtrationem, l.apud celſum.§.quæſitum
ff.de doli except.de cuius generalis admi
niſtrationis delicto tenetur dominus ma-
xime ex quo ei denunciatum eſt, & non de
fendit, arg cap.1.in fi.extra ut lit.non cōte.
& ita firmatum reliquit Mar.Soc.in d.cap.
quoniam frequenter.in 8.quæſt.num.117.
9 †Et an facta nominatione, & comparen-
te nominato debeat nouus libellus offer-
ri, & præſentari per agentem, in quo cōclu
dit Bar.in d.l.2.C.ubi in rem act.quod ſic,
& quod conuentus nominans, debet abſol-
ui ab inſtantia iudicij, & idem tenet ibi
Bal.& Ang. in l non ſolum. §.quod uulgo.
ff.de uſu.& eſt ratio.quia ex libello iā por-
recto, qui concludit contra nominantē nō
pōt cōdemnari nominatus, pro quo facit c.
licet.hely.de ſimo.debet eīn dimitti nomi-
nans, qui nō tenetur amplius eſſet in iudi-
cio, pro quo facit l.neque impubere.§.1.
ff.de in ius uoc.& tradit Specu.in tit.de 1.&
2.decr.§.reſtat. uerſi.ſed nunquid nominās.
& hæc procedunt propriè innominato, an
ſecus quando tertius ueniret pro ſuo inter
eſſe, ut aſſiſteret liti inchoatę, quia tunc nō
datur nouus libellus, ſed iudicium inchoa-
tum regular ius ipſius tertij, ſm̄ dom. Mar.
Soc.in d.c.quoniam frequenter. nu.126.in
10 2.q.†Et contrario aūt finge, quod facta no
minatione, & intimato nominato non com
paret nominatus ipſe, quid ſit agendum
per

per iudicem? Dicas quod citat ipſe nominatus per citationem peremptoriam in regno, ubi ſufficit unica. cita. cum uerbo peremptoriæ, & ſic ceſſat id, quod dicebat Bal. in d. l. ſecunda, quod requirebatur peremptorium per diſtinctionem, uel per interualla, ut ibi per eum, quo citato non comparente debet iudex ſe ſummatim informare de iuribus ipſius agentis, & conſtito eidem de eius iuribus ſaltim ſemiplene, ſecundum Bar. in l. cum proponas, C. de bo. auth. iur. poſſi. & Bal. in d. l. 2. & adhibita dicta ſummaria cognitione, debet agẽs mitti in poſſeſſionem rerum petitarum, ut habetur in d. l. 2 & cuius effectus ſit ipſa miſſio, & quos effectus pariat dicta nominatio, & de multis alijs ad materiã utilibus. & neceſſarijs non obmittas uidere Mar. Soci. in d. ca. quoniam frequentes. per totum ubi ſatis late congeritur hæc materia nominationis Petrus Folleriusi V. I. D.

De interrogatione, ſeptimo membro iudicij.

1 *Interrogationes an & quando, & qualiter fiant in iudicijs & num. 2. 3.*

2 *Victor quando ꝙ patitur expenſarum condẽnationem.*

3 *Interrogationes fiunt ĩ iudicijs, tã ante, quã poſt litis conteſtationũ, & conuictus de mendacio priuatur poſſeſſione.*

4 *Interrogationi riſpondere non tenetur is, qui per aliquam exceptionem poteſt iudiciũ euitare,*

5 *Reus interrogatus, de iuribus ſuis reſpõdere non tenetur, nec etiam ſi interrogatur de negocio principali nu. 6.*

6 *Interrogans non fatetur, ſed pones ſic & ꝓpterea poſt litem conteſtatam fieri debent poſitiones, & non interrogationes.*

7 *Poſitioni criminoſæ, ſeu cõtinenti turpitudinẽ an, & quãdo ſit reſpondendum, & nume. 9.*

8 *Interrogatus de crimine, propter quod remouetur a beneficio tenetur reſpondere.*

9 *Periurus non dicitur, qui negat cũ iuramẽto ſe cõmiſiſſe delictum, licet mendatiũ dicat.*

10 *Interrogatus ſuper eo quod alias fuit iurato deciſum reſpondere non tenetur.*

11 *Poſitioni de facto alieno ĩ criminalibus nõ debet reſponderi.*

12 *Interrogari poſſunt creditores uel legatarij, ad hæredis inſtantiam, an hæreditas ſit ſoluẽdo ſed ſic, ex iudicijs officio.*

13 *Interrogationi an ãgẽs rei uẽdicatione ſit dominus, non tenetur conuentus reſpondere.*

14 *Interrogatus de propoſito ſuo in mente retẽto reſpondere non debet.*

15 *Intorrogatus impertinentibus ad cauſã, non tenetur reſpondere.*

16 *Teſtis interrogari nõ poteſt, an quis bona uel mala fide poſſideat.*

17 *Poſitioni iuri non eſt reſpondendum,*

18 *Interrogatoria fiunt teſtibus ad detegẽdã falſitatem, & dicuntur eſſe de actis.*

19 *Teſtes nõ ĩterrogati ſuper interrogatorijs, debent iterũ repeti, & interrogari, etiã poſt publicationem.*

20 *Interrogatorium copia, parti dari non debet.*

SEptimum membrum iudicij, eſt inter-
1 rogatio. † De qua eſt ſciendum, quòd
iſtæ interrogationes ſolent fieri in om
ni parte iudicij, & fiunt quãdoque par-
ti, & quandoque teſtibus, adeo quòd etiam
poſte concluſionem fieri poſſũt, maxime
in cauſis ſummarijs, et plene declarant ſu-
pra in 4. parte. principali 2. diſtin in 2. cha.
ner. 10. operatur, &c. Verũ principalis ma-
teria noſtra eſt tractare de interrogationi
bus, quæ fiunt ante litem conteſt quę di-
cuntur præparatoriæ. cum adhuc ſcimus in
1. parte iudicij, de qua materia, tract. prin
cipaliter titulus, ff. de interr. act Et ſcien
dum, quòd iſtæ interrogationes præparato-
riæ fiunt implorato iudicis officio, & poſ-
ſunt fieri etiam ante porrectionem libelli,
ut no. gl. in rub. ff. de interro. actio Bal. in l.
ſi curatoris. C. de iure deli. ut ſi actor uult
agere contra aliquẽ tanquam hæredem, po
teſt ipſum interrogari facere in principio
litis, an ſit hæres. & ex quota parte ſit hę
res ad hoc, ut iudicium poſſit contra eum
fundari. ut l. de ætate. §. 1. & 2. ff. de interro.
actio. Item uolens agere petitione hæredi-
tatis, poteſt interrogari facere reum poſſeſ
ſorem, quo tit. poſſideat, l. cogi. & ibi Bald.
& Bar. & cõmuniter. Doct. C. de peti. hære.
& l. qui interrogatus. ff. de peti. hære. & ra-
tio eſt, quia poſſidens cum titulo, non con-
uenitur peti. hær. l. regulariter. ff. eo tit. pro
pterea ad ualiditationem iudicij. habet hoc
2 ſicuti in prin. † Quinto caſu, ſi reus non uult
dicere titulũ, & fuit proceſſum ad ulterio-
ra & postea in fine cauſæ uult opponere ti
tulum ad excludendũ actorem, poteſt hoc
facere, uerũ ipſe actor obtinebit in expen-
ſis, quia reus opponẽs, dato quod obtineat
ſuper principali oppoſitione propter titu-
lum, cum hæc ſit exceptio peremptoria, ta
mẽ cõdemnatur ad expenſas, ex eo, quia
doloſe protelauit cauſam, & ſic iſte eſt ca
ſus notabilis, in quo uictor condemnatur
ad expenſas, ita tenet Bald. in d. l. cogi. col.
3 pen. † In iſtis ergo interrogationibus prę
paratorij pono regulam, quod iudex ubi-
cunque æquitas ſuggerit, poteſt regulari-
ter partem interrogare ad inſtantiam alte
rius partis, l. ubicunque, & per totum titu.
ff. de interrog. actio. & iſta interrogatio, ſi
non fuit facta ante litem conteſt. poteſt fie
ri, etiam poſt quandocunque ſecundum
Bart. in l. qui petitori. ff. de rei uendicat. &
ibi gloſſ. & ſi ille, qui fuit interrogatus an
ſit hæres, dicat, quòd non poteſt interroga
ri denuo, an ſit poſſeſſor hæreditatis, ſecũ
dum Barto. in leg. controuerſia. ff. de trãſ.
& ſemper iſtæ interrogationes fiunt offi-
cio iudicis ſiue ante litem conte. ſiue poſt,
ſecundum Bar. in l. 1. ff. de interro. actio. &
de hac materia interrogationis, habemus
in regno ritum magnæ curiæ, in nu. 241.
incip. Itẽ ſeruat ipſa curia hanc practicã,
&c. qui decidit multos caſus, & inter alios
ponit circa materiam l. fin. ff. de rei uendi.
quod reus conuentus rei uendicatione, po
teſt interrogari, an poſſideat, & ſi negat,
poteſt interrogari actor, an uelit probare
mendacium, ut transferatur poſſeſſio, & ſi
dicit, ꝙ ſic, datur ſibi terminus ad producẽ
dum libellum mendacij, alias proceditur
ad ulteriora, ut habetur in d. ti. Et in iſta
interrogatione poteſt iudex ponere com-
minationem, ꝙ ſi diceret mendacium, pri
uabit eum poſſeſſione, ſecundum Bart. in
d. l. fi. ff. de rei uend. † Limita primo, iſtã
4 regulã nõ ꝓcedere in caſibus inquib. ali-
quis non compellitur iudiciũ pati, puta ra
tione priuilegij fori, uel alio mõ, quia mi-
nime tũc compellitur reſpondere interro
gationi, & ſic non poteſt interrogari, nec
compelli iurare, tex. eſt in l. ſed ſi reſtitua-
tur, §. ex quibus, & ibi Bal. ff. de iudicijs.
5 Secundo limita procedere, quando reus
interrogatur de iuribus actoris, ſecus, ſi in-
terrogatur de iure ipſius rei, quia non co-

gitur reſpõdere. Tex. eſt in l. ſpeciali. ff. de
rei uend & tenet Bal. in l. cogi. in prin. C.
de petitione hæredita. Eſt ſolum ſpeciale
in petitione hęreditatis, ut habet in dicta
6 l. cogi. † Tertio limita, quando litigans
interrogatur ſuper principali negocio, de
quo lis uertitur, quia nõ tenetur rñdere, ſi
aduerſarius format ſuam interrogationẽ,
per modum interrogatorij, & non per mo-
dum poſitionis quia ad hoc ut pars coga-
tur reſpondere ſuper facto principali, eſt
neceſſe, quòd aduerſarius faciat poſitio-
nem, & non interrogationem, quia is, qui
ponit, fatetur ſuam poſitionem, non autẽ
is, qui interrogat, ita tenet Bald. in l. data
opera, colum. 11. circa fi. C. qui accuſ. non
poſſ. & Iaſ. in l. iud. colu. fi. C. de iud. & ibi
etiam Paul. de Caſt. quod intellige, quãdo
hoc euenit in iudicio poſt litem conteſta-
tam, quia tunc fiunt interrogationes de fa
cto principalis cauſæ, ut dicunt prællega
ti Doc. Et quòd is, qui ponit fatetur non is
qui interrogat, tenet Bart. in l. 2. §. quod
obſeruari, col. 2. circa fi. uer. iuxta ꝑdictã,
&c. C. de iur. calum. & Bal. in l. ſicut, in fi.
7 C. de repe. hæred. † Quarto limita, quãdo
fieret interrogatio de aliquo, quod conti-
net crimen, uel turpitudinem reſponden-
tis, quiã non cogitur quis reſpõdere. Tex.
eſt, & ibi Bar. & Doc. in l. qui iuraſſe. §. ſi
pater. ff. de iureiu. licet contra hoc uideatur
tenere Bar. in l. qui petitorio. ff. de rei. uẽ-
di. ubi dicit, quòd poteſt quis interrogari,
an dolo deſierit poſſidere. Tamen iſta con
trarietas concordatur per Bar. in l. Marc.
ff. rerum amo. & in d. §. quod obſeruari, co
lum. fin. quia aut quis interrogatur ſuper
eo, ſuper quo ſi non reſponderet, locuple
taretur cum aliena iactura, quia poſſet rẽ
alienam indebitè detinere, & tunc cogi-
tur reſpondere ſuper poſitione, uel inter-
rogatione criminoſa, ita procedat d. l. qui
8 petitorio, & ibi Bar. † & ſimiliter, quando
quis interrogatur de tali crimine, propter
quod remouetur a beneficio, cogitur ſimi
liter reſpondere. Ita procedat, quod habe-
tur in c. dudum, el 2. de elec. & in c. inq. de
acc. & tenet Bar. in d. l. Marcellus. ita etiã
procedit, quod no. Bar. in l. fi. ff. de his, qui
bus ut indig. & in l. non intelligitur. §. taci
ta., ff. de iure fiſci. ubi dicit, quod tene-
tur quis reſpondere interrogationi, an
acom-

accommodauerit tacitam fidẽ defuncto
de reſtituendo fideicommiſſum incapaci.
Aut occultando illud crimen,non locuple
tatur quis cum aliena iactura,& tunc non
tenetur reſpõdere, ut ſi interrogatur quis
an ſit infamis,uel excõmunicatus uel de a
lio ſimili, & de iſta materia uide Spe. in
tit.de poſ.§.7.uerſic.19.& Bart. & Bal.&
Doc in l.tranſactione.C.de tranſ. & in d.
§.ſi pater,& Franc.de Aret.in l.fi.circa. fi.
C.de eden.& Fel. c.cum dilectus, de acc.
9 †Ex p̄dictis infertur,quod ſi inquiſitus de
crimine fuerit cum iuramento interroga-
tus,an delictũ commiſerit, non dr̃ periu-
rus,ſi negat,& mendacium dicat, ita pul-
chrè tenet Ale.in addi.ad Bart.in l.1. ff.de
bonis eorũ,qui ante ſent.ſibi mor.cõſciue.
10 † Quinto limita.quando quis interroga
tur ſuper eo,quod alias fuit deciſum,quia
non tenetur reſpondere, & uenire contra
proprium iuramentum, alias præſtitum,
ita tenet Bald.in d.l.Marcellus,ff.re.amo.
per l.qui iuraſſe.§.ſi pater,& quod ibi no-
tatur, ff.de iureiur.& l.ſi à te, ff.de excep.
rei iud.& not.Bart.in d.l.2.§. quod obſer
uari,circa fi.C.de iuramento calu.& Spe-
cu.in titu.de poſitio.§.7.uerſic.10.
11 † Sexto limita,quando quis in facto pro
prio interrogatur de facto alieno,quia nõ
tenetur reſpondere,tex.eſt,& ibi Bart. &
Doc.in l.Marcel.§.iurare.ff. rerũ amo. &
hoc indiſtincte procedit in criminali, ſed
in ciuili debet reſponderi per uerbum, cre
dit. Poteſt tñ reſponſurus petere terminũ
ad deliberandum,ſecundũ Bar. in d. §. qđ
obſeruari,colu.3.uerſ.ſed pro eius declara
tione,&c.& ibi etiam Bal.in 4.colum.uer
ſicu.4.&c. de quo uide glo.& Doc.in c.1.
& 2.de conf.li.6.& Specu.in tit. depoſi.§.
12 5.uerſic.& no.&c.† Septimo limita,quan
do hæres.qui non cõfecit inuentariũ,vult
interrogari facere legatarios, & credito-
res,an hæreditas ſit ſoluendo uel nõ, quia
nõ tenentur reſpõdere ad inſtantiã hære-
dis,licet iudex ex officio poſſit interroga-
re,ita tenet Bald.in l qui filium,quem ha-
13 bentẽ,colum. pen.C.fam.erciſ. † Octauo
limita, quando agẽs rei uẽdicatione con-
tra poſſeſſorẽ uult ipſum interrogare, an
ipſe agens ſit dominus, quia non tenetur
reſpondere,etiam ſi ſciat ipſum eſſe domi
num,quia præiudicaret ſibi in recurſu cõ-
tra auctorem laudatum,ita tenet Par.in l.
atqui natura.§.cum me abſente.ff.de neg.
geſt.facit tex.cum ibi no.per Doc.in l.ſpe
ciali.ff.de rei uendi.
14 † Nono limita, quando quis interroga-
tur de eo, qđ conſiſtit in mero animo ſuo
factis non declarato, neque uerbis puta
de propoſito in mente retento,quia nõ te
netur reſpondere,ſecundum Bal. & Paul.
de Caſt.in l. potuit. in 9.q. C.de iure del.
& Ang.in l.gerit.colum.1. ff. de acq. hær.
15 † Decimo limita, quando quis interroga
tur de eo,quod eſt impertinens ad cauſã,
quia non tenetur reſpondere,gloſſ. eſt, &
ibi per Doct.in cap. ſi poſt præſtitum, de
confeſ.lib.6.& Bart.& Bald.in d. leg.2.§.
quod obſeruari.
† Vndecimo limita, quando quis inter-
19 rogatur,utrum poſſideat bona uel mala fi
de:quia non tenetur reſpondere: nec etiã
teſtis poteſt de hoc interrogari, ſecundũ
Bal.in l.mala fide.in fin.C.de cond.ex leg.
17 † Duodecimo limita,quando quis inter-
rogatur de aliquo, quod conſiſtit in iure,
quia non tenetur reſpondere,tex.eſt,& ibi
Bar.in l.ornamentorum. ff.de au.& arg.l.
& gl in d.c.ſi poſt præſtitum,& Bal.in d.
§.quod obſeruari,& p Bar. & Doc. in leg.
1.ff.ſi cert.pet.Et de multis alijs fallentijs
remitto me ad Specu.in tit.depoſitio.§. 6.
18 per totum,& per Bald.ibi in addi.† Solẽt
etiã fieri interrogationes teſtibus per par-
tem aduerſam ad detegendam falſitatem
quæ uulgo appellantur interrogatoria, q̃
qualiter fiant,quando admitti debeant, re
mitto me ad ea,quæ plene tradit Specu.in
tit.de teſte.§.iam de interrogatorijs,& p
Canon.in cap.præſentium.de teſt.lib.6.&
iſta interrogatoria poſtquã ſunt admiſſa,
dicuntur eſſe de actis, ſicut alia acta iudi-
cij,ſecundũ Bal in l.generaliter.§.ſed iura
19 mento.C.de reb.cred.† Scias tamen, qđ
teſtes ſi non fuerunt interrogati ſuper in-
terrogatorijs,poſſunt iterum repeti, & in-
terrogati etiam poſt publicationem, ſm
Alexan.in conſ.174.col.pen.in 2.uolum.
& conſil.41.colum. fin. in 4.uol. ſicut etiã
ſemp articulo omiſſo poſſunt examinari
poſt publicationem,ut nota Spec.in tit.de
teſte.§. nunc uidendum,in fi.uerbis.
20 † An autem debeat dari copia interroga-
toriorũ parti? Vera concluſio eſt, quod
non,

non,ne inſtruatur teſtes ad falſum, ita te-
nent Azo.& Fely.in cap. per tuas. deſt. &
Alex.& Doc.in l.is,apud quem.C.de eden.
& Bald.in Margarita,in uerſi.interrogato
ria,uerſi.primo. Rob. Mar. V. I. D.

De Satiſdatione, octauo mem-bro iudicij.

1 *Satiſdationum multæ ſint ſpecies, & cum*
fideiuſſore intelliguntur
2 *Satiſdatio de iudicio ſiſti, præſtatur à reo*
conuento ſiue in ciuili ſiue incriminali,et
ad quem effectus ſit inuenta.
3 *Poſsidens immobilia non tenetur ſatiſdare,*
quia ceſſat præſumptio fugæ.
4 *Satiſdatio de præſentando in iudicio, quan*
do locum habeat.
5 *Fideiuſſor de præſentando ſtatim incidit*
in pœnam, cum reus fuerit requiſitus ab-
ſque requiſitione ipſius fideiuſſoris.
6 *Fideiuſſor de præſentando, non tenetur nec*
ipſe,nec principalis iurare in ciuilibus.
7 *Duo ad minus fideiuſſores recipi debent de*
præſentando,pro quolibet accuſato qui nõ
ſint cleri neque filijfamilias ſe obligantes
in ſolidum,quæ fideiuſſio omni die, per ſo-
lum actorum magiſtrum accipitur.ſed ſi eſt
dies feriata.& qualiter accipiatur.
8 *Fideiuſſores in criminalibus,pro quanta pœ*
na in regno recipi debeant.
9 *Inquiſiti an,& quando poſſint ſimul fideiu*
bere & quid ſeruetur in regno.
10 *Carceratus an,& quando ſit fideiuſſoribus*
relaxandus
11 *Fideiuſsionem de iudicato ſoluendo quis*
præſtare teneatur.
12 *Fideiuſſor de iudicato ſoluendo coram ordi*
nario,tenetur ſoluere iudicatum per eius
delegatum.
13 *Satiſdatio de non offendendo,in quibus caſi*
bus dari debeat.
14 *Fideiuſſor de non offendendo, non tenetur*
ad pœnam, ad quam fuit condemnatus
principalis, qui ob eius contumaciam ha-
bitus fuit pro confeſsio.
15 *Satiſdatio de rato,in quibus caſibus præ-*
ſtari debeat.
16 *Satiſdatio de expenſis,quando,& a quo de*
beat præſtari.
17 *Fideiuſſor de expenſis in caſu ſuccumbẽte,*
non tenetur ad expenſas ad quas fuit a-
ctor condemnatus,perempta inſtantia.
18 *Satiſdatio de re non baratanda, quando*
præſtatur.
19 *Satiſdatio indemnitatis,quæ ſit & quando*
locum habeat.
20 *Satiſdatio de ſecuro carcere quando præſta*
tur.
21 *Satiſdatio conuentionali,quæ dicatur.*
22 *Satiſdatio præſtari debet per debitorem in*
diem uergentem ad inopiam.
23 *Satiſdatio debet præſtari à debitore impe-*
trante moratoria.
24 *Hæres ſatiſdare tenetur de ſoluendo legato*
in diem uel ſub conditione.
25 *Satiſdationes multæ in iure reperiuntur,de*
quibus remiſsiue.
26 *Fideiuſſor non obligatur, niſi primo oblige-*
tur principalis.

OCtauum membrum iudicij eſt ſatiſ-
1 datio.† Nam iudicijs, maxime in
eorum principio, emergunt multæ
ſpecies ſatiſdationum, quæ fiunt pro aſſe-
curatione iudicij,& partis,quarum aliquę
præſtantur ab actore,& aliquæ à reo,unde
hic opportunum eſt inueſtigare, quod re-
periuntur ſatiſdationum ſpecies. Et dic,
quod multæ ſunt. Et ſemper intelligitur
ſatiſdatio cum fideiuſſore, iuxta l. ſanci
2 cimus, C.de uerb. ſign. † Prima igitur ſa-
tiſdatio,quæ præſtatur in iudicio, eſt illa,
a quæ appellatur de ſtando iuri, ſeu de a iu
dicio ſiſti, & iſta præſtatur ſolum à reo cõ
uẽto,ſiue in ciuili,ſiue in criminali, & fuit
inuenta principaliter propter ſuſpicionẽ
fugæ ad hoc, ut reus aſſecuret iudicium,
quia alias poſſet fugere,& iudicium elude
re,cum reorum ſit fugere, l.properandum,
§ ſi aũt reus.C.de iud.ita declarant Bar.&
cõiter Doc.in l.ſciẽdum in prin.ff.qui ſat.
3 cog.† & propterea is, qui poſſidet immo-
bilia, releuatur ab iſta ſatiſdatione, quia
ceſſat illa ſuſpicio fugæ,ut dicunt Doc. in
d.l ſciendum,& de iſta ſatiſdatione loqui
tur principaliter titulus,ff.qui ſatiſd. cog.
& authen.offeratur,C.de litis conſt.& no.
Bar.& Doc.in l.1.ff.ſi quis in ius uo.nõ ie.
ADDITIO.An ſi cõuenitur aliquis
à quo petitur ſatiſdatio de iudicio ſiſti
& reus replicat non teneri, ex quo poſſi-
det immobilia in regno, ad quod uerificã-
dum

dum petit terminum,actor dicit quòd pẽ-
dente termino caueat,an teneatur reus ca-
uere,uide Affl.in dec.109. P.F.V. I. D.
4 † Secunda ſpecies fideiuſſionis iudicialis,
eſt illa, deueniendo ſeu de ſe præſentan-
do in iud.& iſta eſt.quotidie in uſu in cri-
minalibus. Nam quando aliquis capitur à
iudice,uel familia cum armis,uel inquirit'
de aliquo crimine poteſt ad euitandos car
ceres offerre,& præſtare hanc ſatiſdationẽ
de præſentando , & deueniendo in iudi-
ciũ, & ſic liberatur a carcere,imo ſi iudex
tunc non liberat eum,tenetur actione iniu
riarum,l.ſi uero,§.1.ff.qui ſatiſ.cog.& no.
Iaſ.in l.1.col.1.ff.qui in ius uoc. non ie.Et
de iſta fideiuſſione loquitur tex.in d.l.1.&
totus tit.ff.in ius uoc.ut eant,& l.1.& ibi
Bar.ff.de cuſt.reo.& conſt.regni, quæ inci
pt. In humanitate ſuper qua ſatiſdatione
eſt tradita in regno communis forma per
ritum magnæ curiæ uicariæ in num.293.
qui incipit, In prin. &c. & alium in num.
303.qui incipit,Item eodem ſero,&c.uide
licet quod † fideiuſſores promittunt pſen-
5 tare reum toties , quoties fuerit ipſe reus
requiſitus: quo caſu ſi reus requiratur , &
non comparet, ſtatim incidunt fideiuſſo-
res in pœnam ſine alia requiſitione fideiuſ
ſorum , & poſſunt ad pœnam condemnari
ſine citatione propter formam obligatio-
nis,ita deciditur in d.ritu.303.& eſt alius,
in num.317.incipiens.Nota,quòd hæc di-
ctio &c.& hæc dicitur in regno forma cõ
ſueta,quando notarius ſtipulatur hanc ſa-
tiſdationem in forma conſueta,&c.ut dici
tur in d.ritu.303.incip.Item eodem ſero
&c.& alijs ſupra allegatis.Item,eſt de cõ-
muni ſtylo curiarũ, ut iſti fideiuſſores re-
nuncient beneficio legis ſancimus, C.de fi
deiuſ. quam ſtatuit tempus ſex menſium
fideiuſſoribus ad requirendum,& præſen-
tandum principalem reum.
† Fit etiam differentia per dictos ritus in-
ter hanc fideiuſſionem, quæ recipitur in
6 ciuilibus & qñ in criminalibus, quia in ci-
uilibus non tenetur iurare,nec principalis,
nec fideiuſſor,ſed in criminalibus uterque
iurat,ut habetur in d.titu.293. & in d.tit.
293. incip.

ADDITIO. Adde dicta per me in
pract. mea cauſa crim. in tit.de fideiub. in
frag.parte. Petrus Folſerius.

7 Nota,quòd hæc dictio,&c. † Item debet
recipi ad minus duo fideiuſſores pro quo
libet accuſato,qui non debent,eſſet neque
clerici neque filiusfamilias, ut eſt alius ri-
tus in num.298.incipiens,Item pro quoli
bet &c. Et dicti fideiuſſores obligant ſe,
& bona eorum in ſolidum, ut eſt alius ri-
tus in nu.316.incipiens,Item,quòd à ban
nitis,&c Item poteſt recipi hæc fideiuſſio
per ſolum magiſtrum actorum ſine iudice
omni die,& omni hora,etiam ſi curia non
regatur,dummodo non ſit dies feriata,ut
eſt alius ritus in num.296. incipiens,Itẽ,
quod quælibet, &c. uerum debet notarius
actorum ſtipulari nomine curiæ,ut ibi ha
betur. Sed ſi eſſet dies feriata adhibetur
iſta cautela,uidelicet,quòd iudex aſſignat
reum fideiuſſoribus per clamydem , tan-
quam captiuum,& ipſi promittunt illum
præſentare primo die iuridico,& tunc re-
cipitur ſatiſdatio, & de hac aſſignatione
conficitur publicum inſtrumentum , ut eſt
alius ritus in num,297.incipiens. Item, ſi
eſſet &c. † Sub qua autem pœna recipian-
8 tur fideiuſſores: Dic quòd in regno eſt ob
ſeruantia ,quòd pro homicidio recipiun-
tur pro uncijs centum,pro crimine falſita-
tis,uel priuati carceris,pro uncijs quinqua
ginta,pro alijs uero criminalibus recipiun
tur,pro uncijs uigintiquinque,ut eſt alius
ritus magnæ curiæ in num. 94.incipiens,
Itẽ nota,quòd in criminalibus,&c.& alius
ritus in num.316.incipiens , Item quòd à
bannitis,&c. † Si autem eſſet magnus nu-
9 merus inquiſitorum,à quibus eſſet capien
da fideiuſſio? tunc ſeruatur,quod curia re
cipit fideiuſſores pro medietate tantum-
modo prædicta,& pro alia medietate reci
pit fideiuſſionem uicariam,ſcilicet, quod
dicti inquiſiti adinuicẽ fideiubeant unus
pro alio,ut eſt alius ritus in num.298.inci
piens,Item pro quolibet,&c.in fi.& hoc ẽt
cautum eſt de iure cõmuni,ſcilicet,quòd
unus inquiſitus , in totum fideiubeat pro
alio,ut dixit Bartol.in leg.Romanus,ff.de
tut.& cu.da.ad his. Sed per dictum ritum
eſt facta limitatio ad medietatem . Verũ
hoc limitatur quando inquiſiti eſſent pau
peres uel aliter ſuſpecti, quia tunc non ad
mittitur,dicta uicaria fideiuſſio, ſecundũ
Barr.in d.l.Romanus , & ibi etiã Alex. in
addi.cui adde Bald.in l.omnes, qui, C.de
epiſ.

epiſ.& cle.& Ia.in l.1.colum.2. ff.ſi quis in
10 ius uoc.nõ ie.†. An autem indiſtinctè pro
quolibet crimine carceratus debet relaxa-
ri ſub fideiuſſoribus ? Dic , quòd hodie in
regno eſt cautum per conſt.humanitate,ꝙ
in omnibus criminibus etiam capitalibus,
excepto ſolo crimine læſæ maieſtatis con
tra perſonam Imperatoris, & ſuorum col-
lateralium liberatur carceratus ſub fideiuſ
ſoribus.Fallit in tribus caſibus, Primus eſt
quando eſt confeſſus, Secundus, quãdo eſt
deprehenſus in flagranti crimine. Tertius,
quando facta inquiſitione crimen eſt no-
torium. ita quod uerisimiliter reus nullam
habeat defenſionem, & hoc eſt confirma
rum per capitulum regni. in numero 41.
incipiens item,caueant &c.per quod impo
nitur pœna officiali contra facienti ad ar-
bitrium principis,& quod amittat medie-
tatem ſuorum gagiorum unius anni. Simi
liter hoc eſt cõfirmatum per regiam prag.
quæ incipit,inoleuit qua cauetur,quod an
tequam incipiat cõſtare de crimine nõ de
tineatur uolens ſatiſdare idoneè,& officia-
lis contrafaciens punitur ad decem uncias
& tenetur in ſyndicatu ad iniuriam parti
læſæ.Item,hoc eſt declaratum per ritũ ma
gnæ curiæ in nume.162.incip.Item ſi ac-
cuſatur aliquis,&c.quo cauetur,quod tunc
detineatur reus in criminalibus, quando cõ
ſtat per unum teſtem de uiſu, & de crimi-
ne,& perſona ſit ſuſpecta per famam pu-
blicam.Quod reſtringit ad caſus,in quibus
non irrogatur tortura, ergo nõ procederet
in leuibus criminibus, in quibus nõ irroga
tur tortura, prout ſunt crimina irrogantia
pœnam infra relegationem.ut dicit capi-
11 tulum regni,quod incipit tormenta.† Ter
tia ſpecies fideiuſſionis iudicialis , eſt quæ
dicitur de iudicato ſoluendo , quam tene-
tur pſtare in ciuilibus quilibet defendens
litem alienam ex parte rei conuenti , aliàs
non eſt idoneus defenſor d. qui proprio,§.
qui aliam.ff.de proc.& l.exigẽdi. C.eo.ti.
& ibi notatur. Non tamen tenetur ad cau-
ſam cõuentus nomine proprio, ut eſt inſt.
de ſatiſd.§. ſed hodie, & ab iſta ſatiſdatio-
ne non releuat poſſeſſio immobilium,l.mi
nor.§.fi.cum l.ſeq.ff.de proc. & de hac ſa-
tiſdatione loquuntur iura prædicta,& to-
tus tit.ff.iud.ſol. Et ex hoc inoleuit illa pra
ctica,qua quotidie utuntur notarij in man
datis procuratoris,nam ponũt in eis illam
clauſulam,uidelicet , quod dominus rele-
uat ſuum procuratorem ab omni onere
ſatiſdandi,nam per hæc uerba dominus ſi
deiubet pro eo, & tunc defenſor non tene-
tur aliter ſatiſdare,ut no.Bar.in rub.ff.iud.
ſol.in 1.colum.quod tamen limitatur ſane
procedere , quando dominus eſſet ſoluen-
do,& poſſideret immobilia, alias illa clau
ſula nihil releuat , ex quo tunc dominus
non eſt idoneus fideiuſſor,unde tenetur de
fenſor ſatiſdare iterum,ita tenet Franc.de
Are.in conſ.134.& Ang.& Iaſ.in l. filiusf.
ff.qui ſatis.cog.& ibi communiter Docto.
Pro hac eſt gloſ. in l.fin.C.de prin.agen.in
reb.lib.12.hinc datur pulchra cautela, quã
poſuit Ang.in d l.filiusfamilias,& illam ſe
quitur Alex.in l.ſciendum, §. poſſeſſor,ff.
qui ſat.cog.uidelicet, ꝙ quãdo aliquis mit
tit unum procuratorem de longinquis par
tibus, puta de Francia, poterat ſibi oppo-
ni, quod ſatiſdet de ſtando iuri, & de iudi-
cato ſoluendo in cauſa reconuentionis, &
tenetur illam præſtare,non obſtante,quòd
dominus fideiuſſerit in inſtrumento man-
dati,ex quo non poſſidet immobilia in lo-
co propinquo,& ad hoc ſolet allegari glo.
in.d.l.fin. & iſta ſatiſdatio de iudicato ſol-
uendo continet tria uidelicet dolum ma-
lum abeſſe, rem defendi, & ſolui id quod
fuit per curiam iudicatum, l.iudicatũ ſol-
12 ui. ff. iud. ſolu.† Aut promittens ſolue-
re iudicatum coram iudice ordinario , te-
neatur ad iudicatum per eius delegatum in
eadem cauſa. uide Fran.de Are. tenentem
quod ſic in con.87.colum.fi.† Quarta ſpe
13 cies ſatiſdationis iudicialis eſt illa de b nõ
b offendendo , ut quando aliquis timet of-
fendi ab aliquo poteſt implorare officium
iudicis, ut compellat illum ad dandum ſi-
bi fideiuſſores de non offendendo , nec in
perſona,nec in rebus , & de hac loquimur
plene Bar.in l.illicitas.§ ne potentiores,ff.
de off.præſi.& Fely.in rub.de treuga.& pa-
ce,& ſi quis tunc fuit ſimul offenſus in per
ſona.& id rebus an teneat offenſus ad duas
pœnas,uide Baldum optime declarantem
in conſil.387.in 4.uolum. Quæ autem re-
quirantur ad hoc, ut poſſit peti talis fide-
iuſſio,uide Fel.in d.rub.de treuga.& pace.
ubi inter alias dicit, quòd debeat proba-
ri minæ,& quod quis ſit ſolutus minas exe-
cutionis

14 cutioni mandari,& dic ut ibi.† Quid au-
tem, ſi iudex inquirit contra principalem
qui promittit non offendere,qui non com
paret,iudex procedit in contumaciam , &
habet eum pro cōfeſſio,forte uigore ſtatu
ti,& condemnat ipſum ad pœnam tanquā
contraueniẽtem,an poſſit exigere à fide-
iuſſoribus? Dic quòd non , quia non appa
c ret de uera *c* contrauentione,illa autem fi-
cta confeſſio,quæ reſultat ex contumacia,
non nocet fideiuſſoribus.,ita eleganter te-
net Pet.Phil.Cor.in cōſi.211.in 3.uolum.
quod eſt notandum per conſtitutionem re
gni,quæ incipit, pœnam eorum,quæ loq-
tur de foriudicatis,qui habentur pro con-
feſſis , nam talis foriudicatio non noceret
fideiuſſoribus in caſu prędicto,reliqua au
tem ad hanc materiam, dic ut per Bart.&
15 Fel.ubi ſup.† quinta ſpecies ſatiſdationes
iudicialis,eſt de rato, quæ preſtatur ab eo,
qui comparet pro actore ad agendum , &
eſt dubium de mandato , de qua loquitur
tex.in l.1.C.de procu.l.Pomp.§ rati.ff.de
proc.& totus titu.ff.rem rat.hab.Similiter
quando aliquis agit,ut coniuncta perſo-
na,debet cauere de rato.leg.maritus,C.de
proc. & generaliter quilibet agens alieno
nomine.leg.non ſolum.§.qui alieno.ff.de
16 proc.& l.Pomp.§.ſed & is.eod.titu.† Sexta
ſpecies ſatiſdationis iudicialis eſt , de ex-
penſis in caſu ſuccumbentiæ , quam tenet
præſtare actor in initio litis,de qua loqui-
tur auth.generaliter.C.de epi.& cle.& §.ad
excludendas in Auth.de litigo.& hāc ſatiſ
dationem præſtat actor, etiam ſi poſſideat
immobilia , ſecundum Abb.in c.quoniam
frequenter . §.in alijs. colum.2.ut lite non
conſt.& Bar.& Alex.in l.de die.§.qui mu-
17 licrem.in fin.qui ſatiſd.cog.† Sed iuxta
hoc cadit pulchrum dubium , pone quòd
actor dedit fideiuſſores de ſoluendis expe-
ſis in caſu,quo ſuccubuerit,euenit qđ reus
fuit abſolutus ab inſtantia iudicij.& actor
condemnatus ad expenſas , quia inſtantia
eſt perempta , an fideiuſſores teneantur,
Dic quod non.ita tenet Bal.in conſi.106.
in 2.uol.& mouetur,quia nō dicitur actor
ſuccubuiſſe,ex quo poteſt iterum agere ad
18 eandem cauſam ſecundũm eum ibi.† Sep
d tima ſpecies ſatiſdationis dicit̃,de re *d* nō
baratanda , & præſtatur a conuento ſuper
aliqua re mobili , qui eſt perſona ſuſpecti
quę de facili poteſt rem interuertere,nam
tenetur ad inſtantiam actoris,dare fideiuſ
ſores de re non baratanda, ideſt de nō cō
ſumendo , nec occultando,nec alias inter-
uertendo illam rem,ſed de exibendo eam
ſi & quoties opus fuerit,aliàs illa res ſeque
ſtratur,& de hac loquitur tex.in lege,ſi fi-
deiuſſor.§.ſi ſatiſdatum & ibi gloſſ.ff.qui
ſat.cog.& lege S.C.in fin.ff.de offic.præſ.
19 † Octaua ſpecies ſatiſdationi, iudiciales
eſt fideiuſſio indẽnitatis,& hæc poteſt præ
ſtari,etiam extra iudicium , ut quando ali-
quis permittit extrahere aliquem indem-
nem ab aliqua obligatione , uel permittit
ipſum conſeruare indemnem , quo caſu
ſemper,requiritur excuſſio, antequam de-
ueniatur ad fideiuſſorem , etiam ſi fideiuſ-
ſor renunciaſſet omnibus beneficijs de fi-
deiuſſoribus, ut tenet Lud.Rom.in conſi.
211.colu.1.& Bar.in l.1.C.de conue.fiſci.
de lib.10.& Alexā.in l.fin.colum.4.& ibi
Iaſ.ff.ſi cer.pet.& Fel.in c.ex reſcripto.col.
pen.in fi.de iure iur.& ratio eſt ſecundum
Doct.in locis præalleg.quia hæc excuſſio
in caſu iſto uenit ex natura actus conditio
naliter , & ex beneficio de fideiuſſoribus
idem tenet Alex.in conſil.32.colum.1.in
10 4.uolum. † Nona ſpecies ſatiſdationis iu-
dicialis eſt, quæ dicitur de ſecuro carcere,
ut quando aliquis carceratur in acri carce
re,& carceratus petit ſe habilitari,& mitti
in carcere leniorem , & dat fideiuſſores
de non recedendo ab illo carcere, iſta fide-
iuſio ſolet eſſe ualde in uſu in hoc regno,
& hoc facit iudex ex cauſa,attenta qualita
te perſonæ,& delicti,l.1.ff.de cuſt.reo.& p
ea,que tradit Paris in tract.ſynd.in uerſi.
carc.ubi plura dicit de hac materia, & ma
xime , quòd nobili poteſt iudex aſſignare
e totum *e* palatiuum,uel totam ciuitatem p
carcere, & tunc ſolet recipere fideiuſſionẽ
de ſecuro carcere, & non tenetur iudex,ſi
21 fuggit,ut ibi per eum.† Decima ſpecies ſa
tiſdationis eſt illa conuentionalis,quæ cō
muniter præſtatur in contractibus, & hæc
poteſt præſtari tam in iudicio,quā extra,
de qua loquitur totus ti.ff.&. C.de fideiu.
22 † Vndecimo ſpecies ſatiſdationis eſt. quā
do debitor mutat ſuam conditionem , in
deterius,quia uergit ad inopiam, & eſt de
bitor in diem , nā tenetur ſatiſdare de ſol
uendo adueniente die,de qua loquitur tex
& ibi

& ibi Ang.& Doc.in l.in omnib.ff. de iu-
dici. tradit Alex.in l.ſi fi.§.eleganter.ff.de
23 dam.infect. † Duodecima ſpecies ſatiſda
tionis eſt,quæ præſtatur ab eo, qui impe-
trat dilatoriam ſeu moratoriam à princi-
pe,nam tenetur interim dare fideiuſſores
de ſoluendo alias reſcriptum non ualet
nec ſibi prodeſt,tex in l.uniuerſa.C.de p̄-
24 cibus Impe.offer.† Decimatertia ſatiſda-
tio eſt , quando teſtator legat aliquid in
diem.uel ſub conditione, nam tenetur hæ
res prę̨ſtare fideiuſſores de ſoluendo adue-
niente tẽpore,de hac loquitur totus tit.ff.
ut l.no.caue. & ſi non uult ſatiſdare mitti-
tur legatarius in poſſeſſionem rei legatæ,
& de hac miſſione loquitur totus tit.ff.ut
25 in poſſeſſ.leg.† Reperiũtur multæ aliæ ſa
tiſdationes,prout eſt illa de damn. inf. &
de iſta loquitur totus ti.ff.de dam.infe.itẽ
illa quā præſtat uſufructuarius de utendo
fruendo arbitrio boni uiri,de qua loquitur
tit.ff.uſufr.quemad.caue.Item illa,de ope
re demolliẽdo , de qua loquitur ti.de ope.
no.non.Item illa reſtituẽdo id, quod quis
habuit ultra legem falcidiam, de qua loq
tur totus tit.ff.ſi cui plus,quàm per l. Fal.
Item illa,quam prę̨ſtat petens executionẽ
quando poteſt ſupplicari, de qua loquitur
authen qua ſupplicatio. C.de prec.Imp.of
fe.& dicam infra in uerſ.appellatio in ult.
parte iudicij,uerſic.ſupplicatio . Similiter
multæ alię de quibus in toto ti.ff.de prę̨t
ſtip.& per diuerſas ll.& titulos iuris ciui-
lis.quas ſtudioſus inueſtigator inuenire po
terit.† Scias tamen,quod in omnibus fi-
26 deiuſſionibus prædictis & alijs, debet in
primis obligari principalis , & poſtea fi-
iuſſor,aliàs non ualeret obligatio fideiuſ
ſoris , quia cum ſit acceſſoria non poteſt
ſtare ſine principali.Ita dicit Bald. in con
ſil.261.col.2.in 1.uol.allegat glo.in l.ſciẽ
dum.ff.de uerb.obl.gl.in leg.ſi hę̨res pecu-
niam.ff.ad Treb.Rob Mar.V.I.D.

ADDITIONES.

a Iudicio ſiſti. Et iſte fideiuſſor tenetur ſuc-
ceſſiue uſque ad ſententiam, Duen. lib.1.
reg.utr.iur.reg.333.fideiuſſor, de iudice,
& de hac materia uide Coraſ.lib.4.miſcel.
capitu.10.num.4.

b Non offendendo. In hac materia uideas
Ang.conſ.73.ſtatuto,Ale.conſi.7.col.pen.
lib.5.Pariſ.conſi.168.lib. 4. Cagno, in l.ſi
quis maior nume.93.C.de tranſact.& in
l.ſi,num 36.ff.de iuriſd.om.Iud. Tiraq.
in tract.de pę̨n.cauſa 62.num.2.

c Contrauentione.Foller.in fragmen.poſitis
ad finem pract.crimin.laico.tit.de fide iuſ
ſo.num 263.

d Non baratanda. Coraſ.lib.3.miſcella.cap.
11.& in l.16.num.6.ff.de offi.præſid.

e Totum Palatium.Andr.Tiraq.in tract.de
pę̨n.cauſa.31.numero decimo,& ſequent.
Alciat.in tract.præſumptio. regula prima
præſumpt.48.numero ſecundo , Cotta in
memor.in uerſicul.nobilitas , limita non
habere locum , ſi dictus nobilis ſemel au-
fugit è Palatio,gloſſ.in uerſicu.ex uincu-
lis.l.Cornelia.ff.ad ſenat.conſil.Sillan.Ti-
raq.ubi ſupra num.4.Ludouicus Alferius.

De exceptione, IX.membro iudicij.

1 *Exceptiones dilatorię tripliciter conſideratur.*
2 *Contumax an poſſit opponere declinatoriam fori.*
3 *Exceptio reſpiciens perſonam litigantis,quę dicatur.*
4 *Tutor ante omnia de ſolemnitatibus in iudicio docere debet . Et poſt datum terminum ad probandum,hæc exceptio opponi poteſt.*
5 *Exceptio excommunicationis.eſt anomala. & inquacunque parte iudicij poteſt opponi.*
6 *Exceptio,male agis,quia ante diem agis opponi poteſt ante,& poſt litem conteſtatam, & quid importet.*
7 *Exceptio intentionis,& facta dilatoria dicitur,& ante litem conteſtatā opponi dẽt.*
8 *Exceptiones dilatorię opponi debent ante litem conteſtatam.*
9 *Exceptio dilatoria opponi potoſt poſt litẽ cōteſtatā,quãde facto aduerſarij ſuperuenit*
10 *Exceptio dilatoria,quæ reddit proceſſum retronullum, opponi poteſt , etiam poſt litem conteſtatam.*
11 *Aduocatus opponens exceptionem dilatoriam,poſt litem conteſt.quam ante poni debeat ad unam libram auri punitur.*
12 *Exceptiones peremptoriæ quę,& quare ita dicantur,*

13 *Exceptiones litis finitæ quandoque ſunt declinatoriȩ, & quandoque peremptoriæ.*

14 *Exceptiones peremptoriæ quando requirunt altiorem indaginem, reſeruantur ad merita. Et quid operetur iſta ſeruatio, numero 15. & 16.*

17 *Exceptiones peremptoriæ uſque ad quod tēpus opponi poſſunt, et qd ſeruetur in regno*

18 *Exceptiones quæ opponi poſſunt poſt ſententiam.*

19 *Exceptio hoſtica quæ dicatur, & quando locum habet.*

20 *Exceptio qualiter producatur.*

21 *Dolus quos modis committatur.*

22 *Exceptio doli contra quem opponatur, & numero 23.*

23 *Dolus auctoris, an noceat ſingulari ſucceſſori*

25 *Exceptio doli, an opponi poſſit contra contractum confirmantem, propter dolum adhibitum in primo confirmato.*

26 *Dolus unius ex ſocijs, an noceat alteri ſocio.*

27 *Exceptioni doli, an poſſit renunciari.*

28 *Dolus an cenſeatnr remiſſus in quietatione generalis.*

29 *Simulatio quotuplex ſit, & num. 30.*

31 *Simulatio qualiter allegetur.*

32 *Exceptio ſimulationis qualiter opponatur.*

33 *Exceptio ſimulationis, an competat ſi debitum eis una cauſa conuertatur in aliam.*

34 *Exceptio metus fundatur ſuper equitate, & eſt in rem, & opponitur in mercatore.*

35 *Exceptio non numeratæ pecuniæ, an inter mercatores poſſit opponi.*

36 *Exceptio periurij, an repellat agentem.*

37 *Periurium an purgetur ſi ſoluitur poſt terminum, & an purgatio moræ admittatur inter mercatores.*

38 *Mora nō poteſt purgari, ubi eſt renuntiatū.*

39 *Promittens in plures pagas ſoluere debitū, & ſi non ſoluerit primam pagam teneatur ad totum, an poſſit purgare moram.*

40 *Excuſſim an habeat locū inter mercatores.*

41 *Promiſſio, ſi Titius non ſoluit, qualiter intelligatur.*

42 *Litis pendentia, an opponi poſſit inter mercatores, & qualiter opponatur.*

43 *Litis pendentiȩ quando opponi poſſit & numero 44.*

44 *Exceptio rei iudicatæ poteſt opponi inter mercatores.*

45 *Exceptio ſolutionis poteſt opponi inter mercatores.*

46 *Exceptio acceptilationis, an opponi poſſit inter mercatores.*

47 *Confeſſio facta in iudicio, poteſt allegari inter mercatores.*

48 *Exceptio renunciationis litis, poteſt inter mercatores opponi.*

49 *Exceptio pacti de non petendo, poteſt inter mercatores opponi.*

50 *Exceptio precij non ſoluti, opponi poteſt inter mercatores, & num. 52.*

51 *Exceptio iuris uel ſtatutorum obſtantium, opponi poteſt inter mercatores.*

53 *Exceptio ceſſionis bonorum, poteſt opponi inter mercatores.*

54 *Exceptiones procuratoriæ, non opponitur inter mercatores.*

55 *Exceptio legitimationis perſonæ, opponitur inter mercatores.*

56 *Legitimatio perſonæ quotupliciter fiat, & quam utilitatem affertt, & num 57.*

58 *Procurator, qui per uiginti annos ſe geſſit ꝓprocuratore, an debeat ducere de mādato*

59 *Procarator eo ipſo conſtitutus intelligitur, quod affert inſtrumentum debiti in eius manibus.*

60 *Excommunicationis exceptio in foro mercatorum admittitur.*

61 *Filiusfamilias mercator an poſſit eſſe in iudicio ſine conſenſu patris.*

62 *Et an filiusfamilias mercator poſſit conuenire debitorem paternum, patre uiuente.*

63 *Exceptio quod non competit actio directa, an inter mercatores habeat locum.*

64 *Exceptio non ſolutæ gabellæ, an inter mercatores habeat locum.*

65 *Pactum nudum inter mercatores, an ſit efficax ad agendum.*

66 *Agi an poſſit ex contractu incerto inter mercatores.*

67 *Exceptio nouationis, ſeu delegationis inter mercatores, quando habeat locum.*

68 *Exceptio erroris calculis an inter mercatores, habeat locum.*

69 *An obſtet exceptio rei iudicatȩ inter mercatores.*

70 *Calculatorum ſententia eſt, ut ſententia peritorum.*

71 *Computus reditus, an peti poſſit, quod iterū redatur.*

72 *Mulier in foro mercatorum, an poſſit ut procuratrix interuenire.*

73 *Trigeſima quādo debeatur ī foro nūdinarū.*

74 *Trigeſima per quem ſolui debet.*

75 *Trigeſima quando exigatur.*

76 *Trigeſima de quibus rebus debeatur.*

77 *Trigeſima an debeatur ſi confitetur debitū*

78 *Trigeſima debet ſolui, ſi partes tranſigunt.*

79 *Trigeſima an debeatur ſi petātur alimēta.*

80 *Trigeſima non debet ſolus per pauperes, uiduas, & miſerabiles perſonas.*

81 *Terminus breuiſſimus debet dari in foro mercatorum.*

82 *Si probationes offerantur de longinquo cōpetentes dilationis dari debent.*

83 *Terminis in quo nihil fuit probatum, an ad inſtantiam actoris debeat reintegrari.*

84 *Teſtes poſt dudicita teſtificata, an in foro mercatorum poſſint produci.*

85 *Acta facta de nocte in foro mercatorum an ualeant.*

1 NOnum membrum huius primæ partis iudicij, eſt exceptio, †Nam ſolet reus conuentus ante litem conteſt. oppenere aliquas exceptiones contra actorem ad impediendam litis conte-
2 ſtationem. Nam *a* exeptio nihil aliud eſt, niſi actionis excluſo. Et ſuper hoc eſt ſciendum, quod exceptionum aliquæ dicuntur dalatoriæ, & aliquæ peremptoriæ. Dilatoriæ dicuntur, illæ, quæ differunt cauſam, non tamen perimunt negotium principale, & iſtȩ poſſunt conſiderari tripliciter, nam quædam reſpiciunt perſonam iudicis, quædam perſonam litigantis, & quȩdam reſpiciunt libellum, ſeu ipſam cauſā. Exceptio reſpiciens perſonam iudicis, eſt exceptio declinatoria fori, ſeu incompetētiæ, uel exceptio recuſationis, & iſta debet eſſe prima, quæ opponitur ante omnes exceptiones, l. fi. C. de exce. & ratio eſt, quia ſi alias prius opponeretur, cenſeretur opponēs interpellare iudicem ut ſuper alia pronunciet, & ſic induceretur conſenſus in iudicē, ſeu prorogatio, & non poſſet ulterius declinari nec recuſari, ſecundū Bar. & Do. in l. quidam conſulebat. ff. de reg. iu. & maxime Ioan. de Imol. & Alex. & ibi. & idem tenet Bart. in l ſi conuenerit, ff. de iur. om. iud. pro hoc eſt tex. in l. ſed. & ſi ſuſceperit, ff. de iud. & habetur in c. inter monaſteriū de re iud. & dicam infra in ult. parte iudicij in uer. recuſatio in tract. appel.

2 ADDITIO. †Adde, an ſi reus contumax purgauit contumaciam, poſſit opponere fori declinatoriam? uide Bart. in l. ſi pupillus, ff. de priuil. cre. & ibi Ange. & uſ de Cauen. in 3. prag. ubi Bart. non decidit ſed dicit eſſe cogitandū, ſed ibi Alc. in ad. dicit, ꝙ licet Bart. hoc non decidat in d. l. ſi pupillus, tamen id decidit expreſsè in l. quidā conſulebat, ff. de re iu & in l. ſi conuenerit, ff. de iur om. iu. in quib. locis tāgit Bar. ſi poſt datā fideiuſſionē poſſit opponi fori declinatoria, & dicit, ꝙ ſic, ſed in q. propoſita per Bar. in d. l. ſi pupillus, eſt maius dubium, qa erat latū decretum primū pp contumaciā, & præſtita ſatiſdatio ad euitandū & reuocandū primū decretum. Sed idē dicēdū eſt in caſu illo, quia per cōtumaciam non prorogatur iuriſdictio, ſm Bal. in l. ſi quis ex conſenſu, C. de epiſ. aud. hr̄ per Inn. in c. innotuit. de eo qui fur. or. ſuſce. & per Bal. in l. 1. ff. de iud. om. iu. & p Alex. in l. 2. ff. ſi quis in ius uoc. non ier. & in l. 1. in ſi. prin. ff de fer. & Bar. in l. nō ur ff. de in. & eſt rō, quia contumax non conſentit, ut d. l. 1. ff. de fer. & ibi Alex. & hæc ſunt uera ſm eundem Alex. in d. l. 2. quādo iudex, qui contra contumaciam proceſſit mero iure non erat iudex competens, ſecus ſi mero iure erat iudex cōpetens licèt reus citatus, poſſet ex aliquo priuilegio ſibi competente elidere iuriſdict. illius. Contrarium tenet do. Auct. ſupra in uerbo. & peruenitur, qñque per uiam inquiſitionis. nu. 98. & uide quæ dixi in pract. mea cauſa cri. in uerbo banniatur, nu. 51. Pet. Foll.

3 †Exceptio reſpiciens perſonā litigātis, dr̄ omnis exceptio legitimationis perſonæ, ut ſi cōpareat pupillus ſine tutore, uel minor ſine curatore, ut C. qui legit. perſo. ha. ſtan. in iud. uel filiusf. ſine conſenſu patris, iuxta l. fi. §. neceſſitate, C. de bo. q̄ lib. & ibi Bar. & Bald. uel procurator ſine mādato, l. 3. §. defendēdi, & ibi Bar. ff. ex qui. cau. in poſ. ea. uel ſi cōparet aliquis ſubſtitutus à procuratore non habente poteſtatē ſubſtituendi, maximè ante lit. conteſt. iuxta tex. in c. 1. de proc. li. 6. & habetur in l. ꝙ quis. C. de proc. uel ſi comparet ꝓcurator cū mandato dubio, quo caſu tenet ſatiſdare de rato, l. 1. & ibi Bar. & Doct. C. de ꝓc.
4 †Eodem modo, ſi cōparet aliquis, ut tutor pōt ſibi opponi, ut doceat de ſolennib. de quib. hr̄ per l. legitimos. ff. de leg. tu & hoc

hodie eſt in regno prouiſum per ritum
magnæ curiæ in nu.213. qui incipit, item
ſeruat ipſa curia. q̄ enim aliquis &c. licet
hæc exceptio de ſolennibus poſſit opponi
etiam poſt datū terminū ad probandū,&
ſic poſt litē conteſt. ut hr̄ in dicto ritu. Et
hoc generaliter poteſt extendi ad oēs com
parentes in iudicio, ut tales, quia ante oīa
debent probare ſe eſſe tales parte oppo-
nente, l.non ignorat. C.qui acc.non poſ.Et
ſimiliter qn̄ petitur aliqua ſatiſdatio iudi-
cialis de his,quas poſui ſupra in præceden
ti mēbro,dicitur exceptio dilatoria reſpi-
ciens perſonā litigantis, iſta. n.ante oīa di
ſcutiuntur in iudicijs,qui ēt in ſummarijs
ante oīa diſcuti dēt de legitimatione per-
ſonarum,& ea dēt plene cognoſci, ſecun-
dum Bal.in l.fi.col. 11.C.de edic.diu.Adr.
tol.& Alex.in conſ.52.colu. 1.in 2.uol. &
5 Iaſ.in rub.C,qui admit.col.1.& 2.† Poteſt
ēt.in hoc nu.poni exceptio excōicationis,
in qua hodie,eſt prouiſum in regno per ri
tū magnæ curiæ in nu.150.in c.item,q̄ in
quibuſcunque &c.quo cauetur,q̄ is qui eā
opponit debet offerri ſe paratū illā proba
re in continenti legitimè,aliàs non audi-
tur. Verum iſta exceptio dicit̄ anoma la,
nā pōt opponi in quacunque parte iudicij
ut eſt tex.in c.1.de exce.li.6.per quod ſta
tuitur terminus octo dierū ad illā ꝓban-
dā:& ita illud uerbū , incontinenti poſitū
in dicto ritu,oīs bonus iudex deberet in-
terpretari adhærendo iuri cōi,prout pōt ,
ut non ſtatuat minorē terminū octo dierū
ad illam probandā,& in hoc foro eccleſia
ſtico haberet locum ſine dubio, ubi nō ſer
uantur ritus magnæ curię.Et quod iſta di
catur exceptio anomala,tenet Spec.in tit.
de excep.§.1.uerſi.anomala,& de materia
huius exceptionis excommunicationis,ui
de plene Fel,in c.excep. col. 5. & ſeq. de
6 excep.† Tertio,ſunt quædā exceptiones,
quæ reſpiciunt cauſam,ut eſt excep.libelli
in epti,uel obſcuri,uel male agis,quia an
te diē agis,&c.l.1.in fi.ff. qn̄ dies uſufru.
l.cedit.Verū iſta exceptio,male agis , &c.
pōt opponi ēt poſt lit.conteſt.& in hoc eſt
differentia:quia ſi opponitur ante lit.cōt.
reus abſoluitur ab obſeruatione iudicij ,
& induciæ duplicātur, ſed ſi poſt oppona
tur, reus abſoluitur diffinitiuè, & induciæ
ſimiliter duplicant̄,ita declarat. Bal,in l,ex
ce.col.1.C.de prob.Pōt ēt in hoc numero
poni exceptio litis pendentiæ , q̄ ſimiliter
eſt dilatoria,& dēt deponi ante lit.cōſt.ſm
Bal.in l peremptorias.in fin.C. ſent.reſc.
non poſſe,& in l.ſenatus.C.qui accuſ.non
poſ.& Fel.in ca exceptionem.de exceptio.
De cuius materia,uide Soc. in conſil. 38.
7 in 1.uol.† Quid autē de exceptione inten
tionis & facti, ut quādo aliquis ſine actio
ne experitur ? Dic,q̄ habet uim dilatorię
& impedit litem conteſtari,& debet oppo
ni ante lit.conteſt.ſm Bar.in l. pater dece
dens,ff de inof.teſt.& Bart.in l.Pap.§.ſi q
impubes,eo.tit.Verum ſi non fuit oppoſita
iſta exceptio, iudex ex officio pōt in qua-
cunque parte iudicij repellere agentem ſi
ne actione,ut eſt gl.& ibi cōiter Doct.in l.
ubi pactum,C.de tranſ.& gl.in l.2. quòd
ſi actor.in uerſic.rei,C.de iur.cal. per quā
ita tenet Pau.de Caſt.in conſ 250.colu.1.
in 2.uolu.& ad ꝑdicta eſt tex.in l. ſi pupil
li.§.uideamus,& ibi Bar.& Doc.ff.de neg.
8 geſ.† iſtę autem exceptiones oēs dilatorię
debent regulariter opponi ante lit. conſt.
ut ſupra dixi;ut no.glo.& Bal & Doct.in
l.exceptiorē.C.de prob.& tex.in l.Pōpo.§.
rati.ff.de proc.& l.ita demum,& ibi ꝑ ſcri
9 bentes,C.de proc.† *b* Fallit primo hęc re-
b gula , qn̄ exceptio ſuperueniſſet poſt lit.
cōſt.quia in quacunque parte iudicij ſup-
uenit,excep.opponi poteſt , ut no. Alex.&
Doc.in l.ſi mulier.ff.ſolu.mat.& Paul. de
Caſt.in l.fi.C.de excep.& gl.& Bar.in l.3.
C.de conſ.eiuſ.litis, quod tn̄ intellige , qn̄
ex facto aduerſarij ſuperuenit poſt lit. cō-
teſt. ſecus,ſi ex facto ipſius opponentis ſi-
ne facto aduerſarij, quia opponi tūc non
poteſt,ſm Bar.in l.2.§ numerū. ff. de ex-
10 cep.tut.& Mod.in d.l.ſi mulier.† Sed oli
mita, niſi eēt excep.dilatoria, q̄ reddit ꝓ
ceſſum retro nullum,quia tunc opponi po
teſt,etiam poſt lit.conte.l.licet,& ibi Bar.
& Doc.C.de proc.& Sal. in l. quod quis,
C.eo.tit.& Bal.in l.1.colum.1.C.de iur.&
fac.ign.& Fe.in c.exceptionem,col.9.uer.
fallit octauo,&c.de excep. Reliquas uerò
fallentias, per quas exceptio dilatoria op-
ponitur poſt lit cont. uide pleniſſimè per
Fel.in d.ca.excep.& per Alex . & Mod.in
d.l.ita demū,C.de procur. quas breuitatis
11 cauſa hic non refero.† Si autem exceptio
dilatoria , quæ debet ante litem conteſt.
opponi,

opponi,fuerit oppoſita poſt,punitur aduoca
tus opponens ad unam libram auri text.eſt.
in l.pen C.de exce.& tenet Paul. de Caſt. in
12 conſilio 176.column.1.in 1.uol.† Exceptio
c nes uero *c* peremptoriæ , dicuntur ille, quæ
in totum in perimunt ius agentis , prout eſt
exceptio ſolutionis iuſiurandi,pacti , tranſa-
ctionis,& rei iudicatæ, & ſic de alijs ſimili-
bus, & iſtæ poſſunt opponi quandocunque
tam ante lit.conteſt quam poſt uſque ad cō
cluſionem in cauſa l perēptorias,& ibi Bald.
C.ſen.reſcri. non poſ. quantum exceptionū
tres dicuntur eſſe litis finitæ,quæ impediunt
litis ingreſſum,prout eſt exceptio iuriſiuran
di tranſactionis,& rei iudicatæ,& ideo ap-
pellantur litis finitæ,quæ ſunt inductæ,ut ſit
litium finis,ut declarant Doct.communiter
in leg.fratris.C.de tranſ.De excep.iuriſiurā
di,probatur in leg.1.ff. de iureiu. De exce-
ptione tranſactionis.probatur in d.leg. fra-
tris.De exceptione rei iudicatæ probatur in
leg.1. ff. de re iud. Adde ad quartam exce-
ptio. litis finitæ ſcilicet præſcriptionis , ut
probatur in leg fin.& ibi Bartol.ff.pro ſuo,
& habetur in leg. emptor. C. de præſcript.
lon. temp.& tenet expreſſe Bartol. in d.leg.
fratris.Poteris addere ſex alias exceptiones
quas cumulat Bald.in l poſtquam litis,colu.
13 2.C.de pac.ubi uidet.†Iſtæ autem exceptio
nes litis finitæ,habent duplicem opponendi
modum,quia ſunt declinatoriæ , & perem-
ptoriæ , & ideo quandoque opponuntur in
in uim declinatoriæ,ut eſt,quando opponū
tur ante lit. conteſt. quo caſu impediunt li-
tis ingreſſum & iudicij proceſſum , & ideo
declinatoriæ dicuntur,quia iudicium decli-
nant. Quandoque uero opponuntur in uim
peremptoriæ,prout eſt,quando opponuntur
poſt lit.cont non cenſentur oppoſitæ ad me-
rita cauſæ,ut perimāt ius agentis,& de hoc
iudex cognoſcit in diffinitiua ſententia ita,
declarat Bald.in d.leg.poſtquam liti.colum.
2.& in d.l.excep.in fin.C.de prob.& Bald
& Alex.& communiter Doc.in l.nam & po
ſtea in princ.ff.de iureiu. & in l. eleganter,
§.ſi quis poſt tranſ.ff.de cond.iud & prædi-
ctis adde Bald.in l diffamari,colum.2.uerſi.
modo hic quæro unū,&c. C.de ing.& man.
14 & Barto.in d.l.fin.ff.pro ſuo.† Verum iſtæ
exceptiones peremptorię quęque requirunt
altiorem indaginem,quas declarat Bar. in l.
4.§. condemnatum, & ibi etiam Ale.in fi.
d col.fi.ff.de re iud.quo caſu ſi *d* opponantur
ante lit.conte.non impediunt proceſſum ſed
iudex debet eas reſeruare ad merita cauſæ,
& procedere ad ulteriora.tex.eſt & ibi Bar-
tol.in d.l.nam & poſtea, & ibi etiam Bald.
& cōiter Doct.& Bar.in l.ſi quis.C. dep. &
Bar.Ale.& Doct.in l.ille à quo.§.ſi de teſtō.
ff.ad Treb.& Can.iu.cap.cum contingat.de
off.del.& Bar.in l.is à quo.ff.ut in poſſ.leg.
& Bar.in d.l.fin.pro ſuo,& hr̄ in deciſ.3.cō
ſilio.Neap.quæ loquitur de exceptione præ
ſcriptionis,de qua etiam Bald.in l.per hanc.
columu.2 C.de temp. appel. † Quid autem
14 operatur iſta reſeruatio exceptionum ad me
rita? dic quòd ſi in proceſſu iudicij appare-
bit,iſtas exceptiones eſſe ueras,& militare,
quidquid ante factum eſt non ualebit & oīa
acta habebuntur pro non factis ita d. Bart.
in d.l. ille à quo. §. ſi de teſtamento. ff. ad
16 Treb.† Dicuntur autem require altiorem in
daginem,quando non ſunt liquidæ,nec de fa
cili poſſunt liquidari,ſecundū Bal.& Mod.
in d.l.nam & poſtea.& per Bar.& Ale.in d.l.
4.§.condemnatum.Vnde ſi opponens offert
ſe paratum incontinenti probare exceptio-
nem,ut quia habet inſtrumentum , uel alias
probationes paratas tunc impedit litis con-
teſt.& non reſeruatur ſecundum Bart.in d.
§.ſi de teſtamento.& Abb.in d.cap cum con
tingat.colu.fin.de off dele & eſt deciſum in
deciſ. 63. in conſilio Neapol. hodie tamen
in regno eſt facta prouiſio circa iſtas exce-
ptiones , ut ſi quis opponat eas ante li.con
teſt.debeat illas liquidare , & probare infra
quinque dies,alias cenſetur reſeruata ad me
rita cauſæ, ut eſt deciſum per regiam prag.
quæ incipit comparente, & ſic illud uerbū
in continenti,quod eſt de iure communi,eſt
hodie in regno declaratū per quinque dies.
Eſt etiam & alia noua prouiſio per aliam
prag.quę incipit . Quicunquę.qua cauetur,
quòd opponens aliquam ex prędictis exce-
ptionibus,ſi illam non probat ſaltem ſemi-
plenè punitur pro qualibet uice ad 10.tare
17 nos. † illud autem,quod dicitur,quòd ex-
ceptiones peremptorię poſſunt opponi uſ-
que ad ſententiam,eſt de iure communi,ſed
per regni conſtitutionem,quę incipit,lite le
gitime , &c. debent opponi infra biduum
poſt litem conteſt. & eſt correcta in regno
illa leg.peremptoria.C.ſen.reſcin. non poſ.
ut d.gl.in d.conſt. Tamen cōiter hodie de-

communi ſtilo curiatum non ſeruatur il-
la conſt. quantum ad hoc, ſed potius ſerua-
tur contrarium, ſcilicet illud, quod dictat
ius commune, quod eſt æquius, & ſic iſtæ
exceptiones peremptoriæ opponuntur uſque
ad concluſionem, & ſimiliter inſtrumenta,
iura, & aliæ cautelæ produci poſſunt uſque
ad concluſionem, ſecundum formam cap.
cum dilectus. de fid. inſtr. & hoc poteſt colli
gi ex regia prag. quæ incipit, curſu dilatio-
num, quæ concedit ultimo loco poſt repul-
ſam, terminum ad producendum iura cau-
telas, & ſcripturas, & per dictam prag. tan-
quam nouiſſimam uidetur alterata diſpoſi-
18 tio dictæ conſt. & ita ſeruatur, † Sunt ēt
quædam exceptiones, quæ poſſunt opponi
ēt poſt ſententiam, & ſunt illæ, quæ non in
totū eneruant ſententiam, ſed illā modificāt
prout eſt exceptio, ne quis conueniatur, &
exigatur, niſi inquantum facere poteſt. Itē
exceptio inuentarij, facti in hæreditate, vt
not. Bar. in l. 1. C. de iur. & fact. ign. & Bart.
Alex. & Doct. in l. ex diuerſo. §. fin. ff. ſol.
mat. & Bald. in leg. excep. colum. pen. uerſ.
ſunt quædam, &c. de prob. & Paul. de Caſt.
in conſ. 166. col. 4. uer. ſed ſi quæritur, in 2.
uol. Sunt etiam multi alij caſus, in quibus
peremptoria exceptio poteſt opponi etiam
poſt ſnīam, quos numerat gloſ. & ibi etiam
19 Bald. in l. 1. C. de iur. & fact. ign. † Vltimo
in hac materia eſt ſciendum, quod in regno
habemus unam exceptionem, quæ appella
tur exceptio hoſtica. & habet locum quan-
do aliquis eſt ſubmonitus ex parte regis, ut
uadat in exercitum regis ad pugnandum
contra hoſtes: nam ſi contingat interim
hunc ab aliquo conueniri uel citari, ſiue in
cauſa ciuili, ſiue criminali, habet ſpatium
15. dierum antequam uadat in exercitum,
15. poſt reuerſionem, & totum illud tempus,
quo ſtat in exercitu, & infra hoc tempus ſu
perſedetur in cauſa, & non proceditur con-
tra eum, nec poteſt contumax reputari, ſed
ſi aliquis ſponte acceſſit ad exercitum ſine
uocatione habet ſolum illud tempus, quo
ſtat in exercitu, & non illos 15. dies. Vn-
de ſi interim citatur, poteſt quilibet ſuus
conſanguineus comparere, & allegare,
qualiter citatus Et degit in exercitu regis
pro expeditione militiæ, & opponere po-
teſt exceptionem hoſticam, & probato hoc
gaudebit inducijs prædictis, de hoc eſt
conſt. regni, quæ incipit, Hoſtici, & ibi
And. de Iſer. & Mod. Cętera in materia ex
ceptionis dic ut per Spec. in titu. de excep.
per totū, & per Ang. Are. inſt. de excep. per
totum, & per Abb. & Fel. extra de exce. per
totum. Hæc ſolùm pauca uolui attingere
pro colligendis aliquibus floribus magis
quotidianis in practica: præſertim ad intro
ductionem iuuenum. Sequitur decimum, &
ultimum membrum huius primæ partis, ſci
licet litis conteſt. Rob. Mar. V. I. D.

ADDITIO. Poſtea quàm in materiam
exceptionum incidimus, non extra rem ui-
debitur, & hic addere tertiam partem meæ
praxis nundinariæ (ut alias pollicitus ſum)
in qua, de admittendis uel repellendis exce-
ptionibus in curia mercatorum habebitis.
20 † Quare ſciendum eſt, quod regulariter ex-
ceptionum materia producitur ex æquitate
ſcripta, & ipſa æquitas eſt materia habilis
ad producendum exceptionem, cum & in ip
ſa æquitate fundetur, l. qui æquitate. ff. de
dol. exce. adeo quod quoties æquitas non
dictat, non detur exceptio, d. l. qui æquitate.
& concludunt omnes canoniſtæ in rub. extra
de excep. & Ang. Are. eo. tit. in rub. num. 10.
& ut exemplis prædictas intelligito precipi
to exemplum horum (Amantiſſime lector)
finge. n. q; quis dolo me induxerit per ſtipu-
lationē ad aliquid ſibi promittendum, certè
de iure ciuili remaneo obligatus, & contra
me oritur actio, ſed conſiderans p̄tor ſatis
iniurū & abſurdū fore, quem reportare lu-
crum ex ſuo dolo cū iactura aliena, naturali
æquitate motus doli excep. introduxit, ut di
xit tex. in l. 1. §. 1. ff. de doli excep. Ita quòd
ſi agit ille contra me, licet de iuris rigore
ſum obligatus, potero tñ excep. doli obijce-
re, & ero tutus, & ſic iſta exceptio funda-
tur ſuper æquitate, & hac opponitur inter
mercatores, intelligendo tñ, ut procedat de
ea exceptione doli, quæ non ſuccedit in lo-
cum non num. pec. exceptionis, quia illa in-
ter mercatores non opponitur. Vt infra di-
cetur. Sed intelligas de alijs ſpeciebus exce-
ptionis doli (ut de illa quæ oritur tpe con-
tractus, quia dolo me induxiſti ad contrahē-
dum, & de illa quæ ſuccedit in locum pacti
& iuſiurandi, & de illa q̄ ſuccedit in locum
facti, ſiue intentionis) quas exceptionum
ſpēs late declarat. Ange. Are. in §. 1. inſt. de
21 excep. nu. 7. † Et poſtq̄ in exceptionis doli

materiam incidimus, quot modis dolus co
mitatur uideamus? ut ſciamus quando
dicta exceptio locum ſibi uendicat, & qñ
non, in quo annotatum reperio, quòd
multis modis cōmittitur, aliquando ante
contractum (ut quādo dolus ipſe dedit cau
ſam contractui) ut. l. 1. ff. de doli excep. & l.
dolo. ff. de inut. ſtip. aliquando committitur
dolus tunc tpis, quo res promiſſa & in ſti-
pulationem deducta petitur licet antea nul
lus dolus fuerit commiſſus, v. g (ſi aliquis
agit in iudicio contra aliquem tutum ex-
ceptione, qui ſit, & ibi competere exceptio-
nem, uel agit contra æquitatem ex qua con
uentus erat tutus (nam licet à principio tē
pore celebrari contractus, non dicatur do
lum fuiſſe commiſſum, quia nullus dolus
nullaque machinatio interuenit, tamen di-
cendum eſt, q; cum agit in iudicio, & litem
ſuper dicta petitione conteſtatur, dolo ma-
lo facere uř, ex quo q a perſeuerat petere ex
dicto contractu inutili, ut eſt. tex. in l. 1. §.
circa, ff. de doli. excep. & l. æquitas eo tit. ex
quo adnotandum eſt, quod quoties quis
eſt tutus, aliqua exceptione. ut pacti de non
petendo, uel alia æquitate. & tñ aduerſa-
rius ſciens dictam excep. ſeu æquitatem il
li competere, contra eum agit in iudicio, &
deducit ius ſuum, oritur exceptio doli ſta
tim, quam primum actor fuerit ſuper ſua
petitione litē cōteſtatus & non prius, quia
petendo quod poterat tolli exceptione. uř
in dolo uerſatus. & hoc uerum eſt (ut dixi
in eo, quia agit, & ſcit uel ſcire debet reum
quem conuenit eſſe totum exceptione
(ut ſupra dixi) ſecus eſt in eo, qui ignorat
(ut hæres) qui eſt ignorantia probabili,
leg. qui in alterius. ff. de reg. iu. quia ſi non
ſcit. uel ſcire non debet, non præſumitur
in dolo uerſari. & per conſequens non obſt.
exceptio. Aliquando dicitur dolus commit
ti poſt contractum) ut ſi opera creditoris
debitoris perdat pecuniam, quam ſolutus
erat (l. ſi opera. ff. de dol. excep. & l. utro at
que uxorię cum ibi not. ff. ſolut. matrimo.
22 † Illud etiam in medium afferendum eſſe
non modicæ utilitatis eſt, contra quem ta-
lis exceptio intentari poſſit? & in hoc ſcien
dum eſt, quòd exceptio doli ex parte eius
cui opponitur, ex perſonalis, in tantum q;
opponitur contra doloſum, & non contra
alium, l. 2. §. 1. ff. de dol. excep. & iſtud eſt
uerum ut opponi poſſit contra quemcun-
que committentem, & agit, ſiue ſit maior
ſiue pubes, ſiue pupillus doli capax. ut in l.
apud celſum. §. de aut. ff. de doli excep. &
ſiue ſit maſculus, ſiue fœm. ut d. leg. apud
celſum. §. ſed ſi mulier, ſed aduertendum
eſt quòd aliquando contra agentem non
ſolum poteſt excipi de dolo ſuo, ſed etiam
de dolo alieno, & tunc reus in ſuis excep-
tionibus debet deducere ſpecificare, &
probare dolum ipſius, ex cuius dolo ille, q
agi tenetur (ut puta dolus defuncti nocet
hæredi) quòd intelligas, ut plene declarat
Ang. Are. in §. ſed iſte. in uerſic. quæro ab
extra. inſt. de actio. & habetur in l. Pomp. §.
23 cum quis. ff. de acquiren. poſſeſſ. † Ex par-
te autem eius qui opponit, exceptio doli eſt
in rem, ut eſt text. in leg. 2. §. doli. ff. de do.
excep. & ideo ad quemcunque tranſit res
ſuper qua commiſſus eſt dolus. tranſit ex-
ceptio) ut puta, ſi quis conuenitur à fure
raptore, uel aliàs dolum committente in
re quæ petitur (ex eo quia poſſidet, con-
uentus poteſt excipere doli exceptione, ita
quòd non quæritur uerſus quem ſit com-
miſſus dolus, ſed an ſit commiſſus dolus in
ea re, quæ petitur. arg. l. ſi. cum ibi no. C. de
24 rei uend. † Sed ijs conſequentes eſt dubita
re an ſingularis ſucceſſor ſi agit, poſſit re-
pelli per exceptio. doli, & ſic an dolus aucto
ris noceat ſingulari ſucceſſori? regula eſt
negatiua, quòd regulariter dolus ſui aucto-
ris non nocet ſibi: ut eſt tex. in l apud cel-
ſum. §. de auct. ff. de do. excep. fallit hac re-
gula in pluribus caſibus. Primo, ſi ſucceſ-
ſor ſingularis uult uti acceſſione ſui au-
ctoris, ut d. §. auctoris. Secundo, fallit ſi
non uult uti dicta acceſſione, tamen habet
cām lucratiuam, uel quaſi, ut d. §. de auct.
Tertio, fallit quando de ſuo dolo conueni
tur. uel parti excipiunt, ut ibid. Quarto, fal
lit ubicunque res reuerſura eſt incontinen
ti ad autorem doloſum, ut ibidem. Quin
to, fallit ubi exceptio cohæret rei, ut ibid.
Sexto, fallit ubicunque dolus commiſſus
eſt in actionis acquiſitione, nam cuicunque
ſucceſſori ea utenti obſtat exceptio, ut d.
l. apud celſum. § ſi quis. & §. de auctori. &
§. in hac. Aduertendum tamen eſt ad id q;
dictum eſt ſupra in 2. fallentia, quod do-
lus auctoris nocet ſingulari ſucceſſori ha
benti cauſam lucratiuam, eſt intelligendū

ſi agat, quia contra eum poteſt opponi ex-
ceptio doli auctoris, ſecus autem ſi ſe deſcē
dat. ut eſt gloſſ. not. in d l. apud celſum, §. ſi
quis autem ex cauſa legati, & no. Ange. in l.
pure. §. ſi eum, eo. ti. aduertit Ang. Are. in §.
1. inſt. de excep. num. 10. uerſi, aduertas ta-
men, & eſt tex. in l. ſicut iniquum. ff. de ac.
emp. & ibi late Do. & ſcrib. in l. uitia. C de
acq. poſſ. ubi Bald. & Sal. & alij optime de-
25 clarant. † Sed ſinge fore adhibitum dolum
in aliquo contractu celebrato inter aliquos,
demum celebratur alius contractus ad con-
firmationem primi contractus, & in iſto ſe-
cundo contractu nullus dolus fuit adhibi-
tus, modo actor agit ex ſecundo contractu,
an opponi poſſit exceptio doli ex primo cō
tractu? Paul. de Caſt. in conſi. 162. uiſis, &
ponderatis omnibus, col. 1. lib. 2. dicit, quòd
poteſt excipi de dolo, quia dolus commiſſus
in primo contractu cenſetur repertus in ſe
cundo tendente ad eius confirmationem,
& ſequitur conſulendo Aymo. Crau. in con
26 ſil. 142. nu. 13. † Sed nunquid dolus unius
ex ſocijs noceat alteri ſocio, dicas, quòd, c.
ut per Bar. poſt Flo. in l. ſi de communi. ff. ſi
ſer. uend. licet ſocius contra ſocium habeat
27 regreſſum, ut ibi. † Sed an exceptione doli
poſſit renunciari. Spe. in ti. de renū. & cōſ. in
uer. l. itē exceptio doli mali, nu. 25. tenet ꝙ
exceptioni doli de ptō renunciari poteſt, ſed
doli de futuro non utique poſt renūciari, l.
ſi unus. §. illud nulla & ibi Barto. ff. de pac. &
Doc. maxime Bart. in l. Aurel. §. Gaius, ff. de
lib. leg. & in l. ſi quis cum aliter. ff. de uerb.
obl. & in l. tres fratres de pact. & in l. qui-
28 dam decedens. ff. de adm. tut. † Sed ſinge in
ter uiuos fieri liberationem, & quietationē
generaliſſimam, nunquid dolus cenſeatur re
miſſus? uide ad plenum per Bartol. Soc. in
conſ. 159. incip. in preſenti uer. ex quib. infe
rēdo ad propoſitū, & in conſ. 190. incip. me
mini, uerſ. poſtremo, cum uer. ſeq. in 2. par-
29 te. & infra dicam. † Nec abſimilem predi-
ctis putes exceptionem ſimulationis. iccir
co aliqua de ea dicamus illud primo ſcien-
dum eſt, quod triplex ſimulationis preſens
reperitur ſecundum Bald. in l. cum preci-
bus. C. de probationib. & Barto. in conſilio
incip. Petrus Nicolæ Primo, ſi quidem mo-
e do contrahitur *e* ſimulatio, cum in uerita-
te agitur, quòd unus contractus celebretur,
tamen alius celebrari ſimulatur, C. plus ua-
let: quòd agitur per to. & C. de contra emp.
l. empti fides, ut puta in ueritate uolumus
contrahere, & facere contractum pignoris,
uerum quia creditor dubitat, ne cogatur
computare fructus in ſortem principalem,
iuxta l. 1. & 2. C de pig. actio. ſimulat con-
tractum emptionis, & licet, tali caſu non
ualeat contractus ſimulationis, uidelicet
emptionis, remanet tamen ualidus contra-
ctus pignoris, l. emptorem, C. plus ualet,
quòd agi. & in c. illo uos, de pig. & ſic plus
ualet quòd in ueritate agitur, quam quòd
ſimulare concipitur, ut in toto tit. plus ua-
le. quòd agi. & in iſta prima ſpecies ſimula-
tionis, excipiens debet aduertere, ut parti-
culariter deducat, & probet, qualiter fuit cō
uentum inter partes, quod in ueritate eſſet
pignus, licet fingeretur emptio, & uend. Itē
quòd incontinenti partes ipſę celebraue-
runt contractum uenditionis ſimulatum,
nam ſi decurriſſet interuallum temporis poſ
ſet dici, quod a prima conuentione fuit re-
ceſſum, & per conſequens in ueritate non
intendebant facere pignus imo ueram uen-
ditionem (vt dictat inſtrumentum) arg. l.
cum in plures. § locator horrei. ff. loc. & ibi
Bart. Bal. & Saly. & Bar. in l. non ſolum. §.
morte. uerſic. plene. ff. de no. ope. nun. & Iac.
Butr. Bar. Bal. Sal. & Ange. in l. pacta nouiſ
ſima. C. de pact. & hæc ſpecies ſimulationis
oppon. poteſt etiam inter mercatores, quia
æquitatem ſapit, leg. prima, ff. de dol. ma. &
met. excep. Secundo modo dicitur contra-
ctus ſimulatus, & fit quando in ueritate ce-
lebratur contractus, & modico tempore de
bet durare (quia forte debet fieri retrouen-
ditio ſtatim) ut l. 3. § ſi ab ignoto. ff de ma-
nu. intelligendo ſi expreſsè per pactum ita
ſit promiſſum. & iſte contractus ex ſui appa
rentia non præſumitur ſimulatus, imò eſt
puniſſus, & ualet ī forma ſpecifica, ut eſt tex.
in l. 2. C. de pact. inter empto. & uendit. &
ibi no. niſi alia coniectura concurreret, quā
ꝙ infra certum temporis teneatur retrouen
dere (puta quia interuenit paruitas precij re
ſpectu ualoris rei, iuxta gloſſ. no. in l. 1. in
prin ff de ſuperfi. & quòd venditor indige-
ret pecunia, & quòd pecunia peteretur mu-
tuo, & pactum de retrouendēdo quo ad cer
tum tēporis tantū, & elapſo termino, quod
non poſſet retro emere, & qdr non poſſet re
troemi antequā tranſeat certum tps) ex ijs.
enim

f enim omnibus *f* præſumitur contractus ſi-
mulatus, & magis præſumitur celebratus,
ut creditur, interim durante illo tempore,
lucretur fructus, & ſic potius ſit pignus, quā
uera uēditio. Sin autem non conſtaret de
originali mutui petitione, tunc ex tali pa-
cto de retrouendendo non iudicatur con-
tractus ſimulatus, etiam ſi ibi eſſet parui-
tas precij, reſpondit uenditæ, & quòd ſit
factus cum uſurario, Secundum Doct. in c.
ad noſtram de emp. & uend. & in l. emptio
30 ne. C. plus uale. quod agi. † Tertio dr, con-
tractus ſimulatus, & imaginarius, quando
apparenter ſit contractus in mente, aut ſit,
& agitur quòd nihil ſiat inter partes; &
de hoc loquitur, l. nuda. ff. de contra hen.
emp. & l. imaginaria de re iud. & omnibus
iſtis modis habet locum dicta exceptio in-
31 ter mercatores † Sed illud non uidetur re
g ticendum quomodo poteſt *g* allegari ſimu
latio contractus cum eam allegando quis
allegat turpitudinem ſuam quo caſu non
eſt audiendus? Bar. in l. iuſiurandum, ꝙ ex
conuentione. §. ſi. ff. de iur. iur. dicit, ꝙ dēt
quis agere rei uendicatione ad rem ſuper
qua fuit ſimulatio commiſſa, & ſi opponā-
tur, ꝙ ei fuit res uendita, replicari poteſt, ꝙ
uenditio fuit ſimulata, & imaginaria, tunc
licet, allegē turpitudinē meam ſum audien
dus, quia non allego ad eā fundādum inten
tionem meam, ſed allego eā ad coadiuuan-
dū intentionē meam Item ego allego ea cō
tra eum, qui fraudem participauit. Itē ego
qui allego tracto de dāno uitādo, ille uero
de lucro, igitur ſum audiēdus, l. apud celsū,
§. Marcellus. ff. de dol. excep. nō aūt ſm eum
poſſum petere reſcindi dictam uēditionem
allegando fraudem, uel ſimulationem, quia
principaliter fieret ad fundandum inten-
tionem meā, & allegarē eſt conſequenti tur
pitudinē meā, & iſtā doctr. Barto. ſequitur
Ang. Are. in §. 1. inſt. de excep. de cuius ue-
ritate uide do. Vital. de Cāb. in tract. clauſ.
in clauſu. rei non ſic geſtæ in tit. quis poſſit
dicere. ſeu allegare contractum ſimulatum,
fol. 388. & Bald. in l. cum profitearijs, C. de
reuo. don. ubi dicit, ꝙ aut contractus eſt ue
rus tamen fraudulentus, & iſto caſu uerum
eſt id, ꝙ dicitur, ꝙ non auditur quis allegā
do eius turpitudinem, aut contractus eſt ſi-
mulatus & in fraudē factus, & tūc bene pōt
agi de ſimulatione, & licet appareat de
fraude, non tamen repellitur ab agendo, &
hoc inducit ad quæſtionem de quodā mer-
catore, qui cogitans ad fugiendo, & frau-
dando ſuos creditores, in eorum fraudem
donauit, uel alienauit bona ſua, poſtea non
fugit uult uendicare ipſe donans, uel re con
ducere res donatas, ſiue alienatas, eo præ-
textu, quod donauit, uel alienauit in frau-
dem creditorum, aliter non facturus, non
quid poſſit? & dicit quòd ſic per iſtam ſuā
nationem, quam ſupra proxime retuli, ſed
Bar. in l. poſt contractum. ff. de dona. & in
d. l. Iuſiurandum. §. fina. pleniùs tetigit hūc
articulum, & finaliter teneas, quòd nedum
ipſe principalis, ſed eius heres poteſt allega
re contractum ſimulatum, licet non poſſit
dicere, & allegare fore practicū in fraudem
uel deceptionem fiſci, uel alterius priuatæ
perſonæ. l. quamuis. & in l. cum propria. C ſi
32 quis alte uel ſi. & Doct. ubi ſupra. † Tēpus
enim imminere uidetur, ut quæramus quo
modo proponatur exceptio ſimulationis
contractus? in quo reperio exceptionem ſi
mulationis multipliciter capi, & ex hoc de
bet excipiens dicere, qua ſpecie ſimulatio-
nis ſic ſimulatus, nō intentione incerta, (ut
aduerſarius reddatur certus) & nulla alia fa
cta declaratione, ille contra quem dicitur
ſimulatus, debet obtinere, l. 1. in prin. ff. de
eden. & l. Pomp. ſcribit ſi frumentum. in ſi.
ff. de rei uend. quæ licet loquuntur in agen
te, hūt tamen locum excipiente, l. 1. §. la-
beo. ff. de flu. & ff. de leg. 1. l. litię textores. in
princ. debet ergo dici, ꝙ declarari ſpecies
ſimulationis, & etiam cauſat reparationem
cōtractus ſic factus, ſm Bal. in l. ab Anaſta
ſio. C. man. & in l cum præcibus. C. de pro-
33 bat. † Sed ſinge debitum ex una cauſa, quē
confiteri debere ex alia cauſa, nunquid ſi-
mulationis exceptio oriatur Bald. in l. ſi ex
pretio. C. ſi cer. pet. dicit, ꝙ non oritur exce
ptio ſimulationis, quia dicitur, tunc com-
petere exceptio ſimulationis, quando pro-
miſſio eſt facta ſimulatè, ob cauſam nō ue
ram, uel non iuſtā. ſed hic obligationis ſub
iecta non deficit. Vt dicit text in d. l. ſi ex
pretio, & debitū ex una cā pōt in debitū ex
alia cauſa conuerti, ut ibi declarat Bart. &
hactenus de hac exceptione ſimulationis.
34 † Sequitur ut non incongrue uideamus de
metus exceptione, quæ & ipſa fundatur ſu
per æquitate, ut eſt text. in l. 1. ff. ꝙ me. cau.
& eſt

& eſt in rem, non in perſonam, l.ſi cum ex-
ceptione.§.in hac.cū ibi no.ff.ꝙ nunc cau.
& eſt text.ī l.apud celſum.§.pe.ff.de excep.
& ſic quando proponitur iſta exceptio,non
eſt opus dicere, & allegare perſonam metū
inferentem, uel etiam perſonam, cui me-
tus fuerit adhibitus, ut in d.§.pen ſed ſuffi
cit allegare metum fuiſſe adhibitum, & ſic
imperſonaliter in tali re.ut talis res permit
teretur,& quia ſapit,ut dixi hæc exceptio
de ęquitate inter mercatores poteſt opponi
cum & id,ꝙ metus cauſa geſtum eſt ratum
haberi non debere, non tam ſi fuit uerbum
hominis, quam uerbum Dei, ut dicit ma-
giſter Raimundus in ſua ſumma prout re-
fert Bal.in conſi.133.col.2.poſt prin.uol.3.
pro quo dicit Bald in rub.de con. inueſt.
in fi.uerſ.queritur ultimo, ꝙ uox Dei po-
ſuit in ore prætoris edictum,ꝙ met.cau.ge
ſtum eſt,& multo de exceptione metus, &
quomodo probetur, qualiterue purge-
tur, uideas Boer.in deciſ.100.& 101.in 1.
35 parte ubi plene. †Subſequenti ordine ui-
deamus, nunquid exceptio non nu.pec.in-
ter ipſos mercatores opponi ualeat, & an
inter eus ſeruetur diſpoſitio l.ſi ex cautio-
ne.& l.in contractibus C.de nume.pec.pro
iſtius quæſtionis ſolutione, illud præcipue
ſciendum eſt, ꝙ diuerſa tempora a iure ſta
tuta reperiuntur, ad opponendam dictam
exceptionem,nam in contractu mutui, in
quo quis in ſcriptis confitetur ſe mutuum
habuiſſe, debitor opponit dictam exceptio
h nem, infra terminum *h* duorum annorum
a tempore, quo confitetur ſe mutuum rece
piſſe,& eo caſu oppoſita dicta exceptione
infra dictum tēpus nihil probare habet,ſed
creditor dictū probare numerationem, &
ſi eam non probauerit, confeſſio illa debi-
toris ſtante dicta exceptione oppoſita.ni-
hil operatur. ut eſt text.inſt.de literarum
oblig.§.1. & d.l.in contractibus. Item in
alijs conctractibus quam mutui,de quibus
apparet ſcriptura. Tempus opponendi di-
ctam exceptionem,(ut onus probandi nu
merationem transferatur in creditorem)
eſt 30.dierum, ut in d.l.in contractibus.§.
ſuper cæteris,pręter quam in contractu em
ptionis, & uend.in quo non poteſt opponi
exceptio pretij non ſoluti, ut in l.generali-
ter.C.de non nume.pec. niſi uellet in ſe ſu-
ſcipere onus probandi, ſecundum Bal.in
l.peremptorias, C.ſent.reſc.non poſ.cum
concor. ſuis. Ita præterquam in contractu
tranſactionis, ut in l.ſi tranſactionis.C.de
non nume. pec.modo deueniendo ad prin
cipalem quæſtionem uidetur dicendum
quod poſſit opponi dicta exceptio inte
mercatores ex pluribus.Et primo, quia ex-
ceptio non.num.pec.fundatur ratione na-
turali,& ſuper æquitate,ut dicit gl in rub.
C.de non nume.pecu. ſecundo quia (ut di-
xi ſupra (in foro mercatorum habet lo-
cum æquitas canonica, ſed de equitate ca-
nonica,etiam poſt biennium opponitur, ſe
cundum Ioan. Andr. in regula iuris locu-
pletari.de reg.iur.per regulam cap.fin.de
præſcr.& ſequitur Ioan. Fab.in d.l.contra-
ctibus.& Hoſt.& Ioan.And.& Barb.& cō-
muniter Doct.in c.fi.de ſol.& Felyn.latiſſi
mè in c.ſi cautio.de fid.inſtru.in 17.col.
num.61.& ita fuit deciſum in Cappel.Tho
loſ.deciſ.418.& ſequitur Bal.in d.l.ſi ex cau
tione,& in d.l.in contractibus.& etiam ela
pſo biennio transfertur onus probandi in
creditorem, ut dicit Angel.Arc.in §.2.inſt.
de excep.ſed in contrarium.quòd īter mer
catores non habeas locum dicta exceptio,
allego.glo.ſing.in § fin. qui incipit argen-
tariorum in Auth.de fideiu.& pro hæc etiā
opin.allegatur Bald.in l.fruſtra.C.de non
nu.pec.ubi citat illam glo.ſing.ſed pro cer
to ibi Bald.hoc non dicit, ſed Saly.ibidem
dicit, quod aut mercator uult opponere
exceptionem prædictam ex perſona ſua,
& non poteſt, ſed ſi uellet opponere ex
perſona eius pro quo interceſſit, & tunc
i poteſt opponere,*i* & ita intelligitur, id quod
ibi dicit Bald.ſi recte inſpiciatur, & ita te-
net Iaſon per prędicta in l.qui pecuniam
nume.6.ff.ſi cert.peta.& in l.cum quis.nu-
me.6.C.de iur.& fact.ign.licet incorruptè
loquatur in li.meo.idem dicit, & latius An
gel.Aret in § idem iuris. inſt.de excep.nu.
16.intelligendo tamen,qn̄ mercator ſpopō
diſſet, & obligatione debitoris confeſſio-
nata, at ſecus ſi ſimpliciter ut debitum ab
illo debitore creditori debitor ſpopon-
diſſet,quia tunc,& debitor,& mercator fi-
dem debiti uidentur agnouiſſe, argum.l.
cum fidem.C.de non nu.pec.forte tamen
ſi fas eſſet loqui contra tot.uerum iuris
interpretes, dicerem prædicta procedere in
campſore tātum,ut dicti Doct.in locis pro
xime

xime allegatis exemplificant,at ſecus in ſim
plici mercatore,qui ut plurimum (ut expe
rientia eſt rerum magiſtra.) negociatur nō
præſenti pecunia,ſed in credentiam cui ſi au
feretur facultas excipiendi de non numera-
ta pec.eſſet ſumma iniquitas, & ratio diuer
ſitatis inter campſorem,& ſimplicem merca
torem,poſſet eſſe,quia campſores ſolent prę
ſenti pecunia negociari.Item quia magis eo
rum fides cenſetur, & eſt approbata, adeo
quod magis qui confidit nudæ promiſſioni,
& uerbali campſoris, quàm mille inſtrumē-
tis alterius perſonæ, hinc eorum ſcripturis
plenam fidem adhiberi uidimus, unde nimi
rum ſi ex perſona eorum non habeant exce-
ptionem non numeratæ pecuniæ, imo quod
plus eſt etiam campſor habet dictam exce-
ptionem, ſecundum Bald. in conſilio 190.
in 2.uol.ubi ponit quæſtionem quod ſi cam-
pſor Venetiarum facit mihi literas cambij
directas campſori Neapolitano, ut ſoluat
mihi ducatos centum per eum habitos, &
receptos a me,ſi campſor Neapolitanus non
uult acceptare literas,& ego habuero recur-
ſum contra campſorem Venetiarum ad re-
petendum debitum, & ille opponat exce-
ptionem non numeratę pecuniæ, ex illis li-
teris, dicit ipſe,non probatur uera numera
tio,ſed tantum confeſſio,l.ſi ex cautione. C.
non nume. pec. niſi campſor confiteatur nu
merationem, ſeu ſaltim non diffiteatur, ut
ff.ſi certum peta.l.lecta.ff.de uerb.obl.l.ſi ita
ſtipulatus.§.Griſogonus.ff.de uerb.obl.& per
conſequens concludit opponi poſſe dictam
exceptionem, unde cogita ſuper prædictis
in facti contingentia, & reperi nouiſſimè
Benue.Strac.in tractat.de mer.in ult.parte,
nu.9. fo. 276. tenentem mercari competere
hac exceptionem, & ultra pędicta videas
Affl.in conſ.cauſas in 4.no. tenentem,quod
etiam in literis cambij habet locum diſpoſi-
tio d.l. ex cautione, ut opponatur exceptio
non numeratæ pecu. licet uideatur loqui,
quod ad ſubſcribentem literis cambij, & ſic
non de campſore.
36 † Sed illud etiam pulchrum eſt uidere
nunquid exceptio periurij repellat agentem
ēt in foro mercatorum? & dicēdū eſt, quod
ſic,imò a fortiori,quia ut dixi in curia mer-
catorum agit̃ de bono, & æquo, & ſeruatur
æquitas, modo ſic obſeruare promiſſa, eſt
iuris naturalis & æquitatis naturalis, ut
eſt text.in l.1. ff. de pact. (ibi dum dicitur)
quod edictum de pactis æquitas naturalis
eſt, quid enim tam congruum eſt fidei hu-
manæ,quam pacto ſeruare, & non obſerua-
re pacta eſt contra naturalem æquitatem,ut
in d l. 1. à contrario ſenſu, & firmat Bert.
Doct.Gal.in conſil.53.in 1.lib.nu.12.ubi di
cit, ꝙ contra ius gentium, & naturale eſt,
procedentia ex ore mercatorum irrita face-
re, ergo qui non ſeruat pacta maxime iura
ta (quo caſu eſt periurus) reppellendus eſt.
Sed an dicatur periurus ille, qui promiſit ſol
uere infra certum terminum,& non ſoluit,
ſi poſt terminum offerat ſe paratum ſoluere,
dicas quod non, ut eſt glo. ſing. 32. q. 1. a-
pud miſericordem, & eſt ratio quia eo ipſo,
quod ſoluit extra terminum, uel offert ſe
ſoluere, & non uidetur habuiſſe differendi,
ut refert, & ſequitur Lanfr. in capitu. quo-
niam contra,in uerbo depoſi. num. 136. de
prob. ſed auertendum eſt ad id, quod ſupra
dixi.quoniam Doct.canoniſtæ in cap. intel-
leximus,extra de iud. tenent,quòd periurus
non repellitur ab agendo, ſed Spec. in tit.
de acto. §. 1. uerſic. Item quod eſt periurus
tenet quod periurus indiſtinctè repellatur,
ab agendo,Lud.R.in ſing.493.incip. tu ſai,
concordando opiniones dicit, quod aut quę
ritur,an periurus in uno repellatur ab agen-
do, in alio penitus diuerſo, & tunc proce-
dat opinio Can. aut quæritur an periurus in
in eadem re, quæ petitur, repellatur ab agē
do ab ea,& iſto caſu procedat opi. Spec. te-
nentis quod periurus repellatur ab agendo,
allegat text. quem ita intelligit in leg. ſi,
quis maior.C. de tranſ. & ita tenet Bald. in
rep.leg. 2.ff.de iureiur.& Fili. in d. c. intelle
37 ximus,num.6.† Sed quātus dixi, quòd licet
quis ſit periurus non ſoluendo infra termi-
num, tamen ſi offerat ſe ſoluturum poſt ter-
K minum *K* purgat illud periurum, in hoc
contradicere uidetur tex.in d.l.ſi quis maior
ubi clare colligitur impediri purgationem
moræ,ſed ne inaniter dixerim in aduerten-
dum, quod de æquitate canonica,per illam
gl.in cap. apud miſericordem, admittitur
purgatio moræ, & ita eam intelligit Alex.
in d.l.ſi quis maior,quem omnes ſequuntur,
& ex hoc pulchre inferebat Th. parp. in re-
petitione d.l.ſi quis mari 23.no.in fin. quòd
cum intermercatores procedit de æquitate
iuris apicibus obmiſſis, conſtitutum eſt
inter-

inter eos, non immerito dicendum erit ad-
mitti morę purgationem, quia ſecundum
eum morę purgatio ad inuenta eſt de æqui-
tate,& impeditur ſolum de rigore leg.ſi ſer-
uus.§.ſequitur (ibi ex bono, & equo) ff.de
uerbo.obliga. citat deciſionem Alex. in ter-
minis (ut uerbis eius utar.) in l. & ſi poſt
tres in princip.ff. ſi quis cau. ubi dixiſſe, in-
quit,ꝙ ibi impeditur purgatio,ubi ſeruatur
rigor, & ubi obſeruatur æquitas, procedit
illa regula,ꝙ tibi non nocet, & alteri ꝓdeſt
de facili debet cōcedi,l.2. §. Item uarus, ff.
de dam.infe.intelligit tamen prædicta pro-
cedere cum cauda,quod poſſit mercatur mo
ram purgare, niſi probato intereſſe ex aduer
ſo,unum tñ ſcire non obmittas, quòd in re-
gno iſto extat ritus magnæ curiæ uicariæ,
quo cauetur, ꝙ comparens debitorum ſac-
culo paratus purgationem moram, & euitat
omnem pęnā,& incipit ritus. Item ſi aliquis
uel aliqua citatus, uel citata, & ſic res non
38 habet difficultatem. † Niſi debitor renun-
ciaſſet ritui de purgatione moræ, uel facul-
tati purgandi eam (ut fieri ſæpe adſolet)
quia eo caſu ceſſat purgatio, ſecundum Bal.
39 & Sal.in l.magnā.C.de contra ſtipula. † Et
alias) dū eſſem auditor in toto ſtatu princi
patus Salerni)dicebam ex hac limitatione,
quod ſi quis promiſerit centum in duabus
pagis, ſeu tandis,& ſi non ſoluerit in prima
poſſit totum peti,& debitor totum teneatur
ſoluere,renunciando facultati purgandi mo
ram, quod totum licirè peti poteſt,(& totū
debetur) quod alias non admitterem,etiam
exiſtente pacto,per ea quæ dicit do.Iaſ. in l.
ſi inſulam,ff.de uerb.obl. in ea quæſtione de
promittente Sticū,ſi non dederit centum no
mine pœnæ, & ſuper hoc fuerunt conſulti-
magni practici in ciuitate Neapolis, & ut
ego dixi conſulerunt,& quòd eſſet excuſſio
inter mercatores tenet Dec. in cap. ex parte
40 el 2.de off.iu.deleg.2.col. † Ceſſare etiam
1 inter / mercatorem excuſſionis exceptionē,
inquit,gl.in auth.de fideiu. §. argentariorū
quam ad literam ſequuntur Bal. & Saly. in
l.fruſtra.C. de non nu. pec. & Bald. reperit.
in l.fi. ad fi.C.de ſal.& Ang. Are. in §. item
ſi quis in fraudem 6.colum. de actio. & eis
ad ſtipulatur Boer.in dec.221.2.parte,nu.15.
ſed recentiorib.Niguſan.in tract.de pig. in
1.membro 8.par.nume. 28. dicit, quòd du-
plex eſt modus excipiendi de excuſſione;
uno modo reſpectu ordinis iudiciarij, quia
de ordine iudicij eſt, ꝙ prius excutiantur
bona principalis debitoris,quā poſſit agi hy
pothecaria, contra tertia tertios poſſeſſores
& ſimilib.caſib.& iſto caſu(dicit ipſe)quod
non habet locū exceptio excuſſionis inter-
mercatores. Altero modo opponitur exce-
ptio excuſſionis reſpectu intereſſe,non habi
to reſpectu ad ord.iudicij, nec ad præpoſte-
rationē,ſed conſideratᷣ intereſſe tertij poſſeſ
ſoris,ꝙ cōſiſtit ſecundum eum,in hoc(ut ſi
debitor principalis ſit ſoluendo ipſe exigatᷣ)
anteq̄ moleſtetur tertius poſſeſſor,& iſto ca
ſu talis exceptio excuſſionis, habet locum
etiam inter mercatores, & ita dicit intelligē
da dicta Bald.in l.fin.§.ſed & ſi quis, C.cōia
dele.1.col.uer.fuit a me quæſitum, & Alex.
in l.ſi conſtante.11.col.ff.ſol.mat. in 2.q.2.
partis dum dīt, quod exceptio excuſſionis
non ſolum concernit ordinem iudicij, ſed
etiam ordinem.& intereſſe partis, & ex hoc
infert bene fuiſſe concluſum per Corn. in
conſi.45.in 3 lib.in litera S. dum dixit,quod
in cauſa in qua debet procedi ſola facti ue-
ritate inſpecta, non debet nec pōt opponi
exceptio excuſſionis reſpectu ordinis, ſed
ea non obſtante poteri inſimul, & cumula-
tim agi contra debitorem,& tertium poſſeſ-
ſorem, & in eodem iudicio diſcuri de bonis
principalis debitoris, & tertij poſſeſſoris.
Nouiſſimè huic opinioni aſſentijt Benue.
Strach.in trac.de mer. in ult.parte,nume.8.
& ita alias ego concludebam in pri. gl. hu-
ius operis,nunc autem dico,quod ſi recte cō
ſiderentur uerba Niguſan. nullū uītr hr̄e ſa-
porem,nam ſ͞m eum poteſt dari caſus,quòd
poteſt excipi de præpoſteratione ſeu de or-
dine iudicij, non dato intereſſe patris, con-
tra dicta Alexandi & Bald.ubi ſupra, & po-
teſt dari caſus in quo opponatur de diſcuſ-
ſione,habita conſideratione ſolum ad inte-
reſſe partis, & tñ nō poteſt opponi exceptio
excuſſionis, niſi opponentis interſit quia ta
lis exceptio concernit ordinem iudicij cum
intereſſe partis, ut teſtatur Ale. ubi ſupra
adeo, quod ſi opponitur de ordine iudicij,
& præpoſteratione ipſius, ubi partis bene-
ficium uel intereſſe non conſideratur, & re-
cte opponens generaliter(non inter merca-
tores ſolum) reicitur, & ſic non poſſet da-
ri practica talis, quòd excipiatur de excuſ-
ſione, habito reſpectu ad intereſſe tan-
tum

tum uel habito reſpectu ad ordinem non
conſiderato intereſſe, ſemper enim intereſ
ſe reſpicitur. & ac uel ſemper admittenda
eſt excuſſio uel ſemper reijcienda, niſi di-
camus Niguſ.uoluiſſe dicere, quod uirtus
conſiſtit in modo excipiendi. ut ſi dicatur.
& excipiatur per tertium poſſeſſorē, quod
contra ipſum non poteſt agi, quia de or-
dine iudicij eſt prius agendū contra prin-
cipalem nam iſto caſu reijcitur inter mer-
catores,ſi uero dicatᷣ.ꝙ ſua īntereſt,ꝙ excu
tiatur principalis, & eo repeto non ſoluen
do tunc agatur contra eum,nam tunc quia
ſolum allegatur īntereſſe,excipi pōt ſed ad-
huc anceps,ſum,diceretur tñ,ꝙ ſi principa
lis debitor eſt ſoluendo,& facilius ad cōue
niendum,& tertius poſſeſſor excepit,ꝙ ſtā
te ꝙ principalis eſt ſoluendo,& eſt habitus
ad conueniendum non pōt ipſe moleſtari,
& ideo ꝙ excutiatur ipſe,& ſi non reperiatᷣ
idoneus tūc agatur contra eū,tunc pōt exci
pi non ea ratione ſola,quia ita ſua intereſt
ſed ea (quia quod tibi non nocet, & alteri
prodeſt cogeris facere) l.2.§.item uarus.ff.
de dam.inf quę regula ēt inter mercatores
procedit ut ndiuiduo(inquit) Th.parp.in
repet.l.ſi q̱ maior.C.de trāſ.in 23.nō in fi.
unde ſi principalis eſt ſoluēdo,& habilis ad
conueniendū,nō eſt ęquū hr̄i recurſū cō-
tra tertium poſſeſſorem.non.n.ſibi nocet
agere contra principalem debitorē actione
perſonali, & prodeſt tertio poſſeſſori non
uexari,& ſic nimirum ſi cogi poteſt ad id
faciendum,& ita ur̄ mihi concludendū re
ſpectu excuſſionis īter principalē,& tertiū
poſſeſſorem,ſed inter principalē debitorē,
& eius fideiuſſorem,ſi conueniatᷣ fideiuſſor
m & ſic mercator puto nullam m excuſſionē
poſſe opponi pp præcipuam fidem, quam
habent homines promiſſionibus mercato-
41 rum,& campſorum.† Ex inde hæſitari non
modice conuenit(ut & ego alias in nun-
dinis ciuitatis Salerni de mēſe Septembris
hæſitaui)finge, quod quidā mercator pro-
miſit pro Titio,hoc modo, ſi Titius nō ſol
uerit ducatos,centū,infra decē dies, ſoluet
ipſe,euenit ꝙ Titius nō ſoluit conuenitur
mercator ut ſoluat,dicit mercator non te-
neri,quia promiſit,ſi Titius nō ſoluerit (.i.
ſi interpellatus nō ſoluerit(q̱d igitur iuris,
& ur̄ ꝙ mercator pro ſe habeat tex.in l.fi-
deiuſſor obligari.§.fina.ff.de fideiu.& iſta
excep.interpellationis non factę oritur ex
ipſa ſcriptura promiſſionis,q̄ ſemper oppo
ni pōt,etiā inter mercatores arg.eius quod
dicunt Bar.in l.1.§.parui,ff.ꝙ ui.& aut clā
& Bald.& Saly.c.ī l.ita pudor.C.de adul.&
Abb.in c.ex parte,la 2.de offic.del.ubi di.
cunt, ꝙ ſi per ſtatutū ſunt excluſæ oēs ex-
ceptiones, tñ illę.quæ oriuntur ex eadē ſcri
ptura,non ſunt excluſæ, uerùm ſi mortuus
fuerit principalis debitor,antequā ſolueret
& interpellaretur eo caſu agenti cōtra mer
catorē non obſtat exceptio interpellatio-
nis non factæ, quia mortuo reo uidelicet
Titio ſtatim apparet uerum eſſe reum nō
ſoluiſſe, ut dicit tex.in d.l.fideiuſſor.§.fin.
ego aūt puto,ꝙ illa,quæ primo loco dixi.
ꝙ requiritur interpellatio,non habēt locū
inter mercatores, quia inter illos(illa uer-
ba,ſi nō ſoluerit)intelliguntᷣ,i. ſi fuerit in
mora ſoluēdi,ut ff.de cōſt.pe.l. ſi duo.in fi.
quia elapſo termino ſtatim mercator dr̄,in
mora,ut Dec. Bal.in tract.de conſt.num.2.
42 † Sed quid ſi de exceptione litis pendentię
dicimus nunquid inter mercatores oppo-
ni ualeat? & ur̄ ꝙ ſic, quia talis exceptio
habet locum,etiā ad impediendum iudiciū
ſummarium,& ſic conſequens eſt, ut, & in
ter mercatores locum obtineat. ut tenet
Fel.in c.exceptionem extra de exce.nu.41.
prædictis concinit, ꝙ hæc excep. fundata
eſt ſuper æquitate,quia ęquū eſt,quem non
uexari coram diuerſis iudicib.nā ſatis appa
ret,cōſtitutū eſſe,ibi finē iudiciū accipere
debere, ubi,& cęptū eſt,l.ubi cęptum.ff.de
iud.nec aduerſatᷣ, ꝙ exceptio rei iudcatæ.
& exceptio litis pēdentiæ nō ad paria iudi
cantur.ut refert.Fel.in d.c.exce.nu.41.quo
ſtit cum in foro mercatorum licitè oppo-
natur exceptio rei iudicatę.& litis finitę,ex
ceptio litis pendentiæ meritò opponi poſ
ſit. Sed audi quæſo, ꝙ in hoc ancipitē me
reddit Bart.in l.Iul.uerum debitorem. ff.
de condand dū ibi ſcriptū reliquerit, quod
exceptionis pendentiæ eſt inducta ad ri-
gorem iuris ciuilis, quem ſequitur Ang.ab
Are.in rub.de excep.nu. 23,in fi.quem ri-
gorē diximus inter mercatores non ſerua-
43 ri.† Nec ſcire prędicta cōtabeſcet.ꝙ uirtus
conſiſtit in modo opponendi hanc litis
pendentiæ exceptionem, nam ſi ex ea pro-
ceſſum ad ulteriora impedire uelis, & ut
nullus redatᷣ non prouiſo ſup ea debet op-
poni

poni, ꝙ cauſa non debet coram diuerſis iu-
dicibus agitati, ne continentia cauſę di-
uidatur, nã iſto caſu iudex non prouiſo ſu
per ea proceſſus redditur nullus, ſm Paul.
de Caſt. in l. nulli prorſus, 2. col. C. de iud. &
firmat Affl. in deciſ. ſacr. conſil. Neap. 354.
ubi collegit hanc differentiam inter exce-
ptionem litis pendentiæ, & ne continentia
cauſæ diuidatur, nam in prima, oppoſita
exceptione, & non admiſſa, ſi non appella-
tur proceſſus erit ualidus, in ſecunda uero
etiam nõ facta appellatione proceſſus red-
ditur nullus, ſi non obſtante exceptione op-
44 poſita procedatur. †Ad unum aduerten
dum eſt, quod hæc exceptio initio proceſ-
ſus, & litis, opponi debet, ut no. Bal in l pe-
remptorias. C. ſenten. reſ. non poſ. in fi. &
in diſp. incip. accuſatus de ui turb. in col.
& in auth. ſed nouo iure, uerſ. ſed pone. in
ciuitate. C. de ſer. fug & firmat Fely. in d.c.
exceptionem, ſed ſi in nundinis non fuit
oppoſita in principio litis, ſed poſt litis con
teſtationem, & termini dationem in conti
nenti tamen, licitè opponitur dicta exce-
ptio, & habet eandem uim, ac ſi a principio
fuiſſet oppoſita, & eſt ratio quia in nundi
nis ſtatim reus cogitur litem conteſtari,
propter trigeſimam, & hoc per glo. ſing. in
l. Pomp. §. rati. ff. de proc. & Inno. in cap. pa
ſtora de excep. & Imol. in l. 2. §. prius. ff. de
uulg. & pup. firmat. Fely. in c. exceptionem
de excep. nu. 30. & in 10. fallẽtia. & ſecundũ
eum intelligitur incontinenti antequam
diuertatur ad actus extraneos. licet primo
loco dixerit (dum allegauit Bal. in 1. conſt.
C. § quibus. uer. deinde no.) tunc dicitur in
continenti, quando eodem uerborum con
45 textu fit. †Admittendam eſſe, fas eſt dicere
in curia mercatorum rei iudicatæ exce-
ptionem, eo quia dicitur exceptio litis fini
tæ, & poteſt opponi ad impediendum pro-
ceſſum, iux. tex. in c. 1. de lit. conteſt. in 6. &
l. poſt rem iudicatam. ff. de re iud. & habet
in ſe maximam æquitatem, ut ſit litium fi-
nis. Item opponi poteſt exceptio tranſa-
ctionis, quę etiam dicitur litis finitæ, ut in
d. c. 1. & l. fratris. cum ibi no. C. de tranſact.
& l. eleganter. §. ſi quis poſt. ff. de cond. ind.
46 & ibi Barto. †Poteſt etiam opponi exce-
ptio ſolutionis, quæ etiam dicitur litis fini
tæ, quia ſolutionem eius quod debetur, om-
nis tollitur obligatio, undecunque, & qua-
litercunque proueniens, inſt. quibus mod.
toll. oblig. in princi. & quòd ſit litis finitæ
eſt text. in l. cum quærebatur. in fin. princi.
ff. de iud. ſol. ubi Barto. per illum text. not.
47 † Itẽ poteſt opponi exceptio acceptilatio-
nis, quæ ſimiliter dicitur exceptio litis fini
tæ, ut d l. cum quęrebatur. in fin. princip.
48 †Item opponi poteſt exceptio confeſſio-
nis factæ in iudicio, quæ ſimiliter dicitur
exceptio litis finitæ, iuxta l. 1. C. de confeſ.
& l. debitoribus. ff. de re iud. & l. 1. & l. non
fatetur, & ibi plene Barto. ff. de conſ. & eſt
46 tex. in l. poſt rem. ff. de re iud. † Item poteſt
opponi exceptio renunciationis litis iam
motæ, quæ ſimiliter dicitur exceptio litis
finitæ, ut l. poſtquam liti, cum ibi not. per
glo & Doct. de pac. quia renunciatio litis
non ſolum impedit proceſſum inchoari,
ſed prius inchoatum, quàm exceptio præ-
dicta competeret, ut probatur in d. l. poſt-
quàm liti, cum ibi not ibi (inſtaurari) co-
50 cordat, cum l. mota. C. de tranſ. † Item po-
teſt opponi exceptio pacti de non peten-
n do, quæ fundatur ſuper n æquitate, §. pręte
rea. inſt. de excep. & quia etiam dicitur ex-
ceptio litis finitæ, & eligit obligationem,
ut d. §. & uoluit. Bar. in l. ſi unus. §. pactus,
ff. de pact. & Ang. in auth de lit. §. omnem
ibi (amicabilem) ſed hæc exceptio pacti de
non petendo, non impedit litis conteſt. ita
dixit Angel. in l fratris, C. de tranſac. citat.
51 Innoc. in cap. 1. de lit. conteſt. in 6. †Item
opponi poteſt exceptio pretij non ſoluti.
ut no. Bar. in l. ſi duo. §. ſi quis ff. de iureiu.
& generaliter loquendo, erit regula indu-
bitata, quod quando aliquid eſt adimplen
dum ex parte agentis ſi agit, poteſt, & de-
bet repelli a limine iudicij, ſi primo ipſe
non offerat, uel ad impleat, quæ ſibi incum
bunt ex parte ſua, l. ex placito. C. de re. per
mut. & eſt tex. in l. Iul. §. offerri. ff. de actio.
emp. ibi (non dum exempto acto) facit l.
ædiles etiam §. fin. cum glo. ff. de edi. ædic.
ꝙ eſt notandum, quia in contractibus ultro
citroq. obligatorijs, agens, nequam audit,
niſi prius adimpleat ex parte ſua (ut ſupra
52 dixi) item poteſt opponi exceptio iuris
uel ſtatutorum obſtantium contra inten-
tionem alicuius agentis, & impedit litis
ingreſſum, ut no. Bar. in l. Arethuſa, ff. de
ſta. ho. & Bald. in l. de quibus. ĩ pen. colũ. ff.
53 de leg. †Item poteſt opponi exceptio ceſ-
ſionis

ſionis bonorũ, ut eſt tex. in l. Item ſi unus,
ff. de arb. in princ. quia qui ceſſit bonis, nõ
poteſt nec agere, nec conueniri, & ſi conue
niatur, poteſt iudicium impediri, per dictã
54 exceptionem. †Reijciuntur tamen in foro
mercatorum exceptiones prouocatorię (ut
tu non potes eſſe procurator, & ſimiles) eo
quia ſunt de apicib. iuris, ut magiſtraliter
tradit Bal. in l. ſi pro ea. C. man. & in l. ſi fi-
55 de iuſſor. §. quædã, ff. man. † Nec putes in
foro mercatorum reijciendam eſſe exce-
ptionem legitimationis perſonæ, uidelicet
tu non es procurator ob ea, quæ ſupra pro
ximo citato loco ad notandum duximus,
o hanc. n. o ſemper, & in quocunque foro op
ponendam eſſe ſcribentes ubique ſentire
ſm Lanſr. in cl. ſæpe. in uerbo, & figura de
uerbo. ſign. Iaſo. in rub. C. qui adm. colũ. 1.
& Alexan. in l. iudices. C. de iud. & adeo ue
rum eſſe id, ſcribentes inquiunt. ꝙ ſi oppo
ſita exceptione, prædictæ expreſſe nõ pro-
uidetur, pars dicetur grauari, taliter ꝙ ap-
pellare põt, l. ait prætor. §. permittitur. ff.
de min. nam ſi comparet quis ut procura-
tor ſine mandato, & opponatur exceptio
legitimationis perſonæ, non auditur niſi
eius perſona legitimata, l. 3. §. defendi. &
ibi Barto. ff. ex quibus cau. in poſſe. ea. uel
ſi comparet quis, ut ſubſtitutus a procura-
tore, debet oſtendere eius ſubſtitutionem,
& illius procurationem, alias non audit,
per tex. in c. 1. de ꝓc. in 6. uel ſi cõparet qs
ut tutor poteſt ſibi opponi, ꝙ doceat de ſo-
lẽnibus, de quibus in l. legitimos. ff. de leg.
tut. & extat ritus magnæ curiæ uicarię in-
cip. Item ſeruat ipſa curia, ꝙ cum aliquis,
alias non auditur, & generaliter omnes cõ
parentes ut tales, ante omnia debent doce
re ſe eſſe tales, ut agunt, parte opponente,
l. non ignorat. C. qui accuſ. non poſſ. imò
iudex ex officio poteſt cogere partem, ut
doceat de mandato, etiam poſt litem con-
teſt. nomine petente, ſecundum Abb. in c.
nulli, extra de acc. imò quando aliquis cõ-
paret ut talis, & in proceſſu nõ apparet ꝓ-
batum eſſe talem, ut agit, iudicium reddi-
tur nullum, etiam ſi per partem non fuerit
oppoſitum a principio, ſpeciale autem eſt
in matre, & patre, qui ſi agunt ut parentes
& eis non eſt oppoſitum, iudicium eſt ua-
lidum, ſecundum Iſer. & Affl. in conſt. ex-
ceptiones, 1. column. ꝙ eſt menti tenendũ.
56 † Sed pulchrum eſt ſcire, quotupliciter le-
gitimetur perſona comparentis? circa, ꝙ
ſciendum eſt, quòd dupliciter fit legima-
tio, uno modo expreſsè, altero modo taci-
tè, expreſse fit legitimatio per ſolenne mã
datum factum procuratori, ut in toto tit.
de proc. & de hoc mandato debet fieri fi-
des parti ſi petierit. ar. l. ſi quis inficiatus, &
ibi Bart. ff. depo. legitimatur etiam expreſ
ſe perſona comparentis per fideiuſſionem
de iudicatum ſoluendo, ſi loquimur in fide
iuſſore rei, uel per fideiuſſionem de rato ſi
loquimur in defenſore actoris, ut habetur
in l. 1. C. de ſatiſd. & l. 2. C. de conſor. eius.
Et in §. pen. inſt. de ſatiſ. cum ſimilibus, ſe
cundo mõ legitimatio fit de perſona rei,
qñ actor citare facit inhabilem, eo quia
tunc actor prouocando ipſum inhabilẽ ad
iudicium, dato ꝙ ſit inhabilis uidetur eius
perſonam approbare, adeo quod non pote
rit poſtea impugnare eius perſonam, ſecũ
dum Ioa. de Ana. in cap. intelleximus. 11.
col. uerſi. nec obſtat, ſi dicat, extra de adul.
& firmat. Roma. in rep. rub. ff. de arb. nona
car. niſi in citatione diceretur, quod com-
pareat ſi ſua putauerit intereſſe, quia ꝑ ta-
lem clauſulam, inhabilis non cenſetur ha-
bilitatus ſecundum Lud. ubi ſupra, citat
Bald. in leg. libertus à patrono. ff. de in ius
uoc. uel niſi ille, qui citare fecit inhabilem
aut habilem ad iudicium, ignorabat tem-
pore citationis defectum, propter quem
citatus poterat repelli, quia tunc poterit ẽt
ius perſonam improbare, non obſtante ta
li citatione, ſm Fel. in c. ſuper ijs in 8. col.
de accuſa. citat cap. nulli. de elect. in 6. &
talis ignorantia proprio iurõ probabitur,
ſecundũ glo. in cap. propoſuiſti 7. diſtinct.
57 † Sed dicet quis, quæ nam utilitas ex legi
matione perſonarum reſultat? Bald. in l. tu
tor. §. 1. ff. de iureiu. & do. Ant. in cap. no-
ſtra. de proc. & Lud. Rom. in conſi. 288. in-
cip. in caſu propoſitæ conſolationis in fin.
dicunt, quod maxima ſuboritur utilitas,
nam exceptio inhabilitarijs perſonæ ſem
per apponi poteſt, eſt etiam utilis, quia ſi
aliquis conſtituit aliquem ſuum procura-
torem, ei nõ acquiritur exercitium procu
rationis, niſi de ſua conſtitutione fuerit
per nuncium certificatus, uel per epiſto-
lam, nec ſufficit, quod per extraneum fue-
rit certificatus, ſecundum Pau. de Caſtr. in
l. 1.

l.1.prima col.ff.de proc & in l.furioſus,in
fi.ff.de iud.& ex hoc grandis proficiſcitur
effectus,quia ſi aliquis fuit procurator cō
ſtitutus ad litem in abſentia , non fuit op-
poſitum,ꝙ doceat de eius mandato, & la
ta fuit ſententia contra eum,non nocebit
domino, dato quod poſſit doceri de man-
dato eidem facto,ſecundum Pau.de Caſt.
in d.l.1.ff.de procu.& addo pro hoc uidē
dum Boer.in deciſio.274.nu.2.in 2.parte.
58 † Sed finge aliquem uti procuratorem
tuum 20.annis geſſiſſe, & ſemper admiſ-
ſum fuiſſe,& euenit in quadam cauſa no
uiter mota opponi,ꝙ doceat de mandato,
Ille vult probare per teſtes qualiter ſemp
habitus , & reputatus fuit , ut procurator
eius,nunquid admittatur ? & non admitti
inquiunt Bar.Alex.& Iacob. de S.Georg.
in l.1.C.de proc.& Franc.Aret. in l.1. de
proc.& Bar.in c.cum in iure peritus num.
526.de offi.deleg.& ſequitur Boer. in de-
ciſ.153.in 1.parte nu.8.qui,& ſibi ipſi pa-
rum conſtans in deciſ.281.in 2 parte,con-
trarium aſſeuerauit, Marſi.autē in l.ſi quis
neque ff.de q.nu.103.inquit producendū
eſſe mandatū procuratoriū,& aliàs nō au
diri, eo quia non præſumitur mandatum
ex diuturnitate temporis ſecundum Bald.
in l.1 2.colum.uerſicu. ſed pone quod ali-
quis.C.de re.alie.non ali.& ibi Salyce.ſed
parum cōcludit hæc ratio iudicio meo ad
quæſtionem propoſitam, per Boer. in de-
ciſ.alleg. ſed bene ad quæſtionem proxi-
me relatam , & ideo qñ aliquis comparet
ut proc.& dicit ſe procuratorem , ex quo
ita ſemper fuit habitus,& tempus,& ꝓce
dat opinio Marſil.ſed ſi comparet ut ꝓcu
rator,& dicit fuiſſe procuratorem conſti-
tutum,& tunc poteſt hoc probari ꝑ teſtes
ut in 2.deciſ.Boer. late congerit. † Illud
59 tñ ſciendū eſt, quod ſi quis afferat inſtrm
obligationis tuæ. & petat ſolutionem ſibi
fieri,licet minime principalis ſit , & man-
datum oſtendat,ei tamen proculdubio re-
ctè ſoluitur, quia eo ipſo probatur ſe pro
curatorem conſtitutum, ut firmatum reli
quit Boer. in deciſio.154.in 1.parte in fi
60 ne.† Admittendā & eſſe ēt in foro mer-
catorū exceptionē excōmunicationis , ad
repellendum mercatorem a limine iudi-
cij, puta quia licet iudicium mercatorum
(ut ſæpe dixi ſit ex bono,& æquo,hæc ta-
men exceptio. non tantum concernit ius
partis merum,ſed ius quoque publicum,
ut omnes Doctores concluſum relinquere
maxime Fel.in c.intelleximus. de iud.&
in c.exceptionem,extra de excep.& in c.a
nobis,eod.tit.& in cap.exce.de exce.in 6.
imo dicta exceptio eſt fauorabilis,ex quo
inducta eſt propter periculū aīę , adeo qđ
ſi quis iurauit non opponere exceptionē
excommunicationis,poteſt illam oppone
re iuramento non obſtante,ſecundū dom.
a Sā.Gem.in c.pia.ad fi.princip.de excep.
lib.6.& eſt ratio quia iuramentum prædi-
ctum impediret,quo minus quis ab animę
uinculo liberaretur, ut ſequitur , & refert
Fel.in d.cap.intelleximus,num. 6. & in d.
cap.exceptionem,num.15.Item hæc exce
ptio eſt fauorabilis,& priuilegiata,quia ſi
datus eſſet terminus opponēdi omnes ex-
ceptiones, & eſſet elapſus , non obſtante
termini lapſo opponi poterit per text.in
cl.unica.de excep. imò ſi ſpecificè termi-
nus datus foret ad opponendam dictā ex-
ceptionē,adhuc opponi poteſt lapſu ipſius
termini non obſtante,ſecundum glo.pen.
in fi.d.cl.& ibi Car.16.q.& Felyn. in d.c.
exceptionem,num.13.& complures alias
ſpecialitates hæc exceptio habet, ut cōge
rit Fely.in d.cap.exceptionem quas proſe
quere,ut ibi per eum, & multa de hac ex-
ceptione nouiter dixi in practica mea ci
61 cri.in uerbo audiantur excuſatores.† Sed
non modicæ utilitatis eſt illud inueſtiga-
re , nunquid filiofamilias agenti in curia
mercatorum,poſito quod,& ipſe ſit mer-
cator,obſtet exceptio,ꝙ nō poteſt eſſe in
iudicio ſine conſenſu patris ? Regulariter
enim filiusfamilias abſque licētia ſui pa-
tris agere nō pōt,arg.l.fi.C. ad Maced.&
l.cum oportet, C.de bon.quæ lib.& l.cum
nō ſolū,ſed in caſu propoſito dici nō ſine
ratione pōt,quod talis exceptio ex toto re
pellenda eſt in mercatorum iudicio,& pri
mo per text.in l.3 ff.ad Maced. & in l.2.
C.eo.ti.ubi habetur,quod ſi filiusfamilias
gerit ſe ꝓ patrefam.& cōducit uectigalia
& ſic negociator,reputatur ut paterfami-
lias,In tantum, quòd ceſſat ſenatus cōſul
tum,& ſicut dicimus,quòd filiusfa.in Ca
ſtrenſi,& quaſi Caſtrenſi agere & conueni
ri poteſt indiſtincte, abſque tamen patris
conſenſu,ut C.de bo.quæ li.dict.leg. cum
opportet,

oprtet,§.1.in fi.ff.de proc.l. filiusfam. & in
alijs iuribus uulgaribus, facit pro prædictis
Doct.Bald.in l.Macedonianı.C.ad ſen.con.
Maced.in ult.q.ubi uoluit , quod filiusfam.
mercator ex omni contractu obligatur , &
Saly.& Alexand. in addi.ad Bart.in l.fi.eo.
titu. & plenitùs improprijs terminis Boer.
in conſi bitturi.fol.5.§. mercande publique.
ubi uoluit mercatorem non iuuari ex ſen.
con.Maced.licet ſit filiusfa. adeo quod ſtan
te conſuetudine, quod filiusfam. non poſſit
obligari abſque cōſenſu patris id tamen nō
procedere inquit, ubi eſſet mercator , citat
Franc.Aret.in conſilio 73.colum.4. Alexād.
& Iaſo. in l.ſi donationem.C.de colla.quod
facit pro regia pragma.regni hoc dictante,
dicit quis aduerſus prædictum nomē in exe
cutiuis, & ſummarijs etiam requiritur con
ſenſus patris , ut filiusfam. recte agere po-
teſt ? ut not. per Doct. in l.1. C. qui admi.
ergo idem dicendum eſt in caſu propoſito ,
puto primam opinionem ſaniorem eſſe , eo
qui ſtatim , quod filius gerit mercaturam
præſente patre,& non contradicente, tacitè
uidetur conſentire , quo fit , ut ſi occaſione
mercantiæ poſtea agat , uel conueniatur ,
minime patris conſenſus requiratur , quia
cum tacitè conſentit mercari , ex conſequē
ti tacitè uidetur conſentire,ut agat,uel con
ueniatur , arg. eius quod ſcriptum reliquit
Sal. in d.leg. cum non ſolum. §. neceſ. C.
de bo.quæ lib. in fi.dum ibi dicit , quòd ſi
filiusfamilias de uoluntate patris eſt in ſtu-
dio,ſi in loco ſtudij agat, poſtea uel conue
niatur , ipſius patris conſenſus neutiquam
requirendus eſt citat cap. ex parte,extra de
62 accu. † Sed nunquid filiusfa. poſſit debi-
torem paternum conuenire ipſo patre uiuen
te ? hetis tex.in l.filiusfam.ff de ſol.& l.nec
filiusfam. C.de re. cre. & in l. filius. C. de
pact. quibus iuribus cautum redditur filium
non poſſe ſolutionem recipere, nec debito-
rem paternum liberare, nec iuſiurandum de
ferre,bene tamen poteſt agere ipſe filius ꝓ
parte præſtita cautione de raro , per text.in
l.ſed,& hæ.ff de proc. & hr̄ late. per Spec.
in titu.de coniuncta perſona.& firmat Paul.
63 de Caſt. in d.l. filiusfam.ff.de ſol † An in
ter mercatores opponi poſſit , quod non
competit actio directa , uel utilis. Bald. in
leg. ſi pro ea. C. man.& in l. ſi fideiuſſor. §.
quędam , decidit quod non , ex quo talis
64 exceptio reſpicit iuris aſpices.† Sed an ex-
ceptio non ſolutæ gabellæ inter mercato-
res licite opponatur , ſtante ſtatuto , quod
non ſoluens gabellam contractus ſit nullus
Bal.in d.§.quędam inquit,quod poteſt oppo
ni,ea ratione,quia eſt inducta fauore publi-
65 co † Illud proxime ſciendum eſt, an agenti
ex pacto nudo obſtet exceptio , quòd non
poteſt agi ex eo quia non interceſſit ſtipu-
lario? Bald.in d.l.ſi pro ea,& in d.§.quædā
decidit,quod talis exceptio non habet locū.
inter mercatores.imò inter eos agitur pacto
nudo,ut habetur per Bart.in leg.quintus,ff.
ad Mun. ſicut etiam ex pacto nudo agitur
de æquitate canonica . Vt hr̄ in capitul. 1.
de pact.& not.plene Iaſ. in l. iuriſgentium,
§.ſed cum nulla. 3.col.ff. de pact. pro quo
oīno uideat' Phil.Deci. in l.age.C.de tranſ.
nu. 5. & ibi an talis exceptio obſtet in non
66 pertinentibus ad mercaturam. † Sed an in
foro mercatorum agenti ex contractu incer
to,obſtet exceptio obſcuritatis ; & ſic an ex
contractu incerto agi poſſit , breuiter dicen
dum eſt de iur.ciu.rigore nullam oriri actio
nem , uel obligationem ex incerta ſtipula-
tione,ut l.triticum.ff.de uerb.obli. & lege ſi
ita ſtipulatus,in prin.ff.eod.tit.ſed de æqui-
tate can.agi poſſe ex omni ſtipulatione con
ſtitutum eſt,ita ut arbitrio boni uiri certifi-
cetur,& iſto modo adimpleat promiſſor pro
miſſa incerta, dictum fuit peregrinū Arch.
in c.ſunt nō nulli.1.q.1.quod dictum refert,
& ſequitur do.Anto.in c.ex parte.de cenſ.re
fert,& ſequitur Alex.in l.ita ſtipulatus. col.
3.& idem Alex.in leg.1.columm.18.ff.ſol.
mat.& Bal.in l.qui mutuam.§. ſalarium. ff.
ad mun.& Abb.in c.1.de dec.ſequitur Io.de
Ana. In cap.cum iuro.1.col. de hom. & Iaſ.
in d.l.triticum.num.4. unde infero , ꝙ cum
in curia mercatorum ſeruetur æquitas ca-
nonica(ut ſupra pluries dixi) ſequitur qđ
talis exceptio in foro mercatorum reijcitur
& ſic agi poteſt ex contractu incerto ,ut cer
tificetur arbitrio boni uiri, habito reſpe-
ctu ad epiſcopum promiſſionis,& qualitates
perſonarum temporum, cogitādum tñ relin
quo pro nunc , cum non reperi in ſpē tactū
67 ab aliquo ſcribentiū.† Finge.n. nūc Titiū
deberet Sempronio centum, & adueniente
termino ſolutionis iuſſiſſe campſori , ſeu
mercatori debitori eiuſdem Titij,ut ſoluat
pro eo illa centum dicto Sempronio , qui

campſor promiſit eidem Sempronio dictos ducatos c.accedit quòd Sempronius non ualens recuperare dictos ducatos centũ ab ipſo campſore, ex quo fefellit, uult recuperare ab ipſo principali debitore, uidelicet, Titio, qui opponit exceptionem nouationis, ſeu delegationis, & per conſequens dicit ſe eſſe liberatum, an poſſit; c. ſic an ipſe Titius ſit liberatus? hanc quæſtionem poſuit Bar. in l. ſingularia. ff. ſi cer. peta, & finaliter decidit ꝙ ſi mercator ſeu campſor præcedente iuſſu Titij promiſit ſoluere dictos ducatos c. Sempronio tunc Titius erit liberatus, ſi autem non promiſit ſoluere, ſed tantũ iuſſus præceſſit, & iſto caſu non erit liberatus, & per conſequens eos non ualente recuperare ab illo campſore, licitè poteſt principalis debitor conueniri. Iaſo. in d l. ſingularia, num. 34. diffuſius eandem queſtionem tangens cõcludit, ꝙ ſi campſor delegatus, eſt debitor Titij delegantis, & per ſolennem ſtipulationem, uel etiã per pactum nudum inter mercatores, promitteret noĩe Titij, tanq̃ ipſius debitor, ipſoq. Titio ſic iubẽte, & Sẽpr. acceptante, & quia tunc eſt proprie delegatio, per conſequens ipſo iure Tit. erit liberatus, adeo, quod ſi campſor fefellit, & non ſolueret, periculum erit ipſius Sempronij, & taliter inquit procedere opinio. Bart. ſi autẽ minime apparet, quod campſor delegatus eſſet debitor Titij, aut non promitteret uti debitor Titij, & eo caſu quia non eſt ꝓpriè delegatu, nec ipſo iure nec ope exceptionis erit liberatus Titius ipſe, & poteſt Sempronius ipſe agere contra Titium, ſi non poteſt recuperare ad ipſo campſore, tali. n. caſu campſor ille vr̃ fideiuſſor Titij, & ſi non eſt facta nouatio nec delegatio, & cum iſta opi. tranſit Fel. Dec. in conſi. 117. 1. lib. quod & antea dixit in d. l. ſingularia, & ante hos ita dicit Alex. in l. qui uſumfr. ff. de uerborum obliga. & alibi dicam, limitat prædicta Iaſ. duobus modis, de quibus per eũ in d. loco, num. 39. † Sed non incongrue uidendum
68 reſtat nunquid inter mercatos habeat locũ exceptio erroris calculi, & compotus non bene ſaldati, ſi inter eos præſupponatur ſecuram fore ſatiſdationem, & compotus fuit factus de uoluntate eorundem, per aliquos calculatores? & intrepidè dico, ꝙ ſic, per l. unicam. C. de err. cal. per quem tex. Bal. Ang. Sal. Pau. de Caſt. Ale. Frã. Are. & ceteri ſcribentes inquiunt, quòd licet inter aliquos ſæpius ſit calculata atque firmata rõ, prætextu tamen erroris, quod iterum calculetur peti poteſt, quod approbauit Bal. ſummæ auctoritatis, qui & Bar. diſcripulus fuit, & p̃ceptor Greg. Papæ. 6. obijt tamen in Patauia in anno 1400. eius frater fuit Ang. non minori ſcientia decoratus & Petr. de Vba. in conſilio 231. in cauſa nobilium in 2. lib. & Paul. de Caſt. in conſi. 10. in caſu præſenti in 2. lib. ſecundum nouam formam, Fulg. conſil. 113. Tit. in fi. Imola in conſi. 19 in cauſa quæ uertitur, & in caſu magis dubitabili ita conſuluit Socin. in conſil. 190. meminime pluries, in conſil. 159. in præſenti conſultatione in 2. lib. & conſil. 92. uiſo inſtrumento in 3. lib. & ſubtilis Carol. Rui. (qui magno tempore publice legit Bononiæ ſub ſtipendio 1200. ducatorũ, ibiq; uitam cum morte commutauit in anno 1530. & eius Cineres tenet eccl. S. Ioan. in monte in dicta ciuitate Bononiæ, unicum filium relinquens nomine Antonium ſummi, & acuti ingenij, qui poſt mortem partis non multo tempore gladio interemptus fuit, eiuſque cadauer cum cinere eius parentis ſepultum extitit) in conſilio 134. quo ad primum in 1. lib & conſil. 71. in quæſtione quæ præponitur in 4. lib. Requiritur tamen, quod error allegetur, ut peti poſſit, quod calculum reuideatur, ſicut poſt alios tradidit Ioan. Mar. Riminal. in d. l. unica. C. de erro. cal. circa princ. per illum tex. citat ad hoc text. in l. ſi quis ex argentarijs. § fi. ff. eden. & & prætextu erroris calculi, retractatio uſque ad 30. annos peti poteſt, ut eſt text. in l. calculi iuncta gl. ff. de adm. re. ad ci. per. & cum gl. tranſeunt ibi Bar. Alb. & communiter alij ſcribentes, & in d l unica. C. de erro. cal & Bar. Bald. Ang. Ioan de Pla. & Alex. in l. 2. C. de iur. fi. lib. 10. poſt gl. ibid. & maxime hoc procedit ubi de calculi errore liqui
69 diſſimè conſtare poteſt. † Sed nunquid obijci poteſt obſtare exceptionem rei iudicatæ, quia compotus fuit reuiſus per aliquos calculatores, ſeu rationales, & per eoſdem fuerint calculatæ rationes certo modo, & condemnauerunt, ſeu liberauerunt quem certo modo, & quod ſententia ipſorum, ſeu ſignificatoria tranſiuiſſet in rem iudicatam, cum non fuit appellatum a & uĩ iſto caſu quod ſtandum erit dictæ declarationi per tex. in leg. 1. ff. & C. de re iu. cum uulgaribus, & uidetur text. ad hoc in l. 2. C. de re iud. ubi ad literam habetur quod ſi res iudicata prætextu computationis inſtauraretur, nullus erit litium finis ſed in cõtrarium opponenti recte dici poteſt, quod non apparet res iudicata, nec ſententia, per tex. in l. 2. C. de iur. fiſ. lib. 10. ubi dicit text. ad inſtar rei iudicatæ obtinere minime poteſt computatio a tabularijs facta, niſi ſententia procuratoris Cæſ. fuerit comprobata, & ad hoc inducit illum text. Phil Dec. in rubr. C. de err. calc & in eo tex. procurator pro præſide prouinciæ accipitur, ſecundum glo. 1. in dict. leg. 2. cum qua omnes tranſeunt, licet alia Cæſ. procurato. de ſupremis ſit magiſtratibus ut habetur in text. l. 1. ff. de off. proc. Cæſ. & d. l. Bartol. ſic ſuminat, computatio facta à tabularijs, ſeu calculatoribus uim ſententiæ non habet, quo ad condemnationem ſeu abſolutionem, niſi per iudicẽ cofirmetur, quòd etiam latius proſequitur in lectu. d. leg. 2. & cum Bart. tranſeunt Bal. Ange. Luc. de Pen. & Alexand. poſt gloſſ. ſi ergo talis computatio, ſeu condemnatio, uel abſolutio non habet uim ſententiæ & rei iudicatæ, ſi per iudicem non eſt confirmata, quo nam modo rei iudicatæ exceptionem parere poteſt, contra caſum d. l. 2. & cõtra theoricam tantorum patrum: nec poteſt dici talem legem continere ius ſpeciale reſpectu fiſci. ſecundum gloſ. in d. l. 2. in fi. & in rub. dicti tituli contineat ius commune, quo ad omnes, quam glo. ibi ſequuntur Bar. Bald. Sal. Paul de Caſt. & communiter ſcribentes, & hæc tanto magis dici queunt, ſi dicti calculatores rationes, tabulari. ſeu alij alijs nominibus appellantur, de quibus ad longum per Nic. Boer. in dec. 295. incip. computus finalis (non iuraſſent) ut iuris eſt, quia eis credendum non eſſet, ut magiſtraliter tradit Bal. in l. hæc edic. §. ijs illud. in 2. col. in uerſ. pone conſules mercatorum. C. de ſec nup. per illum text. & eſt de mente Bart. in l. Theopompus. uerſus finem. ff. de dot præleg. Ant. de But. in capi. propoſuiſti. de prob & in cap. finem litibus. de dol. & contum. & Ang. in repet. l. ſi Vacantia. in 2. col. C. de bo. uac. lib 10. conſuluit Alexan. in conſil. 64 uiſo proceſſu 2. col. in 6. uolum. errore duplicato, in conſil. 82. eod. vol. ubi conſuluit, quod ſine iuramento eis credendum non eſt per iura, & rationes de quibus per eum in d conſ. ſicut dicimus de peritis in arte, quibus non creditur ſine iuramento, ut tradit Ange. in l. iuſiurandi. uerſ. ult. quæro. C. de teſti. & in l. comparationes. 4. no. C. de fid. inſtr. & Alb. in 1. conſt. C. in 4. col. & Abb. in c. fraternitatis de frig. & male. & in c. propoſuiſti de prob. ubi Dec. in 7. colu. hanc atteſtatur eſſe communem opi-
70 nionem. † Nec obmitto, quod talis ſignificatoria haberi debet, ac ſi eſſet peritorum ſnĩam, quæ adhibitis petitoribus contrariũ dicentibus, etiam poſt temporis datum ad appellandum retractari poteſt. Bal. & Alex. in l ab hoſtibus. §. ſi uir. ff. ſol. mat. idem Bal. in l. ſi quis teſtibus. in fin. C. de teſt. Ang. in l. quòd ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ędil. edi. ane. magis communiter in c. propoſuiſti. de probatio. ubi. Dec. in 6. colu. dicit, quòd ita communiter tenetur per Do. & hanc teſtatur communem fore opinionem, idem Dec. in conſil. 278. non leuis in fi. col. in 2. lib. & ideo cautela eſt, ut non poſſit retractari declaratio, ſeu ſignificatoria dictorum calculatorum, quod confirmetur per iudicem, iuxta text. in d. l. 2. C. de iur. fin & ita in facti contingentia conſultus eximius V. I. D. do. And. Mat. de Sarno de S. Seuerino oriundus ex caſali Fiſciani dictæ terræ S. Seuerini dicebat (qui fuit uir optimæ ſcientiæ, & obijt in anno. 1368.) ad unum tamen aduertendum eſſe puto uidelicet ad intellectum leg. C. de iure fiſci. libro decimo, quia ut puto non ita generaliter intelligi debet (ut dicit Dec. & præfactus mag. And., Matth.) & pro uera intelligentia illius text. præmittendum eſt, quod tabularij, de quibus loquitur ille text primitùs appellabantur numerarij, ut C. de numera & actua. libro 12. & iſti tabularij, ſeu numerarij militabant cum ſuſceptoribus deſtinatis ad exigendum debita fiſcalia, ut in l. duos, C. de ſuſce. 10 lib. & ſolum debebant eiſdem ſuſceptoribus ingerere, & denunciare modum, & quantitatem debitorum, non autem poterant recipere à debitoribus rationem eo. ti. de num. & actua lib 12. nec poterant condemnare. uel abſoluere, euenit modo in terminis illius l. 2. quòd quidam tabularij qui accedebant una cum ſuſceptoribus exegerunt computum rationis a nonnullis debitoribus, & ipſos liberauerunt, fuit ergo quæſitum an talis com-

putatio, & liberatio obtineat ad in inſtar
rei iudicatæ, & fuit dictum, quod non (ut
ibi) niſi fuerit approbata per procuratorem
Cæſ. & ratio eſt, licet ibi non dicatur, ex
quo illi tabulari non poterant hoc facere,
cum officium eorum erat ſolummodo de-
nunciare ſuſceptoribus, quis nam eſſet de-
bitor fiſci, & in qua ſumma, & in alio non
poterant ſe intromittere. unde nimirum ſi
ibi dicatur inſtar rei iudicatæ non obtinere
talis computatio, abſolutio, ſeu condemna-
tio. & ſic meo iudicio male allegat̃ ille text.
ad hoc, & talis intellectus de mente Luc. de
Pe. in d. l. 2. in prin. & per conſequens dubiũ
reſtat ſi fuerit reddita rõ per aliquẽ merca-
torũ, & in computatione ipſius fuerunt ele-
cti de uoluntate ambarum partium, uel per
iudicẽ aliquẽ calculatores, qui deberent re-
uidere rationes cũ ptãte liberandi, ſignificã
di, ſeu cõdẽnandi, cui uoto & ſnĩæ promiſe-
rũt ſtare cũ iur̃o, & non contrauenire, & de
mũ fit ſecuta liberatio, ſeu condemnatio, an
amplius dici põt de errore calculi, & in hoc
prima facie reperio Bart. in d. l. 2. nu. 11. qui
tangit hanc. q̃õnem ſi calculatores ſunt ele-
cti per iudicẽ, & dicit, quod calculatio per
eos facta facit plenã probationẽ, & prętex-
tu erroris uſque ad ſnĩam retractari poteſt,
& ſic dicit quod facit probationem, non au-
tẽ dicit ꝙ habet executionem paratam, &
hoc ideo ur̃, quia in terminis q̃õis Bart. non
fuerunt electi, ut decidãt, ſed ut calculent tã
tùm, aliàs ſi eſſent electi, ut calculent, & de-
cidant cum ampla poteſtate, ur̃ tunc dici poſ
ſe, qđ eorum calculatio, abſolutio, ſeu con-
demnatio haberet executionem paratam, ut
ſentit idem Bar. in d. l. 2. nu. 12. & an error
calculi poſſit allegari poſt ſnĩam, & quan-
do dicatur res iudicata, & an propter men-
dacium quis puniatur, ut non poſſit oppone
re errorem calculi, uide pulchre per Paul. de
Caſt. in conſilio 10. in 2. parte incip. in caſu
71 præſenti, ſi quęritur in uarij. † Sed a prædi
ctis illud non a longe uidetur, an facto cal-
culo, & ſaldatis rationibus, & ſecuta quie-
tatione generali, poſſit peti ꝙ iterum redda
tur compotus? & uidetur quòd nõ, per Doc.
& Barto. in alleg. l. 2. in ult. colum. C. de iur.
fi. lib. 10. ubi dicit, ꝙ ſi calculatio, & compu
tatio eſt facta a partib. & continet pactum,
uel tranſactionem generalem, uel ſpãlem.
facit præiudicium, allegat, l. emptor, §. Lu.
cius. ff. de pac. & l. ſiquidem, C. de tranſ. &
ſequi uidentur Mod. in d. l. unica. C. de err.
cal. ſed aduertendum eſt magiſtraliter prout
tradit. Bar. in l. Aurelio §. Gaius. ff. de libro
leg. quod aut arguitur dolus eius, qui admi-
niſtrauit, ut factor alicuius, & obtinuit quie
tationem generalem, & ei cuius dolus argui
tur aliquid adeſt, quia apparent aliqua in
eius manibus peruenille, & quòd multa non
poſuit in introitu, quæ ponere debebat, &
tunc generalis quietatio, & remiſſio ad iſtũ
dolum non extenditur, nec per illam talis
dolus ptũs remiſſus cenſetur, niſi expreſſe
ſit facta mentio doli. l. lucius. ff. de lib. leg.
aut ei nihil adeſt, & tunc generalis quieta-
tio obſtat, quo minus amplius calculus reui-
deatur, & hãc diſt. approbatur Fulg. & Mod.
in l. actione. C. de tranſ. & Bal. Ang. & Paul.
de Caſt. & alij in l. ſi unus § illud nulla. ff de
pac. & probatur ex not. p Bar. Ang. & Mod.
in l. tres fratres. ff. de pact. nam quando fa-
ctori ſeu ſocio aliquid adeſt, dolus habent
cãm permanentem, & durat tempore quieta
tionis ſecundum Bald. in l. ſub prætextu. in
ultimis uerbis, C de tranſ. unde ſi ineſt quie
tationi dolus, talis liberatio cenſetur dolo
extorta. quo caſu liberatio etiam iurata nõ
ſortitur effectum, vt d. l. Pau. de Caſ. in cõſ.
300. citat gl. no. in l. 3. §. 1. ff. de contr. iu. tut.
& ſic concluditur, ꝙ cum liberatio ſit dolo-
ſe extorta, & ratio non ſufficienter reddita,
iterum reddi debet, & in hac rationis reddi-
tione, peti põt, ꝙ libri exhibeantur, & exhi
beri debent iuxta no. per Bar. in l. fi. §. inter
cætera. ff. de lib. leg. & per Bal. in l. cum teſt.
C. de teſt. ma. & tales libri debent edi taliter
quòd in eis clare appareant data, & acce-
pta. introitus, & exitus, l. 1. § offic. & ibi Iac.
de Are. Barto. & alij. ff. de ut. & ratio. diſtr.
& ſigillatim omnia debent ſcribi in talib.
libris, & non in ſumma. arg. l. cum ſeruus.
ff. de cond. & dem. & conſuluit Bar. cõſil.
150 inci. cum prædicta examinarem in fin.
ubi ſignãter declarat librũ rationum debere
eſſe taliter compoſitum, ꝙ in eo ſingulariter
omnia inferantur, uidelicet ex tali fundo tã-
tum, a tali colono tantum tali anno, non aũt
debet res ſcribi in genere, & hoc ut reperi-
ri poſſit ueritas, uel falſitas citat tex. in l. an-
te pen. ff. de cond. & dem. ſi uero apparue-
rit non legitime confeciſſe librum, & prout
tenebatur, arguitur ipſius dolus, ut eſt ca-
ſus in

ſus in d. §. officio. quo caſu talis quietatio
generalis non cenſetur præiudicare, quin ite
rum peti poſſit quod ratio reddatur (ut pre
dictum eſt) conſuluit pulchre Bart. Soc. in
conſi. 169. & in conſ. 199. in 2. lib. ubi pleniſ
ſime, & ita alias in facto cõſultus mag. Ioã.
Bap. Maphęus. V. I. D. de Salerno mihi co-
72 gnatus honorandus reſpondidit. † Nunquid
mulier in foro mercatorum poſſit interueni
re ut procuratrix? Iaſ. in alienam, C. de proc.
nu. 4. cum ſeq. dicij, quòd ſic per rationes de
quibus per eũ, ſed nouiſſimè reperio Benu.
Strac. in tract. de merc. in vlt. parte, nu. 1. qui
dicit oppoſitum tenẽdum fore, ea potiſſima
ratione, quia ratio prohibendi ne mulieres
contra pudicitiam ſexui congruentem alie-
nis cauſis ſe immiſceant, ne uirilib. officijs
fungantur, ut lege acaia aſfrania, cauetur, in
omni foro etiam mercatorum militare uide
tur quo caſu idem iuris eſſe debet, ſed quid-
quid ipſe dicat, licet ſatis dilatet fimbrias
P ſuas p contrarium eſſe tenendum dico, adhæ
rendo primę opinioni, quæ fuit etiam Ant.
de Ale. in d. alienam & ita tenendum etiam
dixit Dec. in l. fœminæ. ff. de reg. iur. nume.
16. & ſequitur Tiraq. in tract de leg. connu-
bia in uerbo, contractet in gl. 3. fol. 154. nu.
160 & idem repetit Dec in c. cum dilecta.
de confir. util. uel inut. & ſic ab opinione tan
torum patrum minime diſſentiendum eſt.
73 † Sed quia oppoſitis exceptionibus ſolet fie
ri litis conteſt. ad quam fieri faciendum ſa-
tis audi, & prompti. uñr magiſtri nundina-
rium, propter lucrum trigeſimæ, ut fieri aſſo
let in nũdinis ciuitatis Salerni, iccirco ali-
qua de ijs differamus, & primo ſciendum eſt
trigeſimũ exigi, & dicitur quotieſcunque ali
quid petitur, & facta eſt litis conteſt. per uer
bum negatiuum, demum poſtea ſubſequitur
probatio eius, quod negatũ eſt, eo etenim ca
ſu trigeſimam exigendam putauit Affl. in
conſt. Regiæ maieſt. & in conſt. conſtitutio
num ſub tit. de trigeſ. & ſal. offic. in 1. nu. &
exigitur potius propter mendacium, quam
pro iure ſalarij magiſtri nundinarum, ut ibi
74 per eum. † Nec alienum eſt ſcire, per quem
ſolui debeat trigeſima illa, in quo ego uidi
ſeruari in nundinis, ꝙ facta litis conteſt. per
uerbum negatiuum trigeſima ſoluitur per
ambas partes, & demum datur terminus ad
probandũ, & ſecuta poſtea probatiene eius,
quòd negatum extitit, condemnatur negãs,
qui reſtituet partem 30. quam ſoluit actor,
& ſic licet a principio ſoluatur per ambas
partes, tamen in effectu ſoluitur tota per ne
gantem, licet uelit indiſtincte ſolui per utrã
que partem, tex. in conſt. in c. cum circa iuſti
tiæ, tamen aduerſatur tex. in conſt. in c. con
ſtitutionum de tri. & ſa. off. dum vult ſolui
debere ab eo qui reportauit ſententiam cõ-
tra, tamen Afflict. in d conſt. conſtitutionũ
in 5. not. approbat dictam conſuetudinem,
quem ego dixi ſeruari in nundinis Salerni,
concordando dictas conſtitutiones, quę uñt
aduerſari, ut a prin. ſoluatur per ambas par-
tes, tamen in effectu ſoluet totam mille, qui
75 reportauit ſententiam contra ſe. † Exigi ta
men trigeſimam, facta litis conteſtatione,
inquit Affl in conſt. conſtitutionũ in 6. no.
licet ibi pro, & contra arguat, tamen ita ſem
per ſeruari ſuo tempore uidiſſe teſtatur, &
ita in nundinis Salerni ſemper ſeruatum ui
76 di. † Soluitur etiam trigeſima, nedum ubi pe
cunia, uel res mobilis petitur, ſed etiam ſi res
immobilis iudicio petitorio petat̃, pro qua
ſoluenda res illa, quæ petitur iudicis officio
extimari debẽt a peritis in arte, ut in Auth.
de non alie. §. quod aut. per Angel. & de illa
extimatiõe debet ſolui trigeſima, ut pulchrè
inquit Afflic. in ſupra alleg. conſt. cõſtitutio
77 num 4. no. † Sed finge aliquem citatum de
bitorem ſe eſſe fateri, & per iudicem ei fieri
preceptũ, ꝙ ſoluat, qui appellauit, quod põt,
(ut hr̃ in l. aut prætor § non ſolũ ff. de min.)
uel aliter diſtulit ſoluere, an eo caſu debea-
tur trigeſima? Andr. de Iſern. in d. conſt. cõ-
ſtitutionum, & Afflict. ibi in 2. q. dñt quod
ſolui debet eo caſu trigeſima, ego tamen in
nundinis ciuitatis Salerni uidi contrarium
ſeruari, & ſolùm exigi trigeſimam quando
negatur debitum, ac ſecus ſi fatetur conuen-
tus, & certè id, quod dñt Iſer. & Affl. aduer-
ſatur ei, quod dixit Affl. in eadẽ conſt. cõſti-
tutionum, ut ſupra dixi, ꝙ trigeſima potius
ſoluitur pp mendaciũ, q̃ propter ſalariũ offi
cialium, & ſic non dato mendatio tirgeſima
78 non ſoluitur. † Nec tantũ ſolui trigeſimã,
qñ præceſſit negatio, & ſubſequitur proba-
tio creditoris, ſed & tũc ſoluẽdam eſſe etia
dixit Affl. in d. cõſt. cõſtitutionũ. in 7. no. qñ
poſt negationẽ partes tranſigunt, quod ap-
probatum uidi per conſuetudinem in nundi
79 nis ciuitatis Salerni. † Et alimenta per pro
ponas adhuc trigeſima debebitur. & fit ex-

timatio,ſecundum tex.in l. hæreditatum.ff.
ad l.fal.& ita dicit Affl. in conſt. cum circa
iuſtitiæ,de ord.iud.in 14.no.uerſi.Item,quæ
80 ro. † Eximuntur tamen a ſolutionem trige
ſimæ pauperes,uiduæ, & miſerabiles perſo-
næ, ut notatum reliquit Affl. in conſt. lege
præſenti in nono no.de dam.aduoc.pu. &c.
81 & hæc hactenus de trigeſima. † Sequitur
ut uideamus de terminis datione, qui ſolet
dari poſt litis conteſta. & cum inſtantia in
nundinis ſit breuiſſima 10.uel.20. dierum,
terminus etiam breuis dati adſolet. quod fieri
poſſe inquit Spec.in tit. de dilat. uerſic. ſed
pone quod cauſa,& ibi approbat Bal. in ad.
uerſ.ubi tempus,ex cauſa.n.breuem dilatio-
nem dari poſſe,nec per eum ſupplendam fo
re ſcripſit Caſt.in l.ſi.ff.de fer.minime enim
conſentaneum uidetur inſtantiam cauſę per
dilationes abſorberi auctore Innoc. in cap.
de cauſis de offi.del.& Alex.in l.2.ff.de app.
re.ad fin.pro quo plene per Pan.in c.dilecti
82 filij.extra de dil. † Et licet breuem dari di-
lationem conſtitutum ſit, ſi tamen offerun-
tur probationes,& teſtes de longinquo,con-
decens eſt dari dilationes competentes ſecū
dum diſtantiā locorū,illo non obſtante (qđ
inſtantia cauſæ in plus non ſe extendat per
ea quæ congerit Afflict.in deciſio.124. inci.
ecce datus eſt terminus,& ita de facto ſerua
83 tum uidi.† Sed finge datum fuiſſe terminū
ad probandū qui elapſus eſt,neutra partium
aliquid probauit, nunquid ad inſtantiam a-
ctoris ſit reintegrandus quod negat. Cap.in
deciſio.82.in princip.in foro tamen merca-
torum contrarium credo ſeruandum, cum
& ibi de bono & æquo procedi ſæpe relatū
extat,& mercatores dum peregrinantur mi
84 ſerabiles perſonæ appellantur. † Sed an te-
ſtes produci poſſunt poſt didicita teſtifica-
ta in foro mercatorum diſſentit Par. in lib.
ſynd. in uerbo ſententia uerſ. utrum iudex
qui per uim.5.colum.uerſ.tamen non pote-
85 runt. † Nunquid acta. & ſententia de no-
cte lata ualeant in eo foro? & indubitanter
tenendū puto,quod ſic,per ea,quę no.Doct.
in l.non minorem.C.de tranſ.maxime quia
iuriſdictio eſt tempore peritura & hæc ha-
ctenus. Petrus Follerius.

ADDITIONES.

a Exceptio.l.2.ff.de excep.Abb.in c.1.nume-
ro 5.de ordi.cogni. Coraſ, lib.2.miſcella.ca.
16. numero 2.& latè de materia exceptio-
num per Rebuff.in declar.arbor.except.po-
ſiti in ff. nouo, Dixi late in meo methodo
iuris, in prima par. iudiciali, in uer. exce-
ptio.
b Fallit. Limita etiam, ut per Socin. in trac.
fallen.reg.126. Bello.conſil. 26. numero 8.
Ruin.conſi.71.nu.3.libr.1.Duen.libr.1.reg.
utr.iur.reg. 263. exceptio dilatoria, & reg.
48.in 3.limit.
c Peremptoriè.De hac exceptione uideas Fe
ly.in c.exceptio ext.de excep. Vant. in trac.
de nullit.tit.de excep.ex defectu inhabil.&
mandati,nu.59 & ſeq.Ang. in §. appellatur.
inſtit.de excep Vbert.de Bonaccurſo,in ſua
pract.in rub.de peremptor.except.Bello.conſ.
26.nu.10.Duen.late lib.1.reg. utr. iur. reg.
262.exceptio.
d Opponatur.Limita,ut per Socin.in tract.
fallen.reg.127.exceptio.
e Simulatio.Plura de ſimulatione cōtractus,
& eius exceptione per Tiraquel.lib.1.de re-
tract.§.1.glo,2.nume.11.Alfer.conſ.45.nu.
30.& ſeq. Cepoll. in tract. de ſimulat.con-
tract.per totum,Dominic. Bontius Florent.
conſi.38,& eſt apud me in lib.5.conſi.diuer.
docto.in 2.Dub.
f Præſumitur Affli.deciſio.339.& alij ſupra
citati.
g Allegari.Contra,quia poteſt allegari ſimu
latio,Deci.conſ.14 & 587 latè Tiraq.lib.1.
de retract.§.1.gloſſ.2.nu.15.
h Duorum annorum.Petr. Duen.lib.1. reg.
utr,iur.regu.121.confitens ſe mutuo,latè de
exceptione non numeratæ pecuniæ,idem in
reg.260.& 261.infra,in hac parte,in 6.act.
2.par.nu.53.
i Intelligitur.Et ita intelligitur etiam Duen.
d.lib.1.reg.utr.iur.reg.160.in 9. limit. quo
in loco etiam tenet,quòd talis exceptio non
habeat locum inter mercatores, & cam-
pſores.
K Purgat.Quid in emphyteuta eccleſiæ,qui
ſoluit canonem pluribus annis,poſtea ceſſa
uit ſoluere tribus annis an admittatur ad
purgationem moræ, maxime ſi obligauit ſe
ſoluturum canonem decurſum,una cum in-
tereſſe uideas pulchrum conſilium D. And.
de Alfer.conſ.62.in quæſtione prędicta,per
totum.
l Mercatorem. Guid. Pap.conſil.103,colum
ne prima,& conſil.196,colum,4. Boer.deci-
ſio.

ſio.221.num.14.15.& ſeq.
m Excuſſionem. Petr. Duen.d.lib.1.reg.utr.
iur.reg.355.fideiuſſor in 3.limit.
n Æquitate. Coraſ. libr.2.miſcella.cap.16.
numero 7.Docto.in l.ſi quis in obligatione.
ff.de reg.iur.Gigas in tract.de penſion.quæ
ſtio.100.nume.2.Alex.conſ.149.lib.2.& cō
ſil.61.lib.3.& 93.lib.4.
Semper.Franc.Aretin.in l.ſciendum, in fi.
ff.de uerb.oblig.ſupra in 4.par.princ. in 16.
diſtin.num 19.
p Contrarium. Idem tenet Duen. lib.1.reg.
utr.iur.reg.311.fœmina in 1.limita. ubi late.
Ludouicus Alferius.

De litis conteſtatione,decimo mem bro iudicij.

1 *Litis conteſtatio dicitur lapis angularis iudi cij & non poteſt obmitti de iure communi.*
2 *Litis conteſtatio non requiritur in cauſis ciui libus in regno, ſed actus, qui immediate ſequitur,habet uim litis conteſtationis.*
3 *Litis conteſtatio,quid ſit.*
4 *Litis conteſtationis diffinitio ultra auctorem.*
5 *Litis conteſt.qualiter, & per quæ uerba fiat.*
6 *Litis conteſtatio non inducitur per exceptionem peremptoriam oppoſitam.*
7 *Litis conteſtatio fit etiam per uerbum ignoro.*
8 *Litis conteſtatio non poteſt fieri in iudicio ab ſente actore.*
9 *Litem conteſtari quis poteſt præciſe compelli.*
10 *Litem conteſtari nolens qualiter cogetur & nume.11.*
12 *Lis poſſit haberi pro conteſtata.*
13 *Litem conteſtare,ex quibus cauſis, quis non cogatur,& num.14.*
15 *Litis conteſtationis qui ſint effectus.*
16 *Proteſtatio quid non animo conteſtandi litem quis reſpondet,an impediat litem conteſtari.*

DEcimum & ultimum membrum cuius
primæ partis iudicij, eſt litis conteſta
1 tio. † Nam poſtquam eſt diſputatum
de iſtis præparatoriis iudiciorum, cōgruum
eſt, quod iudex procedat ad ulteriora, uide-
licet ad litis conteſtationem ſuper qua radi-
catur totum iudicium. Dicitur enim lapis
angularis totius iudicij, ſecundum Bald.in
cap.1.colum.1.de litis conteſt. & de iure cō
muni, eſt unum de ſubſtantialibus iudicij,
adeo quòd ſi omittatur uitiat totum proceſ
ſum,ut tenet gl.in c.dudum,el 2.de elect. &
habetur per Bart. & Doct.in l.1.prolatam.
C.de ſent & Car.in cl.ſæpe in prin. in 4.op
po.de uerb.ſig. ſed in cauſis ſummarijs non
2 requiritur,ſecundum Car.ibidem † unde ho
die in regno cum omnes cauſę ciuiles,& mi
ſtæ,ſint ſummariæ ex forma regiæ prag. pri
mæ,&c deteſtantes poteſt obmitti lit. con-
teſt.& ualet proceſſus,quia in omnia ſubſtā
tialia iudicij ſublata,ſolùm attenditur me-
ra diſpoſitio iuriſgentium,& ad ſolas proba
riones reſpicitur,quo caſu ille primus actus,
qui ſolet immediate fieri poſt litis conteſta-
tionem in cauſis, in quibus lis conteſtatur
habet uim litis conteſtationis in cauſis, in
quibus lis non conteſtatur, uidelicet, eo ip-
ſo, quòd iudex incipit cognoſcere de meri-
tis cauſę,ita tenet Lud.Ro.in conſ.164.col.
2.& Bart. & Bald.in l.nulla, & in l.nihil.C.
de proc.& Car.in cl. conſtitutionem. §.fi.in
fi.de elect & Abb.in c.inſinuāte,in fi.de off.
deleg.& Fel.in c.olim.de accu. & in c.exce-
ptionem.col.5.uer.3.intellige,&c.de excep.
& Paris in trac.ſynd.in uer.ſententia,col.4.
Super hac tamen materia tangam breuiter
quatuor q.Primo,quis ſit litis conteſt.Secū
do,per quæ uerba fiat.Tertio,an poſſit quis
ad eam præciſè compelli.Quarto,quis ſit e-
3 ius effectus. † Quaero igitur primo,quid ſit
litis conteſtatio,dic breuiter,quod litis con
teſtatio eſt principalis negocij apud compe
tentem iudicem facta narratio,& ad eam ſe
cuta reſponſio.Ita colligitur ex c. 1. delictis
conteſt.at.& c.dudum,el 2.de elect.&c. pro-
ut.de dolo & contu.&c.cum cauſam,de iur.
cal.& not.Spec.in tit.de litis conteſt.§.1.
4 † ADDITIO. Hæc diffinitio non
eſt bona,quia per poſitiones,& reſponſiones
narratur hinc inde negotium coram iudi-
ce,& reſpondetur,& tamen non fit litis cō
teſtatio.quare Mar.Soc.in rub. extra ut lit.
non conteſt.dicit,quòd quędam eſt litis con
teſtatio propria,& expreſſa,quædam tacita
quæ fit per proceſſum ad ulteriora propria
& expreſſa deſcribitur,quod eſt actus iudi-
ciarius per quem iudicio ordinario, uel ar-
bitrarij iudicij inſtar habente], facta narra-
tione,& petitione expreſſa uel incluſa, ne-
gotij principalis in ſcriptis per actorem co
ram cōpetenti iudice pro tribunali ſedēte,

uel arbitro ipſo,maxime iudice uel parte in
terrogante,ſeu parte intentione ſua inſiſten
te,reus reſpondet negando,uel confitendo,
uel per uerba ęquipollentia ad litis conteſta
tionem conuenientia ipſius litis,&c. Petrus
Follerius. V. I. D.

5 † Secundo quæro, *a* per quæ uerba fiat
a litis conteſtatio,& qualiter,dic,quòd fit per
negationem , uel per confeſſionem , uel per
uerbum dubitatiuum, uidelicet, ignoro, fit
enim primo per negationem , quando reus
in iudicio negat ſimpliciter narrata per a-
ctorem,ſecundum Bar.in l.1.C.de litis con-
teſt.& in l.ſi dubitetur, §.ita demum.ff.de fi
deiuſſ. & communis practica conteſtandi li
tem eſt,ut reus dicat poſita,prout ponũtur,
& narrata prout narratur uera non eſſe , ſal
uis iuribus , & defenſionibus ſuis, ſuo loco,
& tempore producendis &c.& iſta verba sũt
magni effectus,quia reus ita reſpondens nõ
poteſt incurrere pœnam negantium,de qua
habetur in l.fin.ff.de rei uend.& l.contra ne
gantem.C.ad legem Aquil. & in alijs ſimili
bus legibus ſicut pateretur, quando ſimplici
ter negaret ſecundum Bar.in l.ſi dubitetur
§.ita demum.quem ibi ſequitur Io. de Imo.
& Pau.de Caſt.& idem Imo.& Pau.in l.ſed
hoc ita.ff.de re iud.& Alex.in l.etiam,§. li-
cet.col.fi.ff.ſolut.matr.& Iaſ in l. cum qui,
col.3.ff.de iureiu.ubi dicit hanc opin.eſſe ve
riorem,licet contrarium,tenet Fel.in c.cæte
rum , colum.7.de iud. Inducitur etiam litis
conteſtatio non ſolum negando , ſed etiam
per uerbum dubitatiuum credulitatis , puta
ſi reus dicit , non credo narrata uera eſſe ſe-
cundum Bald.in l ſi debitor. ff de pet.hær.
pro hoc eſt gl.in c.cum ad ſedem in uerſ cre
dere,de reſt ſpol.& Abb.in c.1. & ibi etiam
Fel.in fi.col.de litis conteſt.& Bald.in l.3.C.
qui ad lib.procla.non licet. Item,inducitur
litis conteſtatio etiam ſi reus dicat,tu men-
tiris per gulam,ſecundum Bald. in l.turpia.
ff.de leg.1.fit etiam litis conteſtatio per con
feſſionem,ut plene tradit Fely.in c.1.col. 1.
& ſeq.de lit. conteſta. & dic ut ibi per eum.
& And.de Iſern.in conſt. quæ incipit regiæ
6 maieſt.& in conſt.conſtitutionum.†An aũt
per oppoſitionem exceptionis peremptoriæ
inducatur litis conteſtatio , uide Petr.Phil.
Corn.tenentem, quòd non, in conſi.322.in
1.uol.& conſi.244.col.1.circa fi. in 3.uolu.
& Bal.in l.rem non nouã. C.de iud. de quo
uide Bar.& Bald.Doct.in l.1.de lit.conteſt.
7 †Fit etiam litis cõteſtato, per uerbum igno
to,& ita communiter ſeruatur,quando fit li
tis conteſtatio per procuratores , uel hære-
des,& alias, qui iuſtam prętendunt ignoran
tiam in facto alieno,l.quanquam. ff.ad Vel
leia.& Barto.in l.qui alterius.ff. de reg.iur.
& Barto.in l.ſi quis inficiatus.ff.depo. & ui
de plene de hac materia Spec.in titu.de litis
8 conteſt.§.2.†An autem poſſit fieri litis con
teſtatio in iudicio abſente actore, & ſic ab-
ſente parte? dic quòd non quia lit.conteſt.di
citur quaſi ſimul teſtatio, & ideo ambæ par
tes debent eſſe pręſentes in iudicio, ſecun-
9 dum Bal.in l.1.col.2.C.de litis cõteſt. †Ter
tio quæro , an poſſit quis præciſe compelli
ad litem conteſt. dic quod communis con-
cluſio eſt,quod ſic? quia cum fit actus iudi-
ciarius & iudicium redditur in inuitum , l.
inter ſtipulantem.§.1.ff.de uerbo. oblig.po-
teſt reus inuitus compelli captis pignoribus
& etiam per detentionem perſonę,ita tenet
Bald.in d.l.1.in 5.q.C.de lit.cõteſt.& Alex.
in l.ſi finita,§.Iul.col.10. de damno infect.
& Franc.de Are.in l.qui in aliena,§.fin.col
pen.ff.de acq.hær.

10 ADDITIO. Quid enim ſi reus noluerit litem conteſtare, & qualiter cogetur, &
quòd erit remediũ? dicas quod poteſt mul-
tari,uel excommunicari , uel actor mittitur
in poſſeſſionem cauſa rei ſeruandæ ex pri-
mo decreto,c.1.& c.tuæ.extra ut lit.non cõ
teſt.& ibi gloſ.& tradit Cyn. & ibi Bald. in
11 l.1.C.de lit. conteſt. in 5.q. † Et ſi reus eſt
præſens,& iuſſus litem conteſtare denegat,
iudex ſibi præciperet,ut litem habeat conte
ſtare infra certum terminum,& ſi adhuc per
ſiſtit in non conteſtãdo litem,proceditur cõ
tra eum,ſi fuiſſet abſens.i.ut pp eius inobe-
dientiã procedatur ad miſſionem ex primo
decreto.ſecundum gloſſ.in auth. qui ſemel,
C.quõ,& quando iu.& ibi Barto. ubi dicit,
quod ſi iudex præcipit parti ,quòd habeat li
tem conteſtare ſi recedit abſque conceſſatio
ne litis,poterit contra eum interponi primũ
decretum abſque alia citatione,quia eo ipſo
quod apparet quod non defendit. cenſetur
contumax,ut in tex.& gl.d.auth.qui ſemel,
12 & ibi Bart.& Cyn.†Nec poteſt declarari,
quod lis habeatur pro conteſtata,ſi reus no
luerit cõteſtare litem (ut aliqui minus docti
faciũt) quia ad ad litis cõteſtationẽ opus eſt
facto,

facto, extra ut lit. non conteſt. per totum &
requiritur in conteſt.litis uerborum expreſ-
ſio.l.rem non nouam,§. patroni. C.de iud.
ubi opus eſt expreſſione uerborum, non ſuf
ficit alius actus. l.1 §.econtra. ff. de uerbor.
obl.adeo quod nec etiam poteſt præcipi reo
quod habeat litem conteſtare,alias quod ha
beatur pro confeſſo,ſecundum do.Anto. in
rubr.extra ut lit.non conteſt.& Cyn.in l.1.
C.da lit.conteſt.eſt in q.7.& ita etiam tenet
Io.de Imo.in d.rubr.& pro hoc facit cap.1.
& 2.ut lit.non conteſta. ubi reus præſens ſæ
pe fuit iuſſus, ut reſponderet libello,& nun
quam uoluit reſpondere , & tamen per hoc
non potuit procedi ad ulteriora,ac ſi lis eſ
ſet ficte conteſtata ,imò ibi irritatur proceſ
ſus tanquam factus lite non cõteſtata,& la-
te habetur in rubr.de lit. conteſt. per Mar.
Soc. nume. 12 hodie autem in regno , quia
lis non conteſtatur de neceſſitate , ut ſupra
per auct. uidi ſemper practicari , quod reo
nolente conteſtare litem datur terminus ad
probandum, ac ſi lis eſſet conteſtatata , ego
tamen dubio de hac communi practica, qñ
electa eſt uia ordinaria (ut quia actor petijt
litem conteſtari,& reus noluerit) quia tunc
credo quod opus eſt conteſtatione litis.
13 † Quęnam ſunt cauſæ,quibus excuſabitur
reus a non conteſtando litem? In quo dicen
dum eſt , quod primo excuſabitur ſi reus eſt
dubius, l. 3.§ ſi is, qui neſcit.ff. de lib.hon.
exhi.& no.in l.fi.§.hoc idem.C de iure deli.
quod eſt uerum non dato interuallo ad deli-
berandum, ut in authen. offeratur. C de lit.
conteſt.& ſi non poteſt deliberare debet fie-
ri lit.conteſt.per uerbum credit, uel non cre
dit per no.in c. cum ad ſedem , de reſt.ſpol.
uel per uerbum non præſumo, ut in c.quoſ-
14 dam extra de præſum.† Secundo *b* excuſa-
b tur ſi forte reus propoſuiſſet exceptiones de
clinatorias, uel dilatorias,& iſtat, quod an-
te omnia de ipſis cognoſcat, quoniã omnes
exce. dilatoriæ impediunt lit. conteſt. ut d.
Ang.in l.uir bonus.ff.iud ſol & debet iudex
de ipſis ante omnia cognoſcere , nec poteſt
iudex mandare reo,quòd habeat conteſtare
litem ſaluis exceptionibus,ſi ipſe reus con-
tradicit cum non ſit conſtitutum in eius ar-
bitrio, ſed ipſarum exceptionum extimatio
nis tempus eſt a iure ſpecialiter diffinitum,
capit. inter monaſterium extra de re iud. de
quo plene per Maria. Soc.in d.rub. num.14.
& ibi etiam uideas qualiter exceptiones sũt
opponendæ , ut impediatur litis ingreſſus ,
& conteſtatio litis,num.47. uerſi.2. princi-
paliter quæro. Petr. Folle. V. I. D.
15 †Quarto quæro, quis ſit litis conteſtatio
nis effectus. Dic quòd multi ſunt, & inter a-
lios ſunt iſti,videlicet primo,quia præcludit
uias opponẽdi dilatorias,l.Pomponius.§.ra-
ti.ff.de proc.& c. inter monaſterium , de re
iud. Secundo quia perpetuat actionem , ut
no.plene Alex.& Doct.in l.ſi eum § qui iniu
riarum.ff.ſi quis caut. pro hoc eſt tex. in l.
ordinata.in prin.ff.de lib.cau. Tertio, quia
conſtituit aduerſarium in mala fide , quan
tum ad fructus,l.certum,& l.moræ.C.de rei
uend.& Bart.in l.litigator.C. de fruct.& lit.
exp.Quarto,quia conſtituit in mora, ſecun
dum Alex.in conſi.48.colum fi. in 4.uol. &
maxime in his,quæ debẽtur officio iudicis,
l.cum poſtulaſſem.ff.de damn.inf. Quinto,
quia operetur,ut poſſit procedi ad diffiniti-
uam ſentẽtiam de iure communi, ad quam
ſine ea procedi non poteſt , ut in §. ſi uero
etiam, authen. de exhib.reis, licet hodie in
regno non requiratur in cauſis ciuilibus ,
ut pluries fuit dictum ſupra . Sexto, opera-
c tur *c* interruptionem præſcriptionis , ut
d.leg.moræ.C.de rei uendi. & l.ſicut , & ibi
Bald.C.de præſc.30.ann.& not. plene in l.
naturaliter. ff. de uſucap. multos alios ope-
ratur effectus , de quibus remitto me ad di-
cta per Specu. in titu. de litis conteſt.§. pe-
16 nul.& fin. † Vltimo moueo hic unum du-
bium,quod ſæpius in facto euenit. Aliquis
reſpondet libello cum proteſtatione , quod
non animo litem conteſtandi , &c. an talis
proteſtatio aliquid operetur ſcilicet , ut lis
non habeatur pro conteſtata , ſi utitur tali-
bus uerbis per quæ alias induceretur litis
d conteſtatio. *d* Communis concluſio eſt ,
quod lis non ſit conteſtata , & quod talis
proteſtatio releuet , niſi iudex prius iuſſe-
rit litem conteſtari , nam tunc cum ſimus
in caſu neceſſario,proteſtatio nihil releuat,
l.alimenta. C.de nego.geſt.ita tenet Franc.
de Are.in l.qui in aliena.§.fi.colum.penult.
ff.de acquiren.hæred.& Alexand. in conſil.
41.col.2 in fi.in 4 uol.& Abb.in c.1.col.8.
& ibi etiam Felyn.in 2. colum. de litis con-
teſt. & uide Barto. & Bald.in l.1. C. de lit.
conteſt. Et per hæc ſit expedita iſta prima
pars iudicij . Veniamus ad ſecundam par-
tem

tem principalem. Laus Deo. Rob. Marant. Venuſ. V. I. D.

ADDITIONES.

a Per quæ uerba. Abb. in capit. 1. ut lit. non conteſt. Amade. in tract. ſindic. nume. 228. colum. 2.

b Excuſatur. Bellon. conſ. 25. num. 1.

c Interruptionem. Limit. ut per Soci. in tract. fallen. reg. 304. & 308.

d Communis. De communi etiam per Rip. in cap. cum M. Ferrarienſis, nu. 97. extra de conſtit. Amade. in tracta. ſindic. nume. 228. colum. 2. Specu. in tit. de litis conteſt. lib. 2. Par. 1. num. 14. Ludouicus Alferius.

Ad ſecundam iudicij partem prefatio.

EXPEDITA prima parte iudicij
quæ durat uſque ad litis conteſtatio- a
nem incluſiuè, conſequens eſt ſequendo or 1
dinem propoſitum, ut aggrediamur ſecun-
dam partem, quæ durat à litis conteſtatio-
ne, uſque ad concluſionem in cauſa incluſi-
uè, ut dixi in principio huius ſextæ partis. 2
Et in iſta ſecunda parte licet plures actus cō
ſiderari poſſint declarabo tamen ſuper ea
ſexdecim actus principaliores, qui ſolent in
hac ſecunda parte in iudicijs uentilari. Et
ſunt iſti, uidelicet, iuramentum calumniæ,
compromiſſum dilatio, ſeu terminus ad pro
bandum, poſitio, ſiue articulus, confeſſio, te-
ſtium productio, interrogatorum inſtrumen
torum productio, iuramētum, actorum ędi
tio, publicatio, accuſatio incidens, repulſa,
tortura, concluſio, allegatio, ſeu diſputatio,
de quibus ſingulis diſpiciamus. 3

De iuramento.

1 *Iuratur de calumnia, facta litis cōteſtatione, per actorem, quam per reum.*

2 *Iuramentum calumniæ poteſt tacitè omitti de conſenſu partium.*

3 *Iuramentum calumniæ exigitur etiam poſt concluſum in cauſa,*

4 *Iuramentum in calumniæ, an præſtetur in cauſa criminali, remiſſiue.*

5 *In his, quæ emergunt ante lit. conteſt. in quali bet exceptione, iuratur de calumnia.*

6 *Actor non iurans de calumnia, cadit ab actione, reus uero nolens iurare, habetur pro confeſſo.*

7 *Iuramentum calumniæ in quo differat a iuramento malitiæ, & ueritatis.*

8 *Procurator an iuret de calumnia, & qualiter.*

9 *Iuramentum calumniæ præſtatur in cauſa appellationis.*

10 *Iuramentum calumniæ quid comprehendat.*

11 *Iuramentum calumniæ hodie uno obolo non æſtimatur, & litigantes potius iurant de calumnia committenda, quam uitanda.*

12 *Iuramentum calumniæ excuſat à tacita, & præſumpta calumnia, non autem ab euidenti.*

13 *Committens calumniam, etiam in cauſa ciuili poteſt criminaliter accuſari finita cauſa.*

PRimus actus, qui ſequi ſolet in iudicijs
a poſt litis conteſtationem, eſt *a* iuramen-
1 tum cal. † Nam facta litis conteſtatione
iuratur de calumnia, tam per actorem, quā
per reum, cap. cum cauſam, in fi. de iur. cal.
c. dudum, el 1. de ele. & not. Specu. in titu de
2 iur. cal. §. 1. in prin. † quod iuramētum adeo
ſubſtantiale iudicij, quod non poteſt per par
tes expreſſe remitti, & ſi omittetur, proceſ-
ſus eſſet ipſo iure nullus. l. 2. §. ſed quia uere
mur, & ibi Bar. Bal. & Doct. C. de iur. cal. ta
cite autem omitti poteſt, & ualet proceſſus,
ut quia iuramentum non fuit exactum ab al
tera partium, & ſic non fuit iuratum in to-
to proceſſu, quo caſu cenſetur tacite omiſ-
ſum, quòd fieri poteſt, ut eſt tex. in capit. 1.
de iur. cal. lib. 6. & tenet And. de Iſer. in con
ſtit. lite legitime, colum. 1. & in conſt. uniuer
3 ſos. † Iſtud autem iuramentum calumnię po
teſt exigi per iudicem in quacunque parte
iudicij etiam poſt concluſum in cauſa, ſecū
dum Bald. in l. 1. circa fi. uerſic. ſed nunquid,
C. de iur. cal. per d. capitu. 1. extra eo. lib. 6.
4 † & an præſtetur in cauſa criminali, decla
5 rat Bald. in dict. l. 1. † Item in his, quę emer-
gunt ante litem conteſt. in qualibet exce-
ptione iuratur de calumnia, ſecundum Bar.
in authen. hoc ſacramentum. C. de iur. cal.
6 † & ſi actor non uult iurare, cadit ab actio
b ne ſua, Reus uero nolens iurare, habetur
pro confeſſo. l. 2. §. quod ſi actor, & ibi Bar.
C. de iur. cal. & Spec. eod. titu. in §. ſupereſt
7 in princ. † In quo autem differat iuramen-

tum calumniæ, à iuramento militiæ, & iu-
ramento ueritatis, uide Spec. eod. titu. §. 1.
colum. 2 & 4. & eſt tex. cum gloſſ. in capi. 2.
8 de iura. cal. lib. 6. † An autem procurator iu
ret de calumnia, & qualiter? dic quòd tene-
tur iurare nomine proprio & ſi habet ſpecia
le mandatum, iurauit etiam pro domino,
alia ſine ſpeciali mādato non iurat, ſed prin-
cipalis iurare debet. Verum quando procu-
rator iurat proprio nomine, iurabit in ani-
mam ſuam, ſed quòd iurat pro domino, iura a
bit in animam conſtituentis ita hæc omnia
declarant Bar. & communiter Doct. in l. 2. §.
fin. C. de iur. cal. & habetur plene per Spec.
eod. tit. §, reſtat. ubi ponit omnes perſonas,
9 quę alieno nomine iurant. † Sed quid in cau b
ſa appellationis, an ſit in ea iurandum de ca
lumnia? Dic, quod ſic, etiam in principali
cauſa iuratum fuerit tex. eſt in ca. 2. in prin.
10 de iur. cal. lib. 6. † Quid autem comprehen-
dat hoc iuramentum calumniæ? dic, quod
multa Primo enim quod actor credit ſe iu-
ſtè petere, & non calumnioſe. Item, quod re
ſpondebit ueritatem ſuper omnibus, de qui
bus interrogabitur. Tertio, quod non utetur
falſa probatione Quarta, quod non corrum
pet iudicem nec tabellionem Quinto quod
calumnioſam dilationem non petet, ut no.
Spe. in ti. de iur. cal. §. nunc dicamus in prin.
& tangitur aliquid per Bart. & Doc. in au-
then. principales. C. eo. tit. Et ſimiliter potes
11 extendere in reo. † dicit tamen notabiliter
Bal. in leg. ſi poteſt. C. de euict. quod iſtud iu
ramentum calum. hodie non æſtimatur uno
obolo, quia facti ſumus contemptores Dei,
& religionis eius, unde ego puto. ꝙ litigato
res noſtri temporis potius iurant de calum-
nia committenda, quàm uitanda, & ideo me
lius eſſet, quod iſtud iuramentū ex toto tol-
leretur à iudicio, cauſa uitandi tot periuria,
non obſtante, quod hoc iuramentum ſit in-
uentum ob publicam utilitatem, ne ueritas
occultetur, ut d. le. 2. §. ſed quia ueremur. ta-
men iſtud parum curant iurante argumento
illius dicti per poetam Aquinatem. Quid
12 enim ſaluis infamia nummi &c. † Opera-
tur autem hoc iuramentum, ut quis excu
ſetur à tacita & præſumpta calumnia, non
autem ab euidenti, & expreſſa, ſecundum
Bart. in l. ſi quit, §. ſtellion. ff. ad Tur. & Bal.
in l. ſi tibi, C. de lib. cauſ. & Alexand. in l. ait
13 prætor, in prin. ff. de iureiu. † Hinc eſt, quod
committens calumniam etiam in cauſa ci-
uili, poteſt criminaliter accuſari finita cau-
ſa, ut not. glo. in l. & in priuatis. ff. ad Turp.
& Bald. in d. l. ſi tibi. Vnde ſi calumnia eſt
euidens, non excuſatur per iuramentum,
alias ſic. ſecundum Bald. ibi.
Rob. Maran. V. I. D.

ADDITIONES.

a Iuramentum calumniæ. Latæ de hoc iuramento uideas Nicol. Ant. Grauat. in addit. ad pract. Veſtr. lib. 5. cap. 2. litera. F. nu. 11. uſque in finem; & lib. 6. cap. pen. nu, 39. ubi habetur, quod fuit inductū de iure diuino.

b Non uult iurare. Duen. li. 1. reg. utr. iur. reg. 152. contumax, in 4. limit. Ludo. Alferius.

De compromiſſo.

1 *Compromittitur hodie in regno, inter coniunctos ſanguine, uel affinitate uſque ad quartum gradum computantur, ſecundum ius ciuili.*

2 *Compromiſſum, quod ſit inter affines, ex forma ſtatuti, habet locum etiam inter maritum & uxorem, & inter ſponſum, & ſponſam, nume. 3,*

4 *Compromiſſum etiam ſi millies expirat, millies debet renouari, quando a ſtatuto inducatur. Et quid ſeruetur in regno, & an ultra bis fiat.*

5 *Compromiſſum, ſecundum pragmaticam an fiat inter conſanguineos ſpurios, & numero 20. 21.*

6 *Compromiſſum durat etiam poſt tempus pragmaticæ, quando expirauit, quia pars petijt nimis longam dilationem.*

7 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam regium etiam quando auctor laudatus eſt conuictus, licet principalis litigates conuictus non ſit.*

8 *Procurator compromittere poteſt ſecundum regiam pragmaticam, licet non habeat ſpeciale mandatum.*

9 *Compromiſſum ſecundum regiam pragmaticam poteſt fieri etiam inter minores.*

10 *Filiusfam. etiam ſine conſenſu patris poteſt ſe cōpromittere ex forma Regia pragmatica.*

11 *Mulier poteſt compromittere ſine Mundualdo ſecundum Regiam pragma.*

12 *Compromiſſum fit per ſolum iudicem eligentem arbitros, diſcordantibus partibus.*
13 *Compromiſſum ſecundum pragmaticam Regiã fit altera parte illud petente, ſed non aliter.*
14 *Compromiſſum prædictum fit ſolum in cauſis ciuilibus uel miſtis.*
15 *Compromiſſum egregiæ pragmaticæ forma, nõ fit, quando affinitas eſt diſſoluta p mortem.*
16 *Compromiſſum præiudicium ceſſat inter priuignum, & nouercam, mortuo partes*
17 *Compromiſſum fieri non poteſt altera parte inuita habente exceptionem litis finitæ ſeu impedientem liti ingreſſum.*
18 *Statutũ quòd fiat compromiſſum inter affines non comprehendit habentem inſtrumentũ, ſententiam, uel obligationem liquidam.*
19 *Habens ſceipturam iuratam, non tenetur ad compromiſſum, ſecundum pragmaticam.*
20 *Spurius non dicitur coniunctus, & litigando cum conſanguineo, non poteſt ſecũdum pragmaticam petere compromiſſum.*
21 *Compromiſſum an fieri debeat, ſi ſpurius petit compromiſſum contra alium ſpurium ſibi coniunctum.*
22 *Compromiſſum non ſit in cauſa feudali, etiã inter coniunctos.*
23 *Cauſa in qua agitur de uita & militia, æquiparatur feudali. & ſuper ea non compromittitur, ſecundum pragmaticam.*
24 *Compromiſſum quod fieret cũ cedente coniuncto, non fit cum ceſſionario non coniuncto.*
25 *Compromiſſum, ſecundũ regia magmaticam, non fit inter conſanguineos legitimatos.*
26 *Compromiſſum non poteſt peti contra clericũ coniunctum, ſed ſi à clerico contra laicum.*
27 *Clerici actiue gaudent ſtatutis laicorum.*
28 *Clericus contra clericum coniunctum, non poteſt petere compromiſſum, ſecũdum pragmaticam regiam.*
29 *Compromiſſum, ſecundum pramaticam non fit de arbitrio iuris, niſi quando eſſet probabiliter dubius.*
30 *Cauſa tutelæ compromitti non poteſt etiam ſtante pragmatica, quod cauſæ omnes compromittantur.*
31 *Compromiſſum non petitũ in cauſa principali, non poteſt peti in cauſa appellationis.*
32 *Cauſa miſti imperij, non comprehenduntur à pragmatica, quod omnes cauſæ compromittantur.*
33 *Compromittitur, ſecundum regiam pragmaticam inter affines coniũctos per legitimum matrimonium Secus ſi per ſimplicem fornicationem.*
34 *Compromiſſum non fit, ſecundum pragmaticam, quando altera tantum ex partibus læderetur.*
35 *Appellari an poſſit à ſententia boni uiri.*
36 *Nullitas ſententiæ latæ per bonum uirum cõfirmantem ſententiam arbitrariam an allegari poſſit, & num 37.*
38 *Sententia dolo lata, eſt nulla.*
39 *Laudum dolo latum, an ſit nullum.*
40 *Nullitas ex defectu iuriſdictionis perueniens, nunquam intelligitur excluſa.*

SEcundus actus, qui ſolet quandoque in
1 iudicis emergere, eſt † compromiſſum,
a & loquor præciſe propter regiam *a* prag
maticam, quæ uiget in hoc regno, quæ in-
cipit, odia, per quam eſt cautum, quod ſi li
tigantes ſunt coniuncti ad inuicem per con-
ſanguinitatem, uel affinitatem uſque ad
quartum gradum computandum ſecundum
ius ciuile, debet iudex altera parte petente
compellere ipſos litigantes ad compromiſ-
ſum, uerùm poteſt peti à principio litis uſ-
que ad dationem termini probatorij, &
non ultra, ut dicitur in d. pragm. Et hac de
cauſa ego poſui hunc actum compromiſ-
ſi ante dationem termini, non tamen ne-
go, quin etiam potuerit poni ſupra in 1. par-
te iudicij, & quoniam iſtam materiam com
promiſſi, & arbitrorum tractaui aliquate-
nus ſupra in 4. parte princ. huius tract. in
14. diſtinct. & aliquid dicam infra in ma-
teria appella. in 3. parte iud. in 1. quæſt.
princ. in uer. reductio. & in 4. quæſt. princ.
uerſicu. 8. limita, &c. ideo hic ſolùm reſer-
uo tangere materiam compromiſſorum pro
ut emergit in iudicio, & ſic materiam di-
ctæ regiæ pragmæ, & primo pono regulam,
quæ ſumitur ex d. pragma. quam ſupra di-
2 xi. † Amplia primo, d. pragma. procede-
re etiam inter maritum, & uxorem, qui li-
cet non ſint affines tamen principium, &
cauſa affinitatis ſunt, ita tenet Bald. in l. af-
3 finitatis. C. com. de ſucceſ. † Secundo am-
plia, d. pragm. procedere etiam inter ſpon-
ſum, & ſponſam ita tenent Iaſ. in l. quod Ser
4 uius, colum. 2. ff. de cond. ob cauſam. † Ter-
tio amplia, etiam ſi millies expiraret com-
b promiſſum, millies deberet *b* renouari, &
iterum compromitti, etiam quod d. prag.
ſemper

ſemper loquitur, ita per plura tenet Iaſ. in
l. ſi quis ex argentarijs. § prætor ait, colu.
2. ff. de edẽ. ubi etiam dicit quod hæc prag.
eſt fauorabilis. idem tenet Alex. in conſil.
70. col. 2. in 2. uol. & Bal. in conſ. 487. in 4.
uol. Verſi reperio, quod Matth. de Affl. inſi
gnis Doct. Neap. in ſuis deciſ. ſacri conſi. in
deciſ. 46. uult, quòd ſi bis factum fuit com
promiſſum iuxta formam d. prag & fuit bis
expiatum, non debet ulterius altera parte
inuita compromitti, & ita dicit fuiſſe pro-
nunciatum in ſacro conſ. ponderando uer
ba d. pragma. & certe ſi d. deciſ. habentur
in regno pro auth. poſſumus dicere, quod
in regno ſit correctum ius commune in
terminis d. prag. quia ſententia ſacri conſ.
fertur ſub nomine regis, unde habet uim
legis in hoc regno, l. fi. C. de leg. Alias autem
hrẽt illa deciſio uim auctoritatis unius
doctoris, & eſſet ponderandæ rationes,
5 quibus mouetur. † Quarto amplia, proce-
dere etiam inter conſanguineos ſpurius,
quando agitur inter coniunctos ex parte
matris, ita tenet Ale. in l. ex facto. §. ſi quis
rogatus. col. 15. ff. ad Trebel ſecus, ex parte
partis, ut dicam infra in limitationibus.
6 † Quarto amplia, etiam ſi lapſum eſſet tẽ-
pus pragmaticæ ſ. trium menſium ex cau
ſa, quia altera pars petijt nimis longã dila
tionem ad producendum teſtes non poteſt
tũc nihilominus cauſa decidi poſt tempus
& ſic poſt tres menſes. ita tenet Alexan. in
7 conſ. 72. col. 1. in 3. uol. † Sexto amplia, non
ſolum, quando principalis litigator eſt
coniunctus, ſed ẽt qũ auctor eſt coniunctus
licet principalis ſit extraneus, quia debet
cauſa compromitti cum auctore laudato
iudicium ſuſcipiente, ita plene hanc quæſt.
examinat Bar. in ſua 2. diſp. quę incipit, Pi
ſanæ ciuitatis, &c. ubi ita concludit, quòd
idem Bart. in l. procurator. la 2. ff. rẽ ra. ha.
8 † Septimo amplia, procedere etiam in tu
tore, & procuratore. Nã licet alias iſtę per
ſonæ non poſſint compromittere ſine ſpe
ciali mandato leg. tranſactionis, & ibi per
omnes Doct. C. de tranſac. tamen, ſtante d.
prag. poſſunt compromittere, quando eo-
rum principaliter ſunt cõiuncti. ex quo non
faciunt hoc uolontariè, ſed ex neceſſitate
ſtatuti ita concludunt Paul. de Caſt. Bald.
& Alexand. in l. ſi plures. ff. de pact. & Iaſ. in
d. l. tranſactionis. & Aug. in l. non ſolum. §.
9 interdum. ff. de proc. † Octauo amplia pro-
cede, etiam inter minorem, ſecundum Paul
de Caſtr. in l. nam, & poſtea. §. ſi minor. ff.
10 de iureiuran. † Nono amplia, etiam ſi ex-
taret ſtatutum, quod filius non poſſit ſe ob
ligare ſine conſenſu patris, nam poteſt ni-
hilominus compromittere auctoritate d.
prag. etiã ſine cõſenſu patris, quia d. pragm.
eſt magis ſpecialis, quam illud ſtatutum, ita
tenet Bal. in l. fi. §. neceſſitate, col. 4. uerſic.
ſed pone, duo ſunt ſtatuta, &c. C. de bo. que
lib. & Ale. in conſi. 29. colum. 1. in fi. uer. &
11 expreſſius, &c. in 1. uol. † Et per hoc dico,
ꝙ in regno eſt communis obſeruantia per ri
tum magnæ curiæ, quod mulieres Lõgobar-
do iure uiuentes, non poſſunt contrahere ſi-
ne conſenſu Mundualdi, non aũt ſi eſſet lis
aliqua cum muliere coniuncta, puto quod
dicta mulier poſſet compromittere, ſm for-
mam d. prag. etiã ſine Mundualdo per illud
dictum Bald. quod eſt notandum.
ADDITIO. Contrarium in indiui-
duo firmatum reliqui Caſtren. in conſi. 465.
viſo compromiſſo, col. 1. lib. 1. & Lanfran.
in tract. de arb. in 5. quæſt. partis, & Tiraq.
in tracta. de leg. con. in uerbo contracter. in
gl. 4. nume. 190. in 19. q. P.F.V.I.D.
12 † Decimo amplia, procedere etiã ſi par-
tes ſint diſcordes in eligendis arbitris, quia
tunc iudex ſolus eligit, & fit compromiſ-
ſum, text. eſt in l. fi. §. electionem, C. de iud.
& Bart. in l. in vend §. fi. ff. de bo. aucto. iud.
poſſ. & Bar. in l. 1. § ex hoc reſcr. ff. de uent.
inſp. & Alexand in l. de die, in princ. in 2. uo.
13 ff. qui ſatiſ. cog. † Iſtam pragmaticam ſic
ampliatam limita primo procedere, dum
modo compromiſſum petatur ab altera par
tium, alias ſi non petitur iudex, non debet
per ſe compellere partes ad compromiſ-
ſum, & quando petitur ab una parte debet
alia pars citari, ſecundum Alex. in conſi. 82.
col. 2. in 1. uol. & hoc ſentit expreſſe d. prag.
odia. poſt prin. ibi, ad petitionem cuiuſli-
14 bet, &c. † Secundo, limita, eam procedere
ſolum in cauſis ciuilibus, uel miſtis, ſecus
c *c* in criminalibus, quia in eis non fit com-
promiſſum, ita expreſſe dicitur in d. prag.
ibi, in cauſis ciuilibus, uel miſtis, &c. quę aũt
dicantur cauſæ miſtæ, declaraui ſupra in 4.
15 parte principali, in 1. diſt. circa fi. † Tertio
limita, eam procedere inter affines duran-
te affinitate tantum; ſecus autem, ſi affini-
tas ſit

tas ſit diſſoluta per mortem, quia licet re-
maneat uinculum quoad impedimentum
d matrimonij, quando non *d* remanet quo
ad compromiſſum, ita tenet Bar. in l. cui eo
rum. §. affinitates, & ibi etiam Bal. & Doct.
ff. de poſt. & eſt gloſſ & ibi Alex & Doct in
l. ſed hoc ita. ff. de re iud & Bald. in fi. uer.
modo quęritur, &c. C. de uer. ſig. & Pau. de
Caſt. in l. rei iud. § fin in fin. ff. ſolu. matri.
16 † Et per hoc ceſſaret dicta pragma inter
e *e* priuignum, & nouercam mortuo parte
ex quo eſt diſſoluta affinitas, ſecundum
Bal. in l. affinitatis, C. commu. de ſucceſſ. &
Paul. de Caſt. in conſil. 80. in 2. uolum.

A D D I T I O. Adde. in l non tamen.
4. col. in fi. nu. 17. ff. de reg. iur Pet. Fol.
17 † Quarto limita, non procedere, qñ alie
na pars habere aliquam exceptionem li-
tis finitæ, ſeu impedientem litis ingreſſum
quia non poteſt ea inuita fieri compro-
miſſum, ita tenet Bal. & Alex. & Doct. in l.
fratris. C. de transact. & Bal. in l. ſi iudex,
ff. de his qui ſunt ſui, uel alie. iur. & Soc. in
conſi. 300. col. 4. uerſ. 1. quia, &c. in 2. uol.
18 † Quinto limita, non procedere, quando
altera pars haberet ſcripturam publicam
ſiquidam, puta, inſtrumentum, ſenten
tiam, uel obligationem ita deciditur in d.
prag. odia. in fi. & per Soc. in conſil. 4. in 1.
uol. Nam d. prag. ſeu ſtatutum non com-
prehendit res liquidas, ita dicit Pet. Phil.
Corn. in conſil. 62. in litera D. in 4. uol. &
Soc. in d. conſil. 300. col. 4. in fi. in 2. uol. &
Bar. in l. eleganter, in prin. ff. de cond. inde.
19 † Sexto limita, non procedere, quando ex
f taret aliqua ſcriptura iurata, quia *f* pro-
pter iuramentum non fit compromiſſum,
ita tenet Alex. in conſil. 37. col. antepen. in
2. uol. & Iaſ. in l. fratris, C. de tranſact, ubi
plures allegat, & Paul, de Caſt. in conſ. 14.
20 in 2. uol. † Septimo limita, a non procedere
in ſpurio, qui litigatus cum conſanguineos
ſuo, non poteſt petere compromiſſum, ex
quo non dicitur coniunctus, ut not Bal.
in l. id quod pauperibus. col. fi. C. de epi. &.
cl. & Bal. in l. cũ acceptiſſimi. C de fideic.
& glo. ĩ cl. 1. in uerſ. liberi. de baptiſ. & Inno.
in c nonnulli. §. ſunt, & alij. de reſcriptis, &
Paul. de Caſt. in conſ. 178. in 2. uol. & Alex.
in conſi. 60. col. 3. & 4. in 2. uolum. ubi hoc
etiam ſingulariter declarat, quando ſpu-
rius petit compromiſſum, eo quia eſt con-
iunctus, quia tunc non auditur, ſecus ſi
conſanguineus legitimus petat contra ſpu
rium, quia tunc ſi compromiſſum in dam
num ſpurij, ſm eum. Item intellige hoc,
quando ageretur inter coniunctos ex par-
te patris, ſecus ſi ex parte matris, quia tunc
etiam ſpuritus dicitur coniunctus, & pe-
tit compromiſſum, ſecundum Alexan. in
l. ex facto, §. ſi quis rogatus, colu. 5. ff. ad
Treb. & dixi ſupra in 4. ampliatione ad
hanc regulam, & de prædictis uide etiam
Pau. de Caſt. in d. §. ſi quis rogatus, & Ioan.
21 de Imo. & ibi. † Sed poſſet occurere dubiũ
quod ſi unus ſpurius peteret compromiſ
ſum contra alium ſpurium ſibi coniun-
ctum, an debeat fieri? certe ſi iſti duo ſpu
rij attingunt ſe ex linea matris, puta quia
eſſet duo fratres ſpurij nati ex eadem ma
tre, uel duo conſobrini ſpurij nati ex dua-
bus, ſororibus, non facerem dubium, quod
fieri deberet compromiſſum, per ea, quæ
dixit Alexã in d. § ſi quis rogatus, ſed tota
dubitatio conſiſtit, quando eſſet coniun-
cti ex linea patris, & hanc quæſt. non inue
nio ab aliquo tactam, ſed ſaluo meliori
iudicio dicerem, quod etiam in iſto caſu
habet locum compromiſſum altero ſpu-
rio petente, & pondero rationem, qua uti-
tur Alexa. in d. conſ 60. colum. 4. uerſ. quin-
tus caſus, &c. in 2. uolum. ubi dicit, quod
ſpurij ueniunt appellatione filiorum, quãdo
tractatur de eorum præiudicio, ſecus ſi de
fauore alleg. gl. in d. cl. 1. de baptiſ. & idem
tenet Paul. de Caſtr. in dict. §. ſi quis roga-
tus. ſed ſic eſt, quod ſi ſpurius petit com-
promiſſum, & alter ſpurius opponeret ſibi,
quòd ego non ſum tibi coniunctus, quia
ſum ſpurius, tunc allegaret ſpurietatem
in ſui fauorem, unde non debeat audiri, &
ſi diceret non potes petere, quia tu es ſpu
rius, petens replicaret, & tu quæ pars es?
unde, nil Iudæus Iudæo, nil Catilina Ca-
thego, per ea quæ habentur per Bal. & do.
in l. uiro. & in l. cum mulier. ff. ſol. matr. &
per Inn. & Doct. in c. intelleximus. de adul.
& ibi in terminis, Ioan. de Ana. in ult. no.
dicit per illum tex. Nota, quòd in exceptio
ne doli, uel criminis, turpis perſona non
poteſt à ſe eijcere turpem unde ex conſe-
quenti per illa iura dico, quod ſpurius con
uentus ſuper compromiſſum, non poſſet
à ſe eijcere ſpurium, allegando ſpurieta-
tem,

tem, quæ contra eundem retorquetur, & ſic
tunc compromiſſum fieri debet.
22 † Octauo limita, non procedere in cauſa
feudali, quia illi compromitti non poteſt, nõ
obſtante d. pragma. ita deciditur expreſſe in
d. prag odia. in fin. & tenet And. de Iſer. in
capit. 1. §. ſi inter. de leg. Conr. & eſt text. in
conſt regni, quæ incipit conſtitutionem duę
memoriæ, quæ annullat omnem tranſactio-
nem, & compromiſſum in cauſa feudali.
23 † Nono limita, non procedere in cauſa,
in qua agitur de uita, & militia, quia non
compromittitur, nam æquiparatur feudali,
ut tenet Matth. de Affli. in deci. 44. conſil.
24 Neap. † Decimo limita, non procedere,
quando coniunctus cederet ſuam actionem
non coniuncto, quia licet compromiſſum
fieret cum cędente, non tamen fiet cum ceſ
ſionario, quia eſt mutata qualitas, ita ha-
betur in deciſ. 74. conſ. Neap. & per Imol. &
Alex. in l. ſi poſt diuortium. in fi. ff. ſol. matri.
facit text. in l. Paulus reſpondi per procura-
25 torem ff. de acquiren. hær. † Vndecimo li-
mita, non procedere inter conſanguineos le
gitimatos ſecundum Paul. de Caſtr. in con-
ſilio 168. in 2. uolum. & Alex. in conſilio
26 60. colum. 2. & in 3. in 2. uolum. † Duo-
decimo limita, non procedere, contra cleri-
cum coniunctum, quia cum ſit ſtatutum
princis ſecularis non poteſt ligare clericos,
ita tenet Soci. in conſil 71. in 4. uolum. &
Bald. in cap. cum ueniſſent colum 3. de eo.
qui mit. in poſſ. ſed ipſe clericus actiuæ poſ
ſet petere compromiſſum contra laicum cõ-
27 iunctum, † quia clerici gaudent ſtatutis lai
corum pro ſe, non autem contra ſe, ut habe
tur per Abb. & Moder. in ca. eccleſia S. Ma
riæ de conſtitu. & per Bart. & Doct. in leg.
cunctos populos. C. de ſum. Trin. & fi.
28 Cath. † An autem clericus contra clericũ
coniunctum petere poſſit compromiſſum?
dico quod non, quia in eo eſt diuerſa ratio
quam in ſpurio, ex quo clericus paſſiue non
litigatur ſtatutis laicorum, per prædicta,
unde ſemper poteſt excipere à quocunque
conueniatur, nam clericus eſt fauor, & ideo
allegari poteſt in fauorem excipientis, ſpu-
rietas eſt odium, & ideo non poteſt allegari
29 in fauorem. † Decimotertio limita, non
procedere in articulo iuris quia ubicunque
uertitur de aliquo dubio, quod in mero
iure conſiſtit, non debet compromitti,
ex quo in iure omnia ſunt certa, & liquida,
ita tenet Bald. in leg. ancillæ colum. 1. C.
de fur. & Alex. in conſilio 62. column. 2.
in 2. uolum. & Bald. in leg. cum proponas,
C de reb. cre. ubi etiam declarat Bald. quid
ſi cauſa principalis non ſit compromittibi-
lis, an poſſit ſaltem compromitti unus arti-
culus illius cauſæ? & tenet, quod ſic idem
tenet Bart. in l. ſi quis in conſcribendo. co-
lum. fi. C. de pact. & Soc. in conſilio 51. in 1.
uol. contrarium tamen tenet idem Soc. in
conſi. 300 colu. 5. & 6. in 2. uolum. ubi addu
cit bonas rationes, & ibi uideas. Limita ta-
men hoc primum dictum, quando articulus
iuris eſſet probabiliter dubius, quia tunc
æquiparatur dubio facti, & debet compro-
mitti, ita per plura tenet Iaſ. in leg. 1. co-
30 lum. pen. ff. de tranſ. † Decimoquarto limi-
ta non procedere in cauſa dandi tutelam,
quia non poteſt compromitti ſecundum
Bart. & Bald. in leg. prætor. ff. de tut. &
31 cura. da. ab his. † Decimoquinto limita,
non procedere in cauſa appellationis, quia
in ea non poteſt peti compromiſſum non
petitum in cauſa principali ſecundum Pau.
de Caſtr. in conſ. 320. in prin. in 1. uolum.
32 † Decimoſexto limita, non procedere in
cauſis mixti imperij, quia de iure non com-
promittuntur, non obſtante dicta pragm. ſe-
cundum Bart. in leg. non diſtinguemus. §.
de liberali, ff. de arb. & Bart. in d. l. prętor.
33 ff. de tu. & cur. datis ab his, &c. † Decimo-
ſeptimo limita, non procedere inter affines
coniunctos per legitimum matrimonium,
ſecus per ſimplicem fornicationem, ita te-
net Ioan. And. in cap. fi. de conſang. & affi.
34 † Decimooctauo, limita non procedere,
quando altero tantum ex partibus lædere-
tur, ita tenet Paul. de Caſtr. in conſilio 320.
col. 2. uerſi. item, & ea ratione. &c. in 1. uo-
lum. Rob. Marant. V.I.D.

A D D I T I O. De intellectu Regię prag-
ma. (& ſi aliqua partium. Aliqua diſcutien-
da ſunt, quare illud præceteris ſcire opor-
tet, quòd ante pragma ſanctionem, docto-
res utriuſque cenſuræ uarij atque contra-
rij fuerunt, in eo quod ibi clarè deciditur.
35 † Vnde licet an à ſententia inducentis
arbitramentum ſiue laudum ad æquitatem
poſſit appellari, uerum ut ſubſtantialia ſu-
perfluis reſecatis tangam, magis commu-
nis æquior, & approbata opinio illa recepta
ſuit

fuit (quod poſſit appellari) ſecundum Ant.
de Butr.in c.quintauallis 23.diff. de iur. ꝙ
& uoluit Bald.in l. 1.col.2.in fin.uerſ. extra
quæritur,C.ne li.ter.pro.& Paul. de Caſtr.
in conſil. 254. in princip. & cum hac opin.
tranſierunt. Raph.Cur.& Io.de Imo.in l.1.
& ibi Alex. 5.colu.uerſ.deinde no. ff. de l. 2.
& Alex.in conſilio 106. incip. uiſo thema-
te antepoſito lib.3.& Phi.Cor.in conſ.188.
lib.3. & Pau. Caſt. in conſilio 122. uerſicul.
circa tertium quæſitum,& alij non nulli do
ctores quos refert Boer. in deciſ. 384. in 2.
parte, & illa potiſſima ratio redditur, quia
a commiſſis ad arbitrium iudicis appellari
poteſt,c.ſuperijs.de acc.ergo, & in iſto caſu
ſicque ut uidere licet illa uigebat opinio
(quòd appellari poterat à ſententia iudicis
confirmantis laudum) cuius rei cauſa mo-
derni regnicolæ in d. pragm.& ſi aliqua par
tium dixerunt, per d.prag. corrigi ius com-
mune, nam de iure communi regulariter
permiſſum reperitur, poſſe ab omnibus
ſententijs iudicum, in quibus cunque cau-
ſis appellati,l. & in maioribus, & l. multis,
de appel. ſed non reperitur prohibitum, ꝙ
iſto caſu non poſſit appellari, ergo ſtamus
regulæ,& ex hoc correllarie infertur,quod
ſtrincte debet interpretari, & intelligi d.
prag. ut in indiuiduo,tetigit Ale.in d.conſi-
lio 106. loquens de ſtatuto Ferrariæ) quod
eſt magis latum, quam dicta prag.† Sed ut
cunque ſit uideamus nunquid d. prag.exclu
36 dat nullitatem? & dico quod non, ut in ter
minis tetigit, & firmatum reliquit Alexan.
in eod. conſilio 106.in fi.columu. citat Bal.
in leg. 1. uerſic. deinde quæro. C. ſi de mo.
poſ.fue. appel.& in leg. conſentaneum,uer-
ſicul.quæro nunquid à tali euictione,C.quo
& quando iud. & leg. 1. C. ne.l. ter. pro.
& Ioan.de Imol.in l.de pupillo. §.qui opus.
in fin ff.de no.ope.non.idem uoluit do. Io-
an. Bap. Peru.in trac.de arb.in capitulo 11.
7.lib.uolens quod ubicunque nullitas eſt eui
dens, & deprehenditur ex ſola inſpectione
laudi,uel præcedentium actorum ſuper qui-
bus fundatur tale laudum, nunquam intelli
gitur excluſa, poſito quòd ſtatutum dice-
ret non poſſe opponi de nullitate per id qđ
dixit Ioan. And. referens diſp. Nico. de
Matth.in add.Spec.in titu.de ſent.§.ut au-
tem. in add. que incipit ad hoc ut ea, ubi
dicit, quod de tali nullitate dici poteſt ad-
uerſus præceptum iudicis, poſito,
quod ſtatutum dicat,quod contra præceptū
iudicis non poſſit dici de utilitate,& ex non
nullis alijs de quibus per eum, & ante hos
in proprijs terminus id pulchre uoluit An-
37 ge.in l. non erit. ff.de iureiuran. † ubi in-
inquit,quod ſi fiat ſtatutum, quod non poſ
ſit appellari ab arbitramento ſiue laudo,ſed
ſtatim mandetur executioni ſine alio, nihi-
lominus non intelligitur, quod non poſſit
dici de nullitate,imo quod plus eſt etiam ſi
in ſpecie diceret (non poſſet etiam de nulli-
tate dici) non tamen excluditur nullitas eui
dens, & quæ non requirit altiorem indagi-
nem,& idem per omnia conſulendo tenuit
idem Angel. in conſilio 193. pro deciſione
omnium quæſitorum, & idem reperio fir-
matum fore per Phil. Fran. in capitul. dile-
cto, num.124. extra de appel. & ubique fir-
mant doctor, nomine excepto, nec obſtat
ſi diceretur, quod ex uerbis regiæ prag. (ſi
recte perpendatur) intelligere excluſa nul-
litate (dum ibi dicitur de laudo lato dolo
ex propoſito uel re ipſa) & clarè præſuppo
38 nitur. † Sententiam dolo latam eſſe nul-
lam (licet text.in l.1. ff. quod quis, iur. ut
ibi no.Ang.& Alex.uideatur innuere contra
rium) tamen ut cunque ſit ſubſtantialia tan
39 gendo. † Dico quod licet ſententia dolo
lata ſit nulla, non tamen id procedit in ar-
bitramento, ſiue laudo dolo lato, quia eſt
aliquod, licet exceptio doli aduerſus illud
obſtet,ut eſt notabilis,& peregrina gloſſ.in
l. uenales. C.quando prou. non eſt ne. & ibi
no. Bal. quod ibidem ſummè commendat
Sal. & uoluit Lanfr. in tract. de arb. in 14.
quæſt. numero 30. alios Doctores referēs.
40 † Et dato quod prædicta minime proce
derent (cuius contrarium expreſſe parte)
tamen adhuc non cenſetur excluſa nullitas
euidens, & quæ ex defectu iuriſdictionis
prouenire, etiam ſtante ſtatuto, quod non
poſſit dici de nullitate,ſecundum Ang.in d.
l.non erit,& Alex.in conſ.106. & Doct. a-
lios ſupra allegatos. Petrus Foll. V. I. D.

ADDITIONES.

a Pragmaticam. Et idem ferre totam Italiam
per ſtatuta diſponitur, quæ ſtatuta in iure
noſtro ſunt ualida; Ampli.& limit.pluribus
modis,ut per Duen.lib.1.regul.utr. iur. reg.
36.affinis,ubi late pro exornatione huius ſe-
cundi actus.

b Renouari. Ita etiam tenet Bello.lib.4.ſub
pu.iur. capit.16.nume.1.Deci. in capi. ſua
nobis.nume 5.de appellat.late. Tiraq in l.
boues. §.hoc ſermone, limit.6.nume.1.&
limita 9.nume.3.de uerbo.ſignifi.gloſ.in l.
tranſigere.C.de de tranſact. quam ſequitur
ibi Bar.& Salic.Fely.in rub.de treg.& pac.
numero ſecundo.

c In criminalibus.

d Non remanet. Alex.conſil.207.lib.7.& eſt
communis de qua per Viui.in tract.com.
opini.in prima part.opini.310. ſtatutum
diſponens.

e Priuignum Nouercam. & Alex.conſ.20.
circa.fin.lib.7. Blancus, de compromiſ.in
3.quæſt.nume 28.Viui. de communi ubi
ſupra opin.311.

f Propter iuramentum. De ueritate uideas
Cagno.in l.ſi quis maior, nume 66.& uſ-
que ad 88.C.de tranct. Ludouicus. Alferi.

De dilatione.

1 *Dilatio quando, & quando detur.*
2 *Dilatio omnis.eſt peremptoria, & non datur niſi ſemel in cauſa ciuili,nec poteſt prorrogari,ſed in cauſa criminali pōt pluribus dari & nume.4.*
3 *Dilatio defenſoria in criminalibus poteſt dari etiam poſt concluſionem cauſa.*
5 *Dilationes plures dari poſſunt, ubi eſt iuſtum impedimentum in prima.*
6 *Dilatio noua datur,quando ſuperuenerūt nouæ probationes, & ſtatur iuramento petenti dilationem,quod ſibi de nouo ſuperuenerūt probationes.*
7 *Dilationes nouæ dātur,quādo cauſa examinatur in conſiſtorio principis.*
8 *Litigans quādo impeditur facto aduerſarij datur noua dilatio.*
6 *Dilatio noua datur,quādo antiquis additur in libello.*
10 *Noua dilatio datur, quādo noua actio cumulatur.*
11 *Dilatio noua peti poteſt,quādo ī iudicio emergit noua exceptio,uel aliud incidens.*
12 *Dilatio,quæ dari nō debet, & datur,utraque parte preſente, & nō cōtradicente,ualet & de utriuſque uoluntate data cenſerur.*
13 *Dilatione nulla data ualēt ꝓbationes receptę*
14 *Dilatio data abſēsi,non currit,niſi à die quo fui intimata*
15 *Dilatio,quę datur ī cauſis,quāta eſſe debeat.*
16 *Dilationem legalem poteſt iudex breuiter, & prorrogare.*
17 *Dilationem breuiorem recipiens,cōtradicere & proteſtari debet,alias ſibi preiudicat ſed ſi proteſtatur,an poſſit alium obtinere.*
18 *Dilatio probatoria ſemꝑ eſt cōmunis utrique parti, & eſt continua. & non utilis niſi quādo ferię abſorberent totam uel maiorē partem.*
19 *Teſtes examinari debeant infra terminum datum ad probandum.*
20 *Quid ſi detur ad probandum probatum habendum.*
21 *Quid in cauſa repulſę.*

TErtius actus qui ſolet in hac 3.par-
te iudici emergere,eſt † dilatio, ſeu
1 terminus ad probandum. Nam facta
litis conteſtatione, & iuro de calumnia ſi
altera partium non petit compromiſſum,ut
ſupra, iudex procedit ordine ſucceſſiuo ad
rationem termini probatorij, & quoniam
a hanc materia *a* dilationis plenè tractat
Spe.ī tit de dil.& per totū,& alij doct.repe-
tens rub.de dil.ppea contentus ergo tange
re hic duas tantum q.facientes ad materiā
practicæ, ut uideamus qualiter ſe habeant
iura municipalia huius regni, ad iure com
munia in materia dilationis de reliquis
uero remitto me ad dicta per doc.in locis
ꝑ allegatis Et 1.erit,quod dilationes poteſt
iudex dare in una cauſa Secunda q.erit,
quanta debeat eſſe dilatio,quæ datur in cau
ſis, & quot dierum † Venio ad primā q.ſuper
2 qua dico, qđ de iure cōi oīs dilatio ꝓbato
ria,eſt *b* peremptoria.& non pōt dari niſi ſe
b mel,& ſic unica tm̄ dilatio dari dēt, adeo
qđ ēt ſi non apponatur uerbum,perēptoria
ſub intelligitur ex iuris diſpoſitione, ita te-
net Alex.per illū tex.in l.fi.in 1.nu.ff.de fe
rijs,& ibi cōiter Doct.& Bar.in l.mācipio-
rum,ff.de optio leg.& Bart.in l,ceſſante.C.
quo & qn̄ iud.& Abb.in c.licet in 4.not.
de ꝓo.Fel.in c.paſtoralis, col.1.de exc pro
hoc eſt text.& ibi Bart.& Doct.in l.1.C.de
dil & procedit hoc indiſtincte in cauſa pe
cuniarijs, per d.l.fi.& nulla ſit differentia
inter actorem,& reū quantū ad unitatē di
lationis.Solū in hoc differunt, quia iudex
pōt dare longiorem dilationem reo, quam
actori gl.eſt ſingularis in l.ſicuti.§.ſi quæ
ratur, ff.ſi ſer.uend.quā gl.ad hoc ſequitur

Alexã.in d.l.fi.col 1.& ibi etiã Iaſ.in 6.col.
uerſi.5.ſed in cauſis criminalibus dantur
duæ dilationes accuſatori. & tres reo.ut d.
l.fin.quæ licet loquatur de cauſis capitali-
bus tantum,tñ de conſuetudine extendi-
turad omnes cauſas criminales,ut dicũt ibi
Bald.Ange & Pau.de caſt.& Iaſ.referendo
gloſſ.ibi, quæ iſtud tenet, de qua materia
3 uide ibi per Do.† Plus dico, quod in crimi
nalibus ad defenſionem rei poſſunt qñcun
que ẽt poſt concluſionem in eã recipi teſtes
& defenſiones ad probandam innocentiam.
ita tenet Bar.in l.1.§.fi.ff.de q.& Bart.in l.
diui fratres.ff.de pœnis,& Alex.in authen.
iubemus, circa fi.col.C.de iud.& Bart.in l.
2.§.ſi publico,col.4.ff.de adul & Abb.in c.
ſuborta,col.fi de re iud.& Pau.de Caſt.in
conſil.325.& Franc.de Are. in conſil.144.
unde puto, ꝙ nõ peccat iudex ſit quando-
cunque ante ſñiam concederet reo in cri-
minalibus dilationem ad ſe defendendum.
4 † Et hoc, qd dicimus de dilatione perem-
ptoria & unica in cauſis ciuilibus. eſt con
forme cum diſpoſitione regiæ prag.quæ
incipit, poſt prædicta, quæ ſimiliter con-
cedit unũ terminum ad probandum.& uult
ꝙ non poſſit prorogari ſine iuſta cauſã,uel
abſque coſenſu utriuſque partis,alias iudex
ꝓrogãs punitur,ad duas uncias. Si ergo nõ
põt, ꝓrogari,multo fortius non poteſt mul
tiplicari,quia facilius ꝓrogat̃ dilatio cũ ſit
eadem,l.ſed ſi manente.ff.de prec.quã noua
detur.facit quod no.Alex.in l 3.in prin.ff.
5 de dam.inf † Hanc regulam,unica tantum
dilatio datur,limita non procedere, qñ ex
taret iuſtum impedimentũ in primã dilatio
ne,nam põt dari ſecunda,l.oratione.ff.de fe
rijs,& quo hoc procedat,uide Bart.& Mod.
6 in l.fi.eo.tit.& Bal.in conſ 33.in 5.uol.† Se
cundo limita, niſi elapſa prima dilatione
ſuperueniſſent litiganti nouæ probationes
quia ad illas producẽdas põt dari noua dila
tio,ſecundũ Bar in l.admonendi. col.2.ff.
de iureiu.& Sal.in l.1.C.de dil.& Iaſ.in d.
l.fin. col.8.de ferijs, & de hoc ſtatur iurõ
petentis dilationẽ:ſcilicet quod de nouo ſu-
peruenerunt ubi probationes,ut habet̃ in c.
7 paſtoralis. de exec. † Tertio limita,qñ cau-
ſa examinatur in conſiſtorio Principis,quia
tunc poſſunt dari plures dilationes l.in offe
rendis,& ibi Bar.in fin. C.de app.quod de-
8 clarã, ut ibi per eũ.† Quarto limita, qñ is
c qui habuit dilationem, impediretur c fa-
cto aduerſarij,ut ſi eſt datus terminus acto
ri ad probandum, & reus opponat multas
exceptiones & ſubterfugia, nam interim
non currit dilatio actori, ſecundum Alex.
in conſil.72.colum.1.in 3.uol & Iaſ.plenè
in l.ſi eum §.qui iniuriarum, colum.3.&
4.ff.ſi quis cau.Cautela tamen eſt, ut actor
proteſtetur, & ita ſum ſolitus practicare
9 qñ caſus mihi euenit. † Quinto limita, qñ
actor adderet aliquid libello,quia ad illud
debet noua dilato dari.ita tenet Ange.in
l.1.§.ſi quis ſtipulanti.ff.de uerbo.obliga.
10 † Et idem quando noua actio cumulatur
ut no gl.& Bar.in l.edita.C.de eden.& ha-
11 betur per gl.in c.literæ.de dil.† Sexto limi
ta, quando in iudicio emergit aliqua no-
ua exceptio, uel aliud incidens. quia ſem-
per peti poteſt dilatio noua ad probandum
id, quod conſiſtit in facto ſuper illo emer-
genti, ut habetur in c.paſtoralis de excep.
nam ea,quæ de nouo emergunt, nouo in-
digenti auxilio,l.de ætate.§.ex cauſa,ff.de
12 inter.actio.† Septimo limita, quando iu-
dex daret ſecundum dilationem præſente
utraque parte, & non contradicente, quia
cenſetur tunc data de uoluntate ambarum
partium,& ualet,ita tenet Bald in dict.leg.
fi.ff.de ferijs.Et ideo ſemper, quando iu-
dex dat ſecundam dilationem,uel eam pro-
rogat, debet altera pars contradicere uel
poteſtati, alias cenſetur conſentire, ut in
quit Bar.in l.1.C.rela.quo caſu. quando al-
tera pars contradicit, non ualet ipſo iure
dilatio, & probationes infra eam receptæ
nihil ualent,ſecundum Alex.in d.l.fi.quem
cõiter ſequuntur ibi Alb.& Mod.idẽ tenet
13 Bal.in conſ 33.col.fi.in 5.uolu.† ſed ſi pro
bationes recipitur in iudicio ſine dilatione
ualet,ſecundum Bar.Bal.& Alb. & Mod.in
d.l.fi.& preſertim Iaſ.in penu.col.& fin.in
deci.55.conſ.Neap.Similiter eſt cautela ꝑ
iudice.ut ſemper in dilationib. faciat ſcri-
bi in actis præſentibus ambabus partibus
& non contradicentibus, uel nihil dicenti
bus,quia ex non contradictione inducitur
conſenſus in iudicialibus, per ea.quę dicit
14 Barto.in d.l.1.C.de rela.† Octauo limita,
quando dilatio eſt data abſenti. quia non
currit,niſi a die, quo fuerit abſenti intima
ta,& ille dies,quo intimatur, non imputa-
tur,ita tenet Bart.Alexand.& Mod.in l.La-
beo,

beo.in fi.ff. de iureiuran.& Bald.in l.ſi ea.
15 colum.fi.C.quia accuſ.non poſſ.& in l.1.in
fi.C.de temp.app.† Secundo principaliter
quæro quanta debeat eſſe dilatio, quàm
d iudex concedit ad probandũ.Dic ꝙ de iure
communi omnis dilatio eſt d arbitraria iudi
ci,nam habito reſpectu ad diſtantiam loci,
ad qualitatem perſonarum,& cauſæ,põt bre
uiorẽ, uel longiorẽ dilationem concedere,
ita tenet Spec.in tit.de cita.§. nunc de tem
porum.in fi.& §.fi.in fi.ubi plura allegat, &
habetur in c. quod ad conſultationem de re
iud. pro hoc eſt text.& ibi Bart.in leg.1.C.
16 de dila.† imò ẽt dilationẽ legalẽ poteſt ex
cauſa iudex breuiare, uel prorogare,ut not.
Alex.& Doc.in l.2.ff.de re iud.& Abb.in c.
cum ſit de appell. Verum in cauſis ſumma-
rijs debent dilationes breuiari, prout eſt poſ
ſibile,ut hr̃ in cl.ſæpe,de uerb.ſign. Sed ho-
die in regno eſt ſtatuta certa dilatio ad pro-
bandum per regiam prag. quæ incipit, poſt
prædictas,uidelicet dierum 15. ſi per partes
declaratum fuit ſe habere teſtes, infra 20.
milliaria, alias ſi nulli partes declarent de te-
ſtibus,dilatio eſt 20. dierum. Et iſte eſt ter-
minus,quem iudices appellant terminum iu
ris. Et ſi partes declarauerint ſe habere te-
ſtes in remotioribus partibus intra regnum,
iudex poſt dare longiorem dilationem dum
modo non excedat tres menſes. Sed ſi te-
ſtes ſunt extra regnum, iudex pro motu ani
mi ſui poteſt longiorem dilationem ſtatue
re,Et prædicta dilatio cenſetur data ipſo iu-
re,etiam ſine miniſterio iudicis, facta litis
conteſtatione. Ita hæc omnia deciduntur in
d.prag.poſt prædictas, ſed dilatio, quæ dat̃
ad repulſam, eſt medietas primæ dilationis
in cauſa principali præſtitæ,datur etiam di-
latio ad repulſam repulſæ,& eſt medietas di
lationis datæ ad repulſam,ut habetur in alia
regia pragm.quæ incipit,curſu dilationum.
Ex cauſa tamen poſſet iudex has dilationes
17 breuiare,& prorogare, ut ſupra dixi.† Sed
quando iudex ſine cauſa daret breuiorem
dilationem ſit cautus litigans,ut cõtradicat,
& proteſtet̃, alias ſi ſponte recipit dilationẽ
breuiorẽ,cenſetur iuri ſuo renunciare, ſm
Abb.in d.c.ꝙ ad conſultationem, per illum
tex.in 3 col.in pe.not.de re iud. Et eſt utile
contradicere ad hoc præſertim, quia põt po
ſtea petere ſecundã dilationem,quæ de iure
dari debet ſine alia cauſæ cognitione, qñ
prima non fuit integra, quia iſta ſecunda
non uidetur noua dilatio, ſed potiùs reinte
gratio, & ſuppletio primæ, ita tenet Inno.
in cap.ultra tertiam,de teſt.& Bar in leg.1.
in fi.C.de dila.& Iaſ.in l fi.col.9.in prin.ff.
de ferrijs.Et hanc poteſt addere pro noua li
mitatione ad alias fallentias, quas poſuit
modo in præcedenti q.uidelicet, ꝙ quando
prima non fuit integra, poteſt peti ſecunda
dilatio,dum modo ſit contradictum,ut dixi.
18 † Iſta aũt dilatio probatoria, quæ datur in
iudicio,ſemper eſt cõis,adeo,ꝙ ſi datur uni
parti prodeſt ẽt,& alij,l.petendę.C.de tẽp.
in int.reſt,& ibi Bal.& not.Fely. in cap. pru
dentiã.col.1. de mut. pet. & eſt ritus magn.
curiæ in num.110 qui incipit. item ſeruat
e ipſa curia declarare,& c.in fi.itẽ eſt e conti-
nua regulariter,quia in ea currũt ẽt dies fe-
riati,ſecundum Bald.in l.1. C. de ferijs, &
glo.in rubr.& l.1. ff. de diuer. & temp. præ-
ſcrip.& glo.& Bald.in l fi.ff. de ferijs. Pro-
hoc eſt text. in l.ſiue pars, in fin. C.de dil.
Quod tñ intellige,niſi feriæ abſorberent to-
tam dilationem,uel maiorem partem, quia
tunc feriæ non cõputantur in dilatione. Vñ
ſi in ſabbato palmarũ daretur dilatio dierũ
15.talis dilatio inciperet poſt octauam Pa-
ſchæ,quia omnes illi 15. dies ſunt feriati,ſe
cundum Bald.in l.ſi quando, in 4. quæſtio.
C.de teſtibus & Hoſt. in capitul. licet cau-
ſam de prob. & Lanfran, in capitul. quoniã
contra.in uerſicul. dilatione, column. 2. de
29 prob. † Vltimo, ſuper hac materia poſſet
dubitari, an infra terminum datum ad pro-
bandum, debent teſtes omnino examinari.
Dic quòd iſte terminus datur duplici modo.
Quandoque enim datur ad probandum ſimi
pliciter, & quandoque ad probandum, &
probatum habendum. Primo caſu, quando
datur probandum ſufficit, quòd teſtes ſint
iurati,& citati infra terminum,nam poſſunt
poſtea examinari, ẽt lapſo termino, & cen-
ſentur eorum depoſitiones factę infra term.
num, quia depoſitio teſtis retrotrahitur ad
tempus iuramenti ſecundum Lud. Rom. in
conſilio 444.col.2.& Abb. in cap. licet cau-
ſam col 6.de proba.& ita quotidie uidemus
ſeruari in practica, & ſuper hoc eſt ritus
magnæ curiæ,in num.149.qui inquit item,
quod in quibuſcunque, qui de æquitate
concedit, quod teſtes poſſint per tres dies
poſt terminum iurare, & deinde in an-

tea examinari , & uide aliquid per Bart.in
l.mancipiorum.ff.de optio.leg.Secundo ca-
ſu ſcilicet qñ datur terminus ad probandũ,
& probatum habendum, & tunc debent te-
ſtes etiam examinari infra terminũ alias po
ſtea non admittitur,ita plene tenet Abb. in
d.cap.licet cauſam,col. 6. & Soc. in conſil.
47.col.4.in 4.uol.& Bald.in conſil. 133. in
20 5.uol.† Solet etiam elapſo termino ad pro-
bandum concedi terminus ad examinari fa-
ciendum dummodo teſtes ſint iurati inf.ter
minum,alias ſecus, quo termino elapſo ulte
rius non admittuntur teſtes , & de hoc eſt
alius ritus magnæ curiæ,in nume.166. inci-
piens,item ſi aliqui, &c. & alius ritus in nu-
mero 282.incipiens,item, quod cum datur.
&c.& alius ritus in num.209.incipiens,itẽ,
ſeruat ipſa curia raro, &c. & poteſt dari di-
ctus terminus, etiam , in die fer. ut dicitur
21 in d.ritu 282. † Sed in termino dato ad re-
pulſam , fallit primum dictum , quia etiam
ſi detur ſimpliciter, & non dicatur ad proba
tum , habendum , debent teſtes examinari
infra terminum . Ita de hoc eſt alius ritus
magnæ curiæ,in num.256.qui incipit.Item
quòd facta , &c. & hoc poteſt fortificari ex
his,quæ dicit Abb.in c.licet dilect. in fin.de
teſt.ubi dicit,ꝙ repulſa eſt odioſa, & dilatio
ad eam debet dari breuis , & cum maxima
cauſæ cognitione.Rob. Mar. I. V. D.

ADDITIONES.

a Dilationis.Vide Nicol.Ant.Graut.in addit.
ad pract.Octa.Veſtr.lib.5.c.3.num.5. uſque
in fin.ubi de communi , & de omnibus pre-
dictis caſibus.

b Peremptoria . Amplica & limita , ut per
Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg.200. & 101. di-
latio.

c Facto aduerſarij.Alexan.conſi.71.lib.5.Iaſ.
conſi.10.& 35.

d Arbitraria.Veſtri.in d.pract.Rom.Cur. li.
4.cap.1.nu.4.

e Continua.Franc.Mar.quæſt.delfin.35.
Ludouicus Alferius.

De poſitione, ſeu articulorum productione.

1 *Poſitio,articulus,& capitulum,quid ſint, & qualiter inter ſe differant,nu.2.3.6*
2 *Capitulum eſt nomen generale & poteſt poſitionem & articulum comprehendere.*
3 *Poſitio,in quo differat à libello.*
4 *Cauſa ciuilis,in regno ab articulis incipere põt*
5 *Iudex in cauſis ſummarijs unum & eadẽ terminũ ad ponendũ & articulandũ dare põt.*
6 *Poſitionem faciens cenſetur fateri,quod ponit Secus,ſi interrogat,& num 12.*
7 *Articulans non cenſetur fateri, quod narrat in articulis.*
8 *Confeſſio facta in poſitionibus , reuocari non poteſt niſi de errore doceatur , & quando, & qualiter hoc procedat.*
9 *Poſitiones faciens, fateri non uidetur incipiẽte negatiua.*
10 *Poſitiones infra terminum datum ad probandum debent fieri,non autem poteſt.*
11 *Poſitionibus & articulis poſt terminum productis,& pars reſpondere non tenetur.*
12 *Poſitio obſcura ſiue articulus obſcurus declarari poſſunt poſt terminum,uſque ad concluſionem in cauſa.*
13 *Poſitiones fieri debent poſitiue,non autem interrogatiue,quæ ſit ratio.*
14 *Verbum, credit , eſt ueritatis expreſſiuum in reſpondente poſitionibus.*
15 *Aduocatus nec procurator reſpõdẽti poſitionibus adeſſe nõ debet,quando illis reſpõdetur.*
16 *Ruſticus & idiota reſpondent poſitionibus præſente ſuo aduocato,uel procuratore.*
17 *Periurus non eſt principalis,qui deponit falſum cum iuramento,ſed ſolum Deum habet ultorem.*
18 *Iudex poteſt imponere pœnam litiganti,ut ueritatem dicat & illam exigere.*
19 *Copia articulorum parti dari debet,non autẽ interrogatorium,num.21.*
20 *Articuli præſentari poſſunt,etiam de quo curia non regitur, dummodo non ſit dies feriatus,& ſoli magiſtro actorum ſine iudice præſentari poſſunt.*
22 *Poſitionibus reſpondere nolens, an poſſit petere terminum ad deliberandum.*
23 *Clauſula, ſaluo iure impertinentium , quid operetur.*

a QVartus a actus , qui ſucceſſiuè emer-
git,eſt poſitio , ſiue articulorum pro-
ductio.Et quoniam hæc materia po
ſitionum,eſt plene tacta per Spec.in titu. de
poſitio ideo non ualde me extendo, ſed ſo-
lum pro introductione iuuenũ , uidebimus
iſtos tres terminos qualiter differant , uide
licet,poſitio,articulus , & capitulum, de in-
de tangam aliquas additiones circa obſer-
uantiam

1 uantiam in regno in actu practico. † Scien-
dum eſt igitur, quòd iſti tres termini ita dif
ferunt.Nam poſitio genetricè ita diffinitur,
uidelicet,poſitio eſt breuis narratio factum
contineas, ad eliciendam ueritatem concé-
pta,ſecundum Bald.in leg.2.§. quod obſer
uari.colum.fi.C.de iur.cal.& Spe. in tit. de
poſitio. §. 1. ſed magis in ſpecie ita diffini-
tur. Poſitio, eſt pars intentionis continens
id, ſuper quo quis petit ab aduerſario re-
ſponderi,ſecundum Bald.in leg.generaliter,
§. ſed iuramento. C. de reb. cred.articulus
uerò eſt pars intentionis continens id,quod
quis probare intendit , puta per teſtes uel
ſcripturas,ut no.Bald.in d.§.ſed iuramento.
& Spec. in tit.de teſte.§.nunc uidendum.co-
lum.1.uerſ.ſciendum eſt igitur, & Card. in
cle.ſæpe,§.& quia.in 3.no.& in 1.q. de uer-
bo.ſig.& no.gloſſ.& Doc plene,in c.præſen-
tium,de teſt.lib.6.unde in effectu poſitio re-
ſpicit ſolam confeſſionem partis , & fit per
verbum ponit,& fit ad effectum , ut ponens
releuetur ab onere probandi,ſi pars confite-
tur c.ſtatuimus de confeſ. lib. 6. & Spec.in
tit.de poſitio.§.2. articulus uero fit per uer-
bum , probare intendit , & reſpicit proba-
tiones faciendas per teſtes uel ſcripturas ,
in caſu , quo poſitiones negantur,unde or-
do eſt, ut prius fiat poſitiones,& ad eas pro-
ducendas detur unus terminus, & poſtea de
tur alius terminus ad producendum articu-
los,ſecundum Card.in d.cle & quia in 6. &
7. quæſt. & Bald. in d. §. quod obſeruari.
circa fin. & probatur ex his,quæ tradit Spe.
in d.§.nunc uidendum. colum. 1. colligitur
etiam hæc differentia ex uerbis Alexand. in
l.inter ſtipulantem, in prin. ff.de uerb. obl.
ubi plus dicit , quòd poſitio poteſt fieri me
re negatiua, & tenetur pars illi reſpondere
ſed articulus non fit negatiuè , quia eſſet
in probabilis,niſi coarctaretur loco & tem-
2 pore ſecundum eum. † Capitulum autem
eſt nomen magis generale , & poteſt com-
prehendere utrunque ſcilicet poſitionem
& articulum, ut tenet Bald. in d. §. ſe iura
mento,ubi dicit,quòd terminus datus ad ca
pitulandum , cenſetur datus ad ponendum
& articulandum, ſed terminus datus ad po-
nendum , non cenſetur datus ad articulan-
dum,nec econtra, & ita ut plurimum in iu-
re,articuli vocantur capitula,ut dicit tex.&
Abb.in c.per tuas.colum.fin.de teſt,

Et hoc eſt illud uocabulum, quo utuntur
communiter iudices inquirentes in crimina-
libus , nam ſolent reo dare capitula , ſuper
quibus formatur inquiſitio , nam illa capi-
tula ſuccedunt loco poſitionum & articu-
lorum, ſuper quibus curia inquirens,inten-
dit probare ſuam intentionem contra reum
inquiſitum , uel per confeſſionem , uel per
teſtes , ut habetur in capi. qualiter & quan-
do.el 2.§.debet.de acc. ubi eſt text. de hoc.
3 † Differt autem poſitio à libello,quia libel-
lus habet concluſionem , ſed poſitio non ,
unde reſpondens libello, cenſetur litem con
teſtari,ut dixi ſupra in præcedenti parte, in
tractatu de litis conteſtatione , ſed reſpon-
dens poſitionibus , non cenſetur litem con-
teſtari,ſecundum Bal.in d.l.2.§.quod obſer-
uari.circa fin.C.de iur.cal. Quod tamen nõ
poteſt procedere in cauſis ſummarijs,in qui
4 bus non requiritur libellus. † ſed cauſa po-
teſt incipere à poſitionib. & articulis , qui
ſuccedunt loco libelli,ut tenet Oldr.in con-
ſil.244.in princ. Nam tunc reſponſio habe-
ret uim litis conteſt. ex identitate rationis.
l.Titio.ff.de uerbo.obl.l.illud,ff.ad l. Aqui.
5 † Item in cauſis ſummarijs iudex poteſt da
re unum & eundem terminum ad ponen-
dum & articulandum, ut inquit Card.in d.
l.clem. ſæpe. §. quia. in octauo no. 7. q. de
uerb.ſign. Et hoc ſeruatur communiter ho-
die in regno , quia unus terminus datur ad
probandum,& inf.illum terminum fiunt po
ſitiones & articuli ſine diſtinctione , ut pro-
bat regia pragm. quæ incipit , quinta die ,
&c. unde inoleuit communis practica ad
uocatorum,qui dicunt id articulis,item po-
nit, & probare intendit, &c. Nam per hæc
uerba intentio articulantis eſt,ut ſi pars con
fitetur id,quod eſt articulatum,tales articu-
li ſuccedunt loco poſitionum. Si uero negat,
& tunc ſuccedunt loco articulorum , ut ſu-
per eis poſſint teſtes examinari,ut not.Car.
in d.§.& quia, in 8. no. & Spec. in titu.de
6 teſt § nunc uidendum.poſt prin.† Differunt
etiam poſitiones ab articu. quia is qui po-
nit, cenſetur fateri illud,quod ponit,vt no.
Alexand.in conſ.71.col. 1.in 5. uol. in tan-
tum, quod non poteſt talem confeſſionem
reuocare,niſi doceat de errore. & talis con-
feſſio præiudicat ſibi , ſiue poſitio ſit ſcri-
pta,ſiue non.ut not. Spec. in tit. de poſitio.
§.10.colum.1.& 2.uerſic. quid ſi actore , &

7 uerſ. Item ſi ponens. † Sed is qui articulat,
non cenſetur fateri, quod dicit in articu-
lis, no. Abb. in c. cũ uenerabilis, in fi. de ex-
cep. & Ioan. And. in c. fin. de iureiu. lib. 6. &
Ant. de But. & Doct. in ca. fi. de confeſſio. &
Bart. in d. l. 2. §. quod obſeruari & Bal. in l.
ſicut. in fi. C. de rep. hær. & Ale. in conſ. 70.
8 col. pen. uerſi. præterea, 2. uol. † Illud autem,
b quod dixi, confeſſionem in poſitione *b* re-
uocari non poſſe, ad inſtar confeſſionis, quæ
inducitur per libellum, iuxta l. cum precum,
& ibi Bal. C de lib. cau. intellige procedere
ſanè, poſtq̃ poſitio fuit in iudicio præſenta
ta, & per iudicem approbata & admiſſa,
nam tunc fit de actis, ſecus ſi ante, quia nõ
dum eſt facta de actis, nec concludit parti,
unde tunc poſſet reuocari per ea, quæ no.
Bal. in l. generaliter, §. ſe iuramentum, co-
lum. 1. uerſi. not. ſuper uerbo. &c. C. de reb.
cred. & not. in c. cum contingat. de offi. del.
9 † Limita etiam hoc dictum de confeſſione
non procedere, quando fieret poſitio præce-
dente nega tiua per modum exceptionis, ut
puta, ſi pars aduerſa tale quid poſuerit,
quod negauit, &c. excipiendo ponitur, &c.
Nam tunc ponens non uidetur fateri, ut eſt
glo. in l. ſi quidem, in uer. conteſtatione, C.
de excep. & gl. & Bar. in l. non utique, ff. de
excep. & And. de Iſer. in c. 1. §. inſuper cir. fi.
colu. de conten. inter do. & fin. de inueſt. &
10 Iaſ. in l. Iul. col. 8. ff. de cond. ind. † Quando
autem fieri & præſentari debeãt poſitiones
ſiue articuli. trac. Spec. in tit. de poſitio. §. 4.
Et breniter dicas, quod debẽt fieri infra ter
minum datum ad probandum, aliàs elapſo
termino ulterins produci non poſſunt, ut te-
net. Spec. in tit. de dila. §. fi. uer. item quid ſi
datus, & Bald. in l. in contractibus. §. illo, C.
11 de non num. pec. † Nec tenetur illis poſt ter-
minum productis pars reſpondere ſecundũ
Bal. ibi. & Bal. in addi. Spec. in ti. de dil. uerſ.
12 lapſo termino, &c. el. 2. † Quod tamen in-
telligas niſi poſitio eſſet obſcura ſiue articu
lus obſcurus, quia poteſt declarari poſt ter-
minum uſque ad concluſionem in cauſa, ſe-
cundum Bald. in l. tres denunciationes in fi.
C. quomodo & quando iud. Et de prædictis
uide unum pulchrum con. Old. in cõſ. 254.
13 † Debent autem fieri poſitiones poſitiuè, nõ
interrogatiuè, aliàs pars nõ tenetur illis reſ-
pondere, ſecundum Bal. in l. data opera, col.
11. C. qui accuſ. non poſſ. & Pau. de Caſtr. &
Iaſ. in l. iudice. C. de iud. & Gem. in cap. 1.
col. pen. de confeſ. lib. 6. ubi aſſignatur ratio,
quis is, qui ponit, fatetur, ut ſupra dixi, non
is, qui interrogat, ſecundum Bart. in d. §.
quod obſeruari. Quia enim ponens uult, ut
aduerſarius reſpondeat, ad hoc, ut per eius
confeſſionem releuetur ab onere probandi,
ita etiam æquum eſt, ut ipſe ponens per
ſuam confeſſionem releuet aduerſarium ab
onere probandi, ad hoc ne iudicium lau-
14 dicet † Reſponſio autem poſitionibus po-
teſt fieri per uerbum, credit, ut dicitur in
c d. prag. 5. die. Quod uerbum eſt *c* uerita-
tis expreſſiuum in principali reſpondente,
ſecundum Bald. in l. 1. in fin. C. de fal cau.
adiec. lega. & Specu. in titu. de poſitio. §. 6.
uerſ. hoc tamen de quo uide Gem in cap. 1.
colum. 3. de confeſ. lib. 6. Nam ita prædi-
cat confeſſio facta per uerbum, credit, ſi-
cut de ueritate, ut tenet Petr. Phil. Corn. in
15 conſil. 186 colum. 1. in 3 uol. † Et debet fie
ri reſponſio in ſecreto, ſine præſentia aduo-
cati uel procuratoris, & ſine eorum conſi-
lio, ut eſt ritus magnæ curiæ, in nume. 273.
incipiens, item, quod quandocunque.
16 † Quod tamen ſingulariter limita non pro
cedere in ruſtico uel idiota, quia quãdo exa
minatur principalis, poteſt in ſuo exami-
ne intereſſe eius aduocatus uel procurator,
ad hoc ne propter eius ſimplicitatem de-
cipiatur in reſpondendo. ita tenet Hoſt. in
cap. dilecti. de iud. quem refert & ſequitur
Socin. in rep. l. 1. colu. 4. ff. de uulg. & pupil.
17 † Item, ſi principalis examinatus cum iu-
ramento deponat falſum, non punitur de
periurio, ſed ſolum Deum habet ultorem.
ita dicit dictus ritus 273. in iſto caſu po-
teſt uerificari diſpoſitio leg. 2. C. de reb. cre.
18 † Poſſet tamen iudex facere præceptum
principali uolenti ſe examinare, ut uerum
dicat ſub certa pœna, quo caſu auctoritate
præcepti poſſet illum punire, ſi falſum di-
cit, ſecundum Bart. in leg. ius alimentorum,
19 ff. ubi pup. edu. debeat. † An autem debeat
dari copia articulorum parti? Dic quod
ſic, tam de iure communi, quam per d. l. re
giam prag. 5. die, ut no. Abb. in cap. per tuas,
colu. fi. de teſt. & Bald. in l. 2. C. ut lit. pen. Ve
rum debet prius pars petens copiam exa-
minari & reſpondere, & poſtea habere co-
piam, ſecundum Bald. & ibi probatur in d.
20 prag. 5. die, ubi plus dicitur. † Quod ſi is
qui

qui habuit copiam, uult nouos articulos p-
ducere, poteſt illos præſentare infra tres dies
à die acceptæ copiæ. Item poſſunt præſenta
ri articuli etiam in die, quo curia non regi
tur, dummodo non ſit dies feriatus, ſufficit,
quòd ſoli actorum magiſtro præſententur
ſine præſentia iudicis, ut eſt ritus magnæ cu
riæ, in numero 203. qui incipit item ſeruat
11 ipſa curia, quod dato, &c † Copia autem in
terrogatorium non datur ſecundum Abb. d.
cap. per tuas. & Alexand. in l. 2. C. de eden.
Et hoc ideo, ne inſtruantur teſtes ad falſum.
22 † An autem nolens reſpõdere poſitionibus,
poſſit petere terminum ad deliberandum, vt
quia non bene recordatur? Spec. in titu. de
poſitio. §. 6. uerſic. quid ſi interrogatus tenet,
quòd ſic, quando uult reſpondere de uerita-
te. uerum quia hodie in regno per d. pragm.
5. die. eſt permiſſum reſpõdere per uerbum,
credi, puto, quòd non debet dari terminus
ad deliberandum, ut d. Spec. ibidem. Et hoc
ſentit proprie dicta prag. dum dicit, ꝙ par-
tes debent reſpondere uiciſſim, & ſine tem-
23 poris interuallo. † Quid autem operetur il-
la clauſula, quando iudex admittit articu-
d los, *d* ſaluo iure impertinentium, & non ad
mittẽdorum? Dic quòd ſi futurum apparet,
ꝙ non admittit, habetur pro non admiſſis,
& reijciuntur etiam depoſitiones teſtium re
ceptæ ſuper illis. ita tenent Ioan. And. & Io.
de Imo. & communiter Doct. in c. cum con
tingat de offi. deleg. Reliqua in hac materia
poſitionum dic, ut per Specu. in d. tit. depo
ſitio & per Bar Bald. Fran. de Are. & Doct.
in l. 2. §. quod obſeruari. C. de iur. cal. & per
Bart. Alex. & Doct. in l ſi duo. §. idem Iulia-
nus. ff. de iureiu. Sequitur quintus actus, ſci
licet confeſſio. Rob. Marant. V. I. D.

ADDITIONES.

a Actus. De hac materia Pariſ, in addit. ad
Bar. in l. 2 §. quod obſeruari, numero 17. lite
ra A, de iuram. calum & ut unum loco om-
nium allegem, uide Veſtri. in ſua praxi. Ro.
Curt. lib. 5. cap. 13. uſque ad finem, & ibi Do
ctiſſ. Nicol. Ant. Grauat. annota.
b Reuocari. Latè de hac reuocatione confeſ-
ſionis factæ tam in poſitionibus, quàm in ar
ticulis, uideas Octau. Veſtri. in d. praxi Ro
ma. Cur lib. 5. cap. 16. ubi Grauatius.
c Veritatis. Limita, ut per. Soci. in tract. fal-
reg. 68. confeſſio.
d Saluo iure. Afflict. deciſ. 35. Guid. pap. quæ-
ſtione 347. Grama. deciſ. 45. numero 4. Me-
lius tamen eſſet prius diſcutere, An uenirẽt
admittendi, ne partes in expenſis defatiga-
rentur. Dec. conſi. 161. Miſſeng. in obſerua.
cent. 2. obſer. 90. Decif. in c. in nomine Do-
mini numero 35. extra de teſti.
Ludouicus Alfetius.

De confeſſione.

1 *Confeſſio, inter genera probationum numera-
tur.*
2 *Confeſſio extraiudicialis parte abſente, ſemi
plene probat, ſed parte præſente, plene, nume
ro 12.*
3 *Confeſſio extraiudicialis in criminibus facit
iudicium ad torturam.*
4 *Confeſſio per uerba diſpoſitiua, uel enunciati
ua non probat niſi iurata.*
5 *Confeſſio probata per teſtes contra inſtrumen
tum in ſcriptis non nocet.*
6 *Confeſſio ſine cauſa non plenè probat, niſi fiat
ad liberandum.*
7 *Confeſſio prælati, non nocet eccleſiæ, niſi aliter
ueritas probetur.*
8 *Confeſſio inter perſonas prohibitus, eſt ſuſpe-
cta, & non probat.*
9 *Confeſſio ex cauſa mutui, non probat infra
biennium.*
10 *Confeſſio facta calore iracundiæ, non nocet, nẽ
ſi detur perſeuerantia.*
11 *Teſti dicenti ſe falſum teſtimonium dixiſſe,
non creditur ad infrigendum eius depoſitio
nem.*
13 *Confeſſio parte abſente, probat per unum te-
ſtem, nullam facit probationem.*
14 *Confeſſio probari debet per duos teſtes, de ea
dem confeſſione deponentes.*
15 *Confeſſio extraiudicialis geminata, plene pro
bat.*
16 *Confeſſio extraiudicialis parte abſente fa-
cta ad exonerationem conſcientiæ, facit plenã
probationem.*
17 *Confeſſio extraiudicialis emanans ſuper eo,
quod dependet ex mera uoluntate confiten
tis, ualet,*
18 *Confeſſio abſente parte acceptata per aliquẽ
nomine abſentis plene probat.*
19 *Confeſſio parte abſente facta, ualet de iure ca
nonico.*

20 *Confeſſio facta in apocha parte abſente ualet.*
21 *Confeſſio iudicialis habet uim ſententiæ, & ſuperat omne genus probationis infringitq́ omnes probationes factas per teſtes uel inſtrumenta, in fauorem confitentis, nec reducitur ad concordiam cum dictis teſtium.*
22 *Confeſſio iudicialis, tollit omnem præſumptionem iuris, & de iure.*
23 *Confeſſio poſt concluſionem in cauſa plenè probat.*
24 *Confeſſio facta in proceſſu inualido, ſufficiens eſt ad condemnandum.*
25 *Confeſſio ſe referens ad inſtrumentum inualidum an probet.*
26 *Confeſſus in ciuili, habetur pro condemnato, ſecus in criminali.*
27 *Confeſſio qualifica, an, & quando poſſit pro parte acceptari, & pro parte repudiari.*
28 *Debitor, qui nõ poteſt probare ſolutionem mutus in ſecreto ſoluti, qualiter reſpondere debeat poſitionibus in quibus creditor intẽdit uelle mutuum ſibi reſtitui.*
29 *Confitens occidiſſe ad ſui defenſionem, eam nõ probando, non punitur, ut homicidia, ſed mitius punitur.*
30 *Confeſſio ut iudicialis, dicatur, an neceſſaria coram iudice pro tribunali ſedente fieri debeat.*
31 *Confeſſio coram arbitro, uel arbitratore recepta, an dicatur iudicialis, uel extraiudicialis, & an coram iudice fidem faciat, & qualiter.*
32 *Confeſſio dubia, interpretatur in fauorem confitentis.*

QVintus actus ſucceſſiuè emergens in
1 hac ſecunda parte iudicij, eſt † *a* con
a feſſio: nam dato termino ad probandum, & præſentatis articulis ſiue poſitionibus, & proceditur ad examinationem principalis, qui non ſolet quandoque confiteri: & ſua cõfeſſio releuat partem ab onere probandi. Et quoniam uario modo producuntur confeſſiones in iudicijs, quia numeratur confeſſio inter genera probationum, ut no. glo. in l. 1. C. de eden. ideo uideamus breuiter aliqua de eius materia. Vnde eſt ſciendum, quòd confeſſio alia dicitur iudicialis, alia extraiudicialis. Confeſſio iudicialis dicitur, quæ fit in iudicio, extraiudicialis, quæ fit ex
2 tra iudicium. † Videamus primo de extraiudicialis, quę non fit in iudicio, nec coram iudice. Et ſi quæris quem effectũ habet, ſi producitur in iudicio in uim probationis. Dic, ꝙ in ciuilibus, ſi fit parte præſente probata per duos teſtes, facit plenam probationem, & præiudicat etiam hæredi confitentis, ſm Bald. in l. 1. col. fi. uerſic. de uno quæro, &c. C. ex delict. defun. & Soc. in conſi. 228. colũ. 1. in 2. uol. & Ioã. And. in reb. extra de probat. & Alexan. in conſi. 19. col. 1. in 4. uol. Et licet Alexã. in conſi. 20. colum. 1. in 4. uol. teneat, ꝙ ultra præſentiam partis requiratur
b ẽt acceptatio, tamen *b* communiter tenetur contrarium. ſ. ꝙ non requiritur acceptatio, quia ex quo confeſſio tendit in fauorẽ præſentis, præſumitur acceptatio ex eius parte, l. qui patitur. ff. mand. & ꝑ ea, quæ plenè tradunt Bart. & Mod. in l. quæ dotis. ff. ſol. mat. ita in ſpecie tenet Alex. ſibi contrarius in l. 3. C. de rep. hær. & ad prædicta eſt tex. in l. publ. §. fi. ff. dep. Si uero confeſſio extraiudicialis fiat parte abſente, tunc probata per duos teſtes facit ſolam præſumptionem. i. ſemiplenam probationem ſecundum gloſſ. & Abb. in c. fi. col. 5. de ſucceſ. ab inte. & Alex. in conſi. 24. col. pen. in princ. in 2. uol. & cõſi. 36. col. 2. in 5. uolum. & habetur per Matt. de Affl in dec. 12. 337. & 385. conſi. Neap. & Alex. in conſi. 152. col. fin. in 5. uolu. & Pet. Phil. Corn. in conſi. 113 in litera S, in 1. uo
3 lu. † Sed in criminalibus talis confeſſio extraiudicialis facit inditium ad torturam, ſecundum gl, & Bar. in l. c. 5. ff. de adul & Ludo. Ro. in conſi. 177. col. 2. & Bart in l. quoniam, ff. de his, qui no inf. & Bald. in l. ictus fuſtium, eo. tit. & Alex. in l. magiſtratibus, ff. de iur. om. iud. Quod tamen limita, multis modis, quos plenè tradit Fel. in c. olim. de reſcr. & in c. at ſi clerici. col. 6. de iud. ubi cumulat multos caſus, in quibus confeſſio extra iudicium plenè probat, etiam in criminalibus. Et illud quòd dixi in criminalibus, intellige, ſiue parte pręſente, ſiue abſente, ut d. l. cap. 5 & tenet Pet. Phil. Corn. in conſ. 160,
4 in litera D, in 3. uol. † Super prædictis ego firmo duas concluſiones. Prima eſt, ꝙ confeſſio extraiudicialis parte præſente, plenè
c probat, ut ſupra, quam *c* limita procedere, quando fit per verba diſpoſitiua, ſecus, ſi per uerba enunciatiua, quia tunc non probat per tex. in c. fin. & ibi Abb. & Doct. de ſucceſ. ab inteſt. & habetur in deciſ. 105. conſil. Neap. niſi eſſet cõfeſſio iurata, ut eſt alia deciſ.

5 ciſ. 164. conſi. Neap. † Secundo limita, quando teſtes producerentur ad probandam confeſſionem contra inſtrumentum celebratũ in ſcriptis continens debitum, quia tunc nõ omnia probatio confeſſionis parte præſente, facit plenam probationem, ſed eſt neceſſe, quòd probetur per quinque teſtes rogatos, iuxta formam l. teſtium. C. de teſt. cum auth. ibi poſita, & eſt glo. in ca. teſtes in glo. magna, in fin. 3. q. 7. & habetur in dict. deciſ.
6 105. conſi. Neap. in fi. † Tertio limita, quando confeſſio fuit facta cum cauſa, puta con
d fiteor me debere ex cauſa mutui, alias *d* nõ nocet, licet probetur, glo. eſt in d. c. teſtes. in glo. magna, circa fin. 3 q. 7. & eſt text. & ibi Alexã. in l. cum de indebito. §. fi. ff de prob. intellige tamen, ꝙ nõ nocet quo ad plenam probationem, ſed facit ſemiplenam, & cauſa debet tunc ſaltem allegari per eum, qui innititur confeſſioni, ſecundum Alex. in cõſi. 4. col. pen. & conſi. 83. col. fin. in 1. uolu. & Spec. in tit. de confeſ. §. nunc uidendum. col. 3. uerſ. ſed quæ ratio, & uerſicu. ſeq. & Io. de Imo. in c. ſi caut. de fide inſtru. ubi uide plene per Fely. Item intellige, quando confeſſio fieret ad obligandum, ſecus ſi ad deliberandum, ut ſi dico confiteor te mihi non teneri, quia plene probat liberationẽ, text. eſt, & ibi communiter Doct. maxime Iaſ. in l. ta
7 le pactum. in princi. ff. de pac. † Quarto limita, in confeſſione prælati, quæ non præiudicat eccleſiæ, niſi aliter probetur ueritas, ut habetur in deciſ. 168. conſi. Neap. de qua materia, uide plene per Fely. in c. edoceri. de re
8 ſcri. † Quinto limita, quando talis confeſſio fieret inter perſonas prohibitas, & ſuſpectas quia non probat. unde non creditur prælato dicenti ſe donare ſeruitoribus propter merita, & ſeruitia, quæ ab eis recepit, niſi aliter probentur, ut no. Ioan. And. in add. Spec. in titu. de rebus eccle. non alien. ſuper rubr. & Bal. in l. iubemus, col. 3. uer. deinde uide, &c. C. de ſacroſanct. eccleſ. Et ſimiliter, quando
e maritus *e* donaret uxori, vel pater filio propter merita, & idem in ſimilibus caſibus, qui ſunt in iure innumerabiles de quibus habetur per Bar. & Doc. in l. poſt contractum, ff. de don. & in l. per diuerſas. C. mand. & in l. ſi donatione, C. de Colla. & in l. 1. §. nec Caſtrenſe, ff. don. & Ange. in conſi. 5. col. fin. & plene Matth. de Afflict. in conſt. diuę memoriæ, colum. 25. pro hoc eſt tex, in l. qui teſta
9 mentum. ff. de prob. † Sexto limita in confeſſione ex cauſa mutui, quia non probat infra biennium, niſi aliter probetur uera numeratio, in toto ti. C. de non nu. pec. & inſt. de li
10 te. oblig. per totum. † Septimo limita, niſi cõ
f feſſio eſſet facta calore *f* iracundiæ, quia non nocet, niſi detur perſeuerantia. gl eſt in uer. admonita in fin. & ibi Abb. in c. ex lite
11 ris de diuor. † Octauo limita, non procedere in diſpoſitione teſtis, dicentis extra iudiciũ ſe falſum depoſuiſſe in iudicio, quia nõ per hoc tollitur eius depoſitio, & idem in iudice dicente ſe uenalem ſententiam tuliſſe, & ſubductum, ſecundum Ang. in conſ. 308 uer
12 ſic. deſcendo ad tertium eorum. † Secunda
g concluſio eſt, quòd confeſſio facta *g* parte abſente, probat tantum ſemiplene, quod intellige, etiam ſi fiat ad liberandum, ſecũdum
13 Pau. de Caſt. in conſ. 79. in 2. uolu † Limita, primo, dummodo talis confeſſio probetur ad minus per duos teſtes: nam ſi probatur per unum teſtem, nullam facit probationem nec plenam, nec ſemiplenam, nec etiam iudicium, ſecundum Alex. in conſi. 132. col. pen.
14 uerſ. non obſtat ẽt, & c. in 5. uol. † Secundo limita, dummodo duo teſtes deponant de indiuiduo de eadem confeſſione, ſecus ſi unus teſtis dicit de una cõfeſſione facta uno die, & alius de alia, quia etiam ſi mille eſſent teſtes non probant, etiam ſemiplene, ex quo ſunt ſingulares, & nõ iunguntur, ſecundum Alex. in conſi. 36. colum. 2. & conſi. 39. in 5.
15 uolum. † Tertio limita, niſi iſta confeſſio extraiudicialis eſſet geminata, quia tunc æquiparatur iudiciali confeſſioni, ut plene probatur, ſecundum Bar. in l. cum ſcimus. C. de agri. & cenſ. lib. 11. & Lud Rom. in conſil. 290. colum. 2. & Paul. de Caſtr. in l. Pub. §. fi. ff. dep. & Iaſ. in §. in perſonam, col. 9. inſt. de act. ubi plura cumulat de materia geminationis, & Felyn. in cap. olim. de reſcri. & in cap. ſi cautio. de fid. inſtr. & ibi etiam Abb. in fin. & habetur in deciſ. 336. conſi. Neap.
16 † Quarto limita, quando talis confeſſio fieret ad exonerationem cõſcientiæ, ut ſi quis parte abſente bonam fidem agnoſcens, & pro ſuæ conſcientiæ exoneratione fatetur ſe extorſiſſe uſuras, uel habere tale depoſitum, uel ſimile, nam iſta confeſſio plenè probat, ſecundum Bald. in l. generaliter. in 10. q. C. de non nu. pec. & Petr. Phil. Corn. in conſ. 211. colum. 2. in 3. uolum. & habetur in deciſ.

deciſ.164.in fi.conſi.Neap.Pro hoc ſolet al
legari gloſſ.in capitu. quoties cordis.1.q.7.
17 † Quinto limita, quando confeſſio emanat
ſuper eo, quod dependet ex mera uoluntate
confitentis, ut eſt aditio hæreditatis, uel ra-
tihabitio, uel aliud ſimile, quia tunc plene
probat, etiam abſente parte, ſecundum Bar.
in l. certum, §. ſi quis abſente. ff.de confeſ.
Pro hoc eſt gloſſ.in l.Pomp.la 1.ff.de nego.
geſt. & Bald. in dict.l. generaliter.in 11.q.
18 † Sexto limita, niſi talis confeſſio eſſet *h* ac
h ceptata per aliquem nomine abſentis, quia
plene probat, ut no.gloſſ. & Paul. de Caſt.in
l.tale pactum in princ.ff.de pac.pro hoc eſt
glo.in uerſ.legatum.& ibi per Doct.in l.hu-
19 iuſmodi.in prin.ff.de leg.† Septimo limita,
non procedere de æquitate canonica, ſecun-
dum quam plenè probatur talis confeſſio
parte abſente, ita tenet Franc. de Aretin.in
conſi.60.& conſi.64.colum.2.& præſertim,
quando extaret iuramentum, & not. Petr.
Philip.Corn.in conſil.113.colum.3.in 1.uo
lum.& habetur in d.deciſio.164.conſi. Nea
po.in fi.de qua materia uide Mod. maxime
Iaſ.in d.l.tale pactum.in princ.ff.de pact. &
Mod.in d.cap. ſi caut. quia multi in hoc te-
nent contrarium, non faciẽtes differentiam
inter ius canonicum, & ciuile, quantum ad
20 hoc. † Octauo limita, niſi confeſſio eſſet
facta in apocha, parte abſente, quia quan-
docunque illa apocha peruenit ad credito-
rem, plene probat illa cõfeſſio legitimè pro
bata, ſecundum Bald.in conſi. 380. in 5.uo-
lum.de quo uide in d.l.tale pactum.in prin.
plures alias limitationes, & dicta ad hanc
materiam confeſſionis extraiudicialis uide
per Felin.in d.c.ſi caut.de fide inſtrumento-
21 rum, & in d.cap.olim de reſcri.† Venio nũc
ad ſecundum membrum principale, uideli-
cet de confeſſione iudiciali, ſcilicet, quæ fit
in iudicio, quæ eſt tantæ efficaciæ, quòd ha
i bet *i* uim ſententiæ, & rei iudicatæ in ciui-
libus, adeo quòd non expectat aliud, niſi præ
ceptum de ſoluendo, l. unica C. de confeſ.
nam nulla eſt maior probatio, quam proprij
oris confeſſio, & dicitur pleniſſima proba-
tio, ut no. Petr. Phil. Corn.in conſil. 261.co-
lum.2.in 4. uolum. Item facit rem notoriã,
ut dicit idem Pet.Phil.Corn. in conſi.44.co
lum.1.4.uolum. & in conſi.224. in litera E,
in eodem uolum.ubi dicit, quòd ſuperat om
ne genus probationis, in tantum, quòd con-
feſſio infringit omnes probationes factas p
teſtes uel inſtrumenta in fauorem confiten
tis contrarium, & nunquam reducuntur ad
concordiam teſtium dicta, cum confeſſione
producentis, ita pulchre tenet Ludo.Roma.
22 in conſil.391.in fin. † Item confeſſio tollit
præſumptionem, iuris, & de iure licèt alia
probatio non admittatur, ut no.glo.& Bart.
Bald.& Doct.in auth.ſed iam neceſſe.C.de
do.ante nup.& Pet.Phil.Corn. in conſil.39.
colum.fin.in litera G.in 3.uolum. & conſil.
225.in litera C, in 4.uolum.& Alexand.in l.
non eſt ueroſimile, ff. quòd metus cauſa, &
ibi etiam Bar. & Fely.in cap.4.colum.2.de
23 præſcri.† Item licet poſt concluſum in cau-
ſa, non admittatur alia probatio, tamen ad
mittitur probatio per confeſſionem, ſecun-
dum Bald.in rub.C.de prob.colum.4. uerſi.
ego aliter probo, &c. quod tamen intelligit
ibi Pau. de Caſtr. quando confeſſio ſponte
fieret, non quòd inuitus poſſit quis compel
li ad confitendum, & Ant.de But. in cap.li-
cet cauſam de prob. ubi idem dicit poſt ter-
minum ad probandum, & probatum haben
dum, prout eſt gl.in c.1.de confeſ.li.6.Idem
poſt publicationem proceſſus, ſecundum
Card.in Clem.prima 93.q de cauſa. poſ. &
proprie, & Bald. in authen. ſed nouo iure,
24 C.ſi certum peta. † Item eſt tantæ potentiæ
iſta cõfeſſio iudicis, quod etiam ſi fiat in pro
ceſſu inualido poteſt ex ea ferri ſententia,
non obſtante inepto proceſſu, ſecundum
Bar. in l ſi confeſſus.ff.de cuſt.reo.& dic, ut
ibi per eum & Flo in l.proinde.§, notandũ.
ff.ad l.Aquil.& Alexand conſi.34.colum.2.
in 3.uolum & Bald in l.ictus fuſtium, ff. de
his qui not.infam & habetur in deciſ. 374.
25 circa fin.conſi.Neap † Quid autem ſi con-
feſſio ſe referat ad inſtrumentum inuali-
dum, an probet? uide Ludo.Roma.in conſi.
26 294. † Item in confeſſis habetur pro con-
demnato, unde non requiritur alia ſenten
tia, ut ſupra dixi, per l.primam. C.de con-
feſ. ſed in criminali, eſt ſecus, quia non ha-
betur pro condemnato, unde requiritur
ſententia, ut dict. l. ſi confeſſus & ibi Bar-
tol.ff.de cuſt reo.& no. Petr. Philip.Corn.in
conſilio 55.colum.2.in 4.uolum.& in conſi.
27 260.in litera D.in d.4.uolum. † Super hac
materia confeſſionis, eſt ſciendum, quod
quandoque fit ſimpliciter, & quandoque
qualificatè, ſimpliciter fit confeſſio, quan-
do

do reus confitetur debitum, uel crimen pu-
re ac ſine aliqua qualitate, tunc enim eſt
fundata intentio actoris, ut dixi, ſed quan-
do adijcitur aliqua qualitas tunc dicitur
qualificata. & tunc ſtat dubium, an poſſit
acceptari pro parte, & pro parte repudia-
ri. Super qua concluſione adhibetur ta-
lis diſtinctio, uidelicet, aut contra qualita-
tem annexam confeſſioni, eſt aliqua præ-
ſumptio iuris, & tunc poteſt acceptari pro
parte, ut ſi reus confitetur ſe occidiſſe ad
ſui defenſionem, dixiſſe uerba opprobrio
ſa, non animo iniuriandi, nam ſtatur ſuæ
confeſſioni contra ſe, & non creditur ſibi
quo ad illam qualitatem niſi illa qualitas
probetur, & eſt ratio, quia contra illam qua-
litatem urget præſumptio iuris, quæ eſt, ut
quilibet occidens uel dicens uerba iniurio
ſa, cenſeatur habere animum offendendi,
niſi contrarium probetur l.1.C.de ſiccar. &
l. ſi non conuicij. C. de iniu. & tunc fit di-
ſtinctio, an ſit unum capitulum in confeſ-
ſione, uel plura. Ita hæc omnia declarat
Abb. in cap.bonæ, el.2. pen. colum.de poſt.
præl. & Pet. Phil.Corn. in conſilio 94.co
lum.2 & 3 maxime in litera l. in 3. uolum.
At contra illam qualitatem nulla eſt præ-
ſumptio iuris, & tunc aut confeſſio quali-
ficata continet unum capitulum, & debet
tota acceptari, uel tota repudiari, & non po
teſt diuidi, ut ſi reus confitetur ſe promiſiſ-
ſe ſub cõditione, uel ſi dicat, uerum eſt, quòd
recepi a te centum quæ mihi debebas ex
cauſa mutui, iſtud eſt unicum capitulum,
& confeſſio in iſto caſu non præiudicat con
ſiſtenti, ſecundum Abb in d. cap. bonæ.col.
pen.& Bar.in l.Aurelianus, §. idem quæſijt.
ff. de liber. leg. Aut continet plura capitu-
la, ut ſi dicit, uerum eſt, quòd mutuaſti mi-
hi centum, ſed feciſti mihi pactum de non
petendo, & tunc poteſt acceptari pro par-
te, & tenetur reus probare pactum de non
petẽdo, alias condemnatur, ſecundum Abb.
in d.cap.bonæ, & Bar. in d.§.idem quæſijt.
& prædictis adde And. de Iſern. in conſt
terminum uitæ in fin.& in c.1.§.ſi uero uio
lator.colum.2.uerſ. probare, de pace tenen.
28 † Vnde ſuper hoc nota bonam cautelam,
quando creditor mutuauit tibi pecuniam
quantũ in ſecreto reſtituiſti, nam ſi facit
K poſitionem.quòd mutuauit, & *k* tu reſpon-
dens uerum eſſe, ſed ſibi reſtituiſti, quam
reſtitutionem probare non potes, certe iu-
dex te condemnaret. Vnde cautela eſt, quod
reſpondeas nihil mutuaſti, propter quod
ſim ibi obligatus, & ſic non eris periurus
nec incides in laqueum, quia ſolutione de-
biti fuit ſublata obligatio, ita no. tenet
Franc.de Are.in leg.1.colum.2.in fi.ff.ſi cer.
29 pet † Vnum tamen tene menti, pro decla-
ratione eorum, quæ ſupra dixi, nam licet,
is, qui confitetur occidiſſe a ſui defenſio-
nem, ueniat condemnandus, niſi probet
defenſionem, ut ſupra dixi, tamen ex tali
confeſſione non poteſt condemnari, ut ho-
micida ad pœnam mortis naturalis, ſed
l *l* mitius, puta pœnæ relegationis, & hoc
propter illam qualitatem, ita tenet Abb.
in c.auditis, colum. pen.ibi etiam Fely. de
reſcri. & Alexand. in l. non ſolum.§ ſcien-
dum in lect.ff.de ope. nou. nunc. & Soc. in
rep.l.princ.ff.de uulg.& pupil.in 11.colum.
quod nota pro limitatione conſt.terminum
30 uitæ, quæ vult ut occidens dubitatur.† Sed
poſſet dubitari, quomodo cognoſcitur
confeſſio iudicialis, an ſit neceſſe, quod fiat
m curam iudice, *m* pro tribunali ſedente, ma-
gis communis opin. q; ſic, in cauſis requi
rentibus plenam cauſæ cognitionem, ut
no.Ioan.And.in addi. Spec.in ti.de poſitio.
§.2.& Abb. in c. at ſi clerici, colum. 2.& ibi
etiam Felyn. de iud. & Abb. in cap. fin. de
confeſſ.& gloſſ.& Bart.in l. cum ſcimus.C.
de agr.& cenſ.lib.11.ubi dicitur, quòd ſi fie
ret coram notario, non diceretur confeſſio
iudicialis, de quo dicto uide glo.& Bald. in
l.iubemus. & in l. interrogatam. C. de lib.
cau. & Felyn. in c. quoniam contra falſam.
col.25.de prob.& Cald, in conſil. 2. in titul.
de offic.ord. & Bart. in l.4.§ hoc autem.in
6.& 7, oppo.ff.de dam.infect & Alexand, in
l.ſi cõfeſſus.ff.de cuſt.reo & habetur in dec.
245.conſi.Neap.in 3.colum. ubi dicitur, q;
notarius, non poteſt recipere confeſſionem,
niſi præſente iudice, uel committente alias
n confeſſio *n* non præiudicat. † Quid autem,
31 ſi confeſſio fiat coram arbitro, an dicatur
iudicialis, uel extra iudicialis, dic quòd in
arbitratore non eſt dubium, & omnes tenent
communiter, quòd ſic extraiudicialis ſecun
dum Alexand.in conſi.13.colum.3.& conſi.
96.colum.4.uerſi.ſi ergo, &c.in 1.uolum. &
Lud.Rom.in conſi.316.colum 2.& habetur
in deciſ.178.cõſ.Neap.in 6.dubio.ſed in ar
bitr.

bitrio,eſt uarietas inter Doct.nam Ioan.de Imo.in cap. præſenti,de teſtibus tenet q; ualet ut iudicialis,ſed Cyn.in l,1.C.de confeſ. tenet,quòd ualet,ut extraiudicialis, & illud quod dicitur in d.l.pen.in fi.C.de arb. quòd confeſſio recepta coram arbitrio, facit fidẽ coram iudice, intelligitur ſecundum eum, confeſſio extraiudicialis,ut dicitur in dicta decis.178.in 7.dubio,& uidetur eſſe de mẽte Bald.in l.pen.in fi.licet loquatur ſolum, quo ad unum effectum.ſ.infamiæ, ſed Bar. in l.1.in fi.de confeſ. tenet, quòd ualet ut iudicialis,& hanc opi.Bart.puto ueriorem, in caſu,in quo ponimus arbitrum proceſſiſſe iuris ordine ſeruato ad inſtar iudicis, & ita confeſſionem recepiſſe, cum arbitraria ſint redacta ad inſtar iudiciorum l.1. & ibi Bar.ff.de arb.de qua materia,uide Alex. in conſ.19.col.5.in 4.uol.& Fely.in d.c.pręſen

32 tia. † Vltimo ſuper hac materia eſt faciendum, quòd confeſſio dubia ſemper interpretur in fauorem confitentis,ita tenet Philip. Dec.in conſi.189.col 7. in fin. quod nota, quia in alijs actibus, & probationibus dicimus contrarium,ſ. quod probatio dubia interpretatur contra producentem. c. in præſentia.de prob.& habetur in l. ueterib.ff.de pact. tamen rectè intuendo idem dicimus in confeſſione, quia confeſſio producitur per partem aduerſam in ſui fauorem, unde interpretatur contra eam,ex quo interpretatur in fauorem confitentis.ſ.aduerſarij, Reliqua de materia confeſſionis,dic,ut p Spec. in tit.de confeſſ.per totum, & per Lanfr. in c.quoniam contra.in uerſi. confeſſiones.de prob.& Bar. Bald.& Doct. in l.unica. C.de confeſ.& Can.in ca.fi.& per totum,cod.tit. Rob. Mar. V.I.D.

ADDITIONES.

a Confeſſio. De natura confeſſionis uideas Octau. Veſtr.in praxi Rom. Cur.lib.5. cap. 16.ubi Grauat.in ſuis doctiſſ.annotat.

b Communiter.Alciat.in tract.præſumpt.reg. 3.præſumpt.21.nume.6. & nume.10. dicit hanc eſſe ueriorem.Cotta in memor.in uer. confeſſio il 2.Gualden.de arte teſtan. caut. 6.num.2.

c Limita.Limita etiam,ut per Duen. lib.1. regul.utr.iur.reg.119. confeſſio extraiudicialis,Alferi.coſi.43.nume.4.ubi dixi.

d Nõ nocet.Per.Duẽ.ubi ſup.reg.118.& ſeq.

e Donaret.De fraude ſuſpecti eſt talis donatio, Alciat.in tractat.pręſump.reg.1.præſumpt. 16.num.3.Alfer.conſi.39.nu.[illegible].ubi annot.in litera F.

f Iracundię,Quod amplia etiam ſi eſſet.iudicialiter facta, Tiraquel.de pęn.cauſa.1. numero 25.

g Parte abſente.Marſi.ſing.202.Duen, d.lib. 1.reg.110.confeſſio extraiudic. Viui.in tracta.com.opin.in 1.par.opin.49.confeſſio facta,Soci.reg.63.Afflict.deciſ,12.

h Acceptata,Rip. in l.1.nume.15. C.de pact.

i Vim ſententiæ.Rot.deciſ.425.in nou.Cor, conſi.224.lib 4. Rom.conſi.391.Iaſ,in l.filia.nume.39.ff.de uerbor.oblig & in l.licet Imperator.nume.10.ff.de leg.1.

K Reſpondes.An in totum negari poſſit, ſalua conſcientia,uide Couar.lib. 1.pract.qq. cap.2.nume.3.

l Mitius.Hanc opinionem etiam contra Bar, tenet Marſil.in l.reperi.colum.8.de quęſtio. & in ſing.185. Tiraq.de pęnis,cauſa 27.nu, 7.& 30.per totum.

m Pro tribunali.Quia ſi fieret coram iudice in loco non tribunali,non faceret fidem.l.1.C. de cõfeſſio.quod limita,ut per Soci.in tract. fallen.reg.66.confeſſio.

n Non præiudicat.Hanc etiam opinionem tenuerũt Accur.Sal.Abb. & Bal.in l.iubemus. C.de liber.cauſ.ſcilicet.quod non faciat plenam probationẽ, ſecus uero quo ad aliqua, Alber.in l.ſiue.§.1.ff.de interrog.act. Tiraq. in utroque retract.§.36 gloſſ.2.nume,54.& dicta per Affli.in d.deciſ.324. nu.15. in alia materia conferunt. Reputatur benè tanquã confeſſio extraiudicialis, Mantua. in cap. at ſi clerici,numero 25.colum.3.uerſic.contra.cap.. autem contumacia. de iudic. Lud.Alferius.

De teſtium productione.

1 *Teſtium examinationes,quo ordine fiant, & quid ſeruetur in regno.*

2 *Teſtium depoſitio non ualet,parte non citata, nec præſente iuramento.*

3 *Teſtium rubrica quid continere debeat.*

4 *Teſtes examinari poſſunt die feriata,dummodo iurent in die iuridica & nume 7.*

5 *Teſtes ultra ſeptem examinari non poſſunt ſuper unoquoque articulo.*

Teſtes

1 *Teſtes in loco iudicij examinari debent, niſi ſint perſonæ egregiæ,mulieres,firmi, uel alio modo impediti.*

8 *Teſtes citati infra terminum, iurare poſſunt in fratres dies poſt terminus.*

9 *Teſtis deponens ſine bona cauſa ſcientiæ, ſi fuit interrogatus,non probat.*

10 *Ratio teſtis ſaluat, & deſtruit eius dictum.*

11 *Ratio teſtis a dicto diuerſa eſſe debet, alias non probat.*

12 *Teſtis non aſſignans cauſam ſcientiæ etiam non interrogatus,in cauſis criminalibus non probat.*

13 *Teſtis etiam ſi non interrogatur cauſam ſcientiæ reddere debet in his, quæ iudicio intellectus percipiuntur,alias non probat.*

14 *Iuramentum ſuppletorium non defertur, ex uno teſte non ſignante cauſam ſcientiæ, licet non ſit interrogatus.*

15 *Teſtis aſſignans cauſam remotam a ſenſu proprio non probat.*

16 *Teſtis de credulitate,probat contra producentem.*

17 *Teſtis depoſitio per uerbum, uidetur, non ualet.*

18 *Teſtis de auditu,non probat,niſi in factis antiquis.*

19 *Teſtis depoſitio non iurata non probat.*

20 *Teſtis iurare debet dicere ueritatem pro utraque parte.*

1 *Teſtis deponens falſum,non iuratus, punitur extraordinaria pęna.*

22 *Teſtes produci poſſunt uſque ad publicationẽ in cauſa,& non ultra, niſi ſuper nouis articulis dependentibus a ueteribus.*

23 *Liber mercatoris an probet,& num. 25. 26. 27. 28. 29.*

24 *Liber mercatoris, in quo ſcriptum eſt qualiter eſt debitor pro reſtoratione, an probet.*

30 *Liber pro ſcribente in ſui fauorem an prebet, & num.31.32.33.34.*

35 *Liber mercatoris de publico pro tertio contra tertium,an probet.*

36 *Liber gabellariorum,an probet.*

37 *Liber mercatoris, an de conſuetudine plene probet.*

38 *Liber ſuſpectus,uel reprobatur in uno probet in alijs.*

39 *Liber an edendus ſit parti petenti.*

40 *Et an debeat edi totus liber.*

41 *Aedi an debet tagliola,ſeu tacca.*

42 *Aedi an debeat liber factoris.*

43 *Et quid de libro gabellarij.*

44 *Liber ſpeciariorum continet quod facto calculo ta'i eſt debitor,an probet.*

45 *Rationales,an debeant iurare.*

46 *Literæ cambij,an probent.*

47 *Literæ cambij diſpoſitiuè, an poſſint reuocari.*

48 *Literæ cambij ſi ſunt deperditę, an poſſit repeti depoſitum.*

49 *Delegatio,quando liberet debitorem.*

50 *Literæ cambij antequam præſententur, ſi decoxit banchum cui dirigebatur,cuius eſt periculum.*

51 *Banchum ſi decoxit, quod fecit literas propter quod Banchum cui dirigebantur non uult ſoluere,an cogatur.*

52 *Mercator qui habuit literas cãbij pro Padua an poſſit petere pro Roma.*

53 *Literæ cambij,an probent numerationem.*

54 *Campſor recipiendo literas uitiatas, & ſoluendo,an liberetur.*

55 *Literæ credentiæ.an probent.*

56 *Literæ miſſiuæ,an probent.*

57 *Literæ miſſiuæ an obligent eum, ad quem mittuntur.*

58 *Statuto ſtante,quod debitum non poſſit probari niſi per inſtrumentum an inter mercatores ſeruetur.*

59 *Confeſſio facta abſente patre,an probet,*

60 *Confeſſio in parte, an poſſit acceptari, & in parte negri.*

61 *Mercator,an teneatur edere cartulam continentem ſolutionem,uel ſimilia.*

62 *Ballæ lanæ ſignatæ ſigno meo, an præſumãtur meæ.*

63 *Ballæ lanæ ſi reperiantur ſignatę communi ſigno,an pręſumantur communes.*

64 *Editię librorum exiſtentium Romæ, quibus expenſis fieri debeat.*

65 *Mercator qualiter probet ſe diſrobatum.*

66 *Promittens Titio centum,quæ Sempronius ei debet,quod probabit.*

67 *Apocha mercatoris ſigillata tantum, an probet.*

68 *Promittens centum ſoluere infra menſem,& ſi non ſoluantur promittit centum, & decem an ualeat promiſſio illa.*

69 *Intereſſe qualiter probetur.*

70 *Et quando licite petatur.*

71 *Excapitum, uel de lucrum qualiter probetur.*

72 *Probationes*

72 *Probationes non concludentes inter mercatores, an probent.*
73 *Iurare, an cogatur reus uel iuramentum deferre, & num 74 75*
76 *Merces emptæ de pecunia communi, an præſumantur communes.*
77 *Emptio mercium probatur per famam.*
78 *Societas probatur per intitulationem librorũ.*
79 *Societas non probatur ex eo quod negociatio geratur per aliquos alternis uicibus.*
80 *Mercator ſi confitetur ſe debitorum Titio in centum plus & minus, quod importent illa uerba.*
81 *Valor frumenti, qualiter probabitur.*
82 *Publicatio, an ſit neceſſaria in foro mercatorum.*
83 *Terminus ad allegandum in iure an detur.*
84 *Repulſa an detur in foro mercatorum.*
85 *Sortis iudicium quale ſit.*
86 *Sententia per ſortes, an ualeat, & an poſſit ab ea appellari, & nu. 87*
88 *Sententia exportorum in arte, an tranſeat in rem iudicatam.*
89 *Appellatur a ſententia collegij ad ſuperiorẽ.*
90 *Executio ſententiæ per appellationem, an retardetur.*
91 *Executio ſententiæ latæ contra principalem an contra fideiuſſorem exequatur.*

SExtus actus, qui emergit in iudicio ſuc-
a ceſſiuè, eſt *a* teſtium productio, nam da
to termino ad probandum, & præſenta-
tis articulis, ſiue poſitionibus, & habita re-
ſponſione partis, quæ negauit poſitiones, ne
ceſſe eſt probare id, quod in articulis conti
netur. Et quia potiſſimus probandi modus
eſt per teſtes, ideo ſolent produci. Quæ ma-
teria teſtium eſt totius uentilata per quam
plures tractatus ſcribentium, maxime per
Bartol. in ſuo tract. teſtium, per Alb. de
mandectis, per Tindarum in ſuo tract. per
Spec. in titu. de teſte. per Lanfran. in ca-
pitulo quoniam contra, in uerſicul. teſtium,
de prob. & per quam plures alios Mod. maxi
me per Car. extra de teſti. per totum, ideo
ſuperuacuum mihi uiſum fuit hanc mate-
riam plene hic cumulare cum ſit ita ampla
pateria, quæ ſola de per ſe requireret unum
magnum tracta. Solum igitur pro introdu
ctione iuuenum in actu, practico ſuccincte
attingam tres quæſtiones, & de reliquis re
mitto me ad dictos tracta. Prima igitur
quæſt. erit, quo ordine ſint teſtes producen
di uel examinandi. Secunda quæſtio erit,
qualiter debent teſtes deponere ad hoc, ut
probent. Tertia, uſque ad quod tempus
1 poſſunt teſtes produci. † Reuertor ad pri
mam & dico, quòd talis ordo ſeruandus eſt,
uidelicet, quia dato termino ad probandũ,
pars quæ facit articulos, facit citari teſtes,
ut ueniant prima die iudica coram iudice
ad iurandum, & deponendum teſtimo-
nium ueritatis ſuper articulis pręſentatis,
uel præſentandis, nec non facit citari ad-
uerſarium, ut in eodem die compareat ui-
ſurus teſtium iuramenta. Et iſta citatio
teſtium requiritur, ad hoc, ut appareat,
quòd non ſponte ſe ingerunt, ſed rogati,
quia alias ſi ultro ſe ingererent, eſſent ſu-
ſpecti de falſo, ſecundum Bartol. in leg.
poſt legatum. §. his uero, ff. de his quibus
ut indig. & Alexan. in conſilio 68. column.
2. & 6. in 2. uolum. Requiritur etiam cita-
tio partis, ad uidendum iurare teſtes, quia
tota ſubſtantia depoſitionis teſtium conſi-
ſtit in iuramento, leg. iuſiurandi. C. de teſti
2 bus † adeo quòd ſi pars non eſſet citata, nec
b aliter præſens iuramento, *b* nihil ualet eo-
rũ depoſitio, c. 2. & ibi Abb. de teſtib. & leg.
ſiquando. & ibi Bal. C. de teſti. Et pro hoc
habemus ritum magnæ curiæ, qui incipit,
item ſi in rub. &c. quo cauetur, quod acto-
rum magiſter in rubrica teſtium debet ſcri
bere, qualiter fuerunt examinati parte præ-
ſente, & uidente eorum iuramenta uel
abſente per contumaciam, alias depoſitio-
nes non probant. Et facta dicta citatio-
ne in prima die iuridica, datur iuramen-
tum de ueritate dicenda teſtibus comparen
4 tibus, parte citata præſente, uel in eius
contumaciam. Si uero † teſtes non com-
parent, accuſator eorum contumacia, &
interponitur decretum, fore procedendum
ad eorum examinationem contumacia non
obſtante, & ex tunc in antea poſſunt exami
nari quandocunque etiam parte abſente,
& in die feriata ad honorem Dei, ut not.
gloſſ. in cl. 1. de offic. deleg. & dicam infra, &
etiam poſt terminum probatorium, quia
eorum depoſitio refertur ad tempus iura-
menti, ut tenet Lud. Rom. in conſi. 343. co-
lum. 2. & Abb. in cap licet cauſam col. 6. de
prob. dixi ſupra in uerſic. dilat. circa fin. &
prædicta tenet Bart. in reper. l. 2. col. fin. ff. ſi
quis

5 quis in ius uoc. non ier. † Eſt tamen ſtatu-
tum in regno circa refrenationem teſtium,
quia non eſt indiſtincte permiſſum tot te-
ſtes examinari, quotcunque quis produce
re uult, nam non poteſt quis examinare ul
tra ſeptem teſtes, ſuper unoquoque articu
lo, niſi aliter uideať æquum iudici, uel niſi
eſſemus in factis antiquis, quia tunc eſt per-
miſſum uſque ad decem pro quolibet ar-
ticulo. ut eſt regia prag. quæ incipit, ſtatui
6 mus. † Debent autẽ dicti teſtes producti,
examinari in loco iudicij, & non extra, niſi
eſſent mulieres, uel perſonæ egregiæ, uel
infirmi, uel alio modo impediri uenire ad
curiam, tunc enim permiſſum eſt illos exa-
minare in loco honeſto extra locum iudi-
cij, ut eſt ritus magnæ curiæ in numer. 32.
incipiens, item ꝙ non audeant, &c. & tunc
pars citari debet ad uidendum iuramenta
teſtium in illo loco, ubi ſunt examinandi,
ut eſt tex. cum gl. in c. 2. de iud lib. 6. & Ale
xan. in l. ad egregias ff. de iureiur. ꝙ nota
contra illos notarios actorum, qui quoti
die uadunt examinando teſtes per plateas,
7 & uicos extra locũ iudicij. † Et quod teſtes
poſſunt examinari in die feriata dummo-
do iurauerint in die iuridica, eſt ritus ma-
gnæ curię in nume 47. incipiens, item, quod
detur, &c. in fin. & alius ritus, in nume. 56.
incipiens, item ꝙ ſi teſtes, &c. & alius 132.
incipiens, item ſi teſtes, &c. & alius 154. inci
8 piens, item, ꝙ ſi teſtes, &c. † Si tñ teſtes sũt
citati infra terminum, & nondum iurauc-
runt in termino, poſſunt infra tres dies im-
mediate ſequentes iurare, & examinari
poſt terminum, ut eſt alius ritus, in numer.
149. incipiens, item, ꝙ in quibuſcũque, &c.
9 † Super. 2. q. principali concludo quod teſtes
ut probent, debent aſſignare bonam cau-
c ſam *c* ſcientiæ per alterũ ex quĩque *d* ſen-
d ſibus, ut not. Barto. in l. 1. in 3. colum. & ibi
Alex. & Doct. ff. ſi cer. peta. & Alex. in cõſil.
132. col pen. in 5. uolu. non tamen tenetur
pręciſe teſtis reddere cauſam, niſi interro
getur. l. ſolam, & ibi Bald. C. de teſt. unde ſi
deponat ſine cauſa ſcientię, non interro-
gatus, bene probat. Sed interrogatus, ſi
non aſſignat bonam cauſam, uel nullam
nihil probat, ut per Docto. in dict. l. ſolam
10 † Nam ratio attenditur in teſte, & illa eſt
quæ ſaluat diſtruit eius dictum, ſecundum
Alexand. in conſi. 120. colum. 3. in 5. uol. &
Abb. in c. cum cauſam, col. 3. uerſi. quæro,
dicitur hic, &c. de teſtib. & Bald. in d. l. ſo-
lam, & Bald. in l. conuenticulam, colum. 4.
uer. modo uenio ad teſtes, &c. C. de epiſc. &
11 cler. † Et nota, quòd iſta cauſa ſcientiæ
debet eſſe ſeparata ab eius depoſitione te-
ſtis, ut non ſit eadem cum dicto. Exemplum
dicit teſtis, quòd Titius mutauit. Scio cen
tum, in cauſa ſcientiæ debet dicere, quia
uidit pecuniam numerari ex cauſa mu-
e tui, &c. ſecus ſi diceret, *e* quia ſcio. nam nõ
probat. quia tantum eſt, ac ſi diceret, ſcio,
& ſic eadem eſt ratio cum dicto quo ca-
ſu non ualet talis depoſitio, ſecundum
Barto. in l. fin. ff. de offi. proc. & Cæſ. & Soc.
in conſil. 98. colum fi. in 4. uol. ꝙ nota per-
petuo, quia quotidie tabellionis examinan-
tes erant in hoc, & non aduertant ad id
quod faciunt, & deſtruit cauſas litigan-
tium, nam ut plurimum recipiunt dictum
teſtis, & in cauſa ſcientiæ ſcribunt, ut ſu-
pra dixit, & depoſuit, & ſic expedient ſe
unico uerbo, nam ſi in illa depoſitione
teſtis non fecit mentionem de aliquo
ſenſu corporis, ſed ſolum generaliter di-
xi ſciri dicta per eum, tunc illa cauſa ſcien
tiæ deſtruit totum eius dictum, & me-
lius eſſet, ſi notarius ipſum non interro
garet, & milies mihi occurrerunt uari
proceſſus cum talibus diſpoſitionibus ita
inaduertenter, & (ut loquar cum reueren-
tia notariorum) beſtialiter ſcriptis: & plu-
ries oppoſui in allegationibus iuris, & ob-
tinui, quod tales depoſitiones fidem non
faciunt, propter illam cauſam ſcientiæ rela
tiuam ad ſupra dicta, quæ faciunt, quod ſit
12 eadem cum dicto. † Illud tamen quod di-
xi, quod teſtis non interrogatus de cauſa
ſcientiæ probat, limita primo, non proce-
dere in cauſis criminalibus in quibus de
bent teſtes, etiam non interrogati aſſigna-
re cauſam, aliàs non probant, ita tenet Ale.
13 in conſi. 15. col. 5. in 1. uolu. † Secundo li-
mita, in omnibus factis perceptilib. ſolo
iudicio intellectus, ſicut in probando ali-
quem furioſum, uel dominum, uel diuitem
uel mortuum, uel aliud ſimile, quod non
percipitur ſenſu corporis, nam etiam in-
terrogatus debet teſtis deponere de cauſa
ſcientię, alias non probat, ſecundum Abb.
in d. c. cum cauſam, colum. 3. de teſtibus &
Barto. in l. qui teſtamento. §. fi. ff. de teſt. &
Bal.

Bal.in d.l.ſolam.col.1.& Alex.in conſil.85.
colum.4.& Bal.& Iaſ.in l.Furioſum.C. qui
14 teſt. fac. poſ. † Terti o limita, quando per
unum teſtem eſt deferendum iuramentum
ſuppletorium, quia eſt neceſſe, quod ille te-
ſtis etiam non interrogatus reddiderit cau-
ſam, alias non facit ſemiplenam probationē
ſecundum Bald.in cap.1.ſacramentum, co-
lumn.2.de conſuetud.rec.feu.& Alex.in con
ſilio 22.in 2.uol.& Iaſ.in repet.l. admonen-
di.col.94.uer.4.ff. de iureiur. plures alias li-
mitationes uide per Bal. & Doct. in d. leg.
ſol am, & per mod. Can. in d. cap. cum cau-
15 ſam de teſt. † Ex prædictis ergo concludi-
tur, quod ubicunque teſtis deponit, & aſſi-
gnat cauſam remotam a ſenſu proprio ip-
ſius teſtis non probat. Hinc eſt, quod te-
f ſtis *f* de credulitate non probat, quia non
deponit per ſenſum proprium, ut not. plene
16 Iaſ.in rub. ff.de iureiu. † Quod tamen limi
ta, quando teſtis deponit aliquid contra pro
ducentem per uerbum, credit, quia tunc ple
nè probat contra eum, ex quo ab eo appro-
batur ita pulchrè tenet Lud. Rom.in conſi.
17 104.in fi. † Similiter, quando deponit, per *g*
g uerbum uidetur, uel indicio ſuo non probat
quia non deponit de uero ſenſu ſecundum
Bartol.in leg.quid tamen.§. ſi arbiter. ff. de
arb.& Alex.in conſil.74.col.3. in prin. in 1.
18 uol.&.conſil.10.col.fin.2.uol. † Eodem mo
h do, quando teſtis deponit de *h* auditu, alieno
non probat puta, ſcio quia audiui dici a ta-
li, &c.quia non deponit de ſenſu proprio, ut
eſt glo.in uer.præſto.in l.teſtium. C. de teſt.
& plene per Fel & Franc.de Are.in c.tam li-
teris.de teſti.niſi in factis antiquis, ut habe-
19 tur in leg. ſi arbiter. ff.de probat † Requi
ritur etiam in teſtes ad hoc, ut probet, ut de
ponat cum iuramento alias non ualet eius
depoſitio, l. iuſiurandi. C. de teſtibus, & l. ſi
quando eodem tit. & debet iurare in iudi-
cio, non extra l.3.§.Sabino.cum gloſſ. ff. de l
20 teſtibus † & debet *i* iurare dicere ueritatē
i pro utraque parte, ut eſt gloſſ. & Bartol. in
auth.ſed iudex.C.de epiſc.& cle. & gloſſ. &
Bald.& communiter Moderni in leg.2.C.de
eden.& gloſſ.in capitu. fraternitatis de teſti-
21 bus † Et ſi aliquis teſtis deponeret falſum ſi
ne iuramento, non punitur pœna falſi, ſed
extraordinaria, ſecundum Bald.in conſilio
106.in 1.uolu. & Ang. in conſilio 194. co-
lumn. 2. in fin. quod nota pro limitatione
22 conſt.eos qui ſcientes. † Super tertia quæſt.
principalis communis concluſio eſt, quod
teſtes poſſunt produci uſque ad publicatio-
nem in cauſa, & non ultra, niſi ſuper articu-
lis nouis dependentibus a ueteribus & habet
locum tam in cauſa principali, quam appel
lationis, propter timorem ſubornationis.
Text.eſt in cle.2.de teſt.& habetur per Bar-
tol. in l. per hanc. C. de temp. app. & quo-
niam materia illa eſt plene uentilata per
Bar. & Doct. in auth. at qui ſemel. C. de
prob. & per Abb.& Fely. & can. in cap.fra-
ternitatis in cap.cum clamor & c.ſeries, &
cap.ultra tertiam de teſti. & eſt conformis
conſt.quæ incipit, iuriſperitorum, ideo ſuffi-
ciat pro nunc remiſſio ad loca præallegata,
reliqua in materia teſtium dicam infra in
uer.repulſa. Sequitur ſeptimus actus de in-
terrogatorijs. Rob. Mar. V. I. D.

ADDITIO. Quia dominus actor in
iſto ſexto actu iudicij tractat de probatio-
nibus fiendis icc irco congruere hic uidetur
pars quarta meæ praxis nundinariæ in qua
23 de probationibus diſſeritur. † Quamobrē
K illud primo examinandum puto *K* nunquid
liber mercatoris probet ita uel ne? in quo
Bar.in l.admonendi. ff. de iureiur. in 4.co-
lumn.uerſic. circa ſecundum, diſtinguendo
dicit quòd aut liber mercatoris aliquid con-
tinet pro ſcribente in ſui fauorem, & tunc
ſubdiſtinguendum inquit, quòd aut loqui-
mur in ijs, quæ dependent ex mera uolunta
te ſcribentis, ut puta (ſi quis ponat ſe feciſ-
ſe alimenta nepoti ſuo non animo donandi
ſed repetendi ab eo) & iſto caſu hic liber
plene probat, l. Neſennius, ff.de neg. geſt. ſi
uero loquimur de ijs, quæ non ex mera uo-
luntate ſcribentis dependent, & iſto caſu, in-
quit, talem librum in ijs, nihil probare, ci-
tat l.exemplo. C.de prob. puta tamen, quòd
ſi proponeretur foro librum alicuius defun-
cti, qui fuerat bonus homo, & legalis li-
cet tunc ad plenam probationem minime
ſufficiat, tamen ad miniculatur, ut con-
currentibus alijs plena proficiſcatur exin-
de probatio. Si uero liber nec contra
me ſcribentem, nec pro me, ſed contra
tertium ſcriptorem (ut in exemplis per eum
poſitis) & hoc caſu ſi talis liber confectus
ſit ab eo, qui publicet exerceret artem, &
ex publico ſuſcepit, & facit ſemiplenā pro-
bationem, arg.no, in l.quædam, §. numma
larios, ff.de eden, & ita reſidet. Alex. uero
in d.l.admonendi in 12.colū.in uerſic.circa
fidem uero libri inquit, ꝙ omnes doctores
uñr tranſire cum Bart.in hoc excepto Rom.
qui tenet contra Bart.ſed Alex.ipſe dicit, ꝙ
cum Bar.concordat Bald.in rub.C.de fi.in-
ſtru, in 70.col, uerſic.ſequitur uidere de ſcri
pturis mercatorum, & pro opin. Bar.dicit
facere id quod notat Bal.in rub.C.de conſt.
pec.& idem tenet ipſemet Bald.ſecundū eū
in authen.ſi contractus.C.de fi.inſtr.limi-
tat tñ ut procedat dictum Bar.ſi ex conſue
tudine ad illos mercatores pertinebat ratio
ne exercitij, & artis ſuæ facere illud, quod
in libris eorum adnotatum reperitur, aliàs
ſecus, arg.l.3.§.eod.m 5.ff.nau.cau.& ſtab.
ſed Iaſ.ibidem more ſolito latius proſequen
do, col 44.adendo, & ſupplendo in quolibet
membro doctrinæ Bar.dicit, qd inquantum
Bar.determinat, ꝙ liber cōtra ſcribēte indif
ferenter probat, habet locum nō ſolùm in li
bro ſcripto manu propria per ipſum mer-
m catorem, ſed ēt ſcripto *m* manu alterius ſcri
bentis rōnes ſuas, quia ex quo utitur illo li
bro, facit plenā fidem contra eum, imo plus
ſi mercator negaret librum eſſe ſcriptum
manu ſua, uel alterius ſuo mandato nihi-
lominus plene probat contra eū, ita tñ ſi ſit
liber ſuarū rōnū, quia quidquid reperitur
ſcriptum in libro ſuarum rationum penes
ſe exiſtente, præſumitur uel ab eo ſcriptum
uel ab alio eius nomine. & ſic non eſt diffe
rentia an liber ſit ſcriptus per ſe uel ſuos
in ſitores, ut plenè probet contra ſcriben
24 tem. † Limita tamen tribus modis primo
ut procedat, quando liber contineret cau-
ſam debiti expreſſam) puta quia in libro
proprio reperiatur adnotandum, qualiter ip
ſe eſt debitor Titij in centum ex cauſa de-
poſiti, uel mutui, uel aliter (ſed ſi nullam
contineret cauſam tunc non probaret etiam
contra ſcribentem, ſed eo caſu ſecundum
eum ſufficit per cōiecturas probari de cau
ſa, ubi alias requiretur, probatio de uera
cauſa, quod approbat Bald.in rub. C.de fi
de inſtru & Beltr.in conſilio 298.in ſecun-
do libr. Adde Alexand.in conſilio quarto,
in 1.libr in 6.colum nume.10 puta tamen
poſſe allegari erroneam eam confeſſionem
25 per ea quæ infra dicam. † Sed illud ſubne-
ctendum hic puto nunquid confitens in
eius libro ſe eſſe alicuius debitorem in cen
tum pro reſto, & ſaldo rationis, præbeat ſuę
confeſſioni cauſam ſufficientem? Sal.in l.
uni.C.de confeſ. numero ſexto, dicit quòd
ſatis uidetur habere cauſam legitimam an
nexam. citat l.publ.ff.dep. ibi (item ex ra-
tione partis) & l.cum ſeruus. ff.de cond.&
demon. Item ea ratione ſecundum eum, quia
ſtandum eſt calculo, niſi error probetur l.1.
C.de err.cal.ꝙ hoc dixit confirmari per gl.
in l.ſi ex pluribus.ff.de ſolu.ſuper.uerbo re-
liquum, contrarium dicit tenendum, ubi
diceretur ſe eſſe debitorem ex reſto, & non
adijceret talis debiti, neque adijceret ex ſal
do rationū, quia tunc ſecundum eum eſ-
ſet indiſcreta, & abſque cauſa, de quo du
bitat Beltr.in conſilio 298. in ſecundo lib.
26 † Secundo limitatur dictum Barto. ſecun-
dum Iaſ. ut procedit in libr. rationum in
quo continue ſcribuntur data, & recepta,
ſecus ſi cauſa unius debiti tantum reperia
tur ſcripta, ut aliquid reperiatur ſcriptum
in aliquo memoriali uel cedula, licet repe-
riatur in libro mercatoris, quòd approba-
tum reperio per Bald.in.leg rationes, co-
lum.1.C.de prob.& rub.C.de conſt.per.co-
lum 3.uerſiculo modo hic quæro de lib.
rationum, uoluit idem Rom.in l.nuda ra-
tio.colum.2.uerſiculo quarto, in quantum.
ff.de don.& ſe ſubſcribit Beltr.conſulendo
27 in conſilio.298.in ſecundo libro. † Tertio
limitandum dixit dictum Bar.ut non pro-
cedat quando pars in cuius fauorem, aliqd.
in lib.adnotandum reperitur expreſsè con-
tradixiſſe dicto lib.quia ſi poſtea in ſui fa-
uorem, uoluerint ei ſtare, non eſſet audien-
da, quòd bonis rationibus comprobauit.
28 Quarto limitandum dico ultra eum, ut
non procedat.ſi in libro rationis dicatur ſe
recipiſſe centum in pluribus, & diuerſis par
titis a pluribus, & diuerſis perſonis. ita
quòd appareat hanc fuiſſe computatio-
nem, & calculationem, quia cum ſuper
ea non præſupponatur latam eſſe ſententiam
erronea allegari poteſt, quod probatur
quia poſito, quòd quis per publicum in-
ſtrumentum confiteatur ſe recipiſſe cen-
tum in pluribus, & diuerſis partitis, po-
teſt tamen allegari error) ut ſupra in pro-
xima præcedenti parte adnotauimus) ſe-
quitur non incongruè, ut idem dicamus
in libro rationis, cum ratio diuerſitatis
reddi non poteſt, uide Dec.in conſilio

40.nu.3.& conſi.196.num.6.Thom.Gram.
conſi.25.nu.27.Aymo.Cra.conſi.73.nu 41.
29 & conſi.158.nu 78.†Quinto intelligen-
dum credo dictum Bart. quando talis con-
feſſio, quæ reſultat ex ſcriptura libri, eſſet
uerisſimilis,& contra eã minimè appareant
coniecturæ in contrarium, ſecus autem ubi
confeſſio in lib. priuato rationum eſſet in-
uerſimilis & contra eam adeſſent conie-
cturæ in contrarium, quia tunc non ſtatur
dictæ confeſſioni per ea, quæ no. in l. in cõ-
feſſionibus. ff. de inter.actio.& probatur in
l. inde Neratius, in fi. ff. ad l. A qui.& in l.1.
§.ſi. quis ultro. ff. de q. ex inuerisſimile con-
feſſione abſurdum eſt ſe qui condemnatio
nem, ut tradit Bal. in l. ſi quis in hoc genus
uerſi. deinde. C. de epiſc.& cler. per d text.
in l.1. ſi quis ultro. uoluit d. Anto. de Bur,
in c. ult. col 5. de confeſ.& multa congerit
Dec. in l. cum te, la 2. in 4. no. C. ſic tranſ.&
Mod. repeten. in repetitione l. ſi unquam
in 1. car. uer. ad hæc confeſſio, nu. 4. de re.
30 uoca.dona.†In ſecundo membro Barto.
an liber probet pro ſcribente in ſui fauo-
rem? dicit Iaſ. quod Bart. facit regulam ne-
gatiuam, quòd regulariter non probat, quod
dicit non procedere quando ſcribens fuiſ
n ſet n homo legalis, ueridicus, & fidelis, &
eſſet mortuus, quia tunc pro hærede facit
aliqualem probationem cum Bart. ſecun-
dum eum tranſeunt Fulgo. Pau. de Caſt &
D. Alexand. in d. l. admonendi, & D. Anto.
de Butr. in cap. fina. extra de iniuran. &
c. 2. 3. colum. de fid. inſtrum. & ibi Pan. in 6.
col.& Bald. poſt Nico de Mat. in l. rationes
C. de proba quod approbauis etiam Iaſ. ita
tamen ſi liber haberet debitam formam,&
quòd contineret debita, & recepta, ad ſe-
cus ſi eſſet ſcriptura unius debiti tantum,
quia tunc nihil probaret. ſecundum Bald.
in d. l. rationes,& in rub. C. de fid. inſtru. 13.
colum.& Alexand. in d. l. admonendi. †Li-
31 mitat etiam d. concluſio Iaſ. quod licet li-
ber mercatoris regulariter non probet pro
ſcribente, hoc tamen fallit, niſi ex qualitate
& quantitate rei iuncta uerisſimilitudine,
aliud induceretur, nam eo caſu, ſaltim cum
iuramento producentis, credi admitten
dum, inquit, quod totum iudicis arbitrio
relinquitur, ſecundum Sali. in l. ult. col.
C. de edend & Bald. in l. unica. 4. colum. C.
de confeſſ. ubi inquit, quòd libris mercato-
rum de iuri communi datur plena fides
o pro ſcribente in o parua quantitate, re-
fert, & ſequitur Panor. in cap. bonæ, el. 2. in
32 ult. col. extra de poſt. præl †Item non pro-
cedit ex mente Pauli de Caſtr. in conſi. 338
incip. ad bene examinand. in dubia de qui
bus ſupra in 2. colum. quem refert, & ſe-
quitur Ang. Aret. in §. actin. 13. quæſt. inſt.
de actio. quando aliquæ partitæ deſcriptæ
in libro eſſent uerificatæ per documenta
publica, uel per libros aliorum mercato-
p rum, uel alter, & ſic in nullo p redargui-
tur de mendacio, nam cum in aliquibus
ratio libri ſit uera, in omnibus præſumi-
tur uera.& econtra, quando in uno reperi-
tur falſa, in omnibus reputatur falſa, quòd
approbatum, & ſatis commendatum repe-
ri per Bertran. in conſi. 298 in 2. li. nu. 11.
uide Pet.& Paul Paris. cõſi 90. nume. 6. uol.
1.& conſi. 47. eod. uol.& Corne. in conſil.
33 319. nume. 11. uolu. 3 †Item non proce-
dere inquit in alio caſu, uidelicet, quando
liber rationum continet facta adea con-
nexa & ſubordinata, ut non poſſit acce-
ptari pro parte contra ſcribentem faciente
niſi etiam acceptetur in parte faciente pro
ſcribente (ut quando liber contineret da-
ta, & recepta inter eaſdem perſonas, & ex
eodem facto (ſed ſi liber continet facta di-
uerſa, tunc poteſt acceptari in parte facien
34 te pro ſe, & aliam oppugnare. †Conclu-
dit ergo Iaſ. regulariter (ut dixi libro ra-
tionum non eſſe credendum pro ſcriben-
te, circumſcripta conſuetudine, uel ſta-
tuto, ſed aliquando aliquam fidem facit
pro ſcribente, ſecundum qualitatem ſcri-
bentis, & cauſæ, ſed in hoc plenius uide
Guido. Pap. in deciſio delfi. par la ſub nu.
441. ubi dicit, quòd regulariter non adhi-
betur fides libro rationum pro ſcribente,
ſed ſi probatur quòd mercator ſolitus erat
ſcribere,& erat bonus, & probus uir, &
pro tali publice reputatur. Item quòd ma-
ni ſua ſcripſit in dicto ſuo libro rationem
uel debitum de quo agitur, item quòd ip-
ſe conſueuit ſcribere ueritatem, item quod
in tali ſcriptura eſt ſcripta cauſa debiti,
item quod in eod. lib. ſcripta ſunt debita
contra ſe, iſtis ergo probatis concludit lib.
credendum eſſe, de quo etiam uideas Boe.
in deciſio. 105. in 1. parte, nu. 45.& deciſio.
Capp. Toloſ. nume. 496. ubi pleniſſime.
† Circa

35 † Circa tertium membrum dicti. Barto. ui-
delicet an liber mercatoris de publico pro
tertio contra tertium probet, Iaſ. tranſit cũ
communi opi. videlicet, quòd liber rationũ
mercatoris uel campſoris iurati, & matri-
culati, ſemiplenam probationem facit pro
q tertio contra tertium, ſecus ſi q nõ ſit iura
tus, hoc uerum niſi mercator alias eſſet infa
mis uel alias ſuſpectus, uel liber non habe
ret formam rationis, & ſic data, & recepta
minime contineret, & in ſpectantibus ad
eius officium, & non aliter, & ſic reſidet.
36 Sed an liber gabellariorum probet? Bald.
in l. quædam. §. nummularios, ff. de edend.
dicit, quod tales libri probant, & hoc ideo
quia ſunt electi publica auctoritate, licet
non ſint publicæ perſonæ, & ſequitur Ioã.
de Fir in tract. de gabel, in 4. parte princ. nu.
2. Idem dicit Barto. in d. §. numul. de lib. col
lect publica auctoritate electorum, ad exi-
gendas collectas, & in libris ſtationariorum
ex publico electorum, idem in libris officia-
lium ex publico ſimiliter electorum cum po
teſtate ſcribendi, ut tenet idem Bartol. in l.
Titiæ textores. ff. de leg. 1. ut refert Ioan. de
Firmo, ubi ſupra, & de hoc uide Barto. Soc.
in conſilio 108. in lib. columm. 2. uerſicu. 3.
ex libris eorum ubi aſſeuerant hanc opinio
nem fore ueram, ſed dicit procedere in per-
tinentibus ad eorum officium, & non aliter.
37 Sed ad princ. q. redeundo an liber mercato-
r ris r de conſuetudine plene probet, & an ta
lis conſuetudo ualeat ita uel ne, Barto. Soc.
in conſilio 88. 2. columm. uerſic. confirman-
tur, conſuluit quòd hodie de generali cõſue
tudine totius Italiæ libri mercatorum ple-
ne probant, & talis conſuetudo probata ua-
let ut etiam dicunt Bald. Et Ang.& Alexan.
in leg. quædam, §. nummularios per illum
text. ff. de æden. idem tenet Bald. in l. com-
parationes, 5. columm. C. de fi. inſtru. pro quo
facit capitu. cum dilectus de conſue. idem
tenet Bald. in l. cunctos populos 14. colum,
C. de ſum. tri.& fi. cath.& ſequitur Petr. de
Anch. in capitul. canonum ſtatuta extra de
conſtitu. uer. procedo ulterius, & ſequitur ac
refert Iaſo. in d. leg. admonendi, columm.
37. numer. 120. quæ limitat Bald. in leg. uni
ca. C. de confeſ. ut procedant prædicta dum
modo conſuetudo non ſit in differens, &
indiſcreta (puta quod in omni caſu creda-
tur libro mercatoris) quia talis conſuetu-
ſ do ſic indifferens, & indiſcreta ſ non uale-
ret, quia eſſet prona ad falſum committen-
dum, ut refert, & ſequitur Abb. in capitu. bo-
næ el. 2. in ult. columm. extra de poſt. præl.
ubi dicit (referendo dictum Bald.) quod ſi
conſuetudo extaret, quod magnis quantita
tibus credatur lib. mercatoris pro ſcriben-
te, debet intelligi talis conſuetudo acceden-
te tamen conſenſu iudicis, & ſi iudici uidebi
tur, conſiderata qualitate mercatoris, quan-
titate, ac præiudicio cauſæ & ſequitur Iaſ.
ubi ſupra, limitantur etiam prædicta, ut pro
t cedant quando alias mercator non eſſet t in
famis, uel ſuſpectæ uitæ, ſecundum Bald, in
d. l. cunctos populos. C. de ſum. Tri. & fid.
cath. in repe. in 15. columm. uerſic: exemplũ
5.& Bald. in leg. caſſius, ult. columm. uerſicu
lo ulti. quæritur ſi liber mercatoris. ff. de ſen.
& hoc uerum ſi talis infamia ſit publica, ut
refert etiam Iaſ. ibi, limittantur etiam præ-
u dicta, ut procedat dicta conſuetudo in u per
tinentibus ad artem illam, ſeu ad illam ne-
gociationem, quam quis exercet.) puta ſi
quis eſt mercator pannorum, & ſcribit in
lib. pertinentia ad artem pannorum) ſecus
ſi ſcribat de aliquo mutuo, uel depoſitio,
quod non eſſet de arte ſua, ita dicit Ale-
xand. in d. leg. admonendi. 29. columm. in
fin. & conſuluit Rom. conſi. 240, incip. di
ſcutienda ueritate, & ſequitur Iaſo. ubi ſu
pra, columm. 58. numero 123. 3. diligen
ter attende. Nouiſſime Do. Tho. Gram.
in conſilio 82. in ciuil lib. incip. in cauſa hono
rabilis Franciſci, dicit prædicta procedere
ubi talis mercator iuraſſet talem eius mer
caturam legaliter, & fideliter exercere, &
quod teſtes deponentes de conſuetudine ad
hoc ut probet, debent atteſtari in ſpecie fa-
ctum, quod uiderunt, & etiam de uiſu il-
lius facti, cuius conſuetudo allegatur, &
defectuum frequentia & temporis diutur-
nitate, pro quo uideatur Franciſc. Are-
tin. in conſilio 44. & conſilio 33. & Lanfr.
in repe. capitul. quoniam contra de proba-
tio. in uerbo inſtrumentorum productiones
numero 74. & Alexandr. in conſilio 186.
alias. 321. uiſis ſubtiliſſimis dubijs in 2. li-
bro & Cardin. Zab. in conſilio 152. incip.
38 in ſocietate accidenti. † Sed finge librum
reperiri abraſum in loco non ſuſpe-
cto, uel mercatorem ſcribentem retra
ctaſſe librum in una partita auctorita-

te publici inſtrumenti, an in omnibus li-
ber ille perdat fidem ? Vide Paul. de Caſt.
in conſi. 314. incip. obmiſſo 1. & 2. dubio
2,lib. in nouis, ubi concludit quòd ex hoc
non minus fides adhibetur dicto lib. & ſic
39 non perdit fidem. † Nunquid edendus ſit
liber mercatoris parti petenti, uel ſuo con-
ſocio ? in quo Barto. in d.leg. quædam, in
duobus locis concludit, quòd nummula-
rij, & mercatores noſtri temporis, uſura-
rij, ac artifices coguntur edere eorum li-
bros quos confecerint ratione eorum ne-
gociationis, & exercitij, ſed An.in l.argen-
tarius.ff. de edend. tenet quod campſores,
mercatores, artifices, & alij, qui de conſue-
tudine pro trafico eorum artis ſolent com-
ponere aliquos libros rationum, quòd non
tenentur illos edere petentibus, & dicit eſſe
caſum in cle. 1. de uſur.ubi in uſurario eſt
ſpeciale, ergo in contrarium eſt ius com-
mune, dictum tamen Bartol. dicit procede
re in duobus caſibus tantum, primo ſi pe-
tens edictionem eſſet priuilegiatus (ut fi-
ſcus) uel niſi, & ſecundo ſuadeat æquitas,
eo quod ipſe mercator utetur illis, & iſta
ſunt uera in rationibus, quæ non ſunt con-
feſſę mandante illo, qui petit ædi, quia alias
eſſet indubitabile, ſubdit tamen, quòd
Peruſij extat conſuetudo in curia merca-
torum, quod indiſtinctè ſeruetur opin. Bar-
tol. & ſubdit ſatis eſſe æquum, cum in cu-
ria mercatorum agatur de bono, & æquo
& non attenditur iuris rigor idem Angel.
in l.non eſt nouum. C.de edend.uerſicu.te-
nere indiſtinctè opin. Bartol. & Bald. in l.
1.C.de eden. firmat quod non tenetur ede-
re, & ſic contra. Barto. licet ſubdat, quod ex
quadam æquitate debet fieri edictio, & ibi
Ange. ſibi parum conſtans, tenet quod de-
bet fieri edictio, & infert ex hoc, quod bo-
na eſt practica conſulum mercatorum Pe-
ruſij, qui cogunt mercatores ad editionem
librorum indifferenter, & idem tenet ipſe-
met Ang. in l argentarius. nu. 2. ff.de eden.
& Barto. in l.ſi quis.§. pertinere.ff.de eden.
Iaſo. in d.l. 1.tenet, quod de facto, ſeruatur
opinio Barto. in practica, ſed de iure con-
traria opinio eſſet uerior, & firmat opinio
nem Bart. Alexan.in d.l. prima. & ſequitur
Pet.Phil.Cor.in cōſ.419.in 3.li in litera S.
40 † Et an debeat fieri x edictio de toto. li-
x bro continente plures rationes ? dicas quod
non; ſed bene de tota ratione.l.argentarius.
§.ædi.ff.de eden.& ibi Alexan.& Fel.in d.c.
41 cum contingat de fid.inſtr. † Et an debeat
ædi Tagliola ſeu Tacca, qua utuntur piſto-
res ? dicas quod ſic ſecundum Bartol. in l.
non ſolum.§.ſed ut probari. ff.de op.no.nu.
42 & ibi Ange.† Sed quid de libro inſtitoris,
ſeu factoris nunquid ædendus ſit ? dicas
quod ſic, ſecundum Barto. in l.fin.§. inter
cetera.ff. de liber.leg. & in l. cum ſeruus &
ibi Ioan.de Pra de cond.& demon.& in l.1.
43 §.officio.ff.de tut.& ratio. diſtr. † Item ędi
debet liber gabellarij in particula ad propo-
ſitum faciente, ſecundum Bald. in l.1.C.de
cond.ex lege, & ſequitur Ioan.de firmo ubi
44 ſupra. † Sed quid de libro ſpeciariorum
cui de conſuetudine totius Italiæ credi ſo-
let, ſi ponatur in eo fore caſſatas omnes par
titas, & in pede adnotatū reperiatur, quod
facto finali calculo cum tali, & habita ra-
tione dati, & recepti uſque ad hodiernum
diem remanet debitor in decem, nunquid
in hoc probet ex dicta conſuetudine ? Hic
caſus euenit mihi in ciuitate Salerni, &
fuit oppoſitum, quod liber probat data, &
recepta, & partitas adnotatas particulari-
ter, ſed ſi ſunt caſſatæ partitæ, & in fine
mentio de compotu facto, quod in hoc
non credatur, & quòd ita debet limitari
conſuetudo prædicta, & in hoc fuerunt
excluſi plures ſpeciarij, qui atteſtati fue-
runt, quòd conſuetudo, quòd credatur li-
bris ſpeciariorum habet locum in partis de
ſcriptis, ſed non ſi partitæ ſunt caſſæ. & in
fine ſit dictum, facto computo tal s rema-
net debitor in centum, & ſic fuit determi-
natum, quod nota quia ita practicatur.
45 † Sed quia ſolent multoties eligi per iudi-
ces mercatorum calculatores, ad calculan-
das rationes ipſorum mercatorum, an de-
beāt dicti calculatores (ut legitimè probēt)
ante omnia iurare, dicit Bal. in l. hac ædi.
§.ijs illud.C.de ſec.nup.2.colū.in prin. uer-
ſic.pone, conſules, quod debent iurare, &
partes debent intereſſe, uel debent citari, ut
dicit notari per Barto. in l.Theopompus.ff.
de dot. præ. & iſti calculatores habent ne-
dum poteſtatem ſuper erroribus calculi,
ſed etiam determinandi in illis quæ extra
calculum eueniet. ſecundum Ro. in conſil.
46 126.per totum. † Hoc in loco nunc conſe-
y quēs eſt adnotare nūquid y literæ cābij ꝓba
tionem,

tionem, & obligationem inducāt? & in hoc
diſtinguendum eſt, quod aut loquimur quo
ad campſorem, ſeu mercatorem, ſcribentem
puta (pagarete per me al portatore de que-
ſta ducati cento per altri tanti receuuti) aut
loquimur quo ad mercatorem cui dirigun-
tur literæ, primo caſu, aut literæ loquuntur
diſpoſitiuè, aut enunciatiuè, primo caſu ſi
loquuntur diſpoſitiuè probationem, & obli
gationem inducuntur, ſi materia hoc patia-
tur, per tex.in l.quidam.ff. de conſt. pec. &
per textum, & ibi Bartol. in l.Titius.eo.titu.
& Bar.in rubr.C.de conſt.pec.in penul. co-
lum. ſecundo uero caſu ſi loquuntur enun-
ciatiuè probant tales literæ, ſed non obli-
gant, uel diſponunt, l.publ.in fin.ff.dep.l. ſi. z
& ibi ſcribētes ff.de inſtr.& ſequitur Marſ.
in rubr. C. de prob. numero 283. ſecundo
uero caſu ſi loquimur quo ad mercato-
rem, qui, directæ ſunt literæ, quòd ſol-
uat, tunc aut literæ acceptantur per ipſum
mercatorem cui diriguntur, & tunc videtur
fateri eſſe uerum id, quod in eis continetur,
& remanet obligatus, ſecundum Bald. in ru
br.C.de fi.inſtr.in antep.colum.uerſic. quæ-
ro quid de literis : nam per acceptationem
literarum abſque contradictione uidetur cō
ſtare de approbatione narratorum, & conuē
torum in eis, l.ſi filius. ff. ad Maced.& cl.1.
de procu.iuncta l.filiusfamil.§.inuitus.ff.de
proc.& no.Bar.in l.quoniam in prin. ff, rem
ra.habe.& in c.cum tabernam, §.1.in fi. per
illum tex.ff.de pign.& conſuluit Alexan.in
conſi.78.in 1.lib.incip.in cauſa, & lite uer-
tente.& firmat Io.de Pra.in l. ſi procurato-
rem abſentem.ff.de proc.2.colum & firmat
Spec.in titu.de ſolu.§.conſequenter.uer. ſed
pone, & Card.in cl.1, de proc.4.not. & Ale-
xand.in d.l.cum tabernam.§.idem.de pign.
& ſic cautela eſt quòd præſentent literæ co
ram teſti. ſcientibus tenorem literarum,
quia ſi recepit, & non contradicit expreſsè
remanet obligatus, ſecundum Matth. in
not.31.& Alexand.in d.l.quoniam, & Bald.
in leg.ſi abſentes.ff.ſi cer.pet. Bald. in l.fi.
1.colum ad fin.uerſic. quæro ſi contrahitur
filio.C.ad Maced.& in l.ſiue.2. colum.uerſi-
cu.4. C.ad Velle. & per Iaſ.in repetitione,
admonendi. colum. 112.uerſic.& uerſic.1.
& nota, quòd ille, ff.de iureiur.& Phi.Corn.
in conſi.349. incip. circa, in litera H, in 5.
lib.& per Car.Zab.in conſi.153.incip. in ſo
47 cietate accidenti. † Et ſi diſpoſitiuas lite-
ras cambij fore proponas minime reuocari
poſſe antequam ſoluatur. ſcriptum reliquit
Bald.in rub.C.de conſt.pen. 2.colum.quem
ſequitur Iaſ. in l. admonendi.ff. de iureiur.
48 num.151.† Vlterius quæro, ecce quòd mer-
cator dedit mihi literas cambij, & eas itine
re perdidi, uado ad mercatorem, & repeto
depoſitum meum, ex quo non erat ſecutum
cambium, mercator dicit reddas mihi lite-
ras cambij, quia poterit eſſe, quod aliquis
inuenerit eas, & uadit ad banchum cui diri
gebantur literæ, & recipit pecuniam quid
iuris? Bal.in l.inſtrumenta. C.de fideicom.
in fin.tetigit hanc quæſtionem. & finaliter
decidit, quòd tenetur mihi z reddere depo-
ſitum, at ego teneor liberare mercatorem
per publicum inſtrumentum ab ipſis literis,
& ad hoc etiam facit id, quod ipſemet Bal.
no.in l.pecuniæ.C.de ſol.in fi.& firmat Iaſ.
in l.huiuſmodi.§. ſi ita ff.de leg. 1.2. lectu-
ra, & in l.admonendi. ff.de iureiu.nu.153.
49 † Sed per pulchrum eſt ſcire nunquid ſi
Titius debitor meus in centum fecit, quod
banchum de Pinellis faceret literas cambii,
& ego liberaui Titium in cauta forma, & an
tequam banchum de Pinellis mihi ſoluiſſet
dictos ducatos centum decoxerit, an habeā
recurſum contra Titium principalem debi
torem (quaſi ꝙ literæ cambij non potuerint
effectum ſortiri) & uidetur liberatū fore Ti
tiū principalem debitorē, nā licet diſſentiāt
Doc. utrū delegatio fiat per interuētum no
uę perſonæ, qn̄ illa noua perſona non eſt de
bitrix delegantis, nam quidam tenent, quòd
erit ut fideiuſſor, ſm̄ Barto.in conſ.inci.ter-
tius, & Ang.in l.ſecūdum.in prin. ff.de ædi.
edic & ſic non inducitur nouatio, & ſic ban
chum quod promiſit, & fecit literas cambij
eſt vt fideiuſſor, & eo non ſoluente, principa
lis non eſt liberatus, alij uerò fuerunt in con
trarium, aſſeuerantes quòd fiat nouatio in-
teruentu nouæ perſonæ, etiam quod illa no-
ua perſona non ſit debitor meus ſecundum
Fran.Are.in conſ.5.inci.in cauſa, & puncto,
tn̄ in cauſa iſta poſtquā banchū per me fuit,
acceptatum in debitorē, & ab eo literas cam
bij reciperē, & proinde Titium meum debi-
torem liberauerim, non poteſt ulterius in-
quietari Titius, & ita refert fuiſſe deciſum
in contingentia facti Affl.in deci.353.inci.
50 dubia. † Sed ecce ponamus banchum de Pi-

nellis feciſſe mihi literas cambij, vt mihi ſol
uantur mille in ciuitate Venetiarum, per
banchum de Spannochis, quam cum detuliſ
ſem illi bancho de Spannochis quod acce-
ptauit eas, ſed antequãmihi ſolueret, deco
xit, aufugitque, quæritur cuius ſit periculũ?
Bart. in l ſingularia. ff ſi cert. pet. (ut refert
Bald. in l pro debito. C. de bo auct. iu. poſſ.)
dicit, quòd periculum eſt meum ad cuius in
ſtantiam fuerunt literæ expeditæ, ſi banchũ
Venetiarum acceptauit literas, & promiſiſ-
ſet ſoluere, & ratio eſt ſecundum Bart. quia
breui manu uidetur mihi numeraſſe, & ego
denuo penes ipſum poſuiſſe, ſed hæ ratio pa
rum placuit Bald in conſi. 348. uol. 1. ubi cõ
tra Bart. videtur ſentire, ideo ipſe dat aliam
rationem quia mihi ſatisfactum cenſebitur,
(ex quo illud banchum acceptauit literas)
niſi banchum de Pinellis promiſiſſet mihi
ſe facturum, & curaturum, ꝙ banchum Ve-
uetiarum ſoluat mihi, quia tunc periculum
erit ipſius, & idem procedit, quãdo banchũ
de Pinellis fuiſſet conſcium, quòd in breui
banchum Venetiarum aufugeret, tunc pro-
pter ſuum dolum indiſtinctè teneretur ſe-
cundum eum. Sal. autem in d. l. pro debito.
intelligit primum dictum, quando ego ſecu
tus fui fidem plenam banchi Venetiarum
(quod uidetur in dubio, ſi reliqui literas pe
nes eum) ſecus ſi non plenam fidem fuiſſem
ſecutus, quia non dimiſi literas, ibique Sal.
dat aliam limitationem, ut intelligatur di-
ctum Bartoli, niſi banchum de Spannochis
ſocij forent, quia unus pro parte cuiuſque
uidetur ab altero inſtitutus, & ſic non libe
51 ratur. † Econuerſo aliud dubium motum
reperio per Sal. ut ſupra, & pone, quòd expe
ditis literis cambij per banchum de Pinel-
lis, ut mille mihi ſoluerentur in ciuitate Ve
netiarum per banchum de Spannochis, &
antequam mihi ſoluiſſet decoxit banchum
de Pinellis, quo ſcito per banchum de Span
nochis recuſat ſoluere, quæritur quid iuris?
& diſtinguit, quod aut ponatur acceptaſſe a
principio literas, & tunc nulli dubium eſt
quod tenetur, quia quod ſemel approbauit
amplius recuſare non poteſt, aut non acce-
52 ptauit, & non tenetur. † Illud proximum
ſcire, quid ſi feci depoſitum in bancho Ve-
netiarum, & feci mihi fieri literas cambij,
vt reddatur depoſitum Paduæ, & antequam
detuliſſem dictas literas, pœnitentia ductus
redeo ad dictum cãpſorem, & volo vt alias
literas expediret non Paduæ directas, ſed ali
bi, uel uolo repetere depoſitum, nunquid ad
id cogatur campſor ille? Bald. in conſilio
348. in primo libro plene conſuluit ſuper ca
ſu iſto, & finaliter concludendum dixit, ꝙ̃
ſi literæ ſecundum primum modum pote-
rant uerisſimiliter effectum ſortiri, campſor
non poteſt cogi, alias facere, uel depoſitum
retrodare, aliter cogetur. ſi uerisſimiliter effe
ctum ſortiri non poterant,
52 † Sed finge campſorem Venetiarum mi
hi feciſſe literas cambij directas campſori
Neapolitani, ut ſolueret mihi ducatos mille
per eum habitos, & receptos, euenit quod
campſor Neapolitanus minime acceptare
uult dictas literas, nec earum uigore aliquid
mihi ſoluere, ago contra campſorem Vene
tiarum ad repetendum debitum, ille oppo-
nit exceptionem non numeratæ pecuniæ,
quæritur an ex illis literis probetur uera re-
ceptio, & uera numeratio, dicas quod non,
ſed probatur tantum confeſſio, ut not. C. de
non nume. pecu. leg. ſi ex cautione. niſi reus
confiteatur numerationem, uel ſaltim non
diffiteatur, l. lecta. ff. ſi cer. pet. & l. ſi ita ſtipu
latus § griſogonus. ff. de uerb. obligat. & ita
conſuluit Bald. in conſilio. 190. 2. volumi. &
dixi in materia exceptionum.
54 † Sed nunquid campſor recipiendo literas
uitiatas liberetur ſoluendo ita vel ne? Ange.
in conſilio 370. in ca. conſultatio tetigit pũ
ctum quæſtionis, & finaliter decidendũ pu-
tauit, quòd aut vitium literarum eſt adeo
patens, quòd de facili potuiſſet diſcerni, vel
ſi non de facili poterat conſultari principa-
lis, & tunc quia eſt in culpa non liberatur,
aut non ita de facili poterat diſcerni vitiũ,
& hoc caſu ſoluendo liberatur, quia nulla
culpa ei imputari poteſt.
55 † Prædictis non abeſt, an literæ credentiæ
(quas ſæpe mercatores alteri mittunt) pro-
bent, & mandatum inducat, ita uel ne? Bar.
in l. Lucius Ti. ff. de fideiuſſ. tetigit quæſtio-
nem, & diſtinctiones fœdere inquit, quòd
quandoque literæ ſunt multum generales
(vt tali præſentium latori in ijs, quæ vobis
dixerim plenam, & indubitatam fidem da-
bitis) tunc uigore earum ille lator nihil con
tra ſcribentem prætendere poteſt, & ſi mer
cator cui ſunt ſcriptæ aliquid in præiudi-
cium ſcribentis facit, non remanent ex hoc

obligatus, iſtæ enim literæ magis commen-
datoriæ ſunt (q. d. iſtæ lator literarum eſt
fidelis, poteſtis de illo confidere) & non ob-
ligant ſcribentem, ac ſecus ſi contrarium
poſſet apparere ex qualitate perſonæ ſcri-
bentis, ex quo generalis illa certificatur (vt
ſi mercator miſit ſuum factorem in aliqua
mercantia) quia tunc uidetur commiſiſſe
quod adhibeat ei fidem in negotio illius
mercantiæ. Item nòn procedit, ſi fuerit in li
teris dictum (adhibeas fidem præſentium
latori ſupra me, uel meo periculo) quando
que iſtæ literæ ſecundum Bartol. ſunt ma
gis ſpirituales (ut puta dabitis fidem ple-
nam præſentium latori de noſtra intentio-
ne plenius informata) & tunc cenſetur man
datum, ut ei credatur tantum id. cum quo
ſecum loquetur, non autem ut cum eo ali-
quis contractus celebretur, unde ſi cum ta-
li contraheretur non obligat ſcribentem,
fallit in prænominatis caſibus, ut in primo
caſu nunquam enim credi debet aliquid
quod ſpeciatim ſpectat ad ipſum referen-
tem per quod ſibi acquiratur officium, uel
commodum, & hanc opinionem approbat
Caſt. in dict. leg. Lucius Titius, & Bald. &
Saly. in leg. fin. C. quòd cum eo, & Bald. in
rub. C. de conſt. pec. & pleniſſimè Boer. in
deciſio, 282 2. part. incip. ſed quid, & ſequi-
tur Marſ. in rub. C. de prob. numero. 289. &
quis in literis commendatitijs? Boer. in d.
deciſ. 282. idem concludit, quia a pari pro-
cedunt literæ commendatitiæ, & literæ cre-
dentiæ, & habetur per Sal. & Doct. in leg. ſi.
C. quòd cum eo. & in d. l. Lucius Titius.
56 † Huic prope eſt, ut de alijs literis & epiſto
lis miſſiuis quæramus an probent? Bartol.
in lege, nuda ratio. de dona. & ibi Albe. di-
cunt, quòd aut litera miſſiua, ſeu epiſtola
eſt recognita, & acceptata per partem ſcri-
bentem, & ſine dubio probat contra eum
per l. pub. §. fin. ff. depo. aut eſt negata, & ta-
a men habet *a* ſigillum authenticum, & ple-
nè probat per gloſſ. in leg. ſi qua per calum
niam. 2. de epiſ. & cle. aut talis epiſtola ne-
b gata non habet ſigillum, & tunc per *b* com-
parationem literarum plenam fidem facit,
in hoc ultimo Abb. in capitulo ſecundo de
fid. inſtru. & in capitulo fina. tenet contra
Barto. quòd per comparationem literarum
non fit, plena probatio, & hanc dicit ueram
opinionem Iaſ. in leg. admonendi. ff. de iu-
reiuran. numero. 139. ſed in hoc Boe. in de-
ciſ. 282. in ſecunda parte dicit, quòd de fa-
cto in regno Franciæ ſeruatur opi. Barto. &
approbat opi. Bart. in alijs primis duob. ca-
ſibus & de conſuetudine regni Franciæ ap-
probat tertium caſum. Et opi. Bartol. repe-
rio approbatam etiam duo ad tertium ca-
ſum per Benu. ſtrach. in trac. de merc. in ul.
par. numero 13. & dicit approbari per Pari.
in conſil. 19. ad reſolutionem nume. 15. &
in conſil. 47. numero primo uolumine pri-
mo, & in conſil. 112. numero 44. eod. uolu-
mine, & in conſil. 91. uiſo copioſo, eod. uo-
lum. ego autem puto opinionem contra
Bart. eſſe ueriorem per ea, quæ ſcribit Affl.
in deciſ 181. incip. in quodam proceſſu, &
Gram. in decli. 84. & Dec. in conſi. 615. in 4.
uolum. incip. uiſa inquiſitione formata, &
per ea quæ ipſemet Barto. uoluit in authen.
contractus de fi. inſtru. & Ang. in l. compa
rationes. C. de fi. inſtr. ſed nunc melius cogi-
tan. d. co opi. Bar. tenendam eſſe, quam di-
cit communem Fel. in capitulo ſecundo, de
fi. inſtr. & ita tenet etiam. Alex. in d. l. admo-
nendi in 14. colum. licet Bal. in l. fin. C. de
edic. di. Had. tollen. in 14. colum. & Saly. ibi
in 5. colum. uideantur tenere contrarium.
57 † Sed illud conſequens eſt, an obligent di-
ctæ literæ & epiſtolæ eum ad quem mittun
tur; dic ꝙ ſi per eum fuerint acceptatæ ob-
ligant, ſed ſi non fuerint acceptatæ non ob
ligant, vt late proſequitur Iaſ. in d. l. admo-
nendi, ff. de iureiu. num. 142. (& dixi ſupra
in literis cambij) ſed aduertendum eſt ad
unum, quòd in quantum ſupra dictum eſt,
quòd epiſtola acceptata & recogita per par
tem, uel epiſt. cum ſigillo plene probat, &
obligat mittentem, hoc procedit eo uiuo,
c *c* ſed eo mortuo non præiudicat hæredibus,
ſecundum Inn. in c. cum dilect. extra de ſucc.
ab inteſt. & Anto. in c. fin. 5. colum. de conf.
& Barb. in d. ca. cum dilect. & Corſ. in ſuis
notabilibus, in uerbo confeſſio. in c. ſi ſcri-
bo, & ſequitur & refert Mariſ. in rub. C. de
prob. num. 348. & Iaſ. in d. l. admonendi. nu.
58 142. colu. 56. † Finge igitur nunc. quòd ex-
tat ſtatutum, debitum non poſſe probari ni-
ſi per inſtrumentum publicum (ut eſt in re-
gno in depoſito) an obſtante ſtatuto, aliter
poſſit probari inter mercatores, & dicendũ
eſt ꝙ ſic, conſuluit Io. de Ana. in conſ. 95. in
cip. quia dubia ſup facto iſto occurrẽtia in

prin, citat Bal. hoc tenentem (ſecundum eũ)
in l. falſus. C. de fur. 5. colũ. in 5. oppo. & ſe-
quitur ac refert Mar. in rub. C. de prob. nu.
59 47. † Quid igitur de confeſſione abſente
parte facta dicemus, nunquid plene probet,
& licet regulariter non probet, l. certum. §.
de inter. act. & Bart. in l. admonendi. 16. col.
ff. de iureiu. ſed ſemiplene tantum, ut ibi, &
Lud. Ro. conſ. 373. inc. in caſu propoſito uiſ-
ſis allegationib. ſolum probat liberationem
ſeu ſolutionem, ſecundum Bal. in l. gñaliter
ult. col. C. de non nu. pec. & ſequitur Fel. in
c. ſignificauit de teſt. 2. col. uer. no. tertio, &
in c. ſi cautio. 10. col. uer. fallit 7. extra de fi.
inſtr. attñ inter mercatores etiam ad obligã
dum plenam facere probationem puto, cum
curia mercatorum æquiparetur æquitati ca
nonicæ (ut ſupra dixi, & de æquitate cano-
nica talis confeſſio parte abſente, ad obli-
gandum plene probat, quia ſecundum æqui
tatem canonicam ſola mens uĩ ſufficere, ſe
cundum gl. in c. quoties 7. q. ſecundum D.
Ant. & Imo. in c. ſi cautio de fi. inſtr. de quo
plenius per Fel. ibidẽ, 7. col. uer. fallit ſecun-
60 do. † Sed nunquid confeſſio mercatoris poſ
ſit acceptari pro parte faciente in fauorem
mei, & reſpui & negati quantus contra ten-
dit? & uĩ mihi, ꝙ non, quia inter mercato-
res agitur de bono & æquo, ideo in totum
debent acceptari, uel in totum reſpui, quia
acceptatio confeſſionis pro parte & pro a-
lia negatio eſt quædem iuris ſubtilitas, quæ
reſpuenda eſt inter mercatores, ſed Bertr.
conſ. 6. 1. lib. nu. 12. tenet contrarium, nam
dicit ipſe, licet ſit contra ius naturale, uel gẽ
tium, ꝙ quis hmõi procedentia ex ore irri-
ta tacita non tamen eſt contra ius naturale,
uel gentium, aut canonum, ꝙ quis non cre
dat uerbis alterius contra ſe in fauorem al-
terius, ſcriptum eſt n. omnis hõ mendax, &
oẽs declinauerunt, inutiles facti ſumus, non
eſt qui faciat bonum, puto tamẽ ꝙ ſi confeſ
ſio contineret aliqua facta aduerſa, ꝙ pro-
cedat dictum Bertr. ſed ſi contineret facta
adeo connexa & ſubordinata (ita ut nõ poſ-
ſit acceptari pro parte pro ſe faciente, niſi
etiam acceptetur pro parte contra ſe facien
te) tunc acceptari uel tota debet, uel tota re
61 ſpui per ea quæ ſupra dixi nu. 11. † Nunqđ
mercator teneatur ædere cartulam continẽ
tem abſolutionem, uel ſolutionem accepta-
tionem pignoris, aut mandatum factum &
ſimilia? Ang. in l. ſi quis ex argentari. §. ra-
tionem, nu. 3. ff. de eden tenet quod non, li-
cet deberet fieri æditio librorum, quia non
ſunt ſumenda arma de domo rei, l. accuſare,
C. de edẽ. fallit in uſurario eius odio. C. l. 1.
62 de uſur. † Subſequenter quæro quid ſi re-
periuntur multæ ballæ lanæ cum ſignis me-
is ſignatę an præſumantur eſſe meę; Bald.
in auth. dos data. C. de don. ante nup. dicit
quòd ſic, citat Bar. in l. eum quis, §. fi. ff. de
fur. & And. Barb. in rep. rub. de fi. inſtr. col.
32. in fin. uerſiculo unum tene menti, & ſe-
quitur, Boer. in deciſ. 105. in 1. par. numero
9. approbat Affli. in conſti. priuilegia & in-
ſtrumenta ſecundo not. in ſecundo lib. & ſe-
quitur Caſſa. in conſuet. Bur. in uerbo qua-
le ſigne, §. 8. fol. 80. numero 1. Sed nunquid
uere probentur ballas eſſe, illius cuius ſigno
ſignatas probauit, & in hoc Luc. de pen. in
l. ſtigmata. C. de fabricen. numero octauo,
dicit, quod dominium, & poſſeſſionem pro-
bando ballas eſſe ſignatas ſuo ſigno, eius
probantur eſſe ueræ niſi contrarium appa-
ruerit, citat in argumen. l. g. pen. §. pen. C.
de aqued, & leg. prima. in fin. ff. de ſer, fug.
& argum. uigeſimatertia quæſtione quarta
diſplicet, ibi & uos Chriſto oues eſtis, & cha
racterem domini portatis, & 35. diſtinctio-
ne ab exordio, & expreſſum (inquit) conti-
nere tex. in cap. ſi iudex de ſen excom. in 6.
& idem uidetur noluiſſe Caſſa. & Affl. ubi
ſupra, & ita pro nunc teneo. Nouiſſime
enim reperi. Benue. ſtrach. in tract. de mer.
in ſecunda parte numero 80. contra opin.
Lucæ tenentem, ea ratione motum, quia
ſi uera eſſet ſententia Lucæ de pen. alienas
res uendicandi magna daretur occaſio, quia
multi eſſent mercatores, qui in longinquis
partibus poſſent uendicare alienas merces
probando ſuo ſigno ſignatas. mihi autẽ ma
gis placet ſententia Luc. de pen. præcipue
per tex. in d. ca. ſi iudex. cui non uideo con-
gruum rñſum datum, nec obſtat quantus di-
xit Benu. ipſe, ꝙ doctrinæ de hoc ſupra rela
tæ, & tex. in d. ca. ſi iudex, loquantur non ue-
re probari ex gn s dñium & poſſeſſionem,
ſed tantum præſumptionem oriri, quod ſint
res ſignatæ illius cuius ſigna ſunt, quia di-
co quod licet per uerbum præſumptiuum
loquantur, nihilominus eſt talis præſumptio
qđ infert probationẽ dñij, donec contrariũ
probetur, & onus probandi contrariũ tranſ-
fert

fert in aduerſarium, ut in d. c. ſi iudex clare
probatur, pro quo etiam facit ille Lucæ cap.
20. oſtendite mihi numiſma cenſos, at illi
obtulerunt ei denariũ, cuius habebat imagi-
nem & inſcriptionem, & reſpondentes dixe
runt ei Cæſ. & ait illis, reddite ergo quod eſt
Cæſaris Cæſari, &c. & hic ex ſolo ſigno ſub
ſit reddi ei cuius erat ſignum, pro hoc etiam
allego Bald. in rub. C. de peri. & co. rei uen.
in 1. quęſt. ubi inquit, quod ſignatio arbo-
rum uel animalium habetur pro traditione,
& Pet. de Vbal. in tracti. ſociet. in parte,
idem firmat, nec obſtat quod poſſunt com-
mitti fraudes imponendo ſignum ſuum reb.
alienis, quia ex hoc cautum eſt puniri eos,
qui abſque iudicis auctoritate ſignum ſuũ
rebus alienis impoſuerit, leg. 1. & 2. C. ut ne
libro & hanc meam opi. tenuit. Guliel. de
Bene. in repe. capitu. Rai. in prima parte
63 fol. 5. num. 56. de teſt. † Ijs enim illud attin
git, nunquid ſi omnes ballæ com muni ſigno
inter mercatores ſignatę reperiantur ex hoc
cenſeantur communes? in quo Bald. iuris
uerus antiſtes in conſil. 415. in 3. libro in-
cip. proponitur quoſdam mercatores, di-
cit prius uideri quod ſic. quia per appoſi-
tionem ſignaculi communis, mutua poſ-
ſeſſio uidetur tradita. argum. l. 1. §. ſi dolum.
ff. de peri. & co. rei uend. demum arguit in
contrarium, ut ibi per eum, & poſtremo
primam opin. tenet, ea ratione motus, quia
ſi nihil apparet dictum, uel factum in con-
trarium, in dubio cenſetur ſocieias ex hoc
contracta ad inuicem, & ſic concludend ĩ.
dixit, & ex ijs confirmatur etiam id, quòd
ſupra dixi, ſed profecto miror de tanto ui-
ro, qui pro opinione ſua allegat in argum.
text. in dict. leg. §. ſi dolum, ff. de peri. &
com. rei uend. qui ſi recte inſpiciatur præ-
ſtat argum. contra ſuam & meam opin. in
64 præcedenti & præſenti quæſtione. † Solet
quæri quid ſi petatur æditio librorum a
mercatore, & libri in ciuitate Venetiarum
exiſtant, & hic Salerni petitur æditio, an
hic, uel ibi ædantur? & apud Ange. rece-
ptum conſtat, & ibi æditionem fiendam
ubi mercatura exercetur, & ſi alibi petitur
æditio expenſis petentis æditionem fien-
dam inquit in leg. ſpatium. ff. de eden. quod
non ita ſimpliciter admittendum dico, fin-
ge enim quod mercantiam in ciuitate Ve-
netiarum gerit, ibique libros retinet, hic
uero Salerni agit contra Titium ex cauſa
mercantiæ, petetur æditio librorum per Ti-
tium, nonne hic fiendam æditionem æqui-
tatis eſt, & certè ſicut ex doctori. & Pet. de
Anc. in c. ſtatutum. §. inſuper. de reſcr. in 6.
ubi ſi principalis in cauſa ciuili per alteram
partem examinari petatur in loco iudicij
& ipſe principalis ſit abſens ipſius abſentis
expenſis examinari debet, non enim ęquum
eſt propter abſentiam unius ex litigatori-
bus conditionem alterius deteriorem fie-
ri, l. 2. ff. ex qui. cau. in po. ea. ſic quæ pro-
pter librorum alibi retentionem Titius per-
grauari minime debet, quod & firmauit
idem An. poſt Guliel. de Cu. in l. ſi actor, ff.
de procu. & Albe. de Roſ. in d. leg. ſi actor,
& poſtremo, è recentioribus ita receptum
in ſacro reg. con. Neap. ſcriptum reliquit
Afflic. in deciſ. 177. in cap. nobilis quidam,
procedit enim dictum Ange. in ſecundo ca-
ſu, quando æditionem petens alibi, eſſet
actor & non reus, at ſecus ſi reus, tunc. n. ſi
actor eſſet, licite mercator dicet libros ſe
ibi non habere, & ſi æditionem uoluerit ibi
ſuis expenſis faciet, quia conſtitutum eſt ibi
libros conſeruandos eſſe, ubi mercatura
exercetur argu. d. l. ſpatium, & ſic ſecum de
ferre minime debet, nec alibi conuenien-
dum auſpicari poterat, quæ rationes ceſſant
ubi eſſet ipſe actor, argu. l. qui accuſare. C.
65 de eden. † Quid igitur de mercatore dice-
mus, qui ſe diſrobatum in itinere conqueri-
tur, qualiter enim tale furtum probabit?
In quo Alb. de Roſ. è uetuſtioribus monar-
cha, in l. ne quid. ff. de incu. rub. nau. ſcri-
ptum reliquit, per eius famulos, alioſuè do-
meſticos probare poſſe argum. l. conſenſu,
§. ſuper plagium. C. de rep. quòd admit-
tendum ſanè dicerem, habita conſidera-
tio ad qualitatem mercatoris furtum paſ-
ſi, loci in quo furtum factum eſſe dicetur,
ſeruorumque & familiarum ipſius mercato
ris, ut inquit, Bartol. in leg. 1. §. 1. ff. fur.
66 aduer. nau. caup. & ſta. † Promiſi tibi da-
re centum quæ Titius mihi debet, ut age-
re rectè ualeat neceſſariò probare debes,
quod Titius mihi illa debet, ut deciſum
conſtat in Cap. Toloſa. in Dec. 424. quod
ego uerum puto, ubi promiſſio tibi facta
non haberet cauſam præexiſtentem ex quo
alias eſſem tibi obligatus in illis cen-
tum, quia eo caſu dato, quòd non pro-
batur

batur initium debere,remaneo tamen obli-
gatum in illis centum ex cauſa præcedente,
67 non ex iſta ſimplici promiſſione † Nō ſuf
ficere(inquit Bart.in l.ad teſtium.§. ſi quis
ex teſtib.ff.de teſt.)apocam mercatoris eſſe
tantum ſigillatam ſuo ſigillo,niſi & ſubſcri
pta ſit, quod & reperiji in proœ.ffotum. in
2.colum,cui.quidem non aſſentit Bal. in l.
2.C.de re.alie.non alie.in fi.ſufficere enim
inquit ſigillo ſolito eſſe ſigillatam , ut pro-
bet, at Alex. fœdere diſt. conatur in add. ad
Bart. in d.§. ſi quis.reducere Barto.& Bald.
ad concordiam,aut enim(dixit)conſtat mer
catorem , qui ſcripſit apocam , ſigillaſſe ip-
ſam, & caſu iſto talis apoca probat etiam
abſque ſubſcriptione , & ita loquatur Bald.
aut non aliter conſtat, ſed conſtat tantum
de ſigillo, & iſto caſu talis apoca non pro-
bat, nec præiudicat ſine ſubſcriptione, &
68 ita loquatur Bart.† Licet enim promiſſum
inſtrumento ſit, centum ſolui in nundinis
Salerni , & ſi ſolui non contigerit centum
& decem pro intereſſe , tamen tale intereſſe
nō deberi nec taliter probari receptum eſt,
apud Bald.in l.rogaſti.§. ſi tibi. uerſic.quid
ergo ſi mutuo.ff.ſi cer.pet. & Ioan.de Ana.
in c.fina.de uſur.car.pen. & Alexan.conſil.
17.uiſo themate, colum.fi.lib. Alb. de Roſ.
in l.1.in penul.col.C.de ſum.tri.& Dec.col.
69 39.& conſi.116.conſi.323. † Nec probari
intereſſe lucri ceſſantis ex eo , quod merca-
tor erat ſolitus negociari cum pecunijs, &
quod erat ſolitus lucrati receptum eſt, apud
Pau.Ca. in l. non utique.§. nunc de officio,
ff. de eo quod cer. lo. non enim ſequitur
quòd ſi habuiſſet pecuniam præmanibus
certitudinaliter lucratus foret,quia poſſibi
le eſt non lucrari,ex quo multa euenire poſ
ſunt, quod non lucretur ex mercantijs, pro-
bari tamen bene affirmat, ſi probetur quòd
habuit talem mercantiam præmanibus de
qua fuiſſet certitudinaliter lucratus , ſi pe-
cuniam præmanibus habuiſſet & quia non
habuit, non potuit illam gerere , & idem in
intereſſe damni emergentis (ut probetur
quod ipſe indiguit dicta pecunia , & quia
non potuit habere tempore conuento , coa-
ctus fuit capere ad cambium,ut ſuæ neceſ-
ſitati ſubueniret,& pro uſuris ſoluit decem)
& huic dicto adſtipulantur Dec. in conſil.
323.& Affl.in dec.20. & Aimo. Crauet. in
70 conſ.89.nu.4.† Et peti licite poſſe tale in-
tereſſe(ubi quis eſt in mora,& inſtrumentū
continet diem,& pœnam, & creditor ſit ſo
litus negociari, & hoc conſtet) ſcriptum re-
peritur per Fel.Dec.in conſi.116.in 1.lib.in
cauſa Aluiſij & annotauit Bart.in l.2.§.fin.
per illum text. ff. de eo quòd cert.lo. & l.1.
ult. car. C. de ſen. quæ pro eo quòd inte.&
hoc etiam de iure canonico , quod placuit
Inno.in c.ſacr. de ſent.exe.& Abb.in c.cum
uenerabilis de excep. in gl.in verbo bonæ fi.
& in c.p.& g.in prin.de offi.dele.& in c.di-
lecti in primo not. de for. comp. & Pet. de
Anch.in conſ.149.in q quæ uertitur,col,2.
71 † quæſitum apud Doct. tum è recentiori-
bus , tum etiam antiquis in quam pluribus
locis uidi, nunquid ſi mercator dederit alte
ri mercatoris ad partem lucri , & ex capiti
ducatos cētum, ſi in proceſſu temporis præ
tendatur ex capitum in mercantijs fore,qua
liter probari debeat, & inſ.quātum tempus
& apud quem probari debeat, & an pars ſit
citanda? in quo Bar,in l.2.C.de nau.lib.11.
ex illa lege dicit probari quòd infra unum
annum prædicta allegari, & probari debeāt
alias non eſſet audiendus elapſo , & teſtes
examinandi de damni furto, rapinæ incen-
dij uel ſimilium , poſſunt examinari in loco
ubi mercator patitur caſum, quia probatio
nes ipſe facient poſtea fidem coram iudice
competenti quos ad tertium , nec eſt neceſ-
ſe tpe dictorū teſtiū receptionis,citari par-
tem, ad uidendū iuramēta ipſorum,& hæc
dicta Barto.approbata reperio per Cappe.
Tolo.in deci.447. & ibi,in add.& in dubio
præſumendum eſt lucratum ex mercantijs,
ſecundum Ang. in conſ.90. niſi infra annū
proteſtetur da damno, & probetur,& ſequi
tur Bar. Soc.in conſ.24.in 1.lib.uiſis ac dili
genter & mature inſpectis,citat l.cura.§.de
ficientium.ff.de mu.& hono.& in l.ſi defun
ctus.C. arb. tut. pro quibus uideatur etiam
Iaſ. in §. ſequens illa diuiſio inſt. de actio.
72 num.43.cum ſeq.† Et cum ex ſuperioribus
ſatis oſtenſum conſtat. in curia mercatorū
de bono & æquo agi probationes uerisimi-
les, licet de iure non concludentes in ea cu-
ria admitti (Bal.in l.ſolam. C. de teſt.puta-
uit) quem ad literam ſecutus fuit Dec. in
conſi.11.ult. colum. citatque idem fuiſſe cō
ſultum per Franc. Aret. in conſi.126.incip.
in cauſa dominæ Ant. col.2. quod ut æqui-
tati conſonum admittendum dico. Sed no-
uiſſime

uiſſimè reperi Benu. ſtrach.tract.de mer. in
ultima parte in principio(ubi de probationi
bus aliqua dixit) concludentem minime ue
ra eſſe ea.quæ ſuperiori loco alias firma ue-
ram,motus per con. Bar.Soc.in conſil. 120.
in 1.lib.7.colum.verſic. nec ex eo. qui dum
prædictis differeret, ſcriptum reliquit,quòd
licet in curia mercatorum de bono,& ęquo
quo agatur,non per hoc probatio minus le-
gitima.& de iure non admittenda recipien-
da erit,quia non intelligitur ſublata diſpo-
ſitio iuris ciuilis,quæ erit iuridica,& nō ca
uilloſa , tantum enim intelliguntur reiecti
apices iuris,qui ueritatem negocij non tan-
gunt , ſed probationes reſpiciunt ueritatem
& merita cauſæ , non rigorem iuris, prout
(ſecundum eum) uoluit Io. Cald.in ſua di-
ſpu.quę incipit,clericus conuentus,& refert
& ſequitur Bald.in l.2.C.quæ ſit lon.con.&
no.Bald.in l.Ictus fuſtium. in fi.ff.de ijs qui
no.infa. Nec obſtare (inquit) quæ primo lo
co retulimus,nam procedunt, ubi proceden-
dum eſſet ſola facti ueritate inſpecta, at ſe-
cus in caſu noſtro,ubi tātum ex bono, & æ-
quo procedi conſtitutum eſt. At ego a tan-
torum patrum opinione (quam & alias ap-
probaueram) minime diſſentientes dico pri
mam opin. de iure ueriorem , pro ueritate
ipſius illud attendendum dico , quod Bald.
Aret.& Dec.alijque Doct.de hoc loquentes
nō dicunt admittendam fore probationem
a iure reprobatam,ſed dicunt admittendam
fore probationem uerisimilem,licet de ſub-
tilitate iuris non concludentem ſat enim pu
tauere eſſe uerisimilem adeo enim probatio
uerisimilis fauorabilis eſt,ut contra eam mi
nime probatio in contrarium admittatur.
c.quanto.de præſum.& cap.quia uerisimili,
eo.ti & licet probatio de neceſſitate debeat
concludere.l.non hoc C. unde cogn.& c.in
pręſentia extra de prob. tamen ſi pręſumpti
uè concludat ſufficere(inquit) Barto in l.1.
ff.ſi cert.peta.de quo per Bald.in l.neque na
tales, & in l.fi.C.de prob.& licet probatio,
quæ concludit ſecundum aliquam præſum-
ptionem, quæ poteſt actui de quo quæritur
adeſſe & non adeſſe, regulariter non conclu
dat,ut probatur in l.matrem.C.de probatio.
& d.l.non hoc. & tanquam dubia probatio
non releuet probantem, cap.in præſentia.ex
tra de probat.tamen ſi ſumus in foro mer-
catorum,licet ex toto illa probatio non cō-
cludat, quia forte illa probatio , ſecundum
prædictum modum per rationem redditam
per teſtes,poteſt ſe habere adeſſe & non ad-
eſſet,tamen ſi uerisimilis erit illa probatio,
licet(ut dixi)non neceſſariò concludat, ad-
mittenda erit,quòd probatur in cap.[afferre;
etiam de præſumptio.nam licet de ſtricto iu
re non concludiſſet,quòd filius non eſſet il-
lius meretricis , quæ diuidendum admitte-
batur,ſed alterius, quæ id negabat, nihilo-
minus ex uerisimilitudine quam habebat
(ut ſi eius filius eſſet eius uiſcera propter a-
morem ad pietatem commouerentur)factū
fuit ut probatio illa tāquam efficax admit
teretur,unde licet,alia ſit difficultas(an bo
nam cauſæ ſcientiæ teſtis reddat , ſi dixerit
ſe id ſcire tanquam uicinus)ut per Alexan.
in l.1.ff.ſi cert.pet.& ibi ſcriben.9.colum.ſi
tamen eius dictum uerisimile erit abſque
dubio in foro mercatorum probabit, quod
& Bartol.probat in tracta. de teſt.nume.33.
quantus dicit , quod ſi paſtores quibus ani-
malia tradita fuerunt,dicant aliqua eſſe per
dita & probetur alias & alio tempore idem
eueniſſe,quòd animalia in paſcuis ſolent p-
di & oberrare,& uerisimile ſit ea perdidiſſe,
licet de iure non concludat talis probatio ,
tamen quia uerisimilis eſt , admitendam(ut
efficacem)inquit Bart.ubi ſupra. Item licet
teſtis deponens de aliquo , & interrogatus
de cauſa ſcientiæ dicat ſe ſcire,quod ita eſt,
non probent,ut per Inno.in c.cum cauſam.
extra de teſti.tamē ſi erit uerisimile id quod
deponit , credo quòd in foro mercatorum
probabit , & idem in ſimilibus modis .
73 † Quid enim dato termino ad probandum
eoque elapſo petatur per actorem quòd co
gatur reus ad iurandum,uel iuramentum de
ferendum,quid iuris? Reperio quòd Specu.
in tit de iur.dela.§.1.uerſi. ſin autem actor,
tenet, quòd iſto caſu actore non probante,
reus abſoluitur,& ſic non habet locum dela
tio iuramenti,eandem opin.ſequitur Pan.in
cap.fi.extra de iureiu.& in cap.2.ult.not.de
prob.& Bald.in repetitione l.2.ff.de iureiu.
36.colum.& Pau.de Caſt.in l.fi.C.de fideic.
& Io.An.in addi.Spec.ubi ſupra.& Io. Bap.
de S.Seue.in repet.l.manifeſte turpitudinis.
ff.de iureiur. & ibi Do. Mar. & iſtam opin.
ſequitur conſulendo Soc.in conſi.184. in 2.
lib.;& Alb. in l.in contract.§.illo, C.de non
nu.pec.& Marſ.in l.de minore,§. tormenta,
col.2.

col.2.ff.de qō.& Dec.in c. ſicut de iureiur.
contrariam uero opin.tenuit Bartol. in d.§.
de illo , & eum ibi ſequitur Ange. & Paul.
Caſt.in l.admonendi,colum.7.verſic.circa,
& in l.iuſiuran. ad pec.§. ait prætor.ff.de iu-
reiu.& in d.l.manifeſte.& ibi Alex.& Franc.
de Aret.in d.c.ſicut & idem Bald.in l.bone-
fi.in antiq. lect. & ibi Albe.poſt Ia. Rau.&
Iaſ.in d.l.manifeſte,colum.1.uerſic.2. quæ
ro , & in l. admonendi in repetitione , &
Purp.in d.l.manifeſte,colum.2.uerſicu.diffi-
cultas eſt,& Dec.in d c.ſicut.diſtinguit,aut
quis ab initio detulit iuramentum,& iſto ca
ſu procedat iſta ſecunda opinio, ut reus te-
neatur iurare,uel iuramentum referre , pro
quo eſt tex.in l.marcellus.§.1.ff re.amo.aut
ab initio non detulit inramentum, ſed onus
probauit aſſumpſit,& non probauit,& tunc
reus abſolui debet, & iurare non cogitur ex
quo actor probare non potuit, ad iuramen-
tum redire non debet , & iſto caſu proce-
dat opin.Spe.& ſequitur Boer. in deciſ.95.
in 1.par.pleniſſime tetigit hāc queſtionem,
& finaliter relatis omnibus dictis opinioni-
bus dicit primam opin.Spec.ſecundum diſt.
Decij eſſe magis communem,tamen ipſe di
cit , quòd in contingentia facti fuit iudica-
tum pro opinione Bar.& ſic pro ſecunda o-
pinione , (quòd poſſit deferri iuramentum
poſt omnes terminos , & dilationes ad pro-
bandum conceſſas)& tenetur iurare niſi ha-
buerit iuſtam cauſam recuſandi (vt quia pro
bauit contrarium eius quod actor dicebat)
& ita ſeruandum dico in curia mercatorū ,
quia hæc ſecunda opin. ſapit æquitatem ,
& contraria reſpicit apices iuris , & maxi-
me per tex.in d.l.manifeſte , qui ſi rectè in-
74 ſpiciatur fundatur ſuper æquitate.† Et cogi
tur iurare reus,aut iuramentum referre,non
obſtante quòd offerat ſeparatim cōtrarium
probare , ſecundum Iaſ.in d.l. manifeſte.3.
q. & ualuit Boer. in deciſ.15.in 1. parte in
75 prin. † Solet quidem multoties continge-
re, quòd quis conueniat aliquem a quo pe-
tit c. & dicit quòd vult ſtare iuramento ip-
ſius rei,qui dicit offeratur prius libelli & de-
mum paratum ſe offert reſpondere,actor di
cit ſe nolle litigare , ſed uult de præſenti li-
tem decidi,aut iuret, aut ipſe iurauit , quid
igitur iuris ? Albe.poſt Old.in l.iuſiurandū,
& ad pecuniam.§.ait prætor. ff.de iur.iu.in
fin. dicit , quod arctatur ante omnia offer-
re libellum iuxta l.manifeſtæ.quę ſic debet
intelligi,quo oblato bene poterit cogi , q̃d
iuret aut iuramentum deferat. Iaſ.in repe.l.
admonendi.ff.de iur.iur.colum.32. numero
74. dicit, quòd ſemper iſta deciſio. fuit ſibi
uiſa dura,eum petere libellum, ſit petitio ca
lumnioſa,tamen dicit,quòd iſta deciſio non
habet contradictorem , quare tranſit cum
ea . At in foro mercatorum non procedit
omnino,quia ibi ceſſat exceptio ordinis, &
præpoſterationis , ut agatur de bono. & æ-
76 quo, ut ſupra ſæpe dixi. † Merces emptas
per unum ex ſocijs , de pecunia ſocietatis
præſumi (inquit Bald.in conſilio 493. in 4.
parte. nu.4.) ſi incontinenti emptæ fuerit,
at ſecus ex interuallo , per tex. nota in l. ſi
uenter.§.fi.ff.de priu.credit.pro quo uidea-
tur etiam Ludo.Roman.in conſi.346.in nu
77 me.6. † Emptionem mercium per famam
probari dicit Alexand.in conſil.364. in cap.
in cauſa appellationis,6.colum. & Marſil.in
ſing.38.ſi teſtes deponant de certo, & deter
78 minato pretio,alias ſecus. † Item ſocieta-
tem probari per intitulationem librorum
(puta diceretur hic eſt liber mercantię mei,
& Petri ac Ioan.ſociorum) concludit, Barto.
Soc.in conſi.87.colum.4.in prin. & colum.
fin.in princ.pri.lib.& fuit de mente Bart.&
Bal.in l.ſi patruus.C.communia utriuſ.iud.
quod abſque dubio admittendum dico ſi li-
ber reperiatur in poſſe eius qui negat ſocie
tatem contractam,& ab eo ſit confectus,ſeu
ab alio eius nomine, & hoc non negetur .
Item procederet ubi aliæ coniecturæ uerisi-
miliores non reſiſterent per ea quæ no. per
Dec.in conſil 40.nume.3.& conſil.196 nu-
me.9.& ea quæ dixi ſupra de lib.rationis cō
79 tinente aliquid contra ſcribentem . † Nec
probari credas ſocietatem ex eo , quòd duo
mercatores promiſcuè geſſerunt unam ne-
gociationem alternis uicibus, modo unus,
modo alter,ſecundum Bald.in conſi.125.in
5.libr.quidam Ioannes Iacobi. quia poteſt
eſſe, quod unus tanquam dominus,alter ue-
ro tanquam inſtitor , unde probandos eſſe
alios actus ſociales,qui ſolent fieri inter ſo-
80 cios, concludit. † Sed pone quòd quidam
mercator in quidam ſcriptura fateatur ſe
eſſe debitorem Titij in centum plus , & mi-
nus prout in lib.rationum continetur, quid
ergo illa uerba importent . Bald. in rubr. C.
dep.in 6.q.dicit,quòd illa uerba (plus,& mi-
nus

nus prout in codice rationum non augent ,
nec minuunt confeſſionem certæ quantita-
tis,niſi appareat aliud per quòd conſtet mi
nui,per tex.in l.publ.§.fi.ff.dep.& uide Sal.
in l.ſi quis,C. dep. & Bald. in rubrica, C.de
81 re.permuta.† Qualiter ergo probabitur ua-
lor frumenti uel aliarū rerū mobilium dic ,
ꝙ probabitur,ſi teſtis dixerit ꝙ ſalma frumē
ti ualet tanti,& hoc ſcio,ꝙ cōiter tanti uē-
ditur,uel uendebatur tūc temporis, & talis
debent tria tempora cōprehendere in ſua de
poſitione,uidelicet, ꝙ frumentum tanti ua
luit illo die,uel illo tēpore,uel ante, & poſt,
alias ſi ſe aſtringeret ad unam diem nō pro
baretur ualor ut dixit tex. in l precia rerum.
in fi.ff.ad l.falcidi,& ita tenet Bar.ſed pone
quòd quis capitulauit de ualore ei,quod res
tanti uoluit in foro publico,& quòd illa uē
debatur totidem in domibus priuatis, & te-
ſtes deponunt de alio precio in foro publi-
co,& de alio in domibus cui dicto ſtabitur?
dicas ꝙ ſtabitur ualori fori publici,ſm Bar.
in d.l.precia rerū,ubi pro cautella tradit, ꝙ
ſemper capituletur de precio fori,& refert,
& ſequitur Lanfr.in repet.cap quoniam cō-
tra in uerbo teſtiū depoſitione, nu.150 extra
82 de prob.ubi latiſſime † Nunquid.n. publi-
catio de neceſſitate fieri debeāt in foro mer
catorum in quo puto diſtinguendū,aut pars
petierit publicationē fieri,& tunc uerum eſt
ꝙ de neceſſitate fieri debet, alias ſi pars nō
petierit eius obmiſſio non reddit proceſſum
nullum ſecundum gl. in c.qualiter, & quan-
do.§.debet de accuſat.& Alexan. in l 1 § fi.
ff.de præt.ſtip.& conſuluit Per.de Anc.con
ſilio.52.incip.omiſſio publicationis,& decla
rat Bart. ad reprimendum in uerbo ſine fi-
gura,& eſt tex.a contrario ſenſu in ca.fi.ex
tra de hær.in 6.ſed de facto ſemper publica
83 tionem uidi fieri in nudinis.† An facta pu
blicatione in cauſa ſi petatur terminus ad al
legandum in iure.debeat concedi ? Par. de
Put.in lib.ſind.in uerbo ſententia.uerſi.utrū
iudex.6.col.dicit , quod non debet concedi
in foro mercatorum,tamen dicit debere ci-
84 tari ad ſniam,ut ibi per eum. † Sed an re-
pulſa concedatur in foro mercatorum ? & li
cet Franc.de Aret.in conſ.61.in fin.tenuerit
in ſummarijs iudicijs nō concedi repulſam,
ꝙ eſſet intelligēdum.ſecundū Affl.in deciſ.
341.incip.bis fuit dubitatum , & cū iudiciū
inter mercatores uideretur ſummarium con
cludendum non ab re uideretur non eſſe cō
cedendam , tamen ſemper uidi concedi in
eo foro,& quia poſt probationes,& termi.
num ad repulſam ſolet.procedi ad ſentētiā ,
& ut plurimum ſolet inter mercatores per
ſortes dirimi,& determinari eorum lis,iccir
co aliqua de hoc uideamus.
85 † Et primo quæro quod iudicium uidea
tur iſtud per ſortes iudicati. Bald. in leg. ſi
duobus. C.communia delega. inquit, quod
dicitur fortunæ,cuius dux eſt Deus,ſecun-
dum Senec. in 7. epiſt. Ad Lucillum,& ali-
quando uocatur uis diuina, l. fluminum.§.
ſeruius.ff.de da.infe.& eſt inexorabilis,quia
ſurda, & muta eſt enim quædam lex naturæ
nobis occulta,quæ eſt imprecabili,& aliquā
do dęmones qui ſunt infra lunā,& aerem ,
ut ſcribitur 2.pet.cap.1.qui aer infernus di-
citur reſpectu cœli.
86 † Et ualere ſententiam latam per ſortes
(puta taxillos) colligitur ex tex. in l.ſi duos,
C.communia delega.& ibi per Docto.
87 † Nec à tali ſententia per ſortes lata ap
pellari poterit,quia, fortuna non habet ſu-
periorem,ſecundum Bald. in d. l. ſi duobus.
bene tamen ſi fraus eſſet cōmiſſa poſſet pe-
ti,ꝙ iterum ponantur ſortes,pro quo etiam
legito Bal.in l.3.C.communia utr.iud & in
quibus caſibus licitum ſit ſententiam ferri
per ſortes,per Doc maxime Iaſ.in d.l.ſi duo
88 bus † Sententiam enim mercatorum,& ex
pertorum in arte in rem iudicatam tranſi-
re,minime conſtitutum eſt,ut not.Doct.in
c.propoſuiſti de prob,& in cap.fin.de fri.&
male.& late per Affl.in deci.33.incip.poſt-
89 quam fuit.Et † ſi appellari à ſententia lata
per rectorem artis uel collegi contigerit ,
ad eum ſuperiorem cui ſubeſt ars,ſeu colle-
gium appellabitur , ſecundum Abb.& cet.
90 ſcrib.in rubrica extra de appella. † Et notā
dum eſt , quod uidi practicatum in nundi-
nis Salerni , quòd per appellationem à ſen-
tentia magiſtri nundinarum non retardatur
executio, ſed præſtita cautione de reſtituen
do mandabitur executioni ſententia , niſi
allegatis nullitatibus , quod maxima equi-
91 tate fulcitur. † Et ultra adnotandum eſt
quòd ſi fuerit præſtita cautio de iudicio ſi-
ſti , & iudicatum ſoluendo (ut ſemper in
nundinis fit) recta uia,& non excuſſo prin-
cipaliter mandabitur executioni ſententia con
tra fideiuſſorem,ſecundū gl.ſing.in l.fi.§.fi.
in

in uerſicul. perſoluere, quam ibi ſequuntur Mat. Odo. Cin. Io. Fab. & Bar. Bal. Ang. Pau. de Caſt. & Sal. C. de uſu, rei iud. & Bar. in l. 2 & ibi Ang. & Pau. de Caſt. & Alb. ff. iud. ſol. & plene per Boe. in deciſ. 277. P. F. V. I. D.

ADDITIONES.

a Teſtium productio. Lati. de teſtibus, & eorũ inductione, iuramento, atq; examine, uideas Octaua. Veſtr. in prax. Rom. Cur. li. 6. cap. 2. ubi late etiam annotat Nic. Ant. Gra.

b Nihil ualet. Afflict. deciſio. 39. nu. 3. & deciſ. 47. fuerunt? Marſi. ſing 24. Gram. in addi. ad d. deciſ. Afflict. 47. Soc. in tract. fallen. reg. 404. & 406. Alferi. conſ. 3. nu. 31. & conſ. 12. nu. 28. & ſeq. ubi dixi, Viui. in trac. com. opi. 1. par. opin. 378.

c Scientiæ. Soc. d. tract. fallẽ. reg. 401. & 402 Cec. in l. quatenus. ff. de reg. iur. Alfer. conſi. 12. nu. 35. & ſeq. Viui. in tract. com. opin. 1. par. opin. 377.

d Senſibus: Alex. conſil. 147. num. 10. lib. 2. & conſi. 47. num. 17, in fi. lib. 6. & 74. nu. 7. eod. lib. & 43. nu. 18. lib. 4. & conſi. 29 nu. 1. lib. 7

e Quia ſcio. Secus ſi diceret quia ſcio, quia uidi. Bello. conſi. 6. nu. 7.

f De credulitate. Limita ut per Soc. regu. 407. Marſi. ſing. 19. Tamen ſi teſtis congruã rationẽ aſſignaret, probaret, Soc. regu. 429. Alex. conſi. 47. nu. 16. lib. 6. & conſi. 114. nu. 4. lib. 4. de com. Viui, in tracta. com. opin. 1. par. opin. 372.

g Videtur. Alex. conſi. 172. nu. 14. lib. 6 ſup. in 1. par. princ. num. 2.

h De auditu alieno. Viui. in tract. com. opin. 1. par. opin 406.

i Iurare. Viui. in tract. commu. opi. 1. part. opin. 407.

K Nunquid libet. Menoch. de arbit. iud lib. 2. centur. 1. cap. 91. Couar. lib. pract. q. capitul. 22. nu. 8. De hac re uideas late Dominum, & Præceptorem meum D. Marcum Antonium Eugenium Peruſinum, in repe. l. admonendi, in 2. cap. in uer. de lib. rationum, ubi docte. & ſubtiliter more ſuo diſputat, ampliat, & limitat hunc articulum.

l Defuncti. Alferi conſi. 60. in fin.

m Manu alterius. Benuen. ſtrac. in tracta. de merca. in 2. par. nu. 25.

n Homo legalis. Boer. deciſ. 105. Bert. conſ. 86. lib. 2. Alferi conſi. 60. in fi.

o Parua quantitate. Quæ dicatur parua, uel magna quãtitas, iudicis arbitrio relinquitur, Guid. Pap. deciſ. 564. in fi. Graue. de antiqu. temp. ſectione quid in libello nu. 4. Plot. de com. in ſpec. l. ſi quando, nu. 388. C. unde ui.

p Redarguitur de mendacio. Iſtam opinionẽ ita indiſtinctè probatam non placet Rip. in d. l. admonendi, nec mihi, quia daretur occaſio delinquendi, & aperiretur uia fraudis cõtra l. conuenire. ff. de pact. dotal. Item quia uix daretur caſus, in quo liber non probaret pro ſcribente, Nullus enim eſt tam malus liber, quin aliquid ueri contineat. Item quia in ſeparatis non proceditur, ſicut in connexis, Iaſ. d. l. admonendi. nu. 129. Nec obſtat. l. falſis. C. de tranſa. qua nititur Bar. in d. l. admonendi, quia non procedit inſeparatis. Dec. conſi. 317. col. fi. uiſis. Poſſet tamen opinio authoris ſaluari, quando adeſſent aliæ ſimilitudines. Grau. de antiq. temp. ſect. quid in lib. officialis nume. 11. Vel quãdo liber eẽt ſcriptus à diuerſis, ibi nu. 23. uel qñ contineret ueritatem in quam plurimis d. loco, num. 24. uel in minutis ut ſupra nu 31.

q Non ſit iuratus. Grauet. de antiq. tempo. ſect. uideamus, nu. 34. Alexand. conſi. 117. in cauſæ lib. 6.

r De conſuetudine. Grauet. de antiq. temp. 1. par. nu. 27

s Non ualeret. Grauet. ubi ſup, ſect. uiſo de uerbis, nu. 27. & ſeq. & nu. 32. Viu. de com. opi 1 par. opi. 309. uerſi. limitatur primo, in-

t famis. Benuen. ſtrac. de merca tit. quomodo in cau. merca. proced. ſit nu. 39.

u In pertinentibus ad artem. Dec. in cap. poſt ceſſionem nu. 13. & conſi. 30. Grauet. conſil. 3. nu. 15. Riminal conſi. 35. num. 12. & 279. nu. 1. & 297. & 301. nu. 3

x Editio de toto lib. Bar. in rub. ff. ſol. matr. nu. 8. in 1. oppo. ubi Rip. nu. 22

y Literæ cambij. Bello. conſi. 26. nu. 7. dicit quod probant contra ſcribentem Bal. conſ. 190. lib. 2

z Reddere. Ita deciſum fuit, & ita obſeruatur ianuæ, atteſtatur Bert. Benint deciſ. Bonon. 58. literas cambij.

a Sigillum authenticum. Graue. conſil. 121. nu. 7. & 122. nu. 14

b Comparationem literarum. Grauet. dict. conſi. 121

c Sed eo mortuo Marſi. ſing. 373. Boer. deciſio. 333. in fin. Stract. in tracta. de mercat. in ult. par. tit. de probat nu. 16.

Ludouicus Alferius.

De

De interrogatoriorum productione.

1 *Interrogatoria quomodo, & quando præſententur.*
2 *Interrogatoria teſtium ad quem effectum fiant.*
3 *Interrogatorium copia parti dari non debet.*
4 *Iudex qui obmittit interrogare teſtes, ſuper interrogatorijs a parte productis, an inualidet examen.*

Septimus actus, eſt interrogatorium pro-
1 ductio † præſentatis enim articulis, &
uocatis teſtibus ſolet altera pars petere
copiam articulorum ad effectum præſentã-
di interrogatoria contra teſtes ad ueritatem
indagandam in cap. præſentium de teſt. lib. 6.
& debet ipſi parti petenti concedi terminus
ad producendum interrogatoria, ut no. Spe.
in tit. de teſte. § iam de interrogatorijs, col.
2 1. † & fiunt ad effectum faciendi uariare te-
ſtes in altero ex illis 10. prædicamentis, quæ
3 ponit Bald. in leg. teſtium. C. de teſti. † quo-
rum copia non datur parti, ne inſtruantur
teſtes ad falſum, ut not. Abb. in capitul. per
tuas. col. fin. de teſti & Alex. in leg. 2. C. de
4 æd. † Quid autem ſi pars producit interroga
toria, & iudex omittit interrogare teſtes ſu-
per illis, an per hoc inualidetur examen?
Dic quod non, ſed remanet facultas parti
faciendi repeti teſtes ſuper interrogatorijs,
etiam poſt publicationem proceſſus, ita te-
net Alex. in conſi. 41 in fin. column. in 4. uol.
& conſilio 174 col. pen. in 2. uol. Reliqua de
hac materia, dic ut dixi ſupra in 1. parte, iu-
dicij ſcilicet huius ſextæ partis in uerſic. in
terrogatio, & habetur per Spec. in d. §. iam
de interrogatorijs in titu. de teſte.

De inſtrumentorum productione.

1 *Inſtrumentorum appellatione, uenit omnis ſcriptura inſtruens cauſam.*
2 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, qualiter præſentatur in iudicijs.*
3 *Inſtrumentum ad commune lucrum, & excapitum an poſſit liquidari.*
4 *Doctor an debeat carcerari pro inſtrumento liquidato.*
5 *Mulier an poſſit liquidari inſtrumentum per procuratorem.*
6 *Carceratus qualiter liquidabit inſtrumentũ.*
7 *Inſtrumentum an poſſit liquidari contra filium familias.*
8 *Filiusfamilias quem eſſe quis probabit.*
6 *Contractus factus cum filio familias, exiſtente in quaſi poſſeſſione ſuitatis an ualeat.*
10 *Inſtrumentum an poſſit liquidari contra promittentem inſitorio nomine.*
11 *Inſtrumentum cancellatum, ſeu utilitatum an liquidari poſſit.*
12 *Inſtrumentum quod non eſt publicum, an liquidari poſſit.*
13 *Inſtrumentum non confectum ſecũdum conſt. inſtrumentorum robur, ſi accepteтur per partem, an poſſit liquidari.*
14 *Inſtrumentum allegatum falſum an debeat exequi.*
15 *Si clericus male liquidauit inſtrumentum cõtra laicum an debeat ad pœnam condẽnari.*
16 *Creditor poſterior offerens debitum priori an poſſit cogere eum ut cœdat ſibi actiones.*
17 *Stipulatio ſine cauſa quando ualet.*
18 *Procurator quando nobis acquirat actione ſine ceſſione.*
19 *Venditor quando tenetur præciſe ad tradendum.*
20 *Mulier carceratur debito, quando inſtrumentum ſecundum formam ritus præſentatur.*
21 *Inſtrumentum ut præſentari poſſit ſecundum formam ritus iuramentum & pœnam continere debet & liquidam debet eſſe, & numero. 22.*
23 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, poſt uiginti annos præſentari non poteſt.*
24 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus, præſentari non poteſt contra hæredem debitoris, ſed creditoris hæres illud præſentat.*
25 *Inſtrumentum continens debitum ualoris, ultra unicam præſentatur ſecundum formam ritus.*
26 *Præuentio facta per debitorem, facit quod non poſſet inſtrumentum contra eum præſentari, ſecundum formam ritus, & qualiter fieri debeat.*
27 *Inſtrumentum ſecundum formam ritus non poteſt præſentari per procuratorem.*
28 *Inſtrumentum ſecundum formã ritus nõ præſentatur & contra debitorem, qui cõtraxit per procuratorem, & non iurauit ipſe debitor ſed procurator.*
29 *Inſtrumẽto præſentato ſecundum formam ritus.*

tus, ſi debitor eſt cõtumx, poteſt de perſona capi.

30 *Inſtrumentũ ſuper aſſiſtentia impetrãda quã do & qualiter præſentatur.*

31 *Creditor. qui elegit uiam urbanius agendi in iudicio non poteſt alterius extra iudiciũ uia executiua agere.*

32 *Inſtrumentum ut fidẽ faciat membrana char ta ſcribi debet, & quæ continere debeat, & nu. 21. cum ſeq.*

33 *Scriptura priuata in carta de papiro, põt præ ſentari.*

34 *Scriptura priuata de ſe nõ facit fidẽ, niſi qua tenus per teſtes comprobatur.*

35 *Citari debet pars, quando producũtur inſtru menta, uel ſcripturæ in iudicio, alias non probant*

36 *Inſtrumẽti copia collationata, poteſt ĩ actibus relinqui retento originali.*

37 *Inſtrumentũ mãdati originale debet in actis dimitti.*

38 *Falsã ſcripturam producẽs in iudicio, interrogari non poteſt, an uelit uti, & qualiter riſpondere debeat.*

39 *Inſtrumentum, ut fidem faciat locum celebrati contractus uel inſtrumenti continere debet.*

40 *Inſtrumentũ carens ſigno notarij in eo opponi conſulto non ualet.*

41 *Indictionis obmiſſo uitiat inſtrumentum.*

42 *Scripturam præſentatio, an ſit actus iudiciarius.*

43 *Datio termini eſt actus iudicarius.*

44 *Inſtrumentum productum in principio cauſæ an probet.*

45 *Inſtrumẽta producta parte non citata quãdo probent, & nu. 46.*

47 *Scripturæ uſque ad quod tẽpus poſſunt in iudicio præſentari.*

48 *Teſtes ſimul cum ſcriptura poſt publicationẽ poſſunt produci*

49 *Scriptura præſentata poſt concluſionẽ, uidetur extra proceſſum & iudex illam recepit ad ſolam ſui inſtructionem.*

a O Cratuus actus, qui ſucceſſiuè ſequi
tur in iudicjs, eſt quia ſolent *a* pro
duci inſtrumenta, & aliæ ſcripturę
1 publicæ, uel priuatæ in uim proba-
tionis, nã appellatione inſtrumentorũ uenit
omnis ſcriptura inſtruens causã. l. 1. ff. de fi-
de inſtr. & not. glo. & Doc. in rub. C. de edẽ.
Super hoc ꝓ introductione iuuenũ declara
bo breuiter duas q. Prima ẽ, qualiter inſtrã
p̃ſentari debeant in iudicijs. Secunda, uſque
2 ad quod tempus produci poſſunt. †Ad
primam quæſtionẽ reſpõdendo præſuppo-
no, quod in regno inſtrumenta præſentan
tur altero de tribus modis, uidelicet uno
modo uia executiua & criminaliter, ut
quando inſtrumentum præſentatur ſecũdũ
formam ritus magnæ curiæ, qui incipit,
Item, ſi qui debitores, &c. & tunc requiri-
tur, quod inſtrumentum ſit ex omni ſui
parte liquidatum, & quod contineat iura-
mentum & pœnam, quo caſu non eſt neceſ
ſe, quod præcedat libellus, nec requiritur
alius ordo iudiciarius, ſed pręſentato in-
ſtrumento, liquidatur per creditorem, pro
quanta ſumma ipſum præſentat, & citatur
debitor, ut ueniat reſponſurus, ſuper teno-
re inſtrumenti, qui in ultimo peremptorio
comparens interrogatur ſuper teno-
re inſtrumẽti, & ſi aliquam exceptionem al
legat ſtatim carceratur, & debet illam ex-
ceptionem probare in uinculis, & ut dici-
tur in dicto ritu, & ſi non probauerit, te-
netur ſoluere debitum & pœnam fiſco, quę
eſt redacta hodię ſm communẽ obſeruãtiã
ad rationem tarenorum trium pro qualibet
unica petita, mò propter pęnã periurij poſ
ſet curia procedere contra debitorem ad
pœnam corporalem. ſ ad mutilationem
manus, ut eſt ritus magnæ curiæ in nume.
56. incip. nota quod ille qui carceratur.
&c. & alius ritus. in nu. 179. incip Item ſer-
uat ipſa curia, quod ſi aliquis, &c. Verum
iſta pœna corporalis hodie non eſt in ob-
ſeruantia, & de facto non ſeruatur. ſed ſola
pœna pecuniaria. Et quoniam ẽt in iſta uia
executiua debet accuſari prima, & ulti-
ma contumacia, ut eſt alius ritus in nume.
127. qu. incip. item, quod ubi, &c. Si tñ eius
uenerit in ultimo peremptorio cum ſacro
paratus ad ſoluendum, euitat omnem pęnã
de equitate, ut eſt alius ritus in nume 70.
inci. Item, quod ſi aliquis, &c. ſed ſi reus de-
fendendo ſe, in termino ſibi præfixo ad
probandum ſuam exceptionem, probaue-
rit ſolutionem, uel falſitatem inſtrumen-
ti, tunc creditor punitur in uno auguſtali-
pro qualibet unica petita. et dicitur in di-
cto tit. 61. incip. item ſi qui debitores. &c.
in fi.

in fin. ſimiliter ſi debitor in ultimo perem-
ptorio comparens, doceat in promptu de
ſolutione, uel alia ſatisfactione, non carce-
ratur, ſed creditor carceratur, tunc & pu-
nitur ut calumniator, & periurus, ut eſt
alius ritus in nume. 169. incip. item, in caſu
præmiſſo.
3 ADDITIO. †Huiuſcemodi dictis per
d. auctorẽ adde nunquid inſtrumentum ad
commune lucrum & excapitum poſſit liqui
dari ſecundùm formam ritus in quo Bald.
in conſi. 21. in 4. libro. Dic quod in tali con-
tractu ſocietatis tres caſus, qui continge-
re poſſint, conſiderandi ſunt. Primus quod
non ſit lucratum minimeque damnum da-
tum ſeu deperditum, & tunc integra quan-
titatis, & ſors principalis debet reddi, & ſte
rilis erit opera, & pecunia. Secundus quod
ſit lucrum, & tunc illud eſt commune ſaluo
capitali, qui tunc actum, & cõuentum eſt de
parte lucri fienda, non de ſorte partienda.
Tertius quod ſit damnum, & non lucrum, &
tunc dimittuntur ſors pro medietate dam-
ni, & ſic de ueritate antequam exequatur
dictum inſtrumentum, & ponatur in execu-
tionem ſm formam ritus debet inquiri &
ſciri, & in quo pręedictorum caſuum ſumus,
& ſic ſecundùm eũ interim nõ poteſt præ-
ſentari ſecundùm formam ritus, & idem
conſuluit ipſemet Bald. in conſi. 61 in 2. lib.
ſed idem Bald. in conſil. 492. incip. multilo-
quium. in 4. lib. in uerſi. ſequitur uidere nu-
me. 3. uidetur ſentire, quod inſtrumentum
debet exequi & præſentari, quando eſſet ap
poſitum pactum, quod infra menſem uerifi-
cetur damnum, & lucrum, ſi quod eueniret,
ita quod eo non uerificato infra dictũ men
ſem amplius non audiatur. Nam iſto caſu
inſtrumentum poteſt præſentari pro ſorte
principali, quæ certa eſt, & datur terminus
reo ad uerificandum lucrum, ſeu damnum,
quia reo non uerificante, infra menſem in
dubio uidetur lucratum ex ſocietate: ut ha-
betur etiam per Socin. in conſi. 24. in 1. lib.
col. 12. & ſic inſtrumentum eſt liquidum, &
ita etiam tenet Petr de Vbald in trac. ſocie.
in 8. ſpecie: & ita alias practicaui in terra
4 S. Seuerini. † Idem nunquid doctor debeat
carcerari, ſi contra eum eſt liquidatum in-
ſtrumentum? & uidetur quod non, quia lex
concedens capturam perſonæ non extendi-
tur ad doctorem, vt habetur in l. medicos.
C. de profeſſ. & med. lib. 10. & uoluit Bal. in
l. 1. C. qui bon. cred. poſſ. & facit, l. ne quis,
C. de auct. diuer. iud. & uoluit Marſ. in l. edi
ctum. ff. de quæſt. nu 8. ita dicendum eſt in
caſu iſto, ut ritus iſte concedens capturam
perſonæ non extenditur ad doctorem.
5 † Nunquid mulier poſſit comparere per
procuratorem legitimæ, & ſufficienter in-
ſtructum ad liquidandum inſtrumentum?
& uidetur quòd ſic, quia uidemus, quod
in criminalibus, & etiam cauſis capitali-
bus, ſiue citetur, ſiue agat mulier, poteſt
per procuratorem comparere, ut dicta con-
ſtitutio regni inc. generaliter alia iura, ſed
in cõtrarium extat ritus inc. Item ſi qui de-
bitores, dum dicit quod perſonaliter debet
comparere, & loquitur in maſculis, & fœmi
nis, ego uidi ſemper practicari in magna cu
ria uicariæ, & alijs tribunalibus, quod mu-
lieres honeſtæ accedunt ad Eccleſiam, quæ
magis prope curiam eſt, & ibi accedit actua
rius, & facit liquidationem ſeu accipit uer-
6 bum liquidationis. † Et ſimiliter ſi ille, qui
intendit liquidare inſtrumentum eſt carce-
ratus, uel infirmus debet accedere actua-
rius ad eum locũ carceris, uel infirmitatis,
& ab eo recipere liquidationem, & ualeat
ac ſi foret præſens in iudicio, & ita quoti-
7 die practicatur. † Nunquid poſſit inſtru-
mentum præſentari ſecundum formam ri-
tus contra filiumfamilias? Bald. in l. cum
non ſolum. §. ſi neceſſitate. 3. col. cir. fi. C. de
bo. quæ libro tenet, quòd non, niſi eſſet men
titus filius de morte patris, ut diceret ſe eſ-
ſe ſui iuris, uel per mortem patris uel per
emancipationem, uel niſi eſſet in quaſi poſ-
ſeſſione exiſtentiæ ſuitatis, quod quidem
tanto magis procedit in Regno Neapol. ubi
extat edictum, quod inſtrumenta, & obliga
tiones quæ fiunt per filiumfamilias abſque
conſenſu paterno ipſo iure ſunt nullę. Nam
ex talibus inſtrumentis nulla oritur obliga-
tio nec iuramento confirmantur, ut tenuit
in ſimili Angel. in conſ. 140. pro deciſione
col 2. uerſ. contrarium dico, & Rom. in con
ſil. 12. inci. uiſo teſtamento propoſito. col. 2.
pro quo facit tex. in l. ſancimus, in illis uer-
bis, pro non ſcripto, uel intellecto. C. de do.
& uoluit ita in ſimili Bartol. in l. ſi quis pro
eo. in 3. membro ad fi. ff. de fideiuſ. in l. 2. in
fi. C. de fideiuſ. dot. den. & conſi. 88. in q. in-
ter Fran. col. 2. & Bald. in l. 2. in 9. q. C. de re,

uen. & in rub. ff. de iu.iur.colum.2. uerſic.
& ideo ſi dicit ſtatutum , & plenius per An.
Tiraq.in tracta. de legi. connu.in uerbo ne
penul.in glo. 2.nume.25 ſequitur quod tale
inſtrumentum minime præſentari poterit
ſecundùm formam ritus poſtquam eſt nul-
lum , & nullam procedat obligationem, &
8 iuramento non confirmatur . † Sed cui in-
cumbat onus probandi eum eſſe filiumfa-
milias,an filio excipienti,an creditori agen
ti ? Ant.de Cana.in trac.de exec.inſtru.nu.
39. in 39. q. uidetur inuere , quod incum-
bit onus creditori agenti , quia probata pa-
ternitate,præſumatur patria poteſtas.l.filiũ
diffinimus. ff. de ijs qui ſunt ſui uel alie.iu.
& paternitas præſumitur , quia nemo eſt ſi-
ne patre , niſi contrarium probetur , ut l. ſi
quis patrem ff.ad Macedo. & ſciẽtia pater-
nitatis , præſumitur in creditore.l.1. C. ad
Macedo . quod quidem non puto uerum ,
cum non conſtet eum filium eſſe natum
ex legitimo matrimonio , nam tunc præſu-
mitur ſui iuris, & ita intelligitur tex.in l. Ti
tia. ff. ſol.matri. & l.ſi uxor in uerbo mon-
ſtretur ubi Fulg. C. de cond.inſ. & eſt ratio
quia quòd quis ſit in poteſtate prius pen-
det ex matrimonio, inſti.de pat.po.in prin.
ſed matrimonium eſt facti , & ſic non præ-
ſumitur, & ita dicit Barto.in conſi.42.inc.
uiſa inquiſitione,& Corn.in conſil.68. pla-
cet mihi, colum.pe. & Iaſo.in l.poſt dotem.
1.colum.ff.ſolu.matr.& per Corn.in conſil.
208.quanquam.colum.2.lib.3. & per Alci.
in trac.de præſump. in 2.præſc.uerſic.2.in-
fertur. Vnde cautela eſt,quod in ult.perem-
ptorio compareat pater inſimul cum filio ,
& teſtibus, & in promptu doceatur de per-
ditis per aſſertionem patris, & etiam depo-
9 ſitionem teſtium . † Sed pone contractum
fuiſſe cum aliquo filiofamilias exiſtente in
quaſi poſſeſſione ſuitatis, an ualeat contra-
ctus? hanc queſtionem diſputat Alc. in loco
de quo ſupra, & dicit, quod licet ſtatutum
annullet contractum factum cum filiofa-
milias, & ſic licet actio tollatur,tamen po-
teſt agere creditor actione de dolo , uel ſte-
lionatus contra talem filium , ex quo alia
actio ceſſat,l.1.ff.de pigno.act.nam dicit ip
ſe, ſtatutum tollit actionem ex contractu,
non autem eam , quæ oritur ex maleficio
uel quaſi,l.pen.C.de dol.l.2.C.ſi min.ſe ma
io.dixe. nec dicit obſtante, quod debet ſibi
imputare creditor, qui non bene inueſtiga-
uit conditionem eius, quia ſatis ur̃ inueſti-
gaſſe,qui ſecutus eſt præſumptionem orien
tem ex quaſi poſſeſſione ſui iuris , cogitare
10 ſuper prædictis. † Quid.n.ſi aliquis ſe obli-
gauit inſtitutorio nomine,an cõtra eũ poſ-
ſit inſtrumentum præſentari, & liquidari ?
& dicas quod non, ſecundùm Affl.deciſ.64.
11 incip. quidã mercator. † Item Adde quod
inſtrumentum,quod eſt cancellatum uel in
aliena parte uitiatum, non poteſt liquidari
& præſentari ſecundùm formã ritus,ſecun-
dùm Bal.in l. 1.ſi tab.teſt.nul.extra. & Pau.
de Caſtr.in l. fin.C.de ædi.di.Adr.tolle. qui
(prout refert ibi Alex.in aliquibus lecturis)
dicit hoc debere intelligi , qñ cãcellatio eſ-
ſet in parte ſubſtantiali,ad quod facit,quod
dicebat Bal.in l.1.in prin.C.ut in poſ.leg.de
quo per Aretin.omnino in §.curare. inſt. de
actio.ubi dicit unum notabile,quod contra
iſtam liquidationem poſſunt opponi om-
nes exceptiones de mundo legitimè com-
petentes.Sed liquidationem inſtrumenti nõ
poſſunt opponi niſi exceptiones permiſſæ à
12 ſtatuto . † Item inſtrumentum quod non
eſt publicum minime poteſt liquidari ma-
xime in regno , ſi non eſt confectum iuxta
formam conſt. inſtrumentorum robur , &
tam iſta exceptio, quàm proxima precedẽs
non debent in uinculis probari , per ea quæ
uoluit Bar.in l.1.§.aut qui aliter.ff.ꝙ ui aut
clam , & qualiter probetur inſtrumentum
non eſſe publicum uide Andr. de Iſer. in d.
13 conſt. inſtrumentorum robur in fin. † Sed
quid ſi inſtrumentum non eſt confectum
iuxta formã conſt. inſtrumentorum robur,
tamen debitor interrogatus ſi habet inſtru-
mentum pro uero dicit, ꝙ ſic, an debeat de-
tineri, & carcerari, uel ſit prouidendum ſu-
per exceptione oppoſita? in quo dico, ꝙ erit
carcerandus , & inſtrumentum prædictum
mandabitur executioni contra eum , quia
illa confeſſio reddit rem liquidam,& habe
tur pro ueritate, ſm Pet. Phi. Cor.in cõſ.18.
incip.principale.in 2.parte,probat.n.cõfeſ-
ſio actum,& ueritatem rei ſecundùm Bar.
in l.ſi fonte.2.col. in fi.uer. & per hoc dico,
ff.de caſt.pe.& Bal.ĩ l.donatione.1.col.ad
fi. C.de conf.nam confeſſio,& ſnĩa paribus
paſſibus ambulant, l.poſt rem de re.iu. & p
Bart.in l.certum, §.ſed an ipſos.1.col.uerſ.
& eodẽ modo, ff. de conf. ſed uidetur poſſe
dici

dici contrarium , nam inſtrumentum non
publicum , & non confectum ſm formam
conſt.inſtrumentorum robur.eſt nullum, &
nullam habet firmitatem, vt dicta conſt.ca-
uetur,& ſic clarum eſt, ꝙ virtute inſtrĩ nihil
fieri poteſt contra debitorem , ſed eſt oĩno
prouidendum ſuper nullitate inſtrĩ , rema-
net ſola confeſſio,quæ non habet executio-
nem paratam , licet habeat vim ſnĩæ , ſm
Ang.Alex.in l.2. ff.de iureiu. per no. in l.1.
C.de confeſ.& in l.poſt.de re.iu.licet poſſet
dici, ꝙ qñ præcedit libellus,& litis conteſta-
tio, & tunc ſubſequitur confectio, requiri-
tur ſnĩa, & non habet executionem paratã,
ſed ſi confeſſio facta eſt in iudicio,non præ-
cedente libello , & litis conteſtatione, tunc
non requiritur ſententia,& habet executio
nem paratã,vt not.per gl.& Doc.in d.l.vni-
ca.C.de conf.& per Bar.in l.1.ff.eod.titu.&
Alexan.in l.2.& quod confeſſio habeat exe
cutionem paratã eſt text.in l.poſt rem.ff.de
re iud.vt ſupradixi . Ego autẽ dico , ꝙ licet
confeſſio habeat executionem paratam, nõ
tñ talem,quod poſſit debitor confitens car-
cerari , ſed dandus eſt ſibi terminus ſaltim
decem dierum ad ſoluendum ſm diſpoſi-
tionem text.in l.ſi debitori. de iud.& ita di-
cit Barto.in l.debitoribus.ff.de re iud.& ſic
ſi iudex vult carcerare debitorem virtute
confeſſionis non poteſt, vt ex prædictis pa-
tet,ſi vero vult carcerare virtute inſtrumen-
b ti *b* non authentici , & vt conuenit non re
aſſumpti,& minime poteſt, quia dicit text.
in d. conſtit. inſtrumentorum robur . quod
nullam firmitatem obtinet,Ergo neutro ca
ſu poteſt procedi ad arreſtationem,& detẽ-
tionem debitoris , quæ poteſt in actu pra-
ctico, quia contrarium vidi reſponderi à
magnis viris prædicta non conſiderantibus.
Bald.in l.fi.C.de ædil.di. Adr.toll.in 3.q.te
net, ꝙ ſtatim mandatur executioni confeſ-
ſio ſicut inſtrumentum,quia æquipollet in-
ſtrumento,& idem uoluit Inn.in c.quæren-
ti.in glo.in verbo quatrimeſtre de offic.del.
& Bald.in Marg.in verbo confeſſio verſ.3.
in quo Berta, in ſuo repertorio , dicit quod
non uidit quomodo poſſit intelligi dictum
Innoc.cum regula ſit,quod confitens habet
terminum decem dierum ad ſoluendum
quare dicit ipſe dictum Innocen.debere in-
telligi in confeſſione facta in actione rea-
li quo caſu nullam habet dilationem confi-
tens, ſed d.l.ſi debitori. de dilatione decem
dierum loquitur in perſonali,& id d.Berta.
in uerbo confeſſio in ciuilibus el 1. & addo
quòd Barto.in d.l.ſi debitori.dicit,quod in-
fra terminum 10. dierum debet carcerari
debitor, quod intelligit Bal.ibi. ſi eſt ſuſpe-
ctus de fuga, & non vult ſatiſdare , & debi-
tor poteſt appellare à præcepto de ſoluen-
do,dicendo confeſſionem erroneum, vt ibi
per Bald. & per eundem in auth. offeratur.
14 C.de lit.cont.† Quid ſi allegatur inſtrumen
tum falſum , an interim impediatur execu-
tio, adeo quòd non habeat in vinculis cau-
ſam dicere debitor ? dicas quod non impe-
ditur executio per text.in l.2.C.de fal.& ibi
15 hoc firmat Rayn. † Quid ſi clericus liqui-
dauerit inſtrumentum contra laicum , &
male liquidauit, an debeat ad pœnam con-
demnari ſecundùm formam ritus? & dicas
quod ſic, quia clericus utens beneficio iſtius
ritus debet vti cum ſuis adminiculis , iux-
ta ea quæ voluit Bald. in l. uenditionem ;
16 C.de cont.emp. † Item adde,quod licet re-
gulariter poſterior creditor offerens debi-
tum priori creditori non poſſit cogere eũ ,
vt ſibi cedat actiones ſeu pignus ſuum , l.
nulla.C.de ſol.tamen fallit , quando poſte-
rior credit habere inſtrumentum liquida-
tum ſecundùm formam ritus, quia tunc
poteſt cogere ſicut dicimus de eo poſterio-
re creditore,qui habet pro ſe auctoritatem
ſententiæ, ſecundùm Alex.in l.à diuo Pio,
§.ſed & illud.ff.de re.iu.quia æquiparantur
in multis ſententia, & inſtrumentum debi-
ti, quod meretur executionem : ſecundùm
Bar.in l.cum vnus. ff.de bon.auct. iud.poſſ.
& l ſi iure.C.qui po.in pi.ha.& Bald.in l.2.
17 C.eod.tit.† Item adde,quod licet alios ſti-
pulatio ſine cauſa non valeat . l. cum de in-
debito.ff.de prob.& Bart, ſi tamen ſi eſt in-
ſtrumentum liquidum , etiam quod in ſe
non contineat cauſam, poteſt liquidari , &
exequi, ſecundùm Bal.in l.2.C.de pet.hær.
& in l.2.1,col.C.de excep.rei iu.& Imol.in
l.fin.ff.à qui.appe.non licet. verſ.3. limitat
Bald. facit quod voluit Bald. in l.generali-
ter.4.oppo. C.de non nu.pecu. Idem voluit
Alexand.in l.à Titio ita ſtipulatus.ff.de ver
bor.obli.3.colum. uerſ. in limita. licet con-
trarium uideatur uelle Bald.in l.ex placito
18 in fi. C.de re.perm.uerſ.2.caſu.† Item licet
alias per procuratorẽ non poſſit nobis que-

ri actio etiã utilis ſine ceſſione. l.poſſeſſio
quod.§.ſi.ff.de acqui.poſ.tamẽ per iſta in-
ſtrumẽta liquida,quæ hñt executionẽ para
tam ex formã ſtatuti,nobis quæritur utilis
etiam ſine ceſſione,ita Bart.in d.l.poſſeſſio
dum æquiperat ſtipulationem factam in
iudicio p procuratorem per quam nobis a
ctio ſine ceſſione quæritur, & ſtipulatio-
nẽ factã in inſtrumẽto,quod habeat execu
tionẽ paratã ,ut ibi pleniſſime per Alexan.
& Are.in §.fin.inſt.per quas perſo no.acq.
19 †Item licet aliàs uenditor, qui tenetur ad
tradendum,& ſic ad factum,nõ poſſit prę-
ciſe ad id cogi.l.ſtipulationes cum diuidun
tur.§.celſus.ff.de uerb.obl.& ibi,per Docto.
in l.1.ff.de act.emp.& p Bar.tñ quãdo talis
debitor eſſet obligatus p inſtrm,q̃ haberet
ex forma ſtatui executionem paratam poſ
ſet præciſè cogi ad tradendum, ſecundum
Bal.in l.1.pen. col.C.de ſenten.quæ pro eo
quod inte.licet.Rom.tenuerit contrarium
in d.leg.ſtipulationes:ad quod facit, quod
uoluit Paul.de Caſt.in l.eum pro quo.ff.
de in ius uoc.plura alia poſſem dicere in
hac materia,quæ obmitto breuitatis cau-
ſa.Petr.Foll.V.I.D.
20 †Poteſt etiã fieri talis pſentatio inſtri con
trã mulierẽ debitricẽ.& p hoc eſt correcta
ĩ iſto caſu diſpoſitio auth.ſed nouo iure.c.
de cuſt.reo & auth.ſed hodie, C.de off.di-
uer.iud.vbi habet, qđ mulier non põt car
cerari,maxime p debito, ut no.plenè Ale.
& Iaſ.in l.plerique. ff.de in ius uoc. Nam
hodie in regno poteſt mulier carcerari pro
debito, quando eo modo ſecundum for-
mam ritus præſentatur inſtrm contra eam
& hoc dictat expreſſè dictus ritus 61.dum
dicit, item ſi qui debitores, aut debitrices
&c.qui loquitur ẽt contra fideiuſſores, ut
21 ibi expreſſe dr.†Limita tamen primo hãc
diſpõnem ritus, & uiam executiuam pro-
cedere, dummodo inſtrm contineat iurm
& pœnam,ut in eo dicitur,quia alius debi
tor non eſſet periurus, nec poſſet crimina-
22 liter conueniri.†Secundo limita, dummo
do Inſtrm ſit liquidum ex omni ſui par-
te.Quod procedit,etiã ſi eſſet liquidum per
relationẽ ad aliud inſtrumẽtũ,& ſic ſufficit
dummodo aliud inſtrm producatur, ut eſt
alius ritus in nume.61.incip.nota quod il-
23 le ritus, &c.in fin.†Tertio limita, niſi à
die natiuitatis actionis in inſtrumento con
tentæ fuerint tranſacti anni 20.quia tan-
to tempore eſſet præſcriptum huiuſmodi
præſentationi executiuæ,& poſſet tunc ſo
lum præſentari inſtrumentum uia ordina-
ria,ut dictat expreſſe dictus ritus 62.incip.
nota,quod ille ritus,&c.
24 †Quarto limita, dummodo debitor con-
tra quem præſentatur, ſit uiuus.Secus, ſi
eſſet mortuus, nam contra eius hæredes
non poteſt eo modo inſtrm præſentari, ſed
ſolũ uia ordinaria,quia prǽſumit habere iu
ſtam ignorantiam;unde non interrogatur
ſuper tenore inſtrumenti, ut eſt alius ritus
in num.178.incipiens,Item ſeruat ipſa cu
ria, quod ſi debitor, ſed conuerſo hæres
creditoris põt præſentare eo modo inſtru-
mentum,debet tamen antea facere præam
bulum,& probare ſe hæredem pro liquida-
tione inſtrumenti,ut dr in dicto ritu.178.
& eſt alius in nume. 221,incip.item ſeruat
ipſa curia, quod ſi ſit præſentatio, &c.&
aliùs in nume. 146. incipiens, item ſeruat
25 ipſa curia, quod quando.&c.†Quinto li-
mita, dummodo iuſtrumentum contineat
debitum ualoris ultro unicam, alias ſi eſt
ab unica infra,non poteſt eo modo preſen
tari,ut eſt alius ritus nume. 272.incipiens.
26 item quæcunque, &c.†Sexto limita, *niſi*
creditor eſſet ante præuentus à debitore,
ut rumpat ſibi inſtrm ex aliqua iuſta cau-
ſa,quia interim pendente dicta præuentio-
ne non poteſt inſtrm præſentari ſecundum
formam ritus,nec proceditur ad interroga
tionem, ut eſt alius ritus 64.incipiens, no-
ta quod ille ritus, &c.Illa autem præuẽtio
eſt limitata hodie per regiam pragm.quæ
incipit,malitijs, qua cauetur, quod debi-
tor non poteſt præuenire creditorẽ, niſi p-
ſtita prius fideiuſſoria cautione ſub pœ-
na nunciarum decem de ſoluendo debitum
in caſu ſuccumbẽtiæ, & tempore publica-
tionis proceſſus debet perſonaliter debi-
tor pręueniens comparere,ut ſi non proba
uerit præuentionem, poſſit detineri de per
27 ſona. †Septimo limita .dummodo inſtrm
præſentetur, & liquidetur, p principalẽ cre
ditorem perſonaliter, non per eius procu-
ratorem, nam in hoc proceſſu executiuo,
& extraordinario non admittitur procura
tor etiã ad media, nec ex parte actoris,nec
ex parte rei; ut eſt alius ritus magnæ cu-
riæ 182.incip.itẽ,ſeruat dicta curia, quod

28 in cauſis.† Octauo limita, quando inſtru-
mentum fuit celebratum cum aliquo procu
ratore nomine debitoris, & ipſe procurator
iurauit, nam tale inſtrumentum non poteſt
præſentari, ſecundum formam ritus: quia
iuramentum non eſt præſtitum de facie ad
faciem, & ideo contra dominum, qui non
iurauit personaliter præſentari non poteſt
minime contra procuratorem,quia licèt cõ
demnari poſſit procurator. non tamen fit
executio contra eum,ſed contra dominum,
ut not.Angel & Docto.in l.Plautius. ff.de
proc.vnde non eſſet equum, quod procura-
tor detineretur de perſona, quia fieret actus
executiuus contra eum.ita de hoc eſt deciſ.
29 64.conſil.Neapo. † Si tamen debitor cita-
tus eo modo ſuper tenore inſtrumenti, eſſet
cõtumax,& non compareret in ultimo per-
emptorio. ex tunc in antea capi poteſt de
perſona tanquam ſuſpectus,de hoc eſt alius
ritus 77.incipiens,item,quod ſi debitores ci
tati,&c.& iſto modo prædicto inſtrumentũ
præſentatur perſonaliter.
30 † Secundo principali modo præſentantur
inſtrumenta in regno realiter ſuper aſſiſten
tia impetranda, & hoc procedit ſimiliter,
quando inſtrumentum eſt liquidum, & ha-
bet pactum de capiendo, conſtitutum præ-
carij,& hypothecam bonorum:nam in iſto
caſu habet creditor electionem, ſcilicet, a-
gendi uia extraordinaria executiua aucto-
ritate dicti pacti de capiendo,quia poteſt au
ctoritate propria capere tantum de bonis
debitoris,quod aſcendat ad ſummam debi-
ti, per ea quæ plene tenet Bartol.in repe.l.
creditores. C. de pig. uel agendo urbanius,
ſcilicet,uia iudiciaria,petendo aſſiſtentiam
citata parte, quo caſu ſi innititur hypothe-
cæ bonorum, cenſetur intentare hypothe-
cariam,quæ eſt actio realis. Si uerò inniti-
tur conſtitutio præcarij exiſtenti in inſtru-
mento,& cenſetur intentare condictionem
ex l.fin.C.de acqui poſſeſſ.quando agit con
tra tertium poſſeſſorem,ut habetur in deci.
139.conſil.Neap.ſed agendo contra ipſum
principalem debitorem, cenſetur agere ad
reuocationem præcarij ad recuperandum
naturalem poſſeſſionem ratione ciuilis in
eum tranſlatæ per præcarium, ut habetur
per Bartol & Doct.in l.quod meo,& in l.in.
terdum.ff.de acqu.poſſ.& ita illi rei aſſiſtit
ſibi hypothecatæ,& ideo aſſiſtentia dicitur
quam tunc urbanius agendo impetrata a iu
dice, & una cum ea iudex conceditur ſuum
decretum propter clauſulas inſtrumentales,
ut res illa hypothecata cum præcarij conſti
tutione,& puncto de capiendo, capiatur, &
publicis ſubhaſtationibus exponatur, & de
pretio creditoris ſatisfiat, & ita quotidie
31 practicatur.†Si tamen creditor elegit hanc
uiam agendi urbanius in iudicio non poteſt
ulterius agere uia executiua extra iudicium,
ut tenet Bald.in l.1.colum.5.uerſic.10.quæ
ro.C.de ſeruit.& aqua.Et quid ſi inuenit re-
ſiſtentem, an poſſit illum expellere propria
auctoritate, & de multis alijs pertinentibus
ad hanc materiam,uide Bartol. & Salic.in
d.l.creditores & Franc.de Aretin.conſi.22.
& Matth.de Afflict.in conſt. pacis cultum.
columna 5.cum duab.ſeq.
32 † Tertio modo præſentantur inſtrumen-
ta,& ſcripturæ uia ordinaria,uidelicet,præ
cedens petitione,& litis conteſtatione,& da
to termino ad probandum, tunc in meritis
probationum producuntur ſcripturæ ad pro
bandum intentionem producentis, quo ca-
ſu de iure conſtitutionum regni,ſi eſt inſtru
mentum, debet produci in carta membra-
na,alias non facit fidem,ut eſt conſt.quæ in
cipit, conſuetudinem, quam olim, &cæt.
Item, ſi inſtrumentum contineat ſummam
ultra libram auri debet habere ſubſcriptio-
nem iudicis,ad contractus,& trium teſtium
probatæ uitæ ultra notarium, ſed infra li-
bram auri ſufficiunt duo teſtes cum noto-
rio,& iudice. Et debent illi teſtes eſſe litera
ti,ſcientes ſcribere, ſi in illo loco, ubi cele-
bratur contractus, eſſet copia literatorum,
aliàs ſufficiunt illiterati,qui per ſignum cru
cis ſe ſubſcribant. ita hæc omnia tradun-
tur in conſt.inſtrumentorum robur.
33 † Sed ſi eſt ſcriptura priuata,poteſt produci
etiam in carta de papyro, ſecundũ Luc.de
Pen.in l.ad inferiorem,columna 4.uerſ.itẽ
ſcias.&c. C.de apo.pub.lib.10.
34 † Verum talis ſcriptura priuata de ſe non
facit fidem, niſi quantus per teſtes compro
batur,ut habetur per Barto.& Docto.in au-
th.at ſi contractus.C. de fide inſtru. & in l.
ſcripturas.C.qui pot.in pig.hab.in l.admo-
nendi.ff.de iureiuran.& in l.publ. C.de teſt.
35 † Verum, quando producuntur inſtrumen-
ta, vel ſcipturæ in iudicio in uim probatio-
nis, debet pars citari,alias non probarẽt, ut

not. Bal.in l.ſi.quãdo in ſi.C.de teſt.& Lud.
Ro.in conſil.176.col.2. niſi producerentur
ad ſolam inſtructionem iudicis, quia tunc
non requiritur partis citatio, ſecundũ Bal.
in l.ſi qua per calumniam,uer.ſed pone,&c.
36 C.de epiſ.& cl.† Et licet ſit dictũ,quod in-
ſtrumenta debent præſentari in forma pro
bante in carta membrana, cum ſubſcriptio
nibus teſtium hoc eſt uerum in ipſa oſten-
ſione,& productione,quæ fit in curia,tamẽ
poſt ipſa producta poteſt pars producẽs re-
linquere in actis copiam collationatam, &
retinere originale penes ſe, ne aliquo caſu
in actis perdatur, uel ſurripiatur,& ita quo
tidie practicatur in regno, de hoc eſt ritus
magnæ curiæ in nu.168.incip. item ſeruat
ipſa curia,quod quamuis,&c.
37 ADDITIO. † Adde hic,quod licet
aliàs ſufficiat præſentari inſtrumenta,& de
mum in actis dimitti copiam collationa-
tam,ut hic per do. Auc. tamen id non pro-
cedit in mandato, & procuratore. quia in-
ſtrumentum originale mandati debet in a-
ctis dimitti, alias non probat, ſecundum
Bal. in l.inſtrumenta de fideicom. quod eſt
uerum, quando illud inſtrumentum man-
dati eſſet ſimplex, alias ſi eſſet inſtrumentũ
continens plura capita, & mandata ad plu-
res cauſas debet originale reſtitui produ-
centi, & regiſtrari in actis particula manda
ti facientis ad cauſam, ſecundum eundem
Bal.& Spe. in tit. de inſtru.edi.§.5.& in tit.
de proc.§. publicatis, uerſ.3.quod nota, qa
38 pauci ſciunt. Pet.Fol. Quid ante,† ſi produ
catur inſtrũm falſum & altera pars petit inter
rogari producentem, an uelit eo uti ad hoc
ut poſſit ipſum accuſare de falſo, an tenea-
tur reſpõdere ſimpliciter, uel ſufficiat quod
reſpondeat conditionaliter, ſcilicet uolo
uti, quatenus uerum eſſe apparebit, & no.
aliter? Dic quod debet reſpondere ſimpli-
citer,& ſi dubitat, datur ſibi terminus ad de
liberandum. & de hoc eſt dec. 289. conſil.
Neapo.& ita debet intelligi regia prag.quę
incipit, teſtem falſum, & idem dicimus in
atteſtationibus teſtium,vt habetur in d.dec.
39 186. † Requiritur etiam in inſtrumento
d præſentato *d* locus celebrati contractus
ſeu inſtrumenti,aliàs ſi in eo non eſt deſcri-
ptus,non ualet, nec probat, ut not. Pe. Phi.
Corn.in conſ.126.col.2,in litera b,in 4.vol.
& no.glo. & Bar.in l.generali,C.de tab.lib.
40 10. † Idem dicimus *e* de ſigno notarij,quia
e ſi non apponatur in inſtrumento, quando
eſt conſuetum apponi, inſtrumentum non
ualet,ut per plura tenet idem Pet.Phi.Cor.
in conſi.118.colum.2. in litera d,in 4.uolu.
41 † ubi idem dicit de *f* ommiſſione indictio
f nis,quod uitiet inſtrumentum,& hoc ponit
iud.conſi.118. in litera f,& conſi.93. col.1.
in litera c,in eo.4.uol.& tenet Bar.in l.ſi li-
brarius.ff. de reg.iur. & in l. nominatim.ff.
42 de cond.& demon. † An autem præſentare
iſtas ſcripturas in iudicio, ſit actus iudicia-
rius? dic quòd non, unde etiam in die fe-
riata præſentari poſſunt, ut no.Spe.in ti.de
dil.§.1.uerſic. ſed pone iudex, &c.circa fin.
43 † Sed datio termini eſt actus iudiciarius,ut
tenet idem Spec.in tit.de dil.§.nunc uidea-
mus,uerſ.ſed pone ecce,&c.
44 ADDITIO, † Aduerte ad unum (in
quo multi decipiuntur) nam ſolent inſtru-
menta multoties produci in principio cau-
ſæ inſimul cum libello,quæ non probant ni
ſi reprobantur in termino probatorio, ſm
But.in c.1.de probatorio. quia inſtrorum p
ductio ante litem conteſtatam fieri non po
teſt, ſm Fed.de Sen. in cõſ.in Chriſti nomi
ne,caſus talis eſt: Minus de Tholomæis,qđ
eſt uerum ſi inſtrumentum non eſſet impu-
gnatum per aduerſarium, uel non eſſet da-
tus terminus ad impugnandum ſecundum
Fel.in c.ex epiſt. de prob.nu.28. † Itẽ licet
45 ſupradixerit do. Auctor. non ualere produ-
ctionem ſcripturarum niſi pars citetur ad
uidendum præſentationem ſcripturarum,
& recte tamen id non procedit ſi fiat pro-
ductio in fine termini, quia ualet produ-
ctio parte non citata, ſecundum Bal.in l.ſi.
C.qui admi.& Bar.& l.ſed,& alia.de conſt.
46 pec. † Item ualet productio ſcripturarum
facta non citata parte, quãdo facta eſſet in
fra terminum datum ad producẽdum ſcri-
pturas, & infra terminum datum ad probã-
dum per omne genus probationis, ſecundũ
Alexan. qui id ſingulariter tenet in l. Item
illa.ff.de conſt.pec.in addi.ad Barto.& dicit
id uoluiſſe ante cum Bald.in l.qui ante Ca
len.ff.de uerb. obli.in addi.& in l.ſancimus
in add.parua. C. de iud. & in l.ſi quando in
vlt.q.C. de teſt.& ex hoc inolenit practica
generalis fieri productionem ſcripturarum
in termino probatorio abſque citatione
partis.quæ ſi fieret extra terminũ non uale-
ret

ret abſque citatione partis, ut ex prædictis
patet,& dicit Affl. in conſti.cordi. nobis in
nono nota,quod per regem catholicum fuit
prouiſum, quod præſentationes ſcriptura-
g rum non poſſent fieri *g* coram notario acto
rum,niſi citata parte coram iudice ad uiden
dum præſentationem ſcripturarũ, quod di-
cit eſſe uerũ,niſi fieret productio in fine ter-
mini,per ea quæ ſupra dixi.Pet.Folle.
VENIO Ad ſecundam queſt.principa-
47 lem† ſcilicet,uſque ad qđ tẽpus præſentari
poſſunt ſcripturæ.Dic quod de iure cõi poſ-
ſunt præſentari non ſolum in termino pro-
h batorio, ſed *h* etiã qñcunque poſt,uſque ad
concluſionem in cauſa excluſiuè,c.cum dile
ctus. de fide inſtr. nam in hoc caſu produ-
ctionis ſcripturarum, ceſſat timor ſuborna-
48 tionis † hinc dicimus, quod quando teſtes
producuntur poſt publicationem, una cum
ſcriptura poſſunt pduci,ut no.Bal.& Doct.
in l.certi cõdictio.§.quoniam.ff.ſi cer. pet.
& Bal.in l.ampliorem. C.de app.& Alex. in
l.ſi ita ſcriptum.ff.de lib.& poſth. & cano.
in c ſcire,de teſtibus.quod tñ declara, & li-
mita,niſi aliqua iuſta cauſa ſubſit, quia tũc
poteſt iudex, ſtante iuſta cauſa, etiam poſt
concluſionem in cauſa, admittere ſcriptu-
ras,ut tenet And.de Iſer.in conſt. iuriſperi-
torum colum.1.deinde ſuperuenit conſti.re a
gni,quæ incipit,lite legitimè,quæ ſecũdum
unum intellectũ gloſ.& And.ibi,uult, quod
ſcripturæ producantur infra terminum pro
batoriũ,& non poſt,uerum,quo ad hoc, illa
conſt. non ſeruatur. Nam ſuperuenit regia
prag.quæ incipit,curſu dilationum, qua ca- b
uetur,quod ſcripturæ producãtur infra qua
tuor dies utiles a die publicationis, quando
nulla fuit petita repulſa,ſed ſi repulſa facta c
eſt, tunc iſti quatuor dies currunt a die pu-
blicationis in cauſa repulſæ, & ita ſeruan-
dum eſſet,cum illa prag. faciat in regno ius d
nouiſſimum.Et uide quæ dixi ſupra in uerſ.
exceptio. Ego tamen ſemper uidi obſerua- e
ri, quod ſcripturæ recipiuntur in curijs uſ-
que ad concluſionem excluſiuè, & ſic de fa-
cto, & de communi ſtilo curiarum ſeruatur f
diſpoſitio iuris communis,ſcilicet d. c. cum
dilectus.de fide inſt. & ex hoc dico non ſer- g
uari ritum magnæ curiæ in nu. 21. qui in-
cipit, Item, quod poſt terminum, &c. qui h
uult, quod non recipiantur aliquæ ſcriptu-
ræ poſt terminum probatorium, ut ponan-
tur in proceſſu, nam contrarium eſt in uiri-
di obſeruantia, & maxime per d. regiam
prag quæ contradicit illi ritui, & ſimiliter
eſt correctus alius ritus in nume. 159. inci.
item ſeruat ipſa curia,quod poſt terminum,
&c.qui in effectu dicit idem, quod præce-
dens, ſaluo eo, quod dicit in fine ſui ſcilicet
quod poſt concluſionem eſt hodie in obſer-
49 uantia,ſcilicet,quod † quando producitur
ſcriptura poſt concluſionem, tunc actorum
magiſter facit illam ſcripturam præſentare,
denotando,quod poſt concluſionem produ-
cta fuit, & non ponit illam in proceſſu, ſed
extra proceſſum, & iudex poteſt illam uide-
re ſolum ad ſui inſtructionem & non in uim
probationis, & ita ſeruatur. Reliqua in hac
materia dic, ut dixi ſupra in uerſicu. dilat.
& ut habetur per Specu.in titt. de inſt. edi.
per to. & per Mod. in c.cum dilectus. & in
cap.ſcripta uero.& in capi.cum Ioan.de fid.
inſtru. Rob. Mar. V. I. D.
ADDITIO. Adde Affl.in conſt.lite legi
tima conteſt.in 13.not in 3.quæſtio.ubi uo-
luit, quod regulariter ſcripturæ producun-
tur uſque ad concluſionem in cauſa excluſi
uè,quod quidem dicit non procedere in 15.
caſibus.Petr. Foll. V. I. D.

ADDITIONES.

a Produci Inſtrumenta. Late de præſentatio-
ne Inſtrumẽti,& de tota ac materia, & de
dicta conſtitutione,item ſi debitores,uideas
tract.Martini Frecciæ de preſenta.Inſtrum.
editum ad declarationem d. conſt. Couarr,
lib.pract.qq.cap.19.20.21.& 22.
b Non authentici. Inſtrumentum authenticũ
quod dicatur, Couar.lib.pract.qq.ca.19.nu.
1.in prin.
c Mulier.Iaſ.in l.ad egregia.nu.9.ff.de iureiu
ran. Soci. reg.259.Duen.lib.1.reg.utr.iur
reg.312.
d Locus celebrati Couar.lib.pract qq.cap.20
num.3.uerſiculo 5 neceſſarium eſt.
e De ſigno notarij.Boer.deciſ.37.numero 10.
Couarr.ubi ſupra numero 5.uerſiculo ſepti-
mo ad ualorem.
f Omiſſione Inditionis Couar.lib.1.reſol.ca.
12.numero.7.
g Coram notario actorum.Couar.lib.1.reſo-
lut.cap.1.numero 5.
h Quandocunque.Couar.lib.pract.qq.capi.
10.nu.8.& lib.1.capitulo 1.nu.5.Socci.reg.
184. Ludouicus Alferius,

De iuramento, eius differentia, & vſu.

1 Iuramentum, quotuplex ſit.
2 Iuramẽtum neceſſarium, alias ſuppletorium, quod dicatur.
3 Iuramentum ſuppletorium defertur, etiã poſt concluſum in cauſa, dummodo ante concluſionem petitum ſit & nu, 10.
4 Iuramentũ ſuppletorium, quot & quæ requirantur ut deferatur, & nu. 5.6 7 8 9 10.
5 Iuramentum ſuppletoriũ nõ defertur hæredi.
6 Perſonę uili, & ſuſpectæ de periurio, nõ defertur iuramentum ſuppletorium.
7 Iuramentum ſuppletoriũ, nõ defertur in cauſa ardua & criminali.
8 Cauſa parua, uel magna dicuntur, ſecundum perſonarum conditionem.
9 Iuramentum non defertur in ſupplementum. quando ſemiplena probatio eſt eliſa per probationes contrarias.
11 Iuramentum ſuppletorium debet deferri parte præſente, uel citata.
12 Iuramentum in regno defertur etiam poſt concluſionem,
13 Iuramẽtum an deferatur ei, qui uiſus eſt probare per plures teſtes.
14 Iuramentum an deferatur in cauſis magnis, & numi. 16 17
15 Iuramentum an deferatur periurio.
18 Iuramentum an deferatur ex unico teſte deponente ſine cauſa.
19 Iuramentum an deferatur ex officio.
20 Iuramentum an deferatur in cauſa appellationis.
21 Iuramentum an deferatur ad probandam quantitatem.
22 Iuramentum litis deciſorium, quod dicatur, qualiter deferatur.
23 Probatio an admittatur contra iuramentum litis deciſorium.
24 Iuramentum quod defertur in iudicio alicui aduerſario. ut principaliori, & legaliori, ueritatis appellatur.
25 Teſtis de mera ueritate iurare debet, alias non probat.
26 Iuramentũ calumnię, credulitatis appellatur.
27 Iuramentum in litem quotuplex ſit & quando & qualiter deferatur.
28 Iuramentum purgationis, quod dicatur, & quando deferatur.
29 Purgatio canonica, quæ dicatur, & quæ uulgaris.
30 Iuramentũ pro enormitate criminis, ſecundũ l ſi quando. C. unde ui. qualiter deferatur.
31 Iuramentum damnum paſſi an & quando faciat plenam fidem.
32 Præſumitur pro decreto ſeu ſententia iudicis maioris, Secus in iudice inferiori, & pedaneo.
33 Expenſarum taxatio fit mediante iuramento litigatoris.
34 Iuramentum promiſſorium, quod dicatur. Et an inducat obligationem.
35 Pactum nudum, an firmetur iuramento.
36 Iuramentum aſſertorium, quod dicatur, & quis ſit eius effectus.
37 Iuramentum confirmatorium, quod dicatur, qui ſint effectus eius.
38 Iuramentum fidelitatis. quod dicatur.
39 Iuramentum fidelitatis quid contineat.
40 Iuramentũ fidelitatis à quo, & cui præſteur.
41 Iuramẽtum fidelitatis præſtatur per tutorem uel curatorem & procuratorem
42 Baro nõ poteſt exigere iuramẽtum fidelitatis à uaſallis, ſine mandato, uel literis Regis, alias priuatur feudo.
43 Iuramentum ligij, quod ſit, & in quo differat a iuramento fidelitatis.
44 Ligius quis dicatur.
35 Iuramentum temerariũ, uel colore iracundiæ factum. an ſeruandum ſit.
49 Ludens & ludere uidens, & mutuãs pecuniã ludenti. & docens ludentem, æquiparantur, & omnes pœna inducta contra ludentẽ puniuntur. Idem de iurante non ludere.
47 Iuramentum illicitum, quod dicatur, & quot modis dici poteſt.
48 Iurans. delictum committere, non tenetur ad obſeruantiam iuramenti.
49 Iurans non ferre teſtimonium, non obſtante iuramento poteſt examinari.
50 Fideiubere pro proximo in periculo conſtituto quis poteſt non obſtãte iuramento per ipſum de non fideiubendo præſtito.
51 Iuramentum in male promiſſis. non eſt ſeruandum.
52 Iurans ducere uxorem in caſu, quo nouerat caſtitatem, an tenentur ad obſeruantiam.
53 Iurans adimplere omnia, quę ab eo petẽtur, non tenetur adimplere aliquid turpe.
54 Iurans per uiſcera Chriſti. uel alia membra, blaſphemare dicitur.

55 Iurans

55 Iurans per dæmones uel aliam creaturam, an teneatur ad obſeruantiam.
56 Iuramentum an præſtari poſſit, per procuratorem, habentem ſpeciale mandatum.

NOnus actus, qui ſucceſſiuè emergit in
iudicio, eſt iuramentum. Pro cuius
1 euidentia eſt ſciendum. † quod iura-
mentum in genere ſumptum, eſt duplex ſci-
licet iudiciale, & extra iudiciale, Iudicia-
le, dicitur propriè illud, quod præſtatur in
2 iudicio, cuius multæ ſunt ſpecies † Et prima
eſt ſpecies iuramenti, quod appellatur neceſ
a ſarium, alio uocabulo dicitur *a* ſuppleto-
rium. & eſt illud, quod defertur in ſupple-
mentum probationis, ut quando actor uel
reus probauit ſemiplene, nam poteſt iudex
parte petente deferre iuramentum ſemiple-
ne probanti, per cuius iuramentum erit ſup
pleta probatio ſufficiens ad condemnatio-
nem, uel abſolutionem. & ideo dicitur ne-
ceſſarium, quia ex neceſſitate defertur pe-
tente, etiam altera parte inuita, ut probatur
in leg. in bonæ fidei. in uerſiculo oportet.
3 C. de reb. cred. † & poteſt deferri etiam
poſt concluſum in cauſa, dummodo ſit peti-
b tum *b* ante concluſionem, ſecundum Ale-
xand. in conſilio 53. columna fin. in pri-
mo uolumine, & Iaſ. plenè tangit in repe.
leg. admonendi. columna 154. & ſequen.
ff. de iureiuran. & de iſto iuramento tradi-
tur plenè per Bartol. & Doct. in dict. leg.
admonendi. & in d. l. in bonæfidei, & ibi
Bal. & Sal. & per cano. in capitulo fin. de
4 iureiuran. † Et ad hoc ut deferri poſſit hoc
iuramentum, requiruntur ſex copulatiuè,
quorum ſi aliquod deficit, non defertur. Pri-
mo enim requiritur, quod ſit ſemiplenè pro
batum per unum teſtem non omni exceptio
ne maiorem, ſecundum Alexand. in conſi-
lio 32. in 1. uolumine, & conſilio 19. co-
lumna pen. in 4. uolumine, & conſilio 18.
columna 2. & 3. in 2. uolumine, & Pet. Phil.
Cor, in conſilio 194. columna 2. in 2. uolu-
mine, alias non faceret in iſto caſu ſemiple-
nam probationem, uel quod ſit probatum
ſemiplene per alias ſpecies probationum,
de quibus habetur per Mod. in d. l. admo.
† Secundo requiritur, quod ille cui defer-
tur tale iuramentum, ſciat ueriſimiliter ue-
ritatem per ſenſum corporeum, quia in hoc
æquiparatur teſt. ut no. gl. in d. admo. in uer.
exacto. & ibi Bar. circa fi. colum. & glo. in
d. l. bonæfidei, C. de reb. cred. & ideo non
c *c* defertur hæredi, quia uerisimiliter igno-
6 rat ueritatem negotij. † Tertio requiritur,
quod is, cui defertur, ſit perſona hone-
d ſta, & bonæ uitæ, quia alias *d* perſonæ uili
& ſuſpectæ de periurio non defertur, ſecun
dum Abb. in d. c. fi. §. ſane. col. 3. de iureiur.
& Bal. in l. qui accuſ. & C. de eden. & Bar. in
7 d. l. admo. col. ſi. † Quarto requiritur, quod
cauſa non ſit magna, ſed modica, nam in cau
e ſa ardua, uel *e* criminali non defertur, ſecũ-
dum gl. in d. l. admonendi, in uer. exacta. &
ibi per omnes Doctores, & in d. l in bonæfi-
8 dei. † Dicitur aũt parua uel magna. ſecun-
f dum *f* conditionem perſonarum, ſecundum
Bart. in authen. niſi breuiores. C. de ſent. ex
peri. reci. & Pet. Phi. Cor. in conſilio 58. col.
3. in 3. uol. & Alex. in conſil. 39 in fin. in 5.
9 uol. † Quinto requiritur, quod dicta ſemi-
plena probatio nõ ſit in aliquo eliſa per pro
bationes contrarias, quia tunc non defertur,
ut no. glo & Bal. in l. 1. C. qui & aduer. quos,
10 & Lud. Ro. in conſi. 91. col. pe. † Sexto requi
ritur quod iuramentum fuerit petitum ante
concluſionem in cauſa, nam tunc poteſt de-
ferri, non poteſt, ut ſupra dixi, alias ſecus ad
inſtantiam partis ſecundum Alex. in conſ.
53. in 1. uol. unde practica cõmunis eſt quod
facta publicatione compareat litigator, &
dicat qualiter credit ex proceſſatis, plene
ſuam intentionem probaſſe, ita quod debet
uictoriam reportare. Si tamen eum ſemiple
nè probaſſe cõtigerit, petit ſibi deferri iura-
mentum ſuppletorium alias proteſtatur, &c.
nam ſi iudex non daret iuramẽtum tunc cõ
currentibus dictis ſex requiſitis faceret litẽ
ſuam, reliqua de hac materia dic, ut per Do
cto. maxime Iaſ. in d. l. admon.
11 ADDITIO. † Adde quod requiritur
ultra unum ualde neceſſarium, quod eſt, ut
g deferatur dictum iuramentum præſente *g*
parte uel citata, alias non ualeret. Ita per
Alexand. in conſilio 122. uult. colum. in 2.
libr. & ſequitur Marſ. in l. maritus. 4. colum.
ff. de q Adde Cap. dec. 35.
12 † Item ſciendum eſt, quod in regno de-
fertur iuramentum ſuppletorium etiam poſt
concluſum in cauſa uſq; calculum ferendæ
ſnię, ex quo cauſæ ſunt ſummariæ, quã cau-
ſæ ſunt ſummariæ ſemp defertur. Ita tenet
Iaſ. in l. admonẽdi, ff. de iureiur. in 19. col. &

dicit

dicit hoc procedere etiam ad petitionẽ per
tis,quod no. quia pauci ſciunt uide Cap. in
13 deciſ. 35. † Item ſcias quod defertur iur̃m
in ſupplementum probationis ei, qui uiſus
eſt probare per teſtes, & probauit ſemiple-
ne per teſtes ſingulares, dumodo illa ſin-
gularitas non ſit obſtatiua, ſed adminiculati
ua,ſecundũ Fel.in c.licet ex quędam. extra
14 de teſt.in 5 col. † Item licet hic dñs auctor
dixerit nõ deferri, niſi ubi eſſet modica cau
ſa, tñ ſi eſt plus quam ſemiplene probatum
etiam in cauſis magnis,& in alijs cauſis pro-
hibitis defertur.ſecũdum Fran.Cur.in l.ad-
monẽdi.ff.de iureiu.uerſ.67.& refert ita te-
nere Alexand.in l.3.in princ.ff.de iureiu.&
de quo p Marſ.in ſig.27.uide Aymo. Crau.
15 conſ.198.lib.1.† Item licet uerum ſit iura-
mentum nõ deferri perſonæ ſuſpectæ de per
iurio,& per iure,tamen ſi apparet ſatisfeciſ
ſe ſuis creditoribus,& de periurio conſtat eſ
ſe abſolutum à ſacerdote, facta confeſſione
coram eo, debet deferri iuramentum ei, li-
cet alias periuraſſet, quia peccator poſtquã
ſe pęnituit,non eſt amplius peccator,c. fer-
rum de conſe.diſt.4.& refert Affl.in deci.ſa-
cri.conſ.36.ita fuiſſe in ſacro regio con.de
16 ciſum.† Item ſcias quòd defertur iuramen-
tum ſuppletorium parti ſi pars aduerſa non
articulauit cauſam eſſe magnam,licet in rei
ueritate cauſa ſit magna ſecundum Lanfr.
in d.l.admonendi.in 35.concl. & Alexand.
in conſ.66 in 1.li.& Franc.Cur.in d.l.admo
nendi.38.col.& Alexan.in conſ.76. in 6. li.
17 †Item defertur in magnis cauſis,quãdo nõ
defertur ſuper principali puncto cauſæ, ſed
ſuper incidẽti.ſecũdum Bar.in d.l.admonẽ
dr.pe.col.& ibi Iaſ.col.97.& Alex. in conſi.
18 66.in 6 lib.† Item ulterius ſcias, qđ nunq̃
defertur inſtrumentũ ſuppletorium per unũ
teſtem deponentem de debito ſine cauſa, ſe
cundum Bald.in c.1.§.cum aũt de controu.
inuc.refert,& ſequitur Rom.in rub.de arb.
in 17.q.& Cur.in tract.de teſti.in 19.concl.
& Alex.in conſi.32.1.lib.& Iaſ.in d.l.admo
nendi,colu.94.& Can.in c.cauſam. de teſti.
19 † An iuramentum poſſit deferri per iudicẽ
nemine petente,ſed ex officio? Bald.in l.ad
monendi. pe. col.de iureiu. tenet quod non.
Idem firmat Ang.in d.l. admonendi.1. col.
20 pro quo uide Cap. in dec.35.†Item etiam il
lud ſciendum eſt,ꝙ iur̃m ſuppletorium non
petitũ in cauſa principali peti poteſt in cau
ſa appellationis,ſm̃ Bal.in c.1.§.item ſi uaſ
ſallus,vlt.col.de con.inueſt.pro quo omnino
21 uide Cap.in dec.35.qui ita ibi tenet †Item
eſt ſciẽdũ quod quoties cõſtat de ſubſtantia
debiti,licet nõ appareat de quãtitate, defer
tur tñ iur̃m ſuppletoriũ ad probãdam quãti
tatem,ut hr̃ per Purpura.in d. l. admonendi
colum.44. & Aymo. Crau. in conſ 198. 1.
h libro.nume.89. *h* & de his hactenus.
Pe. Fol. V. I. D.
22 †Secunda ſpecies iuri iudicialis, eſt iur̃m
litis deciſorium, & tale iur̃m ab initio dicit
uoluntariũ reſpectu deferẽtis, quia defertur
ex uoluntate partis,iudice tamẽ approbãte,
itẽ is,cui defertur,nõ tenetur preciſe iurare,
ſed poteſt iur̃m referre,ut hr̃ in l.manifeſtæ,
i ff.de iureiu. *i* Exẽplum eſt,qñ alter ex litiga
toribus nõ poteſt probare ſuã intentionẽ,&
dicit alteri parti ego uolo ſtare iuro tuo, nã
tenet́ pars,uel iurare,uel iuramẽtũ referre,
dicẽdo iures tu,alias habetur pro cõfeſſo,ut
d. l. manifeſtæ. & not. in d.l.in bonæ fidei.
K Quod tñ intellige, qñ iudex *k* approbat ta-
le iuramentum alias poſſet per partem inui
tam recuſari, nec referri ſecumdum Barto.
in d.l.manifeſtæ,& Abb.in c.fi. colum.3.de
iureiu.& And.de Iſer.in c. 1.in uerſ.cum da
tur.de conſue.rec.feud. & habetur in l.gene
raliter.C.de reb.cred. Dicitur autem deciſo
rium.quia per ipſum deciditur,ſicut per ſen
tentiam,adeo quod ultra non admittitur a-
lia probatio in contrarium.l.2.& l.non erit,
§. dato.ff.de iureiur.& l. 1. & ibi per Doct.
23 C. de reb. cred. † Quod intellige non ad-
mitti probationem ad retractandum iura-
mentum ciuiliter, ſed bene admittitur pro-
batio ad puniendum criminaliter iurantem
de periurio.ita tenet And.de Iſer.in d. c.1.
§.ſimiliter.uerſ.ſacramentum,in fi.de.conſ.
rec.feud.ubi hoc intelligit quando quis ſciẽ
ter iurauit, & iuramentum fuit alteri no-
ciuum.

ADDITIO. Adde uidẽdum omnino
Soc.in conſ.184.in lib.1.ubi plenè,& Boer.
in dec.95.in 1 lib.Pet.Foll. V.I.D.

24 † Tertia ſpecies iuramẽti iudicialis eſt il-
lud,quod defertur in iudicio alicui aduerſa
rio,ut principali & legaliori, ut quãdo quis
examinatur,ſuper poſitionibus meo iuramẽ
tu, ut dixi ſupra in uer.poſitio,& hoc appel
latur iuramentum ueritatis, dato quod fiat
per uerbum credulitatis, ut ibi dixi, & eſt
uolun-

uoluntarium ex parte deferentis. differt tñ
hoc iuramentũ p̃cedẽti, quia hoc delato p̃t
nihilominus probari contrariũ, uerùm is,
qui iurauit non punitur de periurio, ſed ſo-
lum Deum habet ultorẽ.l.2.C.de reb.cred.
& And.de Iſer.in d.§.ſimiliter, & de hoc eſt
ritus magnæ curiæ,in num.183.incip.item
25 quod quandocunque, &c.in fin.† Quarta
ſpecies iuramenti iudicialis, eſt iuramẽtum
ueritatis,quod defertur teſtibus,nã teſtis de
bet iurare de mera ueritate, alias non pro-
bat ut dixi ſupra in uerſ. teſtis. nec ſufficit,
ſi diceret, ita eſt, ſi bene recordor, ut tenet
Petr. Phil.Corn.in conſi.94. colum.1.in li-
26 tera C.in 3.uol. † Quinta ſpecies iuramen
ti iudicialis eſt iuramentum calumniæ, de
quo plenè ſupra dixi in uerſ. iuramentum
calumniæ, & iſtud appellatur iur̃m creduli-
tatis,ut l.2.§. quod obſeruari, & ibi Barto.
& Doc.C.de iure cal. & de eius materia,ui-
de aliqua per And. de Iſer.in conſti.uniuer-
27 ſos, & conſt. lite legitime. † Sexta ſpecies
l iuramenti iudicialis eſt iuramentum *l* in li
tem, de quo loquitur totus titulus.ff. de in
litem iur.& iſtud defertur per iudicem,non
autem per partem, & defertur actori.l.2. &
l.uideamus.§.deferre.ff. eo.ti.ftem defertur
ob ſolum dolum aduerſarij, non oblatam
culpam.l.in actionibus.eo.tit. & iſtud iura-
mentum eſt triplex, uidelicet iuramentum
in litem affectionis in quo conſideratur in-
tereſſe ſingulare affectionis, ut habeam af-
fectionem ad liberum, ad quem es mihi cõ
demnatus, poſſum iurare de illo intereſſe
affectionis, propter dolum tuum, & poteſt
hoc intereſſe excedere uerum ac iuſtum va
lorem, quo tria requiruntur copulatiue.
Primum,quòd ſit actio bonæfidei,vel ſtricti
iuris arbitraria ſecundum quod condem-
natus ſit in dolo,nolendo reſtituere. Tertiũ,
quòd ſit res in qua ueriſimiliter cadat affe-
ctio, ſicut in lib. alias ſecus, ut in numis.
leg.numis.ff.de in litem iur. ita hæc omnia
tangit Iaſ.in rub. ff.eod.titu. Secundum eſt
m iuramentum in litem de *m* intereſſe ſingu-
lari, ut ſi depoſui pecuniam, & quia eam
mihi non reſtituiſti, fuiſti condemnatus ad
pœnam, uel pignus meum fuit uenditum à
creditore meo,poſſum iurare de iſto intereſ
ſe ſingulari extra rem, ut d.l.numis. Tertiũ,
eſt iuramentam in litem de intereſſe com-
muni,& de ueritate,ut ſi fuiſti in mora dan
di mihi ſeruum, qui mortuus eſt,poſſum iu
rare ob dolũ tuum de uera æſtimanti,quãti
ualebat ille ſeruus, & catenus mihi condẽ-
naberis, ut d.l.in actionibus.§.planè,cum l
28 ſeq. & no.Iaſ.in d.rub.eod.titu. † Septima
ſpecies iuramenti iudicialis eſt iuramentum
purgationis, quod defertur reo in cauſis ar-
duis,& criminalibus, & etiam in ciuilibus,
puta,quando contra reum ſunt aliqua indi-
cia,uel ſemiplena probatio, ita quòd nõ po
teſt diffinitiue condemnari, tunc iudex po-
teſt ſibi deferre iuramentum purgationis,
per quod iurabit reus ſe non teneri ad de-
bitum, uel non commiſiſſe tale delictum,&
ſic diffinitiue abſoluetur.Et de iſto iuramẽ-
to loquitur proprie tex. in d.l. admonendi,
& in auth.nouo iure.C.de pœna iud.q̃ ma-
le iud.& l.5.C.de fal.& glo.in l.1.C.de ſic.
& Bar.in conſ.104.in fi.inci.uiſis teſti.&c.
Iaſ.in l.3. in prin.col.5.ff. de iureiur. † Itẽ
29 de iſto iuramento loquitur totus tit. extra,
de purg. cau. ubi ſi aliquis eſt infamatus de
crimine, quod non poteſt plene probari cõ-
pellitur ſe purgare p iur̃m.Eſt quædam alia
purgatio, q̃ dr̃ uulgaris, de qua loquitur ti-
tulus extra de purg.uulg. quæ loquitur. de
duello, ut qñ litigantes uolunt ſe purgare p
duellum, quæ purgatio eſt omni iure prohi
bita,quia per ea ur̃ tentari Deus, ut in c.1.
& ibi Abb.de purg.vulg. & habetur in cõſt.
regni monarchiam. Et de hoc iuramento
purgationis loquitur And.de Iſer.in c.1.§.ſi
30 uero fuerit,de contro.inueſt. † Octaua ſpe
cies iuramecti iudicialis eſt, quãdo propter
enormitatem criminis, defertur.iuramen-
tum contra uiolentum ſpoliatorem, ut ſi
quis ſpoliat me poſſeſſione, ſed domo mea,
poſſum probare per iuramentum meum,
de reb.mobilibus ibi exiſtentibus,& hoc in
odium ſpoliatoris, iuxta l.ſi quando, cum
ibi not.C.unde ui, &c.ſit extra quod metus
cauſa, & hoc poteſt dici iuramentum in li-
tem, & non datur contra uniuerſitatem in
damno clandeſtino pro ualore rerum amiſ-
ſarum: ut no.glo. in conſt. ſi damna. & ibi
etiam And. de Iſer.in .pen.colum. † Nona
31 ſpecies iuramenti iudicialis eſt,qñ *n* exta
n ret ſtatutum, ꝙ ſtetur iuramento damnum
paſſi,prout eſt hodie in regno regia prag.
quæ incipit, ſtatuimus, qua cauetur, quod
qñ damnum paſſus, habet animalia dam-
nũ dãtia in poſſe ſuo,ſtatur ſuo iuramento.
Idem

Idem etiam,ſi officialis deprehendit anima
lia. quia ſtatur ſoli iuramento officialis de-
nunciantis, alias eſt neceſſe, ꝙ probetur ad
minus per unum teſtem cum iuramento dã
num paſſi, quando non habet animalia in
manu,& iudex qui aliter ꝓnunciat ad quin
que uncias applicandas fiſco , & agitantur
iſtæ quæſtiones coram baiulis , ut habetur
32 in d.prag. † Seias tñ , ꝙ licet alias præſu-
mat pro decreto iudicis,l.Herẽnius.§.Caia.
& ibi glo.& Bart.ff.de euict.tñ intelligitur
de iudicibus maioribus , non autem de iſtis
baiulis, & iudicibus minimis . & pædaneis,
quia pro eorum ſententijs & decreto non
præſumitur.ita tenet Bald. in l.tutores.ff.de
confir.tu.& Iaſ. in rubr.C. qui admit.col.2.
33 in prin. † Decima ſpecies iuramenti iudi-
o cialis,eſt iuramentum, quod præſtatur *o* in
taxatione expenſarum, nam expenſæ factæ
in iudicio prius taxantur per iudicem : &
poſtea datur iuramentum uictori , qui fecit
expenſas, & poſtea interponitur declarato-
ria per iudicẽ,ut habetur in auth.poſt iuſiu-
randum.& auth. nouo iure.& ibi Bal.C. de
ind. & hoc fuit introductum ex cauſa, quia
grauatur uictor in eo , ꝙ non recuperat oẽs
expenſas propter taxationem , releuatur in
alio, ut ſtetur ſuo iuramento , unde ſi uellet
plenè probare per teſtes omnes expenſas,nõ
fieret earum taxatio per iudicem,ut dicunt
Doc. in d.auth. & hæc quo ad iuramentum
iudiciale dicta,ſufficiant.

34 SECVNDVM principale† iuramẽ
tum eſt extra iudiciale : & ideo ſic dicitur ,
quia extra iudicium præſtatur . Cuius ſimi-
liter multæ ſunt ſpecies: & primo reperi-
tur , unum iuramentum quod appellatur.
promiſſorium,ut quando aliquis iurat ſe da
turum , uel facturum aliquid ſimpliciter ſi-
ne aliqua cauſa,uel ſtipulatione,& ſic conti
net promiſſionem de futuro , & de iſto lo-
quitur text.in l.ſi quis pro eo. ff. de fideiuſſ.
& c.debitores, de iureiur. & iſtud iuramen-
tum non producit actionem de iure ciuili,
nec obligat iurantem, niſi in uno caſu.ſ.qñ
libertus iurat præſtare operas patrono , l.ut
iuſiurandi.ff. de ope.lib.& not. Bar.in d.l.ſi
quis pro eo,col.1.& 2.& Ioã.de Imo.in rep.
c.cum contingat.col 23.cum trib ſeq.uerſ.
circa tertiam, &c.de iureiur..ſed de iure ca
nonico eſt ſecus, quia poteſt agi ex tali iu-
ramento ſaltem implorando officium iu-
dicis , ut dicit Imol. in d.c. cum contingat,
colũ.26.in fin.& ſeq.& hanc concluſionem
firmat B.Tho.in ſua ſumma,ſecunda ſecun
dæ,q.89.art.7. ubi tenet,quod talis promit
tens tenetur ad obſeruationem iuramenti,
ſi cum eo concurrat iudicium , & iuſtitia.
unde dicerem in iſto caſu,quòd poſſet adiri
iudex eccleſiaſtcis per uiam denunciatio-
nis euangelicæ,per ea,quæ.dixi ſupra intra
de denunciatione, in princ huius 6. partis.
35 † Ex prædicti poteſt ſolui illud dubium ſ.
utrum pactum nudum firmetur iuramen-
to: nam de iure canonico non eſt dubium ,
quia etiam ſine iuramento ex pacto nudo
oritur actio, ut eſt communis opin. omniũ
ſcribentium in c. 1. de pact. multo fortiùs,
qñ iuramentum interuenit, ſed de iure ciui
li non producit actionem pactum nudum
iuratum,ut no.Inn.in cap.2. de eo,ꝙ metus
cauſa.& Bal.in l.ſi.col 2. C de fideic,& Bar.
in l.1.C.de ope.lib. & idem Bal.in auth.fa-
cta, C. ſi aduer, uend. de qua materia, uide
Iaſ.in l.iuriſgentium, § ſed cum nulla,col.
5.ff.de pact. & in l.ſi quis maior, C.de trãſ.
36 † Secunda ſpecies iuramenti extraiudicia-
lis,eſt illud , quod appellatur iuramentum
aſſertorium, ut qñ quis aſſerit aliquid eſſe
de præſenti,uel de præterito, & iurat,ut qñ
iurat quis ſe eſſe maiorem , uel regem ha-
buiſſe uictoriam,uel ſimile; de hoc loquitur
text.in c, omne.& c.ut noueritis,22.q.1.&
per totam, & l.ſi alterius,in fi.C,ſi minor ſe
maior dixe & no. Imol.in d.c.cum contin-
gat,col.15.in fi.& col.107.in prin, de iure-
iur . Verum in minore fit differentia , quia
ſi iurat uerbaliter , ſe maiorem poteſt pro-
bare contrarium, ſecus ſi realiter tactis ſcri-
pturis,ut d.l.ſi alterius, & de hoc iuro aſſer-
torio ſimiliter tractat B.Th.in ſum,ſecũda
37 ſec.q,89. art.7. † Tertia ſpecies iuramenti
extraiudicialis eſt , quod dicitur confirma-
torium, ut quando apponitur iuramentum
in aliquo actu de ſe inualido, & per iuramẽ
tum firmatur.Exemplis eſt in auth.ſacramẽ
ta,C.ſi aduer.uend. & in c.cum cõtingat de
iureiur, Similiter in donatione inter uirũ.
& uxorem, quæ non ualet,l.1.& per totum,
ff.de do.inter uirũ , & uxorem. tñ firmatur
iuramento ſecundum Bar,& Alexand. in l.
Seius,& Augerius, ff.ad l.Fal.& Abba,in c,
donatio.de dona. inter uir.& uxor.& Paul.
de Caſtr,in conſi. 75.col,2. in uol.& de iſto
iura-

iuramento tractat plenè Bart. in d.l.ſi quis
pro eo.& Imo.in d.cap. cum contingat ubi
plura exempla ponit.& Alex.in conſil.43.
& 59.in 2.uol.& conſ.53.in 3.uol.& Fran.
de Aret.in conſi.22.& 74. & And.de ſer.in
cap.1.§. item ſacramenta , de pace iur. fir.
38 †Quarta ſpecies iuramenti extraiudicialis,
p eſt iuramentum *p* fidelitatis, quod tenetur.
præſtare uaſallus domino ſuo , ſiue ſit ua-
ſallus feudatarius,ſiue burgenſis,ſecundum
And.de Iſer.in c.1.col.1. qua.uaſ.iura deb.
39 dõ.fide.† In quo iuramẽto ſex. cõtinẽtur.
Primum. ſ. quo iuret ſeruare dñm incolu-
men , tutum.honeſtum , utilem.facilem,&
præſtare auxilium.quæ ſex numerantur in
c.1.de noua for.fide.& ibi per And.de Iſer.
& habetur plene in deciſ.865.con.Neapo.
40 in 4.& 5.col.† Itẽ quãdo tale iuramentum
præſtatur dño baroni,debet iurans excipe-
re perſonam Imperatorum,ſeu Regis,quæ
ſemper cenſetur exceptuata.ſ.ut promittat
dominum ſuum defendere aduerſus,quam-
cunque perſonã,contra Regem,c.Imperia-
lem.§.fi.& ibi Andr. de Iſer.de prohi. feu.
alie.per Fed.& in d.c.1.in prin.de nou. for.
41 fide.†Et hoc iuramentum poteſt pręſtari
etiam per tutorem , uel curatorem,& pro-
curatorem,ſecundum Alexan.in conſil.10.
42 col,3.in 2.uol.†Item non poteſt Baro exi
gere hoc iuramentum a uaſallis ſine man-
dato regis , uel literis, alias punitur priua-
tione feudi , & publicatione bonorum,ut
eſt conſt.regni,quæ incipit.comite uel ba-
rone,&c.& tenet And.de.Iſer.in c.ſi mino-
ri,circa fi.ſi de inue.feu.fue.cõtrou.& habeť
43 ĩ d,dec.265.cõſ.Neap.uerſi.20.&c.†Eſt &
aliud iuramentum fidelitatis , quod appel-
latur iuramento ligij , & proprie eſt illud,
quod præſtatur ſoli Imperatori , uel Regi,
non autem inferiori, & in hoc differt iura-
mentum ligij à iurameno fidelitatis, & tũc
quando vaſallus inrat regi , iurat indiſtin-
ctè ipſum defendere , contra oẽm perſonã
neminẽ exceptuãdo, & de hoc eſt alia dec.
44 conſi.Neapo. in nu.307. † ubi declaratur
quis dicatur ligius,nam exponitur quaſi li-
gatus, & aſtrictus regi , uel dicitur, à lega-
litate,quã tenetur ſeruare regi cõtra omnẽ
perſonam,ut not.Bal.in l.1.in §.1.col.pen.
C.de cad.toll.& And.de Iſer.in conſti.dñia
uaſallis , & in d.cap.1.de noua for. fidel.&
Ioan. And. in cl. paſtoralis.§.rurſus uerſic.
ligius,de re iud.& Franc.de Are.in conſil.
151.ubi etiam examinat de iuramento fi-
delitatis, quod tenetur præſtare epiſcopus
archiepiſcopo , & quid ſi epiſcopus ſit exẽ
ptus,de qua materia tractatur in c.dilectis
de maior.& obe.& in c.cum olim.el.2.&c.
45 antiqua.& ibi gloſ.de priuil.†Quinta ſpe-
cies iuramenti extraiudicialis eſt iuramen-
q tum temerarium, ut quãdo aliquis *q* calore
iracundiæ iurat, nam ſi iuramentum eſt
aliàs illicitum,non ualet.ſi uero eſſet licitũ
ut ſi quis iurat non exire domum, uel non
ludere , uel aliud ſimile tunc propter ira-
cundiam non ligat , nec eſt periturus con-
traueniens . Tutius tamen eſt petere abſo-
lutionem àd cautelam,quę de facili conce
ditur,ſecundum Abb.in c.ſicut.de iureiur.
& de hoc iuramento habetur Deutorono-
mij c.6.& Eccleſiaſtici c.22.& p Io.Chryſ.
46 ſuper Matth.c.5.†De eo tñ,quod dixi de
iurante non ludere,ſi tale iuramentum fie
ret ſine iracundia,ita eſſet periurus luden-
do,ſicut uidendo ludere, uel mutuando pe-
cuniam ludenti , & ita punitur æqualiter
pęna contra ludentes inductam,tam is,qui
ludit,quam is , qui uidet ludere, uel pecu-
niam mutuat.ita tenet Bald.in auth.inter
dicimus in princ.C.de epiſ. & cl.ubi idem
dicit in eo,qui docet ludentem.Multa alia
exempla poſſent dari de hoc iuramento te
meratio , præſertim, quando quis praua
conſuetudine iurat , ut habetur in c.iura-
47 uit 22.q.4.†Sexta ſpecies iuramenti extra
r iudicialis , eſt *r* iuramentum illicitum , de
quo loquitur tex.in c.innocens,& per totã
illam q.24.q.4.& not.gloſſ.ibi in ſumma.
Super hoc eſt ſciendum,ꝙ iuramẽtum põt
dici illicitum altero de tribus modis,ut hr̃
in d.innocens . Primo modo ex eo , quod
iuratur.Secundo modo ex cauſa extra ue-
niente . Tertio modo iurandi exemplum
primi eſt , quando illud iuramentum de ſe
48 eſt prohibitum , & uitioſum . †ut ſi quis
iurat cõmittere unum delictum, quo caſu
non tenetur ad obſeruantiam, quia tale iu
ramentum non ligat, c.ſi aliquid , &c.non
eſt.& c.actione. &c.inter cet.22.q.4.& hr̃
per Abb.& Doct.in cap.intimauit,de teſt.
49 †Idem etiam,quando quis iurat non ferre
teſtimonium, quia non obſtante iuramen-
to, poteſt examinari, ſecundum Abb.in d.
c.intimauit,Idem in eo,qui iurat non eſſe
conſi.

50 conſ.l.fin.in prin.ff.ad municip.†Idem in b
eo,qui iurat non fideiubere, quia poteſt nō
obſtante iuramento fideiubere pro proxi- c
mo in periculo conſtituto,vt no.Ioan.And.
in addi.Spec.in tit.de iureiur.in rub.de quo
uide omnino Old.in conſil.90.Et de his,& d
alijs ſimilibus exemplis, tractat plene Iaſo.
in §.item, ſi quis poſtulante col.12.& ſeq. e
inſti.de actio.& Paul.de Caſt.in conſil.345.
in 1.vol.& Cald.in conſi.8.in tit.de iureiur.
51 †& quod iuramentum in male promiſſis
nō ſit ſeruandum,tenet And.de Iſer.in c.1.
columna 6. qui ſucceſſ. teneantur in feud.
52 †Exemplum ſecundi eſt, qñ quis poſt vo-
53 tum caſtitatis iurat ducere vxorē. † idem
quando iurat adimplere omnia, quæ ab eo
petentur,quia ſi petatur aliquid turpe, non
tenetur implere iuramentum, c. cum iura-
mento.de ho.&c.eſt etiam & c. vnuſquiſq; f
54 22.q.4.† Exemplum tertij eſt,vt ſi quis iu-
rat per viſcera Chriſti, vel per uentrem,vel
per capillos, vel per membra pudibunda
Chriſti,nam tale iuramentum dicitur blaſ-
phemia,vt inquit Bal.in l.2.in fin.C.de reb.
cred.& Bald.in l.1.C.ſi quis imp.male.& in
l.accuſationem.col.3.C.qui accuſ.non poſſ. g
vbi plus dicit, quòd tale iuramētum eſt ſpe-
cies hæreſis, vt eſt tex.in auth. vt non luxu. h
contra nat.in rubro. & nigro. & c.ſi per ca-
55 pillum.22.q.1.†Eodem modo ſi quis iurat
per dæmones, vel aliam creaturam, eſt iu-
ramentum illicitum, & peccat iurans, de-
cet tamen ſeruare iuramentum, ſi id, quod
iurat, non eſt prohibitum,c.mouet.22.q.1.
& no.Alex.in conſil.27. col.pen.in 1.vol. &
habetur in c.1.& ſi Chriſtus,de iureiur.reli-
qua, circa hanc materiam dic, vt per Spec. i
in tit.de iura.dela. per totum, & per Mod.
repetentes in rub.de iureiu.& per Doc.in lo- K
56 cis ſuperius allegatis.†An autem iuramen
tum poſſit præſtari per procuratorem ha- l
bentem ſpeciale mandatum? Dic quòd ſic
in animam conſtituentis, ſecundùm Barto.
& Alexand. in l.qui bona. §. ſi alieno. ff.de
damn.infect. & Alexan. in l.ad egregias, in m
princi. ff.de iureiur.& in l.vulgo. ff.de in li-
tem iur. Rob.Maranta. n

ADDITIONES.

a Suppletorium. Socin.in tracta.fallen.reg. 204. Et Præceptor meus D. Marcus Antonius Eugenius in d.l.admonendi, in vlt.par. de iuramen, ſupple, vbi latè de iſta materia.

Ante concluſionem. Quia poſt peti non poteſt, Soc.d.reg.404.nu.40.

Heredi. D.And.Alferi.conſil.3.nume.8.& conſi.8.nu.30.vſque in fin.& conſi.9.nu.6.& 7.& conſi.10.nu.2.

Perſonæ vili. Marſi.ſing.27.Boe.conſ.49.nu.69.Duaren.lib.2.diſpu.cap.33.

Criminali. Boer.deciſ.86. Soc.d.reg.404.nu.12.Alex.conſi.66.lib.1.Dec.conſi.37.in fi. Quod procedit in reo,ſecus in actore,& eſt communis, de qua per Alex.d.conſi.60.col.1.& Iaſ.d.l.admonendi.nu.275.Vel niſi ſit modici præiudicij, Abb.in c.fin.nu.2.de his quæ vi,metusve cau.fiunt,Craue.conſi.282.nu.15.& ſeq.Vel niſi ſit ſemiplenè probatum,Rom.d.l.admonendi,& Cur.ſen.ibi nu.309. Alex.conſil.122.nu.7. lib.2. Boer.vbi ſupra in d.deciſio.85.

Conditionem perſonarum. Gloſſ.in l.ſed & ſi §.1.ff.de iudi. Bart.d.l.admonendi nu.54.Soc.d.reg.404. nu.21. de communi clariſſimis Iuriſc.& D.meus D. Marcus Mantua d.l.admonendi,nu.321.Marſil.ſing.27. declarat, quando iuramentum ſuppletoriū defertur in cauſa magnæ quantitatis.

Præſente vel citata. Veſtr.in Prac.Roma.Cur.lib.7.cap.1.nu.10.

De his hactenus.Idem eſt ſciendum,quando ſtatutum, ſiue lex requirit manifeſtiſſimas probationes, tale iuramentum non defertur.glo.not.in l.fin.in princ.ff.quod met.cau. Auguſt.Bero.in c.cum ſit Romana.nu.10.de appel.Soc.conſi.136.col.3.lib.1.Rip.in d.l fin.nu.189.Dec.in rub.extra de prob.de com. Viui.in 1.part.com.opi. opin.187. iuramento neceſſario.

Exemplum. Soci.in tracta.fallen.reg.105. iuramentum.

Approbat. Vin.de com.opin.part.1. opin.188.iuramentum iudiciale.

Iuramentum in litem. Quid ſit,vide Plot.in repet. l ſi quando.nume.869. C.vnde ui, Bello.lib.2.ſupp.ver.cap.14.Coraſ.lib.4.miſcella,cap.2.nu.11. vbi etiā in hac materia.

Intereſſe ſingulari. Plot.vbi ſupra.nu.870. Coraſ.lib.6 miſcella.cap.1.2.& 4.vbi latè.

n Extra ſtatutum. Dec. in rub.extra de prob.col.13. Admittitur tamen probatio in contrarium, Rui.conſi.87.nu.12.lib.3.tale ſtatutum non habet locum in furto, Alexand.conſi.167.col.1.lib.2. Plot.in d.l.ſi quando,nu.823.C. vnde vi, limitā etiam quod non credatur

credatur tali iuramento, quando inſtantia fieret iudicij,ut ad locum accedere.Marſil.l.1.§.ſi ſerui mihi.nu.4.ff.de queſt.Cotta in memor. in uer. ſtatuto ciuitatis Mediolani, in uer.damnum. Cœpol.cau.104. nu.1. interpretatur etiam alijs modis, ut per totam d.l.nu.251. uſque ad nu.755.

o Taxatione expenſarum. Octau.Veſtri.in pract.Ro.cur.lib.3.cap.fi.nu 15.ubi Graua. ſub nu. 36. Et an requiratur citatio infra in 3.& ult.actu.3.par.6.par.princ. nu.21.

p Fidelitatis. Rebuff. uideas in declarat. arbor. feud.col.3.& 4.

q Calore iracundiæ. Tiraq.in tract.de pen. cauſa 1. nu.26. Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg. 292.factum uel dictum,in 1.amplia.

r Iuramentum illicitum. Illicitum etiam dicitur, ſi quis iurauit de non loquendo patri, matri,uel ſimi.l.cum quidam.§.fin.ff.de iureiu. Tamen eſt neceſſaria abſolutio,Couar.in relect.c.quamuis in initio: 2.par.nume.4.de pact.in 6.

Ludouicus Alferius:

De Auctorum æditione.

1 *Actorum appellatione, quæ ſcripturæ ueniāt.*
2 *Inſtrumenta & ſcripturæ producta in iudicio an dicantur eſſe de actis.*
4 *Exemplum ſcripturæ in actis regiſtratę, non facit fidem, niſi ſit collationatum parte præſente, vel citata.*
5 *Acta iudicij uoluntarij, veniunt actorum appellatione.*
6 *Exempla qualiter probent.*
7 *Aedi an debeant inſtrumenta relata in inſtrumento producto.*
8 *Aedi ante omnia, an debeant inſtrumenta relata, in libello, nu.9.10.11.*
12 *Aeditio qualiter fiat.*
13 *Acta iudicij, & acta litis ſiue cauſæ, quæ dicantur.*
14 *Actorum genus, triplex reperitur.*
15 *Acta geſta & monumenta qualiter inter ſe differant.*
16 *Acta iudicij fieri debent parte præſente, uel citata, & abſente per contumaciam alias non probant, nec alteri parte præiudicent, in caſu in quo ſumus in contradictorio iudicio.*
17 *Acta iudicij ad alterius partis inſtantiam debeant fieri, alias non ualent.*
18 *Acta iudicij coram iudice, vel eo mandante fieri debent, vt faciat fidem.*
19 *Obligatio penes acta curię recipi debet coram iudice uel iudice mandante, alias recepta extra locum iudicij, non valet, nec habet executionem paratam nume.20.*
20 *Obligatio pœnes acta curiæ poteſt recipi. etiā abſente creditore.*
21 *Acta per notarium deputatum ſcribi debent, nec poſſunt per alium proſequi.*
22 *Acta iudicij ſcribi debent per notarium à rege creatum, vel per duos ſcriptores priuatos de iure cōi. Et quid ſeruetur in regno.*
23 *Princeps ſine cauſa iuriſgentium detrahere non poteſt.*
24 *Acta ſcripta per priuatum in loco, ubi priuatus actorum magiſter eſſe conſueuit, an faciant publicam fidem, & an iſte communis error ius faciat nu.25.26.*
25 *Conſuetudo tanti temporis cuius initij non eſt memoriam non priuilegij.*
26 *Acta reciproca ſcripta per priuatum, per alteram partem impugnari non poſſunt.*
27 *Scriptura inhabili vtens, non poteſt ſimilem contra ſe productum impugnare.*
28 *Dictie vnius ſtatur de voluntate partium.*
29 *Acta iudicij in ſcriptis celebrari debent, alias non valent, niſi in cauſis breuioribus.*
30 *Acta iudicij, an per teſtes probari poſſint.*
31 *Acta coram iudice, non requirunt teſtes, ſed ſic coram arbitrio.*
32 *Teſtes debent adhiberi in ſententijs.*
33 *Acta ante publicationem, publicam fidem non habent.*
34 *Atteſtationes non publicatæ, etiam ſemiplenè non probant.*
35 *Acta non publicata æquiparant breuiaturæ notarij.*
36 *Acta iudicij non poſſunt fieri in die feriato.*
37 *Libellus poteſt præſentari, & recipi die feriato etiam ad honorem Dei.*
38 *Latro inſignis poteſt mitti ad furcas, etiam die feriato ad honorem Dei.*
39 *Acta voluntariæ iuriſdictionis, die feriato exerceri poſſunt.*
40 *Teſtes etiam die feriato ad honorem Dei examinari poſſunt.*
41 *Acta pia, & requirentia celeritatem, fieri die feriato.*
42 *Decretum ſuper alienatione rerum minorū die feriato interponi non poteſt.*
43 *Debitor fugitiuus capi poteſt, etiam die feriato*

riato ad honorem Dei.

44 *Conf*[illegible]*ſſio etiam in die feriato poteſt in iudicio recipi.*

45 *Proceſſus factus die feriato ad honorem Dei valet, quando iudicis iuriſdictio erat tempore peritura.*

46 *Proceſſus poteſt fieri die feriato ad honorem Dei in curia principis.*

47 *Excõicationis ſententia die feriato ferri põt.*

48 *In cauſis carceratorũ die feriato proceditur.*

49 *Actus omnes iudiciarij expediri poſſunt in ferijs meſſium, & vindemiarum.*

50 *Acta de die, & non de nocte fieri debent.*

51 *Acta iudicij, locum, menſem, diẽ, & annũ in quo celebrãtur cõtinere dẽnt alias nõ ualẽt.*

52 *Actis depditis, & alijs de nouo cõfectis ſi prima poſtea reperiãtur, qbus potius dẽt fides adhiberi, & ſecundum qua debet iudicari.*

53 *Acta omnia regulariter ſunt edẽda, alias põt appellari, & non edens præſumitur in dolo.*

54 *Actorum æditio, eſt ſpecies defenſionis.*

55 *Actorum æditio per notarium iudice mandante fieri debet, & non aliter.*

56 *Atteſtationes teſtium, ante publicationes ędi non debent parti.*

57 *Interrogatorium copia pariter dari non dẽt.*

58 *Allegationes iuris, an debeant ędi parti.*

59 *Notarius acta edere non tenetur ſine ſalario.*

60 *Nomina teſtium non tenetur qui edere parti ante publicationem.*

61 *Acta debent ædi cuicunque prætendenti intereſſe etiam ſi non ſint ad eius inſtantiam celebrata, ſecus in inſtrumentis.*

62 *Acta debent ædi ſumptibus potentis.*

63 *Copia libelli ſumptibus actoris dari debet.*

64 *Acta originalia non debent ædi, ſed ſolum copia ſub pœna falſi.*

65 *Acta ędi debent, cum die, conſule loco, & tempore.*

66 *Acta ſemel edita poſſunt millies peti, ut iterum edantur. Secus in inſtrumento, quia regulariter non editur niſi ſemel.*

DEcimus actus, qui ſucceſſiuè conſideratur in iudicijs, eſt actorum æditio, ſuper quo breuiter examinabo tres quæſtiones principales. Prima erit, quid ueniat appellatione actorum. Secunda, an indiſtinctè omnia acta iudicij faciãt plena fidem, & qualiter. Tertia erit, qualiter iſta acta ſint ædenda petentibus.

VENIO ad primam q. ſuper qua con-
1 cludo, † quod acta dicuntur omnes ſcriptu-
ræ in iudicio factæ coram iudice, & ſcriptæ
manu officialis, ſcilicet tabellionis ad hoc
deputati ut declarat Alex. in l. acta. & in l.
actorum. ff. de re iud. ubi dicit, quòd etiam
ſentẽtia uenit appellatione actorum, idem
tenet Abb. in cap. quoniam contra. colum.
2. in fi. de prob. ubi uide Bal. plene declaran
tẽ, quæ ſcripturæ ueniat appellatione acto-
rum, hoc etiam declarat Bal. in authen. quæ
ſupplicatio. colum. 1. uer. item licet ſcriptu-
ra, &c. C. de præ. impo. off. ubi dicit, quod
non ex eo ſolo, quòd ſcriptura eſt facta per
tabellionem actorum, dicitur de actis iudi-
cij, niſi fiat coram iudice, uel iudice man-
dante. adde Bal. in l. interrogatam. C. delib.
cauſa. & Batt. in l. illud. colum. 2. uerſi. dein-
de nota, &c. & ibi etiam Bar. C. de ſacr. ſan.
Eccl. & Card in cl. ſæpe. §. & quia. in 9. q. de
uerbor. ſignific. & Alex. in l. 1. in princ. ff. de
uerb. obl. & Bal. in cap. 1. §. item ſacramen-
ta, colum. pen. in fi. uer. quærit inſuper, &c.
de pac. iur. fir. & quod ſententia uenit appel
latione actorum, eſt tex. cum gl. & Bar. in l.
in fraudem. §. neque. ff. de iure fiſci. An au-
tem inſtrumenta, & aliæ ſcripturæ produ-
ctæ in iudicio, dicantur effecta de actis, eo
ipſo quòd ſunt producta? Inno. in cap. cum
in iure. in fi. de offi. dele. tenet, quòd ipſum
inſtrumentum quantum ad contractum, &
obligationem, in eo contentam, non eſt de
actis, ſed ſola productio inſtrumentorum
& ſcripturarum eſt de actis. Idẽ tenet Bald.
in l. 2. colum. 3. uer. iuxta hoc quæritur, &c.
C. de eden. ubi per hoc infert, quòd inſtru-
mẽtum productum in actis, editur ſine die
& conſule, ſed ſolum editur dies productio-
nis, quia quantum ad productionem, eſt ef-
fectum commune inſtrumentum. iuxta l.
1. §. edenda. ff. de eden. ſed certe, ſi iſta opi-
nio. in hoc Inn. & Bal. ita ſimpliciter intelli-
geretur, reſultare poſſent aliqua abſurda &
maxime, quia altera pars non poſſet pete-
re copiam tenoris inſtrumenti producti in
actis, ſed ſolam copiam præſentationis ip-
ſius, nam ſi tenor non eſt de actis, ergo non
eſt effectus communis & ſic non eſſet eden-
dus, quod eſt contra d. § edenda. Præterea,
ſi in tenore inſtrumenti eſſet aliquod uer-
bum faciens contra producentem, & in fa-
uorem aduerſarij, non poſſet aduerſarius

eo

eo uti pro ſe, quia non eſt de actis, quod eſt
cõtra no, per gl. & Mod. in l. 1. §. ęditiones.
ff. de eden. ubi habetur cõmuniter quod pro
duces inſtrumentum in iudicio cenſetur ap-
probare omnia contenta in eo, etiam con-
tra ſe facientia, & aduerſarius poteſt eo uti
pro, ſicut dicimus in teſtibus, qui deponere
debent pro utraque parte, ita plene decla-
rat Iaſ. in d. §. ęditiones unde ca uſa uitandi
iſta contraria, uidetur eſſe dicendum, quod
tam productio, quam tenor inſtrumenti pro
ducti ſit de actis, maxime cum tota die ui-
deamus communiter practicari, quod eo
ipſo, quod inſtrumentum, uel al a ſcriptura
producitur in iudicio, poteſt aduerſarius
petere eius copiam, & ſibi editur cum die
& conſule, & cum toto tenore ſcripturæ er-
go tota eſt effecta de actis, & tota commu-
3 nis. † Puto in iſta uarietate poſſe dari iſtam
declarationem, uidelicet, quando aliquis
producit inſtrumentum in iudicio, & non
facit illud regiſtrari in actis de uerbo ad uer
bum, ſed ſolum notarius ſcribit in actis die
tali, &c. talis produxit unum inſtrumentum
procurationis, uel debiti, uel aliud ſimile,
quòd incipit ſic, & finit ſic, &c ſe eius tenor
non apparet extenſus in actis, puta quia
producens retinuit ſibi inſtrumentum pœ-
nes ſe, & tunc uerum dicit Inn. & Bal. quod
ſola productio eſt de actis, & non tenor in
ſtrumenti, ex quo tenor non reperitur in
actis, & dato, quòd notarius fecerit de eo
mentionem quòd uiderit, non tamen in hoc
ſibi creditur, ut not. Alex. in conſ. 6. col. 2. in
fin. in 4. uol. & per Mod. in auth. ſi quis in ali
quo. C. de edem. nam ſi tenor eſſet de actis,
faceret publ. fidem, ſicut alia acta abſque
eo, quòd originale producatur. quod eſt fal-
ſum ſecundum Alex. ibi & Doc in d. auth. ſi
quis in aliquo. Sed ſi quęris, an iſto caſu poſ
ſit aduerſarius petere copiam tenoris inſtru-
menti. Dic quò ſic, nam licet non ſit de actis
propter deficientiam regiſtrationis, tamen
quia pars cœpit eo uti in iudicio per produ
ctionem, ratione huius uſus tenetur illud e-
dere. ita tenet Bal. & Alex. in l. 2. ff. de eden.
per d. §. edenda ſunt omnia, & tunc poſſet
procedere opi. Bal. in d. l. 2. C. de eden. ſ. qđ
edatur ſine die & conſule. Nec ſemper ſequi
tur illa conſequentia, iſta ſcriptura non eſt
de actis, ergo non debent ædi. Nam ſi quis
facit mentionem de inſtrumento in libello,
per dictionem limitatiuam, tenetur illud
edere ante litem conteſt. & tamen non eſt
de actis, ut Bar. & Doc. in l. edita. C. de eden.
Quandoq; producens inſtrumentum, facit
ipſum regiſtrari in actis, uel quia relinquit
ipſum originale authenticum in actis cum
præſentata ſub tali die, &c. uel quia facit
ipſum exemplari auctoritate iudicis. & fa-
cit ipſum collationari per actorum nota-
rium, cum fide ſua in calce, quod ipſum col
lationauit, ſcilicet exemplum cum origi-
nali, & concordat de uerbo ad uerbum, &
illa copia collationata relinquitur in actis.
continens totum tenorem inſtrumenti, ori-
ginale autem recipitur per producentem.
ne forte aliquo caſu perdatur, & iſtud quo-
tidie uidemus ſeruari iudicijs, Et tunc di-
co, quod totus tenor inſtrumenti de actis,
non ſolum ipſa productio, adeo quod illa
productio illius copiæ regiſtratæ & colla-
tionatæ facit dictam copiam habere publi-
cam fidem, abſq; eo, quod producatur ori-
ginale. Ita tenet Bald. in l. fin. in 5. q. C. de
edic. diui. And. tol. & de mente Specu. in tit.
de inſtr. epi. §. nunc dicamus. col. 4. uerſi. il-
lud autem ſcias, &c. pro hoc eſt gloſſ. in d.
auth. ſi quis in aliquo, & ibi etiam Bart. &
cõmu. Doct. & gl. & Bar. in l. chirographis.
ff. de admi. tut. & Ang. in §. illud. in auth. ut
4 infra. filij, &c. † Hoc tamẽ intellige, & decla
a ra dummõ. talis regiſtratio ſit facta a par
te præſente, & non contradicente, uel parte
citata, alias nullam fidem faceret talis co-
pia, quamuis collationata. ita tenet Alex.
in d. conſil. 6. col. fi. in prin. in 4. uol. & eſt de
mente Bart. & Doct. in d. auth. ſi quis in ali
quo, quod not. perpetuo. quia rato hoc ad-
uertunt litigantes, & actorum notarij, un-
de allegationib. iuris poſſis talem ſcriptu-
ram deſtruere. De reliquis autem, quæ ue-
niunt appellatione actorum, traditur plene
in d. c. quoniam cõtra. de prob. tam in text.
5 quam in gloſſ. & per Dod. † ibi inter quæ
adde, quod nòn ſolùm acta, quæ fiunt in iudi-
cio contentioſo, & contradictorio ueniunt
appellatione actorũ ſed etiam omnia alia,
quę fiunt in iudicio uoluntario, in quibus
decretum iudicis interponitur prout ſunt
tutelæ & emancipationes, & aliæ ſimiles, ſe
cundum Innoc. in c. 1. col. 1. de probat. quæ
alio uocabulo dicuntur acta forenſia, ſecun
dum eum ibi. ex eo, quia in foro agitatur. &

no.etiam Bald.in l.comparationes. col.2. uerſicu. quærit etiam de forenſi, &c.C.de fide inſtrumen.

6 ADDITIO †Adde quod omnia exemplata & regiſtrata probant eo modo, quo probarent originalia, & non ultra neque plus, unde quidquid poterit obijci & opponi contra originale exemplarium omne illud poteſt obicij contra exemplum, & Bar. & Doc.in l.teſtamento. la 1.ff.de condit.& demonſt. de quo per Doct.plenè,in c.quo-
7 niam contra. extra. de probat.†Item illud addas, quod ne dum debet fieri æditio inſtrumenti producti in iudicio quoquis utitur, ſed etiam eorum inſtrumentorum ibi relatorum, ſecundum Bald.in l.ciuile.circa fi.ff.de leg.& Alex.in conſ.3.lib.2.col.1.refert & ſequitur Dec.in l.edita.col.pen circa fi.C.de eden.& Aymo.Craue.in conſil.112.
8 lib.1.nu.15.†Item eſt aduertendum, ꝙ ubicunque in libello actoris fit mentio de aliquo inſtrumento, uel ſcriptura ſuper quib. fundetur intentio actoris poteſt compelli ut ante omnia exhibeat, ut detur reo occaſio deliberandi, ſecundum Inno.in c.ex epiſtolæ, quem ibi omnes ſequuntur. & Bal.in l.fi.C.de pre imp.offi.& procedit concluſio indiſtinctè, ſi in libello fit mentio limitatiuè taliter, quod aduerſarius redditus dubius de narratis per actorem, puta uendidiſti talem petiam terræ prout conſtat tali inſtrumento,ſecundum Bart.in l.poſtquam. §.ſi dies.ff.ut leg.no.caueat.& in l.ædita pe. col.C.de eodē,& ibi Bal in pe.car.& Fely.
9 plenè in d.c.ex epiſtolę.†Adeo quod ſi fieret mentio inſtrumenti in libello narratiue. (ut ſi dicatur, quæ omnia conſtat publico inſtrumento exinde confecto) non fit æditio ante litem conteſtatam, ſecundum Bar. in d.l.ædita & Docto.in d.c.ex epiſtolæ, tu autem dicas contrarium ſeruari in magna curia uicariæ,& alijs curijs ubi extat communis ſtilus, quod ſi limitatiue uel narratiue fit mentio inſtrumenti in libello ſemper fit æditio ſi petitur ad effectum deliberandi,uel fundatur exceptiones, & ita pra-
10 cticatur.†Sed ſi actor negat ſe habere copiam inſtrumenti in promptu proceditur ad ulteriora, ſecundum Rot.in nouis deciſ. 33.de quo ſtatu iuramentum actoris,& no. expreſſe Bart.in l.qui ſtipendia in fin.C.de procu.& Felin.in d.c.ex epiſtolæ. nume.27.

11 †Item ſi ille qui petit ædi inſtrumentum ueriſimiliter habere debet,uel habet copiam inſtrumenti qualitercunque fiat mentio in inſtrumenti in libello non tenetur libellans ante omnia edere ſecundum Bal.in l.legatum.ff.de eden.& Rotam ubi ſupra.nam ſi legatarius petit legatum uirtute teſtamenti ab hęrede non tenetur edere teſtamentum ipſi hęredi, quia præſumitur habere notitiā contentorum in eo, de quo plene per Fely.
12 ubi ſupra nu.27.†Et adde quod in caſibus in quibus ante litem conteſt.fit ędito ſufficit oſtendere iudici originale, & relinquere in actis copiam ſecundum Innoc.in c.cum in iure.de offic.deleg.& Bal.in l.2.C.de eden. & Abb.in d.c.ex epiſtolæ, & ibi Fel.nu.31. in medio.Pet.Foll.V.I.D.
13 †Iſta autem acta, quæ fiunt in iudicio quędam dicuntur acta iudicij propriæ, & quædam acta litis ſiue cauſæ,& differunt inter ſe, quia acta iudicij ſunt illa, quæ tendunt ad iudiciorum ſolennitatem & ordinem, prout ſunt citationes,libelli, ſatiſdationes, & litis conteſtatio,publicatio, & concluſio & alijs ſimiles actus. Acta uero cauſæ,ſeu litis ſunt, quæ reſpiciunt factum pro uictoria cauſæ obtinenda, prout ſunt atteſtationes,cōfeſſiones,ſcripturæ,& aliæ probationes ita declarat glo.in cle.ſępe,in uer.deciſiones, & ibi etiam Car.in 3.not.& in 2.q. de uerb.ſign.& Abb.in c.cauſam, quæ.in 1.
14 not.de teſt.† & propterea in materia actorum ſolet fieri diſtinctio trimembris, uidelicet Quædam ſunt, quæ reſpiciunt litis ordinationem, & ſunt illa, quæ modo appellaui acta iudicij. Quædam ſunt, quæ reſpiciunt ueritatis indaginem,& ſunt illa, quæ modo appellaui acta litis, ſeu cauſæ. Quædam ſunt, quæ reſpiciunt litis deciſionē & ſunt ſententiæ diffinitiuæ, de quib.plene per Bar.in l.is,apud quem. C.de eden.& in l.cū lite mortua.ff de iu.ſol & Abba.Fel.& commo.Doct.in d.c.cauſam,quę,in quibus locis plenè declaratur, quæ acta per eant perempta inſtantia, & ad ibi dicta me remitto, & aliqua dixi in materia inſtantiæ ſupra in 5.par.princ.huius tracta.Quæ autē
15 ſit differentia † inter acta,geſta, & monumēta? Dic quod acta,propriè ſunt illa, quæ ſunt ſcripta a communi notario,& iudice,ſ per ipſum notarium actorum.Geſta poſſunt dici ea,quæ ſunt facta,ſed non ſcripta.Item

geſta

geſta cenſentur facta magnorum principum. & omnia regiſtrata in archiuis publicarum perſonarum,poſſunt apppellari geſta. Sed monumenta, dicuntur ſcripturæ publicæ & priuatæ, quas quis habet penes ſe extra iudicium, ex eo quia cauſam ipſius muniunt, quæ alio uocabulo appellantur documenta,ut habetur in c.cordi de appell.lib.5.& in auth.ſi quis in aliquo. C. de eden. & ita hanc differentiam declarat Car. in cle. ſæpe. §. & quia.in 7. q. de uerbo. ſing. Aliquando tamen acta & geſta confunduntur, & unum & idem important, ut eſt text.in leg.geſta.C.de re iud.& not. Barto.in leg.prima. ff.de offic. proc.cæſa.

VENIO Ad ſecundam quæſt. prin-
16 cipalem,uidelicet,†an indiſtinctè oīa acta iudicij faciant plenam fidem, & qualiter ſuper quæ oportet inueſtigare, quæ requirantur ad ualiditatem actorum ad hoc, ut tanquam publica faciāt plenā fidē,& hic quæ plura requiruntur. Et primo requiritur,quòd fiant parte pñte,uel citata,& abſente per contumaciam, aliàs non probant nec alteri parti pręiudicant, & in caſu, in quo ſumus in contradictorio iudicio. leg. de unoquoque. ff.de re iu.l.nam ita diuus, ff de adop.leg.ſi quando.C.de teſt.& cap.2. de teſt.
17 †Secundo requiritur, quòd acta fiant altera parte inſtante adeo, quòd debet apparere ex actis, ad cuius inſtantiam actus celebratur,alias acta non ualent. ita tenet Ang. in conſ.286.colu.2.ubi pręcipue loquitur de ſnīa lata,quod nō ualeat,niſi appareat ad cuius inſtantiam lata fuit, unde ſententia nunqua n debet ferri,niſi una pars faciat inſtantiam, & faciat aliam partem citari ad ſnīam,aliàs non ualet, ita tenet Imo. in d. l.unoquoque.ff.de re iud.& Bart.in l.1.C.ut quæ deſ aduo.Paul.de Caſt.ī leg.1.C.de iud. & Iaſ.in leg.properandum.§ & ſi quidem,
18 col.1.C.de iud.†Tertio, requiritur ꝙ fiant coram iudice, uel iudice mandante, ut no. Alex.& Imol in l.acta.ff.de re iud.gl.& Bal. in l.illud.C de ſacroſan.eccl.& Bald.in l. interrogatam.C.de lib.cau.& Lud.de Pen.
19 in l.inſtat.C.de iure fiſc.lib.10. †ubi per hoc infert, non ualere obligationem receptam penes acta curię, niſi ſit recepta coram iudice. Adde etiam, uel niſi recepta ſit iudice mandante,ut habetur in deciſ.135.cōſil.
20 Neap.ubi plus dī,† ꝙ rōne iuri in ea oppoſiti, poteſt recipi talis obligatio pœnes acta, etiam abſente creditore. Et per hoc patet,ꝙd iſtæ obligationes quas quotidie recipiunt notarij extra locum iudicij, & ſine pñtia iudicis,& dicunt illas recepiſſe penes acta,non ualent, nec habent executionē paratam,ut eſt de mente Luc.de Pen. in d.l. inſtat.& expræſſius tenet Matth.de Affl. in conſt.magiſtri camerarij, colum. penul. & conſt.cordi nobis,colum.pen.in princ. quòd not.quia quotidie notarij actorum erant in hoc.

ADDITIO Adde hic ea quæ dixi in practica mea cauſarum crim.in frag.par.in tit.de fideiuſſoribus. P. F.

21 †Quarto requiritur, quod acta ſcribantur per notariū actorum deputatum, adeo quod ille notarius, qui incepit ſcribere acta unius ꝓceſſus,ille debet ſcribere reliqua,aliàs acta non probant, niſi iſte eſſet impeditus, quia tūc poteſt alius ſubrogari,ita tenet Bald. per illum tex.ī leg.1.C.de ſport.& Bald in l.2.C. quo,& qñ iud.& Bart.in l.1.de off.conſul & Bald.in leg.repetita.C.de epiſc.& cl & Lud. R.in cōſil.281.& Bald.& Paul.de Caſt.ī leg.
22 teſtamenta oīa.C.de teſtamentis. † Quinto requirit̄,quod ille,qui ſcribit acta, ſit notarius creatus a rege aliàs acta ſcripta ab alia perſona,non ualent in hoc regno, ſecus eſſet de iure cōi,quin ubi non poteſt haberi notarius,pñt adhiberi duo ſcriptores,etiam priuatim ad ſcribendum acta quorum ſcripta faciunt publicam fidem in iudicio, ut eſt text.in c.qm contra.de prob. imo dicit ſimpliciter Bal.in l.comparationes.colum. 3.uer.quæritur etiā de forenſi &c.C.de fide in.quod de mandato iudicis poſſunt ſcribi per alium,quam per tabellionem. Sed hodie in regno eſt iuri cōmuni delegatum per conſtitutiones regni,quib. inductum eſt, ut acta non fiant per aliam perſonam, niſi per notarium creatum à rege, & ſic in hoc eſt correcta diſpoſitio dicti cap. quoniam contra, ut eſt conſt. quę incipit, Magiſtri camerari. & ita illum conſtōnem intelligit ibi Mat.in pen.col ſ.quod per eam ſit derogatum iuri cōmuni. Sed certe ego puto, quod non fuit iſta mens illius conſt.ſ. uelle corrigere d. c.quoniam contra. Nam legum correctio ſemper eſt euitanda. ubi

 non

non apparet expreſſe,leg.præcipimus. C.de
appe.& l.ſancimus. C.de teſt ſed dico.quòd,
potius illa conſt.eſt conformis cum iure,cõi,
Nam ius cõe ponit duos caſus,ſcilicet,quod
magr̃ actorum,debet eſſe notarius , ubi ha
beri poteſt, ſed ubi deeſt copia notario-
rum , poſſunt adhiberi duo probi , & idonei
uiri ad ſcribendum acta , quorum fides æ-
qui paratur fidei tabellionis. Sed conſtitu-
tio regni prouidit ſolum in unum caſum.ſ.
quòd magr̃ actorũ ſit notarius,& in hoc eſt
conformis cum iure cõi , & ultra non pro-
greditur corrigendo ius cõe de duobus ſcri-
ptoribus. Ergo ille ſecundus caſus, tanquam
obmiſſus per regni conſtitutionem debet
remanere in diſpoſitione iuris communis,
l. ſi cum dotem , in prin.ff.ſoluto matrim.
& l.commodiſſime , ff.de liber.& poſth.ut
euitetur legum correctio. Præterea, illa
conſt.non dicit , quòd ſiue poſſit haberi co
pia notariorum , ſiue non , ſemper magr̃ a-
ctorum debeat eſſe notarius creatus à re-
ge aliàs,acta non ualeant , merito debet de-
clarari & limitari per legem antiq̃ iuris cõis
ſcilicet , quod adhibeatur notarius creatus
a rege , ubi copia notarij haberi poteſt alias
ſufficiant duo ſcriptores priuati uiri ido-
nei, ut lex noua diſtinguatur per ueterem
leg.ſed , & poſter.ff.de leg.cum debeat læ
dere ius cõmune in minus , quam põt. Prœte
rea, ius cõmune in hoc fuit conforme cũ iu
regentium , ſecundum, ꝙ in ore duorum,uel
trium ſtat omne uerbium , cap.nouit.de iu.
l.ubi numerus. ff.de teſtibus. Vnde ſatis in
iuſta fuiſſet illa conſt.qñ in defectum no-
tarij uoluiſſet detrahere fidei duorum te-
ſtium,quos lex cõis in hoc adhibuit , ut ſcri
ptores, & teſtes,æquiparando eos fidei no
tarij , quia uideretur detrahere iurigen-
23 tium , †quod ſine cauſa princeps huius ſe
culi facere non poteſt, ut plenè tradit Fel.
c.quæ in eccleſ.colu.2.& colum 10.& ſeq.
de conſt. Ex quibus rationibus firmo hanc
concluſionem , quod diſpoſitio d.c.quo-
niam contra.non eſt hodie correcta in re-
gno , imo eſt in uiridi obſeruantia . Vnde
etiam hodie in defectum notarij poſſunt
adhiberi duo ſcriptores.

A D D I T I O.Adde quod iſti duo ui
ri , de quibus per do.Auctorem , debent eſ-
ſe idonei,& honeſti , & bonæ famæ , ſecun-
dum Hoſt.& Ioan. And. in d.c.quoniam
contra , & ibi plene per Pari.nu.153.debent
etiam iuramentum præſtare ſecundũ.Fel.ibi
poſt Bal & ibi Barb.& ibi Paris.& an omnes
debeant ſcribere , uel ſufficiat ſi unus ſcri-
bat,& alter ſubſcribat & concluditur, quod
unus debet ſcribere alter ſubſcribere ſe-
cundum Abb.& Pari.& omnes Docto.in d.
capitu, quoniam contra extra de probat.
Petrus.Follerius.V.I.D.

24 †Sed iuxta hoc cadit quotidianum dubiũ
in multis locis , terris , & ciuitatibus huius
regni , eſt quædam antiqua obſeruantia,
quod in curijs ſolet eſſe unus actorum
magiſter priuatus , & non notarius , qui tole
rante populo ſcribit acta iudicij , & coram
eo partes litigant ſine contradictione a-
liqua, quæro an acta ſcripta ab iſto faciant
publicam fidem , ſi forte altera pars uidens
ſuccumbere uult uenire ad hoc refugium
miſerorum, & allegare nullitatem actorum.
& proceſſus ? prout pluries hic caſus mi-
hi euerit in facto. Et certè nulli eſt dubium
quod ſcriptor talis nec de iure communi,cũ
ſit ſolus , nec per regni conſtõnem , habet
publicam fidem. unde eius acta non ualent,
ſolùm poſſet eſſe dubium , an ille cõis er-
ror pupilli , qui tenuit eum , ut actorum ma
giſtrum faciat ius,iuxta ea , quæ tradunt in
l.Barbarius ff.de præt. Super iſto caſu pro
deciſione pono hanc concluſionem nega-
tiuam ,quod talia acta non habeant publi-
cam fidem , quia iſte eſt caſus expreſſus con
tra conſtitutionem regni prædictam , quæ
uult , quod quando magiſter actorum
eſt unus debet eſſe notandus, & conſuetu-
do contraria non poſſet tollere illam con-
ſtitutiouem , quia in proœmio conſtitu-
tionum in fine , imperator tollit omnes
conſuetudines, etiam futuras, quæ facerent
contra illam conſt.ut not.ibi.gloſſ.& proba-
tur in alia conſt.quæ incipit , puritatem,
ubi mandat primo ſeruari conſtitutio-
nes regni , & in defectum earum tunc ſer-
uētur conſuetudines,unde dato, quod popu
lus per conſuetudinem introduxiſſet , quòd
priuatus ſcriptor poſſit eſſe actorum magi-
ſter,nõ tamē potuit derogare cõſtitutioni re
gni. Nec obſtat, qđ cõis error facit ius quia
in contrarium eſt ueritas in caſu iſto , ex
quo communis error non poteſt facere nota
rium eam , qui non eſt , unde acta facta
per talem notarium putatiuum , non ualent

ita

ita plene cõcludit Iaſ.in d.l. Barbarius,col.
12. ſuper illa q.an inſtrumenta geſta per no
tarium putatiuum ualeant, & concludit, ꝙ
non , & plures allegat. tanto fortius in caſu
iſto, ubi populus ſcit eum non eſſe notariũ,
unde ceſſat ille communis error , in titulo
notariatus : nam populus uellet tunc uendi-
care ſibi auctoritatem regiam,ſcilicet creã-
di tabelliones & publicas pſonas , quorum,
& quarum ſcripturis detur plena fides,quod
25 fieri non poteſt ubi per Iaſ. Iſtam conclu-
ſionem limito duobus modis. Primo niſi eſ-
ſet conſuetudo, cuius initij non eſſet memo
ria,quod ſemper in tali loco & ciuitate fue-
runt magiſtri actorum priuati , & non repe-
ritur memoria interruptionis huius conſue
tudinis , nam tunc ex quo talis conſuetudo
habet uim ſpecialis priuilegij principis,pu-
to quod talia acta facerent plenam fidem
ex præſumpto priuilegio principis , per ea,
quæ not. Abb.in c. ſuper quibuſdam.§.præ-
terea , de uerbo.ſignifi. Pro hoc eſt tex.in l.
hoc iure.§.ductus aquæ.ff.de aqua quoti.&
æſti.& tenet And.de Iſer.in cap. imperialē.
§.præterea ducatus.colum.penul. in prin.de
prohi.feu.alie.& per Fed.& in conſt.ſi dubi-
tatio. column.3. Nam per tantum tempus.
cuius initij non eſt memoria, &c.præſcribũ
tur omnia regalia , & principi reſeruata, ut
tenet idem And de Iſer.in conſt.quadrage-
nalem, col.1.& in c.1.uer. flumina nauiga-
bilia,col.2.quæ ſint regalia.

ADDITIO . Adde Alexan.ſic concluden
tem in conſi. 120.in pen. col.in lib.7.Petrus
Follerius. V. I. D.

26 † Secundo limito , quando duo litigaue-
runt coram iudice , ubi erat ſcriptor priua-
tus , & ambo produxerunt ſua iura coram
illo priuato actorum magiſtro , & fecerunt
pariformiter per illum ſcribi reciprocos a-
ctus in iudicio , nulla ipſarum partium di-
ſcrepante, nam ſi in fine cauſæ uellet altera
partium annullare proceſſum,tanquam ſcri-
ptum per nõ publicam perſonam,dico quod
non debet audiri, quia cenſetur dictum ſcri
ptorem, & eius fidem approbaſſe, patiendo
ab eo examinari ſuos teſtes, & alia ſua acta
ſcribi , unde non poteſt modo illius fidem
impugnare , & moueor per ea , quæ plene
cumulat Iaſo.in l.1.§. ædit.colum.3.& 4.ff.
de eden, & idem Iaſo. in l.1. in prin.colum-
27 na tertia. ff. quòd quiſque iur. † ubi plura
exempla ponit de eo, qui utitur aliqua ſcri-
ptura inhabili pro ſe, uel approbat aliquam
perſonam in aliquo officio , nam non po-
teſt alterius dictam ſcripturam , uel perſo
nam in eodem, uel ſimili officio, impugna
re,ubi multos Doct. allegat , & ad ibi alle-
gata me remitto . Nec poſſet obſtare,quod
priuati uellent creare tabellionem, quia di-
co, quod non citant, nec officium publicum
28 ſibi uendicant : † ſed ſolum dant fidei
uni uiro priuato, quod poteſt fieri per par-
tes.l.Theopompus. & ibi Barto. & Doct.ff.
de dot.præleg. & Barto.in leg. Lucius.ff. de
fideiuſ.ſicut dicimus etiam in arbitro ele-
cto per partes , cui per compromiſſum da-
tur fides, ut ſtetur dicto ipſius . Eodem mo-
do poſſunt partes eligere unum ſcripto-
rem , cuius ſcriptis habeant dare plenam
fidem in earum præiudicium , cum nihil
repugnet , nec in aliquo lædatur hic pu-
blica utilitas , imò in hoc caſu ſuggerit æ-
quitas illius edicti , quod quiſque iuris ,
&c.

A D D I T I O . Adde quòd conſenſus
partium facit,ut credatur copiæ cui alias nõ
crederetur ſecundum Doc.in auth.ſi quis in
aliquo,C.de eden. Item facit ualidare proba
tiones , uel atteſtationes inualidas , ſecun-
dum Inn.in c.cũ cauſam, in vlt.col.in prin.
in gl.ſua in uerbo præſumptionem. de teſt.
per Bald. in l.fin.C.de teſ.& Bar.in l.1.§.1.
ff.de ſe.fug.Abb. in cap.conſt.in fin de teſt.
Pet. Foll. V. I. D.

Nam eo ipſo , quod ego produco iura
mea coram tali ſcriptore , & facio per eum
examinari meos teſtes, & ſcribi omnia acta
mea in proceſſu, uideor habere hanc inten-
tionem , ut illa acta mea faciant publicam
fidem, & proſint mihi ad uictoriam obtinē-
dam contra aduerſarium meum , unde non
poſſum poſtea impugnare proceſſum, quem
ſemel approbaui , quia debeo pati , quòd
ſimiliter acta aduerſarij mei per eundem
ſcriptorem recepta , faciant fidem contra
me, propter æquitatem dicti edicti, per ea
quæ no. Iaſo. in d.leg.1.& in d.§. æditio-
29 nes. † Sexto requiritur, quod acta redu-
cantur in ſcriptis , niſi cauſæ eſſent breuio-
res , quia tunc non requiritur ſcriptura per
auth. niſi breuiores. & ibi Bart.C. de ſent.
ex breui.reci. ita tenet. Abb. in d.cap. quo-
niam contra in 3. notab. per illum text. &

ibi etiam Fel. de proba. & declarat Ant. de
But.in cap.cum ad ſedem.de reſt.ſpol.
30 † Et ſuper hoc poteſt cadere illud dubium,
an acta iudicij poſſint probari per teſtes, &
ſic aliter,quam per ſcripturam. Nam ſecun
b dum *b* communem concluſionem,acta cu-
riæ non requirunt teſtes, quia ſine teſtibus
habent publicam fidem. Bar.in l.emancipa-
tione.C.de fide inſt. & Bal.in l geſta uerſ.q̃-
31 ro,nunquid acta, &c.C.de re iud. † Quod
tamen notabiliter intellige, de actis factis,
coram iudice, ſecus, ſi fiant coram arbitro,
quia non ualent ſine teſtibus, etiam ſi per
notarium ſcribantur. ita tenet Alex in con-
ſil.13. in 4.colū.in 1.uol & conſil.19.col.3.
in 4.uol.Quod nota perpetuo, quia poterit
annullare multos proceſſus arbitrorum,quia
nunquam uel raro aduertunt in adhibendo
teſtes in eorum actis, unde ad q. incidenter
moram,dico, quòd acta poſſunt probari per
teſtes dummodo deponant de tenore ipſo-
rum,tex.eſt in l.quoniam.C.de heret.& Bal.
in l.ne in arbitris,col.2. uerſ.uenio ad uerſ.
ſi autem,&c. C.de arb. quod tamen intelli-
ge, quando acta requirentia ſcripturam fue
runt celebrata in ſcriptis, & ſunt deperdita.
tunc enim poſſunt probari per teſtes,ſecus,ſi
nunquam fuerunt ſcripta, quia ex quo ualēt
non oportet ea probari per teſtes. Sed ſi ſunt
talia acta, quæ de neceſſitate non requirunt
ſcripturam, poſſunt indiſtinctè probari per
teſtes.ita dec. Bal. in d.l.emancip. & Lanfr.
in d.c.quoniam contra.col.3.& habetur per
Cano in c.Albe.de teſtibus.

ADDITIO. Adde ꝙ contrarium ſer
uatur in actis factis coram arbitris electis,
ſecundum formam Regiæ prag. inter con-
iunctos: ut etiam dicit Alex. in d.conſi. 13.
& contrarium uidi ſeruari in quibuslibet
32 arbitris. † Ad unum tamen aduertas, quod
cum ubi de generali conſuetudine, ſolet ad-
hiberi teſtes in lectura ſententiæ, licet alias
non requirantur teſtes in actis, tamē in diſ-
finitiuis ſententijs, poſtquam ex conſuetu-
dine ſolent adhiberi,& conſuetudo eſt opti-
ma legum interpres,l. ſi de interpretatione.
ff.de leg debent omnino adhiberi, alias non
ualerent:ſm gl.& Ioan.de Imo.in c.qm̄ cō-
tra de prob. & ibi refert & ſequitur Lanfra.
nu.19.in uerbo probationes, & de actis co-
ram arbitrio uide dom. Bapt. de ſan. Bla. in
trac. de arb.nu.23.ubi plenè. Pe. Fol.V.I.D.

33 † Septimo requiritur, quod acta ſint in
iudicio publicata: nam ante publicationem
non habent publicam fidem, l.geſta.C.de re
iud.& Bald.in l.pub.in 5.C.de teſt.
34 † Et dicit Bald.in l.in bonæ fidei, colum.3.
uerſ.item quæritur. C. de reb. cred. quod
etiam ſemiplenè non probant atteſtationes
35 non publicatæ. † Acta enim non publica-
ta, ſunt ad inſtar imbreuiaturæ notari non
ſolemnis,ut not.glo,& Barto. in l.fideicom-
miſſa.§.1.ff.de leg.3.& hoc requiſitum poſ-
ſet referri ſolùm ad atteſtationes. Verum
magis communis concluſio eſt in contra-
rium, ſcilicet, quòd coram eodem iudice,
uel ſurrogato in eius locum acta faciunt fi-
dem, etiam ſine pulicatione, quia alias, ſe-
queretur,quòd nō ualeret ſenteutia lata ob-
miſſa publicatione, cuius contrarium tenet
Bart.in l.prolatam.C.de ſenten.& hoc tenet
Abb.in cap.cauſam quæ.columu.2. de teſti-
bus,ubi optimè declarat hanc materiam,&
ibi etiam Franc.de Aretin. in 1.& 2.col.
36 † Octauo requiritur, quod acta ſcribantur,
& recipiantur in die non feriato, alias non
ualent, maxime ſi eſt dies feriatas ad hono-
rem Dei,l.ſi.C.de fer.& c.ſi.de fer.ſunt tamē
multi actus, qui poſſunt celebrari die feria-
to, qui ſignantur pro fallentijs ad hanc re-
37 gulam. † Et primo limita, non procedere
in porrectione libelli, quia poteſt offerri, &
recipi in die feriato etiam ad honorē Dei,
l.miles.§.ſexaginta.ff. de adul. & idem in li-
bello appellat.l.1.& ibi Bald.C.de fer.& no.
Barto. in l.1.ff. ſi quis in ius uoc. non ie. Et
uide,quæ dixi ſupra in capit.1. de lib.oblat.
in hac 6. parte. ubi tractaui plene de uerita-
38 te huius dicti. † ſecundo limita, in execu-
tione facienda contra latronem inſignem,
quia poteſt mitti ad furcas, etiam in die fe-
riato.l. prouinciarum & ibi Barto. & Bald.
39 C.de fer. † Tertio limita,in omnibus actis
uoluntariæ iuriſdictionis, quia poſſunt exer
ceri die feriato prout eſt emancipare. ado-
ptare,tutores dare, & inſtrumenta ac teſta-
menta conficere, & alia ſimilia. ita tenet
Specu.in titu.de fer.§. ſequitur, uerſ.quid ſi
in ferijs,&c.& uerſ.porro,& Abb.in capitu.
conqueſtus, column. 5. de fer.& eſt text. in
40 l.actus.C.de fer. † Quarto limita, non pro-
cedere in examinatione teſtium, quia poſ-
ſunt examinari in die feriato ad honorem
Dei, dummodo iurauerint in die non fe-

riato,glo. eſt in cle. 1. de off.deleg & eſt ri-
tus magnæ curiæ in nume. 47. incip. item.
quòd ſi detur, &c. & dixi ſupra, in uerſ. te-
ſtium productio. & tenet Specu. in titu. de
fer.§.ſequitur, uerſicu. quod ſi tunc teſtis,
41 &c.† Quinto limita, in omnibus actis pijs,
& requirentibus celeritatem de quibus, in
42 l,1.& 2.ff.de fer.† An autem decretum in
alienatione rerum minoris, poſſit interpo-
ni die feriata? dic quòd non, ſecundum
43 Spec. in d.§.ſequitur, in fi. † Sexto limita
c *c* in captura debitoris ſupecti de fuga qui
poteſt capi, etiam in die feriato ad hono-
rem Dei glo eſt ſingularis in l.fin.C.de fer.
& Alber. & communiter Docto.in l.ſi feria-
tis.ff.de feri.& Bald.in capitu. fin. extra de
fer.& Iaſo.in l.2.colum.6 in prin.ff.de iur.
44 om.iu. † Septimo limita,in cōfeſſione par
tis, quia poteſt recidi in iudicio etiam in
die feriato,ſecundum Bald.in marg.in uer-
bo,feriæ.uerſ.ult.& Inno.in capitu.ultra 3.
45 de teſtibus.† Octauo limita,quando iuriſ-
dictio iudicis eſſet tempore peritura quia
tunc poteſt procedere tempore feriato ad
honorem Dei,& hominum, ſecundū Abb.
in capitu. fin. colum. fin. de iu. & Specu.in
46 titu.de fer.§.ſequitur.uerſ.pen, † Nono li-
mita, in curia principis, quia in ea procedi
poteſt die feriato,ut tenet Spe.in tit.de fer.
47 §.1.uer.eſt autem.† Decimo limita,in ſen
tentia excommunicationis, quæ poteſt fer-
ri die feriato, ſecundum Spec. in tit.de fer.
§.ſequitur,uerſ.porro ea,& Fed.de ſen.con-
48 ſil. 11. † Vndecimo limita, in cauſis carce-
ratorum,quia in eis procedi poteſt die feria
to,l.diuus, & ibi Alexan. & Doct.ff.de fer.
& habetur in l.cuſtodias.ff.de publ.iud.
49 †Duodecimo generaliter limita,hodie ĩ re
gno,quo ad ferias meſſium, & uindemiarū
quia omnes actus iudiciarij poſſunt in tali
bus ferijs expediri. ex quo in regno de con-
ſuetudine ſunt ſublatæ, & non ſeruantur,
gl.eſt in conſtit.regni,quæ incipit, baiūlos
50 omnes.† Nono principaliter requiritur, ꝙ
acta fiant de die,& non de nocte, c. conſul-
uit,& ibi glo.& Abb.in fi.col.de off. deleg.
& præſertim ſententia non poteſt ferri de
nocte, ut not. Doc.in l.non minorem.C.de
tranſ.Quid autem ſi extaret conſuetudo cō
traria, in quibus caſibus valeant acta de no-
cte? uide Iaſ. in d.l.non minorem,& Fel. in
51 d.c.conſuluit,col.antepen.† Decimo prin-
cipaliter requiritur pro ualidatione actorū
ꝙ in eis ſingulis inferatur locus,dies, & mē
ſis,& annus, in quo celebrantur, tex. eſt in
c.quoniam contra,& ibi in glo.uer. tempo-
ra,de prob.& habetur in c.Abbate ſanè, cir
52 ca ſi de re.iud.lib.6.† Sed iuxta hoc poſſet
cadere dubium,quid ſi ſunt facta acta alicu
ius proceſſus, & poſtea perditur proceſſus,
adeo quod eſt neceſſe facere acta de nouo
deinde celebratis nouis actis reperitur pri-
mus proceſſus,cui eſt danda ſides, an creda-
tur primis, uel ſecuudis actis? dic,ꝙ ſi non
dum eſt lata ſententia ſuper ſecundo pro-
ceſſu,creditur primo tantum,& non ſecun-
do,& ſecundum prima acta debet ferri ſen-
tētia, Secus ſi eſſet ſententiatum ſuper ſecū
dis actis, antequam eſſent inuenta prima,
ita tenet And. de Iſer. in conſt. cordi nobis.
VENIO Ad 3. quæſtionem principalem
53 ſcilicet † qualiter ſunt edenda acta, ſuper
qua firmo non nullas concluſiones ueras &
communes.Et prima cōcluſio generalis eſt,
d ꝙ *d* omnia acta iudicialia, ſiue cauſæ ciui
lis,ſiue criminalis, debent edi litigantibus
petentibus.l.2.cum ſua materia, C. de edē.
in tm̄, ꝙ ſi non edantur, poteſt appellari,l.
2.C.ut lite.pen.& ca.perpetuus,de fide inſt.
Probatur ēt in l 2.§.dēda.ff.de eden.ea præ
ſertim ratione attenta, quia actus iudicia-
rius eo ipſo,ꝙ factus eſt, cenſetur cōmunis
alteri parti,& ideo pōt petere copiā, ut ſu-
pra dixi,& hr̄ in d.§.edenda. & §. editiones
& ibi nota.eod.tit.Item is,qui iudice man-
dante non uult. acta edere, præſumitur in
dolo,ſm Alex in l.ubi.ff. de eden. pro hoc
eſt tex. in l. non poteſt dolo. ff.de regu.iur.
54 † Poteſt etiam aſſignari ratio quia editio
actorum,eſt ſpecies defenſionis. Patet, quia
fit ad effectum, ut petens poſſit deliberare,
ſi uelit cedere an contendere.l.1.in prin.ff.
de eden.& auth.offeratur.C. de li.tis cōteſt.
Item fit ad effectum ueritatis inueſtigan-
dæ,vt dicit tex in d l.is apud quem,nam ha
bita copia facilius poteſt quis reſpondere
confitendo,uel obijciendo, & ſic merita cau
ſarum partium aſſertione panduntur. l. fin.
C.ſi per uim uel alio modo, unde iudex po-
terit de ueritate cauſæ facilius iudicare, &
ipſam ueritatem inquirere uiſis allegatio
55 nibus utriuſque partis. † Limita hanc con-
cluſionem, dum modo talis editio fiat iudi-
ce mandante, alias ſine mandato iudicis

non tenetur notarius actorum edere acta, ſm Bal. in d.l. is, apud quem. col. 1. in prin. per illum tex. in uer. iubebit ubi etiam Pau.
56 de Caſt. C. de ed. † Secundo limita, non procedere in atteſtationibus teſtium, quæ ante publicationẽ edi non debent parti, ſed debent eſſe ſecretę penes iudicem, & actorum notarium, timore ſubornationis, glo. eſt in d.l. is apud quem. per illum tex. ſm quintam l. C. de ed. & ibi Bal. hoc expreſsè tenet in 2. col. uerſ. uenio ad quintam, &c. per §. quia
57 uero in auth. de teſti. † Tertio limita, in interrogatorijs teſtium quæ licet ſint de actis non tamen debent edi alteri parti ad euitandum ſubornationem teſtium, ut no. Abb. & Doct. in c. per tuas, de teſti. & Alex. in d.l.
58 is apud quem. † Quarto limita, in allegationibus iuris, quæ licet ſint in actis productæ, tamen non debent edi alteri parti, ex quo fiunt ad meram inſtructionem iudicis, ita tenet Inno. in d.c. per tuas, de teſti. & Alex. in auth. iubemus, C. de iud. contrarium tamen tenuit Iaſ. in d.l. is apud quem. col. 2. & in d.l. 1. §. edita. ff. de eden. & rõ eſt ſm eũ, quia poſtquam allegationes ſunt regiſtratæ in actis, ſunt effectæ communes, unde debent edi, ſicut alia communia, ſed Mat. de Affl. Doc Neap. in conſt. ſi dam. col. 12. tenet primam partem, ſcilicet, ꝙ non datur copia allegationum, & dicit qđ hoc iure utimur. Ego puto eſſe diſtinguendum. Aut is qui producit allegationes, facit ſcribi in eis pręſentatam, & facit illa regiſtrari in actis, & tunc teneo opi. Iaſ. ꝙ edi debent, per d. §. edenda. Aut non præſentat illas in modum actorum in proceſſu, ſed dat illas in manica iudicis, ad meram iudicis inſtructionem & non uult, ꝙ ſint de actis & tunc procedat alia opi. ſ. ꝙ non edantur, & quotidie uideo ſeruari in practica, quia tunc pars non põt petere copiam ex quo non ſunt effectæ communes, cum ſint productę extra proceſſum unde finita cauſa, poteſt producens illas ſibi reaccipere, quia de neceſſitate non debet in proceſſu remanere, cũ nõ ſint de pceſſu.
59 † Quinto limita, dummodo efferatur ſalarium actorum magiſtro, alias ſine mercede non tenetur edere acta text. in l. argẽtarius in prin. & ibi cõmuniter Doct. ff. de eden.
60 † Sexto limita, in e nominibus teſtium, in
e iudicio productorum, & examinandorum quia ante eorum publicationem nõ tenetur pars, quæ uult aliquos teſtes examinare, edere nomina eorum alteri parti ne ſubducantur, uel ſubornentur, ſed ſoli iudici nominare tenetur, ita tenet Spec. in ti. de teſte. §. qualiter, uer. poſt hoc & Alexan. in l. 1. §.
61 edic. col. pen. ff. de eden. † Secunda principalis concluſio in hac q. eſt, ꝙ acta publica iudicij debent edi indiſtinctè cuicunque ſuum intereſſe prætendenti, etiam ſi ad eius inſtantiam, nõ ſunt iſta acta celebrata, licet ſecus ſi in inſtrumento, ita tenet Alex. in d.l. is apud quem. C. de eden. & Bar. & Mod. in l. 1. §. editiones. ff. de ed. & Ang. in §. præcepta
62 in auth. de def. ciui. † Tertia concluſio eſt, quod acta debent edi ſumptibus petentis regulariter, ſecundum Car. in cl. cauſam, in 22. q. de cl. & per Doct. in d.l. is apud quem.
63 † Fallit in copia libelli primi, quæ debet dari ſumptibus actoris, ut eſt gl. in l. 2. in uer. oblatos, de app. & Card. in cl ſæpe. in princ. in 17. q. de uer. ſig. & eſt regia prag. quæ in
64 cipit, comparente. † Quarta concluſio eſt quod acta originalia nullo modo debent edi parti, nec iudici appellationis, ſed tantũ copia actorum edenda eſt, & ibi per omnes Docto. in capitu. quoniam contra. de prob. & glo. Barto. & Docto. in l eos. §. ſuper his. C. de ap. & habetur in regia pragm. quæ incipit concluſionem, ubi imponitur pœna falſi notario edenti originalem proceſſum.
65 † Quinta concluſio eſt, quod acta debẽt edi cum die & conſule, loco, & tempore, ut d. capitu. quoniam contra. & ibi glo. in uerſi. tempora, & ibi communiter Docto. ponun. & no. Bal. & Docto. in l. 2. C. de eden. & Alexan. in l. 1. §. edi. colum. 2. ff. de eden. De practica autem, qualiter ſit facienda iſta editio per notarium uide Spec. in tit. de inſt. edi. §. poſt quam. in fi. uerſ. poſtremo, & de multis alijs in materia editionis uide plene per Fely. in cap. 1. de proba. & per Bal. & Mod. in d.l. is apud quem. C. de eden. ubi eſt pro-
66 pria materia. † Sexta concluſio eſt, quod acta debent edi toties quoties quis petit ſibi edi etiam millies, ſiue amiſerit prima acta edita ſiue non. Et in hoc differt iſta editio ab editione inſtrumenti, quę non, ſit niſi probetur amiſſio. ita tenet Pau. de Caſt. in lege ueluti. §. hæc uox. & ibi communiter Docto. ff. de eden. & Ale. in l. 2. C. eo. titu. illud autẽ quod dixi de editione inſtrumenti, intelligas, quando inſtrumentum continet

tale

tale quod dependet ex uoluntate duorum, ſecus ſi dependet ex uoluntate unius, ſcilicet ex petentis ęditionem, quia millies poteſt peti, ut edatur, ſiue ſit amiſſum, ſiue nõ & ſine aliqua auctoritate iudicis, ita tenet Spec. in titu. de inſtru. edi. §. poſtquam. uerſic. 1. & uerſ. ſed nunquid. Bald. in l. ne caſu, C. de diſcuſ. lib. 10. & Alexan. & Doct. in d. §. hæc uox. & Iaſ. in l ſi quis. §. prætor ait. in 5. no. ff. de eden. per hoc eſt text. in l. unum. ff. de teſt. & in l. Sempronius Proculo. ff. de leg. 4. & l. fina. ff. de his quæ in teſt. delent. Rober. Marant. V. I. D.

ADDITIONES.

a Parte præſente. Marſil. ſing. 81. Caſſado. deciſ. 1. nu. 1. de except. Pedemontan. deciſ. 1. nu. 46. uerſ. poterit.

b Communem. De hac communi uideas Viui. in tract. com. opin. in prima par. opi. 345. teſtes non requiruntur.

c In captura. Supra. in 16. diſtinc. in uer. ualidum, uel inualidum 4. par. prin. nu. 92.

d Omnia acta. Duen. lib. 1. reg. utr. iur. reg. 5. acta omnia, Bello. lib. 2. ſupput. iur. cap. 12.

e Nominibus teſtium. Pro hac opin. Pyrrhus Alfanus in l. 1. nu. 44. C. de eden. contra per Veſtri. in praxi Rom. Cur. lib. 6. cap. 2. num. 18. Rom. ſing. 266. Ludouicus Alſerius.

De proceſſus publicatione.

1 *Publicatio proceſſus, quare & qualiter fiat & qui ſit effectus eius, & an ſit de ordine iudicij.*
2 *Decretum primum, præambulum eſt ad ſecũdum.*
3 *Publicatio proceſſus fit iſpo iure in regno, eo ipſo quod labitur terminus probatorius.*
4 *Publicatio obmiſſa, uel facta die feriato non uitiat proceſſum.*
5 *Publicatio facta de uoluntate partium, non ualidat depoſitiones teſtium non rite examinatorum.*
6 *Delegatus, cui cõmiſſa eſt teſtium receptio, nõ poteſt illorum atteſtationes publicare.*
7 *Publicatio non requiritur, quando teſtes utraque parte preſente ſunt examinati, ſed ſolũ quando in ſecreto.*
8 *Publicatio ſolum poteſt fieri in atteſtationibus unius partis, quando citius expedita fuerunt, & poſtea alterius.*

VNdecimus actus, qui ſucceſſiuè emer-
1 git in iudicio eſt † publicatio proceſſus, nam elapſo termino probatorio ſiue ſint productæ probationes, ſiue non, poteſt altera partium inſtare, ut fiat publicatio in cauſa, & fit ad effectum, ut partes poſſint recipere copiam examinis teſtium ex tunc in antea. Item fit ut ſeruetur ordo iudicij, quia publicatio eſt de ordine, ſecũdum Bar. in l. prolatam. C. de ſent. Item per eam datur maius robur atteſtationis, ut habetur in l. geſta, & ibi per Bald. & Docto. C. de re iud. & per Can. in capit. cauſam quæ. de teſtibus, & Barto. in l ſolam. C. de teſt. eſt enim ordo præambulus ad concluſionem in
2 cauſa, quæ poſtea ſequitur. † ſicut dicimus de primo decreto, quod eſt præambulum ad ſecundum, ut tradunt Mod. in l. iubere. cauere. ff. de iuriſc. omn. iud. & Barto. in l. ſi finita, §. Iulian. ff. de dam. inſect. Fit autem iſta publicatio partibus præſentibus, uel altera parte citata, & contumace, alias non ualet ex quo pars per eam poteſt lædi per regulam l. de unoquoque. ff. de re iud. Notarius ergo actorum de mandato iudicis ſcribit in proceſſu, die tali, &c. facta eſt publicatio in præſenti cauſa, ſeu proceſſu, præſentibus partibus, uel altera parte abſente citata tamen, ac relata, &c. ita hæc omnia declarat Bald. d.l. geſta. colum. 2. uerſ. quæro qualiter, &c. & ex tunc cenſetur præcluſa uia producendorum teſtium, niſi in caſibus, quos ponit Barto. in auth. at qui ſemel. C. de prob. & Abb. & docto. in capitul.
3 fraternitatis, de teſt. † Hodie autem in regno fit publicatio ipſo iure eo ipſo, quòd labitur terminus probatorius ſiue ſint teſtes examinati, ſiue non, niſi pars infra quatuor dies poſt lapſum termini probauerit aliquod iuſtum impedimentum, quia debet allegare, quòd publicatio habetur pro non facta, ob tale impedimentum, &c. De hoc eſt regia prag. quæ incipit curſu dilationũ, in prin. unde lapſo termino non oportet petere publicationem fieri, ſed inſtare, ut
4 declaret ipſam eſſe factam ipſo iure. † An autem poſſit obmitti iſta publicatio, & ſi procedatur ad ulteriora, ea non facta, an ualeat proceſſus? Communis concluſio eſt, quòd ſic, ita plene tenent Abb. & Felin. in capitu. cum I. & A. de re iud. & Bar. in l. prolatum. C. de ſent. & Petr. Phil. Cor. in conſ. 102.

102.colum.fi.in litera R.in 1. uol. Plus etiã
dicit Per.Phil. Cor. ibid. quòd etiam ſi pu-
blicatio fit in die feriato, non per hoc uitia-
tur proceſſus tanto magis hodie in regno
per iura municipalia ſæpius allegata, ſunt
ſublata omnia ſubſtantialia iudiciorum iu-
ris poſitiui, & ſic poteſt ſine dubio obmitti
publicatio, imo nunquam poteſt dici ob-
miſſa, ex quo ſemper tacitè fit ipſo iure per
5 d. prag. † Quid autem, ſi teſtes in proceſſu
fuerunt non rite recepti, deinde ſunt publi-
a cati *a* de conſenſu utriuſque partis, an per
hoc ualidetur eorum depoſitio? dic quòd
non, ita tenet Bald. in authen. ſi quis in ali-
quo, colum. 1. uerſicul. iuxta primam ratio-
nem, &c. C. de eden. & tenet Inn. in c. ſignifi
cauit, &c. cum cauſam de teſt, quod nota,
quia prima facie quilibet diceret contra-
rium, ſicut dicimus in exemplo publicato
de communi conſenſu, & facit fidem, ſecun-
dum Bald. ibid. ſed in teſtibus eſt con-
6 trarium. † Sed quæritur, pone quòd iudex
commiſit, ſeu delegauit alicui teſtium rece-
ptionem, & examinationem, an ipſe idem
obligatus poſſit eos publicare? dic quòd nõ,
ſed debet examen clauſum remittere ad de-
legantem, & coram ipſo delegante fiet pu-
blicatio, ſecundum Bart. in l. cum ab initio
7 circa. fi. ff. quemad. teſt. appe. † Requiritur
autem iſta publicatio, quando teſtes ſunt
recepti in ſecreto ſecus, ſi utraque parte pręſente,
prout ſolent quandoque iudices ſum-
matim cognoſcendo, tunc non requiritur
alia publicatio, ſecundum Bald. in authen.
ſi quis in aliquo, colum. 3. in fin. uerſicu ſed
aduerte, &c. C. de eden. Reliqua de materia
publicationis teſtium, uide per Spec. in tit.
de teſte. §. ſatis utiliter, per totum.

8 † Quid autem, ſi citius ſint expeditę exa-
minationes teſtium unius partis, quam al-
terius, an poſſit peti fieri publicationẽ quo
ad illas tãtum, & poſtea completis alijs fiat
iterum alia publicatio in alijs? dic quod
ſic, de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume-
ro 190. incip. Item ſeruat ipſa curia, quòd
ſi examinationes, &c. licet in fine illius ri-
tus dicatur, quòd iſta non ſunt in uſu Rob,
Marant. Ven. V. I. D.

ADDITIONES.

a De conſenſu. De conſenſu uerò partium,
atteſtationes ipſorum licet inualidæ poſ-
ſunt conualidari. Duen. lib. 1. reg. utr. iur,
reg. 23. Ludouicus Alſerius,

De incidenti criminali, contra aduerſarium quid falſo producentem.

1 *Criminale incidens utrum, & qualiter poſſit exerceri in iudicio ciuili. Quod reducitur ad practicam prout in num. 3.*
2 *Teſtis punitur de falſo a iudice, coram quo falſum depoſuit.*
3 *Clericus falſum deponens coram iudice laico non poteſt per eum puniri.*
4 *Clericus etiã de mãdato ſui epiſcopi nõ poteſt puniri neque torqueri per iudicem laicum.*
5 *Laicus examinatus qui coram iudice eccleſiaſtico falſum depoſuit, per iudicem eccleſiaſticum, & ſecularem puniri poteſt.*

DVodecimus actus, q̃ ſucceſſiuè emer-
1 git in iudicijs eſt. † quia plerunque
facta publicatione, & recepta copia
proceſſus, altera partium aduertit in proceſ-
ſu eſſe aliquam falſitatem in teſtibus uel ſcri
pturis, & uult aduerſarium accuſare de fal-
ſo utrum, & qualiter poſſit iſtud iudicium
criminale exerceri in iudicio ciuili, uidea-
mus, & certe iſta accuſatio põt obijci, lite
pendente, ut habetur in l. nullum. C. de teſt.
& per Abb. & Io. de Ana. in cap. 1. de fal. &
Bald. & Doct. in l. fin. C. de fide inſtru. & eſt
ritus magnæ curiæ in numero 195. incip.
item ſeruat dicta curia non concedere, &c.
a Verum, ſi quæris an faciat *a* ſuperſederi in
cauſa principaliter intentata. dic, ſi quæſtio
falſi mouetur. contra teſtes, proceditur in-
terim in cauſa, ſecus ſi mouetur contra
principalem, qui teſtes, uel ſcripturam fal-
ſam produxit. ita tenet Bald. in d. l. fin. cir-
ca fin. & Bald. in l. ſi quis teſtibus, colum. 2.
in fin. uerſic. quæro. poſitio, &c. C. de teſt. de
qua materia uide aliqua per Mat. de Affli.
in conſt. ſi ciuiliter agens, colum. pen. & fin.
ubi allegat quandam nouellam conſt. regis
2 Cathol. † Et poteſt tunc teſtis falſus *b* puni-
b ri per iudicem, coram quo depoſuit, etiam
ſi alias eſſet ſuus in competens iudex, quia
ratione ſuæ falſæ depoſitionis efficitur de
eius foro, ut l. nullum, & ibi Bald. & Sal. &
3 habetur in d. c. 1. de cri. fal. † Et hoc autem
inole-

inoleuit practica, quod facta publicatione
in cauſa, pars quæ uult aduerſarium accu-
ſare de falſo, ſolet ipſum interrogari face-
re, ſi vult vti teſtibus, & ſcriptura per eum
productis, & ille dicit, quod ſic, poteſt tunc
accuſare, & falſitatem probare, qua proba-
ta punitur ad amiſſionem cauſæ, & eſt re-
gia prag. quæ incipit, teſtem falſum, ultra
quam pœnam punitur etiam pœna falſi,
ut ibi dicitur, & probatur etiam in l. in frau
dem. §. quoties. ff. de iure fiſci. Dicta autem
interrogatio fit ad effectum, ut ſi aduerſa-
rius dicit ſe uelle vti, non poſſit poſtea re-
nunciare teſtibus infra octo dies poſt pu-
blicationem, & euitare pœnam, vt dicitur
in d. pragm. & de hac materia qualiter de-
beat fieri reſponſio ad iſtam interrogatio-
nem, uidelicet, ſimpliciter uel conditiona-
re tractaui in deciſ. 189. conſi Neap. & dixi
de inſtrumenti productione, ſupra in octa-
uo actu. uerſicu. quid autem, ſi producatur
4 inſtrumentum falſum, &c. † Sed quid ſi fuit
c productus *c* clericus in teſtem coram iu-
dice laico, & falſum deponit, ante poſſit pu
niri per iudicem laicum? Bal. in d l. nullum.
tenet quòd ſic. Sed magis communis opin.
eſt in contrarium per capit. ſi diligenti de
foro compet. nam ſi clericus deliquit coram
iudice eccleſiaſtico non ſuo, uerum eſt, q̃d
poteſt per eum puniri ſecus per ſecularem.
ita tenet Inno. Ioan, And. & Ant. de Butr. in
c. uerum. de foro compet. & Ioan. de Ana.
in d. c 1. de cri. fal. & habetur in deciſ. 230.
5 conſil. Neap. † Iudex enim ſecularis non po
teſt imponere manum in clericum, cauſa
puniendi, etiam de mandato ſui epiſcopi
adeo quod etiam ſi epiſcopus mandaret
iudici laico, quod clericum torqueret, uel
verberaret, non poſſet hoc facere, ſed cape
re tantum poteſt ex ſuo mandato, ſcilicet
epiſcopi, & remittere eum epiſcopo. Ita te-
net Ioan. de Ana. in cap. 2. col. 2. in fi. de cri.
fal. & Petr. de Anch. in cap. uniuerſitatis. in
6 fin. de ſent. excom. † Quid autem econtra?
pone, quod laicus fuit examinatus coram
iudice eccleſiaſtico, & falſum depoſuit, an
poſſit puniri per iudicem eccleſiaſticum, &
ſecularem? dic, quod poteſt per utrunque
iudicem puniri, & habet locum præuen-
tio, ſi is, coram quo prius accuſatur, pro-
cedit contra eum. ita habetur in deciſ. 219.
conſ. Neap. ubi plures allegantur, Et etiam
plus dicitur, quod dato quod laicus proce-
dat cõtra talem teſtem, & punit eum, poteſt
nihilominus etiam iudex eccleſiaſticus pro-
cedere, & punire eum pęna eccleſiaſtica per
ea, quæ habentur in c. felicis. de pœnis. lib.
ſexto, & in alijs locis ibi allegatis. Rob.
Mar. Venu. V. I. D.

ADDITIONES.

1 Superſederi. Vide Rolan. à Valle conſi. 13.
per totum lib. 2. Plot. & Grauet. in conſil.
37. & 74. in 2. Thom. conſil. crim. diuerſ. do
cto. Capic. deciſ. 25. Afflict. deci. 133. & 229.
Declara ut ſupra in 20. diſtin. 4. par. prin. nu
mero 50.
b Puniri. Soci. reg. 428. Abb. & Dec. in c. præ
terea, de offic. deleg. Couar. pract. qq. ca. 19.
numero 8. uſque ad fin. Afflict. deciſ. 219. in.
foro Archiepiſcopi Alferi. diſputat. prima
in ſecunda par. num. 201.
c Clericus. Capic. deciſ. 5. num. 13. Soci reg.
428. teſtis. latè Viui. de communi opin. in
ſecunda par. opin. 47. clericus productus.
Ludouicus Alferius.

De teſtium repulſa, Et quę, quotve ſint ad eorum uſum neceſſaria. Et quibus illa contingat.

1 *Repulſa teſtium qualiter, & quando petatur & quis terminus detur ad eam, & quid de repulſa.*
2 *Repulſa teſtium, fit contra perſonas uel contradicta, & ut concedatur altero de tribus requiſitis, maxime proteſtatio.*
3 *Repulſa contra teſtes, debet crimina in ſpecie continere, nec ſufficit probare in genere quod quis ſit criminoſus.*
4 *Teſtis deponens in fauorem partis aduerſę, non facit fidem, quando fuit contra eum proteſtata cauſa ipſum repulſandi.*
5 *Repulſam petens, & non probans ſaltem ſemi plene, punitur ad 10. tarenos. Idem ſi producit articulos impertinentes.*
6 *Teſtes debent citari, & etiam examinari infra terminum datum ad repulſam, & eo lapſo non admittuntur.*
7 *Repulſa teſtium, dicitur odioſa.*
8 *Repulſa teſtium, an poſſit ſimul fieri in primis capitulis cauſę principalis.*
9 *Repulſa non fit contra ſcripturas ſed ſolum contra teſtes.*

10 *Produ-*

10 *Producens teſtem pro ſe, non poteſt illum reprobare: etiam in alia cauſa.*
11 *Producens teſtem poteſt illum, repulſare ſi ſuperuenirent cauſa.*
12 *Producens teſtem poteſt illum, quo ad eius dicta repulſare.*
13 *Repulſa an, & quando admittatur in cauſa appellationis.*
14 *Repulſa an admittatur in cauſa attentatorũ*
15 *Repulſam opponens, & non probans contra teſtes, an teneatur iniuriarum.*
16 *Repulſa non permittitur in teſtibus per producentem approbatis,*
17 *Repulſa nõ cõceditur in crimine læſæ maieſt.*
18 *Repulſa non admittitur in cauſa blaſphemiæ Dei.*
19 *Repulſa in cauſis ſummarijs ubi ſemiplene probationes ſufficiunt admittitur.*

TErtius decimus actus, qui ſucceſſiuè
emergit in iudicio eſt repulſa teſtium.
1 † Nam facta publicatione proceſſus,
ſi aliqua partium habet teſtes contrarios,
qui ualde urgent contra eam, poteſt in iudi
cio petere terminum ad repulſam, qui ter-
minus conceditur per iudicem, & eſt medie
tas primi termini probatorij, ut deciditur
per regiam prag. curſu dilationum, & peti-
tur iſte terminus immediate poſt lapſos o-
cto dies, conceſſos per dictam prag. ad per
cunctandum proceſſum, quo termino dato
ad repulſam elapſo, ipſo iure cenſetur publi
catum in cauſa repulſæ. Sic diximus ſupra
de publicatione in cauſa principali. Et facta
dicta publicatione, ſi altera pars videt ſe gra
uari per dictam repulſam. i. quia ſui teſtes
fuerunt reprobati, poteſt petere nouum ter-
minum ad repulſam repulſæ, & datur ſibi
medietas termini dati ad repulſam, & ela-
pſo hoc termino, fit publicatio ſuper iſta
repulſa repulſæ, & ulterius non datur alia re
pulſa, ne procedatur in infinitũ. ita hæc oĩa
habent in d. prag. curſu dilationum. Pro ali
quali tamen introductione iuuenũ, ad hanc
materiam formo tres q. Prima erit, qualiter
debeat fieri iſta repulſa teſtium. Secunda,
an poſſit quis reprobare teſtes per eum pro
ductos. Tertia erit, an teſtes poſſunt repulſa
ri in cauſa appellationis, qui non fuerunt
2 reprobati in cauſa principali. † Ad primam
q. eſt ſciendum, ꝙ repulſa fit altero de duo-
bus modis, uidelicet, uno modo contra per
ſonas; alio modo contra dicta teſtium. Itẽ
præſuppono, quod repulſa non conceditur
petenti, niſi concurrat alterum de tribus re
quiſitis, quæ traduntur in cap. præſentium,
de teſtibus. Primum eſt, quòd ante publica-
tionem ſit proteſtatus ſe uelle reprobare te
ſtes, & ex hoc inoleuit in practica, qua quo
tidie utuntur procuratores, ut tempore quo
comparent uiſuri iuramentum teſtium, pro
teſtentur contra perſonas teſtium, & dicen
dam per eos, non tamen nego quin quando
cunque in alio actu ante publicationem poſ
ſit fieri dicta proteſtatio, ut d. c. præſen ium
de teſtibus. uide Franc. de Areti. de ueritate
huius dicti. Hoc tamen intellige, quando
teſtis habet aliquem defectum, per quem re
probatur fauorem ipſius reprobantis. quia
tunc requiritur proteſtatio, aliàs uidetur
conſentire, & teſtem approbare. Secus, ſi de
fectus eſſet in odium ipſius teſtis, ut quia
eſſet excommunicatus uel bannitus, quia
tunc etiam ſine proteſtatione poteſt repul-
ſari. ita declarat Bal. in l. ſi quis teſtibus. co
lum. 2. in fi. uerſ. dubitauit hic, &c. C. de teſt.
licet ſubdat, quòd cauti aduocati ſemper
interponunt dictam proteſtationem eo mo
do quo ſupra. Secundum requiſitum eſt,
quando probat, quòd poſt publicationem
habuit notitiam de defectibus, & exceptio
nibus contra teſtes idem ſi forte fuiſſet ab-
ſens tempore receptionis teſtium, uſque ad
publicationem ſecundum Bal. in d. l. ſi quis
de teſt. uerſ. dubitatur hic, circa fi. & no. glo.
& Bald in l. laudabilem. C. de aduoc. diuer.
iud. Tertium requiſitum eſt, quando non
fuit proteſtatus, & iurat ſe non petere repul
ſam ex malitia, alias ſibi non conceditur. ut
in d. c. præſentium. de teſt, ubi iſta tradũtur.
3 † Reuertor nunc ad primum modum repul
ſandi, ſcilicet contra perſonas teſtium, quo
caſu non ſufficit allegare crimina in gene-
re. dicendo qualiter ſunt homines malæ ui-
tæ, fures, adulteri, uel quid ſimile, ſed eſt ne
ceſſe, quod crimina opponantur in ſpecie,
puta quòd fecerunt tale crimẽ, tale furtum,
uel ſimile ita tenet Bart. in l. teſtium. §. lege
Iul. ff. de teſt. & Bald. in authen. ſi dicatur. in
fi. C. de teſt. & Bar. in l. 1. in fi. C. de teſt. pro
hoc eſt text. in cap. præſentium §. teſtes. de
teſt. lib. 7. & ſimiliter, quando uult quis re
pulſare dicta teſtium debet in ſpecie obij-
cere, quòd ſunt falſarij, quia falſum depo
ſuerunt

fuerunt ob talem rationem, & in tali loco
examinis. Itẽ, ꝙ ſunt uarij in eorũ dictis in
tali loco examinis, &c. iuxta l. q falſa aut ua
ria. ff. de teſt. & no. p Bar. in l. eos. ff. de fal.
Itẽ quia sũt ſingulares, iuxta no. per. Bal. ple
nè in l. teſtium. C. de teſt. item. quia nõ depo
nunt de ſenſu proprio, iuxta not per Alex.
& Mod. in l. 1. ff. ſi cer. pet. & dixi ſupra de te
ſtium productione, & ſic de alijs ſimilibus
Pars uero cõtraria eodem tpe facit articulos
cõprobatorios, probando qđ ſunt hoĩes bo-
næ uitæ, & emendatæ, & quod per trienniũ
perſeuerauerunt in eorum bonis moribus, &
emendatione, quo caſu per tñ tps præſu
muntur boni, & emendari tex. eſt, ibi Aug.
in fi. in auth. de monachis. §. Item p̃t articu-
lare, quòd non ſunt uarij ſed reducibiles
ad concordiam iuxta no. per Alex. & Doct.
in l. 2 creditum. §. ff. ſi cer. pet. & Fel. in cap.
cum tuę, &c. in noſtra, & ibi gloſſ. de teſt. &
Bar. in l. Gallus. §. ille caſus. ff. de li. & poſth.
& ſic patet ex prædictis, quando repulſan-
tur teſtes, quo ad perſonas, & quando quo
4 ad dicta. † Vnum tamen ſcias, quod illa pro
teſtatio, quæ fit contra teſtes habet unum
mirabilem effectum, qui eſt talis, uidelicet,
quòd ſi contingat teſtes deponere aliquid
in fauorem alterius partis proteſtantis, non
faciunt fidem in eius fauorem & ratio eſt,
quia per dictam proteſtationem cenſetur
declarare ſe nolle eis fidem adhibere, ita de
hoc eſt tex. in d. c. præſentium. in fi. de teſti.
ubi hoc expreſſè tenet Fel. in ult. not. quòd
eſt menti tenendum, quia quotidie in ſin-
gulis cauſas fiunt iſtę proteſtationes, & pau-
ci aduertunt, nam ex hoc poſſunt eſſe dam
noſæ proteſtantibus, unde caueant procu-
ratores, ne paſſim faciant iſtas proteſtatio-
nes, niſi quando omnino ſunt certi, quod
uolunt teſtes repulſare. De cuius tamen di
cti declaratione, & ueritate, uide omnino.
Franc. de Are. in d. c. præſentium, colum. an
5 repe. & pen. † Ad euitandas tñ malitias pe
tentium repulſas, eſt in regno prodita una
regia prag. quę incipit, crimina. quæ irrogãt
pęnam 10. tarenorum opponenti crimina
contra teſtes, ſi illa non probauerit ſaltem
ſemiplene, uel per famã publicã, & ſimiliter ſi
quis ſub colore repulſę ꝓducit, nouos articu
los impertinẽtes, qui poſt publicationẽ pro-
duci non poterant obſtãtibus regulis traditis
in auth, at qui ſemel, & ibi per Bar. C. de ꝓb,
punitur pro quolibet articulo impertinenti
producto in cauſa repulſæ ad 5. tarenos, ſi
fuerit principalis ſed procurator punitur
duplicata pęna ut eſt alia prag. quę incipit,
† contingit ſępe, &c. † Super hac repulſa eſt
ſciendum, quod teſtes debent citari, & etiam
examinari infra terminum datum ad repul-
ſam, aliàs elapſo termino non admittuntur
ut eſt ritus magnæ curiæ, num. 256. qui in-
7 cipit, item quod facta, &c. & eſt ratio. † quia
repulſa eſt odioſa eſt reſtringẽda, & dilatio-
nes in ea conceduntur cum grandi cauſæ
cognitione, ſecundum Abb. in c. licet dile-
ctus. in fi. de teſt. licet ſecus ſit in cauſa prin
cipali ubi non uiget tale odium, quia teſtes
citati, & iurati, infra terminum poſſunt
examinari poſt terminum, ut dixi ſupra in
uerſicu. dilatio, cir. fin. & in uerſic. teſtium
8 productio. † Quid autem, ſi quis in primis
ar. uellet repulſare teſtes & facere ſuas pro
bationes ſimul cum repulſa an poſſet? Dic
quòd non quia ſunt articuli impertinentes
tunc. unde nõ admittuntur, niſi poſt publi
cationem, niſi uellet quis repulſare ex cau-
ſa inimicitiæ, quia poſt ante publicationem
& non ex alia cauſa, de hoc eſt alius ritus
magnæ curiæ, nume. 235. qui incipit, item
ſeruat ipſa curia, quod in exceptionibus.
9 † Fuit autem introducta repulſa ſolùm con
tra teſtes, ſed contra ſcripturas non conce-
ditur, ſed bene datur facultas parti accuſan
di utentem falſis ſcripturis, ut dixi ſupra in
actu. præcedenti, & de hoc eſt ritus magnæ
curiæ. nu. 165. incipiens. item, ſeruat dicta
10 curia non concedere, &c. † Ad ſecundam
q. principalem dico, quod communis con-
cluſio eſt quod producens teſtem pro ſe non
poteſt illum reprobare, quia per productio
nem cenſetur approbatus, unde non au-
ditur uolendo illum repulſare, tanquam ſi
bi ipſi notarius, text. eſt, & ibi Bald. in l. ſi
quis teſtibus. C. de teſt. & in c. de teſt. & ibi
Abb. & Fel. extra, de teſt. & Lud. Ro. in conſ.
104. in fin. & Lanf. in c. quoniam contra. in
uerſic. teſtium nonũ nõ obmitto, &c. de
probat. & Bar. in conſi. 92. col. pen. & Iaſ. in
l. 1. §. æditiones, colum. 3. in fi. uerſicu. adde
fortius, &c. ff. de eden. & ubi hoc ampliat,
etiam ſi producatur poſtea contra eum in
alia cauſa, & pro alia cauſa, & per aliam per
ſonam. ita tenet Ioan. And. in addi. Spec. in
titu. de teſte. §. ſæpe. uerſ. quid. ſi produxit,
&c.

&c.Et cenſetur approbatus teſtis per ſolam,
productionem licet alias producens eo non
utatur ſecundum Fel.in d.ca.præſentium,
colum.3.& uerſic habet locum, &c.de teſt.
& hanc opin tenet Ioan.And.in d.§.ſæpe,
uerſ.ſed quid ſi eum.&c.licet Spec.ubi ali-
11 ter diſtinguat. † Limita tamen hoc, quan
do poſt productionem naſceretur noua cau
ſa,puta quia ſuperuenirent inimicitiæ,quia a
poteſt repulſari ex noua cauſa, ut eſt tex.in
12 l.ſi quis teſt. C.de teſtibus.† Secundo limita
quo, ad repulſam perſonarum procedere
iſtud,ſecus quo ad repulſam dictorum per
teſtes quia poteſt producens reprobare te-
ſtes,quo ad eorum dicta,puta probando, ꝙ a
falſum depoſuerunt, ita tenet Abb.in d.ca.
præſentium. colum.3.& 4. fateor tamen, ꝙ
ſi facta publicatione producens taceret, &
non reprobaret dicta teſtium cenſeretur
approbaſſe, & ita poſſet procedere dictum
Lud.Rom.in conſil.114.in fin.ubi uidetur
13 contrariari huic dicto Abb.†Ad tertiam q.
principalem reſpondeo. quòd iſta q.deci-
ditur per And.de Iſer. in conſt.iuriſperito-
rum,ubi tenet, quod in cauſa appellationis
non admittitur repulſa, niſi ex ſola cauſa
falſitatis,& ita ſeruatur in regno,unde quili
bet litigator nitatur reprobare teſtes in cap.
principali, quia poſtea non admittitur in
cauſa appellationis, niſi uellet eos redargue
re de falſo. Verùm ego reſtringo iſtud dictũ
procedere in teſtibus iam examinatis in cau
ſa principali, ſecus eſt, ſi quis nouos teſtes
produxit in cauſa appellationis, quia puto,
quod aduerſarius poteſt illos reprobare, ex
quo non potuerunt repulſari in cauſa princi
pali,quia non fuerant producti, arguendo
14 a ratione ceſſante. †Quid autem in cauſa
attentatorum, an admittatur repulſa? uide
15 dec.351.conſ.Neap.†Et quid ſi opponens
crimina contra teſtes non probat, an tenea
tur actione iniuriarũ ipſis teſtibus, & quid
ſi fuerit proteſtatus, quod non animo iniu-
riandi,&c.uide unum pulchrum conſ.Soc.
16 in conſ.118.colũ.3.& 4.in 1.uol, † Vltimo
ex 2.q.præcedenti poteſt colligi una limi-
tatio ad regulam,quæ ſe habet. quòd repul
ſa teſtium eſt regulariter permiſſa, nam fal
lit in teſt. approbatis per producentem, ut
ibi fuit dictum,& not.Car.in cle.ſi.in fi. de
17 teſt †Secundo limita, in cauſa criminis læ-
ſæ maieſt.nam in ea non habet locum re
pulſa teſtium,l.famoſi.& in quæſtionibus
18 & ibi Bart.ff.ad leg.Iul.maieſt †Tertio li-
mita,in cauſa blaſphemiæ Dei, quia non
admittitur repulſa, quia hæc æquiparatur
crimine læſæ maieſt.ita tenet. Par.in tract.
19 ſyn.in uerſ.condem. colum.4 in fi.†Quar
to limita in cauſis ſummarijs,ubi ſufficiunt
ſemiplenè probationes.ſ quia non admitti-
a tur in eis *a* repulſa, ut no.Abb.in c.ueniens,
el 2.colum.5. in princip.de teſt.& ibi etiam
Fel. in 6.colum. de cuius dicti ueritate, ui-
de Fr. de Are.in d.ca.ueniens, colum.9.ubi
diſtinguit.Rob.Mar.

A D D I T I O.

a Repulſa.Adde tu hic Foller.in practi. cri-
mi.laico. in 2 par.2.par.in uer. concedatur
repulſa. Ludouicus Alferius.

De quæſtione,quæ duplici nomine admittitur. In quibus locum illa habeat.Et quo ordine ad eam perueniatur.

1 *Tortura quandoque datur ad pœnã; quandoque ad ueritatem eruendam,num 4.*
2 *Tortura ad pœnam,eſt meri imperij.*
3 *Banna facta ab officialibus ſub tortura pœna an ualeant.*
5 *Tortura pro quibus criminibus irrogari põt.*
6 *Tortura irrogari poteſt teſtibus uacillantibus tam in cauſa ciuili, quàm in criminali.*
7 *Tortura an poſſit irrogari in crimine uſurarũ.*
8 *Tortura an poſſit ĩ cãm appellationis irrogari.*
9 *Tortura quandoque datur ad emendã ſolã reſponſionem affirmatiuam uel negatiuam, & tunc ad eam deuenitur ſine indicijs.*
10 *Proceſſus criminalis qualiter, & quo ordine dẽt a iudice fabricari, ut poſſit ad torturã deueniri.*
11 *Iudex habens aliunde plenas probationes, peccat mortaliter torquendo reum.*
12 *Tortura intẽta eſt ad ueritatem inueſtigandam ob defectum probationum.* (debet.
13 *Tortus in membris corporis,leſionem non pati*
14 *Iudices cauti clam interponat decretum de torquendo rerum, ne detur materia appellandi.*
15 *Confeſſio in tortura ratificari debet extra tormenta,cum breui termino producendum defenſione.*
16 *Iudicia purgata ſunt,reo ĩ tortura nõ cõſitẽte*

Quar

QVartuſdecimus actus qui ſucceſſi-
uè emergit in iudicijs, eſt tortura,
1 †quæ datur ad duplicem effectum,
quandoque enim datur ad pœnam, &
quandoque ad ueritatem eruendam. De
primo caſu non eſt materia noſtra, quia il
la eſt potius executio ſententiæ, nam datur
tortuta ad pęnam in omnibus criminibus,
in quibus eſt pęna arbitraria, in quibus per
mittitur iudici acriter uerberare in corpus
iuxta l.fi.ff.de iniu.& inquam pluribus alijs
legib.iuris ciuilis hoc cauetur, ut not.Bart.
& Mod.in l.imperiũ.ff.de iur.om.iu.& Bar.
in l.interdum. §.qui fure.ff.de fur.& in l.cũ
ſeruus.ff.de cond. ob cauſam in quibus lo
2 cis dicit Bar.ꝙ tunc †tortura eſt meri impe
rij ex quo irrogatur pro pœna criminis.
3 †poteſt etiam poni exemplum in bannis of
ficialiũ,ut in plurimũ faciunt banna, ꝙ nul
lus ambulet de nocte, uel portet arma, ad
pœnam, quatuor tractuum cordę, quę ban
na, quando fiant per iſtos officiales inferio
res non habentes proteſtatem ſtatuendi non
ualent, quia non poſſunt alterare pœnas le-
gales,ita declarat Paris ĩ trac.ſynd.uerſ.tor-
tura,in c.an in cauſa pecuniaria,&c Solum
ergo iſta banna ualerent in criminibus, in
quib.eſſet pęna arbitraria,vt ſupra dixi,quia
poteſt iudex tunc ex ſuo arbitrio eligere
4 iſtam pœnam. †De ſecundo effectu habe-
remus nos tractare. ſ.qñ irrogatur ad ueri-
tatem eruendam, & quia hæc eſt materia
multum prolixa, & in multis lib.& tractati
bus uentilata, nam plene eam tractat. Paris
a in d.uerſ.tortura, & Ang.de Are. in tract.
malef.in uerſ fama pub.&c. & Gan in trac.
malef.in titu.de qõnibus. & tormentis &
Fran.Beunus in ſuo ſolenni trac. de iudicijs
& tortura. & Cępol.in quam pluribus ſuis
conſ.& nouiſſime tractatur ſatis copioſe per
ſublimis ingenij Mod.Hippolitum de Mar
ſil.in ſua lec.ſuper tit.ff.de qõ.adeo quod ſi
uellemus hic ponere tractatum ſuo, ordine,
non eſſet aliquid addendum, ſed ſolum trã
ſcribendum, quod putau ſuperuacuum.
ideo quantum ad hunc tract ero ſola remiſ
ſione contentus ad loca prællegata, ſolum
pro introductione inuentum ad actum pra-
cticæ, tãgam duas breues quæſtio.Et prima
erit in quibus cauſis habet locum, & poteſt
irrogari tortura. Secunda erit, quo ordine
ſit deueniendum ad torturam.

5 †Ad primam q.dico, quod tortura quando
que datur principali, quandoque teſtibus,
primo caſu, quando datur principali ad ue
ritatem eruendam irrogatur ſolum in cau-
ſis criminalibus irrogantibus pœnam ultra
relegationem, & non in alijs criminibus &
ita ſeruatur in regno prout de hoc eſt cap.
regni, qđ incipit,tormenta, & aliud, quod
incipit,ſi iuſte,põt etiã de iure irrogari tortu
ra in cauſis ciuilibus habentibus crimen an-
nexum, ut eſt tex.& ibi Abb,in c.grauis de
poſiti, & tenet Soc.in conſ.219.in 2.uol.in
cauſis autem mere ciuilib.non deuenitur
ad torturã,quia in illis ſuccedit regula,acto
re nõ probante, &c.l.qui accuſ.C.de edẽ. &
6 c.fi.de iureiu.† Secundo caſu,quando ſumus
in teſtibus,põt torqueri teſtes tam in cauſa
ciuili, quam criminali, qñ uariant̃ ſeu ua-
cillẽt pp ſuſpicionẽ falſi,ut in auth.de teſt.
§ ſi uero ignoti. & not. Bal.in l.præsbyteri.
col.1.C.de epiſ.& cler.& Bar.in l.1.§.qui.q.
ff.de quæſt. & Alex.in conſ 63.in 1.uo'u.&
Cæp in conſil.60 & And.de Iſer.in conſt.
ſi damna claud.& Bald.in l.milites.C.de q.
7 †An autem in crimine uſurarum poſſit irro-
gari tortura,uide Soc.tenentem, quod ſic in
8 conſ.219.in fin.in 2.uol. † quid in cauſa
appellationis, an poſſit irrogari tortura ?ui
9 de Io.de Ana.in conſ.1.in fin.† Scias tamen
ꝙ quandoque poterit irrogari tortura non
ad eruendam ueritatem, ſed ad eruendam
b ſolam *b* reſponſionem affirmatiuam, uel ne
gatiuam,& tunc datur ſine alijs iudicijs, ut
qñ accuſatus uel inquiſitus non uult rñdere
iudici ſuper accuſatione uel inquiſitione,
põt torqueri ad hoc, ut rñdet.ita tenet Bal.
in l.accuſationem,in 3.colũ.C.qui acc.non
poſ.& ipſum ſequitur Paris in tra.ſyn in
uerſ.tortura.in cap.ſequitur, quo,&c.in fin.
10 †Ad 2.q. principalem dico, quod iſte eſt
cõis ordo, qui ſeruatur in criminalibus ad
aliquem torquendum,nam ſi proceditur per
accuſationem,& crimen eſt tale,quod proba
retur, ueniret irroganda pœna ultra relega
tionem citatur accuſatus, & dat ſibi copia
libelli ſumptibus accuſatorjs, & ſuper eo lis
conteſtatur,& datur terminus ad probandũ.
& fiunt articuli, & probationes ſicut in ci-
uilibus. Sed ſi proceditur per inquiſitionem
iudex uolẽs cautius agere, ne inſtruat reum
ad fugam, debet prius capere informatio-
nem honeſto modo, & clam parte non cita

ta,

ſa,& ſi uidet extare inditia per illam infor-
mationem,tunc capit reum de perſona , ne
fugiat , & ſi extat fama publica contra eum
formabit capitula inquiſitionis,nam illa fa-
ma ſuccedit loco accuſatoris, & ſine ea non
poſſet regulariter fieri inquiſitio , quòd dic
ut plene dixi ſupra circa prin. huius 6. par-
tis, in uerſic. inquiſitio , & not. Phi. Dec.in
conſil.170.colum.2.& conſil.275.colum.2.
& conſi.189.colum.fin.deinde formatis ca-
pitulis iudex facit reum citari ad recipien-
dum copiam capitulorum,quę capitula ſunt
ſicut articuli in ciuilibus,nam continere de-
bent omnia crimina,quæ inquirendo proba
c re intendit iudex contra reum, *c* & compa-
rente reo in termino,interrogabit primo iu
dex ipſum ſigillatim ſuper unoquoque cap.
& eius reſponſionem facit per notarium a-
ctorum annotari in calce uniuſcuiſq; capi-
tuli,& illa reſponſio habet uim litis conte-
ſtationis , deinde dat ſibi copiam capitulo-
rum reſponſionum ſuarum, ad hoc, ut poſ-
ſit formare ſuas exceptiones , & facere ſuas
defenſiones , & dat ſibi terminum ad pro-
bandum & defendendum qui terminus eſt
communis etiam curiæ inquirenti, & infra
illum terminum iudex repetit teſtes parte
citata,quia alias non facerent iudicium,di-
cit Bart.in l fin.in fin.ff.de quæſtio.& fabri
cato proceſſu ſiue per accuſationem,ſiue per
inquiſitionem , ut ſupra, iudex facit citari
reum ad publicationem ſicut in ciuilibus ,
& dat copiam proceſſus reo , ſi uult ſumpti-
bus tamen ipſius rei ad hoc, ut poſſit con-
ſulere aduocatum,& facere allegationes,&
diſputationes ad euacuanda inditia , & ſi
uult terminum ad repulſam reus , concedi-
tur ſibi . Et facta publicatione ſuper repul-
ſa,& admiſſus allegationibus,rei, iudex ma
turè uidet,ſi ex proceſſatis extant plenè pro
bationes, condemnabit reum ſeruato iuris
ordine ad pœnam legitimam ſine alia tor-
11 tura.† Nam peccat mortaliter iudex, tunc
torquendo reum,ſi habet aliunde plenas pro
bationes,ut dicit And. de Iſer. in d. conſt.ſi
12 damna,col.7.† Nam tortura fuit *d* inuen-
d ta ob defectũ probationum ad ueritatem in
neſtigandam, ut dicit idem And. de Iſer. in
c.1.§.inſuper, colu.1.de conten.inter.do. &
fid. de inueſt. ſi uero non eſt plenè proba-
tum,& tunc ſi inditia,quæ extant,non ſunt
ſufficientia,liberabit reum pręſtito ſibi prius
iuramẽto purgationis,ut declarat Iaſ.in l.5.
in prin.colu. 5. de iureiur.iudices tñ maiori
ſeueritate ſolent in iſto caſu liberare reum
cum fideiuſſoris cautione ad effectum, ut ſi
in futurum emergant noua indicia , poſſit
iterum procedi contra eum. ne delictum re-
maneat impunitum, ſi uero inditia ſunt ſuf-
ficientia ad torturam , & tunc iudex poteſt
reum tormentis ſubijcere, & ipſum torque-
re ſufficienter,& moderate,habito reſpectu
ad complexionem , & robuſtitatem ipſius
rei,ita ut non lædatur per eum in aliquo mẽ
13 bro. † nam in tortura debet adhiberi hoc
moderamen , ut tortus non patiatur læſio-
nem in membris corporis , ut inquit And.
de Iſer in d.conſt.ſi damna, col. 6. Et quæ,
& qualia ſint iſta inditia ſufficientia , non
pono hic,quia declarantur plene per Doct.
14 in locis præalleg. † Solent hic cauti iudices
non interponere decretum palam de torquẽ
do reum,ne detur materia appellandi, nam
cum iſta ſit executio irretractabilis, ligaren-
tur in anus iudicis per ſolam appellationem
ante inhibitionem,ut dicetur infra in mate
ria appellationis, ſed ducto reo in pede tor-
turæ , ſtatim cum incipit ligari ſolent inter
ponere decretum detorquendo , & eo inter-
15 poſito immediate torquetur. † qui reus, ſi
confitetur in tortura, iudex ante quam con
demnet,debet illam confeſſione ratificari fa
cere extra tormenta , puta in die ſeq. alias
non poſſet condemnare,ſecundum Bar.in l.
1.ff.de cuſt.reo.& Abb. in c.qualiter, & quã
do el 2.C.de cuſt.reo. & facta ratificatione
extra tormenta , debent iudex dare unum
breuem terminum reo ad producẽdum om-
nes ſuas defenſiones aduerſus ſuam confeſ-
ſionem, puta duorum dierum,qui terminus
eſt de communi obſeruantia,ut ex nulla par
te remaneat reus indefenſus,ut no. Sal.in d.
l.2.C de cuſt.reo.& habetur ꝑ Matt.in cõſt.
ſi damna,col.9 per l.4.§.ſi ad diem.ff.de re
mil.& l ſi non defendatur.ff.de pœnis,ſi ue-
16 ro † reus non confitetur in tormentis, tunc
per torturam ſunt purgata indicia, & debet
abſolui , ſed ſi facta publicatione uidet iu-
dex , quod ex proceſſu non ſunt inditia ſuf-
ficientia , tunc non expectata ſententia de-
bent ſtatim liberare reum à carcere ſub fi-
deiuſſoribus , ut eſt capitulum regni, quod
incipit.Ab illo inchoandum. Rob. Marant.
Venuſ. V. I. D.

ADDITIONES.

a Tractar.Foller.in pacti.crimin.laicor. in 2.
par.2.par.in uer.torturæ quæſtio.
b Reſponſionem Brun. de iudic. & tortur. in 2
5.par.2.par.nu.3 Blãc.de tracta.de iudic.&
tort.nu.271.Foller.in pract.crimi. laicor. in
2.par.2.par nu.5.& in 3. par 3. par.nu.4.ubi
dat intellectum ad iſtam doctrinam, Amplia
etiam inuolando reſpondere libello ſupra
in hac eadem parte, in 2. memb. 1. part.
nume. 29.
c Et comparente.Foller.in pract.crimi.canon.
in 2.par.iudi.nu.11.& 12.
d Inuenta ob defectum Gram.conſ.crimin.1.
nume.2. Lud .Alferius.

De concluſione in cauſa , & de eius uerbis energia.

1 *Concluſio in cauſa qualiter fiat de iure cõmu
ni & qualiter ſecundum iura municipalia
regni,& quid importet.*
2 *Allegari in iure poteſt poſt concluſionem in
cauſa.*
3 *Reſtitutio in integrum , poſt concluſionem in
cauſa peti poteſt.*
4 *Concluſione facta in cauſa,defertur iuramen
tum ſuppletorium.*
5 *Probatio per confeſſionem admittitur,conclu-
ſione facta in cauſa.*
6 *Probatio per rei euidentiam & loci aſpectum
admittitur,poſt concluſionem in cauſa .*
7 *Interrogatio poteſt fieri poſt concluſum in cau
ſa ad inſtantiam partis,in ſummarijs.*
8 *Probatio ad defenſionem rei admittitur in
criminalibus , concluſione facta in cauſa.*
9 *Concluſio in cauſa,an ſit de ſubſtãtia iudicij.*

QVintuſdecimus actus , qui ſucceſſiuè
in iudicijs conſideratur eſt concluſio
1 in cauſa. † nam facta publicatione ,
& lapſis omnibus terminis , ipſo iure cenſet
in cauſa concluſum hodie in regno , per re-
giam prag.quæ incipit , curſu dilationum ,
unde non eſt opus inſtarę, quod fiat conclu-
ſio, ſed ſolum quod declaretur eſſe facta ip-
ſo iure ſed de iure , communi deberet fieri
concluſio, per quam concluſionem imponi-
tur finis productionis actorum , adeo quod
a ea facta nihil aliud *a* produci poteſt in cau
ſa, & non expectatur niſi ſola ſententia.Et
hoc ſignificat iſte terminus , concluſio.i. re-
nunciatio omnibus probationibus,& defen-
ſionibus producendis , ut gloſſ.in cap. cum
dilectus, de fide inſtr.† Sed in iure poteſt al-
legari poſt concluſionem, ſecundum Bal. in
3 auth iubemus.C.de iud. † Item poteſt peti
reſtitutio in integrum per minores mulie-
res,& eccleſias, quia eo ipſo , quod eſt con-
cluſum inducitur læſio contra tales perſo
nas,unde reſtitui debent , ut tenet And. de
Iſer.in conſt. obſcuritatem , & habetur per
Doc. in cap.auditis , de in integ. reſtitutio.
4 † Item,poteſt deferri iuramentum ſuppleto
rium, dummodo ſit petitum ante concluſio
nem,ut declarat Iaſ.in repet. l. admonendi ,
columu. 154. ff. de iureiu. & ibi per alios
doc.& ita debet intelligi,quod dicit Alexã.
in conſi.54.col.fin.in 1.uol. † Item admitti-
5 tur probatio per confeſſionem partis poſt
concluſionem : ut tenet Bald. in rub. C. de
prob colum.3.uerſicu.ego aliter , &c. & ibi
6 etiam Pau.de Caſt. † Item , admittitur pro-
batio per rei euidentiam , & aſpectu loci
quia iſta probatio ſuperat omne genus pro
bationis , ſecundum Bald. in leg. contra ne-
gantem in fin.C.ad leg.Aquil.& Bald in l.ſi
7 quis teſtibus in fin.C.de teſtibus.† Item,po
teſt fieri interrogatio, etiam ad inſtantiam
partis, maxime in ſummarijs poſt conclu-
ſum in cauſa:ut not gl.in uerſ.interrogabit.
incl.ſæpe de uerb. ſignific. & Abb. in capit.
cum Ioan.& ibi etiam Felin. de fide inſt.&
Alexand in l.4.§.hoc autem iudicium , col,
4.ff. de dam.inf. de qua materia plene dixi
8 ſupra,in 4.parte huius tract.† Item, admit-
titur omnis probatio ad defenſionem rei in
criminalibus ſecundum Bartol. in leg. diui
fratres.ff.de pœnis.in l. 1.§.fin. ff. de quæſt.
9 † An autem concluſio in cauſa ſit de ſubſtã
tia iudicij,ita quod obmitti non poſſit, ui-
de Abb.& Felin.in capitu.cum I & A.de re
iud.& Card.in cl.ſæpe,§.& quia, in 19 q de
uerb. ſign. ubi dicunt, quod concluſio non
b eſt *b* de ſubſtantia , ſed potius ex quadam
conſuetudine , unde ſi ommittatur , non ui-
tiat proceſſum , tanto magis in cauſis ſum-
marijs,in quibus de neceſſitate non requiri
tur,ut eſt tex.in d.cl.ſæpe.§.& quia,idem te
net Ioan.And.in add. Spec.in tit,de renunc.
& conclu. in princ. & ibi uide per Specu. de
reliquis facientibus ad hanc materiam.
Rob. Marant. Venuſ.V. I.D.

ADDITIONES.

a Produci. Quòd poſſit poſtea produci aliquos caſus, uideas per Nicol. Ant. Grauat. in addit ad pract. Octau. Veſtr. libro 4. capitul. 4. nu. 25. & 26.

b Non eſt de ſubſtantia. Supra in 9. diſtin. 4. par. prin. nu. 23.

Ludouicus Alferius.

De allegatione, & diſputatione ſuper dubijs cauſæ.

1 *Terminus, & quando detur partibus ad allegandum.*

2 *Aduocatus actoris debet prius proponere, & allegare, quam aduocatus rei.*

SExtusdecimus † & ultimus actus, qui emergit in iudicijs in hac 2. parte, eſt allegatio, & diſputatio, nam facta concluſione ſolet iudex ſtatuere terminũ ambabus partibus ad allegandum in iure, pro instructione cauſæ, & iudicis, & quandoque conuocat aduocatos utriuſque partis ad diſputandum ſuper dubijs cauſæ coram iudice antequam proferatur ſententia, prout communiter ſeruatur in ſacro conſilio Neap. quia diſputando & merita cauſæ diſcutiendo, ueritas magis eluceſcit, & hæc materia tractatur in Specu. in tit. de diſp. & alleg. per totum. An autem de iſtis allegationibus iuris debeat dari copia parti, tetigi ſupra in uerſ. actorum edit. & ad ibi dicta me remitto. † Quis autem ex aduocatis debet prius incipere ad allegandum in diſputationibus? dic quòd aduocatus actoris, debet eſſe prior in dicendo, & allegando iura ſui clientuli, & poſtea aduocatus rei, quia iſte eſt ordo iudicij, ut primo præcedant acta actoris, & poſtea ſequantur acta rei, ita dixit Bald. in l. Neſennius ff. de neg. geſt. & in l. qui prior. ff. de iud. & ex his remanent expedita ea, quæ dicenda erant ſuper iſta 2. parte huius ſextæ partis, ueniamus igitur ad tertiam & ultimam partem. Rob. Murant. Venuſ. V. I. D.

Deciſoria iudicij, & tribus membris diſtincta: nempe, Sententia, Appellatione, & Executione.

PRIMVS ACTVS.

1 *Sententia quid ſit unde dicatur, & in quo differat ab interlocutoria, nu. 2. & 3.*

3 *Sententia diffinitiua condemnationem, uel abſolutionem ſeu æquipollent, continere debet, & num. 122.*

4 *Sententia interlocutoria lata ſuper crimine, non infamat. ſecus in diffinitiua.*

5 *Sententiæ appellatione, uenit diffinitiua, non autem interlocutoria, niſi materia indifferenti, & quando abſurditas non reſultat.*

6 *Abſentia interlocutoria non appellatur, & ſi appellatur non ſuspenditur executio ante inhibitionem.*

7 *Sententia interlocutoria poteſt quandocunque per iudicem reuocari, etiam in calculo diffinitiuæ ſententiæ, & per iudicem appellationis à diffinitiua.*

8 *Sententia diffinitiua lata ſuper officio iudicis nobilis poteſt per eundem iudicem eodem imperio reuocari.*

9 *Sententia interlocutoria per alias duas ſententias confirmata non poteſt ulterius reuocari.*

10 *Sententia interlocutoria poteſt in cauſa appellationis, ex primis actis tantum, & non ex nouis reuideri. Secus in diffinitiua.*

11 *Sententia interlocutoriæ fertur in aliquibus caſibus ſine partis citatione, ſecus in diffinitiua.*

12 *Sententia diffinitiua debet ferri, & recitari in ſcriptis interlocutoria uero ualet ſine ſcriptis, ſed poſtea debet in ſcriptis redigi, & nume. 16.*

13 *Sententia lata de conſilio iuriſperiti, non ualet, quando ſolum conſilium lectum eſt, & nulla ſcribitur ſententia poſt conſilium.*

14 *Sententia relata ad conſilium, quod non appa ret in actis, non ualet.*

15 *Sententiam qua iudex pronuncias quem eſſe condemnandum, uel abſoluendum. an ualeat, & quid ſi dicat, pronuncio prout in tali conſilio, continetur quando in conſilio cauebatur, quem eſſe condemnandum uel abſoluendum de futuro, & numero 125. 126.*

16 *Capit. deteſtantes. non tollit ſolemnitates ſententiæ, ſed proceſſus tantum.*

17 *Sententia etiam in ſummarijs in ſcriptis ferri debet.*

18 *Apellatio ab interlocutoria, quod ſit fienda in ſcriptis.*

19 *Condemnatio pœnalis facta per diffinitiuam ſententiam dura perpetuo, ſecus, ſi per interlocutoriam, quæ durat durante officio iudicis interloquentis.*

20 *Sententia interlocutoria non requirit ordinẽ iudiciorum, ſicut diffinitiua.*

21 *Sententia interlocutoria poteſt per iudicem corrigi, & in ea addi, & minui ſecus diffinitiua.*

22 *Sententia interlocutoria nullam producit actionem.*

23 *Sententia duplex eſt, ſcilicet, diffinitiva, & interlocutoria.*

24 *Sententia per quam pronunciatur inſtrumentum fore exequendum, eſt diffinitiua.*

25 *Sententia qua pronunciatur ſententiam exequendam eſſe, interlocutoria dicitur.*

26 *Sententia per quam pronunciatur appellationem fore decretam, ſeu fatalia elapſa eſſe, vel non licere tertio prouocare, dicitur interlocutoria.*

27 *Præceptum de ſoluendo, an ſit ſententia interlocutoria, uel diffinitiua.*

28 *Præceptum, quod ſit inconfeſſum, an dicatur ſententia, uel non,*

29 *Decretum an habeat uim diffinitiuæ, uel interlocutoriæ.*

30 *Bannum ſententia interlocutoria dicitur.*

31 *Sententia mulctæ eſt interlocutoria, & poteſt ſicut alia interlocutoria reuocari.*

32 *Sententia banni, & mulctæ æquiparantur.*

33 *Abſolutoria ab obſeruatione iudicij, quod ſit interlocutoria.*

34 *Sententia ſuper inſtantia ſecundum l. diffamari. C. de inge. manu an ſit interlocutoria.*

35 *Sententia ſuper poſſeſſorio, an ſit diffinitiua, uel interlocutoria.*

36 *Condemnatio expenſarum, an dicatur interlocutoria, uel diffinitiua.*

37 *Sententia interlocutoria, quæ fertur ſimul cũ diffinitiua reuocari non poteſt.*

38 *Expenſarum condemnatio in interlocutoria obmiſſa, poteſt per iudicem addi quandocunque uſque ad diffinitiuam, ſecus ſi eſt obmiſſa in diffinitiua, quia non poteſt niſi eadem die addi.*

39 *Sententia ſuper exceptione peremptoria, quales dicantur.*

40 *Sententia lata ſuper excommunicatione, eſt interlocutoria.*

41 *Excommunicatio ab homine diffinitiuæ pro pœna delicti irrogari non poteſt, ſed ſolum ob contumaciam.*

42 *Sententia interlocutoria, aliam poſt ſententiã habere non ſperans, diffinitiua dicitur.*

43 *Interlocutoria per quam finitur officium iudicis, habet uim diffinitiuæ.*

44 *Interlocutoria, quæ diffinitiuum articulum ſubſtantialem cauſę principalis, uim diffinitiuæ habere dicitur.*

45 *Interlocutoria continens aliquid dari, vel fieri, uim diffinitiuæ habet.*

46 *Sententiæ interlocutoriæ habentes, uim diffinitiuæ an diſtincte non poſsint reuocari.*

47 *Sententia qualiter ferri debet, & quid debeat continere, ut ualeat.*

48 *Sententia lata iudice non ſedente non ualet.*

49 *Sententia debet a iudice legi, nec poteſt alij mandare eius lectionem, niſi ſit illuſtris perſona, uel epiſcopus, & nu. 56.*

50 *Sententia an continere debeat cauſam, qua mouetur iudex.*

51 *Sententia lata ſine cauſæ cognitione eſt ipſo iure nulla.*

52 *Sententia conſideratur per quatuor cauſas principales,*

53 *Sententia nomen iudicis, continere debet, & ſic cauſam efficientem, & num. 96.*

54 *Sententia lata à iudice ignorante fundamentum ſuæ poteſtatis non ualet.*

55 *Sententia an quando ferri poſſit a iudice ſtante, & ſedente.*

57 *Sententia debet prius ſcribi, deinde recitari.*

58 *Cauſa materialis in ſententia conſideratur, quæ ſit, & nu, 66.*

59 *Sententia ſine proceſſu non ualet, nam debet ferri ſecundum allegata & probata.*

60 *Sententia lata ſine publicationibus, an ualeat*

61 *Sententia debet ferri conformis libello.*

62 *Sententia fertur non conformis libello, ubi proceditur ſola facti ueritate inſpecta, & quando unum petitur, & aliud per confeſſionem conſtat.*

63 *Iudex poteſt petentem debitum condemnare ad reſtitutionem pignoris, etiam non petiti.*

65 *Sententia ſuper libello ſeu inepto proceſſu non ualet, de iure communi, ſed hodie in regno ualet.*

66 *Sententia lata, pro eo, qui agit ſine actione, an ualeat.*

67 *Intellectus ad glo. in uerſ. ſecundũ in fin. inſt. de oblig. in prin. & nu. 68. 69.*

68 *Agens ſine actione, repellitur officio iudicis.*

69 *Libellus, in quo actio inepta exprimitur, an uitietur.*

70 *Sententia habet cauſam formalem, quæ tripliciter conſideratur.*

71 *Sententiam ferri debet in loco ſolito maiorũ a iudice ordinario.*

72 *Delegatus ad unam cauſam, poſt ſibi eligere locum, quem uult, etiam in camera ſua ad ferrendam ſententiam.*

73 *Delegatus ad uniuerſitatem cauſarum ſententiam ferre debet in loco tribunalis delegantis.*

74 *Vicarius in loco tribunalis principalis ſententiam ferre debet.*

75 *Delegatus ad unam cauſam poteſt in quolibet loco etiam extra iuriſdictionem delegãtis procedere ſine aſſenſu domini illius loci ſecus ordinarius.*

76 *Delegata iuriſdictio poteſt prorogari de loco ad locum.*

77 *Delegata iuriſdictio, non cohæret territorio.*

78 *Epiſcopus poteſt in quolibet loco ſuæ diœceſis curiam regere, & citari.*

79 *Sententia poteſt ferri in loco non ſolito, de conſenſu partium.*

80 *Arbiter poteſt ſibi eligere locum honeſtum, ubi curia regi ſolet.*

81 *Iudex appellationis poteſt in domo ſua, & loco honeſto iuſtitiam regere, & ſententiam ferre.*

82 *Vicarius generalis poteſt in omni loco ſuæ prouincia an reddere.*

83 *Sententia fertur in loco non ſolito, quando locus ſolitus non eſt tutus.*

84 *Epiſcopus expulſus poteſt in aliena diœceſi cõuicina, contra expulſores, & eorum fautores procedere.*

85 *Sententia lata in alio ſolito maiorum, ualet cauſis ſummarijs.*

86 *Cauſæ uoluntaria iuriſdictionis in omni loco, etiam in itinere deambulando expediri poſſunt.*

87 *Iudex non tenetur ſeruare locum maiorum in actis reſpicientibus litis ordinationem.*

88 *Sententia die feriato lata non ualet.*

89 *Sentẽtia die hora, in qua facta eſt citatio, ferri debet, non ante uel poſt, niſi citatus contumax ſit.*

90 *Sententia iuditi lata poſt inſtantiam uel aplationem deſertam non ualet.*

91 *Sententia arbitri poſt compromiſſum, expiratum lata, non ualet.*

92 *Sententia iudici, an poſſit ferri de nocte.*

93 *Sententia lata dilatione pendente non ualet.*

94 *Sententia lata ante habitum conſilium ſapiẽtis, non ualet.*

95 *Sententia utraque parte abſente lata nõ ualet etiam ſi ſe abſentauerit, poſt quam iudex incepit legere ſententiam, antequam cõpleat.*

96 *Sententia lata à perſona priuata, non ualet.*

97 *Sententia à iudice incompetenti lata, non tenet.*

98 *Furioſus, ſurdus, mutus, impubes, ſeruus, & mulier, iudices eſſe non poſſunt.*

99 *Excommunicati iudicis ſententia nulla.*

100 *Sententia iudicis publice infamis non ualet.*

101 *Sententia lata iudice qui ignorat ſe iudicem uel aliter dubitat, nulla eſt.*

102 *Sententia lata iudice poſt quam detulit appellationi nihil ualet.*

103 *Sententia lata iudice poſt inhibitionem ſuperioris, non tenet.*

104 *Cauſa formali conſideratur in ſententia reſpectu litigantium, & hoc multis reſpectib.*

105 *Sententia lata contra minorẽ indefenſum nõ ualet, ſed pro ſic, ſecus in furioſo, uel infante, quia etiam pro eo non ualet, & nume. 106.*

107 *Sententia lata contra mortuum, uel grauiter infirmum, non ualet.*

108 *Procurator litigantis mortui, poteſt condemnari.*

109 *Procurator prælati uel rectori eccleſię, quam ſit litis effectus dominus, eius tamen mandatum extinguitur quandocunque per mortem prælati uel rectoris.*

110 *Sententia lata contra defenſorem, non ualet.*

111 *Sententia lata in iudicio agitato nomine mortui qui uiuere putabatur, nulla eſt.*

112 *Sententia lata contra dominum, non ualet, quando lis agitata fuit cum procuratore.*

113 *Sententia lata contra tutorem inhabilem, eſt ipſo iure nulla.*

114 *Sententia lata contra carceratum uel alio modo ſimili impeditum, non ualet, ſi iudex impedimentum ſciuit.*

115 *Cauſa formalis in ſententia principaliter cõſideratur multipliciter, & nu, 116, 117. 118. 119. 120. 121,*

116 *Sententiam manifeſtam iniquitatem continens, eſt ipſo iure nulla.*

117 *Sententia continens expreſſum iuris errorem, qui corporali oculo legi poteſt, nulla eſt.*

Senten-

118 *Sententiam falſam vel erroneam cauſam cõtinens vitiatur.*

119 *Sententia lata contra aliam ſententiam, qua tranſiuit in reum iudicatam, non valet.*

120 *Sententia incerta regulariter non ualet.*

121 *Sententia faciens mentionem de procuratore de cuius mandato non apparet, non tenet.*

122 *Sententia cauſam finalem continere debet, & quæ ſit.*

123 *Verbum quod poteſt eſſe æquipollens abſolutioni vel condemnationi.*

124 *Sententia, per quam declaratur quem teneri ad centũ, per inde habetur, ac, ſi cõdẽnaſſet.*

125 *Condemnare an dicatur iudex, ſi dicit pronuncio Titium condemnandum.*

126 *Conſultor dixit conſulo Titiũ condemnandũ, & iudex poſtea in ſnia dixit, pronuncio prout in conſilio, an videatur condemnare.*

127 *Sententia an ualeat, ſi iudex dicat condemno ſi probatum eſt.*

128 *Res iudicata, quid ſit, et quia importent iſta verba.*

129 *Sententia facit de non ente ens, & albo nigrum.*

130 *Sententia lata ex conſilio doctoris, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

131 *Sententia lata ex iudicio petitorum, in iudicatum non tranſit.*

132 *Sententia lata ex iudicio mercatorum, non tranſit in rem iudicatam.*

133 *Sententia lata ex prę ſumptis probationibus, nunquam tranſit in rem iudicatam.*

134 *Sententia lata per teſtes deponentes de credulitate, non tranſit in rem iudicatam.*

135 *Sententia lata in cauſa matrimoniali, non tranſit in iudicatam.*

136 *Sententia ſuper ætate ex aſpectu lata in rem iudicatam non tranſit.*

137 *Sententia ſuper excuſſione debitoris lata, trãſit in rem iudicatam.*

138 *Sententia in rem iudicatam non tranſit, quãdo debitor illam iniquam eſſe fatetur.*

139 *Sententia, ex probationibus reprobatis lata non tranſit in rem iudicatam.*

140 *Sententiam in rem iudicatam, non tranſit, quando quia condemnatur à publicationem bonorum in caſu prohibito.*

141 *Sententia non tranſit in rem iudicatam, quãdo ex eius tenore iniquitas perpenditur.*

142 *Sententia cauſa in vſuraria lata in rem iudicatam nunquam tranſit.*

143 *Sententiam latã per teſtes aſſignantes causã quia ſum uicinus, uel conſanguineus in rem iudicatam non tranſire.*

144 *Idem quando apparet de iniquitate per euidentiam facti.*

145 *Idem ſi ſententia lata eſt ex falſis teſtibus uel inſtrumentis.*

146 *Sententia lata prætextu iuramenti neceſſarij falſi non tranſit in iudicatum.*

147 *Idem quando agitur de periculo animæ.*

148 *Idem quando cauſa redit ad non cauſam.*

149 *Sententia lata à corrupto per pecuniam, in iudicatum non tranſit.*

150 *Sententia lata in cauſa beneficij eccleſiaſtici non tranſit in rem iudicatam quo ad præiudicium ſuperioris.*

151 *Excommunicationis ſententia, nunquam trãſit in rem iudicatam.*

152 *Sententia contra minorem ex falſis allegationibus lata non tranſit in iudicatam.*

153 *Sententia nulla nunquam tranſit in rem iudicatam.*

154 *Nullitas ſententiæ uſq; ad xxx. annos poteſt proponi, & allegari.*

155 *Querela intentari poteſt cõtra ſentẽtias, quę non tranſeunt in rem iudicatã, quando ab eis infra decem dies non eſt appellatam.*

EXpedita ſecunda parte huius ſextæ partis iudicij, capio tertiam, & ultimam partem, quæ continet deciſoria iudicij. Nam fabricata tela proceſſus per ordinem, ut ſupra dictum eſt cõſequens eſt vt ueniatur ad finem ipſius proceſſus, qui finis imponitur per diffinitiuam ſententiam, unde in iſta ultima parte habemus conſiderare ſolum tres actus principales uidelicet, primus, eſt ſententia. Secundus eſt appellatio. Tertius, executio, & licet in rei ueritate duo tantum actus eſſent cõſiderandi, ſcilicet ſententia, & executio, q̃a iſti duo tantum claudantur ſub eodem iudicio incœpto per citationem ſecundum ordinem præpoſitum, appellatio uero non clauditur ſub eodem iudicio, imo inducit nouum iudicium, quia tamen iſta appellatio emergit poſt ſententiam, & dependet ab eodem proceſſu, ut ſaltem habeatur de ea aliqua notitia, uolui ipſam inſerere in hac ultima parte quia, hic congruentius cadit, nam plerunque executio ſuſpenditur per appellationem, & ſic eſt actus, qui præcedit executionem, unde cum habeamus

beamus tractare de executione, quæ eſt qd
conſequens, opportunum erit tractare de
appellatione,quę ſolet præcedere,ut habea
mus totam materiam iudicij completam.
VENIO igitur ad primum actum.ſ. ad
ſnĩam. Et quoniã iſta materia eſt ualde co-
pioſa,& prolixa, quam ſi uellem attingere
per ordinẽ, opus eſſet facere de hoc unum
longum tractatum, proptera non nimis
me extendam, ſed ſolum examinabo breui
ter tres quæſtiones principales, pro aliqua-
a li introductione, & de reliquis *a* remittam
ad ſuos congruentes titulos,ubi hęc mate-
ria ventilatur, uidelicet, C.de ſent.per totã,
& ff.de re iud. per totum, & extra, de ſent.
& re iud. per totum,& ibi per docto.& per
Spec.in tit.de ſent.Prima igitur quęſt.erit,
quid ſit ſentẽtia,& quotuplex ſit. Secunda
q. erit qualiter ſnĩa ferri debet, & quid dẽt
continere,ut ualeat.Tertia,in quibus caſi-
bus ſententia non tranſit in rem iudicatã.
1 vt poſſit quandocunque retractari.†Venio
ad primã q.in qua dicas, ꝙ ſnĩa eſt diffini-
tio iudicialis. controuerſię finẽ imponens,
continens.abſolutionem uel condemnatio
nẽ, ita diffinit Abb.in rub. extra de re iud.
2 colum.pen.& Specu.in tit.de ſent.prol.§.1.
b †Dicatur autem ſententia,a *b* ſentiẽdo,ex
eo,quia iudex iudicat,ſecundum quod ſen
tit,l.ſicuti,§.ſed ſi quæratur.ff.ſi ſeru.vend.
Et iſta diffinitio cõuenit ſoli ſententiæ dif-
finitiuæ, quia illa eſt quæ imponit finem
controuerſiæ,ut infra dicetur.Interlocuto
ria autem alio modo deſcribitur. Nam eſt
ſentẽtia iudicis,quę fertur inter principiũ,
& finem cauſæ ſuper aliquo incidenti, uel
emergẽti,ut not.glo.in cle.1.uerſi. diffiniti
ua de ſeq.poſſ.& fruct. & Spe.in tit.de ſen.
prol.§.2.in prin.in 2.parte,Spe.& declarat.
Alex.in rub.ff.de re iud.colum.2. ubi dicit.
quòd omnis uox iudicijs,faciẽs ad cauſam
dicitur interlocutoria, & idem dicit Bald.
in l.arbitrio.ff.qui ſat.cog.& Ang.in l.ex ſti
pulatione,C.de ſen.pro hoc eſt tex. in c.ſi-
gnificationibus de off.deleg.& c. ſignifica-
uerunt de teſti.†In hoc ergo differt ſenten-
tia diffinitiua ab interlocutoria, & in hoc
cognoſcitur, quia per diffinitiuam diffini-
tur negociũ principale, ſcilicet illud quòd
principaliter in iudicio deductum fuit cõ-
demnando uel abſoluendo alias non dice-
retur ſnĩa,ſi non continet condẽnationem,
uel abſolutionem,l.prę̨ſes, C.de ſent.& l.1.
ff.de re iud. & tenet Spec.in ti.de ſentent.§.
2.uerſic.diffinitiua, ſed interlocutoria non
tangit negocium principale,ſed diffinit ali
quam exceptionem in iudicio emergentẽ,
& per eam non imponitur finis controuer
ſiæ principali ita hanc differentiam decla-
rat An.in cõſ.114.& 115.& Alex.in d.rub.
4 ff.de re iud. † Secundo differt quia cõdem-
natus per ſententiam, diffinitiuam in ali-
quo crimine, efficitur infamis,l.1.§. qui in
iudicio.ff.de his q̃ no.inf.& l.infamẽ,ff.de
pub.iud.& not. Petr.Phil.Cor.in conſil.55.
colum.2.in litera e, in 4. uolum. & proba-
tur per conſt.regni,quę incipit cordi nobis
Sed per interlocutoriam nunquam quis ef
ficitur infamis, ſecundum Alex. in l.ſæpe,
colum.20.in prin.ff.de re iud.alleg. tex.cũ
glo.in l.quid ergo.§.quantum,ff.de his qui
5 not.inf. † Tertio differt,quia in dubio ap-
pellatione ſententię, in ſtatuto, uel in alia
c materia, intelligitur ſolum de *c* diffinitiua
non de interlocutoria ubi aliud non appa-
ret,ita declarat Alexan.in rub.ff.de re iud.
in prin. ꝙ in l. quòd iuſſit in prin.eo titu.
& Fel. in rub. de re iud. in 5. colum. quòd
limita,niſi eſſemus in materia indifferenti,
quia tũc uenit etiam interlocutoria ſecun-
dum Alex.in conſi.1.col.pen.in 2.uol.idem
qñ non reſultat abſurditas,ſm Abb.in cap.
6 cauſam mr̃imonij,de off del. †Quarto dif-
fert,quia a ſnĩa diffinitiua põt appellari,&
ſola appellatio ſuſpendit executionẽ abſq;
inhibitione ſuperioris ſed ab interlocuto-
ria de iure ciuili nõ appellatur, ut habetur
in l.2.ff.de app.rec.& ſi appellaẽ nõ ſuſpen
ditur executio ante inhibitionem,c.non ſo
lum,de appel.lib.quod dic, ut plene dicam
infra in ſecundo actu, ubi plene tangã ma-
teriam appellationis, & ibi tangentur plu-
res differẽtię una cum iſta ad ſaturitatem.
7 †Quinto differt,quia ſnĩa diffinitiua,poſt-
quam eſt late per iudicem, non poteſt il-
lam vlterius reuocare,quia functus eſt offi-
cio ſuo iudex,l.poſtq̃,ff.de re iud.ſed inter
locutoria poteſt reuocari qñcunque per iu-
dicẽ ante diffinitiuam,& quo ad eum, nun-
quam tranſit in rem iudicatam,l.quod iuſ-
ſit,& ibi Bar.Alex.& doc.ff.de re iud.c.cum
ceſſante,de appella.& glo.in c.fi.de appell,
lib.6.in tantũ ꝙ iudex,qui tulit unam iniu
ſtam interlocutoriam,puta non admittẽdo
quod

quod admittere debebat, uel econtra, põt
etiam in calculo ferendę ſententię diffini-
tiuæ habere de illa rationem circa ipſis re-
uocationem,emendando, quod malefece-
rat ut declarat Phi.Dec.in conſ.83.co.pen.
& Car.in cl.ſępe.§.& quia in 7.no.de uerb.
ſign.de qua materia uide plene per Phil.in
c.cum ceſſante ad appe.maxime in 10.col.
ubi plus dicit ſcilicet quòd iudex appella-
tionis. poteſt reuocare interlocutoriam, a
qua non fuit appellatum,ſed ſolum fuit ap
8 pellatum ad diffinitiua. † Limita primum
membrum huius differentiæ multum ſin-
gulariter,quando aliquid eſſet petitum of-
ficio iudicis nobilis, & ſuper eo eſt lata ſen
tentia, nam licet ſit diffinitiua ex quo dif-
finit principale negocium,tamen poteſt eo
dẽ officio nobili reuocari,ita tenet Bart.in
l.1.§.fi.ff.de poteſt. ſtip.& Alex.in d.l.iudex
poſtquam col.1.circa fi. ff.de re iud.ubi po
nit nonnullas alias fallentias ad quas ſuffi-
9 ciat relat.†Limita etiam ſm membrum dif
ferentiæ non procedere, quando interlocu
toria iudicis fuit per duas alias ſnĩas cõfir-
mata in cã appellationis,quia non põt ulte
rius reuocari,nã ſicut non licet tertio pro-
uocare,ita non licet reuocare tunc dictam
ſentẽtiam ita tenet Phil. in c.directe,col.3.
in fi.de appel.alias aũt fallentias collige ex
dictis Ale.& doct.in d.l.quòd iuſſit & in d.
c.cum ceſſante, & ibi per Phil. qui pleniſſi-
10 me cumulate. † Sexto differt, quia diffini-
tiua poteſt in cauſa appellationis iuſtifica-
ri ex eiſdem.& ex nouis actis,ſed interlocu
toria ſecus quia non poteſt ex nouis, ſed
tantum ex primis actis præuideri tex. eſt &
ibi.Card.in cl.appellanti.de appe.& Barto.
in l.3.ff.de appe.rec.& habeẽ in dec.76.cõſ.
Neap.De diffinitiua probatur in l. per hãc.
11 C.de temp.app.†Septimo differt,quia dif-
d finitiua nõ poteſt ferri, *d* niſi parte citata
alias non ualet,ut no. Car.in cl.2.§.deniq;
in prima app.de re iud.& Inn.in c.dudum,
lo.2.de elect.per regulam,l.de unoquoque.
ff.de re iud. ſed interlocutoria poteſt ferri
e & ualet etiam *e* ſine citatione partis,ut eſt
glo.in l.nec quidquam.§. ubi decretum, ff.
de off.proc. & gl.in l. diẽ proferre in prin.
ff.de arb.& gl.in l.recuſare.ff.ad Treb.Qđ
f ſane *f* intelligas, quando interlocutoria
eſſet leuis præiudicij ſecus ſi eſſet magni p̃-
iudicij, quia tunc non ualet ſine citationę
partis ſicut diffinitiua ita tenent Bart.Imo.
& do.in l.ſi opus.ff.de ope no.nun. & Bar.
in d.§.ubi decretum,& ibi etiam Iaſ.in 5.&
6.col.ubi multos doct.allegat. & ibi etiam
declarat Iaſ. qñ interlocutoria ſit modici,
12 & quando magni prę̨iudicijs.† Octauo dif
fert,quia ſententia diffinitiua non ualet ni
ſi feratur in ſcriptis,& de ſcripti recita,l.fi.
C.de ſen.experi rec.& ibi Bar.& do. & Spe.
in titu.de ſent.§.iuxta,col.4.in fi.uerſi.non
ualet etiã,& de hoc eſt conſt.regni, quæ in-
cipit,ab omnibus. Secus eſt in interlocuto-
ria, quia poteſt ferri ſine ſcriptis, debet tñ
in ſcriptis poſtea redigi,ut apparet ex actis
ita tenet gl.in c.quoniam contra in uer. in
terlocutiones de prob.& Spec.in d.§.iuxta.
col.5.in prin.uer.quid de interlocutoria,&
gl.in l.2.ff.de app.rec.& Bar.in l.nec quid-
quam.§.vbi decretum.ff.de off.proc.& glo.
in c.fi.de re iud.lib.6.& Bal.in l.hac conſul
tiſſima,C.qui teſt.fa poſſ.& hanc concluſio
nem tanquam communem refert Iaſ. in d.
§.ubi decretum col 14.ubi multos doct.al-
13 leg.†Sed iuxta hoc moueo vnũ pulchrum,
& quotidianũ dubium, quotidie ſolet eue-
nire in iſtis terris & ciuitatibus ubi ſunt iu
dices idiotæ, quòd quãdo uolunt diffinire
aliquẽ proceſſum,mittunt ad iuriſperitum
g pro conſilio,& *g* ſm illud conſilium profe
rũt ſnĩam,legendo ſolũ illud conſiliũ,quæ
ro an valeat talis ſnĩa,& an cẽſeatur eſſe la
ta de ſcripti recitatione dicas,quòd nõ ua-
let, imo nulla ſnĩa reperitur eſſe lata, quia
legendo conſilium, illud non eſt ſnĩa cum
ſit uotum unius doctoris priuati carẽtis iu
riſdictione,ſed eſt neceſſe, quòd antequam
legatur conſilium.iudex ſcribat in calce ip
ſius, nos talis iudex pronũciamus prout in
tali ſupra ſcripto cõſilio continetur & iſta
pauca uerba relata ad conſilium, faciunt
ſnĩam ita notabiliter tenet Ang.in conſilio
14 149.incipiente domina &c.†Et debet tunc
conſilium apparere ſcriptum in actis, alias
ſnĩa relata ad cõſilium, quod non apparet
ſcriptum non ualet.ſm Abb. in c.illa in fi.
de acc. item ideo dixi, ꝙ antequam legatur
conſiliũ dẽt iudex ſcribere ſnĩam, quia po-
ſtea utrũque.ſ.conſiliũ,& ſnĩa legiẽ de ſcri
pti recitatione,alias non valeret p̱ prędicta
unde ſi iudex primo legeret conſilium, &
poſtea notarius ſcriberet in calce, quòd ta-
lis iudex pronunciauit,prout in tali cõſilio

continetur,adhuc nõ ualeret ſnĩa,quia hęc
verba demonſtrant,ꝙ iudex oretenus ꝓnũ
ciauit,& nõ deſcripti recitatione. ita decla-
rat Iaſ. in d.l.nec quidquam.§. ubi decretũ,
col.15.ff de offic.proc.de mente Ange.in d.
15 conſ.249.†Item eſt aduertendum ad aliud
ꝙ ut plurimũ iſti conſulẽter non condẽnat
nec abſoluũt in eorum conſilijs,ex quo ca-
rent iuriſdictione,nõ pñr hoc facere, ſed ſo
lum cõſuluunt talẽ litigationem eſſe abſol-
uendũ,uel condẽnandũ per iudicem, & ſic
uerba conſilij hñt tractum in futurum, un-
de tunc iudex in ſua ſnĩa in calce conſilij
debet ponere uerbum , condemnamus uel
abſoluimus,alias ſi ſimpliciter diceret,pro-
nunciamus, prout in tali conſilio contine-
tur,vr̃ declarare illum litigatorem eſſe ab-
ſoluendũ,uel condemnandum prout in cõ
ſilio dr̃,& ſic nõ eſſet condemnatus nec ab
ſolutus quia iſta ſnĩa expectaret aliã ſnĩam
poſt ſe per ea,quæ tenet Alex.in l.1 §.ſiquis
ita col.4.ff.de uerbo. obli. ubi concludit,ꝙ
iudex pronuncians Titium eſſe condem-
nandum , uel abſoluendum , non cenſetur
cõdemnare nec abſoluere . Quod etiam te-
net Bar.in l.1.C.ſi aduer.lib. & iſta ſunt no
tanda perpetuo , quia multoties mihi eue-
nerunt in facto , & multas ſnĩas annullari
feci,per illud conſi.Ange.& per illam doct.
Alex. in d.§. ſi quis ita . De ueritate tamen
huius ultimi dicti, uide infra 2.q.circa fin.
16 † Verum ſuper illa nullitate ſnĩę diffiniti-
uæ quando non fertur in ſcriptis, fuit mihi
quãdoque obiectum,quòd talis ſnĩa poteſt
in regno ſuſtentari,per c deteſtantes per ꝙ
ſunt ſublatæ omnes ſolennitates iudiciorũ
iuris poſitiui unde de cenſetur etiam ſubla
ta ſolennitas,l.1.& 2.C.de ſen. ex peri.rec.
& dictæ conſti. ab omnibus pro quo facit
quod not.Bal.in l.diuus,§.de in integ. reſt.
ubi dicitur, ꝙ ſi ſtatutum dicit , quod pro-
cedatur omni ſolẽnitate obmiſſa , põt ſnĩa
ferri uiua uoce,& ſine ſcriptis. Tñ ergo di-
xi ſemper ꝙ illud c. deteſtãtes non tollit ſo
lennitates ſnĩæ, ſed proceſſus tantum,ut pa
tet ex tota eius ſerie, imo in fine ſui expreſ-
ſe reſeruat ſolemnitate ſententię , dum di-
cit in additione,ſui dummodo alias rite, &
recte ſententia proferatur &c.& ſic non tol
lit imò reſeruat ſolemnitates ſententię, per
illud uerbũ, rite l. non putauit,§. non quis.
ff.de bo.poſ.contra tab.& per Car.in cle.2.
in prin.de teſti.& Bar.in l.lecta.ff.ſi cer.pe.
& Fran.de Aret.in l.iuſte, ff.de acquir.poſſ.
& hanc opi.uidetur tenet Paris in tract.ſin
17 dici,in uerſi.ſententia,uol.2. & 5.in fi.†Et
probatur ex his,quæ dicit Matth.in d.cõſt.
ab omnib. ubi tenet , quod etiam in cauſis
ſummarijs , in quibus non requiritur libel-
lus debet ſententia ferri in ſcriptis pro hoc
eſt tex.in cl. ſæpe.§. ſententia de uerb.ſign.
ubi mandat ſnĩam ferri in ſcriptis, non ob-
ſtante, ꝙ procedatur ſummarię, & ſine fi-
gura iudicij. Et licet Barto.in extrauag.ad
reprimendam in uerſi.& figura circa fi.ui-
deatur ſentire.ꝙ illa cle.nõ procedat de iu-
re ciuili in caſib. in quibus proceditur ſine
figura iudicij tñ puto uerius eſſe, ꝙ habeat
locum de iure ciuili , cum non habeamus
legem contrariam, unde in utroq; foro de-
bet ſtari iuri canonico per ea, quę no. Abb.
iu c.1.de op.no. nun.tanto magis quia per
hoc minus læditur ius commune . ſ. d. l. 1.
& 2 C.de ſen.ex peri.rec.& ſimiliter illa cõ
ſti.ab omnib.Præterea , ꝙ ſententia profe-
ratur in ſcriptis, fuit inductum , ne ueritas
occultet̃ quia poſſet poſtea alio modo ſcri-
bi,quam fuit uoce dictum, ut dicit gl in cl.
ſæpe.§.ſententiam,in uerſi.in ſcriptis,unde
non eſt credendum hanc fuiſſe mente iuris
municipalis ſcilicet uelle tollere illam ſo-
lennitatem , quę fuit inducta ad ueritatem
conſeruandam cum ipſum ius laboret ſup
ipſa ueritate,& uult,ꝙ ad ſolam ueritatem
attendatur. unde teneo,quòd etiam hodie
in regno ſententia ſit ferenda in ſcriptis,
18 alias non ualet.†Nono differt, quia ab in-
terlocutoria ſemper debet appellari in ſcri-
ptis , & cum expreſſione cauſarum graua-
minis, alias non ualet appel.c.cordi nobis,
de appell.lib.6.& per Bart.in l.4 ff.de appe.
recip. Secus à diffinitiua, quia ſi appellatur
ſtatim tempore quo fertur poteſt appellari
uiua uoce, & ſine expreſſione grauaminũ,
ſed ſi appellatur,poſtea infra 10. dies debet
appellari in ſcriptis.text. eſt & ibi Barto. &
Imo.in l.1.§.libelli.ff.de appel.& dicam ple
nius infra in 2. actu. in materia appella-
19 tionis. † Decimo differt , quia condem-
natio pœnalis facta per diffinitiuam durat
perpetuo , ſecus ſi per interlocutoriam,
quia non durat , niſi durante officio iudi-
cis interloquentis,ita tenet Fely. in cap. ex
literis,colum.10.uerſi.cæterum. de conſti-
pen

20 per l.fin.ff.de pœ.†Vndecimo differt,quia
in ſnĩa diffinitiua requiritur ordo iudicia
rius, qui traditur in l.prolatã.C. de ſent.&
in l.1.& 2 C.de ſen.& peri.reci.ſed interlo
cutoria talis ordo nõ requiritur ita colligi
21 tur ex dictis Ang.in conſ.114.& 115.†Duo
decimo differt, quia iudex poſtquã pronun
ciauit,non põt ſnĩam diffinitiuã circa prin
cipale negocium corrigere, nec aliquid illi
addere uel diminuere,ſecus in interlocuto-
ria ita tenet Alex. in conſ.119. in 3.uol.&
maxime in 2.col. uer.non obſtat quòd no.
Bal. &c. ubi loquitur de interlocutoria de
qua materia uide Ale. & doc.in l.Paulus,la
22 1.ff.de re iud.† Tertiodecimo differt,quia
diffinitiua producit actionem in factum.l.
miles,§.iudicati,& ibi Alexan. & doct.ff.de
re iud. ſed interlocutoria non hñs uim dif-
finitiuę, nullã producit actionem ſm̃ Alex.
in l.1.§.fi.col.1.ff.ſi quis ius di.nõ obtemp.
23 † Supereſt modo rñdere ad ſecundũ mem-
brum huius q.uidelicet , quotuplex ſit ſen-
tentia ſuper quo licet docto. in rub. de re
iud.in decretalibus, plures ſpẽs ac membra
faciant,& Spec.in tit.de ſen.§.ſpẽs nam ali
qui dñt , quod ſententia alia dr̃ diffinitiua,
alia interlocutoria ſimpliciter, alia interlo
cutoria hñs uim diffinitiuę,alia eſt ſnĩa pręcepti
alia ſnĩa decreti,alia ſentẽtia mulctę,
alia ſnĩa bãni, uel ſimilis . Tamen ego bre-
uius facio duo tantum mẽbra uidelicet , ꝙ
ſententia eſt duplex.ſ.diffinitiua, & interlo
cutoria, & ad hanc bimembrum diſtinctio-
nem pñt omnia alia membra reduci,pro vt
ex infra dicens apparebit. Quę autem dica
tur diffinitiua, & quę interlocutoria,& in
quo differant ad inuicem, ſatis patet ex p̃-
dictis. Solum reſtat,hic examinare nonnul
las qõnes dubias,de quibuſdam ſnĩjs,de q
bus dubitari poteſt an ſint diffinitiuę , uel
interlocutorię,& hoc eſt utile ſcire propter
24 tot differentias, quę ſunt inter eas.†Primo
igitur quęro utrum ſentẽtia , per quam iu-
dex pronunciat inſtr̃m eſſe executioni mã
dandum contra aliquem, dicatur interlo-
cutoria,uel diffinitiua rationes ſunt pro,&
contra, nam uidetur diffinitiua ex quo im-
ponit finem negocio principali, ut dictum
fuit ſupra in prima differentia , econtra ur̃
interlocutoria, quia in tali proceſſus nul-
lus ſeruatur ordo iuris , ut dictum fuit ſu-
pra in 11.differentia.Iſtam q. tãgit Ang.in
conſ.214.& 215.ubi concludit,quod eſt in
terlocutoria,non aũt diffinitiua,ex eo quia
non ſeruatur ordo iuris , unde tenet eam
poſſe reuocari per iudicem , iuxta l. quod
iuſſit. ff. de re iud. Breuiter quidquid dicat
Ange. teneo cõtrarium.ſ.ꝙ talis ſnĩa ſit dif
finitiua nã omnis ſnĩa quæ diffinit princi-
pale negocium , dr̃ diffinitiua , ẽt ſi ibi non
ſeruetur ordo iuris.gl. eſt notab. & ibi Bal.
in l.qui reſtituere.ff.de rei vendi. probatur
in cl.ſæpe circa fi.de uer.ſig.ſed iſta ſenten-
tia eſt huiuſmodi,ergo &c hoc tenet in ter-
minis Lud. Ro.in conſil.171.inci. ampliſſi-
me doct. &c. in princ.& in conſ.357.Idem
in proprijs terminis contra Ange. tenet
Ale.in conſ. 50.col.pe.in 2.vol. idem tenet
Ang. ſibi contrarius in d. leg. qui reſtitue-
re,& Barto.in leg.ſi cum exceptione.§ hæc
25 autem act.ff.quod me.cau. † Secus eſſet in
ſnĩa,qua pronunciatur ſnĩam eſſe exequen
dam , quia illa poteſt dici interlocutoria ,
ex quo tendit ad executionẽ ſententiæ dif-
finitiuæ prius latę.ita tenet Ioan.de Imo.in
leg.ab executore, colu.1.ff.de app.& Bald.
in l. ab executione, C.quo.app. non rec. &
Bald.in actori, C.de reb.cred.& Pet.Philip.
26 Cor.in conſ.221.in fin.vol.†Secundũ quæ
ro,quid de ſnĩa per q̃ pronunciatur appel-
lationem eſſe deſertam, ſeu fatalia eſſe ela-
pſa uel non licere tertio prouocare ? Dic
ꝙ eſt interlocutoria, licet non ſperet aliam
ſententiam poſt ſe,& imponat fine liti . Ita
tenet Bal.in l.2.col.pen.in fi C. de ep.aud.
ubi dicit , ꝙ eſt interlocutoria habens uim
diffinitiuæ, & ideo ab ea poteſt appellari
idem tenet Pet.Phil.Cor.in conſ.14. in lite-
27 ra b,conſ.262.in litera h,in 4.uol.† Tertio
h quæro,quid de h præcepto de ſoluendo, an
dicatur interlocutoria,vel diffinitiua?dicas
ꝙ ſi tale præceptũ eſt factũ ſine cãæ cogni-
tione, & cũ clauſula iuſtificata, videlicet,ſi
ſenſeris te grauatũ,cõpareas,&c. nõ eſt du
bium, ꝙ eſt ſnĩa interlocutoria, quia com-
parente reo ſoluitur in vim citationis , ut
no.Bar in l.1 C.de exc.rei iud. & plene Alc.
in leg. de pupillo.§.meminiſſe.ff.de ope.no
nun.& Iaſ. in leg. nec quidquam.§. ubi de-
cretum, col.3 ff.de off.proc.Nã quælibet ci
tatio, eſt interlocutoria ex quo omnis nox
iudicis faciẽs ad cauſam,eſt inter.locutoria
ut habere in l.ex ſtipulatione.C.de ſentẽ. &
i fuit dictum ſupra.Sed ſi reus i non cõparet
& ac-

& accuſatur ſibi cōtumacia, & præceptum
remanet firmum, ut habetur in deciſ.167.
28 conſ.Neap.† Sed dubium eſt de pręcepto.
quòd fit per iudicem in confeſſum, ut ſol-
uat, quod non requirit clauſulam iuſtitiæ.
quia ſic cauſa cognita,& dubium facit,quia
diffinit principale negocium,& non ſperat
aliam ſententiam poſt ſe unde deberet di-
ci ſententia diffinitiua, & propter hoc do-
ctores multum uariant ſuper deciſione hu-
iuſque cōmuniter tamen omnes inclinant
quod ſit interlocutoria ita tenet Bald.in ad
di.Spec. in tit.de ſent.circa prin. ſuæ addi.
& in 2.colum.uer.ſed an ualeat pręceptum
&c.& Fel.in c.inquirenti,col.fi.de offic.de-
leg.& Ang.in §.illud.in auth.de hær.& Fal.
& Fel.in rub de re iud.colu.4.& Lanfr.in c.
quoniam contra in uerſ. interlocutiones,
colu.19.uerſ.ulterius adijcitur, & c.de pro
ba.& Ang.in l ſi debitori. ff.de iud.& ideo,
quia eſt interlocutoria, dicit Lanfr. ubi ſu-
pra. & Ang. in d. l. ſi debitori. quòd poteſt
per iudicem reuocari, & idem tenet Matt.
de Affl.in conſt. regiæ maieſt.colum.fi.ſed
Fel.in d.c.quærenti. tenet contrarium ſcili
cet quod non poteſt reuocari, & iſtud tan-
git Fel.in d.rub.de re iud.col.4.& 5.referē-
do plures auctoritates doct. uariantes. ſu
per hoc,ſed pro concluſione, & ueritate di
cerem quod aut proceſſus, habet aliquam
formā, puta quia datus eſt libellus, & reus
in litis conteſtatione confeſſus eſt, & tunc
iſtud præceptum habet inſtar diffinitiuæ
ſententiæ, adeo quòd potius adhæret diffi-
nitiuæ,quam interlocutoriæ. ita colligitur
ex dictis Alex. in cōſi.56.col.pen.in 2.uol.
& tunc ſine dubio reuocari non poteſt, ſi-
cut nec diffinitiua reuocatur, Aut non eſt
datus libellus, ſed oretenus fuit reus conuē
tus,qui in prima reſponſione confitetur,&
iudex pręcipit ſibi cauſa cognita vt ſoluat,
l.ſi debitori. ff. de iud. & iſta dicitur inter-
locutoria propter formam non ſeruatam,
tñ habet uim diffinitiuæ, ex quo diffinit
principale negocium ſecundum Ang.in d.
§.illud in auth.de hęr.& fal.Verum ex quo
factum eſt cā cognita, & quia habet uim
diffinitiue dico, quòd reuocari non poteſt
ita tenet Phil. in c.cum ceſſante, colum.4.
de app. Si uero eſſe factum ſine cauſæ co-
gnitione.ita ex abrupto, prout eſt quando
habet clauſula iuſticata, & tunc poteſt re-
uocari, ſicut quælibet interlocutoria, ſe-
cundum Phi. ibid. & ita puto concordari
29 poſſe iſtas opi.contrarias.†Quarto quęro,
quid de decreto an dicatur diffinitiua, uel
interlocutoria, dic quod iſtud nomen de-
cretū,poteſt ſumi large,& ſtricte. Qñ ſumi
tur large,eſt nomen generale, comprehen-
dens omne id quod decernitur per iudicē,
& ſic comprehendit diffinitiuam, & inter-
locutoriam, ut plene decl.Iaſ.in l.nec quid
quam.§. ubi decretum.colu.1 ff.de off.pro
conſ. ſed quando ſumitur ſtricte, differt a
diffinitiua in pluribus quæ cumulat.Iaſ.
ibid.colum.1.& 2.& tunc dicitur omne id,
ꝙ decernitur per iudicem cum cauſæ co-
gnitione circa abſolutionem uel condem-
nationem,& hac ratione attēta non poteſt
dici diffinitiua,ut quando declarat aliquem
mittendum in poſſeſſionem, alimenta pu-
pillo decernit, uel ſuper alienatione rerum
minoris, uel integrū reſtituendo, uel aliud
ſimile, unde communis concluſio eſt ꝙ de
cretum dicitur interlocutoria, ut no.Phil.
in c.cū ceſsāte,col.antep.uerſi.15.extra,de
app.& gl.in §.ſi quis autē,in auth.de hęr.&
fal.pro hoc eſt text.in l. qualem.in fin.ff.de
arb. & Franc. de Aret.in l. ſi is ad quem.ff.
de acqui hær. & probatur in conſt. regni
quę incipit dubitationem,in tantum,quòd
etiā ſecundū decretū, dr̄ ſniā interlocuto-
ria,vt tenet Bal.ī l.cū,& minores,in 2.opp.
C ſi aduer.rē iud.& gl.in l.pñti, §.cum aūt,
C.de his, qui ad eccleſias, confug.habet tñ
uim diffinitiuæ, quia imponit finem nego-
cio licet non determinet principale nego-
cium, quia ad unum agitur,& ad aliud de-
uenitur per ſecundum decretum, ut not.
Fel.in c.conſultationibus.col.2. & 3.de of-
fi.dele.& Pet.Phil. Cor.in conſ.64.col.fi.in
1.uol.& Bart. in l.non uidetur.ff.de iud. &
in leg.ſi finita.§.ſi forte.ff.de dam.infect.&
Bald.in leg.ſi præſes.C. quomodo,& quan-
do iudex. & in l.2.C. de epiſ.aud.& an poſ-
ſit reuocari, uide Alex.tenentem, quod ſic
30 in l.quo iuſſit, col.6 ff.de re iud. † Quinto
quæro,quid de ſententia bona? dic ꝙ eſt in
terlocutoria, ſecundum Bal.in d.l.cum, &
minores.col.2.uer.& per hoc dico,&c.Bal.
in addi.Specu.in tit.de ſent.col.2.uer.ſentē
tia bāni, &c.& Alex.in conſ.119.colu.2.in
fin.in 3.uol.& conſi.90.col.4. in prin.in 1.
uol.ſimiliter poſſumus dicere, quod ſentē-
tia

tia foriiudicationis,qua utimur ī regno in
criminalib.ſm formam conſt.regni quę in-
cipit pœnā eorū & cōg. grādis utilitatis p̄t
dici interlocutoria ex quo nō diffinit prin-
cipale negocium tñ habet uim diffinitiuæ
quia operatur pluſquam diffinitiua,nā pro
ducit ſeptem mirabiles effectus, qui colli-
gi poſſunt ex d.conſt. pœnā eorū, quos ibi
31 numerat Matt.in 1.col.† Sexto quæro,q̃d
de ſniā per quā irrogatur mulcta,dic ꝙ eſt
interlocutoria, cū non diffiniat negocium
principale ſed uenit incidēter propter ino-
bedientiam, ſeu contumaciam. leg. 1. ff. ſi
quis ius d.non obtemp.ita tenet Alex.in d.
l.1.§.fi.col.1. ubi plus dicit, ꝙ poteſt reuo-
cari, ſicut quælibet alia interlocutoria,per
l.illicitas.§.fi.de offi.præſi. & Bald.in addi.
Spec.in tit.de ſenten.colu.2.verſ.ſniā bāni,
32 &c.† nam æquiparatur *l* ſniā banni quia
l utraque irrogatur ob cōtumaciā,ſecundū
Bart.in d.l.illicitas.§. fina. ſed certe,ex quo
iſta ſniā mulctæ cōtinet aliquid dari uel fie
ri habet uim diffinitiuę, ut infra dicam, &
de iure, quando interlocutoria habet uim
diffinitiuæ reuocari nō p̄ot, ſicut nec diffi-
nitiuam iſta eſt cōmunis cōcluſio,quam te-
net Abb.in c.cum ceſſante.colum.2.in fi.&
ibi etiam Phil. in 4.colu. uer.ſed tñ limita,
&c.de app.& Bart.in l.Titia.in fin.ff.de ac.
q̃d tñ qualiter intelligatur, uide omnino q̃
dicam infra in fine huius 1. q. prin. Super
hoc igitur de mulcta ego aliter dicerem, ui
delicet, quòd iſta ſententia mulctæ non eſt
ideo reuocabilis, q̄a eſt interlocutoria, ſed
quia à lege habet hanc naturam ut irroge-
tur ſecundum diuitias & paupertatem con
tumacis, nam pauper debet leuius mulcta-
ri,quam diues præterea illa.l.illicitas.§.fin.
non dicit quod reuocetur iſta ſententia,
ſed quod mulcta remittitur ad pauperta-
tem, & iſtæ eſt quidam actus liberalitati,
quæ utitur lex cauſa miſerationis,quia do-
nat mulctam pauperi,vnde iudicio meo iſta
non eſt proprie reuocatio, intelligendo eo
modo, quo reuocantur aliæ interlocuto-
riæ, ſed potius eſt quædam impeditio exe-
cutionis quia talis ſententiæ non manda-
tur executioni contra pauperem, quia lex
permittit ſibi fieri remiſſionem mulctæ.
33 † Septimo quæro, quid de abſolutoria ad
obſeruationem iudicij? uidetur quod ſit
m diffinitiua quia continet abſolutionem *m*
ſed dic,quòd eſt interlocutoria, ex quo nō
diffinit principale negocium, quod patet
quia de nouo poteſt iudicium inchoari glo.
eſt in l.& harum.ff.ſi ſer.uend. & Bald.in l.
properandum.§. & ſi quidem, C. de iud.&
in leg.2.C.de epiſ.aud. & declarat pulchre
Phil.in d.c.cum ceſſante.colum.de app.ubi
etiam ponit, quando talis abſolutoria po-
teſt eſſe diffinitiua,& eſt de mente Barto.in
34 d.l.Titia de accuſ.† Octauo quęro,quid de
ſententia quę fertur in iudicio intentatio
ſecundum formam.l. diffamari. C. de ing.
& man.Dic, quod ſi lis non conteſtatur.pu
ta quia citatus cui ſtatuitur terminus ad
agendum. non agit infra terminum, quo
caſu iudex imponi ſibi ſilentium perpetuū
tunc talis ſentētia eſt interlocutoria, ſecus
ſi comparet, & litem cōteſtatur quia tunc
eſſet diffinitiua ita tenet. Bald.& Sal.in d.l.
diffamari & Phil.ī d.c.cum ceſſante, col.fi.
35 † Nono quęro, quid de ſniā lata *n* ſup.poſ
n ſeſſorio. Fel.in c.conſultationibus, de off.
dele.in 3.col.tenet,quod non eſt uera diffi-
nitiua, nec uera interlocutoria, ſed quaſi
diffinitiua, unde uidetur ponere tertiā ſpe-
ciē ſententię.Sed quia ego dixi ſupra ꝙ oēs
ſententię de modo poſſunt reducere ad il-
lam bimembrem diſtinctionem, quam feci
propterea in hoc puto,quod melius loqui-
tur.Phil.in d.c.cum ceſſante,col.pen.uerſ.
21.ubi dicit,& iſta eſt ueritas, quando prin
cipaliter agitur poſſeſſorio, & ſuper eo,lis
cōteſtatur, talis ſententia quę fertur ſuper
eo eſt mere diffinitiua,quia diffinit cauſam
poſſeſſorij principaliter intentatam nō ob
ſtante, quod ſuper petitorio poſſet reuoca-
ri,quia illud eſſet nouum iudicium ſed quā
do poſſeſſoriū reduceretur incidenter tūc
eſt interlocutoria, & ita tenet etiam Card.
Alex. in d.cum ceſſante.col.7. uerſ.habetis
36 etiam,&c.† Decimo quæro,an condemna-
tio expenſarum dicatur interlocutoria uel
diffinitiua? Communis concluſio eſt,quod
ſi fiat in proceſſu cauſæ ante ſententiam
diffinitiuam,eſt interlocutoria,Secus ſi fiat
una cum ſententia diffinitiua, quia tunc
cenſetur pars ſententię diffinitiuę,ita tenet
Phil.in d.c. cum ceſſante, colu.antep. uerſ.
17.de app.& Ang.in l. qui agnitis.ff.de ex-
37 cep.Fel.in rub.de re iud.colum.9.†Ex hoc
ſequitur notabilis concluſio quòd illa, quę
fertur ante diffinitiuam, poteſt reuocari
quando-

quandocunque, ſicut quęlibet alia interlo-
cutoria,ſed illa,quę fertur ſimul cū diffini-
tiua, nō p̄t reuocari ēt eadem die, ſicut nec
diffinitiua ſecundum Phil. in d.c. cum ceſ-
ſante,colum.9.uer. undecimo limita.&c.&
38 colum.antep.uer.17.† Imo ſi iudex inter-
locutoria obmiſiſſet condemnationem ex-
penſarum , poteſt illā facere quādocunque
uſque ad ſnīam diffinitiuam,etiam ad inſtā
tiam partis, ex quo ante diffinitiuam ſem-
per durat eius officium . Secus , ſi obmiſit
condēnationem expenſarum in diffinitiua
quia non pōt illam adere, o niſi eadem die
ut habetur in l Pau.ff. de re iud.ita not.te-
net. Abb. in c ſępe in fi. ſequendo Inno.ibi
de app. & Pau.de Caſt. in l.ſancimus, C.de
iud.& Phil.in d.c.ſępe.colum.14.ver.8.quę
ritur, &c. ubi ita limitat.leg.terminatio.C.
de fr.& lit.expē. & ita debet intelligi quod
tenet Bald.in l.patris, & filij , in fina.ff. de p
39 vulg & pupil.† Vndecimo quęro, quid de
ſententia lata ſuper exceptione perempto-
ria? dic quod ſi quidem iudex pronunciat
eam admittendam, uel non admittendam,
eſt interlocutoria, ex quo ſperat aliam ſen
tentiam poſt ſe, ſi uero,pronunciet, utrum
obſtet exceptio uel non , & tunc ſi quidem
pronunciet eam non obſtare , eſt interlo-
cutoria, quia ſperat aliam ſententiam poſt
ſe ſi uero pronunciet , eam obſtare , & eius
contemplatione imponit ſilentium acto-
ri, uel reum abſoluit , tunc eſt diffinitiua.
ita declarat Fel. in rub. de re iud. in 7. co-
40 lum.† Duodecimo quęro,quid de ſentētia
excommunicationis ? dic quod eſt interlo-
cutoria,ut not.gl. & doct.in ſumma 2.q.1.
& Fel.in d.rub de re iud.col.9.ubi idem di-
cit de ſnīa interdicti,quod eſt interlocuto-
ria.idem tenet Bal.in l.1.C.de poſt.& Bald.
in addi.Spe.in titu.de ſen.col.3. uerſi.ſnīa
41 excommu.&c. † Quod poteſt corroborari,
quia excommunicatio ab homine non po-
teſt irrogari ad pœnam delicti diffinitiuæ,
niſi ſolum pro cōtumacia,ut declarat Phil.
in c.qua fronte,in 2.notab.&c reprehenſi-
bilis,in 1.& 2.no de app.ergo eſt interlocu
toria quia uenit incidenter ob contuma-
ciam ſicut dicimus de bāno,& multa.Mul-
tos alios caſus dubios,in quibus poteſt du-
bitari, an aliqua pronunciatio ſit diffiniti-
ua,uel interlocutoria , uide cumulatos ple-
niſſime per Bal.in add.Spe.in ti.de ſentē.&

per Phi & Car. in d.c. cum ceſſante, & Fel.
in rub.de re iud Ego tn̄ uoluit iſtos 12.ca-
ſus declarare per has 12.tanquā magis du-
42 bitabiles, & quotidianos † Vltimo, ſuper
iſta 1.q prin quęro ex quibus cognoſci poſ
ſit, quando interlocutoria habet uim diffi-
nitiuę,& quādo nō dic ꝙ ex multis cogno-
ſcitur,quę declarabo per ſingulas cōcluſio
nes,quas modo ſubijciam.Prima igitur cō-
cluſio eſt,quod oīs interlocutoria,quę non
ſperat aliam ſnīam poſt ſe dr̄ hr̄e uim diffi-
nitiuę , quia ur̄ facere effectum quem facit
diffinitiua , quia imponit finem illi inſtan-
tię, ita declarat Phi.in d.c.cum ceſſante,co.
4.& ibi etiam Anto.de But. Imo.& Abb.de
app.& Bart.in leg. quod iuſſit.ff. de re iud.
Exemplum pōt eſſe de ſnīa abſolutoria ab
obſeruatione iudicij.Item de illa,per quam
pronūciatur appellationem eſſe deſertam:
Item de pręcepto de ſoluendo . p Item de
ſecundo decreto.Item de ſententia mulctę,
43 de alijs ſimilibus . † Secunda concluſio
eſt , omnis interlocutoria per quam finitur
officium iudicis dicitur habere uim diffi-
nitiuę, ſecundum Barto.in d.l. quod iuſſit,
poteſt eſſe exemplum , quando iudex pro-
nunciat ſe eſſe incompetentem , ut colligi-
tur ex dictis Ale. in d.l. quod iuſſit, colum.
44 7.uer. 12.† Tertia concluſio eſt.Omnis in
terlocutoria , quę diffinit unum articulum
ſubſtantialē cauſę principalis , dicitur ha-
bere uim diffinitiuę,gl.eſt in cle.ſi.in gl.1.
in fi.de appe.& in cle.1.de cau. poſſ.& pro-
prie.& Bald.in leg.1. C. quando prou.non
eſt neceſſe, & Alex.in l.5.colu.2 ff.de uerb.
oblig. Pro hoc eſt text. in leg.intra utile.ff.
de min. ut quādo, minor petit reſtōnem in
integrum,& iudex pronunciat ſuper ętate,
ſcilicet eum nō eſſe minorem, nā tacite ex-
cluditur a reſtitutione petita , & ſic decidi-
tur articulus ſubſtantialis cauſę , & hoc te-
net in ſpecie Alex. in rub.ff. de re iud.in fi.
colum. Poſſes hanc concluſionem exempli
ficare infinitis caſibus, ut quando repelli-
tur exceptio peremptoria, uel admittitur,
ut in d. cle. ſi. Item qn̄ iudex nollet admit-
tere aliquas probationes, ſine quibus pro-
ducens illas,non poſſet obtinere , & ſic de
45 alijs ſimilibus . † Quarta concluſio eſt.
Omnis inter locutoria continens , aliquid
dari,uel fieri, habet uim diffinitiuę, ſecun-
dum Bart. in l.nec quidquam. §. ubi decre-
tum,

tum,in prin.ff.de off.procōſ. Et adde prædi
ctis , quòd ſicut reperit̄ interlocutoria hn̄s
uim diffinitiuę,ita etiam reperitur diffiniti-
ua hn̄s uim interlocutorię.Exemplum ponit
Bald.in l.cum & minores,col.2.C.ſi ad uer.
rem iud.ut quando iudex pronunciat malè q
46 appellatum.†An autem indiſtincte nō poſ-
ſint reuocari interlocutoriæ habentes uim
diffinitiuæ ? dic quod illæ, quæ non ſperāt
aliam ſententiam poſt ſe,non poſſunt reuo-
cari,aliæ uero,quæ dantur in medio proceſ-
ſus,quæ ſperant diffinitiuam poſt ſe,reuoca
ri poſſunt,ita declarat Alex.in l.quod iuſſit,
colum.5. de re iud & ita intelligas id quod
dixi ſupra in 6.q.Et ex his remanet expedi-
ta prima quæſt. principalis.
47 SECVNDO principaliter quęro † quali
ter ſententia ferri debet, & quid debet con-
tinere ad hoc , ut ualeat ? dic ꝙ multas re-
quiruntur. Primo,enim debet continere no-
men iudicis proferentis,& dicat, an ſit ordi
narius,uel delegatus , item nomina litigan-
tium, item tenorem primæ petitionis ſuper
qua fundatum eſt iudicium. Item debet face
re mentionem de ſubſtantialibus proceſſus,
puta,uiſa litis conteſtatione,iur̄o calumnię
teſtium depoſitionibus & alijs proceſſus me
ritis,&c.item,debet continere abſolutionē,
uel condemnationem.Itē, quod feratur par
tibus præſentibus, uel abſentibus per contu
maciam,& hoc ultimum ſolet ſcribi in lite-
ra lata per notarium actorum, ita tenet Spe.
in tit.de ſenten.§.qualiter,in fi.item ſenten
tia debet recitari in ſcriptis, & de ſcripti re-
citatione,ut ſupra dixi.& habere in l.1. & l.
fi.& ibi Bar.& Doc.de ſen. ex peti. reci. &
in conſt.& ab omnibus, & fuit dictum in q.
48 præcedenti,in 8.differentia. † Item , debet
iudex ſedere pro tribun.alias non ualet ſen-
tentia ſecundum Bart. & Bald. in d. l. 1. de
49 ſent.ex peti.recip. † Item debet ipſe iudex
legere ſententiam , non autem poteſt alij
mandare lectionem ſententiæ, niſi ſit perſo-
na illuſtris,uel epiſcopus.ut not.Spec.in tit.
de ſen.§.ſequitur in prin.& Alex.in rub. fin.
de off.eius,cui man.eſt iuriſ col. pen. & eſt
tex.in cap.ſi.de re iud.lib.6.& hr̄ in d.conſti.
a bomnibus, & ibi per Matthæ.la 1.colum.
50 † An autē requiratur,quod iudex exprimat
cauſam,qua mouetur in ſententia?dic quod
regulariter non requiritur unde ualet ſenten
tia , etiam ſiue expreſſione cauſæ , poteſt

tamen illam apponere,ſi uult,text.eſt & ibi
Abb.& Doc.in c.ſicut de re iud.Fallit tamē
in nonnullis caſibus , quos ponit Abb. in d.
capitu.ſicut,in ultimo notabili, & ibi uide.
51 † Item ferri debet q cauſa cognita,alias nō
ualet,ut hr̄ in l.probata C.de ſen.& in l.nec
quidquam .§. ubi decretum. ff. de offi. pro-
52 conſ. † Ego autem pro clariori intelligētia
& ut faciam magis ordinatum compendiū
intendo prædicta,& quam plura alia requi-
ſita ad ualiditatem ſententię,examinare per
quatuor cauſas.Sicut, enim ſecūdū philoſo
phos in oī actu humano, ut plurimū cōſide
rantur quatuor cauſæ , uidelicet cauſa effi-
ciens,materiatis,formalis,& finalis , prout
alias in iudicio conſideraui illas in prin.hu
ius operis , ita etiam dico , ꝙ in ſnīa debet
concurrere iſtæ quatuor cauſę,ita quòd ap-
53 pareant,ex prolatione ipſius. † Primo igi-
tur debet eſſe in ſententia, cauſa efficiens,&
hoc eſt quod dixi ſupra in 1.requiſito, ſcili-
cet quod ſententia debet continere nomen
iudicis, nam ipſe iudex eſt cauſæ efficiens ,
quia ipſe componit ſententiam,& intereſſe
producit,& debet exprimere , an ſit ordina-
rius,uel delegatus,ut not.Spec.in d. §. quali-
54 ter,in fin.† quia ſi iudex ignorat fundamē
tum ſuæ poteſtatis, non ualet ſententia , ut
not.Bart.in l.multum.ff.de cond. & dem. &
in leg.2.ff.de iud.& in leg. hæc autem ff. ex
quibus cau.in poſſ.ea.& Abb.in cap.pruden
tia,in prin.in fi.columm.de offi. dele. in qua
cauſa efficiente,ſi eſſet aliquis defectus,non
ualeret ſententia,ut quia iudex eſſet mutus,
uel furioſus, uel infans , uel excommunica-
tus,uel ſimilis,quos defectus ponit Spec. in
tit.de ſen. §.iuxta.columm. 1. & 2. & habēt
in l.cum prætor.ff. de iud. & per hoc infero
contra prauam obſeruantiam non nullorū
iudicum,qui quando formant ſententias, in
cipiunt,in Dei nomine , &c. unde nos, qui
ſupra nullam fecerunt mentionem de nomi
ne ſuo proprio nec dignitatis , ſed parendo
labore cauſa breuitatis , admittunt nomen
proprium,& debent unde nos,qui ſupra, nā
per hoc puto quòd dicta ſententia , quæ ita
ſcripta reperitur , poſſet dici nulla , quia
peccat in expreſſione cauſæ efficientis,non
obſtante , quod in lectione ſententiæ expri
meretur nomen iudicis , quia ſententia de-
bet tota ſcribi , & poſteà deſcripti reci-
tatione legi,& non ſufficit, quòd uoce pro-
feratur,

feratur,ut dixi ſupra in 8.differentia præce
55 dentis,ꝙ per ea,quæ dicit Ang.† Dicit etiã
ſupra, qđ iudex debet ſedere pro tribunali,
ut in §.ſedebunt.in auth.de iud. & cap.fin.
de re iud.lib,6.& iſta etiam eſt qualitas au-
dita,& annexa huic cauſæ efficienti, ut no.
Bar.Bal.& Doc.in d.l.1,C.de ſen.experi.re-
ci.ubi limitat hoc non procedere in interlo-
cutoria,quæ non requirit plenam cauſæ co
gnitionem. Item limitant non procedere
in iudice timente potentiam alicuius, quia
poteſt ſuper equo, uel ex turri ferre ſenten-
tiam,ut cito poſſit fugere,ut no.gloſ.in d.l.
1.& glo.in c.fin. de re iud.lib.6.de quo uide
Spec.in tit.de ſent.§.iuxta,uer.item eſt nul-
la,ratione modi,&c.& Lanfra.in c.qm̃ con
tra.in uer.interlocutiones,col,4.de probat,
& Gen.in d.c.fin.Et propter hoc poni ſolet
in ſententijs. Nos talis iudex ſedentes pro
tribunali,&c,tñ non procedit in cauſis ſum-
marijs,in quibus poteſt iudex etiam ſtando
& non ſedendo ferre ſententiam ut in cl,ſæ
pe.§.ſententiam,de uerb.ſig.& ex hoc patet
ꝙ hodie in regno non oportet,& iudex ſtat,
cum cauſæ ciuiles omnes ſint ſummariæ,
56 ut ſupra pluries fuit dictum. † Item dixi,
quod iudex debet per ſe legere ſententiam,
& non per alium, niſi ſit perſona illuſtris,
uel epiſcopus, ut d.c.fin. de re iud. lib. 6. de
quo dicto uide Fel.in c.ſuper q.in princ. in
fi.col.de offi.deleg.Certe ſi iſtud eſſet uerũ,
hodie nulla ſnĩa ualeret maxime in hoc re-
gno,cum generaliter omnes ſententiæ tam
maiorum,quam minorum iudicum, legant
per alios.ſ. per actorum magiſtros, & non
per ipſoſmet iudices, unde non poſſet aliud
dici,ꝙ hoc toleratur ex generali conſuetu-
dine,quæ poteſt in hac ſolennitate deroga-
re iuri poſitiuo,ut dicit Gem.in d.c.fi.col.2.
uerſi.in ea gl.ibi,Italiæ &c. de re iud. lib. 6.
& tenet in ſimili Arch.in c.ſtatutis.2.q.1.&
Bal.& Sal.in l.hac conſultiſſima,C.qui teſt.
57 facere poſſ. † Item dixi, quod ſententiam r
ferat in ſcriptis, hoc debet intelligi, quod
ſcriptura præcedat recitationem. nec ſuffi
ceret,ſi iudex ſcribendo unico contextu uo
ce proferret,ut declarat Gem.in d.c.fi.in 2.
58 & 3.not.† Secundo conſideratur in ſenten
tia cauſa materialis & eſt illa,quam in iudi
cijs conſideraui in prin.huius tractatus.Ma
teria.n.dr̃,ex qua aliquid fit,unde in propo-
ſito cauſa materialis ſententiæ eſt ipſa cau-
ſa deducta in iudicium per primum libellũ,
& ex conſequenti totus proceſſus ſuper ea
fabricatur,quia ex illo proceſſu. & cauſa in
eo contẽta,fit ſententia diffinitiua, & ppea
dixi ſupra de mente Spe. quòd in ſententia
debet inſeri tenor libelli, ad hoc ut ipſa cau
ſa materialis appareat in ſententia. Verum
illud non eſt omnino neceſſarium, imò ua-
let ſententia,etiam ſi tenor libelli non expri
matur in ea ſecundum Bar.in l,2,C.de ſent.
ſufficit enim, quod ſub epilogo fiat mentio
de libello actoris,& reſponſione rei,puta,ui
ſa petitione actoris continẽte iſtud,& iſtud,
&c. attenet Spe.in d.§.qualiter,uerſic. cęte-
rum & ita communiter ſeruatur in practi-
ca,imò etiam ſi iudex nullam faceret mẽtio
nem de libello,ſed ſimpliciter diceret, ſuper
præſenti proceſſu ita pronuncio.condemnã
do uel abſoluendo,&c. puto ſententia uale-
re. Nec iſtud contradicit his,quæ paulo an-
te dixi, inquantum dixi exprimendum eſſe
cauſam materialem,quia totus proceſſus eſt
cauſa materialis,& bene fit mentio de ipſa
cauſa,ſaltem per relationem, quia ſenten-
tia refertur ad acta, & per illa declaratur,
& habetur in l.3.C.de ſent.quę ſine cer.quã.
& per Alex.in l.præſes. ff. de re iud. & in l.
ait prætor.§.ſi iudex,eod.tit.Paria enim ſũt
aliqua eſſe certa de ſe,uel per relationem ad
aliud.l.certum ff.ſi cer.pet. leg.aſſe toto.ff.
59 de hær.inſti.† Hinc eſt,ꝙ dicimus ſupra di
xi,non ualere ſententiam latam ſine cauſæ
cognitione, & ſic ſine proceſſu, ut habetur
in d.l.prolatam.C.de ſent.& ibi Bar.& in l.
ex ſtipulatione,in fin.eo.tit.& in l.cauſæ.§.
cauſa cognita.ff.de mino. Pro hoc eſt text.
apertus in c.qm̃ contra.de proba.vbi decla-
ratur,quo ordine iudex debet cauſas diffini-
re,quia primo debet acta & proceſſum face
re in ſcriptis,alias pro eius ſententia non p̃-
ſumitur, quando proceſſus per legitima do-
cumenta non apparet. Hinc etiam dicimus,
ꝙ iudex debet iudicare r ſecundum allegata
& probata, & ſic ſecundum proceſſum, ut
habetur in l.illicitas, §. ueritas. ff. de offic.
præſ.ergo ſententia, quæ non habet proceſ-
ſum,dr̃ carere materia,& ſic eſt nulla, quia
ſecundum philoſophum, ex nihilo nihil fit.
60 † Quid autem ſi feratur ſententia ſine pro-
bationib.an ualeat? uide Soc.in conſi. 134.
61 uol.2.in 5.& 3.in 1.uol. † Ex hoc etiã orit
quædam ſolennitas materialis, quæ eſt, ut
ſententia

s ſententia feratur, s conformis libello, iuxta
l. ut fundus. ff. de communi diu. &c. licet
Hely.de Simo. & l. fin. C.de fideic.ubi di-
cit Bald. quòd faturus eſt iudex, qui ſuper
alijs, quam ſuper petitis pronunciat, unde
ſententia aliter lata, non ualet, quia habita
relatione ſententiæ ad eius materiam,nõ po
teſt eſſe conformitas,unde ſententia reperi
retur facta ex nihilo. Nam ſi peto bouem,&
proceſſus fabricauit ſuper boue,& ſententia
fertur ſuper quo, talis ſententia uidetur eſ-
ſe ſine proceſſu, quia nullus proceſſus eſt fa-
ctus ſuper equo, & ſic non haberet materiã
præexiſtentem correſpondentem, merito
eſt nulla,ſicut quando aliquis uult facere li-
brum,& habet chartas, & non uult librum
conficere ex chartis, & uult quòd ſit liber,
iſtud continet in ſe repugnantiam, quia nõ
poteſt eſſe liber ſine chartis, unde iſte liber
non poſſet eſſe niſi imaginarius ſcilicet men
te conſideratur,& ineſſe non productus, ita
iſta ſnĩa eſſet imaginaria,& nullius momen
62 ti,l.imaginaria.ff. de regul.iur.† Hoc tñ li
mitatur non procedere in cauſis in quibus
proceditur ſola facti ueritate inſpecta,quia
poteſt tunc iudex ferre ſententiam non con
formẽ libello,ut declarat Iaſ.in l.unum.col.
17.ff.ſi cer.pet.unde hodie in regno per c.de
teſtantes poſſet indiſtincte hoc fieri, & uale
ret ſententia, & ſic quoad hoc eſſet correcta
regula d.l.ut fundus. Idem qñ unum petitur
& aliud conſtet per confeſſionẽ partis, quia
poteſt iudex ad illud condemnare, non ob-
ſtante, ꝙ non ſit petitum,ut hr̃ in dec.32.in
63 fi.conſi.Neap. † Item poteſt iudex petentẽ
debitum condemnare ad reſtitutionem pi-
gnoris,non obſtante,quod pignus non ſit pe
titum,ut no.Bart.in l.eum qui §.qui ita. ff.
de uer. oblig.& Bal. in l.cum eorum. C. de
ſen.& hr̃ in dec.32.conſi.Neap.& ratio eſt,
quia dicta reſtitutio pignoris uenit ex natu
ra actionis intentare, plures alias fallentias
ad d.l.ut fundus,uide pleniſſimè per Fel. in
d.c.licet Hely.col.antepen.& pen. in fi. ubi
cumulãt,31.fall. & aliquas etiam ponit Iaſ.
in d.l.uinum col.16.& 17. & in §. curare.
64 col.5.inſt.de act.† Verũ,quia ſuperius dixi
quod ex nihilo,nihil fit,& iuris imitatur na
turam.§.minorem.inſt.de adop.ex quo ergo
põt ſubſiſtere ſententia in iſtis & alijs fallẽ-
tijs,ſi caret materia? Ad hoc reſpõdeo,& do
unam generalẽ declarationẽ prædictis, qđ
iſtæ fallentiæ procedunt, qñ unum fuit pe-
titum in libello, & pendente iudicio incipit
conſtare de alio, uel per probationes uel per
confeſſionem,nam iudex qui habet ſequi ue
ritatem,poteſt condemnare ad aliud in iſtis
caſibus ſpecialibus ex quo ſibi liquet ex eo-
dem proceſſu,uel ex natura actionis. inten-
tatæ,uel ex uirtute probationis ad hoc ut ue
ritas fortiatur effectum, obmiſſis ſcrupuloſi
tatibus iuris poſitiui generalis, uolentis, qđ
non feratur ſententia, niſi ſuper eo, ſuper
quod eſt facta litis conteſt. ut dicit Bart. in
d.l.prolatam.C. de ſen. & ſic bene formatur
ſententia ex aliquo quis ſubeſt materia quę
naſcitur pendente iudicio, ſed qñ unũ eſſet
petitum, & ſuper eo fabricatus totus proceſ
ſus,uſq; ad concluſionẽ, & nihil aliud con-
ſtaret ex illo proceſſu de alia re, tunc indu-
bitanter dico, quod etiam in iſtis fallentijs
non ualeret ſententia non conformis libel-
lo,quia nullam haberet materiam, ſm̃ exẽ-
plum præpoſitũ, & ita debent prædicta de-
65 clarari. † Conſideratur t etiam in iſta cau-
t ſa materiali non ſolum,quod ſubſit materia,
ſed etiam ꝙ ſit apta materia,unde ſi libellus
eſſet ineptus, ſententia ſuper eo lata non
ualet,ut no.gl.in uer.2.in fi. inſti. de obl.in
prin.& Abb.in c.cũ dilecti de empt. & uẽd.
& Ant.de But.in c.examinata,de iud.& Bal.
in l.ex hoc iure,& in l.fin.ff.de iuſt.& iu. &
in l.actor.in fi.C.de reb.cred.Sic etiam dici
mus de toto proceſſu, quia debet aptè &
ſm̃ iuris ordinem fabricari, alias ſententia
eſt nulla,ut d.l.prolatam. Verum in caſibus
in quibus non requiritur libellus, prout in
ſummarijs,& præſertim hodie in regno, ua
leret ſententia lata ſuper libello inepto, ut
declarat Alex.in d.l.uinum, col. fi. & ibi eſt
glo.ff.ſi cer.pet.& Fel.in c. cum ordinẽ de re
ſcrip.quia per iura municipalia ſunt ſubla-
tæ ſolemnitates libellorum in ciuilib. unde
illa materia inepta eſt reducta ad aptitudi-
nem,quia non inſpicimus aliud niſi, qđ ap-
paret intentio actoris quibuſcunq; uerbis
declarata,uel per talem qualẽ petitionẽ, uel
per articulos & merita proceſſus, ut pluries
fuit dictum ſupra in proceſſu huius tracta-
66 tus. † Sed iuxta hoc cadit pulchrũ dubiũ,
Pone,quod aliquis produxit libellũ bene cõ
ceptũ,tñ in eo intẽtauit actionem, quæ ſibi
non competebat, & ſic egit ſine actione.
Reus non oppoſuit, iudex protulit ſenten-
tiam

tiam pro actore ſuper illa actione, quæ non
competebat,an ualeat talis ſententia ? Cer-
te uideretur eſſe dicendum, quod nõ : quia
caret materia: nam ubi nulla eſt actio, nul-
la poteſt eſſe ſententia , & hoc in ſpecie te-
net glo.inſt.de obla.in princ.d.gloſſ.in uerſ.
67 2.in fi. † quæ expreſsè dicit , quod ſolutio
debet fieri per competentes actiones,& iudi
ces,alias õn ualet ſententia,& illa gl.cõiter
approbatur. Pro hoc etiam eſt regula trita ,
quod nemo ſine actione experitur,l.ſi pupil
li.§.uideamus.ff.de neg.geſt.ubi per Bartol.
68 & Doc.† Imo. iudex ex officio põt reppelle
re agentem ſine actione,ut no.gl. & Doc. in
l.ubi pactum.C.de.tranſa.contrarium tenet
Bart.in conſi.100.inci.A domino Cyn.&c.
uerſi.ſuper quarto,&c.ubi dicit, quod ualet
proceſſus , licet actor omni actione careat ,
& põt ſuper eo ferri ſententia ualida,per l.2.
C.de cond.indeb.cum alijs allegatis per eũ
ibi.Pro hoc eſt text.& ibi Alb.in l.cum puta u
rem ff.fami.her.& uide omnino Iaſ.in l. nã
& poſtea.§.ſi damnetur,col. 2. ff. de iureiur.
Puto in iſta uarietate poſſe ita diſtingui ,
quandoque aliquis agit narrando talem cau
ſam in libello,quod ex ea apparet non com-
petere ſibi ius agendi,ut quia dicit, peto ta-
lem fundum,quia rex eſt in Francia,& tunc
quia cõis concluſio eſt quod talis libellus eſt
ineptus, etiam parte non opponente , ut te-
net Bart. & Alex. in l. edita. C.de eden. &
glo.in leg. 2. §. circa. ff. de doli except. &
cõiter Mod.in l.1.in prin.ff.de edẽ. dico, ꝙ
ſententia lata ſuper tali proceſſu & libello,
non ualet , quia ex forma ipſius apparet ca-
lumnia manifeſta,& quod ſine actione agi-
tur,poſſet etiam poni exemplum , quando
aliquis agit rei uendicatione contra Titiũ .
narrando ipſum Titium nõ poſſidere, quia
ſeipſum excludit à iure agendi , unde ſi in
iſto caſu iudex ferret ſententiam contra Ti
tium,talis ſententia eſſet nulla , nec poſſet
habere executionem contra Titium, quem
ipſemet actor aſſerit non poſſidere,& ſic ex
ipſo libello apparet, quod non competit ius
agendi.hoc probatur ex his,quæ dicit Abb.
in c.cum dilecti.in 3. not. de empt. & uend.
ubi etiam, quod talis ineptitudo põt oppo-
ni poſt ſententiam , ergo reddit proceſſum
nullum,per ea,quę no.Bar.& Doc in l.licet.
C.de proc.idem tenet Alex. in d.l. in princ.
69 col.5.ff.de eden. † Qñque aliquis agit nar-
rando aptã cauſam in libello, ſed exprimit
ineptam actionem , ut quia dicit, ꝙ mutui
Titio centum , ideo peto ipſum mihi con-
demnari,actione ex locato & tunc cõis opi.
Doc.eſt,quod talis libellus ualet, & ſimili-
ter ſententia ualebit inſpecta narratione
apta,ex quo nomen actionis non eſt neceſ-
sè exprimi in libello,c.dilecti, de iud. vnde
ſi fuit expreſſa,& inepta non vitiat.ita tenet
Alex.in d.l.1.col.fi.ff. de ed, ubi plures alle-
gat,& tenet Inno.Ant. But.& Can.in c.exa
minata de iud.Dato ergo,quod non cõpetat
actio ex locato,põt tamen ferri ſententia ſu
per mutuo,quod perpenditur ex narratione
apta , quam concludit in mutuo. Et hunc
intellectum puto eſſet de neceſſitate dandũ
ad illam glo. quæ reputatur ſingularis inſt.
de obl.in princ.quem ſupra allegaui , & ita
interminis illã gl.intelligit ibi Ioa. Fab.ubi
dicit iſta formalia uerba uidelicet,caue,ꝗa
ſi eſſet competens iudex, quamuis u inepta
actio,teneret ſententia,&c.& ſic uidetur re-
prehendere illam glo. quæ dicit per compe-
tentes actiones,&c.poſſet tñ ſaluari,intelli-
gendo eo modo,quo dixi in primo mẽbro.ſ.
qñ ex facie libelli apparet , quod nullo mõ
competit ius agendi, ſed ſecundum dicta in
70 2.membro loquitur bene.Ioan. Faber.† Ter
tia cauſa principalis,quæ conſideratur in ſen
tentia, eſt cauſa formalis, & hinc eſt ſcien-
dum,quod iſta cauſa poteſt conſiderari tri-
pliciter,uno modo, reſpectu iudicis proferẽ
tis . Secundo modo reſpectu litigantium.
Tertio modo,reſpectu ipſius ſententiæ.Pri-
mo modo,dixi reſpectu iudicis,iſtud ſimili
ter inſpicitur trib.modis, uidelicet reſpectu
loci,temporis,& perſonæ ipſius iudicis.Pri-
mo mõ ſcilicet reſpectu loci hoc ideo dixi.
71 † quia iudex,qñ fert ſententiã , debet ſtare
in loco ſolito maiorum ſuorum,ubi ſui præ
deceſſores ſoliti ſunt reddere ius , alias ſen-
tentia non ualeret,tex.eſt & ibi Bal.& Doc.
in l.cum ſententiam.C.de ſent.& not.Bart.
in l.ſi ut proponis la 2.C. qũo & qñ iud.&
in l.1.C.de ſent.ex peri.reci.& Bar.Bal.Iaſ.
& cõiter Doc.in l.pen.per illũ tex.ff.de iuſt.
& iu.& Ange.in tract.male.in uerſic. ad no-
ſtrum ſolitum bãchum iuris,&c. Et ꝑpetua
in ſententijs ſolet apponi illa clauſula.Nos
talis iudex,&c. ſedẽtes pro tribunali in tali
loco,&c.ubi curia regi ſolet,& reddi peten-
tibus , &c, ad demonſtrandum , quòd iſta
ſolemni-

ſolemnitas formalis interuenit in ſententia.
72 † Limita tñ non ꝓcedere in iudice ordina-
rio, qui habet certam ſedem & locum red-
dendæ iuſtitiæ , ſecus in delegato , quia ex
quo non habet certam ſedem deputatã, po-
teſt ſibi eligere locum, ubi vult etiam in ca-
mera ſua, ſecundum Bal. in d.l.cum ſenten-
tiam,& Bal.in d.l.pe.in 2.lect.circa fi. ff. de
iuſt. & iur. ubi hoc intelligit in delegato ad
73 unam cauſam particularem. † Secus in de-
legato ad uniuerſitatẽ cauſarum, quia tene-
tur ſeruare locum delegantis, ſecundum eũ
& ita debet intelligi text. in l. ſi locus. ff.de
iud. ut declarat Bal. ibi.ſ. quod delegatus
particularis poteſt ſibi eligere locum , dum-
modo ſit congruus litigantibus & honeſtus,
alias,ſecus per l.ſi cum dies.§.ſi arbiter,ff.de
arb.quidquid dicat Paul. de Caſt. in d. l. ſi
locus,qui tenet, quod delegatus debet ferre
ſententiam in tribunali delegantis , quia in
telligendo de particulari non eſt verum , nã
non eſt idem tribunal . Quod patet , quia
ab eo appellatur ad delegantem , vt per Bar.
& Doct. in leg.1.§.fin.ff. quis & à quo app.
74 † & ibi probatur ſecus eſſe in uicario quia
cum eius tribunal ſit idem cum tribunali
principalis , debet ſedere in tribunali princi
palis, fateor tamen,quod poſt iudex delega-
tus elegit ſibi locum , ſemper debet ad illũ
locum facere citationes, & ibi ferre ſenten-
tiam,ſecundum Bart.& Pau. de Caſt.in d.l.
ſi ut proponis,leg.2.C. quomodo & quando
iud.& in leg.1. in fin. C.de ſen.ex peri.reci.
75 † Sed iuxta hoc cadit pulchrum dubium ui-
delicet, an delegatus ad unam cauſam, poſ-
ſit procedere, & ſententiare extra locum iu
riſdictionis delegationis,& an poſſit ibi eli-
gere ſibi iuriſdictionem delegationis , & an
poſſit ibi eligere ſibi locum.ſ. in loco nõ ſub
dito delegant. Et cum iſte caſus qñque mi-
hi eueniſſet in facto,quia illud Dux Succeſ-
ſę delegauit mihi unam cauſam ſuorum ſub
ditorum, & tamen tunc reſidebam in ciuita
te Melphię,qui eſt locus extra ſuam iuriſdi-
ctionem,& litigantes faciebant dubium, ꝙ
procedere non poteram, tamen ut eis morẽ
gererem feci ſupplicationem illuſtriſſimo
principi dicti ciuitatis Melphiæ, ut deberet
cõcedere mihi ſuum aſſenſum, qui fuit mi-
hi in ſcriptis conceſſus ad tollendum omnẽ
ambiguitatem . Dico tñ , quod non fuit ne-
ceſſe obtinere dictum aſſenſum ſed potius
fuit cautela ſuper abundans.Et nunc reſpon
deo ad q.præpoſitam,& dico,ꝙ ſi ambæ par
tes conſentiant,ꝙ delegatus procedat extra
territorium delegantis , ualet proceſſus , &
ſententia,abſque eo,quòd conſentiat domi-
nus illius territorij, tex. eſt ſingularis in ca.
76 ſtatutum.§.in nullo.de reſcr.lib.6.† per quẽ
ita interminis tenet Abb. in capitu. pen. &
glo.colũ.5.uerſ.uenio ad 4. &c. de offi. del.
ubi tenet , quòd in delegato poteſt fieri pro
rogatio de loco ad locum , & ratio poteſt
77 eſſe.† quia iuriſdictio delegati , non cohæ-
ret , nec terminatur territorio ſicut iuriſdi-
ctio ordinarij,ut d.Abb.ibidem , licet ſecus
eſſet ordinario,ſecundum eum,quia ordina
rius non poteſt procedere extra teritorium,
niſi interueniat conſenſus domini illius loci,
ultra conſenſum partium , idem tenet Bald.
in l. ſi qui ex conſenſu, C. de epiſco. aud. &
Bart.& Doct.in l.quæro.ff.de ſol.& uide re-
miſſiue per Iaſ.in d.l.pen. ff. de iuſt. & iu. in
78 fi.col.† Secundo principaliter limita prędi
ctam regulam non procedere in epiſcopo ha
bente plures terras,& caſtra in ſua diœceſi,ꝗa
in quolibet loco de diœceſi,ubi reperitur, po-
teſt curiam regerę & citare , ac ſententias
ferre text.eſt in capit.cum epiſcopus,de off.
ord.lib.6.per quem ita tenet Bal.in d.l. pen.
in 1.lect uer.ſed an epiſcopi,&c.& ibi etiam
Ange.& Pau.de Caſtr.in l. fin. ff. de iuſt. &
iu.& Bald.in l.teſtamenta omnia. C. de teſt.
79 Tertio limita , niſi iudex de conſenſu par-
tium ferret ſententiam in alio loco non ſo-
lito,quia ualet propter prorogationem , dũ-
modo non egrediatur territorium ſuum ita
tenet Abb.in d.c.penul. & gloſſ. column.5.
uer.uenio ad quartam,&c.de off.del. & Bar.
in d.l.pen circ.fin.ff.de iuſt.& iu.& glo.ſi.in
l.cum non eo.die.C. quando prouo. non eſt
80 neceſ. † Quarto limita non procedere in
arbitro , qui poteſt eligere ſibi locum dum-
modo honeſtum l.ſi cum dies.§.ſi arbiter,ff.
de arb.& Bal.in l.cum ſententia . C.de ſen.
in dubio autem quando arbiter non eligit
locum , intelligitur de loco , ubi factum eſt
compromiſſum , ut tenet Alex.poſt.Bart. in
d.§.ſi arbiter,per illũ tex.& Bal.in d.l. pe.in
81 2.lec cir.fi.ff.de iuſt. & iu. † Quinto limita
nõ procedere in iudice appellationis, ꝗ po-
teſt etiã in domo ſua, & in oĩ alio loco ho-
neſto iuſtitiam regere, & ſnĩam ferre, gl. eſt
notabilis in d.l.cum ſnĩam.C. de ſent.& il ĩ

Bald.in 1.lect.& Paul.de Caſt. & communi-
82 ter Doc.ibidem.† Sexto limita in iſtis uica
rijs generalibus, & præſidibus prouinciarũ
qui uadũt diſcurrendo, per prouinciam, in-
quirendo maleficia & prouidendo oppreſſis
& alia faciendo, quæ ſpectant ad cultum iu
ſtitiæ, quia in quolibet loco illius prouinciæ
poſſunt ius reddere ad eorum electionem,
ita tenent Albe. de Rol. & Mod.in d.l. pe-
nul.ff.de iuſt.& iu.& Ange.in tranc.male.in
uer.ad noſtrum ſolum banchum iuris, &c.
in fin.& Bald.in l.teſtamenta omnia. C. de
83 teſt. † Septimo limita, quando locus ſoli-
tus non eſſet tutus, uel propter metum ty-
ranni, uel propter guerras, uel peſtem, uel
quia minatur ruinam, nam tunc poteſt iu-
dex eligere alium locum, & ibi ſententia re.
Debet tamẽ proteſtari, quod propter illam
neceſſitatem eligit talem locum, ita tenet
Bald.in d. l. col.2. uerſ.in gl. ibi, uel equo,
&c.de ſen.ex peri.reci.pro hoc eſt tex. in c.
84 ſtatuimus, de off.deleg.lib. † Octauo limi-
ta in epiſcopo expulſo à ſua ſede & diœceſi
per uim, nam poteſt in alieno diœceſi conui
cina exercere iuriſdictionem, procedendo
contra expulſores, & eorum fautores, ſecun
dum formam clem.1.de foro compet.
85 † Nono limita in cauſis in quibus procedi-
tur de plano, nam ualet ſententia lata in a-
lio loco ſolito maiorum, ſecundum Bartol.
in l.nec quidquã.§.de plano.ff.de offi. proc.
& Bal.in l.teſtamenta oĩa.C. de teſt. & Bar.
in l.1.colum.1.C.de confeſ. & habetur in l.
2.§.dies.ff.quis ordo in bo.poſ. ſeruetur pro
ut ſunt ea, quæ non requirunt plenam cau-
ſæ cognitionem, ut eſt tex, cum gloſſ.in l. uo
86 luit.§ fin.ff.de inter.act. † Decimo limita,
non procedere in cauſis uoluntariæ iuriſdi-
ctionis, quia in omni loco, etiam in itinere,
& de ambulando poſſunt expediri, ita te-
net Bal.in d.l.teſtamenta omnia, col.1.C.de
teſt.Bal.in d.l.1.colum.1.C.de confeſ.& eſt
text.in l.2.ff.de off.pro conſ.& in §.ſerui ue
87 ro, inſt.de libertinis.† Vndecimo limita, in
omnibus actis reſpicientibus litis ordinatio
nem, quia in illis non tenetur iudex ſerua-
re locum maiorum, ſecundum Bart.in d.l.1.
column.1.C.de confeſ.per d.l.uoluit.ff.de in
88 ter.act. † Reuertendo ad cauſam formalẽ,
dixi ſupra, quod in hac cauſa, quæ reſpicit
iudicem, conſideratur ſecundo loco tempus
hoc ideo dixi, quia ſententia debet ferri cõ
gruo tẽpore.ſ.ut ſit dies iuridicus, & non fe-
riatus, quia alias nõ ualeret, l.fi.C.de ferijs,
& no.Bar.& Doct.in l.2.ff.ſi quis in ius uoc.
non ie.& l.ſi ut proponis.la 1.C.quomodo
89 quando iud. † Item conſideratur tempus
congruum, ſ. ut feratur ſententia in die &
hora, in qua facta eſt citatio, alias ſi feretur
ante uel poſt terminum citationis, non ua-
let, tanquam lata parte non citata, text. eſt
notabilis in l.aut qui aliter, in prin. & in l.ſi
uicẽ.§.fi.& utrobiq; per Bar.ff. quod ui aut
clam & in l.cum non eo die.C.quando pro
uo.non eſt neceſ.& habetur per Doc.in c.cõ
ſuluit, de off.del.Quod tamen intellige, quã
do citatus non fuit contumax. alias ſecus,
quia ſi fuit contumax. in non comparendo
in termino, poteſt iudex ferre ſnĩam poſt ter
minum quãdocunque ſine alia citatione, ex
quo propter contumaciam ſemper eſt in
mora, unde non debet amplius citari, ita no
tanter tenet Bald. in d.leg.cum non eo die.
90 † Tertio, conſideratur tempus congruum,
x reſpectu inſtantiẹ, quia ſi iudex fert ſnĩam x
perempta inſtantia, puta poſt triennium nõ
ualet ſententia, ſecundum Bart. in l. prope-
randum, in prin.in fi.illius prin.C.de iud. &
ibi etiam Bal. in 2.q.Vbi idem dicit de ſen
y tentia lata y poſt deſertam appellationem,
ut non ualeat. Idem tenet Alex. in conſ.82.
91 in prin.3.uol.† Idem dicimus de ſententia
arbitri, quia ſi eſt lata poſt tempus præfixũ
compromiſſo, non ualet.§.ſi cum dies.§.ſi in
tra, & l.non diſtinguemus. §. compromiſſo,
& §. fin. ff. de arb. & Bald. in cap. quinta-
92 uallis de iureiu. † Quarto, conſideratur tẽ-
pus congruum, ut ſententia feratur de die,
z & non de nocte, alias z lata de nocte, non
ualet, ut no.glo.Barto.Paul.de Caſtr. Iaſ.&
cõmuniter Doc.in l.more Rom.ff. de fer. &
eſt tex.& ibi Abb.& Fel.in c. cõſuluit de of.
del.& per Mod.in l.non minorem.C.de trã.
& Petr.Phil. Cor.in conſi.54.col. pen. in 2.
vol. vbi dicit hanc eſſe magis cõem opi. qd
tamen limita, niſi conſuetudo aliter ſe ha-
beret.ſ.ut ferantur ſententiæ de nocte, quia
tunc ualet ſnĩa, idem ſi ambæ partes ſint p̃-
ſentes, & non contradicant: ſecundum Pau.
de Caſt.& Mod.in d.l.more Ro. & Fely. in
d.c.conſuluit, in quibus locis tradunt plures
aliæ limitationes, de quibus me remitto ad
93 dicta ibi. † Quinto conſideratur tem-
pus congruum ut non feratur ſententia
penden-

a pendente à dilatione, l. ſiue pars. C. de dil.
alias eſt nulla, ſicut, ſi eſſet lata die feriato ſe
cundum Bal.in l.pe.col.fin.uerſi. conſidera.
&c. & ibi etiam Cyn.C.de arbitr.
94 † Sexto conſideratur tempus congruum, ut
ſi cauſa eſt commiſſa conſilio ſapientis, nã
interim non poteſt ferri ſnĩa ante habitum
conſilium, ſecundum Bald. in l.ex illo. C. de
app.& Barto.in l. 1. in princi. C. de rela. &
Phi.in c. intimaſti. de app. ſi tamen feratur
de facto, debet appellari, ſm Bart. in d.l. 1.
95 † Septimo conſideratur tempus congruum
ut iudex pronunciet tempore, quo utraque
b pars eſt præſens, uel altera b tm̃ abſens per
cõtumaciam, l. de unoquoque. ff. de re iud.
alias ſi utraque pars eſt abſens non ualet ſen
tentia, ita tenet Bald in l.1. colũ. 5. uerſ. &
prædicta faciunt ad q.&c. & uerſ. quæſitum
fuit, &c.de his quæ pœnæ no.ubi plus dicit
multum ſingulariter, q̧ ſi iudex incœpit le-
gere ſententiam, & ante completam lectio-
nem ſententiẹ ambẹ partes ſe abſentant, nõ
ualet ſententia, quod dictum nota, quia for-
te prima facie quilibet diceret contrariũ.Et
prædictis adde gl. in l. properandum.§. ſin-
autem alterutra, in glo.1.C.de iud. quod li-
mita, niſi in caſibus, in quibus iudex proce-
dit ex officio, quia tũc ualet ſententia utra-
que parte abſente, ſecundum Ange. in l. ſi
quis libertatem.ff.de peri.hær.& gl.in c.cu-
96 pientes.§.q̧ ſi per 20.de elec.li.6. † Tertio,
dixi ſupra, q̧ conſideratur ſolemnitas for-
malis reſpectu ipſius iudicis, quoad ſuam p-
ſonam, hoc poteſt intelligi multipliciter.
Primo, q̧ ſit iudex, & non priuatus, alias ſen
tentia non ualet, l. priuatorum. C. de iuriſ.
97 om.iud l.cum qui, & ibi glo.ff.eo.tit.† Itẽ
requiritur, q̧ ſit competens iudex, alias ſen-
tentia nõ ualet, ut toto tit.C. ſi à non comp.
98 iud † item, q̧ ſit ſanus mente, ſecus ſi eſſet
furioſus, ſurdus, uel mutus, ut l.cum prætor
§.non autem, & l.iudex datus.ff. de iud. Idẽ
ſi eſſet impubes uel ſeruus, uel mulier, ut d.
§. non autem Item debet iudex ſedere pro
tribunali, ut no.Bar, in l.1. C.de ſent.ex peri
99 rec.& dixi ſupra pluries. † Item, ſi eſſet iu-
dex excommunicatus, non ualet eius ſenten
tia, ut habetur in cap. pia. de except. lib. 6.
& no.glo.35.q. 9. in ſum na. & Bald. in l.1.
col.pe.in uer.unum obmiſi, &c. C.de iur. &
fac. ign. & Barto. in l. ſi arbiter. C.de ſen.
ibi hoc intelligit in publice excommunica-
100 to, alias ſecus. † Idem, ſi iudex eſt publice
infamis, quia non ualet eius ſnĩa ſm Bar.in
d.l.ſi arbiter & Bar.in l.quidã conſulebãt,
101 ff.de re iud.† Idem ſi ignoret ſe iudicem,
vel aliter dubitet, quia non ualet eius ſen-
tentia, ſecundum Bar.in l.quæ in lect.Nico-
lai de Neap.de eo, qui pro tut. ff. Doctores
102 in l. ſed ſi de ſua. ff. de acq. hær. † Idem
ſi iudex detulit appellationi, quia ſi poſtea
procedit, uel ſnĩam ferat, nihil ualet, quod
agit ſecundum gl.& Card in cle.1.in q.1.de
103 dolo, & cont. † Et ſimiliter, quando ſibi
eſſet inhibitum per ſuperiorem, c.non ſolũ,
de appel. lib. 6. poſſunt etiã multa & uaria
exempla poni de impedimẽtis reſpicientib.
perſonam iudicis, quæ diligẽs ſcrutator per
quirere poterit, & breuitatis cauſa omitto.
104 † Secundo principaliter conſideratur cau
ſa formalis in ſententia reſpectu litigantiũ.
Et hoc ſimiliter dicitur multis reſpectibus,
primo, quia nomina litigantium debent
exprimi in ſnĩa, ut ſciatur inter quos uenti-
latur negocium, & quis ſit abſolutus uel con
demnatus ut dixi ſupra in princ. huius ſecũ
dæ quæſtio.principalis, Item quia eſt neceſ-
ſe, quod litigantes ſint habiles ad comparẽ-
dum in iudicio, nam ſi aliquis eorum eſſet
pupillus, uel furioſus, & litigaret, ſine tuto-
re, uel curatore, non ualet ſnĩa, l. acta. §.fin.
& l. contra pupillum, & ibi Bart. & Alexan.
105 ff.de re iudi.† ubi idem dicitur de ſenten-
tia lata contra minorem indefenſum, ut
non ualeat ipſo iure.Pro hoc eſt tex. in l.cũ
& minores.C.ſi aduer.rem iu.& l.ſi præſes,
& ibi Bar.C.qũo, & qñ iud.De furioſo, aũt
q̧ non ualet ſnĩa, eſt text.in l. furioſo, & ibi
Barto.& Alex.ff.de re iud.quod procedit, e-
tiam in ſentẽtia lata in cauſa appellationis,
106 ſecundum Bal. in l.alienã.C.de proc.† Il-
lud aũt quod dixi non ualere ſnĩam intelli-
ge, qñ fertur contra minores indefenſos ſe-
cus, ſi pro eis, quia tunc bene ualet.l. non eo
minus, & ibi Alex. & communiter Doct. C.
de proc.& Alex.in d.l.furioſo, col. 1. ſed in
furioſo non valet ſententia etiam pro ea la-
ta, quia pro abſente reputatur, ut d.l.furioſo
& ibi Alex.& Doc.Et per hoc infert. Alex.
in d.l.furioſo, q̧ idem eſſet in pupillo, nul-
lum habente intellectum, puta quia eſt in-
fans, quia minime ualet pro eo ſententia,
& ſic eſt pulchra limitatio ad d.l.non eo mi-
107 nus. † Similiter non ualet ſnĩa quãdo fer-

c tũr cõtra eũ, qui eſt *c* mortuus tempore pro
lationis ſententiæ,l in ſumma.§. fi. ff. de re
iud.& l.1.§.fi.alias eſt l.2.ff.quæ ſẽ.ſine app.
reſc. imò ẽt in fauorem mortui, non ualet
ſnĩa,ſecundum Bart.in d.l.in ſumma, & ibi
ẽt Alex.in fi.& ibi uide per Doct.idem,qñ
ſnĩa fertur contra infirmum graui infirmita
te l.quæſitum.ff.de re iud. uerum in hoc da-
tur cautella, ut infirmus citatus mittat excu
ſatorem,ad ſignificandũ iudici, qualiter eſt
eſt infirmus, quia tunc, non obſtante infir-
mitatæ iudex profert ſententiam, talis ſnĩa
eſt nulla,ſm Alex.in d.l.quæſitum, col.fi.&
ibi vide per Doc.an teneatur mittere procu-
108 ratorem.† Quid autem,ſi quis litigat per
procuratorem, & facta litis conteſtatione
dñs moritur an poſſit ferri ſententia contra
procuratorem? dic quod ſic,quia tale man
datum more non extinguitur,ex quo procu
d rator eſt effectus *d* dñs litis,ſed qualiter ſint
concipienda verba ſententiæ, quia ſi nomi-
natur mortuus,uidetur ſententia non ualere,
per prædicta Bar.tangit hanc q. in l. nulla.
C. de proc. & relinquit eam in deciſam.
Veritas eſt, quam tenet Alex. in d.l. nulla,
vbi elicit cõmunẽ, & magis totam opi.ſ. ut
iudex dicat, condẽno talem procuratorem
quondam Titij defuncti, procuratorio no-
mine hæredum, uel eorum, ad quos ea res
109 pertinet, & ita ualebit ſententia. † Sed
hoc ceſſaret in procuratore prælati uel re-
ctoris eccleſiæ, quia quamuis efficiatur do-
minus litis, tamen extinguitur mandatum
quandocunque per mortẽ prælati, uel recto-
ris,text.eſt in cl.fin.de proc.& no.Iaſ.in d.l.
nulla, unde tunc non ualeret ſententia con-
tra illũ procuratorem, niſi haberet nouum
110 mandatum à ſucceſſore. † Similiter non
ualet ſententia,qñ fertur cõtra eum, qui nõ
eſt legitimus defenſor, tam in agẽdo, quã in
defendendo puta in falſo procuratore nõ ha
bente mandatum. l. licet & ibi per doc. C.
111 de proc.† & idẽ dicimus de eo, qui ſuſce-
pit iudicium pro aliquo abſente, quẽ crede-
bat uiuere,cum eſſet mortuus, nam non ua-
let ſententia lata in tali cauſa,ut eſt text.in
112 l.de qua re.§.fi.ff.de iudicijs.†eodem mõ,
e qñ lis eſſet agitata *e* cum procuratore,& iu-
dex ferret ſententiam in perſonam dñi, nã
non valet,text.eſt in l.1.C.de ſent.tamẽ iſta
ſolennitas hodie in regno hoc non curatur,
ex quo proceditur ſine figura iudicij in cau-
ſis ciuilibus,unde ualeret talis ſententia,ſe-
cundum Bart. in extrau. ad reprimendam.
114 in uerſ.& figura. † Similiter, quando ſen
tentia eſſet lata contra tutorem inhabilem,
& minus legitime conſtitutum, non ualet,
text.eſt in l.ſi tutor.C. in quibus cau. in in-
114 teg. reſt. non eſt neceſ. † Similiter non
ualet ſententia lata contra carceratum, uel
alio modo ſimili impedimento, impeditũ,
ſi iudex ſciuit impedimentum, ſecundum
Alex. in leg quæſitum,column.1. in fin. ff.
115 de re iu. † Tertio, principaliter conſide-
ratur cauſa formalis, reſpectu ipſius ſenten-
tiæ,& hoc multipliciter euenit. Primo,quia
debet ſcribi, & recitari deſcripti recitatio-
ne,leg. fin.& ibi Bart.& Doc. C. de ſen.ex
bre. rec,& dixi ſupra plene,quòd limita plu
ribus modis,de quibus per Iaſ.in §. re. col.
fin.inſtitu.de act. & in l.nec quidquã.§. ubi
decretum, column.14 & 15.ff.de off. proc.
116 † Secundo, quia debet ſnĩa continere iu-
ſtitiam, alias ſi contineret manifeſtã iniqui-
tatem,eſt ipſo iure nulla. cap.inter ceteras,
& ibi per Abb.& Fely.de re iud.Secus, ſi ini
quitas non eſt manifeſta, quia tunc ualet, &
debet reſcindi per appellationem, tunc dici
tur eſſe contra ius litigatoris ita habetur per
Doct. in leg.1.§.item contra ſacras, ff. quæ
ſen.ſine appe.reſcin.& Alex.in leg. cum pro
latis.ff.de re iud.& per Bart.& Doct. in l.2.
C.de erro.cal.& Abb.& Doc.in cap.1.de re
iud.de hoc articulo, vide plenè Phil.in c.dile
117 cto.in 55.de app.† Tertio, peccat ſenten-
tiam in ſe ipſa, quando continet expreſſum
iuri errorem, qui põt legi oculo corporali
quo caſu eſt nulla l.2.C.quandò prou. non
eſt neceſſ. Secus,quando error iuris non põt,
legi oculo corporali, de quo uide plene per
Alexand in add.ad Barto.in d.l.2 & in d. l.
cum prolatis ff. de re iud. & Abb. & Fely.in
d.cap.1.de re iud.& Alex. in conſ.79. in fin.
118 in 2.uol.† Quarto, dr̃ ſententia cõtinere
expreſſum errorem, qñ iudex exprimit cau-
ſam in ſnĩa,ex qua mouetur ad ſententian-
dum, & illa cauſa relata ad acta, eſt falſa,
ſeu erronea,quo caſu ſententia eſt nulla, ita
tenet Rapha.Cu.in l. 1. §. item cum contra
ſacras.ff.quæ ſen.fine.app.reſc.& Pet. Phil.
Cor.in conſ.4.in litera f.in 4.uol. nam licet
alias in ſententia non debeat exprimi cau-
ſa,tamen ſi exprimat falſa, & erronea ſnĩa
uitiatur,& non ualet ita tenẽt Abb.& Doct.
in

cap. ſicut, ubi eſt ſua materia, de re iud. &
119 dic ut ibi.† Quinto, non ualet ſententia
f lata contra *f* aliam ſnĩam, quæ tranſiuit in
rem iudicatã.l.1.& ibi Bart.& doc.C.quãdo
120 prou. non eſt neceſſ. † Sexto, peccat ſnĩa
g in ſe ipſa, *g* qñ eſt in certa,& non ualet re-
gulariter,quod dic,ut hr̃ in l.1.2.& 3. C. de
ſent.quæ ſine cer. quant. prof. & per Iaſ.in
§.curare,inſt.de act & per Bar. & doc. in l.
121 ait prætor,§.ſi iudex.ff.de rei iud.† Septi-
mo,non valet ſnĩa, qñ facit mẽtionẽ de ali
quo procuratore litigante, de cuius manda-
to non apparet, ita tenent And.& Matth.in
conſt. uniuerſos concluſiuè debet ſnĩa con
tinere ea, de quibus feci mentionem ſupra
in prin. huius ſecundæ q. principalis,& ui-
122 de, quæ ſupra dixi.† Quarta cauſa prin-
cipalis,quæ cõſideratur in ſententia,eſt cau
ſa finalis,quæ cauſa cõſiſtit in uno ſolo uer
bo ſententiæ,uidelicet in uerbo.condemno,
uel abſoluo, nam ad hunc finem fit totalis
inter litigantes, ut per eam ſententiam me-
diante iudice obtineatur condemnatio uel
abſolutio,& quantum ad hunc effectum po
teſt dici cauſa finalis ipſa condemnatio uel
abſolutio,ſed quantum ad hæc uerba, po-
teſt dici cauſa formalis, & ſubſtantialis ip-
ſius ſententiæ, quia ſi ſententia non conti-
net uerbum,cõdemno,uel abſoluo,uel ęqui
pollens,eſt ipſo iure nulla,& nõ dicitur ſen
tentia,ut colligitur ex diffinitione ipſius,
quam tradidi ſupra in 1. q.princi.& de hoc
123 eſt tex.in leg.1. ff.de re iud. † Quod autẽ
poteſt eſſe uerbum ęquipollens condemna-
tioni,uel abſolutioni, declarat Alex. in d.l.
124 1.colum.2.in fi. ff. de re iud. † Inter alia
nota unum, quod ſi iudex declarat in ſen-
tentia, Titium teneri mihi ad centum, pe-
rinde eſt, ac ſi condemnaſſet eum ad cen-
tum, ita tenet Pet.Phil. Cor. in conſi. 301.
in litera f, in 3. uol. & eſt glo. in leg. diem
125 proferre.§.ſi plures.ff. de arb. † Quid autẽ
ſi iudex dicere, pronuncio Titium condem
nandum,an cenſeatur condẽnare? dic quod
non, quia tractus futuri temporis non ſpe-
ctat ad iudicem leg. non quemadmodum.
ff.de iud.l.1.in prin. ff.de uſu. gl. eſt, & ibi
Bart.& Doc.in leg.1.C.ſi ad uer.liber. Iſtã
q.tangit Alexand. in l 1.§. ſi quis ita, colu.
4.ff.de uerb.obli.& plures allegat. Tandem
firmat hanc opi.tanquam ueriorem per iu-
ra allegata ibi per eum. Tangit etiam Ale
xand.in d.l.1. colum. 2. in fin. ff.de re iud.
Aliud.n. eſt condennare, & aliud pronun-
ciare condemnandum, nam talis pronun-
ciatio expectat aliam ſententiam poſt ſe.
126 † Sed ſtat dubium, quid ſi iudex mittit
h proceſſum *h* ad conſilium ſapientis, & ſa-
piens ſcribit, uotum ſuum. ſ. Titium eſſe
condemnandum, &c. & iudex dicit, pro-
nuncio, prout in tali conſilio continetur
an uideatur condemnaſſe? deciſio præce-
dens facit, quod non. Tamen communi-
ter Doc. tenent contrarium, quia talis eſt
mens iudicis relata ad conſilium.ſ.ut con-
demnet, & ita debet interpretari. ut actus
magis ualeat, quàm pereat, ita cõcludit Ale
xand.in l.1.in fi.ff.de re iud.Quod ſanè in-
tellige, quando iudex ſimpliciter diceret,&
ego ita pronuncio, prout in tali conſilio cõ
tinentur. Secus,ſi adderet, pronuncio con-
demnandum, prout in dicto conſilio, &c,
quia tunc nõ cenſetur condemnaſſe de præ
ſenti.ita declarat Bald.in l. cum iudex. cir-
ca fin.C.de ſent.& ita reſtringe,& declara
id quod dixi ſupra in 1. q. prin. huius ult.
partis.in 8. differentiæ, uerſ. ſed iuxta hoc
moueor,&c.& uerſ.ſequen.ubi de hoc.
127 † Quid autem ſi iudex dicit cõdẽno,ſi eſt
probatum,an ualeat ſentẽtia? uide plene de
his,& alijs ſimilibus Alex.in l.ait prætor. §.
ſi iudex,colu. 3. cum duab. ſeq.ff.de re iud.
Et quid ſi dicat, condemno. imò abſoluo?
uide Alexan.in l.actorum,eo.titu.& quid ſi
dicat.pronuncio,prout talis iudex pronun-
ciauit in tali cauſa? uide Alexand.in leg. ſi
conuenerit,in fin.ff.de re iud. Et quid ſi di-
cat, condemno uel abſoluo? Tunc non ua-
let.ſecundum Alexan.in l.iudex poſtquam,
colum.2 eo.tit.Et quid ſi dicat, condemno
ſaluo eo, quod infra dſcam? uide Alexan.
in d.l.iudex poſtquam, col.2

VENIO ad tertiam q.principalem,&
128 quero,ſequẽdo ordinem præpoſitum,†in
quibus caſibus ſententia nõ trãſit in rem iu
dicatam. Et quia multi, & quaſi infiniti sũt
iſti caſus, colligã aliquos magis quotidia-
nos.tñ prius uolo declarare hunc terminũ,
quid eſt hoc dicere, quod ſententia tranſit
in rem iudicatã.Hoc declarat Abb. qui ple
nè tãgit in rub.extra de re iud.Et concluſio
uera eſt,quod qñ dicimus ſimpliciter rẽ iu-
dicatam,põt accipi largo modo,pro ſenten-
tia, quæ imponit finem controuerſiæ per

abſolutionem uel condemnationem, ut l.
1. ff. de re iud. & l. litigatoribus. & ibi glo. &
Bar. C. de appel. Iaſ. in leg. & poſt rem. ff. de
tranſ. Sed qñ dicimus, quod ſententia tran-
ſiuit in rem iudicatam, intelligitur. i. quia
accepit auctoritatem, & uires rei iudicatæ,
quæ pro ueritate accipitur, & pro leg. habe
tur. leg. res iudicata. ff. de reg. iur. quod eſt,
qñ per lapſum 10. dierum ſnĩa firma rema-
net, ſi ab ea non fuit appellatum infra 10:
dies. c. quoad conſultationem de re iud. &
auth. hodie. C. de app. Idem, qñ fuit appel-
latum & appellatio eſt deſerta, auth. ei, qui
appellat. C. de temp. app. & habetur in conſt.
129 appellationum tempora. † & eſt *i* tantæ au
i ctoritatis ſnĩa, quod facit de non ente ens,
& de falſo uerum, & de albo nigrum, ſecun
dum Iaſ. in l. Iulianus, la 2. ff. de cond. inde.
Primo, igitur dicitur res iudicata, largo
modo, inhærendo ſolis uerbis, ex eo, quia
per iudicem iudicatũ eſt non tamẽ aſſumit
auctoritatem rei iudicatæ, niſi elapſis de-
cem diebus, & poſtea dicitur tranſiuiſſe in
rem iudicatam. ſ. irreuocabiliter, quia ul-
terius per remedium appellationis reuo-
cari non poteſt, nec cauſa reuideri, de qua
materia remitto me ad dicta per Abb. in
130 d. ru. extra de re iud. † Hoc præſuppoſito
dico, quod multi ſunt caſus, in quibus ſen-
tentia non tranſit in rem iudicatam. Et
primus caſus eſt, quando ſententia eſt lata
de conſilio alicuius Doctoris, ſeu iuriſpe-
riti, nam nunquam tranſit in rem iudica-
tam, imò ſemper poteſt retractari, quando
cunqe apparebit conſilium alterius Docto-
ris rectius ſentientis. ita tenet Ludo. Roma.
in conſ. 228. col. fin. & Ant. de But. in c. pro-
poſuiſti, de prob. & Alex. in l. ſi ab hoſtib.
col. 3. ff. ſol. mat. & in c. intimaſti, in fin. de
app. & Iaſ. in rep. l. admonendi. colu. 21. de
iureiu. Verum hunc caſum, & omnes ſe
quentes declara, & limita, ut dicam infra
131 in fin. huius tertiæ, & ult. q. † Secundus ca
ſus eſt, in ſententia lata ex iudicio exper
K torum, K ſeu peritorum in arte, quia nun-
quam tranſit in rem iudicatam, ſecundum
Bald. & Alex. in d. l. ſi ab hoſtibus. colu. 3. ff.
ſol. mat. & Fel. in d. c. propoſuiſti, colu. pen.
uer. 4. concl. &c. de prob. & Phil. in cap. cum
ceſſante, & c. intimaſti, de app. & Ang. in
l. quod ſi nolit. §. ſi mancipium. ff. de ædil.
edic. & Iaſ. in d. rep. l. admonẽdi, colum. 20.
quod limita, niſi illi periti in arte, ſeu ex-
perti eſſent aſſumpti de uoluntate utriuſ-
que partis, quia tunc non põt ulterius retra
132 ctari, ſecundum Iaſ. ibid. col. 22 † Tertius
caſus eſt, in ſententia mercatorũ, quia non
tranſit in rem iudicatã, ex quo cenſetur ſen
tẽtia expertorum, ita habetur in dec. 33. cõſ.
133 Neap. † Quartus caſus eſt, in ſententia la-
ta ex iuris pſumptione, & ſic ex probationi
l bus *l* præſumptiuis tex. eſt in l. ſi quis adult.
C. de adult. & Lud. Ro. in l. cum quidã, §. qđ
dicitur. ff. de acq. hær. & Alex. in d. l. ſi ab ho
ſtibus, ubi idem generaliter dicunt, in om-
ni ſententia lata ex probationibus priuile-
giatis, ut quandocunque retractari poſ-
ſit. idem tenet Fel. in d c. propoſui, colu.
pen. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi, colum. 19.
134 † Quintus caſus eſt, in ſententia lata per
teſtes deponentes de crudelitate. Ita tenet
Ant. de But. in d. cap. propoſuiſti, & Iaſ. in
135 rub. de iureiu. colum. fin. † Sextus caſus
m eſt, in ſententia lata in cauſa *m* matrimo-
niali, glo. eſt in l. 3. §. pen. in uerſ. agatur. ff.
de iur. iu. & text. & Abb. & Fel. in cap. lator,
de cõſanguin. & affi. & ca. teneor, de re iud.
& Abb. in c. 1. col. 2. extra ut lite nõ conteſt.
136 † Septimus caſus eſt in ſententia lata ſu-
per ætate ex aſpectu, quia cum ſit proba-
tio præſumptiua, non tranſit in rem iudi-
catam, ſecundum Bald. in leg. ſi minorem,
C. de in integ. reſt. & Bal. in l. 2. colum. 2. in
fin. uer. ſed hic dubitauit, &c. C. quando fi.
uel pri. & Barto. in l. minor 25. annis adit. &
137 in l. de ætate. ff. de mino. † Octauus caſus
eſt, in ſententia lata ſuper excuſſione, per
quam pronunciatur bona debitoris exta-
re, uel non extare, ſecundum Bald. in d.
l. 2. colum. 2. circa fin. C. quando fiſ. uel pri.
138 † Nonus caſus eſt, quando uictor fatetur
ſnĩam per ſe latam, eſſe iniquam, quia non
tranſit in rem iudicatam, & põt eſſe rõ, quia
illa præſumptio iuris, & de iure, quam fa-
cit ſententia, tollitur per confeſſionem ui-
ctoris, ita tenet Inno. in cap. quia plerique
colu. 1. de immut. eccle. & Abb. & Ant. de
Butr. in cap. is qui fidem deſpon. & Abb. in
c. quanto. de præſc. & in c. 1. in fin. de con-
ceſ. præb. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi, co-
lum. 24. uerſicu. ego inter alios, &c. in leg.
ſi duo. §. idem Iul. in 6. not. ff. de iureiuran.
139 † Decimus caſus eſt, quando ſententia eſt
lata ex probationib. à iure reprobatis, puta
per

n per *n* duellum, ſuper experientiam ferri ca
dentis, nam tunc non ſolum non tranſit
in rem iudicatam, imò eſt penitus nulla,
ſecundum Bald. in libertorum C. de teſti
140 bus. † Vndecimus caſus eſt, quando iudex,
condemnaret delinquentem ad confiſca
tionem bonorum in caſibus prohibitis. per
auth. bona damnatorum. C. de bo. proſc.
quia talis ſcientia non tranſit in rem iu-
dicatam ſecundum Bald. in c. 1. colu. 4. uer.
ſed pone iudex, &c. de pace tenen. in uſi.
141 feu. † Duodecimus caſus eſt, qñ ſententia
eſt taliter lata, quod ex eius tenore perpen-
ditur iniquitas, ſecundum Innoc. in c. cum
Bertoldus, de re iud. Pro hoc eſt text. in
cap. inter ceteras, & ibi per Doct. eod. titu.
142 † Tertiuſdecimus caſus eſt, in ſnĩa lata
in cauſa uſuraria, ſecundum Alb. de Roſa.
in rub. C. de uſur. colu. pen. & ſequitur Iaſ.
in d. repet. l. admonendi, colum. 23. in fin. &
in l. 1. §. ſi procurator, colu. 5. ff. ſi quis ius
143 di. non ob. † Quartuſdecimus caſus eſt,
quando ſnĩa fertur per teſtes aſſignãtes cau
ſam ſcientiæ, quia ſum uicinus, uel conſan
guineus, & ratio eſt, quia talis probatio
eſt præſumptiua, & priuilegiata. ita tenet
Iaſ. in l. 1. colu. 6. ff. ſi cer pet. unde hoc cen-
ſetur potius exemplum eorum, quæ dixi ſu
144 pra in 4. caſu. † Quintuſdecimus caſus
eſt, quando per euidentiam facti apparet de
iniquitate ſnĩæ, quia põt quãdocunq; retra
ctari, ſecundũ Bal. in l. 1. C. ſent. reſc. nõ poſ.
& Inno. & Ca. in cap. fraternitatis, de frig.
& malef. & Bald. in l. contra negantem, in
fi. C. ad leg. aquil. & Iaſ. in l. eũ qui. §. in po
pularibus, colu. 4. circa fi. ff. de iure iur. &
145 alle. in conſ. 1. in 4. uol. † Sextuſdecimus ca
o ſus eſt, quãdo ſnĩa eſſet lata ex *o* falſis teſti
bus, uel inſtr̃is, ut probatur in leg. 3. & per
totum. C. ſi ex falſ. inſtr. & per Alex. ĩ leg. ſi
ab hoſtibus. colum. 3. ff. ſol mat. & Iaſ. in d.
rep. leg. admonendi, eo. titu. & Alex. & do. in
146 l. diuus. ff de re iu. † Decimuſſeptimus ca
ſus eſt, in ſnĩa lata prætextu iuramẽti neceſ
p ſario falſi, *p* ut eſt text. in d. l. admonendi, &
ibi Iaſ. in rep. colu. 3. & col. 19. 21. Secus in
iur̃o uoluntario. & quæ ſit ratio, uide ibi.
147 † Decimuſoctauus caſus eſt, quãdo, ſi ſen
tẽtia ſeruaretur, tractaretur de periculo ani
mæ, quia nunquam tranſit in rem iudicatã
gl. eſt in c. inter monaſterium. in gl. fin. de re
iud. & Iaſ. in d. rep. l. admonendi, colum. 25.
148 † Decimuſnonus caſus eſt, quando cauſa
redit ad non cauſam, ut ſi fullo conducit
ueſtimenta, & his amiſſis condemnatur
per ſententiam ad ſoluendum precium loca
tori, ſeu domino, nam ſi poſtea dñs inuenit
ueſtimenta, quandocunque poteſt ſnĩa retra
ctari. ut fullo recuperet ſolutum pretium,
caſus eſt in l. ſi fullo, ff. de cond. ſine cauſa,
149 Vigeſimus caſus eſt, in ſentẽtia ueniali, ut
q quando iudex *q* corruptus pecunia malam
profert ſnĩam, nam non tranſit in rem iu-
dicatam. l. ueniales. C. quando prouoc. nõ eſt
150 neceſ. † Vigeſimus primus caſus eſt in
r cauſa *r* beneficiali, nam ſnĩa lata in cauſa
beneficij eccleſiaſtici, non tranſit in rem
iudicatam, quoad præiudicium ſuperioris,
c. cum Bert. & ibi Doct. de re iud. ſed bene
tranſit quoad pręiudicium ipſarum partiũ
ut eſt glo. & Abb. in c. 1. de conceſ. præb. &
habetur in c cum dilectus, de elect. & in c. ad
151 audientiam, de reſcr. † Vigeſimus ſecũdus
caſus eſt. in ſnĩa excõicationis, quæ nũquã
tranſit in rem iudicatam, propter pericu-
lum animæ, & hoc quoad publicam utilita
tem, quę concernit animas, ſed quoad pri-
uatam bene tranſit, ita declarat Abb. in c.
conſanguinei, de re iud. in pen. colum. ubi
etiam loquitur de omnibus ſententijs cenſu
rarum & interdictis eccleſiaſticis, ut idem
ſit. Pro hoc eſt tex & ibi per Doct. in ca. ad
reprimendam, de off. ord. & cap. ſacro, de
ſent. exc. & in c. uenerabilibus, de ſen. exc.
lib. 6. & eſt glo. in uerſ. ſuſpendatur, in d. c.
ad reprimendam, & Phil. in c. qua fronte. de
152 app. † Vigeſimuſtertius caſus eſt, in ſen-
tentia lata contra minorem ex falſis allega
tionibus, quia eſt nulla ipſo iure, & non
tranſit in rem iudicatam. l. 1. & ibi Bart. C. ſi
tutor ex fal. alleg. Idem, ſi contra abſentem
ex iuſta cauſa. l. ſi prætor. §. Marcel. ff. de iu.
153 Soc. in conſ. 18. colu. 6. in 1. uol. † Vigeſi-
muſquartus caſus eſt, generaliter in omni
ſnĩa nulla, quæ nunquam tranſit in rẽ iudica
tam, imo ſemper poteſt retractari, text. eſt
cum gl. & ibi plene Bart. in leg. ſi expreſ-
154 ſim. ff. de app. † ſed uſque ad quod tp̃s re
tractari, & dici de nullitate? Vera conclu-
ſio eſt, quod uſque ad 30. annos. & non ul-
tra ubi non uertitur periculũ animæ. alias
poſſet agi, & ultra in perpetuum, ita decla-
rat Car. in cl. 1. in 14. q. de re iud. & Sal. in
l. ſi pręſes. C. qũo. & qñ iud. & Soc. in titu. de

ſen.§.iuxta.in fin.& Phil.in c.dilecto.col.5.
uerſi.5.quęritur,&c.de appel.& Bal.in l.da-
ta opera.col.15.in fi.uerſi. ſed quid ſi ban-
155 nitus, &c.C.qui accuſ.non poſſ. † Vltimo
ſuper hac materia eſt ſciendum,ꝙ in oı̄bus
caſibus in quibus ſententia non tranſit in
rem iudicatam, debet ab ea appellari infra
10.dies, ſi eſt ab ea appellandum ſicut ab
alijs ſententijs,alias elapſo decendio appel
lari non poteſt, ſed ſolum per uiam querelę
poſſunt tales ſententiæ reuocari,& non pōt
adiri iudex appellationis, quia per lapſum
10.dierum tollitur remedium deuolutiuum
glo.eſt ſingularis, & ibi Abb.in c.ad repri-
mendam.in uerſ.ſuſpendatur. de off.ord.&
idem Abb.in c.conſanguinei, col.pen.& fi.
de re iud.& Abb. in c.ex parte,col.4.uerſic.
concludo breuiter,&c.de reſt.ſpo.& Fel. in
c.lator.col.4.& 5.uerſic.3.declaratio.&c.de
re iud.& Phil.in c.directe,col.pen.de appe.
ubi plus dicit,ꝙ ſi ab iſtis ſententijs contin
gat appellari,& appellatio deſeruitur,rema
net ſententia firma,ſicut in alijs cauſis. Vñ
concluſiuè quoad remedium appellationis
in nihilum differunt iſtæ ab alijs cauſis,imò
dicunt Doct.in locis præalle.maxime Abb.
& Fel. ꝙ qñ iudex aditur per uiam querelæ
non debet ſimpliciter admittere querelan-
tem, ſed debet prius ſumarię ſaltem ſe in-
formare de iniuſtitia uel errore commiſſo
in ſentẽtia,de qua materia uide, quod dixi
ſupra in 4 parte in 26.diſt.ubi remiſi me
ad ea,quę dicturus ſum in ſeq.actu,de app.
Rob.Marant.

ADDITIONES.

a Remittam. Veſtr.in prax.Rom. Cur.lib.7.
cap.2.per totum, ubi Grauat.in ſuis anno-
tat. ibi.

b A ſentiendo. Pontanus Perufinus in rub.
ff.de re iud.nu.9.

c De diffinitiua. De communi per Dec.in c.
ſuper eo, il ſecundo, de appel.contrarium
poteſt probari per l.meminerit.C.unde ui,
ubi ſententia pro monitione accipitur, &
per §.pen.inſt.quib.alie.licet, uel non, ubi
pro decreto ponitur,& eſt ratio quia in ſnı̄a
dicitur à ſentiendo,& ſenſus etiam prædica
tur de interlocutoria, ut per Guliel. Pont.
in rub.ff.de re iud.nu. 6.Luc.de Pen.in rub.
C.de his qui contra teſt.lib.12.ubi habetᷣ ꝙ
uenit à ſenſu,& eſt nomen generis ſnı̄a,&
ſub ſe comprehendiſſe oẽs ſententias, & fit
interlocutione. Et ita tenendo non obſtat
l.1.§.biduum.in gloſ.quia loquitur in plu-
rali, & ſic uerificatur etiam in interlocuto-
ria,quia non contentatur de uno.

d Parte citata. Duen. li.1.reg.utr. iur. reg.91.
Soc.in tract.fallen.reg.185.Bernar.de Luco
reg.673.ſupra in 16.diſt.4.par.prin.nu.10.
& 17.& infra nu.95.

e Sine citatione partis. A im. Grauet.conſil.
279.nu.10.& 233.col.4.in prin.

f Intelligas. Eodem modo intelligit Graue.
conſi.273.nu.10.& Menoch.in tract.recup.
poſſ.in 6.remed.nu.87.

g Secundum illud conſilium. Abb.& Dec.in
c.cum uenerabilis.nu. 142.extra de except.
infra nu.126.& ſup.in 16.diſt.4.par.nu.67.

h Præcepto de ſoluendo. Veſtr.in pract.Ro.
Cur.lib.7.cap.1.nu.3.

i Non comparet. Ripa.in d.l.de pupillo.§.
meminiſſe. nu.24.de communi.Et talis ci-
tatus poteſt,nō obſtante tali præcepto per-
ſeuerare in ſua poſſeſſione, Dec.conſi.460.
col.3.& 4.Bello.cōſi.18.nu.24.Paris.conſi.
39.col.2.lib.1.Capic.deciſio.72.Plot.in l.ſi
quando.nu.105.C.unde ui.

k Irrogatur multa. Alciat.in l.ſi qua pœna.
ff.de uerb.ſign.

l Sententiæ banni. Tiraq.in tract.de pœnis,
cauſa 32.

m Sed dic quod eſt.Cōtra per Didac.Couar.
lib.1.reſolut.cap.1.nu.8.col.2. Lanf.in cap.
quoniam contra.nu.43.uer. interlocutorię.
latè ſupra in 5.par.prin.nu.50.

n Super poſſeſſorio. Videas Couar.pract.qq.
cap.17.nu.2.

o Niſi eadem die.Veſtr.in d pract. Ro.Cur.
lib.8.cap.2.nu.8.ubi addi.Grauat. nu.23.

p De ſecundo decreto. Bart.in l.ſi finita.§.ſi
forte.ff.de dam.infect.Menoch.in tract.re-
cuper.poſſ.in 6.remed.nu.86.

q Cauſa cognita. Supra in 16.memb.4.par.
prin.nume. 16.Marc.Mantua.in repet.l.nec
quicquam.§ ubi decretum.nu.18.ff.de offi.
procur.& leg.Capic.deciſ.69.nu.25.

r Secundum allegata. & probata. Gui.pap.
q.29.nu.2.Franc.Mar.q.delfin.13.nume.2.
Coraſ.lib.4.miſcella. cap.2.limita pluribus
modis,ut per Bauer.in §.fi.inſtit.de uulga.
& pupil. Couar.lib.1.reſolut.cap.1.nu.1.&
per totum,Grauat.in annot.ad pract. Veſt.
lib.3.cap.1.nu.7.

s Conformis libello. Veſtr.in pract.Ro. Cur.
lib.7.

lib.7.cap.1.nu.14.ubi.addit. Grauat.Franc.
Mar.q.delfin.13.nu.1.& 2.Soc.in tracta.fal-
len.reg.357.Alferi.conſ.13.

t Conſideratur. Soc.in tract.fallen. reg.368.
Rip.in rub.ff.ſolut.matri.nu.48.ſupra in 4.
par.16.diſtin.nu.62. Alferi.conſi.12.nu.ubi
dixi,ſub litera G.

u Inepta actio. Quia inepta actio non uitiat
libellum,Docto in l.naturaliter. §.nihil com-
mune,ubi Rip.nu.28.ff.de acqui. poſſeſ.

x Perempta inſtantia. Alfer. conſi. 13.nu. 12.
34.& 68.& latè de peremptione inſtantiæ
ſupra in 5.par.nu.38.de communi. Viu.de
com.opi.in 1.par.opin.262.

y Poſt deſertam appellationem. Anch.conſ.
344.Alex.con.59.lib.464.lib.6.& 82.& 79.
lib.7.& 137.l.2.Afflict.deciſ.283.nume. 4.
Dec.conſ.34.in fi.& quādo dicatᷣ appellatio
deſerta uide Grauat. in pract.Octau. Veſtr.
lib.3.cap.6.nu.18.

z Lata de nocte.Limita, ut per Soc.in tract.
fallen.reg.359.ꝙ amplia etiam habere locū
in Arbitrio. Petr. Duen. lib.1.regu.utr.iur.
reg.58.arbiter.& Grauat.in anno.ad pract.
Veſtr.lib.6.cap.2.nu.31.latè, & optimè Do
minus & Præceptor meus D.Thobias.No-
nius dum legeret titulum inſtit. de uerb.
oblig.§.omnes.& ego eram auditor, hāc ma
teriam tractauit, & lecturæ hodie ſunt im-
preſſæ, ideo ibi recurras nu.22.Viui.in 2.
par. opin. commu. opin 248.ſententia lata
de nocte.

a Pendente dilatione. Quod intellige, ut per
Foller.ſupra in addit ad 16.diſtinct. 4.part.
princ.nu.68.

b Tantum abſens. Et citata, quia ſine cita-
tione non ualeret, etiam ſi eſſet ſententia
Principis, Grauat.in addit.ad pract.Veſtr.
lib.7.cap.fin.nu.38.Viui. de com.opi.in 1.
par.opin.263.ſupra.nu.11.

c Mortuus.Caſſado.deciſ.2.nu.11.tit.de ap-
pella.Vant.de nullit.titul.ex defectu iuriſd.
ordin.nu.106. ſupra diſtin.16.4.part. prin.
nu.72.& ſeq.

d Dominus litis. Amad.in tract.ſind. nu.157.

e Cum procuratore. Limita, ut per Soci.in
tracta.fallen.reg.316.procurator, Vant.de
nullit.tit.ex defectu citationis,nu.85.

f Aliam ſententiam.Limita, ut per Soc.reg.
353.ſententia,quod eſt intelligēdum ſi pri-
ma ſententia tranſiuit in rem iudicatam,
Dec.conſil.265.col.1.Aret.conſil.75.Paris.
conſil.107.& ſeq.libr.4 & conſil.16.& 116.
Caſſado.deciſ.1.de appellat Fely.in c.inter
monaſterium.eod.tit.& in c.quoniam con-
tra nu.48.extra de probat.

g Quando eſt incerta. Dec.& Cagn.in l. qua
tenus nu.28.ff.de reg iur, Quid in cauſa do
tis, Rip.in rub.ff.ſolut.matr.nu 52.

h Ad conſilium, Supra in 16. diſtinct.4. par.
prin nu 67.

i Tantę auctoritatis, Cagno.in l res iudica-
ta,ff,de reg.iur,& fuit ius inter partes, & de
indebito debitum, Bello.conſi.26. nume.1
Paris de Puteo, de ſind.cap.10.nu 1.uerſic.
ſententia, Arius Pinel,in 3.part.l.1. nu.59.
C.de bon.mater.

K Peritorum, Ioan.de Amicis conſi.102.nu.
5.Grama, conſi.ciuili.118.nume.2.Viui.de.
com.opi.in 2.par.opin.140. ſnı̄a expertorū

l præſumptiuis.Adde.Alex, in l.1.nu.29.ubi
Dec.nu.64.in 4.lectura.ff.ſi cer.pet.Viui.in
2.par.com.opi nu.252.& 56.in fin.

m Matrimoniali. Franc.de Aſſio.conſi.3.nu.
14.quod eſt in 1.lib.conc.matrimo. diuer.
Docto.collecto diligentia D.Ioan. Baptiſtę
Ziletti.

n Per duellum. De iſta probatione per due-
lum uideas Ioan.Brunel.in repet.c.1.in 4
par.nu 6.de homi. Cotra in memor.in uer.
perduellionis Tiraq.de nobilit.cap.20.nu.
61.& ſeq. Plot. in l ſi quando nu.204.C.unde ui, Guid.Pap.q.617.Alfonſ. Aluarez.in
ſpeculo ſummo Pontif.tit.de Chriſt.relig.
cap.46.per tot Concil.Tridẽt.ſeſſio.25.ca.
19.de reform.general. quibus in locis pro-
bat talem probationem non eſſe ueram.

o Ex falſis. teſtibus.Soc.in tracta. fallen.reg.
364.& 367.

p Neceſſario falſi, Ioan de Amicis conſ 102.
Viui. de commu.opin.in 2 part opin.251.
ſententia lata.

q Corruptus, Soc.in tract.fallen.reg.336.

r Beneficiali,Soc.ubi ſupra reg.363.ſnı̄a.

Ludouicus Alferius.

De appellatione. Eius diffinitio, tum unde,quando,qualiter,quibus,& ad quem uſum, ea competat. Iudicis item à quo,& Iudicis ad quem munus. Itidem, & termini ſuſpenſiui cauſarum.

ACTVS

ACTVS SECVNDVS.

1 *Appellatio quid ſit.*

2 *Prouocatio, quid ſit, & in quo differat appellatione num. 6.*

3 *Appellatio fit a minori iudice, ad maiorẽ, non econtra.*

4 *Appellatio a grauamine illato, & inferẽdo fieri poteſt.*

5 *Appellatio, quid propriè dicatur.*

7 *Relatio, quid ſit, & quot modis accipiatur, n. 8.*

8 *Conſiliũ quando habendũ eſt a iuriſperito, debet iudex formare punctũ, ſeu caſum in præſentia utriuſque partis, & illius dare, copiã partibus.*

9 *Copia literarũ iudicis, in quibus ſcribitur caſus tranſmittẽdus iuriſperito conſilio petẽti dari debet, non autem nominis iudicis, ſeu iuriſperiti.*

10 *Relatio eſt actus ſuſpenſiuus, ſicut appellatio, & ea pendente, nihil poteſt innouari.*

11 *Reclamatio, quid ſit, & quãdo locum habeat.*

12 *Supplicatio, quid ſit.*

13 *Remediũ extraordinariũ ſupplicationi admittitur, ubi ceſſat remedium ordinariũ appellationis.*

14 *Verus contumax nõ appellat, neque poteſt ſupplicare.*

15 *Supplicatio in quibus differat ab appellatione & in quibus conueniat, nu. 16. cum plu. ſeq.*

16 *Supplicatione pendente, fit executio cũ ſatiſdatione.*

17 *Supplicatio fit ad eundem iudicem.*

18 *Supplicatio concernit gratiã, & conceditur ex mera principali benignitate.*

19 *Supplicans non tenetur reficere expenſas, quãuis nihil probauerit.*

20 *Supplicari nõ poteſt ante diffinitiuã ſentẽtiã.*

21 *Supplicare non licet, niſi ſemel tantum.*

22 *Supplicant negligentiã ſuã, uel aduerſarij circunuentionem allegare debet, ſed nõ iudicis iniquitatem.*

23 *Supplicatio eadẽ die poteſt fieri uiua uoce, qua feratur ſentẽtia, ſed poſtea nõ, niſi in ſcriptis*

24 *Recuſatio iudicis ſuſpecti, quãdo locũ habeat & ex quibus cauſis poteſt iudicis ſuſpicio allegari.*

25 *Exceptio recuſationis iudicis, ante litẽ cõteſtatã, opponi debet, & ante omnes dilatorias exceptiones.*

26 *Cauſæ ex quibus iudex ut ſuſpectus recuſatur nu. 17 uſque ad num. 75.*

27 *Iudex recuſatur rõne magnæ familiaritatis*

28 *Vicarius poteſt recuſari, ut ſuſpectus, ex ſola ſuſpicione ſui ordinarij.*

29 *Iudex conſanguineus, uel affinis alterius partis recuſatur.*

30 *Iudex æqualiter coniunctus utrique parti, ut ſuſpectus recuſari poteſt.*

31 *Familia recuſatur, ut ſuſpecta ex ſuſpicione domini.*

32 *Iudex in cauſa propria qui eſſe non poteſt.*

33 *Imperator uel rex nõ debet eſſe iudex ĩ cauſa propria, ſed debet illam delegare.*

34 *Princeps poteſt eſſe iudex in cauſa propria q̃ habet cum ſuo ſubdito. Secus ſi cũ non ſubdito.*

35 *Inimicitia eſt iuxta cauſa ſuſpicionis iudicis.*

36 *Iudex conſanguineus inimici mei recuſatur.*

37 *Inimicus meus dicitur, qui copulat parentelã uel amicitiam cum inimico meo.*

38 *Iudex cõmenſalis alterius partis, uel inimici alterius partis, repellitur.*

39 *Iudex alterius partis cõterraneus an recuſare poſſit.*

40 *Subditus aduerſarij repellitur a iudicando.*

41 *Iudex ſubditus inimici mei, etiam mecum cõtendentis, recuſatur.*

42 *Aduocatus nõ poteſt eſſe iudex in eadẽ cauſa ſed in alia ſic.*

43 *Amicitia modica non ſufficit ad recuſandũ iudicem.*

44 *Iudex, cui pars in aure ſecrete alloquitur, ab altera parte poteſt recuſari.*

45 *Iudex, qui animoſe, & iniuſte ſeu extraiudicialiter contra aliquem procedit, recuſari poteſt.*

46 *Iudex habens cauſam conſimilẽ cauſæ quã habet iudicare a iudicando remouetur.*

47 *Inimicitia ad recuſandum iudicẽ cauſatur ex lite, quam quis habet cum eodem iudice tanquam priuato.*

48 *Inimicos cenſetur etiã is, qui non uult aliquẽ admittere ad oſculũ pacis maxime ĩ eccleſia.*

49 *Minæ iudicis inducunt iuſtam cauſam ipſũ recuſandi.*

50 *Inimicus cenſetur, qui non ſalutat.*

51 *Prælatus in cauſa ſuæ eccleſiæ poteſt ſuſpectus recuſari.*

52 *Iudex qui in una cauſa fuit cõſultus, & uotũ ſuũ pro una parte propalauit ſuper ea remouetur a iudicando.*

53 *Iudex petitus ab una parte poteſt per alterã recuſari.*

54 *Teſtis ĩ una cauſa, nõ poteſt in eadẽ eſſe iudex.*

55 *Iudex*

55 *Iudex non poteſt recuſari in cauſa, in qua eius filius uel conſanguineus, ſeu cõmenſalis fuit aduocatus.*

56 *Canonicus coram quo eiuſdem eccleſiæ canonicus litigat poteſt per partem aduerſam recuſari.*

57 *Suſpitio excluditur ex pari ratione affectionis*

58 *Iudex quis eſſe non poteſt in cauſa eius, qui alias fuit familiari ſunt.*

59 *Socius non poteſt eſſe iudex in cauſa ſocij.*

60 *Iudex qui ſe impetrari ꝓcurauit, ut ſuſpectus recuſatur.*

61 *Iudex, a quo eſt appellatũ redditur ſuſpectus appellanti.*

62 *Iudex, qui ab altera partium donat accepit, ut ſuſpectus remouetur.*

63 *Iudex, a quo eſt ſurrogatus iudex in cauſa appellationi in illa ſuſpectus redditur.*

64 *Inimicus recõciliatus, redditur ſuſpectus in iudicando, & a teſtimonio repellitur.*

65 *Iudex repellitur in cauſa, quæ ipſius commodum uel incommodum ſpectat.*

66 *Iudex precio uel prece corruptus a iudicando remouetur.*

67 *Cauſæ ardua, & ſubtile, nõ ſunt groſſis iudicibus & imperitis committendæ.*

68 *Iudex nimis ſeuerus, & crudelis, a iudicando repellitur.*

69 *Iudex indiſcretus eſſe cõſueuit, recuſari poteſt*

70 *Iudex, q̃ iniquus eſſe cõſueuit, recuſari poteſt.*

71 *Iudex alterius partis compater, repellitur a iudicando.*

72 *Iudex, qui nõ uult audire aduocatũ ut cauſa quamuis clara, poteſt recuſari ut ſuſpectus*

73 *Cauſa qualibet ſufficiẽs ad remouendũ procuratorem uel arbitrum, ſufficit ad remouẽdũ iudicem.*

74 *Suſpitio contra iudicem ſuperuenient in cauſa poteſt in quacũque iudicij parte opponi, etiã poſt concluſionem.*

75 *Exceptioni oppoſitæ renũciare cẽſetur litigãs poſt recuſationẽ corã iudice recuſato, numero 131. 413.*

76 *Recuſari non poteſt iudex per eum, qui illũ impetrauit.*

77 *Reſtitutio in integrũ, quid ſit, & qui ſit eius affectus.*

78 *Reſtitutio in integrũ, ſub qua forma ĩploret.*

79 *Reſtitutio in integrum, datur minoribus.*

80 *Minor ætas de iure cõmuni dicitur, uſque ad xxv. annos, & ætas xxv. annorũ legitima dicitur.*

81 *Reſtitutio cõceſſa minori, an extẽdatur ad eius fideiuſſores.*

82 *Maioribus datur integrũ reſtitutio, ex clauſula generali, ſi qua mihi iuſta cauſa eſſe uidebitur.*

83 *Maioribus læſis ultra dimidiã iuſti precij datur reſtitutio in integrum.*

84 *Reſtitutio ex l. ij. C. de reſcind. uend. petitur uſq; ad xxx. annos, aliæ uero reſtitutiones uſque ad quadriennium.*

85 *Donatio pluris ualẽtiæ, an excludat remediũ l. 2. & de multis alijs.*

86 *Renũciatio generalis, an extẽdatur ad remediũ l. 2. C. de reſc. uend.*

87 *Clauſula ex certa ſcientia, an operetur, ut nõ poſſit contrarium probari.*

88 *Eccleſia reſtituitur in integrum, tam in cõtractibus, quam in iudicijs, & qualiter.*

89 *Capitulũ eccleſiæ, an & quando reſtituatur in integrum.*

90 *Hoſpitalibus, pijs locis, omnibus q̃ collegijs & cõgregationibus pijs datur reſtitutio ĩ itegrũ*

91 *Ruſticus, qui nõ poteſt peritores conſulere habet reſtitutionem in integrum.*

92 *Ruſticus an reſtituatur ſi fuit læſus, eo quia ſecutus fuit conſilium indocti doctoris.*

93 *Ruſticus an debeat conſulere unum, uel duos iuriſperitos.*

94 *Ruſticus ſagax, & aſtutus, an reſtituatur.*

95 *Ruſticus ſi peccauit aduerſus ius naturale, an reſtituatur.*

96 *Ruſticus an excuſetur ſi allegat ignorãtiã ſtatuti municipalis.*

97 *Vniuerſitas, ciuitas, caſtrum, uel uilla habent beneficium reſtitutionis in integrum.*

98 *Vniuerſitas an reſtituatur aduerſus ſententiã propter inſtrumenta de nouo reperta.*

99 *Reſtitutio an concedatur uxoribus militum.*

100 *Militia ſola nõ præbet beneficium reſtitutionis in integrũ, ſed occupatio in militiæ expeditione.*

101 *Mulier, ſiue maior, ſiue minor reſtituitur ĩ regno, etiã ſi ueniat ut arbitrix laudata, & nõ datur ultra bis, & dicitur primũ, & ſecũdũ beneficium.*

102 *Reſtitutio cõceſſa ĩ cauſa prĩcipali, nõ datur in acceſſorijs.*

103 *Iuramentũ per minorem ſuper cõtractu præſtitum impedit reſtitutionem in integrum.*

104 *Minori litiganti procuratorem a ſeipſo conſtitutum, cũ iuramento, non datur beneficiũ reſtitutionis in integrum.*

105 *Vniuer-*

105 Vniuerſitas conſtituens procuratorem ad cõtrahendum cũ iuramento, non reſtituitur.

106 Mulier litigans per procuratorem cum iuramento an reſtituatur in integrum.

107 Reſtitutionem in integrum petens, contrauenire non dicitur, ſed potius ratum habere.

108 Pendente cauſa reſtitutionis in integrum, nihil eſt innouandum.

109 Petitio reſtitutionis aduerſus ſeatentiam principis non impedit executionem.

110 Executio ſit contra petentem malitioſe reſtitutionem in integrum.

111 Reſtirutio aduerſa decretum affirmatiuum non impedit executionem.

112 Reſtitutio in integrum, an peti poſſit in caſu quo non licet tertio prouocare.

113 Actor ſequitur forum rei in cauſa reſtitutionis fallit in clerico & eccleſia.

114 Querela quid ſit, & in quo differat ab appellatione. Quando locum habeat, & quot modis accipiatur.

115 Querela intentari poteſt contra ſententias, quæ non tranſeunt in rem iudicatam, quando ab eis non eſt appellatum.

116 Querela intentatur coram eodem iudice, ſicut ſupplicatio.

117 Attentata reuocantur per uiam querelæ, in caſu, quo non ligantur, manus iudicis per appellationem.

118 Appellans in caſu probibitio, deuoluit causã iudici ad quem, ut ſi uidet grauamen poteſt illud corrigere, non tamen ligat iudicem ad quem.

119 Querela competit, quando iudex tardat cauſam expedire.

120 Querela, & terminus, quas habet ſignificationes.

121 Querela queſtio, quærimonia, & lamentatio, qualiter inter ſe differant.

122 Reductio ad arbitriũ boni uiri, an impediat executionem, in quo differt ab appellatione.

123 Materia reductionis quotidiana eſt.

124 Reductio uſque ad triginta annos, peti poteſt, & num. 171.

125 Sñia arbitri emologatur taciturnitate decem dierum, ſed arbitratoris, triginta annorum.

126 Reductio coram quo iudice petatur.

127 Reductio an peti poſſit contra laudum ſuper compromiſſo iurato, & an ſaltem ſit neceſſaria à iuramento abſolutio.

128 Dilatio, eſt actus ſuſpenſiuus & dilatione pẽdente, conquieſcit iudicis officium.

129 Appellatio qualiter fiat, & num. 121.

130 Appellatio nomen appellantis, & appellati, & continentia ſententiæ, a qua appellatum continere debet.

131 Appellans Apoſtolos inſtanter petere debet alias nõ ualet appellatio. ſed hodie in regno, non requiritur inſtanter, num 416.

132 Appellatio facta, non expreſſo nomine iudicis ad quem licet quis ſimpliciter dicat appello, uel appello ad iudicem competentem ualet.

133 Appellatio per appellantem coram iudice, à quo præſentari debet infra dies decem, ſi eius copia haberi poteſt, alias poteſt interponi coram honeſtis perſonis, uel coram iudice, ad quem.

134 Appellatio poteſt præſentari iudici, etiam non ſedenti pro tribunali, & in omni loco, imo ſoli actorum magiſtro.

135 Appellatio ſit etiam per uerba ſubmitto me protectioni talis iudicis.

136 Appellatio à diffinitiua, poteſt uiua voce incontinenti fieri ex interuallo vero non, niſi in ſcriptis.

137 Appellatio quando dicatur fieri incontinenti & quando ex interuallo.

138 Appellatio ab interlocutoria in ſcriptis fieri (dêt.

139 Appellatio in ſcriptis qualiter & quando dicatur fieri, & num 140.

141 Appellatio uiua uoce, quæ incontinenti fit, debet fieri iudice præſente, & pro tribunali ſedente alias non ualet.

142 Appellatio ab interlocutoria habente uim diffinitiuæ fit ſicut à diffinitiua viua voce incontinenti, & ſine expreſſione cauſæ grauaminis, & num. 156.

143 Appellatio ſemper poteſt fieri in cauſis breuioribus viua uoce etiam ex interuallo.

144 Appellatione uiua uoce facta cum reſeruatione appellãdi in ſcriptis, & appellatur in ſcriptis, quæ proſequenda ſit, num. 144. vſq; ad 168. num. 151.

145 Dilatio finitur finita cauſa dilationis.

146 Appellanti ad vnum iudicẽ, permittitur uariare, et appellare ad aliũ infra decẽ dies, et prima appellatio reuocata cenſetur nu. 150.

148 Mandatũ geminatum de eodem alicui factũ nihil ualet ſecundum, ſed tantum primum.

149 Proteſtatio facta de actu, cuius nihil operatur, euentus nihil ualet.

152 Intellectus l qui aliena. §. fi. ff. de acq. hær.

153 Appellatio ab interlocutoria, cõtinere dẽt cauſas grauaminis in ſpecie nominatas, & nõ in

genere,

genere, nec per relationem ad proceſſum, & corã iudice a quo omnes cauſæ exprimi, debent etiam ſi notoriæ ſint.

154 Notorium non releuat ab onere proponendi licet releuet ab onere probandi.

155 Appellatio a diffinitiua cauſas grauaminis continere debet in omnib. caſibus, in quibus appellatio est ꝓhibita a lege, uel ab homine.

156 Appellatio ab interlocutoria ualet ſine cauſa grauaminis, quando dicta cauſa in mero iure conſiſtit.

157 Appellatio extraiudicialis, an requirat expreſſionem cauſæ grauaminis.

158 Appellatio ab interlocutoria, iustificatur ex eiſdem cauſis antiquis, ſed a diffinitiua etiã ex nouis, & num. 160.

159 Appellari potest a diffinitiua ſententia, etiã ſi ſit iuste lata.

160 Appellatio a diffinitiua ex nouis actis, poteſt iuſtificari.

161 Appellans producere non potest teſtes ſuper eiſdem articulis ſed ſolum ſuper nouis dependentibus a ueteribus, & ſolum ſuper re in cauſa principali deducta, non autem ſuper alia, & num. 162.

162 Appellans, eandem rem ex noua cauſa proſequi potest.

163 Agens testamento, ut hęres, & ſuccumbens propter testamentum inualidum, poteſt in cauſa appellationis agere ab inteſtato.

164 Appellans ab interlocutoria nouas probationes producere põt, ſuper cauſa antiqua expreſſa in appellatione probationẽ requirẽte.

165 Appellans ab interlocutoria, põt ſe iustificare ex noua cauſa, quæ ſibi de nouo ſuperuenit

166 Appellans ab interlocutoria, nouas cãs corã iudice appellationis deducere potest quando ad illas pro iudicem a quo fuit admiſſus.

167 Appellans a diffinitiua potest in eodem appellatione deducere grauamen ſibi illatum per interlocutoriam etiam ex nouis cauſis.

168 Appellatio ab interlocutoria contra contumacem potest ex nouis cauſis & ex nouis probationibus iustificari.

169 Appellans, ab interlocutoria, continens grauamen irreparabile, potest iustificari ex nouis probationibus.

170 Appellans ab interlocutoria habente uim diffinitiuæ, poteſt per acta noua iuſtificare.

171 Appellatio a diffinitiua ſuspendit iuriſdictionem iudicis, a quo. Idem pendente decendio dato ad appellandum, & num. 173.

172 Appellatio ab interlocutoria, non ſuſpendit manus iudicis ante inhibitionem, & potest procedere, uſque ad diffinitiuam, parte non citata, & num. 196.

174 Appellatione pendente iudex non innouans contra appellantem, ſed ſic contra tertium, unde pendente appellatione unius ex reis debendi, potest alius conueniri.

175 Appellatione pendente, poteſt iudex compellere litigantem ad cauendum.

176 Appellatione pendente, potest patronus, qui appellantem præſentauit in beneficio, alium præſentare. & iudex a quo, illum admittit.

177 Debitor ſupectus de fuga capi potest, pendente appellatione.

178 Appellari non potest a ſententia excommunicationis, uel interdictis. & num 351.

179 Excommunicatus beneficij fructibus, & distributionibus quotidianis priuari debet, etiam ſi appellat.

180 Excommunicatus appellare potest a declaratoria iudicis.

181 Appellatione pendente, a cenſura futura excommunicatio postea lata est ipſo iure nulla

182 Appellatione manifeste friuola & frustratoria contra leges interpoſita potest iudex innouare & procedere ad executionem.

183 Appellatio non ligat manus iudicis, in omnibus caſibus, in quibus appellare non licet.

184 Appellatio a poſſeſſorio, non tardat executionem.

185 Appellatio a decreto affirmatiuo, non impedit executionem. & num. 310.

186 Appellatio in factis notorijs non impedit executionem.

187 Appellare non potest notorie crimino ſus.

188 Fructuum ſequestratio, appellatione pendente fieri potest.

189 Carceratus appellãs, nihilominus detinetur.

190 Carceratus ad ſuperiorẽ mittẽdus, ad ipſius carcerati expenſas cum custodibus miti dẽt.

191 Abſolui poteſt excommunicatus, appellatione pendente.

192 Appellatione pendente, potest iudex pro appellante innouare.

193 Appellatione pendente, potest iudex beneficium ſequestrare.

194 Appellatione pendente, iudex attentata per appellationem potest reparare.

195 Appellatione pendente potest iudex ponere ſubstitutum in beneficio in contumaciam beneficiati reſidere nolentis.

296 Appella-

196 *Appellatione pendente, poteſt iudex attentare omnia illa, quæ tendunt in faciliorem exitum cauſæ appellationis.*

197 *Taxatio expenſarum fieri poteſt etiam pendẽte appellatione.*

198 *Adminiſtratur loci pij, compellitur ad reddendam rationem, appellatione pendente.*

199 *Appellatione pendente, fit executio, ac ſi nunquam eſſet appellatum.*

200 *Appellationem deſertam eſſe quis iudex pronunciet, & nu. 409.*

201 *appellari poteſt a ſententia, per quam pronunciatur appellationem eſſe deſertam.*

202 *appellatione deſerta, quæ practica ſeruatur in regno circa literas obtinendas, & decretum pro executione.*

203 *Citatio partis non requiritur, quando appellatio pronunciatur deſerta.*

204 *Appellatio iudicis in ſyndicatu non impedit executionem, & nu. 302.*

205 *Appellatione pendente, poteſt iudex a quo ſtatuere terminum appellanti ad proſequendũ, & qualem terminum, et ad quid poſſit illud ſtatuere. num. 235,*

206 *Appellatione pendente, poteſt iudex examinare teſtes ſenes, & ualetudinarios ad perpetuam rei memoriam.*

207 *Inhibitio ſuperioris legitime interpoſita, cum cauſæ cognitione, & parte citata ligat manus iudicis, alias ſecus, & non ligat, quando appellatio eſt friuola, & iniuſta.*

208 *Inhibitio iudicis contra ius facta, non inducit nullitatem actus poſtea geſti.*

209 *Appellatio ab interlocutoria impedit proceſſum ad ulteriora, quando iudex a quo detulit appellationi.*

210 *Iudex tenetur deferre appellationi ex iuſta cauſa interpoſita alias punitur, & qua pœna puniatur.*

211 *Appellatio admiſſa à iudice cum clauſula, ſi & inquantum, an habeatur pro admiſſa, uel non admiſſa.*

212 *Appellatio ab interlocutoria, ſuſpendit exceptionem, quando ſententia continet grauamẽ irreparabile.*

213 *Appellatio hodie infra decem dies fieri debet, ſiue fiat a diffinitiua ſiue ab interlocutoria, & a quocunque grauamine, & actu, etiam extraiudiciali.*

214 *Appellari debet iura Digeſtorum, & C. in cauſa propria, infra biduum in aliena, intra triduum.*

215 *Ignoranti ſententiam contra ſe latam currunt decem dies ſtatuti ad appellandum.*

216 *Appellatio etiam poſt decem die ferri poteſt quãdo ſententia grauamen ſucceſſiuũ cõtinet*

217 *Appellari poteſt die feriato, etiam ad honorem Dei.*

218 *appellatio nomine alieno ſine mandato facta ratificari debet per dominum infra decem dies, a die ſcientiæ alias non ualet.*

219 *Appellans infra decem dies apoſtolos petere debet, de iure communi ſecus per conſtitutionem regni num. 121. 416.*

220 *Tempus petendi apoſtolos, quando currere incipiat, an a die ſententiæ, uel a die appellationis, Quæ quæſtio peruacua eſt in regno, numero. 222.*

223 *Apoſtolorum recipiendorum gratia poteſt iudex ſtatuere breuiorem terminum de iure canonico, infra quem ſi non de iure canon. pettantur, appellatio deſerta remanet.*

224 *Apoſtoli expenſis appellantis dari debent.*

225 *Apoſtolorum plures ſunt species in materia appellationis.*

226 *Apoſtoli, unde dicantur.*

227 *Apoſtoli an ſint petendi in extraiudicialis appellatione.*

228 *Appellationum tempora in proſequendo quæ ſint, & quid ſeruetur de iure communi, & quid per conſtitutionem regni.*

229 *Appellationem, tempora inducta per conſtitutionem regni, non procedunt in curie eccleſiaſtica.*

230 *Proteſtatio an requiratur, quod ſiat per appellantem impeditum proſequi, num. 233.*

231 *Appellatio an dicatur deſerta per lapſum primi anni, & ſic primi fatali, ut poſſit iudex ſententiam exequi an uero debeat expectari, ſecundum annum.*

232 *Fatale primum, & ſecundum, quod dicatur & unde dicatur.*

233 *Iudex a quo lapſo termino ad appellandũ, non poteſt ſententiam a ſe latam exequi, niſi prima parte citata.*

235 *Appellatio deſerta efficitur, etiam elapſo termino breuiore ſtatuto per iudicem ad proſequendum num. 401.*

236 *Terminus proſequendi appellationem poteſt conſenſu partium prorogai, & breuiari, num. 240.*

237 *Inſtantia cauſæ principalis, uel appellationis an ſuſpendatur per compromiſſum, nu. 241.*

238 *Inſtantia cauſæ appellationis, maioris eſt præiudicij, quam cauſæ principalis.*

239 *Appellatio deſerta per diuerſa fatalia, nec impetratione reparari poteſt.*

240 *Prorogare tempus, & ſuſpendere, qualiter differant.*

241 *Appellationis interponendæ tempus decem dierum nan poſſunt prorogare partes, neque iudex.*

142 *Terminus quinquaginta dierum, aſtringens in regno proſecutionem appellationis, intelligitur a diffinitiua, & non ab interlocutoria niſi uim habeat diffinitiuæ.*

243 *Appellatus an cauſam appellationis proſequi poſſit ſi appellans non proſequitur, & infra quod tempus.*

245 *Libellus nec litis conteſtato non requiritur in regno, ſi appellationis cauſa cum incipiat à proceſſu apertura.*

246 *Appellari poteſt ab omnibus iudicibus, nec iniuriam facit iudici appellans.*

247 *Appellatio eſt defenſio, quæ datur oppreſſis cõtra iniuriam iudicis & omnibus eſt promiſſa, num. 340.*

148 *A principe non appellatur.*

49 *Rex Siciliæ Monarcha dicitur.*

50 *Sententia præfecti prætorio inappellabilis.*

51 *A ſententia ſacri conſilij non appellatur.*

52 *Sententia ſacri conſilij, uim legis habet.*

53 *Appellari non poteſt a ſenatoribus.*

54 *Appellari non poteſt a ſententia Ducis Venetiarum.*

55 *Ab epiſcopo prorogato, non appellatur.*

56 *A ſententia iudicis, prorogati, uel dari de cõmuni conſenſu partium, poteſt appellari.*

57 *A iudicio ſortis non appellatur.*

58 *Reſtitutio in integrum, aduerſus iudiciũ fortis non poteſt.*

59 *Appellari non poteſt a mero executore.*

260 *Appellatio non eſt permiſſa a pronuncia de exequendo.*

261 *Sententia arbitri parendum eſt, metu pœnæ.*

262 *Ex cõpromiſſi ſententia actionem, neque exceptione naſci, & quando emologata tacite, uel expreſſe dicatur, & quid in arbitratore nume. 278. 271.*

263 *Clauſula rato manente pacto in compromiſſis appoſita, quid operatur, nu. 268.*

264 *Iuramentum in compromiſſo appoſitum, quid operetur.*

265 *Iudæorum compromiſſum, mandatur executioni ſine alia emologatione.*

266 *Sententia arbitri rem illicitam, uel manifeſtam iniquitatem continens, reſcinditur per doli exceptionem, quæ impedit executionẽ etiam poſt decem dies, & exigit pœnam, & intereſſe.*

267 *Reductio habet locum ſolum in ſententia arbitratoris, & non arbitri.*

269 *Compromiſſum bene clauſulatum, prout hodie ſit à notarij in regno, uiget niſi laudum manifeſtam contineat iniquitatem.*

270 *Appellare non licet hodie ab arbitri ſententia.*

271 *Intel. l. ſi ita ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſocio.*

272 *A ſententia arbitri iuris appellatur.*

273 *Arbitri electi ſecundum regiam prag. arbitri iuris dicuntur, & qualiter ab eis appelletur & ad quem.*

274 *Arbitrorum ſententiæ hodie in Regno reuideri poſſunt à iudice loci, per uiam reclamationis.*

275 *Appellari non poteſt à iudice, qui reuocauit grauamen, quod fuerat comminatus.*

276 *Appellari poteſt ad Papam ab omnibus ſententijs manifeſtam iniquitatem continentibus ſupra morum iudicum.*

277 *Appellari poteſt a uicarijs ſupremorum iudicum, quamuis ab ipſis principalibus appellari nequeat.*

278 *Appellari poteſt non ſolum ab actibus iudicialibus, ſed etiam extraiudicialiter factis tam a iudice, quam a parte.*

279 *Appellatio extraiudicialis, quæ fit in cauſa beneficiali, habet uim citationis, & eſt mirabilis effectus.*

280 *Appellare non poteſt tertio ſuper eiſdem, qui in duplici appellatione ſuccubuit.*

281 *Appellari poteſt tertio, quando per tertiam ſententiam infertur nouum grauamen.*

282 *Appellatio qualibet, eſt communis utriuſque partis, in tantum quod licet appellatus non poſſit per ſe appellare. poteſt tamen appellationi aduerſarij inhærere.*

283 *Appellatio licet tertio fieri non poſſit, poteſt tamen de nullitate ſententiæ dici ſuccumbẽs ſit per iſta nullitate; poteſt iterum appellare, tanquam a nouo grauamine.*

284 *Contumax uerus non appellat.*

285 *Contumax uerus quis dicatur, & quis fictus & num. 301.*

286 *Contumax peremptorie citatus ad ſententiã audiendam, non auditur appellans.*

287 *Contumax uerus non allegat litis pendentiã*

neс poteſt ſupplicare.

288 Contumax ficтus an mulctari poſſit, & quid ſeruetur in regno.

289 Pæna contumaciæ in uno tareno, uel auguſtali, iuxta regni conſuetudinem, intelligitur contra uerum contumacem, & non contra fictum.

291 Contumax uerus non appellat à condemnatione, neque taxatione expenſarum.

292 Conuictus, & ſponte confeſſus non appellat ſecus ſi ſit conuictus, ſed non confeſſus, uel confeſſus non tamen ſponte, ſed formidine tormentorum.

293 Appellatio in factis notorijs non admittitur niſi inferatur cauſa rationabilis.

294 Fabricantes falſam monetam, puniendi ſunt ultimo ſupplicio, ſine appellandi remedio.

295 Damnatus de raptu uirgis, appellare non poteſt.

296 Latro inſignis, & famoſus, ſeditioſus, uel alicuius factionis auctor, non auditur appellãs.

297 Appellatio non admittitur in crimine læſæ maieſtatis.

298 Condemuatus de crimine ſimoniæ, non appellat.

299 Appellatio non eſt permiſſa condemnato de hæreſis.

300 Condemnatus pro debito publico, ſeu fiſcali non appollat: niſi quando fiſcus tractat de lucro.

301 Officialis condemnatus à proprio iudice, in malegeſtis, de officio non appellat.

302 Officialis in ſyndicatus condemnatus, non pote appellare.

303 Ab interlocutoria non appellatur de iure ciuili. Secus de iure canonico.

304 Appellari non poteſt in cauſa, ubi de decima agitur.

305 A ſententia diffinitiua lata ſuper poſſeſſorio non appellatur, ad effectum retardandæ executionis.

306 Appellatur a poſſeſſorio in iure canonico.

307 Appellari poteſt ſententia ſequeſtri.

308 Ab interlocutoria lata in poſſeſſorio, poteſt appellari, & quæ ſit ratio.

309 Appellatio in poſſeſſorio ualet, & ſuſpendit executionem, quando eius grauamen non poteſt reparari in petitorio, idem quo ad, fructus expenſas, & intereſſe, quia impedit executionem, nu. 340.

311 Appellatur in poſſeſſorio, quando quis iniuſtè, & ſine cauſa poſſeſſione priuatur.

312 Appellari, quod poſſit in poſſeſſorio, quando magnũ eſt præiudicium, ut quia eſt difficilis probatio in petitorio, & tunc ſuſpendit executionem.

313 Appellatio in poſſeſſorio ualet, quando miſſus in poſſeſſionem, lucratur fructus.

314 Appellari poteſt a poſſeſſorio miſto.

315 Appellatur a ſententia dolo iudicis ſuper poſſeſſorio lata.

316 Appellari poteſt, quando de poſſeſſorio tractatur per uiam contractus, & non per momentaneum iudicium.

317 Appellatio fieri non poteſt ab actu, quẽ quis ſemel approbauit.

318 Appellari non poteſt, quando creditor hypothecaria agit ad auocãdũ pignus, et qualiter

319 Agens hypothecaria, petitorio, & non poſſeſſorio agere dicitur.

320 Appellari quod non poſſit a ſententia lata in Saluiano interdicto.

321 Appellari quod non poteſt a decreto aſſiſtentiæ, idem in omnibus decretis affirmatiuis ad effectum retardandæ executionis, ſed poteſt de nullitate dici, & q̃ ſint iſta decreta.

322 Ne teſtamentum aperiatur, uel ne ſcriptus hæres in poſſeſſionem mittatur, non appellatur.

323 Sententia lata in interdicto, quorum bonorum, non appellatur.

324 Appellari non poteſt a nominatione publici muneris, utilitate priuata ſecur eſt, ſi eſt publicum, etiam utilitate, quia poteſt appellari.

325 Collectas ſoluere tenetur exemptus, qui deſcribi patitur in libro ſoluentium collectas, ſi infra decem dies non appellat.

326 Appellari non poteſt in cauſis minimis. & breuioribus, & præſertim in regno, in cauſis duarum unciarum.

327 Intellectus l. & in maioribus. C. de appella.

328 A ſententia abſolutoria lata in cauſa criminali, ex mero officio, uel ad denunciam non poteſt appellari.

329 Appellari non poteſt a ſententia torturæ in caſu, quę conſtat per unum teſtem de uiſu, & publicam famam.

330 Appellatio non admittitur in caſibus celeritatem requirentibus.

331 Condemnatus ſuper actione ad exhibendum non appellat.

332 Appellari non poteſt, quãdo cauſa deciſa eſt per iuramentum delatum, uel relatum.

333 Clericus regularis non poteſt appellari ſine correctione abbatis.

334 Clericus ſecularis appellat a correctione.

335 Abbatis maior eſt poteſtas in monachũ regularem, quam epiſcopi in clericum ſecularem.

336 Appellari non poteſt, quando cauſa compromiſſa eſt per principem, appellatione remota & qualiter hoc procedat.

337 Princeps ſolus in reſcriptis clauſula appellatione remota, utitur.

338 Clauſula appellatione, remota, qui ſint effectus & quid operetur.

339 Clauſula, appellatione remota, nihil operatur in præiudicium tertij.

340 Princeps poteſt appellationem tollere.

341 Appellationi poteſt tacitè, & expreſsè renunciari, etiam infra decẽ dies, & per dictam renunciationẽ nõ poteſt quis ulterius appellare.

342 Litigans coram iudice a quo, poſt appellationem interpoſitam, appellationi renunciare uidetur, num. 424.

343 Reductioni ante ſententiam renunciari non poteſt ſecus in appellatione.

344 Appellationi renũciari non poteſt nolente appellato.

345 Appellatio friuola eſt omni actu prohibita, & qui friuole appellat poteſt ut contumax excommunicari, & alias pęnas patitur.

346 Limitatio ad gl. in l. 1. §. fi. ff. aquil. app. nõ li.

347 Appell. friuola ſeu fruſtratoria, uel temeraria quæ dicatur.

348 Appellans temere, & friuole, iniuriam iudici facere dicitur. Secus ſi iuſte.

349 Limitatio l. & in maiorib. C. de appellatio.

350 Appellari non poteſt a iuramento in litem, de iure ciuili Secus de iure canonico.

352 Appellari non poteſt a ſententia nulla.

353 Appellans, qui nihil produxit in cauſa principali, non auditur, niſi refectis expenſis.

354 Appellatio generalis ab omni grauamine, quod poſſit alicui irrogari non ualet.

355 Appellari non poteſt a mandato quod quis in eccleſia ſua reſideat.

356 Appellatio non permittitur ab actis ſecundũ leges facti.

357 Appellari non poteſt a breuitate termini ad probandum in cauſa feudali.

358 Appellatio non eſt permiſſa a decreto, quod quis fuit habitus pro confeſſo, ex eo, quia noluit ſe examinare, ut principalem.

359 Conuictus de furto manifeſto, appellare non poteſt.

360 Punitus de crimine pœna legitima, quia confeſſus eſt de lictum, non appellat.

361 Appellari non poteſt a mandato facto, ut quis declaret an ſcriptura ſit ſita.

362 A reuocatione, delegationis cauſa non poteſt appellari.

363 Appellari non poteſt ab eo, cui eſt commiſſa cauſa, ſecundum conſcientiam.

364 A iudice habente poteſtatem iudicandi ſecũdum eius arbitrium, quod poſſit appellari.

365 Appellari non poteſt ab omni actu, a lege in poteſtate iudicis commiſſo, & non in neceſſitate.

366 Appellatio ab omni interlocutoria eſt permiſſa in omnibus caſibus, in quib. non eſt permiſſum appellare a diffinitiua, & quæ ſit ratio.

367 Leges prohibentes appellationem, ſunt odioſæ & reſtringendæ.

368 Appellatio debet fieri ad ſuperiorem proximum non autem ad diſtantem obmiſſo medio.

369 Appellatur a quocunque principe ad Papam obmiſſo medio de iure canonico, ſed de iure ciuili non appellatur ad principem, obmiſſo medio.

370 Appellari non poteſt ad Papam a ſubdelegato, quando ſubdelegans aliquid ſibi reſeruauit ſed debet appellari ad proximum ſubdelegantem, & procedit ſi excipiatur, alias ſecus, numero 378.

371 Appellatur ad legatum Papæ, & etiam ad Patriarcham obmiſſo medio.

372 Scolaris appellare poteſt ad principem, omiſſo medio, & ab omni grauamine.

373 Appellatio ad ſuperiorem omiſſo medio ualet ſi non opponitur.

374 Conſuetudo inducere poteſt, ut appellatio ad ſuperiorem ualeat omiſſo medio.

375 Appellatur ad ſuperiorem, omiſſo medio, quãdo medius eſt inhabilis, uel ſuſpectus.

376 Arbitri eliguntur, quando epiſcopus cũ ſubdito ſuo litigat, & ab eis ad Papã appellatur. Idem quando appellatur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſuſpectis.

377 Appellari hodie poteſt in regno, a quocunque iudice, ad regem, uel ad magnam curiam uicariæ, omiſſo medio.

378 Appellari poteſt ad principem, omiſſo medio a ſubdelegato principis, quando ſubdelegatus nihil reſeruauit alias ſecus, num 386.

379 Appellatur omiſſo medio quando proximus ſuperior eſt impeditus, uel cum inferior a quo appellatur, iudicauit.

380 *Auicario non appellatur ad eum, qui eum dedit uicarium, ſed ad ſuperiorẽ ipſius dãtis.*

381 *Appellari non poteſt a uicario generali epiſcopum ſecus a uicario foraneo, uel rurali.*

382 *Reſtitutio in integrum peti poteſt contra ſententiam epiſcopi, corã eius uicario, et ecõtra.*

383 *Appellatur a uicario principis, ad ipſum principem.*

384 *Vicarius epiſcopi, ordinarius dicitur in his, q̃ in iure cõmuni in eũ tranſeunt, ſecus in his, quę non tranſeunt, niſi ſpecialiter ſibi ꝑ epiſcopum committantur, prout ſunt cauſæ criminales, & beneficiorum collationes quia in his eſt delegatus, & ab eo appellatur ad epiſcopum committentem.*

385 *Appellari poteſt a delegato epiſcopi, ad uicarium ſuum.*

386 *Appellatur ad delegantem a ſententia delegati non ad alium ſuperiorem, Quid autem de ſubdelegato.*

387 *Appellari non poteſt ad legantem, qui ob ſuã ſuſpicionem delegauit.*

388 *Imperio uacante appellatur ad Papam, obmiſo medio.*

389 *Appellatur ad decuriones ciuitatis, quando abeſt iudex appellationis*

390 *Epiſcopus ciuitatis adiri poteſt, ſi iudex iniuſtitiam facit,*

391 *Appellatur ad delegantẽ laicum quando cauſam commiſit epiſcopo: non autem ad Papã.*

392 *Appellatur ad ſuperiorem eccleſiaſticum quãdo iudex eccleſiaſticus, & ſecularis ſuper eodem cauſam iudicauerunt.*

393 *Reductio fit ad ſuperiorem eccleſiaſticum, quando clerici ſunt arbitratores.*

394 *Laici iquiſiti ſimul cũ clerico, a iudice ſeculari, oẽs debent remitti ad iudicẽ eccleſiaſticũ.*

395 *Appellatur ad capitaneum ciuitatis, ab iniuſto decreto decurionum.*

396 *Appellationis iudex eſſe non poteſt, qui merum & miſtum imperium non habet.*

397 *Appellatio fit ad epiſcopũ a iudice laico pronunciante ſe competentẽ in cauſa ſpirituali.*

398 *Appellari poteſt ad magnã curiam uicariæ ab omnibus ſententijs omnium iudicũ ordinariorum regni, & etiam a delegato regis.*

399 *Iudex a quo, tenetur omnem appllationẽ admittere alias punitur de iu. ciuili et cano.*

400 *Iudex a quo nihil poteſt intentare, appellatione pendente, uel decendio dato ad appellandum, & innouata reuocantur per remedium attentatorum.*

401 *Attentata pendente appellatione iudicialiter aliter reuocantur, quam in extraiudicialis.*

402 *Attenta ut reuocentur, debet appellatio eſſe intimata iudici & parti, nam attentate ab ignorantibus appellationem non reuocantur & reuocatio parte citata fieri debet.*

403 *Attentatorum reuocatio petitur uſque ad cõcluſionem in cauſa.*

404 *Excommunicationis exceptio non obſtat petenti reuocationem attentatorum.*

405 *Petenti reuocationem attentatorum non poteſt opponi proprietatis exceptio.*

406 *Attentas appellatione pendente tenetur ad fructuum reſtitutionem.*

307 *Attentata duplici uia reuocantur.*

408 *Iudex in dubio renunciare debet appellationem non eſſe deſertam.*

409 *Appellationem eſſe deſertam poteſt iudex pronunciare ex officio, abſque exceptione.*

410 *Appellatio deſerta efficitur ob non proſecutionem infra legitima tempora.*

411 *Appellatio efficitur diſerta, appellans nõ præſentat proceſſum iudici ad quem, infra quinquaginta dies.*

412 *Verum in ſacro conſilio eſt filius, quod cauſa reuidetur ex eiſdem actis, etiam poſt quinquaginta dies.*

413 *Reſtitutio in integrum peti poteſt aduerſus temporis lapſum appellatione deſerta infra quadriennium.*

414 *Appellans impeditus à iudice, qui noluit infra terminum literas expedire, poteſt appellationẽ proſequi ultra terminum decurſum.*

415 *Appellatio in cauſis beneficialibus non efficitur deſerta per lapſum termini daci à iudice, nec unquam eſt deſerta quoad iudicem.*

416 *Appellatio an & quod efficitur deſerta, ob non petitionem apoſtolorum.*

417 *Appellans quo actu implere debet ut appellatio non efficiatur deſerta.*

418 *Apoſtolos hodie in Regno, non eſt neceſſe petere inſtanter & inſtantiſſimè, ſed ſufficit ſimpliciter, & ſemel.*

419 *Appellatio non efficitur deſerta per lapſum quinquaginta dierum, quando appellans ſuã fecit diligentiam, & per iudicem ſtetit, ſed ceſſante impedimento, deſertur, ſi non ſollicitat, & ſupra num. 44.*

420 *Appellatio deſerta efficitur, appellante nõ cõparente in die ſtatuto per iudicem ad recipiẽdos Apoſtolos, etiam ſi iudex non uenerit ad locum.*

421 *Appellatio ab interlocutoria efficitur deſerta eo ipſo, quod non admittitur, & appellans non appellat iterum à non admiſſione.*

422 *Appellatio cenſetur deſerta eo ipſo, quod appelans aliquid contra aduerſarium innouat, ut quia ipſum ſpoliat.*

423 *Appellationi renunciat petens dilationem ad ſoluendum.*

424 *Faciens actum incompatibilem cum appellatione, appellationi renunciat.*

SEcundus actus principalis qui emergit in hac ultima parte iudicij, eſt appellatio, nam lata ſententia diffinitiua illa pars, quæ ſentit ſe grauatam, poteſt appellare ad ſuperiorem infra 10. dies, ut in auth. hodie. C. de appel. Et quoniam iſta materia appellationis eſt quotidiana & prolixa, quæ in rei ueritate exigeret in unum magnũ tractatum, ideo obmiſſis ſuperfluis nitar hic ꝓ aliquali introductione practicantium, ꝓut breuius potero ea attingere, & ipſam examinabo per 8. q. princ. referendo dicta magis notabilia & quotidiana. Et prima, quæ erit quid ſi appellatio. Secunda, qualiter fiat appellatio. Tertia, quando fiat appellatio. Quarta, à quibus iudicibus, & actibus appelletur. Quinta, ad quem iudicem appellari debeat. Sexta, quibus appellationibus ſit deferendum, uel non. Septima, quid poſſit facere iudex appellatione pendente. Octaua & ultima, quando & ex quibus cauſis appellatio dicatur deſerta.

1 VENIO ad primam. Et quæro quid † ſit appellatio. Hanc diffinitionem ponit Bart. in l. c. in princ. ff. de app. & Abba. in rub. extra, de app. & ibi etiam Phi. ſimiliter. Bal. ponit in rub. C. eo. ti. & breuiter obmiſſis alijs diffinitionibus placet mihi illa diffinitio, uidelicet, Appellatio eſt prouocatio ad maiorem iudicem ratione grauaminis illati uel inferendi. In hac diffinitione ille terminus, prouocatio, ponitur loco generis, quia plus continet prouocatio, quam appellatio.

2 † Nam prouocatio eſt omnis actus, per quẽ iudicis officium, ſeu auxilium imploratur ut d. Barto. in l. ſi minoris. col. 2. uerſi. 3. modo legitur, &c. ff. de adm. tut. in tantum, ꝙ prouocatio continet appellationem iudicialem, & extraiudicialem, ſed appellatio ex proprio ſignificatu continet iudiciale intantum non extraiudicialem, ut habetur in capitu. cum ſit Romana, & ibi Abb. in uerſic. not. & Phil. in uſt. no. de app. & idem Abba. in capit. fina. in 1. not. de ſeq. poſ. & fruc. ubi plus dicit, quod omnis appellatio poteſt dici prouocatio, ſed non è contra, & ſequitur Fel. in rub. de app. in princ. ergo prouocatio eſt genus, l. inter agnatos. ff. unde legi. & l. ſi quid eorum. §. interemptum. ff. de

3 leg. † Sequitur in diffinitione, ad maiorem iudicẽ, & hoc ideo ponitur, quia de natura appellationis eſt, ut fiat de minori iudice ad maiorem, non enim eſt æquum, ut minor corrigat errorem maioris iudicis, ſed potius econtra, ut not. gloſſ. in capitu. 2. de conſue. lib. 6. ubi dicit, quòd non poteſt etiã conſuetudine induci, ut appelletur a maiori ad minorem, uel ad parem, & ſequitur Phil. rub. de appell. & ibi communiter Doct.

4 † Sequitur in diffinitione, ratione grauaminis illati uel inferendi, hoc ideo dicitur, quia non ſolum ab illato, uerum etiam à futuro grauamine poteſt appellari, ut habetur per Doct. in cap. ut debitus, de ap. & dicam infra in 4. q. quando hoc habeat locum. Super iſta, q. quia hic congruentius accidit, eſt ſciendum, quod in iure habemus plures terminos ſuſpenſiuos cauſarum, qui ſunt iſti, uidelicet, appellatio, prouocatio, relatio, reclamatio, ſup. recuſatio, reſtitutio, querela,

5 reductio, & dilatio. † Appellatio propriè dicitur quando aliquis in iudicio ſe aggrauat ab aliquo actu iudiciario tendente in eius læſionem habendo recurſum ad ſuperiorem ut ſupra declaraui in diffinitione appel. & de hoc termino loquitur totus tit. ff. de app.

6 † Prouocatio, eſt nomen magis generale comprehendens appellationem iudicialem, & extra iudicialem, ut habetur in d. cap. cum ſit Romana, de appel. dicitur enim actus per quem auxilium iudicis imploratur, ut ſupra dixi, & no. Bart. in d. leg. ſi minoris, col. 2. ff. de admi. tu. quicunque enim auxilium iudicis implorat, dicit iudicem, prouocare, quando tamen iſti duo termini ſcilicet appellatio, & ꝓuocatio, profunduntur, & unus pro alio ponit, ut hr̃ in l. tale pactũ. §. qui prouocauit. ff. de pac. & l. ſi apud. &

7 l. ſi quis prouocatione. C. de ap. † Relatio poteſt multipliciter intelligi. Primo enim dicitur relatio, qñ iudex conſulit principem, puta in aliqua cauſa ardua, & expectat rñſionem principis in illa cauſa, qualiter hēat

in ea procedere, ut not. Spec. in tit.de rela. in prin. & de hac relatione loquitur text. in leg. 1.& fin.& ibi Bart.& Bald. C.de rela,& in c. intimaſti,& ibi per Philip.& do.de app. Secundo modo dicit̃ relatio, quæ fit ex neſceſſitate delegationis,ut qñ princeps uel alius ſuperior delegat aliquam cām alicui cū poteſtate ꝓcedēdi uſq; ad ſnīam excluſiue, & cōpleto proceſſu lapſum tranſmittat ipſi principi decidendū:nā illa tranſmiſſo ꝓceſſus,dr̃ relatio, & de hac tractatur in conſti. de ap.& tangunt Abb. Phil. & Card. in cap. intimaſti,eod.tit.ubi plus dn̄t,ꝙ ſi eſt ſtatutum tp̄s procedendi per principem, puta ut procedat infra duos menſes, & poſtea ꝓceſſum referat,non poteſt delegatus referre,niſi finito termino quia proceſſus debet expediri infra terminum relatio uero debet fieri poteſt terminum, alias non ualet, niſi de conſenſu utriuſq; partis,ita tenet Phil.in c.intimaſti,colu. 3.uerſ.2.fit relatio, &c.ibi etiam Card. in 1.col. Tertio modo dicit̃ relatio, quæ fit ex natura cauſæ, ut quia eſt aliqua cauſa maior, puta feudalis,de qua iudex inferior cognoſcere non poteſt, nam debet eam referre ad ſuperiorem iudicem competentem,ut habet̃ in c.maiores, de baptiſ.& in d.ca.ut debitus,& d.c.intimaſti.& ibi ēt Phil. in 3. col. de appel. Quarto modo dr̃ relatio, quæ in regno cōiter in ſacro conſi.&in magna curia uicariȩ fit,uidelicet, quando uice protonotarius committit cauſam conſilio deuolutam uni ex regijs conſiliarijs,ut fabricatio proceſſu,in ſacro conſilio referat. Similiter qñ regens magnȩ curiȩ committit cauſam alicui iuriſperito,uel uni ex iudicibus, ut fabricato proceſſu referat uotum ſuum, nam in iſto caſu ille commiſſarius procedit ſolus in cauſa, & facit proceſſum uſque ad concluſionem incluſiue,& deinde ſcribit uotum ſuum, & ipſum refert in conſilio uel in magna curia, una cum toto proceſſu,& ſecundum eius uotum profertur ſnīa per totū conſiliū, quātus ipſi ſacro conſilio iuſtum vr̃, & figuratur ſnīa ſub noīe conſilij,ſeu regiæ maieſtatis, & de hac relatione eſt ritus magnæ curiæ, num. 161.qui incipit, item ſeruat dicta curia cōmittere cauſas,&c. de hac relatione loquuntur duæ deciſiones conſilio. Neap. quorum una eſt,num.28. & alia. num. 47. † Quinto
8 modo dr̃ relatio, qñ petitur conſilium iuriſperiti in aliqua cauſa,puta quando iudex idiota uult ferre ſnīam,ſecundum conſilium iuriſperiti,nam tranſmittit proceſſum iuriſperito una cum literis relationis,in quibus literis narrat cauſam ſuper quo conſulit ipſum,iſta appellatur relatio, quia refert ſe ad conſilium iuriſperiti & tenetur in narratione caſus referre totam cauſam pro utraque parte,aliàs pars quæ læditur, poſſet appellare ab illa formatione puncti, ita plene Phil.in d.c.intimaſti.3.not.ubi plus dicit,ꝙ quando iudex vult figurate caſum ſeu punctum tranſmittendum iuriſperito,dēt illum formare in pn̄tia utriuſq; partis, & de eo debet dare copiam partibus,ſi uoluerint & talis copia dēt eſſe in forma authentica cum ſigillo notarij,& hoc fit,ne aliqua partiū lȩdatur in formatione caſus, ſi forte tacerentur iura alterius partis. Si autem partes diſcordarent informatione puncti,tunc iudex ex ſuo officio in contumaciam partium poteſt punctum formare, ita hȩc omnia dicit Phil.in d.c.intimaſti,& ibi etiā Abb & Car.
9 † Ex quibus eijci bonam practicam in caſu quotidiano,ꝙ quando iudex uult tranſmittere proceſſum ad conſilium iuriſperiti, uel uult referre caſum uel punctum pro hn̄do conſilio, pōt litigator requirere iudicem ꝙ antea,quā tranſmittat proceſſum uel formationem caſus,debeat ſibi dare copiam literarum,quas mittit iuriſperito ad uidendum, utrum ſit grauatus in aliquo ſuper formatione caſus,& tenetur iudex dare dictam copium ad requiſitionem litigantis, alias poſſet appellari per prædicta. Puto tn̄,ꝙ iudex non debeat dare copiam nominis iuriſperiti qñ ſecreto mittitur ad iuriſperitum,allegatis alijs, ſuſpectis ad hoc ne ille iuriſperitus poſſit ſubornari & trahi ad uotum alterius partis,ſed quando publicè,mittitur,puta uoluntate partium,tunc debent ædi ēt nomen iuriſperiti. Quod nota quia quotidie euenit iſtȩ caſus,& pauci aduertunt in petendo copiam dictarū literarum,& ut plurimum iſti iudices idiotæ pendent pro aliqua parte,& ſolēt ſcribere lr̄as cōmendatitias in fauorē alterius, quæ literȩ ſolent mouere animum aliquorum conſultorum in prȩiudiciū alterius partis,& mihi id pluries euenit, quando fuerunt mihi tranſmiſſi aliqui proceſſus per iudices idiotas diuerſorum locorū nam fuerunt mihi tranſmiſſa lr̄æ cōmendatitiæ

in fa-

in fauorem alterius.Verū non obſtraxerūt animum meum a recto iudicio, & idem rogo,ꝙ oēs conſultores faciant,& prædicta ēt
10 tenet Specul.in tit. de rela.§.qualr̃.† Scias etiam ad propoſitum materiæ noſtræ,quod relatio eſt actus ſuſpenſiuus,ſicut appellatio, nam relatione pendente nihil poteſt innouari, tex.eſt, & ibi Bald.in l.ſi.C.de rela. ubi infert,ꝙ quādiu cauſa tranſmiſſa eſt ad conſilium iuriſperiti, iudex non poteſt interferre ſentētiam ante conſilium habitum ab iuriſperito,& hr̃ in l.ex illo,& ibi Bal.& doc.C.de app.& per Bar.in l.1.C.de rela.& Bal.in c.intimaſti.de appel.An autem ſi iudex procederet relatione pendente, proceſſus ſit nullus, uel ſi opus appellatione, uide pulchre per Card.in d.c.antimaſti, colum. penul.& fin.ubi relatis omnibus opin.aliorum, finaliter ponit bonam diſtinctionem cum ueris concluſionibus, ad cuius dicta me remitto.

11 RECLAMATIO,†eſt quiddam terminus generalis,& refertur ad illas ſnīas, a quib. de iure non appellatur. unde poteſt referri ad ſententias arbitrorum, & tunc reclamatio eſt idem, ꝙ reductio ad arbitrium boni uiri,ut hr̃ per Sal.in l.cū antea,§.1.C.de arb,& Abb.in conſ.2.col.fi.in 1.uol.ubi iudicium reductionis appellat iudicium reclamationis, & ſic æquiuocat iſta duo uocabula.Item pōt referri ad ſnīas principum uel præfeti prætorio, & tunc reclamatio eſt idē,ꝙ ſupplicatio,de qua hr̃ in l.1.C.de ſen. præfe.præt.& p Spec.in toto tit.de ſupplicatione, & ita accipitur hodie in ſacro conſi. Neap.à cuius ſnīa non licet appellare,ſed reclamari poteſt, & idem importar iſta reclamatio, ꝙ ſupplicatio, de qua habetur & fit mentio in dec.231.conſ.Neap.iſta enim reclamatio fit ad idem conſilium, quia profert ſententias ſub nomine regiȩ maieſtatis.de cuius materia plene dicam infra proxime,in uerſ.ſupplicatio.

SVPPLICATIO,†dr̃ propriè, qñ aliquis
12 reclamat à ſnīa principis, uel ſnīa præfecti prȩtorto,nam hmōi ſnīa propter excellētiam iudicum non poteſt de iure appellari,ſed ſolum is,qui ſentit ſe grauatum, pōt ſupplicare apud eundem principem uel prefectum ut ipſe idem cauſam reuideat & ſuo grauamini prouideat, & ita fit hodie in ſacro conſ.& ita appellatur ſupplicatio, quȩ alio uocabulo dicitur reclamatio, ut dixi ſupra proximo uerſ.ita habetur in d.l.1.C. de ſen.præſe,præt.& in l ſi quis,& auth.quȩ ſuppl.C.de præ.imp.off.& no.Spec.in tit.de ſupplicatione §.1.& per totum,& eſt tex.in l.1.in princ.ff.à qui appe.non licet, & in l. præfecti.ff.de mi.& habetur in c. ex literis,
13 & ibi per Abba.de in integ.reſt.†Amplia hoc procedere non ſolū in ſententia principis,& præfecti prætorio,uerum etiam in ſententijs aliorum inferiorum admittitur ſupplicatio, quando prohibetur appellatio, ut puta,ſi prohibetur per ſtatutum, uel per principem committentem cauſam appellatione remota,nam tunc ex quo ceſſat remedium ordinarium, ſcilicet appellationis, admittitur extraordinarium, ſcilicet ſupplicationis.ita tenet Abb.in d.c.ex literis.in 4.not.& in gl.in uerſ. ſupplicauit.alias autē nunquam admittitur ſupplicatio,ubi poteſt habere locum appellatio,ut ibi habetur, & ibi etiam Abb.in d.c.ex literis, in ult.no.ponit deſcriptionem, & diffinitionem ſupplicationis,dicens,ꝙ ſupplicatio eſt quædam precum porrectio facta principi, per quam ex quadam benignitate ſuperior reſtituit ſupdlicantem aduerſus ſnīam,contra quam non competit remedium ordinarium .ſ.appellationis.Non tamen intelligas diſtinctè, quod in omnibus caſibus, in quibus remouetur appellatio, habeat locum ſupplicatio, quia imo in multis caſibus, in quibus quis nō pōt appellare, minime poteſt ſup-
14 plicare, ut ecce,†uerus contumax non appellat,l.ex conſenſu §.fi.ff.de ap.l.1.C.quo. app.non recip.& ſicut non poteſt appellare.ita minime poteſt ſupplicare, ſecundum Ioan.de Imo.in d.l.ex conſenſu. §.fi.& Phi. Dec.in conſ.34.col.3.in princ.& ſuper hoc tradit unam magiſtralem regulam Iaſo.in auth.quȩ ſupplicatione,col.2.in fi.C.de p̄c. impe.of. quod ubi quis prohibetur appellare propter excellentiam iudicis,& ſic in priuilegium ſnīæ latæ, tūc pōt ſupplicare ſed ubi non poteſt appellare de iure communi,
15 minime pōt ſupplicare.†Differt autem ſupplicatio ab appellatione in pluribus, & primo,quia appellatio debet fieri infra 10.dies ut in auth. hodie.C.de app.ſupplicatio uero poteſt fieri infra x.dies,& etiam inf.duos annos. Verum in hoc eſt dr̄a, quia quando fit infra decē dies,ſi pars uictrix uult petere

executionem ſniæ,non aliter fit executio.ni
ſi præſtiterit ſatiſdationem de reſtituendo
executionem in caſu, quo ſententia fue-
rit retractata, ut eſt tex.in d.auth.quę ſup
plicatio, ſed quando fit infra duos annos,
fit executio, etiam ſine dicta ſatiſdatione
ita declarat Abb.in d.c.ex literis. colu.pen.
uer. & in fi.gl.&c.de inte. reſt.& Spec.in
titu.de ſupp.§.pri. uerſi. ſolus tamen,&c.
16 †Secundo differt, quia appellatione pendē
te,non poteſt fieri executio,ut toto tit.nihil
nouari appellatione pend.ſed pendente ſup
plicatione, fit executio cum dicta ſatiſda-
tione, eo modo, quo ſupra dixi, ut d.aut
quæ ſuppl.& no.Spec in tit.de ſuppl.§.dif
fert.& no Bald.in d.auth quæ ſupplic.in 2.
not.Verum in hoc eſt prodita in regno no
ua declaratio per ritum magnæ curiæ, ſcili
cet, ꝙ licet fiat executio per iudicem pendē
te ſupplicatione, intelligitur tamen quoad
cauſam principalem, non autē quoad expen
ſas. Nam in expenſis non fit executio pendē
te ſupplicatione, ēt ſi uictor offerat ſatiſda-
tionem de hoc eſt ritus magnę curię in nu.
10.qui incipit,item ſi contingat cauſa,&c.
17 &eſt dec.231.conſ.Neap.†Tertio differt,
quia appellatio fit ad alium iudicem ſupe-
riorem, non autem ad eundem, qui, pro-
nunciauit l.eos.C.de app.Suplicatio uero
fit ad eundem iudicem, qui pronunciauit
ut d.aut quæ ſupplicatio,& ibi gl.& Docto.
& Spec.in d.tit.de ſuppl.§.1.uerſi. ſolus ta
men.Et ita ſeruatur hodie in ſacro conſ.qa
ſupplicatur ab eius ſententia eidem ſacro
conſ.ut eam reuideri faciat, & interim non
fit executio in expenſis, ut hř in deciſ.231.
18 conſ.Neap.†Quarto differt, quia appella-
tio,eſt remedium ordinarium, & concernit
meram iuſtitiam, quia eſt ſpecies defenſio-
nis.c. cum ſpecial.§.porro de appe.& Soc.
in conſ.195.col.3.uer.cōfirmatur,nam ap-
pellatio, &c.in 2.uol.ſupplicatio uero con-
cernit grām, & eſt remedium extraordina
rium, conceditur enim ex mera benignita
te,& grā principis, colligitř ex no.per Abb.
in d.cap.ex literis, in ultimo not.de in in-
19 teg.reſt.†Quinto differt, quia appellans
qui nihil poſuit, nec probauit in cauſa prin
cipali,non auditur niſi ante omnia reficiat
expenſas, ut dicta regia prag.quæ incipit
qui in cauſa, Secus eſt in eo, qui ſupplicat,
quia non tenetur reficere expenſas etiam ſi
nihil poſuit nec probauit, ita de hoc eſt de
20 ciſ.conſ.Neap.nu.231.†Sexto differt, quia
lite pendente poteſt à quocunque graua-
mine appellari ante diffinitiuam ſententiam
c.ut debitus, de appel. & hř in leg.2 & 3.ff.
de appel.rec.& ibi per Bart. ſed ſupplicare
non licet ante diffinitiuam ſniam l.1.C.ut
lite pend.& no.Spec.in tit.de ſupplic.§.dif-
21 fert,uerſic.item ante,&c. †Septimo differt
quia appellare permittitur hic a qualibet
ſententia, ut habetur in l.1.C.ne lic.ter.
prou.ſed ſupplicari non poteſt, niſi ſemel,
eſt tex.& ibi Bald.in l.ſi quis.C.de prec.imp.
off.& not.Spec.in d.§.differt, in fi.uerbis,
22 & hř in d.dec.235.conſ.Neap.in fi.†Octa
uo differt, quia qui appellat, conqueritur
de iudice,quòd iniquam tulerit ſententiam,
ſed qui ſupplicat, non debet conqueri de
iudice, quia turpe eſſet allegare iniquita-
tem tā magni iudicis, ſed debet allegare ne
gligentiam ſuā propriā, & petere ueniā pro-
prij erroris, uel allegare circumuentionem
aduerſarij,ut hř in l.pręfecti.ff.de mi.& no.
Azo.in ſumma.C.de ſent.præf.præt.& Mat.
de Affl.in præludijs conſt.in 10.q.in 4.fal-
23 lentia.†Cōueniunt aūt ſupplicatio,& appel
latio,quia ſi fit eadem die, quam fertur ſnīa
poteſt tam ſupplicatio, qua appellatio fie-
ri uiua uoce,ſed ſi fieret poſtea, nō ualet,ni
ſi fiat in ſcriptis, ita declarat Iaſ.in d.auth.
quæ ſuppl.in fi.col.
24 RECVSATIO,† eſt ſextus actus ſu-
ſpenſiuus, & habet locum, qn̄ iudex ex ali-
qua iuſta cauſa reditř ſuſpectus, nam poteſt
recuſari, & interim ſuſpenditur eius iuriſdi
ctio,quia recuſatione pendente non pōt ad
aliquem actum procedere in illa cauſa, &
ſi procedit proceſſus eſt nullus, ſecundum
Bart.& Docto.in l.quia poterat.ff.ad Treb.
& dixi ſupra in 4.parte in 16.diſtinct.uer.2.
dicitur iudicium nullum,&c.† Qualiter
25 autem hodie proponatur iſta recuſatio iu
dicis,maxime in regno,& an iudex recuſa-
tus poſſit cauſam alteri delegare, dixi ſu-
pra in 4.parte.in 5.diſt. uerſ.15. differunt,
&c.& uer.ſeq.De hac materia iudicis ſu-
ſpecti, & eius recuſationis, tractatur plenè
per Lanfr.in c.quoniam contra in uer.re-
cuſatione.de prob.& per Doct.in c.ſuſpicio
nis.de off.del.& in c.poſtremo. & cap.2.re
quiris, & cap.cum ſpecialis de app. & per
Doct.maxime Iaſ.in l.apertiſſimi.C.de iud.

26†Et inter alia dicta nota unum, ꝙ exceptio
recuſationis debet opponi, non ſolū ante li
tem conteſtatam, uerū ēt debet eſſe prima
quę opponi debet ante oēs dilatorias, quia
ſi opponitur alia dilatoria, cenſetur prouo
cari iudex, ut ſuper eam pronūciet, & ſic in
ducitur conſenſus in iudicem, unde po-
ſtea non poteſt recuſari. ita dicit Lanf.in
diuer.recuſationes, in prin.per ea, quæ not.
Bart.& Docto.in l.quidam conſulebant. ff. a
de re iu.& gl.& Doct.in c.inter monaſteriū
de re iud.& dixi ſupra in 12.diſt.uerſ.ſcias,
tn̄ pro complemento,&c.& uide quæ dicam
27 infra in fi.ſequentium cauſarum. †Vnam
tantum q.puto hic attingendam pro uti
litate huius materiæ, poſtquam hic incidi
eam tractari, uidelicet, quæ ſint cauſæ ex
quibus poteſt iudex, ut ſuſpectus recuſari,
& dic, quòd multę ſunt, quarum aliquas,
28 quas recolo hic ſubijciam.†Prima igitur
cauſa iuſtæ ſuſpicionis eſt, quando iudex
eſt familiaris alterius partis, quæ familiari-
tas debet eſſe magna, quia modica non ſuf
ficit tex eſt in cap.inſinuante, & ibi Abb.&
Fel.& ēt gl.de offi.del.& ibi declarat plene p
Doct.maxime in fin.col.quis dicatur dome
ſticus,& quis familiaris, & per Spec.in titu.
de iud.del.§.ſupereſt, uer.item ſi eſt nimis,
29 &c.†Secunda cauſa ſuſpicionis eſt, quan-
do iudex ordinarius eſt ex aliqua iuſta cau
ſa ſuſpectus, nam poteſt ex eadem cauſa re
cuſari eius uicarius,licet in ſpecie contra ui
carium nulla alia ſit ſuſpicio, ſecūdū Abb.
& Fel.in d.c.inſinuante,colum.1.de off.del.
29 †Tertia cauſa eſt,quando iudex eſt conſan
guineus alterius partis, ut dicitř in c. poſtre
mo.de appel.& in c.accedens.el.2.ut lite nō
conſt.Idem, ſi eſt affinis,ut habetur in di-
ctis iuribus, & in l.qui iuriſdictioni.ff.de iu-
30 riſ.omn.iud.ꝙ tn̄ non ꝓcedit, qn̄ iudex eſ
ſet æqualiter coniunctus utrique parti, quia
non pōt tūc, ut ſuſpectus recuſari, ſm Bar.
in d.l.qui iuriſdictioni. in 1.lect.& per præ
dicta infert Abb.in d.c.inſinuante, col.2.in
prin.uerſ.not.& ibi,&c. quod qn̄ iudex con
ſanguineus prefati alicuius eccleſiæ, po-
teſt recuſari, ut ſuſpectus in cauſa illius ec-
cleſiæ.Adde prædictis Philip.in d.cap poſtre
31 mo.col.6.de app.†Quarta cauſa eſt, quādo
dn̄s eſt ſuſpectus, nam propter ſuſpitionem
domini poteſt tota eius familia allegari ſu-
ſpecta ſm Abb.in dec.inſinuante colum.2.
32 in fin. de off.del.& ibi etiam Fel.† Quin
ta cauſa eſt, quādo quis uellet eſſe iudex in
cauſa propria, ut d.l.quia iuriſdictionem.ff.
de iud.om.iud.& l.pri.C.ne quis in ſua cā
33 †in tātum,ꝙ etiam Rex uel Imperator nō
dēt eſſe iudex in cauſa propria, ſed debet
illam delegare, ut plenè declarat Andr.de
Iſer.in c.imperialem.§.pręterea ſi inter.col.
34 7.&.8.de ꝓh.feu.alie.per Fed.†Verum ſi
uellet princeps, non recognoſcens ſuperio
rem, eſſe iudex in cauſa propria, quam ha-
bet cum ſuo ſubdito poſſet eſſe iudex, Se-
cus,ſi haberetur cauſam cum nō ſubdito. ita
tenet Soc.in conſ.120.colū.6.in prin.in 1.
35 uol.†Sexta cauſa eſt, quādo iudex eſt inimi
cus capitalis alterius partis, ut no.Spec.in
tit.de iud.del.§.ſupereſt.uerſ.item, ſi eſt ini-
micus, & no Abb.& Fel.in cap.accedens,el.
2.ut lite non cōt.& habetur in cap.cum R.
de off.de. Adde Phil.in c.poſtremo.colum.
9.uerſ.32.de appel.ubi dicit ſufficere quam
liber inimicitiam, etiam non capitalem,
36 †Septima cauſa eſt, quando iudex eſt con
ſanguineus inimici alterius partis, ita di-
cit Abb.in d.cap.accedens,in 1.no.& Bald.
in l.quoniam liberi.C.de teſtib.ubi dicit,
37 ꝙ †qui copulat parentelam uel amicitiam
cum inimico meo, dř mihi inimicus, quia
cenſetur eſſe eiuſdem intentionis. Idem te-
net expreſſe Fel.in d.cau.accedens, colum.
1.& Phil.in cap.poſtremo,ī 3.col.de appell.
38 †Octaua cauſa eſt, qn̄ iudex eſt commen-
ſalis alterius partis, uel inimicus alterius par
tis,ſm Abb.in d c.accedens, colum.1.uer.
2.cauſa, &c.& Phil.in cap.poſtremo. colu.
39 7.uerſ.8.de appell. †Nona cauſa eſt, ſi iu-
dex eſt conteraneus alterius partis, ut quia
eſt oriundus de eadem ciuitate, de qua eſt
altera pars, ſecundum Abb.in d.cap.acce-
dens.colum.1.uerſ.3.cauſa, &c.in 2.colum.
uerſ.2.hæc gl.quærit, &c.quod tamen in-
telligitur indiſtincte,ſecundum Abb.ibi,qn̄
ſunt duo conciues,qui reperiuntur extra eo
rum patriam, ex quo ſolent ſe ut fratres di
ligere,quando ſunt in remotis partibus, &
ſequitř Fel.ibi in 2.col.in princ.ſed quando
eſſent in eadem patria, eſt iuſta cauſa ſu-
ſpicionis in delegato, non autem in ordi-
nario, ut declarat Abb.in d.cap.accedens.
40 colu.2.circa fin.†Decima cauſa eſt, qn̄ iu-
dex ſubditus ratione iuriſdictionis aduer-
ſarij mei,puta,quia eſt ſuffraganeus, uel ua

ſallus, nam ex hac cauſa poſſum ipſum al-
legare ſuſpectum, tex. eſt, & ibi Abb. & cōi
ter Doct. in ca. accedens, el 1. extra, ut lite.
31 non conteſt. † Idem, quando iudex eſt ſubdi
tus inimici mei contendentis meum, quia
timore ſuperioris ſui poſſet a recto trami-
te deuiare, ita dicit Abb. in cap. accedens,
el 2. colum. 1. uerſ. 4. cauſa, & cap. ut lite
non conteſt. & Phil. in cap. poſtremo colu.
42 7. uerſ. 13 & 15. de appel. † Vndecimo cau-
ſa eſt, quando iudex fuit aduocatus alte-
rius partis in illa cauſa in qua uult iudica
re, ut eſt text. & ibi Alexan. & Docto. in l.
prætor. ff. de iur. om. iud. & in cap. poſtre-
mo. & ibi Abb, & Phil, de appel, Secus ta-
men eſt, quando fuit aduocatus in alia cau
ſa penitus ſeparata, quia aduocatus meus
in una cauſa, poteſt eſſe iudex in alia cau-
ſa mea penitus ſeparata, & non per hoc po
teſt per aduerſarium meum refutari, ita te
net Phil, ī d. cap, poſtremo, colum. 1. † Duo
43 decima cauſa eſt, ſi iudex nimis fauet al-
teri, demoſtrando ei nimiam amicitiam,
& alteram partem grauando, & intelligi-
tur de nimio fauore, nam modica amicitia
non ſufficit ad iudicem recuſandum ita di
cit Abb. in d. cap. accedens, el 2. col. 1. in fin.
& col. 2 in fin. ut lite, non conteſt & hr̄ in c.
eām. q. el 2. de iu. & per Phil. in d. c. poſtre-
mo. colu. 8. uer. 21. de app. Decimatertia
44 cauſa eſt, ſi altera pars alloquitur iudice
ſecreto in aure, poteſt ex hoc per alteram
partem recuſari, ſecundum Abb. in d. cap.
accedens, col. 3. uer. & aduerte, &c. & Lan-
fr. in c qm̄ contra, in uerſicu. recuſationes,
colum. ſi circa. fi. de prob. † Decimaquarta
45 cauſa eſt, ſi iudex animoſo, & iniuſtè, ſeu
extra iudicialiter procedit contra aliquem
ſecundum Abb. in cap. conquerente. col. 2.
de teſt. ſpo. & Abb. in ca. cum ueniſſent. in
5. no. de reſt. in inte. & Phil. in d. cap. poſtre-
mo colum. 8. uerſ. 27. † Decimaquinta cau.
46 ſa eſt, ſi iudex habet cōſimilem cām cum
illa, in qua uult iudicare, quia ex hoc red-
ditur ſuſpectus, quia prǽſumitur iudicare
taliter prout uellet in ſua cauſa iudicari gl.
eſt & ibi Abb. & Doc. in cap. cām quæ. el 2.
de iud. † Decima ſexta cauſa eſt pars re-
47 cuſ ns habet aliquam cām cum iudice tan-
quam cum priuato, ut quia litigat cum iu
dice in alia cā, nam ex tali litigio cauſatur
quædam inimicitia, quæ eſt ſufficiens ad in
dicē recuſandum ita d. Abb. in c. cum ſuper.
48 in 3. no. de off. del. † Decima ſeptima cau-
ſa eſt, ſi iudex uoluit exercere actum hu-
manitatis cum parte, ut quia uoluit partem
admittere ad oſculum pacis, quia ex hoc
præſumit' inimicus, & pōt recuſari, ſm Ab.
in d. c. cum ſuper, colum. 1. uer. 2. cauſa, &c.
ubi infert notanter ad unum modum pro-
bandi inimicitia, ſ. qn̄ in eccleſia ſolitum eſt
dari oſculum pacis, quia ſi aliquis non uult
admittere alterum ad oſculum pacis, præ-
59 ſumitur ex hoc inimicus. † Decimaoctaua
cā eſt, qn̄ iudex fuit minatus alteri parti, ꝙ
ei noceret, ſecundum Abb. in d. cap. cum
ſuper. colu. 1. uerſicu tertia cauſa, &c. extra
50 de of. dele. † Decimonona cauſa eſt, quan-
do iudex non uult aliquem ſalutare, quia
ex hoc cenſetur inimicus, ſecundum Abb.
in d. cum ſuper. col. 1. uer. adde, quartum,
&c. Iaſ. in l. apertiſſimi. colu. 3. C. de iud.
51 † Vigeſima cauſa eſt, qn̄ prælatus uellet eſ
ſe iudex in cauſa ſuæ eccleſiæ, quia licet de
iure poſſit eſſe iudex, tn̄ poteſt ut ſuſpectus
recuſari propter præſumptā affectionē, ſm
Phil. in c. poſtremo. col. 5 uer quæritur, &c.
de appell. ubi multos allegat pro & con-
tra, & concludit hanc opi. eſſe ueriorem.
52 Vigeſima prima cā eſt, qn̄ iudex fuit conſul
tor tantum in aliqua cauſa, Et quia fuit con
ſultus, & propalauit uotum ſuum pro una
parte, redditur ſuſpectus in illa cauſa, dato,
quòd fuerit aduocatus. Secus, ſi non propa
lauit uotum, licet fuerit conſultus, quia non
redditur ſuſpectus ſecundum Phil. in d. c.
poſtremo. colu. 7. uer. 7. &c. de app. & Doc.
53 in l. prætor. ff. de iuriſd. om. iud. † Vigeſima
ſecunda cā eſt, ſe fuit datus ad petitionem
alterius partis, quia ex hoc ſolo poteſt per
alteram partem recuſari. l. obſeruandum. ff.
de iud. & habet' in c. inſinuante, de off. del. &
54 Ph. in d. c. poſtremo, colu. 8. uer. 22. † Vige-
ſimatertia cā eſt, ſi iudex fuit teſtis in eadem
cā, in qua modo uult iudicare. l. fin. ff. de
teſt. & Spec. in titu. de iud del. §. ſupereſt.
55 uer. item, ſi fuit teſtis, &c. † Quid aūt, ſi fi-
lius uel alter conſanguineus, uel commen-
ſalis iudicis fuit aduocatus in aliqua cauſa
an ex hoc poſſit iudex, ut ſuſpectus recuſa-
ri? dic. quòd nō, ita tenet Phi. in d. c. poſtre
mo. col. 2. uer. in gloſ. in uer. aduocati, &c.
de app. ꝙ nota, quia prima facie quis dice-
66 ret contrariū. † Vigeſimaquarta cauſa eſt,
ſi iudex

ſi iudex eſt canonicus, & corā eo litigaret
canonicus eiuſdem eccleſię, quia poteſt per
aduerſam partem recuſari, ut hr̄ in c. cum
R. de offic. deleg. & no. Spe. in tit. de iudice
del. §. ſupereſt, uerſi. item ſi eſt cum canoni-
cus, & Phil. in d. c. poſtremo, col. 7. uerſi. 11.
57 ubi limitat, niſi ambo litigantes eſſet ca
nonici, quia par ratio affectionis ſuſpicio-
58 nem excludit. † Vigeſimaquinta cauſa eſt,
ſi litigator impetrauit ſibi iudicem in cauſa
ſua eum, qui erat ſuus dn̄s, quia altera pars
poteſt eum recuſare, text. eſt in c. cauſam,
59 quæ. de offi. deleg. † Vigeſima ſexta cauſa
eſt, ſi iudex eſt ſocius alterius partis, uel ha-
bitat in eadem domo cum altera parte, ut
no. Spe. in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt. uerſi.
quid ſi ſit ſocius, & Phil. in d. c. poſtremo,
60 col. 8. in prin. uer. 18. de appel. † Vigeſima-
ſeptima cauſa eſt, ſi ipſe iudex ſe impetrari
procurauit, ſm Spec. in d. §. ſupereſt. uerſi.
item ſi ipſe per l. quæ omnia. ff. de procura.
61 † Vigeſimaoctaua cauſa eſt, qn̄ eſt appel-
latum à ſententia iudicis, qui partem gra-
uauit, nam appellatione pendente, reddit
ſuſpectus appellanti, tam in illa cauſa quam
in omni alia, & poteſt recuſari, ſecundum
Phil. in d. c. poſtremo. col. 8. in fin. uerſi. 27.
62 † Vigeſimanona cauſa eſt, quando iudex
accepit aliquam donationem ab altera par
tium, ſecundum Phil. in d. c. poſtremo col.
63 9. uerſi. 28. † Trigeſima cauſa eſt, quando
iudex à quo, eſt ſurrogatus iudex in cauſa
appelationis, quid redditur ſuſpectus in il-
la cauſa, in qua pronunciauit ſecundum
Phil. in d. cap. poſtremo. colum. 10 uerſi. 29.
64 † Trigeſimaprima cauſa eſt, ſi iudex fuit
quondam inimicus alterius partis, nam li-
cet modo ſit reconciliatus, poteſt tamen
ut ſuſpectus allegat, ſecundum Phil. in d. c.
poſtremo, col. 6. uerſi. 35 inimicus enim re-
conciliatus, adhuc remanet ſuſpectus, &
etiam è teſtimonio repellitur ſecundum
Abb. in cap. cum oporteat, col. 3. de accuſa.
65 † Trigeſimaſecunda cauſa eſt, quando cau-
ſa ſpectaret aliquo reſpectu ad commodum,
uel incommodum iudicis, ut quia tenetur
de euictione rei, pro qua agitur, uel poſſet
fideiuſſor alterius, partis, ſecundum Phil. in
d. cap. poſtremo. col. 6. uerſ. 30. & 31. de ap
66 pella. † Trigeſimatertia cā eſt, ſi iudex fuit
ab altera parte corruptus prece, uel pretio,
uel ſi timet aduerſarium meum, uel ſi ex
aliqua cauſa cum nimis diligit, ſecundum
Spec. in tit. de iud. deleg. §. ſupereſt. uerſicu.
67 item ſi ſit inimicus, in pen. col. † Trigeſi-
maquarta cauſa eſt, ſi iudex eſt homo illi-
teratus, uel imperitus, & groſſus, & cauſa
eſt ardua, & ſubtilis, quia cauſæ ſubtiles nō
ſunt committendæ groſſis iudicibus. ſecun-
dum Bald. in l. fin. in 16. q. C. de hær. inſt. &
Fel. in cap. ſciſcitatus. col. 7. in princ. uerſic.
dicit etiam Bal &c. de reſcr. ubi dicit hanc
eſſe iuſtam cauſam ſuſpicionis. & Iaſ. in l.
apertiſſimi, uerſic. ſecunda cauſa, &c. C. de
68 iud. † Trigeſimaquinta cauſa eſt, ſi iudex
eſſet nimis ſeuerus, & crudelis, ſecundum
Iaſ. in d. l. apertiſſimi. col. 2. in fi. uerſi. tertia
cauſa, &c. per ea, quæ not. Bald. in l. 2. ff. de
his, qui ſunt ſui uel alie. iu. ubi dicit, quòd
poteſt iudici tolli iuriſdictio propter ni-
66 miam eius crudelitatem. † Trigeſimaſexta
cauſa eſt, ſi iudex eſt indiſcretus, quia po-
teſt recuſari, ſicut ſi eſſet iniquus, ſecundum
Bald. in c. ad noſtram, in fin. per illum text.
70 extra de probatio. † Trigeſimaſeptima
cauſa eſt, ſi iudex conſueuit eſſe iniquus,
ſecundum Bald. in d. cap. ad noſtram, in fi.
72 de probatio. † Trigeſimaoctaua cauſa eſt,
b ſi iudex b eſt compater alterius partis, ſe-
cundum Imo. in cap. prudentiam, de offic.
deleg. & Iaſ. in d. l. apertiſſimi, colum. 3. in
princ. c. de iud. & per gloſſ. in c. cum l. & A.
72 de re iud. † Trigeſimanona cauſa eſt, ſi iu-
dex nō uult audire aduocatum in cauſa li-
cet cauſa ſit clara, poteſt ex hoc recuſari, ut
ſuſpectus, ſecundum Lanfr. in cle. ſæpe. in
73 uerſi. de plano, col. 1. de uerb. ſign. † Qua-
drageſima cauſa eſt omnis cauſa, quæ eſt
ſufficiens ad remouendum procuratorem,
uel arbitrium, illa eadem ſufficit ad remo-
uendum iudicem? ſm Abb. in c. poſtremo,
de app. & ibi etiā Phi. in 4. col. uerſi. ſed pro
74 declaratione, &c. & col. 7. uerſ. 10. † Vltimo
pro complemento huius materiæ adde quod
inquantum, dixi ut ſupra in principio huius
recuſationis, ꝙ hæc exceptio debet opponi
ante litem conteſtatam limita, niſi de nouo
ſuperueniret, quia poteſt in quacunque par-
te litis opponi, etiam poſt concluſionem, ſi
poſt ſuperuenit, ſecundum Fel. in cap. inſi-
nuante col. pen. in fin. de offic. delegat. & de
hoc habemus capitulum regni in nu. 212.
quòd incipit: prolixitatem, & diſpoſitiones
quod exceptio recuſationis poſt litem conte-
ſtatam

75 ſtatam. ita demum opponitur, ſi notoriæ
& euidenter conſtat iudici, quod de nouo
ſuperuenit, alias non admittitur. †Item
adde, q ſi quis poſt oppoſitam recuſationē
litigat coram iudice recuſato, uī, per hoc
renunciare recuſationi, ſēm Abb in c. inter
76 monaſterium, in 3.not.de re iud.†Itē iudex
impetratus per aliquem, non poteſt. per eun
dēm recuſari, niſi noua cauſa ſuperueniat,
ut eſt gloſſ.& ibi Abb.in fi.in d.c.inſinuan-
te.de offi.deleg.& ad materiam, uide Pau.
de Caſt.in conſi 442.col.pen.in 2.uol.
77 c RESTITVTIO, †eſt ſeptimus actus
c ſuſpenſiuus, & nihil aliud eſt reſtitutio, niſi
in priſtinum ſtatum repoſitio. l.quod ſi mi
nor §.reſtitutio, & ibi Bart.ff.de minor.&
Bart.in l. Gallus.§.& quid ſi, tantum, col.2.
uerſicu. quæro, quid ſi filius &c.ff.de lib.&
poſt.& Bar.in l.interdum.col.1.ff.de cond.
indeb.& Car.in cle.pri.in 3.nota.de reſt.in
integ.per hanc enim reſtitutionem reduci-
tur quis in illum ſtatum priſtinum, in quo
erat ante læſionem.
78 ADDITIO.† Habes hic diſertiſſimæ
lector, reſtitutionem eſſe in priſtinum ſtatū
repoſitionem, ſed illud aduertendum eſt
præcipuè ſuper quo imploretur reſtitutio
in integrum, nam ſi quis uſucapione for
taſſe, dominium alicuius rei perdiderit. (ut
eſt in aut.niſi tri cenale tē.C.de bon.mater.)
tunc erit ille reſtituendus, illud uſucapionis
obſtaculum ſibi non obſtet, & id etiam pro-
cedit in prēſcriptione, & id tantum peti dēt
quod ſi quis à poſſeſſione ſola ceciderit,
puta ob eius abſentiam, uel aliam iuſtam
cauſam, tunc ad eam poſſeſſionem reſtituen
dus eſt, ita ut pro ea ſola ſit intentanda re
ſtitutio, nulla alia re cumulata, q ſi in poſ-
ſeſſione, & proprietate ſe læſum quis dicat
in utroque erit ei copulandum, maximè ubi
utrunque remedium erit intentatum, ſi uero
in acquirendo fuerit deceptus, uel quia non
acquiſierit, ita etiam reſtituetur, ut denuo
acquirat, quod quæſiuiſſe profuiſſet, qua
de re in libello concipiendo conſultiſſime
erit à patronis hoc ſpectandum, nec potiſſi-
mum aliam reſtitutionis cauſam deducant,
nec modum in petitione tranſcedant ut do-
cet Bar in lege quod tempore. C.de teſt.mil.
Petr.Foller.V.I.D.
79 †Eſt igitur ſciendum, quod multis perſo
nis conceditur iſta reſtitutio. Primo enim
d conceditur *d* minoribus, & intelligitur
minor de iure communi, qui eſt minor 25.
80 annis, ut in toto tit.ff.de mino. †Illa enim
ætas 25.annorum dī ætas legitima lege fin.
C.de his, qui ueni æta.imp.hodie tamen in
regno eſt correcta iſta ætas per conſt.regni
quæ incipit, minorum iura.in fi.quæ uult
q etas minor tam in maſculo, quam in fę
mina dicitur, uſque ad 18.annos, & infra
iſtud ad tempus datur reſtitutio in integrū,
tam in iudicijs, quam in contractibus.
81 ADDITIO.†Nunquid conceſſa reſti
tutione in integrum minori extendatur ad
eius fideiuſſores in contractibus? uide Ioa.
Maur.in tract.de reſt.in integrum. cap.14.
ubi concludit beneficium reſtitutionis in
integrū minoris ad fideiuſſores non tranſ-
mitti, ubi non eſſet cautum creditoribus,
aut ubi dolus fideiuſſoris interceſſerit.
Petr.Foller.V.I.D.
82 †Secundo datur reſtitutio maiorib.25.
annis ex clauſula generali, ſi qua mihi iu-
ſta cauſa eſſe uidebitur, de qua habetur in
l.1.& per totum tit.ff.ex quib.cau.maio.&
in l.Pantonius.ff.de acquir.hæred.& Spe.in
tit.de locato, §.6.uerſ.16.& uer.ſeq.& Alex.
83 in conſil.20.& 71.in 1.uol.†Tertio, datur
e reſtitutio lęſis, *e* ultra dimidiam iuſti pre-
cij in cōtractu, puta in uenditione & datur
etiam maioribus, iuxta.l.2.C.de reſc.uend.
&c.cum dilecti.& cap cum cauſa de empt.
& uend.quo caſu, qñ uenditor agit ex de-
ceptione, eſt in arbitrio emptoris conuenti
uelle reſcindere contractum, uel iuſtum p-
tium ſupplere ut d.c.cum dilecti adeo, qđ
ſi uenditor peteret præciſe unum, ſuccum-
beret, quia tolleret electionem emptori, ut
84 ibi hī, & in d.l.2.†Differt autem iſta reſti-
tutio ab alijs, quoad tempus petendi, quia
f aliæ reſtitutiones petuntur *f* infra qua-
driennium contrarium à tēpore, quo minor
effectus eſt maior.l.fin.C.de temp.in integ.
reſt. Iſta uero quæ datur exceptis ultra di-
mediam competit uſque ad 30 annos, quia
eſt ciuilis actio, & perpetua. ſecundum Bal.
in d.l.2.col.3.in prin.& Abb.in d.c.cū cau
ſa.col.3.iſtud autē quadriennium, eſt utile
in principio, quia incipit currere niſi à
die ſcientiæ, ſēm Phil.Dec.in cōſil.62.in fi.
ADDITIO.Vide hic omnino Boer.
85 dec.142.in 1.par.†Et an excludat remediū
g l.2.C.de reſc.uend.per clauſulā, *g* & ſi plus
nalet

ualet &c.& in talis clauſula, cum ſit nota-
riorum operetur, uide Capic.in deciſ.159.
86 nu 39. † Et an renunciato generalis ex-
tendatur ad remedium prædictum maxime
h *h* in muliere, & ruſtico: & dicendum, eſt, q
non, ſecundum Alex in cōſi.1.uol.6.& Bal.
in d.l.2.in quæſti.1.& Ioan.de Imo.in.c.pen.
tit.de empt.& uend.in 2.col.& per Alex.in
conſi.153.in 2.lib & in conſi.42.in pri.lib.
& in conſi.269.in 2.lib.& Dec.in conſ.180.
& 181.& Soc.in conſ.48.in 4.lib.ubi an iu
ramentum ſuppleat clauſulas ſpeciales, & ui
de D.Fab.de mon.ſan.Sani.in tract.de em-
ptio.& uend.in 8.q.in ult.6.colum.uerſi.3.
quæro, & Soc.in conſi.200.in 2.uol.in pen.
col.& Alex.conſil.104.in 1.lib.& afflict.in
deciſ.220.in principio, & in pen.col.& Bal.
87 in d.l.2.in 5.q.& Alex.in add ad Bart.†Et
i an *i* clauſula eſt certa ſcientia tollat dictum
remedium, & an impediat probari contra-
rium, uide Bal & Iaſ.in l.ſed & ſi quis.§.fin.
ff.ſi quis cautio, & tenet Bar.& Soc.in conſ.
159.col.6.& conſ 79.in 6.colum in 4.lib.&
Soc.in conſi.214 2.lib.4.col.& Dec.in cōſi.
170.in ult.col.uerſic.5.non obſtat, quæ oīa
K notes; & K uſque ad quod tempus detur re-
medium l.ſecundæ. uide Iaſ.in l.qui cū ali-
ter.ff.de uer.oblig. ſed aduertendum eſt ad
dicta domini auctoris hic, nam ęquiuoce lo-
quitur, nam intereſt ualde intentare læſio-
nem per uiam reſtitutionis in integrum, uel
per uiam remedij.l.2.C.de reſcin.uend.pri-
mo etenim caſu eſt in poteſtate uenditoris.
uel rehabere rem uenditam, uel accipere
ſupplementum precij. In ſecundo uero ca-
ſu eſt in poteſtate emptoris (ut ipſe dicit)
& uidebatur etiam dicendum, quod pro læ-
ſione non competat nec detur reſtitutio in
integrum, eo quia à lege datur in hoc re-
medium ordinariū d.l.2.C.de reſcin.uend.
ergo debet ceſſare extraordinarium. c.cum
cauſa.extra de emp.& uen. ſed Alex.in cōſ.
77.in 1.uol.tenet etiam dari reſti.in integ.
& ſequitur D.Io.Mau.in tracta.de reſtit.in
integ.in c 289. Pet.Foller.
88 †Quarto datur reſtitutio *l* eccleſiæ, &
l maximè qñ fuit læſa per negligentiam pro-
curatoris, ut eſt tex.in cap.cum ueniſſent, &
ibi Abb.in 5 not & in c.col.in prin.de reſt.
in integrum. Nam eccleſia reſtituitur tam in
contractibus, quam in iudicijs. Quod re-
ſtituatur in contractibus probatur in cap.
conſtitutus.& Abb.de reſtitu, in integrum.
Quod reſtituatur in iudicijs probatur in c.
auditis. eo tit.& ibi per Abb.maxime in 8.
nota.ubi tenet, quod eccleſia reſtituitur ad
uerſus probationem omiſſam abſque pro-
bationem læſionis, & ſic licet aliàs, qñ peti-
tur reſtitutio, debeat probari læſio, tñ ſecus
eſt in iſto caſu qñ petitur aduerſus omiſ-
ſam probationem, quia eo ipſo, quod pro-
batio non eſt producta. probatur, & apparet
læſio, qđ nota, quia idem eſſet dicendum
in minore, & muliere. Idem probatur in c.1.
de reſt. in integ.lib.6.ubi eccleſia reſtitui-
tur aduerſus ſnīam, & ſic in iudicio. Item,
reſtituitur eccleſia ēt contra aliam eccleſiā,
ut dicto c.auditis, & ſic priuilegiatur utitur
priuilegio ſuo contra priuilegiatum, ſecun-
dum Abb. in dict.cap.auditis. colum.2.in
fi. Item reſtituitur eccleſia ēt aduerſus præ
ſcriptionem 40.annorum, ut hī plenè per
Philip.Dec.in conſi.92.& Card.in cl.pri.in
nona.q.de reſt.in integrum, ubi plene attin
git, & declarat illud argumentum. ſ.quod
ſi daī reſtitutio eccleſiæ contra prēſcriptio
nem, ſequitur qđ lex inducens præſcriptio
nē, eſſet fruſtra impoſita, & reſpōdet, quoad
nō eſt fruſtra, quia finita præſcriptione pōt
eccleſia infra ſolum quadriennium petere
reſtitutionem, quo elapſo penitus excludi-
tur, ut ibi per eum per tex.in ca.1.de reſt.in
int.lib.6.item reſtituitur eccleſia aduerſus
omnem lapſum tēporis, ut ſi lapſa ſunt tem
pora appellandi, uel probandi, uel alia ſimi
lia, ut eſt tex.& ibi Card.in d.cl.1 de reſt.in
89 integrum. †Quinto datur reſtitutio ēt ca-
pitulo alicuius eccleſię, qñ ipſi capitulo col-
legiato emerſit aliqua læſio. ita dicit Abb.
in c.1.col.5.in fi.de reſt.in inte.& Ian.in c.
niſi.in fi.de pręb.quod tñ intellige, qñ lęſio
reſultat in toto collegio, non autem in ali-
quo particulari de cap. ſecundum Abb.ibi
& idē dicimus de eccleſia, ut tunc reſtitue-
tur, qñ eccleſia patitur læſionē, non qñ eius
rector patitur, uel eius canonicus, q decla-
ra ut per Card.in dicta cl.1.in 6.q de reſt.in
90 integrum. Abbas in d.c.1.†Sexto datur re-
ſtitutio omnibus hoſpitalibus, & pijs locis,
& omnibus collegijs, & congregationibus
pijs. ita tenet. Bald.in conſi.465.in 1.uol.&
Io.And.in c.2.de reſti.in integrum, libr.6.
& Abbas in c.2.in 2.notab.de cōſu.& Lud.
Rom.in conſi.407. Alia autem collegia non
pia

pia non reſtituuntur. ſm Abb.in d.cap.1.
col.5.in fin.de reſt.in integ.ubi limitat in
collegio ſcholarium, quod reſtituitur, ſe-
cundum eum, ex eo, quia ſolent in eo eſſe
91 quam plures minores.† Septimo datur re-
ſtitutio ruſtico, qui non potuit conſulere
peritiores, ita tenet Alex.in conſi.14.in fi.2.
uol.faciunt not.per Mod.in l.iuris ignor.
C.qui admit.& in l ubi.ff.de eden.

A D D I T I O. Adde hic Caſt.in l.2.ff.ad
Tertul.& D.Ioa.Mau.in tract.de reſti.in in
92 teg.cap.84.& 85.† Et quid ſi ruſticus fuit
ſecutus conſilium indocti Doctoris, facitq;
aliquid contra, an ipſe ius reſtituatur in
integrum, & dicendum eſt, ꝙ ſic, ſecundum
Sal.in l.fin.C.de pœ.iud.qui mal. iud.& ſe-
quitur Alex.in l.2.ff.ꝙ quis iur.& conſi.66.
93 in 1.lib.† Et an ſit neceſſe unum, uel duos
peritos conſulere, unde Dec.in l.iuris igno
rantia ff.de reg.iur.& Bar.in l.1.ff.de uen-
tre inſp.& Alex.in l.pri.§.fi.ff.de uerb.obl.
& conſi.168.in 2.lib.ubi uolunt, ꝙ ſi uim
64 erat in loco non opus erat plures adire † Et
m an m ruſticus ſagax, & aſtutus ac practi-
cus excuſetur? uide gloſſ.in l.thletas.§.de
ruſticis.ff.de excu.tut. quæ uoluit, ꝙ non, &
ſequitur Alexan.in l.ſi quis id ꝙ.ff.de iuriſ.
om.iud & ibi Dec.uoluit tamen contrarium
Dec.ibidem, ſed uide Caſt.in l 2.C.de in ius
95 uoc.† Et an ſi ruſticus peccauit circa ius
naturale excuſetur? uide Iaſ.in l.2.& ibidē
96 Sal.C.de in ius uoc.† Et an ruſticus excu-
ſetur, ſeu reſtituatur ſi allegat ignorantiam
ſtatuiti municipalis, uide Anch.in cōſ.393.
& Alexan.conſi.14.in 2.uol.& uide D.Ioan
Maur.in d.tract.de reſtit.in integ.c.92.ubi
diſtinguit, an publicatum ſic ſtatutum in
eo loco, ubi eſt ille ruſticus, uel in loco con
uicino, an non, ut primo caſu nō reſtituatur,
ſecundo uero ſic.Pet.Fol.V.I.D.
97 † Octauo datur reſt.uniuerſitati alicuius
ciuitatis ſeu reip.ut habet plenè per Alex.
in conſil.1.col.4.in 4 uol.Pro hoc eſt tex.in
l.reſp.C.ex qui.cau.maio.& l.reſp.C.de iure
reip.lib.11.An autem intelligantur iſta iura
de ſola republica, & ciuitate Romana, an
uerò de omnibus ciuitatibus, gloſſ.in d.l.
reſp.uidetur tenere, ꝙ procedat in ſola ci-
uitate Romana, & non in alijs, quod plene
diſpūtat Spec.in tit.de reſt.in inte.§.2.uerſ.
idem quoque iuris, ubi nihil clarè firmat.
Tamen quidquid dicat ibi, ueritas eſt, quod
quælibet ciuitas, & reſpu.reſtituitur imò
n etiam n omne caſtrum, & uilla, quæ regitur
per ſyndicos, & adminiſtratores, reſtituitur
in integ.ſiue ſit magna, ſiue parua, ſecundum
Bar.& Bald.& cōiter Doct.in d.l.reſp.& iſta
eſt cōis concluſio, quam tenet Phil.Dec.in
conſil.42.in fin.Aliud ſeruatur in uilla, in
qua ſunt pauci homines, puta ſex uel decē,
qui ſinguli reguntur per ſe, quia uerum, eſt
quod talis uilla non reſtituitur, ſecundum
Bart.in d.l.reſp.nam ceſſat ratio, quæ mili-
tat in alijs ciuitatibus, & caſtris, ubi eſt mul
tituto hominū.ſcilicet quia ibi ſunt pupilli,
uiduæ, & aliȩ perſonæ miſerabiles, quarum
cauſa, & contemplatione conceditur reſti-
tutio uniuerſitatibus. Et iſtud tenet, & fir-
mat per plura Matth.de Afflic.in præludijs
conſtit.in 5.prin.& Albe.de Roſ.in d.l.reſp.
ubi etiam refert fuiſſe iudicatum in conſi-
lio, ꝙ uilla, quæ erat triginta focularioru,
fuit in integrū reſtituta, Idem firmat Pau.
de Caſt.in conſil.37.quod incipit, ut bene
attingatur, &c.in 2.uol.ubi etiam add.in
fine, quod una reſd.reſtituitur contra aliā,

A D D I T I O. Adde Soci.in conſil.96 in
4.uol.ubi uoluit, ꝙ magis cōis opinio uo-
luit, ꝙ caſtrum, & uilla reſtituantur, etiam
ſi per ſyndicos nō regantur, & uoluit Caſt.
d.l.in reſpub.C.ex qui.cau.maio.& hoc pro
batur arg.tex.in l.1.C.de offic.eius cui.ui.
Alter.ger.& D.Io.Mau.in eo tract. de reſti.
98 in integ.in c.417.† Et an ſi uniuerſitatis ha
buit ſententiam contra, demum reperit in-
ſtrumentum propter ꝙ proculdubio retra-
ctaretur ſententia.an reſtituatur in integrū
ad illud inſtrumentum præſentandum? uide
Rom.in conſil.423.& Ioa.And.in addit.ad
Spec.in tit.de reſtit.in integ.in addi. incip.
quadriennium, ubi uoluerunt, ꝙ reſtituitur,
& id expreſſius, uoluit Ioan Mauri.in tract.
de reſti. in integ.c.420.Pet.Fol.V. I. D.
66 † Nono, datur reſtitutio militib. ex pri-
uilegio militiæ, quod tamen intellige proce-
dere, quandiu ſunt occupati in expeditio-
ne militiȩ alias autem ſi non ſunt in expe-
ditione, non reſtituuntur, text.eſt, & ibi per
doct in l.fin.C.de teſt.mil.

A D D I T I O. Adde, an reſtitutio conce
datur militibus dum ſunt in caſtris, uel etiā
ſi non ſint, ſed redierint, text.in l.qui mu-
tuntur uerſic.Iulia.ff.ex quib.cau.maio.&
l.ſi cui in prouincia. §.tandiu.eod.tit.uide
Bart.

Bart.in l.militi.ff.ex quib.cau.maio.& Cyn.
in l.1.C.de iur.& fac.igno.& facit, l.ſi qua
militi.ff.ex quib.cau.maior.& l.ſi quis Ti-
100 tio.ff.eod.tit.† an reſtitutio concedatur
eadem ratione vxoribus militum, ſi milites
ſequuntur, & dicendum eſt ꝙ ſic, ut toto tit.
C.de ux.milit.& an famuli neceſſarij mili-
tum reſtituantur in integ.uide Caſtr.in l.1.
& 2.C.de vxor.mil.& omnino uide D.Io-
ann.Mau.in tract.de reſtitu.in integ.cap.
338.Pet.Fol.V.I.D.
101 † Decimo, datur hodie in regno o reſti-
o tutio mulieribus, ſiue maioribus ſiue minori
bus tam iudicijs, quam in contractibus, ut
eſt cōſt.quȩ incipit, obſcurritatē, & ibi And.
de Iſer.dicit, quod etiā ubi poſt concluſum
in cauſa, poteſt mulier petere reſtitutionē in
iudicijs, per ea, quæ habentur in l.ſi iudex
ff.de mino.quia eo ipſo, ꝙ concluditur, læ-
ditur per renunciationem. Et datur dicta
reſtit.etiam ſi mulier ueniat, ut autrix lau-
data, ut eſt deciſ.15.conſi.Neap.& non daī
in una cauſa, niſi bis, & prima reſtitutio ap-
pellatur primum beneficium, ſecunda ue-
102 ro, dr̄ ſm beneficium.† Et ſi fuerit conceſ
ſa in cauſa principali, non datur in acceſſo-
rijs, ita de his omnibus hr̄ in deciſ.35.& 114.
conſi.Neap.per And.de Iſe.in conſti.licen-
tiam, in fin.in cap.imperialem.§.præterea, ſi
103 quis, de ꝓphi.feu.alien.per Fed.† Quid autē
p ſi contrahat p cum iuramento is, qui pote
rat petere reſtitutionem in integrum, an
poſſit ea petere ſtante iuramento? dic quòd
in minore eſt expeditum, quod ut not.Bart.
& Doct.in auth.ſacramenta.C.ſi aduer.
uend.nam iuramentum repræſentat eum
maiorem, unde non poteſt in integrum re-
ſtitu.ita plene declarat Alex.in conſil.27.&
42.in 1.uol.& Phil.Dec.in conſilio, 31.uol.
2.uerſi.ſed his, ubi plus dicit.quod minime
104 poteſt petere abſolutionem a iuro.† Et ex
hoc infert.Bartol.in l.minor 25.annis ob-
miſſam ff.de minor, ꝙ ſi minor litigauit in
iudicio per procuratorem cum iuramento
conſtitutum, non poteſt petere reſtitui in in
tegrum, ſi lædatur per procuratorem, ex
quo promiſit cum iuramento hr̄ ratum id,
quod geſtum erit per procuratorem.

A D D I T I O. Adde, hic deciſio.Cappe.
Tol.45.& omnino D.Ioan.Mau.in tract.de
reſtitu.in integ.c.112.& an minor debeat
certificari de uiribus iuramenti, uide eun-
dem D.Ioan.Mau.c.113.& ad id, quod dici
do.auctor, qn̄ minor litigat per procurato-
rem conſtitutum cum iuro, habes plene de
claratum, in dictis locis.Pet.Fol.V.I.D.
105 † Per hoc etiam infert notabiliter Bald.
in l.generaliter, col.2.uerſi.pone enim, &c.
C.de rebus cred.quod ſi ciuitas conſtituit
unum procuratorem, ſeu ſindicum ad con-
trahendum cum iuramento, & ille ſyndicus
contrahit nomine vniuerſitatis & iurat, tale
iuramentum non operatur, ut ſi contraue-
niatur, uniuerſitas ſit periura, quia uniuerſi-
tas non habet animam, unde non poteſt in-
cidere in periurium, ſed bene operatur ut ad
q uerſus talem contractum non poſſit q uni-
uerſitas petere reſtitutionem propter iura-
mentum, quod dictum teneas menti, quia
106 eſt notabile, & quotidianum.† Quid autē
in muliere litigante per procuratorem cum
iuramento conſtitutum, an poſſit reſtitutio
nem petere, hoc non inuenio ab alijs deci-
ſum, tamen dictum eſt quotidianum, nam
ſemper mulieres conſtituunt procuratores
in iudicijs, quia ipſe propter uerecundiam
ſexus, non poſſunt perſonaliter intereſſe, &
in omni procuratione, quam faciūt notarij
communiter apponunt iuramentum, vnde ſi
idem diceremus in muliere, ꝙ in minore, ra
to aut nunquam mulier reſtitueretur in iudi
cis, & ſic illa conſtitu.obſcuritatem ſeruiret
nobis de uento, unde volens hunc caſum de-
cidere puto, quod mulier reſtituatur, non ob
ſtante quòd procuratorem cum iuro conſti-
tuerit, & ſic diuerſum ſit muliere, & in mi-
107 nore, & moueor iſta conſideratione.† Is
qui petit in integrum reſtitutionem, dicitur
ratum habere geſtum per procuratorem, &
non dicitur contrauenire, text.eſt & ibi glo.
in uerſi.ſupplicationem, in leg.cum min.
ff.rem ratam haberi, ubi non committitur
ſtipulatio rem ratā haberi ex eo, quia pro-
mittens petit reſtitu.in integr.ergo in
ꝓpoſitio, licet mulier fecerit ꝓcuratorē, &
promiſerit habere rata geſta per eum, & iu-
rauerit, non dr̄ contrauenire, ſi petit reſtitui
in integrum, ergo nō dicitur periura, & con
ſequenter poteſt illam petere, nō obſtante iu
ramento in mandato appoſito, quia iurm
ſemper regulatur, ſecundum naturam diſpo
ſitionis, ſuper qua apponitur, ſecundum
Abb.in c.quemadmodum, col 2.uerſ.2.no.
in uerſi, non obſtante, &c.de iureiur.ſed tu
poſſes

poſſes dicere,ergo idem eſſe dicendum in mi
nore,quia ſi non dicitur contrauenire,debe-
ret poſſe petere reſtitutionem contra id,q; di
cit Bar.in d.l.minor 25. annis. Ad hoc reſpõ
deo, quod in nomine poteſt conſiderari alia
ratio.ſ. quia iuramentum repræſentat eum
maiorem, ut probatur in d.auth. ſacramen-
ta,& ibi per Doct. & nota.gloſſ.in l.2.C.de
reſcin. uen. Vnde ſicut maior non reſtitui-
tur, ita & minor,qui iurauerit,quod non eſt
in muliere, quæ ſiue ſit maior, ſiue minor,
reſtituitur in iudicijs,per conſt.obſcuritatẽ,
puto tamen,quod ſi mulier conſtituiſſet pro
curatorem ad contrahendum, & iurandũ,
& ille procurator contraheret, & iuraret,
non poſſet tunc mulier petere reſtitutionẽ;
ſicut dicimus in uniuerſitate, per illud di-
ctum Bald.in d.l.generaliter. Et ita cum ac-
cidiſſet in facto, reſpondebam cuidam obie
ctioni mihi factæ per quendam peritum
Doct. Bartolinum: qui erat doctor anti-
quus,& magnus practicus, & uolebat exten
dere illud dictum Bart.in d.l. minor 25.an-
nis obmiſſam, ut procederet etiam in mulie
re litigante per procuratorẽ cum iuramento
conſtitutum:ergo ſuſtentaui contrarium per
rationes prædictas: & illi meo conſilio quã-
plures Doct. Neapo. & prouinciales ſe ſub-
ſcripſerunt, & ita poſtea fuit iudicatum.

ADDITIO. Ego puto, quod etiam in
minore non procedat hodie dictum Bart.
nam uidemus quotidie minoribus concedi
primum, & ſecundum beneficium, & ſi per
procuratorem litigent, eum conſtituiſſent
cum iuramento. Petr. Fol. V. I. D.

108 † An autem reſtitutio in integrum r im-
r pediat executionem, ita ut ea pendente ni-
hil innouari poſſit, ſicut pendente appella-
tione? dic q; ſic, text.eſt in l unica.C.de in
integ.reſtit.poſtul.&c.& ibi Bal. & hr̃ plenè
in decis.366.coſi.Neap.& Bal.in l. fi. col.2.
uerſic.item quero,&c.C. ſi ex fal. inſtru. &
Bal.in auth.quæ ſupplicatio, in 2.not. C.de
præc.Imp.offe.& Bald.in l.ſi cauſa in 3.not.
C.ſte tranſa.& per Alex.in l.4.§. condemna
109 tum ff. de re iud. † Quod tñ limita non
procedere, qñ peteretur reſtitutio aduerſus
ſententiam principis, quia tunc non impe-
dit executionem,de præſtita tamen ſatiſda-
tione, per alteram partem de reſtituendo in
caſu retractationis,prout dixi ſupra de ſup-
plicatione,caſus eſt in c.ſuſcitata,& ibi Abb.
de in integ. reſti. habetur in d. deciſ. 356.
Quomodo autem procedit, quod poſſit peti
reſtitutio aduerſus ſnĩam principis: uide
Abb.in c.tũ ex literis,col.6.de reſt.in integ.

ADDITIO. Adde hic deciſio Cappe.
Tholoſ.54. & uide Ioan. Maur. in tract. de
reſtit.in integ. cap. 30. Pet. Fol. V. I. D.

110 † Secundo limita, quando apparet, quòd
malitiosè peteretur reſtitutio: ut quia eſ-
ſet præſumptio contra petentem, eſt text.in
d.c. ſuſcitata, & ibi per Abb.in pen. colum.
Tunc enim non impeditur executio, ut ibi
hanc tamen limitationem, & præcedentem
limita, & declara, niſi executio contineret
præiudicium irretractabile,ut quia tractare
tur de carcerando, uel affligendo aliquem
in corpus, tunc enim indiſtinctè impeditur
executio per reſtitutionem in integrum, ita
dicit Abb.in d.cap. ſuſcitata,col. penult. &
Bald.in d.l.unica. C.in integ.reſt. poſtu. &c.
& habetur in d.deciſ.356.conſ.Neapo.in fi.
111 † Tertio limita, non procedere, quando
peteretur reſtitutio aduerſus decretum affir
matiuum,quia non ſuſpenditur executio,
ſicut minime impeditur per appellationem
per ritum magnæ curiæ uicariæ ita habetur
in d.deciſio. 356. conſilio Neapolita.
112 † Quid autem, ſi ſententia ſit bis confir-
mata per remedium appellationis, adeo q;
s non poteſt tertio prouocari. s an poſſit ſal-
tem peti reſtitutio in integ. uide Abb. in d.
c.cum ex literis, in 7. not.de reſt. in integ.
ubi ſentit,quod ſic.

ADDITIO. Adde hic deciſio Cappe.
Tholoſ. 54.& D.Ioa.Mau. in tract. de reſt.
in integ. capitu. 268. Pet. Fol. V. I. D.

113 † Vltimo, poſſet hic dubitari, t coram
t quo iudice poteſt peti reſtitutio, & pone
exẽplum, Clericus contraxit cum laico,fuit
deceptus, uult petere reſtitutionẽ, an dẽat
adire iudicem ſuum eccleſiaſticum, uel iudi-
cem ſecularem aduerſarij? dic quod regu-
la eſt, quod petẽs reſtitutionẽ, debet adire
iudicem rei, non autem iudicem proprium,
tex.eſt in l.2.C.ubi,& apud quem & ibi Bar.
fallit hoc in clerico,& eccleſia,quia eccleſia
habet hoc priuilegium, ut quando petit re-
ſtitutionem, poſſit adire iudicem eccleſia-
ſticum, & ſic iudicem proprium, & idem in
clerico, & ſic in iſtis caſibus actor non ſe-
quitur forum rei,text. eſt, & ibi Abb. in 1.
not.in capitu.conſtitutus, de reſt.in integr.
QVE-

QVERELA,eſt octauus actus ſuſpen
114 ſiuus, ſuper quo dicas. † quod querela po-
teſt accipi largo modo, & ſtrictè & propriè.
Quando accipitur largo modo, ponitur,
pro omni remedio, per quod quis recurrit
ad ſuperiorem per uiam grauaminis, & tũc
includit appellationem, & reſtitutionem,
text.eſt,& ibi gloſſ.in uerſicul. querelam, in
l.ab eo.C.quo,& quando iud.& ita illam gl.
declarat Abb.in c.querelam,colu.2. in glo.
1.de proc.& Fel.in c.querelam, colum. pen.
de iureiur.idem etiam tenet gloſſ. in uerſi.
querela,in l.ſi. ab arbitro. & ibi Bart. Alex.
& Doc.ff.qui ſat.cog.& Soc.in conſi.96.col.
3. in fin. in 1. uol. ſecundo modo accipitur
ſtricte,& tunc differt ab appellatione,ſecũ-
dum glo.& Abb.in d. c. querelam, de proc.
& Fel.in d.c.querelam, colum. pen. de iure-
iur. Nam ille dicitur adire iudicem per que-
relam, qui non poteſt appellare propter ali-
quod impedimentum iuris, & ſic tunc dici-
tur propriè querela, quando circa remediũ
appellationis iudex aditur,ut habetur in lo-
cis præallegatis. Eſt enim querela,qñ oppreſ
ſus reclamat,ut ſibi p uiam iuris ſuccurrat.
ita dicit Phil.Dec.in conſ.125.col. fin.in 1.
uol. & habet locum querela, ut plurimum
quando quis grauatur in actibus extraiudi-
cialib.uel per aliquam interlocutoriam ſine
cauſæ cognitione prolatam, in quibus caſi-
bus ſi aliquis appellauit, & appellationem
deſeruit poteſt recurrere ad querelam, &
ſic deſertio appellationis non præcludit uiã
querelæ, ita pulchre declarat Car. Alexan-
drinus,in c.cum ſit Romana.colu.1.in fi.&
2. de appel. ubi etiam allegat dominos de.
Rota in ſuis deciſionibus, nam fatalia, quæ
currunt in appellatione, non habent locum
in querela,ſecundum Alex.in l.ſi ab arbitro,
in fin.uerbis.ff.qui ſat.cog.pro hoc, eſt.tex.
in cap.concertatio.& ibi per Doct. de app.
lib.6.idem tenet Matth.de Affl.;in conſt.ap-
pellationum tempora,col. 11. Eſt enim iſta
querela quoddam implorare officium iudi-
cis ſine appellatione pro grauamine, ſecun-
115 dum Alex.in d.l.ſi ab arbitro. in fi. † No-
ta tamen inter alios unum uſum,in quo eſt
neceſſaria iſta querela, nam in omnibus ca-
ſibus, in quibus ſnĩa lata, nunquam tranſit
in rem iudicatã,prout eſt,qñ fertur in cau-
ſa matrimonij,ut not. Abb.& Doct.in cap.
conſanguinei,de re iud.& in c.ſicut, de teſt.
Item,qñ fertur ex conſilio doctoris,ut not.
Abb.in cap.propoſuiſti.de prob. & Alexan.
in l.ſi ab hoſtibus,col.3.ff.ſol. matr.& Phil.
in c.intimaſti,in fin.de app.& Lud.Rom. in
conſ.228.& idem in ſententia lata ex iudi-
cio expertorum,ut habetur in deciſ.33.cõſ.
Neap.& in quam pluribus alijs caſibus, de
quibus plene dixi ſupra in uerſic. ſententia
in 3. q. princi. Si contingat in dictis caſibus
aliquem prætendere grauamen de tali ſen-
tentia, ſi uult per appellationem contradice
re,debet appellare infra 10 dies,& tunc de-
uoluet cauſam ad ſuperiorem alias elapſis
decem diebus, non poteſt ulterius appella-
re,debet enim contradicere per uiam quere-
læ, ſi uult ſe grauare poſt decem dies, glo.
eſt ſingularis in cap. ad reprimendam, uerſ.
ſuſpendatur,de off.ordin. quam ualde excla
mat ibi Abb.in d.capitu.conſanguinei, col.
pen.in fi.de re iud.& Phil.in cap.directe.col,
pe.de appel.& Fel.in c.lator.col.4.de re iud.
116 † Verum tunc non poteſt adiri ſuperior,
ſed debet querela proponi coram eodem iu-
dice,ita dicit Abb.in d.cap.ad reprimendã,
& in d.cap.conſanguinei, & hoc uidetur dif
ferre querela ab appellatione, prout hoc ple
ne declarat Paul.de Caſt.in l. fi. C. de edict.
diui Adr.tol.& ibi etiam Alex.in 11.colum.
circa fin. & ſeq.Iaſ. etiam ibi column. pen.
117 † Similiter circa reuocationem attenta-
torum,quando aliquid eſt attentatum appel
latione pendente in tali cauſa, in qua non
poterat appellari, quo caſu non ligantur
manus iudicis ante inhibitionem, cap. non
ſolum,de appella.lib.6. nam iſto caſu atten
tata tenent,& ex quo lege permittente fiũt,
unde non reuocantur ex priuilegio attenta-
torum,ſed poſſunt reuocari per uiam quere
læ,& tunc fit reuocatio per ſuperiorem, ita
dicit Abb.in c.paſtoralis,column.4.uerſicul.
tertius effectus, & in uerſic.in 3.q.&c.& ibi
118 etiam Phil.in 3.colu.de app. † Plus etiam
dicit Abb.in d.c.paſtoralis,in d. uerſic. in 3.
quæſt.&c.quod etiam in caſibus, in quibus
prohibita eſt appellatio, ſi aliquis appellat,
operatur hæc appellatio,quo ad iudicem ad
quem,ut ſi uidet grauamẽ,poſſit illud emen
dare,& corrigere, licet non operetur aliquẽ
effectum ſuſpenſiuum reſpectu iudicis a
quo,& ad hoc ponderat gloſſ. ſing. in cl. 1.
10.gloſſ.in uerſi.oneramus de iure patrona.
119 † Competit etiam iſta querela, ubicun-
que

que iudex tardaret circa expeditionem cau
ſæ, nam tunc ab iſta tardatione non poteſt
appellari;ſed poteſt exponi querela ſuperio-
ri,ita tenet Bal.in l.fi.§.illud,per illum text.
C.de temp.appel.
120 † Plures alias ſignificationes habet iſte
terminus,quia querela, quandoque ponitur
pro querela criminali, ut not. gloſſ. in cap.
Maximianus 81.diſtinct. & eſt text. in leg.
querela.C.de falſis,& not.gloſ.in l. ſi quis ſe
iniuriam. C. de accuſ. & de hoc dixi ſupra
in 4. parte,in 1.diſt.uer.ex prædictis: infe-
ro,&c.Item, quandoq; ponitur pro querela
inofficioſi teſtamenti, uel inofficioſæ dona-
tionis, & hoc non eſt materia noſtra, ideo
remitto ad ſuos titulos.
121 † Quæ autem ſit differentia inter lamen
tationem,querelam,quærimoniam, & quæ-
ſtionem? Dic quòd lamentatio, eſt extra-
iudicialis,querela uero iudicialis,text. eſt in
conſtitu.regni,quæ incipit,peſſimam, & ibi
Matth.in 1.notab.Quærimonia uero,eſt an
te litem conteſtatam,ſecundum Fel. in cap.
1.in fi.de app.& declarat Abb. in ca. quia in
dicante,col.pe.de præſcr.
122 REDVCTIO † eſt nonus actus ſu-
ſpenſiuus, quæ dicitur eſſe ſpecies appella-
tionis,licet non ſit uera appellatio,l. non di
ſtinguemus.§. cum quidam, & ibi no.ff. de
arb.hinc dicit Spec.in tit.de arb.§. 1. uerſi.
quid ſi à tempore,quod reductio ad arbitriū
boni uiri, non dicitur proprie appellatio,
ſed potius quædam atteſtatio, habet tamen
quandam ſimilitudinem cum appellatione,
quia ſicut appellatio impedit executionem,
ita etiam reductio,ſecundum Bal.in capitu.
fin. column. 1. uerſ. quod nota, quod tria
ſunt,&c.lata ſententia ſuper reductione, ſe-
cundum Ang.in conſi.162.in fin. ubi etiam
ſentit Ang. quod non obſtante reductione
poteſt fieri executio, præſtita cautione per
petentem ſicut dicimus in reſtitutione in-
tegrum,de qua materia dixi ſupra in uerſic.
reſtit. circa fin.& per Bar.in leg. defenden
te,in fin.ff.de auct.tut.ſed Bald.in l.tale pa
ctum.§.qui prouocauit col. fin. in pen. q. ff.
de pact.tenet indiſtincte,quod impedit exe-
cutionem laudi, adeo quod ea pendēte nul-
lo modo pōt fieri executio.Sicut dicimus in
appellatione,idem tenet Abb.in cap.quinta
ualis,column.23.uerſic. ſed hic annecto du-
bium, &c.de iureiu. ubi etiam dicit, quod
iſta reductio, eſt quædam querela. Verum
Sal.in l.1. C.quando prouo.non eſt neceſſ.
tenet, quod non impedit executionem, &
ſic uidetur uarietas opin. inter Doct. ſed in
tanta uarietate puto ueriorem eſſe opin.
Bald.& Abb.& ſequacium ſcilicet quod im
pediat executionem, ſicut appellatio, & hoc
probatur ex text.in d.l.non diſtinguemus,
§.cum quidam,recte ponderādo illum text.
hanc etiā opin in effectu tenet Soci. in cōſ.
227.col.penul.in 4.uol. ubi dicit æquipara-
ri iſta duo, ſcilicet eſſe factum compromiſ-
ſum, & eſſe petitam reductionem, unde ſi-
cut non poteſt fieri executione pēdente cō-
promiſſo, ita nec pendente reductione, &
cum hac opin. pertranſeo, quæ uidetur tu-
123 tior.† Super hanc tamē materia reductio
nis,quæ quotidiana eſt, breuiter attingam
tres quæſtio. de reliquis autem ad materiā
facientibus remitto me ad ea,quæ plenè po
nit Abb.in d.cap. quintauallis,& Bart. in l.
ſi ſocietatem. §. arbitrorum. ff. pro ſoc. &
Lud. Rom.in rubr. de arbitr. & Lanfran.in
tract.de arbitr.quorum dicta eſſet ſuperua-
cuum reepigolare. Solum attingam iſtas tres
quæſtiones, quæ uidentur habere opin.
Doct.hincinde, ad hoc ut ponam ueram &
communem deciſionem. Et prima quęſt.
erit, uſque ad quod tempus poteſt peti iſta
reductio. Secunda, coram quo iudice peti
poteſt. Tertia, quid ſi per pactum eſt renun
ciatum huic reductioni,& iuratum, an poſ-
ſit peti,non obſtante iuramento abſque alia
124 abſolutione? † Primo igitur quæro, uſq;
ad quod tempus peti poteſt reductio? dic
quod communis concluſio eſt uera, quod
poteſt peti uſque ad 30.annos, quidquid di
cant alij Docto. hanc opin.tenet Bartol.in
d.§.arbitrorum,& Soci.in conſil.220.colu.
4.in 2.uol.& eſt deciſum in deciſi.232.cōl.
Neap.idem tenet Ange.in conſ.314.in prin
cip.ubi dicit,quod eſt ius perſonale, & ideo
non præſcribuntur niſi ſpatio 30.annorum
idem tenet Bald.in l. fin. uerſi. quæro uſque
ad quantum tempus,&c.de contrahen. em-
ptio.& Alex.in conſ.93.colu.fin in 2.uol.&
Phil. Dec.in conſ.39.col.pen. in fi. ubi plu-
res allegat, & dicit hanc eſſe communē opi.
125 † Nec obſtat.l.cum antea.C.de arb.ubi di
citur,quod taciturnitate decem dierū emo-
logatur ſententia arbitri, ſi non fuerit con-
tradictum, quia illa l. loquitur in arbitrio,
qui

qui habetur,ad inſtar iudicis nō autem loq
mur in reductione ad arbitrium boni uiri,
quæ fit contra ſententiam arbitratoris, qui
eſt uelut amicabilis compoſitor, & procedit
de facto potius quam de iure iſta ſententia
non emologatur, niſi ſpatio 30. annorum,
ita declarat Abb. in d.capitul.quintauallis,
126 col.6.uerſ. octaua differentia. † Secundo
quæro, quis erit iudex adeundus in iſta re
ductione? ſuper hoc reperio uarietatem opi.
nam Bar.in d.§.arbitrorum,col.4.uer. quæ-
ro quis erit iudex, &c. ff. pro ſocio tenet qđ
debeat adiri iudex rei,& ſic ille,qui eſſet fu-
turus iudex,ſi actor uoluiſſet in iudicio liti-
gare, idem uidetur tenere Alexā. in conſil.
13.in prin.in 2.uol.ubi dicit, quod iudex or
dinarius litigantium, eſt iudex in cauſa re-
ductionis, non autem iudex appellationis.
Idem tenet Soc.in conſil.18.colum.13. in 1.
uol.& Paul.de Caſtr. in l. cum hi. §.tranſac.
ff.de tranſac.& Abb.in d. cap.quintauallis,
col.21.in fi.uerſ.ſed dubitabatur quis iudex,
&c. de iureiur. Contrarium tenet Lud. Ro.
inconb.265.ubi dicit,quod debet peti redu-
ctio coram illo iudice,qui eſt iudex arbitra-
toris ad inſtar appellationis, & hanc partem
tenet Matth. de Affl.doct. Neap.in io. lib.
conſilio, Neap. uerum dicit, quod non fuit
hoc deciſum per ſacrum conſilium. Breui-
ter ego teneo primam partem ſcilicet quod
petatur coram iudice ordinario,qui eſſet fu
turus iudex cauſæ,per deciſiones prædictas,
quæ uidentur facere opin.magis communē.
Quod poteſt corroborari, quia arbitramen-
tum,eſt quæda tranſactio, & ſicut ille, qui
uult agere cōtra tranſactionē,debet adire iu
dicem rei,ita etiam,& ueniens contra arbi-
tramentum,quod tamen declara, & limita
niſi ex forma alicuius ſtatuti, haberent lau-
da executionē,& actionē,quia tunc ad iudi
cem arbitratoris eſt recurrendum per ea quę
dicit Bartol.in leg.2.C.ubi, & apud quem,
127 &c. † Tertio quæro an contra laudum iu
ratum, quando eſt renunciatum reductio
ni, poſſit peti reductio, & an ſaltem ſit ne
ceſſaria abſolutio a iuramento? Breuiter
uera, & communis concluſio eſt, quod ſi læ
ſio eſt modica, & ſupportabilis, non poteſt
peti reductio, & tunc illa renunciatio cum
iuramento, operatur, ut non reducatur ad
arbitrium boni uiri, ita tenet Pau. de Caſt.
in conſ.200. colum. 2. in 1.uol. Si autem læ-
ſio eſt magna & enormis,uel enormiſſima,
tunc poteſt peti reductio non obſtante renū
ciatione, & iuramento, quia dato quod
ampla uerba ponantur in compromiſſo,non
tamen poteſt fieri quin reductio habet lo-
cum, ſtante enormiſſima læſione, & ſemper
iuramentum intelligitur, ſi quæ arbitratus
fuerit arbitrator, & enormiſſima læſio non
præſumitur cogitata, & iuramentum non
extenditur ad incogitata, ita tenet Alex. in
conſilio 131.col.pen.in 2.uol.& Soc.in cōſ.
220.col.5.in 2.uol.& in conſ.104.col.4.in
fi.in 4.uol.& Phil. Dec in conſil.11.colu.6.
uer.4.principaliter,&c.& conſil.60. colu.2.
ubi dicit, quod non poteſt dari clauſula, per
quam ad arbitrium boni uiri a laudo non
poſſit peti reductio. Sequitur ergo, quod
ubi eſt enormis læſio,non requiritur abſolu-
tio a iuramento, ſed poteſt indiſtincte peti
reductio,quia non detegitur periurium ubi
iuramentum ſe non extendit ad illud. Item
tenet Ang. in conſilio 172. conſilium tamē
theologorum eſt,quod petatur abſolutio ad
cautelam a tali iuramento, quam defacili
concederet epiſcopus, licet hoc non ſit de
præcepto,ita tenet Bald.in l.fin. C. de non
num.pec. Reliqua de materia reductionis,
dic.ut habetur in d. cap. Quintauallis, & in
d.§.arbitrarum, & ibi per Docto. & dicam
infra in hoc tracta. de appellatione in 4. q.
principi. uer. octauo limita.&c.
128 DILATIO † eſt decimus, & ulti-
mus actus ſuſpenſiuus, nam impedit proceſ
ſum ad ulteriora, quia dilatione pendent
officium iudicis conquieſcit, l.ſiue pars. C.
de dilat.c.ſignificante, de app.Et quia hanc
materiam dilationis plenè tractaui ſupra
in ſecunda arte iudicij in tractatu de dilatio
ne,ideo ad ibi dicta me remitto. Et per hæc
ſit expedita prima quæſtio. principalis.

SECVNDO, principaliter ſequen-
do ordinem præpoſitum, quæro qualiter
129 fiat appellatio. † Dic quod fit à iudice in
feriore, a quo lata eſt ſñia ad iudicem ſupe
riorem, nam ad inferiorem uel parrem ap-
pellari non poteſt l.1.§. ſi quis in appellatio-
ne ff. de app.in tantum, quod non ualeret
conſuetudo permittens appellare de maio-
ri ad minorem, uel equalem, ſecundum
Abb. & Fel. in rub. extra de appell. colu. 1.
130 † Item, debet appellatio continere nomen
appellantis & appellati, continentiam

ſententiæ, a qua appellatur, ut eſt tex.& ibi
131 Bar.& Docto.in l.1.§.ſi.de app.† Item, de
bēt in ipſa appellatione peti Apoſtoli alias
non ualet appellatio ſine petitione apoſtolo
rum, ſecundum. Inn. in cap. 1. de app. pro
hoc eſt tex. in l.eos.§. apoſtolos, & ibi Bart.
& Docto.& l.quoniam la 1. C. de app.& de
bent Apoſtoli peti inſtantius, & inſtantiſſi-
mè, ac ſępius, & ſufficit, ꝙ unico actu ſępius
petantur in uno & eodem libello, vt eſt tex.
in quamuis, de app. & habetur in cap. ab eo
132 &c. ut ſupra ad appell.lib. 6. † An autem
ualeat appellatio ſimpliciter facta, & gene-
raliter, non expreſſo proprio nomine iudi-
cis, ad quem appellatur, ut ſi aliquis dicam
ſimpliciter, appello, uel ſi dicit. appello, ad
iudicem competentem? Dic ꝙ ſic, & ita cō
muniter tenetur per l.2.ff.de appell.ita tenet
Bartol.in l.1.§.ſi quis, uer.quæro, quid ſi ali
quis, &c.ff.de appell.& Bal.in l.apertiſſimi.
C.de iud.in 1.col.& Abb.in c.inter certa.de
app. ubi limitat hoc procedere de iure ciui-
li, ſecus de iure canonico, ſecundum eum, &
Phil in capitul.dilecti.el 3.in 16.q. de appel.
133 † Debet autem appellatio præſentari per
appellantem coram iudice a quo, ut not.
Phil.in cap.ſi iuſtus, colum. 4. de appe.& in
fra decem dies a die latæ ſententiæ, ut C.de
appell. auth. hodie, & poſtea perſecutio fit
coram iudice ad quem, præſentando coram
eo ſupplicationem, & narrando materiam
cauſæ, & ſententiæ contra ſe latæ, & inſtan
do pro literis inhibitorialibus. Verùm, ſi
x non poteſt haberi *x* copia iudicis a quo, ut
quia abſens, vel per metum non poteſt corā
eo appellari, tunc poteſt appellari coram
honeſtis perſonis, uel poteſt adire iudicem
ad quem, & coram eo porrigere ſupplicatio
nem appellatoriam, abſque eo, quod aliter
appellatum fuerit coram iudice a quo ita di
cit Bald. in d. leg. apertiſſimi, column. 1.
C.de iud.& in l.2. C.de his, qui per metum
iud.non appel. & de hoc eſt glo.expreſſa in-
uer.maiori.in cle.1.de appe. & declarat ple
ne Soc.in conſi.55.in 1.column. in 1. uolu.
Erit ergo practica in caſu iſto, quando quis
non poteſt appellare coram iudice a quo,
uel propter abſentiam uel propter metum,
ut adhibeat ſecum iudicem, notarium &
teſtes, & coram illis declaret ac proteſte-
tur, quod intentio ſua erat appellandi a
iudicio & a tali grauamine per talem iudicē
ſibi illato. Verum quia propter eius abſen-
tiam, uel propter iuſtum metum non potuit
iudicialiter appellare, nunc appellat extra iu
dicialiter coram honeſtis perſonis, & de di-
cta appellatione faciat ſcribi actum publi-
cum. Ad quod facit, quod habetur in cap. ſi
iuſtus metus, & ibi per Docto.de app.& not.
Bart.in l.1.§.dies.ff.quando app.ſit Et nota,
quòd ultra iudicem notarium, & teſtes, de-
bent adeſſe aliæ honeſtæ perſonæ, coram
quibus appelletur, & hoc quando iſta appel-
latio eſſet probanda per inſtrumētum, quia
tunc iudex, notarius, & teſtes omnes ſimul
iuncti, faciunt fidem de illo actu, & non poſ
ſunt repræſentare duas uices ſcilicet teſtiū,
& perſonarum, coram quibus appellatur,
ita declarat Pet.Phil.Cor.in conſi.292. col.
2.uer.2.in 3.uol.& Abb.in d.c. ſi iuſtus, col.
1.ubi plus dicit, quod ſufficit, quòd ſit unus
134 probus uir coram quo appelletur. † An
autem ſit neceſſe præſentare appellationem
iudici ſedenti pro tribunali? Dic quod non
ſed poteſt ubique præſentari, imò poteſt prę
ſentari ſolum actorum magiſtro, *y* ſeu no-
y tario abſque iudice, & ualet, ſecundum Bal.
in auth. quæ ſupplicatio in prin. C. de pre.
imp.offe.& ſequitur Alexan in l.1.§.libelli,
in addi.ad Barto.quæ incipit cui detur, &c.
ff.de app.& idem Alexā.in l.1.§.dies.ff. quā
do appel. ſit. Et quod in omni loco poſſit
præſentari quo ad effectum, ut ſententia nō
tranſeat in rem iudicatam, tenet Card. in
cle.2.§.ſimiliter, in 2. quæſt. in fin. de appel.
cum poſſit etiam die feriata appellari, cum
non ſit actus iudicialis appellatio, ſecundū
135 Card. ibi.not. Bartol.in d. l.1.§, dies.† Fit
etiam appellatio per hæc uerba, ſubmitto
me protectioni, & tuitioni talis iudicis: nam
iſta uerba importani uim appellationis, ſe
cundum Bald. in l. 1. in fin. C. ſi quacun-
que præd. & pote. & eſt text. in cap. ad au-
dientiam, & ibi Card. Alexand. ad app.
136 † Vtrum ſit neceſſe quod ſemper appel-
z latio *z* fiat in ſcriptis an uero ſufficiat, quod
uiua uoce appelletur? Communis conclu-
ſio eſt, ut diſtinguatur inter appellationem
a diffinitiua, & ab interlocutoria. Nam à
diffinitiua, ſi quidem appellatur incontinē
ti, ſcilicet eodem inſtanti poſt latam ſenten
tiam poteſt appellari uiua uoce, & ſufficit
quod aggrauatus dicat, appello, & faciat
hoc ſcribi in actis per notarium. Si uero ap-

pelletur ex interuallo poſt latā ſniām, tunc
debet appellari in ſcriptis alijs nō ualet ap-
pellatio, de hoc eſt tex.in l. 1.in fin.cū l. ſeq.
de ap.in l.litigatoribus & ibi gl.Bar.& Bal.
C.de ap.& not.Spe.in ti.de ap.§.qualiter in
prin.& Pet.Phi.Cor.in conſ.95.col.1.in fi.
137 & ſeq.in 4.uol. † Sed qn̄ dicatur appellari
incontinenti, & quando ex interuallo? Dic
a quod communis concluſio eſt, quod *a* incō-
tinenti dicitur dum iudex ſedeat pro tribuna
li in illo ſero, & non diuertit ad extraneos
actus. Secus eſt, ſi iudex iret ad prandium,
uel ad alium actum extraneum à iudicio, &
poſtea reuerteretur ad tribunal, quia propter
actum extraneum intermedium non dicere
tur ulterius incontinenti fieri, & idem ſi ap
pellans, diuerteret ad extraneos actus, poſtea
appellaret, ita dicit Spec. in titul. de app.§.
qualiter in princ. & ibi Ioan. Ant. in add.
ſuper uerbo, diuerterit, ſed Bald. in d. leg.li
tig.tenet quod iudice ſedente pro tribunali,
dicitur incontinenti, non diſtinguendo u-
trum diuertit ad extraneos actus, uel non,
imo Bartol. expreſsè tenet in d.l.litigator,
quod etiam ſi diuerterit ad extraneos actus
dicitur fieri incontinenti, dummodo eadem
die fiat, & iudice ſedente pro tribunali l.di-
uus.ff.de in inte. reſtitu, idem tenet Bartol.
in l.eos.§.ſin autem.C. de app. & gloſſa ma-
gis expreſſa in l.2.ff.de app.& Bartol. in l.
1.§.libelli, column.1. eodem titu. & hoc ui-
detur eſſe de mente Bald.in d.l.diuus, in 2.
lect.in fin.ubi proprie loquitur de iudice ſur
gente, & ſtatim reuertente, idem uidetur ſen
tire Phil.in capitu.ſi iuſtus uerſiculo 6. quæ
ritur, in fin.de app. In hac uarietate, quæ ui
detur eſſe inter Speculatorem & Ioan. And.
ex una parte, & gloſſ. Bartol. & Bald.
ex allia parte, ego ita concordarem opin. ut
diſtinguamus. Aut iudex proceſſit ad actus
extraneos, ſcilicet, ab illa cauſa, quàm ſentē
tiauit, ut quia poſt expeditam illam cauſam
incepit expedire alias in eodem tribunali, &
tunc procedat opin. Bartol. & ſequacium,
quia ſi tota illa die ſederet pro tribunali
poſſet appellari uiua uoce, quia iſti actus
non uñr omnino extranei, ex quo ſunt de iu
dicio, & pertinentes ad illud tribunal, licet
uideatur extranei ab illa cauſa deciſa, & ita
pondero uerba Bart. in d.§, libelli, ubi ſuper
iſto pūcto refert tres opi.quas ēt refert Bal.
in d.l.litigatorib. Prima eſt generalis, ſcili-
cet quod tota illa die ſit permiſſum per d.l.
2.ff. de app. ubi ſit mentio de die. Secunda
opin.eſt ſtrictiſſima, ſcilicet, ut intelligatur
incontinenti, ſcilicet ante, quàm iudex pro-
cedat ad alia facienda, quod intelligo, ſcili-
cet ad alias cauſas expediendas, non autem
ad actus penitus extraneos qui fiunt extra
tribunal, & hoc eſt de mente gloſſ.in d.l.liti
gatoribus in uerſ illico, quæ relata prius iſta
ſtricta opin. refert poſtea ultimā opin.Hug.
quæ communiter approbatur per Barto. &
Bald.ibi, ſcilicet quod dicitur illico, dum iu
dex ſedet pro tribunali, vnde innuit ſubtili-
ter intuenti, quod illa facienda, ad quæ di-
uertat, erant negocia, quæ expediebantur in
tribunali, & hoc etiam eſt de mente Bald.
in d.leg.diuus, in d.lect. in 1.not.ff.de in in-
teg. reſtit. ubi dicitur incontinenti compa-
rere ille, qui uenit iudice pro tribunali ſedē-
te, licet ad alia iam diuertit. Et dicitur di-
uertiſſe ad alia, quando habuit ſententiam
pro lata & abſoluta, unde illa uerba reſpi-
ciunt alia negocia eiuſdem tribunalis, &
ita intelligo Barto. in d. l.litigatoribus, qui
fundat ſe per d.l.diuus, & de iſta diuerſione
non curamus. Tertia opin.relata per Bartol.
in d. §. libelli eſt mediocris, quæ eligit me-
diam uiam, ſcilicet, quod dicitur incontinē
ti donec iudex ſedet pro tribunali, & iſta
communiter approbatur, quam tenet Lanfr.
in capitu. quoniam contra, in uerſ. interlo-
cutiones, & appellationes, column. 16.
uerſicul.ſequitur aliqua uidere, &c. de pro-
bat.& Phil.in d.capitu.ſi iuſtus, uerſi.6.quæ
ritur, in fin. Aut iudex proceſſit ad actus pe-
nitus extraneos, ſurgendo a tribunali cauſa
faciendi aliud negocium extraneum, & tunc
aut ſurrexit cum animo ſtatim reuertendi,
non relinquendo totaliter tribunal pro illo
ſero, quia dimiſit ibi actorum magiſtrum
negociantem in actis interim, & tunc ſi ſta-
tim reuertitur, habetur ac ſi non receſſiſſet,
& poteſt ad hoc appellare uiua uoce per ea
quæ dicit Bald. in d. leg. diuus, in 2. lectu.
in fin. Ad quod facit text. in leg. 3. ff. de
diu. & in l. plerique. ff. de ritu nup. & per
ea quæ habentur per Alexan. & Docto. in l.
cum antiquitas. C. de teſt. aut ſurrexit iudex
a bancho cum tota eius curia cauſa eundi
ad prandium, uel ad deambulandum, ita,
quòd non apparebat de animo reuertendi
pro illo ſero, & tunc dato quòd poſtea re-

uerteretur , non dicitur fidei incontinenti
quia illa uidetur alia rectio curiæ propter il
lam interruptionem, unde tunc eſſet appel-
landum in ſcriptis , & ita puto procedere
opin. Specu. in d §. qualiter, in prin. quam ad
hoc ſequitur Phi. in d capitu. ut debitus co-
lumn. 8. uerſi. 7. quæritur, &c. de app & Gem.
138 in c. cordi. colū. 4. in prin. de app. li. 6 † Et
prædicta procedunt , quando appellatur a
diffinitiua, ſi uero appellatur ab interlocuto
ria, & tunc , ſiue ſtatim, ſiue ex interuallo ,
ſemper debet appellari in ſcriptis, alias non
ualet appellatio. Tex. eſt in capi. cordi nobis
de app. lib. 6. & not. Specu. in titu. de app. §.
qualiter, poſt prin. & Bartol. in leg. eius, ff.
de app. rec. & Phil. in capitu. ut debitus, co-
lumn. 7. uer. 2. quæritur, &c. de app. ubi dicit
illud communiter ſeruari tam de iure ciu.
quam cano. & Pau. de Caſtr. in conſi. 270. in
prin. in 2. uol. & Bald. & Ange. in leg. patris,
& filij. ff. de uul. & pup. & Lud. Roman. in
139 conſil. 41. † Quando dicatur fieri appel-
latio in ſcriptis, & an ſufficiat comparere in
iudicio, & dicere notario , ſcribe qualiter e-
go appello a tali ſententia in tali cauſa, &c.
Dic quòd non, ſed tunc dicitur in ſcriptis ,
quando porrigitur libellus ſcriptus appella-
torius, aliàs ſi uiua uoce dictaret appellans ,
& notarius redigeret in ſcriptis, non dicere-
tur appellatio in ſcriptis, & elapſis 10. die-
bus ſententia tranſiret n rem iudicatam, nō
obſtante tali appellat. inualida. ita intermi-
nis tenet Phil. in d. capitu. ut debitus, in 7. co
lumn. uerſi. 4. quæritur , &c. de ap. & plene
hoc tangit Per. Phil. Cor. in conſil. 95. colū.
1. in fin. & ſeq. in 4. uolu. pro hoc eſt gloſſ. &
ibi Bartol. in l. in ſacris. C. de prox. ſac. ſcr. li.
12. & Iaſo. in l. 1. column. 3. in princ. ff. de
140 eden. † Ex prædictis hucuſque habemus
unam differentiam inter appellationem a
diffinitiua, & ab interlocutoria, ex qua ha-
bes colligere duas practicas pro aduocato
appellati contra appellantem, ſcilicet ut ad-
uertat, quando quis appellat uiua uoce a dif-
finitiua in eadem die, ſi ibi extra iudex præ-
ſens & pro tribunali ſedens , quia licet aliæ
appellationes in ſcriptis poſſint porrigi qua-
cunque hora, loco, & die, & etiam ſoli nota-
rio, ut ſupra dixi, & dicetur infra in ſeq. q.
prin. quæſtio. 3. q. huius principalis diſt. ſeu
tract. de ap. tamen iſta appellatio uiua uoce
non ualet aliter, niſi fiat iudice pſente & po
tribunali ſedente, per ea quæ ſupra dixi, un-
de ſi a tali app uiua uoce facta, iudice abſen
te, uel pro tribunali ſedente laberentur de-
cem dies, ſententia tranſiuiſſet in rem iudi
141 catam, poſſet *b* peti executio. † Secunda
b practica eſt, ſi in caſibus , ubi eſt appellandū
in ſcriplis compareret appellans , & diceret
notario actorum ſcribe qualiter ego appel-
lo, &c. ſit cautus aduocatus appellati, ut non
opponat , quòd appellatio non ualet ſed ta-
ceat donec labantur 10 dies & poſtea petat
executionem ſententię, quę tranſiuit in rem
iudicatam , quia multos uidi in hoc errare.
142 † Limita tamen id, quod dixi de interlo-
cutoria non procedere , quando habet uim
diffinitiuæ , quia ab ea poteſt appellari uiua
uoce incontinenti, ſicut a diffinitiua, & oēs
ſolemnitates in ea ſeruantur , quæ ſeruari
debent in appellatione à diffinitiua , ſecun-
dum Phi. in d. capitu. ut debitus column. 8.
uerſicul. 7. quæritur , &c. & Aug. in conſil.
297 & Lud. Rom. in conſ. 41. in prin. ſicut in
ſimili dicimus, q licet alias in appellatione
ab interlocutoria ſit neceſſe inſeri cauſam
grauaminis, ut dicam infra in 2. differentia,
tamen quando interlocutoria habet uim dif
finitiuæ, non eſt neceſſe, quod inſeratur cau-
ſa, ſicut non eſt neceſſe , quando appellatur
a diffinitiua ſecundum Bal. in l. minoribus,
col. 2. C. de his quibus ut in d. & Abb in ca.
peruenit, col. 2. de ap. & Phil. in d cap. ut de-
143 bitus, in 14. q. de app. † Item illud quod di
xi a ſententia diffinitiua deberet appellari
in ſcriptis ex interuallo, limita non procede
re in cauſis breuior, in quibus poteſt appel-
lari uiua uoce, ſecundum Bal. in l. & maio-
ribus, in fin. C. de app quæ autem dicantur
cauſæ breuiores, remittit ſe ad ea, quæ habē
tur in auth. niſi breuiores. C. de ſent. ex bre.
reci. Hodie autem in regno habemus ritum
magnæ curiæ, in num. 164. qui incipit. item
in cauſis, &c. quo cauetur, quod in cauſis dua
rum unciarum ciuiliter petitarum non ap-
pellatur, uerum nunquam uidi ſeruari illum
144 ritum. † Sed iuxta prędicta quæro de
una q. quæ quotidie euenit , quod ſi aliquis
c appellat uiua uoce *c* cum reſeruatione ap-
appellandi in ſcriptis , & deinde appellat
inſcriptis , quæ appellatio dicatur ualida,
prima, an ſecunda ? & hoc , eſt utile ſcire,
ut ſciamus , quando incipiat currere tem-
pus proſequendi , an a prima appellatione,
uel

uel a die ſecundę appellationis hanc quęſt.
mouet Bar. in l. cum procurator. §. ſi domi
nus. ff. de ope. no. nunc . ubi inuolutæ loqui
tur. Tamen eius intentio uidetur eſſe quod
prima appellatio teneat, & iſtam opin. tan
quam ueriorem communiter ſequuntur
Doct. ibi maxime Ioan. de Imo. Idem magis
clarè firmat Paul. de Caſtr. in conſilio ſep-
timo, in primo uolumine, & in conſilio 270.
eo uolumine, ubi dicit, quod primam appel
lationem debet proſequi appellans, & ab il-
la prima currit tempus proſequendi, idem,
tenet Ludo. Rom. in conſilio. 41. & uidetur
magis communis opin. ubicunque prima
appellatio ualuit, quia ſecunda, uidetur fru
ſtatoria , & nullum effectum poteſt impor
tare, niſi quia per ſecundam cenſetur pri-
ma redacta in ſcriptis , & ſic ſecunda trahi-
tur ad primam . Sed quando prima non ua
leret, ut quia ab interlocutoria fuit appella
tum uiua uoce , tunc ſecunda in ſcriptis ua
let , & ab ea incipit currere tempus proſe-
quendi , dummodo ſit facta infra 10. dies
ita declarat Phil. in capit. tua nobis. colum.
5. uerſiculo ſecunda concluſio, &c. de appel.
& ibi ponit. 7. concluſiones ſuper iſta quęſt.
& plenè declarat, ipſam de mente Bald. in l.
appellationes. C. de appel. & in capitu. ſanci
mus. quo tempore miles , ſed Alexand. in d.
§. ſi dominus. colum. pen. & ſic uidetur tene
re cōtrarium, ſcilicet , quod ſi aliter non ap
paret de mente appellantis , debet attendi
ſecunda appellatio, propter eius proteſtatio
nem, per quam reſeruauit ſibi ius appellan-
di in ſcriptis, & hāc contrariam opin. tenet
Sal. in l. ſi quis libellos. C. de appell. Mihi ta
men uidetur , quod uerior ſit prima opin.
Bartol. Lud. & paul. de Caſtr. non obſtante
quod etiam Iaſ. in d. §. ſi dominus, ſequatur
opin. Alex. & Pau. de Caſtr. ibidem ſibi ipſi
contrarius ab eo, quod tenuit in conſilijs.
Et uolendo corroborare iſtam primā opin.
Barto. & ſequacium, quā habeo pro uera &
indubita , maxime hodie in regno , per ea,
quæ infra dicam , conſidero , quod totum
fundamētum Alex. & Iaſ. & aliorum tenen-
tium contrariam partem conſiſtit in eo, ui-
delicet, quod per dictam reſeruationem ui
detur eſſe facta, proteſtatio, quòd ſi contin-
gat me appellare in ſcriptis , uolo quod pri
ma appellatio habeat pro non facta , & in
his quæ dependent ex mera uoluntate pro-
teſtantis , ſtatus ſuæ proteſtationi , in l. qui
in alte. §. ſi. & ibi Bar. & Doc. ff. de acq. hęr.
item quia in dubio debet ita interpretari
illa proteſtatio, ex quo eſt utilius pro pro-
teſtante , quia maiorem habebit dilatio-
nem ad proſequendum , & hanc rationem
etiā ſentit Ioan. de Imo. l. in dicto. §. ſi domi
nus. Tertio mouentur per l. ſi quis libellos.
C. de appella. ubi Angel. per illum tex. tenet
illam opi. contra Bar. nam ibi dicitur, quod
permittitur appellanti reuocare ſuam ap-
pellationem per pœnitentiam , & ſuum ar-
bitrium commutare . Iſtis ergo rationibus
in effectu mouentur præfati Docto. ad te-
nendum contra Bart. Ego aūt ſequor opin.
Bar. & Lud. quam etiam tenet Abb. in c. di-
lecto. col. fi. de app. pro qua facio unum no-
145 uum, & urgens fundamentum. † Et capio
hoc aſſumptum , ubicunque dilatio legalis
datur aliquibus ob aliquam cauſam , ſi illa
cauſa finitur ante finitiuam dilationem. fi-
nitur etiam & dilatio. tex. eſt, et ibi Bar. in l.
a filia. §. alumno. ff. ad Treb. & in l. ſi quis, hę
res. la 2. & ibi per Fran. de Are. ff. de acq. hęr.
quæ iura ſolent cōiter allegari , quod finita
cauſa dilationis , finitur dilatio, idem tenet
Barto. in leg. ſine pars. C. de dil. quo proce-
dit , etiam in dilatione legali, ut eſt tex. in l.
1. §. ſi ita. ff. de ſucce. edict. in l. ſi maritus.
§. ſi negauerit . ff. de adul. gl. in c. fi. in glo.
pen. de conſtit. lib. 6. ſed appellanti datur di-
latio decem dierum a lege ad appellandum
ut in auth. hodie. C. de appel. & ſic ob hanc
cauſam datur , ut appellet . Ergo ſi appella-
uit uiua uoce , & appellatio ualuit inconti-
nenti, eſt finita cauſa dilationis, ſcilicet , ad
illud idem, ergo debet eſſet finita dilatio, ſci
licet, ut non poſſit iterum eandem appella-
tionem facere , nam dicta appellatio uiua
uoce facta , ex quo permittitur incontinen
ti fieri, fuit ſortita ſuum effectum ſcilicet ſu
ſpenſiuum , & deuolutiuum cauſæ ad ſupe-
riorem, ut dicit Abb. in d. c. dilecto colum.
fin. & Lud. Roma. in dict. conſilio. 31. & Pau.
de Caſtr. in dict. conſilio ſexto, & 170. in 1.
uolumin. unde alia appellatione opus non,
eſt circa idem , argumen. leg. qui bis idem
ff. de uerborum obligationib. Et per hoc nō
in merito poſſet attentari, quòd ſecunda ap
pellatio ſi fit ad eundem iudicem . & conti-
net idem , quod prima, debet cenſeri facta
extra terminum , & ſic non ualet , quia ſta-
tim facta prima appellatione uiua uoce fuit
finita dilatio decem dierum ad appel-

laudum ad eundem iudicem, unde de ne-
ceſſitate tempus proſequendi, currit a pri-
146 ma appellatione. †Sed contra hoc poſſet
inſtari de l ſi qu is libellos de app. C. ſecun-
dum intellectum Bar. & Ange. & Sal. ibi. Nã
uult illa l. quod poſt interpoſitam unam
appellationem permittitur uariari, & ap
pellari ad alium iudicem infra decem dies,
ut plene declarat Phil. in d. c. tua nobis. col.
5. uerſ. 5. concl. & c. de app. Ergo non erat fi-
nita dilatio, quia ſi eſſet finita, non ualeret
ſecunda appellatio. Ad hoc reſpondeo, &
dico, quod facta appellatione uiua uoce ad
unum iudiçem, eſt finita cauſa dilationis,
reſpectu eiuſdem iudicis. Quod patet ad
ſenſum, quia ſecunda appellatio ad eundem
iudicem facta, nullum habet effectum, quia
omnem effectum appellationis ſortita fuit
prima appellatio, ut ſnpra dixi, argum. d. l.
qui bis idem. Vnde fruſtra duraret dilatio
reſpectu eiuſdem, uerum quia appellanti
permittitur uariare infra decem dies, & a
lium iudicem adire, quod ad hoc, non eſt
extincta dilatio, ex quo iſta appellatio eſt
alia a prima, & aliam perſonam continens,
& tunc uerum eſt, quòd uidetur eſſe à pri-
ma receſſum, quia uidetur quodammodo
quædam nouatio a iure permiſſa, ex quo
ſecunda continet aliquid noui a prima.
147 †Et hoc dictum corroboro per bonum
ſimile, nam quando ſit unum mandatum
alicui, & poſtea fit aliud eidem, & de eodẽ,
nihil. ualet ſecundum, ſed tantum primum,
ut glo. in l. licet. §. ea obligatio in fi. de proc.
& Bal. in rub. de proc. & per Mod. in l. qui
bis idem dicunt de uenditione geminata,
& de ſtipulatione, & de alijs contra-
148 ctibus. † Non obſtant modo rationes
Alexan. & ſequacium, & primo ad id, quod
dicunt de proteſtatione, ergo non uideo
unde poſſit elici illa appellatio conditio-
nalis ex illa reſeruatione, cum appellatio
uiua uoce apparet facta purè & liberè, po-
tiùs eſt dicendum, quod illa reſeruatio ite-
rum appellandi, ſit facta ad exaggeratio
nem animi appellantis, qui uult quod di-
cta ſua appellatio uiua uoce facta, reduca-
tur poſtmodum in ſcriptis, ut ſentit Ioan.
de Imol in d. l cum procurator. §. ſi domi-
nus. ff. de ope. no nun quam quod ſit facta
ſub illa conditionaliter, cum hoc non ſonẽt
uerba apellantis, argum. l. non aliter. ff. de
149 leg. 3. †Præterea, proteſtatio ſeu reſerua
tio facta de illo actu, cuius nihil operatur
euentus, nihil ualet. l. hęc ſtipulatio. §. diuus.
ff. ut leg. no. cau. & l. non cogendum. §. fi. ff.
de proc. & leg. 3. §. ibidem. ff. ad exhi. ſed in
propoſito, euentus ſecundæ appellationis
nihil operatur, quando prima ualuit, ergo
150 reſeruatio fuit fruſtatoria. † Non ob-
ſtat, quod datur proteſtatio in his, quę de-
pendent ex animo, &c. quia fateor quando
proteſtatio eſt clara, & ſpecificat animum
proteſtantis, ita loquitur, d. l. qui aliena. §. fi.
ff. de acqui. hære ſed hæc proteſtatio non ſo-
nat id, quod dicunt Alex. & ſequaces. Simi-
liter non obſtat, quod uerba debet intelligi-
ſecundum intentionem proferentis, prout
eſt ei utilius, quia uerum eſt, quando uerba
ſunt undique ambigua, & poſſunt pati il-
lam interpretationem, ſed in caſu noſtro
uerba appellationis uoce facta ſunt, clara
ex quo ſimpliciter & pure fuit, appellantur
unde non ſunt trahenda ad alium ſenſum.
151 non obſt. d. l. ſi quis libellos. †quia fateor,
quod appellando ad alium iudicem, poteſt
uariare, & tunc ſecunda inſpicitur appella-
tio, ſed quando appellatur ad eundem, &
ex eadem cauſa, nõ reperitur iure cautum,
quod admittatur iſta uariatio fruſtratoria,
quia hoc eſſet contra, d. l. quis bis idem cũ
152 ſua materia, ff. de uerb. oblig. †Ex quibus
omnibus concludo ueram eſſe opi. Bartoli,
Lud. & Abb. & iſtam firmo, quam opi. puto
hodie in regno eſſe indubitatam, per con-
ſti. appellationum tempora, quæ uult, quod
appellans habeat quinquaginta dies ad
proſequendum à die interpoſitæ appella-
tionis, & ſic non dicit, quod poſt. 10. dies
dantur illi quinquaginta, ſed quod currunt
à die interpoſitæ appellationis, unde eo ip-
ſo, quod quia appellat uiua uoce a diffiniti
ua incontinenti dicitur appellatio interpo-
ſita, merito ab illo die currunt ſibi alij quin
quaginta ad proſequendum, non obſtante
fruſtratoria reſeruatione, quia ſi appellans
haberet animum appellandi in ſcriptis, nõ
deberet appellare uiua uoce, ſed ſufficeret
ſibi dicere, ergo ſeruo mihi ius appellandi
in ſcriptis, & tunc tempus proſequendi cur
153 reret à die appellationis in ſcriptis. †Se-
cũda differentia inter appellationem ab in
terlocutoria, & a diffinitiua eſt, quia appel-
latio ad diffinitiua non habet neceſſe, quod

cõtineat cauſas grauaminis in ſpecie, ſed ſuf
ficit, quod appellans in genere, dicat ſe gra
uatum, & quod dicat ſententiam iniuſtam
ſine alia cauſa, ut eſt tex. in l. 2. ff. de appella.
& not. gloſſ. & Abb. & Phil. in capitul. cũ in
eccleſia. de appel. & Bartol. in l. 1. §. fin. ff. de
appel. & gloſſ. in capitul. quod ad conſulta-
tionem. in uerſiculo non exprimens de re
d iud. ſed appellatio *d* ab interlocutoria, non
ualet aliter, niſi exprimatur cauſa grauami
nis in ipſa appellatione, tex. eſt & ibi Gem.
in cap. cordi nobis. de app. lib. 6. & no. Abb.
& Phil. in d. cap. cum in eccleſia, & Barto. in
l. eius, qui colum. 1. ff. de appe. rec. & eſt tex.
& ibi communiter doct. in capi. ut debitus,
de app. & Card. Alex. in cap. cum ſit Roma-
na, colum. pe. eod. tit. Et tunc cauſæ graua-
minis debent exprimi in ſpecie, & non ſuf-
ficit in genere, & ſi plures cauſæ ſint, omnes
debent exprimi nominatim, & non ſufficit
facere relationem ad acta, ſecundum Phili.
in capi. conſuluit. el. 2. in 2 colum. de appel.
per tex. in cl. appellanti. & de app. & Soci. in
conſil. 45. colum. 4. in 1. uolum. & Card. in
d. cle. appellanti. in 3. no. & in 3. & 4. quæſt.
& Phili. in d. cap. ut debitus. colum. 5. in 12.
q. & Bal. in l. minor. colũ. 1. C. de his qui. ut
in d. unde non ſufficeret dicere, appello ex
tali cauſa, & ex alijs ſuo loco, & tempore
proponendi, nam iſta clauſula generalis
nihil operatur, ſecundum Card. in d. cle ap-
pellanti. in 4. queſt. & Philip. in d. capi. con-
ſuluit. Idem ſi diceret ex alijs cauſis ex pro-
ceſſu, ex actis apparentibus, quia nih l ua
let, ſecundum Bal. in d. l. minoribus. & Phi.
lib. ubi ſupra. Item talis expreſſio cauſæ de-
bet fieri coram iudice a quo, non autem co
ram iudice ad quem, ut eſt tex. in d. capi. ut
debitus. & ibi Abb. in 2. colum. uerſicu. al te-
rius nota, &c. Barto. in l. ait prætor. ff. de mi
nor. quod nota, quia ſæpe uidi nonnullos
aduocatos errare, qui appellant ſimpliciter
coram iudice a quo, & poſtea exprimit cau
ſas grauaminis coram iudice ad quem, nam
talis appellatio ab interlocutoria non ua-
let, per d. capi. ut debitus. ibi, coram eodem
iudice cauſa probalis appellationis expo
ſita, &c. & prædictis adde dec. Rot. 7. in no-
uis. ubi plene. Itẽ debet exprimi cauſa gra-
154 uaminis, etiam ſi ſit notoria. †quia licet
notorium releuat ab onere probandi, non
tamen releuat ab onere proponendi & alle
gandi, ut eſt glo. in uerſi. iudicis, in d. c. cle. ap
pellanti, & ibi etiam Card. in d. 5. quæſtio. &
Philip. in d. cap. ut debitus. colum. 19. in 11.
quæſt. & Gem. in capi. 1. colum. 2. in prin. de
app. lib. 6. Si ergo non fuerunt iſtę ſolemni-
tates ſeruatæ in appellatione ab interlocu-
toria, tranſit in rem iudicatam per lapſum
decem dierum ſecundum Ang. conſil. 217.
colum. 3. & Socin. in dict. conſilio 45. colum-
na quarta.

ADDITIO. uide Aymo. Crau. in con-
ſilio 181. & 182. 1. lib. & notes perpetuo, qđ
ex quo hodie in regno iſto, omnes cauſæ ſũt
ſumariæ, & proceditur ſine ſtrepitu, & fi-
gura iudicij, non requiritur in appellatio-
ne ab interlocutoria exprimere cauſas gra-
uaminis, & appellare in ſcriptis, ſed ſufficit
ſi uiua uoce appelletur, ſecundum Ange. in
conſil. 267. incip. conſtitutio, & per Philip.
Fran. in cap. ut debitus. extra de appella.
nume. 15. quæ omnia notes, quia alias ob-
tinui cum ingenti honore. Pet. Foll.

VNVM tamen ſcias, quod licet cauſæ
grauaminis non ſint ſpecificatæ in ipſo li-
bello appellationis, poſſunt tamen quando
cunque poſtea ſpecificari coram iudice a
quo dummodo infra decem dies, alia ſecus.
ita declarat Philip. in d. cap. ut debitus col.
11. in 15. q. Et iſta ſecũda differentia habes
colligere duas regulas. Prima eſt, quod ap-
pellatio a diffinitiua ualet ſine expreſſione
cauſæ. Secunda regula eſt, quod non ualet
appellatio ab interlocutoria ſine expreſſio-
155 ne cauſæ grauaminis † Primam regulam
limita generaliter non procedere in omni-
bus cauſis, in quibus de iure prohibetur ap
pellatio a diffinitiuæ, nam tunc ſi appellat,
debet exprimi cauſa grauaminis, alias non
ualet appellatio, ita dicit Spe. in tit. de exec.
ſent. §. nunc dicendum, uerſic. ſed nunquid.
Pro hoc eſt glo. in uerſi. mandetur in capit.
Romana, ſi autẽ, & ibi Gem. in fin. colum.
de appe. lib. 6. & Philip. in cap. cum ſpeciali.
§. porro. colum. 3. uerſic. ex prædictis. &c. de
appel. & Lud. Rom. in conſil. 324. quod pro-
cedit, ſiue appellatio ſit prohibita a lege ſi-
ue ab homine, ut quando committitur cau
ſa appellatione remota, ſecundum Gemin.
in dict. capitu. Romana, §. ſi autem. in fin. &
Philip. in capitu. 3. de appel. & in d. capi. ut
debitus colum. 10. in 14. quæſtione, ubi po-
nit quatuor notabiles fallentias ad hanc re-

gulam, quam poteris ibi uidere. Adde Fely.
in cap.quod ad conſultationem. colum.10.
& 11.de re iud.Et ratio huius fallentiæ pa
tet ad ſenſum , quia cum appellatio ſit pro
hibita,appellans habet iuris præſumptionē
contra ſe , unde iudex non tenetur eius ap-
pellationi deferre , ſed quoniam allegat iu
ſtam cauſam,ceſſat illa iuris præſumptio,&
iudex deferre tenetur,ut dicit Lud Rom in
d.conſil 324.& iſta fallentia ſeruire poteſt
ad infinitos caſus , qui iure reperiuntur , in
quibus appel.prohibet , quos ſtudioſus po-
156 terit per ſe ſeruari.† Secundam regulam,
limita,non procedere , quando cauſa graua
minis conſiſteret in mero iure , adeo quod
nullam requirit probationem in facto,quia
tunc ualet appellatio ab interlocutoria ſi-
ne expreſſione cauſæ,quia in allegationibus
iuris deduci poteſt, ita tenet Bald in d.l.mi-
noribus.C.de his,qui.ut in d.& in l.per hanc
colum.pen.in fi.C.de temp. appella.& Ge
min.in dic.capitu.cordis nobis colum 2.&
Card.in d.cle.appellanti.colum.1.in 1.opp.
& Philip.in d.capit.ut debitus in 11.quæſt.
157 † Secundo limita , non procedere in inter
locutoria habente uim diffinitiuæ,quia non
requiritur expreſſio cauſæ , ſecundum Bal.
in d.l minoribus & Abb.in capit.peruenit,
colum.2.de app.& Phil.in d.c.ut debitus,in
158 14.q.& Card.Alexan.in d.c.peruenit †An
autem in appellatione extraiudiciali requi
ratur expreſſio cauſæ , uide eundem Phi.in
c.conſuluit,el 2.in 2.colum de appel.& in
cap.bonæ.colum 6.in prin. uerſi. & permit-
te,& c.eod.tit.ubi tenet,quod ſic.& Abb.ī d.
159 c.conſulit. †Tertia differentia inter ap-
pellationem a diffinitiua, & ab interlocuto-
e ria eſt , quia appellatio a diffinitiua e po-
teſt iuſtificari ex nouis cauſis, & ex nouis
probationibus, quia dicit appellans , non
probatum probabo , & non producta pro-
ducam.d.l.per hanc,& ibi Bar.& doct.C.de
temp.app.& habetur in capit fraternitatis,
de teſt.& no.Bart.in l.eius,qui.col.2.in fi.ff.
de app.rec.Ad idem eſt tex in l.eos.§.ſi quid
autem.C.de app.ſed appellatio ab interlo-
f cutoria , non f poteſt iuſtificari, niſi ex eiſ
dem cauſis antiquis , & in appellatione ex
preſſis , & nihil de nouo produci poteſt , ut
eſt tex.in d.cle.appellanti.de app.& no.Bar.
in d.l.eius.qui,col.2.in fi. & Bar.in l.ait præ
tor.col.1.in fi.ff.de min,& Bart,in d.l.eos.§.
ſi quid aūt,ubi dicit, quod appellatio ab in
terlocutoria , iuſtificatur ex eiſdem actis,&
in d.l.per hanc, & habetur in deciſ.79.con-
ſil.Neap.Et ratio diuerſitatis declaratur no
160 tabiliter per Bar,in d.l.ait prætor, †nam
a diffinitiua poteſt appellari , etiam ſi iuſte
lata fuerit,& etiam ſi iudex nullam iniuriam
fecerit,quia is,qui appellat, ſperat ex nouis
cauſis & probationibus uincere in cā appel
lationis , uñ ſi de iure pmittitur appellatio,
etiam a ſententia iuſta , fuit conceſſum ap-
pellāti,ut nouas cauſas deducat, quia alias,
ex eiſdem actis uincere non poſſet.ſed ab in
terlocutoria non appellatur, niſi iudex iniu
riam fecerit, & ſic iſta iniuria non poteſt de
tegi,niſi ex eiſdem actis,& ex antiquis cau-
ſis coram iudice a quo expreſſis , & non ex
nouis deducendis , quia non poteſt imputa
ri iudici a quo , quando appellans obtinet
ex nouis cauſis , tunc enim non detegitur
161 iniuria iudicis a quo †Ex iſta tertia diffe-
g rentia habemus colligere duas regulas g Pri
ma eſt , quòd appellatio a diffinitiua poteſt
iuſtificari ex nouis actis, unde ſtat in arbi-
trio appellantis, an uelit appellare ex eiſdē
actis,quod eſt,quando per diffinitiuam, pa-
titur iniuria , an uero ex nouis deducen-
dis , quod eſt, quando ex primis probatio-
nibus diffinitiua fuit iuſte lata. Secunda re
gula eſt, quod appellatio ab interlocutoria
non poteſt iuſtificari ex nouis actis, niſi ex
162 primis.† Primam regulam limita procede-
re,dummodo nouæ probationes , quæ pro-
ducuntur per teſtes , non ſint ſuper eiſdem
articulis , uel directo contrarijs propter ti-
morem ſubornationis , ſed ſuper nouis arti
culis dependentibus a ueteribus & facien-
tibus ad cauſam,ut eſt tex. in cl.2.de teſt.&
no.Bar.in d.l,per hanc,& Abb.& Fel.in d.c.
fraternitatis.de teſt.& Bar.& Docto.ī auth.
at qui ſemel.C.de prob.in quib.locis plenè
declarat materiā iſtorum articulorum , ſed
probationes per ſcripturas poſſunt produ-
ci,quia in ſcripturis non poteſt timeri ſubor
163 natio.†Secundo limita , dummodo nouæ
probationes recipiantur, & producātur ſu-
per repetita , & educta in cauſa principali,
& non ſuper noua re , & nouo libello , nam
ſi in cauſa principali petij bouem , non poſ-
ſum in cauſa appellationis petere equum,
& producere probationes ſuper equo.Simi
liter ſi petij rem una actione , & ſuccubui
non

non poſſum in cā appellationis proſequi
eandem in alia actione,quia eſt nouum capi
tulum.Secus qñ in appellatione mutatur cā
quæ pōt includi ſub gñalitate primi libel-
li,ut ſi petij rē ad me ſpectare iuri dñi,non
adſtringendo me ad aliquam cām ſpālem,
& deinde in primo proceſſu ſum proſecu-
tus cām emptionis,& ſuccubui , poſſum in
appellatione proſequi cām legati, uel alia
ex qua dñium poteſt acquiri,quia iſta noua
cauſa poteſt includi ſub primo libello ge-
neraliter loquente de dominio.ita hæc om
nia declarat Bald.in add.Specu.in titul.de
appellat.in 15.colum. circa fin.& Philip.in
capitul.cū in eccleſia col.fi.ff.de appel.nam
iudex cauſæ appellationis non cognoſcit in
ſi de eo , de quo cognouit iudex cauſæ prin
cipalis,ita dicit Bart.in l.1.C.ſi aduer.liber.
164 †Hoc tñ limita, niſi quis exiſſet ex teſtō,
ut hæres, quod teſtm̄ fuit pronunciatum in
ualidum , quia pōt in cā appellationis age-
re ad idē ab inteſtato , quia iuri quod igno-
rabat ſibi competere,non uī renūciaſſe, per
leg mater.ff.de inoff.teſta.ita deciditur in
deciſ.53.conſ.Neap.Secundā regulā reſtrin
ge,& limita,ut procedat,& intelligatur, qđ
appellans ab interlocutoria , non poteſt de
ducere nouas cauſas coram iudice ad quē,
nec pōt probationes facere ſup alia cauſa,
quam ſuper deducta in cauſa principali, ta h
men bene poteſt deducere nouas probatio-
nes ſuper cauſa antiqua expreſſa in appella
tione, quando illa cauſa requirit probatio-
nes in facto.Vnde diſpoſitio l.per hanc.C.
de temp.app.habet locum etiam in appella
tione ab interlocutoria,quo ad probandum
cauſas deductas,ita tenet Cy.in d l,perhāc.
in 1.& ſecunda quæſtione,& Philip.in dict.
capitulo cum in eccleſia columna.2. uerſi-
culo ſcias tamen,&c.de appel.& eſt gloſſ.in
d.cle.appellanti.in uerſic.probandis , quod
not.quia multi erant ſuper hoc , qui putant
appellationem ab interlocutoria, non poſſe
iuſtificari , niſi ex eiſdem actis,quia hoc nō
debet ita generaliter intelligi , ſed ut modo
165 ſupra dixi.†Secundo limita,niſi cauſa no
ua ſuperuenit de nouo , in qua nulla poteſt
imputari culpa appellanti, quare ipſam non
deduxit in appellatione , ex quo tunc non
ſuberat , nam poteſt tunc interlocutoria iu
ſtificari ex iſta noua cauſa , ſecundum Old.
in conſilio 130.columma fin.& Bald.in leg.
inuitus,columna fi.C.de proc.& Bald.in d.
l.per hanc.colum.pen.in fi.C.de temp.app.
166 †Tertio limita , niſi appellans obtuliſſet
cauſas grauaminis , & probationes coram
iudice a quo , & non fuit amiſſus , quia po
terit deducere , & probare coram iudice ap
pellationis , ex quo non ſtetit per eum,ſed
per iudicem,ita tenet Bar.in l.per hanc, co
lumna.pen.in fi.per l.ait prætor.§.quid ta-
167 men.ff.de min.† Quarto limita non pro-
cedere, quando appellatur a diffinitiua, nā
in ea poteſt reparari grauamen, etiam illa
tum per interlocutoriam ex nouis cauſis,&
probationibus , ex quo non directo tunc ap
pellatur ab interlocutoria , ita tenet Bald.
in leg.generaliter.§.ſed iuramento , colum.
ſecunda,uerſiculo item nota.in uerbo, non
audiant,&c.de rebus credi.& Inno,ī capit.
quo ad conſultationem.colum.1.de re iud.
168 †Quinto limita non procedere , quando
interlocutoria eſſet lata contra contuma-
cem , quia tunc poteſt iuſtificari ex nouis
cauſis, & ex nouis probationibus. ſecun-
dum Barto in leg.ait prætor.columna pri-
ma.in fin.ff de mino.& Alexand.in dic.leg.
eius.qui.in add.ad Bar.in ult.col.ff.de appe.
169 rec.† Sexto limita,quando interlocutoria
continet grauamen irreparabile , quia tunc
poteſt ex nouis cauſis iuſtificari , puta ſi
iudex interloqueretur aliquem eſſe h tor-
quendum,uel aliud ſimile,ita tenet Bald,in
d.leg.per hanc,colum.ſeq.C.de temp.appe.
170 † Septimo limita, niſi eſſemus in interlo-
cutoria habente uim diffinitiuæ , quia po-
teſt ex nouis actis iuſtificari ſecūdum Card.
in d.cl.appellanti.col.fi.in 9.q.de appel.ubi
ponit exemplum in interlocutoria lata ſu-
per attētatis.& Bal.in l.minoribus.C.de his
qui.ut inſtig.facit quod not.Bald.in leg.1.
colum,pe.uer.denuo quæro,&c.C.quando
171 prouo.nō eſt neceſſ.† Quarta differentia
inter appellationem a diffinitiua , & ab in
terlocutoria eſt , quia appellatio a diffiniti
ua ſtatim cum fuit interpoſita, ligat manus
iudicis a quo, ut non poſſit procedere ad ali
quem actum ulterius in illa cauſa , text.eſt
in l.appellatione.C.de app.& in l.1.in prin.
ff nil.not.appella.pen.& in capitul.non ſo-
172 lum.in prin. de appel. lib. 6. † Sed appel-
latio ab interlocutoria , non ligat manus iu
dicis a quo quin poſſit procedere ad ulterio-
ra,donec per iudicē appellationis fuerit in-
hibitum

hibitum prout eſt tex.in d.cap. non ſolum,
circa fi.& not.Bart.in l.eius.qui.col.1.ff.de
appel.recip.& Bart.in l.intra utile, col.2.ff.
de min.& Ang.in conſil.217 col.5.adeo qđ
uſque ad diffinitiuam incluſiuè procedere
poteſt ante inhibitionem,non obſtante app.
& tunc nō requiritur aliqua citatio partis
ſed iudex poteſt procedere ad oēm actum
uſq; ad ſententiam parte non citata,ex quo
appellando uř ſe facere contumacem.& de-
clarate animum ſuum, quod non uult con-
parere.tex. eſt in c.cum,qui de dolo & cōtu.
lib.6.& cl.1.eod.tit.& non Bart.in d.l.intra
utile, col.2.Verum qñ iudex appellationis
pronunciat bene appellatum, omnia atten
tata reuocantur,ſm Bart.ibi.& Bart.in d.l.
eius,qui.col.2.& prædictis adde Bal.in l.2.
uerſic.ſed incidenter quæro, &c.de epiſ.au.
173 †Ex iſta quarta differentia habemus col-
ligere duas regulas. Prima eſt, quod appel-
i latio à diffinitiua, i ſuſpendit iuriſdictio-
nem iudicis à quo ſine alia inhibitione,
adeo quod nihil poteſt facere appellatione
pendente. Adde, quod idem eſt ante inter-
poſitam appellationem infra 10.dies, ut eſt
tex.in d.c.non ſolum.de appel.lib.6.& not.
Alex.in l.3.§.ſi ſeruus.col.pen.ff.de acquir.
poſſ.Secunda regula eſt,quod pendente ap-
pellatione ab interlocutoria non ligantur
manus iudicis, quin poſſit procedere,ante-
quam inhibeatur, ex quo ſequit à fortiori
quod ſi poteſt procedere poſt appellationē,
multo magis ante appellationem infra 10.
dies,glo.eſt & ibi Bald.in l.à precedente.C.
de dila.& idem Bal.in l.ita demum, uerſic.
174 ſed hic quæritur, &c.C.de procu.†Primā
regulam limita procedere inter ipſos prin-
cipales litigantes, inter quos nō poteſt ali-
quid innouari pendente appellatione. Se-
cus eſt cōtra tertium, licet ſit de eadem re,
unde ſi ſunt duos rei debendi inſolidum,&
unus conuenitur, & condemnatus appellat
pendente appellatione poteſt cōueniri alius,
& index à quo poteſt contra eum procede-
re,tex.eſt ſingularis in l.creditor. in prin.ff.
mand per quem tex.dixit not.Bart.in l.3.§.
ubi duo.ff.de duo.reis, quod pendente iu-
dicio contra unum ex reis debendi, poteſt
175 alius conueniri.† Secundo limita non pro
cedere, quo ad illos actus,qui poterant fie-
ri, & innouari pendente cauſa principali,
quia poſſunt fieri etiam pendente cauſa ap-
pellationis,prout eſt compellere litigantem
ad cauendam ita tenet Bar. per illum text.
in l.poſtquam.§.imperator, in 1.oppo.ff.ut
legat.no.c.Bar. in l.furti.§.1. in princ.ff.de
his,qui no.inf.& Alex.in rub.ff.nil.no.app.
176 pen.†Tertio limita nou procedere in pa
trono præſentante duos in beneficio, nam
ſi primo præſentauit unum, & ille appella-
uit,ſut non præſentetur alius, poteſt nihilo-
minus patronus alium pręſentare appella-
tione pendente,& iudex à quo admittit ta-
lem præſentationem,& ratio eſt, quia ante
appellationē permittebatur ſibi huiuſmodi
præſentatio,& non debet hac facultate pri-
uari per dictam appellationem, ita tenet
Abb.in c.paſtoralis.in 2.no.de iure patron.
Et hæc limitatio in effectu recidit in idem,
177 quod pręcedens.†Quarto limita non pro-
cedere,quādo debitor,qui appellauit,fuit ex
noua cauſa factus ſuſpectus de fuga, quia
etiā appellatione pendente, poteſt capi per
creditorem propria auctoritate, ſicut ante,
per ea, quæ no. Ang.in rept.l.nemo carce-
rem.uerſi.item,quæro, quid ſi lite penden-
te, &c.de exact.trib. lib.10.& ſequiť Alex.
in conſi.106.col.fin.in 3.uol.& Iaſ.in l.ſi ab
arbitro.col.3.ff.qui ſat.cog.ubi dicunt,quod
lite pendente poteſt capi debitor ſuſpectus
ergo etiam appellatione pendente per tex.
& ibi Bar.in l poſtquam.§.imperator. ff.ut
leg.no.caue.& hanc quæſt. decidit in termi
nis Phil.in c.cum teneamur, col.3. de appe.
178 †Quinto limita,non procedere in appel.
K à ſententia K excōicationis, quia ea non
obſtante poteſt iudex à quo denunciare, &
publicare excōicatum, ut ab omnibus eui-
tetur,tex.eſt in cap.paſtoralis, uerum. & ibi
179 Abb.& Phi.in 1.no de appel.†Item poteſt
iudex priuare interim excōicatum fructib.
ſui benefici, & diſtributionibus quotidia-
nis,ſecundum Abb. in d.§.uerum. col.5.ſu-
per glo.fi.& ibi etiam Ioan.de Imo.& Phil.
col antep. Nam excōicatus,qui eſt excēptus
à communione eccleſiæ, non debet de fru-
ctibus eccleſiæ alimentari. unde ipſo iure
eſt priuatus fructibus, etiam ſi nihil dicatur
in ſententia, prædictis adde Spec.in tit.de
appel.§.in quibus.uer.17.& ibi plus decla-
rat,quid operatur appellatio ab excōicatio
ne,& hř in c.per tuas,de ſent.excom. & per
glo.in uerſi. ſuſpendatur,& ibi Abb.in c. ad
180 reprimendā. de offi.or.† hoc tñ intellige,
& de

& declara, qñ appellatur ab ipſa ſententia
excōicationis. Secus, ſi appellatur à decla-
ratoria iudicis, per quam declarat aliquem
incidiſſe in ſententiam excōicationis, quia
tunc appellatio ſuſpenditur, & iudex nihil
poteſt interim innouare, ita tenet Fel.in c.
cum non ab homine.col.fi.de iud.& rō eſt,
quia eſt poſſibile, quod index male decla-
rauit,& ideo à declaratoria permittitur ap-
pellari, licet non appellaretur à ſententia,
ſm Abb.in c.fi.col. 5.de iura.calum. Item
poteſt innouare iudex abſoluendo ab excōi
catione, non obſtante appellatione, ſecun-
dum Abb.& Phi.in c.qua fronte,&c.quęſt.
de appel.etiam ſi appellans non renunciet
181 appellationi,ut ibi hř.†Item,prędicta in-
tellige,qñ quia appellat à ſententia excom-
municationis iam lata,ſecus,quādo appellat
à futuro grauamine,& ſic à cenſura futura,
quia tunc excōicatio poſtea lata, eſt ipſo
iura nulla,text.eſt, & ibi Aba.& Phil.in 1.
not.in c.dilecti.el.2.de appel.& in c.ſolet.de
ſent.excom, lib.6.& Ang.in conſi.88.quod
procedit etiam in appellatione extraiudi-
182 ciali,ut in cap dilecti.†Sexto limita, non
procedere. qñ appellatio eſſet manifeſte fri
uola, & fruſtatoria, interpoſita contra le-
ges,quia tunc ea non obſtante poteſt iudex
procedere ad executionem, & innouare dū
modo non deferat appellationi, ex quo iu-
ſtitia non defert tali appellationi, unde ha-
bet effectum ſuſpenſiuum tex.eſt in c.cum
appellationibus de appel.lib.7.& ibi Gem.
& Abb.in c.conſuluit.el.3.de appel.& Spec.
in tit.de appel §.nunc dicamus, uerſi. item
appellatione pendente,&c.& Soc.in conſi.
39.col.6.in 4.uol.ad quod facit tex.in l.iu-
tor.ff.de uſu & quod no.glo.Bar.& Doct.in
l.2.C.de uſu.rei iud.& Soc.in cōſ.76.col.2.
in 1.uol.in quibus locis habetur, quod qñ
appellatio eſt fruſtatoria, non impedit cur-
ſum uſurarum, & tempora currunt à prima
ſententia periude,ac ſi appellatum non eſſet
183 †Septimo limita, non procedere in om
nibus caſib.in quibus de iure appellari non
licet,quia tunc appellatio non ſuſpendit ef-
fectum ſententiæ, & poteſt iudex à quo in
nouare, ſecundum Inno in c.paſtoralis. de
offic.deleg.& eſt gl.in uer.caſibus, in c.non
ſolum,de appel.lib.6.& toto tit.C quo app.
non recip.& Bald in c.ſancimus, col.1 quo
ſemp.mil.quod tamen limita,niſi in talibus
caſibus, prohibitis appellans allegaret ali-
quam iuſtam cauſam, ex qua debet admit-
ti eius appellatio, quia tunc iudex tenetur
eius appellationi deferre & non debet inte-
rim innouari, glo.eſt in c.Ro.§.ſi autem,&
ibi Gem.in fi.de appe.lib.6.& Lud.Rom.in
conſi.324.& Abb.in c.conſulit.el.3.in 1.
184 no.de appel.†Et ſub iſta fallentia poteſt
includi appellatio à poſſeſſorio, quæ non
retardat executionem per ea,quæ plenè no.
Bald.in l.1.C.ſi de momen poſ.fue.appella.
185 & Ang.in conſi.107.† & ſimiliter appel-
latio a decreto affirmatiuo,prout eſt,quādo
iudex concedit. aſſiſtentiam uigore inſtru-
menti, quia à tali decreto non appellatur in
regno.ſ.ad effectum retardandæ executio-
nis, per ritum magnæ curiæ uicariæ,ſed de
nullitate dici poteſt, & talis nullitas oppo
ſita,retardat executionē, ut eſt regia prag.
quæ incipit,magnæ curiæ,& uide deci.261
186 conſi.Neapo.†Octauo limita, non pro
l credere l in factis notorijs, nam in illis ap
pellatio non ſuſpendit executionem, ſm
Old.in conſi.18.col.2 & Lud Rom.in cōſ.
124.& per Doct.in c.cum ſit Romana.§.prę
terea.de appe.& glo.in cap. Rom.§.ſi autē,
187 in uerſi.caſib.de appella. lib.6.†Hinc di-
cimus,quod notorie criminoſus non audiť
appellans, quia eius appellatio non ſuſpendit,
ut hř in c.propoſuit.de appe, & in d.§.ſi au
tem,& Spec.in tit.de no crim.§.1.uer.quid
188 ſi auditis, &c †Nono limita, non proce
dere, qñ timetur de lapidatione fructuum
quia pōt iudex etiam pendente appellatio
ne fructus, ſequeſtrare.l.imperatores.§.fi.ff.
de appe.& c.fi.de ſeq.poſ.& fruct.& no. Spe.
in tit.de appella. § & nouiſſime. in princ.&
hř in l ab executore.C.quo app.non recip.
& per Phil.in c.cum teneamus.col.3.de ap-
pel.Sed per quem iudicem fiat hæc ſeque
ſtratio; quidquid dicat Bar. in d.l.Impera
tores. dic quod cōis concluſio eſt, quod ſi
petitur antequam appellatio ſit pręſentata
iudici ad quem, & per eum recepta, debet
fieri per iudicem à quo, ſed ſi poſtea debet
fieri per iudicem ad quem, ita tenet Ioan
And.& Abb.in d.c.fi.in fin.& Phi.in c.cum
teneamur.col.3.de appella. & Alex in add.
189 ad Bar.in d.l.imperatores. §.fi †Decimo
limita non procedere in eo, qui detinetur
in carcere pro crimine,pro quo fuit condē-
natus,quia licet appellat à ſententia,tamē
adhuc

adhuc poteſt detineri,& ſic iudex a quo in-
nouat detinendo in futurum, & non libe-
rat ipſum,ut no.Bald.in l.2.uer.ſed inciden
ter.C.de epiſ.aud.& Spec.in titu.de app.§.
nouiſſime,colum.1.uer.tertius &c.& Alex.
in add.ad Bar.in l.1.ff.de cuſt.reo.& Barto.
in l.ab executione.C.quo app.non rec.& ui
de in l.eos.§.ſuper his. C.de appel.& in l.mi
190 nime, eo.tit.†& ſi iſte carceratus eſſet re-
mittendus ad iudicem appellationis debet
mitti cum cuſtodibus ad expenſas ipſius
carcerati , ſecundum Bald.in l.generaliter.
191 §.his.de præſentibus.C.de reb.cred.†Vn-
decimo limita non procedere , quo ad im-
pediendam abſolutionem ab excommuni
catione,non obſtante appellatione ,tex.eſt,
& ibi Abb.in 3.colum.& Phi.& Car.in cap.
192 qua fronte.de app.†Duodecimo limita,
ut non poſſit iudex appellatione pendente
innouare contra appellationem, ſed pro eo
poteſt innouare, ſecundum Inno. in c.quia
propter,de ele.& Soc.in conſil.45.col.3.in
193 fi.1.uol.† Decimotertio limita , non pro-
cedere , quando ſententia fuit lata contra
poſſeſſorē beneficij in curia Romana, quia
tunc interim ſi fuerit appellatum.beneficiū
ſequeſtratur per ordinarium loci iuxta cle.
1.de ſeq.poſ.& fruct.nam tunc etiam ſi ab
ordinario appelletur , poteſt interim proce
dere ad ſequeſtrum non obſtante appella-
tione,ſecundum Card. in d.clem.1.in 9.no.
194 †Decimoquarto limita , quando appella
tus attentaſſet aliquid in præiudicium ap-
pellationis,nā poteſt iudex a quo, ſe intro-
mittere, & reparare,non obſtante appella-
tione puta , ſi appellans turbaretur in poſ
ſeſſione per aduerſarium appellatione pen
dente,nam poteſt iudex a quo , reformare
ſibi poſſeſſionem . caſus eſt in capitu. cum
teneamus, & ibi Abba.in fin.colum.& per
195 alios Doct.ibi de app.†Decimo quinto li
mita , non procedere in eo , cui factum eſt
mandatum, ut ueniat ad reſidendum , in lo
co beneficij, quia ſi interim appellat poteſt
iudex a quo pendente appellatione pone
re unum ſubſtitutum in dicto beneficio,
qui interim nutrietur de fructibus illius be
neficij,text.eſt in cap.peruenit.el. 2.de app.
196 †Decimo ſexto limita generaliter , quia
iudex à quo , poteſt pendente appellatione
attentare omnia illa,quæ tendunt ad faci
liorem exitum cauſæ appellationis dūmo
do ſe non impediat de ipſa appellatione
ita tenet Abb.per illum text.in ca.ex literis.
de matr.contract.con.interdi.eccleſię, & in
197 cap cum teneamur.in 1.uol.de app.†De
cimoſeptimo limita, non procedere quoad
taxationem expenſarum , quia iudex a quo
poteſt pendente appellatione taxare expen
ſas ad quas condemnauit , quia non dicitur
innouare , ſed potius declarare pronuncia-
ta.ita tenet Lapus in allegationib.ſuis in al-
le.72.in capitu.in cauſa matrimoniali, &c.
198 †Decimo octauo limita, non procedere
contra admiſtratorem alicuius loci pij,
qui ſi fuit condemnatus ad reddendum rō-
nes , & appellauit , poteſt interim iudex a
quo ipſum conſtringere ad reddendum rō
nes non obſtante appellatio ita pulchre te-
net Ang.in §.œconomos . in fi.in authen.de
199 ſan.epi. †Decimonono limita , niſi ap
pellatio ſit deſerta , quia tunc non obſtante
app.poteſt iudex a quo procedere ad exe-
cutionem, quia hr̄ ac ſi appellatum non eſ-
ſet,ut deciſū eſt hodie in regno per cōſt.ap-
200 pellationū tempora . †Verum ſuper illo
dubio,an iudex a quo pronunciet deſertam,
m *m* uel iudex ad quem,ſcias,quod ſi appella
tio deſerta efficitur ex non proſecutione
ſiquidem nunquam ſit aditus iudex ad quē.
& nullus actus eſt factus coram eo , & tunc
non eſt opus alia,pronuntia , niſi quia pars
appellata poteſt adire iudicem a quo , ut
ſententia exequatur, & ſi ille uidet lapſum
terminum iuris uel hominis ad proſequen
dum , pronunciabit illam deſertam , & con
demnabit appellantem ad expenſas , & ob
hoc eſt utile,ut pronuncietur , propter con
demnationem expenſarum ſecundum Abb.
in c.ſæpe.colum.3.de appel. Verum poteſt
ſi uult exequi ſine alia pronuntia , & hoc ēt
eſt utile ,ut cā citius expediat,ne detur ma
teria ulterius appellādi.Si uero fuit aditus
iudex ad quem, & appellatio fuit coram eo
introducta ? & tunc ipſe debet pronuntiare
ſuper deſertione,& non iudex à quo , ita di-
ſtinguit notabiliter Phi.in ca.ex rōne.col.
19.in fi. uer.circa ſeptimum , &c de. app.&
Fel.in c.ex.parte el. 2.co.6.in fi.& ſeq.col.pe.
de reſcr.Adde text.& ibi Bal. in l.ſi contra.
& in l.pręcipimus.§.officijs.C.de app. & ibi
per Bar.adde etiam Alex.in l.præſes.ff.de rei
201 iud.†Et quod poſſit appellari à ſnīa , per
quam pronunciatur,appellationem eſſe de-
ſerta

n ſertam, *n* tenet Phil. in d. c. ex ratione,col.
23.uerſ. circa nonum, &c. vn̄ cauſa uitandi
appellationem cautius eſt , ut iudex a quo ,
exequatur ſine alia pronuntia iudicis ad
quem,ut declarat plene Phil. in d.c.ex rōne
col.antep.in fin.& colum.penul. & Ang. in
conſilio 140.& Bald.in conſi.390.in 3. uol.
202 † hodie tn̄ cōiter ſeruatur in regno, q qn̄
eſt deſerta appellatio , quæ erat introducta
coram iudice ad quem , ſolet pars appellata
adire iudicem ad quem, & inſtare, ut reſcri-
bat iudici a quo , ut exequatur ſententiam,
ex quo appellatio eſt deſerta , qui iudex ad
quem reuiſo,calendario proceſſus , ſi liquet
ſibi ex eo, quod appellatio eſt deſerta , non
facit aliam pronunciam , niſi quia reſcribit
per literas iudici a quo, ut ſententiam exe-
quatur , ex quo liquet ſibi appellationem eſ-
ſe deſertam,& ſic iudex a quo,ad literas iu-
dicis ad quem exequitur ſententiam , & iſta
eſt communis practica , quam uidi ſeruari
in hoc regno, & tenet And.de Iſer. in conſt.
appellationum tempora,colum.3.in prin.&
ibi etiam Matthæ.in 5 column in princip.
203 † Imo quando iudex ad quem pronūtiat
appellationem eſſe deſertam,non requiritur
citatio partis, ſecundum Phil. in cap. ſæpe,
column.7.de app.& eſt hodie cautum in re-
gno,quod fit decretum,qualiter eſt deſerta,
ſed non legitur,ut eſt ritus magnę curiæ in
num. 229. inc. Item ſeruat ipſa curia , &c.
204 ſub rubrica,de appellationibus.† Vigeſi-
mo limita, non procedere in ſententia lata
o contra officialem *o* in ſyndicatu , quia non
ſuſpenditur per appellationem , ut eſt regia
prag.quæ incipit,regię dignitati,quod intel
lige de diffinitiua,ſed ab interlocutoria , &
grauamine incidenti pōt appellari,ſecundū
Par. in trac. ſynd. in uerſicul.appellatio.col.
8.Item,a ſnīa ferenda poteſt appellari,ſecū
205 dū Pari.ibi,col.7.in fi. † Vigeſimoprimo
limita non procedere , qn̄ iudex a quo, uult
ſtatuere terminum appellanti ad proſequen
dum,uel ad ſe repreſentandū corā iudice ad
quem,nam licet pendente appellatione, cen
ſeantur ligatæ manus iudicis,non tn̄ cenſen
tur ligatæ quoad hoc , quia poteſt iudex a
quo ſtatuere terminum cōpetentem, & bre-
uiare tempus iuris, infra quem terminum ſi
appellans non ſe præſentat iudici ad quem
uel non proſequitur appellationem,remanet
appellatio deſerta,& poteſt ſententiam exe-
qui,tex.eſt in c.perſonas,& ibi Abb.& Phil.
& in cap.cum ſit Romana,& in cap. oblatæ
& in c.reprehenſibilis,& in cap ſæpe.de ap.
& Spe.in tit.de app.§. nouiſime. uerſ. 15.&
& uerſic.16 & Car.in cl. 1.in 22. q. de app.
& Bart.in l præſes,C.de app. In hoc tamen
ſi uis ſcire qualem terminum poteſt iudex aſ
ſignare appellanti , uide notabiliter Phi. in
d.cap. perſonas , col. 2.de app. ubi declarat
nouem modos dandi terminum in hanc ma
teria . Et primus eſt , ad iter arripiendum
ad iudicem appellationis , quem terminum
dat iudex a quo cap. peruenit , el 2. de app.
Secundus eſt,ad ſe præſentandum coram iu-
dice ad quem , & iſte ſimiliter dari poteſt
ut d.cap.perſonas.Tertius eſt terminus ad ſe
præſentandum cum apoſtolis , de hoc habe-
tur in d.l.præſes,& ibi per Bal. & hic ſimili-
ter dari poteſt , ut ibi. Quartus eſt terminus
ad recipiendum apoſtolos petitos , nam po-
teſt iudex a quo ſtatuere certum terminum
appellanti , infra quem debeat recipere apo
ſtolos, quo elapſo , ſi non recipit appellatio
eſt deſerta , ut in clemn. 2 de appel. Quin-
tus eſt terminus ad proſequendam appella-
tionem , & iſte etiam dari poteſt capitul.
cum cauſa,de re iud. & cap. ad hæc, el.3.de
app.quidquid tenuerit Bart in d.l.præſes cu
ius opi.in hoc reprobatur. Sextus eſt termi-
nus ad ſe præſentandum,& redeundum , cū
literis impetratis,& hoc fieri non poteſt per
iudicem a quo , quia eſſet imponere legem
ſuperiori.cap ex inſinuatione , ibi Abb. de
app.Septimus eſt terminus ad ſe præſentan-
dum,uel proſequendum , & faciendum fidē
de ipſa proſecutione , & hoc minime fieri
poteſt ad faciendum deſertam appellationē
elapſo termino, alius terminus eſt ad finien-
dam appellationem coram iudice ad quem-
& hoc minime fieri poteſt,quia īponeret le
gem ſuperiori,ut d. capitul.ex inſinuatione,
quæ omnia proſequere, ut per Phi. in d. c.
206 perſonas,& dec.Rotæ 94.in nouis.†Vige-
ſimoſecundo limita , quia iudex a quo po-
teſt pendente appellatione examinare teſtes
ſenes , uel ualitudinarios ad perpetuam rei
memoriam, & non dicitur innouare ita per
plura tenet Matth. de Affl. in conſtitu,pro-
207 bationum in curſibus, col. 2. in fin. † Se-
cundam regulam principalem.ſ. appellatio
ne ab interlocutoria,limita primo non pro-
cedere, quando fuit iudici à quo inhibitum
per

per ſuperiorem, quia tunc non poteſt ulte-
rius procedere in illa cauſa, vt eſt tex.in d.c.
non ſolum, de app.lib.6, & no.Ang. in conſ.
217. Quod tn̄ intellige, qn̄ inhibitio fuit le-
gitimè interpoſita, & cum cauſæ cognitio-
ne, & parte citata, nam quãdo eſt appellatū
in caſu, in quo nõ debuit appellari, uel quia
cauſa eſt iniuſta, uel appellatio eſt friuola,
& fruſtratoria, tunc nunquam debet iudex
ad quem inhibere, niſi prius adhibeat cau-
ſæ cognitionem ſuper iuſtitia appellationis,
aliàs inhibitio non ualet, ut no. Spec.in tit.
de app. §. de off. uer. ſed quæritur, & Fel.
in c.dilectus, el.2.col. pen.de reſcr. Pro hoc
eſt tex.in c. Romana.§.ſi vero, & §. ſi autem
& ibi Gem.de app. lib. 6. Item quod debeat
fieri parte citata inhibitio, aliàs non ualet,
tenet Alex.in conſi.91.col.pen.in 2.uolu.&
Fran.de Are.in conſil.20.col.pen. uer. circa
fin, &c.& cõſ.33.& Alex.in l.Titia. in fi. ff.
ſolu.mat. Vbi dicit hanc eſſe cõem opin. &
idem Alex.in l.4.§.condemnatum, col.4.in
fi.ff.de re iud. & Alex.in conſ.9.in 4.uolu.
& Iaſ.in l.ſi opus, col.2.in fin. ff. de op.no.
unde dicit notabiliter Abb.in cap.cū ueniſ-
ſent, columna 2. in 4.not. de reſti. in integ.
208 † quod inhibitio iudicis contra ius facta
non inducit nullitatem actus poſtea geſt.
209 † Secundo limita, niſi iudex a quo detu-
lit appellationi corã eo interpoſitæ ab inter
locutoria, quia deferendo, ſeu admittendo
ipſam, ligat manus ſibi ipſi, & ipſemet tunc
ſibi inhibet, unde non poteſt ulterius in cau
ſa procedere, text.eſt in cap.cum appellatio-
nibus, & ibi Gemi de appel.lib. 6. & Bartol.
in l.eius, qui col.2.de appel.recip.& Bar.in l.
intra utile, col.2 ff.de min. & Soc. in conſil.
210 38.col.7.in fi.1. uol. † An autem teneatur
deferre iudex appellationi? Dic, quod ſic, ſi
eſt interpoſita ex iuſta cauſa, alias punitur,
text.eſt in c.de priore, de app. & in l. quoniã
iud C.de app. & circa iſtam pœnam eſt ua-
rietas inter ius canonicum, & ciuile, quia
de iure canonico, ſi cauſa eſt criminalis, iu-
dex non admittens deponendus eſt, ſi uero
eſt ciuilis, punitur pœna arbitraria, ſed de
iure ciuili, ſi cauſa eſt criminalis, punitur pę
na arbitraria, ſi ciuilis punitur ad 30. libras
auri, ut d.leg. quoniam iudices, ita declarat
Phil. in d cap.de priore, colum. fin. & Lud.
Ro.in conſi.501. colum.1. Verum aduerte,
quia Phil.in d.capit.de priore, in fin. dicit,
quod iſtæ pœnæ ceſſant ubicunque appel-
latur a mera interlocutoria, ex quo iudex
poteſt procedere antequam ſit ei inhibitum.
Ex hoc ſequitur, quod non tenetur deferre,
in hoc, ego puto, quod non bene loquitur
Philip. quia, ſi appellans ab interlocutoria
mera aſſignat aliquam rationabilem cau-
ſam, ex qua ſi uera eſſet, apparet grauamen,
tenetur iudex appellationem admittere, qa
ad hunc effectum voluerunt iura, quod cau
ſę grauaminis exprimantur, ut ſi uideantur
iuſtæ, debeat iudex admittere appellatio-
nem, aut ſpecificare cauſam rationabilem,
quare non admittit, ut dicit text. in capitu.
cordi, de appell. lib. 6. unde ſi iudex repellit
appellationem ab interlocutoria ex rationa
bili cauſa interpoſitam, puto quòd ita puni-
tur, ac ſi repuliſſet appellationem a diffi-
nitiua, & ita in effectu concludit Card. in
d.c. de priore in fin. qui melius loqui uide-
tur, & Lud. Rom.in conſil.501. colum.1.&
211 ſecunda. † Quid autem, ſi iudex non ad-
miſit ſimpliciter appellationem, ſed cum il-
p la *p* clauſula, ſi & in quantum, prout com-
muniter ſcribi ſolet admiſſio per actorum
magiſtros, an per illa uerba habetur pro ad-
miſſa, uel pro non admiſſa? Lud.Rom.tan-
git hanc q.in d conſil.501.colū.2 & conclu
dit, quod ſi appellatio erat iuſta, & ex ratio-
nabili cauſa interpoſita, quæ de iure admit-
tenda erat, habetur pro admiſſa, aliàs ſi ad-
mittenda non erat, habetur pro non admiſ-
ſa, & ſic illa clauſula refertur ad iuris diſpo-
ſitionem. Idem tenet Fel. in ca. cum contin-
gat, col.penul.de off.del.& Phi.& Card.in c.
ſępe, in 2.no.de app.& Bald.in l.edita.in re-
pe.Paduama, col. 17. uerſi. item dubitatur ſi
iudex, &c. C.de eden.& Bar.in l. ambitioſa-
col pen.in fi.ff.de decr.ab.or. fac. & Ang.in
cõſilio 217.in 5.columna, & iſta eſt ueritas.
212 † Tertia limita, niſi appellaretur à tali in
terlocutoria, quæ continet grauamen irrepa
rabile, & executionem irretractabilem, ut
ſi iudex interloqueretur aliquem eſſe torquē
dum, quia tunc pendente appellatione ſta-
tim ligantur manus iudicis ante aliam inhi-
bitionem, ſicut quando appellatur a diffini-
tiua ſecundum Bald.in leg.generaliter.§.ſed
iuramēto.col.2.uerſ.ſed quid ſi eſt talis, &c.
C.de reb. cre. facit quod no. Bart.in l.2.co-
lum.2.& 3. ff.de app. recip. & Bald. in l. 2.
colum.2.C.de epiſc.aud.& in l. ſiquis in pro
uoca-

uocatione, C.de appella.& in l.ante ſenten-
tiam, col.1.C.quo appe.non reci.& Paris in
tract.ſynd.in uerſi.tortura, in ult. char. uerſ.
an ab interlocutoria, &c.& Andr. de Iſer.in
conſt.intentionis, & hoc hodie eſt prouiſum
in regno per capitulum regni, quod incipit,
ſi iuſte, quo cauetur recipiendam eſſe appel-
lationē a tortura, & ſi iudex uoluerit admit
tere, ſed proceſſit ad torturam poſt appella-
tionem, ſi quidem tortus fuit mortuus, uel
in tormentis, uel per condemnationem ad
mortem, tunc iudex debet ultimo ſupli-
cio dãnari, ſi uero non fuit mortuus in tor-
mentis, nec aliter condemnatus adhuc, tūc
iudex debet damnari ad pęnam carceris biē
nalis, & ad publicationem tertiæ partis ſuo
rum bonorum. Si uero tortus fuit condem-
natus ad aliam pęnam per iudicem præter
mortem, tunc iudex eandem pœnam ſu-
bire debet, ita hæc omnia deciduntur in
d.cap.ſi iuſte, & eſt in nu.capitu.regni. 143.
TERTIO, principaliter ſequendo ordi-
213 nem propoſitum, quæro † quando fiat ap-
q pellatio, dic, quod debet fieri *q* infra decem
dies a die latæ ſententiæ, ut eſt text ſæpius
alleg. in auth.hodie.C.de appe. & in cap.cū
dilecti, in fi.de ele.& in capi. ſignificauerūt.
de teſt.& in cap.quoad conſultationem, de
re iud Quod amplia procedere non ſolum,
quãdo appellatur a diffinitiua, ſed etiam ab
interlocutoria debet appellari infra 10.dies,
tex.eſt, & ibi gl.in uer. dies, in d.cap.ſignifi-
cauerunt, & in d.c.cum dilecti. in fi. gl.in c.
cum ceſſante, de app.& Bal.& Iaſ. in l.ſi ar-
bitro.ff.qui ſatiſ.cog.imò etiã a quocunque
grauamine, & actu ēt extraiudiciali debet
appellari infra decem dies a die illati graua-
minis, ut not.Soc.in conſil. 45. colum. 4. in
214 fi.in 1.uol. † Sed de iure fforum & C. erat
minus tp̄s.ſ. quia in cauſa propria poterat
quis appellare ſolum infra biduum, in cau-
ſa aliena, infra triduum, & non ultra, ut eſt
tex.in l.eos.§.ſin autem.C.de app.& in l. 1.§.
biduum, & §.dies, & §.in propria, ff.qn̄ app.
ſit. Hodie uero p ius Authenticorum eſt au-
ctum tp̄s uſque ad decem dies, ut ſupra, quo
termino elapſo, ſi non appelletur, ſn̄ia tran-
ſit in rem iudicatam & executioni manda-
tur, ut d.c. quo ad conſultationem, & currit
iſtud tp̄s de momento ad momentum a die
latæ ſn̄iæ, ut eſt glo.& ibi ēt Bar.in d.§.dies.
215 † Limita tamen hoc, dummodo appellans
ſciuerit latam eſſe ſententiam cõtra ſe, quia
tunc currunt decem dies a tempore latæ ſen
tentiæ. Secus, ſi ignorauit, quia etiam ſi ſte-
tiſſet per menſem, uel annum, & ultra ſem-
per poteſt appellare, poſt quam ſcire incepit
à die ſcientiæ currunt ſibi decem dies capi-
tul.concertationi, de app. lib. 6. & gloſſ. &
Bart.in d.auth.hodie C.de appel.& gloſſ. in
capitulo ab eo.de appe.lib.6.& tex.in l.1. ff.
quando app.ſit. Ex hoc ergo ſequitur, quod
iſtud tempus eſt utile in princip. quia nun-
quã incipit currere impedito, ſed poſtea ef-
ficitur continuum, ut eſt tex. & ibi Bartol.
in d.l.1.§.dies, quibus adde Spec. in titu. de
appel.§. reſtat. uerſicul. ſed nunquid tamen
bonum eſt, ut proteſtetur appellans, qn̄ uidet
ſe impeditum, maxime, quando fiat per iu-
216 dicē, ſecundum Bartol.in d. §. dies † Se-
cundo limita, niſi grauamen illatum habe-
ret tractum ſucceſſiuum, quia tunc ſem-
per poteſt appel. quandiu durat grauamen,
etiam poſt decem dies, ita tenet, Ioan. And.
in capitu.dilectus, el 2. de reſc. & Bald. in l.
2.column.2.in fi.uerſicul.2.quæro.C.de epiſ.
aud.& Spec. in tit. de app. §. reſtat, uerſ. &
no.ſecundum Vinc.idem tenet Angel. in d.
auth.hodie, & Paris in tract. ſyn. uerſ. app.
colum.2. in quibus locis ponitur exemplum
r de eo, qui detinetur *r* in carcere, nam ſemper
poteſt appellare, quia ſemper grauatur, ita
etiam tenet Phil.in cap. ſuper eod.el 2. col.
1.de app.& in cap.ex parte, el 1.colum.2. eo.
tit.ubi notanter limitat hoc de mente Bald.
in d.cap de teſtibus, extra de teſtibus, non
procedere, quando iudex expreſsè fuiſſet
interlocutus illum eſſe carcerandum, quia
tunc debet appellari infra 10.dies à die pro-
lationis interlocutoriæ, alias tranſiret in rem
iudicatam, & ulterius appellare non poſſet,
quibus adde Alex. in leg. inficiando. §. in-
fans.in add.ad Bar.ff.de fur. & Alexand. in
leg.1.§.1.ff.de fer.& in l.eum, qui § in popu
217 laribus. ff.de iureiu. † Et poteſt iſta appel
latio præſentari etiam in die feriata ad ho-
norem Dei. ſecundum Bartol. in l.1.§.dies.
ff.quando app.ſit, & Car.in cl.2.§. ſimiliter,
in 2.q.in fi.de app.& eſt gl.in c. app.in uerſ.
lect.de app.lib.6.& Bal.in l.1. per illum tex.
C.de ferijs, & Fel.in ca.fi.colum.5. de ferijs.
218 † Ex prædictis infertur, quod ſi aliquis ſi
ne mandato, alieno nomine appellauit ab
aliqua ſn̄ia, debet illam appellationē ratifi-
cari

cari facere à domino litis infra decem dies, computandos a die, quo ſciuit latam eſſe ſententiam cōtra ſe, alias elapſis decem diebus non poſſet ratificare, & ſententia tranſiret in rem iudicatam, quia ratificatio debet fieri infra tempus habile, l. bonorum.ff. rem rat.hab. ita tenet Spec. in tit.de app.§.1. uer.porro, & Petr.Phil.Corn.in conſil. 292. col.2.in litera a, in 3. uol. nam actus iudiciarij debent fieri per legitimā perſonā habentem ſpeciale mandatum. l. licet. C.de proc. & ſi fuerint facti ſine mandato, debent ratificari infra tp̄s habile, aliàs non ualet, ut dicit, ibi Pet.Phil.Cor. Et pondera, quod uerba Spec.ubi ſupra, dicunt, ꝙ debet appellationē ratificare infra decem dies tpe, quo ſciuit appellatum, & non dicit a tpe ſcientię latę ſnīæ, ego puto quod debet ratificare infra decem dies a tempore, quo ſciuit ſnīam eſſe latam, per ea quæ hñr in d.auth.hodie, quia ex illo tpe currunt ſibi 10. dies ad appellandum, ergo illimet dies currunt ſibi ad ratificandum, quia illud cenſetur tempus habile, per d.l. bonorum, & iſta eſt pura ueri-
219 tas.† Viſo primo tpe appellādi, uideamus nō de ſecundo tpe.ſ.petendi apoſtolos, & ſcias, ꝙ de iure cōmuni apoſtoli debent peti
f infra 30.dies, & etiam recipi, ut eſt text. in l.iudicib.C.de app.& in c.ab eo.de app.lib. 6. adeo quod ſi appellans infra dictum tp̄s non petat, uel recipiat apoſtolos, cenſetur appellationi renunciaſſe, & efficitur appellatio deſerta, ut d.cap.ab eo.& clem. quāuis de appella.& quando ſtaretur per iudicem, qui requiſitus non dat apoſtolos, debet appellās proteſtari, ut habetur in d.clem.quam-
220 uis, & per gl. in l.1.ff.de libel.dimiſ.† Sed dubitatur, qñ incipiant currere iſti 30. dies, utrum a die ſententiæ latæ, uęl a die appellationis? in hoc magna fuit uarietas Docto. quos refert deciſ.Rotæ 26.in nouis, & Car. in c.ut debitus col.22.de app.nam aliqui tenent, ꝙ currunt a die ſententiæ latę, per tex. qui hoc dicit expreſsè in d l.iudicibus. Alij tenet, ꝙ currunt a die appellationis interpoſitę, hanc opi.tenet Hoſt.in c. 1 de app.lib. 6.ſed Car.in d. clem. quamuis in prin. in 4. q. tenet ſimpliciter primam opi. per d. leg.
g iudicibus, ſed quidquid teneant alij, g magis cōmunis & æqua opi.eſt, ut dicamus, ꝙ ſi appellans habuit notitiā ſnīæ latę currat ſibi tp̄s die ſnīæ latæ, & ita ꝓcedit d.l.iudicibus. Si uero non habuit notitiam, qñ fuit lata ſnīa, & tunc 30. dies currant ſibi a die ſcientiæ, a quo die habuit facultatem appellandi, quia ſi aliter diceremus, ſequeretur unū inconueniens, ꝙ poſſet appellans ignorare per 30.dies, & ſic eſſet ſibi ignorāti lapſum tp̄s petendi apoſtolos, cui nō eſſet lapſum tp̄s appellandi, per ea, quę no.gl.& Bar. in d.auth.hodie, & tex.in d.c.concertationi de app.lib.6.& iſtam opin.tanquam æquiorem, & iuri conſonam teneo, quā tenet gloſ. in d.c.ab eo.& ibi etiam Gem.& eſt de mente Io.And.ibi, & dicta dec. Rotæ 19. in no-
221 uis. † Sed iſtud tp̄s petendi Apoſtolos infra 10.dies, eſt de iure cōi, ut dixi, poſſet tñ dubitari an hodie in regno ſeruetur, cum conſt.appellationum tempora.ſtatuerit ſimpliciter terminū 50. dierum ad proſequendum coram iudice ad quem, poſt interpoſitam appellationem. Dic quòd in regno non ſeruatur, ſed iſtud tempus 30.dierum, includitur in tempore 50.dierum, unde ſufficit, quòd appellans petierit apoſtolos infra 50. dies, & illos præſentauerit iudici ad quem, una cum proceſſu, & ſic quo ad hoc eſt correcta d.l.iudicibus, ita tenet And. de Iſer.in cap.ſi autem, col. 2. in fi.& ſeq.quo tempore mil.& idem And.in d conſt. appellationum tempora, in prin.& ibi etiam eſt glo. & hoc eſt confirmatum per ritum magnæ curiæ, in nume.189.incip.item ſeruat ipſa curia, ꝙ qñ, &c & magis clare firmatur per regiam pragm.quæ incipit, appellationum tempora, & eſt in num.prag.23.quæ expreſsè confirmat tempus inductum per conſt.regni, in proſequenda appellatione. Sic ergo in regno in curia ſeculari ſeruatur diſpoſitio conſtitu.regni, & regiæ pragmaticæ, ſed in curis eccleſiaſtica ſeruatur diſpoſitio iuris canonici ſcilicet dicti ca.ab eo.& d.cle.quamuis, ut recipiantur apoſtoli infra 30. dies, quia in hoc non reperitur correctum ius canonicū.
222 † Ex hoc infertur, ꝙ in regno in curia ſeculari ſuperuacua eſt illa quæſt. ſuperius facta.ſ. ex quo tempore incipiant currere 30. dies ad petendum apoſtolos, quia habemus conſt.expreſsè loquentem, quod 50.dies currunt a die interpoſitæ appellationis, unde ab illo die habet idem tempus ad petendum apoſtolos, ſecundum And. de Iſer. ubi ſupra. Bene uerum eſt, ꝙ procedit illa quæſt. de iure canonico, & ſic in curia eccleſiaſtica

† Præ-

223 † Prædicta limita, ſcilicet de iure canonico, niſi iudex ſtatuerit certum terminum appellanti ad recipiendum Apoſtolos, quia ſi infra illum terminum ſtatutum non recipit uel petit illos, & non proteſtatur, appellatio remanet deſerta non expectato aliter lapſu 30 dierum, quia iudex à quo, poſſet ſpecialem, & breuiorem terminum ad hoc ſtatuere, ut eſt text.in d.clem. quamuis, de appellatio.& ibi per Card.& Docto.
224 † Sed cuius expenſis debeant mitti, ſeu præſtari apoſtoli utrum expenſis appellantis, & petentis, vel iudicis. Communis concluſio eſt, & uera, quod dentur expenſis appellantis, gloſſ. eſt in uerſiculo oblatos, in dict.capitul.quamuis, de appel. & ibi Card. in §.uerum 3.not.& in §. ſimiliter, in quinta, quæſtione, & Bald.in leg.eos, §.apoſtolos columna tertia, uerſiculo quæri conſueuit, &c.C.de appellatio. & Alexand. in add.ad Bartol. in leg. ſi poſtulauerit. ff. de adult.
225 † Iſtorum autē apoſtulorum plures ſunt ſpecies, quas omnes numerat Specu. in tertia parte in titul. de appel.§.ſequitur per totum. Sed quantum ad materiam noſtram, tres tantùm ſpecies ſunt in frequentiori vſu, videlicet, apoſtoli dimiſſorij, & iſti dicuntur quando iudex admittit appellationem, & ſcribit literas dimiſſorias, cum quibus dimittit appellantem iudici ad quem, illæ literę ſignificantes, quòd admiſit appellationem, dicuntur apoſtoli dimiſſorij, de quibus loquitur l. 1.ff.de libel.dimiſ.&c.ab eo.& de app.lib.6.&c.ab eo.2.quæſt.6.Alij dicuntur apoſtoli refutatorij, ut quando iudex à quo, non uult admittere appellationem, tunc ſcribit literas ſignificantes qualiter refutauit, & nō admiſit appellationē, & de iſtis loquitur tex. in l. fin. §.in refutatorijs.C.de appe.Alij dicuntur apoſtoli reuerentiales, ut quando appellatio non erat admittenda, ſed iudex eam admiſit ob reuerentiam ſuperioris, de quibus habetur in l. eos.§ ſuper his.C.de appel. & in c.cordi.de appe.lib. 6. & de iſtis tribus ſpeciebus apoſtolorum uide Card. Alex. in c. ut debitus, col.21.in fi.& ſeq.de app. & Spec. plene in d.§.ſequitur, ubi ponit formam omniū iſtorum Apoſtolorum, & uide Abb.in c. bonæ, colum.2.uer.quinta differentia, &c.de app.
226 † Vnde autē dicantur apoſtoli, dic u ab
u apo, quod eſt ſupra, & ſtoli.i.miſſio, quaſi literę miſſę ad ſuperiorē, ita declarat Card. in d.cle.quamuis, in prin.in 2.q.de appel.&
227 uide gl.in uerſ.petat, in d.c.cordi.† An autē in app.extraiudiciali debeant peti apoſtoli, gl.in d. c. ordi.in uer. uel extra, uidetur tenere, quod nō, ſed gl.in c.ut ſuper.in uerſ. ille iudex, de app.libr.6.tenet, quòd debent peti ſub cōditione.ſ.ſi eſt, qui illos dare poſſit. Super hoc concludo, ꝙ qñ appellatur à iudice extraiudicialiter procedente, ſemꝑ debent peti Apoſtoli, quia eſt, qui illos dare poſſit.ſ.iudex, ſed qñ appellatur a parte, non puto, ꝙ ſit neceſſarium illos petere, qa non eſt qui illos dēt. Tñ tutius eſt, ꝙ tunc petantur ſub illa conditione, ut dicit gl. in d.c.ut ſuper, & ita tenet Phil.in c.bonę, col. 6.in fi.uerſ.6.requiritur, &c.de app.& ibi ēt ſentit Abb.in 2.colum.in 4.& 5. differētiæ.
228 † Sequitur modo uidere de tertio tempore.ſ.proſequendi appellationem, ſuper quo ſcias, ꝙ eſt uarietas inter ius cōe, & ius conſtitutionum: nam de iure cōi appellans poſt
x interpoſitam appellationem, habet x unum annum ad proſequendam coram iudice ad quem, & iſtud appellatur primum fatale, & ſi eſt impeditus habet ex cauſa ſecundum fatale, ut eſt tex.in auth.ei, qui appellat C.de temp.app.& habetur in cap.ex ratione, de appel.& eſt tex.in cle.ſicut, de app.ubi dicit hoc procedere tam in appellatione iudiciali, quam extraiudiciali. Si uero etiam in ſecundo fatali fuit impeditus, ſolet ei dari ēt tertius annus, ex iuſtiſſima tñ cauſa, & iuſto impedimento, ut probatur in d.cap. ex ratione, & ibi Card.& no.Spec.in titu.de app. §.nunc breuiter uer. præmiſſa. Quod tamē intellige, qñ in toto ſecūdo anno fuiſſet impeditus, alias reſtituitur ſibi non annus integer, ſed tantum tempus infra quantum durauit impedimentum, ita declarat Abb. in d.ca.ex ratione, in 4.col.& iſtud tempus quod datur poſt ſecundum fatale, datur ſolum per uiam reſtitutionis in integ. & non ipſo iure, ſed primus & ſecūdus annus dātur ipſo iure a lege, ſecundum Inn.Abb.& in d.c.ex rōne & gl.Bar.& Doct. in d.auth. ei, qui appellat, ſed de iure conſt. Regni eſt additum iſtud plus, quia poſt interpoſitam appellationem dantur 50.dies appellanti, infra quos debet recipere Apoſtolos, & præſentare proceſſum coram iudice ad quem, & facere citari partem & licentiatus rece-

dere,alias appellatio eſſet deſerta,hæc om-
nia ꝓbantur in conſt.appellationũ tẽpora
& ibi And.de Iſer.Deinde in ante præſenta
to proceſſu, & facta citatione partis, infra
50.dies,habet appellans primũ fatale & ſic
primum annum ſeruata forma iuris com-
munis,quia conſt.regni, non corrigit fata-
lia, ſed ſolum interponit illud tempus 50.
dierum. Verum eſt ſciendum, quòd fatalia
incipiunt currere à die interpoſitæ appel-
lationis,ut eſt tex in d.cle.ſicut de appel.&
no.Abb.in d.c.ex ratione,in 1.no.unde per
hoc dico,quòd illi 50.dies interpoſiti ꝑ cõ-
ſtit.includuntur,& ſic à die interpoſitæ ap-
pellationis etiam hodie in regno currit an
nus ad proſequendum, cum in hoc iura cõ-
munia non reperiantur correcta,argu.leg.
229 ſancimus.C.de reſt.† Iſta autem obſeruã
tia de 50.diebus,procederet ſolum in Re-
gno in curia ſeculari,quia Rex qui fuit au-
ctor illius conſt. non potuit imponere le-
gem eccleſiæ, & eccleſiaſticis perſonis per
ea,quæ plenè habentur per Abb. & Fel. in
cap.eccleſiæ S.Mariæ, de conſt. unde in cu-
ria eccleſiaſtica ſeruaretur diſpoſitio cle.ſi
cut,& cle.quamuis,de app. ſcilicet, ut apo-
ſtoli infra 30.dies , & proſecutio fiat infra
annum à die appellationis,& ſtante impedi
mento,datur ſecundus annus.
230 † Sed iuxta hoc quæritur, an ſit neceſſe,
y quòd appellans proteſtetur y de impedimẽ
to,ad hoc ut reſtituatur ſibi tempus:in hoc
uera concluſio eſt, quòd ſi ſtat per iudicem
debet proteſtari,& non ſufficit una proteſta
tio , ſed debet pluries proteſtari., ita dicit
Alexan.in conſilio,19.col.2.in 1.uol.& po
nunt Doct.in leg.properandum.§. ſin autẽ
utraque.C.de iud.& Bald.in d.c.ex ratione
in fin.Si uero impeditur ab impedimento,
quàm facto iudicis, non requiritur de ne-
ceſſitate proteſtatio,ſed ſufficit quod poſtea
impedimentum probetur.Cautius tamẽ eſt
quòd ſemper proteſtetur de impedimento,
ita pulchrè diſtinguit Phil.in d.cap.ex ratio
ne, colum.4 in fin.& ſeq.uerſi. ſed dubita-
tur ad hoc,&c.& ita intelligitur gloſſ. in c.
cupientes.§.quòd ſi per uiginti, & ibi Gem.
& Pet.de Anch.de elec.lib.6.& Bart. in leg.
1.§.dies.ff.quando app. ſit,& uide omnino
Card.in d.cap.ex ratione,in 4.colum.
231 † Vlterius ſuper iſta quæſtio. dubitatur ,
utrum elapſo primo anno poſſit iudex in
diſtinctè ſententiam exequi tanquam ap-
pellatione deſerta,ſi non conſtat aliter ſibi
de impedimento.Doct.communiter tenẽt,
quòd non,quia ſi non ſit lapſum biennium
iudex non poteſt exequi, quia ſententia nõ
confirmatur ex ſolo lapſu primi anni, ni-
ſi etiam labatur ſecundus annus,dicit tex.
in d.auth.si qui appell.& ita expreſsè tenet
ibi Bar.in fi.& idem Bar.in l.1.in fin.ff.nil
no.app pen.& Bald.in l.eos. in prin.col.2.
uerſ.ſcias tñ,& C.de app. & Phil. in d.cap.
ex ratione,col.24.uer.2.quæritur,&c. nam
ſecundum Bal. in d.l.eos. elapſo primo an-
no,eſt dubium ,propter impedimenta,quæ
potuerunt interuenire , & ſic ſolus lapſus
primi anni non clarificat iudicem de deſer
tione,niſi labatur etiam ſecundus . Et licet
iſta opi.uideatur eſſe magis cõmunis,tñ mi
hi uidetur,ꝙ ita ſimpliciter intellecta non
procedat,Et primo pondero,quòd lex non
dat ſecundum annum appellanti, ſimplici-
ter,ſed conditionatiua,ſcilicet exiſtente iu-
ſta cauſa impedimenti , ita dicit text. in d.
auth.ei qui appellat. Ergo intentio legiſla-
toris fuit, quod in primo anno appellatio
ſit deſerta , ſi non probatur de iuſta cauſa
habendi ſecundum annum,ſcilicet de impe
dimento.Cum ergo impedimentum conſi-
ſtat in facto oportet probari per eum, qui
ſe fundat in illo,per ea, quæ habentur in l.
2.ff.ſi quis cau.& per Bart.in l.hoc iure. ff.
de uerb.ob. Si ergo non apparet de impedi
mento , iudex habeat ſuam intentionem
fundatam ex lapſu primi anni, unde pote-
rit ſententiam exequi non expectato lapſu
ſecundi anni. Et per hoc non uidetur obſta
re illud,quod dicit Bald.in d.l. eos,ſcilicet
ꝙ in primo anno eſt dubium propter impe
dimenta,quæ potuerunt accidere,quia hoc
eſſet præſumere impedimentum , ubi non
probatur,quod eſt contra omnia iura,cum
impedimentum ſit facti , & facta non præ-
ſumuntur,niſi probentur,leg.in bello.§ fa-
ctæ.ff.de con.& c.1.de conſtitu.lib 6.& no.
Pet.Phil.Corn.in conſil.171 colum.8.in li-
tera r,in 2.uol.Secundo pondero ordinem
legis , quæ primo dat primum annum , &
poſtea ex cauſa dat ſecundum , nam ſi opi-
nio illorum , qui tenent eſſe neceſſe la-
biennium, eſſet uera, iſte ordo fuiſſet fru-
ſtratorius , quia debuiſſet dicere lex, quod
appellanti datur biennium ad proſequen-
dum

dum , quo elapſo appellatio efficiatur de-
ſerta,& non oportebat dari primum annũ
& poſtea ſecundum , & lex nihil operatur
232 fruſtra.§.quibus,in 1.conſtit.† Tertio põ
dero,quia lex appellat primũ annũ, primũ
fatale,& ſm annũ ſm fatale, ut eſt text. &
ibi gl.in l.2.in prin.C.de tẽp.app.& dñr iſta
fatalia à fato.i.morte,quia ſicut mors extin
guit hominẽ,ita lapſus fataliũ ſeu uniuſcu
iuſque fatalis extinguit appellationem, ita
declarat Abb.in d.c.ex ratione,col.3.& ſen
tit glo.in d.l.2.in prin.& Bal.in l.fi.in prin.
in 2.col.uerſic.modo reſtat,&c.C.de temp.
app.Si.n.primus annus nõ extingueret ap-
pellationem,nõ diceret fatale, ſed quia lex
ita appellat fatale, primum annum , ſicut
ſecundũ,quod patet ex tex.in d.l.2.in prin.
quę dicit tempora fatalium,&c.& ſic loqu i
tur in numero plurali de pluribus fatalib.
Ergo ita extinguit appellationẽ lapſus pri- z
mi anni,non dato impedimento, ſicut lap-
ſus ſecundi anni,adde Phi. in d.c.ex ratio-
ne,col.2. Quarto pro hoc do.tex. formalẽ
in d.cl. ſicut de app.cui non puto poſſe da-
ri rectum reſponſum,nam ibi clarè dicitur
quod per lapſum anni appellatio debet cẽ-
ſeri deſerta ceſſante iuſto impedimento,er-
go non eſt opus expectare biennium,quan-
do non liquet de impedimento.Quinto põ
dero text.in l.fi.§.illud C.de temp.app. qui
expreſſe ſentit,quod elapſo anno,& ſic pri-
mo fatali,mandatur ſententia executioni,
niſi appellans doceat de impedimento. Sex
to,ad hoc pondero dictum Bald. in d. c. ex
ratione,col.2.in fi.ubi dicit, quod appellãs
debet eſſe diligens in primo anno,diligen-
tior in ſecũdo,& diligentiſſimus in tertio.
Sic ergo requiritur diligentiſſimus in ter-
tio.Sic ergo requiritur diligentia in primo
anno , ſequitur quod ſi fuit negligens ſine
aliquo impedimento,appellato remanet de
ſerta, hanc opi. tenent Inn. Ant. de But. &
Imol.in d.c.ex rõne,& Ang. in conſ. 309.
ubi dicit,quod iſta op. eſt uera ſicut Euan-
gelium.Septimo,ad idem adduco tex. in c.
cum ſit Romana de app. ubi eſt text.clarus,
quod appellanti datur annus ad proſequen
dum,& ex iuſta,& neceſſaria cauſa,ſcilicet
impedimenti,datur biennium . Ergo ſequi
tur,quod ubi non apparet iuſta, & neceſſa-
ria cauſa, non datur biennius, unde ſequi-
tur , quod iudex poteſt ſententiam exequi
elapſo anno, ſi non conſtat & impedimen-
to, & hoc uidetur ſentire Bart. in auth.itẽ
ſi appellatione.C.de app. ubi ponderat im-
pedimentum primi anni,ut detur ſecũdus.
233 † Octauo pondero,quia omnes Doct. cõ
muniter in d.c.ex ratione, & in dicta auth.
ei qui app.concludunt,ꝙ quando ſtat per iu
dicem,debet appellans in primo anno pro
teſtari,ad quid ergo requiritur iſta proteſta
tio,ſi non diceremus,quod elapſo anno ap
pellatio ſit deſerta ? certè fruſtra fieret , ſi
in omnem euentum daretur biennium. Et
ſic per iſtas rationes, & iura concludo,ꝙ ſi
elapſo primo anno non conſtat de aliquo
impedimento,nec apparet aliqua proteſta-
tio,intentio iudicis eſt fundata ipſo iure in
exequendo , unde poterit ſententiam exe-
qui per d.cl.ſicut tanquam appellatione de
234 ſerta.† Fateor tamen,quod antequam exe
quatur,debet z citare appellantem ad dicẽ
dum quare ſententia executioni mandari
non debeat,quia poſſet pars citata docere
de impedimento, & ſic daretur ſibi ſecun-
dus annus,aliàs ſi nõ docet,poterit exequi.
Et quod debeat pars citari ſuper executio-
ne facienda,tenet Bart.in l.1.in fi.ff.nil no.
app.pend.& Alex.in l.præſes,col.fin. ff.de
re.iud.& Abb.in c.ex ratione,col.fi.ubi te-
net in effectu iſtam opi. quam modo tenui
ſ.quod elapſo primo anno iudex põt exeq
parte tñ citata.Idẽ.ſ. quod debeat pars cita
ri,tenet Bal.in l.ſi contra.C.de app.& Bald.
in l.2.in fi.C.de temp. app.ubi dicit eſſe ibi
tex.ad hoc meliorem de iure, & Phi.in d.c.
ex ratione,colum.24.uerſi.4.quæritur, &c.
Ex prædictis ergo habes declaratos tres
terminos,qui conſiderantur in appellatio
ne,& remanet concluſio, ꝙ ultimus termi-
nus,ſcilicet proſequẽdi, eſt unius anni,duo
235 rum annorum ſtante impedimento. † Li-
mita tamen,hoc niſi iudex à quo , ſtatuerit
breuiorem terminum ad proſequendum ,
quia eo lapſo remanet appellatio deſerta ,
& poteſt ſentẽtiam exequi,ut c. cum ſit Ro
mana,& ca.perſonas, & ibi Phi.& Doct.&
ap.& dixi plenè ſupra in præcedẽti q.prin-
cipali in 22. fallentia , & ſic non eſt neceſſe
tunc expectare lapſum anni uel biennij.
236 † Secundo limita , niſi de uoluntate par-
tium fuiſſet prorogatus terminus proſe-
quendi appellationem, quia tunc poteſt du
rare ultra biennium , prout , partibus pla-

 cuerit

tenerit,quia iſtè terminus, proſequendi ap-
pellationem,poteſt conſenſu partium ꝓro
gari, & etiam breuiari,ſecundum Baldum
in l.fi.col.1.de temp.app.& ibi etiam Bart.
idem uĩ tenere Alexã.in l. properandum in
prin.C.de iud.& Ale.in add.ad Bar.ĩ auth.
ei,qui appellat.C.de temp.app.& ibi etiam
Bal.in fi.col.& Phi.in c.ex ratione. colũ.5.
in fi.uerſ.ſed dubitatio eſt, &c. de app. &
ibi etiam Fel.in 2.col.pro hoc eſt tex.quem
põderat Bald.ad hoc in l.quod ſi nolit.§. ſi
qđ ita.ff.de ędi.edic. ubi de conſenſu par-
tium poteſt prorogari tẽpus redhibitoriæ,
qđ eſt legale. Sed contrariũ tenet Bart. in
auth.ſi tñ.C.de tem.app.ubi dicit, quod ta
cite per uiam compromiſſi poteſt elongari
tẽpus,ſed expreſsè prorogari nõ põt, ſicut
non poteſt prorogari tempus inſtantiæ pri
mę cauſę,ut eſt gl.Bart. & cõmuniter Doc.
in l.properandũ,in princ.C.de iud.& Lud.
a Rom.in conſ.171.in fi.& hanc *a* contrariã
partem tenet Ioan.And.in add.Spec.in ti.
de app.§.nunc hř.uerſ. licet autem in add.
magna circa fi.& Abb.in đ.cap.ex ratione.
col.3.& Lud.Ro.in l.2.ff.de re iud.& Car.
Alex.in d.c.ex rõne,col. 15.uerſ. 14. eſt q.
&c.ubi ſe inuoluit,&.neſciuit decidere. In
iſta tamen uarietatem mihi plus placet pri
ma op.ſ.quod poſſit tẽpus proſequendi ap-
pellationem ꝓrogari per expreſſum cõſen
ſum partium,quum opin.tenet etiam Cyn.
in đ.auth.ei,qui app.& iſtam partem firmo
per tex.in l.fi.§.fi.C.de temp.app. ubi dicit
tex.quod poſſunt partes paciſci,quod nul-
lum fatale ſeruetur in appellatione, ergo
clare patet,ꝙ per pactum partium poſſunt
alterari, & tolli fatalia iuris. Si ergo poſ-
ſunt partes proſequi appellationem ſine fa
talibus,ſequitur,qđ poſſunt ipſa elongare,
uel breuiare ad eum libitum;hoc enim pa-
tet ad ſenſum,quod ſi in appellatione non
ſeruantur fatalia, poteſt durare ulteriori
tempore de conſenſu partium, & ita tenet
ibi.Bartol. Secundo moueor per text.in d.
l.quandiu.de app.ubi dicitur, quod nõ cur
rit tempus appellanti,quando de conſenſu
expreſſo ipſarum partium proſecutio ap-
pellationis differtur, ergo poſſunt facere
partes per earum pactum,quod fatalia non
currant. Et licet tenentes contrarium, re-
ſpondeant ad illum text. quod loquitur de
ſuſpenſione,& non de prorogatione, ꝓut
dicit Abb.in d. capi. ex ratione, colum.3.
ego non uideo in effectu, quæ differentia
reſultari inter ſuſpendere,& prorogare cũ
utroque caſu habeatur idem effectus, pro
ut inferius dicam. Tertio moueor per tex.
in d.l.quod ſi nolit.§.ſi quid ita.ff.de ędil.
edi.vbi partes per pactum poſſunt proroga
re tempus legale, ut duret in perpetuum.
Quarto adduco tex.in capitu.in cauſis, de
offi.del. ubi terminus datus in reſcripto de
legatorio, infra quem cauſa debeat finiri,
poteſt de conſenſu partium prorogari, &
ſic poſſunt partes prorogare iuriſdictionẽ,
quæ certo tempore finiri debebat. Quin-
to conſidero, quod omnes Doct. tenentes
contrariam partem fundant ſe ſuper duo-
bus fundamentis. Primum eſt arguendum
a ſimili,de inſtantia primæ cauſæ,ut ſicut il
la non poteſt prorogari,ut no.in d.l.prope
randum, iu princ. C. de iud.ita etiam non
poteſt prorogari inſtantia appollationis.
Secundum eſt, quia iſta tempora reſcipiũt
publicam utilitatem,ut citius litis finiãtur,
unde non poſſunt prorogari per partes in
præiudicium reip.ut dicit Abb,in d.cap.ex
237 ratione,colum.2.† Ego autem uolens ſu
ſtinere op.quã tenuit,tollo de facili iſta duo
fundamenta, quibus ſublatis corruit opin.
contraria,& tantò magis eluceſcit illa quã
teneo.Et primum fundamentum, quod fit
à ſimili,tollo per bonam inſtantiam, iuxta
not.per glo.in capitu.ſicut urgeri.1.quæſt.
1.nam inſtantia cauſæ principalis, non eſt
aliquo modo prorogabilis nec tacitè nec
expreſsè per partes, adeo quod etiam per
compromiſſum non ſupſenditur, ſecundũ
Abba.in capitu.penul. colum. 6. & ibi etiã
Felin.in 5.colum.uerſicu tertia declaratio,
&c.de iud.& pleniùs per Mar.Soc.in d.cap.
penul.in 16.argu.& per Soc.in conſ.31.col.
4.in 1.uolum.& Pet.de Anch.in conſ.26.4:
& Phil.d.ca.ex ratione,colum.6 uer.2.quæ
ritur, & tamen inſtantia cauſæ appellatio-
nis,prorogatur,& ſuſpenditur per compro
miſſum,ut d.cle.quãdiu.& d.auth.ſi tamẽ.
C. de temp. appel. ergo non eſt bonum ar-
238 guere ab una inſtantia, ad aliam. † Ad
ſecundum fundamentum, inquantum con
ſideratur publica utilitas, dico ꝙ ſi hoc eſ-
ſet in conſideratione, minime deberet per
compromiſſum ſuſpendi,quia poſſent par-
tes milles compromittendo facere quod
nun-

nunquã labant fatalia, & ſic lites eſſent im-
mortales, & offenderetur publica utilitas,
ſed quia lex hoc non conſiderauit in inſtan-
tia appellationis ex quo permiſit illam ſu-
ſpendi per compromiſſum,ut d cle. qui diu.
ergo iſtud præiudicium publicæ utilitatis,
non fuit in conſideratione in tempore ap-
pellationis,ſicut in tempore principalis cau
ſæ.Et ratio diuerſitatis eſt, quã ponit Abb.
in d.c. pe. col. 6.de iud ubi dicit, ꝙ maius
præiudicium partium, uertitu in cauſa ap-
pellationis, quam in cauſa principali, quia
perempta inſtantia principalis cauſę, pe-
reunt ſolùm acta,& non perit ius partis,ſed
perempta inſtantia appellationis, perit to-
ta cauſa, ut in cle. ſi appellationem de app.
& not. Bart. in l. pendente, C. de temp. in
integ. reſt & Bart. in auth. item, ſi appel.
in fi. C.de temp. app. Et ideo, quia agitur
de maiori præiudicio, iura tolerant, quòd
illa inſtantia poſſit per partes ſuſpendi, &
prorogari.Et ex his remanent eliſa funda-
menta tenentium contrariam partem. Supe
reſt modo reſpondere ad duo iura,quæ pon
derant tenentes dictã partem, uidelicet, ad
ca. oblatæ.de app. ibi, ſed ne ualeat proro-
gari,&c.& ad l nemo.C.de temp.app Et pri
mo ad c. oblatæ, dico,quòd ſi rectè ponde-
retur,intentio ſummi Pont ſibi fuit, haben
di reſpectum ad iudicem, nam conceſſit iu
dici,quod poſſit breuiare terminum appel-
lationis,ut ibi,&c.cum ſit Romana, & cap.
perſonas,eo.tit.ſed non conceſſit, quod poſ
ſit ipſum elongare ſine partium conſenſu,&
ita illum text.declarat ibi gloſſ. in uerſicu.
prorogari, quæ dicit, niſi ex iuſta cauſa, ut
in d.cap.ex ratione,unde ſentit,quòd tex.il
le loquitur de iudice,qui ex iuſta cauſa ſcili
cet impedimenti, prorogat tempus appella-
tionis,& ita loquitur d. cap. ex ratione, al-
legatum,ibi per gl.quæ debet intelligi,ſecũ
dum text. quem allegat. ſecundum Bart.in
leg. non ſolum. §. liberationis uerbo. ff. de
lib leg. Nos autem loquimur, quando am-
bo litigantes, de communi conſenſu uolũt
prorogare,quòd facere poſſunt,per d.clem.
239 quandiu † Ad l. nemo reſpondeo, quod
non loquitur de prorogatione, ſed de repa-
ratione,quæ fit finito tempore,unde uult il
la lex, quod tranſactis fatalibus nemo po-
teſt impetrare reparationẽ temporis, poſt
quam appelatio remanſit deſerta. Nos au-
tem loquimur de prorogatione, quæ ſit
durante tempore leg. ſed ſi manente. ff.de
preca.& ita expreſsè colligitur eſt tex.in d.
leg.nemo, qui facit expreſſam mentionem
de reparatione, & ita ibi illum text.intelli-
git Paul.de Caſtr.& eſt de mente Bart.ibi
240 in primo not.†Ex prædictis ergo rema-
net defenſata iſta concluſio, quod partes
poſſint prorogare de cõi conſenſu tempora
appellationis proſequendę,& hãc opi.tenet
Arch.in c anteriorum.2.q.6.& Fra.de Are.
in c.pen de iud & licet.Fel.in d.c pen.in 6.
col.tenuerit contrariũ,p d.l nemo cui dicit
nõ poſſe reſpõderi,tñ ſatis patet ad illud reſ
poſitũ ex prędictis,& cõtrariũ,& melius te
nuit idẽ Fel.ĩ d.c ex rõne,ubi põderat ratio-
nẽ,quã ſuperius attigi ſuccinctè.ſ.quod non
poſſit dari recta differentia inter ſuſpende
re & prorogare, quia ita poteſt effici im-
mortalis lis ſuſpendendo ſicut prorogan-
do, & miror quare Doctores ita elaboran-
tur in faciendo huiuſmodi differentiam
cum nullius ſit effectus, imò rectè conſide-
rando facilius admitti deberet proroga-
tio,quam ſuſpenſio, per ea, quæ dicit glo.
in auth.ſi tamen. C.de temp.app.quæ dicit,
ꝙ non currit tempus ei, qui ſemper litigat
Sic ergo prorogantes ſemper litigant, un-
de faciliùs debent ſibi tempora indulge-
ri, ſed ſuſpendentes uidentur in lite ſuperſe
dere, unde uidentur negligere, & tantò mi
nus deberet eis concedi terminus,per d.leg:
nemo.quæ uult, ꝙ appellantes debent ui-
gilare.unde illud, quod ponderat Abb.in
dict.l ex ratione.col.3.ego retorqueo con
tra ipſum,& ſi aliter diceremus,quòd eſſet
permiſſa ſuſpenſio, & non prorogatio,lex
eſſet impoſita uerbis, & non reb.contra, l.
2.in fi.C.cõm.de leg quia de facili inueni-
retur uia,quæ idem induceret, quod proro
241 gatio.†Et prædicta procedunt in tempori
bus proſequendi appellationem,ſecus eſt in
b *b* tempore appellãdi.ſ.decem dierũ,quia ta
le tempus non poteſt ullo modo nec per iu
dicem nec per partes prorogari tacitè nec
expreſsè,nec etiã per uiam compromiſſis,ut
eſt gl.in auth.offeratur.C.de lit.conteſt.&
Phil.in d.c. ex rõne. col.6.uerſ.3.quæritur,
&c.& Bal in auth.hodie,colum,2.uer quæ-
ro,quid ſi eſt appellatiua, &c.C.de app.ubi
plus dicit Bald. ꝙ etiã ſi lata eſſet ſentẽtia
in cauſa appellationis interpoſitæ poſt 10.

d es de conſenſu partium, non ualet. Idem tenet Bal. in d. auth. ei qui appellat. col. fin. uerſ. quæro nunquid, &c. & ibi etiam Alex. in add. ad Bart. & Abb. in conſil. 77. colu. 2. in 2. uol. & Card. in cl. quamdiu, in 5. q. de app. & Fel. in d. c. pen. col. 5. in fin. uerſ. ſecun
242 da declaratio, &c. de iud. † Tertio principaliter limita, niſi partes durante appellatione compromiſiſſent cauſam penes arbitros, quia durante compromiſſo non currunt fatalia, & ſic tempora appellationis poſſunt durare ultra biennium. text. eſt in d. cl. quamdiu, & in auth. ſi tamē. C. de temp. app. & patet ex his quæ proximè dixi in præcedenti limitatione. Quod tamen intellige, quando eſt factum compromiſſum in arbitros. Secus in arbitratore, quia tunc non ſuſpenditur inſtantia appellationi, ſecundum Pet. de Anch. in conſi. 284. & ibi aſſi
243 gnat rationem. † Vltimo, quia ſuperius dixi, quòd in regno primum tempus proſequendi, eſt quinquaginta dierum, per cōſt. appellationum tempora, quæro an, iſtud tempus quinquaginta dierū, ſeruetur ēt, quādo appellatur ab interlocutoria. Dic quòd nō quia dicta conſt. regni, loquitur præcisè de appellatione à diffinitiua, dum dicit, appellationum tempora, per quæ diffinitiuæ ſententiæ ſuſpenduntur, &c. & ſic intentio legiſlatoris eſt ibi limitare tempora appellationum à diffinitiua ſententia, unde non extenditur ad interlocutorias, & nulla fuit alia, ratio niſi quia interlocutoriæ non ſuſpenduntur per app. ut in c. non ſolum, de app. lib. 6. & per Bart. in l. 3. de app. recip. Et intentio illius conſt. fuit limitare tempora illa reum appellationum, quæ ſuſpendūt ſententias, ad hoc ut magis uigilet appellans in expediendo cauſam citius, ne ita diuitius in ſuſpenſo remaneat, iuxta l. nemo. C. de temp. app. ſed quādo appellatur ab interlocutoria, quia iudex poteſt procedere, non obſt. appellatione, ideo non fuit opus limitare iſta tempora, unde tunc ſtaremus diſpoſitioni iuris cōis. ſ. ut peti debeant Apoſtoli infrà 30. dies, & proſecutio ſiat per annum, uel biennium, iuxta diſpoſitionem c. cum ſit Romana. de app. & auth. ei qui appellat. C. de temp. ap. in caſu tamen, in quo permittitur de iure ciuili appellari ab interlocutoria, ut quando habet uim diffinitiuę, quo caſu appellatio ſuſpendi, ſententiam, ut fuit dictum ſupra in q. præcedenti principali, tunc haberet locum dicta conſt. ex idētitate rationis. & ita etiam tenet Matth. de Affli. in d. conſt. appellationum tempora,
244 col. 7. in fi. uer. ſed hic quæro, &c. † Scias ēt in hac materia, unam correctionem ſed limitationem iuris communis in regno, nam de iure communi ſi appellans non proſequitur cauſam, non poteſt appellatus ſtatim illam proſequi, niſi in fine anni uel biennij, ſcilicet cū unus tamen menſis ſupereſt de anno uel biennio, quia ante poſſet dicere appellans, ego uolo gaudere de tpe mihi a iure cōceſſo, & de hoc eſt text. in d. auth. ei qui appellat, & ibi Bart. Ang. & Doct. & Abb. Phil. & Card. plene in c. oblatæ, de appel. ſed hodie in regno eſt prouiſum per ritū magnæ curię in nu. 9. & incipit. Item, ſi appellans. ꝙ appellās ſi non proſequitur cauſam infra menſem poſt pntatum, pceſſum, pōt appellatus comparere, & proſequi elapſo menſe, & ſic non, eſt opus expectare finem anni uel biennij
245 † Plus etiā eſt cautum in regno, ꝙ in cauſa appellationis non requiritur libellus, nec litis conteſtatio, ſed incipit ipſa cauſa ab apertura proceſſus. ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ in nume. 52. incipiens. Item, in eiſdem curijs, &c. & alius ritus, in nu. 127. incipiens, Item, in curia ipſa, &c. & alius in nu. 141. incipiens. Item, ꝙ cauſa, &c. alius in num. 155. incipiens. Item, in appellationum cauſis. &c.

QVARTO, principaliter ſequēdo
246 ordinem præpoſitum. † quæro, a quibus iudicibus, & a quib. actibus appellari poſſit, Iſta q. habet duo membra. Primum eſt, a quibus iudicibus poteſt appellari. Secundum eſt, a quibus cauſis, & actibus appelletur ſuper primo c facias regulam affirmatiuam. ſ. quòd regulariter ab omnibus iudicib. tam delegatis, quam ordinarijs poteſt appellari, cap. oīs, &c. ad Romanā. 2. q. 6. & no. Spec. in tit. de app. §. uidendum. in prin. Non n. facit iudici iniuriam is, qui ab eius ſnīa ap
247 pellat. l. & in maioribus. C. de app. † Cum n. appellatio ſit quædam defenſio, quæ datur oppreſſis contra iniuriam iudicis. leg. 1. ff. de app. & d. cap. ad Romanam. debet regulariter omnibus. cenſeri permiſſa. Et quòd ſit defenſio, eſt tex. in c. cum ſpūali. §. porro, de app. & tenet Soc. in conſi. 195. col. 3. in 2.
248 uol. † Iſtam regularem d limita primo quando

quando eſt lata ſententia a principe non recognoſcente ſuperiorem, quia ab eius ſententia non appellatur, text. eſt in leg. 1. ff. a qui app. non li. & in c. cuncta per mondum, 9. q. 3. ubi loquitur de ſnīa Papę, hinc dicit Andr. de Iſer. in c. imperialem. §. præterea ſi inter duos. col. 6. in fi. de prohi. feud. alie. per Fed. ꝙ hoc habet locum non ſolum ſnīa Imperatoris, uel Papę, ſed ēt cuius libet regis
249 non recognoſcētis ſuperiorem, † prout eſt. Rex Siciliæ, qui dr̄ monarcha in regno, ſe
250 cundum eum. † Secundo limita. nō pcedere ſnīa lata a præfecto pretorio, quia ab eis non appellatur. l. præfecti. ff. de min. & l. 1. §. his cunabulis. ff. de off. præfect. præt. & l.
251 1. C. de ſen. præſ. præt. † Tertio limita, non procedere in ſnīa lata in ſacro regio conſilio, quia ab ea non appellatur ex quo cenſetur ſnīa regis, nam fertur ſub nomine regię maieſtatis, & ita ſeruatur in regno quia a ſnīa ſacri conſilij non appellatur, ſed tantum reclamatur, ſeu ſuplicatur, & non retardatur executio, iuxta ea, quæ hn̄r in auth. quæ ſupplicatio. C. de præc. Imp. offe. & dixi plene ſupra in præambulis huius trac. de
252 app. † & ꝙ ſententiæ ſacri conſilij habeāt uim legis, quia proferuntur ſub nomine regiæ maieſtatis, in regno traditur in deciſ. 383. in fi. Conſ. Neap. & per Bald. ī l. fi. C. de leg. & Hoſt. & Ant. de But. in c. cum. Bert. de re iud. & quòd non retardetur executio pſtita, tamē de ſatiſdatione ī caſu retractationis, hr̄ plene in dec. 221. conſ. Neap. & dixi ſupra in præambulis huius partis de app. in uer. ſupplicatio. Hoc poteſt comprobari,
253 † q a iſti dn̄i in conſ. æquiparantur ſenatorib. a quorū ſnīa nō appellatur, ſm̄ Spec. in tit. de app. §. uidendum. & eſt text. in l. 1. ff. a
254 quibus app. non licet. † Quarto limita, non procedere in ſnīa lata a Duce Venetiarū, quia ab ea nō appellatur, ſm̄ Cy. in l. fi. C. de bon. pet. hęr. & in leg. fin. C. de don. inter uir. & uxor. & rō pōt eſſe quia non recogno
255 ſcit ſuperiorem. † Quinto limita, non procedere in ſnīa lata ab epo, cuius iuriſdictio fuit prorogata, quia ab ea non appellatur. Caſus eſt ſing. in l. epale. C. de epiſc. aud. & in hoc eps æquiparatur præfecto pretorio
256 ſm̄ Bal. & ibi & eſt ſpeciale in epo † q a ſecus eſt in alio iudice prorogato, uel dato de cōi conſenſu partium, quia poteſt ab eius ſnīa appellari. l. ex conſenſu, in prin. & ibi Bart. ff. de app. & Spec. in tit. de comp. iud. & ade. §. 1. uerſic. ſed an a ſnīa, & uerſ. ſed ad quem. & gl. in c. ſuper qōnum. § uerū in uer. aſſenſu. de off. de. ubi dicit, ꝙ talis iudex nō poteſt recuſari ut ſuſpectus, ſed bene poteſt ab eius ſententia appellari, & Lud. Rom. in
257 conſ. 238. col. pen. in fi. † Sexto limita, non procedere in ſententia ſortis, ſeu fortunæ, ut qn̄ fit aliqua diuiſio iudicio ſortis, quia a tali ſententia non appellatur, ſecundum Bal. in l. fin. in princ. C. cōm. de leg. & Phil. in rub. de app. colu. 3. & Petr. Phil. Corn. in
258 conſil. 143. in fin. 4. uol. † Item, non poteſt peti reſtitutio ī integrum aduerſus iudiciū ſortis, qd uulgo dicitur per loicas ita tenet Bald. in l. ait pretor. §. fin. ff. de minor.
259 † Septimo limita, non procedere, quando e iudex eſt merus executor. quia e ab executione acti non appellatur, l. ab executore, & ibi Bart. ff. de app. & l. ab executore, C. quo. app. non recip. Quod tn̄ intellige, niſi f modum excedat, quia tunc pōt appellari, & dēt exprimi cauſa in appellatione, ſecundū Bar. in d. l. ab executore, & uide multas alias fallentias in quibus poteſt appellari ab executore, quas cumulat Spec. in tit. de
260 app. §. in quibus, uerſ. 5. † An autem appellari poſſit à pronuncia de exequendo? Bart. in. d. l. ab executione tenet, ꝙ ſic, ſed in d. l. ab executore, ſētit cōtrariū, & hāc cōtrariā partē. ſ. ꝙ ēt à pronūcia de exequēdo, nō appellatur tenet Pet. Phi. Cor. in cōſ. 71. col. 4. in lra V. in 1. uol. ubi dicit hanc eſſe cōem opin. & plures allegat pro iſta parte, pro qua etiam adducit rationem, quia prohibito uno cenſetur prohibitum omne id, per quod
261 peruenitur ad illud. † Octauo limita non g procedere in g ſnīa arbitri, quia ab arbitro non appellatur, ſed eius ſnīæ pareri debet metu pœne, leg. diem proferre. §. ſtari. ff. de arb. & l. 1. C. de arb. & hoc qn̄ pęna erit adiecta compromiſſo. Si aūt non fuiſſet adiecta pœna, tunc agitur ad intereſſe, ut d. l. diem proferre. §. fin. & no. Abb. in cap. per tuas. colu. 2. uer. nota ꝙ arbitriū, & de arb. uide Bal. in l. 2. ff. de arb. & ratio aſſignatur.
262 per Doct. ī locis præalle. † Quia ex ſnīa arbitri non oritur actio neque exceptio, ut d. l. 2. ibi Bald. & Doct. ſed ſolùm illi paretur metu pœne, unde cum non producat actionem, non eſt neceſſe ab ea appellare, illud autem quod dixi, quòd qn̄ non eſt adiecta

pœna, agitur ad intereſſe, hẽt locum,quan-
do compromiſſum eſt ſtipulatione uallatum
& non aliter , quia ſecus ſi pacto , nudo ſm
Bal.& Doct.in d.l.diem proferre.§.fi.& hoc
de iure ciuili , ſed de iure canonico agitur
ad intereſſe,etiã ex pacto nudo,ſecũdũ Abb.
in d.c.per tuas,colũ.2.in fin.ſed hodie eſt in
ductum ꝙ ſi compromiſſum fuit dictum pa
cto nudo ſine ſtipulatione , & ſine pœna , ſi
fuit ſententia arbitri emolguta expreſſè uel
tacite , producit actionem poſt emologatio-
nem,& cenſetur tacite approbata,ſeu emo-
logata,qñ partes tacent per 10.dies & non
improbant ſententiam ,nec de ea conque-
runtur,ẽt extraiudicialiter tunc n.ſnĩa arbi
tri mãdatur executioni poſt.10.dies,& non
poteſt ulterius per partem improbari tex.
eſt & ibi Bald.& Doct.in l.cum antea.C.de
arb.& illa eſt lex noua,& no.Abb.in d.c.per
tuas.col.3.Nota ergo,ꝙ ad hoc ut habeat lo
cum d.l.cum antea. eſt neceſſe , quod cõpro
miſſum ſit factum ſine ſtipulatione, & ſine
pœna,& rõ eſt , quia ubi eſt ſtipulatio & pę-
na,non eſt opus emolgatione , quia ſi alte
ra pars contrauenit, agitur ad pœnam l.1.
C.de arb.Item, ubi eſt ſtipulatio ſine pœna
minime eſt opus emolgatione , quia agi-
tur ad intereſſe,quod ſuccedit in locũ pœnę,
per tex.& ibi Bal.in d.l.diem proferre.§.fi.
263 ꝙ dic,ut inf.dicam.†Quod tñ limita, niſi
in compromiſſo pœnali eſſe appoſita clau
ſula,rato manente pacto, quia tunc iſta cen
ſentur duo compromiſſa , unum cum pœ-
na.& aliud ſine pœna , quo caſu habet locũ
emolgatio in compromiſſo, & oritur actio,
per d l.cum antea, ita tenet glo & Bal.in d.
264 l.2.ff.de arb.†Et per hoc iſero, ꝙ ubi eſſet
appoſitum iuramentum in compromiſſo,
efficeretur emolgabile per iuramentum,
& produceret actionem , ex quo iuramentũ
habet uim illius clauſulæ , raro remanet pa
cto,ſecundum Bar.& communiter Doct.in
l.ſi quis maior.C.de tranſ.& Ant.Corſ.in re
petitio. rub.de iure iurãdo in 6.priuilegio,
quod eſt ualde notandum , quia communi
ter hodie in compromiſſis apponitur debita
mentum . Sed poſſet in hoc aliquis dubita-
re, quia de iure nouiſſimo prohibetur ap-
poni iuramentum in compromiſſis , per au
then.decernimus. C.de arb.ergo iuramen-
tum tale non debet aliquid operari, ſed
dic, quod de iure canonico eſt prouiſum,
ꝙ tale iuramentum ualeat,ſeruetur quia ſer-
uari põt ſine interitu ſalutis æternæ , quãdo
compromiſſum eſt ſuper relicita, ut eſt tex.
& ibi Abb.in c.2.col.3.& in c.cum tempo-
re,de arb. uerùm aduerte , quod Bal. in d.
aut.decernimus,tenet expreſſè,quod,ex cõ-
promiſſo iurato non datur actio,quia dicit
quod quo ad priuilegium actionis rema-
net diſpoſitio iuris ciuilis, ex quo actio fuit
inducta de iure ciuili , ſcilicet per d.l.cum
antea. ſed quo ad cenſuram eccleſiaſticam,
ut iuramentum ſeruetur , ſtamus iuri cano-
nico.& illud dictum Bald.refert ſimpliciter
Abb.in d.c.2.colũ.3. Verum poſtea conclu
dit,quod de iure canonico producitur actio
uigore iuramenti , unde iſta præcedens illa
tio,quam feci , ſine dubio procederet in fo-
ro eccleſiaſtico,ubi ſeruatur ius canonicum
ſed in foro ſeculari , ſatis dubito, & potius
putarem tenendum contrarium , per illud
dictum Bald. in d.auth.decernimus , nam
ex quo iuramentum eſt reprobatum a iure
ciuili,non uĩ quod in foro ſeculari, ubi ſer-
uatur iure ciuile , poſſit iurm̃ reprobatum
importare clauſulam , rato manente pacto,
& ſic producere actionem , quia quod nul-
lum eſt , non poteſt aliquem effectum po
ducere,non obſtat , ſi diceretˀ, quod ubi tra-
ctatˀ de iurõ , ſtamus iure canonico in utro-
que foro per ea quæ no. Abb.in d.cap.1.de
ope.no.nun.& in c.cum contingat. de iure-
iu.quia fateor.quo ad obſeruantiam ipſius
iuramenti,& ita ſtamus hic iurõ in utroque
foro , ne iurans incipat in periurium , quia
quo ad hoc, tantum concernitur periculum
animarum, ſed ad inducendum alium effe-
ctum,ſcilicet actionis , quæ ad hoc prodita
fuit de iure ciuili , non eſt abſonum dicere
quod quo ad hocu num quodque ius ſer-
uetur in foro ſuo , cum non uertatur ali-
quodpeccatum,ut d.Abb.in d.cap.1.de ope.
no.nun.hoc tamẽ intelligo & declaro,quã-
do quis uellet agere de iure ciuili , uigore
leg.ne in arb. C.de arbit. quæ induxit actio
nem de iure ciuili in compromiſſo iurato
& poſtea fuit correcta per d.authẽ.decerni
mus.ſed uigore iuramenti dico,quòd etiam
in foro ſeculari poſſit adire iudicem , & fa-
cere comppelli partem ad obſeruantiam iu-
ramenti , & ſic habebit intentum, ita dicit
Abb.in d.c.p tuas,col.4.ubi ita limitat Bal.
d.in auth.& ita cũ hac declaratione ptrãſeo
†illud

265 † Illud autem,ꝙ dixi, ꝙ requiritur emo-
logatio tacita vel expreſſo , ad hoc ut ſnĩa
arbitri mandetur executioni, per d.l.cũ an-
tea, limita non procedere in compromiſſo
Iudæorum,quia illud executioni mandatur
ſine alia emologatione etiam ante 10. dies
elapſos,tex.eſt,& ibi hoc tenet Guido de Su
za,in l.Iudæi,la 1.C.de Iudę.& Alex.in add.
266 Ad Bar.in d.l.cum antea.† Item illud, ꝙ
dixi ſupra, quod qñ eſt appoſita ſtipulatio ,
agitur ad intereſſe uel ad pœnam, qđ qñ eſt
emologata ꝑ lapſum 10.dierũ,p̃t executio-
ni mandari per d. l.cũ antea, limita proce-
dere,niſi laudũ cõtineret rẽ illicitã,& pctm̃
quia tunc eſt ipſo iure nullum, & ex eo non
agitur,nec ad pœnam nec ad intereſſe, idẽ
quando contineret manifeſtam iniquitatẽ,
quia tunc contra ipſum datur exceptio do-
li,quæ habetur inſtar cuiuſdam appellatio-
nis, l.non diſtinguemus. §. cum quidam ff.
de arb.& talis exceptio doli,oriens ex mani
feſta iniquitate impedit laudum executio-
ni mandari,etiam poteſt 10. dies.Itẽ impe-
dit exigi pœnam intereſſe,ita pulchre decla
rat Abb.in c.2.colum. fin.de arb. & in capi.
per tuas colum.3.eo.titu.& Lud.Ro. in con
ſilio 90.& ſic tunc per uiam iuſtius exceptio
nis poteſt haberi recurſus ad iudicem , qui
iudex cognita iniquitate manifeſta poterit
laudum retractare. Secus quando non con-
tineret iniquitatem manifeſtam, quia tunc
nõ obſtat aliqua exceptio. nec appellari po-
teſt unde debet ſtari ſententiæ arbitri,& im
putatur ei, qui cõpromiſit ita procedit tex.
in d.l.diem proferre.§.ſtari, licet aliter dica
267 tur in arbitramẽto,†quia in eo ſemper ha
bet locum reductio ad arbitrium boni uiri,
uſque ad 30.ann.ut plene dixi ſupra in præ
ambulis huius tract.de appel. uerſ. reductio
eſt nonus,&c.quæ reductio non habet locũ
in ſententia arbitri,ut declarat Abb.in d. c.
2.in finalibus uerbis. Et hæc eſt una de dif-
ferentijs inter arbitrium, & arbitratorem ,
quod nota, quia multi decipiuntur , putan-
tes in omni ſnĩa tam arbitri, quam arbitra-
toris hr̃e locum reductionem ad arbitrium
boni uiri,quod non eſt uerum , ſm Abb. in
d.capitul.2.columna fin.in princi.& in fin.
268 † Ex prædictis ergo,quia materia arbitro
rum eſt quotidiana, elicio unam practicam
ſub compendio. Aut.n.ſumus in arbitrio,
aut in arbitratore , Primo caſu, ſi quidem
compromi ſſum eſt factum pacto nudo ſine
iuramento,& pæna,& tunc quia nullum al-
liud remedium poteſt habere locum,recur-
rimus ad emologationem , nam ſi fuit lau-
dum approbatum expreſſe per partes,man-
datur executioni ſtatim,nõ expectato lapſu
10.dierum. Si uero expreſsè non fuit emo-
logatum, & tunc ſi partes non conquerun-
tur inf.10. dies , mandatur executioni poſt
10.dies, quia cenſetur tacitè emologatum,
per d. l. cum antea , & ibi Barto. Bald. &
Doct.C.de arb.Si uero aliqua partium con
tradixit inf.10.dies, & tunc non emologa-
tur , nec producit aliquam actionem, nec
mandatur executioni, quia pactum nudum
non potuit aliquẽ effectum operari, nõ ac-
cedente conſenſu partium expreſſo uel taci
to. Ita expreſsè decidit in d l.cum antea, &
hoc procedit de iure ciuili, & in foro ſecula
ri.Secus eſt de iure canonico,quia ex quo ſe
cundum illud ius pactum nudum producit
actionem,ut hr̃ in ca.1.de pact.tunc ex tali
compromiſſo ageretur ad intereſſe ſine alia
emologatione,ſecundum Abb.in d.cap. per
tuas,colum.2. in fi. Si uerò compromiſſum
ſit factum pacto nudo cum pœna,& tunc ex
tali ludo non oritur actio , quia non habet
locum emologatio , ubi eſt pœna , ex quo
prouiſio hominis facit ceſſare prouiſionem
illius l.cum antea, & quia pactum remanet
nudum,& nulla lege fomentatum non da-
tur actio,nec ad pęnam, nec ad contenta in
laudo, unde erit inutile , niſi eſſet appoſita
clauſula rato manente pacto,ita dicit Bart.
in d.l.cum antea. Si uero ſit factum compro
miſſum cum ſtipulatione , & pœna, & tunc
ceſſat d.l.cum antea, hẽt locum lex.1. C.de
arb.& d.l.diem proferre,§.ſtari, quia ſi pars
contrauenit, incidit in pęnam, fallit ubi eſt
iniquitas manifeſta per ea quæ ſupra dixi ,
& hanc fallentiam etiam poteris dare ad ca
ſus præcedẽtes,ut ſuperius declarauit. Si ue-
ro ſit factum cum ſtipulatione ſine pęna,&
tunc minime habet locum d. l. cum antea,
& ſic nõ fit emologatio,ex quo agitur ad in
tereſſe,per d.l.diem proferre.§.fin. ita dicit
Bart.in d.l.cum antea.Fallit ſimiliter, ubi eſ
ſet iniquitas manifeſta per ſupra dictã, ſed
Abb.in d.c.per tuas,col.4.tenet contra Bar.
ſ. ꝙ etiam qñ compromiſſum fuit factum
cum ſtipulatione ſine pœna,hẽt locum emo
logatio, & ita extendit d.l.cum antea , quæ
in

in rei ueritate non loquitur de pacto nudo
ſed ſolùm prouidit in illis compromiſſis
in quibus non eſt appoſita pœna neque ſunt
facta ex decreto iudicis, ut apparet ex prin
cipio illius leg. unde non uĩ excludere com-
promiſſa facta per ſtipulationem, & ita uĩ,
quod opin. Abb. ſit magis uera. Si uero ſit
factum cũ iur mento, ſtipulatione, & pęna
prout cõiter fieri ſolet, maxime hodie in
regno. qñ iſta compromiſſa fiunt per nota-
rios nam cõiter in eis apponunt ſtipulatio
nem, pęnam & iuramentum, & clauſulam,
rato manente pacto, & alias quã plures clau
ſulas, & tunc pp illam clauſulam rato ma-
nente pacto, dico, ꝙ habet locum emolo-
gatio per ea, quæ dicit Bart. de iſta clauſula
in d.l. cum antea. iuncta illa opi. Abba. quam
modo approbaui in d.c. per tuas. col. 4. dum h
tenuit, ꝙ d.l. cum antea. habet locum etiam
in ſtipulatione. Idem dico quod ꝑpter iurm
poteſt adiri iudex, ut compellat partem ad
obſeruantiam iuramenti ẽm Abba. in d.c.
per tuas. col. 4. ubi limitat. Bald. in d. auth.
decernimus, unde cõcludo, ꝙ hodie in iſtis
compromiſſis ita uallatis, & clauſulatis hẽt
locum, d.l. cum antea. licet Bart dicat ibi, ꝙ
raro hodie habebit locum. Ego dico totum
contrarium ꝙ hodie ſemper habebit locum
maxime, pp dictã clauſulam, quæ comuniter
apponitur in compromiſſis, & ſic habemus
bonam extenſionem ad d.l. cum antea. per
ea. quæ no. Bal. de illa clauſula, in l. fin. ff. de
269 arbi. & ſuperius dixi. † Hoc tñ limita, niſi
laudum contineat manifeſtam iniquitatem,
quia tunc petit ia abſolutione à iuramento,
quæ de facili concedi debet in tali caſu, poſ
ſet opponi exceptio, doli, de qua in d.l. nõ di
ſtinguemus. §. cum quidam. & ſic reduceret
reuiſio laudi per uiam illius exceptionis,
coram iudice per ea, quæ ſuperius dicta sũt.
270 Et in iſto caſu, qñ ſumus in arbitrio, non
poteſt appellari à ſententia arbitri, nec re-
duci ad arbitrium boni uiri nec reclamari
per d.l. 1. C. de arbit. & d. §. ſtari niſi ubi eſt
iniquitas manifeſta, tunc opponitur exce-
ptio, ut ſupra. & tenet Lud. Ro. in conſi. 27.
col. 2. Et licet hodie per d.l. cum antea oriat
actio ex compromiſſo, tñ uera, & cõis con-
cluſio Doct. eſt ꝙ etiam hodie non appellat
à ſententia arbitri. ita tenet Bald. in d.l. 1
C. de arb. & Alex. & cõiter Doct. in l. arbitro
ff. qui ſatiſ. cog. & in l. nemo põt. ff. de leg. 1.
licet Bar. in iſtis locis teneat contrarium. ſ.
ꝙ hodie poſſit appellari tamen cõiter re-
271 probatur. † Secundo caſu principali. ſ. qñ
ſumus in arbitratore, & tunc in eius ſẽtentia
non habet locum emolgatio tacita, niſi per
lapſum 30. ann. ut dixi ſupra in pręambu-
lis huius tract. de appe. uerſic. uenio ad no-
num, &c. ante uero dictum tp̃s ſemper põt
peti reductio ad arbitrium boni uiri, ita lo-
quitur l. ſi ſocietatem. §. arbitrorũ & ibi Bar.
ff. pro ſocio. & c. quintauallis, cum ſua ma-
teria de iureiur. & petitur dicta reductio
qñocunq; & per quæcunque uerba ſit factũ
compromiſſum ẽm Abb. & Doct. in d. cap.
272 quintauallis. † Illud autem quod dixi, ꝙ à
ſententia ſi arbitri non appellatur limita nõ
procedere in ſententia arbitri iuris, qui eli-
gitur neceſſitate *h* legis uel ſtatuti, de
quo tractat in c. ſuſpicionis, & ibi per Abb.
& Doct. de offi. deleg. & in l. fin. C. de iud. nã
à ſententia talis arbitri põt appellari, ut eſt
text. in c. ab arbitris, de offic. deleg. lib. 6 &
no. Doct. in l. arbitro. ff. qui ſatiſ. cog. Et rõ
eſt, quia iſti arbitri æquiparantur iudicib.
de qua materia uide, quæ plenè dixi ſupra
in 6. diſtin. in 4. par. princ. uerſi. 2. quæro, an
coram arbitro. &c. ubi declaraui, quam iu-
273 riſdictionẽ habẽt huiuſmodi arbitri. † Ex
hoc ſequitur ꝙ cum hodie per regiam prag.
quæ incipit, odia ſit prouiſum. quod cautę
inter coniunctos compromittuntur, a ſñia
taſium arbitrorum bene poſſet appellari, ex
quo dñr arbitri iuris, & in regno eſt proui-
ſum in ſpe ſuper iſta appellatione ſeu recla-
matione per aliam regiam prag quæ inci-
pit, & ſi aliqua partium qua cauetur, quod is
qui ſentit ſe grauatim per ſñiam arbitri
iuris, põt adire iudicem illius loci, & ſi qui-
dem dicit ſe lęſum ex dolo ipſius arbitri, ex
propoſito, uel re ipſa, cauſa reuidetur, per
iudicem ex eiſdem actis. Si uero allegat aliũ-
de lęſionem, & tunc iudex poteſt admittere
nouas probationes, & iuſtificare ſñiam ita
tñ, ꝙ cauſam expedias infra menſem, uel ad
plus infra duos menſes, & non ultra. Et ſi
poſt ſñiam latam per iudicem altera partiũ
uoluerit ſe grauare, non auditur ulterius ad
impediendam executionem ſed fit executio
realis, cum effectu pręſtita tñ fideiuſſoria
cautione per uicentem de reſtituendo in
caſu retractationis, & tunc cauſa reuidetur
ſolùm in facto regio conſilio, uel in magna
curia

curia uicariæ uel coram deputando ab eis.
tertio loco, & non alia curia. Et hæc omnia i
deciduntur in dicta regia prag. ex qua habẽs
limitationem in regno ad d. c. ab arbitris.
quo cauetur, ꝙ ab arbitris iuris appellatur
ad principem non autem ad inferiorem ex
quo habet iuriſdictionem à lege, ideo ab eis
appellatur ad legem animatam, ut dixi in
d. 6. diſt. Nam in regno hoc eſt correctum in
arbitris inter coniunctos electis, quia ab eis
reclamatur ad iudicem loci, & ſic ad infe-
274 riorem à principe. † Secundo limita non
procedere hodie in regno generaliter in oĩb.
arbitris, etiam inter extraneos electis, quib.
ab eis põt rec amari hodie ad iudicem loci
& cauſa dẽt expediri infra duos menſes, poſt
quam expeditionem non admittitur alia re
clamatio, niſi eo modo, quo ſupra. ſ. quia fit
executio pręſtita ſatiſdatione ita deciditur
in d. prag. quæ incipit, & ſi aliqua, &c. in fi-
nalibus uerbis, unde per hoc habes nouam
correctionem in regno ad l. 1. C de arbit. &
ad l. Item proferre. §. ſtari. ff. de arbit. & iſta
oĩa dicta in hac octaua limitatione poteris
addere ad ea, quæ dixi ſupra. in 14. diſt. in 4.
parte, ubi eſt principalis materia arbitrorũ.
275 † Nono principaliter limita, non proce-
dere in iudice, qui reuocauit grauamen, qđ
fuerat comminatus, quia ab eius grauamine
quod reuocauit, nõ põt appellari, niſi alio
modo eſſet ſuſpectus, cum ceſſante de appe.
276 † Vnum tñ adde pro complemento huius
materiæ, ꝙ in omnibus caſib. in quibus ſu-
pra dixi non poſſe appellari à ſñia maiorũ
iudicum pp auctoritatem perſonę, prout eſt
à ſententia principis, & aliorum non reco-
gnoſcentium ſuperiorem, ſemper poteſt ab
eorum ſententia appellari ad Papam, qñ con
tineret. manifeſtam iniquitatem, non Papa
eſt iudex competens contra omnes non reco
gnoſcentes ſuperiorem, ratione iniuſtitiæ
manifeſtè, & peccati, gl. eſt in c. ex tranſmiſ-
ſa. de foro comp. & And. de Iſer. in c. Impe-
rialem. §. præterea ſi inter. col. 7. de prohib.
feu. alien. per Fed. & not. Hoſt. & Ioa. And.
in c. nouit. de iud. & Phil. in rub. de appe. in
2. colum. & in cap. ſi duobus, col. fi. eod. tit.
277 † Item, licet non poſſit ab eis appellari
poteſt tamen appellari ab eorum uicarijs,
ſecundum. Bart. & Bald. in l. à proconſulib.
C. de appella & Phil. in cap. dilecti, el 3. in 6.
quæſt. de appella.
VENIO ad ẽm membrum huius, quartę
q. principalis, ſuper quo facio aliam *i* re-
278 gulam affirmatiuã, ſcilicet, † ꝙ regulariter
in omni cauſa appellat, & ab omnibus gra-
uaminibus tam iudicialib. quam extraiu-
dicialibus, ut eſt gloſſ. l. qui reſtituere ff. de
rei uend. & not. Phil in rub. de appel. col. 4.
in fi. cum appellatio, ſit quædam defenſio,
quæ nemini debet denegari, ut not. Soc. in
conſi. 195. col. 3. in 2. uol. & eſt text. in l. 1. in
prin. ff. de appel. & in c. cum. ſpeciali. §. por-
ro. eod. tit. Et quod ab actibus etiam extra-
iudicialibus appellari poſſit, eſt text. & ibi
plenè per Phil. in c. bonę memorię. de appe.
ubi pleniſſimè attingit naturam appellatio-
nis extraiudicialis, & ibi per Abb. & in c. cũ
ſit Romana. eod. tit. Et iſta appellatio extra-
iudicialis non ſolum fit à iudice extraiudi-
cialiter procedente, ſed etiã à parte faciente
aliquod grauamen alteri parti, ẽm Phil. in
279 d c. bonæ memorię, col. 6. in prin † Et in-
ter alios effectus huius appellationis extra-
iudicialis, qñ fit à parte, nota K magnum K
effectũ, quia quando fit in cauſa beneficiali,
habet uim citationis, & tenetur pars appel-
lata comparere coram iudice ad quem, ſine
alia citatione, aliàs proceditur in illa cauſa
in eius cõtumaciam. Et dantur in hoc duo
termini. Primus eſt terminus unius menſis
ad iter arripiendum à die interpoſitæ appel
lationis. Deinde poſt aduentum appellantis
expectatur appellatus per 20. dies alios, in
fra quos ſi non comparuerit, proceditur in
eius contumaciam, text. & ibi gl. in uerſ. ab-
ſentia, in c. 1. de elect. lib. 1. ĩ alijs autem cau-
ſis non beneficialib. non operatur hunc ef-
fectum ſine citatione, ut not. Abb. in d.c. cũ
ſit Romana. col. pen. Et no. hunc mirabilem
effectum, quia de facili potes decipere ad-
uerſarium, qui te moleſtat ſuper aliquo be-
neficio, appellando ab eius moleſtia, ad ſedẽ
Apoſtolicam, & deinde producere oĩa acta
tua, quæ faciunt pro uictoria tuæ cauſæ, nã
pars appellata non aduertet in comparen-
do, quia expectat ſe citari, & ſic poteris fa-
bricare proceſſum, & de facili obtinere, cũ
non habeas contradictorem; & ita uidi plu
ries obſeruari, & plures proceſſus hmõi ue-
nire de Romana curia in partibus noſtris.
De alijs autem effectibus huius appellatio-
nis extraiudicialis, & in quibus differat, à
iudiciali, remitto me ad plenè dicta per
Abb.

Abb.Phil.& cõiter ſcribentes in d.ca.bonæ
280 memoriæ.† Iſtam regulam affirmatiuam
quæ ſe habet, ꝙ ab oĩ cauſa & actu grauato
rio poteſt appellari, limita primo non pro
cedere, quando quis bis appellaſſet in una,
eadem cauſa, quia non poteſt ulterius ab
eadem ſententia tertio appellare. l. 1.C.ne
l.iter.prouoc. & Specu. in tit. de app.§.quo
ties,in prin.& per glo.& Doct.in c.directè,
& c.ſua nobis.de appe.quod procedit tã in
diffinitiua,quam in interlocutoria.Item ꝓ
cedit, ſuper uno & eodem articulo non li-
cet tertio prouocare, nam ſi aliquis millies
grauaretur in una cauſa ſuper diuerſis ca-
pitulis, ſemper poteſt bis appellare ſuꝑ uno
quoque capitulo. ita hæc omnia tenet Phi.
in d.c.directe, col.3.in prin.Item procedit.
quando,unus, & idem uult tertio prouoca-
re ſecus,ſi altera pars,quæ bis obtinuit,po-
ſtea tertio loco ſuccubuit,quia ipſa etiam
poterit bis appellare, & ſic poſſunt concur-
rere quatuor appellationes in eadem, cau-
ſa,duæ.ſ.pro qualibet parte,ita dicit Philip.
in d.c.directe. col.3.uer.2 concluſio, &c.&
281 Abb.in d.c ſua nobis.† Item procedit, qñ
per tertiam ſnĩam non infertur nouum gra-
uamen, ſecus ſi infertur, ut quia iudex ter-
l tiæ cauſæ condẽnat *l* ad expenſas, ad quas
alij iudices non condemnarunt,nam ab iſto
c.expenſarũ.poteſt tertio prouocari, ex quo
eſt nouum grauamen, ſecundum Ange.in
d.l.1.C.ne li.ter.prouo.& Philip. in d.dire
822 cte,colum.3.uerſic.3.concluſio,&c.† Item
intellige & declara, ꝙ licet quia non poſſit
m *m* tertio prouocare, tamen ſi aduerſarius
appellat,poteſt ĩhærere appellationi aduerſa
rij, & producere iura ſua, perinde ac ſi ipſe
met appellaſſet, quia quælibet appellatio
eſt cõis utriuſque partis, ſm Phil.in d.c.di-
recte. colum.pen.uerſ.quinta concluſio,&c.
283 † Item intellige & declara,quòd licet quis
poſſit tertio prouocare, poteſt tamen dice-
re de nullitate tertiæ ſententiæ,& ſic ſuccũ-
bit ſuper iſta nullitate, põt iterum appella-
re,tanquam a nouo grauamine, ſecundum,
Ioa.de Imo.in d.c.ſua nobis, de app.& Phi.
in c.directe circa.fi.uerſ.noua concluſio,&c.
ibi uide plene per eum de reliquis ſpectan
284 tibus ad hanc materiam. † Secundo limi-
ta,non procedere in cauſa, in qua aliquis
n fuit *n* uerus contumax, quia non auditur
appellans,l.1.C. quo.appe.non.recip.& l.ex
conſenſu.§.fin.ff.de app.& ibi Bar.Imol.&
285 Doct.† Quis autem dicatur uerus contu-
o max, *o* tradit plene Bart.in l.fi.ff.de in in-
teg.reſtit.& Bar.& Alex.in d.l.ex conſenſu.
§.fi.& Alex.in l.properandum. §.ſin autem
reus.C.de iud.tamen uera concluſio quan-
ctum ad propoſitum noſtrum eſt, ꝙ ille di-
citur uerus contumax, qui fuit citatus per-
ſonaliter,& potuit uenire in termino.& nõ
uenit, uel ſi fuit citatus in domo, & poſtea
citatio peruenit ad eius notiam, & potuit
comparere in termino. & non uenit.Quod
intellige, quando ligitimè uenit ad ſui no-
titiam,puta per ſcripturam citationis uiſam
poſtea per eum, uel per relationem nuncij.
ſecus ſi per relationem uxoris, uel aliorum
de domo,quia tunc non eſt uerus contumax
quia poteſt dicere, ego nolui habere fidem
uxori,uel alij domeſtico.ita hęc omnia con-
cludit Alexan.in d.§.ſin autem reus.col.2.et
3.& ſunt de mẽte Bar.in d.§.fi.item requiri
tur copulatiuè, ut dixi, q, citatus potuerit
compare, quia ſi fuit impeditus, non dici
tur uerus contumax, ex quo per eum non
ſtetit,ſecũdum Alex.in l.2.§ ſi quis cautio.
286 & habetur in deciſ.30.conſ.Neap.† Et ad
de hic,quod ad effectum, ut uerus cõtumax
non audiatur appellans,ſufficit,ꝙ fuerit con
tumax ad ſententiam audiendam tantùm,
licet in toto proceſſu non fuerit contumax.
ita tenet Alex.in l.ſæpe.col.24.ff.de re iud.
& idem Alex.in d.§.ſin autem reus. colum.3.
in.fin.uerſ.octaua concluſio, &c.Et pro iſta
opini. pondero text formalem in l.& poſt
edictum. §.fi.ff de iud.ibi,abſentem ex pe-
remptorio condemnatum, &c.quod tamen
intellige, & declara,dummodo ſic citatus pe
remptoriè,aliàs poſſet appellare, ut proba-
tor in d.l.& poſt edictũ.§.fi.& tenet expreſ-
sè Alex.in d.§.ſin autem reus,uerſ.tert.a cõ
cluſio,&c.Vnde.quoad hunc effectum, ſem
per eſt inſpicienda citatio, uidelicet an in
ea ſit poſitum uerbum, peremptoriè.&c.
287 † Item adde,ꝙ ſicut uerus contumax non
poteſt appellare, ita minime poteſt allega-
re litis pendentiam, ſecundum Alex.in l.2.
col.2.ff.de re iud. nec poteſt ſuplicare, ſe-
288 cundum. Phil.Dec.in conſ.34.col.1.† Ille
ergo,qui fuit alio modo citatus,puta in do-
mo, & non habuit in ligitimè, notiam cita-
tionis, dicitur fictus contumax, & poteſt ap
pellare,ſm Bald.in leg.ea quæ.C.quo.& qñ
iud.

iud.& Barto.in d.l.fin.ff.de in integ. reſt.&
Alex.in d.§.fin aũt reus,uerſi.ſecunda con
cluſio,&c.Et ſic not.quod fictus contumax
non punitur, quia in eo non arguitur do-
lus,ſicut in uero contumace, unde minime
poteſt mulctari,quia mulcta nõ irrogatur,
niſi propter ueram contumaciam, ſecundũ
Bald.in l.& in mulctis.C. de app.& Bartol.
Bal.& Alex.in l.1.§.fin.ff.ſi quis ius di.non
289 obtẽ.† Et per hoc infero, quòd in regno
per conſt. regni, contumax condemnatur
ad tertiam partem mobilium, & ex quadã
generali conſuetudine nonnullarum curia
rum in regno exigitur unus tarenus pro pę
na contumaciæ, & in nonnullis curijs di-
uerſarum terrarum exigitur unus auguſta
lis,dico, quòd iſta exactio pęnæ debet fieri
contra uerum contumacem, & non cõtra
290 fictum,per prædicta.† Quibus etiam ad-
de,quòd nõ ſolum is,qui fuit perſonaliter
inuentus,dicitur uerus contumax,ſed etiã
is,qui procurauit, ne citatio perueniret ad
eius notitiam, ut quia latitauit, uel aliter
ſe abſentauit, iſte enim habetur pro uero
contumace, ſecundum Alex.in d.§.ſin au-
tem reus,uerſ.quinta concluſio.&c.per ea,
291 quæ habentur in cle.1.ut lit.pend.† Vlti-
mo,ſuper hac materia ſcias, quòd uerus cõ
tumax non appellat,ſcilicet a cauſa princi-
pali. Secus eſt, ſi condemnatur in expenſis
ratione contumacię, quia ſi in iſta condẽ-
natione comparet, poteſt ab ea appellare,
ſecũdum Bal.in l.ſancimus,colum.fi.C.de
iud.& in leg.terminato, colum. pen.C. de
fruct.& lit.expen. & in aut.generaliter. C.
de epiſc.& cl.& Phil.in c.ſæpe,col.15.in 11.
& 12.q.de appel.ubi etiam ponit.an uerus
contumax poſſit appellare à taxatione ex-
202 penſatum. † *p* Tertio principaliter limi
p ta non procedere in cauſa, in qua aliquis
q eſt confeſſus, *q* & conuictus, quia appella-
re non põt,l.2.C.quo app.non recip.& ha-
betur plenè per Phil.in cap.cum ſpeciali.§.
porro.colũ.2.de app.ubi limita,qñ quis eſt
ſponte confeſſus.Secus ſi per tormẽta, q a
tunc appellat.Item limita,qñ probatio per
quã eſt cõiunctus,eſt clara.Secus, ſi dubia.
Item etiam tenet plene Ioan. de Imol. in l.
fi.§.iuſſus.ff.de app.& Bal.in d.l.2.col.2.&
ibi etiam gl.ſi autem eſſet ſolùm confeſſus,
& non conuictus,uel ſolum conuictus. &
non cõfeſſus,poteſt appellare,quia iſta duo
requiruntur copulatiuè. ut no.gl. & Imol.
in antepen.colũ.& in d.§.iuſſus, & Bald.in
d.l.2.colu.2.licet contra hoc uideatur face
re tex.& ibi not.in c.Ro.§.ſi autem.de app.
lib.6.ubi innuitur,quod confeſſus non au-
ditur appellans, licet non ſit etiem conui-
ctus,& ratio eſt, quia cõfeſſio in iudicio in
ducit notorium, & in notorijs non appel-
lat, ut dicam in ſequenti limitatione. Ali-
qui faciunt differentiam inter ius canoni-
cum, & ciuile.ſ.ut de iure ciuili requiran-
tur illa duo copulatiuè,ſed de iure canoni
co ſufficiat,quòd ſit ſolum confeſſus,per §.
ſi autem,eñ ueritas eſt iſta,ꝙ de utroque iu
re nulla ſit dĩia,& requiritur copulatiuè tã
in ciuilibus,quam in criminalibus, ꝙ ſit cõ
feſſus,& conuictus, ut nõ appellet ad hunc
effectum.ſ. ut eius appellatio nõ admittat
nec per iudicem a quo,nec per iudicem ad
quem,ſed indiſtinctè fiat executio, ſed qñ
aliquis eſt confeſſus tantum, poteſt appel-
lare ad hunc effectum,ut eius appellatio re
cipiatur per iudicem ad quem, & inhibea-
tur iudici a quo, quia iudex a quo,non te-
netur deferre tali appellationi, quæ indu-
xit notorium contra ſe per confeſſionem,
& poteſt ante inhibitionem exequi ſnĩam,
& ita loquitur d.§.ſi aũt, ſed iudex ad quẽ,
admittit illam,& poteſt diſcutere de errore
confeſſionis,& interim inhibere,quia iſtud
operatur appellatio in confeſſo, quia po-
teſt coram iudice ad quem reuocare confeſ
ſionem,docendo de errore, ſm Bart. in d.
l.2.in fi.C.quo.ap.non rec.& hoc procedit
qñ quis appellat nulla expreſſa cauſa, ſed
qñ inſerit cauſam in appellatione, ut quia
allegat errorem confeſſionis,tunc etiam iu
dex a quo,tenetur illi deferre,& nõ põt exe
qui ẽt ante inhibitionẽ, ita hæc oĩa conclu
dit in effectu Abb.in d. capit. cum ſpeciali
§.porro.col.3.& ibi etiam Phil. ubi ita con
cordant opi.& utrunque ius,& eſt de men-
te Bar.in d.l.2.uerſ.tu dic uerius,&c.ubi di
cit,ꝙ ſi non concurrunt illa duo, tenet ap-
pellatio,poteſt tñ iudex a quo,non deferre
& exequi ſnĩam,&c.& ſic ſub breuibus uer
bis Bal.concludit opin.prædictam, quam
tenent Doct.in d.§.porro,& hoc propriè in
nuit tex.in d.§.ſi autem,ubi dr̃,ꝙ iudex ad
quem debet inhibere,ne ſentẽtia executio-
ni mandetur,&c.& eſt de mẽte Doct.maxi
me Imol.in d.l.fin,§.iuſſus.ff.de appellatio.
† Quar-

293 † Quarto principaliter limita,non proce
r dere r in factis notorijs ,quia in illis nō ad
mittitur appel.tex.eſt in c.cum ſit,in fi.&c.
peruenit,& c.conſuluit,el 1.de appel.& no.
Phil.& Abb.in c.cum ſpeciali.§. porro, col.
2.de appel.& eſt tex.cum gloſ.in c.Rom.§.
ſi autem,de appel.lib.6. Quod tamen intel-
lige,niſi in appellatione inſeratur cauſa rō
nabilis,quia tunc etiam in notorijs admit-
titur appellatio,ut eſt gloſ.in uerſ. mande-
tur,in d.§.ſi autem,& Phil.in d.§. porro,co
lum.3.& in d.c.conſuluit,aliàs regulariter
non admittitur,vt ſuper,& tenet Lud. Rom.
in conſ.324.& de hac materia uide,quæ di-
xi ſupra in 2.quæſ.princ.uerſ 8 limita,&c.
294 † Quinto limita,non procedere,quando
quis fuit cōdemnatus de crimine falſæ mo-
netæ,quia non poteſt appellare, ſed damna
tus ultimo ſupplicio,ſine appellandi reme-
295 dio,tex.eſt in l.1.C.de fal.mon.† Sexto li
mita,non procedere in eo, qui eſt condem-
natus de raptu uirginis,quia damnatur ul-
timo ſupplicio, & non poteſt appellare pp
immanitatem criminis, text. eſt in l.1.§. ſi
autem.C.de rapt.uirg.& And.de Iſer.in tit.
quæ ſint reg.uerſic.& bona,colum.19.in fi.
296 † Septimo limita, non procedere in latro
ne inſigni,& famoſo. Itē in ſeditioſo, & au-
ctore alicuius factionis, quia quicūque dā-
natur de hmōi criminibus, uel altero ipſo-
rum,non appellat,nec ſuperſedetur execu-
tio,tex.eſt in l. conſt. ff. de app. & in l.ſi qs
filio exhæredato,§ hi aūt.ff.de iniuſt. rup.
teſt.& Andr. de Iſer. ubi ſupra, colum.10.
297 † Octauo limita, non procedere in crimi
ne læſæ maieſtatis, quia in eo cōdemnatus,
non app.tex.eſt.in d.l.conſtitutiones ſecun
dum intellectum Bar. ibi, dum loquitur in
telligēdo illam l. de proditore, qui dicitur
dux fractionum,per l.quiſquis.C. ad l. Iul.
maieſt. & iſtam limitationem tenet in ſpe-
cie Fel.in c.ſicut,el 1.de ſimonia,& uide An
dr.de Iſer.in c.1.uer.& bona,col.9.quæ ſint
298 reg. † Nono limita non procedere in cri-
mine ſimoniæ,nam condēnatus de eo, non
appellat ex quo æquiparatur crimini læſæ
maieſtatis,& hæreſis,ut no.gl.in c.1.de teſt.
lib.6.in glo.fi.ita tenet Fel.in d.c.ſicut,el 1.
de ſimo.per illum tex. qui dicit, ꝙ mox dēt
ſnīa executioni mandari in crimine ſimo.
299 † Decimo limita,non procedere in crimi u
ne hæreſis,quia condēnatus in tali crimine
non appel.capitu.ut inquiſit,de hær.lib.6.
& Fel.in d.c.ſicut, ubi limitat in omnibus
prędictis criminibus,niſi quis appellaret an
te ſnīam,quia tunc poteſt ſ͡m eum,& uide
ad hoc pulchre.Ang.in conſ.188.ubi mul-
tum ſingulariter loquitur, item omnes prę
dicti caſus intelliguntur,ēt ſi fuit quis con
uictus tantùm,vel confeſſus tantùm, & ſic
nō utrunque cōcurrit copulatiuè,ſ͡m Bart.
300 in d.l.conſt.† vndecimo limita, non pro-
cedere in eo,qui fuit condemnatus pro de-
bito publico,ſeu fiſcali,quia non poteſt ap
pellare tex.eſt,& ibi per Doct.in l.abſtinen-
dum,& l.fi.C.quo.app.non recip.& in c.ei,
qui appel.§.quoties,2.q. 6. & Spe. in tit.de
app.§ in quibus,ver.4.quod intellige, qn̄ fi
ſcus tractat de damno uitando. Secus ſi de
lucro,ut in pęnis pecuniarijs, quia tūc pōt
appellari ſ͡m And.de Iſer.in c. conſt.itētio
301 nis,colum.fin. † Duodecimo limita non
procedere in officiali alicuius iudicis, qui ſi
pro geſtis in officio fuit condēnatus a ſuo
iudice,non appellat,p̄ſumitur enim ex quo
ſuus erat iudex,ꝙ cū iuſtè condemnauerit.
Exemplum ponitur in nuncio, ſeu famulo
alicuius officialis vel in actorum magiſtro
ſeu aſſeſſore condēnato à ſuo officiali pro
geſtis in officio,l.nulli,& ibi Bar.C.quo.ap-
pel.non recip.& in c.ei qui.§.nulli.2.q.6. &
302 Spe.in tit.de app.§.in quib.uer.3.† Deci-
motertio limita,non procedere in quolibet
ſ officiali condēnato in ſyndicatu, quia nō
appellat ad effectum retardandę executio-
nis,ut dictat in hoc regno regia prag. quæ
incipit,regiæ dignitati,quod declara,ut di
xi ſupra in q.prin.uerſiculo.20. limita &c.
303 † Decimoquarto limita, non procedere
t in ſnīa t interlocutoria, quia ab ea nō ap-
pellatur regulariter de iure ciu.l.pe.C.quo.
app.nō rec.quod dic,ut ibi per Bart.& in l.
2.& 3 ff.de app.reci. Secus de iure canoni-
co,qa a quolibet grauamine appellari pōt,
ut habetur in c.ut debitus, de app. de qua
materia uide, quæ plenè dixi ſupra in 2.q.
prin.& per Ang.in conſi.115.& conſi.107.
304 † Decimoquinto limita, non procedere
in cauſa,vbi agitur de decima, quia nō ap-
pellatur a ſnīa lata in tali cauſa, tex. eſt in
c.tua nobis,& ibi glo.de dec.& Spec.in tit.
305 de app.§.in quibus,uer.4.† Decimoſexto
limita,non procedere in u cauſa poſſeſſorij
quia à ſnīæ lata in poſſeſſorio,nō appellat,
l.1.

l.1.C.ſi de momē.poſſ.fue. app. & hēt locū
in omni poſſeſſorio, ſiue adipiſcendæ, ſiue
retinendæ,ſiue recuperandæ,ſ͡m Bar. ibi &
no.in lege quiſquis,C. quo. app. non recip.
& plenè per Bar.in l.2. col. 2.uerſ. q̄ro,quæ
eſt ratio,&c.ff. de app. recip.& Ang.in cōſ.
107.quod tamen ideo eſt,quia ſententia ſu
per poſſeſſorio,patit modicum præiudiciū,
ex quo grauamen poteſt reparari ſuper pe-
titorio, ſecundum Bart. ibi. Verum iſtud
x x declaratur hoc modo ſcilicet,ut non poſ-
ſit appellari ad effectum retardandæ execu
tionis,ita dicit tex.in d.l.1.& ibi Bald.quia
non obſtante appellatione, fit executio, tn̄
poteſt appellari,& ualet appellatio in effe-
ctu, quoad deuoluendum negocium corā
iudice ad quem, ita declarat Bart. in d. l.2.
col.3.ff.de app.recip.& Bal.in d.l.1.& Abb.
in c.cum ad ſedem,col.antepe.& pe.de reſt.
ſpol.& tangit plene Phil.Dec.in conſil.28.
licet,ibi in 3.col.dicat,quod indiſtinctæ nō
appellatur a poſſeſſorio,tamen magis com
munis concluſio eſt, quod intelligatur ad
effectum retardandæ executionis, & ita ſer
uatur in practica maxime in hoc regno, ut
habetur in deci.77.in fi.conſ.Neap.& tenet
306 Abb.in conſ.55.col.1.in 2.uol. † Quod
tamen limita primo,procedere de iure ciui- y
li,ſecus de iure canonico, quia poteſt appel
lari à poſſeſſorio,ita tenet Lud.Rom.in cō-
ſilio 324.in prin.& Spe.in tit. de app. §. in
quibus uerſ.6 & Arch.in d.c.cum ad ſedē,
col.pe. Pro hoc eſt tex.in cle.1.in fi.de ſequ.
poſſ.& fruct.& in c.excom.q.de reſtit.ſpol.
& in c.ſignificauerunt, de teſti & Abb.in d.
307 conſil.55.col.1.in 2,uol.† Secundo limi
ta non procedere in ſnīa ſequeſtri faciendi,
quia licet ſit ſuper poſſeſſione,poteſt tn̄ ab
ea appellari,ſecundum Ang. in conſil. 107.
308 col.1.2.† Tertio limita, procedere in ipſa
diffinitiua lata in poſſeſſorio, ſecus in inter
locutoria, quia ab omni interlocutoria la-
ta in poſſeſſorio ante ſententiam,poteſt ap
pellari,& ratio eſt,quia grauamen tale non
poteſt reparari per appellationem à diffini
tiua,ex quo ab ea non appellatur,ut ſupra,
ita ſingulariter tenet Ang.in conſi.46.col.
309 fi.& cōſ.188.† Quarto notabiliter limita
procedere reſpectu ipſius poſſeſſionis prin
cipalis,de qua litigatur,quia quoad illam,
non ſuſpenditur executio, ſecus autem, ſi
ultra poſſeſſionem fuit quis condemnatus
expenſas,fructus, & intereſſe, quia quoad
iſta acceſſoria,ualet appellatio,etiam de iu-
re ciuili, & ſuſpenditur executio, ita tenet
Bar.in l.fi. §.iuſſus,in fi.ff.de app.& Bald.in
d.l.1.col.2.in fi.ver.ſed pone,&c. ſi de mo-
men.poſſ.fue. appel. & eſt deciſum expreſſe
410 in deciſ.77.conſi.Neap.in fin. † Quinto
limita,niſi grauamen illarum per poſſeſſo-
rium,eſſet tale,quod non poſſet reparari in
petitorio,ut ſi eſſemus in caſu, in quo non
eſſet alicui conſultum, niſi per retentionē
rei,ſecus,per exceptionem,tūc enim etiam
de iure ciuili appellatur a poſſeſſorio,& im
peditur executio,ita tenet Bar.in l.2.col.2.
ff.de app.reci.& Abb.in d.c.cum ad ſedem,
col.pen.in princi.de reſti ſpol. & Ang. in l.
1.C.ſi de momen.poſſ.fue.appel.& Phil. De
cius in conſilio 28.colum. 2.per l. qui exce
311 ptionem.§ ſi pars.ff.de condi.indeb.† Sex
to limita,quando iniuſtè, & ſine cauſa au-
fertur alicui poſſeſſio, quia poteſt appella-
re,ſecundum Abb. in conſilio 55.colum.1.
2.uolum.& Ang.in conſil.112.in 2.uolum.
212 † Septimo per illationē ex prædictis ego
nouiter limito, ut iſta prohibitio appella-
tionis in poſſeſſorio,procedat generaliter,
ubi cauſa eſt modici præiudicij, & tracta-
tur de y poſſeſſione momentanea, ſcilicet,
quæ momento eſt duratura penes uincen-
tem,ut quia ſunt in promptu probationes
ſuper petitorio. Secus autem, ubi probatio
petitorij eſſet difficilis, & ſententia ſuper
poſſeſſorio traheret ſecum effectum perpe-
tuum,quia tunc tractatur de magno præiu
dicio, & poteſt indiſtinctæ appellari ad im-
pediendam executionem,ita ſentit Abb.in
dict. conſilio 55.columna prima, in ſecun
do uolumine & Philip. Deci.in d. conſilio
uigeſimooctauo, & Bartol. in dict. lege ſe-
cunda,columna ſecunda,& 3 ff.de appella.
reci.& Abb.in d.c.cum ad ſedem,col. pe.&
Ang.& Doct.in d.l.1.C ſi de momen. poſſ.
fue.app.in quibus locis Doct. communiter
ponderant modicitatem præiudicij poſſeſ-
ſorio. Item tota ſchola ciuiliſtarum ſe fun-
dat ſuper d.l.1.quę loquitur de poſſeſſione
momntanea,vn̄ innuit,qđ ſit talis poſſeſſio
quæ de facili poſſit reuocari p probationes
in petitorio,& per hoc ego nouiter infero,
& credo dicere uerum in iſtis litibus, quæ
agitantur inter uniuerſitates terrarum ſuper
poſſeſſorijs herbarū,nemorū,& aquarū,&
alia

aliarum rerum ſimilium, quia ut plurimũ
ꝑꝑ' pis antiquitatem non ſolent haberi in
ſtrumẽta diſtinctionis territoriorũ, ut ꝑ il-
la poſſit probari petitoriũ, ſolũ fundant ſe
ſuper poſſeſſione, qa ita antiquitus fuit poſ
ſeſſum, quo caſu ſi ſuccumbit una uniuerſi
tas in poſſeſſorio, eſt ſibi impoſſibile habe-
re probationes in petitorio, & ſic iſta ſnĩa
haberet effectum petitorij & ex maximi ꝑ
iudicij, per hoc dico in dubitante, ꝙ a tali
ſnĩa poteſt appellari, & impeditur executio
ſequendo maxime æquitatem iuris cano-
nici, quod permittit appellationem indi-
ſtinctè in poſſeſſorio, nam per ius ciuile de
bet reſtringi in minus, quã põt, ut pulchrè
dicit Abba. iã d. conſil. 55. ſed per ius ciuile
non reperitur reſtrictum, niſi in poſſeſſio-
ne momentanea, ergo non debet extẽdi ad
poſſeſſionem longiori tempore duraturã,
& hæc eſt noua, & pulchra conſideratio in
terminis in caſu, qui quotidie euenit, licet
per inaduertẽtiam aliqui iudices in regno
malè id ſeruari faciant accipiẽtes ualde ge
neraliter, & extenſiuè illud dictum, ꝙ poſ-
ſeſſorio non appellatur, & male & iniuſtè
313 faciunt per prædicta. † Octauo limita nõ
procedere, quando miſſio in poſſeſſionem
eſt talis, ꝙ miſſus interim lucratur fructus,
quia poteſt appellari, ſicut a ſnĩa lata in pe
314 titorio, ſecundum Ang. in conſ. 252. † No
no limita, non procedere in poſſeſſorio mi
ſto, ſecundum Bald. in conſ. 366. in 3. uolu.
315 † Decimo limita, qñ ſnĩa ſuper poſſeſſo-
rio eſſet tale ex dolo, uel lata culpa iudicis,
uel propter inimicitias, quia tunc põt ap-
pellari, ſecundum Bal. in conſ. 217. in fi. in
316 uol. 2. † Vndecimo limita, quando de poſ
ſeſſorio tractaretur per uiã contractus, &
non per momentaneũ iudicium, quia tũc
poteſt appellari, ſecũdum Bal. in conſ. 210.
317 in fi. in 5 uol. † Decimoſeptimo principa
liter limita regulam principalem non pro
cedere in actu, quem quis approbauit, quia
ab eo appellare non poteſt l. ab eo. C. quo-
modo, & quãdo iud. & l. fi. C. de temp. app.
& not. Soc. in conſ. 45. col. pen. in fi. in 1. uo.
pro hoc eſt tex. in l. ad ſolutionem. C. de re
iud. ut qñ accipit terminum ad ſoluendũ.
318 ſecundum Lud. Ro. in conſ. 9. in fi. † Deci
mooctauo limita, non procedere, quando
creditor agit hypothecari ad auocandum
pignus, quia ſi iudex pronũciat pignus de-
bere reſtitui, non appellatur a tali pronun
cia, ex quo eſt modici præiudicij, quia ſolu
to ꝑtio pignus reuocatur in priſtinum ſta-
tum, ſm Abb. in c. cum ad ſedẽ col. ante p.
319 in fi. de reſti. ſpol. † licet agens hypoteca-
ria, dicatur agere petitorio, & non poſſeſſo
rio, ſecundum Pet. Phili. Corn. in conſ. 190.
320 col. 2. in 1. uolu. † ubi idem dicit, qñ agi-
tur Saluiano interdicto, quia non appella-
tur, & de huius dicti ueritate, uide Iaſ. in §.
item Seruiana, col. 15. inſt. de act. & Bar. in
l. 1. ff. de Sal. interd. & Bald. in conſi. 210. in
321 fin. in 5. uolu. Adde tamen, quod hodie
in regno, hoc eſt expreſsè deciſum, quando
agitur in decreto aſſiſtentia uigore inſtru-
menti, quia ſi conceditur aſſiſtentia non ap
pellatur a tali decreto affirmatiuo, ut eſt ri
tus magnæ curiæ, in num. 64. incip. item, in
cauſis duarum unciarum, &c. & eſt cõfirma
tum per regiam prag. quæ incipit, magnæ
curiæ, quæ declarat hoc procedere ad effe-
ctum retardandæ executionis, quia non ob
ſtante appellatione fit executio, ut habetur
plenè in deciſ. 261. conſi. Neap. ubi extendi
tur diſpoſitio d. prag. & ritus magnæ curię
non ſolũ in decreto aſſiſtentiæ, uerum ẽt
in omnibus alijs decretis affirmatiuis, quia
ab illis non appellatur, & quæ ſint iſta de-
creta, numerantur in d. dec. 261. ſed de nul-
litate poteſt dici ad effectum retardandæ
executionis, ut dr̃ in d. prag. adde tñ, ꝙ a ſe
cundo decreto appellat̃ licet non a primo,
322 ſecundum Ang. in conſil. 46. 107. † Deci-
monono limita, non procedere in pronun-
cia de aperiendo teſtamentum, uel de mi-
tendo ſcriptum hæredem in poſſeſſionem
quia ab ea nõ appellatur l. quiſquis. C. quo.
323 app. non rec. † Sicut dicimus interdicto,
quorum bonorum, in quo non appellatur
ſecundum Bartol. in leg. 1. in fin. C. quo. bo.
324 † Viceſimo limita, non procedere in cau-
ſa nominationis publici muneris, quod eſt
utilitate priuatum, ut ſi quis nominatur
ad aliquam tutelam ſuſcipiendam, uel ad
aliud publicum munus, quia non poteſt ap
pellari à tali nominatione, ſm Spec. in tit.
de app. §. in quibus, uerſ. 7. & eſt text. in l.
1. §. ſi quis. ff. qñ app. ſit põt tñ noĩatus, ſi ha
bet iuſtam excuſationem, ſe excuſare infra
50. dies, & non admittatur excuſatio, ſic
poteſt appellare, ut d. §. ſi quis, & ita intelli-
gitur tex. in l. cum in una §. tutor, ff. de app.

ut no. gl. in d. §. ſi quis, & gl. in §. qui. n. inſt.
de exe. tut. ꝙ tñ intelligitur in illis muneri
bus, quæ ſunt auctoritate publica, & utili-
tate pri. ut ſupra. Secus aũt in muneribus
publicis auctoritate & utilitate, qa in his
põt appellari, l. 2. C. de decur. lib. 10. & l. hi
qui. C. ad app. & l. 1. C. de temp. app. & not.
gl. in d. §. qui. n. Spec. in d. §. in quib. uerſ.
7. adeo quod ſi non appellat infra 10. dies,
non poteſt ulterius contradicere, ſecundũ
325 Ang. in d. §. ſi qs, ubi pulchre infert. † ꝙ
ſi aliquis habet immunitatem, & exemptio
nem a collectis, eo ipſo, ꝙ deſcribitur in li.
ſoluentium collectas, ſtatim cum ſcit ſe de-
ſcribi, debet appellare infra 10. dies, alias ſi
ſcit, & non appellat, cenſetur conſentire, &
ſuo priuilegio renunciare, & non põt ulte
rius contradicere, & illud dictum refert, &
ſequitur Alexan. in cõſ. 101. col. 6. circa fi.
in 1, uol. Quod no. quia eſt ſingulariter di-
ctum, unde poteris extrahere bonã cautelã
in fauorem uniuerſitatis, ad operãdum, ꝙ
ciuis exemptus perdat ſuam exemptionem
procuret uniuerſitas, quod deſcribatur in
libro ſoluentium, & notificet ſibi qualiter
eſt deſcriptus, & ſi nõ appellat infra 10. dies
a die notitiæ, perdit priuilegium, & ipſe for
te non aduertet in appellando, quia confi-
dit ſuo priuilegio, credẽs ſe poſſe illud quã
docunque producere, & ſic remanebit dece
326 ptus. † Viceſimoprimo limita, non pro-
cedere in cauſis minimis, & breuioribus, qa
in illis non appellatur de iure ciuili, ſecus
de iure canonico, ſecundum Abb. Phil. &
Car. in c. de appellationibus extra, de ap-
pel. & ibi tangunt rationem diuerſitatis, &
per tex. in cap. anteriorum 2. q. 6. & in au-
thentica, niſi breuiores. C. de ſent. ex breui.
reci. Et quoad hoc, q̃ dicantur cauſæ breuio
res, & uide Doct. in locis præallegatis ad
de, ꝙ hodie eſt deciſum in regno, ꝙ in cau-
ſis duarum unciarum ciuiliter petitarum,
non appellatur, ut eſt ritus magnæ curiæ,
in nu. 164. incipiens, item, in cauſis, &c. li-
cet nunquam uiderim illũ ritum eſſe in ob-
ſeruantia, imo totum contrarium ſeruari.
327 † Nec obſtat l. & in maiorib. C. de app.
quia ibi exponitur, Maioribus. i. criminali
bus. Minoribus. i. ciuilibus, ſecũdum gl. ibi
328 Viceſimoſecundo limita, non procedere
in ſentẽtia abſolutoria lata in cauſa crimi
nali ex mero officio, uel in ꝓceſſu facto ad
denunciam, quia non appellatur ab hmõi
ſentẽtia, ut dicit præallegatus ritus magnæ
curiæ, 164. qui incipit, item in cauſis, &c.
329 Viceſimotertio limita, nõ ꝓcedere in ſẽ
tentia torturæ irrogãdæ in crimine, de quo
conſtat per unum teſtem de uiſu, & per pu-
blicam famam, quia non appellatur, ita ha
betur in dicto ritu magnæ curiæ, 164. qui
incipit, item in cauſis, &c. iuncto ritu ante
ꝓcedẽti, 162. qui incipit, itẽ ſi accuſatur, &c.
330 † Viceſimoquarto limita, nõ procedere
in omnibus cauſis requirentibus celerita-
tem, quæ ſine dilatione expediuntur, quia
in his non admittitur appellatio ad impe-
diendam executionem, ut no. Spec. in ti. de
app. §. in quibus uerſ. 8. & Iaſ. in l. 1. col. 1.
331 ff. de ferijs. † Viceſimoquinto limita in
eo, qui condemnatur ſuper actione ad exhi
bendum, quia non poteſt appellare, ſecũdũ
Spec. in d. §. in quibus, ver. ſed nunquid in
actione, quod intellige, & declara, ut ibi ꝑ
332 eum. † Viceſimo ſexto limita, quãdo cau
ſa eſt deciſa per iuramentum delatum uel
relatum, qa nõ põt appellari, tex. eſt, & ibi
Bar. Doct. in l. generaliter. §. ſed iuramẽto.
C. de reb. cred. & Iaſo. in rep. l. admonendi,
333 colũ. 21. ff. de iureiu. † Viceſimoſeptimo
limita, quãdo Abb. vel alius ſuperior regu
laris uult corrigere ſubditum ſuũ regularẽ
de aliquo exceſſu, quia a tali correctione
non põt appellari, ex quo fit pro ſalute aĩæ
ipſius correcti, c. licet de of. ord. & c. ad no
ſtrã & c. repħenſibilis, in fi. & c. cũ ſpãli, in
fi. de app. qđ intellige, niſi corrigens exce-
dat modũ in corrigẽdo, qa tũc appellari p̃t
expreſſa cã grauaminis, ſm gl. & Phi. in d.
c. ad noſtrã, & eſt tex. in c. de priore, eo. tit.
334 † Itẽ ꝑdicta ꝓcedũt in clerico regulari,
ſed ĩ clerico ſeculari eſt ſecus, qa ille p̃t ap-
pellari à correctione, ut not. Spe. in d. §. in
335 quib. ver. 11. † nã maior dr̃ prãs Abb. in
monachũ regularẽ, q̃ epiſcopi in clericũ ſe
cularẽ, ut no. Abba. & Philip. in d. ca. ad no-
ſtram, & in d. c. reprehenſibilis, & prædictis
adde Feli. in c. ſuper literis, col. 11. uerſ. 10.
regula, &c. de reſcr. & Cald. in conſi. 3. in ti
336 tu. de app. Viceſimooctauo limita, nõ ꝓ
cedere in cauſis, in quibus appellatio eſt ꝓ
hibita per reſcriptum principis, ut quando
princeps cõmittit cauſam appellatione re-
mota, quia tunc non poteſt appellari, l. 1. in
fin. & ibi glo. & Bart. ff. a quibus app. non

licet,& ca.paſtolaris,de appel. iuramentũ,
quòd licet appelletur à ſententia diffiniti-
ua, poteſt tamen interim appellatione re-
mota uel pendente executioni demandari
ſecundum Phil.in d.cap.paſtoralis, colũ.2.
uerſ. c.4.operatur,&c.per tex.in c. paſtora
337 lis.§.præterea,de off.deleg. † Nullus aũt
poteſt hãc clauſulam in reſcriptis ponere,
niſi ſolus princeps,vt dicit,tex.in d.l.21, in
fi.quod tamen intelligitur, quando remo-
uetur appellatio ad diffinitiua. Secus, ſi ab
interlocutoria, quia tunc etiam inferior a
principe poteſt uti dicta clauſula,& poteſt
tollere appellationem,ſecundum Bar. in l.
fi.C.de ſen.& Bar.in d.l.1.§.fi.ff.a qui.app.
non licet,verum dicit Bar.ibi, quòd friuo-
la tantum appellatio cenſetur remota,pro
ut etiã tenet Iaſ.in l.4.§.ſi is, pro quo. col.
1.ff.quod quiſque iuris, & ſecundum hoc
iſta clauſula uidetur fruſtratoria, quia ſine
ea appellatio friuola remouetur à iure,per
tex.in c.cum appellationibus,de app. li. 6.
338 † Quis autem ſit effectus huius clauſulę,
z z appellatione remota, & quid operatur ui
uide plene per Phi.in d.c.paſtoralis de app.
ubi plures effectus enumerat, & uide ple-
niſſime per Ioã.de Imo.in d.l.1.fi.ff. a qui.
app.non licet,vbi per 24.colum.tangit ple
nè hanc materiam melius, quam alibi, &
aliquid per Felin.in cap.cauſam,quæ colũ.
pen.de reſcr.& Specu.in tit.de appell.§. in
339 quibus,uerſic.uerum quia.† & inter alia
eſt ſciendum,quòd iſta clauſula appellatio
ne remota, nihil operatur in præiudicium
tertij,ut eſt tex.in c.ſuper eo.& ibi Abb.de
off.del.& Bar.in d.l.1.§.fi.& Philip.in d.c.
340 paſtoralis,colum.fi.in 7.q.† Et ſi oppone
retur contra prædicta,quòd appellatio eſt
defenſio,cap.cum ſpeciali.§.porro, de app.
& princeps non poteſt tollere defenſiones,
per ea,q̃ habenť in cl. paſtoralis, de re iud.
poteris reſpondere, quod contrarium pro-
cedit in defenſione inducta a iure naturali
prout eſt citatio:ſed appellatio eſt defenſio
a iuris poſitiui, vnde poteſt tolli *a* per princi
cipem,ita declarat Philip.in d.c.paſtoralis.
colum.7.in fi.uerſ.4.quæritur,&c.& Ioan.
de Imol.in d.l.1.§.fi.& Fely.in rubr. de ap
pel.column.3.in fi.&in capitu. 1. de reſcr.
341 † Viceſimonono limita, non procedere,
b quando quis renunciauit apppellationi, *b*
quę renũciatio poteſt fieri expreſsè,& taci-
tè.Expreſſe fit,per uerba expreſſa,& ſpecia
ca, declarantia ipſam renunciationem ap-
pellationis, & non inducitur renunciatio
eo ipſo, quod quis promittit ſtare ſenten-
tiæ iudicis,ſecũdum Phil.in capitu. ad hęc
el.2.de app.& ꝙ poſſit fieri renũciatio ap-
pellationis,eſt text.in l.fi in fi.C. de temp.
app.& in l.ſi quis libellos.C.de appel.& in
capitu.ſolicitudinem de app.& no.And.de
Iſer.in capitu.1.§. item ſacramẽta, colum.
5.in fin.de pace iu.fir.& Soc. in conſi. 45.
col.5.& 6.uol.renunciatio uero tacita, po-
teſt pluribus modis induci, Primo enim p
deſertionem appellationis,& hic potes cu-
mulare omnes modos, quos referam infra
342 in vult. quæſtio. principali. † Secundo
modo,inducitur renunciatio eo ipſo, ꝙ ap
pellans poſt interpoſitam appellationem li
tigat ad huc corã iudice à quo, quia redeũ
c do ad ipſum,cenſetur *c* appellationi renũ-
ciare,tex.eſt,& ibi per Phil.in d.c. ſolicitu-
dinem,& in ca.gratum de off.del.quod ta-
men limita ſex notabilibus modis,quos po
nit Phil.in d.c. ſolicitudinem, & tangit idẽ
Phil.in c.cum teneamur in vlt.not. de app.
Eodem modo inducitur renunciatio eo ip-
ſo,ꝙ appellãs poſt appellationem adit aliũ
iudicem ſuperiorem,& non iudicẽ ad quẽ,
ſecundum Abba.in d.c.ſolicitudinem. col.
343 2.ver.ult.no.unam regulam, &c. † Et ex
prædictis apparet differentia inter redu-
ctionem ad arbitrium boni viri,& appella
tionem, quia ante ſententiam non poteſt
renunciari reductioni,per ea,quæ plenè ha
bentur in ca.quintauallis,de iureiu. ſed ap
pellationi poteſt renunciari ante ſnĩam, ut
d.l.fi.in fi.C.de temp.app,ut refert. Phi. in
d.c.ad hęc el 2.circa fi.& hř per Bal.& Ang.
in l.tale pactũ §.qui prouocauit. ff. de pac.
plene per Ang.in conſ.187.ubi pulchrè lo-
quitur,& Pau.de Caſt.in conſ.260. colũ.1.
in 1.uol. & in tantum procedit dicta renũ-
ciatio, ꝙ etiam ſi renuncians adhuc eſt in-
fra decem dies datos ad appellandum,non
poteſt ulterius appellare, ſecundum Card.
in cl.2.§.1.in fin.de app. & Ioã. de Anan.in
344 cõſ.50.col.1.† An aũt poſſit *d* renuncia
d ri nolente appellato? uide Fel.tenentem, ꝙ
345 non,in c.ex parte S.col. 2.de reſcr.† Tri-
ceſimo limita, nõ procedere in appellatio
ne friuola,quia ab omni actu eſt ꝓhibita,
nõ debet admitti per iudicem, neque ipſam

admittit

admittit c.cum appellationibus. de appel.
lib.6.& not.Ang.in conſ.140.imo de iure
canonico ille,qui friuole appellat ab actu,
poteſt per iudicem a quo excommunicari,
ut contumax,ſecundum Abb.in c. ſolicitu
dinem,in 1.not.de app.ubi plus dicit,ꝙ p̃t
etiam mulctari, & licet contra hoc uideat
gl.in l.1.§.fi.ff.a qui.appel.nõ li,quæ facit
dr̃ iam inter ius canonicum & ciuile.Dicit
enim, ꝙ de iure can. non punitur temere
appellans,niſi in expẽſis, ſecus de iure ciu.
& illã gl.ſequuntur Abb.& Phil.& commu
346 niter Doct.in c.2.de app.† tñ debet illa
gl.limitari ſcilicet, ut non puniatur pœna
extrinſeca,ſed bene põt excõicari ob con-
tumaciam,quia temere appellando arguit
ſe contumacem.Item debet limitari,ut nõ
puniatur niſi iudici uidebitur ob eius calũ
niam,& manifeſtam temeritatem, ita pul-
chrè diſtinguit,& declarat Abb.ĩ d.c.2. in
1.no.de app.& ita debet intelligi,& limita
ri,quod not.Bal.in l.2.colu.1. C. de epiſc.
aud ubi dicit,quod de iure can.temere ap
pellans,non punitur,quod debet intelligi,
ſ.pœna appoſita in illa l.quæ eſt 50.librarũ
argenti, ſed bene poteſt alia pœna mitiori
puniri ad arbitrium iudicis, per ea quæ di-
cit Abb.in d.c.2.ſed de iur ciu.appellãs fri
uole,punitur pœna 50. librarum argenti,
eſt tex.& ibi Bald.in d.l.2.C.de epiſc.aud.
& tex.in l.ab executione,ĩ fi.C.quo.appel.
347 non recip.† Super hoc eſt ſciendum, ꝙ
reperio tres pœnas in hac materia ꝓditas
à iure ciu,una eſt 50. librarum argenti, ut
modo dixi,alia eſt pęna extraordinaria ad
arbitrium iudicis,l.eos.§. ne temere.C. de
appel.Alia eſt pęna amiſſionis cauſę,& not.
infamiæ,l.à proconſulibus.C.de appe.quo
modo autem debeant irrogari dictæ pęnæ,
ne uideantur iſtæ leges ad inuicem contra
riari? Bart.in d.l.à preconſulibus facit unã
diſtinctionem,uidelicet, aut appellatio re-
cipitur per iudicẽ à quo, & punitur extra
ordinem,per d.§.ne temere. Aut non reci-
pitur,& punitur not.infamiæ,& amiſſione
cauſæ,per d.l.à proconſulibus.Aut quis ap
pellat ab executione,& punitur pęna 50.li
brarum argenti,per d.l.ab executione, ita
diſtinctio Bart.eſt defectiua,quia in l. 2.C.
de epiſc.aud.non dicitur de appellante ab
executione, & tamen irrogatur illa pœna, e
unde ego magis clarè cõcordando iſtas l.
ita diſtinguo.Aut quis appellat ab interlo-
cutoria friuola:aut à diffinitiua. Primo ca
ſu punitur pęna 50. librarum argenti, per
tex.in d.l.2.ubi expreſsè loquitur Impera-
tor de appellatione ante ſententiam,& re-
fert ſe ad deciſa per d.l. ab executione, &
declarat ibi glo.in uerſ.ſanctio.Idem pro-
batur in d.l.ab executione,ubi loquitur de
appellante ab executio,vel ab articulo, &
ſic innuit de appellatione ab ĩterlocutoria
Secundo caſu,ſcilicet qñ appellat à diffini
tiua, & tunc ſubdiſtinguo, aut appellatio
recipitur,aut non ſecundum Bart.in d. l.à
347 proconſulibus,ut ſupra retuli † Quæ au
tem dicatur appellatio friuola, ſeu fruſtra
toria, vel temeraria? Dic ꝙ dr̃ illa, quæ in-
terponitur ſine legitima cauſa, ut qñ quis
appellat,ubi nõ eſt grauatus iniuſtè,& ſic
idem eſt dicere friuolam, quod uanam, &
inanem,& ſine cauſa iuſta interpoſitam,q̃
nullum poterit ſortiri iuris effectum,ita de
clarat Gem.in d.c.cũ appellationibus, co.
2.uerſ.quæro quid importet,&c.de appell.
348 lib.6.& intantum lex habet odio huiuſ-
modi appellationes friuolas,ꝙ non ſolum
introduxerit pœnas ſupradictas, uerũ etiã
cenſetur fieri iniuria iudici a quo, quando
friuolè appellatur,adeo quod poteſt iudex
agere actione iniuriarum,ut eſt gl. ſingu.
in l.fi.in gl.fi.C.quando prouoc.non eſt ne
ceſſ.& illam glo.ſequitur Gem.in d.c. cum
appellationibus,col.2.& Fely.in c.2.colu.
1. de app.& eſt glo.expreſſa in c.ſi quis prę
349 poſtera.in glo.2.50.diſt.† & hoc not.pro
limitatione l.& in maioribus. C. de appel.
quę dicit,quod is qui appellat.non facit in
iuriam iudici,quia debet intelligi, quando
iuſtè appellat,non autem friuolè, ita dicit
350 glo.in d.l.fi. † Triceſimo primo limita,
nõ procedere in cauſa iuramenti in litem:
quia à iuramento in litem,non appellatur,
ſecundum Bart.in l.in actionibus.in fin.ff.
de in litem iur.& ibi Sal. Iaſ. & communi-
ter Mod.& Inno.Ant. de But. & Imo. in c.
fin.quod metus cauſa, quod tamen limitat
Iaſ.in d.l.in actionibus in fin.colum.proce
dere de iure ciuili.Secus de iure canonico.
quia poteſt appellari, ſicut poteſt ab omni
grauamine appellari eo iure, ca. ut debitus
351 de appe. † Triceſimoſecundo,limita non
procedere in *e* ſententia excommunicatio
nis, quia ab ea non appellatur ad effectũ

retarda

retardandæ executionis. Idem in ſententia
interdicti,ſecundum Spec. in tit. de app.§.
in quibus,uerſ.17.& per Abb. & Phili.in c.
paſtoralis.§.uerum,de appel.& gloſſ. in uer
bo,ſuſpendatur,& ibi Abb.in c.ad reprimē
dam,de off.ord.& habetur in c.qua fronte,
& c.queſtioni,de appel.& in c. per tuas, de
ſent.excom.& hanc materiam declara,& li
mita,ut plene dixi ſupra in 2.q.principali,
352 in 4.differentia,uerſi.5.limita,&c. † Tri
ceſimotertio limita,non procedere, quan-
do ſententia eſt ipſo iure nulla, quia ab ea
nō appellatur,ſed de nullitate dr̄,ut in to-
to tit.C.quando prou.non eſt neceſ.& Spe.
353 in d.§.in quibus,uerſicu.18.† Triceſimo
quarto limita, non procedere in eo, qui in
cauſa principali,nihil produxit, neque pro
bauit,quia ſi ſuccumbit, non poteſt appel-
lare, niſi ante omnia reficiat expenſas ad-
uerſario alias non auditur appellans, niſi
probauerit ſe iuſte impeditum, & ita ſerua
tur in regno,& de hoc eſt regia prag.in nu
mero 27.quæ incipit,qui in cauſa,ubi plus
cauetur.ſ.ꝙ uictor debet ſatiſdare de ſoluē
dis illis expenſis,quas recipit quandocun-
que iudex appellationis hoc iudicauerit.
Item limitatur non procedere in miſerabi
354 libus perſonis,ut ibi habetur.† Triceſimo
quinto , limita non procedere, quando
f quis generaliter appellat f ab omni graua
mine,quod poſſet ei irrogari in aliqua cā,
uel in alijs cauſis,quæ poterunt contra eū
intentari,nam iſta dicitur appellatio gene
ralis,& uaga quæ nihil valet & non admit-
titur,tex.eſt in ca.2.& ca.conſuluit,el 2. de
app.& licet de iure antiquo ualuiſſet appel
latio generalis,facta reſpectu unius cauſæ,
ut dr̄ in d.c.conſuluit.tn̄ hodie eſt correctū
per cle.appellanti,de app.qua cauetur, qđ
in appellatione à grauamine debet inſeri
cauſa,& illam ſolam cauſam expreſſam ꝑt
appellans proſequi,vnde ſi appellat̄ genera
liter,iſta appellatio nō prodeſt,niſi quo ad
cauſas grauaminis expreſſas,ita tenet Phil.
in d.c.conſuluit,el.2.quod nota,quia quo-
tidie euenit,quod aliqui faciunt iſtas appel
lationes generales ab omni grauamine,
nulla cauſa expreſſa , quia illas non poſ-
ſunt de iure poſtea proſequi,nam à graua-
mine non illato nec communicato, nō po-
teſt appellari ſecundum Ang.in conſ.188.
355 † Triceſimoſexto limita, non procedere
in mandato facto alicui,quod in ſua eccle-
ſia reſideat,quia à tali mandato non appel
lat,niſi iuſta cauſa, & iuſtum impedimen-
tum exprimatur in appellatione,text.eſt,&
ibi glo.& doc.in cap.peruenit,el 2.de app.
356 † Triceſimoſeptimo limita,non procede
re in omni actu,qui fit ſecundum iuris di-
ſpoſitionem,& canonicas ſanctiones,quia
à tali actu ſecundum leges celebrato nō ap
pellatur, nam à iudice iuris diſpoſitionem,
& decretum exequente non poteſt appella
ri,quia talis appellatio eſt contra leges tex.
eſt in conſuluit, el 3. de app. & iſta etiam
eſt rō præcedentis limitationis,quod tamē
limita & declara, niſi in appellatione inſe
reretur talis cauſa rōnabilis per q̄ ſpāliter
in illo caſu admitti deberet,quia tunc ua-
let appellatio , & debet admitti ſecundum
Phil.in d.c.conſuluit,el 3.& in c.de priore
357 eo.ti.† Triceſimooctauo limita,non ꝑ-
cedere in declaratione dationis termini ad
producendum teſtes, & inſtrumenta,& ad
probandum in cauſa feudali, quia à breuia
tione, & modificatione dicti termini non
poteſt appellari in regno,imo appellans pu
nitur ad pœnam quinquaginta florenorū
auri,& app.non ualet , nec retardat execu-
tionem ita de hoc eſt ritus magnæ curiæ
in nu.6.qui incipit,itē,ꝙ termini,&c. iun-
cto ritu ꝑcedenti, qui expreſsē loquitur in
358 cauſa feudali. † Triceſimonono limita ,
non procedere in decreto, quin iudex pro
nunciat aliquem haberi pro confeſſo , ex
quo noluit comparere ad ſe examinandū,
ut principalem,facto ſibi mandato ſub pę-
na confeſſi,nam à tali decreto nō poteſt ap
pellari in regno. Verum in ultima citatio-
ne,quæ fit,debet inſeri totus tenor articu-
lorum,ita de hoc eſt ritus magnæ curię in
nu. 260.qui incipit, item ſeruat ipſa curia,
quod ſi quis,&c. Quid autē ſit de iure cō-
359 muni,uide Phil.Decium in conſi.34.col.2.
in prin.† Quadrageſimo limita,non pro
cedere in eo,qui eſt conuictus de furto ma
nifeſto, quia non poteſt appellare ſecundū
And.de Iſer.in tit.quæ ſint rega.uerſ.& bo
360 na,&c.col.10. † Quadrageſimoprimo li-
mita,non procedere , quādo certa pęna ir-
rogatur à lege pro aliquo delicto,& condē
natus de illo delicto fatetur ſed deliquiſſe,
ſed dicit ſe grauari , quia eſt nimis magna
pęna, & propterea appellat , nam talis ap-
pellatio

pellatio non admittitur ſecundum Andr.
de Iſer.in conſt.intentionis col fi.ubi po-
nit exemplum , de pœna portationis armo-
rum.Et poteſt hoc ſuaderi ratione, quia tūc
iudex exequitur legem , quo caſu nō appella
tur ut dixi ſupra proxime in 37.fall.& eſt
generalis regula in iure , ꝙ à lege generali
appellari non poteſt facit l.proſpexit,ff.qui
& a quibus,& uide Fel.in c.cum non ab ho
361 mine, col.pen. & fi.de iudicis.† Quadra-
geſimo ſecundo ita , non procedere in man
dato facto alicui , ut declarat an ſcriptura
ſit ſua,quia appellare non poteſt , ſecundum
362 Bal.in conſil 335 in 4.uol.† Quadrageſi-
motertio limita non procedere , quando or
dinarius delegauit aliquam cauſam , & po-
ſtea talem delegationem reuocat , quia à ta
li reuocatione non poteſt appellari , ex quo
iſtud dependet ex mero arbitrio , & auctori
tate delegantis,l.iudicium ſoluitur .ff.de iu
dicijs. ita tenet Bald.in conſi.3.in 5.uolum. g
363 † Quadrageſimoquarto limita , non pro-
cedere , quando aliqua cauſa eſt commiſſa
conſcientiæ alicuius , quia ab eius ſententia
lata ſecundum ſuam conſcientiam non po-
teſt appellari,gl.eſt in c.ſtatutum.§.aſſeſſo-
rem. de reſcr. lib. 6.& tenet Phi Corn.in
conſ. 188.col.2.in litera.C.in 3.uolu.de cu-
ius tamen dicti ueritate , uide Bald.in l.1.
C.de reb. cred. & Pet. Phi. Cor dic. conſil.
187.circa finem,& uide plenè per Fel.in c.
364 ſuper his , col.5.de accuſatio. †ubi etiam
plene tangit , quid ſi cauſa committitur ar
bitrio iudicis , utrum tunc poſſit appellari
ab eius ſententia?& ponit regulam quod
ſic , cum nonnullis fallentijs , de quibus ibi
per eundem Fel.in c.ſignificaſti . el.1.de ho-
365 micidio. † Quadrageſimoquinto limita,
generaliter in omnibus caſibus , in quibus
aliquid committitur à lege uel à ſuperiore
in poteſtate iudicis , & non in neceſſitate
ut quia poteſt aliquid facere, ſi uult, non tn̄
tenetur iuxta l.non quidquid.ff.de iud qa
tunc ſi iudex illud non facit , non poteſt ap
pellari, ex quo facere non tenebatur , ſecun
dum Fel.in ca. ſuper his.colum.6.de accuſ.
366 †Vltimo pro compellendo huius mate-
riæ , ſcias. ꝙ in omnibus caſibus prædictis
& alijs, qui in iure reperiri poſſunt, in quib.
non poteſt appellari à ſententia diffinitiua,
ſemper poteſt appellari ab interlocutoris.
quæ emergunt ante ſententiam diffinitiuā
etiam de iure ciuili , & ratio eſt quia earum
grauamen non ſpectatur poſſe reparari per
appellationem à diffinitiua , cum illa non
poſſit appellari.ita multum notanter tenet
367 Ange.in conſ 46. & conſ. 188.†Item oēs
leges , quæ prohibent appellationem , ſunt
odioſæ , cum ſint contra regulas iuris com-
munis,quæ permittunt regulariter ab om-
ni actu appellari , & ideo reſtringi debent
prout poſſunt , ſecundum And.de Iſer.in c.
1.uerſ.& bona, &c col.10.quæ ſint regu.ſe-
quitur.5.quæſt.princip.

VENIO ad quintam q principalem &
quæro,iuxta ordinem præpoſitum.
368 †Ad quem iudicem appellari debeat. ſu
per iſta q pono regulam generalem,ꝙ appel
latio dēt fieri à minori iudice, ad maiorē ꝓ
ximum, & immediatum,nō autem pōt fieri
ad æqualem , nec ad inferiorem nec ad aliū
ſuperiorem diſtantem,& non proximū,quia
non poteſt appellari regulariter g obmiſſo
medio. ita hæc oīa tenet Spec.in tit de app.
§.nunc tractemus , in princ.& dixi ſupra in
2.q.principali, in princip.pro hoc eſt tex.in
l.imperatores. ff.de appella. & not.Ioan.de
Anan.in conſ.2.iſta ergo ſit prima regula,
quod appellari debeat gradatim , & ſic ad
proximum ſuperiorem , ut plenè tradit in
c.dilecti.el 3.de app.& in conſt.capitane o-
369 rum. †iſtam regulam limita , primo non
procedere , quando appellatur ad Papam,
quia ſemper poteſt appellari à quocūque iu
dice ad Papam omiſſo medio , & hoc de
iure canonico,text. eſt in c.ad Rom.ſecūda
q.6.& in c.ſi duob.& c.ſolicitudinem de ap
pel & no. Specu.in d.§.nunc tractemus , in
prin & Phil.in c.ſi duobus col.pen.& in d.
c.dilecti,el 3.ubi plene, ſecus eſt de iure ciui
li , quia non poteſt appellari ad principem
obmiſſo medio, per d.l Imperatores. ff de
appel. & tenet Ioan.de Ana in d.conſ.2.&
Soc.in conſ.39.col 4.in 4.uol.& Doct.in d.
c.ſi duob.& d ca.dilecti, imò qñ ſit appella-
tio , & obmiſſo medio de iure ciu.cenſetur
facta ad ꝓximū ſuperiorem,ſm̄ Bal.in coſ.
89.in 3 uolu.& Soc in d.conſ.39.col.4.per
l.1 §.ſi quis appellatione ff.de app. & Phili.
in d.c.dilecti . in 4.col uer conclude,&c.per
Andr.de Iſer.in d.conſtit. capitaneorum.
370 †Illud tamen , quod dixi poſſe appellari
ad Papam,obmiſſo medio,limita in uno ca
ſu.ſ.qñ delegatus Papæ cām ſubdelegat ali

quid ſibi reſeruando, quia tunc à ſenten
tia ſubdelegati non poteſt appellari, ad Pa
pam.ſed debet appellari ad delegātem, tex.
eſt & ibi Gem. in c.ſi delegatus.§.fi. de offi.
deleg.libr.6.& habetur in c.cum te.& c.ſu-
per q.§.porrò de off.deleg.& per Phil.in c.
ſi.duob.col.penu.uerſ ſed limita,&c.de ap.
Quæ aūt ſit rō diuerſitatis inter ius ciuile
& ius canonicum, quare alterum permittit
appellari ad principem omiſſio medio, &
alterum non uide. Spec.in tit de app.§.nūc
tractemus.col.1.Et prædictam limitationē
intellige & declara, dummodo excipiatur
quia tunc non ualet appellatio ad Papam o-
miſſo medio in caſu præpoſito, nec deuo-
luit negocium, ſtante except.oppoſita.Se-
cus ſi non opponitur, quia tunc tenet appella
tio, & in dicto caſu ad Papā, ſecundum Phil.
in c.dilecti.el 3. col.6.uerſ.10.&c.cū ſeq.de
app. & Arch.in c.ſi delegatus, & ibi etiam
Gem.col.3 uerſ.ſed quid ſi, &c.de offi.de-
leg.li.6 per do.de Rota in dec.387.quę in-
cipit ſi tres ſunt &c.in nouis, & uide ſex pul
chras declarationes, datas ad d.cap.ſi delega
tus, & ad hanc proximam limitationem
371 per Phil.in d.c.dilecti, col.6 † Secundo
principaliter limita, non procedere in le-
gato Papę, quia ſimiliter ad eum poteſt ap
pellari, omiſſo medio, ſecundum Abb.
in d.c.dilecti. colu.pen.uerſ extra gl.&c.&
ibi etiam Phil.col.6.uerſ 8.limitatio, &c.
& Phil.in d. c.ſi duob. colu.pen.de app.ubi
idem dicit in Patriarca, ad quem poteſt ap
pellari obmiſſo medio, & idem tenet in d.
cap dilecti, colum 6.uerſic.9 limitatio, &c.
ſecundum Inn.in cap.antiqua, de priuil.
& Spec. in d.§. nunc tractemus. uerſ.& nun
372 quid, &c.† Tertio limita non procedere
in ſcholari, quia ex ſpeciali priuilegio ſibi
conceſſo per imperatorem, per auth.habita,
C.ne fil.pro pat. poteſt ſcholaris apellare à
quocunque iudice inferiori ad Imperato-
rem, omiſſo medio, etiam de iu.ciu.ita tenet
Bald.in d.auth habita, col.4.uerſ.deinde ſe
quitur, &c.ubi dat duas ſpecilates ſcho-
laribus contra ius cōmune.Prima eſt, ut poſ
ſint ab omni grauamine appellare, quod
de iu.ciu.regulariter eſt prohibitū.per.l.2.
ff de app.recip. Secunda eſt.ut poſſint ap-
pellare ad principem omiſſis medijs, &
iſtud dictum ſequitur Phil.in d c.ſi duobus
col.pen.in fi,& Alex.in l.1.§.ſi quis, in add
373 ad Bar.ff.de app.† Quarto limita non pro
cedere, quando fieret appellatio, omiſſo
medio, & opponeretur, quia procedit appel
latio, & ualet proceſſus, quia uidentur par
tes conſentire, & iuriſdictionem prorogare
ſecundum Phil in d.c.dilecti. col 3 uerſic.
in eadem, &c.& ibi etiam Abb.in 3.colu.
uer excipiunt, &c.Gem.in cap.ſi delega-
tus. col.3.de off.dele.lib.6.& Rota in dec.
374 387.inci.ſi tres, in nouis † Quinto limi-
ta non procedere, ubi extaret conſuetudo
appellandi, omiſſo medio, quia tunc ua-
let appellatio auctoritate conſuetudinis
tex.eſt in cap.Rom.§.1.de appel.lib.6.& eſt
gl.in d c.dilecti,& ibi Phil.in 3.col.uerſi.2.
375 limitatio, &c. † Sexto limita in omni-
bus caſibus, in quibus proximor medius
eſſet inhabilis, uel ratione ſuſpicionis uel
excōmunicationis, uel alterius inhabilita-
tis, quia tunc omiſſo poteſt appellari ad aliū
ſuperiorem, & poteſt eſſe exemplū, qñ eps re
c ſatus, ut ſuſpectus, delegat cauſam, quia
tunc à delegato non appellatur ad eundem
epiſcopum delegantem, propter ſuſpicio-
nem, ſed poteſt adiri alius ſuperius omiſſo
medio, ſecundum Abb.in d c.dilecti.col.pē.
uerſi.9 caſus, & ibi etiam Phil.col.5 uer.6.&
376 uerſ.ſeq.† Septimo, limita g qñ eps litiga
g ret cum eius ſubdito, quo caſu eligeretur
arbitri, nam à ſententia iſtorum arbitrorum
non appellatur gradatim ſed ad Papam gl.
eſt in c.ab arbitris de offi.dele.lib. 6.& no.
Abb.in d.c.dilecti.col. pen.& ibi etiam Phil.
in 4 col.uerſ 3.&c.Idem eſt, quando appella
tur ab arbitris electis ſuper recuſatione ſu
ſpecti, ut d.c.ab arbitris, &c. cū ceſſante.de
377 app † Octauo limita, nō procedere hodie
in regno, quia poteſt à quocunque iudice
appellari ad regiam uel ad magnam curiam
uicariæ omiſſo medio, ut eſt con : regni,
quæ incipit, cū noua, & ibi gl & Matth.de
Afil.in fi.col.Probatur ēt in conſt appellatio
nū tpa. & per hoc uř eſſe in regno correcta
diſpoſitio l. Imperatores.ff. de app.ut dicit
gl in d.conſt. cum noua. & no.And. de Iſer.
378 in conſt. officiorum. † Nono limita non
procedere, quando delegatus principis ſub
delegat totam cauſam, nihil ſibi reſeruan-
do, quia tunc à ſententia ſub delegati appel
latur ad principem omiſſo medio Secus,
ſi ſubdelegans aliquid ſibi reſeruat.text.eſt
in c.ſuper q.§.porrò, & ibi Abb.& Doct.de
offle-

off. deleg. Secus eſt in ſubdelegato inferio-
ris à principe, quia tunc appellatur ad ip-
ſum ſubdelegantem, ſecundum Fel. & Doc.
in d.§.porro. & Spec. plenè in tit. de app. §.
nunc tractemus, col.2.& 3.quod an ſit uerū,
& quō procedat, uide q̄ dixi ſupra in 4. par-
te, in 5 diſt.iudiciorum, uer.4.differunt, &c.
ubi poſuit veram concluſionem in hac mate
379 † ria.Decimo limita non procedere, quan
do proximus ſuperior eſſet abſens, longo
impedimento impeditus, uel quando ſimul
cum inferiore iudicauit, quia tunc appella-
tur ad alium ſuperiorem, omiſſo medio, ſe-
cundum Bart.in l. 1.§.ſi quis, colu. fin.ff.de
app. plures alias limitationes poteris uidere
per Abb.& Ph.in d.c.dilecti, & per Fel.in d.
§.porrò, colum.fin.

SECVNDA principalis regula in hac
380 materia eſt, quòd † a ſententia uicarij, ſeu
ſubſtituti, non appellatur ad ſubſtituentem,
puta epiſcopum, ex quo eſt idem tribunal,
ſed appellatur ad ſuperiorem ſubſtituentis,
ut eſt tex. ſecundum unum intellectum, in l.
1.§.ab eo, & ibi Bart. ff.quis & a quo appel.
& Bar.in l.præcipimus.in princ.C.de app.&
tex.cū gl.in c.Rom.de app.lib.6.& in c non
putamus, de conſue. lib. 6. & per And. de
381 Iſer. in conſt.officiorum. † Limita primo
hoc procedere in uicario generali, quia il-
le dicitur habere ordinariam iuriſditionem,
quam habet epiſcopus. Secus, ſi eſſet aliquis
deputatus uicarius particularis in una cauſa
tantum, uel in uno loco particulari diœce-
ſis, qui dicitur uicarius foraneus, ſeu ruralis
quia tunc dicitur iſtæ uicarius habere dele-
gatam iuriſdictionem, & ab eo poteſt appel
lari ad epiſcopum, uel ad alium ſubſtituen-
h tem, ſeu ad h uicarium generalem, ut no.
Cald.in conſt. 2. in ti. de apo.& habetur in
d.cap.Romana, & ibi Gem. & Doct. & no.
Card.in cle. 2. in 24. q. de reſcr.per ea quæ
not.gl.in d.cle.2.in uer.foraneo, & Gem. in
cap.1.in 2.q.de offi.ord.lib.6.& Fel. in rub.
de off. del.colum.fi. & Ale.in rub. ff.de off.
eius, cui man.eſt iuriſd.in pen.colu.in princ.
& Ang.in d. leg. præcipimus, & dixi plene
382 ſupra in 5. diſt. iudiciorum, & ibi uide. †
Secundo limita, procedere in appellatione
ſecus in reſt.in integ. uel nullitate, quia po-
teſt intentari coram epiſcopo, & contra ſen-
tentiam epiſcopi coram uicario, ſecundum
383 Phil.in d.c.dilecti, in 10.& 11.q.† Tertio,
limita non procedere in uicario principis,
quia ab eius ſententia appellatur ad prin-
cipem, ex quo non reperitur alius ſuperior,
384 ſecundū Phil.in d.c.dilecti, in 7.q.† Quar
to, limita procedere in his, quæ de iure con-
muni ſpectant ad uicarium, quia dicitur or-
dinarius. Secus in his, quæ non ueniunt in
generali commiſſione uicariatus, niſi ſpecia
liter committantur, prout ſunt cauſæ cri-
minales, & conferre beneficia & ſimilia.
quia in his dicitur delegatus, & ab eo appel
latur ad epiſcopum committentem, ita di-
cit Fel. in c. licet, col.1.de of.ord.& in rub.
de offi.deleg.colu.fi.per ea, quæ habentur,
in c.2.& ca.fi.de off.uic.lib. 6. & dixi plene
ſupra in 5. diſtin. iudiciorum, in 12. car.
385 † Et quia ſupra in præcedenti limitatio-
ne dixi, quod a uicario particulari poteſt
appellari ad uicarium generalem, per hoc
uidetur extare concluſio, quod a delega-
to epiſcopi poteſt appellari ad uicarium
epiſcopi. Quod tamen intellige procede-
re, quando epiſcopus eſſet abſens a diœ-
ceſis, ſecus, ſi eſſet præſens, quia tunc eſſet
omnino appellandum ad epiſcopum, &
non ad uicarium.ita declarat Abb. in c. di-
lecti, el 3. col.2.de appe.Sed uerior eſt opin.
quòd indiſtincte poſſit appellari ad uica-
rium, uel ad epiſcopum ad arbitrium ap-
pellantis, ſiue ſit abſens, ſiue præſens epiſco-
pus, vt eſt deciſio Rotę. 50.in nouis, & Phi.
in d cap.dilecti, in 2.q.

TERTIA principalis regula ſit in hac
286 materia, † qđ à ſnīa delegati appellat̃ ad
delegātem & non ad aliū ſuperiorē, tex. eſt
in l.1.in princ ff quis & a quo app. & l. im-
peratores.§ 1.ff.de app.& ibi gl.in l. pręcipi
mus.§.hæc ſi & ibi gl. C.de app.& no.Bar.in
d.l.1 §.ab eo. Sed a ſententia ſub delegati,
ad quem appellatur? dic q; ſit differentia. Si
delegatus ſubdelegat totam cauſam appella
tur ad primum delegantem omiſſo medio.
Si uero non delegat corā ſe ſed aliquid ſibi
reſeruat, & tunc appellatur ad ipſum ſubde-
legantem proximum. Iſta eſt cōis concluſio,
quæ traditur p gl.& Doc in c.ſuper q̄nūm.
§.porro.de off.delegati, quam tenui ſupra in
5.diſ.iudiciorum, uerſ.4.differūt, &c. eſt gl.
387 in c.ſi is, cui.de offi. del.lib. 6. † Prædictā
regulam limita non procedere in caſu, quan
do delegans eſſet ſuſpectus, & ratione ſuſpi
cionis cauſam delegauit alteri non ſuſpecto

iuxta ea,quæ traduntur in c.iudex ab apoſto
lica,de off deleg.lib.6.quia tunc non appel-
latur ad delegantem , ſed ad alium ſuperio-
rem omiſſo medio,ut habetur plene per doc.
in c.ſi quis contra clericum de fo. comp. &
p gl.ī c.ſi is cui,de offi.dele.li 6.& Phi.in c.
dilecti.el 2.co.5.uerſ.6.limitatio.&c.de app.
388 QVARTA regula ſit,†quod uacan-
te imperio,appellatur indiſtincte ad Papam,
obmiſſo medio,ita tenet Abb ī c.licet ex ſu-
ſcepto,& ibi ēt Fel.in 2.col.de foro compe.
389 QVINTA regula ſit. † ꝙ ſi in aliqua
ciuitate deeſt,uel abeſt iudex appellationis,
poteſt appellari ad Decuriones,& primates
illius ciuitatis , ſecundum Bart. in l. ubi ab
ſunt.ff.de tu.& cura da.ab his, & Bart. in l.
quoties.ff.ad mun.& Bal.in leg.2. C.quan-
do fiſ.uel priua.in 2.col.per tex. quem dicit
ad hoc eſſe ſingularem , in §.& hoc perue-
nit.in auth. ut nulli iud. & Fel. in c. quere-
lam. col. fi. de iureiur. de cuius dicti ueritа-
te, uide plene Fel. in rub.de app.col. 4.& 5.
390 † Et no.illum text. in d.§.& hoc peruenit
per quem habes quotidianam practicam ,
quando officialis ciuitatis facit aliquam in-
iuſtitiam prohibendo aliquid fieri , quod de
iure prohiberi non poteſt , nam tunc poteſt
haberi recurſus ad epiſcopum ciuitatis, uel
ad Decuriones, ut prohibeant iudicem , &
prouideant huic iniuſtitiæ.
391 SEXTA regula ſit, † quòd ſi iudex lai-
cus committit cauſam epiſcopo , à ſenten-
tia non appellatur ad Papam , ſed ad ipſum
delegantem laicum, uel ad eius ſuperiorem
laicum, ſecundum Bald.in l. ſi qui litigan-
tium,circa finem C.de epiſc.aud.
392 SEPTIMA † regula ſeu concluſio
ſit , quod quando duo iudice pronunciaue-
runt ſuper eadem cauſa, quorū unus eſt lai-
cus,& aliter Clericus,appellari debet ad ſu-
periorem eccleſiaſt. attento dignior i, ita d.
Bart.in l.1.§.ſi.quis , colu.fin ff. de appel.&
Alex.in conſ.186. incip. uiſo proceſſu cau-
ſæ uertentis, &c.in 1.colu. in 2. uol. & Sal.
in l.præcipimus, C. de app. & Iaſ.in l.impe-
rium.col.3.uerſ.4.facit,&c.ff.de iuriſ. omn.
393 iud.& Bald.in rub.extra de app.† & idem
eſt,quando clericus, & laicus eſſent arbitra
tores,quia reductio fit ad ſuperiorem,eccle-
ſiaſticum,ut no.Lud.Rom.in conſil. 265. &
394 Iaſ.in d.l.imperium, col. 1. † prædictis ad
de, quæ in ſimili no,Soc,in conſi, 12, col,6,
in 1.uolum.& Iaſ.in l. ſi emancipatis. C. de
col.& Fel.in c.1.colu.4.de præſc. ubi ſingu-
lariter dicit Fel.ꝙ ſi ſunt plures inquiſiti per
iudicem ſecularem de aliquo crimine , in-
k ter quos eſt k unus clericus, qui petit ſe re-
mitti ad epiſcopum , poſſunt omnes alij in-
quiſiti laici petere ſe remitti ad epiſcopum ,
occaſione clerici, & eſt notabile dictum, li-
cet ſubdat Fely ibi , quòd ſi epiſcopus non
puniuit laicos ſufficienter. poſſet poſtea iu-
dex ſecul.iterum eos punire.
395 † OCTAVA regula eſt , quod àde-
creto decurionum,ſeu priorum ciuitatis po
teſt appellari ad capitulum , ſeu officialem
ipſius ciuitatis,dummodo habeat merum,&
miſtum imperium,& non ſit creatus ab ip-
ſius decurioribus, ſed ab alio ſuperiore , ita
tenet Bart. in l. 1 §. ſolent. ff. quando app.
396 ſit & ibi tenet Bar. † qđ nemo poteſt eſſe
iudex appellationis.niſi habeat merū,& mi-
ſtū imperiū, qa appellatio ē miſti imperij ,
397 †NONA regula eſt,ſi iudex laicus, p
nunciat ſe competentem in aliqua cauſa ſpi-
rituali , debet à tali pronuncia appellari ad
epiſcopum,& non ad ſuperiorem laicum, ſe
cundum Bal.in conſ.44.in 2.uol.
398 † DECIMA regula eſt, quod in regno
a ſentētia omnium iudicum ordinariorum ,
quarum cunque ciuitatum, poteſt appellari
ad magnam curiam uicariæ , & ſimiliter à
ſententia regis , appellatur ad magnam cu-
riam,dummodo non ſit de conſiliaris , quia
ſi delegatus eſt de conſiliarijs,appellatur ad
ſacrum conſilium , & non ad magnam cu-
riam,hoc probatur in conſt. ſtatuimus,la 2.
& ibi hoc expreſſè tenet Mat.de Affl. in 5.
no & in conſt.cum noua.

SEXTO, principaliter ſequendo ordi
399 nem præpoſitum, † quæro.quibus appel
lationibus ſit deferendum , uel non. Super
hac queſtione facias regulam generalem ,
l quæeſt *l* affirmatiua,quòd regularite iudex
à quo,tenetur quālibet appellationem admit
tere,ſm Alex. in l.1.colu. pe.ff.ſi quis caut.
& ſi ipſam non admittit , ſeu non defert il-
li,punitur ad pœnam 30 librarū auri.tex.eſt
in l.quoniam iudices, C.de appel.& in c. de
m priore,& ibi Phi.de app.ubi de *m* iure cano
nico iudex non deferens , mittitur ad ſupe-
riorem puniendus arbitrio ſuperioris , ſed
de iure ciuili eſt ſtatuta pęna 30. librarum
auri,vt d,l.quoniam iudices,& l.iudicib. C.
de

de app.& no. Spe.in tit.de app.§.nunc dica
mus,in prin. Iſtam regulam limita,non pro
cedere in omnibus caſibus , in quibus appel
latio eſt prohibita à iure, & in quibus iu-
dex poteſt procedere appellatione penden
te,quia in illis , non tenetur appellationi de
ferre, ca.cum appellationibus de app.lib.6.
& per ea , quæ no.Doc.in d.c.de priore,& q
ſint iſti caſus poteſt ſatis aperte et colligi ex
his,quæ dixi ſupra in 2.q prin. uer.3.diffe-
rentia in limitationibus primæ regulæ , &
ſupra in 4.q.prin. per totam cumulaui om
nes caſus, in quibus prohibetur appellatio.
SEPTIMO, principaliter quæro,
400 † quid poſſit facere iudex appellatione
pendente. Dic quòd regula eſt negatiua , ꝙ
iudex a quo, pendente appellatione.uel pen
dente dicendio datò ad appellandum , ni-
hil poteſt innouare in cauſa , ut eſt tex.in l.
1.& ibi Barto. ff.nil.no.app.pend.& in c.nō
ſolum . de appe libr.6.imo innouata reuo-
cantur per remedium attentatorum , ut no.
plene Phil.in cap.conſuluit,el.2.& ca.bona
401 de appel.†Et circa iſtam materiam *n* at-
n tentatorum ſcias unam pulchram differen
tiam inter appellationem iudicialem , & ex
traiudicialem , quia quando ſumus in ap-
pellatione iudiciali , reuocantur omnia at-
tenta , etiam quæ non ſunt directo contra
appellationem , ſed in extraiudiciali reuo-
cantur ſolum ea , quæ ſunt contra appella
tionem, & non alia.ita pulchrè tenet Phi.in
402 c.1.in ult.no.de app.†Item adde, ꝙ adhuc
ut attētata reuocentur, eſt neceſſe,ꝙ appel-
latio fuerit intimata iudici & parti, aliàs iu
dex & pars ſemper poſſunt de iure procede
re in cauſa quando non habent notitiam,
appellationis, & iſta attentata ab ignoran-
tibus appellationem, non reuocatur , ita te-
nent And.de Brut.& Imo.in c.fin.col.fin.de
app.& ibi etiam Phi.antep.col.uerſ.ult.quę
403 ritur,&c.†poteſt peti reuocatio attentato
rum, uſque ad concluſionem in cauſa , &
non ultra,ſm Phil.in cap.dilecti.el 3 col.2.
de appel.& ibi ponit aliquas limitationes,
in quibus attenta non reuocantur. Et de
multis priuilegijs attentatorum,uide ple-
ne per eundem Philip.in c.bonę memoriæ,
col.4.& 5.de app.ubi ēt tenet, ꝙ poteſt fieri
reuocatio attentarum , niſi cauſa cognita
& parte citata,& Phil.Dec.in conſi.200.itē
illud,ꝙ dixi , quod debet appellatio eſſe in-
timata iudici , & parti, ad hoc ut attentata
reuocentur , intellige in appellat. iudiciali,
ſecus in extraiudiciali , quia in ea reuocan-
tur,etiam ſi non fuerit intimata, ſecundum
Phil.in c.bonę memoriæ,col.13.uerſ.9.con-
404 clu.&c.de app.† Item adde , ꝙ intantum
eſt priuilegiatum remedium attentatorum,
ꝙ agenti ut attenta reuocentur, non pōt op
poni exceptio excommunicationis , ſecun-
dum.Phil.Dec.in conſi.200.colū.fin.uerſ.2.
405 †Nec etiam pōt opponi exceptio proprie
tatis , ſecundum Car.in d.c.bonæ col.3.uer.
nota ex text.ibi , proprietatis &c.de appell.
406 †Item , tenetur is, qui attentauit ad reſti
tutionem fructuum medio tempore perce
ptorum a die interpoſitæ appellationis, ſe-
cundum eundem Card.in d.c.bonæ. col.3.
407 uerſ.nota ex text.ibi,tempore, &c.†Item
iſta attentata reuocantur duplici uia. Vno
modo intentando principaliter officium iu
dicis ſuper ipſorum reuocatione , ſecundo
mō,acceſſoriè,proſequendo appellationem,
ut declarat Car.in c.dilecti.el.3.col.1.in tit.
de app.Iſtam regulā huius q.limita non pro-
cedere in oībus caſibus , quos numeraui ſu
pra in 2.prin.uer.4 dr̄ia,&c. ubi plures limi
tationes cumulaui,in quibus iudex poteſt at
tentare , & procedere pendente appellatio-
ne.Et ſimiliter poteſt limitare in omibus ca
ſibus in quibus app.de iu.eſt prohibita,quia
non tenetur iudex illi deferre , prout plenè
iſtos caſus cumulaui ſupra in 4.q.princ.&
ad ibi dicta me rimitto.
OCTAVO & ult.conſequendo ordinē
408 pręſuppoſitum , quæro,†qn̄ & ex quibus
cauſis appellatio dicatur deſerta.In hoc fa
cias primo regulam generalem , quæ ſe ha-
bet, ꝙ iudex in dubio debet ſemper pronun
ciare appellationem non eſſe deſertam,quia
debet eligere,uiam mitiorem,per quam ius
non remaneat peremptum litiganti, ita te-
net Pau.de Caſt.& ibi etiam Alexan.in pen.
colum.& Iaſ.in l.1.ff.ſi quis cau.& Phi.Dec.
in l.quoties nihil.ff.de reg.iur.& Fely.in c.
409 ſignificauerunt . colum.1.de teſt. †Quis
autē iudex pronunciet ſuper deſertione ap
pellationis , utrum iudex a quo , uel iudex
ad quem,ſupra dixi.in 2.q.prin.in 4 differē
tia 19.limitat. & ibi uide. Sed ubi caſus eſt
clarus, quòd appellatio ſit deſerta , tunc iu
dex pronunciabit illā deſertam,& perinde
habetur,ac ſi appellatum non eſſet,ut habet

in conſt.appellationum tempora, & no. gl.
in uerſ.executioni, in l.2. C.de temp. app.&
Car. in cle. ſi appellatione. in 1. q. de app.
Nec eſt neceſſe, q̀ opponatur de deſertio-
ne, quia iudex pōt ex officio ēt parte nō op-
ponente, opponere, & pronunciare appella-
tionem eſſe deſertam, ut no. Phil. in c. ex ra-
tione, col. 20. uer. quoad ſecundum dic, &c.
de app. ubi alleg. Bald. in add. Spe. in tit. de
410 app. uerſ. iudex ex officio, &c. † Qui autē
dicuntur caſus in quibus appellatio effici-
tur deſerta? dic quod multi sūt, qui poſſunt
colligi o ex uarijs librorum reuolutionibus,
Et primus caſus eſt, quādo appellans nō fuit
proſecutus appellationem infra annum vel
bienniū ſm formam auth. ei, qui appellat,
C.de temp. app. & c.cum ſit Romana, &c. ex
rōne, & ibi plene per hoc, de app. & dixi ple
nè ſupra in 3. q. prin. uerſic. ſequitur modo
uidere de tertio tempore, &c. niſi excuſare-
tur aliqua iuſta cauſa, uel impedimento, ut
411 ibi dixi. † Secundus caſus eſt, quādo appel
lans nō preſentauit proceſſum iudici ad quē
infra 50. dies, & citari fecit partem, quia in
regno appellatio eſt deſerta, per d. conſti.
appellationum tempora, & ibi And. de
Iſer. de quo dic, ut plene dixi ſupra in 3.
quæſtio. princ. uerſic. ſequitur modo uide-
re de tertio tempore, &c. habetur in dec.
185. conſil. Neapo. Adde tamen circa hoc,
quod in ſacro conſ. Neap. eſt ſtylus, quòd ſi
proceſſus præſentatur poſt 50. dies ante,
quam ſit pronunciatum appellationem eſſe
deſertam, reuidetur cauſa ex eiſdem actis
de æquitate, & pronunciatur bene, uel ma-
lè iudicatum. ita de hoc eſt deci. 244. in fi.
conſ. Nea. & dec. 79. Vnde cautela eſt, quod
appelatus ſtatim cum videt elapſos 50. dies,
compareat, & petat appellationem pronun-
ciari deſertam, coram iudice, ad quem, quia
ſi poſtea præſentatur proceſſus appellatio
reperitur deſerta ipſo iure, & iuriſdictio de
uoluta eſt iudici a quo, ita tenet Matth. de
Affl. in d. conſt. appellationum tempora, col.
412 4. in fin. † tertius caſus eſt, ſi iudex a quo,
ſtatuit breuiorem terminum ad proſequen-
dum, quod poteſt facere, ut eſt text. in cap.
perſonas & in cap. cum ſit Romana, & in c.
oblatæ, & in cap. reprehenſibilis, & c. ſepæ,
& ibi per doc. de app. & probatur in d. conſt.
appellationū tempora, uerſic. ceterum, nā ſi
infra terminum ſtatutum non proſequitur,
appellatio remanet deſerta, de quo uide
quæ plenè dixi ſupra in 2. q. prin. uerſic. 21.
limita, & c. ubi plenè diſtinxi: & an & quen-
do iudex poſſit breuiare terminū proſequen
di ibi uide. Et per d. uerſic. ceterum eſt cau-
tum hodie in regno, quòd iudex ad quē po-
teſt pro locorum diſtantia ſtatuere termi-
num appellandi ad præſentandū proceſſum
corā ſe, & ſic poteſt breuiare tempus 50. die-
rum, nō aūt prorogare, ut ibi dicitur in text.
& ex lapſo tempore breuiato, remanet ap-
pellatio deſerta, licet nondum ſint comple-
ti 50. dies, ex quo iſte terminus iudicis ſucce
dit in locum termini legalis, quia lex dat
hanc poteſtatem iudici, ita tenet Matth. in
d. conſt. Appellationum tempore, colu. 2. &
predictis adde Card. in l. cle. cōſtitutionē. §.
413 inſuper. in 1. q. de ele. † Limita tamen pre
dicta non procedere in perſona, quæ pōt pe
tere reſtitutionem in integrū, quia licet nō
fuerit ꝓſecuta appellationē infra. 50. dies,
uel infra tēpus ſibi ſtatutum a iudice, poteſt
tamen infra quadriennium continuum pe-
tere reſtitutionem in integrum aduerſus
temporis lapſum, & reſtituetur ad tantum
tempus, infra quantum fuit læſio, & de hoc
eſt dec. 175. conſ. Neap. text. in cl. 1. de reſt.
414 in integ. † Secundo limita, non procedere,
quando appellans fecit ſuam diligentiam
infra 50. dies, ſed ſtetit per iudicem appel-
lationis, uel per eius ſecretarium, uel audito
rem, & noluit expedire literas infra termi-
num, quia tunc ſtante dicto impedimento
poteſt appellationem proſequi, de hoc eſt de
415 ciſ. 79. conſi. Nea. † Tertio limita, non
procede in cauſis beneficialibus, quia in il-
lis iudex non poteſt breuiare terminum iu-
ris, niſi utraque parte uolente, & ſi breuia-
uit de facto, & labitur tempus a iudice ſta-
tutum, non cenſetur deſerta appellatio, niſi
totus terminus iuris labat ita pulchre dicit
Phil. in c.cum ſit in fi. col. de ap. & in c.con-
ſtitutus, el. 2. col. 1. eod. tit. ubi plus dicit in
hanc materiam. quod licet appellatio ſit de
ſerta per negligentiam partis in cauſis bene
ficialibus, tamen nunquam cenſetur deſerta
quo ad iudicem, ſemper iudex poteſt ſupple
re, & procedere ex officio, & inquirere deme
416 † ritis cauſæ Quarto caſu eſt, quando ap-
p pellans non petijt ꝑ apoſtolos infra 30. dies,
quia nō obſtante quod alias legitimè appel
lauerit, remanet appellatio deſerta, ob non

petitionem Apoſtolorum text. in clem. quā
uis de appel. in c. ab eo de appel. libr. 6.
& in l. ducib. C.de appel. & Bart. in l. 1. ff. de
libel. dimi & Lud. Ro. in cōſ. 2. Et hoc eſt de
iure communi, ſed in regno in curia ſecu-
lari debent peti Apoſtoli, ſed non de neceſ
ſitate inf. 30 dies, ſe ſufficit, qd petātur & p̄
ſentent infra. 50. dies d itos ad proſequendo
per conſtit. regni. ita tenet And. de Iſer. in
d. conſt. app. tpa, & ibi etiam Matth. in 7. col.
in prin. unde remanet cōcluſio, q̀ hodie in
regno remanet appellatio deſerta, ſi non
fuerint petiti Apoſtoli, ſaltem infra 50 dies
de qua materia dic ut plene dixi ſupra in
7. quæſt. princ. uerſ. uiſo primo tempore ap-
417 pellandi, &c. † Collige ergo ſub compen-
dio, quod hodie in regno appellans debet
omnia iſta expedire copulatiue, infra 50.
dies, uidelicet p̄ntare appellationem, & pro-
ceſſum, & Apoſtolos iudici ad quem, facere
citari partē ad proſequendum, & hr̄e reſpon
ſum congruum a iudice appellationis, & li
cētiatus recedere, ut dicit And. de Iſer. ibid.
in pen. & fin. colum. Alias ſi unum ex iſtis
deficit, appellatio remanet deſerta, ut de-
clarat. Matth. in d. conſt. appellationum tē-
pora. in 10. not. & ibi probatur in text. in
fi. iuncta declaratione, quam facit ibi And.
de Iſer. Et prædictis adde Fel. in cap. perſo-
nas, de app. ubi dicit Apoſtolos eſſe par-
tem appellationis, & ſic non uidetur appel
418 laſſe, qui Apoſtolos non petit. † Adde ta-
men, quod hodie in regno non eſt neceſſe
petere Apoſtolos inſtanter, & inſtantiſſi-
me prout dicit, c. q̄uis. de app. ſed ſufficit.
q̀ ſimplr̄, & ſemel petatur, ſecundum. Matt.
in d. conſt. appellationum tpe, col. 7. in prin.
419 in. 9. not. † Quintus caſus eſt, ſi appellans
fecit diligentiam in proſequendo, & adi-
uit iudicem appellationis, & non potuit ꝓ
ſequi propter abſentiam iudicis, nā licet fe
cerit quidquid potuit, & fuerit proteſtatus
quod per eum non ſtabat, prodeſt tamen
ſibi hoc impedimentum durante abſentia.
Si tamen iudex reuerſus fuit, debet appel
lans iterum inſtare, & cum importunitate
ſolicitare iudicem, alias eo reſeruato, ſi non
ſolicitetur, ex tunc efficitur deſerta appel
latio, non obſtante priori impedimento,
ita tenet Alexand. in conſi. 19. col. 2. & 3.
& in 1. uol. ubi idem dicit, quando ſtatu-
tum dictaret, quòd cauſa appellationis cō-
mittatur, & decidatur infra tot dies, quia
ſi appellans non ſolicitat cauſam commit-
ti, cenſetur deſerta appellatio. cui adde
Paul. de Caſtr. in conſ. 135. in 2. uol. & Petr.
Phil. Corn. in conſil. 44. colum. 3. in 3. uol.
420 † Sextus caſus eſt, ſi iudex ſtatuit q termi-
q nū appellāti ad recipiēdum apoſtolos ꝓ tali
die, & appellans non comparauit in illa die,
cenſetur deſerta app. etiā ſi iudex non uene
rit illa die ad locum, quo caſu ēt ſi cōparuiſ
ſet appellans non potuiſſet illos hr̄e, nam
non curatur de p̄ntia iudicis, ſed tantum lex
conſiderat diligentiam appellantis, qui de
bet ſumma ope niti, unde debet compare-
re, & proteſtari, quod per eum nō ſtat, alias
appellatio efficitur deſerta. ita tenet Car. in
cl. q̄uis. §. fin. in 1. q. de app. quod nota, quia
prima facie quilibet r̄nderet in contrarium
421 propter iudicis abſentiam. † Septimo ca-
ſus eſt, qn̄ aliquis appellauit ab interlocuto-
ria, & iudex non admiſit appellationem, de
bet etiam ab iſta non admiſſione appellare,
alias appellatio cenſetur deſerta, & non po
teſt grauamen repari per appellationem a
diffinitiua, ſecundum Car. in cle. i. col. 4. uer.
& ex hac gloſſ. & c. de dolo, & cont. & Inn. in
c. paſt. colu. 1. ſuper gl. in uerſ. ſuſpendatur
de off. del. & Matth. in ſuis not. in 22 no.
quòd nota, quia poteris per hoc ſæpius ap-
422 pellantem illaqueari facere. † Octauus ca
ſus eſt, quando appellans pendente appella
tione aliquid innouat ſeu attentat, in præ-
iudicium aduerſarij, ut quia ipm̄ ſpoliat
nam ex hoc ipſo cēſetur appellationem de
ſerere & illi renunciare, ex quo ſuæmet ap-
pellationi non defert, unde qualitercun
que faciat actum contra appellationē, cen-
ſetur illam deſerere, ita tenet Bald. in cap.
ex parte Adæ. colum. pe. uer. item ſcias, &c.
de teſt. & Abb. in c. ex parte, S. col. 2. uerſic.
pro declaratione, &c. de reſc. & Ang. in leg.
fi. C.de temp. ap. & Matt. in ſuis no. in 27.
no. eſt text. & ibi per Doc. in c. an ſit. de app.
423 † Nonus caſus eſt, qn̄ appellans poſt inter
poſitam appellationem accipit terminum
ad ſoluendum id, quod erat in ſn̄ia pronun
ciatum, ut ſolueretur, quia hoc ipſo cenſetur
appellationē deſerere, & ſn̄iæ acquieſcere.
Caſus eſt in l. ad ſolutionem, & ibi Bald. C.
424 de re iud. & Lud. Ro. in conſ. 19. in fi. † De
cimus caſus, eſt, qn̄ is qui appellat poſt in-
terpoſitam appellationem, litigat adhuc co

ram iudice à quo, quia per hoc cenſetur appellationem deferre, & illi renunciare tex.eſt in c.ſolicitudinem. de appel.& not. Abba.in c.gratum, de offic.deleg.in 2.col. Quod tñ intellige,& declara,qñ litigat poſt appellationem,ſecus ſi ante appellationem, puta infra tps appellandi ſm Abb.in d.ca.
425 gratum. †Item intellige, qñ facit actum incompatibilem, & cõtrarium appellationi ſecus, ſi facit aliquem actum coram iudice à quo tendentem ad maiorem corroborationem ſuæ appellationis, ut quia requirit ipſum, ut non procedat executionem,quia tunc nõ cenſetur renunciare appellationi. ita de hoc eſt deciſ.Rotæ in nouis, in deciſ. 475.inc.ſi ille, qui à ſententia,&c.& tenet Abb.in c.queſtioni. de appe.& in c.cum ueniſſent de eo, qui mit.in poſſ.& plenè per Phil.in d.c.ſolitudinem. col.4.& 5.Et generaliter,quãdo appellãs adit iudicem à quo ſuper innouatis, & attentatis non ur renunciare appellationi, ſm Abb.in c.cum teneamus in 2 no.de appe.Plures alios caſus põt diligens perquiſitor inueſtigare aſſidue ſtudio,ſed pro nunc iſtos decem tanquam magis quotidianos dixiſſe ſufficiat Et per hęc remaneat expeditus iſte ſecundus actus huius ultimę partis,iudicij,in quo fuit copioſa tractata materia appellationis quoad capita magis principalia. Sequitur tertius & ult. actus ſcilicet de executione.Laus Deo.

Rob. Mar. Venuſ.V.I.D.

ADDITIONES.

a Non recognoſcens ſuperiorem, D.And.de Alfer.conſi.63.in fin.

b Compater. Dec. in c.cum ſpeciali. nu.6.de appellat. Tiraq.in tract.de pen. cauſa 21. nu.5.6.& ſeq.

c Reſtitutio.De reſtitutione uideas Octau. Veſt.in pract. Rom.Cur.lib.8.ca.3. ubi Grauat.in addit.

d Minoribus.De hac reſtitutione minorum, uideas Couar.lib.1.reſolut. cap.3.4.5.& 6. Tiraq.lib.1.de retract.§.35.gloſſ.2.nume.2. Soc.reg.266.

e Vltra dimidiam. Recur.ad Cagno.& ad Pine.in d.l.2.& ad Couar.lib.1.prac.qq c.3. nu.8.uer.13.& lib.1.reſolut cap 10.Gozad. conſi.44.nu.15 Grauer.conſil.151.Soc.reg. 226.& 436.Boer.conſ.30.& 39.nu.3.

f Quadriennium. Cur.iun.cõſi. 110.nu. 14. lib.2.Dec.conſi.36.nu.1.& conſil.42. in fin. Plura cumulat Cagno.in l.2.nu.44.& 46. C.de reſcin.uend.& quando incipiat currere,uide Bello.conſi.18.nu.12.& 13.

g Per clauſulam ſi plus. Laurent.Sil. in conſi.4.nu.6.dicit quod ceſſat,ſicuti etiã quãdo in contractu fuit appoſitum iuramentum, Couar. in relect. c.quamuis. in 3. part.§.4. nu.4 de pact.in 6.& etiam decretum iudicis.Fel.in c.qm contra. nu.13.extra de prob. & in c.cum cauſam, de teſtib. Add.ad deci. Guid.Pap.quæſt.22.litera C.

h Muliere,& Ruſtico.Grauet.conſ.142.

i Clauſula, ex certa ſcientia. Latè de iſta clauſula Dec.& Cagno. in l.in totum omnia.ff.de reg.iur.

k Vſque ad quod tempus. Couar.lib. 2 reſolut.cap.3.nu.13.

l Eccleſiæ.Eccleſiæ,Couar.ubi ſupra nu.13. cap.3.& nu.8.

m An Ruſticus,& An,& quando,& in quibus caſibus ruſticus excuſetur Tiraq.in tracta. de pen.cap.11.per totum.

n Omne caſtrum. Et eſt cõis, de qua per Plo. in l ſi quando, nume.24.C.unde ui,& Dec. conſi.42.in fin.

o Mulieribus. Videas de reſtitutionibus mulierum.Viui.in ſuis commu. opin.in 1.par. opinio.221.

p Cum iuramento. Vide Couar. ubi ſupra in 4.§ nu.4.Franc. Mar.q.delfin.21.num 2. Bello.conſi.18 nu.7.

q vniuerſitas. Rolan. à Valle conſil.59. nume.7.lib.1.

r Impediat executionem. Veſtr.tenet quod ſic in pract.Rom.Cur.lib.8.cap.3.nu.15.ubi Grauat. in addit. litera.E.nu. fin.Soc.regu. 246.Bello conſi.18 nu.21.

ſ An ſaltem poſſit peti. Rip.in l.4. §.condenatum. nu.31. ff.de re iud. dicit quod datur beneficium reſtitutionis in integrum,etiam. contrarium conformium, latè Nico Ant. Grauat.in annot.ad pract. Octa.Veſtr.lib.8 cap.1.nu.29 & Veſt.d.lib.cap.3 nu 8.

t Coram quo iudice. Couar. lib.1. reſoluit. cap.4.latè examinat hunc articulum, uide ſupra in 5.par.nu.36.

u Quis erit iudex. Videas de hac re Couar. lib.2 de reſolut cap.12.per totum.

x Copia iudicis Grama.deciſio.36.nu. 76. Dec.in c.ſuggeſtum. num 4.de appellatio. Bellame concluſio. 391.Caſſado.deciſio.8. de appellat.

y Seu notario. Secus quando copia iudicis haberi poteſt,Guido.Pap.deciſ.436.nu.64 Soc.latè conſ.45.libr.1.Corne.conſi.292. col.2.lib.3.

z In ſcriptis.Socin.in tracta.fallen, reg. 19. Appellatio.

a Incontinenti. De iſta dictione incontinenti uideas Ferret.conſ.31.Zaſi.conſ.5.lib.2. Rip.in l.ſi conſtante.ff. ſolut.matr.Tiraq. de retract.conuen.§.1.gloſ.5.nu.6. Fran. Mar.q.delfin.579.& 601.

b Peti executio.Cor.conſ.95,lib.4.Iaſ.in l.1. col.3.C.de eden.

c Cum reſeruatione. Vide Guid. Pap. d.deciſ.436.nu.91,Caſtren.conſ.7.& 270. lib. 1.Rom.conſi.41.

d Ab interlocutoria Rot.deci.748.in antiq. Veſtr.in pract.Rom.Cur.lib.3.cap.10.nu. 3.ubi Grauat.nu.9.quo in loco ponuntur differentię inter appellationem à diffinitiua,& ab interlocutoria.

e Poteſt iuſtificari.Pet.Duen.lib.1. reg. utr. iur.reg.48.appellatio à diffinitiua.

f Non poteſt iuſtificari.Pet. Duen. ubi ſupra reg.47,afflict.deciſ.79. & habet locum tm in mera interlocutoria,Bonifa.de Vital.in d.clem.appellanti,de appellat.Bellame,deciſ.417.Fely.in c.quo ad conſultationem, col.9.de re iud.Dec.c.peruenit.il 2.in fin. eo.tit.Grauat.in annot.ad pract.Veſt.li.3. cap.10.nu.6.& 8.limita etiã, ut per Oldr. conſ.130.nu.13.& Rom.ſing.278.

g Prima.Circa iſtam primam,uide Bello.cõſ. 25.num.7.Menoch.de arbi.iud.li.1.q.32. Gabriel li.1.cõclu.tit.de teſtib.conclu.21.

h Torquendum.Veſtr.in pract. Rom. Cur. lib.7.cap.3.nu.3.& infra nu.212.

i Suſpendit iuriſdictionem. Limita, ut per Soc.reg.21.Duen.li.1.reg.utr.iur.reg.42. Cotra in memo.in uer.appellationem, Paris.cõſ.28.nu.22.& ſeq.li.4.Veſt. in prac. Rom.Cur.lib.8.cap.pen.num.1.& ſeq. ubi addit.Grauat.ſub nu.27.qui alios adducit latè etiam uideas per Couar.pract.qq.cap. 23.per totum.

K Excommunicationis. Due. ubi ſupra reg. 42.nu.8.infra nu.351.

l In factis notorijs.Grama.deciſ.36. & deci. 72.nu.5.& conſ.4.nu.13.& uoto.1. nu.2. & 3.Cappe.Tol.deci.176. ubi addi. Gui. Pap.dec.74.Car.latè in ſua pra.i prin.inf. enim.293.

m Vel iudex ad quem. Nicol. An. Grauat in annot.ad pract.Veſt.cap.fi.lib 8.nume.30.

n Tenet. Idem tenet & comprobat Grauat. in annot.ad d.pract.Octa.Veſtr.lib.6.ca.3. in litera G.

o In ſindicatu.Soc.reg.17.Paris.de Puteo,de de ſindic.uerſic.appellatio.cap.1.nu. 17.& amad.de ſindic.nu.236.Conſtitu.Marchiæ Anchonit.lib.6.cap.2.

p Clauſula ſi & in quãtum.Franc.Mar.q.delfin.271.Soc.iun.conſ.18.uiſis num. 14.& 15.lib.1.Viui.in ſuis commu.opi.in 1.par. opi.167.Iudex à quo,latè per Petr. Beninten. deciſ.Bononien.1.per totam.

q Infra decem dies.Soc.in tracta. fallen. reg. 397.& quando dicti decem dies incipiant currere,uide Veſt.in pract.Rom.Cur.lib.7. cap.3.nu.21.ubi Grauat.ſub nu.52.& eſt à die ſcientiæ,Grauat.conſ.66.infra nu.215.

r In carcere. D. Nicol.Ant. Grauat.in addit. ad pract.Octau.Veſtr.lib.7.cap.3.nu.56.in litera Q Andr.de Alfer.conſil.57. in cauſa uertente in curia,nu.24.

ſ Infra triginta dies.Guido. Pap. deciſ. 436, nu.13.& Caſſado.deciſ.8.nu.3.de appel.

t Magis communis. In hac opinione etiam eſt Miſenger.in ſing.obſerua.centur.4. obſer.36.Graua.in ann. ad pract.Octa.Veſt. lib.7.cap.2.nu.65.ſeq. ubi latè de materia apoſtolorum.

u Apo. Alberi. in diction.in uer. apoſtoli.

x Habet annum.Veſtr.in pract. Roma. Cur. lib.4.c.5.& 10.nu.2.& li.7.c.fi.nu.8 & 12.

y De impedimento.Alex.conſi.64.lib.1.& li. 6.conſil.64.Affli.deciſ.50. Capic.deci.11. col.fin.Gomes.de hac re uideas in regu.de ann.poſſ.quæ.76.

z Citare appellantem. Infra in ultimo actu nu.16.ubi dixi.

a Contrariam partem. Tenet etiã hanc partẽ Boer.deciſ.283.Rom.conſ.174 Siluan.cõſilio.40. num.3.& alij quos refert Veſtr.in pract Rom.Cur.li.7.cap. fin.nu. 18.ubi de cõmu.ibi per Grauat.in annot.ſub nu.42. & hanc prorogationem ſoli principi facere conuenit,ut per Grauat.d.loco, nu. 43. Viui,in commu.opi.in 2.par. opin.23.

b In tpe appellandi.Abb.cõſ.77. lib.2. Corſet.ſing.in uerſi.appellatio interponitur,& eſt receptior ſnĩa, de qua p Veſtr. in pract. lib.7.cap.pe.ubi addit.Grauat.nu.51.Viui in 2.par.opi.commu.opi.23.

c Regulam Circa quã regulam uideas Soc. conſ.95.nu.1.lib.2.Iaſ.l.1.nu.17.ff. ſi quis cãuti. Veſtr,in pract. Rom,Cur.lib.7, ca.3. nu.1, Patris conſ.27.num.11.lib 4. Tiraq. in tract. le mort ſaiſit, le uiſ. in 6. par declar.6.num.9

d Limita primo. Centũ & uigintiuno modis limitat hanc regulam Nico. in concord. gloſſ.concord.6.à nu. 15. vſque in fin. Bernar. de. Luco etiam limitat, in reg. 35.

e Ab executione. Coraſ.lib.3. Miſcella.ca. 2. num.5. Soc.reg.26. Grauat.conſ.109.lib. 2. Duen.lib.1.regul.utr.iur.reg.41. appellare. Viui.in 2.par.opi.commu.opi. 19.

f Modum excedat. Alexan.conſ.113. nu. 10. lib.1. Grat.conſ.16.lib.2. Rui.conſ.40.li 5. Berous q,131. Veſtr.in pract. Rom.Cur. lib. 7.cap.3.nu.6.ubi Grauat. ibi ſub num. 44.

g Sententia arbitri. Coraſ. libr. 3. Miſcella. c.2.nu.12.quod limita,ut per Soc.reg.17. Tamen qñ fuerunt electi uigore ſtatuti eſt ſecus. Soc.reg.24 & infra nu.27. limita ẽt, ut per Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg.57.arbitri. Viui.in 2.par.opin.commu.op.18.

h Legis, uel ſtatuti. Soc.in tracta.fallen. reg. 24.ſupra uerſi.præcedenti.

i Regulam affirmatiuã. Limita, ut per Soc.d. reg.24. Veſtr.in pract. Ron.Cur.lib.3.c. 2.

K Magnum effectum. Nicol. Ant. Grauat.in annot.ad pract. Veſtr,d.l.3.cap.7. nu. 4.

l Ad expenſas. Couar.pract.qq.ca.25.nu.6.

m Tertio prouocare. Veſtr. ubi ſupra li. 7. c.3.nu. 19. Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg.50.

n Verus contumax. Soci.reg.73. Grauat. in addit.ad pract. Veſtr.li.7.c.fi.nu,54.& ſeq.

o Tradit plenè Foller.in pract.crim. laicor. in 4.par.in ver.& ſi cõfitebitur,nu.4. Veſt. in pract.Rom.Cur.lib.7.c.pen.nu, 22. ubi addit. Grauat. num. 53. & ſeq. ſupra in 2. memb.1.par.6.par.prin.nu.8

p Tertio. Limita pluribus modis, ut per Duẽ. lib. 1.reg.utr.iur.reg.156.conuictus.

q Conuictus. Quis dicatur conuictus uide Fulgoſ.conſ.123.nu.3.

r In actis notorijs. Guid. Papa.deci.74. Nico. Ant. Grauat.in annot.ad pact. Octa. Veſtr. lib.7.cap.3.nu.47. Tiraq. in tracta. de pœnis in præfat.nu.69.ſupra nu.185.

ſ Officiali condemnato. Viui. in 2.par. opi. commu.opin.17.

t Interlocutoria. Ioan.de Amicis conſ. 128. nu,2.ubi de cõmu, Duen.li,1,reg.utr.iur, reg 52.& Viui.in 2.par.opi.com.opin.17. Grauat.in addit. d Veſtr.li.3.c.10.nu.6.

u In cauſa poſſeſſorij Viui.in 2. part. opin. commu.opin.22.dixi ſupra in 9. diſtinct.4 par.prin.nu.44. Beninten.deciſ. Bononien. 18,nu.5. latè dixi in meis regeſtis ad l.cum de poſſeſſione. C. ſi moment. poſſeſſ. ſub. nume.144.

x Declaratur. Dec.cõſ.28. Berous q. 52. nu. 8. Cotta in memor.in uerſic.appellari il 1. Veſtr.in d.lib.7.cap.3.nu.2. & nu. 38. & ſeq.per Grauat.in addit.

y Poſſeſſione momentanea. Soc.in tracta.fallen.reg.18.& 264.

z Appellatione remota. Vide etiam de hac clauſula. Rip.reſpon.1.tit.de conſtit.& ſtatu. Aretin.in §.ius autem,nu. 25. inſtit. de iur.nat. Couar.pract.qq.cap.15.col.2. ſupra in 4.par.5.diſtinct.nu.76.

a Per Principem. Si quando fuit iuſta & licita, Duen.lib.1.reg.utr.iur.reg.43.

b Quæ renunciatio. Duen.lib.1. reg.utr. iur, reg.49. Tiraq.de utro.retract.ad fi. tit.§.36. nu.25. Præpoſit.decem modis limitat, in c, interpoſita.§ ille,nu.7 de appellat.

c Cenſet renunciaſſe. Soc.reg.25. Duen. lib. 1.reg.utr.iur.reg. 51.

d Renunciari. De commu. Grauat. in addit. ad pract. Veſtr.lib.7.cap.3.nu.50.

e Sententia excõicationis. Supra num. 178.

f Grauamine. Octau. Veſtr. vbi ſupra in ſua pract.Rom.Cur.lib.5.cap.10.nu. 1.

g Obmiſſo medio Franc.Mar.q.delfin. 281. nu.4. Couar.pract.qq.cap 4.nu.9.

h Epiſcopus. D. And. Alferi. conſil. 63.tenet contra, & dicit quod Eps poteſt eſſe iudex in ſua cauſa, licet dicat ſibi uideri durum.

i Ad Vicarium. Tiraque. in præfat. tract. de pœn.nu.34.in fi.

K Vnus clericus. Ferrat.caut 10. Soc.conſil. 12.lib.1. Soc.iun.conſ 34.col.1.lib.2. ſupra in 4.par 11.diſtin.nu. 22. nec poteſt laicus iſtorum punire, ut per Boer. deciſ. 289.

l Affirmatiua Dec.conſ.28.& 34.& 49.

m Iure canonico. Rot.deciſ. 366. ſi appellãt in nouo. Caſſad.deciſ.8.nu. 10. de appellat. Iaſ.in authen.ad hæc.nu.3. C.de iud.

n Attentatorum. In hac materia attentator, uide Couar.prac.qq.ca.23.& 24. per totũ. & Excellentiſſi.D.meus obſeruand.D.Rob. Lancellottus Peruſinus in ſuo eleganti tractatu de attentatis, vbi ſemper recurras

o Ex

o Ex uarijs. Et ex Guid. Papa conſ.77.

p Apoſtolos. Quia pati debent Guid. Pap. deciſ.436,nu.12. Caſſad.deciſ.8.nu.20.de appellat.& ſufficit bis petere,& unico contextu, Veſtr,in pract.Rom.Cur.lib.7. ca.3. nu.32.& 35, ubi Grauat.in annot.

q Terminum. Et poteſt iudex tale terminũ ſtatuere, Veſter.ubi ſupra li.2.cap.fi.nu.2. ubi addit. Grauat.nu.23.

Ludouicus Alferius.

De executione ſententiæ, ſummo actu iudicij. Quando huic ſit locus, à quoque ordine. In quibus rebus, & contra quas perſonas competat. In ſumma, ex quib. cauſis ea poſſit impediri.

TERTIVS, ET VLTIMVS ACTVS.

1 *Sẽtentia mandatur executioni, poſtquam trãſiuit in rem iudicatam.*

2 *Sẽtentia executioni mandatur ab eodem iudice, qui eam tulit.*

3 *Sentẽtia valida, executioni mandatur, ſed nõ inualida.*

4 *Iudex ordinarius exequitur ſentẽtiam ab eodem delegato.*

5 *Sententiam ſuam arbiter non exequitur, ſed iudex ordinarius.*

6 *Iudex appellationis mãdat executioni ſentẽtiam appellationis.*

7 *Sententia exequitur per iudicem à quo appellatione deſerta.*

8 *Sententiæ executio, quo ordine fiat.*

9 *Debitor non habens bona ſufficientia carceratᷣ*

10 *Sententia mandatur executioni, ſecundum ſtatuta loci.*

11 *Bona minus dãnoſa ĩ executione capi dẽnt.*

12 *Debitor fiſcalis ſine alia executione perſonaliter capitur.*

13 *Ordo l. à diuo Pio.§. in venditione.ff. de re iud.in actione perſonali ſolum ſeruatur. Secus in hypothecaria.*

14 *In executione ſententiæ interlocutoriæ non ſeruatur ordo illius.§. in venditione.*

15 *Executio fienda contra pupillum, primo id nominibus debitam fieri debet.*

16 *Citatio requiritur in executione ſententiæ per appellationem deſertam.*

17 *Citatio non requiritur ſuper executione fienda ſuper eadem re, ſuper qua lata fuit ſententia niſi fiat appellatione deſerta.*

18 *Citatio requiritur in executione, quę ſit contra condemnati ſucceſſorem ſeu per iudicẽ in officio ſucceſſorem.*

19 *Executio ſententiæ in ciuilibus qualiter fiat.*

20 *Datio in ſolutum in aliqua parte plus debito facta, in totum vitiatur.*

Fallit in tenuta vigore pacti executiui lata & quando actione reali agitur.

21 *Citatio partis ĩ taxatione expẽſarũ requiriẽ.*

22 *Appellatio ab immoderata expenſarum taxatione.*

23 *Capi poteſt perſona in executione ſententiæ, vt bona ſua indicet.*

24 *Iudex in modicis cauſis poteſt ſine libello, & ne aliquo iuris ordine compellere quem ad ſoluendum.*

25 *Executio in criminalibus contra damnatũ ad mortem, vel ad membri mutilationem, qualiter ſit facienda.*

26 *Iudex pro iuſtitia exequenda põt aſinũ, ſeu currũ alicuius mediante mercede capere, vt cum eo malefactor ad ſuppliciũ ducatur*

27 *Barones indebitè angariant vaſſallos ſine ſalario, tam in perſonam quam in bonis.*

28 *Executio non poteſt fieri in lecto, veſtibus, & ſuppellectilibus domus, niſi quando alia bona non extant.*

29 *Veſtes cedenti bonis ſunt relinquendæ.*

30 *Damnatis ad mortem veſtes nõ auferuntur.*

31 *Boues aratorij, & alia inſtrumenta ad agriculturam deputata, non poſſunt pro executione ſententiæ capi.*

32 *Sententia non exequitur contra tertium non nominatum in iudicio.*

33 *Inſtrumenti executio poteſt fieri contra tertium poſſeſſorem non citatum, & negocio nõ liquidato, quando continet precarium, & pactum de capiendo.*

34 *Executio pro debito vel delicto patris, nõ poteſt fieri in peculio profectitio filij.*

35 *Filio condemnato non fit executio in peculio aduentitio, etiam ſuper proprietate, quæ eſt tota filij.*

36 *Peculium caſtrenſe filij condemnati, non debetur executioni.*

37 *Vſusfructus aduentitiorum filij, an pro debito uel delicto patris publicetur.*

38 *Executio pro condemnatione pupilli non fit in bonis tutoris, niſi pro expenſis.*

39 Tutor

39 *Tutor qui inſtant cauſam litigandi non ha-*
buit debet in expenſis condemnart, & con-
tra eius bona fit executio.
40 *Executio expenſarum litis factæ cum procu-*
ratore, an & quando fiat contra procurato
rem, uel dominum.
41 *Sententia lata contra emptorem, mandatur*
executioni contra auctorem laudatum ex
eodem proceſſu.
42 *Executio an in bonis ſingulorum fieri poſſit*
pro debito vniuerſitatis.
43 *Executio fit in bonis monaſterij pro debito*
monachi, niſi ſint bona quæſita monaſterio
per medium ipſius monachi.
44 *Fructus beneficij eccleſiaſtici pro debito cleri*
ci capi non poſſunt, niſi quanao alia bona
non habet.
45 *Executio fieri non poteſt in ſtipendijs, neque*
in armis militum neque etiam doctorum.
46 *Executio non fit in libris ſcholariũ, niſi quã-*
do non habent alia bona.
47 *Libri ſcolarium retineri poſſunt pro expenſis*
eius funeralis.
48 *Scholaris qui ceſſit bonis, poſtea libros emit*
non debet illis priuari.
49 *Fructus feudi, pro debito capi non poſſunt ni-*
ſi in ſubſidium.
50 *Executio pro debito vaſſalli defuncti, an fiat*
in fructibus feudi, contra ſucceſſorem.
51 *Executio an fieri poſſit in uijs publ. & thea*
tris, & alijs ſimilib. ꝑ vniuerſitatis debito.
52 *Executio non fit in bonis mariti pro debito*
vxoris, uel contra.
53 *Tutrice ſecundo nubente, non reddita ratio-*
ne, bona ſecũdi uiri ſunt obligata, & in eis
protulerari debito fit executio.
54 *Executio ſententiæ uſque ad 30. annos peti*
poteſt.
55 *Appellari non poteſt ab executione, niſi mo-*
dus in exequendo excedatur.
56 *Executio in perſonam non fit contra perſo-*
nas priuilegiatas.
57 *Executio impeditur per exceptionem nullita*
tis, niſi coram inferiori iudice opponatur.
58 *Petitio reſtitutionis in integrũ impedit exe-*
cutionem ſententiæ, niſi malitioſe petatur.
59 *Exceptio litis pendentiæ non impedit ſenten*
tiæ executionem.
60 *Executio in criminalib. ſuſpenditur ob excel*
lentiam delinquentis in arte ſua, & quan-
do delictum eſt antiquum, uel quando car-
cerem habuit pro delicto.
16 *Reſtitutio in integrũ ex clauſula generali pe-*
ti poteſt aduerſus ſentẽtiã latam cõtra ius
litigatoris, quæ tranſiuit in rem iudicatã.
62 *Sententia non poteſt continere pœnam in ca-*
ſu quo illi non paretur.
63 *Exceptio requirens altiorem indaginem, quę*
incontinenti probari non poteſt, nõ impedit
executionem ſententiæ.
64 *Sententiæ executio an impediatur per denũ*
ciationem Euangelicam, vel per compenſa-
tionis exceptionem.

1 TErtius † & ultimus actus principalis,
qui in iudicio emergit, eſt executio.
Nam lata ſententia, & ea tranſacta in
rem iudicatam, debet fieri ipſius executio,
quia alias fruſtra ferentur ſententiæ, niſi
a deditè mandarentur *a* executioni, c. quod
ad conſultationem, de re iud. & no. gloſ. in
rubr. C. de execu. rei iud. & And. de Iſer. in
conſt. dilationes, col. 2. circa fi. Et quia hęc
materia longa eſt, & per uarios iuris titulos
ac leges diſperſa, ſolum reaſſumam ipſam
breuiter, & ſuccincte per quatuor q. princi
pales, quantũ ad caſus magis quotidianos
in practica, quibus expeditis imponetur fi-
nis huic tract. Et prima q. erit, quę ſentẽtię
mereantur executioni demandari, & à qui
bus iudicibus. Secunda q. erit, quo ordine,
& qualiter ſit facienda executio. Tertia q.
erit, in quibus rebus, & contra quas perſo-
nas poſſit fieri executio. Quarta, & ultima
q. erit, ex quibus cauſis executio impediri
2 poteſt. † Venio ad primam q. principalem.
Et quæro, quæ ſententiæ mereantur execu
tioni demandari, & à quibus iudicib. Iſta
q. eſt bimembris, vnde pono reſponſionem
& regulam ad utrunque membrum, vide-
licet. Regula eſt, quod omnis ſentẽtia põt
executioni demandari, poſtquam tranſiuit
in rem iudicatam, & ab eodem iudice, qui
eam tulit, ut d. c. quo ad conſolationem. l.
cum quædam puella. ff. de iur. om. iud. Nã
ſentẽtia habet executionem paratam. l. mi
nor 25. annis, cui fideicommiſſum. ff. de mi
3 nori. † Limita primo hanc regulam proce
cedere in ſententia ualida, ſecus in ſenten-
tia nulla, quia non meretur executionem.
l. 4. §. cõdemnatũ, & ibi Bar. Alex. & Doct.
ff. de re iud. & l. ſi cũ nulla, eo. tit. & eſt gl.
in l. 2. C. de edic. diui Adr. tol. & Bar. in l. 1.
C. de exec. rei iud. & Bal. in auth. ꝗ ſuppli-
catio.

catio. C. de præ. imp. offe. & Ang. in l. 1. ff. nil
no. appel. pend. & dic, ut habetur plene, per
4 Mod. in d. § condemnatum. † Secundo limi-
ta, procedere in iudice ordinario, ſecus in ſẽ
tentia delegati, quia non poteſt executioni
mandari per ipſum delegatum, ſed debet e-
ius executio fieri per delegantem. l. à Diuo
Pio. in princ & ibi Bart. & Doct. ff. de re iud.
& l. properandum. § ſin autem. C. de iud &
no. Abb. in c. ſi quis contra clericum, col. fin.
de foro comp. & dixi plenius ſupra in 4. parte
in 5. diſt. uer. 18. differunt, & c. ubi limitatur
5 non procedere in delegato principis. † Ter-
tio limita non procedere in ſententia arbi-
tri, quia non poteſt executioni mandari per
ipſum arbitrum, ſed per iudicem ordinariũ,
qui eſt iudex rei conuenti, text. eſt in l. cum
antea. & ibi Bal. col. fin. uerſi. ulterius nota,
& c. C de arb. & not. Bart. in l. non ex omni-
bus. ff. de arb. & glo. & Doct. in d. l. à diuo
Pio, in princ Quod procedit etiam in ſentẽ-
tia arbitrorum iuris, ſecundum Bald. in l. fin.
6 in 6. not. C. de iud. † Quarto limita in ſentẽ
tia, a qua eſt appellatum, quia ſi cõfirmatur,
non mandatur executioni per primum iudi-
cem à quo, ſed per iudicem ad quem, & ſic
iudex appellationis exequitur, ſecundum
Bart. in l. eos, in fin. illius princ. & in l. præci
7 pimus, § officijs, C. de iud. † niſi appellatio
ſit deſerta, quia tunc executio fit per iudicẽ
à quo, ſecundum Bart. Bald. & Docto. in l. ſi
contra. C. de appe. & in d. §. officijs, & Bald.
in authen. ſi quis litigantium. C. de epi aud.
Reliqua pertinentia ad materiam huius q.
dicam infra, in quarta, & ultima q princ. Se
8 cundo principaliter, quæro, quo † ordine, &
qualiter ſit facienda executio. in hoc eſt ſciẽ
dum, quòd executio petitur altero de duo-
bus modis, ſcilicet, uel per actionem in fa-
ctum orientem ex ſententia, iuxta tex. cum
ibi no per Doct. in l. miles, §. iud. ff de re iud.
uel per officium iudicis, ut declarat And. de
Iſer. in conſt dilationes, col. 2. in fi. & ibi di-
cit, quòd melius eſt petere eam officio iudi-
cis, quia tunc non requiritur libellus neque
litis conteſtatio, ſecus, quando petitur iure
actionis, quia eſſet neceſſe formãre nouum
proceſſum & not. Alexan. in conſ. 50. col. 3.
in princ. in 2. uol.
Hoc præſuppoſito dicendum eſt, quoad
reſponſionem quæſtioni faciendam, quòd in
executione ſnĩæ in ciuilibus debet ſeruari
ordo traditus per l. à diuo Pio. §. in uendi-
tione. ff de re iud. ſ. vt primo capiantur mo-
bilia, & deinde ſtabilia, & poſtea nomina
debitorum, & his deficientibus ultimo loco
1 deuenitur ad capturam perſonæ. † non. n.
debet capi perſona pro debito, niſi prius
excuſſis bonis, ſecundum Barto. in l. 3. § tu-
tores, & ibi etiam gl. ff. de ſuſp. tut. ſ. quan-
do facta excuſſione bona non reperiuntur
ſufficientia, ut no. Abb. in c. quod ad conſul
tationem. col. 6. in fi. de re iud. & Bal. in l. 1.
in fi. C. de iur. & fa. ign. & Par. in tract. ſynd.
in uerſi. captura in prin & Bald. in c. tuæ. ut
lite non conteſt. & Alex. in d. §. in uenditio-
ne. col. 3. & 4. Alias autem non ualet execu-
tio, ſi peruertitur ordo prædictus, ſecundum
Ioan de ſmol. & Alex. in d. §. in uenditione.
col. 5 & Feli. in d. c. quod ad cõſultationem,
col. 9. de re iud. quidquid dicat Abb. ibi, qui
dicit ualere executionem, niſi appelletur, &
Bar. in d. §. uenditione, nam uerius eſt ut di-
camus, quòd ille §. in uenditione. ponit for-
mã, à qua recedi non debet, ſecundũ Alex.
& Imo. ibi, & Felin. ubi ſupra, & habetur in
16 deciſ. 303. conſil. Neapo. † Item quando fit
executio debent ſeruari ſtatuta loci, ubi fit,
ut no. Iaſ. in l. cum quædam puella. col. fi. ff.
de iur. omn. iud. uide tamen And. de Iſer. in
conſt dilationes. col. 3. in fi. ubi tenet, quòd
ualet executio non ſeruato ordine, ſed de-
bet appellari, poteſt tamen intelligi, quando
nuncius peruertit ordinem. Secus, ſi iudex
in commiſſione peruertit, quia propter ex-
preſſum iuris errorem, eſſet nulla executio,
quod etiam tenet Matth. in d. conſtit. dila-
11 tiones col. 10. † Item, debet in tali executio
ne adhiberi alius ordo ſcilicet, ut capiantur
ea prius, quę ſunt debitori minus damnoſa,
gloſ. eſt in d. § in uenditionem, in uerſi. ani-
malia, & licet illa gloſſ. quæ communiter ap
probatur, ibi loquatur tãtùm de mobilibus,
tamen Alex. ibi extendit eam etiam ad im-
mobilia, ut in eis etiam habeatur ratio ad
minus damnoſa, quod tenet etiam Bald. in
l. ordo. C. de execut. rei iud. & gloſſ. in l. quã
diu. C. de diſtr. pignor. Quod tamen intelli-
ge, quando executio fit coacte poſt ſenten-
tiam, ſed quando debitor ante ſententiam
offerret ſponte dare bona ſua in ſolutum cre
ditori, tũc poſſet creditor eligere meliorem,
ita loquitur auth niſi. C. de ſolut. prout decla
rat Ale. in d. §. ĩ uend. col. 1. & poteſt tunc cõ

pelli creditor accipere, ſecundum Bal. in d.
12 l.ordo.uerſ.quęro,quid ſi creditore. † Limi
ta tamen prædicta non procedere in debi
tore fiſcali,quia poteſt capi de perſona,etiã
nulla facta excuſſione in bonis, tex. eſt in
13 l.nemo.C.de exac.trib.lib.10. † Secundo li
mita non procedere, quando agitur actio
ne hypothecaria, quia tunc in executione
non ſeruatur dictus ordo, ſed ſolum ſerua-
tur in actione perſonali. ita tenet. Sali.in l.
nomen.C quæ res pig.ob.poſſit Soc.in cõſ.
14 158.col.8.in fi.2.uol. † Tertio limita, non
procedere, quando executio fieret,auctori-
tate ſententiæ interlocutoriæ, puta propter
contumaciam, quia tunc non ſeruatur ta-
lis ordo illius §. in uenditione, glo. eſt in §.
ſi uero.in auth.de exib reis,& Bald. in l. 2.
colum. 3.uerſi. 3.quæritur.ff.ſi ex noxa. cau.
aga.& Bald.in l.2.colum.1.in fi.uerſi. dein-
15 de reuoco,&c.C.qñ fiſc.uel priua.† Quarto
limita, in executione facienda in uenden-
dis rebus pupillaribus, quia primò capiun-
tur nomina debitorum, & ſic non ſeruatur
ordo,l. magis puto.§. non poſſum. uerſicul.
16 quærere,& ibi Bart.ff.de rebus eo.† An au
b tem in executio facienda requirtur *b* par-
tis citatio? Doctores uario modo loquũtur,
tamen ego ſoluam iſtud dubium per ali-
quas ueras concluſiones. Et pono primam
concluſionem, quæ eſt talis. Quando a ſen
tentia fuit appellatum, & eſt deſerta appel-
latio, tunc in executione debet pars citari,
alias non valet executio, ita tenet Barto. in
leg.prima.ff.nil.no.appella.pend.& Bald. &
communiter Doctor.in l.ſi contra. C.de ap-
pellat.& Phili.Decius in conſi.97. colum.2.
& Bald.in l.2.§.fin.C.de temp.appel.& Ale
xan.in dicto §. in uenditione, col. antepen.
17 † Secunda concluſio eſt quando executio
fieret in eadem re,ſuper qua fuit lata ſenten
tia,non requiritur partis citatio, ſecundum
Bar.in d.§. in uenditione. & ibi etiam Ale-
xan.in antepen.colum.niſi fieret appellatio-
ne deſerta, quia tunc ſemper requiritur, ut
18 ibi per ea,quæ modo dixi. † Tertia conclu-
ſio eſt, quando executio fit contra ſucceſſo
rem condemnati, ſeu per iudicem ſucceſſo,
rem in officio,ſemper requiritur citatio, ſe-
cundum Alexand.in d.§. in uenditione, co-
lum.antepenul.per iura ibi allegata per eum.
19 † Supereſt modo unus caſus, uidelicet quan
do executio fit in alia re, ut quia quis con-
demnatur ad pecuniam, & fit executio in
bonis per eundem iudicem, & contra ip-
ſum condemnatum & non ſumus in appel-
latione deſerta. Iſte eſt caſus dubius, in quo
Docto uariant, nam Barto. in d.§. in uendi-
tione.ſentit, quod requiratur citatio, & eũ
ſimpliciter ſequitur Lanfr. in capitu. quo-
niam contra. in uer. interlocutionem, col.
12.ver.quęro nunquid,&c.& Barto.in l.me
minerint. C. unde ui. unde debet fieri cita-
tio, ut compareat ad allegandum quare
ſententia executioni mandari non debeat,
& hanc practicam ponit Barto. in l.defen-
dente.ff.de auct.tut ſed multi Doct.quos re
fert. Alexan in d.§.in uenditione. tenent cõ
trariũ. Aud de Iſer.tangit iſtam q. in conſt.
dilationes,col.3.& ibi etiam Matt.in 7.col.
in fin. & ſeq. Pro ſolutione tamen iſtius q.
& dubij,puto conſiderandum, quod in exe-
cutione ſententiæ plures actus interue-
niunt, primo enim pignora cadunt in cau-
ſam iudicati, & poſtea ſubhaſtantur, & vlti
mo loco emptore non reperto, adiudican-
tur creditori pro iuſto precio, l. ordo. C. de
exec. rei iud.l. 2. C.ſi in cauſa iud. & l.a di-
uo Pio.§.ſi pig. & ibi per omnes Doct.ff.de
re iud. & ponit de hac materia practicam.
Socin.in conſil.37.colum.3.in fin.& ſeq. in
4. uol. Nunc in propoſito quoad primum,
& ſecundum actum,ſcilicet de captu pigno-
rum,& de ſubhaſtatione,non requiritur, de
neceſſitate citatio,ex quo non eſt actus præ
iudicialis ſed reparabilis, ſed quando iu-
dex procedit ad ultimum actum, ſcilicet in
terponendum decretum ſuper alienatione
ſeu iudicatione,tunc debet pars citari, quia
tractatur de magno præiudicio & de tran-
ſlactione dominij,ita tenet Albe.de Roſ per
illum tex.in l.creditor.C.de diſtr.pig.& ha-
betur in deciſ.358.conſ.Neap.& ita uidi ſẽ
per practicari in iudicijs, nam lata ſenten-
tia, & ea tranſacta in rem iudicatam uictor
facit extrahi literas executoriales, & iudex
committit nuncio, ut auctoritate illarum
literarum capiat tantum de bonis debito.
ris condemnati,quod aſcendit ad ſummam
debiti, ſeruando ordinem dicti. §. in uen-
ditione, & illa bona capta ſubhaſtare de-
beat, & plus offerenti uendere, & emptore
non reperto, creditori tradere in ſolutum
pro iuſto precio æſtimando per expertos,
& ſic nuncius exequitur illos duos actus ſi-

ne alia citatione, ſed antequam exequatur
tertium & ultimum, iudex facit unam cita
tionem, parti, ut infra duos dies ueniat ad
releuandum pignus,& ſoluendum debitum,
alias ad allegandum uendi non debeat uel
creditori tradi inſolutum, ſed adiudicari,
& hanc practicam ſemper uidi obſeruari,
& uidetur tuta,& poteſt capi ex his,quæ ha
20 bentur in deci.358.conſ.Neapo. † Nota ta
men quod adiudicatio,quæ fit creditori in
ſolutum, debet fieri pro menſura debiti
aliàs ſi fieret plus debito, uitiatur in totum
ſecundum Bar in l ſi non ſortem §.ſi cent.
ff.de cond.iud.& hoc eſt multum utile, ut
refert ibi Iaſ. in 1.col.quia fructus interim
percepti computabantur in ſortem cui ad
de Alexan.ubi plene trac.in l.iuſte poſſidet.
21 colum. 5 & 6.ff.de acquir. poſſe.† Hoc ta
men limita, quando ſumus in tenuta, quę
datur uigore pacti executioni,quia illa non
uitiatur ſecundum Franciſ.de Aret.in leg.
1.§.pen.ff.de uerbo. oblig. per l.1.§.ſi duæ,
ff.quo.leg.& ſequitur Iaſ in d §.ſi centum,
colum. 2.in prin. Secundo limita, quando
ageretur actione reali ſeu hypothecaria,
quia non uitiatur, licet plus detur, ut not.
gloſſ.in l.3.C.de proc.& Alexand.in l.3.§.fi
na. colum. 6.ff.de acquirend. poſſeſſ. Et
c quid in *c* taxatione expenſarum, an requi
ratur citatio partis? uide Bald.in l.termina
to,colum.2.C.de fruc.& litium exp.& Iaſo.
in l.nec quidquam.§.ubi decretum. colum.
10.ff.de off.procu.ubi Iaſ.tenet, ꝙ non ta
men non refert fideliter Bald. quia Bald. in
d.l.terminato. diſtinguit, ſed poſſet dictum
Iaſ.intelligi,quando eadem die eſſet facien
da taxatio, quia fuit facta condemnatio,
tunc enim non requiritur citatio.ſecus, ſi
poſtea fiat ſecundum Bal.& hoc tenet Phi.
in cap.ſæpe.in 13.quęſt.de appel. ex hoc ſe-
quitur, quòd cum hodie taxatio nunquam
fit eadem die, ſed iudex reſeruat ſibi illam,
ut in d l.terminato, ſemper deberet pars ci-
22 tari, quod patet etiam, quia † a taxatione
poteſt appellari ſcilicet, quando exceditur
modus in taxando, ſecundum Bart.in l.ab
eo executore, colum.fi.ff.de appel.pro hoc
eſt tex.in l.fi. & ibi Bar. C.quando prouoc.
non eſt neceſ.& Iaſo.in in l.properandum.
ſin autem alterutra, colũ.antepenul.in fi.C.
de iud.& Philip.ĩ d.c.ſæpe.in 12.q.ubi opti
mè declarat, ꝙ tunc debet exprimi cauſa
exceſſus in appellatione, aliàs non procedit
23 † Prædictis adde,quòd licet exequendo non
ſit incipiendum a captura perſonæ, tamen
poteſt nuncius, & executor incipere a ca-
ptura, compellendo debitorem perſonali-
ter,ut indicet bona ſua, in quibus erit faciẽ
da excuſſio.ita tenet Paris in tract.ſynd.uer
ſi. exec. colum.3.per glo.in l.pen.ff. de ceſſ.
bon.nam poteſt dicere executor, ego neſcio
ſi habes bona, ubi faciam executionem, ex-
hibeas illa alias exequar in perſonam tuam
carcerãdo te, & ibi etiam dicit Paris,quod
24 † iudex in modicis cauſis poteſt ſiue libel-
lo, & ſine aliquo iuris ordine compellere
quem ad ſoluendum, argu.l ſi & ibi glo.ff.
25 de iud.† Qualiter aũt ſit facienda executio
in criminalibus, ut quando aliquis eſt dam-
natus ad mortem uel ad membri mutila-
d tionem, dic ꝙ ſi iudex non habet *d* cer-
tum carnificem deputatum, poteſt capere
unum hominem uilem,puta mendicantem.
& illum compellere ad exequendum, cui
dari debet ſalarium quinque aureorum,
& ſi damnatus habet ueſtes, & annulos,de-
bent dari carnifici ſpoliatori uſque ad di-
ctam ſummam aureorum quinque, per l.
diuos.ff.de bon.dam. Item, quando iudex
non inueniret hominem uilem ad hoc de-
putandum, poteſt capere unum de carcera
tis, qui forte erat cõdemnatus ad mortem,
uel ad deportationem, ꝙ remittere illam
pœnam,& compellere eum, quod hanc exe
cutionem faciat imo poſſet iudex illum
condemnare, ut ſit perpetus executor, quia
cenſetur tunc damnatus ad opus publicum
& eſt ſeruus pœnæ, & hoc ſi delictum
ſuum erat tale, quòd ad opus publicum
damnari potuiſſet. ita hæc omnia declarat
Paris in tract.ſynd. in uerſ.manigoltus,ubi
plura allegat, & ibi uide per eum tamen
ego ſemper putarem hoc ultimum proce-
dere in perſonis uilibus, & ſic iudex in pœ-
nis irrogandis debet ſemper habere reſpe-
ctum ad qualitatem perſonarum, l.fin. ff.
de iniu.& in leg.capitalium. §.non omnes.
ff de pœnis, & leg. Pedius.§. 1.ff.incen.rui.
naufr.& prædictis adde Bal. & Doctor. in
leg.fina.§. Titius. ff.de pign.act. & quod ha
betur in euangelio, Angariauerunt quen-
26 dam Simonem Cyreneum &c. † Similiter
poteſt iudex pro iuſtitia exequenda cape-
re aſinum, uel equum, uel currum a ſubdi-

te, ut cum eo ducatur malefactor ad ſuppli
cium, eorum debet ſibi dare ſalarium ſeu
penſionem de publico, & ſic non debet ca-
pere gratis. ita tenet Bar. in l. iubemus nul
lam nauem. in princ. C. de ſacroſ. eccl. Bal.
& Alber. de Roſa. in l. fi. §. Titius ff. de pig.
act. & Paris in tract. ſynd. in uerſic. captura
col. pen. uerſi. an officialis poſſet capere &c.
& tradit Matth. in conſt. omnes officiales, &
27 iſti etiam declaratur, † quãdo officiales pro
ſeruitio publico poſſit capere iuramentum
alienum, puta pro mittendis uictualis in
exercitum, uel pro ſeruitio regis uel baro-
nis, uel facere mãdatum de perſona, & ſem-
per debet dati ſalarium angariato, per il-
lam conſt. etiam de hoc extat capitulum re
gni, tamen, hoc malè ſeruant barones no-
ſtri temporis, & nemo eſt qui eorum fa-
cta dijudicet. & dicit Andr. de Iſer. titu-
lo, quæ ſint reg. in uerſi. flumina nauiga-
bilia. Guai a chi la leua. Hinc optimè inue
hit Iuuenales Aquinas, Satyra. 3. Libertas
pauperis hęc eſt pulſatus rogat, & pugnis
concuſſus adorat. Vt liceat paucis cum
dentibus inde reuerti.
28 TERTIO principaliter quæro in
quibus rebus, & contra quas perſonas
e poſſit fieri executio? & hic facias *e* regu
lam contra omnes, & in omnibus rebus
poteſt regulariter executio fieri niſi a iure
reperiatur prohibita, & hoc per generalem
regulam iuris, quæ ſe habet, quod in iure
omnia cenſentur permiſſa, niſi reperian
tur prohibita. l. nec non. §. quod eis. ff. ex
qui cau. maio. Limita primo, non procede-
re in ueſtibus, lecto, & alijs ſimilibus ad
uſum neceſſarium deputatis, prout ſunt
uaſa fictilia, & ſupplectilia, deputata ad
quotidianum uſum? nam in iſtis non fit
executio, quia iſta minime tranſeunt in
hypotheca, ſecundũ Bart. & Bald. & Docto.
in leg. 1. C. quæ res pig. oblig. poſſ. Quod
29 corroboratur. † quia ueſtes etiam ceden-
ti bonis ſunt reliquendæ, ſecundum. Bart.
30 & Docto. in l. pen. ff. de ceſſio. quæ. † quia
etiam damnatis ad mortem non auferun-
tur ueſtes leg. diuus. ff. de bon. dam. Idem
tenet Ioan. Fa. & Iaſ. in fin. colu. pen. inſt.
de actio. prædicta autem intelligo, ut alijs
bonis exiſtentibus non fiat executio in
iſtis ſuppellectilibus, adeo quòd non erra-
ret nuncius, quòd iſtis obmiſſis deueniſ-
ſet ad ſtabilia, ſed qñ aliud non haberet de-
bitor, poſſunt capi, & ſuppelectilia, & lectus
& ueſtes, debent tamen ſolùm derelin-
qui ueſtes, quibus cooperitur per ea, quæ
in ſimili dicam infra in ſequenti limita-
31 tione. † Limita ſecundo, non procedere
in bobus aratorijs, & inſtrumentis ad agri
culturam deputatis, text. eſt in l. executio-
res, & auth. agricultores. C. quę res pig. obl.
poſſ. & hoc hodie eſt prouiſum in regno,
per duo capitula regni. Vnum uidelicet in
nu. 4. quod incipit, pridem contra inſoler-
tiam, quo cauetur, ꝙ ẽt ſi bona debitor non
habebat, nõ fit executio in duobus aratorijs.
Aliud capitulum eſt in num. 153. & in c. con-
ſtitutioni boues, &c. qđ reſtingit ac corrigit
capitulum prædictum, & uult ꝙ ſi alia bo-
na nõ habeat debitor, poteſt in illi fieri exe-
cutio. Idem qñ debitor in ſpecie illis obli-
gaſſet, & ex hac inoleuit cõis practica nota
riorum, qui in inſtrumentis obligari fa-
ciunt iſta talia in ſpecie, & hanc materiam
tract. Math. in conſt. ab officialibus, colu.
32 fin. † Tertio limita, non procedere contra
tertium non nominatum in iudicio quia
contra eum non poteſt fieri executio, ſecun
dum Bal. in conſ. 140. in 3. uol. facit ꝙ no.
Bald. & Imo. in l. ſi binę. ff. de iniuſt. rup. te-
ſti. & Bal. in l. ſi pro te. in fi. C. de dotis, pro
miſ. ubi traditur, ꝙ is, qui non reperitur no-
minatus in inſtrumento, non poteſt ex illo
prætendere executionem nec actiuè, nec
paſſiuè, quamuis ex eo intereſſe pretendat,
fecit etiam text. cũ ſua materia in l. a diuo
33 Pio. § ſi ſuper rebus. ff. ſi de re iud. † Nota
hic tñ unum ſingulare uerbum, quod nun-
quam obliuiſcaris, quod qñ in inſtrumen-
to eſt pactum de capiendo, & conſtitutum
precarij, prout cõiter iſtæ clauſulæ in in-
ſtrumentis apponuntur, poteſt fieri execu-
tio aſiſtentiæ contra tertium poſſeſſorem.
etiam non citatum, & etiam negocio non
liquidato, ita mirabiliter tenet Franc. de
Are. in conſil. 21. columna penul. in fin. &
col. fi. Soc. in conſ. 82 colu. 3. in 3 uol. quod
nota, quia multi Doctores de hoc interro-
gari contrarium reſponderunt, & certe pri-
ma facie contrarium uideretur reſponden
dum, quando deciſio in terminis non oſten
34 deretur. † Quarto limita non procede-
re in peculio profectitio filij, nam pro
delicto, uel debito patris non poteſt fie-
ri execu-

ri executio in dicto peculio aui profecti-
tio, ita tenet Bart. & Bald. in l. 3. §. ſed utrũ.
de min. & Bald. in l. penul. C. qui bon. ced.
35 poſſ. † Similiter pro delicto filij, non po-
teſt fieri executio in peculio aduentitio,
etiã ſuper proprietate, quæ eſt tota filij, ita
tenet Bar. in l. fin. §. ſi de uectigalibus. ff. de
dam. infect. quem ibi ſequuntur Imo. & Ale.
in 17. col. & cõiter Doct. nã arguendo a for-
36 tiori. † pro delicto filij, non poteſt fieri exe-
cutio, etiam in peculio caſtrenſi, ut eſt tex. in
l. 2. C. de bon. proſc. quod eſt liberum ipſius
filij, ergo multo minus in aduentio, in quo
minus habet iuris, & idem tenet Bald. in l.
37 3. §. ſi filius. ff. quod quiſque iur. † & an ex
delicto patris publicetur uſusfructus aduen-
titiorum, qui eſt patris, uide Ale. ubi plene
hæc omnia deſputat in d. §. ſi de uectigali-
bus, colu. 18. cum tribus ſeq. & ſimiliter an
pro debito patris poſſit creditor capere di
ctum uſumfructũ, uide Ioan. And. in add.
Spec. in tit. de pec. cl. uerſ. ad materiam, &c.
38 † Quinto limita nõ procedere in bonis tu
toris, in quibus non fit executio, qñ fuit con
demnatus pro pupillo tutorię nomine, ſed
fit in bonis pupilli, tex. eſt & ibi Bal. & Doc.
in l. 1. C. qñ fiſ. uel pri. & not. Bart. in l. 2. ff.
de adm. tut. quod limita non procedere,
qñ executio fieri põt pro cõdemnatione ex
39 penſarum, † nam ſi tutor non habuit iu-
ſtam cauſam litigandi, & propterea fuit
condemnatus in expenſis, fit executio con
tra eum, & non contra pupillum, text. eſt
in leg. non eſt ignotum. C. de admi. tut. &
Bart. in leg. edita. colũ. fi. C. de eden. & Bart.
in l. qui ſolidum. §. etiam. ff. de leg. 2. & in l.
40 4. in princ. ff. de re iud. † Quid autem in
procuratore? uide Bart. in d. l. 4. & Ang. &
Doct. in leg. Plautius. ff. de proc. & Abb. in
c. ſæpe. in 1. no. de app. & ueritas eſt, quando
condemnatio expenſarum fit ob delictum
procuratoris, fit executio contra eum, uel
ſi facit aliquod, ad quod non habeat man-
datum, aliàs fit contra dominum, & ſic pa-
tet, quod contra falſum procuratorem fit
executio, ut in d. leg. Plautius, & ibi Bald.
& Docto. Similiter contra procuratorem
in rem ſuam fit executio, unde uendi-
tor, qui defendit emptorem patitur exe-
cutionem ſecundum Bald. in d. l. Plautius.
41 † & hoc eſt inductum in regno per regiam
prag. quæ incipit, dubitationem, quod
ſententia lata contra emptorem, manda-
tur executione cõtra auctorẽ laudatũ ex eo
dem proceſſu. Et ad id qđ dixi de falſo pro
curatore, adde Alexan. in l. inter quos. ff. de
dam. inf. Item adde, quod ſi dominus ſcit.
& patitur falſum procuratorem agere, uel
defendere, tunc ſi procurator non eſt ſoluẽ
do, fit executio contra dñm in ſubſidium.
ita not. in authen. qua in prouincia. C. ubi
de cr. ag. opor. & Ang. in auth. ut omnes obe.
iud. prouin. col. 1. in fi. uerſi. 2. no. & uerſi. 3.
no. &c. † Sexto limita, non procedere in
42 bonis ſingulorum ciuium pro debito uni
uerſitatis, quod dic, ut per Bald. in leg.
etiam, col. 4. circa fin. C. de execu. rei iudic.
† Septimo limita non procedere in bo-
43 nis monaſterij, quia in illis non fiat exe-
cutio pro debito monachi, quod intelli-
ge, niſi ſint bona quæſita monaſterio per
medium ipſius monachi, ipſe autem mo-
nachus non poteſt pro debito carcerari, ita
tenet Bald. in auth. cã, quæ. colum. 2. uerſic.
quartum conſiderandum. C. de epiſ. & cl.
† Octauo limita, non procedere in fructi-
44 bus præbẽdæ, ſeu beneficij eccleſiaſtici, quia
in eis nõ fit executio pro condẽnatione cle-
rici dummodo habeat alia bona, ſed ſi alia
non habeat, põt tunc fieri in dictis fructi-
bus ita tenent Bart. Ale. & comuniter
docto. in l. commodis. ff. de re iud. & glo. &
Bald. in l. ſtipend. C. de execu. re iud. & ca-
no. in cap. peruenit, de fideiuſ. & in cap. 1. de
app. † Nono limita, in ſtipendijs militum,
45 quę ſimiliter capi non poſſunt, niſi in ſubſi-
dium ſ. non exiſtentib. alijs bonis, tex. eſt in
d. l. commodis, & in d. l. ſtipendia, & idem
in ſtipendijs Doct. ſecundum Abb. & Doc.
in d. c. peruenit, & idem in armis militum.
ſecundum gloſſ. in l. nepos proculo. ff. de
46 uerb. ſig. † Decimo limita in libris ſcho-
larium, In quibus non põt fieri executio
ſẽm gl. in d. l. nepos proculo. quod tamẽ eodẽ
mõ intelligas. ſ. qñ ſcholaris habet alia bo-
na, aliàs ſecus, per d. leg. ſtipendia. & d. leg.
commodis, & not. Specul. in tit. de exec.
47 ſent. §. ſequitur. in fi. † Item intellige, ni-
ſi aliquis feciſſet expenſas funerales ſcho-
lari mortui, quia poteſt pro illis expenſis
retinere libros, ita no. Iaſ. in l. ſi non ſortem.
§. ſi centum. col. fi. ff. de cõd. iud. & per illam
gl. in d. l. nepos proculo. dicebat Bald. in
48 rub. C. qui bo. ced. poſſ. † quòd ſi ſcholaris

cedat bonis, & poſtea emat lib non debet
49 illi priuari. †Vndecimo limita, in fructi-
bus feudi, in quibus non fit executio, niſi
in ſubſidium, ſcilicet alijs bonis non exi-
ſtentibus, ſecundum Ale.in d.l.commodis,
ff.de re iud.& Imo.in l.ſi finita.§.ſi de uecti
galibus. uer.quid ſi agatur contra feudata-
rium,&c.ff.de dam.inf.& Ang.in l.pro hær.
50 §.ſi quis. ff.de acqu.hæred. †An autem de
functo feudatario, fiat executio in fructi-
bus feudi contra ſucceſſorem? dic, quòd
non, ſi eſt feudum ex facto, & prouidentia,
& ſucceſſor fecit inuentarium, aliàs ſecus ſi
non fecit inuentarium, uel ſic eſt feudum hę
reditarium, quia tunc fit executio pro de-
bito defuncti, ita habetur in deciſ. 26.in fi.
51 & deci.240.in fi.conſi.Neap.†Duodecimo
limita, ut pro debito uniuerſitatis non poſ-
ſit fieri executio in uijs publicis, & theatris,
& alijs ſimilibus, quę ſunt ad uſum ciuium,
& ipſius uniuerſitatis, ſed compellitur po-
tiùs uniuerſitas imponere collectam, ſecū
dum Alex.in d.l.commodis. ff. de re iud.
52 & Bar.& doc.in l.4. in prin.eod. tit.†Deci-
motertio limita, ut non fiat executio in bo
nis mariti pro debito uxoris, uel econtra
53 l.1.& 2.& per totū, C.ne uxo.pro mar.†fal-
lit in caſu ſingulari leg. ſi mater. C.in qui.
cau. pig.uel hypot.contrahi. ſi uxor mor-
tuo uiro ſuſcepit tutelam filiorum, & tran-
ſit ad ſecunda uota, nō redditis rationibus,
& non petito tutore, poteſt pro debito tu
telari fieri executio, etiam in bonis ſecundi
mariti, quę cenſentur ad hoc ipſo iure obli
gata, ut ibi, & tenere perpetuo mēti illum ca
ſum ſingularem, quia ſi de hoc nō eſſet lex
ſcripta, quilibet reſponderet in contrarium.
54 †Vltimo, poſſet hic dubitari, uſq; ad quod
tempus poteſt peti executio ſententiæ. Dic
ꝙ uſque ad 30.annos, & non ultra ita tenet
Bald.in l.debitori, col.fi.C.de pact.& habe-
55 tur in deciſ. 255.conſil.Neap.†An autem
poſſit appellari ab executione? communis
concluſio eſt, quòd non, niſi excedatur mo
dus in exequendo, tunc enim poteſt appel-
lari, & debet exprimi cauſa exceſſus, & gra
uaminis, ita tenet Bar.in leg.ab executore,
colum.1.ff.de appella.& Barto.& Doct.in l.
ab executione.C.quo.app.non reci. & Abb.
in c.quod ad conſultationem. columna pe.
de re iud.& Pet Phil.Cor.in conſi.71.col.4.
56 in fin.1.uolu. † Reſpectu autem perſonæ
non poteſt fieri executio contra perſonas
numeratas, in leg.ſecunda, tertia, & quarta,
ff.de in ius.uoc.Item contra Doctorem actu
legentem, leg.medicos. C.de profeſ.& med.
lib.10.& Card.in cle.2. in 4.q.de mag.nec
contra clericum pro debito.ſecundum Abb.
& Can.in capitulo peruenit, de fideiuſſ.&
in l.miles, ff.de re iud.
57 QVARTO, † & ultimo quæritur, ex
quibus cauſis executio impediri poteſt. Et
quoniam iſtas cauſas plenè attingit Spec.
in tit.de execut.ſent.§.fi.ideo breuibus me
expediam. Et quia inter alias exceptiones
f impeditiuas *f* executionis eſt exceptio nul-
litatis, l.4.§.condemnatum, & ibi per Doct.
ff.de re iud.& dixi ſupra in 1.q.adde unam
ſingularem declarationem, quam poſuit
Ang.in d §.condemnatum, uidelicet, quod
qn̄ exceptio nullitatis proponitur coram in
feriori iudice ab eo, qui pronunciauit, nun-
58 quam impedit executionem. †An autem
petitio reſtitutionis in integrum, impediat
executionem ſententiæ? Dic, quòd ſic, tex.
eſt in l.ſi cauſa cognita. C.de trāſact.& Bal.
in conſil.338.in 3.uolum. & Soci. in conſil.
109.in fin.4.uolum. & Bart.in l. defendēte,
ff.de auct.tut.& idem Bart.in l.ſi prætor.§.
Marcellus.in fi.ff.de iud.ubi limitat, niſi re-
ſtitutio peteretur malitioſè, uel haberet al-
tiorem indaginem, adde Abb.in c.ſuſcita-
ta, de reſtit. in integ.ſed quando executio
eſſet irretractabilis, indiſtinctè impeditur
ſecundum. Ale.in conſi.17.colum.2.in 1.uo
59 lum.†Quid de exceptione litis pendentiæ,
an impediat executionem ſententiæ? Dic,
quòd non ſecundum.Inno.in c.cum in re,
de off.deleg.& Lud.Rom.in conſ.76 in fi.
& Bald.in l.1.C.ſi plu.una ſent.& Moder.in
60 l.4 §.condemnatum.ff.de re iud.†Item, cir
ca executionem, quæ eſt facienda in perſo-
na pro delicto, puta quia aliquis commiſit
tale delictum pro quo ueniret damnandus
ad mortem, uel ad membri mutilationem,
poteſt opponi, quòd ille eſt homo ualde di
g ſciplinatus, puta quòd habet *g* aliquam
excellentiam in ſua arte, uel peritia, adeo ꝙ
eſt utilis reipub. ꝙ ſanus uiuat, nam ex hac
cauſa non dēt mori, nec mutilari, ita tenet
Alex. in additio.ad Bar.in l.quid ergo.§ pę-
na grauior.in addit.quæ incipit, unde dic,
ꝙ iudex, &c.ff.de his, qui not.inf.Idem eſt
qn̄ poſt delictum commiſſum eſſet lapſum
lon-

h longum tempus, quia eſt moderando *h* exe
cutio pœnæ corporalis, l. ſi diutino, & ibi,
gloſſ.ff.de pœn.ubi etiam dicit gloſſ. idem
quando aliquis ſtetit pro delicto carcera-
61 tus.†Prædictis etiam adde, quòd licet alias
ſit dictū ſuperius, quòd ſententia lata con-
tra ius litigatoris, mandatur executioni, ſi
non fuit ab ea appellatum, tranſit in rem
iudicatam, ſuper hoc ſciendum, quòd quan
uis elapſo tempore appellandi, non poſſit
appellari a tali ſentētia, tamen poteſt cōtra
eam peti reſtituitio in integ. ex clauſula ge
nerali, & hoc fuit dictum Hoſt. quod refert
Abb.in c.2.in fi. de purg.vulg. Verum dicit
Abb.ꝙ talis reſtitutio non poteſt obtineri,
62 niſi a ſolo principe, ut ibi per eum.† Quid
autem ſi iudex poſuit pœnam in caſu, quo
eius ſententiæ non pareretur, an poſſit fieri
executio ad talem pœnam? Dic ꝙ non ſe-
63 cundum Ale.in conſi.81.in fi.2.uol.† Item
circa materiam huius quartæ quæſtio. po-
tes dare unam magiſtralem doctrinam, quā
tradit Alex.in conſ.95.col.3.uerſi.hodie ta
mē, &c.in 2.uol.uidelicet, ꝙ nulla exceptio
requirens altiorem indaginem, quæ ex pro-
ceſſu non patet, & quæ incontinenti proba
ri non poteſt, impedit executionem ſenten-
tiæ, & colligitur ex dictis Docto.in d.§ con-
demnatum.& per Ale.in conſi.83.in 5.uol.
64 ubi plus etiam tangit †An per uiam denun
ciationis Euangelicæ poſſit impediri execu
tio ſententiæ, quæ tranſit in rem iudicatā,
& concludit, quòd non, niſi in caſu, quando
uictor fateretur eam eſſe iniquam. Et an poſ
ſit opponi exceptio compenſationis ad im-
pediendam executionem ſententiæ, uide
Ale.in conſ.61.in 3.uol. Reliqua autem per
tinentia ad materiam executionis, uide per
Spec.in tit.de exec.ſenten.per totum, & per
Ale.& Doct.in d. §. condemnatum, & in d.
l.a diuo.Pio.per totam l.ff.de re iud. & per
Bal.Sal.& ſcribentes in toto titu.C.de exec.
re iud.& in quam pluribus alijs locis. Et per
hæc ſit impoſitus finis huic tractatui, qui
fuit per me Robertum Marantam Venuſi-
num, incœptus die 13.menſis. Nouembris,
ſub anno domini 1520. completus autem
fuit Deo fauente, die 20.menſis Septembris
ſub anno iubilei 1525.in vigilia B. Matthęi
Apoſtoli. Sit laus omnipotenti Deo, & glo-
rioſo Apoſtolo, & Euangeliſtæ Matthæo,
i quibus præuijs *i* finem tanto labori im-
poſui, quem tractatum ſcripſi originaliter
manu propria, & ſimiliter iterū manu pro-
pria totū exēplaui, & correxi. Si gitur in eo
aliqua reperiatur mendoſitas, non mihi ui-
tio attribuatur, ſed potius impreſſoris er-
rore eueniſſe, quilibet lector arbitretur. In
quorum fidē manu propria me ſubſcripſi.
Rob.Marant.Venuſ.V.I.D.Manu.propria.

ADDITIONES.

a Executioni. Videas Veſtri. in pract. Rom.
Cur.lib.8.capi.fin.ubi Doct. annotat Nico.
Ant.Grauat.

b Partis citatio. Deci.conſil.97.Afflict.deciſ.
157. in fi.& deci.396.nu.9.de cōi, quod nō
requiratur citatio, quando tranſiuit in rē iu
dicatā, teſtatur Grauat. in addit. ad practi.
Veſtr.lib.8.cap.fin.num.26.litera.D.Duen.
lib.1.reg.utr.iur.reg.94.citatio.

c In taxatione expenſarum. Nicol.Ant.Gra-
uat.ubi ſupra in lib.8.cap.fin.nu.35. ſupra.
per Foller.in 9.actu.2.par.6.par.prin.nu.3.

d Carnificē. Et an talis executor peccet, dic
quod non, ut per Dumber. in ſuo Enchir.
crim.cap.fin.

e Regulam. Duen.lib. 1.regul. utr.iur. reg.
275 & ſeq.ubi latè.

f Exceptio nullitatis. De hac exceptione. Co
uar.pract.qq cap.24.nu.6.col.2.in fi.& ſeq.
& latiſſimè cap.25.per totum.

g Aliquam excellentiam. Tiraquel.in tract.
de pęnis, cauſa 50.Couarr.lib.2.reſolut.ca-
pitu.9.nume.6.

h Longum tempus. Tiraq.d.tract.de penis,
cauſa 29.Foller.in pract.crimin.laico.in 2.
par.2.par.in uer.dentur capitula, nu.24.

i Finem tanto labori impoſui. Die prima
Nouembris 1568. Legere incepi, & finem
impoſui die octaua menſis Februarij 1569.
quo tempore dum legebam, hæc pauca ra-
ptim annotaui. Ego Ludouicus Alferius,
Cortonenſis V. I. D. Paduæ &c.

DOM. ROBERTI MARANTAE I. V. D. QVAESTIONVM LEGALIVM. DISPVTATIONES DECEM.

DISPVTATIO PRIMA.

An ordinarius loci ad mandatum delegati à principe teneatur exequi ſententiam ipſius delegati euidenter iniuſtam, & an poſſit ſibi de facto reſiſtere.

1 *Delegatus principis in cauſa ſibi comiſſa eſt maior quocunque ordinario: & hoc qualiter intelligatur, num.40.*

Iudex inferior an cognoſcit de viribus ſententiæ ſuperioris, neque poteſt imponere legem ſuperiori.

2 *Iudex ordinarius habet firmiorem iuriſdictionem, ſed de legatus principis digniorem.*

3 *Cauſa delegata per principem, cenſetur quo ad illa ſublata omnis poteſtas ordinario, etiam delegato mortuo, & proceſſus per ordinarium factus ſuper ea, eſt nullus.*

4 *Delegatus principis poteſt mandare ordinario, ut ſuam ſententiam exequatur, n.5.10.*

Princeps ſi mandat hominem occidi, debet ſibi obtemperari, ſiue iuſtè ſiue iniuſtè faciat, quia non habet hominem, qui ſua facta dijudicet & eius ſola voluntas habetur pro cauſa.

6 *Delegatus principis repræſentat perſonam Principis, & eius uice fungitur.*

7 *Delegatus principis poteſt mulctare executorem, & punire vnumquemque impediẽtem ſuam iuriſdictionem,*

8 *Iudex unus an teneatur exequi ſententiam alterius, ſi fuit ab eo requiſitus, nu.10.*

Iudex eccleſiaſticus poteſt implorare brachiũ Iudicis ſecularis, & ſi non dat, excommunicat eum, numero.26.

9 *Iudicis auctoritas facit licitum, quod alias erat illicitum, num 44.*

Iudex poteſt moueri ad ſententiandum ex cõfeſſione ſibi facta uiua uoce, & ex aliqua ſcriptura ſibi oſtenſa, licet in actis non reperiatur deſcripta,

10 *Delegatus principis habet merum, & miſtum imperium, & poteſt exequi ſentẽtiam ſuam, & excommunicare, & accipere manum militarem ab ordinario.*

11 *Præcepto ſuperioris, qui non obedit, morte moriatur & dicitur rebellis, & hoc qualiter intelligatur, nu.37.*

Carceratus eximens de carcere, qui erat confeſſus, uel condemnatus de crimine, tenetur, l.Iul maieſt.

12 *Executor merus non habet cognoſcere de iuſtitia, uel iniuſtitia cauſæ.*

13 *Appellatio fuit inducta ad releuandum grauamina officialium num 45.*

Appellari etiam poteſt a delegato principis.

14 *Appellans non poteſt uerbo iniuriari iudici à quo.*

Ordinarium remedium facit ceſſare extraordinarium.

15 *Iudex ordinarius an poſſit reſiſtere delegato exequenti ſententiam ſuam.*

15 *Iudex dicitur miniſter dei in terris, & eius iudicium prodit de uultu Dei.*

Iudex qui non facit iuſtitiam dicitur miniſter diaboli.

Iuſtitia eſt magis accepta apud Deum, quam immolare hoſtias.

17 *Iudex debet habere duos ſales.*

Iudex nõ faciens iuſtitiam, numeratur inter animalia bruta, & non dicitur homo.

18 *Defendere oppreſſos omni iure præcipitur, numero.25.*

19 *Litteris principis iniuſta ſcribentis, an ſit obediendum, nu 20 21.*

20 *Obediri debet potius Deo, quàm principi iniuſta iubenti.*

22 *Iudici an, & quando ſit licitum de facto reſiſtere, quando contra ius exequitur.*

23 *Aſſeſſores debent contradicere, & proteſtari contra officiales iniuſtè exequentes.*

24 *Iudex inferior poteſt cognoſcere de facto ſuperioris, & illud impedire, quando eſt notoriè iniuſtum.*

25 *Delegato uolenti exequi ſententiam nullam poteſt reſiſti.*

26 Bra-

26 *Brachium iudicis ſecularis, an, & quando poteſt iudex eccleſiaſticus implorare.*

27 *Defendere offenſum, uel aliter oppreſſũm, uel expulſum de re ſua, quilibet tertius poteſt impune, etiam ſi ſit priuatus homo, & non ſolùm amicus, ſed etiam penitus extraneus.*

Defenſio ubi eſt permiſſa, ibi etiam poſſunt cõuocari amici ad defendendum, nume.39.

Defenſio debet fieri incontinenti, & quomodo intelligatur illud verbum, incontinenti, quando offenſio fit perſonæ, uel in rebus & quid in magnis dominis.

28 *Baiulo qui indebitè expignorat aliquem, poteſt de facto reſiſti.*

Executori ultra modum exequenti poteſt de facto reſiſti, & defenſio eſt permiſſa toti populo, quando unus de populo offenditur.

29 *Capienti aliquem in domo ſua, etiam ſi ſit officialis, poteſt cum armis reſiſti.*

Iudex iniuſte exequens, dicitur inferre uiolentiam, & poteſt ſibi reſiſti.

30 *Spolium ita committit iudex iniuſte priuans aliquem poſſeſſione, ſicut priuatus, & poteſt ſibi contradici, etiam ſi habeat literas Papæ cum clauſula contradictores, &c.*

31 *Argumentum de contractibus ad iudicialia ualidum eſt. Et clauſula, contradictore, &c. & habet locum contra iniuſtè contradicentes non autem contra iuſte.*

32 *Vaſallus tenetur defendere dominum in bello iuſto, non autem quando dominus iniuſtè præliatur.*

33 *Delegatus principis, an, & quando teneatur expectare ſecundã iuſſionem principis, & ſuper ſedere in exequendo.*

Princeps ſemper præſumitur moueri ex iuſta cauſa, & eius ſola uolũtas habetur pro cauſa.

Appellatio deuoluit cauſam ad ſuperiorẽ, & iudex a quo remanet priuatus, nu. 38.

34 *Iudex procedens extra iudicialiter, dicitur procedere ut priuatus & poteſt ſibi impune reſiſti idem quando procedit in negocio ſibi non commiſſo, num.35.42.*

36 *Executio iniuſta poteſt indiſtinctè impediri, quando eſt irretractabilis.*

38 *Apell. pendente, ſi iudex uult exequi poteſt ſibi de facto reſiſti.*

39 *Reſiſtere qui poteſt iniuſtè iudici exequenti, poteſt ad hoc etiam conuocare amicos, & conducere ſtipendiarios.*

41 *Reſtitutio in integrum præſupponit ſententiã ualere.*

Inferior prælatus poteſt amoueri per inquiſitionem datum a Papa.

43 *Defenſionem poteſt laicus implorare a iudice ſeculari contra clericum, qui ipſum expulis de poſſeſſione ſua.*

a PLERVNQVE *a* contingit, quod ſumus Pont. uel princeps ſecularis delegat aliqnam cauſam alicui delegato, quod procedens auctoritate principis profert in illa cauſa ſententiam euidenter iniuſtam, & uult illam exequi pro cuius executione facit mandatum ordinario illius loci, ut dictam ſententiam exequatur, ordinarius autem uidens ſententiam iniquam, denegat uelle ipſam exequit, imò uult reſiſtere etiam armata manu, ne talis ſententia executioni mandetur. Quæritur quid iuris. Solet enim iſtud multoties euenire, quod iſti delegati principis ſeu apoſtolici ſub prætextu eorum auctoritatis, & quod dicunt ſe maiores quocunque ordinario, excedunt modum iuſtitiæ, & exequuntur ſententias notorię iniquitas, in graue pręiudicium ſubiectorum, & contra mentem delegantis.

1 † Et pro parte affirmatiua, ſcilicet quòd dicto mandato ſit obtemperandum, & non poſſit ordinarius reſiſtere adducitur primo, quia delegatus principis in cauſa ſibi commiſſa eſt maior quocunque ordinario, c. ſane quia. de offi. delega. & c. paſtoralis. §. præterea. de offi. ord. & tenet Fran. de Aret. in l. aduerſus, C. ſi aduer. rem iudic. Quæ maioritas intelligitur reſpectu dignitatis, ſed reſpectu firmitatis eſt firmior iuriſdic. ordinarij, ſecundum Alex. & communiter Docto. in rub. ff. de offic. eius cui mand. eſt iuriſdi. & Arch. in cap. ſi quis epiſcopus. ſecunda. q.6. & Fel. in c. ſane quia.
2 † Nunc ſequitur conſequentia, quod iudex inferior non poteſt ſe intromittere ad cognoſcendum de uiribus ſententię ſuperioris, & maxime delegati a principe, ſed ſolus princeps cognoſcit, ut dict. leg. aduerſus, & ibi Bald. & Doct. & Bar. in l. nam. & poſtea. §. minor. ff. de iureiurand. Non enim poteſt inferior iudex imponere legem ſuperiori, cap. uenientes, de iureiu. & cle. ne Romani. & ibi not. per gl. & Car. de elec. & Bald. in authen. ſed nouo iure, colum. 2. de ſer. fug. Si ergo ordinarius vult dicere, nolo exequi ſenten-

ſententiam tuam,quia eſt iniqua?uideretur
ſe intromittere ad cognoſcendum de ſnīa
ſuperioris, ergo hoc facere non poteſt, ſed
3 debet obedire ſuperiori. † Secundo, quia
quando princeps delegat cauſam alicui ſpe
ciali delegato,cenſetur tollere oēm iuriſdi-
ctionē,& oēm poteſtatem inferioribus ordi
narijs qui alias poterant de illa cā cogno-
ſcere. Ita d.Bald.in c.ad hoc,col. 4. de pace
iur.fir.& Lud.Ro.in conſ.330.col.3.in cōſ.
35.p hoc ur̄ tex.in c.paſtoralis.§. præterea,
& ibi Fel.de offi.deleg.& Fel.ī c.qm̄ Abbas,
in fi.eo.ti.& Imo.in l.ſi expreſſum. ff.de ap
pel. & Iaſ.in l.more.col.fi.ff.de iur.om.iud.
in tm̄ ꝙ dicit Bald. in l.ſi ut proponis, la 1.
col.3.uerſ.quæro Papa,&c.C.qūo,& quan
do iud.ꝙ p delegationē principis in tm̄ cē-
ſetur auocata iuriſdictio ab ordinario, qđ
ēt ſi moriat̄ delegatus,non reuertitur cauſa
ad ordinariū,ſed uadit ad Papā,qui delega
uerat. Nam per talem delegationem cenſe-
tur princeps aduocare cauſam ad ſe,quo ca
ſu quilibet inferior cenſetur in illa cauſa
priuatus iuriſdictione,c.ut noſtrum, & ibi
Abb.& Philip.de appella.& l. iudicium ſol-
uitur.ff.de iud.unde ſequitur,ꝙ cum iſte or
dinarius ſit priuatus iuriſdictione,& omni
poteſtate ſuper cauſa delegata, non poteſt
aliter ſe immiſcere in reſiſtendo delegato
4 uolenti exequi,uel mandanti.† Tertio,hoc
confirmo per tex.in c.paſtoralis.§. quia ue-
ro.de offic.dele.ubi eſt caſus de hoc,ꝙ dele
gatus pōt mandare ordinario,ut ſuam ſen-
tētiam exequatur, & tenetur illam exequi
ordinarius,ēt ſi ſciat illam eſſe iniuſtam, ut
ibi expreſsè dr̄.Idem probatur in c.ſignifi-
caſti.in fi.de off. deleg. ubi delegatus Papæ
pōt mādare ordinario,ut exequatur,& pōt
ipſe delegatus reſiſtnti compeſcere per cē-
ſuram eccleſiaſticam,unde per iſta duo iu-
ra clarè probatur,quòd eſt obtemperādum,
5 nō reſiſtendū tali delegato.† Quarto addu
co tex.in c.ſtuduiſti.de off.delegati.ubi loq̄
tur in legato ſedis apoſtolicæ, qui eſt ordi-
narius,tamen ibi dr̄, quod non poteſt ſe im
pedire contra ſnīam delegati ab eadem ſe-
de apoſtolica. Imò poteſt delegatus ipſi le-
gato mandare, ut exequatur ſnīam ipſius
delegati,uerum non pōt compelli legatus,
ſi non uult,ſecundum gl.fi.in d.c.ſtuduiſti.
licet Ab.ibi in fin.dicat eſſe uerius, ut poſ-
ſit ēt compelli,quia quo ad cām delegatam
cenſetur delegatus maior legato. ergo quā-
to magis alius ordinarius inferior non de-
bet ſe intromittere circa oppugnationē ſen
6 tentiæ delegati principis † Quinto, quia
delegatus principis fungitur uice delegan-
tis, & repreſentat perſonam ipſius princi-
pis, d.cap.ſanè quia.de off. dele. & c. paſto-
ralis.§.præterea.de offi ord.& Fran. de Are.
in d.l.aduerſus.C.ſi aduer.rem iu. Sed quam
do princeps mandat aliquid fieri, puta ho-
minem occidi,uel aliud exequi, non quæri
tur,utrū iuſtè uel iniuſtè mādet. Sed debet
ſibi indiſtinctè obtēperari, ut not.And.de
Iſer.in c.1.colu.4.in fi. ſi de inueſt. inter do.
& uaſ.lis ori.& Fel.plene in c.quæ in eccle-
ſiarum. columna uigeſimaquarta. uerſicu-
lo 5. concluſi. &c. de conſtitu. Nam prin-
ceps non habet hominem, qui ſua facta de
iudicet,ut dicit And.de Iſer.in cap.1.uerſi.
flumina nauigabilia,colum.1.in fi.quę ſint
rega.& in pœn.conſt.columna 5. Et quic-
quid facit princeps, præſumitur ex cauſa
facere,& eius ſola uolūtas habetur pro cau
ſa,ſecundum Fel.ubi ſupra.& no.gl.& Bar.
in l.relegati.ff.de pœnis.& Alexan. in conſ.
2.colu.7.& pen.in 1.uol.& Abb.in cap.niſi
ſpecialis.de off.leg.ergo idem eſt dicendum
in eius delegato, qui principem repreſen-
7 tat, per pręd.icta. † Sexto, quia delegatus
principis poteſt mulctare executorem per
eū deputatū ad ſuā ſnīam exequendam.l.2
C. de ſport.Item poteſt punire unumquen-
que impedientem ſuā iuriſdictionē per cen
ſuras,& alia iuris remedia, ſ̄m Abb. in cap.
1.col.fi.de off.del.& ibi ēt Fel.in 7.col.in fi.
& Ang.in conſ.7. per quæ ur̄ dicendum, ꝙ
ordinarius reſiſtens ſuæ ſententiæ executio
ni mandari, impediret eius iuriſdictionem,
& poſſet puniri,unde reſiſtere non poteſt.
8 † Septimo, quia quādo unus iudex requiri-
tur,ut exequat̄ ſnīam alterius, & ſumus in
cā ciuili indiſtinctè tenetur eā exequi licet
ſcias eam eſſe iniuſtam,ſecundū Inn.in c.cū
inre.de off dele.& And.de Iſer. in c.1 colu.
fi.de contro.int.uaſ.& aliū de bene.& in cō
ſti.poſt mundi machinam. Tenetur.n.unus
officialis alium adiuuare, ut no. And. de
Iſer.in cōſt.Iuſtitiarios regionum,la 2.Item
poteſt iudex eccleſiaſticus implorare bra-
chium iudicis ſecularis pro executione ſuæ
ſnīæ,& ſi nō dat,pōt eū excōicare,ſ̄m Abb.
in c.1.col.2.in.fin.& 3. de offi.ord. Ad hoc
eſt

eſt tex.in l.2.C.de his qui latr.Itē dicit Bal.
in auth.clericus.in fi.C.de epiſ.& cle. quòd
qn̄ iudex ſuperior mittit ſententiam ſuam
exequendam inferiori,tenetur inferior exe-
qui,& nō debet aliud quęrere.Et quòd unus
iudex teneatur concedere brachium alteri,
tenet Paris in tract.ſynd.in uerſi.brachium,
unde in propoſito dicendum eſt,quod ordi-
narius tenetur potius iuuare delegatum prin
cipis,tanquam maiorem,quàm ibi reſiſtere.
9 † Octauo, quia auctoritas iudicis facit lici-
tum,quod alias erat illicitum leg. 1.§. idem
Pomponius.ff.quod fall tut.auctor. & And.
de Iſer. in conſt. appellationum tempora.
colu. 3. Et poteſt iudex moueri ad ſenten-
tiandum ex aliqua confeſſione facta ſibi ui
ua uoce,& non redacta in ſcriptis, nec ap-
parente ex proceſſū, & ualet eius ſententia,
ita notanter tenet Bal.in l.1.col.fi.C.de ma-
nu.uind.& Fel. in cap.cum uenerabilis, col.
15. de excep. ubi etiam dicit, quòd poteſt
moueri iudex ex aliqua ſcriptura ſibi cogni
ta,& in actis non producta.Idem dicit Ale.
in l.ait prętor.§.1.colum.3.ff.de re iud. un-
de quamuis ſnīa delegati appareat iniuſta,
tamen fulcitur auctoritate ipſius iudican-
dis, qui potuit moueri ad ita pronuncian-
tum ex aliqua iuſta cauſa, ergo non de-
10 bet ſibi reſiſti,ſed obediri. † Nono, quia
delegatus principis habent merum & mix-
tum imperium, & poteſt exequi ſententiam
ſuam, mittere in poſſeſſionem, & excom-
municare,ut no. in gl. in l.ſi quis miſſus.ff.
ne uis fiat ei, pro hoc eſt tex. in c. paſtora-
lis. §. præterea. & ibi Abb. in 3. no. de off.
ord. & Bart. & Doc.in l.a diuo Pio.in prin.
ff.de re iud.& Alex.in l.2.colu. 3. in prin.ff.
de iu.om.iud Et poteſt implorare familiam
a iudice,ut etiam manu militari, & armata
ſententiam exequatur,ut no. Abb.in c.ſigni-
ficaſti.colu.fin.& ibi etiam Fel.de off.del. Si
uero ordinarius teneturprętare auxilium,&
arma delegato exequenti non debet ipſum
impugnare,& contra eū reſiſtere, non enim
debet quiſpiam impugnare eum, quem de
fendere tenetur,l. uendicantem. ff.de euic.
& no.And.de Iſer.in c.1.§.item ſi fidelis co.
11 2.quibus mod.feu.amit † Decimo,qa præ
cepto ſuperioris eſt obediendum, & qui
non obedit, morte moriatur. c. 2.de maio.
& ob.& ad hoc eſt inductus totus titul. ff.ſi
quis ius di.nō obtemp.& ibi Bar.in §.1.cir
ca fi.hic uidemus, ꝙ eximens carceratum
qui erat confeſſus, uel condemnatus de cri-
mine,tenetur pœna,l.Iulię maieſtatis,ſecun
dum Bar. in l. cuiuſque.ff.ad l.Iul. maie. &
Bal.in l.additos.in fi. C. de epiſ.aud. ex quo
impedit executionem officialis. Item, quia
non obedit ſuperiori, pōt ēt dici ribellis, ſe
cundum Abb.in c.ſane quia.in 4. no. de of.
del. Vndecimo quia. † merus executor non
12 habet cognoſcere de iuſtitia uel iniuſtitia
cauſę, quia hoc non ſpectat ad eius officiū,
niſi ſolum exequi.tex.eſt in cap. decreto,&
ibi Abba.& Doc.de re iu.& in l.ſi prætor.&
ibi Bal.ff.de iudicijs,& l.executorem. C. de
exe. rei iud. & in l.ſi prætor,& ibi Bal.ff.de
iudicijs,& l.executorem. C.de exec.rei iud.
& l.ſi ut proponis.eo.titu.& no.Bar.in d.l.a
diuo Pio.ff.de re iud. Vnde quia delegatus
principis mandat ordinario, ut exequatur,
ille dr̄ merus executor,& non habet cogno-
ſcere de iniuſtitia,ſed debet tantum exequi,
13 per prædicta. Duodecimo,quia † quando iu
dex aliquid iniuſtum facit,eſt proditum re-
medium gn̄le per uiā appellationis, quæ ap-
pellatio fuit principaliter inducta ad rele-
uanda grauamina illata per officiales, cap.
ſuggeſtum,& c. cū ſpeciali.§.porro.de app.
Si ergo eſt proditum grauato remedium iu-
ris non eſt recurrendum ad reſiſtentiam fa-
cti. Cū ēt a delegato principis, ſit pmiſſum
appellare,l.ēt.C. de appel.alias fruſtra eſſet
inductus titulus de app. ſi licitum eſſet de
14 facto reſiſtere officialibus. † Præterea ui
demus, ꝙ appellans non poteſt uerbo iniu-
riari officiali,a quo app. l.iud.ff.de iniu. &
l.illud,la 1. ff.de app. ergo multò minus fa-
cto,ſ.per reſiſtentiam, arguēdo a fortiori,l.
nec in ea.§.ſed qui occidere.ff. de adul. Vbi
.n.competit remediū ordinarium, prout eſt
appellatio,ceſſat extraordinarium, l.in cau-
ſę,la 2.ff.de min.& tanto magis qn̄ extraor
dinarium eſt contra ius,ut no.Abb. in c. ex
parte.el 2.col.pen.de reſc.prout eſt iſtud re-
ſiſtere officiali de facto, qđ eſt contra iuris
regulas prohibentes aliquem ſibi ius dicere
propria auctoritate, l. extat.ff.quod metus
cā,& l.meminerint.& l.ſi quis in tantam.C.
15 unde ui.† Decimotertio,& ultimo,iſtud cō
firmo, p tex.in c.ſi qn̄.de off.dele.ubi ur̄ ca
ſus expreſſus, qđ ordinarius non pōt reſiſte
re uiolēter delegato principis uolēti exequi
ſnīam, ſed debet precibus apud eum inſta
re,ut

re, ut reſcribatur principi, ſi ſnía apparet in
16 iuſta, Pro parte † uero contraria negatiua
ſ. q non ſit obediendum, ſed potius reſiſten
dũ adducitur primo. Quia quilibet iudex dr̃
miniſter Dei in terris. c. non ſolum, & c. qui
maius. 24. q. 4. unde eius iudiciũ cenſet pro
dire de uultu Dei c. ut nr̃m. in prin. de app.
& c. in prin. extra. ut ec. ben. & Pau. de Caſ.
in conſ. 38. in prin. in 1. uolu. Sed de uultu
Dei nõ poteſt egredi niſi iuſtitia, & ueritas,
cum Deus ipſe dicat. Ego ſum uia, ueritas,
& uita, ut hr̃ Io. c. 14. Ex Pſal. 24. dr̃. Vniuer
ſæ uiæ Dñi miſericordia, & ueritas & c. Er
go quandiu iudex ſequitur ueritatẽ, & iu-
ſtitiam, dr̃ miniſter Dei, unde cum facit in
iuſtitiam, non eſt miniſter Dei, ſed potius
diaboli, nec tunc dr̃ iudex. c. iuſtum. 23. q. 2.
& no. glo. in c. cum æterni. in uerſi. iudex. de
re iud. lib. 6. Et dicit Caſſiodorus. li. 3. epiſt.
18. Tam diu iudex dr̃ quandiu iuſtus puta-
tur. Idem dr̃ Prouerbiorum, ca. 16. q iudicis
iuſtitia eſt magis accepta apud Deum, quam
immolare Hoſtias. † Et dicit Bald. in l. 2. col.
17 fi. C. de ſen. ex bre. rec. q iudex debet habe-
re duos ſales. Vnũ, q dr̃ ſal ſcientiæ, aliàs dr̃
inſipidus, & aliũ, qui dr̃ ſal cõſcientiæ, aliàs
dr̃ diabolicus. Imo iudex qui nõ facit iuſti
tiam, non ſolum nõ dr̃ iudex, uerùm etiam
nec homo poterit appellari, ſed connume-
rantur inter animalia bruta, teſte Ariſtote-
le primo Politicorum, ubi ait. Sicut opti-
mum animalium eſt non lege fruens, ita
peſſimum animalium eſt hõ a lege, & iu-
ſtitia ſeparatus. Nunc ergo in propoſito,
delegatus principis tã diu eſt miniſter Dei,
& principis, quandiu facit iuſtitiam, ſed cũ
facit iniuſtitiam non dr̃ iudex, ſed remanet
priuatus, ſicut quilibet permittitur reſiſtere
aduerſus uiolentiam ſibi factam per priua-
tum. l. ut uim. ff. de iuſt. & iu & l. 1. C. unde
ui. eodem modo aduerſus tale delegatum
28 iuſtitiam facientem † Secundo, quod ordi
narius poſſit dicto mandato iniuſto reſiſte
re, adducitur, quia hoc ſibi præcipitur de
iure diuino, ut hr̃ Ieremiæ c. 22. Hæc dicit
dominus, facite iudicium, & iuſtitiam, &
liberate ui oppreſſum de manu calumnia
toris. Item, præcipitur per legem ciuilem,
ut l. illicitas. in prin. & §. ne potentiores, &
ibi Bal. ff. de offi. præſi. ubi dicitur, & ad offi
cium iudicis ſpectat, puidere, ne alicui fiat
uiolentia, & ne potentiores opprimant mi
nus potentes, & dicit Bald. in d. §. ne poten-
tiores. in fi. q iudex facit magnam eleemo
ſynam apud Deum, quando pauperes tue-
tur, ne opprimantur. Idem præcipitur ex le
ge canonica, text. eſt. & ibi glo. in c. ſcire. 23.
q. 8. ubi dr̃, quod epi debent defendere ſub
ditos propulſando iniurias, prout ẽt ipſe Pa
pa defendit probatur, ẽt in c. noſtri & c. non
inferẽda. 23. q. 3. ubi ponitur exemplum de
Moyſe, qui defendit Hebræum ab Aegy-
ptio iniuriam accipientem, & ipſum Aegy
ptium interfecit, ergo eodem modo, ſi dele
gatus principis uult aliquid exequi ĩ iuſtum
debet & poteſt ordinarius loci non ſolum
non obedire, ſed etiam reſiſtere pro defen-
ſione ſubditorum. Tertio, quia etiam
19 † quando Papa reſcribit alicui, quod ali-
quod iniuſtum exequatur, poteſt ille non
exequi, & contrauenire literis apoſtolicis,
ſi illud, quod iubetur, appareat iniuſtum,
& debet reſcribere Papæ, & expectare ſecun
dam iuſſionem, caſus eſt in ca. ſi quando, &
ibi Abb. de reſcr. ubi plus dicit Abba. idem
procedere, etiam ſi in mandato Papę ſit pę
na ex communicationis. Et dicit notanter
glo. in l. puniri. C. ſi contra ius uel uti. pub.
q non debent timere miſeri prælati ueri-
tatem ſectari, & literis principis non obe-
dire. Idem dicit glo in uer. nuncians, in §.
deinde. in authen. de mand. princip. ſi ergo
ipſi principi iniuſta iubenti, non eſt obe-
diendum, quanto minus eius delegato?
20 Quarto, quia † primo eſt obediendum Deo,
& poſtea principi. c. qui reſiſtit. 11. quæſt. 3.
ubi dicitur non eſſe obediendum iudici, nec
imperatori iniuſta iubentibus, ſed potius
Deo, quia quando principi iniuſta petendi,
non obeditur, tunc Deo obedi. h d. expreſ-
ſè Bal. in auth. habita, col 4. in uerſi. not. C.
ne fil. pro pa. ubi ait, q ſi princeps iubet ali
quid. quod eſt contra conſcientiam, non eſt
ei obediendum, & dicit And. de Iſer. in con
ſti. ut participatio, co. 2. in fi. quod defenſio
eſt cuilibet permiſſa, etiam contra princi-
pem, ut ſi forte princeps uellet aliquem oc-
21 cidere contra ius illicitè, poteſt ille ſe defen
dere contra eum. Quinto † adducitur tex. in
§. deinde competens, in authent. de mand.
prin. ubi mandat Imperator adminiſtrato-
ribus, & iudicibus, ut ſi ueniat aliqui offi
ciales de curia ipſius Principis, non per-
mittant eos lædere ſubditos in aliquo uel
aliquid

aliquid iniuſtè exequi, ſed poſſunt ipſi iudi-
ces prohibere dictos officiales principis, ne
iniuſtitiam faciant, & etiã punire, ut ibi ex-
preſſè dr̃. Et dicit ibi Bar. q ſi princeps ſcri-
bit officiali, ut exequatur aliquod iniuſtum,
non debet illud facere, ſed debet reſcribere,
& expectare ſecundam iuſſionem, prout ſu-
pra dixi. per d. c. ſi qñ, de reſcr. Sexta, quia
22 qñ † aliquis officialis vult aliquid de facto
exequi contra ius, licitum eſt unicuiq; etiã
priuato, non obedire, & de facto reſiſtere, l.
prohibitum, & l. defenſionis facultas. C. de iu
re fiſci, lib. 10. Ad idem eſt text. in l. omnes,
la 1. C. de decur. ubi ſi officialis uult torque-
re Decurionem contra ius, poteſt ſibi reſiſti.
pro hoc etiam eſt tex in l. ers quidam. C. qui
mil. poſ. uel non lib. 12. & l. deuotum. C. de
meta. lib. 11. & l. qm̃ iudices, & Bal. ibi. C. de
appel. Et q iudici facienti de facto contra
ius, poſſit impunè reſiſti, tenet Dyn. in c. qđ
quis, de reg. iu. lib. 6. & Bald. in l addictos.
C. de epiſ. aud. & Bal. in repet. l. 2. colum. 8.
in 1 2. q. C. unde vi. & Card. in cle. paſt. uer.
ceterum, de re iud. & Ale. & cõiter Doc. in l.
ſed eximendi. §. item ſi quis. ff. ne quis eum,
qui in ius uoc. & Alexan. in conſi. 145. incip.
poſt redditum, colum. 2. in 2. uol. & l. a diuo
Pio. § ſi ſuper rebus, col. 6. ff. de re iud. & Pa-
ris in tract. ſynd. in uerſi. appellatio. colum.
23 2. in fi. † Hinc dicit Bal. in d l. qm̃ iudices,
q aſſeſſores, & alij officiales poteſtatis de-
bent contradicere, & reſiſtere poteſtati ali-
quid iniuſtè exequenti, alias ſi non poſſunt
reſiſtere, debent ſaltem proteſtari, q non
conſentiunt, aliàs tenentur in ſyndicatu. Ita
etiam dicit Ang in tract. maleſ. in uerſic de
ſcientia, & deliberatione, & c & Bartol. in
tract. repræſaliarum, in 6. q. principali, & Pa
ris in tracta. ſynd. in uer. reſiſtentia, ubi ple
ne de hoc. Et de hac materia ſunt duo capi-
tula regni: unum uidelicet, in num. 41. quod
incipit. Item caueant iuſtitiarij, & c. & aliud
in nume. 295. incipit Item q prædicti iuſti
tiarij, & c. ubi datur mandatus, q aſſeſſores
reſiſtant poteſtatibus iniuſta exequentibus,
24 alias puniuntur. Septimo, quia † quando fa-
ctum alicuius iudicis eſt notoriè, & euiden-
ter iniuſtum, non tenetur ei ſubditus obedi
re, imo tunc non obſtante, q cauſa ſit deuo-
luta ad ſuperiorem, poteſt iudex inferior ſe
intromittere in dicta cauſa, reuocando di-
ctum factum iniuſtum pp eius notorietatem
caſus eſt in c. ſolicitudinem, uer. ſi uero & ibi
Phi. de appe. Hinc dicit notanter Car. in c.
2. in fi. illius princ. de pœn. & remiſ quòd iu
dex inferior, poteſt cognoſcere de facto ſu-
perioris, quando eſt iniuſtum, & nullum, de
clarando illud nullum, & obuiando, ut non
ſortiatur effectum. Quod dictum facit mul-
tum ad propoſitum, quia dato, q delegatus
principis ſit maior ordinario, tñ põt ordi-
narius impedire eius factum euidenter iniu
ſtum ſeu nullum, ut non ſortiatur effectum
25 per prædicta. Octauo, † adducitur text. iun-
cta glo. in uerſi. denuncietis, in c. ex literis. in
fi. de off. dele. ubi iudex delegatus non debet
exequi ſñiam iniquam, & nullã, & dicit ibi
glo. q põt ibi reſiſti, ẽt uiolenter, & illam gl.
dicit eſſe ſingulariter notandam Abb. in c. ſi
qñ de offic. deleg. & in d. c. ex literis. ubi di-
cit probari per illam gloſſ. quod etiam ter-
tius poteſt reſiſtere officiali in fauorem par-
tis offenſæ. Hinc dicit notãter Nico. de Nea
po in l. prohibitum. C. de iure fiſci. lib. 10. qđ
ordinarius poteſt reſiſtere delegato, ne mit-
tat in poſſeſſionem iniuſtè. per cuius dictũ
26 uidetur decidi caſus noſter. Nono, quia † iu
re præcipitur, quod iudex ſecularis tenetur
impartiri brachium iudici eccleſiaſtico pro
executione ſententiæ c. 1. & ibi per Doct. de
offi. ord. & ca ſtatuimus, de maledi. & l. 2. C.
de his, qui latr. & not. Paris in tract. ſynd. in
uer. brachium, & Ol. pulchre in conſ. 89. in-
cip. epiſcopus, & c. intantũ, quod dicit Abb.
in d. c. 1. col. 2. quod ſi iudex ſecularis dene-
gat, poteſt excommunicari per eccleſiaſti-
cum, quia unus iudex debet alium adiuua-
re porrigendo dictum brachium. Text. eſt
& ibi gl. in c. qm̃, in fi. de offi. ord. & text. cũ
glo. in c. nec licuit. 17. diſt. Super hoc tñ dat
unam notabilem declarationem Old. conſi.
89. circa fi. uidelicet, quod tunc demum de-
bet innouare iudex eccleſiaſticus brachium
ſeculare, quando prius fecit quidquid po-
tuit, & non habet ultra quid faciat, alias ſe-
cus, & ad hoc ponderat omnia iura loquen-
tia de huiuſmodi brachio, quia ſemper di-
cunt, ſi neceſſe fuerit, & ſic ponunt hanc im
plorationem pro ultimo refugio. Ita dicit
text. in d. c. 1. & c. quoniam, in fi. de off. ord
& in d. ca. ſtatuimus. & probatur optime in
ca. cum non ab homine, de iud. Hinc uide-
mus ſemper in literis apoſtolicis concedi
poteſtatem implorandi brachium ſeculare
conditio-

conditionaliter. ſ. ſi opus fuerit. Et uide ſuper hoc bonam diſtinctionem. Abba. in d. c. quoniam. in fi. Quod nota, quia ut plurimũ iſti delegati, uel epiſcopi implorãt. ita ex obrupto brachium ſeculare, ut ſcias opponere, quod non ſeruauerunt iuris ordinem, faciendo prius quidquid potuerunt. Hoc præſuppoſito arguo ſic, qñ iudex ſecularis cuius brachium imploratur, uidet caſum ſuper quo imploratur, eſſe iniuſtum, non tenetur ſuum brachium impartiri, imo poteſt impune non parere. Ita dicit Old. in d. conſ. 89. idẽ tenet Ang. in conſ. 255. ubi dicit, ꝙ põt iudex tunc ſecularis cognoſcere de nullitate ſniæ, & ipſam non exequi, & ſic eſt appellatum, põt ẽt impune reſiſti, ſm Oldr. in d. conſ. 98 & Inn. & Abb. in d. c. ſi qñ. & ibi ẽt Fel. de of. del. & Ioan. And. in d ca. 1. & ibi ẽt Abb. in pen. col. de off. ord. Decimo, quia

27 † quilibet, ẽt priuatus põt defendere tertiũ offenſum ab alio iniuſtè, & non incurrit aliam pœnam l. 3. in princ. & l. ſi quis in ſeruitute, in fin. ff. de fur. ubi cuilibet licet deprehendere furem cum furto manifeſto, ẽt ſi nihil ad eum pertineat de re ſubtracta. Et dicit Bart. in d. l. ſi quis ſeruitute. in fi. qđ quilibet põt iuuare offenſum, non ſolùm in rebus, ſed ẽt in perſona. Idem tenet Bart. in d. l. prohibitum. C. de iur. fiſci. lib. 10. ubi tenet, quod amici & coniuncti pñt ſine alia conuocatione iuuare offenſum. Tñ põt offenſus de conſuetudine clamare, ſuccurit ad hoc, ut citius ueniãt audientes. Idem tenet Bar. in l. prætor. §. ſi quis aduentu. ff. ui. bo. rap. & Paris in trac. ſynd. in uerſ. reſiſtentia, col. 1. Idem. Bar. in l deuotum. C. de meta. lib. 11. ꝙ ſi aliquis uult me expellere de poſſeſſione mea, poſſunt amici, & conſanguinei mei licitè expellere, & etiã percutere expellentem pro defenſione mea, qđ dictum dicit eſſe ualde notandum. Et ꝙ poſſum conuocare amicos pro defenſione mea, & rerum mearum, tenet gl in l. 3. §. eum igitur. ff. de ui & ui arma. Verum iſta defenſio debet fieri incontinenti, ſecundum Bar in d. §. eum igitur. & probat tex. iuncta. gloſſ. in l. ſed & partus. §. 1. ff. qđ met. cã. Et iſtud incontinenti põt intelligi ẽt poſt biduum, infra qđ põt quis ſe præparare, & conuocare amicos, ſm glo. & Bart. in d §. eum igitur. ubi plus dicit Bart. in magnis dñis ſpoliatis de aliquo caſtro poſſe dici incontenti, ẽt ſi infra 6. mẽſes fieret defenſio, imo ẽt poſt 10. annos, qñ magnus apparatus requiretur, ita ut breuiori tpe nõ poſſet expediri. Ita ſingulariter dixit Bald. in l. ſi. C. de his, quia non dño cuius dictum ſequitur Iaſ. in l. lecta. col. 17. ff. ſi cer. pe. Hoc tñ ſingulariter limita procedere, qñ defenſio fit rõne rei ablutæ, uel contra offenſionem factam in rem. Secus, ſi fieret offenſio in perſonam, quia tunc licitum eſt defendere incontinenti. i. in ipſo flagranti crimine tantũ, non poſtea. Ita d. Bar. in d. §. eum igitur. in fi. quia poſtea cenſeretur fieri potius ad uindictam, quam ad defenſionem. Ita tenet Bal. in repe. l. 1. col. 6. in 6. q. C. unde ui. Et ꝙ quilibet poteſt iuuare offenſum, ẽt penitus extraneum, tenet glo. in c. non inferenda. 23. q. 3. & Abb. in c. ex lris, col 2. in gl. pen. de off. deleg. & Bal in d. feb. l. 1. in 8. q. cum. 7. præcedentibus. C. unde ui, & Cæp. in conſ. 2. col pen. ubi generaliter concludit, ꝙ ubicunque eſt licita defenſio alicui, poteſt etiam conuocare amicos, & coniunctos impunè. & no. And. de Iſer. in conſt. pacis cultum, ubi dicit notabile uerbum, quòd moderatio quæritur in defendendo, quando quis offenditur in rebus, ſecus ſi in perſona, & prędictis adde eundem And. in conſt. quicunque mulierem. Si ergo priuatus poteſt defendere iniuſtè oppreſſum, multò magis iudex ad cuius officium ſpectat defendere ſubditos, l illicitas. ff. de off. præſi. & Fel. in c. quantæ. de ſent. exc. ubi tenet, ꝙ ſuperior tenetur defendere ſubdi-

28 tum. † Vndecimo, adducitur text. in l. contra. C. de exec. & exact. lib. 12. ubi habetur, ꝙ ſi officialis facit executionem ultra debitum modum, poteſt ei de facto reſiſti, & ibi hoc dicit gl. in uer. prouinciali, & infert ibi Bar. per illum tex. contra baiulos, qui uadũt ad expignorandum aliquem, nam ſi accipiũt pignus ultra modum, põt eis de facto reſiſti. & idem tenet Paris in tract. ſynd. in d. uer. reſiſtentia, in fi. c. facientibus exactionem, &c. Idẽ d. Bar. ĩ l. auctores. C. de exact. trib. lib 10. & dicit Luc. de Pen. in d. l. deuotum. C. de met. lib. 11. quod toti populo licet reſiſtere, cum alicui ex eis irrogatur iniuria, puta ſi uadit aliquis ad hoſpitandum in domo alicuius, nam poteſt a quolibet expelli, etiam ſi per iudicem fuerit miſſus, & illud dictum refert Paris in d. uer. reſiſtentia in c. excedunt plerique, &c. Adde pdictis

Pet.

Pet. Ph. Cor. in conſi. 107. colu. 2. in 1. uo-

29 lu. Duodecim, quia † quando officialis facit aliquam executionem iniuſtã, & a iure prohibita, dr̃ inferre uiolẽtiã l. plerique, in fi. ff. de in ius uoc. Per. quem text. ita dicit Paris in d. uerſi. reſiſtẽtia. cap. excedunt, &c. Puta, ſi uellet citare aliquem realiter in domo ſua, quo caſu poteſt ſibi impune etiam cum armis reſiſti. Ita tenet Bal. & Lud. Ro. in d. l. plerique. quos ibi ſequitur Iaſ. in pe. col. in fi. unde eo modo eſt dicendum in caſu noſtro, ut talis delegatus iniuſte exequens dicatur uim inferre. Vnde meritò poſſit ſi-

30 bi reſiſti uiolenter. † Quod confirmatur ex his, quæ traduntur in c. conquerẽte, de reſt. ſpo. Vbi ſi iudex priuat aliquem poſſeſſione ſua iniuſtè, dr̃ cõmittere ſpoliũ, ſicut priuatus, & ita tenetur. Ad qđ facit tex ĩ l. fin. C. ſi ꝑ uim uel alio mõ. & Ol. in cõſ. 227. inc. de toto, &c. col. 1. Hinc uidemus, ꝙ licitum eſt unicuique nolle dimittere poſſeſſionẽ, ſine legitima cauſæ cognitione, & põt contradicere, non ob. qđ in literis Papæ ſit clauſula, contradictores, &c. ſm Lud. Ro. in conſ. 482 in prin. & Gem. in c. 1. in prin. col. 3. de conceſ. preb. li. 6. & Fel. in c. cãm quę col. 14. de

31 reſc. † Decimotertio, & ultimo ualidũ eſt argumentũ de contractibus ad iudicia. l. 3. §. idem ſcribit. ff. de pecul. & l. omnem. ff. de iud. & not. Franci. Aret. in l. eũ qui. in prin. ff. de acq. hær. ſed nos uidemus, ꝙ ille q promittit aliquem defendere, intelligitur iuſtè, uidelicet, quãdo iniuſtè offendit, ſecus, ſi iuſtè. Ita tenet Pet. de Anch. in conſi. 83. inc. omiſſo, &c. & Fel in c. cauſam, quæ. colu. 15 de reſcr. facit gl. in c. pro illorũ. & ibi Abb. in colu. 3. in fi. de præb. ubi hr̃, ꝙ delegatus licet poſſit compeſcere cõtradictores, & impedientes ſuam iuriſdictionem, etiam extraneos, per clauſulam, contradictores, &c. tamen hoc intelligitur. quando iniuſtè cõtradicunt, ſecus ſi iuſtè. Facit, ꝙ dr̃ in præcedenti

32 argumento. Ad idem adduco, quia † uaſallus eſt obligatus defendere dominũ ex iure fidelitatis alias feudo priuat. c. 1. §. item qui dominũ. & §. præterea, quæ ſit prima cauſa benef. amit. & c 1. de noua for. fid. & tamen hoc intelligitur in bello iuſto. ſ. quando iniuſtè offenditur dominus, alias ſecus. text. eſt & ibi And de Iſer. & cõter Doctor. in ca. 1. in princ. hic finitur lex. &c. Sic ergo in propoſito in iudicis, quia uerum eſt, quòd ordinarius tenetur defendere iuriſdict. delegati principis. ſ. quando iuſtè agit, ſecus, ſi iniuſtè, quia hoc cenſetur dediſſe princeps in mandatis, ſcilicet ut iuſtitiam faciat. leg. reſcripta C. de prę. Impe off. c. cum æterni. de re iud. lib. 6. unde quãdo uult exequi ſententiã nullam, non poteſt dici iudex in illo actu, & meritò poteſt ſibi reſiſti, ut priuato. Ita dicit Abb. in c. paſtoralis. §. quia uero. co. 3. uerſ & in fi. gl. &c. de of. deleg. & Bart. in extrau. qui ſint rebelles, in gl. in uer. rebel-

33 lando. in prin. Pro ſolutione huius † notabiliſſimæ q. cumulãdo uerã, & cõem concluſionem, prout eam reperio in uarijs locis diſperſam, facio duo membra principalia, uidelicet, aut iudex iſtæ delegatus procedit ad aliquam executionem extraiudicialiter, non facto proceſſu, & ſine cognitione, aut iudicialiter, & in forma iud. Primo caſu aut delegatus habet hoc expreſsè in commiſſis a Principe, ut ita extraiudicialiter ꝙ executiuè procedat, & tũc debet ſibi obtemperari, quia in principe ſemper pręſumitur iuſta cã. ut no. Fel. in c. quę in eccleſiarum, col. 14. uer. 5. concl. de conſt Et ita procedat qđ dictum eſt ſupra in j. parte, in 5. argumẽto. Fallit quando ſubeſſet aliqua legitima cã ex qua apparet mandatũ Principis eſſe iniquũ, & præſumeretur ignorantia Principis, quia tũc ſuperſederi debet, & reſcribi Principi. & expectari ſecunda iuſſio principis. Ita loquitur tex. in c. ſi quãdo. cũ ibi no. per Fel. de reſcr & in §. deinde competens, in auct. de mand. princ. Et ita procedãt ea, quę dixi in 2. parte, in 3. 4. & 5. argumento. Si tamen ipſe delegatus uellet exequi & non ſuperſedere, nec reſcribere Principi, an poſſit ſibi uiolenter reſiſti? Dic ꝙ non, ex quo exequitur negociũ ſibi expreſsè commiſſum per Principem, ut dicit tex in d. extrauag. qui ſint rebelles, & ibi Bar. in gl. in uerſi. rebellando in princ. Fateor tamen, quòd poſſet appellari, ad hoc, ut expectetur ſecunda iuſſio vigore diſpõnis iuris per d. c. ſi quãdo. & d. §. deinde competens, & poſt appellationẽ ſi uellet exequi, tunc poſſet reſiſti, quia per appellationem negociũ eſt deuolutum ad ſuperiorem, & ipſe remanet priuatus. ita notanter tenet Inn. in d. c. ſi quando & ibi etiam Abb. & Fel. & Old. in d. conſi. 80.

34 Aut † delegatus non habet in commiſſionem a Principe expreſsè, ut extraiudicialiter

cialiter

cialiter procedat, & exequatur, ſed eſt delegatus ad iuſtitiam, & tunc ſi procedit extra iudicialiter, excedit ordinem ſibi comiſſum, & poteſt ſibi impunè reſiſti, etiam uiolenter, & indiſtinctè, & in hoc concordant omnes Doc. & nullus diſcrepat, ſiue grauamen ſit reparabile, ſiue irreparrabile, ex quo tūc procedit, ut priuatus. Ita tenet Abb. in c. conquerente. col. 2. uer. no. bene hanc gl. & c. 1. de reſti ſpol. & ita intelligitur tex in l. prohibitum. C. de iu. fiſ. lib. 10. & quod no. Inn. & Abb. in d. c. ſi quando, ꝙ Flor. in l. quēadmodum. §. magiſtratu. ff. ad l. Aqui & Bar. in d. uer. rebellando. & Abb. in c. dilectus. el 1. 4. no. de reſc. in quib. locis non diſtinguitur, an executio ſit reparabilis uel nō. & merito. quia procedendo extra iudicialiter, procedit ut priuatus, & poteſt ſibi reſiſti, ſicut cuilibet priuato, ut no. glo. in l. non uidetur. §. ꝗ iuſſu. ff. de reg. iur. Hoc etiam colligitur ex dictis Bari. in tract. ſyn. in uer. reſiſtentia, in prin. & ita procedat id, quod dixi ſupra in 2. par. in 2. argumento, & in omnibus alijs ſequen-
35 tibus. Quod † autem dixi in iudice procedente extra iudicialiater, idem dicas, ſi procedit iudicialiter in negocio ſibi non commiſſo, quia reſpectu illius negocij non habet iuriſdictionem, & poteſt ſibi impune reſiſti. ita d. Abb. in d. cap. ſi quando in 2. not. referendo ibi Inn. & ita procedit text. in d. l. contra. C. de exec. & exac. li. 12. & no. Par. in d. gl. in uer. rebellando. in prin. Secundo caſu principali. ſ. quando procedit iudicialiter, & in forma iudici, & uult exequi iniuſtè, & tunc aut executio eſt irreparabilis, ut quia uult aliquem torquere, uel multilare, uel occidere iniuſtè, & tunc poteſt ſibi indiſtinctè reſiſti, & ita comuniter tenent omnes, & in hoc nullus diſcrepat, maxime Fel. in d. cap. ſi quādo, col. pen. in 3. fall. & ibi etiam Abb. ubi ſentit, quòd tunc non eſt opus appellatione, licet Bal. teneat contrarium in l. ut uim. in 8. q. ff. de iuſt. & iur. ubi dicit, quòd debet prius appellari, & poſtea reſiſti opi. Bald. eſt potius ad cautelam, quia comuniter omnes Doct. non requirunt appellationem de neceſſitate in iſto caſu, & ita intelligitur. l. omnes, C. de dec. lib. 10. & quod not. Iaſ in d. l.
36 ut uim col. 6. in prin. Aut executio † eſt reparabilis, quia poteſt per appellationem reuocari, ut quia ſumus in cauſa ciuili uel alia executione pecuniaria, & reuocabili, & tunc aut ſententia eſt lata contra legem, & eſt euidenter iniuſta, uel eſt aliter ipſo iure nulla. nā qñ ſententia eſt notoriè iniuſta, & contra legem dr̄ continere nullitatem, ut hr̄ per Abb. & Fel in c. inter ceteras, de re iud. & in iſto caſu pōt ſimiliter indiſtinctè reſiſti officiali volenti exequi, quia cenſetur de facto procedere, non de iure, ex quo ſentētia nulla, non meretur de iure executionem. Ita tenet Dyn in d. cap. quod quis. de reg. iu. lib. 6. quem ſequitur Bar. in d. l. ut uim. col 1. vbi dicit, ꝙ nihil addit, ad ea, quę dicit Dyn. ibi. & ita intelligit gl. in c. ex literis, de off. dele. ſm̄ Ab. in d. c. ſi qñ. co. tit ubi tenet hanc partē. & Abb. in c. paſtoralis. §. quia uero. col. 3. de off. deleg. & Alexan. & Doc. in d. l. ſed eximendi. §. itē ſi quis. ff. ne quis eū, & ita procedant omnia argumenta producta pro ſecunda parte. Aut ſnīa eſt iniuſta contra ius litigatoris, ex qua iniuſtitia nō poteſt oriri nullitas, quia ualet, ſed eſt iniuſta, & tunc ſi trāſiuit in rem iudicatam, uel non fuit ab ea appellatum, debet mandari executioni, & non poteſt aliquo modo reſiſti & imputatur ei, qui non appellauit, & ita loquitur tex. in d. c. paſtoralis. §. quia uero. ſecundū Abb. in prin.
37 † & ita procedant omnia iura, quę dicunt eſſe obediendum pręcepto ſuperioris, ſiue iuſto ſiue iniuſto. ſ. dummodo non ſit ipſo iure nullum, uel nō contineat notoriam iniuſtitiā, Ita ēt procedant ea, quę ſupra allegaui, pro prima parte. in 3. 4. 7. 8. 9. 10. 11. & 12. arg. idem tenet Abb. in d. c. ſi quando, de offi. deleg. Fateor tamen, quòd ſi ſententia nondum tranſiuiſſet in rem iudicatam, & delegatus committeret ordinario ſententiam exequendam, poſſet ordinarius ſciens eam iniuſtam, & inſtare delegato præcibus, ut eā non exequatur, ſed principi reſcribat. & ita procedat tex. in d. c. ſi quando, ex quo ibi is, qui intereſſe prætendebat, aliter non reſiſtebat, tunc ordinarius non poteſt aliud facere, niſi inſtare præcib. non autem uiolenter. Et hoc colligitur ex dictis Inno. in d. cap. ſi quando ſecundum Abb. ibi in 2. colu. in fin. Et ita procedat quod dixi ſupra, in 1. parte, in 13. arg. Idem eſt, quando eſt dubium, utrum ſententia ſit iuſta, uel iniuſta, quia eſt obediendum, & non poteſt reſiſti auctoritatè iudicis, qui habet præſumptionem pro ſe. ita dicit Dyn. in d. capitu. quod quis, & ita debet intelligi, quod dixi ſupra in pri-

ma parte, in 1. argum. Si uero a tali ſentētia
38 fuit † appellatum, & tunc pendente appellatione non poteſt iudex a quo exequi, & ſi exequeretur, poſſet impune ſibi reſiſti. l. qñ iudices. C. de appe. & no. Inn. Abb. Fel. in d. c. ſi qñ. de offi. delega. & Rō eſt, quia poſt appellationem iudex a quo efficitur incompetens ex quo negotium deuoluitur ad ſuperiorem, & ſibi tanquam incompetenti impunè non paretur. l. ſi ff. de iur. om. iud. capitu. 2. de conſt. lib. 6. ita tenet Bal. in l ad dictos. C. de epi. aud. & Oldr. in d. conſi. 20.
39 Item in omnibus caſibus in quibus tenui, poſſe reſiſti iudici. poteſt procedere tam in delegato, quā in ordinario iniuſtè exequente, & in omnibus illis caſibus, in quibus poteſt quis de facto reſiſtere, poteſt etiam conuocare amicos & coniunctos, & ēt conducere ſtipendiarios pro defenſione ſui & rerum ſuarum. ut no. Bald. in l. ſi aquam, col. 13. in prin. in ver. no. ꝙ triplex eſt bellū, &c. C. de ſer. & aqua. per ea quæ no. in d l. 3. § cū igitur. ff. de ui, & ui ar. quia hæc cenſet̄ quædam defenſio, quæ in omnibus eſt permiſſa, ēt contra officiales. ut tenet Petr. Philip. Cor. in conſ. 107. col. 3. in 1. uol. Et ita procedunt ea, quæ dixi ſupra, in 10. argumento ſecundæ partis. Si ergo poſſunt conuocari priuati ad defenſionem, quia de iure ciuili nō tenentur alium extraneum defendere, licet poſſint, ſi uolunt, ut no. Fel. in ca. quantæ. de exe. quanto magis poteſt cōuocari officialis, & ſic ordinarius loci, qui tenetur defendere ſubditos, per d. l. illicitas, in princi. & § ne potentiores. ff. de off. præſi. & Fel. in d. c. quantæ. & dixi in 2. parte, in 2. argu. Supereſt † modo reſpondere ad argumenta contraria adducta pro prima parte.
40 Et primo nō obſtat, ꝙ delegatus principis ſit maior ordinario, quia intelligitur maior ſolùm reſpectu negocij ſibi commiſſi. Ita dicunt omnes Doct. qui ad hoc allegantur in primo argumento. Sed per principem cenſetur commiſſum, ut iuſtitiam faciat, c. cum æterni de re iud. lib. 6. unde omnes illi caſus, in quibus concluſi poſſe ſibi reſiſti, ſunt extra ſuam commiſſionem, ſi ſic non dicitur maior in illis, quia remanet, ut qui-
41 libet priuatus. † Non obſt. l. aduerſus. C. ſi adu. rem iud quam allegaui in primo argumento, quia ibi loquitur de reſt. in integ. q̄ præſupponit ſententiam ualere, ex quo dat reſcindendam ſententiam, quia ſi eſſet nulla non eſſet opus reſt. in integ. ut toto ti. C. in quib. cau. in inteſt. reſtit. non eſt neceſſe. Vnde qñ ualet ſententia, uerùm eſt, ꝙ ordinarius non poteſt ſe impedire contra eam, ut ſupra concluſi, & eſt neceſſe, quod adeatur princeps. Sed in caſibus in quibus concluſi poſſe reſiſti delegato Principis, ſi reſiſtunt aliqui, ideo eſt, quia ſententia non ualet, uel cōtinet manifeſtam iniuſtitiam, uel uult exequi in caſu ſibi non commiſſo, ut ſupra. Facit quòd no. Car. in cle. 2. §. notarij. de hær. ubi prælatus poteſt amouere inquiſitorem datum à Papa, unde non cenſetur inferior ponere legem ſuperiori, ſed exequi-
42 tur legis auctoritatem non obſtat, † ꝙ dicitur in 2. argumento, quia fatet, ꝙ per delegationem cenſetur ablata iuriſdictio ordinario, ut non poſſit procedere in illa cauſa alteri commiſſa, non tñ cenſetur abdicata poteſtas ordinario, ut non poſſit defendere ſubditum a uiolētia ſibi inferenda a priuato, per d. l. illicita. ff de offi. præſi. & p Fel. in d. c. quantæ, de ſent. exc. Nam in caſibus in quibus concluſi poſſe reſiſti delegato, remanet delegatus, ut priuatus, non ut iudex, merito ſibi, ut priuato reſiſtitur per modum cuiuſdam defenſionis, quia contra ius exequitur delegatus, quòd nō cenſetur eſſe ſibi mandatum per principem, ſed potius contrarium per d. c. cum æterni. ſicut in ſimili
43 uidemus: nam † qñ aliquis laicus iniuſtè opprimatur ab aliqua perſona eccleſiaſtica, poteſt implorare auxilium iudicis ſecularis, ut per modum cuiuſdam defenſionis ſibi aſſiſtat, citando per edictum dictam perſonā eccleſiaſticam, ſi ſua putauerit intereſſe, & ſic poterit reſtituere laicum contra perſonam eccleſiaſticam in poſſeſſionem, qua fuerat ſpoliatus, non obſtante, q̄d illa perſona eccleſiaſtica nō ſit ſibi ſubiecta. & de hoc eſt prouiſum in regno, p capitulum regni, quod incipit, Omnis prædatio. & aliud, q̄d incipit. Ad regale faſtigium. & aliud, q̄d incipit finis præcepti charitas. & hr̄ plene per
44 Matt. in dec. 2. & 21. conſ. Neap. Non † obſtat, ꝙ dr̄ in 7. argumento, q̄d auctoritas iudicis facit licitum, &c. quia illud procedit, qñ imponitur, ſm̄ ius, & iuris ordine ſeruato, alias nihil operatur auctoritas iudicis, ſecundum Abb. in c. conſultationibus; col. 2. de iure patron. Non obſtat, ꝙ eſt prodi-

rum generale remedium appellationis, ut dicitur in 12. argumento, quia illud remedium eſt inductum ad reparandum grauamen illatum per iudicem, ut iudicem, ſecus ſi iudex procedit, ut priuatus extra officiũ ſibi commiſſum, uel exequendo ſententiã nullam, uel notoriè iniuſtum, uel poſt appellationem, quia tunc per modum defenſionis ſibi reſiſtitur, ſicut cuilibet priuato. Ad alia argumenta adducta pro prima parte ſatis poteſt colligi reſpõſio ex his, quæ dixi ſupra in ſolutione. Et ex his impoſitus eſt finis huic notabiliſſimæ, & quotidianæ quæſtioni, quam credo non fuiſſe hactenus per quempiã ita plenè examinatam, Laus Deo. Datum Venuſij. die 22. Iulij. M. D. XIX. In die B. Mariæ Magdalenę. Diſputata tamen fuit p me Rob. Mar. poſtea in ciuitate Salerni ĩ publico ſtudio Salernitano die 19. Oct. Anni M. D. XIX. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

ADDITIO.

a Plerunque. Hæc quæſtio latè examinatur per Didac. Couar. in lib. 1. uariar. reſolut. c. 1. nu. 4. & 10.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO SECVNDA.

Vtrum in regno Siciliæ præſumatur quælibet ciuitas uiuere iure Longobardo, uel iure Romano, & an ius Longobardum præferatur iuri Romano in regno.

1 *Ius Longobardũ an præferatur iuri Romano in regno, uel econtra, nu. 19.*

2 *Ius Francorum dicitur ius ſpeciale, & oneroſum, & qui allegat ipsũ, debet probare, quia eſt contra ius commune, nu. 45.*

3 *Ius Longobardum non eſt lex neque ratio, & ideo receſſit ab aula.*

4 *Ius Longobardum nõ ſeruatur niſi in loco ubi eſſet eius conſuetudo, nu. 69.*

5 *Ius Longobardum eſt ius aſininum, num. 34.*

7 *Ius Longobardum eſt lex inualida.*

8 *Ius Longobardum dicitur lex vulgaris.*

10 *Lex regni transfertur cum ipſa translatione regni nu. 15.*

11 *Lex quamuis dura, & iniuſta ſeruanda eſt.*

12 *Conſuetudo contra conſtitutiones regni eſt reprobata.*

13 *Scire, & ſcire debere ſunt patria.*

14 *Andreas de Iſernia dicitur legum Euangeliſta, & eſt maioris auctoritatis quam Lucas de Penna.*

15 *Notarius unius comitatus poteſt facere inſtrumentum in alio uolente domino illius.*

16 *Intellectus uerus ad conſtitutionem, puritatẽ reprobata opinione Matthæi, numero. 17. 19. 20. 21.*

17 *Dictio, uidelicet, quid importet.*

18 *Iuris communis appellatione in regno, uenit etiam ius municipale.*

20 *Ordo ſcripturæ deſignat ordinem obſeruantiæ, item dat regulam, & ordinem intellectus.*

Et ſi reperiantur duo inſtrumenta in eadem carta, præſumitur prius illud quod procedit.

21 *Ordo ſcripturæ an inſpicitur, quando mens diſponentis eſt certa.*

22 *Clauſula inſerta in medio unius capituli, ad illum tantum refertur.*

23 *Conſuetudo habet uim legis, & dicitur lex municipij.*

24 *Clauſula refertur ad unum tantum capitulum, quando poteſt aſſignari ratio, quare nõ referatur ad alia.*

25 *Ordo poſitus gratia exempli non eſt ſeruãdus.*

26 *Ordo ſcripturæ inſpicitur, ubi habemus ordinem intellectus.*

27 *Ordo ſcripturæ non attenditur, quando perturbat ordinem neceſſitatis.*

28 *Iuris appellatione ſimpliciter uenit ius Romanum per antonomaſiam nu. 30.*

29 *Correctio legum eſt euitanda.*

Dignior cenſetur ille, qui prænominatus eſt in diſputationibus.

31 *Dignus præfertur minus digno.*

Ius Romanum eſt dignius iure Longobardo.

Dignitas maior eſt illa quæ acquiratur a principe, quam quæ ab inferiore.

33 *Leges Imperatorũ dicuntur procedere à Deo, quia imperator dicitur diuina prouidentia conſtitutus, & eſt ſicut Deus in cœlo.*

34 *Leges Iuriſconſultorum fuerunt facta cum tanta iuſtitia, ut in eis iniuſtitia inueniri non poſſit.*

Iuris Longobardi obſeruantia non eſt neceſſitatiua præcisè, nu. 35.

35 *Dictio prout. eſt relatiua, & limitatiua.*

36 *Mundualdus datur mulieribus, tantũ uiuentibus iure Longobardo, num. 37.*

Argumentum a contrario ſenſu habet locum in ſtatuto.

37 *Teſtamentum mulieris an ualeat ſine mundualdo, num. 38.*

Conſuetudo cuius initij non extat memoria, habet uim priuilegij, & legis.

Conſuetudo generalis eſt in regno quod iure Romano uiuatur.

38 *Ius Longobardum excludit cognatus a ſuccedendo & admittit filios naturales.*

39 *Probatio quod uiuatur iure Francorum ſumitur ex eo, quod aliàs ita uixerunt illi de domo.*

Conſuetudo notoria eſt illa, quæ probatur ex inſpectione plurium inſtrumentorum, & ſufficit eam allegari.

40 *Conſuetudo nulla eſt fortior, quam illa quæ eſt conformis cum iure communi.*

Conſuetudo dubia recipit interpretationem a iure communi generali, non à locali.

41 *Ius Longobardum probari debet per eum, qui ipſum allegat.*

42 *Inter uiuentes iure Romano, cauſa deciditur ſecundum ius Romanum inter uiuentes iure Longobardo, ſecundum ius Longobardum.*

43 *Ius Longobardum non fuit confirmatum per Imperatores in regno, ſed potius reprobatum.*

44 *Auctoritates Doctorum ſunt probabiles, ſed non neceſſariæ.*

45 *Ius Longobardum potiùs præſumitur quam ius Francorum.*

a Ambigua, *a* & diutiſſima inter regnicolas uentilata eſt quæſtio. An ius Longobardum pręferatur iuri Roma. in hoc regno Siciliæ, & ſecundum quod ius debet prius iudex iudicare. Et quoniam iſta q. fuit mihi uiſa non ſolum utilis, uerũ etiam neceſſaria, in hoc regno maxime, & iſtam hactenus bene diſcuſſam nõ reperio, ita ut claram concluſionem habeamus, propterea cogitaui eam pro uiribus examinare, & ad ueram concluſionem, prout mihi iuris eſſe uidebitur, redigere, ut in futurum faciliorem uiam alijs conſiderãdi aperiam.

1 Et primo † pro parte affirmatiua, quòd ius Longobardum præferatur iuri Roma. in regno Siciliæ, adducitur conſt. regni, quæ incipit puritatem, qua cauetur, quòd iudices iurent ſententiando prius ſecundum conſtitutiones regni, deinde ſecundum conſuetudines approbatas, & deinde ſecundum iura communia Longobarda uidelicet & Romana. Et ſic in ordine præmittit ius Longobardum, & poſtea Rom. unde ille ordo uerborum datus per illam conſtit. deſignat ordinem executionis per ea quæ habentur plene per Abb. & Fel. in cap. cum d lect. de reſcr. ex conſequenti iudex debet in iudicando pręferre ius Longobardum iuri Rom. in tantum, & dicit Andr. de Iſer. in d. conſt. puritatem, quòd illi, qui non utuntur eo iure propter conſuetudinem, non excuſantur, quia eſſet conſuetudo contra coſti. regni, quæ conſuetudo reprobatur, ut in pe. conſt. §. fin. Secundo adduco auctor. And. de Iſern. præl ud. feu. in 3. q. princi. ubi expreſsè tenet, quòd in regno Siciliæ ſeruatur ius Longobardum, quia conſtitutio regni hoc præcipit, & ibid. circa fi. illius q. dicit, quòd illi, qui non ſeruant dictum ius, non excuſantur conſuetudine, per rationem prædictam. Tertio, adducitur auctoritas glo. in conſti. uniuerſis, in glo. in uer. aut in defectu, &c. ꝙ in iudicando ſimiliter præponit ius Longobardum iuri Romano, & magna eſt auctoritas glo. Quarto, adduco auctoritatem And. de Iſer. in conſt. præſenti la 3. & in cõſti. ſi quando contigerit. ubi ſimiliter dicit, ꝙ ius Longobardum præfertur Romano, cuius And. magna eſt auctoritas in hoc regno, quia appellatur legum euangeliſta.

2 † Quinto adduco eundem Andr. in capit. Imp. §. præterea ducatus, col. 2. in fin. de prohi. feu. alie per Fed. ubi expreſsè dicit, ꝙ in regno uiuitur iure Longobardo, & ille qui allegat ius Francorum, debet illud probare cum ſit ius ſpeciale in regno. Sexto, adduco eundem, And. in c. 1. in uerſ. bona uacantia, quæ ſit reg. ubi plures dicit, ꝙ in regno ſeruatur ius Longobardum. Septimo adducitur auctoritas Mat. de Affl. dec. Nea. in dec. 248. conſi. Neap. in 2. col. ubi dicit, ꝙ in regno præſumitur, ꝙ uiuatur iure Longobardo, unde qui dicit contrarium, probare debet. Octauo adducitur auctoritas Alexan. in l. pro hær. §. fi. ff. de acq. hær. ubi Alex. refert And. de Iſer. in præl ud. feudorum, & concludit de mente And. ꝙ ſaltem Longobardæ leges, quæ fuerunt conditæ ab Imperatoribus ſeruari debent, cum ſint generales.

Nono extat auctoritas eiuſdem And.in cõ-
ſti. ut uniuerſis. circa fin. ubi dat ordinem
quomodo procedatur in regno ſcilicet, ut
primo iudicetur ſecundum conſtitutiones
deinde ſecũdum conſuetudinem,& demum
ſecundum ius Longobardum, & poſtea ſe-
cundum ius Romanum.
Decimo idem And. in conſt. ſpeciale,dicit,
ꝙ prius ſeruatur ius Longobardum, & po-
3 ſtea ius Rom. Pro† parte uero contraria ne-
gatiua, ꝙ iſtud ius Longobardum, non ſit
in uſu adduco primo auctoritatem Odof.
& Bald.in auth.dos data. C.de do.ante nup.
ubi dñr,ꝙ lex Longobarda, non eſt lex ne-
que rõ,& ideo receſſit ab aula. Secundo,ad-
4 ducitur. † Item Bal.in l.ſi inuita, in fi.C.de
nup. ubi dicit, ꝙ de iuſto iure Longobardo
nõ eſt curandum, niſi in loco ubi eſſet eius
obſeruantia, ſm conſuetudinem loci,ſed in
hoc regno eſt potius contraria conſuetudo,
quia nõ ſeruatur ut infra dicam,ergo de eo
5 non eſt curãdum. Tertio, adducitur† deciſ.
And.de Iſer.in c.1.§. fi.in fi.de no. Feu.ubi
dicit, qđ ius Longobardum eſt ius aſininũ,
& caret rõne,& ideo non ſeruatur ubilibet.
6 Quarto dicit idẽ† And.in c.1.col.2.de feu.
cog. ꝙ iudex ceſſantibus conſuetudinibus
debet uti l. Rom. uel Longobarda, ubi illo
iure uiuitur. Vnde præponit ius Romanum
iuri Longobardo, & dicit,qđ ibi ſeruari de
bet ius Longobardum, ubi illo iure uiui-
tur, unde innuit, ꝙ eſt ius ſpeciale ſicut di-
cimus de iure Frãcorum. Ergo probari de-
bet, ꝙ eo iure uiuitur, per ea quæ not And.
de Iſer.in d.c.imperialem.§.præterea duca-
tus,dum loquitur de iure Francorum. Quin-
7 to adducitur † auctoritas Archid. in c. qui-
cunque,11.q.1.ubi dicit,qđ lex Longobar-
da, eſt lex inualida,& non põt confirmare
aliam legem inualidam. Sexto adducitur
auctoritas Aluar.in prælud.feud.in uer.col-
lat.in 4.q ubi cõfirmat dictum Bal.in auth.
dos data,& in d.l.ſi inuita. Septimo,dicit
8 † Archid.in ca.cum deuotiſſima. 12.q.2.ꝙ
iſta lex Lõgobarda appellator lex uulgaris,
prout ẽt text. ibi appellatur, ex eo, quia ab
hominibus uulgaribus, & rudib. fuit cõpo-
ſita,uñ tñ minus debet ſeruari. Octauo,ad-
9 ducitur† auctor.Lucæ de Pen.in l.1.C.de ꝓ
curator. & conduct.libr.11.ubi dicit, quod
ius Longobardum non debet præferri iuri
Roman, niſi ubi ſeruatur de conſuetudine.

10 Nono adducitur† dictũ Bal.in c.translato.
de cõſt.ubi dicit, ꝙ translato regno,ſiue im
perio,transfertur ẽt lex regni,unde licet il-
lud ius Longobardum potuiſſet ſeruari tem
pore, quo erant illi reges Apuliæ,tñ quia re
gnum fuit poſtea ab eis translatum, debet
cenſeri translatã eſſe lex eorũ,& ſic d.l Lõ-
gobarda nõ debet ſeruari, ſicut dicimus de
l.Moſaica, quæ fuit translata in l.Euangeli
cam, una cũ trãslatione ſacerdotij in Chri-
ſtum. Decimo,& ultimo,adducitur auctori
tas Matt.de Affl.doc. Neapolitani,ĩ d.cõſt.
Puritatem.in 4. colũ. ubi firmat opin. Luc.
de Pen.ſcilicet, quod ius Longobardum nõ
præferatur iuri Romano,ibi dicit,quod iſta
opi.ſemper ſibi placuit. & dat unam expoſi-
tionem ad d.conſt. Puritatem,quæ in rei ue
ritate,ſalua rõne recti ſermonis non põt ꝓ
cedere, ut infra dicam. Habemus ergo huc
uſque decem auctoritates pro una parte, &
decem pro alia, unde quæſtio redditur ual-
de dubia. Si quis tñ uellet tenere primã par
tem, quæ uř fulcita auctoritate authentica
ſ.per tex in d.conſt.Puritatem, poſſet rñde
re ad oẽs decem auctoritates contrarias. Et
primo ad dictũ Bal. & Odof.in d.auth.dos
data,poſſet dixi, quòd Bald. & Odofr.non
fuerunt regnicolæ, unde uerisimiliter non
potuerunt habere conſtitutionum regni, q̃
non ſeruantur in regionibus eorum. Dicta
ergo eorum procedunt de iure communi,
quod poſtquam ſuperuenit ius commune
Romanorum, illud ius Longobardum re-
ceſſit ab aula, ſed quia ius municipale hu-
ius regni, prout eſt d. conſt. Puritatem, iu-
bet illud ſeruari, tenemur nos regnicolæ
obedire illi conſtitutioni. Et eodem modo
poteſt reſponderi ad dictum Bal. in d.l.ſi in
uita.C. de nupt. Vel poteſt dici, ꝙ illud di-
ctum Bal.facit pro prima parte,quia dicit,
ꝙ de eo non eſt curandum, niſi in loco,ubi
tali lege Longobarda utũtur, ſed in hoc re
gno neceſſitamur ad utendum tali lege, per
d. conſt. ergo eſt de tali iure curandum. Ad
11 dictũ† And.de Iſer.in d.ca.1 de notis feud.
poteſt reſponderi, ꝙ And.eſt ſibi cõtrarius,
quia in pluribus locis tenet, quod ſeruatur
tale ius in regno, ut ſupra retuli in prima
parte. unde dici poteſt, quod melius fuit
tunc locutus ex quo habet pro ſe text. d.
conſt. Nec obſtat, ꝙ illud ius ſit aſininum,
& ſine ratione, quia in lege hoc non con-

ſideratur, nam licet lex aliqua ſit dura uel
iniuſta, tamen ſeruanda eſt, quia ita uult le
giſlator,ut dixit tex.in l.proſpexit.ff.qui, &
12 à quib. Similiter ad dictum † And. in c. 1.
de feu.cog. poteſt reſponderi, ꝙ non debet
inſpici ordo ſcripturæ ipſius And. cum ha-
bemus ordinem legis,& ſi Andr.dicit, ꝙ de
bet ſeruari, ubi eo iure uiuitur, debet, con-
cordari cum alijs ſuis dictis. Et facias con-
ſequentiam cum minore. In hoc regno ui-
uitur eo iure, ergo in regno ſeruari debet,
& ſi negares minorem, ꝙ nõ uiuatur eo iu-
re in regno,hoc eſſet ex contraria conſuetu
dine, quæ eſt reprobata contra conſtitutio-
nem per tex. in proœ. conſt.§. fi.unde ſi ita
non uiuitur,ſufficit,ꝙ ita uiuere debent ho
13 mines,& ita neceſſitantur per d.conſt.† Ad
quod facit illud,quod dicimus ſcire, & ſci-
re debere,ſunt paria.l.quod te. in fi.ff.ſi cer-
tũ petat,&c.uaſſallus.ſi feudũ, & ibi Aluar.
1.no.ſi de inue.feud.fue.contr. & gloſſ. in l.
pen. C.de pet.tut. Ad dictum Archid. in d.c.
qui cunque. & in d.cap.cum deuotiſſimam,
&ad dictum Aluar.in prelud feud.reſponde
ri poteſt eodem modo, quod loquuntur de
iure communi, ſicut dixi de dicto Bald. ad
14 dictum Lucæ de † Penna,poteſt reſponde-
ri eodem modo,prout dixi ad dictum And.
ſupra. Dicit.n. ꝙ ubi ſeruatur de conſuetu-
dine,præfertur iuri Romano, ſed in hoc re
gno ſeruatur,uel ſeruari debet per d. conſt.
Puritatẽ,ergo præfertur. Præterea in regno
ad maioris auctoritatis And.de Iſer qui ap-
pellatur legum euangeliſta, quàm Luc. de
Pen. unde debet præferri dictum And. qui
contrarium tenet, maxime in prælud.feud.
15 in 3. q. Ad dictum † Bald.in cap.tranſlato.
reſponderi poteſt, fatendo dictum ſuum, ꝙ
cum tranſlatione regni transferatur, & lex,
niſi nouus regnator legem ueterem confir-
met, quia tunc ſeruatur lex uetus ex noua
confirmatione, quia ita uult nouus domi-
nus. Ita propriè dicit And. in prælud. feu.
in 3.queſtio & ibi ſubdit exemplum de no-
tario unius commitatus, qui poteſt facere
contractum in alio commitatu uolente do-
mino illius comitatus. Sed nouus dominus
in regno tranſlato.qui fecit dictam conſtit.
uoluit confirmare ius Longobardum, ergo
16 ſeruari debet. Ad † dictum Matth. in
d. conſtitu. Puritatem, poteſt reſponderi,
prout reſponſum fuit ad autoritatem Luc.
de Pen. ex quo ipſe imitatur & confirmat
opi. Lucæ. Et dum ipſe Matthæus dat nouã
expoſitionem ad dictam conſtituit. facien-
do unam extraneam conſtructionem, dico,
quod talis ſua conſtructio uitiat penitus li-
teram illius conſtitutionis, & non poſſet ſal
uari ſalua ratione recti ſermonis. Nam uer-
ba conſt.ſunt hæc formalia,uidelicet. Ac de
mum ſecundum iura communia Longobar-
da, uidelicet & Romana, &c. Et ſic primo
ponit dictum in genere, ſc licet ſecundum
iura communia, deinde illud genus exem-
plificat per dictionem, uidelicet. Et in illa
exemplificatione ponit æqualiter ius Longo
bardum,& Romanum, deſignans, ꝙ ambo
ſunt iura communia, & præponit in ordine
ius Longobardum. Illa ergo determinatio
ſcilicet iura communia, &c. relata ad iſta
duo determinabilia,ſcilicet, ad ius Longo-
bardum,& Romanum,debet ea pariformi-
ter determinare, ſcilicet quod ambo dican-
tur iura communia,l.nam hoc iure,& l. Lu-
cius.ff.de vulga. & pup. † Et hoc perpen-
17 ditur ex illa dictione, uidelicet, quæ eſt di-
ctio declaratiua, & reſtrictiua præceden-
tium,ſecundum Bar.in l.1.ff. ad l.Aquil. &
Fran.de Are.in l. ſi fundum. ff.mand. & no.
in c.ſtatutum.& ibi Gem.el 2.de hære.lib.6.
& eſt tex.in c.tranſmiſſa. de eo, qui cogno-
uit conſanguineam uxor. ſuæ, & in l. cum
quidam. §. 1. ff. de vſur, & Iaſ.in l.idem in
duobus. §. perſonale, in 1. not. ff. de pac.&
in l.iuſiurandum, quod ex conuentione, §.
procurator. col 4. ff. de iureiur. Vnde con-
cluſiuè per illam dictionem, uidelicet, illa
iura communia declarantur, & reſtringun-
tur æqualiter ad iura Longobarda & Roma
na cum ordine ſuo,qui colligitur ex ipſa ſcri
ptura per quam declarationem, quæ eſt ue-
riſſima, prout uerba, & mens legiſlatoris
ſonant, apparet non procedere illam expo-
ſitionem,quam facit præfatus Moder. Nea-
politanus,dum dicit debere illa uerba conſt.
ita conſtitui,uidelicet. Ac demum ſecundũ
iura communia,Romana, & Longobarda,
& ſic vult peruertere ordinem conſtitutio
num. Aſſignat ipſe rõnem: quia ius Longo-
bardum non eſt commune, ſed eſt ſpeciale
in hoc regno, & ideo illud adiectiuum com
munia, non poteſt referri ad ius Longobar-
dum, quòd non eſt ius commune, unde
de neceſſitate refertur ad ius Romanum

& ſic reperitur prius in ordine literæ ius Ro
manum, ẜm eum. Mihi videtur quod talis in
ſtructio non procedit, quia non poteſt ſalua
ratione recti ſermonis procedere, ut ſupra
dixi, nam peruertit ordinem illius conſt. cō-
tra mentem Imperatoris. Ad rationem dñi
Matthæi reſpondeo, quod imò illud adie-
ctiuum, cōia, poteſt referri ad ius Longobar
dum, nā dato, quòd ſit ius in ſpeciale in hoc
regno, quia tamen ſeruatur, facit ius cōe ī re
gno, & cum d. conſt. intendat ponere legem
in hoc regno tantum, quia extra regnum nō
extendit uires ſuas, uoluit loqui de iuribus
18 ſeruandis in regno, † in quo omne ius muni-
cipale, ſeu ſpeciale totius regni, dr̄ ius cōmu
ne, ex quo derogat iuri cōi. Ita dicit Alex. in
l. poſt dotem. col. 11. ff. ſolut. matr. & Alex. in
addi. ad Bal. in l. conſt. in fi. ubi etiam Bald.
ſentit. C. de bo. quæ lib. & Bald. in l. illa inſt.
in fi. ff. de hær. inſt. & Lud. Rom. in rub. ff. de
arb. ubi dicunt, quòd ſi eſt compromiſſum in
arbitrū, qui debet pronunciare, ẜm ius cōe,
debet talis arbiter pronunciare, ẜm ius mu
nicipale illius loci: quia tale ius facit ibi ius
cōe, ſecundum eos. Sic ergo in propoſito, li-
cet, ius Longobardum ſit ſpeciale in hoc re-
gno, tamen facit in eo ius cōmune. Vnde per
prædicta meritò illa uerba conſtit. debent
intelligi, prout iacent, quia poſſunt referri
tam ad ius Longobardum, quàm ad ius Ro-
manum. Hæc autem ſalua excuſatione dixi,
non ut audeam attentare contra interpreta
tionem domini ac præceptoris mei recolen-
dæ memoriæ, qui nempe iuris huius regni
illuſtrator meritò potuit appellari, ſed quia
credo ueritatem dicere, quæ cunctis reb. eſt
19 præferenda. Et licet hæc † prima pars uidea
tur bene defenſata ab impugnationibus con
trarij, tñ pro ſolutione, & concluſione huius
utiliſſimæ q. ego teneo indubitanter ſecun-
dam partem contrariam. ſ. ꝙ imò in regno
ius Longobardum non præferatur iuri Ro-
mano, imò ipſum ius Rom. eſt in viridi ob-
ſeruantia, & eo iure quilibet præſumitur ui
uere in regno, niſi ex aduerſo contrarium
probetur. Et firmo hanc concluſionem, quòd
in regno alleganti, ꝙ uiuatur iure Longo-
bardo, incumbat onus probandi. Quam con
cluſionem probabo non ſolùm per leges iu-
ris comunis, ſed etiam per ipſaſmet conſt. re
gni, & etiam rationibus urgentiſſimis. Et
quia oēs auctoritates contrariæ, quæ fouent
primam partem, nituntur ex ſola deciſio. il-
lius conſt. Puritatem, quæ uidetur eſſe prin-
cipale fundamentum opinionis contrariæ,
prius nitar tale fundamentum delere, & ſic
oēs auctoritates corruent, quę per eam fun-
dātur. c. cū Paul. 1. q. 1. Aſſumo igitur uerba
d. conſt. Puritatem, & nemo ad ipſius inter-
pretationem, per quam apertiſſimè demon-
ſtrabo, ꝙ illa conſtitutio non meretur alle-
gari pro illa prima parte, ſed potius pro
20 hac ſecunda, quam teneo. † Et præſuppo-
no, ꝙ dubium faciebat ille ordo ſcripturæ,
in quo ius Longobardum prius nominatur,
quam ius Rom. unde debet prius ſeruari
arg. l. queties. ff. de uſufr. & l. generaliter. §.
ſiquidem. ff. de fideic. lib. Hinc dicit Bal. in
l. aduerſus. C. de fur. ꝙ prior in ordine ſcri-
pturæ, præſumitur prior in tpe, & dicit Bal.
in l. 1. C. de impub. & al. ſubſt. ꝙ ordine ſcri-
pturæ datur regula. Et dicit Bar. & Bal. in 1.
conſt. C. col. fin. ꝙ ſi reperiuntur duo inſtr̄a
ſcripta in eadem carta, præſumitur prius il-
lud, quod præcedit ex ordine ſcripturæ, &
Bal. in l. ſi duas, in princ ff. de excu. tut. ꝙ ex
ordine ſcripturæ præſumitur ordo intelle-
ctus. Idem notat plene Fel. in c. cum dilecta,
21 col. 3. de reſcr. Ad hoc † præſuppoſitum re-
ſpondeo, ut incipiam tollere dubiū, & dico
ſic. Qñ mens diſponentis eſt certa, non cur-
ratur, nec inſpicietur ordo ſcripturæ in le-
gib. ita tenet Bart. per illum text. in l. cū pa-
ter. § fidei tuæ. ff. de leg. 2. & idē Bart. in l. 2.
§. prius, in fi. ff. de vulg. & pup. & ita intelli-
gitur tex. in l. nec enim. ff. de ſol. Idem tenet
Bal. in d. l. ſi duas. ubi dicit, ꝙ quando diſpo-
ſitio loquentis eſt certa, non curamus ordinē
uerborum, ſed in terminis d. conſt. Puritatē,
mens diſponentis eſt certiſſima, qualiter, &
quando uelit ſeruari ius Longobardum, vt
modo declarabo, ergo nō debemus curare il
lum ordinem, quòd ſit certa mens diſponen
tis. Probo. Nam uerba formalia conſt. ſunt
hæc uidelicet. Ac demū ſecundum iura cōia
Longobarda, uidelicet Romana. prout qua-
litas litigantium exegerit, iudicabunt, &c.
Nota igitur, quòd illud uerbum, iudicabant,
determinat, & perficit totam orōnem præ-
cedentem, & tamen ante quam oratio ſit
perfecta, eſt inſerta illa clauſula, prout qua-
litas litigantium exegerit, &c. Quæ clauſula
de neceſſitate debet referri ad hoc vltimum
ca. ſ. dum loquitur de iure cōi Longobardo,
& Ro-

22 & Romano, pluribus de cauſis. † Primo q͂a
eſt inſerta in medio ipſius capituli. ſ. anteq̄
oratio eſſet completa, quo caſu ad ipſum
tantum capitulum refertur, & non alia prę
cedētia ſeparata, ſecūdum Bar. in l. talis ſcri
ptura col. 2. circa fi. ff. de leg. 1. & Bar. in l. ſi.
ff. de reb. dub. per text. & ibi gl. ī l. filio. ff. qñ
dies leg. ce. & per Phil. Dec. in conſi. 14. col.
3. in fi. uer. & eum talis, &c. Secundo, quia ſu
pra præceſſerunt in d conſt. duo, alia c. Pri-
mū uidelicet, ꝙ iudices iudicent, ſecundum
conſt. Secundum, ꝙ in defectu earū iudicēt,
ſecundū conſuetudines approbatas, ac demū
ſecundum iura cōia, & c. ad illa duo c. præce
dentia referri non poteſt illa clauſula, prout
qualitas litigātium, &c. quia reſultaret legū
cōtrarietas, quia legiſlator vult, quòd omni
no, ſeruentur conſtitutiones regni, & non
attendatur qualitas litigantium, nec con-
ſuetudo contraria, ut in proę. conſt. §. fi. Itē
23 † ubi eſt conſuetudo approbata in ciuita-
te, illa habet uim legis, & illā tenentur oēs
de illa ciuitate ſeruare, quia dr̄ lex munici-
pij, l. 1. C. de eman. lib. & l. de quibus. cum
ibi no. ff. de leg. & inſt. de iure nat. §. ex non
ſcripto, & cap. cum conſuetudinis, &c. ff. de
conſuet. unde non attenditur qualitas liti-
gantis contra antiquam conſuetudinem.
24 † Ergo, ſequitur. ꝙ ſtante cōtrarietate, quę
ſemper euitanda eſt, illa clauſula non poteſt
ad alia capitula referri, niſi ad hoc ultimum
cum poſſit aſſignari ratio, quare non refe-
ratur ad alia, ut dicunt Bar. Bal. & ibi cōi-
ter doc. in l. 1. C. de lib. præter. & Bar. in d. l.
talis ſcriptura. ff de leg. 1. & in l. ſi idem cum
eodē. §. fi. ff. de iur. om. iud. & Ale. in conſil.
48. col. 3. uerſ. ſed ita. 1. uol. Cum ergo dicta
clauſula de neceſſitate referatur ad hoc ul-
timum ca. ſatis clarè patet de mente diſpo-
nentis, quod non uult iura Longobarda
præferri iuri Rom. ſed illa ſeruari, ẜm qua-
litatem litigantium, prout ibi ponit And.
de Iſer. ſcilicet quod ille, qui uiuit iure Lōgo
bardo, iudicetur per ius Longobardum, il
le uero, qui uiuit iure Ro. iudicetur per ius
Romanum, ergo ſequitur, quod ſi litigator
uiueret iure Ro. non compellitur iudex iu-
dicare, ẜm ius Longobardū, & ſic non præ-
feret ius Longobardum iuri Romano. un-
de quia apparet de mente diſponentis non
eſt curandus, nec inſpiciendus dictus ordo
uerborum, ſed ſola mēs & ex prædictis col-
ligitur prima rō in fauorem huius ſecun-
dæ partis, q̄ ſequeor. Secundo principaliter,
25 quod † dictus ordo non ſit curandus, ad-
duco aliam regulam, uidelicet, qñ ordo po
nitur in aliqua diſpoſitione gratia exem-
pli, pro doctrina nunquam cenſetur poſitus
pro forma, nec ſeruari dēt. Tex. eſt in c. de-
cernimus, & ibi Car. de iud. ubi eps, & Abb.
præferuntur in ordine archiepiſco, & tamen
nulli dubium eſt, ꝙ archieps eſt dignior, &
debet, primo nominari, & non eſt alia ratio,
niſi quia nominatio fit gratia, exempli, uñ
non inſpicitur ordo. Ita tenet etiam Fel. in
d. c. cum dilect. colu. 6. uerſi. 2. declar. & c. de
reſc. ſed in d. conſt. Purtiatem, illa nomina
tio iurium Longobardi, & Rom. fuit facta
gratia exempli. Quod patet per illam dictio
nem, uidelicet, quæ eſt dictio declaratiua,
& exemplificatiua, ut ſupra dixi. Nam pri
mo dicit ẜm iura cōia, & poſtea exempli
ficat declarando, quę ſunt iſta iura cōia, er
go ſequitur, ꝙ ille ordo non eſt inſpicien-
26 dus. Tertio, quia † ubi conſtat de ordine
intellectus, nō curatur nec inſpicitur ordo
ſcripturæ. Ita dicit Bar. in l. ita tñ. §. qui ſu-
ſpectam, & in l. Scæuola, circa fi. ff. ad Treb.
ſed ibi conſtat de ordine intellectus, qui eſt
ut in uiuentibus iure Long. tantum ſerue-
tur ius Longobardum, & non in alijs per
illam clauſulā. Prout qualitas, &c. ergo nō
27 curatur ordo ſcripturæ. Quarto, quia † qñ
ordo ſcripturæ perturbat ordinem neceſſi-
tatis, non attenditur, imò reducitur ad or
dinem neceſſitatis, ita tenet Bar. in l. Gallus.
§ quidam recte, colu. 2. ff. de libe. & poſth.
& ibi per alios Doc. & Bar. in l. 1. in fi. C. de
exec. rei iud. ſed in d. conſt. eſt ordo neceſſi
tatis, ꝙ in uiuentibus, iure Romano, ceſſet
ius Longobardum, ſed tunc præferatur, qñ
litigantes eo iure uiuerent, ergo iſte ordo
eſt attendendus, non ordo ſcripturę. Quin
28 to, ꝙ dictus † ordo nō ſit ſubſtantialis nec
inſpiciendus, pondero unam aliam conſt.
uidelicet conſt. ut uniuerſis, ubi ſunt ſimi-
lia uerba, & nulla fit mentio de iure Lon-
gobardo, dicit. n. ꝙ iudices iudicent ẜm cō
ſtitutiones, & deinde ẜm conſuetudines, ac
demum ẜm iura, non ſpecificando quę iu-
ra, quo caſu in dubio appellatione iuris
ſimpliciter, uenit ius Romanum, per auto
nomaſiam, ut §. ſed quoties, inſt. de iure
nat. unde illa conſti. ſentit totum contra-

rium, & ſic facit pro parte noſtra, quia ceſ-
ſante cõſuetudine debet iudicari ſecundum
ius Romanum, ergo, præponitur iuri Lon-
gobardo.Et hanc ponderationem ſentit etiã
29 Mat.in d.conſt.puritatem.† Sed poſſet ali-
quis dicere, ꝙ illa conſtit. Vt uniuerſis, eſt
correcta per conſti.Puritatem, quæ eſt poſte
rior.Reſpondeo,quod imò non eſt correcta,
quia dicta conſt.Puritatem dicit illud idem,
niſi quia addit illam limitationem in uiuen
tibus iure Longobardo,unde eſt potius limi
tatiua,quã correctiua,ſemper.n.in dubio ui
tanda eſt legũ correctio,l.præcipimus, C.de
app.& l.ſancimus. C. de teſt. Dicamus ergo
ſic,iungendo utrãque conſt.quod iudex ceſ-
ſante conſuetudine, dẽt iudicare ſecundum
iura.ſ.Romana,& ita loquitur d. conſti. ut
uniuerſis. Fallit,quãdo qualitas litigantium
aliud exigeret,quia tunc procedit conſt. Pu-
ritatem. unde dicta conſt.ut uniuerſis, po-
nit regulam, ſed conſt.Puritatem, ponit li-
mitationem, & regulæ ſtandum eſt, donec
probetur fallẽtia,c.ad decimas,de reſt.ſpol.
lib.6.& no.Bar.& Do.in l.2.ff.ſi quis in ius
30 uo. non ie. Sexto, quod dictus † ordo non
ſit inſpiciendus, neque formam inducat.
pondero nouiter unam aliam conſt.ab alijs
non ponderatam, quæ incipit. Cum circa,
quæ mandat iudicibus,& officialibus, ut de
cidat cauſas iuxta tenorem conſtõnum &
iura,& conſuetudines approbatas,& ſic pri
mo dicit ſecundũ iura, & poſtea ſm conſue
tudines,certe ſi uellemus inſpicere ordinem
uerborum, deberet præferri ius cõe conſue-
tudinibus,quod eſt falſum,ut ſupra dictum
eſt,ergo patet,quod non inſpicitur ordo ſcri
pturæ,prout etiã dicit ibi glo.Vnde minime
dẽt inſpici in d.conſt. Puritatem,cum de eo
dem loquatur.Præterea, illa conſt. cum cir-
ca eſt poſterior,& dicit ſecundũ iura ſimpli-
citer.Vnde intelligitur de iure Romano, vt
ſupra dixi in præcedenti argõ,& ſic facilius
tollit illud motiuum ſupra factum, cum ſit
31 poſterior.Septimo, pondero † aliam conſt.
quæ incipit. Speciale, quæ uult, ꝙ unus ſit
ordo iudicij in omnibus perſonis, & nomi-
nat ibi ſigillatim,ſiue quis fuerit Francus,ſi
ue Romanus,aut Longobardus.Vnde in or-
dine nominat ultimo loco Longobardum,
ergo eſt minus dignus tanquam ultimo loco
nominatus. Nam primo nominatus cenſe-
tur maior,& dignior, ſecundum Bald. in l.
cum quidam, colum. 1. C. de uerb. ſig.per l.
1.ff.de albo ſcrib. & Bald. in auth. hoc am-
plius,col.pe.C de fidei com.Facit l.quoties.
ff.de uſufr. Vnde merito Longobardus tan-
quam minus dignus eſt poſtponẽdus. Et per
hæc ſeptem argumenta eſt ſublatum omne
fundamentum,quod fiebat ex d. conſt.Puri
tatem,ſuper quo ſe fundat prima pars & per
conſequens remanent ſublatæ omnes ratio-
nes adductę pro prima parte, & magis cor-
roborata hæc ſecunda,quam teneo. Quam
ultra corroboro per alias rationes urgentiſ-
32 ſimas. Octauo igitur † confirmo hanc ſe-
cundum partem, & aſſumo unam regulam,
quæ ſe habet. Omne,id quod eſt magis di-
gnum, & nobile, debet præferri minus di-
gno,& minus nobili,ut in §.fin. inſt.de iure
na.& in c.quod in dubijs, de conſe.eccle.uel
alta.Facit.tex.in c.epiſcopus.95.diſt.Sed ne
gari non poteſt,quòd ius Romanum,eſt di-
gnus iure Longobardo, pluribus de cauſis.
Primo,ratione cauſæ efficientis quia ius Lõ
gobardum fuit pro maiori parte conditum
à quibuſdam regibus Apuliæ ut dixi ſupra
in prin. Sed ius Romanum fuit conditum,
& compilatũ ab Imperatore Iuſt qui fuit do
minus totius mundi, l. deprecatio. ff. ad l.
Rho.de Iac.Et tanto nobilius ac dignius di
citur opus, quanto à nobiliori, & digniori
procedit.unde dicimus magis dignum eum,
qui acquirit dignitatem immediate à prin-
cipe,quam eum,qui acquirit ab inferiore,ut
inquit Spe.in ti.de citatione,§. iam de cita-
tione,col.4.uerſic porro ſi ſunt pluries, &c.
Pro hoc eſt tex.in d.l.2.ff.de albo ſcr.& tex.
cum gl. in c. per tuas de maio.& obe.& c.cũ
33 in diſtribuendis,de temp.ord.† Vnde leges
Imperatorũ cenſetur procedere ab ipſo Deo,
quia Imperator dr̃ diuina gratia conſtitu-
tus,ſecundum And.de Iſer.in rubr.de proh.
feud.alie. per Loto. Et eſt Imperator in ter-
ris,ſicut Deus in cęlo,& dr̃ habere diuinum
nomẽ:ſecundũ And de Iſer.in c.1.in uer.ad
felicem,q̃ ſint reg. Scdo,rõne iuſtitiæ,& me
34 lioris † rõnis.Nã ius Romanũ,& preſertim
leges iuriſconſultorũ,fuerunt factæ cũ tan-
ta iuſtitia & rõne,ut in eis iniuſtitia nõ poſ
ſint inueniri,ut teſtatur And.de Iſer.in cõſt.
ſi dam.co.ſi.in prin.Hoc probatur inſt.de le
ge Fuſia Canin.toll.per totum ti.ubi Impe-
rator ſuſtulit illam legem tanquã ſine rõne,
& in quam pluribus alijs ſimiliter ſublatis
in

in corpore iuris. Ius uero Longobardum,
eſt ius iniuſtum, & ſine ratione factum, un-
de appellatur ius aſininum, ſm And.in c.
1.§.fin.de not.feud.& Od.& Bald.in auth.
dos data. C.de do.ante nup merito ergo eſt
iuri Romano poſtponendũ.Nono, hãc par
tem confirmo per d.conſt.Puritatem, retor
quendo ipſam contra primam partem quã
põdero in duobus locis. Primo,dum dicit,
prout qualitas litigantium exegerit, expo
nendo, prout exponit ibi And.de Iſer.& ſu
pra dixi.nam per illa uerba permittit, ꝙ in
regno uiuatur iure Romano, & iure Lon-
gobardo permiſſiuè, & nõ imperatiuè.Vn-
de non imponit neceſſitatẽ, ꝙ quilibet ui
uat in Longobardo. Item permittit, quod
iudices præferant ius Ro.iuri Longobardo
in uiuentibus iure Romano. ergo male al-
legatur illa conſt.per eos, qui dicunt,quòd
de neceſſitate in hoc regno uiuatr iure Lon-
gobardo, & quod illuſt.præfertur iuri Ro-
mano, quia ſi eſſet iſta neceſſitas.illa conſt.
loqueretur præcisè, ꝙ iudices indiſtinctè
ſeruent iure Longob.ſiue aliquis uiuat eo
iure,ſiue non, ſicut dixit præciſam obſeruã
tiam conſtitutionum conſuetudinum. † Sed
35 quia uoluit loqui præcisè,ſed permiſſiuè,re-
ferendo ſe ad qualitatem hominum,per di
ctionem, prout, quæ eſt dictio relatiua,&
limitatiua, ſm Bar.in l.edita,col.pen.C.de
eden. eſt tex.in l.prout.ff.de ſol.& in cl.1.§.
uolumus de fo.comp.& Bar.in extrau. ad
reprimendum,in uerſ.prout,& Phil.Dec.in
conſ.63.col.4.ſequitur,ꝙ tota conſeruantia
iuris Longobardi dependet a qualitate ui-
uentium, ergo non eſt præciſa neq; neceſſa
ria.Vnde illa conſt.Puritatem, facit potiùs
pro iſta parte,quã teneo.Aliam põderõnem
dictæ conſt.dicã infra in 13.rõne. Decimo,
36 hanc † partem confirmo,quia ritus magnæ
curiæ uicariæ dat mũdualdum in regno mu
lieribus tm̃ uiuentibus iure Longob. ut di
ctat ritus magnæ curiæ in nu.68. incip. itẽ
ꝙ curiæ ipſæ.&c. ergo a cõtrario ſenſu mu
lieribus uiuentibus iu. Ro.nõ dat mundual
dum,cũ ẽt in ſtatuto capiatur argm̃ à con
trario ſenſu, qñ diſponit ſup caſu non pro
uiſo à iure cõi, prout eſt ille ritus. Ita tenet
Alex.in l.1.col.12.uer.2.concl.&c.ff.de off.
eius, cui man.eſt iuriſ. & Bal. in l.apud an
tiquos,C.de fur.& in l.2.C. de cond.inſer.
mundualdus eſt inductus à iure Longobar
do,& tñ ille ritus, q̃ facit ius nouiſſimũ in
hoc regno, coarctat hanc obſeruantiam in
mulieribus tm̃ uiuentibus iure Longobar
do.Ergo a contrario ſenſu permittit mulie
res huius regni uiuere Romano ſi uolunt,
& ꝙ non utanť mũdualdo.Vndecimo, hãc
37 † partem cõfirmo per id, qđ fuit deciſum
in ſacro cõſ.Neap.ut refert Mar. in deci.ſa
cri conſ.200.ſ.ꝙ mulier uiuens iure Lon-
gobardo.non poſſit facere teſtm̃ ſine mun
dualdo ergo ſi uiuit iure Romano,poteſt fa
cere ſine mũdualdo. Vñ permittitur uiuere
iure Romano, quia alias fuiſſet indiſtinctè
deciſum,ꝙ nullum teſtm̃ mulieris in regno
ualeat, ſine mundualdo. Duodecimo cõfir
38 mo † per generalẽ cõſuetudinem huius re
gni,obſeruantiam notoriam tpis,cuius non
extat memoria in contrarium, quæ hẽt uim
legis, & priuilegij principis, ſm Abb.in ca.
ſuper quibuſdam. §. præterea, de uerb.ſig.
& And.de Iſer.in c.imperialem.§. præterea
ducatus.col.pe.in prin.de proh.feu.alie.per
Fed.& in c.1.uer. flumina nauigabilia.col.
2.quæ ſint reg. & in conſt.ſi dubitatio col.
3.& in conſt.quadragenalẽ.col.1.& hr̃ in l.
hoc iure §. ductus aquæ. ff. de aqua quo.
& æſtiu. Quæ obſeruantia eſt, ut ſolo iure
Romano uiuat, & qđ penitus ſit iuri Lon-
gobardo derogatum. Et hoc patet euiden-
ter, quia quã plures diſpõnes iuris Longo-
bardi non ſolũ nõ ſeruanť in regno, uerum
ẽt ſeruatur totum contrariũ, ut uidemus in
teſtamentis mulierũ, q̃ in oĩbus ferè ciuita
tibus regni fiũt ſine mundualdo, & hoc eſt
notorium per oẽs ſchedas tabellionum.Simi
liter in ſucceſſionibus cognati excluduntur
de iure Longobardo, ut nec ẽt mater ſucce
dat filio tanq̃ cognata.Itẽ filij naturales nõ
excluduntur totaliter per filias legitimas &
nãles,ut no.gl.& Do.in c.1.§.hoc aũt,de his
qui feu.da poſ. Et tñ in regno ſeruatur con-
trariũ,per auth.ceſſante, C.de leg.hęr.& ſic
ſola diſpoſitio iuris Romani attenditur. Et
patet ex quampluribus alijs exemplis, & di
ſpoſitionibus, in quibus differt ius Roma-
num à Longobardo, & tamen ſolo iure
Rom.in eis utimur. ergo cenſetur abroga-
tum ius Longobardum, ſaltem ex genera-
li & antiquata conſuetudine huius regni.
unde merito dicit Bal. in d.auth.dos data,
quod tale ius receſſit ab aula, quia abijt in
deſuetudinem, uñ qñ eſſet diſcreptatio quo
iure

iure uiuatur in regno ſufficeret allegare hanc notoriam obſeruantiam, quia ſi ius Rom. ſeruatur in iſtis exemplis prępoſitio præſumptio eſt, quod ſeruetur etiam in omnibus alijs, niſi in contrarium probetur,
36 †p ea, quę tradit And. de Iſer. in d.c.imp.§. præterea ducatus.col.2.in fi.uer.ſed qũo probabitur,&c.ubi dicit, qđ ad probandum ius Francorũ ſufficit, probare, quòd aliàs illi de domo ſeruarunt, quod primogenitus ſuccedat, quia ex hoc ſolo transfunditur onus probandi cõtrarium in aduerſariũ, ergo patet, ꝙ ex ſola probationẽ unius capituli iuris Francorũ, pręſumitur, & probatur, ꝙ uiuat iure Francorũ, quanto fortius id dicendum eſt iure Rom. cuius obſeruantia ꝓbat notoriè ex mille, & infinitis capitulis, & antiquiſſimo tpe, ũn ſuccedit diſpõ l.minime.ff. de leg. Et ꝙ iſta gñalis obſeruantia, & conſuetudo tanq̃ notoria non indigeat probatione ſed ſufficit allegari, eſt deciſio in terminis Bal.in l.1.col 2.in fi.uerſ.ſed his q̃ro,&c.C. ad Velleia.ubi expreſſe dicit, qđ cõſuetudo notoria dicit, quæ liquet ex inſpectione omnium publicorum inſtrõrum, & non oportet
40 eã probari. † Decimotertio, pondero nunc iterum d.cõſt.Puritatem, quam retorqueo pro iſta parte, & iſta eſt noua ponderatio, & ab alijs hactenus nõ cogitata. Nam vult illa conſt. ꝙ primo iudicetur ſecundum cõſtõnes, poſtea ſecundum conſuetudines approbatas & poſtea ſecundum iura, &c. per hoc dico, quod ſtante conſuetudine generali in hoc regno, quod cauſę decidantur ſecũdum ius Romanum prout in præcedenti argumento probaui, illa conſt. decidit caſum noſtrum pro iſta parte, quia præponit conſuetudinem iuri Longobardo, ſed nulla poteſt eſſe conſuetudo fortiori, quam illa, quæ eſt cõformis iuri communi, ut eſt text. notabilis in c.ſopitæ, & ibi notat, extra de cẽſibus, & in c.cũ dilectus, de conſuet. & qđ poſſit eſſe conſuetudo conformis iuri communi, tenet Abb. in cap.fin.colu. penul. in prin. de conſuet. ergo iſta generalis obſeruantia iuris Romani contra ius Longobardum, induxit quandam notoriam, & approbatam conſuetudinem, conformem iuri cõmuni Romanorum unde ſecundum hanc conſuetudinem debet prius iudex iudicare, & ea ceſſante tunc demum recurret ad ius Longobardum, & ita ſubtiliter bis ponderata illa conſtit. Puritatem, facit pro iſta parte, imo ſi quid dubij haberet dicta conſuetudo, reciperet interpretationem a iure communi Romanorũ, quod eſt ius generale l.ſi ſerui uñi.C.de noxa.ac & hĩ in d.cum dilectus, non autem reciperet in interpretationem a iure Longobardo, quod eſt ius locale. Ita tenet Bald. in c.1.§.& qa uidimus.colu.6. in fi.qui feudum dare poſſ.
41 Decimoquarto, † & ultimo, pro iſta parte adduco omnes illas decẽ auctoritates, quas ſupra colligi arguendo pro iſta parte, quæ oẽs remaneãt in ſuo robore. Et dato, quod eis ſupra diſputando uoluerim rñdere, nunc tñ attingendo ueritatem, dico dictas rñſiones nõ eſſe ſufficientes, unde inquantũ ad primã, ſecundã, quintã, ſextam, ſeptimã, & octauã dicebã eas procedere de iure cõi. Secus, eſt in regno, p d.cõſt. Puritatẽ, dico qđ eſt mala rñſio. ex quo in regno nihil reperitur innouatum contra d.deciſ. ut ſupra ꝓbaui, & d.conſtit.Puritatem, facit potius ꝓ iſta parte, imo eſt cõformis cũ deciſ. Bal.in d.l.ſi inuita. C.de nupt. qui dicit, qđ de tali iure non eſt curãdi, niſi in loco, ubi ſeruatur de conſuetudine. Vnde fateor iſtud, qđ qñ in aliqua parte regni ꝓbaretur, qđ illud ius ſeruatur, uel quod eo iure uiuit. ibi eſſet ſeruandum, & non alibi, & hoc propriè uult d.conſt.Puritatem, ut ſupra dixi. Tunc onus probandi ſemper incũbit allegati illud ius, cũ ſit ius locale, ut ſupra declaraui, unde remanent dictæ quinque auctoritates in earum robore, & obſeruantiã, cũ
42 iure communi utamur. Item, ad † tertiam auctoritatem And.de Iſer.in c.1.de notis feudorum, dico, non eſſe bene reſponſum, quia imo melius fuit locutus ibi, quam alibi, ex quo tale ius ſine ratione non debet ſeruari. Nec procedit argumentum d. l. proſpexit.ff. qui & à quibus, quia non reperitur dictum ius præcisè approbatum per conſt. regni, niſi in loco. ubi uiget & ita dicit An. in d.cap.1.de feu.cogn. & ibi etiam Bald. magis clarè dicit, ꝙ inter eos, qui uiuunt iure Rom.cã deciditur ſecundum ius Romanũ, ſed inter eos, qui uiuunt iure Longob. cauſa deciditur ſecundum ius Longobardum, unde habuit Bald. ibi ſenſum dictæ conſt. Nec ualet reſpõſio data, ad quartã auctoritatẽ.ſ.Andr.in d.c.1.de feu. cogn quia non eſt uerũ, ꝙ conſuetudine ceſſante homi

nes

nes uiuant iure Longob. imo ponit hoc in eorum arbitrium, ut ſupra probaui. Similiter ad octauam auctoritatem Lucæ de Penna, reprobatur reſponſio eodem modo quo præcedens. Nec obſt. quod Andr. eſt maioris auctoritatis, quia cum ſit ſibijpſi contrarius in pluribus, tenenda eſt eius aucto-
43 ritas, ubi meliùs dixit. Ad nonam† auctoritatem Bal. in d.c.translato, de conſtit. minime ualet reſponſio, quia nego, quod ſucceſſores in regno confirmauerint præcisè, & neceſſitatiuè ius Lõgobardum, ſed ut ſupra dixi, imo ſi placuiſſet illud ius Imperatorib. inſeruiſſent illud in uoluminibus iuris ciuilis. Vnde quia non inſeruerunt, apparet, ꝙ tale ius reprobauerũt. Prout in ſimili arguit Aluar.in præl.feu.in 4.q. Item reſponſio data ad decimam auctoritatẽ Matth.in d.cõſt. puritatem, qui ſequitur Lucam de Penna, a minime procedit per eaſdem rõnes. Et ſic remanet iſta pars totaliter confirmata. Supereſſet modo reſpondere ad illas decem auctoritates adductas pro prima parte. Ad quas ſatis patet reſponſum ex prædictis, quia quãtus expreſsè dicunt, quod ius Longobardũ præferatur, malè loquuntur, & ueriores ſunt
44 auctoritates contrariæ. † Cum auctoritates Doctorum ſint probabiles, ſed non neceſſariæ, ſecundum Bar. & Doct. in l. 1. ff. ſi cert. pet. Et maxime, cum ut plurimũ ſint auctoritates And.de Iſer. qui tenet alibi cõtrar.ũ.
45 Solum reſpondeo ad quintam auctritatem And.in d.§. pręterea ducatus, nam loquitur ibi de iure Longobardo. & Francorum, non aũt da iure Romano, & uerũ eſt ꝙ ius. Francorum eſt ius ſpeciale, & oneroſum, & contra ius cõe, ut dicit And.in d.§.præterea ducatus col.3. in add.unde debet probari, alias non præſumitur. Et ideo, quando eſſet dña inter ius Francorum, & Longobardum fateor, quòd potiùs præſumatur Longobardum, maximè in ſuccedendo, quia eſt conforme cum iure communi, in eo ꝙ admittit omnes filios æqualiter ad ſucceſſionem, ſecus eſt, quando differentia eſſet inter ius Longobardum, & Romanum, prout eſt q. noſtra, quia tunc Romanum potius præſumitur, per prædicta. Vltimo nõ obſtat, quod dicit And.in d.conſt. Puritatem, & in prælud.in 3.q. in fi.ubi dicit, quod iſta conſuetudo per quam aliqui non ſeruant ius Longobardum, non ualet, quia eſt contra conſtitutiones. Nam dico ſine dubio, qđ And. male loquitur, & dicit contra cauſam dictę conſt. Puritatem, ibi, prout qualitas litigantium, &c. quia imo dictę conſt. approbat hanc conſuetudinem, ut ſupra declaraui. unde melius locutus fuit And. & ibi ẽt Bald. in c.1.de feu.cog. Ex quibus omnibus remanet firma concluſio, & uera, quòd ius Romanum præferatur in regno iuri Longobardo, & qui dicit, ꝙ uiuitur iure Lõgobardo, debet huc probare. Et per hæc ſit impoſitus finis huic utili, & quotidianę quæſt. quæ inter regnicolas quotidie uentilatur, & hactenus ita plene diſcuſſa non reperitur. Laus Deo Rob. Mar. Venu. V.I.D

ADDITIO.

a Ambigua. Vide ſupra D. Authorem in ſpeculo, in 2.par.nu.95.& ſeq.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO TERTIA.

An iudex in pœnis arbitrarijs poſſit imponere pœnam mortis naturalis.

1 *Pœna mortis, an poſſit irrogari in arbitrarijs, num.15.*
2 *Pœna acerrima accipitur pro morte naturali.*
3 *Pęna mortis nõ poſt irrogari quãdo ſtatutum dicit, ad pœnam mille aureorum, uel aliam arbitrio iudicis.*
Pœna publicationis bonorum non poteſt irrogare uigore arbitrij.
4 *Fures nocturni puniuntur extra ordinem.*
5 *Pœna extraordinaria irrogatur, quãdo proceditur per inquiſitionem de iure canonico.*
6 *Pœna minor debet eligi per iudicem in arbitrarijs.*
7 *Pęna capitalis ĩtelligitur altero de tribus modis, & in dubio intelligitur de mititori n.8.*
8 *Pœna mortis nunquam imponitur in delictis non conſumatis, num.16.*
9 *Pœna mortis poteſt irrogari, quando lex dat amplum arbitrium uſque ad mortẽ, nu.10.*
10 *Inquiſitio non ſit in cauſa ciuili, niſi cõtra uſurarium, & hoc qualiter procedat.*
11 *Iudex in pœnis irrogandis non põt ſe extendere ultra poteſtatẽ ſibi datam a lege, nu.15.*

12 Pœna

12 *Pœna mortis non poteſt imponi, quando lex loquitur per uerbum moderari.* (li.
13 *Pœna mortis irrogatur ei q. dat alapã officia-*
14 *Dictio alia eſt repetitiua ſimilium.*
15 *Sacrilegij pœna qua ſit.*
16 *Conſuetudo per totũ mundum eſt, qđ nõ pu-*
niatur attentatũ, ſicut delictum cõſummatũ.
17 *Pœna iniuria põt ſe extendere uſq; ad mortẽ,*
quando hoc deſiderat criminis magnitudo.
18 *Iudex non poteſt imponere pœnam, mortis ſi*
expreſſe lex limitet arbitrium iudicis.
19 *Pœna mortis poteſt irrogari in illis delictis,*
in quibus ex inducit pęnam corporalem uel
pecuniariam ad arbitrium iudicis, ſecus ubi
dat arbitrium ſimpliciter.
20 *Pœna conſueta opponi debet irrogari alias*
poteſt appellari.
Pœna tota pecuniaria non debet exequi, quã
do ita dictaret conſuetudo.

a QVotidiana *a* eſt q. in iudicijs, utrum
1 iudex procedens in aliqua † cauſa cri
minali, in qua ex iuris diſpoſitione
irrogatur pœna arbitraria poſſit ſuum arbi
trium extendere uſque ad mortem natura-
lem incluſiuè. Et qm̃ q. eſt præiudicialis cũ
tractetur de uita hominis, ideo intendo eã
plenè diſcutere, recitabo primo opiniones
diuerſas & contrarietates quas repetio in-
ter Docto. poſtea ponam ueras concluſio-
nes. Primo igitur pro parte affirmatiua, ꝙ
iudex poſſit hmõi pœnam mortis impone-
re, adducitur glo. quæ cõiter ſolet ad hoc al
legari, in §. in ſumma, in uerſi. extraord. inſt.
de iniur. quæ dicit, ꝙ iudex poteſt impone-
re pœnam capitis in ſuo arbitrio, uidetur &
communiter exponitur pro pœna mortis, &
ita illam gl. intelligit, & ſequitur Bald. in c.
1. §. iniuria. in primis uerbis. de pace iur. fir.
& Bal. in l. 1. in fi. C. de his. qui latr. & Bar. in
l. fi. in fin. ff. ubi pup. edu. debe. & Abb. in c. ex
literis, col fin. de conſt. & Fel. in cap. cum re,
colu. 2. in princ. de re iud. & ibi etiam Abb.
Idem tenet Fel. in c. inquiſitionis, in fi. illius
prin. de accuſ. & in d. c. ex literis. col. antepe.
Secundo, pro iſta parte adducitur text. in l.
ſaccularij. §. ſunt quædam. ff. de extraord.
cri. ubi dicit tex. ꝙ illa pœna arbitraria, ex-
tenditur uſq; ad pœnam capitis, & ſic uſq;
2 ad mortem. Tertio adducitur † tex. in l. 2.
ibi, non ignaro iudice, &c. in acerrima con
demnatione pro arbitrio &c. C. de his, qui
latro. ubi pęna arbitraria extenditur ad a-
cerrimam pœnam, quæ accipitur pro pœn.
mortis ut no in l. 1. C. de ſeditio, & l. 1. C. ne
mini licere ſignum ſalua. Quarto, adducit
text. in l. lex Iulia. §. hodie. ff. ad l. Iul. rep. tũ,
ubi loquitur de pœna extra ordinem, & di-
cit, ꝙ capite puniri debet, & ſic patet, ꝙ pœ
na extraordinaria extenditur uſq; ad mor-
3 tem. Pro parte † uero contraria. ſ. ꝙ iudex
non poſſit arbitrari ad pœnam mortis, ad-
ducitur primo dictum Bal. in l. & poſt tres
in 1. lect. col. 7. uerſ. itẽ facit ad aliam q. &c.
ff. ſi quis cau. ubi dicit, quod ſi iudex uigore
ſtatuti põt punire ad pœnam mille, uel ad
aliam, prout ſuo arbitrio uidebitur, nõ põt
imponere pęnã decapitationis Idem tenet
Card. in c. de cauſis. de off. deleg. Lud. Rom.
in rub. de arbitris, uerſ. item an ſtatutũ, &c.
pro hoc facit, quod no. Bal. in l. 1. C. ne ſinet
iuſ. prin. & Bal. in c. 1. col. 5. in prin. de pace
tenen. ubi dicit, quod iudex uigore arbitrij
non põt imponere pœnã publicationis bo-
norum: ergo minime pœnam mortis, quæ
eſt maio. & hanc partem negatiuam tenet
Alex. in conſ. 7. col. fin. in 1. uol. & Card. in
4 c. ex literis, de conſt. Secũdo pro iſta † parte
adducitur tex. in l. 1. in uerſi. temporarij. ff.
de fur. balnear. ubi dr̃, quod fures nocturni
puniuntur extra ordinem, uerum eorũ pęna
nõ debet excedere opus publicum tempora
rium, ergo ſi damnaretur ad mortem, ex-
cederet pœnam operis publici. Tertio, ad-
ducitur tex. in l. 1. §. expilatores. ff. de effrac.
ubi primo ponitur pœna in liberũ arbitriũ
iudicis, & poſtea in fi. dr̃, quod plebis pœ-
na irroganda, non debet excedere opus pu-
blicum. Nobilibus uero non debet excedere
5 relegationem. Quarto adducitur † tex. cum
ibi no. per glo. & Doct. in c. inquiſitionis, in
prin. de accu. ubi eſt deciſum, quod de iure
canonico, qñ proceditur per inquiſitionem,
iudex non imponit pœnam ordinariam de-
licti, ſed extraordinariam, & ſic arbitrariã,
& tñ per hanc pœnam arbitrariam nõ põt
imponere pœnam ordinariam, ſed mitiorẽ,
& ita declarat Abb. in fi. col. ergo cõcluſiue
ſequitur de neceſſitate, quod non poteſt im
ponere pœnam mortis, quia non eſt minor,
ſed maior, & acerbior ceteris pœnis. Quar-
6 to, confirmatur † ex d. Bal. in l. quicunque,
col. 4. C. de ſer. fug. ubi dicit, quod iudex in
arbitrarijs debet eligere minorem pœnam.
Et

Et ſi ſic per tot iura & auctoritates contra-
rias redditur iſta deciſio ualde dubia. Et ut
ipſam reddam magis dubitabilem. Si quis
uellet tenere hanc ſecundam partem tan-
quam benigniorem, iuxta l pen. ff. de pęnis
poſſet reſpondere ad iura contraria addu
7 cta pro prima parte. Et primo, non † obſt.
glo. in d. §. in ſum. inſt. de iniur. quia illo lo
quitur de pœna capitis, non autem de pœ
na mortis, & in iure eſt clarum, quod pęna
capitalis intelligitur altero de trib. modis
ſ. de morte naturali, de morte ciuili, & de
exilio, ſeu deportatione. l. 2. in prin. ff. de pœ
nis, & l. 2. ff. de publ. iud. & no. gl. in l. hoc ac
cuſare. §. in omnib. in uerſi. capitis. ff. de ac
cuſ. & text. cum glo. in l. ſed & ſi quis. §. 1. ff.
ſi quis cau. In dubio autem, quando lex ir-
rogat pœnam capitalem intelligitur de mi
nori ex illis trib. ſcilicet de exilio, ſeu de-
portatione. Text. eſt iuncta glo. in l. 1. C. ne
Chriſt. mãci. hęre. uel pag & tenet Bal. in l.
fi. in fin. C. quę res uen. nõ poſ. Ioan. de Imo.
ĩ d. l. fi. ff. de pub. iud. & Bal. in d. l. quicũque.
col. 4. uerſ. ſcias, etiam, &c. C. de ſer. fug. Se-
8 cundo, nõ † obſtat, d. l. ſaccularij, §. ſunt q̃dã.
ff. de extraor. crim. quia ibi non dicitur de
pœna mortis, ſed de pœna capitis, unde põt
intelligi de pœna mitiori, ut dixi modo in
præcedẽti. Imo dico, quod de neceſſitate de
bet ita intelligi ille tex. quia loquitur de de
licto non conſummato, loquitur. n. de illis
qui tenebant quoſdam lapides ad offendẽ-
dum, non tñ ſecuta fuit offenſio. Qđ patet,
dum dicit ibi, quod ipſa res mortem com-
minatur: ſed ubi ſumus in delictis non con
ſummatis, nunquam imponitur pœna mor-
tis in arbitrijs. Ita pulchrè tenet Bald. in cõ
ſil. 444. col. 2. in 3. uol. quod conſilium inci
pit, Cecchus, &c. & Fel. in d. c. ex literis, colũ.
penul. uerſicul. 2. declaratio, &c. de conſti.
9 Tertio, non obſtat, d. l. fi. C. de his qui latro.
quia ibi expreſsè ex legis diſpoſitione da-
tur iſta poteſtas illis iudicibus imponendi
dictam pœnam in illo crimine. Vnde tunc
ceſſat dubium an illa pœna arbitraria ſe ex
tẽdat ad mortem, quia quando lex dat am-
plum arbitrium iudici, uſque ad mortem
non eſt dubium, quod poteſt imponere di-
ctam pœnam, quia cenſetur id facere aucto
ritate legis. Ita dicit Ioan. de Imo. in d. l. 2.
ff. de publ. iud. quẽ refert & ſequitur Ange.
de Aret. in d. §. in ſumma, ſed nos loquimur
in caſu dubio, ſcilicet, quando ſimpliciter
fit mentio de pęna arbitraria ſeu extraord.
10 † quarta, non obſtat d. l. lex Iulia. §. hodie.
quia põt pluribus modis reſponderi. Primo
quia loquitur de pœna capitis, quæ poteſt
uerificari in mitiori, ut ſupra dixi, ſecundo
quia poſito, quod intelligeretur de pœna
mortis, ibi lex hoc expreſsè concedit atten-
ta immanitate criminis, loquitur. n. de iu-
dice, qui iniuſtè inter fecit innocentem, un-
de eſt homicida propterea non eſt mirum,
ſi morte puniri debet, & ſic põt dari eadem
rñſio, q̃ dedi ad l. 2. de his, q. latro. Et ſic pœ
na extraordinaria põt comprehẽdere mor-
tem, qñ lex hoc dicit expreſsè, ut ibi. Si quis
11 † aũt uellet tenere primam partem, poſſet
rñdere ad iura adducta pro ſecunda parte,
Et primo, non obſt. l. 1. ff. de furti. balne. q̃a
ibi lex expreſſè loquit̃ limitatiuè, per dictio
nem, dummodo, &c. Dicit. n. illos fures eſſe
puniẽdos pęna extraordinaria, dummodo
non excedat opus tẽporarium, quo caſu q̃a
lex dat ptãtem limitatam iudici, ſumus in
caſu certo, quia iudex non põt præterire for
mã legis, ut not. Fel. in d. c. ex literis, col. pen.
uerſ. 5. declaratio, &c. de conſt. licet ipſe non
conſiderauerit hanc reſponſionem. Plus di
co, quod ille text. põt retorqueri in cõtrariũ
nam ex eo, quod lex reſtrinxit ptãtem iu-
dicis ad opus temporarium, eſt ſignum, qđ
iudex habuiſſet largiores habenas procedẽ
di uſque ad mortem, qñ lex ſpecialiter eum
non ꝓhibuiſſet, quia aliàs fruſtratoria fuiſ-
ſet illa reſtrictio legis, quando ſine ea iudex
fuiſſet reſtrictus, quod non eſt dicendum,
l. quod Labeo. ff. de Carb. edic. Secũdo non
obſt. d. l. 1. § expilatores, in fin. ff. de effracto.
quia ſimiliter ibi lex loquitur limitatiuè p
dictio, dummodo, &c. unde dic, ut modo
12 dixi. Tertio, † non obſtat. d. c. inquiſitionis.
de accuſ. quia ibi lex loquitur per uerbum
moderari, & quando lex concedit arbitriũ
iudici per hoc uerbum, quod habebat mode
rari pęnas nunquã poteſt imponere pęnam
mortis, quia illud uerbũ, moderari, impor-
tat diminutionem pęnę. Ita tenet Mar. Soc.
in d. capitu. inquiſitionis, & Fely. in d. capi.
ex literis. colum. penul. uerſic. 3. declaratio,
13 &c. † Quarto, non obſtat dictum Bald. in
d. leg. quicunque. inquantum dicit, quod
iudex debet eligere pęnam mitiorem, quia
illud intelligitur, niſi qualitas & atrocitas
delicti

delicti aliud ſuaderet ut ſi quis daret alapã
officiali, debet puniri pœna mortis ſecundũ
Bal.in c.1.§.iniuria.in prin.de pace iur.fir.
Non.n. eſſet æquum, ꝙ tunc ſtante crimine
atroci, & enormi iudex imponet pœnam
mitioré, quia non eſſet pœna cõueniens &
æqualis delicto, iuxta.l. ſancimus.C.de pœ-
nis, & hoc ſentit Alex.in cõſ.111.col.4.in 1.
uol.& Ang.de Are.in d.§.in sũma. & Abb.
14 in d.c.ex literis, col.fi. Quinto non †obſtat
dictum Bald.in d.l.& ſi poſt tres, quod fuit
allegatũ in primo argõ ſecundæ partis, q̃a
ibi ſtatutum loquitur de pœna mille, uel
de alia ad arbitrium &c. illa dictio, alia eſt
repetitiua ſimilis pęnę, ſcilicet pecuniarię,
ideo non poteſt imponere pęnam mortis,
quæ eſt longe diſſimilis, ut no.gl.& Bal.in
l.ſi fugitiui, C.de ſer.fug.& Fel.in c.ſedes,
col.fi de reſcr.& Iaſ in l.ſi unus, in princ.col.
fi.de pa. Et ad dictum Bal.in d.c.1. de pace
tenen.& alia allegata in d.1.argõ. poſſet rñ
deri, niſi atrocitas criminis aliud ſuadeat,
ut ſupra dixi. Et quia pœna amiſſionis bo-
norum nunq̃ imponitur, niſi ubi lex hoc
mãdat expreſſe. Ex quibus pro utraque par
te adductis redditur iſta q.multum dubia,
adeo quod merito Cæſarea deciſione opus
eſſet. Vt igitur in tãta uarietate ponam uerã
concluſionem, dico, ꝙ prima opin.affirma
tiua eſt magis cõis, cum infraſcriptis tñ li-
15 mitationibus. Pono igitur †concluſionem
per modũ regulæ, quæ talis eſt, ꝙ iudex in
arbitrarijs põt imponere pœnã mortis na-
turalis. Hęc cõcluſio probatur in l.ſacrilegij
la 1.ff.ad l.Iul.pe.ubi narratiuè dr̃, ꝙ dato
ꝙ pœna ſacrilegij ſit arbitraria, quia pro
qualitate perſonæ irrogatur, tñ qñque ali-
qui ſacrilegi combuſti fuerũt, ꝙ ſic probat,
ꝙ iudex in pęnis arbitrarijs põt imponere
pęnã combuſtionis, & ſic mortis naturalis,
& ita ad hoc illum tex.ponderat. Abb.in d.
c.ex literis, col.fi.& ibi etiam Fel.in fin.uer
16 bis de conſt. Iſtam concluſionem † decla-
ra, & limita primo procedere, in delictis
cõſummatis, & perfectis, ſecus attentatis
tantùm, & non conſummatis, quia in eis
iudex nunquam ex arbitrio imponit pœnã
mortis. Ita procedit dictum Bald.in d.conſ
343. incipit. Cecchus.&c. colum. 2. in 3.
uol.& Fel. in d.c.ea literis, colum.pen.uerſ.
ſecũda declaratio, &c. Et ratio eſt in prom-
ptu, quia hodie ex generali conſuetudine
non punitur delictum attentatum, ſicut con
ſummatum, ſed mitius, & ſic nõ punitur af
fectus, niſi ſequatur effectus, ẽt in atrociori
bus. Ita tenet Paul.de Caſt.& Alex.in leg.1.
§.fin.in fi.ff.quod quiſque iur.& Car.Alex.
in c.1.§.ſi uero uoluerit, in fin.de ca.qui cur.
uen.& Ang.in cõſ.14.col.1.ubi dicit, ꝙ iſta
cõſuetudo eſt approbata per totũ mundum
& Bal.in l.ſi fugitiui. C.de ſer.fug.& Sal.in
l.is, qui cũ telo.ff.ad l.Cor.de ſiccar.& Bar.
in l.1.§.ſi diuus, eo.tit. Vnde ſi iudex impo
neret pœnam mortis in attentatis, puniret
affectũ ſicut effectum, quia maior pęna da
17 ri non poteſt, q̃ ſit pœna mortis. Secundo li
mita, dũmodo delictum ita graue attentis
ipſius circũſtãtijs, ꝙ mereatur pęnã mortis,
exẽplũ põt poni in eo, qui dat alapam offi-
cialis, nam eſt iniuria. Verũ attenta circũſtã
tia qualitatis perſonæ cenſetur atrociſſima,
& ſic in hoc caſu iudex põt procedere ad
mortem ſcḋm Bal.in d.c.1.§.iniuria, in prin.
de pace iur.fir.& ſequitur Ioan. de Ana.in
c. inq.in fi. illius prin. de acc.ita tenet Fel.
in d.c.ex literis, colu. pen.in prin.uerſ.pri-
ma decla. &c.de conſt.ita debet intelligi
dictũ Bald. in d.l. fi. C.de his q̃ latro.ubi di
cit. quòd poteſt ꝓcedi ad ſupplicium, ſi hoc
deſiderat criminis magnitudo. Ex hoc ſe-
quit̃, quòd ſi ex iniuria modica uerbali iu
dex uellet procedere ad mortem, non poſſet
quia non eſſet pęna cõueniens delicto, ſed
maior ꝑ prędicta, imo tũc poſſet iudici exe
quẽti de facto reſiſti, per ea, quæ dixi ſupra
in 1.diſp.& hoc tenet Ang. de Aret. in §.in
ſumma, & Abb.in d.c.ex literis, colum.fin.
alias poſſet appellari, ut no.gloſ.& Bart.in
l.ſi qua pœna. ff.de uerb.ſig. Et hanc limi-
tationem tenet in effectu Alex.in conſ.111.
colu.4.in 1.uol. & And.de Iſer. in conſt.co-
18 mite. Tertio, †limita, niſi expreſſe lex uel
ſtatutum limitaret arbitrium iudicis, ut nõ
poſſit excedere talem pœnã, quia tunc non
imponit pœnã mortis. Ita procedat tex.in
l.1. ff. de furi. baln.& in l.1. expilatores,
ff.de effractu, prout ſupra decl. Quarto li-
mita, niſi lex diceret, quòd iudex pœnam
moderetur, q̃a tũc nõ põt imponere pœnam
mortis. Ita procedit d.c.inq.cum ibi not.vt
19 ſupra declaraui. †Quinto limita qñ arbi-
trium datur iudici in pęnis a iure expreſſis
prout eſt in actione iniuriarum, in qua eſt
ſtatuta pœna corporalis, & pecuniaria, ad
arbitrium

arbitrium iud.l.2.& l.iniuriarum ęſtimatio.
ff.de iniur.& l. Pædius. §.1.ff.de incen.rui.
& nau. tunc enim iudex propter enormita
tem iniuriæ poteſt arbitrari mortem, ſecus
eſt ubi iudici datur ſimpliciter arbitrium pu
niendi in pœnis non a iure expræſſis, quia
tunc non põt facere crimen capitale, ꝙ non
eſt capitale, nec põt imponere pœnam mor-
tis, ubi crimen non eſt capitale. Ita declarat
Fel.in d.c.ex literis.colu.pen.uer.quarta de-
20 claratio, &c. †Sexto limita, non procedere,
quando in ſimilibus delictis eſſet conſue-
tudo, quòd non imponatur pęna mortis: ſed
mitior pœna, quia tunc iudex non põt im-
ponere pœnam mortis, ſed tenetur ſequicõ-
ſuetudinariam pœnam & ceſſat arbitrariã.
Caſus eſt ſingularis in l.ſi quis reum, ff.de
cuſto. reo. Facit tex. cum ibi no.in l.hodie.
ff.de pœnis. Ita tenet Bal. in l.quicunque.
colu.4.uer.ſcias tamen, &c. C.de ſer.fug.&
Fel.in cap.de cauſis, colu. 1. de offic. deleg.
& Abb.in c.inquiſitionis. col. fi.de accuſ. &
Alex.in conſ.5.colu.fi.& conſ.3.colum.4.in
1.uol.& Paris in trac.ſynd.in uerſ.compoſi-
tio, colu. 12. in princ.in c.an ſi delinquens,
&c. & in tex.de off.iu.colu.3.& 5.in c.an ſi
poteſtas, &c.ubi plus dicit, ꝙ ſi iudex exce-
dit pęnã ſolitã, dr̃ grauare partem, & poteſt
appellari, & tenetur in ſyndicatu. Et per hoc
infert, ꝙ in regno ſi quis cõdemnat̃ ad unã
unciã, non ſolet exigi tota unica, ſed tamen
unus tarenus uel duo maxime attenta pau-
pertate cõdemnari. Et ꝑ hæc ſit expedita q.
Laus Deo, Rober. Marant. V. I. D.

ADDITIO.

a Quotidiana. Bald. conſil.443. col.2.lib.3.
Tiraq.in tract.de pęnis, cauſa 39. nu.2.latè
Dec. in c.ex literis.nu.14.extra de conſtitu.
Alex.conſ.111.col.3.lib.1.& conſ.12.nu.15
& conſ.21.nu.9.lib.7. Foller.in pract.crim.
laico in 1.part.in uerſic. ſtudeant ſe ornare
nu.6. Ioan.de Lignago in conſ. 20. nume.3.
Ang.de Gambil.cõſ.423.nu.26. & ſeq.Pet.
de Soncin.conſ.98.nu.12.13.& ſeq.quæ cõ
ſilia ſunt in 1.lib. conſiliorum criminalium
diuerſo.Docto. Caccialup.cõſ.92.per totũ,
quod eſt in 1.Thom.conſil.diuerſo. Docto.
diuerſo ab illo allegato, Gramma. deci.36.
nu.12.& conſ.crimin.36.nu.21.& conſi.39
Author ſupra in ſpeculo in 4. part. opinio.
commu.opin.179.iudicis arbitrium.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO QVARTA.

Vtrum ſi in cauſa ſummaria ſit proceſſum per partes uia ordinaria, cenſeatur receſſum a uia ſummaria, ita quod ineptitudo libelli, uel alius defectus uitiet proceſſum, non obſtante, quod alias in regno procedatur ſola facti ueritate inſpecta.

1 *Cauſa quæ de iure erat ſumaria, ſi fuit incepta per partes uia ordinaria, an uideatur renunciatum uia ſummaria.*
Summaria cauſa an fiat ordinaria ex uoluntate partium, nu.11.13.
2 *Libellus ſi interuenit in cauſa, in qua non requirebatur, an habeat ordinariæ diſcuti illa cauſa, nume.5.*
3 *Cauſa quamuis ſit commiſſa ſummariè, poteſt nihilominus iudex procedere ordinariè.*
4 *Teſtamentum in ſcriptis ſi non ualeat, an ualeat ut nuncupatiuum, num.13.*
Contractu ſine ſcriptura non ualet, quãdo partes elegerunt uiam cõtrahendi in ſcriptis, & quando cenſentur hanc uiam elegiſſe.
5 *Arbiter, qui erat etiã arbitrator, ſi incepit procedere, ut arbiter, poteſt proſequi ut arbitrator inordinate, & ualet proceſſus.*
6 *Teſtamentum militis factum iure communi, ſi non valeat, an ualebit iure militari.*
7 *Libellus ineptus non uitiat in cauſa, in qua non requirebatur.*
8 *Teſtes inhabiles probant informationem in caſibus, in quibus non requirebantur.*
Actus qui poterat geri ſine aliqua perſona, nõ uitiatur, ſi illa interuenit inutiliter.
9 *Viam per quam actus impugnatur, nemo præſumitur elegiſſe,*
19 *Proceſſus ſiue ordinariè, ſiue ſummariè fiat, ſemper poteſt in regno ſuper eo ferri ſententia, dummodo liqueat de ueritate.*
12 *In confeſſo non requiritur ſententia.*
14 *Cauſa ordinaria an poſſit fieri ſummaria de uoluptate partium.*

1 FVI *a* ſæpe interrogatus ſtante † iure
a muncipali in hoc regno, quod in cau-
ſis ciuilibus procedatur ſine figura iu-
dicij, & ſola facti ueritate inſpecta, per cap.
deteſtantes, & per regiam pragam. primam
quæ

quæ incipit, diſpendia. Si partes proceſſe-
runt in cauſa ciuili uia ordinaria, dando li-
bellum, item conteſtando, & alia acta ſo-
lenniter & ordinariè faciendo, cum potuiſ-
ſent iſta iudiciorum ſolennia omittere, &
procedere uia ſummaria, ob dicta ſtatuta.
An per hoc uideantur uiæ ſummariæ renun
ciaſſe, & amplecti uiam ordinariam, quando
non apparet de expreſſo conſenſu, ſeu con-
uentione partium, ita ut ſi aliquis defectus
emergat in iudicijs, puta ineptitudinis, uel
alius ſimilis, qui de iure communi uitiaret
proceſſum, & ſententiam, habeat etiam talis
defectus vitiare talem proceſſum ordinaria
via initiatum, & ſic an in tali proceſſu de-
beat ſeruari ius cõe, & non municipale, per
ea, quæ not. gl. & Docto. in l. uinum. in fin.
ff. cer. pet. Et pro prima parte affirmatiua,
uidelicet, ꝙ cenſeatur receſſum à uia ſum-
maria, & per conſequens debeat ſeruari ius
cõe, adducitur primo dictũ Bald. in l. diffa-
mari. col. 1. in fi. uerſ. 2. opp. &c. C. de ing. &
manu. ubi dicit, quòd qñ partes poſſunt pro
cedere ſummariè, & eligunt uiam ordinariã
cauſa efficitur ordinaria, & ſic uidetur hoc
2 dependere ex uoluntate partium. † Secundo,
adducitur glo in l. proinde. §. notandum. ff.
ad l. Aquil. quæ dicit, quòd qñ in cauſa non
requirebatur libellus, ſi interueniat libellus,
& ſic fuit cœpta uia ordinaria, debet ſolen-
niter per ſententiam diffiniri, ꝙ ſic innuit
quòd cauſa efficitur ordinaria, & debet or-
dinariè determinari, & ita per illam gl. te-
net Franc. de Cur. in add. poſt. Alex. in d. l.
uinum, col. fin. ff. ſi cer. pet. in add. quæ inci-
pit, tamen fallit. &c ubi dicit, quod tunc nõ
ualeret ſententia ſuper libello inepto. Ter-
3 tio pondero † dictum Bald. in l. quod fauo-
re. col. 1. C. de leg. Bald. ĩ l. nulla. ff. de leg. qui
dicit, quod ſi princeps committit cauſam iu
dici, quod ſummariè procedat, & ille proce-
dit ordinariè, ualet proceſſus, tanquam ordi
narius, & ordinariè factus. Idẽ tenet Lanfr.
in cl ſæpe. col. 3. in princ. in 15. cõc. de uerb.
4 ſig. Quarto † adducitur, quia teſtator, qui po
terat teſtari nũcupatiuè, elegit uiam teſtan-
di in ſcriptis ſolẽniter, & nõ ualuit teſtamẽ-
tũ in ſcriptis, ob aliquẽ defectũ, minime va-
lebit ut teſtamentũ nuncupatiuũ, ex quo il-
lam uiã ſolẽnẽ elegit. Ita tenet Bar. in l. fi. ff.
de iure codicil. Fecit etiã, quod dicimus de
cõtractu in ſcriptis: nam qñ erat in poſſe cõ
trahẽtium cõtrahere in ſcriptis, & ſine ſcri-
ptis, & elegerũt uiã cõtrahẽdi in ſcriptis, nõ
ualet cõtractus ſine ſcriptura. l. contractus.
& ibi Bal. in 1. colu. in fin. C. de fide inſt. ubi
plus dicit, ꝙ eo ipſo, quòd partes dñt, habea
mus notariũ, ut cõficiat ſcripturã de contra
ctu. cẽſetur uelle cõtrahere in ſcriptis, in tan
tũ, ꝙ ante, quã ſcribat, põt eas pęnitere, uel
alteram partẽ pęnitere, & nolle contrahere,
vt hr̃ in deciſ. 36. conſ. Nea. per Matt. uerſ. 3
&c. Ita etiã vr̃ dicendum in caſu noſtro, qa
erat in ptãte partiũ procedere ſummarie, ſe-
cundũ iura municipalia, & elegerũt uiã or-
dinariã, debet eis imputari, ut ſi deficit ali-
qua ſolemnitas iuris cõis, uitietur proceſſus
iuxta illã regulã, uia, q̃ elegiſti, tibi pateat,
5 &c. Pro † parte uero cõtraria adducit̃ dictũ
Bal. ĩ l. 3. ff. de teſt. mil. vbi dicit, ꝙ ſi is, q põt
ꝓcedere ſũmariè, & de plano, incipit proce-
dere ordinariè p libellũ põt omittere uiã or-
dinaria, & reliquũ proceſſum expedire ſum
mariè, qa eligendo ius cõe, nõ cenſetur pri-
uilegio renunciare. Vnde infert ibi Bal. qđ
ſi eſt cõpromiſſum in aliquẽ, tanq̃ arbitrum,
& arbitratorem, & ille incepit procedere, ut
arbiter, & proceſſit inordinatè, ualet nihilo
minus eius laudum, tanquam arbitratoris.
Et hoc dictum uidetur decidere caſum nr̃m,
vt ſi ꝓceſſus fuit initiatus ordinariè, & fuit
non ritè compoſitus, debet ualere tanquam
ſummarius, ꝓpter dicta ſtatuta ſeu iura mu
6 nicipalia. † Et de hoc uidetur text. in d. l. 3.
ff. de teſt. mil. ubi miles, qui poterat teſtari
iure militari, ſi uoluit teſtari iure commu-
ni, & omiſit ſolennitas, adeo quòd ſi teſta-
mentum nõ poteſt ualere iure communi, va-
lebit ſaltem iure militari, & ſic non uidetur
renũciare priuilegio, adeundo uiam iuris cõ-
7 munis † Secundo, pro iſta parte adducitur
illud quod uoluit Alex. in d. l. vinum. col. fi.
& ibi eſt gl. ſingularis, ubi dicitur, quod in
cauſis in quibus non requiritur libellus, ſi in-
terueniat, & inceptus non uitiat proceſſum.
Sic etiam poſſemus dicere in quolibet actu
ſubſtantiali iudicij, ut ſi interueniat & ine-
ptus non uitiat proceſſum. Idem, ſi pœnitus
obmittatur, ex quo, non requirebatur de ne-
ceſſitate. Si enim eſſet uera prima opi. nun-
quam poſſet uerificari illud dictũ gl. & Ale.
in d. l. uinum, quod eſt communiter appro-
batum, quia ſemper quando quis preſentat
libellum, ur̃ eligere uiam ordinariam, & ſic

eſſemus in diſpoſitione iuris cõis, ſcḋm quã
libellus ineptus uitiat proceſſum, & eſſet
8 cõtra illud dictũ. Tertio, adducit † qđ no.
Bal. in l. qui teſt. § per contrariũ. ff. de teſt.
ubi dicit, qđ ualet informatio capta per
teſtes inhabiles in caſib. in qbus teſtes nõ
requirebant̃. Facit ẽt tex. iuncta gl. in uer.
in trãſitu, in §. ſer. inſt. de liberti, q̃ probat
ꝙ qñ actus poterat geri ſine interuẽtu ali-
cuius perſonæ, ſi illa pſona interueniat, &
inutilis, nõ uitiat actum. Pro hoc eſt text.
in l. 1. ĩ prin. C. de rei vxo. act. Sic etiã dico,
in q. noſtra, qa cauſa poterat expediri sũ
mariè & ſine ſolẽnitate iuris, ſi interuene-
runt dicta ſolennitates, & inutiliter, nõ de
bet per hoc uitiari ꝓceſſus. Quarto, qa ne
9 mo † cẽſetur elegiſſe uiã, per quã actus, &
uoluntas ſuæ impugnet̃, ut d. l. 3. ff. de teſt.
mi. & Alex in l. hac cõſultiſſima. §. p nũcu
pationẽ. C. de teſt. & Soc. in cõſ. 142. colu.
3. 1. uol. Pro ſolutione huius q. adhæreo
huic ſecũdæ parti, quã puto eſſe ueriorẽ,
maxime in hoc regno, cũ ſint rationes effi
caciores ꝓ ea, intelligẽdo tñ, qñ partes nõ
expreſsè declarauerunt ſe uelle procedere
ordinariè, ſed tantũ incœperunt ita de fa
cto ordinariè ꝓcedere, ex quo ꝓceſſu põt
reſultare tacitus cõſenſus, nõ aũt expreſ-
ſus, qa iſte tacitus cõſenſus nõ debet ita in
terpretari, ut partes voluerint facere actũ
inutilẽ, & iudiciũ fruſtatoriũ, ar. l. quoties,
la 2. ff. de reb. dub. & l. quoties. ff. de uerb.
10 obli. Et ultra dictas † quatuor rationes, cõ
firmo hãc partẽ in regno, per d. ca. deteſtã
tes, ubi mãdatur, ꝙ qñ ĩ proceſſu liquet de
ſola ſubſtantia ueritatis, non poſſi oppo-
ni aliqua exceptio de nullitate ex defectu
obmiſſę ſolennitatis iudicij. Et illud mãda
tũ dirigit̃ iudici, ut patet ibi ex ſupraſcri-
ptione. Vnde nõ eſt curandũ quomodo cũ
que partes ꝓcedat ĩ cauſa ſiue ordinariè,
ſiue ſummariè, qa dũmodo liqueat de ue
ritate, ſemp iudex poterit proferre ſnĩam
validã, ẽt ſi aliqua ſubſtãtialia omittãtur,
qa de his non eſt curãdũ. Et p d. c deteſta
tes, apparet rñſio ad oĩa quatuor argumẽ-
ta adducta ꝓ prima parte. Præterea, ẽt de
11 † iure cõi puto ſuſtineri poſſe iſtã ſecũdã
partẽ, p iura, & argumẽta ſupius adductũ;
Et in ſpecie rñderi põt ad oĩa allegata pro
prima parte. Et primo, non obſtat dictu
Bal. in l. diffamari, qa nihil facit ad propo
ſitũ. Dicit. n. qđ partes poſſunt procedere
ordinariè, ubi poterat ſummariè, & ualet
proceſſus ordinarius. Iſtud eſt clarũ & ex-
peditũ p cl. ſepe. §. fi. de uerb. ſig. quia tũc
res reuertitur ad naturam ſuã, & ſic ad ius
cõe, uñ de facili fit, ut no. in d. §. fi. Nõ tñ
dr̃, qđ ſi in aliquo omitteretur aliquid ſub
ſtãtiale, uitiet̃ ꝓceſſus, & ita ẽt reſpõdeo
ad id, qđ dicit Bal. in d. l. qđ fauore, & in
12 d. l. nulla, Secũdo, nõ † obſtat gl. in d l. pro
inde. §. notãdũ, qa loquit̃ ĩ caſu, in quo nõ
requirebat̃ ſnĩa, ut quia ſumus in cõfeſſo,
ĩ quo ſolũ fit pręceptũ, ut ſoluat l. 1. C. de
cõfeſ. Verũ eſt, quo ſi actor uigore cõfeſ-
ſionis rei uoluerit formare libellũ ſolenni
ter, & petere id, qđ cõfeſſus eſt, tunc requi
ritur ſnĩa, ex quo cauſa eſt initiata in for
mã iudici, & ſentẽtia debet eſſe cõformis
libello, & hoc dicit iſta gloſſ. Non tamẽ
ibi fit aliquod uerbũ, quod ſi interueniret
libellus ineptus, uitiaretur proceſſus, uel ſi
aliter proceſſus fuit nõ ritè factus. Sed ſo-
lùm ſentit, quod ſi fuit fabricatus proceſ-
ſus, eſt ſolenniter per ſnĩam determinan-
dus, quod eſt ex quadam neceſſitate: quia
oĩs proceſſus expectat diffinitiuam ſentẽ-
12 tiã regulariter. Non obſtat, † quod dici-
mus de teſtamẽto ĩ ſcriptis, quia illud eſt,
quando teſtator expreſsè declarauit, ꝙ uo-
lebat teſtari in ſcriptis, quo caſu, ſi nõ ua-
let ut teſtamentum in ſcriptis, minime ua-
let ut nuncupatiuum. Secus, quando hoc
expreſsè nõ apparet, quia tunc ſi poteſt va-
lere ut nuncupatiuum, ut quia interuene-
runt omnia requiſita in nuncupatiuo, ua-
lebit ut nuncupatiumm, Ita ſentit Bart. in
d. leg. fi. ff. de iure codic. & Cyn. Alexan. &
Iaſ. in d. leg. hac conſultiſſima. §. per nun-
cupationem. C. de teſta & Ange. & Imol. ĩ
leg. 1. §. ſin autem. ff. de hær. inſtit. & Alex.
in conſ. 176. col. 2. in 5. uol. & conſ. 113. in
3. uol. & Paul. de Caſt. in cõſ. 415 in 2. uol.
& Soc. in conſ. 142. in 1. uol. & habetur ali
quid in deciſ. 69. Neap. Et eodem modo
reſpondeo ad leg. contractus. C. de fide
inſtr. & quod ibi. no. Bal. ſ. ꝙ loquitur, qñ
expreſsè apparet, quod partes uoluerunt
contr. here in ſcriptis. Et per hoc dico, qđ
quando expreſsè partes cõuenirent, quod
procedatur ordinariè coram iudice, & re-
nunciarent illi capitu. de teſt. tunc propter
expreſſum cõſenſum dicerem, quod non

ualeret iudicium, ſi aliqua ſolemnitas o-
14 mitteretur, per prædicta. Quid † autem
econtra, an poſſint partes facere, quod in
cauſa ordinaria procedatᷣ ſummariè? Spe.
in tit. de lib. concep. §. nunc dicendum. uer
ſicu. 9. tenet quod ſic, ſe contrarium tenet
Car. in d. c. ſæpe, in prin. in 12. q. & Ale. in
add. ad Bar. in d. l. ſi ſocietatẽ. §. arbitrorũ,
in 2. colũ. ĩ add. quæ inc. Adde ad hoc, &c.
ff. pro ſocio, & eſt ratio, quia quod ordina
riè procedatur eſt iuris publici, & partes
non poſſunt iuri publico renunciare, l. ius
publicum. ff. de pact. Idem tenet Luc. de
Pen. in l. de ſubmerſis, col. pen. in fi. & ſeq.
C. de naufr. lib. 11. per eandem rationem.
Dicit tñ Card. ĩ d. 12. q & Lucas, ut ſupra,
quod ſi partes uellẽt, quod iudex procedat
tanquã arbitrator, poſſunt hoc facere. Et
ſic p hũc modũ poſſunt facere cauſam sũ
mariã, faciẽdo cõpromiſſum eo modo. Et
ex his remanet expedita iſta utilis quęſt.
Laus Deo. Rob. Mar. Venuſ. V. I. D.

ADDITIO.

a Fui ſæpe. Vide D. Authorem ſupra in ſpe-
culo, in 4. part. prin. in 9. diſtinct. nu. 203.
Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO QVINTA.

Vtrum in crimine uſurarũ poſſit iudex eccleſiaſticus, uel ſecularis inquirere, & procedere ex officio nemine accuſante: & uſurarium punire aliqua pœna: & quid ſeruatur in hoc regno Siciliæ.

1 *De uſurario an poſſit requiri per iudicẽ ex officio & condemnari ad aliquam pęnam nemine accuſante.*
Vſuras ne recipiat creditor, poteſt p iudicẽ impediri, & receptas compelli reſtituere. a
De uſurario ſuſpecto poteſt inquiri p iudicẽ eccleſiaſticũ, ut imponatur ſibi pęnitẽtia
2 *Cauſa ſi fuit cępta uia ordinaria, debet ſolenniter per ſententiam diffiniri.*
3 *Vſurarius pōt excõiari, ſi nõ reſtituit uſuras*
4 *Vſura eſt delictũ punibile, & ſuper eo poteſt procedi per inquiſitionem, & accuſationẽ per iudicem eccleſiaſticum. num. 11.*
Vſurarũ crimẽ ĩ regno ẽ publicũ, qlibet admittitur ad accusãdũ, et hoc qualiter pcedat
6 *Vſuræ ſunt permiſſæ, de iure ciuili.*
7 *Vſurarius an poſſit criminaliter puniri, n. 12 13*
8 *Vſurarius puniť trib. pęnis de iure canonico*
9 *Vſurarius reſtitutis uſuris an teneatur ad aliud.*
Vſurarius pauper, qui non poteſt reſtituere, an teneatur in aliquo, nu. 22
10 *De Vſurario nullo modo pōt hodie ĩquiri p iudicẽ ſecularẽ, niſi accuſetur ab eo, qui ſuam uel ſuorum iniuriam proſequitur.*
11 *Inquiſitio pōt fieri p iudicẽ eccleſiaſticũ uſura, et de omni alio crimine fama pcedẽte.*
13 *Vſurarius recipiendo uſuras committit dolũ, & debet teneri crimine ſtellionatus.*
14 *Vſurarius pluries delinquit.*
15 *Iudex eccleſiaſticus poteſt coadiuuare canones addendo nouam pęnam.*
Vſurarius an poſſit pecuniariter puniri, n. 17
16 *Vſurariorũ temeritas excreuit hodie, & acrius exercẽt uſuras Chriſtiani, q̃ Iudei.*
Pęna augeri poteſt ob delicti frequentiam.
16 *Pęna illa irrogari debet, q̃ magis timetur.*
Pęna pecuniaria eſt valde conueniens uſurario propter eius auaritiam.
17 *Vſura eſt crimen, & nõ reperitur ea maius malum.*
Crimen dicitur omnis operatio mala, quę poteſt accuſari & puniri.
18 *Pęna arbitraria puniri debet omnis, qui delinquit contra probibitionem legis, quando lex certam pœnam non irrcgat.*
20 *In dubio ſequenda eſt opinio illa, quæ magis fauet publicę utilitati.*
21 *Vſuræ prohibẽtur recipi etiã a ſpõte ſoluẽte: Vſuras ſoluẽs nõ peccat, ſed ſolũ is, q eas recipit. Debitor ſoluens uſuras, uidetur ſibi eruere oculum.*
23 *Tortura an poſſit irrogari ĩ crimine uſurarũ. Vſurarius an poſſit torqueri ſtãtibus ĩdicijs.*

FIſcales a iudices ſolent quotidie inueſtigando anhelare, unde poſſint pecunias extorquere, & prouentus facere, hinc quandoque nemine conquerente formant inquiſitiones ex officio contra uſurarios, ut poſſint eos ad legitimam pœnam condemnare: Quæritur modo, an poſſint ex officio pcedere & inquirere ac punire, nemine accusãte. Iſta q. habet multa capita, quæ ueniẽt inferius decidenda,

& multa argumenta poſſunt adduci hinc
1 inde ad partes. † Et primo pro parte affir
matiua, q poſſit inquiri ex officio, etiã ad
commodum priuati, adducitur tex. ĩ c. cũ
in dioceſi, & ibi Ioan. de Ana. in 2. not. de
uur. ubi iudex eccleſiaſticus etiam nemi- 6
ne petente poteſt inquirere contra uſura b
rium, & ipſum compellere ad reſtitutionẽ
uſurarum. Idem tenet Abb. in c. tuas. in 2.
no. de uſur. ubi plus dicit, q nõ ſolùm po-
teſt iudex cogere ad reſtitutionem uſura
rum receptarum, uerum etiam ante ſolu-
tionem, poteſt ex officio impedire credito
rẽ, ne recipiat, ſeu exigat, & hoc cauſa uitã
di peccatum. Idem tenet Io. de Ana. in d. c.
tuas, in ult. no. gl. in c. ex literis, de ſpõſa. &
Abb. in c. ad noſtram. el 2. col. 2. de iureiu.
ubi dicit de mente Inno. q iudex eccleſia- 7
ſticus põt procedere contra eum, quem ha
bet ſuſpectum de uſura ad pœnitentiã im
ponendam, & erit utile per conſequentiam
parti, quia non poterit imponi ſalutaris pę
nitentia, niſi uſuræ reſtituantur parti, idem 8
2 tenet Bal. in cõſ. 183. in fi. in 1. uol. & Soc.
in conſ. 219. in 2. uol. Scdo, adducitur. † qđ
uoluit Bal. in l. ea quidem, col. antep. uerſi.
itẽ quæritur, an in ciuili, &c. C. de acc. ubi
dicit, q in ciuili cauſa regulariter non pro
ceditur per inquiſitionem, niſi contra uſu-
3 rarium, & idem Bal. in c. 1. ſi tres. de pace
tenen. Tertio, adducitur † dictum Abb. in
c. præterea, de uſu. ubi dicit, q uſurarius po
teſt compelli ad reſtõnem uſurarum, & ſi
4 nõ reſtituit, põt excõicari. Quarto, adduciť
† dictũ Pet. Phil. Cor. in cõſ. 19. in litera e,
& litera f, in 3. uol. ubi dicit, q crimen uſu
rarum, eſt delictũ punibile, & ſuper eo põt
iudex procedere, tam per uiam accuſatio-
nis, quàm inquiſitionis, intelligendo de iu 9
dice eccleſiaſtico, pręcedẽte fama, iuxta, c.
qualiter, & qñ. de accu. & plures bonas rõ-
nes allegat in d. cõſi. & cõcludit, q iudex ul
tra pœnas Lateranenſis conſilij traditas, in
5 c. quia in oĩbus, de uſur. poteſt etiam impo
nere pœnam arbitrariam. † Quinto, addu-
ciť nouiſſima diſpoſitio tradita in regno,
per conſt. uſurariorum, quæ uult, q crimen
uſurarum ſit publicum, & quilibet de popu
lo admittitur ad accuſandum, ergo ſaltem
præcedente fama, quæ habetur loco accu-
ſatoris, d. cap. qualiter, & quãdo. el. 2. debet
poſſe iudex procedere per inquiſitionem,

ſicut in alijs quàm pluribus criminibus pu
blicis procedit. Pro parte uero contraria, q
imò nullo modo procedi poſſit per inqui-
ſitionem, adducitur primo, nam quantum
ad iudicem ſecularem, qui habet ſequi ius
ciuile non põt procedere nec punire, † ex
quo *b* uſuræ de iure ciuili ſunt permiſſæ,
& nõ prohibet, l. eos, C. de uſu. ubi Iuſtinia
nus Impe. qui fuit uir catholicus, permiſit
uſuras. Et hoc tenet Bart. ĩ l. 1. colũ. 3. C. de
Sum. Trin. & fid. Cath. & Car. ĩ cle. 1. col. 2.
in 2. q. de uſur. Phil. Dec. in conſi. 170. unde
quod fit, l. permittente, non punitur nec in
quiritur, l. Gracchus. C. de adul. & l. fi. ff. qđ
quiſque iuris. Secundo, q ſaltem ad pœnã
imponendam nõ poſſit inquiri, adducitur
dictum Bal. & Sal. in l. improbum. C. de his
qui not. inf. ubi dicunt, † quod uſurarius
nullo modo poteſt criminaliter puniri, ex
quo nulla lege cauetur. nam recipit uſuras
de conſenſu ſoluentis. Ioan. de Ana. in cap.
quam pernicioſum, colũ. 4. de uſur. & Phil.
Dec. in cõſ. 170. Tertio, † adducitur, quia
ſolum ius canonicum introduxit quaſdam
pœnas ſpũales contra uſurarium, quæ tra-
duntur per Lateranenſe concilium, in d. c.
quia in oĩbus. de uſur. & ſunt tres. Prima, q
priuatur cõione altaris, nam non põt reci
pere corpus Xpi, nec dẽt ſtare ĩ eccleſia, qñ
celebrantur diuina. Secunda, quia non dẽt
ſepeliri in eccleſia. Tertia quia nõ admittiť
ad oblationes faciendas, ut d. c. quia in oĩ-
bus, & ibi per Abb. & Io. de Ana. ultra iſtas
pęnas ſpũales nõ reperitur aliqua lege cau
tum, qđ uſurarius puniatur criminaliter,
ergo contra eum inquiri non põt, quia fru
ſtratoria eſſet inquiſitio, & nõ dẽt fieri, qđ
factũ non releuat. l. hæc ſtipulatio. §. diuus
ff. ut lega. nom. cau. Quarto, † adduciť tex. in
c. cum tu. de uſur. qui tex. multum. ſtringit
in tribus locis. Primo. n. dicit in prin. quod
pœne inductæ per Lateranenſe concilium
contra uſurarios habent locum, donec uſu
ras nõ reſtituãt, ergo ſequitur, quod illis re
ſtitutis ceſſant pœnæ. Secundo, pondero il-
lum text. in uer. illi autem, ubi dicit, quod
uſurarij pauperes, qui uſuras reſtituere nõ
poſſunt, non debent ulla pœna mulctari.
Tertio in fi. illius c. dř, quod reſtitutis uſu
ris liberãtur uſurarij, tam à peccato, quã à
pœna. Et ſic patet per d. c. quod tota uis iu
ris canonici cõſiſtit ĩ faciendo reſtitui uſu

ras pro ſalute animæ,& ille qui nõ poteſt
reſtituere,non punitur aliqua pœna,nam
ſi poſſet criminaliter puniri,ſi nõ haberet
in ęre, deberet luere in corpus,cum obliga
tio deſcẽdat ex delicto,ut habetur ĩ leg.ſi
quis id quod.ff.de iur. om.iud.& in l.qui-
cunq;.C.de ſer.fug.ſed lex canonica dicit
expreſsè, quod nulla pœna puniat̃, & idẽ
qñ uſura reſtituit, ut d.cum tu.in fi.Quin
to,adducitur auctoritas Phi. Dec.ĩ d.cõſ.
170.ubi hoc tenet expreſſe, p̱ plures ratio
nes.Pro ſolutione huius q.facio duo mem
bra principalia .Primum eſt,an iudex poſ-
ſit inquirere ex officio. Secũdũ eſt, an poſ
ſit aliquam pęnam irrogare criminalẽ ſal
tem arbitrariam, ne delictum pertrãſeat
impunitum.Et pro habenda uera conclu-
ſione in utroque membro oportet diſtin-
10 guere iura. Super primo†membro,ſi quæ
ris de iure ciuili cõi,concedo hãc ſecundã
partem,ꝙ iudex ſecularis non põt inquire
re,nec aliquo mõ procedere,ẽt per accuſa
tionẽ,ex quo de iure ciuili uſuræ nõ ſunt
prohibitæ,ergo nõ eſt crimen,unde nec p̱
accuſationem,nec per inquiſitionem puni
ri põt,quod nõ eſt delictũ,per ea quæ mõ
dixi in primo argõ ſecundę partis.Si quæ
ris de iure conſtõnum regni,ẜm quod ius
eſt prodita pœna publicationis bonorum
ut.d.conſt.uſurariorum,& tũc dico,ꝙ per
accuſationẽ uniuſcuiuſq; de populo, ẽt ſi
ſuam iniur.nõ proſequatur,põt iudex pro
cedere,quia crimẽ eſt publicum,& hoc ex
preſsè diſtat d. conſt. ſed per inquiſitionẽ
ſpecificã nullo mõ procedere põt.Primo,
quia illa conſt.hoc non permittit,unde ſta
mus regulæ iuris, quæ eſt quod nemo ſine
accuſatione dãnat̃.l. reſcripto.§.ſi quis ac
cuſatorem.ff.de mu.& hon.& ibi gl.& hr̃i
ĩ l.2.§.ſi pub.ff.de adu.Scd̃o, q̱a alia cõſt.
quæ incipit,hi,qui.§.de ſpecialibus,prohi
bet ſpeciales inquiſitiones,niſi in certis ca
ſibus,inter quos non numeratur iſte,ergo
ſtamus regulæ,quia exceptio firmat regu-
lam in caſibus non exceptuatis.l. quæſitũ.
§.denique.& ibi gl.ff.de fun.inſtr.& l.cum
delanionis.§.cui fundum.eo.tit.& l.nã qd̃
liquide.ff.de pen.leg.Si uero quæris de iu
re ritũ magnæ curiæ Vicariæ,tũc eſt ſciẽ
dũ,quod de hoc habemus in regno duos
ritus.Vnũ,in nu.14.qui incipit,Itẽ,ꝙ nul
lus laicus,quo cauetur,quod nullus admit
tatur ad accuſandum, niſi ſuam uel ſuorũ
iniuriam proſequatur,unde corrigitur cõ
ſtitutio regni in eo,ꝙ admittebat quemli
bet de populo ad accuſandum. Alius ritus
eſt ĩ nu.15.qui inci.Item, ꝙ nullus admit
titur,&c.quo cauet̃, ꝙ iudex ſecularis nõ
põt ĩquirere de uſuraria prauitate, niſi in
teruenjat accuſatio,in forma,adeo ꝙ non
ſufficit ſola denũciatio.Et ex prædicta di
ſcuſſione iurium remanet firma cõcluſio,
quod iudex ſecularis nullo iure põt proce
dere per inquiſitionem contra uſurarium
niſi interueniat accuſatio eorum , qui ſuã
uel ſuorum iniuriam proſequũtur. Et hoc
ultimum procedit in regno, uigore dictio
rum ritum,& ita tenet Pariſ.in trac.ſynd.
in uer.inquiſitio.col.3.uerſi.& hodie in re
11 gno ſunt ſublatæ,&c. Si uero †quæris de
iure canonico in curia eccl.& tunc cõclu
do,quod iudex eccleſiaſticus ĩdiſtinctè p̃t
procedere per inquiſitionem contra uſura
rium manifeſtum, cõtra quem fama labo
rat,& iſta inquiſitio fit principaliter ad ex
pugnandum peccatum,& reſultat ad com
modũ priuati, q̱ uſuræ receptæ reſtituun-
tur, & nondum ſolutæ impediuntur ſolui.
alias põt uſurarius excõicari, ſi non paret
mãdatis iudicis eccleſiaſtici. Ita procedãt
oĩa iura adducta in primo,& 3.argõ pri-
mę partis.Item põt procedere ad imponẽ
das illas pęnas ſpũales,de q̱bus in d.capi.
quia in omnibus.Et ratio eſt, quia de iure
canonico de omni crimine põt inquiri fa
ma præcedẽte.ut d.c.qualiter,& qñ.el 2.
de acc.& ibi Abb.& Doct. Et ita puro de
bere intelligi dictum Bald.in d.leg.ea qui
dem C.de accuſ.& in d.§.ſi tres,quod fuit
allegatũ ſupra ĩ 2 argumento primæ par-
tis,quia de iure ciuili non poſſet procede-
re per orationẽ ſupradictã,ſcilicet, quòd
ius ciuile non prohibet uſuras,unde de ne
ceſſitate intelligi debet de inquiſitione,q̃
facit eccleſiaſticus iudex ad commodum
priuati , & pro ſalute animæ ſubditorum
& ſic appellat̃ hæc inquiſitio in cauſa ci-
uili, ut dicit Bald.ibid. Super 2. membro
12 †prĩcipali.ſ.an poſſit irrogari pęna crimi
nalis contra uſurarium.Dico, quòd de iu
re ciuili cõi non eſt dubium , quod nulla
pęna irrogatur,ex quo lex ciuilis non pro
hibet uſuras.ſed de iure coſtitutionum re-
gni irrogatur pœna publicationis , bono-
rum,

ſum,ut ſupra dixi,per d.conſt.uſurariorũ,
& eſt ritus magnæ curiæ in nume.15.inci
piens. Item,quod nullus, & alius ritus, in
13 nu.13.inci.Item,quod proc.Sed† totũ dũ
bium cõſiſtit,quid de iure canonico,an ul
tra pœnas illas ſpirituales poſſit iudex ec-
cleſiaſt.irrogare uſurario aliquã pęnã cri-
minalẽ arbitrariam , in hoc ſunt iſta duo
conſilia repugnantia,uidelicet.conſ. Phil.
Dec.170.ubi tenet,quod non,eo,quia nul
la lege cauetur. Aliud cõſilium contrariũ
eſt Pet.Phil.Corn.in cõſ.19.in 3. uolũ.ubi
per bonas rõnes tenet.quod ſic, iſtã partẽ
affirmatiuam tenet Iac.But.in d.l. impro-
bo,C. de his, qui no.inf.aſſignat rationẽ ,
quia uſurarius exigẽdo uſuras committit
dolũ, ergo tenetur crimine ſtellionatus .
14 Et hæc†ſecunda pars affirmatiua mihi ur̃
uerior.Quam cõfirmo.Primo. per text. in
c.cũ dicęceſi.de uſur.ubi probat,quod cri
mẽ uſurarũ põt in iudicium deduci p̱ uiã
accuſationis, ergo dẽt puniri aliqua pęna
nãli conueniente illi delicto.Itẽ uſurarius
pluries delinquit. Primo.n. delinquit mu-
tuãdo ſub uſuris, qui facit cõtra pręceptũ
diuinum,&canonicum,qd̃ dicit,Mutuum
date.nihil inde ſperãtes,&c.c.cõſuluit, de
uſur.Scd̃o delinquit uſuras recipiendo,q̱a
tũc exequitur ſuũ malũ propoſitũ.Tertio
delinquit uſuras non reſtituendo, ſed oẽs
pęnæ inductæ per ius canonicũ tẽdunt cõ
tra hoc tertiũ delictũ,ergo alia duo, ſi nõ
punirẽtur,remanerentur impunita,qd̃ eſſet
cõtra publicã vtilitatẽ,l.ita vulneratus.ff.
ad l.Aquil. & hanc põderationẽ facit. Phi.
15 Cor.in d.conſ.19.Scd̃o,pro†iſta parte ad
duco,qd̃ iudex eccleſiaſticus ex iuſta cau
ſa ſibi uiſa põt coadiuuare canones,addẽ-
do nouã pęnã,licet non poſſit totaliter ſta
tuere cõtra canones,gl.eſt cl.ne Romani.
in uer.tolli.& ibi Car.in prin.ĩ 3.q.de ele.
& Abb.ĩ c.licet.col.2.circa fi uerſi.aut ſub
eſt ſtatutũ,&c.de pęnis. & Fel.in c.irrefra
gibili.§.ceterũ,col.2.uer.limita hãc cõclu
ſionẽ,&c.de off.ord.ubi dicit,qd̃ põt adde
re nouã pęnã pecuniariã,& idẽ Fel.in c.qd̃
ſup̱ his.in ult.col.uer.fallit 7.&c.de maio.
& obe.Vñ licet nõ caueat̃ expreſsè p̱ cano
nes , qd̃ uſurarius puniat̃ criminaliter, tñ
dico,qd̃ eps̃ põt addere nouã pęnã coadiu
uãdo canones,& punire ipſũ arbitrio ſuo
ad pęnam pecuniariã ex iuſta cã.ſ. ne tale
delictum pertranſeat impunitũ,& ut alij
capiant exẽplũ,& ceſſent formidine pęnę
à cõmittẽdis uſuris,ut dicit tex.in l.ſi ope
ris.C.de pęn.& l.quicũque.§.qd̃ ſi fecerit.
C.de hær.Solẽt.n.pęnæ exacerbari, ut alij
capiant exemplũ.l.aut facta.§.ſi.& l.ſi quis
aliquid.§.qui abortionis.ff.de pęnis.& l.1.
16 C.ad l.Iul.rep.Tertio† hãc confirmo, q̱a
hodie multũ inoleuit uſurariorũ temeri-
tas, & inſtigante diabolo acrius exercent
uſuras nõnulli Chriſtiani,quã Iudæi,& in
fideles, quo caſu p̱p̱ delicti frequẽtiam eſt
p̱miſſum iudici pęnas ordinarias augere,
& nouas addere.tex.eſt,& ibi Bar.ĩ prĩ.in
d.l.aut facta.§.ſi.ff.de pęnis,& l.1.in prin.
ff.de abigeis,& tex.cũ gl.in l.3.in fi. C.de
epiſ.aud.Facit tex.ĩ l.hodie.ff.de pęn.ſtãte
ergo uſurarũ frequẽtia,eſt permiſſum epõ
augere pęnas canonicas,& punire uſura-
riũ ad ſuũ arbitriũ pęna cõpetenti, p̱ d.l.
17 hodie. Quarto † quia iudex eccleſiaſticus
põt,et dẽt pęnã irrogare,quę magis timet̃,
cuius timoris rõne cẽſendũ eſt ipſũ delin
quentẽ fore à delinquẽdo ceſſaturũ,gl.eſt
in c.licet.in glo.magna circa fi.&ibi Abb.
de pęnis,& tex.in c.qm̃ frequẽter,in fin.&
ibi glo.in uer.magis timeri, &c.ut lite nõ
cõteſt.& glo.in c.de cauſis.in uer. certa in
fi.de off.del.& Fel.ĩ c.irrefragabili.§. cete
rũ,col.1. & ibi ẽt Abb. in 3. no. de off.or.
ubi Abb.& Fel.de mẽte Hoſt. uñr proprie
decidere hunc caſũ dñt.n.ꝙ iudex eccleſia
ſticus pro crimine eccleſiaſtico, ẽt contra
laicũ põt irrogare pęnã pecuniariã, ſi illa
magis timet̃,quã pęna ſpũalis,ſed ĩ nullo
caſu põt magis cõuenire pęna pecuniaria,
quã cõtra uſurariũ,q̱ peccat ex rabia aua
ritiæ,uñ in eo,ĩ quo delinq̃t puniri dẽt,ut
pęna ſit delicto conformis,l.ſi fugitiui.C.
de ſeru.fug.& l.ſãcimus. C.de pęn.Ad qd̃
hñtes reſpectũ Imperatores huius regni,
impoſuerunt pęnã pecuniariã contra uſu-
rarios.ſ.publicationis bonorum, ut ſupra
dixi, p̱.d.cõſt.uſurariorũ. Et ſemp̱ eſt cre-
dẽdũ, ꝙ uſurarius nullã pęnã magis time
bit,q̱ pecuniaria, q̱a ſemper auarus eget,
&c.ex quo incepit fabricare ſibi gehennã,
non curabit pęnas ſpirituales , ut tenet
Abb.in ca.ut clericorũ,in fi. de uita,& ho.
cl.Vt ergo irroget̃ pęna, que magis time-
tur,& delicto conueniens,dico ꝙ eps̃ pote
rit pecuniariam pœnam imponere, quam

debet poſtea erogare in fabricam eccleſiæ,
uel in alium pium uſum, ne ipſe etiam de
auaritia arguatur, ſm Abb. in d.c. ut cleri
corũ, in fi. & in d.§. ceterũ, & in.c. dilectus.
de off. ord. & ĩ d. cap. licet. Quinto adduco
18 † quia ius canonicum appellat uſuras cri
men, ut d.c. quia in oĩbus, &c. ſuper eo. de
uſur. Sed crimen dr̃ oĩs operatio mala, quę
põt accuſari, & puniri criminaliter in hoc
ſeculo. c. Apoſtolus. 81. diſt. & gl. ĩ c. pecca-
tũ. de reg. iur. lib. 6. & Fe. in c. teſtimoniũ,
col. 3. de reſt. Et ꝙ uſura ſit crimẽ, apparet
ex ordine titulorum, & rubricarum in de-
cretalibus, quia poſt titulum de furtis, eſt
immediate ſituatus titulus de uſuris, & di
cit Abb. in continuatione rub. quod uſura
eſt ſpecies rapinę, & ideo cõtinuatur ĩ rub.
de fur. hic dicit Ioan. And. in c. peccatũ. de
reg. iu. lib. 6 ꝙ non reperitur maius malũ,
quàm ſit uſura. & idem dicit Ioan. de Ana.
in c. 1. in fi. de uſu. Si ergo eſt crimẽ, ſequi
tur conſequentia neceſſaria, ꝙ debet ali-
qua condigna pœna puniri: nam impuni-
tas parit auſum ad maius malũ, & delicti
multiplicationẽ, ut inquit Seneca. Sexto,
19 quia † omnis qui delinquit contra prohi
bitionem legis debet puniri pęna arbitra-
ria, qñ lex nõ ſtatuit aliam pœnam certã,
ſm gl. & Bart. ĩ l. nemo martyres. C. de ſac.
ſan. eccl. & gl. in cle. 2. ĩ fi. in uer. ſanctioni
de uita, & ho. cle. & Alex. ĩ add. ad Bar. in l.
hodie. ff. de pœn. ubi dicit, ꝙ uenire cõtra
præceptũ legis eſt pęna arbitraria. Sed cõ
mittere uſuras, eſt facere contra pręceptũ
legis, q̃a ſunt à iure prohibitæ. ergo uſura
rius puniri debet pęna arbitraria, ex quo
uenit cõtra præceptũ legis, per prædicta.
& no. Bal. in l. legis uirtus. ff. de leg. & hr̃ p
Abb. Fel. & Doct. ĩ c. 2. de mai. & obe. Septi
20 mo confirmo, † quia qñ caſus eſt dubius,
& ſunt opiniones hinc inde, debemus in
dubio ſequi illam opi. quę magis fauet pu
blicæ utilitati, & magis cohæret regulis iu
ris cõis. Ita tenet Bar. & Doc. ĩ l. 1. ĩ princ.
ff. ſol. mat. & eſt text. & ibi Bart. ĩ l. 1. §. fi.
C. de cad. tol. Ad idẽ eſt text. formalis in l.
hoc modo. ff. de cõd. & demõ. uñ hic ſtãtib.
iſtis duabus opi. contrarijs, magis fouet pu
blicæ utilitati hæc. quę tendit ad puniẽdũ
delicta, quã alia opi. quæ inducit impuni-
tatem, & auget materiã delinquẽdi, ergo
iſta opi. eſt tenẽda. Et tãto magis hæc opi.
procederet ĩ iſto regno, vbi vſurę puniunt̃
criminaliter per cõſt. regni. & ſic ꝙ deficit
in pœna iudicis eccleſiaſtici, põt ſuppleri
per ſecularẽ. ut tenet Gem. in c. 1. de uſu.
li. 6. facit tex. ĩ c. ſtatuimus. in fi. de maled.
Vbi contra blaſphemantes ſtatuitur pęna
pecuniaria ultra alias pęnas ſpirituales.
21 Nõ obſtãt ea quæ in † cõtrariũ adducebã
tur: maxime, per Philip. Dec. in d. cõſ. 170.
Et primo, inquãtũ dicit. ꝙ uſurarius petit
uſuras ex cõuentione, & uolũtate partis,
unde nullam iniuriã facit uolenti, quia ad
hoc de facili reſpondetur, nã lex prohibẽs
uſuras, prohibet eas recipi etiã à ſpõte ſol
uente, quia is, qui ſoluit, nõ peccat, ſed tm̃
is, qui recipit. ut not. gloſſ. in c. debitores,
in uerſic. reddere, de iureiur. unde in mate
ria uſurarũ tota prohibitio legis eſt in re
cipiẽte, c. conſuluit. de vſu. & ꝑpea nõ cõſi
deratur uolũtas ſoluentis, quia ſemper re
cipiens uenit contra pręceptũ legis, & me
rito uenit puniendus. Tanto magis, quia
ſemper præſumitur debitor inuitus ſolue
re, & ſoluẽdo uſuras, ur̃ ſibi eruere oculũ,
ut dicit glo. in l. 1. ff. de ſol. & Bal. in l. inde
bitas. C. de uſur. Sic in ſimili uidemus in
quolibet actu à lege prohibitio, ꝙ nõ excu
ſat uoluntas partium, quia remaneat pro-
hibitio, & ſortiatur locum pœna legalis. l.
non dubium. C. de legi. Non enim excuſat
adulter, ſi dicat ſe adulteraſſe de uolũtate
mulieris. dato enim ꝙ nõ offendat proxi-
mum ꝑꝑ eius uolũtatem, tñ offendit tẽp.
quia attenta actum à iure prohibitum, &
pœnalem. Non obſt. d.c. cum tu. de uſuris,
22 ſupra † ponderatum in tribus locis, quia
totum loquitur de pœnis Lateranẽſis Cõ
ſilij inductis ad reſtitutionẽ vſurarum ci-
uiliter tm̃, ut patet ibi ĩ prin. Et illud, ꝙ dr̃
in d. uerſic. illi autem, quod ſi uſurarius eſt
pauper. non punitur, cõfirmat hunc intel
lectum, quia ſi illæ pœnę ſunt inductæ ad
compellẽdum vſurarium ad reſtitutionẽ.
ceſſante ſatisfactione ꝑꝑ paupertatẽ, ceſ-
ſant etiam, & illæ pœnæ, & ſimiliter facta
reſtitutione ceſſant. ut ibi dr̃ in fine, quia
ceſſat peccatũ, quo ad Deum, & illę pęnæ
ſolùm reſpiciunt animam, & correctionẽ
peccatoris. Sed quatenus fuit offenſa reſp.
ꝑ receptionẽ uſurarũ, & patrationẽ de li
cti, requiritur alia ſatisfactio per pęnã cri
minalem, ut pluries fuit dictum ſuperius.
Vnde quia illa non eſt naturalis pœna de-
licti, nec ſufficit, ſolùm tendit in fauorem
priuati, ut uſuras recuperet, dicendum eſt
poſſe irrogari aliam pœnam ſufficientem
arbitraria, pro eo quia fuit cõtrauẽtũ pręe
ceptis iuris diuini, & canõ. pro ſatisfactio
ne reip. l. licitat. §. q͛d illicite. ff. de pub. Et
præſertim, quia ut ſupra dixi, illę pęnæ La
teranẽſis Cõſilij puniunt ſolum delictum
in non reſtituendo, unde delictum in mu-
tuando ſub vſuris, & in recipiendo cõmiſ-
ſum remaneret impunitum, q͛d eſſe nõ de
bet, per prædicta. Et ex his apparet reſpon
ſio ad tertium, quartum, & quintum argu-
mẽtum ſecundę partis. Ad primum argm̃
ſecundæ partis poteſt reſponderi per con-
feſſionem, quia fateor, ꝙ de iure ciuili cõ-
muni non irrogẽtur aliqua pœna, ex quo
nõ ſunt prohibitæ, ſed per ius canonicum
ut ſupra interpretatum, puniri poteſt uſu
rarius per epiſcopum. Ad ſecundum argu
mentum ſecundæ partis reſpõdeo, per re-
probationem, & dico, ꝙ omnes illæ aucto
ritates reprobantur per alias auctoritates
cõtrarias, & per rationes ſupra, allegatas,
& per ea, quæ dicit Per. Phil. Corn. in d. cõ-
ſil. 19. in 3. uol. cuius dicta melioribus fir-
23 mantur rationibus. An † autem ſtantibus
indicijs in crimine uſurarum, poſſit dene-
niri ad tortaram Soc. in conſ. 219. col. fin.
in 2. uol. tenet ꝙ ſic. Idẽ tenet Ioã. de Ana.
in c. quia in omnibus, col. 19. de uſur. Ta-
men in regno puto, ꝙ hoc nõ procederet,
quia tormenta irrogantur ſolum in deli-
ctis imponentibus pęnam ultra relegatio
nem, ut in cap. regni, quod incipit, tormen
ta. Sed pęna publicationis bonorum, quę
irrogatur uſurario, non cenſetur ultra re
legationem. Ita tenet Paris in tract. ſynd.
in uerſic. tortura in c. an in cauſa pecunia
ria, &c. Ex hoc remanet expedita iſta ſubti
lis q. Laus Deo. Rob. Marant. V. I. D.

ADDITIONES.

a Fiſcales iudices. D. Author ſupra in ſpecu
lo ĩ initio 6. part. princ. in uerſi. inquiſitio,
nu. 110. & ſeq. latè de pęnis, cõtra uſurarios
Couar. lib. 3. uariar. reſolut. ca. 3. ꝑ totum.
b Vſuræ. Couar. d. lib. 3. reſolut. cap. 1. nu. 5.
& 6. ſupra per Authorẽ in ſpecul. in 6. par.
in uer. inquiſitio nu. 198. ubi dixi.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO SEXTA.

Si pręſentatur primò inſtrumẽtum ciuiliter ſuper aſsiſtentia, an lite pendente poſsit criminaliter præſentari ſecundum formam ritus magnæ curiæ, an uerò obſtet exceptio litis pendentiæ.

1 *Cauſa cœpta, ciuiliter, an poſſit lite pendẽte inchoari criminaliter uigore inſtrumenti, an uero obſtet exceptio litis pendentiæ.*
2 *Executio inſtrumẽti, & ſentẽtiæ ęq̃parãtur.*
3 *Exceptio litis pendentiæ an obſtet cõtra executionem inſtrumenti.*
Actor habẽs plura remedia executiua, uno intentato non præiudicat ſibi in alijs.
Clauſula, q͛d electa una uia, alia nõ tollatur quid operetur in inſtrumento.
Notarius cẽſetur rogatus ut opponat clauſulas conſuetas in inſtrumento.
Clauſula qualibet ĩ inſtrumẽto poſita debet aliquid operari.
4 *Actione hypothecaria intẽtata, an poſſit lite pendente agi actione perſonali.*
Cumulatio actionis hypothecariæ, & perſonalis an fieri poſſit, nu. 50.
Sẽt ẽtia lata ſuper actione hypothecaria, pręiudicat ſuper actione perſonali.
5 *Agenus uia ciuili an poſſit pro eadẽ re agere criminaliter.*
6 *Procurator nõ admittitur etiã ad media, q̃do præſentatur inſtrumentum ſecundũ formam ritus*
7 *Debitor ſuſpectus poteſt capi ẽt lite pẽdente*
8 *Inſtrumentũ operatur ut debitor poſſi carcerari, & debet dicere cauſam in uinculis.*
Inſtrumẽtũ, & contractus in quod differũt.
Inſtrumenti executio an impediatur per exceptionem, quod metus cauſa, uel doli, nu. 11.
Iuramẽtũ in cõtractu meticuloſo ſeruari debet, niſi petatur abſolutio.
10 *Spontanea uolũtas an ꝓbetur per illã dictionem ſponte, appoſitã in inſtrumento, nu. 35.*
Verba notarij ſtipulãtis cẽſẽtur proferri de uoluntate contrahentium.
12 *Fideiuſſionis cõtractus duas ꝓducit oblationes.*
Fideiuſſionis cõtractus dicitur damnoſus pro fideiuſſore, adeo quod per hoc cenſetur dilapidare bona ſua eo ipſo, quod fide iubet.

Maritus fideiubens dicitur uergere ad inopiam, & vxor repetit dotem.
15 *Contractus celebratus inter officialẽ, & ſubditũ eſt nullus, & præſumitur factus ꝑ metũ, & impreſſionẽ, ſi eſt damnoſus ſubdito.*
16. *Officialium ſolæ preces erga ſubditos inducunt iuſtum metum.*
17 *Metũ iuſtũ inducit ſolus vultus terribilis*
Præſumitur in dubio contra officiales indebita ſeruitia extorquentes.
18 *Inſtrumentum quãdo extrahitur in forma publica, debet interuenire conſenſus creditoris, & debitoris pariter.*
19 *Fides hoſti ſeruanda non eſt,*
20 *Cauſa præoccupata per maiorem iudicẽ nõ poteſt uentilari coram minori.*
Prauẽtio ſeu præoccupatio iuriſdictionis fit per ſolam citationem.
21 *Cauſa ſi eſt delegata per principẽ, cenſetur, quoad illã ſublata oĩs poteſtas ordinario, & preceſſus ꝑ eũ factus ſuper ea eſt nullus.*
22 *Citatio obtenta non facta mentione de litis pedentia, dicitur ſurreptitia.*
Cauſa deuoluta ad curiã principis, nõ poteſt inde extrahi ſine licentia principis, alias nihil ualet, quod agitur.
23 *Litis pendẽtia coram vno iudice impedit eã agitari coram alio.*
24 *Agens uia ordinaria cenſetur renũciare extraordinariæ executiuæ.*
25 *Inhibitio facta iudici operatur, ut proceſſus poſt ea per eum factus ſit nullus.*
26 *Præuentionis exceptio eſt declinatoria.*
27 *Inſtrumentum guarentigiæ an æqui paretur ſententiæ.*
28 *Cõtumax poteſt pluribus remedijs coerceri.*
29 *Inſtrumentum quando eſt nullũ, omnes clauſulæ in eo contente ſunt nullæ.*
30 *Actio hypothecaria quãdo cumulatur cũ actione ꝑſonali, debet fieri corã eodẽ iudice.*
Cauſæ continentia, quando diuidi nõ debet, non ualet proceſſus corã diuerſis iudicibus
31 *Cumulatio actionis ciuilis, & criminalis, an, & quando fieri ſolet.*
32 *Procurator in criminalibus nõ admittitur, quando diſcutitur cauſa principalis, ſecus quando opponit declinatoriam, uel nullitatem libelli, uel calumniam aduesarij.*
Calumnia habetur loco libelli inepti, & poteſt ex officio repelli per iudicem.
33 *Exceptio nullitatis oriens ex inſtrumẽto nõ cenſetur ſublata per ſtatutũ tollens omnẽ exceptionem, idem de exceptione inhabilitatis perſonæ.*
Creditoris appellatio in ſtatuto intelligitur de efficaci.
34 *Iuramentum metu extorũ in actu a iure probito non obligat.*
35 *Clauſula ſponte, &c. cenſetur metu extorta in contractu meticuloſo.*
Notorio non creditur de his, quæ conſiſtunt in animo contrahentium.
36 *Velle, non dicitur, qui per metum vult.*

a ILluſtris *a* dñs Vicerex ciuitatis Neapo. & Locumtenens generalis huius regni, fuit aditus per ſupplicationem cuiuſdã actricis, ut deberet ſibi miniſtrare iuſtitiã contra quendã ſuũ debitorẽ uigore inſtrumẽti præſentari ſuper aſſiſtẽtia ciuiliter contra bona debitoris, fuit cauſa cõmiſſa in ſacro cõſ. uni ex regijs cõſiliarijs, ut iuſtitiam faceret, in ſacroq́ue cõſilio referret. coram quo regio cõmiſſario fuit fabricatus proceſſus uſque ad publicationẽ incluſiuè, & per debitore, fuit plenè probatum in defenſionibus, ꝙ promiſſio, & obligatio inſtr̃alis, quę erat ducatorum mille. fuit extorta per metum, & impreſſionẽ ſuperioris. Demum lite pendente in ſacro conſilio, præfata actrix præſentauit illud idem inſtr̃m in magna curia uicariæ criminalis ſ̃m formam ritus, & fecit capi debitore. Opponitur de litis pendentia in ſacro cõſilio, & ꝙ cauſa fuerat occupata ꝑ ſuperiorem iudicem, quæritur an dicta exceptio impediat uiã criminalem, ita ut debitor debeat liberari, & ꝓcedi in cauſa cęſ
1 pta in ſacro cõſ. Et pro prima parte † negatiua, qd̃ dicta exceptio litis pendentię nõ obſtet, imo ꝙ procedi poſſit criminaliter, adducit̃, quia executio ſnĩæ, & executio inſtr̃i habentis executionẽ paratam, æquiparãtur. Ita dicit Bar. ĩ l. cũ unus. ĩ fin illius prin. ff. de bo. auth. iud. poſ. & Bald. in l. fi. col. 2. C. eo. tit. & Lud. Ro. ĩ cõſ 76. & col. 2. Sed qñ fit executio ſnĩę, nõ impeditus ꝑ exceptionẽ litis pendentię, ſ̃m Inno. in c. cũ in iure. de off. dele. & Lud. R. in d. cõſ. 76. ĩ fi. verbis. Ergo minime debet retardari executio inſtr̃i, cuius uigore põt deueniri ad capturã perſonę auctoritate, dicti ritus, ſicut per inſtr̃m guarentigiarũ, ut no. Bar. ĩ l. Titio cẽtũ. §. 2. de cõd. & demõ. & Inn. in c. ex reſcr. de iureiur. & Alex. ĩ add. ad Bar. in d. l. cum unus, & Lud. R. in cõſi. 133. col. 1. Quia ergo per ritum magnę curiæ inſtr̃m habet executionẽ paratam, nõ poterit opponi litis pẽdentia. Secũdo, qa
2 † qñ actor habet plura remedia executiua contra reum, uno intẽtato non præiudicatur ſibi, quo ad alia. Vnde ſi actor habuit poſſeſſionem bonorũ, põt ẽt recurrere ad capturam perſonæ, donec ſibi ſatisfiat. Ita tenet Bar. in l. cõſentaneum. col. fi. C. qũo, & qñ iud. & Bal. per illũ tex. in l. qui legati. C. ut in poſ, leg. per l. 1. §. quid ergo. ff. de uen. inſp. & Bal. in l. 2. in fi. C. de reſt. mil. & hr̃ in c. qñ frequenter. §. fin. ut lite non cõteſt. nec pendentia litis ſuper uno ur̃ poſſe ſuper alio pręiudicare, ut no. Iaſ. ĩ l. nulli. col. 3. in 6. fallentia. C. de iud. unde licet dicti actores intentauerunt uiam executiuã ciuiliter ſuper aſſiſtẽtia. ſ. procuratoris dictæ actricis, nõ debet talis pendentia litis impedire aliud remedium executiuum cõtra perſonam, donec integre ſatisfit, per ꝓ dicta.
3 Tertio, quia in † inſtr̃is cõiter opponuntur illę clauſulæ, uidelicet, ꝙ creditor poſſit preſentare inſtr̃m ciuiliter, & criminaliter, qd̃ electa una uia, alia nõ tollatur ergo cenſerur data poteſtas creditori, qd̃ poſſit redire ad criminalem cauſam, ſecũdum formam ritus, non obſtante prima uia ciuiliter electa. Cum quælibet clauſula, & omne uerbum in inſtr̃o appoſitum debeat aliquid operari, ut dicit Bal. ĩ rub. C. de cõtrahen. emp. in 9. q. & glo. in c. ſolitę. & ĩ uer. tanq̃. de ma. & obe. & Iaſ. in l. 2. §. creditũ, in fi. ff. ſi cert. pet. & Per. Philip. Cor. in cõſi. 256. col. 4. ĩ 4. uol. & notarius ſemper cenſetur rogatus, ut apponat iſtas clauſulas conſuetas. l. fin. & ibi Bald. C. de fideiuſ. & Bald. in l. ſi quis ſub cõditione. ſi. ff. de cõdi. inſt. & in l. hmõi in prin. ff. de leg. pri. & Alex. in cõſ. 89. col. pen. 3. uolu. & Iaſ. in l. certi condict. §. nũmos. col. 5. ff. ſi certũ peta. Quarto, quia quãdo intẽtata
4 † actio hypothecaria, põt actor ẽt pẽdẽte iudicio intẽtare actionem perſonalem cõtra eundem debitorem, & hoc eſt ſpeciale in iſtis duabus actionibus, quia poſſunt cumulari tam in eodem libello, quam in diuerſis, tam in eodem tẽpore, q̃ diuerſo, nõ obſtante, qd̃ ſnĩa lata ſuper una, pariat exceptionẽ rei iudicatę ſuper alia. Ita tenet Bar. ĩ l. edita. col. 4. in fin. C. de eden. & ĩ l. fundũ, uerſ. opp. extra glo. & c. ff. de excep. per tex. in §. ſed neque ĩ auth. de fideiuſ. & & Barto. in l. mulier. ff. qui po. in pign. ha. & Paul. de Caſt. in cõſ. 448. in 1. col. in 2. uol. Sed ĩ propoſito licet dicti actores ſeu ꝓcuratores actricis primo egerint actione hypothecaria, intentãdo aſſiſtentiã. põt nihilominus pendẽte illo indicio intentare actionem perſonalem dicta actrix, pręſentãdo perſonaliter inſtr̃m ſ̃m formam ritus contra eundem debitorem. Pro hoc ur̃ caſus in l. 2. & leg. omiſſis. C. de fideiuſ.
5 Quinto, quia † qñ ex eodẽ facto oritur duplex modus agendi unus ciuiliter, & alius criminaliter, nõ ad uindictam principaliter, ſed circa perſecutionem rei familiaris tũc intẽtato uia ciuili, põt ẽt agi uia criminali, quia una per aliam nõ tollitur. Caſus eſt ĩ l. ex morte. C. ad l. Aquil. & in l. prętor. §. fi. ff. ui bon. rapt. Sed dicta actrix egit primo ciuiliter, unde põt nũc agere criminaliter pręſentando inſtr̃m, ſecundum formã ritus, quo caſu dr̃ cauſa criminalis pp periurium, ut hr̃ in deciſ. 64. cõſ. Neapo. Et ſic exceptio litis pendẽtiæ ſuper cauſæ ciuili non potuit ei præiudicare in criminali, ꝓ hoc eſt text. cũ gl. in l. de fide. C. ad. l. Cor. de falſis.
6 Sexto, † quia dicta litis pẽdentia fuit allegata per procuratorem, & qñ præſentatur inſtr̃m, ſ̃m formã ritus, non admittitur procurator, ẽt ad media, ut dicit ritus magnę curię, & hr̃ in d. deciſ. 64. cõſ. Neap. & ſic non debet obſtare litis pendẽtia, cum non fuerit allegata per legitimã perſonam.
7 Septimo, quia † ẽt lite pendente licitum eſt creditori impetrare capturam debitoris ſuſpecti: licet ab initio ipſum capi facere noluerit, ſecundum Ange. in l. nemo carcerem, circa medium, uerſ. itẽ quęro, quid ſi lite pẽdente, &c. C. de exac. trib. lib. 10. & Alex. in cõſ. 106. col. fi. ĩ prin. in 3. uol. quia ergo per dictam nouã præſentationem inſtr̃i, ſ̃m formam ritus intenditur ad capturam debitorum, ſequitur, ꝙ lite pendente fieri potuit.
8 Octauo, quia † ritus magnæ curiæ fundat ſe ſuper inſtr̃o: uidelicet, quod qñ de debito apparet publicum inſtr̃m ſtatim debitor carcerat̃, & debet dicere cãm in uinculis, unde nõ habet obſtare exceptio qd̃ interuenerit metus, ſeu impreſſio: quia iſta exceptio reſpicit

contra-

contractum debiti, nō autem inſtrumētū
quod conſiſtit in ſolennitatibus.ſ.in inter
uentione iudicis, notarij,& teſtium,& in
ſubſcriptione, ſigillo, anno,die,menſe,in
uocatione nominis Dñi,& in alijs ſolenni
tatibus, cōtractus uero conſiſtit in ſubſtā-
tia negocij,unde ſi ex cōtractu meticuloſo
fiat inſtrumentū,debet habere executione
paratam,quia non eligitur per iſtam exce
ptionem,quæ non reſpicit inſtrumētū,ſed
contractum.Ita notāter tenet Bar.in l.1.§.
& parui.ff. quod ui aut clam.quem refert
& ſequitur Pet.Phil.Cor.in cōſ.341.col.3.
in litera h,in 3.uol.& tenet Bal.in l.1.col.
fi.C.plus uale.quod agi.ubi diſtīguit,unde
ſequit̄, quod dicta exceptio metus nō hēt
impedire executionem inſtrī.Nono, quia
9 in dicto†inſtrumēto ĩteruenit iurm, quia
caſu etiā ſi extaret metus, nō pōt debitor
cōtrauenire, niſi primo faciat ſe abſolui a
iuramēto.c.ſi uero.de iureiu.c.aures,& ibi
not.extra,quod metus cauſa,unde dictus
debitor citatus ſuper tenore inſtrumenti,
opponendo exceptionem metus,nō debet
audiri tanquam periurus,cum non ſit ab-
10 ſolutus.Decimo, quia †in d.inſtrumento
dicitur,ꝙ dicti fideiuſſores ſpōtè,& uolū-
tariè fideiuſſerūt,per quæ uerba excludit̄
probatio metus,quia ubi eſt conſenſus, &
ſpontanea uoluntas ceſſat præſumptio me
tus cū ſint duo contraria,quæ nō poſſunt
eſſe in eodem ſubiecto,l.1.C.de fur.& om
nia uerba,quæ profert notarius, cēſetur
proferre de uoluntate cōtrahentium,quia
debet cōtradicere ille,cui uerba diſplicēt.
Ita dicit Bald.ĩ l.mater.uerſic.quid ergo ſi
tabellio &c.C.de rei uēd.& Bald.ĩ l.1.col.
fina.C.de priu.dot. Cum igitur hic agatur
contra unum ex fideiuſſoribus inſolidū,
qui ſe ſponte obligauit,ſequitur quod ceſ
ſat exceptio metus,per prædicta. Vndeci-
11 mo, quia †quando inſtrumentum habet
executionem paratam uigore ſtatuti,non
admittitur cōtra tale inſtrumentum exce
ptio doli, nec metus ad impediendā exe-
cutionem.Ita tenet Aug.in conſil.334.in-
cip.uiſis ſtatuto,& cōtractu.&c.col.penul.
uerſi.ſed licet. Sed certū, eſt quod uigore
dicti ritus inſtrumentum habet paratam
executionem ergo exceptio metus,eā non
12 impedit.Pro parte †uerò contraria addu
citur.Et præſuppono primo, quod ex con
tractu fideiuſſionis duę oriuntur actiones,
ſeu obligationes.Vna uidelicet,quæ cōtra-
hitur inter fideiuſſorem,& creditorē, quę
eſt ex ſtipulatione.l.blāditus.C.de fideiuſſ.
Alia eſt, quæ cōtrahitur inter fideiuſſorē,
& reum principalem quæ eſt obligatio,&
actio mādari.l.rogatus,& l.qui fide, & l.ſi
remunerandi §.ſi paſſus.ff.mand.& l.man
dati, & ibi gloſſ.C.de fideiuſſ.& inſt.de fi
deiuſſ.§. ſi quid autem.Secundo, præſup-
13 pono † quod contractus fideiuſſionis eſt
contractus oneroſus,& damnificatiuus,a-
deo quod in eo nullum lucrum ſperatur,
in tantum, quod ille qui fideiubet,cenſe-
tur dilapidare bona ſua, & hæc eſt cauſa
ſufficiēs, ut uxor poſſit pp incōſtantiā ma
trimonij repetere dotem à marito ſuo ſm
Ange.in l.in perſonā.§. 1. & ibi etiam Iaſ.
ff.de pact & Alex.in l.ſi conſtante.col.7.ff.
ſolu.matr. ꝓ hoc eſt tex.in l.3.§.ſi filius.ff.
de lib.& poſthu.Tertio præſuppono,quod
14 †dñi temporales,ut sūt duces,comites, &
marchiones,& eorum uicarij, cēſent̄ prin
cipes in ſuis terris,& habent illam poteſta
tem in ſuis terris cōtra ſubditos,q̄ habet
Imperator in toto regno, maximè,qn̄ hn̄t
regalia,prout oībus baronib.huius regni,
ut plurimū.conceſſa ſunt. Ita tenet Ludo.
Rom.in conſ.59.& Pet. Phil.Corn.in cōſi.
20 col.1 & 2.in 1.uol.& Ange ĩ cōſ.217.
col.2.in fi.& 3.& Paul.de Caſt.in cōſil.34.
col.3.in 2.uol.His præſuppoſitis dico pro
parte cōtraria, quod dictum inſtrumentū
in caſu de quo quæritur non meretur exe-
cutionem,& præſertim quia probatum eſt
de metu, & impreſſione ſuperioris. Et pri-
15 mo, pro † iſta parte adducitur, quod offi-
ciales prohibentur in illa prouincia,quam
regunt,contrahere cum eorum ſudditis, &
contractus eorum,maxime qn̄ tendunt in
læſionem ſubditorum,ſunt inualidi.l.1.C.
de contr.iud.& hr̄ in l.fi.C.de reſcin.uēd.
& in.l.prīcipalib.ff.ſi cert.peta.& hoc ſine
dubio procedit.ſ.quod tales cōtractus sūt
nulli,qn̄ fiunt metu, & per impreſsionem
ſuperiorum,ita ut non ſit neceſſe intenta-
re actionem,quod metus cauſa, ad reſcin
dēdum,ſm Bal.in tit.de pace cōſt.in uerſi.
pactiones,& in uerſicu.pro infectis,& Iaſ.
in §.quadr.col.9.ĩſt. de act. & Paris in tra-
cta.ſynd.ĩ 15.char.col.1.Hinc dicit Bal.in
l.decernimus.C.de ſac.ſan. eccle.quod cō
tractus celebratus cū tyranno per ipſius
impreſſionem,nō ualet, præſumitur autē
factus per impreſſionē, qn̄ ſubditus cū eo
cōtrahēs lęditur enormiter,& illud dictū
ſequitur Alex.in l.ſi per impreſſionē.C.qđ
met.cau.ſed dictus cōtractus fideiuſſ. fuit
celebratus inter ſuperiores, & eorū ſub
ditos,& per eorum iuſſum,quia ipſi ſupe-
riores fuerunt rei principales,& iuſſerūt
dictis fideiuſſoribus ſubditis, ꝙ pro eis,ſi
deiuberet, & ita fideiuſſerūt,certe ex tali
iuſſu facto per ſuperiores una cum cōtra-
ctu oneroſo ac dannoſo, prout eſt contra
ctus fideiuſſionis, ut ſupra dixi,ſatis ꝓbat̄
impreſſio, & metus. Nec obſtat.l.ad inui-
diā.C.quod met.cauſa. ubi dr̄,quod ſola
dignitas officialis non ſufficit ad inducen
dam præſumptionē metus,quia illud pro
cedit officiali nō habente iuriſdictionem.
Ita intelligit Bart.in l.aufertur.§.quod à p̄
ſide. ff.de iure fiſci,& Alex.in d. l. ſi per
impreſſionē.Item ibi nō interuenit metus
ſeu impreſſio,ſm Bart.in d.l.ſi per impreſ
16 ſionem.Secūdo,quia † non ſolum iuſſus
imo ſolæ preces ſuperiorū officialium in-
ducunt iuſtum metum,qn̄ officialis eſt ta-
lis,q ſolet ſæuire ĩ ſuos ſubditos,ſm Abb.
in c.inſinuante in fi. & ibi gloſ. qui cl.uel
nouen.& Abb.in c.2 col.1.ꝙ met.cauſa,&
Alex.in conſi.16.col.pen.in 3.uol.& ita in
telligitur quod not.in l.1.ff.quod iuſſu.&
gloſſ.in cl.1.ĩ uerſi.exhortamur de teſtib.
& And.de Iſer.in c.ſi qs miles, de feu.ſine
cul.nō amit.Vnde à fortiori iuſſus debet
inducere metum, & ſic dictus contractus
non ualuit,ut hr̄ in deciſ.69.conſi.Neapo.
17 Tertio,quia † ſolus uultus terribilis pote
ſtatis,inducit iuſtum metum.Ita dicit Ioa.
And.in nouel.in c.quia.pp.de el.in pe.col.
& Bal.in c.1 §.iniuria.col.pē.de pace iura.
firm.& Iaſ.in.l.de pupillo,§. ſi qs prętori
col.8 ff.de ope. no.nun.Item indebita ſer
uitia extorta per principes à ſubditis præ-
ſumuntur extorta per metū,ſm Ioa. And.
in c.1.de præſcr.lib.6.in nouel.& Bal.ĩ tit.
de pace conſtan.in uerſi.pactĩones,& in du
bio in hoc præſumit̄ cōtra poteſtates,ſm
eum l.uolumus.C.de teſt.& l. qui per potē
tiam.C.de omnia agro.deſer.lib.11.Vnde
idem eſt dicendum in dicta fideiuſſione,cū
ſit indebitè extorta per ſuperiores officia-
les, & barones in damnum ſubditorum
18 Quarto,quia inſtrumentum dictæ fide
iuſſionis non fuit extractum de uoluntate
fideiuſſorum,nam in extrahendo inſtrō de
bet creditor,& debitor conſentire,& non
ſufficit ſolus creditor. Ita tenet Alex.ĩ cōſ.
110.incip.eximie doctor, &c.in 2.uolu.&
Abb.in cap.1.col.antepē.& penult.de fide
inſtrō.& Bal.in rub.C.de fide inſtrumēto.
col.5.Vnde nō debet habere executionē.
19 Quinto, quia † proponit̄, ꝙ fideiuſſores
tpe cōtractę obligationis erant hoſtes pu
blici cum dicta actrice,unde cum ſint per
ſonæ priuatæ,non tenentur ſeruare fidē
hoſt.ſm Bar.Iaſ.& Doc.in d.l.conuētionū
ff.de pact.& Bar.in l.1.§.nō fuit.ff.de dolo.
20 †Sexto, quia cauſa fuit prius occupata p
Illuſtriſſimum Viceregem generalem, per
quē fuit delegata in ſacro conſil.ut ſupra.
Vnde pēdente lite in ſacro cōſi.& ſic co-
ram maiori iudice,nō potuit dicta actrix
adire magnam curiam uicariæ, & ſic iudi
cem minorem pro eadem cauſa.Ita tenet
Bal.in l.2.§.1.ff.ſi qs cau.& Bal.in l.ſena-
tus in fi.C.qui accuſ.non poſſ.& in authē.
ſed nouo iure.col.8.de ſer. fug.& hr̄ per
Fel. in c.ex tenore, col.8.de reſcr.& hæc
præuētio iuriſdictionis fit per ſolā citatio
nem cap.ꝓpoſuiſti,& ibi Abb. de for.cōp.
& clem.fi.ut lite pēdēte,multò fortiùs hic
ubi in ſacro conſilio fuit proceſſum uſque
ad publicationem incluſiuè.Facit tex. in l.
ubi cœptum,& l.ſi quis poſtea,& Bal.ff de
21 iud.Septimo, quia †ex quo dictus prin-
ceps aduocauit ad ſe cauſam,& illam dele
gauit,cenſetur ſuper illa ſuſtuliſſe oēm iu
riſdictionem cuicūq; ordinario inferiori.
Caſus eſt in cap. ut noſtrum, & ibi Abb.&
Phil.de appellatio.intātū, quod proceſſus
factus per inferiorē, eſt nullus, tāq̄ factus
à priuato, ut ibi hr̄,probat̄ in l.iudicium
ſoluitur.ff.de iud.& eo ipſo, quod prīceps
delegat cauſam alteri, illa cēſetur ad ſe il
lam aduocare,ſm Bal.ĩ.c.ad hoc,col.4. de
pace iura.firm.Pro hoc eſt text.in c.paſto-
ralis §.præterea,& ibi p Fel.de offi. deleg.
& Fel in c.qm̄.Abb.in fi.eo.tit.Iaſ.ĩ l.more
maiorum.col.fi.ff.de iuriſ.om.iud. & Imo.
in l.ſi expreſſum.ff.de app.& Lud. Roma.ĩ
conſi.330.col.1.& conſil.335.& Bald.ĩ l.ſi
ut ꝓponis,la 1.col.3.uer.quęro, Papa &c.
C.quo & qn̄ iud.vbi plus dicit.Bal.quod ēt
mortuo delegato Princ.in tm̄ cenſet̄ cauſa
aduo-

aduocata, quod non reuertitur ad ordina
rium,ſed ad ipſum principem occupantē.
22 Octauo, quia†emanauit citatio à magna
curia,quę fuit obtenta nulla facta mentio
ne de litis pendentia in ſacro cōſilio,& ſic
fuit ſurreptitia.& inualida,ſm Fel.in cap.
ſuper literis,col.9.& in cap.ceterum.col.
2.de reſcr.& Lud.Rom.in cōſi.330. & idē
Fel.in cap.ad audientiam.el.2.col.17.in 6.
fal.de reſcr.ubi decidit caſum noſtrū,con-
cludēs,quod qñ cauſa eſt deuoluta ad cu-
riam Principis,non poteſt inde extrahi, ſi-
ne certa ſententia Principis,alias cōmiſſo
cauſæ alibi dicitur ſurreptitia,& nō ualet
23 ſecūdum eum.Nono quia † exceptio litis
pendentiæ corā uno iudice impedit litem
agitari coram alio iudice , plenè declarat
Soc. in conſ. 38. in 1. uol. & habetur per
Alex in l.nulli.C.de iudic. & Bal.in c.1.in
fi.de cōtr.feudi apud partes.maxime, quā
dò ſententia lata ab uno,exceptionem rei
iudicatę coram alio ſecūdum eum, prout
eſt hic,& ita habetur in dec.354.cōſ.Nea.
24 per Matth.de Affl. Decimo,quia†quando
actor habet duas uias agendi,unam, ſcili-
cet ordinariam, &'aliam extra ordinariā,
& executiuam,intentando ordinariam,cē
ſet renūciare extra ordinarię.Ita tenet gl.
in l.proinde.§.notādum,in glo.fin.in fin.
ff.ad l.Aquil.& colligit ex dictis. Lud.Ro
25 ma.in conſ.133.†Vndecimo, quia ſacrū
conſilium inhibuit magnæ curiæ , quod ſe
in cauſa nō intromittat.ex quo pendet in
ſacro conſi.quod poteſt, ſecundū Bald. in
l.1.in fi.C.quomodo & quādo iudex,quo
caſu ſi inferior inhibitus procedit ad ali-
quem actum,eſt proceſſus nullus ſecundū
Fran.de Aret.in cōſ.75.in princ. Duodeci
26 mo,† quia exceptio præuētionis eſt decli
natoria,quia per eā declinatur iuriſdictio
tanquam in competens, ſecundum Bal.in
auth.ſed nouo iure.col.3.C.de ſer.fug.un
de ſtāte præuētione Principis, & exceptio
ne declinatoria appoſita,dicta magna cu-
ria fuit effecta in competens,& per conſe
quens omnia per eam actitata ſunt nulla,
ut toto titu.C.ſi a non comp.iudice,& per
ea,quæ habētur in l.2.ſi quis ī ius uoc. nō
ie. Pro ſolutione in caſu, de quo quæritur
adhæreo huic ſecundæ parti, per rationes
modò adductas pro iſta parte. Supereſt ſo
27 lum†reſpondere ad argumenta in cōtra
rium adducta pro prima parte. Vnde nō
obſtat primum argm̄ , quia licet dicatur
ꝙ inſtrumenta guarentigiæ habent uim
ſententiæ,non tñ per omnia æquiparātur
ſentētiæ,& eius executioni ſnīę,nō pōt op
poni exceptio perēptoria , ſed contra exe
cutionem inſtrī ſic:ſm Bal.in l.peremptor-
rias,col.3.C.ſent. reſc.nō poſ. & eſt rō qa
in inſtrumento nulla præceſſit lis,vnde nō
potuit exceptio opponi. iſtud magis in ter
minis tenet. Alex. in l.4.§.condemnatum.
col.4.ff. de re iud. ubi propriè loquitur de
exceptione litis pendentiæ, quæ poteſt op-
poni cōtra executionem inſtrumenti alle-
gat Fed.de Senis in conſ.126.inc.in q.dñi
Io. Pauli,&c.Pręterea poſito,quod æquipa
rētur, nos uidemus, ꝙ qñ cauſa eſt legiti-
mè deuoluta ad ſuperiorem per rimedium
appellationis obſtat litis pendentia ad im-
pediendam executionem,ut in toto tit.de
appel.ergo eodem modo,quando quis de
uoluit legitimè cauſam ad ſuperiorem,
debet obſtare litis pendentia contra exe-
28 cutionem inſtrumenti . Non obſtat † ſe-
cundum argumentum, quia loquitur con
tra contumacem nam contra eum poteſt
iudex pluribus rimedijs uti ad ipſum con
uincendum,ſed nos ſumus in eo, qui ſe le-
gitimè defendit. Pręterea, licet.ſm reme-
dium in caſu noſtro ſit executionē ſm for
mam ritus,tñ primum fuit ordinarium ſu
per aſſiſtētia, quia ipſa actrix dicit in libel
lo ſuo, uolens Vrbanius agere,uenit ꝑ uia
iuris, &c.itē illud contrarium procedit in
eodē iudice,non in diuerſis, ut fuit hic,&
maxime, quia cauſa erat præuēta per prin
cipem.Ita ſentit Iaſ.in d.l.nulli.in 6.fallen
29 tia.C.de iud.Ad tertiū † argm̄ rñdeo, qđ
in dicto inſtrō, non ſunt dictę clauſulæ ex
quo fuit extractū à ꝓtocollo notarij mor
tui, prout iacet.Præterea qa inſtrm̄ eſt nul
lum, ut ſupra fuit probatum,per rōnes ad
ductas pro hac ſecunda parte rōne metus
ſimiliter & oēs clauſulę in eo cōtentę ſūt
nullę, ut no. Lud.Ro.ī conſ.42.col.1.præ
terea , dato ꝙ una per aliam non tollatur
aut ſuſpendatur,tñ debet adiri idē iudex
ſcilicet,Princeps,qui fuit primo aditus.qa
alia curia cenſetur priuata in iuriſdictio-
ne per præuentionē Principis, ut ſupra di
30 xi.Ad quartum † argumentum reſpōdeo,
quod illa cumulatio debet fieri corā eo-
dem

dem iudice, nam cum actio perſonalis, &
hypothecaria tendat ad eundem finē nō
debet diuidi continentia cauſæ coram di
uerſis iudicibus, ut d.l.nulli . ubi denegat
lex audientiā,per quæ uerba,etiā ſi nō ex
cipiatr,non ualet proceſſus, qui fieret per
ſecundum iudicem,ſecūdum Alex.in l.1.
§.1.ff.ad Treb. & ī l.nā,& poſtea.ff.de iu
reiur.& hāc dicit eſſe communē opinio.
quam tenet etiam Ioā. And.ī addit. Spe.
in titu. de prolatione ſenten. §.iuxta.ſup
uerſ.itē eſt nulla,&c.& habetur per Matt.
in dec.354.cōſ.Neapo.idē tenet Bal.in l.
ſcire oportet. §.cōſequens.ff. de excu.tu.
Vnde omnia attentata per magnā curiā,
ſunt nulla, quia lex denegabat audiētiā
31 d. actrici . Ad quintum †argumentū re
ſpōdeo,quod ciuilis cauſa nō præiudicat
criminali,qñ eſt finita,ſecus pendēte ciui
li , quia nō poteſt per eundē intētari cri-
minalis.Caſus eſt in l.interdū.ff.de pub.
iud.& ibi Bart.& idē Bar.in l.1.in fi.uer.
3.nota,&c. C.quādo ci.actio ꝑiud.crim.
præterea obſtat quia coram diuerſis iudi
32 cibus,ut ſupra.Ad 6 argumentum†dico,
quod in criminalibus non admittitr pro-
curator,quando comparet ad diſcutiēdū
ipſam cauſam princ.Secus eſt,quādo cō
paret ad opponendum declinatoriā fori,
uel ad opponendum ineptitudinem libel
li,& annullandum iudicium,quia tūc ad
mittitur,etiā in cauſa capitali , ex quo ꝑ
hoc non examinatr crimen,ita tenet Bar.
in l.pen.§.ad crimē,co.pen.ff.de pub.iud.
& Bal.ī d.l. 1 .col.2.C.quomodo. & quā
do iudex,ſed ī ꝓpoſito dicta exceptio ꝑ-
uentionis,& litis pēdentiæ eſt declinato
ria,ſm Bal.in auth ſed nouo iure, col.3.
C.de ſer.fug. ergo potuit opponi ꝑ ꝓcu
ratorē.Itē procurator in criminalibus ad
mittitr ad oſtendendū,qđ aduerſarius ca-
lumniatur,& opponendum quod nomen
rei non recipiatur inter reos.ſm Cyn.in
l.reos.C.de accuſ.& Bald.ī l.2.C.ut nemo
priua. plus etiā dicit Bald.in d.l.1.col.2.
C.quomodo,& quādo iud.quod iudex po
teſt ex officio ſupplere qñ uidet accuſato
rem calumniari,nā calumnia habetur lo
co libelli inepti.ſed nulla eſt calūnia ma
ior,q̄ temere uexare dictos fideiuſſores
coram diuerſis iudicibus,cū ſit fabricatus
proceſſus,& liqueat de cauſa in ſacro cō
ſilio,ergo non tantum procurator potuit
interuenire , ſed etiā iudex debuit repelle
re actores calūniantes ex officio. Ad ſepti
num argumentum reſpondeo , quod pro
cedit coram eodem iudice,& ſuperueniē-
te noua cauſa ſuſpitionis. Ita loqr Ange.
in d.l.nemo carcerē. Ad ꝙ facit, l.in om
nibus.ff. de iud.quæ omnia ceſſant ī caſu
33 noſtro.Ad octauum arg.†reſpōdeo,quod
ritus magnæ curiæ loquitur de creditore
ſcilicet ſi ad inſtātiā creditoris fiat execu
tio ꝙ debet intelligi de creditore effica
ci,cui nulla obſtat exceptio.Ita tenet Lu-
do.Rom.ī cōſilio 204.in fin.ſed dicta cre
ditrix nō erat efficax ſtāte exceptione me
tus.unde ad eius inſtantiam non pōt fieri
executio,præterea, quādo except o nulli
tatis cōtractus apparet ex inſpectione ip
ſius inſtrumēti,poteſt opponi ad impediē
dam executionem , etiā ſi ſtatutum tolle
ret omnem exceptionem, quia intelligitr
de inſtrumento ualido, ſecundum Ludo.
Roman.in cōſilio 42.& 294.colum. 2.&
Pet.Philip.Corn.ī cōſi.93.ī 4.uo. & Bal.
in l.ementis,in 3.notab. C.de contrahēd.
empt.& Bald.in l.ſācimus.C.de donat.&
Alexan.in conſ.119.col.2.uerſ.ad idē, in
1.uol.& in conſilio 67.columna penul.in
fin.in 3.uolu. ubi plus dicit , ꝙ iudex po
teſt tunc etiam ex officio repellere agētē
& Bald. in l.ſi nō ſortem.§. 1.ff. de cōdit.
ī deb.& Imo.in l.fin.ff.a quib.appe.nō li.
& Iaſ.in l.iuriſgentiū.§. quod fere.colū.
fi.ff.de pact.Itē poteſt tunc opponi exce
ptio reſultās ex inhabilitate contrahētis
prout in caſu noſtro,ſecūdum Ioā. And.
in additio.Specu.in titu.de ſent.§.ut aūt
& Iaſ.in l.ſecunda.§.ꝑtor ait,uerſic.ſepti
mo,&c.ff.q ſatiſd.cog.Ex iſto eñ inſtru
mento apparebat,quod rei principales ꝓ
quibus recipiatr fideiuſſio,erant uice prin
ceps,& ſuperiores fideiuſſorū,quo ad iu-
riſdictionē,unde contractus apparet nul
lus, & per præſumptam impreſſionem
factus,ultra quod per teſtes fuit plene
24 probatum in ſacro conſilio. Ad nonum
† argumētum reſpondeo,quod iuramen-
tum non obligat in caſu, quo metus red-
dit actum nullū,prout in caſu noſtro,ita
tenet Felyn.in capitu.ſi uero., colū.fin.de
iureiurād.& gloſſ.& Abba.in capitu.2.de
eo,qui dux,in matr.&c.præterea,quando
actus

actus eſt aliàs a iure ꝓhibitus, ibi iuramẽ
tũ per metũ extortũ, eſt ipſo iure nullũ,
& nõ obligat. ita tenet. Abb. in c. cũ cõtin
gat. ĩ ultimo nota. de iureiur. Itẽ cõis opi.
ciuiliſtarũ in auth. ſecramẽta. C. ſi ad uer.
uen. eſt, quod iuramentum metu extortũ,
nõ obliget, & hãc opin. ſequitur deciſ. 163
conſi. Neap. ĩ deciſionibus Matth. Ad de-
35 cimum † argumentum reſpõdeo, quod li
cet in inſtrumento dicatur, ſponte, &c. nõ
tamen per hoc creditur inſtrumento, qđ
actus fuerit ſponte actus, niſi ex quędam
iuris pręſumptione. Ita notabiliter tenet
Bald. in add. Spec. in tit. de app. in §. reſtat.
in add. quę incipit. Confeſſus in tormẽtis,
&c. & dicit pulchre Soc. in conſi. 263. col.
6. in princ. in 2. uolu. quod dicta clauſula,
ſponte, &c. præſumitur metu extorta, ſi-
cut omnes alię clauſulę appoſitę in inſtru
mẽto meticuloſo, & poteſt addi ratio, qa
ſpontanea uoluntas conſiſtit in animo cõ
trahentium, de quo notarius non poteſt
teſtificari. Non enim tenetur ſcire animũ
contrahentium, ſecundum Bald. in rubr.
C. de fi. inſtr. col. 5. & cõtra ipſam præſum
ptionem reſultantem ex inſtrumento ap-
parẽt probationes de metu ĩ ſacro cõſilio
quo caſu probato metu, eſt impoſſibile, ꝓ
bare ſpõtaneam uolũtatem, ita, dicit Bal.
in l. ſi quis in hoc genus. C. de epiſ. & cler.
36 & ĩ l. fi. ĩ fi. C. de hęr. inſti. † Hinc dicimus
quod plus creditur duobus teſtibus depo-
nẽtibus de ſpontanea uoluntate, ſecundũ
Innoc. ĩ c. ſuper hoc de renũci. & Iaſ. in §.
quadrupli. col. 9. inſtit. de actio. & Bal. in l.
obſeruare. §. ꝓficiſci. in 13. q. ĩ 1. lect. ff. de
offic. proconſul. Non. n. dr̃ aliquid uelle is,
qui per metũ vult, ſm̃ Bald. in tit. de pace
Cõſtantiæ in uerſ. item uolẽtibus, &c. Ad
undecimum argumẽtum reſpondeo prout
dixi rñdendo ad octauũ, qa iſta diſcuſſio
eſſet faciẽda in ſacro cõſilio, ſed quia ibi
agitur ordinariè, ideo ceſſat hic, & ibi &
ſic per pręd icta remanet cõfirmata hęc ſe
cunda pars in fauorem fideiuſſorum con-
tra actricem. Laus Deo. Et ita fuit per ſa-
crum conſil. Neapolitanum iudicatum,
referente excellentiſ. I. V. D. celſæque do
ctrinæ, ac ſantimoniæ patre do. Martia-
le regio conſiliario, & in ipſa cauſa regio
delegato, ac dño meo colendiſſimo, &c.
Rob. Marant. Ven. V. I. D.

ADDITIO.

a Illuſtris. Vide Clarum. §. fi. pract. crim. q. 1. lib. 5. ſenten. Bello. conſ. 63.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO SEPTIMA.

An maritus, qui in capitulis matrimonialibus promiſit curare, & facere cum effectu, quod uxor ſua renunciet bonis paternis, & maternis, cum iuramẽto, & pęna, teneantur de periurio, uel ad pęnã, uel ad intereſſe, ſi fecit omnem ſuum conatum, & uxor noluit renunciare.

1 *Maritus promittẽs curare cũ effectu qđ uxor ſua renunciet bonis paternis, &c. an ſi fecit poſſe ſuum, excuſetur ſi uxor non vult renunciare.*
Iuramentum facit quem pręcisè teneri ad factum, num. 19. (19.
2 *Iuramẽtũ debet impleri ĩ forma ſpecifica, n.*
3 *Promittens præſentare aliquem ſub pœna, tenetur, ad pœnam ſi non preſentat.*
4 *Promittens pro alio de iudicio ſiſti, tenetur ad intereſſe.*
5 *Fideiuſſorem dare promittens tenetur ad intereſſe ſi non dat num. 14.*
6 *Promittens ſe curaturum, & facturũ dicitur promittere factum proprium.*
7 *Promiſſo facti alieni cum iuramento ualet.*
Promittens factũ alienũ cũ clauſula, quod nõ poſſit excuſari feciſſe ſuũ poſſe, &c. tenetur ad intereſſe: qa uidetur renũciaſſe difficultati, num. 23. 27.
8 *Iuramẽtũ operatur, ut qs cẽſeatur magis deliberate accedere ad actum, & cogitare oẽs caſus, qui in genere poterãt cogitari.*
9 *Imputatur ei, qui non proſpexit quod euenire poteſt.*
10 *Promittens factũ alienum cũ iuramẽto excuſatur à periurio propter difficultatem.*
Difficultas excuſat à pęna, à mora, à periurio, & ab intereſſe ĩ obligationibus facti, num. 11. 12. 13. 17. 18. 19. 20.
Iurantis ſolum animum inſpicit Deus.
11 *Promittitur factũ alienũ ſub pęna an excuſetur à pęna uel ab intereſſe ſi fecit quidquid potuit. 12. 13. 17. 18.*

12 intereſſe

12 *Intereſſe dicitur pœna legalis, & an differat in aliquo à pœna.*
13 *Morã non incurrit quis ꝓpter difficultatẽ.*
Obligatus ad factum tenetur ad intereſſe poſt moram non ante.
15 *Promittens factum alienum tenetur ſolum adhibere illam operam quam poteſt.*
16 *Promittens ſe curaturũ, & facturũ, tenetur ſolũ facere ſuam diligẽtiã ſine fraude, & bona fide, ut promiſſum impleatur, & 20.*
21 *Difficultas non excuſat à pęna in obligationibus iudicialibus.*
22 *Promittens factum alienum, ad quod ipſe promittẽs erat principaliter obligatus, nõ excuſatur propter difficultatem.*
24 *Promittẽs factũ alienũ cũ quacũque clauſula, excuſa mortua illa cuius factũ ꝓmitit.*
25 *Promittens ſe curaturum & facturũ, &c. non obligatur ad intereſſe.*
26 *Pœna conuentionalis hodie non exigitur, niſi quatenus cum intereſſe concurrit: & an exigatur in foro conſcientia.*
Pęna applicanda fiſco exigitur ultra intereſſe partis.
28 *Pęna quando promittitur, ſuccedit loco intereſſe, & quid ſi eſt plus in pœna quam in intereſſe, uel econtra.*

a MAritus *a* quidam contraxit matri-
moniũ, & in capitulis matrimonia
libus promiſit fratri uxoris ſuæ do
tanti, ſe curare & facere cũ effectu, ita qđ
b nõ excuſetur feciſſe ſuũ poſſe, *b* & alienũ
factum promiſiſſe, uxor ſua, tempore di-
ſponſationis ante fores eccleſię renũciare
habeat dicto eius fatri oĩbus bonis pater-
nis, & maternis in forma ſolita & cauta.
Modo aduenĩete tpe dictus maritus fecit
oẽm ſuum conatum cogendo vxorem, ut
renunciet, deueniendo uſque ad minas, &
uerbera, uxor uero nullo modo vult renun
ciare, nec parere marito, quęritur utrum
maritus ex ſua promiſſione teneatur, & ad
1 quod teneatur. Et quoniã † iſta q. habet
tria capita. Vnum ſcilicet an teneatur de
periurio, ex quo in dicta promiſſione fuit
appoſitum iuramentum, prout communi-
ter opponi ſolet. Secundum eſt, an tenea-
tur ad pœnam, quia in inſtrumento capi-
tulorum fuit appoſita pœna unciarum cẽ-
tum, prout communiter in huiuſmodi in
ſtrumentis apponi ſolet. Tertiũ, an tenea
tur ad intereſſe propter eius morã in non
adimplẽdo factum promiſſum. Pro prima
parte affirmatiua. ſ. ꝙ dictus maritus te
neat̃ primo de periurio, addu cit̃, qa iuɱ
eſt tãtę efficaciæ, ꝙ facit quẽ teneri pręci
sè ad factũ, nec liberat̃ pręſtãdo intereſſe:
& ita limitat̃ regula tradita in l. ſtipulatio
nes non diuidunt̃. uer. Celſus. ff. uerb. obl.
& l. ſi qs ab alio. §. fi. ff. de re iud. gl. eſt cõi-
ter approbata in l. ſi pec. in uer. neceſſe. ff.
de cond. ob cauſam. & ibi Ale. & cõmuni
ter Doct. idẽ tenet Bald. in l. 1. C. de ſen. q̃
pro eo, qđ intereſt. & Ant. de But. in c. ue
niens, de iure iur. Ang. & Pau. de Caſt. in l.
ſi cõuenerit. ff. de iu. om. iud. & Alex. ĩ cõſ.
61. col. 3. 2. uo. & Ant. Cor. ĩ rep. rub. extra
de iureiur. in 1. prin. iuramenti. ergo ſi nõ
adimplet illud ad qđ poterat præcisè con
pelli, uenit cõtra iuramẽtum, & eſt periu-
2 rus. Secundo, † adducitur tex. in cap. ad no
ſtram, el 1. de iureiur. ubi qui promiſit fa-
ctũ cũ iurõ, tenet̃ illud adimplere in for-
ma ſpecifica, alias eſt periurus, & probat̃
in c. querelam. eo. tit. & quod no. Abb. per
illum tex. in ca. cum tempore, in 2. not. de
arb. ubi tenetur quis præcisè ad obſeruan-
tiam laudi propter iuramentum. Tertio,
3 quod † teneatur etiam ad pœnã. adducit̃
text. in l. ſancimus. C. de fideiuſ. ponderan
do uerbũ, non poterit, poſitum circa prin.
illius l. ubi ſi quis promiſit pñtare aliquẽ
ſub pœna, & nõ poteſt illum pñtare, tene
tur ſoluere pęnam, ſaltem elapſo illo tem
pore ſemeſtri, & ſic difficultas nõ excuſat
4 a pœna. Quarto, ꝙ † tenetur ad intereſſe,
adducitur text. ĩ l. 3 §. fi. ff. qui ſatiſd. cog.
ubi promittens de iudicio ſiſti pro alio,
ſi non adimplet, tenetur ad intereſſe. Idẽ
probatur in l. fi. ſi quis in ius uoc. non ie.
5 Quinto, adducitur † tex. in l. qui aũt. §. ſed
ſi quis. ff. de conſt. pec. ubi promiſi dare Ti
tium in fideiuſſorem meum, & Titius nõ
vult fideiubere, teneor ad intereſſe, nõ ob
ſtante, quod promiſi factum alienũ, uel te
neor præſtare aliũ fideiuſſorẽ æque ido-
neũ, & ille tex. multũ ſtringit ꝓ iſta parte.
b Sexto, quia iſta † promiſſio nõ dr̃ facti alie
ni, ſed facti proprij, ex eo qa maritus pro
miſit ſe curaturum, & facturũ cũ effectu,
&c. quo caſu ualet ſtipulatio, & tenetur cõ
traueniens ad pœnam uel ad intereſſe. Ca
ſus eſt in leg. quoties quis. ff. de uer. obl. &

tenet

tenet Alex.in l.ſtipulatio iſta in prin.in 1.
col.& ibi cōiter Mod.ĩ limitationibus,eo.
tit. preſertim,quando interuenit iuramen
tum, nō valet tunc promiſſio facti alieni,
ut ibidē per Alex.& Iaſ.in uerſic.5. fallit.
7 Septimo , quia † hic non ſolū promiſit ſe
curaturū,& facturum imò etiā adiecit illa
verba,ſcilicet quod non poſſit excuſari fe
ciſſe ſuum poſſe,&c.quo caſu cenſetur re
nūciaſſe omni difficultate.unde nō poteſt
nunc dicere,quod fecit totum ſuum poſſe
uſq; ad minas,& verbera, quia huic diffi-
cultati renūciauit,& promiſit curare,& fa
cere cū effectu. Vñ negari nō poteſt quin
ſaltē teneatur ad intereſſe pp effectū nō
ſecutum,& imputādum eſt ei,qui ſe poſui
in neceſſitate.l.ſi fideiuſſor.§.ſi neceſſaria.
ff.qui ſat.cog.& l. cū poſtulaſſem,in fi.de
dā.inf.& l.ꝙ ſi minor.§.reſtitutio.ff.de mi
8 noribus.Octauo,quia † in conuentionali
bus pōt quis aſſumere piculū oĩum caſuū
fortuitorū,& obligatur cum effectu,ita te
net Alex.in l.ſed,& ſi quis.§.q̄ſitū,col.pe.
& ibi cōiter doct.ff.ſi quis cau.pro hoc eſt
tex.in l.ſi.quis fundū,in princ.ff. locat. &
ĩ l.q̄ fortuitis,in fi.C.de pig.act.ſed dictus
maritus dicēdo,ꝙ nō poſſit excuſari feciſ
ſe ſuū poſſe,&c.cēſetur exp̄ſſe aſſumpſiſſe
periculum huius difficultatis,q̄ difficultas
potuit de facili p eum cogitari. Vnde ille
caſus nō pōt dici improuiſus, & incogita
tus.tanto magis pp iurm̄ , pp ꝙ cenſetur
quis magis deliberate accedere ad actum
faciendum,& cenſetur quis cogitaſſe om-
nes caſus,qui ſaltē in genere poterat cōſi
derari ĩ illo negocio,ut tenetur plenè Ale.
in conſ.133.colu.3.in 5.uol.& etiam in 4.
col.uer.& eo fortius,&c.& Alex.in l.1.§.ſi
quis ita.col.3.ff.de uerb.oblig. & p Doct.
cōiter in l.ſciendū.eo.tit.& in d.§.quęſitū,
& in l.ſi conuenerit. ff.de iur.omn. iud.&
Alex.in conſ.21.col.3.in 1.uol. Nono, ad-
9 ducitur † tex.in l.ſi quis domum.§.1.ff.lo
ca.ubi imputatur ei,qui non proſpexit id,
quod euenire poteſt. Similiter hic pōt im
putari marito, q̄ debuit proſpicere, quod
uxor ſua noluiſſet renunciare , maxime ,
quia hoc de facili erat proſpiciendum.q̄a
nemo præſumitur uelle iactare ſuum.l.cū
de indebito. ff. de probatio.non ergo pōt
dictus maritus allegare aliquam deceptio
nem,qui poſuit ſe in neceſſitate,quam de
facili cogitare potuit, tāto magis cū iurͦ
ut ſupra . Quod corroboratur ex his,quæ
no.Bar.ĩ l. Titius,in prin.ff.de li.& poſth.
10 Pro parte uero † contraria negatiua addu
cit̄ primo, q̄d non teneat̄ de periurio, gl.
in terminis ĩ c.ex reſcripto.in gl.fin.de iu
reiu.ubi expreſſe dicit, ꝙ promittēs factū
alienū cū iurͦo,nō eſt periurus, ſi fecit q̄d
quid potuit. Et ſi diceret,quod hic promi-
ſit factū propriū.ſ.ſe curaturū,& facturū,
dico idē in facto proprio,quia difficultas
excuſat quē à periurio. tex. eſt in c.breui.
&c.ego.n.& ĩ c.querelā,& ibi Abb.& Fel.
de iureiur.Deus.n.ſolum animū iurātis in
ſpicit.c.ſiquid inueniſti.14.q.5.& ſola fa-
cultas ad implēdi inſpicitur in iuramēto,
c.beatus.22.q.2. quia igit̄ dictus maritus
fecit,quidquid potuit,ut uxor ſua renun-
ciaret,& illa noluit,non eſt periurus, quia
de facili excuſat̄ pp hāc difficultatē,ma-
xime in obligatione facti,& not.Bar.Ale.
& cōiter Moder.in l.q̄d te ff.ſi.cert.peta.
& in l.ſi.ff.qui ſatiſ cog.& gl.ĩ.d.c.beatus,
& gl.in c.ubi 30.q.2.& not.Bar.ĩ l.Labeo.
11 ff.de iureiur. Secūdo,ꝙ † minime teneat̄
ad pęnā,adducit̄ tex.ĩ l.ſi.uehēda §. pe.ff.
ad l.Rho.de Iac & l.2.ff.ſi quis cau.& iſta
eſt cōis cōcluſio,quā tenet Bar.in cōſ.236
incip.Martinus promiſit,&c.& Abb.in c.
ſignificātibus.ĩ fi.de off.deleg.ubi propriè
decidit hūc caſū.& idē Abb.ĩ c.gēma.co.
pen.de ſpōſ.& Ant.de But.ĩ c.ex literis.de
ſpō.& habet̄ ĩ dec.265.cōſ.Nea.& hāc di
cit eſſe cōem opin.Fran.de Aret.in l.ſi ita
ſtipulatus.§.poſſū.ff.de uer.obl. ubi dicit,
ꝙ iſta eſt cōis opin.& ſeruat̄ ĩ practica,li
cèt ipſe ĩ pūcto iuris innuat cōtrariū.Idē
tenet Bal.ĩ l.ſi pater.C.de co.& Io.de Imo.
in l. Titia.ff.de uerb.oblig.& Soc.in cōſi.
3.col.pen.uerſicu.21.ĩ 1.uol.& Bart. Alex.
& Doct.in leg.quod te.ff.ſi.cer.pet.& in l.
continuus.§.illud.ff.de uer.obl.in quib.lo-
cis cōmuniter deciditur , quod difficultas
excuſat à pęna,maxime in obligationibus
12 facti. Tertio,quod † minime teneatur ad
intereſſe,adducit̄,quia nō poteſt aſſigna-
ri rectatatio inter pęnam,& intereſſe,nā
intereſſe dicitur pœna legalis, ſecundum
Ang.& Alex.in l.ſi inſulam.co.3.ff.de uer.
obl.unde ſicut cōis concluſio ſupra in prę
cēdenti arg.relata eſt, quod difficultas ex
cuſat à pœna, eodem modo ab intereſſe;
& ſic 11

13 & ſit à pena legali.Quarto,quia † in obli
gationibus facti difficultas excuſat à mo-
ra, adeo quod quandiu durat difficultas,
nunquam cenſetur quis eſſe in mora,glo.
eſt cōiter approbata in d. l. quod te. in
uer.in p̄tāte in fi.ff.ſi cer. pet. & ibi Bart.
Alex.& cōiter Doct.& Bar.in d.l.cōtinuus
§.illud,in fi.ff.de uerb.obli.per l.1.§.ſi fra
ter ff.de coll.bon.Ex quo ſequitur neceſ-
ſaria conſequētia.Nā oĩa iura,quæ dicūt,
obligatum ad factum, teneri ad intereſſe
loquuntur poſt moram commiſſam,ut d.
l.ſtipulationes non diuidunt̄,& ibi Bar.in
5.q.& ĩ d.l.ſi quis ab alio §.fi.ff de re iud.
ſed dictus maritus non fuit in mora pp
difficultatē,ut ſupra,ergo non pōt teneri
ad intereſſe nec ad pęnā,cum iſtæ obliga-
tiones acceſſoriæ ſuccedat poſt datā mo-
ram.Quinto,adducitur † tex. in l.cum ſti
14 pulatus ſim mihi a Proculo. §. fi. de uer.
obl. ubi ille,qui promiſit præſtare fideiuſ-
ſores,tenetur ad intereſſe ſi fuit in mora,
ut ibi expreſſe dr̄,ergo à contrario ſenſu,
ſi non fuit in mora, non tenet̄ ad intereſ-
ſe,& ita ēt probat̄ in l. ſi fundū.ff.de uer.
obl. Sed dictus maritus nō fuit in mora
ob difficultatē,ergo non tenet̄ ad intereſ-
15 ſe.Sexto,adducit̄ † dictum Abb.in c.ex re
ſcripto.col.fi.circa fi.de iureiur.ubi dicit,
quod promittens factū alienū,tenet̄ ſolū
curare & p̄ſtare illā operā,quam pōt,& ſic
ad aliud non tenetur. Sed quia dictus ma
ritus fecit oēm ſuā operam,& conatū,er-
go impleuit,q̄d promiſit,ita ut ad aliud nō
teneat̄. Nec obſtat,ſi diceretur,q̄d imò ꝓ-
miſit factū propriū.ſ.ſe curaturū,& factu
rum cū effectu,&c.no.Alex.in d. l. ſtipu-
latio iſta.in prin .ff.de uerb.ob. q̄a rñdeo
ut inf.in ſeq.argō. Septimo , hunc caſum
16 † decidit in terminis Fran.de Are.in d.l.ſi
ita ſtipulatus.§ poſſum.ff.de uerb.obli.&
idem Are.melius in cōſ.42.col.4.uer. nec
credo,ubi dicit,ꝙ licet promittens factū
alienum,obliget ſe curaturū,& facturum
cum effectu,&c.tñ iſta uerba nō importāt
aliud, niſi q̄d ſimpliciter & bona fide , &
ſine fraude curabit,faciendo oēm ſuā dili
gentiam,ut factum promiſſum impleatur
non tñ obligat promittentem ad impoſſi-
bilē, ſm eum. Tñ licet dictus maritus ita
promiſerit , tñ fuit executus factum ſuū ,
quod promiſit,præſtando oēm ſuam dili-
gentiam,& operam bona fide,& ſine frau
de,uñ ad aliud teneri nō dēt. Octauo ad-
17 ducitur, † quod no.Abb.in c. gemma.cir-
ca fi. de ſponſa.ubi dicit,ꝙ qñ quis obliga
uit ſe curare & facere,quod aliquis cōſen
tiat matrimonio , ut ſupra dixerat in eo.
c.ſi fecit quidquid potuit,& ille non uult
conſentire,non tenetur ad pęnam . Dein-
de quærit̄ in fi. an teneatur ſaltē ad inte-
reſſe,ſi promiſſio illius facti fuit facta per
ſtipulationem.Et concludit de mēte Io.de
Are.& Cy. quod nō, niſi de dolo uerſatus
fuerit,& ita dicit cōiter teneri , ut ibi per
18 eum,Nono,quia † Fran.de Are.in d.§.poſ
ſum ſemp loquit̄ copulatiue , tā de pęna,
quā de intereſſe,& ita intelligit gl.in d.c.
ex reſcripto.ſ.ut loquat̄ ēt de intereſſe, &
deinde ibi in 2.col.ĩ uer.& q̄a,ut dixi,&c.
refert opin.ſuā tenet cōtra cōem.ſ.in pun
cto iuris,uidelicet,ꝙ licet quis faciat quic
quid potuerit,tñ tenet̄ promittens ad in-
tereſſe,& poſtea ĩmediate ſubdit hæc uer
ba formalia,uidelicet,opin.tñ cōtraria ſe
queretur in practica pp auctoritatē cōtra
dicentiū,&c. unde quia locutus fuerat de
intereſſe , & poſtea dicit ſeruandā eſſe in
practica contrariā opin.ſequit̄,q̄d ēt ad in
19 tereſſe non tenetur promittens, ſm uerā
opin.quæ in practica ſeruatur.Pro † ſolu
tione reaſſumo dicta tria capita.Et quo ad
primū.ſ.an teneat̄ de periurio, firmo hāc
ſcd̄am partem.ſ.quod indiſtincte non te-
neatur, ſi fecit quidquid potuit , per iura
allegata in primo argō huius ſcd̄æ partis,
q̄ clare loquuntur,& nullus vr̄ contradice
re. Nec obſtant rōnes adductæ in 1. & 2.
argō primæ partis,quia concedo, ꝙ iurm̄
facit quē teneri p̄cisè ad factū , & dēt im-
pleri in forma ſpecifica, qñ illud factū p̄-
ſtari pōt,ſed ad illud factū, quod explica-
ri non p̄t per promittentē,eſt impoſſibile,
quod quis præcisè cōpellatur , præſertim
in facto alieno,ergo non dr̄ periurus,quia
non cenſet̄ per iurm̄ promiſiſſe impoſſibi
le,ut ſupra dixi in argumētis ſecundę par
tis,maxime,quia iurm̄ obligat iurāte Deo
Deus aūt ſolū animū intuetur iurantis,ut
d.c.ſi quid in ueniſti.13.q.5.Et ad hoc re-
torquet̄ tex.ĩ d.c.querelā de iureiu.allega
tus in ſcd̄o argō primæ partis,pōderando
ipſū in uer.neceſſitate,& in c.breui.eo.tit.
Præterea, quia p argā ſecūdæ partis , ma-

xime in 67.& 8 argõ.eſt probatum, quod
faciendo ſuum conatum,& operam,adim
pleuit quod promiſit,& ad aliud nõ tene
tur,ſequitur quod non eſt periurus,Quo
20 uero ad † alia duo capita.ſ.an teneatur
ad pęnã,& ad intereſſe,in his puto diſtin
guendum , ut attendamus uerba contra-
ctus.Aut.n.maritus obligauit ſe curare cũ
effectu,qđ uxor ſua renunciet, & nõ ſunt
adita illa uerba, ita ꝙ non poſſit excuſari
feciſſe ſuum poſſe,& alienũ factum ꝓmi-
ſiſſe,&c.& tũc ſimiliter teneo in utroque
caſu hanc ſcđam partem.ſ.quod faciendo
totũ ſuũ conatum ſine fraude,nõ tenea-
tur neq; ad pęnam,neq; ad intereſſe,quia
difficultas excuſat in obligationib. facti,
per ea quæ allegata fuerunt in ſecundo ar
gumẽto ſcđæ partis, maxime per tex. in l.
ſi uehenda.§.pen.ff.ad l.Rhod.de Iac.& ꝑ
alia allegata in alijs argumentis ſecundæ
partis,nam de his habemus deci. in termi-
nis Fran.de Are.in d.§.poſſum,ꝗ dicit,ꝙ
hæc opin.ſeruaretur in practica,& ꝑ eun-
dem Are.in d.conſ.162.col. 4. prout dixi
ſupra in 7.arg.ſ.quod illa uerba, facturũ,
& curaturũ,cũ effectu,&c. important, ut
bona fide & ſine fraude,faciat ſuã diligen
tiã,quod promiſſum attendatur , vnde eo
ipſo,quod fecit iſtã operã , adimpleuit ꝓ-
miſſa,dũmõ ſine fraude fiat,& ſine collu-
ſione.Nam ſolent ut plurimum promittẽ
tes colludere cũ uxoribus & ſimulare qđ
minantur,& uerberant,tamẽ adinuicẽ ha
bent intelligentiam in cõtrariũ, tunc ue-
rum eſt,ꝙ tenerentur mariti, hoc firmant
aperta rõne,quia ſi difficultas excuſat mo
ra,ut ſupra cõcluſum eſt:ubi non dat̃ mo-
ra,nõ ſuccedit obligatio ad intereſſe in ꝓ
miſſionibus facti:& minime ad pęnã,quæ
cõiter hodie non exigitur , niſi quatenus
cũ intereſſe concurrit,ut inf.dicã. Nõ ob-
21 ſtat.l.† ſancimus allegata in 3. argõ pri-
mæ partis , quia loquitur in ſtipulatione
p̃toria & iudiciali de p̃ntando , in qua eſt
ſpãle,ꝙ difficultas nõ excuſat a pęna, niſi
interueniat mors eius,qui eius erat p̃ſen-
tandus.Ita tenet Alex.in d.l.ꝙ te,col. fin.
nos aũt loquimur,in ſtipulatione conuen
tionali extra iudiciũ,in qua difficultas ex
cuſat a pęna,ꝑ ea,quæ ſuperius dicta ſunt
in 2.arg.ſecũdæ partis , & ꝑ no.per Doc.
in d.l.quod te.Ex prædictis remanet data
rñſio ad prima tria argumẽta primę par-
tis.Ad quartũ rñdeo eod.mõ, ſicut dixi in
pręcedẽti.ſ.qđ loquit̃ de ſtipulatione iudi
ciali de iudicio ſiſti in qua difficultas non
excuſatur, ꝑ ea,quæ proxime dixi. Nõ ob-
22 ſtat. † quintũ argm̃,quia ad d.l.qui aũt §.
ſed ſi quis.põt rñderi dupliciter . Primo,
quia ibi non probat̃ , ꝙ promiſſor fecerit
oẽm ſuã diligentiã. Scđo quia ibi promiſ-
ſum fuit factũ alienũ cõtinẽs id, ad ꝙ ip-
ſe ꝓmittens erat principaliter obligatus,
unde cũ potuiſſet ſe liberare ſoluendo uel
dãdo ęque idoneũ fideiuſſorẽ,& nõ fecit,
meritò tenet̃ ad intereſſe. Sed in caſu nr̃o
fuit facta ꝓmiſſio de mero facto alieno ſu
per eo ad ꝙ promittens nõ tenebatur,nec
poterat alio mõ hanc promiſſionẽ explica
re,niſi faciendo quidquid potuit,ut fecit,
& hanc rñſionem ſentit Franc. de Are. in
d.§. poſſum.& eſt de mente Bal.in d. l. qui
aũt.§.ſed ſi quis in lect.antiqua. ubi facit
mentionẽ de iſta difficultate,qñ aliquis ꝓ
miſit extrahere fideiuſſorem de obligatio
ne , nã faciendo quidquid põt, excuſatur
ut ibi per eũ,& eſt de mente Lud. Rom.in
cõſ.510.co.7.in fi. Nõ obſtat ſextũ argm̃,
quia licet iſta ꝓmiſſio ſit facti proprij, tñ
difficultas excuſat à facto proprio , ut ſu-
pra dictũ eſt,& ẽt à periurio. Si uerò in cõ
23 tractu † conuẽtionali ſunt addita illa a-
lia uerba,videlicet , quod dictus maritus
non poſſit excuſari feciſſe ſuum poſſe , &
alienũ factũ ꝓmiſiſſe , &c. & tunc quod
ad periurũ,dico idẽ,ut ſupra dixi.ſ.qđ nõ
teneatur,per rõnes ſupra allegatas.Sed to
tum dubiũ ſtat,quo ad pœnam & intereſ-
ſe , nam in rei ueritate urgent multũ illa
tria argumenta teſtantia,uidelicet , ſepti-
mum,octauũ,& nonum,primę partis,qui
bus non poteſt dari congruũ reſponſum.
Per quæ ur̃ dicendũ,ꝙ tũc maritus tenea
tur ad pęnã uel ad intereſſe,ex quo per di
cta uerba ſuſcepit periculum difficultatis
& excluſit ſe ipſum ab eius allegatione,
per ea q̃ no.Alex. & doc. in d.l. ſed ſiquis
§.quæſitũ ff.ſi ꝗs cau.& ꝑ hoc patet rñſũ
ad oĩa argã ſecundæ partis, inquantũ ob
ſtarent huic concluſioni,quia in iſto caſu
difficultas non excuſat à mora,ex eo,quia
cenſetur per dicta uerba illi renunciatũ.
Nec obſt.adducta per Abb.in d.c.gemma,
& per Fran.in d.c.poſſum,quia ibi nõ dr̃,
quod

quod ꝓmiſſor adiecerit illa uerba.ſ.quod
non poſſit excuſari feciſſe ſuũ poſſe , &c.
& eodem modo rñdeo ad id,quod d.Frã.
in d.conſ.142.& ſi non fuit ſuſceptũ peri
24 culum difficultatis.In uno tamẽ caſu † ꝓ
miſſor excuſaretur ſine aliquo dubio , ẽt
ubi eſsẽt adiecta dicta uerba ſ.quãdo uxor
eſſet mortua ante morã ꝓmittentis,& idẽ
in quolib.alio,de cuius facto eſt ꝓmiſſor
ipſo iure,propter impoſſibilitatẽ,per ea q̃
hr̃ in d.l.ſancimus,& in l.ſi deceſſerit ff.ꝗ
ſatis.cog.& eſt tex.in d. l. qui aũt §. ſed ſi
25 quis ff.de conſt. pec. Sed contra † p̃dicta
in ſecundo mẽbro ur̃ eſſe dec.294.conſil.
Neap.ubi figuratur propriè iſte caſus.ſ.ꝙ
maritus promiſit, ut nõ excuſaretur fecif
ſe ſuũ poſſe,&c. & tñ concludit ibi Matt.
de ęquitate, quod ſi fecit oẽm ſuũ cona-
tum,non teneatur.Verum licet in figura-
tione caſus apponat illa uerba in prin. il
lius deci.tñ mouet̃ per illud conſil. Aret.
142.& per nonnullas alias doctrinas,quæ
loquuntur folũ,quãdo quis promiſit ſecu
raturũ,& facturũ,ſine adiectione illorum
uerborũ, & per d.l.ſi uehenda . Nec dr̃ in
d.dec.qđr ita fuiſſet deciſum in pleno con
ſil.ſed ſolũ referuntur ibi opin. vnde per
ea quæ dñr in d. l. non tollitur obſtaculũ
de d.§.quæſitum, & de illis tribus ultimis
argumẽtis primæ partis.ſ.quãdo eſt ſuſce-
ptum periculũ difficultatis.Pręterea d.de
ci.295.loquitur ſolũ de pęna, non aũt de
intereſſe,licet hodie nullã facerem differẽ
26 tiam inter pęnã & intereſſe , ex quo † ſm
cõem concluſionem de æquitate non exi
gitur pęna,niſi qtũs cum intereſſe concur
rit ſm Ang.in cõſ.219.col.fi.& hr̃ in dec.
135.conſ.Neap.ubi dr̃,ꝙđr hoc eſt de ſtylo
ſacri conſ.ꝗ pro leg. ſeruatur idem tenet
Io.de Ana.in c.fi.de uſur.Doct.in l. cũ al-
legas,C.de uſur.&Alex.in conſ.fi.in 4.uol.
Hinc dicit gl.in c.fraternitatis 12. q. 2.q̃
in foro conſcientiæ non põt exegi pœna
conuẽtionalis,& Soc.in cõſ.133.col.1. in
fi.1.uol.& Abb.in c. cũ dilecti.de arb. &
Pett.Phil.Cor.in conſ.168.col.2.in litera
c.in 4. uol. Quod procedit in pęnã appli-
cãda parti,ſed ſi uenit applicanda fiſco e-
xigit̃ ultra intereſſe patris . Ita de hoc eſt
27 alia deciſ.234.conſ.Neap.Quia igit̃ † per
d.deciſ.295.non remanet euacuatũ moti
uum de aſſumptione periculi,ſequitur qđ
remanet concluſio firma,ꝙ qñ maritus ap
poſuit illa uerba,ità ꝙ nõ excuſetur feciſ-
ſe ſuũ poſſe,& alienũ factũ ꝓmiſiſſe,&c.
tenetur ad intereſſe , dato ꝙ fecerit oẽm,
ſuũ conatũ,& ita teneo,quia rectũ reſpõ-
ſum contrariũ dari non põt. † Quod in-
28 tereſſe petitur,ubi pęna non eſt promiſſa
vbi eſt promiſſa,illa ſuccedit loco intereſ-
ſe,l.fi.de præt.ſtip.& no.Bar.in l.4 §. Car.
in 9.& 10.oppo.ff.de uer.ob.& illã tm̃ pe
titur,ẽt ſi excedat ĩtereſſe,de rigore iuris:
ut no.Ale.& Doc.in d.l. ſtipulatio. iſta in
prin.& in §.alteri,& Bar.in l.Lucius,ff.de
actio.emp.& eſt text.& ibi Bal.& Doc.
in l.ſi ꝗs à ſoc.ff.pro ſocio.ſi tamẽ intereſ
ſe eſt plus,q̃ pęna,põt peti illud plus ultra
pęnã,ſm Bar.& Doc.in locis p̃all.pęna.n.
non debet̃ niſi interſit,ſed non curramus
q̃tum interſit, quia ẽt ſi modicũ ſit inte-
reſſe,põt peti magna pęna,ſi promiſſa eſt.
Ita tenet Bar.in d.§.Car.in 9.opp.in fi.&
uide Iaſ.in §.oẽs,col.4.inſt.de act. & ĩ d.l.
ſtipulatio iſta.col.4.De æq̃tate aũt hodie
nunq̃ exigit̃ pęnã,niſi quantus cũ intereſ
ſe cõcurrit,ut ſupra dixi,& ꝑ hoc ſit expe
dita iſta q.Laus Deo.Ro.Mar.Venu.V.I.D.

ADDITIONES.

a Maritus. Latè in materia huius quæſtio-
nis,uide Couar.in relect. c. quamuis in 2.
par.§.5.de pact.in 6.Gramma.poſt deciſio
nes,q.2.per totam.
b Alienum factum.In materia promiſſionis
facti alieni,ultra dicta per Pariſ.conſ.109.
& 110.li.1.& quę dixi in cõſilio meo poſt
conſilia D.And.de Alfer. quod eſt impreſ
ſum in 1. Th.conſiliorum crimi. diuerſo
Doc.conſ.145.una cũ multis ſubſcriptio-
nib.uide ẽt Ang.de Aret.conſ.13. nu.34.
65.& 71.poſito in 1.lib. conſiliorum ma
trimonialium diuerſo.Docto.

Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO OCTAVA

Stante in regno diſpoſitione cõſtitu
tionis,ſãcimus de iure ꝓtomiſe-
os.Vtrũ ſi clericus emat rem im-
mobilem , poſſit conueniri iure
congrui, & an habeat locum ius
congrui contra clericum.

1 *Clericus emens fundum an poſſit conueniri iure congrui per uicinum.*
2 *Statuta, & leges laicorum contra libertatẽ, eccleſiaſticam, uel clericis oneroſa non ligant clericos, num. 3.*
3 *Statutum contra libertatem eccleſiaſticam quando dicatur, nume. 7. & 43*
Libertas quid ſit.
4 *Ius contrui eſt prohibitum a iure communi, & eius obſeruantia dicitur iniurioſa.*
Vendere rem ſuam alteri inuitus, quis compellitur, num. 42.
5 *Delligere debet qs magis q̃ ſeipsũ proximũ.*
Ordinaria charitas incipit a ſeipſo.
Elemoſynam qui uult facere, debet incipere a ſeipſo.
Charitatis ordinem peruertit, qui præfert bonum alienum proprio.
6 *Damnum in rebus alienis poteſt quis facere ut euitet damnum proprium.*
Iudex poteſt dilatare iudicium propter periculum rerum ſuarum.
7 *Clerici non ligantur legibus laicorum, quãdo per eas efficiuntur timidiores.*
8 *Statutum principis ſecularis coactiuum perſonarum non ligat clericos.*
9 *Cõpromiſſum quod debet fieri uigore ſtatuti laicorum non ligat clericos poſſiuè, ſed actiuè poteſt clericus eo uti, num. 14.* (cos.
10 *Statuta præceptiua laicorũ non ligãt cleri-*
11 *Statutum, quo prohibentur laici negociari cum clericis, non ualet, num. 45.*
12 *Statutum prohibens uendere non ſubditis, non includit clericos.* (nis.
13 *Clerici ſunt priuilegiati in perſonis, & in bo*
Bona clericorum ſunt priuilegiata ſicut bona eccleſiarum, & eo ipſo, quod ueniunt a laico in clericum ſunt exempta ab oneribus laicorum, nume. 46.
14 *Statuta clericorum, quatenus ſunt fauorabilia clericis includunt clericos.*
Clericus põt uti actiuè ſtatutis laicorum, ſed non paſſiuè, unde põt præſentare inſtrumentum ſecundum formam ritus contra laicũ ſed contra eum præſentari non poteſt.
Clericus excludit ſororẽ a ſucceſſione patris uigore ſtatuti.
15 *Statutum requires certam ſolemnitatem in contractu, an includat clericos, num. 48.*
Statutũ non includunt perſonã non ſubditas
16 *Ius nobis quæſitum ſine facto noſtro a nobis auelli non poteſt, num. 49.*
17 *Lex imperatoris quæ non tractat materiam ſpũalem nec obuiat canonib. ſeruãda eſt ẽt in foro eccleſiaſtico, num. 20. & 47.*
18 *Statuta laicorũ approbantur p Papã quando ſunt rationabilia num. 27.*
Papa cenſentur approbat leges laicorum, quã do ſuut rationabiles num. 27.
19 *Leges ciuiles sũt diuinitus ꝓlata per ora principium.*
20 *Statuta laicorũ, que poſſunt afferre cõmodũ & incõmodum clericis, nõ dicuntur cõtra libertatem eccleſia.*
21 *Clericus an teneatur ultrauires hereditatis ſi non fecit inuentarium.* (lem.
Clericus ligatur uitio litigioſi per reggẽ ciui
22 *Clericus an teneatur ad obſeruantiam l. quoties. C. de rei uend.*
23 *Clerici ligantur lege ciuili, quando nõ facit eum notabilem præiudicium.*
Ius congrui fuit factum cum maxima æquitate ad euitandas rixas.
Ius cõgrui fuit introductum de iure diuino.
24 *Statutum, qđ mulier nõ poſſit alienare extra filios ſuos, hẽt locum ẽt ſi alienaret clerico.*
25 *Statutum ob rationabilẽ cauſam, licet per conſequentiam faciat aliquod incommodũ clericis, debet ſeruari inter clericos.*
Statutum imponens ſolutionem euntibus ad macinandum extenditur etiam ad eos, qui uadunt ad molendinum eccleſiæ.
Teſtator non poteſt inſtituere eccleſiam, & filium exhæredare.
26 *Statutum excludens fœminas pp maſculos. cenſetur excludere ẽt fœminam monialem.*
Statutum ligat clericos, quando iniecit uinculum ante clericatum.
27 *Imperator dicitur dominus totius mundi, et omnium rerum temporalium poteſt imponere legem quam uult in dictis rebus.*
Legem condere eſt iuriſdictionis, & de maximo imperio.
28 *Alienatio, quando eſt prohibita contemplatione certæ perſonæ, non poteſt fieri etiam ad pias cauſas: alias admittitur illa perſona ad reuocandum, nume. 37*
29 *Bona debitoris quando uenduntur, præfertur creditor, & conſanguineus in emendo.*
30 *Iure congrui, qñ agitur, quod dicatur p̃cium*
Fiſcus habens rem communem cum priuato põt illam uendere totam inuito ſocio, qui ſocius præfertur omnibus in emendo.
31 *Emphyteoſi finita dẽt renouari deſcẽdentib. illius q primo habuit, alias poteſt appellari.*
32 *Colonus tenetur uendere partem ſuam fructuum domino potius quam extraneo.*
Fiſcus tenetur rẽ ſacerdotis cofiſcatã locare potius ſpurijs illius ſacerdotis q̃ extraneo.
33 *Vicinitatis cauſa multa cõcedũtur etiã cõtra ius cõmune, quæ alias nõ cõcederẽtur.*
34 *Statutum quod res uendatur conſorti, ligat clericos.*
35 *Cõſtitutio, ſancimus, de iure cõgrui inducit duas principales prouiſiones, unam ſcilicet cõtra uẽditorem, & altã contra emptorẽ.*
Actio oriẽs ex iure congrui eſt realis, & datur contra emptorem.
Dominium in iure cõgrui transfertur reuocabiliter, & quid importat hoc.
36 *Traditio nuda ſi non habet cauſam præcedentem habilem, non ualet.*
37 *Statutum requirens inſinuationem in donatione operatur, ut non ualeat donatio laici facta clerico ſine illa ſolennitate.*
Contrahere non poteſt ſubditus ſpreta, lege ſui ſuperioris.
38 *Teſtamentum debet habere ſolemnitatem ſtatuti, etiam ſi in eo inſtituatur clericus.*
39 *Lex quæ poteſt afferre cõmodum, & incõmodum per hoc non dicitur clericis oneroſa.*
40 *Cõductor antiquus ſi offert tãtũ q̃tũ vult dare nouus, an præferatur nona, num. 41.*
41 *Gabellarius anni præcedentis præfertur nouo licitatori ſi tãtũdẽ offert quãtũ nouus.*
43 *Statutum ut dicatur contra libertatem eccleſiæ eo, quia clerici efficiũtur timidiores, quæ timiditas conſideratur.*
Metus uanus non eſt in conſideratione,
44 *Laicus uẽditor põt cõpelli p legẽ Impatoris.*
49 *Dominum noſtrum ſine facto uoſtro an, & quando nobis auferri poſſit.*
50 *Clericus an poſſit teſtare ſine ſolẽnitate ſtatuti laicorum, & quid ſi alium clericum hæredem inſtituat, num. 51*
51 *Ius congrui non habet locũ, quãdo clericus vendit clerico.*
Teſtamentũ clerici nõ eget ſolẽnitate ſtatuti, quãdo in eo eſt inſtitutus alius clericus
52 *Nunciatio noui operis eſt approbata per ius canonicum.*
53 *Conſuetudo ciuitatis ligat clericus ex eo quia eſt miſta clericorum, & laicorum, ex quo per populum introducitur.*
54 *Conſtitutio, ſancimus, de iure congrui, an dicatur compulſiua perſonarum.*
55 *Ius congrui an habeat locum in clerico agente contra clericum emptorem, qui ſimiliter emit a clerico.*
56 *Ius cõgrui nõ habet locũ contra laicũ, qui emit ꝓ eccleſia idẽ ſi clericus emat ꝓ eccleſia, nec actiue, nec paſſiue habet ius cõgrui.*
57 *Ius congrui an habeat locum contra laicũ, qui emit rem ab eccleſia.*
58 *Bona clericorum an, & quando gaudeant priuilegij rerum eccleſiarum.*
59 *Ius congrui an detur laico, qui emit rẽ ab eccleſia, poſt uenditionem alterius rei ſuper qua petitur ius congrui.*
Ius congrui competit ei qui habeat rem uicinã tempore uẽditionis, ſecus ſi illã emit.
Ius congrui competit ex perſona uẽditoris, qui uendidit poſt rem uenditam.

a ASſidue *a* in palatij uentilatur quæ
ſtio utiliſſima, & hactenus indiſcuſ-
1 ſa, utrũ † clericus emptor alicuis fun
di poſſit per uicinum moleſtari, & conue-
niri iure congrui ſuper dicto fundo, offerẽ
do idem precium uigore conſt. ſancimus,
de iure protum. cuius diſpoſitio commu-
niter ſeruatur in regno. Et quia iſta mate
ria eſt particularis, quę in paucis libris hr̃,
& nullus doctor eã tractat. magis diffuſe,
niſi modernus ac utilis doctor regni colũs
Mat. de Afſl. Nea. in ſuo notabili commen
to ſuper d. cõſt. ſancimus in quo bis tetigit
hanc quæſtio. in ſpecie, & contrarias deci-
ſiones ponit. Nam in prin. illius cõſt. in 4.
col. firmat concluſionem contra clericum.
ſ. qđ teneatur iure cõgrui. Sed in §. fi. eiuſ-
dem conſt. in 5. col. mouet iterum iſtam q.
& firmat concluſionem cõtrariam. ſ. in fa
uorem clerici, ꝙ nõ teneatur iure cõgrui.
Ex quibus contrarijs decisionibus queſtio
iſta redditur magis dubia, adeo, ꝙ uidi plu
res iudices, & aduocatos ſup ea hæſitare;
ut tñ habeatur in futurũ ſuper ea uera cõ
cluſio. decreui ipſam plenè per argumẽta
2 ad partes diſputare. Et primo pro † parte
negatiua in fauorem clerici, quod nõ te-
neatur iure congrui, adducitur. Nã leges
& ſtatuta laicorum, qñ ſunt cõtra liberta
tem eccleſiaſticam, & clericis oneroſa. nõ
ligant ipſos clericos, ut in auth. caſſ. & ibi
plene p Sal. & doct. C. de ſacroſan. eccl. &
Ant. de Bur. & Abb. ĩ c. fi. de uita, & ho. cle.,
& ĩ c. quod clericis, de foro comp. Abb. &

Fel.pleniſſimè in c.eccleſia S.Marię de cō
ſti. Bar.in l.cūctos populos in 5.q.C.de sū-
ma Trin.& fid.Cath. & Alexā in cōſ.233
& 214.ī 2.uol.Petr.de Anch.in c.can.ſtat
de conſt.& c.perpendimus de ſent.excom.
Ioā.And.& Abb.in c.1.de ope.no.nun.Sed
dicta lex inducēs ius congrui,eſt principis
ſecularis & clericis oneroſe,ergo nō debet
3 aſtringere clericos. † Et quod ſit oneroſa,
probatur, nam illa lex dr̄ contra libertatē
eccleſiaſticam,quado per eā prohibent cle
ricis ea, quæ ſunt ſibi conceſſa de iure cōi.
Ita tenet Fel.in d.c.eccleſ.S.Mariæ,col.27
uerſ.3.fuit opin. &c.& ibi ēt Ant.de But.
& Imo.in c.cum terra,de elec.& Alex.in
d.auth.caſſ.& Alex.in conſ.213.col. 2. in
fi.& col.pen.in d.conſ.214.colum.3 in fi.
in 2.uol.Sed iure cōi unicuiq; licet diſpo-
nere de re ſua,prout ſibi placet, l. re māda
ta.C.mand.l.nec emere, & ibi per doct. C.
de iure del. & per ius cōgrui priuatur iſta
libertate,quia tenetur quis volens uēdere,
requirere conſortē. Item tenetur emptor
reuēdere uicino per d.conſt.ſancimus,un
de reſpectu clericorum dicta lex eſt onero
ſa,& contra libertatem eccleſiæ.Nā liber-
tas nihil aliud eſt niſi naturalis facultas e-
ius quod cuiq; facere libet, &c.l. libertas.
ff.de ſta.ho. ſed per dictū ius congrui im-
peditur quis facere uoluntatē ſuam à iure
cōi permiſſam,ergo d.conſti.ſancimus, cū
priuet clericos libertate ſibi à iure commu
ni conceſſa,ſatis dr̄ contra libertatem ec-
cleſiaſticam , & ſeruari non debet inter cle
4 ricos.Secundo,& magis † in ſpecie in ter-
minis noſtris adducitur: quia p ius cōe in
ſpecie prohibetur ius cōgrui. Probatur pri
mo p l.1.& ibi Bal.in 1.not.C. cōi diu.ubi
pōt quis uendere non requiſito cōſorte, ꝓ
batur ēt in l.ne cui.C.loca.Item probatur
magis clare in l.dudum.C.de cōtrah.emp.
ubi imperator annullat oēs obſeruantias
quæ per prius erant ſuper iſto iure cōgrui,
& concedit liberam facultatē uendendi ,
& emēdi Item,probatur per l.inuitum.C.
de contrah.emp.ubi non compellitur quis
inuitus uendere alicui. Item,in d. l. dudū
Imperator appellat obſeruantiam iuris cō
grui iniurioſam, & in rei ueritate nō poſ-
ſet cōſiderari melior tex.in fauorē clerico
rum,nam per illam l.oſtenditur , quod nō
ſolum d.cōſt.ſancimus, eſt contra liberta-
tem eccleſię,ſed ēt eſt iniurioſa clericis,er
go nullo modo inter eos eſt obſeruāda.pa
tiuntur.n.iniuriā clerici, eo ipſo, quod cō-
pellerentur uendere rem emptam,cōtra d.
l.inuitum , & ſic priuantur libertate iuris
cōis,contra ea,quæ no.Abb.& doct.in c.1.
5 de contrah.emp.† Tertio , confirmatur,
quia per talem legē clerici priuarent bene
ficio ſibi conceſſo ex diuina,& humana le
ge,qd' eſt,ut quilibet diligat magis ſeipsū
q̃ proximum ſuum, nam ordinata caritas
incipit à ſe ipſo,l.pſes.C.de ſer. & aqua c.
nō ſatis.86.diſ.& glo.& in c.quieſcamus.
22.diſ. pro hoc eſt tex. in c. qui uult. de
pęn. diſt.3.Vbi dr̄, qd' qui uult dare elee-
moſynā dēt incipere a ſe ipſo,& tex.cū gl.
in uer.ſemetipſo in c.ſi nō licet 23.q.5.&
dicit Ang. in cōſ.253.col.1.qđ peccat cō-
tra ordinem caritatis qui pfert caritatem
alienā caritati ꝓpriæ idē tenet Spe.in tit.
de aduocato §.1.uer.ſed nunquid clericus.
6 † Hinc uidemus , qđ a iure pmittitur ali-
cui facere damnū in rebus alienis,cā uitan
di damnum in rebus proprijs,l.qui ſeruan
darum ff.de præſc.uer.& l.ſi quis ſumo.ff.
ad l.Aquil. Item cauſa uitanda periculum
rerum ſuarum,poteſt iudex diuertere,& di
latare iudicium l.ſi longius,in princ. ff.de
iudic. Sed per dictum ius cōgrui peruertit
iſte ordo caritatis , quia compellitur quis
potius dare alij,quam ſibi quod eſt contra
oīa iura diuina canonica,& ciuilia. Cum
nemo copellatur de ſuo facere beneficium
c.cum ex officij,de præſcr. & l. in uitū. C.
de contrahen.empt.ergo ſequitur,qd' nō
debet ligare clericos. Quarto cōfirmatur,
7 † quia tunc ſtatutum dicitur cōtra liberta
tem eccleſiaſtic. qn̄ clerici efficerentur ti-
midiores ad aliquem actum faciendū, ſm
Bar.in d.auth.caſſa.C.de ſacroſan.eccl.&
Bart.in l.1.§.quæ onerādę.ff.qua re.actio.
non da.& Abb.in c.nouerint,de ſent. ex-
com.& Fel.in c.eccleſia S.Mariæ,col. 37.
uerſ.ſecunda fuit opin.&c.Sed per d.cōſt.
clerici efficiuntur timidiores ad emendū,
quia ſcientes rē poſſe ſibi auferri à uicino,
nō emerent,ergo non dēt ſeruari inter cle-
ricos,ut habebant libertatē emēdi. Quin-
8 to adducitur, † quia quādo lex uel ſtatutū
principis ſecularis eſt coactiuum perſona
rum ad aliquid faciendum non ligat cleri
cos,ita tenet Abb. in c.qđ clericis ī 7.col.
in fi.

in fi.de for.comp.& Fel.in d.cap.eccleſia S.
Mariæ,col.38.uerſi.5.& ult.&c. ex quo uē
dicaret ſibi iuriſdictionem in clericos prin
ceps ſecularis,qui potius clericis debet obe
dire,c.cum ad uerū &c. nunquam 96.diſt.
ſed d.conſt.ſancimus,eſt coactiua perſona
rum ad aliquid faciendum , tam reſpectu
uenditoris,quam emptoris,nam compellit
uenditorem ad requirendum uicinum.Itē
compellit emptorem ad reuendendum vi-
cino,ergo non debet ſeruari inter clericos.
9 Corroboratur † ex his , quæ in ſimili dici-
mus de compromiſſo , ad quod aſtringunt
litigantes per ſtatutum,nam non ligat cle
ricos,ſm Alex.in cōſ.213.col.12.in 2.uol.
& Soc.in cōſ.71.col.3.in 4.uolu.& hoc ex
illa rōne , quia eſt coactiuum perſonarum
10 ut plenè p Soc.in d.cōſ.71.† Sexto,addu-
citur, quia ſtatuta præceptiua laicorū non
ligant clericos,ſm Alex.in d.conſ.213.col.
pen.& cōſ.214.col.2.in 2.uol.& Gem.in c.
fi.in prin.de off.deleg.lib.6.& eſt tex.in ca.
clericis,& c.fi.de immu.eccl.lib.6.& in cle.
præſenti de cēſ.& ibi Card.& per Abba.in
c.innouamus,de cenſ.ſed d. conſt.ſancims
eſt præceptiua,quia præcepit requirere cō
ſortes.Itē,præcepit reuendi rem uicino,er
go non debet ſeruari inter clericos. Septi
11 mo,adducitur † tex.fere in terminis in c.fi.
de immu.eccl.lib.6.ubi non ualet, ſtatutū
quo laici prohibentur uendere clericis , &
dicit ibi Gem.in prin. quod ſiue hæc prohi
bitio fiat directe,ſiue indirecte, ꝓcedit di
ſpoſitio illius c.Nā dr̄ cōtra libertatē eccle
ſiaſticā,quādo clerici nō poſſent libere ne-
gociari cū laicis,ſed per ius cōgrui ſaltē in
directe ꝓhibent clerici emere,qa quando
clericus nō eſt uicinus repellitur p uicinū,
ergo non dēt ligare clericos, & hoc ꝓprie
dicit Bal.in d.leg.dudum,in prin.C.de con
trah.emp.ubi dicit obſeruantiā iuris con
grui,eſſet oneroſam,& contra libertatem.
12 Octauo,adducitur,qa † ſtatutū,qđ ꝓhi-
bet uendere certis perſonis, puta nō ſubdi
tis,nō includit clericos, & dicitur cōtra li-
bertatē eccleſiaſticam.Ita tenet Ioā.And.
& Gem.in fin.de immu.eccl.lib.6.& Alex.
in conſ.214.col.2.in 2.uol.& Fel.in d.c.ec
cleſia S.Mariæ,colum.4.uerſ.9.quæro.&c.
ubi dicit,ꝙ iſta eſt cōmunis opin. & Bart.
in l. filiusfamilias. §. diu.col.3.ff.de leg.1.
Sed in ꝓpoſito d.cōſtitutio,ſancimus pro
hibet uendere certis perſonis.ſ.non cōiun-
ctis ergo nō dēt includere clericos.Nono ,
13 adducitur, quia † clerici ſunt priuilegiati
non ſolū in eorum perſonis,ſed ēt in eorū
bonis intentum.qđ licet aliqua bona,dum
ſunt penes laicum , ſint ſubiecta oneribus
ſtatuti laicorū, tamē eo ipſo,qđ perueniūt
in poſſe clerici,efficiūtur exempta,& gau-
dent priuilegio clericorum , & iudicantur
per iura canonica.Ita tenet Bal.in l placet.
uerſ.quæro iuxta hoc,&c.C.de ſacroſ. ec-
cle.& ibi ēt Bar.Fran.de Aret.& Iaſ.& gl.
in l.in cola.ff de muni. Nā mutatione per-
ſonæ mutat qualitas,& cōditio rei,l. Pau.
rn̄dit p procuratorem.ff.de acq.hær.& l.1
C.qn̄,& qui.quat.pars deb.libr.10.& tenet
And.de Iſer.in tit.quæ ſint regu.in uerſi.&
plauſtrum col. 2. Quantum.n.ad hoc pri-
uilegium exemptionis à ſtatutis laicorum
bona laicorum,& eccleſiarum parificātur,
ut eſt text.in cl.pn̄i,& ibi Card.in 2.not.de
cēſi.& ī c.fi.& ibi Ant.ꝙ Abb.đ ui.& hon.
cle.& in c.aduerſus,&c.nō minus de imm.
eccl.& Bar.in l.1.co.4.C.de mul.in quo lo.
lib.10.& Spec.in tit.de clericis cōiūg. col.3
& Arch.& Gem.in c.1.de immu.eccl.lib.6
& qđ bona clerici ſint priuilegiata,ſicut p
ſonæ,tenet ēt Abb.ī d.c.eccl.S.Marię,col.
antep.Nunc in propoſito licet fundus, qui
uēditur, dum eſt penes laicū,ſit ſubiectū s
oneri dictę cōſt.ſancimus,tn̄ poſtq̃ eſt alie
natus in clericum,mutauit illam conditio
nem,& dēt iudicari liber,per iura canoni-
ca recipiendo exemptionem à perſona cle-
rici,& ſic clericus non debet teneri ad reuē
14 dendum. Decimo adducitur,† quia leges,
& ſtatuta laicorum,quantus ſunt fauorabi
lia & priuilegiata clericorū,includunt cle
ricos.Hinc eſt,quod clerici poſſunt actiue
uti ſtatutis laicorum in eorum fauorē,non
autē paſſiue pōt alius uti contra clericos,
& hoc in terminis noſtris tenet Abb.in ca.
conſtitutus in uerſ.no.de reſt.in integ.ubi
proprie loquitur in iure congrui, & tenet
quod clericus actiue poteſt uti iure con-
grui contra laicum , & in hoc approbatur
tale ſtatutum per Papam ibi,ſcilicet in fa-
uorem clerici,nō autem paſſiue .Ad idem
eſt gl.in c. nouit in uer. quicunque de iud.
& ibi Abb.in 9.col.uer.ult.glo.hic colligit
argumētū,&c.ubi dicit, quod eccleſia pōt
uti lege ciuili pro ſe,non tn̄ tenetur recipe

re cõtra ſe, quia hoc eſt inductum in fauo-
re eccleſię, non debet in eius odium retor
queri. Idem dicimus in compromiſſo indu
cto per ſtatutũ, nã clericus põt petere fieri
cõp miſsũ iuxta forã ſtatuti, & tñ laicus
nõ põt petere a clerico inuito, qđ fiat cõ
promiſsũ, ut declarat Soc. ĩ d. cõſ. 71. in
4. uol. & præſertim ĩ pẽ. col. nec in iſto ca
ſu hẽt locũ pœna retorcutionis, ut poſſit
quis dicere clerico, patere legẽ quã tu ip
ſe tuleris, ut eſt tex. in c. cũ oẽs de cõſt. qa
cũ talis lex nõ ſit facta ad poſtulationem
clerici, ceſſat edictũ, qđ quiſq; iuris. l. 3. in
prin. ff. ꝙ q ſq. iur. ita declarat Soc. ĩ d. cõſ.
71. cõl. pe. & Bal. pulchre ĩ l. cũctos popu
los, col. 6. uer. ſed hic ulterius q̃rit, &c. C.
de sũ. Tri. & fi. Cath. ubi plura excẽpla po-
nit, maxime de ĩſtro hñte executionẽ uigo
re ſtatuti., nã clericus p̃t uti ſtatuto cõtra
laicũ, ſed nõ ecõtra. & hoc facit ꝓ ritu
magnę curię, q ĩcipit. Itẽ ſi quis debitores
nã clericus actiue poſſet pñtare ĩſtrm ſm
formã ritus, non autẽ paſſiue cõtra eũ
pñtari poteſt, per p̃dicta. Similiter facit ad
ſtatutũ. excludens fœminas a ſucceſſione
pp maſculos, nam clericus maſculus exclu
dit ſororẽ, & gaudet beneficio ſtatuti, ſm
Bal. ibi. & Abb. in d. c. eccleſia S. Marię, co.
fi. ex quibus ſequit̃ cõcluſio, ꝙ dicta cõſt.
sãcimus, inquantũ cõcernit fauorẽ cleri-
corũ, procedit in clerico l. actiue, ut ipſe
poſſit rẽ euincere iure congrui, non aũt
paſſiue põt cõueniri iure cõgrui, ſm Abb.
in d. cap. cõſtitutus, & ſic uerior uideatur
opin. Matth. quam poſuit in fin. illius cõ
ſtitutionis ſancimus. Vndecimo adducit̃,
15 † qa qñ aliqua lex uel ſtatutũ Principis ſe
cularis mandat cõtractum, uel aliũ actũ
nõ fieri ſine certa ſolẽnitate, nõ tenetur
clericus ſeruare dictã ſolẽnitatem ſed po
teſt actum celebrare ſine illa. Ita plene te
net Abb. in c. relatũ el. 1. de teſta. licet hęc
opin. non ſit indiſtincte uera in clerico,
ſed in eccleſia ſicut declarat plene Fel. in
d. ca. eccleſia S. Marię colũ. 37. uerſic. 4. ca
ſus, &c. Statuta enĩ quãuis generalia, non
includunt perſonas non ſubditas, ut per
Abb. in cap. a nobis, el 1. colum. 1. de ſent.
excõi. Nã eorum ualiditas depẽdet ex po
teſtate ſtatuentium ſecundũ Abb. in d. ec
cleſia S. Mariæ colu. 4. uerſi. ad primũ. &c.
Verum in caſu noſtro, uidetur procedere
iſtud argumentum, quia ſolemnitas requi
ſitionis uicini inducta per d. conſtitutio-
nem, ſancimus, uidetur eſſe perſonalis, nã
reſpicit perſonam uenditoris, & hoc pro
cederet quando clericus eſſet uenditor.
16 Duodecimo, & ultimo, pro † iſta parte ad
ducitur, quia id, quod nobis quæſitũ eſt
ſine facto noſtro a nobis euelli nõ poteſt,
l. id quod noſtrum. ff. de reg. iur. & hoc eſt
ẽt de iure gentiũ, ex quo iure fuerunt in
troducti cõtractus, maxime cõtractus em
ptionis lex hoc iure. ff de inſt. iure. Vnde
poſtquã res fuit acquiſita clerico p cõtra
ctum emptionis, nõ debet poſſe ab eo in-
uito auferri ex ſtatuto laicorũ, quia tol-
leret ibi id, ꝙ ex iure gẽtiũ acq ſiuit, & eſ-
17 ſet ualde onerosũ clerico. Pro parte † ue
ro cõtraria affirmatiua, ſ. ꝙ imò clericus
teneat̃ iure congrui, & ligeť p d. cõſt. ſan
cimus, adducitur primo, q a d. conſt. ſanci
mus eſt lex imperialis facta ab ĩperatore
Federico, quo caſu qñ lex ĩperialis non
tractat de materia ſpũali nec obuiat cano
nibus, ſeruanda eſt ẽt foro eccleſiaſtico
cõtra clericos, ita tenẽt gl. & Abb. in c. 1.
col. 13. de ope. no. nũcia. & gl. ĩ uer. tẽpora
liũ. in c. cum ad uerũ. 96. diſt. & Arch. in c.
ſi ĩter epiſ. 6. q. 4. & Pet. de Anch. ĩ c. canc.
non ſtatuta, in 1. q. de conſt. glo. in c. cęte-
rum, de don. doct. in l. priuilegia. C. de
ſacroſã. eccl. ſed d. conſt. ſancimus, non
loquit̃ de re ſpirituali, non de materia
cõcernẽti pectm̃, nec cõtrariat̃ canonib⁹,
imo de iure canonico approbat̃, ut infra
dicã, ergo ſeruari dẽt ĩ utroq; foro cõtra
18 clericos. † Secundo, adducit̃, quia. d. cõſt.
& eius obſeruãtia, reperit̃, expreſſe appro
bata p canones. ſ. per d. c. cõſtitutus de in
teg. reſtit. ubi expreſſe mandat Papa ſer-
uari illam obſeruantiam, ut res uendatur
conſortibus, & ibi hoc declarant plenius
Ant. de But. & Imol. ergo non põt dici cõ
tra libertatem eccleſiæ, poſtq̃ Papa appro
bat ipsã. Hinc uidemus ſæpius qđ Papa ſo
let appbare ſtatuta, & cõſuetudines laico
rũ, qñ ſunt rõnabiles, ut in c. cũ ueniſſent
de eo, qui mit. in poſ. &c. certum, de donc.
& in c. 2. de arb. li. 6. & hr̃ ĩ c. clerici, de dõ.
& ꝙ no. Paul. de Caſt. ĩ auth. cauſa, quę cũ
19 monacho, col. 2. C. de epiſ. & cler. † & dicit
ex canonica, quod leges ciuiles sũt diui
nitus prolate per ora Principũ. cap. fi. 16.
q. 3.

q. 3. & tex. ĩ ca. ſuper Spec. de priuil. dicit,
quod S. Eccleſia legum ciuilium non re-
ſpuit famulatum, quæ ueſtigia iuſtitiæ, &
æquitatis imitantur. Tertio. † adducitur,
quia tunc lex ciuilis dicitur præiudicialis
clericis, quando ſolum incommodum eis
afferre poteſt, ſed quãdo lex ciuilis poteſt
afferre commodum, & incommodum nõ
dicitur præiudicialis, nec contra libertatẽ
eccleſiæ ita tenet Abb. ĩ d. c. eccleſia S. Ma
riæ, col. 5. uerſi. circa hoc tñ, &c. ubi p hoc
infert, quod lex ciuilis loquẽs de cõtractu
emptionis, commodati, uel depoſiti, uel ſi-
milis, debet ſeruari inter perſonas eccleſia
ſticas, ex quo nõ cõtradicit canoni. & po-
teſt afferre cõmodum, & incommodum,
per teſt. in d. c. 1. de ope. no. nun. ubi demoli
tur eccleſia nouiter ędificata cõtra nuncia
tionem noui operis inductam a iure ciui-
li, & in c. eccleſia. el 1. vt lite pendẽ. ubi Pa
pa p leges ciuiles iudicat inter clericos, &
idẽ tenet Fel. in d. c. eccleſia S. Marię. col.
25. uer. ex prędictis iſtis, &c. & Pet. de An
ch. in d. c. canonũ ſtatuta, & Abb. ĩ cõſ. 73.
col. pen. in 2. vol Sed ĩ caſu nr̃o iſta lex im
perialis de iure congrui, loquitur ſuper cõ
tractu emptionis, & locationis, & nõ eſt p̃
iudicialis, quia poteſt afferre commodum
clerico agenti iure congrui, ergo ſeruari
debet inter clericos, cũ cõtrariũ, non repe
21 riat̃ iure canonũ. Quarto, adducit̃ † quia
ſecundum magis cõem concluſionẽ, cleri
cus adiens hęreditatem nõ confecto inuẽ
tario teneť ultra uires hæreditarias, & ta-
mẽ hoc eſt inductũ p l. ciuilem, ut dr̃ in l.
fi. C. iure del. ita tenent Ang. Alex. & Iaſ.
& cõmuniter docto. in d. l. fi. §. fi. quidquid
dicat ibi Bart. idẽ tenet Abb. in d. c. eccle-
ſia S Mariæ. col. 5. & ibi ẽt Fel. remiſſiue.
in 25. col. & in conſ. 73. col. pen. in 2. uol.
ubi ſolã eccleſiã excipit a confectione in-
uentarij, & Bal. expreſſe, in d. l. fi. in princ.
in 6. q. & Ang. in leg. 1. §. hęc ſtipulatio. ff.
ſi cui plusq̃, p l. Falc. & plene per canon. in
c. 1. de teſt. & ĩ c. 1. de ſolutio. Similiter cle
ricus tenetur uitio litigioſi, ꝙ eſt inductũ
a iure ciuili, vt d. c. eccleſia, vt lite pęn. &
Abb. ĩ d. c. eccleſia S. Mariæ, col. 5. Ergo le
ges ciuiles ſeruãtur contra clericos nõ ob
ſtãte ꝙ poſſit eis qñque afferre incõmodũ,
vt dixi in p̃cedẽti argõ. Eodẽ modo debet
ſeruari iſta lex ciuilis, tractãs de iure con
22 grui. Quinto, adducit̃, † qa ſecũdũ cõem
cõcluſionem, diſpoſitio, l. quoties. C. de rei
uẽ. ſeruat̃ ẽt contra clericũ nõ obſtãte, qđ
põt afferre incõmodũ. Ita tenet Abb. in c.
cõtinebat̃, de his, quę ſi a pręl. & Alexan.
in cõſi. 122. in 5. uol. & Fel. in d. c. eccleſia
S. Marię, col. 29. & tractat illa. l. materiam
uenditionis. Nã ſi res primo uenderetur
clerico, de inde uenderet laico præferatur
laicus ſecundus emptor ratione poſſeſſio
nis, unde nõ eſt mirum. Sicut eo modo ra-
tione poſſeſſionis potuit lex ciuilis pręfer
re laicum clerico, & ſic etiã, & ratione ui
cinitatis rei ratione iuris congrui, & ſuffi-
cit, quod in utroque caſu poſſit quãdoq;
clericus habet commodũ, quod eſt quãdo
ipſe prius habuiſſet poſſeſſionem. uel hr̃et
rẽ uicinã, quia auocaret rẽ ab emptore, p
23 ius cõgrui. Sexto, adducit̃, q a † quãdo lex
ciuilis nõ facit notabilẽ pręiudiciũ perſo
nis eccleſiaſticis, debet ſeruari ẽt inter cle
ricos: ita tenet Fely. per plura in d. c. eccle
ſia S. Marię, co. 4. ver. quartũ notabile, &c.
& co. 41. uerſ. 1. limitatur, &c. Sed p ius cõ
grui non ſit notabile pręiudicium clerico,
quia dato, quod pdat rẽ, tamen recuperat
ſuum precium. Itẽ d. l. ſancimus eſt facta
cum maxime ęquitate & ratione, ad euitã
das diſcordias, & rixas, quę poſſent oriri ĩ
ter uicinum, & nouum emptorem, & ſic fa
cta eſt ob commune bonũ ciuitatis, ꝙ ęq
paratur bono eccleſiarum, ut tenet Cal. in
conſ. 21. in fin. in tit. de conſt. Itẽ d. l. sãci
mus eſt conformis cum iure diuino, ſecun
dum quod erat introductum ius congrui
ut hr̃ Hieremiæ. c. 32. ubi dr̃, Eme agrum
meum, tibi enim competit ex propinqui
tate, ut emat, &c. & habet̃ Ruth. c. 4. ergo
tanto fortius ſeruari debet inter clericos
24 Septimo adducit̃, q a † ſi ſtatutũ dictaret
ꝙ mulier habẽs filios, non poſſit rem alie
nare extra filios ſuos habet locũ etiã ſi alie
naret clerico, & ſic tale ſtatutum factũ cõ
templatione filiorum ligat̃ clericos, ita
tenet Fel. ĩ d. ca. eccleſia S. Mariæ, col. 41.
uerſic. 1. limitatur, &c. ergo eodem modo,
quando ſtatutum dictat, ꝙ res non poſſit
alienare extra uicinos, cum par uideatur
ratio grauaminis. Octauo, adducitur, quia
25 † qñ ſtatutum laicorum eſt factum ob ali
quam rationabilem cauſam, quæ nõ prin
cipaliter in odium clericorum. dato ꝙ per
aliquam

aliquam conſequentiam clerici haberent
aliquod incommodũ, non eſt in conſidera-
tione, & ſeruari debet ẽt inter clericos, &
ſufficit ꝙ in ſtatuto clerici nõ nominẽtur,
vt poſſit obſtare tex. in c. fi. de immu. ecc.
li. 6. Hæc concluſio probatur per multa exẽ
pla. Primo, ex his, quæ tenet Cald. in conſ.
21. in tit. de conſt. ubi dicit, quod ſi ſtatutũ
imponit certam ſolutionẽ euntibus ad ma
cinandũ, habet locum etiam in his, qui ua
dunt ad molendinũ eccleſiæ, non obſtãte,
ꝙ per quandam cõſequentiam uideatur in
aliquo lædi eccleſiæ. Secundo, probatur ex
his, quæ notabiliter tenet Abb. in conſ. 63.
in 1. uol. ubi tractat. qũo indirecte põt ſta-
tutum impedire legatum ad pias cauſas, &
per Fel. in c. eccleſia S. Mariæ, in 42. colu.
Tertio, quia lex ciuilis mandat filium inſti
tui hæredem, alias teſtm̃ patris non ualet
& tñ hoc procedit. etiam qñ eccleſia eſſet
hæres inſtituta, quia non põt quis filiũ ex-
hæredare, & eccleſiam inſtituere, c. quicun
qoe. 17. q. 4. & gloſſ. in l. ſi quis ad declinan
dam. C. de epiſc. & cle. ſed in propoſito d. l.
ſancimus, eſt facta ob rationabilẽ cauſam,
approbatam etiam de iure canonico, per c.
cõſtitutus de in integ. reſt. & etiam de iure
diuino ut ſupra dixi in 6. arg. & non loquit̃
contra clericos, nec eſt facta in odium cle
ricorũ. Vnde non curatur, ſi clerici patiunt̃
aliquod incõmodum, qñ emunt præſertim
cum habeant commodum, qñ euincunt, ut
ſupra dictum eſt in 3. argu. Confirmantur
26 prædicta, † quia ſtatutum excludens fęmi
nas pp maſculos, cenſetur etiam excludere
fœminã monialem, non obſtante ꝙ ſit per
ſona eccleſiaſtica, ita tenet Abb. in c. ꝙ cle
ricis, col. 10. de for. comp. Fel. in d. cap. ec-
cleſia S. Mariæ, col. 32. & Pau. de Caſt. in
cõſ. 304. 1. vol. & Soc. in conſ. 81. col. 4. & 5
in 1. vol. & ut plurimũ aſſignant rationẽ,
quia ſtatutum iniecit uinculum ante cleri-
catũ, & ppea ligat clericos, ſm Abb. in d. c.
qđ clericis, col. 9. & ibi Ioan. Andr. & Soc.
in d. cõſ. 81. in pen. col. in fin. Nono adduci
27 tur, qa † Imperator cẽſetur dñs oĩum rerũ
temporalium, quæ ſunt in mundo ſaltem
quo ad iuriſdictionẽ, & poteſtatem. l. bene
à Zenone. C. de quad. pręſc. c. quo iure 8. di.
& c. conuenior & ibi gl. 1. 23. q. 8. Appellat̃
enim dñs mũdi. l. deprecatio. ff. ad l. Rhod.
de iac. glo. in c. Adrianus, el 2. 63. diſt. & gl.
in cap. uenerabilem de elect. & Card. in cl. 1.
de ſum. Trin. & fi. Cat. & Bart. in §. omnẽ,
col. 1. & 2. in prima conſt. Digeſtorum, &
idem Bar. in l. 1. §. per hanc, el 2. de rei uẽd.
Si enim eſt dñs mundi quo ad bona tem-
poralia, poteſt in dictis bonis ponere legẽ
quam vult. nam Imperator dr̃ vicarius Dei
in temporalibus, ſm Bald. in l. 1. C. de iure
anul. aure. Ergo qñ facit legem ſuper eis,
dr̃ illam facere auctoritate Dei. Tex. eſt in
c. nemo 16. q. 4. & q̃ſtio q̃ eſt iuſta, & ratio
nabilis, cenſetur etiã approbata per Papã,
ut in c. 1. de ope. no. nunc & in c. eccleſia ut
lite pend. & per Alex. in cõſ. 121. in fi. in 2.
uol. & ꝙ antequam bona perueniãt in cle
ricũ, poteſt principes ĩ eis ſtatuere, & onus
imponere, tenet Bar. in l. reſcripto. §. fi. ff. de
mun. & hon. Si ergo bona temporalia ſunt
principis, quo ad iuriſdictionem, nulli eſt
dubium, & facere legem eſt iuriſdictionis
vt per Bar. in l. imperium. ff. de iur. om. iud.
nam eſt de maximo imperio, unde ſequit̃,
ꝙ Princeps poteſt diſponere de rebus tem-
poralibus legem condendo, ut not. Bart. in
d. §. omnem, col. 2. Ergo licite potuit facere
hanc. l. quod bona ſtabilia uendantur po-
tius uicinis, quam extraneis, & clerici qui
uolũt negociari ſuper dictis bonis, tenent̃
obſeruare legem ſuper eis qui habet ſupe-
riorem poteſtatem legis condendę, tanquã
uicarius Dei, maxime, quia dicta lex nõ eſt
eis præiudicialis, cum poſſint ex ea ſentire
commodum. ut ſupra dictam eſt. Decimo,
28 adducitur, quia † qñ lex diſponit ſuper bo
nis alicuius, ut debeant ire ad certam per
ſonam non põt ille, qui grauatur, alienare
ea etiam ad pias cauſas, extra illã perſonã,
Ita per plura concludit Abba. in conſil. 63.
col. 2. uer. ſed his nõ obſtantib. &c. in 1. uol.
Sed in caſu noſtro lex diſponit ſuper rebus
temporalibus, ut uenditores teneantur eas
alienare uicinis, ergo non poſſunt eas alie
nare etiam clericis in pręiudicium uicino-
rum, nam qñ ſtatutum reſpicit rem tem-
poralem ligat clericos, ſm Abb in d. cap. ꝙ
clericis, col. 7. in fi. de for. comp. & Fel. in d.
c. eccleſia S. Marię, col. 38. Vndecimo addu
29 citur, quia † ꝙ rex uendatur magis uni, q̃
alij, eſt in iura approbatũ per plures leges.
Primo, per l. 1. ff. de priu. cred. ubi quãdo uẽ
duntur bona debitoris, in emendo præfert̃
creditor, uel agnatus alijs extraneis. Item
pro-

probatur per tex. in c. 1. §. ſed, & res, & ibi
And. de Iſer. Aluar. & cõiter doct. p quos
fi. inueſt. ubi in uenditione feudi faciẽda,
agnatus offerens iuſtum precium, præfert̃
extraneo in emendo. Et qđr cõſanguineus
præferatur in emendo, tenet Luc. de Pen. in
l. 1. col. 2. ſuper uerſic. debiti. C. de imp. luc.
30 deſcr. lib. 10. † dicitur autem iuſtum pre-
cium illud quod reperitur ab extraneo, un
de dato, qđr ſm cõem ęſtimationẽ res ua-
leat decẽ, ſi tamẽ alius offerat quindecim,
illum precium oblatum, dr̃ iuſtum, & illud
tenetur offerre uicinus in iure cõgrui ob-
tinendo, quia uenditor non debet eſſe in
damno. Ita pulchre in terminis noſtris te-
net Bal. in l. 2 col. fi. circa fi. C. de reſcin.
uẽd. ubi plura iura allegat. Tertio, qa quan
do fiſcus habet rem cõem cum priuato, po
teſt illã totã uendere inuito ſocio, l. 2. C. de
cõmu. re alie. & tamẽ ſi ille ſocius uult e-
mere partẽ fiſci, præfertur oĩbus alijs em-
ptoribus. Ita notanter tenet Bald. in d. l. 2.
31 † Quarto quia quãdo aliquis tenuit aliquã
rem in emphyteoſim, & eſt finita: põt eius
deſcendẽs, uel conſanguineus petere, qđr
ſibi renouetur, & concedatur & tenet̃ do-
minus ſibi concedere potius quã alteri, & ſi
non faciat põt appellari, tex. eſt & ibi Bar.
in l. 1. §. permittitur ff. de aqua quot. & ęſti.
& Bar. in l. 1. in fi. ff. de priuil. cred. & Soc.
in conſ. 99. col. pen. in 1. uol. & eſt tex. in c.
Bonæ memoriæ, & ibi per cano. de poſtul.
32 prælat. Quinto, quia † colonus partiarius
tenet uendere partẽ ſuã fructuũ potius do-
mino, quã extraneo in caſu, quo uellet il-
lam uendere. Ita tenet Bar. per illũ tex. in
l. 1. in fi. C. de metallarijs l. 11. & Alex. in
add. ad Bal. ĩ l. dubiũ. C. de cõtrahen. emp.
Sexto, quia quãdo aliqua res alicuius ſa-
cerdotis fuit confiſcata, & fiſcus uellet eã
locare, tenet̃ illã locare ſpurijs illius ſacer-
dotis potius q̃ extraneis. Text. eſt in conſt.
ſicut accepimus, & ibi Mat. de Affl. in 4.
33 not. Septimo, quia † multa in iure cõcedũ
tur rõne uicinitatis, ẽt contra ius cõe, q̃ a-
lias non cõcederent̃. Tex. eſt, & ibi glo. in
c. qm̃ 12. q. 1. & in c. cũ longe, 63. diſt. & in
c. 1. de conſecr. eccl. uel alta. lib. 6. & tenet
Luc. de Pen. per illũ tex. in l. quicunque, la
2. col. pe. C. de oĩ agro deſer. lib. 11. Ex qui-
bus iuribus uidemus, quod tam iura cano-
nica, quam ciuilia approbãt aliquid noui
ſtatui poſſe ratione uicinitatis, & propin-
quitatis. Vnde ſi imperator per ſuam legẽ
introduxit hoc ius congrui rõne uicinita-
tis, motus fuit optima ratione approbata
tam per iura canonica quam ciuilia, & ẽt
de iure diuino, per illũ dictum Hieremię,
c. 32. allegatum ſupra in 6. argumento, un-
de merito clerici ligantur hac lege. Duo-
34 decimo, & † ultimo, pro iſta parte adducit̃
auctoritas Cyn. & Bal. in l. neq; C. de her.
inſt. ubi tenent, ꝙ tale ſtatutum ꝙ res uen
datur conſorti, ligat clericos. Item adducit̃
auctoritas Seb. Neap. cõſue. ſi eccleſia, uer.
ſed quid de clericis, &c. ubi expreſſe tenet,
quid clerici ligantur iure congrui, cuius
Sebaſt. magna eſt auctoritas in regno. Ex
quibus rationibus hinc inde adductis, iſta
q. redditur ualde dubia adeo ꝙ in iudican
do bonum eſſet habere iudicem propitiũ.
35 Quid ergo dicimus? Pro ſolutione † puto
diſtingui quatuor membra. Primum, ui-
delicet, quãdo laicus vẽdit rem laico. Secũ
dum, quãdo laicus uendit rẽ clerico. Ter-
tiũ, qñ clericus uendit rem laico. Quartũ,
qñ clericus uendit rem clerico. Super pri-
mo mẽbro caſus eſt indubitatus, ꝙ habet
locum ius congrui, quia nullum urget ob-
ſtaculũ, cũ ambo ſint ſubditi Imperatori.
Super ſecundo mẽbro hic ur̃ conſiſtere du
biũ. Tamẽ firmo concluſionẽ, ꝙ clericus
teneatur iure congrui per oẽs rationes, &
iura adducta in 2. par. Et conſidero primo
quod conſt. ſancimus inducit duas princi-
pales prouiſiones. Vnam, uidelicet, contra
uenditorem, & aliam, contra emptorem.
Prima contra uenditorem eſt, dum dicit,
nõ ante cõcedimus alienare, niſi prius de-
nuncietur illis, &c & ſic uenditor prohibe
tur alienare, & ad ſtringit̃ ad denunciandũ
vicinis. Secunda contra emptorẽ eſt dum
dicit, ꝙ debent uenire uicini, & ſoluere iu-
ſtum præcium cum uſuris, & expenſis ne-
ceſſarijs, & accipere ius promiſeos, & ex-
traneos emptores omnino repellere, &c. &
ſic innuit ꝙ poſt factam uenditionem con
tra formam huius conſt. emptor repellitur
per uicinum, & ſic iſta actio iuris congrui
eſt realis dirigitur contra emptorem, ut de
clarat Mat. in d. conſt. ſancimus, §. ut infra
30. in 11. no. Emptor. n. tenetur reuẽdere ui
cino, uigore ergo primæ, prouiſionis, non
poterat laicus ſubditus legiſlatori alienare
rem

rem clerico ſine illa ſolennitate denuncia
tionis, & alienando fecit contra legem, un
de illa res tranſiuit in clericum, cum uitio,
& licet Mat. in d conſt. ſancimus, in prin. ĩ
9. no. teneat ꝙ non obſtante legis prohibi
tione transferatur dominiũ in emptorem.
Tñ illa trãslatio fit reuocabiliter, & quãdo
dñium trãsfertur reuocabiliter, non habet
effectus dñij, ut eſt text. & ibi Barto. in l. ex
ſextante §. Latinos. ff. de except. rei iud. &
Bart. & doct. in l. ſi rem in princ. ff. de pign.
actio. & Alex. in l. debitor. ff. ad Treb. uidet̃
enim res alienata tranſire, cum uitio, quo
eſt affecta pp legis prohibitionem, & ſic
tranſit in clericum cum illo onere, quod re
cepit in poſſe laici. Nam primo fit contra
36 ctus uenditionis, & poſtea traditio † Tra-
ditio enim debet habere pręcedentem cau
ſam habilem l. traditionibus, & ibi Bald. &
doct. C. de pac. alias nuda traditio ſine cau
ſa, uel cõtractu præcedenti, nihil ualet, nec
dominium transfert. l. nunquam nuda. ff.
de acq. re dom. Nũc in propoſito dico ſub
tiliter, quando laicus uendit clerico, primo
facit contractum, & immediate ex ipſo cõ
tractu naſcitur ius cõgrui uicino, quo tem-
pore adhuc res eſt in dominio laici uendi
toris ante traditionem, per d. l. traditioni-
bus, demum ſecuta traditione in clericum
emptorem tranſit dominium reuocabili-
ter cum iure cõgrui radicato in perſonam
uicini, antequã res eſſet effecta clerici, me
rito põt uicinus rem clerico auferre ex iu-
re ſibi quæſitio ex facto laici uenditoris, an-
tequam res eſſet effecta clerici, & ſic nullã
iniuriã facit clerico, ſicut qñ clericus emit
rem alteri hypothecatam uel tributariam,
quia põt clerico euinci, iuxta not per Bart.
in l. reſcriptio §. fin. ff de mun. & ho. Lex. n.
iniecit uinculum ſuam in ipſa re, anteq̃ fie
ret clerici, per ea, que dixi ſupra in 8. argu
mento ſecundæ partis, in fine. Cõfirmatur
37 † etiam quia qñ alienatio eſt prohibita cõ
templatione certæ perſonæ, quamuis alie-
natio fiat in clericum, uel eccleſiam, admit-
titur illa perſona ad reuocandum ut not.
Abb. in conſ. 63. col. 2. in 1. uol. & Fel. in d.
c. eccleſia S. Mariæ, col. 24. de cõſt. Pro hoc
eſt tex. in cap. 1. § donare. qua olim po. feu.
alie. ſed per d. conſt. ſancimus prohibetur
alienatio contemplatione uicinorum, ergo
ipſi reuocant quocunque. l. quoties, & ibi
Barto. C. de fideic. & l. peto. §. fratre, de leg.
2. & Sec. in cõſ. 84 col. 4. in fi. in 1. uol. Hinc
eſt quod ſi ſtatutũ dicit, quod donatio non
ualeat, niſi fuerit inſinuata, ſi contingat lai
cum donare clerico ſine dicta inſinuatio-
ne, non ualebit donatio, ſecundum Abb.
in c. quod cler. col. 7. de fo. cõpe. & aſſignat
rationem, quia ſubditus non poteſt cõtra-
here cum non ſubdito ſpreta. l. ſui ſuperio-
38 ris. † & ſubdit etiam ibi Abb. quod ſi per
ſtatutum requiritur aliqua ſolennitas in te-
ſtamento, debet adhiberi etiam ſi in eo in
ſtituatur clericus hæres. Idem tenet Fel. in
d. c. eccleſia S. Mariæ, col. 37. in fin. uerſ pri-
mum eſt, &c. & col. 38. & Abb. in c. rela ũ
de teſt. ergo idem debemus dicere in laico
uendente rem clerico, quia non potuit alie
nare ſpreta lege ſui ſuperioris, maxime in
præiudicium uicini, & ex hic remanet con
firmata iſta concluſio pro parte affirmati
ua. ſ. quod clericus poteſt ſuper re empta p
eum conueniri iure congrui, quando emit
à laico, prout in hoc ſecundo membro. Su-
pereſt modo reſpõdere ad argumenta ad-
ducta in cõtrarium pro prima parte. Et pri
39 mo, non obſtat primum argumentum, q̃a
patet reſponſio ex his, quæ dicta ſunt ſup
2. & 6. argumento ſecundæ partis, nam ex
quo iſta lex non affert clericis notabile prę
iudiciũ, nec eſt facta principaliter in odiũ
clericorum, ſed propter bonum publicum.
Item poteſt afferre commodum, & incõmo
dum, per hoc non dicitur clericis oneroſa,
nec cõtra libertatem eccleſiæ, cum multæ
alię leges ſimiles reperiantur in iure ciuili
quæ non reperiantur correctæ de iure ca-
nonico, & ſeruãtur in utroque foro prout
eſt in l. quoties. C. de rei uend. ut, dixi in 5.
argumento ſecũdæ partis. Prętere a, per iſtã
conſt. ſancimus clericus non priuatur ali-
qua libertate magis, quam in alijs caſibus
à iure permiſſis nam ſi clericus eſt uẽditor
põt libere uendere, etiam ſpreta iſta lege,
& habet ſuum intentum quia reus auoca-
tur ab emptore ſine ſuo præiudicio, nam
non tenet̃ de euictione. Si uero eſt emptor
emit rẽ affectã uitio radicato in ipſa re a
tempore, quo erat in poſſe laici, ut modo
dixi in ſolutione, & ſic licet res ab eo euin
catur per uicinum in hoc incidit clericus
facto laici uendentis qui erat ligatus lege
Imperatoris, tanquã ſubditus, & ſic incidit
ſicut

ſicut, qñ emit rem hypothecatã, unde nõ
tollitur ſibi libertas data à iure cõi emen
di, & uendendi, quia emit rem cum onere
40 Non † obſtat ſm argm̃, quia in l. 1. C. cõi
diui. non prohibetur ius congrui: ſed ſolũ
nõ approbatur, ex quo tẽpore illius. l. nõ
erat inductũ. Et eodẽ modo reſpondetur
ad l. necui. C. loco, quæ reſponſio corrobo
ratur per text. in l. congruit, & l. predia.
C. de loc. præd. ciu. li. 11. ubi determinat̃
contrario. ſ. ꝙ antiquus conductor p̃fert̃
nouo, qñ offert tm̃ preciũ quantũ offert
nouus. Sed Bal. in d. l. necui. intelligit illã
l. congruit procedere in prædijs fiſcalib.
& ita cõcordat iſta contraria de quib. ui-
de dec. 238. conſ. Nea. ubi facit drĩam in-
ter colonũ, & inquilinũ. Tamen Pau. de
Caſt. in conſ. 4. in 1. uol tenet, quod in re
bus eccleſiæ nõ põt expelli primus condu
ctor per ſm, ſi tãtundẽ offert, & idẽ Pau.
conſ. 23. in eo. 1. uol. dicit ſemper de ęqui
tate debere rẽ eidẽ relocari, & Ludo. Ro.
in cõſ. 23. col. pen. tenet idã in emphyteo
ſi. & Lucas de Pẽna, in d. l. p̃d. in fi. uerbis
41 dicit † idem procedere de gabellario an-
ni p̃cedẽtis qui præfert̃ nouo licitatori, ſi
tantũdẽ offert, quantũ nouus. Ad l. dudũ
C. de contrahen. empt. rñdeo, quòd illa l.
corrigitur per præd. conſt. ſancimus, quæ
eſt poſterior l. pacta nouiſſima C. de pac.
Itẽ d. l. dudũ in fi. excipit, niſi lex ſpeciali-
ter aliud obſeruari p̃cipiat. Et ſic ſentit
propriam iſtã futurã correctionẽ, unde in
fi. per dictã exceptionẽ approbat ius con-
grui in locis in quib. obſeruatur eius uſus
prout eſt in regno. Nec obſtat, ꝙ uideat̃
facere iniuriã contrahẽtib. quia poſt quã
lex ita diſponit, ſeruari debet, quãuis du-
rat ſit, l. proſpexit. ff. qui & à quib. Ad l. in
42 uitum † reſpondeo, ꝙ non compellitur in
uitus quis uendere rem ſuam, quæ eſt in
dominio ſuo irreuocabiliter, ſed is qui e-
mit rem cum uitio, & acquiſiuit rem cum
iſto onere reuerendi eam, excipitur ab il-
la lege, quia ſcire debuit ſtatutum, ſeu le-
gem inieciſſe uinculũ antequam res trã-
ſiret in dominiũ clerici, ut ſupra dixi. Nõ
obſtat tertiũ argumentum, quia in iſto ca
ſu clericus emptor non facit beneficium
de proprio, ſed de alieno, nã quãuis ſit do
minus, hr̃ tñ pro non dño, ex quo acquiſi-
uit reuocabiliter: ut ſupra dixi. Nec per-
uertit charitatem, qui uendit rem, q̃ tene
re non põt ex quo per prius erat affecta,
43 per l. ciuilẽ. Nõ † obſtat quartũ argumẽtũ
quia reſpõdeo, qđ ad dicendũ ſtatutum
eſſe contra libertatẽ eccleſię, non oĩs timi
ditas conſiderat̃, ſed ſolum qñ clerici effi-
ciuntur ex rationabili cauſa timidiores,
& laici audaciores ad nocendum, & ſic
iſta duo requirunt̃ copulatiuè. Itẽ expreſ-
ſe tenet Abb. in d. c. nouerint de ſen. ex-
com. & Bar. in d. auth. caſſa & irrita. C. de
ſacroſ. eccl. & Bar. in d. §. q̃ onerandæ. pa-
tet ſecundũ exẽplo ibi poſitum, per Bart.
& Abb. ſicut dicimus in metu, quia nõ oĩs
metu infringit actum, ſed ſolũ ille, qui ca
deret in conſtantẽ uirum, l. metũ ff. quod
metus cauſa. uellem ergo conſiderare iſtũ
timorẽ. ſ. quod clericus non emeret, eſt ua
nus timor, cum multæ cautelæ poſſint a-
dhiberi, minime per talem conſt. laici effi-
ciuntur audaciores contra clericos, cum
talis conſt. non dirigatur expreſsè nec ta
44 citè contra clericos, ſed eſt generalis. Nõ
obſt. † quintũ argumentũ, quia inquantũ
conſideratur coactio perſonæ ex parte uẽ
ditoris, non facit ad propoſitũ in hoc ſe-
cundo mẽbro, ex quo laicus eſt uenditor,
qui põt cõpelli per legem Imperatoris, in
quantũ uerò cõſideratur ex parte empto
ris, nulla eſt coactio perſonę, ſed ſolũ ui-
cinos auocat ex ptãte legis. Conſtitutio. n.
dat ptãtẽ uicino, ut ſoluto precio empto-
rem repellat, & ita ſonãt uerba illius cõſt.
Sed deciſiones allegatæ in contrariũ, lo-
quunt̃, qñ emptor cõpellitur aliquid face-
re per ſuã perſonã, nec dicit illa cõſt. quod
emptor cõpellit̃ reuendere, ſed ſolũ ſolu-
to p̃tio lex repellit ipſum à re empta. Ad
ſextũ põt eodẽ mõ rñderi, quia nihil p̃cipi
tur emptori per illã conſt. & iura allega-
ta in d. argumẽto loquuntur contra im-
munitatẽ eccleſiaſticam, ideo tunc ſtatu-
ta non ligant clericos. Statutũ. n. præce
ptiuum eſt illud de compromiſſis faciẽdi
in quo fateor, quod paſſiuè non ligat cle
ricos, per iura allegata in 5. argumẽto ſu
pra in fi. quia aſtringit perſonas ad cõpro
mittendum. Ad ſeptimum reſpõdeo, quod
dicto c. fi. loquitur, quãdo ſtatutũ expreſ-
ſe p̃hibet negotiari cũ clericis, tũc. n. indi
rectè grauant̃ clericis, quia licet verba ſta
tutè directè dirigant̃ ad ſubditos, tamẽ in
directè

directe per prohibitam participationẽ lędunt ur clerici. Sed hic nec directe nec in-
directe clerici prohibentur emere, q̃a uer
ba conſt. non diriguñ ad emptorem, imò
pñt emere clerici, licet reuocabiliter. Præ
terea, lex non dicit, ꝙ nullus uẽdat cleri-
cis, ſed generaliter p̃fert uicinum cuicun-
que extraneo emptori. Vñ dato, ꝙ ſub iſta
generalitate includantur clerici, hoc non
eſt in cõſideratione ,ꝑpter cõmodũ, quod
ipſi ẽt conſequi poſſunt. Ad octauum re-
45 ſpondeo, † quod loquitur, qñ ſtatutum
pręciſe, uetat tem uendi, annullando peni
tus uenditionẽ. Tunc.n. eſſet merũ odiũ
clericorum, ſi eos includeret, & ita loqui-
tur tex. in c. de immu. eccl. li. 6. & deciſio-
nes alleg. in hoc argumento. Sed d. conſt.
non uetat p̃ciſe, ſed uult fieri requiſitionẽ
conſortis prius, & poſſibile eſt, quod con
ſors nollet emere. Item poſſibile eſt, quod
poſt emptionẽ clerici cõſors non euincat
& ſic reſtat ad eſſe, & non eſſe, & longa eſt
differẽtia inter hunc caſum, & illum, qui
46 eſt in argumento. Ad nouum † rñdeo, ꝙ
procedit in bonis clericorũ, quæ ſunt ra-
dicata in eorum dñio, nam poſtq̃ illa ac-
quiſiuerũt, ſunt exẽpta ab omnib. futuris
angarijs, & oneribus laicorum, non aũt à
præteritis oneribus, ut per Bar. in l. reſcri-
pto. §. fi. ff. de mun. & ho. ſed iſtud onus e-
rat affixum rei ante, quam perueniret in
clericũ. ideo non potuit mutari cũ muta-
tione perſonæ. Prius.n. per cõtractũ acqui
ritur ius uicino, quã clerico dominiũ, ut
47 ſupra dixi. Ad decimum † reſpõdeo, quod
qñ lex ciuilis eſt condita ab Imperatore, ſi
non habet canonem contradicentẽ ligat
clericos actiuè, & paſſiuè, quando non ſu
mus in materia peccati in tm̃, quod nõ ſo
lùm cauſę clericorum, uerũ etiam, & ec-
cleſiarũ deciduntur per leges ciuiles etiã
paſſiuè, text. eſt formalis, & ibi Abb. in 2.
3. & 4. no. in c. 1. de ope. no. nun. & in hoc
non contra dicit Abb. in d. c. conſtitutus,
de in integ. reſti. nã refert conſuetudinem,
quæ erat ibi, ꝙ liceat uicino reuocare rẽ
venditã. Hoc.n. eſt fauorabile clericis, &
ſic poſſunt uti ſtatuto uel cõſuetudine in
reuocando. Non tñ negat Abb. quia quan
do illa fuiſſet lex Imperialis haberet locũ
etiam paſſiuè contra clericos, ut ſentit ibi
Ant. de Butr. cum non contradicat cano-
nibus, & eſt apta afferre commodũ, & in-
cõmodũ: ut dicit Abb. in c. 1. in 4. no. unde
omnia iura, quæ dicunt, ꝙ clerici non te-
netur uti lege ciuili contra ſe, intelligun
tur, qñ talis lex eſſet contra eorum eccle-
ſiaſticum libertatem per d. auth. caſſa. Vel
qñ eſſent ſtatuta compulſiua perſonarum
ad aliquod faciẽdũ, ſm Alex. in conſ. 213.
col. pen. in 2. uol. ſicut dicimus de compro
miſſo, ſed ubi eſt lex Imperialis rõnabi-
lis, non inducẽs pactũ non cõpulſiua per-
ſonarum non facta in odium clericorũ,
non contra libertatẽ eccleſiæ, non habẽs
canonem in contrariũ, oĩa iura canoni-
ca dicunt illam ſeruati actiuè & paſſiuè ĩ
ter clericos, ut dr̃ in d. c. 1. & ibi per oẽs
Doct. & per ea, quæ dixi in argumento ſe
cundæ partis. Sed iſta conſt. eſt huiuſmodi
48 ergo &c. Ad undecimum † reſpondeo, ꝙ
in clerico ueritas eſt in cõtrarium. ſ. ꝙ de
bet ſeruari ſolemnitas, ſecundũ Abba. in
ca. quod clericis colũ. 7 de foro cõp. & di
49 xi ſupra in ſolutione. Ad duodecimũ † re
ſpondeo, quod ex legis diſpoſitione ex cã
poteſt id, ꝙ noſtrum eſt, à nobis auferri: ut
not. Fran. de Aret. in l. ſi ita quis §. ea l. in
4. col. ff. de uerb. obl. ſicut in ſimili uide-
mus in p̃ſcriptione, quæ aufert dominiũ
ſine uoluntate dominorũ. Similiter in l.
item ſi uerberatũ §. 1. ff. de rei uend. & in
l. Lucius. ff. de euic. & hoc no. Phil. Decius
in l. id quod noſtrũ ff. de reg. iur. & ita eſt
in caſu noſtro, quia id, quod erat quæſitũ
clerico reuocabiliter aufertur ſibi ex le-
gis diſpoſitione, & abſque ſuo dãno, quia
recuperat pretium, & aufertur ex diſpoſi-
tione legis, quæ ſuum effectum, & uincu-
lum retro iniecerat, prout pluries fuit di-
ctum ſupra. Et per iſtas reſpõſiones rema
net firma cõcluſio cõtra clericũ, & ſic fit
mo primã, opi. Matt. in d. cõſt. ſancimus,
in prin. in 4. uol. ubi dicit hanc eſſe cõem
opi. reprobata alia eius opin. qua tenuit
50 in d. §. ſi filius conſti. Super tertio † mẽbro
principali. ſ. qñ clericus uẽdidit laico, cõ-
cludo idẽ. ſ. quod hẽt locũ ius cõgrui: nã
licet alias clericus uenditor non poſſet a-
ſtringi ad requiſitionem inductã per illã
cõſtit. ex quo eſt compulſiua perſonæ ad
aliquid faciẽdũ, & ſic ex parte uẽditoris,
uidetur eſſe oneroſa, & lex nõ iniecit uin
culum ante traditionem ob priuilegium
perſonæ.

perſonæ, ut dicam in 4. mẽbro, tñ poſtq̃
res deuenit ad laicum titulo emptionis,
lex immediate facit ſuum effectum con-
tra ſubditum poſſeſſorem, uocando uici-
num ex ſecunda prouiſione illius conſt. q̃
retuli ſupra in ſolutione, & hanc conclu-
ſionẽ firmo ꝑ ea, quæ dicit Bal. in d. auth.
caſſa. uerſ. 5. quæro, &c. C. de ſacroſ. eccl.
ubi dicit, ſtante ſtatuto, ꝙ teſtamenta non
inſinuata non ualeãt, pone quod clericus
facit teſtamentum, an ualeat ſine inſinua-
tione, & cõcludit, quod ſi hæres inſtitutus
eſt laicus, non ualet ex quo ipſe hęres te-
nebatur ſeruare formã ſtatuti, cũ ſit ſubdi
tus, unde priuatur commodo teſtamenti
facto ſuo, qui debuit infra tp̃s ſtatuti inſi-
nuare teſtamentũ. Secus, ſi hæres eſſet cle
ricus, ſm eũ. Sic in caſu noſtro dato, ꝙ cle
ricus uenditor non tenetur ſeruare formã
illius conſtitutionis, tñ laicus emptor de-
buit id procurare, alias eo ipſo, ꝙ emit fa-
cto ſuo, incidit in priuationem à lege ciui
li inductam, & illud dictum Bald. ſequitur
51 Fel. in d. c. eccleſia S. Marię, col. 28. uerſi. &
iſta procedunt, &c. Super † quarto, & ulti
mo mẽbro. ſ. qñ clericus uendit clerico,
hic ſtat maior difficultas, tñ firmo iſtã con
cluſionẽ negatiuam. ſ. quod non habet lo-
cũ ius congrui, ex quo ceſſant oẽs rõnes
ſuperius adductę ĩ ſolutione, ceſſat.n. pri
ma prouiſio illius conſtitutionis, inducta
contra uenditorem, quia eſt compulſiua
perſonę ad requirendum conſortẽ, quo ca
ſu non ligat clericos, & in hoc procedant
oĩa iura allegata in 5. argumento primæ
partis. Nam imperator eſt ſubditus Papæ,
reſpectu dignitatis, & reputatr̃ inferior. Vñ
ligari põt per canones, ſed non põt ligare
perſonas eccleſiaſticas per ſuas leges, quã
tus tangunt perſonas, ut declarat Abb. in
c. 1. in 2. no. de ope. no. nunc. Et hoc, quod
non poſſit ligare perſonã, tenet Alex. ĩ cõſ.
213. col. pen. uer. ad id, quod not. Dom.
&c. in 2. uo. ubi allegat ita tenere Ioã. de
Imo. in c. q̃d clericis, de fo. cõp. unde rema
net concluſio, quod clericus uẽditor non
tenetur requirere conſortẽ, & ſi in eo ceſ-
ſat prima ꝑuiſio illius conſtitutionis ob
priuilegiũ ſuæ perſonæ, ſicut non poteſt
arctari ad compromiſſum, ut dixi in deci
mo argõ primæ partis. Ceſſat ẽt ſecunda
ꝑuiſio illius conſtitutionis, in emptore,
quia ſimiliter eſt clericus, & perſona pri-
uilegiata, & non ſubdita, in quo nũc ceſ-
ſant oẽs rõnes adductæ in ſecundo mem
bro ſ. qñ emit à laico, quia nũc lex ciuilis
non iniecit uinculum ante traditionẽ, nec
res efficitur uitio, quia licite alienatr̃, ſpre-
ta ſolennitate illius conſtitutionis, & ſic
trãſit dominiũ irreuocabiliter, ergo ẽptor
conueniri non põt ius congrui, & in iſto
caſu poſſunt procedere oĩa iura, & argã
adducta pro prima parte, q̃ concluſionẽ
firmo ꝑ dictum Bal. in d. auth. caſſa in 5.
q. ubi dicit, ꝙ qñ clericus clericũ inſtituit
hæredẽ, non debet ſeruari ſtatutũ, & Fel.
in d. c. eccleſia S. Mariæ col. 38. & dixi ſu-
52 pra in 3. mẽbro. Supereſt † modo reſpon-
dere ad argumenta ſecundæ partis, quæ
uñr obſtare cõcluſioni huius quarti mem
bri, unde ad primum reſpondeo, ꝙ dato, ꝙ
iſta lex ſit imperialis, tñ reſpectu uendito
ris eſt oneroſa, & compulſiua perſonæ, uñ
non ligat clericum uenditorem per ea, q̃
ſupra dixi, & ſic poteſt libere uendere, &
emptor ẽt eſt ꝑſona libera, ſic allegata in
contrariũ procedũt, qñ lex non eſt pro ali
qua parte oneroſa. Et ſi mihi diceret, q̃d
Papa approbat legẽ ciuilem, ẽt inter duos
clericos, ut facit in c. 1. de ope. no. nũ. ubi
per l. ciuilem iudicat inter duas eccleſias li
tigãtes, rñdeo dupliciter. Primo, q̃d hic iſti
duo clerici non litigant ad inuicẽ, prout
ibi, nã in iure congrui non naſcitur lis in
ter emptorẽ & uenditorem, ſed potius in
ter emptorem, & tertiũ. Secundo, & me-
lius rñdeo, q̃d nũciatio noui operis repe
ritr̃ expreſsè approbata per Papã. quod pa
tet, quia de ea fecit titulũ ſpecialẽ in iure
canonico, unde nos poſt compilationẽ il-
lius tituli, nõ poſſumus dicere, quod iudi-
camus clericos per leges ciu. ſed potius ꝑ
can. quod nõ eſt in iure congrui, q̃a de eo
non eſt aliquis canõ approbãs, & minime
cẽſetr̃ approbatũ ex parte uenditoris, imò
reprobatũ per ea, q̃ hñr in d. auth. caſſa, &
ĩ d. c. eccleſia. S. Marię, ex quo eſt oneroſũ
reſpectu ꝑſonæ, ut ſupra dixi. Non obſtat
53 ſm † argm̃ de c. conſtitutus, de in integ.
reſt. ſuper quo ſe fundant omnes Doct. ex
tendentes ad clericos hoc ius congrui, q̃a
ad illum text. reſpondeo, quod non loqui-
tur de aliqua leg. ciuili, nec de ſtatuto, ſed
ſolùm de conſuetudine municipij, & ſic
Papa

Papa approbat illa cõſuetudinẽ inter cleri
cos,ea rõne attẽta,quia qñ eſt conſuetudo
populi,cenſetur eſſe miſta clericorũ,& lai
corũ, nã clerici ſunt de populo & de ciui
bus,& eo reſpectu ligantur eonſuetudiae.
quia eſt eorum propria cõſuetudo.Ita te-
net Abb.in c.cũ ueniſſent in 2.no. de eo,
qui mit.ĩ poſſ.& Abb.in ca. cũ cauſa in 3.
no.de re iud.& declarat pulchre Fel. in c.
ad noſtram,col.ſecunda.de prob.Nos au-
tẽ oquimur in lege,quæ eſt mere laicorũ,
& ſic ex diuerſis non fit illatio.Preterea,il
la conſuetudo non dictabat,quod uendi-
tor teneatur requirere conſortẽ prout di-
cta cõſt.ſancimus. ſed ſolũ qđ conſors of-
ferendo pciũ,poſſit rẽ uenditã recuperare
54 ut dicit ibi Abb.in 7.not.Ad tertiũ † ar-
gumẽtũ,& oĩa ſequentia unica ſolutione
rñdeo,qđ procedũt in tribus mẽbris prę-
cedentib.ex rõnib.allegatis ſupra in ſolu
cione.Sed in hoc quarto mẽbro do fallen
tiam gñalẽ, quia negari nõ põt, quin iſta
conſt.ſancimus,ſit cõpulſiua pſonarũ, tã
ex parte venditoris,qui tenetur acquirere
quã ex parte emptoris, qui tenetur rẽ re-
ſtituere uicino,& hac rõne teneo, qđ non
procedit inter duos clericos. Et licet, qñ
lex ciuilis põt afferre cõmodũ,& incõmo
dum,debet ſeruari inter clericos,tñ ſemp
limito hoc, niſi lex ſit cõpulſiua perſona-
rum,p iura ſæpius allegata.Et non putet
aliquis,qđ in tali deciſione mihi ipſi con-
tradicã, circa ea,q̃ dixi ſupra in 2. mẽbro,
in rñſionib. datis ad argumẽta primę par
tis maxime ad decimũ argm̃, in quib. lo-
cis tenui hanc l.non eſſe contra libertatẽ
eccleſiaſticã,nec cõpulſiuã perſonarũ, ſal
tem ex partem emptoris,& nũc dico con
trariũ,nã ſi recte ponderent uerba mea,
nulla eſt contrarietas,quia ſp tenui, ꝙ ex
parte uenditoris eſt cõpulſiua pſonarũ ad
requirendũ cõſortẽ, alias non poſſit fieri
alienatio.Sed ex parte emptoris,qñ cleri-
cus emit à laico,dixi, ꝙ nõ eſt cõpulſiua
pſonæ, quo ad ius, quia clericus emit cũ
uitio,& poſt uinculũ iniectũ, uñ ſi cõpel-
litur reſtituere rẽ,iuſtè compellit̃ tali cõ-
pulſione,q̃ nõ facit ſibi iniuriã,ſicut qñ e-
mit rẽ hypotecatã uel affectã alio uitio
reali,unde iſta cõpulſio,eſt executio iuris,
& non ſonat in uitiũ,ut eo reſpectu poſſit
dici lex cõtra libertatẽ eccleſiæ.Sed quã-
do clericus emit a clerico,tũc teneo,ꝙ ex
utraq; parte eſt cõpulſiua pſonarũ, & cõ
tra libertatem,nã uenditor non tenet̃ req
rere cõſortem,nec emptor.Cũ ambo ſint
pariter priuilegiati, & ſic uẽditio ꝓcedit
libere,ſine legamine huius cõſtitutionis,
& dñium tranſit irreuocabiliter, quia res
nõ cẽſetur affecta aliquo uitio,ex quo li-
citè lex potuit ſperni, tanquã oneroſa cle
ricis,ut not.Hoſt.in tit.de cõſue.§.fi. uerſ.
ſed ponẽ.Et poſt quã res eſt acquiſita cle
rico,ſi ei auferretur,fieret ſibi iniuria,con
tra l.id,qđ nr̃m ff.de reg.iur. ꝓut hãc iniu
riã põderat tex.ĩ d.l.dudũ C.de contrah.
emp.& hoc reſpectu dr̃ iſta conſt.compul
ſiua pſonæ nã iſta eſſet uere iniurioſa, &
cõpulſiua.Et per iſtã declarationẽ cenſeat̃
eſſe reſponſum ad oĩa argumenta ſecun-
dę patris,ut nõ habeãt locũ in hoc 4.mẽ-
55 bro. Sed † quid ſi uicinus, qui prætendit
ius cõgrui ſuper iſto quarto membro, ſit
ẽt clericus,an poſſit dicere,quod priuile-
giatus non utitur priuilegio contra pari
ter priuilegiatũ, & ſic competat ſibi ius
congrui? Dico ꝙ non ex quo ambo ſũt
priuilegiati in genere, unde melior eſt cõ
ditio poſſidentis,per ea quæ not. Bart. in
auth.quas actiones.C.de ſac. ſan. eccl. &
Abb.in c.fi.colu.1.de ord.cog.in omnibus
56 † aũt caſibus,in quib.dixit clericum tene
ri iure congrui in 2.mẽbro,intelligo ſane
ſcilicet, qñ emit particulariter pro ſe, &
ſuo patrimonio.Secus,ſi emeret pro eccle
ſia,ut declarat Seb.in conſue.eccleſia.uer.
fin.ſed quid de clericis,&c. Nam eccleſia
nec actiuè nec paſſiuè habet ius congrui
ut in d.conſt.ſancimus,in fin.& ibi Matt.
57 Sed pulchrum dubium eſt, quid ſi laicus
emit fundum ab eccleſia,an in eo uicinus
poſſit petete ius cõgrui.Matt.in d.conſt.
ſancimus in princ. colum.4.uerſicu. item
quæro,an iſtud ius congrui, &c. tenet, ꝙ
non,quia princeps ſecularis non põt im-
ponere legem rebus eccleſiæ.Contrarium
puto uerſus,per ea, quæ dixi ſupra in ter-
tio membro,nam quo ad hunc caſum nõ
poſſet fieri differentia inter rem clerici
& eccleſ.quia quo ad iuriſdictionem lai-
corum euitandã, maxime in eorum ſtatu
tis, ſemper parificantur in iure bona cle-
ricorum,& eccleſiarum,ut declarat plenè
Fel.in d.cap.eccleſ.S.Mariæ.in 4.& 5.col.
& Card.

& Card.in eccle.prę́ſenti in 2. not.de cẽſ.
Abb.in c.fi.de vi.& ho.cle.licet.gl.in c.ex
literis de pig.dicat generaliter,ꝙ bona cle
ricorũ gaudẽt priuilegijs eccleſiarũ,& gl.
in c.quamquã de cenſ.lib.6.tamẽ cõtrariũ
tenet glo.in c.poſſeſſiones.16.q.4.Et ueri
tas eſt iſta quòd ſolũ in caſibus in iure ex
preſſis bona clericorum æquiparantur bo
nis eccleſiarum,& non in alijs, imò regu-
la eſt in cõtrarium, quia clericus in bonis
ſuis non reſtituit̃,ſed eccleſia ſic. Item bo-
na clericorum præſcribuntur, ſicut bona
laicorum.Ita hęc omnia pulchre declarat
Abb.in c.ſi diligenti.col.fi.de præſcr.& in
d.c.literis in fi.& Fel.vbi ſupra.Vnde in ꝓ
poſito ſicut laicus à clerico conuenitur iu
re cõgrui.per rationes allegatas ſupra in
3. membro, ita etiam emens ab eccleſia.
Nam quo ad hoc nõ poteſt diuerſitas aſſi-
gnari, quia ius congrui ſequitur poſſeſſo
rem,qui eſt ſubditus legi laicorum & con
tra eum dirigitur, & mutatione perſonæ
mutatur conditio rei,ut dixi in nono ar-
gumento primæ patris, & iſtam conclu-
ſionem.ſ.quod emens ab eccleſia,teneatur
iure congrui, tenet in ſpecie Seb. in con-
ſue. ſi eccleſia. in fi.uer.emat,&c.Non ob-
58 ſtat † ſi quis uellet dare inſtantiam inter
clericum,& eccleſiã,q̃a eccleſia nec actiue
nec paſſiue habet ius congrui, ut d.conſt.
ſancimus,in fi.ſed clericus ſic.quia iſta dif
ferentia nihil concludit ad propoſitũ. nã
uerum eſt,ſi eccleſia emit,non conuenitur
iure congrui. Item ſi tertius emit prope
bona eccleſiæ, minime eccleſia actiue ha-
bet ius cõgrui,& in hoc ſolum diuerſifica
tur a clerico.Sed quãdo eccleſia uẽdit,nul
lum eſt grauamen eccleſiæ, quòd emptor
cõueniatur,& ita teneo. Sed pulchrius du
bium eſt pone quod uendita eſt domus lai
co,quæ eſt prope rem eccleſiæ,certum eſt
quod eccleſiæ non competit ius congrui,
Ponamus quod eccleſia incontinenti uen
dit illam rem laico uel clerico, an poſſit
nouus emptor petere ius congrui,uidetur
quòd ſic, quia mutatioue perſonæ mu-
tatur impedimentum rei, ut ſupra dixi.
59 † In contrarium eſt ueritas,quia ius con-
grui competit ei, qui habet fundum uici-
num tempore uenditionis, ſed ſi emit
poſt uenditionem, non competit ſibi ius
congrui ex perſona uenditoris.Vnde quia
in iſto caſu eccleſia eſt uenditrix, quę nõ
habet in alium transferre, & ita notan-
ter determinat. Sebaſt. in conſue. ubi do-
mus ſuper verſi.tunc habentes,&c.Et hoc
ꝓcedit,quãdo eccleſia uẽdit poſt natũ ius
congrui,ſecus,ſi uenderet ante, puta ante
uenditionem rei,de qua litigatur,quia,tũc
is, qui emit ab eccleſia, habet ius congrui
ex perſona ſua. Ita tenet Seb.in conſue. ſi
quis emit ſuper uerſi,alicuius, in uerſi.ſed
q̃d de emphyteota,&c.Et ex his remanet
expedita iſta nobiliſſima q.& à nemine uſ
que ad hanc tempeſtatem ita diſcuſſa.
Laus Deo Rob. Mar. Venuſ. V.I.D.

ADDITIO.

a Aſſidue.Latè de hac re,more ſuo Tiraque.
lib.1.de retract.§.1.gloſ.13.nu.2.uſq; in fi.
Ludouicus Alferius,

DISPVTATIO NONA.

An ſi emptor rei immobilis, qui pote
rat conueniri iure congrui, donat il
lam alteri uel permutat,faciat ceſſa
re ius congrui.

1 *Ius congrui an habeat locum contra eum cui donata eſt res per emptorem,uel permutata poſt emptionem nu.27.*
2 *Ius congrui habet locum ſolum in tribus contractibus.*
Actio oriens ex iure cõgrui dicitur perſonalis in rem ſcripta,& ſequitur poſſeſſorem.
Actio perſonalis in rem ſcripta habet ſimilitudinem cum reali.
3 *Ius congrui an detur contra ſingularẽ ſucceſſorem, & quid ſi ſucceſſor non poſſideat.*
Ius cõgrui an detur cõtra ſecundũ emptorẽ ex perſona propria,vel ex perſona ſui actòris
4 *Donatarius cui fuit donata res empta an teneatur iure congri.nu.5.18.27.*
6 *Extenſio non fit in correctorijs ex identitate.rationis,niſi ratione peccati euitandi 15*
Conſtitutio ſancimus,de iure congrui eſt correctoria iuris communis.
7 *Statutũ,ſeu lex noua debet ita intelligi ut lædat ius commune in minus quam poteſt.*
8 *Transferri non poteſt in alium plus iuris quam habet transferes.*
9 *Ius mihi quęſitum ex facto alterius poſſum contra alium exercere etiam eo inuito.*

10 *Obligatio rei meæ facta meo nomine me igno rante, ſi retificatur a me poſtquã ego obligaui oĩa bona mei alteri an noceat mea ratificari ſecundo creditori.*

11 *Ius quæſitũ difficilius tollitur quã quærendũ*

12 *Dominium an transferatur ſi ſtatutũ dicat, qđ locator non poſſit rem alienare niſi requiſito conductore.*

Dominum rei alienatæ contra prohibitionem iuris congrui an transferatur, numero 17.

14 *Fraudibus & malitijs ſemper eſt obuiãdum num. 20.*

16 *Alienatio quæ fit titulo lucratiuo, patitur onus aliquarum.*

17 *Dominium rei uenditæ ſub cõditione an trãsferatur, ſi tradatur interim.*

Dominium an transferatur ex contractu a lege prohibitio.

19 *Fructus tenetur reſtituere emptor bonæ fidei, qui emit ab eo qui tenebatur ad fructus.*

20 *Petitio hæreditatis an detur cõtra titulo poſſidentem, quãdo titulus fuit habitus ab eo qui poterat petitione hæreditatis cõueniri.*

Aduocati cauſa fraudandi ius congrui communiter conſulunt, ut emptor ſtatim donet amico ſuo.

21 *Petitione hæreditatis qui poterat cõueniri, ſi alienauit rẽ ante conuentionẽ tenetur actione in factũ ex tit. de alie. iud. mu. cauſ. fact.*

22 *Ius cõgrui quãdo ceſſaret per dannationẽ poſſet agi reuocatori ex. ti. quæ ĩ fra. creditorũ*

Alienata in fraudem creditor reuocãtur ſine excuſſione, quando conſiſtunt in ſpecie.

23 *Emens fundũ ſi incontinenti donat, præſumitur facere in fraudem iuris congrui, & habet tunc locum ius congrui contra donatarium, numero 24.*

Fraus præſumitur in actu ex celeritate temporis, num. 24.

24 *Inſtrumentũ unum, & iidem continens emptionẽ, & donationem, ſimul præſumitur in fraudem iuris congrui, quoad donationem.*

25 *Alienatio in fraudẽ preſumitur, quando fit coniunctæ perſonæ, & quando alienatus rẽ manet in poſſeſſione.*

26 *Ius congrui habet locum ubi permutatio fit cum aliqua re mercantili, quę poſtea ſtatim uenditur.*

28 *Vicinus admittitur ad agendum iure cõgrui non obſtante donatione uel permutatione.*

29 *Ius congrui quod non detur contra ſingularẽ ſucceſſorem eſt inductum per cõſuetudinem Neapolitanã, nõ autẽ per conſtit. ſancimus.*

Ius ortum contra auctorem tranſit ad ſingularem ſucceſſorem.

Succeſſor ſingularis includitur in diſpoſitione loquente de auctore, & eius factũ reputatur factum auctoris. nu. 30

31 *Conſuetudines Neapolitanę non habent locũ in rebus ſitis extra Neapolim & eius diſtrictum.*

Extenſio in correctorijs fit ad ſimilem caſum quando unica tantum ratio poteſt aſſignari.

33 *Iuris congrui obſeruantia differt in ciuitate Neapolis ab alijs partibus regni.*

1 SVcceſſiua a & non minus † utilis in eã
dem materia iuris congui contingit q.
a Quidam emit unum fundum, & ſuſpi-
cans ſibi moueri litem ſuper iure cõgrui,
donat illum cuidã ſuo amico uel conſan-
guineo, ſeu permutat, ſciens quod in titu-
lo donationis uel permutationis ceſſat ius
congrui, quæritur, an per hoc uicinus cen-
ſeatur totaliter excluſus. Et profecto iſtud
dubiũ millies in facto emergit, & ſub iſto
colore multę fraudes ac periuriũ commit
tuntur. Et quia materia eſt quotidiana.
ideo decreui eum latius attingere, ut ueri-
tas diſputando elucеſcat iuxta. l. legaui. ff.
2 de lib. lega. Et primo pro † parte negatiua,
quod non habeat locum ius congrui & ui
cinus ſit excluſus adducitur, qđ conſt. ſaci
mus reſtringit hanc diſpoſitionem proce-
dere ſolum in trib. contractibus, videlicet,
in uenditione, locatione, & emphyteoſi
in alijs ergo cõtractibus remanet diſpoſi-
tio iuris communis, ut liberum ſit unicui
que contrahere. Item, quamuis iſta actio
dicatur perſonalis ex quo eſt conditio ex
lege, ſancimus tamen dicitur in rem ſcri-
pta, ut declarat Seb. in conſue. ſi quis emit.
in fi. ſuper uerſi. uniuerſali, & ſic ſequitur
poſſeſſorem ut ibi dicit, & plenius in ea-
dem conſue. ſuper uerſi. poſſidet, & Matth.
in d. conſt. ſancimus, in prin. in 9. not. &
in §. ut infra 30. in 11. not. & in §. licet, in 6
Actiones enim perſonales in rem ſcriptæ,
habent ſimilitudinem realium, & ſequun
tur poſſeſſorem. leg. tertia §. eſt autem,
& ibi gl. ff. ad exh. & declarat Iaſ. in rub. ff.
ſi cer. pet. colum. 2. ſed quia emptor non
reperitur poſſidere, quia donauit. non po
teſt conueniri iure congrui donatarius

autem minime, ex quo poſſidet tit. donatio
nis, in quo ceſſat ius cõgrui ergo de neceſ
ſitate remanet uicinus excluſus, Secundo.
3 † adducitur, nam ius congrui non datur
cõtra ſingularem ſucceſſorem, ſed ſolum
contra uniuerſalem, qui poſſidet, alias au-
tem etiã ſi eſſet uniuerſalis, & non poſſide
ret, non teneretur iure congrui, ita tenet
Seb. in d. conſue. ſi quis emit, in fin. ſuper
uerſi. uniuerſali. Sicut etiã emptor, qui nõ
poſſidet, nõ tenetur, ut d. Seb. in cõſue vbi
domus, ſuper uer. ab emptore, & ſuper. uer.
ſucceſſore, &c. & in conſue. ſi ex uno ſuper.
uerſi. poſſeſſores. Hinc eſt ſi emptor uende
ret ſecundo emptori, ille ſecũdus emptor
non tenetur ex emptione prima ſui aucto
ris, ſed ſolum ex ſecunda emptione ꝓpria,
ſecundum Seb. in d. uer. uniuerſali. Vnde ſi
donaret, non poſſet ex proprio tit. cõueni
ri poſſeſſor, ex quo non eſt titulus habilis
ad ius congrui, minime ex tit. ſui auctoris,
quia illud ius nõ tranſit contra ſingularẽ
ſuceſſorẽ, & ſic vicinus remanet excluſus.
Duo enim ſunt neceſſaria ex parte rei cõ-
uẽti copulatiue. ſ. ꝙ poſſideat, & quod tit.
emptionis poſſideat, uel locationis, uel em
4 phyteoſis. Tertio pro iſta parte † adducit
auctoritas Seb. in dicta cõſuet. ſi quis emit.
ſuper uerb. poſſideat. ĩ uerſ. pone ergo, &c.
ubi in terminis format hanc quæſtio. Si
unus emit hodie, & cras donat alijs. Et te-
net quòd non habet locum ulterius ius cõ
grui, & idem in ſpecie firmat. Matth. in d.
conſt. ſancimus. §. licet. in 6. no. ubi de uer-
bo ad uerbum, refert & ſequitur opin. Seb.
quorum duorum doct. magna eſt auctori
5 tas in hoc regno. † Quarto, adducitur deci
ſio. 238. conſilio Neapol. in fi. quæ incipit,
nobilis Petrus, &c. ubi fuit deciſum cõtra
actorem in iure cõgrui, ex cauſa, quia em-
ptor donauerat rem filio ſuo. Et illa deciſ.
fuit fundata ſup auctoritate domini Seb.
in d. uerſ. poſſidet, quæ dici. debet pro lege
6 ſeruari in hoc regno leg. fi. C. de leg. † Quin
to, confirmatur, quia d. conſtitu. ſancimus,
eſt correctoria iuris communis nam per
eam corrigitur text. in d. leg. dudum. C. de
contrah. emp. & in leg. re mandata. C. man
dati, licet reſpectu d. leg. in re mandata, ſit
potius limitatio, quam correctio unde ſtã
te hoc dubio, non debet fieri extenſio, ſed
debet ſtricte intelligi, in caſu in quo, lo-
quitur. leg. ſi uero. §. de uiro, & ibi per do-
cto. ff. ſol. mat. in correſtorijs enim etiam
ex identitate rationis non fit extenſio, ſe-
cundum Bart. in auth. quas actiones. colu.
pen. C. de ſacroſan. ecc. & Mod. in auth. ex
teſtamento. C. de collat. & Bart. Alexan. &
docto. in l. 2. ff. de leg. 1. & Bart. in authen.
qui ſemel. col. 2. C. quomodo, & qñ iud. Pro
hoc eſt tex. in l. præcipimus, in fin. C. de ap
pel. & l. ſancimus. C. de teſt. Cũ igiť d. cõſt.
ſancimus dicat, ꝙ uicinus offerrens præ-
ciũ accipit ius protomiſeos, & poteſt extra
neum emptorem repellere apparet, ꝙ ſolũ
contra emptorem dirigit formam agendi
non autem loquitur de alio habente cãm
ab emptore, ergo non debet extendi, cum
7 ſit lex correctoria & odioſa. † debemus er
go hunc caſum dubium ita interpretari,
ut reuertatur deciſio ad ius commune, ut
eſt gl. notabilis in c. ſtatutum in uerſi. nu-
merãdum, de pręb. lib. 6. ſemper. n. intelli-
gere debemus legem nouam, ut lędat ius
cõmune in minus, quã poteſt, ut eſt tex. &
ibi Gem. & doct. in c. eos, de temp. ord. lib.
6. & Abb. in c. certificari, colu. pen. de ſep.
& tex in l. 2 C. de noxa. & per Fel. in cap. 1.
col. 8. uer. 2. declaro, &c. de reſcri. & in cap.
cauſam quæ. colum. 11. eo. tit. Sed tenendo
ꝙ uicinus ſit excluſus, in iſto caſu reſtrin-
gitur lex correctoria, & fit reuerſio ad ius
commune, ergo iſta opin. eſt tenenda, nam
res de facili reuertitur ad naturam ſuã. l. ſi
unus. §. pactus. in fin. & ibi Barr. & Iaſ. ple-
ne in 3. colu. ff. de pact. & c. ab. exor. 35. di.
ſtin. Pro parte uero contraria affirmatiua
ſcilicet quod imo contra talem donatariũ
vel poſſidentem tit. permutationes, habeat
locum ius congrui, adducitur primò quia
per uenditionem primo factam ſtatim eſt
quæſitum ius uicino, unde ſine facto ſuo
ab eo eueli non poteſt. l. id, quod nrm. ff.
8 de reg. iu. Secũdo, quia † nemo poteſt plus
iuris in aliũ trãsferre. quã ipſe hẽt. l. nemo
plus iuris, & ibi not. ff. de reg. iur. Sed cer-
tũ eſt ꝙ ſi donator, qui prius emerat, habe
bat aliquod dñium in re, illud erat reuoca
bile, & momentaneũ. ergo nõ potuit illud
trãsferre in donatarium in perpetuum &
firmius, q̃ ipſa habebat. Vnde uř ꝙ res poſ
ſit etiã a donatario auocari pp pręcedentẽ
uinculum, qđ erat affixum rei, ſicut pote
rat ab ipſo emptore, eodemque donatore.

9 Tertio,quia † qñ ex facto alterius mihi q̃
ritur aliquid ius, poſsũ eo iure uti contra
quẽlibet,ẽt eo inuito.text.eſt no. ĩ l.ſi poſt
mortem.§.fi.ff.de bon.poſ.cõtra tab.& per
Bar.& doct.in l.petẽdæ.C.de tẽp.in integ.
reſti.ſed in caſu iſto ex facto emptoris ſta-
tim eſt q̃ſitum ius uicino,ergo põt ẽt inui
to emptore uti tali iure cõtra tertiũ,& ſic
donatariũ.Si põt inuito emptore,ergo nõ
potuit emptor inuenirueiã fraudãdi ipsũ
p ſuã donationẽ quia alias liceret homini
ſubdito fruſtrare legis operationẽ in p̃iu-
diciũ tertij cui eſt ius q̃ſitũ, cõtra.l.nemo
10 põt.ff.de l.1.†cõfirmatur ex his,quæ not.
Spec.in tit.de obl.& ſol.§ 1.col.12.uer.itẽ
pone obligaſti, &c. ubi dicit, ꝙ ſi tu prius
obligaſti rẽ meã, me ignorãte, deinde ego
obligo oĩa bona mea,& poſtea ratifico ob
ligationẽ tuã talis ratificatio nõ nocet cre
ditori meo, cui prius p obligationẽ meam
fuerat ius q̃ſitũ,uñ ipſe p̃fertur . Idẽ tenet
Pau.de Caſ.in cõſ.195.col.3.ĩ 2.uol.Eodẽ
mõ donatio mea nõ debet nocere vicino,
cui prius per meam emptionem fuerat,ius
11 queſitũ.† Et ꝙ ius fuerit quæſitum uicino
immediate per emptionẽ põdero tex.in d.
cõſt.ſancimus,in uer.ſuã portionem acci-
piat,&c.& ibi,accipere ius protomiſeos &
extraneos emptores omnino repellere,
&c.Nã uerbũ,accipere,eſt uerbũ directũ,
ſm Ang.in conſ.97.& Bart.in l.centurio,
ff.de vulg. & pup.Item eſt uerbum execu-
tiuum,per quod trãsfunditur etiã ius ele-
ctionis,gl.& docto. in l.Lucio.ff.de leg.2.
& Soc.in cõſ.116.col.2.in.1.uol. Per illud
enim uerbum cẽſetur directo trãſlata exe
cutio legis in perſonam uicini ad accipiẽ-
dum ius cõgrui,ergo ſatis eſt ſibi ius quæ
ſitum,quia ſi non eſſet quęſitum,non poſ
12 ſet illud accipere.Nũc in † propoſito ius
quæſitum difficilius tollitur, quã ius que
rendum.l.ſeruus.C. de pac. & leg.1.§.con-
fertur,ff.de colla.bo.& Phil.Dec. in conſi.
147.colu.3.in prin.ergo per donationem
licet ab initio tolli potuiſſet ius quærendũ
.ſ.ante uenditionem tamen poſtquam per
uenditionem eſt ius quæſitum, tolli non
poteſt,& pro pręd ictis eſt tex.in cap.ſi pro
re.de reſc.libr.6, ubi non poteſt fieri rati-
13 ficatio in præiudicium tertij. Cui eſt ius
quæſitum.†Quarto,adduco dictum Alex.
in additio,Bart.in l,2.§.fin,ff,de act,empt,
ubi in terminis noſtris tenet, quòd ſi ſta-
tutum ciuitatis dictat, quòd locator,non
poſſit rem alienare, niſi prius requiſito cõ
ductore, ſi contingat eum alięnare nul-
la facta denunciatione conductori,ex tali
alienatione non trãſit dominium, ex quo
eſt facta contra legis prohibitionem.Alle
gat Bart.in l.ſi ita quis §.ea lege.ff.de uer.
obli.& Bart.in l.cum lex.in fi.ff de fideiuſ,
ergo in caſu noſtro, quando uenditor nõ
requirit vicinum,non transfert dominum
in emptorem.Vnde nec emptor illud trãs
fert in donatarium,& ſic poteſt dici,quòd
dominiũ interim remanet in ſuſpenſo pe-
nes uenditorem,ſi uera eſt dec. Ale. per.l,
nec utilem,ff.ex quibus cau.maio.& rema
nebit in ſuſpenſo in fauorem uicini,cuius
contemplatione lex facit hãc prouiſionẽ.
Ergo ipſe admittitor ad reuocandam,per
ea,quæ no.Abb.in conſi.63.colum.2.in 1
uol.& Fel.in c. eccleſia S.Mariæ.colu.42.
de conſt.nam per talem reuocationem,ſo-
lam poſſeſſionem aufert,qui acquiſita im
mediate ex legis miniſterio conſolidatur
ſibi dominium,quòd in eius fauorem ſta-
bat in ſuſpenſo. Verum de ueritate illius
dicti Alex. uidebimus in ſolutione, quia
uidetur contrariari his,quæ dixi in præce
denti diſputatione. ſ. quòd tranſit domi-
14 nium reuocabiliter.Quinto,quia † ſi lice-
ret emptori impunè donare uel permuta-
re daretur materia delinquẽdi,& aperire-
tur uia fraudibus,qa de facili quilibet fran
daret legem.Sed fraudib.eſt ſemper obuiã
dum l.in fundo.ff. de rei uend.cle.1.& ibi
Car.de uſur.& c.quanto.de diu.& cle.1.§.
fi.& ibi Card.de conceſ.pręb.Vnde ad eui
tandum fraudem, debet etiam contra do-
natarium, qui habuit ab emptore,habere
15 locum ius congrui. Item, quia etiam † in
correctorijs fit extẽſio, ratione peccati e-
uitãdi,ſecundum Alex.in l. Pomponius.§.
præterea.colu.2.in fi.ff.de acq.poſſ.Vnde
dato.quòd cõſt. ſancimus. ſit correctoria,
& loquatur in cõtractu uẽditionis, debet
etiam extendi in donatione habita ab em
ptore cauſa euitandi fraudem, quæ indu-
16 cit peccatũ.Sexto,& † ultimo pro iſta par
te adduco tex. qui multum ſtringit, & ab
alijs non extitit ponderatus,in leg.1 §.res,
quæ.C.de imp.lucr.deſcr. libro 10.ubi ui-
detur tex.formalis ad deciſionem huius q

Nam ibi fit differẽtia inter rem alienatam
tit.lucratiuo,& titulo oneroſo. in titulo.n.
lucratiuo patitur, onus aliquarum, non au-
tẽ in oneroſo. ſed ſubdit caſum in d.§.res,
quæ pone,quòd res, fuit primo alienata ti-
tulo lucratiuo,& ſic fuit affecta onere dein
de is, qui eam habuit,illam alteri uendidit
tit. oneroſo an emptor teneatur ad onus.
Et concludit quod ſic.& idem contra. ubi
ſubdit,qa a primordio tituli poſterior for-
matur euentus. ergo ita in caſu noſtro ius
cõgrui habet locum in tit.oneroſo. ſtatim.
n. cũ res uendita fuit , annectitur ſibi onus
iuris cõgrui, unde quamuis poſtea alij do-
netur, tranſit cum onere ſuo quia iſta po-
ſterior euentus reformari debet ad primũ
titulum. Sicut enim ibi licet emptor alias
non teneatur ad onus ex perſona ſua tamẽ
quando emit a donatorio , tenetur ex per-
ſona ſui auctoris,eodem modo & hic,licet
donatarius non teneatur iure cõgrui ex p
ſona ſua tamen debet teneri ex perſona ſui
auctoris, qui fuit emptor, ex quibus hinc-
inde adductis iſta q. redditur ualde dubia.
17 Pro ſolutione † huius difficilis q. oporte-
ret primo inueſtigare,an ex alienatione fa
cta contra prohibitionem illius conſt.ſanci
mus. transferatur dominium, de quo ali-
quid dixi ſupra in quarto argumento ſe-
cundæ partis , & breuiter reſideo in illa
opin. quam tenui in præcedenti diſputa-
tione ſcilicet, quòd dominium trãsfertur,
licet reuocabiliter nam etiam ex contra-
ctu inutili ſecuta traditione tranſit domi-
nium ex cauſa putatiua. ita tenet Bart. in
leg. eleganter. in fin.illius princ. & ibi etiã
glo. ff.de dolo. licet enim contractus de ſe
propter eius inutilitatem non transferret
dominium? tamẽ traditio ſubſequens vna
cum uoluntate domini facit dominium
tranſire.ita tenet Pet.Phil.Cor.in cõſ.263.
in fi.in 3.uol.& idem in conſ.74.colum.3.
in 4. uolum. ubi dicit , quòd ſi res uendita
ſub conditione,tradatur,interim transfer-
tur dominium , & idem tenet. Bart.in leg.
non dubium. colum.fi.uerſi.ult. oppo. &c.
C.de le.ubi dicit,quòd licet ex contractu ,
qui fit contra legem , non tranſeat domi-
nium , tamen ex caſa putatiua propter il-
lum contractum bene tranſit,puta ex ratio
ne cum uoluntate domini prout ibi cla-
rius declarat Bald.in 10.oppo.per leg.3. §.
ſubtilius.ff.de cond.ob cauſam,& hãc opi.
tenet Matt.in d.conſt.ſancimus,in prin.in
9.not.Et licet uideatur obſtare,qa d. conſt.
prohibet alienationem,dũ dicit,non antea
concedimus alienare,&c. quo caſu uidetur
prohibere executionem contractus. ſ. do-
minij tranſlationem,ut inquit Bar.in l. cũ
lex.in fi.ff.de fideiu. tñ ad hoc reſpondeo ,
quia lex ultra procedit, dando actionẽ ui-
cino ad reuocandum , quo caſu tranſit do-
minium, ut dicit Bar. in l.1.§.ſi uir. in fin.
uerbis.ff.de acquir. poſſ. per.d.l.eleganter,
& ex his non teneo deciſio.Alex.in l.2.§.fi.
ff.de acti empt. quem allegaui ſupra. in 4.
argumento,nam referendo illud dictum in
hanc concl.non eſſet, uerum, ex quo ultra
procedit hæc conſt. Sed forte ſaluãdo Alc.
procedere, quando ſtatutum ultra non pro
grederetur.Iſta autem inueſtigatio non eſt
nimis neceſſaria, quia ſemper teneo, quod
tranſit reuocabiliter . Sed uolui eam attin-
gere pro ueritate eorum, quæ dixi in d. 4.
18 argumento 2. partis † Hoc præſuppoſito
propinquando ad ſolutionem huius q. fir-
mo concluſionem pro iſta 2. parte affirma
tiua,uidelicet,quod non obſtante donatio
ne uel permutatione admittitur uicinus
ad agendum iure congrui , per iura, & ra-
tiones allegatas pro 2.parte,& maxime,qa
pro ea habemus text. quaſi in terminis in
19 d.leg.1.§.res,quæ. † Quam confirmo,etiã
per text.in leg.fi.§.1.ff.ad Velleia.ubi licet
alias bona fidei emptor non teneatur re-
ſtituere fructus, tamen quando emit ab eo
qui tenebatur ad fructus ,tenetur etiam,&
ipſe , quia non debet eſſe melioris condi-
tionis donatarius , quam auctor ſuus. ut
dicit ibi Pau.de Caſt.ſic etiam in caſu no-
ſtro , non debet eſſe melioris conditionis
donatarius , quam ſuus auctor , qui tene-
bitur iure congrui , licet in eo ſit diuerſa
qualitas,prout erat in d.l.fin. §.1. Secundo
20 † confirmo, per bonum ſimile, nam peti-
tio hæreditatis non datur contra titulo
poſſidentem. lege. regulariter . ff. de pe-
tit.hær.& l.hær.C.eo.tit.& tamen quando
titulus habetur ab eo , qui poterat petitio
ne hæreditatis conueniri datur contra eũ,
non obſtante titulo.ita notanter tenet Bar.
in l.cog.circa.fin.C.de pet.hęr.& Bart.in l.
ſi rem,& præcium.ff.eod.titu. & ibi etiam
Pau.de Caſt.qui dicit,ꝙ ſi aliter diceremus

facile eſſet legem eludere,& hanc actionem
euitare. Idẽ tenet Pau.de Caſt.in conſi.138.
col.fi.in 2.uol. Sic etiam in caſu noſtro, li-
cet contra donatarium non habeat locum
ius cõgrui, tñ qñ habuit ab eo,qui poterat
iure congrui conueniri, prout eſt emptor,
debet ipſe quoq; teneri, ne ſit melioris con
ditionis, quam auctor ſuus, aliàs de facili
quilibet eluderet legem,ſimulando donatio-
nem, quæ ſimulatio eſt difficilis probatio-
nis,& quotidie uidi fieri iſtas ſimulationes,
& fraudes, inde mille periuria oriũtur,nam
nemo eſt tam liberalis,ut uelim rem, quam
emit pro ſe,alteri donare,cum nemo præſu
matur iactare ſuum. Sed per uiam colludij,
& ſimulationis fiunt hmõi donationes. Et
aduocati noſtri tpis cõiter dant pro conſilio
clientulis,ut rem emptam donent ad exclu-
dendum ius congrui, unde euidenter hoc fit
in fraudem legis,cui fraudi debemus obuia-
re, & ppea hæc ſecunda pars quam teneo,
21 uidetur tutior,& uerior.† Dicit tñ Bart.in
l.3.§.opus.ff.de alie.iud.mu.cauſa fac.quod
ſi conuentus petitione hæreditatis, aliena-
uit ante conuentionem, & ſic abſtulit actio
nem actori, tenetur actione in factum ex il
lo edicto. unde per illud dictum teneri poſ-
ſet,quod emptor,qui donat, ne patiatur iu-
dicium ſuper iure congrui, poteſt conueni-
ri actione in factum ex illo edicto. Tertio,
22 † confirmo hanc concluſionem, quia quan
do oĩs alia ratio ceſſaret,negari non poſſet
quin uicinus, qui eſt fraudatus iure ſuo per
dictam donationem,poſſit agere contra do
natarium actione reuocatoria ex illo edi-
cto,quæ in fraudem creditorum, ut hr̃ in §.
item ſi quis in fraudem.inſt.de actio.quo ca
ſu, qñ debitum eſt in ſpecie, prout in caſu
noſtro,fit reuocatio,etiam non facta excuſ-
ſione,ſm Bald.in rub.C.de reuo his,quæ in
frau.cre. col. 1.& Iaſ.in d.§.item ſi quis in
fraudem,colũ.14.uerſi.2.principaliter, &c.
23 Ex prædictis reaſſumo † ſolutionem huius
q.per quatuor concluſiones,quarum tres pri
mæ ſunt claræ, & indubitatæ, quarta uero
eſt aliquantulum dubia.Et prima concluſio
clara ſit iſta,uidelicet ſi aliquis emit fundũ,
& incontinenti ſine alio interuallo ipſum
donat,uel permutat,cenſetur facere in frau
dem,& habet locum ius congrui,etiam ha-
beret locum actio reuocatoria ex edicto,
quæ in fraudem creditorum,per tex. & ibi
Abb.in 3.not.in cap.officij,de elect. ubi in-
greſſus ad monachationem ſi ſtatim elegit
in prælatum,præſumitur in fraudem pp bre
uitatem temporis. Et hanc ponderationem
fecit mihi quandoque peritus iuuenis domi
nus Bernardinus de Lupo de Caſtro mõtis
Melonis, aſſerens ſe quidem ita obtinuiſſe
in facto. Et iudicio meo dixit merã ueritа-
tem,quia ex breuitate tpis multa mala præ
ſumi ſolent,vt no.Bar.in l.ſi uentri.§.fi.ff.de
priuil.cre.& in ſpecie,ꝙ præſumatur fraus,
tenet Petr.Phil.Corn.in conſi.217. colum.
fin.in 3.uol.& Pet.de Anc.in conſ.169.col.
24 2.& conſil.257.col.2. per † hæc infero, ꝙ
qñ in eodem inſtr̃o appareat emptio,& do-
natio,cenſetur facta donatio in fraudem iu
ris congrui,& uicinus admittit ad reuocan-
dum.unde non ſine cauſa. Seb.in conſue.ſi
quis emit ſuper uer. poſſidet, mouet iſtam
quæſt.& dicit,pone, ꝙ quis emit hodie, &
cras, uel poſtea donat,&c. & eodem modo
loquitur Matth.in d.cõſt.ſancimus,§.licet,
in 6.no.nã in q. ponitur interuallum unius
diei,ut ſit quæſtio dubitabilis,quia ſi ſtatim
donaret,eſſet ſine dubio, quia fraus præſu-
mitur. Secunda concluſio † eſt,quando do-
25 natio fieret coniunctæ perſonæ,nam præſu
mitur fraus ratione coniunctionis.l.data,&
ibi Bald.C.de do. & Iaſ. in d.§.item ſi quis
in fraudem.col.7.inſt.de actio. Dicit tamen
Bar.in l poſt contractum.ff.de do.ꝙ ſola cõ
iunctio ſanguinis non facit præſumi frau-
dem,niſi alia coniectura concurrat. Vnde
ſi remanet donator in poſſeſſione rei, ſine
dubio præſumitur fraus, & iſtis duobus con
currentibus teneo hãc concluſionem pro in
dubitata,per l.ſicut.§.ſuperuacuum.ff.quib.
mo.pig.uel hypot.ſol.Ex quibus infero,qđ
quando pater,& filius ſimul habitant,& pa
ter rem emptam filio donat,& ipſe remanet
in gubernatione rei,ſine dubio habet locum
ius congrui,quia præſumitur fraus. Tertia
26 † concluſio eſt, quando emptor permutat
rem cum frumento, uel alia re mercantili,
& dictum frumentum ſtatim uendit nam
tunc habet locum ius congrui, ac ſi uere ab
initio res uendita eſſet, & iſtam concluſio-
nem amplio procedere,etiam in primo con
tractu,ut quando quis permutat rem ſtabi-
lem cum alia merce uenali, & dictam mer-
cem uendit, nam habebit locum ius cõgrui
in iſto caſu,ſicut in quolibet contractu uen

ditionis,text eſt notabilis quẽ non reperio
ab alijs põderatũ ad hoc,in l.ſed Iulianus,
§.mutui datio,ff.ad Maced. per quem tex.
notabiliter amplio materiã iuris congrui,
ut procedat in iſto contractu,innominato.
27 Quarta concluſio † dubia eſt,qñ uerè em-
ptor donat,uel permutat,cũ interuallo tpis
& ceſſat omnis coniectura fraudis,an tunc
habeat locũ ius congrui; Et licet hactenus
iſta concluſio non fuerit per alium attenta
ta affirmatiue, ita ut uideat uelle ponere
os in cęlum,dicendo contra auctoritatem
tãtorũ uirorũ,uidelicet Sebaſt. & Matth.
quos retuli ſupra *in* 3.arg.1.partis,tñ quia
in contrarium habemus legẽ.ſ.d.§.res,quę
& rationes magis urgentes teneo cõtrariũ,
& in iſta cõcluſionem etiam firmo deciſio
nem affirmatiuam ſ.ꝙ habeat locũ ius cõ-
grui,per rationes ſupra allegatas,& pręſer
tim,qa hęc uia eſt magis tuta pro nobis ad
uitandũ machinationes fraudum, & periu
riorũ. Et quia in iſtis ſum teſtis de uiſu,&
auditu, nam pluries uidi cõſultum eſſe ab
aduocatis noſtri temporis, dum uadũt ad
eos aliqui emptores, qui cupiunt exclude-
re uicinos a iure congrui,& in rei ueritate
nullum habent animum,donandi. Et dicti
aduocati dicunt, uade & dona iſtam rem
alicui amico tuo,& ita excludes uicinum,
unde cliens ſequendo conſilium aduocati,
facit cõtractum donationis, & intrinſecus
habet intelligentiam cum donatario,ut ſit
ſimulatio. Et tñ, quia donatio fit ex inter-
uallo, non poteſt probari aliqua præſum-
ptio fraudis unde uicinus uidẽs ſe deluſum
defert iuramẽtum donatori, & donatario
qui ambo iurant donationem eſſe ueram,
& cum aliud probari non poſſit in contra-
rium,ſuccumbit,contra ueritatem, & ille
duo peierant in perniciem animarũ ſuarũ.
Et ppea ad euitanda iſta ſcandala deberet
hæc mea cõcluſio,ſi aliquid dubij haberet,
per Cæſaream deciſionẽ approbari,ut præ
cludatur uia iſtis machinationib. & periu-
28 rijs. Supereſt † modo reſpondere ad ar-
gumenta in cõtrarium adducta pro prima
parte, quæ in rei ueritate multum urgent.
unde non obſtat primum, quia dato, ꝙ ſit
actio in rem ſcripta, tñ datur contra poſſeſ
ſorem,& ſic nullum eſt contrarium,& lice
poſſideat titulo donationis tñ lex iniecit
vinculum ante donationem,unde tranſiuit
in donatarium cum onere ſuo,per d.l. pri-
mã.§.res,quæ. & per d,l.1.§.fi.ff.ad Velle.
& per alias rationes adductas pro 2. parte.
26 Non obſt. † ſm argũ, quia iſtud.ſ.ꝙ ius
congrui non detur contra ſingularem ſuc-
ceſſorem,non eſt inductum per conſt. ſan-
cimus,ſed ſolum per conſue. Neapo. & ita
procedãt oẽs deciſ. Seb. allegatę in d.2.arg.
nam ex quo ipſe commentatur ſuper dicta
cõſuetudinẽ,debent ſua dicta intelligi ſm
ipſam conſuetudinem.ſ. ut procedant ſolũ
in ciuitate Neapolis, & eius diſtrictu, non
autẽ in alijs locis,& ciuitatib.huius regni,
in quib ſeruatur ius cõe.d.conſt.ſancimus,
quæ nullũ uerbum facit de hoc.ſ.ꝙ ſingu-
laris ſucceſſor non teneatur iure congrui.
Imo in iure cõi reperitur contrarium. Nã
ius ortum contra auctorem,tranſit contra
ſingularem ſucceſſorem.l.in hoc.§.ſi inter.
ff.cõi diui maximè, qñ eſt ius in rem ſcri-
ptum,prout eſt iſtud,ut per Bart.& doctor.
in l.ſi tertius.§.ſi quis prius.ff.de aqua plu
uia arcen.pro hoc eſt tex.in l.3.§. fin.ff.ad
exhiben. Et licet in ſucceſſore non ſit illa
qualitas apta ad ius congrui pp titulũ do-
nationis, tamen iſte titulus procedit à ra-
dice infecta ex titulo auctoris,propter uin
culum antea iniectum,& propter ius quæ-
ſitum uicino,per d.§.res quæ. Nec eſt bona
ratio in terminis noſtris,quã aſſignãt præ-
facti doctores.ſ. ꝙ iſtud quæſitum durauit
tantũ,quantum durauit poſſeſſio,quia cõ-
cederem cõtra ſolum emptorẽ, ex eo,quia
eſt ius in rem ſcritũ,ſed non reſpectu ſuc-
ceſſoris, Verum, ipſi bene loquuntur in ter
minis illius conſuetudinis, q̃ loquitur per
dictionem taxatiuam tantum ſ.contra uni
uerſalem ſucceſſorem,& ſic excludit ſingu
larem,quòd non facit illa conſt. ſancimus.
30 Non obſt. † quod d.conſt.ſancimus, dicit,
ꝙ uicino licitum eſt extraneos emptores
oĩno repellere, & ſic non loquitur de ſuc-
ceſſore ſingulari. unde ur̃ ꝙ ſolùm contra
emptorem dirigatur hęc actio, ut dicit ibi
Matt.in §.vt infra 30.in 11.no.qui ex quo
nõ ſe adſtringit ad uniuerſalem,ſicut facit
illa conſuetudo,debet intelligi etiã de ſuc-
ceſſore ſingulari, & habẽte cauſam ab em-
ptore cuius factum reputatur factum ſui
auctoris.l.ſi indebitum.§.fi.ff.rem ra.ha.&
d.l.fi.§.1.ff.ad Velle.& d.l.3.§.ff.ad.exhib.
quia intelligitur de iuri cõi,ut in rẽ ſcriptã

poſſit illam exercere contra auctorẽ ſi poſ
ſidet, alias contra ſingularem ſucceſſorem.
Ad tertium argũ reſpondeo pro ſaluando
auctoritatem dictorũ doc. q̃d procedit eo
rum dictum, ſecundum conſuetudines Neapolita
nas, nõ aũt ſecundum cõſt. ſancimus. Nec. ob. tex.
in d. conſt. uer. cã uero dotis, &c. ubi gene-
raliter dr̃, q̃ cauſa donationis, uel permuta
tionis õẽs pñt alienare, quia ille. §. loquitur
de primo alienante, non aũt de emptore, q.
poſtea donauit. Nã ĩ prin. poſuerat regulã,
ut nullus poſſit alienare, niſi facta prius re-
quiſitione poſtea uero ponit fallentiam. ſ.
ut liceat alienare cauſa dotis, ẽt ſine requi
31 ſitione. Ad quartum † argũ reſpondeo eo
dem modo. ſ. quod iſta deciſio ſacri conſi-
lij fuit lata inter ciues Neapolitanos, qui
ligantur dicta conſuetudine. unde non pro-
cederet in alijs, nam conſuetudines Neapo
litanæ non habent locum in rebus exiſten
tibus diſtrictum Neapolis, ut not. Seba. in
prœm. conſuetudinum, ſuper uer. diſtrict.
& in conſue. ſi quis uel ſi qua. ſuper uer. in
bonis omnibus, & in cõſue. pupillus ſuper
uer. bona & in conſuet. in bonis in fi. ſuper
uer. nõ habet. & Bal. in l. 2. col. fi. uer. & ideo
ſi conſuetudo, &c. C. quæ ſit lon. conſuetu.
32 Ad quintum, & † ultimũ reſpondeo, q̃d
iſta non eſt extenſio. Nam repellendo ſuc-
ceſſorem, repellitur. & emptor præterea in
correctorijs fit extenſio ad caſum ſimilem,
qñ unica tñ rõ aſſignari põt ut de hoc eſt
glo. ĩ l. quamuis. C. de fideic. & Iaſ. in §. om
nium, col. 7. inſti. de act. & Alex. in conſ. 48
col. 2. in 1. uol. ſed hic non poteſt aſſignari,
niſi una ratio. ſ. fauore cõiunctorum. ergo
habetur pro expreſſa, & procedit ẽt in ſuc-
ceſſore. Præterea, cauſa uitandi pactum fit
extenſio in correctorijs, ſecundum Alex. in l. Pom
ponius. §. præterea. ff. de acq. poſſ. Sed ſi iſta
extenſio nõ fieret, quilibet fraudaret legẽ
faciendo ſibi ſucceſſorem, & ſic peccaret.
Præterea, quando lex noua dat actionẽ in
rem ſcriptam cenſetur illam introducere
cum ſuis qualitatibus, & natura, quæ eſt vt
detur contra ſingularem ſucceſſorem. Vn-
de iſta non eſt uera extenſio, ſed potius uĩ
lex noua proprie loqui in caſu iſto. Vel poſ-
ſet dici extẽſio paſſiua, per ea, quę no. Bar.
33 & doct. in l. 2. ff. de leg. 1. Ex quibus † rema
net firma cõcluſio, & finalis in hac, q. q̃ in
ciuitate Neapolis, & eius diſtrictu ſeruatur
dictum Seb. & Matth. at nõ habeat locum
ius congrui contra donatarium talem. In
alijas autẽ ciuitatibus, & locis huius regni
ſeruaretur contrarium. ſ. q̃ habeat locum,
per ea, quæ ſuperius dicta ſunt. Et modus
agendi in iſto caſu eſſet, q̃ ambo citentur.
ſ. emptor ad recipiẽdum precium, & dona
tarius ad reſtituẽdam poſſeſſionem & hęc
concluſio uidetur mihi in puncto iuris ue-
riſſima, ac etiam in conſulendo, & iudicã-
do æquiſſima, adeo q̃ iudex, qui ſecundũ
ea, quæ tenui, iudicaret, non faceret litem
ſuam, cum bonis rationibus fulciantur, &
cõcluſio hæc ſit magis tuta pro anima, ad
euitandum fraudes, & machinationes per-
iuriorum, non obſtante q̃ hactenus in quã
pluribus cauſis fuerit per multos in contra
rium inaduertenter conſultum. Laus Deo.
Rob. Marant. Venuſ. V. I. D.

ADDITIO.

a Succeſſiua. Adde Tiraquel. in pręfat. i. pa. t
tract. de retract. nu. 78. uſque in fi. & in §. 7
glo. 14. nu. 22. 25. & ſeq. & nume. 35. 36. 37.
& 38. & per totam gloſ. uſque ad fin.
Ludouicus Alferius.

DISPVTATIO DECIMA

Vtrum ſi filia nupta renunciat bonis paternis, maternis, & fraternis, & moritur ante fratrem, mortuo poſtea fratre, an filij ſororis renunciantis ſuccedant una cum auunculis in hæreditate fraterna, non obſtante renunciatione matris cum iuramento, maxime ſi ſunt hæredes matris.

1 *Filia quæ renunciauit bonis paternis, maternis, & fraternis, ſi moriatur ante fratrem ſuperſtitibus filijs, deinde moritur frater an filij ſuccedant non obſtante renunciatione matris.*
2 *Hæres tenetur habere ratum factum defuncti, nam poteſt defunctus obligare ipſum, & eius bona.*
3 *Ius accreſcendi eſt potentius ſucceſſorio edicto, & illud impedit.*
4 *In feudo ex pacto, & prouidẽtia filius non poteſt ipſum habere, ſi repudiat hęreditatẽ patris, num. 36*
5 *Nepotes ex filia excluduntur, ſi ſunt hęredes matris.*
6 *Renunciatio quę fit per contractũ, & pactũ eſt potẽtior, quàm illa quę fit ſimpliciter.*
7 *Hęres adeundo hęreditatem cenſetur quaſi contrahere cum his, cum quibus defunctus contraxit, num. 41.*
8 *Renunciatio matris nõ nocet filijs in iure proprio filiorum, quod non habent ex perſona matris, nu. 34.*
Filia renũcians ſucceſſionis paternę maternę, & fraternę, cenſetur renunciare ſub conditione ſi ſucceſſio ſibi deferatur, nu. 13.
9 *Filij mortua matre ſubintrant eius locũ & ſuccedunt auunculis ex perſona propria nõ ex perſona matris, nu. 11. 44.*
10 *Exhęredatio factę de filijs non nocet nepotibus, quando filij moriuntur ante teſtatorẽ, numero. 11.*
Nepos præteritus ab auo rumpit teſtamentũ quando filius moritur ante auum, num. 11
14 *Filia ſi renunciat bonis paternis tantum, an iſta renũciatio ſit alicuius utilitatis, maxime in regno.*
Renunciationes filiarum ſolent patres recipere pro ſe, & hęredibus.
Filia quę renunciauit bonis paternis, ſuccedit nihilominus patri moriẽti ſine alijs, niſi faceret teſtamentum, & alium hęredem faceret, nume. 15.
15 *Renũciatio filiæ in bonis paternis cenſetur fieri fauore maſculorum, vnde illis mortuis uiuo patre ſuccedit, non obſtante renunciatione.*
Renunciatio filiæ in bonis patris habent locũ ſi maſculi nolũt ſuccedere patri, alias ſecus.
Filia ſemel excluſa a bonis patris cenſetur perpetuo excluſa.
16 *Soror ſuccedit fratri in bonis paternis, non obſtante, quòd renũciauerit bonis paternis, quia nunc non dicuntur paterna, ſed fraterna, nume. 28*
Renunciatio filię in bonis paternis non impedit eam ſuccedere, fratri in d. bonis ab inteſtato morienti num. 38
17 *Filia excluſa per ſtatutum, uel renunciatione à bonis patris ſuccedit una cũ nepte ex filio maſculo pręmortuo uiuo patre ſecus ſi poſt patrem moriatur.*
Neptis ex filio non excludit amitam a ſucceſſione aui.
Neptis ex filio excluditur per patruum ſuum a ſucceſſione aui.
18 *Nepos ex filia excluditur per patruũ, ex quo uenit à radice infeſta.*
19 *Filia renuncians bonis paternis cum pacto quãuis amplo, poteſt nihilominus petere legitimam, niſi ſpecialiter legitimę renunciauerit.*
Legitimæ ſupplementum poteſt peti non obſtante, quod legauerit aliquid pro legitima cum clauſula, quòd plus peti non poſſit.
20 *Filia excluſa per conſtitu. regni debet cõgrue dotari, & dos non debet eſſe minor legitima.*
Paragium ſuccedit loco legitimę, & non debet eſſe minus legitima.
21 *Filia dotata a patre ſemper cenſetur cõgrue dotata etiam ſi habeat minus legitima.*
22 *Legitima nõ conſideratur in uita patris, ſed pro ea habetur reſpectus ad tẽpus mortis.*
Legitimam non tenetur pater aſſignare filio in eius vita.
Filius viuente patre nullum habet ius in bonis eius.
Filia dotata a parte non poteſt dicere ſe incongrue dotatam, non obſtante quod ſint auctę facultates patris tempore mortis, quia etiã poterant diminui.
Pater diues ſi dat modicam dotem filię pręſumitur dolus re ipſa.
23 *Filia an poſſit petere ſe adęquari eius ſorori, quę habuit maiorem dotem.*
Pater habens plures filias, an poſſit maiorẽ dotem dari umquàm alij.
24 *Legitimę fructus poſſunt peti in omnibus caſibus, quibus poteſt legitima peti ſuper bonis alicuius.*
Fructus legitimę debentur a die mortis patris vna cum ipſa legitima.
25 *Filia renunciãs ſucceſſioni patris, & legimę, poteſt ſuccedere patri ex teſtamento, idem ſi ſit excluſa per ſtatutum.*
Filia quę renunciauit patri, & fratribus de nõ ſuccedẽdo, nec ex teſtamento, nec ab inteſtato põt ſuccedere nihilominus ex teſtamẽto.
26 *Filia quę renunciauit bonis paternis, & legitimæ propter dotẽ ſi pater in ſuo teſtamẽto inſtituit eam in vno tareno, poteſt petere ſupplementum legitimę ex cauſa teſtamenti, non obſtante renunciatione.*

Legitimę

Legitima ſupplementum petitur ſecundum iudicium teſtatoris, & non contra.

Teſtamentum patris melius eſt, quod nullam faciat mētionem de filia dotata, quam quod inſtituat eam in uno tareno, & male faciūt notarij, qui conſulunt.

27 *Filia dotata non excluditur per neptē ex filio premortuo poſt mortem patris ante aditam hæreditatem non obſtante tranſmiſſione.*

28 *Renunciatio filij in bonis matris prodeſt fratribus.*

Filia non excluditur à ſucceſſione materna per conſtitutionem in aliquib. ſed in ciuitate Neapolis excluditur per conſuetudinem.

29 *Filia ſi renunciat bonis etiam fraternis, mortuo uno fratre ſuccedunt alij fratres, uel ſorores expulſa renunciante, ſed mortuis omnibus fratribus & ſororibus ſuccedit non obſtante renunciatione.*

Soror non ſuccedit fratri, uel ſorori extante fratre maſculo, quando fuit dotata, & hoc ſecundū conſuetudinē Neapolitanā tantū.

30 *Nepotes ex filia, quādo agitur de ſucceſſione aui, omnino excludūtur ſtantibus maſculis ſiue filia mortua ſit uiuo patre, ſiue non, ſiue renunciauit ſiue non, & hoc per conſtitutio. in aliquibus.*

31 *Nepotes filia excluſa per ſtatutum, uel per renunciationem ſuccedunt quādo maſculi ſunt uiuo patre.*

32 *Nepotes an ſuccedant in bonis auiæ maternæ non obſtante renunciatione matris, quando mater moritur uiua auia.*

33 *Soror dotata a fratre ſi renūciauit bonis fraternis, excluduntur eius filij a ſucceſſione dicti fratris, ſiue moriatur ante, ſiue poſt eorū matrem.*

35 *Collatio non habet locum quando agitur de ſucceſſione collateralium, ſed ſolum quando deſcendentes ſuccedunt accedentibus.*

36 *Ius accreſcendi ceſſat quādo filia moritur in uita patris.*

37 *Inuentarij confectio non eſt neceſſaria nepotibus, & quorū intereſt renunciare bonis fraternis, & mater mortua eſt ante fratrem.*

Inuētarium operatur ſeparationem bonorum & quod hæres non teneatur ultra uires hæreditarias.

38 *Opinionem communem nō debemus relinquere propter nouam phantaſiam unius doct. et iudex qui non ſequitur communem opinionem facit litem ſuam.*

39 *Hæres an ligetur iuramento defuncti.*

40 *Feudi inueſtiturā tenetur hæres habere ratā etiam ſi inueſtiens moriatur antequam feudum ſibi aperiatur.*

42 *Filia renuncians hæreditate paterna ſi enormiſſimè lædatur, ut quia pater eſt multum diues, poteſt conuenire petita abſolutione a iuramento.*

43 *Filia quæ primo iurat non renunciare, ſi poſtea renūciet cum iuramento, non præiudicat ſibi ſecundum iuramentum contra primum.*

Cautela pro muliere, quæ uult renunciare bonis ut primo proteſtetur, & iuret quod non ſponte renunciet.

Renunciatio filiæ in bonis paternis, maternis, & fraternis qualiter debet fieri, ut noceat nepotibus, & de eius forma, & cautela.

a FILIA *a* quædam † a patre dotata, in
1 die uotorum renunciauit, 1. ut aſſolet fieri, bonis paternis, maternis, &
fraternis, promittens nihil unquam petere
de bonis prædictis, nec per ſe, nec per hæredes. Moritur pater, & mater ſuperſtite filio,
& duabus filiabus ſ. illa, quæ renunciauit,
& altera in capillo ſucceſſiue mortua eſt
filia, quæ renunciauit ſuperſtitibus filijs
ſuis & hæredibus, qui maternam hæreditatem adiuerūt. Deinde ultimo loco moritur
eius frater ſine liberis, ſuperſtite ſorore in
capillo, & ſuperſtitibus nepotibus ex ſorore, quæ renunciauerat quæritur an iſti nepotes ſuccedant in bonis auunculi ſui, una
cum matertera non obſtante renunciatione matris, ex quo mater mortua fuit ante
fratrem cuius bonis renunciauerat. Et pri-
2 mo, pro † parte negatiua, quòd dicti nepotes non ſuccedant, imo penitus excludantur
adducitur. Nam cum dicti filij ſit hæredes matris, tenentur habere ratam renunciationem matris, quæ iuramento fuit confirmata, per capitulum quamuis, de pact. libro. 6. unde non poſſunt contrauenire, leg.
cum à matre. C. de rei uendi. leg. ex qua per
ſona. ff. de regul. iur. Hinc dicit in terminis
noſtris Philip. de Franchis in d. c. quamuis,
quòd filij hærede matris, non poſſunt cōtrauenire renunciationi factę per matrē quando mater promiſit, nec per ſe, nec per hæredes ſuos contrauenire, poteſt enim defunctus obligare hæredem, ut d. l. cum à ma-

tre,

tre, & ibi per docto. & Bald. in l. iubemus. §.
ſanè, in fi. C. de ſacroſan. eccle. Item non ſolum perſonam hæredis, ſed etiam bona hæredis obligare poteſt, habetur in deciſ. 26. &
deciſio. 111. conſil. Neapol col. fin. Item iuramentum defuncti ligat hæredem, ut no.
Bart. in l. cum quis. §. codicilli, in fi. ff. de leg.
3. & Ioan. Andr. in nouella, in d. cap. quam-
3 uis, & ibi etiam. Gem. Secundo † adducitur
quòd licet alias dici poſſet, quod ex quo mater eſt præmortua filij ueniunt ex perſona
propria non ex perſona matris, hoc nō poſſet aliter intelligi, niſi per ſucceſſorium edictum, ſed quia in illo gradu, in quo erat mater, extat alia ſoror in capillo, quę immediatè ſuccedit fratri, certum eſt, quo portio ſororis renunciantis accreſcit alteri ſorori in
capillo, quia ius accreſcendi impedit ſucceſſorium edictum, & eſt eo potentius, ſecundū
Bal. in l. meminimus in fi. per illum text. C.
de leg. hær. unde nepotes excluduntur quocunque iure ueniant, & ita expreſſe tenet
4 Phil. Dec. in conſ. 181. col pen. Tertio † quia
in feudo ex pacto, & prouidentia filius non
poteſt ipſum habere, ſi repudiat hęreditatē
patris, & tamen illud feudum non habet ex
perſona patris, ſed ex perſona propria, ex ꝓuidentia concedentis mediante legis diſpoſitione, vt eſt tex. & ibi And. de Iſer. & Alua.
in c. 1. an agnatus, &c. licet ſecus ſit in agnato, ut ibi dicitur, & ibi aſſignatur ratio per
doc. Vnde ſi uult filius habere feudum tenetur, ut hæres ad oīa debita paterna, niſi faciat inuentarium, ut dicit ibi Andr. eodem
modo in caſu noſtro, licet filij ueniant ad
bona auunculi ex perſona propria, tamē ex
quo ſunt hæredes matris, tenetur ad onera
matris, & per cōſequens debēt ratificare pa-
5 ctum matris. Quarto, pro iſta † parte adducitur in terminis auctoritas Seb. in conſu. ſi
moriatur in glo. ſuper uerſi. ipſi ſucceſſores,
in fi. uer. ex hoc igitur quæro, &c. ubi in terminis noſtris format hanc q. & tenet, quod
nepotes ex filia excluduntur, ſi sūt hæredes
matris, & non ſuccedunt una cum auunculis, licet mater ſit mortua ante fratrem, cuius Seb. magna eſt auctoritas in hoc regno.
6 Quinto pro † iſta parte adducitur. Nam fit
differentia, quādo renunciat ſimpliciter cū
iuramento, & qn̄ facit contractum cum pacto de nō petendo, & cedit, ac donat oē ius
ſuum ꝑ ſe, & hæredes ſuos in forma cauta,
nam primo caſu poſſet tolerari, quod talis
renunciatio non noceat eius filiis, qui uenient ex perſona propria, & ita poſſent procedere ea, quæ not. Bart. & doct. in l. qui ſuperſtitis. ff. de acqu. hær. Videtur enim talis
renunciatio perſonalis, & tollit ſolum obſtaculum ipſius matris renunciantis. Vnde nō
extenditur ad filios, ſed quando mater donat per contractum omne ius, & renunciat
per uiam pacti in ampla forma, obligando
7 ſe, & hæredes ſuos, debent † filij omnino
excludi, nam adeundo hæreditatem matris
cenſentur quaſi cōtrahere cum his, quibus
mater renunciauit, l. apud Iulia. §. fin. ff. ex
quib. cau. in poſſ. ea. Iſta enim renunciatio
ſolet fieri patri, uel fratribus, qui recipiunt
ea pro ſe, & hæredibus, unde mortuo fratre,
eius hæres eſt ſoror in capillo, ut habetur in
deciſio. 161. conſil. Neap & ibi traditur hæc
differentia, quando donatio fit per contractum, & quando ſimpliciter renunciatur,
ergo adeundo hæreditatem, cenſetur quaſi
contrahere cum dicta ſorore in capillo, approbando contractum matris. Pro parte
8 † uero contraria affirmatiua, ſcilicet, quod
imò dicti nepotes admittantur, non obſtante cōtractu, & repudiatione matris, adducit
primo, quia iſte contractus, & renunciatio
matris habet tacitam conditionem annexā
ſcilicet, ſi ſucceſſio ei deferatur, quæ conditio impleretur, quādo ſoror moreretur poſt
fratrem, ſed quando moritur ante fratrem,
conditio euaneſcit, quia nunquam fuit delata ſibi hæreditas: ergo renunciatio habetur
pro non facta. Ita in terminis, tenet Pau. de
Caſt. in d. l. qui ſuperſtitis, col. 1 & ibi etiam
Franc. de Aret. in. 7. col. & Imo ff. de acquir.
hæred. idem tenet Bald & Alex. in l. pactum
dotali. C. de colla. & Bal. in l. fin. col. 4. C. de
pac. & Soc in conſ. 183. col. 2. in 2 vol. Vnde
nepotes debet ſuccedere, quia renunciatio
nullum præbet eis obſtaculum. Ex quo pro
nō facta habetur, & prædictis adde Soci. in
conſil. 91. col. 2. in 1. uol. Secūdo adducitur,
9 † nam quando ſoror renuncians moritur
ante eum, de cuius hæreditate agitur, filij
ſubintrant ſtatim in locū matris, nō ex perſona matris, ſed ex perſona propria, ex beneficio legis tradito, in auth. ceſſante. C. de
leg. hęr. adeò, ꝙ repræſentant illum eūdem
gradū, quem repræſentat ſoror in capillo.
Ita tenet Bart. in l. 1. §. ſi fil. ff. de coniug. cū

eman-

eman.lib.& Barto.Imo.Pau.de Caſt.Fran.
de Aretin & communiter docto. in d.leg.
qui ſuperſtitis, & Barto.in l.2. C.de lib.
pteri. & Ale. in d.l.pactum dotale.& ibi ēt
Pau.de Caſt.& idem Pau.in conſi.164.col.
5.in 2.uol. Si ergo eſt ius proprium filiorū
ſequitur, ꝙ illi non cenſetur per matrem
renunciatum.unde poſſunt ſuccedere. Ter-
30 tio,pro iſta † parte adducitur tex in l.ſi quis
filio.ff.de inîu rup.ref. ubi ſi teſtator exhæ
redat filium ſuum, qui moritur ante teſta
torem, talis exhæredatio non nocet nepo-
tibus ex illo filio, ex quo habetur pro non
facta,ergo eodem modo minime debet no
cere renunciatio,cum validum ſit argumē-
tum de exhęredatione ad renunciationem
prout hoc ſimili argumento vtitur Pau. de
Caſt.in d.l.qui ſuperſtitis,col.2.Quarto ad
21 ducitu † tex:in l ſi quis poſthumos.ſi filiū.
§.2.reſpon.ff.de li.& poſt.ubi nepos præte
ritus rumpit teſtamentum, quādo filius ex
hæredatus moritur ante patrem,& hoc nō
eſt ex alio niſi quia nepos ſubintrat locum
& uenit ex perſona propria. nam ſi ueniret
ex perſona patris,noceret ſibi exhæredatio
patris,ſed nō nocet, quia patri non fuit de
lata hæreditas,ita & in caſu noſtro, exclu-
ſio matris mortuę ante fratrem,non nocet
nepotibus ſubintrantibus locum ex per-
ſona propria, & ad idem eſt textus confor-
mis in l.ſi patronis.§.fina.ff. de bon lib. &
in l.quoties in fi.ff.de nouatio. Quinto,ad
22 ducit † doct.& Barto.in d.l.qui ſuperſtitis
uer.item uide, quædam mulier,&c. ubi te-
net expreſſe, ꝙ etiā filijs ſint hæredes ma-
tris,renunciātis ac mortuę ante eum,de cu
ius hęreditate agitur ſuccedunt non obſtā-
te renunciatione matris. Ex quibus ratio-
nibus hincinde adductis,caſus iſtæ. reddit
13 valde dubius. † Pro ſolutione huius quæ-
ſtionis,concludo & firmo hanc 2.partē tan
quam magis communem, & meliorib. ra-
tionibus fulcitam, & maxime per primum
argumentum, ad quod nullus doctor, qui
uult tenere primam partem, poteſt reſpon-
dere.ſ.ꝙ renunciatio cenſetur facta ſub cō
ditione,ſi ſucceſſio deferatur,ſed quia non
fuit delata,defecit conditio, & habetur ꝓ
non facta,l.Meuius,& l.qui hær.ff.de cōd.
& dem. nam ſicut conditio expreſſa impe-
dit natiuitatem actionis,ita etiam,& cōdi
tio tacita,ut eſt glo. no.in l.item quia.ff.de
pac.quā ad hoc ponderant ibi Alb. de Ro.
Alex.Iaſ.& communiter doc.& gl.in l.2.§.
creditum.& ibi Iaſ.in 2.col.ff.ſi cer.pet.per
l.cedere diem. ff.de uerb.ſig. Ante ergo, q̄
ſit purificata iſto conditio per delationem
ſucceſſionis,nullum ius eſt ortum per talē
renunciationem,ergo ceſſante conditione,
ceſſat renunciatio,& per conſequens id,qđ
non eſt, non poteſt opponi filijs ſuccedere
uolentibus c. non præſtat de reg. iur. lib.6.
Poſſunt enim dicere filij, ꝙ eorum mater
nunquam renunciauit,ex quo non habuit
effectum renunciatio, & hæc reſponſio iu-
dicio meo ſola tollit omnia argumenta cō
14 traria,ſiue ſint filijs hæredes.ſiue nō.Et † vt
habeatur plene hæc materia,expediam eā
per nōnullas notabiles concluſiones.Et pri
ma concluſio ſit iſta, Quando filia renun-
ciat bonis paternis tantum,nulla facta mē
tione maternis,nec de fraternis iſta renun
ciatio eſt nullius utilitatis,ſi extant filij ma
ſculi,& filia renuncians eſt dotata de para-
gio,quia etiam ſine renunciatione erat ex-
cluſa a ſucceſſione paterna propter dotem,
per conſt.in aliquibus Sed ſi tempore renū
ciationis non extabant maſculi,ſed ſolum
aliæ ſorores tunc prodeſt iſta renunciatio
ſororibus quia ipſæ ſolæ ſuccedēt patri ex
cluſa hac,quę renūciauit,& ratio patet ad
ſenſum,quia pater ſolet recipere iſtas renū
ciationes pro ſe,& hæredib.ſuis,unde mor
tuo pater remanent hęredes illę filiæ quæ
non renunciauerunt ergo eis accreſcit iſta
renunciatio,ut habetur in dec.161.conſil.
Neap. ubi idem dicitur quando renuncia-
tio ſit fratri & hæredibus per ea, quæ not.
Ange.in conſi. 52.inc.dominus Gilius,&c.
col.fi.& Pet.Phi.Cor.in conſi.292.ubi ple-
ne in 3.uol. & Seb.in conſu.ſi moriatur,ſu
per uerſicu.ipſi ſucceſſores,&c. Sed ſit tem
pore mortis patri non extarent alij filij, ne
que maſculi neque fœminæ,niſi ipſa ſola,
quæ renunciauit,tunc ſuccedit non obſtā-
te renunciatione,ex quo in illo gradu non
eſt alia pſona, quæ faceret ſibi obſtaculū,
unde ipſa eſt hæres patris,qa in primo gra
du reperitur,& ſua renunciatio non ſe ex-
tendit ad iſtum caſum, qn̄ ſola remaneret,
& hoc ꝓcedit patre mortuo ab inteſtato.
Secus eſſet,ſi feciſſet teſtamentum,& aliū
ēt extraneū feciſſet hæredem,quia ille ſuc
cederet excluſa hęc filia ex quo renūciatio
itſa

fuit recepta pro ſe & heredib.& ille eſt hæ
res.ita hæc omnia tenet pulchre Ange.in
cōſ.52.& Petr.Phil.Cor.cōſ.291.in 4.vol.
Soc.in con.150.colu.25.in 1.uol.& habe-
15 tur aliquid in d.dec.161.infi.Secūda † cō
cluſio ſit, Quando filia renūciat bonis pa
ternis uiuo patre,& maſculi extant,& po-
ſtea moriantur admittitur filia ad ſucceſ-
ſionem non obſtante renunciatione.Ita te
net Bald.in l.pactum dotale uer.4.quęro,
&c.C.de col.& ibi ēt Pau.de Caſ.in 2.col.
uer.item quęrit,&c.ubi aſſignat rationē.ſ.
ꝙ talis renunciatio cenſetur facta fauore
maſculorū, & intelligitur reb.ſic ſtantib.
idem tenet Alexa.in l.ſtip.hoc modo, col.
4.ff.de uer.obl.& Ale.in cōſ. 26.colu.4.in
3.uol.& Seb.in cōſu.ſi.moriatur,in uer.ip
ſi ſucceſſores,&c.Qđ tn̄ intellige,& decla
ra,qn̄ maſculi moriūtur uiuo patre.Ita lo
quuntur deciſ. ſupra alle.Idē eſſet,quādo
extarēt maſculi tēpore mortis patris ſed
nollent patri ſuccedere,quia talis renūcia
tio cenſetur facta in fauorem maſculorū,
qui uolūt ſuccedere patri,ut tenet Soc.in
cōſ.85.col.fi.in 1.uol.& mod.in l. Gallus.
§.& qđ ſi tantū.ff.de li.& poſth.& colligit
ex dictis Bart. in l.fi.ff.ad Ter. in quātum
ponderat. ꝙ maſculi adeant hęreditatem.
Secus eſt, qn̄ maſculi extarēt & adirēt hę-
reditatē patris,nā quāuis poſtea moriant̄,
tamē filia nō ſuccedit in bonis patris, qa
ſemel excluſa,cenſetur perpetuo excluſa,
ſicut qn̄ excludit̄ per ſtatutū.Ita tenet Bal.
in c.1.§.1.epiſcopū uel Abb. in uſibus feu.
& Bal.ī auth.ſed ſi quis,col.3.uerſi.& per
hoc ir fertur,&c.de ſec.nup. & Ale.in cōſ.
20.colu.4. & conſ.2.in col fin.in 1.vol.&
Soc.in conſ.19.col.2.in 1.uol.& Bar.in d.l.
fi.ff.ad Ter.& Bald.in l. ſi Pontionilla.C.
quando di leg.ce.& Bal.in l.in quib. C.de
ſec.nup.& Soc.in conſ.5.colu.1.& fi.in 1.
16 uol.Hoc tamē intellige, † quādo maſculi
morerentur cum filis,uel quando morerē
tur teſtari. nam tunc is eſſet hæres, quam
hæredem inſtituerunt, excluſa penitus fi-
lia.Sed ſi mortui eſſent inteſtati, & ſine li-
beris ſoror ſuccedere eis,etiā in bonis pa-
ternis,quia nō dn̄r ulterius bona paterna,
ſed fraterna.leg.ſi uia ueſtra. C. de do.un
de quia ſoror non renūciauit bonis frater
nis,ſuccederet una cum alijs fratrib.uel ſo
roribus ſi extāt alias ipſa ſola ſuccederet,
Ita tenet Alexan.& communiter docto.in
leg.1.§.ueteres de acq.poſ.& Paul.de Caſt.
in leg.Paulus reſpondit.§ fin.ff.de acquir.
hær.& habetur deciſ.178.conſil.Neapo.&
iſta procedunt etiam in terminis conſt. in
aliquibus,per quas excluditur filia a ſucceſ
ſione patris quia non cēſetur excluſa a ſuc
cedendo fratri in bonis paternis per præ-
dictas deciſiones,& etiam tenet Lu.Rom.
in conſi.158.inc.circa primum,&c.& Bal
in d.cap.1.§.1.epiſcopū,uel Abb.in uſibus
17 feu.Tertia concluſio ſit.† Quando filia re
nūciat bonis paternis,uel alias excluſa eſt
per ſtatutum cōtemplationes maſculorū,
ſi cōtingat patrē mori ſuperſtite d. filia,
& alia nepte ex filio præmortuo,ſuccedit
filia una cum nepte,collatis dotibus,& nō
excluditur ab eo,non obſtante,quòd a ma
ſculo deſcēdat,& ratio eſt,quia iſta exclu-
ſio fuit in fauorem maſculorum,unde da-
to, quòd ſupereſſet filius, uel ex eo nepos
maſculus,excluderetur filia tamen per ne-
ptem, in qua non eſt qualitas maſculina,
non excluditur.Ita tenet Bart.in leg. libe-
rorum,colum.4.in fin.uer.quæro. ponere
tento eodem themate,&c.ff.de uerbo. ſig.
& Pau.de Caſt.in conſi.47.inc.proponitur
in caſtro,&c.in 1.volum.& Ful.Ale.& Iaſ.
in leg. 2. C. de in ius uoc. reprobata op.
Bal.ibi aliter ſentientis.Idē tenet Cyn. in
l.1.C.de adul.& Soc.in cōſ.196.col. pe.in
2.uo.vbi cōiter diſtinguitur.Aut filius mo
ritur uiuo patre,relicta nepte ex ſe,& tūc
procedat hæc cōcluſio,qa neptis nō exclu
dit amitā ſuā à ſucceſſioni aui,per pdicta.
Si ueroprimo morit̄ pater,deinde filius,ſu
pſtite nepte,& ſorore, tūc ſoror excludit̄
per neptē.ex quo ius hæreditatis fuit quę
ſitū filio, unde ſoror cēſet̄ perpetuo exclu
ſa,per ea q̄ dixi in pręcedēti cōcluſione.Et
ſicut in iſto caſu,qn̄ filius moritur uiuo pa
tre neptis ex eo,non excludit amitam, ita
ēt,& econuerſo,qn̄ pater moreretur ſuper
ſtite filio,& nepte ex filio præmortuo,illa
neptis excluditur ꝑ patruum ſuum,per eā
dem rōnē,ſm Pau.de Caſt.in l. maximum
uitium.C.de lib pt.& Fulg.& Ale.in d.leg.
2.C.de in ius uo.& ibi etiam Fran.de Are.
& cōiter Mod. Sed quādo ex filio extaret
nepos maſculus, ſine dubio excludit ami-
tā,quia habet eandem potentiā quā filius,
ſm Bart.in d.l.liberorū,col.4.uer.his.pre-
miſſis,

miſſis,&c.ff.de uerb.ſig.& Bal.& Alex.ĩ d.
18 l.2.C.de in ius uoc.Quid autẽ,ſi pr̃.†mo
riatur ſuperſtite filio , & nepote maſculo
ex filia præmortua? communis concluſio
eſt,ꝙ iſte nepos excluditur nõ obſtante ꝙ
ſit maſculus ex quo procedit a radice infe
cta,ſecundum Bar.in d.l.liberorum.col.5.
uer.quęro quid ſi filia,&c.& Bal.in d.l.ma
ximum uitiũ.col.1 uer.& idẽ dico,ſi ex ta
li filia,&c.& Soc.in cõſ.5.ver.9.probatur,
&c.& cõſ.31.col.2.uerſ.3.probat̃,&c in 1
uol.& Ale.in conſ.53.colum.2.in 4.uol.&
Bart.in l.2. § uidẽdum,in fin.ff. ad Tertu.
& Ange.in §.neque in auth. de trien. & ſe
19 miſ.Quarta couclusio † eſt,ſi filia renun-
ciat bonis paternis cum pacto , quamuis
largo,de quicquam ulterius nõ petẽdo,po
teſt nihilominus petere legitimam,quia il
la nunquam cenſetur renunciaſſe,niſi ſpe
cialiter, & expreſſe cum iuro rennnciet ẽt
iuri legitimæ,text.eſt,& ibi Bald. Paul. de
Caſt.& omnes doc.in l.ſi qñ.§.generaliter,
C.de inof.teſt.& Pau.de Caſ.ĩ cõſ.73.in 1.
col.fi.in 1.vol.& Soc.in cõſ.30.colu.13.in
1.uol.ſed in ſpecie ualet renunciatio legi-
timæ,ut in locis præalleg.& tenet Alexan.
in conſil.180.& 181.in 5.uol. Et in tantũ
procedit iſta concluſio . quod ẽt ſi pater
legaret filio uel filiæ aliquid pro ſua legi-
tima,cũ clauſula expreſſa, quòd plus pete
re nõ poſſit, quamuis filius uel filia agno
ſcat legatum tñ poteſt petere ſupplemẽtũ
legitimæ,ſecundum Bald.Pau.de Caſt.Iaſ.
& communiter doct.in d.§.& generaliter,
& Alex.in cõſ.89.colu.fin.in 4.uol.& Soc.
in conſi.1.colu.1.& 2.in 4.volu.& Alex.in
conſi.8.colum.penult.in 3.volum.& ratio
eſt quia pater non poteſt hoc ſupplemen-
tum prohibere nec onus legitimæ appo-
nere,ut ibi habetur,& leg. quoniã in prio
ribus,C.de inoffi.teſta. Sed quando plena-
narie renunciatum eſt iure legitimæ, &
eius ſupplemento, etiam ſi poſtea pater
multa quęſiuit,non poteſt filia aliud pete
re quia poterant etiam bona diminui ſe-
cundum Bald.in leg.ſi quamuis,in fin. C.
de fideic.& Alex.in conſtit.181.in 5. uol.
20 Ex prædictis † ſequitur pulchra illatio in
terminis conſt.in aliquibus , quòd licet fi-
lia excludatur a ſucceſſione patris propter
maſculos, debet tamen congrue dotari,&
dos non debet eſſe minor legitima, quam
paragium,quod habetur per d.cõſt.ſucce-
di loco legitimæ, ita tenet And.de Iſer. in
d.conſt.in aliquibus.col.8.& ibi etiã Matt.
in 15.colu.in 12.q.ubi dicit quod paragiũ
non poteſt eſſe minus legitima,ſed plus eſ
ſe poteſt, ut mulier nubat pari. & ꝙ dictũ
paragium non debet eſſe minus legitima ,
ẽt quando filia excluditur per ſtatutum te
net Alex.in conſ.96.in 1.uolum.& Fulg.&
Saly.in authen.res quæ. C.commu. de leg.
& Petr.Phil.Corn.in conſi.100.in 2.uolu.
unde ſequitur quòd ſi filia dotata non re-
nunciauit expreſſe iuri legitimę,poteſt di-
cere ſe non congrue dotatam, quando ha
buit minus legitima,& petere ſupplemen-
tum,non obſtante ſtatuto,uel renunciatio
ne ſucceſſionis,ut tenet Petr.Phil.Cor.ĩ d.
conſil.100.in litera c. in 2. uolu. & Philip.
Dec.in conſi.89.colum.penult.& Paul. de
Caſt.in couſi.78.incipien. licet iſta domi-
na Liſa,&c.colum.fin.in 1.uolum. & Phi-
21 lip. Dec.in conſil.26.per totum.† Limita
multum ſingulariter hoc non procedere,
quando filia eſſet maritata,& dotata a pa
tre, quia quantuncunque ſit dos , ſemper
cenſetur congrua,ex quo a patre fuit con
ſtituta , nam lex præſumit , ꝙ pater bene
prouidit filiæ, & ꝙ pater fecit,nõ debet al
teri uideri incompetens,cum nullus amor
uincat paternũ l.ſi C.de cur.lib.10.& l.nec
in ea.ff.de adul. unde filia nõ poteſt patrẽ
inquietare,&dicere ſe in congrue dotatã.
ita tenet Pau.de Caſ.in con.275.inci.ſuper
primo quęſito,& c.col.4.& 5.in 1.uolu.&
Ph.Dec.in cõſ.26.col.1. & con.89.col fin.
Vnde prędicta procederent,qñ filia dotare
tur ab alio quã a patre de bonis paternis,
puta a fratre,uel a tutore,& hãc limitatio:
nẽ ſentit Mat.in d.cõſt.in aliquibus,col fi.
& eſt noua limitatio, & à paucis cognita.
22 Quã † cõfirmo bona ratione, nã uiuente
patre nõ tractatur de legitima, quia ꝑ ea
habetur reſpectus ad tempus mortis l. cũ
quæritur.C.de inoff.teſta.& l.etiam §. fin.
& l.ſi patronum.§.fi.ff.de bo. lib. nam ui-
uente patre non conſideratur legitima in
eius bonis.leg.2.§.interdum ff.de uulga.&
pup.& l.1.§.ſi impuberi.ff. de collat. bon.
nec tenetur pater aſſignare legitimam fi-
lio in eius uita,ſecundum Bal.Ang. & cõ-
muniter docto.in l.lex.Cor.ff.de uul.& pu
pil.nullum.n.ius habet filius uiuente pa-
tre

tre in eius bonis,ut ibi,& per Bal.in l.quã
uis,uerſicu. extra quærit̃, &c.C.de fideic.
unde pater dotando filiam, impleuit offi-
cium,ad quod de iure tenebatur,per l.qui
liberos.ff.de ritu nup.& l.fin.C.de do.pro
miſ.& ultra non tenetur,nec põt dicere fi
lia ſe habuiſſe minus legitima. quia eo ui-
uente non conſideratur,& poſſibile eſt ꝙ
bona diminuantur antequam moriatur,
minime poſt mortem patris põt filia con-
queri, quia lex reputat cõgruã dotem eam
quæ fuit a patre conſtituta,& non inſpici
mus agumentum facultatum patris , quia
dubius erat iſte euentus , ex quo poterant
diminui, ut dicit Bal.in d.l. quamuis,in fi.
&Alex.in conſ.181.in 5.uolu.quod dic,vt
ꝑ Alex.& Pau.de Caſt.in l.in ratione.la 2.
in prin.ff.ad l.Fal.quod tñ reſtringe , niſi
pater dediſſet ita modicam dotem,cum eſ
ſet ualde diues,ut præſumatur dolus re ip
ſa in parte,nam põt tũc filia agere ad ſup
plementum , ſecundum Paul.de Caſtr. in
conſi.175.colu.4.in 1.uol.ubi ponit exem
23 plum.Ex quibus † infero ad pulchrã q.&
quotidianam,in qua uidi pluries dubitari.
Si pater habens plures filias , dotauit pri-
mam,cui dedit centum in dotem,& contẽ
tã remanſit , deinde maritauit aliam, qui
dedit ducenta , quæritur an prima poſſit
conqueri , & agere , ut detur ſibi æqualis
dos,& ſic petere alia centum.In hac quæ-
ſtione ſemper conſului contra primam.ſ.
quòd non poſſit quidquam petere, & nũc
confirmo per prædicta. Aut. n. prima ha-
buit dotem aſcendentem ad legitimam,&
caſus eſt clarus, quia nihil plus petere po-
teſt,nam eo ipſo ꝙ habet.legitimam,eſt cõ
grue dotata, & pater bona ſua alijs diſtri-
buere põt,dũmodo filię det legitimã ut ha
betur in auth.nouiſſima. C. de inoff. teſt.
Aut habuit minus legitima , & tunc quia
fuit dotata a patre, cẽſetur cõgrue dotata
per ſupradicta. Sicut.n.poteſt per uiam in
ſtitutionis plus dare uni filiæ.quam alteri,
ita ẽt per uiam dotis.poteſt melius tracta
re unã filiam,quam aliam. Ita tenet Alex.
in conſil.19.colu.2.in 2.uol.ubi ponderat
illud incertum.ſ.ꝙ bona patris poſſent ita
augeri ſicuti diminui , uſque ad eius mor-
tem , per l.fideicõ.C.de tranſ.& hanc con
cluſionem tenet Bal.in cõſi. 226.in 3.uol.
& Bal.nouc. in trac.dotium,in 16.priu.6.
partis.col.9.cũ duab.ſeq.& Matt.in conſt.
in aliquibus,col.fi.Confirmatur auctorita
te Euangelij per Matt.c.20. An non liceat
mihi facere quòd uolo,uel oculos ſuos ne
quaquam eſt,quia ego bonus ſum,nonne
ex denario conueniſti mecum, tolle quod
tuũ eſt,& uade, &c. Ita poterit dicere pa-
24 ter primę filiæ.In caſibus autẽ,†in quibus
tenui filiam poſſe petere ſupplementũ tã
quam incongruè dotatam, ut qñ dotatur
a fratre,uel à tutore poteſt etiã petere fru-
ctus illius ſupplementi , quia cui debetur
legitima,debentur etiam fructus legitime
à die mortis patris, ſecũdum,Alex.in cõſ.
62.in 1.uo.& Pet.Phil.Corn.in conſi.265.
in 3.uolu.& per do.in l.Papinia. §. undeſi
quis.ff.de inoffi.teſt.Quinta concluſio eſt.
25 Quando filia renunciat bonis paternis,
& omni iuri legitimæ, intelligitur renun-
ciare ſucceſſioni ab inteſtato , non autem
ex teſtamento.unde dato quod filia renũ
ciet,uel ſit excluſa per ſtatutum,poteſt ni-
hilominus pater in teſtamento inſtituere
eam hæredẽ,uel aliquid ſibi legare,ſi uult
ſecũdum Bald.in l.pactum uerſi.3.quæro,
&c.C.de colla.& Alexan.in l.ſtipulatione
hoc modo, col.3.ĩ princip.ff.de uerb.obli.
& ibi plenius Iaſo.in 6.& 7.col.vbi.plus di
cit,quod etiam ſi filia renũciaſſet patri,&
fratribus de non ſuccedendo patri ex te-
ſtamento, nec ab inteſtato , poteſt nihilo-
minus ſuccedere ex teſtamento , quia
pater inſtituendo,cenſetur iuramentum ,
& pactum remittere & ita etiã habetur in
deciſ.350.cõſ.Neap.& per Bald.in l.fin.C.
de pac. & in terminis conſt. in aliquibus,
qđ non procedat ex teſtõ , tenet ibi Andr.
de Iſer.in 3.colu.& Matt.in 5.uol.uerſi.5.
26 quæro.&c.Et ex his infero † ad pulchram
qõ.Si filia,quæ alias erat excluſa per con-
ſtit. regni renunciauit patri, bonis pater-
nis,& iuri legitimę propter dotes,quas ha
buit, deinde pater in teſtamento inſtituit
filium maſculum hæredẽ,filiam autem in
ſtituit hęredem in dotibus ſuis , & in uno
tareno iure cõſtitutionis , prout cõmuni-
ter ſolent facere notarij. qui iſtud cõſulũt
teſtatoribus,& na ſciunt quid agant,dico
ꝙ iſta filia,ſi habuit modicam dotem, po-
teſt petere ſupplementum legitimè ex cau
ſa teſtati , non obſtante renunciatio-
ne , quia illa non ſe extendit ad cauſam
teſtati,

teſtati,per prædicta.Ita tenet Soc.in cõſi.
30.colum.13.& 14.uerſic.19.&c.in 1.vol.
Nam iſtud ſupplementum petitur ſecun-
dum iudicium teſtatoris, & non contra:
ſecundum eum ibi per l.omnimodo. C.de
inoffic.teſtam.Vnde melius eſt quod pater
nullam faciat mẽtionem de filia, quia pro
pter conſt.in aliquibus,& propter eius re-
nunciationem eſt excluſa,etiã a legitima,
& tene menti,quia ſæpius euenit,& eſt ma
gnus effectus impediendi uires renuncia-
27 tionis.Sexta concluſio † ſic. Si filia renun
ciauit bonis paternis contemplatione fra
tris,prout præſumitur, quando extat ma-
ſculus,ſecũdum Pau.de Caſt.in d.l.pactũ.
C.de collat.Alex.in cõſ.19.col.4.in 3.uol.
& dixi ſupra in 2 concluſione.Vel ſi eſt ex
cluſa per ſtatutum propter maſculũ ſi con
tingat patrem mori ſuperſtite filio & filia
dotata qui filius ante quam adeat hæredi
tatem patris,moritur ſuperſtite filia fœmi
na, ad quam pater ex potentia ſuitatis
tranſmiſit paternam hæreditatem,iuxta.l.
apud hoſtes C.de ſuis,& legit.& quæ habẽ
tur in l.ſi fratris.C.de iure delib.& p Bar.
in l.ſi infanti.eod.titul.& in l.uentre.ff.de
acquiren.hæred.& illa neptis nõ excludit
hãc filiam dotatam amitam ſuam ex quo
eſt fœmina.& non habet qualitatem pa-
tris,nõ obſtante tranſmiſſione, ex quo pa
ter non adiuit, & ſic non fuit ius quæſitũ
maſculo,perinde habetur quo ad hunc ef-
fectum,ac ſi mortuus eſſet uiuo auo,prout
dixi ſupra in 2.& 3.concluſione.Iſtud fuit
not.dictum Iac.de Aret.quem ibi ſequitur
Sal.in l.1.C.de adul.& Soc.in cõſ.116.col.
7.in fi.uerſi.3.hæc opin.&c.in 1.uol.quod
nota perpetuo, ad ampliationem eorum,
quæ dixi ſupra in d.2.& 3.concluſio,nam
quilibet prima facie diceret contrarium,
& hanc concluſionem teneo pro uera in
caſu quando filia eſſet excluſa per ſtatutũ,
ſed quando renunciauit patri,uidetur eſſe
magis dubia,quo caſu diſtinguerem. Aut
renunciauit ſimpliciter in fauorẽ maſculi,
& idem,quia par eſt ratio,aut renunciauit
patri,& hæredibus ſuis,& tunc illa neptis
ex potentia tranſmiſſionis eſt hæres aui &
ſibi accreſceret renunciatio,& iſta filia ex
cluderetur ex uirtute renunciationis, per
ea,quæ dixi ſupra in 1.concluſione,& quę
habentur in deciſ.116.cõſ.Neap. Septima
28 † concluſio ſit.Quando filia renunciauit
bonis paternis,& maternis iſta renuncia
tio prodeſt fratribus,& ſororibus,quia li-
cet per cõſtit. regni excluderetur à bonis
patris propter dotem,non tamen excludi-
tur à bonis matris.ſecundum And.de Iſer.
in d.cõſt.in aliquibus,col.1.10.& 11.& niſi
aliter ſe haberet conſuetudo, prout in ci-
uitate Neapolis,per conſuetu.quæ incipit
ſi moriatur, qua cauetur, ꝙ ſtãte maſculo
filia nõ ſuccedit dummodo maritetur de-
paragio de bonis matris.& ita fuit decla-
ratum in deciſio.278.cõſi.Neap.in princ.
Vnde per renunciationem factam per filiã
de bonis maternis,ceſſante cõſuetudine,
portio eius accreſcit fratribus, & ſorori-
bus quibus mortuis poſt mortẽ patentũ
ſuccedit ipſa ſoror renunciãs in dictis bo
nis,quia non dicuntur materna,ſed frater
na,per ea,quæ no.Alex.& doct.in l.1.§.ue
teres.ff.de acquirẽ.poſſeſ.& habetur in d.
dec.178.in 3.dubio,& dixi ſupra ĩ 2.cõcl.
29 Octaua concluſione ſi.† Quando filia re-
nunciat bonis paternis,& maternis,& fra-
ternis,iſta renunciatio prodeſt fratribus,
non ſolum reſpectu bonorũ maternorũ,
ſed etiam fraternorum, quia mortuo ali-
quo ex fratribus ſuccedent alij fratre, &
ſorores,excluſa penitus iſta quæ renuncia
uit,ut habetur in deciſio.161.cõſil.Neap.
Sed mortuis omnibus fratribus,& ſorori-
bus ab inteſtato, ſine liberis ſuccedit ipſa
ſoror,quæ renunciauit, ex quo non habet
aliud obſtaculum in illo gradu,per ea,quę
not.Angel.in cõſil.52.inc.dñs Gilius,&c.
& dixi ſupra.Sed in ciuitate Neap.ſiue ſo
ror renunciauit,ſiue non,quando fuit do-
nata,non ſuccedit fratri uel ſorori defun-
ctæ,extãte fratre maſculo,uel filio fratris,
& hoc eſt de conſuetudine,per cõſuetu. ſi
quis uel ſi qua.§.ſed ſi morienti,iuncto uer
ſic.& in præmiſſis,& ibi per Seb.Iſtis con-
30 cluſionibus † ſic elicitis,reuertor ad pro-
poſitum q.noſtræ principalis,ualet,an iſta
renunciatio matris,noceat filijs ſuis hęre
dibus.Et certe,quãdo mater moritur poſt
eum, de cuius hæreditate agitur, nullum
eſt dubium.Et omnes doct.in d.l. pactum.
C.de colla.& in d.l.qui ſuperſtitis,tenẽtur
ꝙ noceat filijs,ex quo hæreditas fuit dela-
ta matri.Sed caſus noſter eſt,quando ma-
ter præmoritur,quo caſu ſi quæris de ſuc-
ceſſione

ceſſione bonorum paternorum, quibus re-
nunciauit hic ſunt duo obſtacula. Vnum
ſcilicet de conſt.in aliquibus, quæ excludit
filiam dotatam à ſucceſſione patris,ſtanti-
bus maſculis, & aliud de renunciatione.
Eſt etiam & tertium obſtaculum,quia filia
ideo renunciat propter dotem quam habet
à patre, quo caſu recipit illam in lucrum
ſuæ legitimæ,& portionis debitæ in hære-
ditate paterna, & uocat ſe contentam pro-
portione ſua, prout communiter ſolẽt fie-
ri iſtæ renunciationes filiarũ in cauta for-
ma,unde filia,& eius filij excluduntur non
tam ui repudiationis,quam quia mater ha
buit partem ſuam,unde bona fides non pa-
titur,ut filij idem bis habeant,& iſtam ra-
tionem tenet Lud.Rom. in d.l.qui ſuperſti
tis,per quam tenet contra filios,licet Alex.
ipſum referens in d.l.pactum teneat con-
trarium, tamen opin.Lud. Roma. per plu-
res bona rationes tenet Phil. Dec.in conſi.
181.col.4.& 5. Verum in hoc regno, ubi
eſt d.conſtit.in aliquibus,ſine dubio proce
dit opi.Lud.Rom. Et propterea concludo,
quòd quando agitur de ſucceſſione patris,
nepotes omnino excluduntur, ſiue mater
moriatur uiuo patre,ſiue poſt, nam mater
recipiendo dotem à patre,eſt effecta in ſuc
ceſſibilis patri,ab inteſtato, per d.conſt. &
ſic eſt obtrũcata uia ſuccedendi per deſcen
dentes ex fœmina.unde nepotes excludun-
tur,ſiue mater renunciet,ſiue non ſtantibus
maſculis ex quo ueniunt a radice infecta,
ut tenet Bart.in l.liberorum.col.5.uerſ.quę
ro,quid ſi filia.&c.ff.de uerb.ſign.& dixi ſu
pra in 3.conclu.in fi. in iſto enim caſu ceſ-
ſat ratio quam aſſumit Alexan.in d.l.pactũ
contra Lud.Rom. quia ſi mater ueniret, &
non renunciaſſet habito paragio,excluderet à ſucceſſione patris,ergo eodem modo,
& filij excluduntur. Quam concluſionem
31 † limito non procedere, quando omnes fi
lij maſculi morerentur uiuo, patre,& ulti-
mo loco moreretur pater, quia tunc iſti ne
potes ex filia præmortua ſuccederent una
cum filiabus ſi extant, ſcilicet eorum ma-
terteris, collatis dotibus matris, quia per
mortem maſculorum tollitur obſtaculum
conſt.Similiter renunciatio matris non no
cet eis, quia fuit mortua uiuo patre, mini-
me obſtat obſtaculum receptionis dotis,
quia offertur collatio, quam poterat offer-
re mater,ſi nõ renunciaſſet, ſecundũ Alex.
in d.l.pactum,& hanc limitationem firmo,
per ea, quæ dixi ſupra in 2.conclu.
32 Si uero † quærimus quando filia renun-
ciauit bonis maternis, hic ceſſat obſtaculũ
conſtitutionis, quia non excludit filiam à
ſucceſſione materna. Ceſſat etiam obſtacu-
lum receptionis dotis. Quod ponderat Ro.
in d.l.qui ſuperſtitis, quia dotes communi-
ter dantur de bonis paternis, non autem
maternis, ſolum remanet obſtaculum re-
nunciationis, quod non obſtabit filijs, ex
quo eorum mater mortua eſt ante auiam
de cuius hæreditate agitur,unde indubitan-
ter ſuccedent nepotes in bonis auiæ, per
rationes ſupra adductas, pro ſecunda par-
te. Verum ſi filia eſſet dotata de bonis ma-
ternis, & renunciaſſet, tunc obſtaret dictũ.
Lud.Rom. & Phil.Dec.in d.conſil.181.ſed
magis communis uidetur opinio Alexand.
in d.l pactum ſcilicet quod nepotes ſucce
dant collatis dotib.
33 Si quærimus † de tertio, ſcilicet quando
renunciauit etiam bonis fraternis, & tunc
per omnia dico, idem quod dixi in mater-
nis,quia eadem eſt ratio, & ita fuit conclu
ſum ſupra in ſolutione,ſcilicet quod nepo-
tes ſuccedant,non obſtante renunciatione.
In uno tamen caſu facio differentiam,ſci-
licet quando ſoror eſſet dotata à fratre de
bonis ipſius fratris,& renũciaſſet acceptan
do illã dotem proportione ſua,quæ ſibi cõ
tingere poſſet in hæreditate fraterna, tũc
indubitanter teneo opin.Lud.Rom.& Phi.
ſcilicet,quod ſiue illa ſoror moriatur ante
fratrem, ſiue poſt, ſemper excludantur filij
ſtantib alijs fratribus uel ſororibus,ex quo
in iſto caſu ceſſat ratio Alex. Nã cum tra-
ctetur de ſucceſſione collateralium,nõ ha-
bet locum collatio dotis,quia ſolum proce
dit,quando deſcendens ſuccedunt aſcendẽ
tibus,ut not gloſſ. ſing. quam ibi ſequitur
Pau.de Caſt.& communiter doct. in l.1.in
glo.fin. C de leg. hæred Iaſ.in l.ſi emanci-
pati,co.5.& ibi etiam Alex.C.de collat.Vn
de ſi uiuere ſoror, & non renunciaſſet, &
uellet ſuccedere,ceſſaret collatio, & reſul-
taret iniquitas, quæ iniquitas debet cõſide
rari in filijs eius qui bis ſuccederem cõtra
bonã fidem,& non conferrent, debẽt ergo
excludi uigore portionis receptæ p matrẽ,
ſecundum Lud. in d.l.qui ſuperſtitis,cauſa

34 æquitatis ſeruandæ. Supereſt † modo reſpondere ad argumenta adducta pro prima parte unde ad primum, quòd magis urget, reſpondeo, quòd ex quo mater renunciat, & promittit non contrauenire nec per ſe, nec per hæredes ſuos, cenſetur, ligat hæredes quo ad illa, habent ut hæredes matris ex quo fuerunt nominati per appellatiuum, ſcilicet, hæredes nam mater, quando facit iſtas renunciationes cedit omnia iura ad eã ſpectãtia, & quæ ad ipſam ſpectare poſſent quomodocunque, & qualitercunque ſuper dictis bonis, & ſic ſemper uerba referuntur ad perſonam renunciantis. Sed filij non petunt illud quod matri ſpectauit, nam non ueniunt ex perſona matris, ſed ex propria, ſic non contraueniunt, quia non petunt ius matris, quod fuit renunciatum, ſed ius proprium, cui renunciatum non fuit, nec illud habent ut hæredes, ergo non ſunt ligati ad hoc. Ita in proprijs terminis reſpondet Pet. Phil. Cor. in conſil. 263. columm. penultim. in fin. in litera u, in 4. uolum. Iſtud enim ius habuiſſem, filij etiam ſi non eſſent hæredes matris. Facit text. in auth. lucrũ. C. de ſecun. nup. unde reſpondeo, ad l. cum à matre. C. de rei uend. quod uerum eſt, quòd hæres tenetur habere ratum factum defuncti, & nõ contrauenire, ſed hic ſatis habetur ratum, & in nullo cõtrauenitur, prout factum fuit, quia mater renunciauit ius ad eam ſpectãs, uel ſpectaturum, ſed ad ipſam nunquam aliquod ius ſpectauit, quia fuit morte præuenta: ergo nihilum in filij contraueniunt. Et licet promiſerit neque per ſe, neque per hæredes petere, intelligitur, ſcilicet, illud ius matri competens. Præterea quia non fuit impleta conditio, quia hæreditas non fuit delata, remanet renunciatio pro non facta. Vnde ſicut quando mater nõ renunciaſſet, admitterentur filij, eodem modo, & nunc, ut ſupra dixi plenè in ſecunda parte ſupra.

35 Ad ſecundum † argumentum reſpondeo, quòd ex quo filia mortua eſt in uita patris habetur ac ſi nunquam fuiſſet in rerum natura, unde tunc ceſſat ius accreſcendi, & de eo nulla habetur ratio, ſecundum Bald. in l. 1. colum. 8. in 6. q. in fin. uerſi. quid de filia, &c. quando non pet. pat. & ſic non impeditur ſucceſſorium edictum.

36 Ad tertium argumentum † reſpondeo, dando bonam inſtantiam nam feudum habet immediatè à patre, cui ſucceditur: & erat res quæſita patri, & ab eo tranſit ad filium, unde ratione connexitatis cum rebus burgenſantis, & propter connexitatem perſonarum, & patris filij, non poteſt filius habere feudum, & repudiare hæreditatem, imò ſi acceptat feudum, tenetur ut hæres, & ita declarat Aluar. in d. c. 1. col. 2. an agnatus, &c. in uſibus feu. Sed in caſu noſtro iſta ſucceſſio fratris non habetur immediatè à matre, nec unquam fuit matri quæſita: ſed immediatè uenit à fratre defuncto in iſtos, nepotes ex perſona propria, unde non debet eis nocere factum matris. Præterea renuncia matris habetur pro non facta, propter non impletam conditionem. Vnde non obſtat filius, ut ſupra: quæ ratio ceſſat in feu
37 do. † Et ex hoc puto fruſtratoriam eſſe cautelam, quam dant aliqui doctores conſulẽtes iſtis nepotibus, ut faciant inuentarium, ſicut dicitur, in d. c. 1. an agnatus, &c. quia confectio inuentarij uerum eſt, quòd ſeparat bona feudalia à burgenſaticis, & facit hæredem teneri uſque ad iures burgenſaticorum non tamen tollit obligationem, qđ quis non teneatur ad factum defuncti ſaltem uſque ad uires hæreditatis burgenſaticorum, ergo quamuis iſti nepotes facerent inuentarium, non tamẽ per hoc eſſent exuti ab obligatione habendi ratam renunciationem matris, & ab intereſſe ſaltem uſq; ad uires hæreditatis matris, quando alia uia quam per inuentarium non eſſent immunes, inuentarium enim nihil aliud facere, niſi quia ſepararet bona matris a bonis auunculi cui ſucceditur.

38 Ad quartum † argumentum reſpondeo, ꝙ illa eſt ſola auctoritas unius docto. quæ neque legi, neque urgenti ratione fulcitur: & cum habeamus communem opinio. pro iſta parte quam ſequuntur tot excellentes doct. non debemus ab ea recedere propter nouam fantaſiam unius doct. Ita dicit Bal. & Pau. de Ca. in l. fi. C. de inſt. & ſubſt. alias iudex, qui obmittit communem opin. adhærendo opinioni ſingulari unius docto, facit litem ſuam, ſecundum Bart. in l. fi. C. de pœna iud. qui male iud. & Iaſ. in l. ſciendum. §. fin. col. pen. ff. qui ſatiſ. cog. & Alex. in cõſ. 95. col. 3. in 2. uol. & Alex. in cõſ. 27. col. 3. in 1. uolu. & ad confutandam dictam auctoritatem Seb. confuto ſuas rationes,

nam dicit ipſe, primo moueor, per rationes proxime dictas, &c. & ſupra proxime in dicto loco allegato aſſignauerat duas rationes, ſcilicet quod non ſit curandum, quod renunciatio matris tendat ad detrimentũ filiorũ. Prima ratio, eſt ſcilicet, quod iſtud detrimentum accedit filijs conſecutiue, & ſecundario, non principaliter: & ideo non conſideratur, certe iſta ratio procedit, quã do filia renuncians ſuperuixiſſet, quo caſu filij: haberens neceſſe uenire ex perſona matris, nam uerum eſt quod tunc principale detrimẽtum eſt matris, quæ precedit: ſed quando matri non fuit delata hæreditas, dico quod principale detrimentum eſt filiorum uenientium ex perſona propria, quia ab eis inciperet, ſi noceret eis renun-
39 ciatio matris. † Secunda ratio Sebaſt. eſt quod primus hæres cenſetur eadem perſona cum defuncto: unde uidetur hæres iuraſſe, quod defunctis iurauit, allegat text. in auth. de iureiur. à mori. præſt. in princ. Ad hanc rationem reſpõdeo, quod illud eſt ex fictione iuris. nam uere diuerſa perſona eſt, ec eſt uerum, quod cenſetur hæres iuraſſe, &c. Nam defunctus, qui iurat non cõtrauenire contractui uſurario, ligatur iuramento, & tenetur petere abſolutionem, c. debitores, de iureiu. ſed. hæres poteſt contrauenire abſque abſolutione, quia non ligatur iuramento defuncti, quo ad periurium, ut declarat Ang. in d. tit. in authen. de iureiur. à mori. præſt. Præterea, illa ratio poſſet procedere in his, quæ immediatè habet hæres à defuncto, tanquam hęres, & ita loquitur illa text. in auth. Sed iſtam ſucceſſionem non habent filij a matre, nec ut hæredes matris. ergo quo ad eam non repræſenta ut matrem, nec poſſunt dici eadẽ perſona cum matre, per ea, quæ dicit Pet. Phil. Cor. in d. cõſi. 252. col. pen. in fi. in litera u, in 4 uol. Item dicit. Seb. quod uidetur hæres facere, quod defunctus fecit. Ad hoc reſpõdeo ut modo dixi. pręterea dico, quod mater defuncta nihil fecit, quia renunciatio habetur pro non facta, ut ſæpius dixi,
40 ergo non ligat hęredes. † Tertia ratio, quam ſubdit poſtea Seb. in loco allegato eſt, quia in feudo filius hæres tenetur habere ratam inueſtituram alijs factam a patre de feudo, per text. in cap. 1. qui ſucceſſ. tem. allegar etiam in argũ, c. 1. an agnatus, &c. uoluit fortè cõſiderare per bonum ſimile, quod ſicut mortuo inueſtiente ante, quam feudum ſibi aperiatur tenetur hæres habere ratam inueſtituram, eodem modo mortua matre ante, quam hæreditas ſibi deferatur, tenetur hæres habere ratam renunciationem. Ad hoc reſpondeo, & do bonã inſtantiam. Nam dominus feudi habet ius in feudo ſcilicet dominium directum, & ſperat feudum ſibi aperiri propter ius, qđ habet in eo ex cauſa de præſenti, & illud ius tranſmittit ad hæredem. Vnde quia hęres accipit immediatè à defuncto dominiũ directum, & in eo ſuccedit, ut hæres, non eſt mirum ſi tenetur habere ratam inueſtituram defuncti, ſed filia, uel ſoror nullum ius habet de præſenti in hæręditate, ſed ſolum ſperat habere ex cauſa de futuro, & illi iuri renunciat. Quod ius extinquitur cũ morte ſua, & nihil ad hęredem trãſmittit, imò hæres acquirit ius ſuccedendi ex perſona propria, & propterea non nocet ſibi renunciatio matris, quę extincta eſt cum perſona matris. Præterea, in feudo hæres habet illud immediatè a defuncto, & ideo tenetur habere ratum factum defuncti. Sed in caſu noſtro filij non habent ſucceſſionem immediatè a matre, ſed habent illam ab auo, uel auunculo moriente, & ſubintrant locum ex perſona propria, merito nõ tenentur habere ratum factum matris, præterea illud factum reum reducitur ad non factum propter conditionem deficientem, ut ſæpius dixi. unde ceſſat omnis difficultas, & per hæc remanent euacuare rationes Sebaſt. unde ſua auctoritas remanet nuda rationibus, & legibus, & ideo non tenenda §. conſideremus, in auth. de tri. & ſemi. ad cap 1. an agnatus. plene reſponſum eſt ſupra in reſponſione data ad tertium argumentum. Ad quintum, & † ultimum
41 reſpondeo, prout dixi ad primum argumentum, & licet hęres cenſeatur quaſi contrahere cum creditoribus, hoc intelligitur quo ad ea, in quibus remanſit obligatio defuncti, ſed in caſu iſto nulla remanſit obligatio, quia fuit extincta per defectum conditionis, unde nullus quaſi contractus oriri poteſt, ex quibus remanent euacuata omnia argumenta in contrarius adducta, & ſic remanet confirmata concluſio, quam teneo in fauorem filiorum.

42 Vnum † tamē nota pro utilitate huius q.
quod quando filia quæ renunciauit, eſſe
per dictam renunciationem enormit læſa,
ut quia pater haberet in bonis decem mil-
lia,& ipſa habuit in dotem ducenta, tunc
non obſtante renunciatione poſſet ex ca-
pite enormis læſionis contrauenire,petita
prius abſolutione a iuramento. Ita plenè
tenet Philip.Dec.in conſil.281.& conſi.89
Pett. Philip.Cor. in conſi.247.& conſ.179
43 & 236.in 4 uol.Vltimo † pro complemen
to huius materiæ, adde quod ſi mulier iu-
ret primo non renunciare,& poſtea renun
ciet cum iuramento, non ualet ſecundum
iuramentum contra primum, & ſic mini-
mè ualebit renunciatio. gloſſ. eſt, quæ ad
hoc communiter allegatur,in cap.licet mu
lieres, de iureiur.lib.6.quam gloſſ. & hoc
ſequitur Imol.in cap.cum attingat,col.99
& 101.de iureiuran.& Bart.in l.ſi quis pro
eodem.ff.de fideiuſſ.& Alexand.in l. ſtipu-
latio hoc modo,colum 4.ff.de uerb.oblig.
Ex hoc igitur ſolet dari cautela per aduo-
catos,ut mulier renunciatura facit primo
unam proteſtationem, in qua iuret nun-
quam ſponte renunciare, & in futurum
contingat eam renunciare, proteſtetur,
quod non ſponte facit, de qua cautela ui
de Iaſ.& docto.in l.duobus.§.fina.ff de iu-
reiurand, ubi diſcutitur ueritas eius dicti.

44 Et prædictis ultimo † loco pono formam
renunciandi pro cautela eius qui recipit
ad excludendum filios, ſcilicet, ut mater
renunciet bonis paternis,maternis, & fra-
ternis, & promittat per ſpeciale pactum
nunquam ad dicta bona aſpirare per ſe,
nec per hæredes,& ex nunc cedit,ac donat
omnem portionem, quæ ſibi, & hæredi-
bus competere poſſet, quomodocunque,
& qualitercunque, & omne ius ſuper bo-
nis prædictis,obligando ſeipſam,& perſo-
nam ac bona hæredum ſuorum ad nun-
quam aliquid petendum, nec contraue-
niendum dictæ renunciationi, etiam ſi ip-
ſa mater moriatur ante mortem eius, de
cuius hæreditate agitur remaneant ſui fi-
lij obligati ad habendam ratam dictam re
nunciationem matris,eo ipſo, quod matris
hæredes eſſe uoluerint, etiam ſi ex eorum
perſona uenient. Et per hanc renunciant
formam puto filios omnino excludi.
Laus Deo Datum Melfię,die 2.Iulij 3.ind.
Ann. M D. XXX. Rob. Mar. Ven.V.I.D.

ADDITIO.

a Filia. De materia huius quęſtionis,uideas
Couar.in c. quamuis in 3.part.§.2.nu.4.&
per totum cap.de pact.in 6.Bello.conſi.15
per totum. Tiraquel.in tract.primog.q.40
nume. 120.

Ludouicus Alferius.

FINIS DISPVTATIONVM.

EIVSDEM AVTORIS ELEGANS ET DOCTA REPETITIO IN L. IS poteſt.ff de acquir. hæredit.

IS POTEST. Breuis eſt
iſta lex. habet tamē ma
teriā prolixam, ampla
& quotidianam: adeo
quod ferè totus iſte ti-
tulus de acq. hære. eſt
ſuper iſta l. reuolutus:
ob qđ non temerè pōt hæc lex dici Clauis
totius huius tituli.Et quia pp eius breuita
tē & propter multas contrarietates,quas
habet,redditur aliquantulū difficilis: Bar
to. ſuper ea loquitur multum intricatè &
obſcure propterea pro intelligētia ipſius
& eorum maximè quę dicit Bart. ſuper ea
pręmitto prius nonnulla euidentialia,quę
1 etiā cōcerunt intelligentiā totius tit.†Vn
de quia ī hac l.tractatur de aditione & re
pudiatione hæreditatis, præſuppono,ꝙ in
iure reperiuntur quinque termini ad pro-
poſitum huius tit.uidelicet Additio,Agni
tio, Immixtio. Repudiatio, & Abſtenſio.
Qui omnes & ſinguli habēt diuerſam uim
& ſignificationem. Nam in primis aditio
differt ab agnitione,ut eſt tex.in l.ęquiſſi-
mum.§.ſi duo infra de bono.poſſeſ.ſm ta-
bu.& not.Alex.ī l.ulti.col.1.C.qui.admit.
Et differentia cōſiſtit circa plura.† Primò
2 quia aditio reſpicit hęreditatem amplectē
dam de iure ciuili.l.poſt aditam. C.de im-
pub. & al. ſubſtit.& l.ſi fratris, uerſi.qđ ſi.
C.de iure deli.& l.1.ſupra.eo. ti. Agnitio
uerò refertur ad bonorū poſſeſſionē adeū
dam de iure prętorio,l.infantis & l.bono.
3 rum.C.qui admit.l.1.C.de iur.delibe.†Se
cundò differunt: quia aditio hæreditatis
in ſolo animo conſiſtit,qui animus poteſt
ubique coram quocunque, uerbis declara
ri.l.gerit,& ibi Barto.infra eo.l.ſi auia. C.
de iur.delib.Sed agnitio bonorum poſſeſ.
nō poteſt fieri niſi corā iudice,ut habetur
in d.l.ult.C.qui admit.Rationē diuerſita-
tis aſſignāt. Alb.de Roſa.& alij moder. in
d.l.ulti.ad quorū dicta me remitto, qa nō

4 eſt materia pręſētis ſpeculationis.†Tertiò
differūt,quia aditio trāsfert magis plenū
ius in hæredem,quia facit in eum tranſire
utile & directum dominium. Sed agnitio
bonorum poſſeſſio transfert ſolum utile,
quia prætor non poteſt facere quem dire-
cto hæredem.§. quos autē inſt. de bonorū
poſſ.ita dicit Bart.ī l.2.infra de bo.poſſ.&
l.ex aſſe.& ibi ēt Alex.īfra ad Treb.& Pau.
de Caſtr.ſupra de poſ.hęr.pet.Quod tñ de
clara ſm Alex.in d.l.ex aſſe.col.ulti.uideli
cet,ꝙ ius uniuerſale hęreditarium ſemper
eſt utile penes bonorum poſſeſſorem, per
d.§.quos autem. Actiones autē & iura par
ticularia hæreditatis recipiūt diſtinctionē
vt ſi quidem alius eſt hæres de iure ciuili,
tunc ſunt utilia penes bonorum poſſeſſo-
rem, ſi uero non eſt alius hæres de iure ci-
uili,tunc ēt directa iura particularia tran
ſeunt in bonorum poſſeſſorem,ut ibi.
5 †Quarto differūt,quia qñ eſt delata bono
rum poſſ.filio fami.pōt. eā agnoſcere ſine
iuſſu & cōſenſu patris.l.1.C.qui admit.ſe
cus eſt in aditione hæreditatis, quia in ea
debet iuſſus patris præcedere.l. ſi qs mihi
bona.§.iuſſum.& ibi Bart.& doct.infra eo.
6 † Quod.tñ hodie non procedit niſi ſolum
in profectitijs nō autem in hæreditate ad
uentitia, quia poteſt eam filius adire etiā
patre ignorāte & inuito,propter dominiū
qđ habet filius in aduētitijs,l.ult.C.de bo.
quæ lib.& no.in d.l.C.qui admit.& Bar.in
7 d.§. iuſſum. † Pōt autē dici hęreditas pro-
fectitia qñ filius inſtituit hęres ab aliquo
contemplatione patris. Talis enim hære-
ditas cēſetur à patre profecta.l.aditic.§.ſi.
& ibi gl.infra eod.& l.ſed ſi plures.§.in ar-
roga.& ibi Bar.ſupra de uulg & pup.& gl.
in l.cū oportet.in princ.in uer. ex eius.C.
8 de bo.quæ lib.† Quid autem ſi inſtituatur
quis hæres ab auo paterno uel legatum ha
beat ab eo,an iſtud dicatur aduentitium.
uel profectitium?licet quis prima facie di,

cceret quod eſt profectitium,tamen ueritas
eſt in contrarium , ſcilicet quod eſt aduen
titium, non obſtante quod ab aſcendente
per lineam paternam proueniat.ita per il
lum tex.tenet Barto.in l.quæſitū.infra de
leg.1.idē Bart.& Alex.in l.qui in aliena.§.
interdum.ſupra eod.niſi expreſſe eſſet reli
ctum nepoti ab auo contēplatione patris
ipſius nepotis: quia tunc diceretur profe
ctitium ſm Alexan.in d.§.interdum. in ad
dit.ad Barto.& ita intelligit text. & quod
ibi per Bart.in l.dedit dotē infra de colla.
9 bon.† Sed cōtra prædicta poſſet opponit.
nam potius eſſet dicendum contrarium.ſ.
ꝙ in agnitione requiratur cōſenſus patris
ex quo fit in iudicio,vt ſupra in quo filius
eſſe non pōt ſine cōſenſu.patris.l.ult.§.ne
ceſſitate,C.de bo.quæ lib.Ad ꝙ rñdetur ꝙ
qñ imploratur officium iudicis extra ordi
nem per filium fam. ſi non apparet cōtra-
dictor,non requiritur conſenſus patris in
iudicio. ita limitatur.d. §. neceſſitate. ut
colligitur ex mēte Bart.& aliorum in d.l.
1.C.quia amit.& maxime Iaſ.ibi in ult.col
unde infertur ſm eos,ꝙ ſi in petēda bono
rum po.per filium extaret aliquis cōtradi
ctor,tunc requiretur cōſenſus patris,alias
10 non ualeret agnitio. † Quinto differunt
quia aditio hæreditatis pōt fieri longiſſi-
mo tēpore infra triginta annos.l.licet. &
ibi not.C.de iur.delibe.Sed agnitio bono
rum poſ.fit ſolum infra annum,qñ deferē
liberis. Alijs uerò trāſuerſalibus defertur
infra centū dies l.1.§.largius.infra de ſuc
ceſ.edic.& l.2.C. qui admit.uerū iſtud tē-
pus bonorū poſſeſſionis eſt utile,& nō cur
rit ignoranti & impedito.l. 2.ff. quis or.
in bonorum poſ.ſerue.Sed tempus aditio
nis de iure ciuili eſt continuum: ut nota.
Bald.& docto.in d.l.licet.Ex quo ſequitur
maxima utilitas, ꝙ ſi quis eſſet excluſus a
iure petendi, hæreditatē de iure ciuili per
lapſum triginta annorum : ſi fuit ignorās
uel impeditus,poterit illā petere infra an
num utilem,uel cētum dies de iure prętο
rio,ſm Bal.in rub.C.qui admit.in 6.q.&in
d.l.licet ī 6.col.&Alex.& modi.in l.2.C.q
admit.& Pau.de Caſt.& doct.ī l.fina.C.vn
11 de cog.† Sextò differunt.quia delata hęre
ditate infanti carēti tutore,poſſunt amici
uel alij quicunq; nominē infantis cōpare
re in iudicio & petere decerni bonorum
poſſ.infanti,ex quo ſequitur,ꝙ mortui in
fante tranſmittet poſtea talem hęreditatē
ad hęredem tanquam agnitā, ut not.Bal.
in rub.C.qui admit.in 6.qō.& Alex.in l.in
fantis.C.eo.tit.Quòd ſecus eſt in aditione
hęreditatis,quia eam ſolus tutor adire pōt
pro infante uel eius pater tātum ſi ipſum
habet, alias mortuo infante nō tranſmit-
titur hęreditas ei delata,& non adita niſi
ad ſolū patrē.l.ſi infanti,C.de iur.deliber.
& ibi Bar.& Alex.Et ponūt.Ang.& Pau.de
12 Caſt.in l.fi.C.unde legi. † Itē niſi ex potē
tia ſuitatis. quia etiā infans trāſmittit ad
quoſcunq; hęredes ex potētia ſuitatis ſm
Bar.in d.l. ſi infanti & ibi etiā Alex.& cō-
muniter doct.Pau.de Ca.cōſil.8.in 2.uol.
per tex.in l.apud hoſtes.C.de ſuis & leg.&
in l.Lucius.infra de iu. fiſ.& tenet Alexā.
in cōſi.114.in 3.uol.Alias differētias inter
aditionem & agnitionē poteris uidere p
13 Mod.in rub.C.qui admit.† Tertius termi
nus eſt,qui dicit immixtio, & hic pertinet
ſolum ad ſuos hæredes.nā ſui proprie nō
dicūtur adire,ſed potius ſe immiſcere hę
reditati paternæ.ut habetur in §. in extra
neis, inſt.de hęr. qual.& dif.& no.gl.ī rub.
C.de iur.del.& in l.ei qui ſupra eo.& glo.ī
rub.1. eo & licet dicti tres termini habeāt
ſupradictas ſignificationes proprias,quan
doque tamen confunduntur, & unus pro
alio ponitur , ut l. 2. C. de iure delib.† Ex
quo infertur, ꝙ non uitiaretur libellus in
quo aliquis uolēs agnoſcere poſſ. dixiſſet
ſe adire hæreditatem, cū de iure ciuili ue
nire non poſſet.ita tenet Alexād.in l.ulti.
C.qui admit. quia uerba libelli impropriā
tur , ut ſaluetr libellus.l. ſed ſi poſſeſſoris.
§.itē ſi iurauero ſupra de iureiu.& ibi Bar.
& doct.& in l.inſulā ſupra de præſ. uerb.
15 & in l.1.de uſufruct.† Sūt & alij duo ter
mini negatiui,uidelicet repuditiatio & ab
ſtenſio.qui ad idem tendunt,ſcilicet ad o-
mitendam hęreditatē,tñ differunt in hoc,
q̃a repudiare ſpectat ad hęredes extraneos
abſtinere autem ſolū ad liberos,ut no.gl.
in rub.ſupra eo.& probatur in l.impuberi
bus & l.is q̃ hęres.ſupra eod.& in d.§. ex
traneis & §.ſed his inſt.de hær.qual.& dif.
& ratio quare in ſuis dicitur potius abſtē
ſio,quia de iure ciuili filius eſt hæres ſuus
& neceſſarius,ut in.§.ſui inſt.eo.titu.adeo
quod hęreditas patris dicitur potius con-
tinuari

tinuari in filium,quàm de nouo acquiri.l.
ī ſuis & ibi Bar.& doct.ſupra de libe.& po
ſthu.Sed de ęquitate prętoris fuit cōceſſū
filijs ius abſtinendi ab hęreditate paterna,
ut d.§. ſed his. & ideo dicitur abſtēſio pro
priè, & nō repudiatio, quia uidet ſe filius
abſtinere ab hęreditate ſibi acquiſita & in
eum continuata de iure ciuili. nō autem
poteſt dici repudiatio proprie,cum repu-
diatio cōcernat acquirēda pręcedente de
latione,& prædicta sētit.Bald.in l,potuit.
in 7.q.ubi not.loquitur in hac materia.C.
16 de iure delibe.† Secūdo principaliter pręmitto,quòd ad hoc ut hæreditas poſſit adi
ri uel repudiari ut dicitur ī hac l.eſt neceſ
ſe,quod ſit delata prius, & tunc dicit dela
ta,quādo eſt in tali ſtatu,ut poſſit adiri per
hæredem.l.delata infra de uerbo.ſign.pro
batur in l,is qui hæres.iuncta gl.ſupra eo.
ubi gloſſ.dicit quòd iſta duo ſunt conuer-
tibilia,ſcilicet eſſe delatam,& adiri poſſe ,
iſtud etiam tenet Bald.in d.l,potuit.in 7.q.
& ſentit Bar.hic in 3.col.uer.tertiū poſſe.
&c.ubi dicit hæreditatem non eſſe delatā
quando eſt relicta ſub cōditione, ex eo q̃a
pendente conditione adiri nō poteſt l.ſed
ſi alio.§.fi.cū l.ſeq.infra.ad Trebe.& nota.
Bal.in l.poſt mortē,col.fi.C, de fidei com.
ex prædictis ergo ſequitur, quòd tunc dici
tur hæreditas delata,quando quis in teſta
mento eſt purè inſtitutus,uel ab inteſtato
obtinet primum gradum in ſucceſſione ,
quia tūc eſt in eo ſtatu hæreditas ut adiri
poſſit, & conſequēter tunc poteſt repudia
ri per hanc l.His igitur pro aliquali intro
ductione ſic præſuppoſitis deuenio ad l.ip
ſam,quæ propter eius breuitatem non po-
teſt breuius ſummari , tamen ſecundum
commune ſummarium traditum hic per
Bar.& Alexan.& alios doctor.h d.Qui ha
bet ius adeundi principaliter & per ſe nō
impeditum ad ſui utilitatem is repudiare
poteſt,uel aliter ſic.

Cui licet extincti delata capeſſere iura,
Reſpuere hic eadem lege iubente poteſt.

17 † Doctores hic non colligunt aliquod no
tabile ex iſta l.propter ſui breuitatem.Tu
tamen ex iſta.l.not.primò regulā ad quàm
quotidie allegatur,quod ille poteſt hære-
ditatem repudiare , qui habet ius eam ad-
eundi. Et ſic iſtæ duæ potentiæ ſcilicet ad
eundi & repudiandi ſunt conuertibiles, &
una conſequitur aliam,nam qui poteſt hę
reditatem ſibi delatam adire,ille idem po
teſt repudiare & econtra. Quòd ueriſimi-
liter procedit in immixtione & abſtenſio
ne hodie per beneficium prætoris, quia is
qui poteſt ſe immiſcere , poteſt etiam ab
ſtinere,& econtra prout loquimur in ſuis
ut ſupra declaraui hoc probatur per iſtam
legem iuncto.§. extrancis.& §.ſed his inſt.
18 de hæred.qual.& dif.†Hanc regulā decla
ra ut procedat ī tota hęreditate delata,q̃a
debet uel tota adiri uel tota repudiari , &
ſic illa potētia adeundi & repudiandi qñ
eſt reducenda ad actum neceſſitatur ad to
tam hęreditatem,l.1.& ſi ex aſſe.ſupra eo.
& l.ſi ſolus.infra.eod.Intantum ꝙ ſi unam
partē hæreditatis quis adijt,accreſcunt ſi-
bi etiam inuito aliæ portiones. l.teſtamen
to.C.de impu be.& alijs ſubſt. & l.quidam
eulogio.C.de iure delibe.& not.Bar.& do
cto.in d.l,1.& l.ulti.ſupra & infra eod. Ad
idē eſt bonus tex.in l. ſed ſi plures.§.filio .
ſupra de uulga.& pupilla.per quē textum
dicit Alex.in conſil.12.in 5.uolumi.quod
nepos cui delata eſt hęreditas auita & pa-
terna,nō poteſt adire auitam & repudiare
paternam,ſi pater ſuus ſe immiſcuit hære
ditati auitæ, quia per talem immixitionē
eſt effecta unica hæreditas,unde debet vel
totam adire, uel totam repudiare,ut not.
Ludoui.Roman.in conſil. 40,in 1.colum.
ubi dicit,quod poſtquam hæreditas eſt adi
ta non dicitur amplius hæreditas ſed effi-
citur unicum patrimonium cum bonis ad
euntis.idem tenet Bar.in l. ſi Titius infra
ad Trebellia.& in l.ſi quis ſeruū.§.fina.in
fra de lega.2.& Pet.Philip. Corn.in cōſil.
206.col.penul,in uerſic.nec obſtat.in 3.uo
19 lumi. † Et ex prædictis limitatur regula
quæ ſe habet, ꝙ cui licet,id quod eſt plus,
multò magis licet id,quod eſt minus.l.nec
in ea.§.ſed q̃ occidere.īfra de adul. & l.nō
debet infra de regul.iuris.& l,uideamus ſu
pra de in lit.iur.in fin. nam ſi conceditur
hæredi adire totam hæreditatem , multo
magis deberet ſibi concedi adire partem,
ſed iſtud ideo eſt, ne quis decedat pro par
te teſtatus & pro parte inteſtatus: contra
l.ius noſtrum infra de regulis iuris,ita di-
cit gloſſ.in d.l.nō debet & Barto.in.l.1.ſu
20 pra eod. † Idem etiam dicimus in legato
quia quando eſt unum non poteſt pro

parte acceptari, & pro parte repudiari:
quia ipſum non poteſt legatarius diuide
re l.legatarius infra de lega.1.in l.neminē.
& l.gregem infra de leg.2. imo agnoſcen-
do partem legati, totum acquirit l. ſi cui
tex.infra de leg.2.& no.gloſ.& Bar.in l.1.
ſupra eod.& Pet.Phi.Cor.in cōſi.249.col.
penul.& ult.in 4.uolu.ſed. hæredes legata
rij poſsūt illud diuidere vt d.l.legatarius.
§ 1.& ratio eſt in legato ſecūdum Bart.in
d.l.1.ſupra eod.col.ult.quia cū ſit unus,
non poteſt hanc unitatem diuidere legata
21 rius contra mentē teſtatoris.† Quid aūt
ſi quis repudiat partem hæreditatis, an ui-
deatur repudiare totam? dic quod non,
ut no.glo.& Bar.in d.l.1.ſupra eod.Et ra-
tio eſt ſecundum eum quia cum repudia-
tio ſit priuatio non poteſt habere ius ac-
creſcendi, cum ſit quid ſeparatum à perſo
na, quod ſecus eſt in aditione. unde re-
pudiando partem, habetur ac ſi nihil re-
22 pudiaſſe ut d.l.ſi ſolus infra eod.† Iſtam
regulam ſic declaratam limita primo non
procedere in emphyteoſi quàm quis rece-
pit pro ſe.& filijs ſuis quia tunc filij poſ-
ſunt repudiare paternam hæreditatem, &
retinere emphyteoſim.item ſi eſſent inſti-
tuti hæredes per patrē pro diſparibus par-
tibus ſuccedunt nihilominus æqualiter in
emphyteoſi.ita tenet Bar.in l.ſi tibi.§.ſi.pa
ctus.ff.de pact. & in l. quod dicīt infra de
uerb.obli.& idem Bar.in l.Gallus.§. quidā
recte & ibi etiam Alexād.ſupra de liber &
poſthum.& Bartolus in lege ut iuris iuran
di.§.ſi liberi infra de ope.libe.& Baldus in
l.liberti.columna ſexta.ī ſi. C.de oper.lib.
& ratio eſt quia emphyteoſis de ſui natura
non tranſit ad hæredes, ut in authentic.de
non alien.§.emphyteoſi. unde filius ſucce
dit in ea ut filius uigore pacti non ut hæ-
res. Ita tenet etiam Baldus in authentic.ſi
quas ruinas.columna tertia.C.de ſacroſā.
eccleſ.& Speculat.in titu.de loca.§. nunc
aliqua uerſicu.78.& uerſicu.108.& Iaſ.in
l.ſi non ſortem.§.ſi libertis. columna pen.
ſupra de cond.indeb.Adde ad prædicta.§.
ex his in authen. de non alie. & Alex. in
conſi.8.col.1.in 2.uolu.& ſentit Andr. de
Iſer.in cap.1.§.ubi uero.an agnatus, etiam
23 in uſibus feu.† Hanc tamen limitationem
intellige ut procedat in emphyteoſi cōceſ
ſa per eccleſiam pro ſe & filijs, quia illa ex
quo non eſt tranſitoria ad hęredes: ut d.§.
emphyteoſi tranſibit ad filios uel filias &
ſic etiam repudiata hęreditate paterna ſe
cus in emphyteoſi conceſſa a priuato quia
ex quo eſt trāſitoria ad hæredes tūc filius
nō poteſt illam habere niſi ſit hęres patris
ita notabiliter hanc materiam limitat &
declarat Alexand.in conſilio.129.in 5.uo
24 lumine.† Et ex prædictis ſequuntur duæ
pulchrę illationes quarum prima eſt. Nam
hodie per conſti. regni quæ incipit in ali-
quibus eſt inductum quod filia dotata ex-
cluditur à ſucceſſione patris ſtantibus ma
ſculis pone quod pater qui recipit emphy-
teoſim ab eccleſia pro ſe & filijs ut ſupra
mortuus fuit relicto filio maſculo & fi-
lia dotata, certe per prædicta filia ſucce-
det æqualiter in emphyteoſi una, cum fra
tre ſuo, ex quo illam non habet ut hæres,
ſed ut filia, & ita limitatur dicta conſtit.
in aliquibus. Ita in terminis tenet Bald.
in dict.authen.ſi quas ruinas, colum.3. in
fin.uerſic.ex hoc ſequitur &c.C.de ſacro-
ſanct.eccleſ. Et licet hæc opin.Bald.uidea
tur prima facie ſuſtentabilis tamen con-
trarium in hoc tenuit Barto.in d.l.ut.iuriſ
iurandi.§.ſi liberi.& Bartol. conſil. 60.in-
cip. Quæſtio iſta habet duo dubia &c. &
Petr.Philip.Corn.in cōſi.145.colum.fina.
in 1.uolum.& Imo.in capi.potuit.de loca.
in quibus locis communiter concluditur,
quod ſtante dicto ſtatuto, quod filia exclu
datur per maſculos etiam ſi pater accepit
emphyteoſin pro ſe,& filijs ſuis maſculis,
& fœminis intelligitur ordine ſucceſſiuo
ſecundum diſpoſitionem ſtatuti ſcilicet vt
primo maſculi admittantur,& demum his
deficientibus ſuccedant fœminæ, & ratio
eſt ſecundum eos quia pater ſtipulando
uidetur ſe conformare cum diſpoſitione
iuris communis uel municipalis ut ita in
religatur ordine ſucceſſiuo. Et hanc con-
ſiderationem in ſimili facit Bartol.in.l.hę
redes mei.§. cum ita.& ibi etiam Angel.&
docto.infra ad Treb.& hęc opin.cōtraria
25 cēſetur magis communis.† Quam opin.
ego confirmo in caſu prępoſito alia conſi
deratione quia caſus noſter eſt quando pa
ter acquiſiuit pro ſe & filijs ſimpliciter nō
exprimendo alias fœminas quo caſu eſt a
lia ratio excluſiua fęminarū quia in cōtra
ctib.maſculinū non cōcipit fęmininum, ſe
cundum

cūdum Archi.in c.ſi quis ſua dente. col.3.
17.q.4.& Alex.in l.ſed ſi hac.§.liberos.ſu-
pra, de in ius uocan.& Imo.in l.ſi ita ſcri-
ptum.infra, de leg.2.& in c.potuit.col.ult.
de loca.& in l.cum uir.infra, de conditio.
& demonſtratio.& Ludo.Rom.in conſ.35
& Alexan.in conſ.207.incip.Cōſideratis.
colum.3.uerſic.& ſimiliter, in 2.uolum.&
clarius idem Alexand.in conſ.61.in 1.uo
lu.& Iaſo.in l.ſi quis id quod colum.6.ſu-
pra de iuriſdi.omnium iudic.in quibus lo
cis in terminis deciditur quod ſi pater ac
cepit emphyteoſin pro ſe, & filijs ſuis nō
comprehenduntur filiæ fœminæ, & ratio
eſt quia in contractibus ſemper fit inter-
pretatio contra ſtipulatorem, cui licitum
fuit legem contractus apertius dicere.l.ve
teribus.ſupra de pact.
26 † Hoc limita non procedere quando con
ceſſio pro ſe,& filijs fieręt à fœmina, quia
tunc maſculinum concepit fœmininum
inſpecta præſumpta affectione conceden-
tis. Ita in ſimili dixit Pet.de Ancha.in con
ſil.341.incipit. pro maiori quē refert,& ſe
quitur Iaſo in d.l. ſi quis id quod. & in d.
lege ſed ſi hac.§. liberos argumen. c. ſi de
beneficio de præben.lib.6. & l.plenum.§.
æquitij.ſupra, de uſu.& ha.tamen tunc pu
to quod excluderetur filia uigore ſtatuti
27 per prædicta. Secunda illatio eſt quòd ta
lis emphyteoſis nō imputabit filio ī quar-
tam ex quo non habet illam ut hæres, ſed
ut filius. Ita tenet Alexan.in conſi.8.col 1
in 3.uolu.Angel.& Paul.de Caſt.in l.ſi pa-
troni infra ad Trebell.& Alex.in conſ.89
28 colum.2.in 4.uolum.† Pro ueritate tamē
huius illationis eſt ſciendum quòd triplex
eſt quarta: uidelicet illa quæ detrahitur
delegatis, quæ dicitur Falcidia de qua lo-
quitur totus titul.ad leg Falcid. Alia quæ
detrahitur de fidei commiſſo uniuerſali,
quæ appellatur Trebellianica, quæ tracta
tur plene in toto titu.ad Trebellia. Tertia
eſt quæ detrahitur iure naturæ quæ appel
latur legitima de qua loquitur authen. no
uiſſima.C.de inoffic.teſtam. Nunc ad pro-
poſitum dico, quòd quo ad Falcidiam, &
Trebellianicam, uera eſt opinio præcedēs
ſcilicet quod talis emphyteoſis non impu
tatur in quartam & ratio eſt, quia in Falci
diam,& Trebellianicam imputantur ſolū
ea, quę capiūtur iudicio teſtatoris ex ipſo
teſtamento, ſecus ſi extra cauſam teſtamē-
ti caſus eſt notabilis in l.Pater filiam infra
ad leg.Falcid. per quē ita dixit Bart.in l.
in quartam columm.2.eodem titulo. Sed
dicta emphiteoſis quia non capitur ex te-
ſtamento, ſed uigore pacti inter uiuos,
propterea non imputatur. ſi uerò quæris
de legitima, & tunc magis communis opi
nio eſt in contrarium, ſcilicet, quòd talis
emphyteoſis imputetur filio in legitimam
quando agit de hæreditate patris qui ac-
quiſiuit emphyteoſim. Ita tenet Alexand.
in conſil. 27. in 5. uolumine. ubi uidetur
melius fuiſſe loquutus. idem tenent Guil.
& Bald.in l.omnino do.§.imputari. C.de
inofficio teſtamen.& Alexād.in d. l. ſi pa-
28 troni.infra ad Trebellian.† Et eſt ratio,
quia in legitimam imputatur omne quod
capitur ex patrimonio defuncti ſiue iure
hæreditario ſiue quocunque alio iure etiā
inter uiuos, dummodo ſit tale quod mor-
te confirmetur. Ita dicit Bart.in dicta l.in
quartam.colum.penult.idem quando da-
tur ob cauſam, ut propter dotem uel do-
nationem propter nuptias, ut ibidem.
Sed quia dicta emphyteoſis capitur ex pa-
trimonio teſtatoris per ſtipulationem in-
ter uiuos, & morte confirmatur, quia ex
morte teſtatoris accepit vires erga filium,
& non ante, ex quo talis acquiſitio pro ſe,
& filijs cenſetur facta ordine ſucceſſiuo,
vt nota.Barto.& Alexand.& communitter
doct.in l.Gallus.§.quidam recte. ſupra de
liberis, & poſthumis vnde nunquam defer
tur filio niſi mortuo patre, propterea im-
putatur in legitimā. ita dicit Alex. in d.l.
ſi patroni,& in d.conſi.27.in 5.uol.
30 † Comfirmatur iſtud. Nam pater poteſt
talem emphyteoſim pręlegare uel donare
uni ex filijs inſolidum in præiudiciū alio-
rum filiorum ſecundum Bal.in d. auth. ſi
quas ruinas col pen.& Alex.in d.conſi.27
in 5.uolum.& Pet.Philip.Corn.in conſ.51
colum.1.& 6.& cōſi.282.col.7.in litera P.
in 3.uolu. & in conſil.100. col.1.in 4.uo-
lumine,& Lud.Roma.in conſi.35.Sed cer
tum eſt ꝙ omne legatum imputatur in le-
gitimam: ut d.l.omnimodo. C. de inoffic.
teſtamen. & tenet Bart.in d. l.in quartam
colum pen.ergo conſequenter d. emphy-
teoſis imputabitur. Iſtud ultimum limita
quando emphyteoſis eſt acquiſita per pa-
trem

tre ex re,& pecunias ipſius patris, ſecus ſi ex mera liberalitate concedentis ſit facta conceſſio pro ſe & filijs,quia tunc non poteſt pater in præiudicium aliorum filiorũ dictam emphiteoſim alteri filio aſſignare. Ita ſingulariter dixit Bal.in l.1.in fin.uerbis.C. per quas pſonas nobis acquiri. quẽ ſequitur Petr. Philip.Corne.in dicto cõſi. 28.columna ſexta.in litera P. in 3.uolum.

31 † Retenta igitur iſta concluſione pro uera,& cõmuni, quòd emphyteoſis imputatur in legitimam,limita eam multum ſingulariter procedere quando fuit acquiſita ab ipſo patre de cuius hęreditate agitur, ſecus ſi eſſet acquiſita per auum paternũ ſtipulantẽ pro ſe & filijs,& nepotibus ſuis quia tunc nepos habet illam nõ ex prouiſione patris,ſed ex prouiſione aui, & propterea non cõputantur in legitimam,quãdo agitur de bonis patris,cũ ab eo non ꝓceſſerit.Ita notãter limitat Ale.in d.l.ſi patroni.colum.3.ubi aſſignat rationem quia quæſita ab auo paterno nõ dicuntur profectitia, ſed aduentitia. l.quæſitum, & ibi Bar.ĩfra.de lega.1.& gloſſ.& Bald.& Alex. in l.qui aliena. 5.interdum ſupra eodẽ, & dixi ſupra in euidentialibus,& de iure aduentitia non imputantur in legitimam. l. ſcimus.§.repletionem.C.de inoffic.teſta.&

32 nota.Bart.in dicta l.in quartam † Secũdo principaliter limita hãc regulam, ſcilicet, quo,hæreditas debet tota adiri uel tota repudiari & nõ procedat in iure patronatus liberti: quia illud ſpectat ad filium, ut filium non autem ut hæredem, unde poteſt filius repudiare hęreditatem paternam & retinere ius patronatus.l.filij infra de iure patronat.licet poſſit pater illud aſſignare uni ex filijs in præiudicium aliorum . ut not.Soc.in cõſi.25.column.6.uerſicu.5.fa

33 cit in 1. uolumin. † Quid autem in iure patronatus eccleſiæ; dic contrarium quia illud tranſit cum uniuerſitate bonorum, & tranſit ſolùm ad hæredes etiam extraneos.ut notat Calderin.in cõſil.2.in titul. de iure patrona.& Bald.in l.2. C. de in ius uocan.& gloſſ.in capi.conſiderãdum.16. queſtio.7.& Abb.1.in cap.1.& c.cum ſeculũ de iure patronat.& Card.in clemen.2. in 6.queſtio.de iure patronat.unde ex prędictis ſequitur, quod non poteſt filius renuntiare hæreditati paternæ, & retinere ius patronatus eccleſiæ.imo renuntiando hæreditati perdit illud, quia trãſit cum uniuerſitate bonorum,ſecundum Cardina. in dicta clement.2.in 7.quæſtic. & Federi. de ſeni.in conſil.106.& cõſil.225. & Ioa. de Ana.in conſil. 86. & Abba.in dicto capitulo, cum ſeculum . Ex eo tamen qui eſt indiuiduum,eſt penes quemlibet hæredem inſolidum . Et ideo licet plures hæredes ſint inſtituti pro inequalibus portionibus tamen omnes æqualiter ſuccedent in iure patronatus ſecundum Abb. in dicto capi.1.de iure patronat.& gloſſ.1 cap. pie mentis in gloſſ.magna.in fin.16.quæſtio.7.& Bal.in l.1.circa fi. C. de communi ſer.manu.& Franc.de Aretin.in l.1.col.

34 3.infra de legat.† Et ex prædictis ſequuntur duę illationes quarum prima eſt,quod ſi pater inſtituit filium hæredem in re certa dato ſibi alio cohærede uniuerſali ius patronatus erit totũ hæredis uniuerſalis, & filius nihil habebit in eo,ſecundũ Abb.

35 & docto.in d.cap.1.de iure patron.† Secũdo infert, quod licèt alias ius patronatus tranſeat ad fęminas æqualiter ſicut ad maſculos,ſecundũ Abb. in dicto capitul.1.& in capitulo fina.de cõceſ.pręben.& Calderin.in cõſil.1.in titul. de iure patronat. & Ioann.Andre.in capitulo generali.de electio.libr.6.in nouella.tamen ſi filia renuntiauit hæreditati paternæ. iuxta ea , quæ habentur in l. pactum quod dotali. C. de collatio. uel ſi eſt excluſa per ſtatutum à ſucceſſione paterna propter dotem , non ſuccedit in iure patronatus,ſed totum trãſit ad maſculos ſecundum Federic. de Senis in dicto conſil. 109. & Abba. in dicto capitu.cum ſeculum. unde ſequitur quod hodie in regno per conſtit. aliquibus. filia nõ ſuccedit in iure patronatus niſi ex

36 teſtamento inſtitueretur hæres. † Limitata tamen prædicta non procedere quando in conceſſione iuris patronatus facta in fundatione uel donatione,eſſet conceſſum dictum ius pro ſe, & filijs ſuis non adiecto hæredibus per diœceſanum, quia tunc filijs poſſunt habere ius patronatus, etiam ſi non ſint hæredes quia per illa uerba ueniunt,ut filij,non autem , ut hæredes. ita tenet Stephan.de Gaieta in repetitio.capit.quoniam.de electio.libro. 6. per ea,quę in ſimili nota Bartol.in l.quod dicitur infra de uerbor.obligat.ubi loquitur de emphyteuſi. Quod confirmo per id quod dicit Bald.in dicta.l.2.C.de in ius uocan.ubi dicit quod ius patronatus tranſit ad hæredem extraneum,niſi in fundatione aliud ſit dictum uel actum , uidetur ergo aliud actum , quando eſt conceſſum pro ſe & filijs,non facta mentione de hęredibus,idem etiam dicit Calderinus in

37 cõſilio.5.in titulo de iure patronat.† Poteſt & tertio ex prædictis inferri,quod hodie in regno , ex quo primogenitus ſuccedit in feudo. in quo uiuitur iure Francorum excluſis alijs filijs. ſecundum Andream de Iſernia in capitulo imperialẽ.§. pręterea ducatus.in quarta colum.de prohi. feudi alien. per Federicum , ſequitur quod ſi in aliquo feudo eſſet ius patronatus: ſolum primogenitus in eo ſuccederet excluſis alijs,ſecũdum Abba. in dicto capitulo. cum ſeculum, & in capitul. ex inſinuatione.& ibi Ioan. Andreas de iure

38 patrona.† Tertio principaliter limita hãc regulam non procedere in feudis.intelligendo de feudo ex pacto , & prouidentia tantum: quia tunc heres cui eſt delata ſucceſſio poteſt feudum retinere, & hæreditatem repudiare. Dicitur autem feudum ex pacto , & prouidentia,quando eſt conceſſum pro ſe,& liberis,ſeu filijs,non facta mentione de hæredibus,nam tunc cenſetur haberi non ab ipſo defuncto ſed ex pacto,& prouidentia concedentis. ut nota. Andreas de Iſernia in capitul.1.column.1. & 2.& 3 .an agnatus &c.in uſibus feudor. in tãtum,quod dicit notabiliter Andreas de Iſernia in dicto.§. pręterea ducatus. columna 4. quod mortuo feudatario cenſetur tale feudum retraditum domino , & à domino iterum conceſſum filio , & ſic cenſentur plures donationes. Sed quando dicitur . Concedo tibi,& filijs, & hæredibus : uel tibi , & hæredibus , tunc appellatur feudum hæreditarium. ſecundũm Andream in capitulo primo.§.huius autem generis.columna ſecunda , quibus modis feudum amit. & in dicto capitulo primo,in principio an gnatus . Et tunc in eo non ſuccedit, niſi ille qui eſt hæres, ut ibi dicit Andreas,& etiam Bald. in primo caſu ſuccedit , etiam ſi non eſt hæres, unde poteſt tunc renunciari hæreditas, & acquiri feudum: pro quo non teneatur ſucceſſor creditoribus hæreditarijs. ita plene tenet Alexand. in conſilio 19.columna ſecunda, & cõſilio 26.columna 3. in quinto uolumine,& Ioannes Andreas in additio.Speculat.in titulo.de feudis. §.final. in additio. quæ incipit , directe, &c. & Iaſon plene in l. ſi non ſortem. §.libertus.colum.penulti.& final.ſupra de condi.indeb.in quibus locis loquuntur etiam in filio:ſcilicet ut poſſit repudiare hæreditatẽ paternam, & retinere feudum ex pacto, & prouidentia, contrarium tamen in filio tenet Andreas in dicto ca.primo,§. ubi uero,& ibi etiam Aluar.& docto.communiter, an agnatus per illũ textum,ubi ſit differentia inter filium,& alium agnatum: Nam filius non poteſt paternam hęreditatem repudiare, & retinere feudum, quia utrunque debet acceptare uel repudiare:ſecus eſt in alio agnato . Et exemplum , ut ſi feudatarius , qui habebat feudum pro ſe & filijs moritur relictis duobus filijs , certè dicti filij uel alter eorum non poſſunt repudiata hęræditate habere feudum , ſed ſi moriatur unus ex eis ſine liberis,quo caſu portio morientis defertur fratri ſuperſtiti : tunc ille frater poteſt repudiata hæreditate fratris habere illam portionem feudi , & ille dicitur uenire ut agnatus: non autem ut filius , & hanc opin.etiam tenet Bald.in l.qui ſe patris.col ſexta,C.unde libr.Et ſic ex prędictis ſecundũ Andr. in dicto §.ubi uero. erit deterioris conditionis filius,quàm agnatus,& ratio eſt,quia filius cenſetur eadem perſona cum patre: unde non debet ipſum afficere iniuria,repudiando eius hęreditatem .

39 † Aliã rationem aſſignat Bal.in dicta l.qui ſe patris ſcilicet,quia filius uenit,ut hæres ex quo in materia feudorum appellatione hæredis uenit filius,vt not.glo.1 l. ex facto §.final.infrà ad Trebellia.&And.& docto. in capitul.primo.§.ſi clientulus.ubi eſt textus de alie feud,Sed agnatus uenit ex contractu, & non cenſetur eadem perſona cũ defuncto.Et pro iſta opin. Andr.eſt tex.& ibi etiã And.in capitu.1. §. filius de capi.

40 qui cur.uen. † Inter iſtas autem uarietates datur remedium,quod filius adeat hęreditatem patris,cum beneficio inuentarij , & ſic non tenebitur creditoribus ultra

tra uires hæreditarias reſpectu allodia-
lium ſed feudum habebit præcipuum, &
pro eo nõ tenebitur creditoribus.Ita dicit
And.in dicto.§.ubi uero, & dicto.§. filius.
ſecus quãdo feudum eſt hæreditariũ, quia
tũc pro eo tenetur creditoribus,ut no. ple
ne Alexand.in dicto cõſil. 19.in 5.uolum.
41 † Secundo principaliter nota ex iſta l.dũ
dicit,Is poteſt repudiare.&c.quod hæc di-
ctio,poteſt quãdo ponitur in oratione affir
matiue non importat neceſſitatem præci-
ſam,ſed ponit potentiã ad arbitrium eius,
in cuius perſona uerba dirigũtur.ſecus eſt
in uerbo,debet, quia importat neceſſitatẽ
ita nota.Barto.in repetitio.l.creditores in
principio.C.de pign.licet aliquãdo pona-
tur debet pro poteſt,& ſic ſine neceſſitate.
l.obſeruare,& ibi Bart.ſupra de offic. pro
cõſu.& not. And.de Iſernia in capit.1.§.ſi
aliquis.Apud quem uel quos &c.in uſibus
feudo.& habetur in l.ſæpe, ſupra de offic.
præſid.ſi uero iſtud uerbũ poteſt,ponitur
in oratione negatiuè ut quia in aliqua di-
ſpoſitione dicitur, nõ poteſt uel nõ poſſit
tunc denotat neceſſitatem præciſam & re
mouet omnem potentiam ab actu , adeo
quod actus poſtea factus contra illam di-
ſpoſitionem eſt ipſo iure nullus ſecundum
Bar.& cõmuniter doct.in l.Gallus in prin
cipio. ſuprà de liberis. & poſthumis . ubi
plene attingit Barto.de importãtia huius
uerbi,Poteſt,& in l.1.ſupra de iniuſto rup.
teſtamento.pro quo eſt text.& ibi gloſ. in
capitulo primo.de regulis iuris, libro ſex-
to & ĩ l.ſtipulatio iſta.§.alteri.infrà de uer
borũ obligatio. & in l.nemo poteſt. infra
de lega.1.& in l.nõ poteſt infrà de furti.&
notat expreſſe Bald.in.l.1.colũ.penult.C.
qui admit.& Bald.in l.ulti.colũ. fin.C.de
fidei commiſ. & Alexand. plene in cõſilio
77.colũ.prima. ĩ tertio volumine,& Bald.
in d. l.1. ſupra de iniuſto rupto teſtamẽto
Quia tamen in hac l. tractatur, & fit men
tio de aditione ſeu acquiſitione hæredi-
tatis ſeu de eius repudiatione , videamus
pro eius maiori intelligentia, per quos
actus inducatur aditio, & per quos repu-
diatio,& proderit id ſcire ad intelligen-
tiam totius huius tituli , unde eſt ſcien-
dum quod quo ad aditionem ſunt infini-
ti modi,& actus, per quos cenſetur adita
hæreditas,tamen cumulando aliquos pro
ut ex diuerſorum librorũ reuolutione col
ligi poteſt ſunt infraſcripti, uidelicet .
42 Et preſuppono quod aditio hæreditatis
conſiſtit in ſolo animo. l. gerit. infra eo-
dem & l.ſi a uia.C.de iure deliberandi. Et
quia iſte animus cum ſit quid occultum,&
latens,non poteſt aliter percipi niſi per ex
trinſeca l. quidam in ſuo. ſupra de condi-
tio.inſtit.& notat.gloſſ. in l. his qui ſupra
de tutor. & curator.da.ab his quæ extrin
ſeca cognoſcuntur altero de duobus mo-
dis,ſcilicet,Verbis, & facto : Nam facto &
uerbis poteſt uoluntas hominis declarari,
ut nota. Specul.in titulo.de ſucceſ. ab in-
teſt.uerſiculo pone quidã.pro hoc eſt text.
& ibi per Bald.& doctor.in l. reprehendẽ
da.C.de inſti.& ſubſtit.& not.Bald.in.l.nõ
Codicillum.columna 2. C.de teſta. Et di-
cit idem Bald.in l.libertæ tuæ.in fin.C.de
operis libe. quod qualitas factorum diſtin
guit qualitatem intellectus.unde prius eſt
uidendũ per quę uerba,& p quos actus in
ducatur aditio hæreditatis.
43 † Et primo cenſetur quis adire hæredita-
tem eo ipſo quod utitur uerbis denotan-
tibus ipſam aditionẽ: ut ſi dicat adeo uel
agnoſco hanc hæreditatem, uel gero me
pro hærede uel ſimile iuxta ea quæ haben
tur in l.apud. Aufidium infra de op. lega.
Bartol.in dict.l.gerit.columna.1.
44 † Secundo inducitur aditio etiam ſi quis
utitur uerbis ſuſpenſiuis,ut ſi dicat, Volo
adire , uel Volo eſſe hæres,dummodo. de-
liberatè dicat hæc uerba; quæ deliberatio
perpenditur ex præcedentibus, inſtãtibus,
& ſequentibus ſecundum Bartol. in d. l.
gerit. & ibi exemplificat. pro hoc eſt text.
in l.Pamphilo. §.propoſitum.infra de leg.
3. & no. Bartol. in l. ſerui electione infra
de lega.1.Pet.Philip.Corn.in conſi.77.co
lum.penul.in 4.uloumin.& Abb.in capit.
ex literis.colum.2.deſponſa. Et dicit An-
gel in repet.l.qui ſe patris.colum.12.& 13
C.unde libe.quod talia uerba præſumun-
tur in dubio deliberatę prolata quando
aliud non apparet,unde inducunt aditio-
nem hæreditatis, ſecus eſt quando dixiſſe,
Iſta hæreditas non mihi diſplicet quia per
hoc non inducitur aditio ſecundum Bar-
45 tol. in d. l. gerit. colum.3. † Tertio di-
citur quis adire hæreditatem ſi utitur uer
bis enuntiatiuis ut ſi confiteatur ſe eſſe
hæredem

hæredem Titij cum eſſet ſibi delata hære-
ditas Titij . Et licet hæc confeſſio fuerit
facta ad inſtantiam unius tamen præiudi-
cat ſibi quo ad omnes dummodo erat ta-
lis perſona quæ poterat eſſe hæres. ita no
ta.Barto.& Alexand.in l.ultim.ſupra de in
ter. ac.& Bartol.in dicta.l.gerit.uerſicu.cir
ca ſecundum &c. in 3.colum. Et procedit
iſtud etiam ſi in epiſtola ſcripſiſſet alteri ta
lis hæres Titij ſalutem,&c.& ſic enuntiaſ-
ſet propter aliud quia inducitur aditio ſe-
cundum Bartol.in d.l.gerit. uerſicul. cir-
46 ca tertium &c. † Quarto cenſetur quis a-
dire eo ipſo, quod dicit teſtamentum nul-
lum.l.ſuus.& ibi Bar Bald. & communiter
docto.C.de repudia.hęre.& Bar.in l.quem
admodum ſupra de inoffici. teſtam. idem
ſi diceret teſtamentum falſum ut ibidem
dicit Bartol.per tex.in l.cum quidam infra
de bono.poſſeſſ.ſecus eſt ſi intentat quære
lam quia non per hoc uidetur adire ſecun
dum Barto.in d.l. quemadmodum.& præ-
dicta etiam tenet Soci.in conſil.20.colum.
47 1. in 3.uolum.† Quinto inducitur aditio
hæreditatis eo ipſo quod quis format po-
ſitionem petendo aduerſarium interro-
gari an poſſideat pro hærede ,quia inten-
dit eum conuenire petitione hereditatis .
ita tenet Bartol.in dict.l.gerit.colum.4.ver
48 ſicu.idem ſi aliquis. † Sexto cenſetur quis
de re eo ipſo quod conſtituit procurato-
rem ad confitendum ſe eſſe hæredem uel
ad reſpondendum poſitioni qualiter eſt
hæres,ita tenet Bald.in dicta l.1.in 30. op-
49 po.C.qui admi. † Septimo inducitur adi-
tio ſi quis faciat procuratorem ad exigen-
dum aliqua debita, uel ad alia negotia
expediendum & notarius in inſtrumento
procurationis opponit clauſulam quæ om
nia debita ſpectant ad talem conſtituen-
tem hæredem Titij &c. nam non obſtan-
te quòd notarius enuntiet in tertiam per-
ſonam illum eſſe hæredem Titij tamen ex
tali inſtrumento probatur aditio hęredita
tis: quia præſumitur notarius illa uerba
enunciaſſe de uoluntate cõſtituentis alias
eſſet falſarius,ita tenet Bald.in conſil. 63.
50 in 1.uolumi.† Octauo inducitur. additio
eo ipſo quod quis teſtatur de hæreditate
ſibi delata l. ſi auia.& ibi Bald. C. de iure
51 deliberandi . † Nono inducitur aditio e-
tiam ſi quis in poſitionibus interrogatus
an ſit hæres Titij reſpondit . Credo quod
ſic & contra: ſi dixit.Credo quod non cen
ſetur repudiaſſe.ita tenet Bald.in l.1.in fin.
C. de fal. cauſa adiecta lega. Nam in prin-
cipali reſpondente uerbum credo dicitur
ueritatis expreſſium, ut ibi dicit & Bald.
& no.plene Gemi.in capitu.1.colum. 3 . de
52 confe lib.6. † Decimo quid ſi hæres petit
ſibi exhiberi rationes defuncti ut poſſit il-
las inſpicere & deliberare an uideatur hoc
ipſo adire ? Dic quod non caſus eſt in leg.
Ariſtot. infra eodem . & huc uſque uidi-
mus ex quibus uerbis inducatur aditio t
nunc uideamus ex quo facto inducatur a-
53 ditio . † Vndecimo inducitur aditio fa-
cta ut ſi quis faciat aliquem actum,qui nõ
poteſt ſaluari citra ius & nomem hęredis,l.
pro hærede infra eodem ut ſi ille cui dela
ta erat hæreditas facit formare libellum
cauſa conueniendi aliquem pertitione hæ
reditatis hoc ipſo uidetur adire ſecundum
Barto.in d.l.gerit.colum.3 .uerſic. idem ſi
aliquis &c. Et multo fortius ſi libellum
porrexit: dicendo hæreditatem ad ſe per-
tinere: quia eo ipſo uidetur adire quòd hæ
reditatem petit:ut not.Bald.in l.ultima.co
lum.3 .uerſicul.ſecundo quæro. C. de peti.
hære.& Bartol.in l.ſi filius ſupra de tute.&
l.ſuus.& ibi not.gloſſ.&doctor.C.de repu.
54 hære. † Duodecimo cenſetur quis adire,
hæreditatem eo ipſo quod cedit,vel donat,
uel legat alicui iura hæreditaria uel ali-
quam rem hæreditariam. ita tenet Pet. Phi
lip.Corn.in conſil.52.colum.1.in litera.d.
in conſil.211.in princip.& in tertia colum.
in litera.d. in ſecundo uolumine per text.
in l.ſi auia.C de iure deliberandi: quia uo-
lendo conſequens uidetur uelle eius ne-
ceſſarium antecedens quod eſt aditio. l.
ad legatum.& l.ad.rem mobilem ſupra de
procurat. capit.1. ſane.de officio delegat.
55 † Decimo tertiò cenſetur quis adire eo
ipſo quod uendit rem hæreditariam , uel
mandat alteri de uedendo eam.l.pro hæ-
rede.§.proinde ibi res tempore perituras a
contrario ſenſu.& l. ſi quis in bona. §. ſed
ſi mandauit.infra.eodem.per quæ iura.ita
dixit Pet.Philip.Corn.in conſi.165.colum.
9.in fin. & ſequen. in 2. uolumine & tã ad
hoc quam ad pręcedens dictum adde Pet.
Philipp.Corne.in conſil.29.colum.3.in 4.
uolum.& Bald.in conſil.314. in 3. uolum.
†Deci-

56 † Decimoquarto inducitur aditio eo ipſo
quod pater mortua uxore retinet dotes &
illas non reſtitui ſaltem poſt ann m ſi con
ſiſtant in rebus mobilib. nam per hoc ſi ha
bet filium infantem cenſetur adiuiſſe hęre
ditatem matris nomine infantis iuxta. l. ſi
infanti.C.de iure deliberandi & illam reti
nere pp uſumfructum ſibi debitum in eis
per l. primam.C.de bonis maternis.Ita te-
net Barto.in ſua diſputatione inci.Debitor
in diem &c.& Imo.in l.recuſari,infra eod.
& refert.Pet.Phil Corn.in conſi.16.col.pe-
nul. & conſil. 42.col.penult. in 3. uolum.
ubi ponit caſum eſſe dubium : quia multi
tenent contrarium.tamen idem Petr.Phili.
Corn. iſtud firmat in conſi. 321. colum.4.
in litera e. in eodem 3.uolum. & Barto. in
d.l gerit.col.7.Et licet Bald.in l.cum anti-
quioribus,col.2.C. de iure deliberandi &
in l.non hoc.C.unde cogna. teneat contra
rium.tamē Alexā.ibi ſequitur opin.Barto.
ſ.in d.non hoc.licet Franciſ.de Aret.in cō-
ſil.16.uideantur ſentire contra. Barto. Re-
cēta tamen prima opinio.Bart.&ſequaciū.
ſequitur ex hoc magna utilitas quia mor-
tuo patre ſi moreretur infans & nō appa
reret aliter adita hęreditas per hanc præſū
ptam aditionem partis tranſmittetur hære
ditas materna ad hæredes infanti. alias ſi
non diceretur adita non tranſmittetur ſed
iret ad cōſanguineos matris defunctæ per
l.ſi infanti cum ſua materia.C.de iure deli
57 berandi.†Decimo quinto inducitur aditio
eo ipſo quod is cui delata eſt hæreditas re
peritur poſſidere aliquam rem hæreditariā
nam ex hoc cenſetur totā hęreditatē adire.
l.1.& ibi Bal.C.de repudia. hære. & Bal.in
l.1.col.10.C.qui admit.& in l.nō hoc C.un
de cogna.& Alex.in conſi.32.col.1.in uolu.
pro hoc facit tex. & quæ ibi habentur in l.
quidam eulogio.C.de iure deliberandi. &
l.ſi ſolus infra eod.idē eſt ſi filius poſt mor
tem patris habitet in domo paterna uel a-
lius hæres habitet in domo hęreditaria qa
præſumitur per hoc adiuiſſe hęreditatem
ſe immiſcuit ſe.l.1. C.de repu. hære. & ibi
Bal.& communiter doct. & gl.& Bal. in l.
1.C.ſi miſe.ab hæredita.abſti.prędictis etiā
adde Petr.Philip. Corn. in conſi. 37.in fin.
col.1.in uolum. Quid autem ſi aliquis qui
eſſet ſucceſſurus infanti. cui erat delata hæ
reditas reperitur in poſſeſſione rerū hære-
ditariarium.mortuo infante hereditate nō
adita an per hoc cenſeatur hæreditatē pro
infante diuiſſe ut eſſet dubiū tranſmiſſio-
nis uide pulchre per Bald. in conſi.390.in
58 in 5.uolu.† Prædicta tamen declara & li-
mita procedere quādo illa detentio rei hæ
reditariæ uel habitatio domus non poteſt
ſaluari citra & ius nomen hæredis per re-
gulam l.pro hærede.§. Papinian.infra eod.
Et propterea limita primo non procedere
quando illa res uel domus hęreditaria poſ
ſeſſa eſſent obligata filio pro dote matris
ſuæ,cuius eſt hæres ipſe filius,nā tunc cen
ſetur domū habitaſſe uel aliā rem retinuiſ
ſe tanquā creditor: & ſic iure pignoris. Et
iſta coniectura tollit prę ſumptionē aditio
nis ita tenet Bart.in d.l.gerit.col.4.uer.ad
ſm & Bal.& cōmuniter moder.in d.l.1.C.
de repud.hære.& Pet.phil.Cor.in cōſi.247
col.1.in 1.uolu ubi notāter dicit idem pro
cedere in ipſa uxore hærede inſtituta à ui-
ro, quia habitādo domū uiri & utēdo alijs
rebus uiri prout utebantur in eius uita nō
cēſetur adire,ſed potius ea retinere iure pi
ris,pro dotibus ſuis,idē ſentit Petr. Philip
Cor.in conſi.321.colum.2.in 1.uolu.& ha
59 betur in deci 371 conſi.Neapol.† Secūdò
limita prædicta non procedere quando eſ
ſet mortuus aliquis uir locupletiſſimus,qui
multa ſtabilia precioſa relinqui in hæredi-
tate proximior ab inteſtato ueniens reperi
retur poſſidere aliquā rem mobilē hæredi-
tariam. quia nō per hoc probatur aditio,
quia communiter hæredes habētes animū
adeundi ſolent incipere a ſtabilibus nō au-
tem à mobilibus, & ideo non præſumitur
animus ita tenet S: li. ca.in l nō hoc,C.un
de cogna.p gl.in l.neque natales,C.de pro
ba.& illud dictū refert & ſequitur Alex &
Iaſ.in d.l.non hoc,licet in cōtrarium faciat
quod dicit Bald.in l.cum re.col.fi.C.de do
na,ante nup.ſcilicet quod ex datione ueſtis
camiſiæ amore Dei cenſetur adita hæredi-
60 tas.†Tertiò limita non procedere quando
filius poſt mortem patris reperiretur poſſi-
dere fundum emphyteuticum quem pater
acceperat ab eccleſia pro ſe & filijs ſuis.qa
ex quo poteſt illum habere abſq; eo quod
ſit hæres ut fuit dictum ſupra in notabilib.
non pręſumitur adiuiſſe,ita dicit Bar.in d.
l.gerit.col.4.in fi.infra eo.Et conſequenter
idem eſſet in feudo reperto penes agnatū.
poſt

poſt mortem feudatarij in caſu quo poterat illud habere abſq; eo quod eſſet hęres,
ut ſupra fuit dictum , cum ſit eadem ratio,
ita tenet Bar.in l.ſi quis non quaſi,& in l.q
61 putat infra eo † Quarto limita procedere
quando cum poſſeſſione rei hæreditariæ ,
uel alienationes ipſius ueriſimiliter cōcur-
rit animus poſſidentis quod uelit eſſe hæ-
res,ut quia ſit defunctum eſſe teſtatorem ,
& hæreditatem ſibi eſſe delatam & rem eſ
ſe hæreditariam, ſecus ſi ex aliqua proba-
bili cauſa ignorat rem eſſe hæreditariam,
quia non uidetur adire poſſidendo uel alie
nando eam ex quo cum tali facto non con
62 currit animus,ita tenet Soc.in conſ.91.col.
6 in 3.uolum.† Quinto limita nō procede
re in caſu notabili quem ponit Barto. in l.
pro hærede.§.1.infra eo.ut ſi pater inſtituit
filium hæredē, & dedit ei ſubſtitutum vul-
garem , & eundem filium grauauit onera
multorum legatorum uel de danda aliqua
re propria ipſius filij,nam tunc poteſt filius
repudiare hæreditatem patris,& retineri ſi
bi legitimam in bonis patris ſecundū Bar.
ibi per tex. no. in l.ſi libertus patrono infra
de bonis liber.idem tenet Bal. in l.Papinia
nus.§.4.ſupra de inoffi.teſtam.& Bald.in l.
3.ſupra eod.& Alexan. ubi plene tāgit in l.
quia poterat infra ad Treb alias autem nū
quam poſſet filius repudiare hæreditatem
& retinere legitimam niſi iu dicto caſu,ſe-
cundum Bar.& Alex.in d.l.quia poterat ex
hoc ſequitur quod in huiuſmodi caſus ſi il
lius reperiretur in poſſeſſione alicuius rei
hæreditariæ poſſet dicere quod illam reti-
net pro ſua legitima, & ſic non præſume-
retur aditio. ita dicit Car.in d.l. gerit.col.
5.& ibi plene Alex.in additio.Et hęc fallē-
tia pōt addi alijs tribus fallentijs tactis ſu-
63 pra in primo no.† Sexto limita non proce
dere in pupillo habitante domum paternā,
quia etiam ſi tutore ſciente habitet,non cē
ſetur adire niſi tutor expreſſe ſibi auctore-
tur,ita dicit Barto.in d.l.gerit in fin.verbis
infra eo. ſecus eſt ſi ambo, pupillus.ſ.& tu
tor ingrediantur poſſeſſionem paternam,
quia licet non loquatur tutor cenſetur ta-
men ex hoc adiuiſſe hæreditatem,ſm Bal.
in l.potuit in fi.C.de iure deliberandi.† Se
64 ptimò limita non procedere in eo, qui ha-
bebat bona communia cum defuncto,quia
per habitationem domus communis , non
uidetur eius hęreditatem adire, nec per u-
ſum aliarum rerum communium niſi ali-
ter conſtet de eius animo, uel niſi ſe exten-
dat in plus quam uſus communis expoſtu-
lat, caſus eſt notabilis in l. duo fratres in-
fra eo.ex quo propter partem quem habet
cenſetur dictis reb.uti potius iure proprio
65 quàm iure hæreditario.† Quod facit ad id
quod dicimus in optimo ſimili . Nā ſi duo
ſocij habent domum communem , & alte-
ro abſente unus ſocius habitauit totum do
mum non poteſt ſocius abſens petere pen-
ſionem pro medietate habitationis:quia li
le habitans cenſetur habitaſſe propter ius
ꝙ in ea habebat. ita tenet Bald.in c.impe-
rialem.§.prætereà ducatus. de prohi. feud.
alie.p Fed.& Pet.de Vbal.in tract.de duo.
66 fra.in 8.quæſt.5. partis ubi plene.† Octa-
uo limita non pocedere quando quis prote
ſtaretur ꝙ per talē actum non intendit adi
re hæreditatem,ſed potius intendit rem hę
reditariam detinere cauſa cuſtodię uel pie
tatis : uel gubernationis : uel alio modo ut
hæres nam tunc non cenſetur adire: & iſta
proteſtatio prodeſt in omni actu quē quis
facit gerendo pro hærede ut non uideatur
adire.ita tenet Bar.in lectu.l.ſcriptus.ſuprà
de relig.& eſt tex.in l. pro hærede.§.1.īfra
eo.& not. Soc.in conſi.45.colum.2.in 3.vo
lu.& Pet.Phil.Cor.in conſi.310.col.1.in 3.
67 uolum.† Decimoſexto principaliter indu-
citur aditio eo ipſo,quòd tutor infantis ſo
lus ingreditur de facto fundum hæredita-
rium hæreditatis delatæ infanti:nec requi-
rit quod aliud dicat,ſed ille ingreſſus ſuffi
cit,ita dicit Bal.in l.potuit in 10.q.C.de iu
re delib. & hoc eſt utile quia mortuo infan
te tranſmittet hæreditatem illam ad hære
68 des proximiores. † Decimoſeptimo indu-
citur aditio ſi is cui delata eſt hęreditas;fa
cit aliquam trāſactione uel compromiſſū:
cū legatarijs qui debent cōſequi legata ex
eadem hæreditate.ita tenet Bald.in conſil.
69 272.in 5.uolum.† Decimooctauo induci-
tur aditio ſi quis hæres inſtitutus ab aliquo
antequam adiuiſſet hæreditatem mandaſ-
ſet hęredi ſuo,uel alij quod ſolueret legata
primis legatarijs:quibus erant relicta p te-
ſtatorem qui eum fecerat hæredem : nam
per talem mandatum cenſetur adire: idem
ſi mandaſſet ſolui alia onera hæręditaria il
lius hæreditatis ſibi delatę.ita tenet Bal.in
conſ.

70 conſ.71.in 5.uolumin.† Decimonono in-
ducitur aditio eo ipſo quod aliquis conſti
tui t procuratorem ad adeundam hęredita
tem:quia hoc ipſo uidetur adire ſecũdum
gl.& Bar.in l.Paulus reſpondit per procura
torem infra eo. & Bar.in l.filio. C.de iure
deliberan. & gl. in l.ſerui electionem infra
delega.1.& Bal.in l.1.col.8.in 30.oppo.C.
qui admi.idem quando conſtituit,ꝓcurato
rem ad donandum uel uendendum aliquã
rem hæreditariam ; quia ex hoc cenſentur
adire ita tenet Pet.Phi.Cor.in cõſi.79.co.
71 2.in fin. in 4.uolum.† Viceſimò inducitur
aditio eo ipſo, quòd aliquis patitur alium
gerere ꝓ hærede nomine ſuo ita dicit Bar.
72 in l.ſi filius ſupra de tutelis. † Viceſimo
primò inducitur aditio eo ipſo quod quis
ſoluit debitum hæreditarium.l.ſecundum,
C.de iure deliberandi. & not.Petr. Philip.
Cor.in conſi.310.col.1.in 3.uol.& Alexan.
in conſi.32.col.1. in 3.uolum.& tex.in l.pa
rentibus.§.1.C.de inoffi teſt. & Bal.in l.po
tuit.in 30.C. de iure deliberãdi .niſi ſolučs
fuerit contrarium proteſtatus quod nõ ſol
uebat ut hæres,quia tunc non habetur pro
adeũte vt no.Cy.& Bal.in d.l.2 & Pet.Phi.
Cor.in conſi.prædicto.310.Et prędictis ad
73 de Soc.in cõſ.45.in 4.uol.† Viceſimoſecũ
dò inducitur aditio eo ipſo, quòd quis im-
plet conditionem ſub qua fuerat hæres in
ſtitutus: quòd habet locum ſolum in pu-
pillo ſine tutore. l. conditionibus pupillus
infra de cond.& demon.& not.Alex.in l.bo
norum.uerſi.3.C.qui admit.ſecus eſt in ma
iore regulariter : quia per implementum
conditionis non inducitur aditio: niſi con-
ditio conſiſteret in declaratione uoluntatis
ipſius inſtituti,l.Antiſt ius.infra eod.& not.
Bart.in l.iam dubitari ſupra de hęred.inſti.
& habetur in l.ſi quis ita. ff.de condi.inſti.
& Bar.in l.1.ſupra de condi.ob cauſam.
74 † Viceſimotertio inducitur aditio eo ipſo
ꝙ hæres ſoluit legata:nam per talẽ ſolutio
nem cenſetur adire ſicut per ſolutionem a-
liorum debitorum hæreditariorum,ita te-
net Pau.de Caſt.in conſi.292.col.3.uerſi.ſu
per 2.in 2.uolum.& Socin.in conſ.295.col.
75 2.in 2.uolum.†Viceſimoquarto inducitur
aditio eo ipſo quod tutor infantis ſcribit in
inuentario qualiter inuenit ius acquirendi
hæreditatẽ infanti: & ſic eo ipſo quod ius
acquirendi hæreditatem deſcribitur in in-
uentario cenſetur adita pro infante. ita te-
net Bart.in l.potuit.in tertia oppo.C.de iu
re delib.Idem ſi tutor ſcribi faciat enuncia
tiuè ĩ inuentario:ut ſi dicat,talis res de hę-
reditate Titij:nam ex hoc cẽſetur adita hę
reditas Titij : ita not Bar. in d.l.gerit.col.
pe.uer.iuxta hoc quæro,&c.infra eod.
76 † Viceſimoquinto inducitur aditio eo ip-
ſo ꝙ filius pſeuerat poſt mortẽ patris in ſo
cietate contracta per patrem,caſus eſt in l.
ſi pupillus §. ſi in ſocietate infra eo.tit.
77 Viceſimoſexto inducitur aditio ſi debitor
teſtatoris inſtituitur hæres : & adueniente
termino ſolutionis ſoluit debitum: uidetur
per hoc adiuiſſe: ut euitetur periculum mo
rę:quia uidetur habuiſſe animum offendẽ
di debitum per ſucceſſionem: iuxta ea quę
habentur in l. Vranius infra de fideiuſ.Ita
tenet Bar.in d.l gerit col. antepen.uerſi.ue-
nio ad quartum, & in ſua diſputatione in-
cipiente, debitor, & Alex.in l. non hoc.C.
unde cog. & Pau.de Ca.in l.cum antiquio-
78 ribus.C.de iure delibe. †Viceſimoſeptimo
ſi hæres exigat uel recipiat debitum hære-
ditarium,per hoc uidetur adire hæredita-
tem ſecundum Bar. in l.imperatores.§.ſi de
bitor ſupra de tranſact. & Bal.in l.nõ hoc,
unde cog.& Alex.in conſi.32. in 3.uolum.
79 † Viceſimooctauo ſi res manumittit ſer-
uum hæreditarium cenſetur adire hæredi-
tatem,tex.eſt in l.ſi pupillus.§.ſi ſeruum in-
80 fra eod. † Viceſimonono ſi maritus mor-
tua uxore uendidit ueſtes uxoris , uel illas
dedit pauperibus pro eleemoſina : uidetur
per hoc adiuiſſe hæreditatem uxoris ſi erat
ſibi delata , uel pro filijs infantibus ſi erat
eis delata:hoc eſt ueram ſi illæ ueſtes erant
quotidianæ & uiles,ſecus precioſæ uel feſti
uæ quia tunc non cenſentur adita ita dicit
Bart.in l.ex anno ſupra de do.int. uirum &
uxorem,& in d.l.gerit.colum.6.& Bal.in l.
cum te.col. fi.C. de dona.ante nup. & ratio
eſt quia ueſtes precioſæ ſunt uiri,& ei reſti-
tuuntur ſoluto matr.ex quo non cenſentur
donatæ uxori : ſecus in uilibus & quotidia
nis,quia ille ſunt uxoris & ad hæredes uxo
ris tranſeunt ſecundũ Bar.in l.in his,l.1.ſu
pra ſol.mat.& Bal.in d.l.cum te.& Alex.in
conſi.42.colum.6.in prin.in 1.uol.Et Paul.
de caſt.in conſi. 429. in 2.uolum. unde im-
miſcendo ſe in eis uidetur ad re , quia non
poteſt ſaluari citra ius & nomen hæredis.
†Trice-

81 † Triceſimo inducitur eo ipſo quod quis
locat alteri rem hæreditariam, l. pro hęre-
de,§ proinde infra eodem & Alexand.in cõ
82 ſil.32.colũ.1. in 3.uolu.† Triceſimoprimo
inducitur aditio ſi filius fecit expenſas in
funeribus patris , quod tamen intelligitur
de expenſis non neceſſari funerij, uel ſi fe-
cit alias eleemoſinas non neceſſarias fune-
ri.Ita tenet Barto.in.d.l.gerit. colum. 6. in
eodem, ſecus ſi feciſſet expenſas funerales
neceſſarias ipſi funeri : quia non uidetur
per hoc a[illegible] tex. eſt in l. & ſi quis, §. ple-
rique ſupra de religi Quę autem ſint expen
ſæ neceſſariæ funeris traditur in d.l.ſi quis,
§. funeris . Idem ſi ſepeliuit defunctum ,
quia non uidetur adire, ut eſt tex.in l. ſcri-
83 tus , in prin.ſupra de religio.† Triceſimo
ſecundò.Quid ſi filius fecit pacem cum oc-
ciſo ribus patris & accipit pecuniam pro pa
ce facta de morte patris, an per hoc uidea-
tur aditę hęreditatem patris,dic quod non.
Ita tenent Bar.& Alexan.in l. pro hærede ,
§.ſi infra eo.& Bar. in l.pen. infra de ſepul.
uio.& Bart.in l.ſi filius qui patri in fin.& ibi
etiam Alex.col.penul. ſupra de uulg. & pu-
pil.& Bald.in l.eum qui.C.arbi.tut.Et gl.in
l.uenditor ex hæreditate in uerſ. propter ne
gotiationem,ſupra de hæredit uel act.uen.
84 † Triceſimotertiò . Quid ſi filius cui erat
delata hæreditas patris fecit collationem
bonorum fatri ſuo , an per hunc actum ui
deatur adire hæreditatem patris ? dic quod
non ita tenent Bal. & Ange. & Alex. &
communiter doct. in l. ſi filius ſupra de
condi. ob cauſam per illam. l. Ego tamen
conſidero quod ſaltem in puncto iuris poſ-
ſet ſuſtineri contrarium ſcilicet quod imo
per collationem indducatur aditio ex ratio
nibus infraſcriptis. Et primo quia collatio
fuit inducta ex quadam naturali æquitate,
ut ille, qui uult ſuccedere conferat bona ,
quæ acquiſiuiſſet illi de cuius hæreditate
agitur, ut dicit tex in l.1.in princ.de collat.
bo.& not.moder.in rubr.C.de colla. & non
tenetur filius aliter conferre fratri ſuo niſi
quãdo vult ſuccedere,l.1.in prin.& l.fi.infra
de colla.dot.& l.filiæ dotem, C.de collatio.
ſi ergo filius contulit bona ſua uidetur per
hoc declaraſſe ſuam uoluntatem quod uo-
lebat ſuccedere , per quam declarationem
animi,& uoluntatis inducitur aditio , d. l.
gerit,cum ſua materia . Secundò moueor ,
quia de neceſſitate filius conferendo bon
non poteſt habere alium animum niſi ad
eundi , quia ſi talem animum non haberet
ueriſimiliter non conferret, cum nemo pręſumatur iactare ſuum , l. cum de indebito
ſupra de probat quia aliàs cenſerentur do-
nare , & de iure donatio. nunquam præſu-
mitur quando alia coniectura capi poteſt ,
ut habetur in dec.44.conſilij Neapol.col:6.
uerſicu. 8 imò potius præſumitur fatuitas
quam donatio, ut dicit Bal. in l. generali-
ter, C.de non num. pecu. ideo quia remota
coniectura donationis in caſu iſto non ca-
dit alia coniectura quàm aditionis , ergo
præſumitur aditio . Tertio moueor opti-
mo ſimili , nam filius non tenetur ſoluere
debita paterna,niſi ſe immiſceat hæredita-
ti,& ſic niſi uelit eſſe hæres,l.neceſſarijs,in
fra eo. & tamen eo ipſo quod ſoluit debi-
tum creditori hęreditario cenſetur adire
hęreditatem,l.2. C.de iure delibe. Ita ergo
& in caſu noſtro filius conferendo cenſetur
adire : quib. alias non tenebatur conferre
niſi eſſet hæres per ſupradicta.Quarto con
ſidero,quia filios hæres cui eſt facienda col
latio per fratrem , eſt creditor ad id quod
ſibi contingit per collationem , quod patet
quia poteſt compettere fratrem ad conferẽ
dum ſi ſe immiſceat d l.1.in princ. infrà,de
collatio. dot. & d.l.filiæ dotem.in uerſi.co-
gantur.C.de collatio.ergo ſi ſunt ſibi colla-
ta bona, cenſetur eſſe ſibi ſolutum illud ad
quod frater tenebatur, meritò per talem ſo
lutionem inducitur aditio ſicut per ſolu-
tionem alterius debiti . Quinto moueor ,
quia collatio non habet locum niſi inter
hæredes,l.1. §. inter eos,infra de colla. bo.
quod patet ad ſenſum, quia omnia iura lo-
quentia de collatione loquuntur ſolum in-
ter ſuccedentes,& ſic inter hæredes, ut ha-
betur plenè per Barto.in l. pater filium in-
fra de collatio.dot. & per Bar. & omnes do
ctores in l. ſi emancipati. C. da collatio &
no.plenè Pet.Phil.Corn.in conſil.272.in 1.
uolum.is ergo qui confert facit actum ſpe-
ctantem ad hæredem , ergo ex hoc ipſo a-
dit,quia talis actus ſaluari non poteſt citra
ius & nomen hæredes, lege pro hærede, §.
Papinianus infru eod. Sexto & ultimo con
ſidero, quia negari non poteſt, quin aditio
hæreditatis ſit antecedens ad collationem ,
nam primo aditur hæreditas , & deinde

ſit collatio, quod patet quia non poteſt
quis compelli ad conferendum, niſi ſe pri-
mo immiſcuerit.d.l.1.& l.fina. infra de col-
latio. dot. Sed ille qui uult conſequens,
uidetur uelle eius neceſſarium antecedens,
l.ad legatum, & l.ad rem mobilem ſupra
de procuratoribus, & l. illud infra eod. Se-
quitur ergo quòd filius qui facit collatio-
nem, quæ eſt quid conſequens cenſetur
uelle adire quod eſt antecedens & hoc ar-
gumento in ſimili vtitur. Petr. Philip. Corn.
in conſil.52.col.1.& conſil 211.in princi.&
col.3.in 2.uolum. ſuper illo articulo, quod
cedens aliquod ius hæreditarium cenſetur
adire hæreditatem, per illam rationem, &
retenta iſta opin. poſſet de facili reſponde-
ri ad d.l.filius ſupra de condict. ob cauſam,
nam illa lex loquitur in agnoſcenda bono-
rum poſſeſſione in qua uerum eſt quòd non
cenſetur agnita per collationem, quia in a-
gnoſcenda bonorum poſſ. non ſufficit ſola
uolũtas nec animus, ſed requiritur factum,
ſcilicet additio iudicis & quod agnoſcatur
in iudicio, alias nunquàm cenſetur agnita,
ut nota. Bald. in l.1.colum.8.in 26.oppo. C.
qui admit.& eſt text. in l.ultim.eod.titu.ſed
ſecus eſt in aditione hæreditatis, in qua ſo-
la uolũtas ſufficit, ut d.l.gerit, & d.l.ſi auia,
& iſtam rationem ſentit propriè Alex.in d.
l.ſi filius. Non obſtant ea quæ dicunt Sal.&
Alexand. in d.l.ſi filius, ubi ponunt ſimile de
eo, qui implet. conditionem, quia non per
hoc uidetur adire, quia illa ſimilitudo
non eſt, & longè diuerſus eſt ille caſus ab
iſto. Nam implere conditionem, eſt quid
antecedens ad aditionem, quòd eſt præpa-
ratorium neceſſarium ad eam, vnde qui fa-
cit tale pręparatorium non uidetur adire ſe
cundum Bart. in d.l.gerit.in 4.col.& maxi-
mè quia antecedens non ſapit naturam cõ
ſequentis, licet ſecus econtra, ut not. Bald.
in l.quoties. la 2. in fin. C. de fideicommiſ.
Item iſti ſunt duo actus ſeparati ſcilicet im
plere conditionem, & adire hæreditatem,
& unus poteſt ſtare ſine alio abſq; eo quod
præſumatur uoluntas adeundi, nam per im
plementum conditionis purificatur inſtitu-
tio, & ſic remanet tunc, ac ſi pure eſſet in-
ſtitutus, quo caſu eſt in poteſtate ſua, an
adeat, uel non ita colligitur ex nota. in l. An
tiſtius, infra eod. & in d.l.1. ſupra de con-
dictio. ob cauſam, quæ omnia ceſſant in

collatione, quæ eſt quid conſequens, & qui
incipit a conſequenti. de neceſſitate uide-
tur uelle eius antecedens per prædicta.
85 † Triceſimoquartò. Quid ſi aliquis eſt hæ
res inſtitutus ſub modo iuxta ea quæ habẽ
tur in l.quibus diebus.§.Termilius infra de
condict.& demonſtrat. an adimplendo mo-
dum cenſeatur adire dic quod ſic, Ita tenẽt
Bald.& Alexand. in d.l.1.ſupra, de condict.
ob cauſam.
86 † Triceſimoquintò inducitur aditio ſi filius
repudiauit paternam hæreditatem: & dein
de per interpoſitam perſonam emit bona
patris, per talem fraudem inducitur aditio
ex illa emptione caſus eſt in l.ſi is qui bonis
infra eo.& not. Bal. in l.2.C.de repud. hęre.
87 † Triceſimoſextò. Si filius occultauit ali-
quid de bonis patris, & poſtea repudiauit
hæreditatem, nam propter dictam occulta
tionem habetur pro adeunte, & poteſt con
ueniri a creditoribus. Ita tenet Ange. per
illum tex. in l.ſi ſeruum.§. prætor infra eo.
& Bald. in l.ulti.§. cum igitur. colum.3.C.
88 de iure deliberand. † Triceſimoſeptimò
inducitur aditio eo ipſo quod filius capit
alimenta de fructibus bonorum patris, ſe-
cundum Angel. in d.l.ſi ſeruum. §. prætor
89 infra eod. † Triceſimooctauò. Si filius pri-
mo repudiauit paternam hæreditatem &
deinde reperitur poſſidere rem hæredita-
riam præſumitur adiuiſſe & reuocaſſe re-
pudiationem, quia permiſſum eſt filio poſt
repudiationem, iterum ſe immiſcere, ut eſt
text. in l.ulti. C.de repudia. hæredi. iſtud eſt
quod uoluit Bald. in l.2.C.eo.titul. de repu
dia.hæredi.
90 † Vnum tamen ſcias pro complemento pręͅ
dictorum quod ubicunque eſt inductum à
iure quod ex aliquo actu prædictorum præ
ſumatur aditio, debet ſemper dicta aditio
allegari per eum, qui ſe fundat ſuper ea, a-
lias non prodeſt probare actum niſi allege
tur aditio, ita ſingulariter dicit Alex. in cõ
ſil.94.colum.3.uerſicu. plus dico. in ſecundo
uolumine.& habetur in deciſ.14.conſ. Nea
91 polita. in 2.column. † Facit quod dicimus
in ſimili. Nam licet de iure præſumatur
bona fides. l. penultim. C. de euictio. debet
tamen allegari, alias talis præſumptio nil
releuat. Ita tenet Ange. in l. ſuper longi. C.
de præſcrip. longi tempo. & Bald. in cap.
ſi quis per triginta. ſi de feu. fuerit contro.
†Idem.

92 † Idem dicimus ubicunque ex poſſeſſione
aliquis præſumitur dominus, iuxta nota.
per Bar. in l. quidam in ſuo ſupra de con-
dit. inſtit. debet dominium allegari, alias
non prodeſt, ut no. Bar. in l.rem alienam
ſupra de pigno.actio. Et pręͅdicta tenet etiã
Alexan. in l.à diuo pio §. ſi ſuper rebus co-
lum.5.infra de re iudi. Et idem dicimus ge
neraliter ubicunque ex aliquo actu ius pręͅ
ſumit aliquid, ſemper debet illud præſum-
ptum allegari, ut notat plenè Iaſ. in l. cum
quid. col.6. & 7. & 14. & 15. ſupra ſi cert.
pet. ubi plura exempla cumulat in hac ma
teria. Et pro hoc ſolet allegari tex. in l. ſi a-
dulterium cum inceſtu.§. idem pollioni in
93 fra de adult. † Quibus adde quod talis alle
gatio poteſt fieri de iure etiam poſt conclu
ſionem in cauſa diſputationibus & iurum
allegationibus. Ita ſingulariter tenent An
ton. de Butr. & Ioan. de Imo. in cap. perue-
nit de emptio.& uenditio. & habetur in de
ciſ. 178. conſil. Neapol. in fin. Quod nota
multum pro limitatione iurium dicentum
ꝙ poſt cõcluſum in cauſa nemo loquatur.
94 † Item prædictis adde, quòd in caſibus pręͅ
miſſis probatur aditio hæreditatis etiam
per teſtes ſingulares; quia ad probandum
actum ſucceſſiuum prout eſt geſtio pro hæ
rede admittuntur teſtes ſingulares, & ple-
nè probant. Ita notantur tenet Socin. in cõ
95 ſi.295.colum.3.in.2.uolum. † Supereſt mo
do uidere per quos actus inducatur repu-
diatio, ſuper quo breuiter concludo quod
repudiatio fit duobus modis ſcilicet expreſ
sè uel tacitè. Expreſsè inducitur repudia-
tio quando quis deliberate utitur uerbis
denotantibus repudiationem uel abſten-
ſionem, & poteſt talis declaratio repudia-
nis fieri, uel in iudicio oretenus, uel in ſcri
ptis oblata de hoc petitione, uel extra iu-
dicium coram teſtibus, cautius, tamen eſt
facere eam ſcribi per notarium & coram
teſtibus publicari, ad hoc ut facilius proba
ri poſſit. Quid autem ſi dicat quis. Nõ ſum
hæres, uel nolo eſſe hæres, uel nolo adire,
an per hęͅc uerba inducator repudiatio, uel
per ſimilia, uide plenè per Angel. & Alex.
in l.qui ſe patris, & ibi cõmuniter doctores
C. unde libe. Et Bart. in l.filij infra ad Ter-
tu.& in lege, ſi quis ſuus ſupra de iure de-
96 liber. † Item inducitur repudiatio eo ipſo
quòd hæres petit à uenientibus ad inte-

ſtato, uel à cohærede totum illud, quod
defunctus ſibi debebat. Idem ſi reſtituit,
uel ſoluit totum illud, quod ipſe debebat
defuncto, quia per hoc apparet quod non
uult eſſe hæres, unde inducitur repudiatio
ita Socin. in conſi.45.in 2.col.in 4.uolum.
97 † Tacitè autem cenſetur repudiata hære-
ditas per lapſum temporis ſtatuti ad acqui
rendam hæreditatem, ſcilicet per lapſum
unius anni utilis, uel centum dierum uti-
lium excluditur quis à petẽda bono. poſſ.
l.1.§ largius infra de ſucc.edic.& l.2.C.qui
admit.& hoc eſt iure prætorio. Item per la
pſum triginta annorum continuorum ex-
cluditur quis ab hæreditate adeunda de iu
re ciuili. l.licet. Et ibi gloſſ. Bald & doctor.
C.de iure delib.& iſta plenè tangit Pet. Phi
lip. Corn. in conſil.202.col.6.& 7.in.2.uo
lumi & in cõſil.16.& conſi 299.col.2.& 4.
in 3.uolu. Et ſic lapſo dicto termino indu-
citur repudiatio, ut notat. Bald. in l.1.in 3.
98 notat in 26.oppoſitio. C.qui admit. † Iſtud
tamen quod dicitur de 30.annis, limitatur
primò ſecundum Bart. non procedere, quã
do filius eſt præteritus, alio hærede inſtitu
to, nam ſi filius tacet per annum, & non di
cit teſtamẽtum nullum cenſetur repudiaſ-
ſe hæreditatem non expectato aliter lapſu
triginta annorum. Ita dicit Bart. in l.ſi im
pubes.§.quæſitum infra de Card.edict. per
illum tex.& in l.filio præterito ſupra de in
iu.rup. reſta. Et licet Bar. ita teneat, tamen
eius opinio in hoc communiter reprobatur,
tur, & contrarium tenet Bald. in l.1. C.de
ſuis & legiti.& in l.poſthumo.colu.1.C.de
bon.poſſeſſ. contra tabu. Et ibi etiam An-
ge.& Lud.Roma.& communiter docto.&
Bald.& Paul.de Caſtr. in d.l.filio pręͅterito,
& Alex. in d.§.quæſitum, in add. ad Bart.&
Pet. Philip. Cor. in cõſ. 202. col. penul. in 2.
uolum. ubi dicit communem eſſe opinio-
nem contra Bart.& ratio patet ad ſenſum:
quia licet filius tacendo per annum perdat
bon.poſſ. contra tabulas de iure prætorio,
non tamen perdit ius dicẽdi nullum de iu
re ciuili: nec petitionem hæreditatis, quæ
ra ſunt perpetua, & durat triginta annis,
99 unde hæc limitatio non tenetur. † Secũdò
limita prædicta niſi hæredi eſſet datum tẽ-
pus ad deliberandum per iudicem ad in-
ſtantiam ſubſtituti, an uelit adire uel ne, qa
elapſo illo termino ſi nihil dicit, habetur

pro repudiante, non expectato aliter lap-
ſu triginta annorum. Ita dicit Barto.in l.
quandiu 3.infra eo. ubi dicit ſecus eſſe quã
do datur tempus ad inſtantiam creditoris,
quia tunc elapſo termino habetur pro ad-
eunte. Talis enim contumacia ſemper in-
terpretatur præiudicium hæredis,& ad vti
litatem eius qui facit dari dictum terminũ.
l.de ætate.§. qui tacuit ſupra de int.act. ita
etiam tenet Alexand. in l.ultim.§.penul.C.
de iure delibe. & ibi etiam Barto. Et iſtud
tempus quod datur per iudicem ad liberan
dum, non debet eſſe minus centum diebus.
l.1.§.ait prætor cum l.ſeq. ſupra de iure de
liber.Et ibi Barto.
100 † Tertiò limita non procedere filio, qui
licet ſteterit p triginta annos & non adiue
rit per paternam hæreditatem, tamen re-
manet ſolum excluſus ut filius, unde habe-
bit alios triginta annos,poſtea tãquam pro
ximiores agnatus & legitimus hæres,& ſic
poterit, ideſt, infra ſexaginta annos adire,
ita multum notabiliter tenet Bald.in d.l.li-
cet uerſicu,quarto quæritur. C.de iure deli-
ber.& ibi ipſum ſequit Ange. Pau.de Caſt.
Alexan.Idem tenet Alex.in conſi.89.incip.
uiſo puncto &c.colum.2.in 2.uolum.Et aſ-
ſignant præfati docto. rationem quia ſicut
ſe habet annus, de iure prætorio in mate-
ria ſucceſſorij edicti, ita ſe habent triginta
anni de iure ciuili, ſed filius elapſo primo
anno ad petendum bonorum poſſeſſio.ha-
bet alium annum tanquam legitimus, non
autem centum dies, l.penultim.§. filius in
fra quis ord. in bonorum poſſeſſion.ſer.ne.
& l.1.in fin.infra de ſucceſ.edict.quia filius
excluſus, ut filius ſuccedit ſibi ipſi,ut agna-
tus.l.1.ſed uidendũ infra de ſucceſſo edict.
ergo eodem modo habebit triginta annos
de iure ciuili. Idem etiam tenent communi
ter moder.in l.qui ſe patris. C.unde liber.
101 † Quartò limita non procedere in filio,
uel alio legitimo hęrede inſtituto quia ſi ſte
tit per triginta annos & non adiuit hære-
ditatem ex teſtamento poterit infra alios
triginta annos illam adire ab inteſtato,tan
quam proximior in gradu. Ita dicit Bald.
in d.l.licet & ibi etiam Alexand.& commu
niter docto.& Bartol.in conſil. 129. incip.
Quidam habuit uxorem &c. & Alexã.in d.
conſi.89.in 1.uol.
102 †Ex quibus infert ſingulariter Bald.in d.
l.licet quem ibi ſequitur Alexan. ꝙ ſi filius
ſtetit per annum, & non adiuit hæreditatẽ
matris & elapſo anno mortuus fuit trãſmit
tit ius deliberandi ad quencunque hæredẽ,
quia primum annum habebat ut filius: ſe-
cundum uero annum, ut legitimus hæres,
ſic infra duos annos tranſmittitur ius deli-
berandi quando ſumus in filij,quod eſt ual
de notandum pro intellectu l.cum antiquio
ribus C.de iure deliber.
103 † Et in hoc differt renuntiatio tacita ab
expreſſa, quia is qui expreſsè repudiat hæ-
reditatem ſimpliciter, etiam ſi ſit filius cen
ſetur excluſus ab omni iure tam prætorio
quam ciuili. Ita tenet Alex. in l.ſuum.C.de
iure deliberand.& Bar.in l.nec is.§.1.ſupra
eo.Item cenſetur excluſus tam ex capite li-
berorum quàm agnatorum,ut eſt glo.ſingu
laris in d. l.1.§. ſed uidendum infra de ſuc-
ceſſ.edict. quam ſequitur Iaſ.in d.l.licet in
fin.C.de iure deliber. ſecus eſt in eo qui ta-
citè repudiat per lapſum temporis,ut ſupra
& no.glo.in fin.in l.1. & per docto. C.qui
admit. Et prædicta etiam tenet Bal. in l.1.
colum.2.in fin.C. quando non pe.par. ubi
etiam plus dicit,quòd ſi quis renuntiat poſ
ſeſſioni unius rei hæreditariæ cenſetur to-
tam hæreditatem repudiare, ſicut econtra,
per poſſeſſionem unius rei cenſetur tota hę
reditas adita,ut ſuprà,ſecus eſt ſi renuntiat
uni iuri tantum, ſcilicet de iure prætorio
quia poteſt adire de iure ciuili, & econtra
ſecundum Bal.ibi in d.l.1. & ſentit Bar.in
d.l.nec is.§.1.ſupra eo.Ex prædictis textua
libus, & alijs ad materiam huius tituli fa-
cientib.uenio ad apparatũ, & primo ingre
dior gl.unicam ſuper iſta l in uerſiculis po
teſt repudiare. Quam glo.pro clariori intel
ligentia & faciliori declaratione diuido in
duas partes principales. In prima parte po
nit nouem requiſita quæ requiruntur ad
hoc ut quis poſſit adire hæreditatem, quo-
rum ſi aliquod deeſt adiri non poteſt. In
ſecunda parte uult tollere per modum ex-
ceptionis quædam contraria quæ poſſent
formari contra iſtam legem. Secunda
pars incipit ibi ſed regula huius.l fallit.&c.
104 † Pro expeditione igitur primę partis hu
ius glo. quæro quæ requiruntur ad hoc, ut
quis poſſit adire hæreditatem, gl.reſpõdet,
quis autem & quãdo poſſit adire,&c.Et ſic
ſenſus glo.eſt deſignare habilitatem perſo-
næ

næ & temporis,dum dicit quis & quando,
& licet Barto.hic in princ.dicat quod glo.
ponit quinque quæ requiruntur ſuper ha-
bilitate perſonæ, ſcilicet quis poſſit adire,
& quinque alia quæ requiruntur quando
poſſit adire. Et ſic ſecundum Bartol. ui-
dentur decem requiſita, tamen in rei ue-
ritate ſunt tantum nouæ quæ numerantur
in effectu. per iſtam gloſſ. uidelicet pri-
mum quòd ſit homo liber. Secundum qđ
ſi paterfamilias. Tertium quod compos
mentis. Quartum quod maior uiginti-
quinque annis. Quintum, quod ſciat te-
ſtatorem eſſe mortuum: Sextum quod
ſciat delatam ſibi eſſe hæreditatem. Septi-
mum quod ſciat teſtatorem potuiſſe teſta-
ri. Octauum, quod ſciat qualiter nullus eũ
præcedit in ſuccedendo. Nonum & ulti-
mum quod ſciat ex qua cauſa delata eſt ſi-
bi hæreditas, ſcilicet ex teſtamento, uel ab
inteſtato de ſingulis igitur diſcutiamus.
105 † Reuertor igitur ad primum quod eſt
ſecundum gloſſ.quod ſit homo liber. Iſtud
dicitũr ad differentiam ſerui, quia ſeruus,
cui delata eſt hæreditas, non poteſt de per
ſe illam adire, ſed eſt neceſſe quod inter-
ueniat iuſſus domini præcedens in adeun-
do.l.ſi quis mihi bona.§. 1.& §.iuſſum,& l.
Antiſtius, §.1. infra eod. Alias autem ſine
iuſſu domini adire non poteſt ſeruus, & ra
tio quia ſeruus eſt penitus incapax eo-
rum quæ ſunt iuris ciuilis, & mortuo æqui
paratur, l.quod attinet, & l. ſeruitutem
106 infra de regulis iuris.† Amplia iſtud pro
cedere etiam in ſeruo pœnæ, prout eſt is
qui damnatur in metallum, uel ad beſtias
propter delictum, nam ſtatim lata ſenten-
tia perdit ciuitatem, & libertatem, & per
conſequens perdit teſtamenti factionem:
actiue & paſſiuè: quia non poteſt teſtari:
nec hæres inſtitui: nec poteſt aliquo modo
hæreditatem adire, quia eſt ſæruus pœna:
non autem fiſci uel Cæſaris: unde ſi hæres
inſtituatur pro non ſcripto habetur text.
eſt in l. ſi quis mihi bona.§.ſi qui plane. in-
fra eod.& in l.eius qui.§. finali. & ibi gloſſ.
& Bartol.ſupra de teſtament.unde talis hæ
reditas ibit ad ſubſtitutum ſi habet uel
ad coniunctum uel aduenientes ab inte-
ſtato. l. unica. §. 1. C.de caducis tollendis,
& notat gloſſ.in dict.§.ſi quis plane, & l. ſi
in metallum infra de his quæ pro nõ ſcrip.
107 ha. & l. quidam infra de pęnis.† Secũdo
amplia & multo fortius procedere idem in
damnato ad mortem propter delictum, nã
eo ipſo qđ eſt lata ſententia contra ipſum
ad mortẽ eſt effectus ſeruus pęnæ,& per cõ
ſequens inteſtabilis actiue & paſſiue. l. qui
ultimo infra de pęnis. Et notat Bart. in d l.
eius,qui.§.ſi cui,& probatur in dict. §. quis
108 plane in uerſi.ad gladium,&c.† Quod ta
men limita non procedere quando damna
tus appellauit, quia pendente appellatione
reſcinditur effectus ſententiæ:adeo quod ſi
moritur interim dicitur mori teſtabilis &
non ſeruus text.eſt in l. qui à latronibus,§.
ſi.ſupra de teſtam.& ſic per conſequens poſ
ſet tunc adire, niſi in caſibus exceptis per
gloſſ. & Bartol. in l. ſi quis filio exhæreda-
to. §. hi autem ſupra de iniuſt. rupt. teſta.
& prædicta notat etiam gloſſ.in d.l. qui ul-
timo infra de pęnis, & Alexan. in additio-
nibus ad Barto.in d.l.eius qui.§. ſi cui,& ui
de omnino Bald.in conſi.382.in 1. uolum.
109 † Et intantum hoc eſt uerum quod non
ſolum ipſe damnatus poteſt appellare,iux-
ta l. addictos, C. de appella. & l. addictos.
C. de epiſcop. audien. Sed etiam eius hæ-
res poteſt appellare poſt mortem damna-
ti: dummodo appellet infra decem dies à
die latæ ſententiæ: & talis appellatio ope-
ratur multum quo ad bona, adeo quod
trahitur retro & fingit damnatum non eſ-
ſe mortuum ſeruum ſed liberum, & per
conſequens eius teſtamentum reconuale-
ſcit. Ita multum ſingulariter & plene tra-
dit Bald.in l.1.colum.4.circa fi.& ibi etiam
Alexand.in additioni.C. de delict. defunct.
Et idem Bald.in l.3.columna penultima.C.
ſi penden. appella. mors interue. ubi plus
dicitur quod hanc appellationem debet fa-
cere hæres non nomine defuncti: ſed no-
mine proprio pro commodo, bonorum,
ex quibus infertur quod ſtante dicta appel-
latione valeret aditio facta per damna-
tum. Item potuiſſet tranſmittere hæredi-
tatem,uel eius deliberãdi in caſibus in qui-
110 bus liber homo tranſmittit.† Limita ſe-
cundo non procedere quando ſententia eſ
ſet notoria iniuſta per quam fuit quis dam
natus ad mortem; nam tunc etiam ſine
appellatione talis damnatus eſt teſtabilis,
ſecundum Bald.in d.l.colum. penulti. uer-
ſic.& hoc eſt vtile ſcire &c.Et Bald.in repe-
ti.

tit.l.1.colum.3.in princip.C. de ſacroſanct.
eccleſ.& Bald.in d.conſi.382.in 1.uolumi.
111 † Limita tertio non procedere quando-
quis eſſet damnatus: ut proijciatur de fe-
neſtris,ita quod moriatur, nam ſi proijci
tur & non moritur non efficitur ſeruus pę
næ,ſed remanet capax,ita tenet Angel.in l.
quis in bona. §. ſi quis plane,ponderando
gloſſ.ibi infra eodem quem ibi refert, Ale-
112 xand. † Limita quarto non procede-
re quando quis eſſet damnatus ad aliquam
pœnam à iure prohibitam,ut puta ad per-
petuum carcerem, quæ pœna eſt prohibi-
ta.l.incredibile,C.de pœnis nam tunc non
efficitur ſeruus pęnæ. ſecundum Angel. &
113 Alexand.in d.§.ſi quis planè.†An autem
hodie iſta iura ſint correcta per ius authē.
per quod eſt inductum quod nullus homo
bene natus hodie efficitur ſeruus per ſup-
plicium,ut dicit text.in authen. ſed hodie,
de donatio. inter uir. & uxor. Dic quod
non,nam illa authent.loquitur in damna-
tis,qui non moriuntur naturaliter. Iura er
go loquentia de damnatis ad mortem re-
manent incorrecta. Ita intelligitur illa au-
then.& dicit ibi gloſ.& no.Bar.in d.l.ſi qs
filio.§. irritum ſupra de iniu. rupt. teſta-
men.& in d.l.eius qui.§.1. ſupra de teſtam.
Et hoc uerum quo ad hoc,ut ſint inteſtabi
les ſed quo ad publicationem bonorũ om-
nia dicta iura corriguntur,maxime text. in
d.l.eius qui.§.fi.& in l.1.§.fi. infra de falſis
in quibus locis ſtatuitur pęna damnatio-
nis in metallum,uel deportationis una cũ
publicatione bonorum. Nam hodie bona
damnatorum non publicantur niſi in ſolo
crimine Maieſtatis de hæreſis, ut eſt text.&
ibi Bald.in auth.bona damnato,C.de bo. ꝓ
ſcri.& not.glo in dictis ll.And.de Iſer.in c.
1.in uerſi.contrahentium inceſtas nuptias.
col.3.4.& 6.& fin.quæ ſint rega. & ad præ
dicta adde Bar.in d. l. qui ultimo infra de
114 pęnis.†Prædictis tamen adde, quod licet
prædicti ſerui damnati ſint incapaces hære
ditatis,poteſt tamen eis relinqui pro alimē
tis,l.ſi in metallum, & ibi Bartol. infra de
his pro non ſcrip.& ſic ſunt capaces lega-
ti alimentorum,ut not.Barto.in l.is cui,&
in l.ſeruos ad cuſtodiam infra de ali.& cib.
leg.pro hoc eſt tex.in l. legatum ſupra de
c.dimi.quia alimēta ſunt iuris naturalis,&
ſerui ſunt capaces eorũ q̃ ſunt iuris natura
115 lis.†Item adde qđ licèt damnati ad mor-
tem non poſſint teſtari etiam ad pias cau-
ſas poſſunt tamen ſe obligare de reſtituen-
dis malè ablatis:& hoc poſsũt facere inter
uiuos & diſponere ad condemnationem.
Ita tenet Bald.in tit.de pace Conſtan. col.
6 uerſ.an ergo damnati &c.& Alc.in add.
ad Bar.in d.l.eius qui §.1. ſupra de teſta. &
Bald.in l.ult.col.fi.in prin.C.ſi à non com
pe.iud.& Ioan.And.in nouella. in c. quan-
116 quam de uſur.libr.6. † An autem poſſit
iudex in ſententia huiuſmodi damnatis
reſeruare facultatem teſtandi.dic quod nō
quia eſſent duo contraria ſcilicet facere ali
quem ſeruum pœnæ & quod poſſit teſtari,
unde tali reſeruatio non ualet ſecundum
Bald.in repet.l.1.col.2.in fi.uerſi. reuertor
ad primum &c.C. de ſacroſanctis eccl.ubi
plus dicit Bald ꝙ etiam ſi dānatus ad mor-
tem euadat,quia forte aufugit adhuc tamē
remanet ſerui pœnæ & inteſtabilis, l. mu-
lier ſupra de cap.dimi.& no.Bar.ĩ d.l.quæ
117 ultimo infra de pœnis. † Quinto limita
dictam concluſionem non procedere quan
do quis eſt damnatus ad mortem per iudi-
cem incompetentem quia tunc non effici-
tur ſeruus pęnæ,ſecundum Bart. in d.l.rei
capitalis.§.eum,& in.l.qui ultimo infra de
pœnis.unde remanet teſtabilis, ſecundum
118 eum. † An autem iſti damnati ad mor-
tem poſſint confiteri & eis iniungi pœni-
tentia ſacerdotalis,& an poſſint ſumere Eu
chariſtiam,& ſic corpus Chriſti antequam
moriantur,uide tex.& gl.in clem.1.de pœ-
ni.& remi.ubi dicit,quod ſic,ita demum ſi
petant,nam ipſa petentibus non ſunt ſacra
menta deneganda. Idem tenet Card.in 1.
no.in 9.11.& 13.q.Ad idem eſt tex.in c.quę
ſitum.12.q.2.& ibi per Arch.& eſt gloſſ.in
ca.ſi quis 26.q.6.& Abb.in capit.ex parte.
119 el 2.de ſepul.†Eodem modo eccleſiaſtica
ſepultura non debet,nec poteſt eis denega
ri, quia ſi apparet quod pęnitens mortui
ſunt poſſunt in eccleſia ſepeliri, ita dicit
gl.in d.clemen.1.& ibi Cardi.in 13.quæſtio
ne.& Hoſtien.in cap.ex parte.de ſepult. &
ibi etiam Abbas dicit quòd poſſunt ſepe-
120 liri cum miſſa & alijs officijs . Non ta-
men poſſunt de furca deponi ſine licentia
iudicis,quam iudex petitam facilè conce-
dere debet,ut nota.gloſſ.in dicta clement.
1.& ibi etiam Cardin.in fin.ut fecit Pilatus

qui de facili conceſſit Ioſeph, vt Ieſum de-
functum de Cruce deponere, ut dicit ibi-
dem Card.in fi.& habetur Ioannis cap.14.
121 † Vnum tamen eſt menti tenendum in
hac materia, quòd ſi eſt aliquis bannitus
uel in exilium miſſus, qui non poteſt ui-
uus manere in aliqua ciuitate a qua fuit
expulſus, minime poteſt poſt eius mortem
in dicta ciuitate duci eius cadauer ad ſepe-
liendum ſine licentia ſuperioris ita notan-
ter dicit Bartol.in l.2.per illum textum in-
fra de cada.puni.& Card.in dicta clemē. 1.
122 in fi.uerbis.de pœni.& remiſ.† Quid au-
tem in eo qui eſt damnatus ad membri mu
tilationem,an dicatur ſeruus pœnæ? Dic
quòd non unde remanet teſtabilis, ita dicit
Bald.in repeti.l.1.col.3.uerſic.2. quæritur.
123 C.de ſacroſan.eccl.†Quod in deportato
dic ꝙ eſt inteſtabilis, quia perdit ea quæ
ſunt iuris ciuilis unde nihil poteſt acquire-
re,nec teſtari.l.1.§.in quibus infra de l.3.&
habetur plene per Bar.Bal. & Alex. & com-
muniter doct.in l.1.C.de hęred.inſt.& Bal.
in l.2.C.de bo.proſcr.& in l.eius qui §.inſu
lam ſupra de teſta.imò deportatus habetur
pro mortuo.l. 1.§. quidam filium infra de
bo.poſ.contra tabu.ſecus eſt in relegato,
quia remanet teſtabilis,ſecundum Bart. in
d.l.eius qui.§.ſi cui.in fi.& habetur in l. re-
legatorum in prin.infra.de inte.& releg.Et
prędicta etiam ponit Bald.in repetitio. di-
ctæ l.1. colũ.3.uerſ.3.quæro &c.C.de ſacro
ſanct.eccleſijs.& habetur in d.l.quidam in-
124 fra de pœnis.† Quid autem de bannito
noſtri temporis?in hoc concludo breuiter,
quia in uarijs locis tractatur plenè hęc ma
teria. & magis communis concluſio eſt,
quod licet ſit taliter bannitus quòd poſſit
ex forma ſtatuti impune offendi,tamen per
dit ſolum illa priuilegia & beneficia quæ
competebant ſibi ex priuilegijs & ſtatutis
illius ciuitatis à qua fuit expulſus, non au-
tem perdit beneficia competentia ſibi de iu
re communi,etiam in illa ciuitate ita con-
cludit Bart.in ſua diſputatione incipiente,
Lucanæ ciuitatis ſtatuto,&c.Et idem Bart.
in dict.l.eius qui.§.ſi cui.& ipſum ſequitur
Alexander.in l.1.columna penulti. C.de hę
re.inſtitu.& idem Alexander in l. ex facto,
§.ex facto,& ibi etiam Bart. infra ad Treb.
& Alexand.in conſil.6.in primo uolumin.
& in l.ſi cum dotem,§. ſi patri. ſupra ſolu-
to matrimonio, unde poterit adire & ac-
quirere hæreditatem ſecundum Alexā. ubi
ſupra de quo uide omnino unum pulchrũ
conſ.Pau.de Caſ.in conſ.212.incip.omiſſo
ordine,&c.in 2.vol.ubi plenè attingit hanc
materiā,& in effectu concurrit cum prædi
ctis doctoribus. Et ibi etiam decidit illum
articulum:ſcilicet, An fiſcus poſſit occupa-
re paternam hæreditatem delatam filio bā
125 nito,& concludit quod non.† Limita ta-
men iſtud niſi ſtatutum diceret quod ban-
niti ſint extra protectionem communis.
nam tunc perdunt etiam ea quæ iuris com-
munis ſunt ſecundum Bald.in l. 3. colum.
penultim.in fine.C.ſi pendente appellatio-
ne mors interue.quem ſequitur Alexand.in
dicta l.j C.de hæredibus inſtituendis.unde
tunc nihil acquirere poteſt de iure ciuili
bannitus,nam tunc æquiparetur deporta-
to,uerum de hoc an æquiparetur deporta-
tor uel relegato ultra nota.per doctoręs in
locis præallegatis, uide Andr. de Iſern. in
capitulo,domino guerram.columna ſecun
da in titulo hic fini.lex.ubi dicit quod ſi eſt
bannitus pro crimine pro quo perduntur
bona,æquiparetur deportato: alias æqui-
paratur relegato ſi bona non perduntur.
ſiue ſit bannitus à rege ſiue à iudice haben
129 temerum imperium.†Et ex prædictis in-
fero quod ex quo hodie in regno cōtumax
pro delicto primo bannitur, & eius bona
annotantur,ut dicit cōſtitutio regni. Gran
dis utilitas,& deinde ſe perſeueret in ban-
no per annum,elapſo anno à die banni for
iudicatur,& eius bona fiſco applicantur,&
habetur pro confeſſo,& conuicto,& condē
nato,& omnis defenſio ſibi præcluditur, &
à quolibet poteſt impune occidi tanquam
hoſtis publicus,ut dicit alia conſtit. quę in
cipit pœnam eorum adeo, quod dicit ibi
Andr.de Iſern.in 2.col. quòd in tantum ha
betur pro condemnato quòd ſi contingat
eum capi ſtatim ipſo facto, ducitur ad ſup-
plicium non expectata alia ſententia.
127 †Per hoc infero,ꝙ ſi aliquis eſt foriudica
tur pro delicto in quo ueniebat irroganda
pœna mortis,quòd ex quo per talem foriu
dicationem habetur ꝓ cōdēnato, ille talis
foriudicatus dici poteſt eſſe effectus ſeruus
pęnę:& ſic per conſequens non poſſet teſta
ri,nec hæres inſtitui.nec adire hręditatē. Et
ꝙ ſeruus pęnę patet quia eo ipſo,ꝙ capitus

ducitur ad ſupplicium ſicut alij damnati
ad mortem,ut ſupra . Ad hoc etiam mo-
ueor per ea quæ no Barto.in l. qui ultimo,
infra de pœnit.& Bald.in d.l.1.colum.3.in
prin.C.de ſacroſanctis eccl.& ſuprà dixi ꝙ
ſi damnatus ad mortem , euadat & fugiat,
adhuc tamen remanet ſeruus pœnæ , licet
ſit in ſua libertate.Ita etiam eſt dicendum
in tali foriudicato,ex quo habetur pro con
demnato ad mortem quando talis erat pœ
128 na,ut ſupra . † Quid autem de excommu
nicato?uidetur dicendum ꝙ ſit inteſtabi-
lis ex eo,quia habetur pro mortuo quo ad
ſpiritualia,ut not.Inno.in cap.grauem, de
ſenten.excom.Bar.in repeti.leg.Barbatius.
col.5.ſupra de offi præto. Item æquipara-
tur ſeruo ut notat.Spec. in titu. de actore,
uerſic.item ꝙ eſt ſeruus ex quo dicitur eſſe
ſeruus diaboli,& in eius poteſtate,ut notat
Bald.in l.3.colum.fi.C.ſi pend.ap.mors in-
ter.contrarium eſt ueritas , quia nullo iure
cauetur,quod ſit in teſtabilis. unde põt te-
ſtari,& hæres inſtitui,ſm Bald.in l.1.col.6.
C.de hæred.inſti.& Gemin.plenè , & Ioan.
And.in c.decernimus de ſenten.excom.lib.
129 6. † Quod tamen limita non procedere
in excommunicato pro hæreſi , uel quia
erat fautor,uel receptator , hæretici , nam
ſi per annum perſeuerat in huiuſmodi ex-
communicatione efficitur infamis, & inte-
ſtabilis actiuè,& paſſiuè, ut eſt tex. in auth.
credentes.C.de hæred.& in cap.excommu-
nicamus.§.credentes,extra de hæreticis.
130 † Quid de monacho. dic quo ad acqui-
ſitionem , monachus æquiparatur potius
ſeruo quam filio , quia quidquid acqui-
rit , acquirit monaſterio gloſſ. eſt in leg.
cum hæredes, fin. infra de acquir. poſſ. &
Bar.in l.1.in princip.§. ſi fructuarius infra
de ſtipu.ſeruo.& Fel.In cap.in præſentia.co
lum.fin.de probat.& Alex.in l.1.§. item ac-
quirimus col.2.infra de acq.poſſ. In termi-
nis autem noſtris quo ad acquirendam hę
reditatem monachus æquiparatur filio uel
ſeruo ſecundum quod utilius eſt monaſte-
rio,unde ſi eſt delata hæreditas monacho,
poteſt illam monachus adire cum iuſſu Ab
batis,ſicut dicimus in ſeruo,non autem ſo-
lus monachus adire poteſt , cum nõ habeat
uelle nec nolle.cap.ſi religioſus,de elec.lib.
6.ſi autem Abbate iubente nollet mona-
chus adire , tunc ſolus Abbas adire poteſt
etiam eo inuito,& in hoc ęquiparatur filio,
ita tenet Barto.in l.1.colum.4. & ibi etiam
Alex.in 7.& 8.colum.ſupra de uul. & pup.
& Bald.in l.1.col.12.C.qui admit. & doct.
cõiter in leg.cum proponas.C.de hær.inſt.
quos ibi adhuc refert.Iaſ.antep.col.& Abb.
in d.cap.in præſentia,colum. pen. de prob.
131 † Venio ad ſecundum requiſitum glo.quod
eſt ſcilicet ut paterfamilias is qui uult adi-
re hæreditatem, alias autem ſi eſt filiusfa.
non poteſt hæreditatem adire ſine iuſſu
patris.leg.ſi quis in bona. §. iuſſum infra e.
& habetur,in l.ſeruo inuito infra ad Treb.
hoc autem limita procedere de iure anti-
quo fforum, ſecus eſt hodie , quia iſtud eſt
correctum de iure. C. quæ correctio habet
locum ſolum in hæreditate aduentitia dela
ta filiofa.nam poteſt eam filius adire etiam
patre inuito & ignorante.l.ult.§.j.C.de bo.
quæ lib.& not.gl.& doc. in communiter in
l.1.C.qui admit.& Bar.in d.§.iuſſum,ſecus
eſt in hæreditate profectitia,ut quando de-
fertur filio contemplatione patris, l. ſed ſi
plures.§.in arrogato ſupra de uulg. & pup.
quia hodie nihil eſt in ea immutatum , ſed
requiritur iuſſus patris ſicut olim. Ita not.
gloſſ.in dicto §.iuſſum,& ibi plenè Bartol.
& Alexand.in l.qui aliena. §. interdum ſu-
pra eod.& glo.In terminis in l.fi.infra quis
132 or.in bon.poſſ.ſer. † Tertium principale
requiſitum in glo. etiam tangitur , ſcilicet
quod ſit compos mentis,& hoc dicitur pro
pter furioſum,qui non poteſt adire hæredi
tatem.l.qui ſeruum infra eo. quia furioſi
nulla uoluntas eſt leg. furioſi infra de reg.
iur.Si tamen habet patrem , tunc pater eſt
ſuus legitimus curator.l.ul.C.de curat.fur.
ſi uero patrem non habeat, tunc dẽt ſibi p
uideri de curatore,ſcđum forman.l.de crea
tionibus.C.de epiſ.aud. & tunc quando ha
bet curatorem poteſt curator adire hære-
ditatem furioſo delatam ſi ſibi uidebitur
utilis ſuper qua habet furioſus hanc facul-
tatem à iure qui quandocunque ad ſanam
mentem peruenerint poterit illam hæredi-
tatem acceptare , uel repudiare prout ſibi
uidebitur utilius . Si autem mortuus fuerit
antequam ſanus effectus ſit , & tunc ſi qui-
dem eſt hęreditas extraneorum quæ ſibi de
lata fuit non tranſmittitur ad hæredes ip-
ſius furioſi,ſed perinde habetur ac ſi adita
fuiſſet , & uadit ad illos ad quos iret ſi
furioſo

furioſo delata non eſſet,ita dicit text. in d.
l.fi.§.ſinautem in furore.C.de cur.furi.& in
leg.ſi quis ex liberis infra ad Tert.ſecus eſt
in legatis & fideicommiſſis furioſo dela-
tis, quia illa tranſmittuntur ad hæredes fu
rioſi,ut d.§. ſinautem in furorem , ita hæc
omnia uoluit plenè Bald. in l. potuit in 5.
quæſtione.C.de iure delib. & Barto. in l.1.
infra de bon.poſſeſ. infan. & furi. dela. Et
ſic patet ſecundum Bald. ibi ꝙ curator fu
rioſi poteſt adire hæreditatem pro furioſo
tamen non habet perpetuam cauſam . ita
etiam tenet Iaſ. in l.infanti, C. qui Admit.
133 † Hoc tñ limita non procedere in patre
furioſi, q eſt curator,& legitimus admini-
ſtrator,ut ſupra nã põt pater pleno iure ac
quirere hæreditatẽ filio furioſo ipſam adeũ
do,& ſic habebit tunc perpetuam cauſam.
Ita notãter licet ſub obſcuris uerbis uoluit
Bar.in l.ſi infanti col.2.& ibi ipſum ſequit̃
Alex.in 4.col.C.de iure deliber. & eſt ratio
propter maiorem poteſtatem quam habet
pater in filium quam curator extraneus. Si
vero eſt hæreditas quæ eſt delata furioſo,&
tunc ſiue fuerit agnita per curatorem ſiue
non fuerit agnita , tranſmittitur ad hære-
des furioſi ex potentia ſuitatis . Ita dicit
Ange.in d.leg.Antiſtius.§.ultim. infra eod.
& ſentit.Bald.in d.l.potuit in 5.q. a contra
134 rio ſenſu. † Quod corroboratur optimo
ſimili,quia etiam inanis tranſmittit hære-
ditatem paternam non aditam ex poten-
tia ſuitatis,ut not.Bart.& Alex.in d.l.ſi in-
fanti ubi eſt communis opin.docto.de iure
deli.ſed infans nullum habet intellectum,
& furioſo cõparatur.leg. in negotijs infra.
de reg.iur.& not.Iaſ.in d.l. infantis. C. qui
135 admit.† Limita tamen iſtam glo.inquan-
tum dicit ꝙ furioſus non poteſt acquire-
re hæreditatem,ut procedat ex ſe , quia ex
quo ſenſu caret,non poteſt per ſe acquire-
re, tamen per ſeruum uel filium acquirere
poteſt, dummodo interueniat iuſſus tuto-
ris uel curatoris,caſus eſt & ibi gloſſ.in di-
cta l.Antiſtius.§.ult.infra eo. ubi eſt gloſſ.
quam Bald.dicit eſſe auream quæ ponit in
tellectum ad l.neque.C.de hæred.inſti. ubi
traditur regula quòd qui non poteſt per ſe
acquirere hæreditatem, minimè poteſt per
ſeruum uel filium nam illud intelligitur in
eo qui propter delictum prohibetur acqui-
rere,ſecus ſi propter infelicitatem, ut in fu
136 rioſo. † Qualiter autem probabitur ali-
quem eſſe furioſum , & quis dicatur furio-
ſus,& quis mente captus,& quis fatuus, po
nit plenè Alex.in conſ.4.& conſi.141. in 1.
uol. & Bal.in l.ſi furioſi.C.de nup. & Alex.
in conſi.85.& conſi.86.in 2.uol. ubi pleniſ
ſimè tractat hanc materiã & Pet. Phi. Cor.
in conſ.21.& conſi.85.in 2.uol.& in conſ.
219.in 1.uol.& in conſil.22. in 4.uolu.ubi
137 plenè. † Et circa hoc præſupponitur una
reg.quòd in dubio quilibet præſumitur cõ
pos mentis & ſanus niſi probetur furioſus
text.eſt in l.nec codicillos.C. de codicil. &
in c.ult.& ibi nota.de ſucceſſ. ab inteſta.&
tenet Pet.Phil.Corn.in dicto conſil.21.col.
1.in 2.uolu.Et eſt ratio ſecundum Bald. in
d.l.nec codicillos,quia aliquẽ eſſe compo-
tem mentis eſt naturale, ſed eſſe furioſum
eſt accidentale,ut quilibet præſumitur eſſe
talis , qualem ſolet natura producere , niſi
contrarium probetur,alleganti aliquem eſ
ſe furioſum incumbit onus probandi dicta
l.nec codicillos,& not.Bar.in l.filium , in-
fra eo.& Bald.in leg.fina.C.de hære. inſtit.
& Card.in clem.2.in 2.q.de homicidio .
138 † Iſtud tamen limita multum ſingula-
riter procedere In eo , qui nunquam fuit
furioſus , quia ille habet hanc præſum-
ptionem pro ſe, ſecus autem in eo qui
quandoque fuit furioſus quia præſumitur
furor durare, niſi contrarium probetur,
unde tunc alleganti eum eſſe ſanè men-
tis incumbit onus probandi.Ita dicit gloſ.
in uerſicu.compotem in dicto cap.fi.de ſuc
ceſſione ab inteſta. & nota. plenè Alexand.
in l.furioſum.C.qui teſta.facere poſſunt, &
Abb.in capitul.cum inter canonicos. de e-
lectio.Et Petr. de Anchar. in conſilio 5.&
Alex.in hac l.is poteſt in 3. colum. Et idem
Alex.in conſil.22.col.4.in 5.uol. & plenius
in dicto conſil.88.columu.3.in 2. uolumi-
139 ne. † Quod tamen notabiliter declara
ſecundum Alexandrum in d. l. furioſum
ut procedat quando furor durauit per
multos dies,ſecus ſi fuiſſet aliqs furor mo-
mentaneus , qui modico ſpacio duraſſet,
quia tunc non præſumitur durare,quia in
huiuſmodi furore momentaneo de facili
reuertitur homo ad reſipiſcentiam , & ita
reuerſus præſumeretur , niſi contrarium
probaretur ſecundum eum , ita etiam di-
cit Pet.Phil.Cor.in d.conſi.21.colu.2. in fi.
140 † Ex

140 † Ex prædictis ergo ſequitur quod eo ip-
ſo quòd probatur ſemel aliquem quando-
que fuiſſe furioſum ſi deinde facit aliquem
actum præſumitur illum feciſſe tempore fu
roris niſi contrarium probetur,& ſic actus
non ualebit.ita dicit gl.in d.c.fi. de ſucceſ.
ab inteſt.quam ibi ſequitur Abb. in fi. col.
& Pet.Phi.Cor.in d.conſ.21.per totũ maxi
me in fi.col.in 2.uol.& Gem.in c.1.§. ſi ue-
ro de cle.ægro.lib.6.& Alex.in d.conſ. 92.
col.5.in prin.in 5.uol. ubi præſertim dicit
id procedere fortius quando actus factus
non conuenit totaliter homini ſanæ mẽtis
ut dicit etiã Bal.in l.furioſus.Pet.Phi.Corn.
in d.conſ.21.colum.penul.& Alex.in conſ.
85.col.4.in 2.uol.ubi dicit,quòd licet ex ad
uerſo probetur,ꝙ habeat dilucida interual
la niſi in ſpecie probetur ꝙ erat ſanus tem-
pore actus celebrati talis probatio nil rele-
uat.Idem etiam & magis plene tenet Alex.
in conſi.86.in 2.uol.ubi infinitas deciſio-
nes allegat in hac materia,& Pet.Phil.Cor.
in conſi.69.col.antepen.& pen. in l.1. uol.
341 † Probatur autem, aliquẽ eſſe furioſum,
uel fatuum per ſigna ut dicit Bar.in l. ſi q-
dem.C.ſolu.mat.vbi idem dicit ad proban
dum aliquem eſſe mortuũ quę ſigna oſten
duntur,& per uerba,& ꝑ facta, ut dicit Ab.
in d.cap.ult.col.fi.de ſuc.ab inte.Per uerba
enim oſtenditur fuior quando quis loqui-
tur uerba fatua extra propoſitum, & non
conuenientia homini ſanæ mentis,nam fa-
tuus fatua loquitur ut habetur in ca. legiti-
mus 93.diſtin.& eſt tex.& ibi nota in l.qui
dam in ſuo.ff.de condi.inſt.& Barto. in l.is
qui.§.ulti.ſupra de tuto.& cu.da.ab his.vbi
habetur ꝙ ex ſermonibus cognoſcitur ho-
mo ſtultus.Idem tenet Alex.in d.conſi. 54.
in 1.uol.eodem modo ſi non reſpondet ad
propoſitum uel non habet rectam memo-
riam:uel ſi proijcit panem uel lapides, uel
quia ita reputatur furioſus à patre ſuo,& a
conſanguineis,ut dicit Alex.in d.conſ.53.
eodem modo ſi quis ſpuat in faciem alicu-
ius hominis pręſumitur ex hoc furioſus ſe-
cundum Pet.Phil.Cor.in conſi. 22. colum.
3.in 4.uol.Et de prædictis uide etiam Alex.
in l.apud.Iulianum.§.conſtat infra de leg.
1.ubi inter alia dicit, ꝙ ſi quis recuſat po-
cula medicinalia in infirmitatibus, ex hoc
præſumitur furioſus,allegat Specu. in titu.
de ſalarijs.§.ult.uerſ.ſed quid ſi. Et de plu-
ribus alijs modis probandi quẽ furioſum
uide plene in dictis conſilijs præallegatis,
& Alex.in l.ſi cum dotem. §. ſi maritus col.
142 fi.ſupra ſol.mat.† Ad unum tamen aduer
te, ꝙ teſtes deponentes de furore debent
ẽt non interrogati aſſignare cauſam ſcien
tiæ concludentem alias non probant,ita di
cit Bal.in d.l.furioſum, & ibi Iaſon plene,
& Alex.in conſ.85.col.6.in 2. uol. Et ratio
eſt quam poſuit Inno.in c.cum cauſam. Et
ibi etiam Abbas in 3.colũ.de teſt.ubi dicit,
quod quando teſtis producitur ad proban-
dum aliquid quod nõ percipitur ſenſu cor
poris,ſed iudicio intellectu, tunc debet ẽt
non interrogatus aſſignare cauſam ſcien-
tiæ concludentem per aliquem actum ex-
trinſecum,alias non probat ita etiam dicit
Bald.in l.ſolam.C.de teſt.& Petr.Phil.Cor.
in conſi.22.colum.2.in litera b. in 3. uolu.
& in conſi.21.col.1.in litera E, in 2. uolu.
253 † Prædictis adde, quod ad probandum
furorem admittuntur etiam teſtes ſingula-
res,ut ſi unus teſtis dicat uidi eum proijce-
re lapides alius dicat,uidi eum loqui inor-
dinatè,& extra propoſitum,& alius dicat,
uidi eum ſpuere in faciem, uel ſimile. Ita ꝑ
plura tenet Alex.in dicto conſilio 92.col.
5.in 5.uolum.verſic.nec obſtat, & in conſi.
141.colum.2.in 1.uolum.& in dicto conſi.
85.circa fin.& conſi.86.colum.3.in 2. uol.
Et iſtud tenent Inno. & communiter doct.
in c.qualiter,& quando,el ſecundo de accu
ſa.Et ratio eſt quia iſti teſtes non deponũt
ſuper aliquo facto in ſpecie, nam tunc ue-
rum eſt,quod ſingularitas obſtat, ſed depo-
nunt in genere ſcilicet quem eſſe furioſum
uel hæreticum, vel infamem quod per plu-
ra ſpecialia probari poteſt; ideo admittun-
tur teſtes ſingulares,ſecundum Bar.in l.Ti
tia,infra de ſolutio.& habetur plenè in lo-
cis præallegatis, quod confirmo per unum
optimum dictum Soc.in conſi.295.colũ.3.
in 1.uolu. vbi dicit quod ad probandum
aliquem actum ſucceſſiuum admittuntur
144 teſtes ſingulares. † Quartum requiſitum
in gl.eſt quod ſi maior 25.annis is qui uult
adire hæreditatem,quia alias minor de per
ſe adire non poteſt l.more,& l. pupillus ſu-
pra eo.& l.cum quædam.C.de adminiſt.tu.
Circa hoc tamen ut habes plenam notitiã
de minore,quando,& qualiter adire poteſt
diſtingue tres ætates minores.Prima eſt in

fantia

fantia quæ durat uſque ad ſeptem annos
completos.) Secunda eſt ętas pupilaris quę
dicitur impubertas, & durat in maſculo uſ
que ad quartumdecimum annum comple-
tum, in fœmina, uero uſque ad duodecim
ut habetur inſti.de nup.in prin.& l.qua ęta
te ſupra de teſta.Tertia dicitur ętas adulta
quæ appellaẽ pubertas.& durat tam in ma-
ſculo quam in fœmina uſque ad uiginti-
quinque annos, & illa poſtea deinde in an
tea, dicitur ætas legitima.l.ultim. C.de his
145 qui ueniam ætatis impetra. † De prima
ætate ita ius diſponit, nã ſi eſt delata hære
ditas alicui infanti, ſi quidem talis infans
habet patrem poteſt pater,pro eo ſolus adi
re, & infanti hæreditatem acquirere, & ſi
mortuus fuerit infans ante aditam hæredi-
tatem, tranſmittit illam ad ſolum patrem.
ex ſpeciali priuilegio. Ad alium autem hæ-
redem non traſmittit, ita hæc omnia habẽ-
tur in d.l. infanti.& ibi Bar.& Bald. & com
muniter modernio. C.de iure delibe. Si ue-
ro patrem nõ habet infans tunc ſi quidem
habet tutorem poteſt ſolus tutor abſque in
teruentu infantis adire hæreditatem, ut d.
l.infanti.§. parente & etiam bono. poſſ. pe-
tere, ut ibi.Ea ſi moriatur ante agnitam hæ
reditatem uel bono.poſſ. per tutorem,non
trãſmittit illam ut ſupra,ſed uadit ad illos,
ad quos iret, ſi infanti delata non eſſet.Ita
habetur in d.l.infanti.& in l.infantis.C.qui
ammit.ſi uerũ tutorem non habeat infans,
tunc hæreditatem de iure ciuili, nullo mo-
do adire poteſt, niſi ſibi prouideaẽ de cura
tore, quia tutor eſt omnino neceſſarius in
adeunda hæreditate per pupillum leg.cum
in una.§. tutor infra de appel. ſed in bono.
poſſe. de iure prætorio eſt remedium, quia
quilibet conſaguineus uel amicus infan-
tis poſſe adire prętorem,& agnoſcere bon.
poſ. nomine infantis,quo caſu perfecte ac-
quiritur infanti,& tranſmittitur ad quoſcũ
que hæredes.Ita tenet Alex.in d.l.infantis,
& in l.ult. col.5.C.unde cog. & Bal.in rub.
146 C.qui admit.in 6.quæſt. † De ſecunda ue
rò ætate, ſcilicet quando hæreditas eſt dela
ta pupillo maiori infanti & impuberi, Dic
ꝙ ſi quidem impubes habet patrem, poteſt
cum autoritate patris adire hæreditatem
ſecundum Bart.in l. ultim.§. pupillus infra
de uerb.obli. & in l.more.§.impubes ſupra
eo.ſi uero pater non uult conſentire filio
adeunti, tunc poteſt filius ſine patre adire
Ita etiam econtra, ſi patre uolente adire fi-
lius recuſat non poteſt ſolus pater adire,&
ideo ſibi acquirit hæreditatem.Ita hęc om
nia decidit tex.in l.ult.§. ſi autem in ſecun-
da.C.de bo.quæ li.quem tex. reddit ſingu-
larem ibi Bald.& mirabilem ad hoc, quod
pupillus ſolus ſine auctoritate tutoris uel
patris poteſt adire hęreditatem,dummodo
ſit doli capax,ita etiam tenet Lud.Rom. in
l.pupillus la prima ſupra eo. & ibi ãt Alex.
circa fi.Et dicunt hoc eſſe ſpeciale in filiofa
milias pupillo in alio ſecus,ut l.potuit, &
ibi Bald.C.de iure delibe. & infra proximè
dicetur. Si tamen ex tali hæreditate adita
per ſe uel per patrem pupillus lędatur po-
teſt aduerſus eam petere reſtitutionem
in integrum,ut d.§.ſi autem,in ſecunda,&
habetur in lege 1.C.ſi tutor uel cura.inter.
Item ſi talis pupillus habens patrem moria-
tur hæreditate non adita non tranſmittit
illam ad patrem,nec ad alium,ſed uadit ad
eos quos iret ſi pupillo delata non eſſet,ut
d.l.ſi infanti.circa finem,& ibi Bal.in pen.
col.uerſi. expeditus ſum de materia, &c.
& ſequenti q.unde eſt ſpeciale in infante ut
tranſmittat ad patrem,ut ibi. In alia uerò
ætate ſeruatur ius commune in contrariũ.
Si uero pupillus non habet patrem,& tunc
ſiquidem habet tutorem poteſt adire hære
ditatem cum auctoritate tutoris,& non al-
ter nam ſolus pupillus ſine tutore,vel ſolus
tutor ſine pupillo adire,non poteſt tex.eſt,
& ibi Bar.& Bal.plenè in d.l.potuit.C.de iu
re delib.& habetur in l.ſeruo inuito.§.ſi pu
pillo infra ad Treb. ſecus eſt in bono. poſ.
delata pupillo maiori infante, qa ſolus tu-
tor ſine pupillo poteſt eam agnoſcere, l.bo
norum.C.qui admit.& l.tutore infra de bo
no.poſ.& ratio eſt ſecundum Bald. & com-
muniter doct.in d.l.bonorũ,quia bon.poſ.
accipit fomentum ab interuentu, & præſen
tia iudicis, ꝓpterea ſolus tutor ſufficit, qđ
ſecus eſt in hæreditate. Pupillus autem ſi-
ne tutore non poteſt etiam bonorum poſ.
agnoſcere l.ſeruus.§, impubes infra de bo-
147 nor.poſſeſſ. † An autem ſolus tutor cum
auctoritate iudicis poſſit hæreditatem adi
re ſine pupillo? Dic ꝙ non ita tenet Bal. &
Pau.de Caſt.in d.l.bonorum,& eſt ſpeciale
138 in bonorum poſſeſſ. † Prædictam tamen
concluſionẽ limita non procedere quando

pupillus

pupillus eſſet hæres inſtitutus ſub conditio
ne,& ipſe ſolus impleret conditionem , nã
ex hoc ipſo efficitur hæres ſolus ſine tutore
ipſo iure,caſus eſt in l. conditionibus pu-
pillus,infra de condi. & demonſt. & notat
Alex.in d.leg.bonorum, & ita limitatur re-
149 gula d.l.potuit.† Secundò limita non ꝓ-
cedere quando eſt inſtitutus ſeruus pupil-
lus,quia ſolus tutor poteſt iubere ſeruo , ut
adeat ſine pupillo text.eſt non uiolando ip
ſum in l.ſi per epiſtolam infra eo.per quem
ita tenet Alex.in d.l.potuit,& in d.l. bono-
rum.licet Bar.in d.l.ſi per epiſtolam intel-
ligat illam l.in infante.tamen.Imol. Ludo.
Rom.& Pau.de Caſt. ibi intelligunt illam
generaliter in quolibet pupillos,quia alias
150 eſſet uiolata literã.† Si uero pupillus nõ
habeat tutorem,& tunc ſolus adire non po
teſt ſed datur remediũ , ut habeat iudicem,
& cum auctoritate iudicis poteſt adire hæ-
reditatem & bonorum poſſeſſio.text.eſt in
d.l.ſi infanti in fi.& in d.l.bonorum, & ſic
iudex ſupplet defectum tutoris , ut ibi not.
151 †An autem infans , poſſit adire cum au-
ctoritate iudicis Bald.in d. l. bonorum. C.
qui admit.tenet quòd non,quia in eo defe-
ctus iuris naturalis , ex quo nullum habet
conſenſum,& contra defectum iuris natu-
ralis non poteſt diſpenſari,ſecund.Inno.in
ſciſcitatus,de reſc.contrarium tenet Ludo.
Ro.in d.l.bonorum,& etiam Fulg.tñ in iſta
contrarietate cõcludo ꝓut diſtinguit Ale.
& Iaſ.in d.l.bonorum.col. 4. qđ aut infans
eſt ita paruus ut non poſſit fari,& tunc pro
cedat opi.Bal.per text. in d. leg. bonorum.
dum dicit impuberi poſtulanti,Nam iudex
non poteſt impertiri ſuam auctoritatem,ni
ſi poſtulanti, ut ibi . ſed infans qui non põt
loqui,non poteſt id poſtulare, ſi uero in-
fans poteſt loqui,quia forte eſt proximus ſe
ptennio,& tunc procedat opi.20.qa poteſt
152 poſtulare.† Poteſt modo dubitari an ſi
pupillus non habet tutorem poſſit ſibi dari
curator &cum auctoritate curatoris,poſſit
adire hæreditatem uel bon. poſ. dic quod
non, ſed tutor eſt omnino neceſſarius , ut
ſupra text.eſt in l.cum in una.§.tutor infra
de app.& l.ſeruus.§.impubes infra de bon.
poſ.& not.gl.in d.l.potuit.& ibi etiam Bal.
& Soc.In conſi.234. colu.pen.in 2. uolum.
153 † De tertia uero ætate. ſ. quando ſumus
in minore 25. annis , maiore tamen qua-
tuordecim,qui dicitur adultus, dic quòd ſi
quidem habet patrem poteſt cum authori-
tate patris adire,uel patre recuſante poteſt
ſolus adire ſi uult,ita & econtra filio recu-
ſante poteſt ſolus pater adire text. eſt in d.
leg.ult.C.de bon. quæ libe. ſi uero adultus
non habet patrem, & tunc ſiquidem habet
curatorem poteſt adire cum authoritate
curatoris.l.cum quædam.C.de admin. tut.
ſed ſolus ſine curatore ,uel curator ſine eo
adire non poteſt,quia in hoc adultus habẽs
curatorem æquiparatur pupillo ſecundum
gl.& Alexan.in l.impuberibus ſupra eo. &
Alex.in leg.2.§.fuit quæſitum.colum.1.ubi
etiam gl.tangit,& ibi communiter. docto.
infra ad Treb.per tex.& ibi not.in l.ſi cura
torẽ.C.de in integ.reſti. põt tamẽ adultus,
ſi læditur petere reſtitutionem aduerſus di-
ctam additionem.l.2 C.ſi tut. uel cu. inter.
& habẽ in d.l. ſi curatorem , & in d.§.fuit
quæſitum,ſi uerò adultus non habet cura-
torem,& tunc poteſt ſolus hæreditatem a-
dire,& ualet aditio , ſecundum Alexand.in
d.§.fuit quæſitum per d. leg. ſi curatorem,
tamen ſi læditur ex tali aditione poteſt pe-
tere reſtitutionem in integrum, ut traditur
in locis præalleg.& probatur in l. ſi minor
153 infra eo.† Per quam l.ſi minor.Nota pul
chram limitationem ad ea quæ dixi ſupra
in textualibus, in quantum fuit dictum ꝙ
quando ſunt plures hæredes,quorum unus
repudiat partem ſuam, illa pars repudiata,
accreſcit cohæredibus etiam inuitus , l. te-
ſtamento.C.de impub.& alijs ſub. iſtud li-
mita nõ procedere qñ ille qui repudiat pri
mo , adiuit parte ſuam , & deinde per be-
neficium reſtitutionis in integrũ repudiat,
nam tunc illa portio repudiata, non accre-
ſcit cohæredibus inuitis , ſed uadit ad cre-
ditores hæreditarius iſte eſt caſus ſingula-
ris in d.l.ſi minor infra eo. Et per hoc po-
tes colligere intellectum ad iſtam gloſſ. in
quantum dicit quod minor 25. annis non
poteſt adire,nam in quantum uult loqui de
adulto debet intelligi ꝙ non põt adire effe
ctualiter,& irreuocabiliter ſicut maior pro
pter reſtitutionem quã petere poteſt ut ſu-
155 pra dictum eſt.†Quintũ requiſitum prin-
cipaliter in gl.eſt quod ſciat teſtatorem eſ-
ſe mortuum,quia alias adire nõ poteſt , ut
eſt tex.in l.qui hæreditatem,quæ eſt leg. ꝓ
xima infra eo. Et ratio eſt, quia uiuo eo

de cuius hæreditate agitur , non poteſt quis
gerere pro hærede , nec repudiare , cum
uiuentis nulla ſit hæreditas.l.neminem,& l.
cui ſuperſtitis infra eod & l.2.§. interdum,
ſupra de uul.& pup.& l.1. ſi impuberi infra
de colla.bono.Et ideo requiritur talis ſcien
tia,ne ſit dubius an adire poſſit uel non qđ
eſſet ſi dubitaret an uiuat , uel mortuus ſi
156.teſtator.† Qualiter autem probetur talis
ſcientia,dicetur infra poſt Bar.hic,ſed qua
liter probabitur teſtatorem eſſe mortuum
uide Bar.in l.ſi quidem. C.ſo.ma. ubi dicit
quòd mortuus probatur per ſigna , & ſuf-
ficit,ſi teſtis dicat,uidi eum mortuum,quia
157 habebat ſigna mortuorum . † Secundo
probatur mortuus eo ipſo , quòd teſtis di-
cit interfuiſſe eius exequijs funeralibus. l.
conditionum 2. ubi hoc probatur infra de
cond & demon.& Pet.Phi.Cor.in conſi.10.
159 colum.1.in fin.in 1.volum. † Tertio pro-
batur eo ipſo quòd teſtis dicit uidiſſe ho-
minem euiſceratum,quia de neceſſitate na
turæ ſequitur quòd ſit mortuus , ſecun-
dum Bald. in leg ex perſona colum.2.C. de
159 proba. † Quartò probatur eo ipſo quòd
teſtis dicit uidiſſe eum ſepeliri uel duci ad
ſepulturam,ſecũdum Bart. in d.l.ſiquidem
idem tenet Bart.in leg. 2. §. ſi dubitetur.ff.
quemad.teſta aperi.& Abb.in c. in præſen-
tia. de ſponſa. & ibi plenè per Maria. Soc.
idem Bar.in ſuo tractat qualiter probetur
mors ubi plus dicit quòd ſufficit quod te-
ſtis dicat ſe interfuiſſe ſepulturæ licet non
uiderit cadauer,qa forte erat in capſa clau
ſa,tamẽ communiter dicebatur, quòd erat
corpus talis hominis , ex hoc enim proba-
tur mors,& etiam Bal.in l.conuenticulam,
160 colum.fin.C.de epiſco.& cleri. † Quintò
probatur eo ipſo , quòd teſtis dicit uidiſſe
eum non habere ſenſum , neque motum ,
neque flatum,ut dicit Bald.in d l. conuen-
ticulam,circa fi.idem ſi dicat tetigiſſe eum
frigidum , & non habentem puſum , ut te-
net Bart. in d. §. ſi dubitetur. ſecus autem
ſi teſtis dicat, quo vidit eum mortuum , qa
non loquebatur , nam iſtud non ſufficit,
quia poteſt quis eſſe uiuus etſi loquitur non
poſſit,ita dicit Bald.in.l.3.C.de poſth.hær.
inſt.quem refert, & ſequitur Fel. in c.quo-
niam frequenter §. porto. colum. ult. ubi
61 lite non conteſt . † Sextò probatur eo ip-
ſo quòd teſtis dicit, quòd inter notos con-
ſanguineos,uel uicinos fuit habitus , & re-
putans pro mortuo ſecundum Petr . Phil.
Cor.in conſi.96.in pen.columm.in litera E ,
in 4. uol. de qua tamen materia uide plenè
eundem Pet.Phi. Cor.in conſi.10.in 1.uol.
162 † Septimò probatur eo ipſo, ꝙ teſtis di-
cit uidiſſe illos de domo, & conſanguineos
feciſſe luctum,pro eo,qui dicebatur, mor-
tuus , & quod ſumſperunt ueſtes lugubres
ita dicit Bart.in leg. genero in fin.ſupra de
his qui no. infa. & Bald. in leg. exhæreda-
tum in fi. ff. eod.tit.de infamibus, & Bart.
in l.quotiens.C.de naufrag.lib. 11. & An-
ton de Butr.in d.cap. in prȩſentia de ſpon-
ſa.& Alex.in conſi. 4. col. 5. in uerſicu. plus
163 dicit in 2.volum.† Octauo probatur quis
mortuus eo ipſo , quòd probatur eſſe la-
pſos centum annos a die natiuitatis illius.
nam de iure non præſumitur plus uiuere ,
leg. ult. C. de ſacro ſanc. eccl. unde elapſis
centum annis præſumitur mortuus ita te-
net Bald.in d leg.ex perſona. col.2.circa fi.
C de proba. Car.in cle.1.de reb. eccl. non
alie.& Bal.in l.proponebatur,in prima lec.
ſupra de iudi.& Bart.in d.l.ſi quidem circa
162 fi.† Nono probatur,ſi aliquis uiſus fuit in
gredi.bellum ac deinde non reperitur viuus
nec mortuus , nam ex hoc præſumitur, &
probatur mortuus,ita tenet Par. & Bald.in
leg.ulti. ſupra de his qui no. infa. & Fel. in
165 d.§. porro col.ult.ut lite non cont. † De-
cimò probatur eo ipſo , quòd aliquis iuue-
nis luxurioſus, & uagabundus cœpit uaga-
ri per orbem & neſcitur ubi ſit,nec aliquod
nouum habetur de eius morte , uel uita ,
nam ſi ex hoc tempore lapſi ſunt ſolum an-
ni quinque,ex hoc prȩſumtiur, & probatur
mortuus,ita tenet Bar.in ſuo tracta. quali-
ter probetur mors,& in trac.de teſte in ter-
tia charta. in uer. mortuum hominem , &
166. Alex.in d.conſi.4.col.5.in 2.uol.† Vndeci
mò probatur , ſi talis dicit uidi eum deca-
pitari, uel abſcindi uenas gulæ cum ſangui
nis effuſione,ita no. Bart.in d.§. ſi dubitet
& in dicto tract. qualiter probetur mors.
167 col.fi.† Duodecimò probatur ſi teſtis di-
cit,uidi eum expirare uel mori ſecundum
Bart.in dicto trac. qualiter probetur mors
168 in fi.& in d.§. ſi.dubitetur. † Decimoter-
tiò probatur , eo ipſo quòd aliquis petijt à
iudice, ut mittat nuntios, & exploratores ,
ut perquirant an ſit uiuus uel mortuus , &

illis miſſis non reperitur de eo aliquod no-
uum, nã ex tali relatione præſumitur mor-
tuus, ita tenet Bart.in d.l.2. §. ſi dubitetur,
ff. quemadmod.teſt.aperi.& Alexand.in d.
conſi.4.colum.5.in 2. volu.idem tenet Bar.
in leg. & ſi certus. §. ſi unus. infra ad Silla.
ubi dicit quod eo ipſo quod quis non re
169 peritur, præſumitur mortuus. † Decimo-
quarto probatur eo ipſo, quòd teſtis dicit
uidiſſe aliquem proijci in mare, uel de ri-
pa fluminis, & poſtea non fuit uiſus ulte
rius, nam ex hoc præſumitur mortuus, ita
tenet Bar.in d.tract. qualiter probet mors,
170 circa fi. † Decimoquinto, probatur eo ip
ſo, ꝙ quis produxit inſtrumentum teſta-
menti nam per ipſius oſtenſionem præſu-
mitur mortuus teſtator, ita tenet Pet.Phil.
Cor.in conſ.85.colu.3.in 2.uolum & Bart.
in leg.ultim. colum.3.C.de edic.diui Adri.
tol. ubi aſſignat rationem qua ſi non eſſet
mortuus non dediſſet hæredi teſtamentum
notarius, & ibi etiam hoc dicit Alexand.
171 † Decimo ſexto probatur eo ipſo quòd
producitur aliquod inſtrumentum in quo
fit mentio de aliquo per dictionem quon-
dàm quia ex hoc probatur, quòd ille ſit
mortuus ita tenet Bald.in conſ.407.col. 2.
in 1.uol per illud quod no gl. in l.eius qui
172 ſupra ſi cer.pet. † Decimo ſeptimò pro-
batur ſi teſtis dicit, quòd uidit Titium car-
cerari in carcere in quo nõ erat cibus nec
potus, & quod ibi erat appoſitus cuſtos qui
non permittebat dari uictum ipſi carcera-
to nam poſt aliquos dies præſumitur mor-
tuus attenta naturali præſumptionem quæ
eſt, quod ſine cibo non poteſt quis uiue-
re: ita tenet Bar.in dicto tract.qualiter pro-
173 betur mors in fin. † Decimooctauo pro-
batur eo ipſo, quod eſt publica uox, & fa.
ma illa uicinia uel ciuitate in qua dicitur
eſſe mortuus, qualiter eſt mortuus nam
talis fama ſufficit dummodo locus ſit dello
ginquo, uel mors ſi antiqua per longum
tẽpus, ita dicit Bar.in d.l. ſiquidem in fi.C.
ſol.mat ſecus quando mors eſſet de recenti
uel in loco propinquo: quia tunc non ſuffi
cit probatio per famam ex quo teſtes de fa-
cili habere poteſt is, qui vult mortem pro-
bares quia deponant de uiſu. ita declarat
Ale.in conſ.25. colu.3.in 4. uol. & And.de
174 Iſer.in ci.colu.3.quo tẽpore miles, † De-
cimonono probatur mors per famã ſolam,
quando ſumus in morte alicuius magni do-
mini. ſm Ange.in d.l.ſiquidem.ſentit. Bart.
in l.minore. §.tormenta.in 2. q. principali.
176 ven.Item ex eo.infra de quę.† Vigeſimo
probatur eo ipſo quod aliquis fuit uiſus in-
gredi aliquam ciuitatem in qua erat peſtis
nam ex hoc præſumitur conſtitutus in pe-
riculo mortis ut not.plene.Petr. Phil. Cor.
in conſi.131.colum.2.& 3. in 4.uolum. un-
de ſi poſtea nõ reperitur alicubi. nec uiuus
nec mortuus debet præſumi mortuis, ſi-
cut dicitur de eo qui ingreditur bellum
ut per Bart. & Bald.in l.ulti. ſupra de infa-
176 mibus, † Vigeſimo primo probatur eo
ipſo, quod aſcendit nauem, & acceſſit per
mare, & ſuperuenit tempeſtas, adeo quod
non fuit ulterius reuerſus nec ipſe, nec na-
uis nam ex hoc præſumitur mortuus ſe-
cundum Bar. in tract. de teſte. in uerſicu.
177 mortuum hominem.† Vigeſimo ſecundo
probatur eo ipſo, quòd aliquis magnus mer
cator, & diues receſſit è domo animo re-
uertendi, & tranſiuit per loca inſidioſa, &
periculoſa, & expectans per familiam per
multum tempus non fuit reuerſus, nam,
ex hoc præſumitur mortuus ita dicit Bart.
in d.trac. teſte. in ver. mortuum hominem
178 col.1. † Viceſimotertio præſumitur quis
mortuus de iure longobardo eo ipſo, quòd
ſtetit triennium extra ſuam prouinciam, ut
eſt tex.in l.1.ff.de his qui extra patriam &
no. And. de Iſer. in d.cap.1. colum.3.circa
fi.quo tempore mil.Et hoc eſt utile ſcire q̃a
in regno ius Longobardum dicitur ius cõ-
mune, & pręponitur iuri Roma. ut habe-
tur in conſt.puritatem,& ibi Andr. de Iſer.
& in conſti. ſi quando l. 2. & in conſt. præ-
ſenti.l.2.& idem And. in prælud. feu. colu.
8.in 3.q. & in cap. Imperialem. §. pręterea
ducatus column. 1. de prohi. feu. alie. per
Fed.& habetur in dec.248.conſi. Neapo.in
9 2.colum. † Prædictos autem modos pro-
17 bandi mortem intellige procedere ubi agi-
tur de commodo uel præiudicio pecunia-
rio prout in terminis noſtris in quibus agi-
tur adeunda hæreditate ex quo dicitur præ
iudicium ſeparabile: ſecus eſt quando agi-
tur de præiudicio maximo, & irreparabi-
li: ut eſt quando agitur de morte homi-
nis, ut ſi quis inquiritur de homicidio, nam
tunc mors debet probari per teſtes de ui-
ſu. nec ſufficerent prædictæ contecturæ ita
dicit

dicit Bart. in §. ſi dubitetur & in d.tractat.
qualiter probetur.mors.colum. in fin.& Fel.
in d.cap. quoniam frequenter.§. porro.col.
180 fina. ut lite conte. Adde etiam prædi-
ctis, quòd licet ſit regula quòd quilibet
præſumatur uiuere centum annis niſi pro-
betur mortuus.l.ult.C. de ſactoſan.eccl.ta-
mẽ iſtud debet allegari per eum, qui ſe fun
dat ſuper uita alias talis præſumptio illi nõ
prodeſt. ita dicit Bald. in capitu. ex tenore
colum. 2. de teſt. quem refert, & ſequitur
Fely.in d.§.porro colum.fin.per leg.ſi adul-
terium cum inceſtu. §. idem pollioni infra
ad leg.iul. de adult.† Limita etiam dictam
regulã nõ procedere quando unus teſtis de
poneret de uiſu, quod uidit hominem mor
tuum, nam licet non plenè probet mortem
tamen tollit illam iuris præſumptionem ꝙ
præſumatur uiuere centum annis ita dicit
Bal.in d.c.1.notadum de his qui feuda.poſ.
& Fely.in d.c.1.§.porro.col fi.
181 † Et pro complemento prædictorum, ad-
de ꝙ quando iudex vuult examinare ſuper
morte alicuius poteſt ex officio talem exa-
minatiorem facere etiam parte non citata.
ita dicit Bald.in d §.porro quẽ ibi refert: &
ſequitur Felyn.in fin.colum.quod eſt ualde
notandum pro limitatione eorum, quæ ha
bentur in cap. 2. de teſt. & in l.ſi quando.de
183 teſt.C.† Sextum requiſitum principale in
gloſ.eſt, quòd ſciat delatam ſibi eſſe hære-
ditatem, ſcilicet quòd ſit inſtitutus purè uel
ſub conditione, quæ iam eſt purificata quia
alias ſi ignorat an purè uel ſub conditione
ſit inſtitutus non poteſt interim adire.leg.is
qui hæres ſupra eo.& leg.hæres infra eod.
& leg. 1.§. ſcientiam infra de bo. poſſ. ſe-
cundum tabu.Quando autem dicatur dela
ta hæreditas, habetur in leg.delata infra de
uerb.ſig.Et dixi ſupra in euidentialibus.ſe-
quitur nunc ſeptimum requiſitum in glo.
184 † Septimum principale requiſitum in gl.
eſt, quòd ſciat teſtatorem potuiſſe teſtari
nam ſi dubitat an teſtator ſit pater familias
uel filius fam. non poteſt interim adire:
quia dubitat de uiribus teſtamenti: uel an
ſit ſibi delata hæreditas.l. hæres.§. fi.infra.
eod. & quòd tacite dubitans non poſſit in-
terim adire tenet Petr. Phil. Cor. in conſil.
185 85.in fin.in 2.uolu. † Octauum requiſitũ
in glo.eſt, ut ſciat quòd nullus eũ præcedit
in ſuccedẽdo quia alias de uiribus teſtamẽ-
ti dubitat, & eſt exemplum ſi teſtator dece
dat relicta uxore & inſtituto fratre hęrede
quia filium non habebat, iſte frater hæres
dubitat an uxor teſtatoris ſit relicta præ-
gnans ita uel ne non poteſt interim adire
nam ſi poſthumus naſceretur, rumperet te-
ſtamentum quia reperiretur præteritus iux
ta not.in leg. Gallus ſupra delib. & poſthu.
Ita de hoc eſt tex.in l. cum quidam. §.1.in-
fra eo.adde leg. quandiu.la 1. ſupra. eo.
186 † Nonum & ultimum requiſitum in glo.
eſt, ut ſciat ex qua cauſa ſit heres inſtitutus
an ex teſtamento uel ab inteſtato, & ex qua
cauſa hæreditas ad eum pertineat nam ſi
geſſit ſe pro hærede ab inteſtato, cum eſſet
teſtamento hæres non ualet aditio. Idem
econtra. text. in l.ſi is ad quem infra eod.
187 † Ex quibus infertur ad quæſt. quotidia-
nam, ſcilicet, an agens ut hæres contra ali-
quem teneatur declarare, an ſit hæres ex te
ſtamento uel ab inteſtario ut alias libellus
poſſit redargui de obſcuritate Bald. in l.ſi
auiæ.colum.2.C.de ſucceſ.edic.tenet quod
ſic ſcilicet quod tenetur exprimere.idem te
net Barto in l.ſi defenſor. §. illud quæritur
ſupra de inter. act.cum limitatione ſi reus
aliter deliberare non poteſt niſi fiat ſibi di-
cta declaratio. Idem tenent Bal.& Paul.de
C.in d.l. ſi is ad quem infra eo.& Specu. in
tit.de acto.§.1.uer.item qui dicit ſe hęredẽ.
Et ratio eſt ex prædictis quia alias adire nõ
poteſt, ut dicit Bald.in d.l.ſi is ad quem un-
de debet porrigere libellum ita clarum, ut
eo appareat qualiter eſt certus ex qua cau-
ſa ad eum ſpectet hæreditas. ita ut adire
poſſit.
188 † Quid autem ſi hæres agit tanquam hę
res ex teſtamento & pars apponit quod
non ſit hæres ex teſtamento, an teneatur
agens incontinenti probare [illegible] hære
dem ex teſtamento? dic quod [illegible] ſed re-
ſeruatur in proceſſu & ad merita cauſæ ita
tenet Specu. in titu. de actore. §.1. uerſicu.
item qui ſe dicit, & uerſicu. ſed pone qui-
189 dam. † Quid autem ſi quis egit ex teſta-
mento & ſuccubuit, an poſſit poſtea age-
re ab inteſtato tanquam hæres proximior
ut quia forte fuit pronunciatum teſta-
mentum non ualere, dic, quod ſic uiſus
eſt not.in leg.mater decedens, & ibi Bart.&
Bald. ſupra de inoffic. teſt. per quem text.
ita fuit deciſum in ſacro concilio Neapo-
litan.

litan.ut eſt deci. in numero 53. ubi decidi-
tur magis pulchre caſus, & magis dubita-
bilis ſcilicet an ille qui egit ex teſtamento
& ſuccumbit ſi appellauit, poſſit in cauſa
appellationis deducere cauſam inteſtati.
Et dicitur ibi quod ſic unde probando ſe hę
redem ab inteſtato, obtinebit, in cauſa ap-
pellationis, & ratio eſt per illum text. in d.l.
mater. quia agnoſcendo uiam incompeten
tem non cenſetur renuntiaſſe uiæ compe-
tenti quam tunc ſibi ignorabat competere.
190 † Ex hoc datur optima limitatio ad id
quod dicit Barto. in l.1. in fin. C.[illegible]duer.li.
ubi dicit quod iudex appellationis non po
teſt iudicare, niſi ſuper meritis primæ cau-
ſæ, ſuper quibus iudicauit iudex à quo. Et
idem tenet Pau. de Caſt. in conſi. 306. in pri.
191 in 2.uol. † Quid autem ſi quis egit tāquā
hæres eſt teſtamēto & in proceſſu non po-
tuit probare ſe hęredem ex teſtō, ſed pro-
bauit ſe hęredem eſſe ab inteſtato, an poſſit
ex hmōi ꝓbationibus obtinere, uel econtra
ſi egit ab inteſtato, & probauit ex teſtō, dic
qđ nō pōt obtinere, imò ſuccūbit. ita cōclu
dit Ale. in cōſ. 221. inci. Viſo ꝓceſſu cauſæ
&c. in primo uol. u[illegible]plene loquitur in hac
materia. Et ratio eſt, quia iure is qui agit
ex una cauſa, ſi probat ex alia ſuccumbit
quia non poteſt ferri ſententia condemna
toria. text. eſt not. in l. habebat ſupra de in-
ſtito. & tenet Pau. de Caſt. in d.l. ſi is ad quē
infra eo. Alia ratio eſt quia is qui agit, vt hę
res. debet eſſe certus ex qua cauſa eſt hęres,
ſcilicet an ex teſtamento, uel ab inteſtato,
ut dicit gloſſ. hic alias adire non poteſt
ut d.leg. ſi is ad quem. Per hoc autem quod
egit ex teſtamento cum eſſet hæres ab inte
ſtato vel econtra apparet quòd non erat cer
tus unde non ualuit aditio merito ſuccum
bit: ut ſu[illegible]. Et quòd agens ex una cauſa &
proban[illegible]lia ſuccumbat, tenet Alexan.
in l. ſi ita ſtipulatus. §. Criſogonus infra de
uer. obli. in 5. col. & moder. in l. certi condi
ctio. §. ſi nummos ſupra ſi cer. petat. & per
Inno. & cano. in cap. ex parte Abbatiſſæ de
192 priuil. & in c. examinata de iud. † Limita
tamen hanc regulam procedere quādo agi
tur petitorio ſecus ſi ageretur poſſeſſorio
qui[illegible] eo obtinet is, qui ex una cauſa &
probat de alia, ita tenet Bald. & Ange. in l.
193 ultim. C. de anna. excep. † Secundo limita
non procedere in cauſis in quibus procedi-
tur ſola facti ueritate inſpecta & ſine fig
ra iudicij nam tunc ex quo ſola ueritas a
tenditur, obtinet is qui agit ex una cauſa &
probat de alia ita notanter tenet Alex. in
d. §. Criſogonus in 5. colū. in fin. & Iaſ. in d
§. ſi nummos colum. 7 & ratio eſt quia quā
do proceditur ſola facti ueritate inſpect
receditur à regulis iuris communis & cen
ſetur ſublatæ omnes ſolemnitates iuris ci-
uilis poſitiui adeo quòd proceditur in cauſa
manu regia. ita plene tenet. Petr. Phi. Cor.
in conſ. 243. in 4. uo. & Lud. Ro. in conſ. 20.
& Bal. in l. prolatam. C. de ſenten. & Soci. in
[illegible]onſ. 12. colum. 2. in 1. uol. & Paris in trac.
ſyndi. in uerſi. ſententia. col. 5.
194 † Hinc dicimus quòd licet alias ſententia
debeat eſſe conformis libello l. ut fundus ſu
pra communi diui. & l. ultim. C. de fideic.
li. tamen quando proceditur ſola facti ueri
tate inſpecta poteſt ferri ſententia etiam
non conformis libello & ſuper alio quam
ſuper petitis ita tenet Iaſ. in l. uinum. colū.
17. ſupra ſi cer. pet. ea quæ no. Bar. in leg. E-
milius ſupra de mino. ubi dicit quò prin-
ceps poteſt pronuntiare ſuper non petitis
ex quo debet iudicare ſecundum uerita-
tem nec tenetur ſeruare ordinem iudicia-
rium c. ad petitionem. de accu & no. Barto.
195 in c. 2. de noua for. fideli. Item licet alias
libellus ineptus admitti non debeat, imo
uitiat proceſſum: & ſuccumbit is qui eum
præſentat ſecundum Bartol. in l. 1. §. ſupra
ſi men. fal. mo. dix. & Abb. & Fely. & com-
muniter doct. in c. dilecti de iudi. tamen in
cauſis ſummaris in quibus proceditur ſola
facti ueritate inſpecta, admittitur libellus li
cet ineptus: & ualet ſententia lata ſuper eo.
& eſt ratio quia in huiuſmodi cauſis nō re-
quiritur libellus, ut no. Bar. in extrauag ad
repri. in uer. & figura unde ſi interuenit &
ineptius non uitiat glo. eſt ſingularis in d.l.
uinum in fi. & ibi Ale. & communiter mo-
196 der. maxime Iaſ. in pe. & fi. col. † Vn̄ infer
tur ad practicam: q̄ ex quo hodie in regno
Siciliæ omnes cauſæ ciuiles ſunt ſummarię
& proceditur in eis ſola facti ueritate inſpe
cta, & ſine figura iudicij ut dicitur prag. 1.
quæ incipit diſpendia &c. deteſtantes ſequi
tur quod hodie in regno indiſtinctè obti-
net is qui agit ex una cauſa, & probat de
alia. Item poteſt ferri ſententia ſuper non
petitis, & ſic non conformis libello. Itē pōt
ferri

ferri ſententia ſuper non petitis, & ſic non
conformis libello. itē pōt ferri ſententia ſu
per libello inepto ex quo libellus nō requi-
ritur per prędicta, licet alias de iure commu
ni ſententia ſuper libello inepto ſit ipſo iu-
re nulla, vt ſupra & not. Iaſ. in d.l. vinū. col.
197 fi. vbi plura allegat. † Ad vnū tn̄ aduerte
in hac materia q̄ licet alias in cauſis ſum-
marijs admittat̄ libellus generalis ſecundū
Bar. in extrauag. ad repri. in d. uer. & figura
illud tamen intelligitur, niſi pars opponat
quia parte opponente non admittit̄ ex quo
non pōt deliberare. ita ſingulariter limitat
illud dictum Bar. Alex. in conſil. 32. col. 3. in
198 4. uol. † iuxta prædicta cadit unū dubium
q̄ eſt notādum & utile pone q̄ aliquis agit
petitione hæreditatis tanquam hæres de-
functi ab inteſtato in proceſſu aūt non ꝓ-
bauit ſe eſſe proximiorem in gradu nec ꝓ-
bauit defunctū deceſſiſſe ſine liberis: ſed ſo
lū, probauit ſe eſſe patruū, uel amitā defun
cti, uel fratrem, an ex hoc ſolo obtineat, dic
quod ſic. ita notanter cōcludit Pe. Phi. Cor.
in conſi. 197. in 4. uol. & ſentit Lud. Roma.
in l. hæres, infra eo & Alexan. hic in hac l. is
pōt. & Soc. in conſi. 84. col. 4. in 1. uol. & de
ratione uide plene in dictis conſilijs.
199 † Ex hoc deciditur aliud pulchrius dubiū,
ſubſtitutus pupillaris mortuo pupillo agit
petendo hæreditatem ex ſubſtitutioni, in
proceſſu probat ſe ſubſtitutum pupillo, &
pupillum eſſe mortuo, nō tn̄ probat q̄ mor
tuus ſit in pupillari ætate ſed ſolum ſimpli
citer eſſe mortuum, quæritur an debeat ob-
tinere. Et uidetur prima facie dicendum qđ
non quia fundamentum intentionis ſubſti-
tuti eſt q̄ pupillus ſi mortuus impubes, un-
de debuit hoc probare, ut not. Bar. in l. hoc
iure infra de uerb. obli. & Abb. in c. bonę. de
ele. item, quia quilibet præſumitur uiuere
centum annis. l. ult. C. de ſacroſan. eccle. un-
de debet potius pręſumi mortuus maior q̄
minor. Item quia quando ſumus in proban
da ætate non præſumitur ætas maior nec
minor, ſed debet probari per eum qui ſe
fundat in maiori uel minori. text. eſt, & ibi
Bar. & Bald. in l. ſi minorem. C. de in integ.
reſt. & in l. cum te. C. de probat. ergo debe-
bat ipſi ſubſtituto incumbere onus proban
di minorē ætatem, & q̄ in ea eſſet mortuus
pupillus in contrarium tn̄ eſt ueritas, ſcili-
cet quod dictus ſubſtitutus obtinet proban
do ſe ſubſtitutum, & pupillum eſſe mortuū
licet non probet in qua ætate ſi mortuus,
niſi ex aduerſo probetur q̄ ſit mortuus pu
bes, ita notabiliter concludit Soc. in d. con
ſil. 79. col. 4. in uolu. ubi allegat ita tenere
Bal. in quodam ſuo conſi. incip. ex parte cō
200 tingente &c. † Sicut et dicimus in ſimili
ſiquis fuit ſubſtitutus alicui ſi deceſſerit ſi-
ne liberis, nam ſufficit probare eum mor-
tuū ſimpliciter, quia præſumitur mortuus,
ſine liberis, niſi contrarium probetur ſecū
dum Soc. in d. conſi. 89. per tex. in l. ex facto
§. pe. & ibi Alexan. & doct. infra, ad Trebel.
201 † Vltra dicta nouem requiſita glo. potes
addere decimum extra gl. dummodo is qui
uult adire non ſit impeditus ex diſpoſitio-
ne alicuius ſtatuti ut ſi ſtatum uel conſuetu
do dictat q̄ mulier non poſſit contrahere ſi
ne conſenſu propinquorum. nam tunc non
poterit mulier adire hæreditatem ſine con-
ſenſu propinquorum ita tenet Bar. in l. mo
re ſupra eo & tangit in l. murum ibi etiam
Pau. de Ca. ſupra eo. & Pet. Phil. Cor. in con-
ſil. 254. colum. fi. in 4. uol. licet non uideatur
firmare: & eſt ratio quia hæres adeundo hę
reditatem dicitur qua ſi contrahere cum
creditoribus. l. apud Iulianum. §. ulti. infra
ex qui. cau. in poſ. ea. & §. hæres. in fi. de ob-
lig. quæ ex quaſi contract. & l. ex maleficijs.
§. hæres. infra. de act. & ob. & tenet Pet. Phi.
Cor. in conſi. 97. col. 2. in 2. volu. Contrariū
tamen in hoc eſt communis opi. q̄ imo nō
obſtante dicto ſtatuto poſſit mulier adire ſi
ne interuentu conſanguineorum. Et hanc
contrariam partem tenet idem Bart. in d.l.
apud Iulianum. §. fi. & Abb. in c. qua fronte.
de appel. & Bal. Aug. & Imo. & Alex. in d.l.
mutum ubi dicit Alex. hanc eſſe communē
opi. quia ſtatutum debet ſtrictè intelligi in
contrahendo, prout loquitur, & non debet
extendi ad quaſi contractum, & ibi multa
allegat, in uno ſolo caſu poſſet procedere
iſtud decimum requiſitum ſcilicet qn̄ ſtatu-
tum expreſſe diſponeret quod mulier non
poſſit adire ſine conſenſu propinquorum.
202 ita dicit Alex. in d.l. mutum. col. fi † Deſcē
do nunc ad ſecundam partem principalem
huius gl. ibi ſed regula huius l. &c. pro cuius
intelligentia oppono regulam hic dicitur
quod is poteſt repudiare qui poteſt adire
contra. nam tutor poteſt adire hæreditatē
uel bo. poſ. pro infante l. ſi infanti. C. de iure

delib l.tuto.& l.ſi pupil.infra.de bo.poſ. &
l.bonorum C.qui admit.& tñ eam repudia-
re nō pōt ut d.l.tutor.& l.j §.tutor.infra de
ſucceſ.edic.gl.reſpondet & dicit quod fal-
lit.tu dic ſecundum Bar.ꝙ iſta lex procedit
in eo qui pōt adire per ſe,& ad utilitatē ſe-
cus eſt in eo qui adit pro alio & ad alterius
vtilitatem quia repudiare non pōt ita dici-
mus in tutore:ita dicit gl.in l.eius eſt nolle.
infra de reg.iur & ſentit gl.in d.l. ſi infan-
ti & rō eſt quia is qui pōt adire pro ſe , pōt
etiam repudiare in ſuimet præiudicium,nā
unicūque licet iuri proprio renūtiare l. pe.
C.de pac. & l.ſi iudex ſupra de min. Quili-
bet enim in re ſua eſt moderator & arbiter
l.in re mandata C.manda.Hoc aūt no. ꝓ-
cedit in eo qui pōt adire ad utilitatem ter-
tij,quia non pōt repudiare in præiudicium
illius tertij ita dicimus in tutore qui ratio-
ne officij tenetur curare ea,quæ ſunt utilia
pupillo & ideo adire pōt pro eo non autē
repudiare pōt quia officiū ſuum nō eſt ad
hoc nā qñ pupillo incōmodat,non dr̄ tutor
& ita dicit text. in l. qui fundum.§ ſi tutor
infra pro empto.& ſentit gloſ.in d.l tutor.
203 † Secundo oppono ſuper iſta glo. contra
hunc tex.nam ſeruus non pōt repudiare, &
tñ pōt nolle adire.l.cum proponas.C.de hę
re.inſtit.& gl.dicit, fallit. ſuper hoc pro in-
telligentia eſt aduertendū nam ſi uolumus
intelligere iſtud contrarium ita ſimpliciter
prout iacet in gl.certe non eſſet contrariū,
nec fallentia ad hanc tex.nā in tex. ponitur
regula continens duo.unū.ſ. negatiuum &
aliud affirmatiuum,ſcilicet is pōt repudia-
re qui poteſt adire ad hoc,ergo, ut exceptio
ſit bona eſt neceſſe quòd ſit de regula & di
ſponat contrarium eius,quod dicit regula.
ita dicit Bar.in l.in his ſupra de legi. & in l.
1.infra de reg.iur.tunc.n firmat regulā in
caſibus non exceptis l.quæſitū.§.denique &
ibi gl.& Bar.infra de fun. inſtru. & l.nā qđ
liquide.infra.de pen.lega.in §.fin.& l.gene-
rali.§.uxori.infra de uſufru.leg. & ibi Bart.
idem tenet Ale.in conſ.28.col.pe.in 1. uol.
& Abbas & Fely.in c.qm̄ frequenter. ut li-
te non conte.Et prædicta plene ponit Pet.
Phi.Cor.in conſi.57.in 1.uolu. Ad propoſi-
tum ergo , ut ſit bona exceptio ad iſtā l.eſt
neceſſe,ut ponatur exemplū de eo, qui pōt
adire & non repudiare,ſicut diximus de tu-
tore uel econtra de eo qui poteſt repudiare
& non adire ut dicamus infra de domino
& ſeruo ſed iſtud exemplum glo.eſt ſolū de
repudiatione & omiſſione , & ſic continet
duo utraque negatiua ut ergo procedat cō
trarium,forma ipſum ſic ſeruus nō pōt per
ſe adire, quia requiritur iuſſus domini. l. ſi
quis mihi bona.§.iuſſum infra eo. & tamen
licet non poſſit expreſſe repudiare , poteſt
tñ nolle adire,& ſic facere, ut dominus per-
dat hæreditatem non adeundo & d.l.cū ꝓ-
ponas.& ibi Alex.& ita uidetur procedere
contrarium, nam ſeruus non pōt adire , &
tñ poteſt nolle adire ꝙ inducit effectum re
pudiationis,ſed reſponde ꝙ non eſt contra
rium,nam iſta lex ponit duo extrema ſuper
quibus ſtat fundata regula huius l. ſcilicet
adire & repudiare,quæ regula confirmatur
etiam in ſeruo negatiue.Nam ſeruus nō po
teſt adire & minime poteſt repudiare ſecun
dum Alexan.in d.l.cum proponas & ibi ēt
Pau.de Caſt.& Imo.in leg.ſi pater. familia
ſupra de hæred.inſtit. & ſic concordat cum
iſta l.Quia tñ inter iſta duo extrema eſt da-
re quoddam mediū ꝙ eſt nolle adire ut no.
Bar.in l.ſi dubitari ſupra de hęre.inſti. & in
l.fil:j.infra ad Tertul.& Alex.plene in l.qui
ſe patris.C.unde li.& Pet.Phi.Cor. in conſ.
235.col.pe.in prin.in 2.uol.& in conſ.110.
col.fi.in 1.uol.ideo quia ſeruus poteſt nol-
le adire non eſt contrarium huic l. cum nō
reſpiciat dicta extrema & maxime quia do-
minus poteſt compellere ſeruū ut adeat , ut
dicit tex.in l.1.§.1.infra ſi quis omiſ. cau.
teſta.licet ſeruus poſſit pati ſe excuriari &
non adire ut no.gloſ.in d.l.cum proponas.
204 † Tertio ſuper hoc oppo.& hanc oppoſi-
tionem ſentit.Bar.hic,ſuper iſta gl. nam do
minus cuius ſeruus eſt hęres inſtitutus non
poteſt adire hęreditatem niſi ſeruo uolente
ut d.l.cum proponas & ibi per Ale.& paul.
de Ca.& tamen poteſt eam de per ſe repu-
diare ſine ſeruo.l. 1. §. per ſeruum infra de
ſuc.edic.& no.glo.in d.l.j.§. ſi infra ſi qui.o-
miſ.cau.teſta.in uer.ab inteſtato. & glo.in l.
is qui hæres.§.fi.ſupra eo.licet Bar.in d.§.ul.
ſentiat contrarium tamen communiter re-
probatur. ut dicit ibi Alex. & communiter
mod.& in l.legatū ſeruo infra de leg. 1.ſup
iſto op.Bar.hic non reſpondet ſed remittit
ſe ad ea quæ dixit in d.l.is qui hæres.§.fi. ſu
pra eo.ubi dat illam ſol.reprobatam,ſ.quod
dominus non poteſt nec adire nec repu-
diare

diare ſine ſeruo. Quia tamen eius opi.non
tenetur propterea tu ſolue alio modo per
quam ſolu.habebis notabilem intellectu ad
hanc l.unde dicas ꝙ iſta l. procedit in eo q
eſt hæres ex perſona ſua & per ſe uellet adi
re uel repudiare ſecus eſt in eo qui eſt hę-
res ex perſona aliena, ꝓut eſt dominus qui
intendit eſſe hęres ex perſona ſerui ſui,quia
in eo ceſſat regula huius l.ita ſingulariter
dicit Ale.in d.l.legatum ſeruo col.2. & ſen
tit Bart.in l.ſi infanti.col.2. C. de iure de-
205 libe.† Ex prędictis ergo infertur multum
notabiliter,quod ſi ſeruus hæres inſtitutus
moriatur ante aditam hæreditatem, & an-
tequam ipſe ſeruus conſenſerit aditioni,do
minus non poterit ulterius adire,& ſic hę
reditatem perdet ita eleganter dicit Bar.hic
in 4.col.per tex.in l.uide Neratius. §. 1. ſu-
206 pra ad leg.acquil.†Deinde gl. quęrit quid
dicendus eſt in filiofa.& remittit ſe ad not.
in d.l.is qui hęres.§.fi.ſupra.eo.ut dic breui
ter prout colligitur de mente Bar.& Ale. &
communiter doc.in d §. fi. quod neque pa-
ter ſine filio,neque filius ſine patre,pōt adi
re nec repudiare.ſed uterque debet interue
nire in adeundo.ut d.l.ſi quis in bona.§. iuſ
ſum,& etiam in repudiando ut dicit text.in
d §. fin. alias ſi unus eorum repudiat,alteri
non præiudicat.probatur etiam in leg. pœ-
nitente,& ibi per Cyn.& docto. C. de iur e
delib.Et hoc procedit indiſtincte in hæredi-
tate profectitia delata filiofam. tam olim
quam hodie , quia hodie nihil eſt immuta
tum in profectitijs,ſed tantum in aduenti-
tijs eſt immutatum hodie per leg. vlti.C.de
bon.quę libe.per quam eſt prouiſum quòd
filius poſſit repudiare in ſui tantum præiu-
dicium , & ſimiliter pater ſine filio poteſt
repudiare quo ad ſuimet pręiudicium, quo
caſu filius ſolus adire poteſt patre repu-
diante,& econtra.ita dicit Barto.in d.§.fin.
& dixi.ſupra.in 2.requiſito ſuper gloſſ. ubi
207 plene.†Habes ergo ex prædictis, quòd pa
ter non pōt ſolus repudiare etiam hæredi-
tatem profectitiam. cuius contrarium uide
retur dicendum prima facie,ex quo talis hę
reditas pleno iure acquiritur patri & olim
& hodie.leg.placet.infra eo.& no.Barto.in
d.§.iuſſum.unde deberet eſſe idem quòd di
cimus,in domino.§. ſeruus, & tamen cōtra
rium eſt ueritas ut ſupra . Et ratio differen-
tiæ eſt inter patrē & dominum , quia filius
ſperat omnino mortuo patre fieri ſui iu-
ris,quo caſu poteſt ſibi ſoli acquirere hære
ditatē ſibi prius delatā, & ideo iura nolue-
runt quod pater poſſit in præiudicium filij
repudiare,ſecus eſt in ſeruo,qui nullo mo-
do ſperat per mortem domini fieri liber,nā
mortuo domino remanet adhuc ſeruus hę
reditarius,unde cum nullum patiatur præ-
iudicium ex tali repudiatione iura permiſe
runt domino ſoli repudiare , & hanc ratio-
nem aſſignat Cyn.in d.l.pęnitente.C.de iu-
re delib.& Bal.in l.1.col.10.uer.& in 6.pū-
208 cto.C.qui admit. † Prædictis adde unum
notandum uerbum,quod licet filius nō poſ
ſit expreſſe repudiare in pręiudiciū patris,
tamen tacite repudiando poteſt patri præ-
iudicare.ueluti ſi paſſus fuit labi tempus ſi-
bi ſtatutum ad adeundam a lege,uel a iudi-
ce , nam tunc etiam pater excluditur ab a-
deundo,niſi filius malitioſe neglexiſſet adi
re.ita tenet Bar.in d.l.is qui hæres,§. ulti.&
ſic in iſto caſu plus operatur tacita repudia
tio quam expreſſa,pro hoc eſt tex. in l.ulti.
209 infra.quis or.in.bono.poſ.ſer. † Quarto
iuxta ordinē gl.opp.nā bo.poſ.decretalem
poteſt quis agnoſcere. & tamen non poteſt
eam repudiare.le.1.§.decretalis infra de ſuc
ceſ.edicto glo.dicit,fallit, tu autem pro in-
telligentia præmitte quod bono , poteſt in
genere ſumpta eſt duplex, quędam enim di
citur edictalis.& quædam decretalis,edicta
lis eſt illa quæ eſt prodita a prætore mor-
tuo & ideo dicitur edictalis quia contine-
tur ſub edicto prætoris mortui nam prętor
fecit multa edicta prout eſt edictum unde
liberi,unde cognati,& alia ſimilia illa ergo
qui competit ex quocunque edicto præto-
ris mortui dicitur edictalis . Et dicitur edi-
ctalis donec eſt in potentia , ut agnoſcatur
antequam ſit agnita ut not.gloſſ.in l.2. §.a
municipibus,in uerſi.prętoris infra de bo-
no.poſſ.decretalis autem tunc dicitur quā-
do eſt decreta authoritate iudicis ei cui cō-
petit cum decreto prout olim requireba-
tur & ideo dicitur decretalis a decreto ꝙ
olim requirebatur hodie autem non re-
quiritur decretum quia non eſt neceſſe ꝙ
iudex ea decernat , ſed ſufficit q. pars eam
agnoſcat coram iudice per quęcunque uer
ba.l.ulti.& ibi Barto.& Mod.&c.C. qui ad
mit.& ibi dicit Bart.in l.hodie non dicitur
ulterius bono. poſſ. decretalis , ſed potius

iudicialis appellatur,vt ẽt no.gl.in d.§.municipibus. His præſuppoſitis apparet reſpõſio ad contrarium nam ideo non põt repudiari bono .poſ.decretalis quia antequã ſit decreta,nondũ eſt delata,nec in eſſe producta & cum delata,non ſit,repudiari nõ põt ſicut dicimus in hæreditate quæ nõ poteſt repudiari antequam ſit delata.l.nolle & ibi gl.& l.is qui hæres ſupra eod.ſed poſtquam eſt decreta, minime poteſt repudiari : quia iam acquiſita eſt & hæreditas vel bonorũ poſ.ſemel acquiſita amplius repudiari non poteſt.leg.ſicut.C.de rep.hæred.& l.ſi te bonis.C.de iure deli.& no.Pet.Phi.Co.in conſil.61.col.pen.in 4.volu. & l.ſi quis filium.§.vlti.& ibi glo.vlti ſupra eod. ita propriæ iſtud contrarium ſoluit tex. in d.§.decretalis & Bar.hic in quarta colum. lex ergo noſtra loquitur de hæreditate delata quia illa poteſt adiri & repudiari. l. delata infra de verb.ſig.& in ea habet locum regula huius
210 l.† Sed contra hoc poſſet aliquis inſtare,nam ſi dicis ꝙ bonorum poſſeſſio decretalis non poteſt repudiari : ideo quia non eſt delata ſequitur qđ minime deberet poſſe acquiri ſicut dicimus etiam in hæreditate nam hæreditas vel bonorum poſſeſſio quæ non eſt delata , acquiri non poteſt vt d.l.delata & d.l.is qui hæres,in prin.iuncta gl.1.ſupra eod.& tenet Bald.in l.potuit. in 7.q.C.de iure delibe.reſponde quod iſta bonorum poſſeſſio decretalis , eſt quoddã ius executiuum bonorũ poſſeſſionis ædictalis nã ille qui petit hanc decretalem , nõ petit aliquod ius per ſe ſeparatum. ſed petit executionẽ ſibi fieri p Prætorẽ viuum de illo iure quod contulit prætor mortuus quod patet quia ſi quis repudiat ædictalem , perdit etiam decretalem tanquã ſuum executiuũ, vt not.gloſſ.ſingu. in d.§ decretalis in ver. eã,iura ergo quæ dñt quod non poteſt acquiri hæreditas nondum delata, nec bonorum poſ.loquuntur illo iure adeundi quod ſtat per ſe nã illud ad hoc , vt acquiratur debet eſſe delatum.ſed in caſu noſtro ille,qui petit decretalem non acquirit effectualiter ipſam decretalem tanquam quid de per ſe ſed potius acquirit effectum & executionem ædictalis licet ergo habeat iſtud nomen qa appellatur decretalis tamen in effectu nõ eſt ipſa quæ acquiritur,ſed eſt edictalis quę acquiritur mediante decreto iudicis.Et nota hanc reſponſionem,quia eſt ſubtiliſſimẽ le dicimus in hæreditate, nam eſt ius adeũdi delatum : & eſt ipſa aditio , quæ eſt executio iuris adeundi . unde ius adeundi poteſt repudiari, ſed ipſa aditio non quia non eſt quid in rem productum,& poſtquam eſt facta aditio minime poteſt repudiari per dicta l.ſicut.Vltimo glo. iſta in fine ſui allegat concordantia ad iſtam.l.ſ.ſupra eo. l.4. quæ incipit,nolle. & l. ſi quis extraneus. §. ſed ita infra eo. quæ iura vide per te , quia clara ſunt & benefaciunt & concordant cum hac l.per hæc ſit expedita tota iſta glo:
211 †Expedita glo.venio ad ſuppletiones . Et pro declaranda materia huius legis, Barto. hic reaſſumpſit tria mẽbra & mel ũ elegãter & obſcure loquitur propterea reaſſumẽdo dicta tria membra ut reddam ea magis clara ad hoc,v ſciamus in q ibus caſibus procedit regul huius leg. præſuppono, ſecundum Bart.declarando ipſum quod poſſe adire ſeu potentia adeundi conſideratur tripliciter primo modo conſiderando ipſam potentiam in abſ racto , non reſpectu alicuius certæ hæreditatis præſentis nec futuræ ſed ſimpliciter & in genere & tunc iſta potentia nihil aliud eſt niſi ipſa libertas, quæ eſt incerta cuilibet homini iure naturali per quam permittitur vnicuique facere quicquid vult , niſi iure , aut vi prohibeatur. l. libertas ſupra de ſta. ho.& inſti.de iure perſo.§.primo. & ſic iſta potentia non eſt quid ſeparatum ab ipſa libertate nam ideo poteſt quis capere & adire,quilibet eſt & capax. & in iſta potentia conſideratur ſolum libertas & capacitas , nam omnis liber & capax adire poteſt quãdo ſibi defertur. Ponit in ſimili exemplum Bartol. hic de vſufructu pro cuius declaratio dic quod duplex eſt vſusfructus, ſcilicet cauſalis & formalis . vſusfructus cauſalis dicitur ille . quem habet quilibet dominus in re propria . & ideo dicitur cauſalis,quia cauſatur a proprietate & eſt quid coniunctum cum proprietate vſusfructus formalis eſt ille , qui eſt ſeparatus proprietate & eſt quoddam ius per ſe , vt eſt quando vnus habet proprietatem , & alius uſuſfructum , & ideo dicitur formalis quia eſt quædam forma ſeparata a proprietate & eſt ſpecies ſeruitutis ita diſtinguit Bald. in l.vſufructu ſupra ſo. ma. & Alex.in l.ſi

ita ſtipulatus.§.Titius.infra de uerb. ob.& Bar.Cep.in tra ſeru. in c.4.ſub rub.de ſerui.uſufru.pro hoc eſt tex.in l.ſi unus.§.antepen.ſupra de pac.Reducitur ergo ad propoſitum iſtud exemplum quia ſicut uſuſfructus cauſalis eſt quid coniunctum cum proprietate,& ideo dominus utitur , quia dominus eſt ita & iſtud ius adeũdi eſt unitum cũ libertate hominis & ideo illud habet quia eſt homo liber & capax ut ſupra . In iſta ergo potentia,ita in genere ſumpta procedit regula negatiua tradita in l. nolle ſupra eo uidelicet quòd is qui nõ poteſt adire minime poteſt repudiare , ita dicit Barto.hic quem declarat nam ille qui non eſt capax ad acquirendum , minime eſt capax ad repudiandum,Regula autem affirmatiua huius l.non procedit quia ille qui eſt capax ad acquirendum non poteſt repudiare id eſt,non poteſt ſe facere incapacem & tollere ſibi libertatem quam habet à natura;nam in uno ſolo caſu poteſt id facere ſecundum Barto.ſ. quando patitur ſe uẽndi ad precium participandum in alijs ergo caſibus non poteſt ſe facere incapacem.Adde quod iſta opi.Bar.eſt uera & cõmunis & ab omnibus tenetur hic ſm Alex. excepto Raph.qui tenet contra Barto.ſ.ut pcedat ẽt regula affirmatiua tñ quia opi. Raph.cõiter reprobatur prout ipſum reprobat hic Ale.ideo non curo aliter eum referre.Et per iſtam opinio Bar.& communem habes optimam reſtrictionem & declarationem ad hac l.ſcilicet,ut non procedat in potentia adeundi ita abſolute & in
213 genere conſiderata. † Fallit in alio caſu ſecundum Bart.hic ſcilicet quãdo aliquis efficitur frater minor de ordine ſancti Frãciſci nam propter regulam huiuſmodi fratrum,talis efficitur penitus incapax,ut habetur cle.exiui de paradiſo.de uerb.ſig.unde ammittit libertatem illam & capacitatem adeundi hinc dicit Bar.in d.l. ſi in metallum infra de his qui pro non ſcrip. ꝙ ſi aliquis inſtitueret hæredem aliquem fratrem minorem talis inſtitutio eſt ipſo iure nulla adeo ꝙ hæreditas remanet uenientibus ab inteſtato quod ponit late Barto. in ſuo trac.minoritarum.& Bal.in aut.ingreſſi.col.6.C.de ſac.ſan.ecc.illud ergo ꝙ dixi ſupra in primo requiſito in glo qñ hæreditas eſt delata monacho quid iuris ſit intellige in alio monacho quam in fratre minore.Deinde Bar.format unam oppo. d. l. 4. ſupra pro ſocio ubi dicitur quod põt contrahi ſocietas de hęreditate incerta obuenienda.Quam opp.declara nam tendit cõtra id quod ſupra dixit quòd iſtud ius adeũdi in genere ſumptum non eſt quid per ſe, nec ſeparatum à libertate:& ideo non poteſt repudiari nam contra iſtud facit, quia ſpes hæreditatis incertæ poteſt deduci in contractu ſocietatis ergo eſt aliquod ius p ſe quia alias deduci non poſſet ergo poteſt ei renunciari.ſoluit Bar. & nunc eius ſolutio clara præmiſſa prædicta declaratione
214 ideo uide per te.† Secundo modo conſideratur potẽtia adeundi.& nunc capio ſecũdum membrum Bar.ibi in 2.col.ubi dicit ſm poſſe adire &c. Et iſta potentia eſt reſpectu certæ hæreditatis futuræ nondũ delatæ quia non eſt mortuus is cuius hæreditate agitur & in hoc Bar. facit duo mẽbra, ſ. aut conſideramus iſtam potentiam adeũdi ab inteſtato,aut ex teſtamento.Primo caſu.ſ.qñ eſt ab inteſtato:aut eſt potentia adeundi q̃ habent deſcendentes aut illã q̃ habẽt alij conſanguinei præter liberos.Deinde Bar.dicit,aſſumo aliud ſm mẽbrum ſuper quo aduerte quod ſub illa ſubdiſtinctione quam fecit Bar.de potentia adeundi deſcendentium & aliorum conſanguineorum.omittit primum membrum. ſ. deſcendentium;& capit ſm.ſ.aliorum cõſanguineorũ , & ſuper hoc ſecũdo pcedit primo.Et cõcludit Bart.ꝙ iſtud ius ſuccedẽdi quod hẽt conſanguineus in bonis cõſanguinei,non eſt aliquod ius per ſe ſeparatum,ſed eſt quoddã ius annexũ cũ iure ſanguinis & non põt ab eo ſeparari ſicut dicimus in uſufructu cãli qui cãtur a dñio ita iſta potentia ſuccedendi cãtur à cõſanguinitate:& ſine ea nõ eſt iſta ergo potentia ſuccedendi pcedit regula negatiua ſm Bar.quia is qui non habet iſtud ius ſuccedendi:quia non eſt conſanguineus,nõ poteſt illud repudiare.ſed regula affirmatiua huius l.non procedit quia is qui habet iſtud ius ſuccedendi non põt illud repudiare & ratio eſt quia cum quid ſit annexum cum iure ſanguinis & ius ſanguinis nõ poteſt repudiari.l.ius agnationis ſupra de pactis.l.iura ſanguinis infra de regul. iur. & inſti.de iure nat.§.ſed naturalia . ideo mi-

nime poteſt repudiari iſtud ius ſucceden-
di.l.pactum dotali.C.de collatio.
215 † Contra tamen illud quod dicebatur,
quod iſtud non eſt ius per ſe, adducit Bar.
duo fundamenta primum nam mater quæ
non petit tutorem filio ſuo infra annum
perdit ius ſuccedendi illi filio.leg.2.§.ſi ma
ter infra ad Tertul.& in l. omnem.C.eo.ti.
ergo eſt aliquid ſeparatum per ſe.quod pa
ter,quia perditur & uadit ad illos ad quos
iret ſi mater non eſſet ut d.l.2.§.ſi.infra ad
Tertul. nã ſi nihil eſſet de per ſe perdi nõ
216 poſſet.† Secundum fundamentum eſt,qa
conſanguineus habet ſpem ſuccedendi
conſanguineo ſuo l.3.§ ſi quis quaſi ſupra
de condictio.ob cauſam.ſed ſpes eſt aliqd
quod pater, quia poteſt donari ſeu cedi. l.
ſpem.C.de dona.ergo ſequitur quod tale
ius ſuccedendi eſt aliquid ſeparatum a ſan
guine.Ad primum reſpondet Barto. quòd
uerum eſt,ꝙ illud ius ſuccedẽdi poteſt adi-
mi & ſeparari à iure agnationis ut dict §. ſi
mater & §.ſi.tamen donec durat,non eſt a-
liquod ius ſeparatum ab illo iure agnatio
nis,ſicut uſufructus cauſalis poteſt ſepara
ri à dominio , & tunc dicitur uſusfructus
formalis.ut ſupra fuit dictum.tamen dum
eſt cum dominio,non eſt quid ſeparatum
à dominio.ita in propoſito,uult enim dice
re Bart.ꝙ ex iuris diſpoſitione propter de-
lictum perſonæ ſeparatur ius ſuccedendi
à iure agnationis,& ſicut contingit in ma
tre.& habetur in l.quiſquis.C.ad l.Iul.ma-
ieſt.tamen non interueniente dicto delicto
ſtat ſimul, & ab eo non ſeparatur & tunc
loquitur Barto.in ſuo membro, quia tunc
durat illa potentia de qua loquimur.
217 † Ad ſecundum reſpondet,quod licet nõ
ſanguineus habeat ſuccedendi,tamen iſta
ſpes eſt à iure reprobata propter uotum
captandæ mortis.l.ultim.C. de pact.& ca.
ne captandæ de conceſſ. præben.lib. 6 &
ideo talis ſpes reprobata non eſt in conſi-
deratione.illud enim quod eſt à iure repro
batum pro nihilo reputatur leg. conditio-
nes. & l.filius.ſupra.de conditi.inſt.& leg.
non dubium,C.de legibus.
218 † Limitat Bar. prædictam concluſionem
non procedere,quando huic iuri ſuccedẽ-
di renunciaretur cum pacto iuramento fir
mato,quia tunc de iure canonico ualet ta
lis renunciatio.cap.quamuis.de pac.lib.6.
quod ius canonicum ſeruatur hodie in v-
troque foro , ratione iuramenti quod po-
teſt ſeruari ſine interitu ſalutis æternæ,iux
ta capitu. cum contingat. de iureiurando
& ibi plene per Imol.in repetitio. & tenet
Alexander,& ibi communiter Moderni or.
in dicta l.pactum dotali. Adde quod Ale-
xand.& communiter doctores ſequuntur
hoc loco Barto.ſententiam,ex cuius dictis
habes aliam reſtrictionem , & declaratio-
nem ad hanc leg.ſcilicet , ut non procedat
in potentia adeundi conſiderata ratione
alicuius futuræ hæreditatis hominis viuen
tis,quæ impropriè dicitur hęreditas.
219 † Circa illud tamen quod dicit Bartol.
quod ſi mater non petit tutorem filio ſuo
pupillo , priuatur iure ſuccedendi ipſi pu-
pillo.Amplia iſtud procedere etiam in ma
tre naturali tantum . quia tenetur petere
tutorem,ſuo filio naturali , alias priuatur
eius ſucceſſione.text.eſt in l.ulti.C.qui per.
tuto.per quem text.ita dixit Bartol. in di-
cta l.2.§.ſi mater,infra ad Tertul.
220 † Secundo,amplia procedere non ſolum
in mater ſed etiam in quocunque coniun-
cta obtinente primum locum in ſucceſſio-
ne pupilli,quia priuatur ſucceſſione , ſi nõ
petit ei tutorem,text.eſt in leg.ſciant.C.de
leg.hæred.& not.Barto.in l.2.colum.1.ſu-
221 pra qui per.tuto.† Tertiò,amplia proce
dere non ſolum quando mater fuit negli-
gens in petendo tutore , imo etiam ſi pe-
tijt tutorem & deinde ille tutor non ad-
miniſtrauit,uel non fecit inuentarium, &
alia ſolennia à iure requiſita,nam ſi mater
non ſolicitauit,ut adminiſtraret, uel face-
ret inuentarium, ſimpliciter priuatur ſuc-
ceſſione,ac ſi non petijſſet text. eſt & ibi
gloſſ.& Barto.in leg.2 §.quod ſi pater , in-
fra ad Tertullia.& Barto.in l.vltim.§. per-
ſonis.C.de adminiſtr. tuto. Item eſt ſi ipſa
mater,uel alius ſucceſſurus ligitime ab in-
teſtato , cui tutela ipſo iure defertur , non
adminiſtrauit,uel minus legitime, non fa-
ciendo ſolennia , nam licet utiliter gerat
negocia pupilli,adhuc tamen priuatur hæ-
reditate ipſius ex eo quia non legitime geſ
ſit,ita dicit Barto.in d.l.ſecunda,colum.2.
ſupra.qui pe.tuto.& Bald.in leg. precibus,
columna 4.in fine.& ſequent.C.de impub.
& ali.ſubſti.& Bald.in leg.matres,column.
ſecunda in fine,C.ad Tertul.& gloſ.in d.§.

222 quod ſi pater. † Quod temen procedit
ſolum in tutore petito a ſe , ſcilicet ab ip-
ſa matre,nam ſecus eſt in tutore teſtamen
tario,uel legitimo,quia in eo non tenetur
eſſe ſolicita,ut adminiſtret , uel inuenta-
rium faciat,unde tunc non punitur,ſecũ-
dum Bartol.in d.§. perſonis.& Bald. in d.
leg.præcibus.colum.5.in princi.Et ad prę
dicta adde Petr. Philip. Corn. in conſil. 4.
in 3.uolum.ubi plene de hac materia, &
223 Bald.in conſil.403.in 4.uolum.† Quar-
to,amplia iſtud procedere etiam in ſubſti
tuto pupillari, quia ſi non petit tutorem
pupillo priuatur iure ſubſtitutionis , &
non ſuccedit caſus eſt in d.leg. ſciant. & te
net Bartol.in d.l.2.colum.4.ſupra , qui pe.
tuto. Quod limita ſingulariter non pro-
cedere in ſubſtitutione fidecommiſſaria ,
quia talis ſubſtitutus non priuatur fidei-
commiſſo , licet non petierit tutorem pu-
pillo.Caſus eſt in leg.credendum. §. ſi uero
maritus ſupra : qui pe.tuto. & eſt ratio,
quia tale fideicommiſſum non trahitur ad
ſucceſſionem pupilli , ſed tantum teſtato-
ris,ut ibi habetur,& nota.Bartol. in d. leg.
2.colum.4.pro hoc eſt textus.in leg. cohæ-
redi.§.cum filiæ.ſupra.de uulgari & pupil-
224 lari.† Quinto , amplia etiam ſi eſſet da-
tus tutor in teſtamento minus legitimè
adeo quod indigebat confirmatione iudi-
cis nam ſi mater,uel alius ſucceſſurus non
patierit ipſum confirmari per prætorem,
ſimiliter priuatur ſucceſſione, textus eſt
225 in d. l. credendum in principio. † Sexto
amplia etiam ſi eſſet datus tutor in teſta-
mento,qui ſe excuſauit ex iuſta cauſa . nam
ſi mater non petijt alienum ſubrogari in
locum excuſati priuatur hæreditate, text.
eſt in d. leg. credendum in principio , &
226 ibi Bartol. † Septimo amplia procedere
non ſolum in tutore petendo , ſed etiam in
curatore , quia ſi mater non petit cura-
torem filio ſuo pupillo in caſibus in qui-
bus eſt neceſſarius curator pupillo , ut
quando tutor legitimus non eſt idoneus,
ut inſtitut. de curator. §. interdum priua-
tur ſucceſſione filij.textus eſt in d. leg. 2. §.
quid ſi curatores. infra. ad Tertullia. & in
l. 1. ſupra qui pe. tuto. ſecus eſt, ſi haberet
filium adultum , quia non tenetur ei.pe-
tere curatorem,ut d.leg.1. & l. mater is C.
227 eodem titulo. † Octauo, amplia proce-
dere etiam ſi mulier ſit prægnans , quia
tenetur petere curatorem uentri, alias ſi
poſthumus naſcatur & moriatur , ei non
ſuccedit,text.eſt & ibi Barto.in d. §. quid ſi
curatores.& Bald.in dicta leg. matres. co-
lumn. fina.C. ad Tertullia. & in dicta leg.
precibus capit.6.in fine.Quod tamen limi-
ta niſi mulier peperiſſet infra triginta dies
poſt mortem mariti , quia ſibi non impu-
tatur ſi curatorem uentri non petijt , ita
ſingulariter dicit Barto.in leg.1. §. elegan-
ter.ſupra de liber. agnoſcen. Et de hoc di-
cto uide omnino Bald. in conſilio 288. in
2.uolum.ubi tenet quod ſufficit ſi mulier
petat curatorem infra annum , uel ſi poſt-
humus moritur infra annum a morte ma-
riti . non incidit mater in pœnam priua-
228 tionis. † Nonò , amplia procedere etiam
in muliere habente filium furioſum , quia
ſi non petat dari ſibi curatorem, priuatur
eius ſucceſſione.text.in dicto.§. quid ſi cu-
ratores.in fine.
229 † Decimò,amplia procedere,etiam ſi ma
ter petijt tutorem , ſed minus idoneum &
inhabilem , quia habetur , ac ſi non petijſ-
ſet,& punitur priuatione hæreditatis ido-
neus autem intelligitur dummodo ſit lo-
cuples, text.eſt,ibi Barto.leg.2.§.quid ſi in-
dignos.& §.idoneos.infra.ad Tertul.
230 † Vndecimo , amplia : ut petat tutorem
cum effectu , id eſt, quod petat taliter
quod detur & adminiſtret effectualiter ,
alias non ſufficit ſolum petere niſi etiam
eum dari faciat. ut nota gloſſ.in lege ma-
tris. C.qui pe.tuto.per quam ita dixit Bar-
tol. in dicta l. 2. colum.ſecunda. ſupra qui
per.tuto.ponderando illud uerbum petie-
rit,quod eſt in dicto § ſi mater.& in dicta l.
ſciant quòd uerbum petierit, eſt futurum
ſubiectiui & debet intelligi cum effectu
leg.prima & ibi per doctores ſupra quod
231 quiſque iuris. † Duodecimo amplia , ut
mater priuetur omnino hæreditate filij
propter non petitum tutorem in caſibus
prædictis etiam quo ad legitimam , quia
etiam legitima penitus priuetur, ſecun-
dum Baldum in conſilio 140.in primo vo-
lumine.
232 † Iſtam regulam ſic ampliatam limi-
ta primo procedere dummodo pupil-
lus moriatur poſt annum à tempore
quo indiguit tutores , ſecus eſt ſi moria-

aut infra annum, quia non priuatur mater uel alius agnatus eius ſucceſſione. Et eſt ratio quia à lege noua datur unus annus ad petendum tutorem. ut dicta leg. ſciant. C. de legi.hæredi. unde ſi pupillus moritur infra illum annum, non dicitur mater eſſe in mora. & ideo non priuatur hæreditate. ita tenet Alexan.in l.ſi deceſſerit,columna finali.qui ſatiſdare cogantur. ubi dicit hanc eſſe magis communem opinio.non obſtante eo quod dicit Bartol. in leg.ſecunda.§. conſeſtim. infra. ad Tertullia.ubi tenet quod mater eſt in mora eo ipſo quod non petit tutorem, quam primum poteſt,quem reprobat Ange.in conſilio 166.columna finali incipien.ſi teſtator ubi tenet quod de iure hodierno mulier habet totum annum,& ita etiam alij agnati, per dictam legem ſciant. Idem tenet Bald.in conſilio 288.in ſecundo uolumine ubi dicit, quod ita communiter obſeruatur, & ita debet intelligi dictus. §. conſeſtim. idem dicit Bald. in conſilio 288. in primo uolumine.& in conſilio 279. in tertio uolumine.

233 †Hoc tamen procedit niſi mater ſe minimum arctaſſet in fine anni ad petendum tutorem, & pupillus eſſet mortuus in fine anni,de quo anno ſuperãt pauci dies inof. quos uerìſimiliter, non potuiſſet peti & decerni tutela,alias ſecus,tunc enim priuatur ſucceſſione ac ſi poſt annum mortuus eſſet. Ita tenet Alexan.in l.cum ſtipulatus. infra de uerborum obligationi. Et Paulus de Caſtro in ſuo notabili conſilio quod incipit, Poſtpoſitis, & cætera, in numero 167. in primo uolumine. ubi multum notanter diſtinguit maxime in fine columna reaſſumendo hanc materiam. Quod poteſt corroborari ex dictis Bald.in præallegatis conſilijs ubi dicit, quod ſi propter tarditatem matris in petendo tutore, res pupilli eſt effecta deterior, punitur mater priuatione hæreditatis.

234 †Et quia in iſto caſu fit executio à lege ipſo iure non admittitur purgatio moræ unde nihil proficeret matri ſi peteret tutorem poſt annum. Ita tenet Angel. in repetitione leg.ſi in ſulam,colum. 7. Et ibi etiam Alexander column. 11.infra de uerborum obligationi. & ſentit Bartol. in

235 dicto §.conſeſtim,in fine. †Item prædicta reſtringe, niſi mater fuiſſet infra annum citata,ut tutorem peteret pupillo periclitanti, & id facere neglexiſſet, nam tũc etiam ſi intra annum moriatur pupillus, priuatur ſucceſſione mater, ſecundum Baldum in dicta lege precibus columna ſexta.uerſicu.quod. Item dixi conſeſtim & cætera.ubi etiam tenet id quod ſupra dixi,ſcilicet quòd habet annum de æquitate,& idẽ Bald.in d.l.matre.

236 † Secundo, principaliter limita hanc materiam, ita ampliatam,niſi mater petijſſet curatorem pupillo petenti & conſentienti,nam licet debuiſſet petere tutorem, tamen per dictam petitionem curatoris excuſatur,ut non puniatur.Ita tenet Bald.in authentic.iiſdem.colum.3.in princi.C. de ſecund.nuptijs.

237 † Tertio,limita niſi mater miſiſſet procuratorem ad petendum tutorem filio ſuo, qui procurator fuit mortuus in itinere, & propter eius mortem fuit retardata petitio tutoris, nam tunc non priuatur ſucceſſione, ex quo per eum non ſtetit. Caſus eſt notabilis in leg. cum a matribus.C. qui pet.tuto.& nota.gloſſ.in leg.præſes.C. de appellationibus.

Quartò limita hanc materiam procedere in matre maiore uigintiquinque annis, nam ſecus eſt ſi tempore mortis mariti reperitur minori uigintiquinque annis, quia licet tutorem nõ petat infra annum, non tamen priuatur ſucceſſione pupilli. Caius eſt in l.2. C. ſi aduer.de lic. ubi probatur quod non eſt opus alia reſtitutione in integr. Ita notanter decidit Ludo. Roma.in conſilio 279. & Petr. Philip. Corn. in conſilio 40.colum.2.in 3 uolu.quod adeo uerum eſt, ut etiam ſi efficiatur maior & perſeueret in negligentia petendi tutorem,adhuc tamen non priuatur ſucceſſione,quia ſufficit quòd fuerit minor tempore mortis mariti,etiam ſi per triduum poſt efficiatur maior.Ita dicit gloſſ.in l. prima. C.in quibus cauſis in integ.reſtitu. non eſt neceſ.& gloſſ.in l.minoribus C. de his qui ut indig.& Ludo.in d.conſil.279.& Spec. in titu.de reſtitu.in integr. §. quis autem. uerſicu.Sed quid ſi ipſa.& Bald. in authen. ſi captiui colum.2.uerſi.iſtam quæſtionem &c.C.de epiſcopi.& cleri.& in leg. qui contra.C.de inc.nup.& gloſſ.in leg.matres.C. ad

ad Tertul.& Bald.in dicta l. precibus col. 4.uerſicu.quid ergo C.de impuber.

238 † Verum prædicta procederent de iure communi, ſecundum quod ætas minor intelligitur a triginta annis infra. Tamen hodie in regno iſtud eſt correctum per cõſtitutionem regni, quæ incipit Minorum iura.in fina. ubi eſt ſtatutum quod minor ætas hodie,tam in maſculo,quam in fœmina eſt a decem,& octo annis infra.Et ibi generaliter loquitur tam in contractibus, & iudicis,quam in omnibus, per quam conſtitutionem dico quod hodie mater, ſi eſt infra decem & octo annos. excuſatur ſi nõ petierit tutorem,alias ſecus, quia ſi excedit dictam ætatem decem & octo annorũ reputatur maior per dictam conſtitutionẽ Minorem iura,per quam idem dico in aditione hæreditatis,ſcilicet ut poſſit quis adire hæreditatem abſque reſtitutione, eo ipſo quod eſt maior decem & octo annis. Et hoc adde ad ea quæ dixi ſupra in quarto requiſito ſuper gloſſ.

239 † Quinto,limita procedere quando pupillus moritur in pupillari ætate, ſecus ſi moritur factu pubes,nam licet mater non petierit ei tutorem, nihilominus ſuccedit ei adulto morienti.Caſus eſt in dicta l.matres C.ad Tertul.& in l.omnem.eo.tit. ibi ſibi filius impubes &c.

240 † Sexto, limita non procedere quando extarent conſanguinei, quibus legitima tutela defertur, nam tunc mater non tenetur petere tutorem datiuum pupillo. Ex quo legitimus præfertur datiuo leg. ſi ſororis. C. qui da. tutor. Vnde ſequitur, quod ſi pater moriatur relictis duobus filiis, altero pupillo,& altero maiore non tenetur mater petere tutorem filio pupillo,ex quo ipſo iure frater eſt eius legitimus tutor.Et idem quando eſſent alij conſanguinei Ita not.gloſſ.in d. l.matres. C.ad Tertul.& Soc.in conſilio 153. colũ. ſi.in 2 uolumine.

241 † Hoc autem intellige procedere,tunc demum ſi mater infra annum renuntiet expreſſe tutelæ filij, ita quod declarat ſe nolle eſſe tutricem. Nam tunc facta iſta renuntiatione eſt aperta legitimis & ex tunc non tenetur petere, ſecus ſi non renunciet infra annum, & non ad miniſtrat, nec petit tutorem, quia priuatur ſucceſſiue, etiam ſi mille conſanguineos habet pupillus. Ita tenet Bartolus in dicta l.ſecunda.§.quod ſi pater, infra ad Tertullianum. & Baldus in dicta l. matres columna ſecunda,& idem Baldus in dicto leg. precibus columna quinta. Et Bartolus in l.ſecunda, colum. 2. ſupra qua pet. tut.Et iſte eſt uerus, & communis intellectus ad illam gloſſ.in dicta l.matres. & eſt ratio ſecundum præallegatos doctores, quia hodie mater præfertur omnibus conſanguineis in tutela filij. uerum eſt tutrix uoluntaria,quia ſi non uult, poteſt eam repudiare,ut habetur in authentica, matri & auiæ, C. quando mul. tut. officio fungi poteſt, & plene per Bartolum in l.ſi quis ſub conditione.ſupra de teſtamento; tute. unde dicitur tutrix anomala & extra ordinaria, & ideo quamdiu ipſa non repudiat tutelam non eſt aperta uia alijs legitimis, quibus ipſa præfertur, merito non excuſatur per eos niſi renunciet ut ſuprà. Idem tenet Bald. in conſilio 241. in quinto uolumine.

242 † Septimo limita niſi interſit pupilli ut non petatur ſibi tutor. ut quia erat ſibi factum aliquod magnum legatum ſub conditione, ſi tutorem non haberet, nam tunc mater excuſatur ſi tutorem non petit ut conſequi faciat legatum filio, caſus eſt in l.ſecunda.§.tractari.infra ad Tertullianum.per quem ita dicit Baldus in dicta l.matres.colum.1.

243 † Octauo,limita non procedere quando mater fuit præuenta ab alio forte conſanguineo. infra annum in petendo tutorem,quia alius petijt ante eam, nam ipſa mater excuſatur ex quo non fuit in mora, alias ſecus ſi forte eſſet lapſus annus ita not. gloſſ. in dicta leg. matres & Ioan. de pra in leg.ſecunda.C.ſi aduer.del.pro hoc eſt text. & ibi gloſ.in l.ſororem. C. de his quibus ut indig.

244 † Nonò limita non procedere quando mater geſſit tutelam minus legitime, uel paſſa fuit tutorem minus legitime gerere, & erat in tali loco in quo habebat penuriã peritiorum, quia excuſatur propter ſuam ſimplicitatem & præſumptam ignorantiã. Ita tenet Socin.in conſilio 39.columna 7. in primo uolumine. & Baldus in dicta leg. matres, columna ſecunda in fine. & Paul.

Pau.de Caſt. in l.2.C. de in ius voca.quam
ad hoc refert Alex.in addi.ad Bal.in l.pre-
cibus.colum.5.ſecus ſi mater potuiſſet cō-
ſulere peritiores, quia tunc ponitur iuxta
ea quæ ponit Bald.& Alexan.communiter
doctores in l.iuris ignorātia.C.qui admit.
&.in l.in bonorum & ibi Bartol. infra. de
bonorum poſſeſſio.Et ita intellige & limi-
ta id quod ſupra dixi in tertia ampliatio-
245 ne.† Decimo,limita niſi mater, uel alius
qui debebat tutorem petere fuiſſet abſens,
uel ignorans, uel infirmitate impeditus,
uel alia iuſta cauſa, quia excuſatur. Ita te-
net Soc.in conſ.152.col.penul.in 2. uolu.
Pro hoc eſt tex.in l.2.§. confeſtim infra.ad
Tertu.& Soc.in conſi.39.col.7.1. uolu.
246 † Vndecimo, limita niſi pupillus erat
multum pauper & egenus, & propter hoc
mater non petijt ei tutorem, quia excuſa-
tur,& non punitur ſecundum Bart.in l.2.
C.de nego.geſt.& in l.mediterraneæ.C.de
anno.& trib.l.10.& Bald.in l.1.col. fi.C.de
neg.geſt.& idē Bal.in conſi.239. in 5. uol.
pro hoc eſt tex.in l.2.§. ꝙ ſi penitus. infra.
247 ad Tertul.†Duodecimo, limita niſi pu-
pillus haberet multos creditores,& mater
nollet ei petere tutorem,ad hoc,ut ſit inde
ſenſus & non poſſit conueniri a creditori
bus nec condemnari.Ita ſingulariter dicit
Ale.in addi.ad Bar.in d.l.ſciant.C. de legi.
248 hære.per tex.in d.§.ꝙ ſi penitus.† Deci-
mo tertio,limita non procedere in matre
prodiga,quia excuſatur ſi non petijt tuto-
rem filio ſuo Ita dicit Ale.in l. is cui bonis.
col.4.in fi.ff.de verb.obli. & ibi etiam An-
ge.& ratio eſt, quia prodigus excuſatur a
delictis conſiſtentib.in omittendo.l. fulci-
nius.§.adeo.ff.ex quib.cauſis in poſſeſſ. ea.
249 †Decimoquarto, limita nō procedere ſi
mater uel alius qui debet tutorem petere
ſit bānitus,uel miſſus in exiliū, quia excu-
ſatur ſi non petit,ut eſt gl.& ibi Bar. in fi.
250 in l.planè ſupra.de execu. tu. † Decimo-
quinto, limita non procedere quando pu-
pillus haberet ſubſtitutum pupillarē,quia
non tenetur mater illi petere tutorem, ex
quo tale onus petendi ſpectat ad ſubſtitu-
tum,qui ſperat ſucceſſionem.Ita tenet Bal.
in conſ.317.in 5.uol.in conſi.140.in 1.uo
251 lu.† Decimoſexto,limita non procedere
quando pupillus haberet tutorem teſtamē
tarium,quia tunc non tenetur mater gere-
re tutelam nec petere tutorem,ſecundum
252 Bal.in conſ.403.in 4. uolu. † Vltimo in
hac materia, ut nihil intactum relinqua-
tur,Adde prædictis, quod mater non ſolū
ex cauſis prędictis priuatur ſucceſſione fi-
lij,ſed etiam ſi eſſet tutrix filij ſui,& dein-
de tranſiuit ad ſecunda uota, & non peti-
to tutore, & non reddita ratione admini-
ſtrationis tutelæ,& nō ſolutis reliquis, nā
tunc ſtatim ipſo iure priuatur omni ſucceſ
ſione & iure ſubſtitutionis ſibi obuenien-
te ex parte filij tex.in l.omnem.C.ad Ter-
tul.Et tunc priuatur non ſolum ſucceſſio-
ne filij,ſed ēt omnibus legatis & fideicom-
miſſis ſibi a uiro & patre pupilli relictis &
ēt donationibus cauſa mortis,& uadūt ad
hæredes mariti tex.eſt in l.1 §.oīum iuncta
auth.eiſdē pęnis in fi.C.de ſecun.nup. per
quē ita tenet Socin.in con.39.co.6.in pri-
mo uolumi.& iſtæ pęnæ etiam hodie ſunt
in uſu,ut habetur in deciſ.75.conſil. Nea
poli.& tenet Bartol.in dicta l.1.& Pau de
Caſt.in conſilio 154.in ſecūdo uolumine.
253 † Quid autem ſi mulier quę ſecūdo nu-
pſit,fuit iterum effecta uidua per mortem
ſecundi mariti & uult iterum ſuſcipere tu
telam filii,quā reliquit per tranſitū ad ſe-
cunda uota,an poſſit?dic, quòd non rōne
pręcedētis ſuſpitionis & renūciationis,ita
tenent Bal.in authen. ſacramentum. in fi.
C.quando mul.tu.offi fung.Hoc tamen li
mita Spec.in tit.de tutore §.nondum.uer-
ſicu.quid ſi mater ſuſcepit tutelam &c.nō
procedere quando res eſſet integra, quia
nōdum eſſet prouiſum pupillo de tutore;
quia tunc poſſet mater uidua facta ſuſci-
pere eius tutelam: alias ſecus, & illud di-
ctum Spec..refert.Alex.in additio.ad Bar.
254 in d.l.ſciant.C. de legi hære.†Reuertor
nunc ad Bar. qui ingreditur primum mē-
brum quod omiſerat,ſcilicet de poſſe.ſuc
cedēdi liberorum:& dicit ipſe, quod iſtud
ius ſuccedendi eſt, quid ſeparatum a iure
filiationis quod probat tribus rationibus.
Primo,quia filij habent ius ſuccedendi pa
rentib.l.nec ei.§.præterea.ſupra. de adop.
Secundo quia iſta ſpes eſt à iure approba-
ta propter uotum parentum, quod eſt ut
eorum hæreditas uadat ad filios l. ſcripto
infra unde libe.& l.nam & ſi parentibus.
ſupra de inof.teſt.Tertio, qa mortuo filio
primi gradus nepotes ſuccedunt in illum
gradum

gradum filiationis.l.1. §. ſuos. infra de ſuis
& legi.& inſt.de hære.ab inte.§.cum filius.
ergo eſt ius ſeparatum à iure filiationis,
quod patet,quia in illum locum ſubintra-
tis,qui non eſt filius ſed nepos. Et in iſto
caſu procedit regula negatiua ſecundum
Bart.quia qui non habet iſtud ius filiatio-
nis non poteſt illud repudiare,ſed affirma-
tiua non procedit, quia is, qui habet tale
ius non poteſt illud repudiare.l.pactum do
tali.C.de coll.& l.ult.infra de ſuis & legit.
255 † Cum hac opin. Bartol. ſimpliciter per
tranſeunt doc.hic,& maxime Alex.Ego ta
men conſiderandum putaui an Bart. bene
loquatur in eo,quod dicit ius ſuccedendi
liberorum eſſe quid per ſe ſeparatum a iu-
re filiationis, & in hoc facit differentiam
ius ſuccedendi liberorum & aliorū agna-
torum puto attentari poſſe econtra Bart.
ſcilicet quod idem ſit in utroque & ꝙ imò
iſtud poſſe liberorum non eſt quid ſepara-
tum a iure filiationis, & moueor, primò,
quia filius ideo habet iſtud ius ſuccedendi,
quia cenſetur proximior agnatus patri cę-
teris agnatis.l.ulti.& auth. in ſucceſſione.
C.de ſuis & leg.Nam caro filij cenſetur ea
dem cum carne patris,ut no.Soc. in conſi.
252.col.15.verſiculo ad tertiam. in 2. uol.
propter quam identitatem carnis eſt indu
ctum illud commune uotum patentum de
quo in d.l.ſcripto. in fi. Si enim filius non
cenſeretur proximior in ſanguine, certum
eſt quod non habeat tale ius.Ergo eſt con-
iunctum & cauſatum a iure ſanguinis, un
de donec durat,non poteſt dici,quid ab eo
ſeparatum,ſicut dicimus in uſufructu cau
ſali,ut ſupra. Secundo quia ſi diceremus
iſtud ius eſſe quid per ſe ſeparatum, ſeque-
retur quod filius poſſet huic iuri renuntia
re tanquam ſeparato à iure filiationis, &
tamē uidemus quòd ita non poteſt huic iu
ri renuntiare filius ſicut alius agnatus, ut
d. l.pactum dotali. & d.l. ulti. & probatur
in l.ſi quando.§.illud.C.de inoffic.teſta. Et
non poteſt eſſe alia ratio in utroque,niſi il
la quod iura agnitionis & ſanguinis repu
diari non poſſunt.l. ius agnitionis. ſupra
de pac.& l.iura ſanguinis infra de reg.iur,
Non obſtant modo rationes Bar.& primo
quia filij dicuntur habere ſpem, ut dicta l.
nec ei.§.præterea quia dico quod iſta ſpes
exponitur prout exponebat Bart.in ſpe a-
liorum coniunctorum ſupra hoc eſt actus
uoluntatis filij ſeparantis.Et licet Bart. di-
cat ꝙ iſta ſpes filiorum eſt approbata a iu-
re propter commune uotum parentum,ta
men ego dico quòd imo etiam talis ſpes
eſt à iure reprobata per text. in l. pactum
quod dotali.C.de pact.ubi patet, quòd nō
licet paciſci ſuper hæreditate patris,eſt e-
nim prohibitum ſperare in mortem alte-
rius etiā patris, ut ibi. præterea ſi iſta ſpes
eſſet approbata,ſequeretur quòd poſſet re
mitti & alteri cedi.l.ſpem.C.de donatio.Et
tamen uideamus contrarium,quod remit
ti non poteſt, ut dicta l.ſi quando.§. illud.
& d.l.fi.infra de ſuis & legiti. Non obſt.d.
l.ſcripto.quia licet parentes habeant iſtud
uotum propter amorem paternum, non
per hoc ſequitur quod debeant ſperare in
eorum mortem, quòd a iure reprobatur.
256 †Non obſtat ꝙ mortuo filio ſuccedit in
illud ius filiationis ſeu ſuccedendi, quia ne
go illud quod nepos ſuccedat illud pro-
prie ius quod habebat filius, quia ſi ſucce-
deret in illud proprie quod habebat filijs
ſequeretur quod veniret ex perſona patris
ad ſucceſſionem aui, & tamen contrarium
eſt ueritas,quia imo nepos uenit ex perſo-
na propria,& ſubintrat gradum patris ex
iuris diſpoſitione,ut no.Bar. in l.qui ſuper
ſtitis.infra.e.& in l.j.§.ſi vt nepos. infra de
colla.dotis.& Soci.in d.conſ.252. col. 4.ſi
enim veniret ex pſona patris modo tranſ-
miſſiuo,non eſſet neceſſe facere mentionē
de nepote in teſtamento. nam ſufficeret fi-
lium eſſe inſtitutum,quia licet moriatur vi
uo teſtatore,nepos ſuccederet ī ius filij ac
ſi ipſe eſſet inſtitutus,& non rumperet te-
ſtamentum,quod eſt contra l Gallus.ſupra
de libe.& poſth.Dico ergo quod nepos ſuc
cedit ut nepos & non ut filius,tamē ſubin-
trat gradum patris per modum cuiuſdam
257 ſubſtitutionis.†Ad cuius declarationem
præſuppono, quod hæreditas ęquali iure
eſt debita ita filio ſicut nepoti,& omnibus
deſcendentibus in infinitum, ordine tamē
ſucceſſiuo,ut habetur in d.l.Gallus. §. qui
dam rectè Ita ut etiam Adam hodie uiue-
ret haberent neceſſe omnes homines hęre-
des inſtituere ordine ſucceſſiuo. Stante er
go iſta iuris diſpoſitione mortuo filio ſta-
tim reperitur nepos poſt eū in primo gra-
du,quia nemo ipſum antecedit, & propte-
rea

rea dicitur ſubintrare gradum patris ex p
ſona tamen propria . Ita notanter dicit
Barto.in l.ſi auus.C.de libe. præte. Præte-
rea iſta conſideratio Bartol. confunditur
per authen.ceſſante.& auth.poſt fratres.C.
de legi.hær.ubi patet ꝙ etiam quando tra-
ctatur de ſucceſſione fratris , & ſic de iure
ſuccedendi tranſuerſalium filius ſuccedit
in locum patris,ergo ſi per hanc rationem
Bartol. uellemus dicere quòd iſtud ius ſit
ſeparatum , ſequeretur idem dicendum in
iure ſuccedendi agnatorum,cuius contra-
rium tenuit ipſe ſuperius . per quæ puto
poſſe teneri contra Barto. ſaltem in uia di
ſputatiua,licet doc. communiter pertran-
ſeant cum eo,maxime Soc.in d.conſ.252.
258 in 11.col.†Ex his quæ dicit hic Bart. in-
ferunt hinc Pau.de Caſt & Alex.ad q. ſtan-
te conſuetudine vel ſtatuto ꝙ primogeni-
tus ſuccedat in fundo,prout eſt hodie in re
gno in feudis titulatis habentibus dignita
tem regulam,de quibus habetur per Bald.
& doc.in c.1.de feu.Marchi.& per Alex.in
conſi.7.& conſi.5.in 5.uol.& idem in alijs
feudis inferioribus in caſu quo uiuitur iu
re Frãcorum,ſi moritur pater feudatarius
relicto filio ſecundo genito & nepote ex
primogenito,quis ſuccedat in feudo filius
uel nepos.Alex.hic diſtinguit,ut hic per eũ
hunc articulum plenè examinat Soci.in d.
conſi.252.in 2.uol.& tenet ꝙ nepos ex pri
mo genito,ſuccedit patruo excluſo , quia
ſubintrat locum primogeniti, hanc etiam
opi.tenet Pau.de Caſt.in conſi.164.in 2.vo
lum.Sed Andr.de Iſer.tenet contrarium in
c.j.§ his uero.de gra.ſucc.in feu.& in ca. 1.
col.5.de natu.ſucc. feu. ſcilicet ꝙ ſecundo
genitus præferentur nepoti.Tamen primã
partem in fauorem nepotis tenet Car.Ale-
xandri.in d.c.j.de feu.marchiæ.ubi per ſex
decim col. examinat hunc articulum ple-
nius quam alius,& arguit ad partes,tandẽ
concludit pro nepote. Deinde ingreditur
Bart.ſecundum membrum ſuæ diſtinctio
nis ſcilicet de poſſe ſuccedere ex teſtamen
to,& dicit quòd iſtud non eſt aliquod ius
nec ſpes à iure approbata uiuente teſtato
re,quia uiuo teſtatore,non poteſt quis pe-
tere aperiri tabulas teſtamenti,& in hoc ſe
cundum eum procedit ſimiliter regula ne
gatiua,non autem affirmatiua , quia uiuo
teſtatore,non poteſt quis repudiare hære-
ditatem,ut infra l.proxima.Adde ꝙ in om
nibus Bart. bene loquitur & communiter
259 approbatur.†Ex cuius dictis collige no-
tabiliter quod hæres inſtitutus non poteſt
uiuo teſtatore petere quod tabulæ teſta-
menti aperiantur l. 2. § ſi dubitetur. infra
quemad.teſta.aperian.hinc dicit Bal.in d.§.
ſi dubitetur.in 1.no.ꝙ notarius non debet
ædere teſtamentum heredi uiuo teſtatore,
nec etiam legatario , ſed ipſi teſtari poteſt
ædere ſi teſtator illud uul.Et hoc probatur
in tex.in d.§.ſi dubitetur.& ſentit Bar.in l.
ult.col.3.circa fi.C.de edic diui Adri. tol.
ubi ex hoc dicit quod eo ipſo ꝙ reperitur
teſtamentum in manu hæredis præſumiť
teſtator eſſe mortuus,quia eo viuo illud ha
bere non põt,& ita etiam tenet Petr. Phil.
260 Cor.in conſ.85.col.3.in 2.uolu. † Adde
etiam prædictis ꝙ notarius etiam mortuo
teſtatore non tenetur ædere legatario to-
tum teſtamentũ, ſed ſolum illam particu-
lam legati ſibi facti cum hæredis inſtitutio
ne & ultra ſecundum Bar.in l.2.§ dic̃ infra
261 quemad.teſt.aper.† Quærit Barto.hic an
ſubſtitutus pupillaris dicatur habere aliqđ
ius uel ſpem approbatã ſaltẽ mortuo teſta-
tore & uiuo pupillo:& dicit quòd non,per
l.1.§.interdum.ſupra de uul. & pup. & di-
cit ut hic per eum,quia clare loquitur & be
262 ne.†Capio nunc tertium membrũ prin
cipale Bar. in quo conſiderať potentia ad-
eundi reſpectu certæ hæreditatis præſentis
quia mortuus eſt is de cuius hæreditate a-
gitur.Et iſtud ius adeundi conſiderať tripli
citer,ſecundum Bar.primo modo reſpectu
alicuius hæreditatis nõdum delatę,ut quã
do aliquis eſt inſtitutus ſub conditione, &
mortuo teſtatore nondum uenit conditio,
& ſic pendet,& iſtud dicitur eſſe aliquod
ius,& ſpes iſta eſt approbata à iure , ꝙ pa-
tet,quia poteſt talis ſpes deduci in contra-
ctum l.nomina ſupra de hære.uel ac.uend.
& l.ſpẽ.C.de don.Eſt enim approbata qꝫ
non ſperať,ulterius in mortem teſtatoris,
cum iam mortuus ſit Sed contra hoc op-
ponit Bar.de l.nec emptio.ſupra de cõtra
hẽ.empt.ubi ſpes non dr̃ aliqua res,& pro-
batur ibi in §.aliquando poteſt cont rahen.
empt.ſine re.ueluti &c.Et ſic ponit exem-
plum de ſpe.ergo ſpes non eſt res. Dicit
Bar.ſolue per te.Tu potes ſoluere de mẽte
Bal.in l.ſi ca.colum.2.C.de uſur.quod iſta
ſpes

ſpes non eſt res intelligendo rem præſen-
tem quæ in contractu deduci ſolet , ſed illa
ſpes eſt quoddam quod habetur pro re vt
tenet Bart.in l.ſi iactum ſupra de act.empt.
ubi dicit quod eſt quoddam factum , & pa-
tet,quia ita deducitur ſpes in contractu ſi-
263 cut res † Secundo modo conſideratur
iſtud poſſe adire ſecundum Barto.quando
hæreditas eſt delata,tamen non poteſt adi-
ri propter aliquod impedimentum, ut quia
deficit aliquod ex illis nouem requiſitis ſu
per numeratis in glo. & tunc dicit Bartol.
quòd iſtud eſt aliquod ius per ſe,quòd pro
bat duabus rationibus. Primo quia præſcri
bitur l.licet C. de iure deli. Secundo quia
quandoque tranſmittitur iuxta not. per
eum in l.uentre.infra eodem . Et poteſt eſſe
exemplum in infante,qui non poteſt adire,
& tamen tranſmittit ad patrem l.ſi infanti.
c.de iure delib & etiam ex potentia ſuita-
tis,ut not.ibi Alexan.& docto. Item in fu-
rioſo,qui tranſmittit ex potentia ſuitatis,
ſecundum Ange.in l An hiſtius.§ vlt. infra
eod.& Bald.in l.potuit. in quinta quæſtio-
264 ne à contrario ſenſu.C. eod. titu. † Iuxta
hoc quærit Bart.poſtquam dixit quòd iſtud
eſt aliquod ius quæritur,quòd ius eſt,an di-
catur ſolum ius adeundi , an verè poſſit ẽt
dici ius deliberandi & diſtinguit . Aut eſt im
pedimentum habes defectum ſcientiæ dici-
tur ſolum ius adeundi , non deliberandi .
Aut eſt alius defectus quam ſcientię & tunc
dicitur ius adeundi & deliberand .Nota igi
tur uerba Barto.quia multum ſingulariter
loquitur,& ex uerbis ſuis collige plures no
265 tabiles & utiles concluſiones.† Prima cõ
cluſio colligitur ex principio huius ſecun-
di membri , quòd hęreditas delata dicitur
etiam illa quæ non poteſt adiri propter ali-
quod impedimentum perſonæ hæredis ,
dummodo ſit purè relicta , ex qua conclu-
ſione habes optimam limitationem ad l.
delata infra de uerborum ſignifica. ſecun-
dum Alexand.hic.Nam ibi dicitur quod hę
reditas dicitur delata ea quę poteſt adiri,er
go ſi non poteſt adiri,non dicitur delata in
tellige quando non poteſt adiri , quia non
eſt mortuus teſtator , uel non eſt purificata
conditio,& ſic ex alio impedimento,quam
266 ex eo quod eſt in perſona hæredis. † Se-
cunda concluſio eo quod tempus triginta
annorum per quod præſcribitur aditio hæ-
reditatis iuxta dictam l. licet . currit etiam
ignoranti delatam ſibi eſſe hæreditatem, &
ſic eſt continuum & de hoc fuit dictum ſu-
pra in prima chart.in quarta differentia.
267 † Tertia concluſio eſt quod etiam is , qui
eſt impeditus adire poteſt tranſmittere ius
adeundi & etiam ius deliberandi diuerſis
reſpectibus, prout colligitur ex ſupradictis
& infra dicendis
268 † Quarta concluſio eſt quod is demum
tranſmittit ius deliberandi,qui ſcit hæredi
tatem eſſe ſibi delatam,vnde ignorans , fu-
rioſus & infans non tranſmittunt ius deli-
berandi,ex quo ſcientiam non habent , &
ignorans deliberare non poteſt,quod nota
pro intellectu l.cum antiquiorib.C.de iure
delib.& ibi eſt gl.notabilis in uer.qui ſciens
quod annus infra quem tranſmittitur ius
deliberandi,non currit niſi à die ſcientię,&
deinde in antea eſt continuus .
269 † Quinta concluſio eſt,quod is qui habet
ius adeundi , non habet de neceſſitate ius
deliberandi prout eſt in ignorante.nam po
teſt eſſe ius adeundi , ſine iure deliberandi,
ſecus econtra,quia is qui habet ius delibe-
randi habet etiam de neceſſitate ius adeun-
di,quia ius deliberandi non poteſt eſſe ſine
270 iure adeundi.† Contra prædicta opponit
Bar.nam præſuppoſito quod iſtud ius adeũ
di ita impeditum,ſit aliquod ius , ut ſupra,
ergo deberet quæri domino per ſeruum hę
reditas ſine iuſſu.l.placet infra eodẽ . quod
eſt contra.leg.ſi quis in bona. §. iuſſum in-
fra eodem.tu reſponde declarando Barto.
quod uerum eſt quod iſtud ius adeundi,di-
citur aliquod ius verum non eſt ius quæſi
tum,ſed ius quærendo de futuro . vnde ue-
rum eſt quod quando agimus de iure quęſi
to,quicquid acquirit ſeruus, immediatè il-
lud acquirit domino,& ita loquitur d.l.pla
cet,ſecus eſt quando agitur de iure quęren
di,quia antequam acquiratur ſeruo,non ac
quiritur domino & ita dicimus in aditio-
ne hæreditatis in qua requiritur iuſſus .
271 †Habes ergo ex prædictis uerbis Bart. ꝙ
ille qui habet ius adeundi hęreditatem nõ
dicitur habere aliquod ius quæſitum , quia
nihil acquiſiuit antequam effectualiter a-
deat.Ex hoc uerificatur illa concluſio quæ
ſe habet,quod ius adeundi hæreditatem nõ
dicitur eſſe in bonis noſtris.Ita tenet Bald.
in ca.1.§.iniuria.col.2.uerſi. & no.de pace
iura.

iura.firm.& Petr.Phil.Corn. in conſilio 11.
colum.1.& conſil.206.colum.8. in fin.in 3.
uolum.& in conſil.229.colum.2.in fi.& cō
ſil.254.in princ. in 4. uolum. in quibus lo-
cis etiam habetur quod ius adeundi non
poteſt cedi, nec transferri in alium. & pro
hoc eſt tex.in l.pretia rerum infra ad l.Fal.
Ad propoſitum ſecundum Barto. in iſto iu-
re adeundi prædictis duobus modis conſi-
derato procedit regula negatiua, quia is
qui non habet tale ius, non poteſt illud re-
pudiare, ſed affirmatiua non procedit quia
is qui habet tale ius ita impeditum, ut ſu-
pra non poteſt illud repudiare, ut ſupra.eo.
l.proxima.& l.is qui hæres.Et cum Bar. trā-
272 ſeunt hic communiter doct.†Tertiò mo-
do conſideratur iſta potentia adeundi libe
re & ſine aliquo impedimento, & iſtud ap-
pellatur ius adeundi, & deliberandi ſimul
ſecundùm Barto.& in iſto ultimo caſu pro
cedit regula negatiua & affirmatiua tradi-
ta in hac l.& ſic per prædicta habes plenam
declarationem ad iſtam l.ad ſciendum quan
do procedit regula tradita in ea,& hæc iun
ge cum ſummario poſito hic per Barto. ubi
dixit, quòd qui habet ius adeundi principa
liter & per ſe non impeditum ad ſui utilita
tem, is repudiare poteſt. Nam omnia iſta
uerba ſunt addenda in expoſitione huius l.
quia omnia important iuris miniſterium.
273 †Expeditus de theorica huius l. Barto.hic
reducit eam ad practicam.Et quærit primo
quia unum de requiſitis eſt, quòd ille qui
uult adire ſit homo liber, qualiter proba-
tur quòd quis ſit liber,& dicit quòd præſu-
mitur quòd ſit liber ſi eſt in quaſi poſſ.liber
tatis alias ſecus unde dicenti, tunc eum ſer
uum eſſe incumbit onus probandi, & ra-
tio eſt licet ipſe non dicat quia quilibet prę
ſumitur eſſe talis qualem natura ſolet pro-
ducere, niſi contrarium probetur.l. nec co-
dicillos.& ibi Bald.C.de codicil. quia ergo
natura unumquenque hominem procreat
liberum, nam omnes homines ſunt liberi de
iure naturali.§.ius autem.inſtit. de iure na-
tura.& inſti.de liberti.§. 1.Ideo quilibet li-
ber præſumitur niſi contrarium probetur.
274 †Ex dictis Bar.hic collige notabilem con
cluſionem, quæ eſt quòd talis quis præſu-
mitur qualis in poſſeſſione reperitur, unde
reſultat illud dictum, qualem te inuenero,
talem te tenebo l.moueor. & ibi Bald. C. ſi
ſer.expor.uene.l.circa. ſupra de prob. Si e-
nim quis reperitur in poſſ. libertatis præ-
ſumitur liber, alias præſumitur ſeruus, &
dicenti contrarium incumbit onus pro-
275 bandi. † Et per hoc nota magnum ef-
fectum, & commodum poſſeſſionis, quia
licet alias incumberet alicui onus proban-
di aliquid quod eſt fundamentum ſuæ in-
tentionis, iuxta nota.per Bartol. in l. hoc
iure.infra de uerbo. oblig. Si tamen reperi-
tur in poſſ.rei uel iuris de quo litigatur ha-
bet præſumptionem pro ſe, adeo quod trāſ-
fundit onus probandi contrarium in ad-
uerſarium. Ita propbatur ex dictis Barto.
hic,& tenet idem Bartol. multum notanter
in l.1.§.non autem infra de bo. poſſ. ſecun-
dum tabu.& Iaſ.in rub.C.qui admit. col.3.
pro hoc eſt tex.in capit.fi.à ſede.de præben.
lib.6.hinc eſt quod licet alias quando tem
pus eſt fundamentum intentionis alicuius
debeat ab eo probari, ut not.Barto.in l.non
ſolum.§.ſed ut probari.infra de oper. noui
nuncia. tamen fallit quando ille reperitur
in poſſeſſione.Ita dicit Barto.in dicto §.non
autem.Quod potes inducere ad multa qui-
bus adde tex.& ibi Andr.de Iſer.& Alua.in
c.1.in princ.& § 1.ſi de feud.fue.contro. &
Socin.in conſi.180.col.2.in fi.& ſequen. in
2.uolum.& inſt.de interd.§.commodum.
276 †De filiofamilias dicit Bartol. quòd pro-
batur eodem modo, quaſi uelit dicere, q̃ ſi
repetitur in poſſeſſione patriæ poteſtatis
pręſumitur in poteſtate, alias pręſumitur
ſui iuris, ſecundum glo.& Barto.in l. Titia
ſupra ſolu.matr.& habetur in d.l. circa ſu-
277 pra de proba.† Adde quod in hoc Bar.ita
ſimpliciter loquendo malè loquitur, & eius
dictum communiter reprobatur in eo quod
ſentit quòd ſi filius reperitur in poſ. ſui iu-
ris pręſumatur emancipatus, nam in con-
trarium tenet Petr.Bar.& Alexan.in d.l. Ti
tia.& Iaſ.in l.ſi emancipati.colum. 2. C. de
colla.& ratio eſt, quia primænus ſtatus ho-
minis repugnat huic pręſumptioni, nam de
iure ſemp filius pręſumitur in poteſtate pa-
tris, niſi probat ſe emancipatum, ut ex tex.
in dicta l.ſi emancipati. & ibi not. Alex. &
278 communiter moder.† Hoc tamen limita
niſi filius habitaſſet ſeorſum a patre per de-
cem annos gerendo ſe pro emancipato, q̃a
ex hoc præſumitur quòd ſi emancipatus, ni
ſi contrarium probetur, Ita tenet Bald.in l.
C.ſi

C.ſi aduer.rem iudi.& in l.poſt mortēm. in
fi.ſupra de adop.& Alex.in conſi.ult. col.6.
in 4.uolum.& Iaſ.in d.l. ſi emancipati. col.
2.& ex hoc dico poſſe ſaluari dictum Bart.
nam.Bar.hic,& in d.l.Titia dicit quòd præ
ſumitur ſui iuri eo ipſo quod reperitur in
tali poſſeſſione, quæ poſſeſſio tunc induci-
tur quando filius per 10. annos ſterit ſepa-
ratus a patre,& ita ſaluari poteſt.Circa ter
tium requiſitum ſcilicet, quòd debet eſſe
compos mentis ponit tunc Barto. qualiter
iſtud probetur, quòd plenè tetigit ſupra. in
gloſſ.& ad ibi dicta me remitto.
279 † De quarto requiſito quòd non debet
eſſe maior 25.ann. qualiter iſtud probetur
Bart.ſe remittit ad not.per eum in l.de æta
te.ſupra de min.ubi plene tractat hanc ma
teriam.& ibi poteris uidere. unum tamen
ſcias pro regula hujus materiæ quòd regu-
lariter quis non præſumitur maior, neque
minor, unde ſemper ætas debet probari per
eum qui ſe fundat in ea.Nam ille qui alle-
gat minorem ętatem ad fundandam ſuam
intentionem debet eam probare & eodem
modo, qui ſe fundat ſuper maiori ætate.
Caſus eſt in l.cum te.& ibi Bart.& Bald. C.
de proba.& in l.ſi minorem. & ibi Bartol.
Bald.& Fran.de Aret.C.de in integr.reſti.&
Bar.in d.l.de ætate ubi dicit poſſe adiri iu
dicem, ut ex aſpectu iudicet,& ille in quem
iudex ex aſpectu transfundit onus probā
280 di probare debet. † De quinto requiſi-
to, ſcilicet quòd ſciat teſtatorem eſſe mor-
tuum.Qualiter hoc probetur ſcilicet, mors
dixi plenè ſupra, in glo.Collige tamen ex di
ctis Bar.hic, quòd non requiritur uera ſcien
tia per ſenſum corporis de morte teſtato-
ris, ſed ſufficit quòd ita uehementer opine-
281 tur ad hoc ut adire poſſit.†Secundo colli
ge quòd ille qui confitetur ſe feciſſe aliquē
actum ut hæres Titij, per hoc cenſetur fa-
teri Titium eſſe mortuum, ſe ſcire mortem
eius. Et ex hac confeſſione poteſt conueni-
ri ab omnibus creditoribus hęreditarijs, li-
cet cum uno tantum creditore confeſſus
282 fuerit. † Tertio, collige intellectum ad
l.ult. ſupra ad inter. ac. inquantum ibi ha-
betur ſi litigans confitetur ſe hęredem, ta-
lis confeſſio præiudicat ſibi ſolum quo ad
illum cum quo litigat, non autem quo ad
alios creditores hæreditarios, nam illud in
telligitur in eo qui non poterat eſſe hæres
nam tunc confeſſio pręiudicat ſibi quo ad
litigantem tantum non autem quo ad alios
283 alias ſecus.† Quarto, inquantum Barto.
examinat hic qualiter probabitur iſta ſcien
tia.Tu pro habenda plena noticia iſtius ma
terię & pro eius declaratione facias regulā
cum exceptionib. & regula eſt quòd in du-
bio ſemper pręſumitur ignorantia facti a-
lieni niſi probetur ſcientia, l.uerius. ſupra.
de probat.& not.Car in cle.1.in 7.q.de con
ſan.& affi.& Bald.in l.quicunque.colum.j.
C.de ſer.fug.& eſt text.in cap. pręſumitur,
de regul.iuris lib 6.& not.Pet. Philip. Cor.
in conſi.25.col.fi.in 2.uolum.hinc dicimus
quòd ignorantia in facto alieno eſt tolera-
bilis.l.ult.infra pro ſuo.& habetur in l. qui
in alterius infra.de regul.iur. ex quo à iure
pręſumitur, ut ſupra & not.Bar.in l.ſi cui.
284 §.1.infra.de accu.† Adde tamen quòd li-
cet pręſumatur ignorantia, debet tamen
proponi & allegari per eum qui ſe fundat
in ea, alias non prodeſt ſibi tali pręſumptio
Ita not.Bald.in d.l.quicunque.col.1. & Iaſ.
in l.cum quid, col.pe.ſupra ſi cer.pe.per tex.
in l.ſi adulterium cum inceſtu. §. idem pol-
lioni infra.de adul. Et de hac materia dixi
plene ſupra.in 8.char.in fi.ver.unum tamē
285 &c †Et poteſt eſſe ratio quare potius prę
ſumatur ignorantia quam ſcientia, quia
ignorantia eſt actus priuatiuus habet nega
tiuam annexam, quę negatiua eſt de iure
improbabilis, l.actor.C.de prob. ſed ſcien-
tia quę ponit & affirmat, merita probari
286 debet, l.ei qui dicit ſupra de proba. † Iſtā
regulam limita primo non procedere in
facto proprio quia ignorantia facti proprij
non eſt tolerabilis, nec de iure pręſumitur,
l.quanquam & ibi not.ſupra ad Vell. & in
cap.ab excommunicato de reſcript. & Per.
Phil.Corn.in conſi.42.in principio uolum.
unde tunc potius pręſumitur ſcientia per
287 prędicta.† Hoc tamen limita non proce-
dere quando quis eſſet enormiter lęſus &
ultra dimidiam iuſti pretij, quia tunc etiam
in facto proprio præſumitur ignorantia.
Ita tenet Barto.in l quiſquis. C. de reſcind.
& Petr.Philip.Corn.in conſilio 140.colum.
288 ultim.in 3.uolum.† Secundo limita non
procedere in actibus morientium, quia
ibi pręſumitur ignorantia etiam in facto
proprio. Ita not.Barto.in authen. ſed cum
teſtator.C.ad l.Fal.& Ang.in §.illud quoq;.
in

in auth.de tri.& ſemiſ. & ita intelligiť tex.
in §.in fraudem,inſti.ex quib.cau.ma. non
licet,ibi,ſępe enim.&c.Et eſt ratio,quia hu-
mana fragilitas mortis cogitatione turba-
ta non pręſumitur eam ſcientiam habere,
l.hac conſultiſſima. §. at cum humana, C.
289 qui teſt.fac.poſſ.† Tertiò,limita non pro
cedere quando factum proprium eſſet , ua-
let antiquum . nam tunc non præſumitur
ſcientia in facto proprio ſed potius igno-
rantia & obliuio.Ita tenet Pet. Philip. Cor.
in conſi.56.col.1.in fi.in 3.volum. & Bar.in
l.ſi quis delegauerit.infra.de noua. & Bart.
in l.ſi res obligata,1.de leg.1.& Dy.in cap.
290 præſumitur.de regu.iur.lib. 6.† Quartò,
limita niſi factum proprium eſſet valde in
tricatum & obſcurum ad eo quòd de faci-
li non poteſt memoria retineri , nam tunc
præſumitur ignorantia,ſecundum Bart.in
d.l.ſi quis delegauerit.in fi.per l.emptor. §.
Lucius ſupra de pac. & l. fideicommiſſum
291 infra de confeſſ. † Quintò , limita niſi
quis eſſet in multis negotijs intricatus,quia
propter multiplicitatem factorum,& nego
tiorum pręſumitur ignorantia etiam in fa-
cto proprio ſecundum Barto.in l. quod iuſ
ſit,in fin.infra de regu. iur. Hinc eſt quòd
ſi eſt aliquis homo diues qui exercet multa
negotia.& habet bona in diuerſis locis aut
regionibus pręſumitur ignorare factum
proprium.Ita no.Bart.in auth. ſed cum te-
ſtator.C.ad l.Falcid.& Bald.in l.2.in 6.C.de
292 reſcin.ven.†Sexto,fallit quando quis tra-
ctat de damno uitando , nam tunc præſu-
mitur ignorantia etiam in facto proprio l.
ſed ſi me putem.& ibi Bartol.& l.cum is.in
princ.& ibi glo.& Barto.ſupra.de cond. in-
de.& Bartol in l.cum de indebito ſupra.de
prob.de quo uide Bar.in l. qui fundum. §.
293 ſeruus meus.infra pro emptore. † Secun-
do, principaliter limita regulam pręd ictam
non procedere,quando factum alienum tē-
dit ad commodum alicuius,nam ille ad cu
ius commodum tendit præſumitur illud
ſcire etiam ſi eſſet abſens , textus eſt & ibi
Cardin.in clem.1.§.fi. de conceſſio pręben.
294 †Tertio, principaliter limita niſi ſit facta
denuntiatio ad domum eius qui ignoran-
tiam pręcendit , quia ſcire pręſumitur .
Quilibet enim pręſumitur ſcire id quod
eſt ſibi denuntiatum in domo ſua gl.eſt. &
ibi Bald.in l.ſi tutor petitus C.de pet. tuto.
& Iaſ.in § ſed iſte colum.18.inſtit.de actio.
295 † Quartò,limita niſi de eo de quo prę-
tenditur ignorantia eſſet publici uos & fa-
ma vel eſſet notoriū in illa ciuitate in qua
eſt ille, qui ignorantiam pręcendit , nam
per hoc non pręſumitur ignorantia ſed po
tius ſcientia inter ciues illius ciuitatis , ita
tenet Barto.hic & in l.quidam.§. ult. ſupra
de admitt.tu.& Alexand.in conſi.36.col.2.
uer.fortius.in 1.uolum.& in conſ.203.col.
2. in 2.uol.qđ incipit,Viſo & diſcuſſo. &c.
& Bald. in l.quicunque.col.1.C. de ſer. fug.
& gloſſ.& doc.in d.l.ſi tutor petitus.& Bar.
in l.ſi cui.§.1.infra.de accu.& idem Bart.in
l.qui Romę. §. duo fratres. in 3.q.infra. de
uerb obl.ubi dicit eadem uerba quę dicit
296 hic.† Quintò,limita niſi ille qui ignoran
tiam pręcendit , eſſet conſanguineus eius
de cuius facto quęritur , quia ratione con-
ſanguinitatis pręſumitur ſcire facta con-
ſanguinei ſui.l.octaui. infra. unde cog.& l.
de tutela.C.de integ.reſti.& tenct Bart. hic
& Bald.in dicta l.quicunque col.1. & Alex.
in l.Titius.§.1.ſupra.de lib.poſth. & Alexā.
in conſi.103.colum.2.in uerſic.pro hoc &c.
297 in 3. uolum. † Quod tamen reſtringe &
intellige procedere in his qua uoriſimiliter
& communiter conſanguineus ſcite ſolet,
ut eſt circa materiam conſanguinitatis &
proceſſum naturę,ſecus eſt in alijs factis cō
ſanguinei,quia ita cadit ignorantia in con-
ſanguineo ſicut in quolibet extraneo . Ita
tenet Bald.& Alexand.in l. quoniam ſoro-
rem.C de iure delib.& Alex.in conſ.71.co-
lum.3.in 1.uolu.& Alexan.in d.l.Titius. §.
1. & uide aliquid de pręd ictis per.in l.qui
duos.in princ.colum. pen. circa fi.infra.de
298 reb.dub.† Sexto,limita niſi is, qui igno-
rantiam pręcendit , eſſe uicinis eius de fa-
cto cuius quęritur,quia uicinus pręſumitur
ſcire facta uicini.Ita dicit Bar. hic & Bart.
in d.l.ſi cui,§.1.pro hoc eſt text.in l.ſi ita.§.
fi.infra.de fun.inſtru. & in ca. quoſdam . &
ibi Abb.de pręſump. & in l. ſi uicinis. C.de
nup.& in l.filium ſupra de his qui ſunt ſui
uel alie.iur.& no.Bart.in l.1. col. 3.ſupra ſi
299 cer.pe.† Quod tamen limita non proce-
dere in illis actib.qui uoriſimiliter ſciri ſo-
lent per uicinos,ut quando ſumus in acti-
bus ſucceſſiuis , ſecus autem in momenta-
neis,quia nō pręſumiť eos ſcire uicinus, ut
ſi in domo uicini ſit celebratus aliqs cōtra
ctus,

ctus,uel aliquis actus qui momento expe-
ditur.Ita no.Alexan.in l.1. in 4. & 5. col.
ſupra ſi cert.pet.eodem modo quando ſu
mus in actibus,qui veriſimiliter ſolent cō
mitti in occulto,nam illum non præſumi-
tur ſcire uicinus.Ita notāter tenet Bal. in
l.1.in fi. C. de colla.de teg.ut ſi committa
tur aliquod ſtuprum vel adulterium . Idē
tenet Alexand.in d.conſi.71.colum. 3. in
1.volumi.& in conſil.50.circa fina. colū-
na.in 5.uolumin.& Alexand.in dicta l. Ti-
tius.§.1.Et circa hāc materiam adde quòd
quanto uicinior eſt quis , tanto ſubtilius
præſumitur ſcire facta uicini , ſecundum
300 Abb.in c.quoſdam de præſum.†Quis au
tem dicatur vicinus , vide notanter Bald.
in l.ſi tertius infra de aqua pluuia ar. ubi
dicit quòd uicinus dicitur ille qui diſtat
per tantum ſpacium per quantum uox v-
nius hominis clamantis audire poteſt. Idē
etiam tenet Abb.in d. capit. quoſdam.ubi
hoc intelligit in uicino reſpectu eiuſdem
loci & uiciniæ , ſecus in vicino diuerſi lo-
ci uel ciuitatis , nam ille cenſetur uicinus
qui non multum diſtat a ciuitate , ut ibi
301 per eum.† Et propter hanc præſumptā
ſcientiam uicini præſumit lex ꝙ damnum
commiſſum in aliquo loco cenſetur illa-
tum a uicinis,niſi aliud probetur.Ita dicit
Bar.in l.ſi ita.§ fi. per illum text. infra. de
fun.& inſt.& l.dominus horreorum.& ibi
Bar.ſupra loca.& Bald.in l. quæ fortuitis.
col.1.in fi.C.de pig. ac. ubi dicit ꝙ incen-
diū domui præſumiť immiſſum ab ibi ha-
bitantib.de qua materia uide plene Alex.
in conſ.50.in 1.uol.& conſi.220.in 2.uol.
& habetur in deciſ.56.cōſi.Neap. Itē quòd
furtū præſumatur factum a uicino adeo ꝙ
facit indiciū tenet Bar.in l.ult.col.2.infra
302 de quæſt.† Et eodē mō ſi reperitur aliqs
homo occiſus præſumitur interfectus ab
eo qui plurimum locum illū frequētabat
ita tenet Alex.in d.l.ult.in addi. ad Bart. q̄
incipit.Quid ſi reperitur &c. & Alex. in d.
conſil.50.colum.3.in 1.uol.faciunt no.per
Iaſonem in l.rogaſti, §.ſi tibi.col.fi.ſupra ſi
303 cer.pet.† Hoc tamen limita multū ſin-
gulariter ſecundum Bal.in l.1.col.fi.C.lo-
ca procedere in uicino qui eſt male cōdi-
tionis & famę ſecus ſi eſſet homo bonæ fa
mæ & uitæ, quia nō præſumitur damnum
commiſiſſe.Ita etiam in ſimili tenet Ange.
in verſic.fama publica.colū.6.in tract.ma-
304 leficiorum. † Item inquantum ſupra di-
xi ꝙ uicinus non præſumitur ſcire actum
momentaneum commiſſum in uicina limi
ta niſi probaretur quod de illo actu eſſet
in illa uicina publica uox & fama, quia p̄-
ſumitur tunc ſcire uicinus ſecundum Bar.
hic idem quando probaretur quòd de hoc
erat fama in illa ciuitate,præſumitur ſcire
eo ipſo ꝙ probetur quod erat ciuis,ſecun
dum Bar.hic.Quod tamen limita non pro
cedere in nouo ciue qui nouiter aduenta-
uit in ciuitate, nam in eo ceſſat talis præ-
ſumptio ſcientiæ , ita dicit Alexan. hic in
4.col.& Bal.in l.data ope.col.7. C. qui ac
cu. non poſſ. per tex.in l. qui cum uno. §.
ult.& in l.qui commeatus.§.ulti. infra. de
305 re mili.† Prædicta uero ꝙ cōſanguineus
præſumitur ſcire facta conſanguinei,& ui
cini,limita etiam ſecundum Bart. hic non
procedere quando conſanguineus, uel ui-
cinus fuiſſet abſens ab illo loco uel ciuita-
te in qua ſtabat conſanguineus . Ita etiam
tenet Alexan.hic.pro hoc eſt tex.& ibi per
Abb. in capitul.cum in tua.ex qui.ma. ac-
cuſ.poſſ.Quod tamen intellige ſecundum
Lud.Rom.& Alexan.hic,niſi modicum di
ſtaret ab illo loco,quia tunc ſcire pręſumi
tur , & modica diſtantia non attenditur,
per tex.in d. capit. cum in tua.& in l.præ-
ſens ſupra,de proc.& in cap. quoſdam. de
306 præſum.† Secundo , limita niſi conſan-
guineus uel uicinus eſſet infirmus,quia ꝓ
pter infirmitatem præſumitur ignorare fa
cta conſanguinei uel uicini. Ita dicit Bar.
hic & eſt tex.in d.c.cum in tua,quod tamē
intelligo ſecundum Roſ. & Ale.hic ſi eſſet
magna infirmitas, ſecus ſi eſſet leuis infir-
mitas,quia habetur pro non infirmitate.
l.quæſitum,& ibi not.infra de re iud. & l.
1.§ proinde,& l.ob quæ uitia.§.fi. ſupra de
307 ędili.edi.† Tertio,limita niſi conſangui
neus uel uicinus eſſet puer uel infans, qa
ratione ætatis præſumitur ignorare ut d.
capit.cum in tua.& ibi per Abba.& no. gl.
in capit.præſumitur.de reg.iur.lib.6.& pa
ri ratione infero idem eſſe in furioſo . Ex
quo nullum habet ſenſum,& infanti ęqui
paratur l.in negotis infra de regul. iuris.
308 † Quarto limita niſi conſanguineus uel
uicinus eſſet excommunicatus: quia præ-
ſumitur ignorante ſecundum Abb.in d.c.

cum in tua. colum. 1. Et poteſt eſſe ratio,
quia excommunicatus æquiparatur mor-
tuo.ſecundum Inn.in cap.grauem. de ſen-
ten.excommunica. Item ex quo nullus cũ
eo participat,non poteſt intelligere quod
309 agitur.† Septimo , principaliter limita
regulam prædictam procedere,niſi is qui
ignorantiam prætendit interfuiſſet nego-
cio quod aſſerit ignorare quia tunc ratio-
ne ſuæ pręſentiæ ſcire præſumitur. Ita no.
gloſſ.Bartol.& Bal.in d.l. ſi tutor petitus.
310 C.de peti.tut.† Octauo,principaliter li-
mita non procedere in eo qui aſſiduè &
ut plurimum ſolebat eſſe & ſtare cum eo
cuius factum ignorare prætendit, quia ra-
tione aſſiduæ conuerſationis , & amicitiæ
præſumitur ſcire factum illius , ſicut dici-
mus in uicino,& conſanguineo,ita notan
ter tenet Bald.& ibi etiam Imol.in l. quo
tiens in princ.ſupra de hær.inſt.& Bal.in l.
311 1.in primam fin.col.C.de cad. tol. † No-
no limita in eo qui ex iuris diſpoſitione tę
netur ſcire nam præſumitur ſcire , & non
excuſatur allegans ignorantiam l.1.C. de
fal.mon.& tenet Bal.in d.l. j. ſi tutor peti-
tus.& ratio eſt,quia ſcire. & ſcire debere
ſunt patria.Ita no.Bal.in l.quicunq;.col.j.
C.de ſer.fug.& Fran.de Are.in l. filiũ emã
cipatum.in fi infra eo.& Car.in cle. 1 §.fi.
col.1.de conceſſ.præb.& Pariſ. in tractat.
fin.in ver.familiaris.& Alua.in cap. uaſal-
lus ſi feudum.col.1.de feu.fue.contro. Pro
hoc facit quod dicimus de ignorantia iu-
ris quæ neminem excuſat, ut habetur in l.
iuris ignorantia. C. qui admit. & eſt ratio
quia quilibet tenetur ſcire leges ſacratiſſi-
mas.C.de legi.& propterea quilibet pręſu-
312 mitur eas ſcire,quia ſcire tenetur. † De-
cimo, limita non procedere in ignorantia
affectata, nam licet in dubio præſumatur
quis ignorare facta aliena.ut ſupra.& d.c.
præſumitur. Si tamen cum ſcire potuiſſet
de facili,non curauit,& affectauit ignorã-
tiam,quia forte receſſit ne poſſet ſcire, vel
alio modo procerauit ignorantiam nõ ex
cuſatur,imo ſcire pręſumitur,& talis affe
ctata ignorantia habetur pro ſcientia. Ita
expreſſe tenet Cardin.in cle.1.in 7. quęſt.
de conſan.& affin.per ea quæ habentur in
cap.apoſtolicæ de cle.excommu. & ibi per
Abb. ubi iſtud generaliter extenditur ad
omnem ignorantiam craſſam & ſupinam
quia talis ignoraatia neminem excuſat,
imò habetur pro ſcientia , ſecundum Ab-
ba.ibi,& ibi ponit quando dicatur ignorã
tia craſſa.& quando ſupina,& not. Bal.in
l. 1.in prin.col.1.C.de cadu.tollen.Ad præ
dicta autem de ignorantia affectata facit
tex.in l.tria onera.ſupra de exec.tu. & no.
plenè Iaſ.in l.ſi uero,col.2.& 3.ſupra quia
ſatiſ.cog.& de ignorantia ſupina eſt glo.
313 in ca.innotuit de elect.† Vndecimò , li-
mita non procedere in eo qui percunta-
tus eſt factum,alienum , quia pręſumitur
ſcire l.non eſt ferendus ſupra de tranſ. &
no.Bal.in d.l.tutor petitus.C.de peti. tut.
Idem eſt eo qui percunctare & inquirere
tenebatur forte ex ratione officij, quia ſci-
re præſumitur,& non auditur, allegando
ignorantiam,niſi illam probet.Ita.no.Ab.
in d.c.innotuit col.3.& fi.& de cle.& Lud.
Ro.conſ.481.col.2.& poteſt eſſe exemplũ
quando epiſcopus contulit beneficium in
digno,nam non poteſt ſe excuſare, quòd
neſciebat illum eſſe indignũ ex quo iſtud
inquirere tenebatur,& ſic de ſimili.. Non
enim poteſt paſtor excuſare quod neſcit lu
pum comediſſe ouem , ubi dicit Abba.cui
314 adde Fel.in cap.a nobis de excep.† Duo-
decimo limita non procedere in hærede
extraneo,quia præſumitur ſcire omnia cõ
tenta in teſtamento facto per defunctum
in quo ipſe eſt hæres inſtitutus.ſecus eſt in
hærede ſuo quia ille pręſumitur ignorare.
Ita notãter tenet Barto. in l.eius in 3.col.
circa fi.ſupra ſi cer.pe.& in l cætera.§.fi.in
fra de le.j.& in l.cum hæres per illum tex.
infra de lib.lega.& Bal.in d.l.ſi tutor peti
tus.C.de peti. tu. Et eſt ratio , quia hæres
extraneus non poteſt eſſe hæres , nec adi-
re,niſi ſit certus de uiribus teſtĩ,l. ſed ſi de
ſua infra eod.ſecus in hærede ſuo . Quod
tamen limita non procedere in codicillis,
quia tam extraneus quam ſuus præſumi-
tur ignorare contenta in codicillis.l. non
eſt ferendus ſupra de tranſa.& no.Bart.in
315 d.l.cętera.§.fi.† Prædictis adde ꝙ ĩ ſupe
rioribus caſibus in quibus dictum eſt præ
ſumi ſcientiam in facto alieno,& in omni
bus caſib. qui fortè reperirentur ultra prę
dictos , dummodo non ſit præſumptio
ſcientiæ iuris & de iure,admittitur proba
tio ignorantiæ in contrarium, & ſic dictæ
præſumptiones operabuntur,ut onus pro
bandi

bandi transfundatur in allegantem igno
rantiam:licet alias ignorantia regulariter
316 præſumatur. † Qualiter autem probe-
tur ignorantia,uide gloſſ.in capitu.præſu
mitur de reg.iur.li.6.quę dicit quod igno-
rantia probatur altero de tribus modis.
Primo per proprium iuramentum : nam
ea quæ dependent ab animo & conſcien-
tia poſſunt probari per inramentum: quia
alio modo probari non poſſunt. gloſſ. eſt
not.quæ ad hoc ſemper allegatur in §.alie.
in gloſſ.magna.inſti. de actio.& gloſſ.in l.
1.C.de ſicarijs,& Bartol.in l.inter omnes,
§.recte infra de fur. & Alexand. in conſil.
19 colum.2.in 1.uol.& Abb.in ca. pręſen
tium.col.2.de teſt.& Bart.in l. celſus infra
de uſuca.& Abb.in c.uidua de regula & in
c.cognoſcentes.de conſti.& Bart. in l.1.§.
hoc interdicto infra. de iti. actuq; priua.
Secundo modo probatur ignorantia pro
bando illud quod de neceſſitate facit de-
ueniri ad eam , ut probando aliquem eſſe
infantem uel furioſum.Tertio modo pro-
batur probando id per quod ueriſimiliter
deuenitur ad eam ut probando aliquẽ ab-
ſentem,uel infirmum.ut ſupra dictum fuit
317 ita dicit gl.in d.c.præſumitur.† Quibus
adde quod prouocare ignorantiã per iu-
ramentum eſt regulare,nam de iure regu-
lariter ignorantia põt probari per iuramẽ
tum gl.eſt ibi Abb.in fi.col.in c. innotuit.
de elect.& glo.in l.atqui natura.§ cum me
abſente ſupra de neg.geſt. & gloſſ. in cap.
propoſuiſti. 82.diſtin.& in capit. nulli de
elec.lib.6.& gloſſ.in capitu.2.in uerſi. ſciẽ
318 ter.de temp. ordi. libr. 6. † Tamen iſta
regula recipit multas exceptiones, quia
ſunt multi caſus in quibus non ſufficit iu
ramentum ad probandum ignorantiam
quas ponit Felyn.in dicto capi.cognoſcen
tes colum.antepen.de conſtit. & ibi etiam
Barba.& Fely.in capitul.quoſdam.de præ
ſumptio.& Iaſ.in §.ſed iſte colum. 8. de a-
ctio.in quibus locis pleniſſime tractatur
hæc materia.& ad dicta ibi per eos me re-
319 mitto. † Succeſſiue inquantum Barto.di
cit circa probandam ſcientiam in termi-
nis legis noſtrę quod ſi is cui delata erat
hæreditas non dixit in præteritum ſe ſci-
uiſſe mortem defuncti , ſed dicit nunc qđ
ſciuit dum mouetur ſibi controuerſia ſup
hæreditate,quod hoc non ſufficit niſi alio
modo probet ſcientiã,unde ſi ſimpliciter
bona adiuit & hæreditas eſſet ſibi delata
per ius deliberandi,ſuccumbit elapſo an-
no.Nota perpetuo ex uerbis Bar.quod ius
deliberandi,per quod tranſmittitur hære-
ditas non adita ad quoſcunque hæredes
infra annum iuxta l. cum antiquioribus.
C.de iure deliberan.eſt talis naturæ,quod
incipit currere demum a die ſcientiæ ei
cui primo defertur , ſed poſtquam incepit
ſcire tranſmittit,ſi moriatur, illud ius de-
liberandi ad hæredem,uigore cuius tranſ
miſſionis,poteſt hæres illam hæreditatem
adire ſolum infra reſiduum illius anni q
incœpit in perſonam defuncti,quod reſi-
duum currit hæredi etiam ignorãti, adeo
quod ſi hæres ignorat mortem defuncti &
labatur annus non poteſt ulterius adire,
& ſi adit ignoranter non ualet aditio.
Iſta ultima uerba colligũtur ex dictis Bar-
tol.hic,licet obſcure loquatur,per quæ ha
bes intellectum ad dictam l.cum antiquio
ribus.Et hoc proprie uoluit ſentire gloſſ.
notabilis in d.l.cum antiquioribus.in uer
ſicul.qui ſciens quæ dicit quòd ille annus
eſt utilis donec incipiat currere , ſed poſt-
320 quam incœpit eſt continuus. † Item in-
quantum Bar.hic in 2.requiſito,dicit ꝙ ad
ſciendum qualiter quis ſit hæres inſtitu-
tus non requiritur de neceſſitate ꝙ uide-
rit fieri teſtamentum,uel illud legerit , ſed
ſufficit quòd illud ſit ſibi dictum, uel ſcri-
ptum per literas amicorum . Nota ex hoc
alium modum probandi ſcientiam , quia
probatur eo ipſo quod probaẽ , quod fuit
de hoc facto ſcriptum alicui per literas a-
micorum,uel eo ipſo quod aliquis retulit
ei ita factum ſe habere , unde non poteſt
prætendere ignorantiam,& hunc modum
probandi ſcientiam adde aliis prædictis
321 ſupra.†Item nota ex dictis Barto.in eo-
dem membro,quod in caſibus in quibus
ad faciendum aliquem actum requiritur
quod præcedat fama , ſi quidem præceſſit
fama,& antequam actus geratur ſuperue-
niat fama contraria,quod talis fama con-
traria tollit effectum primæ famę & impe
dit actum gerendam, ſecus ſi actus erat ge
ſtus,& poſtea ſuperuenit, quia non inuali
dat nec reuocat ipſum iam factum.Et hoc
infertur ſecundum Bal.& Ale. hic ad q.de
inquiſitione quę fieri dẽt præcedente fa-

ma,nam ſi ſuperuenit contraria fama an-
te ipſam formatam impedit ea fieri , ſe-
cus ſi poſt. Et ex hoc docet hic Bartolus
aduocatum qualiter debet formare articu
los,ut ſciat ſe coarctare ad tempus ante
322 uel poſt actum geſtum † Item nota ex di
ctis Bartol. in dicto ſecundo membro
quòd communis opinio hominum pro-
bet cauſam iuſtæ credulitatis . pro hoc eſt
text.in l.2.infra qui ordi.in bono. poſſeſſ.
ſeruc.de qua materia uide Bartol. & Ale-
xand.in l.ultim.ſupra de hæ. edit.inſtitut.
ubi per hoc docent notabilem practicam
ad liberandum aliquem a pœna quam for
te incurreret , ſi non probat id quod aſſe-
rit, nam debet articulare quòd de hoc e-
rat communis opinio uel publica uox & fa
ma , uel quod audiuit dici a perſonis fide
dignis & liberabitur, ut ibi per Bartol. &
323 Alexand. † Quibus adde quòd non ſo-
lum publica uox & fama ſeu communis
opinio . præbet hanc iuſtam cauſam credu
litatis, ſed etiam dictum ſeu relatio unius
rei notabilis & fidei digni. gloſſ.eſt ſingu-
laris in l.Titio fundus . infra de condit.&
demonſtr.quam multum exclamat & pro
notabili reddit Bald.ibi.& in ll.iudicia. co
lum.fina.C.de rei uenditio.& Bartol. in l.
ultim. infra pro empto. & Ioann. And.&
Anton. de Butr. & communiter cano. in
capitu.cura.de iure patro. & Iaſ.in repe.
l.admonendi.colum.99.de iureiuran.
324 † Item inquantum Bartolus hic in eo-
dem ſecundo membro circa fina. dicit,
quòd ſi in ueritate hæres eſt inſtitutus ſub
conditione,abſque dubio non poteſt pen-
dente conditione adire.uide eundem Bar-
to.in l. ſi quis extraneus.§. fina. infra eod.
ubi ponit de hac materia unam notabilem
325 diſtinctionem. † Limita tamen iſtud nõ
procedere quando communis &vehemens
opinio hominum erat quòd conditio om-
nino erat purificanda in fauorem hęredis,
& deinde in ueritate ita fuit purificata,
nam tunc poteſt hæres uigore dictæ com-
munis opinionis adire etiam pendente cõ
ditione , quæ aditio confirmatur per ueri
tatem poſtea ſequutam . Ita mirabiliter
tenuit Petr.de Anchar.in conſilio 346. in-
cip.uiſo diligenter & in conſilio 385.inci.
uiſis diligẽter ubi ponit notabilem caſum,
ſcilicet ſi teſtator relinquens uxorem præ
gnantem dicit, quod ſi poſthumus naſce-
retur maſculus , ſit hæres , ſi autem uxor
pareret fœminam , tunc inſtituebat . Ti-
tium hæredem uniuerſalem , & poſthu-
mum ſolum in dotes . Nam ſi adhuc exi-
ſtente uxore prægnante erat communis &
uehemens opin.quod erat paritura fœmi-
nam,& hoc cognoſcebatur ex ſignis po-
tuit interim dictus Titius hæres adire hæ
reditatem,conditione pendente,quæ adi-
tio confirmabitur poſtea per euentum ſub
ſequutum,ſcilicet quia peperit fœminam.
Et iſtud erit magni effectus , quia ſi inte-
rim moriatur hæres poſt aditam hæredita
tem conditione pendente trãſmittet eam
ad hęredes apparente poſtea ueritate q̃d
alias non eſſet . Et illud dictum Petr. de
Anchar.refert Iaſ.in l.certum.colum.fina.
ſupra ſi cert.pet.& dicit quod Petr.de An-
chara.in tali conſi.habuit aliquid ultra ho
326 minem. † Subſequenter nota ex dictis
Bartol.in 3.membro , quod quando pro-
bantur duæ famæ contrariæ,ſtatur illi quę
procedit a perſonis magis dignioribus. Et
hoc facit ad materiam teſtium,nam ſi ſunt
examinati plures teſtes hinc inde , & ſunt
adinuicem contrarij , tunc data paritate
numeri teſtium,datur illis qui ſunt dignio
res & maioris auctoritatis , ut not. plenè
Abb.& Felyn.in capit.in noſtra. de teſtib.
hinc eſt quod ſi pro una parte ſunt exami-
nati duo teſtes maſculi, & pro alia duæ te
ſtes fœminæ contrariæ maſculis , creditur
potius maſculis tanquam dignioribus ſe-
cundum Abb.in capit.forus,de uerbor.ſi-
gnificat.pro quo facit quia mulier non di
citur . teſtis omni. exceptione maior. ut
not.Alexand in conſi 70.col.pen.in 2 uol.
quibus adde Bal.in l.vlt.ſupra de fid.inſtr.
327 † Ad prædicta quæ dixi de fama , adde
notabiliter Lud Rom.in conſ.241. col.1.
ubi dicit ꝙ ſi probatur ſuſpitio fugæ con-
tra aliquem debitorem , ſi ipſe probat ſuã
bonam famam in contrarium non poteſt
capi perſonaliter , quia probatio bonæ fa
mæ eneruat contrariam ſuſpitionem , &
ibi multum eleganter loquitur ad propo
328 ſitum prædictum. † Item illud quod di-
xi quod ſtatur teſtibus dignioribus, limita
ſingulariter niſi teſtes minus digni depo-
nerẽt pro reo,& digniores pro actore quia
tunc creditur minus dignioribus ut reus ab
ſoluatur,

ſoluatur.gloſ.eſt ſingularis in cap.clerici.
81.diſt.per quam ita dixit Abb. in cap. ex
literis, in pe.not.de proba.& Specu.in tit.
de teſte.§.poſtquam.uerſi.porro. & Barba.
329 in addi.ad Abb.in d. capit. forus † Hinc
eſt quòd licet alias plus credatur teſtibus
affirmantibus quam negantibus , etiam
ſi mille eſſent ſecundum Abb.in dicto cap.
in noſtra.in fin.& in capitulo cum in tua.
in 3.no.de teſti.& Bald.in l.data opera.co
lum.22.C.qui accuſa.non poſſ.tamen hoc
non habet locum quando teſtes negantes
eſſent pro reo , quia eis plus creditur, ut
reus abſoluatur , ita per illam gloſſ. in d.
capitul.clerici tenet Fel.in dicto cap.ex li-
330 teris colum.2.in ulti.not.† Super quar-
to membro in quantum Barto.tangit ſi ali
quis dicat ſe filium alicuius & ex aduerſo
negetur , quomodo probabitur hæc fialia
tio ? remittit ſe ad allegata per eum hic.
Tu dic breuiter in hac materia . quòd ad
probandum quem eſſe filium ſufficit pro-
bari eſſe natum in domo conſtante matri-
monio inter maritum & uxorem , quia is
dicitur filius quem nuptiæ demonſtrant l.
filiũ ſupra de his qui ſunt ſui uel alie. iur.
l.ſi uicinis.C.de nup.& no.Abb.& Fel.ple-
nè in cap.per tuas.de probat.
331 † Quod amplia procedere etiam ſi uxor
erat meretrix & miſcebat ſe cum alijs ui-
ris,quia nihilo minus ille,qui naſcitur prę
ſumitur natus ex marito . ita not. Bald.in
dicta l.ſi uicinus.& in rubr.C. de probat.
colum.fin.pro hoc eſt text.in l.miles.§ de-
functo. infra. de adult.& not.Abb.in cap.
tranſmi.colum.2.in fin.extra , qui fil.ſint
332 legi.† Secundo amplia procedere non
ſolum in uiro & uxore,ſed etiam inter cõ
cubinos, nam ille qui naſcitur , præſumi-
tur iuſtus ex concubino retento in domo
ſicut ex marito,ut eſt gloſſ.in capitu. Mi-
chael. de fil.presbit.& nota.Abb. & Felyn.
in dicto capitu.per tuas & Alexan. in con
333 ſil.51.in 1.uolum. †Iſtud tamen intelli-
gitur procedere in eo qui eſt concubinus.
ut ſupra ſecus in eo qui tenet pediſſe quã
in domo,quę pediſſequa parit filium,nam
ille partus non præſumitur filius domini ,
niſi probetur quòd illa pediſſe qua erat
concubina domini , ita ſingulariter tenet
Bartol.in dicta l.filium.colum.2. in fin.ſu
pra de his qui ſunt ſui uel alie.iur.
334 † Prædicta limita non procedere quan-
do probaretur abſentia uiri per nouẽ men
ſes & maxime tempora conceptionis, uel
ſi probaretur quòd uir non fuit uſus cum
uxore,uel fuit infirmus,uel alio modo im-
potens ad coeundum , quia tunc præſumi
tur filius eius.ita not.Bal.in dicta l. filium
colum.1.& Abb. in dicto cap. tranſmiſſæ.
& cap.cauſam quæ.el.1.qui fil.ſint legi .&
335 Fel.in d.cap.per tuas. † Qualiter autem
ſit articulandum in probando filiationẽ
uide Bartol.in l.non nudis.C.de probat.
336 † Super quinto membro collige ex dictis
Bartolus qualiter probatur veritas alicu-
ius rei etiam per diſcuſſionem & inquiſi-
tionẽ,ut ſi perquiritur & nõ inuenitur . Et
nota hunc modum probandi ueritatem,
337 quia poteſt ſeruire ad multa .† Secundo
collige ex dictis Bartol.quòd in dubio qui
libet præſumitur deceſſiſſe inteſtatus , niſi
probetur ex aduerſo quòd fecerit teſtamẽ
tum,cui adde quòd iſta eſt ueritas , & ita
tenent Alexan.Iaſ. & communiter docto.
338 in l. ſi emancipati C. de colla. † in ſexto
membro inquantum Bar.hic format unam
notabilemque & eam indeciſam relinquit,
dicendo quòd de facto pendebat , adde
quòd eam decidit Barto.in l.gerit.colum.
pen. infra eod. & tenet additionem uale-
re,ſed Bald.in l.potuit.in 8.quæſt.C.de iu
re deliber.tenet contrarium,ſcilicet quòd
non ualeat Alexan. hic in fi. remittit ſe ad
dicenda per eum in d.l.gerit,ubi nihil di-
cit,unde tu breuiter tene opin.Bart.in d.l.
gerit, ſcilicet quòd ualeat aditio , quia ue-
rior eſt,& moueor ultra Bart.uno ſolo fun
damento.Nam omnia iura quæ dicunt ad-
euntem debere eſſe certum procedunt in
caſibus in quibus dubietas quæ habet ſe
ad eſſe & non eſſe eſt talis ut ſi haberet ſe
adeſſe,aditio ualeret & ſi ad non eſſe adi-
tio non ualeret,vel econtra,& idem in re-
pudiatione , hoc potes clarè percipere ex
omnib. exemplis & requiſitis ſupradictis,
ſed ĩ caſu iſto ſiue dubietas habeat ſe adeſ
ſe,ſiue de non eſſe,ſemper & in omnem e-
uentum aditio ſortietur effectum, ergo ſi-
ne dubio debet ualere, & ita teneo . Non
obſtat quod dicit Bald. in d. l. potuit quia
fragilem rationem adducit , quæ tollitur
per hoc quod in omnem euentum induci
tur eadem aditio in effectu .

339 † Vltimo inquantum. Bartol. in ſeptimo
membro in fina. uerbis dicit quòd quan-
do eſt delata hæreditas pupillo ſufficit ſcien
tia tutoris poſſit adiri. Ex hoc infero quod
ſi moriatur pupillus hæreditate non adita,
tranſmittit ius deliberandi ad hæredem, li
cet ipſe neſciuerit hæreditatem ſibi delatã,
& ſufficit quod tutor ſciat. ita in terminis
tenet Bar. in l. cum antiquioribus in fi. C. de
iure delib. & ibi etiam Alex. in pen. colum.
Et procedit hoc ſecundum Bar. ibi, ſiue pu-
pillus ſit infans ſiue non, item procedit etiã
ſi tutor non fecit inuentarum nec alia ſo-
lennia. ita tenet Bar. in l. ult. C. de tut. & cur.
340 qui ſatiſ. non dede. † Hoc tamen limita,
dummodo tutor ſuperuiuat tempore mor-
tis pupilli. ſecus ſi primo moriatur tutor ita
tenet Bar. in conſi. 178. incipien. Peruginus
& in conſil. 132. incipien. domina Cecilia.
Et per hæc ſit expedita præſens repetitio.
Laus Deo immortali optimo. Et fuit hæc
repetitio expedita per me Robertum Maran
tam Venuſinum V. I. D. In Ciuitate Melfi-
cti de prouincia terræ Bari in partibus Apu-
liæ, ſub anno domini Milleſimo quingen-
teſimo decimoſeptimo. Die uigeſimonono
Menſis Decembris, 5. indictionis, incœpta
tamen fuit per me ſcribi & componi ſub
die uiceſimoquinto menſis Nouembris an-
ni eiuſdem. In die Beatæ Catharinæ. Conti-
nuatis tamen abſque intermiſſione lucubra
tionibus.

REPETITIO LEGIS, SI ACTOR. ff. de Procuratoribus edita per

PRAECLARVM IVRIS VTRIVSQVE DOCT. Dominum Robertum Marantam Venuſinum.

SI Auctor. Iſta l. eſt breuis &
multum difficilis in text. & in
glo. præſertim propter uerita
tem lecturarum, & habet ma-
teriã ualde notabilẽ & in pra
ctica quotidianam, unde pro eius clariori
intelligentia & eorum quæ tradũtur in gl.
& Bart. præſuppono quòd procuratorum
duæ principaliter dicũtur eſſe ſpecies. Qui-
dam dr̃ procurator ſimpliciter, & quidã ꝓ-
1 curator in rem ſuam. † Procurator ſimpli-
citer dicitur ille, qui aliena negotia manda
to domini adminiſtrat, prout ita diffinit
iuriſconſultos. in l. ſupra eo. ideo autem di-
cit aliena negotia, quia in proprijs nego
tiis non dicitur quis procurator, cum in
illis non cadat mandatum l. 2. in fin. infra
mand. & nota. Bartol. in dicta l. 1. ſupra eo
dem in re enim propria quilibet eſt mode-
rator & arbiter. l. in re mandata. C. manda.
item ideo dicit mandato quia ſine manda-
to non dicitur procurator, ſed potius ne-
gotiorum geſtorum. unde tunc habet lo-
cum titulus de negot. geſtor. ut probatur
2 in l. 2. & infra. de nego. geſto. † Inducitur
autem iſtud mandatum procuratorium nõ
ſolum per expreſſam confeſſionem man-
dati, & procurationis, ſed etiam per tra-
ditionem inſtrumenti continentis, nam
eo ipſo, quòd debitum quis comparet in
iudicio tanquam procurator & producit
inſtrumentum debiti, præſumitur ex hoc
procurator. ut admittatur ſaltem cum
cautione de rato, ut not. Bartol. in l. uul-
go in fin. infra de admin. tuto & idem Bar
tol. in l. 3. §. cauſę. infra de cau. edic. & Bal.
in l. ſi qua per calum. in fin. C. de epiſcop.
& cleric. & Bald Angel & Imol. & Paul. de
Caſt. in l. Meuia. infra. ſolut. matrimo. licet
aliter teneat Bald. in l. 1. C. de procurat. &
in l. labeo. ſupra de pac. tamen opin. Bart.
præcedens eſt magis communis, quia te-
net Imol. in capitu. coram. de offic. dele. &
ibi etiam Felyn. plenè tangit, & dicit illam
eſſe communem opin. Illud autem quod di
xi requiri cautionem de rato, intelligitur
quando producens inſtrumentum, non
probaret quod dominus tradidit ſibi in-
ſtrumentum, ſed fundat ſe ſolum ſuper prę
ſumptione quę oritur ex ipſa oſtenſione
inſtrumẽti, nam ſecus eſt ſi probaret quòd
dominus tradidit ſibi illud inſtrumentum,
quia ex hoc inducitur mandatum plenum,
nec eſt neceſſe aliter de rata cauere, ſed
indiſtincte admittitur ita tenet Bald. Imo.
& Felyn. in dicto capitu. coram. & Alexan.
in dicta l. uulgo. in addit. ad Bartol. ſicut di
cimus in uxore, quæ eo ipſo quòd tradit
inſtrumentum debiti marito ſuper para-
phernalibus, cenſetur ipſum facere procu-
ratorem & dare ſibi mandatum, ut not. gl.
& Bartol. in l. ultim. C. de pact. conuen. &
in l. maritus. C. de procurat. & Bald. in l.
3 filius. C. de pact. † Item dicitur in diffini-
tione, mandato domini &c. Ideo enim
dicit domini, & cæ. quia procurator non
poteſt conſtitui niſi a domino litis, ſecun-
dum gloſſ. & Bartol. in dicta l. 1. ſupra. eo.
Ex hoc ſequitur quòd tutores & curatores
ante litem conteſtatam non poſſunt pro-
curatorem conſtituere, quia non ſunt ue-
ri domini, ſed debent conſtituere actorem.
l. neque tutores, & ibi Bartolus, & Bald. &
communiter doctores. C. de procurato. &
iſtum actorem debent conſtituere cum de-
creto & authoritate iudicis, alias ſi actor
non fuerit eo modo conſtitutus non ua-
let conſtitutio actoris & uitiatur proceſ-
ſus, ut nota. gloſſ. & Bartol. in dicta l. ne-
que tutores. & gloſſ. in l. ſi actor. C. de ap
pellatio. & habetur in deciſio. 262. conſi-
lio Neapolit. in uerſicul. tertio ille &c. pro
hoc text. in §. fin. inſtitu. de curato. Poſt ue-
ro litem conteſtatam. poſſunt tutores &
curatores conſtituere procuratorem ſi-
ne alio decreto iudicis, quia tunc ſunt

effecti domini litis, vt dicta l. neque, tuto-
res.in fin.& prædictis adde Paul. de Caſtr.
4 in conſil. 414. colum. 2. in 2. uolum.† Ad
unum tamen eſt aduertendum quòd quan
do tutor vel curator conſtituit procurato-
rem in caſu permiſſo, talis procurator non
dicitur procurator pupilli uel adulti, ſed ip
ſius tutoris uel curatoris. vnde in ſuo libel
lo debet comparere tanquam procurator
tutoris non autem pupilli, alias non præce
deret ita tenet Pau.de Caſt.in conſi.16.col.
1.in 1.volu.Ex prædictis ergo habes opti-
mam practicam repellendi procuratorem
& annullandi proceſſum per eum fabrica-
tum , ut quando eſſet conſtitutus per tu-
torem ſine decreto iudicis ante litem con-
te.ſecus ſi eſſet conſtitutus ab ipſo pupillo
cum auctoritate tutoris, quia ualet conſti-
5 tutio, ut eſt tex.in d.l.neque tutores.† Secũ
do ſequitur ex dicto uerbo, domini, ꝙ pro
curator ante litem conteſtatam non poteſt
alium procuratorem ſubſtituere, quia non-
dum eſt effectus dominus litis, niſi habeat
expreſſum mandatum à domino ut poſſit
alium ſubſtituere, quia tũc poteſt etiam an-
te litem conteſtatam ſubſtituere alium . ut
eſt tex.in c.1.de proc.li 6.& no.Bar.in l. 1.
ſupra eo.& moder. communiter in l.quod
quis.C.de proc.ubi eſt tex.de prædictis poſt
uero litem conteſtatam procurator efficit
dominus litis, in tantum ꝙ non poteſt dñs
ulterius iudicium in ſe ſuſcipere , nec pro
curatorem reuocare ſine cauſa.tex. eſt in l.
procuratorib.C.de proc.& ibi Bal. & doct.
in d.l.ꝙ quis & l.poſt litem.ſupra eo. & tũc
poteſt proc.indiſtincte alium ſubſtituere.ut
6 d.cap.1.de proc.lib 6 † Ex quibus ſequitur
alia optima practica annullandi proceſ-
ſum, ꝙ ubicunque eſt fabricatus proceſſus
cum procuratore uſque ad litis cõte.inclu-
ſiue, non poteſt ulterius in illa cauſa citari
dominus ad litem in aliquo actu , ſed tan-
tum procurator: imo ſi citaretur dñs & nõ
procurator , & dominus non compareret,
non poſſet fieri actus in eius contumacia &
factus non ualeret. Ita notanter tenet Bar.
in d.l.procuratoribus. ubi dicit ita conſu-
luiſſe dominum Lambertinum de rampo.
Idem tenet Bar.in l.mutati ſupra eo.& in l.
furioſo.infra de re iud.& in l.1.col.2.uerſi.
Item quæro &c. C.de ſent.& Bal.in l.ſi quã
do in 7.q.de teſt.C.& Ab.in c.2.col. pen.&

ibi etiam Fel.in pe.col.de teſt.& Alex.in d.l.
7 procuratoribus. † Limita tñ prædictã con-
cluſionem non procedere qñ procurator eſ
ſet abſens uel infirmus, quia tunc ſufficeret
citari dñm & ualere actus in eius contuma
ciam factus ita limitat Alex.in d.l.procura-
toribus.& Gem.in c.ſi quem. verſi. ſecus.in
8 ſexto no.per illum tex.de proc. l. 6. † Item
illud quod dixi, ꝙ quando quis habet man-
datum ut poſſit ſubſtituere, operatur etiam
ante lit. conte.per d.c.1.intellige, ꝙ hodie
eſt limitatum in hoc regno peritum magnę
curiæ in nu.121.qui incipit. Item ſi procu
ratori,&c.ut procedat ita demum ſi in pro
cur.eſt expreſſe ſpecificatum , ut poſſit ſub-
ſtituere ante litem conteſ. ſecus ſi ſimplici-
ter diceret cum prãte ſubſtituẽdi, quia hoc
non obſtante non põt ſubſtituere niſi poſt
9 lit.cont.ut dr̃ in dicto tit. † Item illud ver-
bum domini, poſitum in diffinitione procu
ratoris, licet non ſe extendat ad tutores &
curatores & alios adminiſtratores, qui ad-
miniſtrant ad aliorum utilitatem , qui non
poſſunt facere procuratorem ante lit.con-
teſt.tamen ſecus eſt in illis adminiſtratori-
bus qui adminiſtrant ad propriã utilitatẽ,
& fructus percipiunt, quia poſſunt conſti-
tuere procuratorem ante litem conteſt. qa
domini æquiparantur , ratione fructuum.
Exemplũ eſt in prælato, qui poteſt procura
torem indiſtincte conſtitituere; ut in §.reue
rẽdiſſimi.uer.ſi quando in auth.de ſan. epi.
& tenetur Bar.in d.l.neq; tutores.C.de ꝓc.
10 & in l.1.ſupra eo.† Idem etiam procedit in
patre adminiſtrante bona aduentitia filij,
quia ex quo facit fructus ſuos hodie per l.
1.& quæ ibi habentur.C.de bo.mater. & l.
cum oportet.C.de bo.quæ libe.poteſt pro-
curatorem conſtituere in cauſa aduentitia
filij, ut tenet Bar.in d.l.neq; tutores. & idẽ
Bar.& Bal.in d.l. 1.per illum text.C. de bo.
ma.& in tali conſtõne procuratoris non re
quiritur conſenſus filij , niſi ſolũ in conte-
ſtatione litis facienda per dictum procura-
torẽ.ita tenet Bal.in l.ult.§.ubi autem.C.de
bo.quæ lib.& Alex.in addi.ad Bar. in dicta
11 l.1.C.de bo.mater.† Prædictis adde unam
optimam practicam, inquantum dicitur,
quod procurator conſtituitur mandato do
mini , ſuper hoc habemus in regno unam
pulchram limitationem , quæ eſt , quòd ſi
quis ſiue actor, ſiue reus comparuit primò
per-

perſonaliter in iudicio ad faciendum pri-
mos actus,& deinde uellet conſtituere pro
curatorem, non poteſt id facere niſi poſt li-
tem conteſtatam per eum, licet ſit dominus
& principalis. Ita de hoc eſt unus ritus ma-
gnæ curiæ uicariæ in num. 144.qui incipit.
12 Item ſi aliquis &c.† Inquantum aut ſuper
iſta materia multum conſideratur litis con
teſtatio. Adde quod hodie in regno omnes
cauſæ ciuiles ſunt ſummariæ per cap. dete-
ſtantes,& per regiam prag.primam, quæ in
cipit diſpendia , adeo quod in eius non re-
quiritur litis cõteſtatio,& tunc ille primus
actus, qui fieret immediatè poſt litis conte
ſtationem, quando requiritur, habet uim li-
tis conteſtationis in cauſis in quibus non
requiritur , & operatur eundem effectum
quem operatur litis conteſtatio. ita tenent
Bal.& Bar.in l.nihil.& in l.nulla.C.de pro
cur.& Car.in cle.cõſtõnem.§.fi.in fi. de ele.
& Lud.Rom.in conſi 174.& Abb.in c.inſi-
nuante.in fin.de offi.deleg.& Fel.in c. olim
de accu.& Pariſ.in tract.ſind.in uer.ſenten
13 tia in 4.colum. † Procedo nunc ad ſecun-
dam ſpeciem procuratorum.ſ. ad procura-
torem in rem ſuam , ſuper quo eſt ſciendũ
quòd procurator in rem ſuam conſidera-
tur dupliciter. ſ. primo modo ex parte acto
ris ſecundo ex parte rei. Ex parte actoris is
dicitur procurator in rem ſuam , cui ſunt
ceſſæ utiles actiones a domino uel manda-
tæ directæ, ſeu earum exercitium ad utili-
tatem ipſius procuratoris . probatͬ in l.qui
ſtipendia.& ibi Bar.& omnes doc.C.de ꝓc.
& in l.1.C.de act.& obli.& in hoc differt a
procuratore ſimplici, quia ille procurat ad
utilitatem domini, non aũt propriam , iſte
14 uero ad propriam utilitatem.† Super quo
eſt aduertendum præſupponendo prius
quòd actiones directè & iura directa ſunt
ita fixa & radicata in perſonam domini ꝙ
non poſſunt aliquo modo ab eius oſſib. ſe-
parari. l. quis ergo caſus. & ibi gloſ. & l.ſi
Sticho infra de pecul.& not.gloſ.in leg. 3.
15 in prin.infra pro ſocio. † Hoc præſuppoſi
to dico ꝙ procurator in rem ſuam poteſt
conſtitui altero de quatuor modis, de men-
te moder.in d.l.qui ſtipendia. Primo modo
ſi ſibi cedatur actio utilis & mandetur di-
recta, ita ut utranque habeat, & tunc habe-
bit utilem,& exercitium directe, quia ipſa
propriè directa cedi non poteſt, nec tranſit

decedente in ceſſionarium, ſed remanet af-
fixa eius oſſibus, ut ſupra dixi. Secundo mo-
do quòd ſibi cedatur ſolum utilis & non
mandatur directa , & tunc ſolum utilem
actionem nomine proprio poteſt intenta-
re. Tertio quod ſibi mandetur directa tan-
tum & non cedatur utilis, & tunc habebit
ſolum exercitum directæ actionis, quam
intentabit nomine domini cedentis, ſed ad
ſuam propriam utilitatem, non autem po-
teſt tunc utilem nomine proprio intentare
cum illam non habeat . ita hæc omnia pro-
bantur in gloſſ. Barto.& Bald. in d.l. 1. C.
de ac.& ob.& in l.ſi in ſolutum.eo. titu. &
in l.illam.C.de dona.& in l.ulti. & ibi glo.
16 & Bald.C.quando fiſcus uel priua.† Quar
tò modo conſtituitur procurator in rem
ſuam ſi aliquis donat alicui inſtrumentum
debiti ꝙ habet contra alium , nam cenſet
ei donare non ſolum illam chartam , ſed
etiam totum debitum ibi comprehenſum,
& ſic inducitur quædam ceſſio, per quam il
le donatarius efficitur procurator in rem
ſuã, ita tenet Bal.in d.l.ult.C.qñ fiſ. uel pri-
ua.& Bal.Ale.& Imo.in l. Meuia infra. ſol.
17 mat.† Et ex prædictis colligi põt quæ ſit
differẽtia intercedere & mandare actionẽ,
nam quando mandatur actio, transfertur
ſolũ exercitium directarum, ſed quando ce-
ditur, transfertur utilis quam poteſt ſuo no
mine ceſſionarius intentare, ita hanc diffe-
rentiã declarat Bar.in d.l.1.col.pe.C.de ac.
& ob.& ibi etiã gl.Et ibidẽ dicit quod quo
ad cedentem, nulla eſt differentia in effectu
quia ſuper directę remanent penes ipſum
cedentem, ſed bene eſt differentia reſpectu
ceſſionarij, qui poteſt intẽtare nomine pro-
prio uel nomine cedentis, ſecunda quod eſt
ſibi actio ceſſa uel mandata, tamen ſemper
ad ſuam utilitatem agit , ut ſupra fuit di-
18 ctum.† Ex hoc ſequitur quod non dicetur
proprie procurator cum non competat ſi-
bi diffinitio procuratoris tradita in l.1.ſu-
pra eo.cum non adminiſtret negocia alie-
na, ſed propria, vnde per hoc non compre-
henderetur in ſtatuto loquente de procura
tore.ut not. Bal .Alex.& communiter doct.
in d.l.qui ſtipendia & Bal. in l.c.1. ſupra eo.
& Bald.in l.1.in 5.q.C.d ac.& ob. cum ſta-
tuta debeãt ſtrictè intelligi in caſu proprio
& uero, non autem in caſu ficto l.ult.C.de
his qui ue. æta. impe. & l.3 §.hæc uerba.eſt
2.&

2. & ib Bart.infra de neg. geſt. &.l.1. §.ſi is
19 qui nauem infra de exerci,†Item inquantū
ſuperius dixi circa conſtitutionem procu-
ratoris in rem ſuã, ꝙ qñ ceditur ſibi utilis
tantū & non mandat̃ directa non pōt intē
tari exercitiū directa;ū intellige iſtud ſanè
procedere in duob. tantum caſibus, uide-
licet primo qñ expreſſe ageretur,ꝙ non ſit
mandata directa, & ſumus in ceſſione ho-
minis,quia tunc ſtamus conuentioni, cum
contractus legem accipiat à conuentione
partium.l.1.§. ſi conueniatur infra depo. &
l.ſi ut certo §.nunc uidendum infra cōmo.
&c.contractus de reg.iu.li.6. & no. Soc. in
conſ.167.ver.poſtremo.in 2. vol. Secundo
procedit in illis caſibus, in quibus utilis a-
ctio tranſit ipſo iure ſine ceſſione,prout eſt
qñ uenditur hæreditas,uel qñ datur nomē
debitoris inſolutum,nam tunc non tranſit
exercitium directarum,niſi mandetur, ita
loquitur tex.in l.vl.C.qñ fiſ.uel priua. ſecus
eſt quando ceſſio fit ab homine, quia licet
non mandet directa tñ ipſo iure tranſit ea
rum exercitium cum ipſa ceſſione. ita no-
tanter tenet Bal.in d.l.1.col.3.ver.circa pri
mum.C.de ac.& ob.ubi ita diſtinguit inter
ceſſionem legalem& hominis,per tex.in l.ſi
procuratorem.§.fi.in fi.infra manda.& ipsū
20 ſequitur Ale.in d.l.qui ſtipendia † Vnū tñ
nota perpetuo in hac materia,ꝙ licet ceſſio
narius habeat actionem nomine proprio,
& ad ſuam utilitatem, non tamen dicitur
creditor eius contra quem eſt ſibi facta ceſ
ſio,nec ille dicitur ſuus debitor.l.planè in-
fra fa.erc.& ibi hoc dicit Bal.ex quo infert
ibi Bal.ꝙ ſi ſtatutum dicat ꝙ debitor poſ-
ſit capi ad inſtantiam creditoris, non pote-
rit capi ad inſtantiam ceſſionarij agentis
utili nomine proprio,quia non dicitur cre
ditor proprie,niſi agat actione directa ſibi
mandata nomine cedentis, tanquam pro-
curator, quia tunc capi poſſet ſecundum
Bald.ibi.Adde quòd cōtrarium tenet idem
Bald.in l.per diuerſas.in 10.quæſt. C. man.
& Bald.in l.ſi ſic §.fin.infra de le.1. & Bal.
in l.1.colum.fi.& ibi etiam Ale.in pe. colu.
infra.ſi cer.pe.& Ale.in d.l.ſi ſic.in fi.& Bar
to in l.1.uer.quæro ex forma ſtatuti.&c.in-
fra de ac & ob.& Bal.in l.ex legato.in fi. C.
de l.& Lud.Ro.in conſi.141.in quib. locis
cōiter.cōcluditur ꝙ ceſſionarius numerat̃
inter creditores,& includitur in dicto ſtatu
to.vnde pōt uigore dicti ſtatuti facere capi
debitorem ceſſum, & inſtrumenti executio
ita poterit peti ad inſtantiam ceſſionarij, ſi
cut ad inſtantiam cedentis pro uidetur tex.
in l.2.C.de do.& hæc uidetur magis com-
munis opin.Ad illam l.plane potes reſpon-
dere,quòd uerum eſt & directo non dicitur
creditor, ſed utiliter: ſicut dicit ibi gloſ.
21 † Et ex prædictis ſequuntur duo corrola-
ria optima in practica, primum eſt, quod
pactum executiuum de capiendo bona
propria auctoritate de quo in leg. credito-
res.C.de pig. transfertur in ceſſionatium,
adeò quod poteſt uigore inſtrumenti cape
re bona debitoris ſicut poteſt cedens, ita in
terminis tenet Bald. in capitu. primo, §. ſi
quis vero de na.iur.fir. & Pau. de Caſtr. in
conſi.59.in fin.in 2.uolum. & Alexand. &
Iaſ.plenè in l.1. §. uſufructuarius. infra de
22 ope.no.nunc. † Secundum corrolarium ſe
quitur,ſi eſt verum, ꝙ ex quo hodie per ri-
tum magnæ curiæ uicariæ poteſt creditor
præſentare inſtrumentum criminaliter uia
extra ordinaria & executiua, cuius uigore
poteſt debitor carcerari, niſi incontinen-
ti doceat de iure ſuo, ut eſt ritus, qui in-
cipit, item ſi qui debitores,ſequitur ex hoc
quòd ceſſionarius habens inſtrumentum
liquidum poſſet dictam viam executiuam
exercere contra debitorem,facto prius præ
ambulo ſuper probatione ceſſionis, ſicut
fit præambulum in hærede agente iuxta for
mam alterius ritus ſub rubr. de præambu-
lis.Verum licet de mero iure iſta concluſio
poſſet ſuſtineri prædictam rationem, tamē
intellexi quòd magna curia in ciuitate Nea
poli hoc non ſeruat de facto, quia non ad-
mittit ceſſionarium ad præſentandm in-
ſtrumentum ſecundum formam illius ritus
per illam rationem, quia ad hoc ut poſſit
eo modo præſentari inſtrumentum, de-
bent iuramentum in eo eſſe præſtitum de fa
cie ad faciem, ut habetur in dec.64.conſi.
Neapo.tamen hæc poſſet tolli. per id quod
dicimus de hærede,qui præſentat,& tamen
iuramentum non eſt præſtitum de facie ad
23 faciem. † Quia tamen ſuperius dictum
fuit quòd procurator in rem ſuam poteſt
intentare utilem actionem nomine pro-
prio & exercitium directè nomine ceden-
tis,quomodo poteſt cognoſci, quando in-
tentat utilem & quando directam in hoc.
breuiter

breuiter eſt communis opi. Bart.Bald. Ale.
& communiter doct. in l. qui ſtipendia. C.
de procu. quod iſtud cognoſcitur ex con-
cluſione libelli,nam ſi petit reum condem-
nari ſibi procuratorio nomine cedentis,cē-
ſetur intentare directam, ſi uero petit ſibi
condemnari proprio nomine tunc cenſe-
tur intentare utilem, debet tamen tunc fa-
cere mētionem de ceſſione in libello, alias
non procederet, & eſſet inepta ut no.Alex.
in conſi.138 colum.2.uer.2. ex alio &c. in
24 2.no. & Bar. in d.l.qui ſtipēdia.†Quid au-
tem ſi ex libello non appareret clare quam
actionem intentat, an poſſit compelli ad
inſtantiam rei conuenti declarare utrum
uelit intentare utilem uel directam? dic
quod ſic ita tenet Bart. in l.ſi duo.infra. de
ſolu. & Bald. in l. ſi quis in rem infra. eod.
25 †Quę autem utilitas reſultet an qs intētet
actionem directam uel utilem, dic quòd
multæ ſunt utilitates quantum prima eſt
quod ſi intentat directam tenetur ante li.
contr. adere copiam inſtrumenti ceſſionis
aduerſario.pro limitatione ſuæ perſonæ.ſe
cus ſi intentat utilem quia non tenetur, ita
tenet Bar.in d.l.ſi duo infra de ſo.& Bal.in
leg.1.in 4.q.C.de act.& ob.& in d.leg.ſi ſti-
pendia in fi. & Fel. in cap.1.colum. antep.
26 uer.5.de prob.† Secunda utilitas eſt, quia
ſi intentat directam tenetur defendere ce-
dente in cauſa reconuentionis,niſi eſſet ceſ
ſionarius ex cauſa oneroſa & ſine fraude
iuxta tex. in l. ſi quis in rem infra eo. ſecus
eſt ſi intentat utilem, quia tunc nullo mo-
do tenetur cedentem defendere,ſecundum
gloſſ.& Bart.in d.l.ſi quis in rem. licet Bar.
27 ibi contrarium teneat.†Tertia utilitas eſt,
quia quando ceditur alicui aliqua actio pri
uilegiata ex perſona cedentis ſi intentat
directa, gaudet priuilegio illius actionis,
ſecus ſi intentat utilem ita tenet Bald. in l.
1. colum.4.in fi.& ſeq.C. de priuil. dot. &
in l hæredem,& ibi Alexand.in addi.ad Bal.
C.de hær. ac. de qua materia habetur per
Bar.& in leg. poſt dotem.in fi. & ibi etiam
28 Alexand.& doc.infra ſol.mat.†Quarta uti
litas eſt,quia ſi cedens ſi excommunicatur,
repellitur ceſſionarius intentans directā.
quia obſtat ſibi exceptio excommunica-
tionis ex perſona cedentis ſecus ſi intentat
utilem, ita tenet Abb. in c. licet undique.
29 in fi. & ibi etiam Fel.de offi. dele.† Quin-
ta utilitas eſt, quia ſi eſt facta ceſſio alicui
qui poteſt habere reū ad forum ipſius acto-
ris licet competeret exceptio declinatoria
contra ipſum cedentem,non tamen compe
teret contra ceſſionarium priuilegiatum
ut ſi forte eſt ciuis Neapolita. ſi agat actio-
ne utili, ſecus ſi directa ita eſt deci. conſi.
Neapo.in nume.74. quia hæc exceptio co-
hæret perſonæ, & non opponitur contra
ceſſionarium, cum ſit alia perſona, per ea
quæ no.Bal.in d.l.ſi quis in rem infra eo.&
Dyn.1.in c. ſi quis in ius. de reg.iur.lib.6.
30 †Sexta utilitas eſt quia ſtāte ſtatuto quòd
inter coniunctos cauſa cōpromittatur pro
ut eſt in regno regia pragmatica, quæ in-
cipit odia, ſi coniunctus cedat actionem
non coniuncto & ceſſionarius agat utili
actione non poteſt contra eum opponi ut
cauſa compromittatur cum ipſe non ſit
coniunctus,ſecus ſi agat directa.ita habe-
31 tur in d.dec.74.conſi.Neap.†Septima uti-
litas eſt,quia ſi in terminis huius l.noſtræ
procurator in rem ſuam dum offert ſe li-
ti,fuit tacite admiſſus per partem & nō op
poſuit in primis actis,non poteſt alterius
pars opponere in proceſſu iudicij ut com
pareat principalis,quando intentauit uti-
les,ſecus ſi directas intentauit nolle ceden
tis,quia tunc in quacunque parte iudicij
poteſt aduerſarius iſtud petere quòd com
pareat principalis ita tenet Bal.hic in ſecu
da lec.huic l.in fi.p tex.in.c.1.de iud.lib.6.
& per ea quæ habentur in l. ul.C.de proc.
His igitur pro aliqua.ſi intelligentia di-
cendorum ſic præſuppoſitis deuenio ad l.
ipſam, quæ ſecundum commune ſumma
rium doc.h.d.iuncta gl.Actor poteſt con-
ueniendo eligere dominum potius,quam
procuratorem in rem ſuam,ſi dominum
putat legaliorem.h.d uel aliter.in thetraſti
co.Si liti ſe offert propriam qui poſtulat
in rem.Et potius actor adeſſe uelit,id ſibi
iure licet dicat magis eſſe fidelem,ſi domi-
num aut melius noſcere facti putet,h.d.cū
gloſ.caſus in iſta,l.ita poteſt poni ſimplici
ter & ſub nube propter uarietatem lectu-
rarum.Quidam erat mihi debitor in cen-
tum conueni ipſum in iudicio,quem cum
conueniſſem,quidam alius tertius obruliſ
ſe liti tanquam procurator in rem ſuam
uolendo ſuſcipere in ſe periculum, cauſæ
quod ad eum ſpectaret commodum & in
commo-

commodum, ego replicabam compareat
principalis qui eſt legalior magis factum
nouit, quia cum eo, uolo litigare & non
te cum dubitatur an debeam audiri? & vi-
debatur dicendum quod non quia procu-
rator in rem ſuam habet ius comparendi
in iudicio & litigandi l.ult. C. quando fiſ.
uel priua.& l.2.C.de don.ergo lege permit
tẽte admitti debet. Præterea is qui ſe offert
liti admittitur,& cum eo iudicium fabrica-
tur l.is qui ſe obtulit.& l.ſinautem. in prin.
infra de rei uen. tamen determinatur con-
trarium & ratio decidendi eſt,quia actor di
cit principalem eſſe legaliorem, & magis
informatum de ueritate,unde facilius liti-
gabit cum eo quam cum iſto procuratore
in rem ſuam,qui fortè eſt homo cauilloſus
& malæ conſcientiæ & non habet eam no-
titiã de facto, & ideo actor auditur in hoc
caſu.Et ſic non obſtant rationes dubitan-
di. Doctores non colligunt aliquod nota-
bile ex iſta l.propter eius breuitatem,tu ta-
men nota ex iſta l.iuncta gloſſ. quòd actor
habet electionem litigandi cum reo princi-
pali,uel cum procuratore in rem ſuam, ſi
eſt legalior,& magis inſtructus de facto li-
tis.& ſic licet alias procurator in rem ſuã
ſit admittendus in iudicio ad litigandum,
ut d.l.qui ſtipendia.C.de procur. cum ſimi-
libus,tamen ſi eſt aliquis homo cauilloſus
qui multum uexaret aduerſarium, adeo
quòd dominus eſſet legalior eſt in arbitrio
aduerſarij nolle litigare cum eo ſed potius
cum principali, ut hic concordat text.in l.
1.in fin.cum l.ſeq.& ibi glo. infra de alien.
iud.mu.cauſa fac.Et ita per hanc l.limitan-
tur omnia iura loquentia de procuratore
32 in rem ſuam. † Amplia hanc l. procedere
non ſolum in actore ſed etiam in reo ut ſi
procurator in rem ſuam compareret ex par
te actoris,quia reus poteſt dicere, uolo liti-
gare cum principali qui eſt legalior. ita di-
cit Barto.hic facit tex.in l.cum miles. ff.de
alie.iud.mu.cauſa fac.hæc ampliatio corro
boratur per illam regulam quæ ſe habet
quod ſtatutum in uno ex correlatiuis,cen-
ſetur ſtatutum in alio l.fin.infra de accep.
l.fin.C de indic.uid.tol. unde quod ſtatui-
tur per hanc l. in actore ſtatuitur etiam in
reo & ad ipſum extenditur tanquam ad a-
liud correlatiuum, quod qualiter procedat
33 uide infra ſuper declaratione Bart.† Ha-
bes ergo ex prædictis unam electionem
quam,habet actor in iudicio per leg. adde
quod actor habet aliam electionem in iudi
cijs uidelicet quod ubicunque reus habet
plures iudices competentes eſt in electione
actoris coram quo uelit ipſum conuenire,
& non poteſt reus declinare forum, ita te-
net Bald.in l.cum clericis.C.de epiſcopis,&
cler.& Abb.in cap.cum ſit generale.colum.
1.de for.compet.de hoc eſt gloſſ.in leg.ult.
C.ubi in rem act.& gloſſ.in capi.ſtatutum.
§.cum autem in uerſicu.recuſer. de reſcrip.
lib.6.& Bartolus.in l.ſi per errorem. in fin.
ſupra, de iuriſd.omn.iudic.& gloſſ.in capi.
dilecti. de foro. competen. quod limita
quando plures iudices eſſet competentes
de iure communi, ſecus ſi de iure ſpeciali.
puta ex priuilegio, quia tunc eſt electio rei,
coram quo conueniatur text. eſt in authẽ.
habita.C.ne ſi.pro pa.in uerſi.uerum &c. &
34 not.Bal.in d.l.cum clericis.† Tertiam ele-
ctionem habet actor in iudicijs,ubicunque
debitor promiſit ſibi alternatiuè unum ꝙ
eſt in obligatione,& aliud ad cautelam ip-
ſius actoris, ut ſi promiſi alicui ſoluere cen
tum,uel dare pignus ſeu fideiuſſores, nam
tunc actor poteſt preciſè petere quòd ſol-
uat centum,& non poteſt reus dicere, uolo
dare pignus uel fideiuſſores.ita tenet Bart.
in l. quamuis infra de pig.ac.& Ale. in leg.
4 §.ſi ex conuentione infra de re iu.& Ale.
in l.qui duos infra de leg. 1.& Sal. in l.qđ
fauore.C.de legi.& Iaſ.in l.1.col.2. qui ſat.
cog.& ex hoc limitatur illud quòd uulgo
dicitur,ꝙ in alternatiuis electio eſt debito-
ris,ut habetur in l.plerunq;.§.fi. infra de iu
35 re dot.† Quartam electionem habet actor
uidelicet quando eſt ſibi facta promiſſio in
definita ut ſi quis conſtituat ſibi ſeruitutẽ
eundi per fundum ſuum non ſpecificando
per quam partem fundi, nam tunc electio
eſt actoris per quam partem uult ire,& poſt
quàm elegit ſemel. non poteſt amplius ua-
riare.text.eſt,& ibi Bald.& Flo.in l. ſi cui in
fra de ſerui.& glo.in l.ſi uin.ſupra de ſerui.
36 ruſti.pre.† Quintã electionem habet actor
in alternatiuis remediorum uel actionum,
ut quando actori competunt plures actio-
nes ad idem ſeu plura remedia,poteſt eli-
gere id quod uult,ita tenet Barto.in l.cum
proponas.in fin.C.de tranſ.& Bald. in leg.
1.C.ſi ſer.extre.per tex.in leg.quod in here
dem.

dem.§.eligere infra de tribu.& l.cũ filius.
§.uicarijs infra de leg.2.& Bart. in l.1. col.
2.infra de ac.emp.& Bald.in c. 1.§.ad hoc
col.6.in fi.de pace iur.fir. pro hoc eſt text.
37 in leg.eſt in arbitrio C.de act.& ob.† Sex-
tam electionem habet actor in alternati-
uis locorũ,ut ſi quis promiſit dare centũ
Capuę uel Epheſi,eſt in electione actoris in
quo loco uelit ipſum conuenire, quia ſi eſ
ſet in electione rei,nunquam ſolueret, cũ
ſemp mutaret locũ,caſus eſt in l. non utri
que in prin.& ibi Bar. infra de eo qđ cer.
38 lo.† Septimã electionẽ hẽt actor, q habet
inſtrm debiti,in quo sũt obligata ſibi mul
ta bona exiſtenti pęnes plures & diuerſos
poſſeſſores, nã põt actor eligere quã rem
uult,& eligere unum poſſeſſorẽ,contra cũ
integre ſatisfieri,nec põt ille opponere, ꝙ
plures ſunt poſſeſſores aliorum bonorum,
& ꝙ omnes conueniantur pro rata, caſus
eſt & ibi hoc tenet Bar.in l.creditoris infra
de diſtrac.pig.& idem Bar.in l.Moſchis in
39 fra.de iure.fiſc.† Octauam electionẽ ha-
bet actor in cauſis ſummarijs,quia poteſt
eligere an velit petere in ſcriptis,uel verbo
gloſſ.eſt in clem. ſæpe. §. uerum in uer. ſi-
ue.& ibi Car.in 13.q.de uerb.ſig. debet ta
men ex ore actoris reduci in actis id ꝙ pe-
40 tit.ſecundũ gl.ibi †Nonã electionẽ actor
habet in legatis cũ legaretur incertũ de
certis,fit ſi teſtator habẽs duos ſeruos di-
xiſſet lego unũ ex ſeruis meis Titio,nõ ex
primendo quẽ ſeruũ legaſſet, nã tunc Ti-
tius actor elegit quẽ uult.caſus eſt in l.qui
duos.infra de leg.& not.Barto.in leg.1.in
prin.infra.de optio. lega. ꝙ ſane intellige
qñ uni legaretur ſi uero dixiſſet teſtator
unũ ex ſeruis meis lego Titio,& aliũ Sẽ-
pronio,in iſto caſu illo qui eſt primo noĩa
tus a teſtatore,debet prius eligere.c.ita ſin
gulariter decidit Bar.in d.l.qui duos.& ibi
41 Alex.† Decimam electionẽ habet actor in
caſu multũ notabili.qui ſolet ſæpius acci
dere,quidã ꝓmiſit mihi ꝙ poſſim extrahe
re duo plauſtra lignorũ, uel unũ plauſtrũ
de nemore ſuo extraxi primo unum, volo
deinde extrahere aliud ꝓmiſſor non uult,
ꝗa promiſit unum uel duo, vnde uult eli-
gere unũ,ſed ego uolo eligere duo, dic ꝙ
mea eſt electio,ut poſſim eligere duo, ita
decidit Ia.de Raue.in §. huic autẽ inſt. de
ac.& ibi ſequitur Ia. in l.1. col. 8. ſup.qui
ſat.cog.Allegat ita tenere Pe.de Bellap. in
l.cũ quidã.C.de uer.ſig. per ea quæ uoluit
Bar.in leg.quãuis.infra.de pig. ac. ꝗa hæc
alternatiua cenſẽt appoſita in fauorẽ, cre
ditoris,unde eius erit electio,ꝑ ea quæ di-
cta ſunt,ſupra in tertia electione.Expedi-
tis teſtualibus,uenio ad gl & capio 1.gloſ.
magnam in uer.ſi actor.q̃ gl. pro clariori
intelligentia diuido in duas partes princ.
In prima parte ponit caſum ad hãc l.qua-
tuor modis.in ſecũda parte ꝑ uiam cuius
qõnis,uult tollere unũ contrariũ,ſecunda
pars incipit ibi.ſed ſecundũ hoc &c. Item
prima pars ſubdiuiditur in quatuor parti
culas,ꝓut quatuor ſunt caſus poſitionis,
ſcđa incipit ibi. Et põt poni caſus. Tertia
ibi ſcđo,pone &c.Quarta ibi. tertio ſcđm
42 Ioannẽ &c.† Pro expeditione huius gl. q̃-
ro ſuper ea qualiter põt poni caſus ſuper
iſta l.dicit gl.ꝙ põt poni caſus per l. de il-
lo.& l.electio,infra de noxa.& l. ẽt ſi ſit.§.
itẽ ſi quis dolo.1.de peti.hære. & hoc ſecũ
dum Pla.& adde in quibus locis eſt in po-
teſtate actoris conuenire poſſeſſorẽ, uel
cũ qui dolo deſiit poſſidere, & ſic uidetr
concordare cũ iſta l.Gl.nõ approbat,neq;
reprobat hãc caſus poſitionem,ſed imme-
diatè tranſit ad aliam,tñ de mente Barto.
hic nõ ualet hæc poſitio, quia in illis iuri-
bus poſſeſſor non dicitur procurator, in
rẽ ſua ſed potius uenit,ut dñs in quẽ eſt fa
cta plene alienatio rei petitæ, merito non
conuenit huic l. q̃ loquitur de procurato-
re in rẽ ſuã.Sum,nunc in 2.parte huius gl.
in qua ponit caſum alio modo, uidelicet
ego poſſidebam unum librum quem tu di
cebas eſſe tuum,cõuenisti me rei uendica-
tione ad iſtũ librũ, ego poſt litẽ cõteſtatã,
uel ante alienaui hunc librũ Titio cauſa
murãdi iudicij, tu actor potes conuenire
me alienantẽ,uel illũ Titiũ in quẽ aliena-
ui.gl.reprobat hunc caſum, ꝗa ille Titius
non dr̃ ꝓcurator in rẽ ſuã, ſed potius dñs
cũ ĩ eũ ſit facta alienatio, & trãslatũ totũ
ius ꝙ erat penes alienãtẽ & ſic non conue
nit huic l.ut mõ dixi, ꝗa per iſtas duas ca-
ſus poſitiones inferretur ſecundum Bald.
hic, ꝙ ſi actor conuenit eũ qui dolo deſiit
poſſidere,poſſeſſor cõpareret & uellet ſu-
ſcipere iudicium pro ſuo intereſſe, poſſet
actor dicere,nolo litiga.tecũ,ſed cum pri.
qui eſt legalior,& tñ hoc nõ eſt uerũ quia
iſte

iſte poſſeſſor eſt uere principalis, & repel-
li non poſſet a litigando pro ſuo intereſſe,
vt dicit Bald.hic:nec tunc curatur de lega
liori,& cum hac reprobatione tranſit Bar.
hic.Deinde gl.uolendo ſaluare hanc poſi-
tionem dicit, niſi dicas ꝙ donaui tibi id
ꝙ ex lite fueris conſequutus,quaſi uelit di
cere glo.quòd poſſet poni caſus,quòd ego
conuentus non alienaui proprie librum
cauſa transferendi dominium , ſed tantū
conceſſi ipſum Titio ut defendat ſibi litē
per te motam ſuper illo libr. & donaui ei
omne quòd querit ex dicta lite conſecu-
tus , ut ſi forte obtineat , in totum lib. ſit
ſuus ſi uerò tranſigat , ſit ſuum quicquid
ex tranſactione conſequitur , & hæc fuit
mens huius glo.ita declaratę, tamen gloſ.
non obſtante hac ſaluatione non firmat
pedes,ſed tranſit ad aliam caſus poſitio-
nem.Nota tamen ex iſta glo.multum ſin-
gulariter ſecundum Bar.& Bal.hic, ꝙ quā
do tertius comparet tanquam principalis
& pro ſuo intereſſe non ut procurator in
rem ſuam non poteſt ſibi opponi quòd do
minus eſt legalior,& ſic non poteſt repelli
à litigando. Iſtud præcipitur ex reproba-
tione,quam facit gl.& per hoc habes nota
bilem limitationem ad hanc l.ut non pro
cedat in eo qui comparet ut dn̄s & princi
palis poſſeſſor.Secundo per iſtud dictū ha
bes optimam declarationem ad illa l.de il
lo.& ad d §.item ſi quis dolo, ſcilicet ꝙ in
terminis illarum ll.non poſſet actor repel
lere poſſeſſorem offerentē ſe liti : dicendo
ꝙ principalis qui deſijt poſſidere eſt lega-
lior,quod nota.Sum nunc in tertia par. gl.
in qua pono caſum hæres uendidit hære-
ditatem,in qua hæreditate ego eram debi
tor hæreditarius,emptor conuenit me uti
li actione:ego uolo reconuenire emptorē
ex perſona uenditoris, quia uenditor erat
mihi debitor,& in hac reconuentione uo-
lo,ut compareat uenditor,tanquam prin-
cipalis,& legalior poſſum hoc dicere, ſecū
dum iſtam lec.ſecundum quam iſta l.intel
ligitur loqui in reconuentione , & ſecun-
dum hoc exponeretur ſi actor 1. ſi reus cō
uentns qui in reconuentione eſt actor.gl.
reprobat hunc intellectum per l.2. C. de
pact.& leg.2.C.de hære.uel ac.uen.ubi ha
betur quòd emptor hęreditatis non poteſt
conueniri,niſi ſponte uelit , unde per hoc
excluditur quod ego poſſim hunc empto-
rem reconuenire multū per d.ll. & ſic hęc
lec. non procedit. Deinde gl. uolendo ſal-
uare hanc lec.dicit ſed certe imo eſt bona
poſitio quia aliud eſt cōueniri,& aliud re-
conueniri,quaſi uelit dicere,gl.illę ll. quæ
dicit emptorē hæreditatis nō poſſe conue
niri niſi ſponte uelit, ꝓcedunt in conuen-
tione principaliter facta,ſecus in recōuen
tione,quia pōt inuitus reconueniri, & hoc
uoluit dicere Bar.hic qui cōiter habet cor
ruptus,ibi dum dicit poſtea, ſuſtinet quòd
imò poſſum eū reconuenire, licet nō prin
43 cipaliter &c.† Ex iſta parte gl. ita declara
tę habes colligere naturā reconuentionis
quæ eſt , & in quo differt a conuentione,
quia licet ſit aliquis priuilegiatus ut inui-
tus trahi non poſſet per conuentionem co
ram aliquo iudice,ſi tn̄ ipſe conueniat aliū
coram illo iudice poteſt ibidem inuitus re
conueniri , & hoc eſt inductam per illam
rationem æquitati,traditam in authen. &
conſequenter,& in l.cum Papinianus in fi.
C.de ſen.ubi dicitur,cuius in agendo quis
ſeruat arbitrum eundem habere iudicem
44 contra ſe nō dedignetur.† Hinc eſt quòd
licet clericus non poſſit conueniri coram
iudice laico.cap. ſi diligenti de fo. compe.
& auth.ſtatuimus.C.de epiſ.& cler.tamen
ſi conuenit aliquem laicum coram iudice
laico poteſt coram eodem per conuentum
reconueniri,ut tenet Bar. in dicta authē.
& conſequenter in fi.& glo.in c.1.de mut.
pet.& habetur plene per Fel.in ca. at ſi cle
rici.de iudi.pro hoc habemus in regno ri
tum magnæ curiæ uicariæ in nu. 151. qui
45 incipit.Item quòd clericus.&c. † Vltimo
loco gl.reprobat iſtam caſus poſitionem
ex alia ratione.quia in iſto caſu ceſſio fuit
ex cauſa non lucratiua. leg. ſi qui in rem.
infra eo. quaſi uelit dicere gl.quod iſta ca-
ſus poſitio præſupponit quod hęreditas
fuit empta , & titulus emptionis eſt titulus
oneroſus,& quando quis ſuccedit ex titu-
lo oneroſo , nō poteſt reconueniri ex ꝑſo-
na cedendis,niſi ceſſio ſit facta in fraudē,
ut habetur in d.l.ſi quis in rem,& ibi not.
46 † Circa hanc lec.Bar.hic ſaluat eam ſequē
do opi.Hug.& Iac.But. & intelligit ꝙ hic
emptor hęreditatis ſponte ſe obtulit defen
ſioni in cauſa reconuentionis & ſic ſumus
in terminis.d.l.2.C.de pac.uerū actor uo-
luit

luit potius hęredem tanquam legaliorem,
& ita intelligendo hanc lec. eſt optima ſe-
cundum Bar.ex qua habes notabilem ex-
tenſionem ad hanc l.quæ loquitur in cau-
ſa conuentionis,ut procedat etiam in cau-
47 ſa conuentionis . † Deuenio ad quartam
partem huius gloſ.in quo ponit caſum e-
tiam in cauſa reconuentionis , uerum in
hoc ſolum differt à præcedenti , quia ibi
fuit ceſſio ex cauſa oneroſa , hic autem ex
cauſa lucratiua unde declarando gloſſ. po
ne ſic caſum,ego eram debitor tuus in cē-
tum , ceſſiſti hanc actionem Titio contra
me: Titius egit contra me ex iure ceſſo,&
ſatis dedit de defendendo in alia cauſa,
ad quod tenetur, ex quo erat ceſſionarius
ex cauſa donat.& ſic titulo lucratiuo: dein
de ego uolo reconuenire cedentem , uel
procuratorem ceſſionarium , poſſum hoc
facere quia fuit ex cauſa lucratiua . Et ſi
ceſſionarius ſe liti offert , poſſum dicere ,
compareat,principalis , quia eſt legalior ,
& in hac ultima lec.reſidet gloſſ. item has
duas lec.tenet Barto.hic,& dicit utranque
eſſe bonam , ſed præcedentem eſſe melio-
rem intelligendo eam ſecundum Iac.But.
ut ſupra . Ex prædictis ergo patet quod
habemus hic quatuor lect. quarum primæ
duæ loquuntur in conuētione, & aliæ duę
in reconuentione,prout aduertit hic Bal.
primę duæ fuerunt reprobatę, quia non lo
quuntur in procuratore in rem ſuam ut
loquitur hęc lex , ſed potius in domino,
prætendente principale intereſſe iſtæ ſe-
quentes duæ approbantur hic per Barto.
ut ſupra dixi tamen Bald. hic ſubtiliter cō
ſiderando dicit quod adhuc iſtæ duæ ulti-
mę ſibi non placent,quia non conueniunt
huic l.quæ loquitur in procuratore in rem
ſuam,nam ille ceſſionarius reſpectu recō-
uentionis nullum habet mandatum , nec
dici poteſt procurator in rem ſuam , & ſic
iſta leg.eſt male exemplificata in cauſa re-
conuentionis unde ſecundum Bal. omnes
iſtæ quatuor lecturæ remanent reprobatæ
certè conſideratio Bald. eſt ſubtilis . adeo
quod iſtæ lec.in cauſa reconuentionis nō
48 uidentur carere dubio . †Tamen ad hoc
ut iſta l.reddatur. magis notabilis & am-
pliata puto ſuſtentari poſſe opin. Bartol.
quod imo iſtæ duæ lec.in cauſa reconuen-
tionis procedant & conueniant huic legi.
Et conſidero quòd prima lec.iſtarum dua
rum ponit exemplum in emptore hære-
ditatis reconuento, qui emendo hæredita
tem. cenſetur emere omnia iura actiua &
paſſiua ipſius hæreditatis ſaltem in effe-
ctu, iura enim actiua tranſiuit ipſo iure
utilia in emptorem,l.emptor. C. de hære.
uel ac.uend.paſſiua autem non tranſeunt,
quia ius paſſiuum non poteſt in aliū tranſ
ferri, niſi conſentiente creditore , ut not.
Bal.in l.1.C.de pac.per l.ſi mandato meo.
§. 1.infra man.ueram effectus iurium paſ-
ſiuorum tranſit in ipſum emptorem, quia
licet ipſe non poſſit conueniri inuitus a
creditoribus , ſed ſolum uenditor , tamen
tenetur ſoluere & extraere uenditorem
indemnem.leg.hæreditatem & ibi habe-
tur.infra.de donat.& leg.2.C.de hęre. uel
ac.uen. unde conſidero quod uenditor uē
dendo hæreditatem cenſetur cedere actio
nes actiuas utiles,ut d.l. emptor , & etiam
effectum paſſiuarum , qui ſaltem tacite
ex iuris diſpoſitione cenſetur ei manda-
re quod extrahat ipſum uenditorem in-
demnem a creditoribus hæreditarijs infe-
ctu.per dicta l.2.& d.l. hæreditatem. Mo-
do ad propoſitū,quando iſte emptor ſpō-
te ſe offert ſecundum Bartol. ad defenſio.
uenditoris in cauſa reconuentionis , facit
id ad quod in effectu habeat tacitum man
datum præſupponendo quod debitum re-
conuentionale erat hæreditarium , quia
in effectu ipſe tenebatur illud luere, unde
bene poteſt dici procurator in rem ſuam,
& ſic remanet reſtricta iſta ſaluatio Bart.
ſolum in debito hæreditario , ſed ſi debi-
tum eſſet extraneum & ex alia cauſa quā
ex cauſa hæreditaria tunc d.hæredem.op.
Bald.quia tunc non poſſet dici procura-
tor in rem ſuam aliquo modo in cauſa re-
conuentionis.Eodem modo conſidero in
4.lec.C.poſſit ſaluari gl.& Bald. ab impu-
gnatione Bar.qa in ea ceſſionarius erat ex
cauſa lucratiua , qui ipſo iure tenetur de-
fendere cedentem in cauſa reconuentio-
nis,leg. ſeruum quoq.§.fi.infra eo. & not.
gloſſ.in d.l.ſi quis in rem . infra eo. unde,
cum creditur ſibi actio ex cauſa lucratiua
cenſetur , ceſſa cum hoc onere defenden-
di,& ſic ſaltem tacite ex iuris diſpoſitio-
ne ſeu interpretatione cenſet ad hoc habe
re mandatum,unde poteſt dici ꝓcurator
in rem

in rem ſuã,ſicut in ſimili dicimus quando uendo hæreditatem, nil cedo expreſſe, & tamen ipſo iure tranſeunt utiles actiones. ut d.l.emptor. Eodem modo quando datur nomen debitoris in ſolutum, ipſo iure ex diſpoſitione legali tranſit utilis actio,l. ſi.C.quando fiſc.uel priua.& tamen dicitur ille procurator in rem ſuam ex parte actoris,ita ergo eſt dicendum ex parte rei, & ſic remanet defenſata opi. Bar.per quã habemus extẽſionẽ ad hanc l.ut ꝓcedit ẽt in

49 cauſa.reconuentionis. † Capio 2. partem principalem huius gl.in qua quærit ad q̃d prodeſt facere ꝓcuratorẽ in rem ſuam, ſi habet neceſſe litigare ad uoluntatẽ aduerſarij,quia ſi aduerſarius nõ uult litigare ſecũ,ſed cũ dño, repellitᷣ a litigando ut hic gl.ſoluit & dat uerũ intellectũ ad hũc tex. ſ.ut procedat quando perſona dñi eſt legalior & melius nouit factũ, unde uult dicere glo.quod poteſt prodeſſe quando ita eſſet legalis procurator in rem ſuam ſicut dominus, & pari modo nouiſſet factum, quia tunc actor non audiretur,ſed deberet litigare cum procuratore in rem ſuam, & cum gl.concordant & Bar.& Bal.hic & gl. in l.plane.infra fami.hære. Venio ad gl. fi. in uerſ.qui rem.Quam diuido in duas partes,in prima parte declarat text.in l 2.format unam quæſtio.Secunda ibi, ſed quid &c. Dicitur in text.ꝙ poteſt actor eligere dominum potiuſquam procuratorem in rem ſuam, dicit gloſ. quia transfert iudicium, quaſi dicat illud iudicium quod proſequebatur actor contra dominum, uolebat hic procurator in ſe aſſumere.leg. ſolutionem infra de ſolu. & ideo hoc inuito actore fieri non poſſet,ut no.in d.l.ſolutionem.Ex hac glo.colligit Bald.hic quintum intellectum ad hanc legem, & iſtum quintum approbat & dicit eſſe ueriorem cæteris,& ſecundum iſtum intellectum eſſet ponendus caſus, quòd hic dum conuenirem debitorem meum, quidam tertius ſe obtulit ad ſuſcipiendum iudicium animo nouandi, poſſum dicere cõpareat principalis ſi eſt legalior, ſecundum Bald.hic.

50 † Et licet Bald.teneat hunc intellectum ut ueriorem, tamen ego indubitans teneo hanc lec.non procedere,quòd glo. & Bal. male loquantur, & quòd hic intellectus ſi deterior cæteris,quod clare oſtendo. Nam gloſſ.dicit iſta uerba,ſcilicet quia transfert in ſe iudicium.l. ſolutionem infra de ſolu. ſuper quibus uerbis præſuppono quod gloſſ.debet intelligi ſecundum l.quam allegat, ut not.Barto.in l. non ſolum.§ ſi liberationis uerbo. infra de liber. legat.& Ioan.And.in cap.cum nuntius de teſti. unde dum illa gloſſ. allegat d. l. ſolutionem, uult dicere quod iſte procurator ſuſcipiebat iudicium animo nouandi, quia iſte eſt uerus intellectus ad illam legis ſolutionẽ ſecundum gloſſ.Barto.& Pau. de Caſt.ibi. Ex hoc ſequeretur quod iſte ſuſcipiens iudicium animo nouandi,poſſet inuito actore comparere,quando perſona domini nõ eſſet legalior,quia tota diſtinctio huius legis conſiſtit,an ſit legalior perſona domini,& tunc non admittitur ꝓcurator alias ſecus . iſta conſequentia eſt euidenter falſa, quia ſecundum ueram & communẽ concluſionem, quando tertius uult ſuſcipere iudicium animo nouandi & liberandi debitorem , non admittitur indiſtincte inuito actore,ſiue ſit legalior ſiue non,ita tenet Bart.in dicta l.ſolutionem . pro hoc eſt.text.& ibi Bar.in l.ſi mandato meo § 1. infra mand.& Bart.in l.liberto.§.fin. infra de nego.geſt.& in hac l.ſed ſecundum iſtũ intellectum gloſſę,adhiberetur illa diſtinctio,an ſit legalior adaptando ipſum ad hanc legem, unde apparet ꝙ eſt falſus intellectus,& eodem modo Bald. qui ipſum ſequitur male loquitur,unde in hac prima

51 parte huius glo.& Bald.hic. † In ſecunda parte gloſſ.quæ tit.quid actor dicit dominum eſſe legaliorẽ, procurator dicit quod ipſe eſt legalior, cui eſt credendum ? dicit gloſ.Actori,ſentit ergo.gloſ.ꝙ potius actori ſit credendum,tu dic melius,ut per Bar. hic,& hic reſeruo dicendum ſuper eo . Et ex his gloſſa in hanc l.explicata eſt. Habemus ex prędictis huc, uſque quinque intellectus ad hac l. quorum primi duo ſunt communiter reprobari,alij duo ſequentes qui loquuntur in reconuentione,approbãtur hic per Barto.licet Bald.eos reprobet, ego tamen conatus ſum eos ſaluare ſupra una cum Bartol. uerum faciunt aliquam uiolentiam ad hunc text.qui loquitur per uerbum conuenire & exempla illa loquũtur de reconuentione, & ſic impropriãt literã huius leg.Quintus intellectus tenetᷣ ꝑ Bal.hic,

Bald.hic, quem optima ratione reprobaui.

52 † Sexto modo legit Bald. hanc l. ponendo caſum per l. planè infra fa.erciſ. ut ſi duo erant hæredes qui diuiſerunt hæreditatem in qua erant duo creditores ſcilicet Titius in centum, Mæuius in alijs centum,certum eſt quòd unum quodque debitum diuiditur proportione hæreditaria inter hæredes ipſo iure.l.ea quæ.c. famil. erciſc. & l 1. C.ſi certum peta.& l.pro hæreditarijs.C.de hære.actio. adeo quòd Titius habet ſuã actionem in quinquaginta contra unum hæredem,& in alium hæredem in alijs quinquaginta,& ita etiam Mæuius.Modo conuenit inter iſtos hæredes quod vnus ſoluat totum debitum Titio & alius Mæuio,Titius modo conueniebat utrunque hęredem ad quinquaginta, ille qui erat hæres & promiſerat ſoluere totum Titio,comparet ut procurator in rem ſuam,& vult ſuſcipere totum iudicium & pro quinquaginta cohæredis,poteſt creditor dicere compareat principalis, quia eſt legalior & hæc lec.poteſt applaudere huic l. & eam tenet glo. in d.l. planè. & puto eam rectè procedere, unde in hoc teneo cum Bald hic.

53 † Vltra tot & tantas lec.datas ad hanc l.ego addo ſeptimam lec. & magis planam & notabilem , & puto quòd hæc fuerit uera mens huius l per quam lecturam non uiolatur in aliquo litera huius text. Pono igitur caſum ſic . Ego eram creditor hæreditarius in centum,hæres uẽdidit hæreditatem,ego creditor conueni hæredem, eundemq; uenditorem ad dicta centum , quia emptorem conuenire non poteram inuitum per d.l 2. C.de pac. Emptor ſponte ſe offert ut procurator in rem ſuam ad ſuſcipiendum iudiciũ non tamen animo nouandi, ego dico,Volo ut comparet principalis , ſcilicet, uenditor quia eſt legalior, quęritur an poſſim hoc dicere ? & deciditur hic quòd ſic.& iſte intellectus nullum uidetur habere obſtaculũ, & loquitur in cauſa conuentionis,non autem reconuentionis,& ſic eſt conformis cũ l.noſtra. iſtud exemplum uerificatur per l. ult.§ Titius.infra.de condi.indeb.ubi eſt caſus optimus ad ſciendum qualiter,conſtituatur procurator in rem ſuam ex parte rei.& not.glo.in l. Plautius inf.eo hunc intellectũ puto ueriorem cæteris, & tunc iſto pertranſeo ſuper hac.l. Expeditis glo.& lec. huius l.uenio ad apparatum,& ad ſuppletiones,& primo Bartol. hic relatis glo. formasduas oppo. ſimul uidelicet de leg. 1.§. uſus ſupra eod.ubi qui non uult comparere per ſe, poteſt ſe defendere per procuratorem,hic dicitur quòd tenetur comparere principalis ad inſtantiam actoris ergo male. Item opponit de l. ſoluendo. infra de nego. geſt. & leg.ſolutionem infra de ſolu. ubi dicitur quòd poteſt quis defendere aliquem etiam inuitum,& pro eo ſoluere,hic dicitur contrarium, quia defenſor repellitur a litigando,ergo malè.

54 † Pro ſolutione horum cõtrariorum par. hic facit 4.membro diſtinguendo quæ etiã reaſſumit idem Barto. in d l ſolutionem,& tãgit in d.l.liberto.§.ult.infra.de nego.geſt. & in omnibus bene loquitur. Ego autem reſumam iſta qua addendo unicuique concluſioni ſuppletionesneceſſarias . prima igitur cõcluſio eſt ſi debitore conuento tertius cõpareat ad ſuſcipiendum plenum iudicium in ſe animo nouandi , & transferendi iudicium, & actionem in perſonam ſuam.& liberandi penitus debitorem a toto debito, non cogitur actor iſtum admittere , ſiue non,unde actore uolente , repellitur a litigando iſtud probatur per di.le. ſi mandato meo.§.1. & ibi Bartol.in d.l.ſolutionem. & in d.l.liberto. & hic.Et hæc concluſio eſt vera & communis ita loquitur d l. ſoluendo, & d.l ſolutionem . quæ l. quo ad iudicium ſuſcipiendum,debent intelligi uolente actore , non autem eo inuito, ut dicit gloſſ. & Bart in d.l.ſolutionem Et hæc ſit prima limitatio ad iſtam concluſionem, ſcilicet,ut non procedat actore uolente,quia tunc admittitur tertius,& debitor liberatᷣ, ut nota. in d.l.ſolutionem.

55 † Secundo ſingulariter limita hanc concluſionem procedere quando tertius uellet iudicium ſuſcipere , ut ſupra , ſecus ſi uellet ſoluere debitum pro debitore conuento , quia tunc poteſt ſoluere creditori etiam inuito, & liberare debitorem etiam inuitum à moleſtatione creditoris, & cogitur creditor hunc admittere ad ſoluendum, imo ſi nollet recipere ſolutionem, poteſt ille tertius eam offerre uel deponere quæ oblatio erit tantæ uirtutis, ut impediat debitorem ulterius conueniri poſſe, ita multum notabiliter tenet Bald, Auge.

Fulgo.& Paul de Caſtr.& ibi etiam Iaſ.in l.
male pactum. §. poſt diuiſionem. ſupra de
pact. & dicit ibi Baldus notari ex illo text.
quòd extraneus habet ius offerendi debi-
tum, & liberandi debitorem. l. qui decem.
§. 1. infra de ſol.& l.cum poſtliminij. C. de
56 captiuitate ob ſignatione. C. de ſolu. † Se-
cunda concluſio uera eſt, ſi debitore con-
uento comparet tertius ad ſuſcipiendum
iudicium non animo nouandi nec debito-
rem liberandi, ſed tanquam procurator in
rem ſuam animo defendendi pro ſuo inte-
reſſe, & tunc iſte admittitur ſi perſona do-
mini principalis non ſit legalior, alias ſecus
& ita loquitur hæc l.& d.l.plane.cum gloſſ.
infra famil. erciſc. & de hac legalitate de-
bet diſputari in principio litis.quia ſi a-
ctor admiſit procuratorem im rem ſuam,
& non oppoſuit quòd dominus erat lega-
lior, ſibi prçiudicauit, & non poteſt ulterius
iſtud opponere ſecundum Bar.hic & bene.
Quod intellige & declara, ut dixi ſupra in
57 euidentialibus.in uerſi.7. utilitas &c. † Ex
dictis. Bar.ſuper iſto ſecundo membro col-
lige tria notabilia. primum quod ſicut ex-
ceptio declinatoria, & recuſationis iudicis
debet opponi in principio litis, antequam
aliqua exceptio opponatur ut not. Barto.&
Alexand.in l. quidam conſulebat de re iud.
& not.Bart.& docto.in l.ſi conuenerit ff.de
iuriſdi. om. iud. ita etiam exceptio decli-
natoria, & recuſationis aduerſarij, ut hic.
58 † Secundum notabile eſt, quòd poſtquàm
procurator im rem ſuam eſt admiſſus ad li-
tigandum per aduerſarium, non poteſt
ulterius petere aduerſarius ut compareat
principalis ad ſe examiuandum, ut princi-
palem, & legaliorem, quia non dicitur ul-
terius principalis ad hoc, ut eius confeſſio
59 poſſit præiudicare procuratori. † Ter-
tium notablle eſt, quod confeſſio prin-
cipa. non nocet procuratori in rem ſuam
admiſſo in iudicio, poſtquam fuit notum
aduerſario illum eſſe ceſſionatium, uel ali-
ter eſſe procuratorem in rem ſuam. ſecus
ſi nondum ſciuiſſet id, quia ſibi tunc noce-
ret, ut not. Barto.& doctor.in l. ſi cum em-
ptore. ſupra de pact. & probatur in l.ulti-
ma ſupra de tranſact.contrarium tamen ui
detur tenere Bald. hic in fi. colum tamen
non eſt contra ſi recte inſpiciatur.
60 † Tertia principalis concluſio eſt, ſi de-
bitore conuento comparet tertius cum
mandato ad eum defendendum tanquam
procurator ſimpliciter ad utilitatem do-
mini non autem propriam, tunc indiſtin-
cte admittitur ſiue dominus ſit legalior ſi-
ue non, ita loquitur tex.in l.1.§. uſus.ſupra
61 eod.ti. † Quod limita primo procedere in
cauſis ciuilibus, uel criminalibus, in qui-
bus irrogatur pœna a relegatione infra,
ſecus ſi a relegatione ſupra quia tunc non
admittitur procurator, ſed ipſe principalis
com parere tenetur.l.penultim.§.ad crimen
62 & ibi Bartol. infra.de pub. iudi. † Secun-
do limita niſi ex aliqua iuſta cauſa iudex,
uellet facere comparere principalem, & nol
let procuratorem admittere, ut quia eſt ri-
xoſus, & tabula, quia poteſt hoc facere e-
tiam in cauſa ciuili. l. ultima & ibi gloſſ.
63 & doctores. C. de procurator. † Tertio li-
mita hanc concluſionem non procedere
quando aduerſarius in aliquo articulo uel-
let præſentiam domini. ut ipſum exami-
nari faciat, ut principalem, & legaliorem,
& tanquam melius de cauſa informatum,
quia tunc tenetur dominus uenire perſona-
liter in iudicium ad teſtationem quaſi prin
cipalis faciendam, atque eo iure utimur:
ita tenet Bartol hic per d.l.ulti. & ibi gloſſ.
C. de procur. ſi uero dominus eſſet abſens,
uel non poſſet iudicium uenire, tunc pro-
curator debet mittere ad eum in loco ubi
eſt, ad ſe examinandum, ut principalem,
ſecundum Barto.hic per l.generaliter.§.his
de præſentibus.C.de rebus credito.
64 † Sed iuxta hoc cadit notabile dubium,
ſi dominus eſt abſens, & eſt mittendum
ad eum pro ipſo examinando ad inſtan-
tiam aduerſarij, cuius expenſis mitti de
bet Baldus in dicto. §. his de præſentibus.
uidetur dicere quod expenſis petentis, & ſic
expenſis aduerſarij contrarium tenet Bald.
hic, & uerius, ſcilicet quod mitti debet ex-
penſis ipſius abſentis examinandi, & ita
fuit deciſus iſte caſus in ſacro conſil. Neapo
litan.ut eſt deciſ. 177.pro hoc eſt gloſſ.in l.
2.§.defendi. infra, ex quib. cauſ. in poſſeſſ.
ea. & ideo eſt, quia non debet deterior fie-
ri conditio litigantis propter abſentiam
aduerſarij, ſed ipſi abſenti debet abſentia
ob eſſe. Et ex hoc uerificatur illud quod
in ſimili dixit Bartol. in dicto. §. defen-
di quod ſi aliquis abſens mittit procurato

rem ad litigandum mecum, ego potero
petere copiam mandati procuratorij ſum-
ptibus ipſius abſentis.nec fiat deterior con
ditio mea propter eius abſentiam, quod
eſt ualde quotianum in practica. Idem in
ſimili notat. Bartolus in lege prima, in fin.
C. de procuratotibus. † Quis autem di-
catur principalis, ſeu quç dicatur princi-
palis perſona in iudicijs, ad hoc, ut ſcia
mus quis debeat ſe examinare, ut prin-
cipalem uide textus in authent. principales
& ibi Baldus in.1.not.C. de iur.calum ubi
dicit Baldus quod principalis perſona dici-
tur illa quæ ſuo nomine litigat iudicio pro
hoc eſt ritus magnæ curiæ uicariæ in num.
283. qui incipit. Item quòd quandocunq;
ubi appellat principales perſonas actorum
& conuentorum, per quod poteſt dici, quòd
perſona principalis dicitur illa quæ agit,
uel conuenitur in iudicio, ut ſatis colligi-
tur ex traditis in materia huius l.
66 † Quid autem de procuratore, an dicatur
principalis, & an poſſit compelli ad ſe exa-
minandum, principalem, ſicut eius domi-
nus, uide Bald.in l.non ſolum.colū.1.infra
eo.ubi dicit, quòd ſic, quia procurator te-
netur reſpondere omnibus illis poſitioni-
bus, quibus tenetur reſpondere dominus:
ſi ad hoc habeat ſpeciale mandatum: aliàs
poſſet petere terminum ad conſulendum
dominum: iſtud eſt hodie clarè deciſum in
regno per deciſ.conſi. Neapol.in nume. 92.
ubi expreſſe deciditur, quòd procurator po
teſt cōpelli ad deponendum, ut principalis.
67 † An autem quando examinatur principa
lis poſſit iudex repellere eius aduocatum,
uel procuratorem: dic quòd ſic: ne ipſum
inſtruat: ita ſentit Bald in d. l.non ſolum,
in prin in fi. col.infra eod.licet ſe remittat.
faciūt no per glo.& Bar.in l.proxime infra
de his quæ in teſta. dele.ubi habetur, quòd
iudex non debet ſe conſulere cum aduoca-
to alterius partis, & dicit gloſ.in conſti. re-
gni:ut uniuerſis. in uerſic. cum proborum.
ꝙ aduocati non debent intereſſe in conſi-
lio ferendæ ſententiæ:tamen iſte caſus prç
poſitus eſt hodie deciſus in regno per dictū
ritum magnæ curiæ uicariæ in nume. 283.
qui incipit: Item quòd quandocunque.ubi
dicitur ꝙ principalis debet examinari in ſe
creto ſine conſilio aduocati uel procurato
ris, & non puniatur de periurio ſi falſum de
ponat, ut ibi habetur. Iſtud etiam tenet An
dr.de Iſer.in ca.1.§ ſimiliter de con ſue. rec.
feu.& de primo dicto.ſ.quòd aduocatus vel
procurator non debet intereſſe in examine.
principalis eſt deciſio Bar.in l. ſi poſtulaue-
68 rit.§.haberi.ff.de adulete. † Quod ſingula-
riter limita non procedere in ruſtico, uel
idiota, qui eſſet examinandus ut principa-
lis: quia in eius in examine poteſt intereſ-
ſe aduocatus, uel procurator: ad hoc ne
propter eius ſimplicitatem in ſua depoſitio
ne decipiatur. Ita tenet Hoſt in c.dilecti.de
iud.& illud dictum ſequitur Soc. in repe. l.
69 1.col.4. infra de uulg & pupil. † Quid au-
tem ſi principalis interrogatur ſuper poſi-
tionibus non vult reſpondere? dic quòd
habetur pro confitente, uel negante: ſecun-
dum quod utilius eſt eius aduerſario. Ita
dicit Bald. in d.l.non ſolum colum.fi. illius
princ.uerſi.ult.quæro.infra. eo. pro hoc eſt
tex in cap.2.de cōfeſ.lib.6.& in l.de ætate.
§.qui tacuit infra.de inter.act. Iſtud eſt etiā
hodie deciſum in regno per regiam prag-
maticam, quæ incip. Si reus, quæ eſt confor
mis cum dicto Bald.in d.l.non ſolum.& cū
d. §. qui tacuit. Item habemus ritum ma-
gnæ curiæ uicariæ in nume. 250.qui incip.
Item ſeruat dicta curia, quòd ſi quis &c.qui
ponit practicam in hac materia.ſcilicet, ꝙ
quando quis citatur, ut ueniat ad ſe exami-
nandum, ut principalem, in ultima citatio-
ne debet inferi copia articulorum ſuper q-
bus uult deponere, & tunc ſi non compa-
ret.habetur pro confeſſo, & ab huiuſmo-
di decreto non appellatur, ut ibi habetur
quod nota in practica.
70 † Quarta principalis concluſio eſt: ſi uno
conuento comparet alius, qui eſt eius ſuc-
ceſſor ſingularis in plenum ius per aliena-
tionem, ad ſuſcipiendum iudicium pro
ſuo principali intereſſe, non ut procura-
tor in rem ſuam, non poteſt actor dicere cō
pareat principalis, quia eſt legalior: ſed te-
netur litigare cum offerent ſe. ita dicit
Bar.hic in 4.membro, qui dicit ita debere
intelligi iura allegeta in prin gloſſ. ſcilicet
in l.de illo.& l.electio. de noxa. & ego dixi
ſupra in prin.glo.magnæ in 2.lec. & proba
tur per gloſſ.in d.l.electio.dum dicit quan-
do non ſe offert aliquis, tunc procedit illa
lex: ergo quando aliquis ſe offert, ſequitur,
quòd ceſſat electio, & tenet litigare cū illo

71 † Item circa hoc pondera uerba. Bart. dum
dicit : per quod alius, quem actor uolebat
conuenire, liberatur, quia per hęc uerba ui-
detur innuere, quòd ſi actor conuenit eum
qui dolo deſiit poſſidere, & poſſeſſor ſuſci-
pit iudicium: liberatur conuentus per com-
partitionem poſſeſſoris, & ſuſceptionem iu
dicij: iſtud probat in d.l. de illo. & l. ſeq. in-
fra de noxa. allegat Bar. alium tex. uidelicet
in l. ſed ſi lege. §. item ſi rem. infra de peti. hę
re. qui tex. ſimiliter bene facit in uer. quid ta
men poteſt etiam exemplificari in l. etiam.
§. Item ſi quis dolo. ibi euaneſcere ait- &c.
72 eod. titu. † Poſſet etiam ſuper iſto quarto
membro in exemplum adduci materia no-
minationis in iudicio : ut ſi ego conuenio
colonum, uel inquilinum , uel alium deten-
tatorem alicuius rei, & ille nominat domi-
num in iudicio: nam domino comparen te
transfunditur iudicium in eum, & conuen-
tus liberatur ab inſtantia iudicij l. 2. & ibi
plene per Bal. & Bar. C. ubi in rē act. & no.
Abb. in ca. quoniam frequenter. col penul.
in fi. ut lit. non conteſtat, unde tunc non ad
mitteretur actor , ſi diceret , Volo litigare
cum colono, uel alio detentatore tanquam
73 legaliori per prædicta . † Quid autem in
actore laudato comparente in iudicio , an
poſſit comparere inuito actore : uide Bald.
hic: in fi. col. ubi notabilier loquitur: quia
poteſt comparere altero de tribus modis .
Primo modo ut ſimplex procurator. & ad-
mittitur per d.l. 1. §. uſus infra eod. Secun-
do modo , ut procurator in rem ſuam pro
ſuo intereſſe ad ſuſcipiendum iudicium ,
non autem animo nouandi , & tunc ſimili-
ter admittitur : non tamen liberatur em-
ptor ab inſtantia iudicij per comparitionē
actoris : ſed prodeſt illi comparitio acto-
ris: ut poſſit ex defenſionibus eius liberari ,
& obtinere, & in hoc differt à nominato in
iudicio : cuius comparitio liberat nomi-
nantem ab inſtantia iudicij : ſecundum
Bartol. & docto. in d.l. 2. C. ubi in rē actio.
Tertio modo poteſt comparere in iudicio
animo nouandi , & liberandi emptorem :
& tunc non auditur ſecundum Baldum in
hac l. noſtra : per ea quæ ſuperius dixi.
An autem in dubio preſumatur compa-
ritio animo nouandi , uel non , vide Ale-
74 xand. in d.l. 2. C. de pact. † An autem iudi-
cium cęptum contra emptorem debeat
ſuperſederi per laudationem actoris do-
nec conpareat actor laudatus ? dic quòd
hodie iſtud eſt deciſum in regno : per re-
giam pragmaticam quæ incip. Dubitatio-
nem . per quam eſt prouiſum quod ſi a-
ctor laudatus eſt præſens in illa ciuitate in
qua iudicium agitatur non debet in cauſæ
ſuperſederi . ſed proceditur contra empto-
rem uel alium ſucceſſorem : ſi autem a-
ctor eſt abſens à loco iudicij : datur termi-
nus competens conuento ad denuntiandū
actori laudato in loco ubi eſt , & interim ,
durante termino ſuperſedetur in cauſa con
tra emptorem contra quem lata ſententia
mandatur executioni contra actorem lau-
75 datum ſine nouo proceſſu . ita hæc omnia
habentur in d. prag. † Quærit hic Bar. quo
niam iſta l. loquitur de procuratore in rem
ſuam ex parte rei, quid in procuratore in rē
ſuam ex parte actoris: an in eo etiam diſpu
tetur. quæ perſona ſit legalior, & eſt exem-
plum ſi ceſſionarius agit contra debitorem
ex iure ſibi conceſſo, an poſſit debitor dice-
re, Compareat principalis cedens : quia eſt
legalior: Bar. hic uidetur tenere ꝙ ſic. per l.
pen. & fi. infra de alie. iud. mu. cauſa fac. li-
cet Cyn hic aliter teneat. Etſm Bar. hic hęc
lex ampliatur ut procedat etiam in reo con
uento: ut poſſit opponere contra procura-
torem in rem ſuam ex parte actoris de lega
litate perſonæ: hoc tetigit aliquantulum ſu
pra, in notabilib. Bal. hic tenet contra Bar.
& dicit quòd iſta l. non habet locum in pro
curatore in rem ſuam ex parte actoris alle-
gat tex. in l. procuratorem in rem ſuam. in-
fra eo. qui tex. uidetur deſtruere iſtam l. ſe-
cundum eum. & ibi proprie eſt gl. quæ dat
hūc intellectum ad iſtam l. & facit pro Bal.
Ego autem teneo opin. Bart. quam tenui ſu
pra in notabilibus , quæ uidetur mihi ue-
rior, cum modificatione tamen ſeu diſtin-
ctione infra ſcripta. Et pondero ꝙ tex. in d.
l. penul. & fi. nō facit pro Bar. quia ibi fuit
facta alienatio cauſa mutuandi iudicij, &
ita expreſſe dicitur in d. l. penulti. ꝙ debet
prior dominus experiri ſi mutandi iudicij
cauſa ſit facta alienatio , ergo à contrario
ſenſu ſecus , unde illa l. potius a contrario
ſenſu faceret contra Bartol. in caſibus in
quib. fieret ceſſio ſine fraude, & non cauſa
mutandi iudicij. Nam ille titulus de alie. iu-
di mutan. cauſa fac. præſupponit dolum, &
ſine

ſine dolo non procedit diſpoſitio illius , ti-
tuli, ut dicit tex. in l. item ſi res. §. 1. & leg.
non ſolum infra de alie. iud. mu. cauſa fac.
76 † Præterea conſidero ꝙ illa. l. procuratorē
in rem ſuam, minime facit pro Bal. nec ui-
detur in aliquo contraria huic l. ſi bene cō
ſideratur: nam in illa l. cōcurrebant cedens,
& ceſſionarius ad exigēdum debitorem, &
dubitatur quis debeat præferri, & dicitur,
ꝙ præfertur ceſſionarius , quod eſt uerum,
concurrente altero de tribus , ut dicit ibi
gl. quæ ponuntur in l. 3. C. de dona . Et ſic
quæſtio non erat ibi inter reum & actorē,
prout eſt hic: ſed erat inter ipſos actores, qa
quilibet eorum prætendebat anteponi: un-
de nō negat ille tex. quod ſi reus oppoſuiſ-
ſet ceſſionario , compareat principalis qui
eſt legalior, quòd non debeat audiri, & ſic
uidetur longe diuerſus caſus ab iſta l. ue-
rum quia contra Barto. habemus magno-
rum uirorum auctoritates , uidelicet gloſſ.
in d.l. procurarorem. Cyn. in d.l. ulti. infra
de alie. iudi. mu. cau. fac. & Bal. hic & in d.l.
procuratore , non eſſet tutum ita indiſtin-
ctè tenere, cōtra eos, maximà cū pro opin.
Bar: non habemus tex. in terminis loquen
te in actore ſicut in reo, & ſic opin. Bar non
poſſet ſaluari ſic per extenſionem huius. l.
ut ſtatutum in reo extendatur ad actorem
& econtra. l. ulti. infra de accep. propterea,
ſaluo meliori iudicio , ego concordarem ,
ita huiuſmodi opin. ut diſtinguamus , aut
cedens alienauit doloſè cau. mu. iudi. &
tunc indiſtincte ſit uera opin. Bart. per d.l.
penul. aut iſtud non apparet, & tunc ſimili-
ter teneo opin. Bar. ut reus poſſit oppone-
re: ut cōpareat principalis, qa eſt legalior,
& ſi principalis uellet comparere diſcuſſo
de legalitate præfertur ceſſionario minus
legaliori , ſi autem nollet comparere, &
tūc quia nemo inuitus agere compellitur,
puto quòd admittatur ceſſionarius inui-
to reo: quia alias eſſet in poteſtate rei elu-
dere debitum, nolente agere cedente, & ita
procedat opin. Cyn. & Bald. Et ad hoc me
mouet ratio Bald. qui ſe fundat hic ſuper il
la ratione , quia nemo inuitus agere cogi
tur: ergo à contrario ſenſu, ſi ſponte ueni-
ret ad agendum , ceſſaret ratio Bald. & ita
cum hac diſtinctione pertranſeo . Adde
quòd Rapha. etiam nititur hic concordare
opin. ut hic per eum.
77 † Vlterius quærit hic Bar. quid ſi actor di-
cit , quod dominus eſt legalior : procurator
uerò dicit ſe legaliorem : cui incumbat o-
nus probandi iſtam legalitatem. gloſ. hic
tangit, & non bene ſoluit, ſed Bart. melius
ſoluit, & dicit : quod hæc probatio incū bit
illi qui allegat aliquē legaliorem ad fundā-
dam ſuā intentionem , uel exceptionē, l. ei
incumbit. infra. de probat. & l. ſi uerò. §.
primo & ibi habetur ſupra qui ſatiſdat. co-
gan . Ex hoc ſequitur , quod cum procura-
tor in rem ſuam habeat ſuam intentionem
fundatam à iure ad comparendum , & iu-
dicium ſuſcipiendum non animo nouandi:
qui admitti debet ſi actor ad ipſum exclu-
dendum allegat dominum eſſe legaliorem ?
ipſe allegans debet hoc probare, quia iſtud
eſt fundamentum ſuæ intentionis ad exclu
dendum aduerſarium , quod confirmatur
ex his quæ nota. Barro. in l. hoc iure. infra
de uerborum obligatione ubi ponit hanc
materiam : quod quilibet tenetur probare
id, quod eſt fundamentum ſuę intentionis,
& Barto. in dicta l. ſi uero. §. primo. & Abb.
in capit. bonæ memoriæ. primo. colum. 6.
de electi. ubi habetur , quòd etiam negati-
ua debet probari quando eſt fundamen-
tum intentionis alicuius, licet alias ſit im-
probabilis, ut l. actor. C. de proba. Eodē mo
do ſi procurator in rem ſuam ad excluden
dum actorem diceret ſe eſſe legaliorem ex-
cipiendo, ipſe tenetur id probare per prædi
cta. & ſic ſemper inſpicimus eum qui ſe fun
dat ſuper aliqua qualitate agendo uel exci
piendo , ut illam probare teneatur l. ſi mi-
norem. C. de integr. reſtit. Erit ergo practi-
ca, quo ad iudicem quod ſtante huiuſmodi
conflictu inter procuratorem & actorem,
quia hinc inde allegant dictam prætenſam
legalitatem, iudex ſtatuet competētem ter-
minum utriq; parti ad probandam dictam
legalitatem, quo termino elapſo poterit p
ferre interlocutoriam pro eo qui melius
78 ſuam intentionem probauerit † Et ex his
poteſt decidi illa notabilis, & quotidiana
quæſtio, quam alias tetigit ſuccinctè in re-
peti. l. is poteſt. infra de acquiren. hæredi.
uidelicet ſi ſubſtitutus pupillaris mortuo
pupillo egit petendo hæreditatem pupilli
uigore ſubſtitutionis , & fabricato proceſ-
ſu probauit ſe eſſe ſubſtitutum pupillari-
ter per teſtamentum patris pupilli , item
proba-

probauit eſſe mortuum illum cui fuerat
ſubſtitutus non tamẽ probauit ꝙ mortuus
fuit in pupillari ætate ut de neceſſitate re
qrit ad hoc ut ſit locus ſubſtitutioni pupil
lari an poſſit obtinere:& uera opin.eſt quã
tenui ibi ſcilicet ꝙ ſubſtitutus obtinet ut
tenuit Socin.in conſ. 29.col.4.in 1.uol.licet
contra iſtam communem & ueram opin.
tria uideantur facere. Primo quod quili-
bet tenetur probare id, quod eſt fundamen
tum ſuæ intentionis ut ſupra dictũ eſt. Sed
pro fundamẽto intentionis ſubſtituti erat,
ꝙ pupillus eſſet mortuus in pupillari ætate
quia alias adueniente pubertate ſubſtitu-
tio pupillaris euaneſcit ut in §.pen.inſti.de
pupil. ſubſt. ſed hoc non probauit ergo de-
79 beret ſuccumbere.† Secundo:quia quilibet
præſumitur uiuere centum annos.l.vlti. C.
de ſacroſanct.eccle.unde iſte ſubſtitutus ui
detur habere præſumptionem iuris contra
ſe,ſcilicet,quod pupillus ſit mortuus potius
in ſenectute quam in pupillari ætate,meri
to debebat probare mortem in ætate pupil
lari ad tollendam illam præſumptionem.
80 † Tertio quia ius non præſumit ætatem mi
norẽ, nec maiorem: ſed ille q fundat ſuper
maiori, debet illam probare: & ſimiliter is
qui ſe fundat ſuper minori debet illam pro
bare.l. ſi minorem & ibi Barto.Bald. & do-
cto.C.de in integr.reſtitu.& l.cum te.& ibi
Bald & Salic.& doct.C.de proba.Iſte ergo
ſubſtitutus cum ſit actor,& fundet ſe ſuper
ætate minori, debet illam probare: tamen
his cõtrarijs non obſtantibus teneo primã
opinionem domin. Soci. ſcilicet quod ſub
ſtitutus obtinet. licet dictam ætatem non
81 probet †Et iſtã quæſt.proprie decidit glo.
in cle.fina. in gl.pen.in fi.de reſcript.ubi eſt
ſimilis caſus: nam prouiſio Papæ de benefi
cio uacaturo non ſe extendit ad beneficiũ
creatum poſt datam illius bulle,ut dicit di-
cta cle.fin. pone quod beneficiatus petit ſe
inueſtiri de aliquo beneficio uigore dictæ
prouiſionis probauit conceſſionem ſibi fa-
ctam de beneficio uacaturo. Item probauit
illud beneficium uacare non tamen proba-
uit eſſe creatum ante datam ſuę bullæ, ꝓut
requiritur: quæritur an obtineat? & dici-
tur ibi quod ſi quia probando illa duo ha-
bet ſuam intentionem fundatam unde in
cumbit: aduerſario onus probandi, quod
fuerit creatũ poſt datam. Sic in caſu noſtro
ſubſtitutus habet intentionem fundatam
producendo teſtamentum, in quo apparet
qualiter eſt ſubſtitutus pupillariter:& pro-
bando filium teſtatoris eſſe mortuum: un-
de probare quod ſic mortuus maior incum
bit aduerſario quia hæc eſt intentio aduer
ſarij potiuſquam ſubſtituti: quia aduerſa-
rius excipiendo illud adducit ad fundamen
tum ſuæ intentionis, merito ſibi incumbit
onus probandi, ut no. Bar.hic. Iſtud etiam
in optimo ſimili tenet per plura Iaſ.in in ru
bric.c.qui admit.in 3.colum. & Bal.in l.2.
C.de peti hæred. Et per hæc apparet nõ ob
ſtare primum argumentum quia reſponde
tur ut ſupra ſcilicet quod iſtud eſt potius
fundamentum rei quam actoris: per prædi
cta. Minime obſtat ſecundum argumentũ:
quia illa præſumptio militat, quando eſt
dubium an aliquis ſit uiuus, uel mortuus:
quia ſi a tempore ſuæ natiuitatis nondum
ſunt lapſi centum anni, præſumitur uiue-
re niſi contrarium probetur: ſed hic appa-
ret cõtrarium ſcilicet qualiter eſt mortuus
unde ceſſat iſta pręſumptio. Non obſtat ter
tium argumentum quia fateor contrarium
uerum ſubſtitutus non fundat ſe ſuper mi-
nori ætate ſed reus excipiendi fundat ſe ſu-
per maiori ergo ipſe reus debet illud proba
82 re. † Quærit Bald.hic an hoc ut procura-
tor in terminis huius l. repellatur a litigan
do requirantur ambo iſta duo copulatiuè,
ſcilicet, quod dominus ſit legalior & quod
melius mouerit factum an uero ſufficiat
unum tantum concludit quod unum tan-
tum ſufficit: quia ut plurimum doctores lo
quentes de hac materia loquuntur alterna
tiuè: unde ſufficit quod uel dominus ſi le
galior uel melius nouerit ueritatem quia
utrunque; non requiritur de neceſſitate
& bene uidetur loqui Bald. pro quo facit
text.in §. affinitatis inſtit. de nup. aduerte
tamen quia in eo quòd ipſe dicit ſufficere
probare illud unum, ſcilicet, quod domi-
nus melius nouit ueritatem puto non pro-
cedere dictum ſuum & contrarium tenet
Bartol. hic in finalibus uerbis ſi recte pon-
deret. Nam licet in procuratore ſimpli-
ci illud procedat, ut faciat comparere do-
minum, quando dominus ſcit melius ue-
ritatem, ut not. gloſſ. in leg.ultim. C. de
procur.tamen in terminis huius l. ubi tra-
ctatur de procuratore in rem ſuam illud
non

non ſufficit, ſed debet probari legalitas ſe-
cundam quod habetur in l.1.in fi.& l.ſeq.
infra de alie.iudi.mu. cauſa fac. ſecundum
Barto. hic in fin. ſcilicet probando quòd
perſona procuratoris eſt durior, ut quia
eſt aliquis cauilloſus, & improbus, uel eſt
homo multum potens, qui poſſet uexare
aduerſarium ut ibi habetur, perſona uerò
domini eſt legalior ideſt magis puta & ue-
ridica, minus potens, & non cauilloſa, &
hæc ſunt probanda de mente Bartol. hic.
83 †Et ex prædictis inferrur quod ſi actor pro
ducit articulos in cauſa ſuper quibus inten
dit examinari facere principalem procura
tor uerò rei ſimplex dicit. Ego uolo reſpon
dere ſuper poſitionibus, quia ſcio factum
ſicut dominus,& uolo deponere, ut princi
palis ſed actor dicit quod uolo reum ut
principalem, & legaliorem & non procura
torem,poteſt hoc actor dicere, quia procu-
rator non poteſt inuito aduerſario reſpon
dere poſitionibus,ſed dẽt uenire principa-
lis tanquam legalior, & magis ſciens ueri-
tatem,Ita tenet Bald. in l. 1. col. pen.C.de
ſenten. & hoc eſt addendum ad ea quæ di-
xi ſupra in 3.concluſione.
84 † Circa illud tamen quod tetigit ſupra in
pręcedenti charta an iſta lex habeat locum
in procuratore ex parte actoris, ubi retu-
li opin. Bald. hic in prima lect. tenen-
tis quod non, pondera quod idem Bald.in
ſecunda lectu. noua huius l. in fi. uidetur
ſentire cõtrarium,dum limitat illud quod
dicit Bar. hic, ſcilicet, quod ſi procurator
in rem ſuam fuit ſemel admiſſus, non po-
teſt ulterius opponi in proceſſu iudicijs
quod compareat principalis, qui eſt lega-
lior.hoc limitat Baldus hic procedere quã
do procurator intentaret utilas actiones,
ſecus ſi directas nomine domini, unde per
hæc uerba uidetur ſentire Bald. quòd hæc
l.procedat in procuratore ex parte actoris
Nam hæc diſtinctio directarum & utilium
non competit niſi actori quia procurator
ex parte rei non habet utiles nec directas,
quia ius paſſiuum non transfertur niſi uo
lente creditore,ut Bald.in l.2.C. de pactis
iſtud etiam tenet Bald. hic in Prima lectu.
in ſecunda colum.uerſicu. quæro de ratio-
ne diuerſitatis &c.per l.uenditor ex hęredi
tate infra de hęreditate uel acti.uend.
85 † Vltimo ut nihil intactum relinquatur
ſuper hæc leg.quia in euidentialibus ſupra
fuit declaratum qualiter conſtituatur pro
curator in rem ſuam ex parte actoris bo-
num eſt ponere exemplum qualiter con-
ſtituatur ex parte rei, & certè ex prædictis
liquet,tamen pro generali intellIgentia hu
ius materiæ pono unam regulam quam po
nit Bald.hic in 2.colum.in 6.intellectu hu
ius leg. ubi dicit, quòd procurator in rem
ſuam non fit cedendo ex parte rei ſit pro-
mittendo,ſcilicet promittendo ſoluere cre
ditoribus, & illud operatur promiſſio ex
parte rei, quod operatur ceſſio ex parte a-
ctoris,quo ad hoc ſcilicet ut poſſit dici pro
curator in rem ſuam,& hæc promiſſio po
teſt eſſe tacita uel expreſſa. de expreſſa pro
batur in l. ult. §. Titius infra de condi. in-
debi.& l.planè infra fami.erciſ.& l.hæredi
tatem cum gloſſ.infra de dona. & leg.cum
res.C.de dona.de tacita probatur in exem-
plo gloſſ. in leg. Plautius infra eod. ubi ſi
uendo tibi hęreditatem in qua ſunt credi-
tores,cenſetur uendita cum onere ſatisfa-
ciendi creditoribus,emendo enim uidetur
ſtatim promittere de ſoluendo illis, & ſic
dicitur procurator in rẽ ſuam ex parte rei.
Et hæc ſuper iſta breui lege dixiſſe ſufficiat
Sit. laus omnipotenti Deo maximo atque
optimo,eiuſque genitrici, & omnibus San
ctis.

FINIS.

BIBLIOTECA UNIVERSITARIA GRANADA